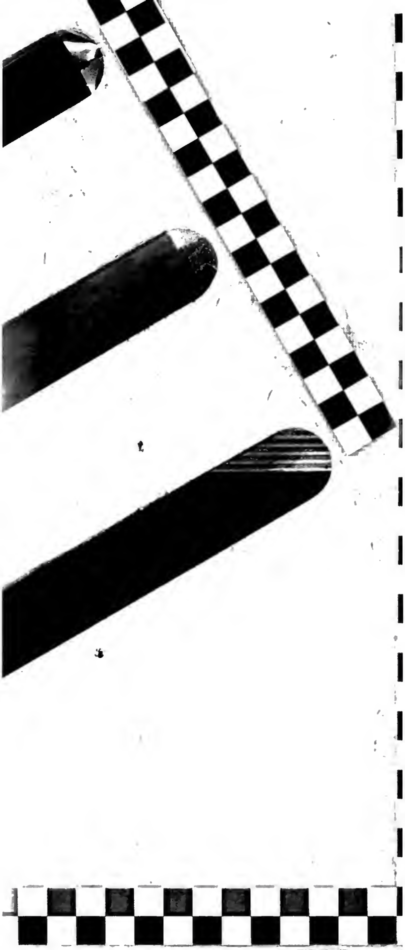

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
1 N
11
7

13-I·G.21

Digitized by Google

DE DELICTIS, ET PŒNIS
TRACTATUS ABSOLUTISSIMUS.

JUDICIBUS, ET ADVOCATIS FORI ECCLESIASTICI,

Et Laici commodiſſimus, cum univerſa Criminalis Materia juxta Canonici, ac Cæſarei juris præſcripta in eo exacte pertractetur.

PRÆLATIS REGULARIBUS TUM PROVINCIALIBUS, TUM LOCALIBUS

Utiliſſimus, cum plerique caſus intra Clauſtra frequentiores ad normam Apoſtolicarum Sanctionum, & Sac. Congregationis decreta, examinentur.

SUPERIORIBUS ORD. MIN. REGULARIBUS, ET STRICTIORIS

Obſervantiæ Generalibus, & Subalternis neceſſarius, cum omnes pœnales Conſtitutiones, in Generalibus Statutis Ordinis contentæ, exactiſſime diſcutiantur.

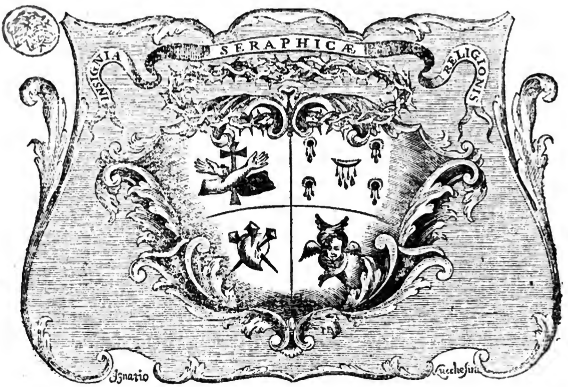
A U C T O R E

P. LUDOVICO MARIA SINISTRARI

DE AMENO

ORDINIS S. FRANCISCI REF. PROV. MEDIOLANENSIS.

OPERUM PARS TERTIA.

ROMÆ, MDCCLIV.

In Domo CAROLI GIANNINI Librorum SANCTITATIS SUÆ Proviſoris in Platea Capranicenſi.

SUPERIORUM PERMISSU, ET PRIVILEGIO.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

REVERENDISSIMO PATRI

FRATRI RAPHAELI
A LUGAGNANO

Sacræ Theologiæ Lectori Emerito, Totius Ordinis F.F. Minorum Ex-Miniſtro Generali, & Romani Cleri Examinatori Apoſtolico.

CAROLUS GIANNINI

FELICITATEM.

QUod jamdudum in more habeo, ut meo ſtudio, ac cura, Doctorum hominum lucubrationes, quæ majori in pretio ſunt, non exiguo, ut ſpero, literariæ Reipublicæ commodo, in diem iterum extraham, illud in cauſa eſt, cur nova modo luce donatum velim opus ſane egregium, diuque a plurimis expetitum, R. P. Ludovici ab Ameno *de Deliciis, & Pœnis*. Cur autem non alio quam tuo nomine Reverendissime Pater, inſcriptum

prodeat, plures eæque graviſſimæ mihi rationes ſuppetunt, quas ſine ingrati animi vitio, ſine veritatis jactura, quamvis repugnante modeſtia tua, ſilentio præterire non poſſum. Etenim Tu, ſi quis alius mihi faves impenſe, me amas cumulatiſſime, curatas a me editiones laudas, tuoque foves patrocinio. Ad hanc vero adoriendam, ut communi deſiderio faceres ſatis, vehementer non modo incitaſti, ſed auxilio etiam fuiſti, ut aliquibus locis, labore ſtudioque tuo caſtigatis, obex ille removeretur, quem editioni parandæ ponebat inuſta olim operi ab S. Indicis Cong. cenſura: quo factum eſt, ut novus illi ſplendor affulſerit, nova veluti facies acceſſerit, unde majori etiam cum plauſu, atque adprobatione excipiendum fore non dubitem. Accedit, quod cum eum habeat Auctorem, qui arctiorem Sancti Franciſci regulam inter Minores, quos Reformatos appellant, profeſſus eſt, nemini certe, ulli nuncupandum fuerat, quam illi, qui in eadem Familia præ cæteris polleret potiſſimum auctoritate, & doctrina. Quis autem tam hebes eſt, qui ſtatim non videat, unum Te hiſce laudibus indicari, qui a primis religioſæ vitæ annis celebriores Bononienſis Provinciæ cathedras conſcendiſti, non minori ingenii, atque eruditionis fama, quam auditorum profectu, ac bono: quem deinde illa eadem Provincia nacta eſt Moderatorem, non prudentia ſolum, ſed benignitate etiam, ac ſuavitate nemini ſecundum, cui tandem totus Seraphicus Ordo ſe regendum, ac gubernandum ſumma tradidit conſenſione, nec minori plauſu? In qua quidem præfectura adminiſtranda ita omnibus functus es Optimi Præſidis partibus, ut nihil deſiderandum reliqueris; multum vero poſteris ad imitandum tranſmiſeris. Quis enim prædicare ſatis poteſt prudentiam illam Tuam, qua rebus omnibus proſpiciebas, proſperis nequaquam elatus, ſed neque fractus adverſis? Quis magnanimitatem illam animi tui, qua propriis commodis omnibus deſpectis, in id intendebas unice, quod ad commune bonum, atque totius Ordinis ornamentum conferre poterat? Quis conſtantem illam æquitatem Tuam, cujus in muneribus diſtribuendis tenaciſſimus adeo ſemper fuiſti, ut ad ſola ſubditorum merita reſpiciens, nihil vero gratiæ, nihil auctoritati unquam tribueres? quare non perpetuam modo in toto Ordine tam late diſperſo concordiam, tranquillitatemque retinuiſti, verum etiam ſingulos excitaſti; ut ad veræ virtutis, probatæque doctrinæ ſtudio toto pectore incumberent, quod nempe viderent eos tibi cariores eſſe, eos cæteris anteferri, qui morum ſanctimonia, & bonarum literarum cultura plurimum excellerent. Quamobrem cum talis ſis, atque tantus mirari ſane non ſubit, quod Sanctiſſimus, ac juſtiſſimus virtutum æſtimator BENEDICTUS XIV., quo Eccleſiæ gubernaculum regente aurea poſtliminio ſæcula rediiſſe videri poſſunt, Te in Generalibus Ordinis comitiis, ea quam habuit coram congregatis Patribus oratione iis verbis, quibus olim Magnus Gregorius uſus eſt, (a) commendavit: *Dilectus Filius Raphael a Lugagnano, qui totius Ordinis veſtri Generalis Miniſter nullius incongruæ voluntati deſervivit, ſed vita, & moribus decoratus, tanto ordine dignus inventus eſt.* Neque his te laudibus cumulaſſe contentus Pontifex ſapientiſſimus, eadem illa oratione commemorare voluit, ac veluti ante oculos ponere graviſſimis illis Patribus ex oriente, atque occidente toto Romam convo-

(a) Lib. 3. Ep. 22.

vocatis, quantum pro auguſtiſſimis Terræ Sanctæ locis, veſtri Ordinis curæ, ac fidei a Divina providentia creditis, rite cuſtodiendis, atque etiam ornandis, laboraveris: *Multum laboris impendit, quemadmodum vobis ſatis exploratum eſt, ut ea conſtitueret, quæ pro Locis Sanctis pie, religioſeque aſſervandis conſentanea magis eſſe viderentur, vobiſque ipſis perſpectas eſſe non dubitamus Apoſtolicas Litteras, quas edidimus, ut ea confirmaremus, quæ idem Generalis Miniſter veſter prudenter, utiliterque decernenda eſſe cenſuit ad Sanctam eorumdem locorum cuſtodiam*. Quæ cum ita ſint, nemo certe non intelliget, mihi non fuiſſe integrum, quominus occaſione oblata, hoc qualecunque obſervantiæ meæ, meique erga Te, PATER REVERENDISSIME, grati animi teſtimonium palam exhiberem. Reſtat, ut quod ego pro mea tenuitate offerre poſſum, Tu pro humanitate Tua æqui, bonique facias, meque, ut ſoles, amare, ac fovere pergas. Vale.

AD

AD LECTOREM BENEVOLUM.

EN ſecundo, Amice Lector in ſcenam prodeo, ut oppignoratam fidem meam redimam. Promiſeram in prima Parte Practicæ Criminalis Illuſtratæ titulum quartum de Delictorum differentiis (quem ſobrie attigeram), & ſextum de Applicatione pœnarum ſingulis delictis (quem explanare ob cauſas ibidem expreſſas affatim diſtuleram, exactius examinare, & integrum abſolutumque Tractatum de Delictis, & Pœnis publici juris facere. Sponſionem ergo meam, licet tardiuſcule quam debuiſſem, ſolvo, & promiſſum, ac a multis deſideratum Tractatum tibi offero. Culpabor fortaſſe de tarditate, & me pigri in ſolvendo debitoris nota confinget præproperus exactor. Cogor propterea, ut cenſuram evadam, moræ cauſas aperire. Ut me expedirem a negotiorum moleſtiis, quibus Romæ manens opprimebar, & incœpti Operis proſecutione turbabar, me contuli ad Patriæ meæ Conventum, ut otio aliarum occupationum fruerer, & totus meditato Tractatui incumberem. Opportunior huic intentioni locus ægre dari poteſt. Semotus a ſæcularium habitatione ſitus, ab eorundem moleſtiis liber eſt. Cœli ſalubritate, aeriſque temperie ad miraculum gaudet. Collis molliter acclivis eſt, cujus jugo, quod muralis clauſuræ corona cingit, incubat Conventus, qui mirabili undique gaudet proſpectu. Ab Oriente Aconia piſcoſus fluvius collis oram alluit. A Meridie protenſa Logonbardiæ planities eidem limitropha intuentibus objectat Mediolanum, Novariam, Vercellas, ac Oppida, Villaſque pene innumeras, quibus occupatur feraciſſimum illud ſolum. Ab Occaſu lacus S. Julii (cujus Inſula, totius Ripariæ caput, quam plurium Pagorum, Caſtellorumque ſituatione circumcirca decoratur) jucundiſſimum proſpectantibus exhibet proſcenium. A Septentrione curvati in arcum viſuntur colliculi, vitibus, frutetiſque conſiti, quibus ſubjecta planities pratis, campis, ſylviſque diſtincta in gremio excipit Oppidum, cui ex ſitus amœnitate Ameni vocabulum inditum eſt. In eo loci totus proſequendo Operi incumbebam, cum immortalis memoriæ Eminentiſſimus Federicus Caccia Mediolanenſis Archiepiſcopus me ad ſe acceſſivit, ac familiaris ſui Theologi munere decoratum voluit. Tanti Patroni coactus fui voluntati obſecundare, & de ejus mandato calamum a ſuſcepto Tractatu abſtractum in frequentibus caſibus ad alia conſcribenda convertere. Erepto e vivis ſummo omnium bonorum damno, & luctu, Cardinali prædicto, me invaſit mortalis ægritudo, ob quam, anno pene integro, decumbere coactus fui. Deo tandem dante, aliqualiter reparata valetudine, opuſculum interruptum abſolvi, & poſt taliter occaſionatas moras terminatum coram te, Amice Lector, ſtatuo caſtigandum.

Priores Practicæ Criminalis Illuſtratæ partes probavit mea Religio, quæ in nupero Capitulo Generali Victoriæ, in Cantabria celebrato, ejus obſervantiam in judiciis forenſibus indixit ſequenti Decreto, quod legere eſt in ejuſdem Capituli Tabula Matriti impreſſa fol. 39. num. 73. ac ita ſonat. Relata per graviſſimos Patres Ultramontanæ Familiæ doctrina, qualitate, atque utilitate novæ Practicæ Criminalis typis datæ a R. P. Fr. Ludovico de Ameno Reformatæ Provinciæ S. Didaci Lectore Emerito, decernit Definitorium Generale, ut Prælati Ordinis, & Provinciarum illa in utraque Familia utantur: ideoque Officiales Curiæ ſufficientia illius exemplaria ad ſingulas Provincias ab intereſſe habentibus in impreſſione exmitti curabunt. Simili genio prædictum opus exceptum a quampluribus Judicibus Regularibus, ſæcularibuſque utriuſque fori Eccleſiaſtici nempe, ac laici, & Advocatis, ut proinde jam diſtractis mille quingentiſque exemplaribus primo impreſſis, a multis incaſſum cum perquiratur, novam erit neceſſe ejuſdem impreſſionem adoriri. Videns proinde publico etiam uſui aliorum ceſſiſſe, quod pro privato Religionis meæ commodo elaboraveram, in hoc Tractatu volui extenſiori methodo examinare dicendorum materiam; ita ut, ſicut ſatis mihi fuiſſet Statutarias Ordinis mei diſpoſitiones perpendere, (ſi pro eo tantum ſcripſiſſem) ita ad hoc, quod omnibus æque prodeſſem, debui Canonica, Civiliaque jura ad delicta, & eorum pœnas ſpectantia, contracta, quantum licuit, laxitate expendere. Talem igitur ſcribendi Ordinem inſtitui. Primo ſpecialia delicta ſub diverſis Titulis, quaſi cathegoriis, ad quas reducibilia ſunt, examinanda ordinavi, ut de Delictis contra Obedientiam ſtatuto Titulo, ſub hoc diſcuſſi Apoſtaſiam, Contumaciam, Rebellionem, Hæreſim &c. & pari modo cæteros Titulos diſpoſui, ſub quibus per ſpeciales paragraphos ſingulas criminum ſpecies pertractavi. Ad hoc me compulit inordinata Textus, quem illuſtrare adorſus fueram, diſpoſitio. Non enim inter ſe affines delictorum materias conjunxit, ſed confuſa ſerie, diſparata omnino inter ſe crimina, eorumque pœnas, quaſi per ſatyram, & ordine tumultuario promiſcue interpoſuit; ita ut, ſi ejus diſpoſitionem ſequi debuiſſem, neceſſum fuiſſet incœptam materiam minime abſolvere, ſed de ſequenti omnino priori incongrua tractare; mox iterum de priori ſcribere, & denuo eandem interrumpere; tandemque poſt interjecti alterius delicti tractationem, reaſſumere

inter-

interruptam, & hoc pacto fatigare Lectorem, cujus naturale eſt genium abſolutam de ſemel incœpta materia explanationem habere. Secundo ſub diſcretis paragraphis ſpeciale quodlibet crimen examinando mihi hunc præfixi ordinem, ut initio, ejus tradita, & expenſa definitione, difficultates circa eam occurrentes, quantum potui, enodavi; poſtmodum ſpecialia circa illius probationem adnotavi; tandemque de ejus pœnis plene tractavi. In hoc tradendo pœnas de jure Cæſareo ſancitas primo recenſui: mox eaſdem præſcriptas a jure Canonico tum veteri, tum novo tractavi: tandem Statutarias Religionis meæ Conſtitutiones liberiori calamo expendi, & ſub forma dubitationis quæſtiones uſu frequentiores ad enodandas praxis difficultates pertractavi. Commodius, fateor, fuiſſet Opus, ſi pœnales cujuſque Religionis, & Urbis ſanctiones tradidiſſem; ſed in immenſum creviſſet labor, cui impares meas vires agnoſco. Unde ſatis erit Lectori exemplariter deducere in particularibus caſibus, quæ pro Ordine meo diſcuſſi: Uno tantum te monitum volo, Amice Lector, in quo forte hærere poteris, ſi aliquando offendes quandam meam allegationem impreſſam Genevæ poſt Tractatum Bartolomei Berſani *de Privilegiis Viduarum, in qua eruditus Auctor me inſcribit de Ameno Ripariæ Hortæ, cum talis denominatio in diplomatis Imperialibus, ac Pontificiis non habeatur, ſed vocetur Riparia S. Julii, nec ejuſdem metrocomia gaudere queat Horta, quæ & ipſa Ripariæ membrum (& quidem ex minoribus) eſt, paretque Inſulæ S. Julii, in qua totius Ripariæ reſidet cum Gubernatore publica poteſtas. Scias ergo eam denominationem in ore vulgi tantum verſari, qua uti non debuit Auctor laudatus, qui verborum proprietate, non vulgarium hominum idiotiſmo, ut doctum decet hominem & I. C. delectari debuerat. Hoc volui te monere, ne aliam, & aliam meam Patriam ſuſpiceris, dum ergo me de Ameno Ripariæ S. Julii inſcribit; alius autem Ripariæ Hortæ, inconſiderate forſan, & oſcitanter nuncupat. Vale.*

REI[illegible]

REIMPRIMATUR.

Si videbitur Reverendiſſimo Patri Magiſtro Sacri Palatii Apoſtolici.

F. M. de Rubeis Patriarcha Conſtantinopolitanus Viceſgerens.

DE mandato Reverendiſſimi Patris Sacri, & Apoſtolici Palatii Magiſtri, opus, cui Titulus: *A. R. P. Ludovici Mariæ Siniſtrari De Ameno Ripariæ S. Julii Diœceſis Novarien. Strictioris Obſervantiæ Minorum Mediolanenſis Provinciæ De Delictis, & Pœnis tractatus abſolutiſſimus*, una ſimul cum Cenſura, & expurgatione, ſeu correctione perlegi; & quoniam perſæpe aſſerit Auctor ipſum hoc in Opere agere, & materiam tractare juxta rigorem legum, & pro foro fori, nequaquam juxta moralem Theologiam, & pro foro Conſcientiæ, ideo, quæ in cenſura notantur, aut deleta, aut undequaque per præfatam correctionem emendata noſcuntur. Imo & alii nævi refecti ſunt, ſalva, quantum fieri potuit, integritate prædicti operis, quod Judicibus, & Advocatis fori Eccleſiaſtici, & Laici, multum conferre, ſatis ſuperque exploratum eſt, cum in eo juxta leges Civiles, & Canonicas, Pontificias, ac Cæſareas, criminum omnium eſſentiæ, probationes, & pœnæ adamuſſim notentur, dilucide explicentur, ac ſtricto, fortique ſtilo expediantur. Quapropter prædictum opus ſic expurgatum, correctum, expolitumque ad normam Decreti Sacræ Congregationis Indicis ſub die 17. Julii 1719: dignum eſſe cenſeo, ut denuo Typis mandetur. In quorum fidem &c. Romæ ex Conventu SS: Coſmæ, & Damiani hac die 21. Febrarii 1754.

Fr. Joſeph Maria Buccioli Tertii Ordinis S. Franciſci Supremæ, & Romanæ Inquiſitionis Qualificator, ac Accademiæ Theologicæ in Archigymnaſio Sapientiæ Urbis Cenſor.

REIMPRIMATUR.

Fr. Joſeph Auguſtinus Orſi Mag. Sac. Palat. Apoſt. Ord. Præd.

INDEX GENERALIS

Titulus I. Proemialis pag. 1.

Parag. 1. TExtus. pag. 3.
parag. 2. De Delictis in genere. pag. 7.
parag. 3. Probationes delictorum. pag. 14.
parag. 4. Pœnæ in genere. pag. 15.

TITULUS II.

De Delictis, & Pœnis inobedientium. pag. 20.

Parag. 1. Apoſtaſia. pag. 20.
parag. 2. Inobedientia, Contumacia, Rebellio. pag. 45.
parag. 3. Appellatio mala. pag. 59.
parag. 4. Conſpiratio pag. 65.
parag. 5. Schiſma. pag. 71.
parag. 6. Læſæ Majeſtatis crimen. pag. 77.
parag. 7. Hæreſis. pag. 85.

TITULUS III.

De Delictis contra paupertatem. pag. 95.

Parag. 1. Proprietas. pag. 96.
parag. 2. Pecuniæ contrectatio. pag. 107.
parag. 3. Redituum procuratio. pag. 118.
parag. 4. Alienatio bonorum Eccleſiaſticorum. pag. 121.
parag. 5. Donatio. pag. 129.
parag. 6. Furtum. pag. 131.
parag. 7. Dilapidatio. pag. 143.
parag. 8. Uſura. pag. 151.

TITULUS IV.

De Delictis contra caſtitatem. pag. 155.

Parag. 1. Conſortium ſuſpectum. pag. 155.
parag. 2. Sollicitatio ad turpia. pag. 171.
parag. 3. Fornicatio. pag. 179.
parag. 4. Adulterium. pag. 182.
parag. 5. Stuprum. pag. 195.
parag. 6. Inceſtus. pag. 199.
parag. 7. Raptus. pag. 203.
parag. 8. Clauſuræ violatio. pag. 210.
parag. 9. Sacrilegium cum Moniali. pag. 224.
parag. 10. Mollities. pag. 228.
parag. 11. Sodomia. pag. 231.
parag. 12. Beſtialitas. pag. 246.
parag. 13. Dæmonialitas. pag. 249.

TITULUS V.

De Delictis verbalibus. pag. 254.

Parag. 1. Omiſſio Confeſſionis, Officii, & Orationis. pag. 254.
parag. 2. Blaſphemia. pag. 260.
parag. 3. Infamatio. pag. 271.
parag. 4. Calumniatio. pag. 279.
parag. 5. Libellus famoſus. pag. 282.
parag. 6. Revelatio ſecretorum. pag. 293.
Parag. 7. Perjurium. pag. 301.
parag. 8. Subornatio. pag. 307.
parag. 9. Suaſio mala Novitiis facta. pag. 315.

TITULUS VI.

De Crimine falſi. pag. 321.

Parag. 1. Literarum falſificatio. pag. 325.
parag. 2. Literarum aperitio. pag. 334.
parag. 3. Falſificatio monetæ. pag. 340.
parag. 4. Alchimiæ exercitium. pag. 349.
parag. 5. Aſtrologiæ judiciariæ profeſſio. pag. 353.

TITULUS VII.

De Injuriis facti. pag. 357.

Parag. 1. Armorum delatio. pag. 357.
parag. 2. Minæ. pag. 363.
parag. 3. Provocatio, & percuſſio. pag. 367.
parag. 4. Duellum. pag. 379.
parag. 5. Homicidium. pag. 387.
parag. 6. Aſſaſſinium. pag. 405.
parag. 7. Proditorium homicidium. pag. 414.
parag. 8. Parricidium. pag. 420.
parag. 9. Veneficium. pag. 428.
parag. 10. Abortus procuratio. pag. 436.

TITULUS VIII.

De Crimine ſacrilegii. pag. 449.

Parag. 1. Abuſus in Baptiſmo. pag. 451.
parag. 2. Abuſus in Euchariſtia. pag. 454.
parag. 3. Abuſus in Ordine. pag. 457.
parag. 4. Abuſus in Confeſſione. pag. 463.
parag. 5. Abuſus in Matrimonio. pag. 470.
parag. 6. Sortilegium. pag. 476.
parag. 7. Simonia. pag. 489.

TITULUS IX.

Miſcellaneus. pag. 501.

Parag. 1. Jejuniorum violatio. pag. 501.
parag. 2. Itinerantium delicta. pag. 512.
parag. 3. Hoſpitalitatis Læſio. pag. 516.
parag. 4. Lenocinium. pag. 519.
parag. 5. Incendii procuratio. pag. 524.
parag. 6. Latrocinium. pag. 530.
parag. 7. Carcerum violatio. pag. 535.
parag. 8. Artium prohibitarum exercitium. pag. 544.
parag. 9. Reſidentiæ neglectus. pag. 552.

FINIS TITULORUM

CATALOGUS LIBRORUM
Typographia GIANNINI Romæ editorum.
Nec non aliorum, qui in majori numero ibidem reperiuntur hoc Anno MDCCLIV.

S. BERNARDINI Senenſis Opera Omnia cum not. de la Haye *fol.* 5. *vol. Venetiis* 1745.

S. GREGORII Nazianzeni Opera Omnia cum not. variorum *fol.* 2. *vol.* G. L. *Lipſiæ* 1690.

BENEDETTO XIV. Notificazioni, Editti, ed' Iſtruzioni, con nuovo Ind. 4. 2. *vol. Roma* 1742.

—Delle Feſte di Gesù Criſto, e della B. V. Maria, della S. Meſſa, e ſopra gli atti di alcuni Santi 8. 5. *vol. Padova* 1748.

DE AGUIRRE (*Joſ. Saenz Card.*) Philoſoph. Moral., & de Virtut., & Vitiis *fol.* 3. *vol. Romæ* 1697.

BENEDICTI XIII. Synodicon Provinciale *fol. Ibidem* 1724.

—Lezzioni Scritturali 4. 3. *vol. ivi* 1724.

—Opuſcula varia Lyturgica 4. *Ibidem* 1726.

BIBLIOTHECA maxima Pontificia *fol.* 21. *Vol. Ibidem* 1699

BOLLANDI, & Sociorum, Acta Sanctorum *fol.* 38. *vol. Venetiis* 1730., & ſeqq.

BOUQUIN (*Caroli*) Solis Aquinatis Splendorum *fol. Lugduni* 1677.

EVANGELIARIUM quadruplex Latinæ verſionis antiquæ, cum not. Blanchini *fol.* 4. *Vol. Charta max. cum figur. Romæ* 1749.

FONTANINI (*Juſti*) Bullar. Conſtitut. in Canoniz. Sanctor. a Joh. XV. ad Bened. XIII. *fol. Ibid.* 1727.

GAJO (*Bartholom.*) Epitome Hiſtorico Chronologico geſtorum omnium Patriarcharum, Ducum, Judicum, Regum, & Pontif. Populi Hebraici ab Adam ad Agrippam uſq. Juniore a propriis uniuſcujuſq. iconibus aucta, ac illuſtrata, accedunt Geſtorum, ac Effigies eorum Regum Babyloniorum, Perſarum, Græcorum, ac Ptolomæorum, quibus Populus Hæbraicus Subjectus parvi *fol. fig. Ibid.* 1751.

A MARTYRIBUS (*Bartholomæi*) Opera omnia *fol.* 2. *Vol. Ibidem* 1737.

DU MESNIL (*Ludovici Soc. Jeſu*) Doctrina, & Diſciplina Eccleſiæ *fol.* 4. *Vol. Venetiis* 1752.

ROCCHÆ (*Angeli*) Theſaurus Pontificiarum, Sacrarumque Antiquitat. necnon Rituum, Praxium, ac Cœrem. *fol.* 2. *Vol. cum fig. Romæ* 1745

SUAREZ (*Franciſci Soc. Jeſu*) Opera omnia *fol.* 23. *Vol. Venet.* 1750.

DESIRANT (*Bernardi*) S. Auguſtinus Vindicatus 4. 7. *Vol. Romæ* 1723.

MABILLON de Studiis Monaſticis cum appendice 4. 3. *Vol. Venetiis* 1745.

SFONDRATI (*Cæleſtini Card.*) Gallia vindicata 4. *Mantuæ* 1710.

CIAMPINI (*Joannis*) Vetera Monimenta, de Sacris Ædificiis Conſtantini Magni, Opuſcula Selectiora, Auctoris Vita, & noviſſim. addit. *fol.* 3. *Vol. cum figur. Romæ* 1747. *Charta max.*

—Opuſcula Selectiora, Auctoris Vita, ac denique tota Appendix ſeparatim impreſſa *fol. cum figur. Ibidem* 1748.

CAUSEI (*Michael. Angeli*) Romanum Muſeum cum noviſſim. addit. & fig. *fol.* 2. *Vol. Ibid.* 1745.

CORNAZANI (*Petri Franc.*) Hiſtor. de Bello Civili Gallico Davilæ *fol.* 3. *Vol. Ibid.* 1735-1746.

DELECTUS Scriptorum rerum Neapolitanar. *fol. cum figuris. Neapoli* 1735.

LUCERNÆ fictiles Muſei Paſſerii *fol.* 3. *vol. cum figur. Piſauri* 1751.

MARMORA Piſaurenſia notis illuſtrata *fol. cum figuris Ibidem* 1738.

ASSEMANI (*Joſ. Simon.*) Italicæ Hiſtoriæ Scriptores 4. 4. *Vol. Romæ* 1751., *& ſeqq.*

CORRADINI (*Petri Marcellini Card.*) & Vulpi (*Roechi*) Vetus Latium Profanum, & Sacrum 4. 11. *Vol. cum fig. Romæ, & Patav.* 1704.-1745.

FAGNANI (*Giulio Ceſare*) produzioni Matematiche 4. 2. *vol. Peſaro* 1750. *con figure.*

GENTILI (*Octaviani*) de Patriciorum origine, variet., præſtant., & jurib. 4. *Romæ cum fig.* 1736

METASTASIO (*Pietro*) Opere Drammatiche, Oratorii Sacri, e Poeſie liriche, edizione molto accreſciuta 8. 8. *vol. Cartarea le ivi* 1752.

DE AMENO (*P. Ludovici Mariæ Siniſtrari*) Opera omnia, nempe Practica Criminalis Minorum illuſtrata, Formularium Criminale, de Incorrigibilium expulſione ab Ordinibus Regularibus, & de Delictis, & Pœnis, cum noviſſimis additionibus, pluribuſque Summorum Pontificum Bullis ad materiam ſpectantibus *fol.* 3 *vol. Romæ* 1753-1754.

—De Delictis, & Pœnis *fol. ſeorſim Ibid.* 1754.

—Formularium Criminale, cum noviſſima appendice 8. *Seorſim Ibidem* 1754.

BINER (*Joſephi*) Apparatus eruditionis ad Juriſprudentiam Eccleſiaſtic. *fol. Venetiis* 1754.

BULLARIUM Ordinis PP. Capucinorum *fol.* 7. *vol. Romæ* 1740-1752.

BULLARIUM Vaticanum *fol.* 3. *vol. Ibidem* 1752.

CHRONOLOGIA Hiſtorico-Legalis Seraphici Ordinis *ab anno* 1533., uſq. ad ann. 1751. *fol.* 2. *vol. Ibidem* 1752.

CODEX Theodoſianus cum commentar. Gothofredi, Chronicon, Chronologia, & notis variorum *fol.* 7. *vol. Lipſiæ* 1746.

DE FATINELLIS (*Fatinelli*) de Bulla Baronum, & Reſponſa Juris *fol. Romæ* 1714.

GOBII (*Antonii*) Conſultationes Deciſivæ, & Tractatus Varii, cum noviſſim. addition. *fol.* 3. *vol. Mantuæ* 1737.

DE JANUA (*P. Gaudentii*) de Viſitatione, & Juriſdictione cujuſcumque Prælati Eccleſiaſtici, & Regularis *fol.* 2. *vol. Romæ* 1748-1753.

DE LUCA (*Caroli Antonii*) de pluralit. homin. Legali *fol. Neapoli* 1722.

PACICCHELLI (*Jo. Bapt.*) de diſtantiis cum noviſſ. addit. & Deciſ. S. Rot. Rom. *fol. Parmæ* 1735.

PITONII (*Franc. Mariæ*) Diſceptat. Eccleſiaſticæ *fol. Tomi Duo poſteriores. Romæ* 1725.

RAYNALDI (*Jo. Dominici*) Vota Criminalia *fol. Ibidem* 1714.

SACRÆ Rotæ Romanæ Deciſiones Recentiores in compendium redactæ *fol.* 6. *Vol. Mediol.* 1730.

DE VALENTIBUS (*Ferdinandi*) de Contractibus, de ultimis voluntatibus, de rebus Eccleſiaſt., & Diſſertationes Fiſcales *fol.* 7. *Vol. Romæ* 1751.

VALIENTE (*Petr. Joſ. Perez*) Apparatus juris publici Hiſpanici 4. 2. *Vol. Matriti* 1751.

De Delict.

DE DELICTIS, ET PŒNIS.

TITULUS PROEMIALIS.

SUMMARIUM.

1 *Juriſprudentia criminalis excellentior civili.*
Probatur ab origine.
2 *Angelus, ac homo æquali crimine rebellionis contra Deum peccaverunt.*
Juſtitia Civilis incæpit poſt diviſionem bonorum inter homines.
3 *Eſſentialia judicii criminalis expreſſa a Deo in damnando Adamo.*
4 *Juſtitiam criminalem ſibi reſervavit Deus; civilem dedit hominibus.*
5 *Probatur aliis mediis excellentia Juriſprudentiæ criminalis ſupra civilem.*
Punitio ſontium neceſſaria in Republica.
Criminalis ſcientia magis neceſſaria, utilior, & dignior.
6 *In Religionibus tranſgreſſiones ſeminat Sathan.*
Si punitionibus crimina non coercentur, Religio relaxatur.
7 *Prælatus connivens ad delicta ſubditorum peccat mortaliter.*
Tenetur ex juſtitia ſubditos delinquentes corrigere.
8 *Prælati Regulares tenentur ſcire doctrinam Canonicam, & Criminalem.*
Arbitrium Judicis regulandum a jure.
Regulas juris debet ſervare Judex, cujus arbitrio aliquid eſt commiſſum.
9 *Monitum ad Superiores Regulares.*
Severitatem temperatam benignitate debent ſervare Superiores.
Æquitas quid ſit.
Parvis peccatis venia; magnis ſceleribus punitio debetur.

1.

DE Delictis, eorumque pœnis acturi, arduam ſane provinciam ſuſcipimus, & quæ, ut pro dignitate tractetur, pluribus eſt difficultatibus involuta. Poſt Theologicas diſciplinas, per quas eruditur homo, quomodo erga Deum ſe gerat, in illum credendo, amando, & ſperando; primum inter cæteras ſcientias occupat locum Juriſprudentia, cujus præceptis inſtruimur, quomodo erga proximum actiones noſtras moderemur, faceinque antefert populorum rectoribus, quomodo per adminiſtrationem juſtitiæ pacatam, tranquillamque Rempublicam cuſtodiant. Cum autem Juriſprudentia duas habeat partes, unam quidem, quæ rectum judicium in civilibus controverſiis ferre docet; aliam vero, quæ in criminalibus litibus abſolutionem, aut condemnationem proferre, ſecundum juſtitiam, demonſtrat, hæc ſecunda priorem longe antecellit. Si enim originem ſpectemus, profecto delictorum coercitio multo intervallo bonorum diviſionem, circa quam verſatur civilis juſtitia, præcedit. Condita ſiquidem in temporis initio creaturâ rationali intellectuali, emerſit ſtatim perduellionis delictum in *Lucifero*, ac conteſtata contra eum, ac ejus aſſeclas, lite criminali, confiſcatis omnibus ipſius bonis gratuitis, æterni ignis juſtiſſimo ſupplicio damnatus fuit.

2. Simile facinus ſtatim a creatione patravit homo, uxoriis nempe delinitus blanditiis, dum contra Dei præceptum de fructu vetito guſtavit, *Luciferi* contra factorem ſuum rebellionem eſt æmulatus. Sicque duæ priores omnium creaturarum excellentiſſimæ eodem divinæ majeſtatis leſæ crimine deliquere; dum una Dei æqualitatem, alia Dei ſimilitudinem in ſcientiâ eſt æmulata; æqualique vindicta contra eas animadvertit æterna juſtitia, dum utramque de paradiſo expulit, & ad æternæ mortis ſupplicium adjudicavit. Juſtitia autem Civilis, quæ docet unicuique tribuere, quod ſuum eſt, civileſque hominum diſcordias componere longe poſt hominem conditum fuit in mundo neceſſaria; terrarum enim, ac bonorum diviſionem, ad quam pacificè tuendam, tendit civilis juſtitia, poſt diluvium tantum factam legimus in Scriptura, *Gen. cap.*10. ℣. 5. 25. ante enim ſicut *terra erat labii unius*, *Gen. cap.*11. ℣. 1. ita una omnium hominum erat ipſius poſſeſſio.

3. Si pariter juſtitiæ criminalis exercitium, ac ſubſtantialia ſpectemus, hanc a *Deo optimo Maximo* exemplariter traditam habemus in ſacra paginâ; dum enim legimus Deum vocaſſe ad ſe *Adam*, qui primus hominum fuit, non minus reatu, quam natura, dicens *Adam ubi es? Gen. cap.* 3. ℣. 9. dum ipſius nuditatis cauſam, quæ veſtigium delicti commiſſi, nempe eius pomi, erat, examinavit dicens: *Quis indicavit tibi, quod nudus eſſes, niſi quod ex ligno, de quo præceperam tibi, ne comederes, comediſti? Gen. cap.* 3. ℣. 11. dum ab eo confeſſionem delicti expreſſit, dum ait *Gen. cap.* 3. ℣. 12. *Mulier dedit mihi de ligno, & comedi*; dum contra Reum pœnam laboris, ærumnarum, & mortis fulminavit, profecto eſſentialium ad judicia criminalia normam expreſſit, nempe conſtantiam corporis delicti, Rei citationem, ejuſdem confeſſionem, & tandem judicis ſententiam.

4. Puniendorum autem Reorum, ac vindictæ delictorum, ne dum contra ſe, ſed etiam contra homines, exercitium ſibi reſervavit Deus, dum ait *Mihi vindictam & ego retribuam*, *Hebr. cap.* 10 ℣. 30. ut proinde vocetur a Pſalmographo *Deus ultionum*. *Pſal.*93. ℣. 1. dum ex alia parte *terram dedit filiis hominum Pſal.* 113. ℣. 16. & de terrenis judicia civilia exercenda illis commiſit.

5. Si ulterius criminalis judicii in Republica fructus, & pondus libretur, profecto hujus præ civili neceſſitas, ac dignitas apparebit; experientia enim magiſtra diſcimus, quomodo a facinoroſis, perverſiſque hominibus turbetur, concutiaturque Reſpublica, & niſi criminalis juſtitia gladium vindictæ vibret in ſontes, innumera inundant mala, per quæ ſocialis vitæ commoda in ærumnas commutantur: unde dicebat Sapiens, *Eccleſ. cap.* 8. ℣. 11. *Quia non profertur cito contra malos ſententia, abſque timore ullo filii hominum perpetrant mala* & a *D. Bernard. apud Lancellot. Regul. jur. Pontific. lib.* 2. *Regul. Inferiorum culpæ*, vocatur *Impunitas ſcelerum mater*, *radix impudentiæ, tranſgreſſionum nutrix*. Et viceverſa, ſi juſtitiæ punitricis rigor vigeat, pœnarum metu ſubſident, qui alioquin ad maleficia manus haberent expeditas. Nec tamen conceſſum quibuſvis Judicibus, qui civilia tractant contra corpus ſontium ſuppliciis

animadvertere; ſed hoc ſupremis reſervatur Magiſtratibus; Nec item probationes, quæ in cauſis Civilibus admittuntur, in Criminalibus proſunt, cum in his agatur de vita hominis, quæ omnibus ejuſdem fortunis præſtat; quibus omnibus convincitur præſtantia Jurisprudentiæ Criminalis præ Civili, ut proinde concludat jure merito *Tiber. Decian. Tract. Crimin.lib.2.cap.1.n.4.in fin.*quod *De Criminibus tractatio, cæteris omnibus partibus juris Civilis ſit magis neceſſaria, & utilior, & dignior, utpote, quæ antiquior ſit omnibus, & ea negleƈta, totam humanam ſocietatem nedum perturbari, ſed & funditus tolli neceſſe ſit.*

6. Quæ autem hucuſque diƈta ſunt, quadrant, non tantum in ſæculari, ſed etiam in clauſtrali Republica; Nec enim, aut loci, aut profeſſionis ſanƈtitas impervia deliƈtis unquam conſpeƈta fuit: In Cœlis enim *Lucifer*, in horto *Eden Protoplaſtæ* peccavere, & in Collegio Apoſtolico non defuit, qui aut proditione, aut incredulitate, aut abnegatione Magiſtri delinqueret. Mirum proinde non eſt, ſi etiam in Religione ſcelera tentationibus ſuis invehat ille *Sathanas*, qui in cœleſti multos Angelos, in terreſtri Paradiſo omnes homines in ſanƈtitate creatos impulit ad ruinam. Neceſſaria proinde præ cæteris in Superiore clauſtrali eſt deliƈtorum charitativa quidem, accurata tamen deliƈtorum coercitio; Nam, ut dicebat *Beatus Cardinalis Petr. Damian. lib. 7. Epiſt. 11. ad Gotifr. Enervato rigore juſtitiæ, ſtatus evertitur diſciplinæ: & dum ultoriæ ſeveritatis cenſura reprimitur, temeraria delinquendi licentia relaxatur; Inordinata ſane pietas nutrit impietatem, & timida manus Medici vulnus auget egroti.*

7. Unde, ſi *Prælatus* ad deliƈta Subditorum connivet, & impunita relinquit, mortaliter peccat; *D. Thom. 2. 2. quæſt. 67. art. 4. Aragon. quæſt. 62. art. 7. 10. 16. Peyrin. de Prælat. quæſt.2.cap. 2. num. 139.* tum quia incorreƈtum relinquit, quem ex juſtitia corrigere tenetur; *Cap. Quis nos. cap. Si quos. cap. Si ea. 23. quæſt. 4.* tum quia Religionem, relaxatione induƈta in eam, labi ſinit ad ruinam; Ab hoc enim, juxta *D. Bonaventuram* dignoſcitur relaxata Religio, ſi in ea malefaƈtoribus ad emendationem flagella diſciplinæ non adhibeantur. Conquerebatur proinde *D. Bernard. Epiſt. 178. ad Innoc. Pap.* quod aliquoties Religioſi ſontes, qui a ſuperioribus ſuis pro deliƈtis ad pœnas Canonicas ſententiantur, ad *Romanam Curiam* accedant, & ab ea, ut plurimum, impuniti recedant, & quod plus eſt, incorreƈti; & ſic *Ordinem Regularem* labefaƈtent, & Eccleſiæ hoſtibus riſum moveant hoc modo *Eccleſiæ Prælati*. Ecce ejus verba. *Qui flagitioſi ex Monaſterio currunt ad vos* (ſcribit ad *Papam Innocentium Secundum*) *pulſati redeuntes jaƈtant & geſtiunt ſe obtinere tutores, quos magis reƈtores ſentire debuerant. Proh pudor? Quos cachinnos res iſta movet Eccleſiæ inimicis?*

8. Sequitur igitur, quod *Regulares Prælati*, præ cæteris, quæ ſcire tenentur ad reƈtum ſubditorum regimen, ſcientiam Canonicam, ac Regularem puniendorum criminum habere debent; tenentur enim pœnas a Legibus infliƈtas præciſe adhibere, ita ut, nec mitiores,nec ſeveriores Legibus ipſis eſſe videantur. Verum eſt, quod cum non poſſint jura in univerſum, & ſingillatim malefaƈtis pœnas ſancire,multa ſunt Judicis Regularis arbitrio commiſſa; non tamen tali caſu poteſt ille pro libito flagellis ultoribus uti, diſtat enim arbitrium a beneplacito, hoc ſiquidem voluntatem propriam habet pro lege, unde dicere poteſt *Juvenal. Satyr. 6. ℣. 223. Hoc volo, ſic jubeo, ſit pro ratione voluntas.* Arbitrium autem placitum eſt boni viri, illius nempe, qui regulatur a jure, *Rot. deciſ. 326. num. 6. & Deciſ. 669. n. 1. & Deciſ. 628. num.1. apud Barboſ. axiom.32.num. 2.* proinde, quando in Lege, aut Statuto eſt aliquid commiſſum arbitrio boni viri, ille tenetur ſervare omnes regulas communis juris. *Alex. conſ. 33. num. 3. lib. 1. Socin. jun. Conſ. 49. num. 16. lib. 2.Cravet. Menoch. apud Tuſc. lit. A. Concl. 470. num. 2.* Unde concludendum eſt, quod neceſſaria ſit communis juris regularum notitia Superiori clauſtrali, ut in faƈti contingentia ſciat, quomodo in delinquentibus coercendis, proprium debeat arbitrium regulare. Ut autem circa hoc Superioribus labor minuatur in evolvendis *Canoniſtarum* placitis circa crimina in hoc opere pœnas a ſacris *Canonibus* determinatas cuilibet deliƈto, de quo traƈtatur, appoſuimus. Inſuper, ut labor noſter etiam Judicibus Laicis proſit, pœnas juris *Cæſarei* recitamus, quo non ſolum laici ſontes corripiuntur, ſed etiam, in defeƈtum diſpoſitionis *Canonicæ*, uti poteſt *Eccleſiaſticus Judex*. Ubi vero utraque pagina, *Pontificia* nempe, ac *Imperatoria* religioni Judicis pœnarum committit arbitrium, frequenter facem præferimus, quo paƈto, regulare debet Judex arbitrium in illo caſu, ut communium legum cohæreat diſpoſitioni.

9. Hoc uno monitum deſidero *Judicem Regularem*, pro quo principaliter ſcribo, ut, in puniendis ſubditorum deliƈtis, piiſſimum illum *Samaritanum* imitetur, qui curandis vulneribus fauciati a latronibus adhibuit *oleum,& vinum,Luc.cap.10.℣.34.*temperet nempe oleo miſericordiæ rigorem juſtitiæ, & perniciosam aliquando olei lenitatem, vini mordacitate, nempe zeli ardore norit acuere. Audiant Prælati univerſi *D. Aug.*verba *ad Marcellinum, Epiſt.159. & habetur cap. Circumcelliones 23. quæſt. 5.*eaque tanquam ſibi ſcripta, cuſtodiant. *Imple* (ait ille) *Chriſtiane Judex pii Patris, officium ſic ſuccenſe iniquitati ut conſulere humanitati memineris, nec peccatorum atrocitatibus exerceas ulciſcendi libidinem: ſed peccatorum vulneribus curandi adhibeas voluntatem.* Audiant tandem *Seraphici Minorum Ordinis Superiores*, cujus Statutaria jura Criminalia expendimus *Seraphicum Patrem* noſtrum loquentem *Regul.Minor.cap. 7.Cum miſericordia injungant pænitentiam*, & rigorem juſtitiæ *dulcore* miſericordiæ temperantes, nec nimis rigidos, (ne rigor in crudelitatem degeneret) nec nimis lenes (ne indulgentia in incuriam abeat) ſe præbeant, ac ſe cuſtodire oſtendant æquitatem, quæ, ut ex *Cypriano* ait *Abb. in cap. Magnæ n. 3. de Vot. & vot. redempt.* aliud non eſt, quam rigor miſericors, aut miſericordia rigoroſa. Tandemque, ut bene Religioni, ſibi commiſſæ, proſpiciant, monitum *Taciti* in *Vita Agricolæ*, amplexentur, *omnia ſcire, non omnia proſequi: parvis peccatis veniam, magnis ſeveritatem accomodare: nec pœna ſemper, ſed ſæpius pænitentia contentus eſſe.*

§. I.

Inceptum jam diu opus proſequentes, ac aſſumpti Textus illuſtrationem continuantes, neceſſarium fuerat aggredi explicationem *Tituli ſexti*, quam, in *Parte prima*, promiſimus, & ad particularem hanc traƈtationem rejecimus: ſed quia *Textus* ipſe, non ſatis ordinatus eſt; quia materias affines, quas ſemel inceptas continuare debuiſſet, diſperſit, & aliis diſparatis interſeruit, ideo neceſſarium fuit, diverſum a *Textu* ordinem inſtituere, & facilitatis gratia, ab illius ſerie divertere. Titulos igitur quodammodo genericos deliƈtorum congeſſimus, ſub quibus deliƈta in ſpecie, aut formaliter, aut reduƈtive ad illos ſpeƈtantia, ſimul cum eorum pœnis, expendimus, & ſuis

& ſuis quibuſque locis damus explicationem *Textus*, tangentis delictum, & pœnas, de quibus ex profeſſo in ſingulis paragraphis tractamus. Ut igitur ſciat Lector, quo loco habeatur deſiderata explicatio, damus affixum cuilibet paragrapho locum, in quo iſte, more ſervato hucuſque, illuſtratur.

TEXTUS

TITULUS SEXTUS

Applicatio ſingularum pœnarum ſingulis delictis.

§. 1.

Qui, ſtatutis jejuniorum diebus, abſque neceſſitate, Superiori probata, non jejunaverit, præceptum, non ſolum in qualitate, vel etiam in quantitate ciborum transgrediendo, ſuffragiorum jure privandus eſt, Provincialis arbitratu; a quo etiam gravius arceri debet, prout violationis ratio ſuaſerit. Videatur *Tit. Miſcellaneus* §. Jejunii violatio. Tit. 9. Miſcellan. §. 1.

§. 2.

Qui Officio Divino non interfuerit, a Guardiano ſecundum conſuetudinem Religionis, puniri debet. Qui autem illud aliquoties non recitaſſe, convictus fuerit, omni ſuffragiorum jure triennio, carere debet, & gravius etiam puniri, Provincialis arbitratu. Videatur *Tit. 5. de Delict. verbal. §. 1. Omiſſio Confeſſionis num. 17. & 33.*

§. 3.

Qui Sacræ Scripturæ verba, vel ſenſum, in prophanos uſus detorſerit, eiſque in familiaribus colloquiis abuſus fuerit, voce activa, & paſſiva, triennio, privandus erit, & menſtruo Carceri mancipandus. Videatur. *Tit. 5. §. 2. Blaſphemia num. 50. 67. & ſeqq.*

§. 4.

Qui ſine cauſa Confeſſionem Sacramentalem facere, & Sacram Euchariſtiam ſumere, vel Miſſam celebrare, juxta probatam Ordinis conſuetudinem notabiliter neglexerit, pane, & aqua, in publico refectionis loco jejunare debet, Provincialis arbitratu, vel etiam gravius, pro indevotionis modo, puniri. Videatur. *Tit. 5. §. 1. Omiſſio Confeſſionis. num. 16. 28. & ſeqq.*

§. 5.

Qui inventi fuerint notabiliter otioſi, ſuffragiorum jure priventur; & gravioribus pœnis, etiam corporalibus arcendi ſunt, Provincialium, & Superiorum localium arbitratu, pro negligentiæ modo, & contumaciæ ratione. Videatur. *Tit. 5. §. 1. Omiſſio Confeſſionis, &c. num. 15. 20. & ſeqq.*

§. 6.

Obſcæna verba coram aliis, vel cum ſcandalo proferens, ſi graviter monitus, ſe non correxerit, in eum animadvertatur, pro qualitate delicti, etiam cum pœna Carceris, aut graviori Superiorum arbitratu, quouſque reſipiſcat, ut cæteri timorem habeant. Videatur. *Tit. 5. §. 2. Blaſphemia num. 51. 70. & ſeqq.*

§. 7.

Qui ſine habitu, caputio, chorda, & femoralibus extra infirmitatis articulum dormire deprehenſus fuerit, humi, ſine caputio genuflexus in pane, & aqua jejunet, & recidivus gravius puniendus eſt, Provincialis arbitratu. Videatur. *Tit. 2. Apoſtaſia. n. 175. & ſeqq.*

§. 8.

Scienter aliquem infamans, Sacramentaliter abſolvi non poteſt, niſi a Provinciali, & convictus in judicio ſubire debet pœnam criminis, de quo alterum infamavit; nec niſi prius reſtituta fama. Videatur. *Tit. 5. §. 3. Infamatio. num. 19. 22. & ſeqq.*

§. 9.

Qui in Prælatum improperii, & convitii verba protulerit, genuflexus in publico debet pane, & aqua jejunare, & omni ſuffragiorum jure carere biennio. Provocans autem aliquem factis, aut verbis, pro prima vice probationis caputium deferre; pro ſecunda bimeſtri Carceri mancipari, ac activa, & paſſiva voce decennio privari debet. Videatur. *Tit. 5. §. 2. Blaſphemia. num. 52. 74. & ſeqq. & Tit. 7. §. 3. Provocatio. num. 8. 13. & ſeqq.*

§. 10.

Qui Frater alteri, vel in Ordine, vel extra, minabitur in perſona, per menſem, caputium probationis deferat. Si manum levaverit, vel aliquid acceperit, ut percutiat, per tres menſes. Si leviter percuſſerit, per annum. Si graviter percuſſerit, vel quodlibet inſtrumentum, ad graviter percutiendum, arripuerit, ſemeſtri Carceri mancipandus venit: qua pœna puniendus erit, qui arma offenſiva portaverit, vel in Cella, vel alibi retinuerit. Videatur. *Tit. 7. §. 2. Minæ, n. 17. & ſeqq. & §. 3. Provocatio. num. 9. 40. & ſeqq. & Tit. 7. §. 1. Armorum delatio. num. 14. & ſeqq.*

§. 11.

Qui in judicio, quidquam falsò, ſcienterque depoſuerit, vel deponi fecerit; Aut verum revocaverit, vel revocari procuraverit, ipſo facto, eſt Excommunicatus; Cujus abſolutio Provinciali eſt reſervata; ſemeſtri Carceri mancipandus; ſatisfaciat parti, & perpetuo infamis exiſtat. Videatur. *Tit. 5. §. 7. Perjurium. num. 38. & ſeqq.*

§. 12.

Contumax; (id eſt, qui trina monitione, eodem die, congruis intervallis præmiſſa, inobediens perſeverat: vel, qui ita pertinaciter obedire recuſat, ut de Diſcretorum conſilio Carceribus mancipari mereretur) eſt Carcerationis pœna puniendus. & conſequenter actibus legitimis privandus. Videatur. *Tit. 2. §. 2. Inobedientia &c. num. 40. 96. & ſeqq.*

§. 13.

Proprietariorum pœna eſt Carceratio, actuum legitimorum privatio, nec non Eccleſiaſticæ ſepulturæ, ſi quis proprietarius moriatur: cum pœnarum augmento, ubi culpa replicata fuerit. Videatur. *Tit. 3. §. 1. Proprietas. num. 35.*

§. 14.

Revelans extra Ordinem Religionis ſecreta, quibus fama, & candor ipſius Ordinis maculatur, incidit in Excommunicationem majorem Generali, vel Provinciali reſervatam, & perpetuò eſt privandus actibus legitimis. Videatur. *Tit 5. §. 6. num. 44. & 49. & ſeqq.*

§. 15.

Qui libellos famoſos quomodolibet ediderit, vel publicaverit, ipſo facto, Excommunicationis ſententiam incurrit, a qua ſi in Generalis, vel Provincialis infamiam cedunt, niſi a Generali abſolvi non poteſt; vel a Provinciali, ſi in aliorum infamiam vergant, debita ſatisfactione præmiſſa, & convictus ſemeſtri Carceris maceretur, vel amplius, Superiorum arbitratu. Videatur. *Tit. 5. §. 5. Libellus famoſus. num. 53. 56. & ſeqq.*

§. 16.

Libros imprimi faciens, vel publicans ſine licentia Ordinarii, & Generalis ſcripta facultate eſt, eo ipſo, privatus actibus legitimis. Videatur. *Tit. 5. §. 5. Libellus famoſus. num. 54. 73. & ſeqq.*

§. 17.

In ſuſpecto conſortio deprehenſus, ſi monitus ſe non correxerit, Superior ab Officio ſuſpenditur, vel privatur: Subditus actibus legitimis, triennio, careat; vel gravioribus pœnis uterque mulctetur, Superiorum arbitratu, nimirum actuum legitimorum privatione; probationis delatione: arctationis recluſione; exilio ab illo conventu, pro clariori, vel obſcuriori ſuſpicionis indicio, ſecundum Ordinis ſanctiones. Videatur. Tit. 4. §. 1. Conſortium ſuſpectum. num. 44. 46. & ſeqq.

§. 18.

Qui convictus fuerit ſuſpectam domum intraſſe, actumve carnalem ſollicitaſſe, mox ab eo loco perpetuo exulare debet, & bimeſtri Carcere, mancipari: negans graviter arctandus. Videatur §. 1. Conſortium ſuſpectum. num. 45. 87. & ſeqq.

§. 19.

Furtum committens ſuffragiorum jure, biennio, eſt privandus. Proprietariorum pœnam luere tenetur, & ſi furtum fuerit notabile, aut iteratum, vel ex ſacro loco, aut ſæcularium domibus, aut bonis, creſcente ſceleris turpitudine, creſcere etiam debet ſeveritatis diſtrictio, Superiorum arbitrio. Videatur. Tit. 3. §. 6. Furtum. num. 53. & ſeqq.

§. 20.

Generalium, Provincialium, aut ſæcularium Principum, & notabilium perſonarum literas, ſive ab ipſis, ſive ad ipſos miſſas intercipientes, aperientes impedientes, aut malitioſe retardantes ipſo facto actibus legitimis deſtituendi ſunt: & hujus pœnæ incapaces probationis caputium deferant, Generalium, vel Provincialium arbitratu, quibus reſpective condonatio reſervatur: Videatur. Tit. 6. §. 2. Literarum aperitio. num. 40. & ſeqq.

§. 21.

Qui Provinciali, Guardiano, aut Vicario rebellaverit, omnium ſuffragiorum jure, triennio, carere debet. Videatur. Tit. 2. §. 2. Inobedientia &c. num. 41.

§. 22.

Apoſtatarum pœna eſt Excommunicatio latæ ſententiæ; Carceratio, & juris ſuffragiorum privatio juxta Apoſtaſiæ majoris, vel minoris exceſſum, prout in Statutis Ordinis amplius continetur. Videatur. Tit. 2. §. 1. Apoſtaſia. num. 55. & ſeqq.

§. 23.

Impudenter obloquentes de Eminentiſſimis Protectore, & S. R. E. Cardinalibus, deque Reverendiſſimis Eccleſiarum Prælatis cum ſcandalo, Carceribus ſunt mancipandi; vel gravius etiam pro oblocutionis exceſſu puniendi, Superioris arbitratu. Videatur. Tit. 5. §. 2. Blaſphemia. num. 48. & ſeqq.

§. 24.

Recipientes, vel ad profeſſionem Novitios admittentes, Apoſtolicis Conſtitutionibus, & Ordinis Statutis non ſervatis, Officio ſtatim privandi, & omnium ſuffragiorum jure perpetuo deſtituendi ſunt. Videatur. Tit. 5. §. 9. Suaſio mala. num. 31.

§. 25.

A Novitiis aliquid, vel minimum recipientes, vel eis ad ſibi, vel aliis aliquid relinquendum ſuadentes, præter pœnas in Sacro Tridentino Concilio decretas, Superiores privari debent Officio; aliis ut proprietarii publicari. Videatur. Tit. 3. §. 1. Proprietas. num. 36. & Tit. 8. §. Simonia.

§. 26.

Camiſciarum, & lineorum indumentorum, linteaminum, & anaclynteriorum uſus, ſine neceſſitate, vetitus eſt, ſub privatione juris ſuffragiorum per triennium, etiam carceris per duos menſes, & amplius, ſi monitus ſe non correxerit. Videatur. Tit. 2. §. 1. Apoſtaſia. num. 180. & ſeqq.

§. 27.

Qui ſuper habitum Regularem, vel (eo dimiſſo) ſæculares, vel alias quaſcumque veſtes induerit, ad recitandas comœdias, vel alias tales larvatas repræſentationes, quacunque ex cauſa, vel occaſione, & quocunque in loco, eſt eo ipſo ſuſpenſus, & gravius Carcere, privatione Officii, vel ſuffragiorum jure a Superioribus puniendus. Videatur. Tit. 2. §. 1. Apoſtaſia. num. 171. & ſeqq.

§. 28.

Equitantes, bigantes, quadrigantes ſine licentia, & neceſſitate bimeſtri Carcere macerari merentur, & ſi in hoc defectuoſi fuerint, omnium ſuffragiorum jure ſexennio carere. Videatur. Tit. Miſcell. §. Itinerantium &c.

§. 29.

Notabiliter orationi deficientes Guardiani Officio privandi; Subditi ſuffragiorum jure triennio mulctandi, ac etiam carcerandi, Superiorum arbitratu. Videatur. Tit. 5. §. 1. Omiſſio &c. n. 18. 36. & 37.

§. 30.

Qui negotia Principum acceptaverit, egerit, procuraverit ſine licentia Superioris, privari debet Officiis Ordinis. Videatur. Tit. Miſcellan. §. Artium prohibitorum &c. num. 34. 45. & ſeqq.

§. 31.

Superiores, qui charitatem circa hoſpites, & infirmos neglexerint, Officio deſtituantur: Officiales ad id deſtinati ſuffragiorum jure carere triennio debent. Videatur. Tit. Miſcellan. §. Hoſpitalitas læſa.

§. 32.

Qui Confeſſiones ſine licentia auſcultaverit vel a reſervatis abſolverit, eſt, ipſo facto, Excommunicatus, & ad excipiendas Confeſſiones perpetuo inhabilis; carcerandus, & gravius puniendus, ſi in hoc crimine vitioſus repertus fuerit. Videatur. Tit. 8. §. Delicta in Sacram. Conf.

§. 33.

Qui in morbum Gallicum ex delicto inciderit, declarandus eſt perpetuo inhabilis ad omnia Officia, & ſuffragia Ordinis, ac etiam ad audiendas Confeſſiones. Videatur. Tit. 4. §. 1. Conſortium ſuſpectum num. 97. & ſeqq.

§. 34.

Provincialis concedens dimiſſoriales literas ordinandis Fratribus, non ſervatis Sacris Canonibus, & Ordinis ſanctionibus, ſuſpendendus, vel etiam privandus venit officio, Superiorum arbitrio. Videatur Tit. 8. §. 3. Abuſus in Ordine. num. 37.

§. 35.

Provinciales, & Guardiani, in ſuis Provinciis, & Conventibus notabiliter, & ſine legitima cauſa, non reſidentes, præter culpæ reatum, & pœnas Canonicas, quas incurrunt, Officio ſuſpendi, vel etiam privari debent Superiorum judicio. Videatur. Tit. Miſcell. §. 10. Reſidentiæ neglectus.

§. 36.

Convictus, & confeſſus in fornicationem lapſum fuiſſe, pro prima vice ſemeſtri Carceri mancipetur, & omnium ſuffragiorum jure triennio, carere debet. Secunda vice, carcer duplicandus, & omnibus Ordinis Officiis decennio privandus eſt. Tertia vice, carcer longius protrahi, & perpetuo ad Officia Ordinis inhabilis exiſtere; vel etiam ad triremes mitti debet, Superiorum arbitratu. Videatur. Tit. 4. §. 3. Fornicatio. & §. 4. Adulterium. num. 43. & ſeqq.

§. 37.

Sacrilegium committens, vel ad triremes mittendus, vel in perpetuum carcerem detrudendus. Videatur. Tit. 4. §. 9. Sacrilegium cum Moniali. num. 21. & ſeqq.

§. 38.

Qui de innominabili ſcelere confeſſus, vel convictus fuerit, nudus cum ſolis fæmoralibus in cœtu Fratrum,

liga-

ligatis manibus, ac recitans Pſalmum miſerere mei Deus &c. duriſſime flagellari, ac leviuſculis flammis hinc inde circumpoſitis quodammodo comburi, & ad perpetuos carceres irrevocabiliter damnari debet; ubi in pane, & aqua, tribus ſaltem in hebdomada diebus, jejunet. Si autem in idem ſcelus relapſus fuerit ad triremes perpetuò deſtinari. Videatur. Tit. 4. §. 11. Sodomia num. 75. & ſeqq.

§. 39.

Qui gladio, baculo, vel pugillo Fratrem, aut Sæcularem percuſſerit in carceris unius anni pœnam incidit: omnium ſuffragiorum jure, & actibus legitimis perpetuo privari, ac per menſem ter in qualibet hebdomada coram Fratribus capitulariter congregatis, genuflexus comedere, ipſiſque inſtrumentis, quibus ferire, vel percutere auſus eſt, ei de collo pendentibus, debet. Videatur. Tit. 7. §. 3. Provocatio, & Percuſſio. num. 10. 36. & ſeqq.

§. 40.

Quod, ſi mors ſecuta fuerit, vel atrox mutilatio, ad triremes omnino condemnandus eſt. Videatur. Tit. 7. §. 5. Homicidium.

§. 41.

Qui aliquem enormiter vulneraverit, vel ei venenum dederit per ſe, vel per alium, hæc, vel ſimilia delicta machinans eiſdem pœnis ſubjacere tenetur. Videatur. Tit. 7. §. 5. Homicidium. & §. 7. Veneficium.

§. 42.

Prælatum localem gladio occidens ad triremes perpetuo condemnari; vulnerans, non ſecuta morte, ad eoſdem mitti, Superiorum arbitrio, debet. Videatur. Tit. 7. §. 5. Homicidium.

§. 43.

Provincialem, vel leviter percutiens ad triremes, Generalis arbitratu mitti: ſi id gladio molitus fuerit, ſive ſecuta, ſive non ſecuta morte, ad eoſdem triremes perpetuo damnari debet. Videatur. Tit. 7. §. 3. Provocatio. num. 11. 78. & ſeqq.

§. 44.

Generalem quoquomodo, vel leviſſime, percutere auſus, ad triremes perpetuo, & omnino damnandus eſt. Videatur. Tit. 7. §. 3. Provocatio. num. 12. 78. & ſeqq.

§. 45.

Falſificantes per ſe, vel per alium literas, aut ſigilla Prælatorum, Principum, Generalium, Provincialium, aut notabilium Perſonarum, ſunt, ipſo facto, excommunicati, carceri mancipandi, Generalis arbitrio: atque ad omnia Officia, & Dignitates Ordinis perpetuo inhabilitandi. Videatur. Tit. 6. §. 1. Literarum falſificatio.

§. 46.

Introducentes mulieres intra clauſtra ad malum finem, in Pœnas a Pio V. ſancitas incidunt, & carceribus convenit mancipari, Superiorum arbitratu: quas pœnas incurrunt, qui eaſdem in hoſpitia Confeſſariorum Monialium, quovis colore, introducunt. Videatur. Tit. 4. §. Clauſuræ violatio: num. 58.

§. 47.

Conſpirantes adverſus Fratrem aliquem, & maxime Superiorem omnibus Ordinis Officiis privati ſint, Superiorum arbitrio. Videatur. Tit. 2. §. 4. Conſpiratio. num. 12. 27. & ſeqq.

§. 48.

Ordinis diviſionem tentans eſt, ipſo facto, excommunicatus, & carceri eſt mancipandus, Generalis arbitrio, cui, & abſolutio reſervatur. Videatur. Tit. 2. §. 5. Schiſma. num. 17. & ſeqq.

§. 49.

Ad Sæcularium Advocatos, Procuratores, Judices, ac Tribunalia quæcunque, prætextu injuſtitiæ ſibi factæ, ſive pro conſilio, ſive pro favore recurrens, actibus legitimis privandus eſt, & gravius etiam puniendus, Superioris arbitratu. Si vero ad locorum Ordinarios recurſum habuerit, etiam a Superioribus puniendus. Appellantes autem ad eadem Tribunalia ſunt excommunicati, & a ſolo Summo Pontifice abſolvendi, atque perpetuo privari debent jure ſuffragiorum, omnibus Ordinis Officiis, & in perpetuum ad illa inhabitari. Videatur. Tit. 2. §. 3. Appellatio mala. n. 16.

§. 50.

Confeſſionis Sacramentalis revelatio puniri debet privatione perpetua actuum legitimorum, & facultatis audiendi Confeſſiones, ac carceratione, vel arctatione Provincialis arbitrio. Videatur. Tit. 5. §. 6. n. 47. 57. & ſeqq.

§. 51.

Qui in graviſſimam Apoſtaſiam primo inciderit, trimeſtri Carceri mancipari, triennio integro probationis caputium deferre; quo tempore in Communitate Fratrum ſingulis ſextis feriis, & diſciplinam facere, & pane, & aqua ſine caputio genuflexus jejunare; ſuffragiorum jure decennio carere, in ſuo ordine ultimum locum tenere; utenſilia lavare: & è Conventu, (niſi publicæ utilitatis cauſa) nunquam egredi, debet. Relapſo in eamdem, ſupradictæ pœnæ duplicantur. Tertio reiterans, tanquam incorrigibilis, expellitur ab ordine ſervata forma nuperrimi Decreti de Ejectis, & Apoſtatis; vel ad triremes decennio, condemnetur: qui ſi ſupervixerit, ſi fuerit in Sacris conſtitutus, omnium Sacrorum Ordinum executione perpetuo eſt ſuſpenſus. Videatur. Tit. 2. §. 1. Apoſtaſia. n. 55. & ſeqq.

§. 52.

Qui Generali, vel Commiſſario ab eo miſſo ad viſitandam Provinciam rebellaverit Excommunicationis, Sanctiſſimo reſervatæ, pœnam ſtatim incurrit; Ac privationem ſuffragiorum, Officiorum Ordinis, & perpetuam inhabilitatem ad illa. Videatur. Tit. 2. §. 2. Inobedientia &c. num. 42. 106. & ſeqq.

§. 53.

Subornatores ſunt Excommunicatione Papali, ipſo facto ligati, actibuſque legitimis privati. Videatur. Tit. 5. §. 8. Subornatio. n. 39. 42. & ſeqq.

§. 54.

Alchimiæ ſtudentes, vacantes, eam voce, vel ſcripto docentes; Inſtrumenta, libros, qui ad illam pertinent retinentes ſunt, ipſo facto, excommunicati, atque omnium ſuffragiorum jure perpetuo privati, & Carceribus, vel arctatione, Provincialis arbitrio, macerari debent. Videatur. Tit. 6. §. 4. Alchimiæ exercitium. num 14. & ſeqq.

§. 55.

Monetarum adulteratores, quoquomodo id faciant, ad perpetuos triremes condemnentur. In Italia vero, obſervetur Conſtitutio Apoſtolica. Videatur. Tit. 6. §. Falſificatio Monetæ. num. 31.

§. 56.

De Summo Pontifice Maximo Chriſti in terris Vicario, deque illius dignitate, ac Decretis, & Conſtitutionibus, qui impudenter, vel minus, quam decet, reverenter obloqui auſus fuerit, trimeſtri Carceris pœna, vel graviori etiam puniendus eſt, juxta delicti menſuram. Videatur. Tit. 5. §. 2. Blaſphemia. num. 47. 53. & ſeqq.

§. 57.

Promoti per ſaltum, vel ſine litteris dimiſſorialibus, vel furtive, quique in non ſuſceptis Ordinibus, miniſtraverint, juxta pœnas Canonicas puniantur. Videatur. Tit. 8. §. 3. Abuſus in Ordine. num. 37.

§. 58.

Ingredientes ſine cauſa legitima Clauſuram Monialium, ſunt eo ipſo Excommunicati, aliiſque Canonicis pœnis plectendi; Privandi inſuper Officiis, & Dignita-

ſatibus , & inhabilitandi in perpetuum , una cum Monialibus conſentientibus . Videatur . *Tit.* 4. §. *Clauſuræ violatio . num.* 81.

§. 59.

Simoniaci , qui dona dederint , aut promiſerint, per ſe , vel per alios , ut gradus , Dignitates , Officia , vel in ſui favorem ſententiam conſequantur , Canonicarum pœnarum animadverſione feriantur : atque in Conſtitutionem de largitione munerum incidiſſe , declarandi veniunt . Videatur . *Tit.* 8. §. *Simonia . num.* 49.

§. 60.

Has poenas enumeraſſe ſufficiat : alias videre poterit, Judex in Statutis Generalibus Ordinis , vel ex Sacris Canonibus , & probatis Legibus , prout ratio ſuaſerit .

SUMMARIUM.

1 *Leges Civiles ſervandæ , ubi canonicæ deficiunt .*
Et ubi Leges Canonicæ non ſunt contrariæ Civilibus.
Et quando non ſunt contrariæ Eccleſiis , ac perſonis Eccleſiaſticis .
Attendenda ſunt Satuta generalia magis , quam Textus .
2 *Inſtantia contra ultimam concluſionem .*
Poſteriora derogant prioribus .
3 *In ordinatoriis attendendus eſt Textus , in Deciſoriis Statuta Ordinis .*
4 *Confirmatur idem .*
Pœna ſancita debetur , quando circumſtantia non aggravat , aut minuit delictum .

COMMENTARIUS.

1 PRofitetur hic *Textus* , non omnes , neque omnium delictorum pœnas recenſuiſſe, cum Judices ableget ad *Generalia Ordinis Statuta* , *ad Sacros Canones , & probatas Leges* , nempe Civiles , quæ etiam ipſæ ſervari debent in caſibus , ſuper quibus Lex Canonica nihil diſpoſuit , & in quibus , hæc illis non refragatur , ut habetur *in cap.* 1. *junct. gloſſ. V. Adjuvantur de Nov. oper. nunciat. cap. Leg.* 10. *de Diſt. cap. Hiſtoria.* 54. *Diſt. cap. Si in adjutorium* 33. *quæſt.* 2. ſive quando non ſunt damnoſæ Eccleſiis , ſive Eccleſiaſticis perſonis , ut fuſe probat *Abb. in cap. Non minus num.* 20. *de Immun. Eccleſ.* Sequitur proinde , quod Judices noſtri inferendis ſententiis debent recurrere ad Generalia Statuta primo , mox ad communia jura , in eorum defectum . Pariter debent attendere ad diſpoſitiones Statutorum Generalium potius , quam ad ea , quæ circa pœnarum applicationem , in hoc titulo habet *Textus* ; Et ratio eſt , quia *Textus* , in hoc Titulo decurtate , & aliquoties confuſe recitat pœnas delictorum , quas Religio ſanxit , & in Statutis dilucide recenſet , (ut in progreſſu hujus Operis paſſim videbitur) unde hic Titulus eſt potius quidam indiculus Statutorum , in ordine ad pœnas , quam pragmatica Religionis ſanctio , quo ad criminum pœnas. Hinc noſtræ curæ fuit , in iis recenſendis , inhærere potius textui Statutorum Ordinis Generalium,(quæ vitiata non ſunt) illuſtrando , quam inſiſtere verbis hujus *Textus* , in quo Compilator , aut potius amanuenſes frequenter decepti ſunt , non ſatis fideliter recenſendo , quæ circa pœnas in Statutis diſpoſita fuerunt .

2. Nec dicendum contra hæc , nos alibi *Par.* 1. *Tit. Proemial. Quæſt.* 1. *num* 8. docuiſſe *Textum* hunc noſtrum eſſe partem Statutorum Generalium Ordinis in re Criminali , ut proinde inferri poſſit , quod potius a Judice noſtro in ſententia ferenda arbitrium regulandum ſit juxta diſpoſitionem hujus *Textus*, quam juxta Statuta ; Cum hæc ſint antiquiora illo , & poſteriora derogent prioribus . *L. Sed & poſteriores . ff. de Legi. l. Cum in plures* . §. *Locator (horrei. ff. locat. l. Pacta noviſſima . C. de Pact. Alex. Conſ.* 122. *lib.* 4. *Barboſ. Axiom.* 183.

3. Reſpondetur enim *Textum* præcipue verſari circa methodum formandi proceſſus , non autem circa pœnas taxandas pro delictis : ſiquidem circa hoc Statuta Ordinis ſatis providerant , nec ulteriori directione Judices noſtri indigebant . Neceſſe autem fuit univerſalem pro toto Ordine regulam procedendi in cauſis Criminalibus præſcribere, cum ante *Textus* hujus ſanctionem Judices noſtri aut pro libito telas judiciales texerent ; aut non raro ex inexperientia in Re Canonica in graves errores , ac nullitates procedendo impingerent : Oportuit proinde regulam fixam , ſtabilem , communemque ſtatuere , juxta quam omnes , & ſinguli Judices acta ſua dirigerent , ne , aut diverſitas , aut error in cauſis actitandis irreperet . Unde concludendum eſt , in ordinatoriis , iis nempe , quæ ſpectant ad methodum formandi Proceſſus , adamuſſim , omninoque ſervandum eſſe *Textum* : In deciſoriis vero , puta in moderandis pœnis , ac ferendo ſententias diffinitivas , attendendam eſſe diſpoſitionem Statutorum , & Titulum hunc, in quo agitur de *Applicatione pœnarum ſingulis delictis* eſſe potius Indicem locorum , in quibus Statuta pœnas ſanciunt , quam normam illas determinantem ; & ideo Statuta ipſa , non vero eorum Indicem eſſe attendendum .

§. 61.

Et licet poenas has per Statuta Generalia impoſitas Judex commutare , & alterare , ſeu moderari Regulariter non poſſit ; tamen , ut in aliquo caſu , mutatis circumſtantiis , & qualitatibus delictorum , cum conſilio Patrum , qui ad ferendam ſententiam concurrunt, poterit vel augere , vel minuere lenitatem , vel rigorem pœnarum, prout exceſſus,vel defectus criminis, ſive ſcandalum , aut peccandi fragilitas , & conſuetudo ſuaſerint . Item locus , perſona , modus , & alia hujuſmodi . Nullum tamen ei relinquitur arbitrium circa moderationem poenarum , ubi delicta , prout recenſita ſunt , committi contigerit .

COMMENTARIUS.

4. In hoc Textu confirmatur id , quod ſuperius adnotavimus ; Nempe in ferendis ſententialiter pœnis attendendum eſſe tenorem Statutorum , non autem verba *Textus* hujus Tituli , dum ait *poenas has per Statuta Generalia impoſitas* , innuendo qualitatem pœnarum , dimetiendam eſſe a diſpoſitione Statutorum , per quæ impoſitæ ſunt , non vero *Textus* iſtius, qui conditus non fuit pro pœnis ſtatuendis , ſed pro actis proceſſualibus dirigendis . In reliquis *Textus* clarus eſt , dum ait pœnas Statutarias ad unguem eſſe injungendas , quando delictum perfectum in ſuo genere commiſſum eſt , nec circumſtantia ulla adeſt , per quam illud aggravetur , aut allevietur : quod tamen rariſſime accidit , ita , ut quaſi moraliter impoſſibilis cenſeatur caſus , in quo arbitrium non habeat Judex augendi , aut minuendi pœnas ratione qualitatum , quibus circumſtantionatur delictum . Quænam vero ſint , per quæ crimen gravius , aut levius redditur , dicemus paragrapho ſequenti in genere ; & de iiſdem in ſpecie agemus , dum de unoquoque delicto ſingillatim loquemur .

§. II. De

§. II. De Delictis in genere.

SUMMARIUM.

1 *Iniquitas operatrix culpæ.*
Iniquitatis proles quot.
2 *Maleficium conſiſtit in committendo.*
3 *Exceſſus quid ſit.*
Peccatum eſt excedere licitum.
4 *Facinus ſimpliciter prolatum accipitur in malam partem.*
Significat male factum atrox.
Importat delictum, quo quis alteri nocet.
5 *Scelus ſignificat quodvis improbe factum.*
6 *Flagitium ſignificat delictum inſigni gravitate qualificatum.*
7 *Noxa quot ſignificata habeat.*
8 *Injuria eſt omne non jure factum.*
Injuriam nequeunt facere bruta.
Injuria multa habet ſignificata.
9 *Peccatum quid ſit.*
Quomodo differat a Delicto.
10 *Dolus accipitur tam in bonum, quam in malum.*
Dolus malus requiritur in omnibus delictis, ut qualitas.
Dolus, quando importat actum, dicitur Stellionatus.
11 *Crimen differt a delicto, ut ſpecies a genere.*
Quid in ſe importet.
12 *Delictum quid ſit.*
Delicta omnia continentur verbis, aut factis.
Actus humanus, & actus hominis quomodo differant.
13 *Dubitationes proponendæ de delictis in genere.*
14 *Prima dubitatio.*
15 *De ea remiſſivè.*
16 *Secunda dubitatio.*
17 *Delicta aggravantur ex dignitate ſtatus delinquentis.*
18 *Item a dignitate objecti, in quod tendunt.*
19 *Item a debilitate cauſæ.*
20 *Item a deliberatione delinquentis.*
Blaſphemans cum advertentia, peccat in Spiritum Sanctum.
21 *Delictum aggravatur ex conſuetudine delinquendi.*
22 *Item ob frequentiam.*
Ob frequentiam delictorum, pœnæ augendæ.
23 *Delicta aggravantur ex concurſu plurium qualitatum.*
24 *Item ratione dignitatis loci, in quo delinquitur.*
Loca, ob quæ gravius delinquit, qui in illis peccat.
Domus propria eſt cuique ſecurum refugium.
25 *Delicta aggravantur ratione modi, quo committuntur.*
Blaſphemare facto, gravius eſt, quam verbo.
Gravius eſt homicidium per venenum, quam per ferrum.
26 *Delicta aggravantur ratione temporis.*
Tempus nocturnum auget delictum.
Furtum nocturnum gravius diurno.
27 *Delicta aggravantur ratione inſtrumenti, quo patrantur.*
Homicidium factum ſclopo comparatur aſſaſſinio.
28 *Delicta aggravantur ratione ſcandali.*
Scandalum ex ſe crimen eſt.
Scandala ne ſequantur, jura permittunt multa.
29 *Delictum aggravatur in inducente alios ad delinquendum.*
30 *Dubitatio tertia.*
31 *Delicta ob quæ minorentur.*
Aetas minuit delictum, & poenam.
Senibus parva poena datur.
32 *Dubitatio quarta.*
33 *Quibus caſibus aptetur dubitatio propoſita.*
34 *Delicti gravitas cognoſcitur ab ejus poena.*
35 *Regula generalis menſurandi gravitatem delicti.*
36 *Delictorum gravitas deducitur a qualitate ſententiæ.*
37 *Dubitatio quinta.*
38 *De ea remiſſive.*
Præſcriptio delictorum currit in inquiſitione, ſicut in accuſatione.
Exceptio præſcriptionis delicti ſalvat Reum.
39 *Contra delicta præſcripta poteſt procedi per exceptionem.*
Temporalia ad agendum perpetua ſunt ad excipiendum.
40 *Sexta dubitatio.*
41 *Abolitio criminum quid ſit, & quotuplex.*
42 *Abolitio criminum antiqua quomodo fiebat.*
43 *Abolitiones criminum generales noſtris temporibus fiunt.*
Facta a Principe Laico non ſuffragantur Clericis
Cujus eſt ligare, ejus eſt ſolvere.
44 *Abolitio criminum ſpecialis, quæ ſit, & a quo petatur.*
Accuſator eam petit a Judice.
Judex quomodo eam debet concedere.
Injuriam ſuam, aut ſuorum proſequens poteſt ſemper abolitionem petere.
45 *Abolitio petenda a Reo, & quomodo concedenda a Principe.*
Abolitio criminum legalis, quæ ſit.
46 *Dubitatio ſeptima.*
47 *De ea remiſſive.*
48 *Octava dubitatio.*
49 *In delictis privatis Judex laicus de jure non procedit ex Officio.*
De jure Canonico omnia delicta ſunt publica, & in omnibus Judex poteſt ex officio procedere.
50 *Nona dubitatio.*
51 *Forum quotupliciter quis ſortiatur.*
Uxor Clerici ſubditur Judici Eccleſiaſtico.
52 *Forum domicilii eſt cæteris generalius.*
Judex loci delicti præfertur Judicibus cæteris.
53 *Decima dubitatio.*
54 *Judex originis, aut domicilii poteſt procedere contra Subditum, qui deliquit in territorio alieno.*
An poſſit ex officio inquirere de delicto alibi commiſſo.
Concluditur affirmative.
55 *Undecima dubitatio.*
56 *Punitus à Judice loci delicti non poteſt moleſtari ab aliis Judicibus.*
Condemnatus a Judice laico adhuc puniri poteſt ab Eccleſiaſtico.
In delicto unius hominis ſæpius quari non debet.
57 *Qui nullam pœnam ſubiit in uno foro, poteſt in alio puniri.*
Gratiatus a Principe non poteſt ſuper illo delicto moleſtari.
58 *Duodecima dubitatio.*
59 *Multa delicta impunibilia in uno foro, puniuntur in alio.*
Delicta, quæ magis conturbant Rempublicam, magis punienda.

1 DElictorum mater eſt iniquitas, quæ ut ait *D. Ambroſ. Apolog. David. cap. 13. & habetur in cap. ille Rex §. Peccatum. V. tamen de Pœn. diſt. 3.* eſt

eſt *reperatrix culpa, aut delicti*. Mala enim mentis habitudo, quæ, iniquitas dicitur, quaſi terra in pœnam primi peccati maledicta ſpinas, & tribulos criminum producit, nec mala germina vegetare deſiſtit, niſi ſarculo pœnitentiæ, & duro virtutis labore exerceatur. Fœcunda igitur malorum parens iniquitas copioſam fœtat prolem, maternæ malitiæ hæredem, quæ proles multis indigitatur nominibus, puta, *maleficii*, *exceſſus*, *facinoris*, *ſceleris*, *flagitii*, *noxæ*, *injuriæ*, *peccati*, *doli*, *criminis*, *ac delicti*.

2 Septem priora, nempe *maleficium*, *exceſſus*, *facinus*, *ſcelus*, *flagitium*, *noxa*, *& injuria*, quamvis, videantur eſſe diverſa in ſpeciali ſignificatione, in generali tamen idem important, ac delictum. *Maleficium* enim ex nominis etymologia *male factum* ſonat, malum autem nihil eſt, niſi quod crimen ſonat, ut dicitur *in cap. Illa cavenda*. 15. q. 1. unde *maleficium* generali vocabulo delictum importabit. Si vero ſpecialiter conſideretur, ex hoc, quod *maleficium* deducitur a verbo *facere*, concludendum eſt *maleficium* proprie dici delictum, non qualecunque, ſed quod conſiſtit in faciendo, hoc eſt committendo, non autem in omittendo, aut negligendo, ut ex jure *arg. l. injuriarum actio*. §. *Si quis de honoribus*. *ff. de Injur.* deducitur.

3. *Exceſſus* vocabulum neque apud antiquos Juriſconſultos, neque apud bonæ notæ Latinos Scriptores traditum, in ſacris Canonibus *cap. Cum Illorum de ſent. excom. cap. final. de Sepult. cap.* 2. *de Calumniat. cap. Olim de Reſcr.* frequenter uſurpatur, unde, & habetur integer *Titulus de Exceſſibus Prælatorum in Decretalibus*, *Sexto*, *& Clementinis*. Appellatione autem *exceſſus*, prout ſcribit *Bald. in l. Si quis In hoc C. de Epi. & Cler. apud Alex. apoſtil. ad Bart. in l. Aut facta. in V. Importat delict. ff. de Poen.* omne maleficium comprehenditur; & hoc rationabiliter quidem; ſiquidem, ut ait *Cicero in Paradoxis Peccatum eſt excedere licitum*; *exceſſus* autem derivat a verbo *excedere*, puta metam liciti, aut juſti; & *exceſſus* quivis vitioſus habetur, illo enim a virtute, quæ in medio conſiſtit, receditur, & ad extrema, quæ vitioſa ſunt, pervenitur.

4 *Facinus* ſolitarie, & ſine adjuncto prolatum in malam partem accipi ex *text. in l. Quoniam multa*. *C. ad leg. Jul. de vi pub.* deducitur; unde pro delicto, & crimine indifferenter uſurpari ſcribit *Tiber. Decian. Tract. crim. lib.* 1. *cap.* 11. *num.* 1. Si autem addatur aliquid, quod leniat ipſius ſignificatum, exprimit aliquod factum excellens, ac ægregium virtutis; proinde dicitur *Præclarum facinus*, ut ſcripſit *Saluſtius*; *Facinus pulcherrimum*, ut ait *Cicer. orat. pro C. Rabir.* & centum alia. Videtur autem, quod ſicut non quicunque actus virtutis dicitur pulchrum, præclarum, laudabile, aut illuſtre *facinus*, ſed tantum actus ille, qui in tali virtute excellit; ita etiam *facinus*, ſolitarie ſumptum non ſignificet delictum qualecunque, ſed illud, quod atrox, & enorme eſt; & hoc etiam confirmari poteſt ex *text. in l. ſi quenquam in fin. C de Epiſc. & Cler.* in quo *Imperatores Leo*, & *Anthemius* legem ſancientes contra Epiſcopos ſimoniacos dixerunt *Quos par facinus, coinquinat, & æquat, utroſque ſimilis poena comitetur*; & cum ſimonia enormiſſimum crimen ſit, utpote prima hæreſis in Chriſtianiſmo audita, & inibi ab Imperatoribus æquetur delicto læſæ Majeſtatis, & talem ſimoniam textus ille vocet *facinus*, liquet hoc vocabulo ſola magna, ac enormia delicta importari. Ut vero *D. Auguſtinus lib.* 3. *de Doctr. Chriſt. cap.* 10. ſcribit, *Quod agit alteri nocens, facinus dicitur*; poſſet ex hac tanti Auctoris ſententia concludi, quod *facinus* ſit delictum quidem enorme, non qualecunque, ſed quod proximo nocivum eſt. Ut exempli gratia Blaſphemia hæreticalis, hæreſis formalis &c. delicta quidem graviſſima, ac enormiſſima dicantur, non tamen *facinora*, quia non proximi, ſed peccantis tantum læſiva ſunt, & videtur favere nominis etymologia, ſi facinus a faciendo deducatur; facere autem importat actum, non quidem in operante immanentem, ſed in aliud tranſeuntem, & proinde etiam facinus delictum exprimat, quod ad alterius noxam extendatur, non vero, quod ſoli delinquenti nocivum ſit.

5 *Scelus* pariter omne delictum, ac quodvis improbe factum ſignificat; quod arguitur ex verbis *L. Aut facta*. *ff. de Poen. init.* dicentis, quod *alios ſuadendo juviſſe*, *ſceleris eſt inſtar*; Et cum mala ſuaſio ad quodcunque delictum poſſit extendi, liquet nomen *ſceleris* ibi pro quocunque delicto accipi.

6 *Flagitium* ibidem pro omni crimine accipi, perſpicuum eſt ex lege Codicis, (*Text. in l. Et militibus*. *C. de Teſtam. milit.* in qua ſancitur, quod *militibus ob flagitium militare damnatis*, *non aliarum, quam caſtrenſium rerum teſtamentum farere permittitur*; ubi advertit *Gothofr. ad l. Et militibus lit. M C. de Teſt. milit.* nomine flagitii militaris importari delictum quodvis circa militiam commiſſum. Et ideo ſynonima eſſe *flagitium*, ac delictum, perſpicuum eſt. Cap. flagitia: ibi: *Archidiaconus, & Turrecremata* 32. *qu.* 7. putaverunt *flagitia* eſſe delicta conſiſtentia in cogitatione, ſicut facinora in factis; Sed tali expoſitioni reſiſtit capitulum illud, intitulans nomine *flagitii* crimina carnalia contra naturam, quæ, ut patet, non in ſola cogitatione conſiſtunt. Ex hoc autem deduci poteſt, quod, ſicut delicta carnis contra naturam enormiſſima ſunt, ſic *flagitium*, quo vocabulo illa efferuntur, importare delictum, non qualecunque, ſed inſigni gravitate qualificatum.

7 *Noxa* ſimiliter, ſive *noxia*, quod idem eſt, ut advertit *Gothofr. ad l.* 238. §. 3. *lit. F. ff. de Verb. ſign.* omne delictum ſignificat, ut ex *Caji* ſententia continetur in *L. Plebs*. §. *final. ff de Verb. ſign.* Advertit autem *Decian. Tract crim. lib.* 1. *cap.* 15. *num.* 3. latiorem hanc ſignificationem reſtrictionem pati, juxta ſubjectam materiam; Ita ut aliquando importat tantum delicta privata, aliquando autem, tum publica, tum privata; aliquando autem damnum, quod alicui ex delicto reſultat, ut apparet ex. *L.* 1. §. *Cum arietes*. *ff. Si quadr. paup. feci. dica.*

8. *Injuria* tandem, ſi in ſua generali ſignificatione accipiatur, omne delictum ſignificat; quod ex animo a volente fit; *Injuria* enim eſt, *omne*, *quod non ex jure fit*, *Text. in l.* 1. *init. ff. de Injur. & famoſ. lib.* ſubaudi *ab eo*, *qui jure uti debet*: & proinde bruta, cum nec quidquam jure poſſint facere, quia ratione non utuntur, ex conſequenti, neque injuriam facere poſſunt, ut dicit *Text. in l.* 1. §. *Ait Prætor. ff. Si quadr. paup. feri dica.* Si autem in ſpeciali ſignificato accipiatur injuria, delictum ſpeciale eſt, quæ aliquando vocatur *contumelia*: aliquando pro *dolo* accipitur, argumento eorum, quæ dicuntur *l.* 1. *init. ff. de Injur. l. Sed & ſi quemcunque. in princip. ff. Ad leg. Aquil.* aliquando etiam interpretatur injuria *damnum culpa datum*, ut ſcribit *Ulpianus*. *in d. l. init. ff. de injur.*

9 Hac acceptione generali præmiſſa circa actus humanos, ab iniquitate prodeuntes, ſpeciali ſignificato efferuntur *peccatum*, *dolus*, *crimen*, *& delictum*, quæ licet communiter pro eodem accipiantur, tamen inter ſe diverſificantur. Siquidem *peccatum* generaliter diffinitur ab *Auguſtino*, *lib.* 22. *contr. Fauſt.* quod ſit *dictum*, *vel factum*, *vel concupitum* con-

contra legem, & in hoc *peccatum* non diſtinguitur ab aliis nominatis. Differt tamen peccatum a delicto in multis, nam juxta quoſdam Doctores, *Archidiac. in cap. Ita nos. 25. quæſt. final. Gloſ. & Alberic. in l. 1. C. Si adver. delict.* peccatum faciendo, delictum ommittendo fit. Pariter *Cap. ſi peccatum David. de Pœn. diſt. 1. & ibi Gloſſ. 1. in fin.* Peccatum eſt, quod ſcienter fit; delictum autem, quod ignoranter committitur. Itidem peccatum eſt, quod divinam tantum ultionem expectat; Delictum autem, ſive Crimen, eſt grave peccatum accuſatione, & damnatione digniſſimum, quod in foro etiam humano vindicatur, ut ait *D. Aug. Tract. 41. in Jo. & habetur. in cap. Apoſtolus 81. diſt.*

10 *Dolus* pariter, (non quidem abſolute, ſiquidem ita acceptum, poteſt uſurpari, tam in bono, quam in malo, ut habet *Text. in l. 1. §. Non fuit ff. de Dolo.* In bono quidem, ut importat ſolertiam, aut induſtriam circa opus licitum; In malo autem, quando ſignificat pravam, & determinatam peccandi voluntatem,) quando in malo accipitur, & regulariter vocatur in jure *dolus malus*, vel poteſt accipi, ut qualitas, vel ut actus; ut qualitas reperitur in omnibus delictis, in quibus, ad hoc, quod puniantur requiritur dolus malus, tanquam qualitas, per quam delictum punibile fit, ut deduci poteſt *Arg. l. 1. ff. Ad leg. Jul. Majeſt. §. 1. l. Cujuſque dolo. eo. tit. l. Qui dolo. ff. Ad leg. Jul. de vi. pub. l. In lege. ff. Ad l. Cornel. de Sicar.* & ſecundum iſtam acceptionem differt *dolus* a delicto, ut qualitas ab actu. Quando vero accipitur *dolus* tanquam actus, ſignificat ſpeciale crimen, quod tamen non eſt ſortitum proprium nomen a jure; ſed vocatur *Stellionatus*, ut habetur ex Textu. *L. 3. §. 1. ff. de Crimin. Stellion.*

11 *Crimen* itidem, prout ſcribit *Gratianus*, *Cap. Unum orarium §. Criminis. 25. diſt.* in lato ſuo ſignificato *complectitur omne peccatum, quod ex deliberatione procedit*; Et hoc modo non videretur diſtingui a delicto, tamen differentia eſt, inter crimen, & delictum, ſi quidem, ut *Par. 1. Tit. Denunciatio. num.* 10. diximus, *Crimen* ſignificat quodvis maleficium doloſum, commiſſum contra Rempublicam; Delictum vero importat maleficium quodvis, pariter doloſum contra privatam perſonam. Pariter differt *Crimen* a delicto, prout ſcribit *Gloſſa in l. 1. in V. Delictum C. Si adver. delict. & ibi Cyn. & Bartol. Archidiac. in cap. 1. de Cleric. conjug. in fin. num. 5. Jo: Andr. in cap. Peccatum. in gloſ. 1. de Reg. jur. in 6.* ſicut ſpecies a genere, cum delictum tanquam genus generaliſſimum importet omne maleficium, tam culpoſum, quam doloſum, tam voluntarium, quam non; *Crimen* autem, tanquam ſpecies, ſive potius genus ſubalternum comprehendit ea, quæ a voluntate doloſa procedunt. Tandem differt Crimen a delicto, prout egregie probat more ſuo *Decian. Tract. crim. lib. 1. cap. 9. num. 5.* quia Crimen illud proprie dicitur, quod in publicis judiciis deduci poteſt, & pro quo criminaliter tantum, non autem civiliter agi poteſt; quod autem privati eſt judicii, & poteſt etiam civili judicio proſequi, delictum potius, quam Crimen cenſeatur.

12 Quæ autem hucuſque diximus, procedunt de rigoroſa Legiſtarum ſubtilitate; Cæterum *Delictum Crimen*, *Maleficium*, *Scelus &c.* tanquam ſinonima communiter uſurpantur; Nomen autem *Delicti*, potius quam reliqua, Criminaliſtis in uſu eſt, & hoc etiam nos in præſenti Tractatu utimur. Hujus autem notionem habemus ex ipſius diffinitione, quæ poteſt eſſe talis. *Delictum eſt factum, vel dictum humanum, a lege vigente ſub pœna prohibitum, quod nulla juſta ratione excuſari poteſt.* Dixi *factum, vel dictum*, ut comprehendantur omnia, quæ manibus exercentur, ut furta, homicidia, ſcripturæ falſæ, libelli famoſi &c., & quæ *dicto*, ſive lingua patrantur, ut conjurationes, contumeliæ, blaſphemiæ, perjuria &c. his enim modis delicta omnia continentur *Text. in l. Aut facta. init. ff. de Poen.* Dixi *humanum*, hoc eſt factum, aut dictum, ab homine rationis compote, ſciente, & volente procedens; differentia enim juxta *Theologos Morales* eſt inter actum hominis, & actum humanum, actus enim hominis eſt actus quivis prodiens ab homine *ſpecificative* ſumpto; Actus autem humanus eſt procedens ab homine *reduplicative*, in quantum ſcilicet homo, qui ratione utitur. *Factum* ergo, aut *dictum humanum* intelligitur factum ab homine utente ratione, & voluntate, illo nempe, qui ſciens, & volens facit, aut dicit; proinde excluduntur facta a brutis, qui ratione non utuntur, *L. 1. §. 1. ff. Si quadr. pauper. feci. dica.* Item facta a pueris, uſum rationis adhuc non habentibus, aut a fatuis, furioſis, phreneticis, & ebriis, qui rationem habent impeditam; & comprehenduntur facta procedentia a voluntate doloſa. Dixi a *Lege vigente ſub pœna prohibitum*; Si enim quid fiat contra legem quidem, ſed abrogatam, aut præſcriptam conſuetudine, aut per contrariam Conſtitutionem, illud tale factum, aut dictum *delictum* non eſt.

13 Sic igitur explicata *delicti* quidditate, conſiderandæ, ac reſolvendæ ſunt nonnullæ dubitationes de delictis in genere; Siquidem de ſingulis in ſpecie ſuis locis infra dicemus.

14 Prima igitur dubitatio eſt, quotupliciter dividantur delicta?

15 Reſpondeo, quod de diviſione delictorum diximus in Prima Parte *Tit. Delictorum. num. 1.* Videatur ibi.

16 Secunda dubitatio eſt, per quænam accidentia aggraventur delicta?

17 Reſpondeo, quod, ultra quæ diximus circa hoc Par. Pr. Tit. Sententia. num. 85. plures ſunt circumſtantiæ, per quas *delicta* aggravantur. Prima autem eſt circumſtantia perſonæ delinquentis; ſi enim hæc ratione ſui ſtatus obligatur maxime ad elonganda a ſe delicta, & tamen delinquat, gravius redditur ejus Crimen: & ideo peccata carnalia Religioſorum, qui voto obligantur ad caſtitatem, graviora ſunt iiſdem peccatis, ſi committantur a Laicis. Pariter, ſi in ore Clerici, qui tenetur ex Officio ad divinas laudes, audiatur blaſphemia, ipſa longe atrocior evadit, ut ſcribit *Decian. lib. 6. cap. 3. num. 25. Tract. crim*, & a pari de aliis *delictis* dicitur.

18 Secundo aggravatur *delictum* ratione objecti, in quod tendit, aut perſonæ, quæ offenditur; Et ideo gravius eſt offendere Deum, quam hominem; *Text in cap. Sicut qui Eccleſiam. 17. q. 4. cap. Vergentis. de Hæret. Authent. Gazaroſ. eo. tit.* & gravitas delicti contra hominem commiſſi menſuratur a dignitate perſonæ offenſæ, ut ait *Clementina 1. §. Nec ſuper. de Pœn.* Unde gravior eſt injuria, quæ fit perſonæ Eccleſiaſticæ, quam Laicæ; graviorque illa, quæ fit parentibus, ac conſanguineis, & ſenibus, ea, quæ committitur in extraneum, aut juvenem reſpective; Et a ſimili de omnibus ſtatibus eſt dicendum.

19 Tertio aggravatur ratione cauſæ, ſi enim, aut nulla, aut debilis *delicti* cauſa eſt, eo gravius redditur Crimen; Unde homicidium atrocius cenſetur illud, cui nulla juſta cauſa occaſionem præbuit. *Gulielm. de Benedict. Repet. in cap. Raynutius. qu. de Homic. n. 27. de Teſtam. Foller. cap. 22. nu. 3. Juli. Chart. deciſ. 66. num.* 18. Et ratio eſſe poteſt, quia

tali caſu tota, aut fortior cauſa delicti eſt perverſitas voluntatis in delinquente, per quam ſolam Crimen recipit incrementum gravitatis intrinſecæ.

20 Quarto aggravatur ratione advertentiæ, nempe quando quis appenſate, & ex electione delinquit, & non ex perturbatione mentis ab ira, amore, furore, & aliis pathematis animi; Hinc eſt, quod (ut ſuo loco §. *Homidium* dicimus.) Homicidium appenſatum gravius eſt caſuali; & blaſphemans cum advertentia, blaſphemat in Spiritum Sanctum, & incidit in hæreſim, prout ex *Grammat. in Conſtit. regn. Blaſphemantes. num.8. apud Decian. lib. 6. cap. 3. num. 28.*

21 Quinto aggravatur ratione conſuetudinis delinquendi, ſiquidem ex hac delictum, quod ſemel patratum, capitale non eſt, redditur capitale ex conſuetudine. *Juli. Chart. deciſ. 2. num. 296. & ibi. Luc. de Penn. Aug. & Alex. in l. Unic. C. de ſuperexact. lib. 10. Bart. Roman. Marſil. Vulpel. & Maſcard.*

22 Sexto aggravatur ratione plurinm, qui in illa Regione ſimiliter delinquunt, tali enim caſu licet jura tranſgredi, & condere Statuta contra jus commune, & pœnas graviſſimas imponere, etiam ultimi ſupplicii, ut diffuſe oſtendit *Grammatic. deciſ. 36. n. 2. & ſeq.* apud *Caball. Cent. 1. caſ. 97. num. 9.*, qui ex *Menoch. de Arbitr. caſ. 375. n. 1. & 3.* ait, quod ob frequentiam delicti Judex poteſt pœnas augere.

23 Septimo aggravatur ex concurſu plurium qualitatum, quarum unaquæque ex ſe majorem gravitatem importat. *Decian. lib. 6. cap. 32. nu. fin. & ibi Bald. in Auth. ſed novo jure. C. de Epi. & Cler.* Sicut enim validior eſt effectus, ad quem plures concurrunt cauſæ, & majus eſt Theologice peccatum, quod pluribus virtutibus opponitur, aut contra plura præcepta pugnat, ita etiam gravius evadit illud crimen, ad quod plures aggravantes circumſtantiæ concurrunt.

24 Octavo aggravatur ratione loci, in quo committitur; Unde gravius evadit ſacrilegium commiſſum in Eccleſia, in qua aſſervatur Sanctiſſima Euchariſtia, quam ſi in alia committatur; pariter majus eſt crimen delinquere in Palatio, aut præſentia Principis, quam alibi, & univerſaliter locus majori reverentia dignus auget peccatum, ſi ibi delinquatur, *Arg. cap. 1. de Poenit. diſt. 5. l. Sed eſt quæſtionis in princip. ff. de Injur. §. Atrox. Inſt. eo. tit. l. Aut facta. §. 4. ff. de Poen. l. Prætor edixit. ff. Atrocem. ff. de Injur.* Proinde major eſt etiam offenſa, quæ fit alicui exiſtenti in propria domo, quam, ſi fiat extra, cum propria domus debeat cuique eſſe ſecuriſſimum refugium, ut dicitur in *l. Plerique ff. de in jus vocan.*

25 Nono aggravatur delictum ratione modi, quo committitur; proinde majus delictum eſt blaſphemare facto ſacras imagines in vituperium, conſpuendo, delendo, frangendo, aut percutiendo, quam ore blaſphemando. *Boer. deciſ. 301. nu. 17. Decian. lib. 6. cap. 3. nu. 27.* Pariterque gravius crimen eſt hominem tormentis, ac lenta morte perimere, aut poſt mortem ejus corpus ad explendam ferinam rabiem in fruſta concidere, quam ſimpliciter necare, & majus eſt homicidium proditorie, quam aperta agreſſione commiſſum; Et ut habetur ex jure. *Text. in l. 1. C. de Malef. & Mathemat. plus eſt hominem extinguere veneno, quam occidere gladio.*

26 Decimo aggravatur ratione temporis, proinde omnia delicta commiſſa tempore nocturno, graviora evadunt ex tempore, ut dicunt Doctores. *Jo. Otto Tabor. Analyt. expo. ad Conſt. Carol. tit. de Furt. art. 167. num. 6. Clud. de Condict. furti. cap. 49. num. 57. Ripa de Noctur. temp. cap. 17. nu. 10. Raynal. tom. 2. cap. 14. §. 13. nu. 1. & 2.* Unde in furto tale tempus pro qualitate aggravante reputatur ab omni jure Divino, Eccleſiaſtico, Civili, & etiam naturali; *Exod. cap. 22. ℣. 2. cap. 3. de Homicid. l. 4. §. 1. ff. Ad leg. Aquil. l. 9. ff. Ad leg. Corn. de Sica. l. Sacrileg. §. Cæterum. ff. ad leg. Jul. pecul.* ſiquidem, ut optime obſervat *Raynal. loc. cit. num. 2. in fin.* nocte hominibus, ac animantibus cæteris quies, & tranquillitas parata exiſtit; & ideo pluſquam in die debent eſſe tuti, ac ſecuri ab inſidiis hominum, & etiam, quia ut dicebat *Demoſthenes*, quem affert, *Gerhard. Feltman. de Incluſ. anim. cap. 44. ſect. 9. n. 3. Interdiu aliquos auxilio implorat aliquis: noctu autem fruſtra*, unde gravius evadit homini damnum, cui reparando, cum auxilium habere non poſſit, impar eſt: proinde ex eadem ratione atrocius reputari debet homicidium, quod de nocte committitur: pariterque, ſi tempore pœnitentiæ, ſolemniumque jejuniorum, aut feſtivitatum, qui vacaret impudicis, choreis, ſcortationibus, aut ebrietatibus; major enim injuria fieret Deo, cui illud tempus ſpecialiter conſecratum eſt; majorque proditur in delinquente vitioſa malitia, quam temporis ſanctitas minuere non valuit.

27 Undecimo aggravatur Crimen ratione inſtrumenti, quo committitur; Unde manu vacua, & aperta aliquem (dando ei alapam) percutiens, maxime ſi percuſſus ſit nobilis, atrocem injuriam, juxta Farinacium, *quæſt. 105. num. 207. & ſeqq.* infert; Quod etiam dicendum eſt, ſi percuteret fuſte, quod ignominioſiſſimum reputatur; Hoc autem non eſſet, ſi percuſſio fieret ferro. Pariterque ſi quis vulnerat alium ſclopo, magis delinquit, quam ſi feriat enſe; Delictum enim patratum ſclopo atrox eſt, & aſſaſſinio æquiparatur juxta Doctores. *Riminal. jun. conſ. 327. num. 18. Muſcatell. de Cogn. delict. Tit. de Ictu ſclop. num. 30. Mrta. ad Pragmat. Titul. 41. de Arm. prohib. num. 92.* Et hoc magis verificatur, ſi fiat armis, ex ſe portari prohibitis, ut ſunt ſclopi brevioris menſuræ, qui vulgo vocantur *piſtoletti*; Tali enim caſu concurrunt duo delicta, nempe delatio, ac abuſus armorum prohibitorum. Et ſic philoſophandum eſt de inſtrumentis aliorum delictorum.

28 Duodecimo aggravatur ratione ſcandali; quia enim ſcandalum ex ſe crimen eſt, juxta illud. *Matt. cap. 18. ℣. 6. Qui ſcandalizaverit unum ex his puſillis, qui in me credunt, expedit ei, ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo ejus.* Sequitur, quod, ſi alicui delicto adjungatur, ex tali adjectione majus fiat Crimen. Proinde leges tum Civiles, tum Canonicæ maxime ſcandala averſantur, *L. penult. ff. Ad leg. Corn. de Sica. l. ſi quis filio. §. Hi autem. ff. de Injur. rup. & irrit. arg. cap. Conſideravimus: de Elect. capit. Super eo. de Sent. Excommun.* & multa permittunt contra jus, ne ſcandala ſequantur, ut ait *Caball. cent. 1. Reſol. 149. num. 14. Felin. in cap. Nihil. nu. 2. & ſeqq. ℣. Tu vero. de Præſcript.* qui colligit triginta tria ſpecialia indulta contra regulas juris propter ſcandalum evitandum.

29 Tertiodecimo aggravatur delictum, quando quis in delicto habet coreos, quos ipſe conſilio, præmio, ſuaſione, exemplo, impulſu, aut alia ratione ad illud delictum pertraxit, aut impulit; Delictum enim ipſius majus evadit ex hoc, quod alios inducendo ad Crimen, ipſe virtualem influxum habet in Crimen ſingulorum. Unde quantumvis omnes idem Crimen in ſpecie commiſerint, majus tamen evadit crimen in inducente alios ad delinquendum; proinde, ut habet textus, *in capit. Sicut dignum. in fin. principii. Extra de Homicid.* idem exceſſus magis

in

in illo, quam in aliis corrigendus eſt.

30 Tertia dubitatio eſt, ob quas circumſtantias gravitas delictorum minuatur?

31 Reſpondeo, quod ſicuti Superiori ſolutione adducta ſunt ea, quæ faciunt ad majorationem Criminis, ita ſupradicta, ſi abſint, delictum minorant in gravitate, & pœna legis. Et præter prædicta, Crimen, & ejus punitionem multum diminuit Rei ætas, ut textualiter habet Capit. *Hoc ſit 26. quæſt. 7.* Habemus enim ex jure, *Cap. Fraternitatis 34. diſt. cap. Tanta nequitia. 86. diſt.* quod valde ſenibus, aut nulla, aut parva pœna datur, maxime ſi ob gravem ætatem repuerascunt: Et hoc idem practicatur cum pueris, *Capit. 1. & 2. de Delict. puer. l. Aut facta. §. 3. in fin. ff. de Poen.* quibus perfectus rationis uſus non eſt.

32 Quarta dubitatio eſt, a quo deſumenda ſit æqualitas delictorum inter ſe comparatorum, caſu nempe, quod Statutum ordinet, quod occidens bannitum liberet ſe de æquali delicto reſpectu illius, cujus cauſa bannitus fuit ille, qui occiſus eſt?

33 Reſpondeo, quod ſolutio hujus dubii uſu venire poteſt non ſolum in caſu, de quo in propoſitione, ſed etiam quando accuſatus de Crimine, qui adhuc inter Reos receptus non eſt, vult reaccuſare accuſatorem ſuum de Crimine graviore, quam ſit illud, de quo ipſe accuſatus eſt, ut enim *Par. 1. Tit. Accuſatio. num. 6. in fin.* circa hoc diximus, tali caſu debet Judex prius terminare cauſam accuſatoris reaccuſati, quam accuſati reaccuſantis.

34 Dico igitur, quod quamvis a gravitate pœnæ cognoſci poſſit gravitas delicti in genere, puta, ex gravi pœna per legem impoſita, grave delictum eſſe; Non tamen conjici poteſt gradus præciſus gravitatis delicti; Siquidem, ut optime obſervat *Raynal. obſerv. crim. Tom. 1. cap. 7. §. 9. num. 15.* pœna ultimi ſupplicii punitur adulterium cum inceſtu, & homicidium, & tamen hoc gravius eſt illo, ut probat egregie *Caball. Reſolut. crim. cent. 3. Caſ. 244. n. 29.* Verum igitur eſt, pœnam declarare delictum, cum major pœna inflicta declaret majus altero fuiſſe delictum; *arg. l. Metrodorum. ff. de Pœn.* Non tamen ſpecificat gradum gravitatis, quia eadem pœna mortis in jure diverſis in gravitate delictis adaptatur.

35 Regula igitur generalis eſt, gravitatem delicti menſurandam eſſe a quidditate, & qualitate, ſive circumſtantiis ipſius, de quibus, locuti ſumus ſupra dubitatione ſecunda a numero 17. Cum autem delictum delicto comparatur, conſiderandæ ſunt circumſtantiæ unius præ alio, & obſervandum, quænam ſint graviores circumſtantiæ, quibus afficitur unum, aut aliud. Poteſt enim dari, quod unum delictum, penſatis nonnullis circumſtantiis, vincat aliud, ſed ſecundum alias vincatur ab alio. Tali caſu ſpectanda eſt gravitas circumſtantiarum, & ſecundum eam judicandum: Graduantur ſiquidem circumſtantiæ inter ſe in delictis; Nam primo penſanda eſt qualitas ſubſtantialis delicti, puta, ſi fuit committendo, an omittendo, illa enim gravior eſt ſecunda. Deinde objectum delicti, puta, perſona offenſa. Mox, modus, quo commiſſum eſt. Inde cauſa finalis delicti! Poſt, inſtrumenta, ſocii, locus, tempus, conſuetudo, numerus delinquentium, damnum, ſcandalum datum, & cætera ejuſmodi, & ex his rationabiliter moveri Judex ad pronunciandum pro æqualitate, aut inæqualitate delictorum, in omni caſu, in quo de hac judicandum ſit.

36 Quando autem comparanda ſint delicta, de quibus nondum inquiſitio formata eſt; Regula data uti poſſumus: Sed ſi agatur de delictis, ſuper quibus jam pronunciata fuit ſententia, illa omnino ſpectanda, & conſideranda eſt, & juxta gravitatem pœnæ ſententialiter inflictæ, pronunciandum eſt de majoritate, aut æqualitate delicti; Et iſte ſtylus ſervatur in omnibus Tribunalibus, ut refert *Raynald. Tom. 1. cap. 7. §. 9. num. 16.* & omnino attendi debet, ut ſcribit *Oſaſch. Pedemont. deciſ. 21. num. 6. & 7.*

37. Quinta dubitatio eſt, quanto tempore delicta præſcribantur, itaut de illis nequeat inſtitui accuſatio?

38 Reſpondeo, quod de hac materia *Par. 1. Tit. Patronus num. 91. & ſeqq.* dictum eſt. Tamen, ultra ibi dicta, addimus, quod ſicut generaliter ſpatio viginti annorum de omni delicto (demptis exceptuatis, de quibus ibidem diximus) finitur præſcriptio quo ad accuſationem, idem eſt etiam quo ad inquiſitionem, quæ accuſationi æquiparatur, ac in ejus locum ſuccedit, ut eſt communis Doctorum opinio, de qua, pluribus citatis, teſtatur *Decianus Tract. crim. lib. 3. cap. 37. num. 2. & ibi. Bart. Bald. Salycet. Marſil. Angel. Anchar. Imol. Alex. & Boer.* Et prædicta concluſio valet, etiamſi Statutum extaret, quod daret liberam poteſtatem Magiſtratui procedendi contra delinquentes quoſcumque; quia debet intelligi, quod poſſit procedere, & punire de iis maleficiis, quæ præſcriptione finita non ſunt, ut tenent *Bald. in l. Lucius Titius. §. Quæ marito. & ibi Io. de Imola. ff. de leg. 2. Boer. deciſ. 25. num. 9.* Et ampliatur dicta Regula, ita ut verificetur, etiam ſi Reus, quem quis intendit accuſare, confeſſus eſſet crimen, tum judicialiter, tum extrajudicialiter; ſi enim oſtendit ſuper tali crimine cucurriſſe præſcriptionem, non poteſt de illo moleſtari. *arg. l. Sed ſi unius §. Sed ſi ante ff. de Injur. Rom. in l. 1. §. Occiſorum. ff. Ad S. C. Syllan.*

39. Quamvis autem præſcriptio delictorum impediat, ne contra Reos procedi queat, nec ex officio per inquiſitionem, nec ad inſtantiam partis per accuſationem, aut denunciationem; non tamen tollitur per eam, quin proponi poſſit per viam exceptionis; nam regula generalis eſt, quod, quæ ſunt temporalia ad agendum, perpetua ſunt ad excipiendum, ut habetur ex *Text. in l. Pure §. final. de Dol. mal. & met. exce. l. licet. C. de Except. junct. gloſſ.* Pariter fallit dicta prima concluſio, quando ſumus in caſu delicti, per quod impeditur perpetuo executio Ordinis, aut retentio beneficii; ſi quidem de tali crimine poteſt inſtitui accuſatio, ut dicunt *Felin. in cap. licet. Col. 18. ℣. Tertium remedium. de Probat. ubi Abb. Butr. Imol. & Andræ. Sicul. Aufrer. ad Capel. Toloſ. deciſ. 188. in fin. Boer. deciſ. 26. num. 7.* intellige autem, quod accuſatio tendat non ad punitionem criminis, quod jam præſcripſit, ſed ad impediendam ulteriorem executionem Ordinis, aut beneficii retentionem.

40 Sexta dubitatio eſt, quomodo, & quotupliciter crimina aboleantur?

41 Reſpondeo, quod abolitio criminum, quæ juxta *Tiberium Decianum, Tract. Crim. lib. 3. cap. 35. init.* eſt *Accuſationis, vel delicti, vel poenæ peremptio*, eſt triplex, nempe generalis, ſpecialis, vel privata, & legalis. Generalis, quæ in *L. Cum eo. l. final. C. de Gen. abolit. l. Si quis repetere. init. ff. Ad S. C. Turpill.* & *publica*, & *indulgentia* appellatur, illa eſt, quæ a ſolo Principe conceditur ob publicam lætitiam ex magna victoria reportata, aut ob nuptias Principis, aut natale primogeniti illius *Arg. l. Abolitio l. Vel ob rem. ff. Ad S.C. Turpill. l. 1. lib. 9. Tit. 38. C. Theodoſiam*, aut ob adventum alterius magni Principis, aut ex alia cauſa publicæ lætitiæ Principi bene viſa; ſive pro utilitate Reipublicæ ratione multitudinis delinquentium; *Cap. Ut conſtitueretur.*

tur. in fin. junct. gloſ. in V. Detrahendum. 50. diſt. cap. Diſpenſationes, 1. qu. 7. quibus convenit parcere, ne morte tot hominum Reſpublica labefactetur.

42. Antiquitus autem generalis, & publica abolitio fieri ſolebat, quæ tamen non erat perpetua, neque pariebat hunc effectum, ut Reus perpetuo tutus eſſet, nec poſſet de ſuis delictis contra eum procedi; ſed hac abolitione inducebantur veluti feriæ quædam repentinæ, ut inquit textus, *in l. Aut privatim. §. Triginta. ff. Ad S. C. Turpill.* quibus finitis, Accuſator intra triginta dies utiles poterat Reum eadem accuſatione, & inſtantia repetere; Taliſque abolitio aliquoties fiebat de nonnullis delictis tantum, aliquoties, etiam de omnibus generaliter, licet nonnulla graviora, & in quibuſdam caſibus nonnulla crimina non comprehenderentur, quæ eruditiſſime loco ſupra citato a num. 11. ad 27. recenſet *Decianus*.

43. Fiunt etiam temporibus noſtris generales delictorum abolitiones ob publicam lætitiam, ob nuptias Principum, aut pacem initam, (prout legimus eam, quæ de voto Excellentiſſimi Mediolanenſis Senatus publicata fuit a *Marchione Alphonſo de Avalo Capitaneo Generali Imperatoris Caroli Quinti* Anno 1544. ob fœdera pacis inita inter *Cæſarem, & Gallorum Regem*, cujus diploma brevibus annotationibus illuſtravit *Franciſcus Craſſus*, & habetur in calce *Conſtitutionum Mediolanenſis Dominii*, & de alia mentionem facit *Clar. Quæſt. 59. ℣. Sunt tamen. num.* 4. conceſſa in eodem Dominio ob pacem initam inter Reges Catholicum, ac Chriſtianiſſimum, cujus diploma ſe compilaſſe ſcribit,) aut ob publicum beneficium, & animarum ſalutem, prout noſtro tempore fecit *Sanctiſſimus D. N. Innocentius XII.* qui omnes Regulares Apoſtatas indultavit, & eorum delicta, & pœnas abolevit, dummodo intra præſcriptum tempus ad propria clauſtra reverterentur. Dicit autem loco citato *℣. Scias autem*, præmemoratus Clarus, literas Principis continentes generalem abolitionem criminum vocari Decretum gratioſum, quando autem Princeps rogatus a particulari Reo, ſibi facit gratiam, & abolitionem concedit ſuorum criminum, appellari, *literas gratiæ*. Ad quæ autem tales abolitiones extendantur, ut ſciatur, ponderandæ ſunt clauſulæ, juxta quas eas indulgent Principes in ſuis diplomatibus, & circa hoc non immoror. Hoc unum tantum adnoto cum *Julivo Chartario Crim. Deciſ. 1. n.* 138. quod licet Princeps laicus concedat generalem criminum indulgentiam, & abolitionem reſpectu quorumcumque degentium in ſuo Dominio, illa non comprehendit Eccleſiaſticos, ut probat *Martha de Juriſd. Par. 4. Caſ. 15. per tot.* & præcipua ratio eſt, quia iſti ejus ſubditi non ſunt, unde ſi eos nequit punire, eoſdem nequit indultare, cum juris *L. Nihil. tam naturale. ff. de Reg. jur.* regula ſit, quod ejus eſt ſolvere, cujus eſt ligare.

44. Specialis autem, aut privata abolitio eſt, quæ petitur a Judice, vel a principe, illa quidem ab Accuſatore, hæc vero a Reo. Accuſator enim, qui accuſatorio libello ſe inſcripſit, & conſequenter ſe ad pœnam talionis obligavit, poteſt ab accuſatione deſiſtere, ſi tamen Judex hoc ſibi concedat. Hæc autem concedi debet juxta *Textum in l. 1. §. Abolitio. ff. Ad S. C. Turpill. l. 2. C. de Abolit.* non a Principe, neque ab ejus Delegato, ſed a Judice ordinario Cauſæ, qui cognoſcat de cauſa petitionis abolitionis, & ſedens pro tribunali, non autem de plano pronunciet de ea; & continere debet tot abolitiones, quot ſunt crimina, de quibus inſtituta eſt accuſatio; debetque intervenire cauſa legitima conceſſionis, talis nempe ſi accuſavit per errorem, temeritatem, inconſiderationem, aut calorem iracundiæ. Judex autem talem abolitionem denegare tenetur ſi cognoverit accuſatorem illam petere ob pecuniam acceptam a Reo, ut ab accuſatione deſiſteret; *Text. in l. 2. §. 1. Fallaciter. C. de Abolit.* Peti vero poteſt abolitio talis, dummodo Reus non fuerit carceratus, aut vinculatus, & non fuerint torti Teſtes, & non fuerint lapſi triginta dies ab inſtituta accuſatione; Et quod crimina delata non ſint de exceptis; Quæ omnia habentur *ex l. finali. C. de Abolit.* Verum eſt, quod qui ſuam, aut ſuorum injuriam proſequitur; vel qui cognatos in accuſationem deducunt, omnimodo abolitionem petere, non prohibentur, ut habetur *L. 2. ff. final. C. de Abolit. text. in l. Quamvis la 2. C. Ad leg. Juli. de Adult.*

45 Principalius porro, ac frequentius impetratur ab ipſo Reo abolitio, quæ aliquando eſt a delicto, aliquando a pœna, ut elicitur *Text. in l. Reſcript. C. de Præci. Imper. offer.* civili, qui canonizatus eſt *in cap. Reſcripta. 25. q. 2.* Ut autem abolitio ſubſiſtat, & proſit indulgentia a Principe conceſſa, (ſolius quippe Principis eſt eam largiri) oportet, quod Reſcriptum, quo illa conceditur, contineat delictum commiſſum, & qualitatem ipſius, & pœnam, ſi eſt impoſita, & etiam qualitatem pœnæ, alias dicetur obreptitium; *Bald. in l. Præſcriptione num. 20. C. Si contra jus Oldra. Conſ. 22. Alex. conſ. 29. Col. 2. lib. 1. apud Decian. lib. 3. cap. 25. num. 51.* perpendendus autem diligenter eſt tenor Reſcripti, & quibus verbis ſit conceptum, ſiquidem extendi non poteſt ultra expreſſa, ac ſpecificata *Tex. in l. 2. C. de ſent. poſſ.* De effectibus vero hujus abolitionis, ac nonnullis ſpecialibus ad eam ſpectantibus diſputant Doctores, qui videndi ſunt ſpecialiter Decianus loco citato a numero 52. & *Clarus Quæſt. 59. per totam. ac Boſſ. Titulo de Remed. ex clemen. Princip.* Ultima abolitio dicitur *Legalis*, & eſt per mortem Rei. Mors enim omnia delicta ſolvit, exceptis nonnullis, de quibus poteſt etiam poſt mortem inquiri, ut hæreſis, & crimen læſæ Majeſtatis, ac aliis, de quibus, ſuo loco dicetur.

46 Septima dubitatio eſt, quæ nam delicta dicantur publica, & quæ privata?

47 Reſpondeo, quod huic dubitationi in prima Parte ſatisfactum eſt. Videatur ibi. *Par. 1. Tit. Delictorum num. 10. & ſeq.*

48 Octava dubitatio eſt, an de omnibus delictis Judex quivis laicus, Eccleſiaſticus ſæcularis, ſive Regularis poſſit ex officio cognoſcere?

49 Reſpondeo, quod juxta diſpoſitionem juris Civilis, Judex in puniendis criminibus privatis nequit procedere ex Officio; quia in privatis delictis non admittitur ad accuſandum, niſi, qui ſuam, aut ſuorum injuriam proſequitur, ut habetur *L. final. & ibi Gloſſ. & Bart. ff. de Priva. delict. l. Maniſeſtiſſime, & ibi. D. D. C de Furt. Clar. Pract. crim. §. 1. ℣. Privata autem.* Et regula generalis in illo jure eſt, quod ex officio, ſine accuſatore Judex non poteſt de crimine cognoſcere, ut vult *Gloſſ. in l. 2. §. Si publico. in V. Sine accuſatore. ff. Ad leg. Jul. de Adult. Clar. quæſt. 3. V. Debes autem & quæſt. 5. V. Quæro in quibus.* Secus eſt de jure Canonico, nam juxta hoc omnia crimina publica ſunt, *Gloſſ. in cap. Infames. in V. Fures. 6. q. 1. & in cap. 1. in V. Gratiam. De Collus Detegen.* & ideo jure Canonum in quibuſcumque criminibus poteſt Judex procedere per inquiſitionem, ut communiter ſentiunt Doctores, quos cumulat, *Julivus Cartarius deciſ. 69. num. 7. & ibi Bald. & Jaco. de Penn. Gandin. Dec. Barbat. Maran. Novell. Monticel. Scap. Decian. & M. A. Genuen.* Unde Judex Eccleſiaſticus quivis de omni crimine, attenta diſpoſitione juris Pontificii, per inquiſitio-

ſtionem valet procedere. Licet vero, ut dictum eſt, de jure Judices laici abſque accuſatione non procedant, de conſuetudine contrarium ſervatur, prout pluribus in locis teſtatur *Clarus, quæſt. 3. V. Sed certe. & quæſt. 5. V. Quæro in quibus. & quæſt. 14. V. Sciastamen. & quæſt. 58. V. Punctum eſt.* qui ait hoc communiter ſervari.

50 Nona dubitatio eſt, a quo nam Judice proprie ſint vindicanda delicta?

51 Reſpondeo, quod quilibet forum ſortitur ratione delicti, aut domicilii, aut originis, ut *Text. in cap. 1. C. Ubi de crim. agi oper. Gand. tract. de Malef. Tit. Ubi puniat. delinq.* Pariter ſtatus perſonæ facit eum ſubdi uni, aut alteri Judici; Puta, laicus laico, Clericus Eccleſiaſtico, & Regularis Regulari Judici ſubjicitur; Unde libertus ſortitur forum Patroni, qui manumiſit, *L. Adſumpt. § fin. ff. Ad Municip. l. Si quis. ff. eo.* & uxor ſequitur forum Mariti, *L. Cum quædam. ff. de Juriſd. omn. Jud. l. final. C. de Incol. lib.* 10. proinde ſi Maritus eſt Clericus, uxor judicabitur a Judice Eccleſiaſtico, ut docent *Gloſſ. in cap. Eos. 32. diſt. cap. Clericum. & ibi Gloſſ. p. 11. q. 1.* & hoc maxime ſi de crimine civiliter agatur, ut probat *Marian. Socin. in cap. 1. num. 20. de For. compet.* Item qualitas cauſæ facit, quod quis ſortiatur hoc, aut illud forum, puta, Eccleſiaſticum, aut laicum; vel, ſi cauſa mixti fori ſit, detur locus Judici prævenienti. Sed quia de his late diſputant Doctores ad *Titulum de Foro competenti*; & circa quodlibet eorum multa eſſent dicenda, quæ ſpecialem Tractatum requirerent, ideo Lectorem remittimus ad ſcribentes de his ex inſtituto, maxime ad *Decianum*, qui Tract. Crimin. lib. 4. a cap. 4. ad finem omnes materias examinat.

52 Conſiderando autem forum, comparatum delicto, domicilio, & origini, dicitur forum domicilii eſſe cæteris duobus generalius; & ideo, ſicut quis conveniri poteſt de re alibi exiſtente *arg. l. final. C. Ubi in rem acti.* ita poterit conveniri de delicto alibi commiſſo, ut arguit *Abb. Conſ. 24. num. 2. lib. 1. Felin. in cap. Licet Coll. 9. de for. compet.* neque enim quis poteſt dici ſubditus juriſdictioni alicujus, niſi ejus, ſub quo retinetur domicilium, ut ait *Gloſſ. in Clement. 1. in V. Subditos de For. compet.* Hæc autem concluſio vera eſt in Civilibus; ſecus autem eſt in Criminalibus, in his enim forum delicti, nempe loci, in quo commiſſum eſt delictum, ſuperat omnia alia, argumento eorum, quæ in jure, tum Pontificio, tum Cæſareo *cap. Statutum. §. Cum vero de Reſcr. in 6. Authen. Ut nulli Iudic. §. Si vero quis. cap. 5. Coll. 9. Novel.* 134. habentur. Unde reſolvendo dubitationem, dico, quod delictum proprie puniendum eſt a Judice, in cujus territorio commiſſum fuit, cum ejus forum, quo ad hoc, principalius reputetur, ut dictum eſt.

53 Decima dubitatio eſt, an Judex originis, ſive domicilii ipſius Rei, procedere poſſit contra Subditum ſuum, delinquentem in territorio alieno, ac eum de delicto punire.

54 Reſpondeo affirmative, & ratio eſt, quia delinquens poteſt ab accuſatore conveniri in loco originis, ſive domicilii de delicto, alibi commiſſo, ut ex jure utroque *Arg. cap. Cum contingat. Extra de For. compet. l. final. ff. de Decre. ab Ord. fac. l. Si quis in hoc. C. de Epiſ. & Cler.* habetur. Major difficultas eſt, an Judices dictorum locorum poſſint procedere ex officio ſuper delicto alibi commiſſo. In hoc puncto diviſi ſunt Doctores; etenim antiqui omnes tenuerunt partem negativam, ut ſcripſit *Bald. conſ. 124. in fin. Vol. 1. apud Dec. lib. 4. c. 16. n. 2. ant. med.* affirmativam autem tenent multi alii *Cyn. Bart. Bald. Angel. Butr. Abb. Aug. de Arimin. Bolognin. Ruin. & Alciat. apud Decian. l. cit. V. Contrariam* & alii quos ibidem idem recitat; ipſe vero inclinat in partem negativam. *Decian. loc. cit. V. Ego puto.* Sed praxis eſt in contrarium; Judices enim domicilii, ac originis, de facto procedunt per inquiſitionem de Criminibus, alibi commiſſis, & præſertim quando offenſus eſt ſubditus ejuſdem Judicis. Et profecto rationabiliter; nam, cum ex conſuetudine inducta, (ut dictum fuit ſupra num. 49.) Judices, etiam in delictis privatis procedunt ex officio, patet, quod ſi apud Judicem originis, & domicilii poteſt quis accuſari de privato delicto, poterit iſte ſuper eodem per inquiſitionem procedere, & a fortiori, ſi delictum ſit publicum. Nec limitanda eſt concluſio ad caſum, quando offenſus eſt etiam Subditus Judicis inquirentis, quia delictum ex ſe, quoquomodo commiſſum ſit, infamat ipſum delinquentem, & locum originis, & domicilii, ut patet, (nam vulgo dicitur, ibi naſci, aut morari facinoroſos homines, ex quibus loca malum nomen ſortiuntur) expedit proinde Judici, pro indemnitate loci ſuæ juriſdictionis, delicta quævis vindicare.

55 Undecima dubitatio eſt, an punitus in loco delicti, puniri, etiam poſſit a Judice originis, aut domicilii?

56 Reſpondeo negative, nam licet quis poſſit in pluribus locis ſortiri forum, tamen ſi in uno facta eſt præventio, in alio non poteſt moleſtari, *arg. l. Si quis poſteaquam. ff. de Judic. l. Cum quædam. §. final. ff. de Juriſd. omn. Jud.* non enim quis debet, pro uno delicto, pluribus pœnis integris puniri, maxime in diverſis foris. *text. in l. Senatus. ff. de Accuſ.* Nec facit contra, quod condemnatus, aut abſolutus in foro laico, adhuc poſſit condemnari, aut abſolvi in foro Eccleſiaſtico, juxta *Abb. in cap. Tuæ. col. final. de Procur. Felin. in cap. De his. V. 12. reſpondetur de Accuſat. Bart. in l. Nemo Martyres. C. de Sacr. Eccl. & Bald. in l. Placet. C. eo.* Nam delicta mixti fori puniuntur duplici pœna, nempe ſpirituali, & temporali, quarum una aliam non impedit, & a diverſis Judicibus infliguntur; proinde, quamvis laicus temporalem pœnam dederit, adhuc locus eſt Judici Eccleſiaſtico, ſpiritualem imponere; hoc autem non eſt in Judicibus delicti, domicilii, ac originis, nam quilibet eorum temporalem tantum pœnam infligit, quam, ſi Reus luit in uno tribunali, nequit in alio de eodem delicto judicari; Nam, neque Deus judicat bis in idipſum, & de delicto unius hominis ſæpius quæri non debet, ut habet *Text. in l. licet. §. final. ff. Nav. cau. ſtab. Gloſſ. cap De his. Extra. de accuſat.*

57 Non deſunt tamen Doctores, qui diſtinguunt; nempe, ſi Reus in uno foro pœnam ſolvit, non debet amplius in alio moleſtari; ſed, ſi in illo condemnationem non ſolvit, poſſit in alio condemnari, ob multa jura, quæ citat *Decian. lib. 4. cap. 16. num. 7.* Ad concordiam autem reduci poſſunt iſtæ duæ opiniones; puta, quod ſecunda ſententia loquatur, quando Reus condemnatus fuit in primo foro in contumacia, nullamque pœnam corporalem, aut pecuniariam ſubiit; ex hoc enim, quod nihil damni, aut pœnæ paſſus eſt, perinde eſt, ac ſi contra eum non fuiſſet proceſſum, & in hoc ſenſu non procedit, neque prima opinio, quæ ſupponit Reum in foro loci delicti fuiſſe moleſtatum, & ad pœnam convenientem ſententiatum. Qui autem & clementia Principis obtinuit indulgentiam, ac criminis, ac pœnæ abolitionem, licet nihil damni, aut pœnæ paſſus ſit, non tamen ab alio Judice moleſtari poteſt, ut *Gloſſ. in cap. De his. De Accuſat. Gloſ. penult. in cap. final. de*

Temp.

Temp. ord. & Gloſ. 1. in cap. 2. de Schiſmat. Decian. lib. 3. cap. 30. num. 7. Paſſerin. Prax. Crim. qu. 26. num. 136. Lugen. Conſ. 64. num. 38. lib. 1. Sperel. Deciſ. 134. num 69. Raynald. Tom. 1. cap. 1. §. 10. num. 60. V. Quid dicendum. tenent. Et ratio eſt, quia quantumeſt ex ſe, Judex delicti eum condemnavit ad pœnam legitimam, & completum contra eum judicium exercuit. Accidit autem, quod a Principe indulgentiam obtinuit, & per hanc non vitiatur judicium, jam factum contra eum, per quod ulteriori judicio via præcluditur.

58 Duodecima dubitatio eſt, quænam delicta debeat Judex majori diligentia indagare, & accuratius proſequi.

59 Reſpondeo, quod multa delicta impunita relinquuntur in jure Civili, quæ tamen in Canonico puniuntur, ut fornicatio, & multa alia etiam non vindicantur in foro humano, & relinquuntur Divino judicio punienda, *D. Auguſt. lib. 1. de liber. arbit. D. Thom. 2.2. q. 96. art. 2. in fin. Io. Andr. in Reg. Peccatum. de Reg. jur. in 6.* & hoc præcipue, quando deficiunt claræ delicti probationes, aut quando punitio infligi non poteſt, ob multitudinem delinquentium; vel cum ex publica pœna majus eſt damnum, quod eveniret Reipublicæ ex ſcandalo, quam utilitas ex ſontis punitione. Quando tamen iſta ceſſat, Judex non debet delicta impunita relinquere, ſed maxime vindicanda ſunt ea, quæ magis Rempublicam conturbant, & ſocietatem humanam corrumpunt, ut ſcribit *Decian. lib. 2. cap. 19. numer. 1.* quandoquidem videmus etiam leges metiri pœnas delictorum, non a gravitate Theologica criminis, ſed a graviori damno, quod per ea infertur Reipublicæ, ut *Part. 1. Tit. Denunciatio num. 14.* diximus.

§. III. Probationes delictorum.

SUMMARIUM.

1 *De Probationibus remiſſive.*
Probatio plena quid ſit juxta Maſcardum.
Probatio plena delicti quæ dicatur.
Probatio ſemiplena quæ.
2 *Species ſubalternæ probationum.*
3 *De probatione delicti plena, ac ſemiplena remiſſive.*
4 *Dubitatio prima.*
5 *Delicta non præſumuntur.*
Quomodo delicta probentur præſumptionibus.
6 *Factum non præſumitur, niſi probetur.*
Qualitas delicti non probatur præſumptione.
7 *In delictis difficilis probationis præſumptiones probant.*
Item in his, quæ ſunt de genere prohibitorum.
Item quando in facto apparet major ſpecies delicti quam non.
Item quando delictum eſt favorabile delinquenti.
De aliis præſumptionibus remiſſive.
8 *Dubitatio ſecunda.*
9 *De ea remiſſive.*
10 *Dubitatio tertia.*
11 *Probatio Rei contraria Accuſatori, aut fiſco quid operetur.*
12 *De aliis probationibus remiſſive.*

1 PLura diximus *Part. Pr. Tit. Probationes. per tot.* de Probationibus, explicando graduationem valoris earum, & ad ibi dicta Lectorem ablegamus. In præſentiarum, quantum ad probationem delictorum conſiderandæ ſunt duæ ſpecies probationum nempe plena, & ſemiplena, juxta has enim tota praxis ſententiandi in Judiciis Criminalibus regulatur. Probatio quidem plena, Teſte *Maſcard. de Probat. quæſt. 4. num. 15. volum. 1.* communiter diffinitur illa, *quæ tantam fidem facit, quantum ad finiendam controverſiam ſufficiat.* Sed quia hæc definitio quadrat tum in Civilibus, quam in Criminalibus, & facit etiam, tam pro abſolutione, quam pro condemnatione Rei, non reſtringitur ad *probationem* plenam *delicti*, de qua hic agere intendimus. Dico proinde, quod probatio plena delicti eſt ea, *per quam infligitur Reo ordinaria pœna delicti*, illa nempe, quæ Lege, aut Statuto ſancita eſt; Semiplena autem illa eſt, per quam aliquis tanquam Reus ſiſtitur in Judicio, & torturæ ſubjici poteſt.

2 Communiter autem aliæ ſpecies ſubalternæ probationis plenæ aſſignantur; nempe per Teſtes, Inſtrumenta, Confeſſionem, Facti evidentiam, Juramentum, Præſumptionem, & Famam, ſub quibus *Maſcard. l. cit. num.* 16. comprehendit alias plures, aſſignatas a *Bald. in Rubr. de Probat. Hoſtien. Summ. eo. Tit. Speculat. eo. Tit. §. Videndum*, ſed Revera tales ſpecies inſerviunt, tam pro probatione plena, quam ſemiplena: etenim, ſi Teſtes patiantur defectum; aut inſtrumenta non habeantur authentica; aut confeſſio probetur erronea, vel vi tormentorum emanata, aut evidentia facti, poſſit interpetrari, tam pro delicto, quam pro non delicto; profecto non plene probabunt, ſed tantum ſemiplene. Juramentum vero, præſumptio, & fama (quidquid ſit in Civilibus), in Criminalibus nunquam poſſunt plene, hoc eſt, ad pœnam ordinariam infligendam probare. Dicendum ergo, quod Teſtis, inſtrumenta, confeſſio &c. non conſtituunt ſpeciem probationis aliam, & aliam, (cum æque convenire poſſint utrique probationi plenæ, & ſemiplenæ) ſed ſint tantum inſtrumenta, quibus paratur probatio, & proinde non conſtituant probationum differentiam ſpecificam, ſed tantum modalem.

3 Diximus in Parte Prima paſſim; quomodo delicta probentur, tum plene, tum ſemiplene, proinde hic non repetimus, ſed nonnullas tantum dubitationes circa materiam probationis delictorum ſolvemus.

4 Prima dubitatio eſt, an aliquando delicta præſumptionibus probentur.

5 Reſpondeo, quod licet juris regula ſit, quod delicta non præſumantur, ut habet *Text. in l. Merito. ubi DD. communiter. ff. Pro ſocio*, tamen aliquando ſola præſumptione probantur. Advertendum autem, quod dupliciter contingit delictum probari præſumptione; uno modo, quo ad factum totale; alio modo, quo ad qualitatem, quæ actui ineſt, in qua formalis ratio delicti conſiſtit. Explico: *Cajus* itinerans, cum *Sejo*, ſibi deeſſe crumenam, auro plenam, advertit; præſumi poteſt, quod eam per viam inadvertenter perdiderit; præſumi etiam poteſt, quod *Sejus* eam ſibi ſurripuerit; In hoc caſu præſumptio diceretur probare factum; Si autem conſtet, *Sejum* crumenam quidem ſuſtuliſſe, & ita præſumi poteſt, quod joco, quam quod dolo malo ſuſtulerit; in hoc caſu diceretur præſumptione probari qualitas, quæ ineſt facto, ſive actui (puta dolus malus) in qua conſiſtit formalis ratio delicti, nempe furti.

6 Dico igitur, quod præſumptione delictum non probatur, quo ad factum; Axioma enim famoſum Juris eſt, quod factum non præſumitur, niſi probetur. *L. In bello. §. facta. ff. de Capti. & poſtlim. rever. l. Si emancipati. C. de Collat. l. 1. C. de Probat.* Unde in actione criminali, ante omnia probandum eſt factum, ſive maleficium, & non præſumptive, ſed plene, ac concludenter; nec ullo modo inquiri po-

teſt

teſt contra malefactorem, niſi prius conſtiterit Judici de maleficio. Pariter neque probatur qualitas inexiſtens facto, per quam hoc redditur delictum formaliter; ſiquidem, talis qualitas non probatur præſumptione, quia hæc debet ſemper eſſe potius pro non delicto, quam pro eo: unde Accuſatori, aut fiſco incumbit onus plene probandi talem qualitatem, prout diximus in *Part. Pr. Tit. Corpus. n.* 13.

7 Fallit tamen prima regula in delictis, quæ ſunt difficilis probationis, ut ſunt omnia delicta carnis, & alia quædam; Nam in his, quæ ſuapte natura ſunt difficilis probationis, præſumptiones inducunt plenam, & legitimam probationem, ut multis citatis ſcribit *Sgroi Lux Prælat. par.* 5. *cap.* 4. *num.* 3. Fallit etiam in his, quæ ſunt de genere prohibitorum; Nam in his præſumitur delictum, puta, præſumitur dolus in facto; proinde, ſi homicidium committatur, præſumitur in dubio fuiſſe doloſe commiſſum, licet potuerit eſſe ad defenſam, aut ex ſola culpa, aut fortuito accidiſſe. *Deci. in cap. In præſentia. num.* 14. *de Probat. Bart. in l. Si quis ex argentar. §. An vero. V. Breviter. ff. de Eden.* Fallit pariter, quando in actu prima fronte ineſt major ſpecies delicti, quam non, quia tunc magis præſumitur delictum, argumento eorum, quæ dicuntur in Jure. *Arg. cap. Eſtote cap. Cum dilecti & ibi DD. de Accuſ.* Fallit inſuper, quando delictum eſt favorabile delinquenti; aut eidem ex eo commodum reſultat, nam eo caſu præſumitur pro delicto, ut, tenent *Alex. Marſil. Alberic. Bart. Crav. apud Maſc. de Probat. Concl.* 495. *n.* 10. De aliis autem viribus præſumptionis in probando, ſufficienter diximus in Parte prima, ad quam Lectorem remittimus.

8 Secunda dubitatio eſt, per quos Teſtes, quomodo, & quando probandum ſit delictum?

9 Reſpondeo; quod de hoc ſufficienter tractatum eſt in Prima Parte *Titul. Teſtes*, paſſimque per totum opus.

10 Tertia dubitatio eſt, quid operetur imperfecta probatio Rei, contraria perfectæ probationi Accuſatoris, ſive fiſci.

11 Reſpondeo diſtinguendo; nam aut probatio Rei, de directo pugnat contra probationem fiſci, aut non. Si ſic, probatio Rei non admittitur; ex hoc enim, quod delictum plene, & concludenter probatum eſt, ita ut contra Teſtes non militet exceptio, quæ plenam probationem vitiet, dari non poteſt contraria probatio, & maxime imperfecta; contra naturam enim rerum eſt, quod imperfectum ſit validius perfecto; Nec poſſunt contraria ſimul circa idem admitti. *l. Mutuis. ff. pro ſocio. l. Si pecunia. In fin. C. de Furt.* Si vero probatio Rei non militat directe contra probationem fiſci ſed contra aliud; (ut e. g. ſi *Cajus* plene probatus Reus de homicidio *Sei*, imperfecte probet, ſe occidiſſe ad defenſionem propriam) optime admittitur, & operatur, quod Reus non poteſt ad pœnam ordinariam damnari; ad hanc enim condemnari nemo poteſt, quando res redditur dubia, ut docet *Ægid. Boſſ. Titul. de Defenſ. Reo num.* 12. *& Tit. de Convict. in fin. Sgroi par.* 6. *cap.* 2. *num.* 109. Hinc etiam infertur, quod, ſi Reus habet contra ſe Teſtem omni exceptione majorem, & pro ſe Teſtem, etiam inhabilem, aut patientem defectum, nullo modo poteſt torqueri; (niſi contra ſe aliud indicium, aut adminiculum vigeat, quo expugnetur contraria vis Teſtis defectuoſi,) ex tali enim conflictu res redditur dubia, & delictum non manet ſemiplene probatum ſufficienter ad torturam.

12 Alia, quæ faciunt ad probationem delicti in genere, (puta, confeſſio rei extrajudicialis, ac judicialis; facti notori etas; rei evidentia; ſcriptura publica, aut privata, indicia, conjecturæ &c.) paſſim docuimus in *Par. Pr.* & maxime *Tit. Indicia*. Quæ vero faciunt ad probationem in ſpecie dantur infra ſingillatim tractando de quolibet delicto.

§. IV. Pœnæ in genere.

SUMMARIUM.

1 *De pœnis remiſſive.*
2 *Dubitatio Prima.*
3 *Poena ordinaria quid ſit.*
Ex præſumptionibus non datur.
Nec etiam ex indiciis violentis.
4 *Dubitatio ſecunda.*
5 *Pœna, & mulcta quomodo differant.*
Pœna a pœnitentia quomodo diſtinguatur.
Pœnitentia requirit acceptationem.
6 *Dubitatio tertia.*
7 *Poena extraordinaria quid ſit.*
8 *Dubitatio quarta.*
9 *Poena eſt merx delicti, & huic eſt proportionanda.*
Augenda, ubi plurificantur delicta.
Poena majoris delicti abſorbet alias.
Vulnerans, & ex intervallo occidens, punitur duplici pœna.
10 *Dubitatio quinta.*
11 *Poena gravior, quæ ſit.*
12 *Dubitatio ſexta.*
13 *Arbitrio Judicis quando ſit locus in dandis poenis.*
14 *Judex a quo regulare debet arbitrium.*
15 *Pœna augenda ad gradum proximiorem.*
Arbitrium Judicis extenditur etiam ad mortem.
16 *Poena quomodo minuenda.*
Gradus diminutionis pœnæ.
17 *Dubitatio ſeptima.*
18 *Gradus poenarum Canonicarum.*
Suſpenſio ad tempus eſt infimus gradus poenarum Eccleſiaſticarum.
Depoſitio eſt ſecundus gradus.
Detruſio in Monaſterium eſt tertius gradus.
Perpetuus Carcer quando detur Clerico.
Traditio in manus Curiæ ſæcularis eſt ſupremus gradus.
19 *Gradus poenarum de jure Civili.*
20 *Dubitatio octava.*
21 *Reo non debet dari juramentum de veritate dicenda contra ſe.*
22 *Ratione perjurii in neganda veritate non augetur poena Reo.*
23 *Dubitatio nona.*
24 *Poena capitalis, quæ dicatur.*
Libertatem amittens dicitur capite minutus.
Membri mutilatio non eſt poena capitalis.
Capitalis poena eſt poena ſanguinis.
25 *Dubitatio decima.*
26 *Poena capitalis in lege dubia intelligitur de poena exilii.*
In gravioribus delictis accipitur pro poena mortis.
27 *Dubitatio undecima.*
28 *Poena Statuti tollit poenam juris communis.*
Quando pœna Statuti eſt cumulativa cum jure communi, utraque pœna eſt injungenda.
29 *Dubitatio duodecima.*
30 *Pœnæ legalis complementum non poteſt dare Judex Reo, qui mitius fuit punitus ab alio Judice.*
Judex laicus poteſt punire Reum non ſufficienter punitum ab Eccleſiaſtico.
In delictis mixti fori non practicatur pœnarum ſuppletio.

31 Du-

31 *Dubitatio tertiadecima.*
32 *Pœna latæ ſententiæ, quæ ſit.*
Quæ nam ſint clauſulæ importantes pœnam latæ ſententiæ.
33 *Dubitatio quartadecima.*
34 *Quando pœna latæ ſententiæ retrotrahitur.*
35 *Retrotractio quos actus invalidet.*
Titulus coloratus cum errore communi, validat actum invalidum.
36 *Dubitatio quintadecima.*
37 *Subditus, quo caſu poſſit denegare obedientiam Superiori ob crimen, quo* ipſo facto *privatur Officio.*
38 *Dubitatio ſextadecima.*
39 *Optio pœnarum, quando tribuenda Judici, & quando Reo.*
40 *Pœna imperſonaliter importata confert optionem Judici.*
41 *Judex quam pœnam magis eligere debeat.*
42 *Dubitatio decimaſeptima.*
43 *Pœna incurſa, quando pronuncianda ſit.*
Pro ſecuritate animæ, ſemper pronunciandum in deteriorem partem.
In foro fori præſumendum eſt pro mitiori pœna.

DE pœnis delictorum in genere; de earum diviſione, augmentatione, reſtrictione, extenſione, ac aliis earum paſſionibus, generibus, & ſpeciebus pœnarum, multa paſſim tradidimus in *Prima Parte*, & ſpecialiter toto *Titulo Pœnarum*. De pœnis in ſpecie ſingulis delictis infligendis tractamus infra ſingillatim. In præſenti paragrapho nonnulla generalia trademus, de quibus alias non diximus.

2 Prima dubitatio eſt, quid ſit, & quando danda eſt pœna ordinaria?

3 Reſpondeo, quod pœna ordinaria criminis eſt illa, quam leges ſanxerunt; aut Princeps conſtituit, aut certa, & longa conſuetudine introducta eſt. *l. 1. §. Calumniatoribus. ff. Ad Turpill. l. 2. §. Conſtat. ff. de Pœn. Juli. Chartar. deciſ.* 49. *num.* 65. *& deciſ.* 90. *num.* 71. *& ibi. Jodoc. Pract. crimin. cap.* 55. *num.* 2. Hæc autem ſolummodo dari poteſt, quando conſtito de corpore delicti, Reus plene convictus eſt, aut confeſſus. Cæterum ex præſumptionibus, & multo minus ex ſuſpicionibus nemo poteſt ad pœnam ordinariam damnari, argumento eorum, quæ dicuntur in Jure *text. in l. Abſente. ff de Pœn. & in l. final. C. de Probat. & in cap. In præſentia. eo. tit Raynal. tom.* 2. *cap.* 18. *Rubric. nu.* 50. Imo neque ex indiciis violentis, maxime ſi pœna ordinaria ſit ultimi ſupplicii, ut pluribus probat *Cabal. Cent.* 2. *Caſ.* 288. *num.* 7. 11. 12. *&* 15.

4 Secunda dubitatio eſt, quomodo pœna differat a multa, ſive mulcta, & a pœnitentia.

5 Reſpondeo, quod, ut *text. in l. Aliud fraus. §. 1. ff. de verb. ſign.* habetur, pœna nomen generale eſt, & convenit cuilibet criminis coercitioni; mulcta vero convenit tantum pœnæ pecuniariæ, & pœna quidem a lege decernitur, mulcta vero arbitrarie a Judice datur. Differt autem pœna a pœnitentia, quia hæc imponitur, ut Deo ſatisfiat in foro animæ, pœna autem, ut ſatisfiat Reipublicæ, & ideo pœnitentia non excuſat a pœna, ut ſcribit *Abb. in cap. De his. num.* 3. *de Accuſ.* Hinc eſt, quod excommunicatus denunciatus, ut abſolvatur a cenſura, debet ſubire pœnitentiam, ſibi injunctam ab abſolvente pro emenda fienda Eccleſiæ, contra quam deliquit, & pœnam inflictam a Judice ad ſatisfaciendum pro crimine admiſſo, ut tranſeat cæteris in exemplum, ut ait *Bonifac. Vitalin. in Clement.* 1. *num.* 67. *& ſeqq. de Pœn. apud Juli. Chartar. Deciſ.* 72. *num.* 27. Itemque pœna infligitur invito, & independenter, & contra Rei voluntatem: pœnitentia vero indiget acceptatione, ac conſenſu pœnitentis, ut notat *Theſaur. de Pœn. Par.* 1. *cap.* 2. *℣. Secundo pœna.*

6 Tertia dubitatio eſt, quæ nam ſit, & dicatur pœna extraordinaria?

7 Reſpondeo, quod eſt illa, quam Judex ipſe, non legum ſanctione, vel Principis conſtitutione, aut ex inſolita conſuetudine, ſed ex proprio arbitrio infert, ac imponit *arg. cap. De cauſis. §. Illis. de off. Deleg. cap. Super his. de Accuſ. l.* 1. *circ. med. ff. de Effract. Chartar. deciſ.* 49. *nu.* 67.

8 Quarta dubitatio eſt, ex quibus cauſis pœnæ ſint augendæ, aut minuendæ?

9 Reſpondeo, quod cum pœna ſit merx delicti, ut habet *Gloſſ. in Rubr. ff. de Pœn.* & proinde proportionanda illi ſit, *Dec. in cap. Eccleſ. S. M. nu.* 1. *de Conſtit. Covaru. Var. lib.* 2. *cap.* 8. *init. Barboſ. in cap. Quæſivit. nu.* 4. *Ut Eccleſ. benef.* ex conſequenti quoties aggravatur delictum, augendæ etiam ſunt pœnæ, & vice verſa. Unde quando in uno facto plura delicta concurrunt, regula generalis eſt, quod pro ſingulis omnibus danda ſit pœna, ut dicunt Doctores *Bart. in l. Nunquam plura. ſub n.* 4. *℣. Item oppono. ff. de Priv. delict. Cabal. Caſ.* 158. *num.* 11. *Chartar. deciſ.* 54. *num.* 11. *& ibi Butr. in l. Si adulterium cum inceſtu. ff. de Adult.* Advertendum autem, quod, ſi facta ſunt eodem tempore, & ad eundem finem tendunt, punitur delinquens ſola pœna majoris delicti, ut ſcribit *Clar. Quæſt.* 87. *℣. Alius eſt caſus. num.* 4. communiter receptus; & ita licet unum delictum ſit delatio armorum; aliud inſultus contra aliquem; aliud vulnerare illum, & aliud occidere; delinquens, qui armis inſultavit, vulneravit prius leviter, & poſt, aucto impetu, occidit, non punitur, niſi pœna homicidii. Secus ſi facta ſint diverſis temporibus; nam vulnerans unum, & poſtea ex intervallo eundem occidens, totaliter puniendus venit, & de vulneribus, & de occiſione, tanquam plura committens delicta ſeparata, ut habetur ex *text. in l. Illud. §. Si idem ff. Ad leg. Aquil.*

10 Quinta dubitatio eſt, quomodo pœna cenſeatur gravior?

11 Reſpondeo, quod illa pœna gravior cenſenda eſt, per quam aliquis privatur re, quæ comparatione alterius ſibi charior eſt, ut eleganter ait *Juli. Chartar. deciſ.* 30. *num.* 32. Proinde, cum cuilibet charior ſit propria vita, quam bona externa, ut pecunia &c. quælibet pœna afflictiva corporis gravior cenſetur amiſſione bonorum; pariterque gravior eſt pœna, qua privatur homo membro, quod præ cæteris diligitur, ut ſi privetur oculis, qui, teſte, *Ariſtot. Proem. Metaphiſ. text.* 2. præ aliis membris diliguntur, quam ſi privetur aure, naſo, aut manu. Verum eſt, quod levis pœna corporalis, ut elevatio in equuleo, aut fuſtigatio, poteſt eſſe aliquando minus gravis, quam amiſſio omnium bonorum; Ideo regula intelligenda eſt ſic, quod comparentur pœnæ leves corporales cum levibus pecuniariis; aut graves cum gravibus; non vero graviſſima pecuniaria, (quæ eſt amiſſio omnium bonorum) cum levi corporali, ut dictum eſt.

12 Sexta dubitatio eſt, quomodo ſe continere debeat Judex in infligenda pœna arbitraria?

13 Reſpondeo, quod arbitrium Judicis in pœnis decernendis non eſt liberum, ſed intelligitur eſſe arbitrium boni viri, quod jure, & ratione moderandum eſt; *Menoch. de Arbitr. Caſ.* 77. *nu.* 1. *&* 5. *Bict. quæſt.* 133. *nu.* 3. & quando delicto, ſancita a lege, Statuto, aut conſuetudine, pœna, (quæ tunc dicitur ordinaria, ut ſupra numer. 7. dictum eſt) reperitur,

ritur, & in caſu nulla intervenit qualitas, ob quam pœna legis, nec augenda, nec minuenda veniat, tunc non eſt locus arbitrio Judicis, ſed pœnam ſancitam præciſe infligere tenetur; nam non debet Judex eſſe, aut ſeverior, aut clementior lege.

14 Quod, ſi in jure pœna ſancita non reperitur, tunc intrat Judicis arbitrium, & tunc debet pœnam dandam inveſtigare per comparationem ad alia delicta, quibus ordinaria pœna aſſignata reperitur; itemque regulare ſententiam ſuam, exemplis aliorum illuſtrium Tribunalium in caſu ſimili: & doctrinis Criminaliſtarum, quorum tanta eſt copia, ut nullus fere dabilis ſit caſus, tam inauditus, qui ab Auctoribus deſcriptus non reperiatur.

15 Si vero delictum tales habeat qualitates, ut merito varianda ſit pœna a lege data, aut augendo, aut minuendo, tunc, ſi agatur de pœna augenda, modus ſervandus eſt, ut augeatur pœna ad gradum proximiorem, *Arg. l. Capitalium. §. Incendiarii. ff. de Pœn. Flamin. Chartar. poſt deciſ.66. Jul. Chart. nu. 117. & ſeqq. Raynal. tom. 1. c. 7. §. 1. n. 152.* non vero ad remotiorem. Quod, ſi pœna ordinaria delicti ſit extrema in una ſpecie, & in facto adeſt qualitas inſigniter aggravans, arbitrium Judicis extendi poteſt ad gradum infimum alterius ſpeciei ſuperioris, quia gradus ſupremus pœnæ ſpeciei inferioris, in gravitate proximus eſt gradui infimo ſpeciei ſuperioris; ideo ſi delicto debetur privatio omnium bonorum, quæ eſt ſuprema pœnarum pœcuniariarum; ſi interveniat qualitas aggravans, augetur pœna ad infimum gradum pœnæ corporalis, quæ eſt ſpecies ſuperior Pœnæ pecuniariæ. Pariter, ſi ob delictum ordinaria pœna eſt damnatio perpetua ad triremes; ob qualitatem aggravantem, augetur pœna ad ultimum ſupplicium; nam perpetuæ triremes ſunt gradus ſupremus pœnarum corporalium citra mortem. Quod autem arbitrium Judicis, etiam ad ultimum ſupplicium extendi poſſit, tenent communiter Doctores. *Bart. & Angel. in l. Sacrilegii. ff. Ad leg. Jul. pecu. Abb. & Felin. in Cap. Cum te. de Sent. & re judic. Marant. Aretin. & Bald. apud Farinac. quæſt. 17. num. 34.*

16 Si vero pœna minuenda ſit, ſpectanda eſt qualitas minuens delictum, & pari modo, prout dictum eſt, attendi debet gradus proximior in levitate. Univerſaliter autem penſandæ ſunt omnes facti circumſtantiæ, puta, ſi omnes augent, aut minuunt; aut ſi una auget, & altera minuat, & juxta earum valorem, proportione geometrica pœnas temperare, ut docent *Gregor. Tholoſ. Syntagm. jur. Par. 3. lib. 30. cap. 5. num. 2. Ant. Matth. Tit. de Poen. cap. 4. nu. 6. & 7. Raynal. l. cit num. 155. in fin.* & illas extendere ad gradus proximiores, aut remotiores, augendo, aut minuendo, juxta gradationem a qualitatibus in facto intervenientibus requiſitam. Unde docet *Theſaur. Forenſ. quæſt. 13. num. 11. lib. 1.* quod ſi in caſu homicidii recedendum ſit a pœna ordinaria, diminuendo, ſolet Reus damnari ad perpetuas triremes pro primo gradu, importato nempe ab unica qualitate minuente delictum, ut ſi occidit ſine dolo. Si duæ interveniant qualitates, nempe occidit ſine dolo, & unum pro alio, deſcenditur ad ſecundum gradum, puta, ad damnationem per decennium ad triremes. Si interveniant tres qualitates, nempe, ſi ultra duas prædictas, adſit in Reo ſanguinis nobilitas, aut meritum Patris apud Principem, deſcenditur ad tertium gradum, puta, damnationis per ſeptennium; & ſic deinceps, ſi aliæ qualitates intervenirent, gradatim debet fieri diminutio; ita ut tot poſſent in facto intervenire circumſtantiæ, quod homicidium exilio, aut etiam mulcta pecuniaria puniri poſſet.

17 Septima dubitatio eſt, quis ordo ſit graduum pœnalium in utroque jure?

18 Reſpondeo, quod in jure Canonico juxta doctrinam *Abb. in Cap. Tuæ diſcretionis. n. 4. de Poen.* infimus gradus pœnæ pro levibus delictis eſt ſuſpenſio ad tempus, aut aliud, arbitrio Judicis. *Arg. cap. Cum dilecti. de Accuſa.* Secundus gradus dandus pro gravibus eſt depoſitio, ſeu privatio beneficii: Tertius eſt ultra prædictas pœnas detruſio in Monaſterium pro gravioribus, quanquam non publicis. *Arg. cap. Tuæ diſcretionis. de Poen.* Quartus eſt pro graviſſimis depoſitio cum damnatione ad perpetuum carcerem, qui tunc adhibetur, cum Clericus committit delictum, pro quo in jure civili punitur Reus pœna mortis, *Arg. cap. Novimus. de Verb. ſign. cap. penul. de Hæret. cap. 1. eo. tit. lib 6.* ut enim notat *Innocen. in cap. Qualiter, & quando il 2. de Accuſa.* dicitur talem detruſionem in perpetuum carcerem, poſt depoſitionem, æquiparari pœnæ mortis naturalis. Supremus vero gradus, qui datur pro graviſſimis ſceleribus, affectis aliqua inſigni qualitate, aut juxta ſanctiones Summorum Pontificum, eſt, poſt degradationem, traditio in manus Judicis laici, ut fit cum hæretico relapſo, Clerico in minoribus Miſſam celebrante, & aliis ſimilibus delictis.

19 In jure autem Civili, infimus gradus eſt pœna pecuniaria, quæ poteſt intendi, & remitti juxta majorem, aut minorem quantitatem pecuniæ ſolvendæ. Succedunt pœnæ incorporales, quæ varios habent gradus, qui juxta conditionem perſonarum, locorum, temporis, conſuetudinis, in gravitate variantur, ut infamia, privatio Magiſtratus, repulſio a teſtificando, auxilium, relegatio &c. Subſequuntur pœnæ corporales citra mortem, ut damnatio ad publicam ignominiam (vulgo la *Berlina,*) fuſtigatio, elevatio in equuleum (*tratti di corda,*) ſtigmatizatio ferro candenti, triremes, membri detruncatio &c. Suprema autem pœna eſt ultimi ſupplicii, quæ tamen etiam ipſa gradus majores, & majores in atrocitate habet; ut ſupra truncationem capitis eſt ſuſpendium in furcis, raptatio per caudam equi ad patibulum; dilaceratio carnis candentibus forcipibus; oſſium communitio per rotam; viventis combuſtio, ac cinerum diſperſio &c.

20 Octava dubitatio eſt, an ex eo quod Reus negat delictum, & hoc poſtea confitetur, & proinde in judicio perjurum ſe prodit, debeat graviori pœna puniri, quam ordinaria, quæ pro delicto debetur?

21 Reſpondeo primo, quod alias, *Par. Pr. Tit. Reus num. 16.* cum *Claro* improbavimus conſuetudinem Tribunalium, in quibus Reo examinando juramentum datur; & ultra rationes ibi adductas, addo quod textualiter in quodam Canone *cap. Clericos. juncta Gloſ. in V. Abjurantes. de Cohab. Cler. & mul.* habetur, quod Clerici publici concubinarii non debent ab Epiſcopis compelli *abjurare* ſuas concubinas; & hoc, ne ipſi eaſdem ex ſuggeſtione Diaboli reaſſumentes, fiant perjuri. Si igitur ob periculum perjurii non poſſunt ſub juramento adſtringi Clerici ad dimittendas concubinas, & quomodo adſtringi debebunt inutiliter ſub juramento Rei, ad dicendam contra ſe veritatem, dum regulariter præſumi, ac naturaliter judicari poſſit, quod illi ſint perjuraturi? Profecto talis praxis, utpote peccati nutritiva, deberet a Tribunalibus eliminari.

22 Reſpondeo ſecundo, quod quantumvis Reus negando factum, ſit perjurus, & ratione perjurii novum delictum commiſerit aliud ab eo, de quo conſtitutus eſt, non tamen ſibi ex hoc aggravatur pœna, ſed datur illa, quæ præciſe competit delicto, ut di-

cunt Doctores *Caball. Centur. 1. Reſolut. 56. numer. 147. & ibi Alex. Bart. Bald. Angel. Auguſt. & Repert. Inquiſ.*

23 Nona dubitatio eſt, quænam dicatur eſſe pœna capitalis?

24 Reſpondeo, quod cum quilibet homo cenſeatur habere triplex caput; primumque ſit naturale, quo amiſſo, amittitur vita; ſecundum vero libertas, ſine qua quis mortuus reputatur, ut proinde etiam minutus capite *l. Pertinet. init. ff. de Capit. diminu. l. Tutelas. §. Si libertate. eo. ff.* dicatur. Tertium vero Civitas, qua amiſſa, quis ſeparatur a corpore miſtico ſuæ Civitatis, ſequitur, quod pœna capitalis conſiſtat in tribus, videlicet in amiſſione vitæ naturalis per ultimum ſupplicium; in perditione libertatis, ut ſi in ſervitutem venderetur, aut in metallum, aut ad triremes damnetur, & in amiſſione ſuæ Civitatis, & Patriæ per exilium; ut docet *Bald. in l. Reos num. 1. & 2. C. de Accuſat.* Et hinc ſequitur, quod pœna mutilationis membri, ut cenſent Doctores. *Bart. in l. 2. num. 12. & 15. ff. de Pub. Iudic. Caſtr. in Auth. Sed novo. C. de Serv. fug. Aretin. in l. Qui manus. poſt init. ff. de Teſtam.* non poteſt dici pœna capitalis, quamvis gravis ſit, quia per eam nullo ex tribus dictis capitibus privatur. Scribit vero, *Gloſſ. in l. Tranſigere. in V. Capitali. de Tranſact. Clar. Quæſt. 77. init.* quod proprie, & ſtricte loquendo pœna capitalis accipitur pro pœna ſanguinis, & ſecundum hanc acceptionem oportet dicere, quod amputatio membri ſit pœna capitalis, eo quia, ſine ſanguinis effuſione non exequitur.

25 Decima dubitatio eſt, de qua pœna capitali, in caſu dubio legis, aut Statuti, facienda ſit interpretatio?

26 Reſpondeo, quod ſecundum communem ſententiam Doctorum, quos cumulat *Clar. d. quæſt. 77. poſt init. & ibi Marſil. Didac. Duenn. Decian. Felin. Padill. Marc. Cyn. Auguſt. Mantua, & Angel.* in dubio pœna capitalis debet intelligi de exilio, & non de morte, & ratio potiſſima eſt, quod in pœnis debemus ſemper ſequi mitiorem interpretationem. Fallit autem hæc regula in gravioribus delictis, nam in his, ut ait textus, *l. Perſpiciendum. init. ff de Pœn.* debemus *pœnis legum ſeveritatem ſubſequi*, & ſic firmant *Neviz. Sylv. Nupt. V. Quomodo judicandum pro communi. Bajard. ad Clar. quæſt. 77. num. 5.*

27 Undecima dubitatio eſt, quam pœnam teneatur Judex infligere pro delicto, pro quo, in jure communi una, alio vera pœna Statuto municipali ſancita eſt?

28 Reſpondeo, quod regula generalis eſt, quod per pœnam Statutariam ſit penitus ſublata pœna juris communis, & hanc probat *Cabal. Cent. 1. Caſ. 2. num. 3. & ſeq.* auctoritate viginti Doctorum, quos citat; quibus addo *Giurb. conſ. 25. num. 5. Sola ad Stat. Saband. Tit. de Edict. annonæ, gloſſ. 11. num. 6. Raynald. Tom. 3. cap. 34. §. 7. num. 3.* Et ratio eſſe poteſt, quia, ſi jus commune corrigitur in civilibus per jus municipale (dummodo legitime tamen introductum ſit,) idem debet etiam eſſe in criminalibus. Et quantumvis pœna ſtatutaria eſſet minor, quam pœna juris communis, illa tamen, & non hæc eſſet inferenda, ut docent. *Clar. Quæſt. 85. num. 5. in fin.* Excipitur tamen dicta regula, quando pœna Statuti expreſſe eſſet cumulative ſancita cum pœna juris communis, tunc enim utraque pœna ferenda eſſet; argumento textus cujuſdam Decretalis. *cap. 1. §. final. de Sent. & re judic. lib. 6.*

29 Duodecima dubitatio eſt, an, ſi unus Judex Reo minorem pœnam imponat ea, quæ debetur, poſſit alius Judex compe tens in eadem cauſa pœ nam ſupplere, Reum condemnando ad reſiduum pœnæ, quam ſubire debuiſſet?

30 Reſpondeo, quod ſupra *Tit. eo. §. 1. num. 56.* dictum eſt, quod licet quis pro eodem delicto pluribus Judicibus poſſit ſubjici, tamen facta præventione ab uno, nequit Reus ab altero Judice moleſtari. Ex hoc fundamento reſolvitur dubitatio propoſita negative; ſi enim ex præventione facta ab uno, ligantur manus alii Judici, ut non poſſit procedere, ſequitur, quod ſecundus Judex non poteſt damnare Reum ad ſupplementum pœnæ, quod de rigore juris a primo Judice debuit imponi. Verum eſt, quod ut ex famoſa Decretali, *Text. in cap. Felicis. §. Per hoc. de Poen. in 6. Farinac. Quæſt. 4. num. 10.* obſervat, ſi Reus non eſt ſufficienter punitus, poteſt Judex ſæcularis ſupplere defectum Eccleſiaſtici, & hoc maxime propter horrorem criminis, ut habet *Gloſſ. in cap. Felicis. §. Per hoc. in V. Adimimus. de Poen.* Sed ad hoc poteſt dici, quod aliud eſt loqui de pœnis ſpiritualibus, & temporalibus, quarum una aliam non impedit, prout ſupra loco citato diximus; aliud vero de pœnis ejuſdem generis. In citata autem Decretali, Papa pœnas ibi latas, quæ ſunt ſpirituales, ac incorporeæ, cumulat cum pœnis corporalibus, quas jus civile illi crimini ſanxit; hinc eſt, quod utraque pœna Reo debet infligi; Unde poſtquam Judex Eccleſiaſticus ſuas pœnas in Reum exercuit, adhuc locus eſt Laico, ut ſuas infligat. Non ſic autem eſt, quando pœnæ ſunt temporales. Quantumvis enim delictum ſit mixti fori, non practicatur pœnarum ſuppletio, ut dicunt Doctores, *Ricciul. de Perſon. reprob. lib. 1. capit. 24. num. 21. & ibi Jo. de Flate. Bald. Boer. Avenda. & Bajard. Salzed. ad Diaz. cap. 110. V. Blaſphemia. Sperel. Deciſ. 134. numer. 61. Criſp. Theor. & pract. crim. Tract. 3. de Blaſph. cap. 2. num. 2. & ibi Jodoc. pract. cap. 61. num. 20. apud Raynald. Tom. 1. cap. 1. §. 1. num. 96.* & hoc ad tollendas diſſenſiones, quæ poſſent inter Judices oriri, nam alter alterius ſententiam maculare vellet; Unde firmatur concluſio, quod abſolutus, aut condemnatus ab Eccleſiaſtico, ſive ſæculari Judice, qualitercumque fuerit condemnatus aut abſolutus, non poteſt ab alio moleſtari.

31 Tertiadecima dubitatio eſt, quænam ſit pœna *latæ ſententiæ*, & quis ejus effectus?

32 Reſpondetur, quod eſt pœna, quæ ſuum effectum ſortitur, & Reum afficit ex *ipſo jure*, ſive Canone diſponente, nec eget miniſterio Judicis, qui condemnet, aut exequatur, nam talis pœna ſecum trahit executionem: Unde quantumvis delictum occultum ſit, talis pœna incurritur, ut cum communi docet *Abb. in cap. final. num. 2. de Hæret.* & ligat in foro animæ. Hinc eſt, quod, ſi ad forum contentioſum deducatur delictum, cui in lege appoſita ſit pœna *latæ ſententiæ*, Judex non fert ſuper delicto tali ſententiam condemnatoriam, ſed ſolum declaratoriam facti, in qua juxta eundem *Abb. in cap. Inter dilectos. num. 12. de Exceſſ. Prælat.* non eſt neceſſario injungenda, aut ſpecificanda talis pœna, & ratio eſt, quia illa jam lata eſt per ſententiam legiſlatoris: & Reus de facto eam incurrit a momento commiſſi delicti; proinde Judex nil aliud facit, niſi declarare, delictum fuiſſe commiſſum a Reo in terminis legis, illud vetantis; & ſic pœna, quæ uſque ad illud tempus Reum ligavit in foro animæ, modo liget in foro fori. Quænam autem ſint verba, per quæ in jure importetur pœna latæ ſententiæ, longum eſſet eorum catalogum texere, & qui vult ea ſcire, adeat *Alex. Add. ad Bart. in l. Imperator. ff. de Jur. fiſc. Andr. Sicul. in cap. Si diligenti. col. 37. & ſeqq. de For. comp. Felin. in cap. Rodulphus numer. 24. de Reſcr.* qui diligentiſſime de hoc tractarunt. Regulariter autem pœnæ,

riæ, quæ importantur in lege per verba directa, ut pote *damnamus*, *ſancimus*, *decernimus*, & ſimilia, quæ ex natura ſua non requirunt factum, ſive opus hominis; aut quæ importantur per verba obliqua cum clauſula *ipſo jure*, *ipſo facto*, ſunt pœnæ latæ ſententiæ. *Theſaur. de Pœn. Eccleſ. Par.* 1. *cap.* 3. ℣. *Cognoſcitur*. Eas autem adnotabimus, quando de unoquoque delicto in ſpecie loquemur.

33 Quartadecima dubitatio eſt, an pœna latæ ſententiæ declaratoria retrahatur?

34 Reſpondeo, quod in caſibus, in quibus a jure pœna latæ ſententiæ incurritur, & in foro fori non ligat ante ſententiam declaratoriam, talis ſententia retrahitur ad momentum commiſſi criminis, ſeu pœnæ incurſæ, & hæc eſt omnium ſcribentium in utroque jure ſententia, ut ait. *Sanch. in Decal. lib.* 2. *cap.* 22. *num.* 48. Unde, ſi quis commiſerit crimen, pro quo Reus ipſo jure incurrit confiſcationem omnium bonorum, aut privationem beneficii, ſi aliquid alienet, aut beneficium reſignet; poſtmodum ſequatur ſententia Judicis declaratoria criminis, alienatio rei, aut reſignatio beneficii reſcinditur, ut dicunt Doctores *Gonzal. Gloſſ.* 15. *num* 146. *Farin. quæſt.* 188. *num.* 79. *Pariſ. de Reſign. lib.* 3. *q.* 1. *nu.* 21. Ex hoc enim, quod Reus ob delictum amiſit illorum dominium in foro interno; ſecuta ſententia declaratoria, retrahitur ad tempus commiſſi delicti, & ſic invalidatur alienatio, ſeu reſignatio.

35 Advertendum autem, quod talis retractio invalidat tantum actus, quos Reus exercet, tanquam privata perſona, non vero illos, quos facit, ut perſona publica. Ratio eſt, quia quandiu delictum manet occultum, acta per Reum ſunt valida, nam durante occultatione criminis, Reus retinet poſſeſſionem, & titulum coloratum, & accedente communi errore facit, quod factum non vitiatur, argumento *l. Barbarius. ff. de off. Præt. Felin. in c. Rodulphus. n.* 43. *de Reſcr.* Unde Superior Regularis Reus, ut præfertur, adhuc valide exercet ſuos actus juriſdictionales in foro externo, ac interno, ut dando facultatem abſolvendi a reſervatis, recipiendo ad habitum, aut ad profeſſionem &c.

36 Quintadecima dubitatio eſt, An Subditus, ante ſententiam declaratoriam Judicis, teneatur obedire Superiori, qui eſt Reus criminis, cui in jure appoſita eſt pœna latæ ſententiæ privatio Officii?

37 Reſpondeo, quod nonnullorum *Tiraquell. in l. Si unquam. in V. Revertatur. num.* 354. 355. *&* 366. *& ibi Anani. Lap. & Bart.* ſententia eſt, quod, ſi Prælatus incurrit privationem Officii, poſſint, ac debeant Subditi ab ejus obedientia ſe ſubtrahere. Alii *Sanch. Decal. lib.* 2. *cap.* 24. *nu.* 6. *&* 8. *& ibi Azor. & Simanc. Filiuc. Tr.* 22. *numer.* 233. *&* 234. volunt, quod debeat præcedere ſententia declaratoria, ut ſubditus non teneatur Prælato parere. Conciliantur autem hæ duæ ſententiæ diſtinguendo. Vel enim delictum publicum, & notorium eſt; ſive licet occultum ſit, poteſt tamen Subditus illud probare. Vel Subditus ſcit delictum a Prælato commiſſum, quod tamen judicialiter probare nequit. In primo caſu vera eſt prima ſententia; nam notorietas facti ſupplet vicem declaratoriæ; & dum Subditus ſcit, & probare poteſt crimen commiſſum, ipſe in foro animæ ſolutus eſt a vinculo obedientiæ, & in foro fori poteſt, probando crimen, demonſtrare, ſe jure denegare obedientiam illi, qui ob privationem Officii caret juriſdictione, & carenti juriſdictione non paretur impune; & ſic cum Sylveſtro, Bann. Valent. & Farinacio reſolvit *Theſaur. de Pœn. Par.* 1. *cap* 7. ℣. *Sed tertia*. In ſecundo caſu procedit, & vera eſt ſecunda ſententia.

38 Sextadecima dubitatio eſt, ſi in lege, aut Statuto diverſæ pœnæ alternative ponantur pro uno delicto, cui nam competat optio, & quæ pœna infligenda?

39 Reſpondeo diſtinguendo; aut enim verba Statuti diriguntur ad Judicem, ut, ſi dicatur, *Judex damnet Reum ad hoc, aut hoc*, ſive *Judex puniat, vel hanc, aut illam pœnam infligat*, & hoc caſu dubium non eſt, quod optio datur Judici, ut quam malit, pœnam infligat. Aut verba expreſſe diriguntur ad Reum, ut, ſi dicat Statutum, *Reus tantam pecuniam ſolvat, vel hoc, aut illud præſtet*; & tunc pariter dubium non eſt, quod in libertate Rei eſt, alteram ex pœnis ſibi eligere, nam mens Statuti eſt adimplenda, & cum ejus verba clare referuntur ſive ad Judicem, ſive ad Reum, huic, aut illi reſpective conceditur pœnæ optio.

40 Dubium eſt, quando verba legis, aut Statuti imperſonaliter efferuntur: ut *L. Si fugitivi. C. de Serv. fugi. & liber. manci.* dicitur, *pede amputato debilitentur; aut metallo dentur, aut qualibet alia pœna afficiantur*, an ſcilicet optio danda ſit Reo, aut Judici. *Bart. in l. final. ff. de Effract.* de hac quæſtione fuit dubius, & videtur inclinare in favorem Rei, ita ut hujus libertati optio pœnæ permittatur, ut ſic pars mitior, quæ ſemper eligenda eſt, *Arg. l. Interpretatione. ff. de Poen. cap. odia. de Reg. jur. in* 6. eligatur. Sed Abbas *in cap. Inter cæteras. num.* 5. *de Reſcr. & in cap. A crapula nu.* 4. *de Vit. & hone. & in cap. Cum tu. nu.* 8. *de Uſur. & in cap.* 2. *nu.* 7. *de Cohabit. Cler. & in cap. Sicut. num.* 4. *de Judæ. & alibi*. ſuſtinet contrarium, quod nempe optio Judici tribuatur, & hoc firmat auctoritate trium *Gloſſarum in cap. Sicut. de Judæ. & in A crapula. de Vit. & hone. Cler. & in cap. Fraternitatis.* 34. *diſt.* quibus addi poſſent *Gloſſ.* 21. *qu.* 2. *in ſumma. & in cap. Sicut dignum. in V. Quinquennio de Homic. Anani. Imol. Hoſti. Bald. Angel. Salyc. & Dominic. apud Sap. Add. ad Abb. in cap.* 4. *nu.* 5. *lit. G. de Reſcr.* & ratione, nam jura præſertim canonica, ut plurimum loquuntur imperſonaliter, & tamen *Gloſſæ* communiter ſentiunt, quod optio datur Judici, nam huic a jure imponitur, quod juxta circumſtantiam facti, loci, perſonæ &c. pœnam applicet, quæ, attentis circumſtantiis, magis judicaverit convenire.

41 Sed quæri poteſt quamnam pœnam, præ alia Judex eligere debeat? Poſſet dici, quod ab illo eligenda eſſet pœna minor. *arg. cap. Si quis voluntate: cap. Si qua fœmina.* 50. *diſt. Gloſſ. in cap. de cauſis. in V. Certa de off. Jud. deleg.* vult, quod ſit locus gratificationi Judicis, ut libere poſſit bene viſam eligere. *Abb. in cap. Querenti. num.* 3. *de Verb. ſign.* vult, quod eligenda ſit ea pœna, quæ magis timetur. Sed melius dicitur decidendo, quod eligi debeat ea, per quam magis Reus corrigatur, & cæteri a delinquendo deterreantur, ratio eſt, quia pœnæ ideo a legibus excogitatæ ſunt, ut per eas corrigatur delinquens, & cæteri exemplo pœnarum a delictis arceantur; proinde illa pœna ſeligi debet, quæ ad tales effectus, a lege principaliter intentos, conducit.

42 Decimaſeptima dubitatio eſt, ſi in lege, aut Statuto dubium appareat de pœna incurſa, de qua pœna dubium ſit reſolvendum?

43 Reſpondeo, quod diſtinguendum eſt de foro, puta, vel loquimur de foro animæ interno; vel loquimur de foro fori externo. Si primum, & ex textu legis dubium appareat, an quis pœnam incurrerit, ipſo jure latam, debet in favorem animæ pronunciari, & in deteriorem partem inclinari, judicando, quod pœna ſit incurſa, ut ad ſecuritatem abſolutio quæratur. Ratio eſt, quia, ut habet *Gloſſ. in cap.*

unic in V. Æſtimare. in fin. de Scrut. in ord. cap Juvenis. de Sponſa. cap. Præsbyter. 68. Diſt. Innoc. in cap. Cum tu. de Teſt. regula generalis eſt, quod ubi periculum animæ vertitur, præſumendum ſit in deteriorem partem, ut ad ſecuritatem animæ conſulatur per abſolutionem. Si vero loquamur de foro fori, præſumendum eſt pro mitiori parte, & pronunciandum, quod pœna non ſit incurſa, ut decidit *Abbas. in cap. 1. num. 35. de Judic.*

TITULUS SECUNDUS.

De Delictis, & Pœnis inobedientium.

SUMMARIUM.

1 *Obedientia eſt fundamentum vitæ Regularis.*
Papa non poteſt diſpenſare in voto ſolemni paupertatis, ac caſtitatis.
Nulla Religio eſt abſque præcepto obedientiæ.
2 *Obedientia virtutum moralium maxima.*
Rationes ex D. Thoma.
3 *De laudibus obedientiæ remiſſivè.*
Delicta contra obedientiam, quæ.

1 Expedito Tractatu præambulo, in quo generaliter de Delictis, & pœnis, ſumus locuti, aggredimur tractationem de Delictis in particulari; & quia pro Religioſis, & maxime Minoritis hunc laborem ſuſcepimus, (quamvis etiam pro Laicis, ac Clericis ſæcularibus inſervire poſſit;) Ideo incipiendum putamus a delictis, quæ ſunt contra *Obedientiam*, quæ eſt Regularis ædificii lapis angularis, ac fundamentalis. Quantumvis enim, & paupertas, & caſtitas ita ſint de eſſentia ſtatus Religioſi, ut ſuper illis, neque a Papa diſpenſari poſſit, ut textualiter habetur in quodam *Canone*, *Cap. Cum ad Monaſter. §. fin. Extra. de Stat. Monach.* tamen conſtat *Ordines* nonnullos, nempe *Militares*, ſub Regula quidem degere, ita ut, & Regulares dici queant, tamen ad paupertatem, & caſtitatem non arctantur, cum ex alia parte ad obedientiam teneantur, ut proinde concludendum veniat, quod, ſine obedientia, nulla omnino Religio valeat eſſe.

2 Eſt autem *obedientia* virtutum moralium maxima, nam, ut habet *D. Thom. 2. 2. quæſt.* 104. *Art. 3. in corp.* Inter virtutes morales, tanto aliqua potior eſt, quanto aliquis majus aliquid contemnit, ut Deo inhæreat; conſtat vero, quod bona externa, ut divitiæ, ſunt infima, bona corporis ſunt media, bona animi ſunt ſuprema, & per virtutem paupertatis contemnuntur divitiæ, per caſtitatem ſpernitur corporis delectatio, per *obedientiam* autem privat ſe homo uſu propriæ voluntatis, ac arbitrii, & ſe conſtituit in ſtatu ſervitutis propter Deum; unde concludendum eſt *obedientiam*, inter vota Religioſorum, nobiliorem locum tenere.

3 Infinita pene ſunt elogia, quæ huic virtuti tribuunt *Aſcetici Patres*, quæ faciunt ad inſtructionem Religioſorum; multa itidem diſputant Theologi morales de neceſſitate obedientiæ; quotuplex ſit; quale ejus objectum; ad quæ ipſa obliget, & centum hujuſmodi, quæ faciunt pro foro animæ. Nos ipſa omittimus, & ſolum quærimus de delictis, quæ contra *obedientiam*, aut formaliter, aut reductive militant, & hæc ſunt, *Apoſtaſia*, *Inobedientia*, *Contumacia*, *Rebellio*, *Appellatio mala*, *Conſpiratio*, *Schiſma*. Crimen læſæ majeſtatis, & Hæreſis, de quibus omnibus ſingillatim tractabimus.

§. I. Apoſtaſia.

SUMMARIUM.

1 *Apoſtaſiæ etymologia.*
2 *Apoſtaſia triplex.*
3 *Apoſtaſia perfidiæ alia realis, alia præſumpta.*
4 *Apoſtaſia perfidiæ præſumpta, quæ.*
5 *Apoſtaſia inobedientiæ largo modo, quæ.*
6 *Apoſtaſia inobedientiæ ſtricto modo.*
7 *Apoſtaſia irregularitatis, quæ.*
Clericus in Sacris, & Regularis ducens uxorem eſt ſuſpectus de fide.
8 *Recedens a Religione animo revertendi dicitur fugitivus, non Apoſtata.*
Habitus non facit Monachum.
Apoſtata eſt, qui non vult reverti ad Religionem, etiam retento habitu.
9 *Manens extra clauſtra ſine obedientia Superioris eſt Apoſtata.*

Probatio.

10 *Apoſtaſia perfidiæ quomodo probanda.*
11 *Verbis animus manifeſtatur.*
Verba ſunt ſigna paſſionum animi.
12 *Animus vivendi perpetuo laicaliter, quomodo probandus.*
13 *Apoſtaſia inter Regulares, quomodo probetur.*
Literæ formatæ *antiquitus, quomodo concederentur.*
Literarum formatarum *ſpecies.*
Vocabantur commendatitiæ, *aut* Canonicæ.
14 *De modo probandi Apoſtaſiam remiſſive.*
15 *Malus dolus probandus in Apoſtaſia.*
Licentia Superioris quotuplex.
Expreſſa, tacita, præſumpta, aut interpretativa quæ.
16 *Licentiæ interpretativæ quidditas, & exempla.*
17 *Requiſita ad licentiam præſumptam, & interpretativam.*
18 *Parvitas materiæ in quibus detur.*
Per modicam diſtantiam poteſt ſine apoſtaſia Religioſus exire a clauſtro.
19 *Modica diſtantia diverſimode cenſetur juxta diverſitatem locorum.*
20 *Nomine Monaſterii, ac domus, quid veniat.*
Captus in limine domus, non dicitur captus in domo.
Immunitas localis Eccleſiarum ad quantum ſpatium extendatur.
Apoſtata non eſt, qui manet intra limites Monaſterii immunes.
21 *Difficultas ex Decreto de Caſibus reſervatis.*
22 *Monaſterii ſepta ſtrictè ſumpta, quæ dicantur.*
Urbis nomine, quæ veniant.
Reſolvitur difficultas.
23 *Proponitur dubium.*
24 *Reſolvitur dubium.*
Clauſuræ limites deſignant Superiores.

Ne-

Nomine Monaſterii veniunt officinæ interiores.
25 *Temporis diuturnitas attendenda in apoſtaſia.*
Gravitas materiæ in foro animæ, aliquando non ſufficit in foro judiciali.
Brevitas temporis exeuſat ab apoſtaſia.
26 *Variæ ſententiæ de eo, quod dicitur tempus breve.*
Arbitrio Judicis committitur decernere, quod ſit breve tempus.
27 *Apoſtata non eſt, qui gravatus recurrit ad Superiorem.*
Recurrere de facto ad Superiorem plus eſt, quam appellare verbo.
Leges de Servis transferuntur ad Monachos.
28 *Recurrens ad Superiorem, ſi timet moleſtari in via, poteſt mutare habitum.*
29 *Subditus, qui appellavit coram Teſtibus, non tenetur petere licentiam a Superiore, qui non detulit appellationi.*
Qui appellavit coram honeſtis perſonis debet ab eis obtinere Apoſtolos teſtimoniales.
30 *Appellatio poteſt fieri per edictum.*
31 *Inſtantia contra prædicta, & ejus ſolutio.*
Prætextus quid ſit.
32 *Religioſus, gravatus a Prælato inferiori poteſt abſque hujus licentia adire Superiorem.*
33 *Apoſtata non eſt, qui gravatus fugit à carcere.*
34 *Dubium proponitur.*
35 *Religioſus debet jugiter portare habitum ſuæ Religionis.*
Aliter peccat mortaliter, & eſt excommunicatus.
36 *Quando dicatur habitum temere dimitti.*
Ceſſante fine legis, ceſſat lex in particulari.
37 Temere *aliquid facere, quando quis dicatur.*
38 *Exuens temere habitum, non autem exiens extra clauſtra, incurrit excommunicationem.*
39 *Reſolvitur dubium propoſitum.*

1 A*Poſtaſiæ* etymologiam tradunt *Canoniſtæ* communiter, dicuntque ſonare *poſt ſtatum*, nempe *ſtatum retrogadatum*, ut ſcribit *Hoſtien. Summ. in Rubr. de Apoſt. §. Quid ſit*, quem cæteri ſequuntur; proinde *Apoſtatam*, *ideſt retro abeuntem*, dicit *cap. non obſervetis. 26. quæſt. final.* Unde in *Evangelio D. Ioan. cap. 6. ℣. 67.* legitur, quod *multi diſcipulorum abierunt retro, & jam, non cum illo ambulabant*, ideſt apoſtataverunt a ſequela *Chriſti Jeſu*, ut explicant *D. Thom. 2. 2. q. 12. art. 1. §. Sed contra, Donat. Rer. Regul. Prax. To. 1. P. 2. Tr. 6. q. 1. n. 1.* Et ex hoc aſſignatur diffinitio *Apoſtaſiæ*, quæ eſt *Temerarius receſſus a ſtatu fidei, obedientiæ, vel Religionis*, ut ſcribit *Hoſtienſis* ubi ſupra, juxta tres modos, ſecundum alterum quorum, homo jungitur Deo, ut loco prællegato ſcribit *D. Thomas*, nempe per fidem, obedientiam, & Religionem.

2 Sequitur igitur ex hoc, quod tripliciter poteſt dici aliquis *Apoſtata*, & triplex ſit *Apoſtaſia*, ut habet *Gloſſ. in cap. 1. in V. Apoſtaſia. Extra. de Apoſtat.* nempe *perfidiæ*, quando ſcilicet aliquis relinquit Chriſtianam fidem; & fit *Hebræus*, *Mahometanus*, ſeu alterius ſectæ damnatæ: *inobedientiæ*, quando quis tranſgreditur præceptum Superioris; ſeu ſe ab illius regimine ſubducit: & *irregularitatis*, cum quis recedit ab Ordine ſuſcepto; ſive a Religione, quam fuit profeſſus; & in hoc concordant Doctores omnes communiter.

3 Quantum ad *Apoſtaſiam perfidiæ*, poteſt dividi in *realem*, & *præſumptam*. *Realis* quidem eſt receſſus totalis a fide Chriſtiana, & contradiſtinguitur ab Hæreſi per hoc, quod Hæreticus recedit a fide Chriſtiana orthodoxa in uno, ſive pluribus articulis; tamen in reliquis fidem Chriſti, amplectitur; *Apoſtata* vero *perfidus* abnegat totaliter fidem Chriſti, & aliam fidem amplectitur, ſive nullam, & fit Atheiſta. *Melchior Can. de loc. Theol. lib. 12. cap. 9. Hugolin. de Cenſur. Pont. reſerva. Par. 2. cap. 1. §. 1. n. 7. apud Lezan. V. Apoſtaſia. n. 2.* Sequitur hinc, quod omnis *Apoſtata* eſt hæreticus, quia, qui negat totaliter fidem, negat etiam aliquos ejus articulos: non omnis vero hæreticus eſt *Apoſtata*, quia per hoc, quod negat partem, non negat totaliter fidem Chriſti. An vero *Apoſtaſia*, & hæreſis ſint duæ ſpecies infidelitatis diſtinctæ, eſt quæſtio, quæ plus ſubtilitatis, quam utilitatis habet, & de ea copioſe agit *Cano. de loc. Theol. loc. cit.* poteſt tamen dici, quod non ſit ſpecies infidelitatis diſtinctæ, ſed una in plus ſe habet, & alia in minus, cum illa totaliter, hæc autem partialiter a fide Chriſti recedat, ut ex *D. Thom. 2. 2. q. 12. art. 1. in reſp. ad 3.* ſcribit *Pegn. in direct. Inquiſ. Par. 2. Comm. 74. V. Qui vero tertio.*

4 *Præſumpta* vero eſt, quando quis aliquod externum ſignum dat, per quod argui poſſit, quod a fide receſſerit, licet re vera non receſſerit; ut evenit S. Marcellino, qui incenſum idolis obtulit; in iis, qui deſerunt habitum Chriſtianorum, & alterius ſectæ induunt, quando habitus externus eſt proteſtativus fidei; & in illis, qui metu tormentorum fidem Chriſti verbaliter tantum negant, ipſa interim in corde retenta. Omnes iſti, licet realiter *Apoſtatæ* non ſint, tamen *præſumptive* tales ſunt: ſi quidem Eccleſia, quæ de externis tantum judicat, & interna non poteſt ſcrutari, eos tanquam *Apoſtatas* veros habet, ac in illos animadvertit. *Eymeric. direct. Inquiſ. Par. 2. Quæſt. 49. num. 5.*

5 Quo vero ad *apoſtaſiam inobedientiæ*, ipſa poteſt accipi, vel largo modo, vel proprio, ſive ſtricto. Largo modo, quando quis voluntarie tranſgreditur mandatum ſui Superioris, ut *Adam*, & *Eva*, qui præceptum Dei tranſgreſſi ſunt, poſſunt hoc modo dici *Apoſtatæ Hoſtien. Rubr. de Apoſtat. §. Quot ſpecies*, & talis *apoſtaſia* reperitur in omni, qui peccat mortaliter, ut docet *D. Thom. 2. 2. quæſt. 12. art. 1. ad 1.* quia, ut dicitur in *Eccleſ. cap. 10. ℣. 14. Initium ſuperbiæ hominis apoſtatare a Deo, quoniam ab eo, qui fecit illum, receſſit cor ejus, quoniam initium omnis peccati eſt ſuperbia.*

6 Stricto autem modo eſt, quando quis recedit a mandato Superioris, non quidem, ut hic eſt perſona privata, ſed ut repræſentat Eccleſiam, a qua habet auctoritatem mandandi, & hoc procedere ex infidelitate, & Schiſmate innuit *Gloſſ. in cap. Alieni. in V. non obedientem. 2. quæſt. 7. arg. cap. Nulli. 19. diſt. cap. Violatores. 25. quæſt. 1. Sylveſt. ſumm. V. Apoſtata num. 3.* Sed hoc non eſt univerſaliter verum; ſed ſolummodo, quando habet errorem in intellectu, credendo ſcilicet, quod ille, nec Eccleſia habeat jus mandandi id, quod à Superiore præcipitur, proinde, nec illi, nec alii Superiori, ſibi dato per Eccleſiam, vult obedire. Siquidem ſchiſma aliquam ſibi confingit hæreſim, ut recte ab Eccleſia diſceſſiſſe videatur, ut ſcripſit *D. Hieronym. in Epiſt. ad Tit. cap. 3. & habetur cap. Inter hæreſim. 24. quæſt. 3.* Poteſt autem quis eſſe inobediens mandato Superioris, & Eccleſiæ, licet credat poſſe, tum Superiorem, tum Eccleſiam, illud ſibi præcipere, cui tamen non ex infidelitate, aut Schiſmate, ſed ex alio motivo, ab obedientia ſe ſubducit; & hic vere erit *apoſtata* inobediens, non vero Schiſmaticus, vel infidelis. Verum eſt, quod præſumptive talis habebitur, & ut talis, poteſt ab Eccleſia de ipſius fide inquiri; ut de inobediente, inſordeſcente ultra annum in excommunicatione, præcipitur *cap. final. Extra de Pœn.*

7 Quo autem ad *apoſtaſiam* irregularitatis, ipſa eſt

[library stamp]

eſt, quando quis a ſtatu profeſſæ Religionis, aut a Sacris Ordinibus recedit, & tanquam laicus converſatur in habitu ſæculari, ut dicunt Canones, *c. Quantumlibet. 47. diſt. c. Fin. 50. diſt. c. Beatus. 3. quæſt. 4. c. legi. 16. quæſt. 1.* Dupliciter autem poteſt contingere, quod quis recedat, ut præfertur, ab Ordine, ſeu Religione; primo, ſi abjecto habitu Clericali, ſive Regulari ducat uxorem; ſecundo vero, ſi in cœlibatu vivat ſolummodo in veſte ſæculari inter laicos. Si primum, juxta antiquos Canones, *cap. Erubeſcant. 32. diſt. c. 1. de Cleric. conjug. cap. A multis. de Aetat. & qual. Hoſtien. Rubr. Qui Cleric. vel voven. §. Quis Clericus*, matrimonio ſeparato, deponebantur, qui ſic apoſtatabant; matrimoniumque irritum, & nullum eſſe per *cap. 1. cap. Ex literarum. cap. Meminimus. Qui Cler. vel. voven.* determinatur; ſi nempe Clericus erat in Sacris, & Regularis ſolemniter profeſſus. Sed poſtquam inſurrexerunt *Novatores* docentes, quod poſſit in ſacris conſtitutus, aut ſolemniter caſtitatem profeſſus, valide contrahere matrimonium, (quæ doctrina hæretica per *Concil. Trid. ſeſſ. 24. Canon. 9.* anathemate percutitur,) ſic ducens uxorem redditur ſuſpectus de fide, & contra eum poſſunt procedere Inquiſitores. *Anania in cap. Ad abolendum de Hæret. n. 27. Calderin. Conſil. 5. de Hæret. Simanc. in Enchirid. Tit. 12. num. 1. Campeg. in addit. ad Zanchin. cap. 35. ℣. Idem quoque apud Pegn. Par. 2. Comment. 74. §. Quia vero. ℣. Jam apoſtatæ.*

8 Si autem ſecundum, adhuc diſtinguendum eſt, vel enim habet animum redeundi ad ſtatum, & habitum Clericatus, ſive ſuæ profeſſionis, licet per aliquod tempus maneat in ſæculari veſte; vel non. Si ſic, non erit ille verus *Apoſtata*, quando quidem *apoſtaſia* eſt perpetuus receſſus a Religione; unde, cum iſte non habeat animum, ita perdurandi, non erit vere, & realiter *Apoſtata*, ſed dicendus eſt fugitivus, & ita poſt nonnullos firmant *Aragon. 2. 2. q. 12. art. 1. Bannes ibid. Valent. 2. 2. diſp. 1. q. 12. Pun. 1. Sanch. in Decal. lib. 6. c. 8. n. 5. apud Lezan. Tom. 1. c. 16. n. 7.* Si non; quantumvis retineat habitum Religionis, ſi habet animum firmum non revertendi ad obedientiam Superioris, ſemper erit verus *Apoſtata*. Quia, ſicut habitus non facit Monachum, ut dicunt Canones, *cap. Porrectum. de Regular. cap. Ex parte. eo. tit.* ita geſtatio ſolius habitus, cum voluntate perpetua non manendi ſub obedientia Prælati, non tollit aliquem eſſe *apoſtatam*. *Azor. Inſtit. moral. Tom. 1. lib. 12. cap. 17. quæſt. 6. Sanch. Angel. Sylveſtr. Cajetan. Roderic. apud Lezan. loc. cit.* Et *Clemens VIII.* inter caſus reſervabiles a Prælatis Regularibus connumerat *Apoſtaſiam habitu retento, ſive dimiſſo*: ex quo conjicitur, dari *Apoſtaſiam* veram, etiam retento habitu.

9 Sed quo ad praxim, pro Regularibus parum facit allata diſtinctio; ſi quidem communiter præſumuntur veri *Apoſtatæ*, qui per aliquod tempus extra Clauſtra, abſque licentia Superiorum vadunt, habitu retento etiam, & cum propoſito revertendi ad Religionem, & quamvis iſti, ut dicebamus, proprie eſſent vocandi fugitivi, tamen communiter nomine *Apoſtatarum* veniunt.

Probatio.

10 PRobatur autem *Apoſtaſia perfidiæ*, ſicut, & quævis alia, præſumptionibus; cum enim, ut dictum eſt ſupra, hæc conſiſtat in temerario, & perpetuo receſſu a fide, obedientia, ac religione, & hoc dependeat ab interna voluntate recedentis, non poterit de directo probari, ſed tantum conjecturis, ac præſumptionibus, ſicut univerſaliter probantur ea, quæ in animo latent. *Alexand. Conſ. 15. n. 10. lib. 1. Maſcard. concl. 159. num. 14.* Porro conjecturæ deſumi poſſunt ab operibus; ſiquidem opera teſtificantur de perſona; unde dicebat *Chriſtus in Evangelio Ioann. cap. 5. V. 36. Opera, quæ ego facio, ipſa teſtimonium perhibent de me.* Si ergo aliquis Chriſtianus faciat opera, quæ ſunt ſuperſtitionis, idololatriæ, ut coram idolo genuflectere, thus adolere &c. præſumeretur apoſtataſſe a fide, ut evenit *S. Marcellino*, qui thus coram idolis incendit.

11 Fortius probaretur per verba, quibus animus dicitur niti, ut facies in ſpeculo. *Cravet. Conſ. 20. num. 52. & Conſ. 35. num. 6.* Proinde, ſi aliquis extrajudicialiter diceret, *ſe nolle Religionem, obedientiam, aut fidem a ſe deſertam amplius repetere*; profecto probatus in eo remaneret animus ad *apoſtaſiam* deliberatus. Itidem, ſi de fide Catholica, de divinitate *Jeſu Chriſti*, de ſtatu Clericali, aut Religioſis votis perverſe loqueretur, & vice verſa fidem *Hebraicam*, perſonam *Mahometis*, ſtatum ſæcularem, & laicorum libertatem celebraret, data opera, aſſeveranter, & ex inſtituto, utique ſe proderet, etiam animo *apoſtatam*; verba enim ſigna ſunt earum, quæ ſunt in animo paſſionum, & ad animum explicandum inventa. *Alciat. lib. 1. in princip. Tract. de Verb ſign. Maſcard. Concluſ. 94. numer. 17.* Proinde his accedente mutatione habitus, per quam principaliter probatur in Clerico, vel Regulari *apoſtaſia* a Clericatu, ſeu Religione, ut habet *Gloſſ. in Clement. Quoniam. V. Extrinſeci. ubi Joan. Imol. num. 31. & Bonif. de Vital. in V. Dignitatem. de Vit. & honeſt. Cler. Io. Andr. in Reg. Certum. de Reg. jur. lib. 6.* illa concludenter probata remaneret.

12 Probatur itidem animus, laicaliter vivendi perpetuo ad veram *apoſtaſiam* requiſitus ex dimiſſione habitus; quia habitus eſt peculiare ſignum Religionis *Cap. Clerici officia de Vit. & honeſt. Cler. cap. In nonnullis. eo. tit. in 6.* Proinde, qui illum dimittit, præſumitur omnino, velle abjicere Religionem *Ricc. Prax Part. 3. de Crim Apoſt. Reſol. 11. num. 6. apud Donat. Tom. 1. Par. 2. Tr. 6. q. 3. num. 4.* Hoc tamen limitandum eſt, quando Religioſus per multum tempus manſit extra obedientiam, vagando in habitu ſæculari, & in eo captus eſt, vel a Judice laico ob aliud delictum; ut non raro accidit; vel a Superiore Regulari: tunc enim legitime poteſt præſumi a tam longa vagatione, & habitus dimiſſione, in eo perpetuitas animi, ſic manendi. Si vero ſponte ad Clauſtrum revertetur, ceſſaret talis præſumptio; quia facto monſtrat animum talem perpetuo relinquendi Religionem, aut non infuiſſe, aut fuiſſe retractatum. Quantum autem tempus poſſit dici multum, ut ex eo præſumi valeat animus perpetuo apoſtatandi, *Ricciullus de Jur. perſon. lib. 8. cap. 2. n. 31.* ex *cap. Ad noſtram. junct. gloſſ. in V. Triduum de Regular. l. 3. C. de Err. advo. l. final. C. de Judic.* aſſignat triduum integrum, cujus tamen termini non ſunt computandi, ut obſervat *Donat. loc. cit. q. 4. num. 4.* Sed hoc non exiſtimo univerſaliter verum; ſed dico, hoc determinare, ſpectare ad arbitrium Judicis, qui conſiderata cauſa motiva *apoſtaſiæ*, determinare poterit, an animus ad *apoſtaſiam* fuerit perpetuus, quia cauſa finalis eſt prima, quæ movet agens ad propoſitum. Proinde durante fine, poteſt dici, quod duret actio, & ſicut, habito fine, ceſſat motus; ita ceſſante cauſa finali agendi, ceſſat etiam actio. Si ergo quis fugit, quia dicit, *ſe fuiſſe male profeſſum*; vel *non poſſe ſufferre rigores Religionis*, vel *ſe fuiſſe deceptum a fratribus, qui ſibi repræſentarunt, aliter vivi intra clauſtra eo, quod expertus eſt*, & ſimilia; patet, quod animus illius fuit perpetuus,

quia

quia perpetuo durat cauſa finalis, & motiva ſuæ fugæ. Si vero ait, *fugiſſe a perſecutione talis Superioris, potentis in Provincia*; vel *ob curioſitatem peragrandi Urbes, & videndum Mundum*; vel *ad potiendum amplexu amaſiæ, qua non poterat frui in habitu Religioſo, &c.* ſive alia ex cauſa, quæ non duret perpetuo; non poterit concludi perpetuitas animi; imo præſumi poteſt, quod ea ceſſante, ceſſaſſet etiam animus manendi extra clauſtra.

13 Quantum autem ad *Apoſtaſiam*, quæ frequentius accidit inter Regulares, quæ conſiſtit in vagatione extra clauſtra, ſive exitu a Conventu, abſque licentia expreſſa, ſive tacita, ſive præſumpta, ſive interpretativa Prælati, facilis eſt probatio, ſi vagatio ejus, qui dicitur *Apoſtata*, fuit per diſtantiam conſiderabilem a Monaſterio, tempuſque longum. Diſtantia autem hæc, & diuturnitas non poteſt pro omnibus univerſaliter determinari, ſed variatur juxta varias conſuetudines, ac Statuta Religionum. Hoc quidem conſuetum apud Nos eſt, quod Superior localis non poteſt licentiare Fratres, ad eundum ultra terminos ſuæ quæſtuationis, extra Conventum; & proinde, ſi ultra illos vult ire Frater, neceſſaria eſt licentia Provincialis, aut Generalis, quam ipſe ſcripto concedit. Si igitur Religioſus tales literas obedientiales non habet, vel (niſi probet concludenter, eas habuiſſe, ſed caſu fuiſſe a ſe deperditas) ipſe probatur *Apoſtata*. Scripto autem concedendi licentiam peregrinandi Clericis, ac Monachis mos fuit a temporibus Apoſtolorum in Eccleſia Catholica. Epiſcopi namque illis concedebant literas, quæ appellabantur *Formatæ*, quarum vigore recipiebantur ad hoſpitium, & fidelium communionem peregrinantes; non vero, ſi iſtis carebant, & de talibus literis *Formatis* mentio fit, in *Concil. Arelaten. 1. Can. 7. Optat. Milevit. lib. 2. contr. Parmenian. D. Auguſt. Ep. 163. ad Eleuſium*. Talium porro formatarum variæ erant ſpecies, puta, *Dimiſſoriæ, Paſchales, Encyclicæ, Commonitoriæ, Tractoriæ, & Commendatitiæ*; quarum diverſum uſum recenſet eruditiſſime *Cabaſſut. Notit. Concil. cap. 45. fol. m.* 275. Formatæ ergo, quæ concedebantur Clericis, Monachis, & fidelibus peregrinis, a proprio Diœceſano vocabantur Commendatitiæ; & ipſis oſtenſis, recipiebantur ad hoſpitium, menſam, & ſacramentorum communionem; dicebantur etiam Canonicæ, & de his fit mentio in *cap. Non oportet. il 1. ubi Gloſſ. in V. Sine canonicis. de Conſecr. diſt. 5. Authen. de Sanctiſſ. Epiſ. §. Interdicimus. Coll. 9. Novel.* 125. & a *Tertulliano de Præſcript. cap. 20.* vocantur *Conteſſerationes hoſpitalitatis* Proinde antiquus iſte Eccleſiæ mos ſervatur indifferenter a Regularibus, apud quos Canonicarum, Apoſtolicarumque ſanctionum conſervatur Œconomia; literæque tales communi vocabulo vocantur *obedientiales*.

14 Difficilior eſt probatio *apoſtaſiæ*, quando Religioſus exit a Conventu, & vagatur per loca, & tempus, ad quæ licentiari ſolent Regulares a propriis ipſorum Prælatis localibus. Cum enim tales licentiæ tradantur oretenus, & non ſcripto, non poſſet Subditus probare, ipſi fuiſſe conceſſam, nec Superior e contra probare, illam fuiſſe a ſe denegatam, niſi per Teſtes. Hoc vero moraliter impoſſibile eſt, aliter ſemper deberent Teſtes aſſiſtere Subdito petenti, & Prælato concedenti, aut neganti petitam facultatem exeundi; quod non eſt practicabile. Incumbit quidem Prælato probare, ſe non dediſſe licentiam, quia in hoc conſiſtit formale delicti, quod concludenter probare, incumbit Fiſco, ut *Par. 1. Tit. Reus. num.* 87. demonſtravimus; ſed quomodo ſit, in facti contingentia, probandum, ibidem diximus, ideo non repetimus.

15 Verum eſt, quod cum dolus probari debeat, quando quis in aliquam pœnam corporalem condemnandus eſt, ut Doctores *Boſſ. Tit. de Convict. num. 56. Art. Conſ. 89. Burſat. conſ. 77. nu. 13. & 14. Maſcard. Concl. 531. num. 6.* firmant, non poteſt puniri aliquis de *Apoſtaſia*, niſi probetur, malo dolo ipſum, ſine licentia exiiſſe e Conventu, ultra ſpatium conſuetum. Porro licentia debet eſſe *expreſſa*, aut *tacita*, aut *præſumpta*, aut *interpretativa*. *Expreſſa* eſt, quando expreſſis verbis Superior, aſſignato ſocio, facultatem exeundi tribuit. *Tacita* eſt, quando Subdito petenti licentiam, Superior nihil reſpondet, cenſetur, enim tunc conſentire, cum non deneget, *cap. Nonne. junct. Gloſſ. in V. Tacendo. de Præſumpt. cap. Si Servus. 54. diſt. cap. Diaconus. 25. diſt.* & multo fortius, ſi Prælatus videret Subditum, petita licentia exeuntem, & nihil diceret; tunc enim facto conſentiret, quod fortius eſt, quam dare conſenſum verbis. *Gloſſ. in cap. Dilecti. il 2. V. Facto provocare. de Appell. cap Per tuas. de Condit. app. cap. Sit rector. 43. diſt. Præſumpta* vero, quæ ab aliquibus etiam *interpretativa* vocatur, ut docet *Peyrin. de Subd. quæſt. 2. cap. 2. §. 3. Not. 1.* licet a *D. Thom. 2. 2. qu. 32. art. 8. ad 1.* confundatur cum *tacita*, differt tamen in hoc, quod *tacita* ſupponit Prælatum præſentem, & vel taciturnitate, vel facto, prout dictum eſt, conſentientem. *Præſumpta* vero ſive *interpretativa* eſt etiam in abſentia Prælati, & hæc eſt, quando non habetur licentia, nec expreſſe, nec tacite, verbis, taciturnitate, aut facto, ſed præſumitur, quod concederetur, ſi peteretur; vel interpretatur voluntas Prælati, qui aliquo alio mandato, ſive facto manifeſtat, ſe illam eſſe conceſſurum. Multipliciter autem poteſt recte præſumi talis licentia, puta, a neceſſitate, ſive convenientia, aut æquitate actus; ut ſi quis in articulo mortis petat Confeſſarium; ſive in vicina domo, vel agro incipit incendium, & nullus eſt, qui extinguat; vel Princeps, Cardinalis, aut alia perſona conſpicua alloquendo de gravi negotio Religioſum, ipſum e Conventu abducit, nec tempus eſt adeundi Superiorem, ad licentiam petendam, aliter æger moritur inconfeſſus; ignis irreparabiliter prævalebit; & Princeps relictus a Religioſo, male habebit ita derelinqui. Pariter præſumi poſſet a conſuetudine; ut ſi conſuetudo ſit, quod petentibus Subditis, licentiam ſimilem Superior concedit. Inſuper a qualitate perſonæ, ut ſi ſit Pater gravis, cui ob dignitatem gradus nunquam licentia denegetur &c. In omnibus his, & ſimilibus caſibus; abſente Superiore, ſive ejus præſentia difficulter non potente haberi, poteſt licentia *præſumpta* interpretari.

16 *Interpretativa* autem poteſt eſſe, quando mandato, ſeu facto, Superior quid præcipit, ad quod talis licentia aliquando requiritur; ut ſi quis in Sacriſtia raperet calicem, & ſtatim fugit, Sacriſta vero furem, currendo poſt ipſum, perſequitur, nec eum poteſt apprehendere, niſi per multum ſpatii extra Conventum; ſive, ſi in ſylva Conventus audiuntur ſtrepitus ſecantium ligna, & damnificantium, & niſi mature arceantur, damnum nequit reparari; ſi quis currat extra Conventum ad impediendum damnum, abſque Prælati licentia expreſſa, non erit *Apoſtata*, intervenit enim ibi interpretativa, quia mandatum, & voluntas Prælati eſt, ut bona Monaſterii conſerventur; unde in tali exitu a Conventu, ſine quo ipſa non conſervarentur, intervenit *interpretative* voluntas Prælati; Quando vero intervenit aliqua licentia, ex ita expreſſis, nunquam erit *Apoſtata* Religioſus, exiens a Conventu. *Suar. Tom. 4. de Relig. Tract. 8. lib. 1. cap. 6. numer.* 11.

11. *apud Lezan. Tom. 1. cap. 16. num. 4.*

17 Advertendum tamen eſt, quod ad hoc, quod Subditus legitime tali licentia *præſumpta*, aut *interpretativa* utatur, oportet, quod in caſu, quod tempus adeundi Superiorem non ſuppetat, ut dictum eſt; vel ipſe Subditus diligentiam præſtiterit, ut Superiorem inveniat; quibus deficientibus, locus eſt præſumendi dolum in Subdito, & talis licentia ſibi non ſuffragaretur. Exemplum eſt, ſi quis velit exire a Conventu, ad videndam aliquam functionem, puta, diſputationem theſium, & ſimilia, quæ ſtatuta hora, fiunt; & poteſt, ſtatim a prandio, aut immediate poſt Veſperas, petere licentiam, & eam petere differt, quando ſcit Prælatum non facile inveniri, & ſub prætextu, quod ipſum non invenerit, exit; profecto hic intraret præſumptio doli in Subdito, quod probari poſſet, ſi iſte exiret cum ſocio, quem Prælatus non conceſſiſſet; ſi Subditus ex aliqua averſione, quam habet a Prælato, nunquam a ſe petit licentiam exeundi, ſi probaretur, quod nullam diligentiam fecit inveniendi Prælatum, & ſimilia; ex his enim appareret, Subditum, data opera, talem neceſſitatem ſibi quæſiviſſe; non ſuccurritur autem illi, qui ipſe ſibi neceſſitatem impoſuit, *l. ſi fidejuſſor. §. Si neceſſaria. ff. Qui ſatiſd. cogan.* proinde neque ſuffragari ipſi deberet licentia *præſumpta*, quia ipſe neceſſitatem ea utendi ſibi impoſuiſſet.

18 Præter hæc, ad probandam *apoſtaſiam*, non ſufficit probare, quod Subditus exierit extra januam Conventus abſque licentia, ſed etiam oportet, quod elongatus ſit a Conventu per tantum ſpatii, quod ſibi rationabiliter poſſit ad delictum imputari. Quia enim parvitas materiæ (excepta cauſa fidei, & caſtitatis) datur in omnibus, ut docet *D. Thom. 2. 2. q. 59. art. 4. ad ſecund. apoſtata* non poteſt pronunciari; nec pœnis *apoſtatarum*, quæ ſunt graves, ſubdi, niſi graviter, hoc eſt mortaliter peccaverit, recedendo per tantum ſpatii a Monaſterio, quod ſufficiat ad peccatum mortale, ut dicunt Doctores *Navar. lib. 5. Conſil. 11. de Apoſt. num. 8. Roderic. Tom. 1. qu. 30. art. 1. Graff. lib. 3. de caſ. reſerv. cap. 2. numer. 46. apud Peyrin. de Subd. qu. 1. cap. 27. V. Ex quibus* Circa hoc vero non eſt aſſignabilis determinata diſtantia ob varietatem Conventuum. Licet enim Religioſus jugiter manere debeat intra clauſtra, ut dicunt Canones *cap. Placuit. il 2. cap. Juxta 16. quæſt. 1.* quia ſicut piſcis ſine acqua caret vita, ita ſine Monaſterio Monachus; tamen hoc, non ita ſevere accipiendum eſt, ut in Monaſterio, ita perpetuo conſiſtere teneatur, velut in ergaſtulo incluſus, quin aliquoties, ad animum ſublevandum, per modicam diſtantiam, ſibi egredi non liceat.

19 Variatur autem diſtantia juxta varietatem locorum, & conſuetudinem Religionum, & Monaſteriorum. In quibuſdam enim Conventibus mos eſt, quod Religioſi, non petita etiam licentia Superioris poſſint ire uſque ad atrium exterius Eccleſiæ; in aliis, ire per plateam Eccleſiæ, in aliis, per tot paſſus diſtanter a Conventu; in aliis, deambulare per ſylvam, Monaſterio contiguam, licet minime circumſeptam clauſura &c. Præſcindendo autem a tali uſu, & facto præcepto a Superiore, ne ullus, abſque ſua licentia, extra Conventum vadat ſub pœna Apoſtaſiæ, quamnam diſtantiam aſſignare rationabiliter poſſumus, ultra quam egrediendo, reus apoſtaſiæ poſſit declarari Regularis?

20 Dico, quod licet nomine *Monaſterii*, aut Conventus veniat præciſe ſpatium comprehenſum intra clauſuram, ſicut nomine domus venit id, quod eſt contentum a parietibus domus; & ideo captus in limine domus non dicitur captus in domo, ut ſcripſit *Signorol. Conſil. 16. arg. text. in l. Cum ancillis in fin. C. de Inceſt. nupt.* tamen etiam ſpatium illud, quod eſt de poſſeſſione *Monaſterii*, & illi contiguum, venit etiam nomine *Monaſterii*. Ducor, quia Eccleſiarum immunitas extenditur in majoribus, ad 40. in minoribus ad triginta paſſus geometricos, ut dicunt multi Canones *cap. Sicut antiquitus. junct. gloſ. in V. Paſſus. 17. qu. 4. cap. Quiſquis. cap. diffinivit. ea. cau. & qu.* unde manens intra illud ſpatium, dicitur manere moraliter in Eccleſia, & ex conſequenti gaudere immunitate illius. Similiter ergo ſpatium contiguum Monaſterio, & de ejus juribus, ſacrum cenſetur, ſicuti Monaſterium, & proinde juxta Canones *cap. Nomini cap. Si quis vult. 16. q. 7. cap. Quæ ſemel. 19. q. 3.* non poteſt laicis ad uſus ſordidos tradi, vel niſi alteri Eccleſiæ, ſeu Monaſterio tribui; & manens in eo gaudet immunitate, ut docet *Sanch. Conſil. moral. Tom. 3. lib. 6. cap. 1. dub. 7. num. 2. Bonac. de leg. diſp. 3. q. 7. de Immunit. Eccleſ. §. 2. num. 7. apud Lezan. Sum. V. Immunitas Eccleſiar. num. 3.* & approbat conſuetudo; unde, qui ſe continet intra illud ſpatium, dicitur moraliter contineri in Monaſterio. Sequitur igitur, quod non poteſt dici, aut puniri, ut apoſtata Religioſus, qui abſque licentia extra januam Conventus exiret, & in tali ſpatio maneret.

21 Nec facienda eſt vis contra hæc ex verbis Decreti *Clementis Octavi*, circa caſuum reſervationem, ubi dicitur *Apoſtaſia a Religione, ſive habitu dimiſſo, ſive retento, quando eo pervenit, ut extra ſepta Monaſterii, ſeu Conventus egreſſio fiat*; & proinde habendus ſit pro apoſtata, qui extra januam, ſive materialem Clauſuram Monaſterii, abſque licentia egreditur.

22 Namque, non accipienda ſunt præciſe ſepta Monaſterii materialiter; hæc namque ſunt parietes, ambientes præciſe dormitoria, internaſque officinas, & hortos cinctos aut muro, aut ſepe, ut docet *Graff. Pract. quinq. caſ. cap. 5. de Violat. Clauſ. num. 18. apud Donat. Tom. 1. Par. 2. Tract. 3. quæſt. 1. num. 3.* & nomine Monaſterii non venit in odioſis ejus Eccleſia; aliter Mulieres, quæ prohibentur ingredi Monaſteria virorum, neque poſſent ingredi eorum Eccleſias, quod falſum eſt, & hoc etiam modo eſſet apoſtata Religioſus, qui abſque licentia egreſſus a Clauſtro, ingrederetur Eccleſiam ſui Monaſterii, quod eſt ridiculum. Sequitur ergo, quod ſepta Monaſterii accipienda ſunt formaliter, puta, totum illud ſpatium, quod conjunctum ſpectat ad Monaſterium, certis limitibus deſignatum, in quo tanquam loco ſacro confugientes gaudent immunitate; & religioſus, ibi manens, optime dici poteſt manere intra ſepta formalia Monaſterii, *Moron. Reſponſ. 86. num. 19.* ſicut etiam, licet nomine urbis veniat tantum ſpatium mænibus urbis compræhenſum, *l. 2. ff. de Verb. ſign.* tamen quæ etiam in ſuburbiis uſque ad centeſimum lapidem habentur, tanquam in urbe eſſent, urbana dicuntur, ut dicitur *text. in l. 1. §. Cum Vrbem. ff. de off. Præf. Vrban.*

23 Quid autem, ſi Prælatus ſub pœna *Apoſtaſiæ* præciperet, ne aliquis e Clauſtro exiret intra dictum ſpatium, neque in hortum Monaſterii, muro circumſeptum, Religioſus dicendus ne eſſet *Apoſtata*?

24 Dico, quod licet poſſit Prælatus ex juſta cauſa, ac rationabili vetare, ne Subditi, abſque licentia, uſque ad dictum ſpatium, exeant, aut hortum ingrediantur; & Subditus tranſgrediens mandatum puniendus ſit pœna inobedientium; tamen non eſſet dicendus *Apoſtata*, nec ut talis poſſet puniri. Ratio eſt, quia, quamvis ſpectet ad Superiores diffinire metas clauſuræ, *Donat. Tom. 1. Par. 2. Tract. 3. q. 5. n. 2. & 3. & q. 3. ubi Confect. V. Monialium Clauſura. c. 4. Suar. Tom. 4. de Rel. Tract. 1. lib. 1. c. 7. n. 2.*

tamen in hoc regulari debent, juxta legum Apoſtolicarum placita. Porro cum per Canones decretum ſit, quod Religioſi maneant in ſuis Monaſteriis, & nomine Monaſteriorum veniant omnes officinæ interiores, *cap. Exiit. §. Denique* ℣. *Nos utique. de Verb. ſign. in 6.* in quibus computatur hortus, muro ſeptus, ad quem, ut pote intra clauſuram, non poſſunt intrare mulieres, ac etiam pars Monaſterii cenſeatur ſpatium ſacrum, ut dictum eſt, non poteſt Prælatus hortum extra clauſuram rejicere, & illum non eſſe partem clauſuræ declarare; tum quia illum eſſe partem clauſuræ, per Summos Pontifices declaratum eſt; tum quia, ſi ſua declaratio poſſet efficere, quod hortus clauſura non eſſet, ad illum ingredi poſſent mulieres, quod falſum eſt; nec pariter poteſt declarare ſpatium illud partem Monaſterii non eſſe, cum talis communiter habeatur, dum gaudet immunitate. Si ergo Religioſus contra mandatum ingreditur hortum &c. licet ſit inobediens, non tamen exiit extra clauſuram Monaſterii, & ita nullo modo poſſet puniri, ut apoſtata.

25 Habenda inſuper eſt ratio temporis ad hoc, ut quis in foro fori ſubeat pœnas apoſtaſiæ, quia parvitas materiæ diſtantiæ a Conventu, quæ excuſat ab *apoſtaſia*, ut dictum eſt, debet etiam quadrare, pro duratione temporis; imo, quia videmus, quod creſcit gravitas pœnæ in hoc crimine juxta diuturnitatem temporis, & non diſtantiæ a Conventu, concludendum eſt, quod magis attendi debet tempus abſentiæ Religioſi a Monaſterio, quam loci diſtantia. Si ergo breve ſit tempus durationis *apoſtaſiæ*, ita ut contineatur in parvitate materiæ, licet *apoſtata* in foro interno incurrat excommunicationem, tamen in foro fori non poteſt dici *apoſtata*, & gravibus pœnis, & infamiæ *apoſtaſiæ* ſubdi. Et hoc probatur ex natura parvitatis materiæ, de qua licet aliquando habeatur ratio in foro animæ, non tamen de ea curatur in foro fori. Si enim Regularis committat furtum unius aurei, & apud ſe retineat, peccat quidem theologice duplici peccato mortali, furti, & proprietatis, ſed civiliter non poteſt dici crimen, ratione parvitatis materiæ; aut contra eum procedi judicialiter, niſi excedat duos aureos, ut ex *L. ſi oleum junct. gloſſ. ff. de dolo* obſervat *de Bictis quæſt.* 123. *num.* 14. & nos docuimus *Par.* 2. *ſect.* 3. *num.* 11. Et ita dicendum venit in caſu parvitatis durationis abſentiæ a Conventu. Unde cohærenter ad hanc doctrinam habetur *Declarat. Conſtit. Prædicat. cap.* 2. *col.* 4. *in V. Quicumque fol.* 88. *apud Donat. Tom.* 1. *Par.* 2. *Tr.* 6. *q.* 11. *num.* 3. quæ ſic ſonat. *Qui per ſe Ordinem egreditur, & ſubito revertitur, non eſt judicandus apoſtata, nec incidit in pœnas noſtrarum Conſtitutionum; qui tamen actum apoſtaſiæ commiſit; ideſt, quia diſceſſit ſine licentia Prælati, debet ab Excommunicatione abſolvi.*

26 Tota difficultas eſt, in aſſignando, quantum tempus poſſit dici modicum, ad hoc, quod pœnam apoſtatarum non incurratur. *Graſſius dec. lib.* 3. *c.* 5. *n.* 76. *Cajetan. Sum. V. Excommunicatio c.* 61. *apud Donat. loc. cit. n.* 1. opinatur, ſpatium unius horæ eſſe tempus modicum. *Bonac. de Clauſur. q.* 2. *Pun.* 2. *n.* 21. extendit ad ſpatium trium horarum. *Ledeſm. de Statut. Religioſ. in commun. cap.* 14. *Concl.* 18. *diffic.* 1. ℣. *Digolo.* 2. *apud Peyr. de Subd. q.* 1. *c.* 26. ℣. *Neque eſſe Apoſtatam* vult, quod non ſit apoſtata Religioſus, qui gratia laſciviendi liberius, de nocte exit Monaſterium, habitu dimiſſo, ſi eadem nocte revertatur; licet incurrat excommunicationem. Huic ſententiæ videntur adſtipulari alii Doctores *Bart. in l.* 1. §. *ff. de Verb. oblig. Cæpoll. Tract. de Simula. contract. in* 8. *Caſ. princip. num.* 12. *apud Maſcard. Concl.* 438. *n.* 19. qui loquentes de contractu ſimulato probando dicunt, quod præſumitur talis contractus, quando venditor modico tempore tenet pecuniam, & eam reſtituit emptori. Quærendo autem, quod nam tempus poſſit dici modicum, dicunt, eſſe ſpatium unius diei, prout deduci poteſt ex quodam reſponſo *Venulei l. Si ex duobus ff. de Duo. rei. Paul. de Caſtr. Conſ.* 332. *n.* 2. *lib.* 2. Revera modicitas temporis relinquitur determinanda arbitrio Judicis, juxta exigentiam materiæ, de qua agitur, ita firmant *Gloſ. final. in Clement.* 1. *de Reb. Eccl. non alien. Gloſſ. in l.* 1. §. *Quod ait ff. de Superfic.*, & ideo non eſt aſſignare tempus ullum, quod abſolute poſſit dici modicum. Tamen, quia Judex debet temperare arbitrium ſuum, illud regulando per rationem pro hac materia difficili, & maxime practicabili, dicemus inferius, ad quod poſſit extendi modicitas temporis in *apoſtaſia*, ad fugiendam pœnam ordinariam.

27 Non eſſet pariter *apoſtata*, qui de facto, & contra jus gravatus a Superiore, (qui legitimam appellationem interpoſitam non vult admittere,) timenſque carcerari, recta via pergens, recurrit ad Generalem, abſque licentia Superioris gravantis; & hoc firmant multi Doctores communiter, *Bald. in cap. Ad noſtram. de Appellat. Navar. Comm.* 2. *de Regular. num.* 62. *Sanch. Decal. lib.* 6. *cap.* 8. *num* 17. *Roderic. Tom.* 1. *q.* 30. *art.* 3. *Ricciul. de Jur. perſon. lib.* 8. *num.* 24. *Coriolan. de Caſ. reſerv. P.* 2. *Caſ.* 2. *de Apoſt. num.* 13. *Meroll. Tom.* 2. *de leg. diſp.* 4. *dub.* 6. *n.* 127. *Dian. Par.* 3. *Tr.* 2. *Reſol.* 56. & 115. *Peyrin. de Subd. quæſt.* 1. *cap.* 20. *Barboſ. Bellarmin. Megal. Bonacin. Sayr. Bordon. a S. Fauſt. Novar. apud Donat. Tom.* 1. *Par.* 2. *Tract.* 7. *q.* 11. *n.* 1. Ratio potiſſima eſt, quia de ſupremo jure naturæ eſt, fugere, & ita ſe tueri ab injuſto gravamine; nulla autem lex humana juri naturali prævalere poteſt; proinde licet hæc caveat, ne Religioſus exeat a Clauſtro ſine Superioris licentia; tamen lex naturalis diſpenſat, ut vadat ſine illa, quam Superior, qui gravat, & qui appellationi legitimæ non vult deferre, abſque dubio etiam rogatus non concedet. Imo, ſi Religioſus ex metu reverentiali non audet coram Superiore appellationem proponere; aut ignoret, quod eam facere poteſt coram honeſtis viris, ſive per edictum; aut ſcit certo, quod, ſi aliquo modo Superior ſciet ſe velle appellare, aut ad majorem Superiorem recurrere, ſtatim ab eo incarcerabitur, poteſt, nulla facta appellatione, aut petita licentia, ire ad pedes Superioris majoris, nec erit *apoſtata*, quia adire Superiorem ex cauſa recurſus ob gravamen, plus eſt, quam appellare verbo, ut habetur *text. in cap. Dilecti filii. tit.* 2. *de Appellat.* Aditio ergo Superioris ſupplet neceſſitatem appellationis, quæ in dato caſu rationabiliter poteſt omitti. Neque petenda eſt licentia ab illo Superiore, ad quem accuſandum apud majorem Prælatum de injuſto gravamine, quod infert, & ſe ab eo liberandum, Subditus arripit, ut habet *Gloſſ. in cap. Cum Paſtoris.* 2. *quæſt.* 7. *arg. cap. Ex parte de Recuſat.* quæ ait, *non eſſe licentiam habendam ab Abbate, ſi Monachus vult eum accuſare*, prout ex *Rota Roman. apud Ricc. Prax. Par.* 4. *Reſol.* 329. *apud Donat. Tom.* 1. *Par.* 2. *Tr.* 7. *quæſt.* 15. *num.* 2. Pariterque, licet ſervus contra voluntatem domini non poſſit de domo egredi, tamen de jure communi eſt, ut habetur in *l.* 2. *ff. de His qui ſunt ſui.* §. *Sed major. Inſtit. ex tit.* quod, ſi nimia crudelitate Dominus ſæviat in Servos, iſti poſſint recurrere ad Principem, ſive alium Magiſtratum, qui ſervorum indemnitati provideat; a pari ergo dicendum eſt de Religioſo Subdito, quæ enim de ſervis ſanciunt leges, optime transferuntur ad Monachos ex Doctorum Sententia *Bald. in l. Quis*

ſit fugitivus .ff. de Aedilit. edict. Ricciul. de Jur. perſon. lib. 8. *num.* 26. *cap.* 2.

28 Et ita vera eſt poſita concluſio, quod *Portel. Addit. ad dub. Regul. V. Habitus. num.* 3. *Dian. Par.* 3. *Tract.* 2. *Reſol.* 415. *apud Peyrin. de Subd. Quæſt.* 1. *cap.* 20. ℣. *Addunt. Navarrus. Donat. Tom.* 1. *Par.* 2. *Tr.* 7. *q.* 11. *num.* 13. doceant quod, ſi Subditus timeat, quod in itinere capietur, & reducetur per vim adhuc in manus Superioris gravantis, aut incarcerabitur, ne poſſit ad Generalem pertingere, & illi injuſtitiam ſibi factam repræſenteare, (ut non raro accidit,) ſi Subditus eſt de tali periculo, ſibi imminente, moraliter certus, poſſit habitum dimittere, & alium induere; & hoc modo manus perſequentium eludere. Ratio autem eſt, quia *Gloſſ. in cap. Ut periculoſa in V. Temere. ne Cler. vel. Monach. in* 6. habet, quod ex cauſa licet Religioſis habitum transformare, ſi juſta ſit, puta, timor; quis autem timor iſte ſit, explicat *Gloſſ.* 1. *in cap Clerici arma. Extra. de Vit. & honeſt. Cleric.* quæ habet, quod ob timorem, ne aliquid patiantur a latronibus, poſſint Clerici arma portare. Timor ergo, ne aliquid patiatur a Superiore gravante, eſt cauſa ſufficiens Religioſo, ut adeundo majorem Superiorem, poſſit habitum mutare, & ſic etiam intellexit. *Azor. Tom.* 1. *lib.* 12. *cap.* 12. *quæſt.* 8.

29 Verum eſt, quod, ſi Subditus appellavit coram Teſtibus, & Superior noluit deferre appellationi, imo minatur carcerem, non tenetur ille petere licentiam eundi ad Superiorem, ut dicunt Doctores *Navar. Commen.* 3. *de Regul. num.* 51. *ad* 4. *in fin. Sayr. Clav. Reg. lib.* 12. *cap.* 17. *n.* 40. *Peyrin. de Subd. qu.* 1. *cap.* 20. ℣. *Addunt Navarrus.* Si enim non vult admittere appellationem, quam debet de jure admittere, fortius denegabit licentiam exeundi, quæ ſibi eſt arbitraria; non tenetur proinde illam inutiliter petere. Debet tamen Subditus ab iis, coram quibus appellavit, petere *apoſtolos teſtimoniales*, de quibus locuti ſumus, & formam dedimus *Par.* 1. *Tit. Canones. n.* 35. & 40. & *Par.* 2. *ſect.* 9. *n.* 15. & tenentur illi tales concedere, quia indebite gravato debitum charitatis eſt, ſuccurrere. *Peyrin de Subd. quæſt.* 1. *cap.* 20. ℣. *Si autem Superior. & ibi Suar. Tom.* 4. *de Relig. Tr.* 1. *lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 7. Et hoc præſcripſit. *Sixt. V. Conſt.* 71. *Ad Romanum* §. 20. *Bull. Cherubin. Tom.* 2.

30 Quod, ſi tutum ſibi non ſit, aut ex metu reverentiali non audet appellare coram Prælato, & Teſtibus, poteſt appellare per edictum, prout *Par. Pr. Tit. Canones. num.* 13. *Tit. Sententia. num.* 109. & *Par.* 2. *ſect.* 9. *num.* 15. docuimus, & formam dedimus. Oportet vero, quod de tali appellatione a notorio, ac manifeſto gravamine, ſecum habeat opportunas atteſtationes; aliter ſibi non crederetur a Superiore, ad quem recurrit, & tamquam verus *Apoſtata* tractaretur.

31 Nec facit, contra prædictam reſolutionem, decretum *Tridentini ſeſſ.* 25. *de Regular. cap.* 4. quod improbat receſſum Regularis a ſuo Monaſterio, etiam prætextu ad Superiores ſuos accedendi, ſub pœnis ibi ſancitis. Quia Concilium ait *prætextu ad Superiorem &c.* prætextus autem eſt color quæſitus, non vera cauſa, ut argumento *l. Illicitas. ff. de offic. Præſid.* ex Budæo ſcribit *Calvin. Lexic. V. Prætextus.* Proihibetur ego a Concilio receſſus ex cauſa colorata, levi, ficta, non vero ex cauſa reali, & in caſu realis gravaminis præſentis, ſive imminentis, ut communiter jura *text. in cap. de Priore. de Appell. & in cap. licet de offic. ordin.*, & Doctores *Navar. Com.* 2. *de Regul. num.* 61. *Roderic. Tom.* 1. *q.* 29. *art.* 2. & *q.* 30. *art.* 3. & *Tom.* 2. *qu.* 53. *art.* 10. *Quarant. V. Archiep. auctorit. Auctor.* 18. *n.* 20. *Azor. Par.* 1. *lib.* 12. *cap.* 11. *q.* 8 *Satyr. clav. lib.* 12. *cap.* 17. *n.* 38. *Coriolan. par.* 2. *Caſ.* 3. *n.* 19. *Scacc. de Appell. q.* 17. *limit* 26. *num.* 22. *Bonac. de Clauſ. q.* 2. *par.* 11. *n.* 9. *Cened. Var. QQ. lib.* 1. *qu.* 26. *num.* 22. *Spatar. Tract* 3. *Par.* 4. *cap.* 2. *num.* 4. *Sanch. Tamburin. Fagundez. Aragon. Peyrin. apud Barboſ. in Trident. ſeſſ.* 25. *de Regul. cap.* 4. *num.* 9. & 10. tenent.

32 Nec limitanda ſunt, quæ diximus ad forum internum tantummodo, dicendo, quod prædicta concluſio pro foro externo non militet; & proinde Subditus, quantumvis gravatus a Superiore, a quo appellavit, ſi recurrit abſque illius licentia ad Superiorem majorem, debeat in foro externo, tanquam verus *apoſtata* puniri, ut opinantur nonnulli apud *Donatum Mirand. Manuel. Prælat. quæſt.* 51. *art.* 1. *Concl.* 2. *Bannez.* 2. 2. *quæſt.* 12. *art.* 1. *poſt Concl.* 6. *Portel. Addit. ad V. Apoſtata num.* 6. *Roderic. Reſol.* 11. *num.* 27. *de Apoſtat.* Quia, conſtito de gravitate, ac veritate gravaminis præſentis, ſive imminentis, ac appellatione interpoſita, talis recurſus, etiam in judicio, debet pronunciari legitimus, & nullo modo recurrens ſic, debet reputari *apoſtata*, & ita concludunt *Donat. Tom.* 1. *Par.* 2. *Tract.* 7. *q.* 12. *num.* 5. & *ibi. Roderic. Summ Par.* 1. *c.* 43. *num.* 1. & *Sanch. de Matr. lib.* 7. *diſp.* 37. *n.* 17. *in fin.* quibus & ego ſubſcribo.

33 Ex eodem pariter fundamento eſt, quod *Apoſtata* non eſt cenſendus, qui fugit e carcere, in quo detinetur injuſte, ſuffert enim gravamen injuſtum, & ad ſe liberandum ab eo, poteſt licite ad Superiorem confugere. *Hieronym. Roderic. Reſol.* 48. *n.* 6. *a S. Fauſt. de Vot. ſolemn. lib.* 6. *q.* 241. *apud Donat. Tom.* 1. *Par.* 2. *Tract.* 7. *q.* 18. *nu.* 4. Iniuper, etiam ille, qui juſte fuit carceratus, (ſed ob nequitiam cuſtodis, aut ad mandatum Superioris ſibi averſi, crudeliter tractatur; puta, denegando quæ ad victum, veſtitum, aut alia, quæ faciunt ad vitæ ſuſtentationem,) poteſt fugere, ſine metu incurrendæ *apoſtaſiæ*; naturale enim jus, quod habet ad ſuſtentandam vitam, reddit legitimam ipſius fugam, ut dicunt Doctores *Sanchez. lib* 6. *in Decal. cap.* 8. *n.* 12. *apud Peyrin. de Subd. qu.* 1. *cap.* 26. ℣. *Eſſe etiam fugitivum, Donat. loc. cit.*

34 Dubium autem eſt, an *apoſtata* cenſendus ſit ille, qui obtentis literis obedientialibus eundi ad locum valde diſtantem extra Provinciam, ut cum majori libertate poſſit evagari, dimittit habitum, & incedit in veſte ſæculari?

35 Reſpondetur, quod Religioſus debet jugiter portare habitum ſuæ profeſſionis, argumento quorundam Canonum *cap. Sanctimonialis.* 23. *diſt. cap. Vidua.* 20. *qu.* 1. proinde, qui ad longum tempus illum temere dimittit, vel geſtat ita abſconditum ſub aliis veſtibus, ut geſtans non poſſit cognoſci tanquam Religioſus, peccat mortaliter, & incidit in excommunicationem, ut multi Doctores affirmant *Cajet. Summ. V. Excommunicatio. cap.* 61. *Navar. Manual. cap.* 27. *num.* 131. *Roderic. Tr.* 1. *qu.* 30. *art.* 2. *Megal. Inſtit. Confeſſ. Par.* 3. *lib.* 5. *cap.* 6. *n.* 53. *apud Donat. Par.* 2. *Tract.* 6. *q.* 8. *Tom.* 1. Hæc autem excommunicatio lata eſt in quadam Decretali, *cap. Ut periculoſa Ne Cleric. vel Monach. in* 6. in qua ſub pœna Excommunicationis ipſo facto incurrenda, prohibetur Religioſis tacite, vel expreſſe profeſſis temere habitum Religionis ſuæ dimittere; & hoc ita ſancitur, ut periculoſa Religioſis evagandi materia ſubtrahatur.

36 Ex hac autem Decretali habetur primo, quod ad hoc quod talis cenſura incurratur, opor-

tet,

tet, quod habitus dimittatur *temere*, hoc eſt, abſque ulla cauſa rationabili. Proinde qui ad mollius dormiendum; ad fugiendum æſtum aeris; ad ſe lavandum in flumine; ad expeditius currendum, ludendum, ſaltandum, laborandum &c. ad tempus non longum, habitum dimitteret, illam non incurreret, quia hoc non eſſet temere factum. *Suar. Tom. 5. de Cenſur. diſp. 23. ſect. 4. numer. 29. Peyr. de Subd. qu. 1. cap. 26. §. 1. per tot.* Pariter, qui per totam etiam diem clauſus in Camera, vel etiam intra ſepta Conventus, (non tamen viſus a ſæcularibus,) abſque habitu maneret, non incurreret talem Cenſuram, ut vult *Cajetan. Summ. V. Excommunicatio. cap.* 61. quia non eſſet ad finem vagandi. Prohibitio autem talis facta eſt ad finem tollendi occaſionem evagandi; & ideo in caſu particulari, ceſſante fine legis, etiam ceſſat lex, maxime ſi ſit pœnalis. *Donat. Tom. 1. par. 2. Tr. 6. qu. 9. num. 1.*

37 Habetur tertio, quod qui ignorat talem excommunicationem eſſe ob hoc latam, non incurrit eam, ſi habitum dimittat, quia non dimittit *temere*, quia hoc facit ignoranter, *temere* autem aliquid vetitum facere, eſt ſcienter contravenire, ut dicunt *Suar. de Cenſ. diſp. 23. ſect. 22. num. 3. Tom. 5. Sanch. de Matr. lib. 9. diſp. 32. num.* 36. aut in contemptum legis facere, ut vult *Cajet. in 2. 2. quæſt. 53. art. 3.*

38 Habetur tertio, quod, ſi exuat habitum quoquomodo etiam *temere*, non tamen exeat clauſtra, peccat quidem mortaliter, ſi facit ex contemptu legis, & per tempus ita longum maneat exuto habitu, ut ſufficiat ad mortale; non tamen incurrit Excommunicationem; quia non eſt factum ad finem evagandi, quod eſt ratio motiva legis, propter quam infligitur cenſura, ut docet *Donat. Tom. 1. Par. 2. Tr. 6. qu. 9. per tot.*

39 His obſervatis dico ad dubium propoſitum, quod ille eſt quidem excommunicatus ob dimiſſionem habitus, non tamen eſt *Apoſtata*, aut fugitivus. Ratio eſt, quia habitum dimittit ad vagandum cum majori libertate; & ita innodatur Cenſura, lata in terminis præciſis. Non eſt vero *apoſtata*, quia non habet animum perpetuo manendi extra clauſtra, quod eſt neceſſarium ad *apoſtaſiam*, ut oſtendimus ſupra *num.* 8. Et tandem non eſt fugitivus, quia hic receſſit a Conventu cum licentia Superioris.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

40 *Pœnæ Apoſtatarum perfidiæ, quæ.*
41 *Pœnæ Apoſtatarum irregularitatis quæ, & quando incurrantur.*
Clericus dimittens habitum quas pœnas incurrat.
42 *Pœnæ Religioſi Apoſtatæ fugitivi.*
Apoſtata Regularis incurrit excommunicationem.
43 *Item infamiam, & irregularitatem.*
44 *Item ſuſpenſionem.*
45 *Item inhabilitationem ad Ordinis dignitates, niſi fuerit diſpenſatus.*
Statutum Ordinis Minorum circa rehabilitationem Apoſtatarum.
46 *Rehabilitatio Apoſtatarum facienda a Capitulo Provinciali.*
47 *Et per vota ſecreta.*
Forma præſcripta a lege, quando ſit de neceſſitate ſervanda.
Electio Canonica eſt invalida, ſi vota non ſint ſecreta.
Teſtium depoſitiones, ſi non ſint ſecretæ, ſunt nullæ.
Libertas ſuffragantium læditur, quando ſuffragia non ſunt ſecreta.
48 *Decennium requiſitum ad rehabilitationem, quomodo computandum.*
49 *Opinio Sanctori.*
50 *Impugnatur.*
Dictio nulla *quid importet.*
Dictio aliquando *quid ſignificet.*
Dictio aliqua *quid importet.*
51 *Opinio Sanctori magis impugnatur.*
52 *Reſolutio dubii.*
53 *Diſpenſatio inhabilitatum, quas contrahunt Apoſtatæ, conceditur a Prælatis.*
54 *Pœnæ apoſtatarum, quæ poſſunt illis competere, dantur etiam Monialibus.*
55 *Conſtitutiones Ordinis in ordine ad Apoſtatas.*
56 *Primum Statutum.*
57 *Secundum Statutum.*
58 *Tertium Statutum.*
59 *Quartum Statutum.*
60 *Quintum Statutum.*
61 *Sextum Statutum.*
62 *Septimum Statutum.*
63 *Octavum Statutum.*
64 *Dubitatio Prima.*
65 *Dies naturalis, & artificialis, qui.*
Dies artificialis longitudo varia.
66 *Dictio* per *quid importet.*
67 *Dubitatio ſecunda.*
68 Pernoctare *quid importet.*
69 *Neceſſitas ſignificat quodlibet juſtum impedimentum.*
70 *Dubitatio tertia.*
71 *Statutum intelligitur de die artificiali.*
72 *Dubitatio quarta.*
73 *Apoſtata poteſt reverti ad alium Conventum ab eo, a quo apoſtatavit.*
74 *Dubitatio quinta.*
75 *Apoſtata Regularis Obſervantiæ poteſt ſe præſentare Prælato ſtrictioris Obſervantiæ, & vice verſa.*
76 *Confirmatur eadem concluſio.*
77 *Dubitatio ſexta.*
78 *Morans in loco diſtante a Conventu per plus quam dimidium milliaris, non eſt Apoſtata.*
Conventus, quando dicatur eſſe in loco.
Regulares diſtantes ultra dimidium milliaris a Civitate non tenentur accedere ad proceſſiones.
79 *Dubitatio ſeptima.*
80 *Pœna apoſtatarum intelligitur minima, quando non exprimitur alia in Statuto.*
Pœna major eſt rigor; minor eſt æquitas.
Æquitas ſcripta præfertur rigori ſcripto.
81 *Dubitatio octava.*
82 *Parvitas materiæ ſalvat ab incurrendis pœnis fori externi.*
Apoſtaſia venialis datur, ob quam non incurritur Cenſura.
83 *Ad apoſtaſiam leviſſimam requiritur manſio extra Conventum pro majori parte diei artificialis.*
84 *Fundamentum reſolutionis.*
85 *Opponitur reſolutioni.*
86 *Reſolvitur oppoſitio.*
Uſus loquendi præfertur ſignificato vocabuli.
87 *Statuta ſunt interpretanda, ut minus quam poſſit, lædatur jus commune.*
Et ne a Sapientibus reprehendantur.
88 Pars *intelligitur de dimidio totius.*
Nomine rei *venit tota res.*
Confirmatur concluſio ex Evangelio.
89 *Confirmatur concluſio, quod abſens citra dimidium diei, non eſt apoſtata in foro externo.*

90 *Inſtantia contra concluſionem.*
Parvitas materiæ non eſt ultra quartam partem.
91 *Reſolvitur inſtantia.*
92 *Dubitatio nona.*
93 *Quo modo puniendus apoſtata, qui neque per naturalem abeſt a Conventu, neque intra diem artificialem revertitur.*
94 *Continuatur ſolutio.*
95 *Inſtantia contra ſolutionem.*
96 *Reſolvitur inſtantia.*
97 *Dubitatio decima.*
98 *Pœnæ recidivantium in apoſtaſiam, quomodo regulandæ.*
99 *Dubitatio undecima.*
100 *Quotupliciter recidivanti in apoſtaſiam varientur pœnæ.*
101 *Dubitatio duodecima.*
102 *Pœna quomodo commutanda, remiſſive.*
103 *Privatio ſuffragiorum quando locum non habeat.*
104 *Commutatio pœnæ privationis ſuffragiorum quomodo regulanda.*
105 *Dubitatio tertiadecima.*
106 *Recurrens ad Superiorem ex cauſa probabili gravaminis non eſt apoſtata.*
Dolus eſt anima delicti.
Monitum ad Superiores.
107 *Ignorantia, aut credulitas quævis excuſat a pœna ordinaria.*
108 *Diſſonantia Statutorum a quo fuerit.*
109 *Pœnæ apoſtaſiæ quæ, & quando debeantur ei, qui exit a Conventu prætextu adeundi Superiorem.*
110 *Dubitatio quartadecima.*
111 *Pœna apoſtatandi plus biduo, & minus triduo.*
Legum omnium non eſt ratio reddenda.
112 *Dubitatio quintadecima.*
113 *Pœnæ quomodo regulandæ in replicante apoſtaſiam.*
114 *Dubitatio ſextadecima.*
115 *Reſolvitur oſtendendo textum fuiſſe vitiatum.*
116 *Proponitur; & ſolvitur difficultas.*
Committens tria furta datur neci, licet per duo priora mortem non meruerit.
117 *Dubitatio decimaſeptima.*
118 *Antinomia Statutorum.*
119 *Reſolvitur dubitatio, oſtendens Statutum Valliſoletanum eſſe ſervandum.*
Dictio pro *quid importet.*
120 *Proponitur, & reſolvitur difficultas.*
121 *Statuta Reformata alias habent pœnas in triplicante apoſtaſiam graviorem.*
122 *Dubitatio decimaoctava.*
123 *Delatio ſigni probationis non confunditur cum tempore carcerationis formalis.*
124 *Flagellatio, & jejunia debentur pro tempore carcerationis.*
125 *Dubitatio decimanona.*
126 *Arbitrium diffinitorii circa pœnam triremium dandam apoſtatis, eſt in ordine ad ejus durationem.*
Pœnæ alternativæ poſitæ in lege committuntur arbitrio Judicis.
127 *Dubitatio vigeſima.*
128 *Publicæ utilitatis privilegia remiſſive.*
129 *Publica utilitas copulanda cum neceſſitate.*
Interſtitiorum diſpenſatio requirit utilitatem, & neceſſitatem.
Epiſcopus nequit ſuper illis diſpenſare, niſi pro utilitate, ac neceſſitate.
Damnatus ad carcerem clauſtralem nequit egredi, niſi pro publica utilitate, ac neceſſitate.
Declaratur, quando dicatur neceſſitatem adeſſe.
130 *Dubitatio vigeſimaprima.*
131 *Arbitrio Superioris committitur dare pœnam triremium quadruplicanti apoſtaſiam.*
132 *Dubitatio vigeſima ſecunda.*
133 *Labor Sanctori inutilis.*
134 *Apoſtaſia graviſſima, quando incurratur.*
135 *Proponitur dubium.*
136 *Apoſtaſiam graviſſimam committit, qui abeſt per bimeſtre habitu retento, ſive dimiſſo, Apoſtata cum habitu vagans plus delinquit, quam illum dimittendo.*
137 *Dubitatio vigeſimatertia.*
138 *Pœna apoſtatarum intra triduum, ac inter octiduum, & bimeſtre.*
139 *Pœna carceris, quomodo in hoc caſu regulanda.*
140 *Continuatur eadem materia.*
141 *Pœnæ ſunt molliendæ.*
Benigniora in dubio ſunt præferenda.
142 *Dubitatio vigeſima quarta.*
143 *Dictio* intra *quid ſignificet.*
Dictio poſt & ultra *quid importent.*
Apoſtaſia graviſſima apud Reformatos, quando committitur.
144 *Pœnæ apoſtaſiæ ultra graviſſimam remittuntur arbitrio Judicis.*
145 *Dubitatio vigeſima quinta.*
146 *Ad contrahendam apoſtaſiam requiritur gravis culpa contra obedientiam.*
147 *A quo deſumenda parvitas materiæ in Apoſtaſia.*
Deflectens a recta via quo pergit per ſextam partem itineris, non eſt Apoſtata.
148 *Qui excedit tempus obedientiæ obtentæ per ſextam ſolum partem, non eſt Apoſtata.*
149 *Ambulantes ſine ſocio quando puniendi, ut apoſtatæ.*
150 *Venientes ad Conventum ſine ſocio, quando excuſandi.*
151 *Lex nulla obligat ad impoſſibile.*
152 *Dubium proponitur.*
153 *Si duo fratres ſeparatim veniunt ad Conventum, an puniendi ut Apoſtatæ.*
154 *Quando ambobus ignoſcendum, & quando illis danda pœna extraordinaria.*
155 *Dubitatio vigeſima ſexta.*
156 *Quando Superior localis, aut Provincialis, ſi mittant Fratres extra limites ſibi præſcriptos, incurrant pœnas tum ipſi, tum Fratres miſſi.*
Mittentes ex licentia præſumpta non delinquunt.
157 *Subditus miſſus nullam pœnam debet ſubire.*
Subditus tenetur obedire Superiori in caſu dubio de ſua auctoritate.
158 *Quando ſit locus pœnæ contra Subditum in caſu propoſito.*
159 *Dubitatio vigeſima octava.*
160 *Ad quos ſpectet monere Superiores, & quos de fuga Apoſtatarum.*
Apoſtatæ poſt abſolutionem non poſſunt retineri.
161 *Opinio Sanctori circa formam abſolvendi apoſtatas.*
162 *Impugnatur talis opinio.*
Carcer non eſt dandus apoſtatæ ante abſolutionem.
163 *Carcer ad cuſtodiam, quando dandus apoſtatæ.*
Apoſtata quivis, ſtatim ac eſt in Conventu eſt abſolvendus.
164 *Objectio contra prædictam reſolutionem.*
165 *Praxis Procuratoris Generalis non extendenda ad alios Prælatos.*
Conſuetudo non inducitur in mere facultativis.
166 *Error, qui irrepſit, debet corrigi.*
167 *Dubitatio vigeſima nona.*
168 *Datur textus Statuti Reformati.*
169 *Refertur textus Statuti Generalis Ordinis.*
Demonſtratur ipſius adimpletio impoſſibilis, niſi per accidens.

170 *Cum*

170 *Cum apoſtata emendato diſpenſatur in medietate temporis privaiionis ſuffragiorum.*
171 *Dubitatio trigeſima.*
172 *Antiqua jura prohibent Clericis ſpectacula repræſentare.*
173 *Talia jura ſunt antiquata.*
174 *Spectacula ſacra, aut moralia repræſentare Regularibus utile.*
Contrariæ pœnæ abrogatæ ſunt contrario uſu.
175 *Quando locus ſit pœnæ ſtatutariæ, contra repræſentantes comœdias.*
176 *Dubitatio trigeſima prima.*
177 *An dormire ſine habitu ſit peccatum.*
178 *Pœna data in Statuto dormienti ſine habitu eſt levis.*
179 *Quando ſit locus pœnæ Statuti.*
180 *Dubitatio ultima.*
181 *Quando liceat linea deferre.*
Uſus, quid importet.
182 *Quando ſit locus pœnæ ſtatutariæ contra utentes, lineis indumentis.*
183 *Confirmatur concluſio ex Statuto Valliſoletano.*

40 PŒnæ autem *Apoſtatarum* perfidiæ ſunt eædem, quæ Hæreticorum: cum enim *apoſtaſia* a fide includat hæreſim, ut diximus ſupra num. 3. ſequitur, quod iiſdem pœnis vindicetur.

41 *Apoſtaſiæ* autem a Clericatu, ſive irregularitatis pœnæ ſunt, quod ipſi, tanquam infames prohibentur accuſare, *cap. Beatus. cap. Si quis. 3. quæſt. 4.* debent incarcerari, & ita compelli, ut habitum reaſſumant; *cap. A nobis. de Apoſtat.* & ſi nec ſic reſipiſcant, & in aliquod delictum cadant, a Judice laico poſſunt apprehendi, & perdunt privilegium Canonis, *cap. 1. de Apoſt. ubi Abb. num. 1.* & hæc de jure antiquo. De jure autem novo ſancito per *Trid. ſeſſ. 14. de Ref. c. 6.* habetur, quod, ſi ſint in Sacris, & beneficium Eccleſiaſticum obtinuerint; (iſti enim tantum poſſunt dici *apoſtatæ* a Clericatu, prout ſcribunt *Clar. quæſt. 78. ℣. Apoſtata. in fin. Anani. in cap. Tuæ. num. 11. de Apoſt.*) ſi enim Clericus in minoribus habitum Clericalem dimittat, dicitur tantum ſæcularizatus, & non *apoſtata*, & moniti per Epiſcopum, ut habitum reaſſumant, non paruerint, ſuſpenduntur ab officio, & beneficio; & ſi ſemel correpti, denuo recidivent, iiſdem beneficiis privantur; per quam diſpoſitionem ampliata eſt ſimilis ſanctio, quam tulerat *Clemens Quintus in Concilio Viennenſi. Clement. Quoniam. de Vit. & honeſt. Cleric.* Addit autem *Aloyſ. Ric. Par. 4. dec. 956.* ex *Bulla Sixti Quinti*, quod, ſi Clerici beneficati non deferunt habitum, & tonſuram, privantur ipſo jure beneficiis, quæ intelliguntur vacare: proinde, ſi Clericus tempore delicti deprehendatur in habitu laicali (ſi tamen eſt tanta perſeverantia ejus in dimiſſione habitus, ut reputetur laicus, ut ex *Rota Lipſien. deciſ. 339. Par. 2. Farin. quæſt. 8. num. 69.* ſcribit ibidem idem *Riccius*,) non gaudet privilegio fori, ut refert *Faber. Deciſ. 44. C. de Juriſd. omn. Jud. Pap. lib. 3. Arreſt. 4. apud Ricc. loc. cit.*

42 Quantum autem ad *apoſtaſiam* Regularium fugitivorum a Clauſtro, habitu, ſive retento, ſive dimiſſo, plures ſunt pœnæ. Prima eſt Excommunicatio, ut habetur ex quadam Decretali, *cap. Ut periculoſa. junct. Gloſſ. in V. Ipſo facto. Ne Cler. vel Monach. in 6.* & firmant Doctores quamplures *Roſell. V. Excommunicatio. 1. caſ. 16. num. 1. Tabien. eo. v. 5. caſ. 23. num. 1. Armill. V. Apoſtaſia num. 12. Henriq. Azor. Mirand. apud Peyrin. de Subd. quæſt. 1. cap. 26. ℣. Dico primo.* Contendunt alii non inferiores numero *Suar. de Relig. lib. 3. Tract. 8. c. 1. n. 9. Navarr. Comment. 2. de Regular. Lezan. T. 1. c. 16. n. 11. Gloſſ. in cap. 1. de Temp. Ordin in 6. Hoſtien. Sum. Rubr. de Apoſt. num. 4. Sylv. quæſt. 6. num. 11. Sanch. in Decal. lib. 6. c. 8. num. 20. a S. Fauſt. de Stat. Relig. lib. 6. quæſt. 186.*, in vim dictæ Decretalis non eſſe excommunicatos veros *apoſtatas*, qui nempe habent animum firmum relinquendi Religionem, ſed eos, qui ad vagandum dimittunt habitum, & ſunt pure fugitivi. Sed hæc quæſtio nullam habet utilitatem; ſi quidem, ſi non de jure communi, ſaltem ex Apoſtolicis Conſtitutionibus, latis in favorem Religionum, *apoſtatæ* omnes Regulares ſunt excommunicati, ut patet ex multis Bullis latis a diverſis Pontificibus, quæ recenſentur a *Peyrin. de Subd. quæſt. 1. cap. 26. ℣. Secundo probatur. Donat. Tom. 1. Par. 2. Tr. 6. qu. 14. num. 4. & 5. Sanctor. Comment. cap. 2. Stat. 63. ℣. Authoritas Apoſtolica. ſ. m. 179.* Et nos in *Stat. General. Ord. cap. 2. §. 8. n. 2.* ſic habemus. *Omnes & ſingulos Apoſtatas noſtri Ordinis, authoritate Apoſtolica nobis in hac parte conceſſa, vi præſentis Statuti, excommunicamus, & anathematis vinculo innodamus.*

43 Secunda pœna eſt, quod antequam ſint reverſi ad Religionem, & reconciliati, ipſo jure ſunt infames, & repelluntur a ferendo teſtimonio, & ab accuſatione, & hoc patet ex *cap. Alieni 2. q. 7. c. Beatus. cap. Si quis. 3. q. 4. cap. Infames. 6. q. 1.* quia digni non ſunt, ut ipſis adhibeatur fides, dum fugiendo, viſi ſunt abominari virtutes, quæ vigent in Religione, quam deſeruerunt, & ita firmant communiter Doctores *Ledeſm. de ſtat. Relig. in comm. cap. 8. Concl. 1. dub. 1. Chapeavill. de Caſ. reſervat. P. 2. cap. 2. ℣. Apoſtaſia ab Ordine. Graff. de Caſ. reſerv. cap. 2. §. Qualiter puniatur. Diaz. Pract. crim. cap. 114. n. 2. Coriolan. Par. 2. Caſ. 2. num. 14. ℣. Sed in illa.* Et advertit *Peyrin. de Subd. Q. 1. cap. 26. ℣. Unde etiam* quod, quantumvis reverſi ad Ordinem, & abſoluti ab Excommunicatione, non poterunt miniſtrare in Ordinibus jam ſuſceptis, & multo minus ad Ordines promoveri, niſi fuerint diſpenſati ſuper irregularitate contracta ob infamiam incurſam.

44 Tertia pœna eſt, quod ſuſcipiens durante *apoſtaſia* Ordines, ſive ſacros, ſive minores, remanet ab illis ipſo facto ſuſpenſus, ac irregularis, ut habetur *cap. final. Extra de Apoſt.* in quo dicitur, quod *quantumvis ſit reconciliatus ſuo Abbati, non tamen ſine diſpenſatione Papæ, poterit in ſuſcepto Ordine miniſtrare.* Quamvis vero illud Capitulum loquatur de Ordine ſacro, advertit tamen, ibi *Abb. in cap. final. n. 2. de Apoſt.* quod, cum hodie Religioſi *Apoſtatæ* ſint ipſo facto excommunicati, prout ſupra *num. 42.* dictum eſt, ſi recipiunt Ordines etiam minores in Excommunicatione, manent ſuſpenſi juxta Decretalem *Innocentii Tertii. text. in Cap. Cum illorum. de Sent. Excom.* Et ita firmant communiter Doctores. *Angel. V. Apoſtaſia. num. 6. Armil. eo. V. num. 12. Azor. Tom. 1. lib. 12. cap. 17. q. 5. Sylv. V. ordo 5. q. 5. num. 6. Henriq. lib. 13. cap. 39. 40. num. 1. Sanchez. lib. 6. in Decal. cap. 8. num. 25. apud Peyrin. de ſubd. Q. 1. cap. 26. V. Neque ſolum.*

45 Quarta pœna eſt, quod *Apoſtata*, quamvis ad Religionem reverſus, non poteſt ad Ordinis dignitates promoveri, niſi fuerit rehabilitatus per Superiores, poſtquam exemplo vitæ laudabilis errata priora correxerit. *Sylveſtr. V. Excommunicatio. 9. Caſ. 24. num. 52. S. Antonin. 3. Par. Tit. 24. cap. 53. Graff. lib. 3. de Caſ. reſerv. cap. 2. num. 25. apud Peyrin. l. cit. V. Imo nec poterit.* Et pro *Ordine Minimorum* habetur declaratio *Cardinalis Alexandrini*, qui fuit poſtea *B. Pius V.* miſſa ad *Capitulum Generale Minimorum* pro intelligentia Bullæ *Pauli IV.* circa

rece-

receptionem *Apoſtatarum*, quam per extenſum dat *Donat. tom. p. Par. 2. Tr. 16. Quæſt. 18. num. 2.* in qua habetur, illos non eſſe per Generale, ſeu Provinciale Capitulum rehabilitandos, donec ad minus per quadriennium, bene & laudabiliter, ſub correctionis, & diſciplinæ ferula patienter, & humiliter vixerint. Pro nobis vero habemus *Stat. Gen. Ord. cap. 2. §. 8. num. 34. Stat. Gen. Refor. cap. 2. n. 25.* in quibus ſancitur, quod *apoſtatæ* reverſi nequeant ad dignitates promoveri, niſi obtenta diſpenſatione Capituli Provincialis, poſt decennium vitæ laudabilis elapſum a reverſione; quod tamen tempus poteſt abbreviari a pluralitate ſuffragiorum Capituli Provincialis in aliquo Patre qualificato, qui ſigna dederit emendationis, ut infra dicemus.

46 Ad quod Statutum illuſtrandum adverto, quod talis diſpenſatio facienda eſt a ſuffragiis omnium Capitularium, hoc eſt, habentium votum in Capitulo; dicit enim Statutum Capitulum Provinciale, quod nempe aliud non eſt, niſi Collegium Vocalium totius Provinciæ, *arg. cap. Cum. in cunctis. de Iis quæ fi. a majo. Sylv. V. Capitulum. num. 1. Roderic. Tom. 1. q. 45. art. 1. lezan. Tom. 2. cap 12. nu. 1. Sanctor. de Pæn. cap 9. Q. 13. V. Reſpondeo ſecundo. fol.* 415. Unde ſi talis diſpenſatio fieret per ſola vota Diffinitorii in loco, & actu etiam Capituli, nihil valeret, quia in Diffinitorio ſolo non conſiſtit authoritas totius Capituli Provincialis.

47 Adverto ſecundo, quod diſpenſatio debet fieri per vota ſecreta; quia Statutum habet per ſuffragiorum ſecretorum majorem partem, quod facile fit, proponente Præſide Capituli, & cæteris ſuffragantibus per calculos albos, & nigros in urna, quod vulgo dicitur *ballotatio*. Sequitur hinc, quod ſi fieret per ſuffragia publica oretenus data, ut aliquando vidi, diſpenſatio eſt nulla; tum quia nullus eſt actus, ubi non ſervatur forma præſcripta a lege, per quam datur facultas agendi; ut *Par. p. Tit. Teſte. num.* 84. diximus; tum quia, ſicut ſuffragia, ſi non ſint ſecreta, invalidant electionem, *cap. Quia propter. §. Aliter. de Electione* & depoſitiones Teſtium, ſi non ſint ſecretæ, ſunt nullæ, *cap. Venerabili de Teſt. cap. Inquiſitionis. §. Tertia de Accuſat. l. Nullum C. de Teſtam.* ita nulla evaderet talis diſpenſatio; læditur enim libertas ſuffragantium, ſi publice ſuffragentur, ut notat *Gloſſ. in cap. Quia propter. in V. ſecrete. de Elect.* & multoties ob auctoritatem petentis, aut importunas preces concederentur tales diſpenſationes aliquibus, qui eas non meruiſſent.

48 Adverto tertio, quod decennium, de quo loquitur Statutum, debet incipere a die reverſionis ad Religionem, non vero a peracta pœnitentia *apoſtaſiæ*. Ratio eſt, quia Statutum dicit, *poſtquam redierint, per decem annos poſt apoſtaſiam laudabiliter, & religioſe vixerint*; patet autem quod laudabiliter vivit, qui pœnam pro commiſſo delicto, patienter ſuffert; unde etiam illud tempus computari debet in aſſignato decennio, prout ſenſit etiam *Sanctor. Comm. cap. 2. ſtat. 69. V. Reſpondeo cum fol. m.* 587.

49 Adverto quarto, quod Statutum hoc debet accipi univerſaliter de omnibus *Apoſtatis. Sanctorus loc. cit. V. dubium tamen*, opinatur debere intelligi de delinquentibus tantum *apoſtaſia* gravi, ac graviſſima; non vero de levi, tum quia culpa diſpar non debet æquali pœna vindicari; tum quia in Statutis *Valliſoletanis* 1565. habetur, *Ut qui Apoſtaſiæ culpam, intra duos menſes coram ſuo Prælato non agnoverit publice, voce activa, ac paſſiva ad decennium privetur*; quod Statutum tenendum eſt, quod fuerit renovatum in *Congregatione Generali Romana* 1615.

50 At doctiſſimi viri pace, talis opinio non ſubſiſtit, militat enim de directo contra verba, & tenorem expreſſum Statuti. Siquidem Statutum dictæ *Congr. Gen. Roman.* 1615. *Orb. Seraph. Tom. 3. fol. 615. col. p.*, ſic habet, *Nullus, qui Apoſtata aliquando fuerit, vel in propria Provincia remancat, vel ad alienam tranſierit, promoveri poterit ad aliquod Officium, niſi per decem annos &c.* Non ergo limitari poteſt diſpoſitio Statutaria ad *apoſtatas* graves, & graviſſimos. Etenim duæ ſunt in Statuto dictiones obſervabiles, puta, *Nullus*, & *aliquando*. Patet vero, quod per primam importatur diſpoſitio Statuti negativa, quæ cum omnia etiam minima excludat, *Cravet. conſ. 294. num. 5. & 6. & Conſ. 146. num. 4. apud Tuſc. Concluſ. 26. num. 8. lit. N.* & comprehendat omnes caſus, in quibus poteſt verificari, *Dec. Conſ. 490. num. 6. apud Tuſc. loc. cit. nu.* 16. & præponatur verbo *poterit*, & ideo inducat omnem neceſſitatem, & privet omnem potentiam, *Arg. Gloſſ. in cap. p V. Nota quod Judex. de Sent. & re Jud. in* 6. concludit de quocumque *Apoſtata* etiam leviſſimo. Quod amplius probatur per ſecundam dictionem *aliquando*; Hæc enim eſt adverbium temporis, & comprehendit quamcumque partem temporis, quamvis modicam, ſicut dictio *aliqua* verificatur in quavis minima parte ejus, de quo dicitur. *Abb. in cap. Paſtoralis. num. 9. in fin. de Off. Jud. delegat.* Senſus igitur Statuti eſt, quod quivis, qui pro aliquo tempore licet modico, habetur *Apoſtata*, non poſſit promoveri, &c. & ita comprehenduntur omnes *Apoſtatæ* etiam leviſſimi, hoc eſt, qui egreſſi revertuntur intra eundem diem, ut infra explicabimus; ſi enim eſſet abſentia per horas a Conventu, non curreret dicta diſpoſitio; taliter enim diſcedentes, licet ſint excommunicati, ut ſupra dictum eſt *num.* 25. non tamen pœnis apoſtatarum debent ſubdi, ut infra probabimus.

51 Et verum non eſt aſſumptum *Sanctori*, quod in *Congregatione Romana* renovata ſint Statuta *Valliſoletana*, & *Aquilana*, quæ, cum loquantur de *Apoſtata* per bimeſtre, faciunt, quod diſpoſitio hujus Statuti debeat accipi de *Apoſtata* gravi tantum, & graviſſimo, non vero de levi. Etenim hoc deſtruit ſuam poſitionem. *Apoſtata* enim per bimeſtre eſt *apoſtata* graviſſimus, ut habetur *Stat. Gen. cap. 2. §. 8. num.* 15. Si ergo Statutum *Romanum* debet accipi ad mentem, & tenorem *Valliſoletani*, debebit intelligi tantum de *apoſtatis* graviſſimis: quomodo ergo *Sanctorus* illud extendit ad *apoſtatas* graves, eos ſcilicet, qui per triduum tantum abſunt a Conventu? *Stat. Gen. Ord. l. cit. num.* 10.

52 Dicendum igitur eſt, quod in *Congregatione Romana* non renovatum, ut vult *Sanctorus*, ſed extenſum, ſive ampliatum fuerit *Valliſoletanum* Statutum. Hoc enim limitabatur ad *apoſtatas* per bimeſtre, (nempe graviſſimos,) ut patet ex illius tenore dato ſupra *num.* 47. ſed *Congregatio Romana* ampliavit ad omnes *Apoſtatas* indifferenter; cum uſa ſit univerſali dictione, *Nullus*, & *aliquando*; & proinde etiam de *Apoſtatis* leviſſimis etiam accipi debeat. Nec per hoc diſpares culpæ eadem pœna puniuntur; quia pœnæ *Apoſtatarum* corporales, ut carceratio, diſciplinæ, jejunia variantur juxta gradationem Criminis, licet ſpirituales eædem ſint, quod ſufficere debet ad juſtitiam ſtatutariæ diſpoſitionis.

53 Quo autem ad infamiam, Suſpenſionem, Irregularitatem, & inhabilitatem ad Ordines contractam ab *Apoſtatis*, qui durante eorum delicto Ordines ſuſcipiunt, licet de jure communi non poſſint diſpenſari niſi a Romano Pontifice, ut textualiter habent Decretales; *cap. Conſultationi. de Apoſt. cap.*

Cum

Cum illorum.de Sent.Exco. tamen de jure privilegiato diſpenſari poſſunt a propriis Prælatis, ut communiter dicunt Doctores, *S. Antonin.3.Par.Tit.*28. *cap.* 6. §. *final. Paſſarel.formul. de Form.recip. Apoſt. n.* 5. *Miran. Tom.* 2. *Manual. q.* 8. *art. final. Concl. ult. Caſarub. V. diſpenſatio.nu.* 21. *Rod. Tom.* 1. *q.*24. *ar.* 8. *apud Pey. de Subd. Q.* 1. *cap.* 26. *V. dixi de Jure.* & praxis approbat.

54 Aliæ autem ſunt pœnæ de jure municipali Religionum, & de iſtis conſuli debent Conſtitutiones, quas quælibet Religio ſibi ſtatuit; & Nos examinabimus eas, quæ ſunt in Ordine noſtro. Advertimus interea pœnas ſupradictas, quæ afficere poſſunt Moniales, etiam de ipſis accipi debere, ſi a propriis Monaſteriis fugerint, ſive ad tempus, ſive perpetuo, habitu dimiſſo, aut retento; illæ enim revocandæ ſunt ad Monaſterium, *cap. Pervenit.* 27. *q.* 2. & quia eadem ratio eſt de illis, ſicut de viris Religioſis, ideo eiſdem pœnis, quæ ſibi poſſunt convenire, ſunt puniendæ, ut multi ſcribunt *Farinac. de Hæres. q.* 183. *n.* 68. *Tamburin. de Jur. Abbatiſs. Diſp.* 21. *q.* 5. *Lezan. V. Apoſtata num.* 5.

55 Porro Conſtitutiones Ordinis noſtri in ordine ad *Apoſtatas* ultra Textum; *Tit. Applicatio.* §. 22. & 51. ſunt ſequentes.

56 Primo. *Quando aliquis e Conventu egreſſus ſine Superioris licentia tacita, vel expreſſa, & per diem naturalem tantum extra moratus fuerit; is in levem Apoſtaſiam incidit, cujus pœna eſt trium dierum Carcer, & ſuffragiorum juris per triennium privatio Stat. Gen. Ord. cap.* 2. §. 8. *n.* 4. *Stat. Gen. Ref. cap.* 2. *delli Apoſt. n.* 4.

57 Secundo. *Qui cum licentia exiens extra Conventum, in aliquo loco etiamſi Ordinis noſtri fuerit, ſine licentia, aut neceſſitate pernoctaverit, leviorem contrahit Apoſtaſiam, pro qua biduo eſt carcerandus, & biennio, jure ſuffragiorum privandus. Stat. Gen. Ord. l. cit. num.* 6. *Stat. Gen. Ref. l. cit. nu.* 5.

58 Tertio. *Qui ſine licentia egrediens, eadem die ad Conventum revertitur, quod eſt leviſſimum Apoſtaſiæ genus, per diem carceretur, & per annum voce activa, & paſſiva privetur. Cum recidivis autem, & ſupradictos Apoſtaſiæ gradus multiplicantibus, duplicari, & multiplicari debent pœnæ. Cui autem privatio ſuffragiorum non conveniret, pro quolibet anno privationis, deferat ſignum probationis per menſem. Stat. Gen. Ord. l. cit. num.* 7. 8. & 9. *Stat. Gen. Refor. l. cit. num.* 7.

59 Quarto. *Morans triduo extra Conventum, etiamſi ad Superiorem acceſſum prætendens, ſi ſine licentia egreſſus fuerit, in gravem incidat Apoſtaſiam: ad quam puniendam pro prima vice, triduo eſt carcerandus: coram Fratribus capitulariter congregatis ſemel in pane, & aqua jejunare debet, ac per triennium ſuffragiorum jure deſtitui. Secunda vice, duplicata hac pœna, caparonem etiam per tres menſes deferat, ultimumque locum in ſuo Ordine habeat. Si tertio, & quarto in idipſum prolapſus fuerit, in graviorem, vel graviſſimam pœnam incurrat. Et ſi illi privatio voti non conveniat, teneatur quotidie dicere culpam in Refectorio ſpatio unius anni, vel longiori tempore pro modo Apoſtaſiæ.*

60 Quinto. *Si autem extra Conventum per octo dies moram traxerit, gravioris Apoſtaſiæ Reus declaratur, & per tres menſes Carceribus mancipari debet: quo tempore per tres dies in qualibet hebdomada in publico Refectorio in pane, & aqua, ſexta feria, ſpatio unius Miſerere, ſibi flagella diſciplinæ infligat: ac ſuffragiorum jure ſexennio deſtituatur. Relapſo duplicentur pœnæ: probationis ſignum per annum; & ultimus locus in ſuo Ordine adiungatur. Triplicantem vero ſuffragiorum jure prepetuo deſtituimus; & ad carcerem annalem, vel triennalem, probationiſque ſigni delationem condemnamus: quo tempore ſingulis quibuſque feriis ſextis diſciplinam faciat; in pane, & aqua jejunet coram Fratribus: ultimum locum in ſuo Ordine teneat: utenſilia lovet: & Conventum pro Carcere habeat: ex quo niſi in proceſſionibus, & pro publicis utilitatibus exire non poſſit. Quarta vice autem Apoſtaſiam hanc iterans, ad Triremes, arbitrio Superioris, condemnetur. Stat. Gen. Ord. l. cit. num.* 11. 12. 13. & 14. *Stat. Gen. Refor. l. cit. n.* 9.

61 Sexto. *Qui ultra hæc, etiam habitum dimiſerit, & intra duorum menſium ſpatium reverſus non fuerit; vel etiam non dimiſſo habitu, ultra duos menſes in Apoſtaſia perſeveraverit; hunc graviſſimæ Apoſtaſiæ Reum judicamus. Qui pro prima vice puniri debet Carcere trium menſium: delatione caparonis per triennium: (& hoc tempore, ſingulis ſextis feriis, in publico Refectorio, ſine caputio, in pane, & aqua jejunare debet), privatione vocis activæ, & paſſivæ per decennium: retentione ultimi loci in ſuo Ordine: lotione utenſilium per illud tempus: ac carceratione per Conventum; unde niſi ad proceſſiones, & publicas utilitates exire non poſſit. Si ſecundo in hanc Apoſtaſiam inciderit, ſupradictas pœnas duplicamus, & aggravamus. Tertio vel extra Ordinem, ut incorrigibilis expellatur, vel ad Triremes per decennium condemnetur; Stat. Gen. Ord. l. cit. num.* 15. *Stat. Gen. Ref. l. cit. n.* 10. & 11. *Et hoc idem habet Textus. Tit. Applicatio* §. 51.

62 Septimo. *Qui, ſine neceſſitate alio, vel alia via vadit, quam ſibi per facultatem liceat; quique tempus in facultate præſcriptum excedit; quique ſine ſocio de loco ad locum proficiſcitur; In Apoſtaſiam gravem, vel levem, & in earum pœnas, judicio Superiorum, incidat. Stat. Gen. Ord. l. cit. nu.* 17. *Stat. Gen. Ref. l. cit. nu.* 12.

63 Octavo. *Obedientiales litteræ Superiorum Generalium vigorem non habeant, niſi obtento in ſcriptis Superioris Provincialis conſenſu; quem in itinere oſtendere, ſimul cum obedientientialibus itinerantes teneantur; aliter habeantur, tanquam illegitimæ, & puniantur, ut Apoſtatæ graves. Et ſi quis ſine præfato conſenſu diſceſſerit, ultra pœnas in Apoſtatas latas, rediens ad propria, tanto tempore ultimum locum teneat, quanto tempore abſuit a Provincia. Stat. Capit. Roman.* 1688. *Pro Ciſmont. famil. nu.* 1. & 43. *Hæc quidem ſatis prolixa, ac multis difficultatibus implexa, quæ animos Judicum non raro torquent. Unde pro viribus dilucidare conabimur, ſolutione ſequentium dubiorum.*

64 Prima dubitatio eſt circa primum Statutum; & eſt, quomodo accipi debeant verba illa *per diem naturalem tantum extra moratus fuerit?*

65 Reſpondeo, quod dies dividitur in naturalem, & artificialem. Artificialis accipitur pro tempore, quo ſol manet ſupra horizontem, vocaturque ab Aſtronomis *arcus diurnus*; hic porro dies variatur in longitudine durationis juxta diverſitatem obliquitatis Zodiaci ad horizontem, (ſive elevationem poli ſupra horizontem, quod perinde eſt.) & locum ſolis in ſignifero; ita ut, ſi ſol exiſtat in ſolſtitio hyemali, dies eſt minimus; in æſtivo autem maximus; in æquinoctio autem medius. Et in Italia minimus dies eſt novem horarum plus, minus; medius duodecim; & maximus quindecim plus, minus, juxta poli regionis variationem. Naturalis vero eſt ſpatium, in quo ſol revertitur ad idem punctum horizontis occidui, ſive ortivi, ſive meridiani, aut imi Cœli, ſecundum varium modum computandi dies. Nam *Itali* computant horas diei ab occaſu ſolis; *Babilonii* ab ortu; *Germani*, *Hiſpani*, *Galli*,

An-

Angli, ſicut & Aſtronomi a Meridie; dies vero Eccleſiaſticus ab imo Cœlo, ſive media nocte. Hic autem dies naturalis perpetuo eſt vigintiquatuor horarum, & conſtat ex una die, ac nocte artificiali, ut communiter docent Aſtronomi, & ſcripſit *Alexand. Conſ.* 190. *nu.* 20. *lib.*6. *Tuſc. Concl.* 407. *nu.* 2. *lit. D.*

66 Debet autem accipi dies completus, & integer horarum vigintiquatuor, in quo maneat extra Conventum Religioſus, ut levem *Apoſtaſiam* committat. Nam dicit Statutum per diem naturalem; dictio autem *per* perfectionem importat: unde Teſtes deponentes, quod quis poſſedit *per annum*, intelligitur per annum perfectum, & completum, ut *l. Urbana familia.* §. *final. ff. de Verb. ſign. Jo. de Imol. Conſ.* 101. *num.* 1. *apud Tuſc. Concl.* 324. *num.* 2. *lit. D.* Nec tempus termini debet computari in termino, in hoc caſu; tum quia, ſi computaretur, non eſſet perfectus terminus aſſignatus pro abſentia, qui eſt diei naturalis; tum quia dies termini non computantur in termino hic, cum ſimus in pœnalibus, & odioſis. *Tiraquell. de Retract. lignag.* §. 1. *num.* 17. & 21. *apud J. B. Nicola. Reg. jur. Tom. p. lib.* 4. *fol.* 323. *l. p. ff. Si qui cauſis. Gloſſ. in cap. Quiſquis in V. Ex ea* 4. *q* 5.

67 Secunda dubitatio eſt ſuper ſecundo Statuto, & eſt quidnam importet illud verbum *pernoctaverit ſine licentia, & neceſſitate*, ad hoc quod incidat in Apoſtaſiam leviorem.

68 Reſpondeo, quod pernoctare extra Conventum eſt per totam noctem manere extra Conventum; unde habetur in *l. Urbana familia.* §. *final. ff. de Verb. ſign. Pernoctare* extra Urbem intelligendus eſt, *qui nulla parte noctis in Urbe eſt. Per* enim totam noctem ſignificat. Sequitur ergo, quod, qui antequam ſol oriatur, in Conventum redit, nullam pœnam incurrit, quia, cum aliqua parte noctis in Conventu fuerit, non poteſt dici, quod extra pernoctaverit; nomine enim noctis venit tempus, quo ſol non eſt ſuper terram. Quod, ſi quæras, de qua licentia intelligatur hoc Statutum; dico, quod de omni licentia, nempe, expreſſa, tacita, præſumpta, & interpretativa, prout ſupra *num.* 14. explicuimus. Proinde, ad incurrendam pœnam Statutariam oportet, quod non ſit locus alicui ex quatuor ſpeciebus aſſignatis licentiæ, & hoc non poteſt eſſe, niſi Prælatus, concedendo licentiam exeundi, expreſſe ordinaverit, ne ullo modo Subditus extra Conventum pernoctet; aliter ſemper eſſet locus licentiæ, ſaltem præſumptæ, aut interpretativæ.

69 Adverto autem, quod Statutum addit, aut neceſſitate, & ſenſus eſt, quod, ad hoc, quod aliquis poſſit puniri, ut *Apoſtata* de leviori, oportet, quod pernoctaverit, abſque ulla licentia, ut ſupra explicatum eſt; aut abſque neceſſitate; hoc eſt, caſu, quo non intervenerit licentia; ſi tamen aderit neceſſitas pernoctandi, *apoſtaſia* non incurratur; ita ut, aut licentia, aut neceſſitas alternative requiratur. Nomine autem neceſſitatis venit quodlibet juſtum impedimentum, ut notat *Sanctor. de Pœn. cap.* 9. *q.* 3. *fol.* 391. *init.*, aut etiam utilitas proximi, vel propria; eo quia in jure neceſſitas, & utilitas pariſicantur. 12. *q.* 2. *in Summ. Innoc. in cap. Cum omnes. de Conſt. Abb. in cap. Ut ſuper num.* 15. *de Reb. Eccl. non alien.* Judicare autem de tali neceſſitate, aut utilitate, aut impedimento ſpectat ad Superiorem, qui tamen circa hoc debet in mitiorem partem inclinare, ut delictum excludatur; niſi tamen neceſſitas eſſet colorata, & verus dolus ſub tegmine impedimenti, ut non raro evenit.

70 Tertia dubitatio eſt circa tertium Statutum, & eſt, de quo die debeat intelligi, an de naturali, an de artificiali.

71 Reſpondeo, quod de artificiali. Ratio eſt; quia in primo Statuto aperte ponitur abſentia a Conventu per diem integrum naturalem ad *apoſtaſiam* levem; & in ſecundo, abſentia per integram noctem (quæ eſt dimidium diei naturalis) ad *apoſtaſiam* leviorem; ad leviſſimam ergo *apoſtaſiam* oportet, quod aſſignetur adhuc minor abſentia, ut decreſcat crimen, & pœna, & ideo aſſignetur pars diei artificialis. Si enim intelligeretur dies naturalis, poſſet eſſe majus tempus abſentiæ, & minor pœna delicti, quod eſt contra rationem, quia poſſet quis hora vigeſima diei primæ menſis exire a Conventu, & redire hora decima octava diei ſecundi menſis, & prætendere, non commiſiſſe *apoſtaſiam*, niſi leviſſimam, quia eſſet reverſus eadem die naturali; & hoc modo pernoctaſſet extra Conventum, & amplius, & minus deberet puniri, quam ſi ſimpliciter pernoctaſſet; quod eſſet abſurdum. Ideo debet accipi Statutum de die artificiali, & ita etiam, & bene ſenſit *Sanctor. de Pœn. cap.* 9. *Q. p.* ℣. *Reſpondeo ſecundo fol.* 387.

72 Quarta dubitatio circa idem Statutum eſt, an, ut *apoſtaſia* cenſeatur leviſſima, teneatur *apoſtata* reverti ad eundem Conventum, a quo diſceſſit?

73 Reſpondeo, quod licet Statutum videatur dicere quod debeat reverti ad Monaſterium, a quo diſceſſit, cum ſic habeat, *eadem die ad Conventum revertitur*; & hoc etiam rationabile videatur, ut Subditus fugitivus revertatur ad obedientiam Superioris, in quem fugiendo peccavit; tamen hoc neceſſarium non eſt, ſed ſufficit, quod intra diem naturalem ad aliquem Conventum Religionis, & ad obedientiam illius revertatur, ſicque approbat Conſuetudo. Et hoc quidem rationabiliter; quia crimen *apoſtaſiæ* non incurritur ex hoc, quod Subditus fugiat ab obedientia unius Superioris particularis, & ſignati, ſed ipſius in quantum Prælatus eſt, & repræſentat officium, & non perſonam. In eo autem, quod repræſentant, omnes Prælati reſpective ſunt idem, cum eadem polleant facultate; proinde, ſi revertantur ad obedientiam alicujus Prælati Religionis, idem eſt, ac ſi ad proprium Conventum reverterentur. Quod ſi præciſe deberent reverti ad eundem Conventum, daretur caſus, quod coacti eſſent in majorem *Apoſtaſiam* incidere, & contra propriam voluntatem delinquere, quod eſt contra rationem; Etenim poteſt quis ſe elongaſſe per decem milliaria a ſuo Conventu, ad quem ſi vult reverti eadem die, non ſufficit ſibi hora, cadente jam ſole, & cogeretur ſic reverti die ſequenti, & fieri Reus majoris *Apoſtaſiæ*; tempus autem habet ſe præſentandi in Conventu viciniori, ad quem pertingere poteſt, ante ſolis occaſum, & ſic leviſſime tantum deliquiſſe. Et hæc reſolutio quadrat non tantum in hoc, ſed in omnibus gradibus *apoſtaſiæ*, in quibus limitandis juxta tempus abſentiæ, non præſcribitur reverſio ad Conventum, a quo fuit *Apoſtatatum*, ſed ſufficit ad aliquem Conventum Religionis.

74 Quinta dubitatio circa idem eſt; An ſupradata reſolutio quadrat, ſi *Apoſtata de Strictiori Obſervantia*, ſe preſentet coram Superiore locali Conventus *Regularis Obſervantiæ*, & vice verſa?

75 Reſpondeo affirmative, etenim quamvis iſta duo membra *Ordinis Minorum* diverſos habeant Superiores Provinciales, & locales, diverſas Conſtitutiones particulares, diverſumque modum vivendi, puta ſtrictiorem, & mitiorem; tamen ſunt unus, & idem Ordo, tum quia militant ſub eodem capite, tum quia reguntur iiſdem Conſtitutionibus, puta Generalibus totius Ordinis; tum quia eandem omnino Regulam profitentur. Unde, ſicut profeſſio Regulæ facit Monachum, *Text. in cap. Porrectum de*

Re-

Regular. cap. Ut Clerici. cap. Ex parte. eo. tit. cap. Conſuluit. Qui Cler. v. vove. ita ejuſdem Regulæ, ac earundem Conſtitutionum Obſervantia faciunt Monacham ejuſdem inſtituti. Nec diverſitas vocabuli inducit diverſitatem in re, quando id, quod apponitur vocabulo, exprimit potius, quam diverſificet ſignificatum vocabuli. Ut ſi dico vinum generoſum, hoc adjectivum non inducit diverſitatem in re ſignificata per vocabulum vini, ac ſi diverſa res eſſet vinum, & vinum generoſum; Sed exprimit qualitatem, quæ ex natura vini ſibi competit. Ita in caſu: *Regularis Obſervantia*, & *Strictior Obſervantia* non important diverſitatem, quia *Obſervantia Regularis* importat ſtatum Fratris Minoris obſervantis Regulam, abſque privilegio temperante; & per hoc diſtinguitur ab Ordine *Minorum Conventualium*, qui profitentur quidem eandem Minorum Regulam, ſed per privilegia mitigatam; & ideo diminute. Frater autem *Strictioris Obſervantiæ* importat quidem eandem Obſervantiam Regulæ: & ideo per hanc diſtinguitur a Conventuali; non diſtinguitur vero ab Obſervante per hoc, quod ſit *Strictior Obſervans*, quandoquidem ſtrictius obſervare non diverſificat, imo convenit, & magis exprimit naturam, & conditionem Obſervantiæ.

76 Proinde, cum membra ejuſdem corporis ſint, eundem Generalem, & Caput Totius Ordinis ſibi ſtatuant, & iiſdem Legibus Generalibus vivant, ad quas tenentur recurrere, quando occurrunt caſus, non expreſſi in propriis Conſtitutionibus. *Stat. Gen. Refor. cap. 12. num. 3.* Sequitur, quod *apoſtata*, ſe præſentans Superiori Conventus, ſive *Regularis*, ſive *Strictioris Obſervantiæ*, ſemper dicitur reverti ad Religionem ſuam. Quod magis patet ex diſpoſitione *Stat. Gen. Ord. cap. 3. §. 7. num. 7. Capit. Gen. Valliſolet. 1670. pro Ultram. famil. num. 3. Orb. Seraph. T. 4 fol. 193. num. 3.* per quam decernitur, quod Fratres *Obſervantiæ*, tum *Regularis*, tum *Strictioris*, ſi perveniant ad Civitatem, aut locum, in quo ſit Conventus Ordinis, ſub pœna *Apoſtaſiæ*, antequam ad ſua negotia inibi divertant, debeant petere benedictionem a Superiore Conventus. Ex quo deducitur reciproca obligatio hoſpitandi in Conventu; recognitio Superioris, tanquam Prælati proprii, a quo petenda ſit benedictio ad manendum extra Conventum, & tandem facultas recipiendi, puniendi, & abſolvendi *apoſtatas*, ſive ex *Regulari*, ſive ex *Strictiori Obſervantia* ſint.

77 Sexta dubitatio eſt circa Statutum, numero Superiori tactum, & eſt, an tanquam *Apoſtata* poſſit puniri Frater ex alieno Conventu, vel Provincia, qui non petita benedictione Superioris, ut præfertur, manet etiam pernoctando in loco, a quo Conventus aliqualiter diſtat.

78 Reſpondeo, quod diſtinguendus eſt caſus, ſecundum varietatem diſtantiæ loci a Conventu. Si enim Conventus non abeſt a loco ultra dimidium milliarii Italici, tenetur Frater parere Statuto, & ſi negligit ex contemptu, puniri debet tanquam *Apoſtata*. Si vero diſtat per plus, nec tenetur Statuto, nec in ullam pœnam incidit. Ratio eſt, quia obligatio Statuti eſt, quando *in loco, in quo moratur Frater, Conventus Religionis extat*. Quod, ſi extet diſtanter a loco, ultra dimidium milliaris, non dicitur *eſſe in loco*, nec intrat diſpoſitio Statuti. Quia ex vigore *Concil. Trid. ſeſſ. 25. de Regul. cap. 8.* Regulares, qui ſunt in aliqua Civitate, vel loco, vocati, compelli poſſunt ab Epiſcopo ad accedendum ad publicas proceſſiones; ſi vero diſtent ultra dimidium milliaris, accedere non tenentur, ut declaravit *Sacra Congregatio*, multis hoc referentibus *Flau. Cherubin.* 2. *Tom. Bull. 41. B. Pii V. apud Lezan. Tom. 1. cap. 9. n. 47. & V. Proceſſio. num. 3. & ibi Portel. eo. V. num. 2. in Addit. Barboſ. in Conc. Seſſ. 25. de Reg. cap. 8. num. 20. & ibi. Ricc. Piaſec. Ugolin. Armendar. & Salgad.* Sequitur igitur, quod diſtantes ultra dimidium milliaris, non dicuntur *extare in loco*, & proinde, ſi per tale ſpatium diſtat Conventus, non incurritur Apoſtaſia.

79 Septima dubitatio eſt ad idem Statutum, & eſt, cum dicat Statutum illud *ſub pœna Apoſtaſiæ*, de qua nam debeat intelligi, de gravi, an de levi?

80 Reſpondeo, quod non ſolum in hoc, ſed etiam in quovis alio Statuto, in quo apponatur pœna *apoſtatarum* abſolute, non determinando gradum delicti, puta, *apoſtaſiæ* gravis, an levis, ſemper debet intelligi *apoſtaſia* leviſſima. Quia, quando in Statuto pœna non eſt determinate expreſſa, ſemper debet intelligi pœna mitior in tali ſpecie pœnæ. *arg. l. Reſpiciendum. ff. de Pœn. fulgoſ. Conſ. 157. ℣. Rectiſſime in fin. Innoc. in cap. Cum tu. de Teſt. apud Abb. in c. 1. n. 35. de Judic.* Et ratio eſt, quam eleganter expreſſit *Bald. Conſ. 250. n. 12 ℣. Quædam alia. lib. 1. & Conſ. 382. nu. 16. lib. 2. apud Tuſc. lit. P. Concl. 219. num. 8.* quia pœna major eſt rigor; minor vero eſt æquitas; ſed æquitas ſcripta præfertur rigori ſcripto, unde concluditur, quod mitior pœna ſemper eligi debet.

81 Octava dubitatio eſt, cum dicat Statutum tertium, ſupracitatum num. 58. *qui ſine licentia egreſſus, eadem die ad Conventum revertitur, &c.* an debeat intelligi de quavis parte diei, etiam minima, per quam maneat extra Conventum; itaut, ſi exeat abſque licentia, & maneat per tres, vel quatuor horas tantum extra Monaſterium, debeat plecti pœna *apoſtatarum* leviſſima.

82 Reſpondeo, quod pœnæ *apoſtatarum* aliæ ſunt de jure communi inflictæ, de quibus ſupra diximus a *num. 42.* aliæ vero de jure municipali Religionum, & quæ de jure communi ſunt, ſpirituales ſunt, ut vidimus; quæ autem de jure noſtro Statutario ſunt, ut plurimum corporales, ut carceratio, flagellatio, jejunia, lotio utenſilium, delatio caparonis, & privatio caputii; licet nonnullæ etiam ſint incorporales, ut privatio ſuffragiorum, & præcedentiæ &c. Ab iſtis autem pœnis incurrendis ſalvat parvitas materiæ, ut oſtendimus ſupra *num. 18.* & in ſubjecta materia dari *apoſtaſiam* venialem docet etiam *Sanctor. Comment. cap. 2. Itaut. 65. ℣. Reſpondeo cum Apoſtaſia. fol. m. 182.* poſt alios, quos citat *Navar. Roderic. Graff. Peyrin. Lezan. D. Tho. 2. 2. quæſt. 59. art. 4. ad 2.* Et quia Excommunicatio, & aliæ pœnæ ſpirituales, quæ *apoſtaſiam* ſubſequuntur, ſupponunt peccatum mortale, ex notis juribus ſequitur, quod datur *apoſtaſia*, ita levis, & venialis, quod in ea nulla incurratur Excommunicatio; ut ſi per tres, aut quatuor paſſus, aut etiam decem, quis exiret ſepta Monaſterii, & per breviſſimam partem temporis ibi moraretur, ut omnes concedunt.

83 Ut autem dicebamus ſupra *num. 25.* pœnæ, quæ infliguntur in foro externo, graviorem requirunt materiam, quam in interno; proinde, licet furtum unius aurei ſit peccatum mortale, & ſi furanti appoſita eſſet excommunicatio, furans aureum eſſet Excommunicatus, tamen fur non poſſet puniri in foro fori pœnis corporalibus ſancitis contra fures; quia materia illa, quæ ſufficit pro pœna ſpirituali, non eſt ſufficiens pro ſubeunda corporali in foro contentioſo. Quidquid ergo ſit de materia ſufficienti, tum in ratione diſtantiæ a Conventu, per quam elongatur *Apoſtata*; tum in ratione temporis, per quod moratur extra Clauſtra pro incurrenda Cenſura, de

qua nolo diſputare; cum hoc ſpectet ad Caſuiſtas, dico quod ad incurrendam *Apoſtaſiam* leviſſimam in foro judiciali requiritur, quod Religioſus, qui abſque licentia exiit, maneat extra Conventum pro majori parte diei artificialis.

84 Fundamentum iſtius reſolutionis eſt tenor Statutorum; in quibus ſtatuuntur gradus *Apoſtaſiæ*, judicialiter punibiles; puta, graviſſima, gravior, gravis, levis, levior, & leviſſima. Cum igitur pro leviſſima *apoſtaſia* aſſignetur dies artificialis pro diſceſſu, & reditu; & ultra ſuperlativum non detur exceſſus; ſequitur, quod Statutum non judicet punibilem *apoſtaſiam*, quæ ſit minor aſſignato ſpatio, puta, *apoſtaſiam* horarum; ſi enim hanc voluiſſet eſſe punibilem, hanc ſtatuiſſet pro termino minimo.

85 Dicetur forte contra hoc, quod Statutum determinat ſpatium *apoſtaſiæ* leviſſimæ, ut conſiſtat in horis; quandoquidem vult diſceſſum, & reditum intra diem artificialem; quod non poteſt eſſe, niſi *apoſtata* ſit abſens per horas tantum. Unde, ſi aliquis exit e Conventu, & poſt horam revertitur, revertitur eadem die, prout dicit Statutum, & ſic erit locus pœnæ ſtatutariæ.

86 Reſpondeo negando aſſumptum. Quia omne ſpatium temporis, licet componatur ex horis, non tamen affertur nomine horarum, ſed nomine impoſito ad illud ſignificandum; dies ſiquidem artificialis, & naturalis, nox, hebdomada, menſis, annus, luſtrum, ſæculum ſunt ſpatia temporis, quæ ex horis componuntur, ſicut etiam horæ ex minutis; tamen, ſi afferuntur, ex communi vocabulo non ſignificant multas horas, ex quibus conſtant, ſed ſpatium illud, quaſi unum. Ut ſi dico hebdomadam unam, non intelligo ſeptem dies, neque horas 168. ex quibus illa conſtat; ſed intelligo ſpatium illud temporis, tanquam unum totum; & ſic habet communis uſus loquendi juxta quem verba, & vocabula legis ſunt accipienda; attento maxime, quod uſus loquendi ſignificato vocabuli eſt præferendus. *Bart. in Proem. ff. & in l. Inſtrumentorum. ff. de Fid. inſtr. & in Authent. Sacramenta. C. ſi adv. vend. Abb. in Proem. Decretal. num. 8.*

87 In propoſito autem dies artificialis, quamvis revera ex horis conſtet, non tamen ſignificat horas, ſed ſpatium determinatum tantæ durationis. Proinde, ſi Statutum dicit *eadem die revertitur*, non poteſt ſignificare horas, ac ſi revertens poſt tres, aut quatuor horas, juxta communem uſum loquendi, dicatur *reverſus eadem die*. Præterquamquod exponendum eſt Statutum, ut juri communi, & rationi cohæreat, cum Statuta ſint ita interpretanda, ut minus, quam poſſit, jus commune lædatur, *DD. in l. Omnes populi ff. de juſt. & jur. & in l. final. §. In computatione. C. de Jur. deliber. Maſcard. de Stat. Interpret. Concl. 12. n. 1. & ſeqq. Ciriac. Cont. 25. n. 13.* & ne a Sapientibus reprehendantur. *l. Si Salvius. 6. de leg. præſt. Rota. deciſ. 708. num. 5. Par. 1. diverſ. Merlin. deciſ. 564. num. 14. apud Conciol. ad Stat. Eugub. Prælud. num. 27.* Eſſet autem contra rationem, ſi de horis deberet intelligi, quia tolleret parvitatem materiæ in foro judiciali in caſu *apoſtaſiæ*, quod tamen debet concedi, tum ſuadente ratione, tum ita firmantibus Doctoribus, quos ſupra dedimus.

88 Dies igitur artificialis expreſſus in Statuto, intra quod debet reverti *apoſtata*, ut ſubeat pœnas carceris &c. debet conſtare ad minus ultra dimidium horarum, ex quibus conſtat, juxta differentiam temporis, ita ut, ſi *apoſtata* revertatur infra tot horas, quæ integrant dimidium diei, non debeat dici revertiſſe eadem die, & ſic eſſe locum Carceri &c. ſed dicatur revertiſſe poſt tot horas, ob quod pœna Carceris non poteſt dari. Ratio eſt, quia dies, ut dicebamus importat unum totum, reverſio ergo in eadem die, importat reverſionem in illo toto. Dimidium autem totius eſt pars, & quando in jure abſolute ponitur pars, intelligitur de dimidio totius; *cap. 2. §. Statuimus. junct. gloſſ. in V. Ultra mediet. de Decim. in 6. l. Nomen. filiar. §. Portiones. ff. de Verb. ſign. Abb. in cap. Super eo. num. 3. De eo qui cogn. conſ. Corvet. ſingul. 203. V. Pars Zachari, Add. ad Abb. l. cit. litt. E.* Sequitur proinde, quod revertens intra dimidium diei, non poteſt dici, juxta uſum loquendi, eſſe reverſum in die; quia nomine rei (prout eſt dies) venit totum, non vero pars. *Bart. & DD. in l. de pupill. §. Qui nunciat. ff. de Nov. oper. nunciat.* Et hoc confirmatur ex *Evangelio Matth. cap. 20. V. 12.* ubi, qui laboraverunt in vinea, conqueruntur, ſe portaſſe *pondus diei*, cum tamen non per integrum diem laboraverint, cum ingreſſi vineam ſint hora prima; ſed quia per majorem partem diei laboraverunt, dicuntur laboraſſe in die. Qui vero hora ſexta, (quæ eſt dimidium diei) ingreſſi ſunt, non conqueſti ſunt, quod laboraverint *in die*, ſex enim horæ laboris non ſufficiebant ad dicendum, quod *per diem* laboraverint.

89 Reſolvitur ergo, quod in facti contingentia obſervandum eſt, quo tempore anni acciderit *Apoſtaſia*, & ſi quidem dies artificialis eſt quindecim, aut novem horarum, revertens intra ſeptem horas cum dimidia; aut intra quatuor cum dimidia reſpective, licet ſit abſolvendus ab *apoſtaſia*, puta, ab Excommunicatione, prout diximus ſupra *num. 25.* & etiam mulctandus diſciplinis, aut jejuniis, arbitrio Superioris localis, juxta majorem, aut minorem diuturnitatem abſentiæ intra illum terminum, tamen non eſt locus Carcerationi, aut privationi ſuffragiorum, quæ datur pro *Apoſtaſia* leviſſima.

90 Dicetur forte contra hæc, quod dimidium diei artificialis non eſt parvitas materiæ, ratione cujus *apoſtata* ſtatutariis pœnis non ſit percellendus; quia parvitas materiæ non eſt ultra quartam partem, ut patet de non recitante quartam partem Officii. *Lezan. Tom. 1. cap. 12. n. 10. & ibi Petr. Anell. Tract. de Hor. canon. c. 8. dub. 2. n. 5. Sot. Navar. Azor. Leſſ. & Sanch.*

91 Reſpondeo, quod non eſt parvitas materiæ reſpectu pœnarum ſpiritualium, & proinde incurritur excommunicatio, prout diximus. Sed reſpectu pœnæ ſtatutariæ inferendæ, cum ſit infra minimum terminum aſſignatum a Statuto ad punibilitatem judicialem, ut ſupra dictum eſt, cenſetur modica pars.

92 Nona dubitatio eſt, quomodo puniendus ſit, qui neque per integrum diem naturalem abeſt a Conventu, neque intra diem artificialem revertitur.

93 Reſpondeo, quod ſi per totam noctem, & partem diei abeſt a Conventu; ſumus in claris, quod ſcilicet iſte debet carcerari per biduum, & privari ſuffragiis per biennium, ita enim cantat in terminis ſecundum Statutum; in quo diſponitur de pernoctatione extra Conventum abſque licentia. Si vero per partem noctis, & integrum diem abeſt: (ut ſi egreſſus poſt Matutinas non reverteretur niſi ad occaſum ſolis,) difficilior eſt reſolutio. Dicerem tamen, quod ſi abeſt per ſpatium diei artificialis cum dimidio tantum; (ut ſi tempore ſolſtitii æſtivalis, in quo dies ſunt horarum quindecim, iſte abeſſet per horas vigintiduas cum dimidia; aut ſi tempore ſolſtitii hyemalis abeſſet per horas tredecim cum dimidia); iſte deberet carcerari per diem, ut in *Apoſtaſia* leviſſima, & privari ſuffragiis per annum; ſed ratione majoris abſentiæ, ultra aſſignatam in Statuto ad talem *Apoſtaſiam*, deberet puniri flagellationibus, ac jejuniis pro quantitate abſentiæ. Ratio iſtorum eſt,

quia ſpatium illud, per quod abeſt ultra diem artificialem, non eſt tantum, quod ſuperet dimidium diei artificialis, proinde non poteſt pro altera die computari, & ita non ei convenit, niſi carcer diurnus debitus ob abſentiam unius diei artificialis. Quia vero intrat major abſentia, quam diei artificialis, iſte puniri meretur, ut dictum eſt.

94 Si vero abeſt per tantum temporis, quod ſuperet diem artificialem cum dimidio, dico, quod debet carcerari per biduum, & privari ſuffragiis per biennium. Ratio eſt, quia per triduum carcerari non poteſt, quia non abſuit per diem naturalem integrum; nec carceratio diurna ſufficit, quia abſuit per plus, quam ſit dies artificialis. Porro abſentia, quæ ultra diem artificialem ſupereſt, ſuperat dimidium diei, qui moraliter computatur pro uno, ergo ſibi debetur carcer duorum dierum &c.

95 Dicitur forte, hanc reſolutionem eſſe irrationabilem, quandoque poteſt dari caſus, quod aliquis maneat extra Conventum per plus temporis, & tamen minus puniatur, quam alius, qui per minus tempus abſuerit. Nam poteſt quis in ſolſtitio æſtivo abeſſe a Conventu per viginti duas horas cum dimidia, & non debebit puniri, niſi Carcere diurno, ut dictum eſt; cum tamen alius, qui in hyemali abſit per quatuordecim horas tantum, puniri debeat Carcere biduano.

96 Reſpondeo hoc eſſe quid accidentale, de quo lex non curat, & quod nequit legem reddere irrationabilem. Ipſa enim conſiderat proportionem abſentiæ, comparando eam cum quantitate diei, & iſta eſt perpetua. Quod poſtea hæc aliquando ſit major, aliquando minor pro quantitate dierum, quæ variatur, lex non conſiderat. Fateor, quod ſi noſtræ leges Statutariæ fixarent pœnas ad proportionem perpetuam ejuſdem temporis, poſſet ſervari pœnarum æqualitas; ſed quia circa hoc non procedunt regulariter, ſed ad arbitrium eorum, qui eas dictarunt, neceſſe eſt ad dictamen earundem conformare reſolutiones, quæ, ſi non eſſent ad exemplum legum Statutariarum datæ, eſſent reprehenſibiles, utpote a legibus diſcordantes.

97 Decima dubitatio ſuper eodem tertio Statuto eſt, quidnam intelligatur per illa verba, *cum recidivis, & ſupradictos apoſtaſiæ gradus multiplicantibus multiplicari debent pœnæ?*

98 Reſpondeo, quod Statutum hoc melius intelligitur per verba Statuti *Valliſoletani*. *Tit. de Apoſtat. Orb. Seraph. Tom. 3. fol. 426. col. 2.* a quo deſumptum eſt, & ſic ſonat: *Pro leviſſima Apoſtaſia, prima vice uno die, Carceri mancipetur, & ſuffragiorum jure per annum careat: pro ſecunda vice ejuſmodi pœna duplicetur. Et ſic deinceps aggravatis vicibus puniatur. Pro leviori vero, biduo, Carceri pro prima vice carcerari debeat, ac biennio, activa, & paſſiva voce privatus exiſtat: pro ſecunda vice pœna duplicetur: ac deinde aggravetur pœna, ut ſupra. Pro levi autem, pro prima vice, triduo incarceretur, ac ſuffragiorum jure triennio careat; pro ſecunda, & tertia vice multiplicetur pœna, ita ut, ſi in hoc frequentius incidet, de graviori, vel graviſſima etiam quandoque puniatur.* Senſus autem horum Statutorum eſt, quod pœnæ latæ, pro quoquo gradu *apoſtaſiæ* levis, levioris, ac leviſſimæ duplicentur, ſi bis in eundem gradum inciderit; triplicentur, ſi ter; quadruplicentur, ſi quater, & deinceps inciderit. Excipitur tamen reincidentia *apoſtaſiæ* levis, ultra tres vices. Quia, ſi in hoc frequentius incidet, non quadruplicari, aut quintuplicari debet pœna, prout in leviori, ac leviſſima, ſed de graviori, vel graviſſima etiam quandoque debet puniri; ut concludit citatum Statutum, quod in Statutis Ordinis compilatis per *Sambucam Generalem* deeſt, & ideo apponere volui, ne Judices decepti remaneant per talia *Sambucana*, quæ corrigi debent, ut alias dictum fuit.

99 Undecima dubitatio eſt, dato caſu, quod quis prima vice in levem, ſecunda in leviorem, & tertia in leviſſimam lapſus ſit, quomodo regulandæ ſint pœnæ?

100 Reſpondeo, quod propoſita dubitatio ſex modis variari poteſt, & frequentius accidere poteſt talis promiſcua mutatio, quam quod idem gradus duplicetur, aut triplicetur. Poteſt enim primo committi levis; ſecundo levior; tertio leviſſima: vel primo levior; ſecundo leviſſima; tertio levis: vel primo leviſſima; ſecundo levior; tertio levis: vel primo levis; ſecundo leviſſima; tertio levior: vel primo levior; ſecundo levis; tertio leviſſima: vel primo leviſſima; ſecundo levis; tertio levior. Quoquo ergo modo iſtæ accidant, duplicari, aut triplicari debet pœna juxta id, quod importat ex ſe illa *Apoſtaſia*, quæ ſecundo, vel tertio committitur. Hoc eſt, ſi ſecunda, vel tertia *Apoſtaſia* ſit ex ſe levis, levior, aut leviſſima, duplicari, aut triplicari debet pœna illa, quæ eſſet ex ſe ſibi debita. Demus caſum, quod quis primo committat *Apoſtaſiam* levem, cui debetur triduana carceratio, ſi ſecundo incidat in leviorem, ſibi debetur carceratio quatriduana; ratio eſt, quia ſibi debet duplicari pœna, cum ſecundo deliquerit; pro *apoſtaſia* autem leviori ex ſe debetur Carcer biduanus; ergo, quia debet duplicari, dandus eſt Carcer quatriduanus; ſi tertio committit *apoſtaſiam* leviſſimam, dandus eſt Carcer triduanus, quia triplicanda eſt illa pœna, quæ ex ſe ſibi deberetur; & ita, ſi tertio eſſet *apoſtaſia* levior deberetur Carcer ſex dierum, & ſi eſſet levis, conveniret Carcer novem dierum, & quod dicitur de Carcere, accipiendum eſt etiam de privatione ſuffragiorum, cum pari paſſu ambulent.

101 Duodecima dubitatio eſt circa citatum Statutum tertium, & eſt, quidnam ſignificent, & quomodo accipienda ſint illa verba, *cui autem privatio ſuffragiorum non convenit, pro quolibet anno privationis, deferat ſignum probationis per menſem*.

102 Reſpondeo, quod commutatio pœnarum ſemper facienda eſt, quando pœnam a lege taxatam, ob aliquod impedimentum Reus non poteſt ſubire. Cum enim ratio dictet, delicta non debere impunita relinqui, & in facti contingentia non ſit locus illi pœnæ, quam lex determinat, rationabile eſt, quod pœna ordinaria in æquivalentem commutetur; de quo diximus; *Par. 1. Tit. Sententia. num.* 58. Commutatio autem talis, ut plurimum committitur arbitrio Judicis; ſed Statutum in hoc caſu voluit providere.

103 Multis autem de cauſis poteſt privatio ſuffragiorum alicui non convenire; puta, ſi delinquens eſſet Clericus, ſive laicus; cum enim privatio ſuffragiorum concernat vocem ad electionem activam, & paſſivam, prout habetur ex *Stat. Gen. Ord. cap.* 7. §. 6. *num.* 1. & iſti ex ſe ſint incapaces ad Prælaturam, non eſt ex conſequenti locus in ipſis privationi ſuffragiorum. Pariter; ſi eſſet Sacerdos, affectus autem irregularitate aliqua ex defectu, ob quam ad Superioritatem non poſſet eligi juxta alibi dicta *Tit. Quales. num.* 3. *& ſeqq.*, neque in hoc poſſet convenire pœna privationis ſuffragiorum, quia ratione irregularitatis, jam ipſa eſt affectus. Inſuper, ſi commiſiſſet alias delictum, ob quod eſſet pari modo privatus perpetuo, vel temporaliter; ita ut nova pri-

privatio, novam pœnam ſibi non adderet, pariter in hoc non poſſet eſſe locus tali privationi, prout *Par.* 1. *Tit. Pœnarum. num.* 15. demonſtravimus, quia tempora privationum non poſſunt confundi. In iſtis ergo caſibus, loco cujuslibet anni privationis, debet per menſem deferre habitum Novitiorum, quod Italice dicitur, *portare le pezzette*.

104 Advertendum autem, quod commutatio pœnæ ſuffragiorum in *apoſtaſia* graviori, & graviſſima, differens eſt, ac ſit pro gradibus infra gravem. Nam, prout habetur in *Stat. Gen. Ordin. cap.* 2. §. 8. *numer.* 16. commutatur in pœnam dicendi quotidie culpam in Refectorio, & ſe diſciplinandi ſingulis ſextis feriis, juxta ſtylum Novitiorum, & hoc in *apoſtaſia* graviori per duos annos; in graviſſima vero per quatuor. Hoc tamen Statutum non habetur in *Valliſoletano*, a quo deſumpta eſt ſeries pœnarum pro *Apoſtatis*; ſed mutuatum eſt a *Reformatis*, *Stat. Gen. Refor. cap.* 2. *Tit. delli Apoſtati. num.* 11. & ibi inſertum pro toto Ordine. An hoc legitime factum ſit, & obliget Superiores *Regularis Obſervantiæ*, quibus ligatur arbitrium, quod habent a jure commutandi pœnas, quæ applicari non poſſunt, judicent viri docti.

105 Tertiadecima dubitatio eſt circa illa verba quarti Statuti, in quo dicitur, *Morans triduo extra Conventum, etiamſi ad Superiorem acceſſum prætendens, ſi ſine licentia egreſſus fuerit, in gravem incidat apoſtaſiam*; nam in *Stat. Gen. Ord. cap.* 2. §. 8. *num.* 5. dicitur *Ejuſmodi Apoſtaſiæ* (hoc eſt levis) *Reus decernitur, qui prætextu accedendi ad Superiores, ſine licentia egreſſus, recta coram Superiore ſe ſiſtit*; eſt enim contradictio, quod eadem *apoſtaſia*, ut gravis, & levis ſimul puniatur.

106 Reſpondeo, quod ut probavimus ſupra *n.* 27. *& ſeqq.* qui ex legitima cauſa, & ad fugiendum gravamen notabile, ſive illatum, ſive inferendum, confugit ad Superiorem majorem, abſque licentia, & etiam contra voluntatem Prælati inferioris gravantis, nullam prorſus incurrit *apoſtaſiam*. Et etiam addo, quod, ſi cauſa, ob quam ſic confugit ad Superiorem, judicetur, aut ſit probabiliter tantum legitima, adhuc nulla debetur pœna *Apoſtaſiæ*, ſic confugienti. Ratio eſt, quia Judex male carcerans, aut male torquens Reum, evadit pœnas male carcerantium, aut torquentium, puta, Excommunicationem, privationem &c. ut *Par.* 1. *Tit. Pœnarum. n.* 95. *& Tit. Tortura. num.* 28. diximus, ſi hoc facit cum opinione probabili; hæc enim excludit dolum, ſine quo ex communi ſententia non datur delictum, cum dolus ſit anima illius, prout ex *Boſſio Par.* 1. *Tit. Patronus. numer.* 78. adnotavimus. A pari ergo, Subditus confugiens ad majorem Prælatum ex cauſa probabiliter legitima, nulla debebit percelli pœna, quia non intervenit in tali caſu malus dolus. Et ad hoc punctum bene advertant Superiores majores in talibus caſibus; licet enim favore diſciplinæ Regularis arbitria ſua debeant dare favori Superiorum ſubalternorum, non poſſunt tamen contra rationem gravare pauperculum Subditum ad eos confugientem, & calamum quaſſatum confringere. Proinde, ſi vident illum recurriſſe ad eos ex cauſa probabili, non ſubjicere poſſunt pœnis *Apoſtatarum*, qui fugiunt *prætextu* illos adeundi; quia probabilitas cauſæ elidit rationem *prætextus*, ſine quo, non eſt locus pœnæ Statutariæ.

107 Dico amplius, quod, ſi Subditus ſit vir idiota, (ut cenſetur laicus ſimplex, Clericus juvenis, ſeu Sacerdos parum literatus) & credens ſibi licere fugere ex quavis cauſa ad Superiorem majorem ſine licentia ſubalterni, licet iſte delinqueret culpabiliter, & deberet puniri, non tamen eſſet puniendus ordinaria pœna *Apoſtatarum*, ſed alia extraordinaria. Ratio eſt, quia ut ex *Farinac quæſt.* 90. *nu.* 56. *& 58. Eliſæo. Tr.* 4. *q.* 18. *nu.* 12. *apud Paſſerin. Trib. Reg. quæſt.* 28. *art.* 2. *nu.* 48. & Nos etiam *Par.* 1. *Tit. Patronus. num.* 126. diximus, ignorantia etiamſi ſit craſſa, dum tamen excludat dolum, ſemper excuſat a pœna ordinaria, & dat locum tantum extraordinariæ. Et credulitas operantis, & opinantis ſe juſte agere, etiamſi ſit levis, temeraria, & beſtialis, & injuſta, excludit dolum; non excludit tamen a temeritate, & lata culpa, ob quam extraordinarie tantum puniendus eſt Reus. Judicis autem ſagacitati, & conſcientiæ committitur in facti contingentia examinare, & cognoſcere, an ex vera ignorantia, & credulitate, an potius ex dolo palliato peccatum ſit, & prout viderit, punire.

108 Verum circa propoſitum dubium advertendum eſt, quod allata contradictio inducta eſt a Collectore ſtatutorum, qui male compilavit *Valliſoletana*, ex quibus Statuta hæc de *Apoſtatis* deſumpta ſunt. Tolletur ergo contradictio, ſi fideliter referatur, *Stat. Valliſolet. ann.* 1593. *Tit. de Apoſtat. Orb. Seraph. Tom.* 3. *fol.* 424. quod ſic habet. *Porro gravem Apoſtaſiam dicimus; ſi quis ſine Superioris ſui licentia, & contra obedientiam ejuſdem, expreſſam, vel tacitam, (etiam ſub prætextu ad Superiores accedendi) exierit; ſed tamen non jerit; & extra obedientiam, vel triduo permanſerit: ſi vero ad Superiorem, recta quidem acceſſerit, de levi ſaltem Apoſtaſia notetur.* Senſus ergo Statuti eſt, quod, qui *ſub prætextu* recurſus exit, nec tamen vadit ad Superiorem, ſi per integrum triduum abeſt ab obedientia, ſit Reus *apoſtaſiæ* gravis: ſi autem vadit, & per triduum abeſt, incurrat tantum levem.

109 Sed quid juris, ſi non per triduum abeſt, ſed per integrum diem naturalem, nec tamen Superiorem adit? Dico, quod puniendus eſt de levi; perinde enim eſt, quod exierit ſub illo prætextu invalido, ac ſi abſolute ſine licentia abfuiſſet per diem naturalem; unde etiam puniendus eſt pœna *apoſtaſiæ* levis, ſicut etiam puniendus eſſet de leviori, & leviſſima; ſi Superiorem non adeundo, pernoctaſſet; vel intra diem artificialem ad Conventum revertiſſet. Sed ſi Superiorem adeundo, coram illo ſe ſiſtit intra diem artificialem; ſive pernoctando extra Conventum intra diem naturalem; ſive manendo extra obedientiam per integrum diem naturalem tantum, quænam pœna debetur? Dico, quod pœna levis; levior aut leviſſima reſpective ad manſionem extra Conventum; nam totum fundamentum diſpoſitionis illius Statuti eſt abſentia a Conventu per triduum, quæ in utroque caſu ſupponitur, puta, ſive jerit, ſive non jerit ad Superiorem; & attenta eadem abſentia tridui ponit eandem pœnam, puta, carcerationem per triduum, & privationem per triennium, quæ æque debetur in gravi, ac levi. Verum eſt, quod, ſi adit Superiorem, quia oſtendit aliqualem actum obedientiæ, punitur de levi; quæ tamen in carceratione, & privatione eadem eſt cum gravi; nec importat pœnam minorem, quam ſimplex jejunium, ut videbimus. Cæterum, ſi non intervenit triduana abſentia a Conventu, non incurritur determinata pœna *apoſtaſiæ* levis, aut gravis; ſed illa, quæ præciſe ſibi debetur, ratione abſentiæ independenter a *prætextu* eundi ad Superiores.

110 Quartadecima dubitatio eſt ſuper eodem quarto Statuto, & quanam pœna puniendus ſit, qui abeſt a Conventu apoſtatando, non integro triduo, ſed per biduum, & amplius?

111 Reſpondeo, quod debet carcerari per tres

dies

dies, & privari ſuffragiis per tres annos. Ratio eſt, quia, quoad carcerationem, & privationem, eadem eſt pœna in levi, ac in gravi, ut patet. Porro abſentia a Conventu in levi, eſt per completum diem naturalem, & in gravi per tres; ergo, ſive abſit per unum, ſive per duos dies, & amplius, non aliud ſibi debetur, quam Carcer triduanus, & privatio triennalis. Non debetur autem jejunium, quod præſcribitur in gravi; etenim ad incurrendam pœnam integram, & ordinariam pro gravi, requiritur, quod abſentia fuerit per triduum integrum, & completum, ut ſcribit etiam *Sanctor. de pœn. cap.* 9. *q.* 1. *V. Reſpondeo in jure fol.* 388. Nec dicendum, quod pœna non proportionatur culpæ, cum major, & minor abſentia eadem pœna percellantur. Quia lex ita præſcribit, nec debemus a lege rationem quærere, nec omnium, quæ a majoribus conſtituta ſunt, ratio reddi poteſt, ut ait Julianus. *l. Non omnium. ff. de legis. & S. C.* Non oportet proinde leges cavillari, ſed eſt ipſis humiliter obſequendum,

112 Quintadecima dubitatio ſuper eodem quarto Statuto eſt; ex quo in replicante *apoſtaſiam* gravem duplicatur pariter pœna Carceris, & privationis, & jejunii; & additur delatio caparonis per tres menſes, & privatio præcedentiæ; in triplicante vero, ultra prædictas pœnas, cadit etiam ea, quæ debetur graviori *Apoſtaſiæ*, quæritur, an talis multiplicatio pœnarum requirat, quod *apoſtaſia* fuerit replicata, aut triplicata in eodem gradu gravis, an potius ſufficiat quævis alia *apoſtaſia* levis, aut levior, aut leviſſima?

113 Reſpondeo cohærenter ad ea, quæ diximus ſupra *num.* 100. quod nempe attendendus eſt gradus *apoſtaſiæ*, quæ ſecundo, aut tertio committitur, & juxta pœnas, quæ taxatæ ſunt per eam, quando prima vice committitur, debet duplicari, aut triplicari punitio. Proinde, ſi primo apoſtatavit leviſſime, ſecundo graviter, & tertio leviori *apoſtaſia* deliquit; ſibi debetur duplicata pœna *apoſtaſiæ* gravis; & triplicata levioris. Ratio eſt, quia intantum creſcere, aut decreſcere debet pœna, inquantum creſcit, aut decreſcit malitia. Si ergo prima vice quis delinquit graviter, ſecundo leviter, tertio leviſſime, duplicanda quidem ſibi eſt pœna levis, & triplicanda leviſſima, quia in crimen *apoſtaſiæ* bis, & iterum cadit; tamen, quia minori *apoſtaſia* delinquendo oſtendit aliqualem emendationem, ideo multiplicatio pœnæ debet eſſe præciſe ſecundum gradum debitum crimini, ſecundo, aut tertio commiſſo. Sed ſi vice verſa incipit delinquere leviſſime; ſecundo leviter, & tertio graviter, juſte ſibi duplicatur pœna levis, & triplicatur gravis, quia procedendo in gravitate delinquendi, augeri ſibi pœnam meretur; & hoc debet pariter procedere, ſi primo graviter, ſecundo leviter, & tertio graviſſime apoſtataſſet; deberet enim ſibi triplicari pœna graviſſimæ, ob rationem datam.

114 Sextadecima dubitatio eſt, circa illa verba ejuſdem Statuti, *ſi tertio, & quarto in idipſum prolapſus fuerit in graviorem, vel graviſſimam pœnam incurrat*, & eſt, an in arbitrio Superioris ſit graviorem, vel graviſſimam pœnam infligere triplicanti, aut quadruplicanti *apoſtaſiam* gravem?

115 Reſpondeo, quod iſte textus eſt vitiatus a Collectore, & diſcordat a *Valliſoletano*, a quo eſt deſumptus, proinde confuſionem; & dubietatem in mentem legentis generat. Damus proinde textum genuinum, & eſt *Stat. Valliſolet. Tit. de Apoſt. Orb. Seraph. Tom.* 3. *fol.* 427. *Col.* 1. *init. Pro tertia vice, præter prædictas pœnas, de graviori puniatur. Si autem frequenter in idipſum incidere conſueverit, de graviſſima puniendus erit*; ex quibus luculenter apparet ſolutio propoſitæ dubitationis; ſi quidem tertia vice cadens in *apoſtaſiam* gravem, debet ſubire pœnas gravioris, nec poteſt Superior alias imponere ad libitum. Si autem ultra tres vices ſimiliter deliquerit, danda eſt ſibi pœna *apoſtaſiæ* graviſſimæ.

116 Dicetur forte, quod diſpoſitio hujus Statuti contradicit reſolutioni, poſitæ ſupra *num.* 113., in qua diximus, quod tertio cadens in *apoſtaſiam*, ſi tertio commiſſa ſit gravis, debeat puniri triplicatis pœnis *apoſtaſiæ* gravis; & tamen ex hoc Statuto puniendus eſſet pœnis gravioris, quæ longe ſuperant pœnas triplicandas gravis. Ad hoc dico, quod ſupra ſuppoſuimus primam, ac ſecundam *Apoſtaſiam* in genere levium, proinde ad normam tertii Statuti diximus eſſe tantum triplicandas pœnas gravis. Sed in hoc quarto ſupponitur, quod omnes tres *Apoſtaſiæ* ſint in genere gravium, & ideo tertio peccans punitur pœna gravioris, quæ longe major eſt; ita enim peccans oſtendit conſuetudinem in peccando, quæ inducitur per tres actus imo per duos interpolatos *l. Si triennio. ff. de Stat. liber. D. D. in l. De quibus. ff. de legib. Gloſſ. in cap. lotharius. in V. Appellavit.* 31. *q.* 2. Et ſicut per tria furta commiſſa fit quis latro famoſus, & ob tertium furtum ſuſpenditur, licet per duo præcedentia mortem non mereatur, ut dicit *Clar.* §. *Furtum. ℣. Sclas. tamen. & ibi Caſſane. Bald. Jaſon. Igne. Anani. Cæpoll.* & hoc ideo, quia in tertio furto punitur conſuetudo delinquendi, ita eſt in caſu noſtro, ubi per pœnam graviorem punitur conſuetudo apoſtatandi.

117 Decima ſeptima dubitatio eſt circa quintum Statutum, in quo triplicans *Apoſtaſiam* graviorem privatur perpetuo jure ſuffragiorum, & ad Carcerem annualem, vel triennalem, probationiſque ſigni delationem condemnatur. Quæritur ergo, an in poteſtate Superioris ſit, carcerare talem *Apoſtatam* ad annum, vel ad triennium?

118 Reſpondeo, hoc pariter Statutum eſſe corruptum a Collectore, ſive ab Impreſſore, ut notavit etiam *Sanctor. de Pœn. cap.* 9. *Quæſt.* 5. *℣. Reſpondeo ſecundo. ant. fin. fol.* 397. ideo reſtitui debet, juxta *Valliſolet.* 1593. *Tit. de Apoſt. Orb. Seraph. Tom.* 3. *fol.* 427. *V. Pro graviori autem*, a quo deſumptum fuit; & ſic habet. *Pro tertia vice omni ſuffragiorum jure perpetuo careat, probationiſque caputium triennio integro deferat, quo tempore ſingulis ſextis feriis diſciplinam faciat, ac humi genuflexus in Communitate pane, & aqua jejunet, ultimum locum inter omnes teneat; utenſilia lavet, & pro Carceribus Conventum habeat, ut, vel ſic Conventui adiutorio ſit, & non gravamini: nec unquam egredi permittatur, niſi publicæ proceſſionis, vel utilitatis cauſa. Sanctorus* loco citato dicit, in autographo ſuo Statuti *Valliſoletani cap.* 2. *fol.* 35., ſic habere, *& ad Carcerem annualem, vel ad triennalem probationis ſigni delationem condemnamus.* Hoc autem, ſupra, per Nos datum, jacet in *Orbe Seraphico*, in quo genuina *Valliſoletana* ex integro ſunt inſerta. In Statutis Ordinis, collectis ſub Generali *Sambuc:*, in margine ad præſens Statutum adnotatur ſic *Roman.* 1565. indicans, hoc eſſe deſumptum a Statutis illius Capituli; ſed hoc mendum eſt, nam anno 1565. Capitulum Generale fuit celebratum *Valliſoleti*, ut patet *Tom.* 3. *Orbis Seraphici fol.* 351., nec in illius Statutis aliquid de hoc reperitur: & dato etiam, quod reperiretur ita, prout dicitur in *Sambucanis*, illud fuiſſet correctum per *Valliſoletana* poſteriora de *anno* 1593. Præterea in Statutis *Valliſoletanis* (impreſſis *Venetiis* 1598. *Typis Io. Anton. Rampazzetti*, quibus uſque ad *Sambucana* citata, uſa eſt *familia Ciſmontana*) *cap.* 2. *Tit. de Apoſt. fol.* 35. *V. Pro graviori* habetur præciſe, prout ſonat *Valliſoletanum*, ſu-

pra

prædatum; & huic concordat *Chronologia Seraphica* ad unguem.

119 Quid igitur reſolvendum in hac varietate? Dico quod ſervari debet diſpoſitio Statuti *Valliſoletani*, tamquam legitimi, & triplicanti *Apoſtaſiam* graviorem non debent dari aliæ pœnæ, quam in eo expreſſæ. Non habetur autem Carcer, nec ſemeſtris, ut in reiterante Crimen idem, ut ibidem exprimitur; nec Carcer annualis, ut vult *Sanctorus* ex authographo ſuo; nec annualis, ut ſonant *Sambucana*; proinde Carceri formali locus non eſt. Ratio autem eſt, quia *Valliſoletanum* noluit in triplicante *Apoſtaſiam* graviorem, triplicare Carcerem; ſicut illum duplicat pro eo qui pro ſecunda vice deliquit, ſed ait *pro Carceribus Conventum habeat, ut, vel ſic Conventui adiutorio ſit*. Animadvertit quidem, quod ex diuturna carceratione Rei, non minus gravatur Religio, quæ alere tenetur Fratrem inutilem in ergaſtulo, quam Reus ipſe, qui ibi manens vacuus ab oneribus Religionis comedit, ſicut cæteri, non laborat, ſed dormit; ita ut aliquibus inertibus Carcer poſſit eſſe ſaltem in commoditate, ſi non in deliciis. Ut ergo Reus ex ſuo delicto non reportet commodum, ſed laboret, & ut, vel ſic Conventui adjutorio ſit, pro Carceribus Conventum habeat, hoc eſt loco Carceris formalis, novem menſium, (qui ſibi deberetur ad proportionem aliorum graduum *Apoſtaſiæ*) Conventum habeat. Dictio enim *pro*, quæ juxta Doctores *Dec. in l. 1. num. 15. C. de Sent. quæ pro eo, quod inter. Salicet. in l. ea. nu. 15. Corn. Conſ. 187. col. penult. lib. 2.* varios recipit intellectus, importat quandoque compenſationem, ſive commutationem, ut ſcribunt *Ruin. Conſ. 60. nu. 6. lib. 2. Hippol. Rimainald. Conſ. 157. num. 14. V. Tertio accedit. apud Tuſc. lit. D. Concl. 342. num. 20.* ut ſi teſtator dicat *relinquo tantum Titio pro legitima, aut pro toto eo, quod prætendere poteſt a me*; hoc eſt loco legitimæ, ſive &c., & ſic capi debet in hoc Statuto in quo *pro* Carcere Conventus datur.

120 Nec dicendum, quod talis commutatio non ſit juſta, quia non proportionatur Carcer clauſtralis cum formali; ideo teneri debet diſpoſitio Statuti *Sambucani*, ſive *Valliſoletani* allati per *Sanctorum*. Negamus enim aſſumptum, tum quia juſtum eſt, quod juri conſonat; & in jure maxime poſitivo, ut eſt hoc, non eſt ſemper quærenda ratio, ut ſupra dicebamus: tum quia in eodem Statuto exprimitur ratio talis commutationis, puta utilitas Religionis, dicendo, *ut, vel ſic Conventui adjutorio ſit*: tum quia optime proportionatur Carcer clauſtralis perpetuus cum obligatione ſuccumbendi oneribus Religionis, Carceri novem menſium formali cum exemptione a laboribus, qui ſunt cæteris Religioſis communes; imo gravior eſt hujuſmodi Carcer clauſtralis perpetuus formali novem menſium.

121 Advertendum tamen, quod *Reformati* habent Statutum cum pœnis majoribus pro hoc gradu *Apoſtaſiæ*. Apoſtatanti enim graviori pro ſecunda vice datur perpetua privatio ſuffragiorum: Carcer annualis: trimeſtre ſignum probationis: flagellatio: & amiſſio præcedentiæ: lotio utenſilium: & tandem perpetuus Carcer clauſtralis. Pro tertia autem vice dantur triremes, arbitrio Definitorii, ut patet ex *Stat. Gen. Reform. cap. 2. delli Apoſtati. num. 9.* juxta quos ipſi tenentur ferre ſententiam.

122 Decima octava dubitatio eſt circa intelligentiam Statuti *Reformati*, modo citati, ubi dicit. *La ſeconda volta ſia perpetuamente privo di voce attiva, e paſſiva; ſtia prigione per un anno; e per tre meſi porti la probatione; nel qual tempo ogni Venerdì faccia la diſciplina &c.* quæritur igitur, an trimeſtre ſigni probationis confundatur cum annua Carceratione; & de quo tempore intelligat Statutum, dum ait, *nel qual tempo ogni Venerdì &c.*, an ſcilicet appellet tempus carcerationis, an delationis ſigni probationis.

123 Reſpondeo, quod delatio ſigni probationis non confunditur, cum anno Carcerationis; ſed intelligitur ſubeunda poſt completum annum. Ratio eſt quia ſignum probationis defertur pendens a parte antica, & poſtica caputii, ut notum eſt; porro Carcer annualis, cum ſit ad pœnam, debet eſſe formalis; hic vero importat privationem caputii, & chordæ, ut habet *Textus Pract. Crim. Tit. Pœnarum. §. 4.* qui ergo non defert caputium, non poteſt ex conſequenti deferre ſignum probationis. Lex autem non fertur de caſu impoſſibili; nec illius diſpoſitio debet eſſe futilis, aut fruſtratoria; proinde oportet eam exponere, ut locus ſit adimplendæ diſpoſitioni, & ſic dicere, quod delatio ſigni probationis per trimeſtre debeat intelligi, poſtquam completus fuerit annus Carcerationis.

124 Quo ad ſecundam partem dubitationis dico, quod tempus appellatum ibi, *nel qual tempo &c.*, licet videatur referri ad tempus trium menſium, quod immediate præcedit; tamen referri debet ad annum Carcerationis. Ratio eſt, quia Carcer, prout dicebam, debet eſſe formalis; hic vero importat flagellationem, & jejunium pro qualibet ſexta feria, ut patet ex *Stat. Gen. Ord. cap. 7. §. 6. num. 15.* ergo pro toto tempore, quo manet carceratus, talis pœna debetur.

125 Decimanona dubitatio eſt circa idem Statutum *Reformatum*, ubi dicit *la terza volta ſia mandato in galera ad arbitrio del Definitorio*, & quæritur ad quid ſe extendat tale arbitrium?

126 Reſpondeo, quod non ſe extendit ad alias pœnas dandas vice Triremium; ſed tantum ad durationem pœnæ triremium omnino dandæ. Ratio eſt, quia ſi Statutum loqueretur alternative dicendo v.g. *mittatur ad Triremes, vel talis pœna ſibi detur*, utique eſſet arbitrio Judicis, ut pœnam, ſibi melius viſam in caſu congruere, imponeret; quando enim in jure, ſeu Statuto pœnæ alternative ponuntur, maxime ſi lex loquatur per verba imperſonalia paſſive, Judicis arbitrio ſtat, unam præ alia imponere, prout ex nonnullis *Gloſſis* probat *Abb. in cap. Inter cæteras. num. 5. de Reſer. & ibi Gloſſ. in cap. Sicut de Judæ. & in cap. A crapula. de Vit. & honeſt. Cler. & in cap. Fraternitatis. 34. diſt.* Sed non loquitur ita, ſed abſolute dicit, *ſia mandato alla Galera*, & cum Judex noſter non poſſit alterare pœnas Statutarias, ſive immutare, ſed teneatur præciſe pœnam a Statuto impoſitam dare, quando delictum eſt in ſuo genere perfectum, ut habetur ex *Textu*; *Pract. Crim. Tit. Applicatio §. 61. in fin.* ſequitur, quod omnino talis *Apoſtata* mittendus ſit ad triremes. Sed quia commoratio in triremibus poteſt eſſe longa, aut brevis, committitur Judicis arbitrio, penſatis delicti circumſtantiis, brevem, aut diuturnam infligere; & ſic etiam tenuit *Sanctor. de Pœn. cap. 2. Quæſt. 5. V. Ex quibus omnibus. fol. 72.*

127 Vigeſima dubitatio eſt circa clauſulam quinti Statuti, ubi dicitur, quod condemnatus ad Carcerem clauſtralem ob triplicatam Apoſtaſiam graviorem. non poſſit exire a Conventu, niſi in proceſſionibus, & pro publicis utilitatibus. Quæritur igitur, quæ nam ſint publicæ utilitates, ob quas carceratus clauſtraliter poſſit a Conventu exire?

128 Reſpondeo, quod utilitas publica dicitur eſſe illa, quæ bonum, & commodum Eccleſiæ, ſive Reipublicæ concernit, & hoc intelligitur, ſive ſpiritualiter, ſive temporaliter. Porro hæc multa habet

bet privilegia, quæ ſatis diffuſe colligit, multis more ſuo citatis, *Cardinalis. Tuſc. lit. P. Concluſ. 960. per tot. I. B. Nicola. Reg. Jur. Tom. 2. lib. 14. fol. 219. V. Publica utilitas*. Sed in caſu noſtro non credo, quod accipiatur in tota ſua latitudine, aliter ſententia lata contra Reum evaderet eluſoria, & ipſe poſſet facili negotio pœnam Statutariam elidere. Si quidem exire de mandato Superioris ad quæſtuandum; ad celebrandam miſſam; concionandum; miniſtrandum Sacramentum pœnitentiæ; aſſiſtendum infirmo moribundo, & alia ſimilia concernunt publicam utilitatem; ſicut etiam eſſe ſocius, & comitari aliquem Religioſum extra Conventum; ſi quidem intereſt Religioni, quod fratres non incedant abſque ſocio ad plura mala cavenda, & antevertendum ſcandalum, quod oritur apud ſæculares, ſi viderent fratrem abſque ſocio. Poſſet ergo hoc modo ſemper exire a Conventu damnatus ad Carcerem clauſtralem, ſi exiret ob aliquod ex recenſitis muneribus, & ſolum maneret impeditus, quando pro ſuo negotio particulari peteret exire a Conventu. Hoc vero eſſet omnino elidere pœnam delicti; nec hoc poteſt eſſe de mente Statuti.

129 Dico igitur, quod in noſtro caſu intelligenda eſt *neceſſitas* copulata cum *publica utilitate*, ita ut, ſi militet ſola *utilitas*, non vero adſit ſimul *neceſſitas*, non eſt locus diſpenſationi ad exeundum a Conventu pro Carcerato clauſtrali. Moveor a ſimili; diſpoſuit *Concil. Trident. Seſſ. 23. de Refor. cap. 14.* quod Diaconus non poſſit promoveri ad Presbyteratum, niſi per annum miniſtraverit laudabiliter in officio Diaconatus; concedit tamen Epiſcopis diſpenſare ſuper tali interſtitio, *ob Eccleſiæ utilitatem, ac neceſſitatem*. Unde advertunt plures Doctores *Roderic. Tom. 3. q. 24. art. 6. Ugolin. de Offi. Ep. cap. 26. §. 27. nu. 3. Mirand. Tom. 1. q. 38. art. 8. Concl. 4. Bonac. de Sacr. diſp. 8. q. un. Pun. 6. num. 2. Villalob. Sum. Par. 1. Tr. 11. diffic. 12. nu. 3. Hieron. Roderic. Reſol. 106. num. 22. apud Barboſ. in Trident. ſeſſ. 23. de Refor. cap. 14. num. 2.* non licere Epiſcopo diſpenſare, niſi hæc duo ſimul concurrant, puta, *utilitas*, & *neceſſitas*. Verum eſt, quod non requiritur *neceſſitas* phyſica, & abſoluta, ſed moralis tantum, & examinanda committitur judicio Epiſcopi. Pari modo dicendum eſt in caſu noſtro; & licet in *Tridentino* exprimatur *neceſſitas*, quæ non ponitur in Statuto, tamen dictat ratio, quod hæc debeat ſubaudiri, aliter, ut dicebam, ſi deberet intelligi pura *utilitas publica*, pœna lata evaneſceret. Attento maxime, quod *publica utilitas*, etiam eſt, quod crimnoſi ad aliorum metum debitas pœnas luant; unde, ſi ratione *publicæ utilitatis* aliquando diſpenſantur in pœnis, hæc debet eſſe talis, quæ vincat aliam *publicam utilitatem*, quæ vult, quod pœnæ ſubeantur; non poteſt autem illa eſſe talis, quæ hanc vincat, niſi ſibi copuletur *neceſſitas*, prout dixi. Puto autem, quod *neceſſitas* poteſt eſſe, non ſolum, quando in Conventu non ſunt abſolute alii, qui tale munus poſſent præſtare; ſed etiam, quando non ſunt alii, qui æque bene poſſent, ſicut ille, qui diſpenſatur. Ut E g., ſi deberet fieri magna ſolemnitas, & habenda concio, ſeu ſermo panegyricus, & eſſent quidem in Conventu alii Concionatores, ſed gregarii; excelleret autem, qui eſt carceratus clauſtralis; tali caſu militaret *utilitas publica* Religionis, & *neceſſitas*. Sed talis diſpenſatio commiſſa eſt prudentiæ Superioris, qui tenetur in conſcientia, cum ſit de re gravi, examinare circumſtantias, & penſare, ſi habeatur juſta cauſa diſpenſandi; & etiam raro hoc concedere; ut carceratus ſic pœnam ſentiat, & de malo facto reſipiſcat; aliter, *diſpenſatio* paſſim data, & abſque cauſa *utilitatis*, & *neceſſitatis*, eſſet Prælato culpabilis *diſſipatio*.

130 Vigeſimaprima dubitatio eſt circa clauſulam finalem ejuſdem Statuti, in qua dicitur, *quarta vice autem Apoſtaſiam hanc iterantes, ad Triremes, ac arbitrio Superioris condemnentur*, & quæritur, utrum in arbitrio Superioris ſit, ejuſmodi Reum ad Triremes damnare?

131 Reſpondeo affirmative; nec hoc contradicit reſolutioni datæ ſupra *num.* 126. in qua ſimilem dubitationem negative reſolvimus ex *Statutis Reformatis*. Quia Statutum hoc Ordinis, quod examinamus, prout jacet in *Sambucanis*, eſt vitiatum, nec concordat cum *Valliſoletano* a quo fuit deſumptum: hoc enim *Tit. de Apoſtat. Orb. Seraph. Tom. 3. fol. 427. V. Pro graviori. in fin.* ſic habet. *Quod, ſi quis adeo petulans fuerit, ut in idipſum rurſum incidere non vereatur, pro modo culpæ augeantur & pœnæ; ita ut (ſi videbitur) ad Triremes etiam mittatur*. En ergo diverſus manifeſte ſenſus. Etenim in *Sambucano* non ponuntur pœnæ iterum auctæ, aut Triremes alternative, prout dicitur in *Valliſoletano*, ſed dicitur abſolute, *ad Triremes arbitrio Superioris condemnentur*. Loquendo ſub hac forma, in qua non eſt alternativa locutio, deberet dari abſolute pœna Triremium, nec eſſet locus arbitrio Superioris, ut diximus ſupra *num.* 126. At non ſic habet Statutum genuinum, ſed loquitur alternative, proinde in arbitrio Superioris eſt, conſiderata conditione quartæ gravioris *Apoſtaſiæ* ad Triremes damnare, ſive pœnas adaugere ſupra aſſignatas pro tertio ſimiliter Apoſtatante.

132 Vigeſima ſecunda dubitatio eſt ſuper ſexto Statuto, & eſt, quomodo intelligenda ſit prima clauſula. *Qui ultra hæc, etiam habitum dimiſerit, & intra duorum menſium ſpatium reverſus non fuerit, vel etiam, non dimiſſo habitu, ultra duos menſes in apoſtaſia perſeveraverit &c.*

133 Reſpondeo, quod *Sanctor. de Pœn. cap. 9. Quæſt. 4. V. Reſpondeo ultra hæc fol. 393.* laborat in explicando illam dictionem *ultra hæc*; ſed inanis plane labor, cum talis dictio in Statuto genuino *Valliſoletano* non habeatur; & ſi haberetur, non tamen importaret gravem, ac graviorem *Apoſtaſiam*; ita ut non poſſet quis delinquere *Apoſtaſia* graviſſima, niſi prius gravem, & graviorem commiſiſſet, ut videtur ibi dicere *Sanctorus*, qui ſatis intricate loquitur; & de hac dictione dicemus infra, exponendo Statutum *Reformatum*.

134 Pariter, neque habentur in *Valliſoletano* illæ duæ dictiones *intra*, & *ultra duos menſes*, neque in ullo legitimo Statuto pro toto Ordine reperiuntur, ut facili negotio experiri poterit quicunque omnia Statuta Ordinis, ab anno 1593. ad hæc tempora luſtraverit, ſicut fecimus Nos attente legendo illa omnia collecta in *Chronologia Seraphica*, & in tertio, ac quarto *Tomo Orbis* pariter *Seraphici*. Unde neſcio, quomodo Collector Statutorum, aut unde prædicta deſumpſerit, niſi forte mutuaverit a *Reformatis*, in quibus tales dictiones, & clauſulæ reperiuntur; miror proinde, *Sanctorum* eruditiſſimum pariter, & oculatiſſimum hoc non advertiſſe. En ergo legitimum *Stat. Valliſolet. 1593. Orb. Seraph. Tom. 3. fol. 427. Pro graviſſima vero Apoſtaſia, nota, qui primo inciderit, is trimeſtri Carceri mancipetur &c.* determinando autem paulo ſupra *Orb. Seraph. T. 3. fol. 424.* gradum graviſſimæ *Apoſtaſiæ* ait, *Graviſſima vero erit, quando quis timore Dei poſtpoſito, ac ſuæ ſalutis oblitus, Religionis habitum temere depoſuerit; & extra obedientiam perſeverans, infra duos menſes culpam ſuam coram Prælato non agnoverit*. Ex quo contextu habetur, quod graviſſima tunc ſit *Apoſtaſia*, quando quis

quis *temere*, depoſito habitu, per duos integros menſes manet extra obedientiam, ſicque ceſſat omnis ratio dubitandi.

135 Sed quid juris, ſi quis non *temere*, ſed bono fine ductus, puta, ne ſcandalizaret ſæculares; ſive, ne, ut *Apoſtata* cognoſceretur a Fratribus, incarceraretur, habitum dimiſerit? ſeu quid juris, ſi habitum non dimiſerit, per bimeſtre tamen extra obedientiam manſerit.

136 Dico quod æquali modo erit graviſſimus *Apoſtata*. Ratio eſt, quia fundamentum gravitatis in hoc caſu eſt manſio bimeſtris extra obedientiam; dimiſſio vero, aut retentio habitus non facit ad punctum. Quia, ſi habitus dimittatur ex fine bono, non dimittitur *temere*; & ita non augetur malitia in delicto; & dato etiam, quod abſolute dimitteretur, non creſceret adhuc gravitas Criminis, imo minueretur: nam, ut bene ſcribit *Peyrin. de Subd. Quæſt. 1. cap. 26. ℣. Probatur primo ex d. c. Ut perículoſa*. magis pernicioſa eſt vagatio cum habitu, & magis ſcandaloſa, quam eo dimiſſo. Quia cum habitu nocet ſibi, & Religioni, eam ſuis malis actibus infamando; ſine illo autem *Apoſtata* non nocet, niſi ſibi ipſi, cum non cognoſcatur ab omnibus. Et ſic ſive dimittat, ſive retineat habitum, ſi abeſt per bimeſtre, erit *Apoſtata* graviſſimus. Unde attendendus non eſt *Sanctor. de Pœn. cap. 9. Quæſt. 4. V. Reſpondeo quarto. fol. 394.* qui vult, quod non ſimus in caſu graviſſimæ *Apoſtaſiæ*, ſi egreſſus ſine licentia, non dimiſerit habitum, nam, ut probavimus, dimiſſio habitus non auget, imo minuit crimen.

137 Vigeſimatertia dubitatio eſt, ex quo per allata Statuta præfigitur triduum pro gravi, octiduum pro graviori, & bimeſtre pro graviſſima *Apoſtaſia*; quid juris, ſi quis abeſt per dies intra triduum, & octiduum; vel intra hoc, & bimeſtre?

138 Reſpondeo, quod hoc, cum non ſit expreſſum in Statuto, remiſſum remanet arbitrio Judicis, qui, non ſolum argumento juris communis *l. Non eſt. l. Ideo ff. de legi*, ſed ejus, quod habetur ex *Textu Prac. Crim. Tit. Applicatio*. §. 60. debet ex Sacris Canonibus, & probatis legibus regulare arbitrium ſuum. Pro caſu autem propoſito luculentum habemus exemplum in *Statutis Barchinonenſibus*, quibus Regitur *Familia Ultramontana*, quæ in materia pœnarum contra *Apoſtatas*, breviori, clariori, & univerſaliori methodo procedunt, quam *Valliſoletana*, quæ ſervat *Ciſmontana*. Hæc ergo, pro *Apoſtaſia* infra tres menſes, decernunt, *Statut. Barchinonen. cap. 6. Tit. de Apoſtat. Orb. Seraph. Tom. 3 fol. 662. col. 2. V. Ordinatur*, quod *Apoſtatæ*, poſtquam fuerint abſoluti, pœna Carceris puniantur, ſecundum qualitatem fugæ, & quantitatem dierum, per quos in *Apoſtaſia* ſteterunt: ita ut, pro prima vice tot diebus in Carcere permaneant, quot extra obedientiam fuerunt, & per annum actibus legitimis privati. Pro ſecunda tempus *Apoſtaſiæ* in Carcere duplicetur, & biennio privati exiſtant, & ſine caputio, pane, & aqua tribus diebus jejunent. Pro tertia vero triplicato tempore in Carcere jaceant, & quadriennio privationem ſuſtineant; & idem jejunium ſubeant tribus diebus in hebdomada qualibet Carceris; & feriis ſextis coram Communitate flagellentur.

139 Ex his igitur habetur, quod pœna Carceris, quæ ſenſibilior, & principalior eſt, regulatur juxta durationem *Apoſtaſiæ*, ita ut prima vice, quot diebus fuit Frater fugitivus, totidem maneat Carceratus: ſecunda vice duplicetur, & tertia triplicetur Carcer ad proportionem durationis fugæ. Pari ergo modo poteſt regulare Judex arbitrium, ſi fuga fuerit plus tribus, & minus octo diebus, & dare Carcerem, juxta ſupra dictam proportionem, ſi ſecundo, aut tertio deliquerit.

140 Sed hæc regula quadrare non poteſt, ſi fuga fuerit major octo diebus, & minor duobus menſibus. Quia pro octo diebus debetur Carcer trimeſtris ex Statuto *Valliſoletano*; ſi autem fuga eſſet quindecim dierum, juxta *Barchinonem* non deberentur ſibi, niſi quindecim dies Carceris; & ſi ſecunda vice delinqueret, triginta: & ſi tertia quadraginta quinque tantum; & hoc modo, qui per plus temporis delinqueret, minori pœna plecteretur, quod eſſet maxime irrationabile.

141 Sed dicendum, quod circa Carcerem trimeſtrem, qui datur *Apoſtatæ* per octo dies, non debet augeri per hoc, quod ipſe vagaverit per plures dies, neque per menſem, aut plus, quia idem Carcer trimeſtris, ita datur in graviori, ſicut in graviſſima *Apoſtaſia*: proinde indifferenter competit pro omni caſu, in quo vagaverit ultra octo dies, & citra duos menſes. Et ita cenſendum eſt de aliis pœnis, quamvis hæc differant in *Apoſtaſia* graviſſima a graviori; tum quia, ſi non aggravatur Carcer, qui eſt principalior, bene poſſunt præſumi cæteræ non aggravandæ, cum cenſeantur, quaſi acceſſoriæ; tum quia pœnæ ipſæ *Apoſtaſiæ* gravioris ſunt ſatis rigoroſæ, ita ut poſſint optime quadrare, etiam in majori *Apoſtaſia*: tum tertio, quia interpretatione legum pœnæ molliendæ ſunt potius, quam exaſperandæ *l. Interpretatione. ff. de Pœn.* & in dubio ſemper benigniora ſunt præferenda. *l. Semper. ff. de Reg. jur. Gloſ. in Regul. 49. lib. 6.*

142 Vigeſimaquarta dubitatio eſt circa Statutum *Reformatum* in ordine ad graviſſimam *Apoſtaſiam*, in quo dicitur; *Chi oltrecciò, laſciato l' habito, non ritornaſſe nello ſpazio di due meſi; o con l' habito, non ritornaſſe dopo detti due meſi, come quello, che commette Apoſtaſia graviſſima, deve per la prima volta &c.* quæritur igitur, quomodo ſit intelligendum hoc Statutum?

143 Reſpondeo, quod clauſula illa, *nello ſpazio di due meſi*, hoc eſt *intra* duos menſes, verificatur in quocunque tempore, quod ſit ante duos menſes completos, & proinde comprehendit diem ultimum, imo horam ſecundi menſis, tanquam terminum, hæc ſiquidem dictio includit ſua extrema, & excludit ea, quæ ſunt *extra*. *Socin. Conſil. 211. init. lib. 2. Gemin. Conſ. 121. nu. 3. V. Et hoc importat apud Tuſc. lit. D. Concl. 299 n. 1. & 2. arg cap 1. de Reſt. ſpoliat. in 6.* Alia vero dictio *dopo detti due meſi*, hoc eſt *poſt*, ſive *ultra* dictos duos menſes, licet verificetur in quocunque tempore poſt duos menſes completos, tamen non ita in jure accipitur, ſed importat modicum tempus, puta ſex, aut decem dies, ut ex *Barboſ. dict. 428. apud Sanctor. de Pœn. cap. 9. Quæſt. 4. V. Reſpondeo ſecundo. fol. 394.* Senſus ergo Statuti eſt, quod, ſi *Apoſtata*, dimiſſo habitu, non revertatur, antequam duo menſes a ſua fuga ſint completi; ſive retento habitu, per ſex, aut octo, aut decem dies, poſt duos menſes exactos, non redierit, judicetur commiſiſſe *Apoſtaſiam* graviſſimam.

144 Quid autem, ſi, habitu non dimiſſo, non rediret intra bimeſtre? Dico, quod nil minus eandem *Apoſtaſiam* incurreret; ſi quidem non redeundo, habitu non dimiſſo, intra duos menſes; & redeundo, habitu non dimiſſo, poſt duos menſes, perinde eſt. Sed ſi per plures, quam decem dies poſt duos menſes, (puta, per quatuor, ſeu ſex menſes, aut annum, vel annos) reverſus fuerit, quid juris? Dico; quod nil minus eſt *Apoſtaſia* graviſſima, & extraordinaria, cui Statuta noſtra non aſſignant pœnam, ſed relinquunt arbitrio Judicis, qui in hoc ca-

ſu

ſu poteſt regulare Carcerem juxta diſpoſitionem Statuti *Barchinonen.* de quo diximus ſupra *num.* 136. alias vero pœnas proportionabiliter.

145 Vigeſimaquinta dubitatio eſt circa ſeptimum Statutum, poſitum ſupra *num.* 62. & eſt quando nam *Apoſtaſia* gravis, aut levis contrahatur, per hoc, quod aliquis vadit ad alium locum; vel per aliam viam, quam ſibi liceat per obedientiam, vel excedit tempus ſibi præſcriptum; vel itineratur ſine ſocio.

146 Reſpondeo, quod ad contrahendam in propoſitis caſibus *Apoſtaſiam*, prout bene advertit *Sanctor. de Pæn. cap.* 9. *q.* 3. *V. Reſpondeo ubi. fol.* 390. requiritur, quod Religioſus peccet mortaliter. Peccatum autem mortale eſſe non poteſt, niſi transgreſſio obedientiæ ſit gravis; interveniat dolus; & non habeatur licentia tacita, præſumpta, ſive interpretativa; ſive non adſit neceſſitas, quæ locum faciat Epichejæ. Omnia hæc ſupra explicata ſunt; ſupereſt ſolum declarare, quando nam interveniat tranſgreſſio gravis in ſupra propoſitis caſibus.

147 Dico igitur, quod parva diſtantia loci, ad quem ſe confert Religioſus, ab illo loco, ad quem pergit ex obedientia; itemque directi itineris, a quo detorquet, eundo per aliam viam, menſurari debet a quantitate itineris, ſibi indulti ab obedientia; ita ut, ſi iret ad locum, diſtantem a loco, ad quem ex obedientia vadit; ſive divertat a recta via, per ſextam tantum partem itineris, ſuper quo habet licentiam Superioris, dicenda eſſet parva diſtantia, ratione cujus non incurritur *Apoſtaſia*, ut tenet etiam *Sanctor. loc. cit. circ. med. fol.* 391. & ita, qui haberet obedientiam eundi ad locum, diſtantem per 18. milliaria a Conventu, & hic pergeret ad alium locum, diſtantem a primo per tria milliaria; aut per idem ſpatium deflecteret a recta via, non poſſet ut *Apoſtata* condemnari. Ratio eſt, quia talis diſtantia in comparatione itineris, quod peragit cum obedientia, eſt parvitas materiæ.

148 Pari modo, & ex eodem principio reſolvitur tertium membrum dubitationis; quantitas enim exceſſus temporis ab obedientia indulti eſt relative ad quantitatem ejuſdem temporis; proinde cenſenda erit levis, aut gravis per comparationem ad tempus ipſum. Si ergo exceſſus non ſit ſupra ſextam partem temporis aſſignati, erit cenſendus exceſſus modicus, & parvitas materiæ, & non culpabilis; ut ſi obedientia eſſet quindecim dierum, exceſſus duorum cum dimidio eſſet modicus, prout etiam habet *Sanctor. l. cit. in fin. fol.* 393. qui etiam, & bene addit, quod talis modicitas exceſſus non debet cenſeri, ita præciſa, ut non ſit locus diſcretæ ampliationi, perpendendæ a prudentis Judicis arbitrio.

149 Quantum vero ad ultimum membrum dubitationis, hoc concernit alias diſpoſitiones Statutarias, quæ habentur in *Stat. Gen. Ord. cap.* 3. §. 7. *nu* 1. 4. & 5. in quibus cavetur, ne fratres exeant a Conventu ſine ſocio, & hoc ſub pœna gravi, etiam Carceris; ne per Civitates, & loca, ubi ſunt noſtri Conventus vadant, niſi aſſociati, ſub pœna pariter *Apoſtaſiæ*; & ne ſine ſocio iter faciant, abſque Generalis indulto, non dando, niſi rariſſime, & ex magna neceſſitate, & hoc itidem ſub pœna *Apoſtaſiæ*, ipſo facto incurrenda. Dico igitur, quod prima, & ſecunda diſpoſitio ex recenſitis reincidunt in idem; & ad hoc, quod fiat locus pœnæ gravi, etiam Carceris, oportet, quod culpa itidem ſit mortalis; pœna enim, & culpa debent commenſurari, & gravia in Religione cenſentur delicta, quæ culpam mortalem continent, ut alibi habet *Textus. Pract. crim. Tit. delictorum.* §. 2. quod pariter dicendum eſt de pœna *Apoſtaſiæ*. Excuſare ergo debet a pœna tali omne id, quod excuſat a gravitate delicti, puta, parvitas diſtantiæ a Conventu, temporis brevitas; urgentia negotii, quæ exigit celeritatem; paucitas fratrum in Conventu; aut difficultas inveniendi ſocium; neceſſitas; & ſimilia, quæ diſcutere debet prudens Superior, qui non poteſt pronunciare de Crimine, niſi evidenter conſtet de dolo, aut lata culpa, aut manifeſto contemptu legis, ex vulgatis juribus.

150 Circa itinerantes autem, & venientes ad Conventum ſine ſocio, habetur etiam *Stat. Gen. Reform. cap.* 8. *num.* 34. ita ſonans, *Siano dichiarati Apoſtati quelli, che camineranno ſenza compagno; e ſe non moſtreranno la fede autentica dove, e come l'habbiano laſciato, ſiano dalli Guardiani, dove arrivano, aſſoluti per Apoſtati.* Multas rationes, & eruditiones cumulat *Sanctor. Comment. cap.* 3. *Stat.* 20. *fol. m.* 269. quare Fratres debent incedere aſſociati. Tamen a pœna Statuti excuſat omne id, quod excuſat a gravitate delicti, prout diximus numero Superiori. Major autem eſt difficultas ex Statuto *Reformato* citato. Dantur enim frequenter caſus, quod hoſpites veniant ad Conventum, cum litteris quidem obedientialibus legitimis, & in illis aſſignato ſocio nominato, ſive occurrente, ſed tamen veniunt ſoli; nec habent atteſtationes authenticas ſeparationis a Socio, quas præſcribit Statutum. In caſu ergo quid agendum a Guardiano?

151 Reſpondeo, quod in omni caſu poſſunt occurrere circumſtantiæ impoſſibiles cum obſervatione Statuti; & tunc, ſi hoſpes abſolveretur ab *Apoſtaſia*, gravaretur, & fieret maxima injuſtitia. Si enim in obedientialibus aſſignatur ſocius nominatus, potuit hic divertere a ſocio ſine culpa ſua, & quia ſeparavit ſe ab illo in via, campo, ſylva, tranſitu fluminis, & hujuſmodi locis, (in quibus, cum deſint teſtes, non poteſt haberi præſcripta atteſtatio) per hoc gravi pœna *Apoſtatarum* debeat plecti? hoc iniquum eſt. Si vero obedientiales ſint cum Socio occurrente, & tempore aſſignato, & iſte non habet ſocium, quia nullus ſibi occurrit, nullo modo eſt in culpa, ſi ſolus ambulat. Etenim, ſi vult occurrentem ſocium expectare, expirat tempus aſſignatum, & ſi ambulat ultra tempus limitatum, punitur, ut *Apoſtata*, ut dictum eſt ſupra *num.* 148. Quoquo ergo ſe vertat, erit plectendus & hoc abſque culpa, quod eſt intolerabile, & contra rationem, ſi quidem nulla lex poteſt obligare ad impoſſibile. *l. Ea quæ. l. Culpa. ff. de Reg. jur. l. Impoſſibilium ff. eo. cap. Nemo. eo. tit. in* 6. Et ideo tale Statutum in deſuetudinem abiit, videntibus, & tacentibus Superioribus.

152 Quid autem, ſi vellet Guardianus rigorem Statuti ſervare, ex eo quod duo hoſpites veniunt ad Conventum ſeparati; mediante, inter adventum unius, & alterius, uno, aut pluribus diebus? poſſet ne ambos ab *Apoſtaſia* abſolvere, an unum tantum, & quemnam?

153 Reſpondeo, quod reſolutio eſt implexa difficultatibus, ob varias circumſtantias, quæ poſſunt accidere *Sanctor. de Pæn. cap.* 9. *Quæſt.* 3. *V. Reſpondeo ubi. circ. med. fol.* 392. opinatur, poſſe ambos puniri, ut *Apoſtatas*, quia uterque tranſgreditur Statutum, & præſumptio ſtat pro Statuto contra utroſque. Sed hoc non eſt verum, nam pœna ordinaria non poteſt imponi, ob probationem præſumptivam, ſed requiritur plena probatio, ut *Par. p. Tit. Sententia. num.* 75. alias probavimus. Ad plus ergo deberet eſſe pœna extraordinaria, quæ in hoc caſu deberet eſſe minor carceratione.

154 Tamen ſuppoſito tanquam vero principio hoc, quod nempe Religioſus inferior debet ſe con-

formare in itinere Religioſo majori Socio ſuo, apud quem debent ſervari litteræ obedientiales, & qui debet dirigere iter, poteſt tamen inferior rationabiliter, & inculpabiliter non obedire illi, & ſeparare ſe ab illo: nam poteſt hic velle deflectere a rectitudine itineris ultra licitum: ſive pernoctare in domo meretricis ad ſcortandum; aut aliud prohibitum intentare, in quo non tenetur ſocius ipſi obſequi. Caſu ergo, quod unus poſt alium, ut præfertur, ad Conventum veniret; & quiſque illorum culpam ſeparationis in ſocium reciproce refunderet, nec eſſet locus ullæ probationi, præter illorum aſſertionem; non poſſet Guardianus (ſalva juſtitia) aliquem illorum ordinaria pœna punire. Quia licet de neceſſitate unus ſit Reus, qui non debet eſſe impunitus; tamen alius erit innocens, qui non debet ullo modo puniri; & melius eſt, quod Reus vadat impunitus, (qui tamen aliquando punietur a Deo) quam quod innocens condemnetur *l. final.* §. 2. *C. de His qui latro*. Quod, ſi ex propriis dictis cognoſceretur, neminem eſſe totaliter culpapilem, nec totaliter innocentem, poſſet infligi pœna extraordinaria ambobus; ratione criminis, de quo eſſent partialiter culpabiles; ſi tandem legitimis documentis plene probaretur in aliquo, cauſa injuſta ſeparationis, deberet pœna Statutaria percuti.

155 Vigeſima ſexta dubitatio eſt circa Statutum Generale Ordinis, *cap.* 2. §. 8. *num.* 19. *&* 20. quo decernitur, ne Guardiani extra limites ſui Conventus poſſint mittere, ſine ſpeciali licentia Provincialis, ſub pœna privationis Superiori mittenti, & Subdito de pœna levis *Apoſtaſiæ*; neve Provinciales poſſint mittere, niſi ad viciniores Provincias, & hoc ex cauſa publicæ, vel gravis neceſſitatis, ſub pœna Provinciali ſuſpenſionis ab officio, Subdito autem *Apoſtaſiæ* gravis, quæritur igitur, utrum talis diſpoſitio ſit ſervanda univerſaliter?

156 Reſpondeo quod non. Quia dari poteſt caſus neceſſitatis, ſive publicæ, ſive privatæ, ratione cujus poteſt Superior legitime præſumere, quod, ſi Provincialis, aut Generalis eſſent præſentes, concederent facultatem mittendi extra limites ſuæ quæſtuationis, ſive ultra Provincias contiguas, Guardiano, & Provinciali reſpective. Unde ex tali licentia præſumpta non dicerentur mittere fratres cum malo dolo, neque non eſſet locus pœnæ, cum non ſit locus delicto.

157 Pariter nullo modo eſſet puniendus Subditus, qui ſimpliciter obediret Superiori mittenti. Ipſe enim tenetur ex præcepto Regulæ obedire Superiori in omnibus, quæ non ſunt contra Deum, & animam, nec tenetur ipſe ſcire, an Superior habeat authoritatem mittendi, nec ne, ſed debet præſumere de Superiore, quod non jubeat, niſi juſta: imo quamvis eſſet dubius de authoritate Superioris, adhuc illi tenetur obedire, pro ut dicunt communiter Doctores *Sanchez. in Decal. lib. 6. cap. 3. nu. 4. Miranda Manual. Tom. 4. q. 26. art. 6. Roderic. Tom. 3. Quæſt. 19. art. 4. apud Peyrin. de Subd. Q. 1. cap. 7. V. Dico quarto*; ſi ergo non peccaret, ita obediendo, ſequitur, quod nullo modo poteſt luere pœnas *Apoſtaſiæ*, quæ, ut diximus, debet eſſe cum culpa mortali, ad hoc, quod poſſit ordinaria pœna puniri.

158 Relinquitur ergo, quod tunc eſt locus pœnæ a Statuto ſancitæ, quod nulla extante legitima cauſa mittendi; neque ulla militante licentia præſumpta, ſive interpretativa, Superior ſive localis, ſive Provincialis mittit ultra terminos ſibi præſcriptos. Pœna quidem Superiori mittenti, non autem Subdito miſſo, ſi iſte mere paſſive ſe habuit, & ſimpliciter obedivit. Si vero Subditus cauſa eſt talis miſſionis; & licet ſciat, Superiorem mittere non poſſe, tamen precibus importunis, ſive interpoſita authoritate potentium, maxime ſæcularium, extorſerit potius, quam obtinuerit licentiam, tunc debet ipſe puniri, quia ſcienter tranſgreſſus eſt Statutum, & in dolo fuit, ita eundo. Sed etiam puniri debet Superior, qui ſtrenue non ſe geſſit in munere ſuo, ſed ob privatos fines, ſive ad captandam benevolentiam potentium, commiſit contra leges. Et ita debet accipi Statutum, ut rationi cohæreat.

159 Vigeſima octava dubitatio eſt circa aliud Statutum Ordinis *cap.* 2. §. 8. *num.* 23. concernens *Apoſtatas*, in quo ordinatur, quod Superiores Provinciales, ac locales moneant Generalem, ac Officiales Curiæ de *Apoſtaſia* commiſſa a propriis Subditis, & non retineant *Apoſtatas* externos; ſed abſolutos, datiſque teſtimonialibus datæ abſolutionis ad proprias Provincias remittant; & hoc ſub pœna privationis officiorum ſuorum, quæritur ergo, quomodo intelligendum ſit hoc Statutum?

160 Reſpondeo, quod commonere Provincialem de fuga *Apoſtatæ* de ſui familia, ſpectat ad Superiorem localem: monere autem Generalem, & Officiales Curiæ, incumbit Provinciali. *Apoſtatæ* autem ad longum tempus non poſſunt retineri, neque a Guardiano in ſuo Conventu, neque a Provinciali in Provincia, ſed cum litteris teſtimonialibus ſuæ abſolutionis debent ad ſuas Provincias dirigi; & hæc omnia *Sanctor. de Pœn. cap.* 9. *Quæſt.* 10. *per*.

161 Sed difficultas eſt circa modum abſolutionis dandæ a Superiore locali. *Sanctor. loc. cit. V. Reſpondeo tertio*, *fol.* 409. vult, quod, poſtquam advenerit *Apoſtata*, conjiciatur in Carcerem per tres dies; poſtea abſolvatur in Communitate Fratrum, juxta formam in Statutis præſcriptam: & poſtea dimittatur ad propriam Provinciam, in qua luere debet reliquum pœnitentiæ juxta gradum Apoſtaſiæ; dicitque talem Carcerationem eſſe pro leviſſima *Apoſtaſia*, quæ ſupponitur omnibus aliis gradibus.

162 Sed, ſalva tanti viri reverentia, talis doctrina univerſaliter, & pro omnibus *Apoſtatis* accepta, eſt falſa, quia tres dies Carceris non ſunt pro *Apoſtaſia* leviſſima, ut ipſe dicit, ſed pro levi, ut patet ex Statuto dato ſupra *num.* 58. Si ergo advenerit *Apoſtata* Reus de leviſſima, aut leviori, non poterit ſibi dari illa triduana Carceratio. Prætera hæc, vel ſibi datur in pœnam *Apoſtaſiæ*; vel ut quid eſſentiale ad formam abſolutionis præſcriptam a Statuto. Non primum, quia, ut habetur ex *Stat. Valliſolet. cap.* 1. *Tit. de Apoſt. V. Quibus peractis*, pœna debet imponi, poſtquam abſolutio fuerit data. Non ſecundum, quia in Statutis, nec Ordinis, nec *Reformationis* habetur talis Carceratio prævia ad abſolutionem; ſed tantum præſcribitur, quod *Apoſtata*, ſine chorda, & caputio, poſt flagellationem per integrum *Miſerere* coram fratribus, capitulariter congregatis, abſolvatur, ut patet ex Statutis *Neapolitanis* 1590., *Valliſoletanis* 1593. *Roman.* 1603. *&* *Sambucanis* 1658. *Orb. Seraph. Tom.* 3. *fol.* 389. Præterea carcerare formaliter, & ad pœnam, ſpectat ad totum Diffinitorium, ut probavimus *Par. p. Tit. Pœnarum*. *num.* 75. non ergo hoc poterit Guardianus cum *Apoſtata*; neque poteſt carcerare ad cuſtodiam, niſi adſit ſuſpicio fugæ in Reo; & ita cum in *Apoſtata* ſponte revertente non poſſit militare ſuſpicio fugæ, ſequitur, quod nec ad cuſtodiam poſſit illum carcerare. Ob iſtas rationes cogimur retractare, quod ſcripſimus *Par.* 2. *Sect. final. num.* 60. *&* *ſequentibus* circa abſolutionem *Apoſtatarum* dandam a Guardianis, in qua inconſiderate ſequentes *Sanctorum*, loco proxime citato, & obſervantes praxim *Procuratoris*

Ce-

Generalis, præſcripſimus triduanam Carcerationem formalem. Sed re melius penſata, ac funditus examinata, cogimur mutare ſententiam.

163 Dico ergo, quod, aut *Apoſtata* ſponte revertitur ad Conventum, & petit abſolvi; aut ipſe, habitu ſive dimiſſo, ſive retento, vagatur, ſcandalizando Religionem, & ſæculum, & captus a Superiore locali ad Conventum ducitur. Si primum, Guardianus nullo modo poteſt eum incarcerare; quia non ad Cuſtodiam; cum enim ſponte, & pœnitens reverſus ſit, non intrat in eo ſuſpicio fugæ, ob quam ſolam poteſt dari Carcer ad cuſtodian, ut alias diximus. Non ad pœnam, quia hanc infligere ſpectat ad totum Diffinitorium, procedendo per ſententiam declaratoriam. Si ſecundum, habent quidem Guardiani, cæterique Superiores obligationem carcerandi hujuſmodi *Apoſtatas* & in caſu neceſſitatis, etiam cæteri fratres hoc poſſunt; prout ſonat *Stat. Gen. Ord. cap. 2. §. 8. n. 20. & Stat. Ge. Ref cap. 2. telli Apoſt. n. 22.* ſed iſta eſt Carceratio ad cuſtodiam quæ non limitatur ad triduum, nec eſt in ordine ad abſolutionem; ſi quidem debet Superior localis tenere Reum carceratum, donec Provincialem admoneat ſicut de cæteris, qui carcerantur ad cuſtodiam, diximus in prima Parte. Abſolutio vero publica debet dari juxta formam a Statuto præſcriptam, & hoc quamprimum, poſtquam captus fuerit; ne diutius maneat in malo ſtatu extra gremium Eccleſiæ; ut habetur expreſſe in Statuto *Romano 1603. in Orbe Seraph Tom. 3. fol. 590. col. p.* ſic cantante. *Cum Apoſtata quamprimum appulerit ad Conventum quempiam, abſque mora abſolvatur ab excommunicatione in forma canonica &c.* Et ex his concluditur, quod Carceratio non debet eſſe indifferenter cum omnibus *Apoſtatis*: ſed tantum cum actualiter fugitivis, & per vim deprehenſis: & non debet eſſe formalis, & ad pœnam, ſed ad puram cuſtodiam.

164 Dicetur contra hæc, quod conſuetudo *Procuratoris Generalis*, ſive *Ordinis*, ſive *Reformationis* eſt, quod *Apoſtatæ* quivis, ſive revertantur ſponte, ſive per vim capiantur, carcerentur formaliter per triduum, & poſtea abſolvantur: ergo allata praxis *Sanctori* habet fundamentum, ſi non in Statutis, ſaltem in conſuetudine *Procuratoris Generalis*, qui eſt Judex Ordinarius *Apoſtatarum*, & ad ejus inſtar procedere debent cæteri Superiores. *Stat. Gen. Refor. cap. 8. num. 66.*

165 Reſpondeo, quod tempus Carcerationis *Apoſtatarum* eſt arbitrarium *Procuratori Generali*, ut patet ex *Stat. Gen. Refor. loc. cit.* unde poteſt, vel nulliter, vel citra, vel ultra triduum incarcerare; porro in actibus voluntariis, & mere facultativis non inducitur conſuetudo, *Dec. Con. 214. col. 3. in prin. & Conſ. 437. Tuſ. lit. C. Cnc. 812. per tot.* & dato etiam, quod illa exiſteret, non tamen ſequeretur, quod cœteri Superiores tenerentur eam ſequi, cum Officium *Procuratoris Generalis* longe ſit diverſum ab aliis Prælaturis, maxime localibus, qua diverſitate ſtante, non poteſt fieri legitima illatio. Quod, ſi *Procuratores Generales* talem Carcerationem præmittunt abſolutioni, hoc non faciunt eoquod ſpectet ad formam abſolutionis, ut quid eſſentiale; (etenim ſibi bene viſos abſolvunt, abſque ea, & etiam non publice, ſed inter privatos Cellæ Procuratoriæ parietes), ſed quia ut plurimum *Apoſtatæ* petentes Urbem, ſunt graſſimi, aut graviores, ac impetrare ſolent a *Sac. Pœnitentiaria* condonationem pœnarum; ideo optimo conſilio *Procurator* illos formaliter incarcerat, ut tales ſcandaloſi delinquentes non evadant taliter impuniti. Ex his ergo concluditur, quod tal practica carcerandi ante abſolutionem, nec poteſt quadrare univerſaliter pro omni *Apoſtaſia*, neç valet ad alios Superiores extendi.

166 Quod, ſi forte ab aliquibus Superioribus talis Carceratio fuit practicata, quia ſequuti ſunt doctrinam *Sanctori*, hoc non debet inducere conſuetudinem contra rationem, & legem; neç enim unius Doctoris lapſus potius, quam doctrina poteſt ſtatuere jus, quod debeat ab aliis obſervari. Erravit *Sanctorus* in aſſignanda Carceratione ad Arctationem, dum hæc, ut ex Statutis Ordinis *Par. p. Tit. Tortura. num. 13.* probavimus, illam minime includit; & errorem illius multi ſunt ſequuti. Erravit pariter in hac triduana Carceratione ante abſolutionem ab *Apoſtaſia*, dum in nulla Conſtitutione Ordinis præſcribitur, & habuit forte in hoc multos ſequaces, quorum unus etiam ego fui. Sed modo indagata veritate, ac errore detecto, corrigi debet, quod male factum, ſcriptumve fuit.

167 Vigeſimanona dubitatio eſt circa aliud Statutum Ordinis *cap. 2. §. 8. num. 35.*, in quo decernitur, quod Capitulum Provinciale poſſit diſpenſare, medietate pœnitentiæ jam peracta, cum *Apoſtata, ubi perſonæ qualitas, & emendationis ſigna ſuadeant*. Quæritur quomodo debeat intelligi tale Statutum?

168 Reſpondeo, quod hoc Statutum Ordinis reperitur ſolum in *Sambucanis*; & ibi ad marginem citatur *Romanum 1632.* ſed hoc eſt mendum, ne dicam mendacium, ſi quidem in Statutis, in citato Capitulo, quæ per extenſum ſunt inſerta in *Orb. Seraph. Tom. 4. a fol. 42. & ſeqq.* nec verbum de hoc habetur. Suſpicor deſumptum fuiſſe a *Reformatis*, in quibus ſimile reperitur; ſed etiam adulteratum eſt hoc in ſenſu, juxta quem loquitur *Reformatum cap. 2. num. 29.* quod ſic cantat: *Finalmente per reprimere l'audacia delli Apoſtati, ordiniamo, che niuno ſtato Apoſtata poſſa eſſere aſſonto ad officii dell' Ordine, ſe non ſarà lodevolmente viſſuto, dieci anni dopo l' Apoſtaſia. Che ſe in qualche Padre di qualità, dopo la metà della penitenza, pareſſe uſarli miſericordia, ſi concede potervi diſpenſare il Capitolo Provinciale con la maggior parte delli voti ſegreti.* Ex quo contextu habetur manifeſte, quod Statutum loquitur præciſe de privatione vocis paſſivæ ad Prælaturas, quam debet ſubire per decennium; non vero reſpectu Carceris, aut aliarum pœnarum corporalium.

169 Sed *Statutum* Ordinis *Sambucanum*, poſtquam cœteras pœnas *Apoſtatarum*, de quibus hucuſque dictum eſt, recenſuit, ita habet. *Tandem Apoſtatas omnes, etiam poſtquam redierint: ad aliquod officium, niſi per decem annos, poſt Apoſtaſiam, laudabiliter, & religioſe vixerint, promoveri non poſſint. Poſſit tamen his pœnarum generibus, ubi perſonæ qualitas, & emendationis ſigna ſuadeant, medietate pœnitentiæ jam peracta, Capitulum Provinciale per ſuffragiorum ſecretorum majorem partem diſpenſare.* Ex quo patet, quod hoc Statutum, toto Cœlo differt a *Reformato*, ſupra notato; illud ſiquidem loquitur manifeſte de diſpenſando *Apoſtata* ſuper privatione decennali vocis paſſivæ, *dopo la meta della penitenza*, hoc eſt poſt adimpletum dimidium durationis talis privationis; hoc vero comprehendit omnes univerſaliter pœnas, *Apoſtaſiæ* debitas, dum dicit, *in his pœnarum generibus* innuens poſſe Capitulum Provinciale illas omnes pro medietate dimittere. Sed hoc falſum eſſe, manifeſte patet ex hoc, quod Capitula regulariter non fiunt, niſi de triennio in triennium; dum ergo ordinat Statutum, dimiſſionem pœnæ faciendam a Capitulo, peracta media pœnitentia, ſupponit, quod pœna, quæ debet diſ-

penſari, tantum duret, quod, illius medietate peracti, Capitulum fiat; aliter non erit locus diſpenſationi. Sed, ſi *Apoſtaſia* fuerit leviſſima, aut levior, tum quoad Carcerationem, tum quoad privationem ſuffragii, tranſibit integrum tempus pœnæ, antequam tempus Capitulare adveniat, & ita tales *Apoſtatæ*, minus culpabiles cæteris, non poterunt frui hoc beneficio legis. Pariter quoad Carcerem, etiam in *Apoſtaſia* graviſſima, non poteſt dari caſus niſi per accidens, quod celebretur Capitulum, medietate pœnitentiæ Carceris jam peracta; & abſurdum eſt, quod feratur lex, quæ poſſit habere locum in caſu accidentali tantum, & ut in pluribus evadat inutilis. Et tandem medietas pœnitentiæ debet eſſe medietas omnium pœnarum, puta, Carceris, privationis ſuffragiorum, delationis caparonis, privationis præcedentiæ &c. juxta gradum *Apoſtaſiæ*. Si ergo ad hoc, quod Capitulum poſſit diſpenſare, oportet, quod jam peracta ſit medietas pœnitentiæ, neceſſe eſt, quod expleta ſit etiam medietas temporis privationis ſuffragiorum, quæ longior eſt cæteris pœnis ſed medietas hujus longe ſuperat integram durationem aliarum, ut patet conſideranti; igitur medietas aliarum non erit diſpenſabilis per Capitulum.

170 Relinquitur ergo, quod verus ſenſus citati Statuti eſt, quod, tranſacto quinquennio ab abſolutione ab *Apoſtaſia*, ſi fuerit Reus Pater qualificatus, puta, ob excellentiam doctrinæ, ſive ob publicam exiſtimationem, maxime apud ſæculares; ſive ob gradus honorificos, aut Prælaturas adminiſtratas: & ultra hoc dederit ſigna emendationis, puta, devote, ac Religioſe vivendo, humiliter, & patienter ſupportando privationem, nec quærendo diſpenſationem, ut bene adnotat *Sanctor. de Pœn. cap.* 9. *Queſt.* 13. ℣. *Reſpondeo primo. fol.* 415. poterit Capitulum Provinciale diſpenſare, ea ſervando, quæ diximus, circa hoc, ſupra a *num.* 46.

171 Trigeſima dubitatio eſt circa id, quod ſpectans ad hanc materiam habetur in Textu. *Pract. crim. Tit. Applicatio*. §. 27. qui ita diſponit. *Qui ſuper habitum Regularem, vel (eo dimiſſo) ſæculares, vel alias quaſcunque veſtes induerit, ad recitandas comœdias, vel alias tales larvatas repræſentationes, quacunque ex cauſa, vel occaſione, & quocunque in loco, eſt eo ipſo ſuſpenſus; & gravius, Carcere, privatione officii, vel ſuffragiorum jure a Superioribus puniendus*. Quæritur igitur, quando pœnis hic contentis, locus ſit?

172 Reſpondeo, quod de jure communi *cap. Cum decorem. de Vit. & boneſt. Cler. Concil. Toletan.* 22. *cap.* 19. *Concil. Mediolan.* 1. *Tit. de Actio. & repræſentatio*. prohibitum eſt repræſentationes, etiam ſacras intra Eccleſias permittere, maxime, ſi per Clericos, ac alios Eccleſiaſticos fiant. A fortiori ergo dicendum eſt de ſcænicis ſpectaculis prophanis. Quod, ſi Clerici per plures Canones *cap. Non oportet. il 2. de Conſecr diſt.* 5. *cap. Concil. Laodicen. cap.* 54. *Concil. Lucen.* 2. *cap.* 60. *lauræ. Epit. V. Spectacula.* vetantur intereſſe, ubi illa fiunt, a fortiori vetitum illis eſt, mimum agere, & hiſtrionicam artem, quæ etiam juxta leges ſæculares *l.* 3. *C. de Re milit. l.* 1. *ff. de His. qui not. infam.* infamis eſt, exercere. Cohærenter ergo canonicæ diſpoſitioni ſancitum eſt hoc Statutum.

173 Verum eſt, quod antiqua hæc ordinatio per ſubſequentes abuſus immutata eſt; quibus conniventes, ac propria præſentia quodammodo approbantes Prælati majores Eccleſiaſtici effecerunt, quod illa abrogata ſit. Paſſim enim videmus, Clericos, ac etiam Sacerdotes in Scæna repræſentare ſpectacula, non tantum ſacra, ſed etiam prophana: adſtantibus, & videntibus Epiſcopis, & etiam in ipſa Urbe, in qua hæc ſcribimus, in facie *Pontificis Summi*, hæc ſcientis, & non prohibentis; ac intereſſentibus ex Majoribus Eccleſiæ Prælatis violaceis, ac purpuratis. Et hinc puto, factum eſſe, quod etiam inter Regulares talis abuſus irrepſerit. Scientibus enim, permittentibus, & quandoque promoventibus Superioribus Generalibus, tempore baccanalium, per Religioſos repræſentationes fiunt, etiam prophanæ, (non tamen inhoneſtæ) nec ob hoc quiſquam pœnis Statutariis vapulavit.

174 Talia ſpectacula exhibere, maxime, ſi ſacra ſint, aut ſalten moralia, & ab iis abſit ſcurrilitas, ſatyricus, & inhoneſtus ſermo; & retenta ſub veſtibus ſæcularibus forma habitus Religioſi, non eſt malum; hoc enim fit ad honeſtam ſpectantium recreationem; ad exercitium virtutis, ad incitandos animos in amorem Dei, repræſentando hiſtoriam aliquam ſacram, ſive alicujus *S. Martyris* paſſionem; ſeu alicujus magni peccatoris pœnitentiam, ac converſionem; & ſummopere confert juventuti, quæ ad exerctium prædicationis anhelat; nihil enim magis confert ad familiariter concionandum, & apte ſociandum geſtum manus, ac corporis cum verbis, quam exercitium recitandi in talibus repræſentationibus. Si ergo aliquis Religioſus, ut præfertur, recitet intra Clauſtra, & non interveniant ſæculares, nullas debet pœnam incurrere, cum in hoc ſenſu Statutum abrogatum ſit per contrarium uſum; & ſic etian tenet *Paſſerinus de Stat. hom. q.* 187. *art.* 2. *n.* 356. *circa med.*

15 Dicendum ergo, tunc committi contra legem, & locum eſſe pœnæ Statutariæ, quando Religioſus extra Clauſtra, maxime tempore baccanalium, dimiſſo habitu, larvatus incederet per Urbem, ſive locum, ſaltando, cantando, aut ineptias, aut ſcurrilitates, vel inhoneſta, obſcænaque verba dicendo: vel prodiret in Scænam ad recitandam comœdiam, maxime turpem; ſive hoc faceret intra Clauſtra, invitatis ad hoc ſpecialiter ſæcularibus. Ratio eſt, quia prædicta ſunt ex ſe aliunde prohibita; nullo fine bono ſunt cohoneſtata, ſcandalum generant inter ſæculares, ac Religioſum, & ipſius Ordinem reddunt contemptibilem. Pœnæ quidem ſupradictæ graves ſunt; proinde applicari non poſſunt, niſi delictum ſit grave, peccatumque ſit mortaliter; & cum recitando ſacras, aut morales repræſentationes modo, quo dictum eſt *numero ſuperiori*, non interveniat culpa lethalis, conſequenter non eſt locus prædictis pœnis Statuti. Secus eſt, ſi delinquatur mortaliter in recitando, prout paulo ſupra diximus; tunc enim ſunt infligendæ pœnæ ad exigentiam, & gravitatem ſcandali dati.

176 Trigeſima prima dubitatio eſt ſpectans ad eandem materiam dimiſſionis habitus, & habetur ex *Textu*, ſic cantante; *Qui ſine habitu; caputio, chorda & fæmoralibus extra infirmitatis articulum, dormire deprehenſus fuerit; humi ſine caputio genuflexus in pane, & aqua jejunet: & recidivus gravius puniendus eſt, Provincialis arbitratu. Pract. crim. Tit. Applicatio* §. 7. Quæritur ergo, quando tali pœnæ locus ſit.

177 Reſpondeo, quod reſolutio dubitationis dependet a ſolutione quæſtionis, quæ inter ſcriptores controvertitur, num ſcilicet Regulares teneantur ſub mortali dormire cum habitu ſuæ Religionis? *Sanctor. Comment. p.* 2. *Stat.* 73. *Queſt. p. per tot. & ibi Sylveſt. V. Excommunicatio.* 9. *num.* 52. *&* 54. *Cordub. in cap.* 2. *Reg. q.* 22. *Mirand. in ea cap.* 56. *diffic.* 2. *Jo: Rouſſr. in ea. cap.* 2. *p.* 6. *Lezan. T. p. cap.* 13. *num.* 7. *Suar. de Relig. Tom.* 4. *lib.* 1. *cap.* 5. *n.* 28.

Sayr.

Seyr. Theſaur. caſ. lib. 5. cap. 30. num. 13. reſpondent negative, quibus ego addo *Donat. Tom.* 1. *Par.* 2. *Tr.* 6. *q.* 10. *num.* 6. *& ibi num,* 4. *Barthol. a S. Fauſt. de Vot. obedient. lib.* 6. *Quæſt.* 191. *Bonagratia de Roma*, contrarium tuetur, & pro ſe citat *P. Diana. fol.* 201. *& ibi Dian. Summ.* ℣. *Regulares. Manipul. Minor. cap.* 15. *num.* 41. *p.* 2. *Patti in Reg. Min. Par.* 1. *cap.* 2. *præcept.* 8. *Monz. in ea. cap.* 2. *p.* 7. *Graff. lib.* 3. *Deciſ. cap.* 5. *n.* 75. *Moron. biga. Seraph. Controv.* 4. *pag.* 59. *num.* 28., & rationes nonnullas affert, quas tamen ſolvere nullo negotio quiſque poteſt. An argumenta impugnantis contrariam ſententiam expugnent, judicent pii, ac docti, nolo enim in hoc ſedere Judex, & pro altera opinionum pronunciare. Zelum approbo ſcribentis, & ſtricte legem interpretantis; an ille ſit ſecundum ſcientiam, diſcernant cæteri, qui forte non probabunt ponere conſcientiis offendiculum. Stricta obſervantia Regulæ non conſiſtit in ſtricte opinando, ſed in ſtricte operando, nec ſemper verior, aut tutior eſt opinio, quæ ſtrictior.

178 Quod, ſi attendatur pœna, quæ in hoc Statuto apponitur dormientibus abſque habitu, certe hæc non eſt gravis abſolute, & in ſe; ſed levis, imo inter leviſſimas, quæ in *Textu* apponantur, ut patet conſideranti; & miror, quomodo *Bonagr. loc. cit.* ℣. *Conſulant. Obſerv. & Refor. fol.* 202. appellat illam gravem comparative, cum etiam ſimplex diſciplina, quæ in ſe eſt pœna leviſſima, viro graduato gravis evadat. Sed gravis ex ſe debet eſſe pœna, quæ gravem arguat culpam; unde, cum hæc levis ſit, dicendum eſt, *Textum* ſtare pro *Sanctoro*.

179 Locus ergo erit pœnæ Statutariæ, quando nulla adhibita cautela; nulla extante cauſa legitima; ſcandalo interveniente; ſive ex contemptu legis; Religioſus dormire nudus conſueſceret; non enim dubium eſt, talibus circumſtantiis intervenientibus, gravem eſſe tranſgreſſionem, quæ proinde meretur pœnis coerceri. Sed, ſi ex magno æſtu, ex moleſtia pulicum, (quibus ab habitu excutiendis locus non fuit) clauſa camera, & adhibita cautela, ne nudus videatur, aliquando ex accidenti Religioſus dormit abſque habitu, non debet pœna Statutaria percuti. Ratio eſt, quia abeſt culpa proinde nequit pœna intervenire.

180 Ultima dubitatio ſpectans ad hanc materiam eſt circa *Textum*, ita ſonantem, *Camiſiarum, & lineorum indumentorum, linteaminum, anaclynteriorum uſus, ſine neceſſitate vetitus eſt, ſub privatione juris ſuffragiorum per triennium, etiam Carceris pœna per duos menſes, & amplius ſi monitus, ſe non correxerit. Pract. crim. Tit. Applicatio* §. 26. Quæritur ergo, quando ſit locus talibus pœnis.

181 Reſpondeo, quod ex legitima cauſa infirmitatis, ſeu neceſſitatis, accedente tamen Superioris licentia tacita, vel expreſſa, poſſunt Fratres uti lineis, ut probat *Sanctor. Comment. cap.* 2. *Stat.* 74. ℣. *Reſpondeo requiritur fol.* 208. Verum eſt, quod taliter diſpenſati, utpote non potentes ſervare vitam communem, arcentur a Prælaturis ex diſpoſitione *Stat. Gen. Ord. cap.* 2. §. 9. *num.* 15. Tamen ſine neceſſitate uſus eſt vetitus. Quia vero hic ſumus in lege pœnali, quæ ſtrictam tantum adminiſtrationem admittit, non puto, quod in omni caſu, indifferenter deberet ſubire pœnas Statuti, qui lineis indumentis uteretur, etiam abſque neceſſitate, ſed ſub tali diſtrictione pœnali prohibetur uſus, ut loquitur *Textus*. *Uſus* in jure tria habet ſignificata; uno modo importat jus utendi re, ſalva ipſius ſubſtantia, & differt a fructu, ut minus a majore, quandoquidem fructui uſus ineſt, uſui fructus deeſt, *l. Si habitatio* §. *Sed ſi ſic. l. Per. Servum. ff. de Uſu. & habit.* Secundo modo accipitur pro ſervitute loci alicujus pro tranſitu, ut tradit *Servius* ad illud Æned. *lib.* 2.

Limen erat cæcæque fores, & pervius uſus
Tectorum Priami.

Tertio modo intelligitur pro conſuetudine, ut ex *Pratejo Calvinus in lexico*, & ita dicitur *uſus* Urbis, Patriæ, Regionis, hoc eſt, conſuetudo.

182 In propoſito autem, dum dicitur uſus lineorum indumentorum &c. *uſus* accipitur in primo & tertio ſignificato; puta, qui penes ſe retinet camiſias, ſudaria &c. linea, & ſibi vindicat jus utendi illis, & de facto *uſum*, nempe conſuetudinem illis utendi habet, debet pœnis Statuti ſubiici. Hinc deducitur contra Regulam, aut Conſtitutiones non peccare, qui fatigatus ex itinere, Concione habita, exercitio, laboreve violento ſudat, ſudario lineo ſe abſtergit, poſtmodum, ſudore perſeverante emanare ex apertis poris cutis, ad illum excipiendum ſubtus habitum duo ſudaria linea deferret ad quatuor, vel ſex horas; maxime illa abſcondendo, ita ut forinſecus non videantur, ad fugiendum ſcandalum ſæcularium: non ſolum, quia ex legitima cauſa, & ex neceſſitate hoc faceret; ſed etiam, quia deferre illa, ut præfertur ex occaſione, & ad modicum tempus horarum, non poteſt dici *uſus* lineorum.

183 Hocque magis patet ex *Stat. Valliſolet. cap.* 2. *Tit. de Veſt. ratio. & qualit.* ℣. *Quamobrem Sanctorum*, quod ita habet: *Decernimus, ut quicunque fratrum inventus fuerit camiſiis uti, aut almutiis, aut linteaminibus, anaclyteriis, crepidis, caligis, calceis, ſine ſcripta Provincialis facultate, is omni ſuffragiorum jure, triennio, careat. Et ſi monitus, non ſe correxerit, duobus menſibus Carceri mancipetur, vel gravius etiam puniatur, Provincialis arbitratu.* Ex quo apparet, quod *Textus* non integre, & confuſe affert antiquam Ordinis Conſtitutionem circa hoc, dum non apponit ſcriptam licentiam Provincialis, quæ in *Valliſoletano* exprimitur; confunditque privationem ſuffragiorum, & Carcerem. Quod etiam vitium eſt in Statuto Ordinis *Sambucano. cap.* 2. §. 9. *num.* 14. in quo pœnæ prædictæ, per Statutum taxatæ, remittuntur arbitrio Superioris, quod falſum eſt. Apparet etiam principale intentum noſtrum, puta, quod nomine, *uſus*, venit conſuetudo deferendi linea; dicit enim *inventus fuerit camiſiis uti*, dicimur enim *uti pallo, libro &c.* quæ frequenter, & ex conſuetudine a nobis deferuntur, leguntur, &c. Et magis patet ex pœnis; quia talis defectuoſus primo debet puniri per privationem ſuffragiorum; poſtmodum, ſi ex tali pœna monitus ad pœnitentiam non eſt emendatus, ſed in ſua mala conſuetudine perſeverat, bimeſtri Carceri eſt mancipandus; vel exigente criminis gravitate, etiam gravius, Provincialis arbitratu, eſt puniendus.

§. II. Inobedientia, Contumacia, Rebellio.

SUMMARIUM.

1 *Tria hæc delicta complicata ſunt.*
2 *Inobedientiæ diffinitio.*
Obedientia, quid ſit.
3 *Inobedientiæ motivum eſt contemptus.*
4 *Quæ requirantur ad incurrendum crimen inobedientiæ.*
Præceptum formale, quomodo faciendum a Prælato.
Obedientia perfectionis, quæ.
Obedientia neceſſitatis, quæ.
5 *Subditus ad quæ Præcepta Prælati non tenetur.*
6 *Contumacia, quid ſit, & quot modis præſtetur.*

7 *Dif-*

7 *Differentia inter inobedientiam, & contumaciam.*
8 *Contumacia ſupponit inobedientiam.*
9 *Rebellio, quid ſit.*
10 *Superiores Eccleſiaſtici habent jurisdictionem de jure divino.*
11 *Rebellio, contra quos poſſit committi.*
· *Rebellare, quando quis dicatur.*
12 *Rebellio poteſt committi etiam contra Superiores locales ordinarios, & etiam delegatos.*
13 *Rebellionis diviſio.*
14 *Rebellio quotupliciter committatur.*
15 *Exemplis clarificanda materia de inobedientia, contumacia, ac rebellione.*
16 *Exemplum practicum.*

1 Quia tria hæc delicta inter ſe complicata ſunt, de his tribus, præſenti paragrapho agimus, ne cogamur ſemel dicta de uno, inutiliter de alio repetere.

2 Incipiendo igitur ab Inobedientia dico, quod *inobedientia eſt ſtudioſa voluntas non faciendi illud, quod juſte præcipitur in quantum præcipitur a Prælato.* Fundatur autem diffinitio hæc in doctrina *D. Thom. 2. 2. Quæſt.* 104. *Art. 2. in corp.* communiter recepta, puta, quod, cum obedientia ſit virtus ſpecialis, inclinans ad faciendum id, quod præcipitur, in quantum præcipitur a Superiore; ſequitur ex oppoſito, quod *inobedientia* ſit vitium, inclinans ad non faciendum, quod jubetur, inquantum a Prælato jubetur.

3 Hinc ſequitur, quod motivum *inobedientiæ* eſt contemptus mandati Superioris præcipientis: Qui enim formaliter eſt inobediens, ideo non vult exequi, quod ſibi præceptum eſt a Superiore, non quia moleſtum, grave, laborioſum, vel pœnale; ſed ſolum, quia ſibi præceptum eſt. Et ita contemnendo mandatum ejus ſub hac prævia ratione, *quia mandatum eſt*, eſt formaliter inobediens,

4 Verum eſt, quod ad incurrendum formale crimen inobedientiæ, aliquod requiritur ex parte præcipientis, & aliquod ex parte rei præceptæ. Ex parte quidem præcipientis eſt, quod Prælatus præcipiendo, vel expreſſe, vel interpretative mentem ſuam aperiat, puta, quod præcipere intendat ſubdito actionem injunctam ſub formali præcepto obedientiæ, ut ſcribunt multi Doctores *D Thom. Quæſt. 23. de Verit. Art. 8 ac tert. Sylveſt. V. Obedient. q. 12. Tolet. Summ. lib. 8. cap. 15. num 3. Sanch. in Decal. lib. 6. cap 2. n 5. Vaſq. Reginal. Mirand. apud Peyrin. de Subd Quæſt. 1. cap. 4. ℣. Dico tertio.* Subditus enim non ſubditur voluntati Prælati, niſi ipſe exterius humano more ſuam voluntatem prodat; nec enim omnia, quæ jubent Prælati, jubere intendunt ſub formali precepto obedientiæ, aliter periculoſa, & infinitis peccatis eſſet obnoxia vita Religioſorum, & Tyrannus eſſet Superior, qui vellet Subditorum conſcientias taliter illaqueare. Quando ergo Prælatus intendit jubere per formale præceptum, oportet, quod aut verbis, aut ſignis exprimat talem eſſe ipſius voluntatem. Hinc ſequitur, quod ſi Prælatus, in præcipiendo utatur verbis, quæ ſonant potius directionem, quam præceptum; ut ſi dicat, *nemo carpat viridarii fructus, ne ex eorum acerbitate contrahat ægritudinem*; vel ſi uſurpet, præcipiendo, verba conſultiva, aut deprecativa, ſi Subditus illud, quod injunctum eſt, non exequitur, non erit formaliter inobediens, ut bene probat *Peyrin. de Subd. loc. cit. ℣. Ex quibus ſequitur*; nam Prælatus non expreſſit, ſe præcipere ſub formali mandato obedientiæ. Peccabit quidem contra obedientiam, quæ eſt perfectionis, illam nempe, de qua *S. Benard. lib. de diſpenſ. & præcept.* ait, *Perfecta obedientia legem neſcit, terminis non arctatur, neque contenta anguſtiis profeſſionis; largiori voluntate fertur in latitudinem charitatis, & ad omne, quod injungitur, ſpontanea, vigore liberalis, alacriſque animi, modum non conſiderans, in infinitam libertatem extenditur*, & ideo culpa erit tantum venialis; non tamen contra obedientiam neceſſitatis, illam nempe, quæ terminis Regulæ & votorum coarctatur, & quæ per verba, aut ſigna formaliter præceptiva a Superiore debet exprimi. *Peyrin. de Subd. Quæſt. 9. cap. 2. V. Obedientia vero.*

5 Ex parte autem rei præceptæ eſt, quod ipſa talis ſit, quod cadat ſub obedientia, & quod ad illam poſſit Superior Subditum cogere. Non enim ad omnia, quæ præcipiuntur a Prælatis, ſubditus tenetur; ſiquidem non tenetur, quando præceptum eſt contra rationem, aut contra mandatum alterius Superioris mandante majoris; aut eſt actus mere internus; aut eſt ſupra proprias vires; aut eſt contra, vel ſupra Regulam, prout ſcribunt communiter Moraliſtæ. Poſito igitur formali præcepto de re, ad quam Subditus obligatur, ſi iſte non obtemperat, Reus ſit *inobedientiæ*.

6 *Contumacia* autem eſt *inobedientia voluntaria, qua quis monitionem, aut præceptum Judicis implere contemnit*, ut elicitur ex *cap. Ex literis junct. gloſ. in V. Contumaciter. de Dol. & contum. Sanct. de Pæn. cap. 6. quæſt. p. fol. 236.* & multis modis committi poteſt, nempe, ſi Reus citatus per tria edicta, vel uno pro omnibus peremptorio non venit; vel non obedivit, ſed illicentiatus receſſit; vel latitat, ut citari non poſſit; vel ſi venit, non tamen ſe exhibet coram Judice, ſed ſtat retro columnas; vel non vult reſpondere; vel obſcure reſpondet; vel non reſtituit ad præceptum Judicis; vel non jurat, & multis aliis modis, quos recitat *Gloſ. in cap. 2. de Dol. & contum. Hoſtien. Summ. Rubr. eo. tit. §. Qualiter deprehendatur.* Omnes autem iſti modi reducuntur ad unicam radicem; puta, ad inobedientiam factam Judici.

7 Et ex hoc colligitur differentia, quæ eſt inter Crimen *inobedientiæ*, & *contumaciæ*, quæ apud Nos, ut infra videbimus, diverſis pœnis coercentur. Quia *inobedientia* eſt, ut dicebamus, ſtudioſa voluntas non faciendi, quod præcipitur a Superiore ut Prælato; *Contumacia* autem eſt voluntas non faciendi id, quod præcipitur a Superiore, ut Judice. Quia enim nolens adimplere mandatum Superioris ut Patris, ſit Reus *inobedientiæ*; ſi Prælatus contra eum procedit per monitiones Canonicas, induit perſonam Judicis, cui reſiſtens Reus, qui prius erat inobediens, ſit contumax.

8 Alia autem differentia eſt, quod ad *inobedientiam* ſufficit actus ſimplex voluntatis nolentis parere præcepto, ad *contumaciam* autem requiritur animus obfirmatus. Pariter ad unum ſimpliciter actum Superioris mandantis poteſt quis ſe prodere, & eſſe inobedientem: ſed ad hoc, quod ſit, & ſe manifeſtet contumacem, requiritur triplex actus, puta, trina monitio; niſi in reſiſtentia facta primæ monitioni adſit aliqua ſpecialis circumſtantia contemptus, ut infra dicemus. Ex his apparet, quod *contumacia* ſupponit *inobedientiam*.

9 Circa *rebellionem* autem non invenio Doctorem, qui eam diffiniat: ſed ex his, quæ ſcripſit *Bart. ad Extravag. Ad reprimendam ubi Gloſſ. in V. faciant. & in V. Rebellando*, & ex ea *Gloſſa* cujuſdam Extravagantis Imperialis hanc deſcriptionem colligere poſſumus. *Rebellio eſt doloſa voluntas expreſſa factis Subditi reſiſtentis mandatis Principis, contra ipſius honorem, & fidelitatem.* Ex hac autem deſcriptione apparet differentia, quæ eſt inter *inobedien-*

dientiam, *contumaciam*, & *rebellionem*. Si quidem duæ priores conſiſtunt in omiſſione, quia ſic delinquens peccat tantum non adimplendo præceptum Superioris, ſive Judicis: qui vero *rebellionem* committit, delinquit crimine commiſſionis; non enim contentus eſt contemnere mandatum Superioris, ſive Principis, ſed factis ſibi reſiſtit, ſe armando; milites conſcribendo; ſocios quærendo; Principis Officiales offendendo; ad ipſius hoſtes confugiendo; cum ipſis ligas faciendo; ſeditiones, ſeu conventicula, ad inducendos Vaſallos ad defectionem, ſtruendo; & plura hujuſmodi, quæ videri poſſunt apud Jureconſultos.

10 Pariter *inobedientia* reſpicit Superiorem, ut Patrem; *contumacia*, ut Judicem; *rebellio* autem formaliter, ut habentem juriſdictionem, ſeu de jure Divino, ut *Papa*, & Superiores Generales, & Provinciales Ordinum, qui & ipſi de jure divino poteſtatem habent, ſive de jure gentium, vel humano, ut Principes, & Domini ſæculares, ut dicunt Doctores, *Roderic. Q.Q. Regul. Tom. 1. Quæſt. 17. art. 1. & 2. Sanctor. comment. cap. 1. Stat. 6. §. 1. Bordon. Tom. 2. Reſolut. 80. nu. 1.*

11 Quamvis autem ſtricte accepto nomine *rebellionis*, ipſa non poſſit committi, niſi contra *Imperatorem*, ut ſcribit *Bart. ad. d. Extravag. Ad reprimendum §. Rebellando. n. 3.* vel *Papam*, ut docuit *Ancharan. conſ 277. n. 6. & Conſ. 349. n. 7. Alexand. Conſ. 13. nu. 41. lib. 6.* non vero contra Reges, vel alios inferiores Principes, ut alibi ſcripſit idem *Alexand. Conſ. 103. in fin. ℣. Non obſtat. Tuſc. Concl. 44. n. 43. lit. R.* tamen late ſumpto vocabulo, omnis defectio a ſuo Superiore poteſt dici *rebellio*. Unde omnis, qui ſub alterius imperio, de jure conſtitutus, ab eodem *deficit*, ideſt deſinit eſſe ex ſeipſo ſub imperio illius, & hoſtis Domini conſtituitur, dicitur rebellare, ut ex textu, & *Gloſſa* cujuſdam legis probat *Sanctorus. l. Amiſſione junct. Gloſſ. in V. Conferant. ff. de Cap. dimin. Sanct. de Pœn. Cap. 6. Quæſt. 1. ℣. Reſpondeo Bartolus. fol. 239.*

12 Ex his ſequitur, quod rebellio committi poteſt contra Superiorem quemvis, etiam localem; Subditus enim de jure divino, (loquendo de Regularibus) ſubeſt Superiori, etiam locali, ratione voti obedientiæ, emiſſi in profeſſione, per quam Subditus obligatur imperio, non tantum Superioris Generalis, ſed etiam Provincialis, ac localis. Imo, cum in quadam Decretali *Cap. ſane §. Ideoque de Offi. & pot. Jud. Deleg.* nomine *rebellis* veniat, qui Apoſtolico Delegato contumaciter non obedit; & in alia Decretali Conciliari *cap. final. Extra. de Stat. Monach.* eodem nomine ſugillentur refarctarii Monachis Viſitatoribus; convincitur, *rebellionem* committi poſſe, non tantum contra Superiores Ordinarios, ſed etiam contra Delegatos.

13 Porro *rebellio* dupliciter ſumitur, nempe large, ſive improprie, & ſtricte, ſive proprie, large, & improprie eſt, quando aliquis ſimpliciter mandato Principis non obedit, *Abb. in cap. Sane 11. de Offic. Jud. Deleg. Dec. Conſil. 604. init. Guid. Pap. deciſ. 589. Ancharan. Præpoſ. Alexandrin. Decian. Natta apud Farinac. Quæſt. 113. nu. 72. & 73.* ſtricte vero, & proprie eſt, quando quis facto doloſo machinatur aliquid contra honorem, & fidelitatem, Principi debitam. Nam, prout optime ſcribunt Doctores poſt *Bart. in Extravag. Qui ſint rebell. in V. Tenore n. 1. 3. 4. Anchar. in Clement. Paſtoral. n. 4. Præpoſ. Alexandrin. In Cap. In primis. §. De perſona. nu. 19. in fin. 2. q. 1. Socin. Conſ. 121. num. 2. lib. 4.* *rebellare* aliud non eſt, quam *reſiſtere*, & ex etymologia nominis eſt quaſi *contra bellare*. Reſiſtentia autem poteſt conſiſtere in faciendo aliquid contrarium Principi, & in non faciendo id, quod Princeps jubet; unde, & *rebellio* deducitur propria, quæ conſiſtit in facto poſitivo, & impropria, quæ conſiſtit in negativo.

14 Multis autem modis committitur *rebellio* proprie dicta; nam rebellis proprie dicitur, qui quocumque modo aliquid machinatur contra honorem Principis. *Præpoſ. Alexandrin. in cap. In primis. §. De perſona. num. 19. in fin. 2. q. p. Capyc. deciſ. 130. n. 15. Jaſon. Conſil. 86. nu. 3. lib. 3. Decian. Tract. crim. lib. 7. cap. 32. n. 2.* Et qui juriſdictioni, & poteſtati Imperii ſuppoſitus, ab ejus obedientia ſe realiter ſubtrahit, hoſtis animum aſſumit, & ſe Domino ſuo adverſarium parat. *Oldrad. conſ. 43. num. 8. Grammat. deciſ. 6. Boer. Tract. de Sedit. q. 6. num. 15. Cepoll. Conſil. crim. 17. num. 30.* Et qui ſubtrahit ſe ab habitatione in dominio ſui Principis, & ſe confert ad inhabitandum in locis hoſtium Principis. *Alex. Conſ. 13. num. 6. & 7. lib. 6. Barbat. Conſ. 70 nu. 29. lib. 4. Maſil. Tract. de Bannit. in V. læſæ majeſtatis num. 27. Decian. Tract. crim. lib. 7. cap. 33. nu. 10.* Et qui dolo malo facit, ut aliquis Vaſallus, ſe ſubtrahat a Principis obedientia. *Afflict. in Titul. Quæ ſint regal. in V. Et bona committentium. num. 92. text. in l. 4. ff. Ad leg. Jul. majeſt. Capyc. deciſ. 130. num. 9. Paris de Puto. de Syndic. Rubr. de Exceſſ. Baron. cap. 2. num. 1.* Et qui procurat, ut Caſtrum ſuo Principi ſubjectum alteri ſubjiciatur, & hoc dolo malo. *Foller. Pract. Crimin. V. Item, quod comiſit crimen læſæ &c. n. 55. 56. & 76.* Et qui tractat, ut Principe adveniente, illi obedientia non præſtetur. *Montel. Pract. Par. 4. num. 339. Corrad. Rubr. de Crim. læſ. majeſt. num. 2. Caſ. 34. & 35. Decian. Tract. crim. lib. 6. cap. 33. num. 8. Natta Conſ. 596. num. 6. Bajard. ad Clar. §. læſæ Majeſt. num. 2. V. 31.* Et qui impedit, quominus Subditi recurſum habeant ad proprium Principem. *Jo. de Plate. in §. Publica autem Col. 1. V. vel tractat ut obedientes. inſtit. de Publ. indic.* Et qui ſupradicta perpetrat, non ſolum publice, ſed etiam occulte. *Text. in Extravag. qui ſint rebell. & ibi Bart. in V. Occulte. Præpoſ. Alexandrin. in cap. in primis. §. de perſona. num. 19. in fin. 2. 2. q. 1. Capyc. deciſ. 130. nu. 15.* Et qui contumaciter reſiſtit, aut aliquid machinatur contra Rectores Provinciarum, ac alios Officiales *Imperatoris, Papæ*, aut Principis. *Text. in Extravag. Qui ſint rebell. ubi. Bart. in V. Tenore Alex. Conſ. 13. nu. 4. lib. 6. Barbat. Conſ. 70. n. 29. Jaſon. conſ. 86. num. 4. Ancharan. in Clement. Paſtoralis. num. 7. de Sent. & re judicat.* Et multis aliis modis hoc crimen committitur, quos qui videre vult, adeat *Farinac. Quæſt. 113. per totam. & Quæſt. 112. num. 140. & 142.* qui more ſuo copioſiſſime materiam tractat.

15 Ut autem pro praxi Regularium perſonarum, quibus principaliter hæc ſcribimus, materiam iſtam clarificemus, exemplum demus de *inobedientia* ſimplici, *inobedientia* formali, quæ etiam dicitur *rebellio* large, ſive improprie ſumpta; *Contumacia*, & *Rebellione* ſtricta, ſeu proprie dicta.

16 Sit exempli gratia Guardianus, qui ſimpliciter, & pure directive dicat laico: *vade, ad abluendas ſcutellas*; laicus autem non vadat, erit ſimpliciter inobediens, & venialiter tantum peccabit; Superior enim non intendit injungere formale præceptum, & materia injuncta eſt levis, proinde etiam culpa tranſgreſſionis levis eſt. Si autem Guardianus ait, *præcipio tibi per obedientiam, ut abluas ſcutellas*; & Guardianus mox abit, laicus vero non obediat, tunc iſte præceptum formale Superioris tranſgrediens, dicitur formaliter *inobediens*, ſive lato modo *rebellis*. Si autem Guardianus videns iſtius *inobedientiam*

tiam, in Capitulo culparum, ſive in Refectorio coram fratrum communitate renovat ibi idem præceptum, datis, ac ſervatis Canonicis intervallis; & laicus perſeverat in ſua *inobedientia*; tunc incidit in *contumaciam*. Si autem laicus iſte, ex odio contra Superiorem concepto, & dolo malo, alios laicos Converſos adit, eos contra Prælatum accendit, dicendo *illum eſſe laicorum inimicum, & velle illos ultra fas gravare; proinde optimum eſſe, quod omnes uniantur, & Coquus coquinæ, Quæſtor quæſtuationi, veſtiariæ officinæ Sartor, ac cæteri propriis officiis renunciant; nec Superiori obediant, imo ſcribant contra ipſum memorialia ad Superiores majores, & publice interea dicant, ſe nolle illum tanquam Superiorem agnoſcere*, iſta erit *rebellio* ſtricte, ac proprie dicta, quæ de directo impugnat Superioris honorem, ac juriſdictionem, & ſecum involuit *conſpirationem*, ſeu *conjurationem*, de quibus ſuo loco dicemus.

Probatio.

SUMMARIUM.

17 *Superior in quavis parte ſui Monaſterii poteſt exercere ſuam juriſdictionem.*
18 *Inobedientia quomodo probetur in præcepto cadente ſuper commiſſione.*
19 *Quomodo, & a quo probanda in præcepto prohibitivo.*
20 *Probatio contumaciæ facilis.*
21 *De probatione Rebellionis, remiſſive.*

17 Facilis eſt probatio criminis *inobedientiæ*, ac *contumaciæ*; nam licet Prælatus in quacunque parte, ſive loco ſui Monaſterii poſſit ſuam juriſdictionem exercere, ut probat *Abb. in cap. Si quis contra. nu. 54. de For. compet. & in cap. Cum contingat. nu. 33. eo. tit.* tamen conſuetudo obtinuit, quod Superior, ſive localis, ſive Provincialis, ſive etiam Generalis coram Fratribus congregatis in Capitulo, ſeu Refectorio ſuam juriſdictionem exerceat, pœnitentiando, aut formale præceptum obedientiæ injungendo. Si igitur Superior formale præceptum injungit, cum hoc regulariter, ut dictum eſt, fiat coram Fratribus congregatis, erit notorium facti, quod probatione non eget.

18 Poteſt autem præceptum cadere, aut ſuper commiſſione, aut ſuper omiſſione; nempe poteſt Superior præcipere Subdito, ut aliquid faciat; puta, ut in pœnam defectus commiſſi, ſe publice flagellet; aut ſcutellas lavatum vadat: & poteſt præcipere, ut aliquid omittat, ut ne noctu per viridarium vadat. In primo caſu, ſi Subditus inobediens eſt, ejus crimen conſiſtit in negativo, puta, in non faciendo, quod præceptum fuit fieri; unde probatio iſtius delicti, cum conſiſtat in ſimplici negatione, non facienda eſt a Superiore, negativa enim ſimplex improbabilis eſt, ut diximus *Par. p. tit. Accuſatio. num. 27.* & Superior habet pro ſe præceptum publice intimatum; proinde ſpectat ad Subditum probare factum a ſe, ad executionem præcepti; quod ſi non probet, jam conſtat de *inobedientia*.

19 Si autem præceptum cadat ſuper omiſſione, crimen probandum eſt a Prælati fiſco; nam quia, cum negativa vaga improbabilis ſit, ut dictum eſt, non debet Subditus probare, ſe non feciſſe, quod juſſus fuit non facere; ſed viceverſa debet Superior probare Subditum feciſſe, quod prohibitus fuit facere.

20 Facilis porro evadit *contumaciæ* probatio, ſive judicialiter, & ſcripto procedatur; ſive, ut aſſolet inter Regulares in præceptis ferendis, Superior ſine ſcripto procedat. Si enim in *contumaciam* quis incidit, eo quia Judici præcipienti parere non vult, aut non comparendo, aut aliquid, ſibi injunctum non præſtando in tempore ſibi præſcripto; tempore elapſo, accuſatur *contumaciæ*, quæ ex actis concludenter remanet probata. Si vero eſt *contumacia* in non obediendo Superiori, qui, vel pœnitentiam, vel aliud opus Subdito impoſuit, *contumacia* eſt notoria, eo quia præceptum coram tota Religioſorum Communitate a Superiore iniungitur, & coram eadem Subditus pertinaciter obedire renuens, contumaciam prodit.

21 Quo ad probationem *rebellionis*, de hac tractabimus infra, cum loquemur de crimine *laſæ majeſtatis*, cujus rebellio eſt ſpecies.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

22 *Eccleſiaſticæ poteſtati quilibet homo eſt ſubjectus.*
Præcepta in re gravi tranſgrediens peccat mortaliter.
Inobediens Epiſcopo de jure antiquo erat infamis, & interdictus.
Et aliquando a Dæmone obſidebatur.
23 *Contumaces Judici Eccleſiaſtico excommunicantur.*
Cenſuræ ſunt introductæ ad compellendos fideles ad obedientiam Eccleſiæ.
24 *In cauſa criminali in ordine ad contumaciam ſpecialia habentur.*
25 *Contumacia in foro laico Mediolanenſi quomodo puniatur.*
26 *Contumax condemnatur ad pœnam criminis, de quo eſt inquiſitus.*
Contumax habetur pro confeſſo.
Contumacia Rei poteſt ab aliis cauſis provenire, quam a delicto commiſſo.
27 *Reus non condemnatur in contumacia, niſi præceſſerint delicti indicia legitima.*
28 *Quæ requirantur, ut aliquis poſſit ſententiari ut contumax.*
Terminus competens ad comparendum quis ſit.
Terminus legalis ad comparendum eſt 20. milliarium pro qualibet die.
Terminus nimis brevis invalidat citationem.
Locus quomodo non dicatur tutus.
Delegatus in libello citationis debet docere de ſua delegatione.
Judice, qui citavit, mortuo, novus Judex debet citare Reum, aliter non poteſt eum ſententiare ut contumacem.
29 *De jure Canonico, quid requiratur, ad hoc, quod aliquis damnetur ut contumax.*
30 *De conſuetudine aliter ſervatur.*
31 *De pœnis rebellium, remiſſive.*
32 *De pœnis Regularium inobedientium, contumacium, ac rebellium, remiſſive.*
33 *Statutum primum Ordinis Minorum de obſervantia contra inobedientes.*
34 *Statutum ſecundum.*
35 *Stautum tertium.*
36 *Statutum quartum.*
37 *Statutum quintum.*
38 *Statutum ſextum.*
39 *Statutum ſeptimum.*
40 *Statutum octavum.*
41 *Statutum nonum.*
42 *Statutum decimum.*
43 *Statutum undecimum.*

44 *Sta-*

44 *Statutum duodecimum.*
45 *Dubitatio prima.*
46 *Præceptum formale Superioris, quamvis videatur eſſe de re levi, debet ſub mortali exequi.*
Præceptum formale latum per modum ordinationis tranſgrediens, eſt carcerandus.
47 *Dubitatio ſecunda.*
48 *Statutum ſecundum eſt intelligendum de rebellione ſtricte ſumpta.*
Semel diſpoſita in Statuto, aliquando ad majorem declarationem repetuntur.
49 *Dubitatio tertia.*
50 *Modi, quibus poteſt quis Superiori Generali eſſe rebellis, & ut talis puniri.*
Generalis Superior in Religione eſt Princeps.
51 *Rebellio in Generalem eſt, quæ attentatur per viam facti, non autem juris.*
52 *Contra Generalem poteſt haberi recurſus ad Papam.*
53 *Modi quibus facto attentatur contra Generalem rebellio.*
54 *Dubitatio quarta.*
55 *Pœnæ non acceptantium Commiſſarios miſſos a Generali.*
56 *Dubitatio quinta.*
57 *Opinio Sanctori.*
Dictio qui, *vel* quibus, *quid importent.*
58 *Impugnatur opinio Sanctori.*
Religio non renunciavit privilegio abſolvendi a Cenſuris Papalibus, niſi in caſibus expreſſis in Statutis.
59 *Prælati Ordinis Minorum de Obſervantia poſſunt abſolvere a Cenſura contra rebellantes Generali.*
60 *Dubitatio ſexta.*
61 *Dictio* ejuſmodi, *quid importet.*
Solvitur dubitatio.
62 *Concordantur Statuta.*
63 *Oſtenditur Statuta non eſſe ſuperflua.*
64 *Error Sanctori circa pœnam inobedientiæ.*
65 *Refellitur opinio Sanctori.*
Obedientia fundamentum vitæ Regularis.
66 *Oſtenduntur in Statutis pœnæ contra inobedientiam large, & ſtricte ſumptam.*
67 *Dubitatio ſeptima.*
68 *Eadem pœna puniuntur rebelles Commiſſariis Provincialium, ſicut Provincialibus ipſis.*
69 *Dubitatio Octava.*
70 *Pœnæ antiquorum Statutorum auctæ ſunt contra rebelles in Generalem, & Provinciales.*
71 *Dubitatio nona.*
72 *De quibus Vicariis Statutum intelligatur.*
73 *Dubitatio decima.*
74 *De intelligentia Statuti remiſſive.*
75 *Contumax ita eſt renuens impoſitam pœnitentiam, ſicut quodvis aliud præceptum.*
76 *Statutum contra renuentem pœnitentiam latum eſt exemplariter.*
77 *Opinio Sanctori.*
78 *Impugnatur talis opinio.*
Judex ſuam juriſdictionem exercet in quocunque loco Provinciæ ſibi commiſſæ.
Superior localis ſuam auctoritatem exercet in quocunque loco ſui Conventus.
79 *Confirmatur concluſio ab abſurdo.*
80 *Roboratur itidem ex Statuto.*
81 *Colorata excuſatio pro Sanctoro.*
82 *Rejicitur excuſatio.*
83 *Dubium proponitur.*
84 *De hoc, remiſſive.*
85 *Dubium undecimum.*
86 *Opinio Sanctori.*
87 *Rejicitur Sanctorus.*
Trina monitio ſemper neceſſaria ante declarationem contumaciæ.
88 *Contumacia non datur ſine citatione, & monitione Canonica.*
89 *Omnes Prælati inferiores Generali debent ſequi conſilium Diſcretorum in carcerando contumaci.*
Generalis, quare non alligatur tali conſilio petendo.
Judex poteſt punire injuriam ſibi factam ratione officii.
90 *Sententia ſemper eſt ferenda in judicio, etiam ſummariſſimo, & facto notorio.*
Carcer ob contumaciam non poteſt dari a Provinciali ſine conſenſu Diffinitorum.
91 *Poſſunt ad talem carcerationem adhiberi pro conſilio alii Patres.*
92 *Dubitatio duodecima.*
93 *Contumax eſt, qui per diem naturalem perſeverat inobediens.*
94 *Dies naturalis pro inobedientia contumaci computandus eſt de momento ad momentum.*
Non obſervans tempus legis non obſervat formam legis.
Actus eſt nullus, non ſervato tempore, & forma legis.
Recedere a forma legis eſt recedere a lege.
95 *Dubitatio tertiadecima.*
96 *Contumacia quomodo ex uno ſolo actu poſſit colligi.*
97 *Dubitatio quartadecima.*
98 *Si Diſcreti non conſulunt carcerationem contumacis, deveniendum eſt ad Excommunicationem.*
99 *Dubitatio quintadecima.*
100 *Reſipiſcens intra 24. horas ab inobedientia nequit carcerari ut contumax.*
101 *Debet tamen pro inobedientia puniri a Provinciali.*
102 *Dubitatio ſextadecima.*
103 *Clauſula appoſita in lege, ſi non eſt exemplificativa, reſtringit legem.*
Excommunicatio contra reſiſtentes Commiſſariis, eſt contra eos, qui ſe opponunt, ne recipiantur.
104 *Dubitatio decimaſeptima.*
105 *Conciliantur Statuta.*
106 *Commiſſarii quibuſnam Prælatis comparentur.*
107 *Delegatus comparatur perſonæ Delegantis.*
108 *Dubitatio decima octava.*
109 *Rebelles qui ſint.*
Inſidiari, quando quis dicatur.
110 *Rebellio in Commiſſarium publica quando ſit.*
111 *Rebellio in eundem occulta quomodo committatur.*
112 *Dubitatio decimanona.*
113 *Opinio Sanctori.*
114 *Pœnæ contra mutantes diſpoſita a Commiſſariis tangunt ſolos Miniſtros Provinciales.*
115 *Dictio* quiſquis, & quiſquam *quid importet.*
116 *Dictio* quiſquis *poſita in Brevi Gregorii XIII. refertur ad Provinciales.*
117 *Confirmatur poſita concluſio.*
118 *Dubitatio vigeſima.*
119 *Peyrini opinio, quod Superior quivis Ordinarius, aut delegatus poſſit recuſari, ut ſuſpectus.*
120 *In viſitatione paſtorali, ſeu foro paterno nullus Superior poteſt recuſari ut ſuſpectus.*

22 QUia Eccleſiaſticæ poteſtati, juxta Canones *cap. Duo ſunt. 96. diſt. Gloſſ. in cap. Si autem. 11. cau. 11. quæſt. 3.* omnes fideles ſubjecti ſunt; hinc eſt, quod etiam omnes quavis dignitate fulgen-

teſ, tenentur Eccleſiaſticis Superioribus obedire. Speciali autem vinculo tenentur Clerici Epiſcopis obedire, maxime dum in ſacris Ordinibus ſunt conſtituti; in eorum enim ordinatione Epiſcopo ſuo promittunt obedientiam, ac reverentiam. Hinc eſt quod tranſgredientes in re gravi præcepta Eccleſiaſtica peccant mortaliter, *Tolet. Tract. de Sept. peccat. mortal. cap. 20. num. 2. in fin.* & juxta Canones antiquos *text. in cap. Si autem, & in cap. Si quis vero. 11. quæſt. 3.* inobedientes Epiſcopis, tam Clerici, quam laici Principes erant infames, & interdicti ab ingreſſu Eccleſiæ. Imo aliquando a Dæmone obſidebantur, ut habetur *text. in cap. Abſit. 11. quæſt. 3. juncta gloſ. final. in V. Dæmonum*. Hæc autem accipienda ſunt de inobedientibus ſimpliciter præceptis Eccleſiaſticis.

23 *Contumacia* autem, quia inobedientiæ aliquid addit, puta, contemptum mandati Superioris, graviori pœna vapulat. Si enim aliquis, ſive Clericus ſive Laicus poſt canonicam monitionem, puta, aut trinam, aut unam pro tribus, non adimplet Superioris Eccleſiaſtici mandatum, præſtando quod ipſe juſſit, aut omittendo quod vetuit, mucrone excommunicationis, quo in Eccleſia nihil eſt terribilius, percellitur; imo cenſuræ Eccleſiaſticæ ad hoc ſolum inventæ ſunt, ut inobedientium fidelium *contumacia* compeſcatur *arg. cap. Corripiantur. 24. quæſt. 3.*

24 Quadrant autem modo dicta de *contumacia* in cauſa tum civili, tum criminali. Sed in criminali aliud ſpecialius habetur in ordine ad *contumaciam* in quibuſvis foris Laicis, Eccleſiaſticis ſæcularibus, ac Regularibus.

25 In foro enim laico (quidquid ſit de jure communi), de generali conſuetudine Reus citatus ſolemniter, & non comparens, in pœnam contumaciæ bannitur, & condemnatur pœna debita delicto, de quo fuit inquiſitus. Quod ſi delictum fuerit ex illis, pro quibus veniat bonorum confiſcatio; tranſmiſſa inquiſitione deſcribuntur bona, & apud idoneum virum deponuntur; & damnato Reo in *contumacia*, prout dictum eſt, ſi ipſe infra annum a lata ſententia compareat, ſolet per Senatum admitti ad defenſiones, quibus ſi ſe probet innocentem, abſolvitur a condemnatione, & bona ſua recuperat, non obſtante horum deſcriptione, & ſententia lata. Si vero compareat poſt annum, & admiſſus, ut præfertur, per Senatum, ſe defenderit, ac innocentiam probaverit, liberatur quidem a pœna corporali, non tamen recuperat bona deſcripta, quæ remanent confiſcata; & hoc in pœnam *contumaciæ*. Hæc autem conſuetudo ſervatur in dominio *Mediolanenſi* juxta diſpoſitionem municipalem *Nov. Conſtit Mediolanen. lib. 4 de Accuſat. ℣. Rei carceribus. §. Pari modo.* de quibus videndus *Clarus Quæſt. 44. ℣. Sed hodie.*

26 Porro generalis conſuetudo totius Italiæ eſt, quod in quovis Crimine Reus contumax condemnetur pœna debita crimini, de quo imputatur; *Gandin. Alberic. Vital. apud Clar. l. cit. ℣. licet autem. Flamin. Chartar. de Execut ſentent. cap. 1. n. 9. 10. & 11.* Quantumvis enim crimen non plene probatum ſit; tamen contumax habetur pro confeſſo; *Bald. in l. licet. C. de Procurat. Menoc. Conſ. 68. n 16. Barboſ. Repert. jur. V. Contumacia.* & ſic ex contumacia videtur probatum Rei confeſſione, delictum. Bene autem dicit *Clar. d. quæſt. 44. ℣. Dictum eſt*, quod hæc concluſio, quod contumax habeatur pro confeſſo, ſubſiſtat per auctoritatem Statutorum ita diſponentium, quæ velint hoc modo punire *contumaciam*; cæterum rationabiliter non poteſt ex ſola *contumacia* in non comparendo concludi, quod aliquis ſe Reum fiteatur; nam, ut diximus *Par. 2. Tit. Reus. num. 46.* *contumacia* poteſt oriri non ex conſcientia admiſſi criminis, ac metu pœnarum; ſed ex potentia Accuſatoris, aut falſitate Teſtium, aut inimicitia Judicis, ob quæ ſibi timens inquiſitus comparere noluit, ne contra fas gravaretur.

27 Notandum tamen, quod non ex ſola, & pura *contumacia* in non comparendo, fertur ſententia contra Reum; ſed requiritur, quod præceſſerint indicia legitima delicti, juxta Doctores, *Plot Afflict. Farinac. Flamin. Chartar. Scaccia. Matthæu. apud Raynald. Obſer. crim. lib. 3. cap. 33. §. 1. num. 23.* Et ſi quæratur, quæ nam in hoc caſu dicenda ſint indicia legitima, reſpondet *Clar. Quæſt. 44. ℣. Quæro nunquid*, eſſe ea, quæ ſufficiunt ad tranſmittendam contra Reum inquiſitionem, & eum conſtituendum in examine.

28 Porro multa requiruntur, ut aliquis vere declarari poſſit contumax, & contra eum proferri ſententia. Primo oportet, quod Judex committat citationem, *l. final. C. de Exhib. re.* & hoc, die juridico; nam in feſtivo non tenet. *Muta ſup. rit. 259. nu. 44. Sanfælic. deciſ 141. nu. 2.* Secundo requiritur, quod fiat relatio per Nuncium, qui citationem affixit, aut præſentavit. *Bald. in l. 2. in 5. notab. C. de Sportul. Franch. in cap. Cum parati. col. penult. de Appell.* Tertio requiritur, quod forma tradita a Judice in commiſſione ſervetur. *Farinac. Foller. apud Petra. Magn. Cur. Rit 94. num. 7.* Quarto, debet in citatione aſſignari terminus præfixus ad comparendum, qui terminus debet eſſe competens; competens autem dicitur terminus aſſignatus a Statutis, aut conſuetudine tribunalis, dum Reus eſt in Civitate, in qua judicium exercetur; ſi autem diſtat a loco judicii, terminus competens erit terminus legalis, nempe unius diei pro vigeſimo quoque milliari juxta legum præſcriptum. *text. in l. 1. ff. Si quis caut. Gloſſ. in cap. Nonnulli in V. Ultra duas dict. de Deſcript.* Quod, ſi terminus nimis anguſtus, (attenta loci diſtantia) eſſet aſſignatus, citatio eſſet ipſo jure nulla, & conſequenter *contumacia* inefficax ad ſuſtinendum actus deſuper fundatos, ut multi ſcribunt *Odd. Rolan. Burſet. Aym. Bald. Peregrin. Caravit. Vant. Sanfælic. apud Raynal. lib. 3. cap. 34. §. 19. num. 24.* Quinto requiritur, quod locus ad quem citatur, ſit Reo tutus; *Farinac. Quæſt. 11. n. 55. Antonel. de loc. legal. lib. 2. cap. p. nu. 112.* dicitur autem non tutus locus vel propter inimicitiam, aut bellum, peſtem, aut aeris intemperiem, aut inſidias latronum in via, & ſimilium. *Clar. Quæſt. 34. ℣. Allegatur. Bajard. ibi num. 31.* Sexto requiritur, quod ſi ille, qui citationem committit, ſit Judex delegatus, in citatione inſerat tenorem ſuæ delegationis; alias citatus comparere non tenetur, & *contumacia* non contrahitur. *arg. text. in cap. Præterea. de dilation. Authen. Qui ſemel C. Quomodo, & quando Jud Raynal. lib. 3. cap. 32. §. 4. nu. 53.* Et quatenus Judex, qui citavit, moriatur, aut decedat ab officio, & novus Judex velit ad ſententiam contra contumacem procedere, oportet, quod de novo ipſum citet, datis debitis intervallis ad comparendum. *Salgad. de Reg. prot. Par. 3. cap. 9. nu. 206. & Par. 4. cap. 5. nu. 8. Solorzan. de Jur. India. Tom. 2. lib. 2. cap. 29. num. 73. Ricc. Par. 7. Collect. 3182.*

29 De jure autem Canonico in cauſis criminalibus non poteſt contra contumacem proferri ſententia diffinitiva damnationis; nec haberi pro convicto in abſentia, niſi citatus, & non comparens, Excommunicatus denuncietur, & per annum in excommunicatione inſorduerit, ut ex *Abb. in cap. Veritatis. num. 21. de Dolo. & contum. Clar. Quæſt. 44. §. licet autem. Diaz cap. 118. nu. 4.* ſcribit *Theſaur. Verb. Inſordeſcentia. num. 3.*

30 Li-

30 Licet autem hoc ſit de jure, tamen de conſuetudine contrarium ſervatur; non minus enim, ac in foro laico, in tribunalibus Eccleſiaſticis contra contumacem, expiratis terminis fatalibus, citatur denuo Reus ad audiendam ſententiam, & contra eum diffinitive ſententiatur.

31 Quantum ad pœnas contra Rebelles, cum illæ eædem ſint cum illis, quæ feruntur contra Reos de crimine læſæ majeſtatis, de illis loquemur infra, cum de illo delicto agemus.

32 Quantum vero ad pœnas, quæ incutiuntur Regularibus delinquentibus *inobedientia*, *contumacia*, *ac rebellione*, videndæ ſunt peculiares Ordinum Conſtitutiones; Nobis *Minoribus de Obſervantia*, tum *Regulari*, tum *Strictiori*, ſequentia præſcribuntur Statuta.

33 1 *Qui Generali Minorum, aut Commiſſario item Generali non obedierit, trimeſtri carceris pœna, vel graviori etiam puniatur. Valliſolet.* 1593. *Tit. De obedient. V. Qui Generali.*

34 2 *Qui vero eiſdem rebellaverit, aut verbis injurioſis, vel irreverentibus illos, aut eorum alterum publice affecerit; is quocunque ſuffragiorum jure ſexennio careat; ac ſemeſtris carceris pœna, vel graviori etiam pro qualitate delicti puniatur. Valliſolet. loc. cit. V. Qui vero.*

35 3 *Qui in Provincialem Miniſtrum, vel Commiſſarium crimina ejuſmodi admiſerit, & carceris pœna, & ſuffragiorum privatione puniatur, Generalis arbitratu. Valliſolet. loc. cit. V. Qui Provinciali.*

36 4 *Qui vero in Guardianum, vel Vicarium, aut quempiam graviorem Patrem, ut ſupra, deliquerit, Provincialis arbitratu puniatur pro delicti qualitate. Valliſolet. loc cit. V. Qui vero.*

37 5 *Qui autem pœnitentiam per locorum Superiores ſibi impoſitam, & injunctam, agere, vel ſubire renuerit, de Diſcretorum conſilio, & aſſenſu, etiam trina monitione non præmiſſa, carceri mancipetur, prout opportunius videbitur. Valliſolet. loc. cit. V. Qui autem.*

38 6 *Auctoritate Apoſtolica etiam cavetur ſub excommunicationis latæ ſententiæ pœna, a qua, præter quam in mortis articulo abſolvi non poteſt, niſi a Romano Pontifice; nec non ſub privationis perpetuæ omnium officiorum Ordinis, & inhabilitatis ad illa, & alia quæcunque in poſterum obtinenda, vociſque, tam activæ, quam paſſivæ eo ipſo incurrendis pœnis; ne quis Provincialis, aut Guardianus, vel cujuſcunque alterius gradus Religioſus, aut Religioſa noſtri Ordinis Commiſſariis a Generali Miniſtro ad viſitandas Provincias miſſis reſiſtere, nec eis ſe opponere, aut contradicere, ſeu ſe rebellem exhibere, ipſos quacunque de cauſa, vel quæſito colore non recipiendo, audeat, vel præſumat. Valliſolet. loc. cit. V. final.*

39 7 *Pœna contra inobedientes ſtatuta eſt carceratio, & conſequenter actuum legitimorum privatio, ſi inobediens, debite monitus, in contumacia perſeverat. Dicitur autem contumax, quando trina monitione eodem die, congruis intervallis præmiſſa, per diem naturalem inobediens exiſtit: vel quando, ita pertinaciter recuſaverit, ut de Diſcretorum conſilio carceribus mancipari debere videatur. Valliſolet. Tit. de Pœna contr. inobedien. & contum.*

40 8 *Contumax, (ideſt, qui trina monitione eodem die congruis intervallis præmiſſa, inobediens perſeverat, vel qui, ita pertinaciter obedire recuſat, ut de Diſcretorum conſilio carceribus mancipari mereretur) eſt carcerationis pœna plectendus. & conſequenter actibus legitimis privandus. Text. Tit. Applicatio. §. 12.*

41 9 *Qui Provinciali, Guardiano, aut Vicario rebellaverit, omni ſuffragiorum jure carere triennio debet. Text. loc. cit. §. 21.*

42 10 *Qui Generali, vel Commiſſario ab eo miſſo ad viſitandam Provinciam rebellaverit, Excommunicationis Sanctiſſimo reſervatæ pœnam ſtatim incurrit, ac privationem ſuffragiorum, officiorum Ordinis, & perpetuam inhabilitatem ad illa. Text. loc. cit. §. 52.*

43 11 *Quicunque Provinciali Miniſtro, Guardiano, aut Vicario rebellaverit omni ſuffragiorum jure triennio careat. Qui Commiſſario a Generali miſſo reſiſtere, opponere, aut contradicere, ſeu ſe rebellem exhibere auſerit, vel præſumpſerit, ipſo facto Excommunicationis pœnam incurrat, a qua non niſi a Sanctiſſimo Romano Pontifice, preterquam in mortis articulo, abſolvi poſſit: nec non privationis perpetuæ Officiorum Ordinis, & inhabilitatis ad illa, & alia quæcunque in Ordine exercenda, ac vocis tam activæ, quam paſſivæ eo ipſo incurrendis pœnis Conſtitutione Apoſtolica illatis afficiatur. Quibus etiam, & omnibus, & ſingulis ſubjaceat, ac præterea ſemeſtri carceri mancipetur, qui Generali ipſi rebellaverit. Valliſolet. Tit. de Rebellantibus.*

44 12 *Quod ſi quis auſu temerario Commiſſario Viſitatori contradicere, non obedire, aut ſe rebellem exhibere tentaverit; aut ejus mandata, ordinationes, & decreta exequi neglexerit, aut etiam contempſerit, is pœnas ſuperius contra rebellantes ſtatutas eo ipſo incurrat. Valliſolet. Tit. De Fratrib. coram Commiſſ. Viſitat.*

45 Circa primum Statutum, poſitum ſupra *num.* 33. dubitatur primo, an pœna Carceris debetur, quando Religioſus eſt inobediens Generali Miniſtro, Vicario, aut Commiſſario, non ſervando præceptum illius poſitivum, aut negativum, publicatum per modum ordinationis?

46 Reſpondeo, quod quando Prælatus, ex juſto motivo, ac fine rationabili, & ſub formali præcepto obedientiæ aliquid præcipit, quamvis ſit de re, quæ videatur Subdito levis; tamen iſte tenetur ſub mortali obedire, prout dicunt Doctores poſt *D. Thom.* 2 2. *quæſt.* 186. *art* 9. *in corp. Valent. Cajetan. Sanchez. leſſ. Azor. Panormit. apud Peyrin. de Subd. Quæſt,* 1. *cap.* 5. § 3. *V. Dico primo.* Quod autem præceptum intimetur univerſaliter omnibus, & quibuſcumque per modum ordinationis, & ſcripto, perinde eſt, ac quando idem oretenus, ac alicui in particulari intimetur. Sequitur igitur, quod, ſi Prælatus in tenore ordinationis exprimat, ſe illud jubere in virtute obedientiæ; tranſgrediens mortaliter peccat, quia vere inobediens eſt; ut proinde pœna ſtatutaria Carceris ipſi veniat infligenda.

47 Secunda dubitatio circa ſecundum Statutum, poſitum ſupra *num.* 34. eſt, de qua rebellione ſit intelligendum Statutum, puta, an de rebellione large, aut ſtricte accepta?

48 Reſpondeo, quod, ut diximus ſupra *num.* 13. *rebellio* lato modo accepta idem eſt ac *inobedientia*. Cum autem de pœnis *inobedientiæ* diſponatur in primo Statuto, ut viſum eſt, otioſa eſſet, & ſuperflua repetitio in hoc ſecundo Statuto, quod in lege non admittitur. Proinde Statutum intelligendum eſt de *rebellione* ſtricte, & proprie ſumpta. Et quamvis aliquando in lege, vel Statuto, ſemel diſpoſitum, etiam per verba inculcata idem importantia, diſponatur ad majorem declarationem, ut habet *Gloſſ in l. lecta. in Verb. Inculcatio. ff. Si cert. petat. Barboſ. Axiom.* 216. *num.* 6. in hoc caſu tamen talis concluſio non poteſt habere locum; ſi quidem in primo Statuto datur pœna carceris trimeſtris; in ſecundo autem carcerationis ſemeſtris; & cum idem crimen diverſis pœnis non vindicetur; hinc eſt, quod

in primo Statuto decernatur pœna *inobedientiæ*, ſive *rebellionis* late ſumptæ, quod idem eſt; in ſecundo autem pœna *rebellionis* ſtricte ſumptæ.

49 Tertia dubitatio ad idem Statutum eſt, quomodo, aut quando Subditus contra Generalem rebellare dicatur, ut locus ſit pœnæ in Statuto prædicto latæ.

50 Reſpondeo, quod in *cap. Gravem. Extra de Exceſſ. Prælat.* puniendus excommunicatione dicitur quidam Archidiaconus, qui *contra fidem homagii præſtiti, ac debitam reverentiam, Epiſcopum ſuum eſſe Dominum, negaſſe, vel in foro ſæculari depoſuiſſe contra eum ſuper rebus ſpiritualibus quæſtionem; aut tam invaſori Epiſcopi, & ſociorum ejus, quam fratri ejus, vel complicibus ſuis cauſam, vel conſilium præbuiſſe dicebatur.* Ex quo Canone elicere debemus modos, quibus Subditus Generali reſiſtens, poteſt declarari rebellis, & ut talis puniri. Nam quando Subditus Religioſus facit actus contra perſonam, juriſdictionem, honorem, ac Officium ſui Generalis, tunc contra ipſum rebellat, & eſt locus pœnæ ſtatutariæ. Generalis enim in Religione eſt Princeps, ut diximus *Par. p. Tit. Quid. num.* 29. & quantumvis ejus Subditi non ſint ipſius Vaſalli, nec illi præſtiterint juramentum fidelitatis; nec feudum ab eo habeant; nec proprie ad hoſtes confugiant; aut in Generalem arma capiant; in quibus actibus rigoroſe loquendo conſiſtit *rebellio*, tamen, ut optime advertit *Sanctor. de Pœn. cap.* 6. *Quæſt.* 1. *V. Reſpondeo affirmative fol.*239. quia voverunt obedientiam, quæ eſt major fidelitate, & proprium arbitrium voluntati illius alligarunt, optime attentando aliquid contra perſonam, honorem, Officium, aut juriſdictionem Generalis, contra illum dicuntur rebellare. Unde ex analogia delictorum Archidiaconi in proprium Epiſcopum, quæ recitantur in ſupradicto Canone, à quo haberi pœnas contra Clericos rebellantes in proprium Epiſcopum, ſcribit *Cardinalis de Lauræa Epitom. Canon. V. Rebellio*, venari poſſumus modos, quibus Subditus Religioſus poſſit eſſe in proprium Generalem rebellis.

51 Tamen advertendum eſt, quod actus iſti, per quos inducitur contra Generalem *rebellio*, ſunt, qui attentantur per viam facti; non autem juris. Non enim parificatur Generalis *Papæ*, *Imperatori*, aut Principi non recognoſcenti alium temporalem ſuperiorem; ille enim habet ſupra ſe Superiorem, a quo poteſt puniri, exauctorari, ſuſpendi &c. Sequitur ergo quod, ſi contra *Papam*, *Imperatorem &c.* incurritur *rebellio* quovis modo attentando contra ipſius dignitatem, dominium &c. non tamen eſſet *rebellio*, ſi contra Generalem quis ageret, curando, ut a *Papa* deponeretur ab officio, agendo per viam juris, accuſando eum de aliquo crimine, quod vere commiſiſſet.

52 Quamvis Princeps Superiorem non agnoſcens, ſit, aut ineptus regimini, aut Reipublicæ parum utilis, vel etiam poſitive pernicioſus, non tamen poteſt Subditus agere, ut Principatu privetur, aut quid contra ejus dignitatem fiat, aut de medio tollatur; cum enim Superiorem in terris non habeat, niſi Deum, a Deo tantum petendum eſt remedium; & interim, ut dicebat *Tacitus*: *Ferenda ſunt Regum ingenia*. Unde quidquid, & quovis modo attentatur contra talem Principem, conſtituit attentantem rebellem. Non ſic autem eſt cum Generali, qui *Papam*, ac *Sacram Cardinalium Congregationem* ſupra ſe habet: ſi enim Generalis eſſet Ordini pernicioſus, & quis recurreret ad *Papam*, ut ille officio privaretur, iſte nullo modo eſſet rebellis. Similiter ſi aliqua Provincia, Conventus, aut Frater particularis eſſet poſitus in oculis Generalis, a quo rationabiliter timerentur injuſtæ oppreſſiones, poteſt quilibet habens intereſſe in Provincia, Conventu, aut perſona, curare apud *Sac. Congregationem*, aut *Papam*; ut Generali reſpectu illorum coarctaretur juriſdictio, ne poſſet libere in illa deſævire; hoc enim non excedit modum naturalis defenſionis, quo præcaventur damna, quæ probabiliter timentur futura.

53 Sequitur ex his, quod *rebellionem* concludant actus illi tantum, qui ſunt per viam facti, & contra Generalis auctoritatem &c. ut pote, ſi quis ſeditioſa ſcripta contra Generalem componeret, in quibus probaretur eum fuiſſe ſimoniace electum, & proinde non eſſe illi obediendum: ſi aliquis conſpirationem, aut conjurationem contra illius vitam, aut famam machinaretur: ſi recurſus haberetur ad Principem laicum, curando, ut ſub colorato prætextu rationis ſtatus, mandata Generalis, ut pote ex Natione inimica Principi, non reciperentur; aut ne Commiſſarii, ab eo quoquomodo deſtinati, admittantur, niſi patentes ſint prius a Regiis Miniſtris approbatæ; aut abſolute repellantur, & centum ſimilia, ut optime habet *Sanctor. de Pœn. cap.* 6. *Quæſt. ex Bartol. p. V. Reſpondeo fol.* 241.

54 Quarta dubitatio circa idem Statutum eſt, An aliæ pœnæ, ultra carcerem ſemeſtrem, ſancitæ ſint contra rebellantes Superiori Generali?

55 Reſpondeo, quod, ut conſtat ex *Textu* recenſito ſupra *num.* 42. & Statuto *Valliſoletano*, dato ſupra *num.* 43. rebellantibus contra Generalem, ultra carcerem ſemeſtrem, appoſita eſt pœna Excommunicationis reſervatæ Summo Pontifici: privationis omnium Officiorum Ordinis, perpetuæque inhabilitatis ad illa; & inſuper privationis vocis activæ, ac paſſivæ ad inſtar pœnarum, quas *Gregorius XIII.* in ſuo Brevi incip. *Quoniam noſtro* 8. *April.* 1575. ſancivit contra rebellantes Commiſſariis, a Generali miſſis ad viſitandas Provincias. Cum enim experimento didiciſſet Religio, leves eſſe pœnas latas in Statutis antiquis contra Rebellantes, & obedientiam labefactantes, quæ eſt fundamentum Reipublicæ Religioſæ, voluit eas augere pro tuenda, pœnis appoſitis, dignitate Superiorum tum Generalium, tum Provincialium, tum localium.

56 Quinta dubitatio ad eadem Statuta eſt, An excommunicatus, ob *rebellionem* contra Generalem, poſſit abſolvi a Superioribus Generalibus, aut Provincialibus juxta privilegia?

57 Reſpondeo, quod *Sanctor. de Pœn. cap.* 6. *Quæſt.* 4. *V. Reſpondeo negative.fol.* 254. examinando eandem quæſtionem circa excommunicationem ſimilem latam contra Rebellantes Commiſſariis Viſitatoribus, dicit, quod quamvis Prælati Ordinis ex privilegiis ſibi conceſſis, poſſint ſuos Subditos abſolvere ab omnibus caſibus *Papæ* reſervatis, exceptis contentis in *Bulla Cœnæ*; tamen non poſſunt a tali excommunicatione abſolvere; quia ex hoc, quod Religio in ſuis Statutis recenſet talem excommunicationem, ut *Papæ* reſervatam, cenſetur renunciare in hac parte privilegio, quod habet abſolvendi ab hujuſmodi reſervatis. Et quia Statutum ſupra *num.* 43. datum in fine dicit: *Quibus etiam, & omnibus, & ſingulis ſubjaceat, ac præterea ſemeſtri carceri mancipetur, qui Generali ipſi Rebellaverit*, ad hanc dubitationem reſponderet, quod Prælati Ordinis in hoc caſu nequeunt abſolvere a tali excommunicatione, attento maxime, quod relativa dictio *Quibus*, poſita in Statuto, refert præcedentia cum omnibus ſuis qualitatibus, ut ex jure deducitur, *arg. L. Filio §§. Teſtator. ff. de Alimen. l.* 1. *§. Sed cum plures, & ibi Bart. ff. ſi fam. furt. fecer. Surd. Conſ.* 352.

nu.

nu. 22. & ita refert, in caſu, excommunicationem, Papæ reſervatam, & a Prælatis Ordinis inabſolvibilem.

58 Sed doctiſſimi viri pace, aliter eſt dicendum; nam in citato Statuto, nec umbra habetur, quod Religio circa illam excommunicationem renunciaverit privilegiis, per quæ poteſt a cenſuris Papæ reſervatis, abſolvere; ſed pure, & ſimpliciter refert diſpoſitionem Brevis *Gregorii XIII.* quod etiam citat ad marginem, ut patet intuenti. Profecto, quando Religio voluit aliquibus privilegiis ſibi conceſſis renunciare, claris, & patentibus verbis hoc expreſſit, ut patet in Ordinationibus, factis in *Generali Congregatione Romana anno* 1629. *Orb. Seraph. Tom.* 4. *fol.* 11. *col.* 2. *init.* Conſtitutionibus *Capituli Generalis Romani* 1658. *cap.* 1. §. 1. *num.* 1., *Orb. Seraph. loc. cit. fol.* 127. Statutis Ordinis Generalibus *Sambucanis cap.* 4. §. 1. in quibus omnibus Religio expreſſe renunciavit omnibus privilegiis mitigativis rigoris Regularis obſervantiæ. Cum igitur de tali renunciatione, in Statuto prædicto nec verbum habeatur, ſequitur, quod generali privilegio abſolvendi a reſervatis Papæ, in hoc caſu, non renunciavit. Addo, quod facultas Generalis eſt ſuper Statuta, cum poſſit ſuper iis diſpenſare, ſi tamen in Statuto aliquo particulari non diſponitur, *quod illud indiſpenſabile ſit*; quæ clauſula in tali Statuto non reperitur. Proinde conceſſo etiam quod Religio per tale Statutum renunciaſſet privilegio abſolvendi ab illa Excommunicatione, (quod tamen negamus), adhuc Generalis poſſet ſuper tali Statuto renunciativo diſpenſare, & concedere, quod privilegiis conceſſis Prælati inferiores uterentur; & etiam ipſe illis poſſet uti, & a tali Excommunicatione abſolvere.

59 Quod ſi hæc concluſio locum habet pro abſolutione ab Excommunicatione lata contra rebellantes Commiſſario Viſitatori, a fortiori ſubſiſtit de abſolutione ab Excommunicatione contra rebellantes Miniſtro, aut aliis Prælatis Generalibus. Si quidem talis reſervatio non eſt facta a Papa, (qui taliter excommunicavit ſolum rebellantes Commiſſariis), ſed a Religione, quæ extendit pœnas Papales, etiam ad rebellantes contra Generales; in tali autem extenſione, non ita potuit ſe privare facultate abſolvendi ab illis pœnis, quin Generalis, & de ipſius conceſſione Prælati inferiores poſſint abſolvere, eo quia ipſe ſuper Statutariis diſpoſitionibus, ut dictum eſt, poteſt diſpenſare.

60 Sexta dubitatio eſt circa tertium Statutum, poſitum ſupra *num.* 35. & eſt; Quomodo hoc intelligendum ſit, ut ſuperfluitatem non ſapiat, & cohæreat cum *Textu* poſito ſupra *num.* 41. & Statuto, dato ſupra *nu.* 43; cum enim carceratio formalis importet privationem actuum legitimorum, ut habetur ex *Stat. Gen. Ordin. cap.* 7. §. 6. *num.* 6. & hæc involvat privationem ſuffragiorum, ut dictum eſt *Par. p. Tit. Quales. num.* 30. ſuperfluum videtur, quod in ſtatuto hoc diſponatur, quod *rebelli contra Provincialem arbitratu Generalis infligatur carceratio, & privatio ſuffragiorum*, cum hæc illam conſequatur. Pariter, quomodo cohærere debeat hoc Statutum præſcribens Carcerem, & privationem ſuffragiorum arbitrio Generalis, cum *Textu*, & alio Statuto ſupra citato, in quibus nulla facta mentione de Carcere, infligitur rebellibus in Provincialem privatio ſuffragiorum limitata ad triennium.

61 Reſpondeo, quod dictio *ejuſmodi* poſita in Statuto eſt relativa præcedentium, cum ſuis qualitatibus; *arg. l. final. ff. de offic. Præf.* & cum in duobus præcedentibus Statutis dictum ſit de *rebellione* large, & ſtricte ſumpta, ſive *inobedientia*, & *rebellione* propria, diſpoſitumque ſit, quod Generali inobediens, (puta, largo modo rebellans, ut explicuimus ſupra *num.* 13.) Carcere trimeſtri; ſtricte vero rebellis, ſemeſtri Carcere, ac quorumvis ſuffragiorum privatione præcellatur; ita hic pari modo diſponit de committente in Provincialem *crimina ejuſmodi*, nempe *inobodientiam*, ſive *rebellionem* lato modo, & *rebellionem* ſtricte ſumptam; Ordinat autem, quod taliter rebellis puniatur Generalis arbitratu, *& Carceris pœna, & ſuffragiorum privatione*; non quidem, quod in quocumque caſu ambæ pœnæ, nempe Carceris, & privationis adhibeantur; ſed in caſu *rebellionis* latæ ſumptæ, quæ eſt delictum minus, minori pœna, puta, ſola privatione; in caſu vero *rebellionis* propriæ, quæ eſt gravior, majori pœna, nempe carceratione ſit utendum: & hoc modo in Statuto nulla cadit ſuperfluitas, & pœnæ rebellium in Provinciales correſpondent pœnis rebellium in Generales.

62 Pariter reſpondeo ad ſecundam partem dubitationis, quod tum in *Textu* dato ſupra *num.* 41. tum in Statuto relato *num.* 43. accipitur *rebellio* late ſumpta, puta, *inobedientia*, quæ punienda eſt privatione omnis juris ſuffragiorum ſola, non autem Carcere; & in hoc concordant ambo cum Statuto poſito *num.* 35. in quo prout explicatum eſt ſupra, ponitur pœna rebellantium tum late, tum ſtricte, puta, quod in Provincialem rebelles late, hoc eſt, præcepto formali Provincialis inobedientes, ſuffragiorum privatione puniantur, & ita circa hoc *Textus*, & duo hæc Statuta concordant circa *inobedentiam* puniendam.

63 Nec ideo in Statutis prædictis invenitur vitioſa ſuperfluitas; nempe, quod, cum in Statuto *num.* 35. dato, (quod ponitur *in cap. prim. Statutorum Valiſoletan. tit. de obedientia*) ſancita ſit pœna contra inobedientes Provincialibus, quæ eſt privatio ſuffragiorum, videatur proinde ſuperflue repetita in alio Statuto dato *num.* 43. quod ponitur in *Valliſoletanis* iiſdem *cap.* 7. *Tit. de Rebellibus*. Quia, cum in hoc Statuto auctæ ſint pœnæ in rebelles Generali, voluit Religio augere quoque pœnas contra rebelles late, hoc eſt inobedientes Provinciali; augmentum autem pœnæ eſt, quod ſicut in primo Statuto dicitur, quod in Provincialem rebellis *ſuffragiorum privatione puniatur* ſimpliciter, in ſecundo dicitur, *omni ſuffragiorum jure triennio careat*; & hic advertendum eſt, quod ponitur dictio *omne*, per quam importatur privatio ſuffragiorum non ſolum ad electiones, ſed etiam ad omnes alios actus Capitulares, quæ privatio, ut patet, amplior eſt ea, quæ poſita eſt in primo Statuto, quod cum ſit ex antiquiſſimis Ordinis, *placuit Religioni ſervare indemnem antiquitatem venerabilem* illius, ut ſcripſit Sanctorus *de pœn. cap.* 6. *qu.* 7. ℣. *Reſpondeo*. 2. *ad ſecund. fol.* 260.

64 Hinc autem advertere libet, quod non pauci viri, alioquin docti, carpunt quaſi manca Statuta pœnalia Ordinis noſtri, ex eo, quod in ipſis non reperitur pœna *inobenientiæ*; & taliter opinantibus facem prætulit *Sanctorus*, qui *de Pœn. cap.* 6. *qu.* 2. §. *Reſpondeo ſecund. fol.* 243. docuit in noſtris Statutis *inobedientiam*, ut talem non puniri, ſed tantum, ut perſeverantem in contumacia, *quia* (ait) *non eſt artis omnes defectus emendare, ſed illos, qui communitatem maxime incommodant*.

65 Sed, doctiſſimi viri pace, ipſe dupliciter deficit, nempe in concluſione, & in ipſius fundamento. Si quidem nil magis Religioſam Rempublicam incommodat, perturbatque, quam inobedientia, quæ Regularis vitæ quatit fundamentum, puta, obedientiam. *Tota Monachorum Religio ab obedientia eſt*, dice-

dicebat *S. Bruno Carthuſianorum* Pater *lib. de Orna. Eccleſ. cap.* 10. & ex doctrina *D. Thom.* 2. 2. *q.* 186. *art.* 8. *in corp. Alvar. de Vit. ſpir. Tom.* 2. *lib.* 5. *Par.* 3. *cap.* 3. *Valent. Tom* 2. *diſp.* 10. *qu.* 3. *Pun.* 2. *Aſſert.* 4. optime concludit *Feyrin. de Subd. quæſt.* 1. *cap.* 3. *V. final.* quod *neceſſaria eſt obedientia in Religionibus, ita ut, ſine ea conſiſtere non poſſit Religio. Conſiſtet ſuo modo Religio, ſi ablegetur paupertas, quilibetque ſuo ſtatui ſua accomodet commoda; ſtabit quoque Religio deſciſcente caſtitate, modo vivendi ratio in reliquis non omittatur*, (ut apparet in Ordinibus militaribus, in quibus nec paupertas, nec caſtitas niſi conjugalis, habetur.) *At ſi obedientiam auferas; ſi membra Capiti non ſubjiciantur, totum concidere Religionis corpus, neceſſe eſt*. Artis igitur, ſive Religioſæ politiæ erit emendare maxime delicta *inobedientiæ*, quantumvis minime contumacis, cum ſubducta obedientia Religioni, ſit pereundum.

66 Concluſio etiam *Sanctori* falſa eſt; nam in Statutis Ordinis, quæ ſupra dedimus, habetur pœna *inobedientiæ* (quamvis ſine *contumacia*) contra Generales Statuto primo ſupra *num.* 33. Habetur pœna ejuſdem contra Provincialem, ac ejus Commiſſarium Statuto ſupra *num.* 35. Habetur ipſi ſimet contra Guardianos, ac Vicarios pœna Statuto quarto ſupra *num.* 36. & eædem pœnæ repetuntur Statuto undecimo ſupra *num.* 43. contra eandem ibi expreſſam nomine *rebellionis*, puta, late ſumptæ, quæ aliud non eſt, quam *inobedientia* ſimplex, (hoc eſt minime contumax), ut explicuimus ſupra *num.* 13. Unde concludendum manca non eſſe Statuta noſtra.

67 Septima dubitatio eſt circa idem Statutum, & eſt, de quo Commiſſario loquatur, qui parificatur cum Provinciali; ita ut inobediens in illum, eadem pœna puniatur cum inobediente, aut rebelle in Provincialem?

68 Reſpondeo, quod intelligitur de Commiſſario delegato a Miniſtro Provinciali, ſive ad regendam Provinciam in ſui abſentia; ſive ad viſitandum Conventum; ſive ad faciendam inquiſitionem criminalem. Ratio eſt, quia de Commiſſariis Viſitatoribus miſſis a Generali, habetur in Statutis ſexto, & undecimo: unde ſuperflue hic poneretur diſpoſitio; imo etiam abſurde: nam longe major pœna eſt rebellium in Commiſſarios a Generali miſſos, quam in deputatos a Provinciali, & major, ac minor pœna in Statutis poneretur pro eodem crimine, quod eſt abſurdum. Puniuntur autem taliter rebelles, ut rebellantes in Provincialem, quia, cum eadem ſit dignitas, ac juriſdictio Ordinarii committentis, ac Commiſſarii, æquum eſt, ut rebelles in eoſdem eadem pœna coerceantur.

69 Octava dubitatio eſt circa quartum Statutum poſitum ſupra *num.* 36. & eſt, cum in hoc pœna rebellium in Guardianum ſit arbitraria Provinciali; & in Statuto undecimo dato ſupra *num.* 43. ſanciatur, quod ſit privatio triennalis *omnis ſuffragiorum juris*, ambiguum eſt in facti contigentia, cui pœnæ ſit ſtandum?

70 Reſpondeo, quod ſtandum eſt ſecundo Statuto, quia, ut optime dicit *Sanctor. de Pœn. cap.* 6. *quæſt.* 7. *V. Reſpondeo* 2 *ad ſecundam. fol.* 259. Statutum infligens pœnam arbitrariam Provincialibus eſt ex antiquis Ordinis, & reperitur in Statutis *Alexandrinis* factis *anno* 1500. aliud vero ſanciens privationem ſuffragiorum triennalem, conditum eſt in *Valliſoletano* Capitulo *anno* 1593. in quo ſicut auctæ ſunt pœnæ contra rebelles in Generalem, ita auctæ ſunt contra rebellantes in Superiores Provinciales, ac locales.

71 Nona dubitatio circa idem Statutum eſt, cum Vicarii, prout diximus *Par.* 1. *Tit. Delictorum. num.* 42. *circ. med.* Prælati non ſint, & ideo nequeant per obedientiam jubere; quod pariter dicendum eſt de quolibet alio graviore Patre, quomodo poſſit contra iſtos committi inobedientia, aut rebellio?

72 Reſpondeo, quod Statutum ſecundum poſitum ſupra *num.* 34. a quo dependent Statuta ſequentia, continet crimina rebellium, & injuriantium, ſeu publice irreverentium in Superiores, ut patet legenti. Statutum igitur quartum tangens Vicarios, & graviores Patres, non debet accipi in ea parte, quæ reſpicit *inobedientiam*, ac *rebellionem*; cum enim iſti Prælati non ſint, non poſſunt dicta crimina contra eos committi. Sequitur ergo, quod debet accipi in ea parte, quæ ſpectat ad injuriam, & publicam irreverentiam, quæ poſſunt contra illos committi. Hoc vero intelligendum eſt de Vicariis Conventuum, qui ſunt ſub Guardiano: cæterum, ſi ſunt Vicarii in capite, qui alio modo vocantur Præſidentes, iſti, cum veri Prælati ſint, ut diximus, *Part. p. Tit. Delictorum num.* 41. conſiderari debent tanquam Guardiani, & inobedientes, aut rebelles in eos, pari pœna puniri debent, ſicut rebellantes Guardianis.

73 Decima dubitatio eſt, circa intelligentiam Statuti quinti dati ſupra *num.* 37. & quæritur, an renuens ſubire injunctam pœnitentiam tantum debeat carcerari, ut ordinatur in Statuto; an vero eadem pœna puniri debeat quivis, qui formale præceptum Superioris exequi renuit?

74 Reſpondeo, quod circa intelligentiam Statuti, *Par. p. Tit. Delictorum a num.* 26. *ad* 40. dedimus illius explanationem cum reſolutione omnium emergentium, quæ poſſunt occurrere; & ideo, ne ſemel dicta inutiliter repetamus, ad ibi ſcripta lectorem ableagamus.

75 Quantum autem ad propoſitam dubitationem, dico, quod diſpoſitio hujus *Textus* licet videatur limitata ad renuentem ſubire pœnitentiam ſalutarem ſibi per Superiorem localem impoſitam, eo quia, cum verſemur in pœnalibus, lex non patitur extenſionem de caſu ad caſum; tamen ita non eſt, quia pœna de renuente pœnitentiam poſita eſt exempliter, non autem præciſe pro tali caſu. Si quidem ab hoc Statuto incipit tradi pœna contumacium, de qua loquuntur Statuta ſeptimum, & octavum data ſupra *num* 39 & 40. reſpective. Cum igitur, ita poſſit eſſe contumax in inobedientia aliquis, qui aliam rem ſibi a Superiore præceptam exequi contemnit, ſicut qui pœnitentiam ſubire renuit; ſequitur, quod eodem modo eſt puniedus contumax in non parendo in quovis alio caſu, ſicut in non exequenda pœnitentia.

76 Sequitur igitur, quod caſus de renuenda pœnitentia ponitur exemplariter, eo quod frequentius accidit, quam alii, non enim tam frequenter evenit occaſio, quod Superior aliam rem ſub formali præcepto injungat, ſicut in caſu pœnitentiæ ſalutaris impoſitæ, quam ſæpe ſæpius ſubire recuſant nonnulli, qui ſibi probroſas, ac infamatorias eas pœnitentias eſſe præſtituunt, (quæ tamen revera non ſunt) ut proinde obedire renuant. Exemplariter etiam caſum hunc, non autem taxative, eſſe expreſſum, convincitur ex alio capite, nempe, quia dicit; *Qui pœnitentiam per locorum Superiores ſibi impoſitam ſubire renuerit*, quibus verbis videtur limitata diſpoſitio ad Superiores locales, cum tamen hoc verum non ſit; nam æque carcerari debet contumax in renuenda pœnitentia impoſita a Provinciali, (imo fortiori jure ratione majoris dignitatis contemptæ

in

in Provinciali, quam in Guardiano,) ſicut ſi eſt impoſita a Guardiano, ut patet ex criminis identitate.

77 Contra hanc concluſionem videtur tenere *Sanctor. de Pæn. Cap. 6. Quæſt. 2. ℣. De illis enim fol. 245.* docens, quod hæc diſpoſitio Statutaria eſt ita limitata ad pœnitentias, quæ imponi ſolent a Superioribus localibus in Capitulo culparum, aut Refectorio, quod, *ſi pœnitentia imponatur extra hæc loca; vel in iis extra Communitatis præſentiam, non inferet carcerationem inobedientiæ, quia Statutum pœnale ſic diſponit*. Et addit quod non eſt par ratio de Guardiano, & de Provinciali, ac Generali, quia iſti non habent ſuum tribunal limitatum ad unum Conventum, ſed in omnibus ſibi ſubjectis, ita ut poſſint ubique locorum ſibi ſubjectorum pœnitentiare; non ſic autem Superior localis, qui limitatur in pœnitentiando ad locum Capituli culparum, aut Refectorii, communitate præſente.

78 Miror doctiſſimum virum abiiſſe in hanc ſententiam, cui tam patenter refragantur Statuta. Quæro enim, an extra Capitulum culparum Superior localis poſſit Subdito aliquid injungere ſub formali præcepto, nec ne? Ineptum eſſet dicere, quod non, cum juxta jura *arg. l. p. l. Obſervare §. final. l. Nec quicquam. ff. de Off. Proconſ. l. 4. ff. de Off. Præſid.* in Provincia ſibi commiſſa poſſit Iudex, quæ ſui juris ſunt exercere, ac tantam juriſdictionem in caſibus ſibi per Statuta permiſſis, habet Superior localis in toto Conventu, quantam habet Provincialis in ſua Provincia, ac Generalis in Ordine univerſo; unde ſequitur, quod in quavis parte Conventus reperiatur, poteſt ſuam auctoritatem exercere. Par autem ratio eſt, quod Superior per obedientiam jubeat Subdito, quod vaſa coquinæ abluat; & quod in pœnam defectus, ſeu delicti, ſe flagellis cædat, cum utrobique interveniat eadem auctoritas in Prælato, eadem forma in præcipiendo, eadem obligatio Subditi ad obediendum, ſi ergo illud poteſt præcipere in quacunque parte Conventus, idem erit de iſto.

79 Accedit, quod ſi vera eſſet opinio *Sanctori*, poſſet dari caſus, quod ſubditus in contumacia perſeveraret, nec poſſet Superior illum carceribus demandare; ſi enim Subditus ad Refectorium nollet convenire, aut ad Capitulum culparum, non poſſet Prælatus illi pœnitentiam demandare, neque monitoria neceſſaria facere; cum juxta *Sanctorum* Superior localis, extra illa loca, nequeat ſuam auctoritatem exercere pœnitentiando; quod tamen abſurdum eſt.

80 Quæ omnia confirmantur a Statutis ſeptimo, & octavo datis ſupra *num. 39. & 40.* in quibus pœna contra inobedientes contumaces ſancitur; pœnaque illa, puta, formalis carceratio non arctatur ad inobedientes in recuſanda pœnitentia impoſita; ſed Statuta loquuntur generaliter, & abſolute de inobediente quomodolibet; unde, ſi Prælato formaliter præcipienti extra Refectorium poteſt Subditus eſſe contumaciter inobediens, ſequitur, quod Prælatus extra illa loca poteſt præceptum de pœnitentia ſubeunda ferre.

81 Poteſt autem opinio *Sanctori* in parte colorari, intelligendo, quod ipſe taliter aſſeruerit, non poſſe Superiorem localem pœnitentiantem extra Refectorium, aut Capitulum, ſubditum contumacem incarcerare, quia regulariter in Capitulo coram Fratribus pœnitentiæ injunguntur, & cum carceratio non injungatur, niſi contumacia ſit notoria facti, aut juris; nequeatque Superior localis ſcripto procedere, neque ferre ſententiam, qua declaretur Subditus eſſe contumax, neceſſarium proinde ſit, quod præceptum coram Fratrum communitate in Capitulo, aut Refectorio fiat.

82 Bona taliter qualiter eſſet hæc expoſitio, non tamen ſemper vera; nam, ſi coram majori parte Fratrum, ut evenire poteſt facilius in parvis Conventibus, ad ignem communem, aut in alia parte Conventus, Superior localis, aut pœnitentiam, aut aliud Subdito formaliter præciperet, & hic contumaciter adimplere renueret, utique eſſet carcerandus.

83 Sed quomodo gerere ſe deberet Guardianus, ſi facto extra Refectorium, aut Capitulum tali præcepto, Subditus inobediens nollet ad Refectorium convenire, ne poſſet Superior juridicas monitiones illi intimare?

84 Reſpondeo, quod de hoc caſu *Par. 2. Sect. XI. num. LXXV.* locuti fuimus, & formam procedendi dedimus per extenſum, & illuc lectorem remittimus.

85 Undecima dubitatio eſt, An Subdito contumaciter renuente pœnitentiam ſalutarem a Provinciali injunctam, teneatur iſte pro illo carcerando habere conſilium, & aſſenſum Diſcretorum?

86 Reſpondeo, quod *Sanctor. de Pæn. cap. 6. Quæſt. 2. Difficultat. 2. V. Reſpondeo negative. fol. 244.* examinando hoc dubium, puta, an contumax in Provincialem, aut Generalem, antequam incarceretur, debeat canonice moneri, ſicut decernitur de contumace in Superiorem localem; reſolvit, quod non, *quia talis cautio non ponitur, niſi in nolente acceptare pœnitentiam a Guardianis mandatam; ergo ad alios, tanquam odioſa, extendi non debet. Hæc Sanctorus*. Ex quibus deduci poteſt, quod ex eodem fundamento propoſitæ dubitationi reſponderet negative; attento maxime, quod cum major ſit auctoritas aliorum Superiorum, quam Prælati localis, poſſint illi independenter ab aliis procedere, quod non poteſt iſte vinculatus conſilio, ac aſſenſui Diſcretorum.

87 Sed, cum ipſius bona venia, dormitavit in hoc caſu *Sanctorus*. Nam in Statuto ſeptimo, & octavo datis ſupra *num. 39. & 40.* in quibus ſtatuitur pœna Carceris in contumaces, aperte ponitur, quod contumax dicitur ille, qui trina monitione ſibi facta, adhuc perſeverat in ſua *inobedientia*; & cum illa Statuta non diſtinguant de Prælatis, contra quos committitur *inobedientia*, convincitur, quod univerſaliter, & reſpectu cujuſvis Superioris localis, Provincialis, Generalis, Ordinarii, ac Delegati, ſi inobediens declarandus ſit contumax, & proinde carcerandus, oportet, quod præcedat de jure trina monitio.

88 Verum eſt, quod, ut habetur Statuto primo dato ſup. *num. 33.* Carcer debetur illi, qui in Generalem ſimpliciter eſt inobediens; ad hoc tamen, ut poſſit declarari contumax, & ſibi dari *pœna gravior*, hoc eſt carcer diuturnior, ut ordinat idem Statutum, oportet, quod præcedat trina, & canonica monitio; ſi quidem de jure communi eſt, quod contumacia non detur ſine citatione, ac trina monitione, ut dicunt Doctores *Marant. de Ord. judic. Tit. de Contumac pag. 6. num. 1. Barb. Repert. jur. V. Contumacia. in fin*

89 Pariter reſpondendum eſt, quod dempto Generali, omnes alii Superiores obligati ſunt ad petendum conſilium, ac aſſenſum Diſcretorum, ad carcerandum inobedientem contumacem. Si quidem Religio in re graviſſima, prout eſt punire judicialiter delinquentes, quæ eſt res etiam periculoſiſſima, tum ratione ignorantiæ, tum ratione aut amoris, aut odii in Reum, quæ poſſunt cadere in Judice, ob quæ poſſet perverti judicium, voluit, quod nullus Prælatus ex ſe ſolo ſententiam contra Reum ferat,

ſed

ſed alligatus ſit conſilio Diffinitorum, aut Diſcret ɔ rum, ut patet ex *Text. Tit. Sententia* §.3. & Statuto, quod exponimus. Generalis ſolus habet liberam poteſtatem ſententiandi, ſi quidem cenſuit Ordo ſupremam ipſius auctoritatem non vinculare; ex eminentia enim dignitatis ſupponit, in Superiore Generali cadere non poſſe ignorantiam, neque odium contra Subditum, ob quæ judicium pervertatur. Proinde, ſi in facti contigentia Generalis ſententiare debet, ut in gradu appellationis, licet ad bonum finem exquirat conſilium Sapientis, committendo Conſultoribus, ut Cauſam videant, & cum voto referant, non tamen alligatur eorum conſilio, neque ipſi ſententiæ ſubſcribunt, ut faciunt Diffinitores. Omnes alii autem Prælati alligati ſunt conſilio, & aſſenſui Diſcretorum, maxime in hoc delicto contumaciæ, in quo Superiores (exardentes iracundia in Reum, qui ſua inobedientia eorum dignitatem, & perſonam contemnendo offendunt) poſſunt ex ira, & paſſione perverſe judicare; unde neceſſum fuit malum antevertere, eorum facultatem in vindicandam injuriam, ſibi factam (prout de jure ordinario poſſunt Superiores, & Judices) vinculando conſilio, & aſſenſui Diſcretorum, a quibus propria illarum paſſio compeſcatur. *cap. Quanto. 2. q. 5. Abb. in cap. 1. de Poſtul. Prælat. Gloſſ. in cap. Quod ſicut §. Super eo, & in cap. Ex litteris. de Offi. Deleg. Panormit. in cap. 1. de Maled. Alex. Conſil. 35. lib. 2.*

90 Quod magis convalidatur ex hoc, quod in caſu contumaciæ, quæ delictum, & quidem graviſſimum eſt, ferenda eſt ſententia declaratoria; nam hæc ſemper ferenda eſt etiam in judicio ſummariſſimo, & facto notorio. *Gloſſ. in Clement. Præſenti. in V. Conſtiterit. de Cenſ. Ripa in l. Is cui bonis. num. 27. ff. de Verb. oblig. Dec. in cap. Reprenſibilis. num. 2. de Appell. Clar. q. 31. V. Item adde.* Ex Textu autem noſtro *Tit. Sententia nu.* 2. habetur, quod nullus Judex, tum Ordinarius, tum Delegatus ſententiam ferre poſſit niſi cum conſilio, & voto Diffinitorum Provinciæ. Pariter in *Text. Tit. Tortura.* §. 3. & *Tit Carcer.* §. *unic. Stat. Gen. Ord. cap.* 7. §. 7. *num.* 20. habetur, quod, nec tortura, nec carcer, qui ad arctationem (quæ eſt ſpecies torturæ) datur, dari poſſit abſque conſilio Diffinitorum; ergo a fortiori requibit, ſine conſilio, & conſenſu Diffinitorum dari Carcer in pœnam contumaciæ, ob quem juxta *Text. Tit. Applicatio* §. 12. carceratus incurrit privationem actuum legitimorum.

91 Quia vero incommodum, & forte pernicioſum eſſet, ſemper requirere conſilium Diffinitorii in quocunque caſu contumaciæ; poterunt tum Provinciales, tum Commiſſarii, ſive ab iis, ſive a Generali Delegati, uti doctrina, quam tradidimus. *Par. p. Tit. Tortura. n. 24. & nu. 124. & Tit. Reus. num.* 8. Poteſt enim dari caſus, quod in aliquo ex parvis Conventibus Provinciæ Miniſtro, aut Commiſſario aliquis contumax ſit ad præceptum ſibi aut paterne, aut judicialiter factum; congregare autem Diffinitorium diſperſum in varios, ac diſtantes Conventus, incommodum eſt, Reuſque ex dilatione pœnæ in ſua malitia magis firmatur, & majeſtas Prælati cum Religioſæ diſciplinæ jactura contemnitur. Tali caſu poterunt ſupradicti petere conſilium proborum Patrum, puta, aut Diſcretorum illius Conventus, aut aliorum graviorum, qui ſint in Conventibus proximis, ob rationes, quas dedimus, cum locis ſupracitatis locuti fuimus de cogendis ad reſpondendum Teſtibus, ac Reo, quæ quadrant, etiam in hoc caſu.

92 Duodecima dubitatio continuando materiam de contumacia eſt circa ſeptimum Statutum datum ſupra *num.* 39. & octavum datum ſupra *num.* 40. & eſt quomodo intelligendum ſit, quod *contumax dicatur, qui trina monitione eadem die congruis intervallis præmiſſa, per diem naturalem inobediens exiſtit*; an ſcilicet debeat præcedere trina monitio, & hac præmiſſa, expectandus ſit adhuc dies naturalis, & toto hoc ſpatio, Reo perſeverante in ſua *inobedientia*, contumax ſit, ut proinde carcerandus veniat.

93 Reſpondeo, quod ſenſus Statuti eſt, quod monitiones per congrua intervalla fiant *eodem die*, puta, naturali, ſcilicet viginti quatuor horarum; praxis autem eſſe poteſt, quod in prandio unius diei, hora v. g. quintadecima fiat prima monitio; mox in cœna ejuſdem diei fiat ſecunda; tandem in prandio diei ſequentis fieret tertia peremptoria. Dies autem naturalis aſſignata eſt pro minimo termino ad faciendas monitiones, & probandam inobedientiam; non quod tribus differentibus diebus factis monitionibus, & perſeverante Reo in ſua inobedientia, ipſe non eſſet declarandus contumax. Quia, cum haberet majus ſpatium recogitandi de ſe, ſi toto illo tempore manet inobediens, prodit animum magis obfirmatum in malitia. Facto autem præcepto peremptorio, non eſt ulterius expectandum; ſed carcerari poteſt, quia vere contumax eſt; nam iſte *per diem naturalem inobediens exiſtit*; Statutum autem non dicit, *per diem naturalem contumax exiſtit*, ſed *inobediens exiſtit*: quod ſi diceret *contumax*, oporteret, poſt peremptoriam monitionem expectare diem naturalem, ut poſſet carcerari; nam *contumacia* prærequirit tres monitiones, & tempus monitionum non poſſet computari in probatione diurna *contumaciæ*. Sed dicit *inobediens*; & cum ſua *inobedientia* cœperit ante primam monitionem, & perdurarit uſque ad tertiam peremptoriam, liquet, quod per diem naturalem *inobediens exiſtit*; proinde contumax eſt, qui poteſt de jure carcerari.

94 Advertendum vero pro praxi eſt, quod, dicente Statuto, *per diem naturalem inobediens exiſtit*, oportet ſervare terminos de momento ad momentum; quia, cum ſimus in materia pœnali, quæ eſt ſtrictæ interpretationis, ac odioſa; non poteſt dies incœpta haberi pro completa, ex vulgatis juribus. Debet igitur ſervari hora, qua ſit prima monitio, & hora, qua ſit peremptoria, & ſi inter unam, & aliam interceſſerint viginti quatuor horæ, bene quidem; ſin minus expectandum eſt, ut compleatur hora vigeſima quarta a prima monitione facta, ut poſſit dici, quod Reus per *diem naturalem*, puta, completum, *inobediens exſtitit*, ut proinde potuerit carcerari. Aliter poſſunt oriri inconvenientia; nam qui non obſervat tempus legis, dicitur formam legis non obſervare *Bald. Conſ.* 169. *V.* 3. *lib.* 1. *l. Obſervare.* §. *Poſt hac. ff. de Off. Proconſ.* & recedere a lege eſt recedere a forma *l. Qui Romæ.* §. *Augenius. ff. de Verb. oblig.* unde ex non ſervato tempore, & forma legis actus eſt nullus. *Rebuff. Tract. de Nomin. Quæſt.* 14. *num.* 6. *Seſſe Aragon. deciſ.* 161 *num.* 13. *apud Barboſ. Repert. jur. V. Tempus.* Si ergo Prælatus Provincialis, aut localis ante completam 24. horam carceraret, formam Statuti non ſervaret, & ſic carceratio eſſet nulla, & Superior pœnas male carcerantium incurreret, de quibus diximus *Par. p. Titul. Pœnarum. num.* 94. *& ſeqq.* Proinde bene advertant ad hoc punctum tum Judices, tum Advocati; in facti enim contingentia multum poterit obeſſe, & prodeſſe.

95 Tertiadecima dubitatio eſt, quomodo, & quando dabilis ſit caſus, quod etiam trina monitione non præmiſſa, renuens ſubire pœnitentiam injunctam poſſit carcerari?

96 Reſpondeo, quod quando Subditus tantum contemptum, & animum ita obfirmatum in ſua ino-

inobedientiam prodit, dum primo mandato reſiſtit, ut ex illo ſolo actu poſſit dici contumax, tunc poſſunt Diſcreti conſulere carcerationem. Explicat autem *Hoſtien. Summ. lib. 2. Tit. de Dol. & contumac. §. Item tertio. V. Item intelligas*, dicendo, quod trina citatio requiritur, antequam quis dici debeat contumax; *hoc autem verum eſſe, niſi citatus in prima citatione reſpondeat, quod non veniret pro Judice, pluſquam pro Aſino.* Et ratio eſt, quia in tali caſu non opus eſſet aliqua ulteriori præſumptione de obſtinatione Rei, quia evidenter apparet de contemptu Judicis, & de pervicacia Rei in reſiſtendo. Hoc ergo ſimiliter accidere poteſt, ſi nempe, dum Superior aliquid præcipit ſub formali præcepto, diceret Subditus, *Nolo hoc facere, & ita æſtimo mandatum tuum, ſicut mea calepodia*; vel *Te conſidero, ut ſoleam ſandalii mei*; vel *Te æſtimo ſicut hoc*: & incontinenti ſpueret in terram: in his, & ſimilibus caſibus evidentiſſima apparet *contumacia*, & poſſent optime conſulere Diſcreti, ut Reus carceretur abſque ulteriori monitione. Quantumvis vero videatur, quod diſpoſitio hujus Statuti, nempe, quod in caſibus ſupradictis non ſit neceſſaria trina monitio, limitetur ad caſum *inobedientiæ* in recuſanda pœnitentia, tamen ita non eſt, ſed extenditur ad quemcumque caſum præcepti formalis, ut demonſtravimus ſupra *num.* 75. attento maxime *Text. Tit. Applicatio* §. 12. quem dedimus ſupra *num.* 40. in quo abſolute eadem clauſula repetitur, nec limitatur ad caſum recuſatæ pœnitentiæ, & proinde univerſaliter ad omnes caſus inobedientiæ extenditur.

97 Quartadecima dubitatio eſt, quid agere debeat Superior; ſi Diſcreti conſiderantes ex carceratione Contumacis ſcandalum, aut aliquod magnum inconveniens eſſe ſecuturum, conſilium ferant, non eſſe in tali caſu deveniendum ad carcerationem, proinde ad eam negent aſſenſum?

98 Reſpondeo, quod in hoc caſu devenire poteſt ad Excommunicationem Contumacis, prout diximus *Par. 2. Sect. 11. n.* 96. Videatur ibi, & etiam *Par. p. Tit. Delictorum num.* 38. *circ. med.*

99 Quintadecima dubitatio eſt, quid agendum, dum facta tertia monitione, non tamen adhuc lapſa hora 24. Reus reſipiſcit, & ad obediendum ſe promptum exhibet?

100 Reſpondeo, quod alias *Par. p. Tit. Delictorum num.* 33. ad hanc quæſtionem reſpondimus, quod de rigore juris, talis Reus poſſet carcerari, ſed hoc ſobrie accipiendum eſt, puta, quando juxta *Text. Tit. Applicatio* §. 12. *ita pertinaciter obedire recuſat, ut de Diſcretorum conſilio Carceribus mancipari mereatur*; ſed extra hunc caſum dico, quod carcerari tanquam contumax non poteſt. Ratio eſt, quia, ut habetur ex Statuto, & *Textu* datis ſupra *num.* 39. & 40. ut quis carceretur ob inobedientiam, oportet, quod ſit contumax; contumax vero nequit regulariter eſſe, niſi per diem naturalem, (completum, ut expoſuimus ſupra numero 94.) perſeveret in inobedientia; & cum hic per tale tempus integrum inobediens non fuerit, carcerari de jure non poteſt.

101 Dices; deberet ne in prædicto caſu, poſt oſtenſam inobedientiam, Reus ab omni pœna eſſe immunis, ex eo quod promptum ad obediendum ſe exhibet? Reſpondeo, quod luere debet pœnam inobedientiæ; ſed hæc non poteſt infligi a Guardiano, ſed a Provinciali, ut enim habet Statutum ſup. *num.* 36. hæc eſt reſervata arbitrio Provincialis, unde Guardianus nequit in ea ſe immiſcere.

102 Decima ſexta dubitatio eſt circa Statutum ſextum datum ſupra *num.* 38. & eſt, an ex eo quod aliquis Religioſus univerſaliter, ſeu quomodolibet *reſiſtit, ſe opponit, contradicit, ſeu ſe rebellem exhibet* Commiſſario miſſo a Generali ad viſitandam Provinciam, incurrat excommunicationem, ac alias pœnas in Statuto contentas?

103 Reſpondeo, quod clauſula appoſita in diſpoſitione legis, dummodo non ſit exemplificativa, reſtringit, & limitat legem; ita ut lex, maxime ſi pœnalis ſit, intelligi debeat, non abſolute, ſed modificata per clauſulam, quæ, ſi ponatur in fine, prout eſt in noſtro caſu, modificat, & reſtringit omnia præcedentia, ad quæ poteſt referri, ut poſt *Alex. Conſ.* 212. *num.* 6. *lib.* 6. docent *Tuſc. lit. G. concl.* 291. *num.* 16. & *Barboſ. Clauſul.* 70. *nu.* 4. Cum igitur Excommunicatio, aliæque pœnæ ſancitæ ſint pro iis, qui audent Commiſſariis Viſitatoribus *reſiſtere, ſe opponere; contradicere, aut ſe rebelles exhibere*, non quidem ſimpliciter univerſaliter, aut quocumque modo, ſed *ipſos quacumque cauſa non recipiendo*; ſequitur quod pœnæ illæ ligant tantummodo, quando reſiſtentia, oppoſitio, contradictio, aut rebellio dirigitur ad excluſionem Commiſſarii, ne recipiatur in Provincia.

104 Decimaſeptima dubitatio eſt, quod modo datæ reſolutioni opponatur Statutum duodecimum datum ſupra *num.* 44. videtur enim ex illo concludi quamlibet rebellionem contra Commiſſarium factam, iiſdem pœnis percelli, quibus afficiuntur rebellantes ad hoc quod Commiſſarius non recipiatur; quod eſt tum contra ſuperius datam ſolutionem, tum contra rationem; quod nempe diverſa in gravitate crimina æqualiter puniantur.

105 Reſpondeo, quod reſolutioni datæ non contrariatur citatum Statutum. Siquidem cum in Statuto ſexto, quod dedimus ſupra *num.* 38. & quod ponitur in *Vallisoletanis cap.* 1. *Tit. de Obedientia.* ℣. *final.* & in Statuto undecimo dato ſupra *num.* 43. quod ponitur in iiſdem *Vallisoletanis cap.* 7. *Tit. de Rebellant.* decretæ ſint pœnæ Excommunicationis &c. iis, qui ad excluſionem Commiſſarii Viſitatoris rebellantes, eſſet ſuperflua repetitio, (quæ in Statutis non admittitur) ſi de eodem caſu rebellionis loqueretur in hoc Statuto, quod eſt in *Vallisoletanis cap.* 52. *Tit de Fratr. cor. Commiſſ. Viſitat.* Pariter in hoc Statuto dicitur, *is pœnas ſuperius contra rebellantes ſtatutas, eo ipſo incurrat*, non dicit, *contra rebellantes Commiſſariis ſtatutas*, ſed abſolute, & indeterminate ait, *pœnas contra rebellantes ſtatutas*. Advertendum autem, quod, ut in ſuperioribus viſum eſt, diverſæ pœnæ dantur in Statutis, tum juxta diverſitatem criminum contra obedientiam; ut *rebellionis* late; *contumaciæ*; & *Rebellionis ſtricte ſumptæ*; tum ratione perſonarum, ut Ordinarii Superioris Generalis, Provincialis, & localis; aut Delegati a Generali, vel a Provinciali. Senſus igitur Statuti hujus eſt, quod juxta criminis qualitatem, peccans contra *obedientiam* Commiſſario Viſitatori debitam, *pœnis contra rebellantes ſuperius ſtatutis* puniatur, nempe, ſi fuerit ſola *inobedientia*, ſeu *rebellio late ſumpta*, aut *contumacia*, aut *rebellio ſtricte ſumpta* pœnis, aut primi, aut ſecundi, aut tertii criminis percellantur; ſi vero fuerit *rebellio* proprie, directa ad ejus excluſionem, ne recipiatur; tunc adhibeatur pœna Excommunicationis Papalis, privationis &c. quæ in hoc ſexto, & undecimo Statuto ſunt ſancitæ.

106 Sed quia dictorum criminum variantur pœnæ, pro varietate perſonarum, in quas committuntur; difficultas eſt, quibuſnam perſonis comparantur Commiſſarii, ut in caſu contumaciæ, aut rebellionis quoquomodo commiſſæ in eos, ſciatur, quomodo ſit procedendum.

107 Reſpondeo, quod Commiſſarius, ſeu Delegatus, cum gerat vices Delegantis, debet honorari tanquam perſona ipſius Delegantis. *cap. final.* 93. *Diſt. cap. Sane quia. ubi Abb. notab. p. Extra. de Off. Deleg. l. final. de Off. eju. cui mand. juriſd.* Hinc eſt, quod Commiſſarius delegatus a Generali, tanquam delegatus a Principe, cenſetur ut Ordinarius; *Abb. in cap. Paſtoralis num. 3. de Off. deleg.* cum non judicet jure proprio, ſed jure Generalis delegantis. *arg. cap. ſignificaſti ubi Panormit. num. 25. Extra. de For. compet.* Si ergo iſte injurietur per inobedientiam, aut rebellionem debet Reus puniri pœna inobedientis, aut rebellis in Generalem; & hoc magis ſuadetur, cum in Statuto undecimo dato ſupra *num.* 43. Generalis, & Commiſſarius ab eo miſſus parificentur in pœna data eorum rebellibus, & Provincialis, & Commiſſarius ab eo miſſus, eodem Statuto dato ſupra *num.* 35. comprehendantur.

108 Decimaoctava dubitatio eſt, quotupliciter poſſit committi *rebellio* in Commiſſarium Viſitatorem?

109 Reſpondeo, quod in *Extrav.* Imperatoris *Henrici Septimi. Ad reprimendum* in qua declaratur, qui ſint rebelles, dicitur, eos tales eſſe, qui contra honorem, fidelitatem, vel proſperitatem Imperii faciunt quomodocunque; *publice, vel occulte.* Quid ſit autem *occulte rebellare*, explicat *Dionyſ. Gothofred. ad Extrav. Qui ſint rebell.* quod ſit per inſidias. Porro inſidiare eſt doloſe technis, arte, vel fallaciis aliquem oppugnare, abſque eo, quod in propatulo fiat, qui ſic inſidietur; ita ut duo concurrant, ut poſſit aliquis dici, quod inſidietur, primum eſt animus nocendi, ut poſt *Pratajum, Hottomanum,* ac *Briſſonium*, ſcribit *Calvin. lexic. V. Inſidiari.* Secundum eſt aſtus, ſive ars, qua ſe occultat ille, qui damnum tentat inferre. Qui ergo rebellat occulte, ea ſtruit, per quæ honor, fidelitas, vel proſperitas Principis, vel ipſius Imperii læditur; ſed rebellans non ſe prodit, ſed artibus occultis, ceu cuniculis, Principis auctoritatem, ſive jus labefactat: & ita, ſicut ex *Bartolo* firmat *Sanctor. de Pœn. cap. 6. Quæſt. 1. ℣. Reſpondeo* fingit ſe non eſſe hoſtem, & velle obedire, attamen in occulto facit opera contraria.

110 Ad rem ergo noſtram prædicta applicando, dico, quod poteſt eſſe rebellio *publica* in Commiſſarium, ipſius perſonam publice excludendo a Conventu, ac Provincia; ſive impediendo, ne ipſius patentes commiſſionales legantur; neve ipſe tanquam Superior legitimus agnoſcatur, & quando delinquitur uno ex recenſitis modis, incurruntur pœnæ Excommunicationis, privationis &c. enunciatæ in Statuto. Poteſt etiam eſſe rebellio publica juxta modos *rebellionis*, quæ contra Generalem committi poteſt, ut dedimus ſupra *num.* 50. & tunc ſimiliter delinquentibus in Commiſſarium eædem pœnæ debentur, ſicut rebellantes in Generalem.

111 Rebellio autem *occulta* eſt, quando aliquis apud Miniſtros Principis, Senatum, vel Parlamentum repræſentaret, non congruere rationi ſtatus, ut admittatur Commiſſarius, qui eſt ex natione inimica Principi, quia poſſet aliquid machinari in præjudicium Status. Pariter ſi conſilio occulto curaret, quod alius Frater actus rebellionis publice faceret, ad eundem effectum ordinatos, ipſe autem ore profiteretur, ſe eſſe Generalis, ac Commiſſarii amicum, & de illa rebellione dolere. Itidem ſi ſcriberet, allegando in favorem rebellantis, & ſuſtinendo, ipſum poſſe legitime rebellare, ac Commiſſarium impedire; vel exarando litteras commendatitias Magnatibus in recommendationem rebellantis. Ulterius ſi in familiaribus colloquiis cum Fratribus diſſeminaret, rebellantem habere juſtum titulum rebellandi, & ſe quidem nolle pro ſui quiete in tali facto immiſcere; cæterum bene facere eos, qui pro tuendo intereſſe Provinciæ, talem Commiſſarium ab illa elongant; aut ſcripturis cæcis, idem probantibus, & per Provinciam, ſeu Conventum diſſeminatis, idem procuraret, iſte re vera diceretur rebellis, licet occultus, & veniret puniendus pœnis ſtricte rebellantium contra Commiſſarios Viſitatores.

112 Decima nona dubitatio eſt, an recepto Commiſſario in Provincia, ſi iſte aliquas ordinationes fecerit, quibus non obediatur, aut aperte contradicatur, inobedientes eaſdem pœnas incurrant, quas ſubeunt rebellantes Commiſſariis, procurando, ne in Provinciam admittatur?

113 Reſpondeo, quod *Sanctor. de Pœn. dict. cap. 6. Quæſt. 9. fol.* 262. hanc quæſtionem reſolvit affirmative. Adnotat tamen, quod pœnæ ipſæ, quæ latæ fuerunt in *Gregor. XIII. Conſt. Quoniam noſtro* 8. *April.* 1575. *apud Roderic. Tom.* 1. *Quæſt.* 54. *Art.* 1. emanata ad inſtantiam Miniſtri Generalis *Chriſtofori de Capite fontium*, & exinde inſertæ in Statutis *Valliſoletanis*, pœnæ, inquam, illæ non incurruntur, ſi ordinationes Commiſſarii, quibus reſiſtitur, ac contradicitur, non fuerint *recte, & ſalubriter ordinatæ*.

114 Sed caute legendus eſt *Sanctorus*, qui videtur loqui univerſaliter, & de omnibus Religioſis, non ſervantibus ordinationes Commiſſarii, quamvis *recte, ac ſalubriter* diſpoſitas. Falſum enim eſt, quod quivis non ſervantes eas incurrant dictas pœnas; ſed ſoli Provinciales, & iſti non quomodolibet, ſed ſolum, quando illa audent *mutare, alterare*, aut *pervertere* ſine licentia Generalis. Ratio evidentiſſima petitur ex Textu ejuſdem Bullæ, quæ ſic habet. *Inſuper, quia etiam accepimus, quod aliquando nonnulli Miniſtri ex viſitatis Provinciis per Commiſſarios, ad hoc a Generali Miniſtro deputatos, quæ a dictis Commiſſariis recte, & ſalubriter ordinata, & geſta fuerint, reſcindere, mutare, aut contemnere ſolent; ſub omnibus, & ſingulis pœnis ſupradictis expreſſe prohibemus, ne quiſquam ab iiſdem Commiſſariis facta, & ordinata mutare, alterare, aut, pervertere, ſine expreſſa licentia, & permiſſione ipſius Miniſtri Generalis, qui ſolus ea mutare valeat, ullo modo præſumat.*

115 Ad quam Conſtitutionem adverto, quod quamvis dictio *quiſquam*, quæ æquivalet dictioni *quiſquis*, ſit collectiva, & diſtributiva, ut ex *Bart. in l. Hoc articulo. num. 5. ff. de Hæred. inſtit.* docet *Barboſa. Tuſc. lit. D. Concl.* 269. *num* 15. *dict.* 324. *num.* 3. & ita comprehendat omnes, & ſingulos, tamen limitatur ad illos, de quibus antecedenter loquitur diſpoſitio legis, teſtamenti, aut Statuti. Si enim aliqua lex dicit, quod *Cum indecens ſit, quod Sacerdotes in veſte brevi celebrent divina*, quiſquis *deinceps hoc attentaverit, ſuſpenſus a divinis, ipſo facto, remaneat*; patet, quod ly *quiſquis*, refertur ad Sacerdotes ſupra expreſſos, & comprehendit omnes, ac ſingulos eorum.

116 Ita eſt in caſu noſtro, in quo Bulla Gregorii loquitur præcedenter de Miniſtris, qui ordinationes Commiſſariorum *reſcindere, mutare, & contemnere ſolebant*. Dum ergo vetat, ne impoſterum *quiſquam* hoc audeat ſub pœna, &c. certe convincitur, quod loquatur de omnibus, & ſingulis Miniſtris, de quibus antea dixit.

117 Et hoc magis convincitur, quia ordinationes Commiſſariorum non poſſunt reſcindi, aut mutari, niſi a Provincialibus; quia publicam legem reſcindere non poteſt, niſi, qui publicam auctoritatem habet eam invalidandi, aut per contrariam legem

gem mutandi: porro perſpicuum eſt, quod in Provinciis privati Religioſi nequeunt hoc præſtare, ſed ſoli Provinciales; igitur tale delictum apud ſolos Provinciales poteſt habere locum, ut proinde ad eos ſolos recenſitæ pœnæ extendantur; non autem ad cæteros Religioſos, quod etiam *Sanctor. de Pœn. cap. 6. Quæſt. 11. V. Tertio ſi mutet. & V. Reſpondeo peccabunt. fol. 226.* ipſe alibi ex incidenti fatetur, dicens, quod in citata Bulla Gregorii Provincialis *ſolus includitur*.

118 Vigeſima dubitatio eſt, an Commiſſarius Viſitator Provinciæ, aut Conventus, deputatus a Generali, aut Provinciali poſſit tanquam ſuſpectus recuſari, & ita impediri, quominus viſitet.

119 Reſpondeo; de hac quæſtione *Part. p. Tit. Canones. Quæſt. 4. a num. 99.* a nobis fuiſſe diſputatum, eamque negative reſolviſſe, ob rationes, quæ ibi videri poſſunt. Reperio autem, poſt ibi ſcripta, *Peyrin. de Subd. cap. 19. Quæſt. p.* qui ex inſtituto eandem materiam tractans proponit dubium, utrum Subditus poſſit ſuum Prælatum tempore viſitationis recuſare, & per plures Canones *cap. Si quis contra. de For. compet. cap. Secundo requiris. §. Tertio poſtulas. de Appellat. cap. Cum ſpeciali. eo. tit.* probat Judicem Ordinarium poſſe recuſari, tanquam ſuſpectum. Probat pariter per alios Canones *cap. Secundo requiris. §. Tertio poſtulas de Appell. arg. cap. Accedens il p. Ut lit. non conteſt.* quod ſimili modo recuſari, ut ſuſpectus poteſt Judex Delegatus, quamvis etiam eſſet Delegatus a Papa. Et ſic juxta præjacta fundamenta videtur *Peyrinus* dicere, quod non ſolum Commiſſarius Delegatus miſſus a Generali, poſſit recuſari, tanquam ſuſpectus, & ſic impediri, ne poſſit viſitare; ſed etiam impediri hoc modo Provincialis Ordinarius, ne viſitet, cujus contrarium docuimus *Par. p. Tit. Canones. Quæſt. 3. num. 91.*

120 Sed ſi attente legatur *Peyrinus*, videbitur, quod mens ejus non eſt, quod Superior Ordinarius, aut Delegatus poſſit recuſari, ut ſuſpectus, ne paſtoralem, ſive paternam viſitationem inſtituat; ſed vult, quod in viſitatione paterna, ſi Superior quivis induit perſonam Judicis in cauſa tum civili, tum criminali, tanquam ſuſpectus valeat recuſari; nec aliud probant Canones a ſe adducti; non tamen per hoc ſubinfertur, quod poſſint repelli a viſitatione paterna, in qua nequit timeri gravamen, & ſi inferatur, mutata perſona Paſtoris, ac Patris in Judicem, appellari poteſt. Hoc volui monitum lectorem, ne inadvertenter ſumat Peyrinum reſolutioni dubitationis a nobis propoſitæ, ac datæ adverſantem.

§. III. Appellatio mala.

SUMMARIUM.

1 *Appellatio mala, quid ſit.*
2 *De Appellatione, remiſſive.*
3 *Appellatio in criminalibus in foro laico non admittitur.*
In cauſis pecuniariis appellatio admittitur.
De utroque jure communi eſt admittenda.
Apud Nos datur a diffinitiva, & interlocutoria, habente vim diffinitivæ.
4 *Delicta, quæ oriuntur ex appellatione mala.*
5 *Appellatio a Papa ad Concilium futurum eſt mala.*
Complices hujus appellationis æque delinquunt, ut principales.
6 *Appellare a Papa non licet.*
Appellans a Papa, ei rebellat.
Appellare ad futurum Concilium licitum eſſe aſſerens, eſt Hæreticus.
7 *Appellatione trahens cauſam Eccleſiaſticam ad forum laicum, & in hoc complices committunt in Bullam cœnæ.*
An ſufficiat ſimplex appellatio, quæ præfertur, an potius requiratur ſuper ea ordinatio Judicis laici, dubium eſt.
Ut incurrantur pœnæ Bullæ, requiritur ordinatio poſt appellationem.
Appellans a ſententia cujuſvis Officialis Papæ ad laicum forum incurrit in eandem Bullam.
8 *Regulares prohibentur appellare per ſaltum.*
Talis prohibitio eſt pro foro paterno.
Ratio talis prohibitionis.
9 *Peculiares pœnæ pro Religioſis temere appellantibus.*

1 NOn abs re *Appellatio mala* ſub titulo delictorum contra obedientiam ponitur; qui enim male appellat, indebite renuit obedire Judici, aut interlocutorie, aut diffinitive præcipienti. *Appellationem* vero *malam* eam dicimus, quæ nulla fulcitur cauſa legitima; aut quæ lege, vel Statuto fieri prohibetur.

2 Quid ſit autem *appellatio*; quotuplex; quomodo, & quando proponenda; & quos effectus pariat, abunde diximus in *Parte prima*, unde repetere ſuperfluum eſt.

3 In foris ſecularibus tum laicalibus, tum Eccleſiaſticis, *appellationes* in Cauſis Civilibus paſſim admittuntur; in criminalibus autem in foro laico non conceduntur, & hoc ita diſponentibus Statutis quorumvis locorum Italiæ, ut ſcribit *Bajard. ad Clar. Quæſt. 94. num. 8. & ibi. Grammat. Vot. 2. num. 8. & 30.* quod pariter ſervatur in *Conſilio Flandriæ*, ut dicit *Pract. Iodoc. cap. 149. num. 2. apud Clar. d. q. 94. V. Cæterum.* hoc autem intelligitur de cauſa criminali capitali; nam in cauſis criminalibus pecuniariis, facto depoſito ad favorem fiſci, admittuntur appellationes, & de tali praxi in Statu Eccleſiaſtico teſtatur *Bajard. ad Clar. loc. citat. num. 28.* Cæterum de jure communi *cap. Cum ſit Romana. de Appellat. text. in l. litigatoribus C. de Appellat. l. Non tantum ff. eo. l. Additos. C. de Epiſc. audie. Boſſ. Tit. eo. num. 1.* tum Canonico, tum Civili in quavis cauſa criminali, & civili *appellatio* admittitur. Apud Nos autem *Minores de Obſervantia*, qui in re criminali, nec latum unguem elongamur a diſpoſitione ſacrorum Canonum, in criminalibus *appellatio* conceditur tum a diffinitiva, tum ab interlocutoria, quæ habeat vim diffinitivæ, aut contineat gravamen, quod non poſſit per diffinitivam reparari juxta diſpoſitionem *Concil. Trident. Seſſ. 13. cap. 1. de Reform. & Seſſ. 24. cap. 20.* quod dedimus *Par. p. Tit. Canones. num. 26.*

4 Porro delicta, quæ poſſunt occurrere ex mala *appellatione*, in triplici differentia ſunt; uno modo, quando quis appellat ad Tribunal, ſeu Judicem incompetentem; ut ſi quis in Cauſa Eccleſiaſtica ad Judicem laicum appellaret. Alio modo, quando non ſervatur gradatio in *appellatione*, nulla hujus extante cauſa legitima; ut quando quis, omiſſo medio, appellat ab infimo ad ſupremum Judicem. Tertio modo eſt, quando abſque probabili cauſa gravaminis ab interlocutoria, ſeu diffinitiva appellat, & de his tribus ſingillatim eſt dicendum.

5 Quantum ad primum delictum malæ *appellationis*, occurrit primo *appellatio* facta a ſententia, ſive ordinatione, aut mandato *Papæ* ad futurum Concilium, prout ſancitur in *Bull. Cœn. Excomm. 2. Tolet. Inſtr. Sacerd. libr. 1. cap. 21. init.* & hoc incurritur non tantum ab appellantibus principaliter, ſed etiam a dantibus circa hoc conſilium, auxilium, ſeu favo-

rem; *Thæſaur. de Pœn. Par. 2. V. Appellantes cap. 1. §. Similiter*. quod tamen intelligitur, ſi *appellatio* de facto fuerit interpoſita, ut ſcribit *Navarr. Manual. cap. 27. num. 58.*

6 Fundamentum hujus criminis eſt, quia non licet appellare a ſententia *Romani Pontificis*, prout dicitur in jure, *cap. Nemo. cap. Aliorum. cap. Facta. cap. Ipſi ſunt. cap. Cuncta per Mundum. 9. quæſt. 3.* cum enim *appellatio* ſit provocatio a Judice inferiori ad Superiorem, nullusque in terris reperiatur ſuperior *Papa*, ab eo appellans ipſi rebellat, ejus Primatum impugnat, & ipſum alterius ſuperioritati ſubmittere procurat *Farinac. Quæſt. 113. num. 1. & ſeq. Sayr. de Cenſur. lib. 3. cap. 6. num. 2.* Unde aſſerens, licitum eſſe a *Papa* appellare ad Concilium futurum in ſententia *D. Antonin. 3. Par. Tit. 4. cap. 2. §. Quoniam Jacobat. de concil. lib. 10. nu. 66. & ſeq. Marta de Juriſd. Par. 3. cap. 17. in fin.* habetur pro hæretico formali.

7 Alio etiam modo incurritur hoc delictum, quando nempe Cauſa pendens coram Judice Eccleſiaſtico trahitur ad tribunal ſæculare; appellando ſcilicet a ſententia lata, aut obtinendo a Judicibus laicis prohibitiones, aut mandata, etiam pœnalia contra Judices Eccleſiaſticos Ordinarios, aut Delegatos; aut ſi procuretur, quod talia mandata exequantur; & hoc crimine delinquunt non tantum principales, ſed etiam dantes conſilium, patrocinium, & favorem, prout habetur in citata *Bull. Cœn. Excom. 16.* Controverſia autem inter Doctores eſt, an ad incurrendum hoc crimen, & ex conſequenti adnexam Cenſuram, requiratur non ſolum, quod recurſus habeatur ad Judicem laicum; ſed etiam quod cum effectu obtenta ſint, & executioni demandata, prohibitiones & mandata ad Judicem Eccleſiaſticum; an vero ſimplex *appellatio*, ſeu recurſus ſufficiat. Nonnulli *Navar. Conſil. 20. de Sent. Excom. Filliuc. Tract. 16. cap. 10. Quæſt. 12. num. 284. Ugolin. in Bull. Cœn. V. Ac etiam eos. num. 2. Duard. eo. tit. Canon. 16. quæſt. 6. num. 3. & ſeqq.* ſentiunt, non incurri, niſi mandata, & prohibitiones obtineantur; ac Judici Eccleſiaſtico intimentur. Alii *Alter. de Cenſur. diſp. 17. cap. 2. col. 2. & 3. V. Verum hic Reginal. lib. 9 cap. 24. num. 269. notab. 5. Bonac. de Cenſur. in particul. diſp. 1. quæſt. 17. pun. 1. num. 28.* e contra ſentiunt ſolum recurſum ſufficere, quamvis mandata contra Judicem Eccleſiaſticum a laico non impetrentur, aut executioni non demandentur. Utraque opinio eſt probabilis, ſed prima, ut benignior eſt amplectenda. Alio etiam modo hoc crimen incurritur, nempe quando aliquis appellat ad tribunal laicum a futura exequutione gratiæ, vel juſtitiæ quorumcunque decretorum; quæ a *Papa*, & *Sede Apoſtolica Legatis*, *Nunciis*, *Præſidibus Palatii Papæ*, & *Auditoribus*, & *Commiſſariis Cameræ Apoſtolicæ*; *aliiſque Judicibus & Delegatis Apoſtolicis*, emanaverint; & a laica poteſtate, inſtante etiam Fiſci Procuratore, ſeu Advocato, appellationes hujuſmodi admitti, ac litteras, ſeu decreta præfata capi, & retineri facit; prout habetur in dicta *Bulla Cœnæ, Canon. 13.*

8 Quantum ad Secundum delictum malæ *appellationis* hoc cadere poteſt tantum in iis, qui appellare ſimpliciter aut appellare per ſaltum prohibentur a propriis Judicibus immediatis ad *Papam*; aut alium Superiorem, omiſſo medio. Et quidem ex conceſſione *Sixti IV. Auguſtiniani*, ac *Carmelitani*; ex privilegio *Julii II. Prædicatores*; & ex *Bulla Pauli III. Jeſuitæ* appellare prohibentur ab eorum Superioribus, etiam ad *Papam*, prout ex *Sorbo* ſcribit *Sanchez. in Decal. lib. 6. cap. 8. num. 107.* & nos *Minores de Obſervantia* appellare per ſaltum prohibemur, ut infra dicemus. Talis tamen prohibitio *appellationis* intelligenda eſt, quando Superior in foro paterno per pœnitentias ſalutares juxta regularia inſtituta Subditum punit. At ſi modum in corrigendo excedat, aut judicialiter gravet, licita, (non obſtantibus talibus privilegiis) eſt appellatio, ut communiter ſentiunt Doctores *Navar. Com. 3. de Regul. num. 51. ad 1. & lib. 2. Conſil. Tit. de Appellat. Conſ. 4. num. 5. Azor. lib. 12. cap. 11. q. 8. Roderic. tom. 1. Quæſt. 29. art. 2. Sayr. Clau. Reg. lib. 12. cap. 17. num. 38. apud Sanch. l. cit. num. 110.* Fundamentum vero delicti in *apppellatione mala*, quæ fit per ſaltum eſt, quia Superiores intermedii, qui omittuntur, privantur actu judicandi, ad quod habent jus; irrogaturque ipſis injuria, dum tanquam ſuſpecti quodammodo recuſantur, ne judicent: hinc talis injuria gratis illata crimen evadit.

9 Quantum vero ad tertium modum delinquendi in mala *appellatione*; hoc peculiare eſt illis Religioſis, qui ob *appellationem* temere a Superioribus immediatis ad alios factam, augmentum pœnæ incurrunt ex privatis legibus ſtatutariis, ut contingit apud nos *Minores de Obſervantia*. Siquidem laici, ac Clerici ſæculares, quamvis temere appellent, nullum patiuntur damnum, ultra expenſas pecuniarias, ſed tantum ſententiæ Judicis, *a quo* ſuccumbere coguntur

Probatio.

SUMMARIUM.

10 *Probatio appellationis facillima, & quare.*

10 **Q**Uantum ad probationem hujus delicti nihil facilius eſt. Cum enim *appellationes* hujuſmodi judicialiter fiant, ex actis ipſis probatum remanet delictum. Recurſus pariter habitus ad Judicem laicum, manifeſte convincitur ex prohibitione, ſeu mandato, facto Judici Eccleſiaſtico, quod reſultat, eſſe factum ad inſtantiam partis recurrentis: & hoc modo concludenter probatum remanet delictum.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

11 *Pœnæ appellantium a Papa ad Concilium.*
Item trahentium Cauſas Eccleſiaſticas ad Tribunal laicum.
Item impedientium per appellationem ad laicos, executionem ſententiæ Officialium Papæ.
De talibus pœnis, remiſſive.
12 *Pœnæ Regularium male appellantium petendæ a ſuis Conſtitutionibus.*
13 *Primum Statutum pro Minoribus Regularis, ac Strictioris Obſervantiæ.*
14 *Secundum Statutum.*
15 *Tertium Statutum.*
16 *Quartum Statutum.*
17 *Quintum Statutum.*
18 *Sextum Statutum.*
19 *Septimum Statutum.*
20 *Prima dubitatio.*
21 *Petens conſilium, auxilium &c. a ſæcularibus ſub prætextu iniuſtitiæ ſibi factæ, incurrit pœnas.*
Non ſic, qui realiter gravatus eſt.
22 *Opinio Sanctori.*
23 *Impugnatur.*
Vere gravatus recurrens ad ſæculares pro conſilio &c. non incurrit pœnas.

Va-

Variæ rationes ad hanc concluſionem.
Inimico eo, qui dominatur in Provincia, nullus invenitur amicus.
Superiores Generales cauſa ſunt appellationum, quæ extra Ordinem paſſim fiunt.
24 Etiam pro auxilio poteſt recurri ad ſæculares.
Judex laicus poteſt ſe intromittere in Cauſa Religioſi per viam, (ut vulgo dicitur) violentiæ.
Quænam dicatur via violentiæ.
Miniſtri Regii ſcribentes litteras hortatorias ad Judices Eccleſiaſticos non violant immunitatem Eccleſiaſticam.
25 Opinio Dianæ contra prædicta.
Reſpondetur Dianæ.
Non poteſt recurri ad Judicem laicum, niſi in defectu Eccleſiaſtici.
Eo deficiente, tuto poteſt recurri ad laicum.
26 Injuſtitia, quando ſit patens & manifeſta, ut ob eam poſſim recurrere.
Dubium, an poſſit ſic recurri ob iniuſtitiam probabilem.
27 Opinio Sanchez negativa?
Talis opinio pro aliis Regularibus poteſt quadrare.
Pro nobis Minoribus non vetatur recurſus, niſi prætextu injuſtitiæ.
28 Dubitatio ſecunda.
29 Ex defectu juſtæ rationis recurrendi, & ex ſcandalo, quod naſcitur, aggravatur delictum in recurrente ad ſæculares.
30 Dubitatio tertia.
31 Laici ſunt incapaces juriſdictionis Eccleſiaſticæ.
Epiſcopi de jure antiquo habent juriſdictionem in Monachos.
Monachi ſunt exempti a juriſdictione Epiſcoporum.
Cauſæ, quare gravius puniuntur recurrentes ad Epiſcopos, quam ad laicos.
32 Dubitatio quarta.
33 Pœnæ, quas incurrunt Regulares appellantes ad Tribunal laicum.
Quomodolibet appellantes ad Tribunal laicum, eaſdem pœnas incurrunt.
34 Dubitatio quinta.
35 Nomine Tribunalis ſæcularis venit etiam Tribunal Epiſcopi.
Appellans ad Tribunal Epiſcopi incurrit pœnas latas a Gregorio XIII.
36 Appellans ad Tribunal Epiſcopi Regularis non incurrit pœnas Bullæ Cœnæ.
37 Dubitatio ſexta.
38 Dictio quoquomodo, quid importet.
Nullo modo poteſt Regularis appellare ad Tribunal ſæculare.
Regularis poteſt ſe tueri recurrendo, non autem appellando ad Tribunal ſæculare.
39 Dubitatio ſeptima.
40 Fautores, qui dicantur.
41 Nec directe, nec indirecte favens male appellanti, non dicitur ejus fautor.
42 Directe favere appellanti, aut indirecte, quando ſuccedat.
43 Dubitatio octava.
44 Ut pœnæ male appellantium incurrantur, non eſt neceſſe, quod appellatio acceptetur.
45 Dubitatio nona.
46 Omiſſo medio, ſemper appellare licet ad Papam.
Juri communi non derogatur, niſi de eo mentio expreſſa fiat.
Appellare ad Protectorem non licet.
Ad Sacram Congregationem eſſe licitam appellationem, omiſſo medio, praxis probat.
47 Quando Superiores intermedii ſunt ſuſpecti, appellatio per ſaltum eſt licita.
48 Dubitatio decima.
49 Pœna male appellantis, quando ſit duplicanda.

11 Quo ad pœnas appellantium a Papa ad futurum Concilium; ſive eorum, qui per appellationem ad Tribunalia laica, ad illa trahunt Cauſas Eccleſiaſticas, impetrando prohibitiones, ſeu mandata ad Judicem Eccleſiaſticum; aut impediunt exequutionem Decretorum *Romanæ Sedis*, aut quorumcumque ipſius Judicum, ut diximus, ſupra *num* 7. patet per memoratam *Bullam Cœnæ*, quod taliter delinquentes innodantur, ipſo facto, Excommunicatione *Papæ* reſervata; nec circa hoc multum immoramur, cum de tali Cenſura exactiſſime ſcripſerint *Duard. Explicat Bull. Cœn. Ugolin. eo. tit. Bonacin. de Cenſ. in partic. Diſp. p. per tot.* ad quos lectorem remittimus.

12 Quo vero ad delinquentes in *mala appellatione* aliis duobus modis datis ſupra *num.* 8. & 9. quilibet Regularis proprias Conſtitutiones debet conſulere; & ab his pœnas venari. Nobis *Minoribus* infraſcripta Statuta ſunt præſcripta.

13 1. *Quicunque ſub prætextu injuſtitiæ ſibi factæ, ad Advocatos, Procuratores, & Judices ſæculares, vel quomodocumque, vel qualitercumque ad ſæculare Tribunal recurrit, aut pro conſilio, aut favoris petendi gratia; is actibus legitimis privetur: gravius etiam puniatur Superioris arbitratu. Valliſol. cap. 7. Tit. de recurrent. ad Trib. ſæcul. ℣. 1.*

14 2. *Qui vero ad locorum Ordinarios eiſdem de cauſis recurſum habuerit; graviter etiam, Generalis, vel Provincialis arbitrio, puniri poſſit; quinimo debeat, ut Apoſtolica ſanctione cautum eſt.* Sic *Valliſolet loc. cit. ℣. Qui vero.* Sed Statuta Generalia Ordinis. *cap. 7. §. 5. num. 57.* prout ea refert *Sanctor. de Pœn. cap. 18. in princip. fol. 218. Si quis ad locorum Ordinarios eiſdem de cauſis recurſum habuerit, gravius etiam puniatur, Provincialis, vel Generalis arbitrio.*

15 3. *Quia vero nonnulli, timore Dei poſtpoſito, & ſuæ profeſſionis immemores, ad Tribunalia ejuſmodi quandoque appellant, & ad ea temere confugiunt, eos admonemus, id ſibi auctoritate Apoſtolica prohiberi ſub excommunicationis pœna, ipſo facto, incurrenda, cujus abſolutio a nemine, niſi a Sanctiſſimo Romano Pontifice, præter quam in mortis articulo, fieri poteſt; nec non privationis Officiorum Ordinis, & inhabilitatis perpetuæ ad illa, & alia quæcunque exercenda; vociſque tam activæ, quam paſſivæ, ipſo facto, incurrendis pœnis. Valliſolet. loc. cit. ℣. final.*

16 4. *Ad ſæcularium Advocatos, Procuratores, Judices, & Tribunalia quæcunque, prætextu injuſtitiæ ſibi factæ, ſive pro conſilio, ſive pro favore recurrens, actibus legitimis privandus eſt, & gravius etiam puniendus Superioris arbitratu. Si vero ad locorum Ordinarios recurſum habuerit, etiam a Superioribus puniendus. Appellantes autem ad eadem Tribunalia ſunt excommunicati, & a ſolo Summo Pontifice abſolvendi, atque perpetuo privari debent jure ſuffragiorum; omnibus Ordinis Officiis; & in perpetuum ad illa inhabilitari. Text. Tit. Applicatio. §. 48.*

17 5. *Ubi appellationi ſit locus; a Provinciali ad Generalem, a Generali ad Protectorem, a Protectore ad Sanctiſſimum Romanum Pontificem appelletur. Valliſolet. cap. 7. Tit. de Appell. Qui ordo etiam ſervetur de recurſu.*

18. 6. *Qui ſupradictum recurſus ordinem temere violarit, is omni ſuffragiorum jure, triennio careat, & bimeſtri omnino mancipetur. Valliſolet. loc. cit. ℣. Qui autem.*

19 7.

19 7. *Si Reus repertus fuerit indebite judicatus, vel gravatus, puniatur Judex, a quo fuit appellatum. Si vero recte judicatus reperiatur, ei pœna injuncta duplicetur. Valliſolet. loc. cit.* ℣. *Et ſi Reus.*

20 Prima dubitatio eſt circa primum Statutum, An ſcilicet *in omni quomodolibet caſu, & qualitercumque, nempe, aut per ſe, aut per ſubmiſſam, vel interpoſitam perſonam, vel oretenus, vel ſcripto ad Judices, Advocatos, aut Procuratores recurratur pro conſilio, aut favore*, incurratur actuum legitimorum privatio.

21 Reſpondeo, quod, ut diximus *Par. p. Tit. Patronus num.* 33. in Statuto habetur, quod quicunque recurrerit ad ſæculares &c. *ſub prætextu injuſtitiæ ſibi factæ*, hoc eſt non ex cauſa Realis injuſtitiæ ſibi factæ, ſed *prætextu*, nempe cauſa falſa, & colorata. Sequitur igitur, quod ſi pauper Religioſus vere, ac realiter gravatur, ſibique Realis ſit injuſtitia; deficiuntque ſibi alia media in Religione ad ſe tuendum, ſi recurrit ad laicos pro conſilio, aut favore, nullo modo delinquit, nec pœnam meretur. Ratio autem eſt, quia diſpoſitio ſtatutalis eſt modificata per illam clauſulam *ſub prætextu*; tum quia tali caſu licita, & de jure naturæ eſt defenſio, contra quod lex humana nequit diſponere.

22 *Sanctorus de Pœn. cap.* 18. *qu.* 2. ℣. *Reſpondeo non fol.* 223. poſtquam circa hoc quæſitum reſpondit, non eſſe delictum petere a ſæcularibus conſilium abſolute, ſed ſolum *ſub prætextu injuſtitiæ &c.* dicit, quod ſi quis deſtitueretur officio, & hic recurreret ad ſæculares pro conſilio, aut favore &c. peccaret mortaliter, & committeret in Statutum; tum quia ſecreta Ordinis propalat; tum quia contra proprios Judices inſurgit; tum quia poteſt ad peritos intra Ordinem recurrere; & caſus metaphyſicus eſt, quod omnes in Ordine ſint ſuſpecti.

23 Sed pace doctiſſimi viri, cum limitatione accipienda eſt hæc doctrina. Si enim privatio Officii, aut alia pœna eſt juſte inflicta, concedenda eſt concluſio *Sanctori*. Sed ſi deſtitutio Officii eſt cum vera, ac Reali, ac patenti injuſtitia, falſum eſt, quod taliter recurrens *pro conſilio*, delinquat; tum quia Statutum aperte loquitur de recurrente *ſub prætextu*; tum quia, ſi tali caſu licet a ſæculari petere auxilium, ut infra probabo, licebit etiam petere conſilium, cum ambo ad titulum juſtæ defenſionis reducantur. Neque in tali caſu directe propalantur ſecreta Ordinis, neque intuitu injuſte nocendi proximo, ipſius injuſtitia proditur; ſed indirecte tantum, & ex puro motivo juſtæ defenſionis, quæ undequaque licita eſt. Pariter contra proprium Judicem inſurgere, quando accidenter injuſte contra me procedit, delictum non eſt, cum hoc fiat ratione inculpatæ tutelæ, & non ad vindictam. Inſuper non ſemper poteſt recurri pro conſilio intra Ordinem: tum quia ſæpe ſæpius, (ut accidit in parvis Conventibus) periti non adſunt, nec tempus, occaſio, aut facultas adeſt ſcribendi ad longinquos; tum quia, ſi is, qui gravamen patitur, eſt poſitus in oculis ejus, qui clavum Provinciæ regit, non inveniet, neque qui conſiliari velint; omnes enim ſibi, & fortunis ſuis timent a facie perſequentis; accidit enim hujuſmodi pauperibus Religioſis, qui ſunt ſcopus perſecutionis ſupremi dominantis in Provincia id, quod accidit, & de quo conquerebatur *Ovidius*, qui cum eſſet *Auguſto Cæſari* inviſus *Eleg. ad Auguſt.* canebat.

Eſſe, ſed irato, quis te mihi poſſet amicus?
Vix tunc ipſe mihi non inimicus eram.

ita iſti neminem inveniunt, qui ſibi amicitiam, quamvis antiquam conſervent; ſibi enim metuunt a Dominante, qui vult omnibus exoſum eum, quem ipſe perſequitur; nec caſus iſte metaphyſicus eſt, ſed frequentiſſimus, & quem ſæpe vidi. Quod vero ad Superiores majores intra Ordinem poſſit recurri, non ſemper verum eſt. Nam aliquoties Superior aut localis, aut Provincialis violentiſſime procedit, & carceres minatur, & intentat; & tali caſu non ſuppetit tempus recurrendi ad Generalem, aut Provincialem, gravamen enim carceris inevitabiliter imminet. Aliquoties, & ut in pluribus, Provinciales localium, & Generales Provincialium Superiorum partes, quamvis contra juſtitiam, tuentur; exuuntque indifferentiam Patris, ac Judicis, ac induunt perſonam, ac partialitatem collitigantis; & tunc quomodo ab his ſperanda juſtitia, aut contra oppreſſionem levamen? Frequentiſſimum hoc eſt; unde Regulares Ordinum quorumvis vidi Romæ contra proprios Provinciales, ac etiam Generales, coram *Sac. Congregatione Regularium*, ac etiam *Concilii*, litigare; uti Advocatis, ac Procuratoribus laicis, plagas quamplurimas propriarum Religionum nudari in actis; & quod vix credibile eſt, etiam impreſſis, & per manus laicorum evolutis; & hoc ideo, quia Superiores Generales juſtam indifferentiam non ſervant. Talem autem recurſum ad laicos Advocatos, & Procuratores puniri apud ullam Religionem, nec vidi, nec audivi, ut proinde concludere liceat, ab inolita etiam conſuetudine talem recurſum in caſu, ut præfertur, juſtificari.

24 Pariter non tantum pro conſilio, & favore, ſed etiam pro auxilio in caſu injuſtæ, ac inevitabilis violentiæ, ac gravaminis, recurſus haberi poteſt ad quodvis Tribunal ſæculare, abſque eo, quod committatur in legem. Quia in ſententia gravium Doctorum *Salgad. Pereira. Cevall. Segura. Caliſt. Avendagn. Azeved Seſſe. Cened. Bobadill. Jo. de Hevia. Graſ. Roder. Valer. Jo. de la Cruz Ilamas Henriq. Angujan. apud Dian par.* 1. *Tract.* 2. *Reſol.* 13. *Rot. in Tarraconen.* 14. *Decemb.* 1592. *& in Salmant.* 4. *Maii* 1595. *apud Farinac. Deciſ. crim.* 103. *num.* 3. *Sanctor. de Pœn. cap.* 18. *qu.* 2. ℣. *Reſpondeo in loco. fol.* 224. poſſunt Judices laici, ſe intromittere in cauſis Eccleſiaſticorum *per viam*, ut vulgo dicitur, *violentiæ*, hoc eſt, impendere auxilium perſonæ Eccleſiaſticæ, quæ violenter, & contra patentem juſtitiam a proprio Judice opprimeretur, vel eſſet inevitabiliter opprimenda. Et profecto, ſi mihi licet petere auxilium contra prædonem, qui vult me captivare, & a me recaptum pecuniarium extorquere, & quivis laicus, non ſolum publicam poteſtatem exercens, ſed etiam, ſi ſit privata perſona, non ſolum poteſt, ſed etiam tenetur ſaltem ex charitate mihi tali caſu opem ferre; videre neſcio, quomodo mihi ſit interdictum, petere auxilium a Judice laico; (quando aliunde mihi ſuccurri nequit), aut prohibitum illi ſit, brachium ſuum mihi impendere contra Superiorem meum, qui patentiſſima cum injuſtitia vult me carcerare. Et ſi licet Judici laico, tali caſu, manu etiam armata opem ferre; & quare non licebit eidem hortatorias litteras dare ad Judicem Eccleſiaſticum, ut ab injuſtitia deſiſtat? Et quare non licebit mihi recurrere tali caſu ad illum, ut tales hortatorias impetrem? Profecto Judices, ac alii Regii Miniſtri tales horratorias ſcribentes non violant Eccleſiaſticam immunitatem, nec ullam incurrunt cenſuram, ut ſcribunt *Coriolan. in Bull. Cœnæ Can.* 16. *Megal. in* 3. *Par. lib.* 3. *cap.* 19. *num.* 6. & *Dian. Par. p. Tract.* 2. *Reſol.* 54. & ex conſequenti, neque delinquit ille, qui in caſu neceſſitatis ad eos recurrit, ut ſibi per tales litteras ſubveniatur.

25 Scio duodecim Doctores cumulatos per *Dian. d. Par. p. Tract.* 2. *Reſol.* 13. ℣. *Sed hanc*, quibus &

ipſe

ipſe ſubſcribit, impugnare ſupradictam ſententiam, quod nempe poſſint Judices laici, ſe immiſcere in cauſis Eccleſiaſticorum per viam violentiæ, quia, ut habetur ex *cap. Sacroſanct. de Sent. Excomm. cap. Ad redimendum. de Off. Ordin. cap. Antiqua. de Privil.* Clericus conveniri debet coram *Epiſcopo*; & hic coram *Archiepiſcopo*; iſte autem coram *Primate*, & *Primas* coram *Papa*. Sed hoc minime officit; quia vera eſt doctrina iſtorum, quod nempe ad Judicem laicum nequit recurri, neque hic poteſt ſe immiſcere in negotio Eccleſiaſtico, quando habetur copia Judicis majoris Eccleſiaſtici, ad quem poteſt recurri, & qui poteſt, & vult gravamen impedire, vel tollere. Sed ſi natura negotii non patitur, ut recurri poſſit ad Eccleſiaſticum, qui longe diſtat; vel cauſam meam non cognoſcet ipſe, ſed cognoſcendam committet Miniſtris, qui pecunia Superioris mei me gravantis, corrupti, me non ſublevabunt; aut nolet ſe ingerere in Cauſa, ne amico ſuo me gravanti, rem non gratam faciat, tunc, cum nullum mihi auxilium aliunde ſuppetat, optime pro auxilio recurrere poſſum ad Judicem laicum ſine delicto; & iſte mihi poteſt de facto ſubvenire, prout docent *Malder. in 2. Par. q. 96. Art. 4. Portel. Dub. Regular. V. Appellare. num. 3. Souſa in Bull. Cæn cap. 15. Diſp. 78. num. 2. & ſeqq.* quibus adſtipulatur *Diana. Par. p. Tract. 2. Reſol. 13. V. Sed ego.* & Nos etiam cum *Antonio a Spiritu Sancto* inſinuavimus *Par. p. Tit. Canones num. 38.*

26 Taliter vero me poſſe recurrere ad Judicem laicum caſu, quo injuſtitia ſit patens, & manifeſta, extra omnem aleam eſt. Sed difficultas eſt, quando nam injuſtitia, ſeu gravamen, quod mihi fit a Superiore, patens eſt, & ideo poſſum recurrere? Dico, quod gravamen tunc eſt patens, quando Superior evidenter procedit contra eſſentialem ordinem juris. Exempli gratia ſi vult me carcerare ad arctationem qualificatam, aut alio modo torquere ante conceſſas mihi defenſiones. Si mihi denegat Advocatum, quem juridice petii ad me defendendum. Si mihi denegat copiam actorum cum nominibus Teſtium, ut contra earum perſonas poſſim excipere. Si non vult admittere recuſationem a me propoſitam contra eum, tanquam mihi ſuſpectum, & prout de jure cognitionem juſtitiæ recuſationis a me factæ, Arbitris committere; Si appellationi interlocutoriæ habenti vim diffinitivæ non vult deferre. Si tandem mihi vult inferre gravamen irreparabile per diffinitivam, & alia hujuſmodi, quæ patenter ſunt contra jus, aut commune, aut Statutarium. Sed quid juris, quando gravamen non eſt ita evidens & ego cauſam probabilem tantum appellandi, aut recurrendi habeo? poſſumne ego, mihi deficiente copia Superioris intra Ordinem, ad quem recurram, ad Tribunal ſæculare recurrere pro auxilio?

27 Reſpondeo. *Thomas Sanchez. in Decal. lib. 6. cap. 8. num. 110. ſub fin.* opinatur, quod Religioſis ſit interdictum, appellare etiam ad proprios Prælatos intra Ordinem, & multo fortius extra Ordinem, quando gravamen, quod ſibi infertur, non eſt evidens. Et ex conſequenti in ipſius ſententia ad dubium propoſitum oporteret reſpondere, quod in caſu gravaminis tantum probabilis, etiamſi Superiores intra Ordinem, ad quos poſſet recurri, non ſuppeterent, non poſſit quis pro auxilio recurrere ad Judices, aut alias perſonas ſæculares pro conſilio, favore &c. Sed quidquid ſit de opinione *Sanchez*, quæ pro aliis Religionibus poteſt habere probabilitatem; in noſtra Religione locum non habet. Nam apud Nos vetitum eſt *temere*, hoc eſt nulla cauſa, neque etiam probabili exiſtente, *appellare*; vetitum pariter eſt ad ſæculares recurrere pro conſilio, aut favore, *prætextu injuſtitiæ ſibi factæ*, nempe ex cauſa colorata, aut ficta; non tamen quando cauſa probabilis extat; tunc enim dici non poteſt, quod recurratur *prætextu*, ſed ex cauſa vera licet tantum probabili. Ex dictis in ſuperioribus numeris non intendit Auctor, quod liceat Religioſo in aliquo caſu ad Sæculare Tribunal appellare, talem enim appellationem illicitam abſolute aſſerit ex Conſtitutione Greg. XIII. citata num 33. Cui adjungi debet Conſtitutio Bened. XIV. Sacroſanti 2. Aug. 1748. Neque aſſerit ad Sæculare Tribunal aliquando a Religioſo recurri poſſe prætextu, & colore injuſtitiæ, vel gravaminis ſibi a Superioribus utcumque inferendi, nec etiam quando injuſtitia, & gravamen non eſt grave, & eſt tantum probabile, & aliter declinari poteſt; ſed tantum licere ſic recurrere ad ſui tuitionem in caſu manifeſtæ injuſtitiæ, & gravis ſui damni, vel violentiæ, quando periculum eſt in mora, nec patet aditus ad Superiores Majores, & gravamen, ſeu violentia aliter evitari non poteſt, eo ipſiſſimo modo, quo Religioſus ab injuſto aggreſſore inſecutus, poteſt ad ſui tuitionem Sæculares perſonas invocare, ut ſe ab inſtante periculo defendant; quo caſu recurſus hic tantum directus eſt ad imminens, grave, injuſtum, & non aliter declinabile damnum impediendum, non autem ut Sæculares in judicio cauſæ, vel dicti gravaminis ſe immiſceant, quod amplius eluceſcit ex his, quæ Auctor ſtatuit numeris ſubſequentibus. Hæc advertas volo, ne ex mala doctrinæ illius intelligentia, occaſio delinquendi oriatur.

28 Secunda dubitatio circa idem Statutum eſt, quomodo, & quando debeat, *Superioris arbitratu*, puniri, qui in hoc delictum impingit?

29 Reſpondeo. Major gravitas hujus criminis pendere poteſt a duabus cauſis; una eſt a defectu rationis recurrendi; alia eſt a ſcandalo orto a tali recurſu, vel ob turpitudinem criminis, quo maculatur Religio, vel ob diffamationem diſperſam in populo. Ratio eſt, quia quidditas hujus criminis conſiſtit in defectu cauſæ rationabilis recurrendi. Si enim cauſa etiam probabilis recurrendi viget, licitus eſt, cæteris paribus recurſus, ut ſupra dictum eſt. Si vero cauſa Judicetur non realiter, ſed apparenter tantum probabilis; tunc intervenit delictum, nam tunc vere recurritur *ſub prætextu* injuſtitiæ, quod eſt contra Statutum. Si autem nulla, neque etiam apparens extat ratio probabilis, tunc evidens eſt malitia recurrentis, qui proinde debet etiam gravius mulctari. Pariter ratione ſcandali aggravatur delictum ex notis juribus; unde gravari debet etiam pœna. Et quomodo? Dico, quod ſicut ſine juſta cauſa appellans, ſive ab interlocutoria, ſive a diffinitiva, duplicationem pœnæ meretur, ut habetur *Statuto 7.* dato ſupra *num 19.* ita duplicari ſibi debet pœna, ad quam evadendam ipſe pro conſilio, aut favore recurrit ad ſæculares.

30 Tertia dubitatio eſt circa Statutum ſecundum datum ſupra *num. 14.* & eſt quare recurrentes pari modo ad Ordinarios locorum, *gravius* debeant puniri, quam recurrentes ad Tribunalia laica pro favore, conſilio &c.?

31 Reſpondeo, quod cum laici ſint incapaces juriſdictionis ſupra Regulares, (niſi Privilegia tenerent,) *cap. Nemo. cap. Nullus cap. Clericum. cap. Fratris. 11. q. 1. ea Conſulendum. 28. Diſt. Concil. lateran. 3. cap. 14. & 19.* cum Eccleſiaſtici ſint; ex recurſu ad ipſos habito nequeunt prætendere acquiſitionem juriſdictionis ſuper Regulares; proinde non tantum damni imminet Religioni ex recurſu ad ipſos. Epiſcopi autem antiquitus habuerunt plenam juriſdi-

ctio-

ctionem in Monachos, *cap. Qui vere. 16. q. 1. cap. Statuendum. cauſ. ead. q. 2.* qui poſtea ab eorum juriſdictione fuere exempti *cap. Quam ſit neceſſarium. 18. q. 2.* Proinde omnibus viis, & mediis procurant Regulares quaquaverſum ſuæ juriſdictioni iterum ſubdere; unde dietim tot controverſiæ juriſdictionales inter Epiſcopos, ac Regulares inſurgunt. Occaſione ergo recurſus ab ipſis Regularibus ad eos habiti, anſam arriperent Epiſcopi acrius impugnandi immunitatem Regularium, & ampliandæ juriſdictionis ſuper eos, unde etiam graviora præjudicia Ordini advenirent; proinde gravius punitur indebitus recurſus ad Epiſcopos, quam ad alios, ut bene ſenſit *Sanct. de Pœn. cap. 18. q. 3. ℣. Reſpondeo II. fol. 226.*

32 Quarta dubitatio eſt circa tertium Statutum relatum ſupra *num.* 15. & eſt, quas pœnas reportent Regulares appellantes ad Tribunalia ſæcularia?

33 Reſpondeo, quod ultra excommunicationem latam in *Bulla Cœnæ* contra trahentes Cauſas Eccleſiaſticas ad Tribunalia laica, ut dictum fuit ſupra *num.* 12. Regulares taliter appellantes incurrunt particulares Excommunicationes Pontificum, qui Ordinibus ſpecialibus ſub ſimili cenſura, ac aliis pœnis vetuerunt hujuſmodi appellationes. Hoc enim prohibuit pro *Prædicatoribus Julius II.*; pro *Heremitanis Bonifacius IX. Leo X. & Clemens VIII. Confect. Comp. privil. fol. 21. & 120. Barboſ. Apoſt. Conſtit. Collect. 325. num. 22.* & cum hoc ſit favorabile Religioni, ad omnes Ordines, qui participant in privilegiis Mendicantium extenditur, prout bene firmat *Sanctor. de Pœn. cap. 18. quæſt. 4. ℣. Quod autem. fol. 232.* Nos Minores ſpecialem habemus prohibitionem latam in *Brevi Gregorii XIII. Quoniam noſtro &c.* qui ſub pœna Excommunicationis Papæ reſervatæ, ipſo facto incurrenda, nec non privationis omnium Officiorum Ordinis, & perpetuæ inhabilitatis ad illa; itemque deſtitutionis vocis activæ, ac paſſivæ vetat Nobis talem *appellationem* ad laica Tribunalia, prout innuitur in hoc Statuto, in quas pœnas incurrunt non ſolum principales taliter appellantes, *verum etiam quomodolibet directe, vel indirecte fautores, & conſultores*, prout ſonat Breve.

34 Quinta dubitatio circa idem Statutum eſt, an nomine Tribunalium ſæcularium veniant Tribunalia Ordinariorum locorum?

35 Reſpondet huic dubitationi *Sanctor. de Pœn. D. cap. 18. q. 3. V. Reſpondeo 3. fol. 226.* affirmative, ob notam diſtinctionem Clericorum ſæcularium, ac Regularium; Tribunal enim Epiſcoporum eſt Tribunal Clericorum ſæcularium; & cum Breve *Gregorii* loquatur de *Tribunalibus ſæcularibus*, liquet quod comprehenditur etiam Tribunal Epiſcoporum, quod non eſt Regulare, ſed ſæculare. Clerici enim in hoc, quod Eccleſiaſtici ſunt, non differunt a Regularibus, ſed differunt a laicis; tamen in hoc, quod *ſæculares* ſunt, non differunt a laicis, ſed a Regularibus diſtinguuntur; & proinde eorum Tribunal venit nomine Tribunalis ſæcularis.

36 Advertendum tamen, quod Regularis Appellans ad Tribunal Epiſcopale incurrit quidem pœnas latas a Pontificibus vetantibus Regularibus appellare ad Tribunalia laica; non tamen incurrit Excommunicationem latam in *Bulla Cœnæ* contra trahentes Cauſas Eccleſiaſticas ad Tribunalia, ac Judices laicos. Si quidem Tribunal Epiſcopi, quamvis ſæculare ſit, non tamen laicum eſt.

37 Sexta dubitatio ad idem Statutum eſt, an etiam in caſu veræ, ac Realis injuſtitiæ, ſeu gravaminis appellans ad Tribunal ſæculare, illas pœnas incurrat.

38 Reſpondeo affirmative, nam in dicto Brevi *Gregorii* puniuntur, qui cauſa *appellationis* Tribunalia ſæcularia, *Quovis prætextu, aut quæſito colore, & quoquomodo adire audeant*. Dictio autem *quoquomodo* comprehendit quemvis modum, & caſum etiam improprium *l. 1. V. Quoquomodo. ff. de Teſtam. l. Quidam §. 1. ubi Gloſſ. ff. de Fideicom.* Unde licet prohibitio alienationis bonorum non comprehendat neceſſariam alienationem, tamen ſecus erit, ſi adſit hæc dictio *quoquomodo*, ut poſt *Gloſſ. in l. Quidam §. final. in V. Quoquomodo ff. de Fideicom. liber.* tenent Doctores *Ruin. conſ. 31. num. 7. lib. 2. Roland. a Val. Conſ. 80. num. 37. lib. 3. apud Tuſc litt. D. Concl. 359. num. 8.* Et ſi Statutum puniat homicidium, *quoquomodo* commiſſum, debet puniri, etiamſi homicidium juſtam cauſam habuerit. *Ruin. conſ. 31. num. 7. lib. 2. Menoch. Recuper. poſſ. emed. 5. n. 63. apud Tuſc. loc. cit. num. 9.* Quamvis igitur videatur licitum ad tollendum gravamen evidenter injuſtum, appellare ad ſæculare Tribunal, tamen etiam ſub hoc titulo juſtæ defenſionis prohibetur. Nec contra rationem, aut jus naturalis defenſionis eſt hujuſmodi diſpoſitio; ſi quidem poteſt gravatus ſe tueri alio modo, quam per *appellationem*; ſi enim evidenter gravatur, nec alius modus ſe tuendi ſibi ſuppetit, poteſt quidem ad Tribunal ſæculare, non appellando ad illud, ſed ejus auxilium implorando, recurrere, ut de facto gravamen tollat, non ut de jure de juſtitia Cauſæ cognoſcat; illud enim licitum eſt, & poteſt Judex ſæcularis quivis in defectu cujuſvis alterius auxilii, per *viam violentiæ*, ut diximus, ſupra *num.* 24. in Cauſa Eccleſiaſtici ſe miſcere, non vero de meritis Cauſæ cognoſcere, niſi de patenti injuſtitia gravaminis, cui ſuccurrit. Et interea poteſt Regularis *appellationem* ad ſuos Judices dirigere, ſublevatus de facto ab injuſto gravamine, auxilio ſibi præſtito a Judice ſæculari.

39 Septima dubitatio circa idem Statutum eſt, quomodo intelligenda ſit illa clauſula *directe, vel indirecte fautores, & conſultores concurrentes ad appellationem* ad Tribunalia ſæcularia?

40 Reſpondeo, quod *cap. Quantæ præſumptionis. Extra de ſent. Excom.* declaratur, qui ſint alicujus delicti *fautores*, dicendo, *eos delinquentibus favere interpretamur, qui, cum poſſint, manifeſto facinori deſinunt obviare*. Obviare autem, & delictum impedire ex officio, & poſſunt, & debet Superiores; & proinde, ſi iſti non prohibent egreſſum a Conventu, aut ſcripturam, aut miſſionem epiſtolæ illius, qui vult ad Tribunal ſæculare appellare, profecto non impediendo, erunt *fautores*. Subditus pariter, ſi eſt ſocius ejus, qui vult adire palatium Judicis ſæcularis, ut appellet, & ipſe hoc novit, & impedire poteſt, ne illuc vadat, proteſtando ſe nolle ipſum illuc aſſociare, non tamen impedit, *fautor* ipſius dicendus eſt; ſicut etiam ſi deferret ad Judicem ſæcularem litteras appellantis, per quas *appellationem* interponeret, aut alio modo illi cooperaretur.

41 Si vero non impedit, & non ex dolo, puta, quod non gratum, nec ratum habet, quod hujuſmodi appellatio fiat; ſed vel ex incuria; vel quia non vult diſplicere amico ſic appellanti; vel quia non vult ſe ingerere in negotiis alienis, Subditus non incurrit tales pœnas, quia nec directe, nec indirecte favet appellanti, ut vult *Abb. in cap. Quantæ præſumptionis. num. 7. de Sent. Excomm.* quem ſequitur *Laurentius de Peyrinis ad Conſt. 2. Gregor XIII. §. 5. num. 5.*

42 *Directe* vero *favere*, aut *conſulere* eſt, quando favens, aut conſulens, immediate favore, aut conſilio negotium attingit; ut in caſu eſſet, ſi quis formulam *appellationis* dictaret, ſcriberet, ad Judicem deferret, faciendam conſuleret, laudaret, aut

ad

ad eam accenderet, & ſimilibus. *Indirecte* vero eſt, quando ex obliquo negotium attingitur, nempe cum aliquid ſit, ad quod ex conſequentia oritur id, quod dicitur indirecte fieri. Ut ſi quis Judici ſæculari appellantem commendaret; ſi iter ad Judicem oſtenderet; viaticum pro itinere tribueret; laudaret animum appellare volentis; diceret majorem juſtitiam inveniri apud ſæculares, quam Regulares, & ſimilia; ex his enim promovetur per indirectum appellatio.

43 Octava dubitatio circa idem Statutum eſt, an hujuſmodi pœnæ tum a principalibus, tum a fautoribus, & conſultoribus incurrantur, ſi facta *appellatione*, hæc reiiciatur a Judice ſæculari, & nullus effectus ex ipſa reſultaret contra Judicem Regularem?

44 Reſpondeo, quod tum in *Bulla Cœnæ*, tum in Brevi *Gregorii XIII.* aliorumque Pontificum infliguntur pœnæ, ac cenſura ſupradicta contra appellantes, ut præfertur; nec loquuntur de *appellatione* acceptata, nec ne; nec de aliquo Decreto Judicis ſæcularis ſecuto, vel non. Sequitur ergo, quod facta appellatione, delictum eſt conſummatum, & pœnæ incurruntur, quantumvis *appellatio* acceptata non fuerit. Et in facti contingentia fuit declaratum a *Rota Romana Deciſ.* 179. *num.* 1. *apud Farinac. Deciſ. crimin.* incurriſſe Excommunicationem quendam Clericum, qui ad Conſilium Regium recurrerat, quantumvis ab eodem Conſilio nullum Decretum præjudiciale prodiiſſet, & recurrens remiſſus ad *Nuncium Apoſtolicum*.

45 Nona dubitatio eſt circa quintum Statutum datum ſupra *num.* 17. & eſt An, & quando liceat non ſervare gradum in facienda *appellatione* a Superiore locali ad Provincialem, ab iſto ad Generalem, ab hoc ad Protectorem, & deinceps?

46 Reſpondeo primo, quod omiſſo quolibet intermedio appellari poteſt ad *Sedem Apoſtolicam*, ut volunt Doctores. *Navar. lib.* 2. *de Appellat. conſ.* 2. *num.* 1. *Pegn. Direct. Inquiſ. par.* 3. *Com.* 31. *V. Quod ſi Vant. Barboſ. Covaru. Bobadill. apud Peyrin. Addit. ad Conſt. Leo X. cap.* 4. *num.* 14. Nec obſtat Decretum S. Congregationis, quod refert per extenſum *Peyrin. loc. cit. num.* 15. per quod vetatur appellare per ſaltum apud Regulares; nam hoc verum eſt reſpectu aliorum Judicum, non autem *Sedis Apoſtolicæ*; tum quia tale Decretum juri communi non derogat, quod tamen exprimere neceſſarium fuiſſet, ut deducitur ex *cap. Nonnulli. ubi Abb. num.* 10. & *Felin. num.* 9. *de Reſcrip.*; tum quia veriſimile non eſt, quod *Papa* voluerit propriam *Sedem* tali privilegio privare; & ita firmant *Portell. Dub. Regul. V. appellare. num.* 3. & *Diana Part.* 5. *Tract.* 2. *Reſol.* 54. Omiſſo autem Provinciali, appellare immediate ad Protectorem juxta *Sanctor. de Pœn. cap.* 18. *Quæſt.* 4. *V. Reſpondeo quo ad Sedem ſol.* 235. an quis poſſit, dubium fuit in jure, & in facto; in jure quidem, quia de tali jure nullibi conſtat; in facto autem, quia tales *appellationes* aliquando ſuſtinebantur, aliquando non. Sed modo nullum dubium amplius viget; certum enim eſt, quod tales *appellationes* non ſubſiſtunt, cum per Bullam *Sanctiſſimi D. Innocentii XII.* quem Deus diu ſervet incolumem, Protectoribus ſit adempta facultas cognoſcendi de Cauſis particularium Religioſorum. Quo autem ad *Sac. Cardinalium Congregationem* dicendum eſſet, quod *appellatio* per ſaltum ad ipſam facta, non deberet ſuſtineri, cum hoc ordinetur ab ipſamet *Congregatione* in ſuo Decreto, quod ſupra diximus, referri a *Peyrino* per extenſum. Praxis tamen contraria eſt; vidi enim Romæ, ubi commoratus ſum per duodecim annos, appellationes Regularium quoquomodo ad *Sac. Congregationem* factas admitti, ac ſuſtineri.

47 Reſpondeo ſecundo, quod ſi Superiores intermedii ſunt aliquo modo ſuſpecti Religioſo appellanti, poteſt iſte illos omittere, & per ſaltum appellare; nam, prout optime habet *Peyrin. Addit. ad Conſtit. Leo X. cap.* 4. *num.* 18. ille, qui eſt ſuſpectus, non eſt legitimus Superior, aut Judex, coram quo litigare per appellationem interpoſitam quis tuto poſſit; unde etiam omitti ſecure poteſt; attento maxime, quod in Statuto ſexto, quem dedimus ſupra *num.* 18. punitur, non qui ſimpliciter ordinem gradatæ appellationis violat; ſed qui *temere*, hoc eſt, abſque cauſa rationabili ſaltem probabili, talem ordinem non ſervat. Unde ſequitur, quod qui omittit ex rationabili ſuſpicione, *non omittit temere*; & ita puniendus non ſit.

48 Decima dubitatio eſt circa ſeptimum Statutum, quod dedimus ſupra *num.* 19. & eſt, an in quolibet caſu, in quo a Judice *ad quem* ſententiatum ſit, *male eſſe appellatum*, & *bene judicatum*, debeatur Reo appellanti duplicatio pœnæ?

49 Reſpondet *Sanctor. de Pœn. cap.* 26. *Quæſt.* 5. *V. Reſpondeo ſecundo. ſol.* 344. negative; non enim dignus eſt, cui pœna duplicetur, niſi qui appellat abſque ulla ratione etiam probabili gravaminis incuſſi. Qui vero probabiliter cauſam appellandi habet, non debet ſuccumbere duplicationi pœnæ, ſi contra eum judicetur; ſicut etiam accuſator deficiens in probatione criminis non punitur pœna talionis, ſi ſemiplene probavit, aut ex forma probata accuſavit. Hæc *Sanctorus*, cui & ego ſubſcribo.

§. IV. Conſpiratio.

SUMMARIUM.

1 *Conſpiratio militat contra obedientiam.*
2 *Conſpirationis diffinitio, & quomodo differat a conjuratione.*
3 *Conſpiratio, ac conjuratio aliquando bene ſonant. In dubio conſpiratio ſumitur in malam partem.*
4 *Conſpirationis varia vocabula.*
5 *Conſpiratio aliquando fit contra privatam perſonam.*

1 IN ſerie delictorum contra obedientiam, jure merito etiam *Conſpiratio* numeratur; dum enim ad invadendam, ac labefactandam dignitatem Superioris hæc dirigitur, prout infra dicemus, liquet, quod hoc fit ad ſe ſubtrahendum ab obedientia illius.

2 *Conſpiratio* autem, prout eam optime diffinit *Decian. Tract. criminal. lib.* 7. *cap.* 7. *num.* 1. & 2. ſive etiam *conjuratio* eſt *plurium contra aliquem facta pactio, ſeu coitio, vel concordatum*. Sive, ut *Archidiac. in cap. Conjurationum*. 11. *q.* 1. placet, & habet *Gloſſ. in cap. Per tuas. in V. Conſpiratio de Simon. & in cap. Petitio. de Jurejur. Conſpiratio eſt multorum conventio ad ſubverſionem ſtatus, ſeu dignitatis alterius*. Porro differunt *conſpiratio*, & *conjuratio* inter ſe in hoc, quod *conſpiratio* importat nudum conſenſum aliquorum contra dignitatem alterius, ob eam ſcilicet labefactandam; ſed *conjuratio* importat etiam juramentum, quo conſenſus conſpirantium magis roboratur. *Abb. in cap. Venerabilis. num.* 1. *de Teſt. cogen. Sanctor. de Pœn. cap.* 16. *Quæ. V. Dicitur autem. ſol.* 170.

3 Hæc duo vocabula aliquando in bonam partem accipiuntur, quando nempe illi, qui *conſpirant*, ſeu *conjurant*, conveniunt ad aliquod opus bonum; ut ſi multi convenirent ad liberandam Patriam a tyran-

nide, ut fecit *Jojada Sacerdos* contra *Reginam Athaliam tyrannam Hæbræorum*, quæ clamabat in templo *Conjuratio*, *conjuratio*, ut habetur *Reg lib.* 4. *cap.* 11. *V.* 14. & *Honorius III.* ut habetur in *cap. Petitio veſtra. ubi Abb. num.* 2. *de Jurejur. Innoc. in cap Cum* 1. *& A. de Sent. & re judic.* abſolvit quoſdam Clericos, qui juraverant, ſe non conſpiraturos contra *Principem Antiochenum*, ſuadendo ipſis, ut pro viribus ſtent contra ipſum ad defenſionem Eccleſiæ; ex quo deducit Abbas *conſpirationem* aliquando eſſe licitam, nempe quando ordinatur ad deſtruendum malum. Tamen in dubio *conſpiratio*, & *conjuratio* ſumuntur in malam partem, quia, ut habetur ex *cap. Si quis Clericorum.* 11. *quæſt.* 1. *Prapoſ. in cap. Conſpirationum. num.* 2. *&* 3. apud *Decian. Tract. crim. lib.* 7. *cap.* 7. *num.* 3. affectatæ colligationes, & præter omnem conſuetudinem, ſuſpicionem mali inducunt; cum charitas amet ſimplicitatem. Unde ſequitur, quod probata inſolita unione, aut colligatione aliquorum, ipſis (ratione præſumptionis malæ, quam habent contra ſe) incumbit onus probandi illam non fuiſſe ad malum finem, ut delictum evadatur.

4 Varia etiam *conſpiratio*, & *conjuratio* ſortiuntur vocabula, quæ tamen tendunt in idem, puta, quod ſint uniones in præjudicium dignitatis, aut ſtatus alicuius. Et ita aliquando vocantur a Doctoribus *confœderationes Jo. Andr. in cap Exhibita, de Judic. Imol. in cap. Petitio veſtra. de Jureju. Martin. de laud. de Crim. læſ. majeſt. quæſt.* 16. *Deciz. loc. cit. num.* 5. aliquando *Cœtus*, ut habetur *text. in l. p. ff. Ad leg. Jul. majeſt. l. Qui cœtu. ff. Ad leg. Jul. de vi pub.* nunc *Concilia*; nunc *Congregationes*; modo *Conventiculæ*; modo *Factiones*; *Partialitates*, *Partes*, *Sectæ*, & aliis etiam vocabulis cenſentur, quæ refert, & eruditiſſime more ſuo illuſtrat *Decian. d. Tract. crim. lib.* 7. *cap.* 7. *num.* 6. *& ſeqq.*

5 Committitur etiam delictum *conſpirationis*, ſeu conjurationis contra privatam perſonam ejus vitæ, dignitati, aut fortunis inſidiando. Unde *l. Divus.* 33. *ff. de Re Judic.* habetur quod, cum *Julius Tarentinus repræſentaſſet Imperatori Hadriano, conſpiratione adverſariorum, Teſtibus pecunia corruptis, Religionem Judicis circumventam eſſe* in ipſius præjudicium, Imperator reſcripſit, quod probata conſpiratione, ipſa eſſet *ſe vere vindicanda*, & circumſcribenda ea, quæ male a Judice decreta fuere: ex qua lege *Oldendorpius*, ac *Pratejus*, apud *Calvin. lexic. V. Conſpiratio*, eliciunt concluſionem, quod punibilis conſpiratio etiam contra privatam perſonam detur.

Probatio.

SUMMARIUM.

6 *De probatione conſpirationis, remiſſive.*

6 Quia *conſpiratio*, aut *conjuratio* contra Principem, aut Superiorem eſt ſpecies criminis *læſæ majeſtatis*, ne cogamur inutiliter aliquid repetere, ibi dicemus, quomodo probandum ſit tale crimen in genere, & ipſius regulæ adaptari poſſunt ad probandas ipſius ſpecies.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

7 *De pœnis conſpirantium contra Principem, remiſſive.*

8 *Pœna laici conſpirantis contra privatam perſonam eſt arbitraria.*
9 *Pœnæ Clericorum, ac Monachorum conſpirantium contra Epiſcopum.*
10 *De pœnis Regularium conſpirantium in Superiores ſuos remiſſive.*
11 *Statutum primum pro Minoribus Obſervantiæ.*
12 *Statutum ſecundum.*
13 *Statutum tertium.*
14 *Dubitatio prima.*
15 Concordia malitioſa *quando ſit.*
16 *Dubitatio ſecunda.*
17 *Conſpiratio ſemper præſefert rationem mali.*
Conſpirantibus incumbit onus probandi ſe in bonum conſpiraſſe.
Opinio Sanctori circa hoc.
18 *Congregationes nocturnæ etiam antiquitus vetitæ.*
Factæ ſine licentia Superiorum præſumuntur malæ.
In Religione peſſimos effectus producunt.
19 *Concordia malitioſa præſumptive probata, non per hoc eſt probata conſpiratio.*
Acta quæ probant concordiam malitioſam.
20 *Vera intelligentia Statuti dati* num. 12.
21 *Malitioſa concordia eſt, quando multi congregantur ad manifeſtandos ex malo animo Superiori alicujus defectus, quamvis veros.*
22 *Difficilis eſt probatio malæ intentionis in concordia inita.*
23 *Hoc cognoſcitur ex modo factæ delationis.*
24 *Quæ requirantur de lege divina, & humana, ut rite Superiori manifeſtentur defectus proximi.*
25 *Superior, quando teneatur de conſpiratione inquirere.*
26 *Superior detegens conſpirationem, & delicta delata eſſe vera, debet punire tum conſpiratores tum eum, cujus delicta ipſi delata ſunt.*
27 *Dubitatio tertia.*
28 *Caput conſpirationis plus cæteris debet puniri.*
29 *Quomodo detegatur caput conſpirationis.*
30 *Continuatur eadem materia.*
31 *Dubitatio quarta.*
32 *Conſpiratio fit ut plurimum contra Religioſos egregios, & quomodo fiat.*
33 *Dubitatio quinta.*
34 *Contra Novitios, & Tertiarios poteſt fieri conſpiratio.*
Conſpirantes contra Novitium incurrunt excommunicationem.
Plus delinquit, qui injuſte ſuffragium Novitio denegat, quam qui ei diſſuadet profeſſionem emittere.
35 *Dubitatio ſexta.*
36 *Conſpirantes in ſæculares puniendi ſunt pœna arbitraria.*
Conſpirantes in Epiſcopum ſunt deponendi.
Et ſi ſunt incorrigibiles, tradendi ſunt Curiæ ſæculari.
Tumultum faciens contra aliquem, capitaliter punitur.
37 *Dubitatio ſeptima.*
38 *Relevatio a pœnis contra conſpirantes, quando, & quomodo facienda.*
39 *Arbitrium Superioris quomodo in hoc regulandum.*
40 *Dubitatio octava.*
41 *Conſpiratio ut evitetur, quomodo facienda eſt ſignificatio Superiori de alicujus defectibus.*
42 *Dubitatio nona.*
43 *Si una Pars gravatur indebite a Superiore, poſſunt omnes convenire ad petendum a Generali liberationem a gravamine.*
Homines ſunt civiliter congregati ad præſtandum ſibi invicem auxilium.

7 Quo

7 QUo ad pœnas laicorum ob *Conſpirationem*, ſeu *Conjurationem* contra Principem, de iis tractabimus, quando loquemur de crimine *læſæ majeſtatis*, cujus ſpecies, ut ſupra dictum eſt, eſt *Conjuratio*. Adnotare modo libet, quod auctor, ſeu caput conſpirationis, ille nempe, qui alios ſollicitavit ad ſecum conſpirandum, gravius cæteris puniri debet, cum gravior ſit culpa illius, qui nempe non ſolum deliquit ipſe, ſed opera ſua influxit in omnium aliorum delicta; & ita ſentiunt communiter Doctores. *Cravett. Conſ.* 224. *num.* 4. *&* 5. *Guid. Pap. Deciſ.* 423. *Farinac. Quæſt.* 113. *num.* 140. *apud Raynald. Obſerv. crim. lib.* 3. *cap.* 25. §. 1. *nu.* 7.

8 Si vero laicus conſpiret cum aliis contra privatam perſonam, pœna non eſt a jure taxata, ſed remittitur arbitrio Judicis *l. Hodie ff. de Pæn.* Quamvis vero non raro ſimilia delicta accidunt, nunquam tamen illud vidi punitum; & hoc forte, quia quantumvis tale delictum extrajudicialiter ſciatur, tamen illud concludenter probare ſumme difficile eſt.

9 Quo vero ad pœnas Clericorum, Monachorum, ac laicorum, *conſpirationem*, aut *conjurationem* ſtruentium contra Epiſcopum, aut Clericum, Clerici quidem, & Monachi debent deponi, laici autem excommunicari, ac omnes declarari infames, ut habetur ex Decretis *Concil. Chalcedon. cap.* 18. *relat. in cap. Conjurationum*. 11. *q.* 1. *Calixt. PP. Epiſc. Gell. Epiſt.* 2. *relat. in cap. Conſpirationum d. cau.* 11. *q.* 1.

10 Regulares autem Mendicantes, qui in odioſis non veniunt nomine Monachorum, ſcrutari debent proprias Conſtitutiones, ut hoc delictum pœna debita vindicent. Nos *Minores de Obſervantia* ſequentia habemus Statuta.

11 1. *Qui per malitioſam concordiam, ſeu conſpirationem adverſus alium, & Superiorem maxime inſurrexerint, omnibus Ordinis Officiis privati ſint, quouſque per condignam ſatisfactionem a Generali, vel Provinciali Miniſtro releventur*. *Stat. Gen. Valliſolet.* 1593. *cap.* 7. *Tit. de Conſpiratoribus*. *Stat. Gen. Ord. cap.* 7. §. 6. *num.* 54.

12 2. *Conſpiratio tamen non intelligitur*, ubi Subditi *Superioribus aliquid intimare, aut ſignificare prætendunt*. *Valliſolit. & Stat. Ord. loc. cit.*

13 3. *Conſpirantes adverſus fratrem aliquem, & maxime Superiorem, omnibus Ordinis Officiis privati ſint, Superiorum arbitrio. Text. Tit. Applicatio.* §. 47.

14 Circa quæ Statuta prima dubitatio eſt circa primum Statutum, & eſt quid veniat nomine *malitioſæ concordiæ*?

15 Reſpondeo, quod cum actus humani circa bonitatem, aut malitiam ſpecificentur a fine, ſive intentione, qua fiunt, nunquam dicetur *concordia malitioſa*, niſi malo fine, ac prava intentione ad nocendum proximo fiat. Quandocunque ergo probari poterit, factam eſſe *conſpirationem* ad finem nocendi alicui, conſtabit de concordia malitioſa, & locus erit pœnæ Statutariæ.

16 Secunda dubitatio eſt circa idem Statutum, quomodo probari poſſit aliquos ex *malitioſa concordia* conſpiraſſe?

17 Reſpondeo, quod, ut ſupra *num.* 3. *in fin.* dictum eſt, inſolitæ uniones, concordiæ, ac *conſpirationes* de ſe inducunt ſemper ſuſpicionem mali, ac proinde præſumptionem inducunt contra eos, qui ſic congregantur, quod malo fine ſint congregati; unde ipſis incumbit onus probandi, ſe ad bonum finem inſimul congregaſſe, aut ſaltem ad actionem indifferentem; quod ſi non probent, jam præſumptive probata remanet malitioſa congregatio. Et circa hoc punctum non ſubſcribo doctrinæ *Sanctor. de Pæn. cap.* 16. *Quæſt.* 1. *V. Verum ſi abſit. fol.* 170. opinantis, quod ad punitionem hujus criminis debeat *conſtare de malitia, dolo, ac fraudulentia conſpirantium, nam quoties non probaretur, eſſemus in conſpiratione bona*. & paulo poſt *Non enim ſumus in caſu, quo malitia eſſet de natura delicti &c.* Nam inſolita Fratrum congregatio, & maxime facta nocturno tempore in Cella alicujus Factionarii, aut alterius Religioſi turbidi, ac inquieti, ſuſpicionem mali, non autem ſpecimen boni præfert.

18 Profecto congregationes nocturnæ, etiam *lege duodecim Tabularum* apud Romanos, ut refert ex oratione *Portii latronis* contra *Catilinam Manut. lib. de leg. Roma*. erant prohibitæ; ſicut etiam prohibentur congregationes multorum hominum abſque licentia Superioris, quia in dubio præſumuntur malæ, ut dicunt Doctores *Alex. in Apoſtil. ad Bart. in l. final. ff. de Colleg. illicit. & ibi Abb. in cap. ultim. de Teſt. cog. Bald. in cap.* 1. §. *Conventiculas. de Pac. jura. firm. & in l. Conventiculam. C. de Epiſ. & Cler.* Pariter ex textu *Codicis l.* 2. *C. de Summ. Trinit.* inhibentur congregationes illicitæ; ac in *Digeſtis text. in l. p. ff. de Colleg. illicit.* habetur mandatum Præſidibus Provinciarum, *ne patiantur milites, collegia in caſtris habere*, talia enim collegia, aut congregationes origines, & fomentum erant rebellionis militaris contra Imperatores, aut Duces. Non aliter accidit in caſtris Regularis militiæ, puta, in Conventibus; nam ſi turbidus aliquis, aut ſeditioſus Religioſus in ſua Cella, maxime nocturno tempore alios præſertim ſimplices congregat; ibi ineuntur colloquia, ut plurimum contra Superiorem, quod dure tractet Religioſos, qui ſibi non adhærent; quod tenuis ſit victus, qui datur in refectorio; quod fraudet eleemoſynas, ut ſibi, ſuiſque oblonia particularia, aliaſque commoditates paret; & aliæ hujuſmodi murmurationes: poſt quas initur conſilium de obſervandis attente actis Superioris, ſuorumque amicorum; de non parendo illius mandatis in utilitatem Conventus ſub prætextu infirmitatis, aut impotentiæ, de non acceptandis, aut ſubeundis officiis Conventus ſub ſpecie occupationis alterius. De ſcribendo ad Superiores majores contra Prælatum localem; de mittendis memorialibus, aut dandis articulis contra illum in viſitatione, & centum hujuſmodi; ita ut in Conventu, (& neſcitur quomodo,) ex improviſo appareat ſeditio, inter Religioſos ſchiſma, & a Superiore defectio. Aut ſaltem in his cætibus nocturnis Religioſorum interveniunt commeſſationes, aut ludi, aut ad minimum otioſa temporis conſumptio contra Regularia inſtituta. Unde ex his concluditur tales congregationes ex ſe præferre malum; & ex conſequenti, non eſſe probandum ab Accuſatore, ſeu fiſco, talem congregationem factam eſſe in malum; ſed vice verſa probata congregatione, incumbere Reo onus probandi factam fuiſſe ad finem bonum.

19 Licet vero præſumptive appareat probata *concordia malitioſa* ex hoc, quod conſtet de congregatione habita, & Rei non potuerint probare ipſam ad bonum finem habitam fuiſſe; non tamen concludenter probatum remanet delictum *conſpirationis*, ut poſſit ad incutiendam pœnam Statutariam deveniri; ſed requiruntur alia acta, quæ prodant hujuſmodi malitiam; Hæc autem ſunt, ſi illi Religioſi, qui ad talem congregationem convenerunt, inter ſe ſolos confabulantur, aliorum vero converſationem, ac colloquia averſentur; maxime eorum, qui Superiori magis adhærent; ſi omnes quaſi uno labio contra Prælatum loquuntur, & de eo mala, & dicunt, & ſcribunt; ſi ad utilitatem Conventus imperata a Superiore omnes, ac ſinguli ſub variis prætextibus ſubire

bire recuſant; ſi memorialia ab omnibus, ac ſinguiis ſubſignata ad Superiores Generales, aut ad Sacram Congregationem miſerint; ſi tempore viſitationis ſinguli, quaſi agmine facto, eoſdem articulos, ſive notas contra Superiorem ad Provincialem detulerint, præſertim quando de articulorum falſitate, aut in toto, aut in tanto conſtat. Hæc, & ſimilia ſi apparuerint, concludenter probata remanet *malitioſa concordia*, & conſpiratio. Quia vero vulpeculæ iſtæ, quæ Religioſam vineam demoliuntur conſpirationibus, ſe tueantur ſecundo Statuto dato ſupra *num.* 12. in quo declaratur conſpirationem non eſſe, quando *Subditi Superioribus aliquid intimare, aut ſignificare prætendunt.* ita ut, licet plures viderim hujuſmodi *conſpirationes*, nullam tamen punitam audierim; ideo, ne hujuſmodi peſtes Religionis impune amodo graſſentur; & ut Prælati armati zelo poſſint, ſi non totaliter evellere ab agro Clauſtrali, ſaltem retundere radices malignitatis, quæ ex hujuſmodi *conſpirationibus* erumpunt, demus veram intelligentiam talis Statuti, ita ut eo nequeat amplius ad ſuæ perverſitatis tutamen malignitas uti.

20 Senſus Statuti eſt, quod ſi Subditi viderint Superiorem localem, aut alium Religioſum male, & perverſe ſe gerere, nullaque ſuppetit via ipſum reducendi ad bonam frugem, poſſint inter ſe uniri, ac conſiliari, quomodo malum a Religione avertant, intimando, ſeu ſignificando Superioribus majoribus inconvenientia, quæ vigent; & hoc ex motivo juſtitiæ, & charitatis erga bonum publicum Religionis, & ſervata forma a Statutis præſcripta. Quod ſi aut intentio mala ſit, (puta, quod talis intimatio, vel ſignificatio Superioribus fiat ex livore contra proximum, non ex charitate erga Religionem,) aut non ſervetur forma ſtatuta a legibus in tali ſignificatione facienda, non evaditur per tale Statutum reatus veræ *conſpirationis*.

21 Et quantum ad intentionem, puta, quod, qui ex mala intentione contra proximum, ipſius defectus deferunt Superiori, delinquant *conſpiratione* in eum, probatur. Nam notum apud Moraliſtas, quod intentio mala vitiat actum etiam ex ſuo genere bonum, unde vulgatum illud; *Quidquid agunt homines, intentio judicat omnes*; proinde qui eleemoſynam tribuit pauperi puellæ cum intentione ipſam inducendi ad turpitudines, mortaliter peccat &c; Qui ergo vult deferre ad Superiorem defectus proximi, ut illum caſtiget, quantumvis veros defectus deferat, & in nullo augeat; & proinde actionem non tantum licitam, ſed etiam laudabilem exerceat; tamen ſi hoc facit ex livore, aut averſione contra proximum, talis delatio mala eſt, & malitioſa; & ſi ad faciendam talem delationem congregantur multi tali pacto, talis congregatio fit cum *malitioſa concordia*, & proinde evadit vera *conſpiratio* in Statuto punita.

22 Quia autem intentio, cum ſit quid latens in animo, probari non poteſt, ſequitur, quod in praxi probari non poterit, quando *concordia malitioſa* fuerit ex ſola, & pura intentione mala, quam habuerunt illi, qui alicujus defectus ad Superiores detulerunt. Tamen, quia malitia humana nequit eſſe ita ſagax in ſe occultando, quod aliqua ex parte non ſe prodat, ſi attente examinetur modus, & forma delationis factæ, ſemper emerget aliquod indicium, quo probabitur ipſam fuiſſe ex malo animo contra accuſatum.

23 Hoc autem habebitur facillime, ſi examinetur attente forma, ſeu modus factæ delationis, an ſcilicet cohæreat legibus divinis, ac humanis; quod ſi in aliqua parte deficiant, patebit mala intentio delatorum, & ex conſequenti *conſpiratio*.

24 Quantum ad legem divinam eſt, quod, ſi aliquis Superiori ut Patri defectus proximi pro ipſius emendatione deferre vult, debet præmittere correctionem fraternam; ſi defectus occultus eſt, quem probare non poſſit, nullo modo prodat; ſi de defectu ſemel commiſſo proximus jam emendatus eſt, ejus famam non lædat, illius memoriam refricando; & tandem, quod pure, & ſimpliciter male facta Superiori indicet, non amplificando, non exaggerando illa, ſed nudam facti veritatem exponendo. Quantum ad legem humanam eſt, quod ſi quis vult Superiori tanquam Judici per viam denunciationis, ſive accuſationis crimina proximi deferre, debet mala ipſius facta, non in genere, ſed in ſpecie, & in individuo cum circumſtantiis loci, temporis, perſonæ &c. explicare; debet Judici immediato, cujus cognitioni a lege commiſſa eſt talium criminum punitio, ea deferre; & debet intra tempus a jure ſtatutum denunciationem facere. Si ergo aut nulla facta correctione fraterna, (cum tamen ſpes emendationis ex ea ſperari poſſet) delatum eſt Superiori proximi crimen, aut defectus; vel ſi hic occultus eſt, qui probari nequit; vel ſi de eo olim commiſſo proximus jam emendatus eſt; vel ſi delatio de illo fiat cum exageratione, aut amplificatione, maxime cumulando aliqua, de quibus emendatus, aut punitus eſt, cum novis; vel ſi accuſatio fiat de criminibus in genere dicendo, quod *Cajus eſt relaxatus, ſcandaloſus, malus frater, ſæcularizans &c.* vel ſi omiſſo (ſine cauſa) Provinciali, accuſatio fit ad Generalem; aut (hoc præterito) ad *Sac. Congregationem*, aut *Papam*; vel ſi tranſacto tempore congruo, in quo potuit fieri accuſatio, expectetur tempus inſtantis Capituli, & hujuſmodi denunciatio, aut accuſatio fiat per unum memoriale ab omnibus ſubſignatum; aut per plures literas ejuſdem tenoris; aut per eaſdem depoſitiones una methodo factas in actu viſitationis; evidenter conſtat *concordiam* factam fuiſſe *malitioſam*, & ſic *conſpirationem* initam.

25 Tenetur igitur tunc in conſcientia Superior, cui tales delationes fiunt, ex officio procedere, & de *conſpiratione* formiter inquirere, & ad normam legis Reos punire; quod ſi ab omnibus Prælatis in uſu poneretur talis inquiſitio, maximum Religioſæ quieti præſidium pararetur. Poteſt etiam inquirere de *conſpiratione*, quando in viſitatione ſibi conſtat, quatuor, aut ſex plus minus Religioſos ſimul conglobatos vitare aliorum converſationem, ac colloquia, & ſolum inter ſe conſuetudinem, ac congregationem habere, maxime nocturno tempore; talis enim unio quid mali portendit.

26 Unum addo, & eſt quod quamvis Superior, cui delata ſunt alicujus crimina a pluribus, ut præfertur conſpirantibus, reperit illa eſſe vera, nihilominus, ſi ex indiciis datis ſupra *num.* 24. cognoſcit *conſpirationem* eſſe ſecutam, debet pœna Statutaria percutere conſpiratores. Ratio eſt, quia ſtatutum punit eos, qui per *malitioſam concordiam* inſurrexerint contra alium; quod autem iſte ſit Reus, nec ne, Statutum non requirit, ſed ei ſufficit *concordia malitioſa* facta ex mala intentione, & puro ſtudio nocendi proximo; proinde cum hæc probata remanet, debet ſequi pœna legalis.

27 Tertia dubitatio circa idem Statutum eſt, An omnes, qui in conſpiratione interveniunt, debeant eadem pœna puniri.

28 Reſpondeo, quod qui delinquunt eodem crimine, eadem pœna mulctari debent; unde ſi omnes ex æquali malitia, ac ſtudio nocendi conſpirarunt, ſtatutariam pœnam ſubire debent. Tamen quantum ad praxim vix dari poteſt caſus, quod in hujuſmodi

con-

conſpirationibus omnes æquali modo ſe habeant. Nam ut plurimum unus, vel alter eſt, qui alios ſeducit. Sicut enim in zelo bono unus, aut pauci opus bonum incipiunt, ac exemplo ſuo, ac verbis ad eadem bene facta promovent, ſicut *lib. p. Machab. cap.* 2. ℣. 27. *Matathias*, zelando pro lege Dei dixit ad alios: *Omnis qui zelum habet legis, ſtatuens teſtamentum, exeat poſt me*; ita etiam in male factis unus, vel duo ſunt, qui alios ſeducunt, & ſocios in propria iniquitate venantur. Hi autem ſunt homines turbidi, inquieti, ac loquaces, qui cæteris maxime ſimplicibus, & bonæ mentis imponunt quidquid volunt.

29 Si igitur in *conſpiratione* detecta, aliqui inveniantur Religioſi ſpectatæ probitatis, qui ſeducti perſuaſionibus Auctoris *conſpirationis* ſub larva zeli, & putantes bene facere, in eam conſenſerunt, & vera Superiori contra accuſatum repræſentarunt: iſti re vera nullam debent pœnam ſubire; nam in ipſis ceſſat ratio conſtitutiva criminis, puta, *malitioſa concordia*, & abeſt dolus, ſine quo crimen non datur. Si autem falſa cum aliis repræſentarunt, decepti ab Auctore *conſpirationis*, qui ſibi falſa pro veris obtrudit, & ipſi nulla facta diſcuſſione crediderunt, & ea tanquam vera Superiori detulerunt, debent, prout bene habet *Sanctor. de Pœn. cap.* 16. *Quæſt.* 1. ℣. *Dico puniendum. fol.* 171. arbitrarie puniri a Superiore, ne aſſueſcant tam inique, & beſtialiter in ſuos Superiores, aut fratres ſe erigere, & eos accuſare de crimine, quod neſcierunt, & falſum fuit. Pœna autem, quæ iſtis deberetur, debet Auctori conſpirationis incuti, eo quod iſte influxum habuit in crimen aliorum omnium; unde, & amplius cæteris debet vapulare.

30 Quomodo autem detegetur, probabiturque Auctor conſpirationis? Dico, quod depoſitio aliorum, cum ſint ſocii criminis, non poteſt concludenter ex ſe probare intentum; tamen cum aliis indiciis, ac adminiculis probari poteſt. Indicia poſſunt eſſe, natura inquieta illius; conſuetudo ſubvertendi familias Conventuum, in quibus fuit; vafrities illius comparata cum ſimplicitate aliorum conſortium; major ipſius auctoritas comparatione cæterorum; non enim credibile eſt, minus dignum in ſuam ſententiam trahere magis dignum, ſed vice verſa, & alia hujuſmodi, quibus poteſt ſagax Judex venari circa hoc veritatem.

31 Quarta dubitatio eſt, contra quos Fratres particulares, & quomodo poſſit fieri *conſpiratio*?

32 Reſpondeo, quod contra quemvis Religioſum poteſt fieri *conſpiratio*, ut vel a Superioribus male audiat: aut a Conventu, aut Officio arceatur; aut ne ad Prælaturam pertingat, & alia hujuſmodi. Raro autem contingit, quod contra gregarium Fratrem tales *conſpirationes* ſtruantur, niſi iſte ita validus ſit in amicitia Prælati, aut in opinione Fratrum, ut ipſius æmulus deſperet ſe ſolo poſſe illi nocere, & ideo ſocios conquirit ad ei nocendum; & hoc modo ab ipſius adverſario *conſpiratio* formatur. Regulariter vero *conſpirationes* ordinantur contra Religioſos egregios, qui magnam de ſe ipſis ſpem præferunt evadendi in Religione conſpicuos, & hoc præſertim in locis, in quibus ſævit inſana factionum rabies. Ut enim diximus *Par. p. Tit. Teſtes. nu.* 14. & 15 ubi graſſatur hæc peſtis Religionis, ſi aliquis Religioſus juvenis dotatus peculiari quadam habilitate ad ſtudia, præferat de ſe ſpem evadendi in virum ſpectabilem, & peculiaris auctoritatis in Religione, iſte ſtatim ponitur in oculis eorum omnium, qui ſunt factionis adverſæ, qui proinde non ceſſant quaquaverſum illius religioſos profectus impedire. Quod ſi non obſtantibus iſtorum impugnationibus, ille magis in virtute proficit, ac in Religione eminere incipit, & jam jam maturus dignitati periculum imminet, ne clavus Provinciæ illi committatur, ac eorum factio cadat a dominatione, ab externo periculo ſibi metuentes, in *conſpirationem* conveniunt, & occultis cuniculis ſurgentem contra ſe fabricam ſubvertunt. Et quomodo? Eo modo, quo forte expertus, & ipſe damno ſuo ſcripſit *Sanctor. de Pœn. cap.* 16. *Qu.* 2. *V. Quartus ſi exiſtenſ. fol.* 175. Inſtante maxime tempore Capituli componunt memoriale, in quo, (cum nullum crimen in ſpecie habeant contra illum obiiciendum) repræſentant, illum eſſe Religioſum relaxatum; ex facultate literaria qua pollet, tumidum; pauperculos Fratres contemnentem; choro nunquam intereſſentem; ab oratione mentali fugientem; ſæcularizantem plus æquo maxime cum mulieribus; quotidie extra Conventum vagantem; communi refectioni non intervenientem; relaxatis fratribus faventem; ſuſpectas amicitias nutrientem, ac centum hujuſmodi; miſſoque memoriali ab omnibus ſubſignato, (in quo non raro apponunt etiam falſam ſubſignationem alicujus Religioſi ſpectatæ probitatis ad majorem fidem comparandam) mittunt Romam ad *Cardinalem Protectorem*, aut *Sac. Congregationem*, apud quos habent, qui pecunia emptus, viva voce expreſſa in memoriali exageret, & amplificet, ſicque emanat Decretum, ne accuſatus poſſit ad Provincialatum concurrere. Seu memoriali remiſſo pro informatione ad Generalem, ſeu Procuratorem Curiæ, forte etiam muneribus captos, differtur informatio, donec Capitulum fiat, ipſo interim impedito ne concurrat; aut etiam tali verborum ambiguitate concipitur, ut nihilominus Decretum contra accuſatum indefenſum prodeat; expertoque credat lector. Pares a conſpiratoribus ſtruuntur inſidiæ, quando aliquem volunt, aut a Conventu, aut officio dimovere; nec tamen contra peſtilentiſſimos hujuſmodi homines ulla urgetur animadverſio; & ideo cum extrema religioſæ quietis jactura impune graſſantur.

33 Quinta dubitatio eſt, an pœnis conſpirantium puniendus ſit, qui conſpirat contra Novitium aut Tertiarium?

34 Reſpondeo cum *Sanctor. de Pœn. loc. cit. Qu. p. V. Si quæras fol.* 174. affirmative; licet enim iſti non ſint permanenter, & fixe Religioſi, tamen dum permanent in Conventu, & ſub obedientia Superioris, ſunt etiam ipſi pars familiæ Conventus, & gaudent privilegiis profeſſorum; proinde qui contra eos ſtrueret *conſpirationem*, puniri debet, ac ſi contra alium profeſſum ſtruxiſſet. Imo adverto, quod ſi, ut non raro accidit, *conſpiratio* ineatur, ne Novitius ad profeſſionem admittatur, ſic conſpirantes denegando ei ſuffragium, non ſolum peccant mortaliter contra juſtitiam, ut dicunt Doctores, *Portel. Dub. Regul. V. Novitius n.* 54. & *in Addit. nu.* 16. *Vecch. diſp.* 12. *dub.* 2. *nu.* 1. *Mirand. Tom. p. Manual. q.* 25. *art.* 12. *Concl.* 1. *Rebell. lib.* 4. *q.* 17. *nu.* 3. *A S. Fauſt. lib.* 5. *q.* 214. ſed etiam, me judice, incurrunt excommunicationem latam in Conſtitutionibus Ordinis *Cap. 2. Tit. de Convent. ad Novit. educa.* in quibus habetur, quod, *Qui quoquomodo Novitii voluntatem impedierit, quominus profeſſionem emittat, anathema ſit*. Quamvis enim *Sanctor. Comment. cap.* 2. *Statut.* 35. *V. Reſpondeo ſi id faciat. fol. m.* 146. opinetur, quod denegantes vota debita Novitio non incurrant excommunicationem, *quia non faciunt verberibus, violentiis, injuris, aut moleſtiis ab extrinſeco incuſſis, ut Pontifex requirit*; tamen hoc verificari poteſt tantum de excommunicatione, lata ab *Eugenio IV.* contra eos, qui *minis, violentiis, injuriis*,

riis, *moleſtiis &c.* impediunt aliquem volentem intrare *Religionem S. Benedicti*, de quo privilegio relato ab eodem *Sanctoro* ibidem, ut pote lato ad favorem Religionis, etiam nos participamus; verum enim eſt, quod denegans ſecreto votum, non impedit violentiis profiteri volentem. Sed non idem eſt de excommunicatione per Statutum lata, qua percutitur, qui *quoquomodo* impedierit voluntatem Novitii, quominus profiteatur, ſi enim eam incurreret, qui ſuaſionibus impedit Novitium, ne profiteatur, a fortiori incurrit, qui denegando ſuffragium impedit profeſſionem; in primo enim caſu ſeducit tantum Novitium, ſed in ſecundo violentiam facit ipſius voluntati, & ut optime ſcribit *Peyrin. de Prælat. Quæſt. 2. cap. 5. num.* 112. plus peccat eiiciendo a Religione per denegationem ſuffragii debiti, quam ſuadendo, & ſic impediendo ne in Religione perſiſtat.

35 Sexta dubitatio eſt, An, & qua pœna puniri debeant conſpirantes in ſæcularem.

36 Reſpondeo pariter cum *Sanctor. de Pœn. cap. 16. Quæſt. 2. V. Reſpondeo gravior. fol.* 173. quod puniendus quidem eſt, non tamen pœna Statutaria; ſi quidem hæc reſpicit Superiores, & alios Religioſos tantum, & ad ſæculares non debet extendi, cum ſimus in odioſis. Tamen puniendus eſt pœnis latis a jure communi juxta qualitatem perſonæ, contra quam facta eſt *conſpiratio*. Ratio eſt, quia ubi deficit lex ſtatutaria, recurrendum eſt ad jus commune, tum Canonicum, tum Cæſareum; in defectu enim legis Eccleſiaſticæ in judiciis etiam Clericorum, recurrendum eſt ad jus commune. Et hoc maxime apud Nos, qui in *Text. Tit. Applicatio. §.* 59. habemus, quod, ſi pro aliquo crimine non habeatur ibi pœna, ea venanda ſit a *Sac. Canonibus*, *aut probatis legibus*. Cum autem de jure communi conſpirantes in Epiſcopos deponendi ſint, ut habet *Gloſſ. in cap. Venerabilis in V. Conjurationem. Extra de Teſt. cogen.* & etiam Curiæ laicæ tradendi, ſi tamen in hoc ſint incorrigibiles, ut explicat *Abb. in cap. final. nu.* 4. *de Teſt. cogen.* & deponendi pariter qui conſpirant in Clericos, aut Monachos. *cap. Conjurationum.* 11. *q.* 1. tali pœna ſunt percellendi Fratres, ſi contra Eccleſiaſticos ſæculares, aut alios Regulares conſpirarent. Quia vero Statutum noſtrum hanc legem communem moderatur pro conſpirantibus contra Superiores, ac Fratres noſtros, qui cenſendi ſunt tanquam Epiſcopi, Clerici, ac Monachi reſpective, & eam reducit ad privationem officiorum Ordinis, crederem pari modo puniendos eos, qui in Eccleſiaſticos tam ſæculares, quam Ordinis alterius Regulares conſpirarent, addita alia pœna arbitraria etiam carceris ratione ſcandali, & eo maxime, ſi Reus eſſet artifex conſpirationis. Quod pariter eſſet dicendum, ſi *conſpiratio* eſſet contra laicum conſpicuum, ut contra Feudatarium. Si enim de jure capitalem ſententiam ſubire debet *l. Denunciamus C. de His qui ad Eccl. confu. l. p. & fin. C. de ſe. ditio l. Conventiculum l. Qui cætu. ff. de Vi. publ.* qui tumultum contra aliquem excitaverit, aut vocem ſeditioſam emiſerit; cætuſve, aut conventicula congregaverit; parem perfecto pœnam mortis, non quidem naturalis, ſed civilis, per privationem nempe officiorum Ordinis ſubire debet; & amplius etiam aliquam pœnam corporalem, ob incredibile damnum, quo ex tali crimine afficitur Religio, quæ male apud Sæculares audiret, quaſi nutrix hominum ſeditioſorum, quibus nihil pernicioſius habet Reſpublica.

37 Septima dubitatio eſt circa idem Statutum, in quo dicitur, quod conſpirans *omnibus Officiis Ordinis privetur*, *quouſque per condignam ſatisfactionem a Generali*, *vel Provinciali relevetur*. Dubitatur igitur quomodo, & quando talis relevatio fieri poſſit?

38 Reſpondet *Sanctor. de Pœn. cap. 16. Quæſt. 3. fol. 175. & ſeqq.* quod condigna ſatisfactio prærequiritur ante relevationem, illa autem cenſetur adeſſe, quando per aliquod tempus bene viſum Superiori, damnatus manſit ſub pœna privationis; & quod Superior ſine tali condigna ſatisfactione nequit damnatum a tali pœna liberare. Et quod tunc conſtabit de ſatisfactione condigna, ſi parti læſæ ſatisfecerit, & per bonam converſationem, infamiam abſterſerit; & præcipue, quod in Conventibus pacifice vixerit, nec conſuetis murmurationibus, ac ſeditioſis colloquiis quietem Religioſorum perturbaverit: hæc autem debent ex depoſitione Teſtium conſtare, nec Superiori in litteris diſpenſatoriis aſſerenti ex ſe de tali ſatisfactione, & abſque Teſtibus, eſſet credendum; ſed de ea debet apparere in actis per dicta Teſtium; aliter poterit a ſucceſſore Cauſa revideri, & relevatio ſecuta declarari nulla, ut pote facta, non ſervata forma ſtatuti; Imo ſi etiam relevatio eſſet facta a Generali, non præcedente condigna ſatisfactione, Provincialis poteſt juxta *Stat. Gen. Ord. cap. 7. §. 4. nu. final.* per ſe ipſum ſummarie cognoſcere de ſubreptione gratiæ obtentæ a Generali contra formam Statuti, & ejus effectum ſuſpendere. Et tandem, quod talis relevatio licet videatur ſoli Generali, & Provinciali conceſſa, tamen reſpectu Provincialis non ſic eſt intelligendum Statutum, ſed quod ſimul cum Provinciali Diffinitorum interveniat. Hæc omnia, & bene *Sanctorus*.

39 Supradictis unum tantum habeo addendum, & eſt, quod quamvis tempus cognoſcendi, an damnatus de *conſpiratione*, condignam ſatisfactionem præſtiterit, arbitrarium ſit Superiori; tamen, cum arbitrium hoc ſit regulandum a jure, convenit, quod etiam Superior rationabiliter moveatur ad ita judicandum; quod ſi abſque motivo rationis, & cum hoc ſolo *ſic volo*, judicaret, judicium eſſet perverſum, & relevatio non teneret. Motivum vero rationabile ſubeſſet, ſi damnatus ſigna magna pœnitentiæ, ac mutationis vitæ daret, ſe colligendo ab antiquis cætibus, colloquiis, dicteriis, murmurationibus; vacando orationi, choro, ſilentio, ſolitudini &c. ita ut ex his conjici poſſit, quod ex pœnitentia alter homo evaſerit. Si hæc ſigna deſint, oportet expectare longum tempus, & obſervare, an in ſimile delictum incidat; hoc autem tempus poteſt eſſe triennii, nam, ut de mente Doctorum diximus *Par. p. Tit. Pœnarum. nu.* 38. *V. Dico ergo. & ibi. Dyn. in cap. Semel. de Reg. iur. in 6. Roman. Conſ. 236. n. 5. & 6. Clar. q. 2. V. Bene verum.* rationabiliter emendatus ſupponitur, qui per triennium, poſt peractam delicti pœnitentiam bene vivit, non recidivando in antiquum crimen.

40 Octava dubitatio eſt circa ſecundum Statutum datum ſupra *num.* 12., & eſt, Quomodo facienda ſit a pluribus alicujus delicti contra proximum Superiori intimatio, aut ſignificatio, ut cenſuram *conſpirationis* evadat.

41 Reſpondeo, quod ſupra dubitatione ſecunda *num. 20. & ſeqq.* aperuimus ſenſum Statuti, & quid ſervandum ſit, ne delatio a pluribus concordatis inſimul facta Superiori, dicatur *conſpiratio*. Unum tamen dictis addo, & eſt; quod ſi aliquod inconveniens in Conventu, aut Provincia viget; cui ſi non celeriter obvietur, grave aliquod ſcandalum in præjudicium Religionis ſecuturum eſt, & bono zelo ductus aliquis ad Superiorem ſcripſerit pro remedio, manifeſtando delictum proximi; Superior autem ad

unius

ónius denunciationem non movetur ad remedium, quia forte illi non credit; iſte vero alios congregat, illis aperit imminens periculum ſcandali, & eos movet, aut, ad ſubſignandum unum, & idem memoriale, aut ad ſcribendas plures epiſtolas ad Superiorem ejuſdem tenoris, (ſervatis tamen circumſtantiis aliis, quas diximus ſupra *num.* 24.) illa non poterit dici *conſpiratio*. Ratio eſt, quia duplex tali caſu viget motivum plures congregandi, & uno agmine facto Superiorem movendi ad remedium. Unum eſt periculum imminentis ſcandali, quod non patitur dilationem remedii. Si enim res poteſt commode differri, & expectari conſueta viſitatio Conventus, ſeu Provinciæ, in qua deferuntur Superiori inconvenientia, quæ vigent; nec prudentia, nec charitas dictat quod hujuſmodi depoſitiones intempeſtive fiant, quibus maxime turbatur religioſa quies. Similiter, ſi Superior moveri ſperatur a ſignificatione ſibi facta ab uno, non convenit, quod ea a pluribus fiat. Si igitur nec negotium urget, nec Superior, quamvis commonitus, remedium adhibuit; tamen aliquis congregat multos ad ſcribendum &c. talis ſignificatio facta Superiori non eſt ad mentem Statuti, & non evadit reatum *conſpirationis*.

42 Nona dubitatio eſt circa idem Statutum, & eſt: In locis, in quibus vigent factiones ex diſtinctione nationum, ſeu Patriæ, non raro a Superioribus factionis adverſæ fiunt gravamina; dubitatur igitur, an ſi omnes gravati, ut præfertur, congregantur in unum, & ſcribunt ad Superiorem majorem memoriale ab omnibus ſubſignatum contra Superiorem gravantem, dicenda ſit *conſpiratio*?

43 Reſpondeo diſtinguendo: Si in memoriali repræſententur ſola gravamina ſibi illata, & quæratur a Superiore majori levamen pro præſentibus, & remedium præſervativum pro futuris; nullo modo *conſpiratio* eſt, quia non invenitur in hoc caſu *malitioſa concordia*, in qua, ut ſupra dictum fuit, conſiſtit formalitas *conſpirationis*; nam talis congregatio oſtenditur facta ad propriam defenſam; quæ eſt de jure naturæ, quæ docuit homines inſimul congregari ad mutuum auxilium, & ut elegantiſſime cecinit *Satyricus*, *Satyr.* 15. *V.* 150. Deus nobis hominibus animam rationalem dedit.

. . . . mutuus, ut nos
Affectus petere auxilium, & præſtare juberet.
Diſperſos trahere in populum, migrare vetuſto
De nemore, & proavis habitatas linquere ſylvas.
Ædificare domos, laribus conjungere noſtris
Tectum aliud: tutos vicino limine ſomnos
Ut collata daret fiducia: protegere armis
Lapſum, aut ingenti nutantem vulnere Civem.
Communi dare ſigna tuba; defendar iiſdem
Turribus, atque una portarum clave teneri.

Si autem in memoriali continerentur tantum delationes criminum Superioris gravantis; ut de ipſis puniretur, eſſet vera *conſpiratio*, quia eſſet congregatio ad vindictam, & ita *malitioſa concordia* conſtituens Realem conſpirationem.

§. V. Schiſma.

SUMMARIUM.

1 *Schiſma eſt delictum contra obedientiam.*
Significat ſeparationem.
2 *Schiſmatis diffinitio.*
3 *Separatio a Capite, & a membris Eccleſiæ poteſt eſſe cum, vel ſine errore in intellectu.*
4 *Schiſma datur in quovis corpore morali.*
Græcum nomen eſt, quod latine ſonat ſciſſuram.
5 *Frequentius accidit in electionibus.*
Samaritani erant Schiſmatici Judæorum.

1 Ad crimina contra obedientiam, etiam *Schiſma* reduci, nulli dubium eſt, cum per ſeparationem a capite, & membris, quibus aliquis unitus eſſe debet, obedientiam capiti, cui ſubeſſe debet, denegat. Pro famoſiori autem ſignificato *Schiſma* accipitur pro ſeparatione ab Eccleſia univerſali, ut infra dicemus; ſed abſolute, & in ſe poteſt dici *Schiſma* quælibet diviſio, ſive ſeparatio, unde legimus in Evangelio *Jo. cap.* 9. *V.* 16. *Schiſma erat* inter Phariſeos, quia nonnulli volebant Chriſtum peccaſſe in curando cæcum in die Sabbati; alii vero ex magnitudine miraculi aſſerebant illum non eſſe peccatorem in tali opere.

2 Accipiendo autem *Schiſma* in ſuo principali, & magis uſurpato ſignificato, a Doctoribus *S. Thom.* 2. 2. *quæſt.* 38. *art.* 1. *Sanch. in Decal. lib.* 2. *cap.* 36. *num.* 1. *Suar. Tract. de Fide diſp.* 12. *ſect.* 1. *num.* 1. diffinitur, quod ſit *ſeparatio ab unitate Eccleſiæ Catholicæ, quatenus eſt corpus myſticum, & morale conſtans ex Romano Pontifice, quatenus Capite viſibili, & univerſis fidelibus tanquam membris.*

3 Poteſt autem talis ſeparatio eſſe pure voluntaria abſque errore in intellectu; & poteſt eſſe cum errore in intellectu. Primo modo eſſet, ſi aliquis nollet recognoſcere *Summum Pontificem* tanquam Caput Eccleſiæ; aut cæteris fidelibus nollet communicare, non quidem quod non crederet, unam eſſe *Eccleſiam Catholicam*, cujus viſibile Caput eſt *Papa*; ſed quia diceret, illum non eſſe canonice electum, proinde verum *Papam* non eſſe; nolle proinde illi ſubeſſe. Tali caſu iſte eſſet purus *Schiſmaticus*, quia errorem non haberet in intellectu. Secundo modo eſt, cum aliquis non vult ſubeſſe *Papæ*, quia negat eſſe Caput totius Eccleſiæ, & dicit eſſe tantum Epiſcopum Romæ, aut negat unam tantum eſſe Eccleſiam Catholicam, ſed tot eſſe Eccleſias, quot Diœceſes; nolle proinde, niſi illis, qui ſunt de ſua Diœceſi, communicare. Iſte non tantum eſſet Schiſmaticus, ſed etiam hæreticus; ut poſt *D. Hieronimum in Epi. ad Tit. cap.* 3. *relat. in cap. Inter hæreſim.* 24. *qu.* 3. & *Thomam.* 2. 2. *art.* 1. *quæſt.* 39. docet *Pegna in Direct. Inquiſ. lib.* 2. *Comm.* 34. *num.* 1.

4 *Schiſma* autem poteſt eſſe etiam in quolibet corpore morali, puta, in Univerſitate, Collegio, Religione, & ſimilibus, in quibus multi viventes ſub uno Capite, a quo reguntur, integrant quaſi membra unum corpus. Si enim unitatem corporis aliquis vult ſcindere, & dividere, iſte Schiſmaticus dicitur; *ſchiſma* enim Græcum nomen eſt, quod latine interpretatur *ſciſſura. cap. Schiſma.* 21. *qu.* 1. *Gloſſ. in cap. Quia diligent. de Elect. Innoc. in Rubr. de Schiſmat.* Conſiſtit porro talis ſciſſura in hoc, quod ſchiſmaticus non tantum de facto non obedit Capiti, cui debet ſubeſſe, ſed etiam rebellat, aſſerens, & contumaciter nolens illi obedire, tanquam de jure ita faciendum; rebellio enim eſt, quæ diſtinguit *ſchiſma* ab aliis peccatis contra obedientiam Superiori debitam. *arg. cap Advocavit.* 24. *q.* 1. *Jacobat. de Concil. lib.* 4. *Art.* 1. *Decia. Tract. crim. lib.* 5. *cap.* 60. *n.* 2.

5 Contingere autem *ſchiſma* frequentius accidit, quando electiones Superiorum quorumvis fiunt in diſcordia, ex hoc quod una pars Electorum unum, alia vero alium eligit, & hoc tum in electione *Papæ*, tum in electione Epiſcoporum, Generalium, ac Provincialium, ac aliorum Superiorum; & hoc quidem, in quantum *ſchiſma* eſt ſeparatio a proprio Capite. Sed, in quantum eſt ſeparatio ab aliis membris ejuſdem corporis, evenit, quando per factiones, par-

tia-

tialitates ex nationalitate; adhærentia, ſive alia cauſa multi ſeparantur a communicatione aliorum, qui ſunt membra ejuſdem corporis; & ita erant *Samaritani*, qui nolebant communicare Iudæis, & nolebant ire ad Templum in *Jeruſalem* ad adorandum Deum, aſſerentes, illum adorari debere in quodam monte *Samariæ*, ut habetur ex Evangelio *Jo. cap.* 4. *V.*20.

Probatio.

SUMMARIUM.

6 *De ſchiſmate conſtare nequit, niſi conſtet de cauſa illius.*

7 *Schiſmatici non ſunt, qui ſe ſeparant a male viventibus.*

8 *Inobedientia, ac rebellio conſtituunt Schiſma.*

6 Conſtare nequit de hoc crimine, niſi prius conſtet, de legitima perſona Superioris, cui per inobedientiam, & rebellionem quis ſe ſubducit. Et ſi eſt ſeparatio ab aliis membris ejuſdem corporis, crimen declarari nequit, niſi conſtet de cauſa injuſta talis ſeparationis. Ratio eſt, quia, ſi in diſcordia *Cardinalium*, duo eſſent electi *Summi Pontifices*, ac quilibet eorum ſe legitime electum teneret, ac quiſquis pro ſe haberet Doctores, Conſiliarios, cordatoſque viros pro legitimitate ſuæ electionis pugnantes, nullus eorum Schiſmaticus eſſet, nec pariter tales eſſent, qui eorum partes tuerentur; dummodo iſti non ducerentur carnali aliquo affectu ad ejus obedientiam; ſed quia crederent, eum eſſe legitimum *Papam*, ut ſcribit *Decian. D. lib.* 5. *cap.* 61. *num.* 9. Hoc item eſſet, ſi in diſcordia Electorum remanerent electi duo Epiſcopi, Generales, Provinciales, ſeu locales Superiores, nec ſciretur quis canonice eſſet electus, ſed quiſquis eorum ſe talem crederet, & quiſquis ſequaces in ſua ſententia, ac obedientia haberet; non poſſent ullo modo iſti dici Schiſmatici.

7 Pariter, ſi nonnulli habitantes cum aliis, ex eorum conſortio ad peccandum inducerentur ex præcepto, exemplo, conſilio, aut alia via; & illi, ne ad peccandum inducerentur, nollent amplius cum cæteris cohabitare, ſed ſe ab illis ſepararent, & eorum conſortium totaliter reſpuerent, non poſſunt profecto vocari Schiſmatici; ratio eſt, quia talis diviſio non eſt criminalis, tenetur enim quilibet in conſcientia vitare occaſionem peccandi, & ſe ſubtrahere ab ea, ut notum eſt.

8 Oportet ergo, ut ſi quis pronunciandus ſit ſchiſmaticus per ſeparationem ipſius a Capite, quod non ſolum de facto mandatis ipſius non obtemperet, ſed etiam, quod rebellis ei ſit, aſſeratque cum nullo modo habere pro Superiore, nec ut talem illum agnoſcere; ſi quidem ut ſupra dictum eſt, non ſola inobedientia, ſed hæc, & rebellio conſtituit *ſchiſma*. Si autem talis dicendus ſit per ſepararationem a membris ejuſdem corporis, non ex hoc, quod ſeparatus eſt, ſtatim pronunciari poteſt, aut damnari tanquam Schiſmaticus, ſed debet ipſe citari, & audiri, quare non debeat pœnis Schiſmaticorum percuti: ſi enim legitimam cauſam ſeparationis probaverit, nempe quod manendo in conſortio aliorum, ad peccandum inducebatur, non poteſt pronunciari Schiſmaticus; ſi autem nihil probaverit, de *ſchiſmate* tenetur.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

9 *Schiſma crimen atrox.*

Unitatem Eccleſiæ non tenens non poteſt habere Deum Patrem.

Gravior pœna arguit gravius crimen.

Pœnæ datæ ſchiſmaticis in Sacra Scriptura.

Judices laici quando procedant contra ſchiſmaticos.

10 *Pœnæ hæreſis communes ſunt ſchiſmaticis.*

11 *Schiſmatici contra Papam ſunt excommunicati* ipſo jure.

Contra Epiſcopos ſunt excommunicandi.

12 *Schiſmatici notorii ſunt infames, ac irregulares.*

Eccleſiaſtici quivis cadentes in ſchiſma, ſunt ipſo jure depoſiti, ac inhabiles ad alios Ordines.

13 *Schiſmatici incurrunt privationem beneficiorum, & inhabilitatem ad ea.*

14 *Pœnæ contra fautores ſchiſmaticorum.*

15 *De pœnis Regularium ſchiſmaticorum, remiſſive.*

16 *Statutum primum Ordinis Minorum de Obſervantia.*

17 *Statutum ſecundum.*

18 *Dubitatio prima, quis nam dicatur procurare diviſionem Ordinis.*

19 *Actus interpretatur juxta intentionem agentis.*

20 *Ut quis dicatur procurare Ordinis diviſionem quid requiratur.*

Agere ex deliberatione, quid ſit.

Deliberare *quid ſignificet.*

21 *Religio Minorum a quo deſumat ſuam unitatem.*

22 *Ponderatur locutio ſtatuti.*

23 *Opponitur contra prædicta.*

24 *Reſpondetur oppoſitioni.*

Novitates quæ ſint damnabiles.

Fulciens ædificium vetus non attentat novitatem.

25 *Statutum vetat novitates damnabiles.*

26 *Clauſula poſita in fine legis determinat omnia præcedentia, quæ ex ſe determinata non ſunt.*

Expoſitio Statuti.

27 *Dubitatio ſecunda, quando novitates dici poſſint laudabiles.*

28 *Novitas laudabilis eſt, quæ bene eſt circumſtantionata.*

29 *Novitas laudabilis debet eſſe neceſſaria ad obſervantiam Regulæ.*

30 *Ob leves tranſgreſſiones Regulæ non debent fieri novitates.*

31 *Multum difficile accipitur pro impoſſibili.*

Novitas quando dicatur neceſſaria.

32 *Novitas ordinate procuranda.*

33 *Tentans inducere novitatem, non ſervato ordine, eſt puníbilis.*

34 *Novitas debet antiquam formam reſtituere.*

Reformare *quid importet.*

Religiones novæ nequeunt inſtitui.

35 *Licet forma nova eſſet perfectior antiqua, adhuc hæc non eſt immutanda.*

Termini Patrum antiquorum non tranſgrediendi.

36 *Carpuntur tentantes novam Reformationem inducere ultra jam ſtabilitam.*

37 *Novitates, ut ſint laudabiles, debent eſſe ad bonum finem.*

38 *Dubitatio tertia.*

39 *Procuratio remotionis alicujus ab aliquo loco debet eſſe bene circumſtantionata.*

Præceptum de jure poſitivo ceſſat in concurſu cum præcepto de jure naturæ; vel divino.

40 *Volens habitare in loco contra expreſſam voluntatem ſuperioris reddit proprietarium.*

Quando peccatur recurrendo ad ſæculares pro remotione alicujus a Conventu.

9 Atrox

9 A Trox profecto crimen *Schiſmatis* eſt, & de eo dicit *S. Cyprian. lib. de Unitat. Eccl. relat. in capit. Alienus. 24. quæſt. 1. Alienus eſt, hoſtis eſt, habere non poteſt Deum Patrem, qui univerſalis Eccleſiæ non tenet unitatem*; gravitas porro hujus criminis cognoſci poteſt a gravitate pœnæ, qua percutitur, nam, ut ſcripſit *D. Hyeron. relat. in cap. Non afferamus. 24. q. 1. Nemo dubitat, hoc eſſe ſceleratius admiſſum, quod eſt gravius vindicatum*. Patet autem ex Sacra Scriptura *Numer. cap. 16.* in *Core, Dathan, Abiron*, quænam fuerint pœnæ datæ Schiſmaticis, quorum alios ignis abſumpſit, alios vivos terra deglutiit; & ideo contra tale crimen armantur leges tum Canonicæ, tum Civiles; nam tum laici, tum Eccleſiaſtici Judices contra *Schiſma* procedunt, ut habent *cap. Non vos. 23. q. 5. cap. de liguribus. cap. Relegantes ea. cap. Non afferamus. cap. Omnis, qui. 24. q. 1.* Intelligitur autem, quod procedant Judices laici, quando Eccleſiaſtici negligerent, vel Eccleſiaſticis, nempe ſpiritualibus pœnis Rei non reſipiſcerent, ut ait *Decian. Tract. crim. lib. 5. cap. 64. num. 1. circ. med.* tum quia ſic habent proxime citati Canones; tum quia *Schiſma* crimen Eccleſiaſticum eſt.

10 Quia vero *Schiſma* via eſt ad hæreſim, vel hæreſim habet adjunctam, pœnis etiam hæreſis percutitur; *cap. ſi quis. §. final. 1. q. 1.* unde non ſolum juxta Canones antiquos, ſed etiam in *cap. 2. de Schiſmat. cap. De liguribus. 23 q. 5. Bull. Cœn. cap. 1.* Excommunicationi *Papæ* reſervatæ, ſicut etiam hæreſis, ſubiicitur; imo anathemate, & maledictionibus terribilibus feritur in *cap. In nomine Domini. §. final. 23. Diſt.* qui etſi videatur talia maledicta imprecari contra non ſervantes formam, ibi traditam pro electione *Papæ*; tamen etiam contra Schiſmaticos convenire ſcribit *Decian. cit. lib 5. cap. 67. num. 2. in fin.*

11 Excommunicatos autem *ipſo jure* eſſe eos Schiſmaticos, qui *Summo Pontifice* rebellant, aut ab Eccleſiæ unitate ſe ſeparant, intelligendum eſt: ſed, ſi ſchiſmatici ſint contra proprium Epiſcopum, non ſunt excommunicati *ipſo jure*, ſed ſunt excommunicandi, ut ſcribunt *Butr. in cap. 1. de Schiſm. & Franc. de Plate. Tract. de Excomm §. 27. num. 25. apud Decian. loc. cit. num. 3.* licet, *ipſo jure*, ſint ſuſpenſi. Hoc vero intelligendum eſt, ſi iſti erigunt altare contra altare, hoc eſt, ſi extante legitimo Epiſcopo, alium ſibi eligunt. Si vero ab illius tantum obedientia ſe ſubducunt, ſuſpendendi tantum ſunt. *Innoc. Hoſtien. & alii in cap. 1. de Schiſm. Decian. loc. cit. num. 4.*

12 Ultra hoc Schiſmatici omnes incurrunt infamiam, ac irregularitatem, ſi notorie in *ſchiſmatis* crimen inciderint, quia eſt crimen depoſitione dignum, quod notariam inducit infamiam juris, *ipſo facto*, & conſequenter irregularitatem ſecundum magis communem opinionem Canoniſtarum, de qua teſtantur *Azor. Tom. p. lib. 8. cap. 20. Quæſt. 8. & Sayr. lib. 7. cap. 12. num. 15. & 16.* Si autem ſchiſmaticus occultus ſit, tenent multi, *Sanch. in Decal. lib. 2. cap. 36. nu. 20. Bonacin. ſup. cap. 1. Bull. Cœn. pun. 5. nu. 13. Sanctarel. de Hæreſ. cap. 43. num. 13. Suar. de Irregular. diſp. 43. Sect 2. nu. 7.* quod non ſit infamis, aut irregularis, & quod, ſi crimen notorium ſit, ſit infamis, & irregularis improprie, ſcilicet ob infamiam facti, quæ tollitur per pœnitentiam; ſed non eſt recedendum a prima ſententia, ut optime dicit *Theſaur. de Pœn. Par. 2. V. Schiſma. num. II. ℣. Item contra.* qui etiam addit, quod ex Bulla 19. *Paul. IV. Cum ex Apoſtolatus. Bullar. Cherubin. Tom. 2.* habetur, quod ſi Cardinales, Epiſcopi, legati, & Domini temporales deprehenſi, convicti, aut confeſſi fuerint incidiſſe in *ſchiſma*, *ipſo facto*, ſunt Ordinibus privati, ideſt *ipſo jure*, depoſiti, & ad Ordines inhabiles; & fautores iſtorum ſunt, *ipſo jure*, infames, & ex conſequenti iſti omnes ſunt, eo ipſo, irregulares.

13 Præterea privationem beneficiorum, & inhabilitatem ad illa, juxta aliquos, *ipſo facto*, incurrunt Schiſmatici, tamen ſentiunt alii apud *Sanch. in Decal. lib. 2. cap. 36. num. 19. & Garzia de Benef. Par. 11. cap. 10. num. 161. arg. cap. Quia diligentia. de Elect.* eſſe tantum inhabiles ad acquirenda, & privandos quidem, non tamen, *ipſo jure*, privatos acquiſitis. Super illa inhabilitate vero, ſi crimen eſt publicum, ſolus *Papa* diſpenſat; ſi vero eſt occultum, poteſt Epiſcopus in vim *Trident. ſeſſ. 24. cap. 6.* diſpenſare, *Garzia. Par. 11. cap. 10. nu. 164. Sanctarell. de Hæreſ. cap. 43. num. 12. Henriq. Roderic. Ugolin. Sanch. apud Theſaur. Par. 1. cap. 30. Quæſt. 3.*

14 Ex Bulla autem *Pauli IV. Cum ex Apoſtolatus* ſupracitata, (quæ licet non reperiatur publicata, tamen, prout advertit *Cherubin. Bullar. Tom. 2. in Apoſtilla Bull. 19. Paul. IV.* fuit confirmata a *B. Pio V.* in ſua Conſtitutione *Inter multiplices, §. 3.*) habetur, quod Cardinales, Epiſcopi, Legati, ac Domini temporales deprehenſi in *ſchiſmate*, non ſolum ſint, ipſo jure, ſuis Officiis privati, depoſiti, ac irregulares, & infames, ut ſupra *num.* 12. dictum eſt; ſed etiam eorum ſectatores, ſeu fautores ſint, *eo ipſo*, ineligibiles active, & paſſive; inteſtabiles; & hæreditatum, ac ſucceſſionum incapaces; & omni actione judiciali, & omnibus beneficiis, ac Eccleſiis privati, omnibuſque Dominiis publicis, vel privatis, & primo occupanti bona iſtorum temporalia ſunt conceſſa.

15 Hæc quidem de jure communi de pœnis Schiſmaticorum tum laicorum, tum Eccleſiaſticorum. De jure autem municipali Ordinum Regularium ſpectandæ ſunt Conſtitutiones eorum; quas tamen nihil puto peculiare ſtatuere circa *ſchiſma* proprium, puta, ab *Eccleſia Romana*, cum ſufficientes pœnæ latæ ſint a Summis Pontificibus, prout ſupra dictum eſt. Sed poſſunt eſſe diſpoſitiones, circa *ſchiſma*, alio modo acceptum; puta, ſeparationis a ſuo Superiore legitimo; ſive ab unitate corporis Ordinis proprii. Noſtra Minorum de Obſervantia Religio habet ſequens Statutum.

16 1. *Ordinis diviſionem quoquomodo procurans, Excommunicationis ſententiam Generali reſervatam ipſo facto incurrat; & legitime convictus, carceri mancipetur, ejuſdem Generalis arbitrio. Quas pœnas, & inſuper privationem actuum legitimorum incurrat, qui ejuſdem Ordinis, vel Provinciæ novitatem, diviſionem, unionem, ordinationem, vel Fratrum amotionem, vel non amotionem per Prælatos, Principes, Reges, Communitates, vel alios quoſcunque extra Ordinem ſuaſerit, vel procuraverit. Stat. Gen. Ord. cap. 7. §. 5. num. 55. Valliſolet. 1593. cap. 7. Tit. De procur. Ord. divi.*

17 2 *Ordinis diviſionem tentans, eſt ipſo facto excommunicatus, & carceri eſt mancipandus Generalis arbitrio, cui & abſolutio reſervatur. Text. Tit. Applicatio. §. 47.*

18 Circa quod Statutum prima dubitatio eſt; quiſnam dicatur procurare diviſionem Ordinis?

19 Reſpondeo, quod actus ſemper judicatur ſecundum principalem intentionem agentis, *l. Si quis nec cauſam. in princip. & ibi Bald. ff. Si cert. petat. l. Qui exceptionem. ff. de Condict. indeb. l. 1. C. Ad leg. Corn. de Sicar. Covaru. lib. 2. variar. cap. 4. n. 5.* proinde aliquid proprie agere quis dicitur, qui proprie illud intendit, & ad illud obtinendum tanquam finem, & rationem motivam agendi, principaliter agit;

agit; proinde non dicitur chirurgus, qui ſecat brachium, aut incidit pectus, proprie vulnerare, aut mutilare, quamvis revera vulneret, & mutilet, quia ejus intentum non eſt vulnus, aut mutilatio, ſed ſanitas hominis, ad quam neceſſaria eſt mutilatio membri corrupti, & inciſio apoſtematis.

20 Sumus ergo in pari caſu, ad hoc, quod aliquis dici poſſit criminaliter procurare diviſionem Ordinis, oportet, quod principaliter intendat Ordinem dividere, quod, ſi aliquem finem commendabilem aliquis intenderet, ad quod ſequeretur Ordinis diviſio, iſte nullo modo eſſet culpabilis. Et hoc confirmatur ex Textu Statuti *Valliſoletani cap 7. Tit. de procu. Ord.diviſio.* a quo deſumptum eſt citatum Statutum Ordinis, quod ſic habet. *Prohibemus, ne quis quoquomodo verbo, vel facto ad diviſionem Ordinis laborare præſumat. Quod, ſi quis ex deliberatione contrarium attentarit, Excommunicationem &c.* Ex deliberatione autem agere, eſt agere prævia diſcuſſione rei, circumſpectione, & maturatione negotii, & cum ratio totum agit, & nihil ſibi vindicat ira, furor, aut præcipitatio *arg. cap. Illa Præpoſitorum. 11. qu. 3.* cum *deliberare*, (unde deliberatio) ſit factum mente provoluere, & diligenter tractare, *arg. l. Ariſto. ff. de Jur. deliber.* Ut ergo quis hoc crimine deliquiſſe judicandum ſit, oportet, quod *ex deliberatione*, puta, maturo conſilio, principaliter diviſionem Ordinis attentaverit, non quod inconſiderate aliquid ſit aggreſſus, ad quod Ordinis diviſio ſequi poſſit.

21 Reſpondeo ſecundo, quod cum diviſio adverſetur unitati, non poteſt dici alicujus diviſio, niſi illud tale lædatur in eo, in quo ejus unitas conſiſtit; cum enim ſimus in moralibus, non facile diſcernere eſt, velut in phyſicis, in quo corporis moralis, prout eſt Collegium, Univerſitas, Religio, unitas conſiſtit. Dico ergo, quod (ut alias probavimus in *Allegatione Matriti impreſſa* pro defenſione ſupremæ auctoritatis Miniſtri Generalis in Ordine univerſo contra Commiſſarium Generalem Indiarum, ex adverſo pugnantem), ſicut Eccleſia Catholica eſt una, ex eo, quod unam, ac eandem fidem profitetur, ac gubernatur ab uno Capite, nempe *Summo Romano Pontifice*, ita Religio Minorum, (quæ ut ibidem probavi *Allegat.pro Min. Gen. Art. p. num. 5. fol 6.* fundata eſt juxta idæam Eccleſiæ univerſalis) una eſt, quia unam, & eandem Regulam a *Seraphico Patre, Jeſu Chriſto* dictante, traditam, abſque ullo privilegio diſpenſativo profitetur; & ſub uno, & eodem Capite, qui dicitur *Miniſter Generalis Totius Ordinis Fratrum Minorum*, regitur. Sequitur igitur ex hoc, quod non poteſt dici aliquis *procurare diviſionem Ordinis*, niſi procuraret, aut mutationem Regulæ per privilegia relaxativa illius, aut ſe ſubducere ab obedientia Miniſtri Generalis, & alteri Superiori ſubdi. Si quid aliud attentaret, firmis manentibus duobus ſupradictis, non poſſet dici *procurare diviſionem Ordinis*, quia illis ſtantibus, ſtat Ordinis unitas, quamvis iſte plura, & diverſa membra in ſe contineat.

22 Et ad hoc magis firmandum adverto, quod Statutum non ait, *diviſionem in Ordine quoquomodo procurans*, ſed dicit *Ordinis diviſionem*. Diverſa porro eſt iſtorum ſignificatio; primum enim importat diviſionem membri a membro, ſervata tamen ejuſdem Regulæ profeſſione, & obedientia erga Miniſtrum Generalem, in quibus Ordinis unitas conſiſtit. Secundum vero infert læſionem unitatis Ordinis modo ſupra expoſito. Unde ſequitur, quod, ſi Regula in aliqua Provincia non ſervaretur communiter, plures autem zelantes obſervantiam ſuæ profeſſionis ſe retraherent ad convivendum ſejuncti a relaxatis, & ſub obedientia Miniſtri Generalis, iſti nullo modo dicerentur culpabiles, nec poſſent plecti pœnis latis contra procurantes Ordinis diviſionem.

23 Sed contra prædicta poteſt opponi, quod Statutum ſupradictum habet duas partes; & quamvis in prima parte importetur tantum pœna contra *procurantes diviſionem Ordinis*; tamen in ſecunda puniuntur, qui *ejuſdem Ordinis, ſeu Provinciæ novitatem, diviſionem, unionem, ordinationem &c. procuraverit.* Igitur, qui tali modo ab aliis ſeparati conviverent, *novitatem*, & *diviſionem ejuſdem Provinciæ* procurarent; proinde puniendi.

24 Reſpondeo, quod licet in jure utroque *cap. Cum conſuetudinis. Extra. de Conſuet. l. In rebus. ff. de Conſt. Princip* damnentur *novitates*, ut pote parientes diſcordiam, & conturbationem in Republica, non tamen omnis *novitas* damnabilis eſt, ſed illa tantum, quæ rationabilem, ac laudabilem conſuetudinem immutat; nec tamen meliores mores inducit. Quod, ſi quis abuſum aliquem contra antiquas Reipublicæ leges, quamvis tempore inolitum, & a multitudine practicatum tollere nitatur, & priſtinarum legum obſervantiam introducere, ut hoc medio labentem Rempublicam reparet, iſte damnabilem *novitatem* non inducit, cum hæc ſit ad profectum Reipublicæ; imo nec *novitatem* proprie attentare dici poteſt, quia ut habetur in *l. p. §. Si quis ædificium. ff. de Novo ope. nunci; ſi quis ædificium vetus fulciat, non novum opus facit, ſed veteri ſuſtinendo remedium adhibet*; fulcire autem videtur ruinoſam Rempublicam, qui nova legum obſervantia, tanquam firmo fulcro labentem firmat.

25 In propoſito ergo, non intendit Statutum damnare quaſcumque *novitates, diviſiones, uniones, ordinationes &c.* ſed eas tantum, quæ damnabiles, ac malæ ſunt; ſi enim omnes, & quaſcunque damnare intenderet, irrationabile Statutum eſſet, & contineret errorem intolerabilem; nam puniret *novitates* bonas eodem modo, quo puniendæ ſunt malæ, & proinde ſervandum non eſſet.

26 Præterea communis Doctorum concluſio eſt *arg. cap. Extirpandæ. §. Qui vero. ubi Abb. num. 11. de Præben. Bart. in l. Si ita. §. Chryſogonus. ff. de Verb. ſign. & l. Sicuti. la 2. ff. de leg. 1. Ang. in §. Hinc nobis. Authen. de Hæred. & falc. Bartr. in cap. 1. de Pact. Ant. Franc. ab Abbat. in cap. 18. n. 5. lit. A. de Reſcript.*, quod clauſula, poſita in fine legis, ſeu Statuti, refertur ad omnia præcedentia: dummodo tamen præcedentia non habeant propriam determinationem, *arg cap. Cum dilectus de Donat Abb. in cap. Secundo requiris de Appell. & in cap. Cauſam quæ. num. 5. de Reſcr.* aut aliquod abſurdum non ſequatur. *Abb. in cap. Eccleſia veſtra. il 2. nu. 5. de Elect.* In citato vero Statuto apponitur clauſula, quæ, cum ſit poſita in fine, afficit omnia præcedentia, ex eo, quod iſta ex ſe determinata non ſunt, nec abſurdum ſequitur ex eorum modificatione per talem clauſulam. Clauſula porro eſt, *per Prælatos, Principes, Reges, Communitates, vel alios quoſcumque extra Ordinem ſuaſerit, ſeu procuraverit.* Senſus ergo Statuti eſt, non univerſaliter, & abſolute, ſeu indifferenter puniendos omnes, ac quoſcumque ſimpliciter procurantes *novitates, diviſiones, uniones &c.*, ſed cum modificatione, quod ſcilicet iſtæ procurentur *per Prælatos &c. extra Ordinem*. Et hoc ex duplici motivo; nam, ſi novitates fiunt cum ſcientia, & approbatione Prælatorum Ordinis, non poſſunt eſſe malæ, proinde non ſunt punitione dignæ. Si vero a ſolis Fratribus privatis attentantur, neque habeant iſti favorem perſonarum potentium extra Ordinem,

quæ

quæ illos ſuſtentent contra Prælatos Ordinis, facili negotio ab iſtis diſſipantur. Unde voluit Statutum eos ſolos punire, qui per favores Sæcularium *novitates &c.* procurant.

27 Secunda dubitatio eſt, quænam, & quando dici poſſint *novitates &c.* laudabiles, & ex conſequenti licitæ, minime punibiles?

28 Reſpondeo, eſſe illas, quæ debitis ſervatis circumſtantiis inducuntur ad puram Regulæ obſervantiam; quod ſuadetur ex hoc, quod *novitas* nequit eſſe laudabilis, niſi ſit actus virtutis; ad actum autem virtutis concurrere debent circumſtantiæ omnes, nempe modi, loci, temporis, perſonæ &c. prout de actu moraliter bono ſtatuunt communiter Theologi. Ad hoc ergo, quod *novitas* in Ordine commendabilis ſit, oportet, quod ſit perfecte circumſtantionata.

29 Prima autem circumſtantia eſt, quod & *novitas* ſit neceſſaria ad obſervantiam Regulæ, quod, ſi neceſſaria non ſit, ſed tantum aliqualiter commoda, damnabilis eſt. Ratio eſt, quia duo incumbunt Religioſo, nempe obſervantia Regulæ, & conſervatio unitatis Ordinis, ac Fraternitatis; illa quidem potior eſt, proinde, ſi illa ſtare non poteſt ſimul cum ſecunda, hæc potius, quam illa violanda eſt: ſed ſi poteſt ſtare, licet cum aliquali incommodo, ambæ ſervandæ ſunt. Proinde, ſi ego ſum in Communitate aut Provincia, in qua non poſſim Regulam obſervare, quia communiter ab omnibus violatur; non mihi per hoc licet *novitatem* intentare, nam Regula jubet mihi ad Superiores recurrere, qui vel tollent inobſervantiam, vel me deſtinabunt ad Conventum, vel Provinciam, in qua Regula obſervatur; ſic enim habet Regula. *cap.* 10. *Ubicumque ſunt Fratres, qui ſcirent, & cognoſcerent, ſe non poſſe Regulam ſpiritualiter obſervare; ad ſuos Miniſtros poſſint, & debeant recurrere. Miniſtri vero charitative, & benigne eos recipiant &c.*

30 Pariter, ſi præcepta quidem, & vota Regulæ eſſentialiter obſervantur, vigent tamen nonnullæ tranſgreſſiones, quæ mortales non ſunt, ut ſilentii violatio; negligentia ad chorum; feſtinatio nimia in recitando divino officio; & ſimilia, non licet ob hæc, novitatem in Ordine inducere, prout etiam ſenſit *Sanctor. de Pæn. cap.* 17. *Qu.* 3. *℣. Reſpondeo tertio. fol.* 204. tum quia hæc gravia non ſunt, & gravior eſt plaga, quæ inducitur Religioni ex tali novitate, quam utile ſit remedium, quod minutis illis tranſgreſſionibus adhibetur; tum quia per Ordinarios Superiores facili negotio, & abſque perturbatione novitatis tolli poſſunt.

31 Nolo autem, quod, quando dico damnabilem eſſe *novitatem*, quæ neceſſaria ad obſervantiam Regulæ non ſit, accipiatur preſſe, & ſtricte neceſſitas, ſed moraliter. Eſſet quidem ſimpliciter, & ſtricte neceſſaria novitas, quando non poſſent abſolute, & ſimpliciter Regulæ vota, & præcepta obſervari. Sed ſicut multum difficile in jure accipitur pro impoſſibili, ut multis citatis probat *Sanctor. loc. cit. Quæſt.* 2. *℣. Verum. ut hæc materia. fol.* 196. ita dicemus neceſſariam tunc etiam dici poſſe *novitatem*, quando Regulæ obſervatio multum difficilis eſt; tunc enim parificatur impoſſibili. Porro difficultas oritur; tum ex diverſitate morum inter eos, qui Regulam non obſervant, ab eam obſervantibus: tum ob perſecutiones, quas iſti ab illis patiuntur; tum ob impedimenta, quæ obſervantes experiuntur, dum inobſervantibus convivunt; tum ob malum exemplum aliorum, ob quod ad ſimiles inobſervantias iſti ſollicitantur; tum tandem, quia viventes ſub regimine inobſervantium ſummum periculum eſt, ut ad eorum inobſervantiam boni pertrahantur juxta illud *Pſal.* 124. *℣.* 3. *Non relinquet Dominus virgam peccatorum ſuper ſortem juſtorum, ut non extendant juſti ad iniquitatem manus ſuas.* Et iſta fuere fundamenta, quibus innixi Patres illi, qui *Reformationem* in Ordine primam ſtabilierunt, petierunt a *Concilio Conſtantienſi* remedium, ut obſervat *Sanctor. loc. prox. citat.* Concilium autem nihil ad obſervantiæ promotionem utilius duxit, quam Superiores locales, ac Provinciales ab aliis diſtinctos *Reformate* vivere volentibus aſſignare.

32 Secunda circumſtantia eſt, quod *novitas* ordinate procuretur. Ordo autem in hoc caſu eſt ſimilis illi, qui juxta *Stat. Gen. Ord. Cap.* 7. ſervandus eſt in appellatione, ac recurſu, qui gradatim faciendus eſt, a Superiore nempe locali ad Provincialem, ab hoc ad Generalem, inde Protectorem, *Sac. Congregationem*, & tandem ad Papam. Si quidem, ut ſupra dictum eſt, habetur ex Regula, quod caſu, quo Regula ab aliquo nequeat ſpiritualiter obſervari, iſte *teneatur recurrere ad ſuos Miniſtros Provinciales;* Dictat autem tum ratio, tum Statutum, quod, ſi Provincialis remedium non adhibeat, recurratur ad Generalem, ſubinde ad majores; cum enim hic verus recurſus ſit, & ex Statutis habeamus, recurſus tali ordine eſſe faciendos, liquet eandem gradationem in hoc caſu ſervandam.

33 Sequitur ex hoc, quod, ſi quis, omiſſis mediis, nempe Superioribus intra Ordinem, recurſum haberet ad *Sedem Apoſtolicam*, ut aliqua *novitas* in Ordine fieret, quantumvis eſſet ad tollendos reales abuſus, & ad inducendam perfectam obſervantiam, iſte revera eſſet punibilis, tum quia non ſervaret ordinem præſcriptum in Statutis circa recurſus gradatim faciendos; tum quia ex *ſtat. Gen. Ord. cap.* 8. §. 58. *nu.* 6. ſub pœna privationis actuum legitimorum, ac etiam graviori prohibetur. *Ne alius cujuſvis gradus, vel conditionis exiſtat, in negotiis Ordinis ſe ingerat, vel in Curia Romana, in conſultis Procuratore, & Commiſſario Generalibus, procurare audeat aliquod negotium, niſi de expreſſo conſenſu ipſorum, vel Generalis facultate.*

34 Tertia circumſtantia eſt, quod novitas ſit in reſtituenda ſimpliciter antiqua forma regulariter vivendi, juxta modum a primo Inſtitutore Ordinis per Regulam, ac ipſius exemplum præſcriptum, non autem novam, & ab antiqua primitiva differentem formam inducendo, quantumvis etiam novitas, quæ induceretur, eſſet perfectior forma primitiva. Ratio eſt, intantum laudabilis hæc novitas eſt, inquantum ſiſtitur in reſtituenda antiqua, ac primitiva Ordinis obſervantia, quæ nomine *Reformationis* effertur. Si quidem *Reformare*, ut, placet *Budæo in l. Vectigalia. ff. de Publica. l. Juris gentium §. A Deo autem. ff. de Pact.* eſt *ad eſſe priſtinum revocare*. Sequitur igitur, quod, qui aliam formam ab antiqua introducere vult, iſte non diceretur *reformare*, ſed *transformare* Ordinem; & ſicut primum laudabile eſt, ita ſecundum eſt damnabile, & vetitum a jure; Siquidem ex prohibitione Conciliari *cap. Unic. de Relig. dom in* 6. habetur, quod novæ Religiones, aliæ ab approbatis, nequeunt inſtitui; ſi autem nova forma vivendi ab antiqua non ſervata, in Ordine primitus induceretur, poſſet dici quodammodo nova Religio. Ordines Monachales inſtituti ſunt ad exercitium virtutum Monaſticarum, ordinantium hominem in ſegregatione a ſæculo, contemplatione &c., & hoc pacto vixerunt antiqui Monachi. Si quis ergo ad aliquem Ordinem Monachalem relaxatum reformandum, vellet novam formam inducere, inſtituendo, ut nudipedes incederent, converſionibus peccatorum,

torum vacarent, prædicationibus inſiſterent, rudes cathechizarent, infirmis inſervirent, moribundis aſſiſterent, in ſumma vitam activam exercerent, omiſſa contemplativa, juxta quam vixerunt antiqui Monachi, iſte Ordinem damnabiliter transformaret.

35 Dixi autem *quantumvis etiam forma, quæ induceretur, eſſet perfectior forma antiqua primitiva*. Nam Sancti Ordinum Inſtitutores amplexati ſunt formam vivendi, quam illis ſuggeſſit Spiritus Sanctus ad exigentiam Eccleſiæ Catholicæ, in cujus ſubſidium inſtituti ſunt Ordines Regulares. Hinc alios videmus inſtitutos ad redimendos captivos, ut *Mercenarii*, *ac Trinitatis*; alios ad curandos ægros, ut *Fratres S. Joannis Dei*; alios ad aſſiſtendum agonizantibus, ut *Clerici Miniſtrantes infirmis*; alios ad erudiendos pueros, ut *Clerici Scholarum piarum*; alios ad vitam eremiticam ut *Camaldulenſes*; alios ad Cænobiticam ſolitariam, ut *Cartuſianos &c.* Volens ergo Ordinem proprium reformare, debet præciſe primitivam vivendi formam reſtituere, & vivere juxta modum, quem pro utilitate Eccleſiæ ſuæ, Spiritus Sanctus Ordinis Inſtitutori ſuggeſſit; tentans autem novam aliam formam inducere, præſumit plus ſcire, quam ipſius Inſtitutor a Spiritu Sancto illuminatus, & operatur contra mandatum divinum dicens: Ne tranſgrediaris terminos antiquos, quos poſuerunt Patres tui. *Proverb. cap.* 22. ℣. 28.

36 Ex hoc apparet quam male, & quam irrationabiliter tentent nonnulli novam *Reformationem* ſuper jam ſtabilita Ordinis noſtri *Reformatione*, inducere, habitus adhuc ſtrictiores menſura a legibus noſtris ſtabilita gerentes; nudis omnino pedibus abſque calepodiis incedentes, contra primitivum tum Ordinis, tum *Strictioris Obſervantiæ* morem; orationes mentales duplicantes ultra Statuta; & ſegregatos ab omni ſæcularium conſortio vivere profitentes ſub nomine *Seceſſus* (Italice Ritiro), quamvis hoc ſit vocetenus; nam & Conventum in meditullio Romæ conſtruxerunt, & eorum proceres magis proterunt Principum aulas, quam cellam, aut Clauſtrum incolant. Nam ut habetur ex Chronicis Ordinis: *Seraphicus P. N. Franciſcus*, habita per *Sedem Apoſtolicam* confirmatione ſuæ Regulæ, anceps erat; An Conventus pro fratrum habitatione in montibus, ſylvis, ac nemoribus, a ſæcularibus ſemotos conſtrueret; an vero intra Urbes, & oppida. Rogavit ideo *B. Angelum de Aſſiſio*, ut in peculiari oratione ſuper hoc Dominum conſuleret. Oravit *B. Angelus*, & reſponſum accepit a Domino, ſe *Religionem Minorum* inſtituiſſe, ut doctrina, prædicatione, & exemplis vitæ, ſæculares peccatores a vitiis, hæreticos ad fidem orthodoxam, & infideles ad agnitionem veritatis perducerent; velle proinde, ut non remoti a conſortio ſæcularium, ſed in medio eorum viverent, quatenus ſanctæ Fratrum Minorum converſationis exemplo, ad meliorem vitam illi provocarentur. Si ergo iſti ex divina inſtitutione in exercitiis vitæ activæ, & complativæ, ad converſionem eorum inter ſæculares degere debent, & a temporibus Seraphici Inſtitutoris ita factum eſt; illi qui tentant Ordinem amplius reformare, ſegregando fratres a ſæcularibus, Ordinem non reformant, ſed transformant, & ut verius dicam, deformant; tali enim novitate illaudabili Ordinem ponunt in deriſum.

37 Quarta circumſtantia eſt, quod tales *novitates* intendantur ad bonum finem, & ad verum animarum profectum. Quod ſi fiant ad finem privatum; ad aucupandum nomen viri zelantis; ad venandam protectionem Magnatum; ad protelandam dominationem, ut inſatiabili cupiditati proprii ambitus ſatisfiat, ſicut abſque periculo judicii temerarii cenſeri potuit de nonnullis, qui jam objerunt, & dominationem per tales *novitates* protelarunt uſque ad vitæ extremum, profecto talis novitas damnabilis eſt, & contra eam omnimodo legum rigore eſt procedendum.

38 Tertia dubitatio eſt, An ſit Reus Statuti qui vel pro ſe, vel pro alio, amotionem ab aliquo loco, aut permanentiam in aliquo Conventu per perſonas extra Ordinem procuraverit.

39 Reſpondeo diſtinguendo: Vel enim remotio procurata bonis aliis conditionibus eſt circumſtantionata, vel non. Explico: Eſt in Conventu Religioſus, qui cum ſcandalo ſæcularium ſuſpectam domum frequentat, & moniti Superiores, nimis erga ipſum benevoli, nolunt a loco dimovere, & ſcandalum nutriunt. Tunc, ſi ego zelo Religionis ductus per perſonas extra Ordinem, illius amotionem a Conventu procuro, in nullum pecco; mea enim operatio bene eſt circumſtantionata; nam a bono fine moveor, & debitis mediis utor; curavi enim, ut malum e medio tolleretur per Superiores Ordinis, & illis negligentibus ad media externa confugi, quod licitum eſt; nam in hoc caſu magis urget præceptum de ſcandalo tollendo, quod eſt de jure naturæ, ac divino, quam ne medio perſonarum ſæcularium utar, quod eſt præceptum mere poſitivum, quod in concurſu aliorum deſinit eſſe præceptum, ut ſcribunt *Azor. Tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 18. *Quæſt.* 4 *Vaſq. in* 22. *Diſp.* 66. *cap. init. Sanch. de Matr. lib.* 2. *Diſp.* 41. *n.* 45. Si autem ex æmulatione, quam nutrio contra alium, per ſæculares procuro, ut amoveatur, dupliciter pecco, nempe contra charitatem, & contra Statutum;

40 Pariter diſtinguendum eſt de procurante permanentiam in eodem Conventu pro ſe, vel alio. Vel enim expreſſa eſt Superioris voluntas ob bonum finem, ut ego, vel alius removear ab eo Conventu, & contra ejus voluntatem utor mediis externis ad permanendum; vel Superioris voluntas expreſſa non eſt; aut, ſi expreſſa eſt, ille ad hoc movetur, aut a malo fine, aut a mala informatione. In primo caſu, prout docet *D. Bernardin. Senen. lib. de Propriet. volunt.* ego pecco mortaliter peccato proprietatis contra Regulam *cap.* 6. dicentem: *Fratres nihil ſibi approprient, nec domum, nec locum, nec aliquam rem*, pecco pariter contra obedientiam, quia voluntati Prælati reſiſtere procuro, & pecco item contra Statutum vetans, ne mediis ſæcularibus utar ad hoc procurandum. In ſecundo caſu adhuc eſt diſtinguendum; Vel enim Superioris voluntas expreſſa non eſt, ut ego removear, ſed hoc tantum ſuſpicor, & per media ſæcularia illum prævenio, ne removear; & tali caſu pecco contra Statutum, quia medio vetito utor, & pecco vitio proprietatis, quia volo mihi Conventum appropriare. Vel Superioris voluntas expreſſa quidem eſt, ut removear, ſed vel eſt male informatus de me, vel movetur ab animoſitate, quam habet contra me, & remotio eſt cum detrimento meæ famæ, vel vitæ; tali caſu, ſi mihi deſint media intra Ordinem ad procurandum, ut mea remotio impediatur, & proinde utor externis, in nullo pecco. Nam tueri meam famam, ac vitam de jure naturæ poſſum, & cum hoc non queam, niſi per media externa, iis utendo, inculpata eſt tutela mea, ac ceſſat lex ſtatutaria. Hoc pariter ego poſſum in ſimili caſu pro alio, qui proficuus eſt Conventui, aut ex ejus amotione ſcandalum ſequeretur, ob rationes ſimiles, ut patet.

§. VI. Læſæ Majeſtatis.

SUMMARIUM.

1 *Crimen læſæ majeſtatis eſt genus ad alia crimina.*
2 *Variæ diſſinitiones hujus criminis datæ a Cicerone.*
3 *Allatæ deſcriptiones ſunt inſufficientes.*
4 *Majeſtas quid ſit.*
5 *Majeſtatis etymologia.*
6 *Suprema poteſtas eſt in ſolo Deo.*
Poteſtas divina in homines communicata Papæ, ac Imperatori.
Auctoritas Papæ, ac Imperatoris ſacræ ſunt.
7 *Quis dicatur potiri majeſtate.*
Princeps non habens in terra Superiorem habet majeſtatem.
Auguſta fruitur privilegiis Imperatoris.
Sed non habet majeſtatem, quia ſubeſt marito.
Magiſtratus habens merum, ac mixtum imperium habet majeſtatem.
Princeps habens plena regalia, potitur majeſtate.
8 *Dubium, an Princeps infidelis habeat majeſtatem.*
9 *Si eſt Princeps declinans a fide Catholica ad hæreſim, perdit majeſtatem.*
10 *Sed ſi Natus hæreticus, & toleratus ab Eccleſia, ſi non habet Superiorem, habet majeſtatem.*
11 *Turca, ac alii Infideles non habentes Superiorem potiuntur majeſtate.*
Principi etiam Infideli obediendum.
12 *Criminis læſæ majeſtatis diviſio.*
Læſæ majeſtatis humanæ criminis diviſio, data a Bartolo.
Crimen læſæ majeſtatis in primo, & ſecundo capite dividitur.
13 *Soli Subditi poſſunt committere crimen læſæ majeſtatis.*
14 *Quivis Chriſtianus, etiam Imperator poteſt committere hoc crimen contra Papam.*
15 *An Clericus poſſit hoc crimen committere contra proprium Principem, dubium eſt.*
Clericus poteſt delinquere hoc crimine.
Clericus eſt pars Reipublicæ.
Character Ordinis non eſt validior charactere Baptiſmi.
Per Baptiſmum non eximitur homo a poteſtate Principis Infidelis.
In conceſſione Generali non veniunt ſpecialia, quæ veriſimiliter non fuerunt concedenda.
Omnes laici dant juramentum fidelitatis Principi, nec hoc revocatur ab eo, qui ſit Clericus.
Presbyter quidam punitus a Senatu Veneto pœnis rebellium.
16 *Crimen læſæ majeſtatis poteſt committi ab Univerſitate, & quomodo.*
17 *Fœmina poteſt hoc crimine delinquere.*
18 *Crimen læſæ majeſtatis committitur in S. R. E. Cardinales.*
Item in Vicarios, ac Legatos Papæ.
Item in Rectores, ac Gubernatores urbium Status Eccleſiaſtici.
Cardinales ſunt Conſiliarii, & pars corporis Papæ dicuntur.
19 *Contra Officiales Imperatoris poteſt committi delictum majeſtatis læſæ.*
Item contra Electores Imperii, qui dicuntur pars corporis Imperatoris.
20 *Habentes relationem ad Imperatorem poſſunt offendi hoc crimine.*
Incurrit hoc crimen, qui offendit aliquem de conſiſtorio Imperatoris.
Item milites.
Item confœderatos cum Papa, aut Imperatore.
Subditus Papæ in temporalibus offendens Imperatorem, eſt Reus læſæ majeſtatis.
21 *Offendens eum, qui habet ſecuritatem a Papa, ſeu Imperatore, quando committat in majeſtatem.*
22 *Item offendens Ambaſciatores deſtinatos ab alio ad proprium Principem.*
Ambaſciatores habent ſecuritatem a jure Gentium.
23 *Ambaſciatores de jure Gentium, an poſſint puniri, quando ipſi in idem jus committunt, controverſum eſt.*
Opinio affirmantium eoſdem poſſe puniri a Principe, ad quem miſſi ſunt, melior eſt.
24 *Limitatio eorum, quæ dicta ſunt* num. 18. & ſeqq.
Offendens Officialem Papæ, ac Imperatoris ob cauſam privatam non committit in majeſtatem.
25 *Quid debet probare Accuſator, ut quis puniatur de læſa majeſtate ob offenſam factam Officialibus Papæ, aut Imperatoris.*
26 *Quomodo probanda intentio offendentis.*
27 *Modi, quibus læditur majeſtas divina.*
28 *Modi, quibus læditur majeſtas humana.*
29 *Continuatur materia.*
30 *Perduellio quotupliciter committatur in primo capite.*
31 *Quotupliciter committatur in ſecundo capite.*

1 CRimen *læſæ majeſtatis* ſupremo loco inter crimina contra obedientiam collocamus; hoc enim, ut infra videbimus, non ſolum obedientiam, ac ſubmiſſionem Principi debitam violat, ſed etiam contra ipſum inſurgit. Re vera autem hoc non eſt unum crimen in ſpecie, ſed eſt crimen in genere, tot continens ſub ſe ſpecies, quot ſunt modi, quibus committi poteſt, quos ſummarie infra trademus.

2 Diffinitio autem hujus criminis, prout etiam ſcripſit *Tullius lib. 2. de Orator.* ob varios modos, quibus committi poteſt, valde difficilis eſt, in tantum, quod ipſemet *Cicero* variis in locis varias de ipſo diffinitiones dederit. In *lib. 2. de Invent.* ait; quod lædere majeſtatem eſt *de dignitate, aut amplitudine, aut poteſtate Populi Romani, aut eorum, quibus poteſtatem Populus dederit, derogare*, In *lib. 2. de Orator.* ait, quod ille dicitur lædere majeſtatem, *qui exercitum hoſtibus Popul. Roman. tradidit*. Alibi *lib. de Invent.* dixit, quod ſit *aliquid de Republica, cum poteſtatem non habeas, adminiſtrare*. Et *lib. de Partit. orator.* voluit, quod crimen læſæ majeſtatis committere dicatur is, *qui per vim multitudinem ad ſeditionem vocavit.*

3 Omnes autem ſupra allatæ deſcriptiones potius, quam diffinitiones ſunt inſufficientes; non enim comprehendunt perſonam, aut Principis, aut relatorum ad Principem, contra quos, ut paulo poſt dicemus, *læſæ majeſtatis* crimen committitur. Poteſt ergo diffiniri ſic, nempe quod ſit *offenſio facta contra eum, qui majeſtate potitur*; hac ſiquidem generica diffinitione comprehenduntur omnes modi, quibus delictum hoc committi poteſt.

4 Ut vero intelligatur diffinitio, inquirendum eſt, quid veniat nomine *majeſtatis*, & quis dicatur *potiri majeſtate*, aut habere *majeſtatem*. Omiſſa diffinitione aliquorum, qui dixerunt, quod *majeſtas ſit virtutis, probitatis, ac dignitatis quædam ſumma excellentia*; hæc ſiquidem poteſt eſſe in perſona privata, in qua tamen *majeſtas* non eſt; dico cum *Tiber. Decian. Tract. crim. lib. 7. cap. 2. num. 1. in fin.* qui hoc deducit ex *Authen. Ut omn. obed. Jud. Prov. §. Arripiat. Coll. 5. Tit. 24. Novell.* 69. quod *majeſtas* ſit *poteſtas, ſive authoritas ſacra, quæ vel ſuprema ſit,*

vel poſt ſupremum honorem, ſecundo loco poſita habetur.

5 *Majeſtas* enim ex nominis etymologia dicitur a *majore*, quemadmodum honeſtas ab honore, & ſic *majeſtas* importat *majorem ſtatum*, ſive *majorem poteſtatem*; ut dicunt Doctores paſſim *in cap. Felicis. de Pœn. in 6. & in Clement. 1. eo. tit. & in cap. Paſtoralis de ſent. & re judic.* Quia vero duplex eſt *majeſtas*, nempe divina & humana, *cap. Duo ſunt. 91. Diſt. Authen. Gazaros. C. de Hæret. Bald. Conſ. 59. init. lib. 1.* ideo in data diffinitione poſui, quod vel *ſuprema ſit*, ut *majeſtatem* divinam complecterer, quæ ſimpliciter ſuprema eſt, & cui debetur ſupremus honor; & dixi, *vel poſt ſupremum honorem, ſecundo loco poſita habetur*, ut majeſtatem humanam complecterer.

6 Et hic advertendum, quod in Deo habetur ſimpliciter ſuprema poteſtas, quæ vires ſuas exercet, tum contra animam immortalem, tum contra corpus; dicitur enim *Luc. cap. 12. ℣. 5. timete eum, qui animam, & corpus poteſt perdere in gehennam*, in hominibus autem talis poteſtas diviſa eſt, in uno enim homine, utpote in Summo Pontifice, eſt poteſtas ſpiritualis, quæ ſuper animas exercetur, & hæc poſt ſupremum honorem, ſoli Deo debitum, ſecundo loco poſita habetur. In alio autem homine, nempe Imperatore, aut Rege, aut Principe, non recognoſcente in temporalibus Superiorem in terra, reperitur poteſtas ſupra corpora, quæ pariter poſt ſupremum honorem ſecundum locum habere dicitur; quamvis enim Imperator, ac quiſquis alius ſupremus Princeps *Papæ* ſubdatur quo ad regimen ſpirituale, tamen quo ad dominium temporale ſoli Deo directe ſubjectus eſt. Ambæ autem iſtæ authoritates humanæ ſacræ ſunt, ambæ ſiquidem ſacro chriſmate conſecrantur. *cap. Unic. de Sacr. unctio.*

7 Ex dictis apparet, quiſnam dicendus ſit, qui *majeſtate potitur* poſt Deum, talis enim dicendus eſt omnis ſive Rex, Dux, Princeps, Comes, Marchio &c. qui ſuperiorem in temporalibus non agnoſcit, ut dicunt *Gloſſ. in l. final. in V. Majeſtatis. ubi D. D. C. de Abolit. Salycet. in l. 2 C. de Falſ. mone. Bart. in l. lex duodecim. ff. Ad leg. Jul. majeſt. Paul. de Caſtr. in l. 2. C. de Epi. audien.* proinde Reſpublicæ etiam, ut *Veneta*, *Januenſis*, *Lucenſis &c.* ac etiam Civitates liberæ, quæ Superiorem non habent, (ſi quæ ſunt) *majeſtate* potiuntur, ipſarum enim eſt publica poteſtas, quæ venit ſub nomine Principis. An vero *Auguſta*, ſive *Regina* dicatur *majeſtate* potiri, ita ut eam lædens crimen *majeſtatis læſæ* committat, res dubia eſt. Verum eſt, quod *text. in l. Princeps. ff. de legib.* Auguſtæ eadem privilegia conceſſa ſunt, quæ habet Princeps: & *l. final. ℣. Eodemque modo C. de Quad. ien. præſcript.* habetur, quod factum Reginæ eſt factum Regis; tamen non omnia privilegia, quæ habet Imperator, habet Auguſta, ut notat *Gloſſ. in l. Quod Principi. & in l. ſequen. ff. de leg. 2.* & non habet ipſa imperium, neque dignitatem, ſed coruſcat radiis mariti, ut dicitur in *Novell. 105. Coll. 8. cap. 2. §. Si vero.* & cum ipſa ſubſit Imperatori, ut uxor marito, non poteſt ejus authoritas dici, quod poſt ſupremum, nempe divinum honorem ſecundo loco poſita ſit; ut proinde nequeat proprie dici, quod *majeſtate* potiatur. Tamen dici non poteſt, ſcribit *Decian. lib. 7. cap. 5. num. 1. circ. fin.* quin Reginam offendens, aliquo modo *majeſtatem* non lædat, maxime ſi in vitam Auguſtæ conſpiret; unde exiſtimat, quod mitioribus pœnis. & ad arbitrium Imperatoris eſſet puniendus. Magiſtratus etiam habens merum, ac mixtum imperium a *Papa*, aut Imperatore, ſive alio Principe non agnoſcente Superiorem, dicitur habere *majeſtatem* ut dicitur *l. 1. ff. Ad leg. Jul. majeſt. l. penult. ff. de Juſt. & jur. l. Si familia. ff. de Juriſdic. omn. Jud.*. Itemque Principes habentes plena regalia, & qui in propriis dominiis ſunt, ſicut Imperator in ſuo, licet Superiorem recognoſcant, ut plures ſunt in Germania, licet *majeſtate* proprie non potiantur, tamen eos lædens fit Reus majeſtatis, ut tenent *Angel. Bald. Caſtren. Felin. Jaſon. Boſſ. Conrad. Gig. Gamez apud Farinac. Quæſt. 112. num. 184.* Et idem ſecundum eum dicendum eſt de quovis, qui habeat merum, ac mixtum imperium *Farinac. loc. cit. nu. 178. & nu. 181.*

8 Sed quid de Principe hæretico, Turca, aut Idololatra non agnoſcente Superiorem, dicetur ne is potiri *majeſtate* ad effectum incurrendi crimen hoc, ſi quis eum lædere attentat?

9 Reſpondendum puto cum diſtinctione quoad Principem Hæreticum. Vel enim iſte natus, ac educatus eſt Catholicus, & ex poſt lapſus eſt, & contumaciter verſatur in hæreſi, propter quod a *Summo Pontifice* nominatim declaratus eſt hæreticus formalis, & ex conſequenti excommunicatus vitandus; Vel eſt natus, ac educatus in hæreſi, & Patri hæretico ſucceſſit in Dominio, & eſt ab Eccleſia ad majora damna vitanda toleratus. In primo caſu dico, quod Princeps hæreticus *majeſtate* non potitur; nam per ſententiam declaratoriam quivis hæreticus ipſo jure eſt privatus omnibus ſuis bonis, *cap. Cum ſecundum leges. de Hæret. lib. 6.* & ſpoliatur omnibus ſuis dignitatibus; per crimen enim hæreſis redditur minor, ac inferior quolibet Catholico, ut dicitur in *cap. Achatius 24. q. 1. cap. Anaſtaſius. cap. Sumus. 19. Diſt.* & omnibus privilegiis, occaſione Religionis conceſſis privatur *l. 1. C. de Hæret.* & ſi eſt miles, ſeu nobilis cingulo militiæ, ac nobilitate ſpoliatur, ob infamiam, quam ipſo jure incurrit *l. 3. in fin. C. de Summ. Trinit. l. Quicunque §. Nullum. C de Hæret.*; & hoc quantumvis excellens ſit dignitas, qua pollebat; etiamſi eſſet *Summus Pontifex*; ob hæreſim enim deponitur *cap. Si Papa. 40. Diſt.* & ſimiliter Imperator Imperium, & Rex regnum amittit, & vaſalli, & ſubditi ſolvuntur juramento fidelitatis, nec illi tenentur obedire; & ipſius Regnum vel dabitur ſucceſſori Catholico, ut vult *Alphon. de Caſtr. de Juſt. Hæret. punit. lib. 2 cap. 7.* vel a *Summo Pontifice* concedetur primo occupanti, quemadmodum factum fuit cum *Rege Navarræ* hæretico, cujus Regni pars a *Rege Hiſpaniæ*, pars a *Rege Franciæ* occupata fuit, & adhuc poſſidetur.

10 Si autem hæreticus natus eſt, & ab Eccleſia toleratur, cum nullo jure privetur Dominio ſuo, & ejus authoritas non recognoſcat ſuperiorem, dicitur *potiri majeſtate*. Et quamvis ipſius authoritas ſacra non ſit per ſacram unctionem, quemadmodum eſt authoritas *Regum Catholicorum*, qui ſunt chriſmate inuncti, tamen ſacra dici poteſt eo modo, quo dicuntur *ſacra* loca, quæ publica ſunt. *l. 6. §. 2. ff. de Diviſio. rer. l. final. ff. Ut in poſſ. legat.*

11 Pariter Turca, ac alii Principes Infideles, qui Superiorem in propriis dominiis non habent, *majeſtate* potiuntur. Nam licet Imperium Turcarum componatur ex regnis jure belli, ac vi armorum occupatis Principibus Catholicis, ut proinde primi occupatores eorum cenſerentur ea injuſte poſſidere; tamen longi temporis præſcriptione, ſucceſſores juſto titulo poſſident, ac Chriſtiani Princeps treguas, aut pacem cum illis ineuntes, eos agnoſcunt tamquam legitimos poſſeſſores locorum, quorum dominia ſibi defferunt, & juramento firmarunt ceſſionem. Nec infidelitas in Principe, qui infidelis natus eſt, ipſum privat *majeſtate*; nec Catholici in ejus dominio viventes poſſunt hoc titulo ſibi obedientiam, ac fidelitatem denegare in concernentibus vitam civilem, ac po-

politicam, quæ in nullo lædant veram fidem, ac ejus præcepta, nam *D. Paulus ad Roman. cap. 13.* ℣. 4. ſcripſit, fidelibus obediendum eſſe, *Sive Regi ſive, Principi,* cum tamen tempore Apoſtoli ita ſcribentis, nullus in toto Orbe Rex, aut Princeps eſſet, qui infidelis non eſſet.

12 Dividitur autem primo crimen *læſæ majeſtatis* eo modo, quo duplex, prout ſupra dictum eſt, datur *majeſtas*, nempe divina, & humana; & ſic primo dividitur in crimen *læſæ majeſtatis* divinæ, & humanæ. Secundum autem uſum communem loquendi crimen hoc non dicitur, niſi de *læſa majeſtate* humana; ſiquidem caſus, ſeu delicta *læſæ majeſtatis* divinæ propriis nominibus efferuntur, ut Blaſphemiæ, Hæreſis, Schiſmatis, Apoſtaſiæ a fide &c. Secunda porro diviſio criminis *læſæ maieſtatis* humanæ trimembris traditur a *Bart. in Extravag. Ad reprimendum in V. In quocunque crimine,* nempe primo quando læditur Imperium. Secundo, cum læditur Imperatoris, aut ipſius Conſiliariorum perſona; & tertio, cum læduntur Magiſtratus. Sed alii Doctores communiter, ex *Farinac. Quæſt.* 112. *num.* 9. *apud Bott. Quæſt.* 110. *num.* 1. & 2. dividunt hoc crimen in primum, ac ſecundum caput, ita ut ea, quæ ſpectant ad perſonam Principis comprehendantur in primo capite; quæ autem pertinent ad inferiores a Principe, aut in eum principaliter non tendunt, ſub ſecundo capite contineantur. Verum eſt, quod cum Princeps poſſit conſiderari, ut ſupremus in Populo moderator, vel ut homo particularis; dupliciter quoque ejus perſona poteſt lædi. Namque poſſet attentari ſpoliatio ipſius a dominio per bellum, ac rebellionem; vel eum vita privare veneno, vel ferro; primo modo læderetur Imperium, ſecundo modo Imperator; & ſic videretur hæc ſecunda diviſio coincidere cum diviſione *Bartoli*, prius data.

13 Videndum nunc quinam poſſint hoc crimen committere. Pro hoc ſtatuo firmam concluſionem, quod ſoli ſubditi poſſunt committere crimen *læſæ majeſtatis*, aliquid attentando contra proprium Principem, proinde Doctores poſt *Clemen. Paſtoral. ubi Gloſſ. in V. Non ſubfuit. de Sent. & re judic.* communiter concludunt *Bald. Alex. Felin. Ægid. Capol. Andr. Sicul. Ruin. Angel. Marſil. Corn. Dec. Grammat. Cæphalu. apud Decian. lib. 7. cap. 8. num. 5.*, quod non ſubditus Imperatori, aliquid machinans contra eum, non incidit in delictum *læſæ majeſtatis*; & ad hoc incurrendum, neceſſarium eſſe quod Reus ſit ſubditus, docent *Jaſon. in §. Rurſus. nu. 45. Inſtit. de Action. Boer. Mart. laud. Giga. Carer. Clar. Farinac. apud Pignatel. Tom. 1. Conſult. 24. n. 1. ℣. Hinc communi.*

14 Sequitur ex hac concluſione, quod cum authoritas *Summi Pontificis* in foro animæ, poſt Deum ſuprema ſit, nullusque Chriſtianus ab ejuſdem ſubjectione ſit exemptus, quilibet Chriſtianus, contra *Papam* poteſt committere *crimen læſæ majeſtatis*, & hoc vel machinando contra ejus ſupremum ſpirituale dominium contendendo de æqualitate, ut fecerunt multi *Patriarchæ Conſtantinopolitani*; vel contra eum Antipapam creando, ut fecit *Ludovicus Bavarus* contra *Joannem XXII.* vel contra ejus vitam aliquid attentando. Nec eminentia ſtatus quantumvis ſublimis ſalvat, quin crimen *læſæ majeſtatis* committat, qui quoquomodo contra *Papam* machinatur; proinde etiam Imperator poteſt eſſe Reus hujus criminis ex *cap. Ad Apoſtolicæ. de ſent. & re judic. in 6.*

15 Sequitur pariter, quod Clericus, cum non ſit Subditus Principis laici, non poteſt in eum hoc crimen committere. Sed circa hanc concluſionem diviſæ ſunt Doctorum ſententiæ, aliis affirmantibus, aliis negantibus, quos recenſet *Jacob. Pignatel. Tom. 1. Conſult.* 124. *per tot.* Loquendo de jure Canonico vera eſt ſententia negantium, Clericum eſſe poſſe Reum hujus criminis contra proprium Principem; & conſequenter poſſe puniri per Judicem laicum. Sed loquendo de jure civili, ac de facto prævalet opinio affirmantium. Credibile enim non eſt, quod Imperatores, qui privilegia exemptionis Clericorum a laica poteſtate indulſerunt, ita eos a propria juriſdictione liberaverint, quod ſi contra eorum imperium, aut vitam machinaverint, voluerint eos non cenſeri poſſe Reos *majeſtatis*, & a ſe, vel ab eorum Judicibus puniri non poſſe. Quantumvis enim Clericus ratione Ordinis Judici Eccleſiaſtico pleno jure ſubdatur, tamen ratione perſonæ non deſinit eſſe pars Reipublicæ, quæ ſubeſt Principi, ac eſſe de diſtrictu, aut Provincia ſui Principis, ut dicitur *cap final. §. 1. de offic. Jud. deleg. lib 6.* Et profecto longe perfectior eſt character Baptiſmi, per quem transferimus a peccato ad gratiam, a ſtatu hoſtium ad gradum filiorum Dei, & ad capacitatem divinæ hæreditatis, quam ſit character Ordinis, qui gradum dignitatis tantum in Eccleſia militante importat. Porro primus character non eximit a poteſtate Principis naturalis; natus enim ſub dominio Principis infidelis, ſi baptizetur, non eximitur per characterem baptiſmi a poteſtate illius; unde inferri poteſt, quod neque per characterem Ordinis ſubjectionem ad proprium Principem amittat; ſed in tantum ſit ab eo exemptus, inquantum ipſe voluerit Clericum per privilegia exemptare. Generale autem privilegium exemptionis Clericorum a poteſtate laici Principis non videtur comprehendere hunc caſum, attento *cap. 81. de Reg. jur. in 6.* quod in generali conceſſione non veniunt ea, quæ quis in ſpecie veriſimiliter non eſſet conceſſurus; neque enim, ut dicebam, veriſimile eſt Imperatores, qui generalem Clericorum exemptionem conceſſerunt, voluiſſe eos pariter eſſe a ſe exemptos in caſu tam atroci, in quo agitur de Dominio, ac vita Principis. Præter quam quod notum eſt, quod natus Subditus Principis jurat illi homagium, ac fidelitatem, ſiquidem in inthronizatione Regis, publici Magiſtratus, nomine omnium, ac ſingulorum ſubditorum, ac ab eis deſcendentium jurant Regi fidelitatem; videre autem neſcio ullam legem, nec Canonicam, nec Civilem, quæ tale juramentum relaxet aſſumenti habitum Clericalem. Manente autem adhuc tali juramento, ſi Clericus machinatur contra Regem, & quomodo Reus *majeſtatis* non erit? Et forte hæc ſint fundamenta, ob quæ in ſimilibus caſibus Principes procedunt de facto, ut ſcribit *Decian. Tract. crim. Par. 2. lib. 7. cap. 8. nu. 6.* qui narrat Presbyterum quendam, qui *Opidum Marini* hoſtibus prodiderat, jubente *Senatu Veneto*, fuiſſe capite deorſum verſo, per pedem furcis ad modum rebellium ſuſpenſum.

16 Poteſt pariter delictum hoc committi ab *Univerſitate*, ut dicunt, *Giga. de Crim. læſ. maje. Tit de Rebell. Quæſt. 12. Bart. in l. Aut facta. §. delinquunt ff. de Pœn. Abb. & Jo. de Anani. in cap Dilectus. de Simon.* dummodo tamen factum, nomine *Univerſitatis* geſtum ſit; nempe quod *Univerſitas* fuerit convocata per ſolitum ſonum campanæ, aut alterius tubæ, inſtrumenti juxta morem Patriæ; & quod fuerit propoſitum partitum, diſcuſſum, maturatum, & reſolutum per ballottationem, aut alio modo ſolito, quo concluduntur actus *Univerſitatis*, ut ſcribunt Juriſtæ. *Bald. Conſ. 283. nu. 1. lib. 1. Jaſon. in l. Civitas. Col. 1. ff. Si cert. petat. Hippol. Pract. crim. in §. Conſtante. num. 47. Decian. loc. cit. num. 9.*

17 Poteſt tandem committi etiam a fœmina, licet

cet hæc viris ſit minus audax, ut ex *Gloſſ. in l. Quiſquis . §. Ad filias . in V. Uſuras . C. ad leg. Jul. maje.* communiter approbata, ut ait *Angel. in §. Interdum . Inſtit. de Hæred. quæ ab inteſt.* & ex hiſtoriis diſcimus, non ſemel fœminas ſimul cum viris in necem Principum conſpiraſſe.

18 Nunc videndum contra quos committatur hoc crimen; non ſolum enim committitur contra perſonas, quæ habent *majeſtatem*, quemadmodum diximus ſupra *num. 7. & ſeqq.* ſed etiam alios, qui tamen habent relationem ad eum, qui *majeſtate* potitur. Et ſic incidunt in crimen *læſæ majeſtatis* qui offendunt *S. R. E. Cardinales*, ut dicitur *text. in cap. Felicis . de Pœn. in 6. arg. cap. Apoſtolicæ §. Perpetravit . de Sent. & re judicat.* pariter *Vicarios*, ſeu *Legatos Papæ. Bart. in Extrav. Ad reprimendum . in V. Rebellando nu. 4. Zabarel. in Clem. Paſtoralis . Col. 3. init. de ſent. & re judic. Præpoſit. Cuman apud Decian. lib. 7. cap. 5. nu. 10.* & itidem *Rectores*, ſeu *Gubernatores* præpoſitos a *Papa* Civitatibus de ditione *Romanæ Sedis. Bart. loc. cit. V. Sed quid ſi quis rebellat. Giga. de Crim. læſ. majeſt. Tit. de Rebell. q. 18. num. 4. Decian. l. cit. num. 10. in fin.* Et ratio horum eſt, quia omnes prædicti ad *Papam* referuntur; Cardinales enim, eo quia ejus Conſiliarii ſunt, *l. Quiſquis C. ad l. Juli. maje. l. Humanum . C. de leg.* dicuntur eſſe *pars corporis Papæ*, & dicuntur ei inhærere, ſicut ſtellæ in firmamento cœli, ut ſcripſit *Bald. in l. Cum multa . C. de Bon. quæ liber. Vicarii* autem, *Legati*, ac *Rectores*, ſive *Gubernatores* Urbium *Papam* ipſum repræſentant.

19 Pari modo ſicut de *Cardinalibus*, ac aliis Officialibus *Papæ* dictum eſt, de Officialibus Imperatoris accipiendum eſt; unde in crimen *majeſtatis* incidunt, qui *Electores Imperatoris*, (qui antiquitus erant tantum ſeptem, mox additus eſt octavus *Dux Bavariæ*, & poſtremo nonus *Dux de Hannover*) aliquo modo lædunt; & hoc, non tantum eo quod iſti Principes in propriis ditionibus ſuperiorem non agnoſcant, *majeſtate* potiuntur; ſed etiam quia hoc ſanxit *Carolus Quartus Imperator* in ſua Bulla aurea, cujus fragmentum ad hoc refert *Decian. lib. 7. cap. 5. num. 2. Tract. crim.* & etiam quia ipſi quoque dicuntur pars corporis Imperatoris, ut dicitur in citata *l. Quiſquis. C. Ad leg. Juli. majeſt.*

20 Committunt pariter idem delictum, qui offendunt *Conſiliarios*, *Senatores*, aut alios, qui ſunt de Conſiſtorio Imperatoris, aut qui Imperatori militant, *Luc. de Pœn. in l. Nihil. C. de Palat. ſac. largit. lib. 12. Decian. loc. cit. num. 3.* omnes enim iſti relationem immediatam habent ad Imperatorem, unde etiam injuria ipſis facta tangit etiam Imperatorem. Itidem qui offendunt confœderatos cum *Papa* ſive Imperatore; qui enim offendit confœderatum, aut exiſtentem ſub protectione alicujus Principis, Principem ipſum offendit, & ideo incurrit crimen *læſæ majeſtatis*, ac ſi in Principem ipſum deliquiſſet, *l. 1. init. ff. ad leg. Jul. maie. Bart. in Extravag. Ad reprimendum . in V. Rebellando . num. 8.* Unde ſubditus *Papæ* in temporalibus, ſi offendit Imperatorem, committit crimen majeſtatis reſpectu *Papæ*, non Imperatoris, ut Imperatoris, ſed uti confœderati cum *Papa*, & in ejus patrocinium recepti, ut dicunt *Anchar. in Clement. Paſtoralis . de Sent. & reiudic. Giga. de Crim. læſ. maje. tit. Qualiter q. 8. & tit. de Rebel. q. 21. Decian. loc. cit. cap. 5. n. 19.*

21 Incidunt etiam in hoc delictum, qui offendunt habentem ſecuritatem ab Imperatore, *Papa*, aut alio Principe non recognoſcente Superiorem, ut expreſſe habent *d. l. 1. junct. gloſ. 1. ff. Ad leg. Jul. maje. Afflict. in cap. 1. §. & bona, num. 18. Tit. Quæ ſint. reg al. Giga. ad Tit. Qualiter. q. 18. & 33. Decian. loc. cit. num. 20.* Verum eſt, quod offendens, ut talem reatum incurrat, oportet, quod habeat notitiam de tali ſecuritate præſtita a Principe, ut docent *Paul. de Caſtr. Conſ. 33. lib. 1.* & *Felin. in cap. Ego. N. nu. 11. de Jureju. & Boer. Deciſ. 179. num. 2.*

22 Conſequenter ad hæc incidit in dictum crimen, qui Legatos (qui vulgo *Ambaſciatores* vocantur) offendit, & hoc ſive offendens ſit ſubditus Principis, ad quem ab alio Principe Legati ſunt miſſi; ſive ſit ſubditus Principis mittentis Legatos ad alium. Ratio autem in primo caſu eſt, quia Legati habent publicam ſecuritatem a jure gentium, *l. final. ff. de leg. de legation. l. Sanctum ff. de Rer. divi.* & qui publicam ſecuritatem violant, criminis *majeſtatis* Rei ſunt. *leg. 2. ff. Ad leg. Jul. maje.* In ſecundo autem caſu eſt, quia legatus repræſentat perſonam Principis, qui eum mittit, & ideo lædens ipſius Legatos lædit Principem, ut *arg. cap. 2. de Offic. Jud. Deleg.* deducunt *Bald. & Felin. cap. Sane . eo. ti. text. in cap. Nobiliſſimus. 97. Diſt. Boſſ. Tit. de crim. leſ. maje. n. 36.*

23 Controverſum autem valde eſt inter Doctores, num inter alias limitationes, quas tradit *Gigas apud Decian. lib. 7. cap. 5. nu. 12. & ſeqq.* circa datam concluſionem, admittenda ſit hæc, nempe Legatos, ſive Oratores Principum de jure gentium non poſſe offendi, dummodo tamen ipſi jus gentium, aut naturale non violent; quod, ſi contra hæc delinquant, poſſe a Principe, ad quem miſſi fuerint puniri. *Jacobus Pignatellus Tom. 1. Conſult. 111.* integram de hoc Conſultationem ſcripſit, in qua Doctorum hinc inde placita adducit, & in fine affert Diſſertationem *Lucæ Holſtenii* contra libellum *Chriſtofori Ronconii*, qui ſuſtinet Legatos peccantes in jus gentium poſſe puniri a Principe, in cujus ditione deliquerunt; ipſe autem ſequitur plures Doctores, *Delbene. Paſqualig. Farinac. Arumæ. Tholoſan. Contzen. Bran. Germon. Paſcal. & alii apud Pignatell. d. Conſ. 111. nu. 8.* qui tenent partem affirmativam limitationis, & cum his puto etiam ego, eſſe ſentiendum; & fundamentum principale eſt, quia, (ut jus utrumque habet) *cap. Tuarum nos . §. Verum de Privil. l. Judices . C. de dignit. lib. 12. l. Quotieſ. eo. tit. Gloſſ. in l. Per id tempus C. de Curio . lib. 12.* dignitas, vel officium non debet tueri eum, qui illis abutitur; & Princeps ſecuritatem Legatis de jure gentium tribuit, dummodo etiam Legati ipſi jus gentium, aut jus naturæ, quod juri gentium prævalet, non violent; quod, ſi ipſi ex parte ſua pactum ſive contractum hunc violent, non tenetur Princeps ad eum ſervandum ex parte ſua, & ita etiam concludit *Decian. Part. 2. lib. 7. cap. 5. num. 17. Tract. crim.*

24 Quod autem diximus ſupra de offendentibus *Cardinales*, *Vicarios*, *Legatos*, *Rectores*, ſeu *Gubernatores*, *Conſiliarios*, *Senatores &c. Papæ*, ac Imperatoris, quod nempe in crimen *mejeſtatis* incidant, accipiendum eſt cum limitatione, puta, quod læſio fiat principaliter, ut *Papæ*, ſive Imperatori noceatur in ſuo Miniſtro, & ratio eſt, quia lex videtur conſiderare principaliter animum infenſum, & hoſtilem erga Principem, quem habet, qui intuitu Principis, ejus Miniſtrum lædit; aliter ſi offendit Miniſtrum ob inimicitiam privatam, & non contemplatione Principis, non ſit Reus *majeſtatis læſæ*, & ſic tenent Doctores communiter *Andr. de Iſern. Afflict. Bart. Mart. lauden. Cravet. Giga. Salycet. Bald Brun. Bel. lamer. Angel. Capyc. Alciat. Valla. apud Decian. l. c. nu. 4.* Pariter ſi *Cardinalis* eſſet rebellis *Papæ*, aut meus inimicus, qui mihi inſidiaretur, aut repertus in flagranti crimine adulterii, aut fornicationis cum uxore, aut filia mea, ac illum occi-

ci-

ciderem, non incurrerem reatum *læſæ majeſtatis*, neque pœnas *cap. Felicis, de Pæn.* ut ſcribunt *Calderin. Conſ. ultim. ſub Tit. de Accuſat. Aretin. Conſ. 163. Col. penult.* & *Decian. loc. citat. nu.* 8.

25 Sequitur igitur ex hoc, quod ſi quis Miniſtrum Principis offendit, ad hoc quod Judex poſſit delinquentem punire, tanquam Reum *læſæ majeſtatis*, oportet, quod Accuſator, ſeu fiſcus probet, quod offenderit animo, ac intuitu offendendi Principem, & ratio eſt, quia quando interpretatur lex pœnalis, quod requirat aliquam qualitatem in crimine, ille, qui dicit diſpoſitionem legis locum debere habere in aliquo caſu, debet probare illam qualitatem interveniſſe, alias non habebit locum illa diſpoſitio, ut dicunt *Bart. in l. 1. ff. Ne quid. in flum. pub. Jo. Andr. in cap. 1. de Homicid. in 6. Deci. Conſ.* 434. *num.* 3.

26 Sed quomodo probari poterit intentio, cum ſit, quid latens animo, & *profundum ſit cor hominis, & inſcrutabile*? Reſpondent *Doctores Paris de Puteo Tract. de Syndic. in V. Iniuria official. cap. 3. nu. 4. Andr. de Iſern. Capyc. Valla. Bald. apud Decian. loc. ſup. cit. num.* 5. quod ad cognoſcendum, an quis odio Principis; aut ob inimicitiam privatam Miniſtrum illius offenderit, utendum eſt conjecturis; ſi enim offendens fuerit alias amicus, & potiatur gratia Principis, cum Miniſtro autem habuerit cauſam inimicitiæ, concludendum eſt, quod ex hac, & non contemplatione Principis offenderit, & vice verſa.

27 Multi autem modi ſunt, quibus crimen *læſæ majeſtatis* incurritur. Et quidem quantum ad læſionem *majeſtatis* divinæ, ad hoc reducuntur omnia delicta contra præcepta divina primæ tabulæ, hæc enim habent Deum ipſum pro ſuo immediato objecto. Et ſic *Apoſtaſia a fide, hæreſis, ſchiſma, Blaſphemia, Feſtorum violatio, furta ſacrilega*, & alia ſimilia, quæ ad Deum, aut ipſius Eccleſiam, ac Res ſacras, ſicut ad objectum delicti referuntur, delicta *majeſtatis* divinæ ſunt, & de his ſub aliis titulis ſcripſimus, nempe *de Apoſtaſia, & Schiſmate* in hoc Titulo, de *Blaſphemia*, in Tit. de delictis verbalibus; de *furto ſacrilego* in Tit. de Furtis, & de aliis alibi.

28 Quantum autem ad modos, quibus læditur majeſtas humana, eos ſummatim perſtringemus, & qui eos vult dilatato ſtylo videre, adeat *Farinacium, Decianum, Gigantem* ac Doctores ſcribentes ſuper Titulo *Ad legem Juliam majeſtatis* tum in Digeſtis, tum in Codice; & ſpecialiter ſuper *l. 1. 2. 3. & 4.*, in quibus continentur implicite omnes modi, ac qui exacte materiam iſtam pertractant, & nos de iſtis tum in iſto, tum in aliis titulis tractamus.

29 Primus ergo, & principalis modus, quo incurritur Reatus majeſtatis, eſt *perduellio*, nempe cum quis animo hoſtili aliquid de directo contra Rempublicam, ſive Principis authoritatem, ut eam ſubvertat, machinatur; ſive cum quis ſupremum dominium affectat, ut ait *Decian. loc. ſupr. citat. cap 6. n. 20. & 23.* Graviſſimum hoc eſt omnium *læſæ majeſtatis* delictorum, nam impugnat de directo perſonam Principis, non ſolum qua Princeps homo eſt, ſed qua ſacram authoritatem habet, in qua conſiſtit ratio *majeſtatis*, prout ſupra dictum eſt.

30 Perduellionis autem crimen plures ſub ſe habet modos, quibus poteſt committi; nempe ſe ſubtrahendo ab obedientia Principis, & ſe illi hoſtem parando, ut ait *Oldrad. Conſ. 43. num. 8. in fin.* Uſurpando juriſdictionem Principis, dum hoc faciat dolo malo, ut ea Principem ſpoliet, ut ait *Farinacius qu. 113. nu. 12.* at ſi non habeat animum ſpoliandi Principem, tenetur tantum *lege Julia de Vi publica*. Conſpirationem, conjurationem, ſive confœderationem cum pluribus ad labefactandam auctoritatem Principis ineundo. Factiones, ſectas, aut partes inſtituendo ad reſiſtendum mandatis Principis. Seditiones, tumultus, acclamationes, plebis adunationem ſtruendo contra regimen Principis ad eum alterandum. Rebellionem tandem ſuſcitando, ut non ſolum ipſe, ſed & alii obedientiam mandatis Principis denegent; ſive ſi quis amico ſuo rebelli contra Principem pecuniam mitteret. (*l. 4. ff. Ad leg. Jul. maje.* Concitando hoſtes contra Rempublicam, ſive Principem; vel opem hoſtibus ferendo, ut habet *textus in l. 3. init. ff. Ad l. Jul. majeſt.* Tandem, qui in vitam Principis inſurgeret palam percutiendo, ſive ferro aggrediendo; aut clam inſidias contra eum ſtruendo, ut veneno, aut maleficio diabolico necaret, reatum *Maieſtatis* in primo capite incurreret.

31 Pluribus pariter modis committitur crimen *læſæ maieſtatis* in ſecundo capite. Primo, cum quis ſe facit Magiſtratum, cum talis non ſit, ac in cauſis gravioribus ſe ingerit, ut hominem damnando ad mortem. *Farinac. apud Bict. Quæſt. 110. nu. 15.* Secundo, cum quis cudit falſam monetam, *l. 2. C. de Falſ. monet.* ac etiam ſi eam fabricaret ex metallo probato, ac juſti ponderis idem crimen incurreret; *Bict. cit. quæſt. 110. n. 16.* & de hoc ex profeſſo dicemus *Tit. de Crimine Falſi*. Tertio, ſi Officialis, adveniente ſucceſſore cum legitimis documentis ſuæ inſtitutionis, non reſignet ſibi officium, ut expreſſe habet, *l. 2. ff. Ad leg. Jul. majeſt.* & hoc pariter dicendum de illo, qui exercitum, ſeu fortalitium ſibi commiſſum ſucceſſori legitimis patentibus munito, non traderet, ut tenet *Farinac. Quæſt. 113. nu. 44.* Quarto, ſi dolo malo, ac animo injuriam inferendi Principi, ipſius ſtatuam, ſive imaginem frangit, lacerat, deturpat, *l. Famoſi. in fin. ff. Ad leg. Jul. majeſt.* & idem dicendum eſt de nomine, ſeu inſigniis Principis. Quinto, ſi quis in publicis ſcripturis doloſe, & in damnum alicujus falſum committeret, *l. 2. ff. Ad leg. Jul. majeſt.* & de hoc delicto loquimur *Tit. de Crim. falſ.* Sexto, ſi aliquis Princeps, ſive Magiſtratus inferior impedit, ac prohibet, ne ſubditus ad Principem ſibi ſuperiorem recurrat *Sfor. Odd. Farinac. Quæſt. 113. nu. 62. & 63. Bict. Quæſt. 110. n. 21.* hoc enim modo adimitur Principi Superiori facultas exercendi ejus imperium, quod etiam labefactatur. Septimo, ſi quis ſciens tractatum, conſpirationem, ſeu rebellionem contra ſuum Principem, & non revelat dum eam probare poteſt; verum eſt, quod, ut ſcribit *Boſſ. Tract. de Crim. læſ. majeſt. nu. 48.* non eſſet iſte morte puniendus, ſed arbitrio Judicis tantum caſtigandus. Octavo, ſi quis detinet hominem liberum in carcere privato, ultra 20. horas, teſtandæ rei cauſa, ut dicitur, *l. Capite ff. Ad leg Jul. de Adult. l. 1. C de Priv. carcer.* quod crimen incurritur etiam a Magiſtratu, qui ſciens, detinentem tolerat, ut dicitur in citata lege Codicis. Excipitur ab hoc crimine Pater, qui filium diſcolum in camera domeſtica carceratum tenet; item Maritus, qui, gratia correctionis, uxorem in adulterio deprehenſam carceraret; item debitor captus a creditore de licentia Judicis, dummodo tamen ille eligat potius in privato, quam in publico carcere detineri; item conſanguineus, qui conſanguineum furioſum, vinculatum, & clauſum tenet; item ille, qui detinet aliquem privatim carceratum, non animo injuriandi, ſive juriſdictionem exercendi, ſed ex aliqua alia cauſa colorata, puta, ſi quis domi clauſam Meretricem, cauſa libidinis, retineret. Quas exceptiones probat *Decian. lib. 7. cap. 10. nu. 5. 6. 8. 10. & 11.* Nono, ſi quis Reum in judicio confeſſum, aut convictum, & ideo publice carceratum omit-

emittat, aut per vim eximat, vel vinculatum e manu famili æ prætoriæ eripiat, crimen majeſtatis incurrit, ut *l. Cuiuſque. circ. fin. in V. Item qui confeſſum. ff. Ad leg. Jul. maieſt.* & ratio eſt, quia turbat *maieſtatem* Principis, & ſibi arrogat majorem poteſtatem, quam habeat Magiſtratus, qui eum volebat carceratum. Decimo, ſi quis ad hoſtes tranſfugiat ſive civis, ſive miles ſit, Reus eſt *maieſtatis. text. in l. 2. ff. Ad leg. Jul. maieſt.* Undecimo; eodem crimine tenetur qui publicam ſecuritatem frangit offendendo eum, quem Princeps in ſuo dominio aſſecuravit. *l. 1. ff. Ad leg. Jul. maieſt. l. Relegati. & ibi Bart. & Alberic. ff. de Pæn.* Duodecimo; pariter Rei *maieſtatis* fiunt, qui dant operam, aut conſilium, ut obſides injuſſu Principis aufugiant, ut dicitur in citata lege prima.

Probatio.

SUMMARIUM.

32 *Cognitio criminis maieſtatis in primo capite reſervatur Principi.*
De privilegiis huius criminis, remiſſive.
33 *In hoc crimine proceditur per inquiſitionem.*
Sufficit Judici ad inquirendum occulta notitia.
Fama de hoc orta ab inimico, non ſufficit ad inquirendum.
Hoc delictum non præſcribitur.
34 *Accuſatio de hoc poteſt fieri etiam poſt 20. annos.*
Admittunturque ad accuſandum, qui accuſare prohibentur.
Opinio Deciani affertur, & impugnatur.
Accuſator non probans, nec ſemiplene, hoc crimen, torquendus eſt cum Reo.
35 *In hoc crimine, ſi notorium eſt, proceditur ſummarie.*
Judices debent in hoc caute procedere.
36 *Hoc crimen eſt difficilis probationis.*
Vehementiora cæteris indicia requiruntur.
Quanto atrocius eſt crimen, vehementiores deſiderantur præſumptiones.
37 *Teſtes inhabiles ad hoc admittuntur, & qui.*
Dummodo adhibeantur ad probandam ſubſtantiam criminis, non autem adminicula.
38 *Qui alias torqueri non poſſunt, in hoc crimine torquentur.*

32 CRiminis *læſæ majeſtatis* tanta eſt gravitas, quod ejus cognitio, ſaltem in primo capite ſoli Principi reſervatur, ut dicunt Doctores. *Iſern. & Afflict. in Tit. Quæ ſint regal. cap. 1. ℣. Et bona committentium. nu. 18. Bocr. & Gig. apud Decian. lib. 7. cap. 38. nu. 5.* Et quamvis regulariter conceſſa juriſdictione cum mero, & mixto imperio Vicario Principis, intelligantur conceſſa omnia Principi reſervata, attamen nunquam cenſetur conceſſa cognitio hujus criminis, niſi de ea expreſſa mentio ſit facta in conceſſione *Luc. de Penn. in l. 1. de Privil. Schol. C. lib. 12. Afflict. Socin. Capyc. Gig. Par. de Put. apud Decian. loc. cit. num. 6. & cap. 37. num. 31.* Habet inſuper crimen hoc multa alia privilegia, quæ, qui vult videre, adeat *Decianum Tract. crim. Par. 2. lib. 7. cap. 27. a num. 13. ad finem.*

33 Procedi autem poteſt in hoc crimine non ſolum per viam Accuſationis, Denunciationis, aut querelæ prout in aliis, ſed etiam per viam Inquiſitionis, ut deducitur ex *l. 2. & 3. C. ad leg. Jul. maieſt.* Et quamvis regulariter inquiſitio, non præcedente infamia nihil valeat, ut notum eſt, tamen fallit in hoc crimine; non requiritur enim, quod fama præceſſerit, ſed ſufficit, quod etiam occulte ſit Judici per aliquem intimatum; ut docet *Bartol. in l. Extrav. Ad reprimendum. in ℣. Inquiſitionem. nu. 29.* Verum eſt, quod inquiſitio facta de hoc delicto ex fama, ſi reperiatur, quod hæc ortum habuerit ab inimico, inquiſitio ipſa corruit, ſicut etiam in aliis criminibus, in quibus proceditur ex fama, quæ non debet oriri a malevolis, aut inimicis, ut dicunt *Doctores. Abb. in cap. Qualiter & quando il 2. num. 29. de Accu. & ibid. Anani. Col. fin. Catald. de Syndic. nu. 142.* Et quamvis alia delicta tempus habeant ad præſcribendum; tamen contra hoc poſt quemcumque lapſum temporis poteſt inquiri, ut tenent *Giga. de Crim. læſ. maieſt. proce. quæſt. 14. Decian. lib. 7. cap. 45. nu. 8.*

34 Quando pariter proceditur in hoc delicto per accuſationem, hæc poteſt inſtitui etiam ultra annos viginti a commiſſo crimine, prout fit in delictis *Apoſtaſiæ, partus ſuppoſiti*, ac *parricidii*, ut volunt ſupracitati *Doctores, Giga. loc. cit. quæſt. 29. Decian. loc. cit. cap. 44. n. 7.* & admittuntur ad accuſandum hoc crimen, qui alias accuſare prohibentur. Et ſic Forenſis, Mulier, Frater ad accuſandum fratrem; Infamis, Socius criminis, Pupillus cum auctoritate Tutoris; filius ad accuſandum Patrem, & vice verſa, Servus, ac Vaſallus, Uxor ad accuſandum Maritum, & e contra, laicus ad accuſandum Clericum admittuntur, ut diffuſe probat *Decian. loc. prox. cit. a num. 8. ad 24.* Non placet autem, quod ipſe infert ex *Cyno in l. 1. C. de Falſ. monet.* & tenet cum *Igneo* in ſua Diſputat. *An Rex Franciæ recognoſcat Imperatorem num. 121.* nempe quod conſcius criminis *læſæ maieſtatis*, ſi accuſat, & non probet, non incidet in *Turpilianum*, & condemnabitur; ſed excuſabitur a calumnia. Si enim hoc eſſet abſolute verum, ſterneretur via cuivis nocendi impune proprio inimico. Cum enim, ut ſupra dictum eſt, inimicus admittatur ad accuſandum inimicum, poſſet quiſquis inimicum accuſare falſo, ipſumque in maximas anguſtias, ac vitæ diſcrimen conjicere, accuſatore exiſtente ſecuro, quod non damnabitur de calumnia. Dico igitur, quod accipi debet dicta concluſio in caſu quo accuſator ſemiplene probet, aut ſaltem ſubminiſtret indicia, quæ ad ſemiplenam probationem accedant; tunc ſi plene non probet, excuſari poterit a calumnia; ſicut etiam apud Nos, ſi accuſator probet delictum per unum Teſtem ſolum, vel infamiam, vel ſe audiviſſe a viris fide dignis, talionis pœnam evadit, ut habetur in *Text. Tit. Accuſatio.* Si enim accuſat, & neque indicium Curiæ ſubminiſtrare poteſt ad probandum, ipſe ſubjici debet torturæ ſimul cum Reo, & ſi accuſans in tortura deficit, utique puniendus eſt de calumnia, ut ex *Carrerio de Hæret. Conſil. 117. in fin.* dicit idem *Decianus P. 1. l. 5. c. 36. n. 20.*

35 Proceditur porro in hoc crimine ſummarie, breviter, de plano, ſine ſtrepitu, & figura judicii, ut dicitur in *Extravaganti Imperiali, Ad reprimendum. ubi Bart. in V. Summariæ. &c.* hoc autem intelligendum, quando ſumus in crimine notorio, in quo omnis ſolemnitas juris remiſſa videtur, ut dicunt *Angel. in l. Si vacantia. C. de Bon. vacan. lib. 10. Angel. de Malel. ℣. Etiam per viam notor.* Debet autem in tali caſu Judex, ante omnia, facere conſtare de notorietate, & pronunciare, quod de ea conſtet; ut dicunt *Doctores Abb. in cap. Ad noſtram. col. final. de Jureju. Card. in Clement. Paſtoralis not. 17. de Re jud. Dec. Conſ. 606. num. 13. & ſeqq.* & ſic poſtea ſummarie procedere. In hoc tamen modo procedendi ſervanda ſunt omnia, quæ de jure naturali, ac divino ſervanda ſunt, remiſſis tantum iis, quæ ſunt juris civilis, ut ſcribit *Bart. in Extra. Ad reprimendum.*

in V.

in V. Et figura. Advertant tamen Judices, quod, licet ipſis ſit facta facultas procedendi de plano, ac ſummarie, non tamen debent præcipitanter, & levato velo procedere, ſed lento gradu progredi, & diligenter factum inveſtigare, ut veritatem attingant, cum in hoc crimine agatur de ſumma rerum, puta, vita, fama, & fortunis hominis.

36 Inter delicta probationis difficilis, ob ſui gravitatem, & pœnas, ob quas homines maxime ſibi cavent, recenſetur crimen *majeſtatis*; ſequitur proinde, quod indiciis, præſumptionibus, ac conjecturis probetur, ſicut probantur alia delicta difficilis probationis. *arg. l. Si quis ex argentariis. §. penul. ff. de Eden. l. Si quando. C. Unde vi. ubi Bart.* Tamen quia graviſſimum eſt, & ſevertoribus pœnis vindicatur, ad ipſius probationem vehementioribus indiciis, ac præſumptionibus opus eſt, ut probatur *text. in l. Famoſi ff. Ad leg. Jul. maieſt.* Et regula generalis eſt, quod quanto atrocius eſt crimen, & gravioribus pœnis punitur, tanto magis urgentes, & vehementiores debent eſſe præſumptiones. *cap. literas. junct. Gloſſ. ubi Abb. in V. Nota quod ſuſpicio. de Præſumpt.*

37 Et quia privilegiatiſſimum delictum eſt, ad ſui probationem admittuntur etiam Teſtes, alias inhabiles, puta, infames; *text. in l. Famoſi. ff. Ad l. Jul. maieſt. l. In quæſtione eo. tit. arg. Cap. Per tuas de Simon.* Item accuſati de crimine; Mulieres, ſocii criminis, modo veriſimilia deponant, & infames non ſint; fratres contra fratres; Judæi contra Chriſtianos; pariter Perjuri, dummodo veriſimilitudine coadiuventur; Minores quoque, qui poterunt etiam torqueri; Pupilli pariter, & laici contra Clericos, ac vice verſa, ut pluribus probat *Decian. lib. 7. cap. 45. a num. 4. ad 17.* Teſteſque ſingulares in hoc crimine probant, *Giga. de Crim. læſ. maieſt. Tit. Quomod. & per quos. prob. Quæſt. 8. Boſſ. eo. tit. nu. 117. apud Decian. l. cit. nu. 8.* Probant pariter Teſtes cortinati, nempe ii, qui exiſtentes poſt cortinam audierunt tractatum contra Principem, *Decian. l. cit. nu. 23.* Soli tandem inimici repelluntur ad teſtificandum in hoc delicto; iſti enim, ut diximus *Par. p. Tit. Teſtes*, de jure naturæ a ferendo teſtimonio arcentur. Verum eſt, quod ſupradicti Teſtes inhabiles admittuntur ad probandum factum principale, non autem adminicula *arg. authen. Si dicitur. in fin. ubi Bald. C. de Teſt.* Et quamvis in reliquis delictis, accuſatore non probante, Reus ſit abſolvendus, *argum. cap. final. de Calumn.* tamen regula fallit in crimine *læſæ maieſtatis*, in quo quantumvis accuſator non probaverit, Reus tenetur probare ſuam innocentiam, ut habetur *l. Si quis C. Ad l. Jul. maieſt.*

38 Sicut autem in aliis probationibus hoc crimen privilegiatum eſt, ita etiam in tortura, quæ eſt ſpecies probationis; Unde illi, qui in cæteris delictis torqueri non poſſunt, in hoc indifferenter torquentur, ut Doctores, & Milites, ut dicunt *l. Nullus. C. Ad leg. Jul. majeſt. l. Si quenquam. C. de Epi. & Cler. l. Deciſiones. C. de Quæſt.* & idem dicendum eſt de quibuſcumque in dignitate conſtitutis; nulla enim dignitas in hoc crimine excuſat a tormentis *l. 3. & 4. C. Ad leg. Jul. maieſt.* Clericus etiam in Sacris conſtitutus poterit in Cauſa hujus criminis torqueri, *Card. in cap. Cum in contemplatione de Reg. iur. Præpoſ. in cap. Præsbyteri il 1. V. In ead. gloſſ. 6. q. 1.* ſi de eo crimine eſſet diffamatus: *text. in cap. Nullus. 6. q. 1.* moderata tamen debet eſſe tortura, & non debet per laicum Judicem infligi *Gloſſ. in cap. Illi. cap. Præsbyteri. 5. q. 5.* Minor itidem pariformiter poteſt torqueri, ut ſcribunt *Grammat. Conſ. 60. nu. 14. & Capyc. Deciſ. 130. num. 55.* & omnes ſupradicti non ſolum, ſi ſint Rei torquentur, ſed etiam ſi ſint accuſatores, aut Teſtes, ut poſt *Gigantem Tract. de Crim. læſ. maieſt. Tit. Quam. & per quos probet Quæſt. 28. nu. 7.* ſcripſit *Decianus lib. 7. cap. 46. n. 4.*

Pœnæ.

SUMMARIUM.

39 *Pœnæ Rei de læſa maieſtate.*
Ultimo ſupplico ſunt afficiendi.
Quilibet poteſt eos impune occidere.
Etiamſi poſt mortem probaretur eorum crimen.
Pater Reus de hoc poteſt occidi a filio, & vice verſa, abſque pœna parricidii.
40 *Infames ſunt, & eorum ſtemmata gentilitia tolli debent.*
Eorum memoria poſt mortem damnatur.
41 *Confiſcantur eorum bona.*
Amittunt omnia, quæ ſunt de iure Civili.
42 *Eorum filii privantur hæreditate paterna.*
Non poſſunt ſuccedere in bonis exterorum.
Hæredes ſunt paternæ infamiæ.
43 *Excipiuntur ab hac pœna filii emancipati ante Crimen Patris.*
Item adoptivi.
Filii emancipati non ſunt de familia.
Excipiuntur pariter Nepotes, & filii Clerici, & filiæ.
44 *Amittunt Rei de læſa maieſtate omnes feudos.*
Si crimen eſt in primo capite, etiam Reorum agnati amittunt feudos.
Ipſi, ac eorum filii amittunt ius ſepulcrorum, munera publica &c.
Supradictæ pœnæ, quæ ſunt de iure, nunc regulantur ad nutum Principis offenſi.
45 *In hoc Crimine punitur affectus pro effectu.*
Complices eadem pœna puniuntur, ut principales.
46 *De iure Canonico Rei huiuſmodi ſunt excommunicandi.*
47 *Clericus Reus de læſa maieſtate, an amittat privilegium fori, & Canonis, controvertitur.*
48 *Melior ſententia eſt, quod amittat utrumque, & probatur.*
49 *Quidquid ſit de iure, Judices laici de facto procedunt in Clericos Reos de hoc.*

39 QUoad pœnas hujus criminis, multiplices, & graviſſimæ in vitam, bona, & famam ſancitæ ſunt. Prima autem eſt mors corporalis delinquentis, ut textualiter habetur in *l. Quiſquis. C. Ad leg. Jul. maieſtatis.* Mortis porro genus eſt per ignem, vel per diſſectionem in quatuor partes; vel per aliam atrociorem formam, ut teſtatur *Farinac. Quæſt. 116. nu. 2.* Lege *Romanorum* affectans Principatum, & ideo Reus *maieſtatis* in Remp. Romanam poterat a quovis impune occidi, ut ex *Livio, Dione, Plutarcho, ac Valerio Maximo* notat *Decian. lib. 7. cap. 39. num. 4.* Et pœna hæc, prout ſcripſit *Bart. in Extravag. Ad reprimendum. in V. Rebellando. num. 13. arg. l. 3. §. Transfugas. ff. de Sicar.* adhuc eſt in uſu; & procedit iſta concluſio, etiamſi rebellis eſſet occultus; in tantum quod, ſi poſt mortem probaretur fuiſſe talis delicti Reum, occidens evaderet impunitus, ut dicunt *Doctores Ruin. Bart. Giga. Ancharan. Boſſ. & Gramm. apud Decian. l. cit. num. 6.* Ac ampliatur eadem doctrina etiam ad Patrem *læſæ maieſtatis* Reum, qui poteſt a filio occidi, abſque eo quod crimine parricidii delinquat. *arg. l. Minime. junct. gloſſ. ff. de Relig. & ſumpt. fun.* Hæc autem procedunt in foro fori, non vero foro animæ;

ſic enim occidens mortaliter peccaret.

40 Pariter infames redduntur, Rei *læſæ maieſtatis*, ita ut eorum gentilitia inſignia, quæ vulgo *arma* vocantur, ac eorum nomina a locis publicis deleri, & tolli debent, *arg. l. Eorum ubi D.D. communiter ff. de Pœn.* & eorumdem effigies debent pingi capite ad terram verſo, ac per pedem furcis ſuſpenſæ, & qui tales imagines delet, pœna quingentorum aureorum tenetur *l. Si quis id quod. ff. de Juriſd. omn. Jud.* Omneſque alias pœnas ſubeunt, quibus juxta leges percelluntur infames, nempe conſecutione honorum, munere ferendi teſtimonii &c. Inſuper eorum memoria etiam poſt mortem damnatur, ut dicunt *l. penult. & ultim. C. Ad leg. Jul. maieſt. l. fin. ff. eo. tit. l. Ex iudiciorum. ubi gloſ. in V. Maieſtatis. ff. de Accu. cap. in Summa. 14. qu. 1.* Verum eſt, quod non proceditur contra memoriam defuncti; ſed tantum quando crimen eſt contra Rempublicam, aut contra perſonam Principis, ut vult *Gloſſ. in l. penult. in V. Meminiſſe. C. Ad leg. Jul. maie. Vlpian. in l. fin. ff. eo. tit.* nempe quando crimen eſt in primo capite *læſæ maieſtatis*. Quamvis autem damnetur memoria poſt mortem ita delinquentis, non tamen in ejus cadaver infertur moleſtia, ut deducitur ex *l. Si quis. C. Si Reus vel accu. ubi Angel. in V. in text. l. 1. ff. de Pub. iudic. ubi Imol. Giga. Tit. de Pœn. com. crim. læſ. maie. quæſt. 33. Decian. lib. 7. cap. 39. num. 39.*

41 Pariter bona delinquentis crimine *læſæ maieſtatis* confiſcantur, ut dicitur *l. Eorum. ff. Ad leg. Jul. majeſt. l. Quiſquis. C. eo. tit.* & ipſe amittit omnia, quæ ſunt de jure civili, quæ etiam ipſa nomine bonorum veniunt; & ſic, cum jus præſcribendi ſit de jure civili, *l. 1. & 3. ff. de Vſucapio*, ipſe amittit tales jus; Patitur pariter mediam capitis diminutionem, qua Civitas, & omnia, quæ de jure civili competunt, amittuntur: *l. Amiſſione. §. 1. ff. de Capit. dimin. §. Minor. Inſt. eo.* Itidem perdit omnia beneficia ſibi competentia jure municipali, ſive ſtatutario, nam & hæc ſunt de jure civili: Amittit inſuper omnem juriſdictionem activam, ſi quam habet, juriſdictiones enim ſunt juris civilis, & jure publico introductæ *l. 1. ff. de Juriſd. omn. Jud.* In ſumma omnia bona amittit, ita ut dicatur, quod rebellis nihil habet in bonis, ut ſcripſit *Abb. Conſ. 19. nu. 3. lib. 2.* Perdit etiam actiones omnes, ſibi civiliter competentes, quas ſingillatim recenſere prolixum eſſet; & qui eas vult videre, adeat *Decianum lib. 7. cap. 40. a num. 14. uſq. ad 46.* ac *Farinacium q. 116. a num. 2. uſq. ad 146.* qui de illis abunde loquuntur.

42 Inſuper filii illius, qui Reus eſt hujus criminis, a materna, avita, & omnium proximorum hæreditate arcentur, de teſtamentis extraneorum nihil capere poſſunt, infamiæque paternæ ſunt hæredes, ut dicunt *l. Quiſquis. §. Filiis. C. Ad l. Jul. majeſt. l. Quando. C. de Bon. proſcr. Novel. 134. cap. final.* & hoc non ſolum, de jure civili, in crimine *læſæ maieſtatis* humanæ, ſed etiam de jure Canonico *text. in cap. Vrgentis. de Hære. cap. Quicunque. §. Hæretic. cap. Cum ſecundum. cap. Vt commiſſi. §. Privandi. eo. tit. in 6. cap. Felicis. de Pœn. eo. lib.* in caſu hæreſis, in qua læditur divina *maieſtas*. Et quamvis dura, ac ſevera nimis viſa ſit aliquibus hæc animadverſio, tamen juſtiſſima convincitur per ea, quæ fuſe ſcribit *Jacob. Pignatel. Conſult. 54. Tom. p.* qui materiam ad partes diſputat, & contrarias rationes evertit.

43 Excipiuntur vero a ſupradicta pœna filii emancipati ante delictum *læſæ maieſtatis*, ut tenuit *Gloſſ. in cap ſi quis cum militibus. in V. Filii vero 6. q. 1.* communiter approbata, & ratio eſt, quia emancipatus deſinit eſſe de familia *L. Quin etiam. §. final. ff. de Rit. nuptiar.* Excipiuntur pariter filii adoptivi, quia non ſunt conjuncti ſanguine, ut tenent *Cin. Salycet. Giga. apud Decian. lib. 7. cap. 41. num. 6.* Itidem excipiuntur Nepotes, qui in odioſis non veniunt nomine filiorum, ut ibidem probat idem *Decianus num. 7.* Inſuper excipiuntur filii delinquentis, qui ſint Clerici, iſti enim non ſubjacent dictis pœnis, ut volunt Doctores *Archid. Turrecremat. Afflict. Imola. Giga. apud Decian. loc. cit. n. 11.* eo quod legibus imperialibus non ligantur. Ulterius filiæ Rei *læſæ majeſtatis* excipiuntur etiam ipſæ: in odioſis enim ſexus fœmineus non comprehenditur cum maſculino *l. Si quis id, quod, ubi Jaſon. & Dec. ff. de Juriſd. omn. Jud.*

44 Privantur itidem filii omnibus, ac quibuſcunque feudis tam paternis, quam antiquis, & ex pacto, & providentia devolvendis, ut ſentiunt Doctores communiter *Iſern. Afflict. Giga. apud Decian. l. cit. n. 24.* Et ſi crimen *majeſtatis* fuerit in perſonam Principis, etiam agnati delinquentis privantur feudis, ad quos vocantur *cap. 1. An ille qui interf. fratr. Dom. ſu. Bald. Alex. Anani. Dec. Grat. Paris. Decian. loc. cit. nu. 25.* Pariter filii Reorum, ut præfertur, privantur omni beneficio juris; amittunt ideo etiam jura ſepulchrorum *l. 1. §. Interdum. ff. de ſuis & legit.* Item inſignia gentilitia, quæ vulgo vocantur *arma Domus*, ut vult *Caſſaneus Catalog. glor. mundi Par. 1. Conſid. 42.* Inſuper paterna infamia ipſos afficit, *l. Quiſquis. C. Ad leg. Jul. maieſt. cap. Quæro. §. Vtrum. 6. qu. 1.* unde nec publica munera, nec honores, nec dignitates conſequi poſſunt. Hæc quidem ſunt, quæ de jure civili habetur ex *l. Quiſqis. C. Ad leg. Jul maieſt.* toties citata: tamen hodie de conſuetudine non ſervantur, ut poſt *Socinum Conſil. 275. col. 2. V. Confirmatur* ſcribit *Decianus. lib. 7. c. 41. n. 48.* attento maxime, quod in caſibus *læſæ maieſtatis* in primo capite, Principes procedunt ad libitum, independenter a legibus Imperialibus, cum Superiorem non agnoſcant.

45 Tandem ſciendum eſt, quod, cum in aliis criminibus, quamvis atrocibus non eadem pœna puniatur affectus pro effectu; in hoc delicto diverſa eſt ratio, nam tum de jure, tum de conſuetudine ex *l. Quiſquis in princip. C. Ad leg. Jul. maieſt. Buti. Cyn. Salycet. Angel. Caſtren. Covarru. Jaſo. Menoc. apud Farinac. Quæſt. 116. num. 147. Bict. Quæſt. 110. nu. 7.* punitur affectus pro effectu. Itemque pari pœna, qua principalis delinquens, punitur conſulens, auxilians, aut quoquomodo participans in hoc crimine, *Farinac. Quæſt. 113. num. 258. l. 1. ff. Ad leg. Jul. maieſt.*

46 Supradicta quidem de jure civili ſunt; de jure autem Canonico rebelles, perduelles in Principem, ſive Rei *læſæ maieſtatis* humanæ, ſunt excommunicandi, ac bonis omnibus ſpoliandi juxta *Concilium Toletanum ſextum cap. 14. & Vormatienſe primum cap. 43. lauræ. Epitom. Cano. Verb. Rebellis.* ſed quoad pœnarum executionem, pœnæ laicæ abſorbent pœnas canonicas; ideo de his ſatis dictum.

47 Quid autem de Clericis, aut aliis Religioſis Reis de hoc delicto in ſuum Principem temporalem. Eos non eſſe proprie Reos de crimine *læſæ maieſtatis* autumat poſt *Clarum quæſt. 36. num. 27. Farinacius Quæſt. 111 num. 261.* ſed tantum proditionis; tamen privari, ipſo facto, omni privilegio fori, & Canonis docent *Boſſius tit. de For. compet. num. 139.* & idem *Clarus q. 36. num. 27.* citati a *Pignatello, Conſ. 124. num. 3. lib. 1.* moti a *cap. Perpendimus. de ſent. Excom.* Unde inferri poſſit, quod a Judice laico poſſint puniri. Negant alii *Coninch. Diſp. 14. num. 159. Layman. Sayr. Suar. Dian. apud Pignatell. loc. cit.* volentes, quod ex tali capitulo Clericus Reus *læſæ maieſtatis*

tis

tis (ibi enim dicitur, quod Sacerdos ille ſe jactabat filium Regis, & ſeditionem fecit, ac bellum movit, forte ad Regnum occupandum, quæ omnia ſunt delicta *læſæ maieſtatis*) probatur, quod ſolummodo amiſerit privilegium Canonis, non vero fori: proinde ab Eccleſiaſtico Judice erat judicandus.

48 Sed meo videri, huic ſententiæ repugnat manifeſte *textus* illius *capituli*. Si quidem dicit ibi *Papa*, quod, ſi Sacerdos ille vere commiſerat illa crimina, *Comes*, qui eum fuſtigare, & ſuſpendio necare fecerat, non habebat neceſſitatem adeundi *Papam* pro abſolutione ab Excommunicatione. Noto autem, quod *Comes* ille faciendo Reum fuſtigari, & ſuſpendi, proceſſit, ut Judex, qui fuſtigationem ante ſuſpendium præceperat, judicialiter procedendo. Noto pariter, quod duæ ſunt Excommunicationes latæ contra offendentem Clericum in hoc caſu; una eſt lata contra iniicientes manus violentas in Clericum; alia eſt in violantes immunitatem Eccleſiaſticam, & ambæ excommunicationes ſunt *Papæ* reſervatæ. Si ergo in illo capitulo *Papa* dicit, *Comitem* illum non habere neceſſitatem adeundi *Sedem Apoſtolicam* pro abſolutione, ſignum eſt, in nullam cenſuram incidiſſe; & hoc non alia de cauſa, ni ſi quia Sacerdos ille privilegium Canonis, & fori amiſerat.

49 Quidquid vero ſit de jure, ſcio Principes de facto in caſus contingentia, ſi lædatur *Majeſtas* in primo capite, procedere per ſuos Judices, & ultimo ſupplicio Reos afficere. An bene, an male procedant, judicent, non homines quamvis docti; nam horum quivis proprio ſtudio in Principem, aut Eccleſiaſticum, aut laicum præoccupatur. Sed judicet Deus.

§. VII. Hæreſis.

SUMMARIUM.

1 *Hæreſis diffinitio.*
2 *Pertinacia eſt de ratione eſſentiali hæreſis.*
3 *Ad Hæreſim incurrendam debet præcedere Baptiſmus.*
Cathecumenus non poteſt eſſe hæreticus.
4 *Hæreſis eſt contra ſolos articulos fidei.*
5 *Hæreſis non eſt contra omnes articulos, ſed circa aliquos tantum.*
6 *Hæreticus eſt triplex mentalis, extraneus, & mixtus.*
7 *Hæreticus manifeſtus, & occultus, qui.*
Occultum eſt, quod quinque tantum ſciunt.
8 *Hæreticus formalis, & ſuſpectus de hæreſi quis dicatur.*
Hæreſis formalis requirit expreſſam declarationem hæretici, quod ita credat, ut dicit.
Et quod articulus ab eo negatus ſit diffinitus de fide.
9 *Suſpectus de hæreſi, quis dicatur.*
Suſpicio levis, vehemens, ac violenta.
Suſpectus de levi, quis ſit.
Suſpectus de vehementi quis dicatur, & quomodo differat a ſuſpecto de levi.
Suſpicio violenta, quæ?
Habet neceſſariam connexionem cum hæreſi.
Gradus præſumptionis pendent ab arbitrio Judicis.
Teſtibus dare fidem eſt Judici arbitrarium.
10 *Hæreticus lapſus, & quis relapſus dicatur.*
11 *Relapſus proprie, & improprie, quis ſit.*
12 *Relapſus improprie dicitur quatuor modis, qui explicantur.*
13 *Hæretici principales, fautores, ac credentes hæreticis, qui ſint.*
14 *Magis declaratur, qui ſint credentes hæreticis.*
15 *Hæretici affirmativi, ac negativi, qui ſint.*
16 *Hæretici pœnitentes, ac impœnitentes.*
17 *Hæretici Magiſtri, & diſcipuli, qui.*
Dogmatiſtæ, qui vocentur.
Quando hi tradantur Curiæ ſæculari.

1 QUia *hæreſis* crimen læſæ Majeſtatis divinæ eſt, poſt tractationem de læſa Majeſtate humana, de *Hæreſi* loquendum eſt, *Hæreſis* igitur poteſt diffiniri, quod ſit *error intellectus voluntarie aſſertus ab homine Baptizato, ex parte contrarius Catholicæ fidei*. Dicitur notanter *error ex cap. Maiores. cap. Achatius. il 2. 24 Quæſt. 1. cap. Qui. il 2. 24. q. 3.* nam juxta Canones *hæreſis* vocatur *error*, & ſane *intellectus*; nam ſicut vera fides conſiſtit in actu intellectus aſſerentis veritatem, ita *hæreſis* huic contraria erit actus ejuſdem potentiæ.

2 Dicitur ſecundo *voluntarie aſſertus*, cum enim *hæreſis* peccatum atrociſſimum ſit, nec peccatum detur ſine actu voluntatis, *text. in cap. Sicut crim. 32. q. 5.* ſequitur, quod *error* iſte, qui dicitur *hæreſis*, ſit voluntarius. Voluntas autem ad eam ſe habet, non quoquomodo, ſed cum pertinacia, ac obſtinatione, actu nempe voluntatis fixantis intellectum in aſſentiendo errori, quem ſcit, aut dubitat opponi veritati, quæ traditur ab Eccleſia; ſiquidem, juxta *D. Auguſt. relat. in cap. Dixit. & in cap. Qui in Eccleſia 24. quæſt. 3. & D. Thom. 2. 2. Qu. 5. art. 3.* communiter receptos pertinacia in errore eſt de ratione eſſentiali *hæreſis*.

3 Dicitur tertio *ab homine Baptizato*, nam ſicut per Baptiſmum ſuſcipit homo veram fidem, & fit membrum Eccleſiæ, ita non poteſt per *hæreſim* eſſe contrarius Eccleſiæ, niſi Baptiſmum ſuſceperit. Hinc ſequitur Cathecumenum, aut alium, non rite baptizatum, ſi haberet pertinacem errorem contra aliquem articulum fidei, non poſſe dici hæreticum in foro externo, quoad incurrendas pœnas, ut cum communi docet *Anton. a Spir. Sanct. de Juſt. & iur. Tract. 2. Diſp. 2. ſect. 3. num. 45. & 46.*

4 Dicitur quarto *contrarius Catholicæ fidei*, quia dantur alii errores, contrarii aliis veritatibus, tum in ſcientiis naturalibus, tum in moralibus: *hæreſis* autem eſt error, contra fidem Eccleſiæ Catholicæ a Deo revelatam, & ſicut quodlibet vitium alicui virtuti opponitur, ſic virtuti fidei opponitur vitium *hæreſis*.

5 Dicitur quinto *ex parte*, nam ſi omnem fidem in Baptiſmo ſuſceptam aliquis negaret, iſte incideret in Apoſtaſiam, quæ in plus ſe habet, quam *hæreſis*; ambæ quidem ſunt ſpecies infidelitatis, ſed Apoſtaſia negat univerſaliter omnes articulos fidei; *hæreſis* autem nonnullos tantum, & ſic opponitur fidei, non totaliter, ſed tantum *ex parte*.

6 A vitio *hæreſis* denominatur homo hæreticus, qui plures patitur diviſiones, alius enim eſt hæreticus mentalis, alius externus, alius mixtus. Mentalis dicitur ille, qui ſuum errorem in mente retinet, nec illum nutu, verbis, aut actibus, ullo modo exterius indicat. Externus eſt, ſi aut verbis, aut factis, ſe hæreticum demonſtrat, non tamen credit interne id, quod per verba, aut facta externa indicat ſe credere. Mixtus autem eſt, qui interne credit contra veram fidem, & cum hoc per verba, aut facta indicat, & manifeſtat errorem, quem nutrit interne.

7 Secunda diviſio eſt inter hæreticum manifeſtum, & occultum, ſive ſecretum. Manifeſtus, ut habet *text. in cap. Super quibuſdam. Extra. de Verb. ſign.* eſt, *qui contra fidem Catholicam publice prædicat, aut profitetur, ſeu defendit errorem, vel qui coram Prælatis ſuis convictus eſt, vel confeſſus, vel ab eis ſententialiter condemnatus ſuper hæretica pravitate*. Publice

ce autem quis dicitur prædicare, qui prædicat coram pluribus, quam quinque perſonis, nam, juxta *Gloſſ. in cap. Manifeſta. 2. q. 1. occultum dicitur, quod quinque ſciunt*; unde infertur a contrario, quod ſi ſciunt plures quam quinque, erit manifeſtum, & hoc tenet *Bordon. Sacr. Tribunal. cap. 9. Quæſt. 16. num. 93.* cum quo ſentio. Oportet autem, quod audientes intellexerint ea, quæ prædicando docuit; ſi enim eſſent centum audientes, & tantum duo intelligerent idioma prædicantis, non poſſet dici, quod publice prædicaſſet, nam qui ejus idioma non intelligunt, perinde eſt, ac ſi non adeſſent: illi autem duo ſoli, qui intelligunt, non ſufficiunt ad reddendam prædicationem manifeſtam. Occultus autem dicitur, qui non habet conditiones manifeſti ſupra expreſſas.

8 Tertia diviſio eſt in hæreticum formalem, & ſuſpectum *de hæreſi*. Hæreticus formalis eſt, qui negat firmiter, & ex corde aliquem articulum fidei certum, & expreſſe ab Eccleſia diffinitum, quem ſcit eſſe talem, & ab Eccleſia omnibus propoſitum tanquam credendum, exprimendo ſe illum non credere. Ubi notandum eſt, quod negatio de articulo debet eſſe copulata cum expreſſa declaratione credendi ejus oppoſitum, *Albertin. de Agnoſc. Quæſt. 8. num. 8. Carena Par. 2. Tit. 1. nu. 49.* Ratio eſt, quia ſicut verus fidelis corde credit, & verbis profitetur, ſe credere veritatibus Catholicis, juxta illud *Apoſtoli ad Roman. cap. 10. ℣. 10. Corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem*, ita formalis hæreticus hæc duo debet copulare ad conſtituendam ſuam infidelitatem, puta, quod verbis neget veritatem Catholicam, & quod aſſerat, ſe ita firmiter credere, prout negat. Notandum etiam, quod articulus negatus, oportet, quod ſit clare diffinitus, & propoſitus ab Eccleſia omnibus fidelibus credendum; ſi enim negaret, quod in opinione hominum, etiam Sanctorum eſt, ſed nondum ab Eccleſia de fide diffinitum, hæreticus non eſſet cenſendus, quia non negaret articulum certum de fide, ſed tantum, ut eſt in opinione hominum.

9 Suſpectus autem *de hæreſi* eſt ille, qui probatur dixiſſe, aut feciſſe aliquid, ex quo Judex rationabiliter movetur ad præſumendum, aut ſuſpicandum, illum eſſe hæreticum. Porro talis ſuſpicio eſt triplex, nempe levis, vehemens, & violenta. Levis eſt, quæ oritur ex conjecturis levibus, ut pote non habentibus magnam connexionem cum *hæreſi*, ut qui frequenter blaſphemat, dicitur eſſe leviter ſuſpectus de *hæreſi*, ut dicunt *Decianus Tract. crim. lib. 5. cap. 35. num. 47.* & *Menochius de Præſumpt. lib. p. Quæſt. 100. num. 1.* Vehemens eſt, quæ oritur ex verbis, vel factis, ex quibus frequenter, & ut plurimum deducitur eum, qui talia facit, vel dicit, eſſe hæreticum, ut dicunt Doctores. *Farinac. quæſt. 187. Souſa lib. 1. cap. 10.* Hæc autem differt a levi, non ex frequentia eorundem ſpecie actuum, ut putat *Bordon. Sacr. Tribunal. cap. 10. quæſt. 3. num. 36.* ſed ex frequentia actuum ſpecie diverſorum, ut pote, ſi quis Miſſam in diebus feſtis raro, aut nunquam audiret; diebus abſtinentiæ, ac jejuniorum carnes comederet; nec coronam, nec alia ſigna, quæ plerumque ſolent ſuper ſe ferre Fideles, portaret, ut chordam *B. P. Franciſci*, aut zonam *S. Auguſtini*, aut habitum *B. V. M. de Monte Carmelo*; imo irrideret talia portantes; ſacras imagines domi ſuæ, aut in Camera nollet tenere, & Idololatras vocaret eas adorantes; confeſſionem auricularem, nec in Paſcate, niſi adactus comminatione Cenſurarum, faceret &c. Profecto, cumulatis his omnibus indiciis, vehementer redditur iſte ſuſpectus de *hæreſi*. Violenta ſuſpicio eſt, quæ oritur ex verbis, aut factis, ex quibus fere ſemper colligitur, quod illa dicens, ſeu faciens, ſit hæreticus, quia neceſſariam habent connexionem cum *hæreſi*, ut Doctores firmant *Ricciul. de Jur. perſonar. lib. 5. cap. 11. num. 14. Souſa lib. 1. cap. 10. n. 7. Farinac. Quæſt. 181. num. 45. apud Bordon. loc. cit. num. 37.* Talis eſſet, ſi quis ſacras imagines frangeret, ac pedibus conculcaret; diceret melius ſentire de illis *Turcas*, ac *Judæos*, quam Chriſtiani; diceret Chriſtianos illas colentes, antiquam idololatriam continuare; non curandam doctrinam, quam de his tradunt *Concilia Oecumenica*, quæ facta ſunt ab hominibus, qui potuerunt vendere falſa pro veris, cum, juxta dictum *Pſalmographi Pſalm. 115. ℣. 11. omnis homo mendax*; & ideo non aliud attendendum, niſi, quod manifeſte traditur in ſacra ſcriptura, in qua expreſſe vetatur adoratio imaginum, quæ eſt idololatria &c. His dictis, & factis, certe iſte violenter ſuſpectum ſe redderet de *hæreſi Iconoclaſtarum*. Dicendum tamen, quod gradatio præſumptionis, nempe levis, vehementis, ac violentæ pendet etiam a judicio, quod ex verbis, aut factis format Judex. Sicuti enim a mente Judicis pendet, Teſtibus dare fidem debilem, fortem, aut indubitatam, *text. in l. Teſtium. §. Ideoque ff. de Teſti.* ita etiam arbitrii ſui eſt (a ratione tamen regulati) ex dictis, ac factis Rei, (quæ ſunt tanquam Teſtes internæ ſuæ fidei) formare de illa præſumptionem vehementem, aut violentam.

10 Quarta diviſio hæreticorum eſt, quod alius dicitur ſimpliciter *lapſus* in *hæreſim*, alius autem *relapſus* vocatur, *lapſus* ſimpliciter in hæreſim dicitur, qui a fide Catholica ſemel deſcivit, & aliquod falſum dogma profeſſus eſt; vel qui inter hæreticos natus, a parentibus in fide hæreticali educatus eſt. *Relapſus* vero eſt, qui abjurata ſemel hæreſi, denuo a fide Catholica deſciſcit.

11 Dupliciter autem quis dicitur hæreticus *relapſus*, nempe proprie, & improprie. *Relapſus* proprie ille dicitur, qui poſt abjuratam ſemel *hæreſim* de formali, de qua fuerat convictus, aut confeſſus, in eandem ſpecie *hæreſim* iterum relabitur, ut habetur *text. in cap. Ad abolendam. §. Illos. quoque. de Hæret.* Pariter, quamvis non præceſſerit abjuratio de formali, ſed tantum purgatio Canonica circa aliquam *hæreſim*, ſi poſt factam purgationem, in eandem *hæreſim* formaliter inciderit, *relapſus* dicitur juxta *text. in cap. Excommunicamus. §. Adjicimus. de Hæret.*

12 Improprie *relapſus* dicitur multis modis. Primo, qui uno judicio abjuravit de vehementi aliquam *hæreſim*, ſi poſtea in ſecundo judicio probatur, (aut convictus per Teſtes, aut per ſuam confeſſionem) quod in eandem ſpecie *hæreſim* formaliter inciderit, per fictionem juris, ut habet *text. in cap. Accuſatus. §. 1. de Hæret. in 6.* dicitur *relapſus*. Secundo, dicitur *relapſus* ordine inverſo a primo, nempe, quando quis in primo judicio abjuravit de formali aliquam *hæreſim*, & poſt, in alio judicio probatur de eadem ſpecie *hæreſis* vehementer ſuſpectus, ut dicunt Doctores. *Menoch. Alphonſ. de Caſtro. Burſat. Farinac. Caſtro Pal. apud Bordon. Sacr. Tribun. cap. 9. Quæſt. 28. nu. 105.* Tertio eſt, cum quis, abjurata aliqua *hæreſi* in ſpecie, ac omnibus aliis *hæreſibus* in genere, denuo incidit in *hæreſim* diverſam tamen ſpecie ab ea, quam primo abjuravit, ut habetur in *text. in cap. Accuſatus. §. Eum vero. de Hæret. in 6.* Intelligitur autem, quod abjuratio de *hæreſi* in ſpecie fuerit de formali, ſed de aliis *hæreſibus* in genere ſit abjuratio, non quidem de formali, ac ſi abjurare omnes univerſaliter *hæreſes* eſſet profeſſus, ſed per modum adjuncti. Quarto eſt, cum quis, qui abjuravit

ravit de formali; probatur concludenter eſſe fautor hæreticorum, ut habetur in proxime citata Decretali, *text. in d. cap. Accuſatus. §. Ille quoque. de Hæret. in* 6. quis autem dicatur eſſe fautor hæreticorum, infra dicetur.

13 Quinta diviſio eſt in hæreticos principales, fautores, & credentes hæreticis. Hæreticus principalis eſt, qui *hæreſim* profitetur, & non differt ab hæretico formali. Fautor hæretici eſt, qui commiſſione, vel omiſſione facit aliquod ſervitium hæretico, in cauſa *hæreſis*, defendendo, receptando, conſulendo, ut dicunt Doctores. *Pegna Par.* 2. *Comment.* 78. *℣. Trifariam. Carena Par.* 2. *Tit.* 4. *init. Farinac. Sayr. Salelles apud Bordon. loc. cit. cap.* 10. *Quæſt.* 16. *num.* 69. Oportet autem, ut quis dicatur fautor hæretici, quod ipſe favens ſciat eum, cui favet, eſſe hæreticum: & quod faveat præciſe in cauſa *hæreſis*, quamvis non intendat illius *hæreſim* defendere, ut poſt *Suar. de Fide Diſp.* 24. *ſect.* 1. *num.* 7. ait *Carena. Par.* 2. *Tit.* 4. *num.* 40. Exemplum eſt, ſi *Caius* hæreticus, quæſitus ad capturam a familia Inquiſitoris, occultaretur a Sejo in domo propria, & adjuvaretur ad fugam; Sejus diceretur fautor Hæretici, quia illi auxiliaretur in cauſa *hæreſis*, ob quam ad capturam quærebatur. Talis fautor eſt ſuſpectus de *hæreſi*, ut colligitur ex *cap. ſi quis. cap. In eos cap. Sicut. cap Si adventus. cap. Excommunicamus. §. Credentes de Hæret. cap.* 2. *cap. Accuſatus. eo. tit. in* 6. an autem ſit ſuſpectus de levi, aut de vehementi, relinquitur arbitrio Judicis, juxta circumſtantias facti, ut optime ſcribit *Bordon. Sacr. Tribunal. cap.* 10. *Quæſt.* 16. *nu.* 74. *in fin.*

14 Credentes Hæreticis ſunt, qui diſtincte, vel confuſe credunt erroribus, ſeu doctrinis hæreticorum. Diſtincte quidem, quando aliquis credit articulum hæreticalem, quem hæreticus prædicat, aut docet. Confuſe autem, quando aliquis credit eſſe verum, quidquid hæreticus dicit. Sive diſtincte autem, ſive confuſe quis credat hæretico, patet, quod credens eſt vere, ac formaliter hæreticus. Ratio eſt, quia ſive implicite, ſive explicite credit contra veritatem fidei articulum hæreticalem ab hæretico prædicatum.

15 Sexta diviſio eſt in hæreticos affirmativos, ac hæreticos negativos. Hæreticus affirmativus eſt, qui coram Judice fatetur falſam fidem, quam habuit, & eam paratus eſt deteſtari, ac abjurare; & cum hoc temperantur pœnæ. Negativus autem eſt, qui per integros Teſtes, plene convictus de mala fide, quam tenuit, perſiſtit in negatione criminis, proteſtando, ſe ſemper retinuiſſe fidem Eccleſiæ Catholicæ; iſte autem traditur brachio ſæculari, ultimo ſupplicio plectendus, dummodo convictus ſit de formali *hæreſi* per Teſtes, nullam penitus patientes exceptionem, qui deponant Reum aſſeruiſſe, *ſe credere illum falſum articulum*, & hoc non joco, aut inconſiderate, ſed ſcienter, ac volenter. Addit *Bordon. loc. cit. cap.* 9. *Quæſt.* 30. *nu.* 125. aliam conditionem, nempe quod delictum, ſuper quo convictus fuit, ſit recens, non antiquum, ita ut veriſimiliter credatur illius oblitus, oblivio autem præſumitur ſpatio decennii.

16 Septima diviſio eſt in hæreticos pœnitentes, ac impœnitentes. Pœnitentes ſunt, qui ante, vel poſt ſententiam, eos pœnitet de ſuo errore, ac *hæreſim* abjurant; & quidem, ſi ante ſententiam pœniteant, quamvis omnem pœnam non effugiant, cum iis tamen mitius agitur; ſi autem poſt, ſera eſt pœnitentia, quæ metu pœnarum expreſſa præſumitur; proinde in nullo relevat, ac ea non obſtante, ad ordinariam pœnam devenitur. Impœnitens vero eſt, qui nullo modo vult a ſuo errore recedere, & pertinaciter perſiſtit in *hæreſi*; & hic traditur brachio ſæculari.

17 Octava diviſio eſt in hæreticos diſcipulos, aut Magiſtros. Hæretici diſcipuli ſunt, qui hæreticam doctrinam ſibi traditam, profitentur, non curant autem illam ampliare docendo. Magiſtri autem ſunt, qui voce, ac calamo *hæreſim* prædicant, & ſcriptis divulgant, alioſque in ea inſtruere procurant, *Bordonus loc. cit. Quæſt.* 27. *nu.* 97. tales Magiſtros vocat Hæreſiarchas, ſed male; Hæreſiarcha enim dicitur, qui novæ hæreſis inventor eſt, aut antiquæ jam ſepultæ ſuſcitator. Porro Magiſtri hæreſum jam inſtitutarum, doctores. prædicatores, ac defenſores, (ut ſunt Prædicantes in terris Hæreticorum, qui ab ipſis vocantur Paſtores,) rectius vocantur Dogmatiſtæ, ut eos intitulat *Decian. Tract. crim. lib.* 5. *cap.* 54. *nu.* 47. Iſti gravius ſunt caſtigandi, quam diſcipuli, quia magis delinquunt, & irremiſſibiliter brachio ſæculari ſunt relaxandi, quando nempe juſtitia eorum pœnitentiam prævenit, & ſunt in carceribus S. Officii; & in hoc ſenſu accipiendus eſt *Simanch. Enchirid. Tit.* 59 quando ſcripſit, quod ad pœnitentiam non ſunt admittendi ſeminantes, docentes, ac perſuadentes *hæreſes*, ſed omnino eſſe morte plectendos. Sed ſi ſponte comparent, & corde deteſtentur, ac abjurent errores ſuos, ſunt gratioſe amplexandi.

Probatio.

SUMMARIUM.

18 *Hæreticum aliquem eſſe, non poteſt realiter plene probari.*
19 *Probatio, quod aliquis ſit hæreticus, eſt tantum præſumptiva.*
20 *Ad hæreticum convincendum, quot Teſtes requirantur, controverſum eſt.*
21 *Ad Probationem, requiruntur tres Teſtes.*
22 *Dignitas Teſtium non aſſecurat a falſitate.*
23 *Opinio, quod Teſtes debeant eſſe conteſtes.*
24 *Impugnatur dicta opinio.*
25 *Probatur, quod ſufficiunt Teſtes ſingulares.*
26 *Teſtes inhabiles admittuntur ad probandum hæreticum.*
Non admittuntur tamen ſine tortura.
Non admittuntur ad probanda indicia, ſed ſubſtantiam criminis.
Numerus Teſtium debet ſupplere eorum inhabilitatem.
Quatuor Teſtes inhabiles ad minus requiruntur, ad plene probandum.
27 *Conſanguinei poſſunt cogi ad teſtificandum contra conſanguineum in cauſa hæreſis.*
28 *Indicia, quæ faciunt ad probandum ſuſpectum de hæreſi.*
Primum indicium eſt, ſi Catholicus ducat Hæreticam in uxorem.
29 *Secundum eſt favor impenſus in hæreticum ex cauſa hæreſis.*
Suſpicio deducta ab hoc indicio, an ſit levis, aut vehemens, petendum a circumſtantiis.
30 *Tertium eſt defenſio hæretici; & qualis eſſe debeat.*
31 *Defenſio præſtita hæretico, ut inducat ſuſpicionem, debet eſſe extrajudicialis per viam facti.*
32 *Quartum indicium eſt nimia familiaritas, ac converſatio cum hæreticis.*
33 *Quintum eſt inſtitutio hæretici in hæredem.*
Clerici relinquentes hæreticos hæredes, excommunicabuntur etiam poſt mortem.

Etiam

Etiam ſi eis faciant donationem inter vivos.
Laicis Catholicis prohibitum eſt ditare ex legato, donatione, aut hæreditate hæreticos
Contra facientes ſiunt de levi ſuſpecti de hæreſi.
34 *Sextum indicium eſt impedimentum præſtitum, ne hæreticus puniatur.*
Hoc indicium facit præſumptionem de vehementi.
Conjunctio ſanguinis cum hæretico minuit gradum hujus præſumptionis.
35 *Septimum indicium eſt retentio librorum hæreticorum.*
Controverſia inter Doctores, an tales libri inducant ſuſpicionem hæreſis.
36 *Traduntur caſus, in quibus libri inducant ſuſpicionem hæreſis.*
Per ſcripturam poteſt probari formaliter hæreticus.
37 *Alia indicia venanda ex circumſtantiis facti, committuntur arbitrio Judicis.*

18 Circa probationem criminis *hæreſis*, quantumvis communiter dicatur, quod poſſit fieri probatio plena, & concludens de formali hæretico, Ego, ſalva Doctorum reverentia, dicerem, quod non realiter; ſed tamen, quia leges tradunt, aliquem poſſe dici convictum per Teſtes de *hæreſi* formali, captivandus eſt intellectus in obſequium legis, & illi obſequi, non autem de illa diſputare. Ratio autem, quia dico non poſſe fieri probationem realem de formali hæretico, eſt, quia formalis hæreticus, ut ſupra vidimus, eſt, qui pertinaciter credit, & negat articulum, quem ſcit, eſſe traditum ab Eccleſia Catholica credendum. Unde quidditas hujus criminis conſiſtit in voluntario errore intellectus; porro iſti actus ſunt interni, qui non cadunt ſub ſenſu; Teſtes autem non poſſunt teſtificari, niſi de eo, quod ſenſu perceperunt; ſequitur proinde, quod de tali falſa credulitate Hæretici, nequeunt teſtificari, & ideo nec plene probare.

19 Nec dicendum, Teſtes poſſe deponere de dictis, ſcriptis, & factis, ex quibus *hæreſis* arguitur in ſic affirmante, ſe credere. Quia non raro tum dicta, tum facta ſunt contraria intentioni; ita ut, quis poſſit aliquid dicere, & docere alios, quod tamen ipſe non credit; ſed ad ſic docendum moveatur timore, ſpe, aut alia interna paſſione, cujus non do exempla, ne nimius ſim. Poſſunt ergo ad plus Teſtes deponere de actibus, tantum externis, quæ ſunt indicia quidem actus interni, non tamen de neceſſitate concludentes, & ſic probatio hæretici formalis non erit realiter plena, ſed tantum præſumptiva. Sed quia, ut dicebam, lex determinat, quod talis probatio habeatur, tanquam plena, & per eam poſſit dici Reus convictus, legi obediendum eſt.

20 Prima igitur probatio eſt, quæ fit per Teſtes, qui audierunt Reum profitentem articulum hæreticum, ac dicentem, *ſe ita credere*, aut viderunt factum hæreticale, ut ſpuere in imaginem Crucifixi, pedibus crucem conculcare &c. Quæſtio hic intrat, quot Teſtes requirantur ad probandum. Et quidem omnes Doctores conveniunt, quod ad probandum quodvis indicium, ſive leve, ſive vehemens, duo Teſtes requiruntur, & ſufficiunt, & circa hoc difficultas non eſt. Controverſia eſt, quot Teſtes requirantur ad hoc, quod quis dicatur convictus de hæreſi. Diſſentiunt in hoc Doctores, & *Maſcard. de Probat. concluſ.* 855. *num.* 2. recenſet 18 qui aſſerunt, duos Teſtes ſufficere, fundati ſuper illo dicto Salvatoris, *in ore duorum, vel trium Teſtium ſtat omne verbum*. Alii autem ab eodem relati *num.* 3. dicunt, durum ſibi videri hominem bonæ opinionis, & famæ, ad dictum duorum Teſtium, de tanto crimine condemnari; volunt proinde, quod tres Teſtes integri requirantur, ut quis poſſit dici convictus.

21 Ego in ſecunda ſum ſententia, quæ fundatur in famoſa Decretali, *text. in cap. Excommunicamus. il* 1. §. *Adjicimus. Extra. de Hæret.* in qua *Papa* jubet omnibus Epiſcopis, ut per ſe, aut alios idoneos, bis, aut ſaltem ſemel in anno viſitent ſuam Diœceſim, præſertim in locis, in quibus fama ſit, hæreticos habitare, *& ibi tres, aut plures boni teſtimonii viros, vel etiam (ſi expedire videbitur) totam viciniam jurare compellant*. Ex hoc textu ita arguo. Plane ſtat, tres, aut plures Teſtes, quos in citata Decretali jubet *Papa* examinari, eſſe in ordine ad faciendam inquiſitionem, ut patet, & concedunt *Simanch. Cathol. inſtitut. Tit.* 51. *nu.* 8. & *Pegna ad* 3. *par. Direct. Inquiſ. quæſt.* 71. *Comm.* 126. ℣. *Horum omnium*, qui ſunt opinionis contrariæ, & putant evadere vim argumenti, dicendo, quod *Papa* ibi loquitur de facienda inquiſitione, non autem de probando hæretico; & quidem ex hac Decretali haberi, quod tres Teſtes requiruntur ad inquiſitionem, ſed ad convincendum hæreticum ſufficiunt duo. Sed quid ineptius tali reſponſione, quæ ita convellitur? Sic arguo. Communis ſententia Doctorum eſt, quod minores probationes requiruntur ad inquiſitionem, maxime generalem faciendam, quam ad conſtituendum, & fortius ad convincendum Reum; ita ut quodlibet indicium leve, ſolaque fama ſufficiat, ut poſſit ad inquiſitionem deveniri; ſed pro hac in citata Decretali, *Papa* vult tres Teſtes examinari ad minus, quomodo igitur debent, ad convincendum hæreticum, ſufficere duo? Quomodo in cauſa tam gravi, in qua agitur de vita hominis; & truncata, & diminuta Reorum eſt defenſio, ut ſcribit *Jo. a Roy. de Hæret. par.* 2. *Aſſert.* 4. *num.* 103. ℣. *Neque erit temerarium.* fidendum eſt duobus tantum Teſtibus, quorum nec dantur nomina Reo ad defenſionem?

22 Nec valet reſpondere, quod exacta diligentia, quam faciunt Inquiſitores, in indagandis exceptionibus, quas poſſent contra Teſtes proponere ipſi Rei; ac ſtatus, dignitas, & gravitas Teſtium, qui majores omni exceptione, in hoc caſu adhibentur, aſſecurat Reum, ne ipſi fiat injuſtitia. Quia dignitas, gradus, ac publica exiſtimatio Teſtium non aſſecurat, quin poſſint aliquando calumniari, ut patet in Teſtibus contra *Suſannam*, qui erant Judices populi; nec diligentia Inquiſitoris poteſt indagare exceptiones perſonales inimicitiæ, quæ aliquando ſecreta eſt, & quas ſolus Reus poteſt ſcire, & probare. Unde concludendum plures Teſtes, quam duos, requiri ad Reum convincendum.

23 Non minor eſt controverſia, an in probando aliquem eſſe formalem Hæreticum, requirantur de neceſſitate Teſtes conteſtes, an potius ſufficiant Teſtes ſingulares, ſingularitate adminiculativa. Multi enim graves Doctores volunt, requiri omnino conteſtes, alii autem, tum numero, tum auctoritate pares, ſuſtinent ſufficere Teſtes ſingulares. & hos omnes recenſet *Maſcard. de Probat. Concluſ.* 856. *nu.* 1. & 3. In hac controverſia Ego firmiter teneo, quod per Teſtes ſingulares poſſit aliquis probari Reus, & contraria ſententia eſt in damnum Catholicæ fidei periculoſa.

24 Probavimus *Par. p. Tit. Probationes. num.* 3. 4. & 5. & non ſemel in hoc Opuſculo repetivimus, quod in delictis iterabilibus, Teſtes ſingulares probant, tempuſque, ac locus, per quæ Teſtes redduntur conteſtes, eſſe quid accidentale, nec facere ad ſubſtantiam probationis; & rationes, ad hæc allatas non repetimus. Hoc ſolum conſidero, quod, ſi vera eſſet contraria opinio, Hæreticus dogmatiſta poſ-

ſet

ſet perverſis doctrinis impune totam Civitatem inficere; nam ſciens, nihil poſſe contra eum probari, niſi per conteſtes; ſua falſa dogmata ſingillatim, & ſecreto ſuis diſcipulis inſtillaret. Tali caſu, omnes diſcipuli eſſent ſingulares; nihil ergo probabunt, niſi indicia ad torturam? Et quis concedet hoc?

25 Concludendum ergo, quod, ſi eadem in ſpecie *hæreſis* eſt repetita, ut ſi quis diceret, *purgatorium nullum dari*; aut ſi eſt hæreſis in genere, ut pote, ſi quis accuſaretur ut *hæreticus Calviniſta*, & probaretur, quod modo dixerit, *ſe non credere purgatorium dari*; modo *ſub panis, ac vini ſpeciebus contineri tantummodo figuram Corporis Chriſti*; modo *inutilem eſſe Confeſſionem auricularem*; modo *nihil proficere interceſſionem Sanctorum*; modo *ſolam fidem abſque operibus juſtificare hominem &c.* & de his ſoli adeſſent Teſtes ſingulares adminiculativi, qui deponerent de eadem in ſpecie repetita *hæreſi*, aut de diverſis, ad unum tamen finem tendentibus, puta, ad *Calviniſmum*, tales Teſtes deberent copulari, & concludenter probare *hæreſim*, prout etiam ſentit *Bordon. Sac. Tribunal. cap. 33. quæſt. 39. num. 45. V. Notandum*. & ratio eſt, quia omnes iſtæ propoſitiones hæreticales eſſent ab uno principio, puta, a ſecta *Calvini* omnia iſta tradentis, & una aliam adjuvat.

26 In favorem autem fidei, etiam Teſtes alias inhabiles ad teſtificandum admittuntur *arg. cap. In fidei. cap Accuſatus. §. licet. de Hæret. lib. 6.* ut excommunicati, perjurii, ſocii criminis; hæretici etiam, ac Judæi, ut multis, more ſuo, cumulatis probat *Maſcard. de Probat. Concluſ. 857. num. 3. & ſeqq.* Tamen tales Teſtes, ut pote infames, non debent admitti ſine tortura; *Gloſſ. in l. 3. §. lege Julia. in V. Palam. de Teſt. text. in l. Ob carmen. §. In ea. ff. eo. tit.* & non admittuntur ad probanda indicia, ſed tantum ſubſtantiam criminis, *arg. cap. Per tuas. il 1. de Simo.* pariterque non admittuntur, quando proceditur per viam accuſationis, ſed quando tantum Judex ex officio inquirit, ut habet *Gloſſ. in cap. In fidei in V. Inquiſitionis de Hæret. in 6.* non enim ita privilegiata eſt accuſatio, velut inquiſitio. Tales porro Teſtes, ſi tantum duo ſunt, non faciunt plenam probationem, ſed tantum præſumptionem, quæ ſufficit ſolummodo ad torturam, aut ad pœnam extraordinariam. Oportet proinde, quod defectus inhabilitatis ſuppleatur, tum a numero majori Teſtium, tum a veroſimilibus conjecturis, tum a conditionibus Reorum inquiſitorum, ſi nempe ſint malæ famæ, quæ omnia liquent ex textu Decretalis *in cap. In fidei junct. Gloſſ. in V. Deponitur. de Hæret. in 6.* quæ ſic habet, *ſi ex veriſimilibus conjecturis, & ex numero Teſtium, aut perſonarum (tam deponentium, quam eorum, contra quos deponitur) qualitate, ac aliis circumſtantiis, ſic teſtificantes, falſa non dicere præſumantur*. Si autem quæratur, quot numero Teſtes hujuſmodi requirantur ad plene probandum, ac convincendum: dico, quod debent eſſe ad minus quatuor. Ratio eſt, quia, ut probavimus ſupra *num. 21.*, ad convincendum hæreticum tres requiruntur Teſtes conteſtes omni exceptione majores. Dum igitur inhabiles hujuſmodi patiuntur exceptionem, oportet, quod per numerum, eorum inhabilitas ſuppleatur, & ſic oportet, quod ſint plures, quam tres: & ſi unus, aut plures ſint inhabiles pluribus titulis, oporteret adhuc, quod eſſent plures, quam quatuor, ut tali pacto vincerent omnem inhabilitatem.

27 Privilegium etiam aliud habet hoc delictum, ut nempe, deficientibus aliis probationibus, cogi poſſunt conſanguinei ad ferendum teſtimonium contra conſanguineum. Unde deducit *Gloſſa in cap. literas. in V. de fratre*, quam ſequuntur *Abbas num. 8. de Præſumpt. & Speculator Tit. de Teſt. §. de Teſt. compulſio. V. ſed nunquid frater*, fratrem cogi poſſe ad teſtificandum adverſum fratrem, & pariter filium contra Patrem, uxorem contra Maritum, familiares tandem contra Dominum, ut docent *Navarus in cap. Inter verba ſi q. 3.* & *Royas Singul. 5. Ampliat. 6. num. 29. & 30.* & horum omnium ratio eſt, quia magis deferendum eſt Religioni, quam ſanguini, & magis Deo, quam parentibus obediendum eſt *arg. cap. Ralatum. de Sent. excommu. cap. Quiſquis me n. 11. quæſt. 3.* unde dicebat S. Ambroſius *præferenda eſt Religio neceſſitudini; pietas propinquitati*.

28 Ad probandum autem aliquem ſuſpectum de *hæreſi*, multa ſunt indicia, quæ ſingillatim expendemus. Primum indicium eſt, ſi quis Catholicus ducat in matrimonium mulierem hæreticam; Unde *Clem. VIII. Bull. Cum ſicut. 26. Julii. 1596.* vetuit Italis habitare extra Italiam in locis, in quibus publicus cultus Catholicæ Religionis non exercetur; & inter alia vetuit, §. 2. ne Itali ineant matrimonium cum Mulieribus hæreticis; & concludit, quod in contrafacientes *poſſit per locorum Ordinarios, & inquiſitores hæreticæ pravitatis, uti de hæreſi ſuſpectos, procedi*. Concluditur igitur, quod per matrimonium cum fæmina hæretica, redditur quis ſuſpectus *de hæreſi*.

29 Secundum indicium eſt favor impenſus in hæreticos ex cauſa *hæreſis*, ut deducitur ex *cap. Si quis. cap. In eos cap. Si adventus. de Hæret. cap. Accuſatus. eo. tit. in 6.* in quibus fautores hæreticorum ſubduntur Inquiſitoribus. Cum autem iſti procedere non poſſint, niſi contra hæriticos formales, aut de *hæreſi* ſuſpectos, ſequitur, quod ex favore præſtito hæreticis, quis reddatur ſuſpectus de *hæreſi*. An autem hæc ſuſpicio ſit levis, aut vehemens, conjectandum eſt ex circumſtantiis facti, quo impenſus eſt favor. *Caſtro Pal. Par. 1. Tract. 4. diſp. 7. Salell. Regul. 101. Bordon. cap. 10. num. 74. in fin.*

30 Tertium indicium eſt defenſio hæretici, quæ poteſt tripliciter contingere; nempe aut defendendo doctrinam; aut protegendo armis; aut pro illis advocando in judicio. Quantum ad primum modum, oportet, quod defenſio ſit de articulo continente expreſſam *hæreſim*, non autem, quod ſit de aliis diſciplinis, ut phyſicis, metaphyſicis &c. nam defenſio hæretici ſumitur reduplicative, hoc eſt, ut defendatur hæreticus, qua talis, & contemplatione *hæreſis* ſuæ; qui autem defenderet hæreticum circa ſuam doctrinam Phyſicam, non defenderet hæreticum reduplicative, ſed ſpecificative ſumptum, nempe non in ea aſſertione, in qua hæreticus eſt, ſed in alia, ſecundum quam hæreticus non eſt. Quod, ſi defenderet quis articulum hæreticum, (non gratia diſputationis, ſed aſſeveranter,) iſte eſſet hæreticus formalis, quia nemo aſſeveranter defendit id, quod non credit; defendens autem alio modo, puta, in aliis opinionibus non ſpectantibus ad fidem, nulla incurritur ſuſpicio *hæreſis*. Si ſecundo modo, defendatur hæreticus armis, ne capiatur, ne contra eum exequatur ſententia lata, occaſione hæreſis &c. incurritur ſuſpicio levis, aut vehemens juxta facti circumſtantiam; ut ait *Simanca de Cathol. inſtitut. Tit. 15. num. 9.* Si tertio modo, diſtinguit *Bordon. loc. cit. nu. 85. ℣. Tertii generis* dicendo, quod, ſi Advocatus patrocinatur ſine licentia Inquiſitoris, eſt ſuſpectus vehementer de *hæreſi*; ſi vero adeſt licentia, & patrocinium non ſit æquum, eſt ſuſpectus de levi. Sed videre neſcio, quomodo licentia Inquiſitoris minuat ſuſpicionem, ſi Advocatus, ultra fas, defenſionem Hæretici paret.

31 Dico ergo, quod defenſio, quæ inducit ſuſpicionem *hæreſis*, eſt quæ fit per viam facti extra ju-

dicium, quæqua illa ſit; non autem, quæ per viam juris judicialiter fit. Nam poteſt Advocatus, imo tenetur intra limites juſtitiæ præſtare Reo inquiſito de *hæreſi* patrocinium; aut impugnando dicta Teſtium, per quæ non probatum remanet concludenter delictum; aut modum procedendi, quia non ſunt ſervatæ in eo regulæ Canonicæ; aut dicendo de nullitate proceſſus, quia in eo pleræque interrogationes ſunt ſuggeſtivæ; aut excipiendo contra Teſtes, quia non reddunt cauſam ſui dicti, vel ſunt inimici, animoſe deponentes, ſingulares obſtative &c. Nec tamen rationabiliter poteſt formari in Advocato ſuſpicio, quod male per hoc ſentiat de fide, & compar ſit Reo in delicto *hæreſis*, aliter poſſet dici, quod omnes Advocati criminales eſſent ſuſpecti de furto, latrocinio, lenocinio &c, quia defendunt fures, latrones, lenones, quod eſſet ridiculum aſſerere.

32 Quartum indicium eſt nimia converſatio cum hæreticis, commorando cum ipſis; eorum prædicationibus intereſſendo; intimam confidentiam cum ipſis habendo; munera reciproce mittendo; cum ipſis negotiando &c. Talis autem converſatio non inducit vehementem ſuſpicionem *hæreſis*, quia poteſt provenire, aut a naturali ſimpatia, aut ab utilitate temporali, quam Catholico ex tali converſatione advenit, abſque hoc, quod in ejus maculatam fidem conſentiat, aut inclinetur. Sed, ut dicunt Doctores, *Farinac. Quæſt.* 182. *num.* 166. *Carena. Par.* 2. *Tit.* 4. *nu.* 68. *Si manca Cathol. Inſtit. Tit.* 11. *nu.* 9. conſiderandæ ſunt qualitates perſonarum, circumſtantiæ converſationis, & alia accidentia, ex quibus fieri poſſit præſumptio levis, aut vehemens de conſenſu in errores hæreticorum.

33 Quintum indicium eſt, ſi Catholicus inſtituat hæreticum, ſuum hæredem, legatarium, aut donatarium. Equidem in *cap. Si quis, & in cap. In eos. Extra. de Hæret.* interdicitur omnibus Eccleſiaſticis ſub pœna excommunicationis, etiam poſt mortem ferenda, ne hæreticos, quamvis conſanguineos inſtituant hæredes. *Gloſſ.* autem *in cap. In eos. in V. Nihil conferant. de Hæret.* ampliat diſpoſitionem textus, etiam ad largitionem inter vivos, ex quo textus ipſe abſolute ait, *Nihil conferant*, (puta Eccleſiaſtici hæreticis) non reſtringendo ad inſtitutionem ex teſtamento poſt mortem; unde deducit, quod intelligendum etiam ſit de donatione inter vivos. Extendunt autem Doctores dictam diſpoſitionem ad laicos; non quidem, quoad incurrendam dictam excommunicationem, ſed tantum, quoad ſubſtantiam concluſionis, quod nempe non liceat Catholico ditare hæreticum, neque per inſtitutionem in teſtamento, neque per viam legati, aut donationis inter vivos. Fundamentum eſt, quia ob *hæreſim*, privatus eſt quis ſucceſſione hæreditaria *text. in cap. Excommunicamus. il* 1. §. *Credentes. de Hæret.* unde deducitur, quod pari modo prohibitum ſit, hæreticos inſtituere hæredes: & quia quis ditari poteſt, ita ex legato, aut donatione inter vivos, ſicut ex hæreditate, ideo in odium *hæreſis* prohibetur Catholicis, quoquomodo bona ſua in hæreticos conferre; & ſi quis hoc faciat, eum eſſe de *hæreſi* ſuſpectum, ut concludunt Doctores, *Socin. Sen. in cap. Si quis. nu.* 1. *de Hæret. Farinac. Quæſt.* 190. *n.* 108. *Menoch. lib* 5. *Præſum.* 6. *nu.* 33. *Carena. Par.* 2. *Tit.* 4. *n.* 71. ſed profecto debilis eſt talis ſuſpicio, nam plerumque tales inſtitutiones, aut legata fiunt contemplatione agnationis; unde non poteſt ex hoc capite induci præſumptio vehemens.

34 Sextum indicium eſt impedimentum præſtitum, ne hæretici debitis pœnis coerceantur, neve officiales Inquiſitionis poſſint libere contra eos procedere ad punitionem; & quidem hoc poteſt multipliciter contingere, juxta modos varios impediendi, expreſſos in *Conſtit. B. Pii V. Si de protegendis, Cal. April.* 1569. Iſti porro ſunt de *hæreſi* vehementer ſuſpecti, ut ſcribunt *Eymericus Direct. Inquiſit. Par.* 2. *Quæſt.* 56. *num.* 2. ac *Farinacius Quæſt.* 182. *nu.* 70. niſi conjunctio ſanguinis cum hæretico illos ſalvet; quanquam hæc non ſufficiat ad elidendam totaliter ſuſpicionem, ſed tantum ad transferendam de vehementi ad levem, ut obſervat *Pegna ad direct. Inquiſit. Par.* 2. *Comm.* 79. *lit. B.*

35 Septimum indicium eſt inventio librorum hæreticorum de fide tractantium. Circa hoc vero controverſia eſt inter Doctores, an talis inventio inducat ſuſpicionem *hæreſis*. *Maſcardus de Probat. Concluſ.* 863. *per tot.* poſtquam multos Auctores pro, & contra retulit, concludit *num.* 6., hoc remitti arbitrio Judicis, qui ex aliis indiciis venari poteſt, an in caſu locum habeat talis præſumptio. Realiter, ſi libri reperiantur in domo alicujus, qui literas neſcit; aut libros ipſe non comparavit, ſed cum bibliotheca ex hæreditate eos habuit; aut libri non tractant ex profeſſo de fide; aut ex ſitu, pulvere, carie, qua abundant in pluteis, cognoſcitur eos minime fuiſſe lectos, ac aliis ſimilibus indiciis, profecto nulla poteſt ex his deduci maculatæ fidei ſuſpicio.

36 Sed ſi libri ſunt multi, & ex profeſſo impugnant Catholicam fidem, & apparent eſſe frequenter lecti, & eo fortius, ſi ſunt manu retinentis marginati, & gloſſæ ibi appoſitæ continent laudes, aut commendationes talis doctrinæ, ex quibus apparet, lectorem ibi approbaſſe talia dogmata, eſſet ſuſpicio vehementiſſima, quod ſcriptor cum hæreticis ſenſiſſet. Quod, ſi aliquis tractatus inveniretur manuſcriptus, in quo retinens libros hæreticos, doctrinam illorum approbaſſet, & novis rationibus eam roboraſſet, ex tali ſcriptura convinceretur hæreticus de formali, ut cum *Pegna, Arnaldo, & Royas* firmat *Maſcard. loc. cit. n.* 3. Ratio eſt, quia non minus aperit mentem hominis ſcriptura, quam locutio, imo magis; quia ſcriptura procedit cum ponderatione, cum aliquando ſermo inadvertenter de ore fugiat; ſicut ergo *hæreſis* verbo prolata, declarat hominem hæreticum, ita pariter operabitur *hæreſis* ſcripta, etiam nemine accuſante, nam ſcriptura ſeipſam prodit. Hoc autem debet accipi, quando in tali ſcriptura non adſunt clauſulæ ſalutares. Sed ſi iſtæ adeſſent, puta, *me ſubmitto cenſuræ S. M. Eccleſiæ*; aut *hoc mere opinando aſſerro*; ſive *ſalvo meliori judicio* &c. non eſſet locus tali cenſuræ. Ratio eſt, quia ex illis deducitur, in Scriptore non fuiſſe pertinaciam, ſine qua *hæreſis* non datur.

37 Multa alia ſunt indicia, quæ concludenter per duos Teſtes probata, poſſunt cauſare in mente Judicis præſumptionem de *Hæreſi*, quæ tamen arbitrio Judicis ſunt commiſſa. Unum concludo cum *Clar. Pract. crimin.* §. *Hæreſis.* ℣. *Sed hic incidenter*, quod indicia, quæ de ſui natura præſeferunt aliquid, quod manifeſta eſt *hæreſis*, dicuntur ſapere manifeſtam *hæreſim*, ut baptizare imagines, rebaptizare pueros, & hujuſmodi; & hæc inducunt ſuſpicionem vehementem. Quæ vero non ſapiunt manifeſtam *hæreſim*, levem tantum inducunt.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

38 *Prima pœna Hæreticorum eſt abjuratio hæreſis.*
39 *Abjuratio quid ſit, & ad eam requiſita.*
40 *Abjurationis qualitas pendet a valore indiciorum.*

41 Qui

41 *Qui damnatus ad abjurandum de formali, & abjurare non vult, traditur brachio ſæculari.*
Opinio Bordoni impugnatur.
Debens abjurare, & nolens, tradendus morti.
42 *Citatus ad comparendum ab Inquiſitore, & non comparens, excommunicatur.*
Inſordeſcens in Excommunicatione per annum, damnatur ut hæreticus præſumptus.
43 *Paratus ad abjurandum privatè, ſed renuens ex verecundia abjurare publicè, an ſit præſumendus hæreticus?*
44 *Non eſt hæreticus, nec tradendus Curiæ ſæculari, ſed arbitrarie puniendus.*
45 *Suſpectis de levi dantur pœnitentiæ ſalutares.*
46 *Reo torto juxta valorem indiciorum, & neganti factum, nullæ pœnæ ſunt dandæ.*
47 *Secunda pœna Hæreticorum eſt Excommunicatio Papæ reſervata.*
Quid requiratur ad eam incurrendam.
48 *Eandem cenſuram incurrunt fautores, defenſores &c. Hæreticorum.*
Quid requiratur, ut fautores &c. eam contrahant.
49 *Suſpecti tantum de hæreſi non incurrunt excommunicationem.*
50 *Tertia pœna eſt irregularitas, quam contrahunt Hæretici, & eorum fautores &c.*
Publica Officia important etiam Ordines Eccleſiaſticos.
51 *Quarta pœna hæreticorum, fautorum &c. eſt infamia.*
Talis infamia eſt juris, ac etiam facti, ſi hæreſis eſt notoria.
52 *Quinta pœna eſt amiſſio nobilitatis ex privilegio; & quando eam incurrunt filii, & Nepotes.*
53 *Sexta pœna eſt privatio Beneficiorum,* ipſo facto, *quoad titulum.*
Quoad privationem poſſeſſionis requiritur ſententia Judicis.
Inhabilitatem ad Beneficia incurrunt hæretici, & eorum filii, & Nepotes.
54 *Septima pœna eſt, quod Hæretici, ac fautores &c.* ipſo facto, *privantur titulo; & poſt ſententiam, poſſeſſione Officiorum publicorum.*
55 *Octava pœna eſt, quod hæretici privantur patria poteſtate.*
56 *Nona pœna eſt, quod hæretici poſt ſententiam privantur omni jure in perſonas.*
Privantur ſocietate uxoris.
Fidelitate vaſallorum.
Jure exigendi credita a ſuis debitoribus.
57 *Decima pœna eſt, quod privantur ſucceſſione ex teſtamento.*
58 *Undecima pœna, quod omnia bona hæreticorum confiſcantur.*
Jus in bonis perdunt, ipſo facto, *a puncto commiſſi criminis.*
Poſſeſſione bonorum privantur per ſententiam.
Pendente Cauſa, poteſt hæreticus donare de bonis ſuis.
Poſt contractum capitale crimen, quis poteſt diſponere de bonis ſuis; non autem in fraudem fiſci.
59 *Duodecima pœna eſt, quod Hæretici, fautores &c. non poſſunt teſtari.*
Quæſtio inutilis eſt, an hæc pœna incurratur, ipſo facto.
60 *Tertiadecima, pœna eſt ultimi ſupplicii.*
Pœna hæreticorum formalium eſt combuſtio.
61 *In quibus caſibus hæretici, ac violenter ſuſpecti tradantur brachio ſæculari.*
62 *Quartadecima pœna eſt, quæ traditur poſt mortem, & eſt multiplex.*
Hæretici privantur ſepultura Eccleſiaſtica.
Contra eos fit inquiſitio poſt mortem.
Eorum crimen nunquam præſcribitur.
Statuæ eorum comburuntur.
63 *Pœnæ ſuſpectorum de hæreſi, quæ.*
64 *Regulares pœnitentiati a S. Officio, quas pœnas incurrant.*
65 *Statutum pro Minoribus de obſervantia.*
66 *Quomodo ſe gerere debet Superior in executione Statuti.*
67 *Abjuratio crimen non eſt, ſed purgat a crimine.*
68 *Non ideo, quia Religioſus detentus fuit ob Inquiſitore, ſubit privationem, ſed debet abjuraſſe, & pœnitentiatum fuiſſe.*
69 *Si abjuratio fuit publica, quid agendum a Superiore.*
70 *Quomodo ſciendum, an abjuratio fuerit de levi, vel de gravi.*
71 *Si abjuratio fuit ſecreta, non poteſt Statutum exequi.*
72 *Reſponſum Sac. Congregationis ad dubium, quid agendum a Superiore, ſi abjuratio fuit ſecreta.*

38 Quia prima omnium pœnarum, quas hæretici incurrunt, eſt abjuratio, ut ſcribit *Farinac. Quæſt.* 194. *nu.* 11. dum Reus in facie Eccleſiæ cum maximo rubore, ac ignominia cogitur ſuos errores fateri; ideo ab abjuratione incipiemus.

39 Abjuratio, ut eam diffinit *Bordon. Sacr. Tribunal cap.* 11. *nu.* 1. eſt *deteſtatio hæreſis, juramento firmata, cum confeſſione fidei Catholicæ, & promiſſione permanendi in ea, & nunquam reincidendi in errores abjuratos, facta de præcepto Inquiſitoris, & coram ipſo, ac Vicario Epiſcopi, Teſtibus præſentibus, & in ſcriptis redigenda.* Ex qua diffinitone colliguntur, quæ ſunt de illius ſubſtantia. Unum eſt juramentum, quod involvitur in ejus etymologia. Secundum eſt revocatio erroris. Tertium eſt promiſſio non recidivandi in errores revocatos. Quartum eſt confeſſio fidei Catholicæ. Quintum eſt promiſſio perpetuo permanendi in ea. Sextum eſt, quod fiat de mandato, & ad præſentiam Inquiſitoris. Septimum, quod de ea conſtet in ſcriptis, cum fiat coram Teſtibus ad hoc rogatis.

40 Variatur autem abjuratio juxta varietatem probationum, quæ ſunt contra Reum; quia ſi Reus convictus, & confeſſus eſt, ſe fuiſſe in errore hæreticali, abjurat de formali, & in abjuratione confitetur, ſe crediſſe hæreticaliter. Si vero probationes tales fuerunt, quod Reus fuerit violenter. aut vehementer ſuſpectus, & ipſe in tormentis, juxta valorem indiciorum, ſuſtinet, ſe nunquam diſcrediſſe, abjurat quidem, ſed in abjuratione non revocat errorem, quia ſuſtinuit ſe non eraſſe in fide, ſed tali actu purgat ſuſpicionem erroris ortam ex indiciis; quod etiam fit in abjuratione de levi, ſed ante hanc non datur Reo tortura ob debilitatem indiciorum.

41 Quid autem juris, ſi Reus nolens tantam confuſionem ſuſtinere, nollet abjurare? Reſpondeo, diſtinguendo. Aut Reus debet abjurare de formali, aut vehementi, ſeu levi. Si primum, debet tradi brachio ſæculari, extremo ſupplicio plectendus, ut habet *text. in cap. Ad abolendam de Hæret.* Si vero ſecundum, vult *Bordon. loc. cit. nu.* 19. quod renuens abjurare, ut præfertur, debet excommunicari, & ſi per annum perſeveret in excommunicatione, debet condemnari de hæreſi, ut habetur ex *text. in cap. Cum contumacia. de Hæret. lib.* 6. & tradendus eſt Curiæ ſæculari. Sed, pace hujus Doctoris, talis concluſio falſa eſt, nam aliter cantat textus, ſic enim habet.

Qui vero inventi fuerint ſola ſuſpicione notabiles, niſi ad arbitrium Epiſcopi, juxta conſiderationem ſuſpicionis, qualitatemque perſonæ propriam innocentiam congrua purgatione monſtraverint, ſimili ſententiæ (traditionis nempe brachio ſæculari) *ſubiacebunt*. Ex qua clariſſima diſpoſitione apparet, quomodolibet probatos ſuſpectos de *hæreſi*, ſi abjurare renuerint, tradendos Curiæ ſæculari.

42 Et circa hoc diſtinguendus eſt caſus, nam vel ſuſpectus de *Hæreſi* eſt in fortiis Inquiſitionis, vel adhuc captus non eſt. Si primum, & ſententiatus ad abjurationem, abjurare recuſat, tradendus eſt brachio ſæculari, ut habet citatus Textus, nam tali recuſatione ſe manifeſtat hæreticum formalem, cui debetur ultimum ſupplicium; nam, ſi non vult abjurare *hæreſes* indicium clarum eſt, quod illis credat. Si autem citatus ad comparendum obedire non vult, debet tunc excommunicari, & ſi per annum in tali cenſura inſorduerit, damnatur ut hæreticus; nam ſicut contumax in quovis crimine habetur pro confeſſo per fictionem juris, ſic etiam contumax in hac cauſa habetur pro hæretico confeſſo, & damnatur tamqam hæreticus non quidem formalis (nam poteſt ejus contumacia oriri non ex fide maculata, ſed ab inimicitia, quam habet cum Judice, aut potentia Accuſatoris, metu tormentorum &c.), ſed præſumptus. Et hoc manifeſte patet ex textu *in cap. Cum contumacia. de Hæret. in 6.* qui ſic habet *Si ſuſpectus de hæreſi, vocatus a vobis, ut de fide reſpondeat, excommunicationis vinculo* (*pro eo, quod parere ſubterfugit, aut contumaciter ſe abſentat*) *per vos fuerit innodatus, quam ſi per annum animo ſuſtineat pertinaci, ex tunc velut hæreticus condemnetur*. Ex quo textu manifeſte apparet, eum eſſe excommunicandum, qui citatus comparere recuſat, non autem, qui in fortiis eſt, & abjurare non vult.

43 Ponamus autem, quod damnatus ad abjurandum publice in Eccleſia, coram copioſa multitudine per ſonum campanæ abjurare recuſet, paratus alioquin coram Teſtibus pluribus in Aula Inquiſitoris abjurare, poſſet ne iſte tanquam hæreticus formalis brachio ſæculari relaxari?

44 Reſpondeo, quod non. Ratio eſt, quia in tantum ſuſpectus de *hæreſi*, ac abjurare nolens, morte eſt puniendus, in quantum ex denegata abjuratione iſte cenſetur velle permanere in falſa fide, de qua ſuſpectus eſt; unde formalem hæreticum ſe prodit. Qui autem abjurare errores coram Teſtibus, & in loco non tam patenti (prout eſt Eccleſia) paratus eſt, oſtendit ſe dictos errores minime tenere, & ſi renuit abjurare in Eccleſia, hoc eſſe non ex mala fide, quam retineat, ſed ſolum ut evadat tantum ruborem, ac ignominiam coram toto populo. Cum igitur formalem hæreticum ſe non prodat, non eſt locus traditioni Curiæ ſæcularis; ſed alia pœna eſſet percellendus, ob denegatam Judici obedientiam.

45 Suſpectis de levi, juxta *Bordon. cap. 10. num. 49.* leves dantur pœnæ, puta, pœnitentiæ ſalutares, aut mulctæ pecuniariæ, ſive etiam carceres, quia delicta, ex quibus oritur ſuſpicio levis regulariter ſunt parvi momenti, unde & illis modica pœna correſpondet. Hoc quidem rationabiliter dicitur. Sed quid juris, quando ſuſpicio levis eſt, & non ex delicto deducta, ſed ab alia cauſa, quæ delictum ex ſe minime involuit; aut levitas deducitur a debilitate, varietate, aut alia exceptione, quam patiuntur Teſtes, eſt ne locus pœnæ?

46 Dico, quod, ſi in tortura competenti ſuſtinuit Reus, quod non dixit, non fecit, aut aliquo modo operatus eſt illud, a quo talis ſuſpicio deduci poſſit, non eſt locus alicui pœnæ. Ratio eſt, quia in tormentis deſtruxit omne fundamentum ſuſpicionis. Ex quo enim per tormenta evacuavit id, ex quo ſuſpicio poterat oriri, evaneſcit ſuſpicio ipſa, ita ut neque abjurationi locus ſit; & hoc etiam quadrare debet in caſu, ex quo deduci poſſet ſuſpicio vehemens. Nam, ſi ſuſtineo in tormentis me non dixiſſe, aut feciſſe illud, ex quo, ſi illud commiſiſſem, deduci poſſet ſuſpicio vehemens, non poſſum damnari de ſuſpecto, neque ad ullam pœnam obligari; quia illud dictum, aut factum, de quo fui imputatus, eſt fundamentum ſuſpicionis, ex qua oriebatur in me obligatio ad abjurationem, ac alias pœnas; non ſubſiſtente igitur fundamento, conſequenter neque locus eſt ædificio, quod ſuper eo conſtruitur, & deſtructo fundamento corruit ædificatum *arg. cap. Cum Paulus q. 1. l. Nam origo. ff. Quod vi. aut clam. l. Egi tecum. ff. de Except. rei judicat.*

47 Alia pœna contra hæreticos formales eſt Excommunicatio latæ ſententiæ reſervata Apoſtolicæ Sedi *text. in cap. Ad abolendam. cap. Excommunicamus. de Hæret. ca. Noverit de Sent. Excom. Bull. Cœna. cap. 1.* Ad hanc incurrendam requiritur, (ultra errorem pertinacem in intellectu, per quem fit quis hæreticus formalis) quod aliquo externo ſigno, connexionem habente cum actu interno hæreſis, illam manifeſtet. Ad hanc autem manifeſtationem non requiritur præſentia alicujus, ſed ſufficit illud ſignum exterius conjunctum cum interna malitia. Unde, ſi eſſet quis ſolus in remotiſſimo loco, qui crederet Chriſtum non eſſe Deum, & ſubmiſiſſima etiam voce, proferret, *Chriſtus non eſt Deus*, eſſet hæreticus externus, & hanc Cenſuram incurreret, ut cum communi docet *Sanch. in Decal. lib. 2. cap. 8. nu. 6.* Et mirum hoc non eſt, quod talis hæreticus externus, qui non poſſet in foro humano puniri, talem tamen Cenſuram incurrat. Ratio eſt, quia tale ſignum externum ſufficit quidem, quod Reus in foro animæ poſſit ab Eccleſia puniri, cum tamen non ſufficiat in foro humano.

48 Eandem cenſuram penitus incurrunt fautores, defenſores, receptoreſque hæreticorum, *text. in cap. Excommunicamus. 14. §. Credentes. de Hæret. Bull. Cœnæ cap. 1.* quamvis hæreticus non eſſet denunciatus, ut firmat *Sanch. Decalog. lib. 2. cap. 10. nu. 6.* ſufficit autem, quod fautor ſciat illum eſſe hæreticum. Tamen neceſſarium eſt, quod favor præſtetur, contemplatione *hæreſis*, non autem alterius cauſæ, ut deducitur ex *cap. Accuſatus. §. final. de Hæret. lib. 7.* Hoc autem eſſet, ſi fautor impediret, ne ille denunciaretur de *hæreſi*, aut ne incidat in manus Judicis, ſive ut evadat pœnas, & ſimilia. Quod, ſi favet in alia cauſa, ut motivo agnationis, amicitiæ &c. non incurrit, quia non intendit favere *hæreſi*, ob cujus ſolam cauſam talis pœna ſubitur.

49 Dictam pœnam excommunicationis non incurrunt illi, qui ſunt tantum ſuſpecti de *Hæreſi*; nam non infertur expreſſe in Canonibus, ac *Bulla Cœnæ*, niſi contra formaliter hæreticos, ac eorum fautores, & pœnæ contra hos latæ, ut pote odioſæ, non extenduntur ad ſimpliciter ſuſpectos, ut firmat *Abb. in cap. Inter ſollicitudines. nu. 6. de Purg. cano.* & ex conſequenti neque ad fautores iſtorum, ut ſcribit *Carena Part. 2. Tit. 4. num. 9.*

50 Tertia pœna Hæreticorum eſt irregularitas, ex quo enim *cap. Nos. conſuetudine. 12. Diſt. cap. Maximum & cap. ſequent. 1. q. 7. cap. 2. §. Hæretici de Hæret. in 6.* prohibentur admitti ad officia, ac Beneficia Eccleſiaſtica, irregulares declarantur; & hanc pariter pœnam incurrunt *credentes, receptatores, defenſores, fautores, & eorum filii uſque ad ſecundam generationem*, dum præcipitur, quod tales *ad nullum Eccleſiaſticum Beneficium, ſeu Officium publicum admittan-*

mittantur, text. in cap. Quicunque. §. 2. *de Hæret. in* 6. Nomine autem Officii publici Ordines Eccleſiaſticos comprehendi, docet *Navar. Manual. cap.* 27. *nu*. 205. §. *Tertio*.

51 Quarta pœna hæreticorum formalium, ſicut etiam fautorum, defenſorum &c. eſt infamia ſibi delata per Imperatorem, *text. in Authen. Gazares. C. de Hæret.* & etiam firmata per Canones, dum hi, tanquam infames habent omnes, qui in jure Cæſareo infamia notantur, *text. in cap. Omnes*. 6. *q*. 1. Talis infamia non tantum eſt juris, nempe poſt judicialiter declaratum eorum crimen, ſed etiam facti, ſi ad publicam notitiam devenit, ut firmant Doctores *Farinac. Quæſt.* 189. *nu*. 54. *Sanch. Decal. lib.* 2. *cap.* 26. *num*. 2. *& Souſa lib.* 3. *cap.* 7. *num*. 3.

52 Quinta pœna eſt amiſſio nobilitatis, non tamen illius, quæ eſt a ſanguinis claritate, ſed quæ habetur ex privilegio Principis; & ſi talis nobilitas privilegiata incæpit ab eo, qui de *hæreſi* damnatus eſt, eandem pœnam incurrunt ejuſdem filii, ac Nepotes; ſi autem nobilitas ex privilegio fuit collata Avo, Abavo &c. eam non ſubeunt filii. Ratio eſt, quia ſicut ad eos non derivavit ex facto Patris, ita eadem privari non debent ob delictum Patris; ſolus ergo Pater delinquens eam pœnam ſubit, ut cum *Tiraquello, Simanca, & Azevedo* firmat *Sanch. Decal. lib.* 2. *cap.* 29. *nu*. 4.

53 Sexta pœna eſt privatio Beneficiorum, lata in *cap. Ad abolendam. de Hæret. cap. Ut commiſſionis. eo. tit. in* 6. Et circa hanc advertendum eſt, quod aut loquimur de titulo, aut loquimur de poſſeſſione Beneficii. Si primum, ſtatim a commiſſo crimine Rei amittunt titulum, abſque ulla declaratione Judicis, ſic enim conſtat a Decreto *Congregationis Univerſalis Inquiſitionis*, emanato 18. *Julii* 1556. prout refert *Bordon. Sacr. Tribunal. cap.* 12. *nu*. 78. in quo declaratur, *hæreticorum Beneficia vacare a die commiſſi criminis*; unde talia ſibi reſervat *Papa*, ut vacantia in Curia. Si vero loquamur de poſſeſſione, ad eam amittendam requiritur Judicis declaratio de crimine *hæreſis* patrato. Ratio eſt, quia in *cap. Ad abolendam. Extra. de Hæret.* ſic habetur: *Si Clericus eſt, totius Eccleſiaſtici Ordinis prærogativa nudetur; & ſic omni Officio, & Beneficio ſpoliatus Eccleſiaſtico, ſæcularis relinquatur arbitrio poteſtatis*. Porro verba illa *ſpolietur*, *deponatur*, quia ſunt futuri temporis, indicant factum Judicis, qui debet ſpoliare, ac deponere, non autem præteriti, ac ſi facto ipſo eſſent ſpoliati. Non ſolum autem privantur Beneficiis, quæ poſſident, ſed incurrunt inhabilitatem tum ipſi, tum eorum filii, ad ea conſequenda, quod exprimitur in *cap. Quicunque*. §. *Hæretici*. *de Hæret. in* 6. qui ſic habet. *Hæretici, credentes, receptatores, ac fautores eorum, ipſorumque filii uſque ad ſecundam generationem, ad nullum Eccleſiaſticum Beneficium, ſeu officium publicum admittantur*.

54 Septima pœna eſt, quod hæretici formales, ac eorum fautores priventur, *ipſo facto*, titulo, poſt ſententiam autem poſſeſſione omnium officiorum publicorum, ut habent *text. in cap.* 2. §. *Hæretici*. *cap. Ut commiſſi. de Hæret. in* 6. Quænam autem ſint talia officia, dicitur in *cap. Excommunicamus*. §. *Credentes. Extra de Hæret.* ex quo habetur, quod ſint eſſe publicum Conſiliarium, ferre ſuffragium in publicis comitiis, aut electionibus, teſtificari in judicio, fungi officio Judicis, Advocati, Procuratoris, & Tabellionis, ſive Notarii &c.

55 Octava pœna eſt, quod, ut habetur ex *text. in cap. Quicunque*. §. *Illorum*. *junct. Gloſſ. final. de Hæret. in* 6. hæretici formales, a puncto commiſſi criminis, amittunt patriam poteſtatem, & filii eorum, ipſo facto, emancipati cenſentur, & facti ſui juris.

56 Nona pœna eſt, quod Hæretici formales poſt condemnationem, perdunt jus, quod habebant in perſonis ſibi quoquomodo obligatis, ita ut iſtæ ſunt abſolutæ ab omni vinculo obligationis erga tales, ut habetur in *cap. Abſolutos*. *Extra de Hæret.* Proinde privatur hæreticus ſocietate uxoris, ſi non revertatur ad fidem, ut ſcribit *Clar.* §. *Hæreſi*. ℣. *Item propter*. Pariter fidelitate vaſallorum; dominio ſervorum; obſequio famulorum, & quovis alio titulo, cujus reſpectu aliquis ſit ſibi obligatus. Sed quid de Servis (*Italice ſchiavi*) qui pecunia ſunt empti, aut in bello capti, ut *Turcæ*, *Mauri*, *Guinenſes &c.* qui ſunt peculium domini? Et quid de debitoribus, qui hæretico ex contractu ſunt obligati? Solvuntur ne illi ſervitute, & iſti obligatione ſolvendi debitum? Dico, quod non; ſed ſervi tranſeunt in poteſtatem, ac dominium fiſci, & debitor, qui ante ſententiam poterat ſolvere creditori hæretico, poſt ejus damnationem tenetur ſolvere fiſco. *Sanch. Decal. lib.* 2. *cap.* 24. *nu*. 8. Ratio eſt, quia, ut modo dicam, omnia bona hæretici confiſcantur, cum autem inter bona computentur ſervi, & jura exigendi credita, hinc eſt, quod & ſervi, & creditores maneant fiſco obligati.

57 Decima pœna eſt, quod, poſt ſententiam, hæreticus non poteſt ſuccedere ex teſtamento, nec aliquid acquirere ex legato, donatione &c. ut cavetur utroque jure *text. in l. Manichæos* §. 1. *in fin. C. de Hæret. & in cap. Excommunicamus. il* 1. §. *Credentes. Extra. de Hæret.*

58 Undecima eſt, quod omnia bona hæretici formalis, poſt ſententiam condemnationis, actu confiſcantur, ut utroque jure cavetur *text. in cap. Manichæos*. §. 1. *Auth. Gazaros. C. de Hæret. cap. Vergentis*. *cap. Ad abolendam*. *cap. Excommunicamus. il* 1. §. *Damnati*. *eo. tit.* Diſtinguitur autem de dominio, & poſſeſſione bonorum. Nam Dominium, ſive propietas bonorum deperditur, *ipſo facto*, a puncto commiſſi criminis, ut *text. in cap. cum ſecundum. de Hæret. lib.* 6. declaravit Bonifacius VIII. Poſſeſſio autem non, ſed requiritur declaratio Judicis Eccleſiaſtici, quod crimen fuerit commiſſum, ut fiſcus laicus poſſit ad actualem apprehenſionem devenire, ut in eadem *Decretali* habetur. Pendente vero cauſa, Reus valide facit ſuos, bonorum ſuorum fructus, *arg. l. Fructus. ff. de Rei vindi.* nam, lite pendente, poſſeſſor facit fructus ſuos, *Gloſſ. in cap. Hæc in V. Debeant*. 3. *q*. 6. *& in cap. Non liceat. in V. & cum fructibus*. 12. *q*. 2. unde & ex bonis ipſis poteſt facere donationes, & alienationes, dummodo non faciat in fraudem fiſci; donationes enim factæ poſt contractum capitale crimen, ſed ante ſententiam valent, dummodo in fraudem fiſci non fiant. *text. in l. Poſt contractum. ubi Gothofr. lit. B. ff. de Donat.*

59 Duodecima pœna eſt, quod hæretici, ac illorum fautores, defenſores &c. prohibentur teſtari, ut habent utraque jura *text. in l. Manichæos* §. *Præterea*. *C. de Hæret. & in cap. Excommunicamus. il* 1. §. *Credentes. eo. tit.* An autem talis pœna incurratur, *ipſo facto*, poſt commiſſum crimen, an tantum poſt ſententiam, controvertunt Doctores. *Farinacius Quæſt.* 190. *num*. 89. opinatur incurri, ipſo facto; ſed *Sanchez Decal. lib.* 2. *cap.* 24. *num*. 3. cum aliis vult, quod requiratur ſententia. Profecto inutilis eſt talis quæſtio; nam ſi hæreticus teſtetur ante ſententiam, cum ſtatim, poſt eam, ſua bona fiſco applicentur, teſtamentum ejus nullum eſt, quia hæredes ab eo inſtituti nihil capere poſſunt ex bonis ſuis confiſcatis. Melior certe eſt ſententia, quod, ipſo fa-

ſo facto, privetur jure teſtandi. Ratio eſt, quia, ſi ipſo facto privatur proprietate ſuorum bonorum, ut numero ſuperiori dictum eſt, non habet ipſe bona propria, de quibus teſtari poſſit.

60 Tertiadecima pœna eſt ultimi ſupplicii, non quidem univerſaliter, & clare expreſſa in jure Cæſareo, (nam in hoc explicite pœna capitalis lata eſt tantum contra hæreticos Manichæos) *l. Vbicunque. l. Manichæos. C. de Hæret.* ſed implicite reperitur in *l. Gazaros. C. de Hæret.* in qua dicitur, quod *longe gravius ſit æternam, quam temporalem offendere Majeſtatem*; & cum contra lædentes Majeſtatem terrenam ſancita ſit pœna ultimi ſupplicii, hæretici autem Rei ſint de læſa Majeſtate divina, conſequens eſt, quod contra iſtos Decreta ſit pœna mortis. Unde de univerſali conſuetudine ſcribit *Clar. §. Hæreſis. ℣. ſed quæro*, quod pœna hæreticorum ſit combuſtio, quod tamen intelligitur poſt ſtrangulationem. Quia tamen in jure Canonico nulla ſancitur pœna mortis, & hæretici condemnantur ſolum a Judice Eccleſiaſtico, ultima pœna eſt, quod ab Eccleſia relaxantur brachio ſæculari.

61 Traduntur porro hæretici, aut ſuſpecti violenter de *hæreſi* in decem caſibus, quos recitat *Bordon. Sacr. Tribunal. cap. 12. Quæſt. 19. nu. 133.* Primo. Hæreticus relapſus. Secundo hæreticus formalis impœnitens. Tertio hæreſiarcha, aut hæreticus Dogmatiſta. Quarto non Sacerdos celebrans Miſſam. Quinto non Sacerdos audiens Confeſſiones Sacramentales. Sexto abutens ſacra Euchariſtia. Septimo negans unitatem, ac Trinitatem Dei. Octavo negans conceptionem Jeſu Chriſti de Spiritu Sancto. Nono negans perpetuam virginitatem Beatiſſimæ Virginis Mariæ. Decimo negans paſſionem, & mortem D. N. J. C. propter humanam redemptionem. Supradicti omnes clauſum habent ſinum Eccleſiaſticæ miſericordiæ, & irremiſſibiliter dantur neci.

62 Quartadecima pœna eſt, quæ datur poſt mortem, & eſt multiplex, nam decedentes in *hæreſi* privantur ſepultura Eccleſiaſtica; *cap. ſicut. cap. Excommunicamus. il 1. §. Credentes de Hæret. cap. 2. eo. tit. in 6.* inſuper pro illis orandum non eſt; *cap. Firmiſſime. cap. Sicut. de Hæret* præterea contra eos inquiritur etiam poſt mortem *cap. Sane. 24. q. 2. init.* ulterius nunquam præſcribitur eorum crimen, ita ut eorum nomina damnantur, & ſtatuæ comburuntur, ut dicunt multi Doctores. *Simanca. Gr ff. Sanch. Souſa Diana apud Bordon. loc. cit. num. 137.*

63 Supradictæ quidem pœnæ latæ ſunt contra convictos aut confeſſos de *Hæreſi*. Pœnæ autem de hæreſi ſuſpectorum tantum, præter illas, quæ eis dantur ab Inquiſitoribus juxta gradationem criminis, ſi tales ſuſpecti laici ſint, nullæ habentur præter infamiam facti, ac juris, ut ſcribit *Thæſaur. de Pœn. V. Hæretici ſuſpect. cap. 4.*

64 Si autem Regulares ſint pœnitentiati a S. Officio per pœnitentias quaſvis, quæ non ſint ſimpliciter ſalutares, eo ipſo ſunt inhabiles ad omnes gradus ac officia ſuæ Religionis, etiamſi compleverint tempus pœnitentiæ, vel receperint gratiam: & ſi ipſi promoveantur, tam promoventes, quam promoti incurrunt privationem officiorum, ac vocis activæ, ac paſſivæ, ad quæ non poſſunt reſtitui, niſi a Papa, aut Congregatione S. Officii: & ad eoſdem ſpectat rehabilitatio illorum, qui fuerunt ab Inquiſitoribus, ut præfertur, pœnitentiati; ut conſtat ex Decreto, ſuper hoc emanato a *Congregatione Inquiſitionis*, quod per extenſum refertur a multis. *Diana Par. 4. in fin. Bullarum. Peyrin. ad Conſt. 9. Paul. V. num. 29. Bordon. Sacr. Tribu. cap. 27. num. 36. Trimarch. de Sollicit. Diſp. ult. n. 49. Sanctor. de Pœn. cap. 22. fol. 298.*

65 Nos Minores de obſervantia utraque, habemus ulteriorem, ſtrictioremque pœnam, expreſſam in Statutis Generalibus Ordinis *cap. 7. §. 6. num. 73.* quæ ſic habent, *Qui in Sanctæ Inquiſitionis officio de levi abjuraverit, ad actus legitimos; qui vero de gravi, ad omnia Ordinis officia, inhabilis exiſtat.*

66 Circa quod Statutum dubitandum venit, quomodo gerere ſe debeat Superior in executione ejus?

67 Reſpondeo primo, quod antequam Prælatus privare valeat Subditum *actibus legitimis*, aut *omnibus Officiis Ordinis*, eo quia abjuraverit de levi, aut de vehementi reſpective, debet ſibi authentice conſtare de ſecuta abjuratione. Ratio eſt, quia talis privatio pœna gravis eſt, & ideo judicialiter infligenda. Porro ſententia judicialis ſupponit crimen probatum. Quamvis autem abjuratio crimen non ſit, neque infamet, imo purget, *cap. Inter ſollicitud. de Purga. cano. in fin. cap. Accuſatus. cap. ad abolendam. §. Qui vero de Hæret. in 6.* tamen pœna eſt, quia ex indiciis criminis præcedentis procedit; ſi nulla enim indicia hæreſis, aut levia, aut gravia præceſſiſſent, nulla injungeretur abjuratio. Hæc quidem, prout probat, abjurantem non eſſe infectum hæreſi, quam abjurat, non poteſt proprie vocari pœna, at, prout habet originem ab indiciis pœna eſt; ſicut & tortura in cæteris criminibus, per quam purgantur indicia, pœna eſt, non quidem probati criminis, ſed illorum indiciorum, quæ delicti præſumptionem arguunt. Cum igitur abjuratio pœna ſit, quæ crimen (hoc eſt indicia criminis) ſupponit, ut locus ſit privationi ſupradictæ, debet de abjuratione conſtare.

68 Sequitur igitur ex his, quod non ex hoc, quod aliquis fuerit detentus in carceribus Inquiſitionis, poſſit privatione aliqua percelli; nam potuit quidem fuiſſe accuſatum de indiciis inducentibus ſuſpicionem hæreſis, & ob ea captum, & detentum, ipſum autem per legitimas exceptiones ſe defendiſſe, ac probaſſe ſe minime commiſiſſe illud factum, ex quo deducta ſunt illa indicia, ob quæ Inquiſitor illum detinere fecit. Probando enim eum non commiſiſſe factum tale, non eſt locus ulli abjurationi, ut docuimus ſupra *num. 46.* Debet igitur, ut dicebamus, de ſecuta abjuratione conſtare, ut privatio ſupradicta infligatur.

69 In caſu ergo, quod abjuratio publice facta ſit, & hoc ſive in Eccleſia coram toto populo, ſive in Aula Inquiſitoris, aut alibi coram aliquibus vocatis ultra duos conſuetos Teſtes, qui regulariter adhibentur cum Notario ad publicationem ſententiæ, debet Provincialis formiter examinare duos Teſtes, qui deponant ſe fuiſſe præſentes abjurationi factæ, poſtmodum proferre contra Reum ſententiam privationis ad normam Statuti.

70 Quia vero in ſententia, quam ferunt Inquiſitores, non exprimitur, an ſententiatus abjurare teneatur de levi, an de vehementi, talis enim qualificatio ſecreto ſit a Conſultoribus pro varietate indiciorum, ideo, ut ſciatur a Prælato, an Reo infligenda ſit privatio actuum legitimorum, an potius Officiorum Ordinis, obſervandæ ſunt pœnæ Reo indictæ, ultra abjurationem. Si enim ſunt pœnæ graves, ut carceratio formalis, ſive clauſtralis; privatio audiendi Confeſſiones Sacramentales, aut concionandi, legendi &c. intrat tunc argumentum, abjurationem fuiſſe *de gravi*; pœnæ enim graves, gravia arguunt fuiſſe indicia, & ob ea etiam de gravi fuiſſe abjurationem. Si autem fuerint pœnæ leves, utpote orationes, frequentia Sacramentorum, jejunia &c., quæ dicuntur pœnitentiæ ſalutares, convincunt abjurationem de levi. Quamvis autem ob iſtas non incurrantur pœnæ fulminatæ in Decreto

Ur-

Urbani Octavi, de quo meminimus ſupra *num.* 64. (quia in eo Decreto exprimitur, quod pœnæ, inflictæ a S. Officio, quæ inferre debent privationem Officiorum, ac vocis active, & paſſivæ, ſunt pœnæ proprie dictæ, nempe graves, non autem illæ, *quæ ſunt ſimpliciter ſalutares*) tamen incurritur pœna Statuti, nempe privatio ſuffragiorum.

71 Dico ſecundo, quod, ſi abjuratio ſecreta tantum ſecuta fuerit, non eſt locus executioni hujus Statuti. Ratio eſt, quia Inquiſitores non dant copiam authenticam ſententiæ contra Reum latæ, nec eam dare poſſunt ex ſtylo ſui Tribunalis, ut a pluribus Inquiſitoribus didici; ſequitur proinde, quod Prælati, qui judicialiter tantum poſſunt pœnam Statutariam prædictam infligere, eam dare nequeant, eo quia carent authentico fundamento judicii, nempe probatione, quod Reus fuerit a S. Officio pœnitentiatus.

72 Durum mihi hoc videbatur, quod nempe daretur Statutum in Ordine, quod ut in pluribus eſſet inobſervabile, nam raro fiunt publicæ abjurationes, cum tamen frequenter accidant caſus, quod Religioſi ab Inquiſitoribus puniantur ſecreto. Super hoc conſului *Reverendiſſimum P. Carolum Franciſcum de Variſio noſtrum Generalem Excommiſſarium, ac Supremæ Romanæ Inquiſitionis Qualificatorem*; hic vero, meo nomine, dato memoriali, petiit a Congregatione S. Officii, quomodo poſſet Superior noſter executioni demandare diſpoſitionem præfati Statuti, in caſu abjurationis ſecretæ, cum de ea conſtare facere impoſſibile ſit. Eminentiſſimi autem Patres per ſubſequens Reſcriptum reſponderunt *Feria Quarta, die* 26. *Novemb.* 1698. *Eminentiſſimi dixerunt, quod obſervetur Decretum Urbani Octavi, emanatum de anno* 1626. *contra Regulares pœnitentiatos a S. Officio*. Ex tali reſponſione liquido apparet intentum Eminentiſſimorum Patrum eſſe, quod tale Statutum ſervetur tantum in caſu abjurationis publicæ, ſeu in terminis Decreti Urbani Octavi, puta, in caſu gravis, ac veræ pœnitentiæ, quæ ſupponit abjurationem de gravi; non autem pœnitentiæ ſalutaris, quæ datur poſt abjurationem de levi.

TITULUS TERTIUS

De Delictis contra Paupertatem.

SUMMARIUM.

1 *Paupertas eſt de eſſentia ſtatus Religioſi.*
Super paupertatis voto nequit Papa diſpenſare.
Examinata a Moraliſtis faciunt ad forum animæ.
2 *Quilibet Piſtor ſuum panem laudat.*
Æque damnanda aviditas in augendis divitiis, ut in quærendis eleemoſynis.
De his vitiis non damnandus Ordo, ſed ejus profeſſores.
3 *Religio quævis, ab Eccleſia approbata, perfecta eſt.*
Earum varietate ornatur Eccleſia.
Dives Abraham Sanctus fuit, Lazarus mendicus in Paradiſum evectus.
4 *Dubium, an damnabilior ſit Religioſus, cupidus augendarum divitiarum; an qui profeſſam paupertatem violat importuna mendicatione:*
5 *Agendorum in hoc Titulo enumeratio.*

1 PAupertatis votum ita de ſtatus Religioſi eſſentia eſſe, ut neque ſuper ea poſſit per Summum Pontificem diſpenſari, textualiter habet *Decretalis Innocentii Tertii. in cap. Cum ad Monaſterium de Stat. Monac.* De hac communiter ſcribunt, qui de rebus Regularibus loquuntur, & quamplures quæſtiones examinant; quæ faciunt ad forum animæ, nec quadrant pro nobis, qui judicia forenſia, & de rebus tantum criminalibus agimus. Examinent porro illi vota ſolemnia, & ſimplicia *paupertatis*; item ſtatum *paupertatis*, tum in communi, tum in particulari; agitentque, num ad perfectionem acquirendam magis conducat, nec ne, *paupertas* etiam in communi, & centum alias quæſtiones; Nos de illis non tractabimus.

2 Hoc unum adverto, in controvertendis illis quæſtionibus, quemlibet ſcribentem pro ſtatu proprio pugnare, ac varie ad ejus exaltationem ſentire, ut ſic verificetur illud Adagium. *Quilibet Piſtor panem ſuum laudat*. In omni ſtatu invenitur, quid carpatur; & æque damnanda eſt aviditas augendi divitias in iis Ordinibus, qui bona poſſident in communi, & iis in immenſum extendendis, nunquam dicunt, *ſufficit*; ſicut eorum, qui nihil habentes in communi, in eleemoſynis conquirendis nimis ſolliciti ſunt, & ad improprietates deflectunt, dum communis bonorum proprietas ipſis denegatur. Culpa hæc non eſt *Status* eorum, nec culpandus Ordo, nec ejus Inſtitutor, Regula, aut Conſtitutiones.

3 Parentes enim Religionum, Spiritu Sancto afflati, optimo conſilio, ac politia Ordines ſuos inſtituerunt, & quælibet Religio perfecta eſt, licet diverſa ſint cujuslibet inſtituta; quarum diverſitate ornatur Eccleſia Catholica, quæ juxta dictum Pſalmographi *Pſalm.* 44. ℣. 9. Aſtat a dextris Dei *In veſtitu deaurato* charitatis, *circumdata varietate* Inſtitutorum. Si quid carpendum in his reperitur, culpa eſt hominum, non eorum ſtatus; nam, ut ajebat Chryſoſtomus, *Non ſunt carpenda hominum exercitia, ſed voluntates*. *Abraham* dives ſic perfectus fuit, & Deo placuit, ſicut *Lazarus* mendicus, qui ad *Abrahæ* ſinum mortuus convolavit; ac ita poteſt Deo familiari, divitis Ordinis profeſſor, ſi tamen divitiis *cor non apponat*, ſicut Mendicantis Ordinis Religioſus, pro Chriſto pauper effectus. At ſi ille ditiorem fieri vult Ordinem proprium, & centum modis, quos non licet explicare, in augendo cenſu inſudat; & hic importuna quæſtuatione fideles inquietat, ut nomine pauper, dives vivat, uterque contra ſui Ordinis Parentem, Regulam, Conſtitutiones, & Inſtituti ſidem peccat, & utraque ſolicitudo habendi, eſt perfectionis Chriſtianæ impeditiva.

4 Nam an turpior, & damnabilior ſit prima, filia avaritiæ, ambitus, ac ſuperbiæ, & mater ſcandalorum; an ſecunda, quæ eſt effectus neceſſitatis, ac deſiderii commodius, quam par ſit, vivendi, judicent alii: nobis hæc diſquirendi, nec otium, nec mens eſt. Interea in hoc *Titulo* examinabimus Delicta, quæ fiunt contra *paupertatem* a privatis Religioſis, & externo foro ſubjiciuntur, & ſunt *Proprietas*; *Pecuniæ* (ſeu denariorum) *contrectatio*; *Annuorum redituum procuratio*; *Bonorum Eccleſiæ alienatio*; *Munerum largitio*; *Furtum*; & *Uſura*.

§.I. Pro-

§. I. Proprietas.

SUMMARIUM.

1 *Proprietas diverſa ſignificat.*
2 *Ante diffinitionem proprietatis, tradenda diffinitio paupertatis Religioſæ.*
3 *Paupertas Religioſa, quid ſit.*
4 *Opinio circa gradus paupertatis Religioſæ.*
5 *Paupertas Religioſa eſt ea, quam Chriſtus verbo, & exemplo docuit.*
Renunciatio temporalium, quid importet in paupertate Religioſa.
6 *Paupertas, quam profeſſi ſunt Apoſtoli, in quo conſiſtat.*
7 *Gradus paupertatis ſupra recenſiti deviant a paupertate Evangelica.*
8 *Proprietatis delictum, quid ſit.*
9 *Delictum proprietatis juxta varias Religiones variatur.*

1 PRoprietatis vocabulum æquivocum eſt, & diverſa pro ſubjecta materia ſignificat. Aliquando enim *proprietas* uſurpatur pro dominio rei, ſive mobilis, ſive immobilis, ut voluit *Abb. in cap. 1. Notab. 2. Extra. Dec. Cau. poſſ & prop.* Aliquando accipitur pro *nudo jure*, quod quis habet in re, quam poteſt pro libito diſtrahere, ac perdere, quod *jus* diſtinguitur ab uſufructu ejuſdem rei, *arg. l. 1. ff. Qui mod. uſu. amit. Inſtit. lib. 2. tit.* 4. §. 1. & hæc eſt propria acceptio hujus vocabuli apud Juriſperitos: ſiquidem dominium ſecum vehit uſumfructum illius rei, ſuper qua dominium cadit, uſusfructus etenim dicitur *l. 4. ff. de Uſufruct. arg. l. 8. de Reb. auct. Judic.* pars dominii eſſe; proinde, quando volunt *proprietatem* accipere pro dominio, dicunt *proprietatem plenam*, importantem ſcilicet, & jus in re, & rei ejuſdem uſumfructum, ſeu jus utendi eadem re. Quando vero dicitur *proprietas* abſolute, ſeu *proprietas nuda*, accipitur, ut dixi, pro nudo *jure in re*. Accipitur aliquando *proprietas*, ut contradiſtinguitur a dominio, ac poſſeſſione, prout ſcripſit *Gilbertus Nicolai Tract. de Dec. pleg. FF. Min. apud Marcant. Tribu. Sair. Tom. 3. Par. 2. Tract. 2. Concl. 2. Append. notab. Tit. 1.* & importat independentiam ab alio quovis in dominio, ac poſſeſſione rei, cujus habet *proprietatem*. A Theologis autem moralibus, ac Criminaliſtis Regularibus accipitur pro *crimine, quo quis contra votum paupertatis delinquit*.

2 Secundum ultimam acceptionem, in præſentiarum de *proprietate* tractamus: & quia ipſam bene diffinire difficile eſt, niſi prius de Religioſa paupertate, cui *proprietas* diametraliter opponitur, aliquid compendioſe dixerimus, ideo iſtius diffinitionem trademus.

3 *Paupertas Religoſa* igitur, ut eam optime diffinit *Fr. Petrus Marchantius* in ſuo celeberrimo *Tribunali Sacramentali Tom. 3. Par. 2. Tract. 2. Tit. 1. Concluſ. 2. init. eſt voluntaria abdicatio omnis poſſeſſionis, dominii, & cujuſcumque juris civilis, & politici, ſive actualis, ſive poſſibilis, ac etiam uſus proprii ad rem quamcumque temporalem propter Deum, & Chriſti ſequelam*. Ex qua diffinitione colligitur, quod de eſſentia paupertatis Religioſæ perfectæ, quam Chriſtus ſuo exemplo, & Apoſtoli Chriſtum ſequentes imitati ſunt, ſit, quod pauper Religioſus pro Chriſto abdicet a ſe omne jus actuale, quod habet, & quod ex ſucceſſione habere poſſet in re, & ad rem quamlibet temporalem; ac etiam jus civile, ſeu politicum utendi re temporali, retento ſibi jure tantum naturali utendi re neceſſaria ad vitam, quod importat nudum uſum facti.

4 Scio quidem alios Doctores *Suar. Tom. 3. de Relig. lib. 8. cap. 7. num 7. Pellizzar. Manual. Regular. Tom. p. Tract. 4. cap. 2. ſect. p. qu. 2. nu. 2.* conſtituere quatuor gradus Religioſæ paupertatis; nempe primum, quo quis nec licite, nec valide poteſt habere dominium rei temporalis, nec ea uti tanquam propria. Secundum, quo quis non poteſt licite habere dominium proprium Rei, nec ea uti tanquam propria, quamvis ſit capax dominii. Tertium, quo quis incapax dominii non eſt, neque vi voti paupertatis tenetur ſtatim illud a ſe abdicare, ſed ſolum tenetur nulla re, ut propria uti. Quartum, quo quis ex voto non obligatur ad carentiam dominii, vel omnis uſus rei, ut propriæ, ſed ſolum ad non habenda, nec acquirenda bona temporalia, ultra certam menſuram, quæ ſit neceſſaria ad ſuſtentationem vitæ, juxta proprium ſtatum.

5 Sed profecto moralis hujus metaphyſicæ ſpeculationes, examinatæ ad pondus ſanctuarii, inveniuntur minus habentes. Non negarim, paupertatis votum regulari non poſſe juxta ſupra datas gradationes paupertatis; & etiam Religioſa nonnulla ſodalitia, auctoritate Eccleſiæ roborata, ſecundum eaſdem; inſtituta vigere; tamen perſpicuum eſt, ea non profiteri, preſſe, ac proprie Religioſam paupertatem, eam nempe, quam Chriſtus, & Apoſtoli conſilio, & exemplo docuerunt; ſed modo diminuto, laudabili tamen, ac meritorio. Etenim *Fundamentum* Religioſæ vitæ, ut dixit Apoſtolus *P. Corinth cap. 3. ℣. 11. aliud nemo ponere poteſt, præter id, quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Jeſus*. Sequitur igitur, quod vera vita, & paupertas Religioſa eſt illa, quam Chriſtus verbo, & exemplo docuit, ad perfectionem acquirendam, ac Apoſtoli ſunt profeſſi, & in primitiva Eccleſia omnes fideles ſequebantur. Conſilium porro Chriſti circa curam temporalium conſiſtit in renunciatione *omnium* rerum temporalium. *Qui non renunciat omnibus, quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Luc. cap.* 14. ℣. 33. Ubi advertendum, quod volentibus ſequi Chriſtum in vita Religioſa præcipitur renunciatio non aliquarum, ſed *omnium* rerum temporalium; hæc porro nihil aliud eſt, ut optime ſcribit *Marchant. loc. cit. quæſt.* 4. *Dub.* 1. *Reſol.* 2. 5. *Renunciare*, quam abdicatio omnis juris politici tum in poſſeſſione, tum in uſu temporalium, ac omnis civilis, & juridicæ adminiſtrationis.

6 Hinc ſequitur, quod, cum inter bona temporalia connumeretur etiam jus, quod quis habet ad rem, ut jus ſuccedendi in poſſeſſione bonorum, ad paupertatis Religioſæ ſtatum pertinet, non tantum renunciatio juris proprietatis, ac uſufructus rei, quam actualiter habet, quando vitam init Religioſam; ſed etiam juris, quod aliquando ſibi ex ſucceſſione, ſive ab inſtitutione de eo in hæredem, aut legatarium facta, aut alio modo poteſt obvenire. Et hæc vera paupertas Religioſa eſt, quam profeſſi ſunt Apoſtoli, qui dicebant: *Ecce nos relinquimus omnia, Matt. cap. 29. ℣. 27.* ubi advertit *D. Gregorius Hom. 5. in Evangel.* quod *Petrus & Andræas* (primi inter Apoſtolos) *etiam deſideria habendi dereliquerunt*. Non ſolum nempe ea, quæ poſſidebant, quando Chriſtus eos vocavit, quæ erant valde parva, & pauca; ſed etiam deſiderium, aut ſpem habendi ab alio, qui aliquo modo jus proprietarium temporalium in eos transferre voluiſſet.

7 Ex his habetur, quod gradus Religioſæ paupertatis, quos ſupra ex Auctoribus recenſuimus, declinant a paupertate Evangelica, ac Apoſtolica, quam-

vis

vis non negem, eam eſſe Religioſam, ac meritoriam paupertatem ab Eccleſia approbatam, non tamen eſſe totaliter eam, quam Chriſtus ad acquiſitionem perfectionis inſtituit; ſed aliam ab hominibus, (Deo tamen inſpirante, & humanæ imbecillitati conſulente) adinventam. Plura ſuper hoc eſſent dicenda, ſed quia ad noſtram rem ſtricte non faciunt, ea relinquimus Moraliſtis diſcutienda.

8 Sic ergo intellecta Religioſa paupertate facile erit diffinire, quid ſit *proprietas*. *Proprietas igitur eſt doloſa retentio juris dominii, ſeu poſſeſſionis, aut uſus fructus rei temporalis actualis, aut poſſibilis*. In hac autem diffinitione continetur *jus*, quod quis in re, tanquam ſua in actu primo retinet, eam poſſidendo; & in actu ſecundo exercet, eam donando, vendendo, commutando, aut quomodolibet alienando; aut in ea fruendo utendo independenter a voluntate alterius; pariterque *jus*, quod quis habet ad rem, quæ ex ſucceſſione, aut alio modo ſibi poteſt obvenire. Proprietarius proinde erit Religioſus, qui rem mobilem, aut immobilem, aut pecuniam, tanquam ſuam poſſidet, ſervat, cuſtodit, defendit &c. ſive qui ea utitur, & uti vult, ut habens *jus* ea utendi independenter, & inimpedibiliter a Superiore, aut prætendit *jus* habere talibus modis ad rem, quæ ſibi poſſit obvenire.

9 Verum eſt, quod non æquali modo delictum *proprietatis* in quolibet Religioſo evenire poteſt. Cum enim, ut ſupra dictum fuit, quatuor gradus ſint paupertatis Religioſæ, alia, & alia erit *proprietas*, paupertatis voto contraria in uno, ac in alio ut patet; & hoc modo, qui retinent *jus* ſuccedendi in hæreditate, non ſunt proprietarii, illud *jus* retinendo, quod tamen eſſet, qui etiam *jus* ad rem ex profeſſione ſtrictæ paupertatis Evangelicæ, ad quam ex ſua Regula *Fratres Minores* tenentur, a ſe abdicaſſet. Proinde, pro judicando crimine proprietatis in Regularibus, obſervandæ ſunt ſingulorum Ordinum Conſtitutiones, & juxta eas judicandum.

Probatio.

SUMMARIUM.

10 *In probanda proprietate probandus eſt animus poſſidendi.*
Animus probatur verbis.
Facto magis, quam verbis animus declaratur.
Facto, & verbis voluntas declaratur concludenter.
11 *Modi, quibus aliquis ſe oſtendit proprietarium.*

10 NIhil peculiaris habet hoc crimen, quo ad probationem; proinde probandum eſt velut alia delicta, quæ relinquunt indicia poſt ſe; nempe per conſtantiam corporis delicti ejuſdem per *viſum*, & *repertum*, Teſtes, indicia &c. Verum eſt, quod, cum *proprietas* vitium ſit in animo conſiſtens, & in eo latens (ſiquidem proprietarius non eſt, niſi is, qui rem, ut propriam habere intendit; & ſi eam modo naturali tenet abſque voluntate poſſidendi eam, ut propriam, proprietarius non eſt), ſequitur, quod non poteſt concludenter probari aliquis Reus de *proprietate*, niſi probetur, rem animo malo, & doloſo, tanquam propriam habendi, tenuiſſe. Probare autem ea, quæ animo latent, per ſe impoſſibile eſt, cum ſolus *Deus intueatur cor*. *P. Reg. cap. 16. ℣. 7.* proinde animus probatur verbis; verbum enim, quod foris patet, ſignum eſt ejus, quod intus latet, & demonſtrat animi voluntatem, *Tiraquell. in l. Si unquam. in V. libertis. nu. 17. & 18. C. de Revocan. donat. Maſcard. de Probat. Concl.* 1415. *nu.* 24. Imo magis probatur factis, ſiquidem facto magis declaratur voluntas, quam verbis, *arg. l. Paulus ff. Rem ratam hab. l. Pro hærede. ff. de Acquiren. hæred.* quando tamen factum determinatum eſt, ad quid præſumendum, ut certum, *Maſcard. Concl. 45. nu. 5. de Probat.* & concludenter voluntas declaratur facto, & verbis. *Stephan. Gratian. diſcept. for. cap. 624. nu. 14. Barboſ. Repert. jur. V. Factum, ℣. Factum magis in fin.*

11 Sequitur ex his, quod ſi Religioſus verbo, factis, aut utriſque, rem propriam dicat, aut ut propriam cuſtodiat, iſte re vera animo proprietarius pronunciandus ſit. Proinde, ſi in judicio rem ſuam dicat, ac illam ab occupante recuperare tentat; ſi eam donet, vendat, permutet, aut quovis alio modo diſtrahat; ſi Prælato eam occultet, ne ille ipſi eam auferat; ſi contra voluntatem Prælati, rem auferre volentis eam defendat, quominus auferat; ſi alteri Religioſo volenti ea re uti, abſque incommodo habentis, eam deneget, & centum hujuſmodi, talis profecto Reus *proprietatis* dicendus eſt.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

12 *Proprietarius, ipſo jure, eſt privatus voce activa, ac paſſiva.*
13 *Opinio, quod ſit de facto excommunicatus.*
Refellitur, quia eſt tantum excommunicandus.
14 *Proprietarius mortuus ſepeliri debet extra locum ſacrum.*
Et cum eo pecunia ſua.
Fallit hæc pœna, ſi ante mortem dedit ſigna contritionis.
Non tota pecunia ſepelienda eſt cum mortuo proprietario, ſed ſufficit pars.
Inventus proprietarius de re levi ſepeliendus eſt in ſacro.
15 *Quantitas conſtituens proprietarium judicialiter punibilem, quæ ſit.*
Variæ de hoc Doctorum ſententiæ.
16 *Diſtinctio de proprietate in foro animæ, & de eadem punibili in foro fori.*
17 *Minor quantitas facit proprietarium, tam in foro animæ, quam in externo.*
18 *Minor quantitas rei furatæ, quam alterius non furatæ, facit punibilem in foro fori.*
19 *Minor quantitas rei furatæ extra Monaſterium, quam in Monaſterio, reddit punibilem.*
20 *Impugnatur opinio, quod Religioſi comparentur filiisfamilias, aut Sociis in negotio.*
Abbas cum Monachis non eſt dominus rerum Monaſterii.
Papa non eſt dominus, ſed adminiſtrator bonorum Eccleſiæ.
Dominium bonorum Eccleſiæ nulli homini competit, ſed ſoli Deo, cui conſecrata ſunt.
21 *Concluditur, quod Religioſi nequeunt comparari filiis familias, nec Sociis in negotio.*
22 *Minor quantitas numeratæ pecuniæ, quam alterius rei, ſufficit ad faciendum proprietarium Fr. Minorem.*
23 *Judicis arbitrio ſtat determinare quantitatem, ad reddendum Religioſum proprietarium.*
Quantitas denariorum, ad faciendum in conſcientia proprietarium Fratrem Minorem, eſt 4. Juliorum.
Pro foro judiciali eſt ultra duos aureos.
24 *Proprietatis aliæ pœnæ pro aliis Regularibus, deſumendæ ex ipſorum Statutis.*

25 *Primum Statutum pro Minoribus de obſervantia.*
26 *Secundum Statutum.*
27 *Tertium Statutum.*
28 *Quartum Statutum.*
29 *Quintum Statutum.*
30 *Sextum Statutum.*
31 *Septimum Statutum.*
32 *Octavum Statutum.*
33 *Nonum Statutum.*
34 *Decimum Statutum.*
35 *Undecimum Statutum.*
36 *Duodecimum Statutum.*
37 *Dubitatio prima circa ſepulturam proprietarii in loco ſacro.*
38 *Mortuus proprietarius alterius rei a pecunia numerata ſepeliendus eſt in loco profano.*
39 *Dubitatio ſecunda.*
40 *Sola pecunia numerata, non vero alia res, ſepelienda eſt cum mortuo proprietario.*
41 *Dubitatio tertia.*
42 *Superior non ſepeliens pecuniam cum mortuo proprietario, nullam pœnam incurrit.*
43 *Dubitatio quarta.*
44 *Superior ſepeliens proprietarium in ſacro, ad vitandum ſcandalum, non eſt puniendus.*
Ad vitandum ſcandalum multa omitti debent, ſi non involuunt peccatum.
Ceſſante ſcandalo, ſepeliens in ſacro proprietarium, excommunicatur juxta aliquos.
Impugnatur talis opinio.
Sepeliens uſurarium manifeſtum in ſacro temere *incurrit excommunicationem.*
Superior ſepeliens proprietarium in loco ſacro, privatur Officio.
Opinio Sanctori contraria impugnatur.
Clauſula poſita in fine diſpoſitionis, afficit omnia præcedentia.
45 *Dubitatio quinta.*
46 *Quomodo ſepeliendus, publice repertus proprietarius.*
47 *Diſquiſitio facienda a Superiore ante ſepulturam, ut conſtet de proprietate.*
48 *Opinio Sanctori de ſepultura privata, in caſu proprietatis ſecretæ, dat cautelam inutilem.*
49 *Quid agendum a Superiore in caſu proprietatis ſecretæ circa ſepulturam.*
50 *Dubitatio ſexta.*
51 *Repertus proprietarius de rebus pretioſis, aliis a pecunia, ſepeliendus extra ſacrum.*
52 *Dubitatio ſeptima.*
53 *Repertus cum ſumma denariorum ſufficienti ad peccatum mortale, ſepeliendus in loco profano.*
54 *Dubitatio octava.*
55 *Opinio Theſauri, & Sanctori impugnatur.*
Deprehenſus poſt mortem proprietarius, ob donationem &c. in vita factam, ſi inconfeſſus poſt eam obiit, ſepeliendus eſt extra ſacrum.
56 *Dubitatio nona.*
57 *Tempus, & quantitas denariorum non faciunt ad augendas pœnas proprietario.*
58 *Dubitatio decima.*
59 *Nolens ad mandatum Superioris migrare a Conventu, in quo eſt, peccat contra obedientiam.*
60 *Poteſt etiam eſſe Reus inobedientiæ, & proprietatis localis.*
Quomodo eſt hoc in facto cognoſcendum a Judice.
61 *Quando talis ſe prodit proprietarium localem.*
62 *Quando effugiatur pœna Statuti, interponendo officia, ne removeatur a Conventu.*
63 *Dubitatio undecima.*
64 *Quid ſit, rem Superiori celare* ex animo.
Ad poſſeſſionem rei requiritur animus poſſidendi rem.
65 *Conſenſus Superioris eſt triplex.*
Poſſidens rem, abſque aliquo conſenſu Superioris, eſt proprietarius.
66 *Oportet autem, quod Subditus habeat animum poſſidendi illam rem.*
67 *Dubitatio duodecima.*
68 *Quando cenſeatur proprietarius, qui in diſceſſu claves cellæ non reſignat Superiori, aut alteri.*
69 *Dubitatio tertiadecima.*
70 *Quando ſit locus pœnis proprietariorum contra deponentem aliquid apud ſæculares.*
71 *Dubitatio quartadecima.*
72 *Crimen contrahendi debita in quo conſiſtat.*
73 *Superior localis, quando delinquat contrahendo debita.*
74 *Subditus quomodo delinquit, ſe obligando debitis.*
75 *Quæ requirantur, ut Subditus puniatur ob debita contracta.*
76 *Decoctores, qui dicantur.*
Debita contracta a Religioſo, ut ſint punibilia, debent eſſe ob turpem cauſam.
77 *Actuum frequentia in debitis contrahendis requiritur, ut ſit locus pœnæ.*
78 *Pœna privationis Officiorum, danda contrahentibus debita, quæ officia reſpiciat.*
79 *Dubitatio quintadecima.*
80 *Quomodo poteſt Religioſus rem pignori ſupponere?*
81 *Explicatur Statutum.*
82 *Alia explicatio Statuti.*
Res poteſt dari pignori in obligatione honoraria, ac naturali.
83 *Dubitatio ſextadecima.*
84 *Quando delinquat proprietate Religioſus, commutando rem cum re.*

12 RElígioſorum proprietariorum pœnæ juxta jus commune ſunt: Primo, privatio, ipſo facto, vocis activæ, ac paſſivæ per biennium, quæ pœna lata eſt in *Trident. Seſſ. 25 de Regular. cap. 2. in fin.* proinde pœna hæc requirit tantum ſententiam declaratoriam criminis, non vero condemnatoriam ad pœnam, cum hæc jam lata a jure ſit, ut dicit *Layman. lib. 4. Tract. de Stat. Relig cap. 7. num. 22.*

13 Secundo; opinantur nonnulli, quod Religioſus proprietarius ſit, ipſo jure, excommunicatus; ſed illos merito reiicit *Sanch. in Decal. lib. 7. cap. 19. num. 14.* hoc enim neque in *Tridentino*, neque in corpore juris, neque in Bulla aliqua reperitur; Capitulum autem *Monachi de Stat. Monach.* ſuper quo innituntur Doctores, ita opinantes, non importat excommunicationem latæ, ſed ferendæ ſententiæ, ut patet textum legenti.

14 Tertio; Si Religioſus repertus ſit mortuus propietarius, ſepeliri debet in loco non ſacro, ſimul cum pecunia per eum poſſeſſa, cum illa maledictione: *Pecunia tua tecum ſit in perditionem*, ut ſancitur in *cap. Monachi. cap. Cum ad Monaſterium. cap. Super quodam. de ſtat. Monach.* & hæc pœna poſita eſt, juxta antiqua inſtituta Monachorum, ut teſtantur *D. Hieronymus Epiſt. ad Euſtoch. S. Gregorius lib. 4. Dial. cap. 55. & D. Auguſt. Ser. 5. ad Fratr. in Erem.* Pœna autem hæc locum non habet, ſi ante mortem ſigna contritionis dederit, ut poſt quandam *Gloſſam in cap. Cum ad Monaſter. in V. In ſterquilinio*, ſcribit *Abbas num. 15. de Stat. Monach.* Et quamvis, juxta vetera Patrum inſtituta, de quibus teſtantur tres Patres Sancti ſupra citati, tota pecunia reperta, eſſet cum proprietario ſepelienda, & ejus nihil a Monaſterio retinendum, prout etiam ſenſit *Cardinalis in d. cap. Cum ad Monaſter. §. Prohibemus. num. 2. de*

Stat.

Stat. Monach. & *Graffius*. *Par.* 2. *lib.* 3. *cap.* 19. *n.* 5. tamen ſufficit pars ad oſtendendam hujus criminis deteſtationem, & ita cum Canoniſtis communiter *c. Cum ad Monaſterium*, & *ibi Jo. And. n.* 4. *Hoſtien. n.* 7. *Anchar.* 10. *Abb. num.* 15. *Barboſ. num.* 5. ſentiunt *Sanchez Op. moral. lib.* 7. *cap.* 20. *num.* 11. & *Layman. lib.* 4. *Tr. de Stat. Relig. cap.* 7. *num.* 22. Supradictas porro pœnas non incurreret ille, qui proprietarius eſſet levis rei, cujus materia non ſufficeret ad peccatum mortale, ut dicunt Doctores, *Sanch. loc. cit. n.* 1. 2. & 3. *Navar. Conſ.* 5. *n.* 13. 14. & 17. *de Stat. Monach. Roderic. Tom.* 3. *QQ. Regul.* 29. *art.* 10. tales enim pœnæ, cum graves ſint, rationabiliter, niſi pro gravi culpa ſunt adhibendæ. Pariter, ut Religioſus repertus cum pecunia privetur poſt mortem Eccleſiaſtica ſepultura, oportet, quod fuerit monitus a Superiore ad conſignandum peculium, & conſignare noluerit: aliter præſumendum eſt, fuiſſe paratum ad illud conſignandum, & quod pecuniam retinebat cum licentia ſaltem interpretativa Superioris, qui poterat eam dare, ut poſt nonnullos *Caſtropal. Tambur. Lezan. Boſſ. Roderic.* firmat *Sgroi lux Prælat. Par.* 7. *cap.* 4. *num.* 4. 8. (Hoc autem poteſt quadrare apud eos Religioſos, qui cum licentia Prælatorum habent peculium ad proprium uſum; Fallit autem apud *Minores*, quibus pecunia per Regulam omnino interdicitur.) Porro *Sanctorus, de Pœn. cap.* 7. *Quæſt. p.* ℣. *Reſpondeo affirmative fol.* 274. poſt *Panormitanum in cap. Super quodam. de Stat. Monach.* contrarium tenent, quia dicunt ſufficere *deceſſiſſe in peccato mortali*. Sed prima ſententia tenenda eſt, quæ innititur probabilitati excluſivæ peccati. Ut vero quis privetur ſepultura Eccleſiaſtica, oportet, quod evidenter conſtet in mortali deceſſiſſe; nam talis privatio pœna eſt, & quidem graviſſima: ad pœnam autem adhibendam requiritur, quod delictum ſit plene probatum, aut per Teſtes, aut confeſſione Rei, aut evidentia facti, quæ concludat per neceſſe.

15 Quærendum hic eſt, quænam ſit quantitas, ſeu pecuniæ, ſeu valoris rei, pretio æſtimabilis, quæ ſufficiat ad conſtituendum aliquem proprietarium, judicialiter punibilem, & privandum ſepultura Eccleſiaſtica, ſi talis decedat? Nonnulli Doctores *Sanch. Decalog. lib.* 7. *cap.* 21. *num.* 31. *Rebell. de Obligat. Par.* 1. *lib.* 3. *q.* 15. *Sect.* 3. *nu.* 22. *Fagund. lib.* 7. *in Decal. cap.* 5. *n.* 2. circa hoc dubium voluerunt, quod Religioſus comparandus ſit filio familias; & ſic ea quantitas quæ in furto domeſtico facto a filio familias excuſat a culpa gravi, eadem excuſet Religioſum a delicto *proprietatis* mortali, & conſequenter, ut præfertur, punibili. Sed in aſſignanda quantitate valoris Rei diſcrepant; nam *Bartol. a S. Fauſt. Theſaur. lib.* 8. *Quæſt.* 193. *n.* 25. volunt, ad mortaliter peccandum vitio *proprietatis*, requiri ad minus in Monaſteriis ditiſſimis tres argenteos, in mediocribus duos; in egentibus unum. Alii *Suar. Tom.* 3. *de Relig. lib.* 8. *cap.* 6. *num.* 10. *Sanch. Decal. loc. cit. nu.* 2. & 5. *Caſtropal. Tr.* 16. *Diſp.* 3. *P.* 20. *num* 3. ſuſtinent, ad hoc requiri quatuor ad minus argentos. Alii *Petr. Ledeſm. Cened. apud Dian. Par.* 6. *Tr.* 6. *Reſol.* 58. opinantur, non peccare mortaliter Religioſum, qui de bonis Conventus ſurriperet octo, aut novem Reales. *Rodericus* noſter *Summ. Tom.* 4. *cap.* 118. *num.* 27. & 29. vult, in præſenti materia peccari mortaliter, quando aſcenditur ad ſummam duorum aureorum. *Jo. de Lugo de Juſt. & jur. Diſp.* 3. *num.* 172. & *ſeqq.* impugnat comparationem filiorum familias, ac Religioſorum, proinde quantitas eadem in peccato proprietatis non poteſt militare, ac in furto filii familias.

16 Inter tot Doctorum ſententias, puto eſſe multipliciter diſtinguendum. Primo, diſtinguo de *proprietate*, quæ ſit peccatum mortale in ſolo foro animæ, non vero punibili in foro exteriori; & de *proprietate*, etiam judicialiter vindicanda. Secundo, de *proprietate*, conjuncta cum furto Conventus domeſtico; aut conjuncta cum furto externo; aut ſeparata a furto. Tertio, de *proprietate* rei, pretio æſtimabilis, & *proprietate* pecuniæ numeratæ. Ducor ad taliter diſtinguendum, quia, ſicut culpa venialis juncta cum circumſtantia in infinitum aggravante, poteſt evadere gravis in ſententia communi Moraliſtarum, ita delictum in ſuo genere leve, ſi plures in ſe contineat tranſgreſſiones contra varia præcepta, evadit grave. Pariter non omnia peccata mortalia, in foro animæ, judicialiter puniri notum eſt; ſed ea tantum, quæ Rempublicam lædunt; imo aliquoties, plus punitur delictum minus, quod tamen valde nocet Communitati, quam peccatum majus, quod ſoli animæ committentis officit. Tandemque majus evadere unum crimen in una Religione, attenta ejus Regula, vel Conſtitutionibus, quam idem crimen in alia Religione.

17 His poſitis: Dico primo, quod minor quantitas, ſeu pecuniæ, ſeu valoris rei pretio æſtimabilis ſufficit ad conſtituendum aliquem Reum *proprietatis* gravis in foro animæ, quam ſit ea, quæ requiritur ad ſimilem reatum in foro externo. Ratio eſt, quia Judex animæ, nempe Confeſſarius, perpendit injuriam factam Deo, ac eam per pœnitentiam inflictam vindicat; Judex vero forenſis punit delictum contra Rempublicam, ſive homines commiſſum. Patet autem, quod ratione objecti offenſi, gravis erit culpa contra Deum commiſſa, quæ tamen conſiderata, ut læſiva humanæ ſocietatis, gravis non erit; proinde culpa eadem gravis a Confeſſario judicabitur, ac ille pœnam gravem infliget, quæ tamen a Judice forenſi, gravis nec judicabitur, nec punietur; & ſic minor quantitas pecuniæ ſufficiet ad conſtituendum Reum *proprietatis* in foro interno, quam externo, ut advertimus *Pract. crimin. Par.* 2. *Sect.* 3 *n. XI.*

18 Dico ſecundò, quod minor quantitas ſufficit ad conſtituendum aliquem proprietarium de pecunia, aut re furata, quam alio modo non criminali habita; intelligo autem proprietarium, ut punibilem in foro externo; ſiquidem ita eſt proprietarius in foro animæ Religioſus, ſi tanquam ſuos poſſidet decem aureos, ſibi donatos, ſicut ſi eoſdem furto acquiſiviſſet. Ratio poſitæ concluſionis eſt, quia furtum ex ſe delictum eſt; & quamvis furtum de re modici valoris leve ſit, ac *proprietas* etiam de eadem leve crimen cenſeatur, tamen ſi in eadem re ambo concurrunt, grave, & punibile delictum conſtituunt, quod tamen non eſſet, ſi ambo in eadem re non reperirentur. Sequitur igitur, quod minor quantitas pecuniæ furatæ reddet quem proprietarium, externe punibilem, quæ tamen talem non faciet, ſi ille aut dono, aut alia via licita pecuniam acquiſierit.

19 Dico tertio, quod minor quantitas pecuniæ furatæ alicui extra Monaſterium, faciet Religioſum proprietarium punibilem, quam ſi eſſet de pecunia Monaſterii, & ideo de hac majorem quantitatem requiri. Ratio eſt, quia in communi ſententia major quantitas ad conſtituendum delictum grave requiritur in furto domeſtico, quam in externo. Religioſi autem ſecundum Auctores citatos ſupra *num.* 15. comparantur filiis familias; aut ſecundum *de Lugo de Juſt. & jur.* comparantur Sociis in aliqua poſſeſſione, ſunt enim partes Conventus, quibus in ſolidum competit bonorum Conventus poſſeſſio; Sequitur igitur, quod major quantitas rei furatæ requiratur in furto Conventus, quam extra.

20 Tamen ſalva Doctorum reverentia talem doctrinam non puto veram, quod nempe Religioſi filiis familias, aut ſociis communem proprietatem poſſidentibus, comparentur, nec poſſint comparari circa poſſeſſionem. Nam filius familias habet jus in patrimonio, nempe jus legitimæ, & Paterfamilias habet dominium, & proprietatem totius aſſis domeſtici; & Socius habet pro rata jus in re communi; proinde omnes in rerum diviſione habent ſuam contingentem portionem. Non ſic autem eſt in Religioſis; ſiquidem nec Prælatus eſt dominus bonorum Monaſterii, ſed purus adminiſtrator; nec Religioſi in iis habent aliquod jus *proprietatis*, nec in communi, nec in particulari. Nam bona Monaſteriorum non pertinent ad Abbatem, nec ad Monachos tanquam veros Dominos, nec diviſim, nec conjunctim, ut accerrime probat *Marchant. Trib. Sacrament. Tom. 3. Par. 2. Tract. 2. Titul. 1. Quæſt. 3. Concl. 1.* quia ſimul conſiſtere nequeunt abdicare jus, & dominium politicum ad omnes res temporales, & illud jus retinere quo ad res Monaſterii. Nec valet dicere, quod Monachus vovit paupertatem in particulari, non vero in communi; proinde poſſit in communi bona habere, & ſic ea poſſidere. Quia habere bona in communi ad uſum, ſuſtentationem, conſervationem, diſpenſationem, adminiſtrationem &c. (quæ competunt Abbati cum Capitulo) Monachis quidem licet; ſed habere eadem bona, quo ad dominium, aut proprietatem, attento voto, nec in communi licet. Proinde bona Monaſteriorum nec Capitulariter diſtrahi poſſunt, & tamen poſſet Capitulum illa pro libito diſtrahere, ſi illud eſſet eorum dominus proprietarius. Pariter, ſi Religioſi haberent jus dominii rerum Monaſterii, tanquam Socii communiter eas poſſidentes, deſtructo Monaſterio, ac Religione, deberent illæ res tanquam propriæ dividi inter eos, quod tamen non fit; ſed proviſo unoquoque Religioſo de neceſſariis ad victum, *Papa* illas res, & bona ad alios uſus Eccleſiaſticos convertit. Nec *Papa* quidem eſt dominus illorum bonorum, ſed ſimplex adminiſtrator, ac diſpenſator, ut dicitur in *cap. Non liceat Papæ. 12. q. 2. cap. Quisquis Epiſcopus. ea. cau. & q. Abb. in cap. Dudum. 53. num. 27. de Elect. & ibi Archidiac. in d. cap. Non liceat. Abb. in cap. Conſtitutus n 13. de Relig. dom. & apud eum Archidiac. & Bernard. in cap. Non decet. 12. Diſt.* Si enim eſſet eorum Dominus proprietarius, poſſet de illis libere diſponere, donando, vendendo &c. quod tamen non eſt, ut dicunt communiter Canoniſtæ; Quod autem diſpenſator ſimpliciter ſit, profitetur *Apoſtolus prima Corinthiorum cap. 4. ℣. 1.* dicens: *ſic non exiſtimet homo ut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei.* & licet ibi *Apoſt.* proprie loquatur de rebus ſpiritualibus, ut Sacramentis, indulgentiis &c. tamen hoc idem cenſendum eſt de temporalibus, quæ ſunt ſpiritualibus adnexa, prout ſunt omnia bona Eccleſiaſtica; cum acceſſorium ſequatur naturam principalis. *cap. Acceſſorium. Extra. de reg. jur. l. Etiam. C. de Jur. dot.* Unde concludendum eſt, ut *Marchant. Trib. Sacrament. Tom. 3. Par. 2. Tract. 2. Tit. 1. Quæſt. 3. Concl. 2. §. 1. 2. 3. 4. & 5.* ſolidiſſime probat, quod bona Monaſteriorum ſtricto dominio ad nullum purum hominem pertineant, ſed Deo conſecrata, & addicta ſint; ſunt autem concredita Abbatibus ad diſpenſandum Religioſis, ad quorum ſuſtentationem a donantibus oblata Deo ſunt, & Apoſtolico Dominio, tanquam univerſali Eccleſiæ, & ejus bonorum diſpenſatori ſubjecta. Et hoc docuit Gratianus §. *His ita. 14. q. 1.* dicens. *Canonici non poſſident ſua; quia res Deo oblatæ non ſunt alicujus. Utuntur enim rebus Eccleſiæ non ut ſuis, ſed tanquam ad diſpenſandum ſibi creditis.* Quod etiam firmavit Imperator in §. Nullius Inſtit. de Rer. diviſ. ubi ait, *Nullius ſunt res ſacræ, & Religioſæ, & ſanctæ; quod enim divini juris eſt, id nullius in bonis eſt.*

21 Sequitur igitur ex hucuſque probatis, quod Religioſi nullo modo poſſunt comparari filiis familias, neque ſociis in re communi, ut proinde major quantitas de rebus Monaſterii requiratur ad conſtituendum aliquem proprietarium, quam ſi res eſſet ex furto externo; ſiquidem utrobique intervenit eadem ratio, nempe injuſta poſſeſſio rei, cujus dominium alterius eſt. Non negaverim tamen, quod minus delictum evadat proprietas de re communi Monaſterii, quam de re furto externo ſublata; hoc autem non eſt ratione dominii, quod in communi habetur; ſed ratione ſcandali, quod inter ſæculares reſultat, audiendo Religioſum furem; & etiam quia, licet rerum Monaſterii Religioſus non habeat dominium, tamen in illis habet uſum, & jus utendi cum voluntate Prælati, & proinde levius evadit delictum appropriatio harum, quam aliarum extra jus Monaſterii. Et ex hoc ſequitur, quod minor quantitas rei externo furto comparatæ, conſtituat aliquem proprietarium, ut diximus *num. 19.* quæ non ſufficit ſi furtum ſit de rebus Monaſterii.

22 Dico quinto, quod minor quantitas pecuniæ numeratæ ſufficit ad conſtituendum *Fratrem Minorem* proprietarium, quam valor alterius rei pretio æſtimabilis, quæ contra voluntatem Prælati, tanquam propria retineatur; ita ut, licet nummus aureus ſufficiat ad declarandum aliquem proprietarium, non tamen ſufficiat ad idem, liber retentus a Religioſo, ut proprius, valoris unius aurei. Ratio eſt, quia pecunia numerata ex Regula *Minoribus* interdicitur; unde in *proprietate* pecuniaria duplex delictum intervenit, & ex acceſſione alterius aggravatur ita delictum *proprietatis*, ut minor materia ad crimen ſufficiat, quæ non ſufficeret abſque illo.

23 His igitur longiuſcule quidem; neceſſario tamen præjactis, dico, non unam, ac eamdem quantitatem ſtabiliri poſſe pro omnibus caſibus, ex qua declarari poſſit Religioſus in foro judiciali proprietarius, ſed hoc pendere debet a Judicis arbitrio, prout etiam ſenſit poſt *de Lugo de Juſt. & jur. Diſp. 3. nu. 172. Pellizzarius Manual. Regular. Tom. 1. Tract. 4. cap. 2. num. 255.* Judex ergo penſare debet circumſtantias perſonarum, actionis, loci, conſuetudinis, regionis, conditionis Rei, Monaſterii, ſcandali &c. & ex his prudenter reſolvere juxta advertentias ſupra datas, de majori, & minori quantitate ſufficienti, aut non, ad reatum *proprietatis*. Pro Nobis *Minoribus de obſervantia* quantitas ſufficiens ad proprietatem in foro animæ communiter exiſtimantur quatuor, & ad minus tres *Julii Romani*, prout etiam ſenſit. *Marchant. Expoſit. in Regul. Minor. cap. 7. Dub. 4. & Tribun. Sacram. Tom. 3. Par. 2. Tract. 2. Tit. 1. Quæſt. 4. Dub. 7. Reſol. 1.* In foro autem judiciali debet eſſe ſupra duos aureos (puta, julios triginta) ſiquidem tantam quantitatem aſſignavit pro ſua Religione *Frater Philippus de Bictis Capuccinus Quæſt. 123. nu. 14.* Et cum Nos *Minores de Obſervantia* eamdem Regulam profiteamur cum *Capuccinis*, quantitas requiſita ad proprietatem pro foro externo apud illos, militare in pari Cauſa poteſt apud Nos, quod etiam ſupponit Sanctorus de Pœnis *capite 7. Quæſt. 4. Caſu decimoquinto. Difficultate ſexta fol. 343. ℣. Difficultas ſexta.*

24 Quantum vero ad alias pœnas Statutarias, debent attendi peculiares cujuſque Ordinis Conſtitutiones. Nos *Minores* ſequentia habemus Statuta *Gen. Valliſolet. 1593. cap. 7. Tit. De pœn. propriet.*

25 *Primum: Proprietariorum pœna eſt carceratio,*

&

& actuum legitimorum privatio, nec non Eccleſiaſticæ ſepulturæ, ſi (quod abſit) ab hac luce proprietarius quis migraverit.

26 2. *Loci appropriator judicetur, ac violatæ paupertatis Reus ſit, qui acceptam de loco recedendi Superioris licentiam, ſæcularium medio revocandam procurarit. In hoc qui deliquerit ultra proprietatis pœnam, ab eo loco ſtatim amoveatur.*

27 3. *Rei proprietarius ſit quicunque Superiori quicquam ex animo celaverit; vel ſine ejus expreſſo, vel tacito conceſſu habuerit.*

28 4. *Ubi contigerit Fratrum quempiam Superioris conceſſu, aliquo ire; cellæ, & arculæ, ſi quam habeat, loci Superiori, aut de ejus licentia alicui alteri Fratri claves ſemper conſignet; alioquin proprietarii pœnam ſubeat, Provincialis arbitratu.*

29 5. *Qua pœna etiam puniatur, quicunque libros, aut res alias quaſcumque, ſuo uſui, Superioris conceſſu deputatas, apud ſæculares perſonas quaſcumque, extra locum, depoſuerit abſque Provincialis, vel localis Superioris licentia.*

30 6. *Si quis proprii quicquam habere deprehenſus fuerit, is ex Sacra Tridentina Synodo ſuffragiorum jure bi ennio privatus, gravius etiam puniatur, Superioris arbitratu, pro delicti modo; Multoque magis, qui ex communi, aut ex eo, quod alicujus uſui tributum ſit, furtim ſibi quicquam vindicaverit.*

31 7. *Nemini cuiquam eleemoſynam dare, largiri, aut res eſculentas, poculentas, veſtes, aut bona, cujuſvis ſint, vendere, diſtrahere, alienare, aut etiam commutare liceat, etiam ſi ad uſum ei conceſſa ſint. Contra qui fecerit, proprietatis pœnam ſubeat.*

32 8. *Simili quoque pœna puniatur, qui pro ſe vel pro alio debita contraxerit; & ſimiliter qui libros, aut res alias, ſibi ad uſum conceſſas, pignori ſuppoſuerit; non impetrata prius Superioris ſcripta facultate.*

33 9. *Qui veſtimenti rationem Provincialis juſſu ſibi aſſignatam, in aliud commutarit, vel etiam vendiderit, ſequentis anni portione privetur, & proprietarii pœna puniatur.*

34 10. *Pro veſtimento pecuniam dare, vel accipere nemini liceat, ſub pœna contra proprietarios conſtituta dantibus, & recipientibus omnino ſubeunda.*

35 11. *Proprietariorum pœna eſt Carceratio: actuum legitimorum privatio; nec non Eccleſiaſticæ ſepulturæ, ſi quis proprietarius moriatur, cum pœnarum augmento, ubi culpa replicata fuerit. Text. Tit. Applicatio. §. 13.*

36 12. *A Novitiis aliquid, vel minimum recipientes &c. Superiores privari debent officio, alii ut proprietarii publicari. Tex. loc. cit. §. 24.*

37 Circa quæ Statuta, ſpecialiter circa primum, & undecimum, quæ idem ſonant, Prima dubitatio eſt, an ſepeliendus eſſet in ſterquilinio repertus poſt mortem proprietarius non pecuniæ numeratæ, ſed alterius rei mobilis, aut immobilis?

38 Reſpondeo affirmative, quia ſufficit eſſe mortuum in mortali peccato abſque ſigno contritionis, ut quis debeat privari ſepultura Eccleſiaſtica, *Abb. in cap. Super quodam de Stat. Monach. Gloſſ. in cap. Cum ad Monaſterium in V. In ſterquilinio. de Stat. Monach. arg. cap. 1. de Torneam. cap. 2. de Rapt.* ut patet de publicis meretricibus, duellantibus, ac cæteris decedentibus in mortali, qui traduntur ſepulturæ aſinorum. Deberet tamen conſtare de animo poſſidendi rem illam, & quod in eo animo deceſſerit; nam proprietas non datur ſine animo poſſidendi, ut dictum eſt ſupra, nu. 10.

39 Secunda dubitatio eſt, an res illa, in qua fuit proprietarius repertus, debeat cum eo ſepeliri, ut ſancitur de pecunia?

40 Reſpondeo negative, tum quia poteſt quis mori proprietarius de re immobili, ut fundo, cenſu &c. quæ ſecum ſepeliri nequeat. Tum quia Canones non loquuntur, niſi de pecunia numerata, in qua facilius eſt Religioſos fieri proprietarios, quam in aliis rebus, & ad eos deterrendos a tali crimine, ordinatur ſepelitio cum pecunia, quæ pœna, ut pote contumelioſa proprietario, gravis eſt; non poteſt ergo extendi, ut odioſa, ad res, quæ pecunia numerata non ſunt.

41 Tertia dubitatio eſt, An puniendus eſſet, & qua pœna, Superior localis, qui Religioſum proprietarium in loco immundo ſepeliret, non ſecum ſepulta pecunia, nec tota, nec in parte?

42 Reſpondeo, non delinquere, & ex conſequenti nulla pœna eſſe punibilem. Ratio eſt, quia in Canonibus *cap. Monach. cap. Cum ad Monaſterium. de Stat. Monach.* nulla apponitur pœna illis, qui contrafecerint, ſepeliendo abſque pecunia, ſicut regulariter fit in aliis Eccleſiaſticis legibus, in quibus ſanciuntur pœnæ contraventoribus; & ex pœna appoſita, maxime ſi gravis ſit, colligitur mens legiſlatoris, an fuerit graviter obligandi, an potius ſimpliciter dirigendi. Sepelitio autem pecuniæ cum proprietario cæremonialis eſt, ut vult *Sanctor. de Pœn. cap. 7. Quæſt. 1. V. Reſpondeo affirmative in fin. fol.* 273. qui ſentit nobiſcum in concluſione, ſed non in ratione. Unde cum materia, nec ex ſe gravis ſit, nec lex pœnam apponat, dicendum eſt, legem eſſe pure directivam, & ex conſequenti, nec ad culpam, nec ad pœnam obligare.

43 Quarta dubitatio eſt, an puniendus eſſet Superior, qui, repertum mortuum in proprietate, in loco ſacro ſepeliret.

44 Reſpondeo, quod, ſi ſcandalum ſæcularium excitaretur, niſi ille ſepeliretur in loco ſacro, aut, ſi poſt datam ſepulturam in ſacro, exhumaretur, & ſepeliretur in loco profano, ad ſcandalum vitandum debet ſepeliri in loco ſacro, & ibi etiam relinqui, ſi poſt datam ſepulturam, exhumando, & alibi ſepeliendo, ſcandalum oriretur, aut oriri poſſe prudenter dubitaretur; & hujus reſolutionis eſt expreſſa diſpoſitio *cap. Super quodam. de Stat. Monach.* nam, ut ait ibidem *Gloſſ. in d. cap. Super quodam. in V. Maximo ſcandalo. de Stat. Monach. arg. cap. Cum ex injunct. de Nov. oper. nunci.* ad ſcandalum vitandum, multa debent omitti, dummodo ſine peccato id fiat. Advertendum tamen eſt, quod ſcandalum, quod timetur ſecuturum, ſit maximum; textus enim citatus ait: *Si ſine maximo ſcandalo potuit fieri*, aliter diſpoſitio non curreret. In facti autem contigentia, ut Superior mature procedat, debet adhibere conſilium ſeniorum, an ſcilicet maximum ſcandalum oriri poſſit, & ſecundum eorum conſilium operari; ac ad ſe ponendum in tuto, conſulo Superiorem, ut conſilium accipiat ſcripto mandatum, ut in facti contigentia poſſit demonſtrare, ſe operaſſe cum conſilio prudentum, nec temere proceſſiſſe. Ceſſante autem ſcandali periculo, ſepeliens in ſacro loco proprietarium, eſt, ipſo facto, excommunicatus, ut cum *Roderico* juniore *Reſol.* 128. *num.* 23. vult *Sanctor. de Pœn. cap. 7. Quæſt. 1. V. Reſpondeo negando fol.* 273. Sed ſalva horum reverentia, hoc non poteſt deduci a *Clement. 1. de Uſur.* quam ipſi aſſumunt pro fundamento; nam licet verum ſit, quod etiam in pœnalibus extenſio detur de caſu ad caſum, quando utrobique eadem militet ratio, non tamen in caſu noſtro eadem ratio militat; nam peculiare eſt, & in deteſtationem uſuræ, quod uſurarius manifeſtus (qui nempe vivens notorie uſuras exercuit, ut ait *Gloſſ. in cap. 1. in V. Manifeſt. de Uſur. in 6.*) privetur ſepultura Eccleſiaſtica, eo quia crimen eſt maxime

xime

ximè nocivum Communitati, ut ait *Gregorius Decimus* in *Concilio Lugdunenſi cap.1. de Uſur. in 6* & ut talis pœna effectum habeat, contrafacientes excommunicatione percelluntur. Proprietas autem licet peccatum mortale ſit, non tamen tantum nocet Reipublicæ, ſicut uſura; nec publice exercetur, ut ſupponit Canon uſuram manifeſte exercitam ad hoc, ut ſepeliens uſurarium in ſacro, excommunicatus ſit. Nec enim ſepeliens in ſacro publicam meretricem, aut eum, qui in duello deceſſit, aut in quovis alio peccato læthali mortuum, eſt excommunicatus; non enim hoc ulla lege cavetur; peculiare ergo hoc eſt in ſepeliente manifeſte uſurarium; ſicut in alia *Decretali cap. Super eo. de Raptor.* peculiaris eſt depoſitio Clericis aſſiſtentibus ſepulturæ *Raptorum*, quæ tamen pœna trahi non poteſt ad omnes, qui ſepeliunt in ſacro mortuos in peccato. Additur, quod *Clementina* excommunicat ſepelientes uſurarios manifeſtos non quomodolibet, ſed *temere*, *cum contemptu clavium*; & *ſcienter*, ut patet ex textu ipſius in principio; ſequitur igitur, quod ſi abſit temeritas, contemptus, & ſcientia, talis cenſura non ligabit, quod etiam dicendum eſſet de ſepeliente proprietarium; Non evaderet autem ille privationem Officii, qua debet inuri juxta textum Decretalis. *cap. Monach. §. Qui vero in fin. de Stat. Monach.* Verum eſt, quod *Sanctor. de Pœn. cap.7. Quæſt.p. V. Reſpondeo primo. fol. 279.* videtur tenere contrarium, quia pœna privationis officii in illo capitulo decernitur infligenda Abbati negligenti in permittendo Monachis habere peculium proprium; vagari per villas; aliquid dare pro ſua redemptione; & ſepelienti Monachum mortuum in proprietate. Putat proinde privationem referri ad negligentiam in ſupradictis, non vero in ſepultura proprietarii. At talis ſententia nequit ſuſtineri: quia in textu dicitur: *Abbas, qui diligenter iſta non caverit, officii ſui jacturam noverit incurſurum.* Notum autem eſt *in cap. Inquiſitioni. Extra. de Appell.* quod clauſula poſita in fine diſpoſitionis afficit omnia præcedentia, etiam ſi clauſula ſit oneroſa, ut ſcribit *Abb. in cap. Cum dilecti. 6. n.7. Extra. de Donat.* & pronomen *iſta* afficit demonſtrative omnia præcedentia, non quidem collective, ſed diſtributive in noſtro caſu, aliter oporteret, quod Abbas privatione puniendus, in omnibus ibi enumeratis negligens eſſet, aliter puniri non deberet, & ſic eluſoria redderetur legis diſpoſitio, quod non eſt dicendum. Sequitur igitur, quod privatio officii debetur Superiori negligenti in quolibet ex ibi ſupra enumeratis; & ſic etiam ſepelienti proprietarium in loco ſacro.

45 Quinta dubitatio eſt, quomodo ſe gerere debeat Superior in danda ſepultura reperto poſt mortem proprietario?

46 Reſpondeo diſtinguendo: Vel enim publice eſt deprehenſus proprietarius, quia pluribus videntibus, burſa cum nummis reperta apud eum eſt, vel ſecreto ab uno, aut duobus detecta eſt *proprietas*. Pariter diſtinguo: Vel maximum ſcandalum ſecuturum probabiliter eſt, ſi ſepeliatur extra cæmeterium, vel non. His præmiſſis, dico, quod, ſi nullum ſcandalum ſecuturum ſit, & pluribus videntibus, detecta eſt *proprietas*, debet ille ſepeliri publice reſpectu fratrum, quorum communitas debet ad ſepulturam convenire, ut ex tali ſepultura aſinorum deterreantur cæteri a crimine *proprietatis*; prout etiam ſenſit *Sanctor. de Pœn. cap.7. Quæſt. p. V. Reſpond. & dico multa fol. 276.*

47 Advertendum tamen, quod ante ſepulturam debet præcedere ſummaria diſcuſſio inter Provincialem, ſi adeſt; vel inter Superiorem localem & Diſcretos Conventus ſuper *proprietate*; de qua debet conſtare ex facti evidentia inexcuſabili, & non per ſimplices conjecturas; cum enim agatur de pœna inferenda, debet prius conſtare de culpa. Evidentiam vero facti in hoc caſu dico non eam ſolùm, quæ oculis patet, ut quod homo truncatus capite, occiſus ſit, ſed eam, quæ ex violentis pluribus præſumptionibus emergit, ut, ſi dum viveret, contrectare pecuniam ſolitus eſſet; ſi cupidus, & avarus erat; ſi moneta inventa in cella, nulla apud ſe indicia habebat, quod eſſet depoſitum alicujus ſæcularis; ſi ante mortem monitus, ut ſe expropriaret, dixit *ſe non eſſe in eo caſu*; & alia hujuſmodi, quæ prudentum judicio relinquuntur. Quod, ſi talis evidentia non adfuerit, ſed ſola pecunia, quæ forte potuit eſſe; aut depoſitum ſæcularis alicujus; aut reſtitutio facienda nomine pœnitentis; & ſuper omnia, ſi ille bonam famam habebat, nec unquam habita eſt de eo ſuſpicio de *proprietate*, dum viveret, inclinare debent Diſcreti in favorem defuncti, & conſulere ejus ſepulturam in loco ſacro. Si autem maximum ſcandalum timeretur, debet publice ſepeliri in ſacro, poſtmodum exhumari, & ſepeliri in profano. Quod, ſi ſcandalum par poſſet oriri ab exhumatione, in ſacro relinquendum eſt, ut ex *cap. Super quodam. in fin. de Stat. Monach* diximus ſupra *num.* 44.

48 Si autem *proprietas* non fuerit publica, ſed unus tantum, aut duo pecuniam invenerunt; vel ſi ſolus Superior, ut moris eſt in faciendo ſpolium cameræ, crumenam cum nummis reperit, dicit *Sanctor. loc. cit. non debere ſepeliri palam*, nempe ſepultura aſinorum, *quia defuncti fama non minus curari debet, quam vivi*. Sed talis cautela clanculum ſepeliendi nulla eſt. Siquidem, ad ſepulturam Fratris mortui, omnes de familia Conventus conveniunt; ſi igitur occulte ſepeliretur proprietarius in loco profano, inquirerent Fratres, quid actuum ſit de cadavere fratris mortui, quod ſepulturæ, ut moris eſt, publice traditum non eſt; & impoſſibile eſt, quod non ſciatur veritas facti, (nihil enim intra clauſtra ſiletur, & maxime de male factis Fratrum,) & ſic fama proximi proditur.

49 Dico igitur cum *Sanctoro*, quod curari debet fama proximi defuncti, ſicut viventis, & ideo, ſi ſolus Superior pecuniam in ſpolio cellæ defuncti deprehendit, aut Infirmarius cum ſocio eam ſubtus lectum invenerunt, & Superiorem de hoc monuerunt, debet Superior factum ſecretum tenere; Infirmariis formale præceptum de ſilentio ſervando circa hoc factum injungere, & in conſueta Fratrum ſepultura recondere; & hoc maxime ſi defunctus deceſſit cum bona fama. Ratio eſt, quia in tali caſu probari nequit concludenter *proprietas*, quia Teſtes deſunt, & non probato crimine, pœna ſepulturæ aſinorum infligi non poteſt; & eo maxime, quod etiam non adſunt indicia, nec adminicula juvantia probationem criminis, cum ille obierit cum fama integra. Si autem ille malæ famæ circa hoc vitium fuit, & licet unus tantum, aut alter burſam invenerunt, factum tamen inter fratres vulgatum eſt; debet Superior audire ſuper hoc Diſcretos, qui ſi judicaverint ad aliorum terrorem in profano ſepeliendum, debet Superior coram illis, ſine ſcripto procedendo, ſummarie interrogare eos fratres, qui eſſent interrogandi, ſi proceſſus contra viventem de proprietate eſſet formandus, exinde pronunciare, quod *Fr. N. mortuus fuerit proprietarius*, & in loco profano ſepelire. Ratio eſt, quia oportet, quod de crimine conſtet per notorietatem, aut facti, aut juris, ſi pœna infligenda eſt. Cum igitur in hoc facto non reperiatur notorietas facti, debet induci notorietas juris, quæ fit per ſententiam Prælati in judicio ſummariiſſimo,

ad

ad quod neceſſarium eſt teſtimonium eorum, qui ſufficiant ad concludendum delictum.

50 Sexta dubitatio eſt, an ſepeliendus eſſet extra locum ſacrum ille, cui poſt mortem inventæ ſunt multæ res pretioſæ, quorum uſus eſt religioſis interdictus, ut annulus cum adamante, torques aureus, inaures, ac alia fæminea jocalia?

51 Reſpondeo affirmative, ſi evidenter conſtet, quod vivens illa tanquam propria poſſidebat. Ratio eſt, quia *proprietas* non eſt de ſola pecunia, ſed etiam de re quavis, quæ ſit communi hominum judicio pretio æſtimabilis. Hoc dico, quia multæ ſunt res, quæ aut ob raritatem, aut ob inſigne artificium, ab aliquibus plurimi æſtimantur, venduntur, ac emuntur magno pretio; ut bulbus *Tulpi*, ſive *Tulipani* perfecte nigri, qui veniit Romæ duodecim duplis, nempe 24. aureis ſcutis. Tantum pretium, pro flore nullius utilitatis, communiter non approbatur, ut exorbitantiſſimum; ideo quantumvis talis bulbus repertus eſſet in camera defuncti, qui eum tanquam proprium poſſidebat, non tamen poſſet dici proprietarius, quia talis res non eſt communiter pretio æſtimabilis, ſicut etiam ſi haberet inſtrumenta mathematica inſolitæ inventionis, & artificii, quæ a ſolis peritis artis æſtimantur, ſed communiter venduntur pro cupro, aut auricalco ordinario.

52 Septima dubitatio eſt, quid juris de eo, cui reperti ſunt poſt mortem duodecim tantum Julii, quos ut proprios tenebat; eſſet ne iſte ſepeliendus in ſacro loco?

53 Reſpondeo, quod quamvis proprietarius citra duos aureos non poſſet puniri in foro externo pœnis privationis ſuffragiorum, & carceris, juxta dicta ſup. *num.* 23. tamen repertus cum ſumma ſufficienti ad peccatum mortale *proprietatis*, debet ſepeliri in loco profano. Nam privatio ſepulturæ Eccleſiaſticæ præciſe infertur ob peccatum mortale, in quo defunctus deceſſit.

54 Octava dubitatio eſt, an privandus ſepultura Eccleſiaſtica, qui peccavit crimine *proprietatis*, alienando bona Monaſterii, donando magnam vim pecuniæ, aut aliam rem maximi valoris?

55 Reſpondet cum *Theſauro de Pœn. Par. 2. V. Religioſus cap. 11. in fin. Sanctorus de Pœn. d. cap. 7. Quæſt. p. V. Dixi hoc dictum. fol. 275.* negative quia tum Canones *cap. Monachi, cap. Cum ad Monaſterium cap. Super quodam, de Stat. Monach.* tum Tridentinum *ſeſſ. 25 cap. 2. de Regul.* privant ſepultura Eccleſiaſtica, & ſuffragiorum jure deprehenſos tantum in actuali proprietate, & in ea morientes; Infert proinde eum, qui alienavit, donavit, &c. ſufficienter ad proprietatem, non debere privari ſepultura Eccleſiaſtica. Sed talis reſolutio nutat. Si quidem, ſi poſt talem alienationem inconfeſſus, aut non contritus, aut abſque ullo ſigno pœnitentiæ obiit, patet, quod, quia alienando peccavit mortaliter, in peccato mortali deceſſit; & ſic ex dictis ſupra *nu.* 38. debet privari ſepultura Eccleſiaſtica. Adde, quod licet qui alienavit, nihil proprii poſſidere actualiter deprehendatur, tamen vivens, ob talem alienationem puniretur pœnis proprietariorum viventi competentibus, puta, privatione vocis, & carcere, ergo dum probatur mortuus in *proprietate*, dum ſine pœnitentia deceſſit, pœna mortuorum in *proprietate* puniri debet, & ſic privari Sepultura Eccleſiaſtica.

56 Nona dubitatio eſt, an, & ob quas cauſas augendæ ſint pœnæ proprietariorum?

57 Reſpondeo, Statutarias pœnas præciſe eſſe incutiendas, quando delictum perfecte in ſuo genere conſummatum eſt; hoc enim in *Text. Tit. Applicatio* §. *fin.* ſancitur; augeri autem ex circumſtantiis, aut minui poſſe a Judice pœnam, ibidem habetur, & hoc univerſaliter eſt in omnibus delictis, nec quid peculiare habet hoc crimen proprietatis. Solummodo inquirendum videtur, an tempus, & quantitas in hoc delicto faciant ad majorationem, & minorationem pœnæ. *Sanctorus de Pœn. cap. 7. Quæſt. p. V. Reſpondeo ſepultura. fol. 272.* reſpondet, quod ſic, volens, quod augenda ſit pœna carceris, & privationis ſuffragiorum ei, *qui inſorduit in proprietatem per annum, vel annos, ingentem pecuniæ ſummam corraſit &c.* Sed hoc non puto verum, nam ex diuturnitate temporis non multiplicatur malitia in delicto; & idem crimen *proprietatis* eſt in eo, qui per diem, ac in illo, qui per annum in illa moratus eſt. Quod ſi tempus unius anni transfert delictum inobedientiæ contra Eccleſiam in ſuſpicionem hæreſis, ut patet de eo, qui per annum inſordeſcit in excommunicatione; *cap. Cum contumacia. de Hæret. in 6. Tridentin. ſeſſ. 25. de Reſor. cap. 3. in fin.* hoc eſt quid peculiare, de quo habetur diſpoſitio Statuti, prout eſt in materia Apoſtaſiæ, quæ a temporis diuturnitate aliam, & aliam pœnam ſortitur, prout *Tit. Secundo* §. *Apoſtaſia* dictum fuit. At reſpectu aliorum criminum, de quibus nulla lex eſt, quod magis puniantur diutius in eis manentes, nil facit pro augenda pœna major duratio temporis, ut patet in concubinario, uſurario, monetario falſo, graſſatore, & ſimilibus, in quibus ita punitur unus actus, ſicut plures, ejuſdem delicti, & ſic ille, qui per menſem, ut ille qui per annos in eo verſatus eſt. Pariter nil facit major, aut minor ſumma pecuniæ poſſeſſæ, ad incrementum, vel decrementum pœnæ, ſicut nec culpæ; par enim culpa eſt ejus, qui in tempore vetito comedit ſolam carnem bubalinam, ſicut ejus, qui capones, columbas, perdices, phaſianos &c., & pari pœna punitur, qui per plures noctes, & pluribus vicibus adulteratus eſt, aut fornicatus; ſicut ejus, qui ſemel; licet coram Deo pluries peccaverit ille, quam iſte.

58 Decima dubitatio eſt circa Statutum ſecundum, datum ſupra *num.* 26. & eſt. Quando nam, & quo caſu declarandus ſit proprietarius loci, qui medio ſæcularium procurat revocationem obedientiæ, per quam ad habitationem in alio Conventu deſtinatur?

59 Reſpondeo, quod duplex malitia poteſt in hoc caſu militare, una quidem malitia eſt inobedientiæ contra mandatum Superioris; alia vero *proprietatis* loci, quam prodit, qui non vult loci habitatione ſpoliari, contra præceptum Regulæ *cap. 6. init. Fratres nihil ſibi approprient, nec domum, nec locum, nec aliquam rem.* Poteſt igitur moveri Religioſus ad procurandam revocationem obedientiæ non ex affectu, aut voluntate manendi in eo Conventu, cujus habitationem tanquam propriam affectet; ſed ex pravo motivo reſiſtendi Superiori. Tali caſu non puniendus eſſet pœna proprietariorum, ſed inobedientium; nam patet, quo motivo ductus revocationem procuret, puta, ut non obediat.

60 Poteſt pariter moveri ex affectu ſuo erga Conventum, quem ut proprium conſiderat, cujus habitationem, tanquam illius poſſeſſionem vult tenere, & ſæcularium interventu defendere; & in hoc caſu eſt Reus *proprietatis*, & ſit locus pœnæ Statutariæ contra proprietarios; prodit enim tali pacto animum proprietarium. Pro praxi autem, ut ſciatur quo motivo ducatur ad procurandam obedientiæ revocationem, obſervandæ ſunt circumſtantiæ. Si enim Religioſus eſt duræ cervicis, ſolitus parum prompte obedire, animo parum æquo erga Provincialem; manet autem in Conventu, in quo alias mo-

ratus non eſt de familia, aut nihil peculiaris commodi habet in eo; nec habet ibi amicos ſæculares; in ſumma nullum motivum apparet, ob quod perſuaderi, aut præſumi rationabiliter poſſit in Religioſo affectus erga eum locum, ut inducatur ad utendum medio ſæcularium, ne inde amoveatur; tunc poteſt concludi, quod non proprietarius loci ſit, ſed inobediens, & pœna inobedientium puniendus.

61 Si vero Religioſus eſt in Conventu ſuæ Patriæ, ſive in alio, in quo habet amicitias ſæcularium, maxime mulieircularum, a quibus pietatis obtentu, & tuendæ ſanitatis cauſa, habet particularia obſonia, & quæcunque ſibi non tantum neceſſaria ſunt, ſed etiam voluptuaria; ac per plures annos inibi moratus eſt, & dum alii Superiores voluerunt eum inde amovere, precibus, muneribus, interceſſione aliquorum Patrum gravium, permanentiam ibidem procuravit, & nunc per ſæculares maxime potentes revocationem obedientiæ ſollicitat, apparet manifeſte ejus *proprietas* localis, & eſt puniendus pœna Statuti.

62 Quid autem, ſi per fratres, nempe per Patrem aliquem graduatum pro eo intercedentem, aut per recurſum ad Superiorem Generalem, permanentiam in eodem loco procuraret? Dico, quod non eſt locus Statuti, quod requirit recurſum ad ſæculares, licet re vera ſit *proprietarius*, ut tenet etiam *Sanctor. de Pœn. cap. 7. Quæſt. 4. Caſ. 8. Difficult. 3. ℣. Reſpondeo negative. in fin fol.* 307. Ratio autem, quare Religio non puniat eum, qui per media fratrum etiam revocationem procurat, eſt, vel quia judicat non adhuc ſibi locum appropriaſſe; ut tenet *Sanctorus* ibidem: vel quia non ita inquietatur per rogationes fratrum, ſicut per preces ſæcularium, maxime potentium, quibus aliquando non expedit contradicere: vel quia recurſus ad ſæculares pro impedienda obedientia, & reſiſtendo mandatis Prælatorum, ſpecies rebellionis eſt, ut alias diximus, & *Sanctorus* ipſe docet *lib. cit. cap. 6. Quæſt. 1. ℣. Reſpondeo ex Bart. fol.* 241. non autem ita eſt, ſi per media ordinata in Religione, puta, per Superiores majores mandata inferioris declinare ſtudeat. Quæ autem dicta ſunt de procurante permanentiam in Conventu contra obedientiam; quadrant etiam pro eo, qui contra voluntatem Superioris nollet exire de cella, in qua habitat, & ad ſæcularium favorem recurreret pro ea defendenda, cum eadem militet utrobique ratio.

63 Undecima dubitatio eſt circa Statutum tertium, datum ſupra *num.* 27. & eſt, quomodo intelligatur, rem Superiori celare *ex animo*, aut eam habere *ſine ejuſdem expreſſo, aut tacito conſenſu?*

64 Reſpondeo, quod in jure *animus* accipitur pro voluntate, & in acquirenda rerum poſſeſſione requiritur non ſolum corporalis rei poſſidendæ apprehenſio, ſed etiam *animi* motus, ſive intentio, ut dicitur in *Digeſtis l. p. §. Furioſus. de Acquir. poſſeſſ. l. Poſſideri. §. Et apiſcimur. eo. tit.* Dico igitur, quod celare rem *ex animo*, eſt eam celare ex animo eam, ut propriam poſſidendi; ſive illius uſum, tanquam proprium ſibi firmandi; & in hoc *animi*, puta, voluntatis motu, conſiſtit *proprietas*. Si enim Religioſus rem ſibi a ſæculari commodatam, (ut e. g. orologium) Superiori Cellas viſitanti, ac fratribus jubenti, ut ipſi oſtendant omnia, quæ tenent in Camera, celaret ad effectum ea re utendi, aut ipſam Domino reſtituendi, non eſſet proprietarius, ſed ſolum contra obedientiam peccaret.

65 Porro conſenſus triplex ſtatuitur, puta, expreſſus, tacitus, & interpretativus. Expreſſus eſt, qui datur verbis, aut ſcripto, ut ſubdito petenti licentiam eundi ad aliquem locum, Superior oretenus, aut ſcripto conſenſum dat dicendo, aut ſcribendo, *vade*. Tacitus eſt, quando Superior conſenſum quidem interne præbet, illum tamen non prodit verbis, ſed facto; ut ſi petenti Subdito licentiam exeundi a Conventu nil reſpondet Superior, qui tamen, dum Subditum exeuntem extra Conventum, videt, nec eum prohibet, aut revocat; tali facto ſuum conſenſum manifeſtat. Interpretativus eſt, quando abſente Superiore, & ideo non potente Subdito ab illo conſenſum circa aliquid petere, interpretatur voluntatem Prælati talem eſſe, quod ſi præſens eſſet, conſenſum præberet ad illud præſtandum. Ad hoc igitur, quod Religioſus rem habeat licite, & in *proprietatem* non incidat, oportet quod aliquo horum trium conſenſuum Superioris habeat. Quantumvis enim Statutum nihil habeat de interpretativo, tamen hic comprehenditur ſub nomine conſenſus taciti.

66 Advertendum autem, quod ad incurrendam *proprietatem* oportet, quod Religioſus rem habeat ſine aliquo Superioris conſenſu, & ejus poſſeſſionem, aut uſum ſibi *ex animo* vindicet. Si enim deficit animus ſibi appropriandi rem, aut uſum, *proprietas* non erit, ſed inobedientia. Ut ſi quis ſpeculum a ſæculari commodatum acciperet, & abſque ullo conſenſu Prælati, imo contra ipſius voluntatem in Camera abſconditum teneret, iſte proprietarius non eſſet, quia nihil proprietatis ſibi in ſpeculo aſſerit, cum ipſius uſus etiam penderet a voluntate commodantis; ſed eſſet inobediens.

67 Duodecima dubitatio eſt circa quartum Statutum, datum ſupra *num.* 28. & eſt, quonam caſu arbitrari poſſit Provincialis, fuiſſe proprietarium eum, qui abſcedens a Conventu, clavem Cellæ, aut arculæ Superiori non reſignat.

68 Reſpondeo, quod tritiſſima doctrina eſt, quod nunquam pronunciandum eſt conſtare de delicto, niſi conſtet de dolo, qui dicitur anima delicti. Dolus autem in hoc caſu dicitur animus deliberatus poſſidendi rem, aut ejus uſum tanquam proprium; ex quo oritur, quod Religioſus nolens reſignare clavem, prodit animum cuſtodiendi, & etiam defendendi res ſub clave poſitas tanquam ſuas, ne Superior eas auferat. Quandocunque ergo Provincialis de tali dolo conſtare non faciat, non poteſt juſte arbitrari crimen *proprietatis*. Indicia doli poſſunt eſſe multa; nempe mala vita Religioſi; tenacitas rerum, quas habet, quarum nullam, nec ad momentum vult proximo eis indigenti, commodare; nimia cura abundandi rebus ſuperfluis, quas Superiori ſolitus eſt occultare; negatio relinquendi Superiori, aut alteri de ipſius conſenſu clavem Cellæ, quam relinquere in diſceſſu monitus eſt, ac aliæ ſimiles prudentis judicio. Quod, ſi hæc abſint, non poteſt pronunciari de *proprietate*. Nam potuit eſſe oblivio; aut præſumpta Superioris facultas; aut timor, ne ſcripta ſua concionum &c. auferantur, aut tranſcribantur; aut epiſtolæ continentes ſecretum ſibi ſub ſigillo naturali de re gravi commiſſum, legantur; & centum hujuſmodi, quæ Religioſus allegare poteſt pro ſe, ad evadendum crimen *proprietatis* ob clavem non relictam. Provincialis autem, ut etiam vult *Sanctor. de Pœn. cap. 7. Quæſt. 4. Caſu 10. ℣. Decimus caſus fol.* 308. debet inclinare in partem magis piam, nempe excluſivam delicti; maxime ſi alias conſtet de bona vita Religioſi.

69 Tertiadecima dubitatio eſt circa quintum Statutum, datum ſupra *num.* 29. quando nam ſit locus pœnæ contra deponentes libros, aut res apud ſæculares.

70 Reſpondeo, quod eadem, quæ, vel includunt, vel excludunt dolum in eo, qui non relinquit

quit clavem arcæ, ſeu Cellæ, ut ſuperiori dubitatione dictum eſt, quadrant pro reſolutione hujus quæſiti, & eodem modo pronunciandum eſt pro crimine, vel non, juxta diverſitatem indiciorum. Quod, ſi dicatur in Superiori Statuto committi deciſio criminis arbitrio Provincialis, in hoc vero apponi abſolute pœnam, unde concludatur, quod quælibet depoſitio rei apud ſæculares, inſcio Superiore, concludat *proprietatem*. Reſpondeo, negando conſequentiam; Statutum enim ſupponit veram *proprietatem* in ſic deponente, tanquam eum, qui rem deponit ad cuſtodiam ſæcularis, tamquam propriam deponentis; deponere enim civiliter, ſeu politice rem, eſt actus dominii in re. Quod, ſi deponeret rem mere materialiter, & abſque ullo actu inducente ſuſpicionem *proprietatis*, non eſſet locus ſtatuto.

71 Quartadecima dubitatio eſt circa octavum Statutum datum ſupra *num.* 32. & eſt, an omnibus contrahentibus debita, eadem pœna adhibenda ſit?

72 Reſpondeo, quod in hoc caſu Reus, vel eſt Superior, vel Subditus, & juxta ſtatus diverſitatem ſunt regulandæ pœnæ. Prius autem dicendum eſt, in quo conſiſtat crimen, quod incurritur, faciendo debita. Sciendum ergo, quod *debitum* dicitur id, ad quod dandum, ſeu præſtandum, & naturali, & civili obligatione quis tenetur, quod & ab invito exigi poteſt, prout ex jure deducitur *cap. Quod debetur*. 14. *q.* 1. *l. Debitor. ff. de Verb. ſignif.* Cum autem *Frater Minor* nequeat ſe civiliter obligare, tum quia non habet velle, nec nolle; tum quia incapax *proprietatis* tum rei, tum uſus illius; hinc eſt, quod ſi ex emptione, aut alio contractu, in quo rei dominium transferatur, ſe civiliter obligat, & ſic debitum contrahit, ipſe peccat crimine *proprietatis*. Miniſtris quidem Provincialibus, ac Cuſtodibus, ſeu Guardianis, ex Regula *cap.* 4. committitur pro indigentiis fratrum præſentibus, aut imminentibus, recurrere ad amicos ſpirituales, (quando nempe res in propria ſpecie mendicando haberi nequit) qui pecunia numerata emant ea, quibus fratres indigent. Talis recurſus, etiam de Superioris obtenta licentia, pro neceſſitate propria poteſt a quolibet Fratre haberi; Ut, e. g. ſi Frater libro eget, quem mendicando, in ſpecie propria obtinere non poteſt, de Superioris licentia adit amicum ſpiritualem, & ab eo petit, ut pro amore Dei ſatisfaciat Bibliopolæ pro pretio libri, quem ab illo habuit. Dum igitur frater, ſive Superior ſit, ſive Subditus, rem, quæcunque illa ſit, ſibi neceſſariam obtinet a Mercatore, & paciſcitur de tanto pretio perſolvendo pro illa, non celebrat verum contractum emptionis; nam in emptione transfertur a vendente in ementem dominium rei emptæ; Frater autem ex ſua profeſſione incapax eſt dominii. Sequitur igitur, quod tali caſu dominium rei datæ Fratri, remanet penes Mercatorem, donec pretium ſibi ſolutum fuerit; & ſoluto pretio, dominium rei tranſit ad *Sedem Apoſtolicam*, dominam proprietariam rerum mobilium, ac immobilium, quarum uſus Fratribus eſt permiſſus; ſequitur etiam, quod Frater non poteſt paciſci de pretio rei, quam obtinet a Mercatore, neque ſe civiliter obligare; ſed prout habet *Decretalis Nicolai III. cap. Exiit. §. Cæterum cum in eadem. ℣. Articulum iſtum de Verb. ſignif. lib. 6.* debent Fratres *citra cujuſlibet obligationis vinculum dicere, quod per eleemoſynas, & alios amicos Fratrum, ad ſolutionem hujuſmodi faciendam, intendant fideliter adlaborare.* Si igitur Frater aliquid emendo a Mercatore, ſe illi civiliter obligat, tunc debitum contrahit, & proprietatis ſit Reus.

73 His præmiſſis, dico, quod de Superioribus localibus, facientibus, ſeu (quod melius dictum eſt) ſubeuntibus debita, habetur Statutum, *Gen. Ord. cap. 6. §. 1. num.* 14. quo ipſis prohibetur, *ne gravioribus debitis Conventus onerent, niſi cum licentia Provincialis, & Diſcretorum conſenſu, ſub privatione officiorum, & inhabilitate in poſterum.* Graviora porro debita cenſentur ea, ut optime dicit *Sanct. de Pœn. cap. 7. Quæſt. 4. Caſu 4. Difficult. 3. ℣. Dico id fol.* 297. quibus ſolvendis, vires Conventus ſint impares, niſi cum magna difficultate, querimoniis creditorum, diminutione victus, ac aliorum neceſſariorum Religioſis &c.; Judicis autem prudentis, & charitativi arbitrio committitur determinare, an debita *graviora ſint*, ut locus ſit pœnæ. Circa hoc tamen, peculiariter advertere debet Judex, an Superior localis bonam rationem reddat de contractis debitis; quod, ſi congruam reddat, ſi ſumptus pro rebus neceſſariis victus, veſtitus, medicinalium ſuæ familiæ, aut pro inevitabili reparatione fabricæ, inclinantis ad ruinam, fuerint; aut ſi debita ſubierit ſub ſpe probabili eleemoſynæ ſibi promiſſæ in ea quantitate, quæ ſufficiebat ad ſatisfaciendum iis, qua a ſæculari promittente fraudatus fuit; tali caſu cenſeo, non eſſe locum pœnæ Statutariæ punienti in Superiore, aut infidelitatem in diſpenſandis eleemoſynis, aut imprudentiam in iis diſperdendis in res non neceſſarias; aut commeſſationes; compotationes &c. ob quæ, debita contracta fuere, & ideo præſcribit Statutum licentiam Provincialis, & Diſcretorum, nempe, ut per hos examinetur, an adſit neceſſitas debita contrahendi. Quod, ſi contractis debitis, conſtet de vera neceſſitate, quæ adfuit, & ſola deficiat licentia Provincialis, non erit locus pœnæ Statuti, quia in caſu deficeret vera ratio, ob quam illa infligitur, ſed alteri mitiori ob non ſervatam formam Statuti in licentia petenda.

74 Si autem contrahens debita ſit Subditus, habetur aliud Statutum *cap. 7. §. 5. num.* 69. ita ſonans. *Qui notabili infamia laboraverit ob debita, de quibus apud Prælatos convictus fuerit, ad omnia Ordinis Officia, ultra pœnas ſibi ob debita inflictas, perpetuo inhabilis exiſtat.* Circa hoc Statutum dubitare non leviter contingit tum de ipſius ſubſiſtentia; tum de pœnæ rationabilitate. *Sanctorus loc. cit. ℣. Dico id conjici. fol.* 299. autumat, hoc eſſe mutuatum a *Neapolitanis cap.* 17. *Salmanticenſibus cap. 6. & Valliſoletanis Tit. de Debitis non contrahendis*; quæ omnia loquuntur de debitis, quibus a Superioribus localibus Conventus gravantur, quibus infligitur pœna privationis omnium Officiorum, & inhabilitatis ad ea. Collectorem autem Statutorum de ſuo cerebro hoc Statutum tangens Subditos, fabricatum fuiſſe conſtat; nam in omnibus Statutis Capitulorum, ac Congregationum Generalium, poſt *Valliſoletana* 1594., talis diſpoſitio de Subditis contrahentibus debita non reperitur. Convincitur proinde hoc fuiſſe conflatum a Collectore. Pariter inhabilitas *ad omnia Officia Ordinis*, hic ſancita, nimis exorbitans pœna eſt pro crimine, quod de toto rigore non excedit delictum *proprietatis*; imo quod etiam abſque vera *proprietate*, poteſt committi. Tamen, quia inter Ordinis Statuta, inſertum eſt, & a Religione receptum, ipſum taliter interpretabimur, ut rationabile evadat, aliter nec recipiendum, nec ſervandum eſſet.

75 Dico igitur, quod *notabilis infamia*, qua debet laborare taliter puniendus, aut hæc ſit apud Fratres tantum, aut etiam apud ſæculares, aut ob multa debita cum multis contracta, aut cum uno ſolo creditore inita, ex quibus male apud ſæculares audiunt cæteri fratres, & tota conſequenter Religio, ut optime citato loco *Sanctorus*, talis *infamia*, ut punibi-

lis evadat, non concernit ſimpliciter, & univerſaliter omnia debita quoquomodo contracta; ſed requirit tum conſuetudinem in hoc delinquendi; tum materiam, ob quam debita ſunt contracta. Ratio eſt, quia Statutum dicit, *notabili infamia laboraverit*, porro *infamia notabilis*, non ſolum dicitur ea, quæ publica eſt, ſed ea, quæ ex delicto eſt; non omnis enim infamia in jure civili, talis eſt in jure canonico ut diximus, *Par. p. Tit. Tortura. num. 35.* ſiquidem vidua nubens intra annum luctus, infamis in jure civili eſt, non ſic in canonico. *Notabilis* igitur *infamia* in hoc Statuto accipienda eſt ea, quæ eſt ex cauſa peccaminoſa; & quantumvis decoctores, qui Italice vocantur *falliti*, in jure civili cenſeantur infames *l. Quilibet C. de Decurio. lib.* 10. (ita ut licet *Decuriones* ob dignitatem torqueri non poſſint *l. omnes Judice C. de Decurio. lib.* 10., tamen, ſi *Decoctores* pecuniæ publicæ ſint, ictibus plumbatarum torqueri poſſunt non ſolum a Præfecto Prætorio, ſed etiam a quolibet Judice Ordinario, ut habet textus *l.* 40. *C. de Decurio. lib.* 10. in jure autem canonico tales non ſunt, niſi decoxerint ob turpem cauſam; prout etiam ſimiliter cenſendum eſt de iis, qui ære alieno gravati, ut carcerem effugiant, ad ceſſionem bonorum admittuntur, maxime, ſi fiat in forma pudenda.

76 Et re vera, infamia illa, quæ de jure, etiam Cæſareo *decoctores*, & eos, qui bonis ceſſerunt, afficit, fundatur in culpa theologica; nam, ut obſervat ex *Budæo Calvinus lexic. V. Decoctores. & V. Bonis cedere; decoctores* dicti ſunt id genus hominum, qui luxu, & popinatione res ſuas, ac aliorum, ſibi creditas, conſumpſerunt; & qui bonis cedunt, in fraudem Creditorum plerumque hoc faciunt, luxus enim, & fraus peccata ſunt. Sequitur igitur ex dictis, quod *infamia*, quæ reſultat ex debitorum contractione, ad hoc, quod *notabilis* ſit, oportet, quod debita ſint contracta, ob turpem cauſam, puta, ob luxum, crapulam, popinam &c. Ideo, ſi quis Religioſus debitis oneratus eſt ob ſibi neceſſaria, de quibus, juxta Regulam, & Statuta, a Superiore proviſus non eſt, & licentiam habuerit a Superiore, ea ſibi aliquomodo comparandi, nullo modo eſt punibilis, tum quia non laborat *infamia notabili*, quia non ex turpi cauſa debita contraxit, tum quia ad debita contrahenda habuit licentiam Superioris; ſtatutum autem, de quo loquimur, ſupponit pro delicto non obtentam licentiam Superioris.

77 Pariter, ad *notabilem infamiam* comparandam, non ſufficit parvitas materiæ, aut unus, vel alter actus; ſed debet eſſe actuum frequentia, quæ conſtituat Religioſum quaſi conſuetum debita contrahere; ita ut parvitas materiæ debitorum, licet diſtributive conſiderata, parva ſit, tamen collective ſumpta, magna evadat. Ratio eſt, quia privatio, ac inhabilitas omnium Officiorum Ordinis gravis pœna eſt, quæ proinde gravem culpam ſupponit. Non eſſet autem gravis culpa, quod Religioſus unum, aut duo debita, levis quidem materiæ ex ſe, ut pote non excedentis duos aureos, ſed tamen a ſe non ſolvi poſſibilia, contraheret, licet creditor vir linguoſus, per totam viciniam conqueſtus fuiſſet de debitis, & de Fratre, ac Religione oblocutus, & ideo gravatus in fama, ille remaneret; nam illa *infamia* non poſſet dici in jure *notabilis*, tum ratione parvitatis materiæ, tum ob actuum infrequentiam, ob quam non poſſet rationabiliter ille dici conſuetus debita contrahere, & ex conſequenti *notabili infamia* laborare.

78 Adverto inſuper ad idem Statutum, quod pœna privationis, & inhabilitatis ad omnia Officia Ordinis irrationabilis eſt, ſi accipiantur ea omnia, quæ veniunt nomine Officiorum Ordinis, puta, non ſolum Prælaturæ, ſed etiam munera Confeſſionis, Lecturæ, Prædicationis, Paternitatis, & Viſitationis, ut habent *Valliſoletana cap. 7. Tit. de Pœn. privat. Offic. Ordin.* Nam in eodem Statuto habetur, quod contrahens debita, dum ſolvendo non eſt, tali pœna privationis, & inhabilitatis ad omnia Officia Ordinis, *ultra pœnas ſibi ob debita inflictas*, puniatur. Quod idem eſt dicere, quod, ſi contraxit debita, ob numeratam pecuniam mutuo acceptam; aut ob emptionem jocalium, quæ proſtitutæ donavit &c., debet de proprietate, denariorum contrectatione; illicita donatione; ac fornicatione puniri; & pro mantiſſa addi privatio, & inhabilitas ad omnia Officia Ordinis, quod irrationabile prorſus eſt. Unde ad evadendam hanc irrationabilitatem in Statuto, debent intelligi Officia Ordinis, quæ ſunt conjuncta cum dignitate, ut Prælaturæ, Provinciales, aut locales, Diffinitoriatus &c. Hoc autem ſuadetur, non ſolum ob allatam rationem, ſed etiam, quia in Statuto Valliſoletano, a quo juxta *Sanctarum*, ut ſupra diximus, mutuatum eſt Statutum hoc, habetur ſic: *Sub pœnis privationis Officii, & inhabilitatis perpetuæ ad omnia Ordinis Officia, dignitateſque in poſterum obtinenda. Stat. Valliſolet. cap. 6. Tit. de Debit. non contrahen.* Patet autem, quod ly *Officia, dignitateſque* debet exponi ſic, puta, *Officia, quæ ſunt dignitates*, nam, cum Dignitates veniant in Statutis nomine Officiorum, ſi ſumerentur *Officia*, & *dignitates*, tanquam duo diſtincta, ly *Dignitates*, ſuperflue repeterentur; & cum, ex vulgatis juribus in lege, aut Statuto, nihil ſuperflui admittendum ſit, oportet dicere, quod collective ſumantur *Officia*, & *Dignitates*, puta, illa Officia, quæ Dignitates ſunt.

79 Quintadecima dubitatio eſt circa ſupradictum octavum Statutum, & eſt, quomodo poſſit quis libros, aut res alias ſibi ad uſum conceſſas, pignori ſupponere, impetrata facultate Superioris ſcripto?

80 Reſpondeo, quod, cum *proprietas* opponatur voto ſolemni paupertatis; & conſtans, ac communis Theologorum ſententia ſit, quod non poteſt Prælatus diſpenſare in votis eſſentialibus, puta, obedientiæ, paupertatis, & caſtitatis, non poteſt Superior dare licentiam Religioſo, ut aliquam rem, ſive communem Monaſterii, aut ſuo uſui privato conceſſam, poſſit pignori ſupponere. Ratio eſt, quia ille ſolus poteſt rem oppignorare, in quo cadere poteſt civilis obligatio aliquid dandi alteri, ut dicitur in *l. Res hypothecæ ff. de Pignor. & hypoth.* & pro ſecuritate illud ſolvendi, altera res majoris pretii pignori ſupponitur; dum autem, ut ſupra dictum fuit, in Religioſo, ſine violatione voti paupertatis, cadere non poteſt civilis obligatio, liquet, quod neque Superior licentiam concedere poſſit Religioſo rem oppignorandi.

81 Quia vero in Statuto hoc videtur concedi, quod Superior talem licentiam dare poſſit, cum ei ſoli decernatur pœna, qui rem oppignorat abſque licentia, dicendum eſt, quomodo ſit Statutum intelligendum, ut abſurdum non ſequatur. Dico igitur, quod in eo continentur duo caſus, primus eſt de contrahente debita; alius vero de oppignorante rem ſuo uſui conceſſam. In primo caſu, delictum intervenit, ſi deſit licentia ſcripta Superioris; in ſecundo caſu, ſemper intervenit delictum, nec talis licentia ſuffragatur; illa igitur clauſula, *non impetrata prius Superioris ſcripta facultate*, refertur ad primum caſum, quandoquidem, cum licentia Superioris debita (naturali tamen, non civili obligatione) contrahi poſſunt. Proinde, me judice, opor-

teret

teret ſecundum caſum intercipere per parentheſim, hoc modo: *Simili quoque pœna puniatur, qui pro ſe, vel pro alio debita contraxerit (& ſimiliter, qui libros, aut res alias ſibi ad uſum conceſſas, pignori ſuppoſuerit) non impetrata prius Superioris ſcripta facultate*, ut clauſula illa evidenter ad primum caſum ſolummodo refereretur.

82 Poteſt etiam alio modo Statutum interpretari, dicendo, quod ex ſententia *Marcelli I. C.* in lege ſupracitata de Pignoribus, & hypothecis, res poteſt dari pignori, non ſolum *in civili, ſed etiam in honoraria, & naturali obligatione*. Sicut igitur Superior concedere poteſt Subdito facultatem contrahendi debita, in quibus tamen ſola naturalis obligatio interveniat; ita pro talibus debitis poteſt dare licentiam, ut res pro tali obligatione detur pignori. Eligat lector, quam maluerit interpretationem.

83 Sextadecima dubitatio eſt circa nonum Statutum datum ſupra *num. 33.* & eſt, An Statutum intelligendum ſit de quavis commutationè panni ad proprium indumentum aſſignati; an vero de illa tantum, quæ fieret extra Ordinem?

84 Reſpondeo, quod, ſi Religioſus commutans pannum pro tela, ſive alia re ſibi magis neceſſaria, quam pannus, init, aut inire intendit contractum commutationis cum obligatione civili hinc inde, nempe intelligendo, quod panni dominium, tanquam ſuum, vult transferre in alium, cum quo init contractum commutationis; & ipſe vice verſa vult acquirere dominium telæ, ſemper eſt proprietarius, ſive commutatio fiat intra, ſive extra Ordinem. Et ratio evidens eſt, quia animum proprietarium habet in re, quam, & pro qua commutat. Si autem nullum dominium in panno ſibi aſſerit, ſed ſolum uſum facti; & pannum ſibi parum neceſſarium dat alteri Religioſo, a quo recipit, aut telam, aut alias res licitas ſibi magis neceſſarias; delinquit quidem, quia hoc facit ſine licentia Superioris; non tamen eſt proprietarius, nec talium pœna pulſandus eſt; in nullo enim delinquit, niſi in concedenda re ſuo uſui aſſignata, alteri fratri abſque licentia. Si vero extra Ordinem pannum pro alia re commutaret; quantumvis intenderet contractum mere naturalem, nullo modo civiliter obligatorium inire, tamen eſſet puniendus, tamquam proprietarius in foro fori. Ratio eſt, quia legem habemus, quod res parum neceſſariæ fratribus, debent commutari per Syndicum Apoſtolicum, & rem commutare ſonat dominium in illa re. Quamvis igitur Religioſus dominium in re commutata habere non prætendat, & coram Deo re vera proprietarius non ſit; tamen in foro fori ex tali commutatione proprietarius convincitur, & ſic puniendus. Aliæ dubitationes concernentes Statutum decimum, ac duodecimum, examinabuntur, partim paragrapho ſequenti, partim cum de Simonia agetur.

§. II. Pecuniæ contrectatio.

SUMMARIUM.

1 *Crimen contrectationis pecuniæ eſt peculiare Fratrum Minorum.*
2 *Pecunia quid ſignificet.*
3 *Res, niſi poſſideatur, nequit dici pecunia.*
4 Contrectatio *quid importet.*
Ex aſſidua contrectatione rei furatæ non augetur actio furti.
5 *Contrectatio alia naturalis, alia civilis.*
6 *Textus Regulæ Minorum circa pecuniam recipiendam.*

7 *Pecuniæ nomine venit quævis res, pretio æſtimabilis.*
8 *Differentia inter Minores, ac alios Regulares, circa poſſeſſionem temporalium.*
9 *Alia differentia circa pecuniam numeratam.*
10 *Probatur contrectationem civilem pecuniæ, etiam ſecluſa proprietate, Minoribus interdictam.*
Dictio nec *quid ſignificet.*
Dictio ſeu *quid importet.*
11 *Probatur eadem concluſio ex Clementina.*
12 *Probatur iterum ex eadem Clementina.*
Minores, quare nequeant eſſe executores teſtamentarii.
13 *Delictum proprietatis eſt diſtinctum a delicto contrectationis pecuniæ.*
14 *Fratres Minores nequeunt celebrare contractum depoſiti.*
15 *Depoſitum etiam mere naturale pecuniæ Minoribus interdictum.*
16 *Probatur ex Regula proxime data concluſio.*
Recipere, & capere, *quomodo differant inter ſe.*
17 *Clauſula* nullo modo *quid importet.*
18 *Probatur ex Clementina ſupra data concluſio.*
Dictio totaliter *quid ſignificet.*
19 *Frater Minor alienam pecuniam tenere, cuſtodire, portare &c. non poteſt.*

1 Proprium Minoritici Ordinis delictum eſt, *Pecuniæ contrectatio*, cum enim, ut ajebat Apoſtolus: *Peccatum non cognoſcatur, niſi per legem*, nullusque alius Chriſtianus, ſive laicus, ſive Eccleſiaſticus, ſive Clericus ſæcularis, ſive Regularis ſit, prohibitionem habeat de non *contrectanda pecunia*, niſi profitentes Regulam Minorum in ſua puritate, & abſque diſpenſatione; ſequitur proinde, quod hoc delictum in ſolis *Fratribus Minoribus Obſervantibus, Reformatis, Diſcalceatis, Recollectis, & Capuccinis*, qui vovent obſervantiam Regulæ Minorum abſque ullo privilegio relaxativo, poſſit reperiri.

2 Ut autem ſciatur, quid nam ſit, & quale, & in quo conſiſtat hoc delictum, ſciendum eſt primo, *pecuniæ* nomen latiſſimo vocabulo acceptum importare omnes res ſive mobiles, ſive immobiles, quæ poſſideantur. *Pecuniæ verbum* (ait *Ulpianus* libro quadrageſimo nono ad *Sabinum*) *non ſolum numeratam pecuniam complectitur; verum omnem omnino pecuniam, hoc eſt, omnia corpora quoque pecuniæ appellatione contineri, nemo eſt, qui ambigat*, & hoc idem habet *D. Auguſtinus lib. 2. de Doctrin. Chriſt.* ajens: *Totum quidquid homines habent in terra; omnia, quorum domini ſunt, pecunia vocatur*, & in hac acceptione comprehenduntur non ſolum corpora, & eorum ſpecies, ſed etiam jura, quæ incorporalia ſunt; ut habet *Textus in l. Pecuniæ 222. de Verb. ſign.* Minus lato vocabulo pecunia importat id, quod eſt materia mutui, nempe ea mobilia ſola, quæ in numero, pondere, & menſura conſiſtunt, ut deducitur ex *l. Mutuum. 2. §. Creditum. ff. de Reb. credic. ſi cert. petat.* Stricto autem nomine importat id, quod eſt inſtrumentum peculiare commercii civilis, & ſpecialiter emptionis, ac venditionis, ut ait *Paulus J. C. in l. p. ff. de Contrahen. emptio.* & convertitur, cum *nummo, & denario*; ad majorem autem expreſſionem additur hoc affixum *numerata*; & dicendo *pecuniam numeratam*, eam dicimus in ſtrictiſſima ſignificatione, ut idem eſt ac *nummus*, ſeu *denarius*, ſeu *moneta*.

3 Advertendum autem, quod res quævis tum ſtabilis, tum mobilis, in ſe conſiderata, non poteſt dici *pecunia*, nec in prima, nec in ſecunda acceptione vocabuli *pecuniæ* ſupra expreſſa; ſed res in tantum

evadit *pecunia*, in quantum eſt in alicujus poſſeſſione; & hoc manifeſte habet textus *l. Rei appellatione*. 5. *ff. de Verb. ſignif.* quæ ſic cantat; *Rei appellatio latior eſt, quam pecuniæ, quia etiam ea, quæ extra computationem patrimonii noſtri ſunt, continet: cum pecuniæ ſignificatio ad ea referatur, quæ in patrimonio ſunt*. Aliter autem eſt de *pecunia numerata*, quia etiam independenter a dominio *pecunia* eſt. Unde gemmæ, aurum, & argentum, & æs, non ſignata, apud me depoſita, ſunt quidem *pecunia* deponenti, ſed mihi, qui nec jus dominii, nec uſus in iis habeo, *pecunia* non ſunt; quod tamen non eſt de ſignata *pecunia*, quæ ſemper *pecunia* cuivis eſt, etiam abſque illius dominio, & uſu. Et hoc bene advertendum eſt pro explicatione eorum, quæ dicenda ſunt infra circa prohibitionem, quam ex Regula habent Fratres Minores recipiendi denarios, vel *pecuniam*.

4 Sciendum ſecundo, quod *contrectare*, etiam grammaticaliter loquendo, non importat purum tactum rei, quandoquidem res poteſt per inſtans, ſeu breviſſimo tempore, ſive momento tangi, & hoc etiamſi res loco non moveatur; *contrectare* autem importat tactum rei per aliquod tempus continuatum; quodque res moveatur, & de manu ad manum tranſeat, ſi res de facili mobilis ſit; ſin minus, aut replicato unius, aut alterno manuum tactu exerceatur. Hoc pariter in jure verificatur, nam *contrectatio* alienæ rei fraudoloſa furtum dicitur *l. p. §. final. ff. de Furt.* & ex aſſidua *contrectatione* rei furatæ non augetur actio furti, *l. Ei qui. ff. de Fur.* & ſi res aliena *contrectetur* animo furandi, non tamen Dominus illius deſinit eſſe poſſeſſor, nec ex conſequenti furtum factum eſt, niſi cum *contrectatione* jungatur dimotio rei de loco ad locum, ut ait *l. Poſſideri. §. Si rem apud te. ff. de Acquir. poſſ.*

5 Sciendum inſuper, quod duplex poteſt eſſe alicujus rei *contrectatio*, una quidem mere naturalis, alia autem civilis; naturalis quidem, quando ſimplici tactu phyſico *contrectatur* res, tanquam res pure phyſica: civilis autem, quando eandem rem in actione civili tracto, tanquam illius actionis inſtrumentum. Exempli gratia, ſi nummum aureum, ſive argenteum præ manibus habeo, & illum nunc ex una, nunc ex altera parte vertendo, ut imaginem, ac literas inibi impreſſas, ſive, ut metalli ligam obſervem, ſive ob aliam cauſam naturalem *contrecto*, talis contrectatio pure phyſica eſt; nam illum nummum, tanquam metallum ſubſtantialiter, aut qualiter figuratum examino actu mere immanenti, & ad ſolam cognitionem ordinato. Si autem nummum tracto in emptione, permutatione, donatione, mutuo, pignore, depoſito, ſolutione, compenſatione, ſive alio contractu civili, in quo pecunia ſignata intervenit, tanquam ipſius inſtrumentum, talis *contrectatio* erit civilis.

6 Porro Regula Fratrum Minorum *cap.* 4. circa receptionem denariorum, ſic habet: *Præcipio firmiter Fratibus univerſis, ut nullo modo denarios, vel pecuniam recipiant per ſe, vel per interpoſitam perſonam*; & in finem ejuſdem capituli; *Eo ſemper ſalvo, ut (ſicut dictum eſt) denarios, vel pecuniam non recipiant*. Pariter *cap.* 5. ſic dicit: *De mercede vero laboris pro ſe, & ſuis Fratribus, corporis neceſſaria recipiant, præter denarios, vel pecuniam*. Et circa citatos Regulæ textus non parva inter Expoſitores eſt controverſia, an nomine *pecuniæ*, hic veniat tantummodo *pecunia ſignata*, ſeu denarii; an vero veniat quæcunque res, pretio æſtimabilis, & quilibet pro ſua ſententia habet rationes fundatas, quas conſulto omitto, & qui vult eas videre, adeat *Sanctorum Comment. in Stat. cap.* 4. *Stat.* 2. *init.*

7 Circa hoc dico, quod, quidquid ſit de *Clementina Exivi. de Verb. ſignif. §. Porro. & §. Quia igitur*, in qua *Papam* evidenter, nomine *pecuniæ* denarios accipere conſtat; ſicut etiam aliquando *Nicolaum III.* in ſua Decretali *cap. Exiit. §. Cæterum. de Verb. ſignif. in* 6. Dico, quod in Regula, nomine *pecuniæ* venit res quæcunque, pretio æſtimabilis, quæ *pecunia* ſit. *Pecunia* autem non eſt, niſi approprietur, ut probavimus ſupra *num.* 3. prohibitio igitur facta Fratribus Minoribus in Regula, dicendo, quod *pecuniam non recipiant*, eſt, quod rem pretio æſtimabilem, tanquam propriam, nec in communi, nec in particulari recipiant. Et in hoc Frater Minor nihil habet particulare ſupra cæteros Religioſos; quandoquidem nullius Ordinis, ſive Monachalis, ſive Mendicantis, Religioſus, nec in communi, nec in particulari poteſt rem aliquam pretio æſtimabilem, tanquam propriam recipere, neque tenere, ut probavimus ſupra *Tit. eo. §. Proprietas num.* 20. Proinde multas res, pretio æſtimabiles, ſive gratis datas, ſive ex devotione oblatas, ſive tanquam pretium laboris, fratres recipiant, ut illis utantur, ſicut ſunt libri, aliaque Conventus utenſilia; ſive fundi pro viridario, aut ſylva, omnia hæc pecunia non ſunt, quia eorum dominium non acquirunt (cum, ut declaravit *Nicolaus III. cap. Exiit. §. Ad hæc. de Verb. ſignif. in* 6. ſint de proprietate *Sedis Apoſtolicæ*) & ſic recipiendo non peccant. Si autem eas recipiant, non ut iis in propria ſpecie utantur, ſed earum dominium acquirere intendant, eas recipiendo, & de eis diſponant, vendendo, donando, permutando, locando, aut alium quemlibet contractum civilem celebrando, tales res evadunt *pecunia* prohibita recipi, & mortaliter peccant, eas recipiendo.

8 Illud, quod peculiare eſt in Minoribus, circa *pecuniam* ſic intellectam, eſt, quod cæteri Ordines poſſunt in communi habere dominium miniſteriale *pecuniæ* ſuæ, & ex ipſius reditibus ſuſtentari, nec cogi ad propriam ſuſtentationem, ſibi dietim comparandam; quod tamen non eſt in Fratre Minore, qui nec in communi *pecuniam* tali pacto poteſt habere, naniſcendo ſibi dominium miniſteriale rerum pretio æſtimabilium, nec in temporaneo actu, nec in perpetuo, utpote ex earum reditu ſibi ſuſtentationem neceſſariam aſſecuret; ſed tanquam omnino pauper debet aut ex labore proprio, aut ex eleemoſynis, aut per recurſum ad amicos ſpirituales, ſibi victum providere dietim.

9 Similiter quoad denarios, nummos, monetam, ſeu *numeratam pecuniam*, ſi conſideretur eorum proprietas, omnes Religioſi æquales ſunt, nullus enim eorum poteſt *pecuniæ* dominium habere. *c. Monachi. c. Super. c. Cum ad Monaſterium. c. de Stat. Monach.* Sed pro Fratribus Minoribus peculiare eſt, quod cæteri Religioſi de ſuorum Superiorum licentia habent uſum denariorum, quo poſſunt ipſi, tum per ſe, tum per alios, ſibi neceſſaria providere; Frater autem Minor ſibi interdictum habet uſum denariorum, ſive per ſe, ſive per interpoſitam perſonam, ſive pro neceſſitate ſua, ſive pro neceſſitate aliorum; & quamvis ſibi interdicta non ſit *contrectatio* naturalis, ſeu phyſica denariorum, (ſcandalo ceſſante) prohibita tamen ſibi eſt *contrectatio civilis* eorundem, etiam ſecluſo ſcandalo, ablegata proprietate, & etiam ſimplici illorum uſu, pro ſe non interveniente.

10 Quod vero in hoc ſenſu debeat *pecuniæ contrectatio* prohibita intelligi, probatur primo ex Decretali Nicolai, in qua *cap. Exiit. §. Cæterum. ℣. Si tamen. ipſe. de Verb. ſign. in* 6. ſic habetur: *In pecunia Fratres nihil juris habeant, nec adminiſtrationem, ſeu diſpenſationem*; & paulo infra: *Ita tamen,*

quod

quod ab omni ejuſdem pecuniæ adminiſtratione, ſeu diſpenſatione Fratres omnino abſtineant; in quibus verbis, denariorum *adminiſtratio*, ſeu *diſpenſatio*, ut quid contradiſtinctum a *jure*, quod primo inibi enunciatur, imo, ut quid eidem contrarium, non aliud importat, quam *contrectationem civilem*, ſiquidem ibi agitur de ſolutione pretii rerum emptarum pro Fratrum neceſſitatibus. Et notandum, quod *Papa* ibi dicit, quod fratres in *pecunia* data ab amico ſpirituali, pro emenda re illis neceſſaria, *nihil juris, nec adminiſtrationem, ſeu diſpenſationem habeant*. Porro dictio *nec* eſt implicativa caſus contrarii, ac ideo diſtincti ad expreſſum, ut deducitur ex *l. Milites ita. §. Mulier. ff. de Milit. teſtam. l. Sacra loca. §. penult. de Rer. diviſ. l. Nec ejus. C. de Emanc. liber. Barboſ. Dict.* 208. *n.* 2. & dictio *ſeu* ponitur declarative, & expoſitive, præcipue quando ſtat inter diverſa idem importantia, ſeu parum diſtantia *cap. licet in princip. de Elect. cap. Bonæ.* 1. *& ibi Gloſſ.* 1. *de Poſtul. Prælat. Barboſ. dictio.* 363. *num.* 7. Dum ergo dicitur, quod Fratres nequeunt in *pecunia* habere *jus*, nec *adminiſtrationem*, intelligenda eſt *adminiſtratio* pura, tanquam contradiſtincta a *jure*. Et dum ſubjungit *adminiſtrationem, ſeu diſpenſationem*, importat pariter *diſpenſationem*, ut a *jure* diſtinctam. Senſus igitur Decretalis eſt, quod Fratres in *pecunia nil juris* habere poſſunt; pariter, neque ejuſdem *pecuniæ* (licet ſit *juris* alterius Domini) *adminiſtrationem, ſive diſtributionem*, puta, *pecuniam* nomine alterius exburſando, numerando, ponderando, cambiendo, donando, diſtribuendo, exhibendo, aut quovis alio modo imaginabili, in quo *pecunia* intervenit, ut inſtrumentum contractus civilis *contrectando*.

11 Probatur ſecundo per textum *Clementinæ, Exivi §. Porro cum dictus, & ibid. Gloſſ. in V. Modi*, quæ ſic habet: *Sanctus* (Franciſcus) *volens, Fratres ſuos ſuper omnia a denariis, ſeu pecunia eſſe totaliter alienos, &c.* ubi *Gloſſa*, explicans ſenſum hujus affixi *totaliter*, ait, pecuniam *Fratres ipſi non recipiant*, ipſius nempe dominium ſibi aſſerendo, *nec adminiſtrent*, puta, alienam pecuniam, nomine ſive proprio, ſive alterius *civiliter contrectando*.

12 Probatur tertio clarius ex eadem *Clementina Exivi. §. Proinde. ℣. Verum etiam*, ubi declarans interdictum Fratribus eſſe executores teſtamentarios, ſive ultimarum voluntatum, ait: *Cum dicti Ordinis Fratres, non ſolum a receptione, proprietate, dominio, ſive uſu ipſius pecuniæ, verum etiam a contrectatione qualibet ipſius, & ab ea ſint penitus alieni* : : : *debent ſcire ſibi interdictum, quod hujuſmodi executionibus, & diſpoſitionibus ſe exponant*; & reddens cauſam ſui dicti, ſubdit: *cum hæc ſæpius abſque litigio, & contrectatione, & adminiſtratione pecuniæ nequeant expediri*. In diſtributione autem *pecuniæ*, quæ ſit per Executores teſtamentarios, clarum eſt, quod ipſi nec jus, nec dominium habent *pecuniæ*, quam diſtribuunt, tamen quia in tali diſtributione intervenit *pecuniæ contrectatio civilis*, nempe ſolvendo debita; ſatisfaciendo operariis; donando pauperibus &c. Fratres Minores, quia nequeunt *civiliter contrectare pecuniam*, nequeunt pariter eſſe Executores teſtamentarii. Et quamvis poſſent in tali munere *contrectare pecuniam civiliter* manu aliena, ſcilicet diſtribuendo, donando, ſolvendo, &c. pecuniam per manus alterius miniſtri laici; tamen quia talis *contrectatio civilis pecuniæ* (licet phyſice exerceretur a laico) moraliter tamen exerceretur a Fratribus, qui *contrectarent* per interpoſitam perſonam, ideo etiam ſic ipſis prohibitum eſt exercitium Executoris teſtamentarii. Et ex eodem principio nequit frater Minor eſſe Eleemoſynarius Principis; aut ex crumena alterius, etiam ad ejus mandatum, ſeu preces, pecuniam extrahere, & numerare, & ea mercedem operario dare; aut debitum illius ſolvere; ſive eam cambire, & ſimiles contractus civiles, quamvis pure miniſterialiter celebrare, quia in eis intervenit *pecuniæ* civilis *contrectatio*.

13 His præmiſſis apparet delictum *contrectationis pecuniæ* eſſe totaliter diſtinctum a delicto proprietatis; & Fratrem Minorem, ſi *pecuniam* non numeratam, aut numeratam, ejus dominium ſibi aſſerendo, acceptet per ſe, vel interpoſitam perſonam, eſſe vere, & realiter proprietarium. Si vero numeratam *pecuniam civiliter contrectet*, juxta ſenſum ſupra expreſſum, ejuſdem dominium etiam a ſe ablegando, quamvis proprietarius vere non ſit, eſt tamen talis ficte; proinde juxta Statuta, quæ infra dabimus pœnis vere proprietatiorum punitur, & hoc ob delictum *contrectationis pecuniæ*, quæ in Regula prohibetur juxta Apoſtolicas declarationes, ad quas adamuſſim ſervandas *Fratres Minores*, tum *Regularis* tum *Strictioris Obſervantiæ* obligantur.

14 Quid autem de tenente, & conſervante apud ſe denarios, quamvis eos minime civiliter contrectet, nec eorum habeat proprietatem? Reſpondeo, quod ad conſervandam, aut cuſtodiendam *pecuniam*, nequit cum Fratre Minore celebrari contractus depoſiti; cum enim iſte incapax ſit obligationis civilis contrahendi, & in depoſitario ſit obligatio reſtituendi depoſitum, ultra ejuſdem fidelem cuſtodiam, ſequitur quod non poſſit fieri contractus depoſiti. Difficultas eſt de depoſito naturali per tempus breve, aut longum; an ſcilicet delinquat Frater recipiendo alienam *pecuniam*, mere naturaliter cuſtodiendam, transferendam, conſignandam, aut alio modo naturali habendam, abſque ulla *contrectatione*.

15 Ad hoc dico, quod ſpectato textu Regulæ, & declarationibus Pontificiis *Nicolai, & Clementis*, videtur prima facie talem naturalem receptionem denariorum ad cuſtodiendum &c. non eſſe prohibitam; ſed illam prohiberi tantummodo ex diſpoſitione Statutorum, quæ dabimus infra; ſed bene, & medullitus perpenſa materia, aliud eſt dicendum; nam, ut ſupra dictum eſt, receptio, & *contrectatio pecuniæ* eſt delictum totaliter ſeparatum a proprietate; quandoquidem hoc militat contra votum eſſentiale paupertatis, illud autem contra præceptum Regulæ de non recipiendis denariis; & quamvis prohibita videatur ſola *contrectatio civilis eorundem*, ut ſupra probatum eſt, non vero pura *contrectatio* naturalis, ſeu phyſica; tamen dicendum eſt, quod per Regulam, & Pontificias Decretales interdicta etiam eſt receptio denariorum mere naturalis.

16 Hoc autem demonſtratur primo ex textu Regulæ dicentis *cap.* 4. *Præcipio firmiter Fratribus univerſis; ut nullo modo denarios vel pecuniam recipiant*. Ubi perpendenda ſunt illa duo verba *nullo modo recipiant*. Porro *recipere*, ſive *accipere*, (quod idem eſt) dicitur, quando quis *accipit*, ſeu *recipit* rem, quam tanquam ſuam non habet, ſed aut danti, aut alteri dandam; cum vero quis rem *accipit*, ſeu *recipit*, ut eam tanquam ſuam habeat, dicitur eam *capere*, ut *text. in l. Aliud eſt.* 71. *de Verb. ſign. & in l. Non videtur.* 51. *ff. de Reg. jur.* Dum igitur Regula *firmiter præcipit* Fratribus, ut pecuniam non *recipiant*, tali verbo declarat ſibi interdictam etiam eam *pecuniam*, quam alteri reddendam *recipiunt*, nec aliquam proprietatem in ea habent; præceptum enim de non habendo rem propriam, non ſolum includitur in voto eſſentiali paupertatis, ſed etiam in Regula *cap.* 6. habetur ſeparatum a præcepto de non recipienda *pecunia*.

17 Pa-

17 Pariter obſervanda eſt illa clauſula *nullo modo*, quæ otioſe in Regula non ponitur. Porro talis clauſula excludit omnem modum, qui alias eſſet permiſſus, ut ait *Seraphinus*, *de Privil. juram. privil.* 98.*num.*95.& vim habet præciſæ prohibitionis, prout dictio *nullatenus*, ut ex *Cephalo Conſil.*497.*num.*29. *lib.* 4. *ait Barboſ.Clauſul* 92. *num.* 1. ambos referens, & idem eſt, ac ſi diceretur, *nullo tempore*, *nulla ratione*, ut ex *l. penult. C.de Poſtul. l.* 1. *ff.de Negot. geſt. l. Omnes* §. *Si vir. ff. Quæ in frau. credit.* deducit *Albericus Diction. V. Nullo modo*. Senſus ergo eſt, quod Fratres ſub quovis modo, forma, tempore, ac ratione imaginabili, (quamvis aliter eſſent licita, ac permiſſa) denarios recipiant.

18 Et hoc idem aſtruitur ex *Clementina* ſupracitata, in qua §. *Porro cum dictus de Verb. ſignif.* dicitur: *Sanctus* (Franciſcus) *volens Fratres ſuos ſuper omnia a denariis, ſeu pecunia eſſe totaliter alienos &c.* Ubi ponderanda eſt illa dictio *totaliter*, quæ univerſalis eſt, comprehendens collective, ac diſtributive omnes, ac quoſcumque modos excogitabiles, juxta quos poſſunt Fratres *pecuniam* recipere, ac eos omnes excludens *Barboſ. Dictio.* 407. *num.*1. Et quamvis *Gloſſa* ejuſdem Clementinæ, quam dedimus ſupra *num.* 11. per talem dictionem *totaliter* intelligat ablegatam a Fratribus proprietatem, & adminiſtrationem *pecuniæ*; tamen intelligendum non eſt, quod *Gloſſa* prædicta ibi loquatur taxative, reſtrictive, reſtringendo prohibitionem habendi *pecuniam* ad illos duos modos; ſed loquitur exemplariter; attento maxime, quod dictio illa *totaliter* poſita in Decretali, eſt ad declarationem ſenſus Regulæ, in qua cum ponatur clauſula ſupradicta *nullo modo*, importans negative omnem modum imaginabilem habendi *pecuniam*, ut dictum eſt, conſequens eſt, quod talis dictio *totaliter* appellet omnes, & quoslibet modos habendi *pecuniam*, & illos excludat.

19 Sequitur igitur ex his, quod nullo modo poteſt Frater Minor alienam *pecuniam* recipere, ad eam cuſtodiendam, reſtituendam, tranſportandam, aut alio quovis modo, quantumvis mere naturali tractandam; hoc enim ſibi vetitum eſt ex Regulæ præcepto.

Probatio.

SUMMARIUM.

20 *Diſtinctio facienda circa probationem hujus criminis.*

21 *Quando conſtare debeat de corpore delicti in hoc crimine.*

In crimine falſæ monetæ debet conſtare de corpore delicti.

Moneta probanda judicio Peritorum.

22 *Diligentia ſervanda a Judice in caſu accuſationis de pecunia retenta.*

23 *Pecuniæ contrectatio probatur etiam per Teſtes abſque corpore delicti.*

24 *Confirmatur concluſio.*

25 *Dubium proponitur.*

26 *Parvitas materiæ in contrectatione pecuniæ non datur.*

In delictis, in quibus conſideratur ſola qualitas, non datur parvitas materiæ.

20 QUoad probationem hujus criminis, mihi videtur eſſe diſtinguendum juxta caſus, qui poſſunt occurrere in hac materia. Quamvis enim caſus omnes eodem modo ſint delicta contra præceptum Regulæ de *pecunia* non recipienda, non tamen eodem modo probanda ſunt; aliud enim eſt, quod Cajus *pecuniam* receperit, & apud ſe retineat; aliud vero, quod *pecuniam* contrectaverit; in primo enim caſu delictum habet permanentiam; in ſecundo vero nullum veſtigium poſt ſe relinquit.

21 Dico igitur, quod, ſi accuſatur Cajus pecuniam a ſæculari accepiſſe, & eam in camera ſua habere, neceſſarium eſt, quod conſtet de corpore delicti per *viſum*, *& repertum*, alias non erit locus punitioni. Ratio eſt, quia in delictis facti permanentis ante omnia conſtare debet de corpore delicti, quo non ſubſiſtente, omnis inquiſitio ruit. Porro caſus hic totaliter aptatur delicto de cuſa falſa moneta, in quo juxta Doctores, *Burſat. Conſ.* 166. *num.* 4. *lib.* 2. *Farin. pu.* 2. *num.* 22. *Mattheu. lauret. de Franch. Paſqualig. de Franc. Honded. Conſ.*92. *num.* 11. *lib.*2. *apud Raynald. obſerv. Crim. Tom.* 1. *cap.* 5. §. 1. *ad* 3. *num.* 34. ut ſuo loco dicemus, debet conſtare de delicto per ipſius evidentiam, in tantum, quod ſi de eo non conſtaret, quantumvis Reus confiteretur ſe falſam monetam cudiſſe, non tamen poſſet contra eum procedi: & quando dicitur, quod in probatione hujus criminis uti poſſumus etiam præſumptionibus, ac conjecturis, hoc debet accipi, ſuppoſito quod prius conſtiterit de corpore delicti, & non alias, nec aliter, ut ex *Vermigliolo Conſ. Crim.* 218. *num.* 1. *& ſeqq.*, concludit *Raynaldus*, *loc. cit. num.* 35. Et ratio quidem eſſe poteſt, quia falſitas monetæ eſt qualitas, quæ probanda eſt judicio Peritorum, non autem Teſtium, *Guazzin. Reor. defenſ.* 4. *cap.* 9. *num.* 4. *Concial. Reſolut. crim. V. Monet. Reſol.* 1. *num.* 2. Periti autem judicium ferre nequeunt, niſi moneta coram ipſis examinanda ſtatuatur. Alia etiam ratio addi poteſt, quod nempe poſſint ab aliquo cudi numiſmata illa, quibus nobiles viri utuntur in ludis, maxime tabularum, pro teſſera; quæ licet ſpeciem præſeferant veræ monetæ, moneta tamen non ſunt, non enim ſignata ſunt ſigillo monetario ullius Principis, & ex conſequenti talia cudere delictum non eſt.

22 Pari modo accidere poteſt, quod ſimilia numiſmata, aut etiam medaleas, maxime ſi ſint papyro involutæ, receperit Frater, & ab adſtantibus judicatum ſit illas eſſe veram monetam, & accuſatio deferatur ad Superiorem parum benevolum erga illum, qui Superior proceſſum inſtituat, eumque tanquam Reum conſtituat cum gravi jactura famæ ſuæ, quod nullo modo, aut rationi, aut juſtitiæ congruit. Si igitur talis accuſatio deferatur, antequam ad Rei conſtitutionem, & conteſtationem litis criminalis contra eum deveniatur, debet Judex facere perquiſitionem diligentem in Cella Rei ſuppoſiti, ſive in Officina ſuæ curæ commiſſa, & pecuniam reperire, & in judicio ſtatuere, quod, ſi hoc non facit, non eſt ulterius procedendum, juxta communem Doctorum opinionem.

23 Quia tamen periculoſa in praxi hæc opinio eſt, nam receptio *pecuniæ*, quantumvis ſeparata a proprietate, nimis dedecorat Minorum Religionem, quæ ſancte ſuperbit de altiſſimæ paupertatis, & totalis fugæ a *pecuniæ* profeſſione; ac vaferrimi hujuſmodi *pecuniæ* receptores habent non veſtigabilia latibula, in quibus eam recondant, & Superiorum zelo inſultent, fidentes, quod, ſi *pecunia* non reperiatur, ipſi minime pœnis Statutariis vapulabunt, ideo ſalva Doctorum reverentia aliter puto dicendum. Alias *Par. P. Tit. Corpus*. *num.* 12. *& ſeqq.* probavimus, quod in delictis facti permanentis, corpus delicti, ſi fuerit occultatum, aut deſtructum, poſſit per Teſtes integros concludenter probari; ut de cadavere occiſi, in mare, ſeu in puteum projecto, aut combuſto. Pari igitur modo dicendum eſt in caſu receptæ pecuniæ; licet enim ipſa non reperiatur, vel

quia

quia eam Reus occultavit, aut quia expendit, ſi duo Teſtes integri receptionem probant, (maxime ſi deponant de qualitate monetæ, quia eam optime viderunt, & cognoverunt eam eſſe veram, ac uſualem *pecuniam* auream, argenteam, æream; & potiſſime ſi accedant alia adminicula malæ famæ Rei &c.) dico, quod optime deveniri poteſt ad conſtitutionem, & torturam Rei.

24 Et hoc magis ſuadeo; quia par delictum eſt alienam *pecuniam* recipere, & ad cuſtodiam tenere; ſicut eandem contrectare civiliter diſtribuendo, donando, cambiendo &c. prout ſupra dictum fuit. In hoc autem ſecundo delicto nullum manet veſtigium, quod poſſit a Judice recognoſci, & corpus delicti probari per *viſum*, & *repertum*; tunc ergo, (prout Regulariter fit in delictis facti tranſeuntis) probatur delictum ſimul cum Delinquente per Teſtes: ſequitur igitur, quod etiam in primo caſu corpus delicti etiam per ſolos Teſtes ſufficienter probetur.

25 Eſt autem circa hoc difficultas, An ſcilicet probato, quod Cajus aut receperit, aut contrectaverit *pecuniam* in quantitate non pertingente ad peccatum mortale proprietatis, poſſit judicialiter puniri de contrectatione *pecuniæ*? quod idem eſt ac dicere, an in hoc delicto detur parvitas materiæ?

26 Reſpondeo, quod parvitas materiæ in delictis tunc habet locum, quando crimen contingit ſecundum materiam, ita ut ipſa materia ſit objectum delicti, prout in furto, aut proprietate, quæ habent pro objecto reſpective rem alienam, ſibi appropriatam. Non datur vero parvitas materiæ in delictis, in quibus conſideratur qualitas, & non quantitas, aut materia; ut eſt in fabricante venenum; aut in cudente falſam monetam; aut tondente veram; quantumvis enim paucos nummos quis cudat, aut tondeat, nihilominus incidit in crimen læſæ majeſtatis, ut ex jure *l. p. C. de Veter. numiſm. pote. in fin l. p. Tit. 22. lib. 9. Cod. Theodoſian.* probant *Decianus Tract. Crim. lib. 7. cap. 23. n. 25. ac Raynaldus Obſer. crim. Tom. p. cap. 5. §. 1. ad 3. n. 85. & ſeqq.* Proinde pœna inducentium falſos Teſtes in judicio; aut ſollicitantium in confeſſione, ita percellitur ille, qui inducit, aut ſollicitat unum, ſicut multos; quia crimen conſiſtit in qualitate. Ita ergo dicendum in noſtro caſu; ſiquidem non prohibetur Fratribus contrectatio auri, aut argenti, ſive æris, prout materia, ſive metalla ſunt, ſed prohibetur forma, ſive qualitas; puta, materia ſignata, quæ *pecunia* dicitur. Proinde reſolvendum, quod quantumvis recepta *pecunia* non ſufficiat ad concludendum crimen proprietatis; ſufficit tamen ad delictum receptionis, ſeu *contrectationis pecuniæ*.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

27 *Soli Minores poſſunt puniri de contrectatione pecuniæ.*
28 *Primum Statutum pro Minoribus de obſervantia.*
29 *Secundum Statutum.*
30 *Tertium Statutum.*
31 *Quartum Statutum.*
32 *Quintum Statutum.*
33 *Sextum Statutum.*
34 *Septimum Statutum.*
35 *Octavum Statutum.*
36 *Nonum Statutum.*
37 *Decimum Statutum, & dubitatio prima.*
38 *Dictio* tanquam *quot ſignificata habeat.*
39 *Aliquando importat ſimilitudinem, aliquando veritatem.*
40 *Opinio Sanctori impugnatur.*
41 *Ab identitate pœnæ non bene deducitur indentitas delicti.*
42 *Dubitatio ſecunda.*
43 *In facto importante plura delicta, dantur pœnæ pro quolibet delicto, ſi ſunt compatibiles.*
44 *Dubitatio tertia.*
45 *Delinquit contrectatione pecuniæ Frater, qui quoquomodo eam portet, quamvis illa ſit alterius.*
46 *Dubitatio quarta.*
47 *Opinio Sanctori,*
48 *Impugnatur,*
Pœna Statuti danda contrectanti pecuniam, etiam abſque ejus proprietate.
Quando diſpoſitio Statuti eſt clara, non recurrendum ad conjecturas.
49 *Dubitatio quinta.*
50 *Confeſſarius recipiens pecuniam, ut alteri reſtituat, delinquit hoc crimine.*
51 *Cautela adhibenda a Confeſſario, ne incurrat pœnam contrectantium pecuniam.*
Superior ex cauſa poteſt diſpenſare in præceptis Regulæ.
52 *Diſpenſatio ſine cauſa legitima eſt invalida.*
53 *Prælatus poteſt diſpenſare pro ſe, quod diſpenſat pro aliis.*
54 *Superior retinens in Cella denarios reſtituendos delinquit, & quare.*
55 *Dubitatio ſexta.*
56 *Præſentia Syndici, aut ab eo Delegati eſt neceſſaria in emptione, aut venditione pro Fratribus,*
Fratres ad hæc nequeunt delegari.
57 *Dubitatio ſeptima.*
58 *Præſentia Syndici non ita neceſſaria in emptione, ſicut in venditione.*
Quomodo Fratres poſſunt emere ſibi neceſſaria.
De relativis idem eſt judicium.
59 *Emere, aut vendere abſque Syndico Apoſtolico Fratribus vetitum.*
60 *Dubitatio octava.*
61 *Commutatio mobilium poteſt fieri per Fratres.*
62 *Dubitatio nona.*
63 *Superior Regularis Obſervantiæ, qua pœna puniendus, ſi deponere faciat pecuniam non apud Syndicum.*
Pœna Superioris Strictioris Obſervantiæ pro eodem crimine.
Opinio Sanctori.
64 *Impugnatur.*
Eleemoſynas indifferentes non poſſunt recipere Fratres Minores.
65 *Cauſæ adductæ a Sanctoro ad excuſandum crimen facientis deponere pecunias extra manus Syndici, nullæ ſunt & periculoſæ.*
66 *Dubitatio decima.*
67 *Quomodo facienda a Superiore confeſſio de recepto legato pecuniario.*
68 *Dubitatio undecima.*
69 *Quomodo poſſit Superior licentiare Subditum, ut pecuniam quærat.*
70 *Dubitatio duodecima.*
71 *Quo caſu poſſit Superior indulgere, ut Subditus pecuniam deponere pro ſe faciat in manu Syndici.*
72 *Dubitatio tertiadecima.*
73 *Explicatio Statuti de faciente debita.*
74 *Caſus, in quo locus ſit pœnis contra debita contrahentes.*
75 *Continuatur materia.*
76 *Quibus caſibus puniendi Superiores ſe obligantes debitis.*
77 *Dubitatio quartadecima.*

78 *Expo-*

78 *Exponitur caſus.*

79 *Superior faciens recipere a Syndico eleemoſynam pecuniariam obtentu oblationis ceræ, puniendus pœnis Statuti.*

80 *Dubitatio quintadecima.*

81 *Solæ quæſtuationes, quæ cedunt in beneficium Fratrum, ſunt prohibitæ in eorum Eccleſiis.*

82 *Dubitatio ſextadecima.*

83 *Faciens ex accidenti recipere eleemoſynam pro Miſſis Superior non committit in Statutum.*

84 *Dubitatio decimaſeptima.*

85 *Quæſtuatio pecuniæ quævis, etiam non ſignatæ, Fratribus interdicta.*

86 *Dubitatio decima octava,*

87 *Merces laboris non poteſt a Fratribus judicialiter peti.*

27 QUia ut diximus ſupra, *contrectatio pecuniæ* apud nullos vetita eſt, niſi apud *Minores de Obſervantia*, ac *Capuccinos*, non habentur alibi, quam apud eos, leges punientes hujuſmodi crimen, proinde eorundem Conſtitutiones ſunt inſpiciendæ. Pro nobis *Minoribus de Obſervantia* ſunt Statuta ſequentia.

28 Primum. *Tanquam proprietarium puniri præcipimus, qui denarios, vel pecuniam receperit; vel eos propria auctoritate ad recipiendum, & in proprios uſus convertendum, quempiam ſubſtituerit; vel eoſdem ſupra ſe, vel in pera, vel ſupra jumentum portaverit; aut eos propria manu contrectaverit: vel apud ſe; vel in Cella; vel alibi, vel in ſæcularium manibus depoſitos habuerit. Stat. gen. Ord. cap. 4. §. 1. nu. 1. in fin.*

29 2 *Sine Procuratore nihil emi, nihil vendi, aut de eleemoſynis prædictis* (pecuniariis) *ſub quocunque prætextu diſponi poſſit ſub pœna proprietatis: ſub qua etiam pœna prohibemus, ne Guardianus, niſi in manu Syndici, vel ſubſtituti de ejuſdem licentia, eleemoſynas pecuniarias teneat, vel per manus aliorum expendat. nu. 5.*

30 3 *Contractus, inſtrumenta, aut cujuſvis generis ſcripturæ, In quibus Fratres ſe recepiſſe pecunias teſtentur, nullatenus fiant ſub pœna proprietarii. n. 6.*

31 4 *Nemo ſine ſui Superioris licentia eleemoſynam pecuniariam pro ſe, vel pro aliis Fratribus quærere, aut accipere audeat, ſub pœna proprietarii: qua etiam puniatur, qui ſine Superioris licentia eleemoſynam pecuniariam in manu Syndici Apoſtolici tenuerit; nec non qui quovis modo debita contraxerit. nu. 8.*

32 5 *Sub excommunicationis pœna contrafacientibus, ipſo facto, incurrenda, ultra pœnas in proprietarios ſancitas, ut omnes, & ſingulæ capſulæ, vel arculæ, ſeu cippi, ſive diſci, vel alia vaſa quocunque nomine appellentur, etiamſi Confraternitatum, ſint diſpoſita ad colligendas, inferendas, vel aſſervandas pecuniarias fidelium eleemoſynas, ſub quocunque prætextu, a noſtris Eccleſiis, Sacriſtiis, vel Conventibus auferantur, & nullo unquam tempore collocentur, præcipimus, & mandamus. num. 10.*

33 6 *Neque ſit licitum Syndico, aut Procuratori in iiſdem Eccleſiis, Sacriſtiis, vel alio aliquo Conventus loco, denarios, vel pecunias recipere ſub quovis prætextu. Guardianus vero, Vicarius, vel Sacriſta, qui id permiſerint, vel ſi pecunias per Tertiarium, aut Servitorem in Conventu receperint, & ad Syndicum deferri juſſerint, ſuis Officiis priventur. nu. 11.*

34 7 *Aſſignatam jam pœnam ſubeant iidem, qui intra noſtras Eccleſias quovis prætextu, aut titulo ſive inter prædicandum, ſive alio quovis tempore eleemoſynas pecuniarias peti, aut fecerint, aut permiſerint. n. 12.*

35 8 *Si qui in plateis, vel vicis ſteterint, ad eleemoſynas petendas a prætereuntibus, ut pro herbis, vel fructibus, aut aliis venalibus, quæ apud ſe empta habent, pretium ſolvant; nulla interpoſita appellatione, carceri mancipentur per menſem; & Guardianus, qui id juſſerit, vel conſenſerit, officio privetur. n. 13.*

36 9 *Laboris merces, ſi pecunia fuerit, per ipſos ſolventes Apoſtolico Syndico conſignetur: ſin minus Superioribus integre aſſignetur; contraveniens, ut proprietarius puniatur. cap. 5. §. 1. nu. 3.*

37 10 *Nec liceat Superioribus pro veſtimento pecuniam dare, ſub pœna proprietatis, dantibus, ac recipientibus. cap. 6. §. 1. nu. 3.*

Circa quæ Statuta occurrit prima dubitatio circa primum datum ſupra *num.* 28. & eſt, quid importet clauſula illa *Tanquam proprietarium*, in qua importatur ratio, quare proprietariorum pœnis percellatur, *qui denarios, vel pecuniam receperit &c.* prout dicitur in Statuto?

38 Reſpondeo, quod dictio *tanquam* duo habet ſignificata, ut advertit *Albericus in Diction.* aliquoties enim importat veritatem; aliquoties autem ſimilitudinem; ut habetur ex utraque juris pagina. Dicitur autem ſignificate veritatem, quando importat rationem diſpoſitionis, tum in lege, tum in contractibus &c. Ut ſi dicatur, *Cajus tanquam filius Titii debet in hæreditate ei ſuccedere ab inteſtato*; ly *tanquam* importat rationem, quare *Cajus* ſuccedat *Titio*, & facit hunc ſenſum, *Cajus debet Titio ſuccedere ab inteſtato, quia eſt filius ipſius*; & hujus acceptionis plura in jure habemus exempla *Proem. Decretal. §. Sacra. cap. Cum pro cauſa & ibi Gloſſ. de Sent. Excomm. cap. 1. de Homicid. lib. 6. l p. q. C. de Hæred. inſtit.*

39 Significat autem aliquoties ſimilitudinem tantum, & tunc tantum valet, ut dictio *ſicut*, aut *quemadmodum*, quæ ſimilitudinem important. *cap. Cum dum de Elect. cap. Solita. & ibi Gloſſ in V. Tamquam & Felin. num. 3. de Major. & obed. l. Si pecunia ff. Si cert. pet. L. Jubemus §. Sane 2. C. de Sacr. Eccleſ.* In primo autem ſenſu accipitur hæc dictio in citato ſtatuto, in prima ejus parte. Nam qui *denarios, vel pecuniam recipit, aut eos propria authoritate ad recipiendum, & in proprios uſus convertendum, quempiam ſubſtituit*, hic *tanquam proprietarius*, hoc eſt, *quia vere eſt proprietarius*, eſt puniendus.

40 Putat autem *Sanctorus de Pœn. cap. 7. Quæſt. 2. §. In cap. 4. fol.* 280. quod hic puniatur proprietas ficta, & conſequenter ly *tanquam* importet tantum ſimilitudinem, dum dicitur abſolute, qui *denarios vel pecuniam receperit*, & non additur *propria authoritate*, (quod tamen ponitur in clauſula ſequenti, quæ habet, *aut eos propria authoritate ad recipiendum, & in proprios uſus convertendum, quempiam ſubſtituerit*) cum certum ſit, quod recipiens propria authoritate denarios, ad eos convertendos in proprium uſum, ſit vere proprietarius. Sed ejus opinio non ſubſiſtit, quandoquidem tritum in jure eſt, *text. in cap. Secundo requiris*, quod clauſula poſita in lege, aut Statuto, (maxime ſi ſit in medio, aut fine diſpoſitionis) refertur ad omnia referibilia; & ſic ita vere eſt proprietarius, qui *propria authoritate*, ad convertendum in proprios uſus, *denarios recipit*, ſicut qui *ad recipiendum alios ſubſtituit*. Unde concludendum, quod prima pars Statuti loquitur de proprietate vera, & ly *tanquam* non importet ſimilitudinem, ſed veritatem, ac rationem diſpoſitionis.

41 Conſequenter autumat ibidem Doctor, quod in tota diſpoſitione Statuti hujus, ac ſequentium, ly *tanquam* importet ſimilitudinem delicti; ut pote cenſeatur proprietarius ſimilitudinarius, & delinquat proprietate ficta, qui denarios recipit per ſe, vel alium etiam ſecluſo quovis eorundem dominio; & hoc

argui-

arguit a ſimilitudine, ſeu potius identitate pœnæ, quæ datur recipienti denarios, abſque eorum proprietate, quæ pœna eſt realiter proprietariorum. Sed etiam in hoc fallitur, nam a ſimilitudine, aut identitate pœnæ inepte deducitur ſimilitudo delicti, cum eadem prorſus pœna applicetur delictis, toto Cælo diverſis, ut combuſtio poſt tranſgulationem æque applicatur Monetario falſo, ac Sodomitæ, cum tamen eorum delicta nec umbram habeant ſimilitudinis. Dicendum igitur, quod, cum in Regula diſtinctum ſit præceptum de non recipienda pecunia, ab eo de non aliquid ſibi appropriando, diſtincta etiam dentur contra prædicta præcepta delicta, quæ non habent inter ſe ſimilitudinem, quamvis in eodem facto ambo delicta poſſint convenire, & ambo eadem pœna puniantur. Et proinde ſimilitudo, importata per ly *tanquam*, ſit tantum ſimilitudo pœnæ, ſeu potius identitas, qua percutiuntur contrectator denariorum, & proprietarius; nullo autem modo ſit ſimilitudo, ſeu fictio delicti.

42 Secunda dubitatio eſt, An, ex quo diſtincta delicta ſunt proprietas, & *contrectatio pecuniæ*, ſi ambo concurrant in eodem facto, punienda ſint eadem prorſus pœna, qua puniretur quodlibet eorum, ab alio ſeparatum?

43 Reſpondeo negative, quia quando in una actione concurrunt diverſæ circumſtantiæ, quarum quælibet ſeparatum, diverſumque delictum importat, plures pœnæ locum habent, nempe illæ, quæ correſpondent ſingulis delictis. *Cap. literis ubi Abb. num. 2. & Felin. num. 1. de Præſumpt. l. Si adulterium. & ibi Bart. num. 3. ff. Ad leg. Jul. de Adult. Theſaur. de Pœn. Par. 1. cap. 8. ℣. Secundus modus*. Unde ſepeliens aliquem uſurarium manifeſtum, publice excommunicatum, nominatim interdictum, ac tempore interdicti, incurrit quatuor excommunicationes, ut ex *Clem. 1. de Sepult.* docent *Cardinal. num. 29. Ugolin. de Cenſur. Tab. 1. cap. 16. §. 3. num. 4. Sayr. eo. tit. lib. 1. cap. 10. num. 10. Suar. eo. tit. Diſp. 5. Sect. 3. num. 14. apud Theſaur. loc. cit.* Quod, ſi una pœna tantum infligi poſſit (ut nempe ultimum ſupplicium, quod, licet pro diverſis delictis debitum, ultra unam vicem tamen adhiberi nequit) tunc pœna illa cum aliis, quæ ſecum ſunt compatibiles, cumulatur; unde qui occidit Sacerdotem, & ſibi pecuniam ſurripuit, cum non poſſit bis ultimo ſupplicio affligi, prout ob furtum, & homicidium ſeparatim meretur, qualificato ultra conſuetum ſupplicio punitur. Non enim ſimpliciter furcis per collum ſuſpenditur, ſed prius aut ſibi amputatur dextera, aut cauda equorum raptatur, aut candentibus forcipibus torquetur ante mortem, aut poſt mortem in fruſta ejus cadaver ſecatur. Cum igitur recipiens *pecuniam* ad proprium uſum committat duplex crimen, proprietatis nempe, & receptionis *pecuniæ*, quorum quodlibet pœnam carceris menſurni, ac privationem actuum legitimorum &c. meretur, liquet, quod talis pœna pro quolibet delicto infligenda eſt, & ita per bimeſtre carcerari debet, & per quadriennium privari actibus legitimis.

44. Tertia dubitatio eſt circa ſecundam partem ejuſdem Statuti, & eſt, an intelligenda ſit de *contrectatione*, ſive receptione *pecuniæ*, conjuncta cum proprietate; an vero etiam de ea, quæ a proprietate ſeparata eſt?

45 Reſpondeo, quod, cum (ut ſupra a *num.* 14. probatum eſt) receptio pecuniæ, etiam quomodolibet ſeparata a proprietate, per Regulam juxta Pontificias declarationes ſit prohibita, Statutum intelligendum ſit de receptione denariorum tum conjuncta, tum ſeparata a proprietate, Unde ſequitur eum, qui receptam a ſæculari pecuniam *vel in pera, vel ſupra jumentum portaverit, vel apud ſe in Cella, vel alibi* cuſtodiendam, & ſæculari reddendam receperit, reum eſſe hujus Statuti, prout etiam ſenſit *Sanctor. de Pœn. cap. 7. Quæſt. 3. ℣. Reſpondeo præter dicta. fol. 285. & ℣. Reſpondeo ſi ſimul fol. eo.* Addit tamen iſte Auctor, quod ceſſante ſcandalo, ſi in periculo latronum, aut ob aliam cauſam frater pecuniam transferendam, aut cuſtodiendam reciperet a ſæculari, cui frater proteſtatus eſſet, quod licet hoc ſibi prohibitum ſit ex Regula, tamen ex charitate facit, non deberet puniri ut Statuti tranſgreſſor. Sed hoc non facile admiſerim; ſiquidem prohibitio hæc non eſt Statutaria, ſed ex Regula; nec culpa ejuſdem tranſgreſſionis eſt ratione ſcandali, quo ceſſante, ceſſet culpa, ſed eſt ex mera diſpoſitione Regulæ vetantis, quod Fratres *nullo modo* pecuniam recipiant. Unde ſi Statutum tali pœna vindicat tranſgreſſionem præcepti Regulæ, quandocunque intervenit tranſgreſſio, Statutaria pœna integraliter debetur. Patet autem, quod culpa intervenit, (nec excuſat periculum latronum, aut alia cauſa) quoties Frater pecuniam recipit, dum enim Regula exprimit, quod *nullo modo* recipiatur pecunia, excluduntur quilibet caſus, quantumvis alias liciti, ut ſupra *num.* 17. explicuimus. Nec ex charitate erga proximum licet fratri Regulam tranſgredi, cum hic non agatur de ſalvanda vita proximi, aut impediendo ejus damno ſpirituali, ob quæ ſola epicheya regulatæ charitatis diſpenſaret in præcepto Regulæ, ut notum eſt. Unde allatam ſententiam Sanctori non credo amplectendam.

46 Quarta dubitatio eſt, an eadem prorſus pœna, quæ ex Statuto debetur proprietariis, debeatur *pecuniam* ſimpliciter, & abſque proprietate recipienti.

47 Reſpondeo, quod *Sanctorus de Pœn. loc. cit. Quæſt. 3. V. His tamen non. fol. 283.* vult tales eſſe mitius puniendos; minoratio autem pœnæ conſiſtat in non neganda hujuſmodi Reis ſepultura Eccleſiaſtica; in minoranda duratione privationis actuum legitimorum; & in non irroganda privatione ſuffragiorum per *Tridentinum* inflicta. Et fundamentum ipſius eſt, quia dictat ratio, quod tanta pœna non debeatur proprietario ficto, ſicut vero, tales autem Rei ſunt proprietarii ficti, & non veri.

48 Sed talis opinio, ut pote falſo fundamento innixa, vera non eſt. Siquidem ſupra *num.* 40. & 41. probavimus, quod Statutum punit receptores *pecuniæ*, etiam abſque proprietate, non quia tales ſint ficte proprietarii, ſed quia contraveniunt præcepto Regulæ de *nullo modo* recipienda pecunia: nec ex ſimilitudine, ſeu potius identitate pœnæ, quam Statutum incutit taliter delinquentibus poteſt inferri ſimilitudo eorum delicti cum crimine proprietatis, ut proinde dici poſſint proprietarii ficti. Dicendum igitur, quod eadem prorſus pœna danda ſit *pecuniam* recipientibus, quæ datur proprietariis. Nam, quando verba Statuti ſunt clara, non eſt recurrendum ad conjecturas, nec de Statuti rationabilitate, aut intelligentia diſputandum, argumento eorum, quæ dicuntur in *l. Ille §. Cum in verbis. ff. de legat. 3.* Statuta autem diſertiſſimis verbis diſponunt Reos hujuſmodi puniendos pœna proprietariorum, unde hæc ex integro eſt illis danda. Et quamvis privatio ſepulturæ Eccleſiaſticæ, & privatio ſuffragiorum ſit inflicta a Canonibus, & *Tridentino* reſpective, proprietariis veris, unde ſequitur, quod illæ non incutiendæ ſint proprietariis fictis, non tamen per hoc infertur, quod eædem pœnæ non ſint dandæ recipienti denarios, nam iſtæ non dantur ex diſpoſitione

ne Canonum, aut ratione ſictæ proprietatis, ſed ex ſanctione Statutaria pariſicante in pœna, non autem in culpa recipientem *pecuniam* cum proprietario.

49 Quinta dubitatio eſt, An Confeſſarius recipiens a pœnitente denarios alicui reſtituendos, reus ſit delicti receptionis *pecuniæ*, & conſequenter deprehenſus cum denariis in camera, eſſet puniendus pœna Statutaria.

50 Reſpondeo, quod cum in Regula præcipiatur quod fratres *nullo modo* pecuniam recipiant, neque Confeſſario licet *pecuniam* recipere a pœnitente alteri reſtituendam, prout enim optime dicit *Sanctor. de Pœn. cap.* 7. *Quæſt.* 4. *V. Reſpondeo negative. fol.* 275. quod vetitum eſt abſolute per viam Regulæ, & Statutorum, non poteſt eſſe licitum gratia confeſſionis; aliter contra regulam juris *cap. Cum quid. de Reg. jur. lib.* 6. admitteretur per aliam viam id, quod per unam eſt prohibitum. Additur quod non tenetur ex officio Confeſſarius eſſe miniſter pœnitentis in facienda reſtitutione, quia multi alii modi ſuppetunt eam ſecreto faciendi; & ſi nullus ſuppeteret, & periclitaretur pati gravem jacturam famæ pœnitens per ſe reſtituendo, diſpenſatur pro tunc juxta Theologos Morales *Rebell. de Obligat. juſt. lib.* 2. *Quæſt.* 17. *Sect.* 4. *num.* 27. *Navar. Manual. cap.* 17. *num.* 57. *Leſſ. de Juſt. & jur. lib.* 2. *cap.* 16 *num.* 21. Si igitur ipſe Confeſſarius ſe immiſcet in re, quæ ad eum non pertinet, non eſt ſine culpa, prout dicit alia juris regula *cap. Non eſt de Reg. jur. in* 6.

51 Quia vero poteſt dari caſus, quod pœnitens incapax noſtræ Regulæ, nolit credere Confeſſario aſſerenti, ſe non poſſe denarios reſtituendos recipere, contra confeſſarium iraſcatur, & ſic ſcandalizetur, quaſi nolit cooperari ſaluti animæ illius, quæ eſt obnoxia reſtitutioni; ut projiciat in ſede confeſſionali pecuniam, & abeat, optimum duco, conſulere quid tali caſu faciendum ſit a Confeſſario, ut culpam in foro animæ evitet, & pœnam in foro fori evadat. Stat plane, quod Superiores omnes, etiam locales, niſi peculiaribus Conſtitutionibus ſuorum Ordinum impediantur, poſſint in præceptis propriæ Regulæ diſpenſare cum ſuis Subditis ex cauſa legitima, & hoc de jure communi, ut ex *Suar. Tom.* 4. *de Relig. Tract.* 8. *lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 28. ait *Pellizzar. Manual. Regular. Tom.* 2. *Tract.* 9 *cap.* 3. *Sect.* 4. *num.* 183 tum quia talis diſpenſatio frequenter eſt neceſſaria ad bonum regimen Religionis; tum quia, ſicut Epiſcopus poteſt diſpenſare cum Clerico ſæculari in obligationibus pertinentibus ad Statum Clericalem, vel ad Officium, ſive beneficium ejus, ſic & Prælatus localis poteſt diſpenſare cum ſuis Subditis in præceptis ſuæ Regulæ. Nam Prælati Regulares poteſtatem diſpenſandi cum propriis Subditis habent æqualem poteſtati, quam habent Epiſcopi in Clericos, ut probat idem *Pellizzar. loc. cit. nu.* 109.

52 Debet igitur Confeſſarius in facti contingentia adire ſecreto proprium Prælatum, & illi negotium aperire, & petere ab eo diſpenſationem, ut poſſit tales denarios recipere, & Prælatus non debet eſſe tam facilis in impertienda diſpenſatione, ſed bene examinare, an vigeat in caſu cauſa ſufficiens diſpenſandi; ſi enim cauſa legitima, aut judicata a Prælato ut legitima, non interveniat, diſpenſatio eſt invalida ex vulgatis *D. Thom.* 2. 2. *quæſt.* 88. *art.* 12. *ad* 2. *Baldell lib.* 5. *Diſput.* 52. *num.* 9. *Pellizzar. loc. cit. num.* 97. Si vero Confeſſarius copiam Prælati habere nequeat, vel quia a Confeſſionali exire non de facili poteſt, vel quia periculum eſt, quod perſona pœnitentis cognoſcatur a Prælato curioſo, ſi Confeſſarius, qui ad Confeſſionale pœnitentem reliquit, ad eum revertatur, poteſt interpretari mentem Prælati, & ex interpretativa diſpenſatione denarios reſtituendos recipere. Ad ſe vero ponendum in tuto in foro fori debet factum quantocyus Prælato aperire, & ſtatim ac potuerit, debet reſtitutionem facere. Quod ſi is, cui facienda eſt reſtitutio, longe abſit, nec poteſt tam brevi tempore reverti, conſulo, quod Confeſſarius vel denarios Prælato, aut de ejus licentia Syndico cuſtodiendos tradat, accepto chirographo cautionis, vel licentiam eos cuſtodiendi in ſua Cella, in ſcriptis obtineat, & eam cum denariis ipſis diligenter cuſtodiat; ſic enim fiet, quod, ſi a Superiori majori deprehendatur cum tali pecunia, nulla pœna poſſit affici.

53 Quod, ſi Confeſſarius ipſe Prælatus ſit, poteſt ipſe uti tali diſpenſatione, quam poſſet Subdito indulgere, cum non debeat eſſe conditionis inferioris, quam Subditus. Hoc vero eſt pro foro animæ; ſed quid juris pro foro fori? Dato caſu, quod Provincialis denariorum ſummam in Cella Guardiani reperiret, deberet ne credere ipſi aſſerenti eos eſſe denarios, qui ſibi obvenerunt in confeſſione, reſtituendos?

54 Dico, quod ſi hoc admitteretur, quod talis nempe excuſatio liberaret Reum ab impetitione juſtitiæ, peſſimæ, ac damnabiles conſequentiæ poſſent contra Regulæ obſervantiam introduci in Religione. Putat *Sanctor. de Pœn. cap.* 7. *Quæſt.* 4. *V. Reſpondeo negative in fin. fol.* 285. quod, ſi Confeſſarius eſſet vir probatæ vitæ, & famæ integræ, qui talem excuſationem afferret, poſſet excuſari, & contra eum non procedi; & hoc idem dicendum eſſet de Guardiano. Sed talem opinionem non puto veram, tum quia receptio *pecuniæ*, quoquomodo fiat independenter a proprietate, crimen eſt, nec crimen tollit, quod talis *pecunia* ſit pro reſtitutione, quia etiam ſub tali colore *pecunia* recipi nequit, ut ſupra probatum eſt. Tum quia pro caſu neceſſitatis inevitabilis remedium habet Confeſſarius, petendo diſpenſationem a Prælato, aut ei factum ex interpretativa diſpenſatione manifeſtando. Nec Guardianus, cui reperti eſſent nummi, tali excuſatione poſſet ſe tueri, quæ nullo modo deberet admitti, quantumvis integerrimæ eſſet famæ, quia per Statuta, & maxime *Reformata cap.* 4. *num.* 1. cavetur, ne ullo modo quis denarios in Cella retineat. Dato igitur, quod quamvis integræ famæ eſſet Guardianus; quod denarii reperti eſſent ad reſtitutionem faciendam; & quod Guardianus non potuerit eos non recipere a pœnitente, tamen reatum non evadit, quia debuit Syndico cuſtodiendos tradere, caſu, quo ob abſentiam ejus, cui facienda erat reſtitutio eſſet differenda; nec potuit ille, cum nulla neceſſitas in contrarium ſubſit, contra prohibitionem Statutorum in propria Cella conſervare.

55 Sexta dubitatio eſt circa ſecundum Statutum, datum ſupra *num.* 29. & eſt, An in emptione, vel venditione neceſſaria ſit phyſica præſentia Syndici Apoſtolici, ſive potius ſufficiat moralis, nempe per Delegatum ſuum.

56 Reſpondeo, quod, cum Syndicus ſit Delegatus Apoſtolicus ad univerſitatem cauſarum tangentium contractus emptionis, ac venditionis favore Religionis, ipſe in caſu particulari poteſt alium ſubdelegare, prout dicitur *cap. Si pro debilitate. cap. Quoniam de Off. & pot. Judic. Deleg. Clement. unic. eo. tit.* Subdelegatus autem ab ipſo non poteſt eſſe Frater, ad hoc enim ipſe inſtitutus eſt, (quia per regulam vetitum eſt fratribus, tum pecuniam contrectare, tum contractus civiles celebrare, quæ omnia interveniunt in emptione, ac venditione,)

ut

ut fratrum vice per tales contractus eorum neceſſitatibus provideatur, cum ipſi hoc præſtare nequeant. Quod, ſi hoc poſſent fratres ex delegatione Syndici, a fortiori potuiſſent ex delegatione *Papæ*, qui ordinaſſet, quod ex quo omnia, quæ uſibus Fratrum ſunt deputata, ſunt de proprietate *Sedis Apoſtolicæ*, poſſent Fratres vendere, & emere ſibi neceſſaria, tamquam Delegati *Sedis Apoſtolicæ*. Hoc autem minime ſanxerunt Pontifices, cognoſcentes talem delegationem ex Regula Fratribus repugnare ob contrectationem pecuniæ, quæ regulariter in talibus contractibus intervenit. A fortiori ergo ipſis repugnat eſſe Delegati Syndici.

57 Septima dubitatio circa idem Statutum eſt, An pari modo prohibitum ſit Fratribus emere ſine Syndico, ſicut vendere ſine eodem.

58 Reſpondeo, quod, attenta declaratione *Nicolai Tertii* in ſua Decretali *cap. Exiit de Verb. Signif. in 6.* videtur reſpondendum, quod non. Nam dictus *Papa* diſertiſſimis verbis ordinavit *citat. cap. Exiit §. Quia vero* quod, ſi res aliqua pretio æſtimabilis, cujus uſus fratribus non competit, vendi oporteat, hoc fiat *per Procuratorem a præfata Sede deputandum*. In alio autem loco *citat. cap. Exiit §. Cæterum* videtur determinare, quod licitum ſit emptione ſibi neceſſaria Fratribus providere: & hoc non quidem civili contractu obligando ſe ad pretium ſolvendum pro re empta, ſed dicendo, *quod per eleemoſynas, & alios amicos Fratrum, ad ſolutionem hujuſmodi faciendam intendant fideliter laborare*; Hinc apparet ex Papali declaratione, poſſe quidem modo præexpoſito Fratres ſibi neceſſaria emere, non vero inutilia vendere, & ſic etiam intellexit *Sanctor. de Pœn. cap. 7. Quæſt. 4. V. Diceſ. idem. Nicolaus fol. 288.* Ratio autem talis declarationis eſſe poteſt, quod quamvis vendere, & emere ſint relativa, de quibus idem judicium eſt *cap. Si quis objecerit. cap. Si quis probandus. 1. quæſt. 3. cap. Præterea. de Off. Jud. Delegat. Pignatel. Conſult. p. num. 27. Tom. 3.* tamen in emptione non ita evidenter apparet acquiſitio dominii in re empta, neque de neceſſitate intervenit contrectatio *pecuniæ*, ſicut in venditione; nam rem vendere nequit, niſi ejus dominus, & venditio fieri nequit abſque contrectatione *pecuniæ*, quod non eſt in emptione facta, ut præſcribitur, in qua *pecuniæ contrectatio* non intervenit, nec rei emptæ dominium transfertur in ementem, ſed ad *Sedem Apoſtolicam*; ideo vetita reddatur venditio, non emptio.

59 Tamen, attenta diſpoſitione Statutorum, dicendum eſt, quod Fratribus ita prohibetur emere, ſicut vendere abſque præſentia Syndici. Manifeſta enim ſunt verba Statuti: *Sine Procuratore nihil emi, nihil vendi quovis prætextu poſſit*. Et bene attendenda eſt clauſula, *quovis prætextu*, quæ excludit omnem, & quamvis clauſulam coloratam, nempe ob utilitatem Conventus, quia nempe Procurator non erit ita accuratus in conveniendo de pretio minori; aut in facienda diligentia, ut res inveniatur apud Mercatorem, qui viliori pretio rem dabit; aut quia non ita expertus eſt in cognoſcenda qualitate, ſeu perfectione rei emendæ, & centum hujuſmodi. Non excluditur autem cauſa vera, puta, quod urget neceſſitas, & præſentia Procuratoris haberi tunc non poteſt. Hac excepta, cæteræ non juvant; nam peritia bonitatis, aut juſti valoris rei emendæ, ut nempe rerum ſimplicium pro conficiendis pharmacis, libri alicujus &c, quæ non poteſt eſſe in Procuratore, non juſtificat emptionem, ſi poſſit commode haberi illius præſentia; poteſt enim Frater cum illo ad venditorem accedere, & rei emendæ perfectionem examinare, & illius juſtum pretium Procuratori revelare, ut ultra non ſolvat. Cæterum paciſci de pretio, ac ſolutionem promittere, & debitum contrahere militant contra Statuta, ac Regulam, & ſic operans ſit reus Statuti.

60 Octava dubitatio eſt, An ſicut in emptione, & venditione requiritur Syndici præſentia, ut viſum eſt, ita requiratur in commutatione rerum Conventui inutilium pro aliis utilibus?

61 Reſpondeo negative, ſi loquamur de rebus mobilibus; nam *Nicolaus III.* in citata ſua Decretali *cap. Exiit. §. Quia vero de Verb. ſign. in 6.* concedit, *ut commutatio rerum mobilium, quibus Fratres utuntur, & ad eas res, quarum uſum Fratribus licet habere, de Generalium, & Provincialium conjunctim, vel diviſim authoritate procedat*. Et quamvis videatur, quod eadem ſit ratio de commutatione, & venditione; quia commutatio ſupponit in commutante dominium rei commutatæ, ut ſupponit venditio in re vendita; tamen concedit *Papa*, ut cum authoritate Generalis, aut Provincialis Fratres poſſint commutare res mobiles ſibi inutiles, quarum dominium eſt *Sedis Apoſtolicæ*, ita ut Fratres ſint ſimpliciter miniſtri illius, & talis commutatio ſit tantum miniſterialiter, non vero dominative per eos facta; vetat tamen, eoſdem eſſe miniſtros in venditione earundem rerum; & ratio tangitur ibidem, & eſt, quia in venditis, *pecuniæ contrectatio* intervenit, quæ tamen non intervenit in commutatione; ideo permiſſa eſt miniſterialis commutatio, non autem miniſterialis venditio.

62 Nona dubitatio eſt, qua pœna puniendus ſit Guardianus, qui eleemoſynas pecuniarias extra manus Syndici, aut illius Subſtituti deponi faceret?

63 Reſpondeo diſtinguendo de Guardiano; vel enim iſte eſt *Regularis Obſervantiæ*, vel eſt *Strictioris*. Si primum, dico puniendum eſſe pœnis proprietariorum, prout ſonant præciſe verba Statuti, quod commentamur, ibi dicitur *ſub qua pœna* (nempe proprietatis) *prohibemus, ne Guardianus, niſi in manu Syndici, vel ſubſtituti de ejuſdem licentia, eleemoſynas pecuniarias teneat*. Si vero ſecundum, Guardianus puniendus eſt privatione Officii, ſic enim diſponunt *Statuta Reformata cap. 4. num. 3. Ogni Convento habbia il Sindico Apoſtolico, o al più un' altro Soſtituto: e queſti, e non altri ſiano nominati dal P. Generale, o Provinciale per aver cura delle limoſine pecuniarie, caſo, ch' il dante non voleſſe tenerle lui: e chi le farà depoſitar altrove, s' è Guardiano, ſia privo dell' Officio*. Et quamvis pœna privationis officii minor ſit pœna proprietariorum, tamen illa pro *Reformatis* adhibenda eſt, licet Statuta Generalia Ordinis ſint etiam cum *Obſervantibus* communia *Reformatis*; Sicut enim Statutum imponens novam pœnam videtur recedere a jure communi, & attenditur pœna Statuti, & non juris communis, ut vult *Baldus in l. Data opera. C. Qui accuſa. & in l. 2. C. de Reb. credit. apud Gabr. Commun. opin. Tit. 30. num. 126.*, ita per Statuta *Reformata* receſſum videtur a Statutis Ordinis, & illa, non hæc ſunt a *Reformatis* ſervanda. Excuſat autem crimen *Sanctor. de Pœn. cap. 7. Quæſt. 4. Caſ. 2. Difficult. 4. V. Reſpondeo affirmative circ. finem fol. 292.* ſi pecuniaria eleemoſyna deferatur extra manus Syndici, vel quia ipſe longe abeſt, vel ſi ipſe jam exiſtens creditor Conventus timeretur velle illam retinere pro ſatisfactione antiqui debiti, & nolle expendere pro imminente fratrum neceſſitate, & concludit Statutum ajens, quod talis eleemoſyna a Guardianis non teneatur, *Niſi in manu Syndici, aut Subſtituti*, debet accipi *de eleemoſinis indifferentibus, & indeterminatis, non autem de depo-*

ſitis juſſu dominorum. Fundamentum vero hujus aſſerti nequit ab ipſius contextu expiſcari.

64 Excuſationem proinde recitatam non facile admiſerim, eam nempe puto falſam, & periculoſam. Falſum enim eſt, quod Statutum loquatur de eleemoſynis *indifferentibus*, & *indeterminatis*, quia juxta Decretales *Nicolai*, & *Clementis*, quas ſolas amplectitur totum corpus *Regularis*, & *Strictioris Obſervantiæ*, eleemoſynæ *indifferentes*, & *indeterminatæ* non poſſunt a Fratribus recipi, neque apud Syndicum conſervari; debent enim eleemoſynæ eſſe pro neceſſitatibus præſentibus, aut imminentibus ad hoc, quod recipi poſſint, ut notum eſt: ſequitur igitur, quod Statutum non poteſt loqui de illis, quæ recipi non poſſunt. Periculoſum etiam eſſet, quia poſſet quilibet Guardianus Reus hujus delicti, unam ex ſupracitatis, aut aliam ſimilem clauſulam prætexere, & ſic eludere diſpoſitionem graviſſimi Statuti, quod eſt (prout agnovit etiam idem *Sanctorus loco cit.*) *magnæ conſiderationis, a quo præcepti de non recipiendis pecuniis proba obſervantia dependet*; & ego addo, quod ejus praxis difficultat furta, ac fraudationes eleemoſynarum, quæ a malis Superioribus fiunt; ob quæ, Religioſi ſibi neceſſaria non recipiunt a talibus nebulonibus, qui petentibus illa denegant, ſub prætextu paupertatis Conventus; unde coguntur aliunde ea ſibi comparare cum læſione voti paupertatis, & religioſæ obſervantiæ jactura. Siquidem non ex alio fonte emanavit introductio proprietatis, violata paupertas, & cum his totius Ordinis relaxatio, niſi ex hoc, quod Superiores locales, ut communes eleemoſynas ſibi poſſent copioſius applicare, Subditis neceſſaria denegarunt, cogentes eos ſibi extra ordinem illa providere, & tali pacto, ac occaſione fieri proprietarii. Introducta autem in Religione proprietate, de Religione actum eſt.

65 Concludendum igitur eſt, cauſas, ad excuſandum hoc crimen ſupra adductas, nullas eſſe. Si enim Syndicus longe abeſt caſualiter (non enim Syndici regulariter habitant valde diſtantes a Conventu) poteſt expectari ejus reditus, modicum enim tempus, quo eleemoſyna detinetur extra manus Syndici, animo quantocyus eam curandi deponi in ejuſdem manibus, non concludit crimen contra Statutum; nec pariter eſt continuum periculum, quod in itinere pecunia ſurripiatur; & bene poteſt, eo ceſſante, illa ad Syndicum deferri. Pariter, ſi Conventus cum Syndico habet debita, & proinde timetur, quod iſte ſibi velit retinere pecuniam pro ſatiſfactione debiti, poteſt eleemoſyna deponi apud Subſtitutum Syndici, aut relinqui in manu dantis, aut alterius Subſtituti, nominati a dante; non enim de facili omnia hæc occurrere poſſunt, ut nempe Syndicus, & ejus Subſtitutus velint ſibi eleemoſynam retinere pro ſatisfactione debiti Conventus; & dans eleemoſynam nolit eam retinere apud ſe; & nolit pariter deputare alium a ſe ſubſtitutum, ut eam conſervet. Et proinde tales excuſationes, dico excuſationes in peccatis.

66 Decima dubitatio eſt circa tertium Statutum, datum ſupra *num.* 30. quomodo ſe gerere debeat Superior, a quo Tutor, aut Executor teſtamentarius, aut loci pii adminiſtrator, non vult legatam *pecuniam* Fratribus in manu Syndici ſolvere, niſi Superior ipſe confeſſionem ipſam, de recepta per Syndicum *pecunia* in ſatisfactionem illius legati, in ſcriptis faciat?

67 Reſpondeo, quod huic incommodo obviaverunt Statuta Generalia Ordinis *cap.* 4. §. 1. *nu.* 8. ordinando, quod in ſimilibus caſibus ſyngrapha confeſſionis contineat *tantum quantitatem pecuniæ numeratæ per N. de N. ordinatam, relictam, ſeu legatam pro Fratrum neceſſitatibus a N. de N. Syndico Apoſtolico Conventus N. eſſe receptam, & ſolutam ab N. de N. &c.* Hac enim forma non confitentur Fratres contra regulam *pecuniam* recepiſſe, & conſequenter in Statutum non committunt.

68 Undecima dubitatio circa quartum Statutum datum ſupra *num.* 31. eſt, quomodo poſſit Superior licentiam dare ſubdito, pecuniam pro ſe, vel pro alio quærendi, ſive accipiendi, cum hoc in Regula ſimpliciter ſit prohibitum?

69 Reſpondeo, quod, ut habetur in Regula *cap.* 4. poſſunt Miniſtri, Cuſtodes, & Guardiani, qui nomine Cuſtodum veniunt, *pro neceſſitatibus infirmorum, ac Fratribus induendis*, recurſum habere ad *amicos ſpirituales*, ut nempe iſti *numerata pecunia* ſolvant Fratribus neceſſaria, quæ, nec mercede propriis laboris, nec eleemoſynaliter ab ipſis parari potuerunt. Quod igitur Superioribus licitum eſt per ſe, hoc etiam licet per delegatum, nempe Fratrem illum, qui in neceſſitate eſt, ob quam recurri poſſit ad amicum ſpiritualem, ſuppoſita licentia Superioris. Frater igitur recurrens pro ſua neceſſitate, & de licentia Guardiani ad amicum ſpiritualem licite recurrit, & in hoc caſu Superior licite dat Subdito *pecuniam* quærendi licentiam.

70 Duodecima dubitatio circa idem Statutum eſt, quo caſu poſſit Superior licentiare Subditum, ut in manu Syndici eleemoſynam pecuniariam conſervet?

71 Reſpondeo, quod poteſt dari caſus, quod Religioſus valetudinarius indigeat frequentiſſime, aut medicamentis, aut cibis particularibus, quibus comparandis impares ſint vires Conventus, & ideo habita licentia recurrendi ad amicos ſpirituales, aliquem inveniat, qui ſibi eleemoſynam octo, aut decem aureorum pro imminentibus neceſſitatibus ſuis largiatur. Tali caſu poteſt Superior dare facultatem Subdito, ut in manu Syndici talis pecunia deponatur, ut erogetur pro neceſſitatibus illius, quæ, attenta mala ejus valetudine, ſunt aut præſentes, aut imminentes.

72 Tertiadecima dubitatio circa idemmet Statutum eſt, quomodo prohibeatur contractio debitorum, ſi aliquis in neceſſitate ſit, ut debita cogatur contrahere?

73 Reſpondeo, debita contrahere ideo prohiberi, quia ex Regula prohibetur Fratribus civiliter ſe in aliquo contractu obligare, & civilis obligatio in contractu emptionis vocatur *debitum*. Porro prohibitio debitorum contrahendorum afficit tum Subditos, tum Superiores, de quibus ſingulis circa hanc materiam diſtincta habentur Statuta. Pro Subditis quidem ſequens habemus Statutum *cap.* 7. §. 6. *nu.* 70. *Qui notabili infamia laboraverit ob debita, de quibus apud Prælatos convictus fuerit, ad omnia Ordinis Officia, ultra pœnas ſibi ob debita inflictas, perpetuo inhabilis exiſtat*. Et advertendum, quod in Sambucanis mendum eſt impreſſoris; nam ubi dicendum eſt *ob debita*, poſuit *ob delicta*.

74 Hoc autem Statutum, prout optime Sanctorus *de Pœn. cap.* 7. *Quæſt.* 4. *Caſ.* 4. *V. Dico id conjici fol.* 299. explicat, accipiendum eſt de illa *infamia*, quæ dicitur *notabilis* ratione publicitatis, tum inter Fratres, tum inter ſæculares, & ortum habet non ex eo, quod unus tantum ſæcularis linguoſus, qui unius rei creditor Fratris, ſi de illo publice conqueratur, quod ille debitum ſibi non ſolvat, ſed quod de multis rebus debitor ſit cum uno, vel cum multis creditoribus, qui conqueruntur de Fratre illo, &

mul-

maculatur Religio ex mala illius fama; Statutum enim ait *ob debita* nempe plura, non ob unum tantum. Et addo etiam, quod debita debent eſſe de rebus non Fratri neceſſariis, ſed ſuperfluis; poteſt enim dari caſus quod Superior avarus nolit neceſſaria tribuere, ut telam pro brachis, corium pro ſandaliis, oleum pro lucerna, chartam, encauſtum, calamos ad ſtudium, & ſcriptionem neceſſaria; & Fratrer a ſæcularibus ea quærat, ſperans reperire amicum ſpiritualem, qui pretium illorum ſolvat, nec inveniat. Tali caſu contra juſtitiam eſſet, quod ob talia debita, ad quæ neceſſitatur, cogeretur ſubire graviſſimam pœnam, quæ potius deberetur avaro Superiori, qui noluit neceſſaria tribuere, prout tenetur. Ut ergo criminale ſit debitum, oportet, quod ſit ob res ſuperfluas; ut ob jocalia, coronas, medaleas argenteas &c. ſæcularibus, maxime fœminis donandas; ſive ob poculenta, & eſculenta, quibus incumbunt guloſi quidem lurcones, & ventro dediti, qui immemores profeſſæ paupertatis non acquieſcunt communi victui, quem frugalis Religionis menſa impertiri poteſt, ſed volunt in Camera habere pretioſa vina, aquam vitæ, cocholatam, omnis generis bellaria; non raro capones, turdos, perdices, & hujuſmodi delicata obſonia, ob quæ debita contrahunt cum coquis, cauponibus, œnopolis, aromatariis, cupedinariis &c. & cum ſolvere non valeant, aggravantur in fama, & deturpatur per eos Religio.

75 Pariter exiſtimo locum eſſe Statuto, ſi Frater ſolitus ſit in quovis Conventu, ubi habitat aliquod debitum, licet non notabile contrahere; non minus enim iſte infamatur apud Fratres de hoc, quam ſi multa debita in uno loco contraxiſſet, ob quæ notabili infamia laboraret. Nam eo modo, quo plura parva furta conjunguntur, & conſtituunt furem famoſum furcis ſuſpendendum ex *Clar. Pract. criminal.* §. *Furtum V. Scias tamen nu.* 8. ita multa parva debita in hoc caſu debent cumulari ad punitionem. Verum eſt, quod, ut bene advertit citato loco *Sanctorus*, quod ad hoc, quod poſſit Reus puniri, oportet, quod per Teſtes judicialiter convincatur in inquiſitione inſtituta, aut ex Officio Judicis, aut ad inſtantiam partis accuſantis, & tunc punitur pœna proprietariorum ob debita contracta, & pœna inhabilitatis ad Officia Ordinis, ob *infamiam notabilem* contractam. De hoc autem diximus paragrapho ſuperiori.

76 Pro Superioribus autem localibus contrahentibus debita, habetur aliud Statutum *cap.* 6. §. 6. *num.* 16. ita ſonans: *Caveant Guardiani, ne gravioribus debitis Conventus onerent, niſi cum licentia Provincialis, & Diſcretorum conſenſu, ſub privatione Officiorum, & inhabilitate in poſterum.* Circa quod Statutum advertendum eſt, quod nomine *graviorum debitorum* veniunt ea, quæ conſideratis ordinariis obventionibus, quæ ex eleemoſynis quæſtuatis, aut pro ſtipendio Miſſarum, aut pro mercede laborum, ſolent Conventui evenire, judicio virorum prudentum ſolvi non poterunt, niſi cum magna difficultate, & poſt longum tempus. Qui ergo hujuſmodi debitis Conventum gravat, non impetrata prius licentia Provincialis, (quæ ut optime advertit *Sanctor. de Pœn. cap.* 7. *Quæſt.* 4. *Caſ.* 4. *V. Dico debere eſſe. fol.* 298. debet eſſe expreſſa, & non ſufficit tacita, vel interpretativa), & non habito conſenſu Diſcretorum, obnoxius redditur pœnæ Statutariæ. Exciperem caſum inevitabilis, ac minime prævi ſæ neceſſitatis, cui abſque dilatione ſit providendum, ut v. g. ſi ex terræ motu concuſſi ita reperirentur muri Eccleſiæ, aut Conventus, ut ruina ſit ſecutura, niſi ſtatim reparentur, & Provincialis longe abeſt, tali caſu poſſet contrahi debitum, habito ſolo conſenſu Diſcretorum; ſi enim expectanda eſſet licentia Provincialis, poſſent muri totaliter corruere, & damnum Conventus in decuplum aggravari; talis autem non eſt mens Statuti ordinati ad conſervationem indemnitatis Conventuum.

77 Quartadecima dubitatio eſt circa quintum Statutum datum ſupra *num.* 32. & eſt, An incurrantur pœnæ hujus Statuti, ſi extra clauſuram Conventus, prope autem ipſum Syndicus Apoſtolicus de intelligentia Guardiani, ſub prætextu oblationis candelarum, eleemoſynam pecuniariam exciperet?

78 Reſpondeo, explicando prius caſum, [quem vidi in praxi] pro exacta dubitationis propoſitæ intelligentia. In quodam Conventu celebratur cum magna ſolemnitate feſtum glorioſiſſimi Sancti *Antonii de Padua*, cujus Statua proceſſionaliter defertur, & poſt proceſſionem ad ejuſdem Altare fit oblatio cereorum. Et quia nonnulli pauperes vellent etiam ipſi cereos conſpicui ponderis ad pompam offerre, ſed ex tenuitate crumenæ hoc aſſequi nequeunt, Syndicus Apoſtolicus de conſenſu, & intelligentia Guardiani extra fines Conventus in via publica ſedet ad menſam, ſuper qua ſunt diverſi ponderis cerei, & intorticia. Venit unus & dat Julium Romanum Syndico, [qui illum ponit in patina ad hoc parata ad formam earum, in quibus in Eccleſiis ſæcularibus eleemoſynæ recipiuntur in ſolemnitatibus] iſte autem dat offerenti cereum valoris duorum, & amplius Juliorum, quem poſtea ille offert ad Altare *S. Antonii*, & ſic pro qualitate monetæ oblatæ Syndicus dat offerentibus cereos varii ponderis, omnes tamen ſuperant valorem monetæ datæ. Terminata autem ſolemnitate, Guardianus reſtituit Syndico tantam ceram, quantam importat eleemoſyna pecuniaria accepta, & iſta cedit in beneficium Conventus. Dubitatur igitur, an hoc modo Guardianus ſit Reus contra diſpoſitionem Regulæ, & præſentis Statuti?

79 Reſpondeo affirmative. Ratio eſt petenda ab intentione Guardiani; tritum ſiquidem eſt carmen

Quid quid agunt homines, intentio judicat omnes,

Intentio enim, ſive animus Guardiani [de cujus intelligentia, & conſilio Syndicus operatur, prout dictum fuit] eſt, ut copioſa fiat oblatio ceræ, cujus majorem partem ipſe alienare facit per Syndicum, ut pote uſui Eccleſiæ ſuperfluam. Diligentia igitur illa, quæ ſit per Syndicum parandi diverſos cereos, & recipiendi in patina oblatam pecuniam, eſt quæſtuatio implicita, ſive palliata. Notandum vero, quod realis oblatio fit, quando pecunia proiicitur ab offerente in patinam; cereus enim, qui ſibi datur, ut ad Altare *S. Antonii* offerat, eſt tantummodo teſtimonium oblatæ pecuniæ, ſiquidem cereus ille non eſt offerentis; non enim iſte emit a Syndico, nec Syndicus illum vendidit, ſed pro oblata *pecunia* quodammodo commodavit ad pompam. Sequitur igitur, quod illa eſt oblatio pecuniaria, quæ, cum ſit ſtudio Guardiani procurata, eſt palliata quæſtuatio *pecuniæ*, & accidit, quod non fiat realiter intra fines Conventus; cum enim parum diſtanter fiat, & ſit contemplatione utilitatis illius, perinde eſt, ac ſi fieret in Conventu. Quod, ſi contendatur Syndicum vendere realiter partem cerei, correſpondentem quantitati pecuniæ oblatæ, & oblationem, quæ fit in Eccleſia, quamvis apparenter, & ad pompam ſit totius cerei, realiter tamen non eſſe niſi partis illius, quæ empta eſt, & proinde non eſſe oblatam monetam,

tam, ſed ceram, quam recipere, quæſtuare, aut procurare non eſt contra Regulam. Reſpondeo, quod, cum major pars ceræ, utpote ſuperflua uſui Eccleſiæ a Guardiano alienari fiat, talis ceræ quantitas, cum ſit pretio æſtimabilis, eſt vera pecunia, quæ per Regulam prohibetur; ex ipſa enim alienata recipitur a Guardiano per interpoſitam Syndici perſonam *pecunia numerata*, quæ fuit primo intenta a Guardiano, qui proinde mulctandus eſt, ac ſi capſulam, aut cippum in ſua Eccleſia ſtatuiſſet ad colligendos eleemoſynaliter denarios.

80 Quintadecima dubitatio eſt, An quæſtuatio *pecuniæ* univerſaliter, & quomodolibet accepta ſit prohibita in noſtris Eccleſiis?

81 Reſpondeo illas ſolas quæſtuationes prohiberi, quæ cedunt in beneficium Fratrum, non vero aliæ, quæ Superiorum authoritate pro aliis fiunt, non quidem a Fratribus, ſed ſæcularibus, quemadmodum ſunt eleemoſynæ, quæ tempore Quadrageſimæ interconcionandum, ad poſtulationem Epiſcopi pro hoſpitalibus, aut aliis locis piis, per ſæculares ad hoc deputatos in noſtris Eccleſiis conquæruntur; ſicut etiam illæ, quæ juxta mandatum *Papæ* eodem modo, loco, & tempore colliguntur pro locis *Terræ Sanctæ*. Et in hac reſolutione convenit etiam *Sanctor. de Pœn. cap. 7. Quæſt. 4. Caſ. 6. Difficul. 3. fol.* 301.

82 Sextadecima dubitatio eſt circa ſtatutum ſextum datum ſupra *num.* 33. & eſt, An, ſi ex accidenti, quod ſæcularis advena, qui audita Miſſa vult iter ſuum proſequi, vellet tribuere eleemoſynam pro Miſſis celebrandis, nulluſque alius adeſſet, cui poſſet ille illam Syndico deferendam dare, niſi Tertiarius, aut Servitor Conventus, Guardianus id permittens, committeret in Statutum?

83 Reſpondeo negative. Ratio eſt, quia mens Statuti eſt tollere a Religione tum malum, tum ſpeciem mali, puta, receptionem *pecuniæ* tum per Fratres ipſos, tum per interpoſitam perſonam. Vetat igitur, ne Syndici, aut eorum ſubſtituti, data opera, in Conventu maneant ad hoc, quod denarios ab offerentibus oblatos recipiant; neve Guardianus committat Tertiario, aut Servitori domus, ut illas acceptet, ſi per alios dantis Subſtitutos poſſint ad Syndicum deferri, ac ſi in Conventu illi manerent tanquam interpoſitæ a Guardiano perſonæ, pro *pecunia* recipienda. Sed in caſu accidentali, ne fraudetur pia mens offerentis, nec aliter fieri poteſt non intendit Statutum prohibere, quod aut Syndicus in Conventu recipiat, ſeu Tertiarius, aut Servitor acceptet eleemoſynam pecuniariam Miſſarum, quam ad Syndicum deferat; neceſſitas enim, & epicheja in hoc caſu diſpenſant.

84 Decimaſeptima dubitatio eſt circa nonum Statutum, datum ſupra *num.* 36. (cætera enim clara ſunt) & eſt, quid nomine *pecuniæ* veniat in citato Statuto?

85 Reſpondeo, quod licet prima facie videatur importare tantum *pecuniam ſignatam*, tamen importat omne id, quod eſt pretio æſtimabile, juxta ſignificatum nominis *pecuniæ*, quod dedimus ſupra *num.* 2. Ratio eſt, quia mens Statuti eſt elongare a Fratribus proprietatem, proinde non vult, quod merces laboris, quæcunque illa ſit, *pecunia* nempe *numerata*, aut non, ad Syndicum deferatur. Et circa hoc minus bene opinatus eſt *Sanctor. de Pœn. cap. 7. quæſt. 4. Caſ. 8. ℣. Reſpondeo intellig. ſtatut. fol.* 303. qui Statutum interpretatus eſt de ſola *pecunia numerata*. Si quidem, tum eſſet proprietarius Frater, qui a ſe receptam rem pretio æſtimabilem, tanquam proprii laboris mercedem ſervaret, non minus, ac ſi numeratam *pecuniam* reciperet; tum quia neque Superiori licet *pecuniam* non numeratam alienandam a ſe acceptare, ſed illam oportet ad Syndicum deferre. Convincitur ergo Statutum intelligi de *pecunia* univerſaliter, puta, *numerata*, & non. Merces vero laboris Fratrum, quæ *pecunia* non eſt, nempe res cujus uſus Fratribus eſt licitus, Superiori eſt conſignanda, ut communibus indigentiis ab ipſo applicetur.

86 Decimaoctava dubitatio eſt, An merces laboris a Fratribus, impetrato Judicis officio, poſtulari poſſit?

87 Reſpondeo negative; ratio eſt, quia, ut optime *Sanctor. de Pœn. loc. cit. ℣. Reſpondeo ſenſus Regulæ fol.* 304. ex *S. Bonaventura*, *Hugone de Dina*, & *Petro Joannis* ſcribit, Frater in laboris ſui mercede, quomodolibet pacta, aut conventa, nihil juris habet. Sequitur igitur, quod non poteſt implorare officium Judicis, ut obtineat mercedem laboris ab eo cui laboravit. Ex hoc deducitur, quod, quamvis cæteri Regulares poſſint convenire coram Judice Eccleſiaſtico debitores ſtipendii Miſſarum, quas celebrarunt, hoc tamen non poſſunt noſtri Superiores locales; & ſi hoc faciunt (ut non raro vidi) ſive per ſe, ſive per Syndicum in judicio comparendo, peccant mortaliter, & tanquam proprietarii puniendi ſunt; nam oſtendunt, ſe habere velle jus in mercede laboris Miſſarum celebratarum, quod tamen juxta Regulam habere non poſſunt. Sed ſi merces laboris ſibi non detur, debent mendicando ſibi victum comparare, ut habetur in Regula.

§. III. Redituum procuratio.

SUMMARIUM.

1 *Redituum procuratio ut crimen non poteſt cadere niſi in Fratre Minore.*

2 *Annui reditus, quæ dicantur.*
Differentia inter uſufructum, & reditum.
Differentia inter reditum, *ac* redditum.
Reditus dicitur, quidquid ex re aliqua obvenit.
Omne emolumentum proveniens a quavis re, dicitur reditus.

3 *Crimen procurationis redituum, quomodo incurratur.*

4 *Alius modus, quo poteſt hoc crimine delinqui.*

1 Quemadmodum ſuperiori paragrapho *pecuniæ contrectationem* diximus aliis Ordinibus Regularibus crimen non eſſe, ſed hoc eſſe peculiare delictum *Fratrum Minorum de Regulari, & Strictiori Obſervantia*, idem pariter eſt de *redituum procuratione*. Siquidem in aliis Religionibus bona in communi habentibus, qui Monaſterii cenſum augere procuraret, nec crimen, nec pœnam incurreret; imo laudem, & præmium a ſuis Superioribus reportaret; in Religione autem noſtra, ubi ſumme pauperem eſſe, ſummus eſt honor, graviſſimum crimen eſt profeſſam paupertatem *redituum* annualium *procuratione* lædere. *Seraphicus* enim *Pater Franciſcus*, qui noluit *gloriari*, *niſi in cruce Domini noſtri Jeſu Chriſti*, qui pro nobis factus eſt pauper, ejuſdem paupertatem ſuper omnia æmulatus, filiis ſuis altiſſimam paupertatem, pro teſſera legitimæ ſuæ filiationis, legavit. Voluit proinde in Regula ſua, ut tanquam pauperes de labore ſuo viverent; & quando laboris merces ſibi non daretur, dictim mendicarent; & ſi eleemoſynæ non ſuppeterent, ad Amicos ſpirituales recurrerent; nullo autem modo *reditus* ſibi compararent, aut acciperent, per quos profeſſa mendicitas ablegeretur.

2 No-

2 Nomine autem *redituum annuorum* veniunt ea omnia, quæ emolumentum, ſive in numerata pecunia, ſive in alia re pretio æſtimabili, ſonant, & hoc vel in perpetuum, vel in tempus longum, & ita intellexit, & bene *Cardinalis ſuper Clement. unic. de exceſſ. Prælat.* Differentia autem eſt, (prout ex *l. Patrimonii. ff. de Veu. & uſu fruct. l. Fundi. ff. de eo.* colligunt Jureconſulti) inter *reditum*, & uſufructum; nam ei, cui uſufructus legatus eſt, prædium ipſum, quo utatur, fruatur, liberum relinquitur. Ei vero, cui prædii *reditus* legatur, ſatis eſt afferri annuam quantitatem, quam fundus largitur, nec ad habitationem præſtandam hæres obſtringitur, ut textualiter deducitur ex *l. 38. §. final. ff. de Vſu, & uſufr.* Alia etiam differentia obſervatur a legiſtis inter *reditum* ſcriptum ſimplici, & *redditum* exaratum duplici D. Quæ enim obventiones, & fructus adventitii ex re quacunque quotannis redeunt, a redeundo *reditus* dicuntur. Fructus autem, qui ex terra culta redduntur domino in annos ſingulos, a reddendo *redditus* appellantur, & ſic ſenſerunt *Brechæ. in l. Frugem. ff. de Verb ſign.* & *Connan lib. 4. cap. 3. num. 5.* apud *Calvin. lexic. V. Reditus a Græcis*. Scrupuloſa autem nimis, & pure grammaticalis eſt differentia hæc, quandoquidem *reditus* dicitur quidquid ex re aliqua obvenit, ut colligitur ex *l. Magis pato §. Non paſſim ff. de Rebus eor. qui ſub tutel.* & *redituum* nomine importantur omnia emolumenta, quæ ex quavis re proveniunt, ut deducitur ex *l. Si reditus ff. de Fund. inſtruct. l. Tilia ff. de Solut. l. Æquiſſimum §. Et ſi forte ff. de Vſufruct.*

3 Crimen autem *procurationis redituum* eſt, quando aliquo modo Frater Minor influit in eam diſpoſitionem, qua vel ex donatione, vel ex legato, ſæcularis aliquid ſive in pecunia, ſive in alia re, ad victum, aut ad veſtitum Fratrum pertinente, quod annuatim in perpetuum, aut longum tempus præſtetur, Conventui donat, vel relinquit. Porro influxus in dictam diſpoſitionem poteſt eſſe vel exorando, vel conſulendo, vel inſtruendo, vel ſuadendo, vel collaudando ſæcularem, ut ad talem diſpoſitionem deveniat, per quam *annuus reditus* in Fratrum utilitatem deveniat; omnes enim prædicti modi influendi implicite includuntur in Statuto, quod infra dabimus, & exponemus.

4 Alio pariter modo committi poteſt hoc crimen; ſi nempe Superior localis rem aliquam Conventus ſeu mobilem, ſeu ſtabilem ita diſponeret, ut Conventus ex ea *reditum* aliquem reciperet; ut exempli gratia, ſi pratum, ſilvam, aut Cameram, ſive aliam partem Conventus locaret; ſi ſupellectilem ejuſdem, maxime Eccleſiaſticam, ut aulæa, tabula, conopea &c. convento pretio commodaret. Quantumvis enim per manus Syndici hæc fieri Guardianus procuraret, nil minus delinqueret; *reditum* etenim vere Conventui *procuraret*.

Probatio.

S V M M A R I V M.

5 *Bulla eſt ſpecialis in probando hoc crimine.*

5 Hujus delicti probatio nihil habet peculiare, & cum ut plurimum ſolis verbis perficitur, nempe ſuadendo, conſulendo, aut conveniendo &c. eodem modo, quo probantur delicta verbalia, etiam ipſum probandum eſt.

Pœnæ.

S V M M A R I V M.

6 *Ex ſolis Conſtitutionibus Minorum de obſervantia indagandæ ſunt pœnæ.*
7 *Primum Statutum.*
8 *Secundum Statutum.*
9 *Tertium Statutum.*
10 *Quartum Statutum.*
11 *Dubitatio prima.*
12 Suadere, *ſeu* perſuadere *quid importet.*
Modi, quibus ſuadere *poſſunt reditus procurari.*
13 Procurare *quid importet.*
14 *Dubitatio ſecunda.*
15 *Nec pro communi, nec pro particulari Religioſo poſſunt reditus procurari.*
16 *Dubitatio tertia.*
17 *Eccleſiæ Minorum, an poſſit habere reditus.*
18 *Eccleſiæ Minorum poſſunt habere reditus pro ſibi neceſſariis.*
19 *Sunt capaces hæreditatis, & legatorum.*
Caſus practicus.
20 *Procurare legatum pro Eccleſiis non eſt Minoribus vetitum.*
Obſervanda circa hoc.
Melius eſt illud non procurare.
21 *Dubitatio quarta.*
22 *Legatum factum Minoribus, ut ipſi celebrent Miſſas pro anima Teſtatoris, & ut mercede laboris recipiant ab hæredibus ſibi neceſſaria, valet.*
Fratres Minores debent potius vivere de ſuo labore, quam ex eleemoſynis.
23 *Dubitatio quinta.*
24 *Frater procurans legatum relinqui ſibi, aut alteri, eſt Reus Statuti.*
25 *Cætera Statuta non habent difficultatem.*

6 Quia, ut ſupra dictum eſt, hoc crimen in noſtro Ordine tantum locum habet, ex ſolis noſtris Conſtitutionibus ipſius pœna venanda eſt; ſic ergo habet primum Statutum *cap. 6. §. 5. num. 1.*

7 *1. Univerſis, & ſingulis Fratribus per ſanctam obedientiam præcipimus, ne per ſe, vel interpoſitam perſonam, faciendam, vel ordinandam aliquam eleemoſynam ad tempus, vel in perpetuum ſibi, vel alteri ex Fratribus, vel Ordini, vel Conventui exhibendam ſuadeant, vel procurent; & ſi ordinata fuerit, nullo modo exigatur a Fratribus, vel ab alio, nomine eorum in judicio, nec exigi, aut recipi poſſit, niſi per modum eleemoſynæ: Contraveniens ſit ipſo facto excommunicatus, nec extra mortis articulum ab alio, quam a Provinciali abſolvi poſſit, & omnibus Ordinis officiis privatus, carceribus mancipetur, Provincialis arbitrio.*

8 *2. Cum juxta Pontificias declarationes locare aliquod in Ordine nobis non liceat, ſub pœnis in proprietarios ſancitis, decernimus, ne Terrulæ, Prata, Viridaria, Domus præſertim Conventuum, qui extra Civitates, & Terras, ex quavis cauſa deſtructi ſunt, etiam per Syndicos Apoſtolicos locentur; & ſi, quæ fuerint jam locata, non perſiſtant, ſed omnino diſſolvantur, & reſcindantur, firmiter præcipimus, & jubemus, quibus pœnis Provinciales ſubjaceant, ſi quid horum ſcienter admiſerint, vel permiſerint. Stat. cit. §. 2. num. 1.*

9 *3. Si quæ autem domus, aut vinea ad vinum faciendum, etiamſi ſit unita Conventui, vel aliud ſimile, quod proprietatem redoleat, ob negligentiam, aut inadvertentiam in aliquo Conventu reſervatur; ſi*

ei

ſi aliqua Miſſarum obligatio annexa fuerit, Hæredibus ſtatim relinquatur: ſi vero abſque ullo onere ſit, per Syndicum Apoſtolicum vendatur, & pretium in communem Fratrum utilitatem convertatur, ſub privatione Officii Superioribus, & pœna proprietatis Subditis. Vineæ autem Conventibus unitæ, ad fructus, non ad vinum deſervientes permittuntur. Stat. præf. num. 2.

10 *Prohibemus etiam, ne intra locorum noſtrorum ſepta frumentum, vel aliud alicujus generis triticum ſeminetur, ſed tantum olera, fructus, & fœnum pro jumentis, in uſus Fratrum colligenda, nec ex iis aliquid venale exponatur, etiam per manus Syndicorum, ſub pœna proprietatis, tam Subditis, quam Superioribus contra facientibus. Stat. Gen. Ord. loc. cit. n.3.*

11 Circa quæ Statuta, & ſpecialiter circa primum, datum ſupra *num.* 8. prima difficultas eſt, quid importet *ſuadere*, aut *procurare* per ſe, vel alium, *reditus*?

12 Reſpondeo, quod *ſuadere*, ſive *perſuadere*, quod perinde eſt, ſignificat ſuavibus verbis aliquem hortari ad id, quod intendimus, & hoc ſive bonum, ſive malum ſit, ex *l.* 1. §. *Perſuadere ff. de Serv. corr.* Suadetur autem ratione, precibus, exemplis, laude, vituperio, aliiſque artibus; nempe, ſi quis ſuaderet alicui diviti legatum perpetuum Fratribus in teſtamento relinquere, nec ex integro pinguem ejus hæreditatem legare extraneo hæredi, qui ingratus, ut regulariter evenit, erga benefactorem, nunquam pro ejus anima ſuffragium aliquod fieri curabit, cum vice verſa Fratres annuales preces pro ipſo fundent; ſive, ſi eum exoret, ut Fratrum inopiam miſeratus, aliquo legato eorum indigentiis proſpiciat; ſive narret plura exempla eorum, quo ſimilia legata fecerunt, ac exaggeret laudes, quas illi ob talia opera reportarunt, & vice verſa vituperia, quibus confixi ſunt, qui nulla pia legata reliquerunt; ſive conſilium requirenti ſuper diſpoſitione ſui teſtamenti conſulat, ut tale legatum ordinet, pariterque inſtruat, quibus clauſulis ſuam diſpoſitionem muniat, ne ab hæredibus ſua voluntate fruſtretur; hæc inquam, & ſimilia importantur per verbum *ſuadere*.

13 *Procurare* autem importat factum, ſive per ſe, ſive per alium, quo Frater perpetuum legatum Conventui pararet; ut puta, ſi Frater rogatus ab Amico, ut ſibi bene ordinatum ſcriberet teſtamentum, ille ſcriberet perpetuam eleemoſynam Conventui faciendam; ſive, ſi Notario, aut Confeſſario Teſtatoris ſuggereret, ut illi conſulerent talem eleemoſynam legare; ſive quo vis alio facto, quo *reditus* perpetuus, ſive ad tempus longum Monaſterio pararetur.

14 Secunda dubitatio ſuper eodem Statuto eſt, reſpectu quorumnam prohibita ſit talium *redituum procuratio*.

15 Reſpondeo, quod in citato Statuto habentur clauſulæ *ſibi, vel alteri ex Fratribus, vel Ordini, vel Conventui exhibendum*, quibus clauſulis importantur tum perſonæ particulares *ipſius* Fratris procurantis, ſive *alterius*, pro quo procurarent; tum *Ordo* totus, ſi nempe in commodum ipſius, pro Comitiis Generalibus legatum fieret; tum *Conventus*, ut patet; & ex eodem principio, (puta, incompetentiæ *redituum* Fratribus Minoribus) intelligenda venit etiam *Cuſtodia*, *Provincia*, ac *Hoſpitium* a Fratribus habitatum; contra Statutum enim delinqueret, qui procuraret eleemoſynam perpetuam talibus locis applicandam.

16 Tertia dubitatio eſt, An Reus hujus criminis evaderet, qui procuraret legatum perpetuum tot librarum olei, ſive ceræ, ſeu tantæ quantitatis vini pro Miſſis, & Communionibus, favore Eccleſiæ Fratrum Minorum?

17 Reſpondeo, quod reſolutio difficultatis hujus pendet a reſolutione; num liceat Eccleſiis Minorum *reditus* habere; in tantum enim crimen eſt *reditus* procurare pro Fratribus, in quantum Fratres ſine delicto nequeunt eos recipere; quod, ſi Eccleſia capax illorum ſit, crimen non erit illos procurare.

18 Dico igitur, diſtinguendum eſſe de quantitate olei, ceræ, & vini, & de reali illorum uſu. Si enim præciſa quantitas illorum legetur, quæ inſumenda ſit pro luminaribus in cultum Dei, Miſſis celebrandis, & pro purificatione poſt Communionem, pro Fratribus, & ſecularibus, (ſi nempe his etiam, vice aquæ, vinum daretur, ut in quibuſdam locis fit) & in alios Fratrum uſus non cederet, talis *reditus* non eſſet incompetens Eccleſiæ; ſicut etiam, ſi legaretur pecunia pro reſtauratione fabricæ, paramentis, aut alia ſupellectili ſacra, dummodo talis pecunia præciſe talibus uſibus, non autem aliter applicaretur, & etiam cum hoc, quod ex tali pecunia non fierent ſumptuoſa ultra fas paramenta, quæ Eccleſias Minorum dedeceret. Secus autem eſſet, ſi legata illorum quantitas ſuperaret uſum illorum in cultu Eccleſiæ, & ad alias Conventus indigentias detorqueretur.

19 Ratio reſolutionis eſt, quia (ut habet in ſua *Minorica Bart. lib. p. Diſt.* 4. *cap.* 1. *circ. med.* & Nos *Allegat. canonic.* 22. *n.*3. probavimus) *Eccleſiæ Fratrum Minorum*, cum ſint pleno jure in dominio, & proprietate Sedis Apoſtolicæ, ſunt capaces legatorum, ac etiam hæreditatis. Proinde legata etiam pecuniaria, relicta pro paramentis, calicibus, cera, oleo, tobaleis, luminaribus, ac aliis, quæ cedunt in immediatum cultum Dei, Eccleſiæ, ſeu Sacriſtiæ Minorum ſubſiſtunt, ut ex *Bart. in l. Civitatibus ff. de l.* 1. & *l. Servis ff. de Adem. legat. Navar. de Reg. Conſ.* 13. *lib.* 3. *Sylveſt. Sum. V. Legatum.* 2. *num.* 4. probat *Roderic. q. q. Regul. Tom.* 2. *quæſt.* 126. *art.* 5. Nec valet argumentum a Fratribus ad eorum Eccleſias, illi enim incapaces legatorum ſunt, Eccleſiæ vero capaces, ut loco ſupracitato probat *Bartolus*. Et in facti contingentia, cum *D. Laura de Maximis* reliquiſſet viginti barilia vini pro uſu Eccleſiæ *S. Petri in Monte Aureo Romæ*, & quendam reditum pecuniarium pro utenſilibus Eccleſiæ durante vita ſui hæredis, & hic nollet ſolvere legatum ſub prætextu incapacitatis Fratrum, introducta per Syndicum Apoſtolicum lite nomine Eccleſiæ Romanæ (ad quam ſpectat dicta Eccleſia) coram *Sac. Congregatione Ven. Fabricæ S. Petri*, ſententiatum fuit, Eccleſiam illam eſſe capacem talis legati, & coactus fuit Hæres illi ſatisfacere,

20 Cum igitur Eccleſiæ Fratrum capaces ſint talium legatorum, non delinqueret, qui ſimile legatum procuraret. Verum eſt, quod multa ſunt circa hoc obſervanda. Primum eſt, quod legatum non ſit tale, quod ſuperet indigentias Eccleſiæ. Secundum eſt, quod, ſi Eccleſia habet jam alia ſimilia legata, quibus ſufficienter proviſum ſit ejus manutentioni, alterius legati capax non eſt. Tertium, quod per tale legatum non fiant paramenta, & aliæ ſupellectiles ultra fas pretioſæ contra ſtatum Fratrum Minorum, prout habet *Clementina Exivi*. Quartum eſt, quod mens Teſtatoris exprimatur, quod tale legatum ſit præciſe pro rebus ad cultum divinum, & reparationem Eccleſiæ pertinentibus, nec alias, nec aliter, nec alio modo, ita ut pro quavis alia Fratrum neceſſitate non teneatur Hæres legatum ſolvere, nec Fratres in ſuos profanos uſus valeant illud convertere. Tamen quia proclivis eſt ad malum natura humana, & occaſione ſimilium legatorum poſ-

poſſent Fratres ex iis providere propriis indigentiis, & hoc modo *reditus* indirecte habere, ac ex hoc ſcandalizari ſæculares, cum læſione profeſſæ paupertatis, cenſeo ab hujuſmodi legatis, quamvis de jure licitis, eſſe totaliter abſtinendum.

21 Quarta dubitatio eſt, an eſſet ejuſdem Statuti Reus, qui procuraret a Teſtatore fieri diſpoſitionem, quod Hæredes tenerentur facere celebrare, de anno in annum in perpetuum, per Sacerdotes omnes unius Conventus quotidie Miſſas pro anima ſua, & ipſi Hæredes tenerentur ad ſubminiſtranda omnia neceſſaria ad victum, veſtitum, libros, medicinalia &c. illorum Sacerdotum, ſeu etiam Fratrum aliorum ejuſdem Conventus.

22 Reſpondeo negative; ratio eſt, quia, prout habetur ex *Teſtamento Seraphici Patris circ. med.* Decretalibus Pontificum, & Doctrina Expoſitorum Regulæ, primus modus, quo Fratres juxta Regulam *cap.* 5. debent ſibi de victu providere, eſt, quod *vivant de laboritio, quod pertinet ad honeſtatem*, & quod *de mercede laboris corporis neceſſaria recipiant*. Unde infertur, quod, ſi de proprio labore poſſent Fratres totaliter ſuſtentari, non poſſent tuta conſcientia mendicare, tum quia non eſſent indigentes, quia ex labore ſibi neceſſaria ſuppeterent; & mendicando ſuperflue, aliorum mendicorum indigentiis nocerent. Tum quia in Regula non fit nobis abſoluta facultas mendicandi, ſed tantum conditionata, puta, caſu, quo *non daretur nobis pretium laboris*; unde non purificata conditione, non ſubſiſtit forma, nec diſpoſitio Regulæ, ut deducitur ex *l. Mævius. l. Qui hæredi. ff. de Condit. & demo. l. Si quis ſub conditione. ff. de Verb. ſign. l. Si quis fundum. ff. de Contra empt.* Pariter pro labore ſpirituali Miſſarum, Divinorum Officiorum, Lectionum, Concionum, &c. licet Fratribus recipere mercedem, hoc eſt corporis neceſſaria, ut probat cum communi Expoſitorum Regulæ *Marchantius Expoſit. Regul. cap. 5. Quæſt. 4. Concl. unic.* In caſu autem ſuppoſito Fratres viverent de proprio labore, ad cujus mercedem tamen non haberent jus, nec dominium; & Hæres tantum gravaretur obligatione injungendi laborem Fratribus, & iis neceſſaria ad vitam ſubminiſtrandi, quod liciſſimum eſt, & conſequenter non delinqueret, qui tale legatum procuraret.

23 Quinta dubitatio eſt ad idem Statutum, & eſt, dato, quod Fratres nullum jus ad legatum ſibi relictum habere prætendant, & ipſum pure eleemoſynaliter recipiant, prout ordinatur in Statutis, an Frater procurans, quod relinquatur a Teſtatore, ſive alio in teſtamento, aut alio modo, pœnam Statuti incurrat?

24 Reſpondeo affirmative; ratio eſt, quia Statutum loquitur in genere *de eleemoſyna ad tempus, vel in perpetuum*; nec ſe arctat ad legatum; aut ad caſum, quo Fratres illud, ut ſibi debitum vindicarent, aut in judicio proſequerentur. Sed quantumvis illam eleemoſynam perpetuam, ſive ad tempus longum, tanquam eleemoſynam reciperent, non minus Frater, qui eam relinqui procuraſſet, Statutaria pœna teneretur.

25 Circa alia Statuta nulla eſt difficultas, proinde ad alia properamus.

§. IV. Alienatio bonorum Eccleſiaſticorum.

SUMMARIUM.

1 *Alienatio bonorum Eccleſiaſticorum militat contra votum paupertatis.*

2 *Alienatio quid ſit.*
De Ameno de Delict., & Pœn. Par. III.

3 *Diviſio alienationis.*

4 *Prohibitio alienationis ſimpliciter intelligitur de alienatione large ſumpta.*
Quando eſt in odium alicujus reſtringitur.
Alienatio bonorum Eccleſiæ ſumitur large.
Alienationis ſpecies.

5 *Bona quæ dicantur, & eorum diviſio.*
Quæ bona Eccleſiaſtica alienari prohibentur.
Bona modica non veniunt ſub prohibitione alienationis.
Modica non curantur.

6 *Modica bona, quæ cenſeantur, variæ opiniones.*

7 *Conditiones, ut bona modica Eccleſiæ poſſint alienari.*
De conditionibus iſtis non tenetur Prælatus juridice facere conſtare; ſufficit extra judicialiter.
Si bona ſint de menſa Capituli, ad alienationem requiritur ejus conſenſus.

8 *Arbores connumerantur inter bona immobilia.*
Tales non ſunt ſylvæ cæduæ.

9 *Omnia deputata ad culturam fundi cenſentur pars fundi: & alienari nequeunt.*

10 *Jura, & actiones cenſentur inter immobilia.*
Cenſus, loca Montium, credita ad longum tempus ſunt bona immobilia.
Tempus longum, quod dicatur.
Juſpatronatus Eccleſiaſticum nequit alienari.
Laicale quale ſit, & quomodo transferri poſſit.

11 *Omnia habentia annexam ſpiritualitatem ſunt inalienabilia.*

12 *Mobilia pretioſa, quæ ſervando ſervari poſſunt, nequeunt alienari, & quæ ſint.*

13 *Fructus fundi, quamvis pretioſi ſint, poſſunt alienari.*

14 *Mobilia, quæ ſervando ſervari non poſſunt, queunt alienari.*

15 *Mobilia pretioſa etiam ſunt, quorum copia ſupplet vilitatem materiæ.*

16 *Pecunia Eccleſiæ, quomodo alienabilis.*

17 *Inalienabilis eſt pecunia, applicata a donante ad aliquem determinatum effectum.*

18 *Opinio, quod pecunia Eccleſiæ ſit inalienabilis, confutatur a Paſſerino.*

19 *Bona Eccleſiaſtica, quæ ſint, & eorum diverſitas.*
Bona loci pii fundati auctoritate Epiſcopi, ſunt Eccleſiaſtica.
Loca pia fundata a laicis, quando cenſeantur Eccleſiaſtica.

20 *Bona Confraternitatum laicarum, an ſint Eccleſiaſtica, dubium.*

21 *Deciſio dubii cum diſtinctione.*

22 *Alienatio bonorum Eccleſiaſticorum, quomodo licita.*
Cauſæ, ob quas licet illa alienare.

23 *Neceſſitas, ob quam bona Eccleſiæ poſſunt alienari, & ejus exempla.*
Sufficit neceſſitas gravis, nec requiritur extrema.
Pauperes facti etiam ex ipſorum culpa, ſunt juvandi.

24 *Ex neceſſitate urgenti, alienatio poteſt fieri ante beneplacitum Apoſtolicum.*
Hoc requiritur ex poſt.

25 *Si neceſſitati poteſt provideri alienando fructus, non poteſt alienari fundus.*
Ex modica indigentia non poteſt alienari quid magnum.
Prius alienanda mobilia, quam immobilia.

26 *Cauſa utilitatis Eccleſiæ poteſt fieri alienatio, & quæ illa ſit.*

27 *Solemnitas requiritur ad alienationem, & quæ illa ſit de jure antiquo, & novo.*

28 *Ceſſante vera cauſa, alienatio non valet.*

Papa eſt bonorum Eccleſiæ diſpenſator, non dominus.

29 *Alienatio bonorum Eccleſiæ, quando crimen ſit.*

1 AD crimina contra paupertatem, reductive ſaltem ſpectat *Alienatio bonorum Eccleſiaſticorum*, cum aliquoties contingat ob privatam alienantis utilitatem, quod in Prælato Regulari importat delictum proprietatis, quod militat contra ſolemne votum paupertatis; ideo ſub hoc Titulo ipſius tractationem inſtituimus.

2 Incipiendo igitur a quidditate delicti, explicandi veniunt tres termini, puta, *Alienatio*, ſecundus, quæ veniant nomine *bonorum*, & tertius, quid importetur appellatione *Eccleſiaſticorum*. Dico igitur, quod, ut deducitur ex *l. 1. C. de Fund. dotal. l. Alienationes. ff. de Verb. ſign.* alienatio eſt omnis actus, per quem in alium alicujus rei dominium, ſive aliud ad dominium ſpectans transfertur. Dicitur autem notanter *aliud ad dominium ſpectans*, ob ſpecies alienationis, in quibus non transfertur rei dominium, ſed ejus uſus tantum, ut in locatione, emphyteuſi &c. quæ tamen ad dominium referuntur, uti enim abſolute de re aliqua dependet a dominio, quo utens habet in re ſua.

3 Solet autem dividi *alienatio* in large, & proprie, & propriiſſime ſumptam, large ſumpta dicitur illa, per quam in alium transfertur quodcunque jus in re *l. Sancimus. C. de Reb. alienis non alienan.* Proprie eſt, per quam transfertur dominium utile tantum, non autem directum, ut in locatione emphyteuſi, feudo &c. Nolunt autem nonnulli Doctores *Alciat. in l. Alienationis. notab. 1. ff. de Verb. ſign. Salycet. in l. 1. num. 1. C. de Jur. conphyt. Caſtropal. Par. 2. Tr. 12. Diſp. un. prop. 15. num. 1.* nomine *alienationis* poſſe venire translationem ſolius uſus rei, quia non poteſt dici alienatum, quod in dominio noſtro *remanet text. in l. Alienatum. ff. de Verb. ſign.* Tamen advertendum eſt, optime diſtingui poſſe ſubſtantiam rei ab illius fructu, ſive uſu, ut diſtinguitur cauſa ab effectu; proinde poſſe eſſe diſtinctum dominium ſubſtantiæ rei a dominio fructus, ſive uſus; & ex conſequenti transferri hoc, illo minime translato. Propriiſſime autem *alienatio* eſt, per quam transfertur dominium, tam directum, quam utile, ut fit per venditionem, permutationem, donationem &c.

4 Suppoſita autem hac diviſione, regula generalis eſt, quod prohibita ſimpliciter *alienatione*, hæc intelligatur large ſumpta, & proinde prohibitus cenſeatur quivis actus, per quem alteri acquiritur aliquod jus in re, quodcunque ſit illud, ut quampluribus de more ſuo citatis tradit *Barboſa in l. Sancimus. nu. 2. ff. de Reb. alien. non alien.* Verum hoc eſt intelligendum, quando prohibitio *alienationis* eſt inducta favore alicujus principaliter; ſi enim eſſet inducta in odium, cum odia ſint reſtringenda, *cap. odia. de Reg. jur. lib. 6.* accipi debet *alienatio* propriiſſime ſumpta, ut dicunt Doctores, *Sylv. Tabien. V. alienatio. nu. 1.* Infertur proinde, quod cum *alienationis* bonorum Eccleſiaſticorum prohibitio inducta ſit ad favorem Eccleſiæ, debet accipi alienatio large, prout comprehendit omnes actus, per quos dominium; aut uſus rei transfertur; & ſic prohibita intelligatur bonorum Eccleſiaſticorum *Donatio*, *Venditio*, *Permutatio*, *Poſſeſſionis traditio*, *Diſmembratio*, *Renunciatio*, *Infeudatio*, *Emphyteuſis*, *Precarium*, *locatio*, *Datio in ſolutum*, *Ceſſio*, *Tranſactio*, *Pignoratio*, *Mutuum*, *Fidejuſſio*, *Impoſitio cenſus* &c., de quibus omnibus diffuſiſſime tractat *Paſſerinus de Stat. homin. Tom. p. Quæſt. 185. Art. 7. a num. 241. ad 306.*

5 Secundus terminus eſt *bona*; *Bonorum* vero multiplex eſt differentia, alia enim ſunt corporalia, alia incorporalia; alia mobilia, alia immobilia; mobilium, alia ſunt pretioſa, & durabilia, quæ nec veteraſcunt, nec uſu conſumuntur, & magno æſtimantur, ut gemmæ, aurum &c. alia vero non pretioſa, quæ vel parvi æſtimantur, vel non fructificant, vel veteraſcunt, aut uſu conſumuntur, ut veſtes &c. Dicitur ergo primo, quod *bona* prohibita alienari ſunt *bona* immobilia, ſive ſtabilia, ut agri, vineæ, domus &c. quæ dicuntur habere radicem fixam, ut habetur in jure, tum antiquo, tum novo. *cap. Sine exceptione. 12. q. 2. ca. Nulli. Extra de Reb. Eccl. non alien. Extrav. Ambitioſæ eo. tit. int. com. Clem. 1. eo. tit.* Excipiuntur ſtabilia exigua, & modici valoris, iſta enim poſſunt per Prælatum alienari, abſque ſolemnitate, requiſita in aliis alienationibus, ut dicit *cap. Terrulas. 12. q. 2.* & ratio talis diſpoſitionis eſt, quia in generali prohibitione alienationis, modica non veniunt, ut ſcripſit *Bald. in cap. Si proponente. nu. 4. & ſeqq. de Reſcript.* & de modicis non curatur. *l. Scio. de In integr. reſtit.* Unde deducitur, quod, quamvis non adeſſet expreſſe citatum capitulum, quod eſt *Concilii Agathenſis*, adhuc ex diſpoſitione juris communis, *bona Eccleſiaſtica* parvi valoris poſſent licite abſque ſolemnitate alienari, ut bene obſervat *Paſſerin. Tom. 1. de Stat. hom. Quæſt. 185. art. 7. nu. 310.*

6 Difficultas eſt, quinam dici poſſit modicus valor in hoc caſu, ut *alienatio* juſtificata in utroque foro, inſtitui poſſit. Nonnulli Auctores cum *Gloſſ. in cap. Terrulas. 12. qu. 2. Archid. in cap. Si quos. ea. cau. & quæſt. Alciat. Conſ. 23. nu. 6. Donat. par. 2. Tract. 14. quæſt. 36.* volunt, fundum dici modici valoris, ſi non ſuperat viginti ſolidos, hoc eſt ſcuta 25. monetæ Romanæ, valor enim ſolidi antiqui, prout ſcribit *Pyrrus Corradus de Diſpenſat. lib. 9. cap. 4. n. 45. apud Donat. loc. cit.* eſt tredecim Juliorum fere. Alii *Nald. Sum. V. Prælatu. nu. 7. Lezan. V. Alienatio. nu. 7. Gavant. Manual. Epi. V. Alienat. nu. 24.* opinantur valorem modicum illum, qui non excedit vigintiquinque aureos de Camera. Alii vero, *Lezan. Filiuc. Quarant. Peyrin. Barboſ. Genuen.* quos dat *Theſaurus de Pœn. Par. 2. V. Alienatio. cap. 1. nu. III.* æquius exiſtimant, quod arbitrio viri prudentis committatur diffinire, quis, ſpectata Eccleſiæ opulentia, aut paupertate, modicus valor dici poſſet; & hæc eſt ſententia tenenda.

7 Porro *alienatio* talium terrularum, ultra allatam conditionem de ipſarum modico valore, ut ſit licita, oportet, quod ſit Eccleſiæ, tum utilis, tum neceſſaria; iſtæ autem duæ conditiones penſandæ ſunt per Prælatum, qui tamen juxta Doctores *Donat. Par. 2. Tract. 14. quæſt. 36. in fin. Paſſerin. Tom. 1. de Stat. hom. Quæſt. 185. art. 7. n. 517.* non cogitur facere juridice de illis conſtare; ſed ſufficit informatio extrajudicialis pro ſua conſcientia. Advertendum autem, quod, ſi tales terrulæ ſint de menſa Prælati, poteſt iſte, juxta diſpoſitionem dicti capitis, illas alienare, conſilio Capituli minime requiſito. Sed, ſi pertinent ad menſam Capituli, requiritur conſenſus Capituli, ſaltem tacitus, ut vult *Abb. in cap. Ut ſuper. nu. 14 de Reb. Eccl. non aliena.* cum agatur de ipſius intereſſe.

8 Inter immobilia bona connumerantur etiam arbores, quæ ſolo cohærent, & affixæ ſunt, proinde cenſentur eſſe pars fundi *l. Acquiſſimam. §. Fructuarius. ff. de Uſufr. & quem. l. In fraudem. §. Conductor. de Jur. fiſc. l. Divortio. §. ſi fundum. ff. ſolut. mat.* hoc autem accipiendum eſt de arboribus fructiferis, ut pomum, olea, vitis &c. item, quæ ad orna-

natum, ſive ad umbram plantatæ ſunt; pariterque illæ, quæ reciſæ non renaſcuntur, & earum trunco utimur ad ædificia pro trabe, tigno &c. Hoc autem nomine non veniunt ſylvæ cæduæ, illæ nempe, quarum ligna cædi quolibet quadriennio, quinquennio, ſive alio tempore ad uſum parandi ignem, cæduntur; Ratio eſt, quia per talem inciſionem non deterioratur fundus, cujus fructus conſiſtit in cæſione talium lignorum. Unde Eccleſiaſticus, quamvis dominus fundi non ſit, ſi eſt illius uſufructuarius, poteſt talem ſylvam cædere, ac ejus ligna licite alienare, ut ex *l. Sylva cædua. ff. de Verb. ſign.* deducunt Doctores *Ricc. Grazian. Barboſ. Donat. Quarant. Redoan. Boſſ.* apud *Paſſerinum l. cit. nu.* 347. qui exacte hanc materiam examinat.

9 Recenſentur pariter inter immobilia Servi, ſeu mancipia, deputata ad culturam fundi, quia cenſentur eſſe ejuſdem fundi portiones, cum ſint eidem fundo adſcripti, proinde tales Servi, ad fundum Eccleſiaſticum pertinentes, alienari non poſſunt *l. Jubemus. C. de Sacr. Eccl. Auth. de Non alien. Coll.* 2. *cap. Nulli & ibi Abb. Notab.* 2. *de Reb. Eccl. non alien.* Et a ſimili dicendum eſt de bobus, ſive aliis animalibus, quæ ad agrorum culturam pertinent; nam etiam iſta, cum ſint fundo colendo deputata, conſiderantur tanquam pars illius; unde etiam alienari prohibentur, ut dicit *Paſſerin. de Stat. hom. Tom.* 1. *Quæſt.* 185. *art.* 7. *nu.* 372.

10 Similiter, nomine rerum immobilium veniunt jura, & actiones ad *bona* immobilia; comprehenduntur enim etiam hæc ſub vocabulo *bonorum l. Bonorum. in fin. ff. de Verb. ſign.* & nomine rei veniunt jura, & actiones, *l. Rei appellatione. ff. de Verb. ſign.* ſequitur igitur, quod etiam iſta non poſſunt alienari. Hæc autem, deſcendendo ad eorum ſpecificationem, ſunt Cenſus activi, ſive jura cenſualia; loca montium, ſeu annui reditus, qui percipiuntur annuatim ex Montibus *Romæ*, *Genuæ*, *Mediolani &c.* Credita perpetua, quæ ex publico, ſive ex certis publicis reditibus, & bonis aſſignantur; credita etiam, ſeu jus aliquod exigendi ad longum tempus, inter immobilia computantur, ut dicitur in *Clementina Exivi. §. Annui. reditus. junct. gloſſ. in V. Cumque annui. de Verb. ſign.* longum autem tempus in hoc caſu dicitur tempus decem annorum, proinde jus alicujus Eccleſiæ exigendi per decennium certam pecuniam, alienari non poteſt, ut dicunt Doctores *Redoan. Quaran. Ricc. Barboſ. Boſſ. apud Paſſerin. loc. cit. num.* 379. Computatur pariter inter immobilia, juſpatronatus ſimpliciter Eccleſiaſticum, quod alienabile non eſt: ſiquidem juſpatronatus laicale alicujus beneficii, quamvis Eccleſiaſticum ſit objective, nempe reſpectu rei Eccleſiaſticæ, ad quam tale jus ſe extendit; tamen formaliter laicale eſt, cum in bonis laici cenſeatur, & ideo cum licentia Epiſcopi poteſt a laico, in laicum transferri; ut dicitur *text. in cap. Illud. Extra. de Jurepatr.* & etiam ſine ejuſdem conſenſu, a Patrono alicui compatrono renunciari *Barboſ. ad d. cap. Illud. nu.* 4. *de Jurepatr.* &, aut loco Religioſo, & Eccleſiaſtico donari, ut habetur *text. in cap.* 8. *Extra. de Jurepatr. cap. unic. eo. tit. in* 6.

11 Pariter recenſentur inter immobilia alienari prohibita, omnia illa, quæ habent annexam aliquam ſpiritualitatem, ut ſunt Eccleſiæ, Capellæ, Oratoria, Sepulchra &c. & non ſolum non poſſunt diſtrahi, ſed ſuper illis aliquod paſſivum jus, aut ſervitus imponi non poteſt, ut habetur ex utroque jure *Authent. Multo magis. C. de Sacr. Eccl. cap. Ad hæc. Extra. de Relig. domib. Donat. Par.* 2. *Tract.* 14. *quæſt.* 78. *a n.* 2.

12 Dicitur ſecundo; quod alienari etiam minime poſſunt *bona Eccleſiaſtica* mobilia pretioſa, quæ ſervando ſervari poſſunt, & non ſunt fructus Eccleſiaſtici fundi. Dicitur autem mobile pretioſum illud, quod quamvis fixas radices in terra non habeat, nec fundamentum ſtabile, tamen res magni valoris eſt, & diuturno tempore, abſque ſui detrimento ſervari poteſt, ut ſunt vaſa aurea, argentea, gemmæ &c. Non conveniunt vero Auctores in determinanda quantitate valoris rei, ut poſſit dici *pretioſa*, proinde, ſicut dictum eſt ſupra de modico valore Terrularum, quæ poſſunt alienari, ita dicendum eſt nunc de magno valore rei pretioſæ; quod, nempe arbitrio prudentis viri committatur determinare, penſatis circumſtantiis loci, temporis, occaſionis, &c. quantus debeat eſſe valor, per quem res debeat reddi, & dici pretioſa, & ſic tenuit *Paſſerin. de Stat. hom. Tom.* 1. *quæſt.* 185. *Art.* 7. *num.* 403.

13 Notanter autem dixi mobilia pretioſa inalienabilia eſſe ea, quæ non ſunt fructus Eccleſiaſtici fundi. Siquidem magna frumenti vis, ut puta, mille modii tritici, res quidem pretioſa eſt, nam regulariter æſtimabitur ter mille ducatis Romanis apud Nos; non tamen dici poteſt mobile pretioſum prohibitum alienari, quia eſt fructus fundi Eccleſiaſtici, quod non prohibetur alienari, ut dicitur in *Extravag. Ambitioſæ. init. commun. de Reb. Eccleſ. non alien.*

14 Dixi pariter mobilia pretioſa inalienabilia eſſe, quæ ſervando ſervari poſſunt; ſequitur ergo, quod, ſi res mobilis ſit, quæ ſervando non poſſit ſervari, ſed tempore conſumitur, aut in valore deterioratur, licet magno pretio æſtimetur, non tamen pretioſa poteſt dici, ut inalienabile reddatur; & in hoc caſu eſſe poſſent multæ veſtes laneæ, donatæ Eccleſiæ, quarum ſimul ſumptarum valor magnus judicaretur, ex eo enim, quod talis materia facile a tineis deterioratur, longo tempore ſine detrimento ſervari non poteſt, & proinde non venit nomine mobilis pretioſi inalienabilis.

15 Nomine autem mobilis pretioſi non veniunt ſola ea, quorum materia ex ſe magni æſtimatur, ut aurum, argentum, margaritum, adamas &c. ſed etiam alia, quæ licet vilis pretii ſint, tamen cum ſint in magno numero conſtituunt quantitatem magni valoris. Hoc modo ſunt vota non tantum aurea, aut argentea, oblata a fidelibus alicui imagini, in teſtimonium gratiæ a Sanctis acceptæ; ſed etiam cerea, ſi in tanto numero ſint, ut ex iis divenditis, magna vis pecuniæ haberetur, ut quinquaginta, aut centum aureorum, Sicut etiam grex ovium, caprarum, equorum &c. ſive etiam bibliotheca, aut vaſa alicujus aromatariæ, & ſimilia. Quamvis enim ſingillatim unum, aut alterum votum, animal, vas, liber, modico veniret pretio, tamen ſimul hæc unita magni æſtimantur; & hæc pariter mobilia hoc modo pretioſa, & inalienabilia eſſe probat *Paſſerin. loc. ſup. cit. a num.* 409. *ad* 415.

16 Quid autem de pecunia in magna quantitate? Debet ne hæc computari inter mobilia pretioſa inalienabilia? Profecto pecunia, de ſe *bonum* mobile eſt, quod ſervando ſervari non poteſt; quia, cum ipſa ſit inſtrumentum civile alienationis, cujus alius uſus non eſt, niſi ut per eam, quæ ſunt vitæ neceſſaria comparentur, ſequitur, quod de ſe alienabilis ſit. Si ergo magna pecuniæ vis alicui Eccleſiæ, aut pio loco relinquatur, poteſt hæc alienari, ut ex ea vel fundus, vel cenſus, vel neceſſaria mobilia emantur, vel fabrica conſtruatur. Fallit autem hoc, primo, ſi pecunia retracta ſit ex venditione rei immobilis, aut mobilis pretioſæ, quæ ſine ſolemnitate alie-

uata ſit, tunc enim pecunia mobile pretioſum, ſeu immobile evadit, juxta naturam rei alienatæ. Cum enim in ejus locum ſuccedat, ejuſdem conditionem ſortitur. Si autem res immobilis, aut mobilis pretioſa cum ſolemnitate, hoc eſt, cum beneplacito Apoſtolico divendita ſit, pecunia retracta non eſt inalienabilis, ſuccedit enim in locum ejus, quod licite alienatum eſt, ut ex eo aliud utile, aut neceſſarium Eccleſiæ comparetur.

17 Fallit ſecundo, ſi ab eo, cui pecunia Eccleſiæ donata, aut legata eſt, appoſita ſit conditio, ut ex tali pecunia quid determinatum immobile, (cujus ex fructu provideantur neceſſaria pro uſibus Eccleſiæ, fabricæ, Miniſtrorum, aut pauperum) comparetur. Talis ergo pecunia immobilis cenſetur, nec alienabilis, niſi pro emendo fundo, juxta diſpoſitionem donantis, aut legantis; ad quam alienationem non eſt neceſſaria ſolemnitas, quia pecunia determinata jam eſt ad talem effectum a donante, & tranſit in jus Eccleſiæ affecta tali conditione, quæ debet omnino adimpleri. Quod ſi Miniſtri Eccleſiæ velint talem pecuniam in alias res neceſſarias quidem, aut utiles, alienas tamen ab eo, pro quo donator pecuniam dedit, diſtrahere, neceſſarium omnino eſt beneplacitum Apoſtolicum, tum quia ſolus *Papa* poteſt voluntatem Teſtatorum commutare *Clement. Quia contingit. de Relig. dom. Trident. Seſſ. 22. cap. 6. de Reform. Barboſ. de Off. & Pot. Epi. Alleg. 81. nu. 1.* tum quia; cum talis pecunia inter immobilia cenſeatur, ex quo pro certa re determinata eſt, non poteſt abſque ſolemnitate alienari.

18 Putant autem aliqui Doctores, pecuniam cenſeri inter immobilia inalienabilia, ſi multa ſit, ac deſtinata, & reſervata ad hoc, ut Eccleſia habeat, unde in contingenti ſibi aliqua neceſſitate ſuccurrat; pariter, ſi poſita ſit ad fructum in aliquo banco mercatorio, ut *Genuæ, Venetiis, Mediolani &c.*: itidemque, ſi illa ſit in proprietate Eccleſiæ, ſibi relicta a Prælato prædeceſſore. Sed illos confutat, & bene *Paſſerin. Tom. p. de Stat. hom. Quæſt. 185. Art. 7. a num. 442. ad 445.* oſtendens validiſſimis rationibus, pecuniam in his tribus caſibus recenſitis eſſe *bonum* mobile, & alienabile ſine ſolemnitate; & tunc ſolum inter immobilia cenſeri, quando ſumus in caſibus datis ſupra *num. 16. & 17.*

19 Tertius terminus explicandus eſt *Eccleſiaſticorum*, quid nempe veniat horum appellatione. Dico igitur, nomine *bonorum Eccleſiaſticorum* venire bona Eccleſiarum, ac Monaſteriorum; quorum alia dicuntur eſſe de menſa Epiſcopi, ſive Prælati, eo quia principaliter ad ipſius ſuſtentationem ſunt deputata, *Gloſſ. in Clement. 1. in V. Ad menſam. de Exceſſ. Prælat. Abb. in cap. Ut ſuper. nu. 9. de Reb. Eccl. non alien.* alia ſunt de menſa Eccleſiæ, quia perpetuo unita fuerunt Eccleſiæ, ita ut nunquam alteri ab Eccleſia, poſt a ſe quæſitum dominium, conceſſa fuerunt; aut ad eam reverſa, vel ei ſunt incorporata, ut poſt *Menochium de Arbitr. Judic. Caſ. 433. a n. 2. & Conſ. 79. n. 10. & 11.* ait *Barboſ. de Offic. & pot Epi. Alleg. 95. num. 68.* Alia autem de menſa Capituli, quia ad ſuſtentationem Canonicorum ſunt deſtinata. Pariter Eccleſiaſtica dicuntur bona Capellarum, Altarium, Oratoriorum, quæ ſunt in aliqua Eccleſia, aut Monaſterio; & etiam Capellarum, aut Oratoriorum publicorum, quæ de licentia, aut auctoritate Epiſcopi conſtructa ſunt; ſecus eſt de Capellis privatis, quæ de licentia *Papæ* habentur in palatiis Nobilium, ut volunt Doctores. *Innoc. in cap. Inter dilect. de Donat. Abb. in cap. Nulli. de Reb. Eccl. non alien. Quaran. Sum. Bullar. V. Alienatio. num. 28. Ric. Prax. Eccl. P. p. Reſolut. 37.* Itidem eodem vocabulo veniunt bona locorum piorum, quæ tamen auctoritate Epiſcopi fundata ſunt; nam iſtis competit privilegium reſtitutionis in integrum, ut dicitur *Cap. Requiſiviſti. §. Secus. Extra. de Teſtam. cap. Ad hæc. de Relig. dom. cap. 2. de For. compet.* aliaque Eccleſiarum privilegia. An vero loca a laicis inſtituta ſine authoritate *Papæ*, aut Epiſcopi, & ordinata ad pia opera, ut ad hoſpitandos peregrinos, curandos ægrotos, alendos orphanos &c. ſint loca pia, & gaudeant privilegio Eccleſiarum, controvertunt Doctores: nam multi negant *Redoan. Quaran. Borell. Flugolin. Barboſ. Ricc. Bonac. Donat. Gratian. Felin. Bald. & alii* quos citat *Paſſerinus Tom 1. de Stat. hom. quæſt. 185. art. 7. num. 451.* Ipſe vero *l. cit. nu. 453.* cum *Panormitano in cap. de Xenodochiis num. 3. de Relig. domi. & in cap Ad hæc. nu. 4. eo. tit. loc. cit. n. 453.* diſtinguit. Puta, ſi fundator talis loci adhuc vivit, qui poteſt voluntatem ſuam mutare, & locum illum ad alios uſus convertere; locus ille privatus, nec ullo modo Religioſus eſt. Si vero fundator mortuus eſt, & in teſtamento diſpoſuit de illo loco, quod in perpetuum ſit deputatus ad uſus pios, quantumvis locus fuerit erectus abſque auctoritate Epiſcopi, eſt tamen religioſus, ratione pii operis, ad quod deputatus eſt; & ejus, bonorumque illius cura demandatur Epiſcopis ab utroque jure; *cap. Nos quidem, de Teſtam. cap. Si hæredes. cap. Joannes. eo. tit. Novel. de Eccleſ. titul. cap. 11. Collat. 9. Concil. Trident: ſeſſ. 22. cap. 8. & 9. de Refor.* unde, & privilegiis Eccleſiaſticorum bonorum frui debet.

20 Sequitur autem ex eodem principio, quod etiam Confraternitates laicorum, quæ ſubſunt viſitationi Epiſcopi, ac earum bona cenſeantur Eccleſiaſtica, & pari modo inalienabilia, & ſic tenet *Paſſerin. loc. cit. num. 454;* Contrarium tamen tenent plures, *Bald. Apoſtil. ad Abb. Paul. de Caſt. Azo. Gabriel. Gutier. Petr. Gregor. Tuſc. Valaſc. Perez. de lara. Paris. lambert. Azeved.* quos dat *Barboſa de Offic. & pot. Epi. Alleg. 75. num. 23.* Poſito enim tanquam certo, quod Epiſcopus poſſit tales Confraternitates viſitare, ad cognoſcendum, ſi piæ voluntates teſtatorum adimpleantur, non tamen per hoc ſequitur, quod eorum bona Eccleſiaſtica ſint; ſiquidem poteſt Epiſcopus, imo debet quemlibet laicum hæredem compellere, ut piis legatis a teſtatore relictis ſatisfaciat, nec tamen ſequitur, quod ejus bona Eccleſiaſtica ſint.

21 Inter has ſententias mediat deciſio *Barboſæ*, quæ diſtinguit; aut enim Confraternitates ſunt erectæ ſine licentia Epiſcopi, aut cum ea. Si primum, illæ non ſunt Eccleſiaſticæ, quia ſecundum jus Canonicum *text. in cap. Ad hæc. Extra de Relig. dom.* privati abſque Epiſcopi auctoritate nequeunt talem titulum illis conferre. Sequitur igitur, quod eorum bona laicalia ſunt, quamvis piis cauſis deputata, licet ea ſubſint viſitationi Epiſcopi, cui cura legatorum ad pias cauſas commiſſa eſt. Et proinde talium Confraternitatum *bona* poterunt ſine ſolemnitate alienari. Si vero in earum fundatione acceſſit Epiſcopi conſenſus, tunc cenſendæ ſunt Eccleſiaſticæ; ita ut, ſi talium corpora conveniantur, ad forum Eccleſiæ pertineat cognitio, ut deducitur ex *cap. De Xenodochiis. Extra de Relig. dom* & ex conſequenti earum bona, ut pote Eccleſiaſtica, non poſſe abſque ſolemnitate alienari, concludit *Barboſa loc. cit. a nu. 25. ad 33.* cujus opinio in puncto juris verior eſt, & in praxi in ditione *Status Mediolani* ſervatur.

22 Non evadit autem crimen *alienatio bonorum Eccleſiaſticorum*, ſi fiat cum ſolemnitatibus, a jure preſcriptis. Iſtæ autem ſunt, quod alienatio fiat ex cau-

cauſa juſta; & quod ad eam accedat conſenſus eorum, qui de jure conſentire debent. Cauſas autem juſtas ad quatuor reducit *Abbas, in cap. Nulli. num. 4. de Reb. Eccl. non alien.* nempe utilitatem, neceſſitatem, pietatem in pauperes, & incommoditatem; ſed re vera ad duas tantum valent reduci; puta, pietas erga pauperes, (ad quorum neceſſitatibus ſubveniendum alienari queunt bona Eccleſiæ) reducitur ad neceſſitatem; & incommoditas (quæ reſultat Eccleſiæ, eo quod bona ſint ab ea longinqua, & remota) reducitur ad utilitatem.

23 Ex neceſſitate igitur primo Eccleſiæ, ac Miniſtrorum ejus habetur juſta cauſa faciendæ *alienationis*; & ſic ſi Eccleſia urgetur debitis, vel indiget reparatione, quia minatur ruinam; ſive reſtauratione, quia nimis antiqua eſt; aut Clerici ipſi inſervientes ſunt in indigentia victus, veſtitus, medicinalium &c. ſive ſi bellum ab infidelibus ingruat contra Patriam, & neceſſe eſt, milites ſubſidiarios ſtipendiare; in his, & ſimilibus neceſſitatibus poteſt fieri *alienatio. Authen. Sancimus. Auth. Hoc jus porrectum. C. de Sacr. Eccl.* Alia neceſſitas eſt pauperum, ac miſerabilium perſonarum; nam pro iis infirmis curandis, alendis, induendis, aut a captivitate liberandis, bona Eccleſiarum, ac etiam ſacra vaſa divendi poſſunt, ut habent multi Canones, *cap. Sacrorum. cap. Aurum. cap. Gloria. 12. q. 2.* & hoc quamvis neceſſitas non ſit extrema, ſed etiam tantummodo gravis, ut docet *Paſſerin. de Stat. hom. Tom. p. Quæſt. 185. Art. 7. num. 462.* Iſtud autem intelligendum eſt nedum de pauperibus, qui redacti ſunt ad egeſtatem abſque propria ipſorum culpa; ſed etiam ſi ex ipſorum malefactis ad talem ſtatum devenerunt; ut pauperes, qui vivendo luxurioſe decoxerunt bona ſua; carcerati, qui ob maleficia habentur in cuſtodia, & ſimiles &c. nam eorum culpa præcedens non tollit obligationem charitatis, ut optime ait *Covarruvias Variar. lib. 2. cap. 16. a num. 9.*

24 Advertendum autem, quod neceſſitas vel poteſt eſſe talis, quod nullam patiatur moram, aut quod tantam patiatur, ut tempus exquirendi beneplaciti Apoſtolici ſuppetat. Si primum, poteſt *alienatio* fieri non exquiſito tali beneplacito, neceſſitas enim non habet legem, & ſic, caſu, quo Regulares victu egeant, nec habeant, qui credito ipſis tradant, poſſunt bona ſua alienare, ut ſibi provideant, prout multi ſcribunt. *Peyrin Formul. lit. A cap. 11. num. 3. Megal. Promptu. V. Aliena. num. 15. Donat. Par. 2. Tract. 14. Q. 21. num. 5.* Tamen tali caſu, poſt factum, debet *alienatio* ratificari per Pontificem: neceſſe quippe eſt ei negotium repræſentare, ut videre poſſit, an neceſſitas fuerit vera, & fraudibus via præcludatur, ut volunt Doctores. *Redoan. de Alienat. Quæſt. 19. num. 128. ubi Bald. in cap. 1. Qui feud. dar. Boſſ. Tit. 18. num. 60. ubi Hugolin. de off. Epi. Ciarlin. Contro. for. cap. 183. num. 55. apud Paſſerin. loc. cit. num. 471.* Si vero neceſſitas moram patitur habendi beneplacitum Apoſtolicum, hoc debet omnino exquiri, ut inferius magis patebit.

25 Quia vero conceſſum ex neceſſitate in tantum eſt validum, inquantum urget neceſſitas, *Bartol. in l. p. §. final. num. 1. ff. de Per.* advertendum eſt, quod ſi neceſſitati provideri poteſt ex fructibus, non poſſunt alienari immobilia. Quamvis enim fructus ſint Prælati, hoc tamen verum eſt, quando non urget neceſſitas alienandi; alias debet, ſi poteſt, ex fructibus providere, & non bona alienare, ut ſcribit *Abb. in cap. Nulli. de Reb. Eccl. non alie.* apud *Riccium Prax. Par. 1. in princ. num. 2.* quos dat *Donatus Par. 2. Tr. 14. quæſt. 9. num. 3.* Quando autem ex neceſſitate omnino fieri debet *alienatio*, advertendum eſt, quod ex parva indigentia non poteſt alienari res magna, quæ multo ſuperet indigentiam. Pariter ſi alienando rem mobilem poteſt provideri, non debet alienari res immobilis. Itidem ſi ex mobilibus fiat alienatio, potius diſtrahenda ſunt mobilia ſuperflua, ſeu non omnino neceſſaria, quam neceſſaria; & potius profana, quam ſacra; & potius oppignorari, quam vendi. *D. Thom. 2. 2. Quæſt. 100. Art. 4. ad. 2.*

26 Alia cauſa, quæ juſtificat alienationem bonorum Eccleſiæ, eſt ejuſdem utilitas, ut habetur ex utroque jure *cap. Sine exceptione. 12. quæſt. 2. cap. Nulli. de Reb. Eccl. non alien. cap. 1. eo. tit. lib. 6. Clem. 1. eo. tit. l. Jubemus. C. de Sacr. Eccleſ.* Utilitas autem debet eſſe certa, & indubitata, nam textus in citato *cap. Sine exceptione 12. quæſt. 2.* habet, *quod non ſit dubium Eccleſiæ profuturum.* Conſiſtit vero utilitas in hoc, quod conditio Eccleſiæ melioretur, non quidem, quod ipſa diſtrahat res ſuas, plus juſto earum pretio, cum enim ipſa ſit cultrix juſtitiæ, non auctrix injuſtitiæ *cap. Conſultationibus. Extra, de Donatio.* non convenit, quod juſtitiam violet, plus juſto ejus pretio rem vendendo. Sed melioratur, ſi non patiatur detrimentum, & tantum recipiat, quantum dimittit, ut ex *Cap. Si quis qualibet. 12. quæſt. 2. cap. Si Epiſcopus. 12. quæſt. 5.* deducit *Abb. Conſ. 41. num. 3. lib. p.* & inſuper commoditatem recipit a re alienata, puta, vel quia ad uſum ejus apta non eſt; vel quia ex pecunia quam recipit ex ejus alienatione, aliud ſibi magis utile, aut commodum parat.

27 Ultra cauſas vero prædictas ad juſtificandam *alienationem*, requiritur ſolemnitas. Iſta porro juxta Canones antiquos, & ſecundum *Extravagantem Pauli ſecundi* variatur. Nam juxta illos, quatuor requiruntur, puta, conſenſus Capituli, conſenſus Prælati, tractatus habitus in Capitulo, & ſubſcriptio eorum, qui ſunt de Capitulo, ut habetur ex *cap. Sine exceptione. 12. q. 2. cap. 1. Extra. de His. quæ. fiunt. a Prælat. cap. Tua cap. Cum Apoſtolica. cap. Nulli. de Reb. Eccl. non alien.* Sed juxta diſpoſitionem *Extravagantis Ambitioſæ, de Reb. Eccl. non alien. int. commun.* requiritur beneplacitum, ſeu conſenſus *Papæ*, qui ad ſupplicationem Eccleſiæ, alienare volentis, decernit, ac delegat Commiſſarium, qui cognoſcat, an interveniat juſta cauſa *alienationis*, & illa exiſtente, facultatem alienandi indulget.

28 Hoc modo autem habito beneplacito Apoſtolico neceſſariæ minime ſunt ſolemnitates de jure antiquo, ſed hoc ſufficit, quia omnes illas ſupplet; non ſupplet autem defectum cauſæ; ita ut hoc nullo modo reddit *alienationem* legitimam, ſi cauſa repræſentata neceſſitatis, vel utilitatis falſa ſit, ut volunt Doctores *Quaranta Sum. Bullar. V. Alienatio. nu 7. Boſſ. Tit. 18. n. 94 & 191.* cum Rota *Deciſ. 181. num. 4. Par. 1. & Dec. 178. num. 2. Par. 2. diverſ. & Deciſ. 96. num. 3. Par. 2. recent.* Et ratio eſt, tum quia *Papa* eſt bonorum Eccleſiæ diſpenſator, & non dominus, qui poſſit pro libito eas alienare, vel alienandi licentiam tribuere; bonorum enim Eccleſiæ dominium, cum illa ſint Deo conſecrata, ad nullum purum hominem ſpectat; ut probat *Marchant. Tribun. Sacrament. Tom. 3. par. 2. Tr. 2. Tit. 1. Quæſt. 3. Concil. 2. §. 1.* Tum quia non cenſetur *Papa* in *alienationem* conſentire, ſi juſta cauſa non interveniat. Unde concludendum, quod ſi *alienatio* etiam cum beneplacito Apoſtolico facta, probetur, quod fuerit abſque juſta cauſa, venit reſcindenda, utpote deficiens in re neceſſaria ad ejus legitimationem. An vero ſit ipſo jure nulla, an annullanda, noſtri inſtituti examinare non eſt, & qui de hac materia legere vo-

voluerit, adeat *Paſſerinum de Stat. hom. Quæſt.* 185. *Art.* 7. *a n.* 615. *ad* 651. *Tom.* 1. qui de ea ad ſatietatem tractat.

29 His igitur longiunſcule quidem, neceſſario tamen præmiſſis apparebit quid, & quale ſit crimen *Alienationis bonorum Eccleſiaſticorum*, eſt enim *alienatio* aliquo illorum modorum, quos recenſuimus ſupra *num.* 4. facta de bonis Eccleſiæ, quæ enumeravimus *num.* 5. *& ſeqq.* abſque ſolemnitate ſupra explicata. Crimen porro hoc cadere poteſt in Clericis ſæcularibus, ac etiam Regularibus illis, qui bona poſſident in communi; ſic enim alienantes Eccleſiaſtica bona abſque præſcripta ſolemnitate delinquunt. In Fratribus autem Minoribus tale crimen incidere nequit ex eo, quod abſque tali ſolemnitate per Syndicum Apoſtolicum eorundem alienari tali modo poſſunt ipſis legata, quorum uſum retinere nequeunt, ut vineas, agros, prata ad fructum colligendum, aut domos ad locandum, ut habetur ex *Clementina Exivi* §. *Proinde. de Verb. ſignif.* pariterque poſſunt eorum Prælati Generales, ac Provinciales concedere facultatem commutandi res immobiles inutiles, in alias utiles, licet commutatio ſit ſpecies *alienationis*, ut habetur ex alia Decretali. *cap. Exivi.* §. *Quia vero, de Verb. ſign. in* 6. Delictum autem, quod in ipſis cadere poteſt, taliter alienando, ut infra dicemus, eſt, ſi ipſi in alienata re dominium ſibi afferent, & oſtendant.

Probatio.

SVMMARIVM.

30 *Nullum ſpeciale habet probatio hujus criminis, quæ facilis eſt.*

30 Nihil peculiare requirit probatio hujus criminis, in quo procedere poteſt Judex, tum ex officio, tum ad inſtantiam partis. Facilis autem probatio ipſius eſt; ſpecialiter ſi ſtabilia alienata ſint; horum enim diſtractio non fit, niſi per publica inſtrumenta, per quæ facili negotio probatur crimen. Si vero alienata ſint mobilia pretioſa, tunc vel ſcitur, qui ea emit, vel non. Si ſic, ab eo probanda eſt venditio, aliter præſumi poteſt, quod furto abſtulerit, Si non, tenetur ille, penes quem talia cuſtodiebantur, de illis rationem reddere, aliter contra eum procedi poteſt. Probato igitur concludenter per Teſtes, quod in Sacriſtia; v. g. illius Eccleſiæ, cuſtodiebatur tale vas aureum, gemmis ornatum &c. quod modo non apparet; incipi poteſt inquiſitio contra Sacriſtam, ſi neſciatur ubi vas reperiatur; ſi autem ſciatur apud quem ſit, ab eo probandum eſt, quo pacto ad eum pervenerit, & ſic alienatio remanebit probata.

Pœnæ.

SVMMARIVM.

31 *Pœnæ antiquæ contra alienantes bona Eccleſiæ.*
32 *Pœnæ contra eoſdem de jure novo.*
Contractus alienationis ſine juſta cauſa, & ſolemnitate, an ipſo jure nullus, dubium.
33 *Sunt excommunicati alienantes bona Eccleſiæ.*
Requiritur tamen actus perfectus.
34 *Talis Excommunicatio non eſt reſervata.*
35 *Sunt interdicti alienantes bona Eccleſiæ, & ſuſpenſi ab ejus adminiſtratione.*
36 *Sunt privati etiam illis Beneficiis, de cujus bonis aliquid eſt alienatum.*
Ad talem privationem requiritur ſententia.
In foro animæ tenentur ad reſtitutionem fructuum a puncto commiſſi delicti.
37 *Pœnæ contra Regulares alienantes bona Monaſterii.*
38 *Decretum Sac. Congregationis ſuper hoc caſu.*
Pœnæ in illo Decreto expreſſæ.
39 *Primum Statutum pro Minoribus de Obſervantia.*
40 *Secundum Statutum.*
41 *Dubitatio prima.*
42 *Tam Superiores, quam Subditi delinquunt, vendentes libros Bibliothecæ.*
Superiores commutantes libros parum utiles cum aliis utilioribus, non delinquunt.
43 *Dubitatio ſecunda.*
44 *Diſtrahens librum Bibliothecæ, quando ſit puniendus, etiam pœnis proprietariorum.*
45 *Dubitatio tertia.*
46 *Alienatio libri Bibliothecæ tantum importat pœnam Statutariam.*
47 *Bibliotheca formalis, quæ ſit.*
48 *Dubitatio quarta.*
49 *Furantes libros a Bibliothecis noſtris quas pœnas incurrant.*
Qui cum ſcientia Superioris tollit de Bibliotheca librum, non incurrit eas pœnas.
50 *Dubitatio quinta.*
51 *Concedentes Capitulariter Capellam, aut Sepulturam in Eccleſia noſtra, non incurrunt pœnas alienantium bona Eccleſiaſtica.*
52 *Incurrunt tamen pœnas Statuti.*

31 Juxta Canones antiquos pœna alienantis bona Eccleſiaſtica erat depoſitio. Nam in *cap. Si quis Epiſcopus.* 10. *quæſt.* 2. *& cap. Apoſtolicos* 12. *quæſt.* 2. Epiſcopus deponendus ſancitur, ſi abſque neceſſitate alienat res Eccleſiæ. In alio vero autem Canone *cap. Nullus res.* 17. *quæſt.* 4. eadem pœna percellitur, ſi eas alienat ſine licentia *Primatis*, *Metropolitani*, *& Suffraganeorum*. In alio vero *cap. Abbatibus.* 12. *quæſt.* 2. deponuntur pariter Abbates, & Clerici, bona Eccleſiaſtica diſtrahentes abſque licentia Epiſcopi.

32 Tales autem pœnæ de jure novo, inducto per Extravagantem *Ambitioſæ de Reb. Eccleſ. non alien. int. communic.* abolitæ ſunt, & aliæ ſancitæ. Prima ergo pœna eſt, quod contractus alienationis, factus ſine juſta cauſa, & beneplacito Apoſtolico, eſt *ipſo jure* nullus. Putat autem *Theſaurus de Pœn. Par.* 2. *V. Alienatio. cap.* 1. *num. II.* talem nullitatem intervenire, quamvis contractus eſſet bona fide celebratus. Contrarium ſentit, & bene *Paſſerinus Tom.* 1. *de Stat. homin. quæſt.* 185. *art.* 7. *num.* 665. qui vult, quod talis contractus, ſi fiat ne dum bona fide, ſed etiam ex ignorantia juris, vel facti, culpabili, & etiam craſſa, abſque præſcripta ſolemnitate, non eſt *ipſo jure* nullus, ſed venit annullandus. Et ratio eſt, quia diſpoſitio dictæ Extravagantis requirit præſumptionem, quæ juxta Doctores *Card. Zabarel. in Clem.* 1. *de Privil. Navar. Manual. cap.* 27. *num.* 74. *Quaranta. V. Alienatio. num.* 9. importat temeritatem, malitiam, & dolum, quibus non exiſtentibus nec crimen, nec pœna incurritur.

33 Secunda pœna eſt Excommunicatio latæ ſententiæ, quæ comprehendit non ſolum Epiſcopos, Abbates, ac Clericos inferiores; ſed etiam laicos adminiſtrantes bona Hoſpitalium, ac aliorum locorum Eccleſiaſticorum, prout contra *Sayrum de Cenſur. lib.* 3. *cap.* 32. *num.* 22. & *Bonacinam de Alienation. diſp.* 2. *quæſt. unic. p.* 5. *num.* 1. pluribus ſecum vectis docet *Theſaurus loc. cit. V. Primo enim & ibi. Cajetan. Navar. Tolet. & Leo Theſaur. for. Eccl.*

part.

part. 1. cap. 15. nu. 54. cui concordat *Paſſerinus loc. cit. num.* 668. Advertendum autem, quod ad talem cenſuram incurrendam requiritur præſumptio, ut numero ſuperiori de nullitate contractus dictum eſt, inſuper non ſufficit, quod alienatio ſit tentata, ſed non perfecta; pariter, quod ſit perfecta verbis, ac rogitu inſtrumentorum, non autem tradita poſſeſſio rei alienatæ; ſed requiritur traditum dominium, & poſſeſſio rei, ut ipſa poſſit dici alienata, & pœna incurratur; nam ad incurrendam pœnam, requiritur crimen in ſuo genere perfectum, ut cum *Covaruvia*, *Quaranta*, *Riccio*, *Peregrino*, *& Boſſio* docet ibidem *Paſſerinus loc. cit. num.* 669. *&* 670.

34 Porro talis Excommunicatio reſervata non eſt, ut patet intuenti Extravagantem, poteſt proinde a quolibet Confeſſario abſolvi, cum hoc tamen, ut bene advertit *Pyrrh. Corrad. de Diſpenſ. lib. 9. cap. 6. num.* 36. quod nec Clericis, nec laicis abſolutio tribuatur, niſi promittant curare, quam primum reſcindi inſtrumentum alienationis.

35 Tertia pœna eſt interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ, & ſucceſſive ſuſpenſionis ab omni adminiſtratione Eccleſiæ, aut Monaſterii, tam in ſpiritualibus, quam in temporalibus, ſi interdictus per ſex menſes, animo indurato in interdicto, perſeveraverit. Iſta autem pœna non eſt univerſalis, nec ligat omnes, ſed tantum Epiſcopos, ac Abbates, ut patet ex textu ejuſdem Extravagantis.

36 Quarta pœna eſt privatio beneficiorum, & adminiſtrationum Eccleſiarum; & hæc afficit ſolos Prælatos, & Adminiſtratores, qui ſunt inferiores Epiſcopis; eſt vero latæ ſententiæ, ita ut vacare cenſeantur, & poſſint abſque alia declaratione, a legitimo collatore alteri conferri. Sed advertendum, quod beneficia, quorum privatio incurritur non ſunt omnia, quæ poſſidet alienans, ſed ea ſola, quorum bona ſunt alienata, ait enim Extravagans *Ambitioſæ*. *§. Si quis autem*. *℣. Inferiores. de Reb. Eccl. non alien. quorum bona, & res alienarunt duntaxat*. Inſuper advertendum, quod quamvis pœna hæc ſit latæ ſententiæ, quæ incurritur abſquè declaratione, ita ut beneficia, ac Eccleſiæ vacare dicantur; tamen in foro conſcientiæ, ante declaratoriam, locum non habet; ut univerſaliter de omnibus pœnis, ipſo jure inductis poſt *Gloſſam in V. Fraternitas. in V. cum augmento*. 12. *quæſt.* 2. ſcribunt *Felinus in cap.* 1. *num.* 41. *de Conſtit.* & *Navarrus Manual. cap. 23. num.* 56. Et ratio eſt, quia, licet in foro conſcientiæ ſic incurrantur tales pœnæ, ut privent abſoluto dominio beneficiorum, quorum fructus tenentur reſtituere a tempore commiſſi delicti, ut habetur ex *cap. Si quis Presbyterorum. de Reb. Eccl. non alien.* tamen non privant poſſeſſione, ac jure poſſidendi, niſi superveniat Judicis declaratio.

37 Quinta pœna eſt lata in *Clement. 1. de Reb. Eccl. non alien.* contra Regulares adminiſtrantes bona Religionis; qui, ſi alienent jura, reditus, aut poſſeſſiones ad vitam recipientis, aut ad aliud certum tempus (ultra triennium), niſi ob neceſſitatem, aut utilitatem Monaſterii, ſeu Religionis cum conſenſu Capituli, aut ſi Capitulum non habent, cum conſenſu ſui Prælati, incurrunt ſuſpenſionem ab Officio, & alienatio eſt nulla. Intelligitur vero talis ſuſpenſio ab officio divino, juriſdictione, & adminiſtratione etiam temporali, ut multi docent *Suar. de Cenſur. Diſp. 31. Sec. 6. n. 8. Alter. eo. tit. Tom. 2. Diſp. 27. §. Quinta. Boſſ. Tit. 18. num.* 567. apud *Paſſerin. Tom. 1. de Stat. hom. quæſt. 185. Art. 7. nu.* 674. inſuper ipſa non eſt ſublata per pœnas, latas a *Paulo Secundo* in *Extravaganti Ambitioſæ*, ſupra data, ut poſt *Rodericum Q. Q. Regul. Tom. 1. Q. 27. Art.* 13. advertit *Theſaurus V. Alienatio. cap. 5. ℣. Declara ſecundo*, ſiquidem lex poſterior loquens generaliter, non derogat legi antiquæ, loquenti in caſu particulari. *Fulgoſ. Conſ.* 215. *Angel. Conſ.* 60. *Alex. Conſ.* 107. *lib.* 3. *Bart. Conſ.* 100. *num. 7. lib. 1. Jo. de Imola Conſ. 140. num.* 3.

38 Quia vero plures Religiones habebant privilegia derogantia tum *Extravaganti* ſupradictæ, tum citatæ *Clementinæ*, & non raro talibus privilegiis abutebantur, *Sacra Congregat. Concilii* de mandato *Urbani VIII.* anno 1624. die 7. Septembr. promulgavit Decretum, per multos relatum *Ciarlin. Controv. foren. cap. 105. n. 119. Navar. Sum. Bul. Tit. de Alien. rer. Regul. num. 13. Lezan. Tom. 1. cap. 10. & Tom. 3. V. Alienare num. 4. Barboſ. Collect. Apoſt. deciſ. V. Alienare num. 8. & ſeqq.* quo prohibuit Generalibus, ac Provincialibus, Capitulis, Congregationibus, Abbatibus, & quibuſvis aliis Superioribus intra fines Europæ, alienationem omnium rerum, & bonorum immobilium, ac pretioſorum mobilium, & omne pactum, per quod ipſorum dominium transfertur, cenſus perpetuos, ſeu vitalitios, hypothecam, locationem, & conductionem ultra triennium, conceſſionem in feudum, ſeu emphyteuſim, præterquam in caſibus, a jure permiſſis. Aliter ſi fiat, contractus ſunt nulli, & Alienantes incurrunt pœnas privationis omnium officiorum; & vocis activæ, ac paſſivæ; perpetuam inhabilitatem ad illa, (quæ per ſolum *Papam*, aut *Sac. Congregationem* diſpenſari poteſt), & tam alienantes, quam recipientes, ipſo facto contrahunt excommunicationem, latam in ſupracitata *Extravaganti Ambitioſæ*. Ac eadem *Sac. Congregatio* anno 1626. die 21. Maji, eodem *Papa* mandante, extendit prædictas pœnas ad contractus, quibus Regulares recipiunt pecunias ad cambium, vel mutuo ſub lucro ceſſante, quod Decretum refert *Navarus lucer. Regular. V. Alienare. num. 1. in fin.*

39 Supradictæ quidem pœnæ ſunt de jure communi, de municipali autem qualibet Religio ſuas conſulat leges. Pro nobis Minoribus ſequentia ſunt Statuta. Primum. *In virtute Sanctæ Obedientiæ, & ſub pœna ſuſpenſionis, ipſo facto incurrenda, mandamus, ut nemini liceat per ſe, vel per alios quoſcunque libros (Bibliothecæ Conventus incorporatos) ſub quovis prætextu vendere, alienare, commutare, donare, aut quovis modo diſtrahere: ſed omnes libros, ad quos ſpectat, cum è Conventu receſſerint, reddere teneantur. Noverint etiam contrafacientes incurrere pœnam Excommunicationis in Bulla B. Pii Quinti. Stat. Gen. Ord. cap. 6. §. 1. num.* 14.

40 2. *Nulla deinceps inſtrumenta publica fiant a Fratribus, capitulariter congregatis, nec quocunque alio modo ſe habentibus, in quibus alicujus Capellæ, ſeu Sepulturæ dominium transferatur; cum hoc ſit contra Regulam: Si tamen ſe ſe occaſio obtulerit, in qua fidelium pietati ſatisfieri oporteat, id per modos noſtro Inſtituto congruentes fiat. Stat. cit. §. 5. num.* 6.

41 Circa quæ Statuta, ſignanter contra primum eſt prima dubitatio, an prædictum Statutum comprehendat æqualiter Superiores, ac Subditos?

42 Reſpondeo, diſtinguendo de actis, quæ ibi prohibentur, & de intentione, ſecundum quam talia acta fiant. Si enim loquamur de venditione, donatione, aut alia diſtractione librorum, quæ fiat a Superioribus, prætendentibus dominium in libris, quos diſtrahunt, patet, quod comprenduntur etiam ipſi in Statuto; nam tali pacto dominium oſtentantes, proprietarios ſe produnt; bona Conventus alienant; & contra Statutum, latum pro conſervatione Bibliothecarum, committunt. Si vero loquamur de

com-

commutatione librorum parum utilium, in alios utiliores, aut alia neceſſaria Conventui; reſolvendum eſt, quod non comprehendantur. Ratio autem eſt, quia ex diſpoſitione Decretalis *cap. Exiit. §. Quia vero libros. de Verb. ſign. in 6. Nicolai Tertii*, Superiores Generales, & Provinciales poſſunt commutare mobilia parum utilia, in alia utilia, aut neceſſaria, ita tamen, quod in rebus commutatis ſibi nullum dominium afferant, & non eſt major ratio de libris, quam de alia ſupellectili parum utili. Poſſunt igitur Superiores locales libros parum utiles Religioſis, aut ſuperfluos (ut v. g. ſi fuiſſet incorporata Bibliothecæ Conventus alia Bibliotheca juris Civilis, ſive Medicinæ &c. cujus libri parum ſunt uſui Fratrum) commutare per ſe, aut per Syndicum Conventus alio modo diſtrahere, ut ex iis vel libri utiliores, vel alia Fratribus neceſſaria comparentur, & ſic etiam tenet *Sanctor. de Pæn. cap. 7. Quæſt. 4. Caſ. 11. ℣. Reſpondeo tertio Superiores. fol. 314.*

43 Secunda dubitatio eſt, An diſtrahens librum aliquem, ut præfertur, ex formali Bibliotheca, incurrat tantum pœnas contentas in hoc Statuto, an etiam latas contra proprietarios.

44 Reſpondeo, diſtinguendo; vel enim valor libri diſtracti pertingit ad conſtituendum peccatum mortale ratione materiæ; vel non. Si ſic, dico, quod Reus puniendus eſt tum pœna proprietariorum, tum pœnis hujus Statuti. Ratio eſt, quia generalis prohibitio oſtendendi, ac exercendi actus proprietatis, & eorum pœnæ, non confunditur cum prohibitione, & pœnis hujus Statuti; & ratio eſt, quia illa concernit ſubſtantiam rei, hoc vero Statutum ſpectat ad qualitatem rei. Spectatur hoc in furto ſacrilego; nam generalis lex, quod non furetur; & furti pœnæ non confunduntur cum ſacrilegio, ac ejus pœna, ſed qui furatur cum ſacrilegio, & furti, & ſacrilegii pœnis mulctatur. Sicut ergo qui rem ſacram furatur, ſi res modici valoris ſit, committit quidem ſacrilegium, non vero furtum; ſi vero magni valoris ſit, committit & furtum, & ſacrilegium; & in primo caſu punitur pœna ſolius ſacrilegii; in ſecundo vero, & ſacrilegii, & furti; ita alienans librum parvi valoris puniendus eſt ſola pœna hujus ſtatuti; alienans vero in ſufficienti quantitate ad crimen proprietatis, puniri debet pœnis tum hujus Statuti, tum proprietatis.

45 Tertia dubitatio eſt, An alienans quoquomodo librum alicujus Conventus, Reus reddatur hujus Statuti?

46 Reſpondeo, negative; nam Statutum loquitur de libris Bibliothecæ Conventus incorporatis, ad quorum conſervationem illud conditum eſt; non poteſt ergo accipi de quolibet libro, ſpectante quidem ad Conventum, non tamen Bibliothecæ incorporato, aliter daretur pœnæ extenſio, quæ ex vulgatis non datur. Et hic advertendum, quod juxta diſpoſitionem Statutorum *Valliſoletan. 1593. c. 6. Tit. de Omni. rer. abdicat. V. Fratrum vero* non omnes Fratrum Defunctorum libri ſunt Bibliothecis applicandi, ſed ii tantum, qui, (ut loquitur dictum Statutum) *publicæ utilitati magis opportuni* videntur; cæteri autem Fratrum uſui concedendi, quamvis Conventus ſuppellectili incorporati. Hinc patet, quam male faciant illi Superiores, qui libros quoſvis decedentium applicant Bibliothecis, in quibus creſcunt inutiliter unius, & ejuſdem Auctoris exemplaria, pluteos occupantia, ita ut multi quidem appareant libri, quæ copioſam apparenter reddant Bibliothecam, quæ tamen re vera tenuis eſt ex paucitate Auctorum. Pro Bibliotheca ſufficit unum, aut aliud ejuſdem Auctoris exemplar; cætera debent ſeparatim haberi, ut iis poſſint Fratres uti; ſi ergo quis alienat aliquem librum ex his, qui in inventario Bibliothecæ regiſtrati non ſunt, non committit in hoc Statutum; ſed ad incurrendas illius pœnas oportet, quod ſit ex libris Bibliothecæ formalis.

47 Quamvis autem *Sanctorus de Pæn. cap. 7. Quæſt. 4. Caſ. Undecim. ℣. Difficultas prima. fol. 311.* dicat, difficile aſſignare differentiam Bibliothecæ formalis a non formali, tamen notio Bibliothecæ formalis eſt, quod ſit locus, in quo Conventus libri aſſervantur, ordinati juxta materiarum exigentiam, & in propriis pluteis collocati; quorum regeſtum habetur, & ad eorum cuſtodiam præficitur juxta *Statuta Reformatorum cap. 6. num. 12.* Bibliothecarius; quæ Bibliotheca viſitari debet a Provinciali Miniſtro ſemel in ſuo triennio; & pariter a Commiſſario Viſitatore *Statut. Reform. cap. 8. num. 9.* in viſitatione generali Conventus; & illius inventarium, juxta Statuta Ordinis *cap. 12. §. 23. num. 2.* aſſervandum eſt in Archivio Conventus. Non formalis autem poteſt dici locus, in quo quidem libri ſpectantes ad Conventum reponuntur, non quidem certo ordine, aut ſub peculiari cuſtodia; ſed cum cæteris Conventus ſupellectilibus, uſui Fratrum accomodantur.

48 Quarta dubitatio eſt, quæ, quomodo, & quando incurrantur pœnæ, latæ a *B. Pio V.* de quibus loquitur Statutum.

49 Reſpondeo, quod pœna eſt Excommunicatio latæ ſententiæ, reſervata Summo Pontifici, & incurritur ab illis Religioſis, ac Clericis ſæcularibus cujuſvis ſtatus, gradus, ordinis, vel conditionis, etiamſi Pontificali dignitate præfulgeant, qui *furto ſubtrahunt* librum, aut quaternum a Bibliotheca Conventus Ordinis noſtri, prout refert *Sanctor. loc. cit. ℣. Circa tertium ſciendum. fol. 310.* Sequitur ex hoc, quod, qui non furto, ſed cum ſcientia, & permiſſione Superioris (qui tamen licet hoc permittere nequit) librum tolleret, ut præfertur, non incurreret dictam cenſuram, latam contra furantes. Pariter nec incurreret Superior, qui libros parum utiles commutaret, aut alienari curaret per Syndicum, ut vel libros utiliores, vel Conventui neceſſaria pararet, non enim furaretur. Scio quidem *Sanctorum loc. cit. ℣. Reſpondeo quinto. fol. 314.* tenere, quod Superior alicui permittens tolli librum a noſtris Bibliothecis, incurreret dictam cenſuram; & illum inniti doctrinæ *Peyrini ad Conſt. 4. Urbani VIII. num. 3.* qui hoc tradit de Cuſtode Bibliothecæ ſui Conventus Januenſis, pro qua habetur Excommunicatio lata ab *Urbano Octavo* contra auferentes libros ab ea. Sed pace ſua errat *Sanctorus*, nam excommunicatio lata ab *Urbano* valde differt a lata a *B. Pio*, hæc ſiquidem eſt latæ ſententiæ; illa vero eſt ferendæ, ut notat *Peyrinus* ibidem *num. 1.* Inſuper Conſtitutio Pii eſt contra eos, qui *furto ſubtrahunt* libros, non qui tollere permittunt; Breve autem *Urbani* excommunicat eos, *qui extrahere, ſive, ut extrahantur, vel removeantur, permittere quoquomodo audent*, ut ibi habetur apud *Peyrinum*. Proinde illius doctrina noſtro caſui non applicatur.

50 Quinta dubitatio circa ſecundum Statutum, datum ſupra *num. 40.* eſt. An Fratres per inſtrumentum Capitulariter rogatum, aut a ſingulis conſcriptum, concedentes dominium Capellæ, ſeu ſepulturæ alicui, laico inciderent in pœnas latas contra *alienantes bona Eccleſiaſtica*.

51 Reſpondeo negative. Ratio eſt, quia quamvis vulgo cenſeatur quis dominus Capellæ, aut ſepulturæ, ſi illius ornandæ, reſtaurandæ, aut illuminandæ, curam gerat; ac reſpective ibi mortuos

ſuæ

ſuæ familiæ tumulandi jus habeat; tamen illius dominus nullo modo eſt, ſed ejus ſimplicem uſum habet; dominium enim *Eccleſiarum Fratrum Minorum*, ſicut etiam cœmeterii, ita ſibi aſſerit *Apoſtolica Sedes*; Quod, ſi laicus Eccleſiam, ac Conventum conderet ad Fratrum habitationem, & ſibi eorundem dominium reſervaret, hoc quidem ſibi eſſet reſervatum reſpectu Conventus, dominium tamen Eccleſiæ & Monaſterii, ex quo a Fratribus officiata fuit, ſpectat ad Apoſtolicam Sedem, ut textualiter habet Decretalis *Nicolai Exiit §. Præterea loca de Verb. ſign. in 6.* Dum ergo dominium nullo modo transferatur in laicum, non poteſt dici Capella, aut ſepultura alienata; & ex conſequenti Fratres non incurrunt pœnas *alienantium*, & ſic etiam docuit *Bonacina de Alien. rer. Eccl. diſp. 2. Q. un. §. 2. num. 12.*

52 Incurrunt bene pœnas Statutarias, non quidem ex eo, quod per talem conceſſionem proprietarii realiter ſint; cum enim Fratres ſciant, ſe non eſſe dominos Capellæ, & per talem conceſſionem illius dominium laico non acquiri, realiter actum dominii non exercent ita concedendo, & proinde realiter proprietarii non ſunt. Sunt tamen tales apparenter, cum exerceant actum convenientem vero dominio; unde & merito Statutariis pœnis ſubduntur. Si ergo uſum Capellæ, ac ſepulturæ concedere alicui devoto ſæculari voluerint Fratres capitulariter congregati, hoc ſibi non prohibetur a Statuto, vetante tantum translationem dominii. Quæ autem circa talem conceſſionem ſervanda ſint, videri poſſunt apud *Sanctorum loc. ſup. cit. ℣. Reſpondeo non negat. fol.* 341. qui egregie de more ſuo ſcribit.

§. V. Donatio.

SUMMARIUM.

1 *Donatio eſt actus virtutis.*
Quæ uni virtutem ſonant, in alio vitia ſunt.
2 *Donatio quid ſit.*
Donatio remuneratoria non eſt donatio.
Agens ex liberalitate non agit ſub ſpe remunerationis.
3 *Donatio quomodo in viro Religioſo crimen ſit.*
4 *Quando Religioſus, aliquid dando, non dicatur donare.*
5 *Largitio quomodo veniat ſub nomine doni.*
Largitio quando evadat duplex crimen.
6 *Largitio quotuplici jure Regularibus vetita.*
Bullæ Papales ſuper hac emanatæ.
7 *Bullas prædictas per non uſum non obligare falſum eſt.*
8 *Bullæ antiquæ, & modernæ contra dantes aliquid in Curia Romana, pro gratia, vel juſtitia, per non uſum minime obligare deſierunt.*
9 *Omnis obligatio circa hoc crimen eſt juxta jus antiquum, & modernum.*

1 Inter delicta contra religioſam paupertatem recenſetur etiam *donatio*: licet enim ſecundum ſe ſit actus virtutis, quia, ut infra dicemus, eſt actus liberalitatis, quæ virtus eſt, *Ariſtotel. Moral. Eudem. lib. 3. cap. 6. D. Thom. 2. 2. quæſt. 117. Art. 1. in corp.* tamen reſpectu ſtatus Religioſi vitium eſt. Sunt enim quædam, quæ homini alicujus profeſſionis virtutes ſunt, quæ alteri ſtatui minime conveniunt, ſed in vitia degenerant; ut audacia in milite, ut pars fortitudinis laudatur *Ariſtotel. lib. de Virtut. Tit. de Fortitud.* quæ tamen in Monacho tanquam vitium condemnatur.

2 Diffinitur autem *donum*, ſive *donatio* ab *Hoſtien. Summ. Rubr. de Donat. init.* quod ſit *rei licitæ, nullo jure cogente, ſed mera liberalitate facta collatio*. Dicitur autem *rei licitæ*, nam in re illicita, & inhoneſta non contrahitur *donatio*, ſicut nec venditio argumento cujuſdam *Digeſti l. Quod ſæpe. §. Veneni ff. de Contr. empt.* Dicitur pariter *nullo jure cogente*, nam ſi aliquod jus, aut naturale, aut civile obligat ad aliquod alicui tribuendum, illud tale *donum*, nec *collatio donatio eſt*. Sequitur hinc, quod *donatio*, quæ fit cauſa remunerationis, non eſt vera *donatio*: nam, prout habetur in textu *l. 1. in init. ff. de Donat.* ille dicitur *donare*, qui *propter nullam aliam cauſam facit, quam ut liberalitatem, & munificentiam exerceat. Et hæc proprie donatio appellatur.* Quia vero, ut ſcripſit *D. Auguſtin. lib. de Diffinit. apud Lang. Polyanth. V. liberalitas. Tit. Patr. ſentent. Liberalitas eſt motus quidam animi faciens, & approbans liberas largitiones ſine ſpe remunerationis*, & agens liberale juxta *Scotum in 4. Diſt. 2. Quæſt. 7. §. Quia ſicut. ℣. Ex hoc patet*, ex *Avicenna lib. 6. Metaph. cap. ultim.* eſt, quod *ex actione non expectat perfici*, ſequitur, quod, ſi quis *donat* eo animo, ut a donatario aliquid recipiat, ille nullo modo *donare* dici poſſit, quia ſic dando non agit ex liberalitate.

3 Ex dicta diffinitione habemus, quomodo *donatio* in Religioſo viro crimen ſit; & quomodo etiam nonnullæ largitiones, quæ a Religioſis quandoque fiunt, *donationes* criminales minime ſunt. Nam, cum Religioſus proprium habere nequeat, & ad *donationem* requiratur, quod donans dominium rei donatæ habeat, ut *licite donet*; ſequitur, quod, ſi Religioſus abſque dominio rei rem tradat, *illicite tradit*; proinde talis traditio donum eſſe nequit, cum hoc debeat eſſe traditio *rei licitæ*; unde donatio non actus virtutis liberalitatis, ſed crimen ex vitio proprietatis evadit.

4 Pariter, ſi Religioſus ex gratitudine movetur ad remunerandum aliquem, qui aut ipſi in particulari, aut ipſius Ordini in communi bona contulit, & illi aliquod largitur, quod communiter *donum* æſtimatur; itidem ſi largiatur eo animo, ut donatarius ſibi, aut Religioni ampliora retribuat, revera Religioſus donare non dicitur; nam in primo caſu dat quidem, ſed *cogente jure naturali* gratitudinis; donum autem debet conferri *nullo jure cogente*: in ſecundo caſu dat profecto, ſed non ex liberalitate, quæ *largitur ſine ſpe remunerationis*, donum autem debet eſſe *mera liberalitate facta collatio*. Hinc eſt, quod, ut habent Doctores *Homobon. Exam. Eccl. Par. 1. Tr. 1. cap. 6. quæſt. 28. Valer. V. Donatio. Diffi. 2. nu. 2. Cruz. Azor. Molin. Cenedo. Ricc. Bonacin. Bert. Roderic. Scortia Peyrin. Soura.* apud *Dian. Par. 1. Tr. 6. Reſol. 19.* ſi Religioſus aliquid largiatur ex gratitudine; ſive ut moveat animum donatarii ad honeſtam actionem, ſeu benevolentiam erga ſe, aut Ordinem ſuum, (adhibita tamen debita moderatione) non delinquit, nec pœnas incurrit latas contra largitionem munerum, de quibus infra dicemus.

5 Solet tamen nomine doni, aut muneris venire illa largitio, non quæ ſolum datur ex liberalitate, prout dictum eſt, ſed etiam omnis illa, quæ datur ex aliqua cauſa finali, quam largiens non deducit in pactum, ut fit in aliis contractibus, ſed eam animo abſcondit, palliando largitionem extrinſecus veſte liberalitatis; ut v. g. quando quis munus largitur Judici, coram quo habet Cauſam; aut Prælato, a quo poteſt ad dignitatem promoveri &c. Quamvis enim videatur liberaliter donare, non tamen ita eſt, nam finem habet demulcendi Judicem in favorem ſui, ſeu aucupandi gratiam Prælati, ut illum ad ſperata promoveat. Talis autem largitio in Religio-

ligioſo aliquando evadit crimen ex duplici capite; aliquando ex uno tantum. Ex uno quidem tantum, quando largitio fit ſine debita licentia Prælati expreſſa, aut interpretativa, aut tacita, taciturnitate quidem approbativa, non autem permiſſiva tantum, hæc enim non ſufficit, ut optime habet *Sanchez in Decal. lib. 7. cap. 19. num. 12.* Et ratio eſt, quia, ut cum *D. Thoma 2. 2. quæſt. 32. art. 8. ad prim.* & *Navarro Comm. 2. de Regul. num. 8.* dicunt communiter ſcribentes, Religioſus non poteſt ſine licentia Prælati accipere aliquid, donare, commutare, aut diſtrahere etiam de peculio ad proprium uſum conceſſo; & hoc quantumvis etiam diſtractio eſſet ad uſus honeſtos, ac licitos. Ex duplici autem, quando largitio contra voluntatem Superioris fit ad finem ex ſe malum; intrat enim tunc duplex malitia, puta, contra votum paupertatis, quia uſurpat dominium rei, quod non habet, & contra præceptum, cui opponitur malitia finis, quem in largiendo intendit.

6 Advertendum autem, quod circa finem largitionis munerum, Regularibus prohibitæ, ultra jus divinum, naturale, ac Eccleſiaſticum antiquum *cap. Monachi. cap. Cum ad Monaſterium de Stat. Monach.* vetans, ne ob fines vanos, inutiles, ac illicitos fiat; duæ ſunt ſpeciales leges, quæ reſpectu quorundam finium ſpeciales prohibitiones, & pœnas habent. Una eſt lata a *Clemente Octavo Conſtit. 28. Religioſæ. Bull. Cherub. T. 3.* in qua Religioſis omnibus (Militaribus exceptis) prohibuit erogare munera in honorem, aut lautam exceptionem cujuſcunque perſonæ quantumvis eminentis dignitatis Eccleſiaſticæ, aut laicæ; ſive ob aliam quamcunque cauſam ex ibi a ſe expreſſis: pariter largiri munera Superioribus, & etiam aliis Religioſis ejuſdem Ordinis, ad aucupandam gratiam, aut benevolentiam pro conſequendis gradibus in Religione, quam prohibitionem vallavit ſeveriſſimis pœnis: Poſt illam autem emanavit alia Bulla *Urbani VIII. Nuper a Congr. 16. Octob.* 1640. quæ ad tollendos ſcrupulos animarum declaravit munera tribui poſſe a Regularibus ex cauſis gratitudinis, conciliationis, benevolentiæ, ejuſque conſervationis erga Religionem, vel Conventum, & aliis cauſis, ex ſui natura actum virtutis, & meriti continentibus; ultra nonnullas alias declarationes, quæ videri poſſunt in illa Bulla, & *Theſaur. de Pœn. Par. 2. V. Munera. cap. 10. V. Sed poſt hæc.*

7 Sed citatam Conſtitutionem Clementis non fuiſſe uſu receptam, & proinde in Conſcientia non obligare, ſcribunt Doctores non pauci apud *Dian. par. 1. tract. 6. reſol. 1.* quia leges Pontificias non obligare, niſi acceptentur, docent *Becan. Sum. Theol. par. 2. tom. 1. tract. 3. cap. 6. quæſt. 8. num. 3. Leſſ. lib. 2. cap. 22. dub. 13. num. 98.* Et licet *Pellizarius Manual. Reg. tom. 2. tract. 6. cap. 9. num. 4.* dicat dictam Conſtitutionem fuiſſe innovatam per ſupracitatam Bullam *Urbani VIII.*, quæ quotannis de Menſe Januario legitur in quovis Ordine capitulariter; Hæc tamen Conſtitutio redacta videtur ad meram ejuſdem lecturam, eo quod talis lecturæ negligentia privationem Officii Superioribus localibus importat; Cæterum frequentiſſime a Regularibus tum Superioribus, tum Subditis non obſervatur; nec tamen auditur, quod pro muneribus factis, aut Cardinali Protectori, ſive Superioribus Generalibus, aut Provincialibus, ullus Religioſus punitus fuerit ad normam Bullæ, & multominus quod Magnates, qui talia munera receperunt, ſive Eccleſiaſtici illi fuerint, ſive Sæculares, accepta Religioni reſtituerint, juxta illud, quod clauſulis tam ſeveris ordinatur in dicta Bulla. His tamen non obſtantibus dicendum, & tenendum eſt dictam Conſtitutionem obligare; certo enim conſtat de illius promulgatione, ac innovatione abſque eo, quod illi per legitimam auctoritatem ſit derogatum. Hujus non obſervantia corruptela eſt, & non uſus, abuſus. Principium illud, ſuper quod oppoſita opinio fundatur, ſi non omnino falſum, ſaltem incertum eſt, ac multis, & quidem graviſſimis, involutum difficultatibus; Et etiam dato, ut vero, dicto principio, non proinde obligatio dictæ Conſtitutionis ab ejuſdem acceptatione petenda eſſet, quia eadem Conſtitutio fundatur in eſſentialibus ſtatus religioſi, qui cum nihil proprii habere poſſit, etiam ſine crimine quidquam donare non valet. Quapropter Benedictus XIV. in ſua inſtructione directa Pœnitentiariis Urbis pro anno Jubilæi 1750. enumerans §. 11. caſus, a quibus vigore Bullæ Jubilæi Pœnitentiarii minime abſolvere valeant, aliquos in particulari recenſet, & in generali eos omnes, qui in ſua Conſtitutione *Paſtor bonus* Idibus Aprilis 1744. comprehenduntur, & a quibus neque Major ipſe Pœnitentiarius facultate gaudet abſolvendi; eoſdemque Pœnitentiarios in dicta ſua inſtructione §. citato n. 39. ad laudatam Conſtitutionem remittit. In dicta vero Conſtitutione §. 26. ſic habetur. *Accipientes munera a Regularibus, exceptis rerum medicinalium, ſeu devotionis muneribus, ultra valorem decem ſcutorum monetæ, contra præſcriptum a Prædeceſſoribus noſtris Clem. VIII & Urb. VIII. in ſuis Conſtitutionibus 13. Kal. Julii 1594. & 10. Kal. Novemb. 1640. reſpective editis non abſolvat, niſi facta reſtitutione, vel ſi eam de præſenti nequeant adimplere, cum obligatione eandem, quamprimum poterunt faciendi. Qui vero infra prædictum valorem ejuſmodi munera acceperint, eos injuncta arbitrio ipſius Confeſſarii per eum eligendi, eleemoſyna, quæ in beneficium Religionis, ſeu Conventus, cui de jure facienda eſſet reſtitutio, ſi caute fieri poſſit, erogetur, abſolvere, ſeu abſolvi mandare poſſit.* Ex quibus collige obligationem Conſtitutionum Apoſtolicarum ſuper hoc puncto.

8 Alia lex lata fuit olim per Bonifacium VIII. Extravag. Excommunicamus de Sent. excom. per quam excommunicatione majori reſervata Papæ percellabantur dantes, ſeu donantes, aut dare paciſcentes, & recipientes aliquid pro gratia, vel juſtitia in Curia Romana; Et cum tractu temporis talis Conſtitutio parvipendi cœpiſſet Greg. XIII. per aliam Conſtitutionem: *Ab ipſo Pontificatus nonis Novemb.* 1574. illam ipſam innovavit, & extendit ipſius pœnas ad dantes auxilium, conſilium, aut favorem hujuſmodi dantibus, donantibus, ſeu paciſcentibus. Tandem cum etiam talis Conſtitutio minime ſervaretur Alex. VII. aliam formidabilem Bullam. *Inter graviſſimas 2. Maji* 1656. publicavit, in qua Bonifacii, & Gregorii prædictas Conſtitutiones innovavit, & ad alios caſus in illis non expreſſos (eandem tamen materiam concernentes) extendit, quos tamen referre hic piget, & qui eos ſcire velit, Bullam ipſam adeat; Sanctiſſimas tamen has leges non raro violatas per humanam cupiditatem videre eſt, nec proinde deducendum obligare deſiiſſe.

9 Sequitur igitur quod gravitas hujus criminis debet menſurari a juris, & antiqui, & moderni Conſtitutionum relatarum diſpoſitione, neque attendendum ad abuſus, ſeu corruptelas, quæ per malorum Hominum avaritiam, in dies emergunt contra harum legum præſcriptum. Et utinam contra prævaricatores dictarum Conſtitutionum fieret frequentius debita inquiſitio, & juſta animadverſione procederetur, profecto non tam faciliter parvipenderentur, ſi punitionum exempla apparerent.

Pro-

Probatio;

SUMMARIUM.

10 *Probatur hoc delictum, ſicut quodvis aliud contra paupertatem.*

10 QUantum ad probationem hujus delicti nihil adverto, quod peculiare ſit; proinde ipſius probatio regulanda eſt, ſicut delictum furti, aut alterius ſpeciei contra paupertatem probatur.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

11 *Pœna Regularium, donationem de rebus Monaſterii facientium, ſunt eædem cum pœnis alienantium bona Eccleſiaſtica.*
Quando ad malum finem fit donatio, dupliciter delinquitur.
12 *Statutum Minorum de Obſervantia.*
Ut incurrantur pœnæ, in eo expreſſæ, requiritur, quod res donata ſuperet valorem duorum aureorum.
Requiritur etiam præſumptio, ac dolus.

11 CUm donatio ſit ſpecies alienationis, de jure communi pœnæ contra donantes de bonis Monaſterii, debent eſſe eædem cum pœnis illa alienantium, de quibus ſuperiori paragrapho dictum eſt. Hoc autem intelligendum eſt quando cum *donatione* non intervenit aliud crimen, ſed illa eſt pura largitio facta ex liberalitate. At ſi aliud crimen ſibi adjungitur, ut Ambitus dignitatis, Votorum ſubornatio, Simonia, confidentia beneficialis, carnalis lapſus, &c. quando nempe dona fiunt ad illum finem, tunc complicari debent pœnæ, utrique delicto debitæ, prout alias dictum fuit; & ſpectari debent tunc peculiares Ordinum Conſtitutiones.

12 Pro nobis Minoribus adeſt ſequens Statutum. *Nullus eleemoſynas largiri, eſculenta, vel poculenta, veſtes, vel cujuſvis Conventus bona dare, donare, diſtrahere ſub pœna proprietatis audeat, vel præſumat. Stat. Gen. Ord. cap. 6. §. 1. num. 16.* Circa quod Statutum nulla difficultas eſt; advertere ſolummodo libet, quod ad incurrendam proprietatis pœnam requiritur non ſolum materia ſufficiens ad hoc crimen in foro fori conſtituendum, quæ prout dicunt Doctores *Valer. de Different. utri. for. V. Munera. num. 65. Filliuc. Tr. 34. n. 65. Benacin. de larg. muner. P. 5. n. 6.* apud *Pellizz. Tract. 6. cap. 9. n. 7.* non debet eſſe minor duobus aureis, ſed etiam requiritur auſus, & præſumptio, puta, quod contra expreſſam voluntatem Prælati, & apertam diſpoſitionem Statuti, & nulla juſta interveniente, aut cauſa, aut Superioris licentia expreſſa, tacita, aut interpretativa, muneris largitio facta fuerit.

§. VI. Furtum.

SUMMARIUM.

1 *Furtum quid ſit.*
2 *Furti diviſio in manifeſtum, & non manifeſtum.*
3 *Alia diviſio furti in ſimplex, & qualificatum.*
4 *Qualitates aggravantes furtum recenſentur.*

1 OPtime inter crimina contra paupertatem adnumeratur *Furtum*, cum enim fur ab-

reptam ab alio rem ſibi appropriat, profecto peccat contra paupertatis votum, quod, ut ſupra viſum eſt, cujuſvis rei proprietatem ablegat. *Furtum* ergo, prout definit Jureconſultus, *l. p. §. final. ff. de Furt. eſt contrectatio rei fraudoloſa, lucri faciendi gratia, vel ipſius rei, vel etiam uſus ejus, poſſeſſioniſve, quod lege naturali prohibitum eſt admittere.* In qua definitione, quæ tamen per ſe clara eſt, notanda eſt illa clauſula *vel etiam uſus ejus*, quæ optime facit ad declarandum, quod *furtum* etiam eſt ſubreptio rei, quam exercet Religioſus, ex iis, quæ uſui alterius Religioſi deputata ſunt; quamvis enim ſurripiens, dominium, aut poſſeſſionem rei ſubreptæ ſibi afferere non intendat, ſed ſimplicem illius uſum; tamen furtum proprie committere convincitur.

2 Dividitur autem *furtum* dupliciter, primo ratione actionis; ſecundo ratione rei furatæ. Juxta actionem dividitur *furtum* in manifeſtum, & non manifeſtum. Manifeſtum eſt, quando fur deprehenditur cum re furata, *priuſquam eo loco rem pertulerit, quo deſtinaverat*, ut habetur textualiter in jure. *l. 3. §. Sed utrum ff. de Furt.* Perinde autem eſt, quod ita deprehendatur a domino rei, ſive ab alia, aut publica, aut privata perſona; tamen advertendum, quod locus, ad quem fur rem furatam perferre deſtinaverat, accipi debet pro loco, quo fur *deſtinaverit eo die manere cum furto*, ut explicat *Paul. I. C. in l. Quo deſtinaverit. ff. de Furt.* quantumvis non ſit locus ultimatus, ad quem rem furatam perferre deſtinaverit; ita ut concludendum ſit, *furtum* tunc eſſe manifeſtum, quando fur reperitur cum re furata, dum eſt in itinere, quo vadit ad eum locum, quo die illo morari deſtinaverit; dicetur proinde in itinere, ſive deprehendatur in via publica; ſive reperiatur in caupona, aut domo amici, ad quam divertit pranſurus, & ex poſt iter ſuum proſecuturus. Non manifeſtum autem eſt, quando cum re furata fur non deprehenditur, ut præfertur ſupra.

3 Juxta rationem vero rei furatæ dividitur *furtum* in ſimplex, & qualificatum. Simplex definitur a *Raynal. Obſerv. crim. Tom. 2. cap. 14. Rubr. num. 2.* quod ſit *illud, quod clam committitur, & veſtigium poſt ſe non relinquit.* Sed, pace ſua, talis definitio non quadrat; ſiquidem *furtum* calicis conſecrati ſubrepti a Sacriſtia, dum eſſet oſtium apertum, & calix ſuper banco eſſet *furtum* ſimplex, quod falſum eſt, cum ſit *furtum* ſacrilegum, & qualificatum; prout etiam ipſe ibidem *num. 26.* docet. *Furtum* igitur ſimplex dicetur illud, quod *nulla qualitate aggravante afficitur*: qualificatum vero vice verſa.

4 Porro qualitates *furtum* aggravantes, multæ ſunt inter ſe ſpecie differentes: ſiquidem aliæ ſunt qualitates rei furatæ; aliæ loci: aliæ temporis; aliæ modi, quibus *furtum* committitur. Quo ad rem furatam *furtum* aggravatur, ſi res furata ſit magni valoris notabiliter, (ob quod derobatus cogatur ſtatum mutare, ut infra dicemus) aut ſi fuerit ſacra. Quo ad locum, qualificatur *furtum*, ſi fiat in Eccleſia, aut in via publica. Quo ad tempus, aggravatur *furtum*, ſi patretur de nocte. Quo tandem ad modum, qualificatum redditur *furtum*, ſi fiat cum fractura muri, oſtii, armarii, arcæ, &c. pariter ſi fur utatur ſcalis, (maxime de nocte) aut grimaldellis, ſeu clavibus adulterinis; itidem ſi palam fiat *furtum*, cum armis, incuſſis vulneribus, aut percuſſionibus, aut metu; item ſi fur, ſe fingens Officialem Curiæ, ſibi aperire facit oſtia domus, quam expoliat: pariter ſi ſe fingit publicanum, & pecuniam extorquet nomine gabellæ; aut ſi aliquem recaptat, vel concutit; de quibus omnibus dicemus infra, cum de pœnis agemus.

Probatio.

SVMMARIVM.

5 *Furtum difficilis eſt probationis.*
6 *Probatur per conjecturas.*
Conjecturæ variæ, quibus furtum probatur.
7 *Conjecturæ, quibus probatur Fur.*
8 *Dubium duplex proponitur.*
9 *Is, qui furtum apud ſe habet, probare debet, a quo habuerit.*
Vtens falſo reſcripto probare debet, a quo habuerit.
10 *Quando torqueri debeat is, apud quem reperitur furtum, aut is, qui negat illud dediſſe.*
11 *Paſſus furtum, quomodo illud probare debeat.*
12 *In furtis qualificatis, probanda eſt qualitas.*
13 *Quid agendum, cum probari nequit, rem furatam præextitiſſe in loco, ubi furata eſt.*
14 *Fur confeſſus, debet indicare, ubi furtum reperiatur.*
15 *Dictio* paulo ante *quid importet.*
Dictio incontinenti *ad quid extenditur.*
Cautela adhibenda in recognitione furti facienda a Teſtibus.

5 FVrti crimen difficilis eſſe probationis, poſt *Accurſium Gloſſatorem in l. In actionibus. in V. Plane. in fin. ff. de In lit. jura* communis eſt ſcribentium opinio cum *Clar. Quæſt.66. circ. init.* quæ concluſio maxime probatur ex hoc, quod *furtum* per conjecturas, & indicia probatur, ut ex textu cujuſdam Digeſti *in l. Non omnes. §. A barbaris. ff. de Re milit.* obſervat *Bartol.* communiter receptus *in l. ſi quis exargentariis. §. An vero nu. 3. ff. de Edem.*

6 Conjecturæ autem plures eſſe poſſunt, & primo, quando oſtium, aut paries loci, aut arca, in qua res furata cuſtodiebatur, fracta inveniuntur, *Bart. Alex. Angel. Jaſo. Marſil. Dec. Grat. Specul. & alii apud Maſcard. de Probat. Concl. 830. n. 8.* Secundo, ſi ſcalæ ad feneſtras domus, in qua dicitur factum *furtum*, inventæ fuerint; ut ſcribit *Alexan. Conſ. 5. colum. 2. p. nu. 5. ℣. Et licet deponat. lib. 1.* Tertio, ſi a vicinis loci, in quo dicitur commiſſum *furtum*, auditus eſt ſtrepitus, maxime hora intempeſtiva. *Bart. in l. Si quando. C. Vnde vi. num. 5.* Quarto, ſi dominus rei furatæ, videns eam fuiſſe ſubtractam, conqueſtus eſt cum ſociis, amicis, ſeu vicinis, *Marſil. Pract. crim. §. Principium. p. num. 7. ℣. Nam ſtatim. Clar. Quæſt. 66. circ. init.* maxime ſi magnis vocibus, & repentino clamore conqueſtus eſt de rebus ſubreptis; & hoc indicium probetur per duos Teſtes, qui vocem audierunt, ut volunt duæ *Gloſſæ. in l. final. in V. Vel indiciis. C. Famil. erciſcum. & in l. final. in V. Exceptio. C. de Caduc. tollen.* Sexto, ſi Camera, arca, valiſia, ſporta, &c. quæ clauſa erat, & cujus clavis unica eſt, & apud dominum ſemper aſſervatur, inventa eſt aperta; unde, ſi hoſpes valiſiam ſignatam cauponi aſſervandam dedit, & caupo reſignatam, ſive apertam reſtituit, & hoſpes advertit ſibi deeſſe, quod prius erat in valiſia, indicium eſt *furti* commiſſi, & poteſt Judex, ad querelam hoſpitis, agere contra familiam cauponis, & eam torturæ ſubjicere, ut notant *DD. in l. p. §. Si ciſta. ff. Depoſit. & in l. Si ſacculum. ff. eo.* Quod ſi ille, cui rem probatum eſt fuiſſe furatam, agat civiliter apud Judicem, ut damnum ſibi compenſetur; & ex eo, quod res, aut fuit per furem conſumpta, aut alio modo periit, non poſſit de ejus valore conſtare in judicio; valor ejuſdem rei probatur, (ſi aliter non poſſit probari) juramento querelantis, ut poſt multos docet *Boſſius. Tract. crim. Tit. de Rapin. num. 40. & ibi Alex. Bart. Bald. Abb. Gaudin. & Specul.* Furtum autem ipſius rei probandum eſt per alias probationes, quam per juramentum; ut eſt communis Doctorum opinio *Maſcard. Concl. 832. num. 6. & ibi Bart. Jaſo. Paris. Ancharan. Angel. & Plot.* Speciale vero eſt, quod talis probatio fieri poſſit per Teſtes, alias inhabiles; puta, per famulos, familiares, ac domeſticos, ut ſcribunt *Bart. in l. Si quando. nu. 4. & 5. C. Vnde vi. Caſtren. in l. Si creditor. nu. 6. C. de Pignor. act. Alex. in l. Prætor. ait. nu. 10. ff. de Eden. Ang. Aretin. Tr. malef. in V. Veſtem cæleſtem. in fin. ℣. Advertas.* Cum vero rei furatæ valor juramento probatur, hoc accipi debet, quando agitur contra eum, qui rem ſubripuit. Sed quando agitur contra aliquam Villam, aut communitatem ex diſpoſitione Statutaria, qua cautum ſit, Villam de furto commiſſo in ſuo Territorio teneri ei, cujus bonis manus eſt illata, tunc de æſtimatione rei non ſtatur juramento ejus, qui furtum paſſus eſt; quia in hoc caſu, Villa convenitur non ex ſuo delicto, ſed ex quaſi delicto, juramentum autem probatorium admittitur, non tantum propter difficultatem probationis, ſed etiam ob odium delinquentis. *Bart. in d. l. Si quando. nu. 4. C. Vnde vi. arg. text. in l. 1. C. Quand. ex facto. tuto.* Pariter adverti debet, quod ſupradictum juramentum, prout ſupra dicebamus, admittitur contra furem, ſi agatur civiliter ad compenſationem damnorum. Sed ſi agatur criminaliter, ut pœna corporalis furi incutiatur, tale juramentum non valet, nec accuſatori creditur, in criminalibus enim Reus condemnari non poteſt, niſi ex probationibus, luce meridiana clarioribus contra eum; ut dicitur in jure *l. Sciant. C. de Probat. l. Vbi. C. de Falſ.*

7 Indicia ſupradicta quadrant ad probandum delictum, non autem delinquentem. Porro alia indicia ſunt, quæ probant, a quo *furtum* fuit commiſſum. Primum eſt, ſi in loco *furti* reperta fuerit res, ut clavis, cultellus, ſudariolum, aut alia quævis res, quæ probetur eſſe illius, de quo *furti* ſuſpicio habetur. *Blanc. Tract. de indic. num. 427. V. Rel. aliqua. Grat. & Marſil. apud Maſcard. Concl. 830. nu. 10.* Secundum eſt veſtigium pedis *furis*, impreſſum in loco *furti*, prout *Daniel. cap. 16.* ex veſtigiis pedum demonſtravit Regi, qui nam eſſent, qui comederent cibos appoſitos *Babyloniorum idolo Bel.* Tertium, ſi ille, qui fur præſumitur, viſus fuerit nocte exire domum illam, in qua factum fuit *furtum*, & hoc maxime, ſi ille habebat aliquod ſub pallio abſconditum, quod gerebat. *Maſcard. Concl. 831. n. 1. & 2.* Quartum, ſi *furtum* fuerit pecuniæ numeratæ, ille vero, de quo ſuſpiciatur, quod *furti* ſit auctor, cum pauper ſit, & nunquam antea viſus ſit nummos habere, poſt *furtum*, monetam prodige expendit, & maxime illius ſpeciei, quæ furata fuit; & hoc indicium eſt vehemens, ut ſcripſit *Bart. in l. final. poſt nu. 5. V. Et poſt furt. ff. de Quæſt.* Quintum eſt fuga famuli illius, cui, & in cujus domo factum eſt *furtum*; ex hac enim famulus indiciatur tanquam fur, & torturæ de conſuetudine ſubjicitur. *Menoch. de Arbitr. Judic. lib. 2. Cent. 5. Caſ. 474. num. 48. V. Fuga. ipſius.* Sextum eſt mala fama alicujus, quod fur ſit, & furari ſolitus: immo nonnulli Doctores *Zabarell. Bart. & Roman. apud Maſcard. d. Concl. 831. num. 11.* volunt, quod etiam hoc indicium ſubſiſtat, ſi probetur, quod ille ſemel *furatus* ſit, argumento Regulæ: *Semel malus &c.* Septimum eſt, ſi res furata talis ſit, ut ille ſolus ex ea poſſit emolumentum recipere, ut exempli gratia, inſtrumentum illius jura continens; liber computorum, in quo contra furem erant partitæ, quæ non poterunt

liqui-

liquidari abſque libro &c. ratio eſt, quia recte præſumitur, quod nullus, niſi ob ſui utilitatem, furetur. Octavum eſt vicinitas habitationis domui, in qua *furtum* commiſſum eſt; vicini enim, maxime ſi mala fama laborent, facilius præſumi poſſunt Rei, quam remoti; unde poteſt contra eos etiam ad torturam procedi, ut volunt Doctores. *Bar. in l. Dominus horreorum. nu. 3. ff. locati. Jaſon. in l. Si quando num. 38. C. Unde vi. & in l. In actionibus. nu. 42. ff. de In lit. jur.* Nonum, & certe vehemens indicium eſt res furata, reperta apud aliquem, qui non vult, aut poteſt docere, a quo, ſive quomodo talem rem habuerit; talis enim, ſi mala fama laborat, fur præſumitur, & contra ipſum per torturam proceditur, ut docet *Clar. Quæſt. 21. nu. 41. V. ſi res furata*, qui teſtatur de communi. Advertendum autem, quod qui habet rem furatam apud ſe, licet ſit vir bonæ famæ, poteſt Officio Judicis compelli ad dicendum, a quonam talem rem habuerit *arg. l. Præſes. la 2. ff. de Offic. Præſid. l. Congruit. ff. eo.* Spectat enim ad Judices generaliter contra latrones inquirere, & malis hominibus Provinciam ſibi commiſſam purgare. Et quamvis de jure civili videatur, quod quis non teneatur ad indicandum furem, *text. in l. Qui vas. §. Qui furem ff. de Furt. & in l. Idem. §. Si tibi. ubi. Dionyſ. Gothofr. lit. N. de Condic. ob turp. cau.* contrarium tamen eſt de jure Canonico, nam non ſolum Judici inquirenti ex officio, ſed etiam domino rei ablatæ fur a ſciente revelandus eſt, ut expreſſe habet *text. in cap. Qui cum fure. junct. gloſ. in fin. Extra de Furt.*

8 Poſito autem, quod *furtum* reperiatur apud Cajum, qui interrogatus a quo illud habuerit, indicat Sejum, qui negat ſe illi talem rem dediſſe; duo vigent dubia, unum eſt, an Cajus ſatisfecerit indicando Sejum; aliud eſt, quis eorum torqueri debeat ad habendam veritatem?

9 Reſpondeo ad primum negative; non enim ſufficit ad ablegandam a ſe *furti* ſuſpicionem, ut is ſimpliciter enunciet, a quo rem furatam habuerit; poſſent enim flagitioſi hujuſmodi homines nominare peregrinos, ignotos, longe abſentes, a quibus veritas haberi nequiret; & hoc modo *furti* ſuſpicionem, & pœnas abigere. Sed requiritur, quod plene probet, & convincat eum, a quo rem habuit; & hoc probatur utroque jure, nam, ut habetur ex lege *Codicis Majorem* juncta duplici *Gloſſ. in V. probat. & in V. exhibet. C. Ad leg. Corn. de falſ.* qui utitur falſo reſcripto, ſi a ſe crimen falſi abigere debet, debet concludenter probare, ac in judicio exhibere eum, a quo falſum reſcriptum habuit; unde & idem dicendum erit de re furata. Pariter in *cap. Qui cum fure. Extra de Furt.* dicitur, *Reus tenetur, qui furti conſcius, quærenti poſſeſſores non indicat*. Ubi ponderandum eſt verbum *indicat*, ſi quidem hoc non ſolum importat *oſtendere*, ſed etiam *accuſare*, & *convincere* prout dicitur *l. Indicaſſe. ff. de Verb. ſign.* Ex his ergo, concluditur, illum, penes quem reperta eſt res furata, teneri *indicare* (hoc eſt *convincere* plene, aut ſaltem ſemiplene probando) eum, a quo rem habuit; aliter iſte Reus *furti* præſumendus eſt.

10 Ad ſecundum autem dubium dico, quod, ſi Cajus eſt famæ undequaque integræ, Sejus autem laborat infamia, aut alio indicio contra ſe, iſte torturæ ſubiici debet. Ratio eſt, quia contra ſe ſtat Teſtis integer cum indicio; hæc autem ſufficere ad torturam docuimus *Par. p. Tit. Tortura num. 58.* Si vero ambo aut bona, aut mala fama æqualiter laborent, torquendus pariter eſt Cajus; cum enim res apud ipſum reperiatur, ut ſuppono, habet indicium contra ſe, præſcindendo a fama, juxta quam ſive in bono, ſive in malo alius eſt ſibi æqualis.

11 Pro praxi vero; cum quis querelam Judici porrigit, aliquid ſibi furatum fuiſſe, duo per eum probanda ſunt concludenter; puta, quod res, quæ ſupponitur furata, fuerit in loco, unde abrepta eſt, de tempore, vel per dies ante tempus commiſſi delicti. Aliud eſt, quod de præſenti talis res ibidem non reperitur. *Farinac. Quæſt. 2. num. 14. & Quæſt. 176. num. 16. & ſeqq. Clar. Bajard. Maſcard. Menoc. Coſpi Matthæu. Conciol. apud Sabell. Sum. diverſ. tract. §. Furtum. num. 5.* ex his autem duobus reſultat in crimine *furti* probatio corporis delicti, quam in quovis crimine exigit lex *text. in l. p. §. Item illud ff. S. C. Syllanian.*

12 In *furtis* porro qualificatis neceſſe eſt probare qualitatem, per quam unum *furtum* diſtinguitur ab alio; ut enim diximus, qualitas conſtitutiva (& proinde etiam diſtinctiva) delicti, probanda eſt. Qualitas autem *furti* poteſt eſſe facti tranſeuntis, aut permanentis. Tranſeuntis probanda eſt per Teſtes etiam domeſticos, ut ſupra dictum eſt, ſi alii non habentur. Permanentis autem probatur per *Viſum, & repertum*, ut diximus *Par. p. Tit. Corpus*.

13 Quia vero multoties in *furtis* facti tranſeuntis, non habentur Teſtes, præſertim qui deponant ſuper præexiſtentia pecuniarum, quæ occulte aſſervantur; præmiſſa querela a derobato cum juramento ſuppletorio, ut ſupra dictum eſt, ſuppletur defectus plenæ probationis, probando, quod derobatus ſtatim acclamavit, & conqueſtus eſt de tali *furto* a ſe cognito: quod ex eo, quod habetur vir probus, & integer, non eſt veriſimile, quod mentiatur in ſuppoſitione dicti *furti*: quod, quia dives eſt, & reputatur talis communiter, veriſimile eſt, quod tantam pecuniam haberet in arca, quantam ipſe aſſerit ſibi ſubreptam: quod in loco commiſſi *furti*, nocturno tempore auditus eſt ſtrepitus, & in vicinia ſtatim orta eſt fama de *furto*. Si autem pecunia furata eſt cum fractura; viſitata per Curiam fractura, quantitas pecuniæ furatæ, probatur ſolo juramento derobati, concurrente tamen ejuſdem bona fama, & veriſimilitudine, quod jurans tantam vim pecuniarum potuit habere, ut docuit *Abb. in cap. Bona fides. Extra. de Depoſit.* citatus a *Raynal. Obſerv. crim. Tom. 2. cap. 14 Rubric. num. 308.*

14 Advertendum autem, quod taliter probata delicti exiſtentia, dicitur probata non plene, ac concludenter, ſed tantum præſumptive: proinde ſufficit tantum ad inſtituendam inquiſitionem, & conſtituendum, & etiam torquendum illum, qui ex indiciis dictis ſupra, poteſt præſumi Reus, non autem ad illum condemnandum. Unde, ſi Reus examinatus confiteatur *furtum*, Judex debet ante condemnationem exigere a Reo confeſſo, ut verificet confeſſionem, oſtendendo res furatas, vel indicando locum, aut perſonam, penes quam exiſtunt, ut cum communi docet *Clar. Quæſt. 55. V. Quomodo autem. num. 11.* Quod, ſi Reus talem verificationem exhibere nequit, quia res furata fuit conſumpta, perdita, aut incognito, & abſenti vendita, tunc confeſſio Rei, juncta querela partis, ſufficit ad condemnationem, ut cum *Boſſ. Tract. crim. Tit. de Delict. num. 21.* tenet *Clarus* loco citato.

15 Advertendum pariter, quod, cum præexiſtentia rei furatæ in loco, in quo dicitur *furtum* commiſſum, probari debeat, ut ſupra dictum eſt, Teſtes debent deponere, quod viderint, rem fuiſſe ibi, *paulo ante furtum* commiſſum. Dictio autem hæc *paulo ante* debet accipi in ea ſignificatione, in qua accipitur dictio *incontinenti*, quæ, ut ex *l. final. §. Illico* deducunt *Jaſon. C. de Judic. l. lecta. num. 19. ff. Si cert. peta. l. Divortio. Alex. num. 10. ff. Solu. matr.*

&c.

& Barb. dict. 155. *num.* 16. extenditur ad tres dies, & etiam ad menſem, ſive importat breve temporis ſpatium, de quo judicare committitur arbitrio Judicis, ut ſcribunt *Menoch. de Arbitr. cap.* 12. *num.* 4. & *Sanch. de Matr. lib.* 10. *Diſp.* 12. *num.* 23. *apud Barboſ. loc. cit. num.* 11. & quod talis præexiſtentia debeat, ut præfertur, concludenter probari, docet poſt alios *Matthæu. de Re criminal. Controv.* 35. *num.* 20. *& ſeqq.* Advertendum tandem, quod etiam identitas rei furatæ, debet in judicio conſtare per dicta Teſtium, qui eam poſitam coram Judice, inter alias res ſimiles recognoſcant, & deponant, eam eſſe, quam viderunt in eo loco extitiſſe; & talis recognitio debet fieri coram Teſtibus, ad hoc ſpecialiter adhibitis, ut advertit *Raynal. Tom.* 2. *cap.* 14. *Rubr. num.* 322. *& ſeqq.*

Pœnæ.

SUMMARIUM

16 *Pœna furti eſt Judici arbitraria.*
Furta reiterata plectuntur etiam morte.
Furta reiterata, ut morte vindicentur, debent eſſe gravia.
17 *Caſus, in quibus pro furto ſimplici mors inducitur.*
18 *Tria furta, quid requirunt, ut mortem inferant.*
Furtum quando dicatur unum, aut reiteratum.
Opinio Raynaldi exploſa.
Furtum quando dicatur continuatum.
19 *Ut tria Furta dicantur, oportet quod talia a facto commiſſa ſint.*
20 *Ut fur pro tribus furtis moriatur, non requiritur, quod de duobus primis fuerit punitus.*
21 *Pro uno furto gravi, an quis morti tradi debeat, controverſum eſt.*
22 *Probatur, quod pro uno furto gravi poteſt quis damnari ad mortem.*
Dubium de furto magno non qualificato, an pro eo intret mors.
23 *Pro furto non qualificato, magno tamen in quantitate, poteſt quis damnari ad mortem.*
Arbitrio Judicis ſtat pronunciare, an furtum magnum, an parvum ſit.
Vita hominis eſt inæſtimabilis.
24 *Furtum, ob quod cogitur quis mutare ſtatum, eſt magnum.*
Statum mutare quis dicatur.
25 *Datur ratio poſitæ concluſionis.*
26 *Species Furti qualificati reſpectu rei furatæ.*
Sacrilegum furtum quid, & quotuplex.
27 *Plagium quid ſit.*
Abigeatus quid ſit.
28 *Pœnarum gradus in furto ſacrilego.*
Furtum Euchariſtiæ plectitur morte.
29 *Fur Euchariſtiæ ad malum finem, quiſquis ille ſit, morte punitur.*
30 *Eadem pœna debetur, quando quis ſervat particulam conſecratam acceptam in ſacra communione.*
31 *Ut talis fur moriatur, requiritur malus finis ad tale Furtum.*
32 *Reliquiæ SS. venerandæ præ omnibus poſt Euchariſtiam.*
Vendi non poſſunt abſque ſimonia.
Fur iſtarum an debeat mori, controverſum eſt.
33 *In furto Reliquiarum quando debeatur mors, & quando non.*
34 *Pœnæ contra fures de jure Canonico.*
35 *Plagii pœna quæ ſit, & quando intret.*
36 *Fraude inducentes juvenes ad militandum, delinquunt crimine plagii.*
37 *Creſcit crimen, quando quis illos inducit ad militandum ſtipendiis Principis inimici.*
38 *Nutrix rapiens infantem vivum, ſupponens huic alium mortuum, quomodo punienda.*
39 *Ad incurrendum abigeatum quæ requirantur.*
Ejus pœna quæ.
40 *Furtum aggravatum ex parte loci quale ſit.*
Diſtinctio rerum, quæ ſunt in Eccleſia.
Theſaurarius habet Dignitatem Eccleſiaſticam.
Saccularii, qui ſint.
41 *Furans depoſitum factum in Eccleſia ad ſecuritatem, quando puniendum morte.*
42 *Furtum rerum, quæ ſunt per accidens in Eccleſia, non eſt proprie ſacrilegum.*
Talia furta, quibus caſibus, morte punienda.
43 *Furtum factum in domo derobati aggravatur.*
Factum a famulis magis grave, quam factum ab exteris.
Eſt ſpecies proditionis.
44 *Furtum leve factum ab uxore, ſeu filio, punitur a Patre.*
Grave punitur a Judice ad inſtantiam partis agentis actione rerum amotarum.
Quod dicitur de Marito reſpectu uxoris, quadrat pro Socero agente contra Nurum.
45 *Pœna furti facti a domeſticis, Judici eſt arbitraria.*
46 *Furtum factum in via publica aggravatur.*
Via publica eſt ſub protectione Principis.
Princeps tenetur aſſecurare viam publicam.
Furtum in via publica vocatur graſſatio.
47 *Pœna furti etiam ſine armis in via publica triplicati, eſt mors.*
48 *Furtum nocturnum aggravatur a tempore.*
Nox aggravat delicta.
Pœna arbitrio Judicis aggravanda in furto ratione temporis.
49 *Pœnæ, quæ debentur in furtis, adhibitis ſcalis, clavibus adulterinis, grimaldellis &c.*
50 *Pœnæ pro furtis cum fractura.*
51 *Furtum per vim, cum armis, aut ſine, cum ſociis, aut ſine eis, quomodo puniatur.*
Rapina quid ſit, & quomodo puniatur.
52 *Pœnæ furti, aut rapinæ de jure Canonico quæ.*
Clerico furi quæ pœna debeatur.
53 *Statutum pro Minoribus de obſervantia.*
54 *Dubitatio prima.*
55 *Furtum non ſemper infert proprietatis crimen, & quando illud importet.*
56 *Dubitatio ſecunda.*
57 *Fur proprie eſt, qui furatur rem conceſſam uſui alterius Religioſi.*
58 *Dubitatio tertia.*
59 *Pœna furti conjuncti cum proprietate, & ſeparati ab ea.*
Fur Religioſus, non proprietarius, mitius puniendus.
60 *Quomodo dignoſcendum, an in fure fuerit animus proprietarius.*
61 *Dubitatio quarta.*
62 *Furtum quandonam dicatur notabile, oſtenditur.*
63 *An gravius ſit furtum de rebus Monaſterii, quam de externis.*
Probatur, quod gravius eſt furtum de rebus externis.
64 *Dubitatio quinta.*
65 *Opinio Raynaldi circa furtum iteratum.*
66 *Furtum eſt iteratum, quamvis fur de furtis præcedentibus non fuerit punitus.*
67 *Volens ſuperior eiicere a Religione incorrigibilem ob tria furta commiſſa, oportet, quod iſte de-*

ſin-

ſingulis furtis fuerit punitus.
68 *Dubitatio ſexta.*
69 *Surripiens eſculenta, aut poculenta in magna quantitate puniendus ut fur.*
70 *Caſus, in quo Subditus Religioſus ſurripiendo eſculenta, non eſt puniendus ut fur.*
Non potens exigere a debitore creditum, ſi ad compenſationem ei aliquid ſurripit, non tenetur de furto.
71 *Furtum ex vera neceſſitate nullam pœnam importat.*
72 *Cauſa excuſantes Subditum, qui furatur ex neceſſitate, ſi non ob eas recurrit ad Superiores.*
73 *Dubitatio ſeptima.*
74 *Methodus procedendi in caſu furti inter Religioſos.*
75 *Dubitatio octava.*
76 *Judex noſter quomodo debet regulare arbitrium in caſu furti.*

16 Cum ſupra dictum ſit *Furtum* in plures dividi ſpecies, conſequenter in punitione hujus delicti varie ſunt pœnæ temperandæ. Incipiendo igitur a *Furto* ſimplici, ſciendum, quod ipſius pœna eſt Judici arbitraria, & aliquando pœna pecuniaria, aliquando pœna etiam corporalis (citra mortem tamen) adhibetur, ut dicunt Doctores *Gomez de Delict. cap. 5. Rub. de Furt. num. 4. V. Item ultra. Menoch. de Arbitr. Caſ. 295. num. 8. Cabal. Reſol. crim. Caſ. 99. num. 42.* fundati in juris diſpoſitione *text. in Authen. Sed novo jure. C. de Serv. fugit. l. final. ff. de Furt. Novel. Ut nulli Judic. §. Pro furto autem.* Quia vero, ut ait *Jaſon in §. Ex maleficiis. col. 2. Inſt. de Vi bon. rapt. Furta* magis aggravantur ex frequentia, quam ex valore rei furatæ, ſi *Furta* reiterentur, punitur Reus etiam pœna mortis. Qua propter committens tria *Furta*, furcis ſuſpenditur, ut ſcribit *Clar. §. Furtum num. 9. V. Scias tamen. Gloſſ. in Auth. Sed novo. in V. Caſtigabatur. C. de Serv. fug.* qui teſtatur de communi. Controvertunt autem Doctores, an hæc concluſio locum habeat, etiam ſi tria *Furta* ſint levia; & multi ſunt Doctores, quos recenſet *Cabal. Reſol. crim. Cent. 1. Caſ. 19. num. 2.* qui volunt affirmative. Contrarium tamen eſt verius, nam ſi furta ſint de rebus levibus (quantumvis pœna major eſſe debeat, quam ſi eſſet unum, aut duo) non exceditur pœna extraordinaria corporalis, quæ fit citra mortem; & ita ſervatur in praxi, ut poſt multos, quos dant, firmant *Farinac. Quæſt. 167. num. 79. & 80. & Quæſt. 50. Chart. Deciſ. crim. 89. num. 17.* & *Cabal. d. Caſ. 19. num. 6. & ſeqq.* Quandonam autem furtum dicendum ſit leve, aut non, eſt arbitrium Judici, qui penſata qualitate perſonæ derobatæ, ac quantitate, ſeu valore rerum ſublatarum, pronunciare debet, & ita de furto domeſtico ſcribunt *Bart. in l. Reſpiciendum. §. Furta domeſtica. num. 2. ff. de Pœn. & Aret. Tract. de Malef. in Gloſ. Etiam veſt. cæleſt. num. 33. V. Aliquando è contra*, apud *Caball. Caſ. 204. num. 16. & 17.*

17 Verum eſt, quod etiam pro *Furto* ſimplici, & etiam de re modici valoris, aliquando pœna mortis infligitur, ut nempe, ſi Rex ſibi nemus ad venandum reſervans, pœnam mortis ſanciat contra occidentem quodvis animal in dicto nemore, aut Imperator exercitus ſub pœna ſuſpendii vetet, ne milites quid minimum, non gallinam, non pullum gallinaceum, non uvam, aut pomum rapiant; aliquis vero leporem occidat; ſeu gallinam, vel pomum carpat, certe is morti tradetur. Sed in hoc caſu, tale *Furtum* non cenſetur leve; nam quamvis res furata modici valoris ſit, tamen gravis redditur ex gravi pœna, quæ per latam Principis, & Imperatoris legem ſancita eſt, & tali caſu magis punitur inobedientia Rei, quam *Furtum*; ſicut pœna mortis lata fuit a Deo contra *Adam*, ſi pomum vetitum comediſſet, & raptum pomum mors eſt ſubſequuta, non ratione furti pomi illius, cujus valor vita hominis longe erat inferior, ſed ratione inobedientiæ.

18 Tria autem *Furta*, ut pœnam mortis importent, oportet, quod non ſint ſolum re, ſed etiam loco, tempore, & intentione diſtincta, ut cum communi ait *Clar. §. Furtum. n. 14. V. V. num tamen. & ibi Bajar. n. 68. & apud eum Boer. & Menoch.* Unde, ſi fur horreum tritico evacuare intendit, aut domum ſupellectili ſpoliare, & per plures diſtinctas noctes, in transferendo tritico aut mobilibus, laboret, unum *Furtum* committet; ſi quidem una res cenſetur triticum contentum in tali horreo, & una pariter res cenſetur tota ſupellex illius domus, & unum pariter reputabitur tempus, quia continuatur, & fit unum ab intentione furis perſeverantis in ſemel fixa intentione. Non ſic autem eſt, quando *Furta* non poſſunt talem unitatem moralem nanciſci a re, & loco; quantumvis enim intentio poſſet multos dies, menſes, ac annos unum tempus conſtituere, non tamen poſſet illa ſola unitatem parere in actione furtiva: ut nempe, ſi fur continuam, ac jugem voluntatem furandi per plures annos in ſe nutriret, & diverſas res in pluribus locis furaretur, profecto plura *Furta* diſtincta committeret; ſi quidem intentio bene poteſt continuare tempus, non tamen unire res, ſubſtantia, & loco differentes, & plurificatas. Hinc caute legendus eſt *Raynal. Obſer. crim. Tom. 2. cap. 14. Rubr. num. 9*, qui ait, *Furta ex intervallo diverſis temporibus, & tot vicibus, continuatis tamen, commiſſa, pro uno furto ſunt habenda, veluti ejuſdem generis, & ad unicum finem tendentia*; ex quibus verbis poſſet deduci, quod qui per plures annos quotidie modo in uno, modo in alio loco, alias, ac alias res eſſet furatus, unum ſolum *Furtum* commiſiſſet, ex hoc, quod tempus, & actiones furtivæ eſſent continuatæ. Et hoc modo iſte in furtis habituatus per annos, captus a birruariis, utpote deprehenſus in primo *Furto* mortem evaderet; dum ille, qui tria furta diſtincta (ob interruptam intentionem inter unum, & aliud *Furtum* per actum pœnitentiæ) intra hebdomadam, aut menſem commiſiſſet, furcis eſſet ſuſpendendus. Et quid abſurdius poterit excogitari? *Et quid tam ridiculum eſt* (ait *l. Inficiando. §. Infans. in fin. de Furt. a Raynaldo* ipſo citata) *quam meliorem furis conditionem eſſe, propter continuationem furti exiſtimare?* Oportet ergo ad hoc ut unum *Furtum* cenſeatur, quamvis actiones furtivæ multiplicentur, quod ad conſtituendam hujuſmodi unitatem conveniant res, locus, tempus, & intentio, ut dictum eſt.

19 Advertendum inſuper, quod ut pro tribus *Furtis* quis ſuſpendatur, oportet quod ſint *Furta* proprie, nempe ea, quæ a principio ſui *Furta* fuere; non vero ea, quæ evadunt *Furta* ex hoc, quod quis rem acceptam a Domino, prout in commodato, depoſito, pignore &c. contra ipſius voluntatem contractat. & illi eam reddere denegat. Talia enim licet *prope Furtum ſint*, ut de negante depoſitum ait *text. in l. Inficiando. ff. de Furt.* non tamen proprie *Furta* dicuntur, habent enim & nomen aliud, & diverſis a *Furto* pœnis arbitrariis coercentur. Unde hæc quamvis pluries ſint commiſſa, non tamen pro illis ſuſpendium adhibetur, ut dicunt *Farinac. Quæſt. 167. n. 84 Covaru. Gomez Ayllon. Vela.* apud *Matteu. de Re crim. Controv. 37. num. 19.*

20 Non levis autem inter Doctores eſt difficultas,

an, ut ex tribus *furtis* poſſit Reus furcis ſuſpendi, requiratur, quod de primo, & ſecundo fuerit punitus, an autem ſufficiat, quod de iis conſtet in proceſſu. Tamen verior ſententia, quam confirmat praxis, eſt, quod ſufficit, quod ſint probata in eo proceſſu, in quo de tertio *furto* inquiritur *Clar. §. Furtum. V. Quæro etiam ubi Bajard. num.* 63. & apud eum *Bald. Conſ.* 247. *vol.* 5. *Farinac. quæſt.* 23. *num.* 9. *&* 10. *quæſt.* 167. *num.* 68. *&* 69. Unde, ſi accuſatur quis de *furto*, & in inquiſitione conſtet, & plene probetur, quod tria *furta* diverſis temporibus, & locis fecerit, utique ſuſpendio necatur.

21 Quæſtio ad hæc non levis eſt, ac controverſa, quæ validos hinc inde habet propugnatores: An pro uno *furto* gravi poſſit quis morti tradi? *Baldus in Authen. ſed nova. num.* 5. *C. de Serv. fugit. & in cap.* 1. *§. Injuria num.* 8. *de Pac. juram. firm. In uſi feud.* conſiderans unum magnum furtum æquivalere tribus parvis, & quod pro his fur ſuſpenditur, voluit poſſe furem pro uno magno *furto* furcis addici; & *Baldi* ſententiam ſequuntur plures *Jo. de Anani. Abb. Igne. Aretin. Angel. Peruſ. Marſil. Alciat. Covaru. Menoch. Diaz. Padill. Peguer. Canter. Alex. de Nevo*, quos citat *Caball. Reſol. crim. Cent.* 5 *Caſ.* 18. *num.* 6. Alii autem quamplures *Clar. Salis & Caſtren. Cephal. Guid. Pap. Jaſon. Add. ad Diaz. Gomez. Suarez Cepol.* ab eodem citati *num.* 2. *&* 3. conſiderantes textum *in Authen. Sed novo jure. C. de Serv. fugit. Novell. Ut nulli Judic. cap final. §. Pro furt. autem Coll.* 9. quo decernitur neminem pro *furto* mori debere, in oppoſita ſunt ſententia. *Caballus* priori adhæret opinioni, & vult furem pro uno *furto* ſuſpendi poſſe, dummodo hoc ſit *grave*, *& enorme ratione loci, temporis, quantitatis, vel alterius qualitatis, aut circumſtantiæ*. Et rationes ipſius ſunt, quia tum ob criminis qualitatem; tum ad furum copiam, quibus damnificatur Reſpublica, compeſcendam; tum, ſi ad impediendam frequentiam *furtorum* ordinariæ pœnæ non ſufficiunt; tum propter criminis immanitatem licet Judici jura transgredi, & pœnas a lege taxatas excedere, ut multi Doctores volunt, *Clar. lib.* 5. *Sentent. §.* 1. *num.* 9. *V. Sunt etiam. circ. med. Jaſon. Paris de Put. & Marſil.* quos ipſe Caballus citat *loc. cit. num.* 8.

22 Mihi videtur ſententia *Caballi* optime fundata, & ipſi adhæreo, negari enim non poteſt, arbitrarium Judici eſſe, pœnas augere, aut minuere juxta qualitates, ſeu potius circumſtantias, delictum aggravantes, aut diminuentes, ut deducitur *Arg. Quid ergo §. pœna gravior. ff. de His qui nota. infam. l. aſpiciendum l. Hodie. ff. de Pœn.* Si ergo *furtum* aggravatum ſit aliqua circumſtantia, per quam reddatur qualificatum, ut puta, quia fuit cum fractura, de nocte, cum armis, in loco ſacro &c. dubium non eſt, quod etiam pro primo hujuſmodi *furto*, fur ſuſpenditur, ut infra dicemus, & in hoc non credo eſſe diſſentientes etiam Auctores ſecundæ ſententiæ. Sed difficultas eſt de primo *furto*, magno quidem, ſed ſimplici, puta abſque aggravante circumſtantia, quod ſortitur denominationem magnitudinis a quantitate, ſeu valore rei furatæ: ut pote ſi furtum eſſet valoris decem millium aureorum &c. Et de hoc concludere minime poſſunt adductæ a *Caballo* rationes, quæ innituntur qualitatibus, quæ ratione aut loci, aut modi, aut temporis, aut qualitatis rei furatæ, aut frequentiæ *furtorum* &c. delictum reddunt qualificatum. Quid ergo dicendum de hoc?

23 Reſpondeo, quod etiam pro uno *furto* gravi hujuſmodi poſſit fur ſuſpendi. Tota difficultas eſt in ſtatuenda quantitate ſufficientis valoris ad conſtituendum *furtum* magnum, vel enorme, & poſt quam ſtatuerimus regulam determinandæ hujus quantitatis, dabimus rationem poſitæ concluſionis. Scio Doctores *Marſil. Menoch. Peguer. Gomez. apud Caball. loc. cit. num.* 11. ſentire, quod arbitrio Judicis commiſſum ſit judicare, quandonam *furtum* dici poſſit magnum, vel enorme; ſed non dant regulam, quæ ſervanda ſit per Judicem, ut recte ſuper hoc pronunciet. Dico igitur quod non ob quantitatem valoris *furti* mors ſit furi incutienda, cum enim vita hominis ſit res inæſtimabilis, & nihil illi coæquetur, ut habetur ex *l. p. §. Sed cum homo ff. de His, qui effude, vel dejec. l. Si laborante. §. Cum in eadem ff. Ad leg. Rhodi. de jact. l. Ex hac ff. ſi quadr. pauper fecl.* incongruum eſt, quod ipſa tradatur in mortem ob rem quamvis pretio æſtimabilem. Si ergo mori debet, hoc ideo eſt, quia ejus proximus graviter, ac enormiter damnificatur, & ipſius damnum tale eſt, quod mereatur, & debeat vita damnificantis compenſari: non quidem, quod ex morte furis damnificatus rem ſuam recuperet, ſed quia ex illius morte alii deterreantur, ad inferenda ſimilia damna; & hoc confert rectæ Reipublicæ gubernationi, quæ a talibus ſceleſtis hominibus inquietatur.

24 Tota ergo difficultas eſt, quomodo nam poſſit Judex, cujus arbitrio commiſſum eſt judicare, quando damnum a fure illatum ſit grave, & enorme, argumento eorum, quæ dicuntur in jure *Text. in l.* 1. *C. de Adver. vendit. cap. Pervenit. de ſent. Excom. Alberic. Diction. V. Enorme*, decernere in facti contingentia, eſſe tale, quod morte furis debeat compenſari. Dico igitur, quod, ſi ex *furto* ſibi facto ſtatus hominis mutatur, nec a fure ſibi poteſt aliter fieri compenſatio, iſte debet mori. Mutatio ſtatus non accipitur quidem ſtricto modo, ea nempe, quæ dicitur *capitis diminutio l. p. ff. de Capit. minus.* ſed lato, & civili modo; ſicut nempe vir nobilis, qui juxta conditionem ſuam, famulatu copioſo, & pompa domeſtica gaudebat, ob quæ conſpicuus, & ſpectabilis erat in Civitate, declinatus ad paupertatem vix habet, quo veſcatur, & contemptibilis redditur. Mercator, qui negotiando convenienter familiam alebat, ſi amiſſo capitali, aut in alieno negotio ſervire, aut emendicare cogitur, ut vivat &c. Iſti, ac ſimiles dicuntur ex neceſſitate ſuperveniente ſtatum mutare. Quando igitur ex *furto* ſibi facto cogitur homo ſtatum ſuum mutare, profecto damnum grave, & enorme ſibi illatum eſt, & arbitrari juſte poteſt Judex, *furtum* tale eſſe, quod ob illud mori fur debeat, ſi compenſare nequit damnum; tritum enim dicterium eſt. *Qui non habet in ære, luat in corpore.*

25 Ratio autem eſt, quia ut dicebam, damnum grave proximo illatum, magis quam valor rei, ſpectandum eſt, ſi ergo fur per compenſationem poteſt damnum illatum reſarcire, non debet pro *furto* mori, tum quia de jure ita eſt; tum quia ceſſat ratio, nempe damnum proximi, quod ſupponitur compenſatum, & ſolum debet ſubire pœnam ordinariam legis, vindicantis *furtum*, ut Reipublicæ turbativum. In facti igitur contingentia penſet Judex quantitatem *furti*, & qualitatem perſonæ derobatæ, & ſi viderit damnum irreparabiliter ita datum, ut cogatur derobatus ob illud ſtatum mutare, poterit juſte furem furcis adjudicare. Quia non minus gravis circumſtantia eſt, quod homo cogatur, ob *furtum* ſibi factum, ſtatum ſuum mutare, & declinare a divitiis ad paupertatem, & de dominio ad famulatum &c. quam ſi ad pecuniam ſibi violenter rapiendam, armis terreatur; ſed *furtum* factum cum violentia armorum, morte vindicatur, ut infra videbimus, igitur pari modo puniendum eſt illud, ob

quod

quod homo ſtatum ſuum mutare cogitur; ſiquidem ex tali circumſtantia tranſit *furtum* a ſimplici ad qualificatum, ob quod, ſicut pro aliis qualificatis mors incutitur.

26 Si vero loquamur de *furtis* qualificatis, aliter debemus dicere, ac dictum eſt de ſimplicibus. Sed prius repetenda eſt diſtinctio, quam tradidimus ſupra *num.* 4. ubi diximus circumſtantias qualificantes *furtum*, alias eſſe rei furatæ, alias loci, alias tempo ris, & alias modi. Quoad circumſtantias rei, quadruplex eſt ſpecies furti, puta, *ſacrilegium*, *Plagium*, *Abigeatus*, quibus poſſet addi etiam quarta, nempe *peculatus*, ſed de hoc erit ſpecialis locus §. ſequenti. Sacrilegium eſt *furtum* rei ſacræ, quod tamen diverſificatur juxta rem, & locum; nempe cum res ſacra furatur, ubicumque illa ſit, ſeu quando a loco ſacro aufertur res, quæcumque illa ſit, & ad hæc duo membra reducuntur tria illa, quæ ex *Cap. Si quis contumax*. *cap. Quiſquis* 17. *q.* 4. communiter colliguntur, nempe *furtum* ſacri de ſacro, & ſacri de non ſacro, ac non ſacri de ſacro.

27 *Plagium* autem eſt, cum quis hominem liberum, aut alienum ſervum rapit, invitum celat, vendit, aut ſciens dolo malo emit, aut in ea re ſocius fuit, argumento eorum, quæ in jure *l. penult. §. final. ff. Ad leg. Fab. de plagi.* dicuntur. *Abigeatus* eſt furtum pecorum, aut jumentorum *l.* 1. *l.* 3. *ff. de Abige*.

28 Quo ad pœnas ſacrilegii, dicendum, quod ipſa diverſos habet gradus juxta diverſitatem rerum ſacrarum. Inter iſtas autem primum locum tenet *Euchariſtia*; exinde *Reliquiæ Sanctorum*; poſtmodum *Chriſma*, *ac alia Olea ſancta*, & iis conſecrata, aut benedicta ab Epiſcopo, ut Altare, nempe petra ſacra, calices, patenæ, pixides, acqua baptiſmalis, campanæ &c. exinde, quæ pertinent ad ornatum Eccleſiæ, ac Miniſtrorum, ut tobaleæ Altaris, tabulæ pictæ, aulæa, candelabra, paramenta ſacerdotalia &c. ut ex *D. Thom.* obſervant Doctores *Syl. ſumm. V. Sacrilegium Tabien. co. V. num.* 3. *Bocr. Deciſ.* 254. *p. num.* 15. *Chartar. Deciſ. crim.* 66. *nu.* 85. De jure porro Civili *l. Sacrilegium. ff. Ad leg. Jul. pecul.* ſtatutum eſt, quod pœna ſacrilegii *pro qualitate perſonæ, & conditione rei, temporis, ætatis, & ſexus, vel ſeverius, vel clementius ſtatuatur*, ita ut pro tali crimine, etiam mors incuti poſſit. Cum igitur inter ſacras res nihil ſanctius poſſit excogitari *Sanctiſſimo D. N. J. C. Corpore*, merito furtum Euchariſtiæ morte debet plecti, ut ex *Bocr. Deciſ.* 254. *p. num.* 12. firmat *Chartar. loc. cit.*

29 Hæc autem concluſio magis firmatur ex Pontificia Conſtitutione *S. memoriæ Innocentii XI.* lata Quarto idus Martii 1676. ut refert *Raynald. Obſerva. crimina. Tom.* 2. *cap.* 14. *Rubr. num.* 34. In tali autem Conſtitutione ſancitur, ut omnes, & ſinguli utriuſque ſexus, qui de *furto* ſacræ Hoſtiæ, vel unius, aut plurium particularum conſecratarum cum ſacra Pixide, vel ſine illa, confeſſi, aut convicti fuerint, quique propria malitia, vel de alterius ordine, ſeu mandato, Hoſtiam, aut particulam, ut præfertur, apud ſe retinuerint, vel alio transferre, ſeu aſportare præſumpſerint, condignis pœnis pro facinoris atrocitate puniantur, & niſi conſtiterit non fuiſſe ad malum finem, etiam pro prima vice, Curiæ ſæculari tradantur, non obſtante minori ætate, dummodo vigeſimum attingant annum, quibus pœnis etiam mandantes ſubjaceant: & hujus criminis cognitionem, quia vehementem ingerit hæreſis ſuſpicionem, ad Inquiſitores fidei ſanxit pertinere.

30 Adverto autem in hac conſtitutione importari non ſolum *furtum* proprie dictum, quando nempe furtim a ſacro Ciborio cum fractura, aut ſine ea, ſurripitur ſacra Euchariſtia, ſed etiam improprium, ut eſſet, qui accedens ad ſacram communionem, acceptam ore de manu Sacerdotis particulam conſecratam non deglutiret, ſed ab ore extractam conſervaret, ut non raro accidit factum a ſagis ad ſua maleficia perpetranda; & etiam a ſceleſtis hominibus, qui horrendo hujuſmodi ſacrilegio ſortilega amuleta ſibi parant, ut ſint ab armis impenetrabiles. Et ratio eſt, quia dicta Conſtitutio non ſolum prohibet *furtum* proprie dictum *Euchariſtiæ*; ſed etiam ejuſdem retentionem, quæ eſt *furtum* improprium; ut eſt, quando res ab initio juſte ab alio accepta, (ut in commodato, depoſito, aut pignore) injuſte, & contra voluntatem domini retinetur, & contrectatur.

31 Itidem adverto, quod ad traditionem Curiæ ſæculari, oportet, quod tum principaliter delinquens, tum mandans, in hujuſmodi *furto* malum finem habeant. Si enim eſſet ad conſervandum Corpus Chriſti Domini in propria domo ob devotionem, (quæ tamen eſſet punibilis) aut pro curanda infirmitate aliqua, aut alio fine non pravo, (ut aliquando faciunt mulierculæ ſimplices, instructæ a Sagis, quæ, Dæmone magiſtro, hujuſmodi ſuperſtitioſa, ac ſortilega infirmitatum remedia docent) tanta pœna non intraret, ſed alia pœna citra mortem eſſet infligenda. Quod, ſi mandans pravum finem intenderet, furans autem talem finem ignoraret, & eo maxime, ſi mandans diceret furi, ſe velle uti Euchariſtia ad aliquam finem bonum, tunc ſolus mandans, ſecuto effectu, tradi Curiæ ſæculari deberet, fure tantum arbitrarie punito. Sicut, ſi quis per alium emi faceret arſenicum, illi imponendo, velle eo mures intoxicare, & poſtmodum illo uteretur ad mortem alicujus, principaliter a mandante intentam; mandans quidem morte deberet puniri, non ſic autem exequens mandatum, qui talem finem non intendit: ita furans *Euchariſtiam* ſibi præfinito fine licito uſus illius, aut ſaltem evidenter, ac inexcuſabiliter non malo, non debet tradi Curiæ ſæculari, ſicut mandans ex fine pravo illius *furtum*: nam lex requirit dolum malum, qui naſcitur ex fine malo evidenter, ut talis pœna adhibeatur.

32 Poſt ſacram *Euchariſtiam*, digniores cenſentur *Reliquiæ Sanctorum*, quæ ſunt adorandæ, maxime *eorum Corpora*, *quæ fuerunt templa, & organa Spiritus Sancti, in eis habitantis, & operantis*, ut ait *D. Thom.* 3. *Part. quæſt.* 25. *art.* 6. *in Corp.* apud *Ghet. Theſaur. anim. Tom. p. V. Adoratio num.* 26. Proinde, juxta Sanctiones utriuſque juris *l. Nemo. la* 2. *C. de Sacr. Eccl. cap. final. de Reliq. & vener. SS.* vendi minime poſſunt abſque labe ſimoniæ, ut habet *Gloſſ. in cap.* 2. *in V. Venales. de Reliq. & vener. SS.* An autem ſurripiens iſtas morte deberet plecti, non invenio Doctorem expreſſe decidentem. Scribentes enim communiter diſtinguunt res ſacras in tres claſſes, in quarum prima ſtatuunt ſolam *Euchariſtiam*: in ſecunda *Reliquias*, ac omnia vaſa, quæ per Epiſcopum conſecrantur; in tertia vero cætera paramenta, vota argentea Deo, & Sanctis oblata, & ea quæ ad ornatum Eccleſiæ, & Miniſtrorum pertinent. Circa res autem ſecundæ claſſis variant Doctores; nam *Raynald. Tom.* 2. *cap.* 14. *num.* 34. *V. Furans vero* vult, quod furantes illas morte plectantur, & in eadem ſententia fuit *Gomez Epitom. delict. cap.* 5. *num.* 11. *Jodoc. Practic. cap.* 111. *num.* 6. *Bertachin.* apud *Clar. §. Sacrileg. V. Sed quæro. Pegner.* apud *Bajard. ad Clar. ibi. num* 9. Minori pœna, quam mortis illos plectendos vult *Chartar. Deciſ.* 66. *num.* 85. *in fin.* Et *Clar. §. Sacrilegium. num.* 3. *i.*

3. *in fin.* refert *Senatum Mediolanenſem* circa hoc pœnas variaſſe juxta rei, ac perſonæ qualitates.

33 Tutior ſane videtur ſententia, quam in praxi ſequitur ampliſſimus *Senatus Mediolanenſis Ordo*, ut nempe juxta qualitates rei furatæ, & perſonæ furantis, pœnæ temperentur. Proinde, ſi *furtum* Reliquiæ eſſet tantum ad finem vendendi argenteum vas, intra quod Reliquia eſt collocata: aut ſi eſſet ex motivo devotionis, (ſicut illi *Veneti* nautæ furati ſunt *Alexandriæ* Corpus *D. Marci Evangeliſtæ*) non deberet pro primo *furto* dari pœna mortis, quia ultra circumſtantiam loci Sacri, in quo ſupponitur *furtum* factum, quæ tamen de ſe pœnam mortis non infert, altera aggravans delictum non intervenit. Si autem *furtum* hujuſmodi eſſet ad alium malum finem, puta, ad ſortilegium faciendum; ſive eſſet aſſociatum graviori circumſtantia, nempe, quia fur Reliquias peſſumdedit, & in ſpretum Sanctorum combuſſit &c. tali caſu mors utique eſſet inferenda ratione aggravantis circumſtantiæ. Et quia de ſimilibus idem eſt judicium, ſicut dictum eſt de *furto Reliquiarum*, ita concludendum de furto vaſorum conſecratorum, in quo, ſi nulla, præter locum, aggravans circumſtantia intervenit, mors non debetur; quæ tamen inferri poteſt ob alias qualitates crimen augentes. Pro *furto* autem rerum ſacrarum tertii generis conveniunt omnes Doctores, quod alia pœna extraordinaria, non autem mortis ſit inferenda.

34 De jure autem Canonico *furti* ſacrilegi pœna eſt excommunicatio latæ ſententiæ, prout habetur ex *cap. Quiſquis 17. quæſt. 4. & cap. Conquæſt. 22. de Sent. Excom.* dummodo interveniat fractura muri, portæ, aut ſeræ Eccleſiæ, ut ex textu explicant Doctores *Abb. in d. cap. Conqueſtus. de Sent. Excom. Tolet. lib. p. cap. 36. num. 7. Inſtr. Sacerd. Sayr. de Cenſ. lib. 3. cap. 29. num.* 6. aut valor *furti* attingat materiam ſufficientem ad peccatum mortale, ut ſcribunt *Suar. de Cenſur. Diſp. 22. Sec. 2. n.* 11. & *Filiuc. Tract. 15. num.* 55. Epiſcopi autem tenentur illos denunciare excommunicatos, ut præfertur, & poſt denunciationem abſolvi non poſſunt niſi a *Papa*, ut habet *text. in d. cap. Conqueſtus. de Sent. excom.*

35 *Plagii* pœna capitalis eſt juxta jura *Codicis l. Quoniam. C. Ad leg. Fabi. de Plagiar. l. final. C. eo.* Advertit autem *Clar. Quæſt. 68. n. 31.* quod pœna mortis non eſt danda niſi illis, qui ſoliti ſunt hoc crimen committere, furando pueros, aut Servos; & hoc modo morti tradendi eſſent ſoli latrones illi, qui turmatim vagantur, & ſe origine *Ægyptios* jactant, & *Italice* vocantur *Zingani*, *Hiſpanice* vero *Gitanos*, *Gallice* autem *Egyptiens*, iſti nempe frequenter pueros rapiunt, ipſoſque ſuæ addicunt militiæ. Videtur autem, quod hoc crimine teneatur tantum, qui alienos ſervos ſollicitat ad fugam, celat, aut vendit, & circa homines liberos hoc delictum committi, quando iſti rapiuntur inviti, celantur, vinculantur, & in ſervos venduntur, prout elicitur ex *l. Favia. l. Non ſtatim. §. final. ff. Ad leg. Fab. de Plagia.*

36 Non dubium eſt hoc crimine teneri eos, qui data modica pecunia, ac fraudulentis ſecretis ſuaſionibus, incautos juvenes alliciunt ad ſe adſcribendum militiæ ad favorem alieni Principis; & maxime, ſi poſtquam ſub ſpecie recreationis ad compotandum in aliquam domum induxerint, in ea carceratos tenent: ut vidi factum aliquando Romæ, ubi per aliquot Emiſſarios hujuſmodi, quamplures juvenes dolo fuere ad diverſas domos perducti, in quibus incluſi violenter cuſtodiebantur ad effectum eos noctu tranſmittendi ad *Venetos*; quorum militiæ cenſebantur adſcripti: ob quod facinus facta eſt Romanæ plebis ſeditio, ad quam ſopiendam neceſſum fuit captos, ut præfertur, priſtinæ libertati reſtituere. Ratio eſt, quia licet jura diſponant contra eos, qui homines liberos vendunt in Servos, & illi, qui ad ſupradictum finem capiuntur, venduntur ut milites, & non ut Servi; tamen eadem eſt ratio; nam hujuſmodi milites perdunt libertatem, cum inviti militare cogantur, & nunquam a militia dimittantur, & infelicior eſt eorum vita, quam ſervorum; Nam Servi commode aluntur a Dominis ſuis, ut conſervetur eorum vita, quæ cum ſit ab illis pretio comparata, pretioſa eiſdem eſt. Non ſic eſt de hujuſmodi militibus, qui ut in pluribus clauſi intra marina fortalitia, ſeminudi, ac famelici, abſque ſtipendio, (nam hoc vorant Officiales) vix habent mucidum panem, quo vitam in ærumnis ſuſtentent.

37 Et hujuſmodi *plagiariorum* delictum creſcit, ſi Princeps, pro quo talis invita militia conſcribitur, inimicus eſt Principis, in cujus ditione *plagium* hoc committitur; nam illi annectitur crimen læſæ majeſtatis; ſiquidem talibus militibus juvatur hoſtis Principis, quod eſt delictum majeſtatis læſæ *l. Cujuſque. ff. Ad leg. Jul. majeſt.*

38 Quid autem juris, ſi, ut aliquando accidiſſe legi, nutrix aliqua, quæ infantem oppreſſiſſet, alienum, cui mortuum proprium ſuppoſuiſſet, raperet? Caſum hunc habemus in ſcriptura ſacra in litigio duarum meretricum, ut refertur in *lib. 3. Reg. cap.* 3. Vult *Alex. Conſ. 15. n. 3. V. Tertio per id. Vol.* 1. qui citat ad hoc quædam jura *l. Quoniam. l. final. C. Ad leg. Fabi. de plagi. l. 1. l. penult. ff. eo. ti.* quod, ſi *Salomon* potuiſſet habere plenam probationem de *furto* filii facto ab illa meretrice, debuiſſet ad mortem damnare; ſed quia habuit tantum probationem præſumptivam, ideo judicavit ſolummodo infantem matri eſſe reſtituendum. Boſſius *Tract. crim. Tit. de Plagiar.* ait *Mediolani* eſſe Statutum imponens *plagiariis* pœnam capitalem; puto autem, quod intelligi debeat de conſuetis in hoc delicto, ut dicit *Clarus*, quem dedimus ſupra *num.* 35. non ita autem primo tale crimen committenti; & de facto ibidem dicit *Boſſius*, quod obſtetrix, cujus opera fuerat venditus infans, fuit *Mediolani* fuſtigata, & poſita ad catenam infamem (*Berlina*). Unde reſolvo, quod citra mortem puniri deberet nutrix, quæ infantem, ut præmiſſum eſt, ſurriperet.

39 Quantum ad crimen *abigeatus*, dicitur quod ſit furtum animalium, ſive potius pecoris domiti, a paſcuis, ſive a ſtabulo. Ad hoc autem crimen incurrendum requiritur, quod Reus, prout dicit textus *l. p. §. Abigei. ff. de Abige. abigendi ſtudium quaſi artem exerceat*, puta, quod conſuetus ſit pecora furari; & gravius evadit hoc crimen, ſi cum armis patretur *text. in l. p. §. Quanquam. in fin. ff. de Abige.* & ſi pecus a ſtabulo abigatur. *l. final. §. Eum quoque. ff. de Abige.* Ad proprium autem crimen *abigeatus* requiritur, quod, ſi furtum eſt ovium, hæ ſint ad minus decem, (porro ſub nomine ovium veniunt alia pecora minuta, puta, capræ, hirci, verveces, hædi, agni, & ſimilia) ut obſervat *Raynal. Tom. 2. cap. 14. in Rubric. num.* 100. Si ſues, aut majales furentur, ſint ad minus quatuor. Si autem equi, aut boves, aut animalia, ut dicunt, groſſa, nempe aſini, tauri, bubali, muli &c. ſufficit unum. Si minor numerus pecorum furetur, Reus non dicetur *abigeus*, ſed fur; ſicut etiam, ſi animalia non ſint furata a paſcuis, aut ſtabulo, ſed dum reperta ſunt ab aliis ſeparata, aut per ſylvas errantia, ut dicunt leges *l. De abigeis §. p. in fin. l. 3. ff. de Abige.* Verum eſt,

quod

quod quamvis aliquis furetur unam ovem ; capram, aut porcum , ſi ſæpius hoc fecerit , reatum *abigeatus* incurret *text. in l. Oves . §. Qui ſæpius ff. de Abige.* Pœna autem hujus delicti , ſi accidat in locis , in quibus frequenter committatur, etiam pro prima vice, eſt mortis naturalis, ut dicit textus expreſſus *l. 1. ff. de Abige.* aliter mitiori pœna vindicatur ; & in hoc attendendæ etiam ſunt locorum conſuetudines.

40 Alia ſpecies *furti* qualificati eſt , quando intervenit circumſtantia aggravans ex parte loci ; & primo venit furtum factum in Eccleſia ; & hoc ſacrilegium eſſe, ambigendum non eſt, eo quia tale crimen eſt , non ſolum quando furatur res ſacra in loco ſacro , aut non ; ſed etiam ſi furetur res ſacra , aut non in loco ſacro *cap. Si quis contumax . cap. Quiſquis 17. q. 4.* Diſtinguendum tamen eſt de re , quæ in Eccleſia furatur; vel enim eſt res commiſſa protectioni Eccleſiæ, ut ſunt depoſita , quæ ad cuſtodiam tutam committuntur fidei Eccleſiæ ; aut eſt peculium ipſius Eccleſiæ , quod ſervit pro neceſſitatibus Eccleſiæ , & ſtipendiis Miniſtrorum , aut ſacrificiorum , ut pecunia , quæ eſt in capſulis eleemoſynarum , & venit nomine theſauri Eccleſiaſtici , cujus cuſtodia *cap. unic. Extra. de Offic. Sacriſt.* committitur *Sacriſtæ* , quamvis in aliquibus Eccleſiis, ad hoc inſtitutus ſit ſpecialis Officialis , qui vocatur *Theſaurarius* , & eſt Dignitas , ut notat *Abb. in cap. De multa num. 23. de Præben.* quæ tamen, ut vult *Barboſ. Jur. Eccleſ. univ. lib. 1. cap. 27. num. 11.* ex conſuetudine in Eccleſiis inferioribus confunditur cum officio *Sacriſtæ* . Vel eſt res , quæ per accidens eſt in Eccleſia , nihilque ad eam ſpectat ; velut , ſi alicui in Eccleſia ſacris intereſſenti , burſa aut alia pretioſa res ſurripiatur ab aliquo ex iis furibus , qui italice vocantur *Tagliaborſe* , & latine dici poſſunt *Crumeniſecæ* , verius autem vocari debent *Saccularii* , & tales dicuntur in *l. 7. ff. de Extraord. crim. & in l. 1. §. Simili . ff. de Effractor. carcer.*

41 Quo ad primum videretur dicendum, quod abſolute furtum rerum primi generis factum in Eccleſia, deberet ultimo ſupplicio affici, exemplo *Heliodori*, qui, ut habetur in *lib. 2. Machabæ. cap. 3.* volens expilare ærarium templi , in quo cuſtodiebantur depoſita viduarum, ac pupillorum, fuit ab Angelis flagellatus, nec mortem evaſiſſet , niſi *Onias Summus Pontifex* pro eo hoſtiam ſalutarem obtuliſſet . Si tamen bene advertatur, *furtum* intentatum ab *Heliodoro* non fuit ſimplex, ſed fuit qualificatum ; venit enim ad Civitatem cum exercitu , manu armata , & ingreſſus eſt violenter cum ſatellitibus ærarium , ut pecuniam raperet . Ex hoc ergo habemus , quod morte plectendus eſſet, qui ſimile furtum qualificatum aliis circumſtantiis in Eccleſia faceret ; puta , ſi fieret de nocte , cum armis , per vim , cum fractura &c. Sed ſi nulla alia interveniat qualitas aggravans , debet puniri citra mortem, ſicut de rebus Eccleſiæ tertii generis dictum eſt ſupra *num. 33.* in fine .

42 Quo vero ad *furtum* rerum per accidens exiſtentium in Eccleſia , dico , quod non poteſt dici ſacrilegium , niſi improprie ; tamen dignitas loci ſacri qualitas eſt , quæ *furtum* aggravat , ut ſcribit *Alphonſus de Caſtro de Poteſt. leg. pœnal. lib. 1. cap. 6. fol. m. 57. a terg.* (qui multa enumerat , ex quibus delicta regulariter aggravantur) ſequitur proinde , quod aggravari etiam debeat pœna . Refert ex *Papone lib. 23. Tit. 6. Arreſt. 1. Clar. §. Furtum. V. Scias tamen . num. 8. in fin.* quendam , qui crumenam cum ſexaginta ſolidis furatus fuerat in *Aula Parlamenti Pariſienſis* , fuiſſe ſuſpenſum ; & *Clarus* ipſe tenet , poſſe ratione loci taliter furtum aggravari , ut deberet morte puniri, quantumvis furtum eſſet primum. Cui ſententiæ lubens ſubſcribo, non quidem ratione loci præciſe , ſed ratione frequentiæ in loco . Poſſet enim dari caſus , quod in aliqua Civitate tam frequenter in Eccleſiis fierent furta burſarum , ut pro bono Reipublicæ , ad terrorem aliorum , Rei deprehenſi , etiam pro primo furto , furcis addicerentur : ut fecit hodiernus *Franciæ Rex Luduvicus XIV.* qui , ut expurgaret *Lutetiam Pariſiorum* nocturnis furibus , qui auferentes pallia , & alias veſtes ambulantibus noctu per Civitatem , vocantur Expilatores , ut poſt multos , quos citat *Fulgoſ. Caſtren. Menoch. Farinac. Piccard. Carpzov. Gothofr. Matthæ. Cortiad.* dicit *Raynal. Tom. 2. cap. 14. §. 7. num. 1.* quibus coercendis impar erat conſueta furcarum pœna , ſtatuit , (pro illa tantum Civitate) ut furibus adhuc viventibus rota eorum oſſa comminuerentur, atrociſſimo ſane & ſupplicio , & ſpectaculo; quod tamen efficaciſſimum fuiſſe ad intentum , probavit eventus . Si autem ſimilia *furta* fiant abſque aggravante qualitate , ſolent extraordinarie tantum , & citra mortem vindicari .

43 *Furtum* pariter aggravatur ratione loci , ſi fiat in domo , unde *furtum* domeſticum redditur qualificatum, non quidem , ſi filius Patri , aut uxor Marito furetur , (quia iſti habent pro ſe præſumptionem , quod Pater , aut Vir tali furto conſentiant, cum ſupponatur de re modica , ut *Farinac. Quæſt. 174. num. 98.* vult ,) ſed ſi furtum committatur a famulo , aut alio familiari . Et ratio eſt , quia domeſticitas aggravat delictum propter fidem , quam Dominus domeſticis habet , & quam domeſtici Domino ſervare tenentur . Unde *Tholoſ. Syntagm. jur. lib. 37. cap. 12. Rubr. de Fur. domeſt. num. 5.* voluit , quod *furtum* commiſſum a domeſticis , & famulis , quibus omnia committuntur, & fiduntur, habeat in ſe ſpeciem proditionis .

44 *Furtum* factum a filio Patri , aut ab uxore marito, ſi leve ſit , puniri poteſt a Patre , & Marito : & hoc ſonant *l. Si filius . l. Congruentius . C. de Patr. poteſt. l. Servi , & filii ff. de Furt. l. p. ff. de Actio. rer. amota .* Si vero grave ſit , punitur a Judice , ad inſtantiam Patris , ac Mariti , qui tamen non agit contra uxorem actione *furti*, ſed actione rerum amotarum , nam in reverentiam matrimonii turpis actio illi denegatur *text. in l. Nam in honorem . ff. de actio . rer. amota .* & quod dicitur de *Marito* reſpectu *Uxoris* , accipi debet de *Socero* reſpectu *Nurus* . *l. Contra nurum ff. de Actio. rer. amota.*

45 *Furtum* autem domeſticorum , ſi leve ſit , punitur a Domino ; ſi grave , punitur a Judice , & aliquando ultimo ſupplicio , ut tam de viris , quam de ancillis , exemplis comprobat *Clar. §. Furtum V. Poſſet etiam* . Hodie tamen furta domeſticorum , ſive levia , ſive gravia ſint , puniuntur arbitrarie a Judicibus , de qua conſuetudine teſtantur *Clarus* idem *d. §. Furtum . num. 23.* ac *Farinac. Quæſt. 174. nu. 96.* & debent Judices perpendere gravitatem , quæ in delicto reſultat ratione domeſticitatis , & juxta illam augere pœnam .

46 Itidem ratione loci aggravatur *furtum* , ſi fiat in via publica ; nam via publica eſt ſub Protectione Principis , ut optime ait *Raynal. Tom. 2. cap. 14. Rubric. num. 76. V. Cadit aliud . in fin.* & tenetur Princeps ſecuritatem in viis publicis præſtare, ut qui obligatur ex officio ſuo ſubditos defendere contra omnem adverſæ poteſtatis injuriam , & infeſtationem , ut docet *Marchant. Trib. ſacrament. Tom. 3. Par. 3. Tract. 2. Tit. 6. quæſt. 2. Concluſ. 1.* unde & hac de cauſa juſte tributa a Subditis exigit . Vocatur autem hujuſmodi *furtum graſſatio* , & ſecundum *Muſcatellum Tit. de Furt. num. 16. l. Capitalium . §.*

Graſſatores. *ff. de Pœnis* ad hoc; ut ſit tale, non ſufficit, quod committatur in via publica, ſed etiam requiritur, quod fiat cum armis. Unde, ſi fiat ſine armis, non dicetur *graſſatio*, nec Reus juxta aliquos recenſitos a *Raynal. Tom. 2. cap. 14. Rubric. num.* 69. debet capite plecti, quamvis hoc crimen ter commiſerit.

47 Sed quidquid ſit de jure communi, certum eſt, quod de jure Statutario quorumcumque fere locorum, & de conſuetudine toto Orbe recepta, de qua teſtatur *Raynaldus* loc. cit. *num.* 76. *in fin.* quicumque tria furta in via publica, etiam ſine armis, committit, ultimo ſupplicio afficitur. Quod ſi, ut diximus ſupra *num.* 16. comittens tria *furta* etiam non qualificata, morte plectitur, a fortiori dicendum eſt de eo, qui aggravat delictum circumſtantia loci, puta, via publica; & eo maxime, quod licet arma non adhibeantur, intervenit tamen vis, & robur furis, qui a viatore, ſi non armis, vi tamen pecuniam excutit, & ejus robur nativum ſibi pro armis eſt; quæ omnia *furtum* aggravant. Cenſeo proinde, quod ſi in *furto*, etiam facto ſine armis in via publica, interveniat alia qualitas aggravans, ut eſſet, ſi viator omnibus ſuis bonis, quæ conſiſterent in pecunia, quam habet, expoliaretur; aut graſſator arbori expoliatum alligaret, & alligatum ſic relinqueret &c. Cenſeo, inquam, quod etiam pro primo furto ultimum ſupplicium eſſet adhibendum. De hoc autem amplius dicemus § *Latrocinium*.

48 Sequitur qualitas aggravans ratione temporis, & hoc eſt tempus nocturnum, a quo delicta omnia graviora reddi, ait *Ripa de Noctur. temp. cap.* 17. *num.* 10. citans *Bald. Novel. Mantu.* & *Caball. Reſol.* 97. *nu.* 9. unde furem nocturnum occidi poſſe conſtat ex *Sacra Scriptura*, jure Canonico, ac Civili. *Exod. cap.* 22. *℣.* 2. *cap.* 3. *Extra de Homicid. l. Itaque* §. 1. *ff. Ad l. Aquil. l. Furem. ff. Ad leg. Cornel. de Sicar.* Quodnam autem pœnæ augmentum importet hujuſmodi circumſtantia, non reperitur in jure determinatum; unde arbitrio Judicis relinquitur.

49 Ultra hucuſque dicta, aliæ circumſtantiæ *furtum* qualificantes, ſunt modi, quibus *furtum* committitur; hi autem aut concernunt inſtrumenta; aut concernunt locum; aut ſpectant ad actionem *furti*. Quo ad inſtrumenta qualificatur *furtum*, ſi fiat utendo ſcalis, grimaldellis, limis ſurdis, aut clavibus adulterinis: & de ſcalis, quod iſtæ delictum aggravent, teſtatur *Caball. Reſol.* 97. *n.* 19. *Conciol. a l. Stat. Eugub. lib.* 4. *Rubr.* 53. *Annot. n.* 6. Verum quidem eſt, quod, quamvis etiam pœna ſit per Judicem augenda, non tamen pro *furto* commiſſo cum ſcalis, adhibetur pœna mortis, ut vult ibidem *Caballus*, & poſt quoſdam *Mantua. Clar. Menoch. Peguer. Vinc. de Franc.* docet *Raynal. Tom.* 2. *cap.* 14. *Rubr. n.* 48 ſed gravior quidem, tamen citra mortem. Hoc autem intelligendum eſt, ſi alia qualitas aggravans non interveniat. Sed ſi alia intervenit, poteſt ita aggravari delictum, quod mors inferri debeat; puta, ſi interveniret tempus nocturnum, uſus armorum, &c. De grimaldellis vero, limis ſurdis, ac clavibus adulterinis, communis eſt Doctorum opinio apud *Raynal. loc. cit. nu.* 58. *& ibi Muta. Thor. Gizzarell. Narbon. Cortiad. S. Fælic. Cabal. Vincent. de Franc.* quod aggravent delictum, & proinde requirant etiam graviorem pœnam; non tamen tantam, quod præciſe ex uſu talium inſtrumentorum mors ſit inferenda, niſi aliæ circumſtantiæ concurrant, aut diſpoſitio Statutaria locorum ſanciat, quod ob uſum talium mors inferatur.

50 Quo ad locum autem agrravatur crimen, ſi fiat cum fractura, ut, puta, oſtii, aut muri domus, aut ſcrinii, aut arcæ, armarii &c. & iſta circumſtantia eſt ex frequentioribus, quæ accidant in *furto*: ex hac autem ita aggravatur *furtum*, ut ob ipſam licere jura tranſgredi, ſcribant Doctores, *Boer. deciſ.* 173. *num.* 5. *Capoll. in Authen. Sed novo C. de Serv. fugit. Vela de Pœn. delict. cap.* 19. *nu.* 3. *Narbon. apud Raynal. loc. cit. num.* 37. & ratio eſt, quia cum propria domus cenſeatur eſſe cuique tutiſſimum refugium, qui illam rumpit, videtur tuto habitatori maximam offenſionem proditorie irrogare. Scribit autem *Raynaldus* furtum tali qualitate admixtum debere ultimo ſupplicio vindicari, & citat ad hoc *l. Qui ædes alienas*, *ff. ad leg. Jul. de via publ.* ſed talem textum in libro meo non reperi, & alia pariter jura, quæ ibi adducit ad hoc, non concludunt intentum. Unde melior eſt ſententia *Farinac. Quæſt.* 167. *num.* 47. qui vult de jure communi ex hac ſola circumſtantia mortem non deberi, niſi cum illa adſint aliæ qualitates aggravantes. Arbitrio proinde Judicis committitur pœnam ob fracturam augere.

51 Quoad actionem modificatur *furtum*, ſi fiat per vim cum armis, aut ſine armis; & cum ſociis, aut ut ſine eis, & hoc dicitur *rapina*, cum fiat palam coram domino rei nolente, & per vim res auferatur, & delictum hoc majus crimen eſſe, quam *furtum*, ſcribunt concorditer Doctores. *Boſſ. Tit. de Furt. num.* 4. *Bajard. ad Clar.* §. *Furtum*, *num.* 30. *Vinc. de Franc. Deciſ.* 315. *num.* 4. *Muſcatel. Tit. de Furt.* §. *de Pœn. num.* 29. & volunt nonnulli, quod ſi *rapina* eſt cum armis, punienda ſit pœna *legis Juliæ de vi publica*, quæ ordinat, damnato de tali crimine *interdici aqua, & igni*, *text in l. Qui dolo*. §. *final. ff. Add. Jul. de vi public.* ſi autem eſt ſine armis, plectenda ſit pœna *legis Juliæ de vi privata*, quæ eſt omiſſio tertiæ partis bonorum *text. in l. p. ff. Ad leg. Jul. de vi priva.* Alii autem volunt, quod delictum *rapinæ*, ſi fiat cum armis, etiam una vice commiſſum, ſuſpendio puniatur. Sed hoc improbat *Farinac. Quæſt.* 167. *num.* 22. ſi in crimine hæc præciſe circumſtantia interveniat. Ubi vero *rapina* ſit cum ſociis ad hoc quæſitis, cum armis, & cum fractura, concedit, quod mors inferri poſſit etiam pro unico actu, & *Farinacium* ſequuntur multi *Vela de Pœn. delict. cap.* 19. *nu.* 7. *Franc. de Plate. de Excomm.* §. 29. *nu.* 5. *Florent. eo. tit. cap.* 12. *num.* 2. *Aufrer. de Pot. ſæcul. in Eccl. num.* 39. cumulati per *Raynal. Tom.* 2. *cap.* 14. *Rubr. num.* 63.

52 Quantum ad pœnas de jure Canonico ob crimen *furti*, aut *rapinæ*, ſciendum, quod damnatus de *furto*, aut de vi bonorum raptorum, vel qui accuſatus tranſegit ſuper hoc crimine, efficitur infamis ipſo jure, ut habent *cap. Infames. cap. Nos ſequentes*. 6. *quæſt.* 1. *& cap. Final. de Furt.* ex quibus habetur, quod omnis infamis de jure Civili eſt etiam infamis de jure Canonico, ut præter *Gloſſ. in cap. Nos ſequentes*, 6. *q.* 1. adnotarunt *Diaz. Prax. cap.* 93. *num. final.* & *Garzia*. *de Benef. Par.* 7. *cap.* 8. *num.* 11. niſi ubi in Canonibus contrarium ſit expreſſum. In jure autem Civili textualiter *l. p. junct. gloſſ. in V. Pacti*. *de His qui nota. infam.* habetur, quod damnatus de *furto*, aut vi bonorum raptorum, ſive pactus ſuper iis, eſt infamis, unde ſequitur, quod etiam hoc ſit de jure Canonico. Advertunt vero *Bald. in cap. At ſi Clerici*. *num.* 15. *de Judic.* & *Felin. in cap. Qualiter il* 2. *num.* 23. *de Accuſ.* apud *Theſaur. de Pœn. V. Furtum amplia*. quod prædicta procedunt, ſive Damnatus quis ſit in judicio Civili, ſive in Criminali. Ultra pœnam autem infamiæ, Clericus captus in furto eſt deponendus, ut habetur ex *Canone Apoſtolorum text. in cap. Preſbyter* 81. *Dict.* & ſecundum *Innoc. III. in cap. Tuæ diſcretioni*.

ni. Extra de Pœn. deprehenſus in latrocinio debet degradari, & ad agendam pœnitentiam detrudi in Monaſterium; ut autem ex *Diaz. Pract. crim. canon. cap.* 9. advertit *Pellizar. Manual. Regul. Tom.* 2. *Tract.* 9. *cap.* 4. *num.* 191. degradatio debet intelligi verbalis, non autem actualis. Sed iſtæ pœnæ Canonicæ antiquatæ ſunt, & fora Eccleſiaſtica ſæcularia arbitrarie puniunt furta, rapinas, ac latrocinia.

53 Quo ad pœnas Regularibus pro *furto* inflictas, conſulendæ ſunt a Judicibus municipales Ordinis cujuſque Conſtitutiones. Pro nobis *Minoribus de Obſervantia* adeſt ſequens diſpoſitio *Textus. Tit. Applicatio.* §. 19. *Furtum committens, ſuffragiorum jure biennio eſt privandus. Proprietariorum pœnam luere tenetur: & ſi furtum fuerit notabile; aut iteratum; vel ex ſacro loco; aut ſæcularium domibus, aut bonis; creſcente ſceleris turpitudine, creſcere etiam debet ſeveritatis diſtrictio, Superiorum arbitrio.*

54 Circa hunc *Textum*; Prima dubitatio eſt, An furtum inter Religioſos ſemper inferat proprietatem?

55 Reſpondeo, negative. Ratio eſt quia, ut diximus *Tit.* 3. §. *Proprietas num.* 10. proprietas conſiſtit in animo poſſidendi, & retinendi rem, ac ejus dominium tanquam ſuum; poteſt autem Religioſus aliquid furari ſæcularibus, animo incorporandi *furtum* bonis Monaſterii; aut illud perdendi; poteſt item furari aliquid deſtinatum uſui alterius Religioſi, non tamen cum animo illud poſſidendi, ſed illo tantum utendi, dependenter a voluntate Superioris, de cujus conſenſu tacito, expreſſo, aut interpretativo, illud furatus eſt. Et ſic a proprietate *furtum* ſeparatum quandoque dari, poſt nonnullos *Navar. Conſil.* 3. *n.* 40. *de Stat. Monac. Sanch. Moral. lib.* 7. *cap.* 19. *n.* 55. *Lezan. Tom.* 1. *cap.* 6. *num.* 33. docet *Bordonus. Reſol.* 43. *num.* 77. & *Reſol.* 47. *num.* 9.

56 Secunda dubitatio eſt, An is, qui furatur aliquod, quod non eſt de bonis communibus Monaſterii, ſed deſtinatum uſui particulari alicujus Religioſi, dicatur proprie *furtum* committere.

57 Reſpondeo, affirmative. Ratio eſt, quia nullus Religioſus poteſt aliquid, tanquam proprium poſſidere, & apud Nos, neque ulla re tanquam propria uti. Sequitur igitur, quod quantumvis aliqua res conceſſa ſit particulari Religioſo ad ejus uſum, non ceſſat tamen illa res ſpectare ad Religioſam communitatem; & ideo *furtum* illius rei eſt vere *furtum* rei communis Monaſterii; imo cenſeo, tale *furtum* eſſe gravius, quam ſi res eſſet inter bona Monaſterii communi uſui deſtinata. Et ratio eſt ratione peculiaris offenſæ, ac injuriæ, & ex conſequenti etiam diſplicentiæ, ac odii contra furem, quod regulariter ſequitur in eo, cui *furtum* factum eſt. Quod autem ablatio rei deſtinatæ uſui particularis Religioſi, *furtum* punibile ſit, ac ſi eſſet de bonis communibus Conventus, habemus ex *Stat. Valliſoletan.* 1593. *cap.* 6. *Tit. de omnino rer. omn. abdica.* ℣. *Quod ſi quis.*

58 Tertia dubitatio eſt, Quomodo poſſit ſtare privatio juris ſuffragiorum per biennium cum pœna proprietariorum in eo, qui *furtum* committit; cum pœna proprietariorum privationem ſuffragiorum abſorbeat?

59 Reſpondeo; quod cum *furtum* ſeparabile aliquando ſit a proprietate; & aliquando cum ea uniatur, Statutum pœnam continet *furti* ſeparati a proprietate, & ejuſdem conjuncti cum eadem. Si ergo detur *furtum* in primo caſu, debetur tantum privatio juris ſuffragiorum, ſi vero ſit in ſecundo caſu, infligitur pœna proprietariorum; & ita intelligenda eſt *Textus* diſpoſitio, ne in illo ſuperfluitas admittatur, quæ in omni interpretatione, & diſpoſitione eſt vitanda *Barboſ. Axiom.* 216. *num.* 1. & *ibi Rota Deciſ.* 702. *apud Farinac. Part.* 2. *recent.* & non admittenda, etiam in quacunque materia odioſa, & in diſpenſatione ex *Rot. Deciſ.* 357. *nu.* 1. *Par.* 2. *recent. apud Barboſ. ibi.* Et incongruum eſt, prout docet *Bordon. Variar. Reſol.* 47. *Quæſt.* 9. *num.* 11. juxta rectam rationem, quod fur, qui non eſt etiam proprietarius, pœna proprietariorum puniatur.

60 Difficultas tantum eſt ad diſcernendum in praxi; quandonam in facto intervenerit proprietas, aut non: cum enim proprietas conſiſtat in animo, & quæ animo latent, probari nequeant, conſequenter, neque etiam probari poterit, quando intervenerit in facto proprietas cum *furto*. Dico igitur, quod, cum animus ex facto cognoſcatur, ac facta ſint fortiora ad demonſtrandum animum, quam verba, *arg. l. Certum. ff. Si cert. pet. l. final. ff. de Divort. cap. Exiſtimant.* 12. *q.* 2. *cap. Dilect. de Appellat.* ſi ille, qui furatus eſt, actus præſtitit, qui proprietatem indicent; ut, puta, ſi rem furatam vendidit, permutavit, donavit. &c. liquido apparet proprietatem in facto intervenire. Si vero nullum actum talem præſtitit, res tamen talis eſt, quæ in uſu talis furis venire non poſſit, (ut ſi legere neſciens furatus eſſet librum) proprietas nihilominus manifeſtatur: ratio eſt, quia intrat vehemens præſumptio, quod ſi ipſe re furata uti nequit, animum habuit eam diſtrahendi ad effectum reportandi ex *furto* utilitatem, ob quam ſolam regulariter *furta* committuntur. Si autem res uſui furis venire poſſit, & circa eam nullum actum inferentem neceſſario proprietatem, exercuit; ſed eam apud ſe retinet, profitetur que eam tenuiſſe ad ſimplicem uſum facti, ac animum poſſidendi non habuiſſe, (quantumvis in animo contrarium eſſe poſſit) non poteſt dici, quod intervenerit cum *furto* proprietas; & proinde ſola tunc intrat privatio juris ſuffragiorum.

61 Quarta dubitatio eſt, Quid ſit, & quando dicatur *furtum* notabile?

62 Reſpondeo, quod *notabile* dicitur illud *furtum*, quod eſt magni valoris, ſeu res furata ſit pecunia numerata, ſive aliud pretio æſtimabile; ut *notabilis* dicitur illa *paupertas*, quæ eſt magna, *arg. cap. Statuimus.* § *Inſuper. in fin. de Reſcr. in* 6. Quantus autem debeat eſſe valor rei furatæ, ut ex eo *furtum* reddatur notabile, non eſt facile aſſignare generaliter; ſed hoc remittitur judicio prudentis viri, ſive arbitrio Judicis. Poteſt etiam dici *furtum* notabile illud, quod *notam*, ſive *infamiam* Religioni inferret; ut exempli gratia, ſi eſſet furata res alicujus ſæcularis, quæ depoſita eſſet pro cuſtodia in Conventu. Cum enim ex ipſius *furto* plurimæ fierent a ſæcularibus oblocutiones de Religione, tanquam ea, quæ in ſinu ſuo fures nutriat, & ideo ipſa infamaretur; *notabile*, hoc eſt infamiæ notam inferens, tale *furtum* dici poſſet, ſicut *Par p. Tit. Delictorum. num.* 19. diximus, *notabilem* dici pœnitentiam, quæ infamiam parit.

63 Hujus difficultatis occaſione examinandum venit; an magis grave, aut notabilius dici debeat *furtum* de rebus communibus Conventus, an vero de rebus alicujus ſæcularis. Pellizarius *Manual. Regul. Tom.* 2. *Tract.* 9. *quæſt.* 12. *num.* 191. ℣. R. vult, Regularem furantem de rebus Monaſterii gravius peccare, & graviori pœna debere puniri, quam ſi furetur de bonis exterorum; & hoc, tum quia *furtum* factum a domeſticis cenſetur gravius, quam patratum ab exteris: tum quia hujuſmodi *furta* magnam perturbationem cauſant in Monaſteriis; tum quia major facultas continuandi in crimine ob commo-

moditatem eſt in *furto* domeſtico, quam in extero. Sed oppoſitum verius cenſeo; Si quidem *furtum* domeſticum extero gravius cenſetur in famulis, ac aliis familliaribus, non autem in filiis, reſpectu quorum Pater, & dominus cenſetur minus invitus, ut dicunt communiter ſcribentes. Religioſi autem a Doctoribus, ut diximus *Tit. tert. §. Proprietas num. 5.* comparantur in furto filiis familias, pro quibus major quantitas requiritur ad conſtituendum grave *furtum*, quam pro ſervis; nec *furtum* filiorum dicitur *furtum* domeſticum quoad aggravandum ipſum præ extero. Itidem quamvis in rebus Monaſterii Religioſus jus non habeat dominii, aut uſusfructus, (ſaltem apud Nos) tamen cum res Monaſterii ſint deputatæ uſui Religioſorum, cenſetur dominus illarum rerum (qui eſt *Papa*) minus invitus, quod talis res uſurpetur a Religioſo, quam ſit ſæcularis quivis, cum ab eodem res eſſet ſurrepta, ad quam nec jus proprietatis, nec uſus deputationem habet; unde ex majori repugnantia domini rei furatæ gravius evadit crimen. Præterea incredibile eſt damnum, quod advenit Religioni, ſi ejus Alumnus *furto* rem ſæculari ſurripit; ex eo enim Laicorum oblocutionibus fit obnoxia, ita ut longe magis perturbantur Religioſi, quam ſi delictum intra Clauſtra contineretur. Et tandem facilitas continuandi *furta* non facit *furtum* Clauſtrale majus extero; talis enim facilitas peccandi non reddit peccatum gravius, niſi peccatum ipſum iteretur,

64 Quinta dubitatio eſt, quandonam dici poſſit *furtum* iteratum, ut ex hoc pœna veniat augenda?

65 Reſpondeo, quod, ut diximus ſupra *num.* 20. non levis controverſia inter Doctores eſt, num ut dici poſſit *furtum* replicatum, oporteat, quod quis de primis *furtis* fuerit punitus. Et quidem nonnulli Doctores *Farinac. Parlador. Gratian. Boer. & Avendan.* relati a *Raynald. Tom. 1. Obſer. crim. cap. 1. §. 1. num.* 20. tuentur, quod cum regulariter nemo pro reiteratione delicti puniri debeat, niſi ſit incorrigibilis, & talis dici non poſſit, niſi ſit alias punitus, conſequenter, nec delictum cenſebitur iteratum quoad augumentum pœnæ, niſi prius fuerit alias punitum. Sed Gomez *Variar. lib. 3. cap. 5. num.* 9. quem ſequitur *Farinac. Quæſt. 23. num.* 9. apud *Raynal. loc. cit.* tenet oppoſitum, cujus ſententiæ & Ego adhæreo ductus hac potiſſimum ratione, quia verum non eſt, quod pœnæ augeantur præciſe ob incorrigibilitatem, ſed augentur etiam ob conſuetudinem delinquendi *Chartar. Deciſ. 66. num.* 100. *& ibi Grammat. & Carer.* Ad hoc autem, quod per plures actus dicatur quis conſuetus delinquere, non eſt neceſſe, quod de primis actibus fuerit punitus.

66 In propoſito igitur dico, quod *furtum* dicetur iteratum, ſi probatum remanet in proceſſu, quod plura a Reo ſint *furta* commiſſa, quamvis de primis, nec punitus, nec proceſſatus fuerit. Accidit hoc aliquando, quod aliquis modo in uno, modo in alio Conventu *furta* commiſerit, de quibus inter Religioſos orta eſt infamia: Prælati autem erga Reum amore præventi, ſurdi fuerunt ad clamoroſam inſinuationem delictorum, neque ſuper his ad inquiſitionem proceſſerunt. Si ſub alio Superiore Reus denuo delinquit, & de hoc fit proceſſus, & in eo Teſtes deponant, & probent priora *furta* ſub alio Prælato commiſſa, profecto *furta* dici debent *iterata*, quia conſuetudo delinquendi probata remanet, ob quam pœna augeri poteſt.

67 Quod ſi Superior aliquis vellet aliquem e Religione ejicere tanquam furem famoſum, ex eo quod convictus manet, quod tria furta commiſerit, & ob id incorrigibilis cenſeatur, & ita expelli hac de cauſa ab Ordine poſſit, ut ſcribit *Roderic. Quæſt. Regul. Tom. 2. Quæſt. 39. art. 1. poſt med.* tali caſu non ſufficit furta præcedentia fuiſſe in proceſſu probata in ordine ad expulſionem; ſed requiritur, quod de illis etiam punitus ſit, ut *Part. p. Tit. Pœnarum. num.* 26. docuimus.

68 Sexta dubitatio eſt, An ſurreptio eſculentorum ſit proprie *furtum*.

69 Reſpondeo affirmative, cum enim eſculenta ſint pretio æſtimabilia, ſurripiens ea ex communi Officina *furtum* proprie committit; & ſcribit *Bordon, Variar. Reſolut. 43. Quæſt. 27. num.* 62. quod conſumendo ea contra voluntatem Superioris peccat delicto proprietatis; at hæc opinio ſatis dura videtur; non tamen vacat pro nunc eam refellere. Oportet autem, quod quantitas eſculentorum ſit valde notabilis judicio prudentis viri, ut crimen *furti* incurratur; *furtum* enim Religioſorum circa eſculenta conſiderandum eſt, ut *furtum* factum a Filiis familias de cibariis paternæ domus, ut ex *Suarez*, & *Sanchez* ſcribit *Diana Reſol. 3. Tract. de Paupert. Religioſ. Par. p.* & ad conſtituendum grave *furtum* in his (ſi tamen cibaria per eos conſumuntur, & extra domum non venduntur) major quantitas requiritur, quam in aliis rebus, ut pecunia, &c.

70 Unum autem advertere libet, quod caſu, quo Superior ſeparatim a Communitate cum adhærentibus ſuis cibos, & vina particularia abſumere ſoleat, & laute vivere, in Refectorio vero communi avare familiam tractet; ita ut vix ad ſtrictam neceſſitatem fratres victum habeant; ſi Religioſus ſurripit e penu pernas, ſallamenta, caſeum, ova &c. pariter e Cella vinaria ſurripiat vinum in ea quantitate, quæ ſibi poteſt per multos dies ſufficere, non auderem iſtum pœna ordinaria *furti* percutere, ſed tantum extraordinaria, & quidem valde levi, & forte nulla. Ducor, quia excuſatur a pœna pro *furto* impoſita, ſi ille, cui aliquid furatur, eſt debitor furis, nec alio modo poteſt rem debitam conſequi, & hæc eſt communis opinio Doctorum *Clar. §. Furtum. V. Excuſatur. num. 20. & ibi Didac. lib. p. Reſol. cap. 2. p. num. 15. V. Quarto in eodem. Capoll. Conſ. 26. Alex. Conſ. 135. lib. 1.* apud *Giachar. ad Clar. loc. cit.* & fortius ſi tolleret eam rem in ſpecie, quæ ſibi deberetur. Superior autem tenetur Subditos ſuos æqualiter tractare; & ipſe uti in communitate debet eodem pane, vino, & obſoniis, quibus omnes ejus ſubditi utuntur, ut ſonat *Decretum Clementis Octavi de Reformatione Regularium*; debitor proinde eſt Superior illorum Cibariorum, quæ Subditus ſurripit, quæ alio modo obtinere nequit, niſi furtive: ſequitur igitur, quod pœna *furti* non tenetur. Siquidem in expoſito caſu minime cenſet Auctor licere Religioſo Subdito eſculenta, vel poculenta Monaſterii ſurripere, ſed tantum in illis circumſtantiis Subditum furantem, non pœna ordinaria furti, ſed tantum extraordinaria, & quidem levi, vel forte nulla, eſſe puniendum. Equidem, ſi talem Religioſum fatetur eſſe puniendum, non agnoſcit inſontem.

71 Pariter propter neceſſitatem excuſatur quis a pœna *furti*; & ſicut in extrema neceſſitate licitum eſt furari abſque eo, quod ulla pœna incurratur, *Marian. Socin. in cap. Si quis propter. num. 13. de Furt. Cagno in l. Quæ propter. num. 3. ff. de Reg. jur. Benincaſ. de Paupert. fol. 105. num.* 22. apud *Clar. loc. cit. num.* 24. ita ſi neceſſitas ſit aliqualis, licet non extrema, aliqualem pœnæ temperationem meretur. Suppono autem in caſu, quod Superior avare tractet Communitatem, ita ut, quamvis Religioſi non ſint in extrema neceſſitate victus; ſunt tamen in aliquali neceſſitate, dum conſequi non poſſunt victum

illum

illum convenientem, qui ſolet in Religione tribui; & quem in Novitiatu ſunt experti.

72 Nec dicendum, quod cum poſſit ad Provincialem habere recurſum, ipſe non evadit reatum, ſicut *furti* teneretur furans debitori ſuo, a quo poſſet, implorato officio Judicis, debitum obtinere. Nam, ſi Superior localis eſt factionarius Prælati Provincialis, contra illum non acceptantur querelæ; proinde tali caſu nil ſuffragaret recurſus ad Provincialem. Quod, ſi Provincialis vir integer eſt, & Subditus ab eo intentum obtinere poteſt, non licet huic tali modo furari. In facti autem contingentia, deſidero rectum, zelantem, & charitativum Judicem, qui ſpoliatus omni propenſione erga actorem, aut Reum, inveſtiget, an mala miniſtratio Superioris, an vero guloſitas Subditi cauſam dederint delicto; & ſecundum circumſtantias facti pœnas temperare velit.

73 Septima dubitatio, Quomodo procedere debeat Judex noſter in caſu furti?

74 Reſpondeo, quod habita a Superiore notitia *furti* per accuſationem, querelam, aut alio modo, debet prius facere conſtare de corpore delicti. Hic vero diſtinguendum; aut *furtum* reliquit veſtigium poſt ſe, quia facta fuit fractura, &c. aut non. Si primum, examinatis Teſtibus, qui deponant rem furatam vidiſſe ante paucos dies in tali loco, prout ſupra *num.* 11. dictum fuit, debet accedere ad viſitandam fracturam, & facere conſtare de corpore delicti per *Viſum*, *& repertum*, prout docuimus *Par.* 2. *Sect.* 3. *num.* 1. Si vero nullum remanet veſtigium, corpus delicti remanet probatum per dicta Teſtium, qui deponant, quod tali loco exiſtentem viderint rem furatam, quam modo viderunt ibi non eſſe, prout diximus *Formularii Sect.* 3. *nu.* XI. Pronunciare tum debet Judex conſtare de delicto *furti*. Poſtmodum debet inquirere de delinquente. Hic denuo diſtinguendum; aut per dicta Teſtium habetur aliquod indicium contra Fratrem particularem; aut non: ſi non, & *furtum* eſt magni valoris, & plurimum expedit illud recuperare, poteſt Judex præmittere monitoria pro eo detegendo; & ſi nihil per monitoria proficit, poteſt procedere ad Excommunicationem ſolenniter fulminatam; quorum omnium formam dedimus *Par.* 2. *Sect. final. a num.* CX. *& ſeqq.* Si vero habetur aliquod indicium contra Fratrem particularem, debet fieri perquiſitio *furti* in ejus Cella, aut loco exiſtenti ſub ejus cura, ut coquina, officina ſutoria, tonſtrina &c. Si invenitur res furata apud eum, & ipſe non probet, unde habuerit, ipſe cenſetur fur, ut ſupra dictum eſt. Si cum re furata inveniantur alia *furta*, ſuper eorum valore habendum eſt judicium Periti æſtimatoris, & procedendum, ſicut docuimus loco ſupracitato *num. undecimo Sect. tert* Et advertat Super. Provincialis, quod habita querela, aut accuſatione de *furto* alicujus rei, non debet proceſſum inſtituere, niſi valor rei furatæ ſuperet duos aureos, prout ibidem diximus; aliquando vero poteſt quis diffamatus de pluribus *furtis* minutis accuſari de *furto* itidem minuto, & facta perquiſitione, omnia, ſeu aliqua *furta* reperiri, quæ ſimul juncta ſufficiant ad talem ſummam conſtituendam; tali caſu poterit fieri proceſſus, præmiſſa æſtimatione *furtorum*, ut dictum eſt. Si tandem apud diffamatum non invenitur *furtum*, & indicia talia ſunt, quod poſſit ille conſtitui in examine rigoroſo, procedat Judex ad examen, & torturam juxta formam traditam dicta Parte ſecunda.

75 Octava dubitatio eſt, quomodo Judex noſter regulare debeat arbitrium ſuum in caſu furti notabilis, iterati, ſacri, in domibus ſæcularium &c. juxta diſpoſitionem Textus?

76 Reſpondeo, quod obſervare debet Jureconſultos criminaliſtas, qui de pœnis contra fures laicos exercendis ſcribunt; & eas pro modulo applicare furibus Religioſis; cum enim deficiunt Statuta municipalia, recurrendum eſt ad jus commune: & deficiente Jure Canonico, utendum eſt Civili, quod tamen Canonico non adverſetur. Attento maxime, quod in Textu *Tit. Applicatio*. §. 59. circa qualitatem pœnarum infligendarum ſit poteſtas Judicibus noſtris utendi *probatis legibus, ac conſuetudinibus prout ratio ſuaſerit*.

§. VII. Dilapidatio.

SUMMARIUM.

1 *Dilapidatio in ſe, quid ſit.*
Ejus etymologia.
2 *Opinio Panormitani rejicitur.*
Dictio quaſi *quid importet.*
3 *Dilapidatio importat conſumptionem vitioſam rei propriæ, aut alienæ, ſtabilis, aut mobilis.*
Prodigus quis dicatur.
Prodigo interdicitur ſuorum bonorum adminiſtratio.
4 *Dilapidatio alienorum bonorum eſt fraus.*
5 *Peculatus quid ſit, & cujus reſpectu committi poſſit.*
6 *Conſumptio bonorum Eccleſiæ aſſimilatur peculatui.*
Illa variat nomen reſpectu perſonarum, quæ illam committunt.
Fraus ſemper importat damnum.
7 *Subſtantia Eccleſiaſtica quæ cenſeatur.*
Adminiſtratio ſubſtantiæ Eccleſiaſticæ eſt duplex.
8 *Dilapidationis diffinitio.*
9 *De qua culpa teneatur adminiſtrator bonorum Eccleſiaſticorum.*

1 POſt furtum examinanda venit *Dilapidatio*, quæ, ſi fiat de ſubſtantia communi Reipublicæ Religioſæ, ſpecies furti eſt, ſed furto ſimplici gravior; unde jure merito inter crimina contra paupertatem recenſetur. *Dilapidatio* autem ut ſic importat (ut *Alberico. Diction. V. dilapidant.* placet) *prodigam ſubſtantiæ ſivæ propriæ, ſive alienæ conſumptionem*, ut deducitur *l. p. de legit. tuto. l. S pro ea. C. Manda. l. Verum. §. penult. ff. de Minor.* ejuſque etymologia, ſi *Hotoman.* apud *Spiegel.* & *Calvin. lexic. V. Dilapidare* credimus, deducitur a *lapide*, in quo præcones, qui auctione, (*hoc eſt ad haſtam*) vendebant, ſtabant clamantes! Et quia communiter bona Reorum, quæ confiſcantur, ad haſtam venduntur, feſtivo dixit *Abb. in cap. Ex litteris. de Pignor.* prout eum refert *Alberic. Dictio. V. Dilapidare nullus*, quod nullus magis dicitur *dilapidare* bona ſua, quam ille, qui committit delictum, propter quod bona confiſcantur; talia enim vere *dilapidantur*.

2 Vult autem idem *Panormit. in cap. licet. Heli. num. 9. ℣. Nota ibi. de Simon.* quod *dilapidatio* proprie ſit rerum immobilium, conſumptio autem mobilium dicatur *quaſi dilapidatio*. Sed tanti Doctoris pace talis diſtinctio nullum habet fundamentum, nec invenio Doctorem, qui ejus circa hoc opinionem ſequatur; nec textus capituli, ex quo illam deducit, talem diſtinctionem infert. Dum enim ait *text. in cap. licet. Heli. ℣. Nos eum de Simon. Nos eum* (Abbatem) *quaſi dilapidatione ſuſpectum ab adminiſtratione Abbatiæ duximus ſuſpendendum*, infert, quod quia ille erat ſuſpectus de *dilapidatione*, ſuſpenſus a *Papa* fuit ab adminiſtratione; ſiquidem dictio *quaſi* non importat de neceſſitate ſimilitudinem,

nem, ſed importat etiam veritatem, ut *Abbas* ipſe fatetur *in cap. Parochianos nu.2. ubi Gloſſ. in V. Quaſi debita de Decim. & in cap. Prout num. 16. de Dol. & contum.*; In hoc autem loco ſi debuiſſet importare ſimilitudinem, oportuiſſet, quod talis dictio afficeret ly *dilapidationem*, dicendo: *Nos eum de quaſi dilapidatione ſuſpectum &c.* dum autem aliter dicit, ly *quaſi* refertur ad *ſuſpectum*, & facit ſenſum, quod *Papa* amoverat ab adminiſtratione Abbatem, *quaſi ſuſpectum* de dilapidatione; ubi talis dictio non poteſt importare ſimilitudinem, & conſequenter improprietatem; ex quo enim *Papa* intulit ſuſpenſionem ab adminiſtratione, quæ, ut dicemus infra, infertur realiter, & vere ſuſpectis de *dilapidatione*, infert, quod dictio illa importat ibi veritatem, & non ſimilitudinem; aliter *Papa* contra juſtitiam intuliſſet improprie ſuſpecto ſuſpenſionem, debitam proprie ſuſpecto de *dilapidatione*.

3 Stat ergo, quod *dilapidatio* eſt vitioſa conſumptio ſubſtantiæ ſive propriæ, ſive alienæ, ſive ſubſtantia ſit rei mobilis, ſive immobilis. Dum autem conſumitur ſubſtantia propria; *dilapidatio* ſortitur nomen *prodigalitatis*, & prodigus dicitur (prout ex diverſis juribus *l. 1. ff. de Cura. furioſ. & ali. l. Is cui bonis ff. de Verb. obl. l. Is cui bonit. ff. Qui teſtam. fac. poſſ.* elicitur) qui neque modum, neque finem expenſarum habet, ſed bona ſua dilapidando, & diſſipando profundit, unde ex lege duodecim tabularum prodigo interdicitur bonorum ſuorum adminiſtratio; & ut ſcribit *Paulus* I. C. *l. 3. Sentent. Tit. 1. & 4.* hoc interdictum fiebat a *Prætore Urbano* per hæc verba: *Quando tua bona paterna, avitaque nequitia tua diſperdis, liberoſque tuos ad egeſtatem perducis, ob eam rem tibi ea re, commercioque interdico.*

4 Si autem dilapidantur alterius bona curæ ſuæ commiſſa, ut accidit in *Tutore*, *Curatore*, *Procuratore* &c. & dilapidatio fiat cum dolo, vocatur *fraus*; unde in jure *fraudulenta Tutoris converſatio* dicitur, *l. Si creditores. §. ſed ſuſpectus. ff. de Reb. auctor. Judic.* quæ poteſt eſſe, quando Tutor ſubſtantiam pupilli ſibi dolo uſurpat; aut illam prodigendo conſumit. Si autem bona ſunt alicujus Communitatis, ut Urbis, aut Collegii, Monaſterii &c. in jure quidem Civili vocatur *Peculatus*, in Canonico vero appellatur *Fraus*, ſive *Dilapidatio*.

5 Quod autem attinet ad crimen *peculatus*, hoc a *Labeone in l. Sacrilegi. §. 1. ff. Ad leg. Jul. pecul.* diffinitur, quod ſit *pecuniæ publicæ, aut ſacræ furtum*, & prout ſcribit *Decian. Tract. crim. lib. 8. cap. 28. nu. 2.* judicium *peculatus* in eos datur, qui fraudem ærario faciunt, & publicam pecuniam intervertunt. Diſputant autem Doctores, an crimine *peculatus* teneatur, qui ſurripit pecuniam publicam alterius Civitatis a Romana, & *Paulus de Caſtro Conſil. 141. n. 4. lib. 1.* ac *Cæpola Conſil. 36. nu. 35.* relati a *Deciano loc. cit. nu. 11.* ſcribunt abſolute, quod non, ſecuti autoritatem *Gloſſæ, in l. 1. in V. Publicas. C. Ad leg. Jul. pecul. & in l. 4. §. final. ff. eo. tit.* Decianus autem diſtinguit, dicens, aut Civitas, cujus publica pecunia ſurripitur, agnoſcit Superiorem, aut non: ſi ſic, ſicut contra eam non committitur crimen Majeſtatis, ita nec committitur peculatus ſi non, vice verſa. Mihi videtur aliter diſtinguendum, nempe, quod vel loquimur de *peculatu*, quoad ſpeciem culpæ, & hæc eadem eſt reſpectu cujuſvis Civitatis, quæ publicum ærrarium poſſideat, (cum, ut dictum eſt, *peculatus* non ſit aliud, quam publicæ pecuniæ furtum) vel loquimur quoad ſpeciem pœnæ, & hæc convenit tantum Civitati Romanæ, aliiſque Superiorem non agnoſcentibus; de illa enim, ac ſimilibus loquuntur jura circa pœnam hujus criminis; cæteræ autem Civitates propriis legibus municipalibus circa eandem regulantur. Pluriſariam quidem delinquens circa publicam pecuniam, idem crimen committit, & eadem pœna *peculatus* tenetur; & qui vult omnes caſus, quibus taliter delinquitur, ex jure, & Doctoribus congeſtos, videre, adeat *Decian. ad lib. 8. cap. 28. a num. 12. & 32.* qui more ſuo eruditiſſime illos recitat.

6 Quantum vero attinet ad Eccleſiaſticos, & maxime Regulares, pro quibus præſertim ſcribimus, vitioſa conſumptio bonorum Eccleſiæ, ſeu Monaſteriorum, aliorumque piorum locorum imitatur quodam modo peculatum laicorum ex eo, quod, quemadmodum iſti publicam Civitatis pecuniam intervertunt, ſic illi communia Eccleſiæ bona diſperdunt. Quoad nomen autem hujus criminis in communi uſu loquendi videtur quod juxta qualitatem perſonarum delinquentium variatur. Si enim communes pecuniæ Eccleſiæ ſurripiantur ab eo, cujus adminiſtrationi, & fidei non ſunt commiſſæ; hoc vocatur *furtum*: ſi autem intervertantur ab Officiali, qui eas habeat adminiſtrare, ut eſt *Theſaurarius*, *Oeconomus*, *Syndicus*, *Procurator*, *Cellerarius &c.* vocatur *fraus*; ſi vero diſſipentur a Prælato, vocatur *dilapidatio*, argumento ejus, quod dicitur in jure *cap. licet. Heli. §. Cum igitur. V. Nos eum. junct. gloſ in V. Dilapidatione. Extra. de Simon. cap. final. de Accuſ. cap. Venerabili de Offic. & pot. Jud. deleg.* Nos tamen nomen *dilapidationis* aſſumemus tam in Subdito, quam in Prælato; attento maxime, quod *dilapidatio*, & *fraus* optime poſſunt converti; ſiquidem, ut infra dicemus, *dilapidatio* poteſt eſſe cum dolo, & ſine dolo, nunquam tamen ſine damno, quod etiam convenit *fraudi*, quæ, ut optime advertit ex jure *Alberic. Dictio. V. Fraus quandoque. arg. l. Juriſgentium. §. Dolo ff. de Pact. cap. Cæterum de Reſcr.* contradiſtinguitur a dolo, cum quo tamen dari poteſt; importat autem ſemper damnum, ut deducitur *arg. l. Incertos. ff. Ex qui. cau. majo. l. Sed etſi per Prætor. §. 2. ff. eo. l. Qui accuſare. ff. de Accuſa. l. §. Si quis. Si quid in fraud. l. 2. C. de Sponſal.*

7 *Dilapidatio* igitur delictum eſt, quod convenit omnibus, qui Eccleſiaſticam communem ſubſtantiam, ſive ſit in pecunia, ſive in rebus mobilibus, ſive in bonis immobilibus, adminiſtrant. Nomine autem Eccleſiaſticæ ſubſtantiæ venit non ſolum ea, quæ cedit in immediatum cultum Dei, aut in ſuſtentationem Eccleſiaſticarum perſonarum; (ut pote ex qua parantur luminaria ac ornamenta, & paramenta Eccleſiæ, & Miniſtrorum; ſeu reparatur fabrica Templi, ac Capellarum, ſeu dantur Canonicis diſtributiones, & Sacerdotibus Miſſarum ſtipendia) ſed omnis illa, quæ ad uſum pium eſt deſtinata; ut ſunt Collegia Viduarum, Virginum, Orphanorum, Xenodochia infirmorum, invalidorum, expoſitorum, & centum alia; ut docent communiter ſcribentes ad ornatum Extravagantis *Ambitioſæ de Rebus Eccl. non alien. inter commun.* Et quia adminiſtratio bonorum Eccleſiæ duplex eſt, nempe auctoritativa, quæ reſidet in Prælato, & miniſterialis, quæ reperitur in Officiali deputato; hinc eſt, quod *dilapidationis* crimen tum in Prælato, tum in Subdito Officiali reperiri poteſt.

8 Commode autem deffiniri poteſt *dilapidatio*, quod ſit *Communium Eccleſiæ bonorum vitioſa conſumptio*. Dicimus autem *vitioſa conſumptio*, ut comprehendamus omnem modum *dilapidationis*. Siquidem hæc duplex eſt, puta, *ex culpa*, & *ex dolo*, poteſt enim tum Prælatus, tum Officialis *dilapidare* bona Eccleſiæ *ex culpa* negligentiæ, aut imprudentiæ, non cuſtodiendo vigilanter, & non expendendo pru-

ſcienter &c. & *ex dolo* ſibi ea appropriando; aut furari ſcienter permittendo; aut in res peccaminoſas impendendo &c. Dum igitur dicimus *vitioſa conſumptio*, comprehendimus utrumque vitium nempe *culpæ*, *& doli*. Dicimus pariter *bonorum Eccleſiæ communium*, ad differentiam *bonorum Eccleſiæ particularium*, prout ſunt fructus beneficiorum, qui, licet Eccleſiæ ſint, non tamen communia ſunt, ex quo facta ſunt propria Beneficiati.

9 Intrat hic quæſtio, de quanam culpa teneatur is, qui ex culpa tantum, Eccleſiæ bona dilapidat; & quæſtio tam movetur de Subdito, quam de Prælato. Ad hoc puto diſtinguendum: Vel enim Prælatus, aut Subditus Prælaturam, ſive Officium reſpective ad proprium commodum procurarunt, & ſunt adepti; aut in eorum electione, ſeu deputatione mere paſſive ſe habuerunt, & munus acceptarunt ad miniſtrandum ſimpliciter ad commodum publicum. Si primum, tenentur de culpa lata, & levi, & ratio eſt, quia eorum munus eſt ad commodum tum Reipublicæ Religioſæ, tum ipſorum, ut poſt quandam magnam *Gloſſ. in cap. unic. in V. de leviſſim. Extr. de Commod.* dicunt Doctores *Leſſ. lib. 2. de Juſt. cap. 41. Dub. 9. V. Decim. Peyrin. de Pral. Quæſt. 1. cap. 5. §. 1. n. 47. & ibi Petr. Navar. Nald. Ilamas. & Sylveſt.* Si autem in utilitatem ſolam Religionis, munus adminiſtrandum acceperunt, non tenentur, niſi de culpa lata. Sed, ſi loquamur de Prælaturis, profecto corruptis his temporibus, pauci ſunt, qui reluctantes promoveantur, & qui in dignitate poſiti, commune Eccleſiæ bonum pro ſcopo habeant; ſed plerique quaquaverſum (& faxit Deus quod non etiam ſimoniace) Prælaturas invadunt, in qua poſiti *quærunt, quæ ſua ſunt, non quæ Jeſu Chriſti*. Hi ergo, ſi bona Eccleſiæ culpabiliter, etiam de levi dilapidant, ſunt puniendi: & attenta pene communi corruptela, dico, præſumi poſſe omnem, & quemlibet Prælatum ſtudioſe ſibi Prælaturam procuraſſe; proinde in facti contingentia, quo quis ob culpam de levi, de dilapidatione eſſet puniendus, ipſi incumberet onus probandi, ſe ſuæ electioni minime cooperaſſe, ſufficienter probando, ſe illi reluctaſſe. Et quod de Prælatis dicitur, pariformiter dici debet de Officialibus, nempe Syndico, Procuratore, Cellerario, Œconomo &c. ob rationem ſupra datam.

Probatio.

SUMMARIUM.

10 *Peculatus quomodo probetur.*
De Officialibus publicis bene præſumendum.
Probationes plenæ requiruntur contra Officiales publicos.
De Judice, qui mala fama laborat, male præſumitur.
Si Officialis eſt malæ famæ, peculatus contra eum probatur præſumptionibus.
11 *Indicia multiplicia malæ adminiſtrationis.*
Officialis pauper, repente diteſcens, vehementer eſt ſuſpectus.
Fallentia talis concluſionis.
Concordia ejuſdem cum diſtinctione.
12 *Officialis emens Officium eſt ſuſpectus de læſione Reipublicæ.*
Peculatus, quomodo probetur concludenter.
13 *Quomodo probetur ſuſpicio dilapidationis, aut dolus.*
14 *Alii modi procedendi in ea probatione, dati per Abbatem.*
15 *Modi diverſi probandi, quando agitur civiliter, & quando criminaliter.*
16 *Quomodo probanda ſuſpicio dilapidationis, ut quis ab adminiſtratione removeatur.*
17 *Si proceditur civiliter, aliud faciendum cum Officiali Clerico ſæculari, aliud cum Regulari.*

10 Quantum ad probationem criminis *peculatus*, cum hoc ſit ſpecies furti, quod, ut diximus paragrapho ſuperiori, difficilis probationis eſt, dicendum, quod etiam delictum hoc difficulter ſit probabile; unde ſequitur, quod præſumptionibus probetur. Solemnis concluſio eſt, & in jure fundata, *arg. l. 2. C. de Offic. civil. Jud. l. Cum precibus. C. de Probat. l. final. C. de Fideicom. liber. l. 1. C. de ſuſcept. lib. 10. Maſcard. de Probat. Concl. 1132. init.* quod pro Officialibus publicis ſemper ſit præſumendum; ita ut, ſi contra eos criminis ſuſpicio oritur, in illa probanda, claræ, veræ, manifeſtæ, & legitimæ probationes requirantur, *l. Judices. C. de Dignit. lib. 10. Authent. Novo jure C. de Pœn. Jud. qui mal. judica*, ac Teſtes omni exceptione majores *Gloſſ. in cap. At ſi Clerici. in V. legitima probatione de Judic.* nec ſufficit probatio privilegiata, ut eſt ea, quæ fit per juramentum. *Gloſſ. in cap. Pia. in V. Apertiſſimis docum. de Except. in 6. & in l. Cum indebito. in V. legitimis. ff. de Probat.* Tamen, ſi quis debitum ordinem a legibus præſcriptum, in ſuo munere non ſervat, & malum nomen ex hoc ſortitur, non poteſt pro eo præſumi, unde *arg. l. Si per impreſſionem. C. Quod met. cau.* optime ſcripſit *Lucas de Penna in l. Si coloni C. de Agric. & cenſ. lib. 11.* de malo Judice male eſſe præſumendum. Sequitur igitur ex his, quod in hoc crimine *peculatus* difficulter probabili, facile admitti debent præſumptiones, ſi Officialis mala fama laboret *arg. l. Si cui §. Iiſdem. ff. de Accuſ. l. 3. §. Sin autem. ff. de Suſpect. tuto.* Diſtinguendum tamen eſt, nempe, quod ſi agatur ad condemnationem pro crimine, concludentes, & plenæ debeant eſſe probationes: ſin autem ad eum conſtituendum, & torquendum, probationes præſumptivæ debeant admitti.

11 Præſumptiones autem, ſeu potius indicia eſſe poſſunt vox communis, ſeu mala fama, quod Officialis aut ex imprudentia, incuria, ignorantia &c. bona publica diſperdat, inter quæ cenſenda ſunt jura, & actiones, quæ publico conveniunt: aut ex malitia uſurpet, & male vertat publicam, ſeu fiſcalem pecuniam. Mala fama fundamentum habere poteſt, ſi Officialis, otio, & ventri deditus, incurius vivat; recreationibus tantum, ac luxui vacet, & ea, quæ Officii ſui ſunt, perfunctorie agat, aut per miniſtros ſui ſimiles ea tractet. Fraus in eo, aut ſaltem fraudis ſuſpicio, & quod pecuniam publicam corradat, oritur, ſi quando adeptus eſt Officium, tenuis erat rei familiaris; & de repente, aut ſaltem poſt parvum tempus apparuit dives, nec ſalarium Officii tantum eſt, ut ex eo potuerit tam cito diteſcere; & hoc maxime, ſi nullum aliud habet negotium præter Officium; nec aliquid acquiſivit ex donatione, hæreditate, ſucceſſione fidei commiſſaria, aut alio modo. Hoc autem indicium eſt ita vehemens, ut *Accurſ. in l. Defenſionis in Gloſſ. ult. in fin. C. de Jur. fiſcal. lib. 10. & Bald. in l. Etiamſi. C. de Dona. int. vir. & in l. 1. num. 7. V. Item ut Official. C. de Hæred. & actio.* quibus videtur conſentire *Paris de Puteo Tract. de Syndic. in V. Officialis cap. 1. nu. 10.* firmaverint concluſionem, quod in dubio præſumitur, quod Officialis fiſci, (& eadem ratio eſt de quocunque alio publico Adminiſtratore) quidquid habet, acquiſierit ex bonis fiſci. Et quamvis non deſint Doctores oppoſitum ſentientes, quia in dubio nun-

nunquam præſumendum ſit delictum *arg. l. Merito. ff. Pro Socio*, tamen diſſentientes optime concordat *Maſcard. de Prob. Concl.* 1134. *num.* 4. *& ſeqq.* dicens, procedere concluſionem negativam, quando Officialis eſt diligens, induſtrius, & dives ex patrimonio, & maxime, ſi Officium eſt parvæ adminiſtrationis; addo ego, ſi communiter reputatur homo integer, & juſtus; tunc enim præſumitur, quod ex induſtria ſua ditatus ſit: Sed ſi in ſtatu paupertatis adeptus eſt Officium magnum, & diuturno tempore ipſum adminiſtravit, & concurrant aliæ circumſtantiæ ſupradictæ, firma debet manere concluſio affirmativa.

12 Augentur autem indicia contra Officialem, ſi ipſe emit Officium; præſumitur enim tunc omnia mala agere, ut gravet Rempublicam, & ut ſibi proſit, ut habet *Novell. Ut Judic. ſin. quo ſuffrag. §. Cogitandum. Coll. 2. Angel. in l. final. C. de Ambi.* Optime proinde dicebat *Bart. in l. Procuratores. C. de Murileg. lib.* 11. apud *Maſcard. Concluſ.* 1132. *nu.* 42., quod qui dat pecuniam propter Officium, præſumitur habere animum indebite lucrandi, & malefaciendi: & datur materia, obtinentibus Officia per pecuniam, furandi impune. Probatur autem concludenter crimen *peculatus* in Officiali, quando conſocii, ſive ejus Miniſtri in Officio deponerent contra eum, teſtificando de caſibus particularibus, in quibus ille pecuniam ſurripuit publicam, ut argumento *l. Non omnes. §. A Barberis. ff de Re milit.* tradunt Doctores, *Cepoll. Conſil.* 39. *nu.* 38. *& ſeqq. Maſcard. Concl.* 1134. *nu.* 7. *Decian. Tract. crim. lib.* 8. *cap.* 29. *nu.* 6. Pariter, ſi in libro rationali Officii appareret, ipſum in opere publico conſtruendo tantam pecuniam implicaſſe, & probaretur ex depoſitione artificum, & libris Mercatorum, qui materiam ad opus vendiderunt, minorem quantitatem fuiſſe expenſam. Itidem, ſi in tabulis publicis minorem pecuniæ quantitatem, quam qua venierit, aut locata fuerit res aliqua publica, ſcripſerit, juxta textum *l. Hac lege. ff. Ad leg. Jul. pecula.* Inſuper, ſi probaretur illum repuliſſe Artificem, qui ſe obtulit opus publicum minori pretio, ac æque bene cum alio facere; & operis curam dediſſe alteri, cui majorem pro opere pecuniam dedit: præſumi enim legitime poteſt, illum habuiſſe ab hoc Artifice pecuniam, ut ſibi opus faciendum daretur; ſive pactum eſſe cum Artifice, ut etiam Officialis ipſe ex lucro exorbitanti publicæ pecuniæ aliquid participaret, & aliis ſimilibus argumentis, ſeu indiciis probari poteſt aut juſta ſuſpicio, aut reale crimen *peculatus*.

13 Quantum vero ad probationem criminis *dilapidationis*, diſtinguendum eſt; quia in hoc vel procedendum eſt civiliter ad probandam ſuſpicionem dilapidationis, ob quam removendus eſt Officialis, aut Prælatus ab adminiſtratione ob ſolam culpam: vel puniendus eſt de dolo, & ad hoc proceditur criminaliter. In primo caſu, ſi ex fama communi Monaſterii audit Prælatus Provincialis Superiorem localem, aut alium publicum Officialem eſſe *dilapidatorem*; debet Provincialis, ut habet Gloſſa *in cap. licet Heli in V. Dilapidatione. de Simon.* prohibere accuſato denunciato, aut diffamato omne genus alienationis, dum interea conſtruitur proceſſus ad probandam ſuſpicionem *dilapidationis*; qua probata, debet ei dari in adminiſtratione Coadiutor.

14 Hunc modum procedendi carpit *Abbas in cap. licet Heli nu.* 17. *&* 18. *de Simon.* dicens, illam *Gloſſam* non concordare textui Decretalis; proinde ſuggerit duos modos procedendi in hoc caſu; unum quidem aſſignatum a Doctoribus, qui dicunt, quod duæ debent fieri inquiſitiones; in prima, quæ fieri debet ſummarie, tantum diſcutitur, an ſit ſuſpectus de *dilapidatione*; quo cognito, ſuſpenditur Reus ab adminiſtratione, & ex poſt ſit inquiſitio ſuper veritate delicti, de quo ſi plene conſtet, removeatur totaliter ab adminiſtratione. Alius modus aſſignatus ab *Archidiacono in cap. Vulteranæ.* 12. *quæſt.* 2. apud *Abb. loc. cit.* eſt, quod, cum initiatur inquiſitio ſuper *dilapidatione*, interdicitur inquiſito omnis poteſtas alienandi; & poſtmodum proceditur ſuper inquiſitione, & ſi de ea conſtiterit, deputabitur Coadiutor; & poſt ſiet inquiſitio ſuper veritate, qua conſtita, removebitur in totum ab adminiſtratione. Dicit tamen Abbas, quod omnes prædicti modi aſſignati a *Gloſſa*, *Doctoribus*, *& Archidiacono*, non plene concordant diſpoſitionibus variorum Canonum, a quibus non habetur certa regula procedendi in crimine *dilapidationis*; & ideo commiſſum eſſe Iudicis arbitrio, ſecundum quem modum procedere debeat.

15 In hac opinionum varietate conferem, ut ſupra dixi, eſſe diſtinguendum, nempe, aut accuſatio, vel inquiſitio civilis eſt, aut criminalis. Si civilis, præcedente fama, aut teſtimonio, ſummarie recepto, & abſque ſcriptura, ut notat *Rodericus* noſter *Tom.* 2. *Quæſt.* 35. *art.* 1. a viris integris, & fide dignis, non malevolis &c. quod Superior, aut alius Officialis non recte diſponat de bonis Eccleſiæ, aut Monaſterii, debet Judex illi interdicere, ne aliquid de ipſis alienare poſſit, donec de Cauſa plene cognoſcatur. Poſt inſtitui debet formiter, & ſcripto procedendo per juris Regulas, inquiſitio, ad probandam ſuſpicionem *dilapidationis*; & ſi probata remanet ſuſpicio, (quia re vera debitis gravata reperitur Eccleſia, aut Conventus, quamvis non appareat, an culpa tantum, an dolo Officialis, debita ſint contracta) ſuſpendi debet Reus ab adminiſtratione. Et quidem hic modus procedendi ſervatus eſt ab *Innocentio Tertio* contra *Abbatem Pompoſianum*, contra quem procedendo civiliter, ut habetur in *cap. Per tuas.* 51. *§. Tales. Extra de Simon.* ipſum ab adminiſtratione Abbatiæ ſuſpendit, quia contra eum probata remanſit ſuſpicio dilapidationis ex hoc, quod Abbas ipſe confeſſus fuerat, quod *non modicam ſummam pecuniæ relictam a Prædeceſſore ſuo, expenderat; & in alia ſumma majori Monaſterium obligarat, text. in cap. licet Heli. §. Cum igitur. ℣. Quia vero. de Simon.* Verum eſt, quod ex tali capitulo non apparet Abbati, ad ſolam accuſationem Monachorum, fuiſſe interdictam alienationem bonorum Abbatiæ, hoc tamen debere fieri, apparet ex antiquis Canonibus, & textu alterius Decretalis. *cap. qui ea. junct. Gloſſ. in V. Donec cauſ.* 3. *q.* 2. *text. in cap. Venerabili. de Off. & pot. Jud. deleg.* Comperto autem, quod dilapidatio ſecuta eſt abſque dolo, puta, ob incuriam, imprudentiam, aut inhabilitatem Officialis, aut Prælati, ipſi dandus eſt Coadiutor, ſine quo nihil agere poſſit, ut habet textus proximæ citatæ Decretalis. Si autem procedatur criminaliter, aliæ pœnæ, de quibus infra, infligendæ ſunt, & probandus eſt concludenter dolus; Et advertendum, quod, ſi procedatur criminaliter per accuſationem, non eſt neceſſe conſtituere duplicem proceſſum, in quorum primo probetur ſuſpicio, & in ſecundo inquiratur ſuper veritate; ſed data, & recepta a Judice accuſatione cum debita Accuſatoris inſcriptione, debet accuſato inhiberi alienatio, & inſtitui proceſſus ſuper veritate, ut *arg. cap. Veritatis. de Dol. & contum. cap. Veniens de Accuſ.* docet *Abbas in cap. Venerabili. nu.* 8. *V. Et per hoc de Off. & pot. Jud. deleg.* Et ad accuſandum de hoc crimine quilibet admitti debet, ut docet ibidem paulo infra idem *Panormitanus*.

16 Difficultas autem eſt, quomodo probanda ſit ſuſpi-

ſuſpicio ad effectum, quod quis a ſua adminiſtratione ſuſpendatur. Et dico, quod ſicut per ſolam famam non probatur quis eſſe dilapidator proprii patrimonii, ut multis probat *Maſcardus de Probat. Concluſ. 515. nu. 3.* ſic nec per Teſtes de ſola fama probatur ſuſpicio *dilapidationis* publicæ ſubſtantiæ, ſed debent rationem convenientem reddere de ſuſpicione, de qua deponunt, & quare Reus ſit de *dilapidatione* ſuſpectus. Cauſæ autem non requiruntur demonſtrativæ commiſſæ *dilapidationis*, quia talibus magis probatur crimen, quam ſuſpicio criminis, ſed ſufficiunt indicia. Inter indicia autem juxta *Gloſſam in cap. final. 3. q. 2. arg. l. Suſpicium. ff. de Suſp. tutor.* ſunt mores, ſive conditiones perſonæ; puta, ſi eſt homo negligens, incurius, imprudens, non attendens ad ea, quæ ſui muneris ſunt. Item ſi cum luxu vivat in cibo, veſtibus, famulatu, ludo, ſcortis &c. nec ex patrimonio, labore, aut induſtria ſua habeat, unde taliter poſſit vivere. Pariter, ſi nimis largus ſit in alendis hoſpitibus; in donando; in ædificiis magis voluptuariis, quam neceſſariis; ad quæ non ſufficere credantur communes ordinarii reditus. Similiter, ſi Eccleſia, ſeu Conventus, cujus indigentiis Præceſſor convenientem pecuniæ proviſionem reliquerat, ipſa conſumpta, novis debitis oneretur, (qui eſt caſus in terminis *Pompoſiani Abbatis*, de quo ſupra): Si Subditis conſuetus victus minuatur, quamvis non minutæ ſint conſuetæ obventiones: Si ipſorum neceſſitatibus, etiam poſt multas inſtantias, non provideatur, maxime ſi ſub alio Prælato, aut Officiali, etiam temporibus non ita abundantibus, proviſum fuit &c. Hæc, & ſimilia ſunt indicia, quæ probata per Teſtes, ſufficere debent ad ſuſpendendum ab adminiſtratione.

17 Advertendum autem, quod, ſi procedatur civiliter, diſpar eſt ratio in Superiore, ſeu Officiali Clerico ſæculari, & in Prælato, aut Officiali Regulari. Nam illis, quando ſuſpecti ſunt de dilapidatione, dandus eſt Coadiutor, ut diximus ſupra *nu. 15.* & ordinatur in Decretali *text. in cap. Venerabili junct. Gloſſ. in V. Coadiutorem. de Offic. & pot. Jud. deleg.* Regulares autem debent ab Officio removeri, quia, ut habent multi Canones *text. in cap. Qualiter, & quando §. Hunc quoque. in fin. ubi gloſſ. in in V. Facilius de Accuſ. & in cap. Per tuas. §. Tales junct. gloſſ. in V. levioribus. 31. de Simon. Gloſſ. in cap. Quia ea. in V. Donec cauſa. 3. q. 2.* levioribus de cauſis, & facilius a ſuis adminiſtrationibus removentur. Si autem procedatur criminaliter, debet concludenter probari dilapidatio, & in illis nullum debet eſſet diſcrimen inter Reum ſæcularem, ac Regularem, ut *Par. P. Tit. Patronus. nu. 43.* probavimus, demonſtrando, quod cauſæ criminales ſi tractantur civiliter, juris ordo cum Regularibus *non uſquequaque ſervandus eſt*, ſed ſi tractentur criminaliter, aliter eſt dicendum.

Pœnæ.

SVMMARIVM.

18 *Suſpectum de peculatu removendum ordinant utraque jura.*
Corpora publica fruuntur privilegio Minorum.
19 *Pœnæ peculatus de jure communi quæ.*
Spectandæ circa eas conſtitutiones municipales.
20 *Pœnæ dilapidationis reſpectu laicorum.*
Iſti tenentur de culpa etiam leviſſima.
21 *Laici dilapidantes ex dolo, tenentur pœna peculatus.*
22 *Pœnæ dilapidationis reſpectu Prælati ſæcularis.*
23 *Quo ad pœnas Regularium, ſpectandæ illorum leges. De Ameno de Delict., & Pœn. Par. III.*
24 *Statutum Ordinis Minorum de Obſervantia.*
25 *Prima dubitatio.*
26 *Pœnæ hujus Statuti competunt tantum in dilapidatione doloſa.*
27 *Extra neceſſaria victus, Superior localis, abſque licentia, nequit de eleemoſynis expendere ultra decem ſcuta.*
Lex extenditur ex indentitate rationis.
In Statutis, in caſu omiſſo, lex extenditur ex majoritate rationis
Prælatus in gravibus negotiis exquirere debet conſenſum Capituli.
28 *Conſideratio ponderanda a Superioribus localibus.*
29 *Pœna debita Superioribus male expendentibus eleemoſynas.*
30 *Secunda dubitatio.*
31 *In Statuto non comprehenduntur niſi Superiores locales.*
32 *Subditi comprehenduntur in citato Statuto.*
Subditi Officiales ſub qua culpa tenentur ad adminiſtrationem bonorum Conventus.
Subditus tenetur de culpa etiam leviſſima, ſi diſſipat res ſuo uſui conceſſas.
33 *Pœna debitæ Subdito Officiali, aut non; ſi diſſipat bona Conventus.*
34 *Tertia dubitatio.*
35 *Perſonæ, quibus fieri donationes de rebus Conventus prohibetur, ſunt omnes intra, & extra Ordinem.*
Dictio alius *quid importet, & varia ejus ſignificata.*
36 *Quarta dubitatio.*
37 *Opinio Sanctori circa quantitatem donationis, quam poſſunt largiri Prælati locales.*
38 *Explicatur quid, & ex qua cauſa poſſit Superior localis facere donationes.*
39 *Ex magna cauſa poteſt etiam ultra decem Scuta donare.*
40 *Circa donationes faciendas, iiſdem legibus ligatur Prælatus, & Subditus.*
41 *Quinta dubitatio.*
42 *Clauſula* quovis modo *poſita in Statuto, quod verbum afficiat.*
43 *Quomodo judicialiter, donationem ultra fas fuiſſe factam, probetur.*
44 *Redditio computorum in Ordine Minorum de Obſervantia, aut perfunctorie, aut nulliter fit.*
45 *Sexta dubitatio.*
46 *Fraus Superioris, ita fit in multis parvis donationibus repetitis, ſicut in una magna.*
47 *Septima dubitatio.*
48 *Excommunicatio lata in Statuto non incurritur, niſi poſt ſententiam Judicis.*
49 *Octava dubitatio.*
50 *Diverſitas pœnarum lata in Statuto, quomodo regulanda.*

18 OFficialem de crimine *peculatus* ſuſpectum, eſſe ab adminiſtratione removendum, conſtat non ſolum argumento ejus, quod in jure Canonico diſponitur, juxta quod, ut ſupra dictum eſt, ſuſpectus de dilapidatione bonorum Eccleſiaſticorum removendus eſt ab adminiſtratione: ſed etiam argumento juris Civilis. Siquidem de hoc jure *l. Tutor. §. Nunc videamus. & §. Is tutor. ff. de Suſp. tutor. l. Impuberibus. ff. eo. l. Eum. C. eo. tit.* ſuſpecti Tutores removentur ab adminiſtratione bonorum pupilli; corpora autem publica, ut *Civitas*, *Univerſitas*, *Collegium* &c. comparantur Minoribus; unde etiam Eccleſia, quæ corpus publicum eſt, ut dicunt Canones *text. in c. 1. & in c. Auditis. §. Jure. minoris. de In integr. reſtit.* fungitur jure Mino-

noris. Proinde Prælati Eccleſiarum comparantur Tutoribus, ac Curatoribus, *Authen. de Eccl. titul. §. final. Coll. 9. Gloſſ. magna in cap. 3. in V. Jure minoris. de In integr. reſtit.* & ex eadem ratione omnes publici Officiales adminiſtrantes publica bona, eodem titulo poſſunt cenſeri; Sequitur ergo, quod ſicut ſuſpectus Tutor ab adminiſtratione removetur, ab eadem removeri debeat Officialis publicus, ſi de eo probata remaneat ſuſpicio, quod male vertat publica bona.

19 Pœnæ autem *peculatus*, juxta commune antiquum jus, variæ ſunt, nam hujus criminis Reos pœna deportationis puniri, & amiſſione omnium bonorum, ſancit una lex *l. 3. ff. Ad leg. Jul. peculat.* alia vero *l. Sacrilegii. §. Si quis ex metall. in fin. ff. ad leg. Jul. pecul.* ſtatuit, Reum *peculatus* teneri pœna quadrupli tantum, & hæc de jure *Digeſtorum*. At juxta jus *Codicis l. Unic. C. decrim. pecul.* Judices, qui in hoc crimen incidunt, & privati, qui ipſis cooperantur in ſubtractione publicæ pecuniæ, pœna capitali feriuntur. Hodie tamen juxta municipalia jura crimen hoc vindicatur. In *Ducatu Mediolanenſi* pœna quadrupli ſtatuta eſt, ut habetur in *Novis Conſtitutionibus Tit. De jur. & Privil. fiſc. ℣. Nemini liceat. fol. m.* 116. quam etiam pœnam deberi, ſcripſerat *Paulus Jureconſultus lib. 5. ſent. cap. 27. §. unic.* In Gallia ut teſtatur *Gothofredus Ad leg. 3. lit. R. ff. Ad l. Jul.* peculatus crimen confiſcatione corporum, & bonorum punitur; ac aliis locis aliæ pœnæ ſunt ſtatutæ; quas ſervare oportet, juxta locorum delicti diverſitatem.

20 *Dilapidationis* autem crimen, pro varietate perſonarum, diverſas pœnas ſortitur. Vel enim loquimur de laico; vel de Clerico ſæculari; vel de Regulari. Quoad laicum, qui adminiſtrationem communis pecuniæ, ac bonorum alicujus *Collegii*, *Societatis*, *Hoſpitalis*, aut alterius loci pii, nanciſcitur; ſi bona ſibi commiſſa dilapidat ob negligentiam, incuriam &c. tenetur ad damni reſarcitionem, ſi deliquit ex lata culpa; hæc enim dolo æquiparatur, civiliter procedendo; proinde, ſi dilapidans ex dolo, ex juſtitia tenetur ad compenſationem damni, ad idem tenebitur, delinquendo ex culpa lata. Quia tamen, ut in pluribus, hujuſmodi Officiales, ut Agentes, Factores, Procuratores &c. hujuſmodi laicorum, ſunt ſalariati, & eorum officium eſt, ad commodum potius ipſorum, quam loci pii, cujus ſubſtantiam adminiſtrant, & ad procuranda talia officia, omnem movent lapidem, ideo dico, quod tenentur ad idem, etiam pro culpa levi, & leviſſima, ut dicitur in jure *cap. Unic. junct. gloſſ. magn. in V. de leviſſima. Extra. de Commod.*

21 Si vero contra tales, tanquam dolo malo delinquentes in dilapidatione, procedatur, dico puniendos eſſe pœna *peculatus*. Ratio eſt, quia ex parte delinquentis, eadem eſt malitia in uſurpando, ſeu doloſe tractando aliena bona ſuæ fidei commiſſa: & ex parte objecti idem eſt crimen, utrobique enim ſurripiuntur bona publica: & quantumvis non videatur tanta injuria illa, quæ eſt facta peculiari Collegio in *dilapidatione*, quanta ea, quæ fit contra Commune Civitatis, cum hæc dignior Collegio, & cenſeatur, & ſit; tamen, quia, ut in pluribus talia Collegia ſunt deputata ad opera pia, per hæc dignificantur Collegia illa, ita ut non incongrue dignitati Civitatis queant comparari; unde ſequitur, quod, cum idem cum *peculatu*, aut ſimile crimen committatur, eadem etiam, ſeu ſimilis pœna debeatur.

22 Si autem loquimur de Prælato ſæculari, delinquente in dilapidatione bonorum Eccleſiæ ex culpa, ipſi dandus eſt Coadiutor, prout diximus ſupra *num.* 15. cum hoc tamen, quod tam ipſi, quam Coadiutori prohibita remanet omnis alienatio, ut notavit *Abbas in cap. Venerabili. p. num. 4. & num.* 11. *de Off. & pot. Jud. deleg.* Si vero conſtet, quod deliquerit ex dolo, debet deponi, ut conſtat ex *Synod. Octav. univerſ. cap. 15. relat. in cap. Apoſtolicos. 12. qu. 2. & Concil Roman. ſub Leo. IV. relat. in cap. Monemus. ea. cau. & qu. Abb. in d. cap. Venerabili. num. 8. ℣. Sed in contrarium. de Off. delegat.* & notam perpetuam infamiæ ſubit, ut ſcribit *Roderic. Tom. 2. Quæſt. 35. Art. 1.* Et quod dicitur de Prælato, accipiendum eſt etiam de quolibet alio Clerico beneficiato, bona beneficii ſui dilapidante, ut docet *Bernard. Diaz. Pract. crim. canon. cap.* 71. Si autem ſit Clericus Officialis amovibilis, ut Syndicus, aut Procurator Capituli &c. ſuſpectus de dilapidatione, totaliter amovetur ab Officio: ſed probatus Reus doloſus, pœna *peculatus*, arbitrio Judicis eſt puniendus.

23 Quo vero ad Regulares, cenſet *Roderic. loc. ſup. cit.* quem per omnia ſequitur *Pellizzar. Manual. Regular. Tom. 2. Tract. 9. cap. 4. num.* 190. ipſos debere puniri ad inſtar Clericorum; & hoc quidem verum eſt, quando deſint peculiares ſuper hoc crimine Statutariæ diſpoſitiones; quæ ſi extent, ad unguem ſervandæ ſunt. Conſulat proinde in facti contingentia quilibet Judex ſui Ordinis municipales leges. Nobis Minoribus de Obſervantia ſequens Statutum præſcriptum eſt.

24 *Si* (Superior localis) *eleemoſynas defraudaſſe, vel in Prælatorum, aut aliarum perſonarum dona, quovis modo erogaſſe, conſtiterit, ipſo facto ſit excommunicatus, reſervata abſolutione Provinciali, niſi in mortis articulo: ſuffragiorum item jure, ac omnibus Religionis Officiis perpetuo privetur, & carceribus mancipetur, Superiorum arbitrio, pro fraudis, & dilapidationis qualitate. Statut. Gen. Ord. cap. 6. §. 4. num. 2.*

25 Circa quod Statutum prima dubitatio eſt, An in hoc Statuto comprehendatur non ſolum *dilapidatio* doloſa, ſed etiam illa, quæ eſt ex ſola culpa.

26 Reſpondeo, ſolam doloſam comprehendi, & ratio eſt, quia Statutum utitur verbo *defraudaſſe*; porro *fraus*, a qua derivat verbum *defraudare*, importat dolum, cum quo copulatur; non autem ſolam culpam *arg. l. Eum qui. ff. de Inoffic. teſtam. l. Si culpa. ff. de Rei vindic. l. Ea vero. §. final. ff. Pro ſac. Goeddæ. ad l. 181. num. 6. ff. de verb. ſign.* Quod ſi dicatur, mancum ex hoc Statutum reddi, cum non provideat indemnitati Conventus complete, ſanciendo pœnam pro his, qui Conventum damnificant, dilapidando ex culpa; Reſpondeo, quod circa hoc, Statuta alibi provident, quod Superiores locorum prohibentur *aliquid novi, quod ſcutorum decem expenſas ſuperet, ſine ſcripta Provincialis facultate, in Conventibus ædificare, aut deſtruere: & nihil conſtrui, aut deſtrui permittant, quod peritorum ſententia non ſit probatum, Stat. Gen. Ord. cap. 6. §. 6. n. 5.* & hujus diſpoſitionis rationem aſſignant *Statuta Valliſoletana* 1593. *Tit. De loc. de nov. neq. recip. ℣. Cum etiam* dicendo, quod inconſulta hujuſmodi ædificatio, & deſtructio *præter damna, quæ exinde neceſſario proveniunt, multorum etiam animum adeo offendit, ut propterea nobis eleemoſynas quandoque ſubtrahant, aut ſaltem facere deſinant, quas antea, piæ devotionis affectu, facere conſueverant.*

27 Ex aſſignata igitur ratione deducitur, quod excepta conſueta proviſione rerum neceſſariarum ad uſum vitæ, ac veſtitus Fratrum, quæ Superioribus localibus abſolute eſt commiſſa; aliæ expenſæ eleemoſynarum fieri nequeunt, (ſi ſummam decem ſcutorum excedant) niſi requiſito aut Superiore Provin-

vinciali, aut *ſententia peritorum*, nempe Diſcretorum Conventus. Ratio eſt manifeſta, nam ideo Statuta prohibent fabricam ſupra decem ſcuta, ut præfertur, ad præcavenda damna Conventus, quæ emergunt a male conſiderata fabrica, & ſcandalo ſæcularium, qui ob id, eleemoſynas dare conſuetas, ſubtrahunt. Sed hæc eadem damna eveniunt, ſi fiant expenſæ inconſideratæ, inutiles, aut ſtatui noſtro incompetentes; ut v. g. ſi emerentur paramenta Eccleſiaſtica pretioſa, ſtatum pauperum Fratrum excedentia: ſi picturis inutilibus ornare ultra convenientiam Superior faceret Clauſtra; ſi in mobilia ſuperflua ſumptus fierent &c. Ex his enim damnificatur Conventus, & non raro ſæculares de talibus ſuperfluitatibus, quibus læditur paupertas Religioſa, obmurmurant, & eleemoſynas ſubtrahunt; ut circa curioſitatem fabricæ, & pretioſitatem paramentorum Eccleſiæ, dicitur in *Clement. Exivi §. Proinde cum vir. ℣. Item quod Eccleſias de Verb. ſignif.* Sequitur igitur, quod pari modo tales expenſæ (non exquiſito conſilio Diſcretorum ad minus) ſint prohibitæ, nam ex identitate rationis extenditur lex, *arg. cap. 2. §. Sicut enim. V. Sicut ergo de Tranſlat. Epi. Gutier. Practic. lib. 3. q. 17. nu. 75. Surd. Cald. Rebell. apud Barboſ. Reper. Iur. V. legem licet.* & in Statutis ad caſum omiſſum, etiam odioſum, extenſio fit ex majoritate rationis, ut docet *Felin in cap. Tranſlato. num. 8. V. Et de iſta materia col. 74. de Conſt.* major autem ratio eſt de expenſis inutilibus, quæ fiunt a Superioribus in res mobiles, quam in fabricis, quia illæ frequentius ſuccedunt, quam iſtæ; unde, licet talem caſum expreſſum Statutum omiſerit, eadem tamen diſpoſitio, etiam pro hoc omiſſo, debet intelligi; attento maxime, quod etiam de jure communi eſt, quod Prælatus in gravibus negotiis ſuæ Eccleſiæ exquirat, & habeat conſenſum ſui Capituli *cap. Novit. cap. Quanto de His quæ fi. a Prælat.* in Religione autem pauperrima, ut eſt noſtra Minorum, grave negotium eſt expenſa ultra decem aureos; unde non debet illa fieri, niſi habito conſilio ac conſenſu Diſcretorum.

28 Hinc apparet, quam turpiter errent illi, qui ſtatim, ac Superioritatem ſunt nacti, ſe dominos, non autem puros adminiſtratores eleemoſynarum Conventus, reputant: has pro libito in res, ut frequentius accidit, ſuperfluas, & per quas poſſint ſibi comparare nomen maxime apud ſæculares, inſumunt. Talibus ordinarius mos eſt, victum, & veſtitum Subditis minuere, ut parent peculium, quod profundere poſſint juxta ventoſam ſuam ideam. Seniorum ſpernunt conſilia: Subditorum querelas de miſeria victus aſpernantur, nec ſe reputant Superiores, niſi omnia Conventus negotia de ſuo cerebro ſolo pendeant. O quantum tales merentur puniri, ſi tali pacto bona Conventus inutiliter diſperdunt. Dum enim (ut plus parent, quod expendant vane, & inutiliter) conſuetum victum Religioſis diminuunt, nec ipſis religioſa commoda provident, fit, ut quemadmodum ſcribit *Humbert. Specul. Regul. Par. 2. lib. 5. cap. 7. Religioſis detur occaſio, ut proprietarii eſſe velint*, & videndus eſt ſuper hoc *Peyrin. de Prælat. Quæſt. 1. cap. 5. §. 1. n.* 58. qui acriter invehitur in hujuſmodi Superiores, avaros in Subditos, prodigos autem in expenſis ad vanitatem. Multos tales videmus, nullum tamen, ut deberet fieri, punitum perſpicimus.

29 Et quæ pœna ipſis deberetur? Reſpondeo, quod illa præciſe, quod Statutum inurit expendentibus ultra decem ſcuta in fabrica; nam cum militet in utroque caſu eadem ratio prohibitionis; eadem etiam erit contravenientibus ratio delicti, unde etiam eadem debet aptari pœna, & ſic officio Reus privari; & utinam hoc curent ad aliorum exemplum Provinciales Prælati.

30 Secunda dubitatio eſt, An diſpoſitione hujus Statuti veniant tantum Superiores locales, dilapidantes bona Conventus, an etiam Superiores Provinciales, ac Subditi?

31 Reſpondeo primo, quod hoc Statuto non comprehenduntur niſi Superiores locales, de quibus ipſum aperte loquitur; & dum clara eſt mens Statuti, non eſt, unde illud ad non expreſſa trahatur, ſtante maxime majori dignitate Provincialis ſuper Superiore locali, ob quam inepte deduceretur argumentum a minori ad majus; quod conſtruendo non tenet. Quia tamen æque faciliter poteſt Provincialis bona Provinciæ, ſicut Superior localis bona Conventus dilapidare, dum Statuta de illo non loquuntur, in facti contingentia recurrendum eſt ad jus commune, & illas pœnas infligere, quas recenſuimus ſupra *num.* 22. Sed hoc quod ſcribimus, inutiliter certo certius ſcribimus; non enim adhibere flagella punitionis Provincialibus in uſu eſt, imo nec contra eos volunt Subditorum querelas excipere Viſitatores, qui tamen ad illos ſyndicandos ſunt deſtinati. Proinde ſecuri de impunitate, ſine metu legum, omnia ad libitum verſant.

32 Reſpondeo ſecundo, quod Subditus tenetur pro modulo bona Conventus conſervare; & quidem quo ad conſervationem diſpar eſt ratio in Subditis juxta diſparitatem ſuæ conditionis. Si enim Officialis Conventus cui rerum cura commiſſa eſt, ut pote *Sacriſta, Procurator, Cellerarius, Sartor, Coquinarius &c.* iſte tenetur ad conſervationem rerum ſibi commiſſarum ex juſtitia. Si autem Officialis non eſt, obligatur tantum ex charitate, & ne peccet contra votum paupertatis, ut ex *Suar. de Relig. Tom. 4. Tract. 1. lib. 2. cap. 26. nu. 7.* ſcribit *Peyrin. de Prælat. Q. 1. cap. 5. nu.* 48. Hoc autem intelligendum eſt de bonis communibus Conventibus, nullius uſui particulari deputatis. Quod, ſi loquamur de rebus, quas Prælatus concedit alicui Religioſo ad uſum ſuum, quilibet Religioſus tenetur ex juſtitia ad illarum conſervationem; unde, ſi eas diſſipet, tenetur de culpa non ſolum lata, ſed etiam levi, & forte etiam leviſſima, quod tamen negat *Peyrin. de Subd Quæſt. 2. cap. 2. §. 9. Quæſt.* 6. Et ratio eſt, quod (maxime apud Nos, qui rerum ſimplicem uſum facti habemus) Religioſus utitur re ſibi conceſſa, tanquam commodatarius re ſibi commodata, in qua nullum habet dominium, ſed tantum uſum dependenter a voluntate Superioris commodantis; commodatarius vero ex eo, quod contractus commodati eſt in ipſius favorem tantum, tenetur de culpa etiam leviſſima, ut cum communi Doctorum ſcribit *Navar. Manual. cap. 17. nu. 179. & 183. arg. cap. unic. de Commod.*

33 Sequitur igitur, quod ſi Subditus res ſibi conceſſas ex culpa diſſipet, contra juſtitiam peccat, & pro modulo culpæ puniendus eſt. Et ſi ex dolo largiendo, donando, vendendo &c. pœna proprietariorum puniri debeat, cum taliter diſtrahendo, actus proprietarios exerceat. Si autem Officialis eſt, & dilapidet ex culpa res curæ ſuæ commiſſas, privandus officii adminiſtratione eſt, & juxta gravitatem culpæ etiam puniendus. At ſi lata culpa ſit, quæ dolo æquiparetur, aut ſi formalis dolus interveniat, ex eo, quod res communes ſibi approprier, aut diſtrahat, tenetur de furto; ſiquidem de Juda, qui Officialis Collegii Apoſtolici, & Theſaurarius erat, & communes pecunias uſurpabat, dicit Evangelium *Jo. in cap. 12. ℣. 6.* quod *fur erat*; cenſendus proinde

de nomine, & crimine *furis* venit ille, qui communes res uſurpando, delictum Judæ renovat in Religione.

34 Tertia dubitatio eſt, An nomine Prælatorum, quibus donationes fieri de bonis Conventuum, maxime pecuniariis, prohibetur, veniant tantum Prælati Ordinis, an etiam Prælati extra Ordinem?

35 Reſpondeo, quod Statutum dicens: *Prælatorum, aut aliarum perſonarum &c.* comprehendit omnes, & quaſcunque perſonas, tum intra, tum extra Ordinem, quibus donare prohibetur; ſiquidem dictio *Alius* non ſolum importat ſimilitudinem, & relationem qualitatum præcedentium, ut pluribus probat *Barboſ. Dict.* 26. *nu.* 1. *& ſeqq.* ſed etiam denotat diverſitatem a ſupra expreſſis, & ab iis diverſa includit, ut *arg. l. Si fundum*. 81. §. *Si libertus ff. de leg.* 1. obſervat poſt multos *Giurba Conſil. criminal.* 99. *num.* 7. & cum ſit dictio indefinita, ut ſcribit *Eſcobar Tract. de Ratiocin. cap.* 18. *num.* 2. & clauſula indefinita æquipolleat univerſali, *arg. l. Si ſervitus*, 24 *ff. de Servi. urban. præd. l. Si ita relictum. l. Pluribus* 44. *ff. de leg.* 2. comprehendit omnia generaliter, maxime quando non jungitur termino reſtrictivo præcedenti, *Staphil. de liter. grat. pag.* 252. *num.* 10. ut eſt in noſtro caſu. Sequitur igitur, quod hoc Statuto continentur, non ſolum Prælati Ordinis, de quibus expreſſe loquitur, ſed etiam Prælati, & aliæ quævis perſonæ, tum extra, tum intra Ordinem, omnes enim importantur per dictionem *aliæ*. Exprimuntur autem Prælati Ordinis, quia tum frequentius, tum facilius munera his tribuuntur a Superioribus localibus, qui aſpirant ad altiora, & proinde muneribus eorum amicitiam aucupantur, & ſimoniace dignitates venantur. Et nomine Prælatorum intelligendi non ſolum, qui actu Prælaturam poſſident, ſed etiam, qui habitu, ut Diſcreti, ſeu Patres Ordinis, aut Provinciæ; ab his enim promotionem ad majora dum ſperant ambitioſi, eorum ſpem fructuoſam reddunt per copioſas largitiones, in quas Conventus eleemoſynas profundunt. De his autem redire debet ſermo, quando loquemur de Simonia, & tunc amplius de hoc dicemus.

36 Quarta dubitatio eſt, quæ quantitas valoris doni faciendi a Superiore locali, tum intra, tum extra Ordinem, requiratur, ut incurrat pœnas hujus Statuti?

37 Reſpondeo, quod *Sanctor. Comment. cap.* 7. *Stat.* 5. *Caſ.* 13. ℣. *Tangitur tertio fol. m.* 408. poſt *Cordub. in Reg. minor. cap.* 6. *quæſt.* 6. §. & concordat *Serena* opinatur, Superiorem localem ob rationabiles cauſas, puta, gratitudinis; aut aucupandæ benevolentiæ Potentis ad favorem Religionis; aut redimendæ vexationis; aut litis impediendæ, & ſimilium actuum virtutis, poſſe donare munera aſcendentia ad valorem decem ſcutorum; & etiam denarios, qui reperiuntur in manibus Syndici; & ſecundam partem hujus concluſionis, quæ a *Corduba* ibi citato non probatur, validis rationibus probat.

38 Non ſatis tamen mihi arridet concluſio *Sanctori*, quæ poteſt anſam præbere, ſi bene non intelligatur, impune delinquendi. Nam ſi accipiamus *donum* in ſui vera, ac genuina ſignificatione, de qua diximus ſupra §. *Donatio num.* 2. *& ſeqq.* hoc debet eſſe collatio ex mera liberalitate, & non ex alia cauſa, quæ, licet contractum explicite non ſonet, tamen implicite illum importat, ut ſi detur aliquid Potenti, ut protegat Religionem, litem dirimat, aut impediat auctoritate ſua, &c. licet illud, quod datur non deducatur in pactum rei, pro qua datur, re vera tamen pactum tacitum reſpicit, ac contractum innominatum *do ut facias &c.* Si ergo interveniat cauſa rationabilis ex ſupra expreſſis, & aliquid detur, talis tributio, ſeu largitio *donum* proprie non eſt; & ex conſequenti Superior localis, qui largiretur etiam majorem ſummam decem auris, non impingeret in Statutum, nec eſſet punibilis; quia Statutum accipi debet in propria ſignificatione *doni*, & largitio tali caſu facta, *donum* non eſſet, & proinde reatus non interveniret; & ſi reatus poſſet dari, hic eſſet ex ſola culpa, nempe ſi imprudenter, & inconſiderate procederet, largiendo magnum donum ex leviſſima cauſa; aut ſi fingeretur magna cauſa, ubi nulla eſt, & tunc intraret etiam dolus. Quando ergo talis cauſa interveniat, quæ vere magna ſit, poteſt Superior non ſolum decem, ſed ultra etiam decem aureos largiri; tunc enim non donat, ſed bona Conventus in ſui utilitatem impendit, quod crimen non eſt; & hoc concedere tenetur *Sanctorus ipſe*, qui *loc. cit. V. Diana Par.* 1. *fol. m.* 407. *& V. Attamen conſideratis. fol.* 408. ex *Statutis Julii II.* quæ citat, deducit, quod *grandis cauſa talis eſſe poteſt, ut cogat ad magna dona recurrere*.

39 Sequitur igitur, quod verum non eſt, quod communiter dicitur, quod Superior localis poteſt donare uſque ad decem ſcuta, & quod ita docet *Sanctorus*, cujus doctrina maxime exiſtimatur in Religione; nam falſum eſt, quod Superior vere poſſit donare uſque ad eam ſummam; & *Sanctorus* hoc non docet, ſed dicit donare ex rationabili cauſa, quod, ut diximus, donare non eſt. Verum eſt, quod, ſi magna interveniat cauſa, poteſt etiam ultra decem ſcuta donare, nec ad illam ſummam limitatur; ſed tali caſu cenſerem, quod ipſe deberet exquirere, & habere conſenſum Diſcretorum, ob cauſam, quam expreſſimus ſupra *num.* 28. in fine.

40 Reſpondeo ſecundo, quod Superior localis pro ſe, non habet majorem auctoritatem, quam pro aliis, nec poteſt ſibi aſſumere majorem facultatem donandi, quam poſſit ipſe concedere licentiam Subdito, aliquid dandi intra, aut extra Ordinem; nam ipſe ligatur circa votum paupertatis iiſdem legibus, quibus ligantur Subditi; unde uſque ad eam ſummam, pro qua licentiare poteſt Subditum, ut donare poſſit, etiam ipſe donare poteſt, & ſi ultra donet, proprietarius eſt. Proprietatis autem peccatum incurrit pro foro animæ Subditus, qui ultra tres Julios, & pro foro fori, qui ultra duos aureos poſſidet; donat, &c. ut alias diximus, ergo etiam Superior, ſi donat de bonis Conventus ultra duos aureos, proprietarius eſt, & tanquam dilapidator bonorum Conventus puniri debet.

41 Quinta dubitatio eſt, dum Statutum ſic habet; *quovis modo erogaſſe conſtiterit*, an intret ejus diſpoſitio, ſi conſtet, aut extrajudicialiter, aut judicialiter, aut per probationes plenas, aut præſumptivas tantum, de *dilapidatione*?

42 Reſpondeo, quod clauſula illa *quovis modo* afficit verbum *erogaſſe*, non autem verbum *conſtiterit*; ita ut ſenſus ſit, quod locus ſit pœnæ ſtatutariæ, ſi *conſtiterit*, Superiorem localem eleemoſynas *erogaſſe quovis modo* (puta, per ſe, vel per alium; in pecunia numerata, aut rebus in propria ſpecie; per magnum donum ſemel factum, aut per parva frequenter repetita, publice, vel ſecreto, &c.) in dona Prælatorum, aut aliarum perſonarum. Et ratio eſt, quia nunquam intrat pœna ordinaria, niſi de delicto perfecte conſummato in ſuo genere, per plenas probationes conſtet. *Sgroi lux Prælat. Par.* 7. *cap.* 2. *n.* 1. & ibi *Farinac. & Tuſc. lit. C. Concl.* 574.

43 Quod, ſi quæratur, quomodo conſtare poſſit judicialiter, Dico, quod, ultra ea, quæ deduſ-

mus

mus ſupra *num.* 16. *dilapidatio* conſtare poteſt in redditione computorum: ſiquidem Statutum habemus *cap.* 6. §. 4. *num.* 1. ita ſonans. *Singulis menſibus per Superiores locorum, coram Fratribus capitulariter congregatis, eleemoſynarum receptarum, & expenſarum, computa reddantur: Negligentes a Provincialibus deſtituantur officio, & gravius etiam puniantur.* Ad quod obſervat *Sanctor. de Pœn. cap.* 7. *quæſt.* 4. *Caſ.* 15. *Difficult.* 2. *V. Reſpondeo multa. fol.* 330. talem redditionem computorum ſtatutam eſſe; vel, ut ex ea bona opinio Subditis accedat de recta adminiſtratione ſui Superioris; vel, ut illi habeant, unde poſſint Superiorem localem apud Provincialem de fraude, aut dilapidatione accuſare; ſi nempe obſervent, aliquas partitas eſſe falſas, aut alias expenſas non legitime eſſe factas, aut eleemoſynas Miſſarum, ac alias, aut pecuniarias, aut reales obventiones non fuiſſe legitime adnotatas. Unde optime docet, & probat ibidem *Sanctor. V. Reſpondeo affirmative*, Subditos peccare mortaliter, ſi non attendant ad computorum redditionem, & conniveant, aut diſſimulent fraudes, & furta Superioris, cum tali pacto fruſtretur mens graviſſimi, & antiquiſſimi Statuti, lati in Ordinis utilitatem, & attendere negligentes, aut tacentes *dilapidationes* Superioris, ejus crimini communicant. Si ergo Subditi accuſent coram Provinciali Superiorem localem, & ipſe nequit juſtificare expenſas factas, nec computa ſua, optime conſtat de defraudatione.

44 Verum eſt, quod tale Statutum apud Obſervantes (perfunctorie computos reddendo) non ut debet, obſervatur, & apud Reformatos non eſt in uſu, ajentes fidendum eſſe integritati Guardianorum. Sed quam nociva Communitati in temporalibus, & Superioribus ipſis in ſpiritualibus, hujuſmodi fiducia ſit, loquitur experientia.

45 Sexta dubitatio eſt; poſito, quod ſupra *num.* 40. dictum eſt, quod Superior fraudans ultra duos aureos, committit in Statutum, ut etiam *Sanctor. loc. cit. difficult.* 6. *fol.* 333. ſupponit, quæritur, utrum ſit locus pœnæ, ſi Superior in una redditione computorum deprehendatur intervertiſſe duos Julios; in alia quatuor; in alia octo, & ſic deinceps, ita ut in qualibet redditione fraus appareat quantitatis infra duos aureos; ſed computatis fraudibus ſingulorum menſium, in fine anni deprehendatur exceſſus ſuper duos aureos.

46 Reſpondeo cum *Sanctoro* loco citato, affirmative; & ratio potiſſima eſt, quia mens Statuti eſt ſervare Conventum indemnem, & punire ob hoc Superiorem, qui ejus bona diripit ultra duos aureos. Quod autem tale damnum adveniat Conventui, ex direptione ſemel in magna quantitate, aut per replicatas vices facta in parva, hoc quid accidentale eſt, dum in fine anni idem damnum utroque modo ipſi evenit.

47 Septima dubitatio eſt, an incurratur Excommunicatio lata in Statuto, ante declarationem, ac ſententiam Judicis, coram quo conſtet de defraudatione?

48 Reſpondeo negative. Ratio eſt, quia in Statuto dicitur, quod prius *conſtet legitime*, quod quis fraudaverit, aut donaverit, & poſt ſubjungit, *excommunicatus ſit ipſo facto*: non conſtat autem legitime, niſi probato concludenter delicto, & pronunciata a Judice ſententia, quæ declaret crimen commiſſum, & decernat pœnam a Reo ſubeundam; ſequitur igitur, quod a prolatione ſententiæ, & non ante, talis cenſura incurratur; & proinde ly *ipſo facto* accipiendum ſit *de facto* ſententiæ latæ, non vero de facto fraudis commiſſæ; & ſic etiam tenuit *Sanctor. loc. cit. Difficult.* 4. *fol.* 332.

49 Octava dubitatio eſt, quomodo in Statuto ponatur privatio juris ſuffragiorum, diſtincta a privatione Officiorum Ordinis, cum hæc illam includat, ut probavimus *Par.* 1. *Tit. Quales. num.* 30.

50 Reſpondeo, in Statuto aſſignari tres pœnas, nempe privationem ſuffragiorum; privationem Officiorum Ordinis; & pœnam carceris, & iſtæ tres pœnæ infligendæ ſunt, non quidem in omni caſu defraudationis, & univerſaliter, ſed *arbitrio Superioris pro fraudis, & dilapidationis qualitate*. Prout autem ſupra dictum eſt, poteſt eſſe *dilapidatio* ex ſola culpa: & poteſt eſſe ex dolo; & poteſt eſſe dilapidatio gravis, gravior, ac graviſſima. Senſus ergo Statuti eſt, quod Superior regulare debet arbitrium ſuum in puniendo, juxta *qualitatem fraudis, & dilapidationis*; puta, ſi dilapidatio ſit ex ſola culpa, detur privatio ſuffragiorum, & remotio ab Officio etiam juxta gravitatem dilapidationis; ſi vero ſit ex dolo, juxta gradationem gravitatis, infligatur privatio Officiorum Ordinis, & etiam carceratio; & ſic apparet quod non ſuperflue ponitur privatio ſuffragiorum, diſtincta a privatione Officiorum Ordinis.

§. VIII. Uſura.

SUMMARIUM.

1 *Exercens uſuram, furtum, aut rapinam committit.*
2 *Uſuræ diffinitio.*
3 *Uſura prohibita omni jure naturali, Divino, ac humano.*
4 *Eſt crimen mixti fori.*
Uſurarius punitus ab Epiſcopo, poteſt puniri iterum a Judice laico.
Si agatur, an contractus ſit uſurarius, ſolus Epiſcopus cognoſcit.
5 *In judicio uſuræ, pro foro animæ Theologi judicare debent; pro foro fori Canoniſtæ.*
Scientia Canonica quid reſpicit.
Pro anima pronunciandum eſt pro peccato ad illud præcavendum.
Quando circa uſuram prævalere debeat ſententia Theologorum Canoniſtis.
6 *Uſura directe committitur in mutuo: indirecte in aliis contractibus.*
7 *Uſurarii manifeſti qui ſint.*

1 NOn incongrue inter delicta contra votum paupertatis recenſetur *uſura*; ſicut enim læditur promiſſa Deo voluntaria paupertas per proprietatem, alienationem, furtum, dilapidationem, pari modo violatur per *uſuram*, per quam aliena res contra juſtitiam uſurpatur; &, ut *arg. cap. Si quis uſuram.* 14. *quæſt.* 4. ait *Abb. Rubr. de Uſuris*, qui *uſuram* exercet, rapinam, & quodammodo furtum committit; unde jure merito in corpore juris Canonici poſt furtum continuatur *Titulus de Uſuris*, ut pote materiæ affines.

2 Diffinitur autem *uſura* ab *Hoſtienſe Rubr. de Uſur.* quod ſit *Quodcunque, quod ſolutioni rei mutuatæ accedit, ipſius rei uſus gratia, pactione interpoſita, vel hac intentione habita in contractu, vel exactione habita ex poſt facto.* In qua diffinitione importatur *quodcunque* lucrum ſive pecuniarium, ſive alterius rei, aut actionis, aut juris, quod ſit pretio æſtimabile *cap. Si fœnera veris. cap. Putant. cap. Plerique* 14. *quæſt.* 3. *Abb. in cap. final. num.* 2. *de Uſur.* quidquid enim tale accedit ſorti, uſura eſt, dummodo, aut expreſſo pacto in contractu mutui; aut intentio-

tio-

tione mentali; aut exactione ex poſt facto, percipiatur. Si enim mutuatarius ex mera, & minime ſperata a mutuante gratitudine, reddendo mutuum, aliquid mutuanti largiretur, illud non eſſet lucrum uſurarium, quia nec pacto, nec intentione, nec exactione mutuanti obveniret.

3 Omni autem jure eſt proſcripta *uſura Clar. §. Vſura. num. 3. ubi Bajard. num. 12. & ibi Corſet. Conſ. 25. init. inter Conſil. crim. diverſ. Tom. 2.* Primo quidem jure naturæ, nam contra naturam eſt, quod mihi fructificet id, quod meum, nec quoad poſſeſſionem, nec quoad uſum eſt; res autem mutuata, quoad utrumque tranſit in jus mutuatarii; ex illa ergo non poteſt abſque injuſtitia naturali aliquid mutuanti acquiri. Pariter jure Divino prohibetur uſura, ut patet in Sacra Scriptura *Ezechiel cap. 18.* ℣. 8. ubi dicitur homo juſtus, qui *Ad uſuram non commodaverit, & amplius non acceperit*, & idem dicitur in *Pſalmo 14.* ℣. 6. *Qui pecuniam ſuam non dedit ad uſuram*. Item a jure Canonico vetatur, ut patet ex *Decret. 14. quæſt. 3. & 4. per tot. Decret. lib. 5. tit. de Vſur. & Clement. eo. tit.* Tandemque de jure Civili, etiam eſt interdicta, ut ex nonnullis juribus colligunt Doctores aliqui *Caſtropal. Oper. moral. Par. 7. de Juſt. commutat. Diſp. 4. Punct. 8. Fenzon. ad Stat. Vrb. cap. 127. num. 1.* apud *Raynal. Obſerv. crim. Tom. 2. cap. 16. §. 1. num. 27.* licet non deſint, qui contrarium exiſtiment, quos recenſet, non tamen cum iis ſentit *Clar. §. Vſura. num. 4.*

4 Crimen hoc eſt mixti fori, unde in eo procedit Judex Eccleſiaſticus, ac laicus, quando agitur de quæſtione facti, & datur locus præventioni. *Bonacoſſ. Commun. opin. crimin. V. Vſuræ ſunt. P. 1. Sanfelic. Deciſ. 63. num. 8. Covaru. Variar. lib. 3. cap. 3. V. Quarto non eſt.* Uſurarius tamen punitus per Epiſcopum, poteſt adhuc puniri per Judicem laicum, ut poſt nonnullos tenuit *Bajard. ad Clar. §. Vſura. num. 13. & ibi Deciſ. Pedemon. 137. num. 11. & Riminal. inui. 369. num. 19. & Conſ. 218. nu. 72.* Unde infertur, veram eſſe poſitam concluſionem, quando agitur Criminaliter. Sed, ſi agitur Civiliter, diſtinguendum eſt, nam vel agitur de quæſtione juris, puta, utrum contractus ſit uſurarius nec ne; & in hoc caſu, ſolus Judex Eccleſiaſticus procedit, neque Judex laicus poteſt ſe immiſcere in hoc, ſed debet expectare deciſionem articuli a Judice Eccleſiaſtico, quando ſcilicet articulus eſſet dubius; ſecus eſt, quando eſſemus in claris. *Raynal. Obſerv. crim. Tom. 2. cap. 16. §. 1. num. 95. & ſeqq. & ibi Menoch. Sanfelic. Dian. Matthæ. & Gutierr.* Si autem agatur ſuper facto Civiliter, datur locus præventioni, ut ſupra dictum eſt.

5 Difficultas eſt, an in caſu dubio circa uſuram, potius ſtandum ſit deciſioni Theologorum, quam Canoniſtarum. Videretur dicendum, quod potius ſtandum ſit Theologis, quam Canoniſtis; cum enim Theologi ſint interpretes juris Divini, & etiam de hoc jure, uſura, prout diximus, prohibita ſit, videtur eorum ſententiæ ſtandum eſſe. Sed adductum fundamentum quadrat etiam pro Canoniſtis; ſiquidem *uſura* etiam a Sacris Canonibus vetatur, & de illa habetur ſpecialis Titulus; unde concludendum videtur, quod ſtandum ſit Canoniſtis. Tamen conciliantur ſententiæ in hoc, quod, ſi agatur in foro animæ, ſtandum eſt ſententiæ Theologorum, in foro autem fori judicandum ſit juxta deciſionem Canoniſtarum, prout dicunt *Alex. Conſ. 1. num. 8. & ſeqq. lib. 2. Paris Conſ. 67. num. 13. & ſeqq. lib. 4. Cavalcan. Deciſ. 2. num. 33. Par. 2. Raynal. loc. cit. §. 12. num. 9.* Et ratio eſt, quia, ut optime habet *Marquard. de Judæ. Par. 1. cap. 11. n. 11.* ℣. *Et ſciendum*, ſcientia Canonica principaliter tendit ad interpretandum jus Divinum, in dubiis pertinentibus ad philoſophiam moralem Chriſtianam, concernentem convictum civilem, & proinde ipſa dirigere habet actus fori externi. Scientia autem Theologica tendit ad explicationem juris Divini in pertinentibus ad virtutes morales concernentes animæ ſanctitatem, & ſalutem. Proinde idem dubium contrario modo circa uſuras reſolvitur a Canoniſtis, ac Theologis; nam Theologus in dubio ad favorem animæ pronunciare debet pro uſura, *Caſſanæ. Bero. Burſat.* apud *Bajard. ad Clar. §. Vſura. num. 5.* & ratio eſt, quam adducit *Cravet. Conſil. 48. num. 8.* quia in foro conſcientiæ eligi debet opinio, quæ pro anima ſit tutior, & ideo pronunciandum eſt pro peccato, ad illud præcavendum. Canoniſta autem contrario modo ſententiare debet; nam cum uſura quid facti ſit, quod non præſumitur; in dubio pronunciare debet, quod uſura non ſit. Quæ autem dicta ſunt, intelligi debent de jure, quod tangit factum præteritum; puta, an in contractu jam facto, intervenerit uſuraria pravitas. Sed ſi loquamur de concernente actum futurum, nempe an fieri poſſit talis contractus, dico, quod attendenda eſt deciſio Theologi potius, quam Canoniſtæ; hæc enim ſalvare ſolummodo poteſt hominem a ſententia Judicii humani, ſi pronunciet non eſſe in foro fori crimen, quod in foro interno crimen eſt; ſed judicium Divinum non evadet; unde circa hoc tutius eſt ſentire cum Theologo, quam cum Canoniſta.

6 Committitur porro *uſura* directe in mutuo; indirecte autem in cæteris contractibus, *Deciſ. Pedemont. 65. num. 36. Bero. Conſ. 168. vol. 1. Menoch. Conſ. 108. num. 28.* quorum modi multiplices ſunt, nam ſubtilitas avaritiæ humanæ infinitas invenit vias, quibus legi illudat, & ad optata lucra perveniat; illas autem in univerſum recenſere noſtri inſtituti non eſt, & adeundi ſunt Theologi Morales, qui de Juſtitia, & jure ex profeſſo ſcribunt, apud quos caſus expreſſi inveniuntur; ſolidum interea teneatur fundamentum hoc, quod quotieſcunque qui pro pecunia mutuata, vel quacunque alia re, quæ ipſo uſu conſumitur, commodata, accipit ultra ſortem, interveniente pacto tacito, aut expreſſo, aliquid pretio æſtimabile, ſemper interveniat uſura, ut Doctores communiter cum *D. Thom. 2. 2. Quæſt. 78. Art. 2. Panimol. Deciſ. 44. num. 1.*

7 Quia vero, ut infra dicemus, Uſurarii manifeſti multas incurrunt pœnas, dicendum eſt, qui nam ſint Uſurarii manifeſti. Dico igitur, cum *Gloſſ. in cap. p. in figur. caſ.* ℣. *Sed quæri. de Vſur. in 6.* quod Uſurarii manifeſti ſunt, qui tales notorie ſunt, aut notorietate juris, nempe, quando judicialiter convicti, aut confeſſi, & ut tales ſententiati; aut notorietate facti, *quia tenet bancum publicum ad fænerandum, & paratus ſemper eſt, cuilibet volenti accipere pecuniam ſub uſuris, eam mutuare*; & etiam ſi domi ſecreto *uſuras* exercet, dummodo interveniat qualitas aſſiduitatis, ac frequentiæ dandi ad *uſuram*, prout placuit *Archidiacono in cap. 1. de Vſur. lib. 6.* relato per *Menoch. de arbitr. Judic. Caſ. 235. nu. 10*; deſideratur tamen ad hoc ſententia Epiſcopi, ſeu Judicis laici, qui pronunciet ſuper tali qualitate, ut poſt *Hoſtienſem* docuit *Abb. in cap. Cum in Diœceſi. num. 5. de Vſur.* ſed interveniente tali ſententia fit notorium juris, ut ſupra dictum eſt. Redditur etiam uſurarius manifeſtus, ſi coram Sacerdote, (aut Notario) & Teſtibus quis extrajudicialiter confiteatur, ſe uſuras exercuiſſe, ut vult *Gloſſ. in cap. Quanquam. in V. manifeſt. de Vſur. lib. 6.* quod intelligendum eſt, ſive talis confeſſio facta ſit in teſtamento, ſive

ſive extra teſtamentum, dummodo confiteatur, ſe uſurarium eſſe, ut proinde mandet hæredibus, ſive teſtamentariis Executoribus, male acquiſita reſtituere, *Bald. Conſ. 447. num. 11. vol. 5. Jaſo. Conſ. 78. in fin. lib. 3.* oportet tamen, quod ultra talem confeſſionem vere appareat de extortis uſuris, ut poſt quoſdam *Caſtren. Cravet. & Jo. Bapt. Lup. de Vſur. Comment. 4. in Præfat. n. 31.* docet *Maſcard. Concl. 1420. num. 13.*

Probatio.

SVMMARIVM.

8 *Vſura eſt difficilis probationis.*
Duæ veriſimilitudines, ſe juvantes, faciunt vehementem præſumptionem uſuræ ad pœnam extraordinariam.
Probationes imperfectæ in crimine uſuræ debent jungi.
9 *Teſtes ſingulares probant uſurarium in genere.*
10 *Vſura probari poteſt ex libris computorum Vſurarii, qui poteſt compelli ad eos exhibendos.*
11 *Fama cum adminiculis probat uſuram.*

8 CRimen *uſuræ* eſt difficilis probationis propter cavillationes fœneratorum, & quia contractus uſurarii velate, & clandeſtine fieri ſolent, ut poſt *Alex. Conſ. 46. col. 1. vol. 3. & Conſ. 54. col. 1. vol. 1.* & *Cravet. Conſ. 73. nu. 7.* tenet *Bajard. ad Clar. §. Vſura. nu. 22.* ſequitur proinde, quod in hoc probando, poſſit procedi per conjecturas etiam diverſæ ſpeciei, & quamvis probationes non eſſent neceſſario concludentes, tamen, quando intervenirent ſaltem duæ veriſimilitudines ſe juvantes, inducerent vehementem præſumptionem, etiam ſufficientem ad condemnationem ad pœnam extraordinariam, *Corne. & Cravet.* apud *Maſcard. Concl. 1419. nu. 8. Bajard. loc. cit. & ibi Bald. Novel. & Plot.* & aliæ imperfectæ probationes junguntur ad effectum plenæ probationis, ut poſt *Pariſ. Butr. Dec. Alex. & Tiraquel.* tenet *Maſcard. d. Concl. 1419. n. 10.*

9 Diſputant autem Doctores, an in hoc crimine Teſtes ſingulares probent, & nonnullis affirmantibus, & aliis negantibus, eos concordat *Maſcard. loc. cit. nu. 13.* poſt *Innoc. Bald. Abb. Covaru. & Lup.* dicendo, quod per Teſtes ſingulares probatur, quod aliquis ſit uſurarius in genere, & ſic procedit ſententia affirmantium: ſed ad probandum de aliquo contractu uſurario in ſpecie, ſingulares Teſtes non proſunt, & hoc modo procedit opinio negantium. Ampliatur autem concluſio, quod Teſtes ſingulares probant uſuram in genere, quamvis ipſi eſſent participes criminis, & deponerent ſolviſſe uſuras, ac contractus uſurarios cum Uſurario iniiſſe, dummodo tamen hujuſmodi Teſtes deponerent ad favorem tertii, ut poſt multos, quos citat, ſcribit *Menoch. de Arbitr. Judic. Caſ. 235. num. 23.* qui teſtatur de magis communi; debent tamen tales Teſtes proteſtari, quod ex eorum teſtimonio non intendunt aliquod jus ſibi quæri ad repetendas *uſuras* ſolutas, ut apud *Bajard. ad Clar. §. Vſura. num. 23.* ſcribunt *Bald. Dec. Jaſon. l. B. Lup. & Cravet.* Non deſunt temere, qui volunt, quod nullo modo probetur *uſura* per ſupradictos Teſtes; unde ſcribunt, in facti contingentia, eſſe potius Reum torturæ ſubjiciendum, ut ſcribit *Natta Conſ. 369. num. 11.* apud *Bajard. l. cit. num. 25.* Sed diſcordantes Doctores conciliat *Maſcard. de Probat. Concluſ. 1419. num. 18.* dicens, quod prima opinio procedit, quando contra Uſurarium proceditur civiliter; ſecunda vero, quando agitur criminaliter.

10 Quia autem ſumme difficilis eſt probatio hujuſmodi uſurariæ pravitatis, licet, prout dicunt jura *l. Nimis grave. C. de Teſti. l. final. C. de Eden.* non ſint ſumenda arma de domo adverſarii, nihilominus poſſunt hujuſmodi fœneratores compelli, ut eorum libros rationum exhibeant, ad probandas per eoſdem libros uſuras exercitas, ut textualiter habet *Clementina unic. §. Cæterum. de Vſur.* Hoc autem intelligendum eſt de libris, qui tenentur in publico, in quibus partitæ debitorum adnotantur, quemadmodum ſunt libri matriculati Mercatorum, non vero de libris privatis, quos quilibet cordatus paterfamilias domi recluſos retinet, & in iis domeſticorum negotiorum memorias adnotat, ut advertit *Gloſſ. in cit. Clement. V. Rationum.*

11 Inſuper delictum uſuræ probari poteſt per famam, ac communem opinionem, dummodo tamen Teſtes, qui ad hoc adhibentur, deponant, quod audierunt apud omnes, aut majorem partem populi, & dummodo cum fama concurrant alia adminicula, ut ſcribit *Maſcard. de Probat. d. concluſ. 1419. n. 28. 29. & 30.* Stantibus vero talibus adminiculis, poteſt Epiſcopus, talem eſſe Uſurarium pronunciare, & per talem ſententiam ille evadit publicus Uſurarius, ut *arg. cap. Cum Diœceſi de Vſur. & Gloſ. in cap. 2. eo. tit. in 6.* deducit *Abb. in cap. Quia in omnibus eo. tit. in fin.*

Pœnæ.

SVMMARIVM.

12 *Pœnæ uſuræ de jure Civili.*
13 *Pœnæ uſuræ de jure Canonico, & quid requiratur, ut incurrantur.*
14 *Vſurarius manifeſtus quas pœnas ſubit.*
15 *Non eſt permittendus aſſiſtere, nec miniſtrare Sacrificio Miſſæ.*
16 *Vſurarii oblationes non recipiuntur in Eccleſia, niſi data cautione de reſtituendo.*
17 *Privantur Eccleſiaſtica ſepultura.*
18 *Niſi facta reſtitutione uſurarum, non poſſunt condere teſtamentum.*
19 *Incurrunt infamiam juris, ac ſunt irregulares.*
20 *Pœna Clericorum exercentium uſuras.*
21 *Regularis uſurarius quomodo puniendus.*

12 QUantum ad pœnas Uſurariorum, de jure Civili, arbitrio Judicis committi voluit *Clar. §. Vſura. V. Sed quæro nu. 10.* earum tamen ſeriem ex eodem jure compulſatam, recitat *Menoch. de Arbitr. lib. 2. Cont. 4. Caſ. 390. per tot.* apud *Bajard. ad Clar. l. cit. num. 17. lit. H.* & ex ſententia *Molinæi*, & *Paponis lib. 2. Arreſt. 7. nu. 24.* ſcribit *Ghotofr. ad l. 20. lit. K. C. Ex qui. cauſ. infa. irrog.* quod, quamvis in jure Civili de pœnis Uſurariorum nihil expreſſe habeatur, niſi, quod infamiam incurrant, *text. in l. Improbum. C. Ex qui. cau. inf. irrog.* tamen poſſint per Judicem conveniri, torqueri, & extraordinarie puniri, argumento cujuſdam Digeſti, *l. locatio. §. Quod illicite. ff. de Public.* in quo ſancitur, quod Publicani extraordinarie puniantur, ſi ultra debitum aliquid a privatis exigant; prout faciunt Uſurarii, ultra debitum ſortis principalis, exigentes uſuras.

13 Quo vero ad pœnas Canonicas, diſtinguendum eſt, nam vel loquimur de uſura occulta, ſeu ſecreta, vel de publica, ſive notoria. Quo ad primam, nullæ pœnæ latæ ſententiæ reperiuntur in jure contra uſurarios occultos, ut teſtatur *Tolet. Inſtr. Sacerdot. lib. 5. cap. 36. §. final.* proinde Confeſ-

ſarii circa tales gerere ſe debent, ſicut cum cæteris, qui obnoxii ſunt reſtitutioni. Quo vero ad ſecundam, plures ſunt pœnæ, dummodo tamen delictum fuerit plene conſummatum, (non ſolum paciſcendo, ſed etiam exigendo uſuras) & ſit etiam cum exercitio, & conſuetudine fænerandi, quæ requiritur ad hoc, quod quis dicatur uſurarius manifeſtus, ut dictum eſt ſupra *num.* 7. aliter non incurruntur, ut dicunt *Doctores*. *Sylveſt. Summ. V. Vſura*. 9. *Quæſt.* 4. & 8. *Turrian. de Juſt. Diſp.* 63. *Dub.* 3. *nu.* 6. *Vgolin. de Vſur. cap.* 24. §. 5. *nu.* 3.

14 Prima pœna eſt, quod Uſurario manifeſto omnia Sacramenta deneganda ſunt, donec uſuras realiter reſtituerit, aut idoneam cautionem præſtet de reſtituendo juxta vires ſui patrimonii, ut dicitur *text. in cap. Quia in omnibus. Extra. de Vſur. cap. Quanquam. eo. tit. in* 6. Cautio autem debet eſſe pignoratitia, aut fidejuſſoria, ut cum communi *Covarru. Variar. lib.* 3. *cap.* 3. *nu.* 6. dummodo poſſit Uſurarius pignore, aut fidejuſſione congrua cavere; ſed ſi ſolvendo non ſit, nec fidejuſſorem reperit, debet dare cautionem juratoriam de reſtituendo, quando poterit; ac etiam jurare, quod tunc aliam cautionem meliorem, quam juramentum, præſtare non poteſt, ut habet *Gloſſ. in cap. Quanquam in V. Idonee. de Vſur. in* 6.

15 Secunda pœna eſt, quod Uſurarius manifeſtus ante reſtitutionem, ſive cautionem de reſtituendo, ut dictum eſt, non eſt permittendus miniſtrare, neque aſſiſtere Sacrificio Miſſæ; cum enim publice, & notorie criminoſi ſint, ut ſupponimus, ſacro Altari miniſtrare, ac Divinis myſteriis intereſſe prohibentur, ut ſanxit *Tridentin. Seſſ.* 22. *Decret. de Obſer. & evit. in celebr. Miſſ.*

16 Tertia pœna eſt, quod ante ſatisfactionem, aut cautionem, ut ſupra dictum eſt, uſurarius manifeſtus non eſt admittendus ad oblationes, non ſolum illas, quæ fiunt inter Miſſarum ſolemnia, ſed etiam eas, quæ abſolute Deo fiunt; *text. in cap. Quia in omnibus. de Vſur.* intelligendæ autem ſunt oblationes gratuitæ, non autem oneroſæ, ut ſunt decimæ, primitiæ &c. quas ſolvere obligatus eſt, ut habet *Gloſſ. in cap.* 2. *in V. Oblationes*. 90. *Diſt.* & inſuper accipiendæ ſunt oblationes propriæ, non autem impropriæ, quales ſunt, quæ dantur pro Miſſis celebrandis, aut quæ pauperi in eleemoſynam offeruntur, ut ſcribit Suar. *de Cenſur. Diſp.* 31. *Sect.* 2. *num.* 6.

17 Quarta pœna eſt, quod ſupradicti admitti non poſſunt ad Eccleſiaſticam ſepulturam, etiamſi pœnitentes deceſſerint, niſi prævia reſtitutione reali, aut cautione ſupradicta de reſtituendo, *text. in cap.* 3. *Extra de Vſur. cap. Quanquam. eo. tit. in* 6. *Gloſſ. in Clement. unic. in V. Manifeſt. eo. tit.* & in odium uſurariorum appoſita eſt pœna ſuſpenſionis, *text. in d. cap.* 3. *de Vſur.* & excommunicationis ipſo facto Clericis, admittentibus eos ad Eccleſiaſticam ſepulturam. *Clement.* 1. *junct. gloſſ. in V. Manifeſtos. de Sepul.*

18 Quinta pœna eſt, quod manifeſti Uſurarii non poſſunt condere Teſtamentum, neque Codicillos, neque facere donationes cauſa mortis, *Barboſ. in cap. Quanquam. nu.* 8. & 9. *Clar.* §. *Teſtamentum. q.* 26. *init.* & §. *Donatio quæſt.* 7. niſi prius realiter reſtituerint, aut de reſtituendo caverint, prout ſupra; & quamvis teſtamentum factum ſit ante uſuram commiſſam, tamen irritatur, ſi ex poſt Uſurarius manifeſtus reddatur Teſtator. *Surd. Lup. Geminian. Anchar. Covar. & Vgolin. apud Theſaur. de Pœn. par.* 2. *V. Vſura, cap.* 1. ℣. *Amplia tertio*.

19 Sexta pœna eſt infamia juris, & ex conſequenti inhabilitas ad beneficia, & irregularitas ad Ordines, ut elicitur *text. in cap. Inter dilectos. de Exceſſ. Prælat. cap. Infames.* 3. *q.* 7. & 6. *q.* 1. *Improbum C. Ex qui cau. infam. irrog.* Verum eſt, quod multi Doctores tenent, quod ſupradictæ pœnæ contra uſurarios afficiant tantum Uſurarios, nominatim declaratos tales, non vero alios, ut refert *Theſaur. V. Vſura. cap.* 1. ℣. *limitant. ſecundo. & ibi Suar. Leſſ. Salas. Filliuc. Bonac. & Vgolin.*

20 Quo autem ad Clericos exercentes uſurariam pravitatem, multas pœnas ingerunt ſacri Canones; nam in uno *text. in cap. Inter delictos. de Exceſſ. Prælat.* repelluntur a beneficiis obtinendis; in alio *cap. Præterea. junct. Gloſſ. in V. Suſpendas de Vſur.* ſuſpenduntur ab obtentis; in alio *text. in cap. Si quis oblitus* 14. *q.* 4. dejiciuntur a gradu, & alienantur a Clero; & in *Concil. Eliberin. in cap.* 20. *relat. in cap. Si quis.* 47. *Diſt.* ſancitur, quod, *Si quis Clericorum detectus fuerit uſuras accipere, degradetur*; ſicut prius in Concilio Nicæno *cap.* 17. *relat. in cap. Quoniam* 14. *q.* 4. ſtatuta fuerat Clerici uſurarii dejectio a Clericatu. Ex citatis Canonibus concludunt Doctores, *Diaz. Pract. crim. Canon. cap.* 83. *Hoſtienſ. Sum. Rubr. de Vſur.* §. *final. V. Alia a Judice. Pellizzar. Manual. regul. Tract.* 9. *cap.* 4. *num.* 193. quod Clerici uſurarii, primo ſuſpendi debent ab officio, ac beneficio, ſi habeant utrumque, vel alterum; & ſi per hoc non corriguntur, debent degradari, & quia infames de jure Civili ex delicto, tales etiam ſunt de Canonico ex notis juribus; & cum Uſurarii manifeſti in jure Civili infames ſint, ut ſupra dictum eſt, ſequitur, quod etiam Clerici tales infames ſint: infamia autem talis tolli poteſt per Epiſcopum, ſi Clericus pœnitentiam agat, ac acceptas uſuras reſtituat, ut ſcribit loco proxime citato *Diaz*.

21 Quid vero juris, ſi Regularis uſuras exerceat? Rarum hoc quidem, imo rariſſimum eſt, & unum tantum de hoc crimine Reum audivi, cum tamen plures Clericos ſæculares uſurarios notorios viderim; tamen evenire poteſt. Dico igitur, quod proportionaliter puniendus eſt pœnis Clericorum, ſi deſint municipales Ordinum leges. Dixi *proportionaliter*, non enim Regularis privari poteſt beneficiis, quorum incapax eſt; nec degradari, aut a Clericatu dejici, cum inamovibiliter maneat per vota Deo mancipatus. Sed debet Officiis Ordinis ſui, Prælaturis, & dignitatibus ſpoliari; & inſuper pœnis proprietariorum percuti, cum delinquat contra votum paupertatis.

TITULUS QUARTUS

De Delictis contra Caſtitatem.

POſt crimina contra obedientiam, & paupertatem, ad ea deſcendimus, quæ labefactant *Caſtitatem*. Eſt autem hæc, ut ſcribit *Jo. Climac. Schal. profect. grad.* 19. *Incorporeæ naturæ familiaritas; Chriſti jucundum diverſorium; terreſtris clypeus cordis, exceſſiva naturæ abnegatio*; Hujus plura elogia præſertim ex *S. Ephrem Syro* contexit *Alvarez. de Vit. Spirit. Tom. 2. lib. 5. Par. 2. cap. 1.* quæ expendere *Aſcetici* potius, quam *Criminaliſtæ* eſt. Unum dicam, & eſt, quod *Caſtitas* ita eſt ſtatui Religioſo annexa, & ad ejus perfectionem requiſita, ut probat *D. Thom. 2. 2. q. 186. art. 4.* quod ſuper ea, neque *Summus Pontifex* poſſit diſpenſare, prout habetur *cap. Cum ad Monaſter. de ſtat. Monach.* quod tamen intelligendum eſt, ſine magna cauſa, ut communiter cenſent Canoniſtæ *Panormit. in cap. Cum ad Monaſter. num. 22. & ibi Innoc. Fælin. & alii de Stat. Monach.* & docuit *D. Thom. in 4. Diſt. 38. art. 4.* licet poſtea ſententiam mutaverit in *Summ. 2. 2. qu. 88. art. final.* Cenſetur proinde ita propria Religioſo Clauſtrali, ut de nullo vitio perſonæ Regularis magis ſcandalizentur Sæculares, nec illa majus damnum in exiſtimatione patiatur, quam ex læſa quovis modo, vel leviter *Caſtitate*, quæ tamen levitatem non admittit, quia parvitatem materiæ a mortali excuſantem non habet, ut docent Theologi *D. Thom. 2. 2. q. 154. art. 4. D. Antonin. Par. 2. Tit. 5. cap. 1. num. 9. Sylv. V. Delectatio. quæſt. 5. Leſſ. lib. 4. cap. 3. num. 59. Azor. par. 3. lib. 3. cap. 25. Rebel. Par. 2. lib. 3. q. 19. ſect. 3. Sanch. Moral. lib. 6. cap. 6. num. 12. Baldel. lib. 3. Sum. Diſt. 14. num. 3. apud Pelliz. Manual. Tom. p. Tract. 4. cap. 3. n. 56.* Labefactatur autem *Caſtitas* per plura Crimina, tum *ſecundum*, tum *contra naturam*, ea autem enumerare ſuperfluum eſt, cum ſingillatim omnia inferius ſuo ordine expendantur.

§. I. Conſortium ſuſpectum.

SUMMARIUM.

1 *Eccleſiaſtici cavere debent a quavis ſpecie mali.*
Familiaritatem cum mulieribus debent fugere.
Nimia familiaritas cum fæminis, etiam conſanguineis, vetita Clericis ſub cenſuris.
Familiaritas quid proprie ſit, & quid largo modo.
2 *Suſpicio legitima mali circa incontinentiam, a quo deducenda.*
Clerici non poſſunt cohabitare cum mulieribus, etiam ſibi conjunctiſſimis, ſi iſtæ ſint ſuſpectæ.
Quidam Epiſcopi malam famam contraxerunt ex nimia familiaritate eorum cum propria filia, & Nepte.
3 *Suſpicio rationabilis evadit, ſi ad eam concurrant duo fundamenta.*
4 *Canonica monitio, & poſt eam reincidentia in nimiam familiaritatem cum fæminis, neceſſaria ad crimen ſuſpecti conſortii.*
Facta monitione de crimine vitando, reincindentia probat crimen.
5 *Actiones, ex quibus emergit ſuſpectum conſortium.*
6 *Plures actus requiruntur ad generandam ſuſpicionem mali conſortii.*
7 *Monitio Canonica qualiter fiat.*
8 *Quatuor actus familiaritatis requiruntur ad conſortium ſuſpectum.*
9 *Indicia ſuſpecti conſortii remota, proxima, & violenta.*
10 *Opinio Sgroi circa recidivantem poſt monitionem Canonicam.*
Quid faciendum a Marito ſuſpicante de adulterio Uxoris.
Opinio Bartoli de punitione adulterii præſumpti.
11 *Maritus percutiens Clericum adulterantem cum propria Uxore, non incurrit Excommunicationem.*
12 *Laici abſque licentia Epiſcopi loquentes cum Monialibus non ſibi conjunctis, olim excommunicabantur.*
Laicis, & Clericis vetitum frequentare Monaſteria Monialium ſub pœna excommunicationis, & depoſitionis reſpective.
Regulares in pœnis Clericorum continebantur.
Lex pœnalis extenditur ob identitatem rationis; vel favore animæ; vel ad evitanda peccata.
13 *Regulares de jure novo arctius prohibentur loqui cum Monialibus.*
Decretum Sac. Congreg. circa hoc.
14 *Regularis loquens Moniali abſque licentia, an peccet venialiter, an mortaliter.*
Opinio, quod lex humana pœnalis ex ſe non obliget ad mortale.
Lex pœnalis obligat in conſcientia juxta qualitatem materiæ.
15 *Quæſita varia circa locutionem cum Monialibus.*
16 *Solvuntur unico principio.*
17 *Lex pœnalis extenditur, quando alias redderetur inutilis.*
18 *Vox valida eſt ad ſuſcitandam incontinentiam.*
19 *Scribens ad Monialem puniendus ſicut alloquens.*
Qui doceant, quod ſcribentes ad Moniales pari modo delinquant, ſicut loquentes abſque licentia.

1 QUia juxta *Apoſtolum 1. Theſſalonic. cap. 5. V. 22.* cavendum ab omnibus, & maxime Eccleſiaſticis eſt non ſolum ab omni malo, ſed etiam a *quacunque ſpecie mali*; hinc eſt, quod in viro mancipato divino famulatui, & maxime *Regulari*, ipſa etiam ſpecies mali crimen evadit. Hinc fit, quod ſola familiaritas immoderata cum mulieribus, aut aliis perſonis, ex quibus ſuſpicio incontinentiæ oriri poſſit, quamvis in facto non involvat crimen, de quo ab aliis ſuſpicatur, tamen delictum ex ſe punibile evadit; Unde antiqui *Canones Concil. Nicæn. cap. 3. relat. in cap. Interdixit 32. Diſt. cap. Quorundam. 34. diſt. cap. Clericos. cap. Sed ſi forte. cap. Si quiſpiam cap. Volumus cap. In omnibus. cap. Clerico*

81. *Diſt. Concil. Mogunt. cap.* 10. *cap. Si quiſquam. Extra de Cohab. Cler. & Mul.* omnibus Clericis familiaritatem cum fœminis ſub Cenſuris vetuerunt; & hoc non ſolum cum extraneis, ſed etiam cum conſanguineis, *ſi ſit nimia*, ut patet ex *cap.* 1. *cap. Omnibus. cap. Epiſcop.* 34. *Diſt. Lauræ. Epi. V. Cleric. quo ad converſ.* quæ familiaritas non ſolum ſiſtitur in convivendo ſub eodem tecto, & eadem familia (familiaritas enim proprie ſignificat conviventiam in una domo, ſub uno patre familias; unde *familiares* dicuntur perſonæ, ſive res ad familiam ſpectantes, ut *ſervi arg. l.* 1. *ff. de Vi, & vi arm. familiaris res*, quæ publicæ opponitur *arg. l. Juriſgentium. n.* 14. *ff. de Pact. l.* 4 *ff. de Pub. judic. familiaria ſepulcra* alicujus familiæ perſonis conſtituta *text. in l. Familiaria. ff. de Relig. & ſump. fun. familiaria veſtimenta text. in l. Veſtis ff. de Aur. erga legat.* quæ ad familiam veſtiendam parata ſunt &c. *l. Qui juro ff. de Acquir. poſſ.* ſed ampliori, & uſitato Vocabulo accipitur etiam pro *amicitia*, *converſatione*, *collocutione*, & *domeſticitate*.

2 Porro juſtæ *ſuſpicionis* fundamentum ex duplici principio deducitur, puta, a perſonis, & actionibus & quodlibet illorum ſufficit ad ſtatuendam legitimam *ſuſpicionem*. A perſonis quidem, ſi illæ talis ſint qualitatis, quod poſſint generare *ſuſpicionem*, quod Eccleſiaſticus poſſit ab illis ad peccatum provocari; Proinde licet Sacri *Canones cap. Cum omnibus. cap. Fœminas.* 81. *diſt. l. Eum qui. C. de Epi. & Cler.* permiſerint Clericis cohabitare cum Matre, Avia, Matertera, Amita, Sorore, & Nepte, tamen ſi iſtæ tales ſint *ſuſpectæ*, nempe mala fama laborent, non poſſunt cum illis habitare, ut ex *Concilio Moguntino* habet quidam *Canon cap. Inhibendum. Extra. de Cohab. Cler. & Mul.* Sic ajens. *Inhibendum eſt, ut nullus Sacerdos fœminas, de quibus ſuſpicio eſſe poteſt, retineat: ſed neque illas, quas Canones concedunt, Matrem, Amitam, & Sororem; quia inſtigante Diabolo, & in illis ſcelus perpetratum eſſe reperitur.* Ab actionibus autem, ſi tales ſint, quæ generare *ſuſpicionem* legitimam poſſint, ut ſecreta colloquia, nimia frequentia, ſequeſtratio &c. Unde quantumvis conjunctiſſimæ ſanguine perſonæ ſint, tamen per tales actus redduntur *ſuſpectæ de incontinentia*. Proinde legimus in quodam *Canone cap. Quorundam. junct. gloſſ. in V. Fama.* 34. *diſt.* quod quidam Epiſcopus ob immoderatam familiaritatem cum propria filia, malam famam contraxerat, ubi ait *Gloſſa*. *Non quod aliquod ibi ſævi criminis exiſtimaretur, propter fœdus naturale; ſed quia coram omnibus eam nimis oſculabatur, & ponebat manum in gremium ejus &c.* & hoc idem accidiſſe cum quodam *Epiſcopo Quinqueccleſienſi* cum Nepte ſua, obſervat *Gloſſ. in cap. Cum in juventute. in figur. caſ. de Purgat. canon.*

3 Sequitur igitur ex his, quod eo major, & rationabilior evadat *ſuſpicio*, ſi duo hæc fundamenta in facti contingentia copulentur; puta, ſi Eccleſiaſticus converſationem nimis familiarem habeat cum perſona, quæ malæ famæ ſit; vel Eccleſiaſticus ipſe mala fama ex ſe laboret, licet perſona, cum qua familiarius converſatur, honeſtæ ſit exiſtimationis; legitime enim ſuſpicari poteſt, quod hæc ab illo pervertatur.

4 Verum ad ſtatuendum crimen *ſuſpecti conſortii* non ſufficit nimia familiaritas, aliique actus, de quibus mox dicemus, ſed requiritur *Canonica monitio*, & poſt hanc reincidentia. Et hoc aperte convincunt plures *Canones cap. Quorundam.* 34. *Diſt. cap. Si quiſpiam.* 81. *Diſt. cap. Si quiſquam. Extra de Cohab. Cler. & Mul.* qui ſtatuunt hujuſmodi ſuſpectos debere *moneri Canonice*; & ſi poſt monitionem in priori converſatione involvantur, tunc excommunicentur. Et quantum ad neceſſitatem præviæ hujus trinæ monitionis, Canones imitatur lex Civilis *Authent. Si quis. C. Ad leg. Jul. de Adult. Novel Ut liceat Mat. & Avi. §. His quoque Coll.* 8. quæ ſtatuit, quod, *ſi quis ſuſpicionem habeat de alio familiariter colloquente cum Uxore ſua, debet per tres vices illum monere, ut abſtineat; & ſi poſt hoc, adhuc colloquentem inveuerit, poſſit in eum animadvertere, vel Judici puniendum tradere.* Ex quo habemus, quod poſita monitione, nova reincidentia ſufficienter probat crimen ad pœnam.

5 Diximus autem ſupra *ſuſpectum conſortium* oriri ex qualitate perſonæ, & actionis. Prima quidem, ſi ſit malæ famæ &c. Actiones vero, ait *S. Bonaventura Expoſit. in Regul. Minor. cap.* 11. ſi tales ſint, quod *ſuſpicionem immunditiæ generare ſolent; Puta, ſi pro colloquiis habendis, quæratur locus ſolitarius, & obſcurus: tempus nocturnum, aut alias importunum, nempe, quando Fratres omnes ſunt in Choro, vel Refectorio. Si geſtus ſit diſſolutus; puta, nimia appropinquatio ad mulierem; vel nimia affixio oculorum ad faciem ejus; vel manuum contactus. Item ſi talia colloquia fiant, excluſo aliorum auditu, licet non viſu; & ſunt cum perſona frequentata, abſque ulla manifeſta, pia, ſeu rationabili cauſa.* His poſſunt addi litteræ, ſive ſalutationes frequentes per internuncios miſſæ; munuſcula, aut per ſe tradita, aut per interpoſitam perſonam miſſa: laudatio pulchritudinis affectata, reciproci oculorum nictus, quæſitæ occaſiones ſe videndi, & ſexcenta hujuſmodi, quibus proditur ſenſualis paſſio erga perſonam *ſuſpectam*; & quæ juxta conſuetudinem Patriæ a viro cordato, & prudenti interpretari poſſunt tanquam incentiva libidinis, & non cæremoniæ *urbanitatis*.

6 Omnia autem ſupradicta accipi debent non de uno, ſed de pluribus actibus, per quos poſſit dici inducta frequentia. Exiſtimat autem *Sanctor. Comment. cap.* 11. *Stat.* 4. *℣. Declarandum. fol. m.* 576. *& de Pœn. cap.* 8. *quæſt.* 1. *℣. Neque ſola. fol.* 347. poſt *Baldum*, *Decium*, *Jaſonem*, *Curtium*, & *Barboſam* duos ad minus actus requiri (licet ipſe plures deſideret) ad hoc, quod dicatur inducta frequentia, ſed rem altius emedullando, dico, quod multo plures debent eſſe actus, ut ex iis poſſit reſultare *Conſortium ſuſpectum* punibile.

7 Ad hoc autem demonſtrandum adverto, quod, ut ſupra *num.* 4. dictum eſt, punitionem hujus criminis præcedere debet *monitio Canonica*, quæ, ut textualiter habetur in quadam *Conſtitutione Gregorii Decimi cap. Conſtitutionem. §. Statuimus. de Sent. excom. in* 6. conſiſtit in *trina monitione*, *ſive una pro tribus*. Adverto autem, quod in tantum ſit ſecunda, & tertia monitio, in quantum monitus poſt primam monitionem non obedit mandatis; ſed dupliciter hoc contingere poteſt; uno modo, quando monitus tenetur in termino aſſignato aliquid præſtare; ut ſi aliquis citetur ad comparendum termino ſex dierum coram Judice; alio modo, quando monitus intra terminum definitum tenetur ab aliquo abſtinere. Licet autem in praxi judiciali poſſit tum in primo, tum in ſecundo caſu fieri una tantum monitio, quæ ſpecificetur facta pro tribus; ſi nempe in ea aſſignentur tres termini congruentes, puta, *monitorius* primus, & ſecundus, & tertius *peremptorius*; tamen non ita eſt in *monitione Canonica* extrajudiciali, & quæ non fit ſcripto, prout in caſu. Fundatur autem hæc aſſertio in *Evangelio Matthæ. cap.* 18. *V.* 15. 16. & 17. *Si peccaverit in te frater tuus vade, & corripe eum inter te, & ipſum ſolum. Si te non audierit adhibe*

tecum

tecum adhuc unum, vel duos. Si non audierit eos, dic Eccleſiæ, ex quo habetur trina, & diſtincta monitio, non autem una facta pro tribus; ſiquidem prima eſt ſecreta, & ſolitaria, ſecunda ſecreta, ſed Teſtibus adhibitis, tertia vero publica; neceſſitas autem harum trium eſt, eo quia peccans, monitus non reſipiſcit, ſed per novos actus prodit ſe in priſtino peccato permanere.

8 Ex hoc autem habetur, quod plures actus peccaminoſi, quam duo, debent intervenire ad hoc, quod publica monitio fieri queat. Etenim qui primo videt actum familiaritatis excedentis alicujus cum fœmina, ex illo unico non poteſt recte formare ſuſpicionem mali, neque ex hoc proximum monere, ut in poſterum caveat. Oportet proinde, ut ad minus duo ſint. Ut autem locus ſit ſecundæ monitioni coram Teſtibus, requiritur novus actus, quo prodatur illum ex prima monitione non profeciſſe, & ſic erunt tres; & tandem ad hoc quod poſſit deveniri ad tertiam publicam monitionem oportet, quod per alium actum manifeſtetur, quod nihil profuerunt primæ duæ monitiones; & hoc modo erunt quatuor actus. Fateor quidem, quod primus actus poſſit in ſe habere aliquando tales circumſtantias, quod illum videns, legitimam queat formare ſuſpicionem; tamen tales actus extreme familiares regulariter ſupponunt alios præcedentes; cum *Nemo de repente fuit turpiſſimus; Juvenal. Satyr.* 2.*℣*.83. proinde actus ille plures præcedentes virtualiter includit.

9 Advertendum autem, quod actus inducentes *ſuſpectum conſortium* poſſunt eſſe aut indicia *remota*, aut *proxima*; aut *violenta*. *Remota* quidem, ſi ſint ea, quæ enumerabimus infra §. *Adulterium nu*. 15. *& ſeq.*, *proxima* autem, prout ibidem dicemus a *num*. 3. *& ſeqq. Violenta* vero, ſi ex illis poteſt Judex devenire ad pœnam extraordinariam (quippe ad pœnam ordinariam ex indiciis etiam violentiſſimis deveniri non poſſe in delictis carnis, probabimus loco ſupracitato poſt *n*. 22.) delicti, de quo eſt ſuſpicio.

10 Opinatur autem *Sgroi Par*. 5. *cap*. 4. *n*. 29. quod ex *monitione Canonica* facta alicui in caſu *ſuſpecti conſortii*, ſi is in eoſdem actus recideret, oriatur præſumptio juris, & de jure, ob quam poſſit Judex condemnare Reum, & quidem pœna ordinaria, ut videtur ipſe intelligere, licet de hoc clare non ſe explicet; & ſuam ſententiam fundat *in l. final. C. de Adult.*; ſed fallitur in hoc, nam in lege ab eo citata nihil habetur ad intentum. Pro ſe facit *Authentic. Si quis ei C. ad leg. Jul. de Adulter*. in qua ſancitur, quod *Maritus ſuſpectum habens aliquem de adulterio cum propria Uxore, debet per tres vices ipſum monere, ne cum Uxore ſua colloquatur. Quod, ſi poſt hæc, eos colloquentes repererit in domo ſua, aut adulteri, vel in popinis, vel in ſuburbanis, poteſt Maritus impune ſuſpectum adulterum occidere. Si alibi inveniet, & hoc probet per tres Teſtes, tradet eum Judici, qui, nulla alia ratione quæſita, habet licentiam puniendi*. Et ex hac colligit *Sgroi*, quod ex tali præſumptione juris, & de jure poſſit Judex ad pœnam ordinariam devenire; cui poteſt addi etiam *Bart. in Authentic. Ut liceat. Matri, & Aviæ*. §. *His quoque* ubi vult, quod adulterium præſumptum, juris præſumptione probatum, punitur ſicut verum.

11 Sed contrarium tenet *Abb. in cap. Si quiſquam num*. 3. *de Cohab. Cleric. & Mul.* qui vult, quod illa lex permittat ſoli Marito occidere, quia non alio modo potuit compeſcere juſtum dolorem ipſius; & proinde etiam lex Canonica, prout habetur in quadam *Decretali cap. Si vero*. *il* 1. *Extra de ſent. Excom.* definit, quod Maritus percutiens Clericum repertum in adulterio cum Uxore, Matre, Sorore, aut Filia, evadit Excommunicationem; Non tamen ultra perſonam Mariti extenditur talis lex; nec vult, quod Judex ex tali præſumptione procedat ad pœnam ordinariam adulterii. Licet enim lex illa dicat, quod Judex habeat *puniendi licentiam*; punitio hic tacta accipienda eſt, vel pro pœna extraordinaria, vel pro graviſſima tortura (quæ etiam ipſa pœna eſt) juxta violentiam indicii ad habendam plenam confeſſionem. Et hæc expoſitio deducitur ex ventre ejuſdem legis, quæ ſequitur, quod *ſi Maritus reperit Adulterum ſuſpectum colloquentem &c.* in loco Sacro, tradat illum, & Uxorem foro Eccleſiaſtico, ut ipſos ſervet, donec Judex *cognoſcens hoc, mittat Epiſcopo Civitatis, quatenus ei iſti tradantur, ut debeant ſubire tormentum, ut nuncietur per eum ad Præſidem Provinciæ, qui ſecundum leges, pœnam imponet legitimam*. Ex quo textu evidenter deducitur, quod punitio, de qua prius loquitur, accipi debet de tortura, de qua aperte ex poſt loquitur, reſervato jure Præſidi Provinciæ, imponendi pœnam legitimam juxta id, quod deponent Rei in tormentis; puta, pœnam ordinariam, ſi fuerint confeſſi crimen; ſin minus extraordinariam.

12 Ad ſpeciem criminis *ſuſpecti conſortii* ſpectat non ſolum nimia familiaritas, ſed etiam acceſſus ad Monaſteria, & collocutio cum *Monialibus*. Et quidem diverſo modo reſpectu perſonarum ſtatuum diverſorum. Etenim per plura *Concilia Arelaten*. 4. *cap*. 7. *Concil. Pariſien*. 6. *lib*. 1. *cap*. 46. *Concil. Mariſcon*. 1. *cap*. 2. *Nicæn*. 2. *cap*. 20. *Lauræ. Epi. V. monial. circ. collocutio*, vetitum fuit laicis alloqui *Moniales*, quæ non eſſent illorum conſanguineæ; & ſi ad eas accederent abſque licentia Epiſcopi, anathemati ſubjiciebant juxta Sanctionem *Concilii Ravennatenſis tertii poſt Clem. V. cap*. 11. Clerici autem accedere ad Monaſteria non poterant ſine licentia Epiſcopi, nec Epiſcopi ipſi, vel Presbyteri, niſi præſentibus aliis, *Concil. Carthag*. 3. *cap*. 25. *Concil. African. cap*. 5. *Lauræ. V. Virginei circa alia*, & hæc quidem juxta Canones antiquos. Sed ex ſanctione *Concilii Lateranenſis ſub Alexandro III. relat. in cap. Monaſteria. Extra de Vit. & hone. Cleric.* Clericis, & laicis vetitum eſt frequentare Monaſteria *Monialium*, & ſi moniti Canonice per Epiſcopum non deſiſtunt, Clerici depoſitione, laici excommunicatione debent mulctari; Regulares autem ne dum recenſitis legibus etiam ipſi tenebantur, ſed arctioribus; nam etiam obtenta Superiorum licentia accedendi, & colloquendi cum *Monialibus*, eas alloqui non poterant niſi in præſentia *Abbatiſſæ*, ut notat *Gloſ. in cap. Periculoſo. in V. Honeræ de Stat. Regular. l*. 6. *cap. Diffinimus*. 18. *quæſt*. 2. Unde non ſubſiſtit opinio illorum *Sanch. Panormit. & Tambur. de Jur. Abbatiſſ. diſp*. 25. *quæſt*. 23. *n*. 3. qui dicunt, quod cum *cap. Monaſteria de Vit. & honc. Cler.* loquatur de Clericis, & laicis, frequentantibus Monaſteria *Monialium*, non autem de Regularibus, ad hos talis lex, cum ſit pœnalis, non poſſit extendi. Siquidem lex pœnalis extenditur ad non expreſſa ob identitatem rationis in favorem animæ, & ad evitanda peccata, ut docent *Suar. de leg. lib*. 5. *cap*. 2. *n*. 12. *& lib*. 6. *cap*. 4. *n*. 2. & *Sanch. de Matr. lib*. 3. *diſp*. 42. *num*. 4. *& lib*. 7. *diſp*. 6. *num*. 8. apud *Donat. Tom*. 3. *Tract*. 6. *quæſt*. 4. *num*. 3. Et cum hæc faveat animæ, ac Religioſi obſervantiæ, & pericula incontinentiæ antevertat, utique ad Regulares extendenda eſt; attento maxime, quod ipſi perfectiori vitæ adſcribuntur, & majoribus periculis tentationum ſunt obnoxii.

13 Arctior de jure novo facta Regularibus eſt prohibitio non ſolum alloquendi *Moniales*, ſed etiam

quam-

quamlibet aliam perſonam degentem in Monaſteriis *Monialium a Sac. Congreg. Regularium* de mandato *Sixti V.* Decretum ejus dant per extenſum *Quaranta Sum. Bull. V. Monaſteria Monial. fol. m.* 349. *Donatus tom.* 3. *tr.* 6. *quæſt.* 5. & *Peyrinus ad Contr.* 6. *B. Pii V.* §. 1. *nu.* 6. memorantque communiter ſcribentes de *Monialibus*. In hoc autem prohibetur allocutio etiam ſimplex, & non frequentata. Et quantumvis tale Decretum fuerit poſtea moderatum per *Sac. Congregationem* de mandato *Urbani VIII.* 12. *Kal. Decemb.* 1623. quod per extenſum recitatur a *Peyrino loc. ſup. cit. num.* 7. & conceſſum Epiſcopis, ut licentia loquendi cum *Monialibus*, quæ poterat ſolum concedi ab ipſa *Sacra Congregatione*, amodo poſſit dari ab Epiſcopis quater in anno Regularibus, cum hoc tamen, quod *Moniales* alloquendæ ſint conjunctæ Regulari in primo, aut ſecundo gradu; tamen ſubſtantiale prohibitionis reſpectu cæterarum *Monialium* adhuc perſiſtit. Et quia multi Doctores *Suar. Tom.* 4. *de Relig. lib.* 1. *cap.* 10. *nu.* 27. *Sanch. & Bonacin.* apud *Donat. Tom.* 3. *Sr.* 6. *q.* 12. *num.* 8. negabant committere in illam prohibitionem eum, qui ad breve tempus Monialem alloqueretur, prodiit a Sac. Congregatione aliud Decretum ſub die 11. Maji 1699. per quod declaratur non dari parvitatem materiæ in tali allocutione, ſed *peccare mortaliter eos, qui per quodcumque modicum temporis ſpatium cum Monialibus, aut aliis intra clauſtra degentibus colloqueretur*. Sunt verba præciſa dicti Decreti.

14 Controvertuntur autem Doctores, an talis allocutio Regularis cum *Moniali* abſque licentia, involvat etiam culpam Theologicam, an vero ſolam legalem, ſive pœnalem. Sententia fuit aliquorum *Sanch. in Decal. lib.* 6. *cap.* 16. *num.* 120. *Dian. Par.* 1. *Tr.* 10. *Reſol.* 22. & *Par.* 3. *Tr.* 2. *Reſol.* 7. apud *Donat. Tom.* 3. *Tr.* 6. *quæſt.* 5. *num.* 4. *Lezan. Tom. p. cap* 25. *num.* 36. *Roderic. Tom. p. Q.* 45. *art.* 4. *ant. fin.* quod non incurratur culpa niſi venialis; eo quia lex humana pœnalis ſecluſis circumſtantiis extrinſecis, puta, ſcandali, malæ intentionis, & ſimilium, non obligat ſub mortali, prout docuit *Navarr. Manual. cap.* 23. *num.* 57. Alii autem *Homobon. Caſu.* 5. *V.* 4. *ad fin. Bonacin. de Clauſur. quæſt.* 3. *Pun.* 4. *num.* 4. *Pellizz. de Monial. cap.* 5. *ſect.* 5. *quæſt.* 5. *num.* 199. *Verricell. Q. Q. Moral. Tr.* 8. *Miſcell. quæſt.* 66. *num.* 15. *Donat. loc. cit. num.* 5. *Peyrin. ad Conſt.* 6. *B. Pii num.* 36. & *ibi long. Par.* 1. *Caſ.* 3. *n.* 29. *Barboſ. Jur. Eccl. cap.* 44. *n.* 156. *in fin.* communiter tenent, quod peccetur mortaliter; tum quia falſum eſt, quod lex pœnalis non obliget in conſcientia, nam obligat ad veniale, vel ad mortale juxta gravitatem materiæ, prout, poſt multos *Sot. lib.* 1. *de Juſt. quæſt.* 6. *art.* 4. & 5. *Medin.* 1. 2. *quæſt.* 96. *art.* 4. *Sylveſt. V. Obedientia. in fin. Covar. in Regul. Peccatum* 2. *Par.* 5. 5. *n.* 3. *Sayr. Clau. Reg. lib.* 3 *cap.* 9. *n.* 9. quos citat, probat *Donat. Tom.* 1. *Par.* 1. *Tr.* 1. *Quæſt.* 31. *num.* 20. Porro materia allocutionis gravis eſt, cum ſit pro honore *Sanctimonialium*, & pro ſalute animæ ad vitanda pericula incontinentiæ; Tum quia, cum hoc declaratum ſit a *Sacra Congregatione* ſub prima Julii 1608. cujus Decretum refert ex *Long. de Caſ. reſer. Par.* 2. *Caſ.* 3. *num.* 29. *Peyrin. ad Conſt.* 6. *B. Pii V. num.* 36 Et iterum ab eadem Sac. Congregatione 11. Maji 1699. ut ſupra innuimus, non eſt amplius locus opinandi in contrarium.

15 Occaſione hujus materiæ multa quærunt Doctores, puta, an pari modo delinquat, qui loquitur *Moniali*, illa minime reſpondente: & qui loquitur per nutus, non autem verbis articulatis, & qui loquitur abſque acceſſu ad Monaſterium, ſed ſtans in domo vicina Monaſterio: & qui mittit epiſtolam ad *Monialem*. Ad iſtas quæſtiones, prout communiter accidit in omni materia dubitabili, ſunt nonnulli, qui negant, & alii, qui affirmant. Nos eorum fundamenta non examinamus; ſed quia ex unico principio omnes illas ſolvimus, hoc tantummodo tractamus.

16 Dico igitur pari modo delinquere eum, qui data opera, ſine cauſa rationabili, ac licentia requiſita, alloquitur *Monialium*, & illum, qui ad eam ſcribit; vel per nutus mentalem conceptum aperit, vel loquitur ipſa non reſpondente, vel illo minime accedente ad Monaſterium. Ratio eſt; quia verba legis extendi debent ultra propriam ſignificationem, ut voluntas legiſlatoris locum habeat, quando alias lex redderetur inutilis, & ejus finis fruſtraretur, ut argumento *Gloſſ. in l. Et puto. in V. Non communicari ff. Famil. erciſc.* quam reputat ſingularem, ſcripſit *Bald. in cap. final. de Translat. Epi. Angel. in* §. 1. *Inſt. de Act.* 8. *col.* Certum porro eſt mentem *Summorum Pontificum*, & *Concilii* in prohibendo acceſſu, & collocutione cum *Monialibus* eam fuiſſe, ut interdicerentur ea omnia, per quæ poſſit violari virginalis integritas, ac pudicitia *Monialium*, quæ frequentiſſime vitiatur ex converſatione cum viris.

17 Licet autem in promulganda lege prohibitiva, utantur his verbis, puta, *acceſſu*, & *allocutione*; tamen ad hæc duo non præciſe limitatur eorum intentio, (alioquin ipſa poſſet fruſtrari fine ab eo, qui non loqueretur, ſed ea practicaret, ob quæ non minus, ac per verba poteſt accendi incontinentia) ſed nomine horum, quæ frequentius accidunt, & regulariter committuntur, veniunt ea omnia, per quæ hujuſmodi pericula incontinentiæ poſſunt ſuſcitari. Patet autem quod homo conceptum ſuum poteſt pandere ita per nutus, aut per verba in competenti diſtantia prolata, aut per ſcripturam, ſicut per actualem locutionem, & poteſt accendi fomes concupiſcentiæ in *Moniali* ex verbis viri loquentis, licet illa minime reſpondeat, ſicut ſi reſponderet. Sequitur igitur hæc quatuor ita vetita eſſe per eandem legem, ſicut frequens *acceſſus*, & *allocutio*.

18 Imo dico, quod validior eſt Epiſtola ſcripta ad ſuſcitandum, ac fovendum ignem concupiſcentiæ, quam ſint verba. Concedo quidem quod vox, ac verba valida ſunt ad ciendam libidinem, juxta illud Satyrici. *Satyr.* 6. *V.* 196.

. . . . . . *Quod enim non excitat inguen,*
Vox blanda, & nequam.

tamen, cum raptim tranſeant, non habent illam vim nocendi permanentem, quam habet ſcriptura. Potuit aliquando quis amatoria verba dicere *Moniali*, quæ tamen in animo illius aditum non invenerunt, quia ob aliqualem erubeſcentiam non apertis, ſed æquivocis verbis ſenſualis animus proditus eſt. Sed in Epiſtola, quæ non erubeſcit, poteſt quis apertius obſcænum ſenſum aperire, & voluntas legentis, quæ primo expugnata non fuit, ex replicata lectione ſuccumbere. Concludo igitur quod pari modo delinquit familiarem habens communicationem per Epiſtolas cum *Moniali*, ſicut qui frequentat *acceſſum, ac colloquium*. Proinde non aſſentio doctrinæ *Roderic. Tom.* 1. *Quæſt.* 45. *art.* 3. *init.* dicentis, quod licet jure communi prohibeatur frequentatio, & acceſſus ad Monaſteria *Monialium*, non tamen vetatur miſſio Epiſtolarum ad ipſas. Etenim verum eſt, quod non habetur in jure explicite talis prohibitio: habetur tamen implicite, & per extenſionem prohibitionis, ob rationem tactam numero ſuperiori.

19 Scio

19 Scio quidem ultra citatum *Rodericum*, etiam alios *Doctores Navar. Com. 16. de Sent. Excom. Sanch. lib. 6. Moral. cap. 6, nu. 117. Tambur. Dian. Pellizz.* apud *Pignatell. Canon. conſt. 21. n. 1. Tom. 2.* ſentire, quod non pari modo delinquat qui ſcribit, & qui alloquitur *Moniales*; & illis poſſunt addi alii *Ricc. Homobon. Roderic. a Cunha* quos cumulat, & ſequitur *Barboſ. Collect. in Trident. ſeſſ. 25. cap. 9. num. 11. de Regul. & Monial.* qui docet ſcribentem ad *Moniales* non incurrere Cenſuram poſitam ab Epiſcopo contra alloquentes illas. Non tamen recedo a ſententia mea ob rationes ſupra aſſignatas, quibus addo *Abbatem in Clem. 1. de Reſcript. init.* qui plura jura cumulat ad demonſtrandum, quod diſpoſitio pœnalis ex identitate rationis extenditur etiam ad non expreſſa. Nec valet communis reſponſio, quam etiam citat, & adducit *Raynald. Syntax. crim. lib. p. cap. 1. §. 15. num. 15. & 16.* qui cum ſupracitatis ſentit, quod Conſtitutiones pœnales ſtricte intelligendæ ſunt, nec eſt par ratio ſcribendi, & alloquendi, quia allocutio magis movet, quam ſcriptura. Etenim contrarium verius eſt, prout diximus; & opinio hæc poſſet ad plus verificari de una Epiſtola obiter ad *Monialem* ſcripta; ſed non de frequentante litteras, & maxime amatorias; iſtæ ſiquidem in præjudicium puritatis ſacrarum Virginum, tantum mali, imo plus cauſant, quam *allocutio*.

Probatio.

SUMMARIUM.

20 *In crimine ſuſpecti conſortii non poteſt procedi per viam inquiſitionis.*
Repertus cum armis non dicitur, niſi cum illis capiatur.
21 *Hoc fallit inter Regulares.*
In crimine adulterii Judex Eccleſiaſticus poteſt procedere per inquiſitionem.
22 *Suſpectum conſortium quomodo probandum.*
Delicta iterabilia per Teſtes ſingulares probantur.
Suſpectum conſortium probatur per Teſtes ſingulares.
23 *Probatur etiam per corpus delicti permanentis cum adminiculis.*
24 *Probatur a qualitate perſonæ viri, aut fœminæ.*
Juvenes aliquando caſti, & ſenes luxurioſi.
25 *Qualitas delicti omnino probanda, quando ſine ea delictum non eſt.*
Probandum, quod Reus fuerit canonice monitus, ut probetur ſuſpectum conſortium.
26 *Monitio Canonica hoc caſu non requiritur, quod ſit judicialis.*
27 *Monitio non requiritur, quod ſit ſemper de eadem perſona, ſpecie aut numero.*
28 *Quomodo probentur monitiones factæ.*

20 PRobatio autem criminis *Suſpecti conſortii* videtur, quod per Teſtes fieri non poſſit, neque in eo procedi per inquiſitionem, ex eo, quod nec ita procedatur in crimine adulterii, quod deduci poteſt non ſolum ex juribus, quæ citavimus ſupra *Authentic. ſi quis. C. Ad leg. Jul. de Adult. Novell. Ut lit. matr. & ani §. His quoque Coll. 8.* (in quibus apparet, quod ad hoc, quod ſit locus punitioni dandæ manu mariti ſine auctoritate Judicis, requiritur, quod Adulter poſt ſecundam monitionem inveniatur a Marito loquens cum Uxore) ſed etiam ex alia lege *l. ſi Barſatorem C. de Fidejuſſ.* ex qua habetur, quod promittens invenire latronem, non ſatisfacit, niſi eum capiat. Ex qua lege deducit *Bartolus*, quod non poteſt dici bannitus inventus, nec aliquis repertus cum armis, niſi illi ſint capti, & in fortias Curiæ deducti. Similiter igitur dicendum videtur, quod probari non poſſit quis adulter, aut deprehenſus in ſuſpecto conſortio in ordine ad punitionem, niſi in flagranti crimine inventus ſit. Et poſſet huic opinioni favere praxis Curiarium Eccleſiaſticarum, quæ Clericos fornicarios, aut ad Monaſteria *Monialium* accedentes, non apprehendunt per Birruarios, niſi eos actu in lupanari, aut in eorum domibus ſuſpectas focarias, vel eoſdem ad Monaſteria *Monialium* loquentes deprehenderint.

21 Si tamen hæc ſententia ſubſiſteret reſpectu Regularium, actum eſſet de probando *ſuſpecto conſortio* extra Clauſtra; aut ſaltem multa ſcandala evaderent impunita; aut longo tempore nutrita. Quandoquidem non eſt illis commodum, ſicut Curiæ ſæculari per ſuos Miniſtros, per ſe deprehendere in facto taliter ſcandalizantes ſæculum, ac infamiam comparantes Religioni per mala eorum exempla. Falſum quidem eſt, quod in crimine adulterii procedi non poſſit per inquiſitionem; cum hoc, & poſſit, & debeat Judex Eccleſiaſticus ex officio ſuo nobili, licet laicus de jure Civili non procedat, niſi ad inſtantiam eorum, qui de adulterio accuſare poſſunt *l. Quamvis. la 2 C. Ad leg. Jul. de Adult. Caball. Reſol. crim. Caſ. 114. n. 2. Cent. 2. Farinac. Q. 141. n. 42.* Siquidem Judex Eccleſiaſticus principaliter debet moveri ad tollenda ſcandala, quæ plures poſſunt imitatores habere in Chriſtiana Republica; nec principaliter intendit vindictam criminis, & ſatisfactionem partis. Proinde ex officio tenetur eradicare vitia, quæ malo exemplo plures perdere poſſunt. Non ſic Judex laicus, cujus principale officium eſt, rogatus a parte juſtitiam ſibi miniſtrare; & ideo iſte in crimine adulterii, niſi pulſatus per accuſationem, & in publico etiam concubinatu nullo modo procedit; cum tamen procedere ex officio ſuo in hoc caſu teneatur Judex Eccleſiaſticus, ut ſibi præſcribitur a *Trident. ſeſſ. 24. de Refor. matr. cap. 8. & cap. 8. de Refor. ſeſſ. ea.*

22 Dico igitur, quod ſuſpectum conſortium probari debet per Teſtes, & etiam ſingulares, dummodo integri ſint, & ſint plures, quam duo. Alias *Par. p. Tit. Probationes. n. 3. 4. & 5.* diximus per Teſtes ſingulares probari delicta iterabilia, ita ut quatuor Teſtes ſingulares ſufficiant ad pœnam etiam ordinariam. Hoc item quadrat in caſu. Nam geſtus, riſus, joci, tactus, ſequeſtratio; & cætera, per quæ diximus haberi indicia ſuſpecti conſortii, actus iterabiles ſunt; & licet inter ſe diverſi, tamen ad eundem finem tendunt, conſequenter probari poterunt per Teſtes etiam ſingulares. Imo dico, quod regulariter hoc ſolo modo probari poteſt tale delictum. Siquidem *ſuſpectum conſortium* induit naturam delicti carnalis, proinde ſicut in hoc delinquens fugit, quantum poteſt, præſentiam Teſtium; & ideo redditur ex hac cautela delictum difficilis probationis; ita ſequitur in dictis actibus præparativis ad delictum carnale, & indicativis *ſuſpecti conſortii*; proinde regulariter niſi per Teſtes ſingulares probandum non eſt; niſi eſſemus in delinquente, aut effronte, aut imprudenti, aut dementato, qui nulla habita conſideratione, aut pudore, etiam coram pluribus Teſtibus talia frequentaret.

23 Poteſt etiam probari ex corpore delicti permanente hoc crimen; puta, ſi in judicio ſiſteretur epiſtola amatoria, vel ipſius delinquentis ad amaſiam, vel amaſiæ ad ipſum; ipſorum reciproca effigies maxime in ſecreto ſervata, crines muliebres, vittæ ſericæ dono ab amaſia datæ, & alia hujuſmodi, quæ ſolent ſervari tanquam teſſeræ amoris reciproci. Hæc tamen

men non poſſunt ex ſe ſufficienter probare delictum, niſi accedant alia adminicula concludentia arbitrio prudentis Judicis. Quandoquidem *conſortium* cum mulieribus, ut evadat criminale, & punibile, oportet quod *ſuſpectum* ſit, puta, quod ita pluribus pateat, quod ii, qui ipſius ſigna viderint, adducantur in *ſuſpicionem* flagitii carnalis commiſſi, aut committendi; in hanc autem *ſuſpicionem* nemo induci poteſt, ſi ſecreto ſervetur amaſiæ Epiſtola, aut effigies, quæ tamen a Judice deprehenduntur; oportet proinde, quod talis *conſortii* aliunde habeatur *ſuſpicio*, per quæ adminiculetur littera, ſeu effigies amaſiæ.

24 Facilior porro probatio hujus delicti evadere poteſt, ſive viri Religioſi, ſive mulieris. Si enim aliquis ipſorum malæ famæ eſt, quia de delicto carnali punitus eſt, aut communiter malæ vitæ exiſtimatur, leviora ſufficere debent indicia ex eo, quod mala fama in hoc crimine multum valet. Communiter Doctores multum tribuunt ætati, ita ut dicant fortius præſumi tale crimen de juvene, quam de ſene; hoc autem non indifferenter admittendum, probat caſtitas *Joſeph Patriarchæ* adoleſcentis, & luxuria *Seniorum*, qui *Suſannam* accuſarunt. Spectanda eſt ergo vita Religioſi, & ſi hic alias de crimine legitime punitus eſt, aut vehementer diffamatus, & mulierum converſationes affectat, quantumvis ſenex ſit, culpabilis præſumi poteſt; quod facilius conceſſerim, quam de Religioſo adoleſcente alias compoſitæ vitæ, nec indiſcriminatim affectante mulieres converſationes. Quod pariter dicendum eſt de muliere.

25 Quia vero, ut dictum eſt ſupra *num.* 4. hoc crimen requirit trinam monitionem cum reincidentia poſt eam, ut poſſit de eo conſtare, ad illud probandum neceſſarium eſt probare, quod Reus fuerit, ut præfertur, monitus, & poſt monitionem iterum reverſus ſit ad vomitum. Nam qualitas delicti, & maxime illa, ſine qua delictum non eſt, venit omnino probanda, ut *arg. l. Si per alium* §. *Decore. ff. Ne quis eum qui*, vult *Boſſius Tit. de Delict. num.* 4. communiter receptus. Et ita probandum eſt, quod Cajus fuit charitative, & fraterne monitus a Fratribus, ſive a Prælato juſſus, ne familiaritatem nutriret cum Berta, & tamen poſt tales monitiones, ſive præceptum, perſeveraverit in eadem converſatione; & ſic ſentit *S. Joannes de Capiſtrano Conſtitut. cap.* 11. relatus a *Politio Expoſit. Reg. Min. cap.* 11. *num.* 4. & 5.

26 Duo autem hic adverto; unum eſt, quod monitiones prædictæ neceſſariæ ad conſtituendum crimen, non debent de neceſſitate eſſe judiciales, ſed ſufficit, quod fuerint fraternæ, vel paternæ; neque enim illæ cenſendæ ſunt, utpari paſſu ambulent cum monitionibus Canonicis, quæ judicialiter ſunt faciendæ ante ferendam Excommunicationem, quia prout ex jure *Auth. ſi quis. C. ad leg. Jul. de Adulter.* diximus ſupra *num.* 4. Maritus potens occidere ſuſpectum adulterum ſuæ Uxoris poſt tertiam monitionem, ne cum eadem loqueretur, non tenebatur monuiſſe judicialiter, ſed ſufficiebat hoc feciſſe extra judicium. Ex hoc ergo deduci poteſt, quod ad hoc, quod poſſit infligi pœna debita delicto *conſortii ſuſpecti*, non eſt neceſſarium, quod Reus fuerit ter judicialiter monitus, ut deſiſteret, ſed ſufficit extrajudicialis monitio.

27 Aliud eſt, quod non eſt neceſſarium, quod monitiones fuerint reſpectu unius, & ejuſdem perſonæ, puta, ne *Cajus* nimis familiariter cum *Berta* converſaretur; ſed ſufficit, quod fuerint etiam reſpectu diverſarum perſonarum etiam diverſi ſexus. Nam dari poteſt quis, œſtro libidinis ita percitus, ut indifferenter in omnem ſpurcitiam ſe immergere proclivis ſit, nulla ratione habita ætatis, pulcritudinis, ſive ſexus; ſi ergo iſte, ut talium mos eſt, erga quaſcumque perſonas familiaritatem habere procurat; ſerit ex inſtituto negotia; ſe ingerit in illarum domos; occaſiones ſe a ſocio ſequeſtrandi, ac colloquia ſecreta cum illis habendi, procurat, & nanciſcitur, & centum hujuſmodi; & monitus, & correctus de tali modo converſandi, non tamen abſtinet; profecto probatum remanet *Suſpectum conſortium*. Ratio eſt, quia ex parte ipſius facilior eſt lapſus carnalis, tali modo converſando cum multis fœminis, inter quas aliqua invenietur, cum qua ſibi ex voto ſuccedat, quam cum una ſola, quæ quamvis ſollicitata non ſuccumbet. Ex parte autem fœminarum, ac ſæcularium facilius naſcitur ſcandalum, admiratio, & ſuſpicio incontinentiæ in Religioſo, ſic nutriendo familiaritatem cum omnibus, quod non poteſt teneri occultum; quam ſi ſit cum una ſola, quia hoc poteſt facilius celari, aut cautius agi. Igitur ex his duobus perfecte completur ratio *ſuſpecti conſortii*; Unde ſicut infamis ex impudicitia magis redditur mulier, quæ cuicumque volenti parata eſt obſequi, quam ea, quæ cum uno ſolo impudice vivit; ſic magis Reus *ſuſpecti conſortii* redditur, qui cum omnibus mulieribus ſigna propriæ incontinentiæ prodit, quam ſi cum una ſola *ſuſpicionem* facinoris ingereret.

28 Probatio autem quod prædictæ monitiones factæ fuerint, fieri poteſt a Teſtibus etiam ſingularibus, dummodo alias integri ſint; tum quia de illis (ſi ſecreto fuerint factæ inter te, & ipſum ſolum, ut habetur in *Evangelio*) veritas aliter haberi non poteſt; tum quia ſunt actus iterabiles, ad quos probandos ſufficiunt Teſtes ſingulares idonei, prout alias non ſemel diximus.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

29 *Pœnæ antiquæ ſuſpecti conſortii contra Clericos antiquatæ; modernæ parum in uſu.*

30 *Textus Concilii Tridentini dilucidatur.*
Concubina proprie, quæ dicatur in jure.
Ex proemio legis mens legiſlatoris venanda.

31 *Mens Concilii aperitur.*
Clericis prohibetur detinere ſuſpectas fœminas non ſolum domi, ſed extra.
Concilium prohibet Clericis ſuſpectum conſortium.

32 *Suſpectum conſortium in Clerico, ita eſt ex nimia familiaritate cum multis, ſicut cum una.*
Lex pœnalis extenditur ex identitate rationis.
Clericus exercens concubitum vagum, punitur pœna concubinariorum.

33 *Concilium prohibere intendit Clericis ſuſpectum conſortium etiam cum fœminis propinquis.*

34 *Pœnæ Clericorum pro ſuſpecto conſortio.*

35 *Monitio facienda Clerico debet eſſe perſonalis.*
Clericus concubinarius debet ter perſonaliter moneri, antequam privetur beneficio.
Pro minori pœna infligenda, non eſt neceſſaria trina monitio.
Quomodo monendus Clericus concubinarius.

36 *Farinacius impugnatur.*

37 *Clericus concubinarius non beneficiatus, qua pœna puniendus.*

38 *Pœnæ Laicorum, Clericorum, & Regularium frequentantium, aut loquentium ſine licentia cum Monialibus de jure communi.*

39 De

39 *De pœnis municipalibus remiſſive.*
40 *Pœna ſuſpecti conſortii in Ordine Minorum de Obſervantia ex Statutis.*
41 *Pœna ingredientium aliorum cellas, aut admittentium juvenes in propriis.*
42 *Pœnæ ſe a ſocio ſequeſtrantium cum mulieribus.*
43 *Pœnæ intrantium domos ſuſpectas.*
44 *Pœnæ ſuſpecti conſortii ex Textu.*
45 *Pœnæ intrantium domos ſuſpectas ex Textu.*
46 *Quid ſignificet eſſe notatus de ſuſpectis conſortiis?*
47 *Non eſt neceſſe, quod de tali notatione judicialiter conſtet.*
48 *Admonitio facienda a quovis Superiore, & etiam a Subdito.*
49 *Praxis monitionis faciendæ.*
Admonere in jure quid importet.
50 *Superiorum error.*
51 *Monitio facta, ut aliquis deſiſtat a familiaritate cum una perſona, an ſufficiat ad punitionem, ſi ille recideret cum alia perſona.*
52 *Reſponſio ad dubium affirmative.*
53 *Clerici concubinarii admoniti, dicuntur non reſipiſcere, ſi cum eadem, vel alia fœmina in peccato perſeverent.*
54 *Probatur data reſponſio ex Textu.*
55 *Diverſitas perſonarum non facit, quando idem committitur crimen.*
56 *Emendatus de ſuſpecto conſortio, non poteſt, ſi recidat, ſtatim puniri, ſed requiritur nova monitio.*
57 *Quiſnam ſit modus delicti pro pœna augenda.*
58 *Modus delicti, per quæ varietur.*
59 *Judex non poteſt regulare arbitrium ultra diſpoſitionem ſtatutariam.*
60 *Aliquando indicia ſuperant rationem conſortii ſuſpecti.*
61 *Tali caſu arctandus eſt Reus.*
62 *An in quolibet ingreſſu Cellarum, crimen committatur.*
63 *Lex etiam dura ſervanda eſt.*
Quando tamen verba legis ſunt clara.
Lex lata pro commodo populi, ita explicanda, ut non reddatur incommoda.
64 *Ingreſſus in Cellas vetitus eſt ei, qui habet adminicula ſuſpecti conſortii.*
65 *Quid, ſi Religioſus deprehenderetur clauſus in Cella cum juvene, aut fœmina?*
66 *Si nullum adeſt adminiculum de ſuſpecto conſortio, eſt monendus.*
67 *Si militant adminicula, arctandus eſt Reus.*
68 *Adminicula, & indicia, quæ poſſunt militare in caſu.*
69 *An ſufficiat Canonica monitio ſola, ut puniatur, qui ſe ſequeſtrat cum mulieribus.*
70 *Ultra monitionem requiritur, quod præceſſerit aliqua pœnitentia.*
71 *Pœnitentia infligenda a Superiore ut Patre.*
72 *Quot actus ſequeſtrationis cum fœminis requirantur, ut ſit locus pœnæ ſtatutariæ?*
73 *Solitum ex una vice, quando inducatur.*
Solitum inducitur per duas vices juxta aliquos.
Secundum alios ſolitum requirit plures vices, & longum tempus.
74 *Tres actus ad minus requiruntur ad conſtituendum ſolitum.*
Per tria furta dicitur latro ſolitus furari.
75 *Quæ requiruntur ad hoc, quod quis dicatur ſolitus ſequeſtrare ſe cum fœminis.*
Quot actus requirantur, ut quis dicatur conſuetus blaſphemare.
76 *Nulla debet adeſſe cauſa ſequeſtrationis, ut hæc evadat criminoſa.*

77 *Quomodo probetur aliquis ſolitus ſequeſtrare ſe?*
78 *Per Teſtes ſingulares plures quam tres probatur.*
79 *Canonica monitio, & correctio in hoc caſu, an debeat eſſe judicialis?*
80 *Dictio* Canonicum *quot ſignificata habeat.*
81 *Trina monitio neceſſaria ad ferendam excommunicationem.*
Excommunicans, non præmiſſa monitione Canonica, interdicitur.
Monitio Canonica judicialis præſcribitur ſolum, quando ferenda eſt Excommunicatio.
Monitio Canonica accipitur pro fraterna, aut paterna, quando eam non ſequitur excommunicatio.
82 *Monitio in hoc caſu accipienda eſt de paterna.*
83 *De qua arctatione loquatur Statutum?*
84 *De Arctatione remiſſive.*
Arctare in jure quid importet?
85 *Arctatio in caſu ſignificat torturam.*
86 *Qualitas torturæ pendet a qualitate delicti.*
87 *Domus ſuſpecta quæ dici poſſit?*
88 *Dictio* ſuſpectus *in jure connotat crimen.*
89 *Domus ſuſpecta dupliciter.*
90 *Ingreſſus in domos ſuſpectas, ut ſit crimen, quid requirat.*
91 *An requiratur ſuſpectum conſortium cum fœmina, ut puniatur quis de ingreſſu in domum ſuſpectam.*
92 *Ingreſſus in domum publicæ Meretricis, puniendus etiam ſine ſuſpecto conſortio.*
93 *Ingreſſus in domum aliarum ſuſpectarum mulierum, requirit ſuſpectum conſortium, ut ſit punibilis.*
94 *Quo caſu removendus ſit, & exulare debeat Religioſus a Conventu.*
Quando arctandus ob ingreſſum in domos ſuſpectas.
95 *Ingreſſus in domos ſuſpectas, quomodo probandus.*
96 *Per quatuor Teſtes ſingulares probatur.*
97 *Statutum de laborantibus morbo Gallico.*
98 *Morbus gallicus contrahi poteſt abſque coitu, & quomodo.*
Alopetia *quid ſit.*
99 *Cauſa morbi gallici per contactum.*
100 *Statutum loquitur de infectis morbo gallico ex coitu.*
101 *Difficultas probandi morbum fuiſſe contractum ex coitu.*
102 *Delictum nunquam præſumitur.*
Præſumptio pro non delicto vincit præſumptionem pro delicto.
Probandum ab accuſatore, ſeu fiſco, Reum contraxiſſe morbum ex coitu.
Confeſſio Rei extrajudicialis facit ſolum indicium ad torturam.
103 *Infecti tali morbo, quomodo pallient propriam culpam.*
104 *Forma præſcribitur puniendi taliter criminoſos.*
105 *Delicta difficilis probationis probantur indiciis, conjecturis, & præſumptionibus.*
Medici adhibendi ad probandum morbum gallicum.
106 *Unicus Teſtis integer cum adminiculis probat morbum contractum ex coitu.*
Si morbum gallicum præceſſit copula cum fœmina, concluditur eſſe contractum ex coitu.
107 *Confirmatur, quod unus Teſtis in hoc caſu probet.*
108 *Probatur item ex Statuto.*
109 *Adminicula, quæ poſſunt in hoc caſu militare.*
110 *Alius modus procedendi.*
111 *In Statuto eſt præſumptio juris, & de jure.*

Contra præſumptionem juris, & de jure, datur probatio.

112 *Quæ ſigna morbi gallici ſufficiant ad pœnam Statuti.*

113 *Valde deformatus a morbo gallico, eſt notorie infamis, & irregularis.*

29 PŒnæ autem *ſuſpecti conſortii* in antiquis Canonibus contra Clericos ſancitæ, in deſuetudinem abierunt, & aliæ ſunt Statutæ in *Trident. ſeſſ. 25. cap. 14. de Reform.* quæ etiam, ut infra dicam, parum ſunt in uſu. Sed quia *Trident.* loquitur de Clericis concubinariis, & plerique Auctores nimis arctant intellectum hujus vocis *Concubinarius*, & eludunt ſanctam mentem Concilii, laxando habenas luxuriæ Clericorum, ideo enucleanda eſt ex ventre textus Conciliaris vera ipſius mens, omiſſis opinionibus *Doctorum* excogitatis *ad excuſandas excuſationes in peccatis.*

30 Dico igitur, quod Concilium prohibet Clericis, *ne concubinas, aut alias mulieres, de quibus poſſit haberi ſuſpicio, in domo, vel extra detinere, aut cum illis ullam conſuetudinem habere audeant*; Licet autem prout deducitur *arg. l. Stuprum. 34. ff. ad leg. Jul. de Adult. l. 1. 4. & 5. de Concubin.* Concubina proprie ſit, quæ, *carnalis conſuetudinis, non matrimonii cauſa, domi retinetur*, & talis dicatur mulier, quæ *cum uxor non ſit, cum aliquo tamen vivit, & ſine nuptiis in domo eſt, l. Maſſarius ff. de Verb. ſignif. l. Etiamſi ff. de Rit. nupt.* tamen Concilii textum non arctandum eſſe ad ſolam ſtrictam ſignificationem hujus nominis, convincitur ex principio illius capituli, quod ſe habet tanquam proemium, ex quo venanda eſt mens legis, ut communiter dicunt Doctores *Oldrad. Lup. Bart. Alex. Anchar. Socin. Roman. Bald. Barbat. Cravet.* apud *Thuſc. lit. P. Concl.* 892. *num. 2. & ſeqq.*

31 Sic ergo habet Concilium: *Quam turpe, ac Clericorum nomine, qui ſe divino cultui addixerunt, ſit indignum, in impudicitiæ ſordibus, immundoque concubinatu verſari, ſatis res ipſa communi fidelium omnium offenſione, ſummoque Clericalis militiæ dedecore, teſtatur. Ut igitur ad eam, quam decet continentiam, ac vitæ integritatem, Miniſtri Eccleſiæ revocentur; populuſque hinc eos magis diſcat revereri, quæ illos vita honeſtiores cognoverit, prohibet ſancta ſynodus &c.* Ex his autem verbis conjicitur, ſenſum Concilii eſſe; promovere in Clericis obſervantiam continentiæ; & amovere a populo ſcandala, quæ apud eum ſunt ex eorum lubricitate, ob quam contemptibiles laicis redduntur. Sequitur igitur, quod per Concilium non ſolum prohibentur Clericis *Concubinæ*, illæ nempe, quæ ſub titulo famularum in domo retinentur, ſed etiam aliæ, quæ inſervirent Matri, aut ſorori ejuſdem Clerici, ſive in propria, ſive in aliena domo retineant; ait enim Concilium, *in domo, vel extra detinere*. Sequitur etiam comprehendi non ſolum eas, quæ aluntur expenſis Clerici, & corpore ſuo quæſtum faciunt cum eo converſando, ſed etiam illæ, quæ ex luxuria liberali cum illo commiſcentur. Ratio eſt, quia ita incontinens eſt Clericus, & ita populum ſcandalizat, qui gratis fornicatur, ſicut qui pretio. Unde ſi ſtudium Concilii eſt, hæc duo removere, utrumque caſum debet comprehendere. Imo nec ſupponit Concilium, aut vetat ſolum *concubinatum*, qui ſit cum actuali lapſu carnali, ſed vetat etiam converſationem cum fœminis, *de quibus poſſit haberi ſuſpicio, domi, vel extra*; quibus verbis clare demonſtratur, Concilium inibi damnare etiam *ſuſpectum conſortium* tantum, ſub lato nomine *concubinatus*, ut communiter ſcribunt Doctores *Franc. Leo. Theſaur. for. Eccleſ. Par. 1. cap. 4. ſub n. 27. Ricc. Reſolut. 307. in edit. M. A. Genuen. Prax. Archiep. cap. 30. num. 4. Bellet. Diſq. cleric. Par. 1. Tit. de Diſciplin. cleric. §. 15. num. 56.* apud *Barboſ. Coll. in Trident. ſeſſ. 25. de Refor. cap. 14. num. 3.*

32 Sequitur igitur ex allegata doctrina, quod Conciliaribus pœnis obnoxius debet eſſe non ſolum Clericus, qui unam tantum ſuſpectam fœminam, aut in propria, aut in aliena domo frequentat cum *ſuſpicione* fornicationis, ſed etiam, ſi cum multis promiſcue ita verſatur, ut legitime malam populo ſuſpicionem de ſe ita converſando, ingerat. Scio *Garziam de Benef. Par. 11. cap. 10. num. 186.* apud *Theſaurum de Pœn. V. Concubinatus. ℣. Advertendum ſecundo poſt n. IV.* docere, tales pœnas locum non habere in Clerico, qui vagum concubitum exercet; & dicit taliter declaraſſe *Sacr. Congregationem Concilii*; Sed de tali declaratione non conſtat, nec eam ullibi reperire Mihi licuit; Fabuloſam proinde eam exiſtimo; Nec conceſſerim *Eminentiſſimos P. P.* contrarium decreviſſe contra apertam mentem Concilii. Quia, licet in lege pœnali non detur extenſio regulariter de caſu ad caſum, datur tamen, quando militat non ſolum ſimilitudo, ſed etiam identitas rationis *arg. cap. Cum dilect. de Confir. uti. vel inuti. Gloſſ. notab. in l. p. C. de Cond. indeb. Abb. in cap. 1. n. 15. de His quæ fi. a majo. & in cap. Raynutius. n. 5. de Teſta.* Ratio autem, ob quam, prædictas pœnas ſtatuit Concilium eſt, quam ſupra tetigi, puta, reprimere incontinentiam Clericorum, & removere ſcandala a populo. Hæc porro ita vigent in concubitu vago, & in ſcandaloſa, aut ſuſpicabili converſatione cum multis fœminis, ſicut cum una tantum; imo major proditur incontinentia ex concubitu vago; & majus ſcandalum naſcitur ex eo, quod Clericus promiſcue meretricetur, quam ſi unam tantum pellicem nutriat, quia hoc poteſt evenire ex amoris paſſione vehementi, & commiſeranda; illud vero procedit ex brutali, & non compatibili luxuria. Sequitur ergo, quod etiam Conciliaribus pœnis obnoxius eſſe debet, qui cum multis converſando, ingerit ſuſpicionem incontinentiæ, ſicut ſi unam tantum fœminam ſuſpectam frequentet, aut teneat; aliter poſſet Clericus impune ſcortari ſæpius cum multis, ac ſi vagatio concubitus minueret malitiam fornicationis, aut ſcandalum minoraret, quod quam falſum ſit, prudens conſideret. Et ſic Teneo cum *Navarro Conſ. 4. de Adult. in antiq. alias Conſ. 1. de cohab. Cleric. in novis*, & *Sayro in Horib. Deciſ. Tit. de Adult. Deciſ. 4.* contra nonnullos *Ricc. Garz. Farinac. Armendar. ſanct.* quos dat *Barboſa Coll. in Trident. ſect. 25. cap. 14. n. 6. de Reform.*

33 Et confirmatur quod ſupra dictum eſt, puta, quod Concilium non ſupponit de neceſſitate in Clerico actualem fornicationem, ita ut, ſi iſta deſit, pœnæ impoſitæ non afficiant; ſed vult impedire *ſuſpectam* omnino, & ideo ſcandaloſam *converſationem* cum mulieribus. Quia prædicta converſatio ſibi prohibita eſt cum mulieribus in quovis gradu propinquo ſibi conjunctis, ſi talis converſatio *ſuſpicionem* ſcandaloſam gignat, ut dicunt Doctores *Menoch. de Præſumpt. lib. 5. Præſumpt. 17. nu. 9. Reginald. Tr. 3. n. 18. Bellet. Tit. de Diſcipl. Cleric. §. 25. n. 16. & 17.* apud *Barboſ. l. 1. n. 5.* cum ex Diaboli ſuggeſtione, & carnis fragilitate, etiam inter conſanguineos carnale flagitium non raro ſit perpetratum. Quæ ſententia optime fundatur in *Textu Concilii*, quod habet, *aut alias mulieres, de quibus poſſit haberi ſuſpicio*; per quam clauſulam generaliter latam importantur etiam mulieres propinquæ, ſi tamen *ſuſpicionem* gignant, fundatam nempe in quali-

tate, & conditione illarum, aut Clerici.

34 Pœnæ autem ſunt, quod, ſi moniti a ſuperioribus, non deſiſtunt a tali *ſuſpecto conſortio*, pro prima vice privantur *tertia parte fructuum, obventionum, ac proventuum beneficiorum ſuorum quorumcunque, & penſionum, ipſo facto*. Si ſecundæ monitioni non paruerint, (in delicto eodem cum eadem, aut alia fœmina perſeverantes) omnes fructus beneficiorum ex integro amittunt, & ab adminiſtratione beneficiorum ſuſpenduntur. Si poſt hæc nihilominus ſuſpectas hujuſmodi mulieres non expellant, *aut cum iis etiam veſcantur*, privantur beneficiis, portionibus, Officiis, ac penſionibus, & inhabilitantur ad alia conſequenda, donec pœnituerint. *Sed, ſi poſtquam eas dimiſerint, ſemel intermiſſum conſortium repetere, aut alias ſcandaloſas mulieres ſibi adjungere auſi fuerint, præter prædictas pœnas, excommunicentur*.

35 Adverto autem, quod monitio facienda a ſuperiore debet eſſe perſonalis, nec ſufficit facta per edictum generale, ut argumento quorumdam jurium *cap. final. ubi Gloſſ. in V. Tertio de Vit. & honeſt. Cleric. Clem. V. junct. gloſſ. in V. Nominatim. eo. tit. cap. ſtatutum. de ſent. Exc. in* 6. ſcribunt *Doctores M. A. Gennen. Prax. Archiep cap.* 30. *num.* 4. *Ricc. Prax. for. Eccl. Deciſ.* 359. *in p. edit. alias. Reſolut.* 307. *num.* 3. *in* 2. *edit.* apud *Barboſ. Collect. l. cit. num.* 9. *Theſaur. de Pœn. V. Concubinatus ſub. num.* 4. Non amplector autem ſententiam *Nicolai Garziæ de Benef. Par.* 11. *cap.* 10. *num.* 186. cui ſubſcribit *Theſaurus de Pœnis. V. Concubinatus. V. Advertendum ſecundo*, quod nempe debeat eſſe trina monitio Canonica ante inflictionem ſingularum pœnarum ex ſupradictis. Etenim verum eſt, quod ad hoc, quod Clericus Concubinarius privetur beneficiis, debet ter perſonaliter moneri, ut habetur in *Decretalibus cap. ſicut. ad extirpanda. cap. Si quiſquam. cap. Si autem V. Vel tertiam. de Cohab. Cler. & mul.* non tamen neceſſarium eſt, quod tali modo moneatur, ſi infligenda ſit minor pœna, quam ſit privatio beneficii. Etenim Concilium aperte ait, quod, *ſi moniti primo, non reſipiſcant, amittant tertiam partem fructum*; ſi poſt ſecundam monitionem, adhuc perſeverent, *fructus ex integro amittant*; & poſt tertiam, *priventur beneficiis*. Somnium autem eſt, quod ſingulæ monitiones debeant eſſe trinæ, quia hoc modo ſecunda monitio evaderet quarta; & tertia eſſet ſeptima, quod eſt inauditum. Senſus ergo eſt, quod, ſi Clericus redditus eſt ſuſpectus notorie, & fama deferente de *conſortio ſcandaloſo*, debet judicialiter moneri ab Epiſcopo; & ſi poſt eam monitionem non deſtiterit, tertia parte fructuum puniatur, & ſic deinceps.

36 Quod autem ex quibuſdam juribus *Auth. de Sanctiſſ. Epiſc. §. Presbyteros. Collat.* 9. *cap. Presbyteris.* 27. *Diſt.* aſtruit *Farinacius Quæſt.* 138. *num.* 41. Clericum, ut præfertur, monitum, & punitum, non deſiſtentem a vita ſcandaloſa, tradi debere Curiæ ſæculari per verbalem, non autem actualem degradationem, non approbo; Licet enim in citata *Novella de ſanctiſſ. Epiſcopis* textualiter ita habeatur; tamen lex illa, ut pote laicalis non poteſt ligare Clericum, & in *cap. final.* 27. *Diſt. a Farinacio* citato nec verbum habetur de tali traditione. Traditio autem Clerici Curiæ ſæculari fieri nequit, niſi ob enormiſſima delicta, (inter quæ non eſt ſimplex fornicatio, vel *conſortium ſuſpectum*) & niſi prævia degradatione, ut notum eſt. Per nullam autem legem Eccleſiaſticam habetur, quod Clericus criminoſus, ut præfertur, degradetur.

37 De Clericis autem, qui nec beneficia, nec penſiones poſſident, & in hoc crimine verſantur, diſponit loco ſupra citato *Concilium*, ut Epiſcopi ad eos coercendos, utantur carceris pœna, ſuſpenſione ab Ordine, ac *inhabilitate ad beneficia obtinenda*, aliiſque Canonicis pœnis, ſed ut bene advertit *Decian. Tr. crim. lib.* 6. *cap.* 21. *n.* 30. apud *Barboſ. Coll. in Trident. ſeſſ.* 125. *cap.* 14. *n.* 18. *de Refor.* Deficiente in Clericis fervore charitatis, & in Epiſcopis antiquo zelo, auctaque horum indulgentia, ob auctam carnis fragilitatem, antiquæ pœnæ Canonicæ ſunt exoletæ, & modernæ Conciliares non ſervantur regulariter in Curiis Epiſcoporum; ſed ut plurimum commutantur in pecuniarias, quæ revera validiores ſunt, quam ſpirituales, ad compeſcendos hujuſmodi incontinentes.

38 Quo autem ad frequentantes Monaſteria *Monialium*, pœna lata pro Clericis, eſt depoſitio, pro laicis, Excommunicatio. (Si tamen ter de hoc moniti, non deſiſtant, ut diximus ſupra *num.* 12. ex *Concilio Lateranenſi*.) Pro Regularibus autem non tantum frequentantibus, ſed ſimpliciter alloquentibus ſine licentia *Moniales*, aut alias fœminas intra Monaſteria degentes, lata eſt pœna privationis vocis *activæ, & paſſivæ* ex *Decreto ſac. Cong. Non. Maij* 1590. quod per extenſum dant *Peyrin. ad Conſt.* 8. *B. Pii V. num.* 6. & *Quarant. ſumm. Bull. V. monaſteria monial. pag. m.* 451. ſed nec tales pœnas in uſu poſitas video. Prout enim ſupra *num.* 14. dixi, nec laici excommunicatione, nec Clerici depoſitione; ſed Carceratione tantum, aut pecunia ab Epiſcopis mulctantur. Nec unquam vidi Regularem voce activa, & paſſiva privatum, ſed tantum aliqua levi mortificatione punitum.

39 Supradicta autem de jure communi ſunt: De municipali vero conſulenda ſunt *Statuta Synodalia* pro Clericis, & *Regularia* pro Religioſis Ordinibus. Pro noſtro *Ordine Minorum Regularis Obſervantiæ*, ac *Strictioris*, ſequentia habemus Statuta.

40 *Si quiſpiam de ſuſpectis conſortiis, & colloquiis ejuſmodi notatus fuerit, charitative, & paterne admoneatur, & corrigatur. Admonitus vero, ſi non ſe correxerit, & emendaverit, ſuperior ſuſpendatur ab officio, vel etiam privetur, ſuperiorum arbitratu, pro delicti modo. Subditus vero actibus legitimis triennio careat; vel gravius etiam puniatur ſuperioris arbitratu Et quibus hæc pœna non competat, probationis caputio, vel alia graviori etiam, ſuperiorum arbitrio puniatur pro delicti qualitate.*

41 *Quibus pœnis Clericos, ac alios Fratres juvenes, ætate annorum vigintiquinque minores, omnino afficiendos eſſe decernimus, qui in aliorum, præterquam Magiſtrorum, aut ſuperiorum Cellas ingredi præſumpſerint; ac item qui eos, vel ſæculares ſimiliter juvenes, & præſertim pueros, in proprias admiſerint; ac præterea, ſi in ipſorum Clericorum, vel Fratrum juvenum ipſi Cellas intrare auſerint.*

42 *Qui etiam ſolitus fuerit ſe a ſocio ſequeſtrare cum Mulieribus, de quibus, ſuperioris judicio, merito ſuſpicio oriri poſſit, ſi canonice monitus, & correctus non ſe emendaverit, tanquam de ſuſpecto conſortio Reus actibus legitimis privetur, ac probationis caputio puniatur, ſuperiorum arbitratu. Et ſi iterato punitus, de ſequeſtratione hujuſmodi duobus Teſtibus fide dignis convincatur, ad veritatem dicendam graviter arctetur. Si vero de ſequeſtratione præfata unus tantum Teſtis fide dignus fuerit, & alius de lapſu carnis adverſus eundem, gravius arctandum decernimus.*

43 *Præterea qui ore proprio, aut legitimis Teſtibus convictus fuerit domos ſuſpectas intraſſe; mox ab eo loco removeatur, ac perpetuo exulet; & amplius puniatur, Superiorum arbitratu, perſonarum, locorum, & temporum qualitate penſata. Quod ſi negaverit, arctetur, & contra eum procedatur juxta Or-*

dinis Statuta. Hæc omnia ex Statutis Vallisoletanis 1593. *cap.* 11. *Tit. de ſuſpect. conſort. &c.*

44 *Ex Textu* autem *Tit. Applicatio* . §. 17. Sic habemus: *In ſuſpecto conſortio deprehenſus, ſi monitus non ſe correxerit, Superior ab Officio ſuſpenditur, vel privatur; Subditus actibus legitimis triennio careat, vel gravioribus pœnis uterque mulctetur, Superiorum arbitratu, nimirum actuum legitimorum privatione; probationis delatione; arctationis recluſione; exilio ab illo Conventu; pro clariori, vel obſcuriori ſuſpicionis indicio ſecundum Ordinis ſanctiones.*

45 *Qui convictus fuerit domum ſuſpectam intraſſe, actumve carnalem ſollicitaſſe, mox ab eo loco perpetuo exulare debet, & bimeſtri Carcere mancipari; negans graviter arctandus.*

46 Circa quæ Statuta, plura dubitare contingit, & primo circa primum ſub *num.* 40. dubitatur, quid importent illa verba *de ſuſpectis conſortiis, & colloquiis ejuſmodi notatus fuerit*; an ſcilicet oporteat, quod de tali *notatione* judicialiter conſtet?

47 Reſpondeo, quod non eſt neceſſarium, quod de ea *notatione* conſtet in judicio. Quia, ſi deberet de ea conſtare, oporteret telam judicialem ordiri; hoc autem fieri non debet ex duplici cauſa; quia Superior inſtruens proceſſum ſcripto, procedit ut Judex, & non ut Pater, omneſque actus, qui ſubinde fiunt, ſunt in foro judiciali, & non paterno. Sancitur autem, quod præcedente *notatione de ſuſpecto conſortio, Reus charitative, & paterne admoneatur*; ſequitur igitur, quod non judicialiter facienda eſt admonitio: quod, ſi non hæc, nec conſequenter debebit conſtare judicialiter *notatio de ſuſpecto conſortio*, quæ requiritur prævia ad talem admonitionem.

48 Præterea non habetur a Statutis determinatio, quod admonitio fiat a Superiore Provinciali ſolo, ad quem privative quo ad inferiores, ſpectat ſcripto procedere, ut habetur *ex Textu Pract. crim. Tit. Delictorum* §. 3. *in fin. &* §. 4. *init.* ſed abſolute dicit *charitative, & paterne admoneatur*; innuens, quod charitative monendus eſt a Fratribus per fraternam correctionem; *paterne* vero a Prælato locali, qui ſcripto procedere non poteſt, ſive a Provinciali procedente *paterne*, non vero *judicialiter*.

49 Praxis ergo eſſe debet, quod, ſi Frater ſuſpicionem de malo *conſortio* ingerit, ſocius, aut alius Frater, qui ipſum vidit, ſive Superior localis, aut Provincialis, qui hoc novit a Fratribus, ſeu Sæcularibus, *charitative*, puta, ſecreto admoneat, ut deſiſtat; quod, ſi perſeveret, admoneatur *paterne*, hoc eſt a Superiore tanquam Patre, in publico: & hoc non ſolum verbis, ſed etiam, ſi caſus id requirat, aliqua pœnitentia paterna, & mortificativa; etenim *admonere* in jure importat non ſolum *in memoriam adducere*, ſed etiam *caſtigare, corrigere, & percutere*, ut deducitur ex *l. Alimenta ff. de Angoſc. liber. l.* 1. *ff. de Jurepatr.* proinde *admonitionem fuſtium* pro coercitione, & caſtigatione dixiſſe *Caliſtratum* in *l. Veluti ff. de Pœn.* poſt *Julium Pollucem lib.* 9. *Onomaſt.* obſervant *Pratejus, Briſſonius*, apud *Calvin. lexic. V. Admonitio fuſtium*.

50 Et circa hoc errant illi Superiores, qui inſtruunt proceſſum, ut probetur *ſuſpectum conſortium*; quo probato, pro prima vice monent in publico judicialiter; & ſi exinde reincidat, pœnam ſtatutariam infligunt. Etenim, ut diximus, monitio facienda eſt prius fraterna, & paterna extrajudicialiter, & ſufficit facta a Superiore locali, nec requiritur, quod ſit a Provinciali; & ſi poſt hanc denuo delinquat, poſſit Provincialis ut Judex ſecure procedere ad pœnam ordinariam judicialiter. Et ad hoc magis firmandum notari debet, quod Statutum requirit monitionem *charitativam, & paternam*, non autem *Canonicam*. Iſta enim judicialiter fit, & trina eſſe debet ex vulgatis juribus. Illa autem non ſic, proinde ſufficit, quod ſemel, aut bis fiat, & hoc a Superiore ut Patre, non autem ut Judice; Nec faceſſit negotium, quod in quodam *Canone cap.* 2. *de Cohab. Cler. & Mul.* præſcribitur, quod *Canonice moneri* deberet quidam Clericus, qui jocando cum mulieribus ſuſpicionem malam ingerebat; unde inferri poſſet, quod monitio præſcripta in Statuto, ex quo circa eamdem materiam verſatur, debeat eſſe *Canonica*, nempe trina, & judicialis. Quia in illo *Canone* ferenda erat excommunicatio contra Clericum, ſi monitus non reſipuiſſet; proinde debuit præcedere talem cenſuram trina monitio judicialis, ut ſanciunt alii Canones *cap. de Excommunicationis*. 24. *quæ Concil. Lateran.* 3. *cap.* 6. *& Lateran.* 4. *cap.* 47. *cap. Reprehenſibilib. de Appell. cap. Sacro de ſent. excomm.* In hoc autem Statuto non apponitur Reo non reſipiſcenti poſt admonitionem talis cenſura, ſed alia pœna; proinde neceſſarium non eſt, quod illam præcedat monitio trina judicialis.

51 Dubitatur ſecundo ad idem Satutum, an monitio facta, ut fratrer deſiſtat a *ſuſpecto conſortio* cum una perſona, ſufficiat ad ipſum puniendum ordinarie, ſi ex poſt indicia *ſuſpecti conſortii* ingeret cum alia fœmina, ſeu alia perſona diverſa ſexu; ſeu in alio loco?

52 Caſus hic eſt maxime practicabilis, & maxime in aliquibus, qui naturaliter ſunt in quamcumque Venerem proclives, nec ſe ab illa ſpiritualibus exercitiis temperant, ſed tanquam bruta, quamvis occaſionem peccandi non tam arripiunt, quam procurant. Et ad dubium reſpondeo affirmative; nec enim neceſſe eſt, quod, ut poſſit Prælatus hujuſmodi Reum judicialiter punire *de conſortio ſuſpecto* cum *Berta*, ipſum paterne præmonuerit de eodem cum eadem.

53 Moveor ad hoc, quia *Tridentinum ſeſſ.* 25. *cap.* 14. *de Reform.* puniendo *ſuſpectum conſortium* Clericorum, vult, quod, ſi admoniti per ſubſtractionem partis fructum beneficialium non reſipiſcant, *ſed cum eadem, vel alia fæmina perſeverent*; vel ſi poſtquam unam dimiſerint, *alias hujuſmodi ſcandaloſas mulieres* ſibi adjunxerint, puniantur &c. ex quo evidenter apparet, quod Concilium in augenda pœna hujuſmodi Reis, conſiderat reincidentiam tantum in idem crimen, non habita ratione, an repetatur cum eadem, aut alia perſona.

54 Similiter ex *Textu Pract. crim. Tit. Applicatio* §. 36. habemus, quod fornicarius *pro prima vice, Semeſtri carcere mancipetur; pro ſecunda vero per annum carceretur*; nec tamen requiritur, quod ſecunda fornicatio ſit cum eadem perſona; ſed ſpectatur idem crimen in ſubſtantia, quamvis accidentaliter reſpectu perſonæ differat.

55 Sic ergo applicando ad noſtrum caſum, dico, quod nihil facit diverſitas perſonarum, quando idem eſt crimen. Unde ſicut facta prima monitione, Reus de *ſuſpecto conſortio* punitur pœna ſtatutaria, ſi recidivat cum eadem perſona, ita puniendus eſt, ſi in idem crimen labitur cum diverſa; & quod dicitur de perſona, accipi debet etiam de ſexu, & de loco, quia hæc duo non diverſificant crimen quoad ſubſtantiam; *ſuſpectum enim conſortium* æque cadit cum maſculis, ſicut cum fœminis, prout habetur in *Statut. Vallisolet. cap.* 11. *Tit. de ſuſpect. conſort. init.* & locus accidit crimini, Si ergo quis publice, & paterne monitus de *ſuſpecto conſortio*, migret in alium Conventum, & ibi denuo de ſe ingerat ſuſpicionem, Provincialis debet aggredi proceſſum, faciendo con-

ſiare, quod Reus fuit de hoc publice, & paterne monitus a Prælato Provinciali, aut locali in tali Conventu, tali tempore; ex poſt probare nova indicia præſtita, & pro illorum modo ad pœnam devenire.

56 Hic autem advertendum eſt, quod ad hoc, quod quis monitus, & paterne correctus de uno *ſuſpecto conſortio*, poſſit puniri pœna ſtatutaria de novo *ſuſpecto conſortio*, ſive cum eadem, ſive cum diverſa ſexu, aut loco perſona, non debet inter unum, & alium actum criminalem mediare tantum tempus, ut poſſit præſumi de primo actu emendatus. Diximus *Par. p. Tit. Pœnarum .num.* 38. quod delicta trina requiſita ad expulſionem incorrigibilis ab Ordine, debent habere moralem quandam continuationem inter ſe, & emendatum in jure *text. Novell. de Menoch.* §. *Et dum triennio*. *Coll.* 1. præſumi illum, qui, poſt delictum commiſſum bene vixit per tres annos. Hoc pariter quadrat in noſtro caſu. Unde qui monitus de ſuſpecto conſortio, ſe corrigit, & per triennium bene vivit, ſi ex poſt labitur ex fragilitate in ſimile crimen, maxime ſi ſit cum diverſa ſexu, aut loco perſona, non poteſt pœna ſtatutaria ſtatim percuti; ſed debet moneri, ac ſi hic ſecundus lapſus eſſet primum crimen. Ratio eſt, quia Statutum punit eum, qui monitus de ſuſpecto conſortio non reſipiſcit, ſed denuo in idem reincidit. Qui vero per triennium bene vixit; ſe correctum demonſtrat de illo crimine per talem admonitionem. Quod, ſi ex poſt denuo labitur, præſumendum eſt, quod hoc ſit ex fragilitate nova, non autem ex malitia perſeverante, ob quam ſolam Statutum ordinat talem pœnam poſt admonitionem. Proinde, ſi de hoc novo debet puniri, de novo debet moneri.

57 Dubitatur tertio ad idem Statutum, cum pœna augenda relinquatur arbitrio Superioris *pro delicti modo*: quiſnam cenſendus ſit *modus delicti*, per quem pœna ſit augenda?

58 Reſpondeo, quod *modus delicti* poteſt variari, & reddere crimen gravius ex qualitate perſonæ, frequentiæ, ſeu reiterationis, loci, ſcandali ſequuti, indiciorum, & ſimilium. Licet enim *ſuſpectum conſortium* idem cenſeatur, quamvis ſit cum perſonis diverſi ſexus, tamen gravius evaderet, ſi indiciaret affectatam maſculam venerem. Gravius item eſt, ſi pluries, & cum pluribus oſtenſa ſit, quam cum una perſona, & ſemel, aut bis. Pariter, ſi ſcandalum ſæcularium ſequutum eſt, aggravat *ſuſpicionem conſortii* magis, quam ſi ſolis Fratribus eſſet ingeſta. Itidem quando indicia eſſent ex vehementioribus, quæ poſſent etiam ſufficere ad conſtituendum in rigoroſo examine Reum, ſuſpectum de lapſu conſummato.

59 Penſatis igitur iſtis omnibus, poteſt Superior pœnam augere juxta poteſtatem ſibi a ſtatuto factam. Circa quod adverto, quod arbitrium Judicis ſiſtitur in danda *pœna ſuſpenſionis*, aut *privationis officii* Reo de *ſuſpecto conſortio*, ſi iſte ſit ſuperior: & in danda *privatione actuum legitimorum per triennium, aut amplius*, ſi Reus fuerit ſubditus. Cum enim ſtatutum ipſum pœnam ſtatuat, quando *delicti* modus augetur, non eſt licitum Judici regulare arbitrium ultra ſtatutariam diſpoſitionem, ut dicunt Doctores *Paſſerin. Trib. Regul. quæſt.* 27. *art.* 1. *num.* 5. *& ibi Scac. de Judic. lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 98. & *Guazzin. Defen.* 33. *cap.* 16. *num.* 2.

60 Hic porro advertendum, quod *delicti modus*, qui augeri poteſt juxta variationem plurium, aut vehementiorum indiciorum, poteſt ita creſcere, quod ſuperet rationem *conſortii ſuſpecti*, & ideo non pœna debita huic, ſed major debeatur. Exemplum do: ſi *Cajus* viſus fuiſſet cum *Berta* in loco remoto jocari; actuſque, per quos ſuſpicio conſortii inducitur, exercere; ab alio autem Teſte viſus eſt, alio tempore, & loco, manum in ejus ſinum ponere, ipſa minime reluctante; ſocius autem Caji deponit, ſe fuiſſe cum illo ad domum *Bertæ*, & ambos ex condicto ſe ab eo ſequeſtraſſe, & in cubiculum intraſſe, poſtmodumque reverſos rubente facie &c. profecto hæc tria indicia delata ad Judicem, excedunt rationem *ſuſpecti conſortii* ſimplicis; & quamvis Teſtes ſint ſingulares, (ſi tamen ſint integri) nihilominus probant delictum carnis, ſi non conſummatum, & perfectum, ſaltem attentatum; quia, ut habetur ex *Textu Pract. crim. Tit. Teſtes*, §. 6. illi deponunt de diverſis circumſtantiis ad eundem finem tendentibus; & ideo cumulandi, & conjungendi ſunt, & proinde non ſunt ſingulares.

61 In tali ergo caſu Judex non debet infligere ordinariam pœnam *ſuſpecti conſortii* probati, ſed debet Reum arctare, ut dicitur in ſtatuto citato ſupra *num.* 42. nempe per torturam adſtringere ad fatendam veritatem de conſummato opere carnis, ut infra exponemus. Et bene ad hoc punctum advertant Judices; ſolent enim plerumque ſimplicem pœnam *conſortii ſuſpecti* aptari quibuſvis indiciis, etiam vehementibus ulterioris lapſus: quod tamen juxta ſtatuta faciendum non eſt, ſed adhibenda eſt tortura acris ad proportionem indiciorum, &, quando aliud non emergat, *privatio officii* ſuperiori; & *actuum legitimorum* ultra triennium ſubdito injungenda eſt in pœnam *ſuſpecti conſortii*.

62 Dubitatur quarto circa ſecundum ſtatutum datum ſupra *num.* 45. An in quolibet ingreſſu Cellarum reſpectu juvenum, aut puerorum, & vice verſa locus ſit pœnæ ſtatutariæ, ut præfertur?

63 Reſpondeo, quod ſimplex ingreſſus in Cellam juvenis, ſive Fratris minoris vigintiquinque annis, ſive pueri ſæcularis in Cellam adultioris, ex ſe crimen non eſt grave, nec tantam pœnam importat; cum multi caſus ſint dabiles, in quibus nulla prorſus interveniat culpa Theologica, nec legalis. Nec ſtatutum ſic debet accipi; etenim quantumvis verum ſit, quod lex etiam dura, ſervanda ſit *l. Proſpexit ff. Qui & a quibus. Bald. Conſ.* 76. *V. Dicendum. lib.* 2. *Rolan. a Vall. Conſ.* 99. *num.* 47. *lib.* 2. *Tuſc. litt. L. Concl.* 261. *num.* 2. *& Concl.* 262. *num.* 1. Hoc tamen verum eſt, quando lex, aut ſtatutum eſt clarum, & certum, ſecus, quando tale non eſt. *Ægid. Bellarmu. Conſ.* 9. *nu.* 3. *Tuſc. loc. cit. Concl.* 262. *n.* 16. Non loquitur autem clare ſtatutum, quod quilibet etiam ſimplex ingreſſus in Cellam alicujus, ut præfertur, ita puniatur, proinde interpretationem admittere debet, per quam Statutum appareat rationabiliter latum, & quod lex lata pro commodo boni publici, per duriorem interpretationem non reddatur incommoda, prout textualiter habet quoddam Digeſtum *l. Nulla juris. ff. de leg.* Eſſet autem contra rationem, quod tanta pœna adhiberetur, ubi nulla intervenit culpa; & lex lata contra *ſuſpectum conſortium* ob bonum publicæ honeſtatis, evaderet ſumme incommoda convictui civili, & Religioſo, in quo intervenit licite, nec culpabiliter ingreſſus alicujus in Cellam alterius, qui ingreſſus literaliter repugnat tali ſtatuto.

64 Dico igitur, quod ingreſſus vetitus, ut præfertur, eſt, qui habet adminicula *conſortii ſuſpecti*; nec habet rationabilem, aut legitimam cauſam, per quam excuſetur. Ratio eſt; quia tale Statutum inſeritur inter ea, quæ de *ſuſpecto conſortio* diſponunt; unde apparet, quod loquatur de *ingreſſu* non ſimplici, ſed *ſuſpecto*; Sicut etiam Statuto ſequenti tractatur

tur de ſequeſtratione cum mulieribus a Socio, non quidem univerſaliter, ſed *ſuſpecta*, ut infra dicemus.

65 Dubitatur quinto circa idem Statutum; quid juris, ſi duo Religioſi juvenes, aut maturus cum adoleſcente clauſi eſſent in Cella; pulſantibus reſpondere nollent; nec Superiori intrare volenti aperirent; ita ut oſtium neceſſe fuiſſet proſternere: & idem eſt, ſi extra Conventum pari modo incluſus deprehenderetur Religioſus cum fœmina, aut alia perſona ſuſpecta.

66 Reſpondeo cum diſtinctione. Vel enim nullum militat adminiculum, per quod augeri poſſit præſumptio criminis in caſu; vel intervenit aliquod. Si primum, dico quod non eſt locus niſi charitativæ, ac paternæ monitioni, ratio eſt; quia plures poſſunt intervenire cauſæ honeſtæ, ac licitæ, ut ſupra dictum eſt, ob quas Religioſus in Cellam alterius vadat; & poſſunt etiam aſſignari cauſæ rationabiles, ob quas maneat in ea, oſtio clauſo, & pulſanti nolit aperire; puta, ne ibi reperiatur a Fratribus, qui Superiori referant, & ipſe mulctetur pœnitentia; pulſanti autem non aperiat, ut inquirenti ſuadeat nullum eſſe in Cella. Si igitur nullum penitus intervenit adminiculum, ob quod præſumi poſſit, quod ad inhoneſtum finem Cellam ingreſſus ſit, & Cellam clauſerit, & aperire noluerit, æquum eſt, ut credatur ipſi aſſignanti aliquam, aut aliquas cauſas indifferentes, vel non graviter culpoſas, ob quas ibi taliter verſatus ſit. Quia vero ipſe peccavit in legem Statutariam, prohibentem ſub nota *ſuſpecti conſortii*, talem ingreſſum, ideo ſibi adaptanda eſt coercitio legis, nempe, quod de tali ingreſſu (cum primo ſupponatur commiſſus) *charitative*, *& paterne moneatur*.

67 Si autem contraria militent adminicula, dico, quod non ſimplici pœna *ſuſpecti conſortii* puniendi ſunt tranſgreſſores; ſed ſunt graviter, aut graviſſime arctandi juxta valorem adminiculorum, & indiciorum. Ratio eſt; quia ſicut primum *conſortium ſuſpectum* ſe habet tanquam adminiculum, ob quod Reus arctandus eſt, juxta Statuta ſuperius recitata, qui ſecundo in idem decidit; ita adminicula alia (maxime ſi habent conjuncta indicia, de quibus mox dicemus) inſerviunt loco probationum, ob quas perſuaſus maneat Judex, ut Rei taliter ibi convenerint, aut convenire potuerint ad perverſum finem, & ideo ſit per arctationem, & torturam exquirenda veritas facti.

68 Advertendum autem, quod in hoc caſu intervenire poſſunt tum adminicula, tum indicia gravioris culpæ, quam ſit ſimplex ingreſſus in Cellam juvenis. Adminicula poſſunt eſſe multa; puta, tempus quietis meridianæ, ſeu nocturnæ; affectata amicitia, aut converſatio, aut allocutio cum adoleſcente: contemplatio vultus illius obſervata, aut laus pulcritudinis; munuſcula ipſi data; mala fama alterutrius, & ſimilia. Indicia autem poſſunt eſſe ea, quæ obſervanda veniunt in caſu, in quo deprehenduntur. Puta, ſi inventi eſſent ſine habitu, jacentes, aut apparerent ſigna, quod jacuerint; & alia, quæ recenſere non expedit; Sagax vero Judex obſervare poterit. Cumulanda ſunt igitur adminicula cum indiciis, & juxta vim præſumptionis, quæ ab illis haberi poteſt, regulanda eſt arctatio.

69 Dubitatur ſexto circa tertium Statutum recitatum ſupra *num*. 42. An ſufficiat prima Canonica monitio cum eo, qui ſolitus eſt ſe cum mulieribus ſequeſtrare, ut ipſi poſſit infligi privatio actuum legitimorum, & delatio caputii probationis, an vero aliud requiratur.

70 Reſpondeo, quod non ſufficit prima Canonica monitio verbalis paterne facta; ſed requiritur, quod adhibita etiam ſit aliqua pœnitentia mortificativa, & publica, ex eo quod Reus primæ fraternæ correctioni ſecretæ non obſecundavit. Ratio eſt, quia (ſicut ſupra *num*. 42. tetigimus) quemadmodum *admonere* importat monitionem, non tantum verbalem, ſed etiam pœnalem, ita ut *monitus* dicatur etiam ille, qui pœnis pulſatus eſt, pari modo intelligi etiam debet *corrigere*, ſive *corripere*, quod nempe importet non tantum correctionem factam verbis, ſed etiam illam, quæ adhibetur factis. Luculenta de hoc habemus teſtimonia in Scriptura Sacra *Levit. cap*. 26. ℣. 28. *Corripiam vos ſeptem plagis*. In Pſalmis 6. ℣. 2. & 37. ℣. 2. *Neque in ira tua corripias me*. 17. ℣. 36. *Diſciplina tua correxit me*. In Evangelio *Luc. cap*. 23. ℣. 22. *Corripiam ergo illum, & dimittam*. Prima Corinthiorum *cap*. 11. *V*. 32. *Cum judicamur, a Domino corripimur*, & alibi in centum locis, in quibus loquitur Scriptura *de correptione*, *ſeu correctione* facta non verbis, ſed pœnis, & plagis. Ex hoc igitur habemus, quod *correptus*, *ſeu correctus* dicatur etiam, qui per flagella diſciplinæ exercitatus eſt.

71 Porro citatum Statutum habet, quod ſolitus ſequeſtrare ſe cum Mulieribus, privetur actibus legitimis, *ſi canonice monitus, & correctus, non ſe emendaverit*: non ſufficit ergo *Canonica monitio* verbalis: ſed requiritur, quod Reus ſalutari aliqua pœnitentia fuerit *correctus*, & hoc a Superiore tanquam Patre, antequam ab eodem ut Judice, pœna privationis actuum legitimorum puniatur.

72 Dubitatur ſeptimo ad idem Statutum, quot actus requirantur ſequeſtrationis a ſocio cum Mulieribus ad hoc, quod quis poſſit dici *ſolitus ſequeſtrare ſe*, & locus ſit pœnæ Statutariæ?

73 Reſpondeo, quod variæ ſunt ſententiæ Doctorum juxta varietatem ſubjectæ materiæ, circa id, quod *ſolitum* vocatur; Si quidem poſt *Gloſ. in Clement*. 1. *in V. Ad menſam de Exceſſ. Prælat*. nonnulli *Gozad. Conſ*. 23. *num*. 5. *Decian. Conſ*. 124. *num*. 8. *lib*. 3. *Cephalu. conſ*. 155. *num*. 31. apud *Tuſc. lit. S. concl*. 334. *n*. 10. ſtatuunt communem eſſe concluſionem, quod *ſolitum* etiam ex unica vice inducatur; unde ex unica conceſſione rei datæ in feudum, res dicatur *ſolita* infeudari. Et cohærentur ad hanc ſententiam alii *Caſtr. conſ*. 187. *num*. 4. *in fin. lib*. 2. & *conſ*. 243. *n*. 2. *lib*. 2. *Alex. conſ*. 5. *num*. 23. *ubi Apoſtil. in V. Vice. lib*. 2. *plures citat*. docent, quod *ſolitus* aliquid facere, verificatur ex unica vice in Privilegio Principis. Et *ſolitum* fieri intelligunt alii *Bart. & Gothofr. ad l. Mala*. §. *Sed ſi alimenta lit. K. ff. de Alim. & cibo legat*. eſſe id, quod ultimo, licet unica vice factum eſt. Alii volunt, quod *ſolitum* inducatur per duas vices, unde res Eccleſiaſtica dicatur *ſolita* locari, ut ſcripſere *Cravet. conſ*. 767. *num*. 6. & *Decian. conſ*. 73. *num*. 47. & *ſeqq*. apud *Tuſc. conſ*. 334. *num*. 9. *lit. S*. Alii, inter quos *Fidericus de Senis Conſ*. 91. *num*. 5. volunt, quod *ſolitum* dicatur, quod pluribus vicibus, & longo tempore ſit, & hoc videtur confundi cum *conſueto*.

74 Prædictæ autem Concluſiones non quadrant, niſi in civilibus, ſed aliud eſt in criminalibus; in his enim non inducitur conſuetudo, per quam aliquis dicatur *ſolitus* delinquere, niſi per tres actus ad minus, ut habet expreſſe *Gloſſ. in cap. Cum Eccleſia in Verbo tertio de Cau. poſſ. & propr*. quæ plura jura citat. Proinde latro non dicitur *ſolitus*, ſeu convictus furari; ita ut furcis veniat ſuſpendendus, niſi ad minus tria furta commiſerit, ut poſt *Corradum fol*. 357. *num*. 1. teſtatur *Julius Clarus*. §. *Furtum*. ℣. *Scias tamen*. Hinc *Sanctorus* etiam ſcribens ad

hoc

hoc Statutum ℣. *Declarandum tamen in fin. fol. m. 576.* vult, nec unum, nec duos actus ſufficere ad conſtituendum *ſolitum*, ſed plures requiri, ex quibus moraliter conjectari poſſit in Reo malus animus delinquere volentis in lapſu carnis.

75 Dico igitur, quod in noſtro caſu non poſſit dici Religioſus *ſolitus* ſequeſtrare ſe a Socio cum Mulieribus, niſi duo concurrant, puta, frequentia actuum, qui excedant numerum ternarium, & defectus rationabilis cauſæ talium ſequeſtrationum. Ducor, quia juxta Doctores *Alex. conſ. 72. num. 8. lib. 7. Gozad. conſ. 23. num. 5. & ſeqq.* apud *Tuſc. d. concl. 334. num. 22. lit. S.* accuſans aliquem *ſolitum*, ſeu conſuetum blaſphemare, debet probare conſuetudinem blaſphemandi per plures Teſtes ſingulares; & non ſufficerent Teſtes deponentes, quod bis, aut ter blaſphemaverit: Imo volunt alii *Farinac. q. 20. num. 4. Cala de mod. articul. in Gloſſ. magn. num. 769. Colu. Deciſ. 172. num. 1. Merlin. Pignat. Diſcept. foren. 97. num. 10.* quos dat *Raynaldus. Syntax. cap. 1. §. 1. num. 18.* quod conſuetudo, ob quam aliquis dici poſſit *ſolitus* blaſphemare, non inducitur per tres actus, ſed per plures; unde *Lazarius de Blaſph.* apud *Caren. Par. 2. Tit. 7. §. 1. num. 22. & ſeqq.* vult, quod actus ſint ad minus quinque; & *Zanardus* apud eundem tenet, quod debeantur actus decem in anno, ut quis poſſit dici *ſolitus* blaſphemare. Similiter igitur dicendum eſt, quod non per tres tantum, ſed per plures actus frequentatos ſequeſtrationis, dici debeat quis *ſolitus* ſe a ſocio cum Mulieribus ſequeſtrare.

76 Aliud autem neceſſarium eſt, quod nulla ſubſit cauſa legitima ſequeſtrationis. Ratio evidens eſt; Si quidem non ſequeſtratio ut ſic, culpabilis eſt, ſed ſequeſtratio, quæ ingerit *ſuſpicionem conſortii*. Porro talis dici non poteſt, quando rationabilis ſubeſt cauſa, ob quam Religioſus a ſocio ſequeſtrat ſe, ut de negotio ſecreto cum fœmina loquatur. Proinde Confeſſarius ſenex, aut alius vir gravis, a quo multa geruntur negotia, ſi ſequeſtrat ſe a ſocio, ut præfertur, non poteſt rationabiliter præſumi Reus; etenim ſi interrogabitur a Superiore de cauſis talium ſequeſtrationum, eas adducet, ob quas iſtæ judicabuntur legitimæ, non autem criminales.

77 Dubitatur octavo ad idem Statutum, quomodo probare debeat, quod *aliquis ſit ſolitus ſequeſtrare ſe a ſocio cum mulieribus*.

78 Reſpondeo, quod ut diximus *Par. p. Tit. Probatio n. 5. & 6.* delicta iterabilia, & maxime eorum actus, qui frequentantur, probantur concludenter per Teſtes ſingulares, qui tamen alias ſint integri, & excedant numerum trium; ſive ergo quis *ſolitus* ſit ſe a ſocio ſequeſtrare cum una ſola Muliere; ſive hoc agat cum diverſis mulieribus; ſi quatuor, aut quinque ex iis, qui fuerint ſocii, teſtificentur de tali ſequeſtratione, probatum remanet concludenter crimen.

79 Dubitatur nono circa idem Statutum. An *Canonica monitio, & correctio*, de qua loquitur ſtatutum, debeat accipi de trina monitione judicialiter facta.

80 Reſpondeo, quod hoc denominativum *Canonicum*, ſeu *Canonica*, varias in jure ſignificationes recipit. Si quidem aliquando importat idem, ac *ordinarium*; unde in quadam lege Codicis *l. Plaut. C. de Sacr. Eccl.* habetur *Canonica illatio*, nempe *ordinaria* functio, *ordinarium munus*, quod habet certam præſtationem a lege impoſitam, ut explicat *Calvin. lexic. V. Canonica illatio*, & in hoc ſenſu accipitur *Canonica penſitatio*, quæ habetur in alia lege ejuſdem *Codicis l. Præſer. C. de Lucr. Advocat. lib. 12.* in qua Advocati prohibentur poſtulare a Judicibus provincialibus aliquid præter *Canonicas*, hoc eſt *ordinarias* penſiones. Aliquando importat aliquod *Sancitum Decretum*, ſeu *Regulam* a Sacris Canonibus datam, & in hoc ſenſu dicitur *Canonica inſtitutio, cap. Beneficium de reg. jur. lib. 6.* hoc eſt legitima, & facta juxta regulas *Canonum*; *Canonica portio, cap. De his Extra. de ſepult.* quæ a Canonibus decernitur debita Parochiali de relictis a Parochiano. *Canonica* præſcriptio; *canonice* procedere; hoc eſt tempus, ſeu modus procedendi a Canonibus determinatus &c. *Canonica monitio* igitur accipi poteſt, vel pro monitione *canonice*, hoc eſt *ordinarie*, aut *Regulariter* facta, aut pro monitione *Canonica* preſſe ſumpta; quæ debet, vel tribus, vel una pro tribus judicialiter fieri, antequam contra inobedientem mandatis Eccleſiæ Judex procedat.

81 Dico igitur, quod antequam feratur ſententia excommunicationis; juxta Canones *cap. de Excommunicationis articulo 24 q. 3. De illicita. ea. can. & quæſt. cap. Reprehenſibil. cap. Sacr. de ſent. Excom.* fieri debet trina monitio, & illa ferri non poteſt, niſi ſervato ordine judiciali, ut ſancitum fuit in *Concilio Lateranenſi Tertio cap. 7. in Appendic. de Simon.* & qui excommunicat, ommiſſa tali monitione, per menſem interdicitur ab ingreſſu Eccleſiæ *cap. Sacro. de ſent. Excom. cap. 1. eo. tit. in 6. Concil. Lateranen. 4. cap. 47. Conc. Mogunt. 3. cap. 103.* & ſi ita celebret, fit irregularis *text. in cap. Romana de ſent. Excom. lib. 6.* Monitio autem trina illa judicialiter facta, quæ præcedit Cenſuram, dicitur *Canonica*, & nunquam in ſacris Canonibus præfertur, niſi quando eam ſubſequi debet ſententia excommunicationis, ut elicitur ex *cap. 2. de Cohab. Cleric. & Mul. cap. Nemo Epiſcoporum 11. q. 3. & cap. Forte 23. q. 4.* Quod, ſi talem monitionem non debet ſequi Cenſura, ſed alia pœna, monitio *Canonica* accipi debet pro monitione fraterna, paterna, aut paſtorali, quæ in ſacris *Canonibus cap. Quid autem. 8. q. 1. cap. ſicut non eſt 23. q. 4. Conſtit. Apoſtol. lib. 2. cap. 20. Innoc. ℣. Epiſt. 25. Clement. 1. de offic. Jud. Ord. Trident. ſeſſ. 13. cap. 1. de Reform.* facienda præſcribitur a Prælatis, curam animarum habentibus.

82 Dum igitur in hoc Statuto poſt monitionem *Canonicam* non præſcribatur ferenda excommunicatio, ſed tantum privatio actuum legitimorum; liquet, quod ipſa non accipienda eſt de trina judicialiter facta. Sed de monitione *Canonica*, hoc eſt regulari, & *ordinarie* facta a Prælato ut Patre, qui juxta Canones tenetur ſubditum corrigere, & a malo revocare.

83 Dubitatur decimo ſuper eodem Statuto, de qua *arctatione* intelligi debeant illa verba: *Et ſi iterato punitus de ſequeſtratione hujuſmodi duobus teſtibus fide dignis convincatur, ad veritatem dicendam graviter arctetur*.

84 Reſpondeo, quod *Par. p. Tit. Tortura* ex Statutis demonſtravimus *arctationem* importare ſolumodo triplex jejunium in pane, & aqua, ac trinam flagellationem in ſingulis hebdomadis; ſed poſſe Judicem indicere *arctationem qualificatam*; puta, (additis prædictis pœnis) recluſionem in domo diſciplinæ, prout uſus invaluit. Adverto tamen, quod in *Clement. Paſtoralis. §. Ut illud. de ſent. & re judic. cap. 1. de Offic. Vicar. in 6. ubi Archidiac.* Arctare, prout etiam explicat *Alberic. Diction. V. Arctantur.* importat *conſtringere* vel *ligare*; unde etiam dicitur *arcta diſtrictio Clement. Quia contingit. §. Præmiſſa. in fin. de Relig.* puta, pœnalitas conſtringens.

85 Dico igitur, quod Statutum non reſtringitur ad *arctationem* ſive ſimplicem, ſive qualificatam, per domum diſciplinæ, ſed importat omnem torturam,

ram, quæ ſpectata natura criminis, & valore indiciorum arbitrio Judicis,in caſu requiritur. Ratio eſt, quia præſcripta *arctatio* (ut patet ex Statuto) eſt ordinata ad *veritatem dicendam* a Reo; hæc autem veritas non eſt circa ſequeſtrationem, quia præſupponit Statutum, quod Reus a *duobus Teſtibus fide dignis de ea convincatur*; qui autem convictus eſt de crimine, poteſt abſolute damnari, quamvis confeſſus non ſit, ut poſt *Felin. in cap. Ad noſtram col. p. de Probat.* tanquam concluſionem notabilem docet *Ægidius Boſſius Tit. de Convict. n.4.* unde ſuperfluit confeſſio Rei convicti. *Veritas* autem, quæ in caſu exquiritur, eſt lapſus carnalis, de quo præſumitur violenter ex recidivatione in ſequeſtrationem,poſt eam punitam. Sequitur igitur, quod præſcripta *arctatio* ſit tortura quævis ad habendam veritatem de ulteriori crimine.

86 Poſſunt autem induci violentiſſima indicia in caſu de lapſu carnis; puta, ſi ſequeſtratio ſemper fuiſſet cum una, & eadem fœmina: aut ſi fœmina eſt malæ, & perditæ vitæ: aut ſi mora fuiſſet longa; aut ſi ſequeſtraſſet ſe in Camera &c. Poteſt item augeri crimen pluſquam ſit ſimplex fornicatio; puta, ſi fœmina eſſet maritata, ſive conſanguinea, ſive haberet votum caſtitatis, ut Tertiaria; vel ſi ſequeſtratio eſſet cum notabili ſcandalo &c. Tali caſu Tortura augenda eſſet intenſive juxta valorem indiciorum: & etiam mutanda eſſet ſpecifice, puta, adhibenda ea, quæ atrocioribus delictis adhibetur, (cum torturæ qualitas, ut *Par. P. Tit. Tortura* monuimus, pendeat a gravitate criminis, ejus vero intenſio a valore indiciorum) & tunc non ſufficeret *arctatio* ſive ſimplex, ſive qualificata, ſed alia inferenda eſſet tortura.

87 Dubitatur undecimo ſuper quarto Statuto, dato ſupra *num.* 43. Quænam dici poſſit *domus ſuſpecta*, ut quis in eam ingrediens, puniri poſſit pœna Statutaria.

88 Reſpondeo, quod in jure hoc verbum *ſuſpectus* connotat ſemper crimen, quod afficit perſonam, vel rem, quæ dicitur *ſuſpecta*; nam dicitur *Suſpectus tutor*, §. *Suſpectum. Inſtit. de ſuſpect. tuto. l. ſi creditores* §. *ſed ſuſpect. ff. de Re auct. Jud. poſſ. l. ſcire. oportet. ff. de Tuto. & cura. dat. ab his.* qui nempe fraudulenter tutelam adminiſtrat: *Suſpectus Curator*, §. *Impuberes. Inſtit. de ſuſpect. tuto. vel cura. l.*1. §. *Primum l. Tutor.* §. *Non tantum ff. de ſuſpect. tuto & cura l. In poſtulando. C. eo.tit.* qui ſegniter, aut cum fraude rem gerit: *Suſpectus Judex*, *l. Apertiſſimi. C. de Judic. l. Cum ſpecialis. C. eo. tit.* a quo timetur injuſta ſententia; *Suſpecta vita l. filius Familias.* §. *ſedet filia. ff. de Procurat. Suſpecta mors*, ſive deceſſus *l. Portioneſq. ff. de his, quæ ut indi.aufer.* puta, ea quæ fuit cum ſcelere &c. *Suſpecta* igitur erit dicenda *domus*, in qua patrandi criminis habetur occaſio, ratione cujus *ſuſpicio* oriatur.

89 Porro dupliciter dici poteſt *ſuſpecta domus*, nempe abſolute, & ſimpliciter; ſecundo relative, & ſecundum quid. Primo, quando domus aliqua univerſaliter male audit, vel ratione ſitus, ut ſi eſt in publico lupanari; vel ratione incolarum, puta, fœminarum proſtitutarum, ſive lenonis, qui commoditatem flagitio præbet ſub proprio tecto. Secundo modo, quando in tali domo habitat fœmina, quæ malam conſuetudinem habet cum uno tantum viro; hæc enim non eſt abſolute, & univerſaliter *ſuſpecta*, ſed relative tantum ad perſonam, quæ malam amicitiam in ea nutrit, quandoquidem ſupponitur, fœminam cum aliis peccare non eſſe paratam.

90 Non tamen adhuc per ſupradicta completa eſt perfecte ratio *domus ſuſpectæ*, niſi ad prædictas conditiones accedat, quod ingreſſus illius nulla ſit aſſignabilis cauſa legitima, ac honeſta. Ratio eſt, quia in ipſummet lupanar poteſt Religioſus ingredi non tantum non culpabiliter; ſed etiam laudabiliter, puta, ſi illuc intraret, ut fœminas a mala vita abſtraheret; ut ægrotantes ibi inviſeret; ut Sacramentales confeſſiones exciperet &c. Ex una autem recenſitarum cauſarum ingrediens quamvis domum, quantumcumque a malis fœminis inhabitatam, non tamen ille poſſet culpari, tanquam committens in Statutum; quia legitima cauſa ingreſſus reddit pro illo caſu *domum non ſuſpectam*; Unde concludendum, quod crimen ingreſſus in *domum ſuſpectam* ſit, quando ex nulla aſſignabili cauſa legitima Religioſus ingreditur domum, in qua habetur occaſio propinqua carnaliter peccandi.

91 Dubitatur duodecimo ad idem Statutum; An ad inflictionem pœnarum ob ingreſſum in *domos ſuſpectas*, requiratur, quod ſimul adſit *ſuſpectum conſortium* cum fœmina ibi habitante.

92 Reſpondeo diſtinguendo; vel enim *domus illa* eſt ſuſpecta, quia inhabitatur a publica meretrice, parata peccare cum quocumque, & quæſtum ex corpore ſuo faciente; & in hoc caſu dico, quod ſolus ingreſſus in talem domum abſque ulla legitima cauſa, ut ſupra dictum eſt, eſt punibilis, & ratio eſt; Quia in tali caſu omnia diſpoſita ſunt, & in actu propinquo ad peccandum. Ingrediens quidem, quia non habet cauſam legitimam ingreſſus; mulier parata ad flagitium,oblata pecunia; & locus ad peccatum idoneus. Ideo talis ingreſſus licet unicus, vehementer perſuadet Judici peccatum potuiſſe committi, nec prærequiſitum eſſe *ſuſpectum conſortium* ex eo, quod mulier ex ſe parata eſt peccare etiam cum illo, quem nunquam novit, dummodo pecuniam offerat. Et cum hoc unico actu delicti materia compleatur, ut optime ſcribit *Sanctor. de Pœn. cap.* 8. *Quæſt.* 2. *V. Reſpondeo Statutum fol.* 348. locus eſt pœnæ ſtatutariæ.

93 Vel domus illa eſt ſuſpecta, quia in ea habitant Mulieres juvenes, vanæ, indevotæ; non quidem promptæ peccare indifferenter cum omnibus; tamen tales, quod apud vicinas male audiunt ob nimiam familiaritatem, quam cum quibuſvis habent; & etiam fama eſt, quod alicui, ſeu aliquibus, qui cum illis converſati ſunt, fuerint obſecutæ. Tali caſu dico, quod ſolus, & unicus ingreſſus, ſi non præexiſtunt indicia *ſuſpecti conſortii*, non ſufficit ad pœnam ſtatutariam, quantumvis nulla eſſet rationabilis cauſa talis ingreſſus. Ratio eſt; quia tunc non eſt in tali *domo* ultima diſpoſitio, nec propinqua occaſio ad peccandum cum omnibus; & ſi peccaverunt cum illis, hoc fuit, quia per longum tempus, & frequenti converſatione, munuſculis, precibus, obſequio, ac aliis artibus amaſiorum flexæ ſunt ad culpam. Si ergo in caſu deſint ſupradicta, quæ ſunt indicia *ſuſpecti conſortii*, deſunt illa, per quæ compleri poteſt ultima diſpoſitio; & ita ſolus ingreſſus non poteſt ingerere gravem præſumptionem criminis perfecti, ob quam incuti poſſit pœna ſtatutaria.

94 Conſuetum quidem in Religione eſt, quod ſi in Civitate, vel Oppido reperiatur aliqua ex talibus *domibus ſuſpectis*, ad quam divertant Religioſi cum admiratione, aut ſcandalo ſæcularium, Superiores vetent, ne aliquis ad eas vadat. Quod, ſi contra præceptum Superioris Religioſus eam frequentet; tunc intrat diſpoſitio Statuti, nempe, quod Reus *ab eo loco removeatur, & perpetuo exulet*. In caſu autem, quod validiora urgeant indicia peccati conſummati, tunc intrat ſequens diſpoſitio Statuti; nem-

nempe, quod *amplius puniatur Superioris arbitratu, perſonarum, locorum, & temporum qualitate penſata;* ut etiam docuit *Sanctor. loc. citat. quæſt. 3. V. Reſpondeo negative fol.* 351. Etenim poteſt eſſe talis ingreſſus adfinem indulgendi comeſſationibus, ludis, ac recreationibus, illicitis quidem Religioſo, non tamen extreme criminalibus, & tunc pro pœna ſufficit remotio a loco. At, ſi penſata conditione perſonarum, locorum, ac temporum ſubit in mente Superioris præſumptio legitima de ulteriori crimine, amplior punitio adhibenda eſt. Et quænam? Arctatio quidem, & talis, quod proportionetur indicio, ut per eam hauriat Superior confeſſionem de crimine, ſi patratum fuit, ut ad normam juris poſſit vindicari.

95 Dubitatur tertiodecimo, quomodo probari, & convinci poſſit aliquem intraſſe in *domos ſuſpectas*.

96 Reſpondeo, quod, ut diximus *Par. p. Tit. Inquiſitio. num.* 14. *& Tit. Sententia. num.* 67. nemo poteſt dici per Teſtes convictus, niſi iſti ſint ad minus duo, & quidem majores quacumque exceptione, ut ſcribunt Doctores communiter. *Clar. Quæſt.* 46. *V. Debes etiam. Farinac. quæſt.* 63. *num.* 240. *Guazz. Defenſ.* 33. *cap.* 14. *num* 5. *Giurb. Conſ.* 71. *num.* 2. *Tuſc. Zuff. Criſpol.* apud *Conciol. V. Teſtium miſcell. Reſol. quæſt. num.* 2. Porro examinare Teſtes ſæculares ad probandum crimen Religioſi, non expedit. Pernicioſior enim Ordini evaderet medicina, quam morbus, ut prudenter advertit *Sanctor. de Pœn. cap.* 8. *quæſt.* 2. *V. Dices tertio fol.* 349. Per ſocios ergo Religioſi delinquentis, in hoc ipſe eſſet convincendus. Non poſſunt autem regulariter eſſe plures ſocii conteſtes, ſed omnes eſſent ſingulares; Proinde deberent eſſe ad minus quatuor integri, qui deponerent de diverſis numero ingreſſibus, quia, ut probavimus *Par. P. Tit. Probatio. num.* 3. quatuor Teſtes ſingulares de delicto iterabili probant ad pœnam ordinariam.

97 Pro coronide autem hujus materiæ de *ſuſpecto conſortio*, declarandum venit aliud Statutum *Valliſolet.* 1593. *cap.* 11. *T. Amplius*, in quo punitur præſumptio de crimine carnis conſummato; ſic autem habet. *Qui morbo gallico, vel alopetia affecti fuerint, aut in carnis illecebras, & errores prolapſi, ad nulla Ordinis Officia promoveri poſſint: ac præterea omni ſuffragiorum jure perpetuo careant: atque ab audiendis confeſſionibus, ſi Confeſſarii fuerint, perpetuo ſuſpendantur.*

98 Ad hoc autem Statutum adverto, quod *morbus gallicus, & alopetia* (hoc eſt decidentia capillorum) poteſt eſſe etiam ſine ſcelere. Si quidem *morbus gallicus* contrahi poteſt etiam ſine commixtione venerea, *ſed per ſolam converſationem cum perſona infecta, contagium hauriri poteſt ab halitu, compotatione, condormitione in eodem Lecto, vel uſu veſtium; quibus infectus fuit indutus; vel quocumque modo nuda corporis caro ſana tale quid attingat, quod odore, vel tranſpiratione infecti imbutum ſit; uti etiam fit in ſedilibus latrinarum, vel ſcamnis balneorum, quibus gallica lue inquinatus, nudatis natibus inſedit. Propagatur etiam hæreditario jure, atque cum lacte materno imbibitur;* Hæc *Cardilucius in Commentario Hartmani cap.* 168. *V. Cauſa hujus fol.* 1841. *& Medici communiter. Fernell. lib. de lue Vener. curat. cap.* 4. *fol.* 1499.

99 Quorum cauſa eſt, prout ſcribit doctiſſimus *Michael Etmyllerus Inſtit. Medic. Phatolog. cap.* 3. *Theſ.* 22. *& Phyſiolog. cap.* 4. *Theſ.* 6. ſal volatile acidum, quod per effluvia, ſeu miaſmata diffunditur a corpore infecto lue venerea, & per contactum, ſive alitum inficiuntur res tactæ animatæ, ſive inanimatæ, ſive aer, per quæ vis fermentativa morboſa communicatur maſſæ humorali alterius ſani; & ſic venerea hæc peſtis ab homine, alioquin concubitus experte, contrahi poteſt. Similiterque *alopetia*, licet ſit unus ex effectibus *morbi gallici*, poteſt tamen etiam ab alia cauſa originari, nempe a diuturna, ac pericoloſa febri peſtilentiali, ut paſſim accidit.

100 His adnotatis, patet evidenter, quod Statutum loquitur de infectis *morbo gallico* ex culpa tantum incontinentiæ; non vero indifferenter, & univerſaliter de omnibus, & ſingulis, qui tali morbo laborant. Quia, ſi quis ex contagio alterius talem morbum innocenter contraheret, non poſſet, niſi cum inexcuſabili iniuſtitia, pœnis appoſitis affici; ſiquidem adhiberetur graviſſima pœna, ubi nulla eſſet culpa; & lex ipſam ſanciens, eſſet prorſus injuſta; quod cum præſumi non poſſit de tali Statuto, concludendum eſt, quod ipſum loquatur tantum de morboſis ex lue venerea, per commercium carnale contracta.

101 Adverto ſecundo, quod difficillima evadit probatio in hoc caſu, ut locus ſit pœnæ ſtatutariæ. Poſito enim tanquam certo, quod Medici adhibiti ad judicium de eo, qui diffamatur, ſive accuſatur de *morbo gallico* ex ſymtomatibus, ſigniſque diagnoſticis, poſſint juxta præcepta artis ſuæ pronunciare illum vero *morbo gallico* laborare; non tamen certo pronunciare poſſunt, quod aut ex contactu alterius morboſi; aut ex commixtione cum fœmina infecta contractus ſit; nullum enim intervenit ſignum indicans diverſitatem morbi, una aut altera via contracti.

102 Præterea cum regula generaliſſima ſit, quod delictum nunquam præſumitur; ut jura volunt *l. Quoties §. Qui dolo. ff. de probat. l. Dolum. ff. de Dol. I. B. Nicola. Reg. jur. Tom.* 2. *fol.* 184. *col.* 2. ideo plene probandum ſit, ut pœna ordinaria infligi poſſit: pariterque præſumptio pro non delicto, cæteris paribus vincat præſumptionem pro delicto, ut alias docuimus *Par. P. Tit. Patronus. num.* 101. videtur, quod nunquam dabilis ſit caſus, quod pœna lata in hoc Statuto, poſſit uſuvenire. Siquidem non præſumptive, ſed evidenter probandum eſt ab Accuſatore, ſive a Fiſco, morbum fuiſſe contractum ex incontinentia: hoc vero quomodo probabitur? Non judicio Medicorum, tum quia illud eſt præſumptivum, præſumptio vero ſtat pro non delicto: tum quia nulla eſt differentia ſymptomatum in morbo tali contracto culpabiliter, a contracto ſine culpa; proinde nequit Medicus judicare, quomodo contractus ſit. Non confeſſione extrajudiciali ipſius Rei, tum quia hæc ad plus facit indicium ſolum ad torturam, non vero plene probat, ut diximus *Par. P. Tit. Teſtes. num.* 111.; *& Tit. Tortura. num.* 70. Tum quia Reus confitens, ſe contraxiſſe morbum ex coitu, confiteretur de re, quæ non pendet a nudo facto, ſed a conſequentia facti, de qua non ad ipſum, ſed ad Peritos ſpectat judicare: proinde ſicut non probat mortem ex veneno Reus confitens Cajum ex. g., cui ipſe venenum propinavit, ex veneno obiiſſe, ut probavimus *Par. P. Tit Reus. n.* 49. ſic nec probabit morbum tali via contractum, qui confiteretur ſe talem morbum ex copula carnali contraxiſſe. Sequitur ergo, quod caſus nunquam probari poſſit, & otioſam eſſe diſpoſitionem Statuti.

103 Et re vera, quantumvis aliquos Viderim tali peſte contaminatos, non tamen ullum Vidi, prout debebatur, puniri juxta hoc Statutum; Quia hujuſmodi nebulones palliant ſub nomine catarrhi falſi cruſtas, & bullas, quæ videntur in cute; effectus arthritidis eſſe dicunt tormina, & dolores articula-

res, qui maxime circa phaſes lunares perſentiuntur; decidentiam capillorum aſſerunt oriri ex calore capitis, & omnes effectus hujus morbi tribuunt aliis cauſis; extorquent atteſtationem circa hoc a Medicis piis, qui libenter ad eam faciendam incliuant, ad avertendam a viro Religioſo infamiam, quæ ex tali cauſa reſultat, & hoc modo ſuperioribus imponunt, ac impuniti evadunt.

104 Ne igitur cum tanto Religionis damno, inulta remaneat ſcandoloſa, & perdita talium libido, qui poſthabita in Deum, ac Religionem fide caſtitatis, quam voverunt, cum putidiſſimis ſcortis ſe commaculant, damus formam, qua procedere debet Judex Regularis.

105 Præſuppoſita igitur doctrina communi, quod delicta difficilis probationis probentur per indicia, & præſumptiones, & conjecturas, ut dicunt Doctores *Bartol. in l. Si quis ex argentariis. §. & an hæredi. ff. de Eden. ubi Jaſon. & in l. Poſt contractum. ff. de Donat. Jaſ. in l. Cum ea. col. 2. C. de Tranſact. Boſſ. Tit. de Par. Suppoſ. nu. 13. & 34.* & quod caſus, de quo loquimur, ſit difficillimæ probationis, ut diximus ſupra *num.* 100. ſequitur, quod ad hujus probationem ſit procedendum per conjecturas, ac præſumptiones. Dato ergo, quod ſive ex officio, ſive ad inſtantiam partis, Superior velit procedere, ante omnia debet adhibere judicium Medicorum, qui aſſerere debent juxta præcepta Artis ſuæ, quod talis &c. laboret *morbo gallico*; & hoc modo conſtare debet de corpore delicti. Sed quia Medici, prout dictum eſt, aſſerere certo non poſſunt, an illud fuerit cum ſcelere quæſitum, an potius innocenter contractum; & præſumptio, cæteris paribus, ſtat pro non delicto, ad plene probandum corpus Criminis, debet examinare Teſtes ad habenda indicia, & adminicula, quibus probari poſſit, ſaltem præſumptive, talem morbum ortum habuiſſe a malo concubitu.

106 Porro indicia poſſunt eſſe, primo, mala fama in ſpecie circa luxuriam, & ſecundo, ea omnia, per quæ probari diximus *ſuſpectum conſortium*, aut Rei confeſſio extrajudicialis. Concludenter autem probaret, inducendo vehementem præſumptionem unius Teſtis, dummodo eſſet plene integer, qui deponeret de commixtione carnali cum fœmina ſuſpecta de tali morbo. Ratio eſt, quia ſymptomata *morbi gallici* (de quo ambigitur, an fuerit quæſitum cum culpa, aut non) probant, ipſum fuiſſe contractum ex copula, ſi ipſa præceſſerit, ut firmat tanquam canonem medicinæ *Joannes Hartmannus* in ſua *Officina Sanitatis cap. 168. V. Accurato. fol. 1843. col. p.* Non dico autem, quod probet ex integro crimen; cum enim Teſtis unicus ſit, non poteſt ſolus illud probare; ſed cum integer ſit, & ideo ſemiplene probet, ut notum eſt, inducit præſumptionem ita validam, quod per eam inferri poſſit pœna Statuti.

107 Hoc durum fortaſſe videbitur Criminaliſtis, quod nempe ex unico Teſte, quamvis integro, pœna ordinaria feratur. Sed advertere debemus, quod hic non agimus de inferenda pœna pro fornicatione, quæ eſſet carceratio; ſed agimus de pœna debita laboranti *morbo gallico*, quæ cum conſiſtat in ſola privatione Officiorum &c. ac ſit incorporalis, longe minor eſt illa. Teſtis unicus non probat quidem copulam, ſed facit præſumptionem talem contra Reum, quod in ipſum transfert onus probandi, ſe morbum ſine culpa contraxiſſe. Sicut enim non eſt locus pœnæ ſtatutariæ, quando nullæ urgent præſumptiones, quod morbus ſit ex ſcelere, ita locus illi ſit, quando contra Reum militat præſumptio, quod morbus ſit cum crimine contractus. Requireretur quidem plena probatio per duos Teſtes, ſi agendum eſſet de danda pœna fornicationis; ſed quia agitur tantum de probatione præſumptiva, faciente locum pœnæ ſtatutariæ pro morboſo, unus Teſtis de concubitu viſo ſufficere debet.

108 Quod magis ſuadetur ex Statuto dato ſupra *num.* 40. ubi habetur, quod, *Si de ſequeſtratione* (Fratris a ſocio cum Muliere) *unus tantum Teſtis fide dignus fuerit, & alius de lapſu carnis adverſus eundem, gravius arctandum eſſe decernitur.* Ex quo argui poteſt, quod ſicut arctatio gravior eſt pœna lata a Statuto contra ſequeſtrantem ſe a ſocio; pari modo privatio officiorum eſt pœna ab eodem Statuto contra laborantem *morbo gallico*. Sicut ergo illa infertur ex dicto unius Teſtis de lapſu adminiculato ab alio Teſte de ſequeſtratione; ita pariter inferri debet hæc ex teſtimonio unius Teſtis integi de copula; quandoquidem ipſius dictum adminiculatur a ſenſibili exiſtentia morbi.

109 Adminicula autem poſſunt eſſe multa: puta, vita parum compoſita Rei; ætas; vagationes extra Conventum; colloquia de venereis, & ſexcenta hujuſmodi. Conſtito autem de indiciis, & adminiculis talibus, quod præſumptionem criminis faciant, incumbit Reo in ſuis defenſionibus, præſumptionem inductam deſtruere, probando, quod morbum contraxerit aliunde, quam per ſcelus; quod ſi non fecerit, tutiſſime poteſt pronunciare Judex ſententiam pœnalem in ſtatuto latam.

110 Nec tamen ſupra datus modus procedendi, ſecuriſſimus quidem, ſed non ita neceſſarius dixerim, quin alius æque ſecurus, minuſque Judici difficilis, practicari poſſit, nempe conſtito Judici de corpore delicti per judicium Medicorum, prout dictum eſt eſt ſupra *num.* 105. poteſt ſtatim Judex citare Reum ad dicendum, quare non debeat pœna ſtatutaria percuti, & ſi iſte non adducat validas rationes, quibus concludenter probet, morbum contractum fuiſſe ſine ſcelere, poteſt, & debet Judex illum condemnare.

111 Ratio & quidem ſolidiſſima eſt, quia in dicto ſtatuto eſt præſumptio juris, & de jure; dum ex præſumptione, quod omnis *morbus gallicus* contrahatur ex coitu, diſponit quod Religioſus illo laborans, taliter puniatur. Non ignorabat Auctor Statuti dati, aliquando talem *morbum* contractum innocenter, & ex conſequenti præſumptionem, ſuper qua cadit diſpoſitio pœnalis, in aliquo caſu particulari aliquando futuram eſſe falſam; tamen quia frequentius, & magis ordinarie contrahitur ille morbus ex coitu, quam alio modo, tulit legem pœnalem, innixus ei, quod ordinarie accidit, non excludendo quidem probationem contrariam deſtructivam præſumptionis in caſu particulari, ſed transferendo in Reum onus probandi contrarium. Contra præſumptionem juris, & de jure, dari probationem, docuimus *Par. P. Tit. Probatio num. 12. & 13.* quæ tamen, ut ſit valida, debet eſſe evidentiſſima. Judex igitur Regularis non indiget probatione, quod Reus contraxerit morbum cum ſcelere, ut pœnam illi infligat, quia habet Statutum pro ſe, quod præſumit ſcelus, ſed onus probandi contrarium incumbit Reo, qui ſi non concludenter probet, pœnam cogitur ſubire. Et hæc quidem eſt facilior via procedendi, quam ſervare poteſt inter Nos Judex, & eo tutius, ſi contra Reum militant indicia, adminicula, & conjecturæ incontinentiæ.

112 Adverto tertio; quod ad incurrendam pœnam Statuti, non requiritur, quod ex *morbo gallico* tabidum totum corpus factum ſit; ita ut ſentiat magnos dolores in artubus; ſerpiginem, aut puſtuloſam ſcabiem in cute; condylomata, mariſcas, ac hæmorroides cæcas in ano; verrucas informes in-

ma-

manibus, pedibus, labiis, bubones in inguine, ſcabiem in pudendis, cruſtas purulentas in facie &c. ſed ſufficit, quod habeat unum ex his ſignis, quæ Medicorum judicio *morbum gallicum* arguant. Ratio eſt, quia Statutum dicit: *Qui morbo gallico affecti fuerint*; tales ita ſunt ii, qui morbum uno ſigno produnt, ſicut qui multis. Proinde, ſi quis in inguine bubonem, aut ulcus in glande veretri habeat, & judicio Chirurgi hæc procedant a morbo gallico, inquiſitus ex officio, ſeu ad inſtantiam partis, poteſt ad pœnam Statuti condemnari. Quod etiam intelligendum eſt, ſi ſola *alopetia* laboraret; ſiquidem Statutum non requirit copulative utrumque morbum, ſed ſufficit ad pœnam quilibet eorum, nam disjunctive loquitur, ut patet intuenti.

113 Adverto poſtremo, quod prædictæ pœnæ ſtatutariæ non ſufficiunt, quando laborans *morbo gallico* in aſpectu ſit valde abominabilis cum puſtulis, ſanie manantibus in cute, & maxime in facie, cum decidentia pilorum, & capillorum, non tantum capitis, ſed barbæ, & ſuperciliorum, & aliis notis extraordinariam turpitudinem inducentibus; Quia de jure communi Clerici tali pacto morboſi, tanquam publici peccatores, & notorie infames, incurrunt Irregularitatem, ut ex *Cap. Sacerdotes*. 40. *Diſt.* deducunt communiter Doctores *Majol. de Irregular. lib. 2. cap. 19. num. 1. Borgas eo. tit. Par. 5. Tit. de Cler. ærogat. num. 1. Sayr. de Cenſ. lib. 6. cap. 9. num. 5. Pariſ. Reginald. Avila. Henriq.* apud *Peyrin. de Præl. Quæſt. 2. cap. 4. num. 7.*

§. II. Sollicitatio ad turpia.

SUMMARIUM.

1 *Sollicitare in jure quid importet.*

2 *Sollicitatio ad impudicitiam, quomodo diverſificetur in gravitate.*

3 *Sollicitationis diviſio.*

4 *Sollicitationis extra confeſſionem gradus.*

5 *Sollicitationis in confeſſione diffinitio.*

6 *Laudans pulchritudinem mulieris in confeſſione, ipſum ſollicitat.*
Alii contrarium ſentiunt, ſed male.
Hiſtoriam impudicam recitans in actu, ſeu loco confeſſionis, ſollicitat.
Habens tractatum de loco, & tempore peccandi in confeſſione ſimulata, ſollicitat.
Dictiones conjunctivæ &, ac, que *&c. requirunt utrumque copulatum verificari, quando agitur de pœna inferenda.*
Dictio ſive *alternativa eſt.*
Stimulans pœnitentem ad lenocinium, pœnas ſollicitantium in confeſſione incurrit.

7 *Tradens in confeſſione chartam inducentem ad turpia, legendam a pœnitente poſt confeſſionem, ſollicitat.*

8 *Sollicitatio etiam ſignis fieri poteſt.*

9 *Sollicitatio factis etiam exercetur.*

10 *Sacerdos non habens juriſdictionem, ſollicitans in confeſſione, non incurrit pœnas ſollicitantium.*
Fictus Sacerdos ſollicitans non incurrit eaſdem pœnas.
Sacerdos non deputatus ad confeſſiones, ſi abſolvit a venialibus, non conficit Sacramentum, ſed quid ſacramentale.

11 *Sollicitatio comprehendit maſculos, & fœminas.*
Perſona *ſignificat maſculos, & fæminas.*
Dictio quæcumque *eſt univerſalis, & diſtributiva.*
Perſona quid ſit.

12 *Sollicitans ad alia crimina præter luxuriam, non incurrit pœnas ſollicitantium.*

13 *Sollicitans ad lenocinium, incurrit in pœnas ſupradictas.*
Confeſſarius exercens lenocinium in confeſſione, incurrit pœnas &c.

14 *Dictio* quomodolibet *quid importet.*
Dans pecuniam deferendam Meretrici, ei, qui confitetur, incurrit &c.
Rogans pœnitentem, ut commodet domum ad colloquendum cum fœmina ſuſpecta, ſollicitat.
Opinio tenentium ſollicitatum ad ſola peccata venialia non teneri denunciare ſollicitantem, refellitur.

15 *Dictio* immediate *quid importet.*
Confeſſionis actus, quando incipiat, & duret.

16 *Sollicitans ubilibet, ſimulando confeſſionem, incurrit pœnas &c.*
Loquens familiariter in confeſſionali tali modo, quo aſpicientes cognoſcerent, ibi mulierem non confiteri, & tali occaſione ſollicitans, non incurrit.
Confeſſarius ſimulando confeſſionem, in locutorio communi ſollicitans Monialem, incurrit pœnas &c.
Exercens impudicitias cum muliere, quæ ſe fingit ægrotam, & confeſſionem ſimulat, incurrit &c.

17 *Sollicitans intuitu confeſſionis, licet poſt eam, incurrit &c.*

18 *Sollicitatio intrat in confeſſione etiam ſimulata.*

19 *Sollicitans in confeſſione, eſt ſuſpectus de Hæreſi.*
An ſit ſuſpectus de levi, an de vehementi?

20 *Ex voluntate, & propoſito maleficia diſtinguntur.*
Sollicitans eſt ſuſpectus de levi tantum.

21 *Sollicitans in confeſſione etiam ſimulata, injuriam facit Sacramento.*

22 Souſa, & Carena *confutantur.*
Offendens ſtatuam Principis, fit Reus læſæ majeſtatis.

23 *Suſpecti vehementer de fide, qui ſint.*

24 *Simoniaci dicuntur primi, & principales Hæretici.*

1 PRoxima ſuſpecto Conſortio, de quo §. *Superiori* actum eſt, in delictis carnis ſuccedit *ſollicitatio*. Porro hæc derivat a verbo *ſollicitare*, quod prout deducitur ex *l. 1. §. final. l. Neratius. §. Quamvis ff. de ſervu. corru. l. Ut tantum §. 6. & quæſt. ff. eo. tit. l. 1. in fin. ff. ad leg. Jul. majeſt.* ſignificat *inſtigare*, *conſiliare*, *perſuadere*, *inſtare*, & allicere; & ſic dicimus *ſollicitare* ſervum ad furtum: militem ad ſeditionem: fœminam ad ſtuprum &c. ſignificat etiam *curare*, ſive *gerere*, unde *ſollicitator* dicitur, qui alienam cauſam, ſeu negotium *gerit*. In ordine autem ad crimina, *ſollicitatio* accipitur in primo ſenſu, puta, *conſilium*, *inſtigatio*, *perſuaſio*, & *inſtantia* ad crimen; & hæc deſumit ſpecificationem, & conſequenter gravitatem a delicto, circa quod verſatur; ut *ſollicitatio* facta Teſti ad mentiendum, dicitur *ſubornatio*, & continetur ſub *crimine falſi*; facta ſervo ad rapiendam pecuniam Domino, inducit rationem *furti*; facta militi ad deſertionem, habet gravitatem delicti *Majeſtatis læſæ*, & ſic per cætera diſcurrendo.

2 In noſtro caſu autem ſumitur pro quacumque forma, qua aliquis aliam perſonam marem, aut fœminam ad impudicitiam ſtimulat. Diverſificatur autem tum ratione perſonæ, cujus contemplatione fit *ſollicitatio*; tum ratione criminis, ad quod intenditur, tum ratione formæ, ſecundum quam perficitur. Primum eſt; quando quis aliam perſonam ad peccandum ſecum actu carnali *Sollicitat*; aut *Sollicitat* ad peccandum cum alio, quod vocatur *Lenocinium*, ſed non

eſt præſentis conſiderationis. Secundum eſt, ſi *ſollicitatio* fiat ad fornicationem ſimplicem; aut adulterium; aut inceſtum; aut ſacrilegium; aut, quod peſſimum eſt, ad innominabile crimen. Tertium eſt, ſi fiat verbis tantum, aut factis, cum vi, aut ſine illa &c. de quibus infra ſingillatim.

3 Solemnior autem diviſio hujus criminis, quæ maxime attendenda eſt, tum ob gravitatem pœnarum, tum ob atrocitatem delicti, eſt attendenda a loco, & actu, in quo fit; nempe ſi in loco, & actu *Sacramentalis Confeſſionis*; vel extra illam. Et hanc diviſionem ex inſtituto proſequemur.

4 Gradatio gravitatis hujus delicti extra Confeſſionem eſt juxta variationem modi, juxta quam fit *ſollicitatio*. Si enim fit epiſtola amatoria, vel verbis tantum, aut laudatoriis pulchritudinis; aut exaggerativis amoris intenſi; aut deprecatoriis, ut petentis deſiderio ſollicitata ſatisfaciat; infimus gradus in gravitate ſollicitationis eſt. Gravior eſt, ſi oblata pecunia, ac muneribus, tentat *ſollicitans* extorquere a perſona tentata conſenſum ad crimen. Adhuc gravior eſt: Si minis illam terreat, niſi acquieſcat; ita ut ex metu gravis damni obtemperare cogatur. Graviſſimus tandem, ſi factis violentiam infert, oſculando, amplexando, proſternendo &c.

5 Occaſione autem Sacramentalis Confeſſionis multipliciter committi poteſt *ſollicitatio*; quæ quidem variari poteſt quoad modos magis, aut minus ad intentum efficaces; Poſſunt autem commode omnes hujuſmodi indicari, ſi hujus criminis exacta aſſignetur diffinitio; quæ poteſt eſſe hæc: *Sollicitatio eſt tentatio facta explicitis, ſive implicitis verbis, vel ſcripto, ſive ſignis, aut factis a Confeſſario legitimo adverſus quamvis perſonam pœnitentem, provocando ipſam ad committendos actus venereos, ſive cum ſe, ſive cum alio, quomodolibet in actu, ſive immediate ante, vel poſt, aut loco, aut intuitu Confeſſionis ſive realis, ſive ſimulatæ.*

6 Dixi notanter *verbis explicitis, ſive implicitis*; etenim non ſolum cadit in hoc delictum ille, qui diſertis, & explicitis verbis petit, & rogat pœnitentem, ut ad turpia ſive cum ſe, ſive cum alio committenda, acquieſcat, ſed etiam qui implicitis, ſeu Interpretativis verbis hoc faceret. Proinde ſecundum Doctores *Cunha. Sanctarel. Peyrin. Bonacin. Homobon. Barboſ. Dian.* illos citans *Reſolut.* 18. *de Confeſſ. ſolicit. Trimarch. Diſp. Sect.* 5. apud *Bordon. Sacr. Tribun. cap.* 23. *num.* 59. qui laudaret pulchritudinem mulieris pœnitentis, & venuſtatem commendaret, incideret in hoc delictum. Ratio eſt, quia ad conciliandum ſibi amorem mulieris (poſt pecuniam) nullum efficacius medium eſt, quam ipſius pulchritudinem commendare, eamque venuſtiſſimam aſſerere; unde amantes, ad ſibi magis conciliandum amorem, non alio medio utuntur, quam laude pulchritudinis, aſſerentes, ſe amore cauſato ab exceſſiva ipſius forma, exæſtuare. Præterquam quod talis laus, ut pote nullo fine bono cohoneſtata, impertinens, & injurioſa eſt Sacramento; quo, tali pacto, abutitur Confeſſarius; licet contrarium teneant alii, quos citat, & ſequitur *Philippus de Bictis Quaſt.* 122. *num.* 22. quibus non aſſentior; niſi laus pulchritudinis eſſet fine bono cohoneſtata, ut ſi Confeſſarius diceret: *Obſtupeſco, quomodo maritus tuus concubinam teneat, cum te uxorem habeat juvenem, venuſtam, & de qua alius maritus gloriari poſſet*; hæc autem diceret ad conſolandam pœnitentem, illi commiſerando. Itidemque committeret hoc delictum, qui de rebus inhoneſtis, ſive narrando hiſtoriam impudicam, ſive alio modo, in Confeſſionis actu, vero, aut ſimulato, cum pœnitente loqueretur. Tum quia in *Bulla Gregorii XV.* §. 9. diſerte habetur, quod hoc reatu teneantur Confeſſarii, qui cum pœnitentibus *illicitos, aut inhoneſtos ſermones, ſive tractatus habuerint*. Tum quia colloquia de rebus venereis accendunt maxime ſenſum, & acuunt concupiſcientiam; proinde cenſenda ſunt ſollicitatoria, & incentiva libidinis. Teneo etiam, quod pari modo delinqueret, ſi Confeſſarius cum muliere, etiam aliunde parata ſibi obſequi, ſimulando Confeſſionem, condicerent locum, tempus, aut formam, juxta quæ poſſint ſimul convenire ad copulam. Ratio eſt, quia in citata Bulla comprehenduntur habentes non ſolum *illicitos, aut inhoneſtos ſermones*, ſed ſubjungitur, *ſive tractatus*. Ubi adverto, quod non ponitur dictio conjunctiva aliqua, puta, *&*, *ac*, *que*, &c. per quas requiritur utrumque copulatum verificari, & maxime, quando agitur de pœna incurrenda; ut ſcripſit *Alex. Conſ.* 110. *num.* 15. *& ſeqq.* ℣. *& tanto magis* apud *Tuſc. lit. D. Concl.* 274. *num.* 7. ſed ponitur *ſive*, quæ eſt dictio alternativa, quæ facit, quod diſpoſitio legis verificetur in altero tantum de alternatis, ut communiter ſentiunt Doctores *Gemin. Conſ.* 8. *num.* 7. ℣. *Vel dicit. Ægid. Conſ.* 2. *num.* 7. *Jo. de Anani. Conſ.* 46. *n.* 5. *Roman. Conſ.* 273. apud *Tuſc. lit. A. Concl.* 317. *num. p.* proinde, non requiritur, quod conjungantur *Sermones illiciti, inhoneſti*, & *tractatus*, ut committatur in legem, ſed alterum iſtorum ſufficit. Ulterius. Pari modo delinqueret, qui ſollicitaret pœnitentem ad proſtituendum, vel ſibi, vel alteri tertiam perſonam: ita ut pœnitens officium *lenonis*, aut *lanæ* aſſumeret. Ratio eſt, quia, licet tales ſermones non ſint *inhoneſti* reſpectu pœnitentis, de cujus honeſtate vitianda non agitur: ſunt tamen *illiciti*, tum in ſe, (& maxime in actu Sacramentali) tum objective. Bulla autem alternative loquitur de ſermonibus illicitis; aut inhoneſtis, & ita poſt alios *Sanci. Diſp.* 11. *num.* 44. *& Dian. Tract. de Denunc. par.* 1. *Reſolut.* 19. firmat *Bordon. Sac. Tribun. cap.* 23. *num.* 59. quibus ſubſcribo.

7 Dixi *vel ſcripto*: nam incidit in hoc crimen non ille tantum, qui apertis verbis pœnitentem ſtimulat ad venerem, ſed etiam, qui in confeſſione traderet illi legendam poſt confeſſionem cartam, in qua ſcripta eſt *ſollicitatio*, ut declaravit *Alexander VII. Propoſ.* 6. *Damnat.*

8 Dixi *ſive ſignis*; nam *ſollicitare* pariter dicitur, qui fixis in vultum pœnitentis oculis, ſuſpiria emitteret, qui manus, aut digitos ejus vellicaret; qui pedem premeret: qui labia ad formam oſculandi componeret: qui genu leviter, & repetitis vicibus ventrem pulſaret; qui vultum, aut genas faciei pœnitentis approximaret, & ſimilia. Ratio eſt, quia per hæc ſigna non minus, quam per verba proditur animus libidinoſus Confeſſarii, & pœnitens incitatur ad culpam, quod eſt principale intentum, contra quod militant Bullæ Papales.

9 Dixi *aut factis*; nam incurreret pariter Confeſſarius, qui genas pœnitentis quaſi blandiendo attrectaret; Si illius manum oſcularetur; Si illam amplexaretur; Si ſecretas proprias partes, ut a pœnitente viderentur, nudaret; Si actus proderet, per quos pœnitens cognoſceret Confeſſarium actu in mollitiem labi, aut labi paratum, & alia hujuſmodi. Quia hæc pariter omnia commovere poſſunt animum pœnitentis ad libidinem, quod eſt effectus ſollicitationis. *Peyrin. ad Conſtit.* 4. *Gregor. XV.* §. 6. *num.* 2.

10 Dixi a *Confeſſario legitimo*; Siquidem Sacerdos non deputatus ad audiendas confeſſiones, & non habens juriſdictionem, ſi de facto Confeſſionem exciperet, & in ea pœnitentem ſollicitaret, non incurre-

re-

reret pœnas, contra Confeſſarios ſollicitantes, ut multi ſcribunt *Souſa lib.* 1. *Aphoriſm. cap.* 34. *n.* 16. *&* 17. *Fagund. de Præcept. Eccl. lib.* 4. *Præcept.* 2. *cap.* 79. *Portell. V. Sollicitatio. num.* 13. apud *Bordon. Sacr. Trib. cap.* 23. *quæſt.* 13. *num.* 64. Ratio potiſſima eſt, quia Bullæ *Pauli*, *&* *Pii IV.* loquuntur de Sacerdotibus, *audiendis confeſſionibus pœnitentium deputatis*: & Bulla *Gregorii XV.* habet: *ut aliquis Sacerdos ad ſacras audiendas Confeſſiones deputatus*; proinde, ſi non eſt deputatus, nec habet juriſdictionem, comparatur ei, qui Sacerdos non eſt; Sicut ergo laicus ſe fingens Confeſſarium, & ſollicitans pœnitentem, non incidit in Bullas dictas, ut communiter ſentiunt Doctores *Sanctarell. de Hæreſ. cap.* 46. *num.* 9. *Portell. V. Sollicitatio. num.* 14. *Sanc. Select. Diſp.* 11. *num.* 36. *Trimarc. Diſp.* 7. *nu.* 3. apud *Bordon. loc. cit. num.* 63. *Bict. quæſt.* 122. *num.* 28. & ibi *Lezan. V. Denunciatio. num.* 6. *in fin.* ita etiam Sacerdos, qui caret juriſdictione abſolvendi. Scio quidem, nonnullos *Peyrin. Tom.* 3. *privil. cap.* 11. *nu.* 3. *Acugna. Sanc. Lezan. Palao. Dian.* apud *Bict. quæſt.* 122. *num.* 24. tenere contrarium, quia ille Sacerdos eſt, & Confeſſiones audire ſimulat, qui eſt caſus expreſſus in Bulla *Gregorii XV.*; ergo in illam committit; & ſi non habet juriſdictionem abſolvendi a mortalibus, de novo commiſſis, habet tamen abſolvendi ab illis, jam confeſſis, & a venialibus; Sed iſtæ rationes non ſtringunt, quia Bulla *Gregorii* aperte loquitur de Sacerdote, *ad Sacras audiendas confeſſiones deputato*, ſollicitante in Confeſſione etiam ſimulata, non vero de Sacerdote ſimplici. Falſum eſt autem, quod iſte abſolvat Sacramentaliter a venialibus, & mortalibus alias confeſſis, quia caret juriſdictione; & ad prædicta a nullo Canone ſibi tribuitur juriſdictio. Proinde excipiendo Confeſſionem venialium &c., & abſolvens, non conficit Sacramentum, ſed quid Sacramentale tantum, ut optime docet *Card. Lauræa de Pœnit.*

11 Dixi *quamvis perſonam pœnitentem*, ut comprehenderem tam maſculos, quam fœminas; ſic enim incurrit hoc delictum, ſollicitando pueros, ſicut fœminas, ut ſentiunt Doctores *Bict. quæſt.* 122. *n.* 25. & ibi *Belloch. Nald. Peyrin. Vener. Hieron. Roderic. & Diana par.* 1. *Tr.* 4. *Reſol.* 12. *& par.* 4. *Tr.* 5. *Reſol.* 33. Et quidem *Bulla Gregorii* diſerte habet *perſonas, quæcumque illæ ſint*; Nomine autem, & appellatione *perſonæ*, tum maſculos, tum fœminas venire deducitur ex *cap. Muliebres de Judic. in* 6. *cap. Cum perſonæ de Privil. eo. lib. cap. Mulieres. Extra de Sent. Excom.* & vim addit clauſula appoſita, *quæcumque illæ ſint*; ſiquidem dictio illa *quæcumque* eſt univerſalis, & diſtributiva *cap. ſolitæ. de Majo. & obed. Jaſon. in l. Quodcumque n.* 4. *ff. de Verb. oblig. Apoſtil. ad Roman. Conſ.* 31. *V. Quæcunque l. Si pluribus in princ. ubi Gloſſ. in V. Sed omnes ff. de leg.* 2. complectens omnes, & ſingulos, quibus nomen *perſonæ* competere poteſt; proinde comprehendit maſculos, & fœminas; pueros, puellas; adultos, & adultas; uſum rationis habentes, & non habentes. Siquidem omnibus iſtis convenit nomen *perſonæ*; hoc eſt *intellectualis naturæ incommunicabilis exiſtentia*, ut dicunt Theologi *Scot. in* 3. *Diſt. p. quæſt. p.*

12 Dixi ad *committendum actus venereos*; non enim incideret in Bullam Confeſſarius ſollicitans ad furtum, rapinam, homicidium, aut aliud quodvis peccatum diverſum ab impudicitia, prout ſentiunt univerſaliter Doctores *Lezan. Tom. p. cap.* 19. *num.* 34. *Bonac. Tract. var. Diſp.* 6. *par.* 3. *num.* 7. *Peyrin. Sanc. Sanctarel. Vener.* apud *Dian. par. p. Tr.* 4. *Reſol.* 20. *Bict. Quæſt.* 122. *num.* 27. Ratio eſt, quia Bulla *Gregorii*, quæ inter cæteras eſt ampliſſima, habet ſolum *ad inhoneſta perpetranda*, & cum ſimus in materia pœnali, & odioſa, quæ non patitur extenſionem, non poteſt ampliari ad peccata, ſpecie diverſa ab *inhoneſtate*. Verum eſt, quod illo verbo indefinite prolato, comprehenduntur omnes actus inhoneſti; ut revelatio nuditatis, oſcula, & tactus, ſive activi tantum, ſive paſſivi tantum, ſive reciproci, & alia quævis gravior culpa contra honeſtatem; omnia enim comprehenduntur illo vocabulo *inhoneſta*, quod omnibus, & ſingulis æque convenit.

13 Dixi, *ſive inter ſe, ſive cum alio*; iſtæ autem clauſulæ multiplicem habent ſenſum; primo, quod vera *ſollicitatio* eſt, quando Confeſſarius inſtigat pœnitentem ad actus inhoneſtos, ſecum committendos: ſecundo, quando illum ſollicitat ad peccandum cum alio; ut ſi ſollicitaret fœminam ad indulgendum amico ſuo; ſive adoleſcentem caſtum, ut morem gereret ſive fœminæ, ſive maſculo, amore illius capto: & tali caſu Confeſſarius *lenocinium* exerceret, ut advertit *Bordon. Sacr. Tribun. cap.* 23. *num.* 27. Ratio eſt, quia in dicta Bulla *Gregoriana* habetur, *ſive inter ſe, ſive cum alio*, per quæ verba exprimitur manifeſte expoſitio modo data. Tertio, quando pœnitentem ſollicitat, ut ipſa *Mediatrix*, ſive *Lena* fiat ad inducendam aliam perſonam, ut ſibi, ſeu alteri amico ſuo morem gerat, ut multi ſcribunt *Peyrin. ad Conſt.* 4. *Gregor. XV.* §. 5. *nu.* 16. & ibi a *Cunha de confeſſ. ſolic. quæſt.* 17. *num.* 5. *ubi Freita n.* 13. *Graff. de cogn. Spir. Tom.* 1. *Concil. lib.* 4. *Conſ.* 1. *num.* 41. *&* 42. *Sanctarel. de Hæreſ. cap.* 44. *num.* 19. *Caſtr. Tract.* 4. *Diſput.* 9. *part.* 5. *num.* 1. Et ratio eſt, tum quia talis *ſollicitatio* fit per *Sermones illicitos, & inhoneſtos*, in citata Bulla expreſſos: tum quia inducitur pœnitens per talem *ſollicitationem* ad *perpetranda inhoneſta*, puta, *Lenocinium*, quod pariter in eadem Bulla cavetur, & de hoc diximus ſupra *num.* 6. in fine:

14 Dixi *quomodolibet*; quia dictio hæc ponitur in citata *Gregoriana*, & ſecundum Doctores *Soccin. Sentent. in l. Quidam num.* 5. *ff. de Reb. dubi. Gozad. Conſ.* 1. *num.* 9. *Natta. Conſ.* 435. *num.* 19. *M. Anton. lib.* 1. *Reſol. ult. Caſ.* 42. eſt univerſaliſſima, & comprehendit ea, quæ alias non comprehenderentur; & includit quemcumque modum, ſeu formam agendi; *Alex. conſ.* 255. *num.* 3. *lib.* 2. *Roland. Conſ.* 2. *num.* 23. *lib.* 4. *Pariſ. de Reſignt. beneſ. lib.* 9. *quæſt.* 25. *nu.* 4. imo comprehendit etiam minima, ut volunt *Seraphin. Deciſ.* 1082. *nu.* 2. *Clem.* 2. *ubi Gloſſ. in V. Quomodolibet de Sent. Excom. cap. Indemnitatibus. de Elect. in* 6. *Menoch. Flamin. Velaſq. Mandoſ. Cened. apud Barboſ. Dict.* 330. *num.* 7. & tantem nullum reſpuit caſum, ut poſt alios *Molin. de Brach. Sæcular. cap.* 4. *num.* 48. *Sot. Deciſ.* 338. *n.* 3. *Par.* 4. *recent. Modern. de ſuppl. ad Sanct. Par.* 2. *cap.* 20. *nu.* 32. *&* 33. ſcripſit *Barboſ. cit. Dict.* 330. *n. final.* Per hanc ergo comprobantur ſupradicta; quia per hanc in dicta Bulla comprehenditur *Lenocinium*, quod alias non comprehenderetur, cum in ea non exprimatur, & ſimus in materia odioſa extenſionem non admittente. Comprehenditur etiam, ſi quis in Confeſſione daret pœnitenti pecuniam, aut munus dandum meretrici, aut alteri fœminæ, cognito a penitente, illud eſſe inſtrumentum ad peccandum, cum Confeſſario, aut cum alio; ſi rogaret pœnitentem ad concedendam ſibi, aut Amico commoditatem in ſua domo alloquendi in ſecreto cum perſona ſuſpecta: Quia iſti duo caſus ſunt verum *Lenocinium*, licet palliatum; & miror *Bordonum Sacr. Tribun. cap.* 33. *quæſt.* 11. *num.* 62. qui admittit ſpectare ad hoc crimen *ſollicitationem* ad *Lenocinium*, negare traditionem pecuniæ, dandæ feminæ ſuſpectæ; & peti-

tio-

tionem domus, ut præſertur, comprehendi in hoc caſu. Pariter comprehenduntur omnes modi ſollicitandi, ut dictum eſt, verbis, ſcripto, nutu, ſignis, factis, perſonas quaſcumque, & cujuſvis ſexus. Itidem comprehendit etiam minimos actus *ſollicitationis*; unde refellitur ſententia eorum, *Sanch. de Matrim. lib.* 9. *Diſp.* 46. *num.* 16. *Caſtr. Tract.* 4. *Diſp.* 9. *p.* 3. *num.* 3. qui ſentiunt non incidere in hunc caſum; & proinde pœnitentem non eſſe obligatum ad denunciandum Confeſſarium ſollicitantem ad actus tantum venialiter inhoneſtos, tangendo manum, vel mamillas, aut genas fœminæ, digitos intorquendo, & vellicando ob ſolam delectationem, abſque ulteriori fine, vel periculo pollutionis, quia in genere caſtitatis ſunt peccata venialia; Bulla autem *Gregorii* non prohibet niſi mortalia. Quia falſiſſima eſt hæc opinio, tum quia in genere luxuriæ nulla datur parvitas materiæ; tum quia, ut dicebamus per illam dictionem *quomodolibet*, comprehenditur materia quævis etiam minima; tum quia, ut optime docet *Peyrin. Tom.* 3. *cap.* 11. *nu.* 6. dictam opinionem referens, & refellens, poſſet Confeſſarius fingere ſe habere intentionem non ulterius pro tunc progrediendi, ſed in effectu aliud ardenter affectare, & paulatim ſic procedere ad videndum, an pœnitens inclinet, & cum ipſo deſcendat in actum; quem animum, cum ſit quid latens, pœnitens cognoſcere non poteſt.

15 Dixi *in actu, ſive immediate ante, vel poſt confeſſionem*; talis enim clauſula expreſſe ponitur in Bulla. Dicendum autem eſt, quid importet *immediate ante, vel poſt*. Dictio *immediate*, prout hauritur ex ejus etymologia, ſignificat *ſine medio*, ut multi ſcribunt *Barboſ. Diction.* 150. *& ibi Rota. Deciſ.* 166. *num.* 2. *Par.* 7. *recent. Tiraquell. in l. Si unquam. V. Revertatur. num.* 125. *C. de Revoc. Donat. Rebel. de Obligat. juſt. p.* 1. *lib.* 1. *quæſt.* 6. *num.* 37. *Immediate* igitur *ante, vel poſt confeſſionem*, importat, quod poſt *ſollicitationem* factam, nulla alia interpoſita actione ſequatur Confeſſio, aut ſimili modo præmiſſa Confeſſione, ſubſequatur *ſollicitatio*. Actio autem debet eſſe talis, quæ judicio prudentis viri ſufficiens ſit ad diſcontinuandum illa duo, nempe *ſollicitationem*, & *Confeſſionem*. Si enim fœminam ad ſe venientem Confeſſarius ſollicitaret; ipſique verba indifferentia, & generalia dediſſet; mox ab eo conſilium ſuper negotio domeſtico petiiſſet; aut longa tuſſi, vel reiterata ſternutatione intercepta fuiſſet; qua ceſſata, Confeſſionem inciperet; illæ actiones breves non poſſent dici tales, quod per eas ita diſcontinuatæ dicerentur *ſollicitatio*, & *confeſſio*, ut una non eſſet *immediate* poſt aliam. Spatium autem, ſeu duratio Confeſſionis dicitur illud, quod incipit, dum genuflectit pœnitens, ut confiteatur, uſque dum Confeſſarius abſolutionis verba pronunciavit, ut dicunt Doctores *Bict. quæſt.* 122. *num.* 4. *& ibi Diana Par.* 4. *Tr.* 5. *Reſol.* 46. *Lezan. Tom.* 3. *V. Denunciatio. num.* 6. *Bordon. Sacr. Tribun. cap.* 23. *num.* 35. Itaque qui *immediate* ante, vel poſt illud tempus ſollicitat, in crimen incidit.

16 Dixi *aut in loco confeſſionis*; nam in citata Bulla habetur, Reum *Sollicitationis* fieri Confeſſarium, qui pœnitentem ſollicitat, etiam *extra occaſionem confeſſionis in Confeſſionario, vel alio quocumque loco, ubi Sacramentales confeſſiones audiuntur, ſeu ad confeſſiones audiendas electo, ſimulantes ibidem confeſſiones*. Quivis igitur Confeſſarius ſollicitat Mulierem ad ſe venientem, dum eſt in Confeſſionario, quantumvis illa accedat, non animo confitendi, ſed alloquendi Cofeſſarium de re indifferenti, fingit tamen confiteri; ſive ex condicto alium locum eligant, ut familiariter loquantur; ſimulant autem Confeſſionem mulier quidem genuflectendo, & manus jungendo, Confeſſarius autem benedicendo; ſemper impingit in Bullam. *Bordon. loc. cit. num.* 43. *Palao. Tom.* 1. *Tract.* 4. *Diſp.* 9. *Pun.* 8. *num.* 4. *Lezan. Tom. p. cap.* 19. *num.* 34. *apud Bict. q.* 122. *num.* 7. Ratio autem motiva hujus eſt injuria, quæ fit Sacramento per ipſius ſimulationem. Proinde exiſtimant nonnulli *Souſa & Sanc. relat. a Diana Par.* 4. *Tr.* 5. *Reſol.* 38. quod, ſi ex condicto, nullo modo ſimulantes confeſſionem, Confeſſarius, & Mulier accederent ad locum deputatum pro confeſſionibus audiendis, & ibi colloquerentur in tali diſpoſitione, quod, qui viderent ipſos, cognoſcerent illos familiariter loqui, non autem confiteri. Confeſſarius vero in tali occaſione ſollicitaret, non incurreret pœnas. Vice verſa, ſi Confeſſarius Monialium in particulari locutorio (in quo Moniales ſecum alloquuntur tum pro Confeſſione, tum pro aliis negotiis) cum Moniali de turpibus loqueretur, ſimulando tamen Confeſſionem, incurreret, ut contra *Sancium Diſput.* 11. *prope fin.* §. *Hinc fit.* optime ſentit *Bordonus Sacr. Tribun.* 23. *num.* 45. Et idem eſſet, ſi ex condicto Monialis, ſeu alia mulier fingeret infirmitatem periculoſam, & Confeſſarium accerſeret, ut confiteretur; & ita ſimulando Confeſſionem, impudicitias committerent; quia par injuria fit Sacramento, quo tanquam lenone abuterentur; & in eo haberentur non tantum *Sermones*, & *tractatus*, ſed etiam opera *illicita*, & *inhoneſta* contra Bullam.

17 Dixi autem *intuitu confeſſionis*; quia qui ſollicitat cum aliquo motivo ad Confeſſionem ſpectante, aut dependenti a Confeſſione, quamvis inter hanc, & ſollicitationem mediet aliquod tempus, committit in Bullam. Unde, ſi audita Confeſſione mulieris, Confeſſarius dicat, *de hoc caſu volo tibi loqui extra Confeſſionem, proinde da mihi licentiam opportuno tempore loquendi*, qua accepta, poſt unum, aut plures dies adiret mulierem, & accepta occaſione loquendi de caſu in Confeſſione audito, ſollicitaret; utique incurreret, quia talis *ſollicitatio* refertur ad Confeſſionem, & ab ea pendet; quia occaſionatur a caſu in Confeſſione audito; ſicut etiam, qui diceret puero, qui confeſſus eſt, *venies hodie ad Cubiculum meum, & dabo tibi chyrographum Confeſſionis, & hac occaſione ſollicitaret*, ut poſt *Souſam lib.* 1. *cap.* 34. *num.* 39. *& Dianam par.* 4. *Tr.* 5. *Reſol.* 11. docet *Bordonus Sacr. Tribunal. cap.* 23. *q.* 6. *num.* 57.

18 Dixi tandem, ſive *realis*, *ſive ſimulatæ*; quia in Bulla habetur, *ſive occaſione, ſive prætextu Confeſſionis hujuſmodi*; per quam clauſulam importatur omnis, & quævis *ſollicitatio*, quæ fit in actu, aut ex motivo, & occaſione, & intuitu, ſeu contemplatione Confeſſionis *realis*, ſive *ſimulatæ* juxta caſus ſupra expreſſos.

19 Delictum hoc, ratione injuriæ, quæ Sacramento fit, atrociſſimum eſt, & Reus de hoc crimine eſt ſuſpectus de hæreſi, prout habet *Pius IV.* in ſuo Brevi *Cum ſicut* 16. *April.* 1561. ad *Archiepiſcopum Hyſpalenſem*; in quo dicit: *Nos in animum inducere nequeuntes, quod qui de fide Catholica recte ſentiunt, Sacramentis in Eccleſia Dei inſtitutis abutantur, aut illis injuriam faciant &c.* An autem ſit ſuſpectus *de levi*, aut *de vehementi*, controvertunt Doctores, quorum plures hinc inde recenſet *Diana Par.* 4. *Tr. de Confeſſ. ſollicit. Reſol.* 51.

20 Salvo tamen meliori judicio (cum in omnibus Supremæ, & Generali Romanæ Inquiſitioni me ſubjiciam) dicerem eſſe ſuſpectum tantummodo *de levi*; nam ex voluntate, & propoſito maleficia diſtinguuntur

tur ex *cap. Cum voluntate de Sent. Excom. l. Verum. ff. de Furt.* proinde, ſi quis ſollicitat libidine percitus, ejus delictum ſpecificatur a fine, quem intendit, puta, carnalem delectationem, & ſic peccat contra caſtitatem; accidit vero, quod *ſollicitatio* fiat in Confeſſione, proinde non ſollicitat, ut offendat Sacramentum, neque quia non credat in Confeſſione peccata deleri (quod eſt ſolidius fundamentum ſentientium oppoſitum) ſed arrepta ſollicitandi occaſione, quam forte alibi habere non poteſt, quam in actu Confeſſionis; per accidens, vel ex conſequenti tantum, offendit Sacramentum; & ſic male non ſentit de eo, licet eo abutatur; & ex conſequenti eſt ſuſpectus *de levi* tantum, ſicut omnis, qui non Chriſtiane vivit, & præcepta Dei tranſgreditur, leviter eſt ſuſpectus, quod non credat, & non ex motivo infidelitatis, ſed a motu paſſionis iraſcibilis, & concupiſcibilis inducitur ad operandum contra id, quod faciendum docet vera fides.

21 Præterea, qui ſollicitat in confeſſione ſimulata, ſi non formaliter, ſaltem reductive injuriam facit Sacramento Confeſſionis; & proinde pari modo denunciandus eſt, ſicut, qui ſollicitat in actu confeſſionis realis. Talis autem juxta Auctores contrariæ ſententiæ eſt ſuſpectus tantum *de levi*; dicendum ergo, quod etiam *de levi* tantum ſuſpectus ſit ille, qui ſollicitat in actu, aut immediate ante, vel poſt Confeſſionem.

22 Frigida autem eſt reſponſio *Souſæ Aphor. Inquiſit. lib. p. cap. 34. nu. 64.* & *Carenæ par. 2. Tit. 6. num. 76.* qui dicunt in primo caſu non intervenire Sacramentum, quia tunc non fit; in ſecundo vero intervenire; proinde in illo oriri ſuſpicionem *de levi*, in hoc vero *de vehementi*. Quia, ſi non intervenit Sacramentum verum, intervenit tamen ſimulatum, ſeu repræſentatum; & ſollicitans utitur ad delinquendum illa imagine, ſeu fictione Sacramenti; & per accidens eſt, quod ſollicitata pro tunc nolit confiteri, cum tamen quo ad locum, & formam extrinſecam ita ſe habeat, ſicut ſi vere confiteretur. Par ergo utrobique fit injuria Sacramento, ſicut pari modo Reus leſæ majeſtatis eſt, qui offendit Statuam Principis, quæ eſt ejus repræſentatio, ſicuti qui perſonam Principis *l. qui Statuas. ff. Ad leg. Jul. majeſt.*

23 Ulterius de fide *vehementer* ſuſpecti illi tantam ſunt, qui in materia fidei, aut ad fidem pertinente, delinquunt, & cum hoc gravia indicia exhibent fidei læſæ. Et ita, qui citatus ad reſpondendum de fide, contumaciter ſe abſentat; vel qui impediens Officium Inquiſitionis contra Hæreticos, aut auxilium, aut favorem impedientibus præſtat, ſi per annum in excommunicatione inſordeſcat; vel qui inſtruit in cauſa fidei Hæreticum, ut veritatem ſui criminis celet; vel qui Hæreticos receptat, defendit, non revelat, aut denunciat, cum eis familiarius vivit, eorum converſationem approbat, obſequium, quod magis fit in favorem culpæ, quam perſonæ, eis impendit, vel qui in cauſa fidei convincitur ſe negare, quod ante aſſeruit, cenſetur ſuſpectus *vehementer* de hæreſi, ut multis probat *Eymeric. Direct. Inquiſit. par. 2. quæſt. 56. per tot.* Et ita indicia, ex quibus præſumi poteſt, quod, qui operatur, id faciat potius ex læſa fide, quam ex alio motivo vitioſo, probant *vehementem* cauſam præſumptionis.

24 In caſu autem noſtro non ſic eſt; quandoquidem cauſa *ſollicitationis* eſt appetitus venereæ delectationis, ratione cujus, ſalva fide circa Sacramenta, & alia credibilia, poteſt quis perverſe operari, ut illi ſatisfaciat. Profecto *ſimonaci cap. final. 1. qu. 7. cap. Quoties extra. de Simon.* dicuntur non tantum Hæretici, ſed *primi, & principales Hæretici*, & tamen ſi quis in adminiſtratione Sacramentorum Simoniam etiam realem commiſerit, quantumvis abutatur Sacramento, & de hoc crimine puniatur, non tamen unquam abjurare de *vehementi* cogitur: & ratio eſt, quia non movetur principaliter ab errore, quem habeat in intellectu circa venalitatem Sacramentorum, ſed a motivo cupiditatis, & avaritiæ. Ita eſt in caſu noſtro, in quo ſollicitans movetur ab appetitu venereo, non ab errore circa fidem; proinde non eſt cenſendus ſuſpectus de hœreſi, niſi *leviter*, & eo modo, quo ſuſpecti cenſentur cæteri Chriſtiani, qui optime ſentientes de fide, male vivendo, peſſime peccant contra charitatem, ac ſi minime crederent, quæ fides docet.

Probatio.

SUMMARIUM.

25 *Sollicitatio extra confeſſionem probari poteſt per Teſtes ſingulares.*
26 *Reus non poteſt conſtitui, niſi ſemiplene probato delicto.*
27 *Quid agendum, quando adeſt ſola querela ſollicitatæ abſque indiciis.*
28 *Teſtes ſingulares, pluſquam tres, ſufficiunt ad pœnam ordinariam.*
29 *Sollicitans in confeſſione, ad dictum unius Teſtis non Carceratur, Conſultandi ſunt Cardinales in quolibet caſu.*
30 *Dubium, an ad depoſitionem unius viri gravis, poſſit Inquiſitor contra Confeſſarium ſollicitantem procedere?*
31 *An dubium, negative.*
Ad denunciationem maſculi ſollicitati, extantibus adminiculis, poteſt Inquiſitor procedere.
Depoſitio pueri proximi pubertati, cum adminiculis, aut præſumptionibus, ſufficit ad inquiſitionem, & torturam.
32 *Denunciatio duarum fœminarum integrarum probat ad capturam, & torturam.*
33 *Bordonus rejicitur.*
34 *Sollicitans convincitur per quatuor fœminas integras.*
Mulieres admittuntur in Teſtes in delictis difficilis probationis.
In delictis capitalibus tres fœminæ non convincunt.
Teſtes ſingulares, ut convincant, debent eſſe quatuor.

25 Probatur autem hoc delictum, cum ſit difficillimæ probationis, per Teſtes etiam ſingulares, ſed primo dicamus de probatione *ſollicitationis* extra confeſſionem, & mox dicemus de ea in Confeſſione. Quoad primum dico, quod, quia hoc eſt delictum iterabile, probari poteſt per Teſtes ſingulares; & ad conſtituendum Reum duo ſufficiunt, maxime ſi ſint adminiculati a mala fama, tum in ſpecie de hoc delicto, tum in genere de mala vita, & procacitate Rei; unde poterit etiam torqueri: poſito tamen, quod Teſtes non patiantur exceptionem. Quod, ſi aliquam patiantur, deberet addi tertius, ut per numerum Teſtium reparetur eorum defectus; hoc autem dico, ſive Teſtes deponerent de una, & eadem perſona, ac ſexu, ſicut de diverſa. Quod, ſi unus tantum eſſet Teſtis de viſu integer, & unum grave indicium legitime probatum cum adminiculis: vel duo indicia gravia probata, adhuc poſſet Reus conſtitui, & torqueri. Exempla do, ſi *Cajus* viſus fuiſſet ab uno Teſte ſollicitare *Bertam*; ab alio *Sejam*, ſive *Cletum* puerum, ſive eandem *Bertam*, diver-

verſo loco, & tempore; & fama eſt inter Fratres, quod *Cajus* vitio luxuriæ peccet, aut irreligioſe vivat: aut ſi adſit tertius Teſtis, caſu, quo duo priores patiantur defectum, vel deſint adminicula, poteſt Judex conſtituere, & torquere Reum. Pariter ſi deponit unus Teſtis integer, quod *Cajus* ſollicitavit *Bertam*, eam per vim oſculando, & tentando veſtes elevare &c. & alii duo probarent, vidiſſe eodem contextu, *Bertam* diſcompoſitis crinibus, fugientem a loco, in quo cum *Cajo* fuerat. Et *Cajum* ipſum exeuntem poſt, pallidum ultra ſolitum in facie, & extarent ſupradicta adminicula: vel ſi alii duo deponerent de audito clamore *Bertæ*, tanquam renuentis, lamentantis, ſeu auxilium petentis; & de fuga ejuſdem, & pallore *Caji*, ut præfertur, etiamſi prædicta adminicula non extarent, poſſet *Cajus* examini rigoroſo ſubjici.

26 Ratio dictorum eſt, quia, ut diximus *Par. p. Tit. Reus. num.* 10. *& ſeqq.* nequit conſtitui Reus, niſi ſemiplene probato delicto: omnibus autem recenſitis modis, ſemiplene probatum remanet delictum, ſufficiens ad conſtitutionem, & torturam Rei.

27 Quid autem juris, ſi nullus adeſſet Teſtis, ſed tantum querela delata ad Judicem a ſollicitata ipſa, ſeu ab ejus parentibus, ſeu conjunctis. Dico, quod non ſufficit ad conſtituendum, & multo minus ad torquendum Reum, licet militarent adminicula, puta, bona fama querelantis, & mala Accuſati. Quod, ſi aliquod adeſſet indicium grave, valde conferens ad delictum probatum per Teſtes, junctis adminiculis, poſſet procedi; quia unum indicium grave, valde conferens ad delictum probatum per duos Teſtes, junctis adminiculis, ſemiplene probat, ut docuimus loco proxime citato, Quando ergo ad Superiorem deferuntur hujuſmodi querelæ, deſtitutæ Teſtibus, & indiciis, & vigentibus ſolis adminiculis, debet Superior ſecreto, & graviter monere, & corripere ſubditum, ac ab eo Conventu movere: hoc enim modo querelanti ſatisfit, & famæ ſubditi parcitur. Quod, ſi neque adminicula vigeant, non poteſt Superior ullo modo moveri contra ſubditum bonæ famæ, cum multoties mulierculæ ex privata in Religioſum ſimultate, aut aliorum ſuggeſtione, moveantur ad ejuſmodi accuſationes, quas de facili recipere non debent Prælati, ut monuimus *Par. p. Tit. Accuſatio. Quæſt.* 2. *num.* 55.

28 Quid vero, ſi eſſent pluſquam tres Teſtes ſingulares, alias integri, qui deponerent de diverſis etiam ſexu, & numero perſonis ſollicitatis? Aut quid juris, ſi quatuor querelæ a diverſis pariter ſollicitatis ad Judicem eſſent delatæ? Dico, quod poſſet, & deberet Reus pœna ordinaria puniri, quia, ut diximus *Par. p. Tit. Probatio. num.* 3. Teſtes ſingulares pluſquam tres in delictis iterabilibus concludenter probant ad pœnam ordinariam, maxime ſi jungantur adminicula.

29 Si autem loquamur de *ſollicitatione in Confeſſione*, certum eſt, quod nec unus Teſtis ſingularis, quamvis integerrimus, nec dictum Mulieris ſollicitatæ, etiam honeſtæ, & optimæ famæ, quantumvis etiam Reus eſſet famæ diminutæ, ſufficit ad hoc, quod Inquiſitor poſſit eum incarcerare. Si quidem ſupremum *ſacræ Inquiſitionis Romanæ Tribunal* hoc ſanxit in ſuo ad *Vicarium Generalem Genuæ* reſcripto, quod per extenſum referunt *Peyrinus Tom.* 3. *cap.* 11. *num.* 4. & *Bordonus ſacr. Tribunal. cap.* 23. *quæſt.* 30. *num.* 14. Et in eo ſupremi Inquiſitores Purpurati reſervarunt ſibi jus decernendi, an locus ſit carcerationi in caſu particulari, recepta ab Inquiſitore notitia de qualitatibus denunciantis, ac denunciati; & hoc modo ad dictum unius Teſtis *ſingularis carcerandi*.

30 Difficultas autem eſſe poteſt, an ſcilicet vir gravis, qui ad dictum ſollicitatæ, denunciaret ad Inquiſitorem, ſufficeret cum adminiculis bonæ famæ Mulieris, & mala Confeſſarii; ſive, an ad dictum unius maſculi ſollicitati cum prædictis adminiculis, poſſet Inquiſitor procedere? Ratio autem dubitandi eſt, quia in memorato reſcripto habetur, *per il detto d'una ſola Donna, V. S. non faccia coſtituire, nè carcerare il preteſo Reo*; & ſic reſcriptum reſtringitur ad teſtimonium unius Mulieris; non poteſt ergo extendi ad depoſitionem viri gravis, ſive maſculi ſollicitati cum adminiculis; quia de jure communi eſt, quod Judex procedere poſſit ad dictum Teſtis unius integri, maxime ſi eſt adminiculatum; proinde tale reſcriptum, tanquam correctorium juris communis, non patitur extenſionem a mulieribus ad maſculos.

31 Dico ad hæc, quod ſi vir, qui audivit a Muliere, ſe fuiſſe ſollicitatam, denunciat, non poteſt Inquiſitor procedere, etiam ſi eſſent decem viri, hoc idem denunciantes, quia ab eadem fœmina in eodem, aut diverſis temporibus audierunt. Ratio eſt, quia tota vis probandi pendet a ſola relatione mulieris, cujus dicto, cum non poſſit Inquiſitor deferre in judicio, multo minus extrajudicialiter divulgato. Si vero maſculus ſollicitatus denunciet, & vigeant adminicula, ut præfertur: Dico, poſſe Inquiſitorem procedere, tum quia illud reſcriptum loquens de una Muliere, non poteſt extendi ad unum Marem, tum quia, licet ratione injuriæ factæ Sacramento, æqualiter delinquat ſollicitans fœminam, ſicut marem, tamen ratione impudicitiæ attentatæ, gravior eſt *ſollicitatio* ad venerem maſculam, quam ad fœmineam; unde immanitas criminis majorem auctoritatem procedendi dat Judici, ut notum eſt; tum quia in maſculo, maxime puero, non præſumitur tanta malitia regulariter ad nocendum Confeſſario, deferendo ad Inquiſitorem crimen falſum pro vero, quod fuit unicum motivum Cardinalibus ita reſcribendi, ſicut periculum eſt in Muliere. Proinde Inquiſitor, ſi videt in puero ſimplicitatem; timorem Dei, & quod adſtrictus ab alio Confeſſario, comparet ad denunciandum; nec oſtendit deſiderium, quod Confeſſarius, qui ſollicitavit, puniatur; poteſt procedere, quia hæc adminicula augent vim dicto illius. Intelligo autem de puero ingreſſo pubertatem, hoc eſt majore 14. annis, ſive proximo pubertati, ut duodecim, aut 13. annorum; dictum enim iſtius cum adminiculis, aut præſumptionibus, facit indicium ad inquiſitionem, & torturam, ut dicunt Doctores, maxime in caſibus exceptis, ac difficilis probationis. *Farinac. q.* 58. *n.* 52. *Poreg. Conſ.* 2. *num.* 78. *Carena Par.* 4. *Tit.* 5. *nu.* 49. *Ricc. Deciſ.* 85. *Par.* 2. *Boſſ. Tit. de Indic. nu.* 160. *& Tit de ſtup. deteſt. in fin. ultra. Plat. Triviſ. Ball. Riminald. Bertazz. Honded. Chartar. quos omnes dat ſgro. lux. Prælat. Part.* 5. *cap.* 3. *num.* 7.

32 Per duas autem fœminas probari delictum ſufficienter ad capturam, & torturam, ſcribit *Bordonus ſacr. Tribunal. cap.* 23. *quæſt.* 51. *n.* 106. intelligendum tamen eſt, ſi illæ ſint integræ famæ, & moveantur ad denunciandum, zelo fidei, & honoris Dei. *Acugna de Confeſſ. ſollicit. q.* 23. *nu.* 9. apud *Bilt. q* 122. *n.* 17. Si enim eſſent famæ diminutæ, aut conjiceret Inquiſitor, quod ex condicto veniunt ad denunciandum; & deſiderium proderent, quod Confeſſarius puniretur, ſuſpectum nimis redderetur earum dictum; maxime ſi Confeſſarius eſſet vitæ aliunde ſpectabilis; nec deberet illis Inquiſitor deferre; & luctuoſas deplorandaſque hiſtorias Audivi de talibus fœminis ex condicto falſo accuſantibus. Proinde caveant DD. Inquiſitores, & denunciantium hujuſmodi *ſpiritum* probent, *ſi ex Deo ſit*.

33 Por-

33 Porro, quod inibi habet idem *Bordonus*, quod, nempe dictum unius fœminæ honeſtæ adminiculatum indiciis contra Confeſſarium, *ſi nimirum probetur deditus peccatis carnalibus, ſit mala fama, &c.* ſufficiat ad carcerandum, non puto verum. Quia reſcriptum ſupra memoratum *Sac. Congregationis*, vult, *non eſſe capiendum Confeſſarium ſive bona, ſive mala fama a quavis muliere denunciatus, ſive honeſta, ſive inhoneſta, & bona fama*, prout idem *Bordonus n.105.* expreſſis verbis habet. Unde nihil poteſt juvare bona fama Mulieris &c. & mala Confeſſarii; ut una ſufficiat ad capturam, ut ſupra dictum eſt.

34 Probatum vero remanet delictum plene, ita ut poſſit dici convictus Reus per quatuor Mulieres, non patientes exceptionem de mala fama, prout ex *Cunha Tract. de Confeſ. ſolicit. Quæſt. 23. num. 24.* tenet *Peyrin. ad Conſt. IV. Gregor. XV. § 7. num. 23.* Ratio eſt, quia, licet teſtimonium muliebre admittatur in delictis probationis difficilis, prout docet *Maſcard. de Probat. Concl. 462. nu. 6. & Concl. 762. num. 16. & 22.* tamen infirmum cenſetur ad convincendum; unde tres fœminæ Teſtes in capitalibus delictis non convincunt, prout ſcribit *Freitas Addit. ad A. Cunha quæſt. 23. num. 24.* neceſſe proinde eſt, quod ſint ad minus quatuor, & earum numerus ſuppleat defectum ſexus. Alia etiam ſuppetit ratio, & eſt, quod ipſæ non poſſunt eſſe niſi Teſtes ſingulares, ut vero iſti probent, debent eſſe ad minus quatuor, ut ſcripſimus *Par. p. Tit. Probatio. num. 3.*

Pœnæ.

SUMMARIUM.

35 *Pœna ſollicitantis extra confeſſionem eſt Judici arbitraria.*
36 *Penſanda a Judice pro moderando arbitrio.*
37 *Sollicitatio facta ſolis verbis minimam pœnam incurrit.*
38 *Sollicitatio factis attentata, gravius punienda.*
Conatus ad crimen, quando puniatur, ut crimen conſummatum.
39 *Oſculum datum fœminæ conſentienti, ſi abſit intentio ulterius progrediendi, non punitur a Judice.*
Si adſit intentio ulterius progrediendi punitur extraordinarie.
40 *Si datur fœminæ invitæ oſculum, punitur extraordinarie.*
Gravatur hoc crimen a qualitate oſculatæ, & a loco.
Gallus quidam ultimo ſupplicio affectus ob oſculum violenter datum fœminæ illuſtri in loco publico.
Gothofredus emendatus.
41 *Oſculans puellam ob amorem, punitur exilio, aut pœna pecuniaria.*
Si occulte conſentit puella, diſſentientibus Parentibus, in matrimonium oſculantis, nulla pœna incurritur.
42 *Oſculans invitam puellam in publico, ad impediendum matrimonium cum alio, tenetur pœna extraordinaria.*
Ex oſculo invite ſibi dato non infamatur puella.
43 *Quomodo probetur, quod Mulieri invitæ datum ſit oſculum.*
Præſumptio ſtat pro muliere, quod fuerit invita.
Sanfelicius *rejicitur.*
Violentum quid ſit.
Oſculum quando dicatur violenter datum.
44 *Alii actus ſollicitationis violentæ recenſentur.*
Tales actus important extremum conatum.
Pœna pro talibus actibus, quæ ſit.
45 *Ex qualitate perſonæ ſollicitatæ aggravatur crimen ſollicitationis.*
Si monialis etiam ſolis verbis ſollicitetur ad fugam a Monaſterio, debetur ſollicitanti ultimum ſupplicium.
Si tamen fuga non ſequitur, Reus mitius puniendus.
Sollicitans puerum, ſeverius puniendus, quam ſollicitans fœminam.
46 *Gravitas ſollicitationis menſuratur ab opere, ad quod quis ſollicitat.*
47 *Quæ pœnæ datæ ſollicitantibus in jure Civili.*
48 *Quo ad pœnas inter Regulares, remiſſive.*
49 *De pœnis ſollicitantium in confeſſione pariter remiſſive.*

35 QUo ad pœnas *ſollicitantium* ad turpia extra actum Confeſſionis, dico nullam eſſe in jure, ſive *Cæſareo*, ſive *Pontificio*, pœnam ordinariam ſancitam, ut textualiter patet in *Digeſtis de Pœnitentia*, ubi inſeritur verbatim lex *Pauli I. C.* quæ habetur in *Digeſtis*; proinde eſſe extraordinarie infligendam ad arbitrium Judicis, & exigentiam caſus.

36 Pro moderanda ergo ſententia in caſu hujuſmodi *ſollicitationis*, ut Judex arbitrium poſſit prudentialiter regulare, puto, eſſe diſtinguendam gravitatem criminis ex triplici diſtinctione; & primo quidem ratione modi; nempe, an *ſollicitatio* fuerit ſimplicibus verbis, aut ſcripto, an potius etiam factis: ſecundo de perſona, puto, an ſollicitata ſit conditionis ſpectabilis, quæ conſentiendo, magnum dedecus, & infamiam eſſet allatura familiæ, an potius vilis, & abjectæ; an puella, vel nupta; an ſacra, vel laica; an conſanguinea, vel extranea. Tertio de crimine intento, puta, an *ſollicitatio* fuerit ad tactus tantum; an ad copulam perfectam; an ad naturalem; an vero ad innominabilem congreſſum. Et hæc quidem in ſpecie ſpectanda ſunt a Judice, ultra generalia, quæ ſolent crimen aggravare, ut *ſcandalum ſecutum, conſuetudo delinquendi &c.*

37 Quoad primam diviſionem; *ſollicitatio*, quæ fit ſimplicibus verbis, minimam importat in hoc crimine culpam, & proinde minimam etiam pœnam meretur. Quamvis enim in *Digeſtis* proxime citatis habeatur, quod deportatione in inſulam mulctatur, qui mulierem, puellamve interpellaverit, ut proinde deduci poſſit, quod *ſollicitatio*, etiam ſolis verbis facta, ſit graviter punienda, tamen lex iſta, ut rationabilis appareat, exponenda eſt, quod non intelligat de ſimplici, ac ſolitaria *interpellatione* verbali, ſed de ea, quæ vel habet facta adjuncta, puta, oſcula, tactus &c. vel ita iterata, ſeu continuata eſt, quæ quaſi vim inferat ſollicitatæ. Non enim videtur magnum crimen, & ex conſequenti gravi punitione dignum, ſi quis captus amore puellæ, aut mulieris, illi revelaret paſſionem, quam pro ea habet, ad quam mitigandam, illius congreſſum rogaret. Et hæc *ſollicitatio*, quæ in jure *l. Item apud §. 20. & 22. ff. de Injur. & fam. lib.* dicitur *appellatio*, pertinet ad crimen injuriæ tantum.

38 Si autem *ſollicitatio* fit etiam factis, tunc gravius intrat crimen, ut ſi ſollicitatam verbis, & renuentem obſequi, ſollicitans amplexaretur; per vim oſcularetur; pudenda tangere attentaret; proſterneret &c. & eo gravius evaderet delictum, quo magis accederet ad copulam conſummatam. Et ratio iſtorum eſt, quia iſta improprie dicenda eſſet *ſollicitatio*, ſed eſt verus conatus ad crimen, & iſte puniendus eſt vel pœna ordinaria criminis (ſi tamen res deducta ſit ad actum proximum, & in lege expreſſe-

preſſe habeatur, quod tale crimen, etiam effectu non ſecuto, pœna ordinaria punitur, ut ex *l. Is. qui cum telo. C. ad leg. Corn. de ſicar.* communiter deducunt Doctores *Salycet. Alberic. Cyn. & Bart. Clar. quæſt. 92. init. Farinac. quæſt. 124. num. 4. ibi. Afflict. Felin. Gandin. & Menoc. Bict. q. 130. n. 3. & 17. & 18.* vel pœna paulo minore, juxta majorem, vel minorem proximitatem ad actum perfectum criminis.

39 In ſpecie autem circa facta, quæ in *ſollicitatione* occurrere poſſunt, primo occurrunt *oſcula*. Et ſciendum eſt, quod diverſa ferenda eſt pœna, juxta quod, diverſo fine, & modo datur *oſculum*. Nam, ſi quis oſculatur puerum, aut puellam volentem, ac conſentientem, dummodo non ſit intentio ulterius progrediendi, non debet arbitraria Judicum pœna puniri, juxta Doctores, *Boſſ. Tit. de Extraord. crim. num. 3. Clar. quæſt. 83. ℣. Oſculum Caball. Caſ. 96. num. 10. Farinac. quæſt. 142. num. 156.* qui afferunt, ſe neminem vidiſſe de hoc punitum. Dixi autem, ſi abſit ulterior intentio; quæ ſi adeſſet, cum *oſculum* tunc eſſet præparatorium ad gravius crimen, puniendum eſſet extraordinaria, prout puniuntur crimina attentata.

40 Si autem *oſculum* datur invitæ, tunc pœna extraordinaria punitur, ut ſcribit *Farinac. quæſt. 142. num. 60.* qui plures Doctores, & jura ad hoc citat, ſed circa hoc, duo attendenda ſunt, nempe qualitas perſonæ oſculatæ, & locus; cui addi poteſt etiam intentio; ſi perſona eſt conditionis ſpectabilis; *oſculum* fiat in publico, & fiat ad finem injuriandi oſculatam, vel ejus familiam; aut aliæ adſint circumſtantiæ, per quas crimen reddatur cauſa mali exempli, poteſt extendi pœna etiam ad ultimum ſupplicium, quo damnatum fuiſſe quemdam nobilem *Gallum*, qui oſculum rapuerat *Suſannæ Trivultiæ Illuſtri fœminæ nuptæ* refert *Boſſ. Tit. Extraord. crim. num. 3.* Et deficiente publicitate loci, ac malo exemplo, temperatur pœna in hoc caſu. Unde in jure *Longobardico* habetur, quod Vaſallus amiſſione feudi percellitur ob *oſculum* datum Uxori Domini, ut, refert *Dionyſ. Gothofr. ad leg. ſi a ſponſo C. de donat. ant. nupt. lit. l. circ. med.* ſed male, quia in textu illius Tituli *Conſuet. Feudal. lib. 1. Tit. 17. Qui mod. feud. amit.* non habetur de *oſculo*, ſed de adulterio, dicit enim. *Si Valvaſores ſeniorum uxores adulteraverint*, quod longe diverſum eſt.

41 Si autem quis œſtro amoris percitus, puellam etiam in publico oſcularetur, puniendus veniret exilio, & pœna pecuniaria, prout ſcribunt multi *Afflict. Peguer. Farinac. Decian. Menoch. & Caball.* quos dat *Giurb. Conſ. crim. 47. num. 16.* Et re vera magnitudo amoris, quæ eſt ſpecies inſaniæ diminutæ, meretur temperamentum pœnæ. Et ſi ex occulto conſenſu puellæ hoc eveniret, ut hoc modo flecterentur parentes ad conſentiendum Matrimonio cum Amaſio, quod alias abnuerant, putat *Caball. Caſ. 96. num. 15.* nullam pœnam incurri; ſi exinde parentes conſentientes eſſent in Matrimonium, quod ſequeretur; nam tunc videntur injuriam remittere. Sed hoc non valuit apud ſeveram juſtitiam *Sixti V.* qui decapitare fecit adoleſcentem in caſu ſimili, ut habetur in ejus vita.

42 Si vero quis oſcularetur in publico puellam invitam, ut duceret in Uxorem, contemplatione dotis pinguis, & ut hoc modo impediretur matrimonium cum alio? Quid juris in hoc caſu? Dico, quod ex tali *oſculo* nullam re vera infamiam incurreret puella; non præſtando enim conſenſum, nullum crimen contrahit, ratione cujus ſolummodo infamia incurritur; ſicut etiam ſi per vim ſtupraretur. Unde per tale *oſculum* apud viros cordatos, non poſſet impediri matrimonium; ſtante lepida ſententia Poetæ Italici *Gio. Battiſt. Guarin. nel Paſt. fid.*

Bocca baciata a forza,
S' il bacio ſputa, ogni vergogna ammorza.

ſed rapiens hoc modo *oſculum*, teneretur pœna extraordinaria triremium, ut ex multis *Bartol. Boſſ. Farinac. Muta & Baſil.* docet *Raynald. Syntax criminal. lib. p. cap. 11. §. 6. num. 3.* plures caſus referens circa hoc.

43 Quomodo autem probandum eſt, quod mulieri invitæ raptum fit *oſculum*, & non potius in illud conſenſerit? *Raynaldus* loco citato *nu. 17. in fin.* tenet, quod præſumptio ſtat pro muliere, quod non conſenſerit; unde incumbit oſculanti onus probandi, quod conſenſerit. Ratio autem eſſe poteſt, quod ex parte mulieris crimen non eſt, niſi in *oſculo* conſentiat; crimen autem non præſumitur, niſi probetur. Raptum autem ſemper cenſetur *oſculum*, & cum violentia factum, quando abeſt conſenſus oſculatæ. Non enim ſubſcribo ſententiæ *Sanfelicii Deciſ. 245. num. 7. Tom. 2.* relati a *Raynaldo loc. cit. num. 6.* tenentis violentiam debere eſſe cum armis, ut poſſit dici, mulierem fuiſſe oſculatam per violentiam. Siquidem in naturalibus a Phyloſopho dicitur violentum illud, cujus principium eſt extra non conferente vim paſſo. Unde transferendo ad moralia, pariter dici debet *oſculum* raptum cum violentia, *cujus principium eſt extra*, puta, factum a ſolo oſculante, *non conferente vim*, puta, non recipiente voluntarie, neque illud reciprocante *paſſo*, perſona ſcilicet deoſculata.

44 Alii actus violentæ ſollicitationis ſunt amplexus, tactus partium verendarum; proſtratio; incubatio &c. Ad hos autem actus, ſi deventum eſt, ſumus in caſu extremi conatus; nam inter hos, & perfectum flagitium nihil mediat. Pœna autem pro iſtis debet eſſe paulo minus, quam ſit lata pro crimine conſummato; dum enim parum abfuit culpa a delicto perfecto, parum diſtare debet pœna ab ordinaria lata pro crimine.

45 Quoad ſecundum membrum diſtinctionis datæ ſupra *num. 36.* dico, quod aggravatur crimen *ſollicitationis* ex qualitate perſonæ ſollicitatæ. Si enim ſit perſona conſpicua ob nobilitatem, majus redditur delictum, quam ſi eſſet vilis, aut plebeja: pariter, ſi eſſet Virgo, plus eſt, quam ſi tentaretur Vidua; itidem, ſi eſſet conſanguinea, ſeu nupta, quam ſi extranea, vel ſoluta; Unde etiam, ſi verbis tantum ſollicitaretur Monialis ad fugam a Monaſterio, ſub promiſſione Matrimonii, intrat contra ſollicitantem juxta leges Canonicas, & Civiles pœna ultimi ſupplicii *cap. ſi quis rapuerit. ubi Gloſſ. in V. ſollicitaverit. 27. quæſt. 1. text. in l. ſi quis non dicam. ubi Odofred. num. 1. & 4. C. de Epiſc. & Cler. Novel. 123.* licet quoad hoc, ſi non ſequatur effectus, teneant nonnulli *Bart. in l. 1. init. ff. de Extra. crim.* cum *Farinac. quæſt. 145. num. 5. Afflict. & Menoch.* apud *Farinac. quæſt. 124. num. 44. & ſeqq. Bict. qu. 116. num. 38.* minorem ordinaria pœnam imponendam. Pariter, ſi ſollicitaretur puer ad ſtuprum nefandum, major debet eſſe pœna, quam ſi ad congreſſum naturalem ſollicitaretur fœmina *Bict. Quæſt. 125. num. 7.*

46 Quoad tertium vero membrum ſupradictæ diſtinctionis, dico, quod etiam ſpectata qualitate criminis attentati, major, aut minor redditur gravitas *ſollicitationis*. Unde, qui affectaret tantum *oſcula*, tactus, aut mollitiem, non tantam pœnam mereretur, ſicut ſollicitans ad copulam; quia ex majori perverſitate finis, aggravantur media ad illum tendentia.

47 Quod

47 Quod, ſi quæras, quodnam genus pœnæ extraordinariæ ſit ſollicitantibus infligendum? Dico, quod in jure Civili *l. final. ff. de Injur. & fam. libel.* ſancitur, quod ſervi de injuria illata Rei, fuſtibus ſubjiciuntur, cæteri autem Rei vel exilio temporali, vel interdictione coercentur. Cum autem *ſollicitatio ad turpia*, reſpectu perſonæ ſollicitatæ, ad crimen illatæ injuriæ referatur, Reus de hujuſmodi delicto humilioris conditionis fuſtigari deberet, alius autem pœna pecuniaria, aut exilio (Si laicus eſt) poſſet mulctari. Si autem Clericus, a ſuſceptione, aut adminiſtratione ordinum, arbitrio Judicis, & ad exigentiam criminis, ad tempus poſſet arceri,

48 Quantum autem ad Regulares, ſpectare quiſque debet proprias Conſtitutiones, in quibus, ſi huic delicto ſancita eſt propria pœna, ipſa applicanda eſt. Si vero lata non habeatur, prout eſt inter nos *Minores de obſervantia*, nec pariter in jure *Canonico* præſcribatur pœna determinata, ſequi debet Judex præſcripta a jure *Cæſareo*. Et quia *Regulares*, ratione ſubjectionis proprio Prælato; privationis libertatis ex voto obedientiæ; ac privationis proprii peculii ob votum paupertatis (ultra multa alia) *ſervis comparantur*, pœnæ corporalis flagellationis, jejuniorum, & etiam carceris ſunt indicendæ. Pariter exilium a Conventu, in quo commiſſum eſt crimen, maxime ſi fuerit cum ſcandalo Sæcularium, & privatio ſuffragiorum; aut actuum legitimorum, ſeu Officiorum Ordinis ad tempus, ſeu perpetua juxta gravitatem delicti.

49 Pœnæ autem ſollicitantium in Confeſſione juxta Bullam ſupracitatam *Gregorii XV.* extenduntur uſque ad traditionem Rei brachio Sæculari, ut patet ex §. 11. citatæ Bullæ. Sed quia tales infliguntur a *Supremis Judicibus Eminentiſſimis Tribunalis Fidei*, quos inſtruere velle, temeritatem ſaperet; ideo de his in ſingulari loqui, congruum eſſe non exiſtimamus.

§. III. Fornicatio.

SUMMARIUM.

1 *Diviſio criminis carnis conſummati.*
2 *Fornicationis diffinitio.*
Copula Conjugati cum ſoluta in jure Civili non habetur pro adulterio.
Criminaliſtæ volunt copulam fœminæ cum Presbytero non eſſe ſacrilegium.
3 *In jure Canonico copula Conjugati cum ſoluta, eſt adulterium.*
Ex mœchia viri coinquinatur Uxor.
Viri Conjugati adulterantes ſunt magis puniendi, quam fœminæ.
4 *Explicatur diffinitio fornicationis.*
Omnis carnalis pollutio venit nomine fornicationis lato vocabulo.
Ex diverſitate vinculi, quo alligatur perſona, cum qua habetur copula, diverſificantur delicta carnis.
5 *Viri perſona, Deo Sacra, non committere dicitur ſacrilegium in foro fori, niſi habens copulam cum fœmina ſacra.*
6 *Copulam habens cum ſoluta, quotupliciter diverſificatur.*
7 *Concubina quæ dicatur.*
Concubere quid ſignificet.
Concubina poteſt eſſe, quæ etiam habitat extra domum Concubini.
Concubina eſt, quæ ſemper eſt parata concubino obſequi etiam ſine pretio.
8 *Stuprum late acceptum, quid importet.*
Stricte acceptum, quid ſignificet.
Stuprum dicitur a Stupore mentis œſtro libidinis percitæ.

1 Poſt ſollicitationem ad turpia, ordine doctrinæ ſequitur conſummatum per copulam carnalem flagitium, quod, ut diximus ab initio, in duo genera dividitur, puta, naturale, & contra naturam; illud dividitur in plures ſpecies; puta, *Fornicationem*, *Stuprum*, *Inceſtum*, *Raptum*, *Adulterium*, & *Sacrilegium*, deſumendo principium ſpecificativum a qualitate perſonæ, cum qua committitur; ſecundum vero diſtinguitur in *mollitiem*, *Sodomiam*, *Beſtialitatem*, & *Dæmonialitatem*, attento tum modo copulæ, tum objecto, cum quo eſt. De his porro omnibus in diſtinctis paragraphis agemus, incipiendo a *Fornicatione*.

2 *Fornicatio* igitur diffinitur, quod ſit *copula carnalis totaliter ſoluti cum ſimiliter ſoluta*. Pro explicanda autem diffinitione hujuſmodi, advertendum eſt, quod, cum ego ſcribam ſpecialiter pro *Eccleſiaſticis*, & maxime *Regularibus perſonis*, materiam, tracto, ut par eſt, juxta jus Canonicum, & ſecundum illud, datam diffinitionem aſſignavi. Nam in jure Civili, copula viri conjugati cum muliere ſoluta, non habetur pro adulterio, nec ut taliter punitur, ut ſcribit *Clar. §. Adulterium init.* proinde habetur pro *fornicatione*. Pariter copula ſolutæ cum Presbytero, aut alio, ſolemne votum caſtitatis habente, volunt Criminaliſtæ, quod non ſit ſacrilegium, metientes a Statu ſolius fœminæ, cum qua concumbitur, qualitatem criminis, non attenta conditione viri. *Caccialup. in Reper. in l. Si qua illuſtriſ. C. ad S. C. Orfitia. apud Boſſ. Tit. de Coit. damn. num. 15. Menchiac. de Teſtam. lib. 3. §. 22. nu. 50. apud Clar. §. Fornicatio. ℣. Cum Presbytero, & §. Inceſtus ℣. Sed nunquid in fin.*

3 Non ſic autem eſt juxta principia *Canonica*; ad ſervandam enim thori fidelitatem conjugi ſuæ, ita tenetur vir, ſicut uxor Marito, & ita per ſuſceptionem Ordinis Sacri, vel ſolemne votum caſtitatis, conſecratur Chriſto corpus viri, ſicut ſacrata redditur Chriſto puella per ſacri veli ſumptionem in Religioſa profeſſione. Proinde, ſi copula cum nupta, habita a viro ſoluto, eſt verum adulterium, & cum Moniali Sacrilegium: idem erit, ſi ſoluta concumbet cum marito alterius; aut vir Sacer polluatur cum fœmina libera; hoc enim *Sacri Canones cap. Qui viderit. cap. Puto. 32. q. 5. Innocent. I. epiſt. 8. cap. 6.* aperte firmant, decernentes, quod habens uxorem mæchatur, ſe cum quavis fœmina commiſcendo; imo ex mœchia viri coinquinetur Uxor, *cap. In Conjugio. 32. q. 1.* itaut ab ea nequeat licite vir debitum exigere conjugale; ac in tantum tenent, habentem uxorem committere adulterium; cum fœmina quavis ſe jungendo, quod dicant de tali crimine viros ſeverius puniendos eſſe, quam fœminas, *cap. Indignantur. cap. non mœchaberis. 32. q. 6.* cum tamen contrarium ſtatuatur in jure Civili. Quod etiam de perſona viri ſacri accipiendum eſt, quod, puta, ſacrilegium committat ſe commiſcens cum fœmina quavis, ſicut fit, quando vir quivis polluit ſacram Virginem.

4 Hoc ergo adnotato. Explicanda venit data diffinitio, in qua notanter dixi, *Fornicationem eſſe copulam totaliter ſoluti cum ſimiliter ſoluta*; ad hoc enim quod ſimplex *fornicatio* ſit (nempe ſpecies ſpecialiſſima luxuriæ, quandoquidem, prout habet *cap. Non ſolum. 32. q. 7.* omnis carnalis pollutio venit nomine *fornicationis*, nempe, ut hæc accipitur generice pro

vitio carnis) neceſſe eſt, quod coeuntes liberi ſint, ac ſoluti a quovis vinculo legali. Hoc autem multiplex eſt, & ſecundum diverſitatem vinculi diverſificantur ſpecies peccatorum luxuriæ naturalis. Siquidem vinculum *Matrimonii* inducit Adulterium; vinculum *Conſanguinitatis* Inceſtum; vinculum *Voti* explicitum, aut implicitum cauſat Sacrilegium. Ut igitur *fornicatio* dicatur commiſſa, habent, tum mas, tum fœmina eſſe abſoluti ab omni, & quocumque vinculo ex ſupra memoratis; aliter non *fornicatio*, ſed aliud ſpecie crimen erit.

5 Verum tamen eſt, quod, licet pro foro animæ, quoad gravitatem culpæ, viri perſona Deo ſacra per votum ſolemne, & Ordines, carnaliter peccans, ſacrilegium committat, (cum polluat propria membra, Deo conſecrata) tamen in foro fori, etiam in jure *Canonico*, non dicitur committere ſacrilegium, nec ut taliter punitur, niſi peccet cum fœmina ſacra, de qua ſuo tempore (Deo dante) dicemus.

6 Copula tamen cum ſoluta diverſitatem vocabuli ſortitur, etiam ab actu, aut ſemel commiſſo, aut frequentato; aut a qualitate perſonæ, cum qua committitur, aut a modo, quo exercetur. Si enim ſemel, aut etiam pluries (ſine tamen morali continuatione) fiat, vocabulum habet *fornicationis*; ſi vero conſuetudinaria eſt, (ut infra explicabo) vocatur *concubinatus*. Quo ad perſonam; ſi mulier alias fuit corrupta, copula cum ea dicitur pariter *fornicatio*; Si autem fuerit virgo, appellatur defloratio; Quo ad modum vero, ſi fiat *per vim*, vocatur *ſtuprum*; ſi vero *ſine vi*, dicitur vel *fornicatio*, vel *defloratio* juxta qualitatem fœminæ integræ, vel non.

7 Quo ad *concubinatum* adverto, quod *concubina*, a qua *concubinatus* denominatur, dicitur proprie fœmina, quæ *conſuetudinis, non matrimonii cauſa retinetur, l. Stuprum. 34. ff. Ad leg. Jul. de Adulter. Concumbere* enim, a qua voce derivat nomine *concubinæ*, non aliud ſignificat, quam carnaliter commiſceri, ut *concumbere cum Uxore, concumbere cum Patrono*, ut ex *Briſſonio* obſervat *Calvin. lexic. V. Concumbere*. Proinde ex actus carnalis frequentia; aut ex diſpoſitione fœminæ, ſemper diſpoſitæ obſequi viro in actu venereo, dicitur mulier illius *concubina*. Accidit autem, quod hæc in eadem domo, & ſub eodem tecto cum viro habitet, quandoquidem poteſt eſſe *concubina*, & in altera domo, quam Concubini habitare, *l. penult. §. final. ff. ad municip.* Accidit pariter, quod actuali frequentia copula exerceatur; ſufficit enim, quod mulier ſit ſemper parata viro circa illam optemperare. Accidit tandem, quod mulier pro pretio corporis ſui, copiam illi faciat; poteſt enim gratis, & ob ſpontaneam libidinem, illius eſſe *concubina*. Concluditur igitur, verum concubinatum eſſe, quando vir habet ſolutam fœminam, quæ ſemper diſpoſita ſit cum illo commiſceri.

8 Quantum vero ad *deflorationem*, de ea habebitur inferius ſermo. Sed de *ſtupro*, ſciendum, quod acceptum generaliter, ſignificat quemvis congreſſum damnabilem, ſive ſecundum, ſive contra naturam *l. 2. ff. de Serv. corru. l. 1. §. Removet. ff. de Poſtul. lib. 8. ff. Quod. met. can. l. final. ff. de off. Præſid. l. Inter, §. lex ff. de Adult.* ſive cum nupta, ſive cum ſoluta, ſive cum corrupta, ſive cum Virgine; ſed acceptum in ſtricta ſignificatione, importat congreſſum quidem, prout dictum eſt, ſed illum, qui fit vi illata perſonæ *l. Hunc titulum §. Removet. ff. de Poſtul.* prout ſcribit *Goeddæus in l. Inter ſtuprum. nu. 6. 7. & 9. ff. de Verb. ſign.* Qui ergo, violentia adhibita, cognoſcit carnaliter ſolutam, etiam corruptam, ſtuprum committere dicendus eſt; ſi quidem *ſtuprum*, ut optime ad rem dicebat *Calvin. lexic. V. ſtuprum*, dictum videtur quaſi *ſtupor turpis*, cum *ſtupidus* bruto ſimilis ſit, qui in Venerem ruit. Ex nimio enim Veneris æſtu cerebrum, prout in phreneticis, & maniacis evenit, calore alteratur, ita ut homo tunc uſu rationis abdicato, (non ſecus ac faciunt *ſtupidi*, qui illo uti nequeunt) tanquam brutum omni ratione carens, violento, licet naturali impetu, in coitum fertur; nullaque ratione habita legis, aut virtutis, quam pro tunc non apprehendit, vim facit ei, cujus congreſſum appetit.

Probatio.

SUMMARIUM.

9 *De probatione fornicationis, ac concubinatus, remiſſive.*
Concubinatus, quomodo probetur.

9 Probationes autem, tum *Fornicationis*, tum *Concubinatus* eædem prorſus ſunt cum illis, quibus probatur *Adulterium*, de quibus abunde tractamus infra §. *Adulterium a num. 2. & ſeqq.* Videantur ibi. Advertendum vero, quod ad probationem *concubinatus*, ſufficit probare, quod Reus habet, vel habere creditur fornicariam conſuetudinem cum Muliere, & quod de tali conſuetudine ſit diffamatus in vicinia ſua, ſive mulieris, ſive eam in domo propria detineat, ſive alibi; ſive quod habeat in domo ſua fœminam ſuſpectam, & poſt debitam monitionem Parochi non dimiſerit; ſive ſi probetur, quod vigeat fama de concubinatu cum muliere ſuſpecta, quam domi retinet, quamvis vere non peccent ſimul, ut pluribus citatis *Gennen. prax. cap. 30. num. 5. Diaz. in Prax. cap. 82. num. 1. noviſſ. Bonac. de Matr. Pun. 14. num. 12.* probat *Theſaur. de Pæn. Par. 2. V. Concubinatus n. VI. ℣. Sed quæ res.*

Pœnæ.

SUMMARIUM.

10 *Fornicatio in jure Civili non habet pœnam.*
Poteſt a Judice laico prohiberi ſub pœna pecuniaria.
11 *De jure Divino fornicatio eſt prohibita.*
Dicere contrarium eſt hæreſis.
12 *In jure Canonico pœna laici fornicantis eſt arbitraria.*
De pœna Clerici fornicantis variæ ſententiæ.
Clericus notorie fornicarius eſt ipſo jure ſuſpenſus.
13 *De praxi Curiarum, pœna Clerici fornicarii eſt arbitraria.*
14 *Controverſia Doctorum circa pœnam concubinatus laici de jure Civili.*
De conſuetudine talis concubinatus non punitur.
Concubinatus eſt crimen mixti fori.
Punitus de hoc crimine a Judice laico, poteſt iterum ab Eccleſiaſtico, & vice verſa puniri.
15 *Concubinarii moniti, nec reſipiſcentes, excommunicandi.*
16 *Epiſcopus poteſt Synodali pœna punire Concubinarium etiam abſque trina monitione prævia.*
Poteſt etiam pœnam pecuniariam eidem incutere.
17 *Pœnæ, quibus poteſt uti Epiſcopus contra publicos Concubinarios.*
Concubinarii ſunt infames.
Repelluntur a teſtificando.
18 *Concubinarius moriens abſque pœnitentia, caret Sepultura Eccleſiaſtica.*

Si

Si aliquod ſignum pœnitudinis dat, poteſt in ſacro loco ſepeliri.
Unus tantum Teſtis ſufficit ad teſtificandum, quod concubinarius ſignum dederit contritionis.
Concubinarius mortuus abſque ſigno pœnitentiæ, ſepultus in loco ſacro, eſt exumandus.
19 *Donatio, ſeu legatum factum a milite armatæ militiæ ſuæ concubinæ, non valet.*
Hæc lex favore publicæ honeſtatis amplianda ad quemvis concubinarium.
20 *Eadem lex afficit etiam Clericos in utroque foro, nempe fori, & poli.*
21 *Pœnæ Clericorum concubinariorum juxta Canones antiquos.*
22 *Nunc vigent ſolæ pœnæ latæ in Tridentino.*
De illis, remiſſive.
23 *Pœna fornicarii apud Nos, quæ ſit remiſſive.*
24 *Frater ob concubinatum gravius puniendus, quam ob fornicationem.*
Concubinatum facit animus ſemper paratus ad crimen.
Religioſus, quomodo eſſe poſſit concubinarius.
25 *Religioſus alens concubinam de bonis Monaſterii, puniendus etiam de furto.*

10 Quantum vero ad pœnam, *fornicatio* ſimplex in jure *Civili* non eſt prohibita, & ex conſequenti nulla pœna reperitur ſancita pro ea, ut ſcribit *Clar. §. Fornicatio. in princip.* Verum tamen eſt, quod a Judice prohiberi poteſt ſub pœna, tamen non corporali, ſed pecuniaria, prout pluribus ſecum vectis *Girland. de Pœn. omni. coit. q. 9. n. 3. Intrigh. conſ. 24. n. 2. Baron. de Corpo. Tit. de Concubin. n. 225. & ſeqq.* probat *Raynald. Sintax. crim. lib. p. cap. 5. §. 3. num. 59.*

11 De jure autem Divino prohibita eſt fornicatio, ſicut, & quivis alius coitus, qui matrimonialis non ſit. Proinde illa ſubit reatum peccati mortalis, & contrarium aſſerere eſſet hæreſis damnata in *Clem. Ad noſtrum. ubi gloſſ. in V. Non eſt. de Hæret. cap. Ea demum. §. Alias 35. diſt. cap. Prædicandum. 22. q. 9. cap. Meretrices. 32. q. 4.*

12 Prohibetur proinde etiam in jure *Canonico*, in quo pœna laici fornicantis arbitraria eſt, ut ſcribit *Clar. §. Fornicatio. ℣. ſed quæro.* Quantum vero ad Clericos, juxta *Canones* antiquos, quænam fuerint pœnæ, controvertunt Doctores; nonnulli enim volunt, quod Clericus fornicarius ſit deponendus; alii volunt, quod ſit ſimpliciter ſuſpendendus; ſed iſti concedunt, quod, ſi fornicatio habet inſignem deformitatem, poſſit ille deponi, & qui vult iſtos Doctores habere, adeat *Clarum* loco proxime citato. Tamen, ſi Clericus ſit notorie fornicarius, ipſo jure, ſuſpenſus eſt, ut notat *Abb. in cap. Cum non liceat. n. 4. de Præſcript.* qui teſtatur de communi opinione.

13 Sed antiquorum Canonum placita jam in deſuetudinem abierunt; & ex omnium Curiarum fori Eccleſiaſtici praxi, pœna Clerici fornicatoris eſt arbitraria, & ad pecuniariam tantum, majorem, aut minorem extenditur. An hoc diſciplinæ Eccleſiaſticæ, & Sanctorum Patrum, & Conciliorum menti magis conducat, quam pœnæ antiquæ Canonicæ, judicent alii.

14 Quantum vero ad pœnam *concubinatus*, reſpectu laicorum de jure Civili, controvertunt inter ſe Doctores, quos cumulat *Clar. §. Fornicatio. ℣. & in primiſ.* an de dicto jure ſit prohibitus, ita ut punibilis reddatur. Et ipſe dicit, quod in puncto juris verior eſt opinio eorum, qui negant *concubinatum* a jure Imperatorio damnari, quod etiam *quæſt. 37. V. Quæro etiam* confirmat, & ſubdit, quod, quidquid ſit de jure, de conſuetudine non punitur a Judice laico, niſi quatenus hic requiritur ab Eccleſiaſtico. Sed eſſe hoc crimen mixti fori, tenent alii, & poſſe a Judice laico procedi. *Ordin. Regia. luſitan. Gregor. Lopez. Avendan. Azeved. Suar. de Par. Azor. Brobad. Thom. Valaſc. Valenz. Joſeph. Vela. Mich. Agea. Mend. de Caſtr. Farinac. q. 8. n. 131. apud Barboſ. in Tridentin. ſeſſ. 24. cap. 8. n. 5. de Reform.* Imo addit *Gabriel. Pereira de Manu. Reg. Par. 2. cap. 34. n. 22. apud Barboſ. in Trident. loc. cit.* quod de hoc crimine punitus a Judice Sæculari, poteſt de eodem puniri ab Eccleſiaſtico, & vice verſa; quia Judex laicus procedit ad ſolam punitionem mali exempli, ne quis audeat licentioſe vivere. Eccleſiaſticus autem procedit ad correctionem morum pro ſalute animæ. Unde, cum diverſa ſint motiva Judicum in ferenda pœna; unus poſt alium poteſt procedere, & punire.

15 Sed loquendo de jure *Pontificio*; *concubinatus*, etiam ſimplex, puta, inter totaliter ſolutum, & pariter ſolutam punibilis eſt, ut diſerte habetur in *Tridentino ſeſſ. 24. cap. 8. de Ref.* ubi ordinatur, quod *concubinarii* non reſipiſcentes poſt trinam monitionem, ab Epiſcopis excommunicentur. Quod, ſi per annum non emendati, in excommunicatione inſorduerint, contra eos ab Ordinario ſevere pro qualitate criminis procedatur. Mulieres autem *concubinæ*, ſi ter itidem monitæ, non deſtiterint, debent pro modo culpæ ab Epiſcopo puniri, & in exilium pelli, advocato ad hoc etiam brachio Sæculari.

16 Adverto autem, quod trina monitio neceſſaria eſt, ſi Epiſcopus velit *concubinarium* excommunicare, ſed, ſi velit cum pœna pecuniaria, aut alia Synodali percutere non eſt neceſſaria talis monitio, ſed probato concludenter crimine, poteſt pœnam infligere, ut declaravit *Sacra Congregatio Concilii*, prout ex *Pereira de Manu. Reg. Par. 2. cap. 34. nu. 41.* refert *Barboſa in Trident. loc. cit. num. 3.* qui ex *Velaſco Allegat. jur. 34. n. 11. & 12.* addit *℣. Unde poſſe* quod Epiſcopus, ſi vult per monitiones procedere, poteſt in prima monitione, pœna pecuniaria *concubinarium* punire; & ait ex eodem ita fuiſſe judicatum in ſupremo *Senatu Portugalliæ*. Sed poteſt, ut dictum eſt, etiam ſine alia monitione pecuniariam pœnam exigere a *concubinario*.

17 Et quænam ſint aliæ pœnæ, quibus juxta *Concilium* poteſt ſevere uti Epiſcopus contra viros, & fœminas, ſcandoloſe *concubinarios*? Dico, quod poſſunt eſſe (ultra pecuniariam) corporales, puta, Carceris, & etiam fuſtigationes, maxime ſi ſint perſonæ viles, & infimæ plebis; quia ratione talis delicti redduntur infames, & ut tales ab accuſando repelluntur, argumento *cap. Cum dilectus. junct. gloſ. in V. Concubinarius. de Accuſa.* proinde tali dehoneſtamento non patiuntur in fama, & juſtum eſt, ut dolore corporis juſto, injuſta corporis delectatio puniatur.

18 Ultra hæc, ſi *Concubinarius* moritur in tali peccato, carere debet Eccleſiaſtica ſepultura, ut dicunt Doctores, *Bermon. de publ. concub. V. Notorium. n 17. Decian. Tr. crim. lib. 6. cap. 21. n. 26. apud Farinac. q. 138. n. 68. apud Theſaur. V. Concubinatus. n. V.* dummodo tamen nullum dederit ſigum pœnitentiæ, quod, ſi aliquod dederit, ut tundendo pectus, invocando nomen *Jeſu*, dicendo *Miſerere mei Deus &c.* poterit in ſacro ſepeliri, *Sylveſt. Layman. Navar. Tolet.* apud *Theſaur. l. cit.* & de his ſufficit, quod unus tantum teſtificetur, argumento Canonis *Qui recedunt. in fin. 26. q. 6.* Quod, ſi ſepeliatur in loco ſacro, qui nullo ex his ſignis dato, obiit, debet exhumari, & in loco profano ſepeliri, ut dicitur in *cap. Sacris extra. de ſepul.*

19 In-

19 Inter cæteras etiam pœnas recenſetur, quod donatio, vel legatum factum *concubinæ* a milite armatæ militiæ, non valet, prout textualiter habetur in *Codice Juſtiniani l. ſi Ancillam C. de donat. in vir. & uxor.* quæ lex, cum ſit lata in odium *concubinatus* & tam dantis, quam recipientis, & ad publicam honeſtatem conſervandam, ut obſervat *Cravetta Conſil. 229. n. 4. 6. & 12.* amplianda eſt ad quemcumque *Concubinarium*, licet miles armatæ militiæ non ſit; ut docet *Seraphin. deciſ. 46. n. 2. 6.* motiva enim talis legis, cadunt in non militibus, ſicut in militibus; attento maxime, quod *concubinatus* de jure Canonico prohibetur.

20 Extenditur autem talis lex etiam ad Clericos, prout poſt *Gloſſam* illius legis ſcribunt *Alberic. Salycet. & Dionyſ. Gothofr. lit. K. Rolan. a Vall. Conſ. 98. lib. 1. Bart. in l. Affectionis. ff. de Donat. Capyc. Deciſ. 102. Theſaur. de Pœn. V. Concubinatus. n. VI.* quia Clerici ſunt milites militiæ cæleſtis, quos decet bono exemplo aliis prælucere; & addit *Theſaurus loc. cit.* poſt *Cravettam, Conſ. 229. n. 3.* & *Capycium Deciſ. 102. n. 2.* quod neque pro foro conſcientiæ valeat talis Clerici donatio, vel legatum; neque poſſet morte, etiam re tradita, confirmare juramento, aut renunciatione talis juris diſpoſitioni; quia hæc lex prohibitiva non eſt ob privatam Clerici, ſed ob publicam utilitatem, & ad dignitatem totius Ordinis Clericalis principaliter, & ob publicam honeſtatem conſervandam.

21 Pœnæ vero Clerici *concubinarii* ſecundum antiquos Canones erant, quod a Sacerdotibus *concubinariis* nullus Miſſam audire, aut Sacramenta recipere debebat, excepto *Baptiſmo*, *Pœnitentia*, & *Sacro Viatico*, ut habetur ex *cap. Nullus. cap. Præter. 32. Diſt.* Pariter Clericos *concubinarios* notorios, ipſo jure, eſſe ſuſpenſos ab Officio, & Beneficio, innuunt alii *Canones c. Quæſitum de Cohab. Cler. & mul. c. Præter. 32. Diſt cap. Veſtra. de Cohab. Cler. & mul. cap. cum non liceat. ubi Abb n. 4 de Præſcript.* & nonnulli Doctores *Tabiena. V. Irregularitas. 4. n. 1. Tolet. lib. 1. cap. 47. §. Adverte Sext. Navar. Manual. cap. 25. n. 77. Gloſ. in cap. cum dilectus de Accuſat.* volunt, quod etiam ſint irregulares.

22 Sed antiqui *Canones* deſueverunt, & nunc ſolæ vigent pœnæ, latæ per *Tridentinum ſeſſ. 25. cap. 14. de Reform.* quas ſupra §. *Conſortium ſuſpectum a num. 29.* explicuimus; proinde non repetimus.

23 Quantum ad Regulares, conſulat quiſque proprias Conſtitutiones, tum circa *fornicationem*, tum circa *concubinatum*. Pro Nobis *Minoribus de Obſervantia Regulari* habetur Statutum, quod affero infra §. *Adulterium num. 34.* & abunde examinatur. Videatur ibi.

24 Quia vero in citato Statuto habetur: *Si Frater confeſſus fuerit, in fornicationem, vel graviorem culpam incidiſſe &c.* & Nos in citato paragrapho a *num. 35.* expoſuimus, quænam cenſenda ſit *gravior culpa*, in ordine ad augmentum pœnæ; ultra ibi dicta, addimus, quod *gravior culpa*, quam ſit *fornicatio*, cenſeri debet *concubinatus*. Proinde, ſi aliquis convictus, aut confeſſus eſſet, concubinariam conſuetudinem habuiſſe cum ſoluta, graviori pœna eſſet percutiendus, quam ſi ſimpliciter eſſet fornicatus, ratione reiterationis lapſuum, & conſuetudinis delinquendi. Adverto autem, quod, ut dicebamus, de ratione veri *concubinatus*, eſt, quod mulier ſemper ſit parata obſequi Concubino, quantum eſt ex ſe. Unde, ſi mulier, aut ex liberali libidine, aut interveniente pretio, muneribus, ſeu alimentis præſtitis, ſemper eſt prompta, quantum eſt ex parte ſui, obtemperare ad congreſſum Religioſo, eſt verus *concubinatus*, quantumvis non tam frequentes ſint actus *fornicationis*. Etenim, ſi rari ſunt actus, hoc non provenit a pœnitentia, aut moderamine peccantium, qui voluntarie, & ex motivo virtutis ſe cohibeant; quia, ſi quotidie poſſent, quotidie peccarent, ſed evenit, quia Religioſus non habet libertatem, quando vult, exeundi a Conventu, nec poteſt *concubinam* apud ſe retinere; tamen animus, & promptitudo ad peccandum ex parte ipſorum, eſt; & in hoc eſt vera ratio concubinariæ conſuetudinis, accedente copula, toties quoties occaſio, & commoditas habetur.

25 Adverto tandem, quod, ſi Religioſus, aut pecunia, aut de bonis Monaſterii, (ut plerumque accidit) mulierem alat, & ſuſtentet, & ea fruatur, ultra pœnas pro *fornicatione*, & *concubinatu*, debet puniri de *furtiva proprietate*. Et ultra hoc, videantur, quæ ſcripſimus §. *Adulterium num. 50.*

§. IV. Adulterium.

SUMMARIUM.

1 *Diffinitio adulterii.*
Quotupliciter committatur.
Quando dicatur adulterium in viro, & quando in fœmina.

1 Adulterium proxime *Fornicationem* inter carnis crimina in gravitate ſuperans, communiter diffinitur poſt Hoſtienſem *Sum. Rubr. de Adult. & ſtupr. §. Quid ſit cap. Non moechaberis 32. 45. alieni thori violatio*. Tribus vero modis committitur, ut obſervat *Clarus lib. 5. ſentent. §. Adulterium. ℣. Tribus autem*, puta, inter virum conjugatum, & fœminam ſolutam; ſecundo inter virum ſolutum, & fœminam conjugatam; tertio inter virum, & fœminam ambos conjugatos, & hoc vocatur *Adulterium* duplex, cum uterque delinquens proprium thorum violet. Quando autem vir, licet ſolutus, jungitur conjugatæ dicitur *Adulterium* in viro, quia violat thorum alienum; Quando vero mulier conjugata jungitur viro, etiam ſoluto, dicitur *Adulterium* in fœmina, quia ipſa violat thorum proprium; ita ut (juxta Civiles leges) tunc ſolum *Adulterium* ſit, quando fœmina conjugata eſt. Si enim conjugatus ad ſolutam accedit, ſecundum Civile jus, non committitur *adulterium*, nec incurruntur pœnæ civiles in *Adulteros* ſancitæ. Secus autem eſt de jure Canonico; ad hoc quippe crimen ſufficit alterum delinquentium eſſe conjugatum.

Probatio.

SUMMARIUM.

2 *Delicta carnis ſunt difficilis probationis.*
Teſtes deponentes, ſe vidiſſe pudenda in pudendis, ſunt ſuſpecti de falſo.
3 *Non probat actum venereum deponens, ſe vidiſſe virum ſupra fœminam, niſi teſtificetur de actibus venereis.*
Aliquam adulteraſſe, & cum ea jacuiſſe, paria ſunt.
Deponens, ſe vidiſſe nudum cum nuda in eodem lecto, probat copulam ſecundum aliquos. Oppoſitum ſentiunt alii.
Concordantur inter ſe contrariæ ſententiæ prædictæ.
4 *Ad probandam copulam non eſt neceſſe, quod Teſtes eodem contextu actum viderint: diverſitas in tempore quoad actus continuos, vel ſucceſſivos, non reddit Teſtes ſingulares.*

5 *Pro-*

5 *Probationes de viſu actuum venereorum non concludunt de neceſſe co ulam conſummatam.*
Teſtes de viſu, aut de auditu immediato probantes ea, quæ copulari ſequuntur, probant concludenter copulam.
Quæ copulam comitantur, quæ ſint.
Alia ſigna ſecutæ copulæ.

6 *Effectus univoce prodeuntes ab una cauſa, ipſam probant.*

7 *Copula ſecuta magis probatur per conſequentia eam, quam per præparatoria.*
Morbus gallicus non probat de neceſſe copulam ſecutam. Effectus quidam, qui copulam ſequuntur.

8 *Indicia probantia copulam præſumptive.*
Proxima indicia copulæ ſunt ingreſſus, ſive egreſſus nocturnus è domo mulieris, ſi cauſa rationabilis non aſſignetur.
Inventio viri, & mulieris in locis ſecretis de nocte.
Debent tamen adverti circumſtantiæ loci, ac perſonarum.
Oſcula, & tactus probant copulam.
Mulier dicitur convicta civiliter de adulterio, ac dotem amittit, ſi probetur conſenſiſſe in oſcula, & tactus verendorum.

9 *Amplexus quando faciat copulæ indicium proximum, aut violentum.*

10 *Monitio facta a Marito, & ſpreta ab uxore facit indicium proximum copulæ.*

11 *Litteræ amatoriæ reciprocæ ſunt indicia copulæ.*
Earum varius tenor variat indicia.

12 *Adminicula indiciorum proximorum copulæ, quæ?*
Juventus, & pulchritudo ſunt propria adminicula.
Ingreſſus juvenis in domum mulieris juvenis, & pulchræ, eſt indicium copulæ.
Non item ſi Mulier ſit deformis.

13 *Vetuli, & deformes etiam luxuriantur.*
Fœminæ vetulæ munerantur ſecum luxuriantes viros.
Viri quandoque ex Venere maculatæ diligunt mulieres vetulas, & deformes.

14 *Præſumptiones copulæ magis deſumuntur ex fama, & moribus mulieris, quam alibi.*

15 *Unum indicium proximum copulæ ſecutæ, ſufficit ad torturam.*
Teſtis unus ſuper uno indicio, & alius ſuper alio indicio, ſufficenter ad torturam probant.

16 *Caſus, in quibus indicia copulæ poſſunt elidi.*

17 *Socii criminis in culpa venerea, quando probent.*
Clauſulæ ſalutaris apponenda a Judice in Decreto torturæ ſuper copula.

18 *An mulieris dictum, ſe fuiſſe per vim cognitam, ſufficiat ad torturam.*

19 *Dictum fœminæ per vim cognitæ, junctis adminiculis, ſufficit ad torturam.*
Socius criminis cum adminiculis, facit indicium ad torturam.
Adminicula, quæ poſſint eſſe in hoc caſu.
Adulterium eſt crimen privilegiatum.

20 *Duo indicia remota, adminiculata ſufficiunt ad torturam.*
Determinare quæ indicia remota ſufficiant, arbitrarium eſt judici.

21 *Nimia familiaritas cum Muliere facit indicium.*
De hoc remiſſive.

22 *Secreta allocutio cum Muliere eſt aliud indicium remotum.*
Facit etiam præſumptionem copulæ.
Sed requiritur aliquod adminiculum.

23 *Riſus, & jocus quando ſint indicia copulæ, & quando non.*

24 *Munera quando ſint indicia copulæ ſecutæ, aut ſecuturæ.*
Juventus, pulchritudo, & paupertas ſunt adminicula in probanda copula.

25 *Mala fama eſt indicium remotum copulæ.*
Sola tamen non ſufficit ad torturam.
Probationes imperfectæ tendentes ad unum finem conjunguntur.

26 *Judex quomodo gerere ſe debeat in cauſa adulterii.*

27 *Confeſſio delinquentis ſanat ineptitudinem proceſſus.*
Quid agendum, quando crimen probatur præſumptionibus tantum?
Sanctori Opinio.

28 *Refellitur.*
Ex quibuſvis præſumptionibus non poteſt quis damnari ad pœnam ordinariam.
Hoc fallit in Hæreſi, Simonia, & Aſſaſſinio.
Violenta præſumptio non ſufficit ad pœnam ordinariam.

29 *Numquam punitur affectus pro effectu pœna pari.*
Fallit hoc in crimine læſæ Majeſtatis.

30 *Reo exiſtente negativo, quid agendum?*

31 *Quid agendum, ſi complex in adulterio neget crimen, altero complice confitente?*

32 *Quid juris, ſi adulter confitetur crimen qualificate.*

33 *Impedimentum affinitatis non incurritur, niſi copula ſit perfecta per ſeminationem intra vas.*
Ad perfectionem adulterii requiritur ſeminatio.
Copula ſpadonis cum Muliere non importat impedimentum affinitatis.
Confeſſio qualificata, quando acceptetur in parte tantum fiſco favorabili.
Reſolutio dubii.

34 *Cojens cum Sponſa, an committat adulterium.*

35 *Copula cum Sponſa per verba de præſenti eſt adulterium.*
Secus eſt de Sponſa per verba de futuro.
Vir jure Mariti poteſt ſponſam per verba de præſenti accuſare.
Vir, ſi inveniat Clericum turpia committentem cum ſua Sponſa de præſenti, poteſt eum percutere ſine incurſu excommunicationis.

36 *Copula cum nupta, artem meretriciam exercente, an ſit adulterium?*

37 *De jure Civili talis copula adulterium non eſt, nec eſt punibilis.*
Aliter eſt de jure Canonico.
Religioſus cum ea cojens pœnam adulterii meretur; imo majorem, ratione ſcandali.

1 PRobare autem hoc crimen directe, ſicut etiam quodvis aliud delictum carnis, impoſſibile eſt; cum enim conſiſtat in partibus corporis ſecretioribus, ut quæ in actu delicti, magis ſenſui viſus ſubducuntur, & occultantur per rerum naturam, vere probari non poteſt. Hinc eſt, quod omnia delicta carnis dicuntur a Doctoribus *Bart in l. 2. §. final. in fin. de Adulter. Soccin. jun. Conſ. 32. V. Quinimo. Vol. 2. Menoch. de Arbitr. Caſ. 116. num. 11. V. Septimus* apud *Sgrol lux. Prælator. Par. 5. cap. 4. num. 1.* crimina difficilis probationis; & per hoc de neceſſitate recurrendum eſt ad conjecturas. Quod, ſi Teſtes aliqui, aut ex officio aſſumpti, aut a parte producti, directe, & concludenter probare tentarent adulterium, dicendo, ſe vidiſſe pudenda in pudendis, & obſcœna in obſcenis, quia deponerent de re, quæ non ſubjacet oculis, eſſent ſuſpecti de falſo. *Hect. Æmil. de Teſt. in V. Teſtis adulterium num. 9. Roland. a Vall. Conſ. 7. num. 7. lib. 1. Farinac. q. 136. num. 36. Scacc. de ſent. Gloſ. 14. Q. 21. n. 16.*

21. *n.* 16. apud *Sgroi loc. cit.* Hoc autem intelligi debet, niſi per tactum partium certificati fuiſſent de copula actuali; quod tamen moraliter impoſſibile cenſeo, cum actus talis (niſi coeuntes eſſent perditiſſimi, qui gauderent in tali ſcelere videri) nunquam coram aliis exerceatur. Sed nec ſic directe, ac concludenter copula perfecta probaretur; ſiquidem, ut dicemus infra, hæc requirit emiſſionem ſeminis intra vas, quæ oculos intuentium abſolute effugit.

3 Probatur autem primo per Teſtes, ſi iſti deponerent, ſe conſpexiſſe adulterantes, complexu venereo inter ſe junctos *cap. Præterea ubi Abb. num.* 1. & *Jo. Andræ. col.* 4. *de Teſt. D. D. in cap. litteris de Præſumpt. & in cap.* 1. & *cap. Significaſti de Adulter.* quod, ſi deponerent ſolum, *ſe vidiſſe virum ſupra fœminam*, nec dicerent, *eos conſpexiſſe in actibus venereis*, non probarent copulam, ut dicunt Doctores. *Marſil. Conſil.* 1. *num.* 47. & *Conſ.* 28. *col.* 2. *Roland. a Vall. Conſ.* 7. *n.* 19. *vol.* 1. *Grat. Conſ.* 50. *n.* 2. *Campeg. Tract. de Teſt. Reg.* 383. apud *Maſcard. de Probat. Concl.* 19. *num.* 4. 5. & 6. Tamen probarent, ſi dicerent, *ſe vidiſſe mulierem jacentem cum viro*; ſive *virum dormiviſſe cum Muliere*; quia paria ſunt, aliquam adulteraſſe, & cum ea jacuiſſe, ut ex *Alex. Conſ.* 77. *num.* 2. *Vol.* 2. ſcripſit *Boſſ. Tit. de coit. damn. num.* 58. Itidem ſi deponant *vidiſſe nudum cum nuda in eodem lecto jacentes*, ſecundum non nullos, quos citat *Maſcard. de Probat. Concl.* 59. *n.* 9. probatur *adulterium* tum civiliter, tum criminaliter; quia talis præſumptio eſt nimis vehemens, & violenta. Sed in ſententia aliorum ibidem, per tale dictum non probatur concludenter copula, ſed ad plus conatus ad eam, cum vir potuerit eſſe frigidus, aut fœmina nimis arcta. *Felin. in cap. Præterea de Teſt. Grat. Conſ.* 50. *num.* 2. & *ſeq. l.* 2. *ſup. Alleg.* 53. *n.* 2. *Grandin. Tr. de Malefic. Tit. de Præſumpt. & indic. marſil. in Repetit. Rubr. C. de Probat. num.* 257. *Maſcard. Concl.* 17. *num.* 5. Proinde optima eſt ad hoc diſtinctio, & eſt. Quod, ſi agatur civiliter, ut ad impediendum matrimonium, vera eſt prima ſententia: ſi vero criminaliter, & ad pœnam ordinariam, tenenda eſt ſecunda, quam poſt plures *Philip. Cor. conſ* 142. *num.* 11., & 12. *Vol.* 5. & *concl.* 59. *nu.* 10. *Bald. conſ.* 6. *in fin. lib.* 5. *Menoch. conſ.* 41. *n.* 25. amplectitur *Maſcard. de Probat. Concl.* 57. *num.* 5.

4 Non eſt autem neceſſe, quod Teſtes inſimul, & eodem contextu probent vidiſſe actum venereum, ſed etiamſi unus introſpiciat per foramen oſtii, mox alius obſervet, tamen probatur copula; nam diverſitas in tempore, quo ad actus continuos, & ſucceſſivos, non reddit Teſtes ſingulares *cap. Nihilominus. ubi Gloſſ. in V. ſimul & Præpoſit. num.* 7. *Cau.* 3. *q.* 9. proinde illi optime probant, ut multis citatis probat *Phillppus de Bictis Quæſt.* 44. *num.* 45. qui teſtatur de communi.

5 Ut autem dictum eſt ſupra, probationes de viſu reſpectu actuum ſupradictorum, non concludunt de neceſſe copulam perfectam, ſed præparatoria, ſive conatum ad eam; unde, licet violentiſſimæ ſint, & civiliter probent; non tamen factum plene concludunt, aut criminaliter convincunt. Tamen dico, quod, ſi per Teſtes aut de viſu, aut de auditu immediato, probarentur motus, aut voces, aut ſoni, qui actum illum comitantur, eſſet etiam probata concludenter copula ſecuta. Motus quidem totius corporis, & præſertim clunium, frontis corrugatio, oris diductio, faciei pallor, aut rubor, & oculorum tremor, ut ait Satyricus. *Satyr.* 7. *V.* 241.

. . . . *oculoſque in fine trementes*; . . .

per quæ omnia ſeminalis humoris deciſio probatur, velut per effectum cauſa naturalis univoea demonſtratur. Voces vero, aut ſonus, ut ſuſpiria, anhelitus, fremitus, gannitus, lecti concuſſio &c. & alia, quæ recenſere non expedit, ſed poterit prudens Judex animadvertere; Signa itidem alia, utpote maculæ ſanguinis, aut ſeminis, repertæ in linteis &c. omnia ergo iſta, ſi per viſum, aut immediatum auditum conſtent Teſtibus, erit concludenter, etiam criminaliter probata copula. *Lup. Alleg.* 3. *num.* 5. *Federic. Schenck. Tract. de Teſt. nu.* 44. *Tom.* 13. *fol.* 38. *Campeg. eo. tit. Regul.* 385. *V. Quarto probat. Abb. Bart. Conſert. Rum.* apud *Maſcard. Concl.* 62. *n.* 1. & 2.

6 Ducor, quia intantum Doctores negant, quod concludenter probetur copula per Teſtes, qui deponunt ea, quæ ſupra *num.* 3. memoravimus, inquantum dicunt, quod naturalia, per quæ perficitur conjunctio, effugiunt oculos intuentium; & dato, quod Teſtes per tactum eſſent de copula certificati, tamen minime poſſent ſcire, aut videre, eam eſſe perfectam, cum hoc conſiſtat in emiſſione ſeminis, quæ ipſos latet. Sed motus, voces, ſoni, & veſtigia, de quibus diximus *num.* 4. ſunt ſigna univoca copulæ perfectæ, ut notum eſt; igitur per tales effectus, non minus probari debet ipſorum cauſa, quam regulariter probetur per lac, quod infanti præbet mulier, ipſam peperiſſe, & conſequenter fuiſſe corruptam; ac per cicatricem vulnus inflictum. Sequitur igitur ex hoc, quod, ſi Teſtes, quantumvis non potuiſſent videre delinquentes, applicatis auribus ad oſtium Cubiculi, audirent voces, ſuſpiria, lecti concuſſionem &c. optime, & concludenter probarent copulam; & hoc Vidi in praxi in quodam proceſſu, in quo plures Teſtes depoſuerunt ex prædictis ſuper copula perfecta, quæ quater fuit reiterata; quod etiam Reus, primo negativus, tandem confeſſus eſt. Et ratio potiſſima prædictorum eſt, quia tales effectus non poſſunt eſſe, niſi ex tali cauſa, proinde eam perfecte concludunt.

7 Et re vera magis probare poteſt copulam effectus ſecutus, ſeu concomitantia illam, quæ ſint univoca, quam præparatoria ad illam, quia hæc bene poſſunt poni in eſſe, abſque eo, quod illa de neceſſe ſequatur, non tamen ea, quæ ſequuntur, aut concomitantur copulam, poſſunt eſſe ſine copula. Hoc tamen intelligo, dummodo tales effectus habeant copulam pro cauſa univoca, ideſt quod non poſſunt eſſe, niſi ab ea. Hinc eſt, quod non poſſum ſubſcribere *Cavalc. de Teſt. Par.* 3. *num.* 185. & *Sgroi Par.* 5. *cap.* 4. *num.* 19. qui volunt copulam carnalem concludenter probari per *morbum gallicum*. Siquidem *morbus gallicus* non eſt effectus univocus copulæ; quia, cum ſit morbus contagioſus, poteſt, aut per inſpirationem aeris, vel per contactum rei inanimatæ participari abſque copula cum infecto tali morbo; prout de morbis contagioſis firmat *Zachia Q. Q. Medico. . leg. To. p. lib.* 3. *Tit.* 3. *q.* 5. *n. p. & ſeq.* docet quotidiana experientia, & Nos ſupra §. *Conſortium ſuſpectum num.* 98. & 99. docuimus. Inter effectus autem, qui copulam ſequuntur, ſunt, color accenſus ultra ſolitum in facie ex efferveſcentia ſanguinis agitati ex motu ſpirituum; crines in muliere diſcompoſiti, & veſtes rugoſæ ultra conſuetum, ut cecinit Satyricus *Satyr. XI. V.* 188. . . . . *uxor*

Humida ſuſpectis referens multitia rugis.

Vexataſque comas, & vultum, auremque calentem.

Proinde Doctores *Ferret. Conſ.* 389. *n.* 11. *Hippol. Rimin. Conſ.* 274. *n.* 48. & *ſeq. Hector. Æmil. Farinac. Q.* 136. *nu.* 169. apud *Bictum. Q.* 120. *num.* 17. firmant concluſionem, quod præſumptio copulæ oriatur, ſi poſtquam vir, & mulier Cubiculum ingredi viſi ſunt, mulier poſtea egredi viſa fuerit, crinibus in-

incompoſitis, veſte corrugata, ac facie ultra ſuum conſuetum rubicunda, quod etiam de fœmina conſulari e triclinio viri in Cubiculum abducta, & rurſus reducta in convivium, rubentibus auriculis, incomptiore capillo, tanquam ab *Octaviano Auguſto* adulterata, ſcribit *Svetonius* in ejus vita. Hoc vero intelligendum eſt, ſi ex condicto Cameram ſint ingreſſi, & in ea per tantum temporis manſerint, ut copula potuerit perfici, aut aliud adminiculum interveniat. Cæterum accidentia illa æque poſſunt eſſe indicia copulæ a viro attentatæ, & a muliere repugnante repulſæ. Sed hoc venari ex qualitate perſonarum, Judicis ſtat arbitrio.

8 Porro alia ſunt indicia, per quæ poteſt probari copula carnalis, non quidem realiter, ſed tantum præſumptive, & hæc vel ſunt proxima, vel ſunt remota. Proximum quidem indicium eſt ingreſſio, vel egreſſio viri a domo mulieris, aut vice verſa, tempore ſuſpecto, & maxime nocturno, ut dicunt Doctores; *Sgroi par. 5. cap. 4. nu. 31. & ibi Grat. Conſ. 30. nu. 4. lib. 2. Fontan. Conſ. Crim. diverſ. 97. num. 35. lib. 2. in parv. Soccin. Jun. Conſ. 32. nu. 16. lib. 2. Crot. I. B. Turret. Burſ. Rimin. Menoch. & alii* hoc autem debet intelligi, quando nulla poteſt aſſignari cauſa rationabilis talis ingreſſus, ſive egreſſus, ut ſcribit *Farinac. q. 136. n. 118.* apud *Bict. qu. 120. num. 6.* Pariter inducitur præſumptio copulæ, ſi vir, & mulier inventi ſunt in locis ſecretis tempore nocturno, *arg. cap. litteris. ubi D. D. de Præſumpt. Menoch. lib. 5. Præſumpt. 41. num. 11. Bald. Maſcard. relat. a Farinac. loc. cit. nu. 48.* apud *Bict. loc. cit. nu. 13.* ſed ad hoc debent concurrere aliæ circumſtantiæ, puta, mala qualitas perſonarum, præſertim fœminæ; locus clauſus; ſitus, in quo viſi ſunt &c. prout advertunt *Navarrus, & Sanchez*, quos dat *Bictus qu. 120. num. 14.* Inſuper indicium proximum facit oſculum, ſi tamen ſit voluntarium, & ſecretum, puta, quod mulier ſe permittat deoſculari, & fortius, ſi oſcula viſa ſit reddere; per talia enim oſcula, ſicut etiam per tactum mamillarum, & fortius per tactum partium ſecretarum cum conſenſu, mulier civiliter convicta dicitur de adulterio, & dotem amittit, ut apud *Clar. lib. 5. §. Adulterium ℣. Scias etiam* dicunt multi *Bald. in cap. Tuæ. de Procur. Bellon. in Rubr. C. de Eden. nu. 81. Didac. ſup. 4. Decretal. fol. 135. nu. 3. Gomez. ad l. Tauri 80. nu. 50.* qui teſtantur de Communi. Sequitur proinde, quod indicium prædictum civiliter concludens, erit indicium tantummodo proximum, ſi agatur Criminaliter, & ad pœnam ordinariam.

9 Amplexus pariter mutuus viri, ac mulieris, maxime accedente ſequeſtratione, & multo magis, ſi non ſit obiter, quaſi cauſa ſalutationis, ſed ex inſtituto, & per actum continuatum, faciunt proximum indicium; & licet ſolus amplexus non faciat indicium violentum copulæ, niſi vir, & mulier per tantum temporis ſteterint ſic ſequeſtrati, quod fornicationem complere potuerint; tamen ad faciendum indicium proximum tales circumſtantiæ minime requiruntur, ut poſt *Navar. Rubr. de Judic. num. 10.* ait *Sanchez. de matr. Tom. 3. lib. 10. diſp. 12. qu. 3. n. 45. & 46.* apud *Sgroi par. 5. cap. 4. n. 31. circ. med.*

10 Magna etiam præſumptio copulæ oritur, ſi facta trina monitione, ſive mulieri, ſive viro, ab iis qui auctoritative monere poſſunt, (ut Maritus, Judex, Superior) ne loquatur cum illa, vel illo; tamen quæſita occaſione, ac ſpreta monitione, in loco maxime ſecreto, ac tempore inoportuno, ſimul cum alio loquatur, ut dicunt *Doctores Jaſon. in l. Transſigere num. 5. & 6. C. de Tranſact. Abb. in cap. Tertio loco col. penult. de Probat. Angel. Aret. Tract. maleſ. in V. Che hai adulterato. col. 5. Alex. in Auth. ſi quis C. de Adulter. Luc. de Penn. in l. Quemadmodum ℣. 61. C. de Agric. & conſ. lib. 11. ſpeculat. & Roman.* apud *Maſcard. Concl. 64. nu. 11.* Univerſaliter tandem per quemlibet actum inhoneſtum, qui intercedat inter virum, & mulierem, ſi hæc illum non reſpuit, ut debet, ſed in illo conſentit, copulam, aut ſecutam, aut ſecuturam oſtendit, ut communiter ſtatuunt Juriſpiriti. *Maſcard. Concl. 64. nu. 5. & ibi Dec. in Rubr. de Judic. col. 2. Didac. Epitom. par. 2. cap. 7. §. 6. nu. 3. abb. Ancharan. Butr. Hoſtien. in cap. Præterea de Teſt. Bart. Pariſ. Farinac. quæſt. 136. nu. 14.* apud *Bictum quæſt. 20. num. 11.*

11 Tandem etiam litteræ amatoriæ reciprocæ inter virum, & mulierem, ſunt indicium proximum copulæ, ut dicunt Doctores *Hoſtien. num. 5. Jo. Andre. num. 4. Ancharon. num. 3. Butr. num. 9. Abb. num. 7. Felin. nu. 3. de Teſt. & alii* cumulati per *Sgroi Par. 5. cap. 4. num. 31.* qui tamen optime advertit, quod obſervandus eſt tenor litterarum. Si enim in illis non habetur indicium de copula ſecuta, ſed tantum continentur patheticæ narrationes, ut fieri ſolet inter amaſios, copulam non probant. Si habetur incitatio ad correſpondentiam amoris, ut mulier amanti conſentiat, hæc erit ſollicitatio ad copulam, & eſt crimen de ſe punibile, maxime in perſona Religioſa, ut ſuo loco dicemus. Si vero in litteris mentio expreſſa fiat de copula jam ſecuta, & probatum fuerit, eas fuiſſe ſcriptas a Reo prætenſo, iſtæ non faciunt quidem plenam probationem criminis, ſed tantum indicium ad torturam, ſicut quælibet alia confeſſio extrajudicialis, & ſic concludunt *Sanch. de Matr. lib. 10. diſp. 12. q. 3. num. 48.* & *Farinac. qu. 136. num. 128.* apud *Sgroi loc. cit. Bict. qu. 120. n. 7.*

12 Pro adminiculis vero ſupradictorum indiciorum, communiter aſſignatur juventus, & pulchritudo; cum enim juventus calore, fervidoque ſanguine abundet, magis pronum ad copulam reddit; pulchritudo vero allicit intuentes ad concupiſcentiam, & ad ſollicitationem, cui, cum rari ſint, qui reſiſtant, concludit, quod ubi adeſt pulchritudo, ſæpe intervenit impudicitia, juxta illud Satyrici *Satyr. 10.*

.... *rara adeo concordia formæ* .... *atque pudicitiæ* ...... & aliud *Paridis* apud *Ovidium Epiſt. Heroid. Parid. ad Oenon.* .... *lis eſt cum forma magna pudicitiæ* .... Proinde ſtatuit *Bart. in l. 2. Furt. in princip.* cum aliis *Abb. in cap. Præterea de Teſt. & in cap. litteris de præſumpt. & in cap. Cum non abbom. col. 5. ℣. Imo plus de Judic. Luc. de Penn. Pariſ. de Put. Campeg. Soccin. Jun.* apud *Maſcard. Concl. 61. num. 1.* quod ingreſſus viri, aut ejus inventio in domo mulieris juvenis, & pulchræ, ſit indicium fornicationis, aut *adulterii*; quæ tamen concluſio non haberet locum, ſi mulier eſſet deformis, ut voluit *Tiraquel. de leg. connubial. l. 2. n. 9.*

13 Tamen, ut optime advertit *Maſcard. de Probat. Concl. 61. num. 5.* ex uſu, & experientia comperimus tum ex parte viri, tum ex parte mulieris, tum juventutem, tum pulchritudinem non eſſe præciſam cauſam lapſus carnalis. Siquidem vetuli, ac deformes, tum viri, tum mulieres concupiſcuntur, & concupiſcunt, & fœde contaminantur. Multæ etiam ſunt mulieres in juventute averſantes coitum, quæ in ætate conſiſtente, & etiam inclinata, libidine furunt; & cum ob deformitatem non ſollicitentur a viris, aut raro quærantur, ipſæ ſe ultro viris offerunt, & muneribus, & pecunia ad ſtuprum ſollicitant, & ut dicebat ille *Græcus* apud *Stobæum Serm. 5.*

multas vero eſt mulieres videre
non pulchras aſpectu, coeuntes inſatiabiliter,
Et his, qui eis utuntur, multa gratis offerentes.

Quod etiam evenit in viris, quorum aliqui etiam in extremo ſenio luxuriantur, ut patet in ſenibus, qui *caſtam Suſannam* ſolicitarunt: alii vero (forte, ex eo quod eorum Venus eſt maculata in domibus Saturni, ut dicunt Aſtrologi) inclinantur ad amorem mulierem deformium, vetularum, & pauperum, quæ tamen ſibi videntur pulcherrimæ, juxta illud vulgatum.

Quiſquis amat ranam, ranam putat eſſe Dianam.

14 Sequitur ergo ex his, quod juventus, & pulchritudo debile dant fundamentum præſumptionis copulæ; ideo magis fidendum eſt moribus, & qualitatibus moralibus viri, ac mulieris, ac famæ, quæ ex eorum converſatione habetur in vicinia; & ab his potiſſimum eruendum eſt fundamentum legitimæ præſumptionis, prout etiam docuit *Dec. in cap. Tertio loco. num.* 59. *de Probat.*

15 Recitata vero indicia proxima talia ſunt, quod alterum illorum legitime probatum per Teſtes integros, faciat indicium ad torturam, ut communiter ſentiunt Doctores. *Bald. Conſ.* 427. *Vol.* 5. *Roman. Conſ.* 451. quos dat *Maſcard. Concl.* 59. *n. final.* Et licet unus Teſtis deponat de uno indicio, in una die, & tali loco, alius vero Teſtis de alio indicio diverſa die, & alio loco, & per hoc videantur ſingulares circa factum, tempus, & locum; tamen probant, quia quodlibet ex illis indiciis tendit ad unum, nempe copulam; & locus, & tempus accidunt, proinde non deſinunt eſſe conteſtes, ut ſentiunt multi. *Maſcard. Concl.* 59. *num.* 19. *& ibi ſpeculat. Tit. de Teſt. §. Jam de interrogat. V. Quid ſi comis Jaſon. Conſ.* 11. *lib.* 2. *Cravet. Conſ.* 73. *num.* 3. *Soccin jun. Conſ.* 99. *num.* 5. *&* 7. *vol.* 2. *Capoll. Tholoſan. deciſ.* 11. *&* 30. apud *Maſcard. Concl.* 65. *num.* 1.

16 Prædicta vero debent accipi, quando Rei prætenſi nullam poſſent legitimam excuſationem afferre contra allata indicia; quod, ſi aliquam producant, puta, cubaſſe in eodem lecto, quia unus tantum ibi erat, & frigus hybernum rigidiſſimum, & inopia operimentorum, vel amplexatos invicem fuiſſe ob affinitatem, ſive cognationem, aut ob exceſſum benevolentiæ honeſtæ; ſtetiſſe clauſos in Camera ob timorem furum, aut alterius inimici, qui alteri illorum minatus eſt, proinde noluiſſe aperire oſtium, quia timebant violentiam, vel alias excuſationes proponant, & probent, (quarum tamen valor examinandus, & admittendus arbitrio Judicis committitur) tali inquam caſu, torturam poſſunt evadere pro modo probationis excuſationum, ut plures aſſerunt. *Jacob. de Belvis Practic. crim. Tit. de lenon. num.* 45. *Jo. de Amic. Conſ.* 127. *col. fin. Luc. de Pen. in l. Quemadmodum. C. de Agric. & cenſ. lib.* 11. *V.* 80. apud *Maſcard. l. C. num.* 12.

17 Faciunt etiam indicium ad torturam duo ſocii criminis, etiamſi fuerint ſingulares; torqueri tamen debent, ſi ſponte ad delictum conſenſerint, ut probent, aliter, quia ſunt infames ex delicto, non probant ex notis juribus. Si vero per vim, & coacte conſummatum fuiſſe crimen, aſſeruerint, probant ſine tortura, dummodo de vi, & metu conſtet, & cætera cohæreant, puta, bona ipſorum fama, ac alia adminicula, ut pluribus, more ſuo, congeſtis, probat *Sgroi Par.* 5. *cap.* 4. *nu.* 32. Qui ibidem optime advertit, quod, ſi probatum ſit concludenter ſuſpectum conſortium, & pro habenda ulteriori veritate per confeſſionem Rei ſuper copula, ipſe debet torqueri, Judex in Decreto torturæ apponat clauſulam ſalutarem, puta, quod *torquere intendit citra præjudicium probatorum de ſuſpecto conſortio*: & nihil debet ſuper hoc Reum interrogare, ne videatur Judex a proteſtatione recedere, ſed pure interrogare ſuper copula ipſa. Quia, ſi abſque tali clauſula torqueretur, videretur tortus ſuper omni delicto; & ſi eſſet negativus, per torturam purgaret contraria indicia, & non eſſet locus pœnæ ordinariæ pro ſuſpecto conſortio, licet probato, quod eſt, ſaltem apud Nos *Fratres Minores*, delictum ex ſe punibile.

18 Quid autem de fœmina ſola, quæ accuſaret ſe fuiſſe per vim cognitam? ſufficeret ne dictum ipſius ad torquendum accuſatum?

19 Reſpondeo, quod circa hoc diviſæ ſunt Doctorum ſententiæ, aliis negantibus, aliis vero affirmantibus, & qui vult eos ſcire, adeat *Sgroi* loco proxime citato *num.* 34. Tamen melior eſt ſententia dicentium, quod depoſitio fœminæ per vim cognitæ, facta cum juramento, & concurrentibus adminiculis, ſufficiens indicium fit ad torturam, & ita poſt *Brun. Tract. de Indic. fol.* 4. *V. Item adde. & Salicet. in l. fin. col. final. C. de Accuſat.* docet *Boſſ. Tit. de Indic. num.* 160. *&* 166. Si enim dictum ſocii criminis, (ſi eſt roboratum præſumptione, & aliis adminiculis) facit indicium ad torturam, ut ſcribit *Clar. Quæſt.* 21. *V. Sed quid in crimin.* quantumvis iſte ſciens, & volens, ad delictum concurrerit, quanto magis mulier, quæ coacta, vim paſſa eſt, concurrente præſumptione, ac aliis adminiculis, debebit ſufficere? Porro adminicula poſſunt eſſe honeſta vita, & bona fama mulieris, malum nomen Rei; quæſita occaſio ſequeſtrationis a ſocio; ſtrepitus auditus a ſocio Rei, ſive ab alio domeſtico cauſatus a muliere repugnante, & centum hujuſmodi. Nec eſt neceſſaria ad hoc tortura mulieris (ut eſt in aliis ſociis criminis) ad ſufficienter probandum, tum quia, cum paſſa ſupponatur per vim, non eſt complex in crimine, & ideo non eſt infamis; tum quia abundantia adminiculorum poteſt ſupplere defectum torturæ; tum quia delictum hoc eſt privilegiatum, non ſolum ob enormitatem criminis, ſed etiam ob difficultatem probationis, ut bene ponderat *Boſſius* loco citato. Sed in tali caſu debet Judex penſare accurate qualitatem mulieris accuſantis, & obſervare ea, quæ tradidimus circa hoc in Parte prima *Tit. Accuſatio. num.* 55.

20 Alia autem ſunt indicia remota copulæ, unum quorum per ſe ſumptum non facit indicium ad torturam, ſed, ſi ſint duo, aut ſaltem unum, roboratum tamen pluribus adminiculis, ſufficit ad torturam. Quia vero a jure non habemus determinata indicia proxima, aut remota, ideo hoc determinare ſpectat ad Judicem, qui de bono, æquo, & recto judicio ſuo, circa indiciorum qualitatem determinet. *Sgroi Par.* 5. *cap.* 4. *num.* 26. *in fin. Abb. in cap.* 8. *num.* 3. *V. ex quibus de Præſumpt.*

21 Primum indicium ponitur a nonnullis nimia, & exquiſita familiaritas cum Muliere, & affectata ſequeſtratio cum ea. Sed quia hoc ſpectat ad materiam ſuſpecti conſortii, quod aliquando poteſt eſſe etiam indicium proximum; & de hoc, (quod apud *Fratres Minores* eſt delictum ſeparatum a copula, & ex ſe punibile) ſpecialiter jam diximus, ideo illuc *§. Conſortium ſuſpectum. Tit. eo.* lectorem remittimus.

22 Aliud indicium remotum eſt ſecreta allocutio cum muliere, maxime pulchra, & juvene, in loco, & tempore ſuſpecto; ex hoc enim, ut ex *cap. Clericus* 81. *diſt. cap.* 2. *de Cohab. Cler. & Mulie.* deducit *Abb. in cap. quarto. num.* 3. *V. ſi vero conject. de Præſumpt.* cauſatur ſuſpicio, ſive præſumptio probabilis in mente Judicis, per quam poteſt legitime

pro-

procedere ad inquirendum ſuper delicto. Imo ſecretum colloquium ſolius cum ſola, inducit præſumptionem copulæ, ut firmant *Gloſſ. in l. Quod ait in V. In ipſis. ff. Ad leg. Jul. de adult. Chartar. Deciſ. 79. n. 14. & 15.* hoc autem accipi debet cum aliquo alio adminiculo; ex ſe enim vix importare poteſt umbram indicii, aliter, quando Confeſſarius, aut alius vir gravis, de negotio ſecreto ſegregatus ab aliis, mulierem alloquitur, intraret indicium copulæ, quod tamen temerarium eſſet.

23 Aliud eſt riſus, & jocus inter virum & mulierem, ut multi docent *arg. cap. Præterea. de Teſt. ubi Abb. num. 7. Jo. Andræa num. 2. Hoſtien. nu. 5. Felin. num. 3.* Hoc etiam debet ſobrie accipi, puta, quod iſta fiant latenter, & ſpecialiter inter ſuſpectos de fornicatione. Si enim ex ſua ipſorum natura joviali, faceta, ac jocoſa, vir, & Mulier inter ſe rident, ac jocantur, & hoc publice, idemque faciunt cum omnibus, cum quibus ſimilis intervenit cognitio, aut amicitia, non poſſet aliquo modo hoc accipi pro indicio copulæ. Siquidem potius debet dici effectus genii, ac inclinationis naturalis, quam ſignum delicti voluntarii.

24 Aliud indicium eſt donatio munerum, maxime jocalium, & præſertim ſi Mulier ſit pauper, & tamen velit incedere ornata ad modum divitum. Munera quidem (ſi non ſint ex gratitudine ob honeſtum ſervitium præſtitum) facta mulieri, indicant copulam, ſi non ſecutam, ſaltem ſecuturam; quia animos mulierum devinciunt, & expugnant ſecundum Doctores. *Riminal. Jun. Conſ. 274. nu. 9. & 28. Farin. quæſt. 136. nu. 125.* apud *Sgroi Par. 5. cap. 4. num. 30. circa Med. Abb. in cap. Præterea. num. 7. de Teſt.* Si vero munera ſpectent ad ornatum muliebrem, aggravatur indicium; produnt enim mulierem, ea acceptantem, eſſe vanam, ultra, & ſupra conſuetum mulieris honeſtæ. Et tandem, ſi accedat ipſius paupertas, quæ tamen pompam ambit in veſtibus, & ornatu, additur aliud adminiculum ſecundum *Gulielmum de Cuneo lib. p. de Inoff. dot.* apud *Maſcard. Concl. 61. num. 9.* qui recenſet inter adminicula copulæ, *juventutem, pulchritudinem*, & *paupertatem*.

25 Tandem aliud indicium remotum facit mala fama mulieris, & etiam viri *arg. Præterea de Teſt.* Iſta enim ſola non eſt ſufficiens ad torturam ex ſe; ſed, ſi copuletur cum aliis adminiculis, eſt ſufficiens ad torquendum, ut ſcribit *Abb. in d. cap. Præterea. num. 3. de Teſtibus*. Etenim imperfectæ probationes conjunguntur, quando tendunt ad unum finem *arg. l. 3. ff. de Teſt. Abb. in cap. Cum cauſam. num. 2. de Probat., & in capitol. Præterea. in princip. V. Nota quod per ſolam. de Teſt.* & quæ ſingulæ non operantur, ſimul collectæ juvant. Unde fama copulæ ex ſe non ſufficit; ſi vero alia indicia, & adminicula remota famæ copulentur, evadunt in probationem ſufficientem ad torturam.

26 Ex his igitur habetur, quomodo ſe gerere debeat Judex in cauſa *adulterii*, aut alterius lapſus carnalis; ſi enim unum tantummodo ſit, & ſolitarium indicium remotum, ſufficit quidem ad inquirendum, non vero ad Reum conſtituendum, & examinandum. Si vero duo, aut tria indicia remota; ſive unum pluribus adminiculis ſuffultum, per quæ moveatur mens Judicis rationabiliter ad credulitatem, (ut loco ſupra citato docet *Abbas*) quod delictum fuerit commiſſum, ſufficit ad conſtituendum, & pro modo indiciorum, etiam torquendum Reum; ſicut etiam ſi probatum ſit aliquod ex indiciis proximis, ut diximus ſupra *num.* 15.

27 Sequitur igitur, quod *Adulterium* perfecte probatum remanet, aut per Teſtes de auditu immediato, prout diximus ſupra *num.* 5. & 6., aut per Rei confeſſionem, per quam, ſi præceſſerint debita indicia delicti, & delinquentis, ſanatur quævis ineptitudo proceſſus, ut dicunt *Doctores Boſſ. Tit. de Confeſ. nu. 40. & ibi Bart. in l. ſi confeſſus. ff. de Cuſt. & exhib. Reo. Dec. in cap. At ſi Clerici in p. Col. 2. de Judic. Felin. in cap. Qualiter & quando il 2. §. debet. de Accuſa. Hippol. in l. 1. §. Divus Antonin. ff. de Quæſt.* & in tali caſu poteſt Judex pœnam ordinariam imponere. Sed, ſi remaneat probatum crimen præſumptionibus tantum, de quibus ſupra dictum eſt, quid agendum? *Sanctorus de Pœn. cap. 8. Quæſt. 10. V. cui doctrinæ*, multis ſecum vectis *Fontanel. Boer. Salycet. Cyn. Bald. & Cæpoll.* ſentit, quod poſſit condemnari ad pœnam ordinariam, quia concludenter probatis indiciis proximis, poteſt puniri Reus, velut de effectu, quando nempe actus eſt ita proximus, quod inter ipſum, & delictum nihil mediet.

28 Sed, ſalva viri doctiſſimi reverentia, hoc falſum eſt, quia præſumptiones, quamvis violentiſſimæ, ac urgentiſſimæ, ſeu indicia indubitata non ſufficiunt ad imponendam pœnam ordinariam in cauſa Criminali, etiam in caſu difficilis probationis, & quod de ſui natura non poteſt concludenter probari, ut tenet caterva Doctorum *Aret. in cap. Præterea. n. 5. de Teſt. Campeg. de Teſt. Reg. 385. Lup. Alleg. 53. Menoch. de præſumpt. lib. 5. Præſu. 45. num. 55. Farina. quæſt. 148. num. 64. Innoc. in cap. Quia veriſimile de Præſumpt. Alex. Conſ. 105. num. 8. lib. 3. Marſil. Pra. §. diligenter. a num. 21. Gram. Deciſ. 164. n. 6. Tiraquel. de Pœn. temp. Cauſ. 27. Gabr. Conſ. 180. num. 20.* quos allegat *Sgroi par. 5. cap. 4. num. 23.* Et peculiare eſt in crimine *Hæreſis, Simoniæ*, & *Aſſaſſinii*, ob eorum enormitatem, ut in ipſis procedatur ad pœnam ordinariam ex indiciis violentis, prout ſcribit *Clar. Quæſt. 20. V. ſcias etiam.* In cæteris vero non ſic, ut idem *Clarus*, multis ſecum vectis, firmat, & de conſuetudine teſtatur. Non enim ad pœnam ordinariam poteſt deveniri, niſi delicto concludenter probato, aut per Teſtes, aut per confeſſionem Rei, nec ſufficiunt violentæ præſumptiones, ut firmat cum aliis multis *Boſſ. Tit. de Convict. num. 40. & 41. & ibi Innocent. Hippol. Bald. Aret. Nicola. de Matar. & Abb. in cap. Afferte. col. 3. de Præſumpt.*

29 Pariter verum non eſt, quod ita puniatur affectus, ſicut effectus univerſaliter in omni crimine; quia, quidquid ſit de jure communi, de generali conſuetudine nunquam punitur affectus, ſeu conatus ad crimen, ſicut crimen ipſum perfectum, quantumvis deventum ſit ad actum proximum; de qua conſuetudine infinitis propemodum ſecum vectis, teſtatur *Clar. Quæſt. 92. num. 1. & ſeqq. & ibi Alex. Corſet. Abb. Jaſon. Boer. Carer. Bertrand. Gandin. Bald. Bolenc. Angel. Maran. Fulgoſ. Catald. Auguſt. ad Angel. Gram. Petr. de Soncin. Marſil. Boer. Riminal. Gomez. Afflict. Didac. Foller. Mantu. Michel. Fontanel. Marant. Bart. Mille. Bart. Dec.* Hoc itaque conceditur ſolum in crimine *læſæ Majeſtatis divinæ, aut humanæ, oppugnatæ Patriæ, Simoniæ, & homicidii venefici*, ut probat ibidem idem *Clar. loc. cit. V. Scias tamen.* Proinde, cum *adulterium* non comprehendatur in hujuſmodi atrociſſimis, non eſt, unde puniri poſſit pœna ordinaria in eo affectus, aut conatus, quantumvis ſit deventum ad actum quantumvis proximum, ſicut ſit effectu ſecuto.

30 In facti igitur contingentia, Judex Regularis, Reo exiſtente negativo, debet adhibere torturam pro modo indiciorum, puta, ſi ſunt violenta tantum, vel violentiſſima, aut indubitata, debet ſimi-

liter dare gravem, aut graviorem, aut graviſſimam torturam: vel, ſi hanc minime expedire judicaverit, debet condemnare ad pœnam extraordinariam, nunquam tamen ordinariam, ut concludit *Sgroi d. Par. 5. cap. 4. num. 23. & ſeqq.*

31 Dubium tamen eſt, an confeſſio unius complicis ſufficiat ad condemnandum alium complicem, qui delictum neget? Sed reſpondemus, quod non; ſiquidem confeſſio ſocii criminis tum de delicto, tum de complice, non facit plenam probationem, ſed ad plus facit purum indicium ad torturam, ſi ſibi jungatur aliqua alia præſumptio, vel indicium, ut dicunt communiter *Juriſperiti. Salycet. in l. fin. C. de Accuſat. Hippol. in l. 1. §. divus Anton. ff. de Quæſt. & ſingular. 219. apud Boſſ. Tit. de Indic. & conſi. ant. tort.* In caſu ergo, eſſet confitens condemnandus, & negans abſolvendus. Verum tamen eſt, quod, cum per confeſſionem ſocii, præcedentibus addatur novum indicium contra negantem, ipſe debet acrius torqueri eo, quod fuiſſet tortus, ſi ſimpliciter præceſſiſſent alia indicia abſque tali confeſſione.

32 Quid vero, ſi Adulter confiteretur qualificate, puta, dicendo, ſe quidem, animo conſumandi copulam, fœminam iniiſſe; ſed vel frigiditate, ſive ex ſtrepitu ſupervenientium fuiſſe impeditum, quo minus eam perficeret, eſſet ne locus pœnæ ordinariæ?

33 Reſpondeo, quod ad perfectionem *adulterii*, requiritur ſeminatio viri intra vas fœmineum, & abſque hac, non perficitur *adulterium*, ſicuti nec inducitur impedimentum affinitatis, ut communiter ſcribunt *Theologi Morales. Eman. Sa. Ledeſm. Sanch. Specul. Henriq. Reginald. Coninb. Gutier. ſat. Filiucc. apud Bonacin. de Matr. Quæſt. 3. Pun. 12. Prop. 3. num. 11. ℣. Reſpondeo requiri.* Proinde congreſſus Spadonis cum Muliere tale impedimentum non affert (ut firmant *Sanch. de Matr. diſp. 64. num. 11.* & *Ledeſm. Quæſt. 55. num. 5.* apud *Bonac. loc. cit. num. 15.*) quia, cum careat ſpermate, ſeminare non poteſt. Dicendum igitur, quod *adulterium* fuerit attentatum, non vero conſummatum; ſed hoc non proficere deberet confitenti; quia, ut diximus *Par. p. Tit. Reus. n. 88.* confeſſio qualificata in actibus per legem prohibitis, acceptatur in parte favorabili fiſco, & non acceptatur in qualitate, quæ eſt contra fiſcum; ſed tenetur Reus, aſſerens qualitatem diminuentem, delictum probare. Quomodo autem probabit Reus, ſe non ſeminaſſe? Hoc improbabile eſt omnino. Proinde puto, quod ordinariam pœnam non evaderet. Verum eſt, quod, ſi Mulier etiam deponeret, illum minime ſeminaſſe, & hanc depoſitionem fortificarent alia adminicula, poſſet rationabiliter induci Judex ad pœnam ordinariam temperandam.

34 Quid autem, ſi mulier cognita, nondum eſt alicui nupta, ſed tantum ſponſa, copula habita cum hac, erit ne adulterium?

35 Reſpondeo cum diſtinctione; vel enim ſponſa eſt per verba de præſenti, (intellige cum requiſitis, puta præſentia Parochi, ac Teſtium) non tamen adhuc a Marito cognita; vel eſt ſponſa per verba de futuro. In primo caſu committitur *adulterium*, & eſt expreſſum in *cap. diſcretionem*, ut habet ibi *Gloſſa V. Reatum adulterii. de eo qui cogn. Conſ. uxor. 5.* communiter approbata. In ſecundo autem caſu non, quia ſponſa de futuro uxor non eſt, ſicut eſt ſponſa per verba de præſenti; hanc quippe poteſt vir jure mariti accuſare, ut dicitur in *digeſto. l. Si uxor. §. 1. ff. Ab leg. Jul. de Adult.* & ſi vir inveniat cum ea Clericum, turpia committentem, poteſt ſine incurſu excommunicationis, illum percutere, ut habetur ex Decretali, *cap. ſi vero. junct. gloſſ. in V. cum uxore de ſent. excom.* non ſic vero uxor eſt, illa, quæ eſt ſponſa per verba de futuro; unde etiam copula cum ea non poteſt dici adulterium, & ita poſt *Antonium Gomez. ad leg. 80. Tauri p. n. 47. ℣. Dubium* firmat *Clar. §. Adulterium V. ſed quæro in fin.*

36 Quid tandem, ſi adulterium commiſſum ſit cum ea, quæ nupta quidem eſt, tamen artem meretriciam publice exercet; poterit ne tale *adulterium* ita puniri, ſicut ſi eſſet commiſſum cum alia maritata honeſta?

37 Reſpondeo, quod de jure Civili non dicitur committi *adulterium* cum ea, quæ, licet nupta, publica tamen eſt meretrix, & ita ſanxerunt Imperatores *Diocletianus*, & *Maximianus text. in l. Si ea ubi Gothofr. lit. M. C. Ad leg. Jul. de Adult. arg. l. Quæ adulter. c. eo.* Proinde coitus cum tali, de jure Civili, nullo modo eſt punibilis, ut communiter dicunt Doctores. *Angel. in l. Si uxor. §. ſed, & in ea n. 1. ff. de Adult. & in l. Si ea C. eo. Anani. in cap. 1. num. 6. de adult. Riminald. Conſ. 17. num. 20. Amadæ. de Synd. num. 174.* apud *Clar. §. Adulterium V. Quæro nunquid.* Sed hoc non eſt verum de jure *Canonico*, quandoquidem peccato ita gravi delinquit peccans cum ea, ſicut cum alia maritata, quæ reputatur honeſta. Hinc eſt, quod ſi Religioſus, qui judicandus eſt ſecundum *Canones*, eſſet Reus de hoc crimine, non deberet evadere pœnam ordinariam adulterii. Imo quia majus generatur ſcandalum, quo magis publice delinquitur, & acceſſus ad tales meretrices magis publicus eſt, quam ſi cum alia ſecreto committatur crimen, Teneo, quod etiam magis eſſet puniendus, qui tali ſcandalo bonam Religionis exiſtimationem perderet.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

38 *Adulterium crimen eſt ignominioſiſſimum, ac Reip. exitioſum.*
Pœna mortis de jure divino antiquo debita adulteris.
Hoc item eſt de jure antiquo Codicis.
De jure Digeſtorum pœna adulteri erat deportatio.
Pœna mortis mitigata fuit a Juſtiniano *pro mulieribus.*

39 *Pœna corporalis redacta eſt ad pecuniariam cum adulteris.*
In Gallia adulteri non puniuntur ex conſuetudine.
Judex non procedens ex officio contra adulteros, graviter peccat.
Accuſatio de adulterio, quibusdam tantum eſt permiſſa.
In adulterio notorio Judex debet procedere ex officio.
Adulterium eſt crimen mixti fori, quando proceditur Civiliter.

40 *Opinio Clari, quod adulterii pœna ſit excommunicatio, exploditur.*
Epiſcopus poteſt per cenſuras procedere contra adulteros, ut reſipiſcant.

41 *Fœmina adultera detrudenda in Monaſterium.*

42 *Pœna Clericorum adulterorum eſt depoſitio.*
Lepidum dictum Alciati.
Clericis adulteris datur pœna pecuniaria.

43 *De jure antiquo graves erant pœnæ Religioſorum adulterorum.*
Nunc redactæ ſunt ad pœnas ſtatutarias.
Statutum pro Minoribus de Obſervantia contra adulteros.

44 *Pri-*

44 *Prima difficultas movetur.*
45 *Recenſentur crimina carnis graviora fornicatione.*
Quid veniat nomine coitus damnati.
Fornicatio non punitur de jure Civili.
46 *Secunda difficultas proponitur*
47 *Quomodo augenda pœna in adulterio præ fornicatione.*
Canones antiqui gravius puniebant Clericum adulterum, quam fornicarium.
Statuta municipalia exponi debent per jus commune.
48 *Quæ attendenda pro augenda pœna Religioſi adulteri præ fornicario.*
Coitus cum nupta exercente meretricium, in jure Civili cenſetur ut fornicatio.
49 *Quotupliciter alliciatur mulier ad adulterium.*
Gravius eſt crimen in complice ſollicitante, quam in ſollicitato.
Provocatus a muliere ad adulterium, non eſt ordinaria pœna puniendus.
50 *Quando duo crimina interveniunt in eodem facto, punitur illud ſolum, quod gravius eſt.*
Si ad unum crimen concurrant plura facta, quæ diverſis legibus puniantur, una lex aliam non tollit.
Religioſus proprietarius in procurando adulterio, gravius puniendus, quam ſimplex adulter.
51 *Si delicta, quamvis diverſi generis, fiunt in eodem tempore, & ad eundem finem tendant, delinquens punitur ſola pœna majoris delicti.*
Exponitur data regula.
Plura delicta concurrentia non faciunt, quod ullius detur impunitas.
52 *Occidens hominem in Eccleſia, duplici pœna percutitur.*
Committens eodem tempore plura crimina diſparata, multiplici pœna punitur.
53 *Recidivus in delictum quis dicatur.*
Pœna adulterii aggravanda eſt ob frequentiam criminis.
54 *Tertia difficultas exhibetur*
55 *Quando dicatur quis lapſus in crimen, prima, ſecunda, aut tertia vice.*
56 *Conſtare legitime de delicto, quando dicatur.*
57 *Quando dari poſſit pœna recidivantis in adulterium.*
Relapſus in hæreſim non dicitur, qui poſtquam abjuravit de levi, accuſatur de hæreſi.
58 *Quarta difficultas movetur.*
59 *Recidivus cenſetur, qui denuo labitur in crimen carnale, licet diverſum a primo.*
Relapſus eſt, qui accuſatur de una hæreſi, poſtquam abjuravit de alia.
Hæreſes omnes ſunt connexæ, ac tendunt ad deceptionem.
60 *Quinta difficultas excitatur.*
61 *Officia Ordinis, quibus carere debet recidivans in crimen carnis, quæ ſint.*
62 *Sexta difficultas tangitur.*
63 *Arbitrium Superioris, quando extendi debet ad pœnam carceris diuturnioris, aut triremium ob delictum carnis.*
In Lege, aut Statuto non admittenda ſuperfluitas.
64 *Stuprum in Virgine non viripotente, vindicatur pœna capitali.*
Adoleſcens 18. annorum, ob ſtuprum illatum puellæ quadriennii, furcis fuit ſuſpenſus.
Notabile Senatus Mediolanenſis reſcriptum.
65 *Ob recidivationem in lapſum carnis, poteſt quis damnari ad triremes, aut carcerem diuturniorem.*
66 *Motiva, ob quæ Religioſus ſit expellendus ab Ordine.*
67 *Impugnatur Sanctorus.*
Reiteratio criminis in ordine ad expulſionem ab ordine, debet habere moralem continuationem in mala vita.
68 *Septima difficultas proponitur.*
69 *Quomodo regulare debeat Judex arbitrium in danda pœna carceris, potius quam triremium.*
70 *Continuatur doctrina de moderando arbitrio in dicto caſu.*
71 *Octava difficultas affertur.*
72 *Quomodo reguletur proportio durationis carceris ad durationem triremium.*
Carcer perpetuus æquivalet decennio triremium.
73 *Mors hominis poſt quinquaginta annos, rationabiliter timetur.*
Proportio durationis carceris ad triremes eſt dupla.
74 *Nona difficultas tangitur.*
75 *Quas cautelas adhibere debeat Prælatus in procedendo contra Reum de delicto carnis.*
76 *Continuatur materia.*
77 *Reſolutio finalis.*

38 PŒnam criminis *adulterii* (eoquod graviſſimum ſit, ignominioſum, ac Reipublicæ exitioſiſſimum, ut, multis eruditionibus cumulatis ad hoc, probat *Maſcard. concl. 57. n. 1. 2. & 3.* plures citans) leges antiquæ, tum Divinæ, tum humanæ, mortem Reorum talis delicti eſſe ſtatuerunt: divinæ quidem, ut habetur in veteri *Teſtamento Levit. cap. 20. V. 10. Deuteronom. cap. 22. V. 22.* humanæ autem juxta ſanctiones Imperiales contentas in *Codice Juſtiniani leg. Quamvis la 2. C. ad leg. Jul. de Adult. arg. l. caſtitati. C. eo.* An autem mors deberetur *Adulteris* de jure antiquo *Romano*, quod continetur in *Digeſtis*, altercantur inter ſe Juriſperiti; communior autem opinio eorum eſt, ut ſcribit *Clar. §. Adulterium. V. ſed quæro paul. poſt. init.* quod Rei de *adulterio* deportarentur. Pœna autem mortis utrique Adultero per *Conſtantinum Magnum* ſancita, fuit temperata quo ad Mulieres ob ſexus fragilitatem a *Juſtiniano* in *Novella* 134. *Ut nullo Jud. lic. cap.* 10. *Authent. ſed hodie. C. Ad leg. Jul. de Adult.* in qua ſanxit, quod *mulier adultera, poſt flagellationem, detruderetur in Monaſterium.*

39 Sed, quidquid ſit de diſpoſitione legum, pœnæ prædictæ per eos ſancitæ, receſſerunt ab aula, & redactæ fuerunt ad pœnam pecuniariam, ut dicunt *Doctores, Tiraquel. de leg. connub. Gloſſ. 1. par. 13. num. 23. Clar. §. Adulterium. num. 7.* & maxime *Farinacius de delict. carn. Quæſt. 141. num. 69. & ſeqq.* qui conglomerat plura Statuta *Civitatum Italiæ*, in quibus pœnæ adulterorum ſunt pecuniariæ. *Conciol. ad Statut. Eugub. lib. 4. capit. 22. num. 3.* Imo ex conſuetudine adulteri in *Gallia* non puniuntur, ut ex *Jo. Fabr. in l. Conſuetudinis. col. fin. C. Quæ ſit lon. conſu.* recitant multi *Boer. Tiraq. Igne Guliel. de Benedict.* apud *Clar. §. Adulterium nu. 7.* Sed mihi videtur talis conſuetudo ubivis locorum modo extenſa, præſertim cum viris nobilibus, & apud Judices laicos; plura enim quidem paſſim videntur *adulteria*, & publica, & ſcandaloſa, nec tamen Rei quæruntur ad pœnam. Nec Judices, non curantes ex officio punitionem hujus graviſſimi criminis, immunes ſunt a gravi culpa, ut ſcribit *Clar. d. §. Adulterium. V. Sed quæro. paul. ant. fin.* Quia licet de jure communi in crimine *adulterii* non poſſit procedi per Inquiſitionem, & *ex officio*, cum ejus accuſatio ſolis certis perſonis permittatur in *l. Quæmvis la 2. C. Ad leg. Jul. de Adult. Caball. Reſol. crim. Caſ. 214. n. 2. Cent. 2. Farinac. Q. 141. n. 42.* tamen hoc de-

debet limitari ad *adulterium* occultum. Sed, quando eſt notorium in Vicinia, Judex *ex officio* tum poteſt, tum debet procedere, ut amoveat maximam occaſionem ſcandali, ut docet *Antonell. de Tempor. legal. lib. 2. cap. 82. nu. 13. apud Conciol. ad ſtat. Eugub. lib. 4. cap. 22. n. 7.* Et cum hoc delictum ſit mixti fori, & detur præventio inter Judicem laicum, & Eccleſiaſticum, ut multi Doctores docent *Altimar. de nullit. Rubr. 9. Q. 17. nu. 8. Carpzou. Prat. crim. Par. 2. quæſt. 63. num. 1. Sabell. V. Adulterium. nu. 2. Antonel. Juſtinian. Novar. Theſaur. Rota. Fragos. Borgia Conciol. Reſol. crim. V. delictum. Reſol. 2. numer. 4.* apud *Romaguer. Ad ſtat. Eugub. libr. 4. capitol. 22. num. 15.* quando nempe in eo proceditur Civiliter. *Guazzin. Ad defenſ. anima. lib. 2. defen. 1. cap. 13. n. 40. Antonel. de Regim. Eccl. Ep. lib. 6. cap. 33. num. 1. ℣. E contra. Thæſaur. de Pœn. V. Adulterium. cap. 1. Fragoſ. Borgia. Conciol.* apud *Romaguer. loc. cit. nu. 16.* Nam (ſi procederetur ad pœnam mortis, ſpectat privative quoad cæteros, ad Judicem laicum) ſi Judices laici ſunt in tanto crimine negligentes, deberent armari zelo Judices Eccleſiaſtici, & avertere tantum malum a *Republica Chriſtiana*, quæ prout ſcribit *Clarus*, loco proxime citato, magna, circa hoc crimen compeſcendum, indiget reformatione.

40 Quo vero ad pœnas de jure *Canonico*, dicit *Clar. §. Adulterium. V. ſed quæro. paul. poſt init.* quod adulter tam maſculus, quam fœmina excommunicatur, ut ex *cap. Intelleximus. Extra de Adult. & ſtupr.* ipſe deducit. Sed, ſalva tanti viri reverentia, ex tali Capitulo non poteſt haberi, quod ex ordinatione *Canonica* pœna *adulterii* ſit excommunicatio, nec ullus *Canoniſtarum* hoc colligit. Si enim hoc eſſet, talis excommunicatio deberet dici lata a jure. In illo autem Capitulo non habetur hoc, ſed tantum quod quidam Epiſcopus excommunicavit quoſdam in concubinatu adultero viventes, ut reſipiſcerent; & ex hoc *Abb. in cap. Intelleximus. num. p. de Adult. & ſtupr.* deducit, quod Epiſcopus *ex officio* procedens, ut ſupra dicebamus, poteſt contra adulteros inquirere, ac ipſos excommunicare, non quidem per modum pœnæ, ut puniat, ſed per modum medicinalis cenſuræ, quod longe diſpar eſt. Et hoc idem renovavit *Trident. ſeſſ. 24. de Reformat. cap. 8.* contra adulteros Concubinarios ſtatuendo, quod poſt trinam monitionem ab Epiſcopis excommunicentur, niſi ab *adulterio* deſiſtant. Ex quo magis convincitur, excommunicationem non eſſe pœnam *adulterii*, ſed cenſuram medicinalem, ut viventes in *adulterio*, a malo ſtatu reſipiſcant; & talem cenſuram non eſſe a jure, ſed ab homine.

41 Quantum ad fœminam adulteram, juxta *Canones*, ipſa debet in monaſterium detrudi, & ſi Maritus illi injuriam non remittat, & (licet converſa ſit ad meliorem vitam) eam noluerit repetere, aut recipere, ipſa in Clauſtro cum religioſis Mulieribus maneat, ut perpetuam agat pœnitentiam, prout textualiter habetur in *Decretali cap. Gaudemus. Extra de Converſ. conjugat.* quæ concordat cum *jure Cæſareo Auth. ſed hodie. C. ad leg. Jul. de Adulter.* de quo diximus ſupra *num. 38.*

42 Quo vero ad Clericos *adulterium* perpetrantes, pœna *Canonica* eſt, quod deponantur, & in Monaſterio detrudantur, ut dicunt antiqui *Canones, cap. ſi quis Clericus. 81. diſt. cap. non debet. 30. qu. 1. Gloſſ. in cap. lator. in V. In corporali. 2. qu. 7.* ſed antiquorum iſtorum *Canonum* rigor antiquatus eſt, & ut ajebat *Alciatus* apud *Clarum §. Adulterium. V. ſed quæro. poſt Init. Si hodie Clerici, in pœnam adulterii, detruderentur in Monaſteria, non tot, ut modo ambularent per vias.* Unde ſicut invaleſcente conſuetudine, ſeveritas legum mitigata eſt cum laicis, ut ſupra dictum fuit, hoc pariter factum eſt cum Clericis, qui ſolent pœna tantummodo pecuniaria mulctari inter Clericos ſæculares.

43 Sed, quo ad Regulares, qui carnaliter delinquunt, graviſſimis pœnis de antiquo jure coercebantur, ut habetur in *Concil. Colonien. 3. Tit. Cenſuræ. cap. 3.* & ſignanter in ergaſtulis includebantur ad pœnitentiam, ut ex *Concilio Triburienſi cap. 6.* habet *cap. Impudicas 27. qu. 1.* & multo ante idem ſanxit in ſua Decretali *Syricius Papa Epiſt. 1. cap. 6.* Sed de jure novo unumquodque Inſtitutum ſuas habet ſpeciales Conſtitutiones, juxta quas debet moderari Judex ſententiam ſuam, relictis iis, quæ per jus commune ſanciuntur, ut multis citatis *Bald. in l. Data opera. C. Qui accu. Maſcard. Pract. crim. §. Quæritur. nu. 3. dec. Alberic. Clar. qu. 85. V. debet etiam Carer. Gandin. Alciat. Burſat. Hippol.* probat egregie *Sanctor. de Pœn. cap. 2. q. 9. V. Attamen cum commun. fol. 89.* Religio autem noſtra Statutum habet *cap. 7. §. 6. nu. 21.* ſequentis tenoris: *Si Frater confeſſus fuerit in fornicationem, vel graviorem culpam, incidiſſe, vel de eo legitime conſtiterit; pro prima vice ſemeſtri carceri mancipetur, & voce activa, & paſſiva triennio careat. Pro ſecunda carceretur per annum, & omnibus Ordinis Officiis, decennio careat. Pro tertia, ad omnia Ordinis officia inhabilis exiſtat, longiori carcere maceretur; vel etiam ad triremes, ſuperiorum judicio, pro qualitate delicti, ac ſcandali ratione, mittatur,* & huic cohærenter loquitur *Textus Pract. Crimin. Tit. Applicatio. §. 36.*

44 Ad hujus declarationem, prima movetur difficultas, & eſt, quænam ſint graviores culpæ contra caſtitatem ea, quæ ſit fornicatio?

45 Reſpondetur, quod ſunt omnia alia peccata carnalia quæ opere complentur, puta, *Dæmonialitas* (nempe coitus cum Dœmone ſuccubo, aut incubo) *beſtialitas, crimen nefandum, coitus cum cadavere, mollities, ſacrilegium cum Moniali, inceſtum, adulterium, & ſtuprum cum Virgine*, maxime non viripotente; ſi quidem omnia hæc, tanquam graviora de jure Civili puniuntur, & importantur nomine *coitus damnati*, ut docet *Clar. §. Fornicat. ℣. Frequenter dubitari.* Fornicatio vero de jure Civili non punitur, ut ſcribit *Angelus de Peruſio in l. ſi uxor §. ſed & in ea. ff. Ad leg. Jul. de Adult.* qui teſtatur de communi, licet de jure Divino ſit prohibita. In citato igitur Statuto præfigitur certa pœna Fornicationi, tanquam delicto infimo, relicto augmento pœnali arbitrio Diffinitorii juxta augmentum gravitatis delicti.

46 Secunda difficultas eſt, quomodo deberet Diffinitorium regulare arbitrium ſuum circa pœnam Religioſi adulteri ſupra aſſignatam fornicatori?

47 Reſpondetur, quod augumentum pœnæ *adulterii* debet regulari non proportionabiliter tantum ad gravitatem ſcandali, reiterationem delicti, & majoritatem malitiæ, aut doli; ſi quidem hæc quadrant univerſaliter pro augendis pœnis in omnibus delictis, ut diximus *Par. p. Tit. ſententia. n. 21. & 85.* ſed etiam conſiderata gravitate *adulterii* in ſe præ fornicatione. Videmus ſiquidem, quod jus *Canonicum* graviorem pœnam ſanxit contra Clericos adulteros, quam contra fornicarios; nam pro iſtis habetur in antiquis *Canonibus* tantum ſuſpenſio, ut habent *Gloſſa* communiter recepta *in cap. Maſſimianus. in V. Removeantur. Abb. in cap. Ex parte. num. 1. in fin. & in cap. At ſi Clerici. nu. 35. de Judic. Boſſ. Tit. de Coit. damnat. n. 10.* Pro *adulterio* autem habetur depoſitio, & detruſio in Monaſterium, ut dictum eſt

ſu-

ſupra *num.* 42. Conveniens igitur etiam eſt, quod in Religione augeatur pro *adulterio* pœna ſupra fornicationem, quemadmodum illud præ iſta addit gravitatem; attento maxime, quod etiam Statuta municipalia Ordinis exponi debent per jura Communia, *Maſcard. de Gen. Stat. intepr. Concl.* 1. *n.* 1. *& ſeqq. Giurb. ad Conſuetud Meſſan. cap.* 3. *gl.* 9. *n.* 4. *Ciriac. Controver.* 703. *num.*6. *Honded. Rube. Rota. Roman.* apud *Conciol. ad Stat. Eugub. Prælud. num.*13. a quibus Statutum omnem recipit interpetrationem, ampliationem, & reſtrictionem etiam in odioſis. *Conciol. l. cit. num.* 14. *& ibi. plur. D. D.*

48 Dico igitur, quod duo attendenda ſunt, puta, perſona, cum qua commiſſum eſt *adulterium*, & modus ipſius. Quo ad perſonam, ſpectari debet, an mulier famæ honeſtæ alias ſit; an vero pluribus ſe proſtituat, ita ut publice meretricium exerceat. Si hoc; non eſt augenda pœna Religioſo adulteranti præ fornicario. Ratio eſt, quia, ut ſupra *num.* 37. docuimus, coitus cum tali meretrice habetur, ut ſimplex fornicatio in jure Civili, & licet de Canonico habeat rationem veri *adulterii*, & proinde etiam gravitatem majorem Fornicatione, tamen talis gravitas major eſt Theologica, non legalis, & cum in punitione Forenſi magis attendatur gravitas criminis legalis, quam Theologica, ut diximus *Par. p. Tit. denunciatio num.* 14. & ſecundum illam æqualia ſint ſimplex fornicatio, & *adulterium* cum meretrice, ideo æquali pœna judiciali ſunt vindicanda. Quod, ſi ratione ſcandali (utpote Religioſi publice ſcortantis in lupanari) major pœna adulteranti debetur, ut citato numero diximus, hoc non eſt ratione criminis in ſe, ſed ſcandali adjuncti. Si vero mulier alias honeſta eſt, & a malo Religioſo depravatur per *adulterium*, tunc augenda eſt pœna ſupra fornicationis punitionem, aut diuturnitate carceris, aut multiplicatione jejunii, & flagellationis.

49 Quod magis probatur ex diverſitate, quæ poteſt accidere in modo inducendi Mulierem ad *adulterium*; ſiquidem vel litteris amatoriis, vel muneribus, aut pecunia, poteſt ſollicitari ad crimen; vel mulier ex ſe eſſet diſpoſita, & illud idem concupiſceret. Si primum, aggravatur *adulterium* ex ſollicitatione juxta communem doctrinam *Theologorum Moralium*, *Bonacin. de leg. Diſp.*2. *Q.* 4. *Pun.*2. §. *unic. num.* 15. *&* 16. *& ibi Vaſq. diſp.* 102. *cap.* 7. *n.* 23. *& ſeqq. Valent. & Sanch.* qui volunt longe gravius eſſe peccatum complicis ſollicitantis, quam ſollicitati; & proinde gravius eſt puniendus *adulter*, qui mulierem imparatam ad crimen, in quo eſt complex, incitavit. Quod, ſi ipſa nutibus, geſtu, aut ornatu laſcivo, Religioſum alliceret; vel hic (ut bis accidit *Seraphico P. Franciſco*, & ſemel cum *S. Bernardino Senenſi*) a muliere apertis verbis invitaretur ad crimen, minor eſſet culpa Religioſi, *adulterio* conſentientis, & forte non deberet eſſe locus neque pœnæ ordinariæ fornicationis, prout etiam dixit *Boſſ. Tit. de Coit. damn. num.*10. *in fin.* Quia nimis gravis, & violenta eſt tentatio mulieris, maxime ſi tentatur juvenis, & maxime indiget tunc auxilio gratiæ divinæ, ut poſſit reſiſtere, ut fecerunt Sancti ſupradicti. Unde meretur in tali caſu minorationem pœnæ, quæ deberet eſſe extraordinaria.

50 Pariter, ſi ſollicitatio facta eſſet a Religioſo per munera, jocalia, ſive pecuniam numeratam, aggravaretur ex hoc etiam *adulterium*; quia licet in puniendo crimine, quod aliud involuit, puniatur id, quod eſt principale, & ad quod aliud inſervit, tanquam unum crimen, *Boſſ. Tit. de Pœn. num.*6. tamen, ſi in uno delicto concurrant plura facta, quæ diverſis legibus puniantur, una lex non tollit aliam, ut voluit *Bart. in l. Senatus. ff. de Accuſat.* nec una pœna aliam impedit; & ſi pœna ejuſdem generis utrique delicto debetur, ipſa augetur intenſive. Ut, ſi fraudanti gabellas impoſita eſt tanta pœna pecuniaria, & introducenti merces exteras, alia pœna pecuniaria apponitur; introducenti merces exteras, fraudata gabella, pœna pecuniaria ſibi datur major, quam cuivis ex dictis delictis debeatur. Ita ſumus in caſu; crimini enim proprietatis, contrectationis pecuniæ, & *adulterii*, pœna carceris debetur ſejunctim; ſi ergo quis donando proprietarius eſt, aut nummos contrectat, & his utitur ad *adulterium*, pœna carceris debet ſibi augeri ultra id, quod ſimplici *adulterio* deberetur, & juxta extenſionem debitam crimini proprietatis, aut pecuniæ.

51 Nec facit contra hoc illud, quod dicit *Clar. Quæſt.* 84. *V. Alius eſt Caſus*, quod nempe, ſi delicta, etiam diverſi generis, facta ſint eodem tempore, & ad eumdem finem tendant, punitur delinquens ſolummodo pœna majoris delicti; & proinde, ſi delatio armorum ſola, inſultus ſolus, vel ſolum vulnus, puniatur in centum, ille, qui, ſumptis armis, inſurgit contra inimicum, & illum vulnerat, non puniatur niſi in centum pro vulnere, & ideo videatur ex hoc dicendum, quod contrectans pecunias ad adulterandum, puniri debeat ſola pœna *adulterii*, quod eſt delictum majus, & non etiam pœna proprietariorum cum pecunia. Quia prædicta concluſio poteſt verificari, quando minora delicta, quorum ſingula per ſe puniuntur, licet diverſificentur ſpecie, tendunt tamen univoce ad unum delictum, quod eſt majus; ut in exemplo dato de delatione armorum, inſultu, & vulneratione, quorum duo prima univoce dependent ad tertium, ad quod ordinantur; & cum hoc etiam, quod pœna ſingulis debita ſit ejuſdem ſpeciei. Sed quando non eſt talis dependentia unius ab alio delicto, puta, quod primum præciſe ſit propter ſecundum, cumulandæ ſunt pœnæ utriuſque delicti, & hoc textualiter habet *l.* 2. *ff. de Delict. priv.* quæ ſic cantat: *Numquam plura delicta concurrentia faciunt, ut ullius impunitas detur, neque enim delictum, ob aliud delictum, minuit pœnam.*

52 In propoſito autem pecuniæ retentio apud Nos delictum ex ſe eſt; & hoc non ordinatur præciſe ad crimen carnale, ut arma, & inſultus ad percutiendum, ſed & plurium aliorum inſtrumentum eſt; ſi ergo, data pecunia, quis fornicetur, pœna proprietatis pecuniariæ, & fornicationis puniendus eſt. Et in praxi videmus, quod, ſi cultri delatio prohibita ſit ſub pœna triremium, & vulnus leve inflictum puniatur pœna pecuniaria, ſi aliquis leviter vulneret cultro, ipſi datur pœna pecuniaria, & etiam triremium, & duplici pœna duplex delictum vindicatur. Et ſi quis occidit hominem in Eccleſia, duplicem pœnam incurrit ob duplex delictum, puta, ſacrilegium, & homicidium, & a Judice Eccleſiaſtico, ac ſæculari, duplici pœna punitur, ut ſcribit *Chartar. Deciſ.* 54. *num.* 11. *& Deciſ.* 72. *num.* 54. apud *Sgroi Par.* 7. *cap.* 3. *nu.* 129. Et ſi quis concitat populum, & eodem tempore hominem occidit: aut ſi facit reſiſtentiam Officialibus Curiæ, & eodem contextu aliquem mutilat: aut ſi mulierem rapit, & furtum eodem tempore committit: aut ſi in rixa Deum blaſphemat, & ſimul hominem percutit; in omnibus his caſibus duplex incurritur pœna, prout firmat *Cabal. Caſ.* 158. *nu.* 8. 12. 16. *&* 25. apud *Sgroi loc. cit.* qui teſtatur de communi. Inſuper occidens duos, dum intenderet occidere unum tantum, tenetur de duplici homicidio, prout probat idem *Cabal. Caſ.* 158. *per tot.* apud *Sgroi loc. cit.* & percutiens plures

Cle-

Clericos, etiam uno actu, plures excommunicationes incurrit, ut multis, more ſuo, citatis, probat *Sgroi Par. 7. cap. 3. num. 129. & ibi Zerol. de Pœnit. cap. 12. quæſt. 48. Suar. Tom. 5. ſect. 3. num. 12. Bonac. de Cenſ. in gen. Diſp. 1. §. 1. Pun. 5. nu. 7. Squilan. de Privil. Cler. cap. 6. num. 3. Filliuc. Tract. 21. num. 331. & Tract. 11. num. 144. Caſtropal. Tom. 1. Tract. 2. diſp. 3. Par. 3. num. 8.*

53 Ultra hoc, aggravatur etiam *adulterium* ex frequentia criminis, quæ diverſa eſt a recidivatione. Siquidem recidivus in crimine eſt is, qui ſemel de delicto punitus, in novum ejuſdem ſpeciei incidit, ſicut *relapſus* dicitur in jure, qui abjurata ſemel hæreſi, in eam denuo incidit *cap. Accuſatus. §. Eum vero. de Hæret. lib. 6.* Frequens vero in crimine dicitur is, qui pluries crimen committit, de quo nunquam punitus fuit. Si ergo ex fragilitate, & unica occaſione capta, quis ſemel, aut ad ſummum bis *adulterium* commiſit, non eſt ex hoc pœna ipſi augenda, ſi vero pluries, vel cum una, vel cum diverſis mulieribus moechatus eſt, ex tali frequentia, pœna adulterii ſibi augenda eſt. Quandoquidem, ut optime obſervat *Abb. in cap. At ſi Clerici. num. 35. Extra de Judic.* ſi Clericus in fornicationem ſimpliciter incidit, ſuſpenſione tantum caſtigatur argumento quorundam jurium *cap. Presbyter 82. Diſt. cap. lator. 2. qu. 7.* ſi vero ipſam frequentet, ut accidit in Clerico concubinario, tunc, quia aggravatur ex frequentia crimen, deponitur, ut dicunt alii Canones *cap. Quam ſit de Excuſ. Prælat. cap. Ex parte Adæ. de Teſt.* Ita debet eſſe in propoſito, ſi *adulterium* frequentetur.

54 Tertia difficultas eſt, quomodo regulandum ſit judicium in decernendo, an aliquis dicendus ſit *prima, ſecunda, aut tertia vice in fornicationem, aut aliud crimen carnis lapſus*, ut ibi poſſit augeri pœna ad normam Statuti prædicti.

55 Reſpondetur, quod, ut alicui multiplicetur pœna lapſus carnalis juxta Statutum, non ſufficit, quod illum pluries cum una, aut diverſis perſonis, diverſiſque locis, & temporibus commiſerit, ſed requiritur, quod ſemel, bis, aut ter, in judicio deductum fuerit crimen, & de illo delinquens punitus. Si enim quis pluries cum una muliere adulterium commiſerit, & una vice tantum fuerit de *adulterio* accuſatus, punitur, tanquam unum crimen *adulterii* commiſerit, quamvis pluries fuerit adulteratus; neque ex hoc ſibi multiplicatur pœna, ut poſt *Gloſſam in l. Vulgaris. in V. Fur erit. ff. de Furt.* & alios Doctores *Didac. lib. 2. Reſol. cap. 10. num. 8. Bart. Conſ. 222.* ſcripſit *Clar. §. Adulterium V. ſed pone*, quem ſequuntur alii Criminaliſtæ communiter. Pari igitur modo dicendum eſt, & idem de Religioſo judicandum. Quamvis enim pluries, & forte etiam ex conſuetudine in peccata carnis ſit lapſus, quamvis ſibi aliqualiter ſit augenda pœna ob frequentiam delinquendi, & hoc arbitrio Judicis, ut dictum eſt *n. 53.* tamen non poterit ſibi dari pœna ordinaria, contenta in prædicto Statuto contra reiterantes bis, aut ter idem delictum, niſi ſemel, bis, aut ter fuerit de illo judicialiter punitus; omnia enim delicta præcedentia inquiſitionem, licet pluries commiſſa, puniuntur tanquam unum, ut dictum eſt.

56 Quod magis apparet ex contextu prænarrati Statuti dicentis, *vel de eo legitime conſtiterit*: conſtare enim legitime dicitur id, quod ſit Judici manifeſtum ex probatione plena, & non ſummaria, ut argumento Decretalis *cap. Venerabilius. §. ſed ſi ex & §. final. de ſent. Excom. in 6.* docet *Covarr. in cap. Alma Mater. §. 12. num. 17. V. Primum non ſub fin.* Si ergo Judex debet pœnam Statutariam dare recidivanti bis, aut ter, oportet, quod ſibi prius *legitime conſtiterit*, quod ſemel bis, aut ter, deliquerit; nequit autem conſtare legitime, niſi plene probatum fuerit crimen in judicio inſtituto ſive ex officio, ſive ad inſtantiam partis, & ſuper eo lata ſententia condemnatoria, de qua etiam per authentica documenta conſtare debet, antequam pœna recidivantis ordinaria poſſit applicari, prout bene etiam ſcripſit *Sanctor. de Pœn. cap. 8. Quæſt. 7. V. Reſpondeo negative. fol. 357.*

57 Hinc ſequitur, quod, licet quis fuerit diffamatus quod tali tempore in tali Conventu fornicatus ſit: in alio adulteraverit; in alio meretricatus ſit &c. non autem proceſſit ſuper his inquiſitio, ſeu accuſatio; aut licet judicialiter ſemel punitus fuerit, non tamen reperitur authenticum tranſumptum, aut aliud legitimum monumentum ſententiæ condemnatoriæ, quia forte a libro Provinciæ ſublata fuit, aut libri ex incendio, vel furto perierunt, & neque per legitimos Teſtes probari concludenter poſſit; his, inquam, in caſibus non poteſt applicari pœna recidivantis, eo quia non *conſtat legitime* de recidivatione. Et adverto, quod, ſi ſemel accuſatus fuiſſet de copula carnali, at iſta minime concludenter probata, punitus eſſet tantum pœna ſuſpecti conſortii, ſi poſtea ſecundo accuſatur, & plene probata copula, condemnatur, non poteſt ipſi dari pœna ordinaria recidivantis. Quia, ſicut non dicitur *relapſus* in hæreſim, qui ſemel abjuravit ob levem ſuſpicionem, & poſt denuo accuſatur de hæreſi, ut textualiter habet Decretalis *cap. Accuſatus. de Hære. lib. 6.* ita neque poteſt dici recidivus in Fornicationem, cujus probata fuit tantum ſuſpicio, & juxta eam tantum fuit punitus.

58 Quarta difficultas eſt, an præciſe requiratur *relapſus* in idem crimen ſpecie, ut aliquis poſſit dici *recidivus*, & ipſi poſſit applicari pœna ſtatutaria lata contra illum, qui pro ſecunda, vel tertia vice in crimen carnale ceciderit; an potius ſufficiat nova commiſſio cujuslibet criminis carnalis ſpecie diverſi?

59 Reſpondetur, quod non requiritur reiteratio ejuſdem criminis ſpecie, ſed ſufficit quodcumque delictum carnale replicatum; ita ut, ſi aliquis ſemel ſit punitus de mollitie procurata cum muliere; ex poſt punitus de fornicatione; ſi tertio probetur cecidiſſe in *adulterium*, ſibi optime aptatur pœna ejus, qui tertia vice deliquit. Hoc probatur manifeſte a ſimili; ſiquidem, ſi aliquis in unam ſpeciem hæreſis lapſus ſit, atque judicialiter abjuraverit, ſi poſtea cadat in aliam hæreſim ſpecie diverſam a prima, judicatur *relapſus*, ut habet textualiter Decretalis ſupra citata, & hoc ideo, ut habet ibi *Gloſſ. in V. Judicari*, quia omnes hæreſes ſunt connexæ, habentes caudas invicem colligatas, & *de vanitate conveniunt in idipſum*, ut habetur ex *cap. Excommunicamus. il p. & il 2. Extra de Hæreſ.* quia ad eundem finem tendunt, puta, deceptionis, ut dicit alia *Gloſſ. in cap. final. in V. Conveniunt. de Hæret.* Sic eſt in caſu noſtro, omnia enim crimina carnis ſunt inter ſe invicem connexa, ab una enim radice prodeunt, puta, incontinentia, & uni virtuti opponuntur, puta, caſtitati. Qui ergo in una ſpecie delinquit, & punitur; & denuo in aliam ſpeciem incidit, debet judicari *relapſus*, cum utroque modo votum ſolemne caſtitatis tranſgrediatur.

60 Quinta difficultas eſt; quæ nam ſint officia Ordinis, quibus omnibus decennio carere debet, qui pro ſecunda vice carnaliter peccat; & ad quæ inhabilis redditur, qui pro tertia vice condemnatur?

61 Reſpondetur, quod ſunt illa Officia, quæ ſecun-

ſecundum Statuta Generalia *cap. 7. §. 6. num. 4.* importantur in pœna privationis Officiorum Ordinis, & ſunt omnes *Prælaturæ*, quocunque nomine veniant, *Magiſterium Novitiorum*, munus *Confeſſarii*, *Lectoris*, *Prædicatoris*, & *Commiſſarii Viſitatoris*. Eadem ergo ſancita eſt pœna pro illo, qui pro ſecunda vice cadit in delictum carnale, & pro illo, qui reincidit tertia vice, ſi ſpectetur objectum, ſuper quo cadit privatio. Sed differentia eſt tantum in duratione privationis; ſiquidem, qui pro ſecunda vice peccat, privandus eſt Officiis omnibus Ordinis ſolummodo per decennium; qui vero tertia vice delinquit, inhabilis ad illa redditur, hoc eſt privatione perpetua percutitur, ut etiam habet *Sanctor. de Pœn. cap. 8. Quæſt. 7. fol. 354.*

62 Sexta difficultas eſt, quidnam requiritur, ut peccans hoc modo contra caſtitatem longiori carcere poſſit macerari, aut *ad Triremes mitti*, ad arbitrium ſuperioris juxta ſupradictum Statutum.

63 Reſpondetur, quod hoc dependet a circumſtantiis aggravantibus crimen, & a periculo, quod ex conſortio talis criminoſi imminet Religioni. Opinatur *Sanctor. de Pœn. cap. 8. Quæſt. 7. fol. 355.* hoc debere menſurari a qualitate, ſive ſpecie criminis, puta, ſi eſſet coitus ſacrilegus, aut innominabilis. Sed iſtud, pace ſua, minime verum eſt, quandoquidem de carcere perpetuo, & triremibus, debitis pro his delictis, habetur ſpecialis diſpoſitio tum in Statutis Ordinis *cap. 7. §. 6. num. 22. 23. & 24.* tum in *Textu Practicæ criminalis Tit. Applicatio. §. 37. & 38.* Unde, ſi de illis criminibus deberet accipi hoc Statutum, convinceretur in eo ſuperfluitas, quæ in lege, vel Statuto non eſt admittenda. *Federic. de Senis. Conſil. 145. col. penult. V. Item ſi nomine. Rolan. a Vall. Conſil. 61. num. 16. lib. 3. Roman. Conſ. 16.* apud *Tuſc. lit. S. Concl. 895. num. 1. & 8.* Proinde tum carcer diuturnior, tum triremes dari poſſunt arbitrio Superioris, ſiſtendo in delictis carnis, aliis a copula nefanda, & ſacrilega. Hoc autem poſſet eſſe, non tantum ratione recidivationis, ſed etiam ex qualitate, ſive circumſtantia criminis, etiam ſemel admiſſi. Si enim aliquis libidine percitus honeſtam nuptam, ſive virginem reluctantem per vim conſtupraret; ſive puellam, nullo modo viri potentem, vitiaret, & cum laceratione partium &c. maxime ſi accedat ſcandalum ex publicitate facti, iſte delinquens deberet ad perpetuos caceres, ſive triremes damnari.

64 Ratio eſt, quia ex Statutis Generalibus Ordinis *cap. 7. §. 6. num. 69.* habemus, quod, Qui crimen commiſerit, propter quod in ſæculo mereretur mortem, ad perpetuos carceres, aut ad triremes perpetuo damnetur. Stat autem, quod per leges Civiles §. *Item lex Julia. Inſtit. de Pub. judic. l. 1. §. final. ff. de Extraord. crim. Boſſ. de Coit. damn. nu 64.* ſtuprum cum violentia in virgine, maxime non viripotente, punitur pœna capitali, & quamvis *Clar. §. Stuprum. V. Fuit aliquando* referat quoſdam dicentes, quod alia pœna citra mortem puniatur; ipſe tamen recenſet duos caſus, in quibus ex delinquentibus alius capite truncatus, alius furcis ſuſpenſus fuit. Et ego vidi *Papiæ* alium pariter ſuſpenſum, ob ſtuprum illatum puellæ quadrienni cum fractura &c. & cum delinquens eſſet ætatis 19. annorum, ac ejus Advocatus allegaret minoritatem ætatis ad illum ſalvandum a pœna mortis, reſcripſit *Senatus Mediolanenſis* ſic: *Qui nullo habito reſpectu ætatis, contra ætatem peccavit, non debet ætatis privilegio frui*, & ſic fuit ſuſpenſus. Oportet igitur concludere, quod ea diſpoſitione Statutaria ſtuprum cum tali violentia commiſſum etiam ſemel, carcere, aut triremibus perpetuis eſſet vindicandum.

65 Poteſt pariter ratione recidivationis in delictum carnale, ad triremes, aut perpetuum carcerem damnari, quantumvis infima ſpecie libidinis, puta, fornicatione ſimplici deliquiſſet; & hoc etiam abſque ſcandalo ſæcularium, quando nempe iſte aut exemplo, aut perſuaſionibus alios ad ſimiliter peccandum induxiſſet. Talium enim *Satyrorum* perverſus mos eſt, ut ſocios ſibi beneviſos variis artibus a Superioribus impetrent, maxime juvenes, ac diſſolutos, ut poſtquam illos complices in ſcelere reddiderint, ſecuri ſint, quod de commiſſo crimine non accuſabuntur. Pariter etiam aliis immunditiis, etiam citra crimen innominabile, juventutem commaculant, & alios ad peccandum pertrahunt. Quando igitur talis conditio intervenit, optime convenit carcer perpetuus, & triremes.

66 Ratio petitur a motivo, quod habent *Canones*, ad expellendos ab Ordine ſuo incorrigibiles. Motiva, aut ratio eſt, quia tales, qui minime correcti delinquunt, alios exemplo ſuo corrumpunt, ut textualiter habet *Canon. cap. Relatum. Ne Cler. vel Monach.* proinde, *ne contagione ſua cæteros perdat*, ut habet *Decretum Sac. Congregationis de Apoſtatis, & ejectis*, incorrigibilis a Religione eiici debet. Quod etiam docuit *Seraphicus Bonaventura Tom. 1. Opuſc. Q. Q. in Regul. S. Franc. q. 14.* & ante eum *D. Auguſtinus lib. de Corrept. & grat. cap. 15. D. Hieronymus in Epiſt. ad Galat. cap. 15. & D. Proſper, de Vit. contemplat. lib. 2. cap. 6.* relati in *cap. corripiantur. cap. Reſecandæ, cap. Ecce autem. 24. q. 3.* Si ergo ſimus in caſu, quod luxurioſus recidivus cæteris Religioſis ſit occaſio cadendi in ſimilia crimina, optime habebitur ratio, propter quam a ceterorum conſortio debeat ſejungi, vel per carcerem, vel per triremes.

67 Et advertendum eſt, quod *Sanctorus* videtur fundare dictam pœnam triremium in ratione incorrigibilitatis, quæ cenſetur in illo, qui ter deliquit, ob quam de jure a Religione expellitur, dum ad Triremes damnatur: Sed pace ſua hoc verum non eſt; ſiquidem reiteratio criminis in ordine ad incorrigibilitatem, & expulſionem, debet habere moralem quandam continuitatem, qua non interveniente, non eſt locus expulſioni, ut fuſe probavimus *Par. 5. Tit. Pœnarum. num. 58.* Proinde punitus de crimine, & per triennium bene vivens; ſi poſt, aliud crimen grave committat, iterumque per triennium religioſe converſetur; & tandem denuo peccet, licet ſibi debeat augeri pœna ob recidivationem, tamen illa delicta diſcontinuata per emendationem, non poſſunt conjungi ad conſtituendam incorrigibilitatem. In caſu autem noſtro pœna carceris, aut triremium non requirit talem continuationem in recidivante carnaliter; quantumvis enim, poſt pœnam adimpletam, moraliter bene vixerit per triennium, tamen, ſi ter delinquat, debebit carcere, vel triremibus puniri.

68 Septima difficultas eſt, ex quo arbitrarium Judici eſt taliter recidivanti vel carcerem, vel Triremes adhibere, quomodo regulare debeat arbitrium Judex in arbitrando unum præ alio?

69 Reſpondetur, quod penſare accurate debet qualitatem perſonæ delinquentis; damnum Religionis, quod ex damnatione tali emerget; & proportionem pœnæ cum delicto; Si enim ſit Religioſus, gravis ætate, Sacerdos, Concionator, Theologus, aut qui Magiſtratum in Religioſa Republica geſſerit; debetur huic carcer præ Triremibus, & hoc ob honorem Sacerdotii, ætatis, ſive Magiſtratus geſti: ſicut enim iſti non debent ſubiici quæſtioni, (ut ex

lege Civili, *Nullus*, *C. ad leg. Jul. Majeſt. l. Decuriones. l. Milites C. de Quæſt.* ac noſtra Statutaria *Text. Pract. crim. Par. p. §. final. num.* 112. demonſtravimus) ita etiam debent pœna minus notabili, ac infamatoria percelli. Si autem ſit laicus juvenis, robuſtus, nataliumque vilium, huic potius Triremes, quam carcer, ſunt dandæ; tum quia ceſſat conſideratio perſonæ; tum quia magis per iſtas, quam per carcerem caſtigatur immunditia carnis, cum in triremibus quotidianis laboribus ſubiiciantur damnati, quod non eſt in carcere; ſi vero delinquens (ſive Sacerdos, ſive laicus ſit) apud ſæculares bona polleat fama, & opinione virtutis, (ut non raro accidit cum nonnullis hypocritis, qui ſe vendunt Sanctos apud plebem credulam, intus vero ſunt pleni omni ſpurcitia) aut apud Magnates habeatur in exiſtimatione; triremibus præferendus eſt ſecretus carcer; incredibile enim damnum emergit Religioni ex tali publica damnatione. Quia non poteſt celari cauſa, nempe delictum, ob quod ipſa infligitur. Non eſt autem crimen, per quod magis male audiat Religio, quam per vitia carnis: unde arguunt ſæculares, ſi iſte, qui exiſtimabatur Sanctus, tam turpis erat, quid erit de cæteris, qui non dant exempla virtutis, quæ in eo vidimus? & ita bona fama Religionis cum extremo damno proditur. Quod, ſi crimen publicum, & ſcandaloſum jam fuerit, præſtat ad triremes damnare, ut ſæculum ſcandalizatum ex culpa, ædificetur ex pœna juſte data.

70 Tandem, quia pœna debet commenſurari culpæ, *cap. Sane. il 2. de Off. deleg. cap. final. de Tranſact. cap. ſicut de Homicid. Par. p. Tit. ſentent. nu.* 38. debet Judex bene penſare ex circumſtantiis modi, loci, temporis, perſonæ, finis, doli, damni ſecuti &c. gravitatem delicti, & ab illis pronunciare, & regulare arbitrium, dando triremes, ubi circumſtantiæ aggravant factum; aut carcerem, quando illud minuunt; de ſingulis enim caſibus nequit dari certa regula.

71 Octava difficultas eſt, ex quo Statutum dicit, quod recidivans longiori carcere maceretur, aut ad triremes mittatur, quomodo regulanda ſit proportio durationis carceris ad durationem pœnæ, in triremibus, ut Judex, arbitrando, juſte procedat in dando unum præ alio.

72 Reſpondetur, quod Statuta Generalia *Refor. cap. 2. de Apoſtat. num.* 11. & *cap. 7. num.* 10. loquendo de recidivantibus in apoſtaſiam graviſſimam per tres vices, ordinant, quod tales vel expellantur ab Ordine, vel per decennium damnentur ad triremes. Sed alibi loquendo de recidivante in idem delictum grave, determinant, quod expellatur ab Ordine, aut perpetuo carceretur. Ex quibus locis colligere licet, quod Statutum comparat, ac æqualem exiſtimat carcerem perpetuum cum pœna triremium per decennium, quandoquidem expulſionem ab Ordine modo vult eſſe æqualem carceri perpetuo, modo decennio in triremibus; proinde concludendum venit, quod hæc duo æqualia illi tertio, æqualia ſint inter ſe ex communi Pronunciato geometrico.

73 Ex iſta igitur venari licet proportionem inter durationem carceris, & pœnæ triremium. Quia enim, ut habet *Abb. conſil.* 63. *num.* 5. *V. Secunda limitatio. lib. 2. arg. cap. Quoniam frequenter. de Reſtit. ſpoliat.* poſt quinquageſimum annum vitæ hominis, poteſt rationabiliter timeri de morte hominis, maxime viventis in ſquallore, & marcore carceris; & regulariter Regularis, damnandus ad perpetuos carceres ex triplicato delicto, attingere poteſt, aut ſolet trigeſimum annum, (raro enim, & non niſi ex vita totaliter perdita, punitus ſemel, & bis de delicto, non abſtinet per aliquod tempus a delinquendo, & ita rarum eſt, quod ad illam ætatem, vel circum circa non perveniat) unde fit, quod ſi triginta annis addantur viginti carceris, complebuntur quinquaginta, poſt quos mors ſemper eſt timenda, ut dictum eſt ſupra. Sequitur igitur ex hoc, quod carcer viginti annorum poſſit dici perpetuus. Concedo quidem hoc non eſſe ita firmum, quin poſſit vita in carcere diutius protrahi, aut etiam anticipari; ſed Ego loquor, prout communius accidit ex conſueto curſu vitæ humanæ. Quod ſi, ut ſupra dicebam, perpetuus carcer (hoc eſt vita durante carcerati) æquiparatur decennio triremium, carcer 20. annorum decennio triremium æquabitur. Proinde pro regulanda proportionabiliter duratione carceris ad triremes, ſervanda eſt proportio dupla, ita ut uni, vel tribus annis damnationis ad triremes, duo, aut ſex anni carceris, correſpondeant; & ſecundum hanc proportionem regulare poterit Judex arbitrium ſuum decernendo unam præ alia pœna.

74 Nona difficultas eſt, quomodo Superior Regularis procedere debeat in conſtruendo proceſſu de *adulterio*, ſive alio delicto carnis?

75 Reſpondetur, diſtinguendo; vel enim agitur de delictis commiſſis intra Clauſtra, vel ſi extra; eorum tamen non habetur notitia inter ſæculares; vel agitur de crimine commiſſo extra Clauſtra, ad quod probandum neceſſariæ ſunt depoſitiones laicorum, & eſt in populo diffamatum. Si agatur de primo, certum eſt, quod, cum Prælatus teneatur ſub mortali caſtigare delinquentes ſubditos ex *D. Th.* 2. 2. *q.* 67. *art.* 4. *Aragon. q.* 62. *art.* 7. *col.* 16. apud *Peyrin. de Prælat. q. 2. cap. 3. §.* 15. *num.* 189. & omnia peccata mortalia juxta jus *Canonicum*, ſint crimina publica, de quibus poteſt quilibet, qui a lege non prohibeatur, accuſationem inſtituere ex *Gloſſ. in cap. Infames. 6. quæſt.* 1. debet Prælatus tum ex officio per inquiſitionem, tum ad inſtantiam partis per accuſationem, ſive denunciationem, procedere ad caſtiganda hujuſmodi crimina, ut jura dicunt *cap. Qualiter, & quando il 2. de Accuſat. cap. licet Heli de Simon.* Tamen, quia crimina hæc difficilis ſunt probationis, & per Teſtes raro probari poſſunt concludenter; & ſi proceſſus de his inſtruitur, debilibus exiſtentibus indiciis, quantumvis crimen vere commiſſum ſit, Reus convinci non poteſt, & in ſua malitia induratur, imo gloriatur, quod Prælatus non potuit contra eum prævalere, ſuadeo, quod pro meliori fruge ſubditi, Prælatus a publicitate proceſſus abſtineat, & ſecreta, & magis profutura correptione ipſum emendet. Veriſſima namque eſt ſententia *D. Gregor. PP. Regiſtr. lib. 8. Epiſt. 6. Indict. 3. Plerumque plus virium habet diſcreta in correctione remiſſio, quam in exequenda ultione diſtrictio; adeout nonnunquam illa fideliorem, atque ſubiectum, hæc vero obſtinatum faciat, & æmulum.* Si autem poteſt crimen per legitimos Teſtes concludenter probari, armetur zelo Prælatus, & ſtrenue inquirat, & ſevere puniat; Nullum enim delictum eſt exitioſius Religionibus, vitio carnali, quod ob ſummam proclivitatem naturæ, ſi non reſecetur condignis pœnis, facillime ſerpit, velut cancer, & totam Religionem commaculat.

76 Si vero commiſſum ſit crimen extra Clauſtra, maxime ſi fœmina ſit honeſtæ familiæ, & a tribus, aut quatuor tantum ſcitur, & ad hoc probandum neceſſarium eſt teſtimonium laicorum, nullo modo expedit, quod Superior judicialiter procedat neque per inquiſitionem ex officio, neque ad inſtantiam partis, ſive Religioſus, ſive Sæcularis ſit Accuſator.

Expe-

Experientia enim quotidiana compertum eſt, veriſſimum eſſe monitum *Bernardi Diaz. Pract. crim. cap. 88. n. 8.* apud *Sanctorum de Pœn. cap. 8. quæſt. 12. V. Placet. fol.* 399. *ne* ſcilicet *Prælati nimis diligentes, aut anxii ſint ad inquirendum de hujuſmodi delictis carnalibus occultis*; quia periclitatur ſic fama mulieris, & familiæ, & forte Pater, aut Frater, aut Maritus (ad quos fama proprii dedecoris ſero pertingit, juxta illud *Satyrici* 10. *V.* 342. *Dedecus ille domus ſciet ultimus*, & non perveniſſet, niſi inſtituta fuiſſet judicialis inquiſitio, ac Teſtes ſæculares requiſiti) ad mortem mulieris armabitur tota cognatio mulieris, ac totus populus movebitur ad averſionem contra Religionem; & ſæpiſſime tanto tumultu excitato, nihil contra Reum legitime probatur. Hic inſultat Judici, & de malo exultat, & ſolum cuditur damnum in pernicem Religioſæ Reipublicæ. Satius igitur eſt, quod Superior occulte informationes capiat a Teſtibus Religioſis extrajudicialiter, (caveat tamen verſutias malignorum ſub pelle ovina, & bene libret qualitates Teſtium, modum deponendi, circumſtantias, ac veriſimilitudinem facti, factionis diverſitatem, & tandem omnia alia, quæ fidem Teſtibus minuunt) tum ſecreto, ac paternaliter vocet Reum, illique audita obiiciat: Si plene illa diluet, & ex bona illius fama, cæteriſque, conjici poſſit illum eſſe innocentem, bene quidem. Si vero negativus eſt, & verba verbis reddit, & mendicatis, fictiſque prætextibus vult excuſare factum, & Teſtes integros dicit mendaces, inimicos &c. & ipſe mala aliunde fama laborat, Superior ſub prætextu mortificationis in genere, ob ejus converſationem parum compoſitam, in Domum Diſciplinæ detrudat, & ita puniat abſque ullo proceſſu; quod poſſe Provincialem ſe ſolo facere probavimus *Par. p. Tit. Carcer. n.* 6. & 7.

77 Si tandem crimen publicum eſt in populo, & magna diffamatio; Prælatus, ſtatim ac ſibi conſtiterit legitime de fama, removeat Reum ſuſpectum a Conventu; hoc enim ſaluberrimum eſt ad ſedandas turbas; perdunt enim ſæculares faciliter memoriam delicti, niſi ſibi refricetur per præſentiam delinquentis. Procedat exinde viriliter ad debitam pœnam; & ſuper omnia caveat, ne Reus (niſi multis annis interjectis) ad eum Conventum accedat, ne antiqui delicti fama, cum novo damno Religionis, reviviſcat.

§. V. Stuprum.

SUMMARIUM.

1 *Stuprum large acceptum ſignificat omnem damnatum coitum, etiam contra naturam.*
Proprie accipitur pro coitu violento cum fœmina ſoluta.
2 *Plura conſideranda circa ſtuprum.*
Deſloratio eſt coitus cum virgine ſine vi.

1 ADdit ulteriorem gradum malitiæ ſupra fornicationem, & concubinatum, & aliquando etiam ſupra adulterium, de quibus ſuperiori paragrapho dictum eſt, *Deſloratio, & ſtuprum*; licet autem in jure *ſtuprum* vocetur omnis illicitus, ſeu damnatus coitus, ut proinde etiam ad nefandum extendatur, tamen prout oſtendimus §. *Fornicatio ſub num.* 8. proprie accipitur de coitu, qui cum vi habetur cum fœmina Virgine, aut non, dummodo totaliter ſoluta ſit; aliter diverſum a *ſtupro* vocabulum ſortitur.

2 Plura autem circa hoc conſideranda ſunt, nempe ſi habeatur cum Virgine, aut corrupta. Itidem ſi cum Virgine habitus ſit, an hæc fuerit viripotens, aut non. Tandemque, an copula fuerit conſummata, an vero ſolum attentata. Et quidem, ſi non intervenit vis, ſed adſit conſenſus fœminæ, & hæc Virgo fuerit, vocatur *deſloratio*; ſi vero fuerit alias cognita, aut Vidua, eſt *ſimplex fornicatio*. Si autem intervenit vis utrobique *ſtuprum* vocatur; Licet autem violentia facta puellæ non viripotenti, atrocior ſit, quam facta puberi; non tamen excedit & vocabulum, & qualitatem *ſtupri*; ſicut pariter, ſi accedente conſenſu ipſius, quæ capax doli ſit, licet ad pubertatem non pervenerit.

Probatio.

SUMMARIUM.

3 *Probatur ſtuprum Virginis per corpus delicti.*
Querela mulieris ſtupratæ juncta cum indiciis, ac adminiculis, ſemiplene probat ſtuprum.
4 *Violentia incuſſa mulieri, quomodo probetur in genere.*
Quomodo probetur concludenter.
Nota vox Mulieris clamantis, probat violentiam ſibi incuſſam.
Stuprum eſt delictum difficilis probationis.
Teſtes domeſtici admittuntur ad probandum ſtuprum.
Stuprum præſumptive tantum probatur.
5 *Opinio, quod ſtuprum non probatum ſit, ſi Mulier evaſit prægnans; aut ſi acceſſit ad domum viri, qui accuſatur ut ſtuprator, impugnatur.*
Mulier, ut concipiat, non eſt neceſſe, quod ſimul cum viro ſeminet.
Seminatio evenit etiam reluctante voluntate.
6 *Probationes concludentiores, unde petendæ.*
7 *Stuprum cum virgine probandum per viſitationem corporis delicti.*
De ſignis deſlorationis remiſſive.
8 *Cautela ſervanda a Judicibus, antequam pronuncient de vi illata conſtare in deſloratione.*
9 *Difficultas cognoſcendi complete fœminam, ſi vere reluctetur.*
Hiſtoria ad hoc Ezellini Tyranni Patavini.
10 *Si ſtuprator aſſerat non reperiſſe puellam virginem, debet concludenter probare eam fuiſſe ab alio deſloratam.*
Factum non præſumitur, niſi probetur.
Præſumptio Virginitatis ſtat pro muliere.

3 PRobatio autem hujus criminis, juxta diverſitatem perſonarum, variari poteſt juxta quod de illo poteſt conſtare de corpore delicti, ut in *ſtupro* Virginis, vel non, prout in corrupta. Si non poteſt conſtare de corpore delicti, *ſtuprum* ſemiplene probatur, & ſufficienter ad Rei conſtitutionem, & torturam, ex dicto, ſive querela muleris ſtupratæ, non tamen ſimpliciter, ſed junctis adminiculis, indiciis, aut præſumptione aliqua, ut Doctores communiter aſſerunt. *Boſſ. Tit. de Indic. nu.* 160. *Marſil. conſ.* 28. *Ricc. Par.* 2. *deciſ.* 236. *Sgroi Par.* 7. *cap.* 4. *num. final. circ. med. & ibi Boer. Caſtren. Jaſo. Faber. Theſau. Maſtrill. Caſtill. Maceraten.*

4 Ad probandam vero violentiam in genere, ſufficit clamor Mulieris, ſive etiam ſtrepitus factus in Camera, cauſatus a niſu viri anhelantis ad copulam, & reniſu mulieris ipſam averſantis. Dixi autem probari in genere ex clamore, & ſtrepitu, quia ex illis non poteſt concludi in ſpecie contra *Titium*, quod violentiam fecerit. Sed, ſi alia indicia interveniant,

puta, ſi *Titius* ſolus cum ſola erant in Camera: ſive eſt viſus exire de domo, mutatus in facie, & fugere, probatur concludenter, ſi de hoc ſint duo conteſtes. *Vivian. deciſ.* 247. *Ricc. Par.* 2. *deciſ.* 308. *n.* 5. apud *Sgroi loc. cit.* Et ſi Teſtes deponant, ſe cognoviſſe ad vocem Mulierem clamantem, quia ſibi nota eſt, probant in ſententia *Bald. in l. Conventiculum. C. de Epiſc. & Cler.* Hæc autem accipienda ſunt, ſi cætera conſtent, puta, ſi Mulier ſit incorruptæ honeſtatis, & famæ, ac Teſtes integri; aliter ſupradicta indicia eſſent ſuſpecta, & non probarent concludenter. Quia vero delictum hoc eſt difficilis probationis, ratione cujus etiam inhabiles admittuntur in Teſtes, ut multis probat *Boſſ. cit. Tit. de Indic. n.* 163. *circ. med.* ideo ad probandam talem violentiam, quæ ſaltem præſumptive probat conſequenter *ſtuprum*, admittuntur etiam domeſtici, ut ex *l. Conſenſu*. §. *ſervus. C. de Repud.* ſcribit *Felin. in cap. Tertio loco. col.* 3. *Probat. & ibi But. & Imola.* Dixi autem præſumptive *ſtuprum* probari, non autem concludenter; quandoquidem per Teſtes non probari *ſtuprum*, ſed tantum indicium facere, ſcribit *Clarus* §. *ſtuprum.* ℣. *Quæro nunquid.*

5 Dicunt autem nonnulli Doctores *Boer. deciſ.* 241. *Bald. Anchar. & Grammat.* apud *Ricc. Part.* 2. *deciſ.* 399. *num.* 1. non probari violentiam, ſi mulier evaſit prægnans, aut ſi acceſſit ad domum ſtuprantis, ducti forte ex ratione, quod, ſi mulier non conſenſiſſet ad copulam, non acceſſiſſet ad domum viri, neque concepiſſet. Sed hæc profecto non cogunt ad deſtruenda ſupra data indicia, ſi adſint. Quia potuit eſſe, quod ex indigentia alicujus Rei acceſſerit mulier ad domum viri, petitura auxilium, aut favorem pro lite, aut alia honeſta cauſa; vir autem, arrepta occaſione, vim illi intulerit, & quamvis reluctantem compreſſerit, & conceperit. Prout enim docent Medici, neceſſarium non eſt, quod eodem tempore ſeminet mulier cum viro, ut concipiat; ſed ſufficit, quod in matrice diſpoſita ſemen viri recipiatur, ſubminiſtrante natura ſine ſenſu mulieris id, quod ex parte ſui requiritur ad formationem fœtus. Et quantumvis neceſſaria eſſet eodem tempore ſeminatio mulieris; non tamen ex conceptione convincitur ipſam conſenſiſſe; nam ſeminatio non eſt actus humanus pendens a voluntate; hac ſiquidem repugnante, ſequi poteſt ex mera paſſione ſenſitiva, aut ſenſibili partium muliebrium, & violenter attrectatarum.

6 Tota ergo, aut ſaltem major vis indiciorum petenda eſt ab integritate mulieris; & eo maxime ſi accedat mala circa hoc fama viri, & in hac indaganda maxime incumbant Judices. Vix enim credi, aut dari poteſt, quod honeſta, & prudens mulier, etiam per vim oppreſſa, vulget, quod paſſa eſt, aut apud Judicem moveat de hoc querelam, quia ſemper hoc eſt cum jactura propriæ famæ; nec quod evenit, retractari poteſt; unde ſatius ducit propriam ignominiam ſepelire. Quod, ſi de hac non curet, vilis eſt, & ejus vilitas, ſicut minuit gravitatem crimini, ita demit de credibilitate ejus dictis, & eo magis, ſi utero gerit, paupertate premitur; aut aliam cauſam habet cum eo, aut contra eum, quem de violentia accuſat. Frequenter enim ab alio compreſſæ, a quo pretium pudoris hujuſmodi mulierculæ non poſſunt habere, accuſant alium pinguioris fortunæ (a quo poſſint aliquid expiſcari) de violentia illata, cum tamen concubitus fuerit ex conſenſu; aut prætexunt Cauſam hujuſmodi, ut vir in alia cauſa ceſſet ab actione contra eam: & frequentiſſimos vidi caſus, in quibus hoc evenit. Proinde circumſpecti ſint Judices circa hoc, & bene librent in facti contingentia hujuſmodi criminantium querelas, ne ab ipſis cum læſione juſtitiæ decipiantur.

7 Si autem agatur de virgine violata, ad probationem neceſſarium ſimpliciter eſt, quod de corpore delicti conſtet; hoc enim habet permanentiam. De modo autem tenendi in hoc, ſicuti etiam de ſignis *deflorationis*, abunde egimus *Parte prima Tit. Corpus num.* 14. *& ſeqq. & eo. tit. Quæſt.* 2. *per tot. nu.* 38. ad quam omnino videndam lectorem remittimus. Ad probandam vero vim incuſſam, in hoc caſu proceditur, ſicut de vi illata Mulieri corruptæ, ut ſupra dictum eſt.

8 Cavendum tamen Judici eſt, quod non ſit ita facilis ad pronunciandum conſtare de *vi illata*: maxime quando puella habet Matrem, aut Amitam pauperem, cum qua puella vivit, & quæ querelam defert apud Judicem, quod filia, ſeu Neptis fuerit ſtuprata. Etenim frequentiſſime evenit, quod tales mulierculæ lenæ ſint propriarum filiarum; aut ad recipiendum pretium lenocinii; aut ad cogendum ſtupratorem, ut violatam aut dotet, aut ducat in uxorem, & non raro ſcortum vendunt pro virgine; quod ſi pro voto illis non ſuccedat, accuſant de illata vi illum, cum quo ex condicto habita eſt res. Proinde omni ſedulitate incumbat Judex, ut ſciat de fama talium querelantium; quomodo vixerint in juventute; quomodo ſe ſuſtentent; quomodo paupertatem propriam tolerent in victu, & veſtitu; an laboris, an otii ſint amicæ. Si enim illæ in adoleſcentia propriæ famæ prodigæ fuerunt, non curabunt in ſenio honeſtatem filiæ vendere: ſi paupertatis incommoda averſantur in victu, & veſtitu, nec laboribus manuum incumbunt, ſed plerumque otio indulgent; intrat maxima præſumptio, quod filias proſtituerint, & ad magis emungendum aurum ab amaſio, ipſum de vi illata accuſent.

9 Et profecto vix credi poteſt, quod adhibita vi, ac violentia præciſa, puella maxime pubertatem egreſſa, poſſit a viro cognoſci, ipſa reluctante pro viribus, niſi aliqualis ipſius conſenſus accedat, ſaltem extortus blanditiis mixtis cum aliquali vi; & quidem hoc poſſe evenire ægre concederem, niſi exemplum haberemus ex Scriptura Sacra in *Thamar*, & *Dina* 2. *Reg. cap.* 13. ℣. 14. *Geneſ. cap.* 34. ℣. 2. imo a nonnullis viris, qui viribus pollebant, audivi, ſe fuiſſe ſpe fruſtratos, dum omni violentia, niſuque adhibitis, tentarunt vitiare puellas, auro, & precibus inexpugnabiles; dicebant proinde impoſſibile eſſe, non tantum virginem, ſed mulierem etiam vere conſtantem, vi præciſa, complete cognoſcere. Sane hoc verum eſſe, perſuaſum habeo ex hiſtoria *Ezellini de Romano Tyranni Patavii*, qui, cum eſſet philocaptus uxoris cujuſdam Medici, quæ honeſtiſſima erat, nec oblata pecunia, nec precibus, nec cæde viri, per Sicarios Tyranni patrata, flecti potuiſſet: ad ejus cubiculum rapta, per vim nudata, cubans in eodem lecto cum *Ezellino*, quavis vi ipſi adhibita, vinci non potuit. Unde Tyrannus actus in rabiem, crucem parare fecit ad formam illius, qua pingitur crucifixus *S. Andræas Apoſtolus*, mulieremque brachiis, cruribuſque diductis, ſuper ea ligare fortiter fecit, ſicque ferina rabie expleta, ita alligatam, ſatellitibus ſuis illudendam, tradidit, & poſtremo jugulare fecit. Proinde facilius in puella non viripotente, quam in adulta, admitti poteſt, quod ex vi præciſa fuerit ſtuprata. Licet non abnuam poſſe ſuccedere etiam in pubertatem egreſſa, ſi ultra modum, & ultra conſuetum ſexus fœminei fuerit debilis, & puſillanimis.

10 Quid autem juris, ſi probetur congreſſus cum puella, & etiam vis illata, ſtuprans autem dicat,

ſe

ſe minime reperiſſe eam virginem? Reſpondeo, quod ipſe concludenter debet probare alium habuiſſe antea congreſſum cum ea. Ratio eſt, quia puella naſcitur cum virginitate, quæ expirare non poteſt, niſi ex facto turpi, quia vero regula juris eſt, quod factum non præſumitur, niſi probetur, *l. in bello. §. Factæ. ff. de Captiv. S. Mancipati. C. de Colla.* ideo probari debet tale factum, cum præſumptio ſtet pro puella, ut ex *Cap. Unic. Ut Eccl. benef. ſin. dimin. conf. cap. Continebatur. de Deſpon. impub.* dicunt Doctores. *Abb. in cap. ſi ſeduxerit. num. 5. de Adult. Clar. §. Stuprum. V. ſed pone.* & ibi *Bermond. Tr. de Concub. poſt num. 9.*

Pœnæ.

SUMMARIUM.

11 *Pœna cognoſcentis per vim mulierem ſolutam, alias cognitam, eſt arbitraria Judici.*
Eſt pœna injuriarum.
Si plebeius ſtupraret mulierem nobilem, mittendus eſſet ad triremes.
12 *Pœnæ laicorum adaptandæ Clerico, ſtupranti honeſtam fœminam.*
13 *Pœna ſtuprantis virginem ſine vi, de jure Civili eſt capitalis.*
Stuprans virginem, de jure Canonico tenetur eam dotare, & ducere in uxorem.
14 *Clericus ordinatus in Minoribus ſtuprans virginem, tenetur eam dotare, non autem ducere in uxorem.*
15 *Pœna ſtuprantis, & nolentis (cum poſſit) eam ducere in uxorem.*
Virginitas in puella maritanda habetur pro ſecunda dote.
16 *Pœna ſtupri alia in ſtatu Eccleſiaſtico, alia in ſtatibus Principum Sæcularium.*
Jus Civile ſervandum, quando ex ejus obſervantia nullum imminet peccatum.
17 *Stuprator de conſuetudine non damnatur, niſi ad dotandam puellam, & eam ducendam in uxorem.*
Si dotare eam nequit, neque ducere in uxorem, corporaliter punitur arbitrio Judicis.
18 *Pœna ſtuprantis virginem cum violentia.*
19 *Clericus ſtuprans virginem cum vi, aut ſine, de jure deponendus eſt, & eam dotare tenetur.*
Clericus ſtuprans virginem, fit infamis, & irregularis.
Lex nova mitigans pœnam antiquæ, non tamen aufert infamiam illatam per eam.
20 *Pubertas in fœminis eſt deſumenda ab habitudine corporis.*
21 *Pœna ſtuprantis puellam intra duodennium, habentem tamen corpus habile ad copulam.*
22 *Stuprum cum puella ſeptenni, & infra, qua pœna puniatur.*
Si intervenit fractura partium muliebrium, debetur ultimum ſupplicium; ſecus pœna triremium.
23 *Stuprum attentatum, ſed non perfectum, varie punitum eſt.*
Judex poteſt ex cauſa temperare pœnas Statuti punientis ſtuprum attentatum, tanquam conſummatum.
24 *Pœna commitentis ſtuprum inter Minores de Obſervantia, quomodo regulanda.*

11 QUantum autem ad pœnam *ſtupri*, ſi committatur cum Muliere, alias cognita, *Clar. d. §. ſtuprum ℣. Cæterum* ait ſe nunquam vidiſſe aliquem puniri, & refert *Antonium Gomez in l. 80. Tauri. n. 14.* ſcribentem, pœnam pro tali crimine fuiſſe in *Hiſpania* ex conſuetudine abolitam. Sed aliud eſt loqui de jure, & aliud de conſuetudine. De jure enim Civili, prout patet ex Inſtitutionibus *de Publ. judic. §. Item lex Julia* capitali pœna punitur ſtuprans honeſtam Viduam. Præter quam quod pœna in genere huic crimini ſancitur ratione injuriæ. Siquidem non tantum corruptio pudicitiæ, ſed etiam ſimplex ejus attentatio eſt injuria illata honeſtæ mulieri, ut textualiter habetur *l. p. §. 2. in fin. ff. de injur. & fam. lib. Inſt. eo. tit. §. 1. l. ſed eſt. §. final. ff. eo. tit.* Proinde pœna injuriarum tenetur, qui violenter hoc modo honeſtam mulierem ſtupratur. Pœna autem injuriarum arbitraria eſt Judici, ut habetur in *l. final. ff. de Injuriis*. Debet ergo Judex, (ſi ex conſuetudine introducta ceſſat antiqua pœna capitalis) penſata qualitate Mulieris, & viri, pœnam arbitrari: Et quidem, ſi mulier eſſet nobilis, licet pauper; ſtuprator autem plebeius, cenſerem poſſe pœnam etiam ad triremes extendi; atrociſſima enim injuriarum, quæ honeſtæ fœminæ fieri poteſt, eſt ejus pudicitiæ violatio; unde etiam corporalium pœnarum, citra mortem, multa, (ut ſunt Triremes) vindicanda eſt.

12 Quæ autem dicta ſunt de laico ſtuprante mulierem honeſtam, pariter adaptanda ſunt Clerico; cum enim in jure Canonico nihil expreſſe habeatur, ſervandæ ſunt etiam pro Eccleſiaſticis leges Civiles, ut *Par. p. Tit. ſententia. n. 58. & n. 140.* docuimus. Proinde arbitrio Judicis committitur, qui carcerem, vel pœnam pecuniariam infligere poteſt, ut communiter in praxi omnium Curiarum eſt.

13 Quantum autem ad pœnam *ſtupri* ſine vi cum virgine pubertatem egreſſa, de jure Civili in citatis Inſtitutionibus apponitur pœna capitalis. Sed hujus ſeveritatem temperavit lex Canonica *Cap. ſi ſeduxerit. cap. Pervenit. Extra de Adulter. & ſtupr.* condemnans ſtupratorem ad dotandam, ac ducendam in uxorem puellam, quam ſtupravit. Quod, ſi vel ipſa vel ejus pater in matrimonium non conſentit, vel ſtuprator alteri matrimonio ligatus, eam ducere nequibit, nihilominus obligatur eam dotare juxta illius conditionem, puta, juxta facultates ſtupratoris, & dignitatem puellæ, ut ex *l. penult. C. de Epi. Audie Auth. unic. C. de Rei uxori. actio. l. ſive generalis. ff. de Jur. Tot.* obſervat *Gloſſa final. in cap. p. de Adulter.*

14 Quid autem, ſi ſtuprator ſit Clericus in Minoribus Ordinibus, tenetur ne illam ducere, ſi cætera conſtant? Dico, quod non, quamvis hoc poſſet; præferri enim debet famulatus Dei in vita Clericali cuivis matrimonio, & ſic ſentiunt Doctores. *Abb. Farinac. Diaz. Salzed.* apud *Theſaur. de Pœn. Par. 2. V. ſtuprum. ℣. limita ſecundo.*

15 Quid vero, ſi ſtuprator nullo juſto impedimento detentus, puta, qui eſt paris conditionis cum puella, nec eſt ligatus impedimento Ordinum, aut alterius matrimonii, ſed ex ſola ipſius voluntate, & arbitrio, ducere non vult, ad quid tenetur? Dico quod tenetur augere dotem puellæ, & debet excommunicari, corporaliter caſtigari, & in Monaſterium ad pœnitentiam detrudi. Ratio primi dicti eſt, quia in puella maritanda virginitas habetur pro ſecunda dote, ut eleganter ſcripſit *Abb. in cap. 1. num. 4. de Adult. & ſtupr.* cum autem in caſu virginitas ſit amiſſa, non poterit puella marito tantam dotem portare, ſicut habuiſſet, ſi non fuiſſet compreſſa; debet ergo augmento pecuniario ſtuprator reparare diminutionem dotis.

16 Ratio ſecundi dicti eſt, quia illa pœna eſt textua-

tualiter ſancita in *cap. Fervenit*, 2. *de Adult. & ſtupr. ubi Abb. n. 1*, ſed advertendum, prout bene notat ibidem *Abb.* quod hoc Capitulum eſt correctorium juris Civilis, per quod, ut ſupra dictum eſt, decernitur pro hujuſmodi ſtupro pœna capitalis. Jus porro civile ſervandum eſt, quando ex illius obſervantia nullum imminet peccatum, ut luculenter habet *Gloſ. in cap. Poſſeſſor. V. ſed utrum leges, & in V. Poſſeſſ. circ. med. de Reg. jur. in 6.* Unde per leges ſuas non intendit *Papa* corrigere jura Imperatoris, quæ ſine periculo animæ ſervari poſſunt. Concludendum porro eſt, quod in terris *Papæ* ſubjectis in foro fori ſervanda eſt diſpoſitio dicti Capituli; Sed in aliis locis dari de jure debet pœna capitalis juxta legem Cæſaream.

17 At quidquid ſit de jure antiquo; de conſuetudine jam inolita etiam in foro ſæculari non punitur ſtuprator virginis, niſi ad eam ducendam in uxorem, ſive dotandam, ut ſcribunt *Theſaur. Deciſ. Pedemon. 3. n. 3. Farinac. q. 147. n. 101. & 122. & Clar. 6. Stuprum, V. ſed quæro.* qui teſtatur de univerſali obſervantia. Difficultas autem eſſe poſſet, ſi ſtuprator habeat uxorem, ita ut vitiatam puellam ducere nequeat, pariterque pauper eſſet, ſicque dotare non poſſet. Tali caſu intrare poſſet pœna corporalis citra mortem, ne crimen evaderet impunitum, juxta commune dicterium Criminaliſtarum: *Qui non habet in ære, luat in corpore*; arbitrio tamen Judicis totum eſſet regulandum.

18 Si autem *Stuprum* commiſſum fuit cum violentia, quæ concludenter ſit probata, de jure Civili intrat pœna mortis juxta textum Inſtitutionum citatarum; interveniente autem offenſæ remiſſione, aut minus concludenter probata violentia, temperatur etiam pœna mortis, & commutatur in damationem ad triremes, & hoc arbitrio Judicis.

19 Clericus autem ſtuprans virginem, ſive conſentientem, ſive illata vi, debet deponi, ut Doctores communiter ſcribunt. *Grilland. de Diver. crim. lib. 4. q. 7. poſt num. 2. Diaz. Pract. crim. Cano. cap. 77. Bermon. de Concub. fol. 104. num. 18. Pract. Conrad. fol. 389. num. 15.* apud *Clar. §. Stuprum. V. ſed quæro. Farin. q. 147. n. 62.* Teneturque ipſam dotare non minus ac laicus, juxta ea, quæ ſuperius a *n. 13.* dicta ſunt. Quia vero *ſtuprum* eſt crimen publicum *legis Juliæ*, ut ex textu ſupra citato apparet, Reus hujus criminis, (quoquomodo, puta, aut cum, aut ſine vi fuerit commiſſum) redditur infamis infamia juris, & conſequenter eſt irregularis, ita ut promoveri non poſſit, maxime ſi crimen notorium fuerit, ut poſt *Majol. de Irregular. lib. 5. cap. 40. nu. 1.* ſcribit *Theſaur. de Pœn. Eccl. Par. 2. V. ſtuprum. in princip.* qui optime addit ex eodem, quod licet hodie facta ſit mitigatio pœnarum pro *ſtupro* virginis conſentientis; tamen quoad incurrendam infamiam, & irregularitatem, nulla eſt differentia. Et ratio eſt, quia quando lex nova mitigat pœnam ordinariam legis antiquæ, commutando graviorem in leviorem, non cenſetur per hoc ſublata pœna infamiæ, prout docet *Bartol. in l. Quid ergo §. Pœna gravior. col. penult. ff. de His qui not. infam.*

20 Supradictæ autem pœnæ ſunt, quando *ſtuprum* commiſſum eſt cum virgine pubertatem egreſſa. Sed quid juris, quando puella eſt infra pubertatem, & viripotens non eſt? Ad hoc dico, quod licet communiter pubertas in fœmina deſumatur a numero duodecim annorum, ita ut infra tale tempus non viripotens cenſeatur, tamen realiter pubertas exiſtimanda eſt ab habitu corporis, ob quem puella habere appareat capacitatem ad onera matrimonii, ut diſerte habet *Gloſſ. in cap. Puberes in V. oſtendit, de deſpon. impub.* ex *text. in cap. de illis il 2, & cap. Tua nobis. de Deſpon. impu.* Proinde in quibuſdam puellis, adhuc non attingentibus annos duodecim, malitia ſupplet ætatem, & doli capacitas eſt, ita ut non tantum congreſſum virilem, & admittant, & patiantur, ſed & non raro expoſcant, & ſollicitent.

21 Si *ſtuprum* cum aliqua iſtarum committatur, perinde eſt, ac ſi fuiſſet cum puella pubere, ſive fiat cum conſenſu illius, ſive cum vi; & ratio eſt, quia ex corporis habitu, & doli capacitate, puberes judicantur, licet pubertatis ætas non adſit. Proinde pœna deberet eſſe talis, qualis, ſi jam viro matura ſtuprata fuiſſet. Profecto tamen de jure communi eſt, ut habetur *l. ſi quis aliquid la 2. §. Qui nondum viripotentes. ff. de Pœn.* quod Reus de tali crimine humilioris fortunæ, damnetur ad metalla; honeſtior autem in Inſulam deportetur. Et ſecundum hanc legem, regulandam eſſe pœnam ex *Signorolo Conſ. 207. Grammatico Deciſ. 22.* & *Guido Papa deciſ. 555.* aſtruit *Clar. §. ſtuprum. V. fuit aliquando.*

22 Si vero fuerit cum puella infra ſeptennium, tali caſu non præſumitur in puella conſenſus, quia doli capax non eſt, ut ait *Boſſ. Tit. de Coit. damn. & pun. nu. 68. Caball. Caſ. 28.* apud *Sgroi. Par. 7. cap. 4. poſt. num. 68.* ſed habetur, quod intervenerit ſola vis. Tunc aut intervenit fractura vaſorum muliebrium, quæ ex incapacitate diſrupta ſunt, ita ut egeant curatione, & tunc irremiſſibiliter intrat pœna ultimi ſupplicii, perfecto flagitio, ut *Boſſius* ibidem, & poſt eum *Clar. d. §. ſtuprum. in fin.* Aut non intervenit fractura, & tali caſu infligitur pœna corporalis quidem, ſed tamen citra mortem, ut Triremes, & ita pluries practicatum ab *Ampliſſimo Senatu Mediolanenſi*, ſcribit loco citato *Clarus*.

23 Quæ autem dicta ſunt circa pœnas inferendas, intelligenda ſunt de delicto conſummato, & perfecto; ſi enim *ſtuprum* eſt attentatum tantummodo, pœnæ mitiores, arbitrio Judicis ſunt inferendæ. Unde aliquando *ſtuprum* attentatum punitum fuit exilio per quinquennium, ut ex *Peguer. Deciſ. crim. n. 7.* deciſum refert *Fontanell. de Pact. nupt. Clauſ. 5. Gloſſ. 5. Par. 2. n. 20.* aliquando fuſtigatione, & relegatione, prout ſcribit *Carpzov. Pract. crim. Par. 2. Quæſt. 75. nu. 57. & 62.* aliquando privatione officii, ut adnotat *Ricc. Par. 2. Deciſ. 289. per tot.* Arbitrari autem poterit Judex pœnam majorem, aut minorem pro conatu, aut proximitate majori, vel minori ad actum conſummatum, & etiam pro gravitate criminis attentati, ut pote ſi fuerit cum puella immatura, vel pubere. Et adverto, quod quamvis aliquod Statutum adſit, quod expreſſe puniat conatum ad ſtuprum, ſicuti punitur actus conſummatus; tamen licitum eſt Judici ex cauſa, in facti contingentia, pœnas temperare, ut poſt quoſdam *Tiraquell. de Pœn. temper. Cauſ. 20. n. 2. Carpan. ad nov. Conſt. Mediol. Tit. de Homicid. n. 1. fol. 239.* docet *Raynald. Synta cap. 3. §. 7. num. 12.*

24 In ordine ad pœnas Regularium pro hoc flagitio, inſpiciendæ ſunt municipales eorum Conſtitutiones. Pro nobis *Minoribus de Regulari Obſervantia*, de hoc crimine in individuo non habetur pœna taxata, ſed tantummodo Statutum puniens actum carnis in genere conſummatum, quod expendimus ſupra *§. Adulterium num. 24. & ſeq.* Non eſt autem, prout bene advertit *Sanctor. de Pœn. cap. 8. Quæſt. 6. V. Reſpondeo, fol. 354.* quod Statutum intendat omnia crimina in genere luxuriæ etiam naturalis, eadem pœna æqualiter vindicari; cum enim inæqualia ſint in gravitate culpæ, non eſt, unde poſſint eſſe æqualia in inflictione pœnæ. Sed in illo Statuto habetur, pœnam pro fornicatione appoſitam eſſe augen-

gen-

gendam pro qualitate delicti, & Superiorum arbitrio. Sicut ergo ſupra ſimplicem fornicationem, & aliquando adulterium, malitia aggravat *Stuprum*, ita & pro hac qualitate, in *ſtupro* puniendo, augeri debet pœna carceris ſemeſtris, appoſita pro fornicatione. Arbitrio autem Superioris regulari debet ad inſtar pœnarum, quas explicuimus ſupra, latas contra ſtupratores, de jure communi. Ratio eſt, quia ex Textu *Pract. crim. tit. applicat.* §. 60. habemus, quod pœnæ non expreſſæ pro determinatis delictis in Statutis Ordinis, venandæ ſunt ex Sacris Canonibus, probatis legibus, ac conſuetudinibus, pro ut ratio ſuaſerit. Unde latæ pro Clericis ſæcularibus, aut laicis debent a Judice noſtro, in facti contingentia, Reo ex noſtris applicari.

§. VI. Inceſtus.

SUMMARIUM.

1 *Inceſtus gravior eſt adulterio.*
Inceſtus, & Inceſtum dicitur.
Inceſtus, quid ſit.
2 *Inceſtus proprie non eſt inter conjunctos cognatione legali, aut Spirituali.*
Cojens cum Commatre, aut filia adoptata, extraordinarie punitur.
3 *Cum perſona habente impedimentum publicæ honeſtatis, non dicitur committi inceſtus.*
Contrarium ſentiunt multi Doctores, & quare.
Suſtinetur prima opinio.
4 *Inceſtus variæ etymologiæ.*
Nomen Inceſtus impoſitum eſt ad placitum.
5 *Inceſtus gravitas, quomodo varietur.*
Matrimonium inter aſcendentes, & deſcendentes in linea recta, omni jure prohibitum.
Matrimonium inter tranſverſales, quo jure vetitum.

1 CUm gravius Adulterio ſit *Inceſtus*, prout dicitur in jure *l. ſi adulterium. §. Nonnumquam. ff ad leg. Jul. de Adult.* & etiam majus ſit ſtupro, poſt illud de hoc agimus. *Inceſtus*, ſive *Inceſtum* (utrumque enim dici poteſt, ut adnotat *Calvin. lexic. V. Inceſtus, vel Inceſtum, eſt coitus inter perſonas, quæ nequeunt ex prohibitione juris inter ſe matrimonium contrahere*, prout ex utroque jure *cap. lex illa §. Inceſtus 36. quæſt. 1. l. ſi adulterium. ff. ad leg. Jul. de adult.* dicunt Doctores. *Abb. in c. 1. & in cap. Veniens. de eo qui cogn. con. uxor. gloſ. in Rubr. C. de Adult. text. in §. Ergo. Inſt. de nupt. Clar. §. Inceſt. init.* Advertendum autem, quod non quævis juris prohibitio circa nuptias, inducit inceſtum in perſonis taliter prohibitis, quæ inter ſe commiſcentur; aliter coitus Presbyteri, ſive alterius habentis votum ſolemne caſtitatis, qui a jure prohibentur nubere, eſſet *inceſtus*, quod tamen nullo modo eſt; ſed prohibitio juris accipitur præciſe de illa, quæ impedit nuptias inter conſanguineos, ſive affines in gradu prohibito, ut obſervat *Covaru. de matrim. Par. 2. cap. 6. §. 8. num. p.*

2 Porro hæc conjunctio per conſanguinitatem, ſeu affinitatem accipitur de vera, ac naturali, non autem de legali cognatione. Proinde, licet per *Sacramenta Baptiſmi*, ſeu *Confirmationis* inducatur parentela ſpiritualis, *cap. 1. de cogn. ſpirit. l. ſi quis alumnam. C. de Nupt.* ratione cujus nuptiæ prohibentur, quod etiam eſt inter adoptantem, & adoptatam, *text. in l. Quin etiam. ff. de Rit. nupt.* tamen coitus inter perſonas tali cognatione conjunctas, ſtricte, & proprie *inceſtus* non eſt; unde Rei de hoc crimine, non ſunt puniendi ordinaria pœna veri *inceſtus*, nempe commiſſi cum perſona naturaliter conſanguinea, ſeu affine, ſed extraordinaria, arbitrio Judicis, ut volunt Doctores. *Saylicet. in Authen. Inceſtas. C. de Inceſt. & inut. nupt. num. 4. Dec. conſ. 148. p. num. 1. V. Et hoc confirmatur. Boer. Deciſ. 264. num. 15.* apud *Clar. §. Inceſtus. V. item quæro. Farinac. quæſt. 149. num. 50. Caball. Reſol. crim. 200. num. 60. gloſſ. in l. Inceſtæ ff. de Rit. nupt.* apud *Bict. Quæſt. 116. num 20. & 21.*

3 Difficultas eſſe poteſt, an poſſit dici verus *inceſtus* copula habita cum perſona, cum qua intervenit impedimentum publicæ honeſtatis? *Covarruvias de matrim. Par. 2. cap. 6. §. 8. n. 4.* tenet, quod non; vult proinde in hoc caſu non intrare pœnam ordinariam veri *inceſtus*, ſicut juxta *Gloſſ. in Clement. unic. in V. Eoſ. de conſang. & affin.* non incurreret excommunicationem latam contra eos, qui contrahunt nuptias cum conſanguineis, vel affinibus, ille, qui contraheret cum perſona impedita ex publica honeſtate. Contrarium videtur verius aliis Doctoribus, *Galleg. Tract. de cognat. ſpirit. cap. 24. Gutier. Q. Q. Canon. lib. 1. cap. 23. num. 15. Menoch. de Arbit. caſ. 502. a num. 1. Garc. de Benef. Par. 8. cap 3. n. 64. & 66.* apud *Barboſ. in Trident. ſeſſ. 24. de Refor. matr. cap. 5. num. 7. Theſaur. de Pæn. V. Inceſtus. V. VI. Inceſtum*, qui docent diſpenſationem obtentam ſuper impedimento matrimonii ex conſanguinitate, ſive affinitate, ſive cognatione ſpirituali, ſive publica honeſtate, eſſe nullam, ſi copula præceſſerit, & ipſa non fuerit expreſſa in ſupplicatione, quia, licet *Trident. ſeſſ. 24. cap. 5. de Refor. matrim.* videatur loqui de gradibus tantum prohibitis conſanguinitatis, ſive affinitatis, inducentibus impedimentum; tamen univerſaliter accipi debere de quibuſvis aliis impedimentis, ſuſtinent Doctores, *Philiarc. Ledeſma Tolet. Sach. Sanctarel.* apud *Barboſ. Collect. in Concil. ſeſſ. 24. cap. 5. num. 2. de Refor. matrim.* unde concludunt copulam ita evadere inceſtuoſam ex impedimento publicæ honeſtatis, ſicut ex alio impedimento quovis conſanguinitatis. Quidquid autem ſit circa hanc varietatem opinionum, certum eſt, quod cum pœnæ ordinarie non applicentur niſi delicto vere, & proprie ſumpto, & pœna ordinaria *Inceſtus* non inferatur illi, qui coivit cum cognata ſpirituali, prout ſupra dictum eſt; concludendum, quod neque tali pœna puniendus eſſet, qui rem haberet cum perſona impedita ex publica honeſtate, & ſic ejus crimen non eſſet proprie *inceſtus*; ſpeciale proinde eſt, quod in petitione diſpenſationis exprimenda ſit copula habita, ſicut exprimenda etiam eſt in petitione ex impedimento cognationis ſpiritualis.

4 Hujus vocis ætymologiam Auctores varie tradunt; nam *Iſidor. Ætimol. lib. 5. cap. 26.* vult vocari *inceſtum*, quaſi *incaſtum*; alii autem, ut *Bald. ad Titul. de nupt. Covaru. de matrim. Par. 2. cap. 6. § 8. a num. 1.* & *Moron. Reſpon. 96. nu. 5.* volunt dici *inceſtum*, hoc eſt ſine ceſtu, nempe aut cingulo Veneris, de quo fabulantur Poetæ, quod per eum amor geſtanti conciliabatur; vel pro zona, qua præcinctæ in die nuptiarum ſponſæ incedebant, & vocabatur *ceſtum* ad imitationem *ceſti Venerei*, quo ſuperſtitioſa Gentilitas credebat, amorem reciprocum conciliari conjugibus, beneficio Veneris, quam nuptiarum Deam prædicabant. Alii volunt *inceſtum* dici quaſi pollutum, aut maculatum a verbo *inceſtare*; quod ſignificat polluere, ſive maculare; unde *Plinius* dixit *Inceſtas noctes*, & *Tacit. Hiſtor. lib. 5. paul. poſt ini.* loquens de Judæis, ait: *Profana illic omnia, quæ apud nos ſacra. Rurſum conceſſa apud illos, quæ nobis inceſta*. Sed re vera ſupradictæ opiniones non con-

concludunt, ſiquidem ita non *caſtum*, & ſine *ceſtu*, & pollutum eſt adulterium, ſicut *inceſtus*; nec tamen tali vocabulo effertur. Dicendum porro hoc nomen fuiſſe inventum, ſeu invectum ad merum placitum eorum, qui primi tale crimen nomine *inceſtus* intitularunt.

5 Majores autem, aut minores gradus malitiæ obtinet hoc crimen, juxta quod committitur cum perſona, quæ duci in uxorem prohibeatur a lege magis, aut minus obligante. Siquidem jure naturali, Divino, ac Gentium prohibentur nuptiæ inter aſcendentes, & deſcendentes in linea recta; ut proinde tales nuptiæ in utroque jure *Novell.* 12. *Coll.* 2. *c.* 1. *cap. Cum ſecundum leges. de Hæret. lib.* 6. vocentur *nefariæ*. Sequitur ergo, quod talis etiam dicendus ſit *inceſtus* cum ſimilibus perſonis, & proinde cæteris delictis in hac ſpecie gravior evadet. Nuptiæ etenim cum tranſverſalibus conſanguineis vetitæ ſunt nedum de jure Eccleſiaſtico, ſed etiam Civili *l. final. ff. de Rit. nupt. l.* 38. §. 1. *ff. ad leg. Jul. de Adult.* cum affinibus autem, ſolo jure Eccleſiaſtico; hinc eſt, quod in gravitate minor cenſeatur *inceſtus* cum his, quam cum illis, ex eo, quod validiores cenſeantur leges naturæ, Divinæ, & Gentium, lege Civili, ac Eccleſiaſtica, quæ nuptias cum tranſverſalibus, & affinibus prohibent. Tamen ulterior gravitatis gradus attenditur a proximitate perſonæ, cum qua copula habetur; ut proinde atrocius crimen ſit *inceſtus* cum filia, quam cum Nepte, & gravius cum hac, quam cum pronepte: pariter *inceſtus* cum ſorore magis eſt gravis, quam cum filia, aut Nepte ſororis; & juxta hanc gravitatem majorem, aut minorem temperandæ ſunt pœnæ, ut infra dicemus.

Probatio.

SUMMARIUM.

6 *De probatione inceſtus remiſſive.*
Qualitas ſubſtantialis delicti probanda ab Accuſatore, ſeu fiſco.
7 *Teſtes, qui probent ſolum coitum, & alii, qui probent parentelam ſolam, poſſunt conjungi ad probandum inceſtum.*
8 *Proponitur dubium.*
Affinitas non contrahitur, niſi ex commixtione ſeminum.
9 *Reſolvitur dubium.*
Accuſans inceſtum non tenetur probare commixtionem ſeminum.
Reus tenetur probare ſe non ſeminaſſe intra vas.
Probatur hoc juramento ipſius, ac mulieris, & tenetur Judex credere juramento.
10 *Contrarium ſtatuitur quoad probationem per juramentum.*
Poſſet probari per aſpectum corporis viri, aut mulieris.

6 PRobatio hujus delicti fit, ſicut probantur alia delicta carnis, proinde videnda ſunt ad hoc, quæ ſcripſimus §. *Adulterium a nu.*2. Circa probationem autem plenam hujus criminis advertendum, quod Accuſatori, ſive fiſco incumbit onus probandi parentelam ſive ex conſanguinitate, ſive ex affinitate, quæ intervenit inter Reum, & perſonam, quam inceſtavit, ac ejus gradum, dummodo notoria non ſint. Et ratio eſt, quia qualitas aggravans delictum, eſt omnino probanda ab Actore, aut concludenter, aut præſumptive, ut docuimus *Par. p. Tit. Corpus. num.* 3. ſubſtantia autem hujus criminis fundatur in parentela, & augetur in gravitate juxta proximitatem gradus conſanguinitatis, ſive affinitatis: ſequitur proinde, quod talis qualitas probari debet ab eo, qui agit in judicio ſive Accuſator, ſive Fiſcus ſit. Verum eſt, quod, ſi talis perſona communiter reputatur conjuncta Reo, quæ tamen re vera non ſit; ex probatione præſumptiva, quæ habetur a communi exiſtimatione, transfertur in Reum onus probandi contrarium.

7 Ad probandum autem *inceſtum*, poſſunt dividi teſtimonia ad hoc neceſſaria, nempe probando concludenter per Teſtes idoneos coitum *Caii* cum *Berta*, & per alios Teſtes conſanguinitatem, ſeu affinitatem eorundem, ut ajunt *Bald. in l. Gallus.* §. *Ille caſus. col.* 2. *nu.* 1. *Imola col.* 2. *V. Item nota. quod licitum. ff. de liber. & poſtum.* & *Jaſon. in repet. l. admonendiol.* 84. *num.* 261. *ff. de Jure ju.* apud *Maſcard. concl.* 893. *n.* 2. & 3. qui deducunt, quod, ſi licitum eſt arguere ex conjunctione duarum legum, ita licitum eſt probare ex conjunctione diverſorum Teſtium.

8 Occurrit autem hic dubitatio circa probationem hujus criminis. Data communi doctrina, quod non contrahitur affinitas, niſi copula ſit perfecta ex hoc, quod ſeminatio fiat in vaſe naturali, & fiat vir, & mulier una caro ex ſeminum commixtione, ut deducitur ex jure *cap. Nullum junct. gloſ. final.* 35. *quæſt.* 3. *Gloſ. in cap. Extraordinaria. in V. Impedire.* 35. *quæſt.* 3. ex quo pariter principio habetur, quod *inceſtus* cum conſanguinea non committitur, niſi copula ſit perfecta; neque cum affine, niſi facta ſit ſeminum mixtio cum fœmina ſive licite, ſive illicite; & pari modo cum conſanguinea illius; quid juris, ſi accuſatus de *inceſtu*, & probato præſumptive crimine ab Actore, Reus negaret ſeminationem intra vas?

9 Dico, quod non teneretur Actor ad illam probandam concludenter, ſufficit enim pro ſe probatio indiciorum, ex quibus oriatur violenta præſumptio; ſed teneretur Reus talem negativam probare. Sed, quomodo probabit? Dico, quod, cum improbabile aliter ſit, quam per juramentum ipſius, & mulieris, cum qua concubuit, per illud probare debet. Sed tenetur ne Judex tali juramento credere? Dico videri, quod ſic, ex hoc, quod habetur ex Canone *cap. Extraordinaria pollutio. ubi Gloſſ. in V. Sacramentis* 35. *quæſt.* 3. in quo *Urbanus ſecundus* reſcribit, quod ſi per juramentum Reorum probetur, quod inter eos habitæ tantum ſint extraordinariæ pollutiones, non adeſt impedimentum, propter quod non poſſit celebrari matrimonium cum conſanguinea illius, cum qua tales immunditiæ habitæ ſunt; ubi advertit *Gloſſa*, quod hoc ſit mirabile, quod contra præſumptionem ita vehementem admittatur probatio, & advertit, quod hoc ideo fit, quia factum aliter probari nequit.

10 Tamen dico hoc non concludere intentum, ſiquidem quivis inceſtuoſus poſſet tali excuſatione ſe tueri, & leges, pœnamque criminis eludere. Caſus, ſuper quo rerſcripſit *Papa*, non convincitur, quod fuerit in Foro contentioſo, ſed potius tenendum eſt, quod fuerit in Foro ſecreto, & forte pœnitentiali, in quo creditur Reo tam pro ſe, quam contra ſe; aut ad minus fuerit Res delata ad Epiſcopum, tanquam Paſtorem, aut Patrem, non autem tanquam Judicem. Sed longe diverſa eſt res, ſi accuſatio criminalis ſit inſtituta, velintque rei tali juramento ſe tueri; ibi enim ſemper agitur de commodo proprio, aut ſuorum, proinde nequit alter ex Coreis eſſe Teſtis. Si enim *inceſtus* eſt cum conſanguinea, ambo Corei teſtificarentur pro ſe; ſicut etiam eſſet, ſi interveniret *inceſtus* ob affinitatem ex copula licita; ſi autem eſſet ob affinitatem ex copula illicita, mulier, quæ juraret, interveniſſe tantum pollutiones

extra

extra vas, vel teſtificaretur ad proprium commodum, (ſi nempe eſſet ea, cum qua dicitur commiſſus *inceſtus*) vel eſſet ad commodum conſanguineæ ſuæ, cujus crimen intenderet excuſare; & ita eſſet inepta. Poſſet quidem aliunde expugnari violenta præſumptio *inceſtus*, puta, per aſpectum corporis alterutrius ex Coreis, puta, viri, ſi oſtendat, ſe eſſe eviratum, ſeu caſtratum, ex quo verum ſemen emittere nequivit, nec fieri cum muliere una caro; aut mulieris, ſi probaret ſe virginem per inſpectionem ſeptem matronarum, ut dicitur in jure, *cap. Propoſuiſti. Extra, de Probat.*

Pœnæ.

SUMMARIUM.

11 *Pœna de jure Civili contra eum, qui ſub colore matrimonii commiſit inceſtum.*
Cingulum militare, & ejus privatio, quid importet.
Contrahentes inceſtas nuptias, ipſo jure, privantur propriis bonis de jure Civili.
Nati ex talibus nuptiis ſunt ſpurii.
De jure Canonico tales ſunt excommunicati.
12 *Prædictæ pœnæ non afficiunt, niſi interveniat dolus.*
13 *Pœnæ committentis inceſtum abſque figura matrimonii.*
Variæ circa eas ſententiæ.
14 *Si concurrat aliud crimen carnale cum inceſtu, augenda eſt pœna uſque ad mortem.*
Augmentum pœnæ, unde deſumendum.
15 *Pœna inceſtus cum affine ex copula illicita.*
Inceſtus cum affine ex copula illicita non extenditur ultra ſecundum gradum.
16 *Sixtus V. ſancivit ultimum ſupplicium contra committentes inceſtum cum affine ex copula ilicita, in primo gradu.*
Talis Conſtitutio non eſt in uſu.
17 *Laicus inceſtuoſus de jure Canonico eſt infamis ipſo jure, & facto.*
Nec requiritur ſententia declaratoria, ſi crimen inceſtus eſt notorium.
18 *Inceſtuoſus eſt irregularis.*
19 *Inceſtum committens ſub figura matrimonii, eſt, ipſo facto, excommunicatus.*
Sed excommunicatio non eſt reſervata.
Inceſtuoſus non ſub figura matrimonii, non reperitur quod ſit excommunicatus.
20 *Clerico inceſtuoſo major pœna debetur, quam depoſitio.*
21 *Pœnæ Canonicæ antiquæ circa crimina carnis, redactæ ſunt ad pœnas pecuniarias.*

11 QUantum vero ad pœnas hujus criminis, præmittenda eſt diſtinctio, nempe, an committatur *inceſtus* ſub colore matrimonii, nempe quod aliquis duxerit in matrimonium fœminam conſanguineam, ſeu affinem in gradu prohibito: an vero committatur abſolute. Si loquamur de primo, de jure Civili, prout habetur textualiter in *Authentica Inceſtas nuptias. C. de Inceſt. & inuti. nupt. Novell. 12. Coll. 2. cap. 1.* pœna eſt conſiſcatio omnium bonorum tam dotalium, quam patrimonialium; exilium; ſpoliatio *cinguli militaris*; (hoc eſt privatio dignitatis, & adminiſtrationis.) *cingulum* enim tranſumptive ſumitur pro adminiſtratione, ut ex *l. final. C. Ut dignit. ord. lib. 12. Novell. 8. cap. 7. init. Collat. 2. l. omnes. C. de metat. & Epidem. lib. 12.* deducit *Gothofr. ad Novell. Ut Judic. ſine quo ſuffr. cap. 6. lit. Z.* verberatio etiam, ſi Reus vilis conditionis ſit. Et circa conſiſcationem omnium bonorum, quæ non cenſetur in hoc caſu revocata per diſpoſitionem alterius Authenticæ *Auth. Bona damnat. C. de Bon. proſcript.* in qua ſtatuitur, quod bona damnatorum, nec Judicibus, nec eorum Officiis, nec fiſco applicentur, ſed tribuantur aſcendentibus, deſcendentibus, vel lateralibus, prout communiter opinantur Doctores, ſicut ex *Boer. deciſ. 264. num. 12.* teſtatur *Clar. §. Inceſtus. ℣. Et ſcias.* Advertendum pariter eſt, quod, qui nuptias inceſtas contraxit, ipſo jure, abſque ulla Judicis ſententia, aut declaratione, amittit dominium bonorum ſuorum, ut poſt *Gloſſ. in Authent. Inceſtas in V. Mox. C. de Inceſt. & inutil.* tenet ibidem *Clarus*, qui poſt *Bermondum*, teſtatur de communi. Ampliuſque filii nati ex talibus nuptiis, tanquam ſpurii, omni paterna ſubſtantia privantur, ut habet *Authen. ex complexu. C. de Inceſt. & inut. nupt.* De jure autem Canonico contrahentes hujuſmodi nuptias prohibitas, excommunicati ſunt, ipſo jure, ut habetur ex *Clement. Eos de Conſang. & affinit.*

12 Verum tamen eſt, quod pœnæ iſtæ non ligant, niſi adſit ſcientia impedimenti in taliter contrahentibus, qui nihilominus, eo ſpreto, nuptias celebrarunt; tum quia non punitur factum, niſi dolus malus interveniat, ut notum eſt; tum quia citata *Clementina* percutit anathemate eos, qui ſcienter tales nuptias contrahunt; ut proinde ignorantes impedimentum, tali pœna non percellantur, prout habet *Gloſſ. in Clemen. unic. in V. ſcienter. de Conſang. & affin.* Unde, ſi matrimonium contractum fuerit in facie Eccleſiæ cum ſolemnitatibus præſcriptis in *Tridentino*, puta, denunciationibus præcedentibus; ſi accedat juramentum conjugum, quod bona fide contraxerint, præſumeretur ignorantia in ipſis, ut docet *Theſaur. de Pœn. Eccl. Par. 2. V. Inceſtus. nu. 1. in fin.* & ita pœnas evadere deberent.

13 Quod, ſi abſque figura matrimonii committatur *inceſtus*, ipſius pœnæ diverſificantur juxta gradus rectos, aut tranſverſales, & eorum majorem, aut minorem propinquitatem cum perſona, cum qua committitur *inceſtus*. Si quidem *inceſtus* cum perſona conjuncta in linea recta aſcendente, ſive deſcendente, punitur pœna mortis, ut poſt *Gloſſam in l. Quamvis la 2. C. de Adult.* tenent communiter Doctores, *Bajard. ad Clar. §. Inceſtus. num. 4. Boer. deciſ. 318. Farinac. quæſt. 149. num. 61.* apud *Bict. qu. 116. num. 23. Boſſ. Tit. de Coit. damn. num. 6.* & de praxi talis pœnæ teſtatur *Clar. §. Inceſtus. ℣. Sed quæro circ. fin.* ex *Papone lib. 22. Tit. 9. Arreſt. 7.* ſed cum perſona conjuncta ex linea tranſverſali, diſtinguunt: vel enim cum *inceſtu* concurrit alia ſpecies illiciti coitus, puta, adulterium, aut ſtuprum, vel non. Si ſic, dicunt nonnulli, *Grilland. de diver. crim. lib. 3. quæſt. 3. num. 5. Conrad. Pract. fol. 375. num. 15. Gloſſ. 1. ff. de Adult. Bermon. de concub. fol. 87. V. Sum modo.* quod de jure Civili intrat pœna mortis, ut ſcribit *Clar. loc. cit. init.* Si non; volunt, quod adhibeatur pœna arbitraria. *Farinacius* vero *q. 149. n. 12. & 14.* cum multis aliis tenet abſolute, pœnam *inceſtus* cum alia perſona, quam in linea recta, eſſe arbitrariam; ita ut etiam dubitet loco citato *num. 68. & 71.* an debeat morte puniri *inceſtus* privigni cum noverca, & vitrici cum privigna, qui ſecundum *Bernardum, Boerium, Girlandum, & Caballum*, quos ipſe citat, debent morte puniri.

14 Mihi autem magis arridet ſententia prior, quod nempe, ſi aliud flagitium carnale concurrat cum *inceſtu*, intret pœna mortis; aut ſaltem pœna major, quam ſi eſſet *inceſtus* ſolus. Ratio eſt, quia duplex intervenit crimen, ut adnotat *l. ſi Adulte-*

tium. §. 1. ff. ad l. Jul. de Adulter. proinde utrumque debet vindicari; quod, ſi *inceſtus*, maxime pœna arbitraria citra mortem ex ſe puniendus eſſet; liquet, quod alia pœna, ratione adulterii, addenda eſſet, *arg. text. in l. unic. C. de Raptor.* hæc autem non poſſet addi extraordinaria, quia ſupponitur, quod ſit inter extraordinarias maxima, cui proinde nihil ejuſdem generis addi poſſit; ſequitur igitur, quod extendi deberet ad aliud genus pœnæ, puta, ad pœnam mortis. Quod, ſi pro ſolo *inceſtu*, pœna non maxima inter extraordinarias deberet dari; utique pro adulterio copulato ipſa eſſet augenda. Augmentum vero, pro ut ſupra dictum eſt, dependet a proximitate gradus perſonæ, cum qua peccatur. Unde, ſi quis inceſtaret ſororem, maxima profecto corporalium pœnarum citra mortem eſſet puniendus; ſi autem ſoror eſſet nupta, aut virgo, & eo maxime, ſi interveniret vis, videre neſcio, quomodo hic deberet mortem evadere: & in judicando ab hac ſententia non recederem.

15 Quo vero ad *inceſtum* cum affine ex copula illicita, duplex eſt opinio; una vult, quod extendatur uſque ad quartum gradum; ita ut committatur *inceſtus*, ſi quis coeat cum duabus fœminis inter ſe conjunctis uſque ad quartum gradum conſanguinitatis, & hanc opinionem magis communem, poſt *Sanch. de Matrim. lib. 7. diſp. 15. num. 4.* vocat *Theſaur. de Pœn. Par. 2. V. Inceſtus. num. V. ℣. limita prima.* Alia opinio eſt, quod *inceſtus* non ſit, niſi copula interveniat inter duas perſonas conjunctas, ut præfertur, in primo, vel ſecundo gradu. Et hæc ſecunda opinio verior eſt. Siquidem *inceſtus* non committitur, niſi per copulam eorum, qui per aliquam legem prohibentur matrimonialiter conjungi, prout dictum eſt ſupra *num. 5.* Conſtat autem, quod copula fornicaria habita, non impedit matrimonium cum perſona conſanguinea complicis, ultra ſecundum gradum, ut ſtatuit *Trident. ſeſſ. 24. cap. 4. de Refor. matr.* ſequitur igitur, quod nec etiam committi poſſit *inceſtus* cum ea, & ita tenent multi Doctores. *Salzed. ad Diaz. Prac. c. 84. in fin. Emman. Sa in Aphor. Confeſſ. V. luxuria. num. 2. Gutier. Q. Q. Canon. lib. 1. cap. 23. num. 3. Roderic. Sum. Tom. 1. cap. 209. num. 2. concl. 2. Sanctarel. Var. reſol. quæſt. 67. num. 3.* apud *Barboſ. in Trident. ſeſſ. 24. cap. 4. num. 12. de Refor. Matrim.*

16 Cæterum, quantum ad pœnam hujuſmodi *inceſtus* cum affine ex copula illicita in primo gradu, ſciendum, quod *Sixtus V.* in ſua Conſtitutione 55. ſtatuit pœnam mortis, ita ut cognoſcens carnaliter Matrem, & filiam, aut duas ſorores etiam meretrices; ſive mulier habens rem cum Patre & filio, ſive cum duobus fratribus, debeat morte puniri, prout obſervant *Farinac. q. 149. a. n. 108. uſq. ad 115. & Bict. qu. 116. num. 18.* Sed talis conſtitutio cum fuerit lata a *Sixto*, tanquam Principe, non autem tanquam *Papa*, (ſiquidem Eccleſia in pœnis imponendis pro crimine, quantumvis atrociſſimo, non ſe extendit ad pœnam mortis) non ſervanda eſt, niſi in terris ſubjectis temporali dominio Eccleſiæ. Imo talis lex neque in uſu eſt in ſtatu Eccleſiaſtico, prout didici a viris conſummatis in judiciis criminalibus; & re vera nimis rigoroſa eſt talis pœna.

17 De jure autem Canonico, laicus committens *inceſtum*, & de eo condemnatus, efficitur infamis, ut dicitur *in cap. Conſanguineorum 3. q. 4.* Et quamvis Doctores nonnulli *Conrad. de Inceſt. nupt. num. 13. & 14. Turrecrem. in d. cap. Conjunctiones. 35. quæſt. 2. Laurent. Archidiac. & Menoch. de Arbitr. lib. 2. Caſ. 502. num. 54.* apud *Theſaur. V. Matrimonium cap. 5. num. 11.* requirant, quod ad talem infamiam incurrendam, requiratur ſententia Judicis damnantis, tamen conſtat ex textu, tales eſſe, ipſo jure, & facto, infames. Etenim *cap. Conjunctiones 35. q. 2.* ſic habetur, loquendo de inceſtuoſis: *Nos vero ſequentes Patres noſtros, & eorum veſtigiis inhærentes, infamia Reos notamus, & infames eos cenſemus.* Et in alio textualiter dicitur: *Omnis inceſti macula pollutus, infamis eſt.* Unde ad talem infamiam incurrendam, non requiritur ſententia Judicis condemnatoria ad talem pœnam, hæc ſiquidem jam ex lege lata eſt, ſed ſimpliciter declaratoria criminis, ex quo illa incurritur. Sequitur proinde, quod, ſi *inceſtus* notorius ſit, non requiritur aliud ad incurrendam infamiam; nam notorietas facti ſupplet declaratoriam Judicis: unde ex facto notorio ſequitur infamia juris, ſicut ex declaratione Judicis, de tali facto, ſequeretur infamia facti. Et advertendum, quod, licet videantur citata Capitula loqui de *inceſtu* ſub colore matrimonii, tamen intelligenda ſunt de crimine *inceſti*, quoquomodo commiſſi, ut diſerte apparet ex ſecundo capitulo, dicendo enim: Omnis *inceſti macula pollutus, infamis eſt*, comprehendit abſolute omnes Reos de *inceſtu*, & ſic ſive interveniat matrimonium, ſive non.

18 Sequitur proinde, quod ratione talis infamiæ, *inceſtum* committens, irregularis efficitur, prout dicunt Doctores. *Turrecrem. in cap. Nec eam 35. q. 2. num. 3. Farinac. quæſt. 149. num. 136. Sayr. de Cenſ. lib. 7. cap. 12. Theſaur. V. Inceſtus. num. 11. init.*

19 Inſuper committens *inceſtum* ſub figura matrimonii, incurrit excommunicationem, ipſo facto, prout dicitur in *Clement. unic. de Conſang. & affin.* quæ tamen cenſura reſervata non eſt, ut obſervat *Salzed. ad Diaz. Pract. cap. 87. §. laicus.* Si vero inceſtuoſus, non ſub figura matrimonii, excommunicatus, ipſo facto, ſit, an potius ſit excommunicandus, controvertunt Doctores. Nam aliqui *Duena Regul. 150. Ampliat. 1. Farinac. quæſt. 149. num. 16. Paul. Grillan. de Pœn. omn. coit. quæſt. 2. n. 4.* apud *Theſaur. l. ſup. cit. num. 111.* volunt, quod ex inceſtu incurratur excommunicatio latæ ſententiæ ex *cap. ſi quis cum Matre 33. q. 2.* Alii *Theſaur. V. Inceſtus V. ſed contraria & ibi. Vitalin. in Clement. unic. num. 28. de conſang. & affin. Faber. in §. Si adverſus. in fin. Inſt. de Inceſt nupt. Angel. Tr. malef. V. Che hai Adult. n. 68. Sanch. de Matr. lib. 7. diſ. 48. n. 5. Salzed. ad Diaz. cap. 87. §. laicus* volunt quod excommunicatio ſit ferendæ ſententiæ, & ſe fundant in *cap. De his. 35. quæſt. 3.* & in auctoritate *Gloſſæ* in dicto *cap. ſi quis cum Matre. 33. quæſt. 2.* & in *Clementina* citata *in V. Matrimonialiter de conſang. & affin.* Ego autem ſalva tot Doctorum reverentia, dico; quod ex juribus citatis nulla habetur excommunicatio, nec latæ, nec ferendæ ſententiæ contra ſimpliciter inceſtuoſos. Siquidem dictum *cap. ſi quis cum Matre* aperte loquitur de habente in conjugium propriam matrinam; & ſic eſſet *inceſtus* ſub figura matrimonii, de quo non eſt quæſtio: Idem etiam eſt de alio capitulo; in eo enim agitur de matrimonio inceſtuoſo, ut evidenter conſtat ex omnibus capitulis illius Quæſtionis; *Gloſſa* autem prima citata, concludit de *inceſtu* cum matrimonio, prout de eo loquitur textus ipſius, de inceſtu abſoluto nihil dicit: *Gloſſa* pariter *Clementina*, nec verbum habet de hoc. Concludendum porro, quod ex dictis juribus nulla concluditur excommunicatio; nec alios Canones reperire mihi licuit, per quos talis Cenſura lata, aut ferenda ſit. Siquidem *cap. Inceſtuoſis. 35. quæſt. 8.* ubi dicitur, quod inceſtuoſi non debent a fidelibus ſalutari, nec oſculari, & ex conſequenti, tanquam ex-

com

communicati habendi, loquitur de iis, qui nuptias inceſtas contrahunt, ut habet ibi *Gloſſa* in figuratione caſus. Quod, ſi *inceſtus* eſſet conjunctus cum concubinatu, & Reus Canonice monitus, non deſiſteret, utique poſſet excommunicari; hoc, tamen non eſſet ratione *inceſtus*, ſed ratione concubinatus.

20 Quantum autem ad pœnam Clerici *inceſtum* committentis, communis ſententiam Doctorum *Clar. lib. 5. §. Inceſtus. V. Sed quæro quæ. & ibi Didac. ſup. 4. Decret. fol. 91. num. 3. Theſaur. V. inceſtus. num. 11. & ibi Diaz. Pract. cap. 87. Barboſ. de Offic. & Pot. Epiſc. Alleg. 110. num. 10.* eſt, quod ſit depoſitio, quando tamen crimen in conſcientiam Populi devenerit; puta, vel ex ſe notorium ſit, & publicum facti; vel fiat publicum juris per ſententiam Judicis, ut dicitur in *cap. non debet. junct. Gloſſ. ſinal. 30. qu. 1.* Sed re vera ille Canon non loquitur de vero, & proprio *inceſtu*, ſed loquitur de coitu cum filia ſpirituali ex baptiſmo, (ſeu collato, ſeu ab eodem levato) aut ex pœnitentia juxta alios *Canones cap. Omnes quos. & cap. Si quis Sacerdos 30. qu. 1.* Proinde cum talis coitus mitius puniendus ſit, quam verus *inceſtus*, ut probavimus ſupra *num.* 2. & pro illo ſancita habeatur in jure dicta pœna depoſitionis, ſequitur, quod major pœna, quam ſit depoſitio, *inceſtui* vero debeatur. Quod magis ſuadetur ex hoc, quod, ut diximus initio hujus paragraphi, *inceſtus* gravior eſt Adulterio, huic vero debetur depoſitio, ut probavimus *§. Adulterium n. 33.* ſequitur ergo, quod gravior pœna, quam ſit depoſitio, debeatur; & hoc maxime, ſi inceſtus inſignem haberet deformitatem, ut ſi eſſet cum ſorore, aut cum Nepte virgine.

21 Uſus tamen, & conſuetudo Curiarum eſt, quod, ut alias diximus, crimina carnis puniantur pœna pecuniaria, arbitrio Judicis, & pœnæ Canonicæ circa illa ſunt non tantum mitigatæ, ſed etiam antiquatæ. Quo ad Regulares vero conſulere debet quiſquis proprias muncipales Conſtitutiones. Nos nihil habemus peculiare de *inceſtu*; proinde Judex noſter in facti contingentia, ſupra carcerem ſemeſtrem, debitum pro Fornicatione ſimplici, deberet aliam pœnam graviorem pro *inceſtu* injungere; puta, aut carcerem magis diuturnum, aut jejunia, & flagellationes ter in hebdomada pro aliquo, ſive pro toto tempore, quo manet carceratus.

§. VII. Raptus.

SUMMARIUM.

1 *Raptus dici poteſt tam de hominibus, quam de rebus.*
Raptus hominis ad ſervitutem, aut venditionem dicitur Plagium.
2 *Diffinitio raptus.*
Abductio fœminæ ad tempus breve, ob commoditatem coitus, non eſt raptus.
Diſtantia loci non eſt neceſſaria ad raptum.
Niſi abductio fœminæ interveniat, raptus non eſt.
3 *Abductio violenta, quorum reſpectu accipi debeat.*
4 *Variæ ſententiæ circa diſſenſum voluntatis raptæ.*
5 *Lex Civilis contra raptores lata eſt favore tum raptæ, tum ejus Parentum, Tutorum, ſeu Curatorum.*
6 *Jus Civile vetat matrimonium iniri poſſe inter raptorem, & raptam.*
Lex Canonica corrigit hoc jus Civile.
Tridentinum non immutat antiquos Canones circa hoc, addit ſolum, quod rapta ante matrimonium ineundum, reddatur loco tuto.
De jure Canonico raptus non eſt, ſi fœmina libere conſentit in raptum.
7 *Pœna raptus non evaditur etiam juxta Tridentinum, quamvis mulier conſentiat.*
Dictio nihilominus quid ſignificet.
Opinio Henriquez, Roderici, & Ledeſmæ exploſa.
8 *Improbatur opinio, quod per matrimonium pœnæ raptus evadantur.*
9 *Eccleſia non ſuſtulit pœnas temporales latas a jure Civili contra raptores.*
Lex Canonica non corrigit Civilem, niſi in ordine ad ſpiritualia.
10 *Examinatur violentia in raptu juxta varios modos, quibus infertur.*
Opinio, quod mulier etiam volens, dicatur rapta.
11 *Impugnatur dicta opinio.*
Atrox vis, quæ dicatur in jure.
Violentia duplici modo infertur.
Novella de lenonibus exponitur.
12 *Quando in perſuaſione ad raptum, intrat dolus, tunc adhibetur violentia.*
Gutierrez, & Sanchez impugnantur.
Rapiens mulierem doloſe ſeductam, incurrit pœnas raptus.
13 *Mulier flexa ſuaſionibus abſque dolo, ſi amaſium ſequitur, non dicitur rapta.*
14 *Quandonam dicatur ſuaſionibus facta violentia.*
Suaſa a viro armato, dicitur potius conſentire per metum, quam perſuaſione.
15 *Rapi poteſt ita puer ad turpe flagitium, ſicut fœmina.*
Quid, ſi fœmina raperet virum?
Gravior eſt raptus pueri, quam fœminæ.
Mulier rapiens virum, juxta aliquos incurrit pœnas raptus.
Alii negant.
16 *Æquior ſententia eſt, quod extraordinarie eſſet punienda.*
Si fœmina rapiat virum, & ipſe libere conſentiat in ejus matrimonium, non eſt neceſſe, quod vir ante ponatur in locum tutum.
Si raptus reſervatur, ita reſervatur pro fœmina rapiente virum, ſicut e contra.
17 *Rapiens puellam, & non ad explendam libidinem, non incurrit pœnas raptus.*
Examinatur tamen poſita concluſio.
18 *Raptum non committit, abducens propriam uxorem per vim ad ſuos lares.*
Uxor eſt de jure mariti, & eum ſequi debet.
Mulier intra bimeſtre a celebrato, & non conſummato matrimonio, invito marito, poteſt ingredi Monaſterium.
Conſummato matrimonio, vir jus habet in corpus uxoris.
19 *Sponſa de futuro conſentiens, ſi diſſentientibus Parentibus, abducitur, de jure Civili raptus committitur, dummodo copula ſequatur.*
Secus, ſi copula non ſequitur.
20 *Raptus quoquomodo fiat, ſemper incurruntur pœnæ Canonicæ.*
21 *Quando præcedunt ſponſalia, & puella conſentit, de jure Canonico raptus non eſt.*
22 *Tali caſu puella non eſt reddenda in loco tuto, ad contrahendum matrimonium, ſi conſtet, eam conſenſiſſe plene ad fugam.*

1 POſt Inceſtum in genere luxuriæ, ſequitur *Raptus*. Sciendum autem, quod *raptus* ſecundum *Goffred. Sum. Rub. de Rapt. num.* 1. dicitur tam de hominibus, quam de rebus; ſed ſecundum proprietatem verborum, *raptus* rerum dicitur *rapina*; ſed hominum vocatur *Raptus* abſolute. Contingit autem

tem hominem, ſive mas fuerit, ſive fœmina, poſſe rapi ad finem explendæ libidinis; ſive ad redigendum eum in ſervitutem, ſeu vendendum &c. primo modo, dicitur *Raptus*; ſecundo autem vocatur in jure *Tit. ad leg. Fab. de Plagia. ff. lib.* 48. *Flagium*, & de hoc crimine habetur *Titulus in Digeſtis*.

2 Hic autem loquimur de crimine *Raptus*, quod poteſt diffiniri, quod ſit *violenta Abductio hominis de loco ad locum, ad finem retinendi in ordine ad copulam carnalem*. Notanter autem dixi *abductio de loco ad locum, ad finem retinendi*, nam, ſi cauſa commodioris coitus, quis abduceret fœminam de Camera ad Cameram, & etiam de domo ad domum, aut de agro ad ſylvam, & habita copula, dimitteretur, non poſſet talis abductio, quamvis violenta, dici *raptus*, ut communiter dicunt Doctores. *Bald. & Alex. in l. ſed eximendi, ff. Ne quis eum qui. Boſſ. Tit. de Rapt. mul. num.* 3. *Clar. lib.* 5. §. *Raptus* ℣. *Et dixi, Bict. q.* 115, *num.* 24. *& ibi Cuman. Conſ.* 95. Siquidem *raptus* non importat quamvis abductionem, etiam momentaneam, aut ad breve tempus, ſed requirit retentionem; ac occultationem perſonæ per aliquod tempus longum, prudentis viri judicio. Et in tali retentione, & occultatione potius, quam in abductione de loco ad locum, conſiſtit principaliter ratio *raptus*. Si enim quis raperet puellam de domo Vicini, contigua propriæ domui, & occultatam in hac retineret, profecto eſſet raptor, nec tamen rapta abducta fuiſſet de loco ad locum, valde longinquum. Similiter, ſi quis raptam abduceret ad locum, etiam diſtantem ad duo, vel tria milliaria a propria domo, & conſtupratam, ſtatim paternis laribus reſtitueret, tenetur quidem de ſtupro, ac illata violentia, minime tamen crimine *raptus* deliquiſſet. Nec audiendus eſt circa hoc *Moron. Reſponſ.* 96, *n.* 14. qui vult, quod *raptus* ſit, quotieſcumque vis infertur fœminæ ad copulam, ſive amoveatur, ſive non, de loco, in quo eſt; niſi enim interveniat abductio extra proprios lares, non erit *raptus*, ſed ſtuprum, ut in ſuperioribus, §. *ſtuprum*, dictum eſt.

3 Dixi autem *Abductio violenta*. Porro violentia hæc radicaliter conſiſtit in diſſenſu voluntatis ipſius raptæ, aut illorum in quorum poteſtate eſt, vel utrorumque; quod autem violentia inferatur armis, aut non; actu, ſeu metu ejuſdem; perinde eſt, ut Doctores teſtantur *Sanch. de Matr. lib.* 7. *diſp.* 12. *num.* 5. *Decian. lib.* 8. *cap.* 7. *num.* 6. *Farinac. q.* 145. *num.* 130. apud *Bict. quæſt.* 115. *num.* 19. *in fin.*

4 Circa talem diſſenſum autem contrariæ ſunt ſententiæ Auctorum; nam nonnulli *Alberic. Bald. Cyn. Marſi. Salyc. in l. Unic. C. de Rapt. Decian. lib.* 8. *cap.* 7. *num.* 19. *Sanch. loc. cit. nu.* 8. *&* 9. *Bajard. Menoch. Farinac. loc. cit. num.* 131. apud *Bict. d. quæſt.* 115. *num.* 17. *Theſaur. V. Raptus V. nota quarto* volunt, quod, ſi fœmina libera conſentit ſe abduci a domo, quamvis ignorent, aut diſſentiant ii, ſub quorum eſt poteſtate, non tamen eſt verus *raptus*; nec intrat ordinaria pœna hujus criminis, ſed alia extraordinaria. Alii è contra volunt, quod etiam, ſi ipſa *raptui* conſentiat, ſive ab initio, ſive ex poſt facto; ſi tamen parentes, Tutores, aut Curatores diſſentiant, aut ignorent; eſſe verum *raptum*, *Clar.* §. *Raptus V. Adde quod pœna. & ibi Alberic. in l. Raptores num.* 7. *C. de Epi. & Cler. Boſſ. Tit. de Rapt. num.* 15. *Dionyſ. Gothofr. ad l. Unic. litt. E. C. de Raptor. Gutier. de matrim. cap.* 86. *n.* 17. & ſe fundant in lege Codicis *l. Unic. C. de Raptor.* §. *Pœnas. in fin.* in qua habetur: *Raptus pœnæ omnes ſubjaceant, ſive volentibus, ſive nolentibus virginibus, ſive aliis mulieribus, tale facinus fuerit perpetratum.* Nonnulli tentant has ſententias concordare, dicendo, quod ſecunda debet intelligi de conſenſu obtento muneribus, pretio, aut dolo, ſiquidem omnia hæc cauſant involuntarium. Cæterum, ſi conſenſus raptæ omnino liber interveniat, nunquam *raptum* committi. & ſic tenent multi, *Berber. Bajard. Menoch. Farin. & Clar.* quos dat *Bict. d. quæſt.* 115. *num.* 16. qui inter citatos Auctores recenſuit etiam *Clarum*, ſed immerito, nam in libro meo, *Clarus* non habet hoc; idem tamen ſenſit *Marſil. Conſil.* 61. *num.* 23.

5 Ego puto, in hoc caſu eſſe diſtinguendum. Vel enim loquimur de hoc crimine in ordine ad pœnas de jure Civili, aut ad eaſdem de Canonico. Si de primo, verior eſt ſecunda opinio, ipſa enim fundata eſt in expreſſis verbis textus; & niſi velint Doctores eſſe deſtructores legum, non poſſunt contra apertam ipſarum diſpoſitionem opinari; lex autem illa unica de *Raptoribus*, ſi attente legatur, apparebit, latam fuiſſe non ſimpliciter favore fœminarum, ſed etiam favore parentum, ne ipſis invitis, filiæ ad ipſarum placitum nubant. Nihil igitur facit ad minuendam malitiam *raptus*, conſenſus raptæ. Siquidem iſta bene poteſt cedere juri ſuo, & proprio conſenſu minuere de malitia raptoris; nequit tamen vitare per talem conſenſum, quin parentes ex raptu offendantur; & injuria parentum vindicari debet pœnis ſancitis; hoc ergo modo locum habet dicta lex, quantumvis fœmina conſentiat in *raptum*, ut vult ſecunda opinio.

6 Si autem loquamur de pœnis ſancitis in jure Canonico, vera eſt prima opinio. Siquidem lex Canonica in materia tangente Sacramentum matrimonii, corrigit jus Civile; & ita dum hoc vetuit conſiſtere poſſe matrimonium inter raptorem, & raptam, quantumvis interveniat conſenſus non ſolum iſtius, ſed etiam ejus parentum, ut pluribus in locis habetur in jure, *l. Unic.* §. *Nec ſit C. de Rapt. Novell. de mulie. rapt. paſſ. Coll.* 9. *Novell. de ea quæ rapt. nub. Imperat. Leo Conſt.* 35. Lex Canonica vult, quod quantumvis interveniat diſſenſus parentum, ſi tamen fœmina conſenſerit (vel ante, vel poſt *raptum*) in matrimonium raptoris, matrimonium perfici poſſit, ut habent duæ Decretales *Cap. Cum cauſam, & cap. final. de Raptor.* Nec circa hoc aliquid innovavit *Trident. ſeſſ.* 24. *cap.* 6. *de Refor. matrim.* niſi quod noluit eſſe validum matrimonium, niſi fœmina poſita fuerit in loco tuto, in quo plena gaudeat libertate, & denuo in matrimonium conſentiat; vel primo in ipſum aſſentiat. Hinc ergo eſt, quod, cum jus Canonicum habeat tantum pro objecto libertatem fœminæ, ne illi inferatur violentia, lædens contractum Sacramentalem; ſi hæc ceſſet, conſentiendo in *raptum* ſui, decernit *raptum* non committi, nec raptum dici, ubi mulier conſentit, ut dicit *Gloſſa* notabilis *in cap. Cum cauſam extra de Rapt.* quantumvis parentes diſſentiant; & ex conſequenti non intret pœna *raptus* in tali caſu, ut voluit prima opinio.

7 Tamen attente legendo textum Concilii, apparet, quod nec verum ſit, quod ex conſenſu, etiam pleno, mulieris, pœna *raptus* evadatur. Siquidem ita habet: *Si rapta a raptore ſeparata, & in loco tuto, ac libero conſtituta, illum in virum habere conſenſerit, eam raptor in uxorem habeat, & nihilominus raptor ipſe, ac omnes illi conſilium, auxilium, & favorem præbentes, ſint ipſo jure excommunicati, perpetuo infames &c.* Perpendenda eſt illa dictio *nihilominus*, quæ ſecundum Doctores *arg. l. Qui in poteſtate in fin. ff. Qui teſta. fac. poſſ. Gonzal. ad Reg.* 8. *Cancell.* §. 7. *Proemial. nu.* 124. apud *Barboſ. dict.* 215. diſpoſitionem auget, & eam præciſam reddit; & ut ex *cap. fundamenta.* §. *Quod ſi ſecus.* ℣. *At nihilominus. de Elect. in* 6.

in 6. l. Iſqui §. Poſtea. junct. Gloſ. ff. Quod vi aut clam. colligit *Alberic. diction. V. nihilominus*, idem importat, ac *non minus*. Si ergo vult Concilium, quod raptor incurrat pœnas excommunicationis, infamiæ &c. non minus, ſi mulier in matrimonium conſentit, idem eſt, quod abſolute tales pœnas ſubeat, iiſque præciſe multetur, tanquam verus raptor, quamvis in *raptum*, & ſubinde in matrimonium rapta conſenſerit, & ſic concludunt plures. *Sanch. de Matr. lib 7. Diſp. 13. n. 1. V. Ab hac ſeſſ. de Juſt. lib. 4. cap. 3. dub. 9. nu. 69. Farinac. quæſt. 145. n. 14. & 102.* apud *Barboſ. in Tr. ſeſſ. 24. cap. 6. de Matr. n. 10.* Et nulla prorſus eſt conſideratio *Henriq. ſumm. lib. 12. cap. 14. §. 4. V. ſi ducat. Roderic. ſumm. Tom. p. cap. 232. V. lo ſexto* & *Ledeſm. ſumm. de ſacram. matrim. cap. 16. vel 26. dub. final.* apud *Barboſ. loc. cit.* opinantium contrarium, ex eo, quod mulier cogeretur ducere virum infamem; tum quia in ejus poteſtate eſt ducere, aut non; tum quia infamia viri ipſam non afficit; tum quia, ſi ipſa ab initio in *raptum* conſenſit, ipſa etiam eſt Rea.

8 Neſcio porro, quomodo nonnulli Auctores *Marſil. Cepol. Borſ. Gomez. Bajard. Dec. Cancer.* quos citat *Barboſ. loc. cit. n. 11.* opinari poſſint, raptorem contrahentem matrimonium cum rapta, eſſe omnino liberandum a pœnis *raptus*. Si enim loquantur de jure Civili, reſiſtit manifeſte textus, improbans abſolute tale matrimonium: proinde dici non poteſt, quod hoc, ſi ſequatur, tollat pœnas *raptus*, de illo jure latas. Si intelligant de Canonico, nec minus, tum quia hoc etiam in tali caſu afficit pœnis infamiæ, excommunicationis &c. raptorem, ut dictum eſt; tum quia, ut infra dicam, lex Eccleſiaſtica, quantumvis validet matrimonium improbatum a jure Civili, non tamen per hoc tollit pœnas pro bono Reipublicæ, a ſe latas contra raptores. Ad plus poſſent talem concluſionem firmare, ſi præceſſiſſet matrimonium conſummatum, aut ratum; vel ſaltem legitima ſponſalia, & interveniret plenus conſenſus mulieris, quæ forte, diſſentientibus parentibus in matrimonium, ex nova cauſa, conſentiret, ſe rapi. Sed hæc potius dicenda eſſet fuga puellæ, non autem *raptus*; & in his terminis loquitur capitulum, *Cum cauſa. Extra de Raptor.* & tenet etiam *Paul. de Caſtr. in l. Raptores. V. Item Quæro C. de Epi. & Cler.* Cæterum iis non præcedentibus, quantumvis poſt *raptum*, mulier conſentiat plene, & libere in matrimonium, etiam poſita in loco tuto, & libero, juxta diſpoſitionem *Tridentini*, tamen raptor ſubire debet pœnam *raptus*, ut multi ſcribunt. *Matt. de Afflict. in Conſtitut. ſi quis rapere quæſt. 6. Carrer. Practic. cri. 5. circa tertium. num. 14. Afflict. ſup. Conſt. Par. 1. Rubr. 19. num. 15. Molin. de Jur. nupt. lib. 1. comp. 10. num. 40. & ſeqq.* apud *Barboſ. in Trident. ſeſſ. 24. cap. 6. de Matr. num. 11. V. Contra Andr.* Et ita declaratum fuiſſe a preclariſſimo *Senatu Mediolanen.* ſcribit *Clar. lib. 5. §. Raptus. V. Adde quod pœna.*

9 Non aſſentio autem opinioni *Sanchez de matr. lib. 7. diſp. 12. num. 15. & 27.* & *Pauli de Caſtro in l. Raptores. V. Item quæro ſi raptor. C. de Epi. & Cler.* apud *Boſſ. Tit. de rapt. mul. n. 18.* quod circa pœnas *raptus*, & ſignanter circa amiſſionem bonorum, latam contra raptorem de jure Civili, hoc ſit correctum a *Tridentino*; & ex conſequenti Judex laicus in facti contingentia debeat regulare ſententiam juxta jus Canonicum, non vero Civile. Siquidem Eccleſia nec limitat, nec modificat, nec tollit leges Civiles, niſi in ordine ad res ſpirituales: in materia *raptus* ſtatuit, contra jus Cæſareum, matrimonium validum inter raptorem, & raptam; cum enim hoc ſit Sacramentum, ad Eccleſiam ſpectat leges ferre circa illud, & proprias pœnas decernere. Sed quo ad pœnas, quas raptoribus appoſuit jus Civile, nihil ſtatuit contrarium Eccleſia; tale enim delictum nihil habet affine cum re ſpirituali, maxime ſi fiat ſolummodo ad libidinem explendam; & ideo Reus non debet evadere pœnas Civiles, ſaltem moderatas, ut poſt *Peguer. Deciſ. crimin. 45. per tot.* tenet *Gutier. de matrim. c. 86. num. 25.* Et juxta ſuperiorem concluſionem tenet aperte *Gloſſa in c. Cum ſecundum leges in V. Certoque caſu. de Hæret. in 6. & in cap. Poſſeſſor. V. ſed utrum leges. & in V. Poſſeſſ. circ. med. de Reg. jur. in 6.* Bene verum eſt, quod Eccleſia correxit jus Civile in ordine ad lucrum ſubſtantiæ raptoris, quod fiebat a rapta, ſi hæc minime in matrimonium raptoris conſenſiſſet. Siquidem Imperator (qui ſtatuerat, omnia bona raptoris danda eſſe mulieri raptæ in pœnam delicti, & compenſationem offenſæ) in alia Novella *de Mulier. rapt. 143. Coll. 9.* decrevit, quod, ſi contra prohibitionem legis Civilis, rapta conſenſiſſet in matrimonium *raptoris, bona nullo modo tribuerentur mulieri, ſed ipſius parentibus viventibus, ſi tamen nuptiis hujuſmodi minime conſenſerint. Quod, ſi etiam iſti conſenſerint in tale matrimonium, ſive mortui fuerint, bona raptoris fiſco applicentur.* Quia vero talis diſpoſitio retrahere poterat mulierem a nuptiis cum raptore, & ſic ex indirecto læſa remanebat libertas ad Sacramentum matrimonii plenarie requiſita, Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. de matr. cap. 6.* hanc legem correxit, & voluit, quod teneatur raptor mulierem raptam (ſive eam duxerit in uxorem, ſive non duxerit) decenter, arbitrio Judicis, dotare, & ſic de bonis raptoris aliquid conſequi, etiam illi nubendo.

10 Examinanda autem venit adhuc *violentia* in raptu in ordine ad modum, & formam, ſecundum quam adhibetur. In citata *l. unica C. de Raptoribus* habetur ſic: *Hoc ipſum velle mulierum ab inſidiis nequiſſimi hominis, qui meditatur rapinam, inducitur. Niſi enim eam ſollicitaverit, niſi odioſis artibus circumvenerit, non faciet eam velle, in tantum dedecus ſe prodere.* Ex quo textu deducitur ab aliquibus concluſio, quod de jure Communi rapi etiam dicatur mulier volens, prout ſcribit *Boſſ. Tit. de Rapt. muli. num. 15.* qui ait mirabilem eſſe rationem, quam circa hoc tangit citatus textus; puta, quod mulierum velle obtinetur ſollicitationibus, & artibus, ob quæ inductam eſſe *violentiam* dici poſſit. Statuunt proinde concluſionem, quod *violentia* etiam dicitur fieri, dum quis pertrahit animum mulieris ad votum ſuum, donis, & ſollicitationibus; & quod mulier, quæ inducitur ad adulterium, dato ſibi auro, licet contenta fuerit, tamen invita habetur; & ille, qui aurum dedit, punitur pœna Statuti contra inferentes *violentiam*; hæcque fuit opinio *Angeli in Auth. de lenon. in fin. arg. l. 1. §. Perſuadere. ff. de ſerv. corr.* quem ſecutus eſt *Dec. Conſ. 170. col. 2.* apud citatum *Boſſ. de Satyr.* apud *Ricc. Colle. 911.*

11 Sed hæc concluſio falſa abſolute eſt, nec ſuſtineri poteſt, quod *violentia* dicatur illata mulieri per preces, ſuaſiones, & dona, niſi dolus interveniat. *Violentum* enim a Philoſopho dicitur (ut alias tetigimus) *cujus principium eſt extra non conferente vim paſſo*; & ſic *violentia* dici debet inducta, aut facta mulieri, quando ad actum, ad quem per *violentiam* ipſa inducitur, nullo modo concurrit per actum voluntatis ſuæ, aut plene liberum, aut conditionate ſaltem volitum. *Violentia* primo modo fieret, ſi mulier nolens paternam domum deſerere, raperetur *per vim*, nempe illa ligata, & extra paternos lares deportata; *aut metum*, puta, oppoſito ad jugulum pugione, illico jugulanda, ni raptorem ſequatur; &

hæc

hæc in jure *text. in l. 1. §. Hoc interdictum. ff. de Vi, & vi armæ* vocatur atrox vis, quæ tantum criminaliter punitur, ut ſcripſit *Bald. Conſ. 177. circ. fin. lib. 3.* Secundo modo eſt, quando doloſis ſuaſionibus mulier induceretur ad conſenſum in *raptu*, puta, quia raptor promittit nuptias legitimas; vel conſentit in matrimonium, quia raptor jactat ſe divitem, nobilem &c. cum contrarium ſit, vel conſentit ire cum raptore, quia promiſit ducere eam in unum locum, & tamen in diverſum locum abducit. Et ratio eſt, quia conſenſus in hoc caſu eſt conditionatus, & in tantum eſt volitus *raptus*, in quantum eſt volita conditio, appoſita *raptui*; qua deficiente, nullus eſt conſenſus in *raptum*. Deficiente autem conſenſu in *raptum*, ſequitur, quod mulieri, tali caſu, dicatur facta *violentia*, & hic eſt verus ſenſus citatæ legis Unicæ de *Rapt. virg.* & in eodem etiam ſenſu loquitur *Novella* 14. *de lenonibus Collatione* 3. in qua ſe fundat *Angelus*, & *Decius*; in hac ſiquidem damnatur lenones, qui ad proprium quæſtum ſolebant *juvenculas miſerandas decipere, promittentes calceamenta, & veſtimenta, & his venari eas, & deducere ad Civitatem, & habere conſtitutas in ſuis habitationibus, & cibum eis miſerandum dare, & veſtem, & deinceps tradere ad luxuriam*; & infra, *cum arte, & dolo, & neceſſitate ad luxuriam deducebant*; videbantur enim miſerandæ tales puellæ *voluntarie* ſe committere lenonibus ad meretricium exercendum, eo quod ſequebantur voluntarie lenonem perſuadentem ipſis, ut illum ſequerentur perducendæ a villis in Civitatem, & domum ipſorum. Tamen voluntaria, & ſpontanea non erat vita meretricia ipſarum, ſed ad eam erant coactæ, ſiquidem ex doloſa promiſſione veſtium, calceamentorum, victus, & honeſti famulatus, conſentiebant in ſequelam lenonis, non quidem abſolute, ſed conditionate; puta, ſi promiſſa, & repræſentata ſibi, vera fuiſſent. At quia conditiones deficiebant, ſequebatur, quod ad meretricium dicebantur *violenter* adductæ, quamvis voluntarie lenoni ſe commiſiſſent. Concluditur igitur, quod tunc ſolum intret in muliere conſentiente ſe rapi, *violentia*, quando raptor per doloſas promiſſiones ab ea extorquet conſenſum. Et hoc aperte patet, ponderando verba textus in dicta *l. Unic. §. Pœnas. in fin. C. de Rapt. virgi.* ubi ait: *Niſi* (raptor) *odioſis artibus circumvenerit, non faciet eam velle &c.* Porro ſuaſiones, preces, munera oblata, promiſſiones &c. non poſſunt dici ex ſe *odioſæ artes*, ſunt imo *amabiles*, cum naturaliter mulieres ament, ſibi amaſii ſuaſionibus, ac precibus correſpondentiam in amore perſuaderi; munera conferri; ac promiſſionibus melioris ſtatus ad illius ſequelam allici. Sed tales *artes* tunc ſolum evadunt *odioſæ*; cum factas promiſſiones, effectu vacuas, & doloſe fictas deprehendunt. Unde fit, quod, deficiente (tali caſu) voluntatis conſenſu libero, intret *violentia*.

12 Deducitur hinc, quod, quando in perſuaſione, quæ fit mulieri ad *raptum*, ſeu adulterium, intrat dolus, dici poteſt, quod ipſi fit *violentia*; non quidem vis ab externo adhibita; ſed *violentia*, puta, quia ad actum illum mulier perducitur non volens; ſiquidem illa voluit potius conditionem appoſitam actui, quam actum ipſum; unde, ſi deficiat conditio, ſibi doloſe inſinuata, remanet actus nudus ſimpliciter ab ea nolitus. Ut, ſi doloſe nauclerus ſuadeat mercatori projectionem mercium in mare, ad vitandam ſubmerſionem, mercator vult projectionem libere ex parte potentiæ, ſed ex parte actus vult conditionate, puta, ſi periculum ſubmerſionis adeſt, & per projectionem vitetur: quod, ſi talis conditio deſit, nec periculum adſit, projectio eſt ſimpliciter nolita, & ſic eſt in caſu noſtro. Unde aſſentiri non poſſum opinioni *Joannis Gutierez de Matr. cap. 96. n. 15.* & *Thomæ Sanchez eo. tit. lib. 7. diſp. 13. num. 12.* apud eundem, qui volunt, quod, ſi dolis circumventa virgo rapitur, non ſit locus pœnis *raptus*, quia, ex quo non intervenit *violentia*, non eſt proprie *raptus*. Contrarium enim verius eſt; concedo enim, quod non intervenit vis; ſed, cum adſit dolus, ut probatum eſt, intervenit nolitio, & ex conſequenti *violentia*. Et videre neſcio, quomodo rapiens hoc modo puellam cum dolo, non committat verum *raptum*. Siquidem quidditas delicti determinatur a jure Civili, ſanciente *raptum* eſſe etiam, quando mulier doloſis precibus circumventa conſentit in *raptum*, nec *Tridentinum* in qualificando delicto ſe ingerit, ſed ſupponit delictum tale eſſe, quale a jure Civili determinatum eſt, & corrigit jus Civile tantum, quoad validitatem matrimonii, nec pœnas a jure Civili ſancitas tollit, ut ſupra *num.* 9. dictum eſt. Unde concluditur, quod raptori mulieris, dolo circumventæ, debentur pœnæ *raptus*, non quidem tantæ, & tales, ſicut quando ſimpliciter mulier non conſentit, & abſoluta vi rapitur, ſed paulo minores, ut inferius dicetur. Etenim, ſi illi non infertur plena vis, ſive violentia atrox, infertur tamen aliqualis violentia, quæ punibilis eſt, ut *arg. l. 1. §. final.* deducitur, & dicunt Doctores *Bart. ff. de extrao. crim. Ripa in l. Rem quæ nobis. col. 1. ff. de Acqui poſſ. Paul. de Caſtr. in l. ſed eximendi. ff. nequis eum qui Boſſ. Tit. de Rapt. mul. n. 15. in fin.*

13 Deducitur etiam a contrario, quod, quando abeſt dolus, & mulier precibus flexa conſentit in *raptum*; ut ſi raptoris, & raptæ ſit par conditio, aut melior conditio raptoris, quam raptæ, nullo modo dici poteſt, quod *violentia* interveniat; ſicut etiam, quando precibus amaſii puella flectitur ad eam ſequendam; ſive auro, aut muneribus inducitur. Siquidem talis dicenda eſt *voluntaria* fuga, non *raptus violentus*. Quia, quamvis vel prece, vel pretio, vel muneribus, inducatur ad conſenſum, alias non conſenſura, tamen conſenſus ille eſt plene voluntarius, nec ulla violentia adhibetur arbitrio mulieris; poteſt quippe & auro & precibus reniti; quod, ſi non facit, libere conſentit in id, quod muneribus illi ſuadetur. Scio, quod communis opinio eſt, (ut teſtatur *Clarus §. Raptus. ℣. Adde quod pœna*) quod etiam, ſi mulier ſe rapi conſentiat, *raptus* committatur, & intret ejus pœna ordinaria, quia ex tali rapina, licet ipſa ſit contenta rapi, tamen injuriantur parentes, & affines; tamen, ut optime advertit *Maſcardus Concluſ.* 1254. *num.* 28. *de Probat.* talis opinio militat, quando mulier conſenſit ex doloſis ſuaſionibus ſibi factis, & non aliter; ſi enim libere conſenſit, aut ex ſe, aut ex tentationibus non doloſis, *raptus* nullo modo eſt.

14 Verum eſt, quod etiam ſolæ preces importunæ, juxta quoſdam Auctores *M. Ant. Cucb. Inſtit. major. lib. 5. Tit. 12. num.* 120. *Alphonſ. a Veracruc. Append. ad ſpecul. conjug. fol.* 82. *Sanch. de Matrim. lib. 7. diſp. 13. num.* 11. quos ſequitur *Gutier. loc. ſup. cit. num. 14. in fin.* violentiæ aliquando æquiparantur: hoc autem eſt, quando a forma, & diſpoſitione deprecantis, mulier conjicit, quod, ſi precibus non acquieſcat, vir ad vim, atrocemque violentiam ſe convertit; hoc autem præcipue eſſet, ſi vir armatus mulierem rogaret auctoritativa quadam forma, ita ut ab ea induci poſſit mulier in metum, quod mutilabitur, aut occidetur, niſi conſentiat. Quod etiam ſpectavit *Imperator Leo*, in Conſtitutione 35. *de Raptor. virg.* poſt Novellas, & Edicta Juſtiniani, in qua ſancivit, quod, ſi ad raptum virgi-

nis homo armatus incederet, gladio irremiſſibiliter feriretur. Si autem abſque armis, pœna mitiori plecteretur; & rationem diſpoſitionis reddit dicens; *Ut pote, qui eo quod cum armis ad id factum proceſſerit, neque ab homicidio immunis ſit*, innuens, quod, qui armatus vadit ad *raptum*, quamvis precibus tantum mulierem pulſet, tamen oſtendit animum occidendi, aut mulierem, niſi conſentiat, aut alios, qui *raptui* volent obſiſtere. Tamen conſenſus mulieris per tales preces obtentus, eſſet per veram violentiam abſolutamque; & improprie dicenda eſſet mulier conſentiens precibus importunis, ſed dicenda eſſet violentata per metum etiam cadentem in virum conſtantem.

15 Dixi autem ſupra *nu*. 2. quod *raptus* eſt *abductio hominis*, prout homo eſt generis communis. Nam ita poteſt eſſe, quod rapiatur puer ad libidinem, ſicut puella, & tali caſu ambigendum non eſt, quod raptor puniendus eſſet pœna *raptus* fœminæ, imo majori, quo majus eſt flagitium innominabile congreſſu naturali, quod videtur innuere *Clar.* §. *Raptus*. *V. Unum tamen*. *Goffred. in ſum. Rubr. de Rapt. num.* 9. Et quamvis de hoc caſu, utpote de raro contingenti non habeatur lex, hoc tamen dictat naturalis ratio, adjuta etiam argumento *l. Cum vir. C. Ad leg. Jul. de Adult.* Quid, ſi raptus pueri non eſſet ad abuſum nefandum, ſed eſſet ad uſum naturalem; nempe, ſi fœmina potens rapi faceret adoleſcentem, teneretur ne fœmina pœna raptoris? Ambigunt circa hoc Doctores; nonnulli enim *Marſil. n.*223. *Ant. Gomez ad l.* 80. *Taur. n.*37. *Angel. in cit. l. Unic. in fin. Papo lib.*22. *Tit.*6. *Arreſt.*3. apud *Clar. l. cit.* ℣. *ſed pone*. poſt *Gloſſ. in l. Unic. in V. ſponſam. C. de Rapt.* tenent quod ſic, unde *Marſilius* dicit hanc communem opinionem Doctorum, imo *Angelus* teſtatur ſe vidiſſe eam uſu poſitam, dum meretrix quædam, quæ adoleſcentem rapuerat, fuit combuſta *Florentiæ*, & *Papo* confirmat, eam practicari in *Gallia*. Alii vero *Grilland. de Diver. crim. lib.* 3. *quæſt.* 10. *n.* 23. *Conrad. Pract. fol.* 370. *nu.* 3. *Jodoc. Pract. cap.* 95. *num.* 17. *Clar. loc. cit.* volunt, quod, cum pœna legis *Unicæ*. *C. de Raptor. vir.* ſit valde rigoroſa, & ipſa loquatur expreſſe de *Raptoribus* fœminarum a viris facta, & non è contra, non veniat proinde ad fœminas raptrices maſculorum extendenda, juxta vulgatum Doctorum axioma, *pœnales leges extenſionem non admittere*.

16 *Clarus*, in ſecundam inclinans, dicit, ſe Reum talis delicti eſſe puniturum pœna extraordinaria gravi, & citra mortem. Et hæc ſententia æquior eſt; quia non currit omnino paritas inter adoleſcentem, & puellam. Hæc ſiquidem, licet cum difficultate, invita tamen ſimpliciter, poteſt vitiari; & amiſſa virginitate, labefactatur in fama irremediabiliter; quod non eſt in viro, qui nolens, nulla vi ad congreſſum poteſt impelli, & per actum carnalem non periclitatur in fama; hoc autem dico regulariter. Cæterum poſſunt dari in caſu particulari tales circumſtantiæ raptus, quæ ſufficiant ad movendum rationabiliter animum Judicis ad ſequendam primam opinionem. Accedit, quod pœnæ Canonicæ latæ a Concilio in viros raptores, non poſſunt convenire raptricibus, (dempta excommunicatione) ut proinde validum eſſe matrimonium inter fœminam raptricem, & virum raptum, (ſi tamen hic conſentiat poſt *raptum*) etiamſi vir non ſit poſitus in loco libero, & tuto, ſcribunt communiter Auctores. *Gutier. de Matrim cap.* 86. *num. final. Barboſ. in Trident. ſeſſ.* 24. *de Refor. Matr. cap.* 6. *num.* 5. & ibi *Farinac. Sanch. Baſil. Rebell. Molf. Reginal. Ledeſm. Bonacin. Ricc. & Hurtad.* eo quia Decretum Concilii, cum ſit odioſum, nolunt poſſe extendi ad fœminas. Verum eſt, quod, ſi *raptus* ſimpliciter reſervetur ab Epiſcopis, ita incidet in caſum reſervatum mulier rapiens virum, ſicut vir incidit rapiendo fœminam; eſt enim verus *raptus* etiam ille, proinde ſub reſervatione comprehenditur, ut innuit *Maron. Reſpon.* 96. *n.*95. *in fin.*

17 Dixi tandem ſupra *num.* 2. quod raptus ſit *in ordine ad copulam carnalem*; nam, ſi eſſet ad alium finem, non veniret ſub crimine *raptus*. Firmant proinde Doctores concluſionem, quod, ſi rapiatur puella, non gratia libidinis, ſed cauſa contrahendi cum ea matrimonium, aut ſi matrimonium ſit jam contractum, non incurratur reatus *raptus*. Tamen, talis concluſio cum ſobrietate accipienda eſt, & examinanda ſecundum jus Civile, & ſecundum Canonicum. Suppoſito enim, quod ſupra dicebamus, quod nec antiqui Canones, nec Concilium correxerit jus Civile, niſi tantum circa validitatem matrimonii inter raptorem, & raptam; relicta alioquin qualificatione criminis, & ejus pœnis, antiquæ diſpoſitioni juris Cæſarei; ab hoc petenda eſt ratio vera criminis *raptus*. Et quia Concilium ulteriores addidit pœnas ſpirituales contra raptores, libranda erit adhuc res de jure Conciliari.

18 *Raptum* non eſſe (ſpectato omni jure) quando, qui contraxit per verba de præſenti cum puella in facie Eccleſiæ, & elapſo bimeſtri, eam reluctantem etiam, ac parentibus invitis, abducit per vim ad proprios lares, manifeſtum eſt. Cum enim uxor ſit de jure mariti, & cum eo vivere debeat, ut habetur in jure *cap. Non eſt nobis. Extra. de ſponſ.* & elapſum ſupponatur bimeſtre deliberationis, intra quod, invito conjuge, poteſt alius ingredi Monaſterium, *text. in cap. Commiſſum. Extra de Sponſal.* vir cogens uxorem ſuam ad ſecum cohabitandum, & ſibi reddendum matrimoniale obſequium, proprio utitur jure, nec in aliquam legem peccat, & hoc etiam eſſet, ſi bimeſtre elapſum non eſſet, dummodo matrimonium fuiſſet conſummatum; tali enim facto acquirit vir plenum jus in corpus uxoris, ut notum eſt. *cap. Cum Cauſam. de Raptor.*

19 Si vero matrimonium contractum non eſt, ſed de matrimonio præceſſerunt ſponſalia, & rapitur mulier ad matrimonium contrahendum, quantumvis ipſa conſentiat, ſi tamen diſſentiant Parentes, & ſequatur copula, de jure Civili verus *raptus* eſt. Concluſio manifeſta eſt ex Textu legis *Unicæ*. *C. de Raptu Virginum*. Sic enim habet: *Raptores Virginum honeſtarum, vel ingenuarum, ſive jam deſponſatæ fuerint, ſive non &c.* & concludit *maxime, cum virginitas, vel caſtitas corrupta reſtitui non poſſit*: quæ ultima clauſula includit rationem diſpoſitionis legis. In tantum enim vult lex, *raptum* committi, in quantum mulier rapta vitiatur; ſive præceſſerint ſponſalia, ſive non; ſive ipſa conſentiat, ſive non; dummodo parentes diſſentiant. Unde ſequitur, quod, ſi copula non ſequatur, & raptus ſit ad ſolum finem matrimonii, de jure Civili *raptus* non committatur, nec intrent illius pœnæ, quidquid dicat *Peguera Deciſ.* 42. *Rotæ Cathalon.* Et ſecundum iſtam limitationem accipi debet ſupra data concluſio, quam docet *Ægid. Boſſ. Tit. de Rapt. Mulier. n.* 17. & accipi etiam debet *Ant. Faber. deciſ.* 1. *C. de Rapt. Virg.* apud *Ricc. Collect.* 911. dum vult, quod raptus non committatur in virginem abductam cauſa matrimonii, conſentientibus agnatis, licet inſcio, aut invito curatore. Si enim eam cognoſcit, quamvis cætera conſtent, intrat diſpoſitio juris Civilis, & pœna veri *raptus*.

20 De jure porro Canonico, *raptus* etiam ad fi-

nem

nem matrimonii, ſive fœmina vitietur, ſive non, ſemper infert pœnas Eccleſiaſticas, & proinde verus *raptus* eſt. Ratio eſt, quia pœna raptoribus appoſita eſt, eoquod matrimonium contractum cum rapta, non ſubſiſtat, niſi illa loco tuto reſtituatur; & hæc pœna ſemper incurritur, tam ſi mulier rapta ſit ad libidinem, quam ſi fuerit ad matrimonium; tam ſi mulier fuerit a raptore cognita, quam non; ſequitur igitur, quod etiam aliæ pœnæ, puta, excommunicationis, infamiæ &c. quæ per eandem legem Conciliarem ſunt ſancitæ, incurrantur; non enim ulla habetur ratio, quare hæc tantum pœna, non autem reliquæ etiam incurrantur.

21 Quid autem, ſi præceſſerint ſponſalia, & puella conſentit in *raptum*; ex eo, quod cauſa *raptus* eſt tantum diſſenſus parentum, aut conſanguineorum, non autem ipſiuſmet fœminæ? Dico, quod *raptus* non committitur de jure Eccleſiaſtico; Siquidem, loquendo de hoc, *raptus non dicitur admitti, quando ante de nuptiis agitur*, ut habet Canon, *text. in cap. Cum cauſam. junct. Gloſſ. in V. dicatur.* & cum hic præceſſerint ſponſalia, malitia illius criminis evaditur; & ita nec pœnæ Eccleſiaſticæ intrabunt.

22 Quod, ſi dicatur, quod etiam tali caſu matrimonium erit nullum, niſi fœmina loco tuto reddatur, quod, ut diximus, pœna Raptoris eſt; Unde, ſi pœna hæc tali caſu incurritur, etiam reliquæ incurri debent. Reſpondeo, quod nec illa pœna intervenit, ſi conſtet, *raptum* fuiſſe cum pleno conſenſu mulieris; ſiquidem hæc tantum fuit introducta, favore liberi contractus, ad Sacramentum requiſiti; quæ libertas, cum ſupponatur adeſſe, non poteſt aptari talis pœna, ſicut nec reliquæ.

Probatio.

SUMMARIUM.

23 *Raptus requirit plenam probationem.*
Duo probanda in raptu.
Si rapta eſt formoſa, juvenis &c. præſumitur, quod fuerit ad explendam libidinem.
24 *Quod raptus fuerit, muliere invita, & ex doloſa perſuaſione, præſumitur juxta nonnullos.*
Raptor tenetur probare, mulierem conſenſiſſe.
25 *Accuſator tenetur probare, raptam eſſe honeſtæ vitæ, & famæ.*
Item fuiſſe raptam, cauſa eam retinendi, non vero ob commodiorem coitum.
Raptus meretricis non eſt verus raptus.
Si volebat converti a meretricio ad honeſtam vitam, eſt raptus.

23 PRobatio autem hujus criminis, quæ concludens requiritur, prout textualiter habetur in *l. Unic. de Rapt. Virg. §. ſin autem in fin.* attendi principaliter debet a duobus; puta, quod mulier ſit rapta cauſa libidinis; & quod fuerit, ea invita. Primum probatur concludenter, ſi raptum copula fuerit ſecuta; probatur autem præſumptive juxta Doctores, *Bajard. ad Clar. §. Raptus. init. Deci. Maſcard. Farinac. qu. 145. num. 78.* apud *Bict. quæſt. 115. num. 24.* ſi mulier rapta fuerit juvenis, formoſa, vel de ea raptor fuerit philocaptus; unde incumberet raptori onus probandi concludenter contrarium, puta, quod eam nec cognovit, nec cognoſcere tentavit, licet & tempus, & locum opportunum habuerit.

24 Quod autem *raptus* fuerit, illa invita, & doloſa perſuaſione, præſumitur juxta nonnullos, *Marian. Soccin. in cap. 1. ubi Abb. & Ancharan. de Adulter. Bald. Boſſ. Maſcard. Menoch.* apud *Farinac. quæſt. 145. num. 117.* & hoc maxime, ſi puella, vel mulier ſit famæ incontaminatæ; proinde neceſſe eſt, quod raptor probet, quod ipſa conſenſerit; & quomodo hoc probetur, videatur *Farinac. quæſt. 145. n. 130. & ſeqq.* qui per ſex concluſiones tradit doctrinam, quomodo conſenſus raptæ probetur. In facti autem contingentia, caveant Judices in pronunciando, quod invita fuerit mulier. Nam non raro vidi tales conſenſiſſe in fugam cum Amaſiis, & poſtquam in fortiis juſtitiæ fuerunt, ad tuendam propriam famam, dicunt, per vim fuiſſe abductas, & onerant Amaſium. Ideo bene librent omnes circumſtantias facti, quibus facile poterunt coniicere, an vi, & dolo, an potius volentes, cum Amaſio a propria domo fugerint; nec fidant famæ, aut publicæ apparentiæ, nam aliquoties de die incedunt modeſtæ, ut videantur caſtæ *Lucretiæ*; ſed in tenebris, & cum Amaſiis ſunt veræ *Phrynes*.

25 Verum juxta *Maſcard. de Probat. concl. 1254. num. 20.* alia duo requiruntur, quæ probare tenetur accuſator, ſive fiſcus. Unum eſt, quod mulier rapta ſit honeſtæ vitæ, ac famæ; aliud eſt, quod fuerit conducta de loco ad locum, cauſa eam abducendi, non vero cauſa coitus commodioris. Ratio autem eſt, quia in ſententia multorum, *Gloſſ. in l. 1. in V. Virginem honeſtam. C. de Raptor. & in Verum. ff. de Fur. Carer. Gramm. Cephal. Maiſil. Alberic.* apud *Maſcard. loc. cit. nu. 20.* *raptus* meretricis non eſt verus *raptus*, nec incurruntur ex hoc ordinariæ pœnæ contra raptores, (niſi illa volens deinceps honeſte vivere, contra dixiſſet *raptui*, ut optime obſervat *Maſcard. loc. cit. nu. 14.* ut proinde neceſſarium fuerit raptori uti violentia) & ideo qualitas vitæ honeſtæ, quæ requiritur ad conſtituendum crimen *raptus*, omnino probari debet. Pariter, quia, ut diximus ſupra *num. 2.* abductio de loco ad locum, cauſa commodioris coitus, raptus non eſt; ideo, ut raptus probetur, requiritur, quod etiam probetur hæc alia circumſtantia, nempe, quod abducta fuerit fœmina, non ob coitum commodiorem, ſed ad eam retinendam extra propriam domum, cauſa libidinis.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

26 *Pœna raptus de jure Civili.*
Extenduntur ad ſodales, comites, & ſequentes.
Judex loci, in quo moratur raptor, procedit, quamvis raptus ſit alibi commiſſus.
Si mulier in raptum conſenſit, diſſentientibus parentibus, intrat pœna extraordinaria.
27 *De circumſtantiis aggravantibus delictum, & pœnis remiſſive.*
28 *Puella ſollicitante Amaſium ad fugam, temperanda eſt pœna extraordinaria.*
Hiſtoria cujuſdam Religioſi ſollicitati a fœmina.
29 *Pœna extraordinaria intrat in rapiente publicam meretricem.*
Aut ſi rapta pluribus ſe proſtituat.
Pœna ordinaria intrat, ſi raptus eſt mulieris, quæ reputetur honeſta, licet uni, aut alteri indulgeat.
30 *Raptores incurrunt excommunicationem ipſo facto, licet non reſervatam.*
31 *Pœna Eccleſiaſtica non afficit, niſi veros raptores honeſtæ fœminæ.*
32 *Eccleſiaſtici raptum committentes, de jure ſunt deponendi.*
Pœnæ Canonicæ nunc commutantur in pecuniarias.
Clericus rapiens, & vitians puellam, tenetur eam dotare.

Epi-

Epiſcopus nequit pecuniam dandam puellæ pro dote, ſuo fiſco applicare.

Pœna Tridentini de dotanda per raptorem puella rapta, ſolis Clericis poteſt aptari.

33 *Raptus in perſona Regulari inauditus.*

Fuga Regularis cum fœmina eſt apoſtaſia, juncta delicto carnis pro qualitate fœminæ.

Atrox eſt tale delictum, & graviter puniendum.

26 POEnæ autem raptus de jure Civili ſunt mors, & applicatio omnium bonorum raptoris mulieri raptæ, & hoc non ſolum reſpectu raptoris principalis, ſed etiam eorum, qui ad raptum fuerunt ſodales, comites, vel ſequentes, & textualiter habetur in *Codice l. Unic. §. Et ſiquidem. C. de Rapt. Virg. l. Raptor. C. de Epi. & Cler.* nec poſſunt tales delinquentes opponere præſcriptionem Fori, quia, ſi *raptus* commiſſus ſit in alieno Territorio, Judex loci, in quo Raptor invenitur, poteſt, & debet de tali crimine cognoſcere, quamvis intra fines ſuæ juriſdictionis non fuerit commiſſum. Tales autem pœnæ locum habent, quando aut vis ſimpliciter adhibita eſt, aut fœmina fuit doloſa perſuaſione in conſenſum abducta, prout ſupra *num.* 11. dictum eſt. Quod, ſi ipſa volens, & libens conſenſit in *raptum*, invitis tantum parentibus, Tutore, ſeu conjunctis, quantumvis juxta citatas leges, eædem pœnæ locum habere viderentur; tamen juxta Doctores non intrat niſi pœna extraordinaria. *Salyc. in l. Unic. C. de Rapt. virg. Decian. lib.* 8. *cap.* 7. *n.* 19. *Sanch. de matr. lib.* 6. *diſp.* 12. *n.* 8. & 9. apud *Bict. qu.* 115. *num.* 17.

27 Diverſificant autem pœnas *raptus* Auctores juxta circumſtantias aggravantes delictum, ut pote, ſi fuerit commiſſum cum armis, aut magna copia hominum armatorum; ſi perſona rapta fuerit nobilis, aut ingenua, aut in poteſtate parentum, aut in Conſervatorio Virginum, aut in Monaſterio Monialium ad educationem, aut virgo, aut conjugata, de quibus videri poſſunt *Decian. lib.* 8. *cap.* 7. *num.* 6. & *Farinac. quæſt.* 145. *num.* 60. & *ſeqq.* Sed quoad pœnam ordinariam talis conſideratio inutilis eſt; cum enim ſit mortis, & amiſſionis omnium bonorum, quoad pœnam, perinde eſt, ſive adſint, ſive non, tales circumſtantiæ aggravantes. Bene tamen poſſent facere ad augmentum, vel decrementum pœnæ extraordinariæ, quæ, ut diximus, intrat, quando intervenit raptæ conſenſus.

28 Mihi autem videtur ratio potior temperandæ pœnæ, conſideratio caſus, ſecundum quam *raptus* accidit; num ſcilicet intervenerit voluntas mulieris ſeductæ, aut inductæ precibus Amaſii; an ex æquo concurrerint ad *raptum*; an potius ipſa Amaſium ſollicitaverit. Si enim mulier æque ac Amaſius conſpiraverint in fugam; & multo fortius ſi mulier ipſa Amaſium ſollicitaverit ad congreſſum, & ex poſt, ad fugam a domo, ut irent ad locum, in quo liberius poſſent genio ipſorum indulgere; profecto non poſſet talis fuga dici *raptus*; & pœna extraordinaria tali caſu deberet eſſe modica; & ratio eſt, quia viro, præſertim juveni maxima eſt tentatio ſollicitari a puella procaci, & pulchra; nec eſt, qui invitanti mulieri ad copulam (ſi vir potens ad eam ſit) poſſit reſiſtere ſine ſpeciali Dei auxilio; unde illius crimen minimum habens de dolo, & maximum de fragilitate, debet a Judice cum maxima miſericordia corripi. Caſum vidi paucis ab hinc annis. Quidam Religioſus ſimul cum quadam puella nobili fugam arripuerat. Captus ab inſequentibus, & in manus Curiæ Eccleſiaſticæ ſæcularis traditus, fuit ab ea damnatus ad triremes. Interpoſita ab eo appellatione, ductus in catenis fuit Romam, & Cauſa reviſa, cum conſtitiſſet per Epiſtolas ſcriptas ab eadem puella, Religioſum fuiſſe ſollicitatum ab eadem ad fugam, ut poſſent in loco, in quo cogniti non eſſent, liberius luxuriari, Sac. Congreg. maxime compatiens fragilitati, damnationem ad triremes per decennium commutavit in carcerem clauſtralem ſemeſtrem.

29 Pœna item extraordinaria ſolummodo intrat, quando rapta eſt meretrix publica, quæſtum corpore faciens; & etiam (ſi meretrix non ſit cauſa lucri ſe proſtituens) ſi inhoneſta ſit, & ex libidine pluribus copiam ſui faciat, ut poſt multos, *Alberic. Angel. Bald. Cyn. Marſil.* & *Salycet.* quos citat, docet *Sanchez de matr. lib.* 7. *diſp.* 7. *n.* 22. & 23. & etiam *Gomez in l. Tauri.* 80. *num.* 45. Non ſic autem eſſet, ſi quis raperet fœminam, quæ licet cum uno, aut altero ex libidine rem habuit, tamen reputatur communiter honeſta; tunc enim intrat pœna ordinaria, ut poſt *Decian. lib.* 8. *cap.* 7. *n.* 11. & 12. tenet *Farinac. q.* 143. *num.* 60. Adhibetur etiam pœna extraordinaria, quando raptor rem non habuit cum rapta, licet, & locum, & tempus, & vires habuerit; & ideo non fecit, quia ipſum de *raptu* pœnituit. Sed, ſi fecit quantum potuit; nec tamen obtinuit, quia vel puella ſe defendit; vel quia arcta fuit; vel quia ipſe frigidus eſt &c. intrat pœna ordinaria, cum ipſe devenerit ad actum proximum, ut poſt *Gloſſ. in l. Si quis non dicam,* docent communiter Doctores. *Bald. Belapertic. Butr. Caſtren. C. ad Epi. & Cler. Sanch. de matr. lib.* 7. *diſp.* 12. *nu.* 18. *Bermond. de Publ. Concub. Rubr. de Stup. nu.* 32. *Farinac.* apud *Bict. q.* 115. *num.* 28.

30 De jure autem Canonico, ut patet ex *cap. Raptores. cap. de Puellis. cap. Si quis Virginem. cap. Nullus* 36. *quæſt.* 2. tum Raptoribus, tum auxilium, aut favorem illis dantibus, ſancita eſt excommunicatio, quæ a *Trident. ſeſſ.* 24. *de Reform. matr. cap.* 6. innovata eſt, quæ Cenſura eſt latæ ſententiæ, licet non ſit reſervata, ut obſervat *Theſaur. de Pœn. Part.* 2. *V. Raptus. V. Nota quinto*, & etiam ſunt perpetuo infames, & omnium dignitatum privationem, & ad eas inhabilitatem incurrunt; & ultra hoc, ſi raptor non ducat raptam in uxorem, tenetur eam convenienter dotare.

31 Circa has pœnas ſcribit *Farinac. quæſt.* 145. *num.* 153. & poſt eum *Theſaur. loc. cit. V. Nota tertio*, eas incurri, quamvis rapta ſit meretrix, aut mulier inhoneſta. Sed, ſalva talium Doctorum reverentia, hoc non poteſt de jure ſuſtineri: Ratio eſt, quia pœnæ appoſitæ a Concilio, ſunt contra veros raptores, eos nempe, quos jus Civile decernit Reos de *raptu*; non enim Concilium aliquid ſtabilit circa crimen, ſed ſupponit illud jam determinatum a lege Cæſarea, quæ non corrigitur ab Eccleſiaſtica, niſi in ordine ad matrimonium, ut ſupra *num.* 9. dictum eſt. Cum igitur jus Civile determinet *Raptum* tunc committi, quando honeſta mulier rapitur, nec *Raptus* ſit, quando rapitur inhoneſta, ſequitur, quod pœnæ Conciliares, quæ afficiunt veros raptores, non poſſunt convenire violenter abducenti meretricem, qui *Raptum* non committit; & cum ſimus in odioſis, non poſſunt extendi pœnæ ultra caſum expreſſum.

32 Quoad Eccleſiaſticos, *raptum* committentes, a Concilio *Chalcedonenſi cap.* 27. & *habetur in cap. Eos qui rapiunt.* 36. *quæſt.* 2. appoſita eſt pœna depoſitionis, quæ renovata eſt a *Tridentino*, loco ſupra citato, quod quidem in praxi non ſervatur; ut plurimum enim pœnæ Canonicæ, quæ plerunque ſpirituales ſunt, a Judicibus Eccleſiaſticis commutantur in pœnas pecuniarias, ut pote Reo magis favorabiles,

les, & fiſco Ordinariorum utiliores. An bene in hoc agant, & an judicent ſecundum intentionem Eccleſiæ, ac *Sanctorum Patrum*, ipſi viderint. Certum autem eſt, quod, ſi Clericus rapit puellam, & eam vitiat, tenetur juxta Concilium eam dotare, nec hoc jus quæſitum puellæ poteſt Ordinarius lædere in præjudicium ipſius, dando Reo pœnam pecuniariam ſolummodo applicandam fiſco Epiſcopali, ſeu locis piis; nequit enim Judex in ſententia, juri, quod competit tertio, præjudicare, ut notum eſt. Imo adverto, quod talis pœna dotandi puellam, poteſt competere ſolummodo Clericis; minime autem laicis. Ratio eſt, quia, ut ſupra dictum eſt, Concilium non correxit circa pœnas *raptus* jus Civile; proinde illæ ſunt in vigore; & cum ex hoc omnia bona raptoris ſint adjudicata puellæ raptæ; non eſt, unde raptor, ſi laicus ſit, poſſit de bonis ſuis raptam dotare, cum illis ſpoliatus ſit. Sequitur igitur, quod talis pœna dotationis poſſit ſoli Clerico competere; & hanc legem pœnalem ſupra antiquos Canones contra proprios Subditos, ſanxit Eccleſia, & hanc invertere nullo modo poſſunt Epiſcopi.

33 Quo autem ad Regulares inauditum hoc crimen eſt; nec enim apud Auctores reperi, neque a conſummatis Judicibus Romæ, ad quam totius Chriſtiani Orbis crimina deferuntur, audivi verum *raptus* crimen ab ullo Regulari patratum. Bene frequenter accidit, quod nonnulli peſſimi, & habitu externo tantum, non vero vita Religioſi, in hoc ſcelus prorumpunt, ut aut mulieres ſeductas de domo abducant conſentientes: vel ex condicto, aut ſollicitati ab eiſdem, cum illis fugiant ad liberius luxuriandum. Sed tale crimen *raptus* non eſt, nec dici poteſt, ut poſt *Sayr. deciſ.* 1. *de Raptor.* ſcribit *Ricc. Collect.* 911. ſed eſt apoſtaſia, copulata cum fornicatione, defloratione, aut adulterio, & qualificata ab injuria, quæ fit conjunctis fœminæ abductæ, & ſcandalo. Incredibile enim eſt, quantum ſcandali pariat in populo tale facinus, & quantum detrahatur honoris, & famæ Religioni ob ſimiles exceſſus. Unde ex talibus criminibus complicatis, ac ſpecie diverſis reſultare debet reatus, vindicandus omnibus, & ſingulis pœnis, debitis ſingulis delictis, adaptandis arbitrio Judicis, penſata in caſu particulari, aut plena malitia, aut fragilitate delinquentis, & magnitudine, ſeu parvitate ſcandali reſultantis a publicitate facti, & conditione perſonæ, de quibus firma regula dari non poteſt.

34 Quo autem ad pœnam rapientis Monialem, pro laicis quidem habetur pœna ultimi ſupplicii, prout dicitur *l. Raptores. C. de Epi. & Cler. l. Si quis non dicam C. eo. Novell.* 123. *cap.* 43. *Coll.* 9. & hoc etiam, ſi interveniat conſenſus illius, prout ex iiſdem textibus ſcribunt communiter Doctores, *Alberic. Butrigr. Salyc. in l. Unic. C.de Rapt.* apud *Farinacium q.* 145. *num.* 220. *Gloſſ. in cap. Raptores.* 26. *q.* 2. *Dict.* 116. *n.* 33. & reſpectu reverentiæ debitæ Monaſteriis Sanctimonialium, aggravatur etiam *raptus* mulieris, ſeu Virginis ſæcularis, quæ cauſa cuſtodiæ, aut educationis, in iis degit, ut proinde morte ſit abſolute vindicandum tale crimen, ut poſt *Decian. lib.* 9. *cap.* 11. *num.* 12. & *Farinac. q.* 145. *num.* 230. ſcribit *de Dictis q.* 116. *n.* 36.

§. VIII. Clauſuræ Violatio.

SUMMARIUM.

1 *Clauſuræ violatio quotupliciter contingat.*
2 *Clauſura virorum non eſt de jure naturali, ac Divino, juxta aliquos.*
Reprobatur hæc opinio, quo ad jus Divinum.
Levitæ vivebant ſeparati a populo.
Elias habuit Monaſteria a ſe inſtituta.
Quomodo poſſit dici, clauſuram eſſe de jure naturali Religioſorum Cœnobitarum.
3 *A tempore Apoſtolorum omnes Eccleſiaſtici vivebant Collegialiter.*
Clauſura habet fundamentum in jure Divino, ac Eccleſiaſtico primitivo.
4 *Religioſus exiens abſque debita facultate a Clauſtro, eſt Apoſtata.*
5 *De jure antiquo Clericis vetitum erat admittere fœminas intra eorum Clauſtra.*
Pariter neque in Sacriſtiam.
Hoc pariter ſeverius Monachis interdictum.
6 *B. Pius V. & Gregorius XIII. interdixerunt Religioſis, fœminas admittere intra Clauſtra prætextu privilegiorum.*
Declaratio, quod talis probibitio extenditur ad omnes fœminas abſolute.
7 *Gregorius XIII. ampliavit pœnas Religioſis introducentibus, ac fœminis ingredientibus Clauſtra.*
8 *Nomine fœminarum probibitarum ingredi Clauſtra, non veniunt puellæ.*
Neque Imperatrix, Reginæ, ac Principiſſæ, quæ non agnoſcunt Superiorem temporalem.
Neque fundatrices Monaſteriorum.
Fundatores poſſunt ſibi reſervare dominium directum Conventuum.
Fundus poteſt alienari ſibi a venditore reſervata ſervitute fundi.
Mulieres domeſticæ aſſociantes nobiles prædictas, poſſunt ſecum ingredi Clauſtra.
Conceſſum Primatibus, conceditur etiam iis, qui ſub illis ſunt.
Tempore interdicti, ſi conceditur Domino audire Miſſam, conceſſio extenditur ad ejus famulos.
Jus precario, aut ex ſtipulatu ab aliquo quæſitum, quæritur etiam ſuis.
9 *Fœminæ habentes legitimam cauſam poſſunt ingredi Clauſtra.*
Cauſæ ad hoc legitimæ, quæ?
10 *Fœminæ poſſunt ingredi Clauſtra, dum ibi celebrantur Divina Officia.*
Nomine Divinorum Officiorum, quæ veniant in hoc caſu.
Lantuſca reprobatus.
11 *Superior inſtituens inſolitam proceſſionem, ut mulieres intra Clauſtra admittat, an puniendus.*
12 *Talis Superior non incurrit pœnas Bullarum.*
Dubium, an peccet.
Variæ ſententiæ circa hoc.
13 *Reſolvitur, illum non peccare.*
Abuti poteſtate quis dicatur.
14 *Fœminæ poſſunt ingredi Clauſtra, quando ibi inſolita Miſſa celebratur.*
15 *Oppoſitio contra ſupradicta.*
16 *Satisfit difficultati.*
Cooperans materialiter tantum peccato, non peccat.
17 *Nomine Clauſtri, quid veniat?*
Partes Monaſterii, quæ?
Ad Clauſuram formalem ſufficit ſeps, ſeu foſſa deſignata.
Remus tranſiliens ſulcum, quo mœnia Urbis fuere ſignata, occiſus eſt a Romulo fratre.
18 *Licet paries Clauſuræ Monaſterii corruat, manet Clauſura formalis.*
19 *Ad quales hortos Monaſteriorum poſſint ingredi fœminæ.*
20 *Ad quas Sacriſtias admitti poſſint fœminæ.*

21 *Si*

21 *Si in Sacriſtia celebretur Miſſa, ad eam poſſunt ingredi fœminæ.*
22 *Quomodo delinquant Religioſi introducentes, & admittentes fœminas intra Clauſtra.*
23 *Præſumere importat ſcientiam, advertentiam, & dolum.*
Qui delinquit cum ignorantia, aut opinione probabili, non præſumit delictum.
24 Introducere, *quid importet.*
Probibitio de introducendis fœminis intra Clauſtra, extenditur ad mandantes, conſulentes, adjuvantes &c.
25 Admittere *quot interpretationes ſortiatur.*
26 Admittere *importat recipere, & concedere.*
Admiſſionales, qui dicantur.
27 *Quis dicatur auctoritative fœminas admittere.*
28 *Introducere fœminas quivis Religioſus delinquendo poteſt; admittere vero ſolus Superior, & Officiales cuſtodientes Monaſterium.*
Quomodo Janitores debeant impedire fœminabus ingreſſum in Clauſuram?
29 *Quid juris, ſi Religioſus ingreſſam mulierem comitatur per Monaſterium?*
30 *Donatus impugnatur.*
Quo pacto Religioſus aſſocians fœminam, ut præfertur, non peccet?
31 *Quomodo aliter faciens delinquat?*
Opinio Sanctii, Pellizzarii, Delbene, & Antonii a Spiritu Sancto impugnata.
32 *Detinens diutius fœminam, ingreſſam Clauſtra, incurrit pœnas contra introducentes.*
Proemium continet cauſam finalem legis.
33 *Ita delinquit influens in permanentiam mulieris intra Clauſtra, ſicut qui influit in ejus ingreſſum.*
34 *Mulieres Religioſæ clauſtraliter viventes in veteri lege.*
35 *Sanctimoniales in lege Evangelica clauſtraliter viventes, cæperunt a S. Martha.*
Clauſura Monialium per plura Concilia fuit ordinata.
36 *De Moniali peccante contra Clauſuram per egreſſum remiſſive.*
Probibitio, quæ eſt pro fœminis quoad ingreſſum intra Clauſtra Religioſorum, eſt pro viris, ac fœminis quoad Clauſuram Monialium.

1 QUia ſequenti paragrapho locuturi ſumus de *ſacrilegio* cum *Moniali*, quod regulariter non perficitur ſine *violatione Clauſuræ*, quæ ex ſe delictum eſt, quod in pluribus fit cauſa libidinis; ideo de ea tractamus hic. *Clauſuræ violatio* criminalis ſub duplici membro conſideratur, nempe reſpectu Clauſtri virorum Regularium, & reſpectu Monaſterii Sanctimonialium, & in utroque diſtinctionis membro adhuc dupliciter contingere poteſt; puta, vel per egreſſum perſonæ Religioſæ a proprio Clauſtro; vel per ingreſſum alterius perſonæ prohibitæ ad idem; & juxta datam diviſionem ſingula membra conſideramus.

2 Reſpectu igitur virorum Religioſorum, *Clauſuram* non eſſe de jure naturali, aut Divino, ſcribunt multi Doctores; *Navar. Com. 4. de Regul. n. 29. & conſ. 65. eo. num.* 2. *Mirand. Man. Prælat. tom. 1. quæſt. 32. art. 1. concl. 1. & de Monial. quæſt. 1. art. 1. Caiet. 22. quæſt. 38. art. 11.* apud *Donat. tom. p. Par. 2. Tr. 3. quæſt.* 9. ſed de naturali quidem hoc concedo; de Divino autem non tam faciliter admitterem. Siquidem habemus in veteri teſtamento, *Joſue. cap. 14. V.* 4. quod *Levitæ*, Religioſi nempe viri famulatui, cultuique Dei mancipati, urbes ſeparatas a laicis, de mandato Dei acceperunt, & hoc, ut ſcribit *Andreas Maſius in Joſue*: *Ne populi vitiis aſſueſcerent*. Pariterque *Elias Propheta* Monaſtici inſtituti Anteſignanus habuit Monaſteria a Sæcularium habitationibus diſcreta in *Bethel*, *Carmelo*, & alibi. Unde coniici poteſt, quod Clauſura hominum Deo dicatorum, puta, eorundem domicilia a laicis ſejuncta, ad jus Divinum reducitur. Poteſt autem dici, *Clauſuram* eſſe de jure naturali, ſuppoſita inſtitutione *Religionis Cœnobiticæ*, quæ conſiſtit in Congregatione plurium viventium ſub una Regula, & Superiore, ſegregatim a Sæculo; proinde *Clauſura* eſt ex connaturali lege intrinſeca vitæ *Cœnobiticæ Religioſæ*; unde ſuppoſita profeſſione, de jure naturali eſt, quod Religioſus ſeparatus a ſeculo vivat, & nullibi ſit, niſi ſciente, & volente Superiore, ut poſt *Suar. tom. 4. Tr. 8. lib. 1. cap. 6. num. 8. de Relig. Ant. a Spir. S. Tract. 3. diſp. 6. num. 1384. Palao. Tract. 16. diſp. 4. Pun. 7. num.* 2. ſcribit *Paſſerin. de Stat. hom. quæſt. 189. art. 8. num. 387. in fin.*

3 Pariter in lege Evangelica a tempore *Apoſtolorum* non ſolum Monachi, ſed Eccleſiaſtici omnes Collegialiter vivebant, ut dicunt multi Canones, & ſeparati a Laicis, in propriis Clauſtris circa Eccleſias conſtitutis, habitabant. *cap. Præter. §. Præcipientes. 32. diſt. cap. Omnis ætas. cap. Dilectiſſimis. cap. Neceſſaria 12. quæſt. 1. cap. In omnibus de Conſecr. diſt.* 5. Refrigeſcente poſtea charitate in Clericis, qui abdicata vita communi, & inducta proprietate, in propriis domibus promiſcue cum laicis incæperunt vivere, remanſit in ſolis Religioſis vita clauſtralis, & in his conſervata fuit, & jugiter permanet converſatio Eccleſiaſtica, quam *Apoſtoli*, præceptis, & exemplo, in primitiva Eccleſia firmaverunt. Et ex hoc patet, quod *Clauſura* in Religioſis fundamentum habet in jure Divino, ac Eccleſiaſtico primitivo.

4 Contingit igitur Religioſo viro circa *Clauſuram* delinquere, exeundo ab ea, abſque debita facultate; hocque crimen Apoſtaſia eſt, ſeu fuga a Clauſtro; & de hoc abunde diximus ſub *Titulo de Apoſtaſia*, unde non repetimus inutiliter.

5 Alio modo delinquit Regularis introducendo, ſive admittendo fœminas intra Clauſtra. Et circa hoc ſciendum, quod de antiquo jure, Clericis vetitum erat, fœminas admittere intra Clauſtrum ſuum, & ad hoc Cuſtos ad januam apponebatur, juxta Statuta Concilii *Aquiſgranenſis* ſub *Ludovico I.* prout refertur a *Trullo lib. 2. cap.* 1. apud *Donatum. tom. p. Par. 2. Tract. 3. quæſt. 4. num.* 1. Imo nec poterant eaſdem admittere intra *Eccleſiæ Secretarium*, puta. Sacriſtiam, prout ſancitur in ſecundo Concilio *Arelatenſi c. 4. ap. Lauræ. Epito. V. Clerici quo ad Converſatio.* Monachis vero, Regularibuſque viris ſeveriori ſub cenſura hoc itidem præceptum fuit, prout conſtat ex Concilio *Lateranen. 1. ſub S. Gregorio Regiſtr. lib. 4. Ep. 43. & lib. 3. Ep. 40. cap. lumi noſo. cap. Pervenit. il p. 18. quæſt.* 2. & etiam ex Sanctione Cæſarea *Juſtiniani. l. Sanctiſſimarum. C. de Epiſc. & Cleric.*

6 De jure autem novo Eccleſiaſtico, duæ adſunt Conſtitutiones, nempe *B. Pii V. Conſtit. Regularium 23. Octob. 1566. & Gregorii XIII. Idib. Jun.* 1575. in quarum prima, ſub pœna excommunicationis, latæ ſententiæ, ſibi reſervata, prohibetur Mulieribus ingredi Monaſteria, aut domos Regularium ſub prætextu privilegiorum: Superioribus autem, & ſubditis Regularibus vetatur eaſdem introducere, vel admittere, ſub pœna ſuſpenſionis a Divinis, privationis Officiorum, & inhabilitatis ad ea. Et licet prædicta Conſtitutio expreſſe loquatur de Mulieribus ingredientibus, & de eas introducentibus,

ribus, *ſub prætextu privilegiorum*; Tamen idem Pontifex per ſuum vivæ vocis Oraculum, atteſtatum a *Cardinali Cribello*, declaravit ejus mentis fuiſſe comprehendere in dicta Conſtitutione univerſaliter omnes Mulieres, eas etiam, quæ ingredi, aut introduci contingeret, etiam abſque *prætextu privilegiorum*. Quod vivæ vocis Oraculum fuit inſertum in Conſtitutionibus *Sacri Ordinis Prædicatorum*, prout refert *Donat. Tom. p. Par. 2. Tr. 4. quæſt. 3. num. 3.* Et aliam ejuſdem Pontificis declarationem prædicto Oraculo cohærentem, authentice miſſam a *Fr. Joanne de Aguilera Ord. Minor. de Obſervantia Commiſſario Generali Curiæ* ad MiniſtrumProvinciæ *Bæthicæ* refert *Roderic. Tom. 1. Quæſt. 43. Art. 3.* Et cum tali oraculo tranſeunt communiter Doctores. *Quarant. ſumm. Bullar. V. Monaſter. & Convent. Pag. m. 305. Jo. Crux. de Stat. Relig. lib. 1. cap. 4. Dub. 1. Concl. 2. Lezan. Tom. 1. cap. 10. num. 9. & ibi Navar. Azor. & Suar. Theſaur. de Pæn. Par. 2. V. Clauſur. cap. 2. init. Ant. a Sp. S. Tr. 3. diſp 6. num. 674. & ibi Delben. Tom. 1. cap. 19. Dub. 76. num. 10.*

7 In alia vero *Gregorii XIII.* inhibetur mulieribus ingredi Monaſteria tum Religioſorum, tum Monialium; & eorundem Monaſteriorum Superioribus, & Subditis mulieres ingredi facere, vel permittere *ſub prætextu privilegiorum*; & hoc ſub pœna excommunicationis, *Papæ* reſervatæ; privationis Officiorum, & inhabilitatis perpetuæ ad illa.

8 Obſervandum eſt circa iſtas Bullas, quod nomine Mulierum non veniunt *puellæ* infra ſeptennium, cum non habeant uſum rationis; & cum prædictæ Conſtitutiones ſint pœnales, non extenduntur ad non expreſſa, ut commmuniter dicunt Doctores. *Sanch. lib. 6. in Decal. cap. 17. n. 4. Roderic. in Exp. Mot. Pii V. num. 12.* apud *Lezan. Tom. p. cap. 10. nu. 10.* Non veniunt pariter *Imperatrices*, *Reginæ*, ac *Principiſſæ*, quæ Superiorem in propriis dominiis non agnoſcunt, ac earundem *filiæ* ingredientes cum honeſto comitatu ſuarum domicellarum; tum quia Bullæ loquuntur de *Comitiſſis, Marchioniſſis, ac Duciſſis*, puta, Feudatariis, ſeu Baronalibus; & ideo non extenduntur ad *Reginas* &c. quæ, ob eminentiam ſtatus, ſunt ſpeciali nota dignæ; tum quia in perſonis tam altæ dignitatis non cadit ſcandalum, aut ſuſpicio incontinentiæ; tum quia ita interpretatur quotidiana conſuetudo, ut firmant Doctores. *Roderic. Tom. p. Quæſt. 48. art. 1. Bonac. de Clauſ Q. 5. Pun. 2. n. 6.* Itidem non veniunt *Fundatrices Monaſteriorum*, ſaltem apud eas Religiones, in quarum Regula habetur, quod tales ingredi poſſint, prout eſt in *Religione Minimorum*; *Peyrin. ad Conſt. 6. Jul. II. §. 3. num. 7. & ſeqq.* imo *Antonius a Spiritu Sancto direct. Regul. Tract. 3. Diſp. 6. Sect. 5. §. 4.* poſt *Delbene de Immu. Eccl. Tom. p. cap. 18. dub. 75. num. 2*, vult hoc eſſe commune omnibus Religionibus, ut in Conventibus, a ſe fundatis, poſſint ingredi *Fundatrices*; & hoc licere de jure communi contendit *Pelizar. Manual. Reg. Tr. 5. cap. 6. num. 44.* apud *An. a Sp. Sancto*. Et re vera, ſi poſſint Fundatores ſibi reſervare dominium Monaſteriorum, & concedere Religioſis ſimplicem uſum facti, ut patet in jure *cap. Exiit. §. Præterea loco de Verb. ſign. in 6.* non video, quomodo non poſſint concedere etiam dominium, & ſibi reſervare jus intrandi in illud Monaſterium; ſicut poteſt vendi, aut alio contractu diſtrahi fundus, ſibi reſervata via, aut ingreſſu illius, aut alia ſervitute, prout deducitur ex *ff. de ſervit. Urban. & ruſt. præd.* Pariter non veniunt *Mulieres de familia*, & quæ aſſociant *Fundatrices*, quarum reſpectu indecens eſt, quod ſolæ ingrediantur; & cum hoc privilegium ſit conceſſum Primatibus, intelligitur conceſſum etiam illis, qui ſub eis ſunt, ut deducitur ex jure; *l. Reſtituendæ. §. Ad hæc. C. de Advocat. diverſ. Judic.* quemadmodum enim, ſi tempore Interdicti conceditur alicui ingredi Eccleſiam, & ſacrum audire, hoc etiam intelligitur conceſſum pro *familiaribus*, & *domeſticis* ipſum aſſociantibus, prout textualiter habet Decretalis, *cap. licet vobis de Privil. lib. 6.* pari modo intelligendum eſt hoc privilegium, ut dicunt Doctores; *Suar. lib. 8. de leg. cap. 11. n. 8. Sanch. lib. 6. Decal. cap. 17. num. 6.* apud *Peyr. ad conſt. 6. Jul. II. num. 7.* attento maxime, quod jus, quod aut precario, aut ex ſtipulatione alicui acquiritur, acquiſitum cenſeatur etiam ſuis, ut dicunt *l. cum precario. la 2. ff. de Præcar. l. cui uſus. §. 1. & 2. l. Et Clientes. ff. de Uſu. & habit. l. final. ff. de Verb. Oblig.*

9 Non veniunt pariter *Mulieres*, habentes cauſam legitimam ingrediendi Monaſteria; hæc autem multiplex eſſe poteſt; puta, aut tempore peſtis, vel multitudinis infirmorum, nec adeſſet vir idoneus ad illorum ſervitium; aut ratione utilitatis Monaſterii, puta, portando materialia ad ædificandum, ſive aquam ad extinguendum incendium: aut ratione ponendi ſe in ſecuritate tempore bellorum; incurſionis hoſtium; perſecutionis Curiæ, aut alterius volentis eam occidere, aut mutilare, & ſimilium occaſionum, in quibus præceptum pure Eccleſiaſticum non obligat cum tanto incommodo, prout dicunt Doctores. *Roderic. Lezan. Bonac. Sorb.* apud *Delbene Tom. 1. cap. 19. Dub. 74. nu. 13. Ant. a Sp. S. Tr. 3. diſp 6. a num. 661. & ibi Bordon. Tom. 2. Reſol. 76. num. 27. & 33. & Pelliz. Tr. 10. cap. 5. num. 56.*

10 Non veniunt itidem *Mulieres*, quæ (juxta Bullam *B. Pii V.* de qua multi Doctores *Donat. Tom. 1. Par. 2. Tr. 4. qu. 3. Roderic. Tom. 1. qu. 48. art. 3. Lezan. Tom. 1. cap. 10. n. 12. Confect. Comp. Privil. Mendic. fol. 147. Sanchez. lib. 6. in Decal. cap. 16. num. 22. B. Pius V. Conſt. decet. Romanum. 1570. Bullar. Roderic. Tom. 2. fol. m. 427.* mentionem faciunt) Clauſtra ingrediuntur, ut divinis Officiis interſint. Hæc autem cenſentur eſſe *Miſſæ celebratio*; Sacramentorum adminiſtratio; recitatio horarum Canonicarum, Pſalmorum Gradualium, ſeu Pœnitentialium; concio habita, vel ſepultura data alicui intra Clauſtra; benedictio, ſeu conſecratio Eccleſiæ; proceſſiones omnes; ſolemnis benedictio aquæ in Sabbato Sancto; aſperſio ſolemnis in die Dominico; recitatio litaniarum; lotio pedum, feria quinta in Cœna Domini; adoratio Crucis in *Paraſceve*; veſtitio, aut profeſſio Novitii, ſolemniter facta in Capitulo; delatio Euchariſtiæ ad Fratrem ægrotum in Valetudinario; Sacramentum Extremæ unctionis, ſolemniter datum moribundo, & ſimilia, ut pluribus citatis *Bordon. Sorb. Peyrin. Roder. Lezan. Bona. Delben. Peliz. Portel.* docet *Antonius a Spiritu Sancto Tr. 3. a num. 666. & inde.* Scio *Lantuſcam* in ſuo *Theatro Regul. V. Clauſtrum. num. 4.* velle, quod non liceat Mulieri ingredi in Clauſtrum, & ejus interiores Officinas, ſi ibi daretur habitus Novitio; nec quando fit ſolemnis pedum lotio *fer. 5. in Cœna Domini*; & citat pro ſe *Hieronymum Rodericum Reſolut. 27. num. 3. & 4. & Peyrinum. Tom. 2. fol. 91. num. 14.* apud *Lantuſc. loc. cit.* ſed *Peyrinus* ad Coſtitutionem *6. Julii 2. §. 3. num. 14.* dicit totum oppoſitum; poſtquam enim numero ſuperiori firmavit contra Rodericum, quod Superior indicens proceſſionem extraordinariam, ut mulieres intrent in Conventum non eſt delinquens; numero ſequenti probat, quod ingredi poſſunt, quando datur habitus Novitio, (tunc enim proponitur verbum Dei de contemptu Mundi) & quando fit lotio ſolemnis pedum, ad

quam

quam juxta rubricas Miſſalis intervenit proceſſio cum Cruce, cantatur Evangelium, & aliæ divinæ laudes, quæ veniunt nomine *Officiorum divinorum*, quorum ratione, juxta Bullam *B. Pii*, poſſunt Mulieres admitti, ut dicunt Doctores communiter. *Donat. Tom. p. Par. 2. Tr. 4. Quæſt. 20. Roderic. Tom. 1, quæſt. 48. Art. 3. ℣. Tertio notandum. Taxeda Controv. Moral. Tom. p. lib. 2. Tr. p. Controv. 17. nu. 8.*

11 Dubium autem eſt, an delinquat Superior, qui rogatus a Muliere nobili, inſtituit proceſſionem inſolitam, ut ipſa queat ingredi Clauſtrum ad ſatisfaciendum ſuæ curioſitati; ut communiter accidit, quando aliqua puella, aſſumptura habitum Religioſum, antequam ingrediatur Monaſterium, a Matre, ſeu propinquis ad ſpatiandum ducitur ad viſenda loca conſpicua Civitatis.

12 In hoc puncto concordant Doctores *Ant. a Sp. S. loc. cit. n. 670. & ibi Coriolan. Bonac. Sanch. Roderic. Sorb. Portel. Bord. Tom. 2. Reſol. 76. n. 25. Delb. Tom. 1. cap. 19. Dub. 74. n. 19. Pelliz. Tr. 10. cap. 5. num. 47. Donat. T. 1. P. 2. Tr. 4. qu. 21. n. 6. Alphonſ. de Leon. de Cenſ. Verb. Mulier. recoll. 4. pag. 361.* quod Superior non delinquit, ita ut incurrat pœnas Pontificias, latas contra introducentes; ſed variant, an delinquat mortaliter, venialiter, vel nulliter. *Rodericus*, *Jo. Crux*, & *Villalob.* citati a *Donato Tom. 1. Par. 2. Tr. 4. quæſt. 21. n. 7.* tenent, quod ex abuſu ſuæ facultatis Superior peccet mortaliter. *Portellus*, & *Pelizzarius* apud *Antonium a Spiritu Sancto Direct. reg. Tr. 3. diſp. 6. num. 670.* volunt, quod, ſi abſit intententio mali finis, nullo modo peccet. *Coriolanus* vero, & *Delbene* apud eundem loco citato volunt, quod peccet venialiter, & ideo aliqua pœna ſit dignus, & hoc etiam vult *Donat. Tom. p. Par. 2. Tr. 4. Quæſt. 21. num. final.*

13 Mihi videtur autem æquior opinio *Portelli*, & *Pellizzarii*, a qua non diſſentit *Antonius a Spiritu Sancto*. Etenim multiplicare peccata, ubi evidenter de illis non conſtat, eſt potiorem reddere partem Diaboli, quam Chriſti, & gravius reddere jugum, & *onus* Chriſti, quod *ſuave, & leve eſt*. In caſu enim propoſito nullam video rationem, per quam concludi poſſit peccatum in Supriore. Siquidem abuſus poteſtatis ſuæ (quod eſt fundamentum unicum contrariæ ſententiæ) tunc eſſet, quando Superior uteretur ſua poteſtate ad alium uſum ab eo, ratione cujus ſibi eſt collata poteſtas; cum *abuti* proprie ſit *uti re ad alium uſum, quam in quem ea comparata eſt*, ut vult *Calvinus* in *Lexico. V. Abuti proprie*. Poteſtas autem Superioribus data eſt in ædificationem tum Religioſorum, tum Sæcularium, ipſis obſequia licita præſtando, & illa indulgendo, quæ legibus de directo non repugnant, ut etiam ipſi benevolos ſe præſtent erga Religionem. Unde ſequitur, quod, ſi Superior rogatus a ſpectabili benefactrice, ut ſibi complaceat, & magis benevolam erga Religionem reddat, extraordinariam proceſſionem inſtituat, nullo modo poteſt dici, quod *ſua abutatur poteſtate*.

14 Quod, ſi in Capella ſita intra Clauſtra, in qua non ſolet Miſſa celebrari, poteſt hæc extraordinarie celebrari ad petitionem alicujus, habentis devotionem ad imaginem illius Capellæ, & poſſunt tali caſu Mulieres Clauſtrum ingredi, ut docet *Lezan. Tom. p. cap. x. num. 12.* nec peccat tali caſu Superior, ſic extraordinarie faciens Miſſam celebrari; videre neſcio, quomodo peccabit Superior ordinando extraordinariam proceſſionem, in qua divinæ laudes canuntur ad petitionem ſæcularis.

15 Dicetur forte, quod non currit paritas; quia devotio, quæ eſt ex ſe bona, eſt finis celebrationis Miſſæ, & ingreſſus mulierum tali caſu eſt occaſionatus; ſed proceſſio non eſt principaliter intenta, imo eſt medium ad ingreſſum Mulieris in Clauſtrum ob meram curioſitatem, quæ de ſe peccatum eſt.

16 Reſpondeo, (quidquid ſit de hac curioſitate, quæ forte poſſet ſuſtineri eſſe actum pure indifferentem) quod Superior cooperaretur illi tantum materialiter, nullo modo formaliter; ſiquidem finis Superioris bonus eſt, nempe, ut magis benevolam erga Religionem reddat mulierem illam; cooperans autem materialiter tantum peccato, non peccat, ut volunt Doctores, *Major. Andr. Cajet. Nav. Azor.* apud *Laim. lib. 2. Tr. 3. cap. 12. num. 4.* ſicut non peccat, pecuniam recipiens mutuo, & ſolvens uſuras Uſurario, & confitens Parocho ſuo, licet ſciat, quod ipſe ſit in peccato, & audiendo confeſſionem, committat ſacrilegium. Proinde concludo, quod Superior nec venialiter peccet. Et tandem dato, quod peccaret venialiter, nulla pœna gravis jure poſſet ibi infligi, cum gravem culpam non commiſerit. Hic autem diligentiſſime advertendum, ne, per ea, quæ Auctor hucuſque aſſeruit circa ingreſſum fœminarum in clauſtra Regularium, occaſione Divinorum officiorum, in quoquam peccetur; præ oculis habenda eſt Conſtitutio Regnantis Summi Pontificis BENEDICTI XIV. quæ incipit: *Regularis diſciplinæ obſervantia*, emanata die tertia Januarii 1742. per quam Conſtitutionem plura, quæ in materia clauſuræ Religioſorum prius ſuſtineri poterant, ex nova Regnantis præfati Summi Pontificis diſpoſitione, infirmata, & abolita ſunt.

17 Nomine autem Clauſtri, a quo mulieres arcentur, venit *Monaſterium*, ut docet *Spiegelius Lexic. V. Clauſtrum.* partes autem Monaſterii explicat *Nicolaus III.* in Decretali *cap. Exiit. §. Denique de Verb. ſign. in 6.* ſanciens ſic: *Et nomine Monaſterii volumus Clauſtrum* (nempe porticus, aut ambulacrum) *Domos*, (puta, Cellas) & *officinas interiores*, (puta, Refectorium, coquinam, Valetudinarium &c.) *intelligi*. Sed ab hac acceptione non excluduntur Viridaria, horti, prata, aut ſylvæ, quæ uſui *Monaſterii*, & recreationi Religioſorum inſerviunt; hæc omnia enim veniunt nomine *Monaſterii*, & ut plurimum Clauſura materiali, puta, muro ſunt circumſepta. Putavit autem *Donat. Tom. 1. Par. 2. Tr. 3. qu. 5. n. 2. & 3.* murum ita eſſe de neceſſitate Clauſuræ, ut ſi hortus, ſeu ſylva ſola ſepe circumdetur, non poſſit dici *Clauſura*, & ad eam poſſint ingredi Mulieres. Sed eum jure merito carpit *Paſſerinus de Stat. hom. Quæſt. 189. num. 376.* ſecutus *Coriolanum, de Caſ. reſerv. Par. 2. Caſ. 3. num. 7.* qui docet non ſolum *ſepem*, ſed etiam *foſſam*, aut quodvis aliud ſignum, poſitum ad denotandam *Clauſuram*, ab habente facultatem, puta, a Superiore, determinare ejus limites. Et profecto: *Romulus* in condenda Urbe, ſulco ejus ambitum deſignavit, nullo conſtructo muro; cumque *Remus* frater illius ſulcum fuiſſet tranſgreſſus, tanquam violator murorum, ab illo interemptus eſt, ut refert *Livius lib. 1. ad Urb. Condit.* Pari modo, ſi Superior, ad quem ſpectat limites Clauſuræ determinare, juxta Doctores *Suar. Tom. 4. de Relig. Tr. 8. lib. 1. cap. 7. num. 2. Confet. Theſ. Nald. Lezan. Donat.* apud *Paſſerin. loc. cit. nu. 379.* eam deſignet per foſſam, ſepem, ſeu circumpoſitas perticas, vel alia ſigna, ſi tales limites violentur, incurritur delictum Clauſuræ violatæ, prout declaravit *Sacra Congregat. Epiſcoporum, & Regularium 13. Septemb. 1583.* ut refertur a *Lantuſca* in ſuo *Theatro V. Clauſura Conventuum*.

18 Hic apparet, quam falſa ſit opinio illorum, qui putant, quod ſi corruat ex accidenti, aut diruatur murus, ita ut pateat aditus ad hortum, poſſint

ideo

ideo introduci Mulieres. Quandoquidem, licet ceciderit murus, manent fundamenta, quæ ſunt limites *Clauſuræ* jam politæ, quos, non poteſt variare Superior localis: & quamvis per accidens deſierit *Clauſura* materialis, remanet tamen formalis, quæ pendet a deſignatione Superiorum jam facta; & ſicut deſignatis limitibus per ſolam foſſam ſtabilita eſt *Clauſura*, ut probatum eſt, ita eadem adhuc formaliter permanet, licet ejus pars materialis diruta ſit.

19 Quid autem dicendum de hortis, ad quos patet aditus per viam publicam, ſunt tamen *Monaſterio* contigui? Reſpondeo, quod, ſi tales horti inſerviunt pro recreatione Religioſorum, & ad eos poſſunt intrare nulla petita licentia a Superiore, ſunt pars *Clauſuræ*, nec poſſunt ingredi fœminæ. Si vero ad illos non poſſunt accedere Religioſi, niſi petita benedictione, & ſocio ſibi aſſignato, prout ſolent, quando exeunt extra Conventum, Dico, quod, quantumvis ad tales hortos eſſet acceſſus a Conventu per alium aditum ab eo, qui eſt per viam publicam, poſſe ad illos Mulieres intrare. Ratio eſt; quia tales horti non ſunt *Clauſura* ex eo, quod Religioſus, abſque licentia, ad illos non poteſt ingredi; (quandoquidem, niſi adſit ſpecialis prohibitio, poteſt Religioſus ſine licentia Prælati per ambitum propriæ *Clauſuræ* ſpatiari) ſi ergo *Clauſura* non ſunt, nulla eſt prohibitio, ob quam Mulieres arceantur.

20 Quoad *Sacriſtiam* diximus ſupra *num.* 5. ex Concilio *Arelatenſi* prohibitum fuiſſe Clericis Mulieres admittere; ſed hoc apud Clericos ſæculares deſuevit. Quoad Regulares, diſtinguunt Doctores de *Sacriſtia*, habente ingreſſum a ſola Eccleſia; & de habente a ſolo Clauſtro; & de habente acceſſum ab Eccleſia, & a Clauſtro. De prima conveniunt omnes, quod ſit pars Eccleſiæ, & ſicut in Eccleſiam, ita & in *Sacriſtiam* poſſint intrare Mulieres. De ſecunda conveniunt pariter, quod abſque violatione *Clauſuræ* ingredi non poſſunt. *Donat. Tom.* 1. *Par.* 2. *Tract.* 4. *Quæſt.* 12. *& ibi Sorb. Add. V. ingredi Monaſter. Peyrin. ad Conſt.* 6. *Jul.* 2. *n.* 12. *& ibi Crux de Stat. Relig. cap.* 5. *dub.* 1. *Lautuſc. loc. cit. n.* 2. *& ibi Bonac. de Clauſ. quæſt.* 5. *Pun.* 1. *Ant. a Sp. S. Tr.* 3. *diſp.* 6. *num.* 699. *& ibi Delben. Tom.* 1. *cap.* 19. *dub.* 77. *Bordon. Tom.* 2. *Reſol.* 76. *num.* 6. *&* 36. De prima tamen *Sanch. in Decal. lib.* 6. *cap.* 17. *num.* 17. a quo non videtur diſſentire *Lezan. Tom. p. cap.* 10. *n.* 11. tenet abſolute, quod, ſi non eſt uſus in contrarium, & ceſſet ſcandalum, Mulieres non poſſunt intra *Sacriſtiam* admitti. De tertia vero variant Doctores. Et Ego abſolute dico, quod admitti non poſſunt. Ratio eſt, quia mens Pontificum, qui ſtatuerunt Clauſuram Regularibus, fuit ad liberandos eos ab inquietudine, moleſtia, & periculo Mulierum, permiſſo eo, quod ad ſalutem ſpiritualem earundem conducit; hinc permittuntur ingredi, quando *verbum Dei* proponitur, & *divina Officia* celebrantur &c. ut dictum eſt. Sed ingreſſus in *Sacriſtias*, ſolam moleſtiam, & periculum poteſt afferre Religioſis, ac nullum profectum ſpiritualem Mulieribus; quia in illis divina non celebrantur; & ſolum inſerviunt pro ſacra Officina Religioſorum; unde ſicut ad cæteras Officinas ingredi non poſſunt, ita neque ad *Sacriſtiam*. Nec facit, quod, cum ſint contiguæ cum Eccleſia, cenſeantur partes Eccleſiæ: quia etiam Cæmeterium, quod continetur Clauſtro, contiguum Eccleſiæ, ad quod patet aditus per Eccleſiam, poteſt dici, quod ſit pars Eccleſiæ, nec tamen conceditur, quod poſſint ingredi Cæmeterium, niſi caſu, quo ſepeliatur cadaver aliquod. Quod, ſi ingrediantur, dum Sacerdotes ſe præparant ad ſacrum, infinitas turbationes mentales illis cauſant. Si extra tempus divinorum Officiorum, infinita pericula, & forte caſus, & præcipitia Religioſorum producunt. Proinde ablegandæ omnino ſunt a *Sacriſtiis* Mulieres.

21 Concedo quidem, quod, ſi *Sacriſtia* ſit ampla, & in ea adſit Altare, aut Capella, in qua conſuete celebretur, adſint quoque ſepulturæ, & confeſſionalia, in illam poſſunt ingredi fœminæ, prout cum *Sanch.*, & *Roderic.* firmat *Donat. Tom.* 1. *Par.* 2. *Tr.* 4. *q.* 12. *num.* 2. *& ſeqq.* Tamen hoc limito; quando divina ibi celebrantur, & Sacramenta miniſtrantur. Sicut enim ad hæc poſſunt ingredi intra Clauſtrum, ita & ratione iſtorum poſſunt ingredi ad talem *Sacriſtiam*. Sed tali ratione, & tempore ceſſante, abſolute dico, quod ingredi, aut admitti non poſſunt.

22 Delinquunt autem Religioſi, qui Fœminas, *introducere*, vel *admittere præſumunt* intra Clauſtra, prout ſonat Motus proprius *B. Pii V.* Et hæc bene ſunt explicanda, nam ab his dependet reſolutio plurium caſuum circa hanc materiam.

23 Primum autem eſt, quid importet *præſumere*: & dico, quod importat ſcientiam, advertentiam, & dolum; ita ut idem ſit, quod audere, vel tentare, ut argumento cujuſdam Canonis *cap. ſed nec. Ne Cler. vel Monachi* interpretatur *Calvinus lexic.* Unde univerſaliter, quando in Bullis inſertur aliqua pœna contra eos, qui aliquid facere *præſumpſerint*, intelligitur de illis, qui voluntarie, appenſate, plene, directe, cum ſcientia præcepti, pœnæ, & ex dolo, delinquunt, ut poſt *Bonacinam de Cenſur. in Commun. diſp.* 1. *quæſt.* 1. *Pun.* 3. *num.* 18. *in fin.* & alios a ſe citatos *Suar. Molin. Filliuc.* firmat *Sanctor. de Pœn. cap.* 6. *Quæſt.* 2. *difficult.* 3. *V. Reſpondeo ſecundo. fol.* 246. Proinde, qui cum ignorantia juris, aut facti, aut cum opinione probabili, aut cum credulitate, quæ dolum excludat, ut probavimus *Par. p. Tit. Patronus. n.* 126. delinquit, non dicitur *præſumere delictum*, & ita non eſt locus pœnæ ordinariæ. Si ergo Superior aliquis introduceret Mulieres in hortum, ſola ſepe cinctum, aut in *Sacriſtiam*, quæ habeat etiam aditum ad Clauſtrum, fultus auctoritate Doctorum, qui ſcribunt, *hoc licere*, non diceretur *præſumpſiſſe introducere*, quia operatus eſſet cum opinione probabili, & ſic non deberet puniri pœna ordinaria. Et hoc quidem veriſſimum eſt in puncto juris, & in foro conſcientiæ ſuffragatur; ſed in foro fori puto, quod difficulter inveniret Judices, qui hoc admitterent, niſi amicitia erga illum eſſent præventi. Ex his manifeſtum eſt, Auctorem minime approbare, quod Doctores Catholici ſentire poſſint contra Decreta Sac. Congregationis circa clauſuram. Contrarium enim ſentit, dum Superiorem taliter operantem, in foro fori pœna ordinaria eſſe puniendum, aſſerit; eſto non ſic in puncto juris conſiderantis dolum in Reo pro pœna ordinaria, qui dolus non eſſet in caſu hic expoſito.

24 Secundum autem eſt *introducere*. Hoc autem verbo comprehenditur omnis actio, quæ active influit in ingreſſum Mulierum in Conventum; ut invitare, conſulere, approbare, hortari, monſtrare iter, auferre impedimenta, aperire januam fœminabus, ut intrent; & hoc non ſolum per ſe faciendo, ſed conſulendo, hortando, mandando alteri, ut introducat. Et licet lex pœnalis jubens aliquid contra facientes, non comprehendat mandantes, conſulentes, aut adjuvantes, niſi hoc in ea exprimatur, tamen hæc lex poſſet eludi; (quia poſſet Prælatus mandare Laico, in quem non poteſt cadere ſuſpenſio a divinis, nec privatio Officii, ut Fœminas introduceret) ideo etiam de conſulentibus, & mandantibus debet accipi prohibitio, ut optime probat

Do-

Donat. Tom. 1. Par. 2. Tr. 4. Quæſt. 5. Iſti enim, vere dicuntur *introducere*, nempe habere influxum activum in ingreſſu mulierum, facto, aut verbis. Proinde, qui diceret fœminæ, *pœnas appoſitas contra mulieres ingredientes, eſſe comminatorias tantum; aut quod multæ aliæ mulieres alias ſunt ingreſſæ; aut laudaret pulchritudinem Conventus, Viridarii* &c. ut mulieribus augeretur curioſitas intrandi ad videndum; aut quod *intrans ex pura curioſitate non peccat niſi venialiter &c.* In ſumma ſi aliquis, data opera, ita loquitur, quod a tali ſermone diſponitur mulier ad intrandum, iſte optime diceretur fœminas *introduxiſſe*; ad earum enim ingreſſum influxiſſet.

25 Tertium eſt *admittere*. Hoc autem varias recipit interpretationes in jure, ſecundum varietatem locutionum, in quibus reperitur. Aliquando enim ſignificat *aſſumere*; & ſic dicimus *admittere ſocium*. Aliquando *probare*; ut *admittere excuſationem*. Aliquando *tolerare*; ut *admittere querelam*. Aliquando *agnoſcere*, & *accipere*; ut *admittere poſſeſſionem bonorum*. Aliquando applicare; ut *admittere aſinum in equas*, ut habetur in *l. Si quis uxori. §. Si quis Aſinum. ff. de Furt.* Aliquando *committere*; ut *admittere ſcelus, admittere homicidium, l. Divus. ff. de Offic. Præſid. l. ſpurii in princip. ff. de Decur.* Aliquando *inferre*, vel *facere*; ut *admittere vim, l. Item ſi cum. §. 2. ff. Quod met. cauſ.*

26 In proprio autem ſignificato *admittere*, idem eſt, quod *recipere*, ut miſſum in poſſeſſionem *admittere*, hoc eſt *recipere*, ut habetur in digeſtis: & etiam ſignificat *concedere*, aut *permittere*, proinde adſtantes, & cuſtodientes cubiculum Principis, qui januam reſerabant cubiculi, & *admittebant* eos, qui volebant ſalutare, aut adorare Principem, vocabantur *admiſſionales*, de quibus loquitur *Lampridius in Alexandro, Notitia Romani Imperii*, & *l. final. §. Et eſt notitia. C. de diver. Offic. & Apparit. lib. 12.* & eorum officium vocabatur *Officium admiſſionum*, ut ex *l. de Cubiculis. C. de Privil. eo. qui in ſacr. palat.* obſervat *Briſſonius* apud *Calvin. Lexic. V. Admiſſionum Officium*.

27 Ex his ergo duobus poſtremis ſignificatis habetur, in quo ſenſu accipiatur in prædicta Bulla *admittere fœminas*; importat enim *recipere*, *concedere*, aut *permittere* auctoritative, ut mulieres intrent. Porro nullus poteſt ſic auctoritative *admittere*, niſi qui ex officio tenetur prohibere, puta *Prælatus*, & *Janitor*; *Prælatus* quidem, quia ad eum ſpectat, ut in ſuo Conventu Conſtitutiones Apoſtolicæ ſerventur: *Janitor* autem, quia ad eum ſpectat januam cuſtodire, ne intrent, qui intrare non poſſunt, & ejicere eos, ſi intraverint; & ſicut Oſtiarius hæc præſtare tenetur reſpectu Eccleſiæ, ut dicunt Canones *cap. Cleros. in fin. diſt. 21. cap. Perlectis. 25. diſt. Conc. Tolet. 8. Cono. Aquiſgran. ſub Ludovic. Pio. cap. 2.* ita idem faciendum eſt a *Janitore* reſpectu Conventus; ad hoc enim inſtitutus eſt ex Decreto *Clementis VIII. de Reform. Regular.*

28 Deducitur igitur ex his, quod *Introducere* fœminas poteſt competere tum Superiori, tum ſubditis, qui poſitive influunt in earum ingreſſum; *admittere* autem non cadat niſi in *Superiore*, *Janitore*, ſive *Sacriſta*, cujus etiam eſt oſtium Sacriſtiæ cuſtodire. Porro hi delinquunt omittendo, quod præſtare debent, puta, non claudendo januam; aut non reſiſtendo, ne intrent; aut non expellendo, ſi jam intraverint. At quomodo reſiſtere, aut expellere debent? Dico, quod non tenentur reſiſtere, aut expellere, niſi verbis, non autem facto violento; quia non eſt modo militari, aut caſtrenſi cuſtodiendum *Monaſterium*; ſed modo Religioſo, puta, rogando, ne intrent; intimando illis excommunicationem; repreſentando offenſam Dei; claudendo oſtia, quæ ducunt ad Dormitoria, interius Clauſtrum, hortum, aut officinas. Si enim vellet cum impetu trudere; aut apprehenſas per brachia foras trahere jam ingreſſas; aut arrepto baculo percutere, ut exeant, peſſime faceret; & non raro orta ſunt ex tali indiſcreto zelo accidentia funeſta, & Religionibus valde nociva. Sufficit, verbis, ut diximus, reſiſtere, & januam claudere, ſi hoc poteſt abſque violentia, ut dici vere poſſit, quod non *admiſerit*.

29 Quid autem, ſi Religioſus aliquis, qui nec *introduxit*, nec *admiſit* fœminam, ex improviſo eam obviam habet, ſalutat illam ex urbanitate, eamque comitatur ex decentia ſtatus illius per Conventum, incideret ne in crimen *introductionis*, aut *admiſſionis*?

30 *Donatus Tom. 1. Par. 2. Tr. 4. Quæſt. 6. n. 2. & ſeqq.* tenet affirmative, quia dicit, quod ex *Calepino* habetur, quod inter cætera ſignificata, *admittere* importat aſſociare, & pro ſua ſententia citat *Navarrum*, *Sorbum*, *& Rodericum*; ſed immerito, neque enim *Calepinus*, nec citati Auctores hoc habent. Dico ergo, quod ſi ſalutat tantum, & comitatur ob urbanitatem, non incurrit; quia, cum non habeat influxum activum in ingreſſum illius; nec ex officio ſpectet ad eum impedire, aut expellere, dici non poteſt, quod *introducat*, ſeu *admittat* fœminam, proinde non delinquit.

31 Si autem monſtrat iter eundi per Conventum fœminæ, jam ingreſſæ; reſerat oſtia clauſa, ut poſſit intrare ad officinas; detinet in obſervandis picturis; parat cibos, aut potum pro illa; in ſumma, ſi aliquod facit, ob quod fœmina diutius maneat in Conventu, quam alias feciſſet ſine talibus actibus circa ſe præſtitis. Dico quod ille delinquit. Ratio eſt, quia improbabilis prorſus eſt opinio *Sanctii*, *Pellizzarii*, *& Delbene*, quam recitat, & ſequitur *Antonius a Spiritu Sancto Direct. Regul. Tr. 3. diſp. 6. ſect. 5. §. 4. num. 674.* qui dicunt, quod, ſi Religioſus cauſa ſit, quod fœmina ingreſſa licite, detineatur diutius intra Clauſtra, abſoluta proceſſione, occaſione cujus ingreſſa eſt; peccet quidem mortaliter, ſed non incidat in Bullam; quia hæc tantum vetat ingreſſum, ſed non permanentiam in Clauſtro.

32 Etenim, ſi peccat mortaliter, ut concedis, rogo, contra quam legem facit? Certe debes dicere, quod contra prohibitionem Bullæ, non enim invenietur alia lex, quæ vetet Religioſis admittere fœminas intra Clauſtra, ultra Bullam *Pii*, *& Gregorii*; ſed hæc per te, vetat ſolum ingreſſum, & non permanentiam, ergo aut non peccat mortaliter, aut peccat contra Bullam, & eſt illius Reus incurrendo cenſuras. Sed peccat mortaliter, quia Bulla principalius intendit vetare tam permanentiam, quam ingreſſum in Monaſterium. Notum enim in jure eſt, quod ex proemio legis colligitur ejus cauſa finalis, & principalis intentio legiſlatoris, ut Doctores communiter firmant *Bart. in l. Cum ii. nu. 4. ff. de Tranſact. Bald. Oldrad. Lap. Alex. Anchar. Bero. Barb. Soc. Roman. Abb.* apud *Tuſc. lib. P. Concl. 892. n. 2.* Videamus nunc intentionem *B. Pii V.* in proemio Bullæ *Regularium perſonarum &c.* ſic enim ait: *Religioſarum perſonarum quieti conſulere cupientes, ad ea removenda, quæ religioſum earum propoſitum impedire poſſunt, curam noſtram intendimus; ut nulla re, quæ eas a divino cultu avocet, præpeditæ, ſecundum Regularia inſtituta, tranquillis mentibus gratum Altiſſimo impendere poſſint famulatum*. Mens ergo illius fuit pro-

providere quieti Religioſorum, vetando ingreſſum fœminarum intra earum Clauſtra; ſed religioſa quies non turbatur per momentaneum ingreſſum in *Clauſuram*, ſed per fœminarum in eam permanentiam; ergo prohibitio non eſt ſolum in ingreſſu, nec conſiſtit in indiviſibili, ſed potius eſt in permanentia, & commoratione. Et re vera, ſi poſſet ſuſtineri ſupradicta opinio, poſſet Regularis mulierem ingreſſam occaſione proceſſionis, in aliqua Camera retinere, & cum ea cubare, abſque eo, quod incurret cenſuras Bullæ. Et quis ſanæ mentis concederet hoc?

33 Sequitur igitur ex allata doctrina, quod ita delinquit, qui actualem influxum habet in permanentia Mulieris intra Clauſtra, ſicut qui influit in ingreſſum; unde concludendum, quod faciens aliquod ex ſupradictis actibus, ob quod fœmina ingreſſa, aut licite, aut illicite, diutius moretur in Conventu, quam alias fuiſſet commorata, re vera incidit in crimen contra introducentes. Excipio tamen ſi eſſet mora ita brevis, quæ judicio viri prudentis poſſet dici parva, tunc enim ratione parvitatis materiæ excuſaretur a peccato, & Cenſura, prout tenet cum ſupradictis *Antonius a Spiritu Sancto* loco citato.

34 Nunc dicendum de *Clauſura Sanctimonialium*, & ejus violatione. *Clauſuram Monialium* non eſſe de jure naturali, aut divino, contendit *Roderic. Q. Q. Regular. Tom. p. Quæſt.* 44. *Art. p. init.* ſed hoc non tam faciliter admitterem, attenta doctrina, quam circa *Clauſuram* Religioſorum tetigimus ſupra *n.*2. in fine. Et in veteri lege reperimus mulieres Religioſas clauſtraliter viventes circa Tabernaculum Domini, ut habetur ex libro *Exodi cap.* 34. ℣. 8. & primo *Regum cap.* 2. ℣. 22. quæ erant, ut noſtro tempore ſanctimoniales, ut obſervat *Cornelius a Lapide*, quas pollutas ſacrilege a Sacerdotibus *Ophni*, & *Phinees* fuiſſe, ſcriptura commemorat; ob quod nefandiſſimum ſcelus fuerunt una die ambo occiſi. Itemque ex libro *Judith cap.* 8. ℣. 5. *quarto Regum cap.* 11. ℣. 2. & ſecundo *Machabæorum cap.* 3. ℣. 19. idem colligitur, ut ſcribunt multi Doctores *Toſtat. in lib.* 1. *Reg. cap.* 2. *quæſt.* 12. *Canus de Deipar. lib.* 2. *cap.* 12. *Baron. in Apparat. ad Annal. Eccl.* §. *ſi fidem. Tamburin. de Jur. Abbatiſſ. Diſp.* 18. *quæſt.* 2. apud *Lezan. Summ. V. Clauſura num.* 5. quidquid in contrarium, poſt nonnullos Doctores *Navar. Roderic. Mirand. Suar. Sanch. Gibal.* ſcribit *Donat. Tom.* 3. *Tract.* 3. *quæſt.* 2. *num.* 2. *&* 28.

35 Quidquid autem ſit de hoc, conſtat *Clauſuram Monialium* a tempore primitivæ Eccleſiæ fuiſſe inſtitutam; Etenim *S. Martha*, quæ Dominum ſuſcepit hoſpitio *in locum a viris remotum* (ſcilicet Monaſterium) *cum aliquot honeſtiſſimis fœminis ſe recepit apud Taraſcum* in *Gallia*, ut *in Off. S. Marthæ lect.* 6. legitur in Breviario Romano. Anno 348. in primo Concilio *Carthaginienſi* ſub *Julio I. Papa* fuit per Patres Decreta *Clauſura Monialium*, & denuo innovata in Concilio *Carthaginienſi* tertio, anno Chriſti 390. ſub *Syricio Papa*, ut habetur in primo Tomo Conciliorum. Sæpius poſtinde a *S. Gregorio Papa Regiſtr. l.* 3. *Epiſt.* 9. *& lib.* 7. *Epiſt.* 9. decreta fuit circa annos 600. iterumque innovata in Concilio *Cabilonienſi tertio cap.* 62. *anno* 813. Ex poſt a *Bonifacio VIII.* per ſuam Decretalem *cap. Periculoſo de Stat. Regular. lib.* 6. ſub gravibus cenſuris ſancita: Sed, cum prædicta Decretalis non fuiſſet uſu recepta, ut multi ſcribunt *Gabriel. in* 4. *diſt.* 38. *Cajetan. in Summ. V. Monachi, & Moniales Jo. Andr. in cap. Periculoſo de Stat. Regular. in* 6. apud *Roderic. Tom.* 1. *Quæſt.* 44. *art.* 2. *init.* Tandem Concilium *Tridentinum ſeſſ.* 25. *de Regular. cap.* 5. ſupramemoratam Decretalem *Bonifacii* innovavit, & perpetuam Clauſuram Sanctimonialibus indixit; quam poſtea confirmarunt *B. Pius V. Conſtit. circa Paſtoralis. Calend. Junii* 1566. *& Conſt. Decori, & honeſtati ann.* 1570. *Gregorius XIII. Conſtit. Ubi gratiæ. & Paulus V. Conſt. Monialium.*

36 Porro contra hanc poteſt dupliciter delinqui, puta, per exitum Monialium, & per introitum perſonarum prohibitarum. Quo ad primum, non multum immoror, cum communiter ſcribentes ad ſatietatem materiam hanc pertractent, ad quos lectorem ablego. Quo ad ſecundum, prohibitio, quæ eſt pro fœminis, ut ingredi non poſſint in Monaſteria virorum, eadem eſt pro viris, & Mulieribus, ne valeant ingredi in Monaſteria Monialium; & eo modo, quo delinquunt Religioſi introducendo, ſive admittendo fœminas, eodem prorſus delinquunt Moniales reſpectu quorumcumque, ut dicunt jura *cap. Periculoſo de Stat. Regular. Trident. ſeſſ.* 25. *cap.* 5. *B. Pius V. Gregor. XIII. Paul. V. Bull. ſupracit.* & Doctores *Suar. Tom.* 4. *de Relig. Tr.* 8. *lib.* 1. *cap.* 10. *Sanchez lib.* 6. *Decal. cap.* 16. *per tot.* apud *Lezan. Tom.* 1. *cap.* 25. *num.* 24. *Alexand. VII. Conſt. Felici.* 13. *Cal. Novemb.* 1664. *Lantuſc. V. Moniales num.* 3. Quod autem ſuffragatur pro licito ingreſſu mulierum intra Clauſtra Religioſorum, ut quando divina officia ibi celebrantur, non valet, ut perſonæ prohibitæ intrent Monaſteria Sanctimonialium; ſed hoc permittitur tantum perſonis neceſſariis juxta indigentiam Monialium, de quibus paſſim Doctores de *Clauſura* ſcribentes, apud quos cuique obvium eſt invenire qualitates perſonarum, caſuum, licentiarum, & formæ, juxta quam permittitur ingreſſus.

Probatio.

SUMMARIUM.

37 *Probatio hujus delicti pendet a Teſtibus, ut in delictis facti tranſeuntis.*

38 *Dubium practicabile.*

39 *Opinio Sanctori.*

40 *Impugnatur Sanctorus.*

Religioſus meditans fugam, poteſt capi a Fratribus.

Pariter ad impediendos ulteriores actus carnales cum fœmina introducta.

41 *Superior monitus, fœminam introductam detineri in Camera Religioſi, tenetur ad recognoſcendum corpus delicti per viſum, & repertum.*

42 *Inſtructio charitativa pro Superioribus in tali caſu.*

43 *Si Reus talis delicti eſt male diffamatus de ſpurcitiis carnalibus, debet omnino deprehendi.*

44 *Si introductio fœminæ eſt pluribus nota, quid agendum a Superiore?*

45 *Quid juris, ſi Superior ipſe eſſet Reus de introductione?*

Succedens de jure Superiori in regimine Conventus, præſtare tenetur ea, quæ Superior tali caſu facere deberet.

Papa hæreticus judicandus a Concilio.

46 *Subditi conglobati non poſſunt tali caſu irrumpere in Cameram Superioris, ut fœminam introductam deprehendant.*

Exercens aliquid, ad quod non habet facultatem, eſt uſurpator alienæ juriſdictionis.

Uſurpatio rei alienæ cenſetur furtiva.

Uſurpans jus Superioris, committit crimen læſæ Majeſtatis.

Subditi aliquando poſſunt ſupplere negligentiam Prælati.

47 San-

47 *Sanctorus denuo impugnatur.*

37 Probatio autem hujus delicti, eo quod eſt facti tranſeuntis, pendet a Teſtibus, prout de delictis non relinquentibus veſtigium poſt ſe, alias diximus. Poteſt tamen dari caſus, quod Judici etiam de corpore delicti conſtare poſſit; prout eſſet, ſi *Cajus* accuſaretur habere mulierem occultatam in ſua Camera, & Judex accuſatione recepta, pergeret ad recognoſcendum corpus delicti.

38 Dubitatio autem non levis circa hunc caſum, de facili practicabilem eſſe poteſt; an caſu, quo aliquis Religioſus Mulierem in Conventum introduxiſſet, & in ſua Camera, aut alio loco Conventus reconditam haberet, Superior localis teneretur cum Diſcretis Conventus ſe conferre ad viſitandum corpus delicti? Et quid juris, ſi Superior ipſe eſſet Reus de hoc? An ſibi ſuccedens in officio, deberet monitus de hoc, talem viſitationem inire?

39 Reſpondeo. *Sanctorus de Pœn. cap.* 8. *Quæſt.* 8. *fol.* 360. loquens de habente fœminam in Camera, quam ſecreto vellet emittere, aut ipſe fugam arripere, dicit, quod non poteſt capi a Fratribus, quia delictum eſt jam conſummatum, & fratres non habent jus, niſi impediendi accinctum ad delinquendum; & hoc multo fortius, ſi Superior eſſet in hoc delinquens. Et cohærenter ad ea, quæ circa hoc ſcribit, haberet reſpondere ad propoſitam dubitationem, quod Superior localis non poſſet, & multo fortius non teneretur inquirere per ocularem inſpectionem de conſtantia corporis delicti hujuſmodi: & multo minus hoc poſſent ſubditi, ſi Superior haberet fœminam in Camera.

40 Sed tanti viri pace, talis reſolutio non eſt probabilis. Concedo enim, quod, ſi delictum irreparabiliter commiſſum eſt, non poſſunt fratres delinquentem apprehendere, ſi non adſit juſtus timor fugæ; ſed nego, quod, ſi frater, qui detectus eſt fœminam habere, meditatur fugere, non poſſit a fratribus carcerari; fuga enim ipſius novum delictum eſt, ad quod impediendum, poſſunt fratres Reum carcerare ex doctrina ipſius *Sanctori*, & ex eo, quod circa hoc abunde ſcripſimus *Par. p. Tit. Delictorum num.* 13. Imo ſi in prima, vel ſecunda hora noctis introduxit mulierem, & etiam cum ea cubat, licet ſit conſummatum delictum quoad introductionem, & forte etiam ad unum, aut alium actum adulterii; non tamen eſt conſummatum reſpectu aliorum actuum, qui probabiliſſime judicantur ſecuturi in progreſſu noctis, niſi impediatur.

41 Dico igitur, quod, ſi Superior eſt admonitus a pluribus fratribus, quod *Cajus* habet fœminam introductam, non ſolum poteſt, ſed tenetur ire cum Diſcretis ad recognoſcendum, & probandum corpus delicti. Ratio invincibilis eſt, (ſaltem apud Nos) quod Superior tenetur deſcribere corpus delicti, præſentandum Provinciali, quando, niſi in inſtanti caperetur informatio, ejus cognitio deperiret, vel non ita clare appareret, prout habet Textus *Pract. crim. Par. p. Tit. delictorum §. final. in fine*, & Nos ibi explicuimus. Patet autem, quod non ita clare conſtat per Teſtes corpus delicti, & maxime de nocte, ſicut per actualem, & juridicam viſitationem per Viſum, & repertum. Militant enim multæ exceptiones contra perſonas, & dicta Teſtium, & modum quo potuerint certo ſcire, in tali Camera fuiſſe fœminam, & non potius virum in habitu fœminæ &c. ob quas exceptiones obnubilatur claritas probationis corporis delicti, ob quam aut totaliter deſtruitur proceſſus; aut Reus pœnam ordinariam evadit. Hoc periculum autem ceſſat, ſi Superior localis, qui habet, & jus, & obligationem deſcribendi corpus delicti, ipſum juridice viſitat, Teſtibus neceſſariis adhibitis. Tenetur pariter ex alio principio ſupra facto, puta, ad impediendos actus fornicarios, qui ſequentur in nocte, ſi ſinatur Reus quiete cubare cum fœmina.

42 Verum circa hunc caſum practicabilem, Superiorem deſidero charitativum, & prudentem. Charitatem in hoc habeat, ut honori fratris, & etiam fœminæ, qui forte ex fragilitate deliquerunt, proſpiciat. Proinde, ſi ab uno ſolo fratre, & ſecreto admonetur, quod fœmina in Conventu eſt, non excitet, aut convocet fratres dormientes, ut ſecum conveniant ad deprehendendum Reum in fragranti, ut faciunt nonnulli Superiores fatui, & impetuoſi, maxime quando Reus eſt ex oppoſita factione, aut ex alia cauſa ſibi inviſus. Sed pallio charitatis vulnus proximi protegat. Præcipiat fratri, qui eum admonuit, ut vadat cubitum, nec hoc ulli alteri pandat, dicendo ſe circa hoc præſtaturum, quæ ſui muneris ſunt. Tunc ſolus vadat ad Cameram, in qua eſt mulier, & admoneat fratrem, ut illico expellat. Si hoc non poteſt, quia januæ Conventus ſunt clauſæ, avocet fratrem a tali Camera, & in ea claudat ſolam fœminam, & fratrem ſecum abducat, ne detur novo peccato locus, & ita ſecreto in mane dimittat.

43 Hoc autem ſuadeo caſu, quo Reus alias eſſet homo bonæ famæ, de quo alias malum auditum non eſt, & ex fragilitate peccavit. Sed, ſi frater relaxatus eſt, mali nominis, & de eo multa in hac materia audita ſunt, ſed ex ſumma vaſritie ſua, qua delicta texit, non potuit caſtigari, tali caſu impietas eſt eſſe pium, & crudelitas eſt eſſe charitativum. Contra tales peſtes Religionis ſumma charitas erga Ordinem eſt juſta animadverſione procedere, & arripere oblatam occaſionem, ut pœnas, quas pro tot alias malefactis eſſugit, luat.

44 Si autem duo, aut tres fratres deferant Superiori fœminam eſſe in Conventu, non eſt amplius locus tegendo delicto; ſed debet Superior de veritate inquirere, & factum deſcribere. Vocare faciat Diſcretos Conventus, coram quibus renovetur delatio Accuſatorum; tum conſilium ineant, an actus prudentialis ſit, Cameram delinquentis viſitare, & in caſu, quod nolit aperire, violenter oſtium aperire. Poteſt enim eſſe, quod Reus arma habeat, & ingredi volentem mutilet, aut occidat; aut ex eo, quod videt ſe deprehenſum in fragranti, actus in rabiem, aut deſperationem, arma miniſtrante furore, mortaliter aliquem percutiat, aut vulneret. Si hoc probabiliter ſequi poteſt, ſatius eſt pro tunc diſſimulare, donec dies illuceſcat, interimque oſtia Conventus, cuſtodibus appoſitis, cuſtodire; & orto ſole, viſitationem debitam facere, eamque deſcribere, juxta formam datam circa deſcriptionem corporis delicti *Par.* 2. *Sect* 3.

45 Quod, ſi Superior ipſe Reus ſit, eadem præſtare debet, qui ſibi ſuccedit in Regimine. Superior enim tali caſu excommunicatus eſt ipſo facto, & privatus officio; & quamvis requiratur pro foro externo ſententia, tamen evidentia delicti ſupplet declaratoriam Judicis; proinde, cum de Superiore factus ſit ſubditus, ſuccedit alius, qui debet idem præſtare, quod facere tenetur Superior reſpectu ſubditi. Neque hoc ſapit rebellionem, ut autumat *Sanctorus*. Etenim *Summus Pontifex* caput eſt, & Superior totius Eccleſiæ, & ipſe omnes judicat, a nemine autem judicatur; tamen, ſi eſſet notorie contumax in hæreſi, prout habet *cap. Si Papa* 40. *Diſt.*, & dicunt Canoniſtæ, *Abbas in cap. Quanto num.* 10. *de Translat. Epiſcop. ubi Zachar. Add. lit. A*, & ibi

ibi Archidiacon. in cap. Qui contra pacem 24. quæſt. 1. Felin. in cap. Cum quidam Col. 1. ℣. Secunda declaratio. de Jureju. Panormit. in cap. Significaſti num. 3. de Elect. poſſet judicari a Concilio, quod tali caſu non poſſet dici rebelle in *Papam*; & ratio ad hoc tacta per *Gloſſam in cap. Si Papa in V. A fide devius in fin.* 40. *Diſt.* eſt, quia ipſe delicto ſuo deiicit a culmine poteſtatis, & deficiens a fide per hæreſim, deſinit eſſe caput totius Eccleſiæ, & ideo judicari, & puniri poteſt, ſicut quivis alius ſubditus Eccleſiæ. Ita eſt in caſu. Superior enim (ex quo notorie committit crimen, cui ipſo facto adnexa eſt major excommunicatio, & privatio officii) ipſe facto ſuo ſe deponit, & notorietas criminis ſupplet declaratoriam Judicis; nec amplius eſt Superior: Subditi autem qui ſciunt evidenter, illum eſſe excommunicatum, poſſunt non communicare ſibi, prout ſcribit *Suarez de Cenſuris, & alii, Sylveſt. V. Hæreſi 1. n. 14. ℣. 11. Bannes. Valent.* apud *Farinac. q. 189. n. 66. & Theſaur. de Pœn. Par. 1. cap. 7. ℣. Sed tertia*, proinde non tenentur illi obedire; unde contra ipſum non committitur tali caſu rebellio. Quod ſi concedit *Sanctorus*, poſſe ſubditos impedire Superiorem, peccare volentem, & etiam ipſum carcerare, ſi eo amentiæ deveniret, ut vellet res Conventus perdere, nec dicerentur rebelles; quomodo dici debebunt tales, ſi deprehendendo ipſum in fragranti crimine, curant, ne ulterius peccet fornicando, & ut juridica capiatur informatio de conſtantia corporis delict.?

46 Verum eſt, quod hoc ſpectat ad Vicarium Conventus, ſive alium, qui Superiori locali ſuccedit in regimine; etenim ipſius debitum eſt corpus delicti deſcribere, & crimina fratrum impedire, quando quidem ad ipſum devolvitur poteſtas directiva Conventus. Unde non poſſunt ſubditi ex ſe conglobati pergere ad Cameram Superioris, & ejus oſtium per vim deiicere, ut intrent ad videndum corpus delicti, aut ulteriores fornicationes prohibendum. Etenim hoc ſpectat ad Superiorem, & contrafaciendo, ſubditi delinquunt, tanquam uſurpatores alienæ facultatis, & juriſdictionis; exercerent enim id, ad quod non habent poteſtatem; *D. Thom. 2. 2. q. 60. art. 6. Navar. comment. Rubr. de Judic. num. 68. & 69.* unde cenſerentur fures alienæ auctoritatis; omnis enim illicita uſurpatio rei alienæ cenſetur furtiva, ut ex jure §. *Item objicitur cap. Pœnale 14. quæſt. 5. cap. Meretrices 32. quæſt. 4.* deducit *Antonius Franciſcus* addens ad *Abbatem in cap. Conqueſtus ℣. Quid ſit de For. compet.* & quemadmodum qui bona etiam temporalia Eccleſiæ invadit, ſacrilegus eſt, *text. in cap. Prædia 12. quæſt. 2.* ita, qui uſurpat jus Superioris, fit Reus læſæ Majeſtatis, quia præripit id, quod ſolius Principis eſt. Debent ergo convenire ad Superiorem, ut hoc agat, quod leges volunt; quod, ſi ipſe negligat facere, quod tenetur præſtare, tunc ejus negligentia ſuppleri poteſt per ſubditos, *arg. cap. Sicut inquit 2. quæſt. 7. cap. Nulla, ubi Abb. num. 6. de Conceſſ. præben. Hoſt. Rubr. de ſuppl. negl. Præl. §. & per quem*, ſicut negligente *Sacerdote*, & *Levita*, curare vulnera ſauciati a latronibus, *Samaritanus* ea allegavit, ut dicitur in *Evangelio S. Lucæ cap.* 10.

47 Quod autem ibi in fine concludit *Sanctor. de Pœn. cap. 8. quæſt. 8. ℣. An autem fol.* 363. quod, ſi fratres omnes Conventus Superiorem deprehenſum in fragranti illo delicto accuſarent, ex tali accuſatione nequiret ille conſtitui, nec ordinaria pœna puniri a Provinciali, caret prorſus probabilitate; & miror hoc a calamo doctiſſimi viri excidiſſe. Quoniam, quando crimen notorium eſt, nulla indiget probatione per Teſtes; & tunc notorium eſt reſpectu Conventus quando omnes de Conventu hoc ſciunt, quia viderunt. Ad quid ergo ulteriores probationes requiruntur? Quia omnes accuſatores ſunt? Nego hoc; primus enim tantum cenſendus eſt accuſator, & cæteri Teſtes. Sane in Inquiſitione Generali juridica, ſi omnes examinati deponunt uniformiter de crimine *Caji*, omnes erunt accuſatores, ſive denunciatores, proinde ſecundum te, aliunde petendæ ſunt probationes; illi nempe, cum denunciatores ſint, non probant; & ſic crimen notorium erit, & probatum non erit. Quis concedet hoc? Dico igitur, quod optime tali caſu poteſt Provincialis pœna ordinaria Reum punire, & ille non deberet conſtitui, niſi ut producat jura ſua, ob quæ pœnam ordinariam ſubire non debeat, ſicut in notoriis fit, ut alias diximus. Quod, ſi Reus obnubilet notorietatem per aliquam legitimam exceptionem, debet Judex telam ordinariam judicii ordiri; in qua primus, qui oretenus, aut ſcripto accuſavit, cenſendus eſt accuſator, ſeu denunciator, cæteri autem Teſtes; ſicut ſuccedit in denunciantibus Confeſſarium de ſollicitatione; primus enim habetur ut accuſator, & reliqui ut Teſtes, licet ſint de actibus diverſis. Quod, ſi Reus excipiat de conſpiratione ſubditorum, hæc, cum ſit quid facti, non præſumitur, ſed debet ab ipſo probari.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

48 *Pœna mulierum ingredientium Clauſtra virorum, eſt Excommunicatio, Papæ reſervata.*
Multi Doctores opinantur non excommunicari, niſi præſumentes intrare prætextu privilegiorum.
Declaratoria non publicata non ligat, quamvis legislator dicat ſe ita intellexiſſe.
Jus Prætorium non ligat niſi in proprio Tribunali.
49 *Improbatur dicta opinio.*
Declaratio aſſerta publicata fuit per Breve.
Stylus Curiæ Romanæ ſervatur pro lege in Bullis interpretandis.
50 *Pœnæ Regularibus introducentibus Mulieres intra Clauſtra, appoſitæ.*
51 *Sanctorus, & nonnulli Doctores opinantur excommunicationem a Regularibus non incurri hoc caſu.*
52 *Talis opinio eſt falſa.*
Praxis Sac. Pœnitentiariæ habenda pro lege.
53 *Præſumptio non requiritur in Regulari introducente fœminas, ut pœnas incurrat.*
54 *Opinio tenentium ſubditos introducentes fœminas, non incurrere pœnas, latas in Bulla Gregorii.*
Reprobatur, & quare.
55 *Novitius, aut Tertiarius introducentes fœminam, non afficiuntur pœnis ſupradictis.*
Novitius gaudet privilegio fori, & Canonis.
Tertiarius vivens in Conventu, cenſetur perſonæ Eccleſiaſtica.
Nec Novitius, nec Tertiarius ſunt veræ perſonæ religioſæ.
56 *Dubium de admittente fœminas in Conventu, dum nullus religioſus in eo eſt.*
57 *Probabile eſt, quod tali caſu admittens fœminas, non incurrat.*
Cauſa prohibitionis ceſſante, ceſſat prohibitio.
Cauſa ceſſante, finitur auctoritas Statuti.
Cum cauſa reducitur ad non cauſam, perinde eſt, ac ſi in principio non fuiſſet.
Cauſa motiva expreſſa in proemio legis, eſt vera cauſa finalis legislatoris.

58 *Statutum in Ordine Minorum de Obſervantia.*
59 *Finis introductionis alius, & alius variat gravitatem delicti.*
Sac. Pœnitentiaria cum Religioſo, qui fœminam introduxit ad malum finem, diſpenſat ſuper ſola irregularitate contracta ex celebratione cum Cenſuris; non in aliis pœnis.
60 *Qui introducit fœminam ad meram curioſitatem, ultra Papales, non incurrit ulteriorem pœnam Statuti.*
61 *Opinio Sanctori, quod fornicans cum Muliere introducta intra Clauſtra, non majorem pœnam mereatur, quam ſi fornicaretur extra.*
62 *Impugnatur valide talis opinio.*
63 *Pœnæ introducentium fœminas in ædiculas Confeſſariorum Monialium.*
Dictio relativa quæ importat præcedentia cum omnibus ſuis qualitatibus.
Locutio indefinita æquipollet univerſali.
Maxime, quando in omnibus eadem ſubeſt ratio.
64 *Dubium, an Cenſuræ, & pœnæ introducentium fœminas in ædiculas Confeſſariorum, ſint reſervatæ.*
65 *Dubium reſolvitur negative.*
Ejus eſt ſolvere, cujus eſt & ligare.
Aliquando quis poteſt abſolvere, qui non poteſt ligare.
Inobediens Delegato Papæ, ab illo ligatur excommunicatione, a qua ſolus Papa abſolvit.
Epiſcopus poteſt excommunicare incendiarium, qui tamen a ſolo Papa abſolvi poteſt.
66 *Pœnæ violantium Clauſuram Monialium.*
67 *Licet Bullæ videantur afficere intrantes Clauſuram Monialium, prætextu licentiarum, tamen afficiunt omnes abſolute, & indifferenter.*
68 *Impetrantes ingredi Clauſuram Monialium ex cauſa falſa, incurrunt cenſuram.*
Licentia ingrediendi, ut præfertur, ſufficit oretenus data.
Non ſufficit licentia tacita, ſed requiritur expreſſa.
Per epichejam aliquando licitum eſt ingredi ſine licentia.
69 *Dubium, an ingrediens Clauſtra Monialium ad ſolam curioſitatem, aut finem furandi, vel occidendi, incurrat pœnas intrantis ad ſacrilegium.*
70 *Pœnæ ſpirituales eædem incurruntur, temporales pro varietate criminis, & conatus ad illud.*
71 *In bannimentis ſtatus Eccleſiaſtici ingrediens noctu Clauſuram Monialium, punitur ultimo ſupplicio.*
Nocturnum tempus aggravat delictum.
Aſcendens per feneſtras ad tentandam mulierem honeſtam, afficitur ultimo ſupplicio.
Intrans Clauſuram Monialium per ſubterraneos cuniculos, morte plectendus.
72 *Pœnæ Monialium introducentium, aut admittentium quoſvis utriuſque ſexus intra ſua Clauſtra.*
73 *Pœnæ Monialium exeuntium è Monaſterio.*
74 *Pœnæ Superiorum Regularium intrantium, abſque legitima cauſa, Clauſtra Monialium, ſibi ſubjectarum.*
75 *Pœnæ latæ in Bulla Gregorii, non ſunt reſervatæ.*
76 *A cenſuris, & pœnis violantium Clauſuram Religioſorum, aut Monialium, quis abſolvat.*
77 *Religioſi ſic delinquentes, a quo abſolvendi.*
78 *Moniales delinquentes circa Clauſuram quis abſolvere poſſit.*
79 *Epiſcopi poſſunt abſolvere ingredientes Clauſtra Monialium ad malum finem; non ſic confeſſarii Regulares.*
De Ameno de Delict., & Pœn. Par. III.
80 *Superiores Regulares abſolvunt ſuos ſubditos ob ingreſſum prædictum, etiam ad malum finem.*
Quinque caſus, ob quos recurrendum eſt pro abſolutione ad Papam.

48 POEna autem violantium Clauſuram Religioſorum, reſpectu mulierum ingredientium, eſt Excommunicatio major, Papæ reſervata, prout ex citatis Conſtitutionibus *B. Pii V. Regularium perſonarum 23. Octob.* 1566. & *Gregor. XIII. Ubi gratiæ Idib. Junii* 1573. expreſſe habetur. Verum eſt, quod non deſunt Doctores multi *Roderic. Tom. p. quæſt. 48. art. 2. Philiarch. lib. 3. de offic. Sacerd. cap. 30. num. 31. Sayr. lib. 3. cap. 31. num. 11. Sà V. Excom. Papæ reſerv. num. 15. Suar. de Cenſ. Diſp. 22. ſect. 6. num. 11. & de Relig. lib. 1. cap. 7. num. 9. Filiuc. Tract. 15. num. 119. Layman cap. 5. num. 12. lib. 4. Tr. 5.* apud *Theſaur. Par. 2. V. Clauſura. cap. 2. ℣. limitant ſecundo*, qui dicunt, quod (non obſtante declaratione Motus proprii, facta a *B. Pio V.* quod nempe Mulieres omnes ingredientes Monaſteria Religioſorum, incurrant excommunicationem, quantumvis ingrediantur abſque prætextu licentiarum, de qua declaratione diximus ſupra *num. 6.*), ſi mulieres, ob ſolam curioſitatem, & non ſub prætextu licentiæ habitæ, aut privilegii, intrent Clauſtra virorum, non incurrunt cenſuram, quia in citatis Conſtitutionibus expreſſe excommunicantur illæ ſolæ, quæ præſumunt intrare, prætextu licentiarum; Declaratio autem illa non officit, quia, ut dicunt *Innocentius in cap. Per tuas de Simon.* & *Jo Andreæ in cap. Solet. num. 4. in fin. de Sent. excom. in 6.* declaratoria non publicata non ligat, quantumvis legiſlator dicat, ſe ita intellexiſſe. Et licet ſtylus *Sacræ Pœnitentiariæ* ſit concedere abſolutionem ab Excommunicatione omnibus Mulieribus, indifferenter ingredientibus Clauſtra virorum; & ex hoc appareat, quod quoquomodo fiat ingreſſus, ſemper incurratur cenſura; Reſpondent, quod ſtylus Curiæ non ligat extra Curiam, quia eſt tanquam *jus Prætorium*, quod non ligat, niſi in ſuo Tribunali, ut dicunt Doctores. *Belluga in ſpecul. Rubr. 11. num. 8. & 9. Camill. Borel. lit. F. Capell. Tholoſ. deciſ. 115. num. 3. Diana par. 1. Tract. 10. Reſol. 42. Cevall. quæſt. 737. n. 200.* apud *Theſaur. de Pœn. V. Clauſura cap. 2. ℣. Ad ſtylum.*

49 Sententia hæc, licet non careat probabilitate ob rationes, & Doctores eam tuentes, non eſt ſequenda; ſed tenenda eſt contraria, quæ magis communis eſt, & tutior. Tum quia declaratoria ſupradicta publicata fuit in forma Brevis ab eodem *B. Pio V.* incipit *Decet Romanum 24. Octob.* 1566. & habetur in Bullario *Cherubini* poſt *Bullam* 20. ejuſdem *Papæ*, & apud *Confectium*, ut obſervat *Donat. Par. 2. Tract. 4. Quæſt. 3. num. 6. & 7. Tom. p.* Tum quia ſtylus Curiæ pro lege ſervatur, & maxime, quando agitur de interpretatione Conſtitutionum Apoſtolicarum, *Rota deciſ. 55. num. 2. de Conceſſ. Præben. in antiq. & deciſ. 196. num. 2. Par. 1. recent. Be-ya. Reſponſ. moral. Par. 1. Caſ. 30.* apud *Donat. loc. cit. n. 11.* & ita ceſſant fundamenta oppoſitæ opinionis. Tum quia conſuetudo totius Chriſtiani orbis eſt, quod in talibus caſibus recurratur ad ſedem Apoſtolicam pro abſolutione, ut teſtatur *Theſaur. Par. 2. V. Clauſuræ cap. 2. in fin. de Pœn.* Tum tandem, quia plures Doctores hanc docent, quam oppoſitam. *Navarr. Comm. 4. de Regular. num. 62. & in Manual. cap. 27. num. 150. §. Excom. 61. Cathech. neapol. lib. 3. cap. 21. Sanch. in Decal. lib. 6. cap. 16. num. 79. & cap. 17. num. 33. Crux de Stat. Relig. lib. 1. cap. 5. dub. 1. Concl. 2. Suar. Tom. 4. de Relig. Tr. 8. lib. 1. cap. 7.*

num. 9. *Dian. Bonac. Theſaur. Alph. de Leon. Remig. Seraph. Lezan. Sum. Tom. p. cap.* 10. *num.* 9. quos citat, & ſequitur *Donat. loc. cit. num.* 10.

50 Reſpectu autem Regularium introducentium, ſive admittentium (eo modo, quo explicuimus ſupra *num.* 27.) mulieres intra Clauſtra, ultra excommunicationem *Papæ* reſervatam, habetur pœna privationis dignitatum, beneficiorum, & officiorum ſuorum, ac inhabilitatis ad illa, & alia in poſterum obtinenda, ut cantat citata Conſtitutio *Gregorii*.

51 Scio, non paucos Doctores tenere, pœnam Excommunicationis non incurri a Regularibus, niſi admittant Mulieres prætextu licentiarum. Et *Sanctor. Comment. cap.* 11. *Stat.* 5. ℣. *Pœnæ fol. m.* 578. citans pro hanc *Michaelem Ferro Qu. Moral. Par.* 2. *quæſt.* 91. & *Filiuc. de Cenſ. Tract.* 5. *cap.* 5. *nu.* 119. arguit *Dianam*, eo quod dicat, hanc ſententiam eſſe improbabilem, & reſpondet ad ejus argumenta contraria; licetque ℣. ſequenti amplectatur cum *Diana* contrariam ſententiam, tamen in *Tractatu de pœnis cap.* 8. *Quæſt.* 7. ℣. *Reſpondeo de introducentibus fol.* 359. inclinat in hanc, volens, quod ſtante varietate opinionum, poſſit Judex alteram partem probabilitatis amplecti, & potius in miſericordiam, quam in rigorem declinare.

52 Sed talis opinio in praxi, præſertim in foro fori, ſequenda non eſt, attento, quod ultra declarationem *Gregorii XIII.* (quam ex *Villaguta Tract. de Uſur. quæſt.* 35. *num final.* recitat *Lezana Tom. p. cap.* 10. *num.* 9. per quam declaravit, velle *Motum ſuum citatis pœnis afficere indifferenter Mulieres, & Regulares eas introducentes intra Clauſtra*) adeſt continuata praxis Sac. Pœnitentiariæ, quæ ut bene dicit ibidem *Lezana* pro lege haberi debet, & ſic concludunt communiter Doctores. *Navar. Sum. cap.* 27. *numer.* 105. *Excom.* 61. *Azor. Tom.* 1. *lib.* 13. *cap.* 8. *Suar. Tom.* 4. *de Relig. Tr.* 8. *lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 9. *Beja. Reſp. par.* 1. *Caſ.* 30. *Sgroi. Par.* 7. *cap.* 4. *num.* 10. *Peyrin. ad conſt.* 6. *Julii II num.* 15. apud *Theſau. V. Clauſura cap.* 3. ℣. *Amplia*.

53 Notandum autem, quod ad incurrendas pœnas poſitas a *Gregorio*, non requiritur præſumptio in Regulari introducente, ſeu admittente, ſed ſufficit quæcunque culpa, puta, ignorantia craſſa, & culpabilis; ita ut quicumque introducit, eas incurrit, ut bene ex *Sanchez Decal. lib.* 6. *cap.* 16. *num.* 96. & *lib.* 9. *de Matrim. Diſp.* 32. *num.* 31. obſervat *Peyrin. ad Conſt.* 6. *Jul. II. num.* 17. Et licet dicat, quod ignorantia, quamvis culpabilis, & vincibilis, dummodo non ſit craſſa, & ſupina, excuſet; hoc tamen theorice verificari poteſt, non tamen practice, quia nullus eſt clauſtralis, ita ignorans has pœnas contra introducentes, quæ famoſiſſimæ ſunt, ut nullus poſſit ſe tueri, allegando earum ignorantiam.

54 Pariter advertendum, quod nonnulli Doctores *Sanch. lib.* 6. *Sum. cap.* 16. *num.* 84. *Cherub. ad Bull. Gregor. XIII. Roderic. Tom.* 1. *quæſt.* 47. *ar.* 3. *Cruz. lib.* 1. *cap.* 5. *Dub.* 2. *concl.* 1. *Diana Par.* 1. *Tr.* 16. *Miſcell.* 2. *Reſol.* 33. *Donat. Tom.* 1. *Par.* 2. *Tr.* 4. *quæſt.* 26. *in fine* tenent, quod Bulla *Gregorii* afficiat tantum Superiores Regulares, eo quod ibi nominat *Abbatiſſas, Abbates, & alios Monaſteriorum utriuſque ſexus Superiores*. Unde inferunt, has pœnas non incurri a Subditis introducentibus. Sed iſta opinio non ſubſiſtit; nam Bulla ait: *Monaſteriorum utriuſque ſexus Superioribus, & perſonis, quocunque nomine vocentur, diſtricte præcipimus &c.* Nomine autem perſonarum veniunt indifferenter Subditi, ſive Clerici ſint, ſive laici, dummodo profeſſi ſint, & ſic etiam iſti incurrunt; prout poſt multos *Suar. Filiuc. Quarant. Azor. Scort. Lezan. & Bonac. de Clauſ. Quæſt.* 4. *pun.* 6. *num.* 3. docet *Sgroi Par.* 7. *cap.* 4. *num.* 10. & praxis confirmat.

55 Sed quid juris, ſi *Novitius*, aut *Tertiarius* introduceret fœminam; incurreret ne tales pœnas? Reſpondeo, quod non. Ratio eſt, quia, licet Novitius gaudeat privilegio fori, & Canonis, ut habetur in jure, *cap. Religioſo de Sent. Excom. in* 6. & Tertiarius convivens Religioſis intra Clauſtra, large poſſit dici perſona Eccleſiaſtica, ut poſt *Roderic. Tom.* 2. *q.* 65. *art.* 5. & *Tom.* 3. *quæſt.* 72. *art.* 1. & *quæſt.* 73. *art.* 1. & *Mirand. Manual. Prælat. qu.* 36. firmat *Donat. Tom.* 2. *Par.* 4. *Tr.* 15. *Quæſt.* 3. *nu.* 1. tamen quia adhuc non habent ſtabilem permanentiam in Religione, non poſſunt dici proprie Religioſi. Verum eſt, quod gaudent privilegiis profeſſorum ex gratioſa, & favorabili extenſione facta; *Novitiis* quidem ex citata Decretali *Bonifacii Octavi*; *Tertiariis* vero a Concilio *Lateranenſi V.* ſub *Leone Decimo, Sect. II. in fine*, non tamen dici poſſunt vere, & ſtricte Religioſi, cum ſolemnem profeſſionem in manibus Prælati non emiſerint, ſtabilemque permanentiam in ſtatu religioſo non voverint. Proinde Conſtitutio Papalis, quæ ligat Religoſos profeſſos, ad eos non extenditur, cum materia odioſa ampliationem non patiatur.

56 Dubitatur autem, an prædictæ pœnæ incurrantur a Religioſo, qui admittit fœminas in Conventu, quando nullus in Conventu reperitur. Exempli gratia: Omnes Religioſi Conventus exierunt ad proceſſionem, & intra tres horas non ſunt reverſuri, ac remanet ad cuſtodiam unus tantum ſenex pluſquam ſexagenarius. Veniunt ad Conventum quædam fœminæ Nobiles, & captata fratrum abſentia, ex curioſitate volunt videre Conventum. Senex ex induſtria, ſciens omnes officinas Conventus eſſe clauſas, nec poſſe ab illis alliquid ſurripi, relinquit apertam januam Conventus, & vadit ad videndum proceſſionem, pertranſeuntem non longe, extra limites tamen Conventus; & ſic fœminæ intrant, & exeunt ante reditum fratrum. Nunquid in hoc caſu, tum fœminæ, tum Religioſus incurrerent prædictas pœnas?

57 Reſpondeo, probabile eſſe, quod non incurrant. Ratio eſt, quia cauſa prohibitionis ceſſante, ceſſat prohibitio, ut deducitur ex utroquo jure; *cap. Et ſi Chriſtus & ibi Bald.* ℣. *dicit Gloſ. de Jure ju. cap. Non debet* §. *Cum ergo*. *cap. Neophytus junct. gloſ. in* ℣. *cauſa* 61. *Diſt. cap. Ex litteris* 7. *q.* 2. *l.* 1. & *ibi Bald.* ℣. *Nota quod ceſſat*. *C. ſi rect. Provinc. I. B. Nic. Reg. jur. To. p. lib.* 3. *fol.* 145. *col.* 2. Dum enim ceſſat cauſa prohibitionis, finitur auctoritas Statuti, *Andr. de Iſern. in Rubr. Quæ ſunt regal.* ℣. *Hæc pedagia*, & *ibi Afflict. l. Quod ait.* §. *Ait lex. ff. de Reput. l.* 2. *C. Qui ad liber. peru. non poſſ.* & cum cauſa reducitur ad non cauſam, perinde eſt, ac ſi a principio cauſa non fuiſſet, *l.* 1. *in fin. ff. de Conditio. ſin. cau.* intelligendo de cauſa vera, per ſe motiva, & finali, non autem de impulſiva, ut Doctores *Bart. Bald. Panormit. Archid. Card. Florent. Hoſtien. & alii* apud *I. B. Nic. loc. ſup. cit. fol.* 147. *col.* 2. communiter illam regulam limitant. Cauſam vero, quæ a legiſlatore in Proemio legis exprimitur, eſſe per ſe motivam, & finalem legis, affirmant communiter Doctores. *Bart. Bald. Angel. Imol. Ad l. final. in fin. de Hæred. juſt. Card. Flore. in cap. Ex parte in fin. de Cler. conjung. Rom. Alex. Ang. Ar. Franch. Socin. Curt. Sen.* apud *I. B. Nic. l. ſup. cit. fol.* 154. *col. p.* Patet autem legenti utraſque Conſtitutiones *B. Pii*, ac *Gregorii*, ſæpius citatas,

quod

quod motivum, quod habuerunt in ferenda tali lege prohibitiva, fuit, ne per ingreſſum mulierum intra Clauſtra, quies, & tranquillitas Religioſorum turbaretur. In caſu autem noſtro ceſſat iſta cauſa; cum enim in Conventu Religioſi non ſint, impoſſibile eſt, quod a mulieribus ingredientibus eorum quies turbari poſſit; proinde probabile eſt, prohibitionem in illo caſu etiam ceſſare, & ita nullam pœnam incurri, prout idem ſentit *Pellizzar. Manual. Regul. Tract. 5. cap. 7. num. 64.* & *Ant. a Spiritu Sancto Direct. Regul. Tract. 3. Diſp. 6. Sect. 5. §. 4. nu. 682.*

58 Ultra pœnas autem ſupradictas de jure communi inductas, quælibet Religio ſuas habet particulares a municipalibus Conſtitutionibus inflictas, & quilibet debet conſulere proprias leges. Apud *Nos Minores* habetur *Stat. Gen. Ord. cap. 11. §. 1. num. 8. Valliſolet. ibi. ℣. Quæ vero*, ita ſonans: *Quæ vero Pius V., & Gregorius XIII. de Mulieribus in Monaſteria, Conventuſque Regularium non admittendis ſtatuit, inviolate ſerventur; & qui contra fecerit, ultra pœnas Apoſtolicas, Carceribus etiam mancipetur, Superiorum arbitrio; Quas pœnas etiam ſubeant, qui mulieres intra ædiculas pro Confeſſariis Monialium deputatas, quovis prætextu admiſerint.*

59 Circa quod Statutum adverto primo, quod introductio intra Clauſtra variatur in gravitate, juxta varietatem finis introducentium. Si enim eſt ad purum effectum ſatisfaciendi curioſitati muliebri, minus grave crimen eſt, quam ſi eſſet ad intentum fornicandi; & proinde graviorem pœnam meretur criminoſus in ſecundo, quam in primo caſu. Hinc eſt, quod praxis *Sacræ Pœnitentiariæ* eſt, prout advertit *Theſaur. de Pœn. V. Clauſura cap. 3. in fine*, quod, quando abſolutionem, vel diſpenſationem concedit Regularibus ſuper introductione mulierum ad malum finem, ſolet decernere, quod maneant privati officiis, & dignitatibus ſui Ordinis, & inhabiles in futurum ad ſimilia, quia non intendit diſpenſare in omnibus, ſed ſuper ſola irregularitate, ſi celebrarunt in talibus cenſuris. Quando vero introductio non fuit ad malum finem, tunc ſolet in integrum eos reſtituere, & rehabilitare.

60 Ex hoc ergo fundamento habetur, quando locus ſit arbitrio Superioris addere Carcerem, ultra pœnas Apoſtolicas in puniendo Reum hujus criminis. Si enim introductio fuit ad meram curioſitatem, non eſt locus ulteriori pœnæ ab ea, quam ſanciunt *Bullæ Papales*. Si vero fuit ad malum finem, tunc intrat Carcer. Namque a majori gravitate delicti regulari debet arbitrium Superioris, ut pœnam augeat.

61 Opinatur ad hoc *Sanctor. de Pœn. c. 8. Quæſt. 7. ℣. Reſpondeo de introducentibus fol. 359.* quod Carcer arbitrarius non deberetur ei, qui ſcortatus fuiſſet cum Muliere intra Clauſtra, ultra Carcerem ſemeſtrem, quem deberet ſubire ob fornicationem. Eo quia in hoc caſu delicta confunduntur, & majus, (quod eſt fornicatio) confunditur cum minori, puta, cum introductione in Conventum: proinde ſola pœna delicti majoris, puta, Carcer ſemeſter, & non ultra debeatur.

62 Sed Ego in oppoſita ſum ſententia. Ratio eſt, quia negari non poteſt, quod crimen aggravatum majori circumſtantia, graviorem non exigat pœnam; maxime quando circumſtantia addita militat contra diverſam legem ab ea, a qua ſubſtantia criminis dependet. Conſtat autem, quod fornicatio intra Clauſtra magis gravis eſt, dum cum ea copulatur introductio fœminæ in Monaſterium, quæ militat contra legem Eccleſiaſticam, quæ diverſa eſt a lege Divina, per quam vetatur fornicatio. Sequitur igitur, quod major illi pœna debetur ea, quæ deberetur ſimplici fornicationi; & ſic Carcer diuturnior, quam ſemeſtris. Accedit, quod diſpoſitio ſtatutaria eſſet futilis, ſi introductio ad malum finem ulteriori Carcere, quam ſemeſtri, non puniretur; non enim eſſet dabilis caſus, quod Carcer hic arbitrarius poſſet dari, ſi introducens, præciſo Carcere ſemeſtri, ob fornicationem eſſet puniendus. Et nutat fundamentum *Sanctori* quod ſemper minus crimen cum majori confundatur. Si quidem majus crimen eſt in noſtro caſu fornicatio, quæ eſt prohibita a jure divino, quam introductio vetita de jure Eccleſiaſtico. Deberet ergo Reus de utroque puniri præciſa pœna fornicationis; & ſic carcerari per ſemeſtre, & privari ſuffragiis per triennium tantum, (hæc enim pœna eſt pro prima vice fornicantis) & non excommunicari, privari Officio, & perpetuo inhabilitari, quod tamen ſit ratione introductionis. Igitur non ſola pœna fornicationis, ſed & pœnis introducentium puniendus eſt; & ideo, cum Carcer arbitrarius ex Statuto debeatur ob introductionem ſolam, iſte debet infligi ultra ſemeſtrem. Intelligo autem, quod Religioſus introduxiſſet cauſa fornicandi. Quod ſi mulier ex cauſa licita introiſſet Clauſtrum, & ex hac occaſione, & non ex condicto, ſed mere accidentaliter quis cum ea fornicaretur, non deberetur alia, quam pœna fornicationis, quia tunc non interveniret delictum introductionis.

63 Adverto ſecundo, quod eaſdem pœnas incurrunt illi, qui *Mulieres intra ædiculas, ſive hoſpitia pro Confeſſariis Monialium deputatas, quovis prætextu admiſerint*, ut ſonat ſecunda pars recitati Statuti. Pro quo noto, quod dictio relativa *quas*, quæ ponitur in Statuto, importat præcedentia cum omnibus ſuis qualitatibus; *Alex. Conſ. 29. num. 4. lib. 1. & Conſ. 23. in fin. num. 13. lib. 5. & Conſ. 112. num. 2. & ſeq. lib. 6.* unde intelligendum eſt, quod omnes, & quotæ, & quantæ, & quales pœnæ, quæ ſupra enunciatæ ſunt contra admittentes fœminas in Conventu, eædem ſunt contra introducentes in hoſpitia Confeſſariorum Monialium. Pariter noto, quod iſta diſpoſitio non reſtringitur ad Confeſſarium, aut ejus ſocium, ſed generaliter extenditur ad omnes Fratres; nam Statutum loquitur indefinite, *qui admiſerint*; in jure autem locutio indefinita æquipollet univerſali, *l. Si pluribus ff. de leg. 2.* & hoc maxime, quando ſubeſt eadem ratio in omnibus, quæ continentur ſub ratione definita, ut dicunt Doctores. *Dyn. Conſ. 41. n. 7. Corn. Conſ. 106. n. 5. & ſeq. lib. 3. Socin. jun. Conſ. 118. n. 3. lib. 3. Rol. a Vall. Conſ. 61. num. 28. lib. 3. Dec. Conſ. 17. num. 20. & ſeq. lib. 1.* apud *Tuſc. lit. I. Concl. 83. num. 17.* In caſu autem eadem ratio prohibitionis, puta, periculum incontinentiæ, ſcandali &c. ſubeſt in omnibus Fratribus, ſicut in *Confeſſario*, ac ſocio; proinde de omnibus, & ſingulis Fratribus indifferenter lex Statutaria pœnalis eſt accipienda. Et ſic gravius, puta, addito Carcere arbitrario, puniendus eſſet, qui introduceret ad malum finem, ſicut gravius punitur, qui cum eodem motivo introducit in Conventum.

64 Difficultas autem eſt circa hoc. Utrum excommunicatio, privatio, & inhabilitas, quæ incurruntur ab admittente fœminas intra Clauſtra, & ſunt *Papæ* reſervatæ, cenſeantur pari modo reſervatæ *Sedi Apoſtolicæ*, caſu, quo quis admittat Mulierem intra hoſpitium *Confeſſarii Monialium*.

65 Reſolutive dico, quod non ſunt reſervatæ, niſi Prælatis Ordinis. Ratio eſt, quia illius eſt abſolvere, cujus eſt ligare, ut habetur ex utroque jure *text. in cap. Si Petrus 24. q. 1. cap. Verbum de Penit. Diſt. 1. l. Qui condemnare ff. de Re judicat. l. Nemo. 37. ff. de Reg.* Et quamvis hæc regula non dicatur con-

convertibiliter, quia aliquis poteſt aliquando abſolvere, qui tamen ligare non poteſt, ut advertit *Gloſſ. in cap. Si Petrus in V. Condemnat. in fin. 24. q. 1. l. Quoties. C. Ubi Senat. vel Clariſſ.* tamen univerſaliter ille, qui per modum legis ligare poteſt, poteſt etiam abſolvere a pœna lata per propriam legem; ſi quidem ex facto hominis aliquando quis poteſt ligari, qui tamen ab eo, qui ligavit, abſolvi nequit, ut patet in inobediente *Delegato Papæ*, qui excommunicari poteſt a *Delegato*, cui fuit inobediens, ſed abſolvi ab eo non poteſt, ſed a *Papa*, ut ex *cap. Quærenti* voluit *Innocent. de offic. Jud. delegat.* Pariterque poteſt Epiſcopus excommunicare incendiarium, ſed poſt denunciationem nequit illum abſolvere, ut habetur in *cap. Tua nos de Sent. Excom.* Cum igitur pœnæ ſupradictæ latæ ſint per modum legis, quæ lata fuit a Capitulo Generali, hoc eſt a Prælatis Ordinis, liquet, quod iſti poſſunt pari modo a dictis pœnis abſolvere, nec ſunt *Papæ* reſervatæ.

65 Nunc dicendum de pœnis *violantium Clauſuram Monialium*. Ad hoc ſciendum, quod de jure antiquo *cap. 1. de Stat. Regul. in 6.* innovato in *Tridentino Seſſ. 25. de Regul. cap. 5.* puniuntur pœna excommunicationis, ipſo facto incurrenda, *qui audent ingredi intra ſepta Monaſterii (Monialium) cujuſcumque generis, aut conditionis, ſexus, vel ætatis fuerint, ſine Epiſcopi, vel Superioris licentia, in ſcriptis obtenta.* Hæc autem excommunicatio non eſt reſervata, ut obſervant *Sanch. in Decal. lib. 6. cap. 16. num. 71.* & *Tolet. lib. 1. cap. 41. §. 8.* Ex poſt *Gregorius XIII.* in ſupracitata Bulla *Ubi gratiæ* appoſuit excommunicationem, *Papæ* reſervatam contra intrantes in Monaſteria *Monialium prætextu licentiarum*; ut de fœminis, & eas admittentibus intra Clauſtra Religioſorum, ſupra dictum eſt, ac Superioriſſis permittentibus inflixit privationem Officii, & inhabilitatem ad illud. Tandem *Paulus V. Conſtit. Monialium 10. Jul. 1612.* cenſuras, & pœnas, latas a *Gregorio* contra ingredientes, ac admittentes, renovavit contra mulieres, ut præfertur, ingredientes *ſub prætextu licentiarum*.

67 Hic autem advertendum eſt, quod licet Bullæ *Papales* afficiant intrantes, ac admittentes *ſub prætextu licentiarum*, ut proinde videantur non affici illi, qui ſine tali prætextu ingrediuntur, ut tenent non pauci Doctores, *Suar. Sanch. Sayr. Mirand. Barboſ. Dian. Zerol. Portel. Tamburin. Pelizzar. Bonac. de Clauſur. quæſt. 4. p. 5. num. 5. in fin. & p. 6. num. 16. ℣. Dixi*, & Nos ſupra *num. 48.* tetigimus; tamen contrarium eſt verius, & eſt de ſtylo Curiæ, & praxi *Sac. Pœnitentiariæ*, quod vim legis habet, ut ſupra *num. 49.* diximus, & tenet communior ſententia Doctorum, *Navar. Quarant, Beiia Villagut. Azor. Roderic. Zecch. Graſ. Comitol. Filiuc. Peyrin. Merol. Theſaur. Cherub. Homobon. Reyner. Ricc. Magal. Coriol.* quos dat *Donat. Tom. 3. Tr. 5. quæſt. 2. n. 6.* qui plures rationes ad hoc congerit.

68 Licet autem in caſibus neceſſariis (de quibus loquitur paſſim, quilibet Doctor, qui ſcribat de *Clauſura Monialium*) poſſit cum licentia in ſcriptis obtenta, ingredi ab iis, qui neceſſarii ſunt; tamen advertendum eſt, quod, ſi licentia fuerit ſurrepta per falſi repræſentationem, & neceſſitas non fuerit vera, non evaduntur Cenſura, & pœnæ. *Sanch. Decal. lib. 6. cap. 15. num. 76. Bonac. de Clauſ. Quæſt. 1. Pun. 5. num. 1.* apud *Theſaur de Pœn. Par. 2. V. Clauſura cap. 4. ℣. Item ſecundum*. Ratio eſt, quia pœnæ latæ a *Gregorio* & *Paulo V.* ſunt contra ingredientes *ſub prætextu licentiæ*; ſi autem licentia ſit ſurrepta, & neceſſitas ingrediendi ſit præſtituta, & non vera, qui intrat, intrat *ſub prætextu licentiæ*, & ita incurrit. Licet autem Concilium ordinet quod licentia debeat eſſe in ſcriptis, tamen ſi oretenus detur, ſufficit, ut contra *Sanchez*, & *Suarez* tenet *Dian. Par. 3. Tract. 2. Reſolut. 129.* cum *Homobono*, & *Bellochio*, Verum eſt, quod non ſufficit licentia tacita, aut interpretativa, ſeu præſumpta, ſed eſt neceſſaria expreſſa. Ratio eſt, quia in tantum præſcripſit *Tridentinum* licentiam ſcriptam, in quantum voluit, ut circa eam concedendam, major eſſet Superioris ſcribentis deliberatio, & favore ingredientis certior poſſet reddi probatio licentiæ obtentæ, ut multi *Victorell. Stephan. Vveyms, Tamburin. & Dian.* relati a *Barboſ. in Trident. ſeſſ. 25. de Regul. cap. 5. num. 70.* ſcribunt. Hæc autem duo motiva ceſſant in licentia tacita, aut præſumpta, in qua, nec Superior maturitatem in ea concedenda oſtendit, nec ingrediens habet, quomodo ſe tueatur, ſi de ingreſſu, tanquam de maleficio, accuſetur. Non tollitur tamen, quin locus ſit epichejæ in caſu repentinæ neceſſitatis, ut incendii, & ſimilium, ita ut aliquis ſine expreſſa licentia, & metu pœnarum ingredi non valeat, ut paſſim Doctores *Navar. comm. 4. de Regul. num. 60. V. Quarto Azor. Par. 1. lib. 13. cap. 8. quæſt. 8. Roderic. Tom. 1. quæſt. 40. art. 2. in fin. Sanch. Summ. lib. 6. cap. 16. num. 34. Bonacin. de clauſ. quæſt. 4. Pun. 3. num. 2.* apud *Barboſ. loc. cit. num. 72.*

69 Cum autem prædictæ Bullæ prohibitivæ non diſtinguant ingreſſum intra Clauſtra *Monialium*, ob ſolam curioſitatem, aut ad malum finem, puta, furandi, occidendi, aut fornicandi, dubium eſſe poteſt, an eaſdem præciſe pœnas incurreret, qui ad malum finem ingrederetur, velut qui ingreditur ob ſolam curioſitatem.

70 Reſpondeo, quod, quoad pœnas ſpirituales, & incorporales, eædem penitus debentur; ratio eſt, quia iſtæ latæ ſunt præciſe contra *ingredientes ſine licentia*: & cum in hoc crimine æquo modo delinquat tam ille, qui ad malum finem, quam is, qui abſque eo intrat; hinc eſt, quod eædem pœnæ omnibus æqualiter debentur. Quantum vero ad alias pœnas corporales majores, aut minores, debentur juxta gravitatem criminis; conatus ad illud: & majorem proximitatem ad actum conſummatum, ſi crimen perfectum non fuit. Quod, ſi perfectum fuerit, ultra pœnas ſpirituales ratione ingreſſus, debentur pœnæ ordinariæ crimini debitæ, ut patet.

71 Signanter autem in *Bannimentis generalibus Status Eccleſiaſtici §. 5.* lata eſt pœna ultimi ſupplicii contra ingredientem de nocte *Clauſuram Monialium*; non ſolum, quia qualitas nocturni temporis, ad pœnam aggravandam attenditur in delictis juxta jura, *text. in l. Gracchus ff. Ad l. Jul. de Adult. l. 2. & 4. ff. de Furt.* & Doctores *Bart. & Bald. in l. Non Minorem. C. de Tranſact. Ripa de noct. tem. temp. cap. 17. per tot.* ſed etiam, quia qui tenebras expectat ad operandum, præſefert animum ad maleficium, juxta illud Evangelii *Jo. cap. 3. ℣. 20. Omnis, qui male agit, odit lucem*, ut bene obſervat *Raynald. Syntax. crim. cap. 1. §. 14. num. 3.* Et magis aggravatur delictum, ſi Reus ſcalis utatur ad ingrediendum. Nam aſcendens nocturno tempore ad domum privatam ad furandum, aut tentandam pudicitiam Mulieris honeſtæ, pœna ultimi ſupplicii puniendus venit, ut volunt Doctores, *Bald. arct. Gramat.* apud *Sperell. deciſ. 137. num. 36. P. 2. Farinac. quæſt. 20. num. 145. Cabal. Crimin. Reſol. 97. num. 3. & ſeqq. Franc. deciſ. 333. num. 4.* a fortiori hoc idem erit de attentante ingredi ſcalis *Monaſterium Sanctimonialium*, cui magis quam privatæ domui eſt reverentia cuſtodienda, & in praxi eſſe ſervandum poſt *Sperellum deciſ. 137.*

num.

num. 37. Par. 2. Thoro Comp. deciſ. V. Pœna diſcbalceantis Par.3. & de Luca ad Vincentium de Franchis deciſ. 333. num. 3. ſcribit Raynald. Syntax. cap. 1. §. 14. num. 7. Quod etiam dicendum eſt, ſi quis, perforato pariete, aut ſubterraneis cuniculis (ut non ſemel accidit) intra Clauſuram penetraret; tales enim ſacri parietes, ſicut non debent ſine tali pœna tranſcendi, ita nec dirui, perforari aut ſuffodi, quod magis eſt, ut ex *Myler Metrolog. cap.* 25. §. 9. *num.* 3. obſervat eruditiſſimus Dominus, & mei amiciſſimus *D. Jo: Baptiſta Pacichellus de Diſtant. cap.* 4. *Memb.* 5. *num.* 23.

72 Pœnæ autem *Monialium* introducentium, aut admittentium quoſvis, & cujuſvis ſexus, ſunt reſpectu Superiориſſarum, privatio officii, & inhabilitas ad illud, ultra excommunicationem, *Papæ* reſervatam juxta Bullas recitatas *Gregorii*, & *Pauli*; reſpectu vero aliarum Monialium lata eſt eadem excommunicatio, ſi illæ influant aliquo modo poſitivo ad ingreſſum, ſicut de admittentibus fœminas intra Clauſtra Religioſorum diximus ſupra *num.* 27. Si vero negative ſe habent, puta, non obſtando, aut non repellendo ingredi tentantem, diſtinguendum eſt; ſi enim Monialis ex Officio habet hoc præſtare, & omittit facere, quod ſui muneris eſt, (ut pote Janitrix, cujus curæ commiſſa eſt janua Monaſterii) incurrit excommunicationem, quia non reſiſtendo, ut tenetur, participat in crimine. Si autem eſt Monialis, quæ talem curam non habet, & non impedit, nullam cenſuram incurrit, quia in nullam legem delinquit, ut poſt *Sanchez in Decal. lib.* 6. *cap.* 16. *num.* 93. docet *Pellizzarius de Monial. cap.* 5. *Sect.* 3. *quæſt.* 3. *num.* 86.

73 Porro *Monialis* violans Clauſuram ſuam, exeundo ſine legitima, & neceſſaria cauſa, & abſque debita licentia, ac extra caſus expreſſos in Bulla *B. Pii V. Conſt.* 8. *Circa paſtoralis* apud *Cherub. Tom.* 2. de quibus paſſim, & exacte loquuntur omnes tractantes de materia *Clauſuræ*, incurrit excommunicationem *Papæ* reſervatam; & non ſolum illa, ſed etiam eam comitantes, aut recipientes, vel licentiam exeundi concedentes &c. a qua excommunicatione (ſi tamen caſus ſit occultus) poteſt abſolvere Epiſcopus in vim *Tridentini* ut dicunt Doctores. *Suar. de Cenſ. T.* 5. *Diſp.* 41. *ſect.* 2. *num.* 10. & 12. *Bonac. diſp.* 1. *quæſt.* 22. *p.* 2. *n.* 2. *de Cenſ.* & *quæſt.* 1. *p.* 5. *nu.* 2. *de Clauſ. Theſaur. de Pœn. par.* 2. *V. Clauſura. quæſt.* 8. *℣. Abſolvere.* Et hoc etiam reſpectu ſuorum ſubditorum videtur poſſe Superiores Regulares per ſe ipſos, non autem delegando alteri facultatem abſolvendi, ut poſt nonnullos *Roderic. Portel. Bonacin. Barboſ. Lezam. Tambur.* ſcribit *Donat. tom.* 3. *Tract.* 4. *quæſt.* 8. *num.* 10. Non ponimus autem caſus in quibus dicitur Monialis *Clauſuram violare*, quia tritiſſime, & ad nauſeam, eos explicant paſſim Caſuiſtæ.

74 Pœnæ tandem Superiorum Regularium, ſine neceſſitate ingredientium *Monaſteria Monialium*, ſunt excommunicatio, & officii privatio, prout habetur ex *Gregor. XIII. Conſt. dubiis* apud *Cherub. Tom.* 2. *poſt Conſt.* 28. *ejuſd. Gregor.* Reſpectu vero Cardinalium, & Epiſcoporum, iſti pro prima vice incurrunt interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ: pro ſecunda, ſuſpenſionem a munere Pontificiali, & a Divinis: pro tertia, vero excommunicationem, ſicut Prælati Regulares. Sed ex poſt *Alexander.VII.* per alium *Motum proprium Felici*. 13. *Cal. Novemb.* 1664. quem per extenſum refert *Lantuſca Theatr. Regul. V. Moniales num.* 3. ultra novam excommunicationem, ac privationem officii, appoſuit perpetuam inhabilitatem, ac privationem vocis activæ, & paſſivæ omnibus Prælatis Regularibus, ſi ultra unam vicem in quolibet anno, gratia viſitationis, ingreſſi fuerint *Monaſteria Monialium*: aut ſi ex neceſſitate reparandæ Clauſuræ, neceſſarium fuerit pluries ingredi, ingrediantur abſque præſentia Epiſcopi, aut alterius perſonæ Eccleſiaſticæ, ab Epiſcopo ad hoc deputatæ: & ſi viſitationem ante ſolis ortum incipiant, vel poſt occaſum protrahant: & ſi ipſi, aut eorum ſocii refectionem ſumant in Monaſteriis: & ſi eorum ſocii ab ipſis ſeparentur, ita ut ſe invicem aſpicere non poſſint: & ſi non ſeparaverint habitationes Confeſſariorum a Monaſterio, ita ut disjunctæ ſint non ſolum per parietes, ſed etiam per tecta.

75 Advertendum autem, quod pœnæ ſupradictæ, latæ in Bulla *Gregorii*, non ſunt reſervatæ, ut ex *Sanch. Decal. lib.* 6. *cap.* 16. *num.* 98. & *Filiuc. Tract.* 15. *num.* 118. *in fin.* docet *Theſaur. V. Clauſura cap.* 6. *℣. Nota primo.* Proinde Epiſcopus, ſeu Prælatus, qui iſtas incurrerit, poteſt delegare cuivis Sacerdoti, aut Confeſſario facultatem, a quo ab iſtis abſolvatur, ut ex *Sanchez* dicit idem ibidem. Pari modo nec pœnæ latæ in *motu proprio Alexandri ſeptimi* reſervatæ ſunt; proinde de iſtis, ſicut de illis dicendum eſt.

76 A prædictis autem cenſuris, & pœnis ob *violationem Clauſuræ*, ſive mulierum intrantium, ſive Religioſorum admittentium in propria Clauſtra, ſive aliarum perſonarum *violantium Clauſuram Monialium*, ſi caſus notorius ſit, aut publicus, nemo abſolvere poteſt, aut diſpenſare, cum ſint Summo Pontifici reſervatæ. Si vero caſus occultus ſit, Mulieres intrantes Clauſtra Religioſorum, poſſunt abſolvi ab Epiſcopo, & etiam a Confeſſario Regulari approbato ab Ordinario, & in diebus, in quibus Eccleſiis Regularium conceſſæ ſunt indulgentiæ, ut ex privilegio *Pauli III.* probat *Peyrin. ad Conſt.* 6. *Julii* 2. *num.* 21. & *ad Conſt.* 2. *Paul. III.* §. 5. Imo tenet *Sanchez Decal. lib.* 6. *cap.* 17. *num.* 43. apud eundem, quod etiam, ſi res ſit deducta ad forum contentioſum, aut factum ſit notorium, quod mulieres poſſint adhuc tempore prædicto abſolvi, pro foro tamen conſcientiæ, non autem pro foro fori.

77 Quo vero ad Religioſos introducentes, & admittentes, poſſunt Prælati Regulares abſolvere ſuos ſubditos, imo etiam, ſi caſus deductus ſit in judicium, poſſunt ſecundum nonnullos Doctores, *Sanchez. loc. cit. Cruz. lib.* 1. *de Stat. Relig. cap.* 6. *Dub.* 1. *Concluſ.* 6. *Dian. par.* 2. *Tract.* 2. *Reſol.* 26. apud *Peyrin. ad Conſt.* 6. *Julii. II. n.* 22. in foro tamen conſcientiæ tantum, abſolvere: quod congruentiſſimum eſt, ne diutius in malo ſtatu permaneant.

78 Quo autem ad pœnas *Monialium violantium* propriam *Clauſuram* exeundo, aut extraneos admittentium, & aliorum intrantium, poſſunt Epiſcopi abſolvere, & etiam Confeſſarii Regulares, tempore indulgentiarum, ſicut ſupra dictum eſt *num.* 75. Epiſcopi quidem vigore *Trident. Seſſ.* 24. *de Refor. cap.* 6. Confeſſarii autem Regulares, virtute privilegii ſupracitati, conceſſi a *Paulo III.* Ita *Sanch. lib.* 6. *in Decal. cap.* 15. *num.* 76. apud *Peyrin. ad Conſt.* 6. *B. Pii V. num.* 41.

79 Si autem *violetur Clauſura* Monialium ad malum finem, putat *Peyrin. loc. cit.* contra *Graffium de Caſ. reſerv. lib. p. cap.* 5. *num.* 17. & *Homobon. Tom.* 1. *Exam. Tract.* 7. *cap.* 26. *quæſt.* 110. poſſe ſupradictos abſolvere vigore *Tridentini*. Et opinio *Peyrini* fundamentum habet, cum inibi Concilium nullum caſum excipiat ex reſervatis Sedi Apoſtolicæ; unde non eſt, unde hic debeat excipi. Confeſſarii vero Regulares non poſſunt abſolvere, vigore ſupra

pracitati privilegii; hoc enim fuit revocatum in ſpecie reſpectu ſeptem caſuum, quorum tertius eſt *violatio Clauſuræ Monialium ad malum finem*, prout habetur ex Decreto Sacræ Congregationis, quod referunt *Nald. Summ. V. Caſus in fine*, & *Peyrin. in Appendic. de Subd.* ℣. *Nota* 4. *fol. m.* 174. *col.* 1.

80 Superiores tamen Regulares poſſunt abſolvere ſubditum ſuum, ingreſſum Clauſuram Monialium, etiam ad malum finem. Quantumvis enim abſolvere ab hoc caſu prohibeantur Regulares in citato Decreto, tamen hoc eſt reſpectu extraneorum. Sed reſpectu Subditorum non item, nam ex privilegio *Sixt. IV. Conſt. Regimini* apud *Roderic. Bullar. Sixti IV. Bull.* 14. *n.* 40. poſſunt Superiores Minorum *abſolvere Subditos ſuos ab omnibus cenſuris, & caſibus quantumvis gravibus, niſi adeo graves eſſent, quod merito eſſent ad Sedem Apoſtolicam deſtinandi.* Hos autem caſus recenſet *Julius II. Conſt. Virtute conſpicuos* 5. *Calend. Auguſt.* 1506. §. 29. dicens, eſſe hæreticum relapſum; Schiſmaticum; Falſificatorem literarum Apoſtolicarum; deferentem prohibita ad infideles; & conſpirantem in perſonam Summi Pontificis; non vero habetur mentio de hoc. Præter quam quod, quinque caſus reſervati a *Clemente VIII.* non afficiunt Regulares, & hoc fuiſſe deciſum a Sac. Cong. Regularium, refert *Nald. ad Conſt.* 6. *B. Pii V. num.* 42. *in fin.* apud *Peyrin. V. Reſervatio.* ℣. *Et præter.* Unde poſſunt Subditos abſolvere. Et ſi deductum ſit delictum ad forum judiciale, poſſe Regulares (in foro tamen conſcientiæ, & quoad culpam tantum, non autem quoad pœnam) a ſuo Prælato abſolvi, ex *Sanch. Decal. lib.* 6. *cap.* 15. *num.* 76. probat idem *Peyrin. ad Conſt.* 6. *Julii II: num.* 21. Verum pro hujus materiæ coronide advertendum puto fideliter eſſe obſervandas Conſtit. editas a Sanctiſſimo D. Noſtro D. BENEDICTO XIV. feliciter regnante præſertim: *Regularis diſciplinæ obſervantia*: Et aliam: *Salutare in Eccleſia* datas 3. Januar. 1742. ſicut etiam: *Cum Sacrarum Virginum* 1. Junii 1741. & tandem: *Per binas alias noſtras* 24. Januar. 1747.

§. IX. Sacrilegium cum Moniali.

SUMMARIUM.

1 *Nomen generis adaptatur aliquando ſpeciei.*
Sacrilegii nomen convenit multis criminibus.
2 *Sacrilegium cum Moniali, quid proprie ſit.*
Copula habentis votum caſtitatis cum fœmina ſoluta, eſt ſimplex fornicatio juxta Jureconſultos.
Juxta Theologos eſt ſacrilegium.
Sacrilegium dicitur quaſi ſacrum lædens.
Conditio perſonæ, cum qua habetur copula, eſt exprimenda in confeſſione.
3 *Sacrilegium Theologicum, & ſacrilegium legale, quæ ſint.*
4 *Non omnis immunditia cum fœmina ſacra, eſt ſacrilegium.*
5 *Copulam habens cum Tertiaria, committit ſacrilegium, ſicut cum Moniali.*
6 *Quomodo intelligenda hæc concluſio.*
7 *Tertiariæ ſolemne votum caſtitatis habentes, fuere obligatæ ad clauſuram, & nolentes clauſurari, fuerunt ſæcularizatæ.*
8 *Tertiariæ cœlibes, viventes in propriis domibus ſine viris, dubium eſt, an ſint perſonæ Religioſæ.*
Rationes facientes pro ſententia affirmativa.
Legatum factum puellæ, ſi monachabitur, *debetur, ſi illa fiat Tertiaria.*
9 *Rationes facientes pro ſententia negativa.*
Semel Deo Sacratum profanari non poteſt.
10 *Tertiariæ non ſunt perſonæ ſacræ.*
Copulam habens cum Tertiaria, non committit ſacrilegium.
Copulam habens cum Moniali novitia, non committit ſacrilegium.
11 *Oppoſitio ad prædicta ex Novella.*
12 *Satisfit oppoſitioni.*

1 Super cætera naturalis coitus delicta, hucuſque recenſita, creſcit *ſacrilegium*, nempe coitus cum perſona, Deo dicata per votum caſtitatis. Licet autem nomen *ſacrilegium* genericum ſit, & poſſit convenire multis delictis ſpecie diſtinctis, ut furtum rei ſacræ, pollutio Eccleſiæ, rei ſacræ venditio, & alia, de quibus ſuo loco dicemus; tamen hic uſurpatur pro ſpecie particularis delicti; nec incongruum eſt, quod nomen generis alicui ſpeciei adaptetur; ſiquidem etiam *inquiſitio* quid genericum eſt, interveniens in omni ſpecie judicii criminalis, & tamen ſignificat etiam determinatam ſpeciem, quando nempe Judex procedit ex officio, ad differentiam ejus, quando procedit ad inſtantiam partis, prout diximus *Par.* 1. *Tit. Inquiſitio n.* 3.

2 *Sacrilegium* ergo, de quo loquimur hic, eſt *copula carnalis habita cum fœmina, Deo Dicata per votum continentiæ Religioſæ.* Et hic advertendum eſt, quod, quamvis *ſacrilegium* ſit quodvis peccatum contra caſtitatem, commiſſum a perſona Deo dicata per votum ſolemne; tamen nomine uſitato *ſacrilegii* venit ſola *copula habita cum fœmina ſacra.* Scio quidem Doctores *Felin. in cap. At ſi Clerici & ibi Dec. & Butrig. de Judic. Boſſ. de Coit. damn. n.* 15. *&* 16. *Clar.* §. *Fornicatio* ℣. *Cum Presbytero. Decian. Menoch.* apud *Farinac. quæſt.* 146. *num.* 30. communiter tenere, quod copula habita a Presbytero, aut alio habente votum caſtitatis ſolemne cum fœmina ſoluta, non ſit *ſacrilegium*, ſed fornicatio. Verius tamen eſt, quod ſit verum *ſacrilegium*, prout docent Theologi, *D. Th. & Riccard. in* 4. *Diſt.* 23. *Azor.* 3. *P. lib.* 3. *cap.* 27. *quæſt.* 7. apud *Bict. quæſt.* 116. *num.* 41. quia *ſacrilegium* dicitur quaſi *ſacrum lædens*, ut vult *Alberic. Diction. V. ſacrilegium*; lædit autem tum votum, tum corpus proprium, quod Deo conſecratum eſt per ſolemnem profeſſionem, quiquis per carnis immunditiam ipſum polluit; & proinde in confeſſione neceſſario debet exprimi ſtatus perſonæ, cum qua habetur copula, an ſcilicet ſit perſona ſacra, ſive illa fuerit mas, vel fœmina; talis enim qualitas mutat ſpeciem peccati, & proinde de neceſſitate exprimenda eſt, ut docent *Summiſtæ. Villalob. Henriq. Fagundez. Filiuc. Sanch.* apud *Dian. Part.* 1. *Tr.* 7. *Reſol.* 4.

3 Sequitur hinc, quod non tantum copula ſive naturalis, ſeu contra naturam cum mare, aut fœmina; ſed etiam mollities, ſeu aliud quodvis peccatum contra votum ſolemne caſtitatis, *ſacrilegium* eſt. Tamen eſt dicendum *ſacrilegium* Theologicum omne aliud delictum carnis, commiſſum a perſona ſacra; *ſacrilegium* autem legale, ſola *copula, quæ habetur cum fœmina ſacra*, & de hoc hic loquimur; talique pacto concordari poſſunt diverſæ ſententiæ *Theologorum*, ac *Juriſtarum*.

4 Dixi autem in ſupra data diffinitione, quod ſit *copula carnalis*, & hoc ad diſtinguendum, quod non omnis actus immunditiæ cum fœmina ſacra *ſacrilegium legale eſt*, ſed requiritur *copula perfecta*, quæ conſiſtit non ſolum in penetratione intra vaſa pudoris, ſed etiam in ſeminatione. Ad hoc enim, quod intret pœna ordinaria, oportet, quod delictum quodvis perfectum in ſuo genere ſit ex vulgatis juribus. Sequitur hinc, quod oſcula, & cæteri tactus im-

impudici, & etiam penetratio intra vas, habita cum fœmina ſacra, non puniuntur pœna ordinaria *ſacrilegii*, ut infra dicam, ſed tantum extraordinaria; quæ tamen augenda eſt pro vicinitate ad actum completum, & conſummatum.

5 Dixi *habita cum fœmina, Deo dicata*, nempe per votum caſtitatis, nam ſententia multorum *Carer. Giachar. Bajard. ad Clar. Decian. Farinac. qu.* 146. *num.* 19. apud *Bict. quæſt.* 116. *n.* 31. eſt, quod eodem crimine delinquat, & eadem pœna puniendus ſit, qui cognoſcit carnaliter Monialem, & qui rem habet cum ſorore *Tertii Ordinis S. P. Franciſci, Dominici, ſive Auguſtini &c.*, quas *Pinzocoras, Bizoccas, Beguinas*, ſeu *Beatas* vulgus nuncupat pro varietate locorum, quamvis iſtæ *Monachæ*, ſeu *Sanctimoniales* minime ſint.

6 Sed prædictorum Doctorum concluſio non videtur admittenda, niſi cum diſtinctione. Aliæ ſiquidem erant *Tertiariæ*, quæ collegialiter vivebant, & tria vota emittebant in manibus Prælati alicujus ex quatuor *Ordinibus Mendicantibus*, ſub quo vivebant, non tamen erant ad clauſuram adſtrictæ, de quibus abunde loquitur *Donat. Tom.* 2. *Par.* 4. *Tr.* 17. *quæſt.* 1. *per tot.* qui varias Conſtitutiones Pontificum de his citat. Iſtæ autem erant veræ Religioſæ, Regulam approbatam profeſſæ, & Deo dicatæ per vota. Et de his dubium non eſt, quod carnaliter eas cognoſcens, *ſacrilegium* legale committebat, & ordinariam pœnam merebatur, tanquam perſonam ſacram violans, & in hoc ſenſu debent accipi præcitati Doctores.

7 Sed *Tertiarias* prædictas ſuſtulit *B. Pius V.* per ſuam Conſtitutionem *Circa paſtoralis* 1566. apud *Cherub. Bullar. Tom.* 2. *Bull.* 8. qua juſſit, ut prædictæ ad votum quartum Clauſuræ perpetuæ obligarentur; ſin minus ad proprias domos reverterentur, quod etiam poſtmodum anno 1569. confirmavit Sacra Congregatio per ſuum Decretum, quod recitat *Piaſec. Prax. Par.* 2. *cap.* 3. *n.* 57. & *Peyrin. ad Conſt.* 4. *Sixt. IV.* §. 7. *n.* 35. Et hoc innovatum fuit a Sac. Congregatione Concilii 20. *Decemb.* 1616. per ſuum Decretum, quod poſt alios, quos citat, dat per extenſum *Donat. Tom.* 2. *Par.* 4. *Tr.* 17. *q.* 3. *n.* 21. *& ibi Cochier. Barboſ. Peyrin. & Novar.* Porro per hoc ultimum Decretum conceſſa eſt facultas Mulieribus tum Viduis, tum Virginibus, ut in domo propria ſine viris (niſi in primo ſint gradu affinitatis, aut conſanguinei) cum habitu recepto a Superiore Regulari, emiſſo voto continentiæ, licentiaque ab Epiſcopo impetrata, vivere poſſint; & gaudere privilegiis *Tertii Ordinis*, cujus habitum aſſumpſere, & exemptionem a Juriſdictione *Ordinariorum*.

8 An autem iſtæ vere ſint perſonæ Religioſæ, quæſtio eſt valde implexa, & nubiloſa, prout eam, loco ſupracitato, vocat *Donatus*; habet ſiquidem multas rationes, & jura hinc inde contraria, & Doctores, & numero, & auctoritate pares. Negant *Rodericus, Sanfelicius, Bolognetus, Barbanus, Gratianus, Barboſa, Belletus, Craſſus, Giurba, Capiblancus, Borellus, Cevalos, Vivius, & Toro*, quos citat *Donatus* loc. cit. *n.* 16. Affirmant *Cochier, Riccius, Ciarlinus, Squillante, Portella, Peyrinus, Diana, Hieronymus, Rodericus, Navarius, Barboſa, Bordonus, Naldus, & Pellizzarius* apud ſupracitatum *num.* 17. Urget pro affirmativa maxime Decretum Congregationis ſupra tactum, per quod tales *Tertiariæ* gaudent omnibus privilegiis ſui Ordinis; proinde perſonæ ipſarum, quoad privilegium, cenſendæ ſunt ſacræ; & ſic contaminantes eaſdem per impudicitiam, eundem reatum *ſacrilegii* committunt, ac ſi peccaſſent cum *Moniali* Ordinis ejuſdem; attento etiam, quod ipſæ pro Monialibus habentur, unde legatum factum puellæ cum hac conditione, *ſi monachabitur*, debetur eidem, ſi ipſa fiat *Tertiaria*, prout reſolvunt multi Doctores. *Rota Sicil. Deciſ.* 88. *Maſtrill. Deciſ.* 8. apud *Ricc. Collect.* 1050. *Par.* 4. *Novar. Par. p. de elect. variat. for. ſect.* 6. *quæſt.* 66. *num.* 16. *Thor. Tom.* 3. *comp. ſect.* 2. *V. legatum dotis. Add. ad Duard. in Bull. Cœn. lib.* 2. *can.* 15. *quæſt.* 3. *lit.* D. *Donat. Tom.* 2. *Par.* 4. *Tr.* 17. *quæſt. final. n.* 23.

9 Pro negativa facit aliud validum argumentum, quod nempe votum iſtarum non eſt ſolemne, ſed ſimplex, quod non inducit invaliditatem matrimonii, nec comprehendit alia duo vota Religionis; unde poſſunt pro libito ſæcularizari. Sequitur hinc, quod non poſſunt dici perſonæ, Deo conſecratæ, quod enim ſemel Deo ſacratum eſt, nequit amplius in profanos uſus converti. *cap. ſemel de Reg. jur. in* 6.

10 In hac opinionum varietate, ſalva meliori ſententia, puto concedendum cum prima opinione, tales *Tertiarias* non eſſe perſonas ſacras; tamen dicendum cum ſecunda, quod ipſæ gaudent omnibus privilegiis Ordinum ſuorum, juxta ſupracitatum Decretum Congregationis; nec tamen ſequi, quod coitus cum illis habitus, ſit *ſacrilegium* punibile eo modo, quo punitur habitus cum vera *Moniali*. Ratio eſt, quia privilegium ſibi conceſſum ab Eccleſia, concernit ſolum ea, quæ per legem Eccleſiaſticam ordinantur: ut pote indulgentias, facultates, exemptiones &c., concernit etiam pœnas a lege Eccleſiaſtica latas contra facientes illis injuriam: non tamen ſequitur per hoc, quod abutens eis, incurrat illud delictum, cui ab Imperatore pœna mortis lata eſt. Siquidem jus Civile feriens gladio coitum cum *Moniali*, intendit punire facientem injuriam perſonæ ſacræ; quod autem *Tertiariæ* perſonæ ſacræ ſint ex privilegio Eccleſiæ, non facit, quod tales evadant in jure Cæſareo, quod talem pœnam ſanxit tantum contra perſonas ſacras, de jure communi, & proprio, non vero de privilegiato. Proinde videmus, quod, quoad Eccleſiam, Novitii gaudent privilegiis profeſſorum, *cap. Religioſo* §. *Quamvis de Sent. Excom. in* 6. tamen, qui rem habet cum *Moniali Novitia*, non committit ſacrilegium, morte vindicandum, prout docet *Ric. Collect.* 795. *Par.* 5. poſt *Treviſanum Deciſ. Rot. Venet.* 57. & *Baldum Deciſ.* 29. quia adhuc ſacrata non eſt, quamvis privilegio ſacratæ gaudeat. Et ſic in caſu noſtro.

11 Quod, ſi contra hoc dicatur, quod *Juſtinianus* in ſua *Novella* 123. *de Sanctiſſ. Epiſ. cap.* 43. *Coll.* 9. *cap. Si quis rapuerit* 27. *quæſt.* 1., quæ refertur in *Decreto*, habet, quod, *ſi quis rapuerit, aut ſollicitaverit, aut corruperit Aſcetriam, aut Diaconiſſam, aut Monaſteriam, aut aliam quamlibet fœminam venerabilem, habitum habentem, capitale periculum ſuſtineat*: & ex hoc apparet, quod par ſit delictum in jure Civili violantis quamlibet fœminam venerabilem, hoc eſt religioſum habitum habentem, ſicut corrumpentis *Monialem*; unde etiam ad *Tertiarias* talis lex extendatur.

12 Reſpondeo, negando conſequentiam. *Aſcetriæ* enim, prout notat *Gloſſ. in cap. Si quis rapuerit in V. Aſſiſteriam* 27. *quæſt.* 1., quæ eas vocat *Aſſiſterias*, erant Mulieres Religioſæ recluſæ, quæ, ſicut etiam *Diaconiſſæ*, & *Monaſteriæ*, ſeu *Moniales*, ſtabilem permanentiam in vita religioſa, emiſſis votis, habebant. Unde etiam *fœminæ venerabilem habitum habentes*, de quibus loquitur citata *Novella*, erant eæ, quæ cum veſte, & profeſſione religioſa, erant famulatui divino ſtabiliter mancipatæ, licet in nomine, & forma vivendi, a prædictis diſcreparent. Tales autem *Tertiariæ* non ſunt, cum poſſint, ut dicebam, ſæcularizari: proinde ad eas talis lex extendenda non venit.

Probatio.

SVMMARIVM.

13 *In caſu imputati ſacrilegii cum Moniali, ipſa non eſt viſitanda.*

14 *Repertus in lecto cum Moniali,ex ſola præſumptione ſacrilegii commiſſi non poteſt damnari ad mortem.*
Ex præſumptione probatur copula cum fœmina, quando agitur civiliter.
Reo, qui cubavit cum Moniali, negante copulam habuiſſe cum ea, debet ipſa ad mandatum Judicis viſitari.

13 PRobatio iſtius delicti non differt ab aliis delictis carnis, & circa hoc nihil peculiare habetur. Hoc ſolum modo noto, quod *Raynald. Syntax. cap.* 1. §. 14. *n.* 17. poſt *Sperellum Deciſ.* 136. *num.* 8. *& ſeqq.* contra *Lupum Allegat.* 53. *num.* 5. tenet, quod *Monialis* ſuſpecta de ſtupro, non ſit viſitanda per obſtetrices, & hoc ob quandam reverentiam, & teſtatur ſic fuiſſe reſolutum per Sac. Congr. Epiſcoporum in una *Terracinen.*, ipſo referente; quia ad imponendam pœnam ordinariam viro, ſufficiebat, juxta Banniménta ſtatus Eccleſiaſtici, ingreſſus illius, & permanentia in *Monaſterio Monialium*.

14 Tamen talis ratio decidendi valere debet in caſu ſimili, quod nempe vir ingreſſus ſit in Monaſterium, non tamen ita eſt, ſi *Monialis* egreſſa Monaſterium, reperta eſſet in domo viri; unde talis concluſio univerſaliter vera non eſt. Si enim repertus eſſet vir, etiam cubans cum *Moniali*, & iſte eſſet negativus circa copulam completam, non poſſet ex tali præſumptione, quamvis juris, & de jure ad pœnam mortis condemnari. Licet enim in Decretali, *cap. litteris Extra de Præſumpt. junct. gloſſ. in V. divortii*, lata inveniatur ſententia divortii pro viro contra Mulierem, quæ viſa fuerat jacuiſſe nudam cum conſanguineo Mariti; ex quo deducitur, quod ex præſumptione violenta probata remaneat copula. Tamen hoc verum fuit, quando agebatur tantum *civiliter*, puta, ad ſolum divortium, & privationem mutuæ ſervitutis, prout habet ibi *Gloſſa*, & etiam, quia cum fœmina jam eſſet corrupta, nulla remanebat via ulterior probandi non factum concludenter. Sed in caſu noſtro, in quo ageretur *criminaliter*, & de vita hominis, & poſſet probari per inſpectionem corporis, crimen non eſſe commiſſum, Dico, quod, ſi vir neget delictum copulæ, & inſtet, ut viſitetur *Monialis*, debet Judex decernere, quod inſpiciatur. Ex quo enim *Monialis* eſſet corea, teneretur ipſa ſubire ignominiam viſitationis; quia particeps fuit in culpa cum viro; & Judex debet ad defenſionem Rei, & ejuſdem petitionem, concedere, & decernere illius viſitationem, per quam expugnari poteſt contraria præſumptio; prætérquamquod ita eſſet favorabilis *Moniali*, ſicut viro talis viſitatio, per quam probaretur concludenter non admiſſum crimen atrocius; & ideo abſolute facienda; putoque tali caſu, *Monialem* ex ſe petituram eſſe, ut inſpiceretur, ad avertendam a ſe talem copulam, ſicut probare alia fœmina voluit, ſe non fuiſſe a Marito cognitam, prout habetur in jure *text. in cap. Propoſuiſti* 4. *de Probat.* Quod, ſi *Monialis* alias fuiſſet corrupta, concedo, quod ex ſupradicta præſumptione, ad pœnam ordinariam poſſet condemnari, maxime, ſi ipſo exiſtente negativo, *Monialis* confiteretur crimen.

Pœnæ.

SVMMARIVM.

15 *Copula cum Moniali triplicem continet malitiam.*
Punitur pœna mortis naturalis.
Etiamſi Monialis fuiſſet antea deflorata.

16 *De jure novo non infertur mors, niſi interveniat violentia, quæ ſit in raptu, aut violentur Clauſtra cum aliquali vi.*

17 *Pro aliis impudicitiis cum Moniali datur pœna extraordinaria.*

18 *Alia crimina ſervientia huic impudicitiæ, extraordinarie vindicanda.*

19 *Pœna de jure Canonico vitiantis Monialem.*
Ingreſſus licite intra Clauſtra, ac vitians Monialem, non incurrit Excommunicationem latæ ſententiæ, ſed ferendæ.

20 *Pœna Clerici committentis ſacrilegium cum Moniali, de jure antiquo.*
De jure novo pœna eſt extraordinaria.
Clericus damnatus de hoc crimine eſt infamis.
Etiamſi crimen fuerit ſemel tantum commiſſum.

21 *Apud Minores de Obſervantia Reus de hoc damnandus ad Triremes.*
Dictio omnino quid importet.

22 *In quocunque caſu talis pœna eſt irroganda.*

23 *Pœna ſtatutaria nunquam incurritur, niſi crimen fuerit in ſuo genere perfectum.*
Sive, niſi in Statuto ponatur, quod ordinaria pœna puniatur conatus ad crimen.

24 *Opinio Sanctori in oppoſitum.*

25 *Refellitur Sanctorus.*

26 *Pœna Monialis paſſæ ſtuprum.*

15 DElictorum carnalium in ſerie naturali hoc graviſſimum eſt, prout enim habet *Gloſſ. in cap. Virginibus* 27. *quæſt.* 1. cui concordant *Doctor Angelicus* 2. 2. *quæſt.* 99. *&* 154. *Art.* 10. *ad* 2. & illius Magiſter *Irrefragabilis Par.* 2. *Quæſt.* 152. *init.* apud *Sanct. de Pœn. Par.* 1. *cap.* 8. *q. q.* ℣. *Reſpondeo ſecundo fol.* 365. triplicem habet malitiam; puta, *Adulterii*, ex quo violatur ſponſa Chriſti; *Inceſtus*, ex eo, quod Chriſtus Pater noſter eſt, unde ejus ſponſa ſpirituali affinitate nobis conjuncta eſt; & *Sacrilegii*, quia perſona Deo dicata temeratur. Leges proinde Imperiales extrema ultione mortis naturalis in illud animadvertunt, prout habetur in *Codice*, & *Authenticis text. in l. Raptores C. de Epi. & Cler. Authen. de Sanct. Epiſc. cap.* 43. *Coll.* 9. & communiter ſcribunt Doctores *Clar.* §. *Fornicatio* ℣. *Cum Moniali. Marſil. in l. Vnica num.* 40. *C. de Rapt. Boſſ. de Coit. damnat. n.* 8. & hoc etiamſi *Monialis* fuiſſet antea ab alio deflorata, ſeu corrupta, ut poſt *Boſſ. Tit. de Coit. damn. n.* 79. & *Caball. Crim. Reſol.* 200. *n.* 72. ſcribit *Raynald. Syntax. lib. p.* §. 14. *n.* 15.

16 Hoc tamen licet de jure verum, nihilominus in praxi non ſervatur, niſi interveniat aliqua vis, prout in raptu vero; aut ſit cum penetratione nocturna intra Clauſuram, cum aliquali violentia illata *Moniali*; *Theſaur. de Pœn. V. Clauſura cap.* 7. *V. II. Peccatum, & ibi Farin. quæſt.* 145. *num.* 1. ſi enim ex condicto *ſacrilegium* committitur, ſive intra, ſive extra Clauſtra ſit, non exceditur pœna triremium ad vitam pro viro; & pro *Moniali* privatio veli, & aut longa, aut perpetua recluſio in Carcere, juxta circumſtantias delicti; & ſic Vidi ſæpius practicatum.

17 Quid autem, ſi non *ſacrilegium* perfectum, ſed interveniant oſcula, tactus, aut mollities hinc inde procurata? Dico, quod non intrat niſi pœna extraordinaria; quæ tamen variari debet juxta qualitatem graviorem delicti, & frequentiam actus. Oſculum enim datum Moniali, maxime ſi ſit obiter, extraordinariam ſolum pœnam meretur, ut dicunt Auctores, *Afflict.* apud *Decian. Tr. crim. lib.* 6. *cap.* 20. *num.* 16. *Farinac. quæſt.* 146. *num.* 33. apud *Raynald.* *Syn-*

Syntax. cap. I. §. 14. *num.* 18. *Bict. quæſt.* 116. *n.* 39. & meo quidem judicio leviſſimam, comparatione cæterorum actuum, qui atrociores oſculo ſunt. Creſcere proinde debet gravitas pœnæ extraordinariæ in tactu, maxime impudico præ oſculo; & etiam augeri debet pœna procuratæ mollitiei ſupra tactum.

18 Accedunt ad parem pœnam alia extraordinaria crimina, quæ *ſacrilegio* reductive famulantur; ut imago Amaſii ad *Monialem* miſſa; epiſtola ſpurciſſimis narrationibus plena; capilli, & etiam pili impudici; mollities procurata in viro ex ſe coram *Moniali*, & centum hujuſmodi fætidiſſimæ libidinis adinventa, ad flectendam *Monialem* ad *ſacrilegium*. Omnia hæc extraordinarie ſunt punienda: ſed magnam ſeveritatem exercere debet Judex Eccleſiaſticus in vindicanda injuria, facta *Chriſto Jeſu* in Sponſa ſua, tot artibus tentata.

19 Quantum ad pœnas de jure Canonico inflictas, reſpectu Laicorum habetur Excommunicatio, ut dicitur in jure. *cap. Virginibus. cap. ſi qua Monacharum* 27. *quæſt.* 1. An vero cenſura hæc ſit latæ, vel ferendæ ſententiæ controvertunt Doctores. *Aloyſius de Leo Rubr. de Rapt. Virg.* & *Menoch. de Arbitr. Caſ.* 389. *num.* 24. tenent, quod ſit ſententiæ latæ; alli vero communiter volunt, quod ſit ferendæ, ut ſcribit *Theſaur. de Pæn. Par.* 2. *V. Clauſura. cap.* 7. *in fine*, & re vera citati Canones loquuntur de ferenda, non vero de lata. Tamen advertendum eſt, quod, ſi *ſacrilegium* committatur cum violatione Clauſuræ ad malum finem, Excommunicatio eſt latæ ſententiæ, & *Papæ* reſervata per totam Italiam extra Urbem, *Greg. XIII. Bull.* 8. §. 4. *Filiuc. Tr.* 15. *num.* 119. *Theſaur. For. Eccl. Par.* 3. *cap.* 38. *n.* 171. *Barb. de Offic. & pot. Epi.* 50. *n.* 186. non quidem ratione *ſacrilegii*, ſed ratione ingreſſus ad malum finem. Cæterum, ſi quis legitime ingreſſus Clauſuram, coeat cum *Moniali*, non incurrit hanc excommunicationem, ut poſt *Dian. Par.* 2. *Tr.* 2. *Reſol.* 67. ſcribit *Theſaur. de Pæn. Par.* 2. *V. Clauſura cap.* 7. ℣. *Intellige ad malum*, ſed aliam ferendæ ſententiæ, prout ſupra dictum eſt.

20 Reſpectu autem Clericorum, qui in tantum ſcelus prorumpunt, variæ pœnæ reperiuntur in antiquis Canonibus inflictæ; Rei enim talis criminis maledictione æterna, tanquam filii perditionis, percutiuntur. *Cap. Sciendum eſt.* 27. *q.* 1. Communione, & Convivii privatione mulctantur. *Cap. de Viduis. l. p.* 27. *q.* 1. Detrudi in Ergaſtulis jubentur. *cap. Impudicas. cap. ſi quis Sacro. §. Velate.* 27. *q.* 1. Et ab Ordinibus. & gradibus deponuntur. *Cap. ſi quis Epiſcopus* 27. *q.* 1. Hodie vero loco detruſionis in Ergaſtulum, ſeu Monaſterium, ſuccedit pœna arbitraria Judici, ut ex *Menoch. de Arbitr. lib.* 2. *Caſ.* 360. *n.* 58. vult *Theſaur. de Pæn. V. Clauſura cap.* 7. ℣. *II. Peccatum*. Deponendus tamen eſt Reus ob hoc crimen, & de eo condemnatus efficitur infamis, ac irregularis juxta *Diaz. Pract. Crim. cap.* 84. & *Farinac. quæſt.* 146. *num.* 26. quos ſequitur *Sanctor. de Pæn. cap.* 8. *quæſt.* 9. ℣. *Reſpondeo ſecundo, fol.* 366. Et hoc procedit quantumvis crimen non fuerit continuatum, & ſandaloſum, ſed ſemel tantum commiſſum, ut poſt *Decianum*, qui *tract. crim. lib.* 6. *cap.* 20. *n.* 6. teſtatur de communi cum *Anania*, & *Farinac. q.* 146. *num.* 27. ſcribit de *Bictis Quæſt.* 116. *num.* 32.

21 Quo autem ad Regulares, inſpiciendæ ſunt eorum Conſtitutiones, ſi quid ultra jus commune diſponunt, aliter pœnis Clericorum afficiendi ſunt. Pro Nobis *Minoribus de Obſervantia*, habetur tale Statutum Ordinis *cap.* 7. §. 6. *num.* 22. *Si quis ſacrilegium cum Moniali admiſerit, ad Triremes omnino damnetur, aut perpetuo Carceri, Superiorum arbitrio, mancipetur*, quod etiam recitatur in *Textu. Tit. Applicatio.* §. 37. Circa hoc Statutum adverto, quod apponitur dictio *omnino*, quæ prout habetur *l. Si cum exceptione* §. *Quatenus junct. gloſſ. ff. Quod met. cau. l. Ubi autem* §. *fin. ff. de Verb. obl. Clem.* 1. *ubi Gloſ. in V. omnino de Vit. & hone. Cler.* idem ſignificat, quod *indiſtincte*; ſignificat enim *ſine diſpenſatione*, prout ſcribit *Abb. in cap. Qualiter, & Quando il* 2. *de Accu. num.* 18. ℣. *ſed contra*, proinde excludit omnem gratiam, & miſericordiam, & diſpenſationem, ut poſt *Felin. in cap. Ex parte il p. de Off. Delegat.* & alios *Matien. & Sanchez* docet *Barboſa Diction.* 240. *num.* 11. Senſus igitur Statuti eſt, quod *indiſtincte*, puta, nulla habita diſcretione perſonarum: hoc eſt ſive Laicus, ſive Clericus, ſive Sacerdos ordinarius, ſive Pater gravis, aut graduatus Reus ſit: nulla interveniente diſpenſatione, gratia, aut miſericordia, aut ad Triremes, aut ad carceres perpetuos damnetur.

22 Hinc pro nobis ſuffragari non debet conſideratio, quod *ſacrilegium* commiſſum fuerit ex condicto; ſive quod *Moniabis* blanditiis illexerit Religioſum ad crimen; ſive quod *Monialis* ipſa egreſſa Clauſuram, jerit ad pertrahendum Religioſum ad ſcelus. Hæc ſiquidem ſecundum ſe, & reſpectu aliorum, temperationem pœnæ mererentur; tamen, reſpectu noſtri, hoc non eſt, talis enim pœna *omnino* danda eſt; hæc enim dictio indiſtincte comprehendit omnes caſus, nec dicere poſſumus, quod magis comprehendat unum caſum, quam alium, ut dicunt Doctores, *Socin. Jux. Roland. Glorit. Seraphin. Tuſc. Jaſon.* apud *Barboſ. loc. cit. num.* 3. proinde in omni, & quocumque caſu talis pœna irroganda eſt, & Judex noſter habet manus ligatas, ita ut contra, infra, aut præter dictam pœnam, arbitrari non poſſit.

23 Verum eſt, quod oportet, quod *ſacrilegium* in ſuo genere completum, & perfectum fuerit; puta, quod carnalis copula perfecta fuerit in ſuo genere, nec ſufficiat attentata, & etiam inchoata, niſi ſeminatio ſit intra vas. Notum enim in jure eſt, prout ſcribunt mulcti Doctores *Vivi. Comm. opin.* 882. *num.* 1. & *ſeqq. Claud. ad Bertaz. Conſ.* 123. *num.* 1. *Menoch. de Arbitr. lib.* 2. *Caſ.* 360. *num.* 108. & *ſeq. Bald. Dec. Felin. cit. a Farinac. quæſt.* 124. *num.* 117. apud *Bict. quæſt.* 132. *num.* 14., quod pœna ſtatutaria, etiam in atrociſſimis, non incurritur, niſi delictum in ſuo genere fuerit perfectum, & conſummatum; niſi in Statuto expreſſis, & claris verbis ponatur, quod crimen, etiam effectu non ſecuto, ſed tantum attentatum, tali pœna puniatur; aliter, quamvis deventum ſit ad actum proximum, extraordinarie punitur, ut poſt *Bald. in l.* 1. §. *Hæc autem. ff. Quod quis jur. Boſſ. Tit. de Extraord. crim. num.* 2. ℣. *Sed tamen* & alios *Angel. Alex. Bologn. Alberic. Caſtr.* ſcribit *Farinac. qu.* 124. *nu.* 57. & 38. In Statuto autem citato nec verbum habetur de conatu, aut affectu ad crimen, ſed loquitur *Textus* de *ſacrilegio*, quod proinde accipiendum eſt de completo.

24 In oppoſita ſententia videtur eſſe *Sanctor. de Pæn. c.* 8. *q.* 9. ℣. *Reſpondeo Theſaurus fol.* 367. dum ait, quod nomine *ſacrilegii* veniat cubare in eodem lecto, ruere in amplexus, tactus, & oſcula, & ſe polluere cum perſona, Deo dicata, quod firmat auctoritate *S. Cypriani lib. de Virginit. ad Pomponium*, quod refertur *in cap. Nec aliqua* 27. *qu.* 1.

25 Sed doctiſſimi viri pace, hoc non admiſerim, conceſſa enim auctoritate *S. Cypriani*, quod etiam abſque concubitu naturali pollui poſſit corpus Virginis, Deo dicatæ; non tamen ſequitur, quod omnis talis immunditia dici poſſit *ſacrilegium lagale*, quod ſupradicta pœna veniat puniendum. De copula ne-

ſanda quidem concedendum eſt; hoc enim verum *ſacrilegium* eſſet, imo atrocius naturali congreſſu; De cæteris autem, ut oſculis, amplexu, mollitieque, quovis modo, aut ſimpliciter, aut reciproce procurata, non ſic; quantumvis enim hæc dici poſſint *ſacilegia Theologica*, per quæ res, Deo ſacra, læditur, non tamen ſunt *ſacrilegium* verum, & completum *legale*, quod tali pœna Statutaria percutitur. Sed pœna tantum extraordinaria vindicatur, prout ſupra *num.* 17. dictum eſt. Quod etiam concedere videtur Sanctorus ipſe *loc.cit.* ℣. *Reſpondeo affirmative in fine fol.* 368. dum paulo poſt concludit, quod in quacunque parte corporis committatur actus, erit *ſacrilegium* punibile ſecundum magis, & minus, pro actus peccaminoſi qualitate. Si enim creſcere, aut decreſcere debet pœna pro qualitate actus peccaminoſi, ſequitur, quod omnes tales actus non veniant nomine *ſacrilegii*, quod punitur tali pœna Statutaria indiſpenſabili, prout ſupra *num.* 21. & 22. dictum eſt.

26 Quid autem de pœna *Monialis*, ſtuprum paſſæ? In Statutis Ordinis nihil determinatum habetur; proinde ad communem praxim eſt recurrendum. Hæc autem eſt, ut Carceri formali, aut perpetuo, aut ad tempus longum, juxta graviores qualitates delicti, mancipetur; velo privetur, & amiſſione vocis activæ, & paſſivæ, ac loci antianitate inter eas, quæ ſui Ordinis ſunt, multetur, prout reſolutum fuiſſe a Sacra Congregatione Epiſcoporum, & Regularium, teſtatur *Sperell. deciſ.* 136. *num.* 53. *par.* 2.

§. X. Mollities.

SUMMARIUM.

1 *Delictum carnis, cur aliquando dicatur contra naturam.*
2 *Opiniones Doctorum circa aſſignandam differentiam ſpecificam criminum carnalium contra naturam.*
3 *Aliorum opiniones de eadem materia.*
4 *Aliæ opiniones circa idem refelluntur.*
5 *Generatio naturalis, ut ſequatur, quot circumſtantiæ, & quæ requiruntur.*
6 *Sex modi peccati contra naturam.*
7 *Crimen contra naturam, quomodo evadat gravius in ſuo Ordine.*
A tota ſpecie gravius eſt quolibet crimine ſecundum naturam.
8 *Mollities, quid ſit.*
9 *Gradus gravitatis in crimine mollitiei.*
Mollities ab aliquibus ſodomia vocatur, ſed male.
10 *Aliquando cumulanda pœna maſtupratorum cum pœna ſollicitantium.*
11 *Major eſt gravitas mollitiei per aliam perſonam procuratæ.*
Talis Mollities gravior ſodomia cenſetur a Caballo, ſed male.
12 *Peccatum Onan filii Judæ, quale fuerit.*
Coiens cum Muliere, & ſeminans extra vas, ad impediendam generationem, ab Hæbreis comparatur homicidæ.
13 *Coitus cum fœmina mortua, eſt mollities.*
Quo ad copulam legalem dici poteſt ſacrilegium.
Violare cadavera mortuorum, ſacrilegium eſt.
Coire cum cadavere gravius eſt, quam illud expoliare.
14 *Excommunicantur exenterantes, concidentes, aut elixantes cadavera mortuorum.*
Corpus humanum æſtimationem non recipit.
Gravius abutitur cadavere humano, coiens cum eo, quam illud concidens, aut elixans ad effectum ſepeliendi.

1 CRimina carnis contra naturam proſequimur, abſolutis iis, quæ ſecundum naturam ſunt. Dicuntur autem contra naturam, non quod ad illa non habeatur naturalis inclinatio, (ſiquidem videmus, quod in quibuſdam brutis, in quibus non habetur natura per peccatum depravata, viget inclinatio ad actus ſimiles immunditiæ carnalis, ut in Cercopitheco ad mollitiem; in cervo, cane, & aſino ad ſodomiam; in tauro, equo, & cæteris coeuntibus cum bruto diverſæ ſpeciei ad beſtialitatem,) ſed quia tales ſunt actus, quod ad eos non poteſt ſequi generatio, prout ſcribit *Armilla Sum. V. Luxuria* §. 4. ℣. *Contra naturam*. Hoc autem accipiendum eſt non abſolute, ſed regulariter; namque etiam in coitu beſtiali poteſt ſequi generatio, & frequenter fit in generatione muli, burdonis, & hinni, qui generantur ex coitu animalium ſpeciei diverſæ; & mihi in ſacramentali confeſſione conſtat, mulierem ex cane concepiſſe, & peperiſſe puerum, qui baptizatus fuit, (omnia enim membra humana habuit, ac ſi ab homine fuiſſet genitus, & duobus tantum menſibus vixit: & audivi a viro fide digniſſimo, in quodam Monaſterio, cujus nomen (ut famæ illius parcam) taceo, fuiſſe Monialem filiam cujuſdam Principis, ſuſceptam ex Equa, & naturæ equinæ nihil habebat, niſi quoſdam pilos oblongos ſupra collum ad modum jubæ equinæ; & dum ex improviſo, & abſque advertentia rideret, hinnire videbatur. Nec etiam dicuntur contra naturam, ex eo quod ſint contra dictamen rectæ rationis naturalis; ſiquidem hoc modo omnia peccata contra præcepta Decalogi eſſent contra naturam, cum præcepta, quibus opponuntur, de jure rationalis naturæ ſint, ut communiter tradunt Teologi; ſed quia, ut dicebam, ſunt contra ordinem, quem natura etiam in aliis animantibus inſtituit, ut ſpeciei conſervatio in individuorum generatione ſequi poſſet. Ita *Pereira Elucid.* 24. *ſect.* 5. ℣. *Luxuria num.* 1151. *Raynald. tom.* 2. *obſerv. crim. cap.* 21. §. 1. *num.* 5.

2 Differentiam ſpecierum, quibus talia crimina committuntur diverſimode excogitant Auctores; nam nonnulli *Azeved. Recopil. lib.* 8. *Tit.* 21. *Rubr. nu.* 9. *Farinac. qu.* 148. *num.* 2. *Baſilic. crim. deciſ.* 4. *num.* 13. dicunt, quod talia crimina alia ſunt *contra naturam humanæ ſocietatis*; ut ſi quis coeat cum Matre, Filia, aut Nepte in linea recta: alia ſunt *contra naturam ſexus humani*, ut coeundo maſculus cum maſculo, aut fœmina cum fœmina; alia *contra naturam generis humani*, ut coeundo cum brutis. Sed talium Doctorum pace, hæc diviſio minus apta convincitur. Siquidem coitus cum Matre, & filia &c. inceſtus quidem eſt, non tamen ſub crimine *contra naturam* continetur; ſiquidem ex tali coitu optime, & regulariter ſequi poteſt generatio; crimen autem *contra naturam* eſt, ſi ad illud ſequi nequit generatio, ut dicebam; præterquam quod inſufficiens eſt talis diviſio, quia non comprehendit *mollitiem*, & coitum cum Dæmone, quæ delicta contra naturam ſunt.

3 Alii *Pet. Gregor. Tholoſ. Syntag. Jur. Par.* 3. *lib.* 36. *cap.* 12. *Sapia de Jur. Regn. lib.* 5. *tit.* 20. *de Sodom. in Rubric.* diſtinctionem petunt a commixtione viri cum proprio ſexu, nempe maſculi, cum maſculo: ſecundo a coitu fœminæ cum fœmina: tertio a concubitu præpoſtero maſculi cum fœmina: quarto a conjunctione maſculi, ſeu fœminæ cum bruto. Sed etiam talis diviſio vitioſa eſt, tum quia *mollitiem* non comprehendit, nec dæmonialitatem, proinde inſufficiens eſt; tum quia ejuſdem ſpeciei crimen eſt coitus maſculi cum maſculo, ac fœminæ cum fœmina, (quia mas, & fœmina homines ſunt, & ambo ſpeciei ejuſdem)

dem)

dum,) licet differant accidentaliter.

4 Alii cum *Joſeph Ricc. de Publ. judic. in ſpec. Qu. 41. num. 1.* dicunt, quod crimen contra naturam, aliud eſt, quod fit *contra naturam humani moris*, & hoc eſt grave, ut polluendo ſe propriis manibus: aliud, quod eſt *contra naturam humani generis*, & hoc eſt gravius, ut coeundo cum brutis; aliud autem *contra naturam humani ſexus*, & hoc eſt graviſſimum, ut coeundo maſculus cum maſculo, ſeu fœmina cum fœmina. Sed etiam hic modus dicendi vitioſus eſt, tum quia ponit ſodomiam graviorem beſtialitate, quod eſt contra communem omnium Doctorum ſententiam; tum quia non comprehendit coitum præpoſterum cum fœmina, neque *mollitiem* cum ſecunda perſona, neque coitum cum Dæmone.

5 Poſſet igitur melius dici, ponendo, quod generatio regulariter ſequitur ex conjunctione maris, & fœminæ, viventis ejuſdem ſpeciei per vaſa naturalia, in qua ſemen prolificum defertur ad locum a natura determinatum: proinde ſequitur, quod, qui deficit in pluribus, aut aliqua ex qualitatibus ſupra requiſitis ad generationem, ſemen autem ex inſtituto profundit, contra naturam peccat. Porro conjunctio fit per immiſſionem, & admiſſionem veretri in vaſe antico, aut poſtico; & ideo ille, vel illa, quæ aut manibus propriis, aut alio inſtrumento inanimi ſe polluit; aut pollutionem aliena manu, aut membro ex confricatione procurat, peccat *contra naturam* profundendo ſemen abſque conjunctione, ad generationem requiſita. Quod, ſi quis fœminæ quidem, & in vaſe naturali conjungeretur, fœmina autem vivens non eſſet, non minus contra naturam peccaret. Quod, ſi fœminæ etiam viventi copularetur, non vero per vas naturale, ſimili modo contra naturam delinqueret. Si vero fœminæ viventi, & per vas naturale jungeretur aliquis, exinde ſemen non deferret ad locum a natura determinatum, ſed extra vas profunderet, pariter delicto *contra naturam* peccaret. Si autem mas mari conjungeretur, ſive fœmina fœminæ, etiam *contra naturam* delinqueret, quia talis conjunctio maris, & fœminæ non eſſet. Si tandem homo mas, aut fœmina cum bruto, quoquomodo in vaſe naturali, aut præpoſtero coeat, graviſſimo *contra naturam* delicto ſe maculat, quia jungitur alteri ſpeciei diverſæ; quod etiam evenit, ſi conjungatur Dæmoni incubo, aut ſuccubo, a quo plus quam ſpecie differt.

6 Ex dictis eliciuntur ſex modi, ſive ſpecies peccati carnalis *contra naturam*; primum eſt *mollities*, quando nempe quis ex confricatione pudendi manu propria, ſive aliena; ſive cum alio corpore vivente, ſeu inanimi, ſemen provocat. Secundum peculiare nomen non habet, quando inceptam copulam non perficit, ſed ſemen extra vas profundit. Tertium pariter nomen proprium non habet, ſed eſt, quando quis cum cadavere copulatur. Quartum eſt ſodomia, cum quis cum proprio ſexu conjungitur, ſive cum diverſo ſexu, non tamen in vaſe naturali. Quintum eſt beſtialitas, cum quis coit cum bruto. Sextum Dæmonialitas, quando nempe cum Dæmone, fœmina, aut maſculus conjungitur.

7 Simplicia hæc crimina ſunt, ſi, prout ſupra effertur, committantur; tamen talis, & tanta eſt humana malitia, & ſenſus ab immunditia libidinis depravatus, ut in uno, & eodem actu malitiæ contra naturam poſſunt multiplicari; velut ſi homo cum aſina ſodomitice jungeretur, aut fœmina fœminam præpoſtere cognoſceret, quod fieri poteſt, ut in §. *Sodomia* demonſtrabo. Gravitas autem hujus criminis metienda eſt a majori, aut minori elongatione a modo per naturam inſtituto, juxta quem ſequi poſſit generatio. Cum enim, ut ſupra dictum eſt, ratio peccati *contra naturam* ſit, quod humano ſemen profundatur modo, quo recta generatio ſequi non poſſit; ſequitur, quod quo magis elongatur actus carnalis a tali modo naturali, eo gravius evadat crimen. Univerſaliter vero, & a toto genere vitia, & crimina *contra naturam* graviora ſunt quolibet peccato carnali naturali, ut textualiter habet duo Canones *cap. Adulterii. cap. Uſus 32. q. 7.* hoc tamen accipiendum eſt de gravitate *Theologica*, non vero *legali*. Siquidem ſacrilegium cum Moniali, & inceſtus cum propria matre, aut Filia, morte vindicantur, cum tamen hoc non fiat cum *Mollitie*, aut imperfecta ſodomia, ut infra dicetur, quamvis in citatis Canonibus hæc duo dicantur illis eſſe graviora. Gravius porro legaliter judicatur crimen, quod graviori pœna a legibus vindicatur.

8 Satis explicata natura peccati contra naturam in genere, examinandæ ſunt juxta ordinem, huc uſque ſervatum, ſingillatim ejus ſpecies. Primo loco autem venit *mollities*, hæc autem diffiniri poteſt, quod ſit *profuſio humani ſeminis procurata abſque conjunctione cum alio vivente*. Hoc autem dico, ſupponendo, quod proprie tunc dicatur conjunctio, quando ſemen effunditur intra viſcera alterius, ſive ſit in vaſe naturali, ſive ſit in præpoſtero; licet enim quis jungatur fœminæ, immittendo virgam intra vas, ſi ibi non ſeminet, ſed extra ſemen effundat, non dicitur ſequuta copula, nec conſummatum eſt matrimonium, ut communiter dicunt Theologi Morales. *Bonac. de Matr. Quæſt. 3. Punct. 12. Prop. 3. num. 11. & ibi Emma. Sa. Ledeſm. Henriq. Reginal. Coninch. Gutier. Sot. & Medin.* Dixi autem *cum alio vivente*, nam quis poteſt coire cum mortua, & intra vas ſemen effundere, & in hoc caſu ſemen profunderetur ex conjunctione cum alio. Sed, quia iſte non eſſet vivens, ſequitur, quod talis profuſio non excedit naturam *mollitiei*, licet graviſſime qualificatam, ut infra dicemus.

9. *Mollities* igitur ſemper dicetur, quoties ſemen profunditur abſque conjunctione, modo præexpoſito; verum tamen eſt, quod ex circumſtantiis ita notabiliter aggravatur, quod, quamvis nomen, aut naturam ſuam non mutet, tamen aliam, & aliam pœnam ſortiri debeat. Prima, & infima in gravitate legali eſt pollutio, quæ propriis manibus exercetur, & proprio vocabulo appellatur *Mollities*, *immunditia*, ſeu *Maſtupratio*; & hoc idem eſt, ſi corpore alio inanimi pollutio procuretur, ad verendorum confricationem illo adhibito; & hoc modo ita poſſunt peccare maſculi, ſicut fœminæ. Tale crimen patrantes dici *ſodomitas*, nonnulli ſunt arbitrati, *Severin. de Sanfelic. Deciſ. 334. V. Qui propriis. Syveſt. ſumm. V. Luxuria. §. 11. num. 2. Bonacoſſ. Quæ. crim. V. Sodomia, in fin. Caball. Cent. 1. Reſol. 16. nu. 7.* apud *Raynal. Tom. 2. cap. 21. §. 1. num. 104.* ſed male; hoc enim crimen cum ſodomia nullo modo computatur, nec comparatur in gravitate Theologica, aut legali, ut infra videbibus.

10 Aggravari autem poteſt hoc crimen, ſi coram virginibus, aut aliis honeſtis fœminis patraretur, ad illas pelliciendas ad concubitum, ut non raro evenit cum perditiſſimis viris; talis autem publicitas reducenda eſſet ad ſollicitationem ad turpia, de qua ſupra diximus, & in caſu, cumulanda eſſet pœna *ſollicitantium* cum pœna *Maſtupratorum*.

11 Gravior adhuc redditur, quando quis alium inducit, ut pollutionem ſibi procuret; univerſaliter enim inductio alterius ad peccandum, peccatum aggravat, ut patet. Aggravatur autem crimen tum ratione perſonæ ad tale crimen inductæ; tum ratione mo-

modi, quo talis fœditas procuratur. Si enim eſſet perſona ſacra, aut puer, ſive puella nondum doli capaces, patet, quod crimen hoc proprie adderet malitiam ſacrilegii, ſive ſcandali reſpective. Ratione autem modi creſcit gravitas, ſi nempe veretro in anum immiſſo, quis procuraret pollutionem extra vas conſummandam, ſive mentulam in os alterius, ab eo ſugendam, poneret, quæ abominabilis immunditiæ methodus *fellatio* nominatur; quod pariter eſt, quando fœmina verenda ſua ab alio lambenda curaret ad ciendam immunditiam, ut ab impudiciſſimis fœminis Romanis factum legitur apud *Satyricum Satyr. 9. ℣. 3.*

Quid ſibi cum vultu, qualem deprehenſus habebat
Ravola dum Rhodopes uda terit inguina barba?

Tale autem crimen ſodomiam eſſe, nonnulli *Homobon. de Caſ. reſerv. Par. 2. cap. 4. Severin. de Sanfelic. deciſ. 354. ℣. qui polluit & ℣. An in hoc* apud *Raynal. obſer. crim. Tom. 2. cap. 21. §. 2. num. 116. Cabal. Centur. 1. Caſ. 16, num. 13.* opinati ſunt, ſed male; quia tale crimen, ut ſuo loco dicemus, requirit conjunctionem per anum cum alia perſona, quod non eſt in caſu noſtro. Exiſtimat autem *Caball. Centur. 1. Caſ. 16. num. 17.* hoc crimen gravius eſſe ſodomia proprie dicta, ratione abuſus membri nobilioris in hoc, quam in ſcelere ſodomitico; cum os nobilius membrum ſit ano. Tamen gravitate, tum *Theologica*, tum *legali*, ſodomia longe ſuperat vitium hoc: hoc ſiquidem non excedit malitiam *mollitiei*, nec circumſtantia, quod pollutio ſit ſecuta in ore, aut clunibus, fœmoribus, aut manibus alterius procurata, variat ſpeciem peccati, & ideo non neceſſario eſt explicanda in confeſſione. Porro Sodomia per leges morte punitur *l. Cum vir. C. Ad leg. Jul. de Adulter.* pœna autem extraordinaria tantum plectendum eſſet tale delictum, ut *Caballus* ipſe conſuluit loco citato *num. 38.*

12 Accedit huic crimini aliud, quo nempe vir cum fœmina in vaſe naturali incœptam copulam ex inſtituto extra vas conſummat, ne mulier concipiat, ſicut faciebat *Onan* filius *Judæ*, ne *Her* fratri ſuo defuncto ſemen ſuſcitaret, ut tenebatur, prout habetur in libro Geneſis *cap.* 38. Licet vero crimen hoc *mollities* cenſeatur, tamen maxima malitia afficitur, de neceſſitate exprimenda in confeſſione, nempe de impedimento poſito generationi humanæ ex inſtituto. Proinde ab Hebræis hoc crimen comparatur homicidio, prout recitat *Cornel. a lapid. in Gen. 38. ℣. 7.* & a ſacra ſcriptura vocatur *crimen Deteſtabile*, ob quod tam *Her*, quam *Onan* frater ejus a Deo puniti ſunt morte, ſibi per Dæmonem *Aſmodeum* illata, ut ibidem opinatur *Cornelius*.

13 Computatur pariter cum crimine *mollitiei* coitus, qui habetur cum fœmina mortua, prout ſcribit *Dian. Par. 9. Tract. 9. Miſcell. Reſol. 1.* & quo ad culpam *Theologicam*, in eadem ſum ſententia, prout ſcripſi *Tit. Pœnarum num. 122.* Sed quo ad culpam *legalem*, ſacrilegium cenſeo; ratio eſt eadem, quam citato loco tetigi, ſiquidem *Imperator l. Pergit. C. de ſepul. viol.* exprimens a Majoribus proximum ſacrilegio habitum fuiſſe, lapidem movere, terram evertere, ceſpitem evellere, & ornamenta auferre de ſepulchris; prohibet ſub pœna ſacrilegii *violare buſta defunctorum, & aggeres conſecratos ſepulchrorum*. Conceſſo autem, quod inibi *Imperator* intenderit, ſacrilegorum pœna punire eos, qui violant buſta (ſcilicet cadavera) defunctorum, ea expoliando; aut truncando; aut eorum oſſa diſpergendo; eadem pœna cenſeri eos, qui cum Cadavere coirent, ſtatuendum eſt; ſi quidem & hæc violatio eſt Cadaveris, imo injuria multo gravior, & enormius læſa defunctorum Religio per talem coitum, quam eorum veſtes diripere, membra, aut oſſa divellere.

14 Quod fortius ſuadetur ex diſpoſitione Canonica. Siquidem excommunicatione *Papæ* reſervata percelluntur ii, qui defunctorum corpora (ad ea deferenda ad partes longinquas ad tumulandum) exenterant membratim, vel in fruſta concidentes, aut elixant, *Extrav. Deteſtandæ. de ſepult. init. commun.* Et *Papa*, hoc vetans, vetat abuſum hujuſmodi *horribilem, & ſævum, & improbandæ conſuetudinis vitium*; Quia enim ut notat ibi *Gloſſ. ad citat. Extrav. in V. Improbandæ*, corpora humana propter eorum excellentiam, æſtimationem debitam non recipiunt, ut habetur ex jure, *l. Ex hac ff. ſi quadr. pau. fec. dic. l. 1. §. ſed cum homo ff. de His qui deie. vel effu.* ideo reprobatur factum, quod tendit ad eorum abuſum, prout eſt, illa membratim diſcerpere, aut oſſa carnibus nudare ipſa elixando. Quod, ſi hoc verificatur etiam quando fit intuitu pietatis, quid dicendum de abuſu humani cadaveris, quod immani luxuriæ brutalitate polluitur? Scio quidem pœnarum extenſionem non dari, & pari excommunicatione non eſſe perculſum, qui cum cadavere coiret, ſicut qui cadaver, ut præfertur, in fruſtra ſecaret, &c. tamen ducto argumento a ratione legis, gravitatem hujus criminis præ ſimplici *mollitie*, licet inferre, & pœnam ſibi debitam venari, cum de eo in nullo jure ſanctio pœnalis determinata reperiatur.

Probatio.

SUMMARIUM.

15 *Delicta carnis difficilis ſunt probationis.*
Hoc delictum poteſt probari concludenter, debet tamen viſitari corpus delicti, & adhiberi Peritus.

15 Delictorum carnis difficilem eſſe probationem eſt concluſio Doctorum. *Avendagn. Conciol. Azeved. Marſil. Baſilico. Garon. Plot. Sanfelic. Baldaxar. de Angel. Sarno. Ricc. Narbon.* apud *Raynal. Obſer. Tom. 2. cap. 21. §. 4. & 5. nu. 3.* proinde ſufficiunt præſumptiones, & conjecturæ ad pœnam ſaltem extraordinariam, ut non ſemel dictum eſt. Quia tamen inter alia delicta carnis hoc ſolum poteſt concludenter probari, & relinquit veſtigium poſt ſe, ideo per Accuſatorem probanda eſſet directe *mollities*, procurata per emiſſionem ſeminis, & per Judicem viſitandum eſſet corpus delicti, puta, maculæ relictæ, & adhibendum eſſet judicium periti, an illæ eſſent maculæ ſeminis humani, ut dictum eſt *Par. p. Tit. Corpus nu. 51. & ſeqq.*

Pœnæ.

SUMMARIUM.

16 *Pœna hujus delicti eſt arbitraria.*
Mundus vapulat tot flagellis a Deo ob hoc peccatum.
Aſſueti ad hoc vitium per tot annos, quot Chriſtus vixit, deſperatæ quaſi ſunt ſalutis.
Fuſtigatio deberetur in pœnam hujus criminis.
17 *Quo caſu cumulanda eſſet pœna ſollicitantium, & maſtupratorum.*
18 *Mollities procurata cum ſecunda perſona gravius punienda.*
Violenter compellens Monialem ad ſibi procurandam pollutionem, damnari debet ad triremes,
19 *Hoc delictum aggravatur a diverſitate etiam modi, quo committitur.*

Ite-

Iteratio ejuſdem delicti culpam aggravat.

20 *Pœna ejus, qui habens copulam cum fœmina, extra vas ſemen profunderet.*

Fœtus in utero Matris a Juriſtis antiquis dictus ſpes animantis.

21 *Pœna coeuntis cum cadavere.*

22 *Nulia diverſitas eſt pœnarum reſpectu perſonarum hoc crimen committentium.*

16 IN nullo jure ſancitam invenio pœnam pro crimine *mollitiei*, & ex conſequenti ejus vindicta pendet ab arbitrio Judicis; Licet autem raro, aut forte nunquam deductum ſit ad forum contentioſum, quod aliquis manibus propriis ſe polluerit, non ideo tamen tale crimen Judici delatum, debet pœnam evadere. Siquidem crimen hoc graviſſimum eſt, & a Divina Juſtitia tot flagellis mundus vapulat ob tale vitium, ut ex vita *S. Chriſtinæ Mirabilis* §. *Vidit S. Chriſtina*, recitat *Cornel. a lapid. in Geneſ. cap.* 38. ℣. 7. qui etiam ex *Joanne Benedicto in Summa Caſuum* ad ſextum præceptum Decalogi, referente Conradum Clingium, ſubjungit rem ponderatione dignam; nempe *eos, qui tot annis, quot vixit Chriſtus, puta, triginta tribus, in hoc pollutionis peccato perſeverant, ſint incurabiles, & quaſi deſperatæ ſalutis, ni mira, rara, & extraordinaria Dei gratia eis ſuccurrat, eoſque convertat*. Talium maſtupratorum pœnam exilium, aut aliam extraordinariam eſſe, poſt *Bonacoſſ. Tract. quæſt. crim. V. Sodomia ad finem* autumat *Caball. cent.* 1. *caſ.* 16. Potius autem adhibendam cenſerem fuſtigationem, aut aliam pœnam corporalem. Cum enim Reus deliquerit ob ſpurcam, infamemque carnis delectationem; juſtum eſt, ut ignominioſo cruciatu ejuſdem carnis puniatur.

17 Quod, ſi aliquis ex talibus effrontibus, ac impudicis, talem ſpurcitiam committeret coram honeſtis fœminis, ad eas pelliciendas ad concubitum, cumulanda, prout ſupra diximus, cum antedicta eſſet pœna ſollicitantium; ſicut etiam augenda eſſet hujuſmodi pœna, ſi tale crimen patraret coram impuberibus, ac doli minime capacibus, qui tali exemplo ad ſimilem malitiam erudirentur; ratione enim ſcandali dati, augenda eſſet pœna, ut notum eſt.

18 Diximus autem ſupra *num.* 11. aggravari crimen *mollitiei*, ſi procuretur conſummari cum ſecunda perſona: dignum ergo eſt, ut tali caſu pœna augeatur. Augmentum porro pendere debet a qualitate perſonæ; & a modo, quo immunditia procuratur. Si enim perſona eſſet ſacra; ut Monialis, precibus inducta ad tale flagitium; pœna extraordinaria plectendus eſſet Reus, habita quidem a Judice conſideratione injuriæ, quæ *Chriſto Domino* infertur, dum tali pacto ejus ſponſa contaminatur, prout diximus *Tit. eo.* §. *Sacrilegium num.* 17. & 18. Quod, ſi eſſet vi ad hoc compulſa, (ut ex porrecta extra crates ejus manu, ſub ſpecie honeſti alterius facti, impudicus maſtuprator Monialis brachium vi retineret, & ad crimen conſummandum, reluctantem compelleret,) proculdubio ad majorem pœnam, ratione violentiæ Reus eſſet deputandus. Habetur enim in *Novella* 123. *de Sanct. Epiſc. cap.* 43. *Collat.* 9. capitaliter eſſe damnandos eos, qui rapuerint, vel corruperint, aut ſollicitaverint Sacras Virgines, ſeu Mulieres: & quamvis pœnam mortis non adhiberi, niſi ubi interveniat ſimul cum completo ſacrilegio violentia, docuerimus *Tract.* 3. §. *Sacrilegium. n.* 16. Tamen ratione violentiæ, in caſu illatæ, quantumvis copula ſecuta non ſit, proximam ſupplicio extremo pœnam extraordinariam (nempe ad triremes) adhibendam cenſerem. Talis enim violentia adhibita ad dictum crimen, ſollicitatio, & quidem vehemens ad ulterius crimen eſt, & proinde vindictam morti proximam meretur.

19 Ulterius aggravatur delictum a modo criminis conſummati, maxime accedente violentia; puta, ſi puer minis, aut verberibus adigeretur (ut non ſemel acciduſſe audivi) *mollitiem* ore procurare, aut alio inſolito immunditiæ adinvento, quod explicare non expedit: & eo amplius, ſi Reus ſolitus eſſet hoc modo pueros depravare, cum delicti iteratio majorationem pœnæ importet *arg. l.* 3. *ubi Caſtrenſ. ſub num.* 7. ℣. *Nota etiam. C. de Epi. audi. Neviz. Sylv. nupt. lib. p. num.* 150. Tali caſu cenſuit *Caball. cent.* 1. *caſ.* 16. *nu.* 38. Reum mulctandum pœna pecuniaria, ac damnandum ad triremes arbitrio Judicis; tale autem votum fuit, attento *Statuto Florentiæ*, ubi conſuluit, per quod receditur a pœna mortis contra Sodomitas de jure communi inflicta. Quod, ſi juxta jus commune conſuluiſſet, graviorem profecto pœnam extraordinariam cenſuiſſet; ſicut, & ego in facti contingentia ob criminis infamem enormitatem interrogatus, conſului. Quid, ſi talis pollutio per immiſſionem mentulæ in anum pueri procuretur, (quod Sodomiam ſapit, licet copula perfecta non ſit, & extra vas ſeminetur) qua pœna puniendus eſſet Reus, ita delinquens ? dicam paragrapho ſequenti.

20 Pœna autem illius, qui inceptam copulam cum muliere, ſive propria, ſive aliena, conſummaret ex inſtituto extra vas naturale, ut generationem impediret, ſimilis deberet eſſe pœnis, latis de antiquo jure communi contra *Mulieres, fœtum pharmacis abigentes*. Ratio eſt, quia utrobique par eſt delictum; ſiquidem a priſcis illis legibus fœtus exiſtens in utero matris, vocabatur *ſpes animantis*, *l. Nept. ff. de Mort. infer.* non enim agnoſcebant *Gentiles*, quemadmodum nos *Chriſtiani* per fidem illuminati, fœtum in utero matris verum hominem eſſe, anima rationali præditum; *ſpes* autem *animantis* vocari poteſt ſemen in concubitu excretum, ex eo enim hominem gigni ſpes eſt; proinde pari pœna multandum, qui hoc crimen patraret, cenſerem, cum ea, quæ *fœtum abigit ex inſtituto*. Quæ autem pœna debeatur mulieri, ſic abortum procuranti, dicemus in §. *Abortus num.* 26.

21 Quæ tandem ſit pœna coeuntis cum cadavere, difficile eſt determinare, non enim habemus legem, de hoc crimine expreſſe loquentem; proinde arbitrio Judicis temperanda eſt. Dicerem tamen maximam pœnarum inter extraordinarias citra mortem, deberi, ob immanitatem ſceleris, quod, ut dixi ſupra, ſacrilegium legale eſt.

22 Circa pœnas univerſaliter ſupradicti criminis *mollitiei*, nulla diverſitas eſt inter laicos, & Clericos ſæculares, aut Regulares, niſi forte habeantur municipales leges Diœceſis, aut diſpoſitiones Statutariæ Religionis, quod tamen, vix credo, inveniri. Proinde arbitrio Judicis omnes moderandas eſſe concludo.

§. XI. Sodomia.

SUMMARIUM.

1 *Sodomia vocatur peccatum mutum, & quare.*

Clamat tamen vindictam a Deo.

2 *Regulariter eſt coitus in vaſe præpoſtero.*

Idem crimen committitur cum fœmina, ſicut cum mare.

3 *Perfectio hujus criminis conſiſtit in ſeminatione intra vas.*

4 *Juxta aliquos eſt ſpecies homicidii.*

Opi-

Opinio Marci, quod ſemen ſit animatum anima rationali, damnata.
Platonis doctrina contra hoc vitium.
Philoſophi, Cæſares, ac Nobiles Romani antiqui, infames de hoc vitio.
5 *Sodomia exercita cum conjuncto in gradu ad matrimonium prohibito, an mutet ſpeciem.*
Variæ de hoc opiniones.
Opinio negativa prævalet, & quare.
Inceſtus cum affine inductus de jure poſitivo Divino reſpectu certarum perſonarum.
Poteſt ſuper gradibus nonnullis a Papa diſpenſari.
Nulla lex Canonica ſancit, quod copula Sodomitica cum conjuncto, ſit inceſtuoſa.
6 *Sodomia juxta aliquos inventa a fœminis.*
Sappho Poetria diffamata de hoc vitio.
Sodomiæ fœminarum inventrix quædam Philæne.
7 *Moraliſtarum nullus tradit, quomodo hoc crimen a fœminis patretur, quod tamen Confeſſarius ſcire oportet.*
8 *Ad Sodomiam requiritur concubitus in vaſe non naturali.*
Concubitus carnalis in quo conſiſtat.
9 *Opinio quorundam de Sodomia fœminarum.*
10 *Impugnatur allata opinio.*
Impetus ſeminis fœminei terminatur ad uterum.
Semen fœminæ incubæ non poteſt intrare in vas ſuccubæ.
11 *Aliorum opinio de eadem materia.*
Auctores nonnulli tenentes Sodomiam fœminarum eſſe, cum una init aliam, mediante aliquo inſtrumento.
12 *Tribades, quænam dicerentur.*
13 *Refellitur talis opinio.*
Praxis cujuſdam, ne gravidam redderet amaſiam, cum qua coibat.
14 *Sodomia datur propria inter fœminas; non tamen active poſſibilis in omnibus fœminabus.*
Antiquæ Romanæ inibant mares.
15 *Clytoris membrum fœminarum, quibus vaſis conſtet.*
16 *In Ethiopia, & Ægypto Clytoris inſigniter apparet.*
In Europa rarius apparet; & in quibus fœminis.
17 *Clytoris in juventute poteſt erumpere.*
Ex improviſa eruptione Clytoridis, nonnullas fœminas converſas in mares creditum eſt.
18 *Fœminæ, quæ dicuntur mutatæ in mares, & filios generaſſe, fuerunt Hermaphroditæ.*
In fœmina, cui tantum erumpit Clytoris, vox non mutatur, nec barba naſcitur.
Caſus Monialis, ſuper quo conſuluit Barboſa.
19 *Fœminæ præditæ Clytoride, Sodomiam poſſunt exercere.*
Hiſtoria fœminæ nobilis ineuntis puerum.
20 *Tiberii Deciani confirmatio de Clytoride fœmineo.*
Sappho Poetria ancillis abuſa.
21 *Confirmatur fœminam cum utroque ſexu Sodomiam committere.*
Hiſtoria cujuſdam Monialis, cui Clytoris erupit.
22 *Quando nam fœminæ ſolam mollitiem, & quando veram Sodomiam exerceant.*
23 *Praxis pro Confeſſariis, ad diſcernendum in fœminis Sodomiam a ſimplici mollitie.*
Digitus non eſt membrum, ſed ejus pars.
24 *Si fœmina accuſetur de Sodomia, ipſa viſitanda eſt.*
& *Si in fœmina appareat Clytoris, præſumptio eſt contra eam, ut eo deliquerit.*

1 POſt Mollitiem ſub genere *vitii contra naturam*, ſequitur major in gravitate *Sodomia*. Vocatur hoc delictum a *Gregorio Lopez ad Diaz Pract. crim. Canon. cap. 88. litt. A. peccatum mutum*, eo quod percellat aures honeſtas, ut de illo loqui nefas ſit; unde dicitur communiter *vitium nefandum*; & *vitium innominabile*; & *Sodoma* (unde deductum eſt nomen *Sodomia*) interpretatur *muta*, ut ſcribit *Nicolaus Gorranus Apoſtill. in Epiſt. ad Roman. c. 1. ℣. 26.* Proinde Imperator in lege *l. Cum vir. C. ad leg. Jul. de Adult.* damnante ſcelus hujuſmodi, utitur verbis elegantiſſimis quidem, ſed ita obſcuris, ut pene legis ſenſus percipi poſſit; malens forte legem ipſam ab imperitis non intelligi, quam de ſpurciſſimo facinore aperte loqui: licet autem crimen hoc in ſenſu recitato *mutum* ſit; vocaliſſimum tamen ex ſe eſt, cujus vox ita valida, ut ad Cœlum uſque pertingat, & Divinæ Juſtitiæ aures ſollicitet ad vindictam. *Clamor Sodomorum, & Gomorrhæorum venit ad me;* profeſſus eſt Deus in *Geneſi cap. 18. ℣. 20. deſcendam, & videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint.*

2 Eſt autem, *regulariter* loquendo, crimen hoc *coitus in vaſe præpoſtero*. Dixi vero *regulariter*, quia *Sodomia* datur etiam inter fœminas, ſe invicem commiſcentes in vaſe antico, ut infra dicam; ſed hoc rarius evenire poteſt, quam *Sodomia*, quæ committitur a viris, quæ frequentius accidit; proinde dixi *regulariter*. Nullum autem diſcrimen eſt, quod talis coitus ſit cum fœmina, aut maſculo, ſiquidem etiam cum fœmina, vera *Sodomia* eſt, ut dicunt Doctores *Novar. Franc. Marci. Han. Tort. Muta. Farinac.* apud *Severin. de Sanfelic. deciſ.* 354. *Leſſ. de Juſt. & jur. lib.* 4. *cap.* 3. *dub.* 13. *num.* 89. ℣. *Quarto ſi conjunctio. Raynal. obſerv. crim. tom.* 2. *cap.* 21. §. 1. *n.* 113. *Clar.* §. *Sodomia num.* 2. & ibi *Dec. in l. Si qua mulier. num.* 9. *C. de ſecund. nupt. Vivi. Com. opin. V. Sodomiæ delict. Gomez ad leg.* 80. *Tauri num.* 33. Unde refert *Clarus* ex *Gomez*, quendam cum ſua uxore, quam ſodomitice cognoverat, fuiſſe combuſtum.

3 Perfectio hujus criminis conſiſtit in ſeminatione intra vas præpoſterum; non enim ſufficit immiſſio membri in anum, niſi ſeminetur, prout argumento cujuſdam capituli ſcribunt Doctores. *Navar. Diaz. Campanil. Ricc.* apud *Novar. ſum. Bullar.* §. *ſodomia num.* 6. *Scortia. ad ſelect. Pontif. Conſtit. Theorem.* 255. ℣. *Quid ſi etiam arg. cap. final. de ſponſali.* Hoc autem dico, quoad eſſentiam delicti; ſi quidem, an ad incurrendam pœnam ordinariam ſufficiat ſola immiſſio, abſque ſeminatione, examinabimus infra.

4 Atrociſſimum eſt crimen hoc, & in ſententia quorundam eſt ſpecies homicidii, ut ex *Marſilio Ticino* ſcribit *Bonacoſſa Quæſt. criminal. V. ſodomia*, non quidem, quod ſemen, quod effunditur, animatum ſit, ut eronee opinatus eſt *Joannes Marci* relatus a *Caramuele Theol. Fundamental. Tom.* 1. *Fundam.* 55. *de Homicid. a num.* 1622., cujus opinio damnata eſt a Congregatione S. Officii, ut recitat *Raynal. Obſervat. criminal. lib. p. cap.* 6. §. 5. *num.* 31. Sed, quia impeditur hominis generatio, dum ſemen in loco ſterili profunditur, ubi naſci minime poteſt, prout eleganter ſcripſit *Plato* in libro de legibus, ajens, *Dialog.* 8. *fol. m.* 851. *Abſtinendum a maribus jubeo, nam, qui iſtis utuntur, genus hominum dedita opera interficiunt, in lapidem ſeminantes, ubi radices agere, quod ſeritur, nunquam poterit.* Ex qua auctoritate, convincitur *Platonem* non laboraſſe infami hoc vitio, quo turpiſſime maculati ſunt cæteri Philoſophi, ut ſcribit *Emmanuel de Valle de Incant. Euſal. ſect.* 3. *cap.* 4. *n.* 14. relatus a *Barboſa de Poteſt. Epi. Par.* 2. *Allegat.* 44. *num.* 3. & qua pice coinquinati ſunt omnes

omnes Cæſares, quorum vitas ſcribit *Suetonius*; & univerſaliter nobiles Romani, qui in tantam amentiam infamis hujus libidinis proruperunt, ut nuptias maſculorum celebrarent, ut habetur ex *Juvenali Satyr.* 2. *a* ℣. 117. qui in *Graccbum*, qui tubicini nupſerat, acriter invehitur, & *Martiali in Epigram. lib.* 12. *de Calliſtrato, & Aphro ſponſis*.

5 Dubium autem eſt, an hoc ſcelus, patratum inter conſanguineos, aut affines, intra gradus ad matrimonium prohibitos, malitiam augeat, in confeſſione neceſſario aperiendam. Affirmant *Azor. Par.* 3. *lib.* 3. *cap.* 18. *quæſt.* 5. & *Graff. de Arbitr. Confeſſar. lib.* 2. *cap.* 34. *n.* 3. apud *Dian. Par.* 3. *Tract.* 4. *Reſol.* 101. & in eadem ſententia videtur fuiſſe *Cajetan. in* 2. 2. *Quæſt.* 154. *art.* 11. ℣. *Ad tertium dubium*. & *Sylvius ad citat. Quæſt. art.* 12. Negant *Floron. de Caſ. reſervat. Par.* 2. *cap.* 6. *num.* 31. *Tinell. eo. tit. Caſ.* 10. *nu.* 10. & *Diana Par.* 3. *Reſol.* 101. quibus adhæreo, ductus potiſſima hac ratione; quod nempe vitium inceſtus inductum eſt per legem poſitivam divinam, inter virum, & ejus privignam, hujus filias, illius ſorores, neptes ex filio, aut Fratre, ſeu ſorore, amitas ex parte Patris, ſeu Matris, Nurus, & ſorores uxoris, ut conſtat ex *Levitico cap.* 18. ℣. 7. & *inde*. Qui tamen gradus non ſunt ita de jure naturæ vetiti, quin ſuper iis poſſit ex cauſa legitima a Summo Pontifice diſpenſari, ut de fide a *Tridentin. ſeſſ.* 24. *Can.* 3. diffinitum eſt. Alii autem gradus prohibiti inducti ſunt ſola authoritate Eccleſiæ, ſine cujus lege non induceretur inceſtus. Cum igitur in ulla lege Canonica ſancitum non reperiatur, quod copula ſodomitica inter propinquos inceſtuoſa ſit; non eſt, unde induci poſſit peccatum ſpecie differens, quod debeat neceſſario in confeſſione explicari.

6 *Sodomiticum* ſcelus a fœminis fuiſſe in Orbem invectum, nonnulli ſenſerunt, moti forte a textu *D. Pauli ad Romanos cap.* 1. ℣. 26. qui loquens de punitionibus datis a Deo Philoſophis, *Quia, cum cognoviſſent Deum, non ſicut Deum glorificaverunt*, ait, *Fœminæ eorum immutaverunt naturalem uſum, qui eſt contra naturam*; taliſque libidinis inventricem primam fuiſſe quandam *Philænem*, & de illa diffamatam *Sappho Poetriam*, ſapphicorum carminum inventricem, recitat *Cornel. a Lapid. in Epiſt. ad Roman. cap.* 1. ℣. 26. §. *Fœminæ*. Hoc autem verum non exiſtimo; ſi quidem ante tempus, quo vixiſſe ſcribitur *Philænis*, habemus ex ſcriptura ſubverſionem Pentapolis, infamis ex hoc vitio, ut patet *Geneſis cap.* 19. Bene verum eſt, quod ibi non habetur, niſi de peccato nefando cum maſculis; unde potuit eſſe, quod *ſodomia* fœminarum incœperit longe poſt a *Greca Philæne*.

7 De hoc infami vitio inter fœminas, Moraliſtæ omnes tractant, docentque veram *ſodomiam* inter fœminas dari. Quomodo autem hoc fiat, nullus rem explicat, quem viderim; nec hoc ſcire, aut ignorare, leve putandum eſt ex motivo illaudandæ curioſitatis; ſiquidem ad praxim neceſſarium pro Confeſſariis eſt, ut queant diſcernere, quandonam mulieres tactibus tantum inter ſe voluntariam *mollitiem* procuraverint, & quando in crimen *ſodomiticum* inciderint, tum ut de gravitate peccati judicium debitum queant ferre, tum ut noſcant, quando eas abſolvere poſſint, aut non, in locis, in quibus *ſodomia* eſt reſervata. Conſului non ſemel viros doctiſſimos, & in adminiſtratione ſacramenti Pœnitentiæ conſummatos; & omnes mihi ſincere reſponderunt ſe quidem tenere, cum communi Moraliſtarum, dari *ſodomiam* inter fœminas; quomodo autem hoc poſſit eſſe differenter a pollutione procurata per mutuam pudendorum confricationem, ſe penitus ignorare.

8 *Vincentius Fillincius Tom.* 2. *Tract.* 30. *cap.* 8. *Quæſt.* 10. cum *D. Thoma* 2. 2. *quæſt.* 154. *art.* 11. & *Cajetano ad ſecund. dub.* ait ad ſodomiam, ut differt a Mollitie, requiri concubitum in vaſe non naturali, ecce ejus verba: *Tertio dixi*, concumbit *ad diſtinctionem mollitiei, quam mutuo mas cum mare, vel fœmina cum fœmina haberet. Si enim extra concubitum, ex affectu tantum venereæ delectationis procuraretur, mollities eſſet, non ſodomia, ut Cajetanus dicit art.* 11. *ad* 2. *dub. Eſt autem concubitus copula carnalis conſummata, naturalis quidem, ſi fiat in vaſe debito: innaturalis in vaſe non debito*. Et paulo poſt carpit *Angelum ſumm. V. ſodomia num.* 1. & *Graffium Deciſ. lib.* 2. *cap.* 90. *n.* 1. dicentes, *ſodomiam eſſe turpitudinem factam in maſculum*; talis enim diffinitio diminuta eſt, *nam etiam poteſt contingere inter fœminas*, ut probatum eſt *ex D. Thoma* ad locum citatum communiter recepto.

9 Ex hoc igitur habemus, quod vera *ſodomia* inter fœminas datur, & quod illa eſſe non poteſt, niſi per concubitum. Quomodo autem concumbere poſſit fœmina cum fœmina, ita ut tali pacto ſe invicem confricantes, dicantur *ſodomiam* committere; alio vero modo itidem ſe fricantes, *mollitiem* tantum procurare concludantur, explicare, nodus difficultatis eſt. Opinantur nonnulli, quod ſi ſuccubæ incubet fœmina, ſeque invicem ſubagitando eveniat, quod ſemen incubantis iniiciatur in vas naturale ſuccubæ, tunc *ſodomia* perficiatur: cæterum, ſi ſemen non recipiatur in illud vas, fit tantum *mollities*.

10 Sed hæc opinio nullam habet probabilitatem; notum enim eſt apud omnes, qui vel ſuperficialem lecturam librorum *Anatomiæ* habent, impoſſibile eſſe, ſemen incubæ poſſe in vas ſuccubæ mulieris ejaculari. Nam Deciſio ſeminis muliebris facta a teſtibus, a ſpiritibus ſeminalibus ejaculatur intra uterum, tanquam ad locum, a natura determinatum ad ibi manendum, & cum ſemine maris ad progignendum fœtum. Quod ſi mulier utero gerat, & obſtructus undequaque ſit uterus; ſemen per canales exiſtentes in cervice uteri, deducitur ad ejus collum, & ſimul cum urina excernitur. Sequitur igitur, quod impetus ſpirituum ſeminalium deſinit, ſtatim ac ſemen a teſtibus deciſum, intra uterum, aut ad ejus vaginam deductum eſt; & ſi extra collum uteri, & ſinum pudoris deferri debeat, hoc fit tantummodo a proprio ſeminis pondere, & fœmina ſtante; ſpiritus enim ipſius, ut diximus, ſemen movere deſierunt. Si igitur ambæ fœminæ jaceant, una quidem incubando, alia ſuccubando, impoſſibile eſt, quod ſemen incubæ poſſit iniici, neque intrare vas ſuccubæ. Et qui bene perpendet a naturæ Auctore maribus fabricatum traducem, quo poſſent ad locum congruum ſemen deferre ad generationem, quo carent fœminæ, concludet, ſomniatam eſſe prædictam opinionem de ſeminis fœminei transfuſione.

11 Alii non pauci, imo communiter tenent, quod talis concubitus fiat per aliquod inſtrumentum vitreum, ligneum, aut coriaceum, ſive ex alia materia fabrefactum, ad modum penis virilis, quo alligato inter fœmora, fœmina incuba init ſuccubam. Hujus opinionis fuit *Antonius Gomez ſup. l.* 80. *Tauri. num.* 34. relatus a *Claro lib.* 5. *ſentent.* §. *Fornicatio*. *num.* 29. qui ab eo non diſſentit. Dicit autem, quod pœna mortis, quæ de jure Communi hujuſmodi mulieribus fricatricibus (quæ antiquo Græco vocabulo vocabantur *Tribades*, prout *Lubinus Comment. ad Juvenal. Satyr.* 6. ℣. 321. §. *Lenonum ancillas*, & *Cornelius in Epiſt. ad Roman. cap. p.* ℣. 26. ſcribunt) debetur, juxta *l. fædiſſimam C. de Adulter.* procedat, quando ſimul coeunt, non ſimpliciter ſe fricando, ſed im-

imponendo aliquod inſtrumentum materiale, puta, ligneum, vel vitreum, ac refert multos caſus circa hoc, & ſpecialiter ſe audiviſſe duas moniales Reas hujus criminis fuiſſe combuſtas.

12 In eadem ſententia eſt etiam *Raynald. Tom.2. obſervat. criminal. cap.21. §. 1. n.112. & 120.* qui citat plures *Armendar. ad leg. Navarr. libr. 2. Tit. 21. l. un. de ſodomia num. 27. Severin. de Sanfelic. Deciſ. 354. V. poteſt etiam Peguer. Deciſ. 72. n.4. Muta. in Fragmat. 1. Tit. de nefando n.13. Homobon. de Caſ. reſerv. Par. 2. cap. 4. Except. 2. Franc. Marci Deciſ. 895. num. 2. Sabell. Sum. diverſ. Tract. V. ſodomia num. 1.* hoc pariter tenentes; & *Eilhardus Lubinus* (in Commentario Satyræ ſextæ *Juvenalis* mordentis impudiciſſimas cæremonias ſacrorum Deæ Bonæ, inter quas interveniebat fœminarum ſodomitica turpitudo) ait, *Hæ Tribades, vel Frictrices utebantur* ὀλίβῳ *Oliſbo, hoc eſt, mentula coriacea, qua ſe invicem ſubigebant, tanquam viri fœminas*; quod etiam tenuit *Vericellus Quæſt. Moral. Tract. 4. qu. 9. poſt n. 2. & ſeqq.* & alii *Peguer. Boer. Gomez. & Farinac.*

13 Hæc pariter opinio falſa eſt, & indigna, ut a cordatis viris ſuſtineatur. Admiſſo ſiquidem, quod (humana malitia obſcœna libidine inſtigante, ac Dæmone ſuggerente) adinventa ſint, ac uſurpata hujuſmodi inſtrumenta ad indulgendum efferatæ quarundam ſalacitati, non tamen ſequitur, quod tali modo ſe ſubagitantes fœminæ, *Sodomiam* committere dicantur. Ratio, & quidem ineluctabilis eſt, quia, ut ex *D. Thoma, Cajetano, & Filliuccio* ſupra *num. 8.* docuimus, *Sodomia* contradiſtinguitur a *Mollitie* per hoc, quod in hac non intervenit concubitus, qui tamen intervenit in illa; qui concubitus eſt conjunctio maris cum mare, aut fœminæ in vaſe præpoſtero; ſeu fœminæ cum fœmina in vaſe naturali, aut innaturali, quam conjunctionem poſſibilem, & de facto dari in fœminis inter ſe, & etiam cum maſculo ſuccubo, infra oſtendam. Talis autem conjunctio fit per ea corporis membra, per quæ mas, & fœmina fiunt duo in carne una; licet enim quis, vel quæ digitum inferat in vas anticum, vel poſticum fœminæ, aut maris, hi duo nullo modo dicentur ſic conjuncti, ut copulam habere, ſive carnaliter concumbere dici poſſint; quamvis digitus ſit pars membri corporis viventis, & ipſe vivens; & etiam quamvis ex tali immiſſione ſequatur ſeminis deciſio, ſive in uno tantum, ſive in ambobus. Quomodo igitur poterunt dici concumbere, ſive copulam inter ſe habere fœminæ, ſic utentes inſtrumento inanimi, quod non eſt pars ſui, nec ſibi ullatenus conjunctum? Quod, ſi tali caſu concubitus, ſeu copula deeſt, nullo modo poterit adeſſe *ſodomia*, quæ *concubitum* neceſſario exigit, ſed erit ſimplex *mollities*, affecta tamen qualitate aggravante, ac minime mutante ſpeciem ab ea, quæ per immiſſionem digiti fieret. Diceretur ne copulam habere cum fœmina vir, qui membrana ſuilla obductam mentulam inferret vaſi muliebri (quem caſum excepi in Sacramentali Confeſſione practicatum a quodam, qui cum Amaſia frequenter dormiebat, & tali utebatur adinvento, ne illa gravida efficeretur) ſemine excepto a membrana impediente, ne intra uterum reciperetur? Profecto non; ſiquidem membrana illa diſterminat corpora, & mediat inter ea, quæ propterea minime copulata poſſunt dici. Pari ergo modo, nullo pacto poterit dici fœmina fœminæ copulata, quamvis coriacea mentula, altera ſuccubæ vas naturale, aut præpoſterum inierit. Præterea, ſi mulieres inveniuntur, quæ ſubagitant pueros, ut ſcribunt multi Doctores *Alex. in addit. ad Bart. in l. Cum vir. C. Ad l. Jul. de Adult. Gloſ. in l. Fœdiſſimam V. Alii dicunt C. eo, & ibi Salycet. num. 1. Jo. Faber. Angel. Auguſt. ad Angel. Bermon. & Conrad.* relati a *Farinac. quæſt. 148. num. 43.* & nos ex *Seneca* infra referemus, utentur ne iſtæ mentula vitrea, aut coriacea in tali ſcelere? Et hoc dato, poſſet ne dici, eas *ſodomiam* tunc patrare, penetrando tali inſtrumento vas maſculi? Et quæ nam voluptas ipſis poteſt advenire, propter quam in ſcelus tam enorme prorumpant? Sequitur ergo, quod alio modo diverſo a prænarratis, fœminarum *ſodomia* perficiatur.

14 Dico igitur veram, ac propriam *ſodomiam* inter fœminas dari; non tamen in omnibus eſſe active poſſibilem, ſed in aliquibus tantum; & in tantam libidinem fœminas Romanas ex otio, & opulentia exarſiſſe, ſcribit *Senec. Epiſt. 95.* ut non ſolum ſeipſas, ſed & maſculos inirent, ait enim: *Fœminæ cum virorum licentiam æquaverint, corporum quoque virilium vitia æquaverunt. Non minus pervigilant, non minus potant; oleo, & mero viros provocant; libidine vero nec maribus cedunt, pati natæ. Dii illas, Deæque male perdant; adeo commentæ genus impudicitiæ viros ineunt.* Quomodo vero hoc ſit, & eſſe poſſit, dicam.

15 In muliebri corpore reperitur quædam pars, quam Anathomiſtæ *Clytoridem* appellant. Conſtat talis pars ex iiſdem vaſis, quibus conſtat penis virilis, puta nervis, venis, arteriis, carne &c. habet itidem figuram penis quando turget; ex motu enim ſpirituum ſeminalium inflatur, & glande ceu penis, præditus eſt *clytoris*, habetque in ſummitate glandis foramen, quod tamen pervium non eſt, niſi uſque ad dimidium corporis *clytoridis*; nihilque aut lotii, aut ſeminis, aut alterius humoris excernitur per tale foramen. Situs *clytoridis* eſt intra pudendum fœmineum ſupra meatum urinarium, & tegitur nymphis, corpuſculis nempe duobus, quæ cooperiunt dictum meatum, & anguſtant tranſitum lotii, ut ex anguſtia longius ejaculetur. Eſt autem *clytoris* organum delectationis venereæ in fœminis; dicitur proinde ab aliquibus *Dulcedo Amoris*, & *Oeſtrum Veneris*, prout ſcribit *Thom. Bartholin. Tab. Anathom. lib. p. cap. 34. de clytoride*, a cujus accuratiſſimis Tabulis Anathomicis hæc, & ſequentia hauſimus.

16 In omnibus, & ſingulis mulieribus *clytoris* reperitur, ſed non in omnibus exeritur, aut prodit extra vas pudoris; ſed parva quadam eminentia attollitur in dicto fœminei corporis ſitu, ſub quo *clytoris* latet; & tunc maxime circumſtantes partes eminet, quando ex venerea tentigine intus tale membrum turget. In *Ethiopia*, ac *Ægypto* (ſcribit *Bartholinus*) fœminæ omnes illum habent forinſecus, & propendet ad modum penis; & ſolent obſtetrices, natis infantulis, candenti ferro *clytoridem* adurere, ne nimis excreſcat, & virilem congreſſum impediat; & in tali membro cæremonialem fieri ab *Abyſſinis* circumciſionem fœminarum, idem Auctor opinatur. In Europa vero in nonnullis fœminis tantum erumpit *clytoris*, iis nempe, qui ex abundantia caloris, & ſeminis, validos habent ſpiritus ſeminales, *clytoridem* inflantes, & illud ultra nymphas extendentes; & etiam iis, qui in puellari ætate verenda attrectant ex præcoqua, ac pruriente libidine. In aliquibus autem fœminis *clytoris* æquat magnitudinem digiti medii manus: in aliis groſſior eſt, in tantum, quod (ſcribit citato loco in exemplari ſecundæ editionis *Bartolinus*) Venetiis fuerit ſcortum, cui erat Clytoris equans magnitudinem colli anſerini.

17 Exeri etiam poteſt *clytoris* extra ætatem puellarem, puta in juventute, & hoc ex impetu ſpirituum ſeminalium, tanta vi implentium nervos *clytoridis*, ut diſrupta tenuiſſima, qua tegitur, membrana, foras erumpat; & hoc credo accidiſſe iis fœmi-

minis, quas in mares eſſe converſas, nonnulli ſcriptores retulerunt; ut ſcripſerunt de *Spoletana* muliere *Livius Hiſtor. lib. 24.* apud *Barboſ. Vot. deciſ. 100. n. 8.* de Virgine adhuc ſub parentibus, in puerum converſa Caſini *Plin. natural. Hiſtor. lib. 7. cap. 4.* de duabus filiabus *Ludovici Guarnæ Salernitani* mutatis in mares *Fulgoſ. lib. 1. cap. 6.* apud *Theatrum Vit. human. lit. M. fol.* 439. de *Maria Pacheca*, cui erupit mentula tempore, quo ſolent fœminæ diſpungere menſes *Amat. Luſitan. Conſult. Medic. Centur. 2. curat.* 39. non enim fieri poteſt ullo modo ſexus mutatio, cum organa generationis, tam diverſa ſint forma, figura, ſubſtantia, ac ſitu in maribus, ab organis fœminarum, ut notum eſt etiam leviſſime imbutis anathomicis experimentis. Puellæ igitur habitæ pro mutatis in mares, tales fuerunt, quibus *clytoris*, ut dicebamus, erupit, & ab imperitis in re anathomica, creditæ ſunt in mares evaſiſſe, mutato ſexu. Quod evidenter patet ex hoc, quod ſupradictis, nec ſcrotum cum teſtibus, nec barba cum voce virili apparuit; nec rima cunni fœminei diſparuit, at, hac jugiter perſeverante, ſolus *clytoris* erupit, creditus ob ſimilitudinem cum ea, eſſe mentulam virilem ex ſexus metamorphoſi.

18 Quod, ſi nonnullæ, quæ referuntur ex fœminis in viros mutatæ, uxores duxiſſe, ac filios procreaſſe dicantur, ac barbam, vocem, corpuſque virile adeptæ, ut de *Phætuſa Pythei* uxore *Hyppocrat. Ep. dem. lib. 6. Part. 8. Aphor. 45.* & de *Areſcuſa* in *Arecontem* mutata, ex *Mutiano Plinus natural. Hiſtor. lib. 7. cap. 4.* ſcribunt, hoc evenit, quia tales *Androgyne* erant, in quibus in puellari ætate ſexus fœmineus prævalens apparuit, mox roborato, ac aucto in adoleſcentia calore, prævalunt ſexus virilis, ac mentula intus latens cum ſcroto, & teſtibus, permanente tamen rima muliebri, erupit; in *Androgynis* enim, ſive *Hermaphroditis* ſexus uterque patet, prout vidi in infanti anniculo Papiæ ann. 1669. cujus mater mihi retulit, a tali infanti reddi lotium per traducem utriuſque ſexus. Tales enim, ut præfertur, mutatas in mares *Androgynos*, prout diximus, extitiſſe, ex *Phlegone Tralliano Imperatoris Adriani Liberto lib. de Mirabilibus, & longævis*, ſcribit *Laurent. Beyerlinc. Theatr. Vit. human. V. Metamorphoſis ℣. Antiochiæ quæ eſt*. Quibus autem *clytoris* tantum exeritur, nullo modo mutatur vox, naſcitur barba, aut ſcrotum apparet, ſed tantum propendet *clytoris* intra rimam fœmineam ad modum parvi penis, ut fuit in Moniali à quatuordecim annis profeſſa, in Conventu Paſſionis Oppidi *S. Felicis de los Galegos*, Diœceſis *Civitatenſis*, ſuper quo caſu conſuluit *Barboſa Vot. deciſiv.* 100. *per tot.* qui tamen hanc de *clytoride* doctrinam non legiſſe judico; quia, ſi, quæ ſcribunt circa hoc moderni Anathomiſtæ, luſtraſſet, intrepide aſſeruiſſet talem Monialem nullo modo ſexum mutaſſe, proinde ad vota, & Clauſuram teneri, proviſo tamen, ne cum Monialibus attentatas obſcenitates poſſet exercere.

19 Tali ergo *clytoride* mulieres nonnullæ præditæ, fœminas alias, & maxime puellas inſectantur, & non deſunt, quæ etiam maſculos ineunt; ut ait *Seneca* loco ſupra a nobis *num.* 14. citato; & habui a Confeſſario fide digniſſimo, ſibi occurriſſe caſum in Confeſſione, in quo Mulier quædam nobilis ephebum quendam, quem pro acerſecome domi retinebat, habuit in deliciis, ipſumque præpoſtere cognoſcebat, & enixiſſime deperibat; mulierque talis, quæ tres filios viro pepererat, viri congreſſum averſabatur, libidinemque ſuam exercebat cum puero illo, circumcirca duodenni; credi ditque Confeſſarius ille, talem Mulierem fuiſſe *Androgynum*, prout mihi dixit, non enim ſciebat ille doctrinam de *clytoride*, quam hucuſque tradidimus.

20 Cohærenter ad hæc ſe habent ea, quæ ſcribit *Decian. Tract. crimin. lib. 8. c. 7. n. 28. fol.* 1303. cujus verba per extenſum damus. Ait ergo: *Mulier a muliere deflorari non poteſt, neque corrumpi, niſi forte ea, quæ rapuit, nymphum magnum haberet in Vulva, ut plures habent; ideſt carunculam quandam excreſcentem aliquando, adeo ut erigatur ad modum virgæ, eaque ad coitum incitentur, uti mares, ut auctor eſt Paulus Aegineta: & refert Galenus, Aegyptios omnibus virginibus carunculam illam præcidere, ne excreſcat, atque ideo cum aliis mulieribus coeant; quas refert Cælius lection. antiq. lib. decimo octavo cap. 8. circa finem; & Sappho libidinoſa mulier, quæ plures coeundi modos adinvenit, Amithena, Thelcſippa, Megara, Atthei, & Cidno ſuis ancillis ad libidinem utebatur, unde Ovidius in ejus Epiſtola ad Phaonem.*

Vilis Amithone, vilis mihi candida Cidno.
Non oculis grata eſt Atthis, ut ante, meis.

Hæc *Decianus*, quem ſecuti ſunt *Menoch. de Arbitr. Judic. quæſt. lib. 2. cap. 29. in Addit. num. 33.* & *Sanch. de Matrim. lib. 7. diſp. 12. quæſt. 2. num. 34. & ſeqq.* apud *Farinac. quæſt. 144. num.* 44. qui, poſtquam in *quæſtione de crimine Raptus*, recitatæ doctrinæ adhæſit, poſtea *Quæſt.* 148. *de Sodomia num.* 41. cum communi falſa opinione, putat, *Sodomiam* fœminarum committi aliquo inſtrumento materiali, ſcribens *hanc ampliationem* (puta, ſi fœmina agat, aut vir in aliam fœminam patientem, tunc etiam intrat pœna *ſodomiæ*, & mortis) *non procedere, quando mulier ſe corrumpit cum alia fœmina, ſola fricatione; ſecus, quando agit aliquo inſtrumento materiali ligneo, aut vitreo.*

21 In citata autem ſententia, & textu *Deciani*, pars fœminei corporis, quam nos *Clytoridem* cum *Anathomiſtis*, & *Michaele Emulleo de Morb. mulier. cap. 2. ℣. Teſtes hic fol. m.* 563. *coll.* 2. appellamus, *nymphum* dicitur, quo tamen fœminas, ad infamem libidinem explendam, uti, prout diximus, ultra experientiam, Auctor ipſe cum Medicis a ſe citatis, teſtatur; ut proinde amplius ambigendum non ſit crimen infame, ac innominabile a fœminis cum ſexu utroque committi; licet hoc rarius *Sodomia* maſculorum eveniat; tum quia in Europa non tam frequenter accidit eruptio *Clytoridis*; tum quia non omnes fœminæ, quibus *Clytoris* exeritur, infami illa paſſione laborant; & ſenſus titillationi, virtute continentiæ, gratia Dei roboratæ, reſiſtunt. In cujus confirmationem caſum do, qui *Papiæ* accidit *anno* 1671. In inſigni quodam Conventu ejus Civitatis, cuidam honeſtiſſimæ Moniali erupit *Clytoris* improviſo, quæ perculſa tali accidenti ſibi moleſtiſſimo, utpote graves tentationes carnis ei cauſanti, accerſivit Chirurgum optimum practicum, ſed in re anatomica parum verſatum. Hic inutiliter tentatis emollientibus, ut *Clytoridis* duritiem flecteret, cum jugiter turgentem videret, ipſum ſecuit, graviſſimo Monialis periculo; nam ex tali mutilatione pene mortua eſt, & non convaluit, niſi poſt multos menſes. Chirurgus ipſe mihi hoc confidenter aperuit, & ingenue eſt confeſſus, ſe ad talem mutilationem deveniſſe, quia tunc neſciebat doctrinam de *Clytoride*, quam poſtea didicerat in *Tabulis Anatomicis Bartolini*.

22 His ergo longiuſcule quidem, neceſſario tamen præmiſſis, reſolutum apparet, quando fœminæ ſe invicem ſubagitantes *mollitiem*, & quando veram *ſodomiam* committunt. Si enim *Clytoride*, ut præfertur, utuntur, in quovis fœmineo vaſe perfe-

ctam *ſodomiam* committunt; quamvis enim nullo modo ſemen incubæ ſuccubam intret, tamen in ſuo genere perfectum evadit crimen; nam concubitus inter ipſas intervenit, & in forma, quod nequit ſequi generatio, quæ duo conſtituunt veram *ſodomiam*, prout docuimus ſupra *num.* 8.

23 Poterunt ergo Confeſſarii ex hac doctrina noſſe ſpeciem criminis, quod commiſerunt fœminæ, quæ tamen præ verecundia illud clare non explicant, ſed ſe accuſant ſolum dicentes, ſe alias fœminas fuiſſe ſupergreſſas cum delectatione; aut ſe aliis fœminis pari modo ſuccubuiſſe; nec pudicus, ac prudens Confeſſarius ulterius interrogare audet, nec rei tam turpis circumſtantias inquirere, maxime, ſi pænitentes ſint virgines, aut innuptæ; unde confuſa, & anxia mens Confeſſarii eſt, in diſcernendo crimine, puta; an *mollities* fuerit, cui poſſit manum apponere; an *ſodomia*, cujus abſolutio ſit reſervata, Si igitur mulier ſe incubam in tali opere dixerit, poterit Confeſſarius eam interrogare, an aliqua ſui corporis parte vas ſuccubæ penetraverit, (partem voco *Clytoridem*, non membrum; eſt enim illa pars membri fœminei ad generationem deſtinati, ſicut juxta *Abb. in cap. Significaſti nu.* 20. *de Elect. & in cap.* 1. *nu.* 10. *Qui Cler. vel voven. arg. cap. ſingula.* 88. *diſt.* digitus non eſt membrum, ſed pars membri) & ſi affirmat, palam eſt, quod *Sodomiam* commiſerit; ſi negat, ſola erit *mollities*. Pariter a ſuccuba poterit percontari, an ipſius vas fuerit ab incuba aliqualiter penetratum, & quomodo, & ab ipſius reſponſione judicium regulare.

24 Itidem, ſi fœminæ de hujuſmodi crimine fuerint accuſatæ, Judex tenetur ad corporis fœminei viſitationem per obſtetrices faciendam, ſicut factum fuit cum Moniali, ſuper qua conſuluit *Barboſ. Vot. deciſi. n.* 100. *init.* Etenim, ſi *Clytoris* fuerit inventus, probatumque ſit, fœminas ſimul cubaſſe, & adminicula adſint crimen ſuadentia, militat contra fœminas præſumptio, quod illo fuerint uſæ ad delictum nefandum; ſicut ex condormitione viri cum fœmina, præſumitur de jure *cap. litteris. Extra de Præſumtp.* quod fuerint fornicati; unde ad torturam deveniendum eſt, ut ſciat Judex, an delictum innominabile fuerit commiſſum; & caſus hic ſuccedere de facili poteſt in Collegiis fœminarum, licet etiam inter laicas mulieres, & in ſæculo converſantes, non ſemel conſtat accidiſſe.

Probatio.

SUMMARIUM.

25 *Sodomia eſt crimen mixti fori.*
In Hiſpania ſpectat ad Inquiſitores.
Habet connexionem cum Hæreſi.
26 *Judex etiam laicus in hoc crimine poteſt procedere per inquiſitionem.*
Sodomia nunquam præſcribitur.
27 *Probatur præſumptionibus, ac conjecturis.*
Indicia varia probantia commiſſam fuiſſe Sodomiam.
28 *Per indicia non probatur crimen, niſi in ordine ad torturam, aut pœnam extraordinariam.*
Indicia indubitata, quæ? Remiſſive.
29 *Viſitandum corpus delicti, & adhibendum judicium peritorum in caſu fracturæ in hoc crimine.*
Si agatur de Sodomia inter fœminas, viſitandæ, an Clytoridem habeant.
30 *Quid operetur dictum ſodomitati.*
Socio criminis fides non adhibenda.
31 *Opinio, quod dictum ſodomitati ſufficiat ad torturam.*
32 *Iſta opinio vera eſt, dummodo cum dicto ſodomitati cumulentur alia indicia, aut adminicula.*
33 *Dubium, an dictum ſtuprati admitti poſſit abſque tortura.*
34 *Stupratus per vim, non eſt infamis.*
Ideo ejus dictum eſt admittendum ſine tortura.
Violentia non præſumitur incuſſa, ideo probanda ab eam allegante.
35 *In probanda ſodomia recipiuntur Teſtes, non citata parte.*
In tortura pro hoc crimine, nullum privilegium perſonale ſervatur.
Sodomita perdit privilegium nobilitatis.
Sodomia judicatur, ut crimen læſæ Majeſtatis.

25 S*Odomiam* crimen eſſe mixti fori, eſt communis ſententia Doctorum. *Clar.* §. *ſodomia num.* 3. *&* §. *final. Quæſt.* 27. ℣. *Item quæro. Decian. Tract. crim. lib.* 4. *cap.* 26. *num.* 11. *Farinac. quæſt.* 148. *num.* 55. *Abb. in cap. Cler. de Exceſſ. Prælat. Berm. Guaz. Maſſin. Novar.* & alii apud *Sabell. in ſum. diverſ. tract.* §. *ſodomia num.* 3. *Conciol. ad Statut. Eugub. lib.* 4. *Rubr.* 25. *num.* 1. unde locus eſt præventioni inter Judices laicos, ac Eccleſiaſticos; imo in *Regnis Aragoniæ, & Valentiæ*, ex ſpeciali deputatione, de eo cognoſcunt Inquiſitores fidei, & juſtiſſimum eſſet, quod univerſi hæreticæ pravitatis Inquiſitores ad punitionem nefandi hujus delicti procederent, prout ſcribit *Joannes Vela de Pœn delict. cap.* 33. *num.* 14. a *Raynald. Obſervat. crim. Tom.* 2. *cap.* 21. §. 1. *n.* 48. relatus, tum quia *Sodomia* habet quandam connexionem cum hæreſi, ut ex *Salzedo ad Diaz* ſcripſit *Armendario ad leg. Navarr. lib.* 2. *Tit.* 25. *leg. unic. de ſodomia num.* 23. tum quia ex accurata ipſorum vigilantia punirentur frequentius pedicones, ac pederaſtæ hujuſmodi infames, ac tam enorme vitium a Chriſtiana Republica radicitus extirparetur.

26 In hoc crimine, ob ipſius atrocitatem, Judices etiam laici procedere poſſunt per inquiſitionem, ut poſt nonnullos, *Bellet. Ball. Maur. Burg.* quos citat, ſcribit *Maſſin. de Confiſcat. bonor. qq. num.* 14. quod eſt peculiare hujus criminis; ſiquidem in fornicatione, adulterio, & aliis delictis carnis naturalibus de jure Civili non proceditur, niſi ad inſtantiam partis; ſecus de jure Canonico, ut alias dictum fuit. Spatium autem temporis decurſi, a quo crimen fuit commiſſum, non tollit, quin accuſari poſſint Rei; hoc enim crimen nunquam præſcribitur, ut dicunt Doctores. *Hippolit. in l. Qui falſam* §. 1. *n.* 4. *&* 5. *ff. Ad leg. Corn. de falſ. Gregor. Lop. in l.* 4. *V. Paſta trenta annos. Tit.* 7. *Valaſc. Allegat.* 13. *num.* 24. quos ſequitur *Barboſ. de Pot. Epi. Allegat.* 44 *num.* 9. quod valde notandum eſt.

27 Quia vero hoc delictum, ſicut & omnia alia crimina carnis ſunt difficilis probationis, ut non ſemel dictum eſt, probatur præſumptionibus, & conjecturis, ut dicunt Doctores. *Maſcard. de Probat. lib.* 3. *Concl.* 1313. *num.* 3. *Corn. Anani. Socin.* apud *Monticell. Reg. crim.* 11. *n.* 16. *Dec. Conſil.* 83. *n.* 3. *&* 11. *lib.* 3. Hinc deducuntur plures concluſiones, facientes ad rem, quas recenſet *Farinac. Quæſt.* 148. *num.* 67. *& ſeqq.* Sunt autem, quod probatur crimen fuiſſe commiſſum, primo per Teſtes, qui audierint tergiverſationes, quaſſationes, concuſſiones lecti, in quo cubavit vir cum maſculo ſuſpectæ ætatis, &c. ſecundo, ſi auditus fuerit clamor, ſeu vociferatio pueri ob dolorem, aut vim ſibi illatam. Tertio, quando quis mala fama laborans circa hoc, dor-

mic-

mierit cum puero, quando nulla extitit legitima cauſa talis cubationis. Quarto, quando camiſcia pueri fuit reperta maculata. Quinto, quando puer major decennio viſus fuit fuiſſe amplexatum, ac oſculatum ab alio malæ famæ, maxime, ſi iſte pueri poſteriora etiam forinſecus femoralibus tetigit. Sexto, quod fama mala accuſati, aut diffamati de hoc crimine, multum confert ad illius probationem, ut plurium Doctorum authoritate probat, loco ſupra citato, *Farinacius*.

28 Advertendum autem, quod per indicia, ac præſumptiones prædictas non probatur crimen, niſi quoad torturam, aut ad plus, niſi ad pœnam extraordinariam inferendam, arbitrio Judicis, & juxta indiciorum valorem, prout optime ſcribit *Raynald. obſerv. crim. tom. 2. cap. 21. §. 4. & 5.* Ad pœnam enim ordinariam incutiendam, requiritur concludens, & plena probatio, niſi forte per Statutum diſponeretur, quod in aliquo caſu ex indiciis indubitatis, pœna ordinaria ferri poſſit, licet & hoc maximam difficultatem haberet, attenta magna Doctorum Controverſia circa deciſionem, quænam ſint, aut dici poſſint indicia indubitata, de qua ad partes, docte diſputat *Raynald.* loco citato a *n.* 31. ad 37.

29 Quod, ſi judicium inſtituatur ad querelam, eo quia dicatur ſtupratus puer cum fractura ani, ante omnia per Chirurgos, ac Medicos viſitari debet, & per eorum juratam depoſitionem probari debet corpus delicti, ut firmant Doctores *Zacchi. quæſt. Medico legal. lib. 4. tit. 11. quæſt. 5. tom. 1. Giag. Conſil. 3. num. 77. Farin. Conſ. 155. num. 3. tom. 2.* apud *Sarno Pract. crim. cap. 12. num. 31.* Si vero non agatur de fractura, ſufficiunt indicia, ac præſumptiones, ut dictum eſt. Si etiam agatur de *Sodomia fœminarum*, debet viſitari per obſtetrices, aut Matronas fide dignas, corpus Mulieris accuſatæ, ad videndum, an habeat *Clytoridem*, ſine cujus uſu, nullo modo poſſe dari *ſodomiam* inter fœminas, ſupra demonſtravimus.

30 Quod nam vero indicium faciat dictum ſodomitati, controvertunt Doctores. Nonnulli *Bajard. ad Clar. §. Sodomia num. 3.* & ibi *Gramm. deciſ. 40. num. 14. Dec. Conſ. 83. Volu. 3.* & *Cravet. conſ. 41. init. Barb. de Offic. Epi. Alleg. 44. num. 15. & ſeqq.* & ibi *Treviſ. Marta. Theſaur. Vivi. M. A. Genuen.* & *Ricc.* volunt, quod nullum indicium faciat, neque ad ſolam torturam. Firmant proinde non eſſe credendum dicto minoris atteſtantis, ſe fuiſſe ab aliquo attentatum de hoc crimine, aut fuiſſe paſſum vim. Nec creditur uxori, dicenti maritum voluiſſe illam cognoſcere præpoſtere, aut de facto cognitam fuiſſe. Et multo minus non eſſe credendum meretrici deponenti, ſe fuiſſe innominabiliter ſtupratam. Fundamentum iſtorum eſt, quia uni tantum Teſti, & maxime ſocio criminis, & proinde infami, fides non eſt adhibenda argumento eorum, quæ habentur in utroque jure. *cap. ſignificaſti de Adulter. text. in l. Maritus ff. de Quæſtio.*

31 Alii *Muſcatell. de Cognit. delict. Tit. de Adulter. §. de Dict. delict. privil. & pœn. num. 25. Boſſ. Tit. de Indic. n. 160. Gomez variar. Reſol. Tom. 3. c. 12. Rubr. de Probat. delict. num. 16. Farinac. Quæſt. 148. num. 75.* ſuſtinent dictum ſodomitati ſufficere ad torturam; fundamentum eſt, quia in delictis carnis atrociſſimis, Teſtes etiam inhabiles admittuntur, maxime in delictis difficilis probationis, *Alex. Conſil. 156. num. 20. lib. 5. Cravet. Conſ. 178. n. 2. vol. 1. Ruin. Conſ. 158. num. 12. vol. 2. Bajard. Ad Clar. Quæſt. 24. num. 120.* ut in delictis factis de nocte; aut in domo; aut in crimine ſtupri.

32 Inter has extremas intrat media opinio, quæ conciliat illas; puta, quod accedentibus aliis indiciis, ac adminiculis, dictum ſtuprati ſufficiat ad torturam, & ſic procedit ſecunda opinio; deficientibus autem aliis indiciis, nullo modo ſit ſufficiens, & ſic procedit prima opinio; hanc porro concluſionem, a qua in praxi recedendum non eſt, plerique Doctores claſſici amplectuntur. *Caball. Reſolut. crimi. cent. 1. caſ. 84. n. 6. & 9.* & ibi *Clar. quæſt. 21. n. 8. Farinac. quæſt. 43. num. 27. Boſſ. Tit. de Indic. n. 160.* & *Plot. init. Conſil. crim. diverſ. lib. 1. Conſil. 252. num. 23. Raynald. Tom. 2. obſerv. crim. cap. 21. §. 4. & 5. n. 12.* qui citat *Alexand. Muta. Baſil. Maſtrill. Azeved. Peguer. Calcan. Sperel. Genuen. & alios*

33 Controvertunt pariter Doctores, an dictum ſtuprati admitti poſſit abſque tortura, cum enim ex complicitate criminis evaſerit infamis, ad teſtimonium ferendum abſque tortura admitti non debet, ut per eam infamiæ macula tollatur. *Boſſ. Clar. Plot. Farin. Gandin. Guid. de Suzar.* apud *Caball. d. Caſ. 84. num. 11.* Diſtinguunt autem inter impuberem, & puberem, & inter paſſum per vim, & ſponte complicem. Impubes quidem vim paſſus torqueri non debet, quia ob ætatem infamiam non incurrit. Pubes autem, & major etiam violentiam paſſus omnino torqueri debet juxta multos, *Theſaur. Farinac. Pariſ.* & *Riminal.* quos dat *Raynal. Tom. 2. obſerv. crim. cap. 21. §. 4. & 5. n. 21.* quia non ex eo, quod paſſus eſt per violentiam, ideo habilitatus cenſeretur ad teſtificandum. Sponte autem complices omnino ſunt torquendi.

34 Salva tamen illorum reverentia, non video, quomodo ſtuprum paſſus violenter, infamis evadat, contra patentem diſpoſitionem textus in *l. prima §. Removet. ff. de Poſtulan.* in qua ita habetur: *Removet autem a poſtulando pro aliis eum, qui corpore ſuo muliebria paſſus eſt: ſi quis tamen vi prædonum, vel hoſtium ſtupratus eſt, non debet notari*, & in *l. Fœdiſſimam C. Ad leg. Jul. de Adulter.* habetur quod *mulier. per vim compreſſa eſt inviolatæ exiſtimationis*, hoc eſt, nullam incurrit infamiam, ut ibi adnotat *Gothofredus*. Dicendum igitur abſolute, quod ſtupratus per vim, ſive major, ſive impubes, admitti debet ad teſtimonium ſine tortura. Adverti tamen debet, quod juxta Doctores, *Farinac. quæſt. 43. num. & 101. Boer. deciſ. 31. num. 7. Bertazzol. conſ. 71. num. 64. & ſeqq. lib. 1.* apud *Raynal. loc. cit. num. 19.* violentia in *Sodomia* non præſumitur incurſa; ideo probanda eſt per eum, qui aſſerit ſibi fuiſſe vim illatam; vel niſi concurrant circumſtantiæ loci, temporis, ac perſonarum, ob quas credi poſſit taliter teſtificanti, aliter quivis, etiam conſentiens ſponte, allegare poſſet, ſe fuiſſe per vim ſtupratum.

35 Teſtes in judicio hujus criminis recipi poſſunt abſque citatione partis. *Barboſ. de Offic. Epi. Par. 2. Allegat. 44. n. 19.* & ibi *Suar. de Pace in Praxi. to. p. temp. 8. n. 55. Salzed. ad Diaz cap. 88. al. 89. v. Et in Sodomia*, quod eſt peculiare in hoc delicto; ſiquidem teſtes recepti, parte non citata, nihil probant regulariter loquendo. Privilegium pariter hujus cauſæ eſt, quod inquiſiti de hoc ſcelere, nullo gaudent privilegio perſonali circa torturam, ut dicunt nonnulli, *Sabell. Sum. diverſ. tract. §. Sodomia num. 9. Maſſin. de Confiſc. bonor. quæſt. 9. n. 37.* quos dat *Raynal. d. cap. 21. §. num. 262.* & ratio eſt, quia, ut dicam inferius loquendo de pœnis *ſodomitæ*, infames ſunt; amittunt proinde privilegium nobilitatis. Unde in Hiſpania ex diſpoſitione legis particularis, *l. p. Tit. 21. lib. 8. Nov. recopil.* nobiles, ac plebeii indifferenter quæſtioni ſubjiciuntur, nulla habita ratione claritatis ſanguinis; ibi enim crimen hoc judicatur, ſicut crimen læſæ Majeſtatis, ut ſcri-

bunt

bunt plures Doctores Hiſpani. *Gregor. Lop. l. 2. V. Cavallero Tit. 30. Par. 7. Otalora de nobilit. Par. 5. cap. Final. num. 4. Gutier. Pract. lib. 4. quæſt. 15. num. 18. Barboſ. d. Allegat. 34. num. 20.* Alia vero privilegia Teſtium, ob quæ torqueri non poſſunt, ut ætas, virium imbecillitas, infirmitas &c. in hoc crimine ſervantur; ceſſant enim ſolum ea, quæ ob infamiam amittuntur.

Pœnæ.

SVMMARIVM.

36 Pœna ſodomitarum de jure Divino, ac Cæſareo, eſt ultimum ſupplicium.
Sodomitæ furcis ſuſpendendi, & comburendi.
Amittunt nobilitatem, & ſunt infames.
37 Opinio eorum, qui volunt actum eſſe plene conſummatum, ut detur pœna ordinaria.
38 Opinio, quod ſufficit eſſe deventum ad actum proximum.
39 Opinio Raynaldi, quod immiſſio veretri in anum ſit ſtuprum.
Et Virgo dicatur ſtuprata, ſi Clauſtrum virginale mentula frangatur, licet ſemen extra fundatur.
Et quod ſit ſodomia perfecta, licet extra vas ſeminetur.
40 Impugnatur Raynaldus.
Stuprum importat congreſſum quemvis illicitum cum quovis ſexu.
41 Stuprum fœminæ virginis non poteſt comparari cum ſtupro pueri.
Maritus poteſt, juxta quoſdam, penetrare vas poſticum uxoris ad ſe excitandum, dum abſit periculum ibidem ſeminandi.
42 Conſuetus immittere veretrum in ano, quamvis ibi non ſeminet, puniendus ut ſodomita.
Si non eſt conſuetus ad hoc, & extra vas ſeminet, extraordinarie tantum eſt puniendus.
43 Fraus non debet patrocinari delinquenti.
44 Qui immiſit in anum virgam, & extra ſeminavit, torquendus eſt, tum ſuper intentione, tum ſupra ſecuta ſeminatione.
45 Copulam præpoſteram habens cum fœmina, juxta aliquos, non committit ſodomiam.
46 In foro fori habetur pro ſodomita, & comburitur tam ille, quam fœmina.
Sodomia execrabiliter committitur cum Meretrice, ſed execrabilius cum uxore.
Gravior cenſenda eſt ſodomia cum fœmina, quam cum mare.
47 Fœmina ſubagitans fœminam, aut marem, comburenda eſt.
In hoc crimine puniendo, non admittitur diſtinctio agentis, aut patientis.
In correlativis diſpoſitum in uno, eſt etiam diſpoſitum in altero quoad pœnas, quando illa ſe habent uniformiter.
48 Sodomitæ fiunt infames, etiam ſi ſint impuberes.
Non poſſunt exercere munus Advocati.
Infamia eorum eſt declaranda per Judicem.
49 Sodomitis bona non confiſcantur.
50 Numerus delinquentium hoc crimine minime debet pœnas impedire.
Ob multitudinem peccantium, pœnæ relaxandæ.
Super hoc crimen nequit fieri compoſitio, nec gratiari Reus.
51 Tentatus de ſodomia, ſi aliter nequit evadere, impune poteſt occidere tentantem.
52 Sodomita nequit eſſe Teſtis.
Eſt incapax beneficiorum.
Patitur ſeparationem thori, ut Adulter.
Et impeditur, ne contrahat matrimonium.
Et excommunicatur.
53 Pœnæ Clerici Sodomitæ de jure antiquo, & novo.
Lex, quando dicatur favorabilis.
Bulla B. Pii V. contra Clericos ſodomitas, eſt favorabilis, ideo amplianda.
54 Textus Bullæ B. Pii V.
55 Textus ſecundæ Bullæ ejuſdem Pontificis.
56 Doctores circa dictas Bullas excogitarunt ſubtilitates, quibus eluditur mens Sanctiſſimi Pontificis.
57 Conſtitutiones ſupradictæ tangunt ſolum Clericos, exercentes ſodomiam juxta quoſdam.
Verbum exercere importat frequentiam actus.
58 Ad incurrendas pœnas dictarum Conſtitutionum, requiritur copula perfecta.
59 Et quod delictum ſit notorium, juxta aliquos Doctores.
60 Impugnantur adductæ opiniones.
61 Verbum exercere multa ſignificat.
In materia pœnali exercere importat etiam unicum actum.
62 Probatur iterum, verbum exercere importare unicum actum.
In foro laico ſodomitans ſemel comburitur.
In Conſtitutione Horrendum, exercere *etiam unicum actum importat.*
63 Secunda Conſtitutio B. Pii fortior prima.
64 Ubi habetur declaratio legiſlatoris, non eſt diſputandum de verbis legis.
Declaratio Gregorii XIII. quod verbum exercere in dictis Bullis, importat frequentiam actuum.
65 Declaratio Greg. XIII. concernit pœnas ſolas ſpirituales.
66 Aperitur mens Navarri, & Roderici.
Clerici ſodomiam exercentis, plures pœnæ ſpirituales.
Clericus ſodomita, etiam pro unico actu, Curiæ ſæculari tradendus.
67 Abuſus quorundam Tribunalium non debent ab aliis ſervari.
68 Pœnas ſecundæ Conſtitutionis debet incurrere, qui eſt conſuetus huic crimini, licet extra vas ſeminet.
69 Declaratio Papalis, quod pœnæ dictarum Conſtitutionum ſunt pro utroque foro.
70 Clericus ſodomita occultus non incurrit ſupradictarum Conſtitutionum pœnas.
71 Infamatus de hoc crimine, eſt irregularis.
Nec poteſt eum diſpenſare Epiſcopus, nec Prælatus Regularis.
Prælatus Regularis diſpenſat, caſu, quo irregularitas hæc eſſet contracta ante ingreſſum Religionis.
Prælati Regulares diſpenſare poſſunt cum venientibus ad Ordinem ſuper omni irregularitate, excepta bigamia, & homicidio voluntario.
72 Pœnæ Papales contra Clericos ſodomitas, comprehendunt tam patientes, quam agentes.
73 Regulares ſervare debent proprias Conſtitutiones.
74 Statutum primum apud Minores de Obſervantia.
75 Statutum ſecundum.
76 Textus Tit. Tortura §. 2. adducitur.
77 Prima dubitatio proponitur.
78 Notare, *aut* notari *ſignificat infamia afficere, aut affici.*
79 Convictus quotupliciter quis dicatur.
Statutum diſponens de convicto, non habet locum in confeſſo.
Confeſſio non eſt proprie probatio.

No-

Notorium inducitur per Confeſſionem.
80 *Dubitatio ſecunda.*
81 *Dictio omnino, quid importet.*
82 *Gravis flagellatio, quæ.*
Flagellatio a quo facienda.
Ad torturam Religioſorum non eſt utendum laicis ſæcularibus, excepto tormento funis.
83 *Ignis quare adhibeatur in torquendo ſodomita.*
Flammæ, quibus torquendus eſt Reus Religioſus, ex qua materia parandæ.
84 *Dubitatio tertia.*
85 *Pœnæ ſtatutariæ quando augeri poſſint.*
In delictis complicatis pœnæ augendæ.
Ob grave delictum Religioſi, publicatum extra Clauſtra, poteſt ille mitti ad triremes.
86 *Dubitatio tertia.*
87 *Pœnitentia Presbyteri fornicarii erat ſeptennis.*
Carceratus ob ſodomiam, poſt triennium laudabilis pœnitentiæ, poteſt liberari.
88 *Dubitatio quarta.*
89 *Damnatus de ſodomia, reſtitui nequit ad jus ſuffragiorum, & Ordinis officia.*
90 *Dubitatio ſexta.*
91 *Tortura ignis contra ſodomitam, omnino practicanda apud Nos.*
92 *Indiciatus de ſodomia, alia tortura quam ignis torquendus non eſt.*

36 Contra ſodomitas voluit Imperator *l. Cum vir. C. Ad leg. Jul. de Adulter. conſurgere leges, armari jura, ut gladio ultore, exquiſitis pœnis ſubdantur infames, qui tam enormis ſunt, vel futuri ſunt Rei.* Ante legem autem Imperatoriam jam extabat lex divina, *Levitic. cap. 20. ℣. 13.* ita habens: *Qui dormierit cum maſculo coitu fœmineo, uterque operatus eſt nefas, morte moriantur: ſit ſanguis eorum ſuper eos.* Secutæ ſunt poſtea leges Imperiales *l. 31. l. Fœdiſſimam. C. Ad leg. Jul. de Adulter. §. Item lex Julia Inſtit. de Publ. inſtit. de Publ. judic. Novell. Ut non luxur. contr. natur. Collat. 6. Conſtit. 77.* ultimum ſupplicium taliter Reis inferentes. Quamvis autem in citata lege videatur lata *pœna gladii*, nempe obtruncationis capitis, tamen uſus obtinuit, accedentibus etiam Statutorum municipalium diſpoſitionibus, ut ſodomitæ furcis ſuſpendantur. Unde ſcribunt Doctores, *Azecred. l. 8. Recopil. Tit. 21. lib. 1. num. 17.* & ibi *Avend. Rep. 31. num. 9.* quod indiſcriminatim ſupplicium furcarum adhibendum eſt cum ſodomitis, nulla habita ratione nobilitatis; quia ob enormitatem tanti criminis amittunt nobilitatem, & evadunt infames, ut ſupra dictum eſt; & in criminibus atrociſſimis, ut ait *Tiraquell. de Pœn. temperan. Cauſ. 49. num. 13. & ſeqq.* etiam ob merita delinquentis, & ſuorum in Rempublicam, non eſt pœna remittenda. Tamen de conſuetudine Nobilibus caput amputatur; & ita practicari, ſe vidiſſe firmat *Farinac. Quæſt. 148. num. 8.* Ultra pœnam autem furcarum comburi debent poſt mortem, ut volunt infiniti propemodum Authores, quos cumulant *Clar. §. ſodomiæ num. 4. Farinac. d. Quæſt. 148. num. 7. Raynald. Tom. 2. Obſerv. crim. cap. 21. §. 1. num. 207. & ſeqq.* quæ pœna fuit lata per Imperatores *Theodoſium, Valentinianum, & Arcadium*, ut habetur *lib. 9. Tit. 7. Codicis Theodoſiani* per hæc verba, quæ reſcripſerunt *Orontio Vicario Urbis: Omnes, quibus flagitii uſus eſt virile corpus muliebriter conſtitutum alieni ſexus damnare, patientia ſpectante populo flammæ vindices expiabunt*, qua lege videtur hujuſmodi Reos eſſe vivos comburendos; uſus tamen obtinuit prius laqueo eos enecare, & mox comburere.

37 Controvertunt autem inter ſe Doctores, utrum pœna ordinaria in hoc delicto exigat perfectionem actus, ita ut qui vas præpoſterum penetravit quidem, ſed extra illud ſeminavit, puniri non debeat pœna ſodomitarum? Nonnulli *Navar. Diaz Campanil. Ricc.* apud *Navar. ſumm. Bullar. §. Sodomia n. 6. Scortia ad ſelect. Pontif. Conſtit. Theor. 255. ℣. Quid ſi etiam. Sanfelic. Deciſ. 354. num. 7. lib. 3. Baſilic. Decian. crimin. 4. num. 24. Barboſ. Allegat. 44. n. 24.* & ibi *Ugolin. Suar. Bonac. Alter. Chapevil. Cariolan. Garc. Zech. Roderic. Marchin.* & *Diana* ſunt in ſententia, quod actus debeat eſſe conſummatus, & copula perfecta ex ſeminatione intra vas, cum conſtans ſit, & communis doctrina, quod ad pœnam ordinariam requiratur delictum in ſuo genere perfectum.

38 Viceverſa alii quamplures *Clar. §. ſodomia num. 8. & ibi Afflict. Par. 3. Conſt. Regni Rub. 42. num. 15. Caball. Caſ. 26. num. 11. Farinac. Quæſt. 48. num. 62.* & ibi *Peguer. Deciſ. 75. num. 4. Sarn. Prax. crim. cap. 12. num. 43.* & ibi *Gramm. Conſt. Aſperitatem.* & *Muſcatell. Pract. crim. Tit. de Adult. & ſtupr. num. 33. Sgroi Par. 5. cap. 4. num. 25.* & ibi *Tuſc. Bertach. Muta Roderic. Meno. Gomes Plot. Artaman. Mere. Bomb.* & *Ricc.* ſuſtinent, quod in hoc crimine ſuper cætera carnis atrociſſimo, pœna ordinaria detur, quando deventum fuerit ad actum proximum; proinde, qui vas præpoſterum penetravit, & extra ſeminavit ſive ex inſtituto, ſive ex accidenti, debeat pœna ordinaria plecti.

39 *Dominicus Raynaldus Tom. 2. Obſerv. crim. cap. 21. §. 1. num. 140. & ſeqq.* mediat inter has ſententias, poſtquam ad partes contra ambas diſputavit; & dicit, quod per ſolam penetrationem vaſis abſque ſeminatione, quamvis non committatur perfecta *ſodomia*, committitur tamen *ſtuprum* in puerum, quia *ſtuprum* nihil aliud eſt, quam corruptio pueri patrata ex ſola penetratione; ſicut & *ſtupratio* virginis non eſt juxta Doctores ibi citatos, *Coſpi. Judic. crim. Par. 3. cap. 38. num. 2. & ſeqq. Horat. Græc. Medic. Fiſcal. ſect. 2. cap. final. circ. fin. Zachi. QQ. Medicolegal. lib. 4. Tit. 2. quæſt. 3. & 5.* apud *Raynald. loc. cit. num. 145.* niſi fractura clauſtri virginalis, cauſata per congreſſum viri, licet iſte minime ſeminet intra vas; quod etiam confirmat auctoritate *Antonii Mariæ Vericcelli Quæſt. Moral. Tract. 4. quæſt. 9. num. 2. & ſequ.* cujus textum dat per extenſum, probando, quod ſola penetratio abſque ſeminatione eſt vera *ſodomia*. Concludit proinde eum, qui ſic penetravit, licet minime intra vas ſeminaverit, ultimo ſupplicio affici debere, licet minime poſt mortem comburi, ut firmat *num. 178.*

40 Sed, doctiſſimi viri pace, ejus fundamentum nutat. Siquidem nomen *ſtupri* commune eſt cuicumque illicito congreſſui carnali, ſive cum fœmina, ſive cum maſculo fiat, & lex *ſtuprum*, & *adulterium* promiſcue appellat, ut habet textualiter *Papinianus l. inter liberas §. 1. ff. Ad l. Jul. de Adulter.* Proprie autem, ſubjungit idem, *ſtuprum in virginem, viduamque committitur, quod Græci ſtoran, ideſt corruptionem appellant*; extenditur autem nomen *ſtupri* etiam ad puerum, ut ultra *Gloſſam* citatæ legis, habet *Modeſtinus l. ſtuprum 34. ff. Ad leg. Jul. de Adulter.* dicens: *Adulterium in nupta admittitur; ſtuprum in vidua, vel virgine, vel puero.* Ex his igitur habetur, quod *ſtuprum* ex ſe non importat niſi corruptionem, puta, illicitum uſum alieni corporis in actu venereo; vocari vero adulterium in nupta, ſicut inceſtum in affine: ſed in cæteris, puta vidua, virgine, puero, aut fœmina nomen *ſtupri* retinere. Unde in hoc ſenſu non poteſt contradiſtingui a *ſodomia* per hoc, quod

quod hæc ſit penetratio vaſis cum ſeminatione; *ſtuprum* vero penetratio abſque ſeminatione.

41 Nec applicatur ad intentum *ſtuprum* virginis, quod perficitur per ſolam fracturam clauſtri, cum *ſtupro* pueri; conceſſo enim, quod ex accidenti poſſit cauſari diſruptio inteſtini recti, cum relaxatione muſculi ſphyncteris, non tamen hoc neceſſario intervenit in omni congreſſu innominabili; quando ſuccubus adultus eſt; aut incubus draucus non eſt; pariterque, ſi ſtuprum æque eſt cum vidua, ſicut cum virgine, ut ſonat textus citatæ legis: patet, quod in vidua nullum clauſtrum eſt, quod ſit diſrumpendum. Unde concludendum eſt, quod aut ſtuprum cum maſculo idem ſit cum ſodomia, aut ſola penetratio abſque ſeminatione nullo modo ſtuprum ſit, maxime quando fixa eſt in agente intentio, nullo modo ibi ſeminandi. Quod confirmatur ex doctrina nonnullorum gravium Auctorum, quos confutat Diana, *Navar. de Pænit. & remiſſ. Conſ. 7. Angel. V. Dubium num. 25. Zerol. Prax. cap. 12. quæſt. 25. Graff. Tom. 1. lib. 5. de Adul. Conſ. 3. num. 11. Gambacurt. de Caſ. reſerv. Caſ. 2. num. 5. Zanard. Direct. Par. 1. Tract. de Matrim. cap. 41. §. 10.* apud *Dian. Coordinat. Tom. 2. Tract. 6. Reſol.* 288. qui volunt, poſſe maritum penetrare vas poſticum uxoris, ad ſe excitandum &c. dummodo abſit & intentio, & periculum ibi ſeminandi; quod non eſſet, ſi ex ſola penetratione præpoſtera ſtuprum committeretur, ut vult *Raynaldus*, quia tali modo maritus ſtuprum committeret.

42 Dico igitur, æquiorem in hoc conflictu opinionum, eſſe ſententiam *Antonii de Souſa Aphoriſm. Inquiſ. lib. 1. c. 59. num.* 8. quam per extenſum refert *Diana Reſol. Moral. Par. 4. Tract. 7. Reſol.* 20. *V. notandum eſt circ. fin.* his verbis: *Si quis poſuit membrum intus anum, quamvis extra ſemen effundat, probabile eſt eſſe puniendum pœna ordinaria ſodomitæ. Hoc tamen non intelligo pro uno actu; ſed pro actibus hujuſmodi repetitis; quia quod deficit ad complementum actus ſodomitici, ſuppletur ex repetitione actus in fraudem legis.* Si enim oeſtro libidinis percitus penetrat vas maris cum intentione non ſeminandi, & de facto ibi non ſeminat; aut ſi a principio intentionem habuit ſeminandi, ſed dum copulam exercet, ſibi obviat in cogitatione magnitudo ſceleris, & ex pœnitentia facti, ſemen extra vas profundit, & hic actus ſemel, aut bis ab ipſo eſt exercitus; iſte temperationem pœnæ meretur, & extraordinarie tantum eſt puniendus, juxta ſententiam Doctorum, quos dedimus *num.* 37.

43 Si vero Reus conſuetus eſt tales ſpurcitias exercere, & ad fraudem legis penetrat, ibique uſque ad extremum delectatur, & vix non ſeminat intra: iſte puniendus eſt tamquam verus Sodomita, juxta ſententiam aliorum, quos dedimus *num.* 38., quam ſequuntur in praxi Tribunalia præſcripta *Mediolani, Neapolis, Siciliæ, Sabaudiæ, Germaniæ, &c.* prout recenſet *Raynal. Tom. 2. Obſerv. crim. cap. 21. §. 1. num.* 158. Siquidem fraus ſua non debet ſibi patrocinari, & pœnam debitam minuere.

44 In caſu autem primo, torquendus eſt Reus, tum ſuper intentione, quam aſſerit non ſeminandi, aut habita a principio, aut ſibi nata ex pœnitentia facti; tum ſuper ſeminatione non ſecuta intra vas, quia cum hæ duæ ſint qualitates intrinſecæ, quæ ſciri nequeunt, niſi ex confeſſione ipſius Rei, ut advertunt Doctores, *Ball. de liter. diſpenſ. lib. 3. Caſ. 15. num. 16. Ricc. de Publ. Judic. quæſt. 41. num. 5. Par. 2. Muſcatel. Tit. de Adult. num. 33. Sgroi par. 5. cap. 4. nu.* 26. ideo torqueri debet ad ervendam facti veritatem.

45 Controverſia pariter Doctorum eſt, an ſupradicta pœna furcarum, & ignis debeatur, quando infamis copula habita eſt cum fœmina? Non deſunt Doctores *Azo. Par. 3. lib. 3. cap. 19. qu. 3. Floron. de Caſ. reſerv. Par. 2. Caſ. 7. §. 1. n. 9. Belloch. eo. tit. Par. 2. Quæſt. 1. num.* 219. apud *Mazucchel. de Caſ. reſerv Diſp. 2. cap. 22. num.* 29. qui nolunt copulam præpoſteram cum fœmina eſſe *ſodomiam*, dicuntque eſſe ſolum actum ſodomiticum: docent proinde abutentem fœmina tali pacto, non incidere in caſum reſervatum; & hoc etiam negant de fœmina ſubagitante aliam fœminam, ſive maſculum; nolunt enim extendere hoc crimen ultra nefandum congreſſum inter mares.

46 Sed quidquid ſit de culpa theologica, & de ejus reſervatione pro foro animæ; certum eſt, quod, quo ad culpam legalem, & ejus pœnam in foro fori, par, & idem cenſetur delictum, averſa Venere inire fœminam, ſicut marem, & hæc eſt communis ſententia omnium Criminaliſtarum, *Clar. §. Sodomia. num.* 2. & ibi *Dec. in l. ſi qua Mulier. num. 9. C. de ſecur. nupt. Vitul. commun. opin. V. ſodom. delict. & Ant. Gomez. ſup. l. 80. Tauri n. 33. Boſſ. Tit. de ſtupr. deteſtab. num. 2. Farinac. quæſt. 148. num.* 35. & ibi *Butrigar. Cyn. Corta. Angel. Bermon. Bict. qu. 117. num.* 6. & ibi *Menoch. Arbitr. lib. 2. Caſ. 286. num.* 5. quam in praxi ſequuntur Tribunalia omnia: in caſu enim combuſtæ fuerunt tam mulieres, quam viri, ut referunt *Clarus*, & *Gomez* locis ſupra citatis; & *Farinacius* ibidem dicit, ſe, dum puer eſſet, vidiſſe Romæ in platea *Campi Floræ* comburi plures viros, & plures fœminas, qui taliter deliquerant; & gravior etiam cenſetur culpa, ſi quis tali modo contaminet propriam uxorem, quam aliam, ut ex *cap. Adulterii. 32. quæſt.* 7. eliciunt Doctores *Plot. de in lit. jur an. §. 6. num. 42. Gomez. in l. 80. Taur. num. 33. Menoch. de Arbitr. lib. 2. Caſ. 86. num. 41. Peguer. Deciſ. 72. num.* 3. apud *Farinac. qu. 148. num.* 37. dicit enim ibi *D. Auguſtinus lib. de Adulterin. conjug.* quod tale crimen *execrabiliter fit in meretrice, ſed execrabilius in uxore*. Et tandem gravius eſt rem tali modo habere cum fœmina, quam cum mare, ut cum *Caball. caſ. 16. num.* 16. ſentit *Farinacius* ibidem *num.* 36. ſiquidem fœmina habet vas deſtinatum a natura ad uſum copulæ; proinde, qui hoc relicto, aliud aggreditur, indicat pluſquam ferina brutalitate agitari, & ſic deterius delinquere.

46 Pariter, ſi fœmina fœminam, ſive maſculum, modo ſupra expoſito, ineat, debet morte, & incendio plecti, ut poſt multos *Salycet. Cyn. Odofred. Angel. Boer. Conrad. Menoch. Caball. Sanch. Alex. Fabcr. Auguſt. Bermon.* docet *Farinac. d. quæſt. 148. num. 40. & 43.* Et quamvis non defuerint, qui tuentur patientem in actu innominabili non tam graviter peccare, ſicut agentem, proindeque illum non incurrere in caſum reſervatum, prout refert *Diana par. 3. Tr. 7. Reſol. 13. §. Quæro ſecundo*. Tamen in foro fori non dari diſcrimen inter agentem, & patientem in hoc delicto, & proinde pari pœna plecti debere, dicunt communiter Doctores; *Menoch. de Arbitr. Caſ. 286. n. 1. & 19. Azevedo Baſilic. Theſaur. Ricc. & Scappa* apud *Raynald. Tom. 2. Obſer. crimin. cap. 21. §. 1. num.* 180. ſiquidem in correlativis diſpoſitum in uno, cenſetur diſpoſitum in altero, etiam in pœnalibus, quando correlativa ſe habent uniformiter, ut in caſu, prout docent communiter Doctores. *Abb. in Proem. Decretal. num. 20. Felin. ibid. col. 11. num. 4. & 5. Ancharan. Repet. in cap. 1. de Conſt. Bart. in l. nemo. C. de ſacro. Eccleſ.* Verum eſt, quod, ſi patiens eſt minor ætate annorum decem & octo, mitius debet puniri, & citra mortem,

pu-

puta, vel flagellari in carcere, vel ibi diutius retineri, vel debet trahi tranſitorie per flammas ignis, ut ſcribit *Raynald. Tom.* 2. *cap.* 21. §. 1. *num.* 148. *& ſeqq.* Minor autem quatuordecim annis, ſi doli capax non eſt, impune debet dimitti *text. in l. Pupillum ff. de Reg. jur. Clar. quæſt.* 60. *num.* 1. Si vero capax doli eſt, quales ſunt, qui decimum annum attigerunt, *Bart. in l.* 1. *num.* 6. *ff. de Novat. Cavalcan. de Teſt. Par.* 1. *Tit. de Qualit. Teſt. num.* 27. debent intus carceres, ferula cœdi, aut etiam per aulam carcerum fuſtigari. *Cortiad. Deciſ.* 89. *num.* 78. *Cavalcan. Deciſ.* 13. *num.* 16. *Par.* 5.

48 Ultra pœnam ultimi ſupplicii, ut ſupra dictum eſt, ſodomitæ ſunt infames; proinde privilegia nobilitatis amittunt, & pro aliis poſtulare non poſſunt, hoc eſt, Advocati officium exercere, prout dicitur in jure *l.* 1. §. *Renovet. & ibi Gloſſ. ff. de. Poſtul. l. Cum vir. C. Ad l. Jul. de Adulter. cap. Infames* 3. *quæſt.* 9. Infamia autem hæc non incurritur ipſo facto, ſed indiget declaratoria Judicis, ut optime contra *Farinac. qu.* 148. *num.* 11. ſentit *Raynald. obſerv. crim. Tom.* 2. *cap.* 21. §. 1. *num.* 221. *&* 222. cui & Ego ſubſcribo; non enim quis efficitur infamis, niſi prius cognoſcatur Reus, Reus vero non cognoſcitur, niſi per Judicis ſententiam. Infamia autem hæc incurritur etiam ab impubere, uſum tamen rationis habente, ut ſcribit *Theſaur. de Pœn. V. ſodomia* ℣. *Amplia quod*, licet pœnam ordinariam minor ætas etiam minui faciat, tanquam cauſa minuens culpam; *Gloſſ. magn. in l. Quid ergo* §. *Pœna gravior. ff. de His. qui not. infam. ubi Bart. num.* 11. *& Bald. num.* 13. *Gloſſ. in l. Et ſi ſeverior. C. Ex qui cau. infam. irrog.* & ibi *Bart. & Bald. n.* 25. *Salycet. num.* 8, apud *Theſaur. Par.* 1. *cap.* 33. ℣. *Advertendum* 4. Etenim prout poſt *Bart. in l.* 2. *ff. de Recepta* ſcribit *Abb. Conſil.* 22. *num.* 2. ubi pœna ipſo jure a jure imponitur, committens delictum prohibitum, incidit in illam pœnam, licet aliquo reſpectu aliunde veniat mitius puniendus; infamia autem a ſodomitis ipſo jure incurritur, unde etiam impuberes illam ſubeunt; quod eſt valde notandum. Incurritur autem non tantum per declaratoriam Judicis, ſed etiam ſi crimen notorium facti ſit, ut plures Doctores dicunt de infamia provenieate ipſo jure, quando crimen notorium facti eſt. *Avila. Par.* 7. *Diſp.* 4. *Dub.* 5. ℣. *Pro quo. Felin. in cap. Cum non ab homine num.* 20. *de Judic. Gargi. Par.* 11. *cap.* 3. *num.* 110. *Sanch. Opuſc. lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 18. *Sayr. de Cenſur. lib.* 7. *cap.* 12. *num.* 12.

49 Fuit autem ſententia nonnullarum *Gloſſarum*, *in cap. Cum ſecundum in V. naturæ contrarias de Hæret. in* 6. *& in Authen. de Inceſt. nupt.* quas quidam Doctores *Bart. Covaruu. Menoch. Jo. Vela* apud *Raynald. Tom.* 2. *d. cap.* 21. *num.* 224. ſunt ſequuti, quod ſodomitæ perdant dominium ſuorum bonorum, quæ fiſco adiudicantur; & proinde ſint inteſtabiles. Sed hanc concluſionem, pluribus ſecum vectis, confutat *Raynald. Tom.* 2. *cap.* 21. §. 1. *a num.* 230. *ad num.* 249. ex eo præcipue, quod talis ſententia nullo jure Civili, aut Canonico fulcitur, & in contrarium facit praxis *Senatus Mediolanenſis*, de qua teſtatur *Clar.* §. *Sodomia num.* 6. & *Tribunalis Urbis*, prout refert *Guazzin. de Confiſc. bonor. Concl.* 13. *limit.* 45. *n.* 1. apud *Raynal. loc. cit.*

50 Pœnæ porro prædictæ infligi irremiſſibiliter debent, etiamſi major pars populi huic delicto eſſet obnoxia, ut patet ex *cap. Flagitia* 32. *quæſt.* 2. *& ibi Gloſſ. in V. Quæ ſi omnes*; licet enim ob multitudinem peccantium, & ne ſcandala eveniant, pœnæ aliquoties relaxandæ ſunt argumento *cap. Comeſſationes* 44. *Diſt. cap.* 1. *in fin. de Pœnit. Diſt.* 6. non tamen hoc fieri debet cum ſodomitis; totus enim populus eſſet delendus, ſi totus in hoc vitio verſaretur, ut fecit Deus cum quinque Urbibus, quæ ignito ſulphure conflagrarunt. Et hinc ſequitur, non poſſe ſuper hoc crimine fieri compoſitionem, neque Reum nullatenus gratiari, ut poſt *Sanfelicium*, *Sabellum*, *Maſſimum*, *Riccium*, *& Novarium* ſcribit *Raynaldus loc. ſup. cit. num.* 260. *& ſeqq.*

51 Quod vero, poſt non nullos, *Bajard. ad Clar.* §. *Sodomia num.* 15. *Scappa. de Jur. non ſcript. lib.* 5. *c.* 143. *num.* 12. *Petr. Gregor. Syntagm.* 115. *lib.* 36. *cap.* 10. *rubr. de præpoſt. libidin. num.* 2. quos citat, docet *Farinac. Quæſt.* 148. *num* 18. nempe tentatum de *ſodomia* poſſe impune occidere tentatorem, debet accipi cum ſobrietate; nempe ſi alia via evadere non poteſt crimen, niſi per mortem aggreſſoris, aliter defenſio non eſſet inculpata. Hoc autem ſpeciale non eſt in hoc crimine, ſed in quovis alio caſu, in quo aliquis tentatur de peccato committendo; debet enim quis potius mortem occumbere, quam peccare; & magis curare propriam vitam, quam alterius; quod, ſi aut peccandum eſt, aut mori neceſſe ſit, fugienda potius eſt mors propria, quam alterius; & ſic legitime poteſt mortem inferre illi, qui ad peccatum neceſſitat.

52 Supradictæ pœnæ ſunt de jure Civili; ſuppetunt vero aliæ de jure Canonico, & ſunt. Primo, quod ſodomita non poteſt eſſe Teſtis, ut habetur *Cap. Super eo. il p. & ibi Gloſſ. in V. Teſtimonium de Teſt. & cap. Conſtituimus* 3. *quæſt.* 5. Secundo, quod eſt incapax beneficiorum Eccleſiaſticorum, ut ex Conſtitutionibus *B. Pii V. Horrendum Bull. Rom. Tom.* 2, eliciunt Doctores *Salzed. Armendar. Guazzin.* apud *Raynal. loc. ſupr. cit. num.* 250. Tertio, patitur ſeparationem thori, tanquam adulter, *cap. Omnes Cauſationes* 32. *q.* 7. *Leſſ. de Juſt. & jur. lib.* 4. *cap.* 3. *Dubit.* 13. *num.* 91. ℣. *eidem flagitio. Clar.* §. *Sodomia num.* 7. & ibi *Lambert. de Jure patro. Par.* 1. *l.* 2. *quæſt.* 9. *art.* 18 *Didac. Epitom. ſuper* 4. *Decretal. fol.* 132. *n.* 6. *Abb. in cap. Maritus in fin. de Adult.* & hoc ſive agat, ſive patiatur, quia utroque modo violatur fides matrimonii, per quam quilibet conjux tenetur corpus ſuum, impollutum quacumque ſpecie luxuriæ ſervare, & nullo modo illud cum quovis, aut quavis alia dividere. Et non ſolum fit ſeparatio thori, ſed etiam impeditur matrimonium, ne fiat, ut Doctores volunt. *Bajard. ad Clar.* §. *Sodomia num.* 19. & ibi *Lambert. ſupra citatus*, *& Fab. de Montell. Prax. arbitr. Par.* 4. *num.* 48. *& ſeqq.* Et quarto, ob tale ſcelus excommunicatur, ut habetur ex *cap. Clerici de Exceſſ. Prælat.*

53 Quæ hucuſque dicta ſunt, quadrant pro laicis: ſed, quo ad Clericos ſodomitas, aliæ ſunt pœnæ, latæ tum de jure antiquo, tum de jure novo. De antiquo quidem eſt Conſtitutio *Concilii Lateranenſis*, relata in *cap. Clerici Extra de Exceſſ. Prælat.* in qua diſponitur, quod Clericus deprehenſus laborare incontinentia contra naturam, debet deponi, & ad agendam pœnitentiam in Monaſterium detrudi. De jure autem novo adſunt duæ Conſtitutiones *B. Pii V.* quarum data anno 1566. prima Aprilis, incip. *Cum primum*. Et hæc lata eſt in favorem divinæ Majeſtatis; ut colligitur ex proemio, ibi: *Cum ad omnia, quæ Divinam Majeſtatem aliquo modo poſſent offendere, removenda, mentis noſtræ aciem intenderimus, ea primum ſine mora emendare decrevimus, quæ Deo præter cætera diſplicere, & iram ejus provocare, tum Divinæ Scripturæ, tum graviſſima exempla declarant.* Ex quo textu convincitur, Hanc Conſtitutionem non eſſe pœnalem, ſed favorabilem; quantumvis enim lex contineat pœnas in odium alicujus, tamen dicitur favorabilis, ſi per ipſam primario favor alicujus in-

tenditur, ut dicunt Doctores. *Gloſſ. in cap. ſi propter in V. Primi anni de Reſcript. in 6. & in cap. Sciant cuncti in V. Alios de Elect. in 6. Felin. in c. 1. de ſponſal. num. 14. Bart. in l. Qui exceptionem nu. 2. ff. de Cond. in Deo Caſtit. & Covar.* apud *Pignatel. Conſult. 179. num. 12. Tom. 1.* Palam autem ex dicto proemio fit, quod cauſa finalis dictæ Conſtitutionis fuit favor Divinæ Majeſtatis, ne ipſa offenderetur, maxime delictis, quæ ſibi ſpecialiter diſplicent, unde etiam Conſtitutio cenſenda eſt favorabilis, & proinde non reſtringenda, ſed amplianda ipſius diſpoſitio, juxta Doctores. *Suar. de leg. lib. 6. cap. 2. num. 5. Salas. eo. tit. Diſp. 21. ſect. 3. Palaus Par. 1. Tr. 3. Diſp. 5. num. 5. Pignatel. Conſult. 18. num. 2. Tom. primo.* Et hoc notandum eſt.

54 In iſta Conſtitutione ergo contra Sodomitas ita habetur §. 11. *Si quis crimen nefandum, propter quod venit ira Dei in filios diffidentiæ, perpetraverit, Curiæ ſæculari puniendus tradatur; & ſi Clericus fuerit omnibus ordinibus degradatus, ſimili pœna ſubjiciatur.*

55 In ſecunda autem Conſtitutione, data *anno 1568. tertio calendas Septembris*, quæ incipit *Horrendum*, in qua profitetur idem Sanctiſſimus Pontifex plenius, fortiuſque proſequi, quod jam in ipſo Pontificatus ſui principio decreverat in ſupra allegata Conſtitutione, ita habet: *Omnes, & quoſcunque Presbyteros, & alios Clericos ſæculares, & Regulares cujuſcumque gradus, & dignitatis, tam dirum nefas exercentes, omni privilegio Clericali, omnique Officio, dignitate, & beneficio Eccleſiaſtico, præſentis Canonis authoritate privamus.*

56 Quamplures Doctores cumulati per *Barboſam Collect. ad cap. Clerici de Exceſſ. Prælat. Roderic. Avil. Henriq. Ledeſm. Marta. Belloch. Homobon. Floren. Filiuc. Dian. Suar. Genuen. de Valle. Garzia. Idret. Azor. Campanil. Coriolan. Majol. Alter. Ricc. Leo. Lezan. Marchin. Lotter. Bonac.* quorum Anteſignanus fuit *Navarrus*, apud eumdem *Barboſam de offic. Epi. Par. 2. Allegat. 44. num. 25.* ducti forte ſtudio defendendi privilegia ſtatus Clericalis, tot ſubtilitates circa ſecundam Conſtitutionem adinvenerunt, ut ſuo fine fruſtretur mens Sanctiſſimi Pontificis, nec unquam Clerici hujuſmodi ſodomitæ brachio ſæculari relaxantur, ſicque non punitum ad normam horum Canonum, tantum crimen longe, lateque ſerpit.

57 Ajunt igitur, quod ſecunda Conſtitutio tangit ſolum Clericos *exercentes ſodomiam*; *exercere* autem eſt verbum, quod requirit iteratas vices, ac frequentiam, factumque ex uſu, quaſi continuatum. Sic *Barboſ. loc. cit.*, qui & ſubjungit, quod etiam in terminis, de quibus agimus, probat Imperator in §. *Item lex Julia, Inſtit. de Publ. judic.* ibi: *Item lex Julia de Adulteriis, quæ non ſolum temeratores alienarum nuptiarum gladio punit, ſed & eos, qui cum maſculis nefandam libidinem exercere audent:* ubi omnes, illud verbum *exercere*, intelligunt frequenti uſu, & quaſi ex conſuetudine.

58 Dicunt ſecundo alii *Lel. Zach. Roderic. Campanil. Marchin. Diana* apud *Barboſ. de Offic. Epi. Allegat. 44. num. 24.* quod ad incurrendas pœnas ejuſdem Conſtitutionis requiritur copula completa, nempe ſeminatio in vaſe; ita ut, qui, data opera, illam immunditiam exercet, dummodo non ſeminet intra vas, pœnas illas non incurrat.

59 Dicunt tertio *Ugolin. Graff. Lotter. Henriq. Campanil. Avil. Floron. Tinell. Dian.* apud *Barboſ. loc. cit.* eaſdem pœnas non incurri, niſi a Clerico ſodomita notorio, illaſque obligare tantum in foro exteriori, non vero in interiori.

60 Salva tamen tot Doctorum reverentia, prædictæ concluſiones non ſubſiſtunt, eo quia, & tenori Conſtitutionum, & menti *Beati* Pontificis adverſantur. Præmitto enim, quod prima Conſtitutio, ut advertimus ſupra *num. 53.* eſt favorabilis, & proinde extendenda; & cum Pontifex profiteatur *plenius, fortiuſque proſequi ea, quæ in prima decreverat*; ſequitur, quod etiam ſecunda Conſtitutio ſit favorabilis, & proinde ejus verba accipienda in omni, & quocunque ſenſu, in quo poſſint accipi, & nullo modo per ſecundam, reſtrictam fuiſſe primam Conſtitutionem.

61 Conſtat autem, quod verbum *exercere* plures recipit interpretationes; Aliquando enim ſignificat *lucrum facere, l. p. §. Exercitorem ff. de Exercit. actio.* Aliquando ſignificat *intendere*, & *inſtituere*, veluti cum dicimus *exercere actionem, l. ſine hæred. §. final. ff. de Adminiſt. & peric. tuto.* Interdum ſignificat *petere*, ut *exercere hæreditatem, l. Ut verborum C. Qui admit. ad bono. poſſ.* Interdum ſignificat *punire*, ut *exercere fame, text. in cap. non Omnis 5. quæſt. 6.* Aliquando ſignificat *fabricare*, ſeu, *cudere*, ut *exercere monetam adulterinam, l. Servus qui C. Pro qui cau. ſer. l. p. C. de falſ. mone.*, & plures alias pro ſubjecta materia recipit interpretationes, ut poſt *Briſſonium*, ac *Pratejum*, obſervat *Calvinus in lexico*. Ut autem facit ad intentum noſtrum, *exercere*, licet aliquando importet pluralitatem circa illam actionem, ſeu artem, quæ *exercetur*, tamen in diſpoſitione pœnali unico actu verificatur; ita ut *exercere* crimen, & *committere*, ſive *patrare crimen* idem ſit. Quod manifeſte apparet ex hoc, quod ex *l. p. §. 1. ff. de Abig.* habetur: *Abigei proprie hi habentur, qui pecora ex paſcuis, vel ex armentis ſubtrahunt, & quodammodo deprædantur, & abigendi ſtudium, quaſi artem exercent*; tamen unico actu *equus, aut bos unus abactus, abigeatus crimen facit*, ut textualiter habet alia lex ejuſdem Digeſti, *l. final. init. ff. de Abig.*

62 Pariter in Decretali *cap. Ad falſariorum Extra de Crim. falſ.* textualiter bis habetur, quod *qui exercet vitium falſitatis* puniatur, ut ibi dicitur; ad incurrendas tamen pœnas ibi latas, non requiritur actuum frequentia, ſed ſufficit ſemel *exercere*, puta, *committere*, ut dicunt Doctores, *Farinac. Qu. 151. n. 31. & qu. 138. n. 30. Fagnan. in cap. Ad falſariorum num. 27. de Crim. falſ. Oliv. de for. Eccleſ. Par. 2. quæſt. 15. num. 14. Mart. de Juriſd. Par. 2. cap. 26. num. 3.* & firmat praxis. Itidem in duabus legibus Codicis *l. p. C. de falſ. Monet. l. 2. C. Pro qui cau. ſer. pro prem.* habetur, quod, qui falſam monetam *exercent*, juxta ibi conſtituta puniantur, & tamen notum eſt, quod ex unius monetæ adulterinæ fabricatione pœna lata incurritur. Hoc idem habetur in §. *Inſtitutionum de Publicis judiciis, §. Item lex Julia il p.* in quo dicitur, quod *lege Julia de Adulteriis tenentur, qui cum maſculis nefandam libidinem exercent*; nec tamen in foro laico neceſſarium eſt, quod ſodomita, ut pœnam furcarum, & ignis ſubeat, quaſi per continuum exercitium infame hoc vitium frequentet, ſed ſufficit illud ſemel patraſſe. Et miror *Barboſam*, ut diximus ſupra *num. 57.* aſſerere, quod omnes illud verbum *exercere* intelligant frequenti uſu, & quaſi ex conſuetudine, cum res in oppoſitum ſe habeat, ut praxis univerſalis laicorum Tribunalium confirmat. Sequitur igitur ex his, quod etiam in citata Conſtitutione *Horrendum*, verbum *exercere* accipi debeat non ſolum pro *frequentare*, ſed etiam pro ſemel *committere ſodomiam*.

63 Quod fortius convalidatur ex hoc, quod Papa per ſecundam Conſtitutionem non moderavit primam, nec ei ullatenus derogavit; imo declarat, ſe per ſecundam velle *plenius, fortiuſque proſequi ea,*

quæ

quæ in prima ſanxerat. In prima autem non requirit in Clerico ſodomita frequentiam actuum ad hoc, quod brachio ſæculari tradatur, ſed ſufficit *patraſſe*, (ut ibi habetur) quod in uno actu verificatur; ſequitur igitur, quod verbum *exercere* poſitum in ſecunda, debet accipi cohærenter ad primam, aliter ſecunda Conſtitutio inducta in augmentum, operaretur diminutionem, quod rectæ rationi repugnat.

64 Quod, ſi dicatur, non eſſe controvertendum de mente legiſlatoris, quando habetur ipſius declaratio; & quod in caſu habetur Declaratio Papalis, de qua teſtatur maximus Canoniſta *Navarr. Manual. cap.* 27. *num.* 250. ℣. *Tertio dico* per hæc verba: *Tertio dico, non includere illam quemcumque Clericum, ſed ſolum exercentem, quod verbum dixit mihi S. D. N. Gregorius XIII. de induſtria poſuiſſe &c.* & proinde non eſſe de hoc amplius dubitandum.

65 Reſpondeo, quod *Navarrus* manifeſte ibi loquitur de Irregularitate (& conſequenter de aliis pœnis ſpiritualibus) ut patet ibi *num.* 249., in quo quærit, num Clericus Sodomita ſit irregularis? & exponit Bullam *B. Pii V.* quod, nempe pœnæ ſpirituales, ibi inductæ, & quæ ſecundum eum incurruntur ipſo jure, afficiunt tantum Clericum exercentem per actus frequentes hoc vitium. Declaratio igitur Papalis eſt tantum circa illas pœnas ſpirituales, quod nempe non incurrantur, niſi a frequentante; non poteſt ergo in illa Declaratione comprehendi pœna corporalis, lata in prima Conſtitutione, & confirmata in ſecunda.

66 Advertendum enim eſt, quod in prima Conſtitutione, quam retulimus ſupra *num.* 54. ſola pœna corporalis contra Clericos ſodomitas lata eſt; in ſecunda vero, in qua voluit Papa pœnas augere, appoſitæ ſunt pœnæ ſpirituales, nempe amiſſio privilegii Clericalis, privatio Officii, dignitatis, ac beneficii Eccleſiaſtici. Eſto igitur, quod iſtæ pœnæ ſpirituales non incurrantur niſi a frequentante, non tamen ſequitur, quod idem ſit de corporali, & Declaratio Papalis eſt ſolum de illis, & non de iſta. Sequitur igitur, quod omnes Auctores, qui volunt, Clericum ſodomitam tradi debere Curiæ ſæculari, tantum quando frequentat crimen, & ſequuntur *Navarrum* tanquam Anteſignanum hujus ſententiæ, ipſum perperam accipiant, eo quod *Navarrus*, nec verbum habeat de pœna corporali, ſed ſolum loquitur de ſpiritualibus, ut dictum eſt; unde & falſo pro ea ſententia citatur, ſicut etiam *Roderic. Tom.* 1. *Quæſt.* 39. *art.* 19. nam iſte amplectitur ſententiam *Navarri* quoad pœnas ſpirituales; non tamen idem dicit de pœna corporali, ait enim: *Illi, qui non exercent hujuſmodi actum, licet pœna capitis puniantur, non tamen rigoroſa hujus Conſtitutionis* (Horrendum) *pœna, puta, ſpirituali afficiuntur*, prout advertit *Navarrus*. Unde concludendum eſt, Clericum ſodomitam Curiæ ſæculari tradendum, quamvis tale crimen non frequentaverit, ut quamplurimi Claſſici Doctores tuentur. *Farinac. Quæſt.* 148. *num.* 30. *Menoch. de Arbitr. Caſ.* 286. *num.* 50. *Lopez. ad Diaz. cap.* 89. *V. Curiæ, tradetur* ℣. *Unum tamen. Peguer. Deciſ.* 72. *&* 75. *Sanfelic. Deciſ.* 354. *lib.* 3. *Vela de Punit. delict. cap.* 33. ℣. *Hodie autem. Cevall. Com. Cont. com. Quæſt.* 347. *num.* 4. *Fagnan. in cap. Ad falſariorum num.* 28. *de crim. falſ. Oliv. de for. Eccl. Par.* 2. *quæſt.* 15. *num.* 14. *Aldret. de Regul. diſcipl. lib.* 2. *cap.* 15. §. 5. *n.* 27. Quod etiam magis convalidatur ex hoc, quod, ſi vigore Conſtitutionum *B. Pii V.* Clericus per unum, aut aliud crimen *ſodomiæ* Curiæ ſæculari tradendus non ſit; tradendus tamen eſt vigore textus in *cap. Clerici Extra de Exceſſ. Prælat.*; ut poſt *Farinac. Quæſt.* 148. *n.* 30. concludit *Theſaur. de Pœn. Par.* 2. *V. ſodomia* ℣. *limita primo*.

67 Nec facit in contrarium, quod apud quædam Tribunalia oppoſita ſententia prævaluerit, ac in praxi recepta ſit, prout ſcribit *Raynald. Tom.* 2. *Obſerv. Crim. cap.* 21. §. 1. *num.* 79. Siquidem quorundam abuſus, potius quam legitima conſuetudo nequit aliis tanquam lex præſcribi; maxime, quando tum ratio, tum lex reclamant. Quod, ſi ſuper hoc crimine nequit fieri compoſitio, nec Reus ullo modo gratiari; nec poteſt Judex pœnam legum ullo modo minuere, nec etiam ratione multitudinis delinquentium, prout diximus ſupra *num.* 50. Videre neſcio, quomodo illa Tribunalia pœnam, in Papali Conſtitutione latam, negligant, & adhæreant cavilloſis, ac fucatis quorundam Doctorum opinionibus, per quas rigor Eccleſiaſticæ diſtrictionis enervatur, & Sanctiſſimorum Pontificum proviſiones pro recta Reipubl. Chriſtianæ adminiſtratione ſancitæ, eluduntur.

68 Quod autem ad incurrendas pœnas, in ſecunda Conſtitutione contentas, requiratur ſeminatio intra vas, ut delictum evadat in ſuo genere perfectum, non abnuo, ſiquidem in hanc ſententiam omnes Doctores communiter abeunt. Dico tamen, quod, ſi Clericus eſſet huic ſpurcitiæ aſſuefactus, & penetrato vaſe, ibidem fœdiſſime delectaretur, & inſtante ſeminatione extraheret &c., non minus incurreret, quam ſi actum perficeret; eo quia ipſius fraus non deberet ſibi patrocinari; ſicut juxta nonnullos Doctores incidit in caſum reſervatum inceſtus, qui cum conſanguinea ſolitus eſſet coire, & ſemen extra vas profunderet, ad hoc ſolum, quod non incideret in caſum reſervatum. Proinde, ſicut in tali caſu non deberet laicus evadere ſuſpendium, & incendium, ut cum *Souſa* diximus ſupra *num.* 42., ita nec debet Clericus evadere pœnas Conſtitutionis.

69 Tandem quod pœnæ ſupradictæ tangant ſolum forum exterius, non autem interius, pariter non ſubſiſtit, quia contraria adeſt declaratio *Gregorii XIII.* relata per *Navarrum Manual. cap.* 27. *n.* 250. in hæc verba: *Quarto dico, quod cupienti mihi, ut ſolum forum exterius reſpiceret, idem Sanctiſſimus reſpondit, etiam interius reſpicere; cum non fundetur ſuper præſumptione, nec ponat diſcrimen inter utrumque forum*. Quod, ſi Auctores illi ſequuntur *Navarrum*, illorum opinionis Anteſignanum, debent eundem ſequi etiam in hac ſententia, per declarationem Papalem roborata.

70 Controvertunt autem Doctores, num Clericus ſodomita occultus dictas pœnas incurrat, & communiter ſententia eſt negativa; ad illas enim ſubeundas requiritur, quod delictum notorium ſit, aut facti, aut juris, nempe per ſententiam Judicis, ut multi ſcribunt. *Ugolin. Graff. Lotter. Henriq. Campanil. Avila. Floron. Tinell. Diana Belloch. Sanctarel.* apud *Barb. de Pot. Epi. Alleg.* 44. *num.* 26. Inferunt proinde, Clericum ob occultum crimen *ſodomiæ* nullam incurrere irregularitatem, aut ſuſpenſionem, & proinde non eſſe prohibitum, ſacros Ordines ſuſcipere, & beneficia obtinere, ut poſt multos a ſe citatos, docet *Barboſ. d. Allegat.* 44. *n.* 27. *&* 28. Et quamvis in dicta Conſtitutione importetur privatio beneficiorum ipſo jure, ita ut ante ſententiam poſſint impetrari; tamen in conſcientia retineri poſſunt, quoad uſque deveniatur a Judice ad ſententiam declaratoriam. *Lap. Alleg.* 16. & ibi *Mand. Addit.* 1. *Bonac. de Matri. quæſt.* 2. *Pun.* 11. *num.* 2. *in fin. Rota Roman. Deciſ.* 728. *Par.* 3. *lib.* 7. *Diverſ. Quarantaſum. Bullar. V. ſodomia ad fin. Cherubin. ad Conſtit.*

B. Pii V. Horrendum ſchol. 1. apud *Barboſ. loc. cit. n.* 29.

71 Poſt ſententiam autem Judicis pœnæ prædictæ incurruntur; & ſic ſententiati de crimine nefando, nullo modo poſſunt promoveri ad Ordines, aut in illis miniſtrare ex eo, quod infamati de crimine enormi, ipſo jure fiunt irregulares, ut ex jure *text. in cap. final. de Temp. Ordin.* probat *Navarr. Man. cap.* 27. *num.* 248. Hoc autem modo ſententiatus, non poteſt diſpenſari ſuper irregularitate ab Epiſcopo Clericus ſæcularis, neque Regularis a ſuo Prælato; ſed eſt ſummo Pontifici reſervata, ut poſt *Mirandam Manu. Prælat. Tom. p. quæſt.* 8. *Concl.* 1. ſcribit *Barboſ. loc. cit. num.* 30. De Regulari vero intelligitur, ſi is poſt profeſſionem de nefando crimine damnatus eſt; quod; ſi in ſæculo damnatus fuiſſet, & expoſt ad Religionem admiſſus, poſſet a Superiore Regulari ſuper irregularitate diſpenſari, eo quod poſſunt Prælati Regulares communicantes cum Minoribus in privilegiis, diſpenſare venientes ad Ordinem a quacunque irregularitate, excepta illa, quæ provenit ab homicidio voluntario, ac bigamia, ut probat *Sanctor. Comment. cap.* 2. *Statut.* 14. §. 15.

72 Quamvis autem nonnulli Auctores apud *Dianam Par.* 1. *Tract.* 17. *Reſol.* 64 teneant, pœnis ſodomitarum non ligari eos, qui in tali abominatione ſuccumbunt, eo quia non poſſunt dici ſodomitæ, ſed *molles*, de quibus non loquuntur leges pœnales, tamen talium opinio communiter rejicitur; pœnæ enim ſupradictæ comprehendunt tam agentes, quam patientes, ut communiter in terminis Bullæ *B. Pii V.* tenent Doctores. *Thom. Hurtad. Reſolut. Moral. Tr.* 1. *cap.* 8. *Reſolut.* 33. *nu.* 360. *Raynald. Tom.* 2. *cap.* 21. §. 1. *num.* 179. & ibi *Menoch. Azevedo Baſili. Theſaur.* & *Ricc. Barboſ. d. Allegat.* 44. *num.* 25. *in fin.* & ibi *Bonacin. Coriolan. Tinel.* & *Floron.*

73 Regulares vero proprias Conſtitutiones ſervare debent, & juxta eas moderare ſententiam, & pœnas pro hoc crimine. Nos *Minores de Obſervantia* ſequentia habemus Statuta.

74 *Si quis (quod Deus avertat) de innominabili crimine, propter quod ira Dei venit in filios diffidentiæ, notatus fuerit, ac legitime convictus, nudus omnino cum ſolis fœmoralibus, coram fratribus capitulariter congregatis, manibus ligatis, graviter flagelletur, ac Pſalmum miſerere mei Deus &c. recitet, ac leviuſculis flammis igneis hinc inde circumpoſitis, quodammodo comburatur; & ad perpetuos carceres irrevocabiliter damnetur, ubi pane, & aqua tribus ſaltem in hebdomada diebus jejunet, & vitam ſuam in dolore, & amaritudine defleat.*

75 *Eum tamen Generalis Miniſter poſt aliquot annos a præfatis carceribus liberare poterit, ſi tanta in eo viderit contritionis indicia, ut illum venia, & miſericordia ejuſmodi non indignum exiſtimet. Qui tamen omni ſuffragiorum jure perpetuo careat, & ad omnia Religionis officia inhabilis exiſtat. Si vero iterum de eodem vitio nefando notatus, ac legitime convictus fuerit, ad triremes perpetuo damnatus mittatur.* Sic ſtatuta *Valliſoletana cap.* 8. *Tit. de pœna contra caſtitatis tranſgreſſores* ℣. *ſi quis autem &c.* & ſupradicta *num.* 74. habentur etiam in *Textu Tit. Applicatio* §. 38. quæ proinde inutiliter non repetimus.

76 In Textu pariter *Tit. Tortura* ita habetur poſt §. 2. (quod in prima Parte conſulto omiſimus, volentes in hac Tertia, tanquam in loco proprio hoc explicare) *Ob deteſtationem nefandi criminis, Reus igne torquendus eſt, ad cujus conſpectum cogatur tenere pedes lardo inunctos, breviſſimo tamen tempore, ne reddatur ad ambulandum inhabilis, idque extendi poterit ad duorum* Miſerere *ſpatium, interpoſita interdum (ne pedes urantur) tabulo lignea, quæ ignis ardorem attemperet.*

77 Circa primum ſtututum prima occurrit dubitatio, Quid importetur per illa verba *notatus fuerit ac legitime convictus?*

78 Reſpondeo quod *notare*, & *notari* in jure varias recipit ſignificationes, quas congerit ex *Oldendorpio Calvinus lexic. V. notare accipitur*; illæ tamen pro ſubjecta materia debent accipi. Inter eas una eſt, quod *notari* ſignificat infamia affici; infamis cenſeri; in exiſtimatione lædi, ut ex pluribus juribus deducitur *Tit. de His qui nota infam. l. Honori. ff. de Obſeq. paren. & patro. l.* 1. §. *ſecundo loco ff. de Poſtulan. l. Multi de liber. & poſthum.* Notatus ergo hic accipitur pro infamato, ſive diffamato de crimine innominabili. Debet autem textus intelligi de qualibet notitia, quæ ad aures Judicis perveniat, ſive ſit per famam, aut clamoroſam inſinuationem, ſive per accuſationem, ſive per denunciationem, aut querelam; quovis enim horum modorum Judex hoc ſciat, procedere debet.

79 Reſpondeo ſecundo, quod *legitime convictus* dicitur ille, qui probatus eſt Reus per Teſtes; aut per Inſtrumenta; aut per indicia indubitata; aut per notorietatem facti; uno enim ex aſſignatis modis perficitur convictio, ut probat *Boſſ. Tit. de Convict. nu.* 5. & ibi *Dec. in cap. At ſi Clerici. in* 1. *notand. Extra de Judic.* differtque convictus a confeſſo, in tantum quod Statutum in uno non habeat locum in alio, *Jaſon. in l. Quod te ff. ſi cert. peta col.* 11. *& in l. Eum qui ff. de Jurejur. Cepoll. Cautel.* 81. *Felin. in Rubr. de Probat.* Tamen in hoc *Textu* accipitur convictus lato modo, prout ſe poteſt extendere etiam ad confeſſionem. Quantumvis enim confeſſio non dicatur proprie probatio, ut docet *Boſſ. Tit. de Convict num.* 8. tamen aliquo modo probari crimen per confeſſionem Rei, Reumque aliquem probari ex propria confeſſione dici poteſt; nam per confeſſionem induci notorium, patet textualiter ex utroque jure; *cap. final. Extra de Cohab. Cler. & Mulier. l. Generaliter C. de non nume. pecu.* una autem ex probationibus, per quas Reus convincitur, eſt notorium facti, ut ſupra dictum eſt. Hinc ſequitur, quod in hoc textu *legitime convictus*, accipiatur de Reo probato ſive ex propria confeſſione, ſive aliunde convicto.

80 Secunda dubitatio circa idem Statutum eſt, Quid importet clauſula illa *nudus omnino cum ſolis fæmoralibus &c.*

81 Reſpondeo primo, quod dictio illa *omnino*, quæ idem in hoc caſu importat, quod *ex omni parte, l. Si cum exceptione §. Quatenus, & ibi Gloſſ. ff. Quod met. cau. Gloſſ. in Clement.* 1. *in V. Omnino. de Vit. & hone. Cler.* non otioſe ponitur, cum in lege, aut Statuto verba non debeant eſſe otioſa, ſed debeant aliquid operari. *Burg. Conſ.* 25. *num.* 21. *Gutier. lib.* 3. *Pratic. quæſt.* 15. *num.* 39. apud *Barboſ. Repert. jur. V. Verbum* ℣. *Verba debent. il p.* Significat igitur, quod Reus totaliter, & *ex omni parte* nudus, præter fæmoralia, debet flagellari; & quamvis ſandalia, aut calepodia veſtes non ſint proprie; unde non tollitur, quin nudipes dici poſſit, qui ſandaliis, aut calepodiis utitur; tamen aliquo modo veſtes dici poſſunt, eo quod partem pedis veſtiant; ut proinde *omnino* (hoc eſt omni in parte ſui corporis) nudus dici non poſſit, qui ſic calceatus incedit. Senſus ergo ſtatuti eſt, ut ad majorem Rei pœnam, & ignominiam, ipſi in carcere exiſtenti, indumenta omnia, præter fæmoralia, detrahantur, & nudis *omnino* pedibus, & manibus poſt terga ligatis, in Capitulum producatur.

82 Reſpondeo ſecundo, quod ex quo non ponitur in Statuto ſimpliciter, quod flagelletur, ſed addi-

ditur dictio *graviter*, debet intelligi, vel quod ab uno flagellante ictus flagelli valide incutiantur, vel quod ſint duo alternatim flagellantes, ut ſic evadat flagellatio gravior eá, quæ communiter uſurpatur. Si autem quæras, a quo debeat flagellari? Dico, quod in Provinciis, in quibus mos eſt, quod culpabiles, in foro paterno, a Vicario Conventus flagellentur, prout eſt in Provinciis Hiſpaniarum, poterit Reus ad mandatum Prælati, a Vicario pariter flagellari in hoc caſu. In cæteris vero Provinciis talis flagellatio debet fieri a Fratre laico carceris cuſtode; ſiquidem in foris ſæcularibus Commentarienſes talia miniſteria præſtant. Et quamvis alibi dixerim, non teneri Religioſum parere Judici cum propria infamia, flagellando ſcilicet Reum, ex quo indigitaretur a cæteris Fratribus tanquam carnifex, tamen hoc falli reſpectu Commentarienſis, hoc eſt Cuſtodis carceris; ex ſuo enim munere ad parendum in hoc officio obligatur; nec enim inter Nos licet uti laicis ſæcularibus ad torturam Religioſorum, excepto tormento funis, ut optime ſcribit *Sanctor. de Pœn. cap.* 5. *Quæſt.* 2. ℣. *Reſpondeo tertio fol.* 211.

83 Reſpondeo tertio, quod optime adhibetur ignis ad expiandam hujus ſceleris turpitudinem, ut ſcribit *Sanctor. de pœn. cap.* 8. *Quæſt.* 11. ℣. *Reſpondeo ſecundo circ. medium fol.* 373. *Par.* 1. quandoquidem igne etiam, & ſulphure de Cœlo Deus infames *Pentapoles* punivit. Flammæ autem debent eſſe leves, non quidem ut urant, ſed ut meritum aduſtionis oſtendant in Reo, & ei inſerviant potius ad ignominiam, quam ad tormentum. *Raynaldus Tom.* 2. *cap.* 21. §. 1. *num.* 188. hanc praxim non approbat, quam ex *Azevedo lib.* 8. *Recopil. Tom.* 21. *leg. p. num.* 50. recitat a quibuſdam Judicibus adhibitam contra minores decem & octo annis; quia (ait *Raynaldus*) *poſſet ire in deriſum. Vidi enim ſæpe ſæpius in Urbe, & extra, quod pueri accendunt in viis paleas, & per flammas, per locum ſaltando, pertranſeunt.* Sed ceſſat ejus ratio in Religione, in qua tale ludicrum non exercetur; nec Reus per flammas ſaltat; neque indutus in tali anfractu eſt; ſed circumpoſitas flammas nudus perſentire cogitur, licet non multum validas; & ſpectaculum hoc, non riſum, ſed timorem ſpectantibus poteſt incutere. Porro flammæ, ad hoc, quod ad mentem Statuti ſint leves, parari poterunt ex ſtuppa, aut paleis, aut alia materia de facili inflammabili, ac Reo circumpoſita.

84 Tertia dubitatio circa idem ſtatutum eſt, Quomodo moderanda ſit pœna, quando aggravatur crimen ex aliqua circumſtantia, puta, quod intervenit ruptura &c., aut magnum ſcandalum ſæcularium ſecutum ſit.

85 Reſpondeo; quod, licet pœna legis non ſit augenda, aut minuenda, quia Judex nec mitior, nec ſeverior debet eſſe lege; tamen, ſi adſit qualitas, ſive cricumſtantia aggravans delictum, pœnæ Statutariæ augeri poſſunt, ut dicunt Doctores. *Farin. Quæſt.* 32. *num.* 18. *de Luca Add. ad Vincent. de Franch. Deciſ.* 442. ℣. *Dico igitur*, & multo fortius, ſi delicta ſint complicata; pœna enim, quæ pro uno delicto imponi non poterat, imponitur accedente alio delicto. *Carpzov. Pra. cr. Par.* 3. *Q.* 132. *n.* 80. *& ſeqq. Cala ſup. Prag.* 11. *de Empt, & vendit. c.* 16. *n.* 86. *&* 87 *Raynald. T. p. c.* 5. §. 1 *n.* 218. Juxta ergo qualitatem, ſeu circumſtantiam delicti, moderandum eſt augmentum pœnæ. Si enim crimen intra Clauſtra fuerit, & ſcelus commiſſum ſit, facta vi, aut cum fractura; poterunt qualificari jejunia, ita ut non in carcere panem, & aquam comedat, ſed cogatur genuflexus in Refectorio coram Fratribus, ad majorem ſui confuſionem, talem pœnitentiam ſubire, addita flagellatione ſemel, bis, aut ter (pro qualitate aggravante delictum) in hebdomada. Si vero de delicto fama vulgata eſt in populo cum magno ſcandalo, & religioſæ exiſtimationis detrimento, ad ſanandum vulnus Religionis, publica deberet eſſe punitio delinquentis, & ad triremes damnari. Quia, ſi reiteratio delicti, ut ex Statuto habetur, cauſa eſt ſufficiens ad commutandum carcerem in triremes, ſufficere ad idem debet ſcandali magnitudo, & neceſſitas reparandi famam Ordinis ex tali delicto maculatam; quandoquidem ita gravatur delictum ex circumſtantia ſcandali, ſicut a qualitate recidivationis.

86 Quarta dubitatio eſt circa ſecundum Statutum, datum ſupra *num.* 75. & eſt, Poſt quos annos carceris patienter, ac exemplariter ſupportati, poſſit Reus à Superiore Generali liberari.

87 Reſpondeo: *Sanctorus de Pœn. cap.* 8. *Quæſt.* 12. ℣. *Porro tempus fol.* 383. opinatur, quod requiratur ſpatium ſeptem annorum, ducta argumentatione a pœnitentia Presbyteri fornicarii, quæ juxta priſcos Canones *cap. Presbyter ſi fornicationem* 82. *Diſt.* debebat eſſe ſeptennis, & poſt eam poterat Epiſcopus Presbyterum in gradum priſtinum reſtituere. Sed hæc ſententia nimis ſevera eſt, nec ille Canon poteſt huic caſui applicari. Siquidem ibi agitur de reſtituendo eo, qui legalem pœnitentiam abſolvit; hic autem agitur de abbreviando tempore pœnæ, a lege latæ, cujus abbreviationis cauſa ſit vitæ emendatio. Legitimus arguendi locus habetur in *Authentica de Monachis Collat.* 1. *cap.* 2. §. 1. ℣. *nequaquam*, ubi ita habetur: *Sufficit ad mediocrem purgationem peccatorum, & ad virtutis augmentum, triennalis temporis teſtimonium.* Ibi agitur de probatione danda iis, qui ad Monachatum petebant admitti; quantumvis enim antea vitioſi extitiſſent, ſi per triennium laudabilem vitam præſtitiſſent, emendationem vitæ ſufficientem ad hoc, quod ad habitum Monaſticum admitterentur, præſetuliſſe decernitur. Sumus ergo in caſu; quantumvis enim ſceleſtiſſimum quis ſe oſtenderit, tantum ſcelus patrando, tamen, ſi per triennium ſigna veræ pænitudinis oſtenderit, mutationem, ac emendationem vitæ ſufficientem prodit, ob quam a Superiore Generali poterit legitime ſuper perpetua carceratione diſpenſari.

88 Quinta dubitatio circa idem Statutum eſt, An Superior Generalis poſſit Reum, ut præfertur a carcere liberatum, rehabilitare ad jus ſuffragiorum, & ad Officia Ordinis?

89 Reſpondeo negative; & ratio eſt, quia talis remanet privatus actibus legitimis, infamis, & proinde irregularis, ut patet ex ſupradictis, & firmat *Sanctor. de Pœn. loc. cit. in fin. fol.* 384. Porro ſuper tali irregularitate ſolus *Papa* poteſt diſpenſare, prout probavimus ſupra *num.* 71. cum *Miranda*, & *Barboſa*.

90 Sexta dubitatio eſt circa tertium Statutum, imo *Textum*, datum ſupra *num.* 76. & eſt; Quando, & quomodo adhibenda ſit tortura ignis cum Reo criminis innominabilis.

91 Reſpondeo, quod, licet tortura per ignem ab omnibus tribunalibus ſæcularibus exulaverit, tamen apud nos debet omnino in hoc caſu adhiberi: ſi enim vehementiſſimum inter omnia eſt hoc tormentum, optime adaptatur inquiſitioni hujus criminis inter cætera nefandiſſimi; noſtraque lex, ita ſanciens pro deteſtatione tam infamis delicti, debet omnino ſervari; modumque ipſum adhibendi, compendioſe tradidimus *Parte ſecunda*, loco proxime citato.

92 Reſ-

92 Reſpondeo ſecundo, quod in caſu, quod Reus ſit ſufficienter ad torturam indiciatus de *ſodomia*, ad habendam ab eo veritatem, Judex nullo alio genere torturæ uti poteſt, quam ignis. Ratio eſt, quia, ut *Par. 1. Tit. Tortura num.* 19. probavimus, genus, ſeu ſpecies torturæ nobis determinata eſt in Textu, juxta ſpeciem delictorum; intenſio autem, aut duratio torturæ pendet a majori, vel minori valore indiciorum. Quia vero pro hoc crimine, & ad ejus deteſtationem, injuncta eſt tortura ignis, non poteſt Judex noſter ab ea recedere, & ejus praxim indigitavimus *Par. 2. ſect. 7. num.* 29. Quando igitur Reus ſit ſufficienter ad torturam indiciatus de hoc delicto, omnino adhibenda eſt tortura ignis; non tamen ſemper ad totalem ſui extenſionem in *Textu* aſſignatam, puta, ad duo *Miſerere*; ſed plus, vel minus, juxta valorem indiciorum intra illud tempus. Et hæc ſatis de hac turpiſſima iniquitate.

§. XII. Beſtialitas.

SUMMARIUM.

1 *Homo per beſtialitatem fit unum cum beſtiis.*
2 *Beſtialitas, quid ſit.*
Conjunctio per ſeminationem, varia eſt cauſa diſtinctionis ſpecificæ delictorum carnis.
Beſtialitas ſpecie differt ab aliis delictis carnis contra naturam.
3 *Beſtialitas ita eſt, mulier ſuccumbat bruto, ſicut ſi vir incumbat beſtiæ fæminæ.*
4 *Criminaliſtæ confundunt beſtialitatem cum Sodomia.*
5 *Beſtialitas differt ſpecie a Sodomia.*
6 *Beſtialitatis atrocitas, a quo deſumenda.*
7 *An omnis immunditia commiſſa cum bruto, ſit beſtialitas.*
8 *Pollutio commiſſa cum bruto, non eſt beſtialitas.*
9 *Opinio Cajetani.*
10 *Recenſentur multi nati ex coitu hominum cum brutis.*
11 *Confutatur opinio dicentium, Dæmonem in forma bruti concurriſſe ad generationem ſupradictorum.*
Licet Dæmon poſſit fæcundare mulierem, non tamen poteſt hominem, ipſe in forma fæminæ, concipere, & parere.
Quod homo ex ſolo ſemine viri, & mulieris naſci poſſit, non eſt concluſio evidens ex terminis, nec per veram, & infallibilem demonſtrationem probabilis.
Concluditur, quod homo verus naſci poſſit ex ſemine viri in matrice brutali, ſicut ex ſemine bruti in utero mulieris.
12 *Beſtialitas variari ſpecifice poteſt, coeundo in vaſe naturali, aut præpoſtero.*

1 HOmo *cum in honore eſſet*, ait *Propheta Pſalm. 48. ℣. 13. & 21. non intellexit, comparatus eſt jumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis*; hoc quidem verificatur in omni mortali peccato, per quod declinat homo a ſtatu gratiæ filiorum Dei, ad vilitatem damnationis, quam per culpam incurrit; tamen per horrendum ſcelus *beſtialitatis*, de quo in hoc paragrapho tractamus, homo non tantum fit ſimilis brutis, ac jumentis, ſed fit cum illis unum, & idem; ſiquidem per ſceleratam carnalem conjunctionem fiunt duo in carne una.

2 Eſt autem *beſtialitas, conjunctio carnalis hominis cum bruto*; conjunctio ſiquidem per ſeminationem, ut optime ſcribit *Raynald. obſerv. crim. tom. 2. cap. 21. §. 1. num.* 163. cauſa eſt diſtinctionis ſpecificæ delictorum carnalium, nam ſeminatio in vas naturale Solutæ, eſt fornicatio; in vas item naturale Conjugatæ, eſt adulterium; in vas naturale Conſanguineæ, eſt inceſtus; in vas præpoſterum Maris, aut Fœminæ, eſt ſodomia; in vas Bruti, eſt *beſtialitas*; quæ proinde ſpecie differt ab aliis peccatis contra naturam, ut contra *Caramuelem* probat *Creſpinus a Borgia quæſt. moral. ſelect. quæſt. 5. per tot. M. A. Sabell. Summ. diverſ. Tract. §. Sodomia num. 2. ℣. Qualiter ſodomia.*

3 Dixi autem *hominis*, prout eſt generis communis; ſiquidem idem crimen eſt, ſive homo maſculus jungatur beſtiæ fœminæ, ſive brutum maſculum copuletur homini fœminæ, prout non ſemel accidiſſe, infra referemus.

4 Criminaliſtæ communiter *Farinac. quæſt. 148. num. 2.* & ibi *Ghirlan. de Pæn. omni. coit. quæſt. 8. Bermon. de Publ. concub. Rubr. de Peccat. ſodom. Corrad. Pract. Rubr. eo. tit. Jodoch. Pract. cap. 96. n. 4. Menoch. de Arbitr. lib. 2. caſ. 788. num. 1. Baſil. crim. deciſ. 4. num. 12. Carpzov. Pract. crim. par. 2. quæſt. 76. num. 10. & ſeqq.* confundunt delictum carnis *contra naturam* cum *ſodomia*, & hoc modo genus cum ſpecie; & ſic volunt, quod ſub appellatione *ſodomiæ*, tanquam in genere generaliſſimo, etiam *beſtialitas* comprehendatur, ſicut hæc re vera continetur ſub genere delicti *contra naturam*, *Gomez ad l. Tauri l. 80. nu. 35. Azeved. lib. 8. Recopil. tit. 21. leg. 1. num. 43. Raynald. obſerv. crim. Tom. 2. §. 1. cap. 21. num. 13.* & in hoc videntur favere opinioni *Joannis Caramuelis*, qui vult, delicta carnis *contra naturam* diſtingui non ſpecifice, ſed tantum modaliter.

5 Sed aliter philoſophantur Theologi, & Canoniſtæ; ajunt enim, quod in Sodomia, ultra pollutionem in vaſe indebito, includitur dehoneſtatio proprii ſexus; in *beſtialitate* vero dehoneſtatio propriæ ſpeciei, & cum ſpecies importet quidditatem hominis eſſentialem, ſexus vero qualitatem tantum accidentalem, hinc eſt, quod diſcrimen, quod intercedit inter ſpeciem, & ſexum, cauſat diſtinctionem dehoneſtationis hujus, & illius, & ita diſtinctionem ſpecificam inter *beſtialitatem*, & ſodomiam. *Ægyd. Gabriel. Specul. moral. par. 1. §. 33. fol. 66. Barboſ. de Offic. & Pot. Epi. Par. 2. Allegat. 44. n. 22. Raynal. loc. cit. num.* 14.

6 Immaniſſimi hujus ſceleris gravitas, prout optime ſcribit *Frater Archangelus de Burgonovo Minorita de dogmat. Cabaliſtar. fol.* 166. patet ex hoc, quod per hoc vitium cadit homo a ſua dignitate, dum cum beſtia longe ipſo inferiori, copulatur. Plus enim vilificatur homo beſtiam iniens, quam ſi Imperator infimæ plebis ſcorto jungeretur: ſiquidem inter Imperatorem, & ſcortum non eſt eſſentialis differentia, cum ambo ſint in natura humana, & differentia tantum accidentalis eſt: at inter hominem, & brutum differentia eſſentialis eſt, & proinde plus vilificatur homo cum beſtia, quam Imperator cum ſcorto. Deducitur pariter ipſius immanitas ex hoc, quod beſtia criminis quodammodo complex, ut infra dicemus, debet occidi, quod tamen non accidit cum inſtrumentis cujuſvis alterius licet enormiſſimi criminis, contra quæ nulla fit vindicta. In hoc delicto autem inſtrumentum, quo patratum eſt, puta brutum, ſimul cum Reo occiditur, & comburitur, ad exagerandam, ac deteſtandam ipſius immanitatem.

7 Dubitari autem contingit, an quælibet immunditia perpetrata cum bruto, ſive a mare, ſive a fœmi-

mi-

ſtina, veniat nomine *beſtialitatis*, nullaque immunditia cum bruto ſpecie differat ab alia?

8 Quoad primam partem dubitationis, reſpondeo, negative; quia, ut ſupra *num*. 2. dictum eſt, *beſtialitas* importat carnalem copulam per ſeminationem hominis cum bruto active, ſive paſſive; Sequitur igitur, quod, qui pollutionem tantum procurat cum bruto, impudicitiam quidem brutalem committit, non tamen *beſtialitatem*: & poteſt quidem pollutioni jungere intentionem cum bruto coeundi, quæ eſſet in confeſſione aperienda, *Tolet. Inſtruct. Sacerd. lib.* 5. *cap.* 13. *num.* 12. non tamen per hoc *beſtialitatem* commiſiſſe dicendus eſt, nec illius pœna plecti.

9 Quoad ſecundam partem, Reſpondet *Cajetan. ad.* 2.2. *quæſt.* 114 *art.* 11. §. *Ad ſecund. dubium.* quod venereæ *beſtialitatis* vitium ſpecies ſpecialiſſima eſt. Nam neque ſexus, neque vaſis diverſitas in beſtia, diverſitatem motivi in ordine ad rationem habet: ſed ſub eadem movendi ratione comprehenditur, quia beſtia ipſa movet, ſcilicet, ut extraneum a ſpecie humana. Hæc *Cajetanus*.

10 Sed doctiſſimi Cardinalis, ſalva reverentia, oppoſitum verius puto; Siquidem aſſumptum ipſius falſum eſt; nam & ſexus, & vaſis diverſitas in bruto, diverſitatem motivi, & habere poteſt, & habet non ſecus, ac in fœmina humana. Nec valet dicere, quod in hac unum vas inſervit ad generationem hominis, aliud vero non, ſecus autem fit in beſtia, in qua ambo vaſa ſunt generationi inepta; non inquam, hoc dicere, infringit allatam negationem; quia etiam vas naturale beſtiæ, quandoque inſervit (licet hoc rarum fuerit, & fit) humanæ generationi. Namque, ultra ea, quæ ſcripſimus §. *Mollities n.* 1. legimus quod ex conjunctione viri cum beſtia, & mulieris cum bruto, non ſemel nati ſunt homines. *Crathis* paſtor *Sybarita* ſuſcepit filium ex capra, qui nil caprini habebat, niſi crura, ut ſcribit *Cælius Rodigin. Antiqu. lect. lib.* 25. *cap.* 13. *Ariſton* nobilis Epheſius genuit ex aſina filiam formoſiſſimam, quæ fuit vocata *Onoſcelia* ob rationem matris; aſinus enim græce *Onos* dicitur, & hoc teſtantur *Ariſtoteles Paradox. lib.* 2. *Plutarchus Panalell. cap.* 54. & *Stobæus ſerm.* 62. *Fulvius Stellus* ex equa pariter ſpecioſiſſimam filiam habuit, quæ fuit vocata a Matre *Hippona*, (*Hippos* enim equum ſignificat) ut ſcribunt *Plutarchus Paralell. cap.* 55. & *Ageſilaus Rer. Italic. lib.* 3. apud *Beyerlinck Theatr. vit. hum. tom.* 4. *V. libido bruta. fol.* 1180. *col.* 1. *lit. C.* Mulierem quandam cum magno quodam ſimio in Inſula deſerta convixiſſe, & ex eo duos infantes procreaſſe; & fuiſſe a navi quadam Luſitana ſublatam, & devectam *Vlyſſiponem*, ubi a Rege, ob crimen *beſtialitatis* commiſſum, ad ignem damnata fuit, ſed Procerum precibus liberatam, ſcribit *Frater Franciſcus Maria Guaccius Compend. Maleficar. lib.* 1. *cap.* 11. *fol.* 1061. Idem refert ex *Joanne de Barros Peguſianos*, ac *Siamitas* conterminos originem ducere a cane, qui cum muliere corpus miſcuerat. Compreſſam ab urſo *Succam* virginem filium peperiſſe, qui ſtrenuiſſimus evaſit bellator, & regali proſapiæ originem præbuit ſcribunt *Saxo Grammaticus lib.* 10. ac *Olaus Magnus de Reb. Septentrional. lib.* 28. *cap.* 2. *Guacc. Comp. Malefic. loc. cit.*

11 Scio quoſdam confugere ad artem diabolicam, dicentes, bruta ſupra recitata, incuba, ſeu ſuccuba, non fuiſſe vere bruta, ſed tantum phantaſtice, & apparenter, adeoque fuiſſe Dæmones, qui talibus ſpeciebus uſi ſunt ad hominum illuſionem. Sed qui negant poſſibilitatem generationis hominis, concurrente ad eam bruto mare, aut fœmina; non potentes negare tot hiſtorias a viris gravibus recitatas, excogitant ſupradatam reſponſionem de Dæmone in forma bruti; iſti inquam, non minorem, imo majorem difficultatem habent explicandi, quomodo Dæmon poſſit generare, ut in paragrapho ſequenti dicemus; & quamvis poſſint aſſerere cum communi, quod Dæmon incubus, ſumpto vero ſemine hominis, mulierem fœcundet, non tamen probare poterunt, quod Dæmon ſuccumbens, ut fœmina viro, accepto hominis ſemine, poſſit hominem in utero concipere, & illum parere, ut fecerunt beſtiæ ſupradictæ, quæ concepere, & peperere ex homine. Nec tamen illud effatum, quod tanquam primum principium communiter recipitur, quod nempe homo verus generari non poteſt, niſi a muliere ex virili ſemine, eſt ita certum, ut ex propriis terminis habeat evidentiam, aut veritatem ex neceſſaria conſequentia demonſtrationis, quod negari non poſſit; & hoc non tantum ex tot hiſtoriis recitatis; ſed etiam ex hoc quod animalia etiam perfecta (quinque nempe ſenſibus prædita) non ſolum & nativo ipſorum ſemine univoce propagantur; ſed etiam æquivoce, aut ex putri, aut ex aliorum ſemine progignuntur, ut patet in muribus, & muſtelis &c. Quod ſi lolium a frumento, & ſpecie, & ſubſtantia, & figura differt, & nihilominus lolium ſeminatum in terra pingui, & bene ſubacta, (ut mihi, experientia facta, conſtat) perfectum, optimumque frumentum gignit: & vice verſa ex frumento naſcitur lolium, ſi ver exceſſive pluvioſum fit, (ut ordinarie accidit) neſcio videre impoſſibilitatem, quod etiam humanum corpus organizari non poſſit ex humano ſemine in matrice beſtiali; aut ex brutali ſpermate in matrice humana. Nec enim philoſophia omnia ejus arcana nobis pandit: imo intellectus noſter caligat ad ipſius principia, ut patet ex infinitis rebus naturalibus, quæ ignorantur: & maxime circa generationem hominis, de qua diſſident inter ſe Philoſophi, ac Medici in tot, & tantis, quæ piget ſcribere. Non puto ergo ſanæ mentis eſſe, negare poſſibilitatem rei, quæ actu videtur, ex hoc quod non cohæret aridæ, ac curtæ Philoſophiæ, quam ſcimus, dummodo a principiis fidei non diſcordet. Et ita cum contrarium circa hoc non habeatur in Sacra Scriptura, Conciliis, aut Eccleſiaſticis dogmatibus; optime puto concedendum, quod ex conjunctione hominis cum bruto, ut præfertur, vera hominis generatio ſequi poſſit, licet raro, ut ex recitatis hiſtoriis conſtat.

12 Patet igitur ex his, quod, licet conjunctio hominis cum bruto contra naturam humanæ ſpeciei ſit; tamen, ſi fiat per vas, ex quo generatio ſequi poſſet, naturalis aliquo modo poſſit dici copula, ita ut in tali conjunctione una tantum militet ratio innaturalitatis, puta ſpeciei diverſitas. Si vero copula fiat pariter cum bruto, & per vas præpoſterum, per quod impoſſibilis eſt generatio; tum duo ſunt, quæ innaturalitatem inducunt: Quantumvis igitur *Beſtialitas* ſit ſpecies ſpecialiſſima luxuriæ innaturalis, ſpectata natura bruti, tamen variari ſpecifice adhuc poteſt attento vaſe per quod committitur. Sicut igitur ſacrilegium cum perſona ſacra ſpecies ſpecialiſſima luxuriæ eſt, & tamen, ſi fiat modo innaturali, diverſificatur ſpecie ab eo, quod in vaſe naturali fit; pari modo etiam *beſtialitas* poterit aliquando dici naturalis, ſi per vas naturale fiat; & ſi vice verſa, contra naturam; & ideo in confeſſione exprimendus eſt modus contra naturam, ſi fiat.

Pro-

Probatio.

SUMMARIUM.

13 *Probatio beſtialitatis nil habet peculiare præter cætera delicta carnis.*

Indicium commiſſæ beſtialitatis juxta Anellum de Sarno.

Hiſtoria cujuſdam militis, qui habebat conſuetudinem cum cane fœmina.

13 QUo ad probationem hujus delicti, ultra probationem aliorum delictorum carnis, nihil peculiare habetur. Invenio tantum *Anellum de Sarno Pract. criminal. cap.* 1. *n.* 68. *fol.* 1018. qui ſcribit, quod, ſi homo *beſtialitatem* commiſit, ſi ponas animal illud prope hominem, videbis animal illud currere hominem verſus. Sed talis probatio nimis æquivoca eſt, proinde illi minime innitendum, niſi alia concurrant, quæ magis probent. Siquidem naturale eſt animalibus domeſticis, & maxime canibus, & equis verſus dominum currere, a quo cibum longo tempore accepere, quantumvis nulla talis beſtialis copula intervenerit. Verum eſt, quod, ſi tali modo accederet animal, quod indicium daret conſuetudinis vitioſæ, poſſet ex hoc deduci aliqua probatio. Canem fœminam habebat quidam miles Neapolitanus, cum qua rem habebat. Hanc alligatam tenebat miles; quam ſi ſolvi contigiſſet, ſtatim currebat ad militem, nec tamen illi blandiebatur, ut cæteri canes erecti in pedes, caudam agitando &c. facere ſolent, ſed ſtatim ac ad eum accerſerat, poſteriorem partem illi offerebat, caudam elevabat, & ſe aptabat ad congreſſum. Commilitones obſervarunt hoc, & ex aliis etiam indiciis conjecerunt beſtialem conſuetudinem illius cum cane. Deducta fuit res ad Judicem militarem, qui facto proceſſu, ac Reo rigoroſe examinato, ipſe delictum faſſus eſt, & ſimul cum cane fuit combuſtus Papiæ anno 1639. cujus Rei ſum Teſtis oculatus.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

14 *Pœna beſtialitatis erat ultimum ſupplicium ſimul cum bruto.*

Judicialia, & cæremonialia legis Moyſaicæ deſierunt.

Judex, deficiente lege Cæſarea, aut Pontificia, poteſt ſe conformare antiquæ legi.

15 *Committens beſtialitatem comburitur cum bruto, & hoc de conſuetudine.*

16 *Bruta, quare comburantur cum homine, qui cum ipſis coivit.*

Beſtialitas eſt delictum contra naturam humani generis.

17 *Hiſtoria cujuſdam damnati ad mortem, ob attentatam beſtialitatem.*

18 *Attentans beſtialitatem, non punitur pœna ordinaria.*

19 *Clerici committentes beſtialitatem, qua pœna plectendi.*

Opinio, quod pœnæ contra Clericos ſodomitas, afficiat eoſdem committentes beſtialitatem.

Reſervata ſodomia, cenſetur reſervata beſtialitas.

20 *Contrarium eſt verius.*

Pro foro conſcientiæ lex pœnalis non extenditur, etiam ex identitate rationis.

21 *Gravius puniendus qui ſodomitaret brutum.*

14 REus criminis *beſtialitatis* ultimo ſupplicio affici debet, & brutum pariter, cum quo coivit, occidi mandatur, ut in *Levitico cap.* 20. ℣. 15. & 16. habetur his verbis: *Qui cum jumento, & pecore coierit, morte moriatur: pecus quoque occidite. Mulier, quæ ſuccubuerit cuilibet jumento, ſimul interficietur cum eo: ſanguis eorum ſit ſuper eos.* Quamvis vero judicialia veteris legis, ſicut & cæremonialia, adveniente lege gratiæ, deſierint, prout Doctor noſter *Subtiliſſimus in* 3. *Diſt. ult. quæſt. unic.* cum cæteris Theologis habet, tamen licuit tum Eccleſiæ, tum laicis Principibus, tum inferioribus Judicibus ferre pro Chriſtianis eas leges, quas pro *Hebræis* tulit *Moyſes*; aut deficiente lege Eccleſiaſtica, ſeu Cæſarea contra Reos ferre ſententias conformes antiquæ legi; attento, quod, ſi criminibus non reperitur ſancita pœna, hæc arbitrio Judicis committitur, ut dicitur in jure. *l. Hodie ff. de Pœn.*

15 Non reperitur autem in jure Canonico, aut Civili hujuſmodi pœna *beſtialitatis* explicite, ſed habetur implicite, puta ſub titulo *luxuriantis contra naturam*; & univerſaliter, attenta legis diſpoſitione, pœna debita Reis delicti innominabilis, debetur etiam *beſtialitatem* committentibus. Sicque iſti debent ultimo ſupplicio plecti, & comburi. Quod autem ad præſcriptum legis *Moſaicæ* debeat cum illis occidi animal, cum quo patratum eſt ſcelus, hoc eſt ex univerſali Judicum conſuetudine, de qua teſtantur Doctores. *Clar.* §. *Fornicatio num.* 27. & *q.* 99. ℣. *Quæro etiam num.* 8. *Farinac. quæſt.* 148. *num.* 46. & ibi *Mentelon. par.* 4. *fol.* 200. *num.* 587. *Bermon. Rubr. de Publ. judic.* §. 3. *Jodoc. Pract. crim. c.* 96. *num.* 14. & 15. *Gomez. in l.* 80. *Tauri. num.* 35. & *Roland. Conſil.* 6. *num.* 1. & *ſeqq. lib. p.* Et quamvis *Clarus* dicat de hoc haberi textum in *cap. Mulier Cauſ.* 15. *Quæſt. p.* tamen ille eſt textus *D. Auguſtini*, qui refert textum *Levitici*, & affertur a *Gratiano* ad probandum, quod delicta procedunt a ſola voluntate, quæ & proinde punitur, quod ſi aliquando bruta, quæ voluntate carent, puniuntur, hoc eſt, quia tali flagitio contaminata, indignam refricant facti memoriam: non affertur ergo textus ille, tanquam lex ſtatuens contra Reos *beſtialitatis* pœnam mortis, cum nece bruti, cum quo peccarunt, quia nulla lex pœnalis Eccleſiaſtica mortem ſancit, & ſic concludendum, quod nex bruti infligatur ex univerſali conſuetudine, & non a legis expreſſa diſpoſitione.

16 Ratio autem, quare etiam jumenta, quæ ad crimen concurrerunt, interfici debeant, eſt non ſolum, quia facti memoriam refricant, prout dicit *D. Auguſt. Quæſt.* 74. *ſup. levit. cap.* 20. ſed etiam, ne ex aſpectu talis animalis aliqui inclinentur ad idem vitium, prout ſcribit *Nicolaus de Lyra in Levit. cap.* 20. ℣. 15. ſed re vera eſt ad exaggerandam gravitatem, & deteſtationem tanti criminis, quod dicitur *cap. Hoc ipſum.* §. 1. 33. *quæſt.* 2. fieri *contra naturam humani generis*.

17 Dubitari autem contingit, an in iſto crimine opus attentatum puniatur, etiamſi conſummatum non ſit, & profecto ex *Boerio Deciſ.* 316. *n uſq. ad* 5. & *Papone lib.* 22. *tit.* 7. *Arreſt.* 1. *Clarus* §. *Fornicatio* ℣. *Cum animali* refert quendam per *Curiam Burdigalenſem* damnatum ad mortem, eo quod coire cum bruto viſus fuerat, licet impeditus, non conſumaſſet delictum.

18 Tamen (quantumvis in atrociſſimis puniatur affectus pro effectu, quando tamen conatus eſt actui proximus, ut alias dictum fuit) dicendum eſt, quod pœna debet eſſe extraordinaria, non autem ordinaria, ut communiter dicunt Doctores, *Bart. Afflict. Grammat. Giurb. Moral. Caball. Menoch. Bona-*

coſſ.

ceſſ. Carpzov. Clar. Matthæ. Conciol. apud *Raynald. Tom. 2. Obſerv. crim. cap.21. §.1. num.* 136. & firmat praxis. Unde tali caſu Reus non eſſet furcis ſuſpendendus, & comburendus, ut fert pœna ordinaria *beſtialiſtarum*, ſed vel ad perpetuas triremes damnandus, vel ad plus, ultimo quidem ſupplicio affligendus; non vero comburendus, ad hoc, quod de ordinaria pœna ſibi minueretur, prout de jure.

19 Quantum ad Clericos Sæculares, & Regulares, nihil ſpeciale invenitur in ordine ad hoc crimen. Unde pœnæ impoſitæ pro ſodomitis, poſſent in caſu huic crimini adaptari. An vero jura loquentia de *ſodomitis* expreſſe, tum in Decretalibus *cap. Clerici de Exceſſ. Prælat.* tum in Extravagantibus *Conſtit. Cum primum* §. 11. *B. Pii V. & ejuſd. Conſtit. Horrendum* comprehendant Clericos committentes *beſtialitatem*, dubium eſt. *Stephanus Quaranta V. ſodomia Addit. in princip. in 2. ampliat.* quem citat, & ſequitur *Farinac. Quæſt.* 148. *num.* 47. opinatur, quod ſic; nullam tamen aſſignat rationem, ſed conjectari poſſumus, hoc voluiſſe attenta enormitate delicti, quod majus adhuc cenſetur, quam ſodomia. Cum iſtis ſentiunt alii, *Roderic. Sum. Tom.* 1. *cap.* 208. *num.* 2. *Proſp. de Auguſt. Addit. ad ſum. Bullar. V. ſodomia Ampliat.* 42. qui proinde inferunt, reſervata ſodomia, & nulla facta mentione *Beſtialitatis*, cenſeri reſervatam etiam eſſe *Beſtialitatem*, prout dicunt *Riccius Par.* 3. *Reſol.* 59. *Homobonus de Exam. Eccleſ. Par.* 2. *Tr.* 11. *cap.* 12. *n.* 16. *Bellochius de caſ. reſervat. Par.* 2. *quæſt.* 2. *num.* 26. & alii *Campanil. Roland. a Vall. Ledeſma. Vegas & Narbon.* apud *Dian. Par.* 1. *Reſol.* 66. *Tract.* 17. hoc ducti fundamento, quia lex pœnalis extenditur de caſu ad caſum, quando militat eadem ratio, ut notat *Gloſſa in cap.* 1. *V. Italiæ de temp. ordin.* quam ſingularem dicit *Abbas in cap. nihil de Elect. & in cap. final. de Reſcript.*

20 In oppoſita ſententia ſunt alii, *Barboſa Collect. in Decretali lib.* 5. *Tit.* 31. *cap.* 4. *num.* 11. *& de Offic. Epi. Par.* 2. *Allegat.* 44. *num.* 22. *Nicol. Garz. de Benef. Tom.* 2. *Par.* 11. *cap.* 10. §. 2. *num.* 205. *Rancz. in* 2. 2. *qu.* 64, *art.* 8. *Diana Par.* 1. *Tract.* 17. *Reſol.* 66. optimo ſane innixi fundamento, puta, quod nullo modo, maxime pro foro conſcientiæ, lex pœnalis ſit de caſu ad caſum extendenda, quantumvis in eo militet eadem ratio, ut plures Doctores *Mirand. Tract. de Monial. Quæſt.* 2. *art.* 10. *Concl.* 1. *Sanchez de Matrim. Tom.* 3. *lib.* 10. *Diſp.* 4. *num.* 3. *Henriq. ſum. lib.* 7. *cap.* 30. *num.* 4. *in Gloſſ. lit. C. Garz. Par.* 11. *cap.* 10. §. 2. *num.* 206. *Caſtr. de leg. lib.* 6. *cap.* 3. *num.* 5. apud *Dian. loc. cit.* probant pluribus exemplis deſumptis a *Decretalibus*, *Clementinis*, *Concil. Trident. & Bullis Pontificum*, quæ qui videre vult, adeat *Dianam Par.* 1. *Tract.* 17. *Reſol.* 66. & huic ſecundæ ſententiæ adſtipulantur illi, qui docent, reſervata ſodomia, nulla facta mentione de *beſtialitate*, hanc non eſſe reſervatam, ut ſcribunt *Bonacina de Matrim. Quæſt.* 4. *Pun.* 12. *num.* 5. & alii, *Nald. ſumm. Caſ. num.* 3. *Chapeavill. de Caſ. reſervat. cap.* 6. *quæſt.* 1. *Coriolan. eo. tit. Par.* 1. *ſect.* 1. *art.* 5. *nu.* 4. *Homobon. eo. tit. cap.* 2. *Reginald. Tom.* 1. *cap.* 11. *ſect.* 1. *num.* 127.

21 Unum addere libet; quod nempe cojens cum bruto maſculo, ſodomiæ deformitatem addit *beſtialitati*; & proinde gravius deliquit, quam ſi jungeretur beſtiæ fœminæ, prout probavimus ſupra *n.* 10. Sequitur proinde, quod gravius etiam puniendus veniat. Quod, ſi quæras, quomodo gravius puniri poſſit, quam ſuſpendio necari, & poſtmodum comburi? Dico, quod poteſt aggravari illi pœna ante mortem, candentibus forcipibus brachia torquendo, ſeu raptando ad caudam equi, dum Reus ducitur ad furcas; & etiam poſt mortem, ſecando nempe cadaver in fruſta, antequam comburatur; aut diutius relinquendo pendens in patibulo; hæc enim licet non addant pœnam ſenſibilem Reo jam exanimi, augent tamen infamiam, & proinde etiam pœnam.

§. XIII. Dæmonialitas.

SUMMARIUM.

1 *Dæmonialitas vocabulum inventum a Jo. Caramuele.*
Nomine beſtialitatis juxta Theologos venit coitus cum re, non ejuſdem ſpeciei.
2 *Quomodo intelligenda diffinitio beſtialitatis, tradita a D. Thoma.*
3 *Coitus cum Dæmone ſpecie differt a beſtialitate.*
Peccata contra naturam, quare ſpecie differant inter ſe.
4 *Cojens cum Dæmone, juxta ſententiam aliquorum, coit cum cadavere,*
Dæmonialitas ſpecie differt a beſtialitate.
5 *Seminatio innaturalis habet in delictis carnis contra naturam rationem generis, ſed ſubjectum talis ſeminationis habet rationem differentiæ.*
6 *Solæ circumſtantiæ mutantes ſpeciem aperiendæ in confeſſione.*
7 *Peccatum contra Religionem, quotupliciter committatur cum Dæmone.*
8 *Copula cum Dæmone gravior eſt, quam cum bruto.*
Gravitas coitus cum Dæmone deſumitur ab irreligioſitate.
9 *Coitus hominum cum Dæmonibus ab aliquibus creditur phantaſticus.*
Opinio aliquorum, quod Sagæ non interveniant corpore ludis nocturnis cum Dæmone.
10 *Aliquoties Sagæ phantaſtice tantum interveniunt ludis cum Dæmone, ſed plerunque corporaliter interveniunt, & cum eodem coeunt.*
Confirmatur auctoritate D. Auguſtini.
11 *Dæmon duplici modo coit cum hominibus.*
12 *Dæmon non coit cum Sagis, niſi poſt emiſſam profeſſionem ſui famulatus.*
Profeſſionis Sagarum forma, & Ritus.
13 *Primo, fit pactum reciprocum inter Sagam, & Dæmonem.*
14 *Secundo, Saga abnegat fidem Chriſti.*
15 *Tertio, proiicit a ſe Saga coronam B. M. V. &c.*
16 *Quarto, vovet Diabolo obedientiam.*
17 *Quinto, ſpondet, alios adducere ad illam ſectam.*
18 *Sexto, denuo batizatur a Diabolo.*
19 *Septimo, dat Diabolo partem proprii indumenti.*
20 *Octavo, poſita intra circulum denuo jurat.*
21 *Scribitur ejus nomen in libro Diaboli.*
22 *Promittit Diabolo ſacrificia.*
23 *Signatur a Dæmone aliquo charactere impreſſo ungue ipſius.*
Renovat Saga promiſſiones Diabolo factas.
Diabolus ſibi aſſignat Magiſtellum, cum quo coit.
24 *Opinio aliquorum circa coitum Demonis cum homine.*
25 *Incubi ſolum coitum appetunt, non adorationem a fœminis, ſeu viris.*
Hiſtoriæ de Dæmone ſuccuba.
26 *Dæmon incubus coitum appetit cum mulieribus, & etiam brutis.*
27 *Tales Dæmones, qui vocantur Folletti, exorciſmos, ac res ſacras irrident.*
28 *Ponderanda gravitas criminis in coeundo cum Diabolo, aut cum Incubo.*

29 *Coitus Sagarum cum Diabolo, in quo ſenſu ſit maximum criminum carnalium.*
Abſtrahendo ab apoſtaſia a fide &c. coitus ſagarum reducitur ad ſimplicem pollutionem.
Affective autem variatur, & differt a ſimplici pollutione.
30 *Dæmonialitas cum Incubo non eſt gravior beſtialitate, juxta unam conſiderationem.*
31 *Quare cenſeatur communiter gravior.*

1 VOcabulum *Dæmonialitatis* primo inventum reperio a *Jo. Caramuele* in ſua *Theologica fundamentali*; nec ante illum inveni Auctorem, qui de hoc crimine tanquam diſtincto a beſtialitate, locutus ſit. Omnes enim Theologi Morales ſequuti *D. Thomam* 2.2. *Quæſt.* 154. *art.* 11. *in corp.* ſub ſpecie beſtialitatis recenſent omnem concubitum cum re non ejuſdem ſpeciei, ut ibi loquitur *D. Thomas*, & proinde *Cajetanus* in Commentario illius Quæſtionis, & Articuli §. *Ad tertium dubium*, coitum cum Dæmone ponit in ſpecie beſtialitatis, & *Cajetanum* ſequitur *Sylveſt. V. luxuria. Bonac. de Matrim. Q.* 4. *Punct.* 12. *num.* 2. & alii, *Philiarc. de Off. Sacerd. Tom.* 1. *Par.* 2. *lib.* 3. *cap.* 8. *Sa V. luxuria num.* 6. *Chapeavill. cap.* 15. ℣. *Ad hanc ſpeciem. Filliuc. Tom.* 2. *Tr.* 30. *cap.* 8. *num.* 161.

2 Sed re vera *D. Thomas* in illo loco conſiderationem non habuit ad coitum cum Dæmone; ut enim infra probabimus, hic coitus non poteſt in ſpecie ſpecialiſſima beſtialitatis comprehendi; & ut veritati cohæreat ſententia *S. Doctoris*, dicendum eſt, quod in citato loco, quando ait, quod peccatum contra naturam, *Alio modo, ſi fiat per concubitum ad rem non ejuſdem ſpeciei, vocatur beſtialitas*. Sub nomine *rei non ejuſdem ſpeciei*, intellexerit animal vivens, non ejuſdem ſpeciei cum homine. Non enim uſurpare potuit ibi nomen *rei* pro *re*, puta, ente communi ad animatum, & inanimatum; ſi enim quis coiret cum cadavere humano, concubitum haberet cum *re*, *non ejuſdem ſpeciei* cum homine, (maxime apud *Thomiſtas*, qui formam corporeitatis humanæ negant in cadavere) quod etiam eſſet, ſi cadaveri beſtiali copularetur, & tamen talis coitus non eſſet beſtialitas, ſed mollities, prout diximus ſupra §. *Mollities num.* 13. Voluit igitur *D. Thomas* præciſe intelligere concubitum cum re vivente, non ejuſdem ſpeciei cum homine, hoc eſt cum bruto, nullo autem modo comprehendere voluit coitum cum Dæmone.

3 Coitus igitur cum Dæmone ſive incubo, ſive ſuccubo (qui proprie eſt *Dæmonialitas*) ſpecie differt a beſtialitate, nec cum ea facit unam ſpeciem ſpecialiſſimam, prout opinatus eſt *Cajetanus*. Peccata enim contra naturam ſpecie inter ſe diſtingui, contra opinionem nonnullorum antiquorum *Summ. Armil. V. luxuria n.* 5. *Jabien. eo. n.* 6. *Aſten. lib.* 2. *Tit.* 46. *art.* 7. & *Caramuelis Theol. Fundament.* poſt *Filliucium* & *Creſpinum a Borgia* eſt opinio communis; & contraria eſt damnata in *propoſit.* 24. ex damnatis ab *Alexandro VIII.*, tum quia ſingula continent peculiarem, & diſtinctam turpitudinem, repugnantem caſtitati, ac humanæ generationi; tum quia quodlibet ex iis privat bono aliquo ſecundum naturam, & inſtitutionem actus venerei ordinati ad finem generationis humanæ; tum quia quodlibet ipſorum habet diverſum motivum per ſe ſufficiens ad privandum eodem bono diverſimode, prout optime philoſophatur *Filliuc. Tom.* 2. *cap.* 8. *Tr.* 30. *Quæſt.* 3. *num.* 142. *Creſpin. a Borg. quæſt. Moral. Select. Contr. Caramuel. Quæſt.* 5. *per tot. Sabell. Summ. diverſ. tract.* §. *Sodomia num.* 2. ℣. *Qualiter ſodomia*.

4 Ex his autem infertur, quod etiam *Dæmonialitas* ſpecie differt a beſtialitate; ſingula enim ipſarum peculiarem, & diſtinctam turpitudinem caſtitati, ac humanæ generationi contrariam involuit; ſiquidem beſtialitas eſt copula cum bruto vivente, ac ſenſibus, ac motu proprio prædito; *Dæmonialitas* autem eſt commixtio cum cadavere, (ſtando in ſententia communi, quam infra examinabimus) nec ſenſum, nec motum vitalem habente, & per accidens eſt, quod a Dæmone moveatur; quod, ſi immunditia commiſſa cum cadavere tum brutali, tum humano, differt ſpecie a ſodomia, & beſtialitate, ab iſta differt pariter ſpecie, etiam *Dæmonialitas*, in qua, juxta communem, homo cum cadavere concumbit, accidentaliter moto.

5 Et confirmatur, quia in peccatis contra naturam, ſeminatio innaturalis (hoc eſt, ea, ad quam regulariter non poteſt ſequi generatio) habet rationem generis; ſubjectum vero talis ſeminationis eſt differentia, conſtituens ſpecies ſub tali genere. Unde, ſi ſeminatio fiat in terram, aut corpus inanime, eſt mollities; ſi fiat cum homine in vaſe præpoſtero, eſt ſodomia; ſi fiat cum bruto, eſt beſtialitas; quæ quidem omnia abſque controverſia, inter ſe ſpecie differunt, eo quod terra, ſeu cadaver, homo, & brutum, quæ ſunt ſubjecta talis ſeminationis, ſpecie differunt inter ſe. Sed Dæmon a bruto non ſolum differt ſpecie ſed pluſquam ſpecie; differunt enim per corporeum, & incorporeum, quæ ſunt differentiæ genericæ; ſequitur ergo, quod ſeminationes factæ cum illis, differunt inter ſe ſpecie, quod eſt intentum.

6 Pariter: Trita eſt doctrina Moraliſtarum, fundata in *Tridentino ſeſſ.* 14. *cap.* 5. & tradita per Theologos *D. Thom. in* 4. *Diſt.* 16. *quæſt.* 3. *art.* 2. *Vaſqu. Q.* 91. *art.* 1. *Dub.* 2. *num.* 6. *Reginald. Valent. Medin. Zerola. Peſant. Sagr. Sot. Pitigian. Henriquez* apud *Bonac. de Sacr. Diſp.* 5. *Q.*, *ſect.* 2. *Punt.* 2. §. 3. *Difficult.* 3. *num.* 5. quod in confeſſione manifeſtandæ ſint tantum circumſtantiæ, quæ mutant ſpeciem peccatorum; ſi igitur *Dæmonialitas*, & beſtialitas ſunt ejuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ, ſufficit in confeſſione dicere, *beſtialitatis peccatum commiſi*, quantumvis confitens cum Dæmone concubuerit. Hoc autem falſum eſt; igitur non ſunt ejuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ.

7 Quod, ſi dicatur, aperiendam eſſe in Confeſſione circumſtantiam concubitus cum Dæmone, ratione peccati contra Religionem. Contra: Peccatum contra Religionem committitur aut ex cultu; aut ex reverentia; aut ex deprecatione; aut ex pacto; aut ex ſocietate cum Dæmone; *D. Thom.* 2.2. *Quæſt.* 91. *art.* 2. & *Q.* 95. *art.* 4. *in corp.* ſed ut infra Dicemus, dantur ſuccubi, & Incubi, quibus nullum prædictorum exibetur, & tamen copula ſequitur; igitur reſpectu iſtorum nulla intervenit irreligioſitas, & commixtio cum iſtis, nullam habebit rationem ulteriorem, quam puri, & ſimplicis coitus, qui, ſi eſt ejuſdem ſpeciei cum beſtialitate, ſufficienter exprimetur, dicendo *beſtialitatem commiſi*, quod falſum eſt.

8 Ulterius: In confeſſo eſt apud omnes Theologos Morales, quod longe gravior eſt copula cum Dæmone, quam cum quolibet bruto; in eadem autem ſpecie ſpecialiſſima peccati non datur unum peccatum gravius altero, ſed omnia æque gravia ſunt; perinde enim eſt coire cum cane, aut aſina, aut equa &c. Sequitur ergo, quod, ſi *Dæmonialitas* eſt gravior beſtialitate, non ſint ambo ejuſdem ſpeciei. Nec dicendum, gravitatem majorem in *Dæmonialitate*, petendam eſſe ab irreligioſitate, ſeu ſuperſtitione ex ſocietate cum Dæmone, prout ſcribit *Cajet. ad* 2.2. *Q.* 114. *art.* 11. §. *Ad tertium in fin.* Quia hoc fal-

fallit in aliquibus Succubis, & Incubis, ut ſupra dictum eſt; tum quia gravitas major ſtatuitur in *Dæmonialitate* præ beſtialitate, in genere vitii contra naturam; major autem gravitas in illa ſupra iſtam, ratione irreligioſitatis exorbitat ab illo genere; proinde non facit in illo genere, & ex ſe graviorem.

9 Statuta igitur differentia ſpecifica *dæmonialitatis* a beſtialitate, ut gravitas illius percipiatur in ordine ad pœnam, de qua principaliter nobis tractandum eſt, neceſſarium eſt inquirere, quotupliciter *dæmonialitas* accidat. Non deſunt, qui ſibi nimis ſcioli negant, quod graviſſimi Auctores ſcripſere, & quod quotidiana conſtat experientia, Dæmonem ſcilicet tum incubum, tum ſuccubum, non ſolum hominibus, ſed etiam brutis carnaliter conjungi: ajunt proinde, eſſe hominum imaginationem, phantaſmatibus a Dæmone perturbatis læſam; ſeu dæmoniaca eſſe præſtigia; ſicuti etiam Sagæ, ſive Stryges ſola imaginatione perturbata a Dæmone, ſibi videntur aſſiſtere ludis, choreis, conviviis, & conventibus nocturnis, & carnaliter Dæmoni commiſceri; nullo vero reali modo deferuntur corpore ad ejuſmodi loca, & actiones, prout textualiter dicitur in Capitulo *Epiſcop.* 26. *qu.* 5. ac duobus conciliis *Ancyran. cap.* 34. *& Roman.* 4. *ſub Damaſ. cap.* 5. apud *Lauræ Epitom. V. Saga*.

10 Sed non negatur, quin aliquando Mulierculæ illuſæ a Dæmonibus, videantur nocturnis Sagarum ludis corporaliter intereſſe, dum tamen ſola imaginaria viſione ipſis hoc accidit; ſicut etiam in ſomnis videtur nonnullis cum fœmina aliqua concumbere, & ſemen vere excernitur, non tamen concubitus ille realis eſt, ſed tantum phantaſticus, paratus non raro per illuſionem diabolicam, & in hoc veriſſimum eſt, quod habent citatum Capitulum, & Concilia. Sed hoc non ſemper eſt; ſed ut in pluribus, corpore deferuntur Sagæ ad ludos nocturnos, & vere carnaliter corpore conjunguntur Dæmoni, & Malefici non minus Dæmoni ſuccubo miſcentur. Hæc ſane eſt ſententia Theologorum, & Jure conſultorum Catholicorum *Grilland. Remig. Petr. Damian. Sylveſt. Abulen. Caret. Alphonſ. a Caſtr. Sixt. Senen. Creſpet. Spine. Anani.* quos abunde citat *Frater Franciſcus Maria Guaccius* in ſuo libro intitulato: *Compendium maleficarum cap.* 15. *℣. Altera quam veriſſimam, fol. m.* 69. *lib.* 1. quæ ſententia confirmatur decem, & octo exemplis, ibidem allatis, relatis per viros doctos, & veridicos, de quorum fide ambigendum non eſt, quibus probatur, maleficos, & ſagas corporaliter ad ludos convenire, & cum Dæmonibus ſuccubis, & incubis corporaliter turpiſſime commiſceri. Et pro omnibus ſufficere debet auctoritas *Divi Aug. lib.* 15. *de Civit. Dei cap.* 23. qui loquens de concubitu hominum cum Dæmonibus, ſic ait: *Et quoniam creberrima fama eſt, multique ſe expertos, vel ab eis, qui experti eſſent, de quorum fide dubitandum non eſt, audiviſſe, confirmant, Sylvanos, & Faunos, quos vulgo incubos vocant, improbos ſæpe extitiſſe mulieribus, & earum appetiſſe, & peregiſſe concubitum: Et quoſdam Dæmones, quos Duſios Galli nuncupant, hanc aſſidue immunditiam, & tentare, & efficere, plures, taleſque aſſeverant, ut hoc negare impudentia videatur.* Hæc Auguſtinus.

11 Prout autem apud diverſos Auctores legitur, & pluribus experimentis comprobatur, dupliciter modo Dæmon homini carnaliter copulatur; uno modo, quo Maleficis, & Sagis jungitur; alio modo, quo aliis hominibus minime Maleficis miſcetur.

12 Quantum ad primum modum, non copulatur Dæmon ſagis, ſeu Maleficis, niſi præmiſſa ſolemni profeſſione, qua iniquiſſimi homines Dæmoni addicuntur, quæ profeſſio, ut ex variis Auctoribus referentibus confeſſiones ſagarum judiciales in tormentis factas, quas collegit *Guacc. cap. 7. per tot. lib.* 1. conſiſtit in undecim cæremoniis.

13 Primo, ineunt pactum expreſſum cum Dæmone, aut alio Mago, ſeu Malefico vicem Dæmonis gerente, & Teſtibus præſentibus, de ſervitio diabolico ſuſcipiendo; Dæmon vero, vice verſa, honores, divitias, ac carnales delectationes eis pollicetur. *Guacc. loc. cit. fol. m.* 34.

14 2. Abnegant catholicam fidem, ſubducunt ſe obedientiæ Dei, renuntiant Chriſto, & protectioni *B. Virg. Mariæ*, ac Eccleſiæ omnibus Sacramentis. *Guacc. loc. cit.*

15 3. Projiciunt a ſe Coronam, ſeu Roſarium *B. M. V.*, Chordam *S. P. Franc.*, aut Corrigiam *S. Auguſtini*, aut Scapulare *Carmelitarum*, & ſi habent Crucem, Medaleas, Agnos Dei, & quidquid ſacri, aut benedicti geſtabant, pedibus ea proculcant. *Guacc. loc. cit. fol.* 35. *℣. Grillandus.*

16 4. Vovent in manibus Diaboli obedientiam, & ſubjectionem, eique præſtant homagium, & vaſallagium, tangendo quoddam volumen nigerrimum. Spondent, quod nunquam redibunt ad fidem Chriſti, nec Dei præcepta ſervabunt, nec ulla bona opera facient; ſed ad ſola mandata Dæmonis attendent, & ad conventus nocturnos diligenter accedent. *Guac. loc. cit. fol.* 36.

17 5. Spondent ſe enixe curaturos, & omni ſtudio, & ſedulitate procuraturos, adducere alios mares, ſeu fœminas ad ſuam ſectam, & cultum Dæmonis. *Guac. loc. cit.*

18 6. Baptizantur a Diabolo ſacrilego quodam baptiſmo, & abnegatis Patrinis, & Matrinis Baptiſmi Chriſti, & Confirmationis, & nomine, quod ſibi fuit primo impoſitum; a Diabolo ſibi aſſignantur Patrinus, & Matrina novi, qui ipſos inſtruant in arte maleficiorum, & imponitur nomen novum, quod plerunque ſcurrile eſt. *Guac. loc. cit.*

19 7. Abſcindunt partem propriorum indumentorum, & illam offerunt Diabolo in ſignum homagii, & Diabolus illam aſportat, & ſervat. *Guac. loc. cit. fol.* 38.

20 8. Format Diabolus circulum ſuper terram, & in eo ſtantes novitii malefici, & ſagæ firmant juramento omnia, quæ ut dictum eſt, promiſerunt. *Guac. loc. cit.*

21 9. Petunt a Diabolo deleri a libro Chriſti, & deſcribi in libro ſuo, & profertur liber nigerrimus, quem tetigerunt præſtando homagium, ut dictum eſt ſupra *num.* 16. & ungue Diaboli in eo exarantur. *Guac. loc. cit. fol.* 39.

22 10. Promittunt Diabolo ſtatis temporibus ſacrificia, & oblationes; ſingulis quindecim diebus, vel ſaltem ſingulo menſe, necem alicujus infantis, aut mortale veneficium; & ſingulis hebdomadis alia mala in damnum humani generis, ut grandines, tempeſtates, incendia, mortem animalium &c. *Guac. loc. cit. fol.* 40.

23 Ultimo ſigillantur a Dæmone aliquo charactere, maxime ii, de quorum conſtantia dubitat. Character vero non eſt ſemper ejuſdem formæ, aut figuræ; aliquando enim eſt ſimile veſtigio leporis; aliquando pedibufonis; aliquando araneæ, vel catello, vel gliri. Imprimitur autem in locis corporis magis occultis, viris quidem aliquando ſub palpebris, aliquando ſub axillis, aut labiis, aut humeris, aut ſede ima, aut alibi; mulieribus autem plerunque in mammis, aut locis muliebribus. Porro ſigillum, quo talia ſigna imprimuntur, eſt unguis Diaboli. *Quibus* peractis, ad inſtructionem magiſtrorum, qui novitios initiarunt, hi promittunt denuo, ſe-

nunquam *Euchariſtiam* adoraturos; injurioſos Sanctis omnibus, & maxime *B. V. M.* futuros; conculcaturos, ac conſpurcaturos ſacras Imagines, Crucem, & Sanctorum reliquias; nunquam uſuros Sacramentis, aut ſacramentalibus, niſi ad maleficia; integram confeſſionem ſacramentalem Sacerdoti nunquam facturos; & ſuum cum Dæmone commercium ſemper celaturos. Et Diabolus viciſſim pollicetur, ſe illis ſemper præſto futurum; in hoc mundo votis eorum ſatisfacturum; & poſt mortem illos eſſe beaturum. Sic peracta profeſſione ſolemni, aſſignatur ſingulis illorum Diabolus, qui appellatur *Magiſtellus*, cum quo in partes ſecedunt, & carnaliter commiſcentur, illo quidem in ſpecie fœminæ, ſi initiatus eſt vir; in forma autem viri, & aliquando Satyri, aliquando Hirci, ſi fœmina eſt ſaga profeſſa. *Guac. loc. rit. fol.* 42. & 43.

24 Quod ſi quæratur ab Auctoribus, quomodo poſſit Dæmon, qui corpus non habet, corporalem commixtionem habere cum homine? Reſpondent communiter, quod Dæmon aut aſſumit alterius hominis maris, aut fœminæ (juxta exigentiam) cadaver; aut ex mixtione aliarum materiarum effingit ſibi corpus, quod movet, & mediante quo homini unitur. Et ſubdunt, quando fœminæ gaudent impraegnari a Dæmone, quod non fit, niſi in gratiam fœminarum hoc optantium, Dæmon tunc ſe tranformat in ſuccubam, & juncta homini ſemen ab eo recipit; aut per illuſionem nocturnam, in ſomnis procurat ab homine pollutionem, & ſemen projectum in ſuo nativo calore, & cum vitali ſpiritu conſervat, ac incubando fœminæ infert in ipſius matricem, ex quo ſequitur conceptio. Ita, multis citatis, docet *Guacc. lib. p. cap.* 12. *per totum*, qui prædicta multis exemplis deſumptis a variis Doctoribus, confirmat.

25 Ex his colligitur Dæmonem conjungi cum hominibus, fœminis, aut maribus, a quibus nec honorem, nec ſacrificia, oblationes, maleficia &c. (quæ a ſagis, & Maleficis, prout ſupra dictum eſt, prætendit) recipit; ſed oſtendens deperdite amorem, nil aliud appetit, quam carnaliter commiſceri cum iis, quos amat. Multa ſunt de hoc exempla, quæ ab Auctoribus referuntur, ut *Menippi Lycii*, qui fuit ſollicitatus a quadam fœmina ad ſibi nubendum, poſt quam cum ea multocies coivit; detecta autem fœmina quæ nam eſſet a quodam Philoſopho, qui convivio nuptiali intererat, *Menippo* dixit illam eſſe *Empuſam*, puta, Dæmonem ſuccubam, ſtatim ejulans evanuit, prout narrat *Cælius Rodiginus Antiq. lectio. lib.* 29. *cap.* 5. Pariter adoleſcens quidam *Scotus* a Dæmone ſuccuba, gratiſſima omnium, quas vidiſſet, forma, quæ occluſis cubiculi foribus, ad ſe ventitabat, blanditiis, oſculis, amplexibus, per multos menſes fuit ſollicitatus, ut ſecum coiret, ut ſcribit *Hector Boethus Hiſtor. Scotor. lib.* 8., quod tamen a caſto juvene obtinere non potuit. Et quod ſupremum addit calculum circa hoc, eſt authoritas Sacræ Scripturæ *Tob.* 6. ℣. 14. & 15. ubi *Tobias* junior *Angelo Raphaeli*, qui ipſi ſuaſerat nuptias cum *Sara* Filia *Raguelis*, *reſpondit*: *Audio, quia tradita eſt ſeptem viris, & mortui ſunt: ſed & hoc audivi, quia Dæmonium occidit illos; Timeo ergo, ne forte, & mihi hæc eveniant*. Hucuſque editio vulgata; ſed Græca translatio ita addit; *Quoniam Dæmonium amat ipſam, quod injuria non afficit quenquam, præter accedentes ad eam*. Ex quo textu apparet amor Incubi erga Saram, qui etiam ex Zelotypia, ac rivalitate, accedentes ad eam, ut ipſius amplexu potirentur, enecabat.

26 Similiter multas fœminas legimus ab Incubo Dæmone expetitas ad coitum, ipſiſque repugnantibus facinus admittere; precibus, fletibus, blanditiis, non ſecus ac perditiſſimus amaſius, procuraſſe animum ipſarum demulcere, & ad congreſſum inclinare; & quamvis aliquoties hoc eveniat ob maleficium, ut nempe Dæmon miſſus a maleficis, hoc procuret, tamen non raro Dæmon ex ſe hoc agit, ut ſcribit *Guacc. lib.* 3. *cap.* 8. & non ſolum hoc evenit cum mulieribus, ſed etiam cum equabus, cum quibus commiſcetur, quæ, ſi libenter coitum admittant, ab eo curantur optime, ac ipſarum jubæ varie artificioſis, & inextricabilibus nodis texuntur; ſi autem illum averſentur, eas male tractat, percutit, macras reddit, & tandem necat, ut quotidiana conſtat experientia.

27 Et quod mirum, & pene incapibile eſt, tales Incubi (qui Italice vocantur *Folletti*, Hiſpanice *Duendes*, Gallice *Folet*) nec Exorciſtis obediunt; nec exorciſmos pavent; nec res ſacras reverentur, ad earum approximationem timorem oſtendendo, ſicuti faciunt Dæmones, qui obſeſſos vexant. Quantumvis enim maligni Spiritus ſint obſtinati, nec parere velint Exorciſtæ præcipienti, ut exeant a corporibus, quæ obſident, tamen ad prolationem *SS.* nominis *Jeſu*, aut *Mariæ*, aut aliorum verſuum Sacræ Scripturæ; ad impoſitionem Reliquiarum, maxime ligni *S.Crucis*; ad approximationem ſacrarum imaginum ad os obſeſſi, rugiunt, ſtrident, frendent, concutiuntur, & timorem, ac horrorem oſtendunt; *Folletti* vero nihil horum, ut dictum eſt, demonſtrant, nec a divexatione, niſi poſt longum tempus, ceſſant.

28 Viſa igitur differentia Dæmonum ſpiritualium, qui cum ſagis coeunt, & Incuborum, qui cum fœminis minime ſagis rem habent, perpendenda eſt gravitas hujus criminis in utroque caſu.

29 In coitu ſagarum cum Dæmonibus, eo quia non fit, niſi cum apoſtaſia a fide, & Diaboli cultu, & tot aliis impietatibus, quæ recenſuimus ſupra a *num.* 12. *ad* 24. eſt maximum quorumcunque peccatorum, quæ ab hominibus fieri poſſunt; & ratione tantæ enormitatis contra Religionem, quæ præſupponitur coitui cum Diabolo, profecto *Dæmonialitas* maximum eſt criminum carnalium. Sed ſpectato delicto carnis ut ſic, & ut abſtrahit a peccatis contra Religionem, *Dæmonialitas* redigenda eſt ad ſimplicem pollutionem. Ratio, & quidem convincentiſſima eſt, quia Diabolus, qui rem habet cum ſagis, purus ſpiritus eſt, & eſt in termino, ac damnatus, ut dictum ſupra fuit; proinde, ſi cum ſagis coit, hoc facit in corpore aſſumpto, aut a ſe formato, ut ſentiunt communiter Theologi. Porro corpus illud, quamvis moveatur, non tamen vivens eſt; ſequitur ergo, quod cojens cum tali corpore, ſive mas, ſive fœmina fuerit, idem delictum committit, ac ſi cum corpore inanimato, aut cadavere coiret, quod eſſet ſimplex mollities, ut *Tract. eo.* §. *Mollities num.* 13. demonſtravimus. Verum eſt, quod ut obſervavit etiam *Cajet. ad* 2. 2. *Quæſt.* 152. *Art.* 11. §. *Ad tertium*, talis coitus affective poteſt habere deformitates aliorum criminum, juxta corpus a Diabolo aſſumptum, & vas; ſi enim aſſumeret corpus virginis conſanguineæ, aut ſacræ, affective eſſet tale crimen inceſtus, aut ſacrilegium; & ſi in figura bruti coiret, aut in vaſe præpoſtero, evaderet beſtialitas, aut ſodomia.

30 In coitu autem cum Incubo, in quo nulla habetur qualitas, vel minima criminis contra Religionem, difficile eſt rationem invenire, per quam tale delictum beſtialitate, & ſodomia gravius eſſet. Siquidem gravitas beſtialitatis præ ſodomia, prout ſupra §. *Beſtialitas*. *num.* 6. diximus, conſiſtit in hoc, quod

quod homo vilificat dignitatem ſuæ ſpeciei, jungendo ſe cum bruto, quod eſt ſpeciei, longe inferioris ſua. In coitu autem cum *Incubo* diverſa eſt ratio: nam *Incubus*, ratione ſpiritus rationalis, ac immortalis, æqualis eſt homini; ratione vero corporis nobilioris, nempe ſubtilioris, eſt perfectior, ac dignior homine, & hoc modo homo jungens ſe *Incubo* non vilificat, imo dignificat ſuam naturam; & ita, juxta hanc conſiderationem, *Dæmonialitas* nequit eſſe gravior beſtialitate.

31 Tamen gravior communiter cenſetur; & ratio, meo videri, poteſt eſſe, quia peccatum contra Religionem eſt quævis communicatio cum Diabolo, ſive ex pacto, ſive non; puta, habendo cum eo conſuetudinem, aut familiaritatem; ſeu ab eo petendo auxilium, conſilium, favorem; aut ab ipſo quærendo revelationem futurorum, relationem præteritorum, abſentium, aut alias occultorum &c. hujuſmodi autem homines, ſeu mulieres concumbendo cum *Incubis*, quos neſciunt animalia eſſe, ſed putant eſſe Diabolos, contra conſcientiam erroneam delinquunt; & hoc modo ex conſcientia erronea, ita peccant cum eis ſe jungendo, ac ſi cum Diabolis coirent; unde & gravitatem ejuſdem delicti incurrunt.

Probatio.

SUMMARIUM.

32 *De probatione criminis Dæmonialitatis, diſtinguendum eſt.*
33 *Indicia probantia coitum Sagæ cum Diabolo.*
34 *Requiritur confeſſio ipſius malefici ad plenam probationem.*
Indicia, quæ poſſunt dare locum torturæ Malefici ſuſpecti.
35 *Hiſtoria de Moniali habente conſuetudinem cum Incubo.*
36 *Si adſint indicia viſa in recitata hiſtoria, poteſt ad torturam deveniri.*

32 QUantum ad probationem hujus criminis attinet, diſtinguendum eſt de Dæmonialitate, puta, vel ejus, quæ a Sagis, ſeu Maleficis fit cum Diabolis; ſive de ea, quæ ab aliis fit cum Incubis.

33 Quoad primam, probato crimine pacti facti cum Diabolo, probata remanet *Dæmonialitas* ex conſequentia neceſſaria; nam ſcopus tum Sagarum, tum Maleficorum in ludis nocturnis, ultra convivia, & choreas, eſt hujuſmodi infamis congreſſus; aliter illius criminis nullus poteſt eſſe Teſtis; quia Diabolus, qui Sagæ viſibilis eſt, aliorum occulos effugit. Verum eſt, quod aliquoties viſæ ſunt mulieres in ſylvis, agris, & nemoribus, ſupinæ jacentes, ad umbilicum tenus denudatæ, & juxta diſpoſitionem actus venerei, divaricatis, & adductis cruribus, clunes agitare, prout ſcribit *Guacc. lib. p. cap. 12. ℣. ſciendum eſt ſæpius fol. 65.* Tali caſu emergeret ſuſpicio vehemens talis criminis, dummodo eſſet aliunde adminiculata, & crederem talem actum per Teſtes ſufficienter probatum, ſufficere Judici ad indagandam tormentis veritatem; & hoc maxime, ſi poſt aliqualem moram in illo actu, viſus fuiſſet a muliere elevari quaſi fumus niger, & tunc mulierem ſurgere, prout ibidem ſcribit *Guaccius*; talis enim fumus, aut umbra, Dæmonem fuiſſe concumbentem cum fœmina inferre poteſt. Sicut etiam, ſi mulier viſa fuiſſet concumbere cum homine, qui poſt actum de repente evanuit, ut non ſemel accidiſſe, idem Auctor ibidem narrat.

34 Cæterum, ad probandum concludenter aliquem eſſe Maleficum, ſeu Maleficam, requiritur propria Confeſſio; nullus enim haberi poteſt de hoc Teſtis, niſi forte ſint alii Malefici, qui in judicio deponunt de complicibus; ſed quia ſocii criminis ſunt, eorum dictum non concludit, nec etiam ad torturam ſufficit, niſi alia extent indicia, puta, ſigillum Diaboli impreſſum in eorum corpore, prout diximus ſupra *num. 23.*, & dicemus *Tit. 8. §. 6. Sortilegium*; & in eorum domibus, facta perquiſitione, inveniantur ſigna, ac inſtrumenta artis diabolicæ, ut oſſa mortuorum, præſertim calvariam; crines artificioſe contextos; nodos plumarum intricatos; alas, aut pedes, aut oſſicula veſpertilionum, aut bufonum, aut ſerpentium; ignotas ſeminum ſpecies; figuras cereas; vaſculos plenos incognito pulvere, aut oleo, aut unguentis minime notis &c., ut ordinarie contingit reperiri a Judicibus, qui, accepta accuſatione de hujuſmodi Sagis, ad capturam, & domus viſitationem deveniunt, ut ſcribit *Delbene de Offic. S. Inquiſ. Par. 2. Dub. 206. num. 7.*

35 Quantum vero ad probationem congreſſus cum Incubo, par eſt difficultas; non minus enim Incubus, ac alii Diaboli effugiunt, quando volunt, viſum aliorum, ut videri ſe faciunt a ſola amaſia. Tamen non raro accidit, quod etiam viſi ſint Incubi modo ſub una, modo ſub alia ſpecie in actu carnali cum mulieribus. In quodam Monaſterio (nomen ejus, & Urbis taceo, ne veterem ignominiam memoriæ refricem) quædam fuit Monialis, quæ cum alia Moniali, quæ Cellam habebat ſuæ contiguam, ſimultatem ex levibus cauſis, ut aſſolet inter Mulieres, maxime Religioſas, habebat. Hæc ſagax in obſervando quaſcunque actiones Monialis ſibi adverſæ, per plures dies vidit, quod iſta in diebus æſtivis, ſtatim a prandio non ſpatiabatur per viridarium cum aliis, ſed ab iis ſequeſtra, ſe retrahebat in Cellam, quam ſera obſerabat. Obſervatrix igitur æmula curioſitate inveſtigans, quid tali tempore illa facere poſſet, etiam ipſa in propriam Cellam ſe recipiebat; cœpit autem audire ſubmiſſam quaſi duorum inſimul colloquentium vocem, (quod facile erat, nam Cella parvo ſimplicis, ſcilicet lateris unius, diſterminio dividebatur) mox ſonitum popyſmatum, concuſſionis lecti, gannitus, ac anhelitus, quaſi duorum concumbentium; unde aucta in æmula curioſitate, accuratius ſtetit in obſervatione, ut ſciret, quinam in illa Cella eſſent. Poſtquam autem per tres vices vidit, nullam aliam Monialem egreſſam è Cella illa, præter æmulam dominam Cellæ, ſuſpicata eſt, Monialem in Camera abſconditum aliquem virum, clanculum introductum retinere; unde & rem detulit ad Abbatiſſam, quæ conſilio habito cum Diſcretis, voluit audire ſonitus, & obſervare indicia relata ab accuſatrice, ne præcipitanter, & inconſiderate ageret. Abbatiſſa igitur cum Diſcretis ſe receperunt in Cellam obſervatricis, & audierunt ſtrepitus, & voces, quas accuſatrix detulerat. Facta igitur inquiſitione, an ulla Monialium potuiſſet ſecum in illa Cella clauſa eſſe, & reperto, quod non; Abbatiſſa cum Diſcretis fuit ad oſtium Cellæ clauſæ, & pulſato fruſtra pluries oſtio, cum Monialis nec reſpondere, nec aperire vellet; Abbatiſſa minata eſt, ſe velle oſtium proſterni facere, & vecte aggredi opus fecit a quadam converſa. Tunc aperuit oſtium Monialis, & facta perquiſitione, nullus inventus eſt in Camera. Interrogata Monialis cum quonam loqueretur, & de cauſa concuſſionis lecti, anhelituum &c. omnia negavit. Cum vero res perſeveraret, accuratior, ac curioſior reddita Monialis æmula perforavit tabulas lacunaris, ut poſſet

Cellam introſpicere; & vidit elegantem quendam juvenem cum Moniali concumbentem, quem etiam eodem modo ab aliis Monialibus videndum curavit. Delata mox accuſatione ad Epiſcopum, ipſaque Moniali omnia negante, tandem metu tormentorum comminatorum adacta, confeſſa eſt, ſe cum Incubo conſuetudinem habuiſſe.

36 Quando igitur adeſſent talia indicia, ſicut in recitata hiſtoria intervenerunt, poſſet utique in rigoroſo examine Rea conſtitui; ſine tamen ejus confeſſione, non cenſendum eſt, delictum plene probatum, quantumvis a Teſtibus viſus fuiſſet congreſſus; ſi quidem aliquando accidit, quod Diabolus ut infamiam alicui innocenti pararet, præſtigioſe talem concubitum repræſentaverit. Unde in his caſibus debet Judex Eccleſiaſticus eſſe perfecte oculatus,

Pœnæ.

S U M M A R I U M.

37 *De pœnis Sagarum, remiſſive.*

37 QUantum ad pœnas *Dæmonialitatis*, nulla lex Civilis, aut Canonia, quam legerim, reperitur, quæ pœnam ſanciat contra crimen hujuſmodi. Tamen, quia crimen hoc ſupponit pactum, ac ſocietatem cum Dæmone, ac apoſtaſiam a fide, ultra veneficia, atque alia infinita propemotum damna, quæ a Maleficis inferuntur, regulariter, extra Italiam, ſuſpendio, & incendio punitur. In Italia autem, rariſſime traduntur hujuſmodi Malefici ab Inquiſitoribus Curiæ ſæculari. Sed quia de delicto §. *Sortilegium* tractabitur, illuc lectorem remittimus.

TITULUS QUINTUS

De Delictis Verbalibus.

S U M M A R I U M.

1 *Alphabetum de vitiis linguæ traditur.*
Homo lingua peccat in Deum, in proximum, & in ſeipſum.
Lingua univerſitas iniquitatis.
D. Baſilii ſententia de lingua.
D. Bernardi, & Gregorii Nazianzeni de lingua malis ſententiæ,
Lingua peccatur tum tacendo, tum loquendo.
Delicta linguæ judicialiter punibilia enumerantur.

1 ABſoluta tractatione de Delictis contra vota eſſentialia Religionis, aggredimur delicta, quæ a perverſitate *Linguæ* oriuntur. Ea autem tam multa ſunt, ut ex iis integrum alphabetum pangi poteſt, ut ſcribit *Balthaſar Paes Luſitanus in Epiſt. D. Jacob. cap. 3. ℣. 6. §. 2. init.* qui ait, quod illa ſunt *Adulatio*, *Blaſphemia*, *Calumnia*, *Detractio*, *Excuſatio in peccatis*, *Falſum teſtimonium*, *Gloratio vana*, *Hæreſis*, *Ineptia*, *Ludibrium*, *Murmuratio*, *Nugæ*, *Otioſa verba*, *Perjurium*, *Querela*, *Rixa*, *Suſurratio*, *Taciturnitas vitioſa*, *Vituperatio*. Proinde, profunde quidem *D. Jacobus Apoſtolus* in ſua Epiſtola Canonica *cap. 3. ℣. 6.* vocavit *Linguam*, *Univerſitatem iniquitatis*; nam, ut ait *D. Thomas* per *Linguam* peccat homo contra Deum, blaſphemando, ac pejerando; contra proximum detrahendo, conviciando: contra ſeipſum jactando, & in malo gloriando, & ſic evacuat omnia bona. Unde *D. Baſilius Pſal. 33. ℣. 14.* ait: *Vita noſtra referta eſt linguæ delictis, turpiloquio, inurbanitate, ſtultiloquio, & quæ non conveniunt, detractione, otioſo ſermone, perjurio, falſis teſtimoniis. Hæc mala omnia, & adhuc illis plura ſunt linguæ opera.* Et mellifluus *Bernardus Serm. de Triplic. cuſtod. Quis numeret quantas modicum linguæ membrum contrahat ſordes? Quam multiplex in labiis incircumciſis immunditia copuletur? Quam ſit gravis pernicies oris incircumſpecti?* Ea omnia eloquentiſſime expendit D. Gregorius Nazianzenus *Orat. in Quadrag. jejun. ſilent.* quæ exſcribere noſtri inſtituti non eſt. Non omnia autem *Linguæ* delicta ad forum contentioſum reducuntur; proinde non de omnibus agere in hoc *Titulo* decrevimus, ſed ſolum de gravioribus, quæ ex legum placidis judicialiter vindicantur. Et quia dupliciter contingit peccare *Lingua*, nempe tacendo, quæ loqui debent, & loquendo, quæ tacere convenit, de nonnullis Criminibus ad has duas ſpecies delinquendi ſpectantibus loquemur; & quamvis de aliquibus eorum non fiat regulariter judicialis inquiſitio, tamen quia tum de illis hæc fieri poteſt, tum de illis loquitur *Textus* noſter, quem illuſtramus, & tradenus. Hæc autem ſunt: *Omiſſio Confeſſionis Sacramentalis*, *Officii Divini*, & *Orationis publicæ*. *Locutio obſcœna*. *Oblocutio de Prælatis*. *Depravatio Sacræ Scripturæ*. *Blaſphemia*. *Provocatio ad rixam*. *Minæ*. *Falſum teſtimonium in judicio*. *Calumniatio*. *Perjurium*. *Revelatio ſecretorum*. *Sigilli Sacramentalis violatio*. *Libelli famoſi compoſitio*, *vulgatio*, *aut ſcriptio*. *Subornatio in electionibus*, *aut Teſtium*. *Suaſio mala &c.* Ex his autem nonnulla ad alios *Titulos* etiam referuntur; nonnulla ſub uno, eodemque paragrapho tractari poſſunt. Proinde commodiori, quo poſſimus, ac breviori modo, de illis tradenus.

§. I. Omiſſio Confeſſionis, Officii Divini, ac Orationis.

S U M M A R I U M.

1 *Ratio connexionis trium delictorum.*
Homo delinquere poteſt loquendo, & tacendo.
2 *Confeſſio Sacramentalis quando cadat ſub obligatione.*
Talis obligatio quando ſit de jure Divino, & quando de Eccleſiaſtico.
3 *Horæ Canonicæ quos obligent ad recitationem.*
Moniales an teneatur ad Horas Canonicas ſub mortali, controvertitur.
Reſolvitur non teneri.
4 *Oratio quandonam obliget ſub mortali ad eam faciendam.*
Religioſi ad quas Orationes obligentur.

1 TRia hæc delicta unico paragrapho comprehendimus ob affinitatem materiæ, quæ tum Divina concernit, tum conſiſtit in negatione eorum, quæ loqui debent; ſi quidem delicta verbalia committi poſſunt, non ſolum in loquendo, quod non decet, & committendo; ſed etiam tacendo, quod ſe-

loqui debet, & omittendo. Unde conquerebatur Propheta *Iſai. cap. 6. ℣. 5.* dicens. *Væ mihi, quia tacui, quia vir pollutus labiis ego ſum*; quem locum illuſtrans Apoſtilla ſua *Nicolaus de Lyra ad Iſai. 6. ℣. 5.* ait: *ſicut polluuntur labia loquendo, quod non decet; ita polluuntur tacendo, quod decet.*

2 Primum igitur delictum eſt *Omiſſio Confeſſionis vocalis Sacramentalis*; ſi quidem cum *Navarro, in cap. Inter verba Concl. 6. num. 324. & de Pœnit., Diſt. 5. in Summ. num. 28. & ſeqq.* communis Theologorum Doctrina eſt, quod ad *Confeſſionem Sacramentalem* homo tenetur, de jure quidem Divino, in articulo mortis, & toties, quoties exiſtens in mortali peccato aliquod *Sacramentum* vult ſuſcipere, aut miniſtrare; de jure autem humano Eccleſiaſtico, ex diſpoſitione *Concilii Lateranenſis ſub Innoc. 3. cap. 22. cap. Omnis utriuſque de Pœnit. & remiſſ.* ſemel in anno. Sequitur proinde, quod omittens, abſque rationabili cauſa, hoc præceptum adimplere, delinquit, & puniri judicialiter debet.

3 *Recitatio autem Divini Officii* non omnes Chriſtianos tangit, ſed ad eam obligantur juxta Doctores *Palud. in 4. Diſt. 15. q. 5. col. 1. & 2. S. Antonin. Par. 3. Tit. 13. cap. 4. §. 4. Turrecr. in Diſt. 91. Abulen. & Major.* apud *Nava. de orat. cap. 7. num. 1. ℣. Secundo dico*, tantum tria genera hominum; nempe *Sacris Ordinibus* inſigniti; *Beneficia Eccleſiaſtica* obtinentes; & perſonæ *Regulares*; & horum quidem obligatio talis eſt, quod, ſi recitare omittant, mortaliter delinquunt. Hoc quidem de viris Religioſis difficultatem non habet; de fœminis autem, nempe *Sanctimonialibus*, an ſub mortali obligentur, anceps eſt res. *Navarrus de Orat. cap. 7. num. 21.* ſecutus *Turrecramatam §. 1. 91. Diſt. art. 10.* opinatur, ipſas teneri, & opinionem *Navarri* communem dicit *Summa Dianæ V. Horæ Canonicæ num. 12.* Contrariam opinionem tuentur alii, & ultra antiquos, eam defendit ſtrenuiſſime *Petrus Marchantius Reſolut. Caſ. 30.* poſt *Tom. 3. Tribun. Sacram. edit. 3. Colon. fol. 125.* qui contra *P. Ludovicum Bertrandum Loth in reſolut. Belgic. Tract. 23. de Monial. q. 1.* ſolidiſſimis rationibus impugnat conſuetudinem, allatam pro unico fundamento oppoſitæ ſententiæ; & duabus Bullis Pontificiis, una quarum eſt *Eugenii Quarti*, alia vero *Leonis Decimi*, probat, prædictos Pontifices declaraſſe, *Moniales Clariſſas*, & reſpective *Moniales Tertiarias Clauſuratas* non teneri ſub mortali ad talem recitationem, licet in earum Regulis habeatur præceptum de Divino Officio recitando, *ſecundum conſuetudinem Fratrum Minorum. Bull. Ord. Non. Febr. 1446. in Bull. Roderic.* Liquet autem, quod declaratio Pontificia Bullata authentica adigit ſecurim ad radicem difficultatis, & vincit opinionem omnium Doctorum; ut proinde concludendum ſit contrariam opinionem, quamvis communem, falſam eſſe, ſaltem pro *Clariſſis, ac Tertiariis* prædictis. Quod, ſi pro aliis Monialibus adſint ſpeciales rationes, præter prætenſam conſuetudinem, (quam allegare Doctores poſſunt, at minime probare) poſſunt aliter difficultatem reſolvere.

4 Quantum vero ad *Orationes*, (quæ licet communiter fiant, non tamen inter *Canonicas Orationes* comprehenduntur) non reperitur lex, quæ Chriſtianos obliget ad illas faciendas, aut conveniendum ad eas, dum in Eccleſia fiunt; non obligantur enim fideles, niſi ad Miſſam audiendam in diebus feſtis; & quamvis quilibet Chriſtianus, ut docet *Navarr. de Orat. cap. 3. num. 8. & 14.* teneatur ſub reatu peccati mortalis orationem facere pro ſe, aut proximo ſuo, quoties ſibi videtur, non eſſe aliam rationem conſequendi ſalutem propriam, aut proximi, quam eam a Deo orando; tamen talis oratio poteſt privatim, & ubi vis locorum fieri. Remanet ergo, quod ad tales Orationes, quæ canonicæ non ſunt, & communiter in Eccleſia fiunt, prout ſunt Orationes mentales &c. obligantur tantum perſonæ Religioſæ, quæ circa illas poſſunt graviter, aut leviter delinquere, prout ipſarum Regula, aut Conſtitutiones ſub mortali, aut veniali illas injungunt, proinde quilibet proprias leges circa hoc debet conſulere.

Probatio.

SUMMARIUM.

5 *Negligentia, ſive omiſſio ad aliquid faciendum, quomodo probetur.*
6 *Omiſſio, ſeu negligentia probatur indirecte.*
7 *Sacramentalis Confeſſio, ac Communio Paſcalis, cui tempori ſit alligata.*
Quomodo probetur omiſſio Communionis Paſcalis pro Laicis.
8 *Omiſſio Confeſſionis, & Communionis, quomodo probetur inter Regulares.*
Regulares nequeunt confiteri, niſi Confeſſariis proprii Ordinis.
9 *Omiſſio recitationis Divini Officii, quomodo probetur.*
10 *Negligentia ad orationem mentalem, probatu facilis.*

5 QUo ad probationem ſupradictorum delictorum, quæ in omiſſione, ſive negligentia conſiſtunt, regula generalis eſt, quod, ad probandam culpabilem negligentiam circa aliquid, duo probanda ſunt, nempe; quod quis obligatus eſt ad faciendum illud, & quod illud potuit facere, & non fecit, ut argumento quorundam jurium *text. in l. 3. §. Si ad diem ff. de Re milit. l. Qui commeatum ff. eo.* apud *Bald. in l. Juris ignorantia. C. Qui admitt. Felin. in cap. Si autem nu. 3. de Reſer. Jo. Andræ. & Cravet. Maſcard. Concl. 1088. num. 5.* dicunt Doctores. Nam in omni caſu, qui occurrere poteſt, probatur quis negligens fuiſſe per hoc, quia non impeditus non fecit, & non eſt uſus mediis opportunis, quibus, ad ſatisfaciendum propriæ obligationi, poterat uti. *arg. text. in cap. Licet Epiſcopus de Praben. in 6.*

6 Quia vero negligentia, ſive *omiſſio*, quæ negatio eſt, non eſt quid formatum, quod ſub aliquo ſenſu cadere poſſit, ſequitur, quod nullo modo directe probari poſſit per Teſtes; iſti enim, ex vulgatis juribus, teſtificari directe non poſſunt, niſi de iis, quæ proprio ſenſu perceperunt. Hinc eſt, quod, ſi Teſtis aſſereret ſimpliciter, & directe, aliquem fuiſſe negligentem in non faciendo aliquid, quod facere potuit, & tenebatur, ejus depoſitio eſſet vitioſa, prout docet *Innoc. in cap. Cum cauſam de Teſt. Bart. in l. Qui teſtamento §. final. ff. de Teſt. & Rein. Conſil. 52. num. 8. vol. 5.* Non tollitur autem, quod per Teſtes indirecte quidem, concludenter tamen, & plene non probetur negligentia, allegando pro ratione ſui dicti, & deponendo in judicio ea, quæ cadunt ſub ſenſu, ad quæ per intellectum, ex neceſſaria conſequentia ſequitur probatio negligentiæ. Et hoc modo, ſi Teſtes a me producti contra Cajum, qui deponerent, illum non audiviſſe *Miſſam* die Dominica, prima illius menſis, in probationem hujus dicti aſſererent Cajum per totam noctem præcedentem Dominicam, uſque ad horam vigeſimam ſecundam illius diei, fuiſſe cum Sejo, & Titio in caupona, va-

cans

eando aleis, & vino, indirecte quidem, ſed tamen plene probarent negligentiam Caji in audienda *Miſſa*; ex neceſſaria enim conſequentia deducitur, quod ſi fuit in caupona pro toto illo tempore, in quo poteſt *Miſſa* celebrari, Cajus non potuit eſſe in Eccleſia, ubi, & quando tantummodo *Miſſa* celebratur. Et advertendum eſt tum pro Accuſatore, tum pro Teſtibus, quod articulando, ſive deponendo ſuper negligentia alicujus circa aliquod, conteſtandæ ſimul ſunt circumſtantiæ loci, & temporis, ut fit in probatione negativæ coarctatæ, ut ex jure deducitur *arg. cap. cum Eccleſia Sutr. de Cau. poſſ. & propr. l. Actor. C. de Probat. Gloſſ. in l. Optimam C. de Contr. & com. ſtipul. & in §. Si vero abſunt Auth. de Hæred. & falc.*

7 Applicando igitur hanc doctrinam ad negligentiam in ſupradictis, puta, in *Omiſſione confeſſionis, ac communionis tempore Paſcali*, recitationis Divini *Officii*, ac *Orationis* communis, liquet, quomodo in his tribus caſibus generaliter probanda ſit: Difficilior autem evadit probatio reſpectu *Confeſſionis, ac Communionis Paſcalis* ex eo, quod iſta non limitatur ad diem, ſed, ut habet *Summ. Dian. V. Communionis neceſſitas. numer.* 2. comprehenditur a *Dominica Palmarum*, *uſque ad Dominicam in Albis*, & in certis locis paulo amplius, ita ut uſque ad Sabbatum primum poſt *Dominicam Pentecoſtes* extendatur. Tamen facilior redditur ex hoc, quod in omnibus fere Diæceſibus extant Conſtitutiones Synodales, quod Parochi communicantibus in Paſchate, dant ſchedulam teſtimonialem communionis, quam, tranſacto tempore utili ad communicandum, juxta morem Diæceſis, recuperant, & in libro adnotant nomen ejus, qui reſtituit, & hoc modo ſcitur, qui nam præceptum adimplevit, & qui non. Faciliter ergo videri poteſt, ſi in libro Reus prætenſus reperitur adnotatus, aut non; & ſi non reperitur deſcriptus, (dum tamen omnes alii deſcripti diligenter reperiuntur) non probatur quidem concludenter illius negligentia, (talis enim probatio ex inſpectione libri negativa eſt, & non concludit, quia potuit Parochus ſchedulam recuperaſſe, & reddentis nomen in libro non adnotaſſe) tamen tale indicium facit, quod transfundit in Reum onus probandi, ſe communicaſſe. Quod ſi non probat, nec itidem probare poteſt, quod illo anno, in alio tempore a *Paſchate* communicavit, ſufficienter probata negligentia remaneret.

8 Quo autem ad Regulares facilius probatur *Omiſſio Confeſſionis, ac Communionis*, ſiquidem iſti, manentes in Conventu, confiteri Sacramentaliter nequeunt, niſi Confeſſariis proprii Ordinis, *Angles in Florib. Quæſt. de Confeſſ. Art. de Miniſtr. ℣. Univerſi. Roderic. Tom.* 1. *Quæſt. Regul.* 62. *art.* 4. *Henriq. lib.* 6. *de Sacram. Pænit. cap.* 6. *num.* 4. apud *Peyrin. de Subd. Quæſt.* 1. *cap.* 21. *℣. Dico nono*, & ex laudabili Religionum conſuetudine, Clerici ſuis Magiſtris, aut Vicario, ſicut & Laici juvenes confitentur; cæteri vero ſibi ordinarium Confeſſarium ſeligunt, quem Superiori manifeſtant, ac quilibet debet quolibet determinato a Conſtitutionibus tempore ad *Sacramentum pænitentiæ*, ac *Euchariſtiæ* accedere. Facile ergo eſt a Confeſſariis, qui ſunt in Conventu, diſcere, an Confeſſiones Rei prætenſi audierint; itemque per Teſtes probare, quod ad *Sacram Sinaxim*, quæ ſimul cum cæteris accipere debet, acceſſerit.

9 Pari modo probari poterit negligentia Divini *Officii*, probando per Teſtes, quod Reus in Choro cum Reliquis non convenerit; quod celebraturus *Miſſam*, percontatus eſt a Sacriſta, de quonam Sancto illa die fieret Officium, ex quo apparet, illum Matutinas preces non legiſſe; moxque, celebrata *Miſſa*, exiiſſe a Conventu ad negotia, in quibus occupatus fuit uſque ad noctem; & reverſus ad Conventum, cœnavit, & poſt cœnam, uſque ultra mediam noctem in ſua Camera, ludo vacavit. Et ſi ex depoſitione omnium Fratrum conſtaret, illum nunquam ad Chorum iviſſe cum cæteris; nunquam viſum fuiſſe *Officium* legere; ac ejus Breviarum in ſua Camera, nunquam loco motum, imo pulvere, aut ſitu obſitum, ex quo concluditur a multo tempore non fuiſſe apertum, profecto probatum remaneret, illum pro toto illo tempore *Officium* non recitaſſe.

10 Negligentia vero ad orationem, probatu facillima eſt, dum enim probatur per Teſtes, illum cum cæteris Religioſis, tempore orationis ad Eccleſiam, non convenisse, probata remanet negligentia, dummodo deponatur per Teſtes, quod non potuit convenire ad Eccleſiam, quin ab ipſis viſus eſſet, reddita cauſa concludente ſui dicti.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

11 *Pœnæ omittentium Sacramentalem Confeſſionem, ac communionem in Paſcate.*
12 *Verbum* careat, *quid importet.*
Qui eſt notorie interdictus, licet non denunciatus, nequit ſepeliri in ſacro.
13 *Pœna non recitantis Horas Canonicas, quæ ſit.*
14 *Regulares proprias Conſtitutiones obſervare debent.*
15 *Primum Statutum pro Minoribus de Obſervantia.*
16 *Secundum Statutum.*
17 *Tertium Statutum.*
18 *Quartum Statutum. Et prima dubitatio.*
19 *Omiſſio Confeſſionis, Officii, ac Orationis, licet paterne caſtigetur, poteſt tamen juridice puniri.*
20 *Secunda dubitatio.*
21 *Notabiliter otioſi, qui dicantur.*
22 *Gradationes otioſitatis recenſentur,*
23 *Quando contra otioſos intret pœna Statutaria.*
24 *Tertia dubitatio.*
25 *Notabilis otioſitas poteſt eſſe etiam contra ſpiritualia.*
26 *Quarta dubitatio.*
27 *Otioſi notabiliter, quomodo puniendi a Superiore locali, ac Provinciali.*
28 *Quinta dubitatio.*
29 *Quis dicatur notabiliter negligens circa Sacramentalem Confeſſionem.*
Dictio notabiliter, *quid importet.*
30 *Sexta dubitatio.*
31 *Quomodo puniendus, qui per multos menſes ſacramentaliter non eſſet confeſſus.*
32 *Pœnæ dandæ inconfeſſo, ut præfertur.*
33 *Septima dubitatio.*
34 *Omiſſio Divini Officii,* aliquoties *practicata, quando dicatur.*
Dictio aliquandiu, *quid importet.*
Dictio aliquoties, *quid ſignificet.*
Qua pœna debeatur ei, qui aliquoties *omiſit recitare Officium.*
35 *Qua pœna puniendus, omittens recitare Officium Divinum uno die.*
Puniendus pari pœna Laicus Converſus, omittens recitare Orationes in Regula præſcriptas.
Et qui Miſſam non audiret in die feſto.
36 *Octava dubitatio.*
37 *Statutum intelligendum de oratione mentali publica.*

Ora-

Oratio mentalis per quantum temporis fiat in Ordine.

Oratio mentalis neceſſaria Viro Religioſo ad Regulæ Obſervantiam.

38 *Nona dubitatio.*

39 *Superior localis, quando dicatur negligere notabiliter circa orationem mentalem, ut ſit locus privationi Officii.*

40 *Omnes Religioſi habent majorem obligationem orandi, quam laici.*

Religioſus omittens orare, venialiter ſaltem peccat, & quare.

41 *Gradatio pœnarum in Subditos omittentes orationem mentalem.*

11 Pœnæ ſæcularis, ſive Clerici, ſive Laici, omittentis Confeſſionem, ac Communionem in *Paſchate*, eſt interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ, & ſi in hoc peccato deceſſerit abſque ſigno contritionis, eſt privatio Eccleſiaſticæ ſepulturæ, prout habet *Canon.cit.n.2.* Debet autem adverti, quod, cum interdictum in tali Canone ſit ferendæ ſententiæ, talis Cenſura non incurritur, niſi a Judice competente per ſententiam feratur; unde citari debet Reus ad dicendum, quare non debeat tali pœna plecti, ſuppoſito, quod jam per Teſtes probata remaneat concludenter negligentia. Poteſt autem Reus ſe tueri, adducendo cauſam in dicto Canone expreſſam, puta, quod *de conſilio proprii Sacerdotis, ob aliquam rationabilem cauſam, ad tempus a perceptione Sacramenti Euchariſtiæ duxerit abſtinendum*, quod, ſi hoc probet ex depoſitione Sacerdotis, qui ejus ſacramentalem confeſſionem audivit, non erit locus cenſuræ.

12 Privatio autem ſepulturæ Eccleſiaſticæ, eſt pœna latæ ſententiæ, dicit enim Canon, *Chriſtiana careat ſepultura*, quod verbum *careat*, cum ſit verbum directum, importat pœnam latæ ſententiæ juxta ea, quæ *Par.3. Tit. Proem. §. Pœnæ num. 32.* diximus, & ita etiam poſt *Tiraquell. in l. Si unquam. in V. Revertatur, num. 161. & 116. de Revoc. donat.* ſcribit *Theſaur. de Pœn. p. 2. V. Sacrament. c. 2. V. Nota ſecundo*, qui teſtatur de communi. Illud autem, quod de mente quorundam, (quos ibi citat) ipſe ait, quod, ſi Reus non ſit nominatim interdictus, aut ſigna pœnitentiæ teſtificata etiam per unicum Teſtem, dederit, ſepeliri debet in ſacro: quo ad primum dictum, non facile admiſerim. Licet enim talis nominatim interdictus non ſit, ſi tamen notorium ſit, ipſum doloſe, & culpabiliter negligentem circa Sacramenta fuiſſe, notorium ex conſequenti eſt, ipſum in mortali deceſſiſſe; notorietas enim facti ſupplet ſententiam Judicis, & ſic non debebit in loco ſacro ſepeliri. Nec enim, ut opinantur nonnulli, denegatio ſepulturæ Eccleſiaſticæ ita ſupponit interdictum, ut, ſi hoc latum non fuerit, non ſit locus denegationi ſepulturæ; una enim pœna eſt ſeparata ab alia, & una eſt ferendæ, alia vero latæ ſententiæ, & ex conſequenti hæc locum habet, licet illa non fuerit inflicta. Et hoc magis patet in caſu ſimili, nam in Decretali *text. in cap. Monachi, §. Qui vero de Stat. Monach.* contra Monachos proprietarios ſancitur Excommunicatio ferendæ ſententiæ, & pœna privationis ſepulturæ Eccleſiaſticæ, latæ ſententiæ; neque tamen proprietarius repertus, ut privetur ſepultura in ſacro, requirit, quod fuerit denunciatus excommunicatus, ſed ſufficit notorietas, quod in proprietate deceſſerit; ita eſt in caſu noſtro.

13 Pœnæ vero non recitantis *horas Canonicas*, ſi talis beneficatus ſit, ſive *Officium B. M. V.*, ſi tantum penſionarius *Eccleſiaſticus*; juxta ſancita in *Lateranenſi Concilio ſub Leone X. ſeſſ. 9. §. Statuimus*, & reſpective in *Conſt. B. Pii V. Ex primo*, apud *Navar. Manual. cap. 25. n. 122.* eſt obligatio ad reſtituendum, pro rata omiſſionis, fructus beneficii, ſive penſionis; ac talis pœna ſubiri debet in conſcientia, ante quamvis Judicis ſententiam; eſt enim pœna conventionalis, cui ſe adſtringit *beneficiatus*, aut *penſionarius* in adeptione beneficii, ſeu penſionis, ut poſt *Layman lib. 4. Tract. de Benef. cap. 5. §. Tertium*, obſervat *Theſaur. V. Hor. Canonic. cap. 1. in fin.*

14 Negligentes circa ſupradicta Regulares juxta ſpeciales propriarum Conſtitutionum diſpoſitiones puniendi ſunt, & quilibet proprias leges conſulere debet. Nos Minores de Obſervantia ſequentia habemus Statuta.

15 1. *Qui inventi fuerint notabiliter otioſi, ſuffragiorum jure priventur, & gravioribus pœnis, etiam corporalibus arcendi ſunt, Provincialium, & Superiorum Localium arbitratu pro negligentiæ modo, & contumaciæ ratione. Text. Tit. Applicatio, §. 5.*

16 2. *Qui ſine cauſa Confeſſionem ſacramentalem facere, & ſacram Euchariſtiam ſumere, vel Miſſam celebrare, juxta probatam Ordinis conſuetudinem, notabiliter neglexerit, in pane, & aqua in publico refectionis loco jejunare debet, Provincialis arbitrio, vel etiam gravius pro indevotionis modo, puniri. Text. loc. cit. §. 4.*

17 3. *Qui Officio Divino non interfuerit, a Guardiano ſecundum conſuetudinem Religionis, puniri debet. Qui autem illud aliquoties non recitaſſe convictus fuerit, omni ſuffragiorum jure triennio carere debet, & gravius etiam puniri, Provincialis arbitratu. Text. loc. cit.*

18 4. *Notabiliter orationi deficientes, Guardiani Officio privandi: Subditi ſuffragiorum jure triennio multandi, ac etiam carcerandi, Superiorum arbitratu. Text. loc. cit. §. 29.* Circa quæ Statuta, prima dubitatio eſt, an tales omiſſiones, ut pote leves, caſtigari poſſint judicialiter?

19 Reſpondeo, quod, ex quo *Textus Tit. Delictorum, §. 1.* declarat, levia delicta à Superioribus localibus paternaliter tantum puniri, nec de illis mentionem facit; dum ex alia parte ſancit pœnas debitas recitatis ſupra omiſſionibus, convincitur, quod reputari non debent inter levia, ſed inter gravia, & ex conſequenti punibilia per ſententiam judicialem. Ex conſuetudine quidem puniuntur paternaliter tantum à Prælato, tum Locali, tum Provinciali; non tollitur tamen, quin ſuper his poſſit etiam judicialiter procedi. Non quidem, quod, ſi quis eſſet accuſatus de una, aut omnibus his omiſſionibus tantum, formari deberet proceſſus; nam ex quo conſuetudo eſt, ut paternaliter corripiantur Rei de his, non eſt cur talis conſuetudo non ſervetur; ſed ſi Reus inquiſitus de graviori crimine reperiretur delinquens etiam de his *omiſſionibus*, tunc in pœnis per ſententiam infligendis, poſſet de illis haberi ratio, & juxta *Textus* diſpoſitionem talia crimina vindicari.

20 Secunda dubitatio eſt, quinam dici poſſint notabiliter otioſi?

21 Reſpondeo, quod, quo ad laicos Converſos habetur declaratio Statuti *Reformatorum cap. 5. num. 2.* quod ſic cantat: *Dichiaramo, li Laici eſſer traſgreſſori di queſto precetto*, (quod nempe habetur in Regula *cap. 5.* de laborando, & ex conſequenti de non eſſendo notabiliter otioſi (*quando non attenderanno all' Orto, alle Queſtue, all' infermaria, & alli altri uffici manuali del Convento, quali li ſaranno impoſti dall' ubbidienza*. Quo ad Clericos vero, nu-

numero ſequenti ſic habet; *li Sacerdoti non deſtinati alli Studii, Prediche, o Confeſſioni, ſiano obbligati ad eſercitarſi in qualche occupatione, utile al Convento, come Sacreſtia, Canava, Orto, e ſimili.*

22 Poteſt ad hæc conſequenter dari gradatio otioſitatis in utroque ſtatu. Quo ad Laicos, ſi ægre, aut oſcitanter ille, cui commiſſa eſt cura horti, vel coquinæ, officium ſuum gerit, faciens per Tertiarios, aut ſervitorem ſæcularem opera laborioſa exequi, contentus ipſe ſpatiari per hortum, imperando aliis, quod ipſe facere debet; aut inerti otio, aut loquacitati in coquina indulgens, officii ſui munus limitaret ad parandos abſque ulla diligentia taliter, & qualiter cibos. Quo ad Sacerdotes, ſi Miſſa feſtinanter celebrata, & conſueta pſalmodia contentus Sacerdos ſomno, & ventri tantum deditus, inertes duceret alias horas, vel girovagus per Conventum de Cella ad Cellam, vel Officina ad Officinam, tanquam muſca (talem enim *S. P. Franciſcus* vocare ſolitus erat Fratrem muſcam) diſcurreret, quærens, quibuſcum confabularetur; iſti omnes dicerentur ſimpliciter *otioſi*, & puniendi eſſent a Superiore locali per flagellationes, & alia opera pœnalia, ut expreſſe habent in locis ſupracitatis Statuta *Reformata*.

23 Quod ſi tales otioſi nihilo meliores per has pœnas effecti, in conſueta otioſitate torpere non deſtiterint; & Laici quidem prætextu infirmitatis, vel imbecillitatis virium (dum tamen ex corporis habitu contrarium apparet) nullum laborioſum munus exercere volunt; & Sacerdotes demandata exercitia juxta ſupradata Statuta ſubire detrectant, dici poſſunt *notabiliter otioſi*; quia ſalutares pœnitentiæ, ob otioſam vitam ſibi inflictæ, ſuccedunt loco monitionis, quam adhibendam præſcribunt Statuta *Reformata cap. 5. num. 1.*

24 Tertia dubitatio circa idem Statutum eſt, An *notabiliter otioſus* poſſit dici tantum, qui ſupradicta officia corporalia exequi negligit; an veniat etiam ille, qui ſpiritualia omittit, ut qui obligatus convenire ad Chorum, ac orationem mentalem communem, hæc negligit.

25 Reſpondeo affirmative, quia magis ad ſtudium ſanctæ orationis, quam ad laborem corporalem obligantur Fratres; in Regula enim *cap. 5.* dicitur: *Laborent* (Fratres) *fideliter, & devote, ita quod, excluſo otio, animæ inimico, ſanctæ orationis, & devotionis ſpiritum non extinguant*. Sequitur igitur, quod, ſi negligentes in labore corporali, pœna ſtatutaria ſunt plectendi, a fortiori puniendi ſunt, ſi ad orationem communem pariter negligentes ſint. Et hoc firmatur ſanctione *Statuti Generalis Valliſoletani* 1593. *cap. 5. Tit. de Oratio.* ℣. *Quod ſi quis*, quod ſic habet: *Si quis ſuæ ſalutis ita oblitus fuerit, ut ſancto huic Orationis exercitio, & ſtudio intereſſe, & incumbere neglexerit, ſingulis vicibus flagella, diſciplinæ nomine, coram Fratribus capitulariter congregatis, ſibi adhibeat, & ſi negligens fuerit, aut admonitus, in contumacia perſeveraverit, ſuffragiorum jure triennio careat, & carceri etiam mancipetur, Provincialis arbitratu.*

26 Quarta dubitatio eſt, quomodo intelligendum ſit hoc Statutum, dum ait, quod *notabiliter otioſi puniendi ſint, Provincialium, & Superiorum localium arbitratu, pro negligentiæ modo, & contumaciæ ratione.*

27 Reſpondeo, quod in hoc Statuto includuntur duo caſus, juxta quos duo Superiores, Localis nempe, & Provincialis, ſua arbitria debent regulare in puniendo Reum negligentiæ, ut præfertur, pœnis corporalibus, & jure ſuffragiorum. *Modus negligentiæ* unus caſus eſt; alius autem *ratio contumaciæ*; & ille quidem refertur ad Superiorem Localem, alius vero ad Provincialem. Debet igitur referri membrum membro, & clauſula clauſulæ, ita ut *modus negligentiæ* in otioſo ſit punibilis, arbitrio Superioris localis, infligendo delinquenti pœnas corporales graves, aut graviores; *contumaciæ* vero *ratio* ſpectet ad Provincialem, qui privationem juris ſuffragiorum incutiat. Contumacia autem hic non accipitur formaliter, & ſtricte, nempe pro perſeverantia obſtinata in inobedientia, ſed in lata ſignificatione, puta, pro perſeverantia in delicto poſt adhibitam verbalem, & pœnalem etiam admonitionem, & animadverſionem. Et ſic concluditur, quod, ſi Reus monitus, & pœnis etiam corporalibus, puta, flagellationis jejuniorum &c. punitus, perſeverat in priſtina inobedientia; Provincialis intrat ad eum privandum jure ſuffragiorum.

28 Quinta dubitatio eſt circa ſecundum Statutum ſupra *num.* 16. & eſt, quinam dici poſſit *notabiliter negligens circa confeſſionem ſacramentalem, & ſacram communionem*, ut locus pœnæ Statutariæ poſſit eſſe?

29 Reſpondeo, quod dictio *notabiliter*, argumento eorum, quæ dicuntur in jure, *cap. Statutum §. Inſuper de Reſcript. in 6.* importat exceſſum in qualitate, ſive in quantitate, tum continua, tum diſcreta; ut proinde dicatur homo *notabiliter pauper*; pondus *notabiliter grave*; populus *notabiliter numeroſus*. Eruitur autem ſignificatum ejus dictionis ab exigentia termini, cui affigitur. Cum igitur in hoc Statuto tractetur de frequentia *confeſſionis*, & *communionis*, delinquens circa hæc *notabiliter* dicendus erit is, in quo erit exceſſus negligentiæ in illis frequentandis. Quantus autem numerus *omiſſionum* requiratur ad hoc, quod dici poſſit aliquis *notabiliter negligere.* confeſſionem, difficile eſt determinare. Dicerem tamen, quod, cum in Statutis Ordinis *cap.* 7. §. 1. *num.* 3. jubeatur, quod omnes Religioſi ſaltem bis in hebdomada ſacramentaliter confiteantur, ita ut octo vicibus ſingulo menſe ſit confitendum, qui bis omitteret ſacramentalem confeſſionem in eodem menſe, dici poſſet notabiliter negligens; ratio eſt, quia duæ omiſſiones ſunt quarta pars octo vicium, quibus quivis tenetur in menſe confiteri; ſicut ergo apud omnes Theologos Morales, quarta pars *horæ Canonicæ* eſt pars *notabilis*, ita ut eam omittens mortaliter peccaret, & ſi eſſet beneficiatus, pro rata fructuum beneficii ad reſtitutionem teneretur, ita duæ *omiſſiones* in caſu dicendæ eſſent pars notabilis, ob quam, ſic omittens, dicendus eſſet *notabiliter negligens*.

30 Sexta dubitatio circa idem Statutum eſt, an & quomodo eſſet puniendus ille, qui per multos menſes ſacramentaliter non eſſet confeſſus?

31 Reſpondeo, quod ſuppoſito, quod concludenter ſit probata *omiſſio*, ad aliorum exemplum Reus de hoc ſolo delicto judicialiter puniri poteſt, maxime accedentibus aliis adminiculis indevotionis, vitæ relaxatæ, parum compoſitæ &c. Dixi *concludenter probato delicto*, nempe examinatis omnibus Confeſſariis Conventus, qui depoſuerint, ſe per totum illud tempus *Sacramentum pœnitentiæ* minime Reo miniſtraſſe; nec potente Reo probare, ſe Religioſo hoſpiti (ut non raro accidit) fuiſſe confeſſum. Ratio reſolutionis eſt, quia, quamvis ipſe afferat, ſe peccato gravi per totum illud tempus oneratam non ſenſerit conſcientiam, & proinde ad Confeſſionem non fuiſſe ſub mortali obligatum, hoc tamen illius dictum admittendum non eſt; tum quia ex parum religioſa ipſius vita contrarium præſumendum eſt; tum

quia,

quia; ſi ceſſat pro illo caſu obligatio de jure Divino, adhuc viget obligatio de jure Statutario, ob quod ſe præſentare coram Confeſſario tenetur, & de venialibus actualibus confiteri, & in horum defectu (quod tamen vix credibile eſt, dum, ut ait Scriptura *Proverb. cap. 24. ℣. 16. Septies in die cadit juſtus*) de mortalibus, aut venialibus alias confeſſis. Proinde, cum in Statutum commiſerit, ſtatutaria plectendus eſt pœna.

32 Sed qua? Dico, quod ex quo Reus iſte grave ingerit ſcandalum Religioſis, maxime ſi probetur, quod non ſolum in eo Conventu, ſed etiam alibi, ita inconfeſſus vixerit, gravi etiam pœna puniendus eſt, non ſolum per jejunia in Statuto præſcripta, ſed etiam per repetitas flagellationes, ac etiam (ſi convinceretur manſiſſe inconfeſſum per annum) per recluſionem in domo diſciplinæ. Quia tunc probatus eſſet Reus non ſolum ordinationis ſtatutariæ, ſed etiam præcepti Eccleſiaſtici de confitendo ſaltem ſemel in anno.

33 Septima dubitatio eſt circa tertium Statutum datum ſupra *num.* 17. & eſt, quem numerum importet dictio illa *aliquoties* circa omiſſionem *recitationis Divini Officii*, ut locus ſit privationi omnis juris ſuffragiorum, aut graviori pœnæ?

34 Reſpondeo, quod, ſicut hæc dictio *aliquandiu* ſignificat indeterminatam temporis durationem argumento eorum, quæ habentur in jure, *text. in cap. Conſtitutus, De eo qui mitt. in poſſ. cap. Cum poſt de Elect. cap. unic. in fin. de Purif. poſt par. cap. final. de Reſt. ſpol. in 6.* ut proinde neceſſarium ſit, quod a Judice, juxta exigentiam materiæ, talis duratio determinetur, ut ex *text. in l. p. §. final. ff. de Jur. delibe.* obſervant *Albericus Dictio. Aliquandiu l. per aliquant.* & *Barboſa dict.* 18. *num.* 2., ita pariter dictio hæc *aliquoties* importat indeterminatum numerum, & ideo in caſu, juxta materiæ exigentiam, arbitrio Judicis committatur determinati numeri præfixio, quæ intelligentiæ legis, ſeu Statuti adaptetur. Dicerem tamen, quod in noſtro caſu *aliquoties* importat etiam unicam omiſſionem; tum quia omiſſio *Officii Divini* peccatum mortale eſt, quamvis unica tantum vice ea delinquatur, & ideo gravi pœna eſt Reus percellendus; tum quia ſi ex Statutis Generalibus Ordinis *cap.* 3. §. 1. *num.* 8. non conveniens cum cæteris ad Matutinas, punitur, pro prima vice, recitatione publica, deductis brachiis, quinquies *Pater*, & *Ave Maria*; pro ſecunda, ultra dictam pœnam, incutitur publica flagellatio; pro tertia, ſupradictis mortificationibus additur jejunium in pane, & aqua, & ſi ulterius quis fuerit in hoc negligens, privatur per triennium jure ſuffragiorum, quantumvis abſentia a Choro, ob ſomnolentiam, aut deſidiam, ſit tantum venialis, a fortiori punienda venit negligentia in recitatione *Officii Divini*, quæ gravior eſt.

35 Dicerem ſecundo, probatum concludenter Reum de *omiſſione Officii* unius diei, nulla juſta interveniente excuſatione, puniri poſſe flagellatione publica, ac jejunio, & hæc eſſet etiam pœnitentia levis; nam, ſi hæc eſt pœna lata, ut dictum eſt, a Statuto ob trinam abſentiam a Matutinis, quæ tamen venialis eſt, a fortiori ferri debet pro negligentia mortali in recitatione *Officii*. Idem dicendum eſt de Laico Converſo, qui preces, ſibi a Regula præſcriptas, vice *horarum Canonicarum*, negligentia culpabili, ac mortali, omitteret. Et itidem pariter concludendum eſſet de illo, qui *Miſſam*, in die feſtivo de præcepto, non audiret: nam æque mortaliter peccarent iſti, ſicut non recitans *Divinum Officium*. Quod, ſi ultra unam vicem probata eſt negligentia, ferenda eſſet privatio triennalis juris ſuffragiorum, & ulterius etiam protrahenda, & gravior etiam pœna (puta, privationis actuum legitimorum) incuti deberet, ſi tam diuturna eſſet negligentia, ut convinceretur quis per menſem, & amplius *Officium* non recitaſſe, & ſic ſacrilege *Miſſam* celebraſſe; nam tali caſu locus evidenter eſſet diſpoſitioni Statutariæ.

36 Octava dubitatio eſt circa quartum Statutum, datum ſupra *num.* 18., & eſt, de qua *Oratione* intelligendum ſit hoc Statutum?

37 Reſpondeo, quod intelligendum eſt de *Oratione mentali*, quæ ex præſcripto Statutorum Generalium apud *Obſervantes cap.* 5. §. 2. *num.* 1, per horam, apud Reformatos vero *cap.* 3. *num.* 11. per duas qualibet die naturali, dimidiatim ſit. Circa hanc enim Statuta omnia antiqua ultra textum Regulæ *cap.* 5. *in fine* valide adlaborarunt, ut ejus exercitium, quod a *S. P. N. Franciſco*, & verbis, & exemplo in ſui primæva inſtitutione, in Religione invectum eſt, jugiter conſervaretur, eo quod ſarta, & tecta apud Religioſos erit Regulæ obſervantia, quandiu ſtudium ſanctæ Orationis mentalis inter eos conſervabitur. Etenim ad hoc intentum *Statuta Valliſoletana cap.* 5. *tit. de Oratio ℣. Quaproter ut ſanctæ*, ſic habent: *Nihil ad retinendam regularis vitæ diſciplinam, & ad conſervandum, vel inſtaurandum etiam pium Religionis noſtræ Inſtitutum, magis neceſſarium arbitramur, quam frequens S. Orationis exercitium, quo deficiente, omnia corruant, neceſſe eſt*; & poſt pauca ſubdunt: *Nec ſane religioſo nomine vere dignus eſt, qui ſingulis diebus ſanctæ Orationis, & devotionis ſtudio non incumbit*.

38 Nona dubitatio eſt, quomodo intelligatur *notabiliter* negligere Superior, ut ſit locus pœnæ privationis officii; & Subditus, ut puniri poſſet privatione ſuffragiorum, aut Carcere?

39 Reſpondeo, quod, ratione mali exempli, gravior eſt negligentia Prælati, quam Subditi; ſi enim ille non aſſiſtit orationi, Subditi, ejus exemplo, ad ſimilem negligentiam inducuntur; & ſi Prælatus abeſt, perpauci orationem frequentant. Si igitur Superior nulla legitima occupatione præpeditus, ab oratione abeſt, & tempore, quo in Eccleſia orandum eſt, ipſe per Clauſtrum, aut hortum otioſus vagatur, aut in confabulatione cum ſæcularibus detinetur; & quod pejus eſt, ſi Religioſos ab oratione fugientes videt, & minime corripit; & ad hæc conſuetus ſit, ita ut vix bis, aut ter in hebdomada viſus ſit orationi cum cæteris aſſiſtere, profecto diceretur notabiliter negligens, & locus eſſet privationi officii.

40 Nec dicendum, talem negligentiam eſſe tantum venialem, imo forte nec venialem eſſe, cum obligatio ad orationem mentalem ſit ſolum ex diſpoſitione ſtatutaria, quæ culpam, neque venialem non importat, ſed obligat ſolummodo ad pœnam, ut habetur ex *Stat. Refor. cap.* 12. *num.* 4. Pœnam autem privationis Officii gravem eſſe, proinde non convenire in hoc caſu. Reſpondeo enim, quod Religioſi, ut habet *Navarr. de Orat. cap.* 7. majorem obligationem orandi, ratione ſui ſtatus, habent, quam ſæculares; & maxime Mendicantes, & ſpecialiſſime Minores, qui de eleemoſynis dietim vivunt; Unde, ſi ratione ſtatus Clericalis, ad horas Canonicas tenentur ex juſtitia, ad alias orationes pro benefactoribus obligantur ſaltem ex charitate, & gratitudine ob victum, quem ab ipſis recipiunt; quare, ſi huic obligationi non ſatisfaciunt, venialiter ſaltem peccant. Tum quia, ut *Par. p. Tit. Delictorum, n.* 16. diximus, quamvis Subditi ad obſervantiam Statutorum non obligentur ſub culpa, ſed tantum ſub pœna, tamen

Superiores tenentur per media convenientia curare, ut ſerventur Statuta, quæ faciunt ad Regulæ obſervantiam, & hoc ſub mortali culpa, ut ibidem probavimus. Tum quia, ubi habetur clara diſpoſitio legis, prout eſt in caſu, non eſt quærendum de ratione illius, nec de ipſius rationabilitate diſputandum; ſed illi ſimpliciter obediendum.

41 Quo vero ad Subditos, clarum eſt *Statutum Valliſoletanum*, datum *n.* 25. ex quo habetur gradatio pœnarum, quibus compeſcenda eſt negligentia Fratrum circa orationem mentalem; arbitrio autem Provincialis commiſſa eſt declaratio de negligentia notabili, ac pœna privationis ſuffragiorum triennalis; & etiam domus diſciplinæ, quæ venit nomine carceris intelligenda, cum carcer formalis non detur regulariter, niſi pro atrocioribus delictis. Nam clauſula hæc *Provincialis arbitratu*, cum ponatur in fine diſpoſitionis, refertur ad omnia præcedentia; clauſula enim in fine poſita refertur ad omnia præcedentia, etiam oneroſa, & quamvis ſint diverſa negotia, ut habetur ex jure. *arg. text. in cap. Inquiſitioni. Extra de Appell. Abb. in cap. Cum dilecti. num. 7. de dona. & in cap. Extirpandæ, §. Qui vero num. 18. de Præben. & dign.*

§. II. Blaſphemia.

SUMMARIUM.

1 *Blaſphemiæ diffinitio.*
2 *Blaſphemia propria, ac impropria.*
3 *Diviſio Blaſphemiæ quadruplex rejicitur.*
4 *Blaſphemia ſimplex, & hæreticalis, quæ.*
5 *Contumelia fieri poteſt verbis, & factis.*
Blaſphemare poteſt quis verbis, & factis.
6 *Blaſphemia poteſt eſſe etiam contra Prælatos Eccleſiæ.*
Epiſcopalis dignitas, major Regali.
7 *Blaſphemia eſt etiam abutendo verbis Sacræ Scripturæ.*
Sacræ Scripturæ encomia.
Statuam Imperatoris conflans ad profanos uſus, eſt Reus læſæ Majeſtatis.
Corrumpens edicta Prætoris, delinquit crimine majeſtatis.
8 *Blaſphemia ſimplex eſt mixti fori: hæreticalis ſpectat ad ſolos Inquiſitores.*
Laicus Judex nequit cognoſcere de hæreſi, nec principaliter, nec ex incidenti.
Et hoc, nec in quæſtione facti, neque in quæſtione juris.
In hæreſi non ſeparatur factum a jure.
9 *Ratio, quare blaſphemia ſimplex ſit mixti fori.*
10 *Et hoc accipiendum ita de blaſphemia per facta, ſicut per verba.*
11 *Blaſphemia in Prælatos Eccleſiæ poteſt eſſe ſimplex & hæreticalis, & quomodo.*
Tyrannus quis dicatur.
12 *Abuſus Sacræ Scripturæ multiplex.*
13 *Exemplum abuſus illius ad oſtentandum ingenium.*
14 *Exemplum abuſus ad irriſionem phraſis Sac. Scripturæ.*
15 *Exemplum ejuſdem ad ſuadendam hæreſim.*
16 *Exemplum abuſus ejuſdem in facto.*
17 *In duobus primis exemplis talis abuſus eſt mixti fori.*
Quando in omnibus prædictis exemplis debet procedere ſolus Inquiſitor.
18 *Blaſphemia hæreticalis eſt etiam ea, quæ ſonat Apoſtaſiam a fide.*
19 *Fractio ſacrarum imaginum, an ſit crimen mixti fori.*
20 *Refelluntur argumenta, quod tale delictum ſpectet ad Inquiſitorem.*
21 *Diſtinguitur, quando illud crimen ſit mixti fori, & quando non.*
22 *In crimine Blaſphemiæ leges pœnales ſunt extendendæ.*
23 *Blaſphemans ex iracundia mitius puniendus.*
24 *Advertentiæ duæ circa blaſphemantes ex iracundia.*
Solitus blaſphemare ex quavis cauſa levi, puniendus eſt.
25 *Dubium circa blaſphemum ex iracundia in exercitio.*
26 *Aliqua pœna eſt puniendus, ſi nullam emendationem procuravit.*
27 *De aliis ſpecialibus hujus criminis remiſſive.*
28 *Dubium circa accuſationem blaſphemorum.*
Opinio affirmantium accuſationis obligationem cuique ineſſe, quamvis crimen nequeat probari.
29 *Auctores contrarium ſentientes, & quare.*
30 *Conciliantur ſententiæ, diſtinguendo de Blaſphemia.*

1 BLaſphemia generaliter in ſe ſumpta diffinitur ab *Hugone de S. Victore lib. de Fruct. carn. & ſpirit. cap. 6.* hoc modo: *Blaſphemia eſt cum quadam probroſa irreligioſitate, & diminutione honoris divini vituperium, aut convicium.* Et quia in *Sanctis*, & maxime in *Beatiſſima, ſemperque immaculata Maria Virgine* maxime elucet divina bonitas, & maxime benedicendus eſt Deus, juxta illud: *Mirabilis Deus in Sanctis ſuis, & laudate Dominum in Sanctis ejus*, ideo *blaſphemia* generaliter cenſetur omnis locutio Deo, ac Sanctis injurioſa, prout firmant communiter Doctores. *Bart. in l.* apud *Labeonem, §. ſi adjicitur. ff. de Injur. Alex. Conſ. 233. num. 3. lib. 6. Lazar. de Blaſph. quæſt. 7. num. 19. & ſeqq. Clar. §. Blaſphemia Boſſ. Tit. Inquiſitio, n. 131. in fine. Raynald. Syntax. cap. 1. §. 1. n. 124.*

2 Sub hac generalitate comprehenditur *blaſphemia* propria, & impropria. Propria quidem eſt, qua divinæ majeſtati derogatur, aut ejus poteſtati, aut bonitati detrahitur. Impropria autem blaſphemia eſt omne convicium in Deum, *B. Virginem*, aut *Sanctos* prolatum, ut poſt nonnullos *Anani. in cap. 2. de Maledic. Bart. Conſ. 274. Socin. Conſ. 102. lib. 1. Afflict. in Conſt. Regn. de Blaſph. col. 3. Grammat. deciſ. 50. Bart. Socin. Conſ. 119. lib. 4.* docet *Covarruvi. Relect. in cap. Quamvis de Pact. Par. 1. §. 7. num. 11.*

3 Propriam autem dividunt communiter Theologi poſt *D. Thomam 2. 2. quæſt. 13. art. 1.* in attributivam, derogativam, & uſurpativam, quarum decem modos tradit *Lucas de Penna in l. Omnes Judices, col. 2. C. de Delator. lib. 10.* tamen, ut optime advertit *Sylveſt. ſumm. V. Blaſphemia num. 3.* talis diſtinctio non eſt in diverſas ſpecies; duæ enim primæ non differunt, niſi ſecundum affirmationem, & negationem, quæ diverſitas habitum non diſtinguit; tertia vero, dum tribuit creaturæ, quod eſt proprium Dei, confunditur cum prima, & ſecunda.

4 Melius ergo cum *Eymerico Direct. Inquiſit. Par. 2. Quæſt. 41. num. 1. & 2.* dividi poteſt *Blaſphemia* proprie in meram, ſive ſimplicem, & hæreticalem; *Blaſphemia* ſimplex eſt, quæ articulis fidei non opponitur, ſed magis charitati, reverentiæ, & cultui, ipſi debito, & iſta, vice honoris, & gloriæ Deo, ac *Beatiſſimæ Virgini*, mala imprecantur, aut contumelioſis verbis afficiuntur; quorum exempla non damus, cum prope infinitas, & inter ſe diverſas phraſes blaſphemandi, adinvenerit humana perverſitas à Diabolo contra honorem Dei adjuta, imò

quæ

unaquæque regio proprium blaſphemandi abuſum habet; *Blaſphemia* autem hæreticalis eſt, quæ de directo alicui articulo fidei opponitur.

5 Cum autem *contumelia* poſſit inferri alicui verbis, aut factis, *arg. l. 1. ff. de Injur. & fam. lib. Senec. lib. de Tranquil. vit. Paul. lib. 5. ſent. Tit.* 4. dicitur quippe *contumelia* a contemnendo, & poteſt quis alium contemnere aut verbis, aut facto; hinc eſt, quod, ſicut *contumelia* verbalis Deo, ac Sanctis illata, eſt *Blaſphemia*, prout dictum eſt, ita *contumelia*, quæ contra Deum, & Sanctos factis exprimitur, ad hanc materiam reducitur, prout eſſet, ſi quis contra ſacras Imagines expueret; aut lapides jaceret; conſpurcaret; peſſumdaret, &c.

6 Quia vero Superiores Eccleſiaſtici vicem Dei gerunt in terris, & hoc maxime *Summus Pontifex Chriſti Vicarius*; *Eminentiſſimi Cardinales*, qui ſunt *Catholicæ Reipublicæ Senatores*; & *Epiſcopi*, quorum dignitas longe ſuperat Regiam Excellentiam, ut aurum comparatum plumbo; *S. Ambroſ. de Dignit. Sacerd. cap. 2. & 3. Gregor. Nazianzen. Orat. 17. cap. Solitæ, de Major. & obed.* hinc eſt, quod contumelia ipſorum dignitati illata, injuria afficit Deum, quorum locum tenent. Proinde *Blaſphemia* etiam dici poteſt omne verbum injurioſum, aut contumelioſum contra *Eccleſiæ Prælatos*, & maxime *Summum Pontificem*, ut docet *Sanctor. Comment. cap. 1. Statut. 1. §. 3. fol. m. 3.* Et maxime dicente ſcriptura, *Exod. cap. 22. arg. cap. ſi vos 23. quæſt. 5. Diis non detrahes, & Principi populi tui non maledices.*

7 Præter hæc, aliud genus *Blaſphemiæ*, ſaltem reductive, eſt, quando quis Sacræ Scripturæ verbis utitur vel in ſcurrilibus, & impudicis narrationibus; vel in facetiis, aut dicacitatibus contumelioſis; aut in ſatyricis, famoſiſque libellis, contra expreſſum Decretum *Trident. ſeſſ. 4. Decr. de Edit. & uſu Sacr. libr. in fine.* Ratio eſt, quia, cum ſacra ſcriptura ſit verbum Dei, dux vitæ, ſemita juſtitiæ, lumen fidei, ac lucerna, quæ humanæ caliginem ignorantiæ depellit, juxta illud Pſalmi 118. ℣. 105. *lucerna pedibus meis verbum tuum*; ipſi debetur ea reverentia, quæ Deo debetur; proinde contumelia afficiens Divinam ſcripturam, eſt in Deum contumelioſus. Si enim criminis læſæ Majeſtatis redditur Reus, qui Statuam Imperatoris conſecratam conflat ad profanos uſus, ut habetur ex *Digeſto l. Qui ſtatuas, ff. Ad leg. Jul. Majeſt.* & crimine falſi tenetur, qui corrumpit Edicta Principis, aut Prætoris, *l. Hodie, ff. Ad leg. Cornel. de falſ.* quomodo divinæ Majeſtatis læſæ non erit Reus, qui Sacram Scripturam, in qua divinæ Majeſtatis imago deſcribitur, & per quam æternæ ipſius voluntatis præcepta hominibus ſervanda proponuntur, corrumpit?

8 Crimen *Blaſphemiæ* eſſe mixti fori, Doctores communiter ſcribunt. *Clar. §. Blaſphemia, ℣. Hoc crimen. Boſſ. tit. Inquiſitio, num. 131. in fine. Conciol. ad Statut. Eugub. lib. 4. Rubr. 20. num. 1.* & ibi *Romaguer. num. 7.* Sed Ego puto, quod hæc concluſio, univerſaliter ſumpta falſa ſit; quandoquidem *Blaſphemia hæreticalis* eſt vera *Blaſphemia*, & tamen ejus cognitio privative ſpectat ad Judicem Eccleſiaſticum, ut Doctores paſſim. *Romaguer. ad ſtat. Eugub. lib. 4. Rubr. 20. num. 9.* & ibi *Parexa de Inſtr. Edit. Tit. 6. Reſol. 8. num. 36. Sabell. ſumm. diverſ. Tract. V. Blaſphemia num. 6. Antonel. de Regim. Eccl. lib. 6. cap. 24. num. 1. Bordo. Tom. 1. cap. 26. n. 23. Severin. Fragoſ. Paſerin. in cap. Ut inquiſitionis de Heret. in 6. n. 224.* Dicendum ergo, quod diſtinguendum eſt de *Blaſphemia* ſimplici, & de hæreticali; iſta ſiquidem ſpectat ad Ordinarios locorum, ac Inquiſitores, ut ex Doctoribus, modo citatis, patet; & ratio eſt, quia in materia hæreſis Judex laicus nec principaliter, nec ex incidenti poteſt cognoſcere, ut multipliciter cavetur in jure, *cap. ſtatutum c. Accuſat. cap. Ut inquiſitionis §. prohibemus, junct. Gloſ. in V. Quoquomodo, de Hæret. in 6.* & hoc neque in quæſtione facti, neque in quæſtione juris, ut probat *Fagnan. in cap. Tuam nu. 49. Extra de Ord. Cognit.* quia in quæſtione hæreſis non poteſt ſeparari quæſtio facti a quæſtione juris, ut ſcripſit *Petr. Barboſ. in l. Titia. n. 37. ff. ſolut. matr. Caſtropal. Tom. 1. Tr. 4. Diſp. 8. P. 14 num. 2.* nam quæſtio facti eſt, an dixerit verba hæreticalia; quæſtio vero juris eſt, an dixerit cum ſcientia, & pertinacia, in quibus conſiſtit ratio formalis hæreſis.

9 Sed *Blaſphemia* ſimplex, nempe contumelioſa in Deum locutio, abſque errore circa fidem, re vera eſt mixti fori, ut patet textualiter ex Decretali *Gregorii Noni cap. Statuimus*, & optimam rationem de hoc affert *Eymeric. Direct. Inquiſit. P. 2. q. 41. num. 1.* dicens, quod, ex quo *Papa* voluit, quod cognitio talis Criminis eſſet ſeparata a *Blaſphemia* hæreticali, dictam Decretalem non poſuit ſub titulo de *Hæreticis*, ſed de *Maledicis, ac blaſphemis lib. 5.* innuens, quod illa privative ad Inquiſitores ſpectaret; hæc autem ad Judicem Eccleſiaſticum, & laicum communiter pertineret, & ita firmant communiter Doctores, quos cumulat *Raynald Sytax. c. 1. §. 1. num. 65.* & ibi *Sperel. Th. Conci. Vulp. Avend. Marc. Anton. Severin.* & *Fragoſ. de Rep. Chr. p. 1. l. 2. diſp. 4. §. 5. num. 9.*

10 Et hoc accipi debet non tantum de *Blaſphemia* verbali, ſed etiam de facto contumelioſo contra ſacras imagines. Si enim quis ex iracundia, aut deſperatione in rabiem actus, imaginem *Crucifixi*, aut *B. V.* percuteret, ut multoties accidit in deſperatis Aleatoribus, hoc profecto ſpectaret ad utrumque forum; eſt enim ſimplex contumelia facto illata Deo. Si autem animo pacato, data opera, raderet, rumperet, tolleret, aut deleret ſacras imagines, intraret legitima præſumptio, quod ipſe male ſentiret de fide, teneretque cum Hæreticis, ſacras imagines non eſſe colendas, & de hoc cognoſcere, ſpectaret privative ad Inquiſitorem.

11 Pariter dici debet de *Blaſphemia* reductive, puta, prolata contra Superiores Eccleſiaſticos, aut per abuſum Sacræ Scripturæ. Si enim *Blaſphemia* tendit contra Dignitatem, hoc crimen ſpectat ad Inquiſitores; ſi vero contra perſonam, mixti fori eſt. Si enim quis blaſphemaret *Papam*, dicendo eſſe *Tyrannum Epiſcoporum*, aut ſimiles contumelias de directo militantes contra dignitatem *Papalem*, iſte deberet utique a ſolo Inquiſitore puniri. Ratio eſt, quia dicendo, *Papam eſſe Tyrannum Epiſcoporum*, negaret directam poteſtatem datam a *Chriſto Petro*, ac ſucceſſoribus ſuis; Tyrannus enim cenſetur, qui non legitimo jure, ſed per vim, Reipublicæ dominium invadens ad privatam utilitatem, cum ſævitia illam adminiſtrat, ut elicitur ex doctrina *Bartoli in l. Decernimus C. de ſacr. Eccl. & in Tract. de Tyrann.* & *Cujacii lib. 3. Obſerv. cap. 19.*, ſicut etiam, ſi aliquod blaſphemum verbum in ipſum effutiretur, per quod in *Papa* negaretur poteſtas ferendi cenſuras; reſervandi caſus; largiendi indulgentias &c. ſi vero eſſet *Blaſphemia* convicium, aut maledictum contra perſonam, ut dicendo, ſimoniacum, expilatorem Eccleſiæ &c. tunc poteſt a Judice Eccleſiaſtico, & laico indifferenter procedi.

12 Similiter abuſus Sacræ Scripturæ poteſt eſſe multiplex, & ſecundum aliam, & aliam formam, poteſt ad aliud, & aliud forum ſpectare. Siquidem vel poſſunt uſurpari verba ſcripturæ ad oſtentandum

au-

acumen ingenii in re lubrica; aut ſcurrili, aut proximo contumelioſa. Vel abuſus eſt ad irridendam ſimplicitatem phraſis *Sacræ* Scripturæ, aut myſterium aliquod ſidei, aut Eccleſiæ inſtitutionem. Vel abuſus eſt ad docendum, ex verbis ſcripturæ perverſe detortis, errorem manifeſtum in fide, vel moribus. Vel tandem eſt ad producendos malos effectus per ſortilegia, incantationes, &c.

13 Exemplum primi eſt: Audivi aliquando Nebulonem impudicum, qui dicebat ſcripturam ſacram in illis verbis *Geneſis cap.* 4. ℣. 1. *Adam vero cognovit uxorem ſuam Evam* duobus verbis, uno ſcilicet Hiſpanico, alio vero Gallico, unitis in illo verbo *cognovit* (compoſito ex duabus primis ſyllabis Hiſpanice intellectis, ſed Italice pronunciatis, & tertia ſyllaba Gallice uſurpata) voluiſſe exprimere, de qua cognitione loquebatur. Hoc autem effutivit improbus ille ad oſtentandum acumen ingenii. Obſcurus forte videbor iis, qui peritiam Hiſpanici, & Gallici ſermonis non habent; ſed ſatius duxi minus clare, quam minus pure, & honeſte loqui.

14 Exemplum ſecundi eſt: Pedagogus quidam, nauſeans omnes alios præter *Ciceronem*, ſæpe mordebat, ut ruſticum ſtylum *Moyſis*, & *Prophetarum*, aſſerens rudem in eloquentia *Salomonem*, ſed divinum *Tullium*; hic Amico a ſe diſcendenti, dixit: *Cave, ne cadat aliquid de verbis tuis in terram*, volens in hoc carpere pharſim Sacræ Scripturæ dicentis de *Samuele P. Reg. cap.* 3. ℣. 19. *Et non cecidit de omnibus verbis ejus in terram*.

15 Exemplum tertii eſt: Si quis volens ſuadere hanc hæreſim, puta, peccata non eſſe confitenda Sacerdoti, ſed Deo, ad obtinendam illorum remiſſionem, uteretur hoc verſiculo Pſalmi 31. ℣. 5. *Dixi confitebor adverſum me injuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei*.

16 Exemplum quarti eſt: Si quis uteretur ſacris Bibliis, aut Breviario ad ſciendum futurum effectum, (ut fuit uſus apud Antiquos in carminibus *Virgilii*, fortuito aperti, rerum futura prænoſcere per *ſortes*, quas *Virgilianas* vocabant) quem modum ſuperſtitioſum carpit *Auguſtinus Epiſt.* 119. *ad Januar. cap. Non ſtatim*, 25. *q.* 2. & *Concilium Agathenſe cap.* 42. *cap. Aliquanti*, 26. *q.* 5. damnat. Sive ſi pro remediis alicujus ægritudinis, aut malum procurandum verbis ſacræ Scripturæ, oretenus pronunciatis, aut ſcripto mandatis, uteretur.

17 In duobus primis caſibus cognitio criminis eſſet mixti fori; ratio eſt, quia in illis nullus proditur error, nec ipſius præſumptio militat contra fidem. Verum eſt, quod in ſecundo caſu, ſi adeſſet conſuetudo irridendi, & carpendi ſacram ſcriptutam, intraret legitima præſumptio latitantis hæreſis in ſic irridente. *Eraſmus*, qui novarum hæreſum ova peperit, quæ *Lutherus*, ac *Calvinus* exclnſit, totus in hoc fuit, ut jocis, facetiiſque ſatyricis, ac ſcurrilibus Saeræ Scripturæ ſimplicitatem, ac Eccleſiaſticas Cæremonias in deriſionem poneret. Unde ejus exemplo docemur, nutare fidem in talibus, qui ex conſuetudine, divina verba, quæ debent revereri, traducunt. Et in hoc caſu cognitio ſpectaret privative ad Judicem fidei ſicut etiam in duobus ultimis caſibus, in quibus animus hæreticus directe, aut indirecte, ſeu interpretrative proditur.

18 Advertendum tamen eſt, quod *Blaſphemia* hæreticalis non eſt tantum illa, quæ militat contra articulum fidei, negando de Deo, quod habet, & ei attribuendo, quod non habet; ſed etiam illa, quæ ſonat Apoſtaſiam a fide, ut ſcribunt *Covaruvias Relect. in cap. Quamvis Par.* 1. §. 7. ℣. *ſecundo ut ad p. num.* 12. *Roias Tract. de Hæret. Par.* 2. *Aſſert.* 12. *& Pegna in direct. Inquis. Par.* 2. *Comment.* 66. ℣. *Quoniam vero*, ut eſt, dicendo, *renego Deum, non credo in Deum, diſcredo de Deo, abnego ſidem*, vel *Blaptiſmum*, vel *chriſma*, vel nego *Virginem Mariam*. De his ergo inquirere ſpectat ad Inquiſitores privative. Sicut enim ſuæ privatæ cognitionis eſt directa Apoſtaſia a ſide, ita ejuſdem eſt inquiſitio *Blaſphemia*, quæ illam ſonat.

19 Difficultas autem eſſe poteſt circa frangentes, aut deturpantes ſacras imagines, cujus nempe fori ſit tale crimen; multi enim Doctores *Clar. q.* 68. ℣. *Imaginem, &* apud *eum Angel. in l. Ex ſenatus c. ff. de Sicar. Boer. Deciſ.* 301. *Marc. Deciſ.* 509. *& Affict. Ancharan. Conſ.* 15. *Marſil. Bajard. Simanc. Farinae. Caball. Menoch. Franc. Ricc. Porr.* apud *Raynald. Syntax. cap. p.* §. 1. *num.* 69. tenent hoc eſſe mixti fori, imo *Cabal. crim. Reſolut.* 91. *num.* 12. contendit ſpectare ad ſolum Judicem laicum. E contra *Carena Par.* 2. *Tit.* 7. *de Blaſphemia* §. 7. *num.* 41. cui conſentit *Raynald. Syntax. cap.* 1. §. 1. *num.* 71. vult hoc ad Judicem fidei, privative ad laicum, ſpectare, tum quia, ſic violans ſacras imagines, videtur fateri, eas non eſſe adorandas, tum quia non poteſt præſumi, quod eas deturparet, niſi crederet eas non eſſe colendas, tum quia apud Græcos effractores imaginum vocantur hæretici, tum quia duo Rei *Bononiæ*, pro tali crimine, fuerunt ab Inquiſitore relaxati brachio ſæculari, tum quia ita in Hiſpania invaluit conſuetudo, quod in hoc Crimine procedat ſolus Inquiſitor, ut teſtatur *Souſa Aphoriſm. Inquiſitor. lib.* 2. *cap.* 42. *num.* 14. *& ſeqq*: Et huic opinioni ob recitata motiva adſtipulatur etiam *Bordon. Tribunal. ſacr. cap.* 26. *num.* 23.

20 Sed meo videri allata motiva non cogunt. Primum enim, & ſecundum, quæ in idem reincidunt, non concludunt. Quia non minus eſſet Hæreticus, qui negaret, aut crederet, non eſſe obſervanda mandata Dei, quam qui negat, colendas eſſe imagines ſacras; ſi ergo quis præſumitur hoc negare, quia illas deturpat, pariter preſumendus erit, quod neget præcepta Dei, qui ea non obſervat, & ita omne delictum ingeret præſumptionem hæreſis, & ſic ſpectabit ejus cognitio ad Inquiſitores; quod eſt falſum. Quod apud Græcos vocentur hæretici effractores imaginum, illi nempe, qui tenent eas non eſſe colendas, & proinde frangunt, concedo, & hoc eſt etam apud latinos, quid tum? ergo ex fractura quavis, aut injuria, facta imagini, infertur, quod frangens eas, cenſeat, non eſſe colendas, non ſequitur. Quod aliqnoties hoc delictum punitum ſit ab Inquiſitoribus, concedo, ſed non valet conſequentia; ergo ad ipſos ſolos ſpectat, tum quia factum non convincit jus, tum quia idem delictum fuit etiam punitum pluries a Judice ſæculari, ut ex *Boerio*, *Marco*, *& Angelo* recitat *Clar. quæſt.* 68. ℣. *Imaginem*, & *Porr. Faſcicul. rer. criminal.* §. *Blaſphemia*, *fol.* 45. & ſi talis argumentatio, deſumpta a facto, valeret, æque concluderet, tale crimen ſpectare privative ad laicum, quod itidem falſum eſt. Quod tandem talis ſit conſuetudo in Hiſpania, tranſeat. Sed hæc non concludit jus univerſaliter obſervandum.

21 Dico igitur cohærenter ad dicta ſupra *n.* 10. quod, ſi quis animo pacato ſacras imagines frangeret, aut deturparet; & hoc maxime, ſi pluries, & cum pluribus imaginibus hoc feciſſet, procul dubio ſuſpicionem hæreſis illo facto induceret; & tamen hoc etiam ex bono motivo aliquando potuit provenire, licet factum malum ſit, ut evenit in *S. Sereno Epiſcopo Maſſilienſi*, qui cernens populum adoratione latriæ, quaſi idola, adorare imagines, ipſas confregit, quem tamen corripuit *S. Gregorius Papa Regiſtr.*

giſtr. lib. 9. *Epiſ.* 9., ut habetur in quodam Canone *cap. Perlatum de Conſecr. Diſt.* 3. In tali caſu, omni procul dubio, Cauſa ſpectaret ad Judicem fidei privative; & quantumvis Reus potuiſſet bono motivo duci, tamen, quia res in ſe mala eſt, deberet Inquiſitor procedere, & Reo incumberet probare bonum motivum, quod habuit in ſic faciendo. Si vero ſemel in unam imaginem aliquis, ira percitus, aut rabie dementatus ſic procederet: aut ob alias cauſas frangeret, eſſet cauſa mixti fori, prout diximus.

22 Speciale autem in crimine Blaſphemiæ eſt, quod diſpoſitio legum, ac Statutorum, licet pœnalis ſit, & ideo ſtricte eſſet interpretanda, tamen, quia eſt divino honori favorabilis, & concernit publicam utilitatem, (per ſeveram enim punitionem unius, cæteri deterrentur a blaſphemando) ipſa debet extendi, prout ſcribit *Avendagn. de mand. reg. Par.* 2. *cap.* 5. *num.* 2. apud *Raynald. Syntax. cap.* 1. §. 1. *num.* 23.

23 Speciale itidem eſt ſecundum nonnullos, *Covarru. in cap. Quamvis Par.* 1. §. 7. *num.* 17. *de Pact. in* 6. *Simanch. Royaſ.* apud *Azevedo. Recopil. lib.* 8. *Tit.* 4. *l.* 1. *num.* 16. quod a crimine *Blaſphemiæ* iracundia non excuſat; ita ut debeat non minus Reus puniri, ac ſi ex iræ impetu minime fuiſſet commotus. Sed hoc non admittendum cenſeo, reſiſtente jure communi, *Text. in l. Abſentem*, §. *fina. l. perſpiciendum*, §. *Impetu. l. Aut facta* §. *Eventus*, *ff. de Pæn.* quo cavetur, quod delinquentibus, non ex dolo malo, non poteſt irrogari ordinaria pœna; & cum accenſus iracundia, mentem habeat perturbatam; ideoque malo dolo delinquens non ſit, ſequitur, quod, cum delinquentibus ex ira, ſint pœnæ temperandæ, ut *Par.* 1. *Tit. Patronus*, *num.* 107. *& ſeqq.* probavimus. Hoc autem ita fundatum eſt in naturali ratione, ut credam, non poſſe per leges humanas ullo modo determinari, quod delinquens ſine dolo, & ſine culpa, punibilis ſit; aut qui delinquit ex ſola culpa, ſine dolo, puniatur æqualiter, ac ſi ex dolo deliquiſſet. Quia pœna eſt delictorum coercitio, *l. Aliud eſt fraus*, *ff. de Verb. ſign. l. ſi pœna*, *ff. de Pæn. l.* 1. *C. Ad leg. Jul. repetud.* proinde ubi delictum non eſt, non poteſt intrare pœna. Porro delictum non eſt, ſi non intervenit culpa, & dolus malus *l. Cum aliter*, §. *Item illud*, *ff. Ad S. C. Syllan.* ubi autem plenus uſus rationis non eſt, nequit inveniri dolus; *arg. l.* 1. *Dolum*, *ff. de dolo*, ſequitur igitur, quod ubi eſt mentis alienatio, ſive perpetua, ſive ex intervallo, non poteſt habere locum pœna; & ita quod blaſphemans ex iracundia punibilis non ſit, poſt *Hoſtienſem Rubr. de Maledic. nu.* 5. tenent multi Doctores *Grammat. ad Conſt. Regn. Tit. de Blaſph. num.* 5. *Merlin. Pignatel. Valenzol. Sanfelic. Severin. Franc. Molin. Tapia* apud *Raynald. Synt. cap.* 1. §. 1. *n.* 31.

24 Sed, quia doctrina hæc poſſet eſſe periculoſa; ſiquidem Blaſphemi poſſent ſe tueri hoc brocardico, aſſerendo ſe ex ira blaſphemaſſe, & ſic cum damno Chriſtianæ Reipublicæ pœnas evadere, duo ſunt advertenda. Primum eſt, quod ira fuerit talis, & tanta, quod mentem totaliter alienaverit, & quod juſta fuerit cauſa iraſcendi, tali caſu, vera eſt recitata concluſio, & ſic blaſphemans nulla pœna debet puniri, ut loco citato probavimus; abeſt enim, tali caſu & dolus, & culpa. Secundum eſt, quod Reus non habeat conſuetudinem blaſphemandi ex cauſa injuſta, puta, ſi in ebrietate, aut ludo ſolitus eſſet blaſphemare. Conceſſo enim, quod aut ebrietas, aut ira, & deſperatio, concepta in ludo, talis fuerit, quod mentem pro tunc alienaverit, & proinde abſuerit dolus, non tamen abfuit culpa, quia ſciens, ſe in tali au- fractu in *Blaſphemias* erumpere, debuit a vino immoderato, & ludo abſtinere, quod, ſi volens ſe poſuit in tali ſtatu, culpa non vacat, & ita debet puniri ſaltem pœna extraordinaria, ut firmant Doctores. *Ricc. Variar. Reſol.* 275. *num.* 6. *&* 7. *Par.* 1. *Petra ad Grammat. deciſ.* 11. *num.* 9. *Gratian. diſcept.* 93. *num.* 96. *Chartar. deciſ. crim.* 2. *num.* 61. *& ſeqq. Cabal. Reſol.* 296. *num.* 34. *Raynald. Synt. d. c.* 1. §. 1. *num.* 40.

25 Quid autem, ſi in exercitio licito ex procliv itate naturæ iracundæ dementaretur ira, & blaſphemaret; ut in conſuendo ſartor, cui abſcinditur filus, in fingendo figulus, cui vaſa franguntur &c. eſſet ne locus pœnæ, quantumvis conſuetudo adeſſet.

26 Reſpondeo, quod, ſi Reus diligentiam adhibuit in ſe compeſcendo ab ira, proponendo, & propoſita renovando ſe cohibendi ab iracundia, in caſu, quo in ſuo exercitio conſueto, male ſibi res ſuccedat, & ira talis ſit, quæ ipſum dementet, non eſt locus ulli pœnæ, quandoquidem nec dolus, nec culpa adeſſet. Si nullam diligentiam, ſe temperandi ab ira, adhibuiſſet, aliqualis culpa adeſſet, ſi quidem tenetur per bona propoſita, ac actus contrarios perverſam naturæ inclinationem corrigere, ut dicunt Doctores. *Bonac. de leg. Diſp.* 3. *quæſt.* 8. *Pun.* 3. *n.* 3. *& ibi Suar. & alii*. Quod, ſi hoc omittit, in culpa eſt, & aliqua pœna debet percelli.

27 Multa alia ſpecialia habet hoc delictum, de quibus ſcribunt *Fab. a Monte Leone Prax. arbitr. par.* 4. *num.* 741. *& ſeqq. Avendagno de mand. reg. Par.* 2. *cap.* 5. *num.* 2. *& ſeqq.* & remiſſive ad primum *Farinac. Quæſt.* 20. *num.* 8. & qui ea vult videre, prædictos adeat.

28 Dubium autem eſt, an in crimine *Blaſphemiæ* teneatur quiſquis de neceſſitate accuſare? *Bajardus* ad *Clarum* §. *Blaſphemia num.* 5. *&* 6. cum quo ſentit etiam *Raynald. Synt. c.* 1. §. 1. *num.* 50. dicit, quod ſic ob multa jura, quæ ibi adducuntur, & maxime per *Conſtitutionem* 23. §. 8. *Julii Tertii*, in qua omnibus injungitur hujuſmodi denunciatio. Addit *Raynaldus*, condemnationem factam ab *Alexandro Septimo* propoſitionis, qua aſſerebatur eum, *qui non poteſt probare, non teneri ad denunciandum, quamvis ſibi conſtaret evidenter aliquem eſſe hæreticum, & in hoc caſu neque admittendam eſſe correctionem fraternam*, ut conſtat ex *Conſtit.* 96. *Alexand. VII. Bullar. Cherub. fol. m.* 137. *Tom.* 6. quod pariter intelligi debet in crimine *Blaſphemiæ*.

29 Sed *Carolus Tapia de Jur. Regn. lib.* 5. *Tit.* 18. *de Blaſphem. num.* 11. cum *Perez*, & *Azevedo* diſtinguunt, quod vel aliquis poteſt probare delictum, vel non. Si ſic, tenetur quiſquis denunciare, cum agatur de crimine læſæ majeſtatis divinæ. Si enim etiam inhabiles alias admittuntur ad accuſandum Reum de læſa majeſtate humana, ut diſponitur in Digeſto *l. Famoſos ff. Ad leg. Jul. majeſt. Text. in cap. Plerumque* 2. *q.* 7. *cap. Sacerdos*; 6. *de Pænit. diſt.* 6. a fortiori dicendum eſt de divina. Si vero probare non poteſt, quia inutilis evaderet denunciatio, non tenetur denunciare.

30 Sed aliter puto diſtinguendum, puta, de *Blaſphemia* hæreticali, & de mera, ſive ſimplici, & hoc modo concordari poſſunt contrariæ ſententiæ. In *Blaſphemia* quidem hæreticali, quia inducit ſuſpicionem hæreſis, quilibet denunciare tenetur, quantumvis denunciationem probare per Teſtes non poſſit, prout diſponitur in citata Bulla *Alexandri*, & hoc modo procedit prima opinio. In *Blaſphemia* autem ſimplici non ſic, explorati enim juris eſt, quod nec denunciare, nec accuſare tenetur, qui non poteſt probare *Navar. in cap. Inter verba Concl.* 6.

can.

can. 11. *quæſt.* 3. *Sgroi Par.* 3. *c.* 8. *num.* 30. & hoc modo verum dicit ſecunda opinio.

Probatio.

SVMMARIVM.

31 *Hoc crimen probatur per Teſtes.*
32 *Caballus opinatur ſufficere Teſtes, qui deponant de Blaſphemia in genere.*
33 *Confutatur opinio Caballi.*
34 *Probatur, quod Teſtes debent deponere de Blaſphemia præciſa.*
35 *Non ſufficit, quod Teſtes deponant per æquipollentia.*
36 *Judex non debet interrogare ſuper jure, ſed ſuper facto.*
Reus, deponendo contra ſe ſuper jure, nil probat contra ſe.
37 *Hæreſis probari poteſt per Teſtes ſingulares.*
38 *Blaſphemia probatur per Teſtes ſingulares.*
In aliquibus locis Accuſator, & unus Teſtis idoneus probant Blaſphemiam.

31 PRobatur autem hoc delictum per Teſtes, ſicut & alia omnia, quæ non relinquunt veſtigium poſt ſe; eodem enim tempore habetur cognitio facti, & facientis, ut ſcripſit *Foller. Pract. crim. V. Capiat. informat. num.* 13. Sed difficultas eſt, an Teſtes teneantur exprimere præciſe verba *Blaſphemiæ* audita, an vero ſufficiat, quod deponant, Cajum blaſphemaſſe in genere; aut in ſpecie, per verba æquipollentia?

32 Circa hoc fuit opinio *Caball. Reſol. crim.* 180. *num.* 7. quod, ſi Teſtes ſint viri periti, & docti, optime ſcientes quid ſit *Blaſphemia*, ſufficiat, quod deponant in genere; quod probari poteſt per *Sacram Scripturam lib. Tertio Regum cap.* 21. ℣. 13. ubi habetur, quod duo Teſtes, ſubmiſſi a Senioribus *Vrbis Jezrael*, de mandato *Jezabel* Reginæ, accuſaverunt *Nabot* de *Blaſphemia* in Deum, & Regem, deponendo in genere, & dicentes: *Benedixit Nabot Deum, & Regem*; ob quod fuit lapidatus.

33 Sed non video, quomodo ex hoc facto deduci poſſit concluſio *Caballi*; tum quia Teſtes illi non dicuntur fuiſſe homines docti, ſed Filii Diaboli, nempe homines ex infima plebe, mendaces, & perverſi; tum quia ibi agebatur de Judicibus corruptis a mandato iniquiſſimæ *Jezabelis*; unde non poteſt ex hoc deduci, quod pari modo procedi poſſit a Judicibus Chriſtianis, & maxime in ſacro fidei Tribunali, quod incorruptæ juſtitiæ, & veritati debet inniti.

34 Contrarium autem ex *Sacra Scriptura* deduci poteſt, & maxime ex *Actibus Apoſtolorum cap.* 6. ℣. 14. ubi Teſtes accuſantes, & deponentes contra *Stephanum* accuſatum de *Blaſphemia*, depoſuerunt in ſpecie, dicentes: *Audivimus eum dicentem, quoniam Jeſus Nazarenus hic deſtruet locum iſtum, & mutabit traditiones, quas tradidit nobis Moyſes*. Et pariter Teſtes contra *D. N. J. Chriſtum Matthæ. cap.* 26. ℣. 61. depoſuerunt pariter in ſpecie, dicendo: *Hic dixit*; *Poſſum deſtruere Templum Dei, & poſt triduum reædificare illud*. Proinde dicendum eſt, quod Teſtes teneantur referre verba præciſa, prolata a Reo, ad hoc, quod Judex, illis conſideratis, poſſit decernere, an conſtet de Blaſphemia, nec ne, prout bene ſcribit *Guazzinus Defen.* 4. *cap.* 3. *n.* 7. & optimam ad hoc rationem adducit *Raynaldus Syntax. cap. p.* §. 1. *num.* 54. & eſt, quod munus Teſtis eſt deponere ſuper ſimplici facto, non autem judicare de illo; ſi autem deponeret tantum in genere, dicendo Cajum blaſphemaſſe, & non deponeret verba Caij præciſa, ipſe judicaret de crimine, & non deponeret ſimpliciter de facto: ex quo, an reſultet crimen, nec ne, judicare ſpectat ad Judicem; ſicut etiam Concilium Judeorum non judicavit Blaſphemiam fuiſſe verba Chriſti: *Poſſum deſtruere Templum Dei* &c. prout explicat *Cornel. a Lapid. in Matthæ. cap.* 26. ℣. 61. §. *Senſum pariter in fine*, licet illi duo falſi Teſtes eam, tanquam Blaſphemiam, reputaſſent.

35 Sequitur etiam ex hoc, quod non ſufficit, quod Teſtes deponant per æquipollentia; tum quia poſſunt alterare gravitatem criminis, niſi verba eſſent ſcrupoloſiſſime ſynonima, quod difficillimum eſt; tum quia, in explicanda paraphraſi, poſſunt Teſtes decipi, & ſic gravare Reum. Et præcipua ratio eſt, (ob quam debent Teſtes deponere præciſa verba) quia tolleretur Reo validus modus ſe defendendi, probando, verba illa aut non eſſe blaſphema, aut non involvere ſuſpicionem hæreſis. Et hoc verum eſt, quantumvis etiam Reus confiteretur in genere ſe blaſphemaſſe, non autem diceret præciſe verba prolata.

36 Ratio eſt, quia tum Teſtes, tum Reus debent ſuper nudo facto proferre depoſitionem, & confeſſionem, & ad ſolum Judicem ſpectat judicare de jure, reſultante ex illo facto. Proinde, ſicut Judex non debet interrogare Teſtes, aut Reum ſuper jure, ſed tantum ſuper facto, ut *Par. p. Tit. Reus num.* 20. docuimus, ita non debet ab iiſdem acceptare reſponſiones, quæ concernant jus, & factum. Proinde Reus, qui confitetur delictum per verbum, quod ſonet jus, ut dicendo *venenavi*, *occidi*, *blaſphemavi* &c. non probant contra ſe, ut ſcribit *Chartar. de Inter. reo. lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 19. ſed debet dicere *propinavi talem potionem*; *percuſſi gladio in tali parte corporis*; *protuli talia verba*; ad Judicem autem ſpectat noſſe, ſi ex tali potione; percuſſione; prolatione conſtet de morte illata, aut *Blaſphemia* prolata, nec ne. Et ex ſola confeſſione Rei de delicto, non poteſt ipſe damnari, niſi ex probatione facti conſtet Judici de jure, in quo fundatur delictum, ut habetur in *Digeſto Text. in l. p.* §. *Divus Severus, ff. de Quæſtion.*

37 Dubium autem eſt, an ſufficiat probare hoc crimen per Teſtes ſingulares? Reſpondeo, quod variæ circa hoc ſunt Doctorum ſententiæ; nonnulli enim *Eymeric. Direct. Inquiſ. Par.* 4. *quæſt.* 72. *ubi Pegn. Comment.* 121. *per tot. Carena Par.* 2. *Tit.* 7. *de Blaſp.* §. 5. *num.* 27. *Dian. Par.* 4. *Tr.* 7. *Reſol.* 31. volunt, quod Teſtes ſingulares, ſingularitate diverſificativa, non probent ad pœnam ordinariam, ſed ad plus extraordinariam. Alii *Butrigar. in l. Ariani. Salycet. in l. Quicunque, C. de Hæret. Bald. in l. Actor. C. de Probat. Anani in cap.* 1. *num.* 7. *de Hæret. Alexand. Calcan. Clar. Pert. Zanchin. Cravet.* apud *Pegn. Comment.* 131. *V. Ergo quantum, Part.* 3. tenent, quod ad probandum crimen in genere, ut pote, quod aliquis ſit Hæreticus, Teſtes hujuſmodi probent, etiam ad pœnam ordinariam. Alias *Par. p. Tit. Teſtes. num.* 41. *& ſeqq. & Tit. Tortura num.* 71. *& ſeqq. & Tit. Probatio, num.* 5. probavimus, quod per Teſtes ſingulares probetur tum crimen in genere, tum idem in ſpecie, quando nempe agitur de facto iterabili. Et de facto magnum robur habent rationes *Simanchæ Cathol. Inſtit. Dit.* 64. *num.* 75. *&* 76. qui idem tenet, & eſt, quod diverſitas Teſtium in accidentalibus, prout ſunt tempus, locus, & perſona, in delictis non inducit in illis ſingularitatem; ideo concludenter probant; periculoſiſſimumque

eſſet

eſſet, quod Hæreticus ſua falſa dogmata ſingillatim, & ſecreto ad perverſionem pluribus manifeſtaret, & nequiret de hæreſi convinci ex hoc, quod omnes illi eſſent Teſtes ſingulares; & in ſententia contraria non poſſet unquam puniri Confeſſarius ſollicitans, cum impoſſibile ſit de tali crimine alios Teſtes dari, quam ſingulares; & ideo, quando delictum eſt iterabile, poſſe concludenter per Teſtes ſingulares probari, ultra *Simaucham* (qui pro ſe citat *D. Thomam*, & *Bartolum*) tenuerunt *Salycet. in l. Teſtium num.* 16. *C. de Teſt. Albertinus de Agnoſcent. Aſſert. quæſt.* 33. *num.* 12. & *Brunus de Hæret. cap.* 9. *prope finem* apud *Pegn.* 3. *Par. comm.* 121. ℣. *Et Albertinus*, cum quibus teneo.

38 Cohærenter ergo ad hæc, dicendum eſt, quod etiam *Blaſphemia*, maxime hæreticalis, attenta maxima criminis atrocitate, concludenter probetur, quando nempe eadem per verba præciſa replicatur. Siquidem tempus, locus, perſona, ubi, & coram quibus eſt prolata, ſunt mere accidentalia crimini. Et re vera incapibile eſt, quod Teſtes ſingulares, deponentes de diverſis indiciis, tendentibus ad unum crimen, (qui dicuntur ſingulares adminiculative, ſeu cumulative) probent delictum, in ſententia omnium Doctorum recepta; & non debeant probare perverſum habitum blaſphemandi Teſtes ſingulares, qui deponunt de variis actibus, dependentibus, & ordinatis ad illum habitum concludendum. Et hoc firmiſſime tenendum eſt, quando Teſtes ſingulares ſunt plures, quam duo, & ſunt viri graves, fidei incorruptæ, & non patiantur exceptionem; tunc enim concludenter probari delictum docent plures, inſigneſque Doctores. *Simanc. Cathol. Inſt. Tit.* 64. *num.* 77. *Caccialup. in l. Admonendi col.* 39. ℣. *Patet igitur ff. de Jureju.* ubi *Paul. de Caſtr. Franciſ. Brun. Tr. de Indic. Par.* 1. *quæſt.* 2. *num.* 6. *Socin. Conſ.* 262. *lib.* 2. *Hippoll. Marſil. ſingul.* 114. & *in l.* 1. §. *Ad quæſtionem ff. de quæſt. Tiraq. de Pœn. temper. Can.* 51. *num.* 106. apud *Pegn.* 3. *Par. comm.* 121. ℣. *Et quæ hactenus*. Et in multis Statutis Italiæ, favore divini honoris, ſancitur, quod in hoc delicto credatur Accuſatori juranti; & uni Teſti idoneo, ut videre eſt in *Bannimentis Bonoviæ cap.* 1. & *Statutis Eugubii lib.* 4. *Rubric.* 20. quod magis eſt, quam quod pluribus Teſtibus ſingularibus fides adhibeatur.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

39 *Pœna Blaſphemi de jure Divino, & Cæſareo antiquo eſt mors.*
Antiquæ pœnæ obſoleverunt; de jure novo, quæ.
40 *Pœnæ de jure Canonico veteri pro Laicis, & Clericis.*
41 *Pœnæ latæ in Concilio Lateranenſi ſub Leone Decimo.*
42 *Pœnæ prædictæ moderatæ ex poſt pro Laicis.*
Pro Clericis manent pœnæ Concilii Lateranenſis.
43 *Dubium, an aggravandæ ſint dictæ pœnæ ob conſuetudinem.*
Quis Blaſphemus conſuetudinarius, & quis relapſus.
Ex conſuetudine delinquendi, pœna augenda, arbitrio Judicis.
44 *Plures actus, quam tres requiruntur ad faciendum Blaſphemum conſuetudinarium.*
Quot requirantur; variæ ſententiæ; ſed arbitrio Judicis commiſſa eſt deciſio.
45 *Blaſphemia apud Minores de Obſervantia eſt caſus reſervatus, & quæ, & qualis.*
46 *Pœna Blaſphemi in Ordine Minorum de Obſervantia.*
47 *Pro aliis criminibus, quæ reducuntur ad Blaſphemiam, Statutum primum.*
48 *Statutum ſecundum.*
49 *Statutum tertium.*
50 *Statutum quartum.*
51 *Statutum quintum.*
52 *Statutum ſextum.*
53 *Repetitur diſtinctio, data ſupra* nu. 11.
54 *Quis dicatur aperire os Blaſphemum contra Papam.*
S. P. Franciſcus, primus Patriarcharum, vovit obedientiam Romanæ Eccleſiæ.
Papa eſt Pater ſpecialis Fratrum Minorum.
55 *Conſtitutiones Papales ita venerandæ, ut perſona Papæ.*
Judex judicans contra leges Imperiales, tenetur de læſa Majeſtate.
Quid Decretum, Conſtitutio, & Sanctio, remiſſive.
56 *Ad incurrendum crimen Blaſphemiæ contra Papam, requiritur deliberatio.*
57 *Locutio contumelioſa contra Papam poteſt eſſe contra ejus perſonam, aut dignitatem.*
Si eſt contra dignitatem, Reus denunciandus Inquiſitori.
Si contra perſonam, procedit Prælatus Regularis.
58 *Dignitas Cardinalium reductive ſpectat ad fidem.*
Diverſitas delicti in blaſphemante dignitatem, aut perſonam Cardinalium.
59 *Epiſcoporum dignitas, quanta remiſſive.*
Blaſphemans dignitatem Epiſcopi puniendus ab inquiſitore.
60 *Prælati, de quibus loquitur Statutum, qui intelligantur.*
61 *Quæ requirantur, ut obloquens de Epiſcopis, aut Prælatis, ſubeat pœnas Statuti.*
62 *Delictum obloquentis de Epiſcopis, & Prælatis, differt a crimine Prædicatoris loquentis contra eos.*
63 *Præſtanda a Judice Noſtro in punitione obloquentis de Epiſcopis &c.*
64 *Creſcit offenſa, ut creſcit dignitas perſonæ offenſæ.*
65 *Conciliatur Textus cum Statutis.*
Clauſula poſita in fine, refertur ad omnia præcedentia, ſi non ſubeſt ratio diverſitatis.
66 *Explanatur dubium ex Valliſoletanis.*
67 *Pœnis abutentium verbis Sacræ Scripturæ, quando locus ſit.*
68 *Uſus profanus quis dicatur.*
69 *Abuſus profanus verborum Sacræ Scripturæ, quando accidat.*
70 *Obſcena verba, quam male ſonent ex ore Religioſi.*
71 *Quid requiratur ad punitionem Statutariam loquentis obſcena verba.*
72 *Carcer in hoc Statuto qualis intelligatur.*
73 *Quando dandus ſit carcer formalis loquenti obſcenitates.*
74 *Convicium quid ſit, & quotuplex.*
75 *Advocati patrocinando non debent conviciari.*
76 *Convicium a contumelia quomodo differat.*
77 *Improperium, aut improperari quid ſignificet.*
78 *Ad quid tenetur improperans delictum falſum.*
79 *Quomodo intelligatur improperium, jactatum in Prælatum, & quomodo puniatur.*
80 *Pœna improperantis non Prælato crimen non notorium.*
81 *Pœnæ improperantis crimen, jam punitum.*
82 *An Prælatus convicians, aut improperans Subdito,*

to, aliqua pœna teneatur.

83 *Prælatus ad correctionem poteſt aliquod verbum contumelioſum dicere ſubdito.*

Hoc tamen debet eſſe ex charitate.

84 *Si verbum contumelioſum non facit ad correctionem, redditur injurioſum.*

85 *Prælatus convicians ſubditum, puniri debet, & qua pœna.*

39 POena autem blaſphemantium, de jure divino eſt lapidatio juxta vetus teſtamentum *Levit. cap.* 24. ℣. 16. ubi dicitur: *Qui blaſphemaverit nomen Domini, morte moriatur: lapidibus opprimet eum omnis multitudo.* De jure item Cæſareo mors eſt, ut ſancitur in quadam *Novella Authent. Ut nos lux cont. naturam §. Final. Collat.* 6. ſed, refrigeſcente zelo Religionis, & cultu Dei, & invalente injuſtitia, leges iſtæ jam deſueverunt, prout poſt multos *Luc. de Penn. Bald. Aug. ad Angel. Nun. Conrad. Gramat. Zaſi. Bellon.* docet *Clar. §. Blaſphemia.* ℣. *Sed quæro*, qui dicit Judices in hoc graviter peccare connivendo ad tantam injuriam, Deo illatam; Chriſtianamque Rempublicam circa hoc magna indigere reformatione. Proinde de jure municipali regionum, aliæ pœnæ contra Blaſphemos ſunt ſancitæ, & juxta gravitatem criminis majorem, aut minorem, adhibentur quaſſationes funis, Triremes, perforatio, aut amputatio linguæ, & etiam quandoque ſuſpendium, ut recitat ibidem *Clarus*.

40 De jure autem Eccleſiaſtico antiquo, pœna Laici blaſphemi erat excommunicatio, & publica pœnitentia præ foribus Eccleſiæ, jejunia, & pœna pecuniaria, prout conſtat ex *cap. Si quis per capillum* 22. *quæſt.* 1. & *cap. ſtatuimus de Maled.* Pœna vero Clerici erat depoſitio, ut ſcribit *Covarr. in cap. Quamvis P. p. §.* 7. ℣. *Sed quia p. n.* 20. *de Pact. in* 6. quod tamen debet intelligi, ſi Clericus conſuetus ſit blaſphemare, & in hoc non ſe corrigat, ut ibidem ſcribit ex *Hoſtienſi Summ. Rubric. de Maled. §. Blaſphemantes* ℣. *Gravior etiam*, & *Alexandro Conſil.* 72. *col.* 4. *lib.* 1.

41 *Concilium* autem *Lateranenſe* quintum *Seſſ.* 9. prout etiam ſanxit *Leo X. Conſt.* 7. *Supernæ* §. 33. apud *Cherub. Tom.* 1. ſtatuit pœnas pro foro interno, ac externo. Pro primo injunxit graves pœnas, arbitrio Confeſſarii, imponendas ante abſolutionem. Pro ſecundo, blaſphemanti *Deum, Chriſtum, aut B. V.* ſi laicus ſit, & convictus, & publicam juriſdictionem gerat, prima vice, privetur portione per tres menſes; ſecunda, per alios tres; tertia, privetur Officio. Si Clericus, aut Sacerdos, prima vice, privetur fructibus unius anni; ſecunda, privetur Beneficiis; tertia, ſit inhabilis ad ea, & hæc conferri poſſunt. Si laicus nobilis, prima vice, multandus eſt in 25. ducatis; ſecunda, 50. tertia, privandus nobilitate. Si ſit plebejus, prima vice, carceretur; ſecunda, cum mitra infami ante fores Eccleſiæ per diem integrum ponatur; tertia ad perpetuos Carceres, aut Triremes damnetur. Blaſphemantes autem Sanctos, ſtatuit mitius puniri.

42 Prædictam autem diſpoſitionem Lateranenſis Concilii moderavit *Julius Tertius* per ſuam Conſtitutionem *In multis* apud *Cherub. Tom.* 2. ſed etiam hanc modificavit *B. Pius V. Conſt.* 5. *Cum primum*, & ſtatuit, quod blaſphemans nomen Jeſu, vel *B. M.* prima vice, condemnetur in ducatis 25. ſecunda vice, duplicetur pœna; tertia, ſolvat centum ducatos, & exilietur. Si plebejus ſit, & ſolvere non poſſit, prima vice, manibus religatis poſt terga ſtet ante fores Eccleſiæ; ſecunda, flagelletur; tertia, ei lingua perforetur; & huic poſtremæ Conſtitutioni ſtandum eſt, ſed advertendum, quod, cum nec *Julius*, nec *B. Pius* aliquid circa Clericos in Conſtitutionibus ſuis ſtatuerint, ſed ſolum circa Laicos; manet contra Clericos, ac Sacerdotes in toto ſuo robore recitata diſpoſitio *Concilii Lateranenſis*.

43 Sed difficultas eſt, an pœnæ ſint aggravandæ ex conſuetudine Blaſphemandi; & quot actus requirantur ad hoc, quod aliquis poſſit dici blaſphemus conſuetudinarius.

Reſpondeo, quod diſtinguendum eſt de blaſphemo recidivo, & conſuetudinario. Recidivus enim dicitur, qui denuo committit crimen, de quo alias punitus fuit, qui etiam vocatur *relapſus. cap. Accuſatus §.* 1. & 2. *de Hæret. lib.* 6. Conſuetudinarius vero eſt, qui pluries unum, & idem delictum commiſit, licet de eo non fuerit inquiſitus, aut damnatus. Quantum ad relapſum, jam ſunt pœnæ ſtatutæ contra blaſphemos, quas recitavimus. Sed quo ad conſuetudinarium, arbitrio Judicis ſunt commiſſæ. Conſuetudo quidem delinquendi, ſicut aggravat delictum, debet etiam aggravare pœnas, ſecundum Doctores. *Bart. & Alexand. in l. Scire debes. C. de Superexact. lib.* 10. *Brun. Conſ. crim. diverſ.* 115. *n.* 15. *Tom.* 2. *in fol. Farinac. quæſt.* 20. *n.* 43. Unde committens tria furta dicitur conſuetus furari, & latro famoſus, qui ſuſpendio necari debet, prout ſcribit *Clar. §. Furtum* ℣. *Scias tamen*, qui teſtatur de communi.

44 In hoc crimine autem *Blaſphemiæ*, tres actus juxta Doctores non ſufficiunt ad faciendum aliquem blaſphemum conſuetudinarium, ſed requiruntur plures. *Farinac. qu.* 20. *n.* 4. *Cala. de mod. arric. in Gloſſ. magn.* 769. *Coler. Deciſ.* 172. *num.* 1. *Merlin. Pignatel, Diſcep. quæſt.* 7. *n.* 10. & *ſeqq. Severin. ad Sanfelic. Deciſ.* 369. ℣. *ſunt quiddam* apud *Raynald. Syntax. cap* 1. §. 1. *num.* 18. Ratio eſſe poteſt ex facilitate, qua hoc poteſt committi, quæ non cadit in furto. *Lazarius* determinat requiri quinque actus interpolatos loco, & tempore: *Zanardus* (prout eos refert *Carena Par.* 2. *Tit.* 7. §. 5. *num.* 22. & *ſeqq.* vult debere eſſe decem actus in uno anno, ut quis poſſit dici conſuetus blaſphemare. Sed *Menoch. de Arbitr. Judic. Caſ.* 375. concludit eſſe arbitrarium Judici de hoc determinare, & iſta eſt vera, & æqua ſententia. Debent autem actus eſſe diſcreti, & diſcontinuati moraliter loco, & tempore; licet enim quis viginti *Blaſphemias* in aliquo caſu protuliſſet, non tamen dicendus eſſet ex illis conſuetus blaſphemare, nec major ſibi pœna deberetur, quam ſi ſemel tantum blaſphemaſſet, ut ſcribit *Romaguera ad Stat. Eugub. lib.* 4. *Rub.* 20. *num.* 11. poſt *Faria ad Covar. lib.* 2. *cap.* 20. *num.* 93.

45 Quantum ad pœnas Regularium, inſpiciendæ ſunt peculiares Ordinem Conſtitutiones. Pro Nobis autem Minoribus in ordine ad *Blaſphemiam* proprie, ſive hæreticalem, ſive ſimplicem, nulla eſt pœna taxata, ſed eſt tantum caſus reſervatus (ut patet ex Statutis *Valliſoletanis cap.* 7. & Generalibus Ordinis *cap.* 7. §. 3. *num.* 1.) reſpectu *Blaſphemiæ in Deum, D. N. J. C. & B. Virginem*, non vero reſpectu aliorum Sanctorum; & ad incurrendam hanc reſervationem non requiritur in blaſphemante conſuetudo, vitium, aut facti notorietas, ut bene ſcribit *Sanctor. Commentar. cap.* 7. *Stat.* 5. *Caſ.* 1. ℣. *Ad incidendum fol. m.* 306. quia *Fratres Minores*, quos Deus in Eccleſia induxit, ut ejus Sanctum nomen laudarent, non debet cenſeri cum ſæcularibus in hoc crimine; quod in ipſis ex ſtatus perfectione, ad quam obligantur, gravius evadit, proinde ſi ad incurrendam reſervationem in cæteris requiritur publicitas, ſeu conſuetudo *Blaſphemiæ*, in *Fratre Minore* ſufficere debet ſola, & ſimplex prolatio.

46 In facti ergo contingentia debet inter Nos *Blaſphemia* puniri pœnis inflictis a jure communi. Sed hoc requirit in Clerico conſuetudinem, ut dictum ſupra *num.* 39. Qua ergo pœna puniendus eſt blaſphemus inter Nos, qui tamen conſuetudinem ſic delinquendi non habet? Cenſerem puniendum eſſe ad minus pœna Carceris per quatuor menſes. Quia, cum blaſphemantes, ſive obloquentes de *Summo Pontifice*, trimeſtri Carceri macerentur, ut infra dicemus, æquum eſt, quod creſcat pœna, ſicut in blaſphemante Deum creſcit gravitas criminis præ blaſphemante *Papam*. Si autem *Blaſphemia* eſſet hæreticalis, a ſolo Inquiſitore punienda eſſet. Unde Judices noſtri ſolam *Blaſphemiam* ſimplicem punire poſſunt.

47 Pro cæteris vero criminibus, qui ad *Blaſphemiam* reducuntur, ſequentia habemus Statuta. Primo: *Si quis fratrum ore blaſphemo, aut impudenter, vel minus reverenter de Perſona Summi Pontificis, vel ſumma ejus dignitate, & majeſtate, in terris ſuprema; vel de Apoſtolicis Conſtitutionibus, Decretis, aut Sanctionibus obloqui temere auſerit, & de eo legitime conſtiterit, trimeſtri* (& non ſemeſtri, ut perperam dicunt Sambucana) *Carceris pœna, vel alia graviori etiam, Superiorum arbitratu, omnino puniatur. Stat. Valliſolet. cap.* 1. *Tit. de Obedientia. Orb. Seraph. T.*3. *fol.* 413. *Pract. Crim. Tit. Applicatio* §. 56. *De Summo Pontifice Maximo, Chriſti in terris Vicario, deque illius Dignitate, ac Decretis, & Conſtitutionibus, qui impudenter, vel minus, quam decet reverenter obloqui auſus fuerit, trimeſtris Carceris pœna, vel graviori etiam puniendus eſt juxta delicti menſuram*. Ita Textus *Tit. Applicatio* §. 56.

48 Secundo: *Quicunque de S. R. E. Cardinalibus, aut eorum Dignitate, vel perſona, in genere, vel in ſpecie, & præſertim de Eminentiſſ. Protectore, impudenter, vel temere ora laxaverit, Carceribus mancipetur; vel gravius etiam pro gravitate delicti puniatur Superiorum arbitratu. Stat. Valliſolet.* ℣. *Quia vero. Impudenter obloquentes de Eminentiſſimis Protectore, & S. R. E. Cardinalibus, deque Reverendiſſimis Eccleſiarum Prælatis, cum ſcandalo, Carceribus ſunt mancipandi, vel gravius etiam, pro oblocutionis exceſſu, puniendi, Superiorum arbitratu*. Ita Textus noſter *Tit. Applicatio* §. 23.

49 Tertio: *Qui de Epiſcopis, & aliis Eccleſiarum Prælatis oblocutus fuerit, ita ut populo ſcandalum ſit; is, arbitrio Superioris, graviter arceatur pro gravitate delicti. Stat. Valliſolet.* ℣. *Qui de Epiſcopis*.

50 Quarto: *Qui Sacræ Scripturæ ſenſum, vel verba in profanos uſus detorſerit, eiſque in familiaribus colloquiis uſus fuerit; voce activa, & paſſiva triennio privandus erit, & monſtruo Carceri mancipandus. Pract. crim. Tit. Applicatio* §. 23.

51 Quinto: *Obſcœna verba coram aliis cum ſcandalo proferens, ſi graviter monitus, ſe non correxerit, in eum animadvertatur pro qualitate delicti, etiam cum pœna Carceris, aut graviori, Superiorum arbitratu, quouſque reſipiſcat, ut cæteri timorem habeant. Pract. Crimin. Tit. Applicatio* §. 6.

52 Sexto: *Qui in Prælatum improperii, & convicii verba protulerit, genuflexus in publico, debet pane, & aqua jejunare, ac omni ſuffragiorum jure biennio carere. Pract. Crim. Tit. Applicatio* §. 9.

53 Circa primum Statutum, notanda eſt primo diſtinctio, quam dedimus ſupra *num.* 11. puta, de blaſphemante dignitatem Summi Pontificis, aut de blaſphemante illius perſonam. Pariterque diſtinguendum eſt de *Blaſphemia* ſimplicis irreverentiæ circa dignitatem *Papalem*, & de *Blaſphemia* hæreticali circa eandem, ut ſi quis diceret, *Papam non eſſe primum, & univerſale caput Eccleſiæ militantis*. Et ſecundum datas diviſiones exponendum eſt Statutum.

54 Notandum ergo primo, quod *os blaſphemum* contra dignitatem *Summi Pontificis* dicitur *aperire*, qui de illa male loquitur: & hoc *impudenter*, puta, nulla habita ratione proprii honoris, prout bene explicat *Sanctor. Comment. cap.* 1. *Stat.* 1. §. 4. *in fine*. Proprius autem honor, & magna dignitas *Fratris Minoris* eſt, quod ipſius mater Religio in obedientia *Eccleſiæ Romanæ* ſit primogenita; *Seraphicus* enim *Pater Franciſcus*, ut notat *D. Bonaventura Expoſit. in Reg. Minor. cap.p.* primus Patriarcharum fuit, qui in Regula ſua ſpeciale votum obedientiæ erga *Romanam Eccleſiam* emiſerit. Proinde *Pontifex Romanus*, qui *Pater eſt omnium, eſt Fratrum Minorum nihilominus ſpecialis*, ut textualiter habet Canon *Cap. exiit* §. *Ad hæc de Verb ſignif. lib.*6. Dum ergo *Frater Minor*, dignitatis ſpecialis hujus filiationis oblitus, contra *Apoſtolicum Patrem* linguam acuit, *impudenter* dicitur procedere.

55 Notandum ſecundo, quod in hoc Statuto, eadem pœna percelluntur obloquentes de Conſtitutionibus, Sanctionibus, ac Decretis, ſicut, qui male loquuntur de perſona, ac dignitate *Domini Apoſtolici*; & hoc quidem de jure; nam Conſtitutiones Apoſtolicæ, quando conſtat, eas fuiſſe legitime emanatas, debent cum reverentia recipi, eo modo, quo honorandus, & recipiendus eſt Pontifex ipſe. Sicut enim Statua Principis, ex eo quod repreſentat figuram corpoream Principis, reverenda eſt, & qui erga Statuam illius irreverenter ſe habet, committit crimen læſæ Majeſtatis, ut dicitur in jure *l. Qui Statuas ff. Ad leg. Jul. majeſt.* ita dicendum eſt de Edictis, Reſcriptis, Sanctionibus, ſeu Conſtitutionibus Principis, quæ ſunt imagines, in quibus repreſentatur mens, ſeu voluntas ejuſdem Principis. Proinde de antiquo jure fuit, ut deducitur ex quadam lege *Codicis Juſtiniani, arg. l.p. C. Ad leg. Jul. majeſt.* quod Judex non deferens legibus imperialibus, ſed judicans contra eas, poterat accuſari de crimine læſæ majeſtatis; quam tamen praxim, reſcripto ſuo ſuſtulit *Imperator Alexander Severus*, ut ex citata lege apparet. Quid autem importet *Decretum, Conſtitutio, & Sanctio* diximus *Par. p. Tit. Canones n.* 1. *& ſeqq.*

56 Notandum tertio, quod, ad incurrendam pœnam hujus legis ſtatutariæ, requiritur, quod Reus ſcienter, advertenter, deliberate, & ex contemptu poteſtatis Pontificiæ, delinquat, ita ut mortaliter peccet; aliter non eſt locus tali pœnæ, prout ex illius duabus notabilibus dictionibus, nempe *temere*, & *auſerit*, pluribus docte cumulatis probat *Sanctor. Comment. cap.* 1. *Stat.* 1. §. 9. 10. & 11. *fol. m.* 3. Itemque oportet, quod crimen judicialiter probatum ſit concludenter per Teſtes, aut Rei legitimam confeſſionem; hoc enim importat clauſula illa, *& de eo legitime conſtiterit*, ut ibidem probat *Sanctorus*.

57 Notandum quarto, quod contumelioſa, ac blaſphema locutio contra *Summi Pontificis* perſonam, ſeu Conſtitutiones poteſt concernere ejus dignitatem, & poteſtatem; aut tantummodo honorem, obedientiam, ſeu reverentiam. Primo modo, ut ſi quis impie diceret: *Non æſtimo Papam, & ejus Papatum, quantum ſoleam mei calepodii; ipſe enim non eſt me major; ſed eſt homo ordinarius, ſicut ego. Hæc Bulla, ab eo lata, nulla eſt, nec ipſe habet authoritatem majorem leges condendi, quam Plebanus Arlottus*. In hoc caſu blaſphemia eſſet hæreticalis, & deberet Reus denunciari Inquiſitoribus; nec ullo modo poſſet Judex Regularis ſe immiſcere; aliter incurreret Excommunicationem, Papæ reſervatam, privationem, & inabilitationem ad Officia juxta Bullam

Iam *Pauli V. Romanus Pontifex Ann.* 1606. *Calend. Septemb.* Ratio eſt , quia talis locutio eſt contra articulum fidei de Primatu , & poteſtate *Papæ* ſupra omnes fideles . Secundo modo , ſi diceret : *Diabolus ferat hunc Papam , ſtirpis Hebrææ , cujus vita non eſt , niſi accumulare theſauros per fas , & nefas . Hanc Bullam non æſtimo , quia eſt lata ad proprium intereſſe ; eſt iniqua ; & ad ſolam oppreſſionem pauperum .* Tali caſu *blaſphemia* eſſet ſimplex , quia tangeret tantum individualem perſonam , & male carperet facta , non vero dignitatem , & poteſtatem . Et in hoc caſu poſſet procedere Superior Regularis .

58 Circa Statutum ſecundum , notandum eſt , quod par diſtinctio , quæ data eſt ſupra de *blaſphemia* contra *Papam* , currit etiam de prolata contra *Cardinales* , puta , ſi tangit dignitatem ; aut ſi ſit contra perſonam . Primo modo , puto , *blaſphemiam* negantem dignitatem Cardinalitiam , eſſe de privativa cognitione Inquiſitorum . Namque , ſi non formaliter , & directe , ſaltem virtualiter , & reductive dignitas , & poteſtas Cardinalium in tota Eccleſia Catholica concernit articulum fidei ; *Cardinales* enim ſunt pars corporis *Papæ*. ex *Conſtit. Eugen. IV. non mediocri* §. 9. apud *Cherub. Tom. p.* & proinde eos quoquomodo offendentes , Rei ſunt læſæ Majeſtatis, prout dicitur in jure , *text. in cap. Felicis de Pœn. lib.* 6. Imo , cum eorum conſilio apud *Sanctiſſimum Romanum Pontificem* univerſalis Eccleſiæ adminiſtratio nitatur , ut textualiter habet *Trid. ſeſſ.* 25. *de Reformat. cap.* 1. *in fine*, eorum dignitas manet vinculata cum ſuprema dignitate *Papali* , & ſic ſpectare ad materiam fidei . Secundo vero modo , poſſe a Judice Regulari procedi , perſpicuum eſt .

59 Circa tertium Statutum , notandum primo , quod *Epiſcoporum* dignitas ſumma eſt in Eccleſia Dei, & infinitis propemodum titulis , a Sanctis Patribus , & ſacris Canonibus decorata , & qui eos vult collectos ad ſtuporem videre , adeat *Barb. de Offic. & Pot. Epiſ. Par. p. Tit. p. cap.* 2. *a num.* 3. *ad fin.* Et cum ſint de jure divino inſtituti & ordinati in *Hierarchia Eccleſiaſtica* , tanquam Rectores ſupra Presbyteros , & miniſtros , hinc eſt , quod ipſorum auctoritas characteriſtica ſit de jure divino . Quadrat ergo etiam pro ipſis diſtinctio , ſupra data de blaſphemante contra dignitatem , aut contra perſonam *Papæ* , & *Cardinalium* . Si enim aliquis blaſphemaret contra dignitatem , & poteſtatem *Epiſcopi* , ut ſi quis impie diceret: *Renego Epiſcopum , & ejus Mitram ; & quis eſt ille plus quam Presbyter pilei viridis ?* Hic profecto blaſphemus deberet a ſolo Inquiſitore puniri . Siquidem de fide eſt , quod *Epiſcopi* ſunt Superiores Presbyteris , ut cantat *Conc. Trid. ſeſſ.* 23. *Can.* 6. & 7. Si autem obloqueretur de perſona , intraret diſpoſitio hujus Statuti .

60 Notandum ſecundo , quod , dicente Statuto, *Qui de Epiſcopis , & aliis Eccleſiarum Prælatis &c.* difficultas eſſe poteſt , qui nam hic veniant nomine *Prælatorum ? Sanctor. Comment. cap.* 1. *Statut.* 2. §. 2. *fol. m.* 12. opinatur eſſe omnes , qui cenſentur in Romana Curia , nomine *Prælatorum* , nempe *Referendarii ; Prothonotarii participantes ; Datarius : Secretarii Congregationum ; Aſſeſſor S. Officii ; Clerici Cameræ ; & Auditores Rotæ* , ex eo quod varii Summi Pontifices, ab eo citati in ſuis Bullis, eos appellent Prælatos . Fuit proinde in Sententia omnes ſupradictos comprehendi in hoc Statuto . Sed pace illius , Ego ſum in oppoſita ſententia . Etenim cum verſemur in lege pœnali , debent accipi verba in propria , ſtrictaque ſignificatione , ex notis juribus . Porro prædicti non ſunt vere , & realiter *Prælati* , ſed nomine tenus , & ſolummodo quoad gradum quendam honorificum , non vero juriſdictionalem . Si quidem *Prælatus* proprie eſt , qui habet juriſdictionem in utroque foro ſuper oves ſibi commiſſas , ut dicitur in jure , *cap. Decernimus. junct. gloſ. in V. Eccleſiarum Prælati*, ubi *Abb. num.* 16. *de Judic. gloſ. in Clement. Dudum §. In Eccleſiis de Sepultur. Innoc. in cap. Firmiter de Sum. Trin. & in cap. Quoniam Ut lit. non conſtet.* & proinde Judices Ordinarii ſunt omnes *Prælati*. Supradicti autem a *Sanctoro* nominati , curam animarum non habent , nec juriſdictionem in utroque foro . Quod ſi contendatur , ipſos juriſdictionem habere in materiis ſibi commiſſis , & proinde de ſtricto jure eſſe *Prælatos* . Reſpondeo , juriſdictionem eorum aut eſſe mere temporalem , ut in *Clericis Cameræ* ; aut ſi ſit circa ſpiritualia etiam , ut in *Secretariis Sac. Congregationis Epiſcoporum , Rituum , Indicis &c.* eſſe pure miniſtrativam , non vero ordinariam . Præterquam quod Statutum dicit *Eccleſiarum Prælatis* , puta , de habentibus adminiſtrationem Eccleſiarum , prout ſunt quidam Abbates ſæculares , juriſdictionem Epiſcopalem habentes; omeſque Superiores Regulares , tum Provinciales , tum Locales , qui vere , & ſtricte ſunt Prælati Eccleſiarum , quia adminiſtrationem cum juriſdictione, & dignitate habent .

61 Notandum tertio, quod citatum Statutum duas habet partes , puta , de obloquente de *Epiſcopis* , & de aliis *Eccleſiarum Prælatis* , & ambæ iſtæ partes modificantur per clauſulam ſubſequentem , puta , *ita ut populo ſcandalo ſit* . Non incurrit proinde pœnam Statuti , qui in Conventu coram Fratribus de perſona *Epiſcopi* , aut alterius *Prælati* obloqueretur . Quia nomine populi non veniunt Clerici , & multo minus Monachi , præſertim in odioſis , ut bene *Sanctor. Comment. cap.* 1. *Stat.* 2. §. 3. *fol.* 13. ait . Sed requiritur , quod delinquit *coram populo* , hoc eſt coram multis , qui ad minus ſuperent decem , & hoc in loco publico , puta , foro , aut via publica, in qua multi congregantur , ac reddatur hoc modo crimen publicum , ac notorium , & amplius , quod *populo ſcandalo ſit* . Hoc vero accipiendum non eſt ſolummodo actualiter , & de facto , ita ut , ſi populus audiens oblocutiones , ſcandalizatus tamen de illis non ſit , locus non ſit pœnæ Statutariæ ; ſed accipiendum ſit de poſſibili etiam , puta , quod oblocutio talis fuerit, quod de ſe potuerit populum ſcandalizare . Quod enim populus non ſit paſſus ſcandalum , per accidens eſt ; ſufficit autem ad delictum , quod verba , de ſe generativa ſcandali , protulerit , & ſic ſentit etiam *Sanctor. loc. cit. V. Nec eſt neceſſarium* .

62 Notandum quarto , quod hoc crimen longe diverſum eſt ab eo , quod committitur a Prædicatoribus , loquentibus contra Prælatos , de quo ſuo loco dicemus ; licet enim objective idem crimen ſit , formaliter tamen differt , ex eo , quod hoc , de quo loquimur , committitur in familiaribus (licet in publico habitis) colloquiis ; illud vero patratur in publico ſermone .

63 Notandum quinto , quod , cum ſic obloquentium pœna ſit arbitraria Superioribus , iſtique arbitrium ſuum teneantur regulare ſecundum jus, & æquitatem ; arbitratus enim boni viri , puta , Judicis , nil aliud eſt , niſi jus , & æquitatem reſpicere , prout oſtendit *Oldrad. Tr. de Jur. & æquit. l. p. ff. de Uſufr.* apud *Sanctor. Comm. cap.* 1. *Statut* 2 §. 4. debent Superiores ante omnia damnare Reum ad ſatisfactionem perſonalem *Prælato* offenſo præſtandam, ut textualiter habet Canon *in cap. Clericus Maledicus* 46. *Diſt. Conc. Carthag.* 4. *cap.* 57. & veniam ab eodem poſtulandam . Debent pariter damnare eum ad publicam reſtitutionem famæ , retractando verbum ſuum , vel quod ſibi impoſuit , quia alias non ſervat ju-

juſtitiam in reddendo proximo, quod ſuum eſt, ut docet *Subtilium Magiſter Scot. in* 4. *Diſt.* 15. *Q.* 4. §. *Reſpondeo* ℣. *In primo P.*2. & communiter Theologi Morales. Debent inſuper eum removere ab illo Conventu, in quo manens deliquit; nam illo præſente ſemper refricatur in populo memoria ſcandali cum damno Religionis; imo talis publica remotio, tanquam pœna delicti illata, ædificabit populum ſcandalizatum, videndo, quod criminoſi in Religione puniuntur. Et tandem debent jejunia, & flagallationes, ac etiam carcerem clauſtralem injungere pro dignitate perſonæ offenſæ, & gravitate oblocutionis, & ſcandali ſecuti.

64 Notandum ſexto, quod in *Textu Pract. crim. Tit. Applicatio* §. 23. ſic habetur: *Impudenter obloquentes de Eminentiſſimis, Protectore, & S. R. E. Cardinalibus, deque Reverendiſſimis Eccleſiarum Prælatis, cum ſcandalo, carceribus ſunt mancipandi; vel gravius etiam pro oblocutionis exceſſu, puniendi, Superiorum arbitratu.* Ex hoc videtur, quod obloquens de *Prælatis* Eccleſiarum, Carcere plectendus ſit, quemadmodum obloquens de *Cardinalibus*. Sed hoc verum non eſt, aliter eſſet injuſta hujuſmodi diſpoſitio, ut pote rationi naturali contraria. Siquidem delicta imparia in gravitate non debent æquali pena vindicari, cum ad menſuram delicti eſſe debeat & plagarum modus. Cum igitur creſcat in gravitate delictum commiſſum contra perſonam, juxta quod perſona offenſa creſcit in dignitate, ut habetur *cap. p. de Calumniat. junct. gloſſ. in V. Maxime ſecretis. Inſt. de Injur.* §. *Atrox. l. Prætor. ff. eo. tit. cap. Cum illorum. de ſent. Excom.* ſequitur, quod major erit culpa obloquentis de *Cardinali*, quam de inferioribus *Prælatis*, proinde non poterunt hæc delicta eadem pœna percuti.

65 Dico ergo, quod, cum *Textus* citet ad marginem Statuta *Valliſoletana*, quæ ipſe epilogat, explicari debet juxta diſpoſitionem, quæ in illis cum majori diſtinctione habetur; attento maxime quod §. 60. ejuſdem Tituli *Textus Practicæ criminalis* ſe remittit ad Statuta Generalia Ordinis. Clauſulæ igitur, quæ in hoc *Textu* habentur confuſæ, puta, *cum ſcandalo; Carceribus mancipandi; gravius puniendi*, non debent univerſaliter ad ſupra enumeratos *Cardinales*, & *Prælatos* referri, ſed ſingulæ ſingulis reddi. Ratio eſt, quia eſt communis Doctorum ſententia *Cravet. Conſil.* 149. *per tot. Aegid. Bellamer. Conſ.* 35. *n.* 19. & 20. *Roman. Conſ.* 480. *col.* 1. ℣. *Capio nunc. Vbi Apoſtil. in V. concurrit & ad Conſ.* 112. *in V. Referenda Tuſc. Concl.* 291. *lit. C. n.* 7. quod clauſulæ, poſitæ in fine, referuntur ad omnia præcedentia, quando non ſubeſt ratio diverſitatis; quæ, ſi ſubſit, non refertur ad omnia, ſed ſingula ſingulis.

66 In propoſito vero optima ratio diverſitatis ſubeſt, puta, major, & minor dignitas in *Cardinalibus*, & *Prælatis*, ex qua oritur major, & minor gravitas in delicto, cui major, & minor pœna debetur. Quomodo ergo ſingulæ clauſulæ ſint reddendæ, habemus ex *Valliſoletanis*, hoc eſt, quod clauſula *Carceribus mancipandi* referatur ad *Cardinales*; clauſula *cum ſcandalo*, & *gravius puniendi*, referatur ad qualificandum delictum, & ejus pœnam reſpectu *Prælatorum*. Nec enim ly *gravius* accipi debet comparative ad Carcerem, ac ſi gravior pœna, quam Carcer, ut pote Triremes, poſſet dari pro tali oblocutione; hoc enim iniquum eſſet, nec pœna eſſet culpæ proportionata, quia hæc non eſt atrociſſimum delictum, cui atrociſſima inter Regulares pœna Triremium ſit injungenda. Sed debet accipi abſolute, & in ſe, puta, *gravius puniendi*, nempe dandæ illæ pœnæ, quæ gravioribus delictis juxta Statuta incutiuntur. Et hoc modo capiendus eſt *Textus*, ne appareat correctorius juris *Statuti Generalis*, in quo fundatur.

67 Circa quartum Statutum, notandum, quod pœna Carceris inibi injuncta, ſupponit delictum grave, & mortale peccatum, & proinde, ubi ipſum non intervenit, non eſt locus pœnæ prædictæ; & recolendum eſt ad hoc id, quod diximus ſupra *num.* 12. & *ſeqq.* Proinde, qui in familiaribus colloquiis frequenter uteretur verbis Sacræ Scripturæ ad eruditionem moralem, ſeu politicam, hic nullo modo, neque venialiter peccaret. Si autem ad converſationem ridiculam, & jocoſam, honeſtam tamen, hic venialiter peccaret; magis tamen peccaret, ſi factum turpe narrando, verbis Scripturæ ex incidenti narrationem coloraret. Sed peccabit mortaliter, ſi Sacræ Scripturæ verba, vel ſenſum in profanos uſus detorſerit, eiſque in familiaribus colloquiis abuſus fuerit. Et hic advertendum, quod ad pœnam Statuti duo copulative requiruntur, puta, *detorſio verborum*, aut ſenſus Scripturæ Sacræ in uſus profanos; & *abuſus* (puta, eorundem ita detortorum) in colloquiis familiaribus. Ratio eſt, quia Statutum loquitur per dictionem copulativam, quæ utrumque membrum comprehendit, non autem per disjunctivam, puta, *vel*, ſive, *aut*; unde requiritur ad verificandum Statuti caſum, ut in delicto interveniat utrumque copulatum, aliter non ligat, ut dicunt communiter Doctores. *Alexan. Conſ.* 110. *num.* 15. & *ſeqq. lib.* 3. *Oldrad. Conſ.* 91. *num.* 5. ℣. *Præterea. l. Inter omnes* §. *Recte ff. de Furt. Tuſc. S. C. Concluſ.* 135. *nu.* 14. *lit. D. Concl.* 274. *num.* 7.

68 Quid autem hic veniat nomine uſus profani, explicandum eſt. Communiter loquendo, profanum, prout ſcribit *Agenus Vrbicus in Commentario Frontini* apud *Calvin. lexic. V. Profanum*, eſt, quod, cum Sanctum, ſive ſacrum Deo eſſet, poſtea in uſum hominum, & extra fanum venit. Omnis enim res eſt vel ſacra, ſi nempe cultui divino dicata eſt; vel profana, ſi uſui humano fuerit deputata. Proinde res ſacra, & res profana opponuntur, *l. Inter ſtipulantem* §. *Sacram. ff. de Verb. Obl.* & profanus locus opponitur loco religioſo, ſive ſacro. *l. Si quis.* 40. *ff. de Relig. & ſumpt. fun. l.* 37. *ff. de Contr. empt. l.* 4. *C. de Relig. & ſumpt. fun.* Sed ſpecialiter profanum accipitur pro peccaminoſo, & in hoc ſenſu homo profanus idem eſt, ac homo peccator. De iſta autem ſignificatione multa exempla habemus in Scriptura; In *Levitico* enim *cap.* 19. ℣. 7. ubi loquitur de comedente contra mandatum Dei Hoſtiam pacificam poſt triduum ab immolatione, dicitur: *Profanus erit, & impietatis Reus*. In *Ezechiele cap.* 21. ℣. 25. *Tu profane impie dux Iſrael*. In ſecundo *Machabæorum cap.* 12. ℣. 23. *Judas inſtabat puniens profanos*. Et *Apoſtolus ad Hebræos cap.* 12. ℣. 16. *Ne quis fornicarius, aut profanus &c.*

69 In propoſito autem abuſus profanus verborum Sacræ Scripturæ, ut ſit punibilis Carcere, prout dicebam, oportet, quod intelligatur mortaliter peccaminoſus, hoc eſt, quod uſurpentur verba Sacræ Scripturæ in re, quæ de ſe mortaliter peccaminoſa ſit, & hoc independenter a materia fidei; prout eſſet, ſi quis clauſulis quibuſdam *ſacrorum Canticorum* uteretur in cantione, ſive Epiſtola impudica ad Amaſiam, eam ſollicitando; ſive verbis Scripturæ uteretur in Satyra, aut libello famoſo contra determinatam perſonam. Hic enim eſſet verus abuſus peccaminoſus; Nam cantio, aut Epiſtola impudica, Satyra, aut libellus famoſus ex ſe ſunt peccata mortalia. Verum eſt, quod ad complementum delicti, ut dictum eſt ſupra, requiritur, quod tales compoſitiones in fami-

miliaribus colloquiis publicari debent; proinde Compoſitor talium ſcripturarum, ſi in Cella privatim conſervaret, & nulli panderet, non committeret in ſtatutum, ex eo quod deficeret una conditio, ab eo requiſita, puta, uſus in familiaribus colloquiis.

70 Circa quintum Statutum datum ſupra *num.* 51. deſumptum ex *Textu*, Noto primo, quod jure merito ſub hoc paragrapho, in quo de *Blaſphemia* locuti ſumus, ponitur delictum loquendi obſcenitates; nam, juxta vulgatam *D. Bernardi* ſententiam *otioſa verba in ore Religioſi, Blaſphemiæ ſunt*; & multo magis *Blaſphemiæ* reputanda ſunt verba oſcena, & maxime in *Fratre Minore*, qui in ſua regula *cap. 3. poſt Med.* monitum habet a Seraphico Patriarcha, ut *honeſte loquatur omnibus, ſicut decet*.

71 Noto ſecundo, quod *Textus* non debet accipi de eo, qui ſemel, aut bis ex inadvertentia, vel joco, obſcenum aliquod verbum protulerit, vel minus honeſtam fabulam, ut in familiaribus colloquiis plerunque evenit, recitaverit. Ratio eſt, quia *Textus* habet, *Si graviter monitus non ſe correxerit*, ex quo evidenter deducitur, hic puniri eum, qui ex prava conſuetudine obſcena loquitur. Præterea pœna carceris non datur, niſi mortaliter delinquenti, & talis non eſt, qui ex inadvertentia, & lubricitate linguæ, in talia verba aliquando prorumpit. Militat ergo hujus Statuti diſpoſitio contra quoſdam nominetenus Religioſos, qui ſæcularium diſcolorum ad inſtar, nil aliud, niſi obſcenitates, & turpia in ſermonibus habent, bene oſtendentes ex ructibus impudici ſermonis, in quos ſolvitur pectus, quo cibo interius peſſime ſaginentur. Scandalizantur profecto ex talium converſatione ſæculares, & eos ſolo habitu Religioſos jure merito autumant. Talis ergo Scandaloſus Frater, ſi graviter monitus (hoc eſt confuſibiliter a Superiore Provinciali, aut locali publice correctus per exprobationem ſuæ obſcenæ dicacitatis) non ſe correxerit; in eum animadvertatur pro qualitate delicti, etiam cum pœna Carceris, aut graviori, Superiorum arbitratu.

72 Noto tertio in hoc *Textu*, nomine Carceris non venire Carcerem formalem, ſed domum diſciplinæ, aut Carcerem clauſtralem; ſicut etiam vocabulo *pœnæ gravioris* non venit in hoc caſu illa, quæ eſt gravior comparatione Carceris formalis; ratio eſt, quia pœna hæc non eſſet delicto commenſurata, & lex irrationabilis eſſet, quod tamen de lege præſumendum non eſt; Nam quo ad Nos nulla pœna gravior Carcere formali datur, quam Triremes, & Ejectio ab Ordine, quæ cum ſint omnium pœnarum graviſſimæ, incongrue adhiberentur ad vindicandum turpiloquium, quod in gravitate æquale non eſt tantis pœnis. Debet ergo accipi hic pœna gravior comparatione pœnæ levis, puta, pro una ex illis pœnis, quæ, cum compeſcendis gravioribus delictis adhibeantur, graviores nuncupantur.

73 Non nego tamen, quin etiam carcer formalis adhiberi poſſit, ſi exceſſive qualificatum eſſet turpiloquium, puta, ſi factum fuiſſet coram honeſtis matronis, ſeu Virginibus, quæ ex auditu talis ſermonis fuiſſent rubore ſuffuſæ, & ſtomachabundæ ex impuritate narrationis, ſandalizatæ abſceſſiſſent a loco, in deteſtationem nefandi illius diſcurſus; & factum, vulgatum in Populo, magnum ſcandalum peperiſſet. Aut etiam, ſi verba obſcena non fuiſſent per ſimplicem narrationem enunciata, ſed tendentia ad ſollicitationem ad turpia: & hoc argui poteſt ex motibus, geſtu, & conſuetudine loquentis, alias diffamati de vita parum compoſita, & turpi. In ſimilibus caſibus prudenter librandis per Superiorem, non abnuo Carcerem formalem etiam adhiberi poſſe; eo maxime, quod ex *Textu*, eorum arbitratu tota res eſt commiſſa.

74 Circa Sextum Statutum datum ſupra *num.* 52. cujus materia affinis eſt cum *Blaſphemia*, ut proinde merito ſub eodem paragrapho tractetur (*convicium* enim injurioſa locutio eſt in homines, ut *Blaſphemia* eſt eadem in Deum) Noto primo, quod *convicium* dupliciter capitur; uno modo ſtricte, & ſic, ut dicit *Vlpianus text. in l. Idem apud §. Convicium ff. de Injur. & fam. libe.* dicitur *Convicium* a concitatione, vel à Conventu, hoc eſt a collatione vocum; cum enim in unum plures voces conferuntur, *convicium*, quaſi *convocium* dicitur; & hoc modo nomine *convicii* venit ſolum illa injuria, quæ fit, quando plures inſimul vociferantur ad aliquem injurandum, vel perſequendum, ut fecerunt Judæi, qui injuriantes *Jeſum Chriſtum D. N.* ut ſeductorem *Jo. cap. 19. ℣. 15.* clamabant: *Tolle tolle crucifige eum*, & hujus criminis Rei ſunt, non ſolum vociferantes, verum quoque qui concitavit ad vociferandum alios, vel qui ſubmiſit, ut vociferetur, ut ibidem ait *Vlpianus text. in d. l. Idem apud §. Feciſſe ff. de Injur. & fam. libe.*

75 Alio modo ſumitur large pro quavis injuria verbali, ſive maledicentia illata in præſentia ejus, cui aliquis conviciatur; & in hoc ſenſu accipit Imperator in quadam lege. *text. in l. Quiſquiſ. §. Ante omnia. C. de Poſtul.* in qua monet Advocatos, quo modo ſe debeant gerere, dum clientulorum Cauſas dicunt; ait enim: *Ante omnia Advocati ita præbeant patrocinium jurgantibus, ut non ultra, quam litium poſcit utilitas, in licentiam conviciandi, & maledicendi, temeritatem prorumpant.*

76 Differt autem *convicium* a contumelia, quia *convicium* importat defectum naturalem perſonæ, ut ſi aliquis ad injuriam vocetur *gibbus, ſtrabo, traulus &c.* contumelia autem importat defectum moralem, ut ſi aliquis vocetur *fur, leno, falſarius* &c. ut ex *D. Thoma 2. 2. quæſt. 72. art. 1. ad 3.* docet *Alberic. Diction. V. Conviciandi.*

77 Noto ſecundo, quod improperium eſt injuria, in qua aliquid vitium, ſive verum, ſive falſum obiicitur alteri, cui improperatur; ita ut improperare nihil aliud ſit, quam crimen alicui obiicere; unde contumelia, & improperium differunt inter ſe, ut actus ab habitu, ita ut improperans objiciat vitium per modum actus, ut dicendo, *Lenocinium exercuiſti*; contumeliam autem inferens, illud objiciat per modum habitus, ut dicendo, *Tu es leno*. Qui ergo in *Prælatum improperii verba protulerit*, nempe ei objiciendo, quod ſit latro bonorum Conventus, quod communes eleemoſinas defraudet &c. & *convicii*, puta, dicendo *ſurdum, ſordidum, ignorantem* &c. genuflexus debet pane, & aqua jejunare, & omni ſuffragiorum jure biennio carere.

78 Advertendum autem, quod, ſi improperat aliquod delictum falſum, ſi coram Teſtibus improperium tale effutit, improperans tenetur pœnis infamantium, quia fama *Prælati* læſa manet apud eos, qui audierunt, & tale crimen ignorabant, a quibus, ut communiter accidit, divulgabitur, & *Prælati* fama periclitabitur. Si autem improperat delictum verum, quod aut notorium ſit, aut probare poſſit, non minus puniri debet; nam verba Statuti æque verificantur in improperante delictum verum, ſicut & falſum; & diſcrimen ſolum eſt, quod improperando falſum, debet Reus puniri pœnis infamantium etiam, ut dictum eſt.

79 Noto tertio, quod hic nomen *Prælati* accipi debet reduplicative, puta, quod *improperium*, ſeu *convicium* jactetur contra eum in loco, aut actu exer-

exercitii Prælaturæ, puta, in Refectorio, aut Capitulo culparum, aut alibi, ubi Communitas Fratrum interveniat. Moveor, quia quamvis perſona *Prælati* ſit ubique præ cæteris honoranda, tamen ibi magis honorandus eſt, ubi *Prælati* actus exercet; unde ſequitur, quod gravius evadit crimen, ſi ibi inhonoretur. Pœna autem privationis ſuffragiorum ſatis gravis eſt, & de æquitate non convenienter adaptabilis ei, qui ex iracundiæ impetu coram uno, aut altero Teſte aliquod vitium *Prælato* objiceret in Camera, aut Clauſtro &c. In hoc caſu autem cenſeo, ſolum jejunium in pane, & aqua cum diſciplina deberi pro pœna, non vero privationem; quandoquidem improperans non *Prælatum*, ut infra dicam, punitur tantum diſciplina publice; improperans vero *Prælato*, ratione dignitatis, majorem pœnam portare debet, nempe jejunium publicum, cum genuflexione in pane, & aqua, ac diſciplina, ut dicitur in Statutis *Salmaticenſibus cap. 7. ℣. Quicunque Frater alteri. Orb. Seraph. Tom. 3. fol.* 321. Si vero *improperium* jactetur contra *Prælatum* coram Communitate, tunc intrat tota pœna, quæ hic ſancita eſt.

80 Qua vero pœna puniri deberet, qui improperaret fratri non *Prælato* crimen, aut ei conviciaretur? Dico, quod de hoc habetur Statutum Ordinis *cap. 7. §. 6. num.* 49. ita cantans: *Si quis Fratrum non Prælato verbum improperii, aut convicii dixerit, flagella diſciplinæ ſingulis vicibus in Communitate fratrum ſibi adhibeat.* Et ſi crimen notorium eſt, aut probari poſſit, & improperans eodem contextu profiteatur, ſe illud velle ad *Prælatum* deferre, ut eum puniat, quid juris? Dico, quod, tali caſu, nullam pœnam meretur. Ratio eſt, quia objectio talis criminis cenſenda tunc eſt pars accuſationis, quam contra illum intentare vult; & quemadmodum accuſando illum de vero crimine, quod probare intendit, nullam pœnam incurrit, ita nullam meretur, objiciendo Reo extrajudicialiter crimen, ſuper quo vult eum judicialiter provocare. Si vero nolens accuſare, improperat tantum crimen, quamvis verum, puniri debet; quia oſtendit animum injuſtum lædendi proximum in fama; non vero, quod juſtitiæ ordine corripiatur; unde & puniendus eſt.

81 Quid autem dicendum, ſi objiciatur crimen, de quo alias quis per ſententiam, aut paternaliter punitus fuerit? Dico, quod de hoc habetur Statutum *Salmaticenſe cap. 7. ℣. Quicumque Frater alteri. Orb. Seraph. Tom. 3. fol. 321. col. 1.* ſic ſonans: *Si autem improperaverit aliquem de delicto ignominioſo, pro quo jam alias fuit punitus, diſciplinam faciat publice in Refectorio, & ſemel jejunet in pane, & aqua.* Et advertendum, Statuta Ordinis collectionis *Sambucanæ* eſſe corrupta, dum ajunt *cap. 7. §. 6. num.* 50. hujuſmodi improperantem *puniendum eſſe pœna talionis*, proinde non ſunt attendenda, dum diſcordant a *Salmaticenſibus*, a quibus deſumptum eſſe tale ſtatutum, inibi in margine adnotatur.

82 Non inutile autem eſt diſcutere, An *Prælatus* convicians, aut ſimiliter, ut dictum eſt, improperans ſubdito teneatur aliqua pœna, & qua?

83 Reſpondeo, quod gratia correctionis poteſt Superior etiam aliquod verbum contumelioſum dicere Subdito, ut ait *D. Th. 2. 2. quæſt. 72. Art. 2. ad 2.* ſiquidem *D. N. J. C. Luc. cap. 24. ℣. 25.* vocavit diſcipulos euntes in Emmaus *ſtultos, & tardos corde*; & *D. Paulus Ep. ad Galat. cap. 3. V. 1.* dixit *Galatas inſenſatos*. Hoc tamen debet fieri, ut advertit *Cajetan. 2. 2. quæſt. 72. Art. 2.* cum magna circumſpectione, & non niſi Spiritu Sancto ſuggerente, puta, quod ex charitate, & amore emendationis proximi illud verbum proferatur; unde & *Tullius* ipſe *libro de Officiis* ait: *Omnis animadverſio, & caſtigatio contumelia vacare debet.* Proinde *Par. p. Tit. Delictorum num.* 17. dedimus monitum, datum a Statutis Ordinis *cap. 5. §. 3. num.* 4. Superioribus, ut in corrigendis ſubditis in Capitulo culparum, a contumeliis, injuriis, improperiis, & calumniis omnino abſtineant.

84 Quando igitur Superior aliquod verbum contumelioſum ingerit ſubdito ad illius correctionem, advertere oportet, quod tale verbum conferat ad correctionem ipſam; aliter, ſi verbum ad correctionem minime facit, tale verbum injurioſum eſt, non correctorium, nec procedit a charitate, ſed a paſſione, & ut ait, loco ſupracitato, *Cajetanus*, non promovet in ſubdito emendationem, ſed iram. Ratio eſt, quia tale verbum de ſui natura vetitum eſt proferri contra proximum, cum ſit de ſui natura læſivum famæ illius; quod ſi non ex intentione lædendi eum, ſed ex charitate, & deſiderio promovendi in illo correctionem proferatur, permiſſum quidem eſt, tamen debet eſſe tale, quod eam promovere idoneum ſit; quod, ſi ad illam nullo modo facit, ſignum eſt, Superiorem non moveri ab amore, ſed a paſſione, odio, animoſitate &c. & non ſtudio corrigendi, ſed injuriandi, tale verbum effutiiſſe.

85 Dico igitur, quod ſuperior non minus ligatur, reſpectu ſuorum ſubditorum, diſpoſitione hujus Statuti, quam Subditi ipſi reſpectu eorundem inter ſe, ſeu reſpectu Superiorum, & proinde, ſi circa hæc delinquit, puniri debet etiam ipſe, tanquam quivis alius de populo Clauſtrali; Imo, Me judice, gravius adhuc cæteris, tum ratione mali exempli, quod ſubditis ſubminiſtrat in ſæviendo lingua contra proximum, ſibi inviſum, eo quia eſt diverſæ factionis; tum quia in actu, per quem iſte corrigi deberet, motivum ei ſubminiſtrat perſeverandi in ſuo defectu, & contra Superiorem iraſcendi, & quem iſte facere deberet correctiorem, facit pejorem; tum quia Superior ſibi data abutitur poteſtate; non in ædificationem, ſed in deſtructionem; & publica authoritate utitur ad privatæ paſſioni obſequendum. Sequitur proinde, ut *Part. p. Tit. Pœnarum num.* 68. docuimus, quod, ſi Superior impingit in publica Communitate Subdito delictum grave, & infamatorium falſum; aut ſi verum, occultum tamen, & tale, quod probari non poſſit, poteſt Subditus illum accuſare apud majorem *Prælatum*, tanquam infamatorem, & prætendere, ultra reſarcitionem ſuæ famæ, (ad quam etiam ſine interventione Officii Judicis in conſcientia tenetur) ut puniatur pœnis infamantium, de quibus inferius dicemus. Si autem Superior ſolitus eſt in Subditos convicia effutire, & riſum commenſalibus ciere, ac illos ſatyrizare, & in deriſum ponere, ac exarcebare, juxta Statutum *Valliſoletanum*, quod loco proxime citato explicavimus, corrigendus eſt.

§. III. Infamatio.

SUMMARIUM.

1 *Infamare, quid ſit.*
Infamatus, quis dicatur.
Fama, quid ſit.
Fama, & honor poſt bona naturæ principalia ſunt.
Infamiæ pœna æquiparatur morti.
2 *Infamatio quotupliciter accidat.*
Contumelia, & detractio, quomodo differant.
Contumelia, convicium, & improperium, quomodo differant.
Infamatio, & calumnia, quomodo diſtinguantur.

3 *Fal-*

3 *Falſitas eſt in dicendo falſo, & in tacendo vero. Litteræ Apoſtolicæ, quomodo dicantur ſurreptæ. Falſum dicere majus crimen eſt, quam verum tacere.*

4 *Infamans alium de crimine vero, an teneatur actione injuriarum.*

5 *Infamatio ſolo nomine differt ab injuria. Injuriæ gradus, & qui.*

6 *Injuriæ gravitas pendet ab hominum exiſtimatione.*

7 *Exiſtimatio hominum in penſanda injuria eſt popularis, & juxta mores Patriæ.*

8 *Injuriæ ratio pendet ab intentione injuriantis.*

1 INfamare, a quo derivat *infamatio*, eſt *famam alicujus dicto, ſcripto, facto ve laceſſere, ſive lædere*: unde infamatus proprie dicitur, *cujus opinio eſt læſa apud viros providos, cordatos, honeſtos, & graves. cap. Qualiter, & quando, il 2. Extra. de Accuſa. Fama* porro, quæ ex *infamatione* jacturam patitur, *eſt illæſæ dignitatis ſtatus, vita, & moribus comprobatus; vel communis locutio, ex veriſimilibus conjecturis conſurgens*, ut habet *Gloſ. in cap. Veſtra in V. Notorium de Cohab. Cler. & mul. l. Cognitionem ff. de Var. & extra. cogn.* & *Bald. in l. De minore §. De Quæſt.* Eſt autem graviſſimum crimen aliquem infamare, & eſt homicidio proximum; infamans enim privat hominem fama, & honore, quæ poſt vitam, primum locum inter bona naturalia obtinent, *Petr. Navar. lib. 2. cap. 4. num. 6. Filliuc. Tract. 40. cap. 4. quæſt. 1. num. 87. Rebell. de Reſtit. lib. 4. quæſt. 1.* & pœna infamiæ morti æquiparatur *arg. l. Juſta. init. junct. Gloſſ. ff. de Manumiſſ. vindic. Add. ad Bertaz. Conſ. crim. 198. lit. A. Menoch. de Arbitr. lib. 1. quæſt. 80. Caſ. 16. num. 41.*

2 Tribus porro modis aliquis infamatur. Primo verbis, quæ, ſi publice proferuntur, vocantur *contumelia*, ut poſt *D. Thom. 2. 2. quæſt. 72. art. 1. ad 3.* & *Bonac. de Reſtit. diſp. 2. quæſt. 4. Punct. 1. n. 3.* ſcribit *Sanctor. de Fœn. cap. 10. quæſt. 1. ℣. Reſpondeo ſecundo fol. 418.* ſi vero ſecreto, dicitur *detractio*. Ego autem exiſtimo, *contumeliam* vocari, quando verba infamatoria proferuntur in præſentia; *detractionem* vero, quando dicuntur in abſentia infamati; quia, ut habetur ex *D. Thoma*, loco citato, *contumelia, convicium*, ac *improperium* non differunt, niſi penes objectum defectus proximi, puta, in naturalibus, aut moralibus; *convicium* autem, aut improperium non eſt, niſi proferantur in præſentia ejus, cui conviciatur, aut improperatur; ſequitur ergo, quod idem dicendum eſt de *contumelia*. Secundo infamatur aliquis ſcripto; nempe per famoſos libellos, de quibus infra ſuo loco dicemus. Tertio autem factis, ut conſpurcando fores domus; pingendo, aut appendendo cornua &c. Differt autem *infamatio*, de qua in hoc paragrapho, a *calumnia* de qua in ſequenti dicemus, in hoc, quod *calumnia* eſt, quæ proponitur in judicio; *infamatio* autem extrajudicialiter propalatur. A *diffamatione* vero differt, quia *infamatio* fit, dicendo de proximo aliquid falſum; *diffamatio* autem, dicendo aliquid verum, ſed occultum, quod probari non poteſt.

3 Continetur autem falſitas, tam in tacendo verum, ſicut in exprimendo falſum; utroque enim modo literæ Apoſtolicæ impetratæ, dicuntur ſurreptæ, *text. in cap. Cum dilecta. Extra. de Reſer. & in cap. 2. de Fil. præsb. in 6. & in cap. 6. de Conſang. & affin.* major autem, & deteſtabilior culpa eſt falſum dicere, quam verum tacere, ut ait *Abb. in cap. Quia circa num. 5. de Conſang. & affin.* ſequitur proinde, quod magis delinquit, qui proximum infamat de delicto abſolute falſo, quam is, qui tacendo aliquam circumſtantiam, quæ factum reddit licitum, proximum Reum delicti dicit, ut eſſet, ſi quis diceret, *Cajum occidiſſe Titium*, & taceret, quod hoc fecit ad ſui inculpatam tutelam.

4 Si autem delictum, de quo alius infamatur, verum eſt, dubium eſt, an injurians, ſive infamans delinquat, & teneatur actione injuriarum. Huic dubitationi reſpondet *Clar. §. Injuria ℣. Item quæro. num. 15.* diſtinguendo; nempe, aut intereſt Reipublicæ, quod ſciatur id, de quo alium infamavit, ut nempe, quod ſit homicida falſarius &c. aut non intereſt, ut ſi dicatur cæcus, claudus &c. In primo caſu infamans, ſive injurians, ſi probet delictum, de quo alium infamavit, non delinquit, nec tenetur erga injuriatum; ſi autem minime probet, tenetur. Advertit tamen, quod talis diſtinctio procedit tantum de jure Civili, ſed non de Canonico; ſiquidem juxta hoc, nunquam extrajudicialiter licet crimen infamans, quamvis verum ſit, & probari poſſit, ac etiam, ſi notorium eſſet, objicere. Namque in locutione injurioſa, ſive infamatoria, penſandus eſt animus loquentis, qui cognoſci poteſt ex circumſtantiis; & ſi ad illius injuriam aliquid contra proximum effutit, licet illud verum ſit, tamen delinquit, quia illum injuriat. Hoc tamen delictum intelligitur pro foro animæ tantum; nam pro foro externo, nullo modo puniendus eſſet, qui alteri dixiſſet, *Tu es latro*, ſi ejus latrocinium judicialiter probaſſet.

5 Convertitur *infamatio* cum injuria, nec niſi ſolo nomine differt; utraque enim tendit ad famæ proximi denigrationem, & utraque verbis, ſcripto, & factis infertur, & ut notat *Cardinalis de Lugo de Juſt. jur. tom. 1. diſp. 1. ſect. 2. num. 38. & de Pœn. diſp. 16. num. 650* ordinatur contra vitam, aut honorem, aut famam, aut bona temporalia proximi. De aliis quidem loquemur alibi; hic autem ſolam verbalem injuriam examinamus, quæ, ut habet *Raynald. Obſerv. crim. Tom. 1. cap. 11. §. 7. num. 4.* eſt in triplici differentia, nempe atrox, enormis, & levis, & gradationem accipit, quemadmodum, & aliæ injuriæ ſpecies, a loco, perſona, & verborum ſignificato. Ratione loci gravior eſt injuria, quæ fit in publico, ea, quæ fit in ſecreto; & gravior illa, quæ fit coram perſonis nobilibus, quam ea, quæ fit coram vilibus. *l. Prætor edixit. §. Atrocem. ff. de Injur. Menoch. de Arbitr. lib. 2. Caſ. 263. n. 5.* Ratione perſonæ tantum creſcit in gravitate injuria, quo major eſt in injuriato dignitas; unde gravior eſt injuria, illata Clerico, quam Laico; & gravior facta Epiſcopo, quam ſimplici Clerico, & gravior facta viro nobili, quam plebejo. Ratione ſignificati verborum, eo enim creſcit injuria, quo gravior infamiæ nota inuritur injuriato.

6 Injurioſum autem verborum ſignificatum, ac illius gravitas magis menſuratur a communi hominum æſtimatione, quam a rei veritate. Nam ſecundum rei veritatem, major cenſenda eſſet injuria, quæ gravius crimen injuriato objiceret, cum homo a ſolo crimine reddi debet infamis; ſicut enim bona fama eſt a virtute, ita infamia, illi contraria, oriri rationabiliter non debet, niſi a vitio; unde juxta majorem turpitudinem vitii, creſcere deberet infamia. Non tamen ita eſt, ſed penſatur gravitas injuriæ ab exiſtimatione hominum; cum enim per injuriam verbalem infametur homo, & fama conſiſtat in exiſtimatione, ſive opinione Populi de aliquo, ſequitur, quod ex verbo injurioſo, tantum infamatus dicatur aliquis, quantum gravis exiſtimatur *populariter* talis injuria.

7 Dixi *populariter*, ſeu communiter, non autem ſolo judicio hominum gravium, ac prudentum. Nam ho-

homo cordatus, & prudens æſtimaret graviorem eſſe injuriam, ſi quis alteri diceret, *Tu es atheiſta*, quam ſi diceret, *Tu es fur*, & adhuc majorem, dicendo, *Tu es beſtia*, quam dicendo, *Tu es cornutus*; nam dicere beſtiam eſt negare homini rationalitatem, ac eſſe humanum ſimpliciter, quod majus eſt quacunque virtute, cum nobilior, & prior ſit ſubſtantia quocunque accidenti, ac qualitate, ut eſt virtus. Pariter dicere *atheiſtam*, eſt aſſerere graviſſimi criminis omnium, quæ ab homine committi poſſunt, illum eſſe Reum; negare enim *Deum eſſe*, quod eſt atheiſmus, ſuperat omne aliud, quamvis graviſſimum crimen. Ex alia parte *eſſe furem*, damnificantem nempe proximum in bonis fortunæ, quæ infima ſunt, omnium gravium criminum minimum cenſendum eſt; & aliquando neque crimen eſt, ut in caſu neceſſitatis. Similiter *eſſe cornutum*, habere nempe uxorem infidelem, nullum crimen eſt; quandoquidem hoc poteſt eſſe ſine illius ſcientia, ac patientia, & conſequenter abſque omni crimine; & tamen in hominum communi opinione hæ duæ cenſentur ex majoribus injuriis, quæ honeſto viro inuri poſſint. Sequitur hinc, quod juxta varietatem Regionum, variatur gravitas ejuſdem verbalis injuriæ; unde in *Lombardia*, dicere aliquem uxoratum *eſſe cornutum*, pro graviſſima injuria reputatur; non ſic autem eſt in *Regno Neapolitano*, ubi paſſim tale verbum inter familiaria colloquia uſurpatur.

8 Advertendum pariter, quod ratio injuriæ magis pendet ab intentione injuriantis, quam a tenore verborum; proinde, ſi quis verbum, alias injurioſum, in alium proferat, non quidem animo injuriandi, ſed joco, familiaritate, uſu loquendi, inadvertia, & ſimilibus caſibus, nec injuria, neque crimen eſt, *text. in l. Illud §. Sane ff. de Injur. & in l. Si ex plagis §. final. junct. gloſſ. ff. Ad leg. Aquil. l. obligationem in fin. ff. de Act. & oblig. §. Plane de teſtamen. ℣. Cæterum. Inſt. de Teſtam. milit.* & hoc quamvis verba, ſecundum ſe injuriam importent; vice verſa, quamvis verba in ſuo ſignificato materiali non ſonent injuriam, ſi tamen animus injuriandi adſit, evadunt in injuriam, ut dicendo, *Tu es bonus homo*; ita enim reputatur, ac ſi diceretur, *Tu es cornutus*, ut ex *Azevedo Recopil. lib. 8. Tit. 10. leg. 2. num. 79.* ſcribit *Raynald. Tom. p. cap. 11. §. 8. num. 26.*

Probatio.

SVMMARIVM.

9 *Injuria verbalis, quomodo probanda.*
Opinio, quod probandus ſit animus injuriantis.
10 *Rejicitur talis opinio.*
Quando verba ex ſe ſunt injurioſa, præſumitur de malo animo.
11 *Animus probatur per conjecturas.*
12 *Contra conſanguineum non præſumitur animus injuriandi.*
Superioritas reſpectu injuriati excludit animum injuriandi.
13 *Conjecturæ probantes animum injuriandi.*

9 INjuriæ verbalis delictum, cum non relinquat veſtigium poſt ſe, probari debet per Teſtes, ſicut & omnia alia delicta facti traſeuntis, & in hoc crimine, ſi atrox injuria fuerit, poteſt Judex ex Officio inquirere: ſi autem levis, non proceditur, niſi ad querelam partis, ut volunt Doctores. *Muſcatel. de Delict. cogn. de Injur. num. 21. & 31. Sanfelic. Deciſ. 63. num. 24. & ſeqq. Afflict. in Conſtit. Poſtquam citata Not. 3. apud Raynald. Tom. 1. cap. 11. §. 7. num. 11.* Cum autem, ut dictum eſt, injuria requirat, ad hoc, quod talis ſit, quod procedat ab eo, qui animum injuriandi habet, videretur dicendum, quod, qui probare intendit, injuriam ſibi fuiſſe factam, non ſufficit, quod probet tale verbum contra ſe fuiſſe prolatum, ſed requiratur, quod etiam probet fuiſſe prolatum animo injuriandi; cum, ut alias dictum eſt, ſemper probanda ſit illa qualitas, quæ facit ad conſtituendum delictum, & ſine qua delictum non eſt delictum; & ſic tenuit *Jacobus de Belviſo Prax. judici. Vit. de Jurejur. ℣. Quod dictus Reus malitioſe. num. 1. & 2.*

10 Contrarium tamen verius eſt, & recitata opinio poteſt habere locum, quando dictum, aut factum de ſui natura injuriam non importat; ſed ſolum talis evadat, quando dicatur, aut fiat cum animo injuriam inferendi; Unde qui vult probare ſe iniuria fuiſſe affectum, probare debet, hoc fuiſſe affectum ab eo, qui animum iniuriandi habuit, cum eius animus malus, ex tali dicto, aut facto evidenter non appareat, & proinde Actoris erit illud probare. Quando vero dictum, aut factum de ſui natura iniuriam importat, probato illo, transfertur in Reum onus probandi, ſe dixiſſe, aut feciſſe illud tale, non animo iniuriandi, ſed joco. Ratio eſt, quia non præſumitur, quod joco fuerit illata iniuria, quando aliquid de ſui natura iniurioſum fuerit factum, aut dictum; nam omne verbum iniurioſum præſumitur prolatum animo iniuriandi, niſi contrarium probetur. *text. in l. Si non convicii*, ubi *Gloſſ. in V. Probare*, & *Bald. num. 1. C. de Injur. Gloſſ. in cap. Sicut nobis in V. Exprimantur in fin. de ſent. & re judicat. Clar. §. Injuria. V. Quæro nunc.*

11 Animus eius vero, qui iniuriavit, cum aliter probari nequeat, per conjecturas probandus eſt argumento eorum, quæ in jure dicuntur. *l. 1. ff. Ad leg. Cornel. de Sica. l. Non omnes §. A Barbaris ff. de Re milit.*

12 Quia autem ex perſonarum qualitate poteſt quid iniurioſum, aut non, cenſeri, conſideranda eſt perſona iniuriantis. Si enim, qui dicitur iniuriaſſe, eſt conſanguineus iniuriati, non præſumitur, quod ſit facta iniuria animo iniuriandi, ut deducitur ex iure *l. Veſtem ſordidam. ff. de Injur. l. Item quæritur §. Item Julianus ff. locat.* & in ſententia *Bartoli in l. Ut vim poſt n. 4. ℣. Ad quod etiam facit ff. de Juſt. & jur.* quia animus iniuriandi non præſumitur inter coniunctos uſque ad ſeptimum gradum, ideo tali caſu probandum eſt ab iniuriato, quod iniurians malo animo illud dixerit, aut fecerit. Extendendam vero puto hanc concluſionem ad illos, qui aliquam ſuperioritatem habent, reſpectu illius, qui queritur fuiſſe iniuriatum, ſive talis ſuperioritas ſit Magiſtratus; ſive Prælaturæ; ſive Magiſterii; ſive nobilitatis; ſive dominii; nam tales, gratia correctionis, poſſunt, reſpectu ſuorum inferiorum, aliquid dicere, aut facere, quod tamen dictum, aut factum ab aliis iure merito iniuria eſſet cenſenda. Proinde Præceptor ſive ſcientiæ, ſive artis, diſcipulum negligentem, aut errantem, ſimiliterque Dominus famulum cædit; & Prælatus in Subditos; & Nobilis in Plebejos, gratia correctionis, verba injurioſa jacit; nec tunc tamen rationabiliter præſumi poteſt in loquente animus iniuriandi; & proinde tali caſu, oportet, quod, qui prætendit ſe fuiſſe injuriatum, probet in loquente fuiſſe animum iniuriandi.

13 Conjecturæ ad probandum illius animum poſſunt eſſe multæ; concludentior tamen illa eſt, quæ deducitur a conſideratione, ſi verbum injurioſum prolatum, aptum ſit ad promovendam emendationem; an potius ſit totaliter ad hoc improportionatum. Si enim hoc, patet manifeſte non ſtudio corre-

rectionis, ſed animo injuriandi, verba fuiſſe prolata. Exemplum poteſt eſſe in Prælato, qui, ſi in Capitulo culparum Subditum negligentem ad ſurgendum ad horas nocturnas, reprehendat, eum vocet *pigrum*, *deſidioſum*, *ventri tantum*, *ac ſomno deditum &c.* demonſtrat ſe gratia illum incitandi ad excutiendam a ſe deſidiam, protuliſſe talia verba, ad eum finem ex ſe tendentia. Si vero eum vocet *baſtardum*; *cerdonis filium*; *viliſſimæ plebis germen*; *de genere maculato ortum &c.* apparet in eo animus injuriandi, cum hæc improperia improportionata ſint ad promovendam in Subdito correctionem propriæ negligentiæ.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

14 *Pœnæ injuriantium de jure communi.*
15 *Damnatus de illata injuria, incurrit infamiam.*
16 *Quando ex injuria prolata in Principem, incurratur crimen læſæ Majeſtatis.*
17 *Quando debeatur pœna læſæ Majeſtatis, ob injuriam prolatam contra Officiales Principis.*
18 *Regulares circa pœnas injuriantium conſulant ſuas Conſtitutiones.*
19 *Statutum primum pro Minoribus de Obſervantia.*
20 *Statutum ſecundum.*
21 *Statutum tertium.*
22 *Ob quæ facta Religioſus infametur.*
23 *Tranſgreſſio votorum eſſentialium infamat Religioſum.*
24 *Dubitatio ſecunda.*
25 *Quomodo dignoſcendus, qui ſcienter infamat.*
26 *Dubitatio tertia.*
27 *Scientia, a quo probanda, quando intrat delictum, ut ejus qualitas.*
Falſitas, quid ſit.
Negativa, non coarctata, eſt improbabilis.
28 *Probata diffamatione, præſumitur contra diffamantem.*
Reus de diffamatione, quid probare debet, ut evadat reatum.
29 *Dubitatio quarta.*
30 *Diffamatus, non probans diffamationem, reconvenitur ab accuſato; & quæ cautela adhibenda.*
31 *Dubitatio quinta.*
32 *Diffamans, probans ex auditu crimen diffamatum, evadit pœnas Statuti.*
33 *Dubitatio ſexta.*
34 *Quomodo procedendum, ſi diffamans probat publicam famam criminis diffamati.*
Quid agendum, ſi auctor famæ negaret, ſe crimen diffamatum divulgaſſe.
35 *Quid agendum, ſi contra talem negantem militaret præſumptio.*
Quando militat contra aliquem præſumptio de delicto, ipſe debet probare ſe innocentem.
36 *Dubitatio ſeptima.*
37 *Quæ conjecturæ probent in diffamatione animum doloſum.*
38 *Dubitatio octava.*
39 *Inadvertentia, inconſideratio, & levitas animi, minuunt de voluntario.*
Quomodo cognoſcendum diffamationem fuiſſe ex levitate animi.
40 *Dubitatio nona.*
41 *Revelans ex loquacitate, aut ſub ſigillo ſecreti, crimen alterius, fit Reus Statuti.*
42 *Dubitatio decima.*
43 *Quid, ſi, qui audivit crimen ſub ſigillo ſecreti, illud divulget.*
44 *Dubitatio undecima.*
45 *Diffamans crimen occultum defuncti, eſt puniendus de diffamatione.*
46 *Dubitatio duodecima.*
47 *Puniendus eſt, qui diffamavit crimen, dicens ſe*
48 *illud non credere.*
Dubitatio tertia decima.
49 *Injurians alium de criminibus in genere, eſt Reus Statuti.*
50 *Dubitatio quartadecima.*
51 *Diffamans integrum Conventum, puniendus ut diffamator.*
52 *Dubitatio quintadecima.*
53 *Alium diffamans, & non de crimine, ſed alio probro, qua pœna puniendus.*
54 *Ratio datæ reſolutionis.*
55 *Dubitatio ſextadecima.*
56 *Clericus ſe jactans de adulterio, ſuſpenſus fuit ab Officio, & Beneficio.*
57 *Revelans de ſe ipſo, ſive verum, ſive falſum, debet puniri, & quomodo.*

14 PŒnæ iniurias inferentium, de iure communi *text. in l. final. ff. de Injur.* ſunt extraordinariæ; pro diverſitate autem iniuriarum indicitur iniurianti ſatisfactio erga iniuriatum, quæ menſuranda eſt iuxta atrocitatem, aut levitatem iniuriæ. In iniuria verbali contumelioſa, convicioſa, aut detractoria, debetur verbalis reparatio honoris, per verba nempe eodem modo dicta in reparationem honoris, ac famæ illius, cui iniuſte detractum, aut conviciatum fuit, & pari modo facienda eſt ſcripto, ſi ſcripto illata fuit iniuria. In iniuria reali, ac damno dato, ſive in re, ſive in perſona debetur damnorum reſarcitio, iuxta æſtimationem damnificati, ac Judicis, ut ſuo loco dicemus.

15 Cæterum condemnatus actione iniuriarum pœnali, ſive hæc civilis, ſive criminalis ſit, incurrit infamiam juris, de lege tum Canonica, tum Civili, *text. in cap. Cum te de ſent. ab re judic.* ubi *Abb. n. 1. l. 1. l. Athletas §. final. de Iis, qui not. infam. Diaz Prax. crim. cap. 69. num. 6.* debet tamen injuria, de qua condemnatus eſt, fuiſſe atrox, ut docet *Clarus §. Injuria ℣. Item condemnatus*, qui teſtatur de communi.

16 Pro diverſitate vero perſonarum injuratarum, a Judice moderandæ ſunt pœnæ. Cenſuerunt nonnulli Doctores, quos tradit, & ſequitur *Matthæu. de crimin. Tit. læſæ Majeſt. cap. 2. num. 22.* verbum injurioſum prolatum contra Principem, eſſe indifferenter crimen læſæ Majeſtatis, ac puniri debere pœnis, debitis Reo de Majeſtate læſa. Sed talem concluſionem *validiſſimis* rationibus, & Doctorum auctoritate impugnat *Raynald. tom. p. cap. 2. §. 5. n. 4. & ſeq.* ac demonſtrat, quod ex injuria verbali, prolata contra Principem abſentem, ſeu præſentem, non incurritur crimen læſæ Majeſtatis; hoc autem ſolum admitti poſſe, quando verba exprimunt non tantum contemptum in Principem, ſed etiam oſtendunt animum machinandi contra ejus vitam, aut dominium. Proinde pœnam obloquentis de Principe, citra animum machinandi contra eum, non excedere debere exilium regulariter, prout habetur ex textu *in l. final. ff. de Injur.* Verum eſt, quod, ſi cum oblocutione concurrit alia qualitas, poteſt Judex extendere arbitrium etiam ad pœnam corporalem, ut quibuſdam citatis *Bald. Laderch. Imol. & Joſeph Ludov. Deciſ. luce. 4. num. 20.* probat *Chartar. Deciſ. crimin. 68. num. 25.* & quando qualitas eſſet graviſſima, & interveniret conſuetudo, quod in illo loco oblocutio de Principe morte plecteretur, poſſet arbitrari

etiam

etiam ultimum ſupplicium, ut cum *Prato Reſponſ. crimin. 17. num. 31.* concludit *Raynald. loc. cit. n. 27. & 53.*

17 Quod vero dictum eſt de injuriante Principem, conſequenter dicendum eſt de Officialibus Principis; ſi enim iſti offendantur, ſeu injurientur ex odio, & in damnum Principis, vel ex cauſa Officii ſui, tunc debetur pœna criminis læſæ Majeſtatis, non vero, quando injuriantur tanquam perſona particularis ex odio, & cauſa privata, ut contra contrarium ſentientes *Brun. Cravet. Berov. Boſſ. Nevizz. & Giga.* ſcribit *Farinac. quæſt. 112. num. 150.* Præſumitur vero, quod iniuria procedat a cauſa privata, niſi contrarium probetur, *Raynald. Tom. p. cap. 2. §. 5.* & ibi *Farinac. Roland. Amat. & alii*, & probatio non poteſt eſſe niſi coniecturalis, nempe ſpectando originem offenſæ, & a quo facto dependeat: aut ſi offenſa facta eſt Officiali in actu exercitii officii, ut Judici, ſedenti pro Tribunali &c. an vero alibi, & & alio tempore, ac exercitio, ac ſimilibus aliis circumſtatiis, præſumendum eſt de mente offendentis.

18 Hæc quidem quadrant pro ſæcularibus, tum Clericis, tum Laicis; pro Regularibus vero ſpectandæ ſunt ipſorum Conſtitutiones, ut conveniens pœna, in facti contingentia, decerni poſſit. Nos Minores de Obſervantia habemus Statuta ſequentia.

19 1. *Scienter aliquem infamans, ſacramentaliter abſolvi non poteſt niſi a Provinciali; & convictus in judicio, ſubire debet pœnam criminis, de quo alterum infamavit; nec niſi prius reſtituta fama. Text. Tit. Applicatio §. 8.*

20 2. *Qui crimen Fratris, quod legitime probare non poteſt, alteri, quam Prælato revelaverit, pœna talionis multetur. Stat. Gen. Ord. cap. 7. §. 6. n. 46.*

21 3. *Diſtricte prohibemus, ne quis ſub ſigillo Confeſſionis, quidquam dicat, quod in alicujus famam vergat, vel quod inter Fratres diſſenſionem, vel ſcandalum generet. Statut. loc. cit. num. 3.*

22 Circa primum Statutum prima dubitatio eſt, a quibus factis paretur *infamia* Religioſo, ex quorum aliquo, quod ipſi obiiciatur, dicatur Religioſus infamari?

23 Reſpondeo, quod, ut bene habet *Sanctor. de Pœn. cap. 10. quæſt. 8. V. Reſpondeo negative fol. 451.* tranſgreſſio votorum eſſentialium Regulæ, & crimina, quæ in noſtra hac *Praxi criminali Text. Tit. Delictorum §. 2. & 3.* recenſentur tamquam gravia, graviora, ac graviſſima, hæc, inquam, infamant; & quidem non omnia, ſed tantum ea, quæ faciunt Religioſum male audire communiter, tum apud Fratres, tum apud ſæculares; non autem ea, quæ crimina quidem ſunt, & puniuntur, tamen famam, aut opinionem non obſcurant, ut cum *Bonacina de Reſtitut. Diſp. 2. Quæſt. 4. Pun. 2. n. 1.* ac *Solonio in 2. 2. Quæſt. 62. art. 2. Controver. 12.* idem *Sanctorus* docet. Infamant etiam alia, quæ nullo modo crimina ſunt, famam tamen peſſime lædunt, ut, ſi diceretur quis *Referendarius*, ſive *obſervator* (Italice *Spione*), ſi diceretur *Mulus*, aut *Baſtardus*, aut de *progenie birruariorum*, vulgo *Razza di ſbirro, &c.* nam ex iis tanta, imo in communi opinione major injuria infertur, quam ſi aliquod crimen ſibi fuiſſet impactum.

24 Secunda Dubitatio eſt, cum dicit *Textus, ſcienter aliquem infamans*, quomodo intelligendus quis *ſcienter infamans?*

25 Reſpondeo; quod ille, qui grave crimen committit, ille ſe infamat *infamia facti*, quemadmodum ſententia Judicis declarantis crimen ab eo commiſſum, infamat eundem *infamia juris*, ut notum eſt. Sequitur ex hoc, quod, ſi quis eidem objiciat crimen illud, ob quod ſententiatus eſt, ſive illud ſit notorium, aut ſaltem in judicio probari poſſit, quamvis injuriam ei afferat, refricando memoriam criminis, non tamen eum infamat, quia jam ille ſe facto infamavit. Infamatur autem, ſi illi objiciatur crimen falſum; aut crimen, verum quidem, ſed affectum falſa qualitate infamante; aut crimen, verum quidem, ita tamen occultum, quod nullo modo probari poſſit; omnibus enim hiſce modis, ille, qui erat in poſſeſſione bonæ famæ, in ea damnificatur. Ex his reſolvitur, quis dicatur *ſcienter infamans*; eſt enim ille, qui, ſciens crimen, quod alteri impingit, eſſe omnino falſum, vel, ſi verum, ita occultum, quod non poteſt probari, tamen illud ſibi objicit, ſive de eo cum cæteris Fratribus illum diffamat.

26 Tertia dubitatio eſt, quomodo, & a quo probanda ſit *ſcientia* in eo, qui accuſatur, quod *ſcienter infamaverit*.

27 Reſpondeo, quod, quando in aliquo actu requiritur ſcientia, ut qualitas a Statuto requiſita, illa debet concludenter probari, ut dicunt Doctores; *Angel. in l. 1. C. de Nili agger. n. rump. Bart. in l. Omnes C. de Agric. lib. 11. Felin. in cap. Cum vigeſimum de Offic. Deleg. init. num. p. Maſcard. de Proba. Concl. 301. num. 17.* unde, cum in hoc Statuto ſcientia requiratur, & ſcientia vera, non autem præſumpta in delictis puniatur, ut docet *Abbas in cap. Dilectus filius num. 9. de Simon.* videretur dicendum, ipſam eſſe probandam ab Accuſatore, qui querelam movet contra eum, qui ſe infamavit, probando nempe *illum ſciviſſe eſſe omnino falſum id, de quo eum diffamavit*. Hoc autem vix probabile eſt, tum quia ſcientia, cum ſit habitus internus, latens animo, probatur tantum conjecturis; tum quia ſcientia in hoc caſu, cum ſit de falſitate criminis diffamati, deberet eſſe de re negativa, (falſitas enim nil aliud eſt, quam negatio veritatis, ut ex jure deducitur *arg. l. Quid ſit ff. ad leg. Sonel. de Falſ.*) negativa autem, non coarctata tempore, & loco, improbabilis eſt, *Gloſſ. in cap. Bonæ. il p. in V. Per rerum de Elect.* ubi *Abb. num. 14. text. in l. Actor. C. de Proba.* tum quia, dato, quod in aliquo caſu ſcientia concludenter probari poſſet, (puta, ſi probaretur, *Cajum*, qui me diffamavit de homicidio *Titii* fuiſſe præſentem, & vidiſſe *Stichum*, qui *Titium* occidit, & ex conſequenti ſcivit, me non occidiſſe *Titium*, qui ab alio peremptus eſt) in aliis pleriſque hoc nullo modo poſſet, & ſic noſtra lex pænalis ad coercendas peſſimas haſce diffamantium linguas, eſſet fruſtranea, ex quo maximum damnum Religioſæ Reipublicæ proveniret. Ideo aliter eſt dicendum.

28 Dico igitur, quod, ut docet *Bald. Conſ. 261. num. 2. lib. 5.* diffamatus de crimine, aut alia injuria extrajudicialiter, judicialiter agens, aut civiliter ad recuperandam ſuam famam, aut criminaliter ad punitionem etiam Rei diffamatoris, debet concludenter probare diffamationem. Hac probata, transfertur in diffamatorem onus probandi, aut crimen, de quo diffamavit, eſſe verum; aut illum non diffamaſſe ex ſcientia falſitatis, & dolo; ſed ex credulitate, quia nempe de tali crimine, aut injurioſo dicto, eſt publica vox, & fama, ſive ab aliis audivit. Ratio iſtius praxis eſt, quia diffamatio in proximum de delicto, ſive vero, ſive falſo, ſemper criminalis eſt; peculiare eſt, quod in foro fori puniatur, quando eſt de delicto ſcienter falſo, aut occulto ſic, quod probari non poſſit. Reus igitur probatus de diffamatione, quæ eſt crimen, prohibitum jure naturæ vetantis alteri facere, quod ſibi non vis fieri, præſumitur cum dolo deliquiſſe, & ſic *ſcienter*, (cum

(cum , ut alias dictum eſt in delictis contra jus naturale , dolus præſumatur) & ideo ad ſui defenſionem excipiendo probare debet vel veritatem criminis ; vel famam de eo ; vel relationem ſibi factam ; & hoc modo probabit , ſe non *ſcienter* , & ex conſequenti , non ex dolo deliquiſſe , ut proinde locus non ſit pœnæ Statutariæ .

29 Quarta dubitatio eſt , dum diffamatus tenetur , prout dictum eſt, probare diffamationem , quid juris , ſi non probet ?

30 Reſpondeo , quod accuſatus de diffamatione, debet abſolvi ; *Actore enim non probante, Reus eſt abſolvendus* , prout habet noſter *Textus Tit. Accuſatio.* §. 4. Accuſatus autem poteſt reconvenire Accuſatorem , tanquam calumniatorem , & petere a Judice , ut pœna talionis multetur juxta *Textum Tit. Accuſatio* §. 2. Caveant proinde, qui volunt accuſationem inſtituere de diffamatione contra ſe facta , & prius examinent , an habeant Teſtes intrepidos , ac conſtantes , qui a potentia Accuſati , aut ejus amicorum ſubornatione non deterreantur , aut mutentur ad dicendum in judicio contrarium ei , quod extrajudicialiter dixerunt . Et ſi de Teſtibus timeat, antequam libellum accuſationis Judici porrigat , procuret ab eis juratam atteſtationem de diffamatione , contra ſe facta , ſcripto mandatam , & a Teſtibus ſubſignatam ; hoc enim pacto Teſtes nequibunt aut metu , aut precibus flecti a veritate dicenda ; & mediante tali atteſtatione Actor ſe ponit in tuto , ne ſibi poſſit opponi de calumnia .

31 Quinta dubitatio eſt , an puniendus ſit pœna Statutaria diffamans , qui non probat quidem concludenter crimen , de quo alium diffamavit , probat autem ſe ab aliis audiviſſe ?

32 Reſpondeo , negative ; nam *Textus* requirit in diffamante *ſcientiam,ac dolum* , prout ſupra dictum eſt . Dum ergo probat , ſe ab alio audiviſſe , probat, ſe non ex dolo , ſed ex credulitate , dolum excludente , deliquiſſe , & proinde locum non eſſe pœnæ ordinariæ Statuti . Advertendum tamen , quod, intantum talis exceptio illum ſalvat a pœna , in quantum illi , a quibus audivit , reputantur fide digni ; nam dictum etiam unius fide digni , facit ſemiplenam probationem , & ſicut ſemiplene probans in judicio crimen , de quo accuſavit , non ſubit pœnas calumniatoris juxta *Textum Tit. Accuſatio* §. 4. ita in pari caſu ſubire non debet pœnas diffamatoris ille, qui diffamavit . Sequitur igitur ex hoc , quod, ſi illi , a quibus audivit , non ſunt fide digni , quia ſunt inimici illius , qui diffamatus eſt ; aut factionis adverſæ ; aut ſunt perſonæ leves , &c. quorum teſtimonium in judicio eſſet nullum , aut infirmum , talis exceptio non valeret ad eum eximendum a pœna; nam ſcire debuit dicto talium perſonarum fidem non eſſe adhibendam , quod , ſi adhibuit , voluntarie adhibuit , & voluntarie etiam crimen de proximo vulgavit , quod probare minime poteſt ; ac proinde juxta diſpoſitionem Statuti puniendus .

33 Sexta dubitatio eſt , quid agendum in caſu , quod diffamans probet , quod de illo delicto eſt publica fama ?

34 Reſpondeo , quod probata per Teſtes publica fama , Judex ex officio debet a Teſtibus ſcire a quibuſnam audierint , & ſic deinceps , donec perveniatur ad unum , qui docere nequeat , aut probare, a quo audierit , & iſte habendus eſt , tanquam primus Auctor diffamationis , ac puniendus , eo quod contra diſpoſitionem Statuti ſecundi dati ſup. *num.* 20. *alteri* , *quam Prælato revelavit crimen , quod probare non poteſt* . Fateor , quod juxta hanc praxim aliquando innocens ſubibit pœnam , quam effugiet culpabilis ; quia iſte in judicio negabit , ſe illi id dixiſſe , quod re vera dixit , & ſic innocens non potens probare , vapulabit . Sed non ideo culpanda eſt lex , quæ juſta eſt , neque ob hoc non ſervanda ; ſaluberrima enim eſt Religioni , & ſi , prout debet , practicaretur,ac punirentur hujuſmodi diffamatores, ac ſuſſurrones lacerantes famam proximi , multa odia , diſſentiones , ac factiones de medio tollerentur . Si ergo , qui vulgat crimen , aut aliud infamans de proximo , recogitaret ſe obligari periculo pœnæ , ſi non probat , quod vulgat ; & periculo etiam , quod ille , a quo audivit , neget ſe illud dixiſſe , profecto illud , quod audivit , ſileret , nec tantum damnum in Religione cauſarent hujuſmodi perverſæ linguæ diffamatrices . Ex alia vero parte huic inconvenienti providet lex divina . Quia primus Auctor diffamationis , qui judicialiter negat ſe dixiſſe , quod re vera dixit , eſt perjurus , & cum gravi damno proximi , qui cogitur ad pœnam , quæ de iure debetur ſibi neganti , nec abſolvi poteſt , niſi a pœna relevet innocentem , confitendo iudicialiter , quod negavit ; aut per alia media impediendo , ne innocens contra fas puniatur .

35 Tamen in hoc caſu advertendum eſt , quod , ſi militat aliqua præſumptio contra negantem , ſe revelaſſe , in eum transfertur onus probandi negativam . Præſumptio autem eſſet , ſi iſte communiter cenſeretur malæ conſcientiæ ; ſi alias in judicio pejeraſſet ; ſi extrajudicialiter eſſet ſolitus mentiri ; ſi hoc idem , quod negat , ſe huic revelaſſe , alteri alias dixit , & hoc probetur juramento ejus , cui hoc dixit &c. Ratio eſt , quia nimis durum eſſet , quod quis teneretur probare concludenter , ſibi fuiſſe revelatum , quod ſecreto revelatum fuit ; hoc enim ex natura rei improbabile eſt . Sequitur ergo , quod loco probationis ſuccedat præſumptio . Quia ſicut , quæ probari non poſſunt , probantur conjecturis , ut alias *Par. p. Tit. Corpus num.* 33. diximus , ita in hoc caſu , in quo probatio eſt impoſſibilis , debet ſuccurrere præſumptio . Manifeſtum autem ex jure *arg. text. in cap.* 1. *junct. Gloſſ. in V. Actore Ut Eccl. benef. cap. Ex inſinuatione de Procur. cap. final. de Jureju. l. Quintus . ff. de Dona. int. vir. & mul.* eſt, quod quando militat contra aliquem præſumptio de delicto , ipſe tenetur probare , ſe illud minime feciſſe . Negans ergo ſe revelaſſe, ſi contra eum militet præſumptio , (& eo fortius , ſi qui aſſerit ſibi fuiſſe ab illo revelatum , ſit vir integer, & gravis , & bonæ famæ) tenebitur ſe probare de hoc innocentem . Et ad hoc punctum , ad favorem innocentiæ bene advertent Judices .

36 Septima dubitatio eſt , ex quo dolus in diffamatione , (quia ut dictum eſt , eſt contra jus naturæ , & illicita) *arg. l. Si non convicii C. de Injur. Maſcard. Concl.* 531. *num.* 10. & ibi . *Corne. Gaill. Cæpoll. Paris , & Burſat. Barb. Axiom.* 76. *num.* 2. præſumptive tantum probatur , a quibus nam circumſtantiis concludenter (quantum probari poſſunt, quæ latent animo) probabitur ?

37 Reſpondeo, quod conjecturæ , & præſumptiones , licet de ſui natura concludenter non probent in cæteris factis ; tamen in his , quæ occulte fiunt , vel animo continentur , plene probant , ut volunt Doctores . *Federic. de ſent. Conſil.* 119. *Ant. de Butr. in cap. Veniens de Teſt. Alex. Conſ.* 53. *num.* 1. *lib.* 2. *Grat. Conſ.* 61. *num.* 15. *lib.* 2. Verum eſt , quod conjecturæ debent eſſe perſpicuæ , & tales, quod tantummodo in malam partem poſſint interpretari , *arg. l. Dolum ex indiciis , ubi Gloſ. in V. Convenit*, & ibi *Paul. de Caſtr. num.* 1. *C. de Dolo* . Conjecturæ porro , quæ concludere poſſent diffamationem

nem doloſe, & ex inſtituto factam fuiſſe ad lædendam famam proximi, ſunt, ſi cum pluribus; ſi palam, ac publice; ſi frequenter; ſi cum exaggeratione de tali facto loquatur; ſi alias imperfectiones, ſeu defectus naturales, aut morales diffamati cumulet; ſi delicti alicujus, de quo ille fuit punitus, aut abſolutus memoriam refricet; ſi ille eſt adverſæ factionis; ſi aliquam ſimultatem, aut rivalitatem ad aliquod Officium cum eo habeat, & ſimilia, quæ interpretari tantum queunt in malam partem, & poſſe ſolum procedere a malo animo contra eum.

38 Octava dubitatio eſt, quid iuris ſit, quando ex quadam levitate animi, imprudentia, inconſideratione, & ſimilibus, quis alium de re criminali, aut iniurioſa diffamaverit?

39 Reſpondeo, quod frequens eſt caſus iſte in nonnullis, qui naturaliter ſunt linguæ labilis, & ad modum cribri *Belidum* nihil ſecretum tenere queunt, ac omnia, quæ vident, quæ audiunt, inconſiderate, & non ponderando damnum, quod ex tali narratione proximo ſequi poteſt, effutiunt. Tales autem non poſſunt Statutaria pœna percuti, ratio eſt, quia inadvertentia, inconſideratio, ac levitas animi minuunt de voluntario, & excludunt dolum, ac delictum; *Navar. in cap. Inter verba* 11. *quæſt.* 3. *& in Manual. Prælud.* 9. *num.* 11. *& cap.* 11. *num.* 4. unde de culpa tantum levi tenentur, & extraordinarie debent puniri. Caveant autem circa hoc Judices Regulares, & bene librent naturam talium. Sunt enim intra clauſtra aliquando nonnulli, qui volunt ſe vendere ſimplices, ac inconſideratos, & minime advertentes, cum tamen ſint vaferrimi. Tales dignoſci poſſunt ex hoc. Si æqualiter tum ſua, tum aliorum evulgant, ſi tam de amicis, quam de ſibi infeſtis dicunt, ſi nullus ab ipſis perſonarum delectus habeatur, nec diſtinguunt inter puſillos, & magnos, ſed de cunctis, & malum, & bonum, quod audierunt, repetunt, concludi poteſt ex ſimplicitate, ſeu potius imprudentia, ſive mala fatuitate, peccare. Si vero de ſe nihil; de aliis male facta effutiunt; ſi de inimicis; ſi de puſillis, a quibus metuere non poſſunt, loquuntur; non vero de Amicis; non de potentibus, a quorum ira formident; quamvis ſimplices cenſeri geſtiant, ſunt cenſendi aſtutiſſimi, & licet ſe velint excuſare dicendo, *ſe illud injurioſum de proximo dixiſſe, non ſtudio infamandi, ſed ex inadvertentia*, non eſt illis credendum, ſed puniri debent ordinaria pœna, tanquam quod ex dolo diffamarunt.

40 Nona dubitatio eſt, an qui non pluribus, non publice, non ex aliquo bono motivo, ſed ex loquacitate naturali occultum crimen ſibi ſoli notum, ſed amico ſub ſigillo ſecreti naturalis revelaverit, peccet contra Statutum?

41 Reſpondeo affirmative, ratio eſt, quia talis revelatio, licet facta cum illa cautela, prohibetur a Statuto ſub termino *diſtricte*, quæ eſt dictio, quæ idem importat, ac *omnino præfracte*, aut *ſeveriter*, ut ex jure explicat *Dionyſius Gothofredus ad l. Sed hæc lit. X. ff. de Procur.* & ex *Spiegelio* juxta *Calvinum lexic. V. Diſtricte* ſignificat *valde ſtringendo*, *ac minitando*, puta pœnas; nam *diſtrictio* idem ſignificat ac pœnam; unde *diſtrictio Eccleſiaſtica* in jure *text. in cap.* 1. *de Offic. Vicar. lib.* 6. vocatur pœna Excommunicationis. Dum ergo Statutum ait *diſtricte præcipimus*, denotat diſpoſitionem ibi latam injungi ſub præcepto ſtricto, ſevero, ac pœnali, & pœna quidem non debet eſſe tanta, quanta eſt ejus, qui publice, aut nulla cautela adhibita revelaret, ſed minor; & iſte quidem, quamvis cum tali cautela revelet, peccat mortaliter; nam juxta multos Doctores *Salon. Bannez. Molin. Sot. Rebell. Azor. Suar. Filliuc. Turrian. Aragon. Valent.* & *Sayr.* relatos a *Bonacina de Reſtit. Diſp.* 2. *quæſt.* 4. *Pun.* 3. *n.* 2. cum quibus tenet *Sanctor. de Pœn. cap.* 10. *Quæſt.* 9. *fol.* 454. revelans peccatum grave alicuius uni, vel duobus viris, etiam prudentibus, & taciturnis peccat mortaliter, quia apud ipſos infamatur; & eo peius, quo graves viri fuerint illi, quibus revelavit.

42 Decima dubitatio eſt, dato, quod iſte, cui ſub ſigillo ſecreti (quod nonnulli imperiti vocant ſigillum confeſſionis) crimen ſibi revelatum divulgaret, quis nam puniri deberet, divulgans, an revelans?

43 Reſpondeo, quod ambo. Revelans quidem, ſi nullum iuſtum motivum revelandi habuit, ſubdi debet pœnæ arbitrariæ, quia peccavit contra iuſtitiam, & contra diſpoſitionem Statuti, ut dictum eſt. Divulgans autem plecti debet pœna ordinaria, quia vulgavit crimen, quod, ut ſuppono, probare non poteſt, & eo fortius, quod peccavit etiam contra fidelitatem, violando ſigillum naturale, quod cum fuerit de materia gravi, & in grave damnum proximi, meretur ultra pœnam ordinariam, aliam pœnam arbitrariam.

44 Undecima dubitatio eſt, an ſtatutaria pœna deberet puniri, qui revelando crimen occultum defuncti, ipſum infamaret?

45 Reſpondeo affirmative cum *Sanctoro loc. cit. Quæſt.* 8. ℣. *Vices ſecundo fol.* 452. quia bona fama defunctorum honorat Religionem, & mala eam denigrat; & ſicut bona fama poſt mortem cenſetur inter bona, imo, dempta beatitudine, ſolum bonum, quod mortui habere poſſint, juxta illud Poetæ:

Unica poſt cineres remanet mihi fama ſuperſtes.

ita lædens ipſius famam ſpoliat defunctum bono ſuo. Quemadmodum autem juxta textum *in l. Prætor ait* §. *Adverſus eos ff. de Sepulch. viola. & in l. Pergit. C. eo. tit.* ſpolians veſtibus cadavera mortuorum, ſacrilegium committit; gravius certe crimen patratur ab eo, qui ſpoliat hominem mortuum fama bona, ipſum infamando, quam ab illo, qui cum ſpoliat veſtimentis, quo fama longe magis præſtat cuique indumento; unde & peniendus eſt, non quidem tanta pœna, quanta debetur infamanti viventem, (quia infamatio viventis plus nocet, quia viventem conturbat parvipenſionem illius cauſat, ac cum a dignitatibus conſequendis arcet; quæ omnia non interveniunt in infamatione mortui) ſed alia arbitraria Judici.

46 Duodecima dubitatio eſt, an puniendus ſit ut infamans, qui cum uno, aut alio crimen alicujus recitat, dicendo *ſe illud ab aliis audiviſſe, ſe tamen non credere illud eſſe verum*?

47 Reſpondet affirmative *Sanctorus de Pœn. cap.* 10. *Quæſt.* 9. ℣. *Reſpondeo. fol.* 456. cum *Bonacina de Reſtit. diſp.* 2. *Quæſt.* 4. *P.* 5. *num.* 1. quia vere malam opinionem ingerit de Fratre, neque per illa verba poteſt in tuto ponere famam illius, quin illi vere detrahat, & bonam exiſtimationem lædat. Imo videtur, quod talis additio ſit malitioſa ad effectum, ut credatur ab aliis, narrantem eſſe timoratæ conſcientiæ, & hoc dicere, ut conſulatur honori ejus, cui vere detrahit, & ita plus ſibi credatur, ut faciunt nonnulli ſimulatores, quorum *ſermones*, ut ait Propheta *Pſalm.* 54. ℣. 22. *molliti ſunt ſuper oleum, & ipſi ſunt jacula*. Ad quid enim narras, ſi falſum credis? Convinceris ergo, te alium non habere finem, niſi ut te in tuto ponas, & profundiori vulnere proximum faucies. Et ſæpe ſæpius tales audiuntur, contra quos debent Superiores animadvertere, ut tale genus hominum improborum a

Reli-

Religioſa Republica penitus eradicetur.

48 Tertiadecima dubitatio eſt, an pœna Statuti puniri debeat, qui alium infamat in genere, dicendo, eſſe hominem *perverſum*, *malum Religioſum*, *ſcandaloſum*, *relaxatum &c.*

49 Reſpondeo, quod opinio *Ruini Conſ.* 162. *num.* 2. *lib.* 4. quem recitat, & ſequitur *Bajardus ad Clar.* §. *Injuria num.* 30. eſt, quod injuria illata, ut ſit punibilis, oportet, quod ſit de crimine in ſpecie, & non ſufficiat in genere. Unde dicit, quod, ſi unus alium injuriavit, dicendo, *eum eſſe malum hominem*, *impium*, *ingratum &c.* non poteſt puniri pœna Statuti. Sed verior eſt contraria ſententia, quam alii Doctores *Bart. Bald. Jaſo.* & alii *ad l. Nominatim de lib. & poſth. Felin. Conſil.* 46. *inter Conſil. crimen. Tom.* 2. *num.* 46. *Angel. Aretin.* apud *Farinac. Quæſt.* 105. *num.* 12. tradunt, nempe punibilem ſemper eſſe injuriam latam, tum in genere, tum in ſpecie. Ratio eſt, quia non ſubſiſtit genus, niſi in ſpeciebus, & iſtæ niſi in individuis; *deſtructis enim primis ſubſtantiis*, ait Philoſophus *in Antepredicamentis, nihil eſt amplius illorum remanere.* Cum ergo non poſſit eſſe genus, niſi in ſpeciebus, infamans in genere, infamat etiam in ſpecie, non quidem explicita, ſed implicita. Dicens enim malum Religioſum in genere, dicit illum in ſpecie aut furem, aut fornicarium, aut proprietarium &c. Imo gravius infamat, ſi dicit in genere, quam ſi diceret in ſpecie, quia infamans in ſpecie, lædit famam ejus juxta malitiam tantum ſpeciei, de qua infamat: ſed infamando in genere, lædit ſecundum omnem malitiam univerſarum ſpecierum, in quibus genus ipſum ſalvatur. Unde ſic injurians debet ordinaria pœna caſtigari.

50 Quartadecima dubitatio eſt, an ſit puniendus tanquam infamans, qui diceret, *in tali Conventu*, *Provincia*, *Religione &c. ſunt multi perverſi*, *ſcandaloſi*, *& perditi &c.*

51 Reſpondeo affirmative cum *Sanctoro de Pæn. cap.* 10. *Q.* 8. ℣. *Reſpondeo fol.* 453. Ratio eſt, quia plus eſt lædere Communitatem, quam aliquem particularem. Unde furtum pecuniæ publicæ, ex eo quod lædit Communitatem, gravius eſt furto, quod committitur contra particularem *arg. l. Peculatus ff. Ad leg. Jul. pecul.* Porro injurians Communitatem, occaſionem dat audienti, reputandi malos quoslibet, qui ſunt de illa; neſciens enim diſtinguere, quinam mali ſint, de omnibus ſiniſtram opinionem habet, & licet, qui ſic infamat in communi, loqui intendat de aliquibus, qui re vera mali ſunt, tamen ejus verba ab audiente indeterminate accipiuntur, & ſic eodem modo læditur fama innocentis, ſicut Rei. Talis igitur tanquam infamans debet puniri, & ad famæ reſtitutionem cogi. Hoc vero intelligendum eſt, quando ipſe non probaret aliquos, ad minus duos eſſe Reos criminum quæ vulgavit in genere. Quia, ſi dixit, *multi ſunt ſcandaloſi*, ſi ipſe probet duos eſſe tales, evadit pœnam; nam *duo* veniunt nomine multorum *arg. l. Cum aliter* §. *Hoc reſcriptum junct. Gloſſ. ff. ad S. C. Syllan. cap. Si teſtes* §. *Ubi numerus* 4. *quæſt.* 3. licet *plures* non dicantur, qui tantum *duo* ſunt, ut ex *cap. Chriſtianum* 34. *Diſt.* deducit *Abbas in cap. Ad noſtram. num.* 5. *de Reb. Eccl. non alie.*

52 Quintadecima dubitatio eſt, An, & quomodo inferri debeat pœna talionis, quando aliquis infamatur, ſed non de crimine, ſed de aliquo alio, per quod ille læditur in fama, & impeditur ab honorum conſecutione?

53 Reſpondeo, quod, loquendo de ſtricto iure Statuti, in eo non ſancitur pœna talionis, niſi infamans infamet de crimine; ait enim, *ſubire debet pœnam criminis, de quo alium infamavit*; unde ſequitur quod, ſi infamet quidem, ſed non de crimine, ut puta, ſi diffamet *cum eſſe illegitimum*, non intrat talis pœna, nec intrare poteſt, non enim poteſt dari pœna talionis de re, quæ, licet infamet, tamen crimen non eſt, cui pœna debeatur. Tali ergo caſu diſtinguendum eſt; nam quamvis pœna talionis univerſaliter adaptari non poſſit, aliquando tamen, & poteſt, & debet inferri. Diſtinguo igitur caſum, ſi quis divulget laicum Converſum, aut Sacerdotem ſimplicem, incapacem Prælaturæ, Officii, aut Dignitatis, & qui pro ſui tenuitate ſemper in ſtatu ſubiectionis manſurus eſt, divulget, inquam, quod *ipſe eſt illegitimus*, aut *ortus ex genere maculato*, & hoc falſum ſit; tali diffamatori debetur pœna extraordinaria, arbitrio Judicis, poſt veniam petitam a diffamato, & factam honoris reparationem, palinodiam recantando. Si vero diffamatus de ſupradictis eſt Clericus, aut Sacerdos, in quo eſt habilitas ad Prælaturas, & Officia, ad quæ conſequenda impeditur ob tales irregularitates, tunc debetur pœna ordinaria talionis.

54 Ratio reſolutionis eſt; quia in primo caſu infamatus damnificatur tantum in fama, nec aliud damnum ex tali infamia experitur; in ſecundo vero caſu diffamatus, ultra *infamiam*, damnificatur in hoc quod propter eam arcetur ab honoribus, quos conſequi poteſt; & ideo in primo caſu arbitraria, in ſecundo autem ordinaria pœna inferri debet. Nam quemadmodum infamato de crimine, ultra *infamiam* ex crimine, deberetur pœna criminis, ſi hoc eſſet verum; ſic infamato de illa irregularitate, ultra *infamiam* ex ea ortam, advenire debet damnum impedimenti a Prælaturis, ſi talis irregularitas eſt vera. Sicut autem diffamatori criminis falſi debetur pœna ejuſdem criminis, ita diffamatori talis falſæ irregularitatis debetur impedimentum ad Prælaturas, quaſi pœna talionis ſuæ doloſæ diffamationis. Impedimentum autem tale aliud non eſt, niſi privatio vocis paſſivæ, & hæc eſt pœna, quæ tali caſu debet inferri.

55 Sextadecima dubitatio eſt, an debeat percuti pœna infamantium, qui ob jactantiam vulgat crimen de ſeipſo?

56 Reſpondeo quod in quodam Canone *text. in cap. Quam ſit Extra. de Exceſſ. Prælat.* ſuſpenſus ab Officio, & Beneficio, legitur quidam Clericus, qui publice gloriatus fuerat, concubuiſſe cum uxore cujuſdam vicini ſui. Et licet *Gloſſ. in d. cap. Quam ſit in V. Publice confiteri. de Exceſſ. Prælat.* notet, talem pœnam fuiſſe ſibi datam, non ratione adulterii, aut criminis in eo evulgando, ſed tantum ratione ſcandali cauſati in audientibus, tamen Canoniſtarum proceres *Innoc. & Hoſt. de Exceſſ. Prælat.* & *Abbas in d. cap. Quam ſit num.* 2. ℣. *In gloſſa* volunt, illum citata pœna fuiſſe percuſſum ex jactantia & gloriatione de delicto, juxta illud *Pſal.* 51. ℣. 1. *Quid gloriaris in malitia*; talis quippe jactantia crimen eſt de ſe, & indicium perditiſſimæ vitæ, dicente Spiritu Sancto *Proverb. cap.* 2. ℣. 14. *Qui lætantur, cum male fecerint, & exultant in rebus peſſimis, quorum viæ perverſæ ſunt, & infames greſſus eorum*: & proinde in tantam amentiam prorumpunt, quod ab ipſis peccata ſua *non ſolum non occultanda, verum & diffamanda videantur*, ut ſcripſit *D. Auguſt. Enchirid. cap.* 82.

57 Hoc ſuppoſito, dico, quod revelans crimen ſuum, ſive verum, ſive falſum ſit illud, ſemper puniri debet. Quia, vel vere crimen commiſit, vel non, ſi ſic, debet percuti pœna commiſſi criminis,

Sup-

Suppono enim, quod accuſatus de tali jactantia, quæ eſt confeſſio extrajudicialis, & ſufficit ad torturam *arg. l. Capite quinto. ff. Ad leg. Jul. de Adult.* conſtitutus ſit in judicio, & coram Judice per ſuam confeſſionem probatum plene fuerit delictum. Limito tamen hoc caſu, quo delictum ipſum temporis beneficio jam præſcripſiſſet juxta illa, quæ de præſcriptione delictorum ſcripſimus *Par. 1. Tit. Patronus num. 91. & ſeq.* Si autem in judicio crimen negaverit, puniri debet, non quidem pœnis infamantium, ut reſolvit *Sanctor. de Pœn. cap. 10. Quæſt. final. fol. 460.* etenim, ſi crimen ab eo vulgatum vere commiſit, non infamavit culpabiliter, quia verum dixit, & quod dixit, per confeſſionem probavit: paritérque, ſi cum Fratribus vulgavit, non infamata remanet ex hoc Religio, quæ tantum patitur jacturam famæ, ſi de ea male dicatur cum exteris: tandemque pœna Statuti militat contra Infamantem de directo Fratrem, non autem contra infamantem Religionem de obliquo, & ex conſequenti. Unde non eſt, ut ad illum poſſit fieri extenſio. Sed puniri debet extraordinarie ad arbitrium Superioris, ut argumento Canonis *cap. Quam ſit de Exceſſ. Prælat.* ſupracitati probari poteſt.

§. IV. Calumniatio.

SUMMARIUM.

1 *Calumnia quid ſit.*
Tres conditiones requirit.
2 *Calumnia proprie, & improprie, quando ſit.*

1 C*Alumnia*, prout ex *ff. Ad S. C. Turpil: init.* deducitur, *eſt malitioſa, & mendax imputatio coram Judice in accuſatione propoſita.* Hæc autem diffinitio eſt *calumniæ* vere, & proprie dictæ; quando nempe aliquis ſciens, accuſatum eſſe innocentem, tamen *malitioſe*, puta, dolo malo, & cum advertentia illum accuſat apud Judicem, ut puniat. Ita ut tria debeant ad hoc crimen conſtituendum concurrere; puta, falſa accuſatio, dolus malus, & propoſitio facta criminaliter coram Judice.

2 Altera autem harum trium conditionum deficiente, non eſt proprie *calumnia*, ſed improprie, & large; tamen etiam ipſa punibilis eſt, ut infra dicemus. Proinde, ſi aliquis ſcienter falſum coram Judice per modum denunciationis proponat; ſive pari modo denunciet Superiori, ut Patri; ſive in judicio proponat per modum exceptionis, ut repellat a ferendo teſtimonio, judicio, conſilio, ſeu ſententia; vel ut repellat tantum a Prælatura, ſeu alio Officio civiliter, non dicetur proprie *calumniatior*, ſed improprie. Si vero excipiat contra eligendum, ne promoveatur; aut contra electum, ne confirmetur, & proponat exceptionem criminaliter, iſte erit vere *calumniator*, quia exceptio criminaliter propoſita eſt vere accuſatio, prout diximus *Par. p. Tit. Exceptio, num. 7. & ſeqq.*

Probatio.

SUMMARIUM.

3 *Calumnia realis, & præſumpta, quæ.*
4 *Accuſatus, & abſolutus poteſt fieri Actor contra Accuſatorem, & eum accuſare de calumnia.*
Si proceditur civiliter, talis Actor non tenetur probare calumniam.
5 *Si criminaliter, tenetur probare, quod calumnioſe accuſavit.*
6 *Calumnia in quibus cauſis præſumatur.*
7 *Nihil ſalvat a calumnia præſumpta, quando Actor non probat.*
8 *Calumnia præſumitur, ſi Actor probat ſemiplene.*
9 *Solitus calumniari non relevatur a calumnia per ſemiplenam probationem.*
10 *Calumnia evaditur, ſi Actor deceptus ſit a Teſtibus.*
Cautela adhibenda ab Actore in ordine ad Teſtes.

3 P*Robatio* hujus criminis dupliciter contingere poteſt, prout etiam *calumnia* ipſa; namque hæc proprie accepta duplex eſt, nempe realis, & præſumpta. Realis, ſeu vera eſt, quando per legitimas probationes convincitur Accuſator, quod ſciens innocentiam Accuſati, volens nihilominus illi nocere, falſam accuſationem inſtituit. Præſumpta autem eſt, quando Accuſator defecit in probatione delicti, de quo accuſavit; ex eo enim, quod non probavit, præſumitur calumniaſſe. *cap. 2. junct. gloſſ. in V. Calumniandi de Calumniator. cap. Qui non probaverit 2. quæſt. 3.*

4 Hic autem advertendum eſt, quod accuſatus, & non probatus Reus, poteſt fieri Actor, & agere contra illius accuſatorem de *calumnia*; & tunc aut intendit agere civiliter, aut criminaliter. Si civiliter tantum, hoc eſt ad compenſationem ſui damni, & reparationem propriæ famæ, non eſt neceſſe, quod probet eum, a quo fuit accuſatus, eſſe calumniatorem; ſiquidem ex hoc ſolo, quod in proceſſu formato ad inſtantiam Accuſatoris, non remanet probatum delictum, vel delinquens, Reuſque venit abſolvendus ab ulteriori inquiſitione, Accuſator manet Reus *calumniæ* præſumptæ, nec ulteriori probatione opus eſt, ut de hac conſtet; præſumitur enim a lege Accuſator calumnioſus, & in ipſum transfertur onus probandi, ſe non fuiſſe calumniatorem; quod præſtare poteſt per probationes præſumptivas contrarias, ut docuimus *Par. p. Tit. Denunciatio. num. 3. in fine*, aut per alios modos, quos *Par. p. Tit. Sententia num. 9.* dedimus.

5 Si vero criminaliter petens a Judice, quod, ultra refarcitionem damnorum, condemnetur ad pœnam Statuti, aut conſuetudinis, debet per legitimas, ac veras probationes facere conſtare, quod Accuſator ſciebat innocentiam ſuam de tali delicto, & quod nihilominus ex malo animo, contra eum inſtituit calumnioſam accuſationem. Ratio autem dictorum eſt, quia, ut dicemus infra, loquendo de pœnis hujus criminis, calumniator etiam præſumptus tenetur ad damna, & intereſſe partis ex hoc ſolo, quod is nec ſemiplene delictum probavit, nec ſuis defenſionibus potuit ſe liberare à delicto *calumniæ* præſumptæ: nam Judex, etiam ex Officio, data ſententia abſolutoria accuſati, debet quærere ab Accuſatore, quare non debeat condemnari, tanquam præſumptus *calumniator*, & iſte debet ſuas defenſiones ſuper hoc facere. Quod, ſi nihil ab eo probetur, quod relevet, damnari debet ad damna, & intereſſe partis; quæ proinde ad ulteriores probationes non obligatur, quia Accuſator jam ex præſumptione juris habetur pro *calumniatore*, & ex tali præſumptione, quæ eſt pro ſe, relevatur accuſatus ab ulteriori probatione; ſiquidem paria ſunt, quod quis probet, & quod habeat præſumptionem juris pro ſe, ut docet *Maſcard. de Probat. Quæſt. 10. nu. 40.* Quando vero prætenditur, quod pœna ordinaria Statuti infligatur accuſatori, neceſſe eſt concludenter, & non præſumptive tantum probare ſcientiam, & dolum; nam, ut non ſemel dictum eſt, numquam ex præſumptionibus quamvis violentis, pœna ordinaria ferri poteſt.

6 Ad-

6 Advertendum autem, quod calumniari præſumitur, qui non probat, non ſolum in accuſando, ſed etiam in excipiendo. *Maſcard. de Prob. concl.* 254. *num.* 6. *Natta Conſil.* 31. *n.* 8. *lib. p.* Ratio eſt, quia Reus excipiendo fit Actor, unde ſicut Actor ſuam intentionem, ita Reus ſuam exceptionem probare debet. *text. in l. In exceptionibus ff. de Probat. arg. l. Quingenta ff. eod. tit.* Si ergo excipiat contra aliquem de crimine, aut alia re injurioſa, ut nempe, ſi repellat Cajum Teſtem, quia infamis, aut perjurus, aut excipiat contra Titium accuſatorem, quod Teſtes pecunia corruperit ad falſum teſtificandum, debet illud probare ſaltem ſemiplene, aliter præſumitur calumniaſſe, & non ad ſe defendendum, ſed ad illos injuriandos talem articulum propoſuiſſe.

7 Ampliatur etiam data concluſio, caſu, quo accuſator eſſet claris natalibus, accuſatus autem vilibus ortus, ut voluit *Jaſon. Conſil.* 144. *in fin. lib.* 2. *Maſcard. loc. cit. num.* 9. aut ſi ille eſſet vir bonus, & innocens, iſte vero male audiret, ut multi ſcribunt *Card. Alban. in l.* 1. *ff. Ne quis eum. Mantu. Conſ.* 220. *n.* 5. *vol.* 1. *Maſcard. Concl.* 36. *num.* 13. vel ſi eſſet vir gravis, ac in dignitate conſtitutus, accuſatus vero homo gregarius, ac plebejus. Et ratio eſſe debet; quia dignitas natalium non eximit quenquam a vitio, cum appareant quandoque natalibus clariſſimi, vitiis vero infamiſſimi; unde, ſi accuſant, & minime probant, præſumendi ſunt etiam illi *calumniatores*, cum inepta ſit nobilitas ſanguinis ad eos præſervandos a præſumptione criminis, in accuſando innocentem. Pariter vitæ alicujus integritas non facit, ut ſibi credatur in alterius præjudicium; nam ubi agitur de præjudicio tertii, præſumptio hominis non attenditur, ut ſcribunt *Abb. in cap. Cum in jure. num.* 2. *de Off. Jud. deleg.* ac *Decius in l. Qui accuſare. num.* 6. *C. de Ede.* Quod autem accuſator non probans habeatur pro *calumniatore*, præſumptio juris eſt, *Gloſſ. in l. Athletas* §. *Calumniator ff. de His qui not. infam.* quæ vinci non debet a præſumptione hominis, quia illa fortior eſt. Judices tandem illi, qui calumnioſe caſtam *Suſannam* accuſaverunt, exemplo ſuo probant, nec Dignitatem, nec Officium, nec ſtatus eminentiam eximere debere a præſumptione *calumniæ* accuſatorem non probantem.

8 Non præſumitur autem *calumnia* in eo, qui ſemiplene probavit per unum Teſtem, omni exceptione maiorem; ſive probavit infamiam illius delicti, de quo accuſavit; ſive id audiviſſe a viris fide dignis, ut habet *Textus*, & nos *Par. p. Tit. Accuſatio num.* 29. docuimus. Tamen quantumvis accuſator ſemiplene probet, non tamen per hoc excuſatur a ſolutione expenſarum, & damnorum, quæ paſſus eſt accuſatus, prout docet *Abb. Conſil.* 78. *col. penult.* ℣. *Ad tertium*; nam in his expenſis non ſufficit color querelantis ad eum excuſandum, ſed ubi ſuccumbat etiam per Rei legitimas defenſiones, vel penuriam probationum, vel alia cauſa tenebitur ad ſolutionem, ut cum *Cataldo in Syndic. fol.* 7. *col.* 3. ℣. *Adde quod quando*, vult *Boſſius Tract. crim. Tit. de Accuſat. num.* 28. & ratio, quam iſte tangit, eſt, quia condemnatio ad ſolvendas expenſas, non eſt pœna proprie; in quavis enim cauſa, qui ſuccumbit in lite, tenetur ad expenſas; pœna autem *calumniatoris* illa eſt, quæ ſibi, ultra ſolutionem expenſarum, infligitur: unde, licet per probationem ſemiplenam relevetur a pœna calumniæ, non tamen relevatur ab expenſis.

9 Notabile autem eſt circa hoc, quod, ſi accuſator, qui ſemiplene probavit, ſolitus eſt calumniari, (ut pote qui alias alios accuſavit, & defecit) iſte non evadit per illam probationem præſumptionem calumniæ, ut *arg. l.* 2. *ff. ad S.C. Turpill.* dicunt *Speculator Tit. de Accuſat. num.* 22. *Butrius*, & *Felinus in cap.* 2. *de Calum.* ac *Menochius de Arbitr. Jud. lib.* 2. *Caſ.* 321. *Cenſur.* 4. *num.* 17. & ratio eſt, quia illa ſemiplena probatio, quæ elidebat præſumptionem calumniæ, tollitur a contraria præſumptione; nam ſemel malus, ſemper præſumitur malus, & qui alias calumniatus eſt, præſumitur denuo calumniaſſe.

10 Evadit itidem præſumptionem *calumniæ* accuſator, qui deceptus fuit a Teſtibus, qui promiſerunt illi firmiter teſtificari in judicio; exinde producti nihil dixerunt, ut dicunt multi Doctores *Jo. Andr. in cap.* 1. *in fin. de Elect. in* 6. *Abb. in cap.* 2. *num.* 5. *de Calum.* ubi *Felin. notab.* 3. *Clar. Quæſt.* 62. ℣. *Sed pone*, & ratio eſt, quia nemo ex aliena culpa vapulare debet. Sed quomodo probabit iſte, ſe fuiſſe deceptum a Teſtibus? certe res plena periculi eſt; nam regulariter tales promiſſiones non fiunt coram aliis Teſtibus, per quos illa poſſit probari; unde, qui fultus promiſſioni Teſtium, accuſationem inſtituit, derelictus ab eis, cogetur innocenter ſubire pœnas *calumniantium*. Conſulo proinde cuilibet accuſare volenti, ne fidat verbis, ac promiſſis Teſtium, ſed ſcriptam atteſtationem, ab illis ſubſignatam de facto, ſuper quo debent teſtificari, habere procuret; nam ſcripta manent, & caſu, quo Teſtis in judicio productus, nihil velit dicere, accuſator poteſt tali atteſtatione probare ſe deceptum a Teſte, & ita *calumniam* evadere; Judex vero poteſt ex eadem procedere contra Teſtem ex Officio, & ipſum cogere ad teſtificandum, prout diximus alias, loquendo de *Teſtibus cogendis Parte prima*.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

11 *Satisfactio parti, prima pœna eſt Calumniatoris. Quæ ſatisfactio debeatur inter Sæculares, & quæ inter Regulares.*
12 *Calumniator eſt infamis infamia juris, etiam ante ſententiam Judicis.*
13 *Aliæ pœnæ Calumniatoris.*
14 *Calumniator obligatur ad pœnam talionis.*
15 *Pœnæ Calumniatoris de jure Civili.*
16 *Pœna talionis in omnibus foris deſuevit.*
17 *In Religione Minorum de Obſervantia omnino ſervanda eſt.*
18 *Statutum primum.*
19 *Statutum Secundum.*
20 *Dubitatio prima.*
21 *Pœna talionis debetur, quando proceditur per viam denunciationis de delicto excepto.*
22 *Judex Laicus formans inquiſitionem calumnioſam, tenetur ad damna Inquiſiti. Judex Regularis calumnioſe procedens, extraordinarie eſt puniendus. Non ſervans eſſentialia judicii, privandus eſt Officio.*
23 *Dubitatio ſecunda.*
24 *Judex non inferens Calumniatori pœnam talionis, ſuſpenditur, aut privatur Officio.*
25 *Dubitatio tertia.*
26 *Calumniator apud Nos eſt* ipſo facto *excommunicatus.*

11 PŒna autem primo eſt ſatisfactio, quam præſtare debet *Calumniator* Accuſato; & hæc conſiſtit in reſtituendo quanti intereſt ipſi Accuſato, prout dicunt Doctores. *Sylv. V. Accuſatio quæſt.* 7. ℣. *Primo calumniando. Sayr. Clau. reg. lib.*

lib. 12. cap. 15. num. 13. Menoch. Boſſ. Diaz. apud *Theſaur. de Pœn. Par. 2. V. Accuſator. cap. 1.* Hoc autem maxime quadrat in foris ſæcularibus, Eccleſiaſtico, & Laico, in quibus convenit Accuſatis, pecuniam impendere, ſive in carceribus, ſive ſolvendo Officialibus pretium operarum; ultra alia damna domeſtica, quæ ſubeunt; Sed in foro Regulari, maxime *Fratrum minorum*, in quo nullum intervenit diſpendium pecuniarum, nulla poteſt quadrare reſtitutio damni temporalis. Reſtitutio autem, quæ poſſet intervenire, eſt reſtitutio famæ; ex quo enim Religioſus accuſatus eſt, & proceſſatus, gravatur in fama. Sed talis reſtitutio non eſt neceſſario in foro fori facienda a Reo; ex eo enim, quod Judex pronunciavit Accuſatum abſolvendum ab obſervatione Judicii, jam declaravit illum innocentem de crimine oppoſito, & proinde ſanata eſt in foro fori ejus fama.

12 Secundo: *Calumniator* redditur infamis infamia juris, prout habetur ex utroque jure: *cap. Si quis. il p. 2. quæſt. 3. l. 1. l. Ath. ff. de His qui. not. infam. l. Qui non l. Noſtris. C. de Calumnia.*, imo, ſi *calumnia* fuerit notoria, erit Calumniator infamis infamia juris, juxta Canones, quantumvis lata non fuerit ſententia ſuper *calumnia*. Ratio eſt, quia de jure Canonico omne crimen depoſitione dignum, ſecundum opinionem Doctorum magis communem, ſi fuerit notorium, reddit infamem infamia juris. *Sayr. lib. 7. cap. 1. num. 12. Garc. de Benef. p. 11. cap. 3. num. 110. Sanch. Conſil. lib. 2. cap 2. Dub. 18. in fin.* apud *Theſaur loc. cit. num. 11.* Hoc autem crimen depoſitione plectitur, ut infra dicemus, proinde infamiam parit. Accedit, quod, cum in accuſatione præſtetur juramentum de *calumnia*, ut dicitur *cap. In pertractandis. cap. Cæterum. de Juram. Calumn.*, & convincatur Reus de *calumnia*, convincitur ex conſequenti perjurus, ex eo, quod contra proprium iuramentum venerit; & proinde de iure Canonico eſt infamis, iuxta textum *cap. Infames. 6. quæſt. 1.* quidquid ſit de iure Civili ob periurium ſimpliciter aſſertorium. *Gloſſ. in l. Lucius §. Quæro in V. Debet. ff. de His qui not. infam. Cagnol. in l. Si quis major. p. num. 181. C. de Tranſact.* apud *Clar. §. Perjurium. init.*

13 Tertio: Ex tali infamia efficitur irregularis, ex regula generali, quod omnis infamis de iure irregularis eſt, & ideo ad Ordines promoveri nequit. *cap. Infames. 2. quæſt. 6. Majol. de Irregular. lib. 2. cap. 7. num. 26. Garz. de Benef. Par. 7. cap. 8. num. 11. Theſaur. loc. cit. num. 111.* Et etiam privandus eſt Officio ex *cap. Cum fortius. de Calumn.* ſive ſaltem ſuſpendendus ab Officio, & beneficio, ut habetur ex *cap. Cum dilectus de Calumn.* Quod, ſi *calumnia* intervenerit in excipiendo contra formam electionis, ſive perſonam electi ad *dignitatem Perſonatum*, ſeu *Canoniam*; incurrit *calumniator*, ipſo facto, ſuſpenſionem per triennium a propriis beneficiis; ad quæ, ſi propria temeritate ſe ingeſſerit, irremiſſibiliter iiſdem privatus remanebit, ut habetur textualiter in Decretali *Innocentii Quarti cap p. 5. Qui vero. de Elect. lib. 6.* Limitat *Theſ ur. de Pœn. Par. 2. V. Electio. cap. 4. ℣. nota quod* iſtam diſpoſitionem non procedere de beneficiis univerſaliter; ſed tantum de iis, quæ Excipiens (qui defecit in probatione exceptionis) poſſidet in illa Eccleſia, contra cuius Prælati &c. electionem excepit, & citat pro hac limitatione *cap. Si Compromiſſarius. de Elect. lib. 6.* Sed pace doctiſſimi viri, hoc verum non eſt; ſi quidem Capitulum illud loquitur ſolum de *Compromiſſario*, (qui non ſit Epiſcopus) qui elegerit ſcienter indignum; debet enim, iuxta diſpoſitionem *Conſilii Lateranenſis 3. ſub Alexandro III. cap. 3.* ſubire, ipſo iure, pœnam ſuſpenſionis a beneficiis per triennium; & cum Concilium illud loquatur de beneficiis indefinite, clarum eſt, quod intendebat de omnibus. Sed *Bonifacius VIII.* in citato Capitulo inducit limitationem, redigendo dictam ſuſpenſionem ad ea ſola beneficia, quæ obtinebat in illa Eccleſia, pro qua electionem de indigno fecerit, ut patet legenti Textum illius Capituli §. *Reſtringitur*. Inepta autem eſt extenſio talis limitationis ad caſum noſtrum,

14 Quarto: Juxta Canones antiquos *cap. Calumniator. cap. Qui non probaverit. 2. quæſt. 3. Damaſ. P.P. Epiſt. 4. Adrian. 1. Ep. Decret. cap. 24. & 52.* apud *Laure. Epit. V. talio. Calumniator* ſubiicitur pœnæ talionis, ut nempe ille ſubeat eas pœnas, quas de jure ſubire debuiſſet accuſatus, ſi concludenter probatus fuiſſet delinquens. Verum eſt, hanc pœnam in deſuetudinem abiiſſe; ſed ejus vim innovavit *B. Pius V.* ut diximus *in Prima parte Tit. Pœnarum. num. 41.* Vide ibi.

15 De jure autem Civili, controverſia eſt inter Doctores, quanam pœna teneatur *Calumniator*. *Bartolus in l. Si quis obrepſerit. col. 1. ff. de Falſ.* voluit, illum teneri de crimine falſi, ſi tamen agatur contra falſum, quod propoſuit accuſando; Sed, ſi agatur de *calumnia*, tenetur ad ſimilitudinem pœnæ, quæ eſt pœna talionis. Sed contrariam ſententiam tenuit *Bald. in l. p in princip. ff. ad S. C. Turpill.* quem alii Doctores *Felin. in cap. nonnulli. §. 1. col. 4. de Reſcr. Auguſt. de Arim. ad Angel.* apud *Boſſ. Tit. Accuſatio. n. 17.* communiter ſequuntur, voluitque, *Calumniatorem* abſolute teneri ſimilitudine pœnæ, ut plures leges apertiſſime cantant, *l. Accuſationis. C. de Accuſat. l. Si quis ad ſe. C. Ad leg. Jul. de Vi publ. l. final. C. de Calumniat.* Verum eſt, ut optime advertit *Clar. quæſt. 62. ℣. Sed quid, ſi Accuſator*, quod, ſi accuſatus, antequam pronuncietur ſententia ſuper accuſatione, quærat ab Accuſatore, an intendat uti querela, & probationibus, ſuper ea factis, eo quia intendit eum querelare de falſo, ſi Accuſator annuat, poterit hic puniri de falſo, ſi accuſatio tanquam falſa convincatur; & dicit *Clarus*, hunc modum interrogandi, eſſe approbatum a jure, & de conſuetudine ſervari; poſſentque hoc modo conciliari recenſitæ opiniones *Bartoli*, & *Baldi*.

16 Veruntamen, licet pœna talionis omni jure naturali, Divino ac Cæſareo cohæreat, ut alias diximus; hoc non obſtante, in foris omnibus in deſuetudinem abiit, & in ejus locum pœna arbitraria ſucceſſit, quæ ut plurimum eſt pecuniaria, ut ſcripſit *Boſſ. Tit. de Accuſat. num. 17. in fin.*

17 In Foris autem regularibus, unaquæque Religio ſuas habet leges, quibus Judices regere ſe debent. In noſtra Religione pœna talionis præſcripta eſt, & ſervari omnino debet, ut oſtendimus *Par. p. Tit. Pœnarum. num. 41 & Tit. Accuſatio. num. 18.* Quo ad alias autem pœnas *calumniantium*, habemus Statuta ſequentia.

18 Primo: *Pœna talionis puniri debent Accuſatores, qui crimen objectum, legitime, & ſufficienter non probaverint: & qui ſcienter de crimine alias ſufficienter punito, quempiam accuſaverint; ac item, qui ex malitia de illis exceſſibus accuſaverint, a quibus alias accuſatus judicialiter, ac rite abſolutus fuit. Stat. Valliſolet. cap. 7. Tit. de pœn. talion.*

19 Secundo: *Qui in judicio quidquam falſo, ſcienterque depoſuerit, vel deponi fecerit: aut verum revocavit, aut revocari procuravit; ipſo facto, eſt excommunicatus; cujus abſolutio Provinciali eſt reſervata: Semeſtri carceri mancipetur: ſatisfaciat parti;*

& perpetuo infamis exiſtit. Pract. criminal. Tit. Applicatio. §. 11.

20 Ad dilucidanda vero recitata Statuta, ſit Prima dubitatio circa primum Statutum. An pœna talionis incurratur tantummodo in accuſatione, an vero etiam in denunciatione, inquiſitione, ac diffamatione?

21 Reſpondeo, quod in Textu *Par. p. Tit. Denunciatio.* §. 3. habetur, quod, ſi falſum denunciaverit, pœna extraordinaria puniri debet Denunciator; & hoc deducitur ex Textu, & *Gloſſa cap. final. junct. Gloſſ. in V. Calumniandi. de Calumniat.*, prout adnotavimus *Par. p. denunciat. num.* 18. Verum tamen eſt, quod, ſi denunciatio ſit de delicto ex exceptuatis, in quibus eadem pœna infligitur, ſi procedatur per inquiſitionem, ſicut per denunciationem, deficiens in probatione Denunciator punitur pœna talionis, ut egregie probat *Abb. in cap. Inquiſitionis. num. 6. ℣. Sed ego puto. de Accuſat.* Quod etiam verificatur, ſi Denunciator inſiſtit apud Judicem, & illum ſtimulat ad procedendum, & puniendum, quia tunc perſonam Actoris, ſub titulo Denunciatoris, abſcondit, ut habet alibi Textus *Pract. crim. Tit. Denunciatio.* §. 3.

22 Quantum ad inquiſitionem, quam Judex ex Officio facit, fuit opinio *Clari quæſt. 41. num. 14. Bartoli in l. 2. §. Publico num. 12. de Adult. & Mariani Socini in cap. Qualiter, & quando. il 2. num. 212. de Accuſat.* quos refert *Sanctor. de Pœnit. cap. 10. Quæſt. 5. Diff. 2. ℣. Reſpondeo ſecundo fol. 444.* quod non incurratur pœna talionis; & ratio eſt, quia Judex ex Officio inquirit, & ideo ad illam pœnam non obligatur; & hæc ratio optimum habet fundamentum. Tamen, ſi Judex format inquiſitionem *calumnioſam* in foris ſæcularibus, tenetur ad damna, & intereſſe, & ad pœnam extraordinariam, ut ſentiunt nonnulli Doctores. *Bajard. ad Clar. quæſt. 62. a nu. 29. Farinac. quæſt. 16. num. 25. Guazzin. Defenſ. 3. cap. 13. num. 9.* apud *Paſſerin. Trib. Regul. Quæſt. 7. art. 5. num. 26.* Debet ergo in foris regularibus, in quibus non poteſt fieri compenſatio pecuniaria, aggravari pœna extraordinaria contra Judicem, *calumnioſe* inquirentem. Ratio eſt, quia non poteſt ad ſpecialem Inquiſitionem devenire, juxta dicta *Pract. crim. Tit. Inquiſitio.* § 7. ſine legitimis indiciis præcedentibus; ſi ergo ita procedit, evidenter *calumnioſe* procedit, prout dicunt Doctores. *Paſſerin. Trib. Regul. Quæſt. 7. art 2. num. 26. in fine*, & ibi *Menoch. de Arbitr. Caſ. 321., & Farinac. quæſt. 16. num. 27.* Si enim non habens ſufficientia indicia, ſpecialiter inquirit, hoc facit vel ex ignorantia culpabili juris, quæ dolo æquiparatur, vel ex animoſitate in Reum, quem infamare procurat, ipſum proceſſando. Ergo ſive ſic, ſive ſic agat, ſemper peccat, & pœna extraordinaria, puta, privatione Officii puniri debet, juxta *Stat. Gen. Ord. cap. 7. §. 6. num. 37.*, quæ ſic habent: *Prælati caveant, ne crimen aliquod grave ſuis Subditis imponant; niſi præter denunciationem, vel accuſationem, ſit unus ſaltem Teſtis fide dignus; aut eſſet Reus infamia, ſeu indiciis evidenter gravatus; Secus faciens Prælatus, arbitrio Superioris, officio privetur.*

23 Secunda dubitatio eſt, An pœna talionis, ſi a Judice apud Nos non inferatur in caſibus a jure ſtatutis, irroget pœnam, & quam?

24 Reſpondeo, quod Judex nullum habet arbitrium circa pœnas moderandas, quando delictum perfecte conſummatum eſt; tenetur enim tunc integraliter, & præciſe pœnam a Statutis latam infligere, ut habetur ex *Textu Pract. crim. Tit. Pœnarum. §. final. in fine*, quod ſi pœnam, crimini debitam, & a lege taxatam, abſque cauſa minuerit, jacturam Officii, bonorum, & famæ incurrit juxta utraque jura. *l. Servos. C. Ad leg. Jul. de vi publ. l. 8. C. Theodoſ. de Appell. Auth. de Judic. §. Oportet. cap. De cauſis. de Off. Delegat. Clar. Quæſt. 85. ℣. Ulterius.* Porro in Statutis *Valliſoletanis cap. 7. ℣. Et quia*, de pœna talionis infligenda, ita ſancitur: *Ut* (pœna talionis) *ab omnibus Ordinis Superioribus, & Prælatis exactius, quam antea, ſervetur, magnopere quidem cupimus. Atque adeo mandamus ſub gravi ſuſpenſionis pœna, vel privationis etiam, contrafacientibus, aut negligentibus ſubeunda.* Et profecto nulla tutior ſuppetit via exterminandi a Religioſa Republica exitioſiſſimum genus hominum, prout ſunt *calumniatores*, quam illos pœna talionis juſtiſſime coercendo. Sed quia a Judicibus ipſis non adhibentur punitiones; & hi quandoque, ob privatas ſimultates in pretio, & protectione habent *calumniatores*; ideo cum ſummo bonorum virorum mærore, & damno, malignitas non raro impune graſſatur.

25 Tertia dubitatio eſt, An pœna excommunicationis, & carceris ſemeſtris, lata in ſecundo Statuto citato ſupra *num.* 14., quæ videtur loqui tantum de teſtificantibus falſo in judicio, afficiat *calumniatores*.

26 Reſpondeo affirmative; ratio eſt, quia Statutum loquitur in genere, & univerſaliter, puta: *Qui coram Prælato quocumque* (puta, Provinciali, aut Generali, qui ſoli habent tribunal fori contentioſi) *in judicio quicquam falſo, ac ſcienter depoſuerit. Stat. Valliſolet. cap. 7. Tit. de deponent. in judic.* Patet autem, quod verus *calumniator* falſo, ac ſcienter in judicio deponit; proinde in cenſuram reſervatam incidit, & pœnam carceris ſubire debet prout etiam docet *Sanctor. Comment. cap. 7. Stat. V. Caſ. 5. ℣. Quæro in hunc caſum fol. m.* 399. De Teſtibus autem falſo deponentibus dicemus in *crimine falſi*.

§. V. Libellus famoſus.

SUMMARIUM.

1 *Verbum ore prolatum, aut ſcriptum pandit verbum mentale.*
2 *Libellus famoſus, quid ſit.*
Opinio, quod ad ejus eſſentiam ſpectet reticentia nominis Auctoris.
3 *Confutatur talis opinio.*
4 *Solvuntur rationes oppoſitæ.*
Libellus famoſus ita infamat cum nomine, quam ſine nomine Auctoris.
5 *In Libello, ut ſit famoſus, requiritur nomen infamati per eum.*
Aut alia conjectura clara oſtendens contra quem tendit.
Reus convictus de Libello, torquendus, ut aperiat contra quem illum compoſuit.
6 *Dolus requiritur in Libello famoſo.*
Componens ex joco, non incurrit hoc crimen.
Præſumitur factus joco Libellus, cujus alia mala cauſa non probatur.
7 *Libello famoſo retorquens injuriam, minorem pœnam meretur.*
8 *Libellus famoſus fit ſolummodo per ſcripturam, non per alia ſigna ignominioſa.*
9 *Componens, & vulgans* Paſquinatas, *non eſt Reus de Libello famoſo.*
10 *Allegationes Advocatorum non ſunt Libelli famoſi; & quomodo reprehenſibiles.*
11 *Advocatus, quando ob litium utilitatem, poſſint ſcripto aliquem mordere.*

Di-

Dictio ultra; *quid importet.*

12 *Advocatus, quamvis in allegatione ultra fas in aliquem invehatur, non eſt Reus Libelli famoſi.*

Tituli legum diverſi, diverſa important crimina.

Pœna Advocatorum jactantium convicia in Partem.

13 *Libellus famoſus non eſt ſcriptura cæca poſita in Camera Prælati.*

14 *Probatur contra Sanctorum proxima concluſio ſupra data.*

15 *Confirmatur concluſio, & reſpondetur ad argumentum.*

16 *Libelli famoſi pœna in Digeſtis, & Codice.*

17 *Libellus famoſus, ut talis ſit, debet publicari.*

18 *Libellus famoſus eſt, licet in eo publicetur crimen verum.*

19 *Non requiritur, quod in Libello publicetur crimen; ſed ſufficit, quod ſit quid infamatorium.*

20 *An ſit Libellus famoſus, qui vulgatur contra communitatem.*

21 *Reſpondetur affirmative.*

Communitas eſt perſona ficta, cujus anima eſt communis conſenſus.

Gravior eſt Libellus contra Communitatem, quam contra privatam perſonam.

22 *Quid, ſi Libellus eſſet contra mortuum.*

23 *Atrocior Libellus contra mortuum, quam contra viventem.*

Cadaver mortui offendere, eſt quaſi ſacrilegium legale.

24 *Libelli famoſi notitia debet ſpargi in populo, ut talis ſit.*

25 *Compoſitor Libelli famoſi non tenetur de crimine, ſi ille non divulgetur.*

26 *Si per Libellum non læditur fama proximi, crimen non eſt perfectum.*

27 *Libellus compoſitus in lingua incognita non eſt famoſus.*

28 *Publicatus, quando dicatur Libellus famoſus.*

29 *Exemplans Libellum famoſum, quando incurrat crimen, aut non.*

30 *Diſtinctio de prædicto reatu, aut non.*

31 *Quando exemplando Libellum, non incurritur reatus.*

32 *Reperiens Libellum famoſum, & illum non lacerans, ſed publicans, incurrit pœnas.*

33 *Ad incurrendas pœnas requiritur, ut repertor Libelli non corrumpat; & ut eum publicet.*

34 *Sola conſervatio Libelli famoſi reperti eſt punibilis.*

Ob eam poteſt deveniri ad torturam.

35 *Quid agendum, quando duo eodem tempore repererunt Libellum famoſum affixum.*

36 *Quid juris, ſi repertor Libelli laceravit quidem, tamen eum vulgavit.*

37 *Si repertor literas neſciens, alteri tradat legendum, & hic divulget, quis tenetur.*

38 *Si qui legit, & vulgavit, impubes eſt, tenetur ſolus compoſitor.*

39 *In delicto Libelli famoſi, Complices qui ſint, & quomodo puniendi.*

1 INter delicta verbalia non abs re computamus etiam *Libellum famoſum*; parum enim diſtat, quod verba, in quibus delicti ratio conſiſtit, ore proferantur, vel ſcripto mandentur; verbum enim ſive prolatum, ſive exaratum, aliud non eſt, quam ſignum exprimens verbum mentale, hoc eſt homini inviſibilem, ac ſoli Deo cognitum conceptum mentis; a qua ſola ſive vox, ſive ſcriptura malitiam accipit, cum hæc radicetur in dolo malo, quod in ſola mente prava conſiſtit, ab eaque procedit.

2 Eſt igitur *Libellus famoſus*, prout eum S.... *Theor.* 326. ac quibuſdam aliis, *Angel. Juſc. Plaza Clar. Graſſ. Zecb.* quos citat, diffinit *Sanctor. de Pœn. cap.* 12. *Quæſt.* 1. *Reſpondeo ſecundo. fol.* 24. *Scriptura, vel ſignum alicujus occultam infamiam continens, publicata, ut neſcientibus innoteſcat.* Opinatur circa hoc *Raynaldus Tom.* 1. *cap.* 11. §. 1. *num.* 7. cum multis, quos citat, ad eſſentiam *Libelli famoſi*, requiri, quod nomen Auctoris in eo non ſit appoſitum, ſed omnino occultum remaneat; & ſubſcribit ſententiæ *Carpzovii Pract. crim. Quæſt.* 98. *n.* 33. 36. *& ſeqq.* apud *Raynald. loc. cit. num.* 9. dicentis, quod nomen, & pœna *Libelli famoſi*, debet ceſſare, quando injuria adverſus Auctorem, qui ſeipſum publicavit, vindicari poteſt.

3 Sed doctiſſimi viri pace, talem opinionem veram, non puto; tum quia *l. unic. C. de Fam. libel.* quam ipſe citat pro ſuo fundamento, nihil habet de hoc, ut legenti patet; tum quia quidditas *Libelli famoſi* conſiſtit in infamia, ſcripto in aliquem publicata, quæ ideo differt, & gravior eſt injuria verbali voce prolata, quia hæc volat cum ſono, illa vero ſcripta manet; & facilius publicatur id, quod ſcriptum eſt, ac poteſt a multis legi, quam quod ſemel prolatum eſt, & a paucis ſemel auditum. Sequitur proinde quod nihil facit ad eſſentiam *Libelli famoſi* nomen Auctoris, expreſſum, aut non.

4 Nec aliquid facit ad ſtabiliendam ſupra allatam opinionem, quod Imperator in dicta lege unica, dicat, quod, ſi Auctor Libelli *nomen ſuum profiteatur*, præmium reportabit; unde poſſit inferri; ergo ſi nomen occultet, pœnam conſequetur, & ſic reatus *Libelli famoſi* conſiſtat in occultatione nominis Auctoris. Quia lex concludit, quod, quantumvis ille nomen ſuum prodat, ſi non probat expoſita in *Libello famoſo, capitali pœna plectetur*. Stat autem, quod, ſi eſſet Libellus accuſatorius, in quo ſit nominis inſcriptio, & Principi, aut Judici porrigeretur, quantumvis Accuſator non probaret crimen oppoſitum, non ideo incurreret pœnam capitalem, ſed pœnam calumniæ, aut injuriæ illatæ. Igitur, ſi hic nomen ſuum profitenti, & non probanti crimen, datur pœna capitalis; ideo eſt, quia *Libellus* continens alterius crimen, ſi porrigeretur Judici, eſſet accuſatorius, & minime criminalis; ſed quia publicatur affigendo &c. evadit infamatorius, ſive *famoſus*, & delictum; unde appoſitio, aut occultatio nominis non facit, quod *Libellus* evadat criminalis, aut non; ſed probatio criminis tantum evitat pœnam *Libelli famoſi*, & iſte talis ſemper eſt, ſive apponatur Auctoris nomen, ſive non; & ratio, quam tangit poſt *Portel. Dub. Regul. V. libellus famoſus n.* 3. *in fin. Sanctorus de Pœn. cap.* 12. *Quæſt.* 2 *℣. Reducuntur etiam. fol.* 26. efficaciſſima eſt, quia non minus infamat *Libellus* cum nomine, quam ſine: & in hoc ſpectandum eſt damnum famæ, & effectus malitiæ contra proximum, quæ utroque modo interveniunt in caſu; & ſi tacendo nomen, auctor prodit plus malignitatis in proximum; illud explicando, oſtentat plus temeritatis in non reformidando legum pœnas; & ideo par certe, ſi non majus crimen præfefert pandendo, quam occultando nomen, cum etiam majus cenſeatur delictum factum publice, in quo oſtentatur legum contemptus, quam occulte, in quo oſtenditur earundem metus.

5 Nomen autem ejus, contra quem fabricatus eſt *Libellus*, de neceſſitate apponendus eſt, *arg. l. Item apud §. Cui non ſine. ff. de Injur. l. Quod Senatus. conſult. ff. eo. tit. l. Certum. ff. Si cert. petat.* nam perſonæ incertæ injuria non fit. Oportet igitur, quod explicetur nomen; vel alia adſit conjectura clara, in

quem tendat talis injuria, ut dicunt Doctores, *Bajard. ad Clar. Quæſt.* 68. *num.* 62. & ibi *Vitalin. de Maleſ. cap. de Famoſ. Libel.* & *Bertaz. Conſ.* 237. *n.* 5. *Sarn. Prax. crim. Part.* 2. *Formul.* 50. ℣. *Et primum*, aliter non habetur quidditas *famoſi Libelli*. Conjectura autem poteſt haberi in ſcriptura ipſa, (ut pote, ſi ipſa exprimeret luſcum, aut traulum, aut gibbum, & in eo loco unus tantum eſſet tali diſtinctivo præditus) aut extra; puta, ſi *Libellus* eſſet affixus januæ domus alicujus; ex talibus enim circumſtantiis appareret, *Libellum* contra illum fuiſſe compoſitum. Advertit autem *Farinac. Quæſt.* 105. *n.* 476. quod, ſi conſtaret de Reo, hic torquendus eſſet ad habendam confeſſionem ab eo ſuper perſona, quam injurare intendit. Sed non per hoc ille eſſet Reus de *libello famoſo*, ut bene ait *Raynal. Tom. p. cap.* 11. §. 1. *num.* 11. quia, ut talis ſit, debet ex ſe, independenter a confeſſione Rei, continere nomen, aut habere claras conjecturas, per quas indicetur nomen injurati.

6 Præterea neceſſarium eſt, quod dolus interveniat in fabricatione *libelli famoſi*; non ſolum, quia, ut centies dictum eſt, iſte exigitur in omni crimine; ſed quia requiritur ab utroque jure, *text. in l. lex Cornelia*. §. *Si quis librum*. *ff. de Injur.* & *in l.* 1. *ff. Ad leg. Jul. Majeſt.* & *in cap. Si qui inventi*. 5 *q.* 1. Sequitur proinde, quod qui joco libellum faceret, non diceretur doloſe feciſſe, nec reatum incurreret, ut poſt *Surdum Deciſ.* 89. ſcribit *Thoro Vot. Deciſ.* 50. *num.* 6. & 7. Quoties autem non apparet de cauſa inferendi injuriam per *libellum famoſum*, præſumendum eſt, quod ſit factum joco, ut multi dicunt *Cavalcan. Deciſ.* 35. *per tot. Par.* 5. *Jo. Bapt. Cavat. Conſ.* 7. *num.* 5. *Curt. Juni. Conſ.* 238. *lib.* 3. maxime, quando inculpatus, eſt homo facetus, & alias bonæ famæ. *Cephal. Conſ.* 341. *num.* 33. *lib.* 3. Et qui vult ſcire, quæ ſint conſideranda in hac facti ſpecie ad arguendum dolum, adeat *Gargiareum Tract. de libel. famoſ. cap.* 4. *num.* 14. & *ſeqq.*

7 Ulterius etiam ſequitur, quod qui componit *libellum famoſum* pro retorſione injuriæ, ab alio acceptæ ſimili *libello*, non incidit in crimen *libellum famoſum* componentis; nam prout habet Textus *in l. Qui cum major*. §. *Si libertus ff. de Bon. libert. ignoſcendum eſt ei, ſi voluit ſe ulciſci provocatus*. Et ſi qui, *alium ferro ſe petentem occiderit, non videtur injuria occidiſſe*, ut ait *Ulpianus text. in l. Sed & ſi quemcunque ff. Ad leg. Aquil.* nec etiam cenſendum erit, talem *libellum* ab eo compoſitum ad inferendum alicui, ſed ad repellendam a ſe, ſibi illatam injuriam: quia tamen talis defenſio non eſt undequaque inculpata, aliquam pœnam meretur, extraordinariam tamen, ut dicunt *Novarius Collect.* 3. *Pragmat.* 2. *num.* 1. *de Injur. Gargiareus de libel. famoſ. cap.* 7. *num.* 11. & *Muta ad Pragmat. Tit.* 40. *num.* 42.

8 Communiter Doctores *Clar. quæſt.* 68. *num.* 25. ℣. *Libelli famoſi*, & ibi *Paris de Puteo de Syndic. fol.* 273. *num.* 6. *Scortia Theorem.* 326. *Molina. Graff.* apud *Bonacin. de Reſtit. Diſp.* 2. *Quæſt.* 4. *Pun.* 9. *n.* 5. & 6. volunt, quod *Libellus famoſus* non ſolum fiat per ſcripturam, ſed etiam per picturam, pingendo nempe figuras obſcenas, & affigendo poſtibus, aut parietibus Domus; itemque per alia facta ad alicuius iniuriam, ut affigendo, aut ſuſpendendo cornua, aut ea ſpargendo ante limen Domus; aut ſtercorando repagulum januæ, ſive alia iniurioſa patrando; Sed hoc valde abuſive dicitur, ut notat *Sanctor. de pœn. cap.* 12. *Quæſt.* 2. ℣. *Quoad facta*. *fol.* 25. Siquidem ille Textus *in l. lex Cornelia*. §. *Eadem pœna*. *ff. de Injuri.* qui communiter aſſumitur pro fundamento talis ſententiæ, habet quidem, quod *eadem pœna tenetur, qui alium ſine ſcriptura; in notam aliquorum produxerit*; non tamen dicit, quod idem crimen committat. Arguere autem ab identitate pœnæ ad identitatem culpæ, non valet; nam in eadem pœna ultimi ſupplicii ſancita reperitur pro delictis toto cælo diverſis.

9 Opinatur *Sanctorus loc. cit.* §. *In hanc diſpoſitionem*. *fol.* 25. teneri crimine *Libelli famoſi* illum, qui cantiones, ſive *Paſquinatas* componit, & oretenus ſpargit in vulgus, ac ſi eſſent ab alio compoſitæ, ſi illæ ſint ad alicuius iniuriam. Sed hoc puto non admittendum, ſi quidem formalis ratio *Libelli famoſi* conſiſtit in ſcriptura, ut ſonat *text. in l. lex Cornelia*. §. *Si quis librum*. *ff. de Injur. l. Unic. C. de Famo. libel.* & quantumvis cantio vulgata ad alicuius iniuriam, eundem effectum, quo ad infamandum, producat, quem producit *Libellus famoſus*; tamen non tam atrox infertur iniuria per vocem, quæ raptim tranſit, velut per ſcripturam, quæ quantum eſt ex ſe perpetuo manet. Et proinde, licet contra eum, qui vulgaret huiuſmodi *Paſquinatas*, agi poſſit de crimine iniuriarum, non tamen poſſet prætendi Reus de *Libelli famoſi* compoſitione.

10 Dubium eſt de Allegationibus, quas ſcribunt Advocati pro defenſione ſuorum clientulorum, an veniant nomine *Libelli famoſi*, caſu, quo aliquod mendax infamatorium, aut iniurioſum in ipſis reperiatur contra perſonas partis principalis, Teſtium, & Advocati ex adverſo. Ad quod dico, quod, ſi Advocatus reſpondet Allegationi ex adverſo propoſitæ, in qua ſint ſcommata mendacia, ſeu verba contumelioſa contra ſe, vel Clientulum ſuum; eo quia tali caſu dicitur *provocatus*, poteſt & ipſe cum iniuriis reſpondere, & injuriis iniurias repulſare, ut dicunt Doctores *Guazzin Præfat. ad Defenſ. Reo n.* 6. *Specul. Tit. de Advocat.* §. *Jam nunc n.* 3. *Berlich. Pract. Concl.* 1. *Par. Concl.* 9. *n.* 25. juxta id, quod dicit *Salomon in Proverbiis cap.* 26. ℣. 5. *Reſponde ſtulto ſecundum ſtultitiam ſuam ne ſibi ſapiens eſſe videatur.* Verum eſt, quod injuriæ reſponſivæ non debent excedere illas, quæ ex adverſo contra ſe propoſitæ fuerunt, aliter culpabilem ſe redderet, ſiquidem commune Moraliſtarum, ac Juriſtarum axioma eſt, *Dian. Par.* 6. *Tr.* 6. *Miſcel. R. ſol.* 16. *Azeved. Recopil. lib.* 8 *Tit.* 10. *l.* 2. *num.* 94. *Boſſ. Trac. crim. Tit. de Injur. num.* 6. *Vela de Pœn delict. cap.* 16. *num.* 10. quod provocatio excedentem in propria defenſione non excuſat; & inſuper debet in ſua allegatione reſponſiva ſe declarare, quod non animo alium injuriandi, ſed tantum ſe, aut clientulum defendendi ab injuria ſibi illata, taliter ſcribere cogitur. Ratio eſt, quia ſe tueri, ac famam ſuam, licitum eſt; nam, juxta *cap. Nolo* 12. *Quæſt.* 1. crudelis eſt, qui propriam famam negligit: alium vero injuriare crimen eſt; unde idem verbum prolatum, aut ſcriptum, ſi ad propriam defenſionem, licitum eſt; ſi ad alterius injuriam, criminale; unde debet ille ſuam intentionem declarare, ne culpabilem in propria ſcriptura ſe oſtendat.

11 Si autem ipſe primus eſt in ſcribendo, & cogitur pro utilitate Cauſæ aliquid probroſum parti principali, Teſti, Advocato ex adverſo, aut Judici exprimere, dummodo hoc faciat cum circumſpectione, & modeſtis verbis, & oſtendat ex neceſſitate, & utilitate Cauſæ id facere, nullo modo delinquit, quantumvis perſona tacta a tali propoſitione probroſa, maxime injuriatam ſe perſentiat. Ratio eſt, quia Imperator *text. in l. Quiſquis. C. de Poſtul.* jubet, quod *Advocati ita præbeant patrocinia jurgantibus, ut non ultra, quam litium poſcit utilitas, in licentiam conviciandi, & maledicendi, temeritatem*

tem

tem prorumpant. Ex quo textu elicitur, quod ſi prohibentur convicia, *ultra quam litium poſcit utilitas*, igitur permittuntur uſque ad litium utilitatem incluſive: nam dictio *ultra*, prout multis juribus, ac Doctoribus, more ſuo citatis, probat *Barboſ. Dict.* 428. *num.* 1. incluſiva eſt, unde, ſi a lege prohibetur læſio *ultra* dimidiam, permittitur uſque ad dimidiam incluſive, ut tenet *Rota Deciſ.* 127. *num.* 1. *Par.* 1. *in poſthum.* apud *Rubeum Tom.2. diverſ. alias Par.6. recent.* ibidem citatum, cui conſonat *Farin. Deciſ.62.n.13.*

12 Quod, ſi Advocatus metam a lege præſcriptam excedat, & nec ob neceſſitatem litis, nec ad defenſionem, in ſcripturam contumelioſam, ac infamatoriam prorumpat, tunc puniendus venit pœna *libelli famoſi*. Ratio eſt, quia in jure Civili habentur *Tituli* diſtincti circa delicta inferentium injurias, quia in *Codice* habetur *Titulus*, *Si quis Imperatori maledixerit*; diſtinctus a *Titulo de Famoſis libellis*, & a *Titulo de Poſtulando*, in quibus omnibus prohibentur injuriæ verbales, & pœnæ diverſæ, juxta diſpoſitionem aliam, & aliam legum, apponuntur. Porro pœnæ appoſitæ in uno *Titulo*, non poſſunt inferri pro delicto expreſſo in alio titulo, ut ex *Binſfeldio Tract. de Injur. & damn. dat. cap.* 1. *quæſt.* 4. *num.* 17. optime argumentatur *Dominicus Raynald. Tom.2. cap.*19. §.1. *num.*88., quantumvis crimen ſimbolizet cum eo, quod in alio *titulo* exprimitur. Et ita, cum pro Advocatis ultra fas conviciantibus in patrocinio litis, habeatur ſub *Titulo de Poſtulando*, pœna infamiæ, per quam arcentur a munere Advocati, *arg. l.* 1. §. *Item Senatuſconſulto*. *ff. de Poſtul.* non poteſt ipſis inferri pœna componentium *Libellos famoſos*.

13 Dubium pariter eſt, an nomine *Libelli famoſi* veniat epiſtola, ſeu parva ſchedula cæca, poſita in Camera Prælati, continens delictum occultum, ut Prælatus de illo inquirat. Et quidem *Sanctorus de Pœn. cap.*12.*q.*2.℣ *Reducuntur etiam.fol.*26. opinatur quod ſic, tum quia talis ſcriptura vere infamat, nec per eam poterit Prælatus procedere contra infamatum, quamvis in ſcriptura nominentur Teſtes, *cap. Inquiſitionis*. §. *Ad hæc de Accuſat.* tum quia habetur Textus expreſſus *in l. Item apud*. §. 29. *ff. de Injur. & fam. libel.*, qui cantat, quod, *Si quis, libello dato vel Principi, vel alicui, famam alienam inſectatus fuerit, injuriarum erit agendum*; & pro hac ſententia citat nonnullos, *Portellum Dub. Regul. V. libellus. num.* 3. *Molin. Reginal. Bonacin. de Reſt. Diſpuc.* 2. *Quæſt.* 4. *art.*9.*num.*5. *Pinell.* contra *Filliuc. Tract.*40. *cap.* 3. *quæſt.* 8. *num.* 79.

14 Sed, iſtorum ſalva reverentia, talis ſententia non ſubſiſtit; quia de quidditate *Libelli famoſi*, eſt, quod ſcriptura fiat cum dolo malo, puta, ſtudio ad nocendum, & infamandum, ut ſupra *num.* 6. probatum eſt, pariter quod publicetur, ut infra demonſtrabimus. Qui vero talem epiſtolam ſcribit, ut Superior inquirat ad punitionem criminis occulti, quod ſibi pandit, non procedit malo dolo, nec ſtudio infamandi, ſed ut ob bonum publicum ſontes puniantur. Item, ſi non ponit in loco publico, ſed in Camera Superioris, non divulgat ſcripturam, proinde *Libellus famoſus* non eſt. Quod, ſi nomen proprium non pandit, hoc poteſt eſſe, quia forte metuit potentiam accuſati; vel fratrum dicteria, ſi ille aperte denunciaret, aut accuſaret; unde illud occultando, in nullo peccat. Præterea verum eſt, quod ex tali ſcriptura cæca non poteſt inſtitui inquiſitio; ſi tamen in ea citantur Teſtes, poteſt Prælatus illos extraiudicialiter audire, & informari ſuper delicto; quod, ſi reperit verum quidem, tale tamen, quod de eo non habetur fama, ſed a duobus tantum Teſtibus de viſu, & a ſcriptore, qui nomen celavit, de auditu ſcitum, debet ad ſecretam punitionem devenire; prout habent Statuta, & *Textus Tit. Inquiſitio num.* 14. ut *Part. p.* explicuimus, & ſi reperit a multis, extraiudicialiter ſingillatim auditis, delictum ſcitum, quamvis de eo publice nemo loquatur, ob metum Rei potentis, debet procedere per Inquiſitionem generalem, exinde devenire ad ſpecialem, & ſic Reum punire.

15 Nec hic modus procedendi improbatur in capitulo ſupracitato de *Accuſatione*. Quia ibi loquitur *Textus* de Inquiſitione ſpeciali, ad quam deveniri nequit ad ſcriptoris occulti denunciationem, quod & ego concedo; ſicut etiam dico, non deveniendum ad Inquiſitionem generalem judicialem, neque etiam extraiudicialem, ſi ſcriptura continet ſolum crimen, & nullum Teſtem; nam ex hoc apparet, ſcriptorem, ſolo animo infamandi apud Prælatum, taliter ſcripſiſſe; quia, ſi punitionem veri criminis ob bonum publicum affectaret, Teſtes criminis poſuiſſet, ſine quibus delictum, nec de iure, nec de facto, punibile eſt.

16 Præterea Textus, qui citatur a *Sanctoro in l. Item apud ff. de Injur.* non concludit intentum ſuum; non enim ait, quod taliter ſcribens ſit Reus *Libelli famoſi*, ſed quod contra eum *injuriarum erit agendum*, quod valde diverſum eſt; nam pœna iniuriarum arbitraria eſt, *text. in l. Qui injuriarum*. *ff. de Injur. l. final. ff eod. tit*, ac extraordinaria; ſed pœna *Libelli famoſi*, de iure *Digeſtorum l. lex Cornelia*. §. *Si quis librum*. *ff. de Injur.* eſt, quod Reus *inteſtabilis ſit*, nempe ut explicat *Gajus in l. Cum lege*. *ff. Qui teſtam. fac. poſ. ne ejus teſtimonium recipiatur*, *neve ipſi dicatur teſtimonium*; de iure vero *Codicis text. in l. Unic. C. de famoſ. libel.* pœna eſt capitalis. Sed neque pœna iniuriarum tenetur, qui Prælato, Principi, aut Judici *Libellum* porrigit, in quo continetur aliquid infamatorium, niſi in caſu, quo ipſe non probaret contenta in Libello, prout multis citatis *Pelin. Soccin. Bertaz. cum Adden.* probat *Caballus Reſol. crim. Caſ.* 271. *per tot.*, quem ſequitur *Mattheu de Re crim. Contr.* 74. *num.*59. unde concludendum eſt, quod talis ponens literam cæcam in Camera Prælati, non veniat puniendus pœna *Libelli famoſi*, ſed pœna injuriarum; & hoc tantum in caſu, in quo non probet, ſaltem ſemiplene, contenta in libello, ſive ad plus pœna calumniantium; nam litera, tali modo porrecta Prælato, æquivalet accuſationi judiciali, quo ad effectum, ſi Prælatus ab ea motus inquirat.

17 Ultra ſuperius dicta ad formalitatem *Libelli famoſi* requiritur, quod publicetur per eum crimen aliquod, quod notorium non ſit; nam, ut ex *Molina de Juſt. & jur. Diſp. Tract.* 4. *Diſp.*35. *num.*2. & 4. docet *Portellus V. Libellus n.*3., ſi publicum ſit, ille, contra quem eſt *Libellus*, non gravatur in fama, quia eam jam perdidit. Notat vero *Sanctorus de Pœn. cap.* 12. *quæſt.* 4. ℣. *Reſpondeo ſecundo*. *fol.* 29. quod ſi delictum alias fuit publicum, & poſtea traditum oblivioni; aut ſi publicum alibi, non autem in loco, in quo publicatur Libellus, Auctor tenetur de *Famoſo libello*. Ratio eſt, quia hic, & nunc, diffamatus per *libellum* poſſidet famam bonam; unde per *famoſum libellum* infamatur, qui eſt effectus, quem intendit auctor libelli.

18 Volunt nonnulli apud *Farinac. Conſil.*30. *n.* 7. quod requiratur, quod crimen ſit falſum, & ſi ponatur crimen verum, quod probari poſſit, *Libellus* non evadat *Famoſus*. Sed contrarium eſt verius, ut poſt multos, quos citat, probat *Farinacius* idem *Quæſt.*105. *num.*241., & *Matthæu de Re crimin. Con-*

trov.

trov. 74. *num.* 19. *Par.* 2. Ratio eſt, quia, ſi zelo juſtitiæ volebat pandere crimen illius, debuit Reus modis licitis Judicem adire, ut eum puniret; ſi ergo aliam viam publicandi delictum elegit, hoc fecit ad illum infamandum, & proinde Reus ſit *libelli famoſi*. Verum eſt, quod tantam pœnam non meretur, ſicut ſi vulgaſſet crimen falſum.

19 Opinantur alii, quod neceſſarium etiam ſit, quod crimen, de quo quis diffamatur, ſit crimen grave; imo juxta Doctores *Salycet. Gomez Vincent. de Franch. Feller. Bertaz. Farinac. & alios* congeſtos per *Philippum Mareſca* apud *Sarno Prax. crimin. Part.* 2, *Form.* 10, ſit crimen, pro quo, ſi verum eſſet, imponeretur pœna mortis naturalis. Hoc autem non puto neceſſarium; Ratio eſt, quia jura, ut patet eorum Textus tum *Digeſtorum*, tum *Codicis* legenti, ad quidditatem *libelli famoſi* requirunt tantum, quod in eo publicetur aliquod occultum, infamans honeſtam perſonam, & nullam mentionem faciunt de crimine; ſequitur ergo, neceſſariam non eſſe publicationem de aliquo crimine, ſed eſſe verum *libellum famoſum*, etiamſi nullum occultum crimen pandatur, ſed aliquid aliud infamans; utpote, ſi publicetur aliquis, qui habetur pro legitimo, eſſe baſtardum, ſive eſſe ortum ex genere maculato; & ſic firmat poſt *Portellum Dub. Regul. V. libellus, n.* 4. *Sanctorus loc. cit.* ℣. *Reſpondeo tertio. fol.* 39.

20 Diximus ſupra, ad quidditatem *famoſi libelli* requiri, quod in eo exprimatur, aut nomen, aut aliqua circumſtantia, per quam in individuo cognoſcatur ille, contra quem *libellus* eſt compoſitus. Dubitari nunc contingit, an reatum *libelli famoſi* incurreret, qui *libellum* talem vulgaret contra aliquam Communitatem, ut pote contra integram *Nationem*, ſeu *Factionem*, ſeu *Collegium*, ſeu *Statum*, ut contra Laicos Converſos &c.

21 Ad quod reſpondendum eſt affirmative; ſiquidem *Communitas* eſt corpus morale, cujus membra ſunt ſinguli homines, qui de ea ſunt; anima autem talis corporis eſt conſenſus voluntatis omnium, ſeu majoris partis, per quem *Communitas* dicitur agere, & ita per fictionem juris *Communitas* conſideratur ad modum perſonæ unius, ut ſcribit *Abb in cap. Novit. num.* 2. *de His quæ ſi a Præl.* quæ judicatur ſacra, vel profana, Eccleſiaſtica, ſeu Laica, juxta conditionem finis, ad quem talis *Communitas* conſtituta eſt; ſive juxta ſtatum eorum, qui in ea faciunt majorem numerum, ut docuit idem *Abb. in cap.* 1. *num.* 12. *de locat.*, & ſic *Communitas*, ad modum perſonæ particularis, poteſt mereri, & demereri, agere, & pati, laudari, vel vituperari, ut notum eſt. Sequitur igitur, quod contra hujuſmodi corpus publicum poteſt componi *libellus famoſus*, & committi gravius crimen, quam ſi eſſet contra perſonam particularem, tum quia non unus tantum, ſed multi homines, nempe omnes de illa *Communitate* injuriantur; tum quia, ſi in ea ſunt aliqui culpabiles, ac vituperatione digni, qui cauſam dent fabricationi *libelli*, cæteri ſunt innocentes de eo, de quo tota Communitas culpatur, unde aggravatur delictum, quia eodem modo læditur in fama innocens, ſicut culpabilis.

22 Quid autem juris, ſi *libellus* non eſſet contra perſonam viventem, ſed mortuam, incurreretur ne idem reatus, ac ſi fuiſſet contra viventem?

23 Reſpondeo affirmative; nam non minor eſt injuria, quæ infertur mortuo, quam viventi, *arg. l. C. de His qui. ut indign. l. Sororem. C. eo. tit. l. Noſtrorum de Teſtam. Anan. in cap.* 1. *nu.* 2. *de Maledic.* imo videtur potior, nam ſævire in mortuum, major eſt feritas, quam viventem offendere; & ſicut, ut alias diximus, injuriam inferre cadaveri mortui ſepulto, ſacrilegium legale eſt, *arg.* §. *Religioſus. Inſtit. de Redivi. l. Pergit. C. de Sepul. viol.* quod tamen non eſt, viventem percutere, ita majus crimen eſt mortui, quam viventis, famam lædere, & quamvis videatur, non tantam turbationem in Republica oriri ex diffamatione mortui, ſicut ex injuria illata viventi, quia hic ultionem de ea quærendo, Rempublicam perturbat; contrarium tamen eſt verius; nam injuria facta Defuncto, tangit ejus hæredes, conſanguineos, ac amicos, qui omnes cenſentur offenſi injuria illata mortuo, unde major naſcitur perturbatio. Et ita concludendum eſt, eundem reatum incurrere vulgans *libellum* ad infamiam defuncti, ſicut viventis; & ſic firmat, poſt *Mutam ad Pragmat Tit.* 40. *de Pœn. eden. famo. libell.* etiam *Raynaldus tom. p. cap.* 11. §. 5. *num.* 60.

24 Requiritur præterea ad formalitatem *libelli famoſi* publicatio, hoc eſt, quod de eo ſpargatur notitia in populo, unde læſa remaneat fama ejus, contra quem compoſitus eſt, ut tenent Doctores communiter. *Farinac. quæſt* 105. *n.* 459. *Conciol. V. libellus fam. Reſol. uni. num.* 15. & 16. *Raynald. loc. cit.* §. 1. *num.* 13., & ibi *Marcabrun. Harprect. Marta. Felic.* & *Borgnin. deciſ.* 35. *num.* 7. *par.* 5. Ratio eſt, quia oportet, quod delictum ſit in ſuo genere conſummatum, ex notis juribus; tale autem non eſt, niſi obtineatur finis intentus a delinquente: unde explodens ſclopum, aut parans venenum, & etiam propinans, ſi non ſequatur mors, non tenetur pœna ordinaria, quia homicidium non eſt ſecutum, ut notum eſt. Finis vero *libelli famoſi* eſt, ut aliquis lædatur in fama ex ipſius actuali, & effectiva publicatione: quod, ſi per accidens hæc minime ſequatur, componens, & affigens *libellum*, erit tantum Reus de conatu, non vero de crimine perfecto, ut optime ſcribit *Sanctor. de Pœn. cap.* 12. *quæſt.* 3. ℣ *His tamen. fol.* 27.

25 Sequuntur autem multa ex hoc. Primum eſt, quod ſi quis reperit *libellum*, affixûm ſummo mane, & illum ad Judicem defert, & ille nihil cum aliis loquitur, ſed res manet in ſecreto, compoſitor non poteſt puniri ordinaria pœna, quia non eſſemus, niſi in conatu ad crimen, pro quo nunquam infertur pœna ordinaria, ut non ſemel dictum eſt.

26 Infertur ſecundo, quod ſi *libellus* actu non læderet famam proximi, ex eo quod notoria eſt innocentia illius de crimine, de quo diffamatur, ſive impotentia ad crimen: ut pote, ſi diceretur in *libello*, quod occiderit *Titium*, dum notorium eſt, quod hic occiſus eſt a *Cajo*: ſive culparetur tanquam fur nocturnus, ſolitus ſcalis per feneſtras ingredi domos, & furari ille, qui eſt ſenex decrepitus, podagra debilitatus, cui impoſſibile eſt ſcalas conſcendere: in his caſibus, quamvis *libellus* eſſet pervulgatus, non tamen compoſitor pœna ordinaria poſſet puniri, & ratio eſt, quia læſio famæ debet eſſe cum effectu, ſed nulla, ut ſuppono, hic intervenit læſio, & omnes, qui legerunt, aut audierunt *libellum*, nullam malam opinionem conceperunt de diffamato: imo potius contra Auctorem moti ſunt, eum vocando mendacem, temerarium, malignum &c.

27 Sequitur tertio, quod, ſi *libellus* compoſitus eſt idiomate, quod ignoratur ab omnibus, & ſingulis illius loci: ita ut ex eo, ut pote non intellecto, nullus paſſus eſt in fama, non ſit locus pœnæ ordinariæ ex eodem principio: nam perinde eſt, quoad effectum, ac ſi non eſſet expoſitus, nec publicatus.

28 Publicatus vero dicitur *libellus*, quando in majore parte populi pervulgatus eſt; non quidem, quod major pars populi illum vidiſſe, aut legiſſe debeat; ſed quod vel de viſu, vel de auditu, illius notitia,

titia; ac tenor ad eum pervenerit, ut optime probat *Sanctor. de Pœn. cap.* 12. *Quæſt.* 10. ℣. *Reſpondeo cum res. fol.* 43. Sequitur proinde, quod, ſi unus tantum *libellum* viderit, & uni, aut alteri revelaverit; hi vero aliis communicaverint, donec ad majorem partem populi notitia pervenerit, publicatio erit ſecuta. Non ſic autem, ſi duo, aut tres viderunt *libellum*, ſed de hoc cum nullo alio ſunt locuti, ſed ſecretum ſervaverunt. Ratio eſt, quia duo, aut tres, vel etiam plures, non faciunt publicum, quod probatur argumento *cap. Si quis*, ubi *Abb. num* 2. *de Purgat. canon.* in quo ex *Concilio Agathenſ.* ſancitur, quod Presbyter, diffamatus de crimine, ac *ſeorſum* ab Epiſcopo monitus, ſi non ſe correxerit, moneatur *ſub duobus, aut tribus Teſtibus*, & ſi non ſe emendaverit, Epiſcopus cum *publica* increpatione admoneat; ex quo textu elicit *Abbas*, quod non dicitur factum in publico, quod fit coram duobus, aut tribus; ſed ad hoc, quod poſſit dici, quid *publicum*, aut publice factum, requiritur major pars populi, ut ex *Bertazz. de Clauſul. inſtrument. Clauſul.* 31. *gloſſ.* 2. *num.* 17. *&* 18. firmat *Barboſ. Diction.* 298.

29 Si quis autem *libellum*, jam publicatum tranſcribat, & alteri copiam faciat tranſcribendi, dubium eſt, an incurrat reatum *libelli famoſi*. *Raynaldus Tom. p. cap* 11. §. 4 *num.* 12. *& ſeqq.* recitata opinione nonnullorum, qui volunt, taliter exemplantem non teneri delicto *libelli famoſi*, dicit, quod ex *Carolo Antonio de Luca ad Vincent. de Franchis* habetur, quod ille impune illud non deberet facere; mox circa hoc remiſſive ſe habet ad *Gargiareum*. In alio autem loco ſcilicet *Tom.* 2. *cap.* 9. §. 1. *n.* 84. *& ſeqq.* eandem dubitationem tangendo, diſtinguit, docens, quod, ſi quis exemplavit delectationis cauſa, vel deſiderio videndi acutam compoſitionem, non autem animo publicandi eam, nullum reatum incurrit, & concordat in hoc cum *Harprecto in* §. *Injuria autem. num.* 190. *Inſtit.* ac Farinac. *quæſt.* 105. *n.* 449. quos citat. Si vero exemplavit, libidine publicandi, aliis oſtendendi, ſeu vendendi, & lucrum inde faciendi, incurrit.

30 Puto tamen, admiſſa tali diſtinctione, optime data, quod adhuc diſtinguendum ſit ejus ſecundum membrum; puta, exemplatio facta ad finem publicandi, vendendi &c. vel eſt antequam *libellus* ſufficienter adhuc vulgatus eſt; ita ut juxta dictum ſupra *num.* 28. non poſſit dici *publicatus*, & tunc verum eſt, quod iſte Reus eſt *libelli famoſi*; nam textus *in l. lex Cornelia* §. *penult. ff de Injur. & famo. libel.* aperte dicit: *Eadem pœna tenetur, qui emendum, vendendumque curaverit*, & quamvis hoc faciat ad captandum lucrum, non ſtudio infamandi; tamen, ſi non facit malo dolo ad injuriandum, facit tamen malo dolo contra legis prohibitionem, & ex facto ſuo ſequitur publicatio *libelli*, quod de ſe crimen eſt, ut infra dicemus.

31 Si autem *libellus* jam publicatus eſt ſufficienter, exemplando, exemplatum oſtendendo, vendendo &c. nullum reatum debet incurrere. Ratio eſt, quia ex quo delictum, aut aliud injurioſum, jam perfecte diffamatum publice eſt, non poteſt intrare pœna *libelli famoſi*, qui requirit, quod crimen publicum, aut notorium non ſit, ut probavimus ſupra *num.* 17. Et juxta hanc diſtinctionem reſolvitur etiam dubium illud, in quo quæritur, an hunc reatum incurrant impreſſores, ac bibliopolæ, qui imprimunt, ac vendunt tales *libellos*. Nam, ſi jam vulgati publice ſint, non incurrunt crimen *libelli famoſi*, quia nec Auctores, nec propalatores ſunt occulti criminis, in alterius injuriam, prout ex *Salyceto in l. unic. in fin. C. ad Famo. lib.* firmat *Pignatell. Conſil.* 118. *n.* 17. ℣. *Porro nota Tom.* 4. Sed tantum incurrunt crimen contra Regulas Judicis.

32 Incurritur reatus iſte, non ſolum ex compoſitione, & expoſitione, hoc eſt affixione, aut diſperſione in loco publico, ſed etiam ex ſola publicatione *libelli famoſi*. Ideo de jure tum Canonico, tum Civili *text. in l. Unic. C. de famo. libell. & in cap. Qui in alterius.* 5. *quæſt.* 1. is, qui reperit hujuſmodi *libellum* affixum, ac illum minime lacerat, aut comburit, ſed publicat, *ſciat* (ait Imperator) *ſe*, quaſi *Auctorem hujuſmodi delicti capitali ſententiæ ſubjugandum*; ubi notanda eſt dictio illa *quaſi*, quæ licet aliquando importet ſimilitudinem, improprietatem, fictionem, ac diminutionem, *arg. l. Item Mela.* §. *Celſus, &* §. *Quamvis. ff. Ad l. Aquil. l. Item ait* §. *Item*, & ibi *Gloſſ. ff. Ex qui cau. majo. Tuſc. lit. D. Concl.* 350. *num.* 9. & 10. tamen aliquando etiam importat proprietatem, ac veritatem, prout multis juribus, ac Doctoribus, more ſuo cumulatis, probat *Barboſ. Diction.* 411. *num* 3. 4. & 5. In hac autem lege, importare proprietatem, ac veritatem, manifeſtum eſt; ſiquidem læſio famæ, quæ eſt effectus *libelli*, immediatius eſt a publicatione, quam a compoſitione illius; poteſt enim quis ex libidine ingenii, & non ſtudio vituperandi compoſuiſſe *libellum*, & eum apud ſe retinere, ac nulli oſtendere velle; clanculum vero ſurreptum ab alio publicari; & tunc componens culpa vacat, quæ tota eſt publicantis. Unde inferri poteſt, quod, ſi non plus, ſaltem æqualiter peccat publicans *libellum famoſum*, ſicut fabricans; & ex conſequenti talis dictio *quaſi* importet proprietatem, non autem ſimilitudinem. Quod magis confirmatur ex Decreto *Adriani Papæ, text. in cap. p.* 5. *quæſt.* 1. qui reſpiciens forte ad diſpoſitionem legis *Cæſareæ* ſancivit, quod *libellum famoſum, qui prius invenerit, rumpat, ſi non vult Auctoris facti cauſam incurrere*, ubi apparet verum *facti Auctorem* dici eum, qui *libellum* inventum non rumpit, ſed ſervat ad publicationem.

33 Et circa hoc advertendum eſt, quod ad incurrendum hujuſmodi crimen, non ſufficit, quod, qui invenit *libellum* affixum, illum non rumpat, quemadmodum opinati ſunt multi *Cyn. Archid. Præpoſ. Turrecrem. Clar. & Plach.*, quos recitat *Farinac. quæſt.* 105. *num.* 464., ſed requiritur etiam publicatio, & unum ſine alio non integrat perfecte delictum; nam in textu ſupracitato *in l. Unic. C. de famo. libell* ait Imperator: *Si vero non ſtatim eaſdem chartulas vel corruperit, vel ipſe conſumpſerit, ſed vim eorum manifeſtaverit*, ex quo apparet, quod Imperator requirit utrumque copulatum, ſcilicet *conſervationem*, & *manifeſtationem libelli*, ut delictum perfectum ſit; nam principale intentum legis eſt, quod *libellus* non manifeſtetur; & ideo notanter apponitur illud pronomen *ipſe* conſumpſerit, quod, Me judice, aliud non importat, niſi quod ipſemet inveniens *ipſe* per ſe, & non per alium, comburat, ne *libellus* ab iſto alio videatur, & manifeſtetur. Sequitur igitur, quod non in conſervatione ſola, ſed in manifeſtatione delictum completur.

34 Non nego tamen, quin ſola conſervatio *libelli* inventi, culpa completa non ſit, ad incurrendas pœnas Canonicas. Nam *cap. p.* 5. *quæſt.* 1. ſupracitatum, nullam requirit manifeſtationem, ſed ſolam conſervationem; ait enim: *Qui prius invenerit, rumpat, ſi non vult Auctoris facti cauſam incurrere*. Non nego pariter, quod, attento etiam jure Civili, delictum initiative non ſit conſervare inventum *libellum*, & hoc tum ratione periculi, quod ab alio videatur; tum quia, ſic conſervans, videtur animum habere, illum aliquando manifeſtandi; tum quia ex in-

inventione talis *libelli* apud ſe, ipſe præſumitur illius Auctor; & ex hac præſumptione poteſt deveniri ad torturam contra retinentem, ut docet *Farinac. quæſt.* 105. *num.* 455. tum tandem quia ipſe committit, ſi non totaliter, ſaltem partialiter in legem, ob quod aliquam pœnam extraordinariam meretur.

35 At quomodo poterit conſtare Judici de corpore delicti, ſi *libellus* ipſe ab inventore corrumpatur? Dico, quod, ſi *libellus* invenitur eodem tempore a duobus, qui ambulantes per viam, ipſum viderunt affixum, non debet ipſe lacerari, ſed ad Judicem ſecreto deferri; & debent iſti ſecretum factum hoc tenere, & tenorem *libelli* nulli pandere: & poteſt Judex tunc inquiſitionem inſtituere; quia habet corpus delicti, ſubſtantiatum per duos Teſtes. Si vero *libellus* invenitur ab uno ſolo, debet omnino ab hoc lacerari, ac comburi; nam ſi deferat ad Judicem, non poteſt iſte ex defectu Teſtium, qui faciant conſtare de affixione, procedere, inquirendo contra alium, quam contra eum, qui detulit *libellum*; ipſe enim, eo quia non laceravit, præſumitur illius Auctor, ut dictum eſt. Ceſſaret autem præſumptio, ſi inventor eſſet notorie homo literarum ignarus, tantummodo legere (& male) ſciens, compoſitio autem libelli acuta, & erudita; tali enim caſu non poſſet recte præſumi, illum fuiſſe ab eo compoſitum; & eo magis ceſſaret præſumptio, ſi nulla inveniretur cauſa inimicitiæ inter illum, ac eum, qui in *libello* infamatur.

36 Quid autem juris, ſi qui invenit *libellum*, lacerat eum quidem; ſed ex nativa levitate, ac loquacitate, illius tenorem revelat uni, vel alteri, per quos exinde aliis manifeſtatur, donec publicatus remaneat in majore parte populi? Dico, quod, ſi iſte ſtatuatur in judicio, & probetur publicator, puniri debet pœna ordinaria, ut ſupra *num.* 32. dictum eſt. Si tamen non pleno dolo, ſed ex levitate deliquit, mitius puniendus eſt, ex vulgatis.

37 Sed, ſi ille, qui reperit, legere neſciat, tollat vero de loco, cui affixus erat, & alteri legendum tradit, a quo informatus de contentis in *libello*, alteri contenta narret, & ſic publicetur *libellus*, quiſnam tenetur? Dico, quod ille, qui legit, & libelli *reperti vim, & ſententiam alteri exponit*, (ut dicit *Gothofr.* ex *Harmenop. ad l.* 5. §. *Si quis lit. S. in fine. lib.* 8. *cap.* 9.) ſi edoctus eſt antea ab inventore, talem chartam fuiſſe in publico expoſitam, & ex lectura cognoſcit, illam eſſe *libellum famoſum*, non debet manifeſtare inventori illius ſenſum; ſed chartam lacerare, & tacere, aliter tenetur ipſe tanquam publicator, & ſic tenet *Gothofredus* loco citato. Ratio eſt, quia ex quo ille, qui primus invenit, ignoret, quid ſit, non delinquit, ſi illum ſtatim non corrumpit: & ſi alteri ſibi explicandum tradit, ignorantia facit, quod dolo malo non peccet. Sequitur igitur, quod culpa eſt illius, qui legit, & explicat: perinde enim eſt, quod ſibi porrectus fuerit ab inventore *libellus* legendus, & quod libellus ipſe parieti in publico affixus, ſe ab eodem legendum obtulerit; ſicut ergo in ſecundo caſu debuit *libellum* corrumpere, & illum ſilentio ſepelire, idem debuit in primo, quod cum non fecerit, Reus fit.

38 Si vero ille, cui traditus eſt ab inventore *libellus* legendus, ut præfertur, impubes eſt, & quamvis legere ſciat, capax tamen adhuc præ ætate doli non eſt; ſive etiam ſi eſt fœmina, ſive ruſticus, cui leges ignorare permittitur, ac *libellus*, ut ſupra dictum eſt, publicetur, ſolus compoſitor illius tenetur. Ratio eſt, quia in legente, & publicante dolus malus abeſt, ſicut & in inventore, & tota delicti ratio reſidet in ſolo compoſitore.

39 Pari autem cum Auctore *libelli famoſi* reatui obnoxii ſunt ejus delicti complices, puta, ut explicat *Gothofredus* loco citato, qui ſcribit ab alio dictata, qui affigit, ſeu in publico diſpergit, qui emit, qui vendit, qui retinet ad illum oſtendendum, in ſumma, omnis qui influit in illius compoſitionem, ſeu publicationem, hac ſecuta, eodem crimine tenentur. Ratio eſt, quam optime expendit *Sanctor. de Pœn. cap.* 12. *quæſt.* 6. *per tot. fol.* 34. contra *Portellum*, quia Textus *Digeſti in l. lex Cornelia*. §. *Si quis ff. de Injur.* non limitat crimen ad eum, qui *ſcripſerit, compoſuerit, ediderit*, ſed addit, *dolove malo fecerit, quo quid eorum fieret*; facere autem extenditur ad mandantem, conſulentem, adjuvantem, aut quocumque modo habentem influxum in effectum, ut idemmet probat multis juribus, ac exemplo: nam facere, ſeu fabricare domum, dicitur dominus, qui domum fieri mandat; Architectus, qui ejus formam delineat; Foſſor, qui terram ad fundamenta excavat; Murarius, qui lapides componit; Cæmentarius, qui calcem arena temperat; Bajulus, qui materiam comportat; lignarius, qui trabes dolat; Ferrarius, qui ferramenta miniſtrat. Ita eſt in caſu, in quo quis ex libello infamatus evadit. Nam qui mandat, conſulit, hortatur, laudat, ut fiat; qui carmen, aut proſam injurioſam componit, dictat; qui ſcribit, pingit, delineat; qui in publico affigit, diſpergit per vias, inventum ſervat, imprimit, ſeu imprimi curat, tranſcribit, ſeu impreſſum, aut tranſcriptum emit, vendit, donat, pluribus oſtendit, ut publicetur, tenetur eodem crimine, dummodo tamen interveniat dolus malus, qui a lege requiritur.

Probatio.

SUMMARIUM.

40 *In hoc delicto Judex poteſt procedere ex Officio.*
41 *Debet conſtare de corpore delicti, ſaltem per Teſtes.*
42 *Indicia, per quæ probari poteſt Reus de libello famoſo.*
43 *Revelans Auctorem libelli famoſi, eſt præmiandus.*
Indicare, *quid importet*.

40 Quo ad proceſſum fabricandum pro ſubſtantiando delicto, ac puniendo delinquente, advertendum, quod, quamvis videatur Judicem moveri ad procedendum non poſſe, niſi inſtante parte per *libellum* infamata, in cujus arbitrio eſt accuſationem inſtituere actione injuriarum, aut actione *libelli famoſi*, ut ſenſerunt *Carpzov. Pract. crim. quæſt.* 98. *num.* 45. *& ſeqq. par.* 2. ac *Theodoric. de Privat. delict. cap.* 2. *Aphoriſ.* 16. *num.* 36., eo quia *libellus famoſus* cenſeatur inter delicta privata; contrarium tamen verius eſt; nam ex tali crimine læditur jus publicum, ut ait *Cavalcanus*, unde Judex poteſt in hoc procedere ex Officio ad condendum proceſſum informativum ad capturam, & torturam, & hoc etiamſi partes offenſæ inſtarent, ne aſſumerentur informationes, ut cum citato *Cavalcan. de Brach. reg. par.* 5. *num.* 261., qui plures concordantes dat *Bart. Marſil. Alex. Dec. Gram. Muſcatel.* ac *Muta Ad pragmat. Tit.* 40. *de Pen. eden. famo. lib. num.* 33. firmat *Raynaldus tom.* 1. *cap.* 11. §. 4. *num.* 44., qui & addit, quod Judex partes eaſdem compellere poſſit ad manifeſtandum Auctorem delicti, quod probat auctoritate Doctorum, *Gomez de Delict. par.* 3. *cap.* 12. *num.* 24. *Bovadil.*

Po-

Politic. cap. 7. num. 54. lib. 3. par. 1. & quarundam *Gloſſ. in cap. Si duo . de Pace tenen. & in l. Mater. C. de Calumniat.* & ex conſequenti concludendum, quod partes ipſæ compelli poſſint ad ſubminiſtranda Judici indicia, ſi quæ habent, ut pote inimicitiæ, rivalitatis &c. quorum cauſa potuerit fieri *libellus*.

41 Quia vero neceſſaria eſt in hoc caſu conſtantia corporis delicti, neceſſarium eſt, quod *libellus* ipſe in judicio præſentetur, & de illo fiat *Viſum, & repertum* per Notarium, & Teſtes, quod a *Muſcatello de Cognit. delict. Tit. de Injur. & libell. famoſ. nu.* 8. & 9. dicitur cognitio delicti in genere. Quod, ſi *libellus* fuerit laceratus, aut combuſtus, probari debet per Teſtes conteſtes, qui deponant de tenore *libelli*, ut nonnullis citatis *Muſcatell. Par. de Puteo. Clar. & Cald de Modo articul.* §.2. *Gloſſ. unic.* probat *Anellus de Sarno Prax. crim. par. 1. de Prob. in gener. num. 48. & par. 2. formul.* 10. *nu.* 874. Sed profecto probatio hæc per Teſtes difficillima eſt; quia, cum delictum conſiſtat in verbis ſcriptis, neceſſarium eſt, quod conveniant in iiſdem verbis in puncto, aliter non probarent. Ratio autem eſt, quia, ſi in aliquo verbo variarent, variarent in ſubſtantia ipſa delicti, & proinde non conſtaret plene de illo.

42 Porro indicia, per quæ probari poteſt delinquens, multa eſſe poſſunt, juxta caſuum varietatem, ac circumſtantias; ſed potiora, ac magis communia ſunt; *inimicitia* quæ vertit inter infamatum, & illum, de quo habetur ſuſpicio. Item *oblocutio frequens*, facta ab aliquo de infamato, præſertim, ſi ſit de materia affine contentis in *libello*. Pariter *phraſis*, ſive elocutio compoſitionis, aut inſulſa, aut erudita, quæ non poteſt eſſe, quam ab homine docto. Itidem *ſimilitudo characterum*, cujus recognitio quomodo facienda ſit, docuimus *Par. 1. Tit. Indicia num.* 46. Et præ omnibus, eſt urgens indicium, ſi aliquis frequentius loquitur, quam cæteri de tali *libello*, ejus tenorem adamuſſim callet; & laudat ingenium compoſitoris; profecto, ſi de aliquo hæc tria cumulative reperiuntur probata, poteſt Judex hunc conſtituere; & ſi interrogando ſagax fuerit; & quærat, quare tam frequenter de hoc loquatur; ubi *libellum* viderit; aut a quo audierit; quomodo, & cur illum tam exacte memoriæ mandaverit; quare laudet ingenium compoſitoris &c. profecto confeſſionem extorquebit; & hoc vidi ex voto ſucceſſiſſe Judici in caſu, in quo nullum aliud, vel leve indicium de Auctore libelli apparebat, præter ſupradicta, & ſuper his fatigatus Reus interrogationibus Judicis, captus eſt in ſermone, & delictum confeſſus eſt.

43 Habetur autem ex *text. in l. lex Cornelia §. final. ff. de Injur. & famo. libell.* quod revelans Auctorem *libelli famoſi*, debet, arbitrio Judicis, & attenta qualitate indicantis Reum, remunerari de bonis ipſius Rei. Advertit vero ad hoc *Farinac. qu.* 105. *num.* 480. quod ad conſequendum hujuſmodi præmium, non ſufficit ſubminiſtrare ſecreto indicia Curiæ, ſed debet inſtitui formiter accuſatio. Et ego addo, quod neque ſufficit Reum accuſaſſe, ſed etiam requiritur, quod Reus convincatur. Ratio eſt, quia Textus proxime citatus habet, quod præmium conſtituitur *Ei, qui indicaſſet*; *indicare* autem, ut habetur in *Digeſtis de Regulis juris* importat *deferre, arguere, accuſare, & convincere*. Et quidem hoc eſt rationabiliſſimum. Nam ſi de bonis Rei debet accuſator præmiari, oportet, quod Reus damnetur, aliter nequiret juſte aliquid de ſuis bonis minui, & alteri dari; damnari vero nequit, niſi de delicto convincatur; aut ipſe delictum confiteatur; nam, quo ad pœnam, perinde eſt.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

44 *Pœna libelli famoſi de jure Cæſareo antiquo; & quæ de nova conſuetudine.*
45 *Quo caſu damnandus ad mortem Auctor libelli famoſi contra Principem.*
46 *Auctor libelli famoſi eſt infamis.*
In ſtatu Eccleſiaſtico intrat etiam mors, & reſpectu quorum, & quando.
47 *Excommunicati ſunt facientes ſcripturas infamatorias contra Prædicatores, & Minores.*
48 *Pœnæ Clericorum Sæcularium, ac Regularium, publicantium libellum famoſum contra Epiſcopum.*
Opinio Raynaldi ex Frances, quod contra Regulares procedendum ſit crudeliter.
49 *Impugnatur talis opinio.*
50 *Confirmatur impugnatio.*
51 *Opinio Bajardi, quod pœnæ libelli famoſi debeantur in vulgato crimine vero, ſicut in falſo.*
52 *Impugnatur talis opinio.*
Quando crimen vulgatum eſt verum, & aut notorietate, aut ex probatione ſit manifeſtum, non eſt locus pœnæ libelli famoſi.
53 *Statutum primum.*
54 *Statutum ſecundum.*
55 *Dubitatio prima.*
56 *Carcer ſemeſtris non ponitur in Statuto, & mendum eſt.*
57 *Dubitatio ſecunda.*
58 *Opinio Sanctori circa arbitrium carcerationis.*
59 *Diverſorum diverſum eſt judicium.*
A diverſis illatio non fit.
60 *Legum correctio in dubio eſt evitanda.*
Arbitrium carcerationis in hoc caſu pendet a Provinciali cum Diffinitorio.
61 *Arbitrium tale ad quæ ſe extendat.*
Pro injuria ſcripta datur tantum pœna extraordinaria.
62 *Dubitatio tertia.*
63 *Dictio* quomodolibet, *quid importet.*
Edere *quid ſignificet.*
64 *Dubitatio quarta.*
65 *Non eſt Reus libelli famoſi, quid ſcribit ad amicum delictum alicujus cum clauſula, ne de hoc ulli loquatur, licet ex poſt delictum publicetur.*
66 *Quid juris, ſi quis fingat ſcribere epiſtolam familiarem, continentem aliquod probroſum contra alium; & epiſtolam projicit, ubi inveniatur, fingens involuntarie perdidiſſe.*
67 *Tenetur probare ſe involuntarie perdidiſſe, aliter eſt Reus libelli famoſi.*
68 *Dubitatio quinta.*
69 *Quomodo abſolvendus Reus libelli famoſi ab Excommunicatione.*
70 *Dubitatio ſexta.*
71 *Quæ præmittenda ſint ante dictam abſolutionem.*
72 *Quid præmittendum ante abſolutionem judicialem.*
Diffamans aliquem de crimine vero, quomodo debeat famam reſtituere.
73 *Dubitatio ſeptima.*
74 *Faciens imprimi librum ſub alieno nomine, non eget licentia Superioris Regularis.*

44 **L**ibelli famoſi pœna, quæ ex diſpoſitione Imperatoria *text. in l. Unic. C. de Famo. libell.* erat mortis naturalis, ex conſuetudine re-

redacta eſt ad pœnam fuſtigationis; ictuum funis; banni; pecuniariam; & ad ſummum ad damnationem ad triremes, ut de communi teſtatur *Clar. Quæſt.* 68. *num.* 25. arbitriumque Judicis, intra hos cancellos, limitatur, data una, vel altera ex citatis pœnis, juxta circumſtantias plus, vel minus aggravantes delictum.

45 Scribit ex *Caballo Cent.* 3. *Reſolut.*235. *n.*36. *&* 27. *Raynaldus Tom.p.cap.*11. §.1. *num.* 41. quod, ſi *libellus famoſus* eſt contra Principem, debetur abſolute pœna ultimi ſupplicii. Temperandam tamen hanc ſententiam puto, & limitandam ad caſum, in quo *libellus* tenderet ad diminutionem Majeſtatis Principis, & obedientiæ, ac fidelitatis ſubditorum erga ipſum. Moveor, quod ex lege *Cæſarea, text. in l. Unic. C.* ſi quis Imperatori maledixerit, tali pœna non percellitur, ſed ipſa adhibetur, quando aliquid attentatur in vitam, aut dignitatem Principis; *l. lex duodecim ff. Ad leg. Jul. Majeſt.* & ipſe *Raynald. Tom. p. cap.* 2. §.5. *num.* 10. probat, propter oblocutionem, aut injurias verbales contra Principem, Reum non debere ultimo ſupplicio affici; ſed hoc deberi, quando injuria involuit crimen læſæ Majeſtatis, quod tunc eſt, quando verba ipſa injurioſa arguunt in Reo animum machinandi contra Principem; & talis animus ex contextu verborum elici poteſt, ut *arg. l.* 1. §. 1. *de Dolo* ſcribit *Gigas Tract. de Crim. læſ. Majeſt. l.* 3. *quæſt.* 5. *num.* 1. Et in facti contingentia, quidam cæcus, qui compoſitam a ſe cantionem per Compita *Mediolani* cantabat, per quam narrabantur miſeriæ militum, qui proficiſcebantur ad expeditionem *Luſitanicam*, & ſic animabantur ad deſertionem militiæ, & damnum Regis, fuit de mandato Gubernatoris captus, & ſecreto ſtrangulatus; nam talis cantio crimen læſæ Majeſtatis ſapiebat.

46 Redditur autem damnatus de *libello famoſo* infamis, ut habetur ex lege Civili canonizata *text. in l. Ob carmen. ff. de Teſt. cap. Si Teſtes*. §. *Ob carmen.* 4. *quæſt.*3. & hanc eſſe duriorem infamiam, quæ habeatur in jure, ſcribit *Majol. de Irregular. lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 15. & ratio eſt, quia reddit *inteſtabilem* active, ac paſſive; non enim ipſe poteſt eſſe Teſtis pro aliis, neque alii pro ſe. Sequitur proinde, quod talis ſit etiam irregularis. *Molin. Tom.* 1. *Diſp.* 137. §. *Damnatus ob libellum*. Reperitur quidem Bulla *B. Pii V.* 147. *incip. Romani Pontificis* 1572. 16. *Kal. April.* extenſiva hujus pœnæ ordinariæ ad varios caſus, circa ſcripturas omnes, editas ad alicujus infamiam, inter quos eſt, ut contineantur non ſolum componentes, dictantes, ac ſcribentes, ſed etiam retinentes; extenditur quoque punitio talis criminis ad pœnas graviores, etiam ultimi ſupplicii, & confiſcationis bonorum. Sed talis extenſio ad dictantes, ſcribentes, ac retinentes, requirit, quod fiat doloſe, animo injuriandi, ac nocendi in fama, nam ita concludit paragraphus ſecundus dictæ Bullæ: *Ex hoc equidem*, (puta dictatione, ſcripturæ retentione) *animus deprehenditur pravus injurandi, ac nocendi, atque ideo eos eadem pœna teneri convenit*, unde ſequitur, quod, ſi dolus abſit, talis extenſio minime ſubſiſtat. Pœna etiam mortis naturalis non poteſt extendi ultra Status temporales *Romanæ Sedis*; nam circa hanc loquitur *Papa*, ut Princeps temporalis talium Statuum; Eccleſia enim nunquam pœnam ſanguinis indicit; proinde talis ſanctio Status proprios excedere non debet. Et ad incurrendam tantam pœnam, etiam in Statibus Eccleſiaſticis, neceſſariam eſſe publicationem, nec ſufficere puram retentionem videtur firmare *Raynald. Tom. p. cap.* 11. §. 1. *nu.* 49. cum nonnullis, quos citat *Vinc. Parent. Felic. Vermigl.* apud *Conciol. V. libell. Reſol. unic. n.* 15. *&* 16.

47 Ultra ſupradictas pœnas, de jure Canonico debent Rei de *libello famoſo* excommunicari; *text. in cap. final.* 5. *quæſt.* 1. talis vero cenſura latæ ſententiæ appoſita eſt iis, qui ſcripturas infamatorias contra Clariſſimos *Ordines Prædicatorum*, vel *Minorum* publicant, ut ex Bulla quadam *Alexandri Quarti* ſcribunt multi; *Cajet. ſumm.* ℣. *Excommunicatio. cap.* 81. §. 3. *Sylv. eo. V.* §. 48. *Sayr. Clav. Reg. lib.* 12. *cap.* 4. *num.* 9. & extenditur talis Cenſura ad alios Ordines Regulares, qui cum prædictis communicant in privilegiis, ut cum *Sayro*, & *Filiucio* firmat *Bonac. de Reſtit. Diſp.*2. *quæſt.*4. *Pun.*9. *num.* 9.

48 Supradicta quidem concernunt Laicos, & Clericos, ſed quærere libet, qua pœna afficiendus eſſet Sacerdos Sæcularis, aut Regularis, qui contra Epiſcopum publicaret libellum famoſum. Circa hoc habetur antiquus Canon *text. in cap. Qui in alterius*. 5. *quæſt.* 1. ſanciens, quod hujuſmodi Reus debet *flagellari*, & imponenda pœna excommunicationis, ut ſuperiori numero dictum eſt. Quia vero pœna flagellationis, ac verberum, ſaltem in Foris ſæcularibus receſſit ab Aula, ut ſcribunt plures Decidentes *Sanfelic. Deciſ.* 63. *num.*11. *Par.* 1. *Theſaur. Deciſ.*224. *num.* 2. *&* 3. *in fin. Cortiad. Deciſ.* 100. *num.* 21. apud *Raynaldum*, opinatur ipſe *Tom. p. cap.* 11. §.4. *num.* 21. quod plectendus eſſet pœna triremium ad tempus. Hoc vero convalidat ex doctrina *Didaci Antonii Frances*, *Epiſcopi Barbaſtrenſis*, qui *Paſtoral. Regul. Par.* 2. *Quæſt.* 12. *num.* 26. refert Decretum quoddam *Sac. Congr.* confirmatum per Breve *Innocentii Decimi*, in quo habetur, quod, *ſi Regularis intra Clauſtra degens, extra ea inſurgat contra Epiſcopum, in propria Diœceſi maledicens eum ſcripto, vel dicto, ita notorie deliquerit, ut populo ſcandalo ſit, Epiſcopo inſtante, teneatur Superior, infra tempus ab Epiſcopo præfixum, ſevere illum punire*. Ponderat autem ipſe *Frances* illud verbum *ſevere*, quod exponitur ab eo juxta intellectum *Gloſſæ in l. Divus Adrianus in V. Severe. ff. de Re judic.* & *Alberici Diction. V. Severitate*, ℣. *Appellatione*, qui volunt idem eſſe *ſevere*, ac *crudeliter*; unde concludit, hujuſmodi Regularem delinquentem, eſſe *acriter*, ac crudeliter puniendum. Et *Raynaldus* ipſe ibidem *num.* 26. ex *Farinac. Conſil.* 30. *num.* 19. probat idem, exemplo cujuſdam Sacerdotis ſæcularis, tranſmiſſi ad triremes ob quoddam memoriale, fabricatum in detractionem cujuſdam *R. P. D. Honuphrii Camajani*.

49 Sed docti viri pace, non video, quomodo talis ſententia poſſit ſubſiſtere. Nam, ſi pœnæ antiquorum Canonum, ut pote ſeveriores, quam modernæ, abierunt in non uſum, nunquam tamen ſeveriores ipſis, in eorum locum ſucceſſere; ut patet de omnibus pœnis canonicis, antiquatis, & ſignanter in pœna talionis, quæ in arbitrariam, & ut plurimum pecuniariam, mutata eſt; ut non ſemel in hoc opuſculo dictum eſt. Quomodo igitur pœnæ *flagellationis* (quæ Clericis, & præſertim Regularibus, neque gratia correctionis exequi debet per Laicos, ſed per Clericos; & hoc ſub anathemate *text. in cap. Univerſitatis Extra de ſent. excommun.* ſubſtitui debet pœna triremium, ad quas infelices condemnati, non ſemel, ſed ſæpius, & quotidie gemunt ſub verberibus immanis trierarchæ?

50 Præterea *crudelitas* vitium eſt, juxta quod homo non ſolum attendit culpam in eo, qui punitur, ſed excedit modum in puniendo: & differt a ſævitia, & feritate, ſicut malitia humana a beſtialitate, ut do-

docet *D. Thom. 2. 2. quæſt. 159. art. 2. in corp.* Quis ergo admittere poterit, *Eminentiſſimos Patres* velle, quod in punitione Regularis delinquentis, Superiores vitioſe, nempe *crudeliter* ſe gerant, puniendo ſupra condignum? Severitas profecto eſt rigorem legis pœnalis totaliter exequi, & nec in minimo temperare. Hoc voluiſſe *Sacra Congregationem*, ut ad rigorem juris hujuſmodi ſontes punirentur, non abnuo, ſed voluiſſe, quod *crudeliter* procedatur, contra omnem credibilitatem eſt. Unde infertur, quod nec triremium pœna, tali caſu poſſit locum habere; Etenim Canonicus rigor, juxta ſupra datum capitulum, ſolam flagellationem indicit; &, ſi flagellatio receſſit a Foris Sæcularibus, ſervatur adhuc in Regularibus, & ideo, ſi Prælatus Regularis flagellationem in hoc crimine adhibebit, (quæ, juxta facti circumſtantias, poteſt eſſe replicata, & diuturnior) puniet ad totam legis ſeveritatem, & juſte procedet. Concludendum igitur eſt, quod nullo modo poteſt intrare pœna triremium, ſed alia minor; puta, pecuniaria, aut carceris. Nec facit in contrarium caſus relatus a *Farinacio*, adductus a *Raynaldo*; nam potuit forte ibi habere locum potentia adverſarii, pluſquam juſta legum diſpoſitio; *& judicandum eſt legibus, non exemplis*, nec ſpectandum eſt quod fuit factum, ſed quod debuit fieri.

51 Addit autem *Bajardus* ad *Clarum Quæſt. 68. lit. G. num. 62.* & ibi *Roman. Covaruv. Plaza, & Gomez*, quod pœna mortis, quæ de rigore juris Civilis, prout ſcriptum eſt, datur pro libello famoſo, locum habeat, tam ſi crimen contentum in *libello* ſit verum, ſicut, ſi eſt falſum: & proinde idem dicendum videtur juxta eum, de aliis pœnis, quæ loco ultimi ſupplicii dantur.

52 Sed talem ſententiam admittendam non eſſe, patet ex diſpoſitione legis unicæ *C. de Famoſ. libell.* in qua habetur, *quod, ſi adſertionibus ſuis*, (puta, ejus, qui *libellum* compoſuit, ac ſe manifeſtavit) *vera fides fuerit opitulata, laudem maximam, & præmium a noſtra clementia conſequetur*. Quando igitur conſtat de veritate criminis diffamati, ſive ex notorietate facti, ſive ex probatione facta per Reum *libelli*, nullo modo locus eſt pœnæ ultimi ſupplicii, nec etiam pœnæ ordinariæ, quæ illius loco dari ſolet pro tali delicto. Datur autem minor, ut diximus ſupra *num.* 18.

53 Quoad Regulares, ſpectandæ ſunt cujuſque Ordinis Conſtitutiones. Pro Nobis Minoribus de Obſervantia adeſt Textus *Tit. Applicatio* §. 15. ita cantans: *Qui libellos famoſos quomodolibet ediderit, vel publicaverit; ipſo facto, excommunicationis ſententiam incurrit, a qua, ſi in Generalis, vel Provincialis infamiam cedunt, niſi a Generali abſolvi non poteſt; vel a Provinciali, ſi in aliorum infamiam vergant, debita ſatisfactione præmiſſa, & convictus, ſemeſtri carcere maceretur, vel amplius, Superiorum arbitratu.*

54 Quia vero ſequens paragraphus, Textus affinitatem cum antecedenti habet, & nullus locus, illum explicandi opportunior iſto habetur, illum ſubnectimus, qui ſic ſonat: *Libros imprimi faciens, vel publicans ſine licentia Ordinarii, & Generalis ſcripta facultate, eſt eo ipſo, privatus actibus legitimis. Text. loc. cit.* §. 16.

55 Circa quæ Statuta prima dubitatio eſt, an indifferenter reſpectu cujuſcumque Rei de hoc crimine, vel etiam perſonæ, per *libellum* diffamatæ, locum habeat carcer ſemeſtris?

56 Reſpondeo, verba *Textus* vel ex Compilatoris inadvertentia, vel ex Amanuenſis errore, eſſe corrupta. Nam in *Statutis Valliſoletanis* anni 1593. *cap. 7. Tit. de libell. famoſ.* quæ citantur ad marginem *Textus*, non habetur *carcer ſemeſtris*, ſed dicitur abſolute, *carceribus mancipetur, Superiorum arbitratu*. Porro in *Valliſoletanis*, loco citato, habetur in margine *Statutum Salmaticenſe*, a quo illud deſumptum eſt, & hoc pariter *cap. 7. Orb. Seraph. Tom. 3. fol. 322. col. 2.* ℣. *Si quis Frater* habet abſolute, *carceri mancipetur*. Itidem Statuta Generalia Ordinis *cap. 7. §. 6. num. 65.* habent *convictus Superiorum arbitrio carceretur*: *Sanctorus* tandem ipſe, qui *Textum* compilavit, commentans Statutum hoc pœnale *cap. 12. num. 1.* ponit *ad Superiorum arbitrium, carcerentur*. Ex his igitur apparet reſolutio dubitationis negativa; nam carcer pendet ab arbitrio Superioris, prout *Sanctorus* ipſe habet *loc. cit. quæſt. 7.* ℣. *Reſpondeo III. fol. 37.*

57 Secunda dubitatio ad quem ſpectat, & ad quod extendatur arbitrium Superioris circa carcerem?

58 Reſpondeo, *Sanctorum loco cit.* opinari, quod, ſicut excommunicationem latam ob *libellum* factum contra Generalem, aut Provincialem, non poteſt relaxare per abſolutionem, niſi Generalis ipſe; ab ea vero, quæ incurritur ob libellum fabricatum contra cæteros Fratres, abſolvit Provincialis; ita pariter ſpectare in primo caſu ad Generalem, arbitrari carcerem; in ſecundo autem ad Provincialem. Dicit tamen paulo ſupra citatum locum, quod non caret probabilitate, quod Provincialis poſſit liberare a carcere illum, qui libellavit contra ſe, quia poteſt juri ſuo cedere.

59 Sed ſalva illius reverentia, non puto talem opinionem poſſe ſubſiſtere. Ratio eſt; quia diverſorum diverſum eſt judicium, *l. Inter ſtipulantem §. Sacram. ff. de Verb. oblig. Grat. Mach. Deciſ. 38. n. 8. & Deciſ. 42. n. 10. Barboſ. Axiom. 74. n. 6.* nam illatio a diverſis non fit, *l. ultim. in fin. ff. de Calumniat. l. Papinianus exuli. ff. de Minor. l. Naturalem §. Nihilominus. ff. de Acquir. poſſeſſ.* Quamvis igitur abſolutio ab excommunicatione in primo caſu Generali reſervetur, & in ſecundo Provinciali permittatur, non tamen ex hoc valet inferri, quod pari modo, ſit reſervatum arbitrium carcerationis, cum illa ſit pœna ſpiritualis, hæc vero corporalis.

60 Quod amplius patet ex hoc, quod Statuta exponenda ſunt, ut minus quam poſſint, vulnerent jus commune; correctio enim legum in dubio eſt vitanda, *arg. l. Si quando. C. de Inoffic. teſta. l. 1. C. de Inoffic. doti cap. Cum expedit. de Elect. in 6.* De jure autem communi eſt, quod Judex, coram quo ordinaria poteſtate actitatur lis ſeu civilis, ſeu criminalis, illam terminet per prolationem ſententiæ diffinitivæ, per quam Reus, vel abſolvatur, vel condemnetur: ſequitur igitur, quod, ſi proceſſum inſtruere in caſu *libelli famoſi*, (ſicut etiam in quovis alio delicto) ſpectat ad Provincialem, ad ejus arbitrium etiam erit, per ſententiam, delinquentibus pœnas infligere ad normam Statutorum; non enim committenda eſt uni Judici (de ordinariis loquor) fabricatio proceſſus, alteri vero ſententiæ pronunciatio, ac pœnarum arbitrium. Quod, ſi aliquando Statuta ab hac communi lege, ob juſtas cauſas recedere volunt, clare ſe explicant, tum circa ordinatoria, tum circa deciſoria, ut conſtat ex Statutis Ordinis *cap. 7. §. 6. n. 53. 61. 74. & Textu* in pluribus locis *Tit. Teſtes §. 13. Tit. Tortura. §. 3. & §. final. & Tit. Reus §. 5.* Concludendum igitur eſt, quod arbitrium circa carcerationem, in hoc caſu ſpectat ad Provincialem, cum conſilio tamen, & aſſenſu Diffinitorii ſui, cum neque ex Statutis Ordi-

nis, neque ex *Textu* clare habeatur, quod in ullo caſu tale arbitrium Generali reſervetur. Et omnem tandem dubitationem circa hoc tollit Statutum Generale Ordinis *cap. 7. §. 6. n. 42.* ita ſonans: *Si in ſtatuto expreſſum non fuerit, a quo pœna imponi, aut infligi debeat, intelligatur ab eo infligi debere, ſeu declarari, coram quo legitime probatur exceſſus, dummodo ad eundem pertineat ejuſdem exceſſus correctio.*

61 Dico ſecundo, quod arbitrium extendi debet, tum ad dandos carceres nec ne, tum ad durationem carcerationis, tum ad qualitatem carceris. Ratio eſt, quia, ſicut aggravari poteſt in tantum delictum, quod, ut habet *Sanctor. de Pœn. cap. 12. quæſt. 7. ℣. Reſpondeo ſuper fol. 37.* arbitrari debeat carcer ad annum, & annos, & ultra carcerem adhibendæ etiam ſint aliæ pœnæ; ita etiam poteſt ex circumſtantiis, ſic minui delictum, quod neque dandus ſit carcer formalis, ſed vel domus diſciplinæ, vel carcer clauſtralis, vel nullus omnino. Cum enim arbitrio Superioris hoc ſit commiſſum, & ipſe arbitrari debeat, non pro libito, ſed pro ratione, dabitur aliquando caſus, quod ratio recta dictet, neque dandum eſſe carcerem, vel quia ſcriptura non habet formalitatem *libelli famoſi*, ſed eſt tantum injuria ſcripta, pro qua non datur niſi pœna extraordinaria, ut docet *Raynaldus Tom. p. cap. 11. §. 4. num. 36.* vel quia delictum expreſſum in *libello*, eſt publicum, & notorium facti, vel quia libellans fuerit ab alio provocatus ſcripto, & ipſe ad ſui defenſam compoſuerit *libellum*, in quo exceſſerit ſolummodo moderamen inculpatæ defenſionis. Et vice verſa ex circumſtantiis ita poteſt aggravari, quod etiam ultra carceris diuturnitatem, aliæ corporales pœnæ ſint infligendæ.

62 Tertia dubitatio eſt, quid importetur per illa verba *quomodolibet ediderit, vel publicaverit?*

63 Reſpondeo, quod dictio *quomodolibet* univerſalis eſt, & ſignificat quemcumque modum, qui poſſit excogitari; *Barboſ. Diction. 330. num. final.* *Edere* autem, ut ait *Spiegel. lexic. ℣. Edere*, ſignificat *exhibere, enunciare, expromere*, aut *proferre*; vel *copiam deſcribendi facere*, vel *exemplar complecti, & dare*; vel *dictare*; vel *ſcriptum proferre*, ut legatur, aut quovis alio modo *inſinuare ſententiam ſcripturæ*, cujus tenor deſideratur. Senſus igitur ſupradictæ clauſulæ eſt, quod ille, qui quovis modo imaginabili influxum habet ad compoſitionem, ſive publicationem *libelli famoſi*, recitatas pœnas incurrat; verum eſt, quod, ut probavimus ſupra *num. 6.* neceſſarium eſt, quod dolus interveniat.

64 Quarta dubitatio eſt, an ſit Reus *libelli famoſi*, qui ad amicum ſcribens, illi pandit occultum crimen Fratris, cum clauſula, *quod illud nulli communicet*, ſi caſus eveniat, quod publicetur?

65 Reſpondeo negative. Ratio eſt, quia, ut ſupra *num. 24.* dictum eſt, ad quidditatem *libelli famoſi*, requiritur publicatio; licet ergo quis ſcripto commiſerit occultum alicujus crimen, & familiariter epiſtolari communicatione Amico aperuerit, non tamen criminandus eſt tanquam *famoſus libellator*, eo quia infamiam alterius non affectat, apponendo nempe clauſulam ſalutarem, ſcilicet, *ut amicus ſecretum ſervet*, & ſic docent multi *Berlich. Maccabr. ab Anguill. Farinac. Vermigl. Marta Chartar. Diderch. & Prat.* apud *Raynaldum Tom. 1. cap. 11. §. 1. num. 25.* Imo, neque etiam, ſi talem clauſulam non appoſuiſſet, & crimen vulgaretur, poſſet ille de crimine famoſo, ſed tantum de diffamatione puniri. Quia licet talis diffamatio fuerit per ſcripturam, tamen non fuit per ſcripturam publicatam, ſcilicet in loco publico affixam, ſed per epiſtolam ſignatam, & ideo nullo modo poteſt haberi pro *libello famoſo*.

66 Sed quid juris, ſi quis, fingens epiſtolam familiarem ad alium confidenter ſcribere, cum clauſula, *ut ſecretum teneret*, venenum maledicentiæ in ea vomens, occultum crimen de aliquo fingeret, aut vulgaret; mox epiſtolarem illam ſcripturam in publico projiceret, ſimulans fuiſſe ab eo inadvertenter perditam, antequam mittere ad amicum poſſet; aut ab alio interceptam, & vulgatam?

67 Dico, quod ille teneretur probare involuntariam amiſſionem per conjecturas; & ſi non probaret, puniendus eſſet ut *famoſus libellator*. Ratio eſt, quia ex quo famam proximi ſcripto inſectatur, malus illius animus contra eum apparet; ita ut præſumi poſſit, quod animo nocendi, & ex deſiderio, quod talis infamia publicetur, illud ſcripſerit. Præſumi itaque poteſt, quod ſtudioſe projecerit, & amiſſionem finxerit, & poteſt fortificari præſumptio per alias conjecturas, puta, inimicitiæ, rivalitatis, conſuetudinis delinquendi in murmurando, detrahendo &c., & ob talem præſumptionem transferretur in eum onus probandi involuntariam amiſſionem. Puniendus etiam pari modo eſſet, qui talem epiſtolam inventam vulgaret; teneretur enim eam lacerare, & ſecretam tenere, tum quia ex utroque jure, ut ſupra viſum eſt, obligatur inventam infamatoriam ſcripturam corrumpere; tum quia ex clauſula, quam legit in epiſtola, (*ut ſecretum teneat* amicus, ad quem illa dirigitur) ad par ſecretum etiam ipſe tenetur, & ſicut, qui chartam, in qua deſcripta ſunt ab aliquo propria peccata in ordine ad Sacramentalem Confeſſionem, inventam publicat, Reus eſt de violato ſigillo Sacramentalis Confeſſionis, ut Doctores communiter apud *Dian. Par. 3. Tract. 4. Reſol. 112. & P. 5. Tract. 11. Reſol. 27.* ſic reatum incurrit in caſu is, qui non ſervat ſecretum, impoſitum ab eo, qui epiſtolam ſcripſit, ad quod obligatus erat ille, ad quem epiſtola ſcripta erat; nam ipſe legens ſuccedit in locum illius, & eadem obligatione gravatur circa ſilentium.

68 Quinta dubitatio eſt, ex quo præſcribitur, quod ab excommunicatione Reus *libelli famoſi*, non abſolvatur, niſi *debita ſatisfactione præmiſſa*, de qua abſolutione intelligatur *Textus*, nempe de Sacramentali, an vero judiciali?

69 Reſpondeo, quod pro foro animæ ſecreto abſolutio a tali excommunicatione dari poteſt a quolibet Pœnitentiario, deſtinato juxta *Statut. Gen. Ord. cap. 7. §. 2. num. 3.* & hoc quando crimen occultum eſt; & talis abſolutio Sacramentalis eſſe debet. Si vero res ad forum contentioſum deducta ſit, adhuc diſtinguendum eſt, nam dari poteſt etiam judicialiter pro foro animæ, & pro foro fori publico. Si primum, talis abſolutio datur a Judice, qui, ſi eſt Delegatus, abſolvit cum reincidentia, in tantum enim abſolvit, in quantum Reus poſſit legitime ſtare in judicio, ut dictum eſt *Par. p. Tit. Reus. n. 69. & 70.* Si vero Judex eſt Ordinarius, abſolvit pro foro animæ complete: Pro foro autem fori publico, quando delictum remanet plene probatum ex confeſſione Rei, vel quia manet convictus per Teſtes, talis abſolutio judicialis dari non poteſt niſi a Generali, ſi *libellus* ſit contra ſe, aut Provincialem, & niſi a Provinciali, ſi ſit contra Fratres, ſe ipſo inferiores.

70 Sexta dubitatio eſt, quænam ſatisfactio præmittenda ſit ante quamlibet ex ſupradictis abſolutionibus:

71 Reſpondeo, quod, quoad abſolutionem Sacramentalem, trita eſt ſententia Moraliſtarum, quam

quam multis citatis tradit *Bonac. de Reſtit. Diſp. 2. Quæſt. 4. Pun. 9. n. 7. & ibi Se Gambarupt. Petr. Navar. Sayr. & Medin.* quod nempe facienda ſit famæ reſtitutio ad æqualitatem offenſæ, hoc eſt, ſi publice, aut privatè, oretenus, aut ſcripto infamavit, eodem penitus modo reſtituat. Sed quot difficultatibus implexa ſit talis completa ſatisfactio, ac famæ reſtitutio, optime expendit *Sanctor. de Pœn. cap. 12. Quæſt. final. ℣. Difficilis. fol. 44. & 45.* ita ut pene impoſſibile ſit, quod fama per hujuſmodi vituperationem ſauciata, priſtinæ ſanitati reſtituatur. Videat proinde providus Confeſſarius, quod pro hujuſmodi reſtitutione faciendum pœnitenti imponat, ut fiat, pro reſarcienda fama proximi, quod a pœnitente magis expediens fieri poſſit.

72 Quo vero ad abſolutionem judicialem, ſatisfactio, quæ præmitti debet, eſt, ut ipſe decantet palinodiam, retractet, quod divulgavit contra proximum, & ſe mendacem fuiſſe in tali aſſertione confiteatur, ac a ſe diffamatum eſſe totaliter innocentem. Sed, ſi crimen, a ſe vulgatum in *libello* verum ſit, debet ne ipſe mentiri, dicendo illud eſſe falſum? Reſpondeo cum *Theologorum Subtilium Principe in 4. Diſt. 15. Quæſt. 4. §. De ſecundo*, & dico, quod non. *Sed tenetur alio modo licito reddere ſibi famam, utpote per hujuſmodi verba: Non credatis, eum* (nempe a me diffamatum) *eſſe talem: male enim dixi, & fatue dixi, quia non ſervato juris ordine propoſui etiam in publico, quod non eſt verum publicum.* Hæc *Scotus*. Quamvis autem non ſanata ſit totaliter illius fama, ſanata tamen eſt, quantum ſanabilis eſt, cum enim vere ille crimen commiſerit, non competit ei totalis famæ reſtitutio per negationem veri criminis; & cum hoc nullum damnum patitur ille in foro fori, quia propter tale crimen, verum quidem, non tamen in judicio probatum, ulli pœnæ debet ſubiici.

73 Septima dubitatio eſt circa ſecundum *Textum*, datum ſupra *num. 54.*, & eſt, an pœna privationis actuum legitimorum debeatur, quando liber compoſitus traditur imprimendus ſub alio nomine, quam Auctoris, nempe alicujus alterius extra Ordinem?

74 Reſpondeo negative. Nam ratio, quæ movit *Tridentinum ſeſſ. 4.* a quo mutuata eſt *Textus* diſpoſitio, ad prohibendum, ne Regularis ſine ſuorum Superiorum licentia libros edat, eſt conſulere honori, ac dignitati Religionis; hæc autem ceſſat, dum ſub aliena nomine liber imprimitur, ut cum *Naldo Annotat. practic. pag. 115.* firmat *Pellizar. Manual. Regul. Tom. 2. Tract. 6. cap. 4. Quæſt. 18. num. 26.* Unde nec pœna incurritur.

§. VI. Revelatio Secretorum.

SUMMARIUM.

1 *Secreta non revelanda, quæ ſint.*
2 *Revelatio quotupliciter fiat.*
Vultu proditur, quod tacetur.
Revelatio ſecretorum, quomodo varietur in gravitate.
3 *Secretum non revelandum ex multiplici jure.*
4 *Defectus proximi ſecretus eſt tacendus.*
5 *Secretum tegendum, quandocunque argui poteſt, quod illud committit, committat ſub ſecreto.*
6 *Obligatio ſervandi ſecretum eſt etiam de jure Divino.*
Præceptum de ſervando ſecreto eſt negativum.
7 *Quænam ſint tacenda, ſeu non revelanda.*
8 *Revelans ſecretum Amici committit crimen falſi.*
9 *Notarius revelans Parti ſecretum Judicis, aut alterius Partis, tenetur de crimine repetundarum.*
10 *Teſtis prodens ſuas atteſtationes ante publicationem proceſſus, qua pœna puniendus.*
Depoſitiones Teſtium a Judice ad Judicem, debent mitti ſigillatæ.
11 *Judex acta ſua ſecreta tenere debet, donec tempore debito publicentur.*
Locus, in quo acta judicialia fiunt, vocatur Secretarium.
12 *Senatores, ac Præſidentes alicui Univerſitati, ſi produnt acta facta in Senatu, aut Conſilio Univerſitatis, privandi ſunt Officio.*
Crimen Superioris Regularis revelantis ſibi ſub ſecreto tradita in Viſitatione.
13 *Perpenditur gravitas hujus criminis.*
Fides publica ſervanda eſt.
Fides data habet vim juramenti.
Qui promittit ſub fide, videtur promittere ſub juramento.
Proditor eſt, qui datam fidem frangit.
14 *Revelatio peccatorum in Confeſſione graviſſimum crimen.*
De jure Divino obligat ſigillum Confeſſionis Sacramentalis.
Sigillum in Confeſſione obligat ex juſtitia, & Religione.
15 *Revelans Confeſſionem quot jura violet.*
16 *Quæ cadant ſub ſigillo Confeſſionis.*
17 *Dubium, an alia ſecreta, quæ peccata non ſunt, obligans ad ſigillum Confeſſionis.*
18 *Opinio, quod ad ſigillum obligent ſola peccata, & ad ea reducibilia.*
19 *Confeſſarius obligatur ad tacendum quidquid in Confeſſione audivit.*
20 *Confirmatur poſita concluſio.*
21 *Auctoritas Marchantii circa hoc.*
22 *De fractione ſigilli Sacramentalis remiſſive.*

1 INter verbalia delicta jure merito venit *Revelatio ſecretorum*, quæ, licet etiam ſcripto fieri poſſit, frequentius tamen oretenus exequitur. *Secretum* igitur, de quo in præſenti paragrapho ſumus locuturi, accipitur pro re, *quæ ſuapte natura, digna eſt, quæ non multis innoteſcat*: ſcilicet, quæ *mala eſt, & peccatum*; aut *cujus revelatio eſt alicui pernicioſa*, ut ſcribit *Soto de Tegen. ſecr. Memb. 1. qu. 1. §. Sed ante*, ſive etiam, quæ, *licet de ſui natura non ſit res peccaminoſa, aut pernicioſa, tamen occulta tenenda eſt*, quia cum tali obligatione eſt fidei alicujus commiſſa; ut ab amico; vel quia de ea ſilentium imponitur ab habente auctoritatem, ut a Principe, ut *arg. l. 1. §. Summa. ff. de his qui deie. vel effu. l. Si quis in gravi. §. Aperire. ff. Ad S. C. Syllani.* dicunt *Geminianus in cap. final. de Hæret. in 6. §. 1.* ac *Decianus lib. 7. cap. 17. n. 7. tract. crim.*

2 Fit autem *revelatio* non modo voce, & verbis ſed etiam ſcripto, ſignis, aut nutibus, ut notat *Abb. in cap. Omnis utriuſque Notab. 9. de Pœnit. & remiſſ.*, imo etiam *vultu proditur, quod tacetur*, quemadmodum ſcibit *Caſſiodor. Variar. lib. 6. Form. 16. de For. Notar. Princip.* variaturque in gravitate crimen *revelationis ſecretorum* tripliciter: uno modo, ex parte prodentis *ſecretum*, nempe, ſi ad eum ſervandum obligatur jure humano tantum: aut humano, ac Divino, ut in auditis in Confeſſione Sacramentali Sacerdos *arg. cap. Sacerdos. cap. Clericus. 46. diſt. cap. Omnis utriuſque de Pœnit. & remiſſ.* Secundo modo, ex parte perſonæ, in cujus damnum, aut injuriam, ſeu contra cujus voluntatem *ſecretum* panditur,

ditur, gravius enim delinquit, qui, *ſecretum* revelando, prodit Principem, ſeu Dominum, quam amicum, & plebejum *arg. cap. de forma. 22. qu. 5.* Tertio modo ex parte finis & intentione, qua *revelatio* fit: ſi enim fiat, data opera, ad nocendum dolo malo, gravius delinquit, quam ſi inadvertenter, aut ex nativa loquacitate, aut levitate *ſecretum* publicaretur. *Giga. de Crim. læſ. mejeſt, Tit. de Prodit. qu. 1. n. 4.*

3 Naſcitur vero obligatio tacendi *ſecretum* ex multiplici jure, ut infra oſtendemus, & juxta jus, cui opponitur *revelatio*, ſpecificatur crimen, ac aggravatur. Primum: jure naturæ tenetur homo ad tegendum *ſecretum*, ut validiſſimis rationibus probat *Scot. in 4. Diſt. 21. qu. 2. §. Secunda ratio*, quia ex lege naturæ tenetur quis ſervare promiſſum licitum, ut eſt tegere *ſecretum*, ſibi commiſſum ſub promiſſione tacendi, tum quia ex eadem lege naturæ tenetur ſervare fidelitatem proximo ſuo, quam vellet & debet ſibi ſervari: & notat *Sot. de Tegen. ſecr. Membr. 1. qu. 1. Concl. 2. fol. m. 13.* quod fidelitas hæc eſt pars juſtitiæ in eo, qui obligatur ex Officio, aut ex promiſſione tacere: & ideo *Senator*, aut *Canonicus* ex juſtitia obligatur tacere concluſa in *Senatu*, & *Capitulo*, quæ ſecreta debent eſſe: quemadmodum, & Sacerdos excepta in Confeſſione: ſicut & perſona privata, quæ, data fide, recipit arcanum amici, tenetur illud abſcondere de juſtitia, ſicut quis tenetur ſervare depoſitum.

4 Si autem neque ex Officio, neque ex promiſſione obligatur quis ad *ſecretum* ſervandum: & per aliquem ſenſum proprium cognoſcit de proximo ſuo aliquid, quod vergat in ipſius detrimentum in vita, fama, aut bonis, ſive in ipſius diſplicentiam, ſi reveletur, debet nihilominus illud tacere, & hoc ex charitate, ut vult *Scot. loc. cit. §. Teneo igitur*, ſive ex honeſtate naturali, aut ex fidelitate, quæ eſt pars potentialis juſtitiæ, ut loco citato docet *Soto*.

5 Notabile vero quoddam ex *Richardo in 4. diſt. 21. q. ultima* docet *Scotus loc. cit. §. De quinta concluſione*, nempe, quod de lege naturæ quiſquis tenetur ad *ſecretum*, *non ſolum quando exprimit committens, ſe velle committere illud ſecretum*; *ſed quandocunque ex modo committendi apparet, quod velit committere, ut ſecretum*. Ex qua doctrina habetur, quod, qui ab aliis me ſejungit, & in locum remotum me abducit, ut me alloquatur; vel mihi ſuſurret ad aures; vel voce, præter ejus morem ſubmiſſa, loquitur, ne ab aliis audiatur; actu illo explicat intentum ſuum eſſe, ut *ſecretum* habeam, quod mihi loquitur. Et ſi ego talem modum loquendi voluntarie excipio, (cum ei dicere poſſim *loquere publice*, ut multoties evenit) implicite explico me acceptare illud dictum eo animo, quo mihi dicitur, & ſtipulari ei ſilentium. Ex eodem pariter principio deducitur, quod, ſi ego forte fortuna video aliquem aliquid mali operari in loco latenti, quem ex ſtudio elegit ad illud patrandum; teneor ad illud tacendum. Ratio eſt, quia ſi ipſe ſic operatus eſt, ideo fecit, quia putavit illud committere ſine aliquo arbitro; & ſi ſciviſſet, ſe ab aliquo videri, illud minime commiſiſſet. Sequitur, quod quærendo latebras, & operando in abſcondito, ipſe pandit intentum ſuum, quod nempe factum illud *ſecretum* teneatur; unde, ſi ego illud detegero, delinquam.

6 Naſcitur pariter ex jure Divino poſitivo obligatio tacendi *ſecretum*, ut probat *Sot. de Tegen. ſecr. Memb. 1. qu. 2. §. Tertia ratio. fol. 22.* Nam, ideo dando nobis præceptum de correctione fraterna, ait Chriſtus *Matthæ. cap.* 18. ℣. 15. *Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipſum ſolum*. Voluit enim, ut primo fieret correctio ſecreta, ut *ſecretum* conſervaretur proximi delictum. Et tandem etiam jure humano tacendum eſt occultum, ac *ſecretum* delictum proximi, ut expreſſe cavetur in lege Cæſarea, & Pontificia *l. Unic. C. de Famo. libell. cap. ſi qui. 5. q. 1. l. final. C. de Probat. cap Sciant. 2. quæſt.* 8. Quamvis vero præceptum ſervandi *ſecretum*, videatur affirmativum, tamen negativum eſſe probatur ex hoc, quod ſervare *ſecretum* eſt illud non revelare, niſi juxta juris ordinem, & ideo obligat ſemper, & pro quocumque tempore, donec nempe illud *ſecretum* eſt. Itaque perinde eſt ſervare *ſecretum*, & non diffamare proximum de ſecreta re, infamiam irrogante; aut inferre illi damnum ſi ſecretum eſt de re, cujus revelatio cauſa damni eſt, ut ait *Sot. loc. cit. §. Secunda concluſio. fol. m. 25.*

7 Porro *ſecreta* tacenda ſunt, non tantum peccata proximi, per quæ infamatur; ſed etiam alia, quæ infamiam important, quamvis non ex ipſius culpa; ut pote quod aliquis ſit illegitimus, aut ortus de genere maculato. Et non ſolum hæc, ſed etiam omnia ea, quorum revelatio eſſet proximo damnoſa; ut ſi quis latentem proximi pecuniam latronibus aperiret; aut hominem, abſconditum in loco occulto, proderet hoſtibus, ut poſt *Sotum loc. cit. Concl. 1. ℣. Secunda ratio. fol. 21.* ſcribunt alii *Diana par. 5. Tr. 11. Reſol. 29.* & ibi *Granad. de Sacram. contr. 7. Tr. 11. diſp. 3. n. 2. Onuphr. Opuſc. de ſigill. ſect. 4. q. 7. n. 2.* Addo ego, quod tacenda ſunt etiam alia, quæ ſunt *ſecreto* commiſſa, quamvis nec infamiam, nec damnum revelatione inferant, dummodo tamen voluntarie acceptata ſint ſub promiſſione *ſecreti*. Ratio quidem eſt, quia ex fidelitate tenetur homo ad ſervandum promiſſum honeſtum; ſiquidem, quæ promittuntur verbis, debent opere compleri, *text. in cap. Qualiter de Pact. cap. Pſalmiſta. 23. Diſp.* Dixi autem, *dummodo voluntarie acceptata ſint ſub promiſſione ſecreti*, nam poſſet aliquis committere tamquam ſecretum aliquid alteri, qui nollet illud audire; aut nollet ſub *ſecreto* recipere; iſte, ſi revelat, non peccat, quia ad *ſecretum*, ratione materiæ, non tenetur, cum non ſit de re, alteri infamatoria, aut damnoſa: nec ratione formæ, quia ab eo ſub promiſſione *ſecreti*, non acceptatur; poſſet ſolum eſſe peccatum in cauſa, ſi nempe is, qui communicavit, moveretur ad iram, aut odium contra *revelantem*, aut impenſius turbaretur, & in blaſphemias, aut imprecationes prorumperet, nam horum cauſa eſſet ipſe *revelans*.

8 Conſideranda etiam venit conditio ipſiuſmet perſonæ *revelantis*, nam ipſa eſt vel privata, vel publica: & etiam ſpectanda eſt perſona, cujus *ſecretum revelatur*. Perſona privata, *revelans ſecretum* amici privati, committit crimen falſi, *l. 1. §. Is qui depoſita. ff. Ad leg. Cornel. de Falſ.* & vocatur a Spiritu Sancto *Proverb. cap. 11. ℣. 13.* fraudulentus, dum ait: *Qui ambulat fraudulenter, revelat arcana; qui autem fidelis eſt, celat amici commiſſum*; Et etiam infidelis, juxta illud *Eccleſ. cap. 27. ℣. 17. Qui denudat arcana amici, fidem perdit: & non inveniet amicum ad animum ſuum*. Si autem *revelat ſecreta* Principis, dicitur proditor, *arg. l. Omne delictum §. Exploratores. ff. de Re milit.*, & incurit crimen Majeſtatis læſæ, *text. in l. 1. ff. ad leg. Jul. majeſt.*

9 Gravius autem crimen committunt perſonæ publicæ, quia, ut ſcribit *Sot. de Tegen. ſecr. Meb. 1. quæſt. 2. §. Tertia ratio. fol. m. 22.* magis quam privatæ, obligantur ad tegendum *ſecretum*; unde Notatius, qui ſecreta Judicis Partibus, vel ſecreta unius Partis alteri adverſariæ indicaverit, ut ſecreta Actoris Reo, & vice verſa, ultra crimen falſi, *l. Pæ-*

l. Pœna legis. §.6. ff. Ad leg. Corn. de Falſ. tenetur de crimine repetundarum, ut poſt *Paridem de Puteo*, tenet *Decianus Tract. de Sindic. ℣. Corruptio. n. 11. Tract. crim. lib. 8. cap. 34. n. 41.* Et crimine ibidem falſi tenetur Notarius aperiendo, vel recitando, vel reſignando teſtamentum vivi; ac Cauſidicus, ſi inſtrumentum ſibi ſecreto conſignatum adverſæ Parti oſtendit.

10 Teſtis, quia in ſecreto examinari debet *text. in l. Nullum. C. de Teſt.* ſua dicta celare tenetur poſt examen in quavis cauſa Civili, aut Criminali: quod, ſi ante publicationem proceſſus, proprias atteſtationes propalaverit, a Judice puniri debet *text. in l. Qui falſo. ff. de Teſt.* aut exilio, aut relegatione in inſulam, aut ſummotione a Curia, ut ex *Paulo Juriſconſulto* ſupplet *Gothofredus ad l. 16. lit. Q. de Teſt. lib. 5. ſent. cap. 15.* Et ad obviandum periculo, quod intempeſtive atteſtationes Teſtium publicentur, ſtatuunt utraque jura *cap. Præſentium. de Teſt. lib. 6. §. Quoniam. Authen. de Teſt.* quod, quando tranſmittuntur ab uno ad alium Judicem, debeant mitti ſigillatæ, ut ſecrete maneant.

11 Judex pariter ſuam ſententiam, maxime in Cauſa Criminali, *ſecretam* tenere debet, ut ordinat Imperator *text. in l. Ubi falſi. C. Ad l. Cornel. de Fal.* & quia omnia acta judicialia *ſecreto* tractanda ſunt, donec publicentur Teſtium dicta, & ſententia proferatur, advertit *Decian. lib. 7. cap. 17. num. 25. Tract. crim.* quod locus, in quo Cauſæ a Judicibus tractantur, ab Imperatoribus *text. in l. ult. C. Ubi Senat. vel Clariſ. & in l. Sciant. C. de off. diver. Jud. & in l. In ſacris. C. de Prox. Sacr. ſcrin. lib. 12.* vocatur *Secretarium Judicum*. Unde, ſi tacenda propalat Judex, Reus de mala Officii proprii redditur adminiſtratione.

12 Senatores etiam, ſi quæ in Senatu diſcuſſa ſunt revelent, grave delictum committunt, prout probat *Boſſ. Tract. crim. tit. de Carcer. fidejuſſ. commiſſ. num. 30. 31. & 32.* qui refert, Senatorem quendam *Caſalenſem* fuiſſe capite truncatum, eo quod revelaverat quandam ſententiam, concluſam quidem in Senatu, non tamen adhuc publicatam. Et ex *Baldo*, & aliis probat *Decian. lib. 7. cap. 17. n. 6. Tract. crim.* quod Præſidentes alicui Univerſitati, ſi produnt aliquid, quod pro bono Univerſitatis debet *ſecretum* teneri, privandi ſtatim ſunt Officio. Ex quo deduci poteſt, quod utique deſtitui ipſorum Officiis deberent Provinciales, ac Commiſſarii Viſitatores, qui depoſitiones, ſibi factas a Religioſis in Viſitationibus paternalibus, manifeſtant, cum gravi Religionis damno. Nam ex tali manifeſtatione retrahuntur Religioſi a dicendis iis, quæ remedio egent: per experientiam ſcientes, quod Prælatus totum effutiet in familiaribus colloquiis cum ſuis adhærentibus. Unde putant nonnulli, quod, quamvis Prælatus ſub formali præcepto obedientiæ jubeat, ut ſibi revelentur in Viſitatione omnia, quæ remedio indigent, deobligati ab obediendo remaneant ex hoc, quod Prælatus revelabit a quo, & quæ ſibi dicta ſunt, (& ut in pluribus ſine remedio ea relinquet) & ideo revelans nihil pro utilitate Religionis ex revelatione tali naſci videns; ſed tantum ſibi ex ea parari malevolentias, ac inimicitias, & ſic nolunt in Viſitatione Prælato dicere, quæ dicenda eſſent, & dicerentur, ſi Prælatus ſecretum teneret. An tales legitime excuſentur a peccato inobedientiæ, judicent docti.

13 Graviſſimum eſt talium Prælatorum delictum, tum quia privant Religionem fructu, qui naſcitur ex Viſitationibus, debite factis, maximumque damnum Religio incurrit, quia, dum latentia mala non tolluntur; nec puniuntur delicta, nec emendantur imperfectiones, quæ creſcendo evadunt in tranſgreſſiones, ipſa relaxatur, ac ſine remedio ruit in præceps. Tum etiam, quia Prælatus promittendo ſilentium de iis, quæ ſibi manifeſtabuntur in Viſitatione, obligat fidem publicam; fides autem data, maxime ſi publica eſt, ſervari debet, ut dicunt Doctores; *Menoch. Conſil. 100. num. 196. & ſeqq. Muta ad Pragm. Sicil. Tit. 12. de ſent. Bann. & forjudic. Raynald. tom. p. Proem. §. 6. num. 109.* eſt enim hoc de jure gentium, & ſi fides data non ſervaretur, deſtrueretur vita Civilis, & conſortium hominum; & quia fides data habet vim juramenti, argumento eorum, quæ habentur in duabus *Decretalibus*, *Ad aures. Extra. Quod met. cau. & in cap. Pervenit il 2. de Jurejur.* & qui promittit ſub fide, videtur illud ſub juramento firmare, ideo, ſi Prælatus, qui promittit ſervare ſecretum in Viſitationibus, fidem violat, & fit quaſi perjurus; & abſolute incurrit crimen proditionis; ſi quidem communis concluſio eſt, quam ex jure tradunt *Juriſperiti*, quod, qui fidem, alicui datam, prodit, & frangit, proditor eſt. *Arg. l. final. C. de Delat. lib. 10. l. Proditores. ff. de Re milit. Angel. in l. 1. §. Non fuit. ff. de Dolo. Alex. conſ. 13. num. 9. lib. 6. Decian. lib. 7. cap. 29. num. 23.*

14 Superat tandem omnem malitiam, ac gravitatem delictorum, quæ committuntur in *revelatione ſecretorum*, revelatio peccatorum facta a Sacerdote, ab eo in Confeſſione Sacramentali auditorum. Quia enim, ut cum communi Theologorum ſententia probat *Scot. in 4. diſt. 21. quæſt. 2. §. Secunda concluſio*, de jure Divino poſitivo tenetur Sacerdos ſervare *ſecretum* circa ea, quæ in Confeſſione excepit; & ut docet *Sot. de Tegen. ſecret. Memb. 1. quæſt. 1. concl. 2. fol. m. 13.* iſta obligatio naſcitur non ſolum a virtute juſtitiæ, ſed etiam Religionis; hinc eſt, quod, ſi ipſe peccata audita pandit, peccat contra jus Divinum in materia ſacra, & ſic committit ſacrilegium.

15 Peccat etiam contra juſtitiam, quia, ut optime ait *Sanctor. de Pœn. cap. 23. Quæſt. 2. ℣. Reſpondeo primo fol. 307.* inter Eccleſiam, ac Pœnitentem intervenit contractus, ut nempe Pœnitens propria peccata integraliter confiteatur, Confeſſarius vero, ut Dei, ac Eccleſiæ miniſter, illa teneat *ſecreta*. Hinc ſequitur, quod, ſi pacta, & conventa inter partes ex juſtitia ſervanda ſunt *cap. 1. Extra de Pact.* ex juſtitia pariter *ſecretum* in Confeſſione ſervandum eſt. Et per hoc concludendum, quod Sacerdos, revelans peccata, audita in Confeſſione, violat jus naturale, Divinum, ac humanum, quandoquidem de hoc habetur famoſiſſima ſanctio Conciliaris, *Text. in cap. Omni: utriuſq. Extra de Pœnit. & remiſſ.* & peccat delicto injuſtitiæ, ac ſacrilegii, prout cum communi omnium ſcribentium, docet *Marchan. Trib. Sacrament. Tom. p. Tract. 4. quæſt. 6. Append. 2. Concluſ. 2.*

16 Cadunt autem tacenda ſub ſigillo Confeſſionis, commiſſa non ſolum peccata omnia, tum mortalia etiam in genere, tum venialia in ſpecie; tum ipſiuſmet Pœnitentis: tum Complicum; tum defectus naturales occulti manifeſtati in Confeſſione; tum circumſtantiæ peccatorum, quæ ad ea reducuntur; & ut unico verbo dicam, omnia, per quæ redditur Sacramentum pœnitentiæ odioſum, & per quæ fideles ab eo poſſunt retrahi, ut cum communi docet *Sanctor. de Pœn. loc. cit. §. Reſpondeo ſecundo. fol. 308.* & ibi *Ægid. Sot. Bauni. Granad. Onuph. & Dian.*

17 Dubium autem non leve eſt, an Confeſſarius ſub ſigillo teneatur celare etiam alia, quæ nullo modo faciunt ad manifeſtationem peccati, circumſtan-

tia-

tiarum ejus, tum pœnitentis, tum complicum, nec defectuum naturalium &c. ſed ſunt totaliter aliena a culpa, ſecreta tamen ſunt, & ſibi nota ſiunt ex ſola narratione pœnitentis; ut nempe, quod Titius ſit ducturus Bertam in uxorem.

18 Circa hoc eſt opinio *Merceri in 3. Par. qu.11. art. 2.* ac *Suarez in ea. Par. diſp. 33. ſect. 3.* quos dat *Diana par. 5. Tract. 11. Reſol. 5. num. 1.* qui volunt, non teneri Confeſſarium tacere ſub ſigillo ea, quæ dicuntur in Confeſſione, niſi aliquo modo inſerviant manifeſtationi peccatorum. Addit vero ibidem *Diana* cum *Tanner. Tom.4. diſp.6. q. 9. dub. 6. num.136.* talem opinionem eſſe veram, niſi pœnitens talia narret, tanquam a ſe reputata neceſſaria ad explicationem peccatorum; nam ſi ex imaginatione pœnitentis (quamvis erronea) ipſe ea narrat, tanquam conducentia ad manifeſtationem peccati, debent teneri ſub ſigillo, quod confirmat auctoritate *Reginaldi Prax. Tom. 1. lib. 3. cap. 4. num. 39.* & *Fabri de Pœnit. in 4. Sent. diſt. 19. quæſt. unic. diſp. 34. cap. 2. num. 31.*

19 Ego autem dico, Confeſſarium abſolute teneri ad tacendum omnia, ac quæcunque audivit in Confeſſione, ſive pertineant ad peccata, ſive non; & de iis minime loqui poſſe, niſi de eiſdem habeat notitiam extra Confeſſionem. Ratio eſt, quia communis ſenſus omnium pœnitentium, & maxime ſimplicium eſt, quod omnia, quæ in Confeſſione dicuntur, quamvis peccata non ſint, nec ad manifeſtationem peccati faciant, tamen ſub ſigillo teneantur. Proinde commune dictum etiam hominum, alioquin Doctorum, in communicando alicui ſecretum aliquod, eſt, *hoc tibi dico in Confeſſione*. Sequitur ergo, quod pœnitens, talia revelans in Confeſſione, intendit, quod ſub ejuſdem ſigillo tectum teneatur; quod ſi manifeſtetur, conqueri poteſt, quod ſecretum ſuum ſit revelatum ſub fide Confeſſionis, & ſic averti a Sacramento. Ergo tacenda ſunt ſupradicta ſub ſigillo, cum ſub eodem celanda ſint omnia, quæ avertere poſſunt a Confeſſione.

20 Et confirmatur hoc exemplo: Dato, quod *Cajus* in Confeſſione mihi dixerit, quod *Titius mercator decoxerit*, & hoc a duobus, vel tribus tantum ſciatur, ſi venit ad me unus ex his, & dicat *ſcis ne, Titium decoxiſſe?* & ego reſpondeam *jam novi a Cajo*; & ſi is ſubjungat, *quando nam?* & ego dicam, *hoc mane dum mihi confeſſus eſt*, profecto ego ſum proditor ſigilli, & hoc, non quod dixerim, *Cajum* mihi eſſe confeſſum, quia nulla violatio ſigilli eſt, (niſi caſu, quo *Cajus* nollet, quod ſciretur ſe proprio, ac ordinario ſuo Confeſſario relicto, mihi eſſe confeſſum, ut docet *Dian. part. 5. Tract. 11. Reſolut.47.*) Sequitur ergo, quod ſit ex hoc, quod revelaverim illud, a *Cajo* mihi dictum, cujus revelatio aliquam moleſtiam, aut turbationem poteſt illi cauſare, ob quam a Sacramento Confeſſionis avertatur. Et quamvis nullam moleſtiam, aut turbationem actu cauſet, tamen periculum eſt, quod cauſet; & Confeſſarius ſcire nequit, quandonam cauſabit, nec ne; unde ſaltem, ratione periculi, ſervare tenetur ſub ſigillo.

21 Facit autem ad corroborationem dictæ concluſionis argumentum *Marcantii Trib. ſacr. Tom. 1. Tract. 4. tit. 6. Quæſt. 6. Append. 2. Petit 8.* cujus ſententiam ſequor; ait ergo: *Quia latitudo ſigilli totum Sacramentum, ita munire cenſetur, ut ex eo nulli gravamen contingere poſſit. Ad hunc enim finem conſtitutum eſt ſigillum, ut omnia muniat, quæ ſub ſigilli munimento, etiam ex opinione erronea, bona fide committuntur in Sacramenti Suſceptione. Contingere ſane poſſet, ut impertinentia quædam, in Sacramento dicta, plus gravaminis, ſi revelentur, inferrent Pœnitenti, quam propria peccata. Quia vero, occaſione Confeſſionis, illa ſigillo committit pœnitens, ſecundario, & per accidens ſigillo muniri cenſentur.* Hæc *Marcantius*. Et quamvis contraria opinio non careat probabilitate, tamen, quia hæc eſt in praxi tutior, & magis favet ſacramento, ac juri Pœnitentis, magis hæc, quam alia eſt ſequenda.

22 Multis autem modis frangitur ſigillum, de quibus adamuſſim loquuntur omnes *Theologi morales*, & ſpecialiter *Diana* ſparſim in ſuis *Reſolutionibus*, & ex inſtituto per totum *Tract. 11. Par.5.* & in ejus Operibus, coordinatis per *Martinum de Alcolea, Tom 9. Tract. 8.* & circa hoc non immoror, cum a Moraliſtis peti poſſit ſolutio occurrentium difficultatum.

Probatio.

SUMMARIUM.

23 *Probatio revelationis Confeſſionis difficilis, & quare.*
24 *Probatio hæc regulanda eſt, ſicut probatio ſollicitationis in Confeſſione.*
25 *Per Teſtes ſingulares poteſt probari revelatio.*
26 *Confeſſarius tenetur probare, quod de iis, quæ revelavit, notitiam habuit extra Confeſſionem.*
27 *Non potens, nec ſemiplene probare, a quo audierit extra Confeſſionem, eſt Reus de revelatione.*
28 *Ratio concluſionis.*
29 *Confirmatur ratio.*
30 *Iterum ſtabilitur prædicta concluſio.*
31 *Confirmatur ratione.*

23 Difficillima probatio hujus criminis evadit ex hoc, quod Actori duo copulative probanda ſunt; nempe, quod Confeſſarius detexerit crimen, de quo aliquis apud illum confeſſus eſt; & ultra hoc, quod ille de tali crimine non habuit, niſi medio Confeſſionis, notitiam aliquam. Ratio eſt, quia ex his duobus conſtat delictum *revelationis* Confeſſionis: nam ſi Confeſſarius audivit Cajum in Confeſſione, qui ſe accuſavit de furto, & jam ante Confeſſionem ſive poſt, notitiam de eodem furto habuerit, & de eo loquatur cum Sejo, dicendo, quod Cajus furatus eſt, quantumvis Cajus probet plene, quod Confeſſarius illud de ſe dixerit, non tamen probatum remanet concludenter, Confeſſionem eſſe revelatam; quia Confeſſarius, taliter loquendo, uſus eſt notitia habita extra Confeſſionem. Neceſſarium igitur eſt, quod probetur, quod Confeſſarius aliam notitiam habere non potuit, niſi in Confeſſione.

24 Quo ad probationem, quod Actor confeſſus ſit tale, aut tale crimen, impoſſibilis eſt probatio, cum Confeſſio fiat ſine Teſtibus. Sed circa hoc regulanda eſſet res, eo modo, quo proceditur in ſollicitatione in Confeſſione. Et ſicut, ſi Confeſſarius tres fœminas probatæ vitæ ſollicitaſſet, & omnes denunciarent ad Sacrum Tribunal ſollicitationem, ſibi factam, prima eſſet ſicuti denuncians, ac aliæ duæ velut Teſtes ſufficientes ad conſtituendum Confeſſarium in examine rigoroſo; ita ſi tres cordati viri, de quorum integritate non ambigitur, apud Judicem accuſarent Confeſſarium, quod de ſuis peccatis, in Confeſſione auditis, ille locutus eſſet extra Confeſſionem, primus eſſet velut denunciator, & alii duo velut Teſtes; non quidem ſufficienter ad probandum delictum, ſed ad probandam tentummodo hanc circumſtantiam neceſſariam, puta, quod ipſi in Con-

feſſione illa peccata revelaverint, de quibus extra Confeſſionem Confeſſarius eſt locutus. Et hoc forte voluit dicere *Diana Par. 5. Tract. 11. Reſol. 52.* quando ait, quod plures Teſtes, quamvis non conteſtes, ſufficiant ad probandum hoc delictum.

25 Quod vero Confeſſarius loquutus ſit de illis peccatis, ſibi confeſſis, debet probari concludenter, & hoc vel per duos conteſtes, vel per quatuor Teſtes ſingulares. Cum enim hoc ſit delictum iterabile, probari poſſe per Teſtes ſingulares jam probavimus *Par. p. Tit. Probatio n. 3.*, & alias talis concludens probatio in hoc caſu difficilis non eſt, eo quia ſolent hujuſmodi homines lubricæ linguæ in converſationibus, ubi multi ſunt Teſtes, quidquid noverint effutire: proinde circa hoc debet eſſe concludens probatio, prout bene dicit *Sanctor. de Pœn. cap. 23. Quæſt. 2. ℣. Reſpondeo quarto fol. 310.*

26 Sed adhuc, his probatis, non tamen probatum remanet concludenter crimen; ſed, ut diximus ſupra, & ex *Lapo* probat *Diaz Pract. crimin. c. 112. num. 4.* oportet, quod Actor probet, quod Confeſſarius notitiam eorum, de quibus locutus eſt, aliunde non habuit, niſi in Confeſſione ſibi facta. Hoc vero quomodo probabit? Dico, quod non tenetur Actor probare hoc, ſed tenetur Confeſſarius probare, quod de tali facto notitiam habuerit extra Confeſſionem. Si enim aſſerit Actor, quod Confeſſarius notitiam de aliqua re habuerit tantum in Confeſſione, & Confeſſarius hoc neget, non creditur Confeſſario, ut probatur argumento cujuſdam Canonis *Concilii Africani cap. 99. & 100. relat. in cap. Placuit. 6. quæſt. 2.*, in quo habetur, quod, ſi Epiſcopus aſſerat, aliquem ſibi confeſſum eſſe aliquod crimen, & ille hoc neget, non ſit credendum Epiſcopo; a ſimili igitur infertur, quod, ſi Actor aſſerat ſe confeſſum crimen Sacerdoti, qui illud revelavit, & Sacerdos hoc neget, & aſſerat ſe revelaſſe id, quod aliunde ſciebat; aut quod ipſe ſcivit quidem ab Actore, non tamen in Confeſſione; aut quod, ſi revelavit, hoc fecit de licentia ipſius pœnitentis, non credi debet Sacerdoti, ſed pœnitenti, prout etiam firmat *Abb. in cap. Omnis utriuſque num. 26. in fin. de Pœnit. & remiſ.* & proinde debet Sacerdos probare, quod ab aliis, quam in Confeſſione illud ſciverit.

27 Quamvis autem teneat *Sanctorus de Pœn. loc. cit. ant. fin.* quod, ſi Sacerdos non poteſt probare, quod extra Confeſſionem habuit notitiam de eo, quod revelavit, probetur quidem delictum *revelationis*, non tamen plene, ſed præſumptive tantum; unde non intret tali caſu pœna ordinaria, ſed arbitraria; contrarium puto dicendum, maxime, quando alia adſunt adminicula, & Sacerdos neſcit non tantum probare, a quo audierit, ſed nec aſſignare, ſeu nominare unum, a quo illud ſciverit; ſive quando Sacerdos neque ſemiplene probet notitiam, ab eo habitam extra Confeſſionem.

28 Ratio eſt, quia in tantum transfunditur in Sacerdotem onus probandi ſe didiciſſe extra Confeſſionem id, quod manifeſtavit, in quantum Actor non poteſt probare contrarium: igitur ſub eadem obligatione tenetur Sacerdos probare ſcientiam; habitam extra Confeſſionem, ſub qua teneretur Actor ad probandam illam habitam in ſola Confeſſione, ſi hoc de ſui natura probari poſſet. Sed Actor tenetur ad probandum concludenter delictum, & illius qualitatem, quæ probari per eum poteſt, ergo Sacerdos tenebitur concludenter probare ſcientiam habitam extra Confeſſionem, tanquam id, quod totaliter excludit qualitatem eſſentialem delicti, de quo accuſatur; igitur, ſicut Actore non probante concludenter delictum, Reus abſolvendus eſt, ita non probante concludenter Reo id, quod ad evadendam pœnam probare debet, ipſe erit condemnandus.

29 Et re vera futilis eſſet diſpoſitio legis pœnalis circa hoc delictum *revelationis*, nec unquam poſſet dari caſus, quod pœna ordinaria dari poſſet, ſi, non probante Sacerdote, quod audierit extra Confeſſionem id, quod illum revelaſſe probatur ab Actore, delictum remaneret præſumptive tantum, & non plene probatum; ſiquidem oporteret dicere, quod, ad probandum concludenter delictum *revelationis*, *Cajus* Actor obligatus eſſet ad probandum, quod Sacerdos dixerit *Titio*, quod *Cajus ſibi ſacramentaliter confeſſus fuerit ſe fornicatum cum Berta*, aut alio modo tali, per quem Sacerdos ipſe demonſtret ſe per Confeſſionem didiciſſe, quod alteri revelat. At quis nam Sacerdos ita effrons erit, qui tali modo Confeſſionem revelabit? Nullus certe ita loquetur, nec ſimile unquam auditum eſt, quamvis non pauci, ob *revelationem* Confeſſionis, ordinaria pœna puniti ſint, & hoc non aliter, niſi quia ipſi accuſati, probare non potuerunt, quod extra Confeſſionem didicerunt, quod revelarunt.

30 Sequitur ergo, quod firma debet manere concluſio, quod, ſi Sacerdos non probat concludenter notitiam, a ſe habitam extra Confeſſionem, ipſe debet puniri pœna ordinaria,

31 Et ne forte hoc durum videatur, advertendum; quod, ut in hoc opuſculo non ſemel dictum eſt, negativa, non coarctata tempore, & loco per rerum naturam, probabilis non eſt: Actor autem accuſans Sacerdotem, quod iſte revelaverit peccatum, ſibi detectum in Confeſſione, probando, quod ipſe confeſſus ſit illi peccatum, & probando pariter quod ille peccatum revelavit, probat aliquid poſitivum; quod probabile eſt. Sed quod notitia de tali peccato non potuerit haberi a Sacerdote, niſi in Confeſſione, eſt negativum purum, vagum, & quod probari non poteſt; ergo tenetur Sacerdos probare poſitivum contrarium (puta, ſcientiam, habitam de facto extra Confeſſionem), & hoc concludenter, ſicut teneretur oppoſitum concludenter probare Actor, ſi illud eſſet de ſui natura probabile.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

32 *Pœna revelantis ſecretum ab Amico commiſſum.*
33 *Homines Rei de falſo debent puniri.*
34 *Pœnæ revelantis ſecreta Principis.*
35 *Pœnæ perſonæ publicæ revelantis ſecreta tacenda.*
36 *Pœnæ de jure Canonico contra revelantes ſecreta.*
37 *Auditores revelantes ſecreta Rotæ Romanæ, ſunt excommunicati.*
38 *Officiales S. Officii eandem Cenſuram incurrunt.*
39 *Cardinales revelantes ſecreta Conſiſtorii, quas pœnas incurrant.*
40 *Pœna Sacerdotis revelantis Sacramentalem Confeſſionem.*
41 *Perpenditur gravitas hujus criminis, & mala, quæ inde ſequuntur.*
42 *Quando hoc crimen ſpectet ad Inquiſitores, & quando ad Epiſcopos.*
43 *Statutum primum Ordinis Minorum de Obſervantia.*
44 *Statutum ſecundum.*
45 *Statutum tertium.*
46 *Statutum quartum.*
47 *Statutum quintum.*

48 *Circa Statutum primum, remiſſive.*
49 *Dubitatio prima.*
50 *Diſtinctio revelationis ſecretorum Ordinis.*
51 *Pœnæ Statutariæ quando incurrantur in directa revelatione ſecretorum Ordinis.*
52 *Ex revelatione criminis privati Religioſi puniti, non maculatur Ordo.*
53 *Ex revelatione tranſgreſſionum impunitarum dehoneſtatur Religio.*
54 *Dubitatio ſecunda.*
55 *In Textu non ſunt taxatæ pœnæ pro omnibus delictis.*
56 *Diſquiſitores revelantes ſuffragia Electorum, quas pœnas incurrant.*
57 *Dubitatio tertia.*
58 *Quomodo regulandum eſt arbitrium Provincialis in caſu revelationis Confeſſionis.*
59 *Arbitrium Provincialis circa carcerem in caſu prædicto, eſt reſpectu durationis ipſius.*

32 PŒna privati alicujus, qui ſecretum amici, ſibi communicatum, revelavit malo dolo ad perniciem amici, juxta Doctores *arg. l. p. §. Is qui aperuerit. & §. Is qui depoſita. ff. Ad leg. Corn. de Falſ. Hippol. Conſ. 1. num. 8. Iſernia in cap. 1. num. 4. Qui. ma. feud. am. Capol. Conſ. 39. num. 16.* apud *Decian. lib. 7. cap. 17. num. 8.* eſt pœna falſi, hujuſmodi enim proditores amicitiæ falſarii ſunt, & juxta *Scotum in 4. Diſt. 21. Quæſt. 2. Art. 1.* ſunt infames, & non quidem ſola infamia juris, qua percelluntur omnes, qui damnati ſunt de crimine famoſo, ſed ſunt infames infamia facti, quia ſunt proditores amicitiæ, & quantum in ipſis eſt, perdunt ſocietatem humanam, ac vitam civilem; Namque natura rationalis docuit homines, ut cecinit *Satyricus Satyr. 15. ℣. 151. & ſeqq.*

Diſperſos trahere in populum, migrare vetuſto
De nemore, & proavis habitatas linquere ſylvas,
Ædificare domos, laribus conjungere noſtris
Tectum aliud, tutos vicino limine ſomnos.
Ut collata daret fiducia . . . . .

commune enim commodum nanciſci ex vita ſociali crediderunt ex eo, quod, vigente inter eos fidelitate, unus alteri auxiliaretur, iſte viribus; ille conſilio; alius arte; alius ſcientia; hic ſtudiis pacis; ille bellica fortitudine, &c. Quod, ſi homo non charitatem, non fidem, non amicitiam, non auxilium ab aliis experitur, ſed odia occulta, perfidiam, ſimulationem, damna in bonis naturæ, ac fortunæ, infeliciſſimam ducet vitam civilem, & ſatius ducet vivere in nemoribus cum feris ſolitarius, quam in Urbibus, in quibus paſſim inveniuntur hujuſmodi falſi, ac ſimulati amici, ſed veri, ac perfidi proditores.

33 Deberent ſane Principes, ac Judices, tam Eccleſiaſtici, quam laici, ſimiles falſos homines pœnis legum punire de falſo, nempe, ut ordinatur *text. in l. 1. §. final. ff. Ad leg. Cornel. de Falſ. & in l. final. ff. eo. tit.* pœna deportationis, ac publicatione bonorum percutere, ipſoſque extra Rempublicam ablegare, ne ipſorum perverſitate contagioſa cæteri inficerentur. Numquam tamen Vidi aliquem de hoc punitum, quamvis horum plurimos Viderim, & proprio damno illorum malitiam ſim expertus. Sed pœnas, quas effugiunt ab hominibus in hoc Mundo, ſubibunt ab ira Omnipotentis in alio; Unde dicebat *D. Bernard. Serm de Converſ. ad Cler. cap. 27. Nemo magis iram Dei meretur, quam amicum ſimulans inimicus. Non eſt huic pars in oratione, qua Chriſtus oravit ad Patrem, Pater ignoſce illis, quia neſciunt, quid faciunt.*

34 Privatus autem revelans ſecreta Principis ſibi commiſſa, ut eſt ipſius Conſiliarius, pœnas perjurii ſubire debet, ut ſcribit *Paris de Puteo Tract. de Syndic. Tit. de Exceſ. Conſiliar.* poſt *Gloſſam in cap. Ego N. in V. Nulli pandam de Jurejur.* Quod, ſi illa panderet hoſtibus Principis, de jure Canonico *text. in cap. Si quis laicus. 22. quæſt. 5.* anathema eſſet; & ſi eſſet Clericus, deberet degradari. De jure vero Civili, tanquam committens crimen læſæ Majeſtatis, debet ultimo ſupplicio affici *text. in l. Omne delictum §. Exploratores. ff. de Re militar.* & ut habet Textus *in l. Si aliquid la 2. §. 1. ff. de Bon. damna.* hujuſmodi Rei *vivi exuruntur, aut furca ſuſpenduntur.*

35 Perſonæ publicæ, revelantes, quæ taceri debent, aliis pœnis puniuntur. Nam Teſtes propalantes propria teſtimonia in judicio ſub juramento depoſita, antequam auctoritate Judicis publicentur, puniendi ſunt pœna, Judici arbitraria, juxta damnum, quod ſua propalatione cauſaverint parti, vel Fiſco *l. Qui falſ. ff. de Teſt.* Notarius, qui ſecreta Judicis partibus, vel ſecreta unius partis, alteri adverſariæ indicat, incurrit pœnam falſi *l. 1. §. Is qui depoſita. ff. Ad leg. Corn. de Falſ. Bart. in l. 1. ff. de Prævaric. Decian. lib. 7. cap. 17. num. 40.* Eandem pœnam incurrit Cauſidicus, qui ſecretum inſtrumentum unius partis, alteri oſtendit, ut ex *d. l. 1. §. Is qui depoſita ff. Ad leg. Cornel. de Falſ.* probat *Boſſius Tit. de Carcer. fidejuſ. com.* Senatores vero, & Præſidentes alicui Univerſitati, ſi pandunt, quod pro bono Univerſitatis in *Senatu*, aut *Concilio* tractatum eſt, ac ſecretum tenendum eſt, privari debent Officio. *Bald. in Tit. de Pace Conſtan. in V. Credentia. Gondiſ. Tract. de lega. Par. 3. quæſt. 1. num. 36.* apud *Decian. loc. cit. num. 6.*

36 Cohærenter ad recitatam diſpoſitionem juris Civilis, procedunt etiam ſanctiones Canonicæ per proprias pœnas; nam in *Bull. Cæn. Excom. 7.* fertur Excommunicatio, *Summo Pontifici* reſervata, contra eos, qui per ſe, vel per alios, de rebus Chriſtianæ Reipublicæ Turcas, ac Hæreticos certiores faciunt, ac ſecreta revelant; & hoc jure merito, nam tales revelantes ſunt veri proditores, ac criminis læſæ Majeſtatis Rei, dum hoſtibus fidei, (quæ debet præ Patria diligi) in damnum illius *ſecreta* manifeſtant.

37 Pœnam perjurii, ac excommunicationem, *Summo Pontifici* reſervatam, juxta Bullam *Urbani Octavi Ann. 1643. Novemb. 19.* incurrunt *Auditores Rotæ*, ac ſtudii eorundem *Coadiutores*, ſi revelant vota, ſeu ſuffragia in Cauſis, quæ in eorum Auditorio diſcutiuntur; aut Suffragantium, aut non Suffragantium nomina,

38 Eandem pœnam perjurii, ac Excommunicationis ſubeunt *Officiales S. Officii* ex *cap. Statuta §. Et ut eorundem, ubi Germinian. num. 4. de Hæret. lib. 6.* ſi ullo modo revelant nomina Accuſatoris, Teſtium, Rei, ſive quodvis aliud ſpectans ad Cauſas fidei. Et ſi revelet aliquod, ut præfertur, & ex eo ſequatur Accuſatori, Teſti &c. aliquid damni, tenetur revelans reſtituere, quanti illius intereſt; etiamſi præter ipſius revelantis intentionem, damnum ſequatur: quia dedit operam rei illicitæ, & ratione talis periculi prohibitæ, ut cum multis *Anchar. in d. cap. Statuta §. Et ut nu. 2. de Hæret. in 6. arg. cap. Sicut nobis de Teſt. Sylv. V. Secretum num. 1. Petr. Navar. Molin. Azor.* docet *Theſaurus V. Inquiſitio. cap. 6. in fin. de Pœn.*

39 Ex *Concilii Lateranenſis V.* ſub *Leone Decimo ſeſſ. 9. Tit. de Cardinal. in fin.* cavetur, ne quis *Cardinalium* vota, in *Conciſtorio* data, & quæcumque ibi

geſta,

geſta, aut dicta, quæ in odium, aut præjudicium, aut ſcandalum alicujus redundare poſſint, ſcripto, aut verbo, aut quovis alio modo revelet, ſub pœna perjurii, & inobedientiæ. Et quotieſcumque a *Papa* ſpecialiter, & expreſſe ultra præmiſſa, indictum fuerit ſuper aliqua re ſilentium; ſi quis contra fecerit, ultra pœnas prædictas, excommunicationem latæ ſententiæ incurrat, a qua non poſſit abſolvi, niſi a Romano Pontifice, & cum expreſſione cauſæ, præterquam in mortis articulo. De qua Excommunicatione paſſim *Doctores Navar. Manual. cap.* 27. *n.* 110. *Bonaci. de Cenſur. in partic. diſp.* 2. *Quæſt.* 7. *punct.* 2. *n.* 3. *Filliuc. Tr.* 15. *n.* 200. *Barboſ. de Offic. & pot. Epi. Alleg.* 50. *num.* 128.

40 Porro pœna Sacerdotis, revelantis Confeſſionem, juxta diſpoſitionem *Concilii Lateranenſis IV. ſub Innocentio Tertio, relat. in cap. Omnis utriuſq. de Pœnit. & remiſ.* eſt depoſitio ab Ordine Sacerdotali, & detruſio in Monaſterium ad faciendam pœnitentiam; & per hanc ſanctionem, ut notat *Gloſſ. final. in V. Deponendum ad d. cap. Omnis de Pœnit.* corrigitur diſpoſitio antiqui Canonis *cap. Sacerdos de Pœnit. Diſt.* 6., juxta quem Reus hujus delicti debebat deponi, & omnibus diebus vitæ ſuæ, ignominioſus peregrinari. Et advertendum, quod citatum Concilium habet, quod debet cavere Sacerdos *omnino, ne verbo, aut ſigno, aut alio quovis modo aliquatenus prodat peccatorem*, per quæ verba comprehenduntur omnes modi, quibus Sacerdos, ſeu data opera, ſeu ex negligentia, imprudentia, aut aliter facit aliquem devenire in cognitionem peccati, in Confeſſione excepti, de quibus modis multiplicibus videndi ſunt Doctores, qui ex profeſſo loquuntur de ſigillo Confeſſionis, & præcipue *Diana*, de quo dixi ſupra *num.* 22.

41 Advertit autem *Theſaurus de Pœn. V. Confeſſio cap.* 4. *℣. Dicitur* cum *Abbate in cap. Tuæ de Pœnit. Claro Quæſt.* 70. *℣. ſunt etiam, & Diaz. Prax. c.* 139. quod pœna detruſionis in Monaſterium jam obſolevit, & commutata eſt in pœnam reclusionis in Ergaſtulo, ſeu Carcere, vel damnationis ad Triremes ad tempus limitatum, vel in perpetuum, juxta delicti gravitatem. Levis quidem hæc pœna eſt, ſi ſpectetur hujus flagitii gravitas, & multarum animarum perditio, quæ ex ipſo oritur, non quidem inter Laicos, qui libertatem habent confitendi ſua peccata cuivis Confeſſario, de cujus fidelitate in tacendo non ambigunt, ſed inter Religioſas perſonas, & maxime fœminas, adſtrictas uni Confeſſario. Ex hoc enim, quod ſecuras ſe non exiſtimant de ſecreto Confeſſarii, quia non ſemel vident Superiores circa regimen exterius Monaſterii, nova aliqua ordinare, quæ non aliunde, quam per ſcientiam habitam in Confeſſione, ad eorum notitiam devenire poterant, Dæmone ſuſpicionem augente, inducuntur ad committenda multa ſacrilegia in Confeſſionibus non integris, & Communionibus in peccato. Superiores ergo, qui forte a Monialium Confeſſariis in ſimilibus informantur, diligenter perquirant, num ii aliter, quam per Confeſſionem inſtructi, tales notitias deferant; & ſi noverint illos ſcientia in Confeſſione habita uti, eoſdem de tanto ſcelere punire curent.

42 Punitio hujus Criminis non ſpectat ad Inquiſitores fidei, niſi quando revelatio eſt conjuncta cum ſuſpicione hæreſis, ut dicunt *Doctores Sanctor. de Pœn. cap.* 23. *q.* 1. *℣. Reſpondeo niſi fol.* 307. *& ibi Molfeſ. Lugo. Theſaur. Alphonſ. de Leo, & Diana Par.* 4. *Tract.* 8. *Reſol.* 95. Communiter autem opinatur hunc eſſe caſum *S. Officii*, qui re vera ſpectat ad Ordinarios. Sed profecto ipſius cognitio extendenda eſſet ab Epiſcopis ad Inquiſitores, qui accuratiores ſunt ad indagandos Reos. Si enim ſuſpectus de fide habetur Confeſſarius, qui ſollicitando ad turpia pœnitentem, tali impio facto reddit Confeſſionem odioſam; injuriam facit Sacramento; & ipſo utitur ad animarum pernicem; non minus ſuſpectus pariter de eadem fide debet eſſe ille, qui omnia prædicta mala, & majora in animarum ruinam committit, frangendo ſigillum Sacramentale.

43 Quo ad pœnas Regularium de revelatione ſecretorum, ſpectandæ ſunt ſingulorum Ordinum Conſtitutiones. Pro nobis *Minoribus de Obſervantia*, ſequentia habemus Statuta. Primum. *Qui fratris crimen, quod legitime probare non poteſt, alteri, quam Prælato revelaverit, pœna talionis multetur. Stat. Gen. Ord. cap.* 7. §. 6. *nu.* 46.

44 2. *Revelans extra Ordinem Religionis ſecreta, quibus fama, & candor ipſius Ordinis maculatur, incidit in excommunicationem majorem, Generali, vel Provinciali reſervatam, & perpetuo eſt privatus actibus legitimis. Text. Tit. Applicatio* §. 14.

45 3. *Diſquiſitores coram Præſide, ac Capitulo genuflexos, ad ſervandum ſecretum electionis Præſes adſtringat, ſub excommunicationis pœna, ipſo facto, incurrenda: ita ut nec verbo, nec ſcripto, nec nutu, nec quolibet alio modo, eligentium nomina ullo quovis tempore publicentur, aut publicari poſſint. Stat. Gen. Ord. cap.* 8. §. 3. *n.* 4.

46 4 *Qui extra Diffinitorium manifeſtaverit, quæ in eo tractantur, unde diſſenſiones, & odia in Diffinitorium, vel Diffinitorum quempiam oriantur, aut oriri poſſint; ſi ea de re legitime conſtiterit, biennio in Diffinitorium ipſum admitti non poſſit. Stat. Gen. Ord. cap.* 7. §. 6. *n.* 48.

47 5. *Confeſſionis Sacramentalis revelatio puniri debet privatione perpetua actum legitimorum, & facultatis audiendi Confeſſiones, ac Carceratione, vel arctatione, Provincialis arbitrio. Text. Tit. Applicatio.* §. 50.

48 Circa primum ex ſupradictis Statutis, nihil dicendum ſupereſt; cum illud expoſuerimus §. *Infamatio*. Videatur ibi.

49 Prima dubitatio circa ſecundum Statutum datum ſupra *num.* 44. eſt, an incurrantur pœnæ, latæ in hoc Statuto, quando extra Religionem manifeſtantur tranſgreſſiones, aut vitia, quæ ſunt in Religione, tacito nomine Religioſorum delinquentium.

50 Reſpondeo, quod *manifeſtatio ſecretorum*, per quæ Religio maculari poteſt, & quæ optime a *Sanctor. Commentar. cap.* 7. *Stat.* 5. *Caſ.* 3. *&* 4. *fol. m.* 397. *℣. Not.* 3. recenſentur, poteſt tendere ad maculandam Religionem primario, & directe; vel ſecundario, & indirecte. Primo modo, quando manifeſtantur, aut generaliter, aut indefinite, delicta, quæ tangunt totum corpus Religionis; ut ſi diceretur, *Regulam in ea non ſervari; peccantibus nullas pœnas adhiberi; ſolam ambitionem; avaritiam, libidinem; odia; extincta charitate, in ea vigere &c.* Secundo modo, quando manifeſtantur delicta particularium Religioſorum. Sicut enim per virtutes, ac ſanctitatem Fratrum particularium Religio decoratur, ſic per vitia eorundem dehoneſtatur.

51 Prædictam diſtinctionem applicando, Dico, quod, ſi manifeſtatio, primo modo fiat, quantumvis nullius, aut nullorum delicta nominatim pandantur, pœnæ Statutariæ incurruntur; tum quia, ut optime dicit *Sanctor. de Pœn. cap.* 24. *Quæſt.* 1. *fol.* 317. *℣. Reſpondeo de hac*, bonum eo eſt divinius, quo univerſalius; ergo a contrario, malum, quo eſt univerſalius, eo erit pernicioſius; unde ſequitur, quod gravius delinquitur, dehoneſtando univerſalem Re-

Religionem, quam particulares Religioſos. Tum quia ſic manifeſtando defectus, modo univerſali, ſive indefinito, qui æquivalet univerſali *arg. l. Si ſervitus* 24. *ff. de Serv. urb. præd. l. ſi ita, l. Pluribus ff. de leg.* 2. comprehenditur univerſa Religio, & maculantur innocentes cum noxiis, ac innuitur, nihil in Religione eſſe, quod corruptum non ſit.

52 Quod, ſi manifeſtetur delictum alicujus, qui per ſententiam damnatus ſit in Religione, & eo fortius, ſi delicti extra Clauſtra notitia pervenit; nulla macula infertur Religioni; ratio eſt, quia jam delictum notum erat, & manifeſtatur ſola punitio, per quam magis honoratur, quam dehoneſtetur Religio, cum per hoc ſciatur, eam bene per Superiores gubernari, dum delinquentibus pœnæ adhibentur; & hoc etiam eſt, ſi manifeſtetur delictum, ac ejus punitio, dum delinquens minime nominatur; apparet enim in Religione bonum juſtitiæ vindicativæ vigere; nec ex unius, aut alterius delicto deturpatur, dummodo delinquentes puniantur.

53 Si vero delictum ſolum ſine punitione vulgatur, & maxime, ſi eſt delictum, quod multos tangat, ut factiones, ſimultates, perſecutiones, illegitimæ electiones, & cætera hujuſmodi, quantumvis nullus in particulari nominetur, non deſinunt tamen Religionem deturpare, & maxime ſi illa, quæ vulgantur, tangant Superiores; manifeſtatur enim ſolum id, quod infamat, & non quod medetur infamiæ, puta, ſontium punitio. Graviſſimum quidem, & pernicioſiſſimum Religioni hoc crimen eſt, nunquam tamen hoc vidi punitum, & forte hoc eſt a difficultate legitimæ probationis, ad quam concludendam, eſſent de neceſſitate examinandi ſæculares, & maxime viri nobiles, quibus frequentius tales revelationes fiunt; & tali caſu plus noceret medicina, quam morbus; ſuccenſerent enim iſti Religioni; probro ſibi ducerent, quod aliquis gratia ſui puniretur; agerent cum Superioribus Generalibus, ut proceſſus ſileret, & facile obtinerent; & Provincialis zelator, nullo remedio efficaciter adhibito, & ſola malevolentia ſibi comparata, a Reo irrideretur. Sed non irridebitur Deus, qui pœnas, quas ab hominibus effugiunt, dare non in tempore, ſed in æternitate ſciet huic viperarum genimini, quod matris ſuæ Religionis viſcera corrodit.

54 Secunda dubitatio eſt, an *Diſquiſitores* revelantes aliquo modo nomen alicujus ex eligentibus Capitularibus, aliam pœnam debeant incurrere, præter excommunicationem?

55 Reſpondeo, quod nec in omnibus Statutis, nec in *Textu* reperiuntur pœnæ omnibus delictis, ſingillatim taxatæ, ſed, ut habet *Textus Tit. Applicatio* §. 60. quando nec in eo, nec in Statutis Ordinis ſancitæ reperiuntur, recurrendum eſt ad Sacros Canones; aut probatas leges Civiles, aut ad conſuetudinem; *prout ratio ſuaſerit*. Adverto autem, quod ſuadet ratio, quod, ſi delictum habeat qualitatem annexam, quæ in eodem actu multiplicat reatus, adhibenda ſit non ſimplex pœna legis, quæ fertur ratione unius reatus, ſed alia pœna adjungenda eſt, quæ alteri reatui convenit, dummodo pœnæ ipſæ ſint compatibiles, vel, ſi non ſe compatiuntur, augetur pœna taxata intenſive, aut extenſive, ut non ſemel in hoc Opuſculo dictum fuit.

56 Adverto inſuper, quod in citato Statuto ſancitur, quod Præſes adſtringat *Diſquiſitores*, ad ſervandum ſecretum ſub pœna excommunicationis; hoc autem poteſt fieri, vel per formale præceptum obedientiæ *Diſquiſitoribus* factum; vel per juramnetum, a Præſide exactum ab eiſdem *Diſquiſitoribus*; & hoc eſt, quod magis practicatur a zelantibus Præſidibus.

Reſpondeo igitur ad dubitationem, diſtinguendo. Si nempe Præſes adſtrinxit *Diſquiſitores* ſolo præcepto obedientiæ, revelans non debet puniri alia pœna, quam excommunicationis; ſi autem intervenit juramentum, ultra excommunicationem debet revelans ſubire pænam periurii. Ratio eſt, quia juramentum præſtitum novum reatum addit, ultra inobedientiam in revelando; excommunicatio autem eſt pœna ſolius inobedientiæ; debetur igitur etiam pœna periurii, quæ nullo modo evadi debet; attenta maxime gravitate hujus criminis, per quod cum gravi Religionis damno, & propriæ conſcientiæ læſione, coguntur Electores dare vota indignis, qui proponuntur a Capite factionis, aliter de ipſorum religioſis fortunis actum eſt; & quibus ſuffragia non darent, ſi *Diſquiſitores* juratum ſilentium tenerent. Et tamen, (o bone Deus) licet talis revelatio paſſim fiat, & ſciatur quis in Capitulis votum favorabile dederit, & quis non, punitos nunquam tamen vidi, aut audivi *Diſquiſitores*, qui nomina eligentium ſolent amicis ſuis revelare.

57 Tertia dubitatio eſt circa quintum Statutum, (nam ſuper quarto dato ſupra *num.* 46. dubitationes proponere ſuperfluum eſt, tum quia Statutum de ſe clarum eſt, tum quia communiter hoc minime ſervatur cum graviſſimo Religionis damno) & eſt circa quod, & quomodo Provincialis regulare debeat ſuum arbitrium in ordine ad carcerationem in caſu revelationis Confeſſionis Sacramentalis.

58 Reſpondeo, quod tum in *Textu*, tum in Statutis paſſim committuntur pœnæ arbitrio Superioris, non tamen ſemper ſub eadem clauſula; ſed aliquando ſub dictione *vel*, quæ eſt dictio, regulariter loquendo, alternativa *arg. cap. Inter cæteras. de Reſcr. l. Hæc verba. §. Ille, aut ille ff. de Verb. ſign. Barboſ. Dict.* 415. *n.* 2. Aliquando autem abſolute, aut cum particula *&*, ſive *ac*, quæ ſunt dictiones copulativæ *arg. l. Si quis ita ſtipulatus ff. de Verb. obl. l. Si hæredi plur. ff. de Cond. inſtit. Barb. Dict.* 110. *num.* 3. *& Dict.* 3. *num.* 1. & promiſcue una pro alia uſurpatur, ut videre eſt in Textu *Tit. Applicatio*. §§. 6. 34. 35. 36. & alibi. In Statutis vero Generalibus Ordinis *cap.* 7. §. 6. *n.* 21. 22. & alibi, quibus in locis ponitur particula alternativa *vel*, ut dicendo Reus illam *vel* illam pœnam, *arbitrio Superioris*, ſubeat. In aliis autem locis Statuta aut loquuntur abſolute, dicendo *privetur Reus voce activa, & paſſiva, arbitrio Superioris*: aut utuntur particula *&*, ut dicendo, privetur Reus actibus legitimis, *&* carceretur, arbitrio Superioris. Aliud vero, atque aliud importat in his caſibus *arbitrium Superioris*; nam, quando in Statuto duæ aſſignantur pœnæ, importatæ per alternativam particulam, *vel*, addita Clauſula *arbitrio Superioris* (ut in Textu *Tit. Applicatio* §. 15. ubi dicitur: *Subditus actibus legitimis triennio careat, vel gravioribus pœnis multetur, arbitrio Superioris*) hic eſt ſenſus, ut in *arbitrio Superioris* ſit electio unius, aut alterius pœnæ; ac etiam duratio, ſive intenſio ejuſdem pœnæ. Sed quando duæ aſſignantur pœnæ pro eodem delicto, importatæ per copulam *&*: ſive quando aſſignatur una pœna præciſe, addita tamen utrobique clauſula *arbitrio Superioris*, ſenſus eſt, quod pœnæ illæ abſolute ambæ adhibeantur; intenſio autem, ſive extenſio illarum *arbitrio Superioris* ſit commiſſa; ita ut in primo caſu Superioris arbitrium cadat ſuper quidditate, ac duratione pœnæ, in ſecundo autem cadat præciſe ſuper intenſione, aut duratione ſola pœnæ ejuſdem, quam infligere, vel non, minime dependet ab *arbitrio Superioris*.

59 Ad propoſitum igitur iſta applicando, dico, quod

quod arbitrium Superioris circa carcerationem , in caſu *revelatæ Confeſſionis* , cadit præciſe ſuper duratione , non autem ſuper quidditate ipſius : ita ut liberum quidem ſit Superiori , pro tempore ſibi beneviſo , carceratum Reum detinere , non vero liberum eidem ſit carcerare illum , aut non . Ratio eſt , quia *Textus* compulſatus a Statutis Valliſoletanis, quæ citat in margine , confuſe , ac decurtate ipſorum diſpoſitionem recitat ; neceſſe proinde eſt , Statutum ipſum *Valliſoletanum* 1593. *cap.* 7. *Tit. de Revel. ſecret.* audire quod ſic habet : *Qui legitime convictus fuerit Sacramentalis Confeſſionis ſecretum revelaſſe , ſit ipſo facto actibus legitimis perpetuo privatus , & ab audiendis Confeſſionibus ſuſpenſus ; ac præterea Carceri etiam mancipetur , Provincialis arbitratu . Si vero non fuerit legitime convictus , ſed tamen adverſus eum habeantur indicia ſufficientia , graviter arctetur* . Ex quo Statuto liquido apparet, quod ultra privationem Confeſſionis , & actuum legitimorum , Reo legitime convicto dandus eſt etiam Carcer ; ſed ipſius duratio arbitrio Provincialis commiſſa eſt . Reo autem ſufficienter indiciato *gravis arctatio* , nempe ad torturam , adhibenda eſt .

§. VII. Perjurium .

SVMMARIVM.

1 *Periurium , quid ſit .*
Alia diffinitio periurii .
2 *Data diffinitio improbatur .*
Tranſgredi legem , aut juramentum quid importet .
Alia diffinitio periurii .
3 *Hæc pariter refellitur .*
Diffinitio omnis periculoſa eſt in jure .
Vera diffinitio periurii .
4 *Iniuria dicitur omne , quod iure non fit .*
In periurio quomodo iniurietur Deus .
5 *Periurium dicitur perfecta iniuria .*
6 *Vt periurium puniatur in foro fori , quid requiratur .*
Juramentum , ut ſit ſolemne , quomodo dandum .
Contra bonos mores non eſt obligatorium .
Pariter , ſi ſit contra leges , non obligat .
Contraria legi , aut bonis moribus habentur pro impoſſibilibus .
Impoſſibilium nulla eſt obligatio .
7 *Periurium ſine dolo nunquam punitur pœna ordinaria .*
8 *Periurii triplex acceptio .*
Omnis mala iuratio eſt periurium .
Juratio mala eſt , quæ fit cum negligentia .
Et quæ fit præcipitanter , aut ex mala conſuetudine , aut erroneè , vel doloſe .
9 *Periurium large ſumptum quando ſit .*
Obligatio nulla inducitur , niſi per conſenſum voluntatis .
Juramentum quando peccet in ſubſtantia , aut materia , aut forma .
10 *Periurium proprie ſumptum dividitur dupliciter .*
11 *Perjurii gravitas unde deducatur .*
Juramentum vocatur Religio ; *&* Timor .
Opinio Deciani , quod perjurium promiſſorium ſit gravius aſſertorio .
12 *Refellitur talis opinio .*
Perjurium promiſſorium , ac aſſertorium æqualia ſunt in gravitate .

1 QUia juramentum , quod eſt fundamentum criminis *perjurii* , verbis datur, aut ſignis , præmiſſis tamen verbis, jure merito de *perjurio* tractamus in claſſe delictorum verbalium. Diffinitur ergo comuniter cum *D. Thom.* 2. 2. *quæſt.*18. perjurium, quod ſit *mendacium , juramento firmatum*. Sed talem diffinitionem non approbat *Decian. Tract. crim. lib.* 6. *cap.* 7. *num.* 1. quem ſequuntur *Azevedo Recopil. lib.* 8. *Tit.* 17. *in Rubr. num.* 10. & *Raynaldus Obſerv. crim. Tom.* 2. *cap.* 20. *num.* 3. *&* 4. & ratio eſt, quia convenit tantum *perjurio*, per quod violatur juramentum *aſſertorium* , non competit autem in violatione juramenti *promiſſorii* . Proinde aliam aſſignat , dicendo ; quod *periurium eſt trangreſſio juſti juramenti* .

2 Sed neque iſta ſatisfacit , nam hæc convenit tantum in caſu juramenti promiſſorii ; *tranſgreſſio* enim conſiſtit in facto , contrario ei , quod faciendum eſt ; *tranſgredi* enim legem , ut *arg. l. final. §. Divi. ff. public.* docet *Albericus Dictionar. V. Tranſgrediens* , eſt facere contra legem ; & *tranſgreſſio juramenti* eſt factum , contrarium juramento , quod non poteſt contingere niſi in juramento *promiſſorio* , in quo juratur aliquid faciendum de futuro ; non autem in *aſſertorio* , in quo nullum factum de futuro , ſed purum dictum de præſenti , aut præterita re intervenit. Unde videntes hujus rationis difficultatem prædicti *Azevedo, ac Raynaldus* , loco citato , ambas datas diffinitiones , ſub diſiunctione amplexati ſunt , dicendo *periurium eſſe mendacium juramento firmatum , vel eſſe tranſgreſſionem juramenti* .

3 At nec hoc recte dici convincitur ex eo,quod per tales diffinitiones explicatur tantum una , vel altera ſpecies *periurii* , non datur autem diffinitio *periurii* univerſaliter , & in genere , cuivis ſpeciei *periurii* conveniens . Licet porro omnis diffinitio in jure periculoſa ſit , ut ait *Vlpianus in l. Omnis diffinitio. ff. de Reg. iur.* audebimus tamen magis propriam diffinitionem aſſignare , dicendo , quod *periurium eſt iniuria facta Deo , per iuſtum iuramentum invocato* . Rectam vero eſſe hanc diffinitionem , probatur ex hoc , quod convenit omni , ac ſoli *periurio* ; nec communis eſt alteri delicto ; & converſim prædicatur de eo , & indicat *eſſe* illius ; quæ ſunt a Philoſopho requiſita circa bonam diffinitionem .

4 Dico autem *iniuria facta Deo* ; & hoc habet rationem generis , nam quodvis delictum recte dicitur *iniuria* , nam , prout habet Textus *in l. prima, init. ff. de Iniur. & famo. lib.* , *omne quod non iure fit , iniuria fieri dicitur* , & eſt *iniuria Deo facta* , dum ejus præcepta non ſervantur ; & hoc eſt omni crimini commune ; *per juſtum iuramentum invocato* , ſe habet pro differentia , diſtinguente *periurium* a quovis alio delicto , nam in nullo alio delicto *invocatur* Deus *per iuramentum*, aut in Teſtem veritatis , aut in fidejuſſorem promiſſionis , ſicut in *periurio* . Additur autem dictio *iuſtum* , nam ut infra dicemus , ſi juramentum non eſt juſtum , non ſervans illud , non redditur *periurus* .

5 Quamvis vero in *periurio* interveniat etiam injuria in proximum , cui pejerans mentitur , aut promiſſum non ſervat , principalior tamen eſt *Iniuria*, quæ Deo fit ; unde in diffinitione ponitur id , quod principalius eſt,ſubintellecto minus principali, quod , ſi quis velit aliquid exprimere , datæ diffinitioni poſſet addere , *& homini* , dicendo *periurium eſt iniuria facta Deo (& homini) per iuſtum iuramentum invocato* . Et talis diffinitio optime congrueret cum doctrina tradita per *Ariſt. lib.*1. *in fin. Rhetoric. ad Theodect. apud.* Decian. *loc. cit. n.* 2. dum ait , quod *periurium* dicitur quaſi *perfecta iniuria* , quod ſcilicet facta Deo ſit , & homini *iniuria* , nam duo maximi ſunt termini rerum omnium : Deus ſci-

licet

licet ſuperiorum, & homo inferiorum.

6 Ad *periurii* eſſentiam, ita ut hoc delictum in foro fori punibile ſit, duo requiruntur, nempe quod *iuramentum* ſit *iuſtum*, tum ex parte formæ, tum ex parte materiæ, ſive objecti. Ex parte formæ, quod ſit ſolemniter datum a Judice per tactum Evangeliorum, Scripturarum, aut alio modo, juxta conſuetudinem locorum, ut tradunt *Afflictus Conſt. Regn. Rubr.* 60. *n.* 4. & *Muta ad Conſuetud. Panorm. poſt cap.* 29. *in nova declarat. fol. m.* 273. aliter non ſervans promiſſa, minime puniri poteſt ut perjurus, quamvis in foro animæ talis ſit. Ex parte vero materiæ, quod nempe ſit de re, aut facto licito, honeſto, juxta leges, ac bonos mores, ac poſſibili ipſo juranti. Nam juramentum contra bonos mores præſtitum, non eſt obligatorium *cap. Non eſt. de Reg. iur. in* 6. pariter, ſi ſit contra leges *cap. Sæpe contingit. cap. Non. alii de Re Eccle. non alie.* nam quæ contra legem, aut bonos mores ſunt, habentur pro impoſſibilibus *l. Filius. l. Quidam. ff. de Condit. inſtitut.* impoſſibilium autem nulla eſt obligatio *l. Impoſſibilium. ff. de Reg. iur.*

7 Aliud eſt, quod dolo malo falſum juret, aut juratam promiſſionem non adimpleat; nam regula generalis eſt, quod *periurium* ſine dolo, nunquam punitur pœna ordinaria *text. in l. Qui iuraſſe ff. de Iureiur. Jaſon. Bald. Paul. de Caſtr. Alex. Afflict. Gramat. apud Decian. lib.* 6. *cap.* 11. *n.* 14. Unde, ſi in juramento *aſſertorio* interveniat error ex credulitate; & ſi in *promiſſorio* adveniat impotentia adimplendi, *periurium* punibile non eſt, quia in utroque caſu abeſt dolus.

8 Accipitur autem *periurium* tripliciter, nempe largiſſime, large, & proprie. Largiſſime vocatur *periurium* omnis mala juratio, ut docet *Archidiac. in cap. Animadvertendum.* 22. *q.* 2. Mala autem juratio eſt, quæ fit negligenter, ut fecit *Joſue cap.* 9. ℣. 13. qui juravit non occidere *Gabaonitas*, quos tamen, juxta mandatum Dei, perdere debebat; & hoc fuit ex negligentia, quia, ut dicit Scriptura *Joſue cap.* 9. ℣. 54. *Os Domini non interrogaverunt.* Item juratio, quæ fit indiſcrete, & præcipitanter, ut *David P. Reg. cap.* 25. ℣. 22. qui ex impetu iracundiæ juravit delere Domum *Nabal*, quod tamen non fecit. Pariter ea, quæ fit ex mala conſuetudine, ut dicitur in *Eccleſ. cap.* 23. ℣. 9. *Jurationi non aſſueſcat os tuum.* Itidem illa, quæ fit vane, ac otioſe, juxta illud *Exod. cap.* 20. ℣. 7. *Non aſſumes nomen Dei tui in vanum.* Inſuper ea, quæ fit erronee, juxta illud Evangelii *Matt. cap.* 23. ℣. 16. *Quicumque juraverit per templum, nihil eſt.* Amplius illa, quæ doloſe fit, juxta quod habet *Pſalm.* 14 ℣. 4. *Qui jurat proximo ſuo, & non decipit.* Omnes ergo recitatæ jurationes malæ vocantur perjuria ab *Archidiacono*; faciunt tamen talia crimina ad forum animæ, non vero ad forum exterius.

9 Large accipitur *perjurium*, quando juramentum peccat, vel in ſubſtantia, vel in materia, vel in forma. In ſubſtantia quidem, quando voluntas jurantis diſcordat a verbis juramenti; nam voluntas eſt ſubſtantia juramenti, quia juramentum obligat; nulla autem obligatio inducitur, niſi per conſenſum voluntatis, ut de contractibus dicitur *text. l. Conſenſus. ff. de Actio. & obligat.* ſi ergo quis jurat, dare alteri centum, ea tamen mente, ut non obſervet; ex quo deficit ſubſtantia juramenti, hoc eſt mens conſona verbis, eo ipſo *perjurium* eſt. Peccat vero juramentum in forma, quando juratur per Deos alienos, aut per capillos, aut membra Chriſti, aut creaturas, quæ juramenta ſunt a jure improbata *cap. Monet. cap. Clericum. cap. Si quis per capillum* 22. *qu.* 1. Peccat tandem in materia, cum juratur aliquid, quod illicitum eſt adimplere.

10 Proprie autem accipitur *perjurium*, ut ſupra diffinitum eſt: & ſicut juramentum dividitur in duas ſpecies, puta, in *aſſertorium*, ac *promiſſorium*, ita pariter *perjurium*.

11 Gravitas hujus criminis patet ex eo, quod per hoc violatur juramentum, quod eſt res ſacra, & in *l.* 1. *ff de Jurejur. l. Quanto. l. ſequent. ff. de Jurejur.* vocatur *Religio*; & ideo ab Imperatore dicitur *timor, text. in l.* 1. *C. de Jurejur. pro calumn. quo contentioſa litigantium compeſcitur audacia*; debent ſiquidem homines maximo timore affici, dum juramento Deum advocant in Teſtem, & terribiliſſimum judicare crimen eſſe *perjurium*, per quod res ita ſacra violatur. Gravius porro eſſe *perjurium promiſſorium*, quam *aſſertorium*, opinatur *Decian. Tr. crim. lib.* 6. *cap.* 8 *num.* 1. ex eo, quod præterita, & præſentia, de quibus eſt juramentum aſſertorium, non ſunt in poteſtate noſtra; futura vero, circa quæ eſt *promiſſorium*, ſunt in poteſtate noſtra, & illa præſtare poſſumus, ſi volumus: unde, ſi non præſtamus, gravius pejeramus.

12 Sed profecto hæc ratio parum ſtringit, nam ita in poteſtate noſtra eſt verum dicere de præteritis, & præſentibus, ſicut promiſſum ſervare circa futurum; unde ſequitur, quod ratione hujus conſiderationis, æquale *promiſſorio* eſt *perjurium aſſertorium*, æqualis etiam utrobique ſit iniuria Deo invocato in Teſtem, ac in fidejuſſorem; ac æquale damnum poteſt proximo inferre, fraudando illum circa veritatem non dictam, ſicut circa factum promiſſum non præſtitum. Unde concludendum eſt, quod in genere *perjurium aſſertorium*, & *promiſſorium* in gravitate ſunt æqualia; in ſpecie autem aggravari poteſt unum præ alio ratione materiæ, formæ, perſonarum, occaſionis, ac aliarum circumſtantiarum, quibus omnia delicta creſcunt, aut decreſcunt in gravitate, ut frequenter dictum eſt.

Probatio.

SUMMARIUM.

13 *Perjurium quomodo ſit crimen mixti fori.*
Juramentum remittendum a ſolo Judice Eccleſiaſtico.
Juramentum, an fuerit licitum, ſolus Eccleſiaſticus judicat.
14 *In crimine perjurii proceditur etiam ex officio.*
Opinio, quod perjurium non puniatur, niſi ſit cum damno tertii.
15 *Impugnatur talis opinio.*
Quodvis crimen, quod etiam ſit contra honorem Dei tantum, punitur ex officio.
Jurans per genium Principis ſolvere pecuniam, ſi non ſolvit, punitur.
Perjurium in juramento litis deciſorio puniendum a Judice Laico.
16 *Si conſtat de perjurio per viam exceptionis in proceſſu criminali, illud punitur in eodem proceſſu; ſecus ſi proceſſus fuerit civilis.*
17 *Perjurium in cauſa Civili, aut in Criminali civiliter tractata, punitur tantum civiliter.*
Secus ſi perjurium ſit in cauſa criminali.
18 *Quid probandum ab Accuſatore agente de perjurio promiſſorio.*
19 *Probatus præſumptive, aut plene calumniator, pariter remanet probatus perjurus.*
20 *Perjurium Teſtium quomodo probetur.*
21 *Dubium de Teſte extrajudicialiter dicente contrarium.*

rium ejus, quod depoſuit in judicio.

22 *Reſolvitur, quod per hoc non ſit perjurus.*

23 *Si extrajudicialiter cum juramento depoſuit contra dicta in judicio.*

24 *Quamvis vere perjurus ſit, non tamen de perjurio punitur: & quare.*

25 *Quid operetur dictum extrajudicialiter cum juramento.*

13 CRimen *perjurii* mixti fori eſſe quo ad pœnam perjuro imponendam, communis ſententia eſt, fundata *text. in cap. Cum. C. Laicus. de for. compet. in 6.* Sed ſi agatur de imponenda pœnitentia ſalutari pro foro animæ, aut ſi agatur de remiſſione vinculi juramenti, hoc pertinet ad ſolum Judicem Eccleſiaſticum. *Avendan. de Mandat. Reg. Par. 2. cap. 27. init.* Pariter, ſi controvertatur inter Reum excipientem, & Actorem agentem, an juramentum fuerit licitum, nec ne, ſolus Eccleſiaſticus judicabit. *text. in cap. Venerabilis. de Elect. Jo. Andreæ. in cap. Cum. C. Laicus ſup. gloſſ. final. in 6. Decian. lib. 6. cap. 12. num.* 8. & 9.

14 Proceditur autem in hoc delicto non ſolum ad inſtantiam partis, & per querelam, aut accuſationem, ſed etiam ex officio per inquiſitionem; ſed advertit *Capell. Tholoſ. Deciſ.* 17. quod, ut valeat inquiſitio, neceſſarium eſt, quod *perjurium* fuerit cum damno alicujus; cæterum, ſi tantum fuerit iniuria illata Deo, inquiſitio non valeat.

15 Sed contrarium eſt verius, nam de jure Canonico *perjurium* quodvis, etiamſi cedat in ſolam iniuriam divinam, punitur etiam per inquiſitionem, ut notat *Abb. in cap. Dilectus. num.* 4. *de Temp. ordin.* & docent multi apud *Raynald. Tom. 2. cap. 20. num. 15.* & ibi *Gomeſ. in §. Si quis poſtulante. num. 29. Inſtit. de Actio. Cagno. in l. Si quis major. num. 127. C. de tranſact. Portules ad Molin. Repert. §. Perjurus num.* 12. Et profecto, ſi puniri debet fuſtium ictibus, qui juravit per genium Principis, & promiſſam ſub juramento pecuniam non ſolvit, ut habet Textus *in l. Si duo. §. final. ff. de Jurejur.* & talis pœna non datur, niſi in vindictam offenſæ Majeſtatis terreni principis, quanto magis puniri debet, qui delinquit *perjurio*, quo dehonoratur Majeſtas divina? Profecto in crimine Blaſphemiæ ſolus Deus iniuriatur, & non læditur homo; & tamen in tali crimine, quod eſt mixti fori, procedit ex Officio, etiam per inquiſitionem quivis Judex; & juxta leges Civiles *text. in l. 1. in fin. C. de Sum. Trinit. & in l. 1. C. de Apoſt. & in l. Ariani, & in Auth. Gazaros C. de Hæret.* ut obſervat *Covaruv. Relect. in cap. Quamvis. Par. 1. §. 7. p. num. 12.* puniuntur multa delicta, quæ tendunt ad puram Dei offenſam, ut *Apoſtaſia a fide, Hæreſis. &c.* Unde concludendum eſt, quod etiam *perjurium* poteſt, imo debet etiam a Judice Laico puniri, quantumvis interveniat ſola Dei offenſa, & nullus ſit accuſator. Quod etiam dicendum venit de *perjurio*, quod committitur in juramento litis deciſorio, de quo licet innumeri pene Doctores citati a *Farinac. Quæſt. 160. num. 55.* dicant, quod ſolum Deum ultorem habeat; contrarium tamen quinque validiſſimis argumentis, & auctoritate undecim Doctorum probat *Juli. Chartar. deciſ. 67. a num. 9.* qui & contraria fundamenta ſubvertit.

16 Dubium eſt, an, ſi conſtet de *perjurio* per viam exceptionis in proceſſu, puniri debeat Reus ex eodem proceſſu, an vero alius fabricandus; & diviſæ ſunt Doctorum ſententiæ, nam *Bartolus in l. Si quis obrepſerit. C. de Falſ.* & *Angelus in l. 2. §. Si publico. ff. de Adult.* volunt, quod puniatur ex eodem proceſſu. Contrarium ſentiunt *Baldus, Abbas,* & alii, quos omnes citat *Raynal. loc. cit. num. 15.* qui tamen nihil decidit. Ad concordiam vero reduci poſſunt, diſtinguendo de proceſſu Civili, aut Criminali. Nam, ſi proceſſus eſt Civilis, vera eſt ſecunda ſententia, quod novus proceſſus debet fabricari, nam probationes in judicio Civili, non ſufficiunt in cauſa Criminali, ut probavimus *Par. p. Tit. exceptio. num. 3.* unde alius proceſſus eſt fabricandus. Si vero proceſſus eſt Criminalis, eadem ſententia abſolvi poteſt accuſatus de crimine principali, & condemnari de *perjurio* Teſtis, aut Accuſator in exceptione probatus falſus, aut calumnioſus reſpective, ut habetur in *Textu*, & nos diximus, *Text. Tit. Sententia. §. 2. num.* 10. & ſic procedit prima opinio.

17 Notandum vero, quod periurus in cauſa Civili, aut in cauſa Criminali civiliter tractata, nunquam convenitur, aut punitur criminaliter, ſed tantum civiliter, præſertim ſi ejus teſtimonium non nocuerit, ut declarant *Bartolus in l. ultim. ff. de Crim. Stellion* & *Baldus in l. 2. C. de Jurejur.* Si vero cauſa fuerit Criminalis, conveniri, & puniri debet criminaliter, & pœnas ſpecificabimus infra.

18 Probandum eſt autem ab Accuſatore in *perjurio* promiſſorio, quod Reus juramento firmavit ſibi factam promiſſionem, non tenetur autem probare negativam, puta, quod non adimpleverit eam, & hoc eſt, quando accuſatoris intereſt, quod promiſſio non fuerit adimpleta, & ideo agit, & proſequitur ſibi illatum damnum, ac iniuriam. Sed, ſi accuſator extraneus eſt, & ſua non intereſt de promiſſione adimpleta, aut non; debet probare utrumque, nempe, quod promiſſio fuit jurata, & quod doloſe non fuit adimpleta; & hanc diſtinctionem faciunt *Cynus in l. 2. quæſt. 5. C. de Jur. emphit. Innocentius in cap. Super his, de Accuſat. & Afflictus in cap. 1. §. final. num. 21. & ſeqq. de Conſuet.* relati a *Deciano Tr. crim. lib. 6. cap. 12. num.* 13. Ratio autem eſſe poteſt; quia, ex quo accuſator movetur a proprio damno ad accuſandum de *perjurio*, ſufficienter probat intentum ſuum, probando promiſſionem ſibi factam ſub juramento; nec adſtringitur ad probandam negativam, nempe promiſſionem non impletam, quia, dum ipſe oſtendit fundamentum ſuæ petitionis, nempe promiſſionem, transfundit in adverſarium onus probandi contrarium, puta, promiſſionem adimpletam. Non ſic eſt in accuſatore extraneo, qui non poteſt petere a Judice, ut ſibi de promiſſione ſatiſfiat, cum non habeat intereſſe in Cauſa; ſed pure accuſat de delicto *periurii*, quæ duo requirit ſibi eſſentialia, ſcilicet promiſſionem firmatam juramento; & eandem minime adimpletam; unde ſibi afferenti competit utrumque probare.

19 In cauſa Criminali accuſator deficiens in probationibus, ex ipſo proceſſu remanet probatus præſumptive calumniator; & ſi accuſatus ab eo, & abſolutus a Judice, probet, illum doloſe accuſaſſe, quia ei nota erat ſua innocentia, prout diximus ſupra §. *Calumniatio*, remanet probatus plene calumniator; & in his caſibus remanet etiam probatum *periurium*, dum accuſator, qui in principio litis juravit, quod non calumnioſe accuſat, remanet præſumptive, aut concludenter probatus Reus de juramento falſo, quia probatur, quod contra datum juramentum calumnioſe accuſavit.

20 Teſtes pariter de *periurio* convincuntur, quando in proceſſu defenſivo, ſive exceptionibus, plene ab accuſato, ſive inquiſito, probatur propria innocentia. Probatur pariter *periurium* Teſtis, qui depoſuit de viſu homicidium *Titii*, patrati a *Caio*, ſi probetur, Teſtem, die, qua occiſus eſt *Titius*, fuiſ-

ſe

ſe per longam diſtantiam abſentem a loco delicti; & univerſaliter probatur Teſtis plene perjurus, quando probatur factum diametraliter oppoſitum ſuæ depoſitioni, & quod Teſtis ipſe ſciebat illud factum oppoſitum, & tamen ex dolo contra ſcientiam propriam depoſuit, & mentitus eſt.

21 Sed quid dicemus de eo, quod frequenter accidit, nempe de Teſte, qui mentitus eſt in judicio, & extrajudicialiter veritatem dicit? Dicetur ne iſte probatus perjurus ex hoc ſolo, quod nempe concludenter probetur, quod ipſe extrajudicialiter contrarium dixerit propriæ depoſitioni judicialiter factæ?

22 Dico, quod non. Ratio eſt, quia, licet probetur mendax, quia contraria aſſeruit, quæ ſimul eſſe vera non poſſunt; tamen non probatur perjurus, quia poteſt eſſe, quod in judicio dixerit verum; & extrajudicialiter aſſeruerit falſum; & præſumptio ſtat pro veritate, & pro eo, quod juramento firmatum eſt.

23 Quid autem, ſi etiam extrajudicialiter juraverit (& non præcipitanter, ac inconſiderate, ſed ſedate) contrarium ei, quod depoſuit in judicio, & hoc concludenter probetur, erit ne probatus perjurus?

24 Dico iterum, quod in ordine ad pœnam ordinariam *perjurii*, non eſt probatum *perjurium*, quamvis ille re vera & mendax, & perjurus de neceſſitate ſit, cum ſit inter duo contraria juramenta. Ratio eſt, quia, ut ſupra *num. 6.* dictum eſt, ad eſſentiam *perjurii*, punibilis in foro fori, requiritur, quod juramentum, violatum *perjurio*, ſit ſolemniter datum a Judice in forma ſolemni, non autem ſponte factum. Per juramentum autem extrajudiciale, nec expugnatur contrarium, præſtatum in judicio, nec redditur pejerans punibilis in foro fori. Sequitur igitur, quod illud, quod dictum eſt judicialiter, manet in ſuo vigore, nec deſtruitur a contrario dicto, licet jurato extrajudicialiter.

25 Quid ergo operabitur tale dictum, juratum extrajudicialiter? Dico, quod facit ſemiplenam probationem *perjurii*, punibilis in foro fori; nam iſta eſt confeſſio extrajudicialis, quæ facit ad conſtituendum, & interrogandum Reum in examine rigoroſo. Ratio eſt, quia, ut diximus *Par. 1. tit. Teſtes. n. 111.* confeſſio extrajudicialis, facit indicium ad torturam. Cum igitur quis dicit, & juramento firmat extrajudicialiter contrarium ei, quod judicialiter juravit, confitetur extrajudicialiter, ſe pejeraſſe; unde ſuper hoc torqueri debet. Hoc autem eſt etiam, quando ſimpliciter aſſereret contraria dictis in judicio, licet minime juraſſet, quia pari modo ſe confitetur *perjurii* Reum. Sed additio juramenti extrajudicialis, quia facit indicium urgentius, debet operari torturam acriorem.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

26 *Quænam ſint perſonæ, & Cauſæ in quibus perjurium non punitur.*
27 *Perjurium non punitur, quando non conſtat plene de dolo pejerantis.*
28 *Reus qui pejeravit in cauſa Criminali non punitur de perjurio.*
Paſſerinus *defenſus contra* Raynaldum.
Judex non dat Reo juramentum ad terrorem, ſed ad habendam veritatem.
Reus ex obedientia debita Judici, tenetur ei aperire veritatem.
29 *Reus quando punibilis ſit de perjurio in Cauſa Criminali.*
30 *Perjurii pœnæ antiquæ.*
31 *Aliæ pœnæ ex poſt datæ.*
Pœna perjurii nunc eſt arbitraria.
Quæ libranda a Judice, in arbitranda pœna perjurii.
32 *Ratio dictorum.*
33 *Ad quæ teneatur perjurus erga eum, quem perjurio damnificavit.*
34 *Pœna perjurii de jure Canonico.*
35 *Juramentum, quod datur de veritate dicenda, eſt promiſſorium.*
36 *Perjurus repellitur a ferendo teſtimonio.*
37 *Perjurus quando fiat irregularis.*
38 *Statutum pro Minoribus de Obſervantia.*
39 *Prima dubitatio.*
40 *Teſtes, & Periti tantum de periurio puniuntur pœnis Statutariis.*
41 *Dubitatio ſecunda.*
42 *Teſtis, aut Peritus quotupliciter dicatur deponere falſum.*
43 *Dubitatio tertia.*
44 *Teſtes, & Periti ſubeunt pœnis Statuti, quando deponunt falſum contra aliquem.*
45 *Dubitatio quarta.*
46 *Qui falſum in judicio depoſuit, quomodo debeat ſatisfacere parti.*

26 Quoad pœnas *periurii*, diſtinguitur communiter de cauſa, & de perſona, nempe, ſi Cauſa, in qua juratur, ſit Civilis, aut Criminalis; & an perſona ſit principalis in Cauſa, puta, Actor, ſive Reus, an vero non principalis ut Teſtis, Peritus &c. Si agitur de Cauſa Civili, & perſona principali, ſive *periurium* committatur in jurando de calumnia; ſive in reſpondendo petitionibus, ſibi ex adverſo propoſitis; ſive in juramento, litis deciſorio, ſententia pene communis eſt, quod tale *perjurium* non puniatur in foro fori; & fundamentum talis opinionis eſt Textus *in l. 2. C. de Reb. credit; & iureiur.* in quo habetur, quod *Juſjurandi contempta Religio, ſatis Deum ultorem habet*, unde inferunt, quod non ſit ab hominibus caſtigandum. Sed Textus iſte multas patitur interpretationes, quarum ſex affert, & improbat *Decian. lib. 6. cap. 13. num. 2.* qui tamen concludit, illum intelligendum eſſe de ſolo *periurio*, commiſſo in juramento, litis deciſorio.

27 Sed talem ſententiam exploſimus ſupra *n. 15. in fine*, & optima illius Textus expoſitio eſt, quod, tunc perjurus ſolum Deum habeat ultorem, quando deficit plena probatio doli ipſius pejerantis, ſiquidem ubi de dolo apparet, & concludenter probatur perjurium, ultra Dei ultionem, etiam in foro humano, condignam pœnam debet reportare perjurus, & ſic firmant multi. *Covar. in cap. Quamvis Par. 1. §. 7. num. 7. Burg. de Paz. Con. 7. num. 18. lib. 1. Avendan. cap. Prætor. 27. num. 16. & ſeqq. Azeved. Recopil. lib. 4. Tit. 7. l. 2. num. 100. & ſeqq. Raynal. Tom. 2. Obſervat. crimin. cap. 20. num. 23.* Pœna porro tali caſu conveniens eſt arbitraria, & periurus non eſt puniendus criminaliter, ſed civiliter, prout diximus ſupra.

28 Si vero loquamur de proceſſu criminali, Reus principalis, qui in multis Conſtitutis negavit delictum, quod tandem confeſſus eſt, quamvis ſit manifeſte perjurus, ex eo quod contra juramentum præſtitum de veritate dicenda, falſum a principio depoſuit, de *perjurio* tamen ex conſuetudine minime punitur, ut teſtatur *Clar. Quæſt. 45. ℣. Quid ergo. num. 10.* & ibi *Alex. Bero. Boſſ. & Nuni.* præſertim, quando agitur de pœna ſanguinis, ut cum *Bal-*

Baldo in l. Tranſigere . C. de Tranſact. & *Girlando de Relax. carcer.* ℣. *Quæro . num.* 9. *Rubr. de Fug. incarcer.* ibidem addit *Baiardus ad Clar. loc. cit. n.* 6. Hujus conſuetudinis rationem reddit in ſua Praxi criminali *Paſſerin. Tribunal. Regular. Quæſt.* 11. *Art.* 2. *num.* 32. (prout refertur a *Raynal. Tom.* 2. *cap.* 20. *num.* 4. ℣. *Sed non eſt*) dicens , quod hoc ideo eſt , quia juramentum Reis defertur ad terrendum , non vero ad obligandum in conſcientia . Sed immerito *Raynaldus* attribuit *Paſſerino* talem concluſionem ; nam ipſam pure recitat ex *Eliſæo de Bellegrandis Capuccino Tract.* 7. *quæſt.* 3. *num.* 9. & concluſio falſa eſt tum in facto ; tum in jure . In facto quidem , quia Judex intendit juramento , quod exigit a Reo , magis illum obligare ad dicendam veritatem ultra obligationem , quam habet juxta *D. Thom.* 2. 2. *quæſt.* 69. *art.* 1. *&* 2. ex obedientia , ex qua Judici , legitime interroganti tenetur reſpondere , ac veritatem deponere : ergo verum non eſt , quod Judex tale juramentum exquirat ad ſolum terrorem . In jure pariter falſum eſt , quod tale juramentum non obliget in conſcientia ; nam Reus ſub mortali culpa tenetur Judici , interroganti legitime , veritatem dicere , ut dicit *Textus* noſter *Tit. Reus* . §. 6. ergo ex juramento major naſcitur obligatio , & redditur delictum alterius ſpeciei ; negatio enim veritatis ſimpliciter eſt purum mendacium contra octavum præceptum ; ſed addito juramento , talis negatio evadit in *perjurium* , & eſt contra ſecundum præceptum primæ tabulæ . Circa hoc tamen vide quæ dicta ſunt *pag.* 405. *tom.* 1. ex determinatione *Concil. Later. ſub Bened. XIII.*

29 Extenditur autem ſupradata concluſio (puta , quod Reus ob *perjurium* non punitur in foro humano) ad caſum , in quo ipſe interrogetur non tanquam principalis , ſed tanquam Teſtis , quo ad alios ; nam non punitur de *perjurio* , ut docet *Bajard. ad Clar. quæſt.* 45. ℣. *Quid ergo , num.* 8. & ibi *Bertaz cum Adden. Conſ.* 124. *num.* 1. *&* 2. *Vol.* 1. *Chartar. de Interrog. Reor. lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 16. & rationem aſſignat *Bertazz. Conſ.* 323. *num.* 2. *Vol.* 2. dicendo , hoc eſſe , quia Reus habet intereſſe in tali facto , & ſicut non punitur de *periurio* , negando factum quo ad ſe , ita nec puniri debet de eodem , concernente alios complices . Sequitur igitur , quod , ſi factum , ſuper quo Reus interrogatur , quo ad alios , tale ſit , quod in eo ipſe nullum habeat intereſſe , & ſit ſeparatum a facto , ſuper quo ipſe tanquam principalis interrogatur , ſequitur , inquam , quod convictus de mendacio , debet de *periurio* puniri : ratio eſt , quia tunc ceſſat motivum ipſum , excuſans a pœna perjurii ; ſiquidem dicendo veritatem , in nulla re ſibi præjudicat ; & tunc interrogatur ut purus Teſtis , & ut talis debet puniri de *periurio* , ut mox dicemus .

30 Teſtes vero , & omnes alii , qui in judicio interveniunt , abſolute puniendi ſunt , ſi *periurio* delinquunt ; ſed quæ nam pœna debeatur , determinare difficile eſt , cum varie punitum eſſe *periurium* , ex legibus habeamus . Nam olim perjuri ultimo ſupplicio afficebantur , ut argumento *cap. Rex debet* . 23. *q.* 5. ſcribunt *Avendano de Mand. reg. Par.* 2. *cap.* 27. *init.* & *Petra Magn. Cur. rit.* 171. *num.* 4. ſive puniebantur eadem pœna , qua puniendus erat ille , contra quem pejeraverant , & ſic fieri adhuc debere , ſcribunt nonnulli *Guid. Pap. Deciſ. Delphin. quæſt.* 44. *Jaſon. in §. Si quis il.* 2. *num.* 64. *& ſeqq. Inſt. de Act. Barbat. Socin. & Ripa* apud *Decian. lib.* 6. *cap.* 53. *num.* 21. Puniebantur etiam crimine læſæ Majeſtatis , ſi ſponte , & deliberatione præcedente , non autem furore iracundiæ perciti pejeraſſent , ut probatur in *l.* 2. *C. Ad leg. Jul. Majeſt.* & deducunt communiter ſcribentes ; quod , ſi hoc incurrebant Ethnici , jurantes *per venerationem Principis* ; a fortiori debebant incurrere Chriſtiani , jurantes per nomen Dei , aut Evangelia Chriſti .

31 Aliquando puniti ſunt linguæ præciſione , ut teſtatur *Harmenopol. Epitom. Tit. de Jureiur. in fin.* & hoc in ſtatutis multarum Civitatum ſancitum reperiri , teſtatur *Decian. loc. cit. num.* 22. qui ſcribit *Carolum Quintum Imperatorem* ſanxiſſe per ſuam Conſtitutionem , commentatam a *Globero* , quod perjuris duo digiti amputentur . Aliquando puniuntur exilio *text. in l. final. ff. de Crim. ſtellio.* Aliquando ictibus fuſtium (cum ſcriptura , collo appenſa , exarata hac epigraphe : *Ne temere juraveris*) tundebantur , maxime ſi per *Genium Principis* juraſſent. *text. in l. Si duo §. final. ff. de Jureiur. Gloſſ. in l. Nam ſufficit . ff. de Dolo . & in cap. Rex debet . in V. Periurus* 23. *quæſt.* 5. Hodie tamen pœnæ ſupradictæ ſunt antiquatæ , & redactæ ad pœnam , Judici arbitrariam , ut ſcribit *Farinac. quæſt.* 160. *num.* 33. & regulariter imponitur pœna exilii , ut ſcribit *Portules* ad *Molin. Repert. §. Periurus . num.* 7. Sed ego vidi multos ob falſum teſtimonium mitti ad triremes . Debent proinde Judices eodem arbitrio non omnes perjuros cenſere , ſed librare damnum , quod ſuo *periurio* intulerunt . Si enim quis per illud damnum in bonis tantum ; vel etiam in corpore , citra mortem , paſſus , aut paſſurus erat , juſtum eſt arbitrium exilii , ſive triremium ad tempus . Si vero ob falſum teſtimonium debebat quis extremo affici ſupplicio , quod ſubiiſſet , niſi ipſe plene probaſſet propriam innocentiam , & dolum eorum , qui contra eum dixerunt falſum , profecto nimis levis eſſet pœna exilii , & juſto titulo deberentur triremes ad decennium ad minus : & ſi eſſet ſecuta mors innocentis deberent irremiſſibiliter furcis ſuſpendi .

32 Ratio iſtorum eſt , quia , quamvis , quoad Deum , idem reatus ſit in quovis *periurio* , variatur tamen , quo ad proximum , illius gravitas , pro varietate majoris , aut minoris damni , quod illi infertur *periurio* . Si ergo damnum proximi conſiſtit in ſolis bonis externis , aut etiam in corpore citra mortem , poteſt pariter in bonis multari perjurus ; & etiam puniri in corpore citra mortem , utpote exilio , aut triremibus ad tempus , nempe citra decennium . Si autem damnum fuit in periculo inevitabili mortis , aut in morte ipſa innocentis , debetur omnino aut damnatio ad triremes ad decennium , (nam hoc ſpatium , quamvis temporale ſit , tamen æquiparatur perpetuo , ut alias demonſtravimus) aut ultimum ſupplicium . Quia , ſi ultimum ſupplicium datur propter homicidium appenſatum , ſecuto effectu ; & triremes ad decennium dari debent propter idem , effectu non ſecuto , quando tamen ſit deventum ad actum proximum ; ead m pœna dari debet illis , qui falſo teſtimonio ſuo ſcienter , ac doloſe mortem , aut inevitabile periculum mortis cauſarunt innocenti . Et in hoc puncto Judices , Deum timentes , debent ſtrenue ſe gerere , ac infame hoc , ac peſtiferum hominum genus in ſua malignitate talibus pœnis coercere .

33 Ultra corporales pœnas prædictas , obligatur perjurus ad reſarcienda omnia damna illius , quem *perjurio* ſuo læſit , prout *arg. l. final. C. de Reb. credit.* deducit *Jaſon. in §. Si quis il.* 2. *Inſtit. de Actio. num.* 59. Incurrit pariter infamiam , & privatur actione , & proprietate rei , de qua contendebatur , & omni emolumento contractus , & tenetur ad pœnam conventionalem , ut habet Textus *in l. Si quis major . C. de Tranſact.* Inſuper , quia perjurus in una cauſa,

præſumitur perjurus in omnibus, ideo repellitur in omnibus a ferendo teſtimonio, ut cavetur utroque jure, *cap. Parvuli* 20. *q.* 5. *cap. Teſtimonium de Teſt. cap. Ex parte eo. Tit. l. Lucius .ff. de His qui not. infam.* ita ut nec faciat indicium ad torturam, nec ſufficiat ad formandam inquiſitionem, ut *arg. cap. ſicut nobis de Teſt.* tradunt Doctores, *Alciat. Dec. Fulgoſ. Rol. a Vall. Plot. Ruin. Cephal.* apud *Maſcard. Concl.* 1168. *nu.* 5. & 6. ac talis concluſio vera eſt in cauſis tam Criminalibus, quam Civilibus, ut *Felinus* notat *in cap. Teſtimonium n.* 19. *V. Tertia concluſio de Teſt.* & licet cauſa ex Statuto ſit privilegiata, ita ut etiam inhabiles admittantur ad teſtificandum in ea, tamen *perjuri* repelluntur, niſi de iiſdem admittendis ſit ſpecialiter cautum, ut ſcripſit *Abb. in cap. Per tuas num.* 12. *de Simon.*, aut aliquis ſuper hoc fuerit a *Papa* diſpenſatus, *arg. cap. Cum* I. & A. *Extra de Judic.*

34 Hucuſque dicta procedunt de jure Civili, quo ad Laicos, delinquentes crimine *periurii*; de jure autem Canonico, perjuri ſæpe infamiam juris, & ex conſequenti irregularitatem incurrunt, non tamen *ipſo iure* tales ſunt, prout dicit *Clar. §. Periurium num.* 2. qui teſtatur de communi. Tres porro caſus dantur, ut probat *Theſaur. de Pœn. Par.* 2. *V. periurium*, in quibus perjuri *ipſo jure* efficiuntur infames. Primus eſt, quando quis per ſententiam declaratur perjurus ex eo, quod non ſervavit pacta, vel tranſactiones, ſolemni iuramento firmatas, dummodo iſte maior ſit annis viginti quinque iuxta Textum *in l. Si quis maior. C. de Tranſact.* & in pactis initis non interveniat enormiſſima læſio, ut ſcribit *Oſaſch. Deciſ. Pedemon.* 40. *num.* 2. apud *Theſaur. loc. cit.* Secundus eſt, quando quis condemnatur de calumnia: cum enim calumniator ſit accuſator, qui contra proprium iuramentum datum calumnioſe accuſavit, & ex conſequenti periurus eſt, ſi damnatur de calumnia, efficitur ipſo iure infamis, in foro tum *Pontificio*, tum *Cæſareo. Cap. Si quis circa* 2. *q.* 3. *l.* 1. *l. Athletas §. Calumniator ff. de His qui not inf. l.* 3. *C. de Calumniat.* Tertius eſt, ſi condemnetur de Teſtimonio falſo, vel producto, vel a ſe facto, nam pœna falſi, ut ſuo loco dicemus, ſecum importat infamiam. *l.* 1. *ff. de His qui not. inf. l. Infamem ff. de Pub. judic.*

35 Quia vero *Clarus §. Perjurium nu.* 3. ait, quod infamia non incurritur, niſi in *perjurio* promiſſorio, non autem in aſſertorio, & tamen, ut dictum eſt, condemnatus de teſtimonio falſo in iudicio, infamis eſt; dubium eſt, an iuramentum, quod datur Reo, ac Teſtibus de veritate dicenda, ſit *aſſertorium*, an vero *promiſſorium*; & communiter exiſtimatur, quod ſit *aſſertorium*, eo quod verſatur circa facta præterita. Sed verius eſt, quod ſit *promiſſorium*; quia promiſſio de vendendo differt a venditione ipſa; nam illa reſpicit futurum, hæc autem præſens, & ex illa non adimpleta datur *actio ex ſtipulatu*; ex iſta vero *actio empti, & venditi*, ut ait *Vulte. Comment. ad Inſtit. Tit. de Conſenſ. & obligat. num.* 12. igitur etiam promiſſio de dicenda veritate differt a dictione veritatis; iurans autem in judicio, promittit quidem, & iurat tempore futuro, poſt iuramentum datum, dicere veritatem, non autem tunc iuramento firmat veritatem dicti; ſiquidem cum iurat, nondum a Judice interrogatus eſt, nec ipſe aliquid dicit circa factum. Sequitur igitur, quod iuramentum ipſius non reſpicit præteritum, nec præſens, & proinde *aſſertorium* non eſt: ſed reſpicit futurum, & proinde *promiſſorium* eſt: unde ſequitur, quod peierans contra tale iuramentum *promiſſorium*, & de hoc damnatus infamiam incurrit.

36 Periurus pariter de iure Canonico repellitur a teſtimonio perhibendo, quæ pœna incurritur in omni *perjurio*, etiam extra illos caſus, in quibus ille non eſt infamis ipſo iure. *Gloſſ. in l. Lucius in V. Debeant. in fin. ff. de His qui not. inf.* Verum eſt, prout advertit *Suar. Tom.* 2. *de Relig. lib.* 3. *de Juram. cap.* 10. *num.* 16. quod iſta pœna non ligat in utroque foro, niſi Teſtis repellatur per exceptionem: unde ſi admittatur, eius teſtimonium eſt validum. Non admittitur itidem periurus ad iurandum in litem: & amittit ius, & actionem ex ea conventione, ſeu inſtrumento, circa quæ fuit periurus, ut reiiciatur a limine judicii, & amittit omne emolumentum ex dicto pacto, ſive tranſactione iurata; ita ut, etiam illius vigore recepta reſtituere cogi queat ab adverſario; at ipſe teneatur obſervare Adverſario illa, quæ promiſit, ut ex *Seraphino deciſ.* 1243. *in fine* docet *Theſaurus de Pœn. V. Perjurium V. Quarta pœna*.

37 Tandem in illis caſibus, in quibus periurus eſt ipſo iure infamis, eſt etiam irregularis, & ex conſequenti etiam inhabilis ad beneficia, ut docet *Clar. §. Perjurium. V. Item Clericus*.

38 Quo vero ad pœnam periurii inter Regulares, obſervandæ ſunt municipales ipſorum leges, pro Nobis Minoribus adeſt ſequens diſpoſitio: *Qui in judicio quidquam falſa, ſcienterque depoſuerit, vel deponi fecerit, aut verum revocavit, vel revocari procuravit, ipſo facto eſt excommunicatus, cujus abſolutio Provinciali eſt reſervata. Semeſtri Carceri mancipandus, ſatisfaciat parti, & perpetuo infamis exiſtit. Text. Tit. Applicatio* § 11.

39 Prima dubitatio circa citatum *Textum*, eſt, an pœnis in hoc contentis ligentur omnes indifferenter, qui deponunt in iudicio falſum, ut Accuſator, Teſtes, Periti?

40 Reſpondeo, quod hic comprehenduntur tantum Teſtes, ac Periti, non vero Accuſator, qui de crimine falſo alium accuſat. Ratio eſt, quia de Accuſatore habetur ſpecialis diſpoſitio, de qua ſupra *Tit. eo. §. Calumniatio* locuti ſumus; nam falſo deponens in iudicio, accuſando dicitur calumniator, de quo habetur in *Stat. Gen. Ord. cap.* 7. §. 6. *n.* 26. quod pœna talionis puniatur. Periti autem comprehenduntur in hac ſanctione, tum quia ipſi etiam deponunt in iudicio ſub iuramento non tantum credulitatis, ſed etiam veritatis, reſpectu nempe eorum quæ cadunt ſub ſenſu; nam reſpectu iſtorum Periti ſunt veri Teſtes, & habent dicti ſui rationem reddere, ut probavimus *Par. P. Tit. Corpus n.* 55. & *ſeqq.*

41 Secunda dubitatio eſt, quotupliciter contingat falſum deponi in judicio, ut locus eſſe poſſit pœnis, in hoc *Textu* ſancitis.

42 Reſpondeo, quod Teſtis, ſive Peritus poteſt eſſe falſus, negando, ſive occultando veritatem; vel tacendo eſſentialia; vel detorquendo dicta ad alium ſenſum; vel truncando depoſitionem; vel dubia affirmando pro certis, ut habet Textus, quem explicuimus *Tit. Teſtes*. §. 2. *n.* 23. & *ſeqq.* & de horum intelligentia plene ſcribit *Sanctor. de Pœn. cap.* 11. *Quæſt.* 1. *per tot.* ad quem Lectorem ablegamus.

43 Tertia dubitatio eſt, an Teſtes falſum deponentes in quovis judicio, debeant prædictis pœnis coerceri?

44 Reſpondeo negative, ſed ſolum, quando deponunt contra aliquem. Quando vero deponunt favore alicujus, non puniuntur niſi pœna extraordinaria, ſi falſum dicunt, ut habet *Textus. Tit. Teſtes* §. 2. *in fin.* Limitandum tamen eſt hoc dictum, nempe ad caſum, in quo Teſtis deponit ad favorem Rei contra Fiſcum tantum; nam ſi eſſet contra Accuſa-

cuſa-

cuſatorem, pœna ordinaria puniri deberet, ut diximus *Par.5.Tit. Teſtes num.27. in fine*.

45 Quarta dubitatio eſt, quomodo ſatisfacere debeat Parti, qui falſum contra aliquem depoſuit in judicio?

46 Reſpondeo, quod, quantumvis ille, contra quem quis falſo depoſuit, per Judicis ſententiam abſolutoriam ſanctur in fama læſa per accuſationem; tamen ad majorem falſorum Teſtium confuſionem, debet ab iſtis, juxta hunc Textum, exigere reparationem honoris; hoc autem fieri debet vel voce, vel ſcripto, in quo Teſtes falſitatem innocenti impictam confiteantur; ipſum innocentem de appoſito crimine, & ſe Reos de *perjurio* profiteantur. Talis autem reparatio fieri debet ad mandatum Judicis, hoc exprimentis in ſententia; eſt enim pars pœnæ, ſancitæ in Statuto, quam immutare nequit Judex juxta diſpoſitionem *Textus*, *Tit. Applicatio* §. 61. & debet eſſe, ut dixi, oretenus, aut ſcripto, ad arbitrium falſo accuſati; nam cum ſit *ſatisfactio* debita Parti, talis eſſe debet, ut Pars ſe contentam ex ea teneat.

§. VIII. Subornatio.

SUMMARIUM.

1 *Subornationis in genere diffinitio ex Cardinali*.
Subornare *quid importet*.
2 *Subornationis in ſpecie diffinitio*.
Ejus nomen ſumitur in malam partem.
3 *Subornationis fines multiplices*.
Ejus magis propria diffinitio.
4 *De ſpeciebus ſubornationis, remiſſive*.
5 *Inducens Teſtes ad deponendum falſum, tenetur pœna falſi*.
Et gravius delinquit, quam ipſimet Teſtes.
6 *Et tenetur de falſo, licet falſis depoſitionibus Teſtium non utatur*.
7 *Modus, quo fit ſubornatio, non ſpectatur, ſed factum ipſum*.
8 *Falſitas Teſtis quotuplex ſit*.
Opinio, quod teneatur de falſo dans pecuniam Teſti, ne ſe ſinat examinari.
Impugnatur talis concluſio.
Teſtis renuens examinari, offendit ſolum Judicem inobedientia ſua.
9 *Opinio, quod idem crimen ſit ſubornatio attentata, & perfecta*.
Reiicitur, & quare.
Subornationem attentans extraordinarie puniendus.
10 *Opinio Raynaldi de inducente Teſtem, qui non fuit præſens facto, ad deponendum, quod fuit præſens*.
Impugnatur talis opinio, & quare.
11 *Dans pecuniam ei, qui non vult examinari, ut ſe examinari ſinat*.
Teſtis deponens veritatem, accepta pecunia, punitur pœna falſi.
Teſtis deponens veritatem per pecuniam, quo caſu dicatur falſus.
12 *Teſtis, aliquando accipiens pecuniam pro teſtificanda veritate, non delinquit*.
Teſtis quando non teneatur deponere in judicio.
Et quando poſſit pecuniam recipere pro ferendo teſtimonio.
13 *Subornationis, quæ fit Electoribus, varii modi*.
14 *Dubium, an ſubornatio facta ad bonum finem in Electione Canonica, ſit punibilis*.
15 *Opinio, quod ſubornatio ad malum finem tantum ſit vetita*.
16 *Impugnatur talis opinio*.
Subornatio vetita quoquomodo; & hoc ad tollendum ambitum.
17 *Electio ſimoniaca ita eſt, ſi per eam promoveatur dignus, ſicut indignus*.
18 *Rationes, ob quas prohibetur ſubornatio in electionibus*.
Libertas eſt de ſubſtantia electionis Canonicæ.
19 *Subornatio crimen perfectum eſt, quamvis non ſortiatur intentum*.
20 *Finis diverſus eſt legis prohibentis ſubornationem Teſtis, a ſubornatione Electorum*.
21 *Dubium, an ſubornatio in Electione ſit vetita tantum*.
22 *Officium quid importet in Religionibus, num ſolum ſit in ordine ad Prælaturas*.
23 *Alia diviſio Officiorum*.
24 *Subornatio vetita in quibuſvis electionibus ad Prælaturas, ac Officia*.
25 *Quotupliciter fiat ſubornatio in electionibus*.
26 *De ſubornatione, quæ fit a Præſidibus ad electiones*.
27 *Oſtenditur, quod gravius cæteris delinquunt*.

1 FÆcunda delictis lingua *ſubornatione* proditur, cujus perverſitatem in hoc paragrapho detegendam aggredimur. Nomen *ſubornationis*, in ſua generalitate acceptum, ut ex *Cardin. in Clement. 2. de Teſt. not.2.* obſervat *Navarr. lib. 5. Conſ. 21.* diffinitur quod ſit *ſuaſio boni, vel mali, ad malum, ſeu bonum finem ordinata*, ſiquidem *ſubornare*, ut fert ipſius etymologia, aliud non importat, quam *clam ornare, & inſtruere*, & cum hac ſententia tranſeunt *Sanctorus de Pœn. cap. 5. Quæſt.3. fol. 129., & Bictus Prax. crim, Quæſt. 127. num. 18.*

2 Sed accepta ſpecialiter, prout delictum eſt, *arg. in l. Alii propter. ff. de Accuſ.* poteſt diffiniri, quod ſit *falſa alicujus inſtructio remotis arbitris*, ita ut ad eam concurrant duo, puta, dolus malus, & falſitas, quod autem additur *remotis arbitris*, eſt ad denotandum id, quod frequentius fit; poteſt enim eſſe *ſubornatio*, etiamſi inſtructio ad falſum dicendum fiat in aliorum præſentia. Et ut ex *Catanæo* obſervat *Calvin. lexic. V. Subornare falſum*, nomen *ſubornationis* in malam partem accipitur, ac delictum ſonat.

3 *Subornatio* porro poteſt eſſe reſpectu diverſorum finium; nam aliquoties fit, ut quis falſum in judicio dicat; aliquoties, ut examinari renuat; aliquoties ut votum in electione Canonica indigno conferat, aliquoties, ut cum aliis contra Superiorem, aut particularem Religioſum conſpiret; aliquoties, ut ſuffragium ad munera Ordinis, receptionem ad habitum, aut admiſſionem ad profeſſionem indigno det, aut digno deneget, & aliis hujuſmodi. Unde videtur, quod diffinitio ſupra data, dum dicitur *falſa alicujus inſtructio*, conveniat tantum *ſubornationi*, quæ Teſtibus fit, ut falſum deponant. Melius autem diceretur *mala, ſeu perverſa alicujus ad malum perſuaſio*; taliſque diffinitio conveniret cuivis *ſubornationi*, quæ delictum eſt; nam *inſtructio* convenit quidem, quando quis ignorat, quid faciendum ſit, & ſubornans inſtruit illum, & inſtruendo perſuadet ad malum, ſed non convenit, quando quis ſciens malum, quod operatur, illud vult, & operatur ex mala perſuaſione, ſibi facta. Melius ergo dicitur *mala* alicujus *perſuaſio*, quam *inſtructio*, cum illa in omni caſu verificetur, hæc autem in uno tantum caſu vera ſit, in quo etiam *perſuaſio* reperitur.

4 Quia vero de *ſubornatione* contra Superiores jam egimus ſupra *Tit. 2. §. Conſpiratio*, & de illa, quæ fit contra Novitios, admittendos ad habitum, aut profeſſionem, ſuo loco *Tit. eo. §. 9. Suaſio mala*,

agemus, in hoc paragrapho tractabimus ſolummodo de *ſubornatione*, quæ fit perſonis, teſtificantibus judicio; & Vocalibus in Capitulis, aut Congregationibus, ordinatis ad electiones *Canonicas*.

5 Eſt igitur firma regula, quæ, nonnullorum jurium argumento *l. Jubemus. de Probat. l. final. C. de Fid. inſtr.* ponitur communiter a Doctoribus *Burſat. Azeved. Triviſan. Decian. quos ſequit. Raynald. Tom. 2. cap.* 18. §. 19. *num.* 6. quod ſubornans Teſtem ad deponendum falſum, quem cum effectu induxit in judicium; & ſic falſitas fuit ad effectum deducta, & conſummata, tenetur de crimine, & pœna falſi. Imo juxta quoſdam Doctores, *Bart. Bald. Simanc. & Farinac.* congeſtos per *Carenam de S. Offic. Par. 2. Tit.* 17. §. 15. *num.* 55. *V. Quinto notandum*, magis delinquit, & ad majorem pœnam tenetur, quam ipſimet Teſtes deponentes, quia majorem malitiam habere videtur. Nomine autem Teſtium intelligendi ſunt etiam Periti; nam, ſicuti probavimus *Par. p. Tit. Corpus. n.* 55. iſti reſpectu eorum, quæ ſenſu percipiuntur, ſunt veri Teſtes.

6 Ampliatur autem regula iſta ad caſum, quo aliquis, formatis falſis articulis, & ſuper illis, inductis Teſtibus pariter falſis, non uteretur illis, & ſic, ultra Textum *in l. Si falſos codicillos C. Ad l. Corn. de falſ.* firmant decem Doctores, *Barc. Bald. Salicet. Gaſpar Cabal. Felyn. Foller. Capyc. Afflict. Boſſ. & Cravet.* quos citat, & ſequitur *Caballus Caſ.* 144. *n.* 1.; ex eo enim, quod ſcienter produxerit articulum falſum, & ſuper eo induxit Teſtes ad deponendum falſum, dicitur ejus delictum perfectum, ac conſummatum: & quamvis ex tali falſitate nullum damnum alicui ſit ſecutum, ſufficit tamen, quod potuerit ſequi, ut tenet *Bald. in l. Si falſos. in fin. C. Ad leg. Corn. de Falſ.*

7 Porro, quod Teſtis *ſubornetur* pecunia, aut muneribus, auctoritate, potentia, minis, aut precibus, perinde eſt, *Farinac. Quæſt.* 67. *n.* 236. *Souſa lib. 2. cap.* 8. *n.* 22. apud *Sgroi Lux Prælat. Par.* 4. *cap.* 13. *num.* 1. quia ſpectatur effectus, & non modus, quo intentatur, ſiquidem eadem eſt falſitas, quæ diverſis his modis paratur; quamvis aggravari poſſit crimen a varietate modi ſubornandi, ut ſi ſubornans uteretur minis, aut vi; aut *Frater Minor*, data pecunia, aut donis magnis, ſubornaret; crimini enim *ſubornationis* novum crimen adderetur, per quod illud gravaretur.

8 Falſitas autem Teſtis tam conſiſtit in tacenda veritate, quam in dicenda falſitate; & ita, ſi non examinetur in judicio, quia fugit, aut ſe abſcondit, ſicut, ſi in judicio interrogatus, falſum dicit, aut verum tacet; Et ideo qui Teſtem examinandum inducit ad fugam, aut occultationem, ne a Judice examinari cogatur, *ſubornationis* crimen incurrit, ſicut etiam, ſi det pecuniam Teſti pro non ferendo teſtimonio, ut ſcribit *Sgroi loc. cit. num.* 2., qui adducit ad hoc *Clarum*, quem tamen non invenio in libro meo, hoc dicentem. Sed de veritate hujus concluſionis valde dubito, & eam falſam exiſtimo. Nam intantum ſubornans incurrit crimen falſi, in quantum eſt cauſa periurii Teſtium; ſi autem Teſtis, pecunia corruptus, renuit examinari, non pejerat, ſed ad plus committit in Judicem, cujus obedientiæ ſe ſubtrahit, unde juxta Textum *in l. Ex quacunque*. §. 1. *ff Si quis in jus voca. non jer.* debet arbitrio Judicis, cui parere recuſat, multari, & ex hoc infero, quod pari multa teneri deberet ſubornator, non autem crimine falſi.

9 Opinantur porro nonnulli *Cabal. Centur. 2. Caſ.* 141. *n.* 4. *&* 5. & ibi *Boer. Foller. & Afflict. Bajar. ad Clar.* §. *Falſum. n.* 13. & ibi *Bertaz. & alii*, quod idem crimen committet, qui *ſubornationem* attentat, ſicut, qui eam perficit: unde dicunt, quod ſubornator tenetur de *ſubornatione*, quamvis Teſtis recuſet falſum dicere; aut ſi Teſtis, qui forte promiſerat falſum dicere, in judicio deponit verum; & hoc dictum firmant auctoritate *Bald. in l. Non ideo minus. n.* 5. *in fin. V. ſed aliquando C. de Accuſ. & inſer.* magiſtraliter determinantis, quod hujuſmodi delictum dicitur eſſe perfectum, ac conſummatum, quamvis aliud delictum in Teſte non ſequatur. Sed iſtorum opinionem veram non puto, ob rationem ſupra tactam, quia nempe in adductis caſibus nulla in Teſte cadit falſitas, aut periurium, per quæ ſolummodo delictum *ſubornationis* perfectum redditur: porro crimina, ſolummodo attentata, nunquam parificantur perfectis, nec in culpa legali, nec in pœna ordinaria. Ideo concludendum cenſeo cum *Afflict. lib.* 3. *Conſt. Regn. Rubr.* 40. *Conſt. Qui falſitatem. p. n.* 1. quod in prædictis caſibus ſubornator teneretur tantum ad pœnam extraordinariam, arbitrio Judicis, ratione criminis attentati.

10 Sed quid dicendum de illo, qui ſubornat Teſtem (qui non fuit præſens facto) ad deponendum verum de tali facto? Opinatur *Raynaldus Tom. 2. cap.* 18. §. 19. *n.* 8. *& ibi Boer. Caball. Guazz. & Giurb.* cum aliis, quos citat, quod ille non tenetur niſi de pœna extraordinaria, quia, licet inducat Teſtem ad peccandum, & ad falſo deponendum, tamen debet in aliquo excuſari ex exiſtentia veritatis depoſitæ. At, me Judice, talis concluſio valde dubitabilis eſt, & potius falſam dicerem. Ratio eſt, quia ratione periurii idem crimen committit Teſtis, aſſerens ſe interfuiſſe facto, cui non interſuit, ſicut, ſi falſum circa aliud factum, cui interſuit, depoſuiſſet. Ratione falſitatis perinde falſus eſt, dum dicit, ſe fuiſſe præſentem, dum non fuit; ac ſi falſum dixiſſet de eo, cui præſens fuit: nec ideo deſinit eſſe falſus Teſtis, ex hoc, quod aliquid verum dixerit, ſi ſimul cum vero aliquid falſum depoſuerit; ad falſitatem enim non requiritur, quod omnia dicta Teſtis falſa ſint, ſed ſufficit unum dictum falſum circa ſubſtantiam facti. Quod autem dicat Teſtis, ſe præſentem fuiſſe facto, quod vidit, ſpectat ad ſubſtantiam facti teſtificati; nam eſt cauſa, ob quam dicto Teſtis creditur, quia ipſe præſens vidit factum. Unde, ſi ipſe non interfuit facto, & interfuiſſe jurat, falſus eſt circa ſubſtantiam facti teſtificati. Quo autem ad damnum, quod infert ei, contra quem teſtificatur, idem poteſt eſſe, dicendo verum de tali facto, cui non interfuit, ſicut, ſi falſum de alio, cui interfuit, deponeret. Quia, ſi factum fuit ſine Teſtibus præſentibus, judicialiter punibile non eſt, quamvis illud verum ſit. Igitur Teſtis aſſerens, ſe fuiſſe præſentem, dum non fuit, damnificat Reum, dum reddit eum dicto ſuo falſo punibilem in judicio, pari modo, ac ſi de Reo teſtificaretur factum falſum, ob quod deberet judicialiter puniri. Ideo concludendum cenſeo, quod ille ſit Reus de vera *ſubornatione*.

11 Si autem aliquis dat pecuniam Teſti, qui non vult examinari contra aliquem, ut ſe examinari patiatur, & veritatem puram confiteatur, non poteſt dici ſubornator, nec in ullo delinquit, ut dicunt Doctores *Giurb. Paul. de Caſtr. Boſſ. Surd. Dec. Zuccar. Bald. Rip. & Rota* apud *Raynald. loc. cit. n.* 11. non enim alicujus periurii cauſa eſt. Verum eſt, quod Teſtis tali caſu puniri deberet pœna extraordinaria, tamquam corruptus, ut *arg. text. in l. Divus ff. de Re judicat. Vanti. de Nullit. def. prec. n.* 138. dicunt multi *Cavalc. Farin. Menoch.* apud *Sgroi. Par.* 4. *cap.* 13. *num.* 2. & habet aperte Textus *in l.* 1. §. 1. *ff.*

Ad leg.

Ad leg. Corn. de Falſ. quod teſtificans, accepta pecunia, pœna falſi puniendus eſt. Non tamen ſequitur ex hoc, quod ipſe falſus ſit; nam ex indentitate pœnæ, male infertur identitas culpæ, quia eadem pœna convenit culpis, ſpecie diverſis: & ut bene argumentatur *Decius Conſ.89.col.6. ℣.Item dicit.* non tenet hæc conſequentia, *per pecuniam eſt corruptus Teſtis; ergo falſum depoſuit*, niſi in caſu, quod juraverit, quod dicet veritatem pure, *& non prece, nec pretio &c.* & cum tale juramentum regulariter Teſtibus non detur, ſed tantum de pura veritate dicenda, abſolute concludo, quod talis Teſtis falſus dici non poteſt.

12 Forte etiam in aliquo caſu puniri non debet, ſi pecuniam accipiat pro teſtificanda veritate. Reperio, quod *Raynaldus Tom.2. cap.*18. §. 16. *num.* 9. ſcribit, Teſtem ob acceptam pecuniam puniri debere, *ex quo gratis id facere tenetur*, & citat *cap. Statutum. §. Proferendo de Teſt. in. 6.* quod tamen Capitulum nec in Sexto, nec in Decretalibus reperire minime potui. Quod Teſtis teneatur Judici obedire, & ſe ſubjicere examini ad ejus mandatum, verum eſt, niſi ex tali teſtimonio grave damnum ipſe Teſtis incurreret. Quod, ſi damnum ipſe pateretur, non tenetur ille obedire cum tanto incommodo, ex vulgatis. Quod vero teneatur gratis teſtificari; hoc etiam univerſaliter falſum eſt; verificatur tantum in caſu, quo nec ſibi, nec ſuis damnum ex teſtificatione proveniat; ſicut enim cogi Teſtes non poſſunt ad teſtificandum contra ſuos *text. in lege Julia. ff. de Text.* nec cogi pariter poſſunt *ſenes, valetudinarii, &c. text. in l. Inviti. ff. de Teſt.* ob incommodum; ita nec cogi poſſunt, quod gratis teſtificentur, ſi damnum, aut incommodum ex eo ſubeant, unde, ſi ad compenſandum tale damnum, & incommodum, quæ pretio ſunt æſtimabilia, Teſtis pretium accipit, in nullo delinquit, nec puniendus eſt ullo modo.

13 Quantum vero ad *ſubornationem*, quæ fit Electoribus, cenſetur eſſe illa mala perſuaſio, quæ prece; pretio; laudibus; vituperationibus; obſequio; vi; metu; imperio; commendationibus aliorum, aut quavis alia mala arte fit Electori, per quam læditur illius libertas, & inducitur ad dandum ſuffragium alteri ab eo, quem præ cæteris in propria conſcientia digniorem reputat; & cui illud daret, niſi tali doloſa perſuaſione ſeduceretur. Hujus deſcriptionis particulæ quædam ſpectant ad materiam de *Simonia*, unde de illis ibi, tanquam in proprio loco tractabimus: de aliis autem dicemus infra in explicatione Statutorum.

14 Dubium non leve hic eſt, an *ſubornatio*, in Electionibus vetita per *B. Pii V. Conſtit. Paſtoralis.* 28. *Maii* 1551. *Gregor. XIII. Conſt. Conſuevit.* 8. *Septemb.* 1593. *Clemen. VIII. Decret. de Refor. Regul. num.* 35. intelligenda ſit tam ea, quæ ad bonum fit, puta ad finem eligendi optimum, ac digniſſimum inter bonos, ac dignos ad profectum Religionis, quam *ſubornatio* mala, quæ tendit ad electionem indigni?

15 Communis opinio multorum *Roderic. Tom.2. Quæſt. 56. art.1. Cordub. lib.p. Quæſt. 35. & 36. Soto de Juſt. lib. p. Quæſt. 6. art. 6. Navar. Manual. cap. 27. n. 12. Portel. V. Subornatio n. 1. 2. 3. Suar. de leg. lib. 5. cap. 9. a n. 2. Roder. juni. Reſol. 58. n. 45. Paſqualig. Nald. V. Religio. num.* 42. quos dat *Sanctorus de Pœn. cap. 15. Quæſt. 4. ℣. Reſpondeo ſecundo fol.* 138. quibus addo *Pellizzarium Manual. Regul. Tom.2. Tr. 7. c. 6. Sect. 2. n.* 33. eſt, quod prohibeatur ſolum *ſubornatio* mala, quia finis Summorum Pontificum tantum eſt, ut per *ſubornationem*, non eligatur indignus, aut minus dignus, omiſſo digniore; nec legiſlator intendit per ſuam legem aliquem ligari, ultra id, quod ipſe intendit; unde, cum tales Legiſlatores intenderint ſolam utilitatem Religionis, vetando *ſubornationes*, non intenderunt vetare bonas, quæ tendunt ad utilitatem, ſed tantum malas, quæ ſunt ad perniciem Religionis; attenta maxime, quod illæ prohibentur ſub gravibus pœnis, quæ debent reſtringi, juxta vulgata, & ideo limitari ad *ſubornationes* malas.

16 Sed contrarium validiſſimis argumentis probat *Sanctor. loc. cit. ℣. Verum ex hoc. fol.* 138. *& ſeqq.* demonſtrando, quod intentum Summorum Pontificum fuit, exterminare in Religionibus *ambitum Officiorum*, quod aperte habet Decretum *Clementis Octavi*, in quo dicitur: *Ut omnis Officiorum ambitus Occaſio præcludatur, caveant omnes a directa, vel indirecta vocum procuratione*. Porro ambitus ita poteſt intervenire in perſona, quæ vel pro ſe, vel pro alio digno vota indebitis modis procuret, ſicut in perſona indigna. Unde Summi Pontifices in citatis legibus non ſpectarunt finem, ſive exitum electionis, ac ſi prohibuiſſent *ſubornationem* in caſibus tantum, in quibus fieret pro indigno, qui electus remaneret, ſed prohibuerunt, quantumvis pro digno fiant, & hic remaneat electus.

17 Et re vera hoc negari minime poteſt: ſiquidem ita ſimoniaca evadit electio digniſſimi, ſicut indigni, ſi fiat per media ſimoniaca, puta, a manu, a lingua, & ab obſequio; hæc autem media ſunt veræ ſpecies, quibus committitur *ſubornatio*; eodem ergo modo iſta perficitur, ſicut committitur ſimonia; igitur, ſi ſtat crimen ſimoniæ cum electione digniſſimi, ſequitur, quod idem erit de *ſubornatione*.

18 Ratio autem, quæ movere potuit Summos Pontifices ad prohibendas hujuſmodi *ſubornationes* in Religionibus, duplex eſſe potuit. Prima eſt, ut electiones evaderent Canonicæ; tales autem minime eſſe poſſunt, niſi ſint liberæ; libertas enim eſt de eſſentia electionis Canonicæ, *text. in cap. Cum terra, de Elect. cap. Ubi periculum. §. Cæterum. eo. tit. in 6.* per *ſubornationes* vero, quoquomodo fiant, ligatur libertas eligentium. Secunda eſt, ne pertubetur Religioſa quies, quæ per hujuſmodi *ſubornationes*, inſtante tempore Capitulari, maxime agitatur, ac etiam *Ad frangendam peſſimam corruptelam, qua de adminiſtrationibus, & Officiis per gratiam, & ſordes conſequendis perperam inolevit*, quæ ſunt verba *B. Pii V.* in Bulla pro *Minoribus Conventalibus Ad extirpandos*, apud *Sanctor. loc. cit.* Sed iſtæ rationes ita quadrant, quando *ſubornationes* fiunt pro eligendo digniſſimo, ſicut non digno; concludendum igitur erit, quod Apoſtolicæ prohibitiones, & pœnæ in quavis *ſubornatione* locum habeant.

19 Ex his reſolvitur dubium, quod proponitur, num ſcilicet delictum *ſubornationis* compleatur, ita ut ſit locus pœnis, contra illud latis, ſi illa effectum non ſit ſortita, quia, nempe electus non remanſit is, pro quo fuit facta *ſubornatio*. *Rodericus Q. Q. Regul. Tom. 2. Quæſt. 56. Art. 1. ℣. fin.*; prout eum refert *Portel. V. Subornatio. num.* 5. fuit in ſententia, quod ad complementum hujus criminis, & pœnas incurrendas, requiratur, quod effectus electionis intentus ſit ſecutus; ſed poſtea ab ea receſſit in alio Opere *Addit. ad Summ. Tom. 4. cap.* 14., & cum eo ſentit *Portellus*, & bene. Cum hac ergo ſententia cohæret, quod ſupra dictum eſt, quod nempe prohibitio Papalis eſt, tam pro *ſubornatione*, quæ bonum ſortitur effectum, quam pro ea, quæ non ſortitur bonum; nam ea ex ſe, & independenter ab ulteriori effectu, crimen eſt. Sequitur proinde, quod, quamvis ipſa ſortiatur effectum, contrarium inten-

intentioni ſubornantis, nil minus delictum ſit, quo ad ſe ipſam conſummatum, & pœna dignum.

20 Nec iſta reſolutio repugnat dictis ſupra *nu.* 9. ubi oſtendimus, *ſubornationem* Teſtis non puniri pœna ordinaria, ſi Teſtis falſum non deponat. Nam alia eſt intentio legis circa *ſubornationem* in Teſte falſo, & in Electione. Siquidem circa primam intentio eſt, ne ex falſi depoſitione pervertatur judicium; proinde qui perſuadet Teſti veritatem deponere, & ſic *ſubornatione* utitur ad bonum, in nullo peccat, ut probatum eſt ſupra *num.* 12. In alia autem intentio eſt, prout diximus *num.* 18., quod non violetur libertas eligentium; non perturbetur Religioſa quies; & ambitus inter Clauſtrales, non nutriatur: quæ omnia eveniunt in quavis, & per quamvis ſubornationem; quæ proinde, ut diximus, crimen ex ſe perfectum eſt.

21 Dubitatio itidem eſſe poteſt, an *ſubornatio*, vetita per Summos Pontifices, reſtringatur tantum ad Prælaturas Regulares, Officia nempe, quæ habent curam animarum annexam, an vero ſit reſpectu eorum omnium, quæ veniunt nomine Officii.

22 Ad hoc reſpondeo, quod appellatione *Officii*, ut ex multis juribus, tum *Cæſareis*, tum *Pontificiis* colligit *Barboſ. Appellat.* 176. *num.* 1. veniunt omnia munera, quæ certa ſub ſe continent miniſteria, ad quæ *Officium* obtinens deputatur, ac obligatur; & juxta hanc ſignificationem, in Religionibus nomine *Officiorum* veniunt non tantum Prælaturæ, quarum miniſterium eſt cura, aut Generalis, aut Provincialis, aut Localis animarum, ſed etiam alia quæcunque quibus prædicta *Officii* deſcriptio convenire poteſt. Differentia autem *Officiorum*, ut notat *Pellizzar. Manual. Regular. Tom.* 2. *Tract.* 8. *cap.* 6. *num.* 197. eſt, quod illa, quæ habent adminiſtrationem cum juriſdictione, vocantur *Prælaturæ*, ſive *Dignitates*, ut *Generalatus*, *Provincialatus*, *Abbatia*, *Præpoſitura*, *Prioratus*, *Guardiania*, *Correctoratus*, *&c.* alia vero, quæ dicunt adminiſtrationem tantum abſque præeminentia, vocantur proprie *Officia*, ut Officium *Sacriſtæ*, *Procuratoris*, *Subprioris*, *Vicarii*, *&c.* alia autem, quæ important præeminentiam abſque juriſdictione appellantur *perſonatus*, & veniunt nomine *bonorum*, ut *Diffinitoriatus*, *Cuſtodiatus &c.*

23 Alia autem *Officiorum* Regularium diviſio eſt; quod nonnulla per ſolam Canonicam electionem conferuntur, quæ, ut diximus *Par. p Tit. Quales. n.* 32. ad ſui eſſentiam importat, quod fiat a Collegio, Capitulariter congregato; nonnulla vero per ſolam proviſionem Prælati Generalis, Provincialis, aut Localis, juxta varia Ordinum inſtituta, ac leges conferuntur.

24 His præmiſſis, apparet ſolutio propoſitæ dubitationis quod, nempe prohibita ſub pœnis, aſſignatis in Bullis, ſit *ſubornatio* pro conſecutione non ſolum *Officiorum*, quæ Prælaturæ ſunt, ſed etiam aliorum omnium, quæ per Canonicam electionem, ſive per plurium ſuffragia conferuntur. Ratio evidens eſt, quia, cum in Bullis *B. Pii*, ac *Gregorii*, & in Decreto *Clementis Octavi* prohibeatur ambitus *Officiorum*, profecto intelligendum eſt de omnibus *Officiis* univerſaliter, juxta tritum axioma, quod *lex univerſaliter, ſive indefinite loquens, generaliter eſt accipienda*: quia vero ad impediendum ambitum ipſum prohibetur *ſubornatio* per directam, ſive indirectam votorum procurationem, liquet ambitum, & *ſubornationem* prohibitam verſare circa illa *Officia*, ad quæ obtinenda poſſunt concurrere plura vota; reſpectu enim eorum, quæ pendent a mera proviſione Prælati, locum habere nequit votorum procuratio.

25 Quod, ſi quæratur, quotuplex poſſit eſſe malitia in *ſubornatione*. Reſpondeo, quod aliquando poteſt in ea intervenire perverſitas ſimoniaca, & de hac ſuo loco dicemus: aliquando autem intervenit ſola inobedientia mandatis *Summorum Pontificum*, in materia gravi, quæ culpam mortalem importat; & multipliciter poteſt contingere, nempe, quando ambitioſus per ſe obſequio, muneribus, (non tamen interveniente pacto, nam tunc eſſet ſimonia) laudibus, procuraret ſibi devincere animum Vocalium, & maxime Capitis factionis, a cujus nutu cætera vota regulantur, & obſequium eſſet fædum, & ſervile; munera excedentia ſtatum Religioſum, & Conſtitutiones Apoſtolicas de largitione eorundem; laudes eſſent aut totaliter falſæ, aut ultra fas, & veritatem exaggeratæ. Quando ambitioſus utitur emiſſariis ſuis, ad venanda ſuffragia; iſti autem laudant in immenſum illum, pro quo procurant; vituperationibus proſcindunt alios, concurrentes ad illud *Officium*; laudes vero, & vituperationes, aliquando ex integro falſæ, aliquando indebite magnificatæ ſunt. Utuntur pariter machina validiori ad animos movendos, puta, intereſſe privato; deprædicant gratitudinem illius, pro quo procurant; vice verſa exaggerant ingratitudinem concurrentis; oſtendunt certiſſimam ſpem conſequendi ab illo omnia deſiderata, ſi fiet Provincialis; quod nullus illo melior pro manutenenda factione &c. Terrent minis, quod actum erit de fortuna ſua, ſi in illum non concurret, quod ignominioſo ſtigmate proditoris ſigillabitur, ſi non conveniet in eum cum amicis, a quibus promotus eſt ad illud officium, quod habet; quod ille nil minus evadet Provincialis abſque ſuo ſuffragio, & quando erit in officio, inquiret contra eum de delicto, quod modo diſſimulatur. Adhibent repetitas, ac importunas preces, obſecrationeſque; in his impendunt aliorum amicorum ſuaſiones, recommendationes ſæcularium potentium, *Prælatorum*, etiam *Eccleſiaſticorum*, & quod horribilius eſt, etiam fœminarum utuntur medio, (quod apud quoſdam validiſſimum eſt) ad expugnandam Vocalis conſtantiam; & ſexcentis hujuſmodi modis, de quorum aliquibus ſcribit *Sanctor. de Pœn. cap.* 15. *Quæſt.* 4. 5. *&* 6. *fol.* 126. *& ſeqq.* ſed plures ſciet, qui congreſſibus Capitularibus, maximeque generalibus interveniet.

26 Sed hucuſque dicta videntur quadrare pro ſubditis, qui agitantur malo ſpiritu ambitionis, & per ſe, ac amicos ſuos *ſubornationes* inſtituunt, prout dictum eſt. At quid dicendum de Superioribus, ac directoribus, ac præſidibus electionum, qui ut plurimum efficacius talibus *ſubornationibus* incumbunt, ut electio ad ipſorum genium, ac ingenium ſequatur?

27 Dico, quod iſti idem crimen, ſed gravius, quam ſubditi committunt. Ratio eſt, quia atrocius eſt delictum, commiſſum ab illo, a quo debuit delictum ipſum punitione vindicari, & delinquentes compeſci, tum quia ipſum impunitum relinquit in ſubditis; tum quia Subditos malo exemplo ſuo ad ſimilia ſollicitat. Deberent ideo tales gravioribus pœnis, quam cæteri, puniri; ſed hoc nunquam factum vidi; nec de *ſubornatione* aliquem Præſidem Capituli, aut Vocalem caſtigari; & hoc non aliunde eſt, niſi, quia crimen hoc potius eſt in Superioribus, ac Magnatibus, qui volunt hac via, ſibi dominium protendere, quam in ſubditis ambitioſis; & ideo crimen hoc Religioſæ Reipublicæ pernicioſiſſimum, ceu malignus cancer vitales partes illius depaſcitur ſine remedio.

Pro-

Probatio.

SUMMARIUM.

28 *Subornatio eſt difficilis probationis.*
Indicium ſubornationis Teſtium.
29 *Indicium ſubornationis in uno Teſte.*
30 *De indiciis Teſtium ſubornatorum, remiſſive.*

28 S*Ubornatio*, quia, ut diximus ſupra, clam fieri ſolet, ideo eſt difficilis probationis, & ideo indiciis, ac præſumptionibus probatur, ut volunt Doctores *Maſcard. de Probat. Concl.* 1341. *num.* 1. & ibi *Guid. Papa. Conſil.* 75. *per tot Sgroi Par.* 4. *cap.* 13. *num.* 14. & ibi *Marta. Deciſ.* 117. Multa quidem poſſunt circa hoc indicia haberi, & loquendo de *ſubornatione*, quæ fit Teſtibus, una eſt, quod, ſi Teſtes adamuſſim per eadem verba formalia penitus deponant, præſumuntur ſubornati, & hoc maxime, ſi Teſtes ſint idiotæ, ac ignari, & deponant in forma, in qua dent indicium, ex ſe taliter non loqui, ſed ex inſtructione, ſibi ſuggeſta; *arg. text. in l.* 3. & ibi *Bart. in* §. *Ideoque.* ℣. *Nota quod.* ſ. *ff. de teſt. Bero. Conſ.* 95. *num.* 1. *Vol.* 3. & *Conſ.* 97. *num.* 1. *Vol. eo.* & multo magis, ſi aliunde habeatur fumus *ſubornationis*.

29 Hoc vero quadrat, quando multi ſunt Teſtes, qui ſuſpecti habentur de *ſubornatione*, ſed quando ſuſpicatur tantum de uno, indicium corruptionis illius eſt, ſi deponens ſuper capitulis, nolit poſtea ſuper interrogatoriis reſpondere in Cauſa Civili, ut dicunt Doctores, *Bald. in l.* 2. *in* 1. *Colum.* ℣. *Sed ſi occurrit. C. de Eden. Alex. Conſil.* 45. *lib.* 2. & *Conſil.* 98. *lib.* 4. *Abb. in cap. In præſentia de Probat.* & in Criminali, ſi poſtquam depoſuit citatus ex officio, aut præſentatus ab Accuſatore, non vult reſpondere ſuper articulis, propoſitis a Patrono Rei, niſi prius ſibi legatur ſua depoſitio, quæ ut diximus *Par. p. Tit. Patronus*, *num.* 152. non debet ſibi legi, quando timetur de ejus *ſubornatione*.

30 Alia indicia pro detegenda Teſtium corruptione alias dedimus in Prima parte *Tit. Teſtes. nu.* 112. ad quam lectorem remittimus, & indicia, quæ inſerviunt ad probandam *ſubornationem* Teſtium, militant etiam ad probandam eam, quæ fit cum Electoribus.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

31 *Pœna ſubornantis Teſtem ad deponendum falſum in variis caſibus.*
32 *Teſtis falſus, & eum ſubornans, quando puniendus pœna talionis.*
33 *Pœnæ ſubornantium in Electionibus.*
34 *Pœnæ latæ contra tales ſubornantes, quadrant pro omnibus Regularibus.*
35 *Antiquæ pœnæ contra prædictos auctæ a Clemente VIII.*
36 *Pœnæ Simoniacorum, quo caſu aptentur ſubornatoribus prædictis.*
37 *Spectandæ ſunt peculiares Conſtitutiones Ordinum.*
38 *Statutum primum pro Minoribus de Obſervantia.*
39 *Statutum ſecundum.*
40 *Dubitatio prima.*
41 *Faciens deponi falſum in judicio, quando contrahat pœnas ſtatutarias.*
42 *Dubitatio ſecunda.*
43 *Textus ſuppletus ex Valliſoletanis.*
Textus Statutorum comprehendit pœnas Pontificias, latas contra ſubornantes.
44 *Dubium, quomodo privatio actuum legitimorum inferat privationem ſuffragiorum.*
45 *Privatio ſuffragiorum duplex.*
46 *Stricte accepta privat tantum voce activa, & paſſiva ad Prælaturas.*
47 *Conciliantur contrarietates.*
48 *Dubitatio tertia, quomodo intelligatur diffinitio ſubornatoris, data in Statutis.*
49 *Declaratur, qui veniant nomine ſubornatorum in Statutis.*
50 *Obſecrationes quid importent.*
51 *Obſecrationes importunæ, quæ ſint.*
52 *Subornatio, quomodo fiat laudibus, aut vituperationibus, juxta Sanctorum.*
53 *Impugnatur ejus opinio.*
54 *Sequitur impugnatio Sanctori:*
55 *Iterum arguitur contra Sanctorum.*
56 *Laudes, quæ prohibentur in ordine ad ſubornationem, quæ ſint.*
57 *Vera ſubornatio, quæ fit laudibus, quando accidet.*
58 *Falſitas in talibus laudibus, quare apponatur.*
59 *Pœnæ ſubornantium in electionibus, debentur etiam effectu non ſecuto.*
Pœna ordinaria criminis non incurritur, niſi effectu ſecuto.
60 *Colligationes vetitæ, & conceſſæ, quæ ſint.*
61 *Dubitatio quarta, quid agendum, ſi congregato Capitulo, quis accuſetur de ſubornatione.*
62 *Poteſt ille ſummarie condemnari.*
63 *Dubium, ſi Præſes Capituli ſit notorius ſubornator.*
64 *Debet Præſes excludi ab electione, & alius a Vocalibus eligi.*
65 *Vocales in Capitulo congregati, quomodo, & quando ſibi poſſunt eligere Præſidem.*
66 *Corruptela impunita circa ſubornationes in electionibus.*

31 QUo ad pœnas inducentium *ſubornatione* Teſtes ad deponendum falſum, diſtinguendum eſt. Vel enim fuit Teſtis ad offenſam, & ejus depoſitio falſa ſortita eſt effectum ſuum, & tunc, ſicut pœna Teſtis falſi eſt pœna talionis, prout dicitur in *l.* 1. §. *Præterea. ff. Ad leg. Cornel. de Sicar.* ita pœna inducentis ad teſtificandum falſum, eſt ad ſimilitudinem ejus, quæ ipſi Teſti falſo debetur. *Sgroi Par.* 4. *cap.* 14. *num.* 21. & ibi *Clar. Bertazz. Menoch. Farinac. & Caball.* Quod, ſi effectus non fuerit ſecutus, quia ille, contra quem falſum depoſuit, ſe defendit, & probavit falſitatem teſtimonii, tum Teſtis, tum ſubornans puniuntur pœna extraordinaria, Judicis arbitrio, ut docet *Farinacius Quæſt.* 67. *n.* 9. 10. 14. 17. & 21., & *Guazzinus Defenſ.* 28. *cap.* 18. *num.* 3. Si vero eſt ad defenſam, Teſtis ſubornatus punitur pariter pœna extraordinaria; & ex conſequenti eadem pœna percellitur ſubornator. *Sgroi loc. cit. cap.* 10. *num.* 11. *in fine*, & ibi *Clar. Farinac. Bertazz. & Ricc.*

32 Limitatur autem hoc, quando falſum teſtimonium eſt ad puram defenſam Rei contra fiſcum, ſed non ſic eſt, quando eſt ad defenſam Rei contra Accuſatorem; nam probando Reum innocentem, probat Accuſatorem ex conſequenti calumnioſum; & perinde eſt, ac ſi Teſtis examinaretur ad offenſam Accuſatoris. Unde tali caſu puniendus eſſet Teſtis pœna talionis, qua puniendus eſſet Accuſator deficiens in probatione: & *ſubornator* ultra pœnam, quæ ſibi deberetur ob crimen, de quo accuſatus eſt, debe-

deberet ſubdi pœnæ eidem, cui ſubiici Teſtis, ab eo ſubornatus, debet.

33 Quantum vero ad pœnas ſubornantium Electores pro conſequendis *Officiis Regularibus*, habetur primo loco excommunicatio latæ ſententiæ, ſummo Pontifici reſervata ex *Bulla B. Pii V.* quam dat *Roderic. tom. 1. quæſt. 56. art. 1. init. Paſtoralis.* 28. *Maii* 1551. & ultra dictam Cenſuram privatio perpetua vocis activæ, ac paſſivæ. Dictis autem pœnis ex eadem Bulla ligati manebant ultra ſubornantem, ſubornatus, & ille, pro quo fit ſubornatio, niſi ſubornantem Judici detuliſſent, ut ab eo puniretur. Sed diſpoſitionem ſupradictam moderavit *Gregorius XIII.* (per aliam Bullam *Conſuevit. Dat* 8. *Septemb.* 1573. quam citato loco refert idem *Rodericus*) circa duo; voluit enim, quod ab excommunicatione ſupradicta abſolvere poſſit *Superior Generalis*, niſi ſubornatio facta ſit pro eo, ſecundo abſtulit dictas pœnas a non revelantibus *ſubornationem*, prout ordinaverat *Beatus Pius*.

34 Quamvis autem dictæ Conſtitutiones latæ ſint pro Religione *Minorum de Obſervantia*, afficiunt tamen omnes Regulares, prout docet *Pellizzar Manual. Regul. tom. 2. Tract. 9. cap. 2. n.* 181. *V. Cum autem. & num.* 182. Nam, quamvis illæ afficiant pœnis particulares Religioſos, tamen favorabiles ſunt Religionibus in communi, unde per viam communicationis ad omnes Religiones ſunt extenſæ, cum communicatio privilegiorum inter pleroſque Ordines ſit univerſalis.

35 Prædictas pœnas innovavit, auxit, & ad omnes Regulares in univerſum extendit *Clemens Octavus* ſanciens *Decr. de Regular. num.* 15. quod ſubornantes *in Capitulis, vel Congregationibus, ſeu alibi*, ultra cenſuram, & pœnas ſupradictas, afficiantur privatione *Officiorum*, quæ obtinent, & inhabilitate ad alia obtinenda in perpetuum, ſuper qua a nemine valeant diſpenſari, niſi a *Romano Pontifice*.

36 Putat autem *Nald. Sum. V. Religioſus. n.*42. prout eum refert *Pellizzar. loc. cit. num.* 183. quod verba illa, poſita in ſupradicto Decreto *Clementis Octavi*, ubi ait *præter alias pœnas, & cenſuras hactenus, contra hujuſmodi ambientes, & practicantes inflictas &c.* importent eas, quæ in jure communi *cap. Principatus. 1. quæſt. 1. cap. Si quis deinceps. cap. Si quis Epiſcopus. 6. quæſt 7. & alibi.* latæ ſunt contra Simoniacos. Hoc tamen limitandum cenſeo ad caſum, in quo *ſubornatio* fiat per media ſimoniaca, nempe dato, promiſſo, ſive pacto pretio, aut alia re pretio æſtimabili, in quo caſu vera intervenit Simonia. In aliis autem caſibus, in quibus *ſubornatio* fit abſque Simonia, debent intelligi pœnæ, latæ contra ſubornatores non Simoniacos, puta latæ in citata Conſtitutione *B. Pii*, per *Gregorium* moderata.

37 Circa hoc delictum *ſubornationis* Teſtium in judicio, ac Vocalium in Electionibus, ſpectandæ ſunt etiam peculiares cujuſvis Ordinis Conſtitutiones. Nos *Minores de Obſervantia* habemus ſequentia Statuta.

38 1. *Qui in judicio quidquam falſo, ſcienterque depoſuerit, vel deponi fecerit: aut verum revocavit, aut revocari procuravit, ipſo facto, eſt excommunicatus; cujus abſolutio Provinciali eſt reſervata, ſemeſtri carceri mancipandus, ſatisfaciat parti, & perpetuo infamis exiſtat. Text. Tit. Applicatio. §.* 11.

39 2. *Subornatores ſunt excommunicatione Papali, ipſo facto, ligati, actibuſque legitimis privati. Text. loc. cit. §.* 53.

40 Circa quæ, & primo contra primum dubitatio prima eſt, an in quocunque caſu indifferenter ille, qui deponi fecerit aliquid falſum in judicio; aut procuraverit verum revocari, dictas pœnas incurrat?

41 Reſpondeo, negative; ſed incurrit pœnas ſupradictas ſubornator Teſtium, faciens deponi falſum, aut revocari verum, ſolummodo quando illa tendunt ad offenſam alicujus, non vero quando prædicta ſiunt ad defenſam contra fiſcum, prout dictum eſt ſupra *num.*32. Et hoc (ultra rationes dictas *Tit.* 5. §. *Perjurium*) apparet ex clauſula Textus citati, ubi ait, *ſatisfaciat parti*, ex qua eruitur verus ſenſus hujus diſpoſitionis, ut nempe locum habeat, quando ex *ſubornatione* læditur *Pars*, cui debeat de juſtitia ſatisfieri, unde, cum ſimus in pœnalibus, diſpoſitio extendenda non eſt ad caſum, in quo nulla Partis læſio interveniat. Tunc enim non pœna ordinaria hic ſancita, ſed alia arbitraria, ferenda eſt, prout alias dictum fuit.

42 Secunda dubitatio eſt circa ſecundum Statutum, an ſcilicet cæteræ pœnæ, latæ a Summis Pontificibus contra ſubornantes in electionibus, de quibus dictum eſt ſupra *num.* 33. *& ſeqq.* cenſeantur reſtrictæ ad pœnas, enunciatas in hoc *Textu*, puta, ad excommunicationem, & privationem actuum legitimorum?

43 Reſpondeo, negative; nam *Textus* iſte decurtatus eſt, & excerptus a *Statutis Valliſoletanis, cap. 7. Tit. Subornator*, quæ ad illius marginem adnotantur, & in iſtis clarior habetur, & diſtinctior diſpoſitio inſerta pariter in Statutis Generalibus Ordinis *cap. 7. §. 6. num.* 43. *&* 44. quæ ſic cantant: *Subornatores declaramus, qui donis, & promiſſis; comminationibus, & obſecrationibus importunis; laudibus, & vituperationibus falſis aliquem inducere conantur, ut ſibi, vel alteri ſuffragium in electionibus ferat: quive colligationes, aut inductiones fecerint: Non autem illi, qui conferendo, vel conſulendo, talem dignum, vel indignum ad officia dixerint, ut ad illud eligatur, vel non eligatur.*

Qui in electionibus, vel ante eas per ſex menſes pro ſe, vel pro alio, per ſe, vel alios ſubornaverit, excommunicationis ſententiam, ipſo facto, incurrat, Miniſtro, aut Commiſſario Generali reſervatam: Si vero Generales ipſi in eadem damnatione fuerint, a ſolo Summo Pontifice abſolvi poterint juxta Conſtitutionem Gregorii XIII. & inſuper eoſdem ſubornatores actibus legitimis, ipſo facto privamus. Ex iſtis igitur apparet, non modificatas fuiſſe per diſpoſitionem *Textus*, pœnas latas a ſummis Pontificibus, imo auctas fuiſſe privatione actuum legitimorum, quæ non habetur ex *Bulla Gregorii*, nec ex *Decreto Clementis*. Et melius dicetur reſolvendo, quod per pœnam privationis actuum legitimorum ſatisfit pœnæ privationis perpetuæ vocis activæ, ac paſſivæ, latæ per *B. Pium*, & privationis officii, ac inhabilitatis ad illa latæ in *Decreto Clementis*. Siquidem privatio actuum legitimorum, ut habetur ex Statutis Ordinis *loc. cit. num.*3. eſt inhabilitatio ad omnia *Officia* Ordinis, quæ important dignitatem, & ſuperioritatem; & hoc tum quo ad exercitium, tum quo ad inſtitutionem, ut explicuimus *Par. 1. Tit. Pœnarum num.* 9. Importat igitur in recto privationem *Officii Prælaturæ*, & etiam inhabilitatem ad illud, quæ ſunt pœnæ latæ in *Decreto Clementis*. Pariter infert privationem vocis activæ, ac paſſivæ, quæ eſt pœna lata per *B. Pium*; nam iſta verſatur circa ferenda, vel conſequenda ſuffragia ad quodcunque *Officium* Ordinis, ut habent *Stat. Gen. Ord. loc. cit. num.* 1. quod perinde eſt ac inſtitui, vel exercere *Officia* Ordinis, quæ ſunt conjuncta cum dignitate, & juriſdictione; ſiquidem apud Nos ad electionem eorundem vocem habent ſoli Of-

li Officiales habentes dignitatem, ac juriſdictionem; & ſic dicendum eſt, quod nullam novam pœnam, ultra Pontificias, addat Statutum prædictum, ſed illas complectatur in ſola privatione actuum legitimorum.

44 Sed ex iſta ſolutione emergit difficultas; nam *Par. p. Tit. Pœnarum num.* 12. cum *Sanctoro de Pœn. cap.* 3. *quæſt.* 2. ℣. *Reſpondeo primo. fol.* 110. diximus, quod privatio actuum legitimorum non infert privationem vocis activæ, ac paſſivæ, quia privatus actibus legitimis, adhuc poteſt ſuffragari pro Novitiis, ad profeſſionem admittendis, &c. hic autem docemus, quod privatio actuum legitimorum includat privationem vocis activæ, ac paſſivæ.

45 Ad hoc dico, quod privatio vocis activæ, ac paſſivæ, ſeu juris ſuffragiorum, dupliciter ſumitur, nempe large, ac ſtricte. In prima acceptione comprehendit actus omnes, ad quos Religioſus habet jus tanquam membrum Capituli, tum Localis, tum Provincialis; & hoc modo comprehendit ſuffragari in admiſſione Novitii ad profeſſionem; ſive in electione Diſcreti Vocalis, ut antiquitus fiebat; ſive in quovis alio actu ſpectante ad Capitulum locale, ſive Conventuale; pariter ſuffragari in Capitulo Provinciali pro electione Miniſtri, ac Diffinitorum, & pro aliis actibus, in quibus requiruntur vota Capituli Provincialis; itidem ſuffragari in Diffinitorio tum pro electione Prælatorum Localium; tum pro inſtitutione, aut Electione Magiſtri Novitiorum, Lectorum, Concionatorum &c. in illis locis, in quibus mos eſt tales inſtituere per vota ſecreta; tum pro receptione Novitiorum ad habitum, aut alio quovis actu, in quo Diffinitorii vota ſive publica, ſive ſecreta requiruntur.

46 Stricte vero, privatio juris ſuffragiorum, ſive vocis activæ, ac paſſivæ, eſt ad ferenda, & conſequenda ſuffragia; ita ut privatus nec eligere, nec eligi ad quodcunque *Officium* Ordinis poſſit, ut habent Statuta Ordinis *cap.* 7. §. 6. *n.* 1.; Unde ut diximus *Par. p. Tit. Pœnarum. num.* 7. ſic privatus non poteſt quidem dare, nec conſequi vota ad Prælaturas; bene tamen poteſt dare votum in quibuſvis aliis actibus, in quibus non agitur de Electione Prælatorum.

47 Quando igitur diximus, quod privatio actuum legitimorum non comprehendit privationem vocis activæ, ac paſſivæ, intelleximus de hac, ſumpta in lata ſui ſignificatione; privatus enim actibus legitimis non impeditur ferre votum in omnibus actibus Capituli Conventualis, non concernentibus Electionem Superioris. Unde Statuta, quando volunt in pœnam alicujus delicti privare Reum jure ſuffragandi etiam in h.s, addunt particulam *omni*, dicendo *omni ſuffragiorum jure* privetur; ut paſſim in Statutis reperitur. Cum autem dicimus, quod privatio vocis activæ, ac paſſivæ comprehenditur in privatione actuum legitimorum, intelligimus de illa, ſtricte ſumpta; cum evidens ſit, quod privatus actibus legitimis non poteſt eligi, in Prælatum: (& ſic privatus eſt voce paſſiva) nec actus Prælati exercere, inter quos eſt ferre votum in Electionibus Superiorum, & hoc modo privatus eſt etiam voce activa.

48 Tertia dubitatio eſt, quomodo intelligenda ſit deſcriptio Subornatoris, quæ ex Statutis data eſt ſupra *num.* 43.

49 Reſpondeo, quod talis deſcriptio comprehendit ſubornatores, tum Simoniacos, tum non; proinde dicit eos eſſe qui *donis, ac promiſſis* ſuffragia electiva venantur, quod quadrat ſolummodo pro Simoniacis, de quibus ſuo loco dicemus. Sequitur, loquendo de ſubornatoribus ſimpliciter, dicendo, eſſe eos, qui procurant ſuffragia *Comminationibus*. *Comminationes* ſunt minæ, quibus aliquis terretur ad præſtandum quid, quod præſtare nollet argumento ejus, quod dicitur in jure *l.* 1. *C. Comminat. epiſt. progr.* Evadit igitur ſubornator, qui Vocalem nolentem, dare ſuffragium Cajo, ad illud præſtandum, terret minis, dicendo, quod, ſi in eum non conferat, accuſabitur de crimine, ob quod privabitur Officio: ſive perdet ſuam Religioſam fortunam, nec unquam ad dignitates promovebitur: ſive incurret inimicitiam Generalis, ſive Capitis factionis, ſeu tyranni Provinciæ, qui omnimode vult Cajum Provincialem; ſive ſibi contrarios reddet omnes amicos ſuos, qui pro Cajo conjurati ſunt: ſive a tota Provincia indigitabitur tanquam proditor, ſive ingratus, dum votum non vult dare ad nutum ejus, a quo factus eſt Superior.

50 Alio modo, ſubornator fit, qui Vocales aggreditur *obſecrationibus importunis*. Obſecrare, ut ex *Feſto* ſcribit *Calvin. Lexic. V. Obſecrare*, non eſt ſimpliciter rogare, ſed *per ſacra rogare*, hoc eſt uti eo, quod, *ſacrum*, & ſanctum eſt, tamquam medium ad impetrandum id, quod petimus ab illo, quem rogamus; ut quando dicimus, *per viſcera Jeſu Chriſti rogo te, da mihi hoc*; unde *obſecrationes* ſignificant enixiſſimas preces, quibus utimur, quando aliquid maxime a nobis deſideratum, ab aliquo petimus. Optime etiam explicat *Sanctor. de Pœn. cap.* 15. *Quæſt.* 4. ℣. *Reſpondeo Obſecrationes. fol.* 126. quod hoc loco *obſecrationes* ſignificant preces efficaciſſimas, quæ ſolent Deo fieri; ſubornatores vero eas adhibent tali modo; *ut ſint fere ſpecies cultus, & Latriæ* reſpectu eorum, quos ſubornant. Infeliciſſimi enim ambitioſi etiam ſe inferioribus ſubmittunt, ut aſcendant. In iſtis renovatur, quod de Othone, Imperium affectante, ſcripſit *Tacitus Hiſtor. lib. p. Otho protendens manus, adorare vulgus, jacere oſcula, omnia ſerviliter pro dominatione.* Non aliter iſti nullam artem, quamvis proprio ſtatui indecentem, omittunt, ut Vocalium animos demulceant ad ſibi ſuffragandum; & impenſiori ſtudio, & ſervilibus affatim obſequiis gratiam geſtiunt aucupari præpotentis Capitis factionis, quem adulatione colunt, & tanquam Numen venerantur, ut ad ambitas dignitates provehantur.

51 Non ſufficit autem ſemel, aut bis ſic *obſecrare* Vocalem, ut poſſit dici *obſecrationibus* ſubornatus, ſed oportet, quod hoc fiat *obſecrationibus importunis*. *Importunum* varias recipit ſignificationes, aliquando enim idem eſt ac *intempeſtivum*, ut *importune*, hoc eſt *intempeſtive repetere*, prout habet Digeſtum *text. in l.* 17. §. *Sicut ff. Commod. vel contr.* aliquando autem ſignificat *frequens continuatum*, ſive *infeſtans*, unde in *Novell. de Hæred. & Falcid. in Proem.* §. 1. dicuntur *quidam importuni*, hoc eſt, *valde infeſtantes*, ut explicat *Alberic. Dictio. V. Importuna valde*, & in *cap. Importuna mulier. de Pœnit. diſt.* 1. dicitur *exaudita importuna mulier*, nempe *Chananea*, quæ, quamvis repulſam paſſa, *continuatis*, ac *repetitis* precibus exaudita fuit a Chriſto Domino: ac in *Decretali cap. final. de Reſcr. in* 6. dicitur *importunitas potentium ambitioſa*, nempe *continuata* precum inſtantia, quæ tendit ad noxam, ut explicat ibi *Gloſſ. in cap final. in V. Importunitas de Reſcr. in* 6. *Obſecrationes* igitur *importunæ* dicuntur enixæ preces *frequentes*; *continuatæ*; ſeu *perſeverantes*, quibus ambitioſi ſubornant Vocales ad ſibi ſuffragandum. Cum ſimus igitur in lege pœnali, ac graviſſima, ejus diſpoſitio accipienda eſt in ſtricto ſignificato, & ideo concludendum, quod ad incurrendas pœnas ſubornantium *obſecrationibus*, iſtæ de-

bent eſſe frequentes, repetitæ, ſive continuatæ &c.

52 Sequitur, *laudibus, aut vituperationibus falſis*. Putat *Sanctor. de Pœn. cap.15. q. 5. init. fol.* 154. *laudes*, ac *vituperationes* haſce de quibus loquitur Statutum, eſſe munus a lingua, & proinde, tanquam media Simoniaca, prohiberi; aſſerit inſuper, *loc. cit. & ℣. Reſpondeo tertio fol.* 137. quod, ſi *laudes* veræ ſint, & pro digno adhibentur, ſimonia non ſit, talibus laudibus ſubornare; ſimonia autem ſit, & *ſubornatio*, ſi veris etiam vituperationibus ſuffragium electivum extorqueatur. Dicit inſuper *laudes*, & *vituperationes*, hic expreſſas, eſſe illas, quæ dicuntur, adulando eum, qui ſubornatur; ſive illum terrendo, puta, quod, ſi ſuffragium non conferet ſubornanti, ille vituperationibus famam ſuam proſcindet.

53 Sed, ſalva illius reverentia, iſtas concluſiones non puto admittendas; nam ad hoc, quod *laudes*, & *vituperationes* iſtæ eſſent munus a lingua, & media ſimoniaca, deberent in pactum deduci; aliter ſimonia non ſunt, ex communi ſententia ſcribentium, qui volunt munus a lingua tunc eſſe ſimoniacum, quando exibetur *cum obligatione, vel quaſi obligatione, ut laudanti ſpirituale aliquid, velut ex pacto implicito, vel explicito, directe, vel indirecte rependatur*. *Marchant. Tom. 3. Par. p. Tit. 6. Quæſt. 6. Tribun. Sacram.* Quomodo ergo ſimoniam eſſe poſſunt *laudes*, a ſubornatore exhibitæ ſubornato, quæ ſecreto exhibentur (ut fert quidditas *ſubornationis*,) & nullum circa eas pactum intervenit, aut conventio? Poſito, quod ſubornator intenderet laudibus illis mercari a ſubornato ſuffragium, hæc ſimonia tantum mentalis eſſet ex parte ſubornantis; quæ tamen non cadit (eo quod eſſet actus pure mentalis, de quibus Eccleſia non judicat) ſub pœnis Eccleſiaſticis: Simonia quidem realis eſſet, ſi conventio inter ſubornantem, ac ſubornatum iniretur, ut ille in publico, aut cum aliis ſubornatum laudibus extolleret, iſte vero alteri ſuffragium conferret; ac ſimiliter ſimonia eſſet, ſi promitteretur ſuffragium ſubornatori, qui ſe obligaſſet ad vituperandum alium, qui concurreret ad dignitatem, ad quam aſpiraret ſubornatus.

54 Præterea, ſi *vituperationes*, de quibus loquitur Statutum, concernerent perſonam ſubornati, ut explicat *Sanctorus*, ac ſi a ſubornante comminarentur ſubornato, in Statuto eſſet ſuperfluitas, nam ſupra diſerte expreſſerat *comminationes*: ſuperfluitas autem in lege, aut Statuto admittenda non eſt. *Barboſ. Axiom.* 316. *c* 6. Et quomodo poteſt intervenire ſimonia in vituperationibus, comminatis ad extorquendum ſuffragium?

55 Ulterius, ſi *Sanctorus* ipſe, ut adnotavimus ſupra *num.* 16 vult, & bene, quod crimen *ſubornationis* committatur, quantumvis ipſa tendat ad bonum finem, eligendi nempe digniſſimum inter dignos; quomodo non ſibi contradicit nunc aſſerendo, quod, *ſi laudes veræ ſint, & pro digno adhibentur, nulla eſt ſimonia*, & conſequenter, juxta illum, *ſubornatio*? Et ſi nulla eſt ſubornatio in *laude vera*, & quomodo *ſubornatio* erit in *vituperatione vera*, cum laus, ac vituperatio contraria ſint, de quibus idem eſt judicium? *arg. l.* 1. *ff. de His, qui ſunt ſui, vel alie. l. final ff. de leg.* 3. *l. In fundo ff. de Rei vindic.*

56 Dico igitur, quod *laudes*, quibus prohibetur hic fieri *ſubornatio*, concernere poſſunt perſonam ſubornati, vel ſubornantis, vel ejus, contemplatione cujus *ſubornatio* fit. Nam poteſt ſubornari aliquis adulatione, in qua, laudibus plerumque falſis ſubornans utitur ad aucupandam illius benevolentiam, ſub ſpe conſequendi ab eo ſuffragium: ſed re vera iſta eſt *ſubornatio* remota, quia ſtudium acquirendi gratiam, ſeu benevolentiam illius, eſt quid generale ad conſequenda ab eo omnia, quæ bona ſunt, & is dare poteſt; nec per laudes illi tributas ſpecificatur petitio ſuffragii, in qua conſiſtit *ſubornatio*.

57 Propria ergo *ſubornatio* fit, cum laudes comitantur petitionem ſuffragii, & ſunt tanquam medium ad illud conſequendum; tales ergo laudes concernunt aliquando perſonam ſubornantis; ſicut enim dicebat Abſalom *Reg. lib.* 2. *cap.* 15. ℣. 4. *Quis me conſtituat judicem ſuper terram, ut ad me veniant omnes, qui habent negotium, & juſte judicem?* ita nonnulli ambientes dignitates, ſe ipſos deprædicant zelo plenos, charitate fervidos, providos, juſtos &c. & ſi provehantur ad Provincialatum, jactant ſe extirpaturos abuſus; reformaturos Provinciam; neceſſaria proviſuros &c. & hoc modo ſollicitant corda Vocalium, ad illos promovendos: ſi autem *ſubornatio* fit ad favorem alterius, ſimiles virtutes de illo exagerant, ac *laudibus* extollunt; & aperto marte, ſuffragium a Vocalibus ad illus favorem expoſtulant. *Vituperationes* vero ſunt contra concurrentem ad dignitatem; & iſtæ ut plurimum ſunt inſtrumenta, quibus apud Vocales utuntur ambientes ipſi, aut ipſorum emiſſarii, ad expungendos rivales ab animis Vocalium, quos tali pacto ſubornant.

58 Addit porro Statutum *falſitatem* hujuſmodi *laudibus*, ac *vituperationibus*, ſubdens, *falſis*; hoc autem additur ad denotandum tantum id, quod regulariter eſt; non quod *falſitas* laudum, aut vituperationum neceſſaria ſit ad committendum contra Statutum. Ratio eſt, quia *laudes* tales, aut adulatione, aut jactantia, aut perverſa affectione, reſpective fœdantur, & *laudes falſæ* ſunt: *vituperationes pariter*, ut plurimum ex invidia, & rivalitate prodeuntes *falſæ* exiſtunt, juxta paroemiam, *Figulus figulo* nempe *invidet*; & ſicut invidia armavit manum *Cain* in vitam fratris; ſic acuit linguam invidi contra famam innocentis, ac virtuoſi. Et dato, quod *laudes*, & *vituperationes* veræ eſſent, nil minus illis utens ad venanda ſuffragia, eſſet ſubornator, nam illis læditur Vocalium libertas, qua labefactata, electio Canonica non ſubſiſtit, prout dictum eſt ſupra *num.* 18.

59 Sequitur in Statuto, *aliquem inducere conantur, ut ſibi, vel alteri ſuffragium in electionibus ferat*; His verbis, pro Nobis fertur deciſio, contraria reſolutioni communi cujuſdam dubii, quod ſolet a ſcribentibus agitari, & eſt, an ſubornatores in electionibus incurrant pœnas Pontificias, contra eos latas, ſi electio ſequuta non fuerit in perſona illius, pro quo facta fuit *ſubornatio*, & concludunt, quod non, ex fundamento hujus regulæ Generalis, *Pœnam, quæ ipſo jure delinquenti infligitur, non incurrit is, qui cogitavit, & aliquid egit, ſed non perfecte, etiamſi per ipſum non ſteterit*; quam Regulam ex jure deductam *cap. Perpetuo. juncta Gloſſ. p. ubi Io. Andr. n.* 2. *de elect. in* 6. paſſim amplectuntur Doctores. *Navarr. lib.* 5. *conſil.* 20. *num.* 3. *de ſent. Excommun. Peyrin. de Subd. quæſt.* 2. *cap.* 2. §. 11. ℣. *Dico primo. Bisſ. Prax. crim. Quæſt.* 127. *num.* 23. Sed apud Nos talis regula in hoc caſu fallit, quandoquidem dicente Statuto, aliquem inducere conantur, manifeſte apparet, mentem ipſius eſſe comprehendere ſubornantes, tam non ſecuta, quam ſecuta electione in perſona intenta: & ratio eſſe poteſt ea, quam dedimus ſupra *num.* 18. puta, quod cauſa prohibitionis *ſubornationis* non eſt tantum, ne ſequatur mala electio: ſed eſt, ne perturbetur Religioſa quies, ne lædatur eligentium libertas: ne fiant electiones per ſordes: conturbatur autem Religio, ac læditur libertas

bertas

bertas per hujuſmodi *ſubornationes*, etiam carentes ſperato effectu: igitur etiam iſtæ ſunt prohibitæ ſub pœnis punientibus alias, quæ ſortiuntur intentum.

60 Proſequitur textus, determinando, eſſe ſubornatores non tantum ſupradictos, ſed etiam *qui colligationes, aut inductiones fecerint*. Hic autem cum *Sanct. loc. cit. q.* 10. *℣. Dixi independenter fol.* 156. oportet advertere, quod *colligationes*, & *inductiones*, quæ fiunt bono zelo, ut ad profectum Religionis perficiatur electio, non ſunt prohibitæ, imo neceſſariæ; ſi enim multi, nempe major pars Capituli non uniatur ad eligendum unum, electio non ſequetur. *Colligationes* vetitæ ſunt illæ, quæ ſuaſu unius, aut alterius, qui majori pollent auctoritate, fiunt a multis, qui cuneum (*ſquadrone* Italice) componunt, & ab uno dirigitur, vel ad faciendas ad eorum libitum univerſas electiones Capitulares, vel ad obtinendas (ut ajunt) proprias ſatisfactiones. Iſtæ ſunt *Colligationes*, *ac inductiones* prohibitæ, cujus damna late, & optime proſequitur, & perſequitur loco citato *Sanctorus*, ad quem Lectorem remittimus.

61 Quarta dubitatio eſt; quid juris, ſi congregatis Vocalibus, & deſtinata die pro celebrando Capitulo, accuſetur aliquis ex Vocalibus de *ſubornatione*? Poſſet ne Præſes Capituli cognoſcere de *ſubornatione*, & eum pœna ſtatutaria punire?

62 Reſpondeo affirmative cum *Sanctor. loc. cit.* *℣. Reſpondeo ſi evidenter. fol.* 158. poterit enim, ob temporis brevitatem, ſummarie procedere, examinando Teſtes, ac Reum; concedere ſibi terminum competentem, reſpectu anguſtiæ temporis, ad ſe defendendum, ac ferre ſententiam declaratoriam commiſſi criminis, ac ipſum a Capitulo excludere. Rationes hujus reſolutionis videri poſſunt apud eumdem *Sanctorum*, qui copioſe de hoc ſcribit.

63 Sed quid dicendum, ſi Commiſſarius Viſitator ipſe, nocte precedente Capitulum, Vocales ſubornaret, & hoc notorium eſſet? Dico, quod non deberet admitti in Capitulo, ſed excludi tanquam excommunicatus declaratus; deberentque Vocales per vota ſecreta ſibi eligere de gremio ipſius Capituli Præſidem; qui actiones Capitulares dirigeret, & ad celebrationem Capituli deveniret.

64 Rationes hujus reſolutionis ſunt; quod, ex quo Commiſſarius notorie ſubornator eſt; ipſe eſt excommunicatus vitandus, notorietas enim facti ſupplet declarationem Judicis; non debet igitur ipſe ullo modo admitti, ne per ejus admiſſionem electio vitiaretur, *text. in cap. Ad probandum. de Sent. & re judic. arg. cap. ult. de Procurat.* Neque deberet differri electio; nam, ſi intra diem, a Capitulo deſtinatam pro celebranda electione, ipſa non celebretur, devolvitur ad Generalem, *text. in Clement. Exivi. §. Cæterum. de Verb. ſign.* & ex culpa aliena non debent vapulare Vocales, dum privati remanerent pro tunc jure eligendi. Nequit autem Capitulum celebrari, niſi aliquis ſit Præſes, qui actiones Capitulares dirigat, & electione facta, Electum confirmet: nequit pariter Provincialis, qui, ante electionem, debet Officio renunciare, Præſidem agere; tum quia ante electionem ipſe renuncians Officio, ſyndicari debet a Præſide ſuper ſua adminiſtratione; ergo oportet, quod alius Præſes ſit inſtitutus: tum quia poſt renunciationem Officii factam, ipſi nullum majus jus remanet, quam cuilibet alteri Vocali inſit; igitur nequit illis jure præſidere. Habet autem Capitulum jus ſibi tunc eligendi Præſidem; nam, ſi habet jus ſibi eligendi Prælatum, a fortiori debet habere jus eligendi Præſidem, (qui non eſt Prælatus, ſed tali caſu purus Officialis) aut ſaltem a pari, debet habere jus eligendi Præſidem, ſine quo non poteſt fieri electio Prælati; cui enim commiſſa eſt juriſdictio ad aliquod, conceſſa etiam ſunt ea, ſine quibus nequit illud commode expediri. *text. in l. 2. ff. de Juriſd. omn. Judic.*

65 Et talis electio Præſidis fieri deberet, & Capitulum celebrari in omni alio caſu, in quo Commiſſarius aut non poſſet, aut injuſte nollet Capitulo intereſſe; nempe, ſi Congregatis Vocalibus in Conventu capitulari, Commiſſarius moreretur; aut ex Cenſura notoria non poſſet in Capitulum admitti; aut, ſi ipſe recederet a loco Capituli, aut nollet ingredi (quamvis rogatus nomine omnium Vocalium) in Capitulum ad electionem. Et ratio eſt, quia ex quo Vocales omnes ſunt congregati, Capitulum unitum eſt pro electione facienda; & cum determinata ſit dies electionis, ut ſuppono; nequit non celebrari illa die ut ſupra dictum eſt; nec pariter prorogari ultra dies conſuetos Capitulum; aut illud diſſolvi per Commiſſarium poteſt, ratione ſcandali, quod eveniret inter Sæculares, quibus innoteſcerent plagæ Religionis ex diſcordantia Vocalium a Commiſſario: & etiam, quia non poteſt juxta *Stat. Gen. Ord. cap.* 8. §. 2. *num.* 2. Commiſſarius incæptam electionem ſuſpendere; dicitur autem incæpta electio, quando jam omnes Vocales congregati in Conventu ſunt, & inter ſe tractare cæperunt, nam tractatus prævius ad electionem pars electionis eſt, quæ proinde ex eo dicitur incæpta.

66 Sed quorſum hæc ſcribimus? Profecto multa vidi, & plura audivi tum Generalia, tum Provincialia Capitula in omnibus ferme Religionibus, in quibus Vocalium *ſubornationes*; diſcordiæ; pacta; conventiones; pariter Commiſſariorum, ſeu Præſidentium electionibus artes indebitæ; occulta monopolia cum aliquibus Vocalibus; cum cæteris apertæ violentiæ exercitæ ſunt; nec tamen unquam vidi, aut audivi Vocalem ambientem, alios (a quibus palam procuravit pro ſe ſuffragium) ſubornantem, de *ſubornatione* accuſari, aut puniri; aut Commiſſarium, quamvis peſſime, & doloſe in negotio electionis ſe geſſerit, & Superioribus Generalibus denunciatus fuerit, unquam caſtigatum, ad cæterorum exemplum. Quapropter de his ſcribere amplius ſuperfluum eſt. Dicant *Canones*; clament *Decretales*; vetent *Extravagantes*; prohibeant *Decreta Summorum Pontificum*; ordinent *Statuta Religionum*, quidquid libuerit; ambiens dignitates omnia peſſundat, & pro nihilo ducit Cenſuras, ut optata conſequatur. Ex communi autem corruptela *Subornationes* palliantur nomine Tractatus; conventiones, & pacta ſimoniaca intitulantur *convenientiæ*, ſeu *ſatisfactiones*: munera, ſeu pecuniæ, quibus aut ſuffragium, aut Officium comparatur, *antidorali* pallio veſtiuntur; ſicque homines irridentur, aut ſe irrideri permittunt. Sed non irridebitur Deus. Pro nunc ſatis.

§. IX. Suaſio mala Novitiis.

SUMMARIUM.

1 *Textus Tridentini de cogentibus fœminas ad Religionem.*
Diſpoſitio Eugenii Quarti contra impedientes alicujus ingreſſum in Ordinem S. Benedicti.
2 *Coactio ad Religionem prohibetur, perſuaſio permittitur.*
3 *Conceſſum eſt cuicunque perſuadere Novitio, ut aliquid de bonis ſuis ſibi relinquat.*
Novitius, intra bimeſtre, ante profeſſionem tan-

tum poteſt diſponere de bonis ſuis.

4 *Minores non poſſunt ſuadere ſuis Novitiis, ut aliquid ſibi relinquant.*

5 *Statutum primum pro Minoribus de Obſervantia.*

6 *Statutum ſecundum.*

7 *Statutum tertium.*

8 *Dubium, an Excommunicatio afficiens cogentes ad Religionem fœminas, tangat cogentes mares.*

Opinio negans.

Alia affirmans.

Lex extendi debet ex ratione finali.

Lex ſi gratia uſus frequentioris aliquid decernit, non excludit caſum minus frequentem.

9 *Dictæ opiniones ſunt æque probabiles.*

10 *Varietas in Statutis in ordine ad cenſuram latam in Tridentino.*

11 *Statuta ſupplentur ex Valliſoletanis, & Reformatis.*

12 *Notabilia octo deducta ex Tridentino circa cogentes fœminas ad Religionem.*

Metus levis non conſideratur a lege.

Modus coactionis ad Religionem eſt mala tractatio puellæ.

Cooperantes quomodolibet cogenti puellam ad Religionem, ligantur cenſura.

Coactio non dicitur facta, ſi ejus effectus non eſt ſecutus.

Caſus expreſſi in jure, in quibus fœmina cogi poteſt ad Religionem, remiſſive.

Quæ fecit votum Religionis, poteſt cogi ad illud explendum.

Opinio Sanchez exploſa.

Volens antecedens, vult neceſſario conſequens.

Omnes influentes in coactionem fœminæ ad Religionem, ſunt excommunicati.

13 *Statutum Minorum extenditur ultra diſpoſitionem Concilii.*

14 *Quomodo ſuffragantium in profeſſione Novitii libertas poteſt impediri.*

15 *Novitium impediens, ne poſſit ſæcularizari, ita delinquit, ſicut ne poſſit profiteri.*

Novitio negans ſuffragium ſine cauſa, peccat mortaliter.

16 *Superior Regularis ſine legitima cauſa non poteſt a ſua Religione repellere ingredi volentem.*

Superior Regularis non eſt dominus, ſed diſpenſator bonorum Religionis.

17 *Deductio concluſionis.*

18 Inducere *quid importet.*

Differentia inter monitionem, inductionem, ac compulſionem.

19 *Statutum circa libertatem Novitiorum ſuperat diſpoſitionem Tridentini.*

20 *Minores non poſſunt recipere de bonis Novitiorum.*

Nec inducere eos ad aliquid ſibi relinquendum.

Ut cenſura Tridentini incurratur a recipiente de bonis Novitii, requiritur quantitas notabilis.

21 *Statutum excludit etiam quantitatem minimam.*

22 *Suaſio quid importet.*

23 *Hæc ut ſit punibilis, requirit effectum ſecutum.*

Conſilium ad malum ordinaria pœna non punitur, niſi effectu ſecuto.

24 *Minima quantitas: quæ dicatur, variæ ſententiæ.*

25 *Minima quantitas eſt, quæ non infert peccatum mortale.*

26 *Ratio deciſionis.*

1 S*Uaſionis malæ, Novitiis factæ*, crimen peculiare eſt *Minorum de Obſervantia*, quibus per eorum Statuta ex prohibitione, delictum naſcitur. Reſpectu quidem ſuadendi, ſeu diſſuadendi aliquem ingreſſum Religionis, ſeu profeſſionis emiſſionem, habemus ex *Tridentino Seſſ.* 25. *de Regul. cap.* 18. excommunicationem, ipſo facto, incurrendam contra *omnes, & ſingulares perſonas, cujuſcunque qualitatis, vel conditionis fuerint, tam Clericos, quam Laicos, Sæculares, vel Regulares, atque etiam qualibet dignitate fulgentes, ſi quomodocunque coegerint aliquam Virginem, vel Viduam, aut aliam quamcunque mulierem invitam, præterquam in caſibus, a jure expreſſis, ad ingrediendum Monaſterium, vel ad ſuſcipiendum habitum cujuſcunque Religionis, vel admittendam profeſſionem; & in hoc complices, fautores, præſentes, ac conſentientes.* Et par cenſura ibidem ei, qui fœminis, ut præfertur, quoquomodo ſine juſta cauſa impedierit, velum ſumere, aut profeſſionem emittere. Habemus pariter excommunicationem, *Papæ* reſervatam, latam ab *Eugenio IV. Kalen. Mart.* 1434. apud *Roderic. Bullar. fol.* 83. *num.* 14. contra impedientes verberibus, minis, violentiis, injuriis, moleſtiis, aliquem, qui ad *Religionem S. Benedicti* tranſire voluerit; de quo, utpote privilegio, ad favorem Religionis conceſſo, communicantes cum *Monachis Benedictinis* participant, prout participamus *Nos Minores*, ut notat *Sanctor. Comment. cap.* 2. *Stat.* 35. *fol. m.* 146.

2 Tamen ſupradictæ diſpoſitiones comprehendunt tantum *cogentes*, ut dicunt Doctores *Armendar. Addit. ad Recopil. leg. Navar. lib.* 1. *Tit.* 18. *leg.* 7. *de Relig. num.* 62. *Azor. Par.* 1. *lib.* 13. *cap.* 9. *q.* 2. *℣. Quæres. Barboſ. de Pot. Epi. Alleg.* 104. *num.* 3. Unde prohibitum non cenſetur puellæ perſuadere ingreſſum Religionis, aut emiſſionem profeſſionis *Barboſ. in Trident. Seſſ.* 25. *de Regul. cap.* 18. *in fin.* & ibi *Tamburin.*, & idem dicendum eſt de prohibentibus ingredi *Religionem S. Benedicti*; Concilium enim aperte loquitur de cogentibus; & *Bulla Eugenii* diſponit de impedientibus *per verbera, minas* &c. quæ ſunt media coactiva.

3 Pariter quibuſvis aliis tum ſæcularibus, Clericis, ac Laicis, tum Regularibus licitum eſt Novitiis ſuadere, ut aliquid de ſua ipſorum hæreditate favore ſuadentium diſponant; ac ipſis Novitiis vetitum tantum eſt, niſi intra bimeſtre ante profeſſionem, ſuorum bonorum diſpoſitio, nec Monaſteria, in quibus profitentur, poſſunt poſſeſſionem adipiſci eorum, quæ ſibi a Novitiis relinquuntur, niſi eorumdem ſecuta profeſſione. *Trident. Seſſ.* 25. *de Regul. cap.* 16.

4 Sed *Fratribus Minoribus de Obſervantia* prohibetur, non tantum coactio alicujus ad ſuſceptionem habitus, ſive ad impediendam profeſſionem; ſed etiam ſimplex *ſuaſio*: pariterque iiſdem vetita eſt *ſuaſio, Novitiis facta*, ut de ſuis bonis aliquid ſive particulari Religioſo, ſive Conventui relinquant. Unde *ſuaſio* talis *mala* eſt, & evadit delictum, quod ſequentibus Statutis, ac pœnis vindicatur.

5 *Primo. Superiores, & Subditi Novitium ullum quovis prætextu impedire non præſumant, quominus ad Religionem, quam maluerit, tranſeat, vel etiam ad ſæculum revertatur. Neque præterea quempiam quovis modo, ut profiteri velit, inducant; ut libere, & non coacte profeſſio emittatur. Qui contrafecerit, Superior officio privetur; & alii quicunque ſuffragiorum jure careant, Superiorum arbitratu. cap.* 2. *§.* 3. *num.* 12.

6 *Secundo. Qui vero quoquomodo Novitii voluntatem impedierit, quominus profeſſionem emittat, anathema ſit, ut ex Sacra Tridentina Synodo cautum eſt: & eiſdem cenſuris ſubjaceat, nec non Officiorum privationi, & a jure ſuffragiorum per ſeptennium deſtitutioni, qui ſine juſta cauſa eos impedierit, qui Novitio-*

rum

rum receptioni, vel profeſſioni ſuffragari volunt. nu, 13.

7 *Tertio. A Novitiis aliquid, vel minimum recipientes, vel eis ad ſibi, vel Conventui aliquid relinquendum ſuadentes, præter pœnas, in Sac. Tridentino Concilio decretas; Superiores privari debent Officio; alii, ut proprietarii, publicari. Text. Tit. Applicatio* §. 25.

8 Circa quæ Statuta noto primo, quod controverſia inter Doctores eſt, an Excommunicatio, lata a *Tridentino* contra cogentes fœminas ad habitum, aut profeſſionem Religioſam, aut impedientes eaſdem, quominus velum ſacrum aſſumant, ſeu Regulam profiteantur, de qua dictum eſt ſupra *num.* 1. extendatur ad eos, qui parem coactionem in viros exercent, *Sanchez in Decal. lib.* 4. *cap.* 4. *num.* 3. poſt *Suarez, Tom.* 5. *in* 3. *Par. Diſp.* 23. *Sect.* 5. *num.* 8. & *Bannes* 2. 2. *Quæſt.* 61. *art.* 2. *Dub.* 3. *ad fin.* ſuſtinet, quod non; & hæc opinio ſequaces habet pleroſque, ſcribentes de hac materia. Affirmativam contrariam ſententiam ſuſtinet *Palacios in* 4. *Diſt.* 38. *Diſp.* 1. *fol.* 847. ℣. *Rurſus*, relatus ab eodem *Sanchez*; & ratio hujus opinionis eſt, quia ratio finalis legis Conciliaris eſt conſulere libertati ingredientium, ſeu profitentium Religionem, quæ libertas requiritur tam in viris, quam in mulieribus. Lex autem, ſeu Decretum ex ratione finali, quæ ejus anima eſt, extendi debet, ut late probat *Tiraquel. Tract. Ceſſante cauſa init. a num.* 138., & quamvis Concilium loquatur de ſolis fœminis, tamquam de eo, quod frequentius accidit, non tamen excludere intendit ab hac diſpoſitione maſculos; quia lex, ſi gratia frequentioris uſus aliquid decernit, non excludit caſum minus frequentem, ut *Sanchez* ipſe demonſtrat alibi nempe *de Matrim. lib.* 3. *Diſp.* 20. *num.* 3.

9 Quidquid vero ſit de his opinionibus, quæ ſunt æque probabiles, cum earum fundamenta poſſint æque ſuſtineri, & ſolvi; diſpoſitio noſtrorum Statutorum lata eſt juxta opinionem ſecundæ ſententiæ. Volunt enim, quod eodem anathemate, lato a *Tridentino* contra cogentes fœminas, ut præfertur, percutiantur, qui ſimilem coactionem circa Novitios exercebunt.

10 Videtur autem iſta concluſio non recte deduci a citatis Statutis, nam incurſio cenſuræ *Tridentini* ponitur in Statuto ſecundo tantum; quod dedimus ſupra *num.* 6., in quo ſub tali anathemate prohibetur Novitios impedire, quominus profiteantur Religionem; in Statuto vero primo, dato ſupra *num.* 5. in quo prohibetur, ne Novitii impediantur, quominus reverti poſſint ad ſæculum, talis cenſura non adeſt, ſed pœna privationis Officii, ac ſuffragiorum reſpective. Unde ſequitur, quod excommunicatio, lata contra impedientem profeſſionem Religioſam, non debeat extendi ad impedientem ſæcularizationem Novitiis; attento maxime, quod Statuta ipſa efferuntur ſub numeris diſtinctis, unde diſpoſitio pœnalis, quæ ponitur in uno numero, non debet extendi ultra illum.

11 Tamen ratio iſta nihil relevat, ut pote fundata in errore *Compilatoris Statutorum Ordinis* compilationis *Sambucanæ*. Citata porro Statuta deſumpta ſunt ex *Vallisoletanis*, quæ citantur ad marginem, & dum *Vallisoletana* ipſa ſub uno contextu eandem diſpoſitionem comprehendunt, neſcio quo ſpiritu ductus Compilator, eam diviſit, & de uno, duo Statuta fecit. Ecce Textus *Vallisoletanorum cap.* 2. *Tit. de Novit. ad profeſſ. admit. Et quia etiam anathema ex Sacra Tridentina Synodo adverſus eos, qui mulieres ad Religionis ingreſſum coegerint, aut ab eodem, ſine juſta cauſa, quoquomodo impedierint, illatum, & ii, qui viros quoſcunque aut coegerint, aut impedierint, ut ſupra, merito timere poſſunt; idcirco illud vel inprimis cavendum eſt, & Superioribus quibuſvis, & Novitiorum Magiſtris, & aliis Fratribus omnino omnibus, ne quoquomodo ſuffragantes impediant, vel importune moveant, quominus libere de Novitiorum receptione ſuffragia ferant. Neque item novitiorum quemquam, aut quovis modo induant, aut ſine juſta cauſa impediant, quominus libere profeſſionem emittat. Contrafacientibus pœna ſit illud ipſum anathema: ac præterea & Superiores Officio priventur, & alii quicunque omni ſuffragiorum jure ſeptennio careant.* Et hoc idem confirmatur a Statutis *Reformatis*, quæ ſunt deſumpta ab iiſdem *Vallisoletanis*, quæ citantur ad marginem illorum, quæ *cap.* 2. *num.* 22. ſic habent. *Non ardiſca neſſuno con preghiere, e promeſſe indurre Novizj a profeſſare, o impedirli con ſubornazioni, o modi illeciti, che non profeſſino; come ſarebbe mutarli da un luogo ad un' altro, violentare li voti &c. Li Superiori, che contraverranno, ſiano, ipſo facto, privi dell' Offizii; & i Sudditi di voto per ſei anni; & anco più gravemente puniti, e gl' uni, e gl' altri ſcommunicati, conforme il Sacro Concilio di Trento determina delle Donne.*

12 Noto ſecundo, quod ex quo Statutum *Vallisoletanum*, proxime datum, innititur diſpoſitioni *Tridentini*, examinanda prius venit talis diſpoſitio, quæ tangit non ſolummodo *Fratres Minores*, ſed etiam quoſcunque, loquendo tamen de fœminis. Dico igitur, quod ex Textu *Tridentini* octo notabilia ex duodecim eruuntur, quæ *Bordon. Variar. Reſol* 54. *Quæſt.* 46. *num.* 144. *& ſeqq.* diligenter expendit. Primum eſt, quod tali ſanctione comprehenduntur perſonæ omnes, tam mares, quam fœminæ, Laici, ac Eccleſiaſtici, conſanguinei, ac extranei, & pollentes quavis dignitate Laica, ſeu Eccleſiaſtica, exceptis *Regibus, ac Imperatore, Sanch. Moral. lib.* 4. *cap.* 4. *num.* ac *S. R. E. Cardinalibus*, tanquam ſpeciali nota dignis, ut probat *Bordon. loc. cit.* ℣. *Primo excommunicantur in fine.* Secundo; quod requiritur coactio gravis, ac metus, cadens in virum conſtantem, cum de metu levi leges non diſponant. *Ledeſm. de Stat. Relig. in commun. cap.* 5. *Concluſ.* 8. Inter modos autem coactionis recenſetur mala tractatio puellæ in victu ac veſtitu, ut talem vitam pertæſa, Religionem ingrediatur. *Peyrin. de Subd. quæſt.* 1. *cap.* 29. ℣. *Noto ſecundo.* Tertio, quod coactivæ actiones concernant ingreſſum in Monaſterium; ſive ſuſceptionem habitus; ſive emiſſionem profeſſionis; & ligantur cenſura eadem dantes auxilium, vel favorem, vel conſilium ad talem coactionem, & interponentes præſentiam, vel conſenſum, aut auctoritatem reſpectu actuum, ad quos dirigitur talis coactio. *Navar. Conſ.* 6. *de Regular. Dian. Par.* 1. *Tract.* 15. *Reſol.* 56. Quarto, quod talis coactionis effectus ſequatur, aliter non dicitur facta coactio, nec eſt locus pœnæ. *Barboſ. in Trident. ſeſſ.* 25. *de Regular. cap.* 18. *num.* 8. *& de Pot. Epi. Alleg.* 104. *num.* 7. Quinto, quod omnes fœminæ tali ſanctione comprehenduntur, ſive ſint virgines, ſive viduæ, cum in Textu ponatur dictio *quamcumque*, quæ importat perſonas cujuſcunque ſtatus, ac conditionis. *Gloſſ. in Clem.* 1. *in V. Quibuſcunque. de Judic.* Sextò, quod plures ſunt caſus expreſſi in jure *cap. p.* 20. *qu.* 2. *cap. licet de Vot. & vot. redempt. cap. Quidam. cap. Placet. de Conſang.* juxta quos poteſt cogi fœmina ad ingrediendum Monaſterium, ultra alios, quos ibi recenſet *Bord. Variar. Reſol.* 54. *num.* 145. ℣. *Sexto plures.* Septimo, quod ſi aliqua mulier votum fecit Religionis, poteſt cogi ad illud reddendum, & aſſumere habitum Religionis, quem vovit, ut obſervat *Sanch. Moralium. lib.* 4. *cap.* 4.

qui

qui, & addit, quod, qui cogeret ad votum ingrediendi Religionem, non incurreret cenſuram Concilii, quia loquitur de cogentibus ad ingreſſum, ſed non ad emittendum votum Religionis. Sed talis opinio falſa eſt, quia Concilium excommunicat cogentes *quomodocumque*, & hæc eſt dictio comprehendens omnem modum *Barboſ. Dict.* 329. *num.* 1. *&* 2. tam indirectum, quam directum; cogens autem ad votum Religionis *indirecte*, imo ex neceſſaria conſequentia cogit ad Religionem, quia vovens Religionem, ad illam tenetur, & qui cogit ad antecedens, cogit ad conſequens neceſſario ad illud, ſicut qui vult antecedens, vult neceſſario conſequens ad illud. *Barboſ. Axiom.* 30. *n.* 3. & ibi *Alex. Conſ.* 157. *num.* 14. *lib.* 2. Octavo, quod in eandem cenſuram incidunt interponentes præſentiam, conſenſum, ſeu auctoritatem ad illum actum, ad quem fœmina cogitur, dum tamen tales interponentes ſciant coactionem, ad quam influunt *præſentia*, (ut Notarius, & Teſtes vocati ad ſtipulationem inſtrumenti ingreſſus, ſeu profeſſionis) *conſenſu* (ut Epiſcopus, vel ejus Vicarius, exploratores voluntatis fœminæ) *ſeu auctoritate*, ut prædicti, ſeu Superior Regularis, ſive Abbatiſſa, & omnes Moniales, qui ſuis votis concurrunt ad auctorizandum ingreſſum, ſeu profeſſionem coactæ. *Sanch. Moral. lib.* 4. *cap.* 4. *num.* 18.

13 Noto tertio, quod diſpoſitio Statuti ampliat cenſuram Concilii ad omnes, qui *quoquomodo impediant, vel importune moveant ſuffragantes, quominus libere de Novitiorum receptione ſuffragia ferant*. Iſte autem Textus comprehendit tum recipientes ad habitum, prout ſunt Diffinitores; tum recipientes ad profeſſionem, prout ſunt omnes Fratres, qui degunt de familia in Conventu Novitiatus, ad quos ſpectat ſuffragiis ſuis approbare, ſeu reprobare Novitios, ad profeſſionem admittendos: & ratio eſt, quia Statutum loquitur indefinite, dicendo *de Novitiorum receptione*, quæ quadrat tum in receptione ad habitum, quæ fit per Diffinitores; tum in receptione ad profeſſionem, quæ non fit, niſi per ſuffragia totius Capituli Conventualis.

14 Noto quarto, quod multipliciter poſſunt ſuffragantes impediri, quominus libere ſuffragium ferant, puta, promiſſionibus, muneribus, pecunia, minis &c. & modi iſti ſpectant tum ad Superiores, tum ad ſubditos, pariter mittendo eos extra Conventum die, qua recipi debent ſuffragia pro Novitiis, ſive captando ſuffragantium abſentiam occaſionalem ad illa recipienda; ſive *importune movendo ſuffragantes*, hoc eſt amovendo a familia illius Conventus, & in alio collocando eos, quos norunt daturos, vel non daturos ſuffragium; & hæc tangunt Superiores tantum. Quovis autem modo hoc fiat, committitur in Statutum.

15 Noto quinto, quod Fratres eodem modo delinquunt, impediendo Novitios, ne libere poſſint ad ſæculum reverti, ſive ad aliam Religionem tranſire, ſicut impediendo, ne poſſint profeſſionem emittere, ratio eſt, quia utrobique læditur Novitii libertas, quæ ſi vinculetur in profeſſione, profeſſio redditur nulla, & ſi impediatur ad profeſſionem, (ſuppono autem nullam legitimam cauſam exiſtere, legitime impediendi) injuſtitia eſt; ſiquidem negando ſuffragium Novitio abſque legitima cauſa, committitur peccatum mortale, ut dicunt Doctores. *Vecch. Portel. a S. Fauſt. Mirand. Suar.* apud *Dian. Par.* 2. *Tr.* 2. *Reſol.* 19. *Bordon. de Profeſ. regul. cap.* 3. *q.* 21. *&* *Variar. Reſol.* 54. *num.* 135.

16 Noto ſexto, quod controverſia inter Doctores eſt, an Superior Regularis, nulla extante cauſa legitima, ſed ex mero beneplacito poſſit repellere eos, qui volunt ſuam Religionem ingredi, & *Bordon. Variar. Reſol.* 54. *quæſt.* 44. *num.* 138. affirmat, tum quia nulla lex imponit obligationem recipiendi, tum quia juxta *Navar. Manual. cap.* 27. *num.* 97. nullum eſt peccatum impedire bonum alicujus, qui ad illud nullum jus habet; Sed talis opinio falſo nititur fundamento, quia arbitrium Superioris in acceptando ad Religionem, ſive ab ea repellendo ſæcularem, eſt arbitrium boni viri, qui non puro beneplacito; ſed ratione regulari debet, ut alias oſtendi; *Allegat. Canon.* 20. *num.* 19. unde, ſi nulla intervenit juſta ratio repulſionis, debet admittere: ad hoc enim obligatur lege juſtitiæ, non quidem commutativæ, ſed diſtributivæ; ſi quidem Religiones ad hoc inſtitutæ ſunt, & ab Eccleſia approbatæ, ut ſint aſyla fugientibus a ſæculo, & portus ſalutis jactari nolentibus a tempeſtatibus Mundi, & ad talia aſyla, & portus quilibet Chriſtianus habet jus, niſi aliqua lege, aut motivo rationabili impediatur: Superior autem Regularis eſt tanquam diſpenſator, ſive œconomus (prout bene *Paſſerin. de Stat. hom. Tom.* 3. *Quæſt.* 189. *Inſp.* 5. *num.* 137. conſiderat) qui debet bona Ordinis, cui præeſt (nempe locum, & conſortium in Religioſa familia) diſtribuere abſque acceptione perſonarum, eos nempe recipiendo, quibus nulla obſtat ratio: & ſicut Rector Eccleſiæ nequit repellere (quin ad eam confugiat) aliquem, qui velit in ea ſalvari, quilibet enim habet jus refugii ad Eccleſiam; ſic nec Superior nequit repellere a Religione ſæcularem, qui vult in ea ſalvare animam ſuam.

17 Deducitur igitur ex hac concluſione, quod Superiores, qui abſque legitima cauſa recipere nolunt aliquos ad habitum ex hoc ſolo motivo, quod nolunt factionem adverſam augeri numero nationalium, aut dependentium; pariterque tum Superiores, tum Subditos de familia Novitiatus, qui denegant ex eodem motivo vota Novitiis, profiteri volentibus; pariter omnes, qui ſubornant vocales hujuſmodi, ut ſuffragentur pro, vel contra recipi ad Ordinem, aut profiteri volentem, omnes inquam iſtos incurrere hujuſmodi anathema.

18 Noto ſeptimo, quod diſpoſitio Statuti prædicti extenditur ultra *Tridentinum* ad hoc, quod in *Tridentino* inhibetur *coactio* ad habitum, & profeſſionem, in Statuto autem prohibetur *inductio*, *quovis modo* facta. Porro *inducere*, in jure varias recipit interpretationes, inter quas, ea, quæ facit ad caſum noſtrum, eſt, quod ſignificat *illicere*, ſive *impellere*, ut obſervat *Calvin. lexic. V. Inducere etiam.* qui citat *l.* 64. *ff. de Jur. dot.* quam tamen reperire non potui; & hoc aſtruitur argumento Textus Decretalis *in cap.* 1. in qua Papa *Papienſi Electo* injungit, ut pro quadam Cauſa matrimoniali Teſtes *moneat*, & *inducat* ad examen; & ſi noluerint, ad idem Eccleſiaſtica diſtrictione compellat; ubi notat *Abbas n.* 1. *de Teſt. cogen.* quod ſic *inducere* non ſit præciſe compellere, ſed aliquid minus; unde probat *Felin. in cap.* 2. *Col.* 3. *num.* 8. *de Sponſal.* quod delegatus ad *monendum*, ac *inducendum*, non poteſt compellere, quia *compulſio* addit ſupra *inductionem*. Poſſumus ergo dicere, quod *monitio* ſit quid ſpectans ad intellectum, ita ut, qui *monet* aliquem ad quid præſtandum, oſtendat rationibus id eſſe ab eo præſtandum, ut per rationes convicto intellectu moveatur voluntas ad illud præſtandum. *Inductio* augeat ſupra monitionem preces, promiſſiones, præmia, minas leves, quibus voluntas expugnatur ad faciendum id, quod inducens ab eo vult. *Compulſio* vero ſit, quando minis, cadentibus in virum conſtantem, tormentis, pœnis, aut aperta vi, aliquis cogitur ad præſtan-

ſtandum aliquid contra voluntatem. Et concludendo, in *monitione* conſervatur integraliter libertas; in *inductione* minuitur aliqualiter de plene voluntario; tamen, prout optime habet *Marchan. Trib. Sacram. Tom. 3. Par. 2. Tract. 1. Tit. 3. quæſt. 4. Dub. 1. n. 3.* voluntarium abſorbet involuntarium; & opus, quod ex tali *inductione* fit, eſt quidem voluntarium, mixtum tamen cum involuntario: in *compulſione* vero, ſive coactione perit libertas voluntatis.

19 Ex iſta declaratione apparet mens Statuti, quæ conformatur cum mente *Tridentini*, & tota eſt ad propugnandam libertatem Ordinem ingredientium, ac profitentium. *Tridentinum* circa fœminas vetuit ſolam *coactionem* ad habitum, ac profeſſionem; non tamen prohibuit *inductionem* per metum levem; promiſſionem; denegationem beneficii; preces; ac etiam dolum, ut late probat *Sanch. Moral. lib. 4. cap. 4. num. 4. 6. 7. 8. & 9.* Sed Statutum, intendens plenam, ac integram Novitiorum libertatem, interdicit etiam *inductionem*; ita ut nec precibus, nec promiſſis, nec muneribus induci poſſunt Novitii ad habitum, ſeu profeſſionem, niſi ſub pœnis, in eo contentis. Non tollitur tamen *monitio*, quæ licita eſt; ita ut volente Novitio reverti ad ſæculum, poteſt quivis ipſi oſtendere periculum ſuæ ſalutis, cui ſe exponit revertendo; tentationem Diaboli, cui relinquendo Religionem, indulget; dedecus, quod ſibi obveniet inter ſæculares, apud quos dicetur *excucullatus*: diſplicentiam conjunctorum ex ſua inconſtantia &c. Non tamen precibus, aut promiſſis illum flectere, quia hæc eſſet non *monitio*, ſed *inductio* vetita.

20 Quantum ad tertium Statutum datum ſupra *num. 7.* Noto primo, ipſum eſſe fundatum in Regula *cap. 2.* quæ habet. *Caveant Fratres, & eorum Miniſtri, ne ſoliciti ſint de bonis ſuis temporalibus; ut libere faciant de bonis ſuis, quidquid Dominus inſpiraverit eis*; hoc autem eſſe præcepto æquipollens, adnotat *Gundiſal. Tract. de Content. in Regul. cap. 4. init. & cap. 6.*, & obligare ad mortale, patet ex declaratione *Clementis V. text. in Clement. Exivi, §. Item quia. de Verb. ſign.* Duas autem partes habet Statutum; una eſt, ne Fratres a Novitiis recipiant, vel quid minimum; alia eſt, ne ſuadeant eiſdem, ad aliquid relinquendum ſibi, vel Conventui. Quoad primam partem, aliquid eſt fundatum in Regula, aliquid eſt fundamentum in *Tridentino*, & aliquid eſt ex mera diſpoſitione Statuti. Ex Regula quidem vetatur aliquid accipere a Novitiis in denariis, aut pecunia, ut obſervat *Sanctor. Comment. cap. 2. Statut. 23. fol. m. 127.* ſiquidem ex ea non impediuntur Fratres pro ſuis veris neceſſitatibus, ut ait *Clement. Exivi. §. Cæterum. it 1. de Verb. ſign.* aliquid accipere a Novitiis, tanquam cæteri pauperes, juxta modum, ſibi a Regula conceſſum, qui eſt, ne *denarios, vel pecuniam recipiant*. Ex *Trident.* autem *Seſſ. 25. de Regular. cap. 16.* prohibetur ſub anathemate, ne de bonis Novitii aliquid ab ipſo, ſive ab ejus parentibus traditum ante profeſſionem, recipiatur; quantitas autem ejus, quod vetatur recipi, ut bene obſervat *Sanctor. Comment. cap. 2. Stat. 22. ℣. Tertia quæſtio. fol. m. 125.* debet eſſe notabilis, ne ſcilicet ex ipſius largitione Novitius depauperatus lædatur in libertate revertendi ad ſtatum primarium ſuum; & cogatur profiteri.

21 Sed Statutum progreditur ultra diſpoſitionem Regulæ, & Concilii, vetando ſcilicet, *ne aliquid* non ſolum in pecunia numerata, ſed etiam, quovis alio modo; non ſolum in quantitate lædente libertatem Novitii, ut dictum eſt; ſed ne *vel minimum* recipiatur, & talis diſpoſitio ſaluberima eſt ad tuendam libertatem Fratrum, in ſuffragando ad receptionem ad profeſſionem. Si enim etiam munuſculis obligentur Fratres aut a Novitio, aut ab ejus conjunctis, non ſunt in libertate, ita abſoluta ipſi denegandi ſuffragium, ſi Religioni parum idoneus eſt, ſicut ſi non fuiſſent muneribus ligati.

22 Alia pars Statuti, ut dicebamus, vetans *ſuaſionem*, ut aliquid Fratri particulari, aut Conventui relinquatur, cohæret quidem adamuſſim Regulæ, ſuperat vero diſpoſitionem *Tridentini*; quia ab hoc vetatur quidem *receptio*, ſed non prohibetur *ſuaſio*. Porro *ſuadere*, ut bene *arg. l. 1. §. Perſuadere. ff. de Serv. corrupt.* obſervat *Calvinus Lexic. V. Suadere*, eſt ſuavibus verbis aliquem inducere ad aliquid præſtandum, vel non; & hoc intelligitur cum effectu, ita ut *perſuaſus* ille dicatur, qui facit id, ad quod perſuadens eum inducere intendit.

23 Sequitur hinc, quod hoc delictum, ad hoc, quod punibile ſit, oportet, quod ſortiatur effectum ſuum, puta, quod Novitius, qui forte ad hoc diſpoſitus non erat, motus *ſuaſionibus* alicujus, aliquid relinquat aut Conventui, aut Fratri particulari. Sicut enim conſilium ad malum, ut pote homicidium, furtum &c. non debet ordinaria pœna puniri; niſi effectu conſilii ſecuto, *Dec. in Reg. Conſilii. Col. 2. ℣. Tertia regula. Boſſ. Tit. de Mand. ad hom. num. 6.* ita neque *ſuaſio*, quia *conſilium*, & *ſuaſio* idem ſonant. *arg. l. In furti. § Conſilium. ff. de Furt. Alex. Conſ. 128. Col. 1. Vol. 4.* & ibi *Bart. & Angel. Boſſ. loc. cit. num. 61.*

24 Noto ſecundo, quod, quamvis Statutum comprehendat omnem quantitatem rei, recipi vetitæ a Novitio, dicendo, *vel quid minimum recipientes*, tamen talis minima quantitas non eſt accipienda abſolute, ſed comparative. *Miranda* quidem in *Manual. Præl. Tom. 2. Quæſt. 23. art. 2.* de quantitate valoris rei, prohibitæ recipi a Novitio, loquens, vult eam eſſe determinandam judicio prudentis viri, attenta Novitii donantis conditione; & *Sanctor. Comment. Stat. 22. cap. 2. ℣. Tertia quæſtio. fol. m. 125.* inquirens, quæ quantitas ſufficiat, ut per ejus receptionem pœna ſubeatur, dicit, quod debeat eſſe pars notabilis bonorum Novitii.

25 Sed iſti loquuntur, attenta diſpoſitione *Tridentini*; & *Sanctorus*, commentans Statutum hoc, non advertit particulam *vel quid minimum*, poſitam tum in hoc *Textu*, quem commentamur, tum in Statutis *Valliſoletanis cap. 2. init. ℣. Nemini autem*. Dicendum igitur, quod *quid minimum* intelligendum eſt comparative ad quantitatem, quæ ſufficit ad peccatum mortale; ita ut prohibeatur recipi illud, etiam *minimum*, quod tamen tale ſit in ſerie quantitatis, ſufficientis ad peccatum mortale. Ratio eſt, quia tum excommunicatio, tum pœna proprietariorum, ſancita contra tranſgreſſores, ſupponit peccatum mortale, aliter inepta eſſet earundem applicatio, & Statutum eſſet irrationabile, & proinde inſubſiſtens; ut igitur cohæreat, intelligendus eſt *Textus* de quantitate *minima*, ſufficiente ad peccatum mortale, & non ſimpliciter tale, & pro foro animæ, ſed in quantum eſt punibile in foro externo.

26 Ratio iſtorum eſt, quia, ut diximus *Tit. 2. §. Furtum*, non eadem quatitas, quæ conſtituit peccatum mortale, ſufficit, ut quis in foro fori puniatur aut de furto, aut de proprietate; ſed major; & determinavimus, quod pro furto requiratur ad minus valor duorum aureorum; & hæc eſt minima quantitas, citra quam furtum judicialiter punibile non eſt. Cum igitur pœna Statutaria ſit pro foro externo, dicendum eſt, quod, ut ſit illi locus, debet res, a Novitio accepta, eſſe ad minus valoris duo-

duorum aureorum; & talis valor dici poteſt *quid minimum*, nempe eorum, quæ conſtituunt materiam aptam delicto punibili in foro externo.

Probatio.

SUMMARIUM.

27 *Mala ſuaſio Novitiis facta, quomodo probetur.*
Probatur per Teſtes ſingulares.
De Teſtibus ſingularibus, remiſſive.
28 *Circa receptionem de bonis Novitii, & ejus probationem, remiſſive.*

27 QUoad crimen *malæ ſuaſionis, factæ* aut *Novitio*; aut aliis tum in ordine ad receptionem ad habitum, tum circa profeſſionem emittendam, probationes regulandæ ſunt eo modo, quo diximus de *ſubornatione*, & *conſpiratione*; ſiquidem ut plurimum his duobus mediis utuntur hujuſmodi Rei. Quia vero clanculum fieri ſolent tales ſubornationes, ad eam probandam ſufficere debent Teſtes ſingulares, maxime, ſi *ſubornatio* fiat de uno, & eodem Novitio; & ratio eſt, quia delictum hoc iterabile eſt, & talia delicta probari poſſe per Teſtes ſingulares, non ſemel probavimus: & fortius urgent rationes, ſi *ſubornatio* ſit reſpectu ejuſdem Novitii; nam ſicut plures Teſtes, deponentes ſuper diverſis circumſtantiis, tendentibus ad idem delictum, quamvis ſingulares, conjunguntur, & probant ad torturam, ut dictum eſt *Par. p. Tit. Tortura. num.* 62. & Teſtes ſingulares, ſi ſucceſſive eundem actum vident, non dicuntur ſingulares, ſed plene probant, ut habet *Textus Tit. Teſtes.* §. 6., ita in caſu, Teſtes non ſunt dicendi ſingulares, ſi de eodem Novitio audierint ſubornationem factam cum diverſis ſucceſive; & in hac probatione Teſtes poſſunt eſſe illi, quibus facta eſt *ſubornatio*, maxime, ſi *ſubornationi* minime conſenſerunt; tali enim caſu, ipſi ſocii criminis non ſunt, ut proinde eorum teſtimonium non probet; unde integri ſunt cenſendi.

28 Quantum vero ad receptionem de rebus Novitii, ſive ad malam ejuſdem ſuaſionem, ad relinquendum aliquid ſibi, aut alteri privato, aut Conventui, nihil peculiare occurrit circa talium probationem.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

29 *De pœnis impedientium libertatem Novitiis, remiſſive.*
30 *Excommunicatio Tridentini contra recipientes de bonis Novitiis, eſt ſententiæ ferendæ.*
31 *Statutum Minorum contra recipientes ad habitum Novitios ſine debita inquiſitione.*
32 *Textus videtur pœnas comminatas eſſe ſententiæ ferendæ.*
33 *Pœna contra Superiores, male recipientes Novitios ad habitum, ſunt latæ ſententiæ.*
Clemens VIII., in quibus moderaverit Bullam Sixti V. circa Novitios recipiendos.

29 JAm de pœna impedientium Novitios ad ſuſceptionem habitus, ſæcularizationem, aut profeſſionem, ſupra dictum eſt, quod ultra privationem Officii, ſi Reus Superior ſit, ſeu ſuffragiorum, ſi Subditus ſit, eſt excommunicatio Conciliaris; unde nil peculiare hic dicendum venit; niſi quod talis excommunicatio eſt quidem latæ ſententiæ, non tamen eſt alicui reſervata, ut patet ex Textu Concilii, & advertunt communiter Auctores.

30 Alia autem excommunicatio, ſancita ab eodem Concilio contra dantes, & recipientes de bonis Novitii, eſt ſententiæ ferendæ, quam tamen nunquam vidi, aut audivi fulminatam. Unde circa hæc non amplius cenſeo eſſe immorandum, maxime cum de hoc amplius dicemus, quando tractabimus de Simonia.

31 Occaſione loquendi de iis, quæ fieri prohibentur circa Novitios, lubet apponere Textum, cui commodior locus non habetur, cum & ipſe de Novitiis loquatur. Sic autem cantat: *Recipientes, vel ad profeſſionem admittentes Novitios, Apoſtolicis Conſtitutionibus, & Ordinis Statutis non ſervatis, Officio ſtatim privandi, & omnium ſuffragiorum jure perpetuo deſtituendi ſunt. Text.* §. *Applicatio. num.* 24.

32 Ad hunc Textum illuſtrandum nulla ſuppetit difficultas, cum enim de conditionibus requiſitis, ad recipiendos eos, qui volunt Religioſum habitum aſſumere, de eorundem probatione per annum Novitiatus, ac de ſuffragiis ſibi dandis, juxta Apoſtolicas ſanctiones plene loquantur, omnes Regularium rerum Scriptores, ac unaquæque Religio peculiares circa hoc habeat Conſtitutiones, non eſt, cur in hac materia diutius immoremur. Noto tantum, quamvis Textus noſter videatur loqui de pœnis, inferendis contra eos, qui in recipiendis Novitiis non ſervant præſcripta Apoſtolica, ita ut videantur ſententiæ ferendæ, & non jam latæ, tamen intelligendus eſt de pœnis jam latis, & non ferendis, ita ut, ad inferendas illas, ſola ſententia declaratoria delicti deſideretur.

33 Ratio eſt, quia, ut notat *Theſaur. de Pœn. Par.* 2. *V. Criminoſi. cap* 1. quamvis *Clemens Octavus* in ſua Conſtitutione 83. *In ſuprema Bullar. Cherub. Tom.* 2. moderavit pœnas, latas a *Sixt. V. Conſt.* 71. *Cum de omnibus, & Conſt. Ad Romani. Cherub. Tom.* 2. contra Superiores recipientes Novitios ad habitum, abſque inquiſitione ibi præſcripta, tamen moderatio fuit tantum circa invaliditatem profeſſionis, & circa pœnas participantium de indebita receptione, firmis tamen remanentibus cæteris, ut notavit etiam *Sanchez*. Porro pœnæ privationis Officii, vocis activæ, ac paſſivæ &c. latæ contra Superiores recipientes abſque prærequiſita informatione, ſunt latæ ſententiæ, unde in hoc ſenſu accipiendus eſt Textus.

TITU-

TITULUS SEXTUS

De Crimine falſi.

SUMMARIUM.

1 *Deſcriptio criminis falſi traditi in jure.*
Ejuſdem definitio juxta Hoſtienſem.
Mendacium eſt deſtructio veritatis.
2 *Definitio criminis falſi.*
Crimen falſi requirit dolum.
Fallens in computo, aut menſura, non committit crimen falſi.
Contra falſum computo, aut menſura, non datur actio, niſi de dolo.
Menſor, aut computator, non eſt obligatus civiliter erga utentem opera ſua.
3 *Falſitas, ut ſit punibilis, tria requirit.*
Parvitas materiæ in omni delicto datur.
Falſitas, debet eſſe in ſcriptura.
Uſus ſcripturæ falſæ requiritur.
4 *Falſi ſpecies, quot ſint.*
5 *Quæ ſpecies falſi tractandæ in hoc Titulo.*
6 *Crimen falſi graviſſimum, & quare.*
Eſt atrocius homicidio.
7 *Criminis falſi ſpecialia.*
Decurio inquiſitus de falſo, non gaudet privilegiis Decurionum.
Confirmatio facta a Principe ex certa ſcientia, *non validat falſum.*
Sententia lata ex falſis probationibus, non tranſit in judicatum.
Atteſtationibus publicatis, poteſt contra eas procedi de falſo.
Cardinales obviantes damnato ad ſupplicium ob crimen falſi, eum non ſalvant.
8 *In crimine falſi procedi poteſt civiliter, & criminaliter, & quomodo.*
Prius intentanda actio criminalis, quam civilis.
9 *Civiliter agenti ſufficit probare ſuſpicionem falſitatis.*
10 *Quomodo procedendum, quando agitur de falſo criminaliter.*
11 *Indicia probantia falſitatem in ſcriptura.*
Bullæ, quæ, & quare dicantur, & quomodo indicientur ut falſæ.
12 *Indicia falſitatis Bullarum quadrant in aliis ſcripturis.*
13 *Indicia extrinſeca probantia ſcripturam falſam.*
14 *Probatio falſitatis, quæ poteſt fieri per Teſtes neceſſarios, aut extraneos.*
Teſtamentum eſt ſuſpectum de falſo, ſi Teſtis non vidit Teſtatorem jacentem in lecto.
Dictum Teſtis neceſſarii reddit teſtamentum ſuſpectum de falſo.
Teſtis negans ſuam eſſe ſubſcriptionem in ſcriptura privata, eam invalidat.
15 *Teſtes extranei quid, & quomodo probent circa ſcripturam publicam.*
Teſtis infamis de jure vitiat teſtamentum.
Teſtes tum neceſſarii, tum extranei debent eſſe integri, ut probent falſitatem ſcripturæ.
16 *Teſtis unus, ſive neceſſarius, ſive extraneus non reddit ſcripturam, ſuſpectam de falſo, niſi oſtendat Judici indicium falſitatis in ſcriptura ipſa.*
17 *Indicium falſitatis intrinſecum ſcripturam facit a Judice annullari, & Reum puniri.*
Extrinſecum vero movet Judicem ad declarandum, fidem non eſſe adhibendam ſcripturæ, & ad indagandam ulteriorem veritatem.
18 *Teſtes teſtamentarii, quo caſu reddant teſtamentum nullum.*
19 *Quomodo probandus Reus de falſa ſcriptura.*
20 *Pœnæ criminis falſi variantur juxta ſpecies falſitatis, ac Statuta locorum.*

1 DEfinitio *falſi criminis* deſcriptive potius, & per exempla traditur a *Paul. J.C. in l. Quid ſit. ff. Ad leg. Cornel. de falſ.* quam per genus, & differentiam, ut ferunt leges definitionis; ad quæſitum enim ſibi factum, *quid ſit falſum?* reſpondet, *videtur eſſe, ſi quis alienum chirographum imitetur; aut libellum; vel rationes intercidat, vel deſcribat, non qui alios in computatione, vel ratione mentiuntur. Imperator* pariter in *Novella, Authent. de Inſtrum. caut. & fid. §. 1. Collat. 6.* decurtate, & juxta unam ſpeciem falſitatis, eam definivit, dicendo, quod ſit *imitatio veritatis*; nempe in illis, qui, imitantes characteres alienos, inſtrumenta, chirographa, apochas &c. falſificant. Propius ad veram definitionem acceſſit *Hoſt. Sum Rubr. de Crim. falſ. §. Quid ſit*, dum ait, quod ſit *immutatio veritatis ex certa ſcientia facta*. Sed nec ſufficiens eſt talis definitio, ſi detur de *crimine falſi*, quod judicialiter punitur: deſunt enim nonnulla, quæ infra dabimus, & talis definitio competit cuivis mendacio, quod judicialiter minime punibile ſit; ſiquidem ut ſcripſit *Tertullianus lib. 2 contr. Marcion.* relatus a *Gothofredo ad l. 23. lit. M. ff. Ad leg. Cornel. de falſ. mendacium non poteſt ædificari ſine demolitione veritatis.*

2 Dico igitur, quod *falſitas*, quæ judicialiter vindicatur, eſt *doloſa immutatio veritatis, in grave præjudicium alterius facta*. Dicitur notanter *doloſa*, quia *falſitas*, ut evadat criminalis, debet de neceſſitate procedere ex dolo *arg. cap. Homines. cap. Is autem 12. q. 2. l. Nec exemplum. C. Ad leg. Corn. de Falſ. l. Quid ſit l. Divus. ff. eod. tit.* proinde de mente Jure Conſulti *text. in l. Quid ſit. ff. Ad leg. Corn. de falſ.* eſt, quod *qui in computatione, aut ratione mentiuntur*, falſum non committant, & ratio eſt, ut optime notat *Gothofr ad l. Quid ſit. lit. M. ff de falſ.* quia falſitas in menſura, & calculo poteſt eſſe ex errore involuntario, qui dolum excludat. Quod ſi in menſore, ſive calculatore dolus interveniat, non intentari tamen poteſt contra eum actio de *crimine falſi*, ſed alia civilis de dolo, & ratio eſt, quam dat Ulpianus *text. in l. 1. §. Hæc actio. ff Si menſ. fal. mod. di.* quia menſor *civiliter obligatus non eſt* erga eum, qui ejus opera utitur, proinde contra eum ſola actio de dolo conceditur.

3 Additur *in præjudicium alterius*, quia, ſi falſitas nulli noceat, aut nocere non poſſit, punibilis non eſt, & præjudicium non debet eſſe quomodolibet, proinde adjungitur *grave*, quia de modico præjudicio ratio non habetur, & parvitas materiæ in quolibet delicto datur, *arg. l. Si oleum. §. final. in fin. ff. de Dol. mal.* Unde ex data definitione elicitur concluſio, quam tradunt communiter *Doctores, Farinac. Capic. latr. Ball. Barboſ. Felic.* apud *Conciol. Reſol. crim. V. Falſum. Reſol. 2. init. & ad Stat. Eugub. lib. 4.*

Rubr. 46. *num.* 1. ; quod ad falſitatem, ut punibilis ſit, tria requiruntur, puta mutatio veritatis, dolus, & grave præjudicium. Addit autem *Maſcard. de Probat.Concl.*739. *n.*13. *&* 15. alia duo; unum eſt, quod falſitas ſit facta in ſcriptura, quæ probat, & fidem facit, quia, ſi non probaret, non diceretur commiſſum falſum juxta *Gloſſ. in l. Domus in V. Privatas. C. de Falſ.* & Doctores, quos ibi citat. *Bart. Paul. de Caſtr. Bald. Corne. Socin. & Alex.* Aliud eſt, quod oportet, quod Reus hujuſmodi falſitate uſus ſit, aliter punibilis non eſt, & citat ad hoc multos Doctores, *Abb. Bald. Salycet. Bart. Socin. Turz. Alex. & Boſſ.* dicens eſſe concluſionem communem.

4 Species falſi ſunt pene infinitæ, ut ait *Matthæ. de Crimin. Tit. de Falſo. cap.* 1. *n.* 1. tamen poſſunt cum *Hoſtien. Summ. Rubr. de Crim. falſ.* §. *Qualiter committatur. num.* 2. commode reduci ad quatuor; nempe ad *ſcripturam*; *dictum*; *factum*; *& uſum*. In *ſcriptura* falſum committit, qui inſtrumenta, teſtamenta, codicillos, ſyngraphas / chirographos, apochas falſas confingit; qui album Prætoris, libros publicos, ſeu libros privatos rationum, corrumpit, exarando aliquid falſum in ipſis; Advocatus, ſeu Doctor, qui falſas leges ſcribendo allegat; & Notarius, qui ſibi aliquid ſcribit in Teſtamento &c. *Dicto* falſitatem committit *Teſtis*, immutando, truncando, tacendo, pervertendo veritatem. *Corrumpens*, inſtruens Teſtem, ut falſum dicat; *Judex* ſententiando de directo contra leges, aut Statuta; *Advocatus*, qui revelat adverſæ parti ſecreta ſui clientuli; & qui coram Judice ſomniata jura citat; qui mentitur Præſidi, vel Principi, ut per obreptionem aliquid obtineat &c. *Facto* committitur falſitas, delendo, interlineando, cancellando, radendo, immutando ſcripturam, ſive publicam, ſive privatam; ſigilla alicujus, maxime Principis Eccleſiaſtici, aut Laici, ſive alterius publici Officialis fabricando, mutando, adaptando, &c. monetam falſam cudendo; aurum alchimicum componendo; partum adulterinum ſupponendo; teſtamentum legitimum occultando; Teſtem ad longinqua mittendo, celando, pecunia corrumpendo, ne examinetur, ſeu pecuniam accipiendo, ut in judicio atteſtationem de facti veritate faciat. Edicta publica corrumpendo, eandem rem mobilem, aut immobilem duobus vendendo, eundem fundum duobus hipothecando, literas publicas, ſive privatas aperiendo &c. *Uſu* tandem falſitatem committit, qui falſis inſtrumentis, ab alio factis, aut privatis ſcripturis, ſive Teſtibus, aut atteſtationibus pariter falſis, in judicio Civili, aut Criminali ſcienter ad damnum alterius utitur; qui falſis litteris, ſive Principis Eccleſiaſti, aut laici, ſive alterius publici Officialis ad proprium commodum utitur; qui mutato ſibi nomine, alium ſe gerit ab eo, quod eſt: qui cum vilium natalium ſit, ſe jactat prognatum de familia nobili, cum qua in cognomine convenit, & ejus gentilitium ſtemma, ac inſignia uſurpat; qui exercet officium, quod vere non habet, ſed illud habere probat, uſurpatis legitimis patentibus, pro aliis tamen factis, &c.

5 Si de omnibus hujuſmodi falſitatibus in individuo tractandum eſſet, in immenſum creſceret Tractatus, qui ſe ſolo integrum volumen occuparet; quia ergo pleraque, quæ circa hoc crimen quadrant in uno caſu, conveniunt etiam in cæteris tum in probationibus, tum in pœnis; & de aliquibus jam alibi locuti ſumus, ut in §. *Calumniatio*, §. *Subornatio*, §. *Perjurium*, & incidenter aliis in locis; in hoc Titulo loquemur de nonnullis uſu frequentioribus, præſertim intra Clauſtra, & ſunt *Falſificatio literarum*, ſeu ſigilli Superiorum, *Aperitio literarum* Prælatorum ad Subditos, & vice verſa. *Falſæ monetæ* fabricatio. *Alchimiæ* compoſitio. *Aſtrologiæ judiciariæ* falſa profeſſio.

6 *Crimen falſi* graviſſimum, ac atrociſſimum eſt; nec aliud crimen datur, quod ita vituperet famam, ac ſtatum hominis, ſicut ipſum, prout ex *Paulo de Caſtro Conſ.* 151. & *Marſilio Rubr. de Falſ. num.* 16. ſcribit *Bajard. ad Clar.* §. *Falſum. num.* 1. & juxta quoſdam Auctores *Capon. Matthæu. Foutanel. Carpzov. Cortiad. Modern. Manfrell.* relatos per *Franciſcum Remaguera ad Statuta Fugubii, lib.* 4. *Rubr.*46. *num.* 11. eſt atrocius homicidio, & ratio eſſe poteſt quia, cum commoda ſocietatis humanæ habeant pro ſuo fundamento fidelitatem unius ad alterum, quæ ſine veritate conſiſtere non poteſt, hinc eſt, quod falſitas, deſtruendo veritatem, labefactat ex conſequenti fidelitatem, & ſubvertit commoda ſocietatis humanæ; ut proinde falſum committens, cenſeatur indignus vita civili, & notatus ignominiosa, non in conſortio hominum, ſed inter feras, quibus imponere falſitatem nequeat, ſibi eſſe vivendum.

7 Plura ſunt ſpecialia hujus criminis, quorum duodecim recenſet *Monticell.* in ſua *Pract. crim. Reg.* 15. *n.*10. *& ſeq.* inſigniora autem ſunt, quod *crimen falſi* in generali indulto minime comprehendatur, ut textualiter habetur in Digeſto, *text. in l. Lucius ff. Ad S. C. Turpill.* Item *Decurio*, inquiſitus de falſo, non obſtante Decurionatu, carceratur, & torturæ ſubjicitur, & ſi *Notarius* falſum commiſerit, mox fiat *Decurio*, non tamen hæc nova dignitas, quæ in quibuſdam aliis delictis illum ſalvat, in hoc minime eum eximit a quæſtione, ſic ſanciente Imperatore, *text. in l. Si quis Decurio. C. Ad leg. Cornel. de falſ.* Pariter, quamvis confirmatio facta a Principe *ex certa ſcientia*, ſuppleat omnem defectum rei confirmatæ; non ſupplet tamen, neque validat id, quod falſum eſt in ea, prout teſtatur *Boſſ. Tract. crim. Tit. de Falſ. nu.* 73. cum aliis *Abb. & Felin.* apud *Marſil. Repertor. Rubr. de Falſ. col.* 3. Inſuper ſententia lata ex falſis probationibus, etiam abſque ulla appellatione retractanda venit, quantumvis tranſierit in judicatum, ut habet Textus *in l. final. C. ſi ex falſ. inſtrum.* intelligendum autem eſt, ut bene notat loco citato *n.*75. *Boſſius*, quod falſitas debet eſſe concludenter probata, aut notoria, nec ſufficit, quod ſit præſumpta. Præterea, licet per utraque jura *text. in cap. Fraternitatis. de Teſt. Authent. Qui ſemel. C. de Probat.* caveatur, quod publicatis atteſtationibus non liceat probare directe contraria capitulis ad eorundem deſtructionem; tamen agendo de falſo, poteſt ita deduci, & probari, quemadmodum etiam, non obſtante re judicata, poteſt agi, ut habet Textus *in l.* 1. *C. Si ex falſ. inſtr.* Ulterius privilegium, quod habent *Cardinales* præſtandi immunitatem Reis, qui ducuntur ad patibulum, (ſi tamen non data opera eis occurrerint,) ut pluribus citatis *Plach. Farinac. Dian. Delben. Tiraquell. Marſil. Menoch. Citel. & Peguer.* docet *Cortiada Deciſ.* 88. *n.* 16. ceſſat in hoc caſu, nam, ſi Reus damnatus eſt ob crimen falſi, non poteſt *Cardinalis* ei gratiam facere, ut cum eodem *Cortiada l. cit. num.* 17. & aliis *Maxill. ad Conſuet. Baren. Proem. n.*213. *Capon. Diſcept.* 37. *num.* 31. advertit *Raynal. Obſerv. crim. T.* 2. *cap.* 18. §. 1. *n.* 4. Multa alia ſpecialia minoris momenti ſunt de hoc crimine, de quibus juxta exigentiam dicetur.

8 Circa probationem *falſi* advertendum eſt, quod judicium de eo poteſt intentari tum civiliter, tum criminaliter; civiliter quidem per viam exceptionis; vel replicationis, & quandoque per actionem in factum; nam, ut ait *Hoſtien. Summ. Rubr. de Crimin.*

min. falſ. §. *Qualis probatio*, qui nomine Prætoris literas falſas ediderit, vel falſum edictum propoſuerit, actione in factum pœnali tenetur, quæ forte contingit intereſſe accuſatoris, Criminaliter autem, ſi agatur ad pœnam delicti infligendam: & ſi agatur ad utrumque, juxta quoſdam, intentandum prius eſt judicium criminale, quam civile, *arg. l. 2. C. de Fid. inſtrument.* quia compendioſior eſt via; cum probationes criminales quadrent etiam pro cauſa Civili, non vice verſa: unde, ſi probaretur primo factum civiliter, faciendæ eſſent de novo probationes criminales, cum jactura temporis, ac expenſarum; hac tamen ratione non obſtante, videtur, quod prius intentanda ſit actio civilis, quam criminalis ex aperta diſpoſitione Textus in *l. Damus. C. Ad leg. Cornel. de falſ.*

9 Procedendo autem civiliter, productio inſtrumenti, de quo ſuſpicio habetur de falſo, facit, quod pro falſo habeatur, & illud in judicio eſt nullius valoris, niſi a parte producente veritas illius concludenter probetur, & producens ipſe, deficiens in probatione veritatis, tanquam falſarius punitur ex diſpoſitione Textus *in l. Jubemus. C. de Probat.* Unde civiliter agenti ſufficit concludenter probare ſuſpicionem falſitatis, ut producens inſtrumentum, teneatur ad probandam ejuſdem veritatem; qua non probata, iſte tenetur de falſo.

10 Sed procedendo criminaliter juxta mandatum Imperatoris, *text. in l. Ubi falſi. C. Ad leg. Cornel. de falſi. acerrima* debet fieri *indago*, & probationes debent eſſe claræ, & concludentes, *text. in l. final. C. de Probat.* Porro *nec accuſatori tantum quæſtio incumbit, nec probationis ei tota neceſſitas indicitur, ſed inter utramque perſonam ſtat Judex medius*, prout in supracitata lege ſanxit Imperator. Accuſanti igitur de crimine falſi debet eſſe diſceptatio cum Reo convento circa probationem delicti; quia, ſi *Cajus* Actor impugnat, ut falſum inſtrumentum, productum a *Sejo*, ſufficit *Cajo* probare ſuſpicionem falſitatis, & *Sejo* incumbit onus probandi e contra veritatem inſtrumenti; & hoc eſt, quod ait Imperator in lege citata, dum dicit, *nec probationis ei* (nempe Actori) *tota neceſſitas indicitur*, quia ei ſufficit probare ſuſpicionem falſitatis, ut transferat in accuſato obligationem probandæ veritatis. Si autem Actor intendit probare Reum conventum, tanquam auctorem falſitatis, tunc ipſi incumbit probare intentum concludenter, & ſic intelligendi ſunt Doctores, quos allegat *Maſcard. de Probat. Concl. 729. num. 2. & 3.* qui teſtatur de communi, citans *Socin. juni. Alexand. Jaſo Dec. & Gramm.* qui volunt, quod in judicio criminali probatio Actoris debeat de neceſſitate concludere. Si enim intelligunt tum de probatione corporis delicti, tum de delinquente, refragatur ſibi lex citata, quæ aperte loquitur de judicio criminali in examine falſi; quæ, ut cohæreat juri communi, quod ſtatuit obligationem probandi concludenter accuſationem, ipſi Actori incumbere, exponenda eſt de probando corpore delicti, cujus obligatio diviſa eſt inter Actorem, & Reum, prout dictum eſt; manente integraliter in Actore obligatione probandi plene reatum in alio.

11 Sciendum porro, quod ad probandam falſitatem, ſive ſuſpicionem falſitatis in ſcriptura, duplicia ſunt indicia, alia quidem intrinſeca; alia vero extrinſeca. Intrinſeca vocantur ea, quæ continentur in ſcriptura ipſa; extrinſeca autem, quæ extra eam ſunt. Quantum ad intrinſeca, ea ſunt in duplici differentia, nempe in licia, quæ percipiuntur mente tantum; & ea, quæ etiam ad ſenſum patent, & de utriſque habetur in Decretali *cap. Licet. Extra de Crim. falſ.* exemplum in literis Apoſtolicis (quæ vocantur *Bullæ*, ex eo quod ſigillum plumbeum Papale, quod dicitur *bulla*, annexum habent) de quibus dicit ibi *Innocentius III*, quod cognoſci poſſunt fuiſſe falſificatas, ſi falſis literis ſigillum pariter falſum appenſum ſit: ſi verum ſigillum, ab aliis literis abſtractum, falſis literis accommodatur; ſi in veris litteris aliquid ſit raſum, deletum, additum diverſis characteribus a prima ſcriptura; ſi dealbata totaliter membrana antiquarum literarum, aut ſuperextenſa antiquæ nova membrana, nova ſcriptura ex integro exaretur; ſi characteres non ſint conformes ſolitis formari in Cancellaria Papali &c., & hæc ſunt indicia, quæ etiam oculis ſubjiciuntur: quæ vero mente tantum percipiuntur, ſunt ea, quæ conſiſtunt in ſenſu verborum, nempe contra ſtilum Curiæ; ut ſi in literis nominaretur Epiſcopus *filius*, aut Clericus *frater*: ſive per tales literas concederentur diſpenſationes, quæ concedi non ſolent, aut non poſſunt, ut quod privignus novercam, aut frater ſororem in matrimonium ducere poſſet, & ſimilia; & quæ dicuntur de literis ſupradictis *Bullatis*, dici poſſunt de aliis, quæ vocantur *Brevia*, & annexum habent ſigillum *Annuli Piſcatoris* in cera rubea.

12 Hæc autem omnia intervenire etiam poſſunt in inſtrumentis, aut libris publicis: in ſcripturis, ſive libris privatis: in tranſumptis ex actibus publicis; in chirographis promiſſoriis (vulgo *polizze*), in apochis (Italice quietanze), in patentibus, ſeu litteris Principis, in quibus conferuntur Officia, aut indulta, aut gratiæ; in teſſeris, quæ ab Officio publico dantur, ut tempore peſtis illæ, quæ dicuntur *bollete di ſanità*; ſive aliæ, quæ in ſignum ſolutæ gabellæ dantur a publicanis, & aliis ſimilibus. Pariter ſupradicta intervenire poſſunt in literis Epiſcoporum circa collationes Ordinum, approbationes ad Confeſſionem; deputationes ad pulpita; Dimiſſorias; diſpenſationes; atteſtationes &c. Item intra Regulares in patentibus Prælaturæ, ſive Officii alterius; inſtitutionis in gradu Concionatoris, lectoris, aut Confeſſarii; in literis dimiſſoriis ad Ordines; in literis obedientialibus, & aliis hujuſmodi. In omnibus igitur iſtis poſſunt eſſe indicia falſitatis, inverſio, perverſio, adulterina appoſitio ſigilli; inconſueta qualitas chartæ, ſeu papyri; diverſitas characterum Principis, Epiſcopi, Superioris, Officialis, Notarii, aut Cancellarii ſubſignantis; lituræ, interlineationes, cancellaturæ, appoſitiones aliena manu factæ, & tandem forma verborum inconſueta; clauſulæ impertinentes, ſuperfluæ, defectivæ; diſpenſationes inſolitæ, & alia hujuſmodi, quæ in ſenſu verborum conſiſtunt.

13 Extrinſeca vero falſitatis indicia, & quæ non continentur in ipſa ſcriptura, ex multis Doctoribus collegit magno labore *Maſcard. de Probat. Concl. 740. num. 2. & ſeqq.* & ſunt, ſi tranſumptum inſtrumenti contineat plura, quam protocollum: ſi producitur inſtrumentum fere extra tempus, cum potuiſſet primo produci tempore commodo: ſi continet negotium, de quo reperiuntur facta alia inſtrumenta, continentia tenorem, vel effectum diverſum: ſi deficit clauſula, quæ de jure, aut conſuetudine debet apponi: aut appoſitæ ſint clauſulæ inconſuetæ, aut modus inſolitus Notarii in regiſtratione, aut diſſimilitudo dictaminis: ſi ſcriptura fuerit recenter facta, & in ea dicantur rogati pro Teſtibus omnes, qui mortui ſunt: ſi inſtrumentum ſit diverſis characteribus exaratum, & Notarius in authenticatione mentionem non faciat, illud manu aliena fuiſſe exaratum: ſi producens inſtrumentum, interrogatus a

 par-

parte, an velit eo uti, reſpondet negative; ſi ſcriptura facta ſit a Notario, ſolito falſa ſcribere: aut producta ab eo, qui alias falſa inſtrumenta produxit; ſi confrontatum inſtrumentum cum protocollo, quod ſit de re antiqua, hoc reperiatur ſcriptum characteribus recentibus; ſi inſtrumentum non continet veriſimilia, & hoc eſt etiam de libro rationum, in quo notentur partitæ inveriſimiles; ſi tandem ſcriptura inventa non ſit inter ſolitas ſcripturas Notarii. Probatis autem duobus ex ſupra recenſitis indiciis, dicitur probata ſuſpicio falſitatis; & ex hujuſmodi probatione falſitatis, per conjecturas deveniri poſſe ad torturam, concludit loco citato *Maſcard.num.*46, & 47.

14 Ultra recitata indicia, ex quibus falſitatis ſuſpicio probata remanet, adſunt etiam dicta Teſtium, qui poſſunt eſſe in duplici differentia, nempe *neceſſarii*, illi ſcilicet, qui dicuntur rogati in inſtrumento, ſeu ſubſignati in ſcriptura, & *extranei*. Quantum ad *neceſſarios*, firma concluſio eſt, quam tradit *Boſſ. Tract. crim. Tit. de Falſ. num.* 2. & *ſeqq.* fundatam in jure, *l.* 1. §. *Si quis neget. ff. Quemadm. teſtam. aperi.* & auctoritate Doctorum *Bart. col.* 1. & 3. & *Imol. col.* 1. quod unus Teſtis contradicens Teſtamento, dicendo non fuiſſe præſentem; aut diſpoſitionem aliam fuiſſe ab eo, quod dicitur in Teſtamento; aut Teſtatorem non fuiſſe a ſe viſum, quia faciem habebat linteaminibus opertam; reddit Teſtamentum ſuſpectum de falſo; & ut probat idem Auctor *num.* 29. ex diſpoſitione Textus in *l. Jubemus. C. de Probat.* tale dictum Teſtis ſufficit ad capiendum ſuſpectum de falſitate; non ſufficit tamen ad annullandum Teſtamentum; ſed bene ſufficit ad movendum Judicem ad inquirendum, & ad declarandum fidem non eſſe adhibendam tali ſcripturæ, ut multis adductis probat *Raynaldus Tom.* 2. *cap.* 18. *Rubr. num.* 67. & ibi *Card. Alba. Innocen. & Paul. de Caſtr.* Si vero eſſet ſcriptura privata, quæ ſumit vires a recognitione Teſtium, dictum unius Teſtis, qui dicitur in ea ſubſcriptus, negans ſubſcriptionem eſſe ſuam, non tantum inducit ſuſpicionem falſi, ſed facit, quod talis ſcriptura minime probet, ut loco ſupracitato *num.* 26. ſcribit *Boſſius*, & ratio diſparitatis eſt, quia in hac non intervenit auctoritas Notarii, ut intervenit in inſtrumento publico.

15 Quantum ad Teſtes *extraneos*, vult *Boſſius num.* 43. quod iſti debent eſſe omni exceptione majores, ut poſſint reddere inſtrumentum ſuſpectum de falſo, quæ qualitas non requiritur in Teſtibus *neceſſariis*, quia ex hoc, quod ſunt rogati in inſtrumento, videntur a partibus approbati. Sed hæc ratio, Me judice, nihil valet; nam quamvis approbati ſint a partibus extrajudicialiter, ac in contractu civili, non ſequitur per hoc, quod cenſeantur approbati a Judice pro teſtificando, maxime in cauſa Criminali; nec partium approbatio reddit legalem, ſeu legitimum illum Teſtem, qui a jure prohibetur teſtificari: proinde Teſtis infamis infamia juris, adhibitus in Teſtamento, illud vitiat, prout cum *Plautia in l. Barbarias.nu.*303. *de Off. Prætor.* & *Burſato Conſ.*55. docet *Goveanus ad Clar.* §. *Teſtamentum. Quæſt.* 55. *num.*55.*in fine*, quamvis Teſtis ille communiter pro legitimo habeatur. Teneo igitur, quod tum Teſtes *neceſſarii*, tum *extranei*, debeant eſſe integri, ut ex illorum Teſtimonio poſſit ſcriptura quævis reddi ſuſpecta de falſitate.

16 Sed Teſtis unus *extraneus*, quamvis omni exceptione major, reddit ne ſcripturam quamvis publicam, ſeu privatam, ſuſpectam de falſo? Dico, quod non, niſi in ſcriptura ipſa oſtendat Judici aliquod indicium falſitatis, quæ Judici incognita eſt; ut pote ſi in ſcriptura ſubſignati eſſent *Cajus*, & *Sejus*, quorum nota manus eſſet Teſti, qui deponeret ſubſignationes in ſcriptura non eſſe de manu illorum ex diverſitate characterum, proinde ſcripturam eſſe falſam. Ratio hujus concluſionis eſt, quia falſum in ſcriptura relinquit veſtigium poſt ſe, ut patet; & ut dicemus infra, ut indicium reddat ſcripturam ſuſpectam, oportet, quod contineatur in ipſa ſcriptura, puta aut characteribus, raſura &c., aut in forma, ſeu ſenſu verborum, ut dictum eſt ſupra; dictum igitur Teſtis non ſufficit, niſi conſtet de veſtigio illo, quod conſtituit corpus delicti, de quo in quovis crimine ante omne aliud conſtare debet. Unde concludendum, quod talis depoſitio Teſtis extranei inſervit tantum ad movendum Judicem, ad inquirendum de veritate.

17 De indiciis igitur intrinſecis falſitatis, ſive pateant ſolum ad mentem, ſive etiam ad ſenſum, prout dictum eſt ſupra *num.* 11. Regula firma eſt, quod ubi ſuſpicio falſitatis in ſcriptura publica, ſeu privata oritur ex vitio viſibili ad oculum, ſive ad intellectum, tunc per ſententiam annullatur ſcriptura, & pro non ſcripta pronunciatur; & inſuper imputatus de hujuſmodi falſitate, punitur pœna extraordinaria, pecuniaria, relegationis, ſeu triremium ad tempus, juxta gravitatem facti, qualitatem perſonarum, & urgentiam ſuſpicionis, ut pluribus probat *Raynal. Tom.*2. *cap.* 18. *Rubr. num.* 58. & *ſeqq.* De extrinſecis autem regula eſt, quod non ſufficiunt ad annullandam ſcripturam, nec ad condemnandum Reum criminaliter, ſed ſolum ad movendum Judicem ad declarandum, fidem non adhibendam eſſe ſcripturæ, & ad inquiſitionem ulterioris veritatis, ut dictum eſt ſupra *num.* 14.

18 Quid autem, ſi duo Teſtes inſtrumentarii contradicerent directe inſtrumento, ſeu Teſtamento, aſſerendo eos minime interfuiſſe tali ſtipulationi ſive dicendo diſpoſitionem teſtamenti, ſive contractus fuiſſe diverſam? Reſpondet *Boſſ. loc. ſup.cit.n.*52. cum aliis *Bart. Imol. Pelin.* quod inſtrumentum, ſive Teſtamentum remanet falſum, niſi coadiuvetur ab aliis, qui vincant numerum illorum, ac deponant, diſpoſitionem talem fuiſſe, qualis habetur in ſcriptura, aut ultra illos duos, qui dicunt, non interfuiſſe in teſtamento, ſeu inſtrumento, annotatus ſit aliorum Teſtium numerus, ſufficiens ad illius validitatem, ut ibi late proſequitur *Boſſius*.

19 Hucuſque dictum eſt de probanda falſitate ſcripturæ, ſupereſt, ut dicamus de probatione ſcriptoris falſi. Dico igitur ad hoc, quod duo Teſtes integri, probata conſtantia corporis delicti, ſufficiunt ad convincendum ad pœnam ordinariam, ſicut in quovis alio delicto. Probatur autem corpus delicti, prout ſupra dictum eſt; & etiam concludenter probari poteſt per eoſdemmet Teſtes, ſi viderunt Reum prætenſum, eam ſcribentem; ſcripturam legerunt, ac ejus tenorem intellexerunt. Ratio eſt, quia hoc modo deponunt Teſtes ſuper re de viſu, qua probatio nulla poteſt dari concludentior; redduntque cauſam dicti ſui, a qua pendet robur teſtimonii; & eodemmet contextu probatum remanet delictum, & ipſius Auctor.

20 Pœnæ vero criminis falſi variantur, ſicut variari poteſt ſpecies ipſa falſi; & dicit Clarus §. *Falſum*. *Vſ. Sed quæro. num.* 40. quod in iis inferendis attendenda ſunt Statuta locorum; quibus deficientibus, recurritur ad conſuetudinem, quaſi hoc arbitrio Judicis relinquatur.

§. I. Li-

§. I. Literarum falſificatio.

SUMMARIUM.

1 *Literarum nomine, quæ veniant in hoc paragrapho.*
2 *Literæ falſæ dupliciter dicuntur.*
Falſæ ob ſubreptionem, aut obreptionem non debent exequi.
3 *Obtinens per ſubreptionem, aut obreptionem literas Papæ, non delinquit crimine falſi.*
4 *Crimen falſi, quando propriè committatur in literas Papæ.*
Literæ Papales quomodo, & quando dicuntur falſificatæ.
5 *An ſit falſus, qui immutat aliquid in literis (aliis ab Apoſtolicis) cum veritate.*
6 *Variæ circa hoc dubium ſententiæ.*
Falſum dici nequit, quod juvatur primordio veritatis.
Scriptura deperdita, non poteſt alia nova fieri, continens factum deperditæ.
7 *Diſtinguitur dubium.*
Mutatio ſcripturæ ad damnum alterius, licet cum veritate, inducit crimen.
Si non eſt ad damnum alicujus, non committitur crimen.
8 *Circumſtantiæ aggravantes ſcripturam falſam, triplices ſunt.*
9 *Gravitas falſæ ſcripturæ augetur ex damno, quod per eam alteri infertur.*
Item ex dignitate perſonæ, cujus ſcriptura vitiatur.
Falſificans literas publicas incidit in crimen læſæ Majeſtatis.
10 *Graviſſime delinquit vitians literas Papæ, aut ſupremi Principis.*
Falſis literis, ſi Magiſtratum arrogat, fit Reus læſæ Majeſtatis.

1 NOmine *literarum*, de quibus in hoc paragrapho ſumus locuturi, veniunt ſcripturæ omnes tum publicæ, tum privatæ, tum expeditæ a Romano Pontifice, Principibus, Epiſcopis, Regularibus Prælatis, ſive aliis publicis Officialibus; tum roboratæ authoritate Notariorum, tum confectæ inter privatas perſonas; in quibus omnibus *crimen falſi* committi contingit.

2 Adverto autem, quod de omnibus *literis* poteſt dari diſtinctio, quam ex *Goff. Rubr. eo. tit.* tradit *Hoſtien. Sum. Rubr. de Crim. falſ. §. Qualis probatio. num. 6. circa med.* tractando de literis Apoſtolicis: nempe, quod *literæ*, aliæ dicuntur *falſæ*, aliæ *falſatæ*, ſive *falſificatæ*. *Falſæ* ſunt duobus modis; primo, quia per falſi ſuggeſtionem, aut veri taciturnitatem, ſunt impetratæ, quæ in jure largo modo dicuntur *falſæ*, ut habetur ex Digeſtis, *arg. l. Si quis obrepſerit. ff. Ad leg. Cornel. de Falſ.* & iſtæ non debent a Delegatis mandari executioni, ſed ſuper illis reſcribi ad Pontificem *cap. Si quando. Extra de Reſcr.*, aut ad Superiorem, cujus ſunt *literæ*, ipſum conſulendo, quid agendum ſit. Secundo modo, *falſæ* dicuntur, quando aliquam ſimilitudinem verarum prætendunt, nihil tamen veritatis habent, quia tum ſcripturam, tum ſigillum, tum ſubſignationes adulterinas habent. *Falſatæ* vero, ſeu *falſificatæ* dicuntur, quando illæ quidem quo ad ſcripturam, ſigillum, ac ſubſcriptionem ſunt veræ, tamen in illis habetur aliquod additum, diminutum, ſeu mutatum, ut habet Textus Decretalis *cap. licet ad regimen. Extra de Crim. falſ.* & nos diximus ſupra hoc *Tit. num.* 11.

3 In prima quidem ſpecie falſitatis impetrans per ſubreptionem, aut obreptionem tales literas, falſi crimen minime committit, ob quod pœnis hujus criminis debeat coerceri: quia tamen mentiendo Superiori, aliquo modo delinquit, ejus pœna eſt, ut *literæ* impetratæ nullæ ſint, & ipſe careat beneficio, quod reportare ſperavit.

4 In ſecunda vero proprie committitur *crimen falſi*, & Reus de hoc, ordinaria legum pœna eſt percellendus. In tertia autem diſtinguendum eſt. Nam illud, quod additum, ſive deletum eſt, variat ſubſtantialiter diſpoſitionem, & ſenſum *literarum*, aut non. Si ſic, verum crimen falſi incurritur, nam perinde eſt, quod *falſæ literæ* integraliter confingantur, & quod per appoſitionem, ſive detractionem alicujus dictionis verbi, aut clauſulæ, veræ *literæ* ſonent diverſum ſenſum ab eo, qui fuit intentus a concedente, aut formante *literas*. Si autem appoſita eſſet aliqua dictio, quæ ex errore ſcribentis defuit in ſcriptura; aut aliqua, quæ ſuperflueret, deleta eſſet, & per talem appoſitionem, aut deletionem, nullo modo immutaretur ſenſus *literarum*, nulla falſitas committeretur, aut in hoc eſſet reatus. Fallit autem hoc in literis Apoſtolicis, in quibus nec minimum quid addi, deleri, aut corrigi poteſt. *Felin. in cap. Ex parte il* 1. *num.* 18. *de Reſcr. Sayr. Tolet. Suar.* apud *Theſaur. de Pæn. V. Falſum. cap.* 4. *℣. An autem*; ſed ſi quis error ex inadvertentia amanuenſis irrepſerit, remitti debent ad Cancellariam Papalem, ut per Officiales corrigantur, ſive, ut novæ *literæ* concedantur, aut condantur.

5 Dubium porro non leve eſt, an cenſeatur falſarius ille, qui immutat literas, ſed mutatio innititur veritati, & hoc loquendo non de literis Apoſtolicis, quia, ut dictum eſt, reſolutio eſt negativa, ſed de aliis.

6 Circa hoc dubium variæ fuerunt ſententiæ. Nonnulli enim Doctores, *Clar. §. Falſum. num.* 44. *Grama. Vot.* 26. *num.* 12. *Cravet. conſ.* 46. *num.* 8. *Cornel. Alciat. & Menoch.* apud *Dian. par.* 5. *tract.* 14. *Reſolut.* 40. *init.* fulti fundamento axiomatis, quod *non poteſt dici falſum illud, quod juvatur primordio veritatis, arg. l. Cum filius §. Hæres meus. ff. de leg.* 2. docuerunt falſarium non eſſe illum, qui immutat ſcripturam, illam corrigendo, & veritatem dicti, aut facti apponendo. Ut ſi Notarius ex errore in Teſtamento legatum ſcripſit relictum *Lucio Nigro*, (dum *Lucius* talis cognominis non reperitur) alius deleto nomine *Lucii*, apponeret *Titium*, cui re vera Teſtator legatum reliquit. Alii aliter opinantur, & re vera ex allato ſupra axiomate ſequeretur, quod, ſi deperdita eſſet aliqua ſcriptura, continens verum contractum factum, licitum eſſet novam ſcripturam facere ſimilem deperditæ, quod tamen verum non eſt, ut poſt *Nald. Summ. V. Scriptura. num.* 7. & alios multos, firmat *Dian. par.* 6. *Tract.* 6. *Re. fol.* 53.

7 Puto tamen, caſum eſſe diſtinguendum: nempe vel talis mutatio ſtudioſe fit ad nocendum alteri, cui forte ſcriptura immutata favebat, vel fit ad juvandum aliquem, cui eadem ſcriptura abſque tali immutatione favere non poterat. In primo caſu, incurritur vere crimen falſi: in ſecundo, non. Ratio reſolutionis eſt, quia, ut dictum fuit hoc eodem Titulo *num.* 3. ad crimen falſi tria requiruntur, nempe mutatio veritatis, dolus, & grave damnum alicujus. In primo autem caſu ex hypotheſi hæc tria concurrunt: ergo &c. Nec dicendum, quod immutatio veritatis non interveniat ex hoc, quod, ut ſupponimus, talis mutatio veritati innititur: nam ſcriptura, maxime authentica, duplicem verita-

tem

tem importat, nempe veritatem facti, quod per eam enunciatur, & veritatem Auctoris ſcripturæ ipſius, nempe, quod manu, & characteribus illius, cujus dicitur eſſe ſcriptura, ſit exarata. Quamvis igitur immutans ſcripturam, non vitiet veritatem facti enunciati, vitiat tamen veritatem Auctoris, quia falſum eſt, quod Auctor ſcripturæ, ita exaraverit, ſicut habet ſcriptura immutata: hæc autem falſitas juncta dolo, & gravi damno proximi, integrat perfecte crimen falſi. Verum tamen eſt, quod tale crimen non ita grave eſt, ſicut ſi etiam veritas facti enunciati immutaretur. In ſecundo autem caſu deficit dolus, & grave damnum; proinde crimen falſi non incurreretur.

8 Aggravatur autem *literarum falſificatio* a pluribus circumſtantiis, quarum tamen tres peculiares ſunt, nempe materia, circa quam falſificatio committitur, gravitas damni per eam proximo cauſati, & qualitas perſonæ, cujus *literæ* falſificantur, ſive cui damnum infertur. Proinde, qui ſibi patentes literas confingeret approbationis audiendi Confeſſiones Sacramentales: aut veras patentes, jam expiratas, falſificaret, mutato tempore Datæ ab Ordinario, gravius delinqueret, quam ſi ad ſuſcipiendos ſacros Ordines, atteſtationem Baptiſmi ſuſcepti vitiaret, adſcribendo ſibi majorem ætatem ea, quam de facto habet; aut ſibi literas Dimiſſoriales falſas confingeret. Ratio eſt, quia in primo caſu, redderet Sacramentum pœnitentiæ nullum ex defectu juriſdictionis; in ſecundo autem non deſineret ſacros Ordines ſuſcipere, licet mortaliter peccaret.

9 Similiter, qui falſam ſcripturam cuderet, aut veram adulteraret, ob quod grave damnum in vita, aut ſubſtantia proximo cauſaretur, gravius delictum committeret, quam ſi leve tantum præjudicium ex falſitate reſultaret. Pariter ex majoritate, ac dignitate perſonæ, cui ex falſitate evenit damnum, aggravatur falſitas ipſa; & ideo qui in libris publicis malo dolo, & in damnum publici (quæ eſt perſona ficta quidem, ſed quovis privato dignor) falſum conſcribit, ſimul cum falſo incidit in crimen læſæ Majeſtalis, ut argumento legis *l. 2. ff. Ad leg. Jul majeſt.* ſcribunt Doctores. *Afflict. Bajard. Carer. Conrad. Foller. & Farinac. quæſt. 113. num. 61.* apud *Bitt. quæſt. 110. num. 20.*

10 Itidem, qui ſummi Principis, ut *Papæ*, *Imperatoris*, *Regis &c.* literas, ſubſignationem, ſigillum &c. adulterat, falſificando veras, aut confingendo adulterinas ſcripturas, graviſſimum omnium falſi crimen committit. Unde, ſi per *falſas*, aut *falſatas* hujuſmodi *literas* Magiſtratum ſibi arrogaret, ultra delictum falſi, violatæ Majeſtatis delictum ſubiret. *arg. l. 3. in fin. ff. Ad leg. Jul. majeſt.* ubi *Angel. arg. l. Eos ff. de Falſ. Jaſon. in l. Imperium. n. 30. ff. de Juriſd. omn. Jud. Dian. Tract. crim. lib. 7. cap. 9. num. 5.*

Probatio.

SUMMARIUM

11 *De probatione falſarum literarum, remiſſive.*
Indicia probantia ſcripturam falſam, recapitulantur.
Inſtrumentum, ut valeat, debet carere omni ſuſpicione falſitatis.
Hoc pariter eſt de teſtamento.
Raſura in literis Apoſtolicis eſt indicium falſitatis.
12 *Interlineatura in ſcriptura, quam ſuſpicionem falſitatis inducat.*
13 *Cancellatio quid, & quotuplex, & quam ſuſpicionem falſitatis inferat.*
14 *Scriptura obducta atramento, eſt ſicut cancellata.*
15 *Charta maculata, quando inducat ſuſpicionem falſitatis.*
16 *Diverſitas characterum, quando inferat ſuſpicionem falſi.*
17 *Atramentum recens in ſcriptura antiqua parit ſuſpicionem falſitatis.*
18 *Ligatura diverſa ab aliis in protocollo reddit ſcripturam ſuſpectam.*
19 *Impreſſio ſigilli, quando vitiatam ſcripturam arguat.*
20 *Diverſitas ſigni tabellionatus facit ſcripturam ſuſpectam.*
21 *Diverſitas chartæ, aut papyri, quando reddat ſuſpicionem in ſcriptura.*
22 *Sigilli variatio, quando importet falſitatem in ſcriptura.*
Hiſtoria de hoc.
23 *Inveriſimilitudo conceſſionis inducit ſuſpicionem falſi.*
Item diverſitas ſtili Cancellariæ.
24 *De indiciis extrinſecis ſcripturæ falſæ, remiſſive.*

11 Quantum ad modum probandæ *falſitatis literarum*, nihil ſuppetit ſpeciale ultra ea, quæ diximus hoc eodem Titulo a *num. 8.* & ſeqq. Videatur ibi, libet tamen compendioſe recenſere indicia, quæ ex *Farinacio*, & aliis collegit eruditus *Raynal. tom. 2. cap. 18. in Rubr. a num. 127. ad finem* ex quibus falſitas ſcripturarum probari poteſt, & corpus delicti conſtitui.

Suppoſita igitur diviſione, quam dedimus hoc eodem Titulo *num. 11.* circa indicia falſitatis in ſcriptura, puta, quod alia ſunt, quæ continentur in ſcriptura ipſa, & ſenſui, aut intelligentiæ ſubduntur, alia vero, quæ ſunt extra ſcripturam. Quantum ad primam ſpeciem, urgentiora ſunt ea, quæ ſenſui patent. Primum iſtorum eſt, ſi ſcriptura reperiatur raſa in aliqua parte ſui, ut deducitur ex multis *Decretalibus, text. in cap. licet ad regimen. ℣. Quinta. de crimen falſ. cap. Cum olim. de Privil. cap. Cum venerabilis. de Relig. dom. cap. Inter dilectos. §. Inſtrumentum de Fid. inſtr.* Et licet Doctores diſtinguant inter notatum in loco raſuræ, exaratum eadem, aut diverſa manu, qua exarata eſt reliqua ſcriptura; tamen, ut optime advertit *Raynaldus* loco citato *num. 129.*, talis diſtinctio non eſt paſſim admittenda, ſicut nec etiam alia, quæ traditur de raſura facta in loco ſubſtantiali, aut non; puta, in præfatione, vel circa legata. Ratio eſt, quia raſura etiam in una litera poteſt eſſe talis, etiam in re non ſubſtantiali, etiam eadem manu ſcripta, ut poſſit inducere animum Judicis ſapientis in ſuſpicionem falſitatis, ut ait *Socin. in cap. Ex conſcientia. n. 16. & 17. arg. cap licet. de crim falſ cap. Venerabilis de Relig dom.* Et ad hoc, quod credatur inſtrumento neceſſe eſt, quod illud ſit abſque ulla ſuſpicione, *arg. l. final. C. de Edic. D. Adria. toll. cap. Cum adeo. de Reſcrip. & in cap. Ad audientiam. eo. tit.* Hæc autem, quæ conſiderantur a Doctoribus, præſertim de raſura in literis Apoſtolicis, quæ ſpeciali nota ſunt dignæ, quadrare etiam debet in aliis ſcripturis, in quibus agitur de gravi partium intereſſe, prout in teſtamentis; nam prout dicit ibidem *num. 136. Raynaldus*, qui citat multa jura *text. in l. Jubemus. & in l. Hac conſultiſſima. C. de Teſtam. §. Sed eum. Inſt. eo. tit.* lex, quæ ſemper dubitavit de fraudibus circa bona defunctorum, nullum admittit teſtamentum, niſi ab omni ſuſpicione falſitatis ſit immune. Et pari-

mo-

modo ratiocinandum eſt de aliis ſcripturis magnæ importantiæ, tum publicis, tum privatis, in quibus eadem ratio militat.

12 Secundum indicium eſt *interlineatura*, nempe ſcriptura, quæ interponitur inter unam, & alteram lineam, & hoc habetur ex Textu *in cap. Cum Venerabilis de Relig. dom.* ubi ait Papa: *Inſtrumento prædicto nullam fidem eſſe adhibendam propter ſuperlinearem ſcripturam*. Circa hoc autem conſiderant Doctores, an interlineatio ſit in loco ſuſpecto, aut non, puta, circa ſubſtantialia, aut non; & dicunt in primo caſu oriri ſuſpicionem falſitatis, & hoc quantumvis interlineatio videatur facta eadem manu, (quia, ut dicunt Doctores, *Sorin. in cap. Ex conſcientia. num. 23. de crim. falſ. Perſonal. Adipiſc. poſ. num. 138. & ſeqq. Farinac. quæſt. 153. num. 12. 57. & ſeqq. Raynald. loc. cit. nu. 138.* manus poteſt imitari; & Auctor ſcripturæ potuit ex poſt illam falſificaſſe); in ſecundo autem non ita. Cenſeo autem interlineationem habendam eſſe inter ſubſtantialia, ſi pars litigans ſe fundat in illa; & ſuſpicio falſitatis creſceret, ſi talis ſcriptura interlineata produceretur a parte ipſa, quæ penes ſe illam ſervaſſet. Et ſicut in dubio raſura ſcripturæ præſumitur facta ab ipſa parte, ut multis citatis *Bald. Felin. Caputaquen.* habet *Farinac. quæſt. 153. num. 97.* hoc idem dicendum eſſet de interlineatura, quæ poteſt eſſe a parte intereſſata.

13 Tertium eſt *cancellatio*, nempe quando calamus decuſſatim, hoc eſt in modum crucis ducitur ſuper quavis litera, ut habet textualiter *Decretalis. Inter delictos. §. Inſtrumentum. de Fid. inſtrum.* ſive quando calamus ductus quaquaverſum ſuper ſcriptura, ita literas occultat, ſeu confundit, ut diſcerni nequeat, quid antea ſcriptum fuerit. Et ait *Raynaldus*, loco citato *num.* 141., quod hic non cadit diſtinctio, nempe an *cancellatio* ſit in loco ſubſtantiali, aut non, niſi poſſit intelligi id, quod cancellatum eſt. Quod, ſi hoc eſt penitus inintelligibile, cancellatio eſt ſemper indicium falſitatis, ubicumque reperiatur in ſcriptura.

14 Sed quid juris, ſi ſcriptura in aliqua ſui parte eſſet non cancellata, ſed obducta atramento? Dico, quod perinde eſt, ac ſi fuiſſet cancellata. Ratio eſt, quia utrobique militat idem argumentum, quod nempe intelligi ullo modo non poſſit id, quod antea fuerat ſcriptum.

15 Quartum eſt, quando charta in aliqua ſui parte eſt conſpurcata, aut maculata, maxime ſi ſcriptura ſit in membrana, ſeu pergameno; nam per artes, quas norunt falſarii, tollitur antiqua ſcriptura per liquores, qui diſparere faciunt, & novas apponunt literas; hoc tamen ita ſubtiliter fieri non poteſt, quin ab oculato Judice, ac peritis ſcriptoribus cognoſci nequeat; & hoc ab *Innocentio Tertio text. in cap. licet ad regimen. ℣. Sexta cum ſcriptura de crimin. falſ.* ſtatuitur unum ex indiciis falſificationis *Bullarum*. Talis autem chartæ maculatio inducit ſuſpicionem tantum falſitatis, non autem falſitatem, ut notat *Farinac. quæſt. 153. num. 186. & ſeqq.* nam potuit ex accidenti maculari charta, & non data opera ad aliquid de novo ſcribendum; & hoc facile dignoſci poteſt, ſi macula occupat diverſas partes ſcripturæ, & per eam non tantum maculata remanet charta, ſed etiam immutatus color atramenti, quod ex madefactione regulariter immutatur; & ſi characteres maculati adamuſſim concordant cum non maculatis.

16 Quintum eſt, quando ſcriptura ſcripta apparet à diverſis manibus, nempe in principio, ac fine ab una, in medio autem ab alia manu, quod indicium, pluribus limitationibus appoſitis, examinat *Farinac. quæſt. 153 num. 112. & ſeqq.* Ceſſat autem falſitatis ſuſpicio, ſi Notarius in margine ſcripturæ atteſtationem faciat, approbando partem ſcripturæ aliena manu exaratæ; poteſt enim dari caſus, quod Notarius (maxime ſi ſcriptura longa ſit) incœptam ſcripturam continuare nequiverit, unde per alium ſcribi fecerit, ac tandem Notarius ipſe eam abſolverit.

17 Sextum eſt, ſi authentica, aut legalitas ſcripturæ de re antiqua, ſit recenti atramento ſcripta; ut manifeſte convincitur ex diſpoſitione Textus præfatæ Decretalis, ubi ait, *litera quoque recentior videbatur*.

18 Septimum eſt ligatura protocolli, nam, ſi in uno volumine reperiuntur plura inſtrumenta ligata in diverſis quinternis, quorum unus non eſt ligatus ad inſtar aliorum, ſed cum diverſa forma, & filo, maxime ſi hic ſit recens, exurgit legitima ſuſpicio falſitatis, ut ex jure *cap. licet. ℣. Tertia, ut filum, & ℣. Quarta cum a Superiori. de crimin. falſ.* eliciunt Doctores. *Oddi. Ludovic. Lucenſ. Seſſe.* apud *Raynald. tom. 2. cap. 18. Rubr. num. 155.* Et augetur ſuſpicio ſi cartulatura non convenit numero aliorum foliorum. *Menoch. Oddo. Seſſe.* apud *Raynald. loc. cit. num. 156.*

19. Octavum eſt, ſi appareat ex altera parte chartæ, ſeu papyri, quod ſigillum non fuit impreſſum cum percuſſione, ut fieri ſolet cum ſimilibus ſcripturis, ut argumento Texus *in cap. Inter delictos de Fid. inſtr.* ait *Hopingk de ſigill. cap. 12. num. 84. & 86.*

20 Nonum ex diverſitate ſigni, aut ſtigmatis tabellionatus Notarii, ut pluribus citatis *Monticell. Decian. Menoch. Maſchard. & Seſſe.* ſcribit *Raynaldus loc. cit. num. 159.*

21 Decimum, addo ego, ex diverſitate chartæ, ſeu papyri in inſtrumento, quod continet plura folia; nam ſi alia folia habent unum ſtigma artificis, ſeu officinæ, in qua fabricata eſt charta, quod Italice dicitur (*marca*), ſive ſi alia folia minime ſint circumciſa; unum autem folium eſt diverſæ officinæ, ut colligitur ex diverſo ſtigmate, aut, ſi hoc circumciſum eſt, argumentum falſitatis parit in ſcriptura. Et augebitur ſuſpicio, ſi in illo folio continetur principale fundamentum partis producentis ſcripturam. Ratio eſt, quia de univerſali conſuetudine, Notarii utuntur papyro ejuſdem menſuræ, & ejuſdem artificis, & contra rationem eſt, quod folium papyri diverſæ interſerverit aliis.

22. Undecimum eſt variatio ſigilli, non concordans cum tempore, in quo dicitur confecta ſcriptura. Hoc explico per factum, quod præ manibus habui. In quadam Religione controvertebatur ſuper quibuſdam literis patentibus, quæ prætendebantur legitimæ, ac emanatæ a *Cardinali Protectore*. Res in judicium deducta fuit, & variæ Peritorum ſententiæ circa confrontationem characterum, tum *Cardinalis*, tum ejus Secretarii cum aliis eorundem ſcripturis indubitatis. Obſervavi accurate ſigillum, & circa ſtemma *Cardinalitium* nulla penitus erat variatio, ſed verba, (quæ in limbo ſigillorum Cardinalium ſolent apponi) talia erant: *Sigill. A Card. N. Epiſ. Portuen.* ille autem *Cardinalis*, qui tranſierat per optationem ab Epiſcopatu *Portuen.* ad *Oſtienſem*, alia utebatur inſcriptione in ſigillis ſuis, nempe *Epiſc. Oſtien.* Obſervavi tempus ſcripturæ datæ, quod confrontavi cum tempore, quo *Cardinalis* optaverat Epiſcopatum, & inveni, quod quindecim menſes ante Datam ſcripturæ ille optaverat; unde pronunciavi patentes illas eſſe falſas: quia ſtatim ac *Cardinales* taliter optant, mutant ſigilla, ac eorum inſcri-

ſcriptiones; unde ſigillum, appoſitum illis patentibus, fuit adulterinum, quod falſam reddebat ex ſe ſcripturam, *cap. licet. de crim. falſ.* Et meum judicium confirmatum fuit a Rei conſtituto, qui faſſus eſt, tum ſigillum, tum ſcripturam omnem fuiſſe falſam.

23 Duodecimum indicium, quod ex ſcriptura deducitur, & non ſenſui, ſed menti patet, eſt, quod deducitur ex inveriſimilitudine conceſſionis gratiæ, aut alterius contractus, quod in ſcriptura continetur, *arg. cap. Porrecta, de Confir. util. vel inutil.* Pariter illud, quod habetur ex non ſervata forma, ac ſtilo Curiæ, aut alterius Cancellariæ, *arg. cap. Quam grave. de crim. falſ.* Et tandem illud, quod deducitur ex non ſervata ſolemnitate, quæ in ſimilibus ſcripturis ſolet adhiberi.

24 Indicia porro, quæ habentur extra ſcripturam ſunt ea, quæ habentur per dicta Teſtium, & ali a, quæ tetigimus hoc eodem Titulo a *num.* 13. unde ea non repetimus.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

25 *Pœnæ criminis falſi ſunt Judici arbitrariæ.*
26 *Literarum Apoſtolicarum nomine, antiquitus quæ veniebant.*
27 *De jure novo, nomine literarum Apoſtolicarum veniunt Bullæ, & Brevia.*
28 *Pœnæ falſantium literas Apoſtolicas, ad quæ ſint extenſæ de jure noviſſimo.*
29 *Excommunicatio contra falſantes literas Apoſtolicas de jure antiquo extenditur ad complices.*
30 *De jure novo talis cenſura eſt reſervata, ſed eſt tantum contra Reos principales.*
31 *Augumentum pœnarum in Bulla Cœnæ contra falſantes literas Apoſtolicas.*
32 *Pœnæ Clericorum falſantium ſupradictas.*
33 *Judex falſariorum literarum Apoſtolicarum olim erat ſolus Papa.*
Nunc Judex eorum eſt Epiſcopus, niſi Reus ſit carceratus ex mandato Papæ.
Si Laicus falſat literas Apoſtolicas, crimen eſt mixti fori.
34 *Pœna exercentis juriſdictionem ex falſis literis Principis, eſt mors.*
Idem eſt, ſi literæ contineant gratias &c.
Clericus falſificans ſigillum Principis, debet degradari.
35 *Idem debetur, ſi falſificat ſigillum Officii Miniſtri Principis.*
36 *Abutentes vero ſigillo Principis, quomodo puniendus.*
Mediolani pœna ignis datur quoquomodo falſificanti ſigillum Principis.
37 *Pœnæ falſificantium literas Ordinariorum.*
38 *Continuatur eadem materia.*
Epiſcopus eſt Princeps Eccleſiaſticus.
Majorem dignitatem Regia, ac Imperiali habet Epiſcopus.
39 *Graviſſime delinquit, qui falſis literis Ordinarii, munus Confeſſarii, aut Curati occupat.*
40 *Notarii falſarii pœnæ diverſificantur juxta loca delictorum.*
41 *Notarii, falſantes acta judicialia, quomodo puniendi.*
42 *Teſtis falſus puniendus a Judice Cauſæ.*
Notarius condens falſum inſtrumentum, punitur a Judice, coram quo iſtud producitur.
Remiſſio Rei ad alium Judicem, quando fiat.
A quo puniendus Notarius falſificans inſtrumentum, alibi producendum.
43 *Alius a Notario falſificans inſtrumentum, quomodo puniendus. Minus punitur, quam Notarius.*
Album Prætoris corrumpens, quam pœnam meretur.
44 *Producens in judicio inſtrumentum falſum, ex triplici capite poteſt puniri.*
45 *Producens inſtrumentum falſum, antequam puniatur, interrogandus, an eo uti velit.*
Curiarum uſus circa hoc.
46 *Quid agendum, quando æquales præſumptiones falſificationis militant contra Notarium, & contra producentem inſtrumentum falſum.*
47 *Pœna falſificantis ſcripturam privatam.*
Scriptura privata debet alicui eſſe nociva, ut fiat locus pœnæ falſi.
Scriptura privata falſificata, ſemper alicui nocibilis eſſe poteſt.
48 *Lacerans ſcripturam publicam, aut privatam, quando puniendus de falſo.*
49 *Quod crimen committit lacerans ſcripturam.*
Lacerans ſcripturam ob lucrum, eſt fur: ſi, ad celandam veritatem, eſt falſarius.
Voluntas, & propoſitum diſtinguunt maleficia.
Pœna debita laceranti ſcripturam, eſt arbitraria.
Pœna Clerici falſificantis literas Dimiſſorias &c. Ordinarii.
50 *De pœnis Regularium circa crimen falſi, remiſſive.*
51 *Statutum primum pro Minoribus de Obſervantia.*
52 *Statutum ſecundum.*
53 *Statutum tertium.*
54 *Dubitatio prima, an mandans falſificationem comprehendatur in Statuto.*
55 *Opinio Sanctori.*
56 *Mandans falſificationem comprehenditur in Statuto.*
Mandans magis delinquit, quam mandatarius.
Dicitur principalis cauſa delicti, quando delictum eſt ſecutum.
57 *Dubitatio ſecunda, quotupliciter falſentur literæ Prælatorum Ordinis.*
58 *Quot modis falſificantur literæ Apoſtolicæ, falſari queunt literæ Prælatorum.*
59 *Dubitatio tertia, an ex non regiſtratione literarum probetur earum falſitas.*
60 *Si concurrant indicia alia falſitatis, poſſunt literæ tales haberi falſæ.*
Indicia, quæ ſint.
61 *Dubitatio quarta, an ſigillum Generalis repertum apud aliquem, inducat ſuſpicionem falſarii.*
62 *Falſare ſigillum gravius eſt, quam falſare literas.*
63 *Solus cuneus non convincit monetarium falſum.*
Fabricatio ſigilli Principis crimen eſt, independens ab ejus uſu.
64 *Retinens falſum ſigillum Generalis torquendus eſt.*
65 *Sigillum Generalis retentum, facit indicium ad torturam.*
66 *Refutantur excuſationes retinentis ſigillum Generalis.*
Conſervans venenum punitur extraordinarie.
Illud vendens punitur pœna legis Corneliæ de Sicariis.
67 *Dubitatio quinta, quænam ſint perſonæ, quarum ſigilla nequeunt violari.*
68 *Sunt omnes habentes publicum Officium Eccleſiaſticum, aut Laicum.*
Officium Notarii eſt publicum.
69 *Dubitatio ſexta de ſervandis a Superioribus Provincialibus circa dimittendos ad Ordines.*

70 Non

70 *Non poteſt licentiare, niſi ad Epiſcopum domicilii Ordinandi.*

Domicilium contrahitur animo, ibi habitandi.

Provincialis dimittens Clericum ad alium, quam ad Epiſcopum domicilii, quam pœnam ſubeat.

71 *Requiſita in Statutis, ut Clericus dimitti poſſit ad Ordines.*

25 CRiminis falſi ſicuti multæ ſunt ſpecies, & ſicuti una præ alia variat in gravitate, ſic etiam graviorem, aut leviorem pœnam inferre poteſt Judex: proinde pœnæ criminis falſi ſunt arbitrariæ Judici uſque ad mortem incluſive, ut multis ſecum vectis, ſcribit *Antonius Conciolus ad Statut. Eugub. lib. 4. Rubr. de Falſ. num. 13. & 14.*

26 Quo ad falſificantes *literas Apoſtolicas*, variæ emerſerunt ſanctiones Apoſtolicæ circa *literas* ipſas. Nam juxta antiquam Decretalem *cap. Ad falſariorum. de crim. falſ.* nomine illarum veniebant tantum literæ *bullatæ*, quod patet ex hoc, quod in alia Decretali *cap. licet. ad regimen. de crimen falſ. Innocentius Tertius* adnotans indicia falſitatis, quæ in talibus literis committi poſſunt, ea exprimit, quæ *literis bullatis* tantum cum plumbo poſſunt convenire.

27 Sed de jure novo in *Bull. Cæn. Excom. 6.* nomine *literarum Apoſtolicarum* veniunt non tantum bullatæ cum plumbo, ſed etiam ſigillatæ *Annulo Piſcatoris*, quæ dicuntur *Brevia*. Item ſupplicationes gratiæ, ſeu juſtitiæ ſignatæ manu *Papæ*, aut Vicecancellarii, aut Regentis, aut alterius de mandato *Papæ*; nam eadem pœna puniuntur omnes, qui aliquam ex prædictis *literis* falſificant.

28 De jure autem noviſſimo per Extravagantem *Innocentii X. In ſupremo juſt. 8. April. 1653. Cherub. Bullar. Tom 4.* extenditur tale nomen, ultra ſupradicta, ad ſupplicationes, ac Cedulas motus proprii, & Mandata *de expediendo*, manu *Papæ*, vel *per conceſſum* ab ejus Officialibus ſignata: & hoc quantumvis de prædictis nullæ *literæ Apoſtolicæ* in forma *Brevis*, aut *Bullæ* expediantur, aut ſoleant expediri. Extenditur pariter ad conceſſiones, ſignatas manu *Papæ*, aut Officialium, ſuper quibus expediuntur *Bullæ*, aut *Brevia*; itidem ad Datas prædictarum, appoſitas ab Officialibus; ac etiam ad regiſtra originalia, & libros, in quibus prædicta omnia regiſtrantur; ſiquidem iis pœnis afficiuntur ii, qui falſant prædicta, & veniunt nomine *falſariorum literarum Apoſtolicarum*.

29 Pœnæ porro committentis falſitatem in ſupradictis multæ ſunt: & primo eſt excommunicatio, lata de jure antiquo *text. in cap. Ad falſariorum. de crim. falſ.* non ſolum contra *falſantes* per ſe, vel alios *literas Apoſtolicas*; ſed etiam extenditur ad fautores, & defenſores eorum, & ad Laicos, qui talibus literis utuntur; talis autem cenſura ex illa Decretali reſervata non eſt; ut patet Textum illius legenti.

30 De jure autem novo, lato in *Bulla Cœnæ*, ſupradicta Excommunicatio eſt reſervata *Papæ*: tamen non comprehendit mandantes, cooperantes, nec illis utentes, ut bene poſt *Barboſ. in cap. Ad falſariorum. num. 4. de crim. falſ.* obſervat *Theſaur. par. 2. V. Falſum. cap. 4. num. 3.* Tandem de jure noviſſimo ex ſupracitata *Bulla Innocentii Decimi* extenditur talis excommunicatio ad mandantes, complices, auxiliatores, mediatores, fautores &c.

31 Secundo, ex eadem Bulla augentur *falſariis literarum Apoſtolicarum* pœnæ, & ſunt, quod in hoc crimine procedatur, tanquam in atrociſſimis. Tertio, quod Rei hujus criminis incurrant, ipſo facto, pœnam confiſcationis omnium bonorum, etiam devolutionis juriſdictionalium, feudalium, emphiteuticorum, & privationis omnium Officiorum, etiam titulo oneroſo collatorum. Quarto, ut comprehendantur omnes perſonæ cujuſcumque gradus, etiam ſpeciali nota dignæ, nemine excluſo. Porro pœnæ ſupradictæ temporales an afficiant etiam non ſubditos *Papæ* in temporalibus, dubium eſt. Ego quidem inclinarem ad affirmativam, nolo tamen ſuper hoc articulo immorari.

32 Clerici autem *falſarii* dictarum *literarum* omnibus Officiis, ac Beneficiis Eccleſiaſticis ſunt ipſo jure privati, & ſic evadunt ipſo jure depoſiti, ut ex ſupracitata Decretali dicunt Doctores, *text. in cap. Ad Falſarium. de Crim. falſ. Azor. 2. Part. lib. 7. cap. 17. §. Quintum. Garzi. de Benef. Par. 11. cap. 10. num. 170. Gonzal. ad Regul. Cancell. Gloſſ. 15. num. 73.* Inſuper debent realiter degradari, ac tradi Poteſtati ſæculari puniendi juxta Civilia, nempe ultimo ſupplicio. Hæc vero pœna ex tenore citatæ Decretalis limitatur ad eos, qui per ſe vitium falſitatis exercuerint, non extenditur tamen ad cooperantes: nihilominus extendi etiam ad mandantes, ſcribunt *Farinac. Quæſt. 151. n. 12. ac Barb. in cap. Ad falſarior. num. 15. de Crim. falſ.*

33 Judex porro falſitatis commiſſæ in dictis *literis Apoſtolicis* de jure antiquo, ut ex *cap. In memoriam, 18. Diſſ. cap. 2. de Reſcr.* obſervat *Theſaur. V. Falſum. cap. 4. num. 2. V. Ex ſup. relata*, erat ſolus *Papa*. Tamen hodie falſarius talis judicatur ab Ordinario ſuo, nec eſt mittendus ad Curiam Romanam, niſi fuiſſet carceratus de mandato *Papæ*, ut ex *Felino, & Anania in cap. 2. de Reſcript.* concludit citato loco *Theſaurus*. Sed quo ad Laicos Reos hujus delicti, quis erit Judex? Dico, quod, cum falſificatio in *literis Apoſtolicis* ſit Cauſa mixti fori, ut ſcribunt Doctores, *Abb. & DD. in cap. Cum. ſi generale. de For. comp. Anani. in cap. Ad falſariorium. de Crim. falſ. Boſſ. Tit. de Falſ. n. 108.*, procedit in ea Judex tum Laicus, tum Eccleſiaſticus: unde datur locus præventioni.

34 Pœna vero falſificantis *literas* Principis, faciendo literas falſas commiſſionis, ſive Officii, concernentis juriſdictionem; merum ac mixtum imperium, & cum dictis literis falſis exercentis juriſdictionem, eſt pœna mortis naturalis, ut *arg. l. Majorum. C. de Falſ.* ait *Afflict. in Conſt. Regni lib. 1. Rubr. 46. de Prohib. Offic. noſtr. num. 4.* apud *Raynal. Tom. 2. cap. 18. §. 3. n. 10.* Quid autem, ſi literæ falſificatæ Principis continerent aliud, ut conceſſiones gratioſas titulorum, nobilitatis &c. non vero concernerent juriſdictionem? Dico, quod non minus debet falſarius ultimo ſupplicio affici. Quia *literæ* hujuſmodi ſigillo Principis muniuntur, nec poteſt falſarius tales literas condere, niſi etiam ſigillum Principis falſificet. Falſificare autem ſigillum Principis majus delictum cenſetur, quam fabricare falſam monetam, ut loco citato ſcribit *Afflictus*. Unde ſi falſus monetarius pœna mortis punitur; pari pœna multandus eſt adulterans ſigillum Principis. Clericus autem, qui ſigillum Principis falſificat, debet degradari, & aliquis character imprimi ipſi debet in ſignum maleficii, ut ait Textus in *cap. Ad audientiam, de Crim. falſ.*

35 Quod autem dicitur de ſigillo Principis, extendi debet ad ejus Officiales; ita ut, qui vitiat ſigillum Officialis Principis, (ſigillum nempe Officii, quo Officialis pro actis publicis utitur, non vero ſigillum domeſticum, ſeu familiæ, quo ſcripturas munit,) eadem pœna puniendus eſt. Ratio eſt, quia ſigillum Officii eſt ſigillum Principis; Officialis enim miniſter eſt Principis; ejus perſonam repræſentat, & quidquid ex Officio agit, agit nomine, & auctoritate Principis.

36 Sed quid dicendum de eo, qui verum ſigillum Principis abſtrahit ab una ſcriptura vera, & illud apponit ſcripturæ falſæ? Reſpondeo, quod iſte videtur minus delinquere in falſitate; quam ille, qui ſigillum falſum cudit; ſicut etiam ille, qui furtive utitur vero ſigillo Principis ad ſigillandam ſcripturam falſam. Tamen circa hos caſus, ſicut etiam in cæteris ſpectandæ ſunt municipales Conſtitutiones, & juxta eas pœnæ ſunt infligendæ. In dominio quidem *Ducatus Mediolani*, ut patet ex *Novis Conſtitutionibus lib. 4. de Pœn. init. fol. m.* 100. pœna ignis apponitur ei, qui falſificat, vel falſo mutat ſigillum, literas, inſtrumentum, vel ſcripturas Principis, ejus Locum tenentis, vel Senatus, vel falſum circa præmiſſa, vel aliquod præmiſſorum committit.

37 Quo ad falſantes literas Ordinariorum, diſtinguendum eſt de literis; nam ſi ſint literæ commendatitiæ, ſive Dimiſſoriales pro ſuſcipiendis Ordinibus, ſive Minoribus, ſive Sacris, & falſarius tales Ordines ſuſceperit a non ſuo Epiſcopo, eſt poſita pœna ſuſpenſionis ab executione Ordinum, in quibus miniſtrans, redditur irregularis; & hoc non tantum de jure antiquo *cap. ſi quis auſus,* 17. *Diſt.* ſed etiam per Extravagantem *Pii II. Cum ex Sacrorum.* confirmatam *a Leone X., Paulo III., & B. Pio V.*, ut ſcribit Diaz *Pract. crim. cap.* 26., & ad eum *Salzedo §. Extravagans Pii*, quæ pœna etiam habetur ſancita in *Tridentino Seſſ.* 6. *cap.* 5. *& Seſſ.* 23. *capit.* 10. *de Refor.* Verum eſt, quod in dicta Extravaganti, ſicut etiam in ipſius confirmatoriis non habetur talis cenſura, niſi contra ſuſcipientes Ordines Sacros; tamen ex diſpoſitione *Tridentini*, pœna tali afficiuntur etiam ii, qui per *falſas literas* ſuſcipiunt a non ſuo Epiſcopo etiam Ordines Minores, ac etiam primam tonſuram, ut pluribus citatis, docet *Theſaur. de Pœn. Par.* 2. *V. Ordo. cap.* 15. *n. III. ℣. Advertendum ſecundo*, qui teſtatur de communi, & citat *Majol. Quarant. Suar. Tolet. Filiuc. & Salzed.*

38 De cæteris vero literis Ordinariorum, nullam haberi cenſuram latæ ſententiæ contra illarum falſarios, ſcribit *Navar. Conſ.* 39. *n.* 3. *de Temp. ordinat.* Tamen debent hujuſmodi falſarii, etiam corporalibus pœnis affici; ſicut etiam illi, qui, vitiatis proprii Ordinarii literis, a non proprio Epiſcopo Ordines ſuſcipiunt, debent, ultra ſupradictam cenſuram, corporaliter multari. Ratio eſt, quia tales *literæ* non poſſunt falſificari, niſi falſificetur, aut furtive apponatur ſigillum Ordinarii, ſine quo talibus *literis* fides non adhibetur. Sicut ergo falſificanti literas, aut ſigillum Principis Laici, pœnæ corporales, etiam ultimi ſuplicii adhibentur, ut dictum eſt ſupra *num.* 34. *&* 35., rationabile eſt, quod ſimiliter fiat in falſificatione literarum Principis Eccleſiaſtici, ut eſt Epiſcopus, qui eſt Spiritualis Princeps *Conſt. Apoſtol lib.* 2. *cap.* 26., quique majorem Regia dignitatem obtinet, *Gregor. VII. lib.* 4. *Epiſt.* 2. *& lib.* 11. *Ep.* 2., imo etiam Imperiali Majeſtati præfulget, *Cap. ſollicitæ, de Major. & obed.*

39 Et fortius urget ratio, ſi per *literas* Epiſcopales *falſificatas*, aliquis munus Curati, aut Confeſſarii exerceret. Quia, ſi ex diſpoſitione Apoſtolicarum Conſtitutionum, Curiæ ſeculari morti tradendus, relaxatur Clericus, qui, cum Sacerdos non ſit, officium Sacerdotis aſſumit, Miſſam Celebrando, aut Confeſſiones audiendo, æquum eſt, quod, ſi non tali, ſaltem paulo minori pœna afficeretur ſimplex Sacerdos, qui falſatis literis Curam animarum invaderet, aut Confeſſiones Sacramentales exciperet; Ratio eſt, quia, ſicut nullum eſt Sacramentum ejus, qui Miſſam celebrat, (cum non ſit Sacerdos) ex defectu *poteſtatis Ordinis*, ſic nulla eſt Confeſſio, quæ fieret ei, qui per *falſas literas* ſibi munus Curati, aut Confeſſarii uſurparet, ex defectu *poteſtatis juriſdictionis*. Unde talis falſarius deberet ad triremes per quinquennium damnari; ſive alia gravi, ad arbitrium Epiſcopi, & ſcandalum populi, affici.

40 Pœna *Notarii*, condentis publica inſtrumenta falſa, varia eſt, pro varietate Statutorum; nam in aliquibus locis mittuntur Rei ad triremes; in aliis, poſita eſt pœna amputationis dexteræ manus; in aliis, eſt ultimum ſupplicium; & hoc ſignanter practicari in *Sabaudia, Catalonia, Regnis Aragoniæ, Valentiæ, Neapolitano*, & in *Urbe*, & multis aliis regionibus, ſcribit *Raynald. Obſerv. crim. Tom.* 2. *cap.* 18. §. 1. *n.* 14. ex pluribus, per eum citatis, & ut docet *Garonus* ad *Novas Conſtitutiones Mediolani lib.* 4. *Tit.* 6. *de Pœn. art.* 1. *nu.* 13. ubique locorum adaucta eſt pœna contra hujuſmodi *Notarios*, ad deterrendum alios, ne ſimile facinus audeant; nam hujuſmodi genus hominum, uno ductu calami poſſunt depauperare familias, ac ipſi ſoli plus damni alicui privato inferre, quam multi fures, imo etiam hoſtium exercitus; ſiquidem hoſtilis vaſtitas non poteſt fundos agrorum præripere, & alio transferre; *Notarius* vero poteſt eos legitimo teſtamento, aut ab inteſtato uni debitos, in alium transferre, fabricato teſtamento adulterino.

41 Fieri autem extenſionem pœnæ contra *Notarios*, condentes inſtrumenta falſa, ad eoſdem vitiantes acta judicialia ſive civilia, ſive criminalia, perſpicuum eſt, quia, ut, multis citatis *Bart. Gram. Campeg. Monticel. Crot. & Bajard.* docet *Farinac. Quæſt.* 155. *num.* 16. appellatione publici inſtrumenti veniunt acta judicialia. Album porro Prætoris inter acta judicialia connumerandum eſt, quia continet nomina eorum, qui ob delicta commiſſa judicialiter banniti ſunt: unde corrumpens hujuſmodi album, delendo jam ſcriptum alicujus nomen, vel falſo apponendo aliud, eadem pœna teneri debet. Gravior porro eſſet falſitas actorum in Cauſa Criminali, quam in Civili; & præſertim, ſi ex falſitate reſultaret gravamen contra Reum; nam majus reputatur, & damnabilius damnum, illatum Reo, quam fiſco. Unde, ſi ex falſificatis actis Reus fuiſſet ultimo ſuplicio affectus, non deberet *Notarius* criminalis ullo pacto mortem evadere.

42 Sed quid dicendum, ſi *Notarius* falſificat inſtrumenta in uno loco, quæ alibi ſunt producenda, a quo nam debet iſte puniri? Reſpondeo, quod, ſicut Teſtis examinatus in uno loco ad inſtantiam Judicis alterius loci, ſi falſum deponit, puniri debet a Judice, ad cujus inſtantiam examinatus eſt, quia effectus hujus delicti trahitur ad forum cauſæ, ut *argum. text. in l. Contraxiſſe. ff. de Act. & obl. l. Poſt legatum. ff. de His qui ut indig.* docet *Barbatia in cap. licet. Colon.* 15. *de For. comp.* pari modo *Notarius*, condens falſum inſtrumentum, debet puniri a Judice, coram quo illud producitur. Hoc autem debet accipi, quando ambo Judices eſſent ſub eodem Principe, aut Præſide, alias non obtineretur remiſſio Rei ab uno ad alium Judicem, ut docet *Decian. Tr. crim. lib.* 4. *cap.* 19. *n.* 10. niſi Princeps, dominus Rei, ordinaret Judici ſuo, ut Reum remitteret ad alium Judicem, ut paſſim fit.

43 Si vero alius a *Notario*, falſificet inſtrumentum publicum, aut album Prætoris corrumpat, pœna, Judici arbitraria, percutiendus eſt, quæ debet aggravari proportionabiliter ad gravitatem damni, quod falſitate commiſſa, alteri intulit, vel illaturus erat. Minor tamen eſſe debet, quam ſi falſificans eſſet *Notarius*; ratio eſt, quia hic juramentum præſtat fidelitatis, dum creatur *Tabellio*; unde falſando

ſcri-

ſcripturam, peccat non tantum contra fidelitatem, ſed etiam contra juramentum, & per hoc graviorem pœnam meretur.

44 Sciendum porro, quod, ſi inſtrumentum falſum, aut falſificatum, in judicio producitur, ex triplici capite poteſt quis puniri; nempe, ſi illud fecerit; ſecundo, ſi fieri fecerit; tertio, ſi ſcienter illo uti voluerit, & actus ſit conſummatus. In primis duobus caſibus Reus punitur ordinaria pœna *legis Corneliæ de falſis*, ut habetur ex Digeſtis *text. in l. 1. §. fin. ff. Ad l. Cornel. de Falſ.* In tertio autem caſu non punitur ordinaria pœna, ſed tantum relegatione ad tempus, ut ex *Salyceto in l. Si ut eris. Col. 3. init. C. de Fid. inſtr.* ſcribit *Boſſius Tit. de Falſ. n. 115.*

45 Differentia autem eſt in prædictis caſibus, quia, qui corrumpere fecit, & qui corrupit, ſeu falſum inſtrumentum condidit, pœnam falſi ſubire debent, quamvis nullus tali inſtrumento uſus fuerit; nam delictum eorum in mandato committendæ falſitatis, ſeu in actu ejuſdem comiſſæ, jam conſummatum eſt. Non ſic in tertio caſu, quia non punitur producens, niſi ſciat inſtrumentum eſſe falſum, & cum hoc eo uti intendat, ut ait Textus *in l. Si falſos. C. de Falſ.* poteſt enim ab ejus uſu abſtinere, uſque ad ſententiam, ut dicitur in citato Textu. Ideo uſus Curiarum eſt, ut facta publicatione Teſtium, aut productione inſtrumenti, fiat interrogatio, an producens illo uti intendat: hoc enim pacto conſtat de ipſius voluntate; & ceſſat in adverſario onus probandi ſcientiam; nam juxta Doctores *Abb. Felin. & Aretin. in cap. Præſentium. de Teſt. Boſſ. loc. ſup. cit. num.* 117. ſcientia falſitatis ſcripturæ præſumitur in producente, quando ſcriptura eſt ſuper facto proprio.

46 Quid autem juris, ſi facta productione inſtrumenti falſi, æquales præſumptiones militent contra producentem, & contra *Notarium*, quod illud falſificaverint? Ponatur caſus, quod, producto inſtrumento falſo, Judex procedere velit criminaliter contra producentem, & iſte accuſet *Notarium* tanquam Auctorem falſitatis, & contra eos æqualia militent indicia; quid agendum a Judice? Dico, quod juxta Textum *in l. Ubi. C. Ad leg. Cornel. de Falſ.* debent ambo ſubdi torturæ, & ita etiam firmat citatus *Boſſ. Tit. de Falſ. num.* 91.

47 Pœna autem falſificantis ſcripturam privatam, (ſiquidem *arg. l. 1. §. Qui in rationibus. ff. Ad. leg. Cornel. de Falſ. l. Si quis Decurio. l. Qui velut. l. Damus. C. eo. tit.* falſificans etiam ſcripturam privatam puniendus eſt de falſo) eſt pœna pecuniaria, ut poſt *Socinum, Gandinum, & Auguſtinum de Arimino*, docet *Boſſ. loc. ſup. cit. num.* 86. Advertendum tamen, quod, ut pœna incurratur, neceſſarium eſt, quod ſcriptura aut actu nocuerit, aut ad nocendum apta ſit, ut habet *Gloſſ. in l. Damus. C. ad leg. Cornel. de Falſ.* nam cum falſi crimen, ut ſit punibile, oporteat, quod alicui noceat, ut dictum eſt ſupra, ſi talis ſcriptura nullo modo nociva ſit actu, aut potentia, deſinit continere crimen falſi; ut proinde punibilis minime ſit. Sed difficile eſt condere ſcripturam privatam, tangentem perſonam, aut factum alterius, quæ pro aliquo ſaltem caſu nociva eſſe nequeat, & inſervire ſaltem pro indicio contra illum, quod, juxta *Bart in d. l. Damus. C. Ad leg. Cornel. de Falſ.* ad reddendam nocivam ſcripturam privatam, ſufficit.

48 Qui tandem ita falſum committit, qui ſupprimit, impedit, aut tacet veritatem, ſicut ille, qui eam immutat, ideo lacerans, ſeu comburens ſcripturam publicam, ſive privatam, committit crimen falſi, ut dicunt Doctores *Bart. in l. Eum qui. C. Ad leg. Cornel. de Falſ. Farinac. Quæſt. 150. num. 171. Grat Conſ. 59 num. 8. & ſeqq. Vol. 1.* apud *Raynal. Tom. 2. cap. 18. §. 2. num. 3. & 4.* & ratio eſt, quia ſupprimit veritatem, quæ per ſcripturam combuſtam apparere poteſt. Ex hac ratione ſequitur, quod ad hoc, quod lacerans ſcripturam, ut præfertur, punibilis ſit tanquam falſarius, oportet, quod ſit ſcriptura originalis, cujus nullum authenticum habeatur tranſumptum; ſi enim originalis non ſit, aut per legitima tranſumpta poteſt veritas facti comprobari, crimen falſi non patratur. Ratio eſt, quia tali caſu non ſupprimitur veritas, quæ poteſt haberi per alias ſcripturas, unde ceſſat ratio delicti, & ſic etiam delictum.

49 Scio *Theſaurum Deciſ.* 171. *per tot.* tenere, talem lacerantem ſcripturam publicam, aut privatam, non eſſe falſarium; ſed de *Scriptura privata* validis argumentis *Theſaurum* impugnat *Farinaccius Quæſt.* 150. *num.* 165. *in fin. & Genua de ſump. priva. lib. 1. Quæſt. 5. num. 6. & ſeqq.* Poſſent tamen iſti Doctores reduci ad concordiam, dicendo, quod lacerans ſcripturam, vel intendit ex tali facto reportare lucrum, (ut ſi Actuarius laceraret in libro maleficiorum querelas ſcriptas, ut a querelatis acciperet pecunias, ne contra eos poſſet procedi; ſive ſi privatam ſyngrapham obligatoriam combureret debitor, ne creditor poſſet eum judicialiter convenire,) vel intendit tantum ſupprimere veritatem, quæ per ſcripturam poterat probari, velut, ſi quis proceſſum, ab Archivio criminali ſurreptum, laceraret, ne per eum appareat, quod aliquis damnatus fuerit de delicto, maculante ejus poſteritatem. In primo caſu poſſet locum habere opinio *Theſauri*; in ſecundo vero verificari contraria ſententia. Ratio iſtorum eſt, quia juxta axioma Philoſophi *a fine ſpecificatur motus*; & voluntas, ac propoſitum diſtinguunt maleficia, *arg. l. Qui injuriæ cauſa init. ff. de Furt. Cæpol. Conſ. crim.* 26 *num.* 19. Qui ergo ex laceratione intendit lucrum, eſt fur; fur enim in furto ſolum lucrum intendit; at qui ſolam ſuppreſſionem veritatis intendit, eſt falſarius. Sed verius puto, prout etiam ſenſerunt alii, *Matthæ. de Re crim Controv.* 38. *num.* 2. *Sabell. Sum. diver. tract. §. Furtum. num.* 8. *Raynal. l. ſup. cit. num.* 9. quod utrumque crimen committatur. Ratio eſt, quia poteſt quis intendere aliquod crimen, & ad illud patrandum uti crimine ſpecifice diverſo, ut adulter, qui ad hoc, quod liberius poſſit frui amaſia, illius maritum occidit. Qui ergo lacerat ſcripturam ob lucrum injuſtum, hoc quidem intendit, & ſic furto delinquit: tamen delicto falſi utitur pro medio ad illud, & ſic utroque delicto peccat. Pœna autem lacerantium ſcripturam publicam, aut privatam, Judici arbitraria eſt, ut docuit *Farinac. Quæſt.* 150. *num.* 171. Debet autem aggravari ex gravitate negotii, & cauſæ importatæ ex ſcriptura. Quo ad pœnas Clericorum falſificantium literas dimiſſorias, dico, quod convictus, aut confeſſus de hoc crimine, ſi de eo condemnatus, ſubit pœnam infamiæ, & ex conſequenti eſt irregularis, quia crimen falſi eſt crimen publicum, *l. 1. ff. de Publ. judic. §. Item lex Cornelia. Inſt. eo. tit. Clar. § Falſum init.*, imo ſecundum magis communem, ſufficit ad hanc pœnam, ſi hoc crimen ſit notorium jure, vel facto, abſque ſententia, quia eſt crimen depoſitione dignum ut ſcribunt *Sayrus de Cenſ. lib. 7. cap. 12. num. 3. & Garzia de Benef. Par. 11. cap. 3. num.* 110. Verum eſt, quod adverſus talem infamiam poteſt a proprio Epiſcopo reſtitui, & ſic indirecte diſpenſari ſuper tali irregularitate, ut *argumen. cap. At ſi Clerici §. de Adulteriis. de Judic.* dicunt Doctores *Tolet. lib. 1. cap. 62. §. final. Sayr. Abb. Sylv.* apud *Theſaurum V.*

Ordo cap. 16. num. X. Addit *Theſaurus* loco citato, quod, ratione talis criminis, poteſt Clericus damnari ad triremes, ſi proceſſum ſit per viam accuſationis, & hoc probat ex diſpoſitione *l. 1. §. fin. ff. Ad leg. Cornel. de Falſ.* ſancientis, quod pœna falſi, via accuſationis, eſt *deportatio*, in cujus locum ſucceſſit condemnatio ad triremes, ut teſtatur *Clar. Qu.67. §. Deportatio. num. 8.*

50 Quo ad pœnas Regularium circa crimen falſi, ſpectandæ ſunt, velut etiam in cæteris delictis, ipſorum Conſtitutiones. Nos Minores de Obſervantia ſequentes leges habemus.

51 Primo. *Falſificantes per ſe, vel per alium literas, aut ſigilla Prælatorum, Principum, Generalium, Provincialium aut Notabilium Perſonarum, ſunt, ipſo facto, excommunicati; Carceri mancipandi, Generalis arbitrio: atque ad omnia Officia, ac dignitates Ordinis perpetuo inhabilitandi. Text. Tit. Applicatio* §. 45.

52 Secundo. *Qui per ſe, vel per alium literas, aut ſigilla Prælatorum noſtri Ordinis, aut alterius Perſonæ notabilis falſificaverit*, ipſo facto, *ſententiam excommmunicationis incurrat, & carceretur ad Superioris arbitrium. Si vero ſigilla, & literæ falſificata fuerint Generalium, ſine eorum aſſenſu, falſarii a Carcere liberari non poſſint. Ac præterea ad omnia Ordinis Officia perpetuo ſint inhabiles. Stat. Gen. Ord. cap. 7. §. 6. num. 61.*

53 Tertio. *Provincialis concedens dimiſſoriales literas ordinandis Fratribus, non ſervatis ſacris Canonibus, & Ordinis ſanctionibus, ſuſpendendus, vel etiam privandus venit Officio, Superiorum arbitrio. Text. Tit. Applicatio* §. 54.

54 Circa quæ Statuta, & ſignanter contra primum, prima dubitatio eſt, An mandans falſificationem, comprehendatur in Statuto?

55 Reſpondeo, quod *Sanctor. de Pœn. cap. 11. Quæſt. 5. init. fol. 12.* examinando diſpoſitionem præſentis Conſtitutionis, ait, quod ipſa comprehendit auxiliantes, & complices falſificationis, eos nempe qui efficienter, ac inſtrumentaliter phyſice ad falſificationem concurrunt; unde deducit, quod conſulentes non comprehenduntur; nec ſunt puniendi pœna ordinaria; ſed ad arbitrium Judicis: de mandante autem nihil dicit.

56 Dico igitur, quod mandans comprehenditur in Statuto, ipſe enim *per alium* vere falſitatem committit. Regulariter enim in omni delicto plus delinquit mandans, quam mandatarius, quia mandando ipſe delinquit, & mandatarium corrumpit, *Gloſſ. fin. in cap. Gaudemus. de Divortio. Det. in l. Is damnum. num. 2. ff. de Reg. jur. arg. l. 1. §. Perſuadere. ff. de Serv. corru.* & mandans dicitur principalis cauſa, & ideo plus punitur *arg. l. Quoniam multa. C. Ad l. Jul. de vi. Capol. Conſ. 34. num. 48.* Hoc vero intelligendum eſt, quando conſideratur ſimul mandatum, & delictum, ut optime diſtinguit, & probat *Decian. Tr. crim. lib. 9. cap. 32. num. 4. ant. fin.* Cæterum, ſi conſideretur mandatum, ſeparatum a delicto; hoc cenſetur majus illo, ut optime idem ibidem probat. Concluditur ergo, quod, ſi aliquis neſciens ſcripturam falſificare, mandat ſcienti, ut eam falſificet, æquali pœna tenetur cum actualiter falſificante.

57 Secunda dubitatio eſt, quot modis poſſint falſificari literæ Prælatorum Ordinis?

58 Reſpondeo, quod tot modis poteſt circa illas committi falſum, quot committi contingit circa *literas Apoſtolicas*, de quibus diximus ſupra hoc *Titulo num. 11.* & hoc eodem paragrafo, loquendo de indiciis commiſſæ falſitatis *num. 11. & ſeqq.* Ex indiciis enim arguuntur modi, quibus contingit committi falſitas.

59 Tertia dubitatio eſt, An ex hoc ſolo, quod *literæ* Generalis obedientiales, aut aliæ patentes, quæ regiſtrari ſolent, regiſtratæ non reperiuntur, probetur, quod illæ ſint falſificatæ?

60 Reſpondeo, quod ex hoc ſolo, quod non reperiuntur *literæ* regiſtratæ, non remanet probata illarum falſitas; tum quia hoc eſt argumentum negativum, quod per locum ab auctoritate non tenet; tum quia poteſt eſſe, quod *literæ* veræ ſint, & quod ex negligentia Secretariorum non fuerint regiſtratæ. Quod, ſi cum hoc adminiculo concurrant aliæ circumſtantiæ, quæ ſuboleant falſitatem, poteſt pronunciari de falſitate *literarum*; & tunc incumbit *literas* producenti onus demonſtrandi eas eſſe legitimas. Circumſtantiæ indicativæ eſſent, ſi in Regiſtro ſub die Datæ *literarum* ſuſpectarum, reperirentur adnotatæ omnes aliæ ſimiles: ſi Generalis tales, ſeu ſimiles *literas* concedere, etiam ad preces Magnatum conſtanter renuerit: ſi ſtilus illarum, totaliter diverſus ſit a ſtilo conſueto, ſive a formulario, quo utitur Secretaria Generalis, & ſimilia. Quod, ſi producens *literas*, non probet eas eſſe legitimas; & ſi non doceat, a quo illas habuerit, ipſe præſumendus eſt illarum falſarius, & in rigoroſo examine conſtitui poteſt ad habendam veritatem. Ratio eſt, quia falſitas talis non potuit committi, niſi ab eo, qui reportaturus erat ex illa commodum, ſive lucrum; nemo enim peccat ob amorem delicti, ſed ob commodum, quod ex delicto reportat; & cum producens eas *literas*, ſupponatur ex illis commodum reportare; (aliter enim non produceret) ſequitur, quod ille aut falſaverit, aut falſificari fecerit.

61 Quarta dubitatio eſt, An puniendus eſſet tanquam falſarius ille, apud quem eſſet repertum ſigillum Generalis, ſeu Provincialis falſificatum, ſive folium album, ſigillatum vero ſigillo eorundem?

62 Reſpondeo, quod, ſicut falſificare ſigillum Principis, majus delictum eſt, quam falſare ejus literas, ut ex *Afflicto* diximus ſupra *num. 34*, ſic etiam majus crimen erit falſificare ſigillum Generalis (qui in Religione eſt Princeps), ſive Provincialis, quam eorum literas, prout etiam probat *Sanctor. de Pœn. cap. 11. Q. 5. ℣. literas, aut ſigilla. fol. 12.*

63 Quamvis autem videatur, quod fabricans ſigillum Principis puniri non debeat, niſi conſtet, quod illo uſus ſit ad ſigillandum patentes falſas; ſicut etiam non puniri poteſt ut monetarius falſus, ille, apud quem ſolus cuneus imprimendæ monetæ reperitur, ut ait *Boſſ. Tit. de Falſ. monet. num. 7.* ſed torqueri tantum debeat: tamen contrarium eſt verius; nam in ſola fabricatione ſigilli delictum in ſuo genere conſummatum eſt independenter ab uſu illius. Et de facto artifices ſigillorum, ſi ad inſtantiam alicujus privati, (& non ad mandatum Principis, aut ejus Officialium, qui ſigillo utuntur) ſigillum Principis cudunt, ultimo ſupplicio afficiuntur, quamvis artifices ipſi tali ſigillo uſi non ſint.

64 Caſu igitur, quod apud aliquem reperiatur ſigillum Generalis, aut provincialis, adulteratum, & eo maxime, ſi ille illud tenebat occultatum cum cæteris reculis ſuis, ſibi charioribus; debet iſte in examine rigoroſo conſtitui, ad habendam ab eo veritatem de artifice, qui ſigillum cudit, & etiam ſi illo uſus ſit ad ſigillandas literas adulterinas. Ratio eſt, quia hic non ſumus, ut in caſu furti, in quo res furata, reperta apud aliquem, facit indicium ad torturam, ſi tamen intervenit aliud adminiculum, puta, quod ille ſit malæ famæ, ut docet *Clar. lib. 5. §. Furtum. ℣. Sed non quid. num. 5.*, qui teſtatur de communi; ſed ſumus in caſu ſimili cum inventore libelli famoſi, qui, ut habetur ex diſpoſitione Impera-

pera-

peratoris *text. in l. Vnic. C. de Famo. libel* præſumitur Auctor illius, niſi eum laceret, & comburat. Quia res furata, inventa apud aliquem, ex ſe indicium delicti non facit reſpectu ejus, apud quem invenitur; potuit enim juſto titulo emptionis cum bona fide eam habuiſſe; ut ergo poſſit juſte præſumi iſte Reus principalis, aut complex in furto, requiritur aliquod adminiculum, puta, quod alias convictus fuerit de furto, aut ſit homo malæ vitæ &c.

65 Sed in caſu ſigilli inventi, diſpar eſt ratio; nam ſigillum ex ſe facit indicium criminis contra eum, qui illud ſervat; nempe, quod vel ipſe illud cuderit; vel cudi ab alio fecerit; vel cuſum ab alio habuerit; vel ipſe eo ad falſitatem uſus ſit; vel alius commodaverit ad eundem uſum, quæ omnia delicta falſi ſunt; & proinde torqueri debet ad habendam veritatem tum de Auctore, tum de uſu ſigilli.

66 Nec ille ſe tueri poteſt, dicendo, ſigillum fuiſſe a ſe fortuito inventum in loco publico, proinde non poſſe docere de artifice; nam adhuc torquendus eſt. Ratio eſt, quia ſicut repertor libelli famoſi, quia eſt res criminoſa ex ſe, debet illum corrumpere, alias præſumitur Auctor illius, & torquetur ex lege ſupracitata, pari modo res criminoſa ex ſe eſt ſigillum illud inventum, & ſervatum. Aut enim inventor illius cognovit, aut reputavit illud eſſe adulterinum; aut putavit eſſe ſigillum verum, deperditum forte ab illo, qui tali ſigillo legitime uti poteſt. Si primum, debebat illud corrumpere, ne poſſet alicui eſſe inſtrumentum novæ falſitatis. Si ſecundum, tenebatur reſtituere illi, qui ſigillum perdidit. Ad quid ergo ſervavit, & occultatum inter chariora cuſtodivit? Evidens ex tali cuſtodia emergit præſumptio, quod eodem ob falſitatem uſus ſit, aut uti vellet; & ſic ſemper intervenit legitimum indicium ad torturam. Et quando nihil emergeret circa uſum ſecutum, locus eſſet pœnæ arbitrariæ ex ſola conſervatione ſigilli, quæ prodit animum paratum ad uſum illicitum illius, ut proinde criminoſa res evadat illius conſervatio. Ratio eſt, quia, ſicut pœna *Legis Corneliæ de Sicariis* tenetur, qui habet venenum, quod non valet ad aliud, quam ad necandum hominem, *text. in l. 3 ff. Ad leg. Cornel. de Sicar.* ſic etiam, qui tale ſigillum tenet, quod non valet, quam ad committendam falſitatem. Verum eſt, quod, ut optime obſervat *Cabal. Tract. de Omn. gener. homicid. n. 564.* tenens tale venenum, non punitur ordinaria pœna illius legis, niſi illud donaverit, aut vendiderit ad necem hominis; ſecus punitur mitiori, & extraordinaria. Sic etiam dicendum de habente ſigillum, quod non puniatur ordinaria pœna falſi, niſi eo uſus ſit, vel ad uſum alteri commodaverit; ob ſolam autem retentionem arbitrio Judicis, veniat puniendus.

67 Quinta dubitatio eſt circa idem Statutum, & eſt, quænam intelligantur *Perſonæ notabiles*, quarum ſigilla violantes pœnæ ſtatutariæ ſint obnoxii?

68 Reſpondeo, eſſe eas omnes, quæ publicum officium habent ſive Eccleſiaſticum, ſive laicale, propriumque ſigillum, ſive ſignum uſurpant, quo munita ſcriptura quævis redditur legalis, & authentica; & hoc modo veniunt non ſolum Prælati Ordinis noſtri, ſed etiam aliarum quarumcumque Religionum, & Epiſcopi, prout etiam ſenſit *Sanctor. de Pæn. cap. 11. Quæſt. 5. ℣. Prælatorum Ordinis fol. 13.* & veniunt etiam perſonæ laicæ, quæ, ut præfertur, proprium ſigillum habent, quo validitas, ac robur additur ſcripturæ; unde, ſi *Notarius* utitur ſigno ſui *tabellionatus*, non quidem delineatus calamo, ut regulariter fit, ſed impreſſus ſigillo (ut multoties vidi), vitians ſigillum talis *Notarii* committit in Statutum. Ratio eſt, quia *Notarii* Officium publicum eſt, *arg. l. 1. C. de Mand. Princ.* & poſſunt ratione talis Officii, (cujus ope interveniente, firma manent acta hominum, ſcripto mandata, quæ alias nutarent cum maxima perturbatione Reipublicæ) *Notarii* dici *Perſonæ notabiles*, ut proinde eorum ſigilla adulterantes æquali pœna puniantur cum iis, qui falſificant ſigilla Prælatorum. Quandoquidem non minora damna poſſunt cauſare hujuſmodi falſarii, roborando ſcripturas adulterino ſigillo Notarii, quam falſificando ſigilla Prælati alicujus.

69 Sexta dubitatio eſt circa tertium Statutum datum ſupra *num. 53.* & eſt, quænam obſervanda ſint a Miniſtris Provincialibus circa Clericos mittendos ad ordinationem, ſancita per Sacros Canones, ac Conſtitutiones Ordinis.

70 Reſpondeo, quod vigore Canonum *text. in cap. Cum nullus. de Temp. Ordin. lib. 6. Tridentin. Seſſ. 7. cap. 11. de Refor. & Seſſ. 23. cap. 8. de Refor.* non poteſt Provincialis licentiare ſuum Subditum ad Ordines quoſvis, niſi mittendo illum ad Epiſcopum Diœceſis, in qua eſt Conventus, ubi ordinandus habet domicilium. Diſputant quidem Doctores, quænam requiruntur, ut aliquis ſortiatur domicilium in aliquo loco, & licet inter eos ſit diſcrepantia circa diuturnitatem temporis, omnes tamen conveniunt in hoc, quod ad contrahendum domicilium, requiritur animus ibi habitandi, argumento eorum, quæ dicuntur in jure, *l. Domicilium. ff. Ad municip. l. Cives. junct. Gloſſ. C. de Incol. lib. 10. Decian. Tract. crim. lib. 4. cap. 16. num. 8.* Sed Regularis, qui vivit ſub obedientia ſui Prælati, non poteſt habere animum habitandi in ullo Conventu determinato, unde neque poteſt ſortiri domicilium animo habitandi. Domicilium ergo Regularis erit Conventus, in quo ejus Prælatus Provincialis eum collocat de familia. *Capuccin. Piaſec. Ugolin. Campanil. Mirand. Roderic.* apud *Barboſ. ad Trident. ſeſſ. 7. cap. 11. num. 4. de Reform. & de Pot. Epiſ. Alleg. 4. num. 69. & Alleg. 7. num. 18.* Si ergo Provincialis Clericum, degentem in uno Conventu de Diœceſi unius Epiſcopi, licentiaret ad alium Epiſcopum pro ſuſceptione Ordinum, & in Dimiſſorialibus ſuis diceret, talem Clericum eſſe de familia alterius Conventus, qui eſſet in Diœceſi Epiſcopi, ad quem illum licentiat, incideret in pœnam privationis Officii, vocis activæ, ac paſſivæ, ac alias arbitrarias Summo Pontifici, juxta Decretum *Sacr. Congr. Concilii*, quod per extenſum dat *Quarant. Sum. Bullar. V. Ordo. ℣. De mandato fol. m. 392.*

71 Ex diſpoſitione vero Conſtitutionum Ordinis, non poteſt Provincialis dimittere Clericum ad Ordines quoſvis, niſi iſte bonum teſtimonium probatæ vitæ in ſcriptis habeat, ſubſignatum a Guardiano, ac Diſcretis ſui Conventus; pariter, niſi ſit approbatus ab Examinatoribus Provincialibus circa doctrinam, ætatem, ac cætera, ad Ordines requiſita; itidem, niſi commoretur de familia in aliquo Conventu, ſibi ſubjecto; tandem (ſi ordinandus ſit Subdiaconus) niſi compleverit biennium a profeſſione emiſſa, & ſi ad Sacerdotium ſit dimittendus, niſi expleverit quinquennium, ſimiliter poſt emiſſa vota ſolemnia. Pœna autem Provincialis, non ſervantis conditiones priores ſupradictas, eſt Superiori arbitraria. Si autem diſpoſitionem ultimi Statuti non obſervat, Provincialis eſt ab Officio ſuſpendendus, ut ſonat Statum ipſum. Ita *Stat Gen. Ord. cap. 2. §. 7. n. 1. & ſeqq.* Et de hoc ſatis.

§. II. Li-

§. II. Literarum Aperitio:

SUMMARIUM.

1 *Literarum aperitio, quomodo, & quando ſit crimen.*
Pater, & Maritus habent auctoritatem aperiendi literas filiorum, & uxoris.
Hoc idem poteſt Superior Regularis reſpectu Subditi.
Limitatur in caſu, quod literæ ſcriptæ ſint a majori ejus Prælato ad Subditum.
2 *Literarum aperitio communiter exiſtimatur crimen falſi.*
Impugnatur hæc opinio.
Dictio tanquam *de ſui natura importat regulariter improprietatem, & fictionem.*
Poteſt aliquando importare ſimilitudinem, & veritatem.
Literarum aperitio non importat crimen falſi.
3 *Aliquando eſt crimen læſæ Majeſtatis.*
Aliquando eſt crimen furti, & quare.
Utens re aliena contra voluntatem domini, delinquit furto.
Delinquit contra fidelitatem, qui literas, ſibi commiſſas, dat alteri ab eo, ad quem deferendas accepit.
Quo ſenſu dicant Doctores, aperitionem literarum eſſe crimen falſi.
4 *Diverſificatur hoc crimen a diverſitate finis intenti.*
Proprie eſt Stellionatus.
Aperiens literas delinquit, non tantum, ſi habet animum nocendi, ſed etiam ſi ex hoc emergit periculum alterius nocumenti.
5 *Aperiens literas ex curioſitate venialiter tantum peccat.*
Arbitrarie tantum punitur de Stellionatu.
6 *Aliquando aperiens literas tenetur actione injuriarum.*
7 *Ad incurrendum hoc crimen cum aperitione requiritur lectura literarum.*
8 *Requiritur pariter, quod interveniat ob eam damnum tertii.*
9 *Licet malum tertio non accidat, doloſe aperiens literas debet puniri.*
10 *Retardans doloſe literas cum damno alterius, puniendus eſt de Stellionatu.*
11 *Doloſe occultans, aut deſtruens literas, delinquit de falſo.*
12 *Avellens a literis ſigillum publicum, committit falſum, & quare.*
13 *Dubium de aperiente literas, ſibi ſuſpectas de damno proprio.*
14 *Opinio Feyrini improbatur.*
15 *Quæ requirantur, ut quis licite aperire poſſit alienas literas, ſibi ſuſpectas.*
16 *Damnum, quod timetur debet eſſe certum, ut quis ſuſpectas ſibi literas aperiat.*
17 *Item requiritur, ut metus damni ſit rationabilis.*
18 *A quo deducatur gravitas criminis hujus.*
Populi felicitas fundatur in publica, ac mutua fidelitate.
19 *Hoc crimen gravius eſt in Magiſtris poſtarum.*
Gravius puniendus Tutor quam alius, qui ſtupravit pupillam.
Fides publica ſemper eſt ſervanda.
20 *Offendens confœderatos cum Principe, incurrit crimen læſæ Majeſtatis.*

1 L*iterarum aperitio*, ſi fiat abſque ſufficienti auctoritate, aut abſque conſenſu tacito, expreſſo, aut interpretativo ejus, ad quem *literæ* diriguntur, & interveniat dolus, juxta omnes ſcribentes, crimen eſt tum in foro fori, tum in foro animæ. *Navar. Manual. cap. 18. num. 53. Roderic. Graff. Azor. Navar. Sylv. Vega & Reginald.* apud *Peyrin. de Subd. Quæſt. 2. cap. 2. §. 13. init.* Dixi, *ſi fiat abſque ſufficienti auctoritate*, quia tum Pater reſpectu filiorum; tum Maritus reſpectu Uxoris; tum Superior reſpectu Subditorum poteſt, etiam ipſis invitis, eorum *literas*, ad ſe datas, ſive a ſe ad alios miſſas, aperire. *Navar. de Pœnit. Diſt. 6. cap. penult. §. Sac. num. 16. 17. 19. Graff. Reginal. & Azor.* apud *Peyrin. loc. cit. ℣. Dico quarto*, & hoc ex ſubjectione, & obedientia, quam prædicti debent Superioribus, Patri, & Marito. Tamen limitandum eſt hoc ad caſum, in quo *Literæ* ſcribantur ad eum, ſive ab eo, qui non eſt Superior reſpectu eas aperientis: quod, ſi is Superior ſit, nequit eas aperire. Proinde, ſi Provincialis ſcribat ad Subditum, nequit Superior localis, eo invito, *literas* Provincialis aperire; neque hic *literas* Generalis; & ratio eſt, quia Superior ſubalternus reſpectu talium *literarum* non eſt Superior, ſed ſubditus, qui nequit, abſque piaculo, ſecreta ſui Prælati rimari; nec Subditus tenetur ſecreta Provincialis, ad ſe ſcripta, pandere; unde Prælatus ſubalternus non poteſt cogere Subditum, ut *literas*, ad ſe datas a Superiore majori, etiam poſtquam eas Subditus aperuerit, ei legendas tradat.

2 Quod autem crimen ſit, difficile eſt ſtatuere generaliter. Communiter Doctores, poſt *Gloſſ. in cap. Cum olim. il 2. in V. Sigilla. de Off. Judic. de leg.* ſcribunt, hoc eſſe crimen falſi: At hoc ſuſtineri non poteſt; ſiquidem falſitas, ut dictum fuit ſupra hoc *Titulo num. 2.* eſt *immutatio veritatis*; unde in quovis crimine falſi, tanquam quid ſubſtantiale requiritur mutatio veritatis, quæ tamen non requiritur in aperitione alienarum *literarum*. Et profecto *Gloſſa* illa non dicit, quod aperiens ſit ſimpliciter, & abſolute falſarius, ſed dicit, quod *puniri debuit tanquam falſarius*, (ille nempe, qui *literas* Delegatorum, ipſi traditas ad *Papam* deferendas, aperuerat) hoc eſt pœna ſimili, qua puniuntur falſarii; dictio enim *tanquam*, licet aliquando juxta ſubjectam materiam poſſit importare ſimilitudinem, & veritatem *arg. l. 1. C. de Hæred. inſtitue. l. Sæpe. ff. de Verb. ſign.*, tamen de ſui natura, & regulariter denotat improprietatem, ac fictionem *arg. l. Si pecunia. ff. Si cert. petat. l. Jubemus. §. Sane. 2. C. de Sacr. Eccl. cap. Solita*, & ibi *Gloſſ. in V. Tanquam*, & *Felin. nu. 3. de Majo. & obed.* Similitudo vero pœnæ non arguit ſimilitudinem delicti, cum delicta toto cælo differentia, ſimili pœna aliquando puniantur, ut patet in Sodomita, ac monetario falſo, qui ambo ſuſpendio, & igne caſtigantur, cum tamen eorum delicta in nullo conveniant. Ex his concluditur, quod *aperitio* alienarum literarum crimen falſi non eſt, quod notavit etiam *Sanctor. de Pæn. cap. 11. Quæſt. 6. init. fol. 16.*

3 Dico igitur, quod hoc eſt crimen, quod ſpecificatur diverſimode, puta, vel ratione perſonarum, quarum *literæ* aperiuntur; vel ratione intentionis, ſeu finis, quo violantur. Ratione quidem perſonarum diverſificatur; nam aperiens *literas Papæ*, datas ad Imperatorem, ac vice verſa; ſive ad eorum Legatos, ac vice verſa, incidit in crimen læſæ *Majeſtatis*, ut *arg. l. 1. ff. Ad leg. Jul. majeſt. Roman. Conſ. 395.* dicunt Doctores, *Giga Tract. de Crim. læſ. majeſt. Tit. Qualiter & quando Quæſt. 12. Boſſ. de Crim. læſ. num. 37. Decian. Tract. crim. lib. 7. cap. 5. num. 18.* & hoc etiam eſt, ſi aperiantur *literæ*

Prin-

Principis, ſive Reipublicæ, non agnoſcentis ſuperiorem, ut ſcribunt, locis citatis, *Romanus*, & *Gigas*, quos dat *Decian. d. lib. 7. cap. 17. num. 46.* Si autem *literæ* ſint alicujus privati, aperiens committit crimen furti, ut ſcribit *Navar. Manual. cap. 18. num. 53.* Ratio eſt, quia furtum committit, qui utitur re aliena contra voluntatam domini, *l. 1. ff. de Furt. §. Placuit. Inſt. de Oblig. quæ ex delict. literæ* autem, dum adhuc ſunt apud eum, qui eas ſcripſit, ſunt illius; ſi vero eas miſit, ſunt ejus, ad quem ſunt directæ, & alius uſus *literarum* non eſt (prout *literæ* ſunt, non ut papyrus characterizata) quam ad earum lecturam. Pariter, ſi is, qui *literas* aperit, accepit eas, fideliter deferendas ad illum, ad quem ſunt directæ, delinquit contra fidelitatem, & proditor eſt, quia alium ſub fide data notabiliter lædit; quod etiam eſt dicendum, ſi iſte non aperit quidem *literas* acceptas, ſed eas non reddit illi, ad quem ſunt directæ, ſed potius doloſe dat adverſario illius legendas; quamvis *Bart. in l. Qui teſtamentum. ff. de Falſ. & in l. Titio. in princip. ff. Ad municip. Baldus*, & *Alexander in cap. Cum olim. 33. de Off. Deleg it.* ſcribant, hunc incidere in crimen falſi; & ideo, ut veritati cohæreat horum ſententia, explicandi ſunt de crimine falſi quoad pœnam, non vero quoad quidditatem delicti.

4 Sed reſpectu intentionis, ſeu finis, diverſificatur quantum ad hoc, quod, ſi quis aperit *literas Papæ*, Imperatoris, Principis, aut Reipublicæ, ut illis noceat, revelando nempe hoſtibus illorum ſecreta, perficitur in hoc crimen læſæ Majeſtatis, quod eſſe non poteſt ſine dolo malo, & ſine damno certo, aut probabili habentis majeſtatem. Si autem aperit *literas* publicas, aut privatas, & eas oſtendit adverſario ſcribentis, aut ejus, ad quem ſcribitur; ſive etiam eas oſtendat alteri non inimico, animo tamen illum lædendi, juxta *Bartolum*, locis ſupracitatis, incidit in crimen falſi, nempe quoad pœnam: ſed quo ad ſubſtantiam criminis, hoc eſt *ſtellionatus*, (qui proprium nomen non habet) pœna aſſignata a lege, eſt pœna falſi. Et advertendum, quod juxta *Navar. Manual. cap. 18. num. 53.* tale crimen incurritur, non tantum, quando aperiens *literas* habet animum explicitum nocendi: ſed etiam ſi advertit, aut advertere debeat, quod damnum notabile poſſit ex tali aperitione proximo provenire.

5 Si vero aperit ob curioſitatem ſciendi novitates, quas putat in talibus *literis* contineri, vel captandi riſum ex barbara, aut voluptatem ex eleganti compoſitione, juxta *Navar. loc. cit. de Pænit. Diſt. 6. cap. penult. num. 20.*, & alios *Reginal. Prax. lib. 24. n. 119. G...f. Azor.* apud *Peyrin. de ſubd. quæſt. 2. cap. 2. §. 13. ℣. Dico tertio*, non peccat, niſi venialiter, & juxta *Bartolum*, locis ſupracitatis, delinquit crimine *ſtellionatus*, quod eſt multandum pœna, Judici arbitraria, quod aſtruitur argumento *cap. Cum olim Magiſter il 2. de Off. Jud. deleg.*

6 Si autem aperit *literas* quidem ob curioſitatem; ſed ad injuriam ſive ſcribentis, ſeu illius, ad quem diriguntur, divulgat ea, quæ in *literis* continentur, tenetur actione injuriarum, ut argumento *l. 1. §. Si quis. tabulas. ff. Depoſit.* dicunt Doctores *Decian. lib. 7. c. 17. n. 46. & ibi Gonedis Tract. de leg. Par. 3. q. 1. n. 4.*

7 Supradicta vero intelligenda ſunt cum duplici limitatione. Prima eſt, quod ad incurrenda ſupradicta crimina, oportet, quod Reus non tantum aperiat *literas*, ſed eas legat, aut aliis legendas tradat; ſecus eſt, ſi non a ſe, neque ab alio lectæ ſunt, quia *arg. l. Si quis in gravi. §. Qui tabulas. ff. Ad S. C. Syllan. l. 2. §. Si binum. ff. de Bon. poſſ. ſec. tab. Gloſ. in cap. Nobiliſſimus. 97. Diſt.* non poteſt dici, quod aliquis *literas* aperuerit, ſi eas aut per ſe, aut per alium minime legerit.

8 Secunda limitatio eſt, quod tale crimen non incurritur, quando nil erat in *literis* ſcriptum, quod poſſet ſcribenti præjudicare, juxta *Bald. in l. Si binæ. ff. Inju. rup. & irri. teſt.* & *Bertachin. Tract. de Epi. Tit. Qualiter eligatur. Parte prima. num. 38.* Et ratio eſſe poteſt, quia crimen falſi, (quod juxta prædictos committitur, alienas *literas* aperiendo) ut punibile ſit, oportet, quod alicui actu, vel potentia noceat, ut diximus *Tit. eo. num. 2. & 3.*

9 Dico tamen, quod, quamvis *aperiens literas* nihil repererit, quod poſſet alterum lædere, ſi tamen aperuit malo animo, & ſub ſpe inveniendi in *literis* aliquid, quo poſſet nocere, aliquam pœnam extraordinariam meretur. Ratio eſt, quia animum nocendi habuit, & quantum fuit in ſe, fecit quod potuit, ut noceret, & per accidens eſt, quod non nocuerit. Unde, cum devenerit ad actum proximum delicto atroci, puniendus eſt, ſi non pœna ordinaria, ſaltem extraordinaria.

10 Quid autem juris, ſi quis malo dolo retardat *literas* alicujus, ex quo aliquod damnum emergit mittenti, ſive illi, cui *literæ* mittuntur? Dico, quod hic incurrit crimen *ſtellionatus*, quia, ex quo alteri nocumentum malo dolo infert, committit crimen, quod, cum proprium nomen non habeat, venit vocabulo *ſtellionatus*, *text. in l. 3. §. Ubicunque. l. 2. ff. Stelliona.* Debet autem puniri arbitrarie; ſed arbitrium Judicis regulandum eſt a damno, quod ex retardatione emerſit. Retardans enim *literas* doloſe cum damno alterius, tenetur ad intereſſe illius, ut argumento, *l. ult. §. final. C. de Fabricen. lib. 11.* probat *Decian. lib. 7. cap. 17. nu. 46. circa med.* quam legem dicit eſſe ſingularem.

11 Si vero quis non aperit quidem *literas*, Sed eas malo dolo occultat, aut deſtruit, ne ad alium perveniant, quod nam delictum committit? Dico, quod committit crimen falſi, prout dicunt Doctores *Abb. in cap. Cum olim.* & ibi *Alden. num. 4. lit. B. ℣. Circa hoc de Offic. Jud. deleg. Bald. in cap. olim. de Reſcr.* & hoc non tantum ratione pœnæ, ſed etiam quidditatis ipſius delicti. Ratio eſt; quia, ut dictum fuit ſupra hoc Titulo ſub *num. 4.*, facto falſum committit non ſolum is, qui immutat veritatem, ſed etiam, qui malo dolo, & ad alterius damnum impedit, quominus veritas pateſiat; falſitas enim evadit quælibet læſio veritatis. Si quis vero occultat, ſeu deſtruit *literas*, ut præfertur, impedit veritatem, ne per tales *literas* poſſit probari; unde ſequitur, quod falſum committit. Poteſt etiam dici, quod furtum committit, ob rationem, quam dedimus ſupra *numer. 3.*

12 Et circa hoc advertendum eſt, quod *literarum* occultatio, aut deſtructio doloſa, ut præfertur, concernit *literas* tum publicas, tum privatas, tum epiſtolas familiares, ſigillatas, & etiam apertas, tum ſyngraphas promiſſionum, contractuum &c., Teſtamenta, Codicillos, & omnem aliam ſcripturam, ob cujus carentiam aliquis notabiliter lædatur, aut lædi valeat. Extendi etiam debet dictum crimen falſi ad illum, qui ſigillum tantum a ſcriptura amoveret, aut laceraret, ut Doctores *Bart. in l. Paulus. in fin. ff. de Falſ. Bertach. Tract. de Epiſt. Tit. Qualiter eligatur Par. 1. num. 36.* affirmant; ſi tamen ſigillum eſſet alicujus publici Magiſtratus, ut bene obſervat *Decian. d. lib. 7. cap. 17. n. 46. poſt init.* referens prædictos. Ratio dictorum eſt, quia amotio ſigilli inutiles reddit *literas* publicas, quæ amplius in judicio non probant; cum tali pacto deſinant eſſe authenticæ: & hoc pacto impedita remanet probatio veritatis in judicio, & læſus manet is, cujus favore *literæ* emanarunt; quod etiam ſequi poteſt occultando,

do, ſeu deſtruendo quamlibet aliam ex ſcripturis recenſitis. Et ideo optime concluditur, quod in his duobus caſibus verum crimen falſi committitur.

13 Sed dubium eſt, utrum in reatum falſi incidat, qui dubitans, aut timens, ne in *literis* contineatur aliquid, quod ſibi noceat, eas aperit, legit, occultat, aut deſtruit?

14 Reſpondeo, quod *Peyrin. de Subd. Quæſt.* 2. *cap.* 2. §. 13. ℣. *Dico tertio*, qui citat tres alios Doctores *Navar. Roderic. & Reginal.* reſolvit, quod non peccat mortaliter, qui aperit *literas*, ex quibus ſibi, vel alteri timet periculum alicujus damni notabilis in vita temporali, vel ſpirituali. Sed iſta opinio abſolute, ſive univerſaliter intellecta, eſt tum falſa, tum in praxi periculoſa. Falſa quidem, quia ita comprehendit damnum juſtum, ſicut injuſtum; & ita timorem irrationabilem, & minime fundatum; ſicut illum, qui ex ratione habet fundamentum. Periculoſa autem, quia quilibet ex motivo quovis debili, & forte præſtituto poſſet *literas* alienas paſſim aperire, ſub prætextu timoris, quod in illis contineretur aliquod damnum ſibi, vel alteri; & hoc modo fidelitas ſervanda circa *literas* miſſivas periret cum maxima publicæ quietis, & commodi jactura.

15 Dico igitur, quod prædicta opinio, ut vera ſit, debet accipi cum triplici limitatione. Prima eſt, quod damnum, quod timetur futurum, ſit injuſtum; ſi enim juſtum eſt, non poteſt ullo modo repelli, & maxime cum peccato; unde, ſi quis epiſtolam, ſibi commiſſam, ut deferat ad Judicem, aperiat, ſub timore, ne carceretur a Judice ob maleficium, a ſe commiſſum, quod dubitat enunciari in tali epiſtola, profecto mortaliter peccat, quia damnum carcerationis juſtum eſt, & debet illud ex juſtitia vindicativa ob malefactum ſubire; unde nequit ad effugiendum illud periculum violare fidelitatem, ſine reatu mortali. Quod evidentius patet ex hoc, quod, pro tuenda propria vita cum juſto moderamine poteſt quis occidere injuſtum aggreſſorem; non poteſt autem damnatus ad mortem juſte, evadere damnum ſuæ vitæ interficiendo carnificem, quia mors hujus injuſta eſt; illius autem juſta. Concluditur ergo, quod, ut quis poſſit, ob timorem damni, ſibi, aut alteri imminentis, aperire *literas*; damnum debet eſſe injuſtum; & in hoc ſenſu loquitur *Navarrus Manual. cap.* 18. *num.* 53. qui citat *D. Antoninum* 2. *Par. tit.* 1. *cap.* 22. §. 5.

16 Secunda limitatio eſt, quod damnum, quod timetur, tale ſit, quod nequeat evadi, niſi epiſtolæ aperiantur: Ratio deducitur a ſimili. Nam, licet quidem ad tutelam propriæ vitæ occidere injuſtum aggreſſorem, ſi aliunde quis non poteſt propriam vitam ſervare, quam per mortem aggreſſoris; ſed hunc nequeo occidere, ſi per fugam, aut alio modo, me ſalvare poſſum. Ita pariter, ſi ad fugiendum damnum, quod alio modo vitari nequit, *literas* aperio, non pecco; eſt enim talis mea defenſio inculpata: ſed, ſi aliunde poſſum evadere damnum, nequeo ſine gravi culpa *literas aperire*; & talis tutela inculpata non eſt. Quod comprobatur ex quodam Canone *text. in capit. Cum olim Magiſter. de Offic. Jud. delegat.*, in quo *Innocentius III.* punivit quendam Magiſtrum, qui literas *Delegatorum Papalium*, ipſi traditas, ut ad *Apoſtolicum* deferret, aperuit, ob metum, ne illæ eſſent *literæ Uriæ*, hoc eſt aliquid ſibi contrarium continerent. Punivit autem, ei denegando ulteriorem audientiam in illa Cauſa, & cauſa punitionis explicatur in verbis Canonis, ita ſonantis. *Si quod expediret, melius notaviſſet, vel non recepiſſet ſcripta ſuſpecta; vel recepta Nobis fideliter præſentaſſet, & oſtendiſſet cauſam ſuſpicionis propoſitæ coram Nobis*. Quibus verbis innuitur, culpabilem fuiſſe aperitionem, quia damno, quod ex talibus *literis* timebat, poterat obviare, reddendo literas integras *Papæ*, & coram eo deducendo rationes, ob quas Delegati, qui eas ſcripſerant, ſibi jure merito eſſent ſuſpecti.

17 Tertia limitatio eſt, quod metus ſit fundatus, ac rationabilis; & ratio eſt, quia, ſi ex quavis levi ſuſpicione imaginaria naſceretur metus ſufficiens, ut poſſet quilibet alienas *literas aperire*, actum eſſet de eis; poſſet enim quilibet hunc reatum evadere, allegando talem metum, qui, cum ſit quid latens animo, non poſſet, quam per ipſius juramentum probari. Oportet igitur, quod cauſa metus ſit legitima, & quod in facti contingentia Reus probet cauſas, ob quas potuit rationabiliter timere ex *literis* damnum notabile. Quod, ſi non probet, crimen non evadit.

18 Crimen hoc doloſæ *aperitionis literarum*, licet ab *Innocent. in cap. Cum olim magiſter ubi Abb. num.* 4. *De Off. Jud. deleg.* reputetur minus grave, quam falſificatio ſigilli, aut ſcripturarum per cancellationem, raſuram &c. quæ ſunt vera crimina falſi: tamen graviſſimum cenſetur ex hoc, quod ex frequentia talis criminis violatur fidelitas civilis, quæ eſt fundamentum humanæ ſocietatis. Niſi enim homo homini mutuam fidem, & auxilium ſponderet, melius eſſet more ferarum vivere in nemoribus, a proditionibus aliorum ſecurum, quam ſociari aliis, quorum conſortium ipſi eſſet pernicioſum. Hinc eſt, quod ſola reciproca fides inter homines ea eſt, per quam conſtat Civitatum, ac populorum felicitas, quæ, ſi non ſervetur, ruit utilitas civilis vitæ. Patet vero, quod in aperitione literarum maxime violatur fidelitas, quæ etiam de jure gentium ſervanda eſt; unde ſit, quod atrox tale crimen, maxime ſi frequentetur, evadat.

19 Gravius porro evadit in illis, qui circa hoc publicam ſpondent fidem, quam ſervare ex Officio tenentur, cum atrocius ſemper cenſendum ſit crimen ejus, qui in Officio ſuo delinquit; ut proinde gravius puniendus ſit tutor, qui ſtupravit pupillam, quam ex Officio tueri ab injuria tenetur. *Gloſſ. in §. Item lex. Iulia de adulter. Inſtit. de Publ. judic. Boſſ. Tit. de Coit. damna.* Sunt autem *Magiſtri*, ac *Officiales poſtarum*, qui ex Officio publicam fidem violant doloſe, & oblata pecunia dando *literas*, ſive Epiſtolas familiares aliis, quam illis, ad quos diriguntur. Officium enim *poſtarum* erectum eſt auctoritate Principis, qui publicam per Officialem a ſe deputatum, ſpondet fidem deferendi, & reddendi *literas* ſine fraude; publica autem fides ſemper ſervanda eſt, & ſub ea nemo debet decipi. *Raynal. Tom.* 1. *cap.* 2. §. 4. *num.* 22. *& ibi Farinac. Delrio. Scannarol. Rovit. Merlin. Pignatell. & Cancer*; ſequitur proinde, quod, ſi hæc a tali Officiali minime ſervetur, hic graviſſime delinquit. Puto autem, quod crimen iſtius, ſi non formaliter eſt delictum læſæ majeſtatis, ad illud quam proxime accedat.

20 Ducor, quia in crimen læſæ Majeſtatis incidit, qui offendit confœderatos cum proprio Principe, *Bart. in Extravag. Quia ſint. rebell. in V. Rebellando num.* 4. *arg. l.* 1. *ff. Ad leg. Jul. majeſt. Decian. lib.* 7. *cap.* 6. *num.* 19. & ratio eſt, quia Princeps iniens fœdus cum alio Principe, fidem ſuam illi oppignorat. ſi ergo quis offendit confœderatum, proprium Principem offendit, qui fidem ſpopondit; & proinde offendens redditur Reus Majeſtatis læſæ. In propoſito autem, Princeps erigendo *Officium Poſtarum*, (non tantum ad commodum publicum populi, quam ad utilitatem propriam, cum ex tali Officio non leve lu-

lu-

lucrum recipiat) publicam fidem ſpopondit de reddendis ſine fraude *literis* : ſi enim hæc non interveniret, & quis nam eſſet ita fatuus, ut ſcripturas ſuas de negotiis familiaribus, ac gravibus &c. per viros ſibi incognitos, alio deferendos, committeret, niſi fides data a Principe, ſecuritatem de fideli redditione ſpopondiſſet? Sequitur ergo, quod *Officialis poſtarum*, violans talem fidem, datam a proprio Principe, redditur Reus de Majeſtate læſa.

Probatio.

SUMMARIUM.

21 *In hoc crimine requiritur probatio corporis delicti per* Viſum, & repertum &c.
Verus modus probandi hoc crimen, eſt per Teſtes, qui viderunt literas aperiri.
22 *Quomodo probetur dolus in aperiente literas.*
23 *In Criminalibus non datur juramentum ſuppletorium.*
24 *Quid juris, ſi probem epiſtolam, ad me directam, nec a me, nec a ſcribente fuiſſe apertam.*
25 *Si Epiſtola tranſivit per manus multorum, non poteſt probari, quis eam aperuit.*
26 *Quid agendum tali caſu.*
27 *An præſumatur Reus, qui vulgavit ſecreta, contenta in Epiſtola, nec poſſit docere, unde ea didicerit.*
28 *Concurrentibus aliis indiciis, ille poteſt conſtitui in examine rigoroſo.*
29 *Quid juris, ſi ille dixerit Epiſtolam fuiſſe repertam apertam.*
30 *Diverſitas circumſtantiarum in hoc caſu.*
31 *Si Epiſtola continet grave damnum alicujus, eam apertam inveniens, & publicans, debet puniri, & quare.*
Legens in epiſtola familiari aliquod alicui nocivum, & illud publicans, peccat.
32 *Secuto damno ex publicatione Epiſtolæ, quando torquendus ſit publicans illam.*
33 *Secuta publicatione Epiſtolæ, quando puniendus ſit publicator.*
34 *Quid juris, ſi quis Judici defert crimen; quod ex ſola aperitione Epiſtolæ didicit.*
35 *Judex debet ex Officio punire eum, qui aperuit Epiſtolam.*
Crimen exaratum in Epiſtola habet vim confeſſionis extrajudicialis.

21 HOc delictum, cum ſit facti permanentis, & ideo relinquat veſtigium poſt ſe, requirit, quod pro ejus probatione conſtet ante omnia de corpore delicti per *Viſum, & repertum*, ut diximus in *Par. p. Tit. Corpus delicti*. Si ergo mihi reddatur Epiſtola, cujus ſigillum appareat evidenter fuiſſe fractum, & denuo, quantum fieri potuit, reaptatum, & ego vellim agere contra eum, qui Epiſtolam aperuit, neceſſe eſt, ut eam minime aperiam, ſed eam coram Judice Statuam talem, qualem recepi. Nec tamen ex ſola præſentatione, ac recognitione facta per peritos (qui debent a Judice adhiberi, & judicium ſuum proferre circa aperitionem Epiſtolæ) probatum remanet corpus delicti. Ratio eſt, quia potuit a me aperiri, ſive ab eo, qui eam ſcripſit, ut aliquid oblitum a ſe, in ea ſcriberet, exinde denuo ſigillari (ita tamen remaneat veſtigium fracturæ papyri,) & tali caſu nullum interveniret delictum. Oportet ergo, quod probem, quod nec a me, nec ab eo, qui ſcripſit Epiſtolam, illa aperta fuerit. Hoc vero, cum ſit quid negativum vagum, & proinde improbabile, ut *Par. p. Tit. Accuſatio num. 27.* diximus, probari debet poſitivum contrarium, nempe, quod, qui ſcripſit Epiſtolam, totaliter inviolatam, deferendam tradiderit; & quod ego talem exhibuerim in judicio, qualem recepi; quæ ſane ſunt difficilia ad probandum copulative. Proinde crimen hoc difficilis eſſe probationis, eſt concludendum. Via brevior eſt, ſi per Teſtes probem, Epiſtolam malo dolo fuiſſe a Titio reſeratam.

22 At quomodo probabo in Titio dolum malum? Dico, quod probabo, ſi probaverim Titium aut oſtendiſſe, aut narraſſe Sejo notorio adverſario meo, ſecreta, quæ in Epiſtola continebantur; ſi de iis in publico locutus eſt; ſi ex iis famam meam pupugit, ſi negotia ad mei utilitatem (quæ didicit ex Epiſtola, nec ſcire aliunde potuit) intervertit, ſi tandem aliquid aliud fecerit, ex quo colligi poſſit malus animus Titii contra me. Ratio eſt, quia dolus quid latens in animo eſt, & nequit aliunde ſciri, quam per conjecturas.

23 Quid autem juris, ſi ego per Teſtes probem Epiſtolam, mihi redditam, fuiſſe apertam; ſed non poſſum probare, eam non fuiſſe apertam a ſcribente, ut aliquid in ea adderet, niſi per illius dictum juratum? Dico, quod tale dictum non ſufficit ad probationem. Ratio eſt, quia in criminalibus non datur juramentum ſuppletorium, ut docet *Clar. Quæſt. 63. num. 1.* qui teſtatur de communi, in caſu autem ageretur de probando corpore delicti, quod eſt fundamentum Cauſæ criminalis.

24 Sed quid agendum, ſi ego probaverim, nec a me, nec a ſcribente Epiſtolam fuiſſe apertam? Dico, quod, ſi is, qui mihi eam reddidit, illam habuit de manu ſcribentis, præſumitur eam aperuiſſe; aut ſaltem in culpa eſt, quod ab alio fuerit aperta, ſi lata culpa peccavit in ea cuſtodienda. Ratio primi dicti eſt, quod, ſi Epiſtola, ſibi credita, fuit jugiter apud ſe cuſtodita, nec ad manus aliorum pervenit, ſi violata deprehenditur, conſequentia naturalis eſt, quod ab ipſo vitiata fuerit. Ratio ſecundi dicti eſt, quia ex debita fidelitate, Epiſtolam, ſibi bona fide concreditam, debuit diligenter cuſtodire, maxime ſi hæc continebat ſecreta gravia, ratione quorum a ſcribente fuit ſibi enixe commendata, & eo adhuc maxime, ſi ſciebat in eo loco eſſe venatores alienarum Epiſtolarum: ſi ergo non cuſtodivit, ut debuit, ſed lata culpa peccavit, de hac puniri debet.

25 Si autem is, qui reddidit, non recepit Epiſtolam de manu ſcribentis, ſed hæc per manus multorum tranſivit, non ita poteſt præſumi contra reddentem, ſicut in priori caſu, & dura nimis eſſet hominum conditio, & quæ arceret omnes a reciprocis ſubſidiis deferendi Epiſtolas cum læſione commodi civilis vitæ, ſi is ſubiret periculum reatus præſumpti in Epiſtola aperta, ex hoc, quod eam reddit, ab alio vitiatam, & ad antevertendum tale periculum teneretur adhibere Teſtes, quando Epiſtolam reddendam recipit, quibus oſtenderet indicia aperitionis jam factæ, ut de iis in judicio teſtificarentur.

26 Dico igitur, quod tali caſu venanda ſunt urgentiora indicia, quæ aut roborent præſumptionem contra eum, qui reddidit Epiſtolam, aut ex ſe faciant ſufficientem præſumptionem. Urgentiora porro indicia ſunt, ſi quis loquitur de ſecretis, in ea Epiſtola contentis, & aſſignare, aut probare nequit, a quo illa intellexerit; & hoc roboratur alio indicio, ſi intervenit inimicitia, animoſitas, rivalitas inter illum, & ſcribentem, aut eum, cui reddita eſt Epi-

ſtola. Ratio eſt, quia, ſi loquitur de ſecretis, quæ aliunde ſcire nequivit, Evidens conſequentia eſt, quod Epiſtolam aperuit, & ſi intervenit inimicitia &c. augetur vis præſumptioni, quod ad alium lædendum, & ſic malo dolo aperuerit.

27 Dubium autem non leve eſt de eo, quod non raro evenit; puta, quod Epiſtola intercipiatur, & cum damno ſcribentis, aut ejus, cui illa reddenda erat, vulgantur ſecreta contenta in Epiſtola. Dubium igitur eſt, ſi caſu, quo non poſſit ille, qui de hujuſmodi ſecretis locutus eſt, probare, à quibus illa didicerit, poſſit haberi tanquam interceptor litterarum, & ſuper hoc torqueri?

28 Dico, quod, ſi concurrant alia adminicula, poteſt conſtitui in examine rigoroſo, caſu, quo hic aſſignet quidem alium, a quo didicit ſecreta, de quibus locutus eſt, hoc autem minime probat, quia alius negat; ſi vero nullum omnino aſſignare poteſt, a quo ſecreta audierit, poteſt abſolute torqueri. Ratio dictorum eſt, quia poteſt dari caſus, quod re vera alius ſibi revelaverit illa ſecreta, & tamen in judicio neget, ſe illi revelaſſe; & poſſet iſte negans eſſe verus Reus de aperitione *literarum*; contra juſtitiam autem eſt, quod ex ſimplici, licet jurata negatione hujus, talis præſumptio reatus in alium refundatur, ut ad torturam ſufficiat. Requiritur ergo aliud adminiculum, quod roboret præſumptionem, quæ oritur ex locutione de ſecretis contentis in Epiſtola, quam iſte debilitaverat aſſignando alium, a quo illa audivit. Si vero Reus præſumptus ex locutione de ſecretis &c. nullum omnino, a quo audierit, aſſignare valet, poteſt ſubiici torturæ, quia concludentiſſima probatio eſt, quod illa ſecreta, quæ aliunde ſcire nequivit, didicerit ex Epiſtola, quæ fuerit ab eo intercepta.

29 At ſi iſte dicat, Epiſtolam fuiſſe a ſe repertam apertam in loco publico, ut in via, Clauſtro &c. Quid juris? Reſpondeo, quod res multum eſt anceps, & in qua Judex magnam debet circumſpectionem habere. Potuit enim inimicus meus intercepiſſe Epiſtolam, & eam apertam in publicum locum proiicere, ut cum damno meo ſecreta publicentur, & alius innocens, qui eam invenit, & publicavit, præſumi Reus.

30 Dico igitur, quod Epiſtola vel continet aliqua, quorum vulgatio evidenter cauſabit grave alterius damnum in fama, aut bonis &c. vel continet alia, quæ non evidenter eſſe damnificatura apparent, ut pote indifferentia, quamvis re vera ſcribens, ſeu alius, ad quem ſcribitur, damnum ex illorum publicatione reportaverit. Pariter ille, qui aſſerit Epiſtolam, a ſe repertam apertam, vel eſt vir alioquin prudens, & cordatus, & in quo non cadat ignorantia damni, quod cauſabitur a vulgatione contentorum in Epiſtola, aut eſt homo ſimplex, levis, linguoſus, qui omnia, quæ novit, imprudenter effutit. Itidem vel in eo militant indicia ex inimicitia, animoſitate, rivalitate, factione contraria &c. ut ex his moveri potuerit ad publicandum, ut damnum alteri inferret, aut non.

31 His præmiſſis, Dico, quod, ſi grave damnum evidenter conſtat ex publicatione Epiſtolæ eſſe oriturum; & qui aſſerit eam inveniſſe apertam, & publicavit, ſit vir alioquin prudens &c. quamvis in eo minime cadant indicia inimicitiæ &c. nihilominus non debet evadere reatum, aut Epiſtolæ interceptæ, aut ejuſdem divulgatæ. Ratio eſt, quia vel ipſam intercepit; vel clauſam invenit, & aperuit; vel inventam apertam divulgavit. Si primum, eſt evidenter Reus de interceptione. Si Secundum, nequit evadere reatum de aperitione; tenebatur enim de juſtitia eam reddere, cui directa erat, tanquam res ſua, quæ inventa debet reddi domino. Si tertium, debuit ex juſtitia illam lacerare, & nemini pandere contenta in ea. Ratio deducitur a ſimili: nam ex diſpoſitione juris *text. in l. Unic. C. de Famo. libell.* inventor libelli famoſi, ex eo, quod continet evidenter grave damnum in fama alterius, debet ipſum deſtruere, & nulli manifeſtare, aliter puniendus eſt tanquam illius Auctor. Si ergo inventor Epiſtolæ apertæ publicat contenta in illa, quæ evidenter ſunt cauſatura grave alterius damnum, ſit Reus publicationis, & niſi probet contrarium, puniendus eſt tanquam interceptor Epiſtolæ; aut ſaltem tanquam is, qui inventam clauſam aperuerit. Et univerſaliter eum, qui legit in Epiſtola familiari aliquod, quod ad perniciem alicujus tendat, ſi publicatur, teneri ſub mortali ad ſervandum ſecretum, docet cum aliis *Dian. Sum. V. Secretum. num. 3. & Par. 4. Tract. 6. Reſol. 55. §. Sed difficultas.*

32 Si vero non evidenter apparet, grave damnum ex publicatione ſecuturum, de facto tamen ex publicatione ſecutum eſt; & publicans vir alioquin cordatus ſit, in eo tamen cadat animoſitatis, ſeu rivalitatis indicium, non evadit publicans præſumptionem, quod intercepit, aut aperuerit, & ideo torquendus eſt ad habendam veritatem. Ratio eſt, quia quamvis deſit evidentia damni ſecuturi ex publicatione, adeſt tamen indicium inimicitiæ &c. per quod ſuppletur defectus evidentiæ, & ideo talis, & tanta eſt præſumptio in hoc ſecundo, ſicut in primo caſu; & quemadmodum in illo indicia ſufficiunt ad torturam, ita ſufficiunt in hoc.

33 Si autem evidentia damni, ſecuturi ex publicatione, intervenit, & revelans habeat diſſidium cum eo, qui ex publicatione damnum patitur, quamvis publicans linguoſus, ac levis ſit, non evadit reatum: quia, quamvis naturalis loquacitas poſſit ſuadere publicationem non fuiſſe doloſam, nec eum intercepiſſe, aut aperuiſſe Epiſtolam, tamen evidentia damni ſecuturi ex publicatione, & interventus inimicitiæ, ſuperant contrarium indicium, quod emergit ex nativa loquacitate; unde præſumi poteſt in caſu dolus in interceptione, vel aperitione, aut publicatione Epiſtolæ. Quod, ſi deſit prædicta evidentia, & indicium inimicitiæ; ac publicans ſit alioquin bonus homo, licet levis, ac loquax, præſumptio doli non intervenit, & ideo non erit locus torturæ.

34 Quid vero juris, ſi inimicus meus, intercepta mea Epiſtola, reperit in ea crimen meum occultum, quod nullo modo aliunde probare poteſt, quam per oſtenſionem Epiſtolæ, illam judicialiter præſentet Prælato?

35 Reſpondeo, quod Prælatus in conſcientia tenetur punire illum, qui Epiſtolam præſentat; fatetur enim inexcuſabiliter crimen interceptionis; & ſi hunc minime punit, fovet in Religioſa Republica hoc infame vitium litterarum intercipiendarum, ex quo tot turbationes inter Clauſtrales emergunt, & fraterna charitas totaliter perit. Epiſtola autem illa, ſi continet crimen jam conſummatum ab ipſo ſcriptore Epiſtolæ, & concludenter probetur, illam fuiſſe ab eo ſcriptam, habet vim confeſſionis extrajudicialis, quæ ſufficit, ut *Par. p. Tit. Inquiſitio. nu. 38. in fin.* dictum eſt, ad eum conſtituendum in examine rigoroſo: nam talis Epiſtola, recognita ab ipſo pro ſua, habet eandem vim, quam haberent duo Teſtes, qui probarent ſe extrajudicialiter jactaſſe de illo crimine, nam Epiſtola probat ſcriptura ſua crimen; & confeſſio Rei, quod illam ſcripſerit, probat Epiſtolam. Si autem Scriptura eſt de crimine,

non

non conſummato, ſed conſumando, ſufficit ad eum interrogandum; ſed non ad torquendum, niſi probaretur, eum deveniſſe ad actum proximum, & eſſemus in caſu criminis, in quo ſolus conatus punitur extraordinarie; quod tamen eſt contra ſuppoſitum factum: nempe, quod de crimine illo nulla notitia habeatur, quam per Epiſtolam.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

36 *Pœnæ aperitionis literarum variandæ juxta caſuum exigentiam.*

37 *Circa pœnas Clericorum de hoc crimine opinio rejicitur.*

38 *Clericus aperiens alienas literas, tenetur pœna falſi.*
Impugnatur Gloſſa, dicens, deberi privationem Beneficii.

39 *Pœna Clerici Rei de hoc crimine, eſt Judici arbitraria.*

40 *De Regularibus, remiſſive.*
Statutum primum pro Minoribus de Obſervantia.

41 *Statutum ſecundum.*

42 *Dubitatio prima, quid ſancitum in Statutis circa aperitionem Epiſtolæ familiaris.*

43 *Differentia inter dicta Statuta.*
Dictio per alios importat cauſam inſtrumentalem, quæ reducitur ad efficientem.
Qui per alium facit, per ſeipſum facere videtur, tum in iis, quæ ſunt juris, tum in iis, quæ ſunt facti tantum.

44 *Varii modi delinquendi circa literas Prælatorum.*

45 *Dubitatio ſecunda: quæ ſit malitioſa dilatio aperiendi literas Superiorum.*

46 *Eſt, quando, ob dilationem, tempus irreparabiliter expirat ad damnum tertii.*
In dilatione aperitionis, quando interveniat ſimplex inobedientia.

47 *Dubitatio tertia, quæ ſint pœnæ intercipientium, aut aperientium Epiſtolas Fratrum.*

48 *Statutis deficientibus, recurrendum ad jus commune.*

49 *Pœna falſi punitur doloſe aperiens alienas literas ad nocendum.*

50 *Tali pœna multandus aperiens Epiſtolas familiares Fratrum.*

51 *Difficultas contra dictam reſolutionem.*

52 *Satisfit difficultati.*
Major perturbatio in Religioſa Republica eſt ex aperitione Epiſtolarum Fratrum, quam ex aperitione &c. literarum Superiorum.

36 JAm in ſuperioribus dictum eſt, quæ crimina contingit committi ab *aperientibus; ſurripientibus*; aut *lacerantibus literas*; variantur ſiquidem delicta, ut diximus, juxta varietatem perſonarum, quarum *literæ* aperiuntur; pariter ſecundum diverſitatem finis, quem intendit aperiens. Unde aliquando evadit crimen *læſæ Majeſtatis*; aliquando *crimen falſi*; aliquando *ſtellionatus*; aliquando parit *actionem injuriarum*, ut demonſtravimus ſupra *n. 3. & ſeqq.* Quo ad pœnas igitur nihil determinatum univerſaliter circa hoc crimen aſſignari poteſt, ſed juxta caſuum exigentiam Reus laicus puniendus eſt pœnis læſæ Majeſtatis, aut falſi, aut ſtellionatus, aut injuriarum; & cum de talibus pœnis ſimus locuti, quando de hujuſmodi delictis ex profeſſo tractavimus, non eſt, unde inutiliter repetamus.

37 Quo ad pœnas Clericorum, qui de hoc crimine ſunt convicti, *Decianus lib. 7. cap. 17. num. 46. De Ameno de Delict., & Pœn. Par. III. cap. Ad falſariorum. de Crim. falſ.* allegata quadam Decretali, & *Romano Conſil. 365.*, ac *Gigante Tract. de Crim. læſ. maje. Tit. Qualiter. a qui Quæſt. 10. n. 13.* ait, quod Clericus alienas *literas aperiens*, deponitur. Sed tanti Doctoris pace, ex illa Decretali non poteſt firmari talis concluſio; nam illa loquitur de falſificantibus *literas*, expeditas a *Papa*, & in ea ſancitur, quod Clericus Curiæ ſæculari tradatur poſt degradationem; quæ duo non quadrant in caſu, de quo loquimur, nec quo ad culpam, nec quo ad pœnam, quam ſtatuit *Decianus*.

38 Dicendum igitur, quod, cum in ſententia omnium Canoniſtarum, poſt decantatam *Gloſſam in cap. Cum olim magiſter. in V. Sigilla. de Offic. Jud. deleg. literas aperiens* Clericus, falſi teneatur, puniri debeat pœna falſi. Verum eſt, quod citata *Gloſſa* ait, quod pro tali crimine Clericus privandus eſt Beneficio, & allegat *cap. Olim de Reſcr. & cap. Ad audientiam. de Crim. falſ.* ſed ex dictis capitulis non poteſt deduci illa concluſio; ſiquidem primum capitulum loquitur de eo, qui referat literas *Papæ*; quod eſt crimen longe diverſum ab aperiente *literas*; ſecundum vero loquitur de falſificantibus ſigillum Principis, quod pariter diverſum eſt a crimine *aperitionis literarum*.

39 Ex his ergo infertur, quod pœna Clerici in hoc caſu debet eſſe pœna falſi, arbitraria Judici, qui perpendere debet circumſtantias aggravantes, puta, perſonarum, quarum ſunt *literæ*; damni per aperitionem, aut interceptionem earundem alteri illati; frequentiam delinquendi in hoc Crimine, tum reſpectu delinquentis ipſius, tum aliorum, inter quos tale crimen frequens eſt, & tandem omnia, quæ faciunt ad aggravandum delictum, de quibus alias dictum eſt, & hoc modo pœnas prudenter temperando. Unum vero notandum eſt, quod in omni caſu damnationis de hoc delicto, Clericus evadere non debet pœnam infamiæ, quæ conſequitur damnatum de falſo, ut ſupra dictum fuit.

40 Quo ad Regulares puniendos, ſpectandæ ſunt illorum Conſtitutiones, & juxta eas moderandæ ſunt pœnæ. Nos *Minores de Obſervantia* ſequentia habemus Statuta.

Primum, Generalium, Provincialium, Principum, & notabilium Perſonarum literas ſive ab ipſis, ſive ad ipſos miſſas, intercipientes, impedientes, aut malitioſe retardantes, ipſo facto, actibus legitimis deſtituti ſunt: & hujus pœnæ incapaces probationis caputium deferant, Generalium, vel Provincialium arbitratu; quibus reſpective pœnarum condonatio reſervatur. Text. Tit. Applicatio §. 20.

41 2. *Qui Prælatorum noſtri Ordinis, aut alterius Perſonæ notabilis literas per ſe, vel per alium malitioſe deſtruxerit, impedierit, retinuerit, aperuerit, vel quomodolibet interceperit, ipſo facto, actibus legitimis privatus ſit: & ſi talis pœna ei non competeret, probationis caputium deferat, Superioris arbitrio. Hoc autem intelligatur de literis, tam ab eis, quam ad eos ſcriptis: ac etiam de literis, quæ ad eorum Secretarios pertinent: Quibus pœnis ſubjaceant, qui prædictorum literas, ad ipſos miſſas, legere, aut aperire, malitioſe diſtulerint: Nec a prædictis pœnis relevari poſſint, niſi per Generalem, vel Provincialem; prout ad eos reſpective pertinuerit. Stat. Gen. Ord. cap. 7. §. 6. n. 62.*

42 Circa quæ Statuta contingit prima dubitatio, & eſt, quænam circa *literas*, ſive Epiſtolas familiares in iis ſint ſancita?

43 Reſpondeo, quod ambo Statuta continent ſubſtantialiter eadem: tamen ſecundum primo eſt clarius, & aliquid plus, quam habeatur in primo. Nam primum tangit tantum *intercipientes, aperientes,*

impedientes, &c. nempe auctores principales, qui delinquunt circa literas *Generalium*, *aut Provincialium*; ſecundum vero extenditur ad quoſvis Prælatos Ordinis locales, & etiam ad Secretarios Generalium, aut Provincialium; & ultra *principales* comprehendit *complices*, eos nempe, qui mandato, ſuaſione, conſilio, aut auxilio prædicta circa *literas* operantur. Dictio enim *per alios* importat cauſam inſtrumentalem, cujus actio reducitur ad efficientem; proinde axioma juris vulgatum: *Qui per alium facit, per ſe ipſum facere videtur*, ſic debet accipi, ut proprie, vere, & non per fictionem per ſe facere dicitur, qui per alium facit in iis, quæ ſunt juris, & facti ſimul, vel facti tantum, ut ex *Vincentio Caroccio* in ſingularibus ſuis *Singular.* 402. docet *Barboſa Tr. Var. Axioma.* 92. *n.* 1. *ſub fin.* Sequitur proinde, quod qui mandat, ſuadet, conſulit, precatur alterum, ut *literas* prædictorum intercipiat, aperiat &c. tenetur pœnis Statuti iiſdem, quibus obnoxius eſt, qui mandatum, conſilium &c. exequitur.

44 Reſpondeo ſecundo, quod punitur qui ſupradictas literas *deſtruxerit*, lacerando, comburendo eas, ſeu ita transformando, ut non amplius legi queant. Item qui *impedierit* eaſdem, ut tempore debito non poſſint pervenire, & ita ſuo effectu fruſtrentur. Pariter qui prædicta *retinuerit* penes ſe conſervando, aut alicubi abſcondendo. Inſuper, qui *aperuerit* quoquomodo, puta, ex malitia, aut etiam ex curioſitate doloſa, ad alteri nocendum. Tandem, qui *quomodolibet interceperit*, puta, ut bene explicat *Sanctor. de Pœn. cap.* 11. *Quæſt.* 6. ℣. *Quomodolibet. fol.* 19. quocunque modo ſibi arrogaverit jus diſponendi de *literis* Prælatorum.

45 Secunda dubitatio eſt, quomodo intelligenda ſit *malitioſa dilatio* aperiendi literas Superioris ad ſe datas, de qua loquitur ſecundum Statutum.

46 Reſpondeo, quod intelligenda eſt de illa, per quam in damnum alterius tempus irreparabiliter expirat. Explico exemplo. Provincialis mittit Guardiano *literas* cum dimiſſoriis pro Clerico, ut ad Sacerdotium, inſtante Ordinationum tempore, vadat. Guardianus, animoſus in Clericum, malitioſe retardat *literas* aperire, donec expiret tempus, idoneum ad Ordinationes; iſte Guardianus committit in Statutum. Moveor, quia, ſi nullum damnum, intentum a taliter retardante in præjudicium alterius, emergit, crimen non eſt, niſi inobedientiæ ſimplicis, aut qualificatæ, aut contumacis juxta caſuum diverſitatem, cui delicto appoſitæ ſunt propriæ pœnæ, ut diximus ſuo loco *Tit.* 2. §. *Inobedientia*. Incongruum autem eſſet, quod eidem crimini pœnæ diverſæ non alternativæ eſſent ſancitæ. Exemplum do, Provincialis mittit Sejo *literas* obedientales, in quibus ordinat, ut ipſe de familia vadat ad alium Conventum; hic vero, qui ægre ab illo Conventu diſcedit, quia ſcit illas eſſe *literas* obedientiales, retardat aperire, non ad alium finem, niſi ut in illo Conventu diutius maneat. Profecto in tali retardatione reperitur ſola inobedientia; & inobedientium pœnis debet Sejus multari. At ſi Sejus malum habens animum contra Superiorem illius Conventus, ad quem deſtinatur, & ſciens eum ratione alicujus ſolemnitatis, aut conſpicui funeralis indigere auxilio Fratrum, doloſe retardat *literas* aperire, ad finem damnificandi illum Superiorem, non ferendo illi auxilium in tempore opportuno, profecto committit contra hoc Statutum, & pœnis hic ſancitis debet puniri.

47 Tertia dubitatio eſt, quæ nam ſint pœnæ dandæ intercipientibus, aperientibus, aut deſtruentibus *literas* Fratrum privatorum, cum de illis nihil Statuta noſtra diſponant?

48 Reſpondeo, quod, deficientibus Statutis, recurrendum eſt ad jus commune; diſponit enim *Textus Tit. Applicatio*. §. 60. quod, ubi ipſe deficit in aſſignandis pœnis alicujus criminis, poſſit Judex *ex ſacris Canonibus, & probatis legibus, ac conſuetudinibus, prout ratio ſuaſerit, elicere pœnas*.

49 Jam ſupra oſtenſum eſt, quod pœna falſi puniendus eſt, qui malo dolo, & ad nocendum, alienas *literas* aperit, & legit; dummodo in *literis* contineatur aliquid, quod poſſit aliis, quorum ſunt *literæ*, præjudicare. Et quamvis in illis nihil præjudiciale reperiatur, ſi tamen animo nocendi aperiantur, pœnam extraordinariam deberi, diximus ſupra *num.* 7. 8. & 9.

50 In facti igitur contingentia, debent falſarios rum pœnis percuti hujus criminis Rei; & quamvis pœna falſi ſit arbitraria Judici, ita ut gravior, aut levior juxta facti circumſtantias imponenda ſit; pœna tamen infamiæ conſequi debet omnes, ac quoſvis, qui de hoc crimine ſententiantur, quamvis pœna alia afflictiva corporis, aut incorporalis, levis ſit. Ratio eſt, quia omnes falſarii, prout dictum eſt, ſunt infames a jure; ſufficit ergo, quod aliquis damnetur de falſo, ut infamia incurratur. Unde aperientes *literas*, qui puniri debent pœnis falſariorum, infames de jure ſunt cenſendi.

51 Nec dicendum, hanc eſſe diſpoſitionem incongruam apud Nos, dum ex Statutis ſupracitatis Rei de apertione *literarum* Prælatorum puniuntur tantum privatione actuum legitimorum, & ideo pœna aperientis *literas* privatorum (cum iſte minus grave crimen committat) non debeat eſſe pœna falſi, nec infamiæ, quæ longe gravior eſt deſtitutione actuum legitimorum.

52 Siquidem, quamvis ratione dignitatis perſonæ offenſæ gravius delinquit, qui aperit *literas* Prælati, quam alterius privati, major tamen evadit, & ſeverius vindicanda eſt culpa aperientium *literas* privatorum, & hoc eſt tum ratione frequentiæ hujus delicti præ illo; tum ratione perturbationis Religioſæ Reipublicæ, quæ maxime perturbatur ob furta *literarum*. Etenim Dæmone malorum omnium ſatore procurante, invectæ ſunt intra Clauſtra factionum peſtes, & maxima factioſorum induſtria vigilat circa hoc, ut adverſariorum *literæ* intercipiantur ad venanda eorum ſecreta, ut ipſis noceant; quod, quantam perniciem afferat religioſæ charitati, quieti, & paci, nemo non videt; unde irrationabile non eſt, quod majori pœna plectatur, quam *apertio literarum Prælatorum*, quæ rarius evenit, nec tantum mali in Religione cauſat.

§. III. Falſificatio monetæ.

SUMMARIUM.

1 *Falſificatio monetæ, quid ſit.*
Princeps ſolus poteſt monetam cudere.
Aut qui habet facultatem a Principe.
2 *Quomodo vitietur moneta in materia, & quomodo in forma.*
3 *Hoc crimen continet delictum læſæ Majeſtatis.*
Juxta aliquos continet crimen furti, ſi falſa moneta expendatur.
Impugnatur talis opinio.
Furtum eſt contrectatio rei alienæ, invito domino.
4 *Falſificatio monetæ, quot modis accidat.*
5 *Modi falſificationis juxta materiam.*
6 *Falſificatio, quæ fit per occultationem, quomodo intelligenda.*
7 *Falſificatio monetæ per tincturam.*

8 *Opi-*

8 *Opinio, quod deaurans monetam ad decipiendam meretricem, non delinquit.*

9 *Impugnatur talis opinio.*

Dolus ſemper præſumitur in facto prohibito per leges.

1 *Res accepta ob turpem cauſam, poteſt condici.*

Meretrix non tenetur reſtituere pretium ſuæ proſtitutionis.

In foro animæ meretrix, juxta aliquos, peccat recipiendo pretium concubitus.

Qui promiſit meretrici pretium concubitus, tenetur illud tradere.

11 *Tinctura monetarum per tirimpelum.*

Juxta quoſdam talis tinctura non eſt punibilis.

12 *Impugnatur talis ſententia.*

Princeps, cudi faciens monetam ligæ inferioris debito, tenetur de falſo.

13 *Quomodo moneta falſificetur minuendo materiam.*

Hiſtoria cujuſdam minuentis aurum in monetis.

14 *Dubium, an delinquat tollens monetæ id, quod ſuperat ejus juſtum pondus.*

Opinio affirmans impugnatur.

15 *Falſificatio monetæ circa formam, quando accidat.*

16 *Princeps ſolus dat vires, & valorem monetæ.*

Fabricans monetam in liga, & pondere probatam cuneo exteri Principis, extraordinarie tantum eſt puniendus juxta aliquos.

17 *Contrarium probat praxis Curiarum, & hoc rationabiliter.*

18 *Crimen falſæ monetæ, quoad uſum, quomodo accidat.*

19 *Expendens ſcienter monetam falſam, quando puniatur extraordinarie, vel ordinarie.*

20 *Retinens monetam, ſcienter falſam, extraordinarie punitur.*

21 *Introducendo monetam falſam in aliquem locum, quomodo, & quando delinquat.*

22 *Falſificans monetam lædit Principis Majeſtatem, jus Civile, & gentium.*

Accuſans monetarium falſum, & non probans, quando teneatur de calumnia.

23 *Socius criminis falſæ monetæ probat contra ſocium.*

Accuſanti, & ſimpliciter indicanti Reum de hoc crimine, datur præmium.

Servus etiam libertate donatur.

Monetarius poteſt capi a quolibet ſine mandato Judicis.

Condemnatus de hoc crimine, non poteſt appellare.

Eximens a carcere monetarium, morte damnatur, licet ſit miles.

24 *Minores, doli capaces, puniuntur de hoc crimine.*

Item mulieres, ſi ſint majores 14., & minores 60. annis.

Adactæ a maritis ad hoc crimen, quando, & quomodo puniantur.

1 F*Alſificatio monetæ crimen eſt, in quo metallum, quod publica auctoritate ſignatum, eſt inſtrumentum commercii civilis, vitiatur in materia, aut forma, aut uſu.* Dicitur *metallum publica auctoritate ſignatum*, quia ſola publica auctoritas (ſive reſideat in uno ſolo, ut eſt in regimine *Monarchico*; ſive in pluribus, ut in *Republica Ariſtocratica*, aut *Democratica*) poteſt monetam cudere, aptam civili commercio; ſiquidem, (ut ex jure *text. in cap. unic. Tit. Quæ ſint regalia de Uſib. feud. l. 1. & tot. Tit. C. de Falſ. monet.* communiter ſentiunt Doctores,) Princeps ſolus poteſt monetam cudere; ſive illi, qui habentes privilegium a Principe fabricandi *monetam*, eam cudunt ejuſdem auctoritate. *Roſſental. Peguer. Maſtrill. Farinac.* apud *Cortiad. Deciſ. 87. num. 9. Carpzov. Pract. crim. par. p. quæſt. 43. num. 7.*

2 Dicitur *vitiari in materia*, quando metallum ipſum alteratur, aut commixtione alterius metalli ultra debitam proportionem; aut tinctura; aut occultatione, ut dicetur inferius; aut diminutione debiti ponderis. Dicitur aut *in forma*; nam, quamvis *moneta* cuſa, optima ſit, quoad materiam, tamen ſi privatus imprimit in ea formam cuneo adulterino Principis, hoc delictum committit. Dicitur tandem, *aut uſu*, quia ſcienter *monetam falſam*, quamvis ab alio fabricatam, expendens, hujus criminis ſit Reus, ut infra dicemus.

3 Continet hoc crimen in ſe delictum læſæ Majeſtatis, ut textualiter ait Imperator, *l. Si quis nummos. de Falſ. monet.* Continet etiam crimen falſi, ut dicunt Doctores, *Marſil. in l. Qui falſam. num. 19. ff. Ad leg. Cornel. de Falſ. Carpzov. Pract. crim. par p. quæſt. 32. num 12. Conrad. Zibnni. de Mendac. lib. 2. cap. 61. n 1. ℣. Committitur crim.* Volunt autem *Farinacius quæſt. 115. num. 79. in fin.* & *Bonifacius de Furt. §. 4. num. 53.* hoc delictum comprehendere crimen furti, quod tamen limitat *Paſqualig. Addit. de Lauret. de Franch. Controv. init. Epi. & Regul. Tit. de Monetar. num. 1387.*, prout eum refert *Raynald. Obſerv. crim. tom. 1. cap 5. §. r. num 3. ℣. Quod autem* ad caſum effectivæ erogationis falſæ monetæ: quod, ſalva dictorum Doctorum pace, verum non puto; nam furtum eſt injuſta contrectatio rei alienæ, invito domino, ut ait Jure Conſultus *text. in l. 1. §. Furtum. ff. de Furt. Jul. Clar. lib. 5. ſent. §. Furtum init*; cudens autem, aut expendens monetam falſam, non contrectat rem alienam, ſed ſuam; unde, cum non poſſit huic crimini aptari definitio furti, nequit ex conſequenti ipſi competere definitum.

4 Amplius clarificatur ſupra data definitio enarrando modos, quibus committi poteſt hoc crimen. *Lauretus de Franchis controv. int. Epi. & Regul. qu. 10.* vult, quatuor modis poſſe *monetam* adulterari, nempe *tondendo, radendo, aqua forti minuendo, & falſo metallo cudendo. Raynaldus d. cap. 1. §. 1. nu. 8.* extendit uſque ad ſeptem, nempe *cudendo, adulterando, reſecando, expendendo, retinendo, introducendo, & tingendo*; Sed compendioſius procedetur, dicendo, quod tribus modis generice delinquitur circa falſam monetam, nempe circa *materiam, formam*, & *uſum*, & ſi quis velit aſſignare modos ſpecificos taliter delinquendi, commode dicere poterit, eos eſſe octo, nempe quatuor circa *materiam*; unum circa *formam*; & tres circa *uſum*.

5 Circa *materiam*, primus modus eſt; ſi auro, argento, vel æri miſceatur ultra juſtam proportionem aliud metallum, ſive alia materia inepta. Sciendum enim, quod nulla prorſus *moneta* datur, quæ ſit auri, aut argenti puri; ſed aurum, aut argentum miſcetur cum ære, aut aurichalco, juxta conſuetudinem Principum, ac regionum, & a tali mixtura deſumitur valor intrinſecus *monetæ*. Si igitur ultra debitam proportionem commiſceatur auro, aut argento æs; aut ſi minutiſſimis monetis, ut ſunt oboli, qui fiunt ex puro ære, miſceatur vitrum; quantumvis artifex eſſet ex miniſtris, deputatis a Principe ad cudendam monetam, eſſet *monetarius falſus*, & plectendus a Principe ultimo ſupplicio. *Rayner. de Forliv. in l. Cornelia. num. 1. ff. de Falſ. Marſil. in l. Qui falſam. num. 51. ff. eo. Bald. in l. 1. C. de Falſ. monet. Menoch. Add. ad Vinc. de Franc. deciſ. 401. num. 1. & Farinac.* apud *Raynal. loc. cit. num. 10.* Et hoc verum eſt etiam, quando quis adulteraret tali modo *monetam* Principis exteri; quia ſi ta-

ſi talis *moneta*, quoad ſpeciem eſt expendibilis in loco, in quo cuditur, artifex non debet evadere mortem, ut optima ratione, & pluribus Doctoribus citatis *Afflict. Jodoch. Farinac. Capyc. Latr. Azeved. Maſtril. Menoch. Cabedo*. probat *Raynal. loc. cit. num.* 12. ℣. *Non tamen.*

6 Secundus modus eſt, ſi metallum aliud non miſceatur quidem auro, aut argento, ſed intra aurum, aut argentum ſubtili artificio occultetur. Solent enim nonnulli monetarii falſi tenui bractea aurea, aut argentea plumbum veſtire, & cuneo imprimere formam monetæ, correſpondentem exteriori apparentiæ; & ex *Dionyſio* recitat *Decianus Tract. crim. lib.* 7. *cap.* 23. *num.* 13. hujuſmodi monetas cudi feciſſe *Caracallam*; & ſe habuiſſe hujuſmodi numiſmata; & *Paduæ*, vidiſſe monetam falſam Germanicam, appellatam *Thalerum*, ſimili falſitate fabricatam; & talem modum adulterandi monetas, a *Cicerone ad Attic. lib.*12. *Epi.* 4. *Lacunam* vocari affirmat. Modus autem iſte ſicut ſubtilius artificium exquirit, quam quod per mixtionem fit, ita & difficilius dignoſci poteſt monetæ falſitas; non enim juvat eam bilance, aut lydio lapide examinare, ſed ſola punctura, aut inciſione cognoſci poteſt: hæc autem falſitas pœna pari cum præcedente punitur.

7 Tertius modus eſt per *tincturam*; nam moneta argentea, aut ænea obducto auro, aut argento coloratur, & ait *Decian. loc. cit. num.* 14. quod hoc adulterium *monetæ* differt a præcedenti in hoc, quod præcedens utitur lamina aurea, aut argentea ad tegendum metallum abſconditum; hoc vero utitur auro, aut argento amalgamato, & poſt liquato, ut moneta deauretur, aut deargentetur. Falſarii autem *monetarum* per hujuſmodi tincturam capitali pœna ultimi ſupplicii afficiuntur; ut cavetur utroque jure, *text. in l. Quicumque. ff. de Falſ. Gloſſ in cap. Quanto in V. Defraudata* & ſcribunt Doctores, *Hoſtien. num.* 9. *Abb. num.* 5. *Butr. num.* 15. *de Jurejur. Cuman. Afflict. Hippolit.* apud *Decian. loc. cit.*

8 Advertit autem *Raynaldus Tom.* 1. *cap.* 5. §. 1. *num.* 30. cum *Bertazzolo conſ. crim.* 56. *Sarno Pract. crim. tit. de diverſ. delict. num.* 26. & *Petro Theodorico de crim. falſ. cap.* 59. *num.* 28. quod ad hoc, quod quis puniatur de hoc crimine, requiritur dolus; unde inferunt, quod inaurans monetas ad decipiendam meretricem non debet puniri: & dicunt etiam, quod requiratur, quod *moneta* tincta ſit effective expenſa; aliter non ſit locus pœnæ ordinariæ.

9 Has tamen limitationes non eſſe admittendas patet ex hoc, quod, cum ſimus in facto, per leges prohibito, dolus ſemper præſumitur in eo, qui contra legem facit. Et quamvis *moneta* tincta non ſit actu expenſa, ſi tamen expendibilis apparet, delictum eam falſificandi, jam conſummatum eſt, & eſt independens ab uſu. Et re vera ita falſificatur *moneta* duobus primis modis recenſitis, ſicut eam tingendo, & vice verſa: Unde ſequitur, quod, ſi ordinaria pœna non convenit tingenti, niſi *moneta* actu expendatur, idem fieri debeat aliter falſificanti; quod tamen falſum eſt, ut patet ex praxi; ſi enim deprehenditur monetarius cum monetis, ab eo fabricatis, morte punitur, quamvis illæ actualiter expenſæ non ſint, ſed ſufficit, quod expendibiles ſint.

10 Neque admittendum eſt, quod ajunt de *moneta* tincta ad decipiendam meretricem. Siquidem, quamvis leges diſponant, quod res accepta ob turpem cauſam ex parte recipientis poſſit condici, fallit tamen in meretrice, ut patet *text. in l.* 4. §. *Sed & quid meretrici. ff. de Condict. ob turp. cauſ.* unde & meretricis quæſtum, quamvis opera turpi acquiſitum, reſtituere non tenetur, ut communiter cum *Navarr. Manual. cap.* 17. *num.* 34. ℣. *Dico quarto* ſentiunt Theologi; & quamvis ipſa in foro animæ peccet recipiendo mercedem ſuæ proſtitutionis, ut cum *MedinaCodic.deReſtitut.q.*20.tenent ibidem *Navarrus loc. cit. n.*38. & *Raynaldus tom.*2. *cap.*20. §. 1. *num.* 10. tamen in foro fori poteſt eam petere, & qui promiſit illi pecuniam, pro mercede concubitus, tenetur ſervare promiſſum, ut contra *Antonium de Butrio*, poſt *Cynum in l. Cum te. C. de Condi. ob turp. cau* & *Petrum*, tenet *Abbas in cap. Quia plerique. num.* 14. *de Immuni. Eccl.* Sequitur igitur ex his; quod non licet deaurata *moneta* meretricem deludere; unde ita delinquit, qui tali pecunia adultera meretricem decipit, ſicuti ſi alii cuivis pro mercede operis liciti eam dediſſet.

11 Ultra hæc, adverto circa *tincturam* monetarum, quod alius modus tingendi monetas ultra aſſignatum ſupra *num.* 7. eſt, qui fit quibuſdam aquis, quarum vis eſt ad ſuperficiem monetæ trahere colorem auri, aut argenti in ea ligati cum alio metallo, quæ aquæ ab *Alchimiſtis* vocantur Italice *Tirimpelo*. Opinatur autem *Raynaldus Tom. p cap.* 5. §.1. *n.* 32. poſt *Joannem Baptiſtam Gargiaream Milit. deciſ.* 1. *num.* 53. hoc modo tingentem *monetam* non eſſe punibilem, quia non imponit monetæ colorem fucatum, & falſum, ſed ſecundum ligam trahit.

12 Talem autem opinionem non eſſe tenendam patet ex hoc, quod, ſi moneta juſtam proportionem auri, aut argenti habet ex ſe in ſua ſuperficie, oſtendit illorum colorem, nec opus eſt *Tirimpelo*, niſi quando in liga deeſt proportionata valori monetæ quantitas talium metallorum. Sequitur igitur, quod uſus *Tirimpeli* neceſſarius eſt, quando moneta deficit in bonitate ligæ, & tunc adulterina eſt. Si quis igitur utitur *Tirimpelo*, hoc facit ad oſtendendum, quod in moneta plus auri, aut argenti ineſt illo, quod in liga eſt; & hoc modo decipit monetam recipientes, & in crimen falſi circa illam incidit. Profecto utens *Tirimpelo* novit monetam in bonitate deficere, & ſic falſam eſſe, (ad quid enim eo uteretur, ſi eam legitimam agnoſceret?) igitur, ſi taliter colorando facit, ut, quæ eſt adulteri na, appareat legitima, illius falſitati cooperatur, & ſic puniendus eſt. Nec relevatur ex hoc, quod moneta illa ſit fabricata a Principe extero; quia, ſi eſt ligæ inferioris debito, Princeps ille delinquit crimine falſi, ut ſcribit *Paſqualig. Add. ad Lauret. de Franch. Controv. int. Epi. & Regul. Tit. de Monetar. num.* 1301. quia populum decipit, & decipere facit exteros, ad quos talis moneta traditur, & non minus delinquit, quam monetarius falſus, circa materiam; & hoc modo tingens *Tirimpelo* talem monetam, (quæ forte abſque illo artificio non expenderetur,) ut eam expendat, communicat in crimine falſi, & puniendus eſt, non quidem tanta pœna, ſicut, qui tingit monetam modo dato ſupra *num.* 7. ſed minori; quia in ea non inducit colorem, omnino ab ea extraneum, nec tantum lædit Rempublicam, ut ſit tingendo dicto modo.

13 Quartus modus falſificandi monetam quoad materiam, eſt minuendo ipſius debitam quantitatem, quod quidem pluribus viis fit, nempe tondendo forficibus; abradendo lima; & eam tornando, qui modi ſunt tonſatoribus monetarum communes. Sed eſt, & alius modus ſecretior, in quo quibuſdam aquis (forte regia, quæ ſolvit aurum, aut forti, quæ argentum) integra manente monetarum forma, aurum, aut argentum ab ipſis emungunt falſarii; ita ut moneta, quoad exteriorem apparentiam, apparet integra; ſed, ſi bilance examinetur,

de-

deprehenditur defectiva in pondere. Hujus artificioſæ fraudis meminit *Decianus lib. 7. cap. 23. n. 15.* qui citat multos *Bart. in l. lege Cornelia. init. ff. de Falſ. Jo. de Platea. in l. ult. C. de Vet. num. pot. n. 3. & Afflict.* & refert *Budæum* ſcribentem *lib. 3. de Aſſe*, ſuo tempore extitiſſe Pariſiis quemdam, qui tali arte magnum quæſtum fecit. Ego quoque novi Papiæ quemdam, qui ſimili falſitate aurum a monetis ſurripiebat; ex poſt miro quodam arcano reſtituebat, abſque alicujus metalli additamento monetis priſtinum pondus, quod tamen durabat in ſuo eſſe per unum, aut alterum diem; exinde ſenſim decreſcebat, & intra menſem totaliter expirabat, manente moneta cum defectu ponderis auri ſurrepti. Iſte, dato pignore, a mercatoribus mutuo accipiebat nummos aureos, & poſt quindecim dies reſtituebat juſtos ad fucatum pondus. Sed deprehenſo a Mercatoribus, qui nummos reſtitutos repoſuerant, poſt aliquod tempus, damno, accuſatus fuit Reus, ſed iſte fugit Venetias, & juſtitiam eluſit; qui tamen pœnis tondentium monetas debebat ſubdi; nam ſubſtantiale hujus delicti eſt, quod ponderi juſto monetæ detrahitur; quod vero hoc fiat forfice, lima, torno, aut aquis, mere accidentale eſt.

14 Dubium porro eſt, an delinquat hoc crimine, qui monetas ponderis excedentis, (Italice *traboccanti*) tondet, minuendo earum exceſſum, ac reducendo ad juſtum pondus? Nonnulli Doctores *Menoch. Tuſc. Bud. Farinac. Boter. Schoner. Kitbzeli Navar. Llamas Lezana* citati a *Paſqualig. loc. ſup. cit. num. 1335.* tenent affirmative, & fundant ſe in quadam lege *Codicis Theodoſiani lib. 9. tit. 22.* in qua vetatur ſub pœna mortis in monetis *menſuram circuli exterioris incidere, ſeu abradere*. Verum plauſibilior eſt contraria ſententia, quam cum aliis *Marſil. in l. Qui falſam. num. 100. ff. de Falſ. Alciat. Reſp. 461. Decian. lib. 7. cap. 27. num. 11. Angel. Summ. V. Falſarius. num. 9.* ſuſtinet *Paſqualigus loc. cit. num. 1336. & ſeqq.* tum quia multæ monetæ (ut ſunt aurei, ac argentei Hiſpanici) circulum non habent; tum quia in dicta lege vetatur corrumpere circulum exteriorem, qui poteſt ſervari, quando monetæ abraditur tantum id, quod circulum excedit; tum quia tali caſu non damnificatur moneta nec in materia, nec in forma, nec in ea committitur crimen falſi; tum quia mens Principum tantum eſt, quod eorum monetæ non alterentur, vel ſecundum qualitatem, vel ſecundum juſtum pondus, a ſe præſcriptum; in caſu autem nullum iſtorum intervenit, proinde nec crimen intercidit.

15 Circa formam autem monetarum delinquitur hoc crimine, quando quis non habens legitimam facultatem a Principe, cudit monetam, quamvis ſit bonæ ligæ, & juſti ponderis, & hic non debet evadere pœnam ultimi ſupplicii juxta *Gloſſ. in l. 2. C. de Falſ. monet.*, quam ſequuntur communiter Doctores. Et quamvis moneta cuſa non ſit Imperatoris, aut *Papæ*, ſi tamen ſit alicujus Civitatis, aut alterius Domini, qui in ſuo Territorio habeat jura Imperialia, idem crimen committitur, ut ſcribunt Doctores. *Cabal. crim. reſolut. 27. num. 3. Menoch. de Arbitr. Caſ. 316. num. 27. & ſeqq. Farinac. quæſt. 115. num. 69. Raynal. tom. p. cap. 5. §. 1. num. 9.*

16 Ratio dictorum eſt, quia cudens abſque legitima facultate monetas, ſibi uſurpat jus Principis, cujus eſt dare vires, & valorem nummis, ut habetur ex Textu *in l. 2. ff. de Contra emp.* Unde taliter uſurpans jura ſpecialia ſui Principis, committit crimen læſæ Majeſtatis. Ex hoc fundamento poſſet ſequi, quod, qui cuderet monetas bonas in liga, & pondere cum imagine Principis exteri, non delinqueret, quia nec committeret in Majeſtatem; nec Rempublicam damnificaret, & in hanc ſententiam iverunt multi, *Decian. Tract. crim. l. 7. cap. 27. n. 3. & ibi Cuman. Alex. Hippolit. & Afflict.* qui tenent, quod tali caſu pœna mortis non habet locum, ſed alia extraordinaria.

17 Verum talem ſententiam non eſſe ſuſtentabilem demonſtrat praxis omnium Curiarum, qui morti tradunt quoſvis monetarios, quamvis cudant pecuniam cum imagine Principis exteri a loco, in quo delinquunt. Quamvis enim non committant in Majeſtatem, nec Rempublicam lædant, ſi fabricent monetam, in materia probatam, & in pondere juſtam, tamen delinquunt circa illam crimine falſi, quia realiter utuntur cuneo, ſive ſigillo falſo, unde moneta taliter impreſſa evadit falſa; Imperator autem imponens pœnam mortis Monetariis, loquitur in genere de fabricantibus *monetam adulterinam*, ut habet Textus *in l. 1. in princip. C. de Falſ. monet.* talis autem evadit, ſi peccat in forma per falſum ſigillum, ſicut ſi peccat in materia per falſam ligam, aut pondus: concluditur proinde, quod pœna mortis taliter cudenti debeatur.

18 Circa uſum falſæ pecuniæ, tribus etiam modis delinquitur. Primus modus eſt, eam expendendo. Poteſt autem contingere hoc cum ignorantia, aut cum ſcientia falſitatis. Si primum; nullum eſt delictum, ſiquidem abeſt dolus, ſine quo delictum non eſt. Si ſecundum, poteſt adhuc dupliciter contingere, nempe quando ſcientia falſitatis eſt abſque participatione in ea, ut quando quis, non advertens, ab alio recipit nummum falſum, exinde cognita ejus falſitate, in alium erogat; & quando ſcientia unitur complicitati, ſcilicet quando monetarii habent miniſtrum conſcium fabricationis *falſæ monetæ*, qui eam expendit.

19 In primo caſu, expendens incurrit tantum pœnam extraordinariam, ut concordes volunt quindecim Doctores cumulati per *Raynal. Tom. p. cap. 5. §. 1. num. 17.* Tenetur enim quidem non expendere, ne proximum damnificet, ſed totaliter deſtruere, ſi materia monetæ eſſet omnino falſa, ut ſi eſſet plumbea, aut ſtamnea; vel deberet deferre ad fabricatores publicæ monetæ, ſi eſſet ligæ inferioris: non tamen participat in delicto falſæ fabricationis. In ſecundo, particeps eſt ejuſdem criminis; ſi quidem monetarii talem inutiliter non cuderent, niſi haberent, per quem illam poſſent expendere. Et tali caſu eadem præciſe pœna punitur, qui expendit, ſicut, qui cudit *monetam falſam*, ut docet *Farinac. Quæſt. 115. n. 117. 127. & 128.*

20 Secundus modus eſt, retinendo monetam, quam quis ſcit eſſe falſam; & hoc quidem delictum eſt, quod tamen non importat pœnam, niſi extraordinariam. *Jacob. de Belvis. Pract. crim lib. p. cap. 8. V. Falſarium. num. 16. Farinac. d. Quæſt. 115. num. 118.* Retinendo enim, præſumitur, quod eam voluerit expendere, & ſic puniendus venit, ſicut expendens. Quod, ſi retineat abſque ſcientia falſitatis, ſicut non delinquit, ita nec pœnam meretur.

21 Tertius modus, introducendo. Hic etiam modus eandem requirit diſtinctionem, ſicut de expendente dictum eſt. Nam, ſi aliquis introducit monetam, quam ignorat eſſe falſam, non meretur pœnam, ſiquidem ignorantia facit, quod neque etiam committat culpam. Si autem ſcit eam eſſe falſam, & ab alio inadvertenter illam accepit, & poſtmodum, detecta falſitate, introducit in locum, in quo expendere eam intendit, quia forte in loco, ubi eam recepit, expendibilis non eſt, tenetur pœna extraordinaria, ut dictum eſt ſupra de expendente. Si autem introducit

ducit acceptam a monetariis, quorum eſt miniſter, & particeps criminis, eadem pœna cum ipſis eſt puniendus, ut de complicibus hujus criminis ſanxit Imperator, *text. in l. p. C. de Falſ. monet.*

22 Atrociſſimum hoc crimen falſæ monetæ eſt, non ſolum, quia, ut ait Imperator *Conſtantinus text. in l. Si quis nummos. C. de Falſ. monet.* eſt delictum Majeſtatis læſæ, ſed etiam, quia qui hoc admittit, lædit non tantum jus Civile, ſed etiam jus gentium, quo jure fuit inventa pecunia, ut declarant *Bartolus in l. p. ff. de Contr. empt. Albericus, Angelus, & Jaſ. n. in l. Ex hoc jure n. 22. ff. de Juſt. & jur.* Proinde multa habet ſpecialia; nam in hoc crimine accuſator, ſi non probat, non punitur de calumnia, ut ex Textu probat quædam *Gloſſ. in l. 1. in V. Immunitatem. C. de Falſ. monet.* quod tamen intelligendum eſt, niſi accuſatus probaret in accuſatore concludenter calumniam, aliter ſterneretur perverſis hominibus via contra quemlibet, impune malignandi.

23 Pariter ſocius criminis poteſt ſocium accuſare, & eſſe contra eum Teſtis, & immunitatem ex accuſatione reportare, ut pluribus probat *Decian. lib. 7. cap. 24. n. 7. & n. 9.* Itidem non ſolum accuſanti, ſed etiam ſimpliciter indicanti Reum hujus criminis præmium datur: nam ſi indicans fuerit Servus, libertate donatur, & Civitate; & illius pretium ſolvendum eſt Domino ex pecunia fiſcali, *l. 2. C. qui ex cau. Serv. pro præm. lib. acci.* Si autem indicans eſt liber, conſequitur præmium, dandum arbitrio Judicis, *text. in l. Si quis nummoſ. C. de Falſ. monet.* Pariter monetarii capi poſſunt a quolibet ſine juſſu Judicis, *arg. text. in l. 1. C. de Falſ. monet. ubi Salyc. Specul. Tit. de Accu. § 1. ℣. Hoc tamen Hippol. in l. Qui falſam. n. 69. & 109. ff. de Falſ.* & ſi convincuntur, & condemnantur de tali crimine, appellare non poſſunt, *Carrer. Pract. crim. init. n. 94. Angel. Auguſt. de Arim. Afflict.* apud *Decian. lib. 7. cap. 24. num. 13.* ſed tantum habere recurſum ad Principem; & tandem eximens carceratum pro *falſa moneta*, vel curans, ut fugiat, capite punitur, etiam ſi ſit miles, quod tamen in eximentibus carceratos pro aliis criminibus non eſſet, *l. 1. ubi Bald. & Salycet. C. de Falſ. monet.* & hæc in abominationem hujus delicti.

24 In hoc crimine puniuntur etiam minores, ſi tamen ſint doli capaces. & puberes, mitius tamen, quam majores, ut pluribus citatis, *Menoch. Vitalin. Cortiad. Cabal. Guazz. Thor.* ſcribit *Raynal. Tom. p. cap. 5. §. 1. num. 66.* Mulieres autem, ſi ſint majores quatuordecim, & minores ſexaginta annis, & principales in Delicto, afficiuntur ultimo ſupplicio, ut firmant *Giurba Conſ. crim. 85. num. 20.* & *Navarrus, Pragmat. de Moneta Collect. 3. num. 2. 10. 11.* Si ſint auxiliatrices ſpontaneæ, eadem pœna puniuntur: ſi autem coacte cooperatæ ſunt, puta, metu reverentiali, aut mandato expreſſo viri, tunc nullatenus puniuntur, juxta prædictos *Giurb. loc. cit. n. 20. Novar. ibi. n. 24. & 25.* Sed juxta alios *Gomez. Faber. Farin. laganar. Maſtril. Rovit. Maſſin. Merlin. Pignatel.* cumulatos per *Raynaldum, loc. cit. num. 69.* puniendæ ſunt extra ordinem.

Probatio.

SUMMARIUM.

25 *In hoc crimine debet conſtare in judicio de corpore delicti.*
26 *Opinio, quod non conſtet de corpore delicti, niſi moneta falſa ſtatuatur in judicio.*
Nec etiam, ſi Reus confiteatur delictum.
27 *Impugnatur dicta opinio.*
Corpus delicti probatur Teſtibus, ſi aliunde probari nequit.
28 *Judicium peritorum quando ſit neceſſarium in hoc crimine.*
29 *Confirmatur impugnatio dictæ opinionis.*
30 *Concludenter corpus delicti falſæ monetæ poteſt probari per Teſtes.*
31 *Hoc crimen eſt difficilis probationis.*
Cautela adhibenda a Judice circa recognitionem falſæ monetæ.
32 *Moneta falſa, inventa apud aliquem, quando faciat præſumptionem contra eum.*
33 *Quando ex falſa moneta inventa non oriatur præſumptio contra eam habentem.*
34 *Crimen in expendente falſam monetam quomodo probetur.*
Ignorantia invincibilis excludit dolum.
Ignorantia affectata non excuſat.
Juramentum de ignorantia non relevat, quando militant contrariæ conjecturæ.
35 *Quod indicium faciant inſtrumenta ad cudendam monetam.*

25 Circa probationem hujus criminis, volunt communiter Doctores, quod ante omnia, conſtare debeat de corpore delicti, cum ſigna *monetæ falſæ* ſint permanentia, unde deducunt concluſionem, quod confitens, ſe *falſam monetam* fabricaſſe, minime poſſit condemnari, niſi de ea appareat evidenter; ut cum multis, *Cæphal Brun. a Sol. Modern. Roman. Burſ. Honded. Marſil. & Decian.* firmat *Lauret. de Franc. Controv. int. Epi. & Regul. Tit. de Monetar num. 1259.*

26 Volunt ſecundo Doctores, quod non conſtabit de corpore delicti, niſi moneta, præſentata in judicio, cognoſcatur, & judicetur a Peritis in arte quoad ligam, pondus, & cuneum, quo fuit impreſſa; & dant rationem, quia Reus, nec Teſtes non debent judicare, nec poſſunt affirmare, an pecunia ſit adulterina; ſed hoc remittitur ad Peritos. *Raynal. Tom. 1. cap. 5. §. 1. n. 36.* Ex iſta porro poſitione deducitur, quod, ſi quis accuſetur de moneta falſa, & per unum Teſtem de viſu (juxta Deciani doctrinam *lib. 7. cap. 26. num. 4.*) contra eum deponatur ſufficienter ad torturam Rei, & quamvis iſte confiteatur delictum, non tamen poteſt ordinarie puniri, niſi ſtatuatur, & examinetur a Peritis judicialiter moneta fabricata.

27 Hæc doctrina dura mihi viſa ſemper fuit ob multa. Nam firma Criminaliſtarum concluſio eſt, quod ubi datur impoſſibilitas probandi corpus delicti facti permanentis per ocularem inſpectionem, tunc ex Teſtibus de viſu ſuppletur, aut indiciis, ac conjecturis probatur; *Boſſ. Tit. de Delict. num. 20. Clar. Quæſt. 66. init. Felyn. in cap. Venien. il 1. num. 15. de Teſt. Gram. Conſ. crim. 3. n. 6. Cæpol. Farinac. Conſ. 189. num. 6. lib. 2.* dari autem caſus poteſt, quod monetarius pecuniam fabricaverit, & longe extra locum delicti expendendam miſerit; ſive occultaverit, ſuo tempore proferendam. Tali caſu impoſſibile eſt, pecuniam examinari poſſe per Peritos: juxta igitur datam ſupra concluſionem non poſſet Reus, aut per Teſtes convictus, aut crimen confeſſus, condemnari, quod eſt abſurdum.

28 Si quidem judicium Peritorum tunc eſt in judicio adhibendum, quando corpus delicti dubium eſt, & evidenter non apparet ſcelere commiſſum; ſed ſuperfluum eſt judicium Periti, ſi ſcelus ex oculari inſpectione appareret; ridendus proinde eſſet Judex, qui adhiberet judicium Periti ad ſciendum, an ex vulnere obiiſſet ille, cujus cadaver appareret trun-

truncato capite. Et in ſpecie de falſa moneta adhibendos eſſe Peritos tunc, quando dubium eſt de illius falſitate, docet *Decian. lib. 7. cap. 26. num.* 4. Si igitur per Teſtes legitimos, aut per Rei confeſſionem conſtet, quod ipſe miſcuerit æs auro, aut argento, pecuniam cuderit, aut tinxerit, aut totonderit, nullum dubium eſt de falſitate, aut de crimine, doloſe commiſſo; igitur ſuperflua tali caſu eſt viſitatio, & judicium Peritorum.

29 Pariter diximus ſupra *num.* 15. cum communi opinione Doctorum, hoc crimine delinquere illum etiam, qui adulterino ſigillo Principis monetam cuderet, quamvis probatam in liga, & juſtam in pondere; quid ergo poterunt tali caſu Periti judicare, niſi monetam eſſe legitimam, ſi etiam falſus cuneus (ut faciliter fit) non ſit in forma diſſimilis a cuneo Principis? Tali ergo caſu, cum Periti judicent, nullum eſſe corpus delicti, nullus erit delinquens, & hoc modo verus monetarius falſus erit pronunciandus non delinquens, quia corpus delicti Peritis non liquet. Et quis concedet hæc?

30 Dico igitur, quod, ſi per Teſtes conteſtes integros, aut per Rei confeſſionem ratificatam, ut debetur, conſtet monetam fuiſſe ab eo fabricatam, tonſam, tinctam &c. Quantumvis, poſt adhibitam diligentiam, ipſa non poſſit haberi, ut in judicio ſiſtatur, Reus non debet ordinariam pœnam effugere. Nam Doctores, qui volunt, neceſſariam eſſe viſitationem, ac judicium Peritorum, intelligendi ſunt, caſu, quo res dubia circa faſitatem ſit, & pecunia cuſa poſſit haberi.

31 Deficientibus autem Teſtibus de fabricatione de viſu, cum hoc crimen ſit difficilis probationis, *Lauret. de Franch. Tit. de Monetar. Quæſt. 3. n.* 1256. probatur indiciis, ac præſumptionibus, quarum prima deſumitur a moneta ipſa. Si ergo hæc apud aliquem deprehendatur, debet Judex ante omnia adhibere judicium Peritorum, ac ſciendum conſtare de ipſius falſitate: & optima eſt cautela, quam tradit *Raynald. Tom.* 1. *cap.* 5. §. 1. *num.* 37. nempe, quod Notarius, quando *moneta* ſuſpicatur *falſa*, ac invenitur penes aliquem, illam deſcribat per ſigna, & contraſigna, cum tali, aut tali imagine Principis, ſive alterius, & inſcriptione impreſſa; & hoc in præſentia Teſtium, qui debeant ſtatim examinari, ut deponere poſſint de moneta reperta, & ejus ſignis, quorum recordatio poſſet excidere mente, ſi ad aliud tempus examen differetur. Mox moneta illa in charta, aut theca, ſive ſacculo ſigilletur ſigillo Judicis coram iiſdem Teſtibus, ut quando opus fuerit coram iiſdem diſſigilletur, & formiter ab illis recognoſcatur: & hoc ad effectum, ne Reus valeat dicere monetam, de qua in proceſſu, non eſſe illammet, quæ fuit apud eum reperta, quod grave præjudicium poſſet afferre Fiſco, ut ipſe firmat ex *Burſatto Conſ.* 166. *num.* 11. *Matthæu Controv.* 47. *n.* 35. *&* 42. & *Valenzuela Conſ.* 77. *num.* 45.

32 Conſtito per Peritos, *monetam* eſſe *falſam*, attendenda eſt qualitas perſonæ, apud quam illa reperta eſt; ſi enim ſit honeſtæ conditionis, & famæ; monetæ ſint in parvo numero; & deſint alia indicia, puta, quod non videntur novæ, ſed ex uſu attritæ, & leves &c. illæ non faciunt indicium, ſufficiens ad torturam, in ordine ad dandum illi reatum, præſumptum de fabricatione. Quod, ſi monetæ ſint in magna quantitate; novæ; & ille non aſſignet, a quo habuerit, cum non ſit probabile, quod tot monetæ falſæ ad ejus manus pervenerint, oritur legitima præſumptio, quod ille earum fuerit artifex; ut ſcribit *Paſqualig. ad Lauret. de Franc. Tit. de Monegrt, num.* 1262; unde poteſt torqueri; ſicut etiam, ſi monetæ ſint in parvo numero, vigeant tamen contra illum urgentia indicia, ut dicit idem ibidem. Quod, ſi eas reconditas in arca, & eo maxime, ſi ſeparatas ab aliis, conſervet, quamvis deſint indicia, ob quæ poſſit præſumi eas fabricaſſe, præſumptio tamen eſt, quod, cognoverit eas eſſe falſas, & animum habuiſſe, illas expendendi; proinde non poterit evadere Reatum præſumptum de erogatione. Ad quid enim, eas ſeparatas ab aliis tenebat? Quare non detulit ad publicam officinam monetariam? Convincitur ergo in eo tum ſcientia falſitatis, tum animus illas expendendi.

33 Quod, ſi reperiantur apud virum bonæ famæ multæ *monetæ falſæ*, & eo maxime, ſi ſint diverſarum ſpecierum, factæ ab eo inhabiles ad uſum, per inciſionem, tunſionem mallei, aut alio modo, non eſt contra eum præſumptio fabricationis, aut uſus, ut cum *Afflicto in Conſt. Adulterinam* §. *Si quis campſor. n.* 4. firmat *Decian. lib.* 7. *cap.* 27. *n.* 14. Nam talis inciſio, per quam inhabilitatur moneta ad uſum, declarat abfuiſſe animum, eam expendendi, & proinde, quod eam non fabricavit, liquet; ſiquidem finis fabricationis eſt uſus monetæ.

34 Ad probandum autem crimen *falſæ monetæ*, in eam expendente, neceſſarium eſt, quod probetur in expendente malus dolus, ut habet Textus *in l. lege Cornelia.* §. *Eadem. ff. Ad leg. Corn. de Falſ. arg. l.* 1. §. *Domus. C. de Falſ. monet.* nempe, quod ſciens ejus falſitatem, ipſam nihilominus expendere voluerit. Ignorantia quidem invincibilis excludit dolum *arg. l. Si ignorans. ff. locat*; ignorantia autem affectata, aut craſſa non excuſat. *Decian. lib.* 7. *cap.* 25. *num.* 7. Probatur quidem ignorantia falſitatis per juramentum expendentis; ſed ſi contra eum ſtent conjecturæ, quæ arguant ſcientiam, tale juramentum non relevat, ut ait *Hippolyt. in l. Qui falſam. num.* 96. *&* 190. *ff. de Falſ.* Putat autem *Decian. loc. cit. num.* 15. excuſari eum, qui falſam monetam expendendo, dicit accipienti, *ſi non poteris expendere, reſtituas, quia bonam tradam*, & dat rationem, quia non dicitur perfecte expendiſſe, cum pendeat a futuro eventu. Puto tamen contrarium verius eſſe; nam ideo talia verba dixit, quia dubium habebat de falſitate monetæ, unde tenebatur eam peritis oſtendere; & deprehenſa falſitate, non debebat expendere; & ipſe, quantum eſt ex ſe, eam expendit, alteri tradendo; & in traditione completur expenſio; reſtitutio autem monetæ expenſæ, non tollit, quin expenſio ſequuta non fuerit.

35 Aliud indicium de fabricatione, aut tonſione monetarum faciunt inſtrumenta, apta ad illa delicta. Communis autem concluſio Doctorum eſt, quam tradit *Lauretus de Franchis Tit. de Monetar. Quæſt.* 5. *num.* 1267. cum *Paſqualigo num.* 1268., quod talia reperta apud virum bonæ famæ (notabilis tamen, & non vulgaris, ut optime *Decian. lib.* 7. *cap.* 26. *num.* 6. advertit) non faciunt indicium ad torturam; & eo maxime, ſi illa inſtrumenta apparent antiqua, rubiginoſa &c. & cunei non ſunt imaginis monetæ, quæ in uſu ſit: Sed ſi homo mala fama laboret, & alia adminicula interveniant, nempe quod inſtrumenta appareant de recenti in uſu poſita; cunei ſint monetæ currentis; caminus fuſorius, cum folle, crucibulis &c. adornatus ſit; & eo maxime ſi reperiantur etiam monetæ cuneis correſpondentes, viget violentiſſima præſumptio contra talia habentem, ob quam poteſt accerrime torqueri. Evadit autem urgentior præſumptio, ſi unus tantum habitat in illa domo, ita ut alius non ſit, qui potuerit illis eſſe uſus; arguitur enim ex hac circumſtantia ſaltem parti-

ticipatio illius in fabricatione monetæ; & participatio, aut ſaltem ſcientia, & tolerantia præſumitur in domino domus, plures habentis habitatores, in qua talia inſtrumenta, & caminus reperiuntur in loco tali domus, ut non potuerit ea ignoraſſe. Quod, ſi illa omnia reperta ſunt in Camera, quam dominus domus locaverat alteri, & ad eam ille accedere non poterat, quia ejus habitator illam clauſam tenebat; & dominus domus eſt vir bonæ famæ, contra eum non exurgit præſumptio ex inſtrumentis, in ejus domo repertis. Et quod dicitur de inſtrumentis ad fabricandum, idem dicendum eſt de aptis ad tondendum, tingendum &c.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

36 *Pœnæ fabricantis monetam falſam.*
Complices in hoc crimine æque puniuntur, ac principales.
Juxta quoſdam pœnæ extenduntur ad conſcios non revelantes.
Et etiam ad eos, qui poſſunt illud crimen impedire, & non impediunt.
Domus, in qua cuditur falſa moneta, quando auferatur a fiſco.
Oportet tamen, quod fiſcus probet ſcientiam illius criminis in domino domus.
37 *Conſcius talis criminis quomodo, & quando denunciare teneatur.*
38 *Cudens monetam Principis agnoſcentis Superiorem, non comburitur.*
39 *Fabricans monetam argenteam falſam, minus punitur, quam falſificans auream.*
40 *Pœna tondentis monetas.*
41 *Pœnæ expendentis monetam falſam, quæ, & quando debeantur.*
42 *Circa tales pœnas ſervanda ſunt Statuta locorum.*
Pœnæ in Statu Mediolanenſi contra cudentes, aut tondentes monetas.
43 *Conſtitutio Urbani Octavi contra Monetarios.*
B. Pius V. extendit pœnas fabricantium monetas aureas, ad fabricantes argenteas.
Pœnæ contra monetarios falſos Laicos, extenſæ ab Urbano contra Eccleſiaſticos.
Eccleſiaſtici monetarii degradandi, & tradendi brachio ſæculari.
Pœnæ contra cooperantes ad crimen falſæ monetæ.
Judices Eccleſiaſticorum, qui ſunt Rei de hoc crimine, ſunt Legati, aut Epiſcopi privative.
Pœna contra impedientes Legatos, & Ordinarios procedentes contra Eccleſiaſticos monetarios.
Religioſi monetarii cum ſcripturis conſignandi ſunt Legatis, aut Ordinariis.
44 *An prædicta Bulla comprehendat cudentes monetas mixtas ex ære, ac argento.*
45 *Non comprehendit eos, & quare.*
Moneta, in qua minor portio eſt argenti, quam æris, non poteſt dici argentea.
Denominatio fit a digniore, & potentiore.
46 *An dicta Bulla extendatur ad cudentes &c. monetas argenteas minimi valoris.*
47 *Opinio Paſqualigi negativa impugnatur.*
48 *Eadem pœna debetur cudenti &c. monetas argenteas minimi valoris, ac cudenti alias majoris valoris.*
49 *Quomodo procedendum a Judice Regulari in hoc delicto.*
50 *Sicilia, Corſica, & Sardinia veniunt nomine Italiæ, etiam in odioſis.*
51 *Praxis procedendi Superioris Regularis contra Subditum accuſatum de falſa moneta.*
52 *Continuatur materia.*
Judex Regularis non tenetur, niſi requiſitus, conſignare Ordinariis proceſſum, a ſe factum de crimine falſæ monetæ.
53 *Quid agendum ab eo, ſi non conſtet de corpore delicti, niſi per Teſtes.*
54 *Judicium periti adhibendum etiam in tranſportatione, erogatione, aut expoſitione falſæ monetæ.*
55 *An Superior Regularis procedens in cognitione hujus criminis, aliquam pœnam incurrat.*
56 *Nullam pœnam incurrit præter actuum nullitatem.*
Incurrit privationem, ſi audet perturbare Ordinarium procedentem.
Nullitas actuum incurritur, etiam cum ignorantia Bullæ.
57 *Superior Regularis extra Italiam quomodo procedet in crimine falſæ monetæ.*
Frater Minor committens delictum, ob quod in ſæculo deberet morte puniri, debet aut perpetuo carceri, aut triremibus mancipari.

36 De jure Imperiali, pœnæ falſificantium monetas in materia, ſive in forma, ſunt ultimum ſupplicium, & combuſtio, omniumque bonorum confiſcatio, ut textualiter habetur in *Codice l. Si quis nummoſ. C. de Falſ. monet.* Inſuper pari pœna puniuntur complices hujus delicti, ſive ſint mandantes, ſive auxilium præbentes, ut habetur ex alia lege, *l. 1. §. Sin. vero. ff. d. C. de Falſ. monet.* & ſecundum nonnullos Doctores talis pœna extenditur ad conſcios non revelantes, *Bart. in l. Utrum. ff. Ad leg. Pomp. de Parricid. Afflict. in Conſt. Adulterinam. num. 10. Decian. lib. 7. cap. 25. nu. 2. Jo. Aquil. de Pol. monet. cap. 8. in fine,* & etiam ad eos, qui potentes tantum crimen prohibere, non prohibuerunt, ut *arg. l. lege Cornelia. ff. de Falſ.* deducit *Decianus lib. 7. cap. 25. num. 2.* Præterea dominus domus, in qua pecunia fabricatur, ea privatur, etiamſi locata ſit, niſi crimen ignoraverit; & niſi, cum primo ſcivit, Magiſtratui revelet; unde publicatur, niſi ſit pupilli, nam tunc Tutor conſcius pretium domus tenetur ſolvere, *text. in l. 1. ubi Gloſſ. & DD. §. Domus vero C. de Falſ. monet. Farin. Quæſt. 115. num. 14.* Ut autem fiſcus ſibi domum, ut præfertur, acquirat, oportet, quod probet in illius domino ſcientiam delicti, aliter præſumitur ignorantia. *Paſqualig. ad Laur. de Franch. Tit. de Monet. num. 1353. in fin.*

37 Dubium autem eſt, an conſcius de hoc crimine teneatur Magiſtratui indicare, quamvis illud probare non poſſit; & diviſæ ſunt in hoc Doctorum opiniones. Nonnulli volunt, quod non teneatur revelare, quia non debet, detegendo, ſe in periculum conjicere, cum probare non poſſit. Alii è contra dicunt, illum teneri ratione publici boni, pro quo debet quis ſe periculo exponere. Sed optime diſſidentes concordat *Alciatus in l. 4. §. Cato. ff. de Verbo. obligat*, cui cum *Cagnolo in l. Culpa caret. n. 12. ff. de Reg. jur.* ſubſcribit *Paſqualigus loc. cit. n. 1355.* dicendo, quod ſi conſcius probare poteſt, revelet accuſando Reos; Si autem probare nequit crimen, revelet per modum monitionis denunciando; Ita enim fiet, ut non ſubeat periculum calumniæ, ſi non probet, & damno Reipublicæ obviet ſufficienter, & ſe eximat a periculo, cui ſubeſt, ſi non revelet.

38 Quo ad pœnam combuſtionis, limitatur diſpoſitio juris communis in hoc; quod, ſi moneta

adul-

adulterata ſit Principis recognoſcentis Superiorem, combuſtio minime debeatur; nam minus delinquit, qui offendit talem Principem, quam offendendo Principem ſupremum, ac independentem; unde & minor pœna debetur, ut probant *Menochius de Arbitr. Caſ.* 316. *num.* 26. ac *Farinacius Quæſt.* 115. *Inſp.* 1. *num.* 69. 75. *& ſeqq.*

39 Limitatur pariter dicta pœna combuſtionis in fabricante monetas argenteas: nam, quamvis multi Doctores velint, quod illa debeatur indifferenter, ſi falſificetur moneta, ſive argentea, ſive aurea; Alii è contra, inter quos *Covaruv. De veter. numiſ. coll. cap.* 8. *n.* 3. *§. Quid ſi quis. Decian. lib.* 7. *cap.* 28. *num.* 2. *Farinac. D. Quæſt.* 115. *num.* 84. *& ſeqq.* volunt, quod talis pœna debeatur ſolummodo in adulterio monetæ aureæ, non autem alterius: unde ſcribit *Boſſ. Tract. crim. Tit. de Falſ. monet. num.* 4. ſe exemiſſe a morte duos, qui Mediolani in Viridario Caſtri Portæ Jovis cudebant *quadrantes*, nempe monetam æream. Et pro hac ſecunda opinione, quæ verior eſt, ſtat non ſolum praxis Curiarum, ſed etiam declaratio *Urban. VIII. Conſtit. In ſuprema. Idib. Novemb.* 1627. de qua infra dicemus; dum ait, quod de jure minor pœna, quam ultimi ſupplicii, appoſita erat tondentibus monetas argenteas, quam aureas. Unde deduci poteſt argumentum a tonſatione ad fabricationem.

40 Pœna porro tondentis monetam, quoquomodo hoc fiat, eſt ultimi ſupplicii, *text. in l. Quicumque. ff. Ad leg. Cornelia. de Falſ. Vivi. Clar. Peguer. Farinac. Decian. Bajard Bonifac. Conciol. Carpzov. Cortiad. Theodoric.* apud *Raynal. Tom.* 1. *cap.* 5. §. 1. *num.* 13. & quamvis de jure quidem communi mitius puniendi ſint tondentes monetas argenteas, quam aureas, ut ſupra dictum eſt, tamen ex diſpoſitione Statutorum municipalium, quaſi ubique locorum eadem pœna datur tondenti etiam argenteas; & ratio eſſe poteſt, quia per eas ita damnificari poteſt Reſpublica, ſicut per aureas.

41 Pœna tandem expendentis, retinentis, ſive introducentis monetam falſam, diverſificatur juxta caſus; nam, ſi expenſio &c. ſit abſque ſcientia falſitatis monetæ expenſæ, nulla pœna debetur, prout ſcribit *Decian. lib.* 7. *cap.* 25. *num.* 6. ſiquidem crimen ex defectu ſcientiæ, & proinde etiam doli, non incurritur, ut ſupra dictum fuit. Si expenſio eſt cum ſcientia falſitatis debetur pœna quidem, ſed alia, & alia, juxta delicti varietatem; nam, ſi expendens ſcit quidem *monetam* eſſe *falſam*, ipſe tamen non eſt complex in falſitate, debetur quidem illi pœna, ſed extraordinaria, & longe minor, quam ſit pœna fabricantium monetam falſam, ut docent *Abbas*, & *Anania in cap. Ad falſariorum de Crim. falſ.*, ac *Hippolyt. Conſ.* 47. *num.* 2. Si vero eſt cum complicitate, ut pote, ſi eſt miniſter monetariorum, in diſpenſanda moneta falſa, major illi pœna debetur, arbitrio Judicis, quod in hoc caſu poteſt etiam ad mortem extendi. Ratio eſt, quia tantum damnificatur Reſpublica per expendentem, ſicut per fabricantem; nam, ſi quis falſam pecuniam fabricaret, non autem expenderet, non læderetur Reſpublica.

42 Supradicta vero ſunt de jure communi, & attendenda, quando non adſunt particularia locorum Statuta. Sed in pleriſque regionibus reperiuntur municipales Conſtitutiones, ad quarum placita regulandæ ſunt pœnæ. In ditione Mediolanenſi, ut habetur ex Novis Conſtitutionibus *lib. 4. Tit. de Monet. & Judi. monet.* §. 1. *&* 2. *& ſeqq.* infertur pœna ignis, & confiſcationis bonorum cuicumque, qui *fabricaverit, vel fabricare inchoaverit, aut fabricare fecerit monetam falſam, & qui auxilium, vel favorem dictæ fabricationi dederit.* Ac eadem pœna tenetur, qui monetam auream, & argenteam audebit *quocumque artificio, aut opera diminuere.* Itidemque eadem pœna tenetur ſciens, & non revelans fabricatores monetarum per ſe, vel alios. Arbitrio autem Principis ibidem punitur expendens per ſe, aut alium, monetam falſam; & aliæ multæ diſpoſitiones ibidem reperiuntur, per quas deciſæ remanent plures quæſtiones, quæ de jure communi multas patiuntur difficultates, ut patet intuenti.

43 Quoad perſonas Eccleſiaſticas tam Sæculares, quam Regulares, intra Italiæ fines, habetur Conſtitutio citata *Urbani VIII. In ſuprema. Idib. Novemb.* 1627. per quam circa monetas adulterinas multa ſancivit. Primo, ac ſecundo ejuſdem Bullæ paragrapho confirmat Conſtitutionem *B. Pii V.* qua Beatus iſte Pontifex ſanxit, quod pœnæ latæ in jure contra tondentes monetas aureas, extendantur ad argenteas, cum antea minores pœnæ darentur tondentibus iſtas, quam aureas. Paragrapho tertio eaſdem pœnas extendit ad omnes perſonas Eccleſiaſticas, quomodolibet exemptas, habitantes in quibuſvis locis intra fines Italiæ, quæ præſumpſerint *aureas, aut argenteas monetas tondere, fabricare, colorare, vel alias adulterare, ſeu etiam quomodolibet adulteratas ſcienter erogare, aut exponere.* Quarto paragrapho ſancit, quod reperti culpabiles in præmiſſis, prævia degradatione, Curiæ ſæculari puniendi tradantur. Quinto vult, quod pecunias, ut præfertur, adulteratas detinentes ſcienter; ſeu transferentes de loco ad locum; & præſtantes opem, materiam, aut inſtrumenta ad patrandum prædictas falſitates, mittantur ad triremes per decennium. Sexto, quod cognitio de crimine falſæ monetæ reſpectu perſonarum prædictarum, privative etiam quoad Superiores Regulares, ſpectet ad *Legatos*, ſeu *Prolegatos Apoſtolicos* in locis ſuæ juriſdictionis; in aliis autem ad *Ordinarios* locorum. Septimo inhibet omnibus Eccleſiaſticis ſub pœnis privationis Officii, ac beneficii, vociſque activæ, & paſſivæ; & inhabilitatis ad illa in poſterum obtinenda, ac Excommunicationis latæ ſententiæ, ne audeant, aut præſumant impedire, perturbare, aut moleſtare *Legatos*, *Prolegatos*, aut *Ordinarios* procedentes in hoc crimine. Et tandem mandat, ut quoties ad id fuerint requiſiti, Religioſos ipſos, (etiamſi Superiores alicujus loci Regularis actu fuerint) conſignent cum ſcripturis, & actis, (ſi quæ factæ fuerint reperiantur) ipſis *Legatis*, aut *Ordinariis*, aut aliis, de eorum mandato.

44 Circa quam Conſtitutionem contingit dubitari primo, an ipſa comprehendat perſonas Eccleſiaſticas, fabricantes, erogantes &c. monetas mixtas ex argento, & ære, ut ſunt plures monetæ minutæ, maxime in *Longobardia*?

45 Reſpondeo, quod, cum præſens Conſtitutio ſit pœnalis, & correctoria juris communis, ut obſervat *Paſqual. ad Lauret. de Franch. Tit. de Monet. num.* 1367. ex notatis juribus non admittit ampliationem. Cum igitur ipſa expreſſe loquatur de monetis aureis, & argenteis, non poteſt extendi ad alias, quæ tali nomine non veniunt, ut ſunt monetæ illæ, in quibus minor eſt portio argenti, quam ſit æris; unde denominari non poſſunt argenteæ, cum denominatio in hoc caſu deſumenda ſit a metallo prædominante in quantitate, cum denominatio ſemper fiat a digniore, & potentiore. *Barboſ. Axiom.* 69. *num.* 1.

46 Secunda dubitatio eſt, an pœna ordinaria dictæ Conſtitutionis locum habeat in fabricante, aut tondente monetas argenteas minimi valoris.

47 Reſpondet negative *Paſqualigus loc.cit.n.*1279. ſi cudantur in parva quantitate, quia habet locum parvitas materiæ; & negative pariter dicit de tondente monetas argenteas modici valoris, quod firmat auctoritate quorundam Doctorum *Cabal. Caſ.* 199. *n.*1. *Farinac.Quæſt.*115.*n.*11. *Menoch. de Arbitr. Caſ.*316. *n.*41. *Burg. de Mod.proced. ex abrupt. Cent.* 1. *Quæſt.* 23. *n.* 150. apud eundem *Paſqualigum loc. cit. n.* 1333. Sed, ſalva ejus reverentia, ille ſibi contradicit, ſiquidem *loc. cit. num.* 1297. docet, quod tunc parvitas materiæ habet locum, quando crimen contingit ſecundum materiam, ita ut ipſa materia ſit objectum delicti, ut contingit in furto, quod pro objecto habet rem alienam. Non autem, quando contingit ſecundum aliquam habitudinem, ſeu formam, nam tunc habitudo, ſeu forma reperitur ſecundum ſe tota in qualibet exigua materia. Unde, cum crimen falſæ monetæ non conſiſtat in materia, ſed in forma materiæ, nempe in eo, quod fiat cum legitima auctoritate, & forma debita, præſcripta a Principe, ſequitur, quod in *falſa moneta* non habeat locum parvitas materiæ.

48 Applicando igitur ejus doctrinam, quam veram exiſtimo, ad quæſitum, evidenter apparet, quod reſolvendum ſit affirmative, quo ad utramque partem; nam qui cudit monetam argenteam, quamvis minimam, ita uſurpat ſibi auctoritatem, ac vitiat ſigillum Principis, ſicut qui cudit monetam majorem, cum eadem ſit forma in ambabus, & delictum conſiſtat in vitio formæ. Idem pariter dicendum eſt de tondente monetas minimas, ſiquidem per tonſionem injuria eadem fit Principi, ac ſi tondeatur moneta major, nam in utriſque vitiatur tonſione illa forma, quam Princeps ſtatuit in moneta; unde idem utrobique evadit crimen, pro quo eadem pœna debetur. Verum eſt, quod ſi attendatur damnum, quod infertur Reipublicæ, minus eſt delictum cudentis, aut tondentis minimam, quam monetam majorem; ſed in hoc, ut ſupra dicit *Paſqualigo*, conſideratur vitium formæ, & non materiæ, quod cum par ſit in minima, ſicut in majori, idem, aut æquale delictum importabit. Nullus ſane negabit, quin pœna ordinaria debeatur monetario, qui convictus eſt cudiſſe, aut totondiſſe unum ſcutum argenteum, ſicut ſi cudiſſet multos, nec parvitas materiæ, aut numeri illum ſalvaret; idem ergo erit dicendum de cudente, aut tondente *medios groſſos*; (monetam ſcilicet argenteam minimam Papalem) nam horum quadraginta æquant in valore ſcutum argenteum; nec parvitas monetæ cuſæ, aut tonſæ ſalvare poteſt, quia cudendo, vel tondendo multas ex iſtis, æquatur valor, & damnum, quod infertur Reipublicæ, vitiando majorem monetam, pro quo pœna ordinaria debetur, ut dictum eſt. Concludo proinde, quod pœna ordinaria debetur conflanti, ſive tondenti monetas, etiam minimas argenteas, quandoquidem per minimam earum quantitatem non tollitur, quin dicantur monetæ argenteæ, & de fabricantibus, aut tondentibus monetas argenteas univerſaliter loquatur Conſtitutio, nulla facta diſtinctione parvæ, aut majoris monetæ, & in hoc non ſit attendendum parvum lucrum monetarii, aut damnum Reipublicæ, ſed injuria facta Principi, quæ eadem eſt in minima, & in majori moneta argentea.

49 Tertia dubitatio eſt, quomodo ſe gerere debet ſuperior Regularis, ſi ſibi defertur per denunciationem, aut accuſationem, quod aliquis ex ſuis Subditis commiſerit aliquo modo contra prædictam Conſtitutionem?

50 Reſpondeo, quod vel ſumus intra fines Italiæ, puta intra continentem Italiæ, & ejus Inſulas adjacentes, nempe *Siciliam*, *Corſicam*, ac *Sardiniam*, quæ ex decreto *Sac. Congregationis Epiſcoporum*, *ac Regularium*, ſub die 14. Auguſti 1582. relato a *Paſqualig. loc. cit. num.* 1373. etiam in odioſis veniunt nomine Italiæ: vel ſumus extra Italiam. Cum enim Conſtitutio §.3. loquatur de *locis in Italia dumtaxat exiſtentibus*, non debet ultra eam extendi, cum ſit pœnalis, & juris communis correctoria.

51 Dico igitur, quod, ſi Superiori deferatur, denunciatione, aut accuſatione, aliquis ſuppoſitus Reus de aliquo ex delictis recenſitis in Bulla, debet ante omnia inquirere de corpore delicti, puta, viſitando Cameram, aut alium locum, in quo dicatur Reus delinquere, ut deprehendere poſſit aut monetam cuſam, tonſam, tinctam &c. aut conſervatam, ſive tranſportatam pecuniam ſcienter falſam &c. Incipiat ergo proceſſum ſuum, creando Notarium, regiſtrando denunciationem, ſive accuſationem, interponendo decretum de viſitando Corpore delicti, ipſum deſcribendo per *Viſum*, *ac repertum*, ut diximus abundanter de his omnibus in *Secunda Parte hujus Praxis*. Ratio iſtorum eſt, quia, quamvis Bulla tollat Superiori Regulari *cognitionem Cauſæ* hujus delicti, non tamen adimit facultatem procedendi circa præparatoria judicii, quæ faciunt pro informatione Curiæ. Superior enim eſt Ordinarius Judex ſuorum Subditorum; & ut ſupra dictum eſt, privatur cognitione hujus cauſæ, ſi adulteretur moneta aurea, aut argentea tantum, non vero alia. Unde neceſſarium eſt, ut procedat ad viſitationem corporis delicti, ut ſcire poſſit, an debeat abſtinere ab illa Cauſa ratione monetæ aureæ, vel argenteæ &c. & an poſſit plene cognoſcere de tali delicto, quia moneta alia adulterata ſit. Nec ſtatim ac accuſatus apud ſe eſt Religioſus, ut monetarius, debet accuſatorem reiicere, & mittere ad Epiſcopum, ſed debet per *Viſum*, *ac repertum* certiorari, an delictum tale ſit, ut de eo minime poſſit cognoſcere, an non.

52 Facta viſitatione corporis delicti; vel ipſe reperit inſtrumenta, materiam, Cuneos, ac etiam monetam cuſam, quæ aurea, aut argentea non ſit, ſive Cunei non ſunt apti, ad formandam hujuſmodi monetam, & tali caſu ipſe procedit ad cognitionem cauſæ, conſtituendo, torquendo, & ſententiando Reum, ut fit in ceteris delictis. Vel ipſe reperit ſupradicta in ordine ad monetam auream, ſive argenteam, cudendam, aut cuſam, tondendam, aut tonſam; & tali caſu tenetur levare manum a proſecutione cauſæ; & inceptum proceſſum terminare, pronunciando ſe eſſe Judicem incompetentem. Et ſi accuſator inſtituat ex poſt accuſationem apud Legatum, Prolegatum, aut Ordinarium, & Superior requiratur ab iſtis, ut Religioſum accuſatum ſibi conſignet, ſimul cum proceſſu a ſe facto, debet illum conſignare; non tamen tenetur ad hoc, niſi ſit requiſitus, ut ſonat *Bulla paragrapho ſeptimo* in fine.

53 Quæ autem dicta ſunt de moneta aurea, argentea, aut alia, debent pari paſſu accipi, quando nullum reperitur corpus delicti, nec illius indicia permanentia, ut inſtrumenta &c., ſed adſunt Teſtes congrui, & ſufficientes ad probandum tum corpus delicti, tum delinquentem, ut diximus ſupra *num.* 30. Si enim inſtituta accuſatione examinentur Teſtes, ſufficientes ad probandum corpus delicti, & Reum conſtituendum, & ex eorum depoſitione conſtet delictum fuiſſe circa monetam auream, aut argenteam, debet, ut dictum eſt, Superior Regularis abſtinere a proſecutione. Si vero moneta talis non fuerit, tenetur ad ulteriora procedere.

54 Si autem reperiantur monetæ recenter cuſæ, & in

& in conſiderabili quantitate; ſive pari modo tonſæ, & nulla reperiantur inſtrumenta fabricationis, aut tonſionis, ſint autem aureæ, aut argenteæ, aut tales appareant, debet Superior, ut præfertur levare manum a proceſſu. Si aliæ ab aureis, procedat ipſe. Debet tamen ipſe prius adhibere judicium Peritorum, quia ſine hoc, juxta communem opinionem, quam retulimus ſupra *num.* 26. non poteſt plene conſtare de corpore delicti. Et tale judicium ſimpliciter neceſſarium eſt, quando accuſatur aliquis de tranſportatione, erogatione, aut expoſitione falſæ monetæ cum ſcientia falſitatis; nam reperta pecunia qualis ea ſit, debet a Peritis examinari, an adulterina ſit, & hoc modo probari corpus delicti, ut queat procedi in uno, aut alio foro, nempe Sæculari, aut Regulari, juxta qualitatem monetæ adulterinæ.

55 Difficultas eſſe poteſt, an Superior Regularis ſcienter, aut ignoranter procedens in hac Cauſa, in caſu, in quo nequit procedere, aliquam pœnam incurrat?

56 Reſpondeo negative; ratio eſt, quia Bulla nullam ipſi pœnam apponit, niſi actuum nullitatem. Pœnæ autem privationis Officii, & vocis activæ, ac paſſivæ ſunt illi inflictæ, ſi ille perturbare audeat, impedire, aut moleſtare Legatum, aut Ordinarium, procedentem in hac Cauſa, ut patet ex Textu *Bullæ* §. 7. Pœnæ autem iſtæ non incurruntur, niſi cum ſcientia ipſarum; ait enim Bulla, *audeant*, vel *præſumant*, quæ verba important ſcientiam legis prohibentis, & auſum, & temeritatem voluntatis, & proinde dolum, ex notis juribus. Sed nullitas actuum incurritur etiam cum ignorantia talis *Bullæ*, & ratio eſt, quia per hanc ſublata eſt facultas procedendi in hac Cauſa Superioribus Regularibus; & ſic procedendo abſque juriſdictione, actus ſunt ipſo facto, abſque ulteriori declaratione, nulli.

57 Si autem accidat caſus extra Italiam, poſſunt Superiores Regulares procedere, velut in aliis delictis ſuorum Subditorum. Sed quam pœnam dabunt hujuſmodi monetariis? Dico; quod, ſi nullam habent ſuper hoc delicto diſpoſitionem ſtatutariam, debent recurrere ad jus commune, & pro modulo conditionis Rei, & circumſtantias delicti, pœnas aptare. In *Religione Minorum* nunquam fuit conditum Statutum contra monetarios: non enim potuit in mente Statuentium unquam venire, quod *Frater Minor*, cui ex præcepto, toties in Regula repetito, vetatur pecuniam non ſolum poſſidere, ſed etiam civiliter contrectare, in tantam iniquitatem prorumperet, ut *monetam falſam* poſſet cudere, aut alio modo legitimam vitiare. Tamen, ſi ex Dæmonis tentatione, in tantum delictum quis laberetur, ut in fabricatione, aut tonſione monetarum eſſet Reus principalis, iſte vel damnandus eſſet ad triremes in perpetuum in locis, in quibus talis pœna apud Laicos, ex commoditate triremium, in uſu eſt. Si autem non ſit principalis, ſed complex, pro modo complicitatis minori pœna, arbitrio Judicis, puniri poteſt. Si vero ſimus in loco, in quo pœna triremium, ex harum defectu, in uſu non eſt, principali Reo dandus eſt Carcer perpetuus; complici autem, ad tempus, aut alia pœna, Judici arbitraria. Ratio eſt, quia ex diſpoſitione Statutorum *Segovien*, ſive *Barchinonen*, *cap.* 7. *Tit. de Incorrigibil.* ℣. *Qui crimen. Orb. Seraph. Tom.* 3. *fol.* 661. *col.* 1. quibus utitur familia *Ultramontana*; & etiam Statutorum Generalium Ordinis *cap.* 7. §. 6. quibus utitur *Citramontana*, qui delictum committit, ob quod, ſi eſſet in ſæculo, mortem mereretur, debet ad triremes, aut ad Carcerem perpetuum condemnari.

§. IV. Alchimiæ exercitium.

SUMMARIUM.

1 Alchimiæ *varia acceptio*.
2 *Artis alchimiæ falſæ deſcriptio ex* Lemery, & Pegna.
Veræ diffinitio.
Tranſmutatio metallorum, juxta quoſdam impoſſibilis.
Contrarium a pluribus ſtatuitur.
Arnaldus de Villanova *virgulas auri fabricavit, omni probationi expoſitas*.
3 *Ratio aſſerentium poſſibilem metallorum tranſmutationem*.
4 *Fabricans aurum verum non eſt punibilis*.
Clericus fabricans aurum verum, non incurrit ullam pœnam.
5 *Ars falſæ Alchimiæ damnatur a jure Cæſareo, in quantum ſervit pro cudendo falſam monetam*.
Ampliori modo damnatur a jure Canonico.
6 *Alchimiſtæ ab Eymerico damnantur, ut ſuſpecti de hæreſi*.
7 *Defenduntur a tali cenſura*.
Recenſentur inter Alchimiſtas nonnulli pietate florentes.
8 *Alchimiſta damnatur, ſi fabricat aurum, aut argentum adulterinum, alias non*.
Aurum, aut argentum ſophiſticum prohibetur fieri pro cudenda moneta, aut pro dando in ſolutum, non pro fabricandis vaſis.

1 ALchimiæ nomen æquivocum eſt; aliquando enim ſumitur materialiter pro metallo adulterato, habente ſpeciem auri, aut argenti; aliquando ſumitur pro vero auro, argento, aut alio metallo per artem facto; aliquando ſignificat artem, per quam talia metalla fiunt; & cum horum alia ſint ſophiſtica, & falſa, ut dictum eſt; alia autem realia, & vera; hinc eſt, quod hoc nomen, prout ſignificat artem, dupliciter etiam ſumitur, puta, pro arte deceptoria, & falſa, quæ adulterina metalla, & ad ſpeciem tantum parat; & pro arte vera, & legitima, metalla fabricante.

2 In primo ſenſu, ab aliquibus apud *Nicolaum Lemery Cour. de Chym. cap.* 1 *de Aur. fol. m.* 61. definitur, ſeu potius deſcribitur ſic: *Alchimia eſt Ars ſine arte; cujus principium mentiri; medium laborare; finis mendicare*. Proinde de *Alchimiſtis*, & ipſorum arte, prout refert *Franciſcus Pegna in* 3. *Par. Direct. Inquiſit. Comm.* 26. *in fine*, cecinit quidam.

Ars ſuſpecta probis, ars ipſa inviſaque multis.
Inviſos etiam cultores efficit artis.
Mendaces, addo, multi manifeſte videntur.
Qui ſe ipſos, alioſque ſimul fruſtrantur inertes.
Vertere dum rerum ſpecies tentant.

Ut autem importat Artem veram & legitimam, definitur hoc modo: *Alchimia eſt Ars, qua perficitur id, quod natura, defectu caloris, reliquit imperfectum in metallis. Raynald. Syntax. crim. cap.* 5. §. 4. *n.* 6. Tranſmutationem metalli in metallum multi impoſſibilem dicunt, inter quos fuit *Avicenna* relatus a *Scoto in* 4. *Diſt.* 3. *Q.* 3. *In ſecund. argum. in oppoſ. n.* 1. qui videtur in eandem ſententiam abire. Sed longe plures affirmant oppoſitum, inter quos eſt *D. Thom.* 2. 2. *q.* 77. *art.* 2. *& Comment. in tert. libr. Meteor.* apud *Becher. Oedip. Chym. Tit.* 1. *Coroll.* §. *Quæ ſit mater. metall.* & inter Canoniſtas *Oldradus Conſ.* 74. *nu.* 1. & *Jo. Andrea*, *Add. ad Specul. Tit. de Crimin. falſ.* qui dicit, quod *Arnaldus de Villanova* in Curia Romana

mana faciebat virgulas auri, quas conſentiebat ſubmitti omni probationi ignis, & aquæ fortis, quæ alia metalla diſſolvit præter aurum. Et ni velimus totaliter abiicere fidem humanam, hoc patet per experientiam multorum, qui hanc artem coluerunt, & veriſſimum, & probatiſſimum aurum effecerunt, prout paſſim recitatur de multis.

3 Fundamentum affirmantium poſſibilitatem transmutandi metalla imperfecta in verum aurum, eſt, quia metalla omnia in radice conveniunt, & non niſi gradu, & perfectione differunt: non ergo repugnat, quod metalla imperfectiora, ignobiliora, & minus matura, per artem ad majorem gradum perfectionis, nobilitatis, & maturationis perducantur, ut ſcribit *Michael Etmullerus in Schroder. dilucid. Mineralog. cap.9. fol. m. 230. & Pirotec. ration. lib. 2. Sect. 1. cap. 1. fol. m. 603.*

4 Ex differentia ergo artis veræ faciendi aurum, probatum ab arte deceptoria fabricandi aurum, aut argentum adulterinum, naſcitur, quod, licet proſcripta per leges, ac damnata ſit ſecunda, non tamen damnata, aut damnabilis ullo modo eſt prima. Proinde multi Doctores, cumulati per *Raynald. loc. cit. num. 3. Arſuncin. de Jur. Alchim. Jo. Chrip. Fanian. Tract. de Art. Aleb. Petr. Arlen. de Sympat. Sept. metal. cap.3. fol. 291. Fabian. de Monte. de Empt. & vendit. q. 5. n. 8. Farinac. q. 115. n. 98. Muta ac Cap. Regn. Sicil. Tom. 1. cap. 10. n. 9. Monterent. ad Stat. Crim. Bonon. lib. 5. Rubr. 33. Novar. Pragm. 2. de monet. collec. 3. num.* 30. dicunt quod vera *Alchimia* eſt impunibilis; & Clericus per veram artem verum aurum fabricans, non punitur, nec privatur beneficiis ad præſcriptum *Extravagantis*, de qua infra, prout ſcribit *Ricc. Par. p. Deciſ.* 197. apud *Raynal. loc. cit. n.* 4.

5 Ars autem *Alchimiæ* præſtigiatrix, & falſa de jure communi *Cæſarco l. lege Cornelia ff. Ad leg. Corn. de Falſ. l. 1. in fin. ff. Ad l. Juli. Peculat.* prohibetur inquantum adulterinæ monetæ cudendæ inſeruit, ſed de jure *Canonico*, ampliori modo damnatur. Si quidem in *Extravag. Spondent. de Crim. falſ. inter. commun.* prohibetur aurum, vel argentum *Alchimicum* facere; mandare, quod fiat; cooperari ad ejus fabricationem; ſcienter uti eo vendendo, aut illud dando in ſolutum; & fortius ex eo monetam cudendo; & hoc ſub pœnis, de quibus infra dicemus.

6 Peſſimo ſtigmate configit *Alchimiam Eymericus* in ſuo *Directorio Inquiſitorum Par. 3. Tit. Sign. exter. per quæ necromant. hæret. cogn. num.* 215. dum ipſius profeſſionem recenſet inter ſigna externa, per quæ cognoſcuntur *Necromantici*, ſubindicans *Alchimiſtas* a fide deficere, & Dæmoni cultum adhibere, ut pertingant ad optatum finem faciendi aurum. Et hoc diſerte habet illius Commentator *Pegna in 3. Par. Direct. Comm. 26. §. Et Alchimiſtæ*, qui tenens pro conſtanti, quod per artem verum aurum fieri non poſſit, concludit, *Alchimiſtas* arte deceptos, ac paupertate preſſos, aut adulterinam monetam cudere, aut ad Dæmonis auxilium confugere, ut ejus ope aurum fabricent; & hoc probat exemplo Arnaldi de Villanova, *Pegn. in 2. Par. Direct. Inquiſ quæſt. 11. Comm. 36. init.* qui a multis *Bernard. Lunzeburg. Catal. Hæret. lib. 2. V. Arnald. de Villanova. Prateol. de Vit. & ſect. Hæretic. lib. p cap. 69. Eymeric. Direct. Inquiſ. Par. 2. qu. 11. n. 1.* in Catalogo Hæreticorum recenſetur, quia, cum laminas aureas ad omnem probationem venderet, creduntur fuiſſe conflatæ arte Dæmonium, cum quibus familiaritatem habuiſſe dicitur.

7 Sed quidquid ſit de *Arnaldo*, cujus tutelam ſuſcipere, aut damnatam doctrinam defendere non intendo. Dura nimis eſt cenſura, per quam omnes Alchimiſtæ, tanquam cultui Dæmonis addicti præſcribuntur: hoc enim de omnibus univerſaliter cenſere, temeritatem ſapit; præſertim cum omnes hujus artis proceres ſcribant, inventionem lapidis philoſophici, (quo mediante perficiunt metalla uſque ad veri auri coctionem) eſſe donum Dei, & petendam a Deo, qui tale donum non confert niſi ipſum timenti, & non habenti aviditatem divitiarum, ſed purum deſiderium juvandi proximum. Hinc eſt, quod inter hujus artis Magiſtros habetur *B. Albertus Magnus Ordinis Prædicatorum*, qui non minori ſanctitate, quam doctrina floruit; *Raymundus Lullus Tertii Ordinis S. Franciſci*, qui in *Africa* pro fide occiſus fuit; *Baſilius Valentinus* devotiſſimus *Monachus Benedictinus*; *Nicolaus Flamellus Gallus*, qui omne aurum, quod hac arte paravit, conſumpſit in fundandis Hoſpitalibus, ac Locis piis, ut multos alios taceam. Hos igitur inſimulare de pactis, aut diſciplina Diaboli, mordacem, iniquamque Satyram ſapit.

8 Conceſſo autem, quod *Alchimia* ad fabricandum aurum, vel argentum adulterinum, damnata ſit utroque jure, ut vidimus; tamen non eſt damnata univerſaliter, ſed tantum in ordine ad cudendam monetam, ſive ad ſerviendum pro inſtrumento contractuum civilium. Si quidem ex citatis legibus, & *Extravaganti* hoc ſolum habetur, ut legenti patet. Sed per hoc non ſequitur, quod ars ipſa non poſſit exerceri ad faciendum aurum & argentum ſophiſticum ad alios uſus; puta, ad facienda vaſa, quæ ad ſpeciem videantur aurea, aut argentea. Et hoc paſſim fit videntibus, ſcientibus, & tolerantibus Principibus, quorum eſſet, ſi ars hæc eſſet univerſaliter prohibita, artifices punire; quod tamen non fit. Sequitur proinde, quod ad hoc, quod quis ſit Reus circa hoc, oporteat, quod aurum, ſeu argentum cuderit in monetam, aut illum in maſſam, ſeu virgas productum dederit, aut dare voluerit in ſolutum. Proinde cenſeri non poteſt, in pœnas contra *Alchimiſtas* falſos ſancitas, incurriſſe, qui laboratorium habeat inſtructum, omni apparatu, neceſſario ad artem. Siquidem iſte poteſt ſemper ſe tueri, dicendo, ſe non ſophiſtici, ſed veri auri fabricam indagare, circa quam, ut pote realem, nulla eſt prohibitio de jure communi, & proinde nec pœna. Sed circa hoc conſuli debent locorum Statuta.

Probatio.

SUMMARIUM.

9 *Quomodo probetur crimen fabricationis auri, aut argenti ſophiſtici.*

9 PRobatio autem hujus criminis, ut materiæ totaliter affinis, currit pari paſſu cum crimine *falſæ monetæ*, de quo §. ſuperiori diximus. Non poteſt autem in crimine falſæ monetæ contra aliquem procedi in ſpecie, niſi conſtet in judicio evidenter de corpore delicti, prout Doctores, communiter ſcribunt, *Guazzin. defen. 4. cap. 9. num. 4. Vermigliol. Conſ. 218. n. 1. & Conſ. 201. n. 1. & ſeqq. Capyc. latr. Dec. 179. n. 29. lib. 2. Conciol. V. Moneta falſa Reſol. 1. num. 1. & ad Stat. Eugub, lib. 4. cap. 45. n. 2. ubi Romaguer. Add. nu. 14.*, & ita dicendum eſt in hoc. Proinde non ſufficit reperire in Domo, aut Camera alicujus alembicos, & cætera vaſa diſtillatoria; pulveres, ſalia, ampullas, aquas, & cætera hujuſmodi, niſi reperiantur maſſæ, ſive virgulæ auri, ſive argenti ad ſpeciem. Neque hoc ſufficit, ſed probari a fiſco debet, tale aurum ſophiſticum eſſe; hoc

autem

autem eſſe non poteſt, niſi per peritos aurifices probetur, non tantum ad lapidem lydicum, (*pietra di paragone*) ſed etiam ad ignem in cinerario; Et quia hoc etiam aliquando fallit, ultima probatio fieri debet per aquam fortem, quæ cætera metalla diſſolvit, præter aurum, quod per ſolam aquam regiam ſolvitur. *Etmuller. Schoroder. dilucid. Minerolog. Tit. de Sal. nitr. fol. m.* 282. *A.* Neque ex prædictis adhuc concludenter remaneret probatum delictum. Si quidem, ut numero ſuperiori concluſum eſt, prohibitum non eſt aurum, aut argentum ad ſpeciem fabricare ad conſtruenda vaſa, ſed tantum ad cudendam ex eo monetam, aut ad dandum in ſolutum. Quantumvis ergo reperirentur maſſæ talium metallorum, non eſſet complete probatum crimen, niſi adeſſent probationes, aut alia indicia, ex quibus conſtaret, Alchimiſtam illud metallum fabricaſſe in ordine ad monetam falſam, aut permutationem cum alia re, loco pretii.

Pœnæ.

SVMMARIVM.

10 *Pœnæ Alchimiſtarum de jure Cæſareo.*
11 *Pœnæ eorundem de jure Canonico.*
12 *An vendens vas aurei ſophiſtici, in quo habetur pars auri veri, incurrat dictas pœnas.*
13 *Reſolutio negativa.*
Damnum venit nomine fraudis.
Aurum ſophiſticum vendens tantum pro tanto, aut tale pro tali, nullam pœnam incurrit.
Reſciſſio contractus non habet locum, niſi interveniat læſio enormis, & mala fides.
14 *Statutum Minorum de Obſervantia.*
15 *Dubium primum, quæ ſint doctrinæ, & artes ſuſpectæ.*
16 *Artes divinatoriæ, ac ſuperſtitioſæ damnatæ ſunt utroque jure.*
Pœna Judicum ſe immiſcentium in cauſis Sacræ Inquiſitionis.
17 *Artes prohibitæ, quæ ſunt occaſionative tantum malæ.*
18 *Dubium ſecundum, an ſimpliciter diſcendo artes prohibitas, pœnæ incurrantur.*
19 *Diſcere, & docere prohibita, parificantur.*
20 *Diſcere, ac docere prohibitas artes, ſi abeſt periculum perverſionis, culpa non eſt.*
21 *Dubium tertium, quis poteſt dici, quod Alchimiam exerceat, ut pœnas ſubeat.*
22 Exercere *importat pluralitatem actuum.*
Pœnæ Alchimiſtarum non incurruntur, niſi per actuum frequentiam.
Vacare *quid importet.*
Magiſtri requiſitionum, qui dicantur.
23 *Dubium quartum, a quo deſumatur ſuſpicio probabilis, & a quo violenta in hoc crimine.*
24 *Reſolvitur dubium.*
Suſpicio probabilis naſcitur ab indicio probabili.
Indicia probabilia, aut violenta in fabricatione Alchimiæ.
25 *Arctatio quomodo regulanda in hoc crimine.*

10 PŒna autem hujus delicti de *jure Cæſareo* eſt, quod, ſi Reus ſit ingenuus, deportetur, & omnia ipſius bona publicentur; ſi autem ſervus, ultimo ſupplicio afficiatur, ut habetur ex Textu Digeſti *in l. p. §. fin. ff. Ad leg. Cornel. de falſ.* quod, ſi aurum adulteratum, ſignatum in monetam ſit, delinquens declaratur Reus læſæ Majeſtatis, & igne comburendus decernitur in *Codice l. Si quis nummoſ. C. de falſ. monet.* Sed circa hoc crimen diverſificantur pœnæ juxta Statuta municipalia, ſeu conſuetudines regionum.

11 De jure autem Canonico, pœnæ ſunt, quod univerſaliter omnes *Alchimiſtæ* declarantur infames. Si Clerici ſunt, debent privari omnibus beneficiis, quæ habent, & inhabilitari ad alia: Tenentur tantundem auri, aut argenti puri erogare in pauperes, quantum aurum, aut argentum adulteratum vendiderunt, aut dederunt in ſolutum pro vero; & ſi hoc præ paupertate Reus non poſſit, corporali pœna a Judice competenter puniatur: & tandem iiſdem pœnis ſubjiciuntur mandantes, & miniſtrantes in opere *Alchimiæ*; ut habetur in *Extravag. Spondent. de Crimin. falſ. inter. commun.*

12 Dubium autem eſt, ſi quis cuprum tingeret ad rubedinem, ſive albedinem, ipſique commixto auro, vel argento vero, vaſa ex hoc fabricaret, vel ejus maſſam informem venderet pro auro, aut argento, non quidem vero, ſed ſophiſtico, an talis *Alchimiſta* pœnas hujuſmodi deberet incurrere.

13 Reſpondeo, quod non; ratio eſt, quia fundamentum prohibitionis mixturæ alterius metalli cum auro, & argento, eſt fraus, quæ fit in contractu emptionis, aut venditionis, in quo vendens, ſive emens, putans recipere, ſeu dare aurum, quod juxta communem æſtimationem habeat intrinſecum valorem, proportionatum rei emptæ, ſeu venditæ, recipit, aut dat aurum, quod requiſitum valorem non habet; & ita damnificatur, cum damnum nomine fraudis veniat, *arg. l. Inter. eos. §. fin. ff. Ex qui. cau. major. l. p. ff. de Alien. jud. muta. cau. l. Si longius. §. 3. ff. de Judic.* Sed in noſtro caſu ita non eſt, nam emens, ſive vendens ſcit, aurum illum purum non eſſe; unde in contractu nulla poteſt conſiderari deceptio, expenditur enim tale aurum tantum pro tanto; & tale pro tali; & per hoc neque eſt locus crimini, aut pœnæ. *Fabian. de Monte. de empt. & vendit. q. 5. n. 8. Farinac. q. 15. n. 98. Muta. ad Capit. Regn. Sicil. Tom. 1. cap.* 10. *n.* 9. apud *Raynald. Syntax. crim. cap. 5. §. 4. n. 2. in fin.* Nec dicendum, quod poteſt reſultare damnum in alio tertio, qui putans eſſe verum argentum illud, quod ſophiſticum eſt, ipſum pluris emit eo, quod re vera valet. Nam hoc per accidens eſt reſpectu artificis, qui fabricavit; proinde ſibi imputet emptor, ſi in illo emendo non adhibet diligentiam, ut ab aurifice, ut moris eſt, fiat circa illud peritia; & ſi vendens bona fide vendidit, & non ſit in emptore læſio pluſquam enormis, nec erit locus reſciſſioni contractus, *l. Cum ab eo. §. final ff. de Contr. empt.*

14 Quo autem ad pœnas particulares, quæ in aliquibus regionibus, aut Ordinibus contra *Alchimiſtas* ſancitæ ſunt, conſulenda ſunt ipſorum Statuta municipalia. Pro Religione noſtra adeſt *Statutum generale Ordinis*, quod, quia in *Sambucanis* traditur decurtatum, integrum damus ex *Valliſoletanis* 1593. *Cap. 5. Tit. de laborit. & negoc. ad honeſt. ℣. Inprimis & ſeqq. Orb. Serap. Tom. 3. fol* 453. Sic ergo habet: *Artem Alchimiæ, & alias quaſcunque doctrinarum, & artium ſuſpectarum operationes, quæ publice non docentur, aut doceri non licet, deteſtantes, ſancimus, ut quicunque ſimilia, aut addiſcere, exercere, vel docere auſerit, aut libros, vel ſcripturas, talia continentes, ſcienter retinuerit, aut retinere præſumpſerit, ipſo facto, Excommunicationis ſententiam incurrat. Et ſi horum reus repertus, aut legitime judicatus fuerit, omni ſuffragiorum jure perpetuo careat, & carceribus etiam mancipetur, Provincialis arbitratu: Si vero de aliquo circa prædicta, probabilis ſuſpicio habeatur, is quidem graviter, ſi*

autem

autem violenta, graviſſime arctetur, arbitrio Diffinitorii pro ſuſpicionis, & indiciorum modo. Quod etiam habetur in *Textu* §. *Applicatio n.* 14.

15 Circa quam Conſtitutionem prima dubitatio eſt, quænam ſint doctrinarum, & artium ſuſpectarum operationes, quæ publice non docentur, aut doceri non licet, aut ab Eccleſia reprobatæ ſunt?

16 Reſpondeo, quod ſunt in duplici differentia; aliæ enim ſunt, quarum cognitio, & vindicta privative quo ad cæteros ſpectat ad Tribunal fidei: hujuſmodi autem ſunt omnes artes divinatoriæ, & hoc ſive ſint juxta principia artis naturalis, ut eſt *Aſtrologia*, quæ ex diverſo poſitu ſiderum tentat futura, aut præterita occulta cognoſcere; ſive ſint per pacta cum Dæmone, ut ſunt *Necromantia, Geomantia, Hydromantia &c.* Parlter artes ſuperſtitioſæ, in quibus Dæmonis invocatione explicita, ſeu implicita procuratur, *ſive malum*, ut grandines, peſtes, mors inimici &c. *ſive bonum*, ut curatio ægritudinis, arte humana Incurabilis. Omnes artes divinatoriæ ſunt proſcriptæ non tantum per ſacros Canones, *cap. p.* 26. *qu.* 3. *cap. illos Planetarios*. 26. *qu.* 2. *Sixt. V. Conſt.* 17. *Cœli & terræ*. *Urban. VIII. Conſtit. Inſcrutabilis*. *cap. Si quis Clericus*. 26. *qu.* 1. *cap. Nec mirum*. 26. *qu.* 5. *cap. Auguriis* 26. *qu.* 5. *cap. Pervenit. cap. Contra*. *cap. Epiſcopi* 26. *qu.* 5. *cap. Ex tuarum*. *Extra. de Sortil.* per quos damnantur *Aſtrologi*, *Arioli*, *Aruſpices*, *Augures*, *Magi*, *Sortilegi*, & cætera hujuſmodi, ſed etiam per plures ſanctiones Imperiales, *l. Artem. l. Nullum. l. Eorum. l. Nemo l. final. C. de Maleſ. & Mathemat.* Punitio autem iſtarum reſervata eſt Inquiſitoribus; nec poſſunt Judices Regulares in hoc ſe vel minimum immiſcere, ſed tenentur Reos ad Tribunal fidei deferre, ſub pœna privationis Officiorum, & perpetuæ inhabilitatis in poſterum, & Excommunicationis latæ ſententiæ, Romano Potifici reſervatæ, prout ſanxit *Paul. V. Conſt. Romanus Pontifex ea interdum. Kalen. Septembr.* 1606. De iſtis ergo non intendit loqui dicta Conſtitutio, cum de talibus judicium altiori foro ſit reſervatum.

17 Aliæ ſunt artes, quæ publice non docentur, & eas docere, aut diſcere non licet, non quia malæ ſint intrinſece, & in ſe, ſed quia malum ex occaſione cauſare poſſunt. Tales ſunt *artes coſmeticæ*, illæ nempe, quæ ad purgandam cutem a ſordibus, aut maculis; ad eam dealbandam, aut colorandam, & fucandam deſerviunt; ſive ſecreta medica, per quæ fœtus mortuus in utero abigi poteſt; compoſitio veneni ad necanda animalia nociva, ut mures &c. Iſtæ ſiquidem non ſunt intrinſece malæ, cum poſſint aliquando exerceri ſine peccato; ſed, quia ex hominum malitia, ut plurimum pravo uſui ſunt, prohibentur.

18 Secunda dubitatio eſt, ex quo hic prohibetur prædictas artes diſcere, exercere, vel docere; quæritur, an ſimpliciter diſcendo, aut obiter docendo, prædictæ pœnæ incurrantur?

19 Reſpondeo, quod ad incurrendas pœnas prædictas requiritur culpa mortalis: cum enim inter eas recenſeatur excommunicatio, quæ non fertur, niſi pro culpa gravi, conſequens eſt, quod iſta requiratur etiam ad incurrendas eas, quæ cum excommunicatione feruntur; licet autem culpa ſimilis ſit tam prohibita diſcere, quam docere, ut habet Textus *l. culpa*. *C. de Maleſ. & Mathemat.* & prout dicebat *Tertull. lib. de Idolatr. Eadem pœna exitii ſit diſcipulis, & Magiſtris*, tamen hoc non debet indifferenter accipi de omni doctrina, ſed de ea tantum, cujus diſcitur theoria, ad malam praxim ordinata. Certum eſt, quod doctrina hæretica, ſcientia, ſive ars componendi venena, & aliæ hujuſmodi, ſi addiſcuntur tantum, ut ſciatur, quibus fundamentis innitatur damnatum illius dogma, ſive ex quibus cauſis talium ſimplicium mixtio mortem cauſet (dummodo abſit periculum perverſionis, aut, quod ex tali theoria quis inducatur ad praxim) non eſt per ſe malum; imo *Theologi polemici* omnes hæreticas poſitiones addiſcunt, ſpeculantur, & librant; non ut profiteantur, ſed ut eas evertant. Medici pariter venenorum compoſitiones addiſcunt, non ut ea parent; ſed vel ut ſciant ſimpliciter, & theorice, cum ſint partes phyſicæ diſciplinæ, quam profitentur: vel ut iis in facti contingentia per congrua Alexipharmaca poſſint obviare,

20 Pari ergo modo dicendum eſt in caſu noſtro, ubi prohibetur diſcere, & docere Alchimiæ, Aſtrologiæ, & alias artes ſupradictas. Si enim abſit totaliter ſtudium, voluntas, aut periculum eas deducendi in praxim, tam in diſcipulo, quam in Magiſtro; & ſolum ſciri deſiderantur ad eruditionem, non puto, quod locus ſit culpæ. Verum eſt, quod, cum nemo poſſit eſſe certus de periculo, cum voluntas hominis inſtabilis ſit, & poteſt aliquando ars, quæ voluit addiſci ex curioſitate ſola ſciendi, eſſe cauſa eam deducendi ad praxim; longe melius eſt non addiſcere, & ex eodem principio eam non docere, etiamſi, qui vellet eam ſcire, profiteretur, ſe eam deſiderare ad puram eruditionem.

21 Tertia dubitatio eſt, ex hoc, quod Religioſus prohibetur exercere artem *Alchimiæ* &c. quæritur, ſi aliquis unum, aut alterum experimentum faceret circa metalla, ut tingendo, ſive dealbando cuprum, aut faciendo de ferro cuprum &c., an ad effectum incurrendi in pœnas, poſſet dici, quod *Alchimiam exerceat*?

22 Reſpondeo, quod non: Ratio eſt, quia, cum ſimus in lege pœnali, debent accipi verba in propriiſſima ipſorum ſignificatione. Porro *exercere* importat non unum, aut alterum actum, ſed plures, & frequentatos, ut multi ſcribunt, *Navar. Manual. cap.* 27. *n.* 250. *Proſp. Auguſt. Add. ad Quarant. Sum. Bull. V. Sodomia* apud *Lezan. tom.* 1. *cap.* 5. *num.* 12. *Scort. Theorem.* 264. apud *Sanctor. de Pœn. cap.* 8. *qu.* 11. ℣. *Nec ſecundam*. *fol.* 375; non ergo erit locus pœnæ ſtatutariæ, niſi per actuum frequentiam interveniat verum exercitium *Alchimiæ*. Et quamvis alibi doceamus, quod *exercere* dicatur is, qui aliquod vetitum, etiam ſemel committit; unde videatur contrarium dici ad dubitationem deberi. Tamen dico, quod in hoc Statuto *exercere* importet frequentationem actus vetiti. Ratio eſt, quia in *Textu Tit. Aplicatio* §. 54. ponitur *Alchimiæ vacantes*. *Vacare* autem importat, non unum, aut alium actum, ſed plures ex conſuetudine. Unde *Vacantes ſupplicationibus* dixit *Budæus* apud *Calvinum*, vocari *Magiſtrum requiſitionum*, eos nempe, qui ex Officio ſupplicationes datas Regi, ſolent expedire. Et ſic *Alchimiæ vacantes* debent accipi illi, qui conſueti ſunt in tali arte exercenda.

23 Quarta dubitatio eſt, ex quo in dicto Statuto pœnæ Excommunicationis, privationis ſuffragiorum, carceris &c. apponuntur delicto, concludenter probato; ſi autem adverſus aliquem militet ſuſpicio probabilis, iſte debet arctari graviter: & ſi ſuſpicio erit violenta, arctetur graviſſime, quæritur, a quonam indicio deſumatur ſuſpicio probabilis, & a quo violenta, itemque quomodo debeat intelligi arctatio gravis, & graviſſima?

24 Reſpondeo, quod ſuſpicio probabilis eſt, quæ naſcitur ab indicio probabili; hoc autem, prout diximus *Par. p. Tit. Tortura. n.* 67. commentando *Textum*,

tum, eſt medium inter grave, & leve; & hoc ſufficere ad torturam, habetur ex *Textu. Pract. crim. Tit. Tortura. §. 5.* Porro in caſu eſſet indicium probabile, ſi in Cella Rei prætenſi reperirentur vaſa, ac inſtrumenta, quibus *Alchimiſtæ* utuntur ad diſtillandum, ſublimandum, circulandum &c. pariterque ſalia, aquæ ſpiritus, tincturæ &c. quæ, licet poſſint ſpectare ad metallicam transformationem, poſſunt etiam ad alia remedia ægritudinum conferre. Hinc naſcitur probabilitas indicii, a qua cauſatur in mente Judicis ſuſpicio probabilis. Sed, ſi reperirentur crucibula, canale ferreum ad virgas metallicas formandas, itemque variorum metallorum laminæ, cinerarium &c. quæ pro ſolis metallis auri, & argenti, ſophiſticandis inſerviunt, tunc ſuſpicio eſſet violenta, & ad probandum plene delictum, aliud non deſideraretur, quam maſſa auri adulterati, & Rei confeſſio.

25 Diximus autem *Par. p. Tit. Tortura n. 13. & 15.* quod Arctatio non importat ex ſe niſi jejunium, & flagellationem ter in hebdomada, & ibi hoc probavimus ex Statutis, proinde in caſu ſuſpicionis probabilis de reatu Alchimiæ, gravis arctatio eſſet, ſi per menſem ter in qualibet hebdomada Reus diſciplina, & jejunio in publico Refectorio exerceretur. Si vero eſſet præſumptio violenta, quæ graviſſimam arctationem expoſceret, iſta ad tres menſes poſſet perduci, Judicis arbitrio.

§. V. Aſtrologiæ judiciariæ profeſſio.

SUMMARIUM.

1 *Aſtrologiæ judiciariæ defininitio.*
Inter Aſtronomiam, & Aſtrologiam differentia.
Aſtrologia eſt ars conjecturalis, ut Medicina.
2 *Aſtronomia non eſt vetita, imo neceſſaria in Eccleſia.*
Aſtrologia in parte eſt utroque jure prohibita, in parte conceſſa: & in qua.
Hippocratis dictum circa Aſtrologiam in ordine ad Medicinam.
Auctores, qui ſcripſerunt de Aſtrologia pro uſu Medicinæ.
3 *Aſtrologia judiciaria ab utroque jure proſcripta.*
Vocabula, quæ ſortita eſt Aſtrologia judiciaria.
4 *Aſtrologia ars fallax, & quare.*
5 *Aſtrologia circa genituras hominum, juxta D. Auguſtinum, fuit conceſſa uſque ad Chriſti nativitatem.*
Modo conceſſa eſt tantum in ordine ad Medicinam.
6 *Effectus naturales futuri in corpore humano poſſunt prævideri.*
7 *Reſpectu futurorum contingentium liberorum Aſtrologia eſt mendax.*
Aſtrologus aſſerens certo futuros eventus liberos, damnatur ut Hæreticus.
8 *Aſtrologus poteſt præcognoſcere inclinationes, quas homo eſt aliquando paſſurus.*
Quare Aſtrologi aliquando vera pronuncient de moribus hominum.
Sententia Doctoris ſubtilis circa hoc.
9 *In quo conſiſtat delictum profitentium Aſtrologiam judiciariam.*
10 *Aſtrologus affirmans aliquod contingens fortuitum, aut mere voluntarium, eſſe ſecuturum, ſive certo, ſive incerto, incidit in pœnas.*
11 *Aſtrologiam judiciariam docentes, diſcentes, juxta eam divinantes, ejus libros retinentes, damnantur.*
12 *Inclinationes hominum ex Aſtrologia prædicere non eſt vetitum.*
13 *Ampliatio Conſtitutionis Sixti Quinti facta ab Urbano Octavo.*
Conſulentes Aſtrologos ſuper vita Papæ, ac ejus Conſanguineorum &c. damnantur.
Contra eos poſſunt procedere tum Epiſcopi, tum Inquiſitores.
14 *De prohibitionibus contra Aſtrologos non curatur communiter in Almanachis condendis.*
Dictum Cornelii Taciti contra Aſtrologos.

1 NON abſurde ſub claſſe Criminis de falſo computanda venit *Aſtrologiæ judiciariæ profeſſio*, cum hujus artis profeſſores plerique falſa pro veris vendant, quandoque falſis principiis innixi, quandoque ex doloſo inſtituto fallentes ſimplices, qui eorum arti fidem accommodant. Sciendum igitur, quod Aſtrologia judiciaria aliud non eſt, quam *ars quædam, quæ ex poſitione aſtrorum conjicit, quid ex cauſis cæleſtibus in hæc inferiora poſſit cauſari*. In quantum conſiderat, menſuratque motus corporum cæleſtium, eſt pars *Mathematicæ*; vocaturque *Aſtronomia*, quæ cum procedat per principia demonſtrativa; nempe per reſolutiones triangulorum ſphæricorum, eſt vera ſcientia, ac nobiliſſima. In quantum vero ex illis motibus conjectatur, quinam effectus poſſint evenire, eſt mera *ars conjecturalis*, ſicut etiam *Medicina*, quæ in ea parte, quæ conſiderat paſſiones corporis naturalis in univerſali, eſt pars Phyſicæ, & vera ſcientia, ut vero illud conſiderat in individuo, & prognoſcit effectus, qui poſſunt evenire a tali morbo in tali corpore, eſt etiam ipſa ars conjecturalis, in qua ſæpe ſæpius *Medici*, non minus quam Aſtrologi, & falluntur, & fallunt.

2 *Aſtronomia* non tantum vetita non eſt, prout adnotat *Gloſſ. in cap. Non liceat. in V. Propter ſegetes. 26. quæſt. 5.* ſed maxime commendatur, & neceſſaria eſt in *Eccleſia Catholica* ad regulandum Calendarium pro Officio Divino, & Solemnitatibus mobilibus celebrandis. *Aſtrologia* autem in parte, tanquam utilis, eſt conceſſa; in parte autem, tanquam falſa, & periculoſa, eſt prohibita non tantum per leges Eccleſiaſticas, ſed etiam Cæſareas. Conceditur *Aſtrologia judiciaria* in ordine ad *Medicinam*, *Agriculturam*, & *Navigatoriam*, ut habetur ex *Sixt. V. Conſt. Cæli, & terræ. Non. Januar. 1585. Bull. Cherub. To. 2. fol. m. 388.* In *Medicina* enim neceſſaria ſimpliciter eſt; unde dicebat *Hippocrates*, quod *Medicus ſine Aſtrologia eſt ſicut cæcus abſque ductore*. Si quidem natura quandoque eſt fallax in indicationibus; ut doctis experimentis *Medici* ipſi fatentur, proinde veros auctores morbi venari oportet in figura decubitus, ſicut etiam prævidere ſymptomata, & tempus Criſis pendentis a motu lunari, ne per inopportuna pharmaca, aut phlebotomias, in ſuo conflictu contra morbum impediatur natura, & de hoc ſcripſerunt præſtantiſſimi viri *Cardanus Argolus*, *Gauricus*, *Junctinus*, *Haſphurtus*, *Titus*, & *Maginus ſuper lib. 3. Galeni de Dieb. decretor. & lib. de legitimo Aſtrologiæ in Medicina uſu*. In *Agricultura* pariter neceſſaria eſt ad ſerenda ſemina, ſecanda ligna, plantandas, putandas, ac inſerendas arbores &c. de quibus cantat *Virgilius in Georgicis*. In *Navigatoria* pariter utilis eſt ad prægnoſcendas aeris mutationes, per ventos, & tempeſtates juxta ea, quæ recenter ſcripſit *Andreas Argolus Aſtronom. lib. 2. cap. 16.*

3 Reſpectu autem aliorum accidentium futurorum conjicendorum *Aſtrologia judiciaria* tum per ſacros Canones, tum per Civilia jura *cap. Illud. 26. quæſt. 2. cap. Igitur. 26. qu. 3. cap. Non liceat. 26. quæſt. 5. l. Mathematicos. C. de Epi. audie. l. 2. l. Ne-*

Nemo, *C. de Malef. & Mathe.* interdicta eſt, & noviſſime per Pontificias Conſtitutiones proſcripta. *Sixt. V. Conſt. Cæli, & terræ. Urban. VIII. Conſt. Inſcrutabilis Kalen. Apr.* 1631. *Bullar. Cherub. Tom.* 4. *fol. m.* 118. Quia vero talium eventuum diverſa eſt conſideratio, hinc etiam eſt, quod ſub diverſis vocabulis hæc ars intitulatur. Generaliter dicta fuit *Matheſis*, ac ejus profeſſores *Mathematici*, & ſub hoc titulo damnantur in *Codice Juſtiniani de maleſ. & Mathemat. lib.* 9. *Tit.* 18. Hunc autem titulum ſibi uſurparunt damnati hujuſmodi artiſtæ, ut ſub ſpecioſo nomine ſcientiæ realis, ut eſt *Matheſis*, ſeu *Mathematica*, nugas ſuas venditarent, prout notat *Gothofr. ad l.* 10. *lit. K. C. de Epiſc. audient.* Sed in quantum docet horam, ſeu tempus idoneum ad aliquod faciendum, ut ad initiandam conſtructionem domus, ædificationem caſtri, urbis, navis, ad ineundas pariter artes, ſtudia, militiam, ludum, pugnam, lites, matrimonia &c. de quibus loquitur *Guido Bonatus*, *Rabbi Ben Ragel*, & alii; ſecundum *D. Auguſt. lib. de Nat. Dæm. c. p. & habetur. cap. Igitur.* 26. *quæſt.* 3. vocatur *Haruſpicina*, & artiſtæ *Haruſpices*, quaſi horarum inſpectores. Ut autem ex momento nativitatis hominis conjicit accidentia Nato futura, tum circa corporis ſanitatem, ſive ægritudinem; tum circa actus mere liberos, vocatur *ars Geneſis*, ſeu genituræ, & ejus profeſſores dicuntur *Genethliaci* propter natalitiorum conſiderationes dierum, ut loco proxime citato ait *D. Auguſtinus*, ſive *Horoſcopi*, eo quod horas nativitatis hominis ſpeculantur diſſimili, & diverſo fato, ut ibidem docet idem *Auguſtinus*. In quantum vero divinare tentat de præteritis, & præſentibus occultis; aut de futuris non habet proprium nomen, ſed negotium abſolvit per quæſita ad horam datam, & reſponſa, quæ elicit ex ſyſtemate cæleſti ad eandem horam erecto.

4 Quidquid autem ſit de veritate hujus artis in ſe, quam nonnulli abſolute negant eſſe dabilem, alii eam in ſe dari propugnant; certum eſt, quod ipſa fallaciſſima convincitur quotidianis experimentis ob imperitiam profeſſorum, qui nec in principiis, puta, in ſyſtemate Mundi, numero, & ordine cœlorum, planetarum, & ſyderum conveniunt, ut manifeſtum fit ex diverſitate ſyſtematis Mundi *Ptolemaici*, *Tychonici*, *Copernicei*, & *Argolici*.

5 Communior tamen uſus hujus artis eſt circa genituras, & accidentia mundi, puta, bellorum, ac pacis, abundantiæ, aut ſterilitatis, morborum popularium &c. de quibus quotannis prodeunt tot, & tam diverſi inter ſe *Almanachi*. Quantum ad genituras attinet, ait *D. Auguſtinus* loco citato, quod hujus artis ſcientia uſque ad Evangelium fuit conceſſa, ut, Chriſto edito, nemo exinde nativitatem alicujus de cœlo interpretaretur. Tamen, quia ut ſupra diximus, hæc in quantum inſervit uſui Medicinæ, conceſſa eſt, ex conſequenti dicendum eſt, quod conceſſa etiam ſit pro genituris, in quantum ſcilicet ex poſitione ſtellarum in ortu alicujus, conjicitur conſtitutio temperamenti, & prævidentur etiam morbi, qui proveniunt ex cauſis procatarcticis, inſpectis arcubus directionum promiſſoris ad ſignificatorem. Et quamvis etiam in hac parte fallax ſit; vel ob imperitiam profeſſorum; vel ex eo quod non ſatis perſpectæ adhuc ſint cauſæ omnes cæleſtes, ut docet *Scot. in* 2. *Diſt.* 14. *Quæſt.* 3. §. *Secundo dico.* ℣. *Sed dicens*, & ℣. Dico, *quod cauſa. F.* 5. tamen aliquando verum prædicit, & ejus prænotio juvat.

6 Dicendum ergo, quod futurorum contingentium duo ſunt genera, alia quidem, quæ nulliter pendent ab hominis voluntate; ut corporea complexio, diſcretio humorum, ægritudines &c. alia vero, quorum poſitio in eſſe pendet ab arbitrio hominis; & licet in homine ſit cauſa aliqua, inclinans ad productionem talis effectus, tamen in plena poteſtate humanæ voluntatis eſt, ipſos ponere in eſſe, vel non, & hujuſmodi ſunt omnes actus humani. De primis vero aliquid prædicere, & conceſſum eſt, & habet aliquale fundamentum naturale. Si quidem cælorum, ac ſyderum influxus cauſæ partiales ſunt generationis humanæ; proinde non eſt incongruum, quod pro diverſitate cauſarum cœleſtium in genito appareant diverſitates effectuum; & a diverſa configuratione illarum, quæ prævidetur futura, ſecundum ſcientiam aſtronomicam, conjiciantur effectus futuri ex tali configuratione.

7 Sed reſpectu futurorum contingentium liberorum mendaciſſima eſt ars *Aſtrologiæ judiciariæ*; & merito per leges proſcripta. Stellæ enim, & planetæ nullo modo poſſunt cogere voluntatem humanam; unde *Aſtrologus*, qui dicit tali tempore natum eſſe ducturum uxorem, aut intraturum Religionem, hocque neceſſario eventurum, mentitur; quandoquidem hoc nequiret ipſe ſcire, niſi per motus ſyderum; hæc autem, cum non poſſint cogere voluntatem, non poſſunt neceſſario producere effectum, & proinde neque per ſydera poteſt ſciri effectum voluntarium neceſſario eſſe ſecuturum. Quod, ſi *Aſtrologus* credat, ſtellas poſſe cogere humanam libertatem, eſt hæreticus; & tanquam hæretica proſcribenda, & punienda veniret ars *Aſtrologiæ judiciariæ*, quæ in hoc ſenſu vetita eſt, ut falſa, & hæretica. *Graff. Deciſ. lib.* 2. *cap. de Superſtit. nu.* 10. *Torrebla. Pract. jur. ſpirit. lib.* 12. *cap.* 14. *nu.* 19. *Decian. Tr. crim. lib.* 5. *cap.* 17. *Ugolin. de Cenſ. Pontif. reſerv. par.* 2. §. 2. *n.* 10. *Villalob. Sum. p.* 2. *Tr.* 58. *Diffic.* 4 *num.* 4. & *ſeqq. Jouſ. Aphr. Inquiſ. lib.* 1. *cap.* 48. *n.* 10. & *ſeqq. Trullench. lib.* 1. *cap.* 10. *Dub.* 4. *n.* 4. apud *Barboſ. de Off. & Pop. Epi. Par.* 3. *Alleg.* 51. *num.* 134.

8 Verum eſt, quod cum motus ſyderum poſſint alterare humores corporeos, & ab his oriri in homine aliæ inclinationes, per quas illecta voluntas perducitur ad ponendos in eſſe effectus correſpondentes talibus inclinationibus, poſſunt *Aſtrologi* per ſydera conjectari tali tempore hominem tales inclinationes eſſe paſſurum: & quia, ut plurimum homines obſequuntur, & non reprimunt malas inclinationes, hinc eſt, quod *Aſtrologi* quandoque divinant etiam de effectu voluntario, prout dicit *Doctor Subtilis Scot. loc. cit.* ℣. *Quarto dico. lit. I. n.* 6: *Aſtrologos* (ait) *frequenter contingit vera prognoſticare de moribus hominum: puta quod erunt luxurioſi propter pronitatem voluntatis rationalis ad ſequendum appetitum ſenſitivum, quam cauſant corpora cæleſtia, vel per hujuſmodi conſtellationes; non quod ita eveniet neceſſario, quod non poſſet eſſe aliter de his, quæ dependent a voluntate rationali, ſi homo vellet magis ſequi per voluntatem legem rationis, quam ſenſus: ſed cogitationes hominum pronæ ſunt ad malum*; hæc Scotus.

9 Formalitas ergo delicti profitentium *Aſtrologiam judiciariam* conſiſtit in hoc, quod ex inſpectione ſyderum prænunciant de futuris contingentibus, pendentibus ab humana libertate; licet vero ex Regula nona, de mandato *Concilii Tridentini*, edita circa librorum prohibitionem, haberetur damnatos eſſe libros, & a fortiori etiam artem *Aſtrologorum*, qui de futuris contingentibus, ſucceſſibus, fortuitiſve caſibus, aut iis actionibus, quæ ab humana voluntate pendent, certo aliquid affirmare audent, & ex conſequenti prohibita videretur *Aſtrologia* judiciaria ſolummodo, quando certo affirmare audet ali-

aliquid pendens a voluntate : tamen *Sixtus V.* ultra proceſſit, & prohibitionem extendit etiam ad eos, qui de futuris contingentibus, aut actionibus ex humana voluntate pendentibus, aliquid eventurum affirmare audent, etiamſi id ſe non certo affirmare aſſerant, aut proteſtentur. *Sixt. V. Conſt. Cœli, & terræ. §. 3. Non. Januar.* 1581.

10 Quivis ergo ex inſpectione ſyderum quoquomodo, qui ſive certo, ſive non, affirmat aliquod futurum contingens, cujus ſucceſſus, ſive caſus ſit fortuitus; (hoc eſt, non habeat cauſam naturalem determinatam) ſive ejus poſitio in eſſe pendeat ab humano arbitrio; contrafacit prohibitioni Eccleſiæ, & incidit in pœnas Bullæ.

11 Adverto autem, quod Conſtitutio *Sixti* comprehendit non ſolum, qui artem *Aſtrologiæ judiciariæ* exercent, & profitentur; ſed etiam, qui docent, aut diſcunt; & qui divinationes ſecundum hanc artem faciunt; & qui libros de hac tractantes legunt, aut retinent.

12 Adverto ſecundo, quod, cum ex varia ſyderum circonvolutione, configurationeque alterentur in corpore humano humores, ex quibus naturales augentur, ac etiam minuuntur in homine inclinationes; non committeret in Bullam, qui ſyſtema cæleſte in genitura alicujus deſcriberet, & aſſereret natum tali tempore, talibus, & talibus inclinationibus obnoxium eſſe futurum. Ratio eſt, quia genituram alicujus facere, in ordine ad dignoſcendam ejus craſſim corpoream, ac ægritudines in determinato tempore, de poſſibili ſuperventuras, conceſſum eſt; quia hoc pertinet ad medicinam; inclinatio enim ſenſitiva fundatur, & procedit ab alteratione humorum, qui, cum ſint cauſæ naturales, & determinatæ, bene poſſunt portendere ſuos effectus. Alteratio autem humorum variatur a motu, & influxu ſyderum, a quibus reguntur, & ideo ex ſyderibus licet conjicere inclinationes, quæ non ſubſunt arbitrio voluntatis, quæ tamen poteſt illis repugnare.

13 Innovavit, confirmavit, & ampliavit Conſtitutionem *Sixti Urbanus VIII.* per aliam Bullam, *Inſcrutabilis. Kal. Apr.* 1631. *Bullar. Cherub. T. 4.* in qua damnat conſulentes *Aſtrologos judiciarios* de Statu Reip. Chriſtianæ, vel Sedis Apoſtolicæ, ſive de vita Romani Pontificis pro tempore exiſtentis, ejuſque uſque ad tertium gradum incluſive conſanguineorum; ſive deſuper præmiſſis prædictiones ſibi oblatas recipientes: iis utentes, retinentes, ſive oſtendentes; pariterque *Aſtrologos judiciarios* de prædictis prognoſtica facientes; ſive jam facta retinentes; dantes; oſtendentes; aut tractantes, etiam improbando. Et de prædictis, per Bullas tum *Sixti*, tum *Urbani* poſſunt procedere tum *Epiſcopi*, tum *Inquiſitores*.

14 Nihilominus non obſtantibus tot prohibitionibus, quotannis, cum Superiorum permiſſu, novi, & multiplices prodeunt *Almanachi*, in quibus de mutationibus Regnorum, bellis, pace, matrimoniis Principum &c. prædictiones vulgantur; paritérque paſſim videntur multi, qui, ut ait *Satyricus. Satyr. 6. ℣. 554.*

...............quidquid
Dixerit Aſtrologus, credunt a fonte relatum
Ammonis...........

Nec tamen contra hos ullo pœnarum genere ab iis, ad quos ſpectat, procedi videmus, quod probare videtur, quod vel ſimiles Almanachi relatis Conſtitutionibus non prohibeantur, neque eorum Auctores, & Lectores in illas peccent, vel quod verum ſit effatum Taciti *lib. 1. Hiſtor.* dicentis: *Mathematici genus hominum potentibus infidum: ſperantibus fallax: quod in noſtra Civitate, & vetabitur ſemper, & ſemper retinebitur.*

Probatio.

SUMMARIUM.

15 *Hoc delictum poteſt, & non, relinquere veſtigium poſt ſe.*
16 *Ut ſit locus pœnæ hujus criminis in facto relinquente veſtigium poſt ſe, quid requiratur.*
17 *Quibus caſibus non conſtet de corpore delicti, quamvis ſyſtema cæleſte ſit erectum.*
Affines non veniunt nomine Conſanguineorum.

15 PRobatio hujus criminis poteſt fieri tum per Teſtes, tum per conſtantiam corporis delicti. Ratio eſt, quia hoc delictum poteſt, & relinquere, & non relinquere veſtigium poſt ſe. Primo modo, quando *Aſtrologus* ſyſtema cæleſte erigit, & ſcripto ejus explicationem, & prædictiones de futuris vetitam, tradit, aut ſervat. Secundo modo, quando oretenus conſulitur *Aſtrologus*, & ipſe etiam oretenus dat reſponſum ad interrogata, prognoſticando &c. ſicuti enim in delictis non relinquentibus poſt ſe veſtigium, ut in *Blaſphemia*, *Contumelia*, *verbali* injuria, *Hæreſi &c.* probatio criminis fit per Teſtes; ut diximus *Par. p. Tit. Corpus. num. 2. & ſeqq*; ita etiam in hoc caſu.

16 Verum eſt, quod, ad hoc, ut plene conſtet de corpore delicti per viſum, & repertum, ultra ea, de quibus *Par. p. Tit. Corpus. num. 36. & 37.* diximus de delictis, quæ in ſcriptura continentur, requiritur, quod ſint ſcriptæ prædictiones expreſſæ contra prohibitionem; puta, dicendo: *Natus apoſtatabit a fide; tali anno ingredietur Religionem: tali tempore adulterabit; cudet falſam monetam*, & diſcurrendo per ſimiles actus, qui pendent a voluntate libera; vel *Papa, aut ejus Nepos, vel Pronepos tali tempore morietur*; vel *dividetur Eccleſia per ſchiſma, aut hæreſes*; vel *tali die creabit Cardinales &c.* neceſſarium enim eſt, quod evidenter appareat delictum, & ejus qualitas, ut alibi diximus.

17 Quod, ſi themati cœleſti erecto præſcribatur talis epigraphe *Pro uſu Medicinæ*, ſive *Decubitus ægroti*, notatis tantummodo in figura gradibus ſignorum, manſionibus planetarum, ipſorum aſcenſionibus rectis, aut obliquis, latitudine, declinatione, Antiſciis, circuliſque poſitionis; & nulla facta explicatione non conſtaret de corpore delicti; quia non eſt prohibitum erigere figuram cœleſtem pro uſu Medicinæ; & quantumvis talis figura erecta fuerit ad alium uſum; tamen quia de tali uſu non conſtat ex ſcriptura ipſa, non diceretur conſtare de delicto per viſum, & repertum. Pariter, ſi declaratio talis figuræ contineret prædictiones futurorum hoc modo, puta, tali tempore inclinabitur natus ad amorem, iram, odium, ſtudium, militiam, matrimonium, Religionem &c. non conſtaret de delicto. Ratio eſt, quia inclinatio non eſt futurum contingens, quod cadat ſub arbitrio, & ideo de ipſa prædicere vetitum non eſt, ut diximus ſupra *num. 8. & 12.* Pariter non conſtaret de delicto, ſi conſultatio Aſtrologica, petita, aut data ſcripto, retenta, oſtenſa, ſeu communicata, aut oblata, juxta prohibitionem *Urbani*, eſſet circa affines Papæ, quia Conſtitutio loquitur tantum de Conſaguineis uſque ad tertium gradum incluſive, quorum nomine non veniunt affines, ut poſt *Speculatorem Tit. de Reſcript. præſentan. §. Ratione autem impetrantis. ℣. Quid. de collater.* & *Jo. Andreæ in cap. Sciant cuncti de Elect. in 6*

ſcribit *Theſaurus de Pœn. V. Superſtitio*. ℣. *Nota quod dictæ*.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

18 *Pœnæ Laicorum exercentium divinationem de jure antiquo.*
Pœnæ Clericorum conſulentium divinatores, aut exercentium artem divinatoriam.
19 *Pœnæ ſupradictorum de jure novo.*
20 *Pœnæ Regularium utriuſque ſexus, qui ſunt Rei de tali crimine.*
21 *Quinam ſint Judices hujus delicti in Urbe, & extra.*
22 *Pœnæ latæ contra Aſtrologos Judiciarios, an obligent in utroque foro.*
23 *Excommunicatio contra Aſtrologos non eſt reſervata quoad alios, qui non inquirunt de vita Papæ, ejus Conſanguineorum &c.*
Theſaurus male relatus a Sgroi.
24 *Abſolute excommunicatio lata contra Aſtrologos non eſt reſervata.*
25 *Quilibet obligatur ad denunciandum Inquiſitoribus Aſtrologos judiciarios.*

18 PŒnæ autem contra conſulentes, aut exercentes *Aſtrologiam judiciariam* in ſpecie, de jure antiquo non habentur; ſed bene contra conſulentes, aut exercentes in genere, puta, *divinationem*. Laici enim conſulentes, aut in domum ſuam introducentes Divinatores, multabantur pœnitentia publica per quinquennium, ut habetur ex *Concilio Martini Bracharenſis cap. 72. & habetur cap. Non liceat 26. quæſt. 5. Concilio Ancyrano cap. 23.* & ex *Concilio Aurelianenſi primo cap. 32.* & *Narbonenſi cap. 14.* erant fuſtigandi, venundandi, & eorum prædia pauperibus eroganda. Clerici autem juxta alios Canones *cap. Si quis Clericus. cap. Si quis Ariolos 26. quæſt. 5 Concil. Venetic. cap. ult. Leo IV. Epiſt. 12. Lauræ. V. Divinatio* erant excommunicatione percellendi.

19 Sed de jure novo, inducto per Bullam *Sixti* ſupradictam, contra delinquentes juxta prædicta, remittitur arbitrio *Ordinarii* loci, ſive *Inquiſitoris* infligere pœnas Canonicas. Per Bullam autem *Urbani* ſupra citatam, contra *Aſtrologos judiciarios*, non tamen quoſvis, ſed contra conſulentes, & prædicentes &c. de Statu Reipublicæ Chriſtianæ, vita, & morte *Papæ*, ac ejus Conſanguineorum, juxta dicta ſupra *num. 13.* lata eſt excommunicatio major, pœna confiſcationis bonorum, Officiorum Curiæ Romanæ, & privationis feudorum, tanquam Reos criminis læſæ Majeſtatis, & hoc reſpectu Laicorum.

20 Contra Eccleſiaſticos autem Sæculares, ac Regulares utriuſque ſexus, etiam quovis modo privilegiatos, & etiam Ordinum militarium, ultra prædictas, lata eſt pœna privatonis Beneficiorum, Dignitatum, ac Officiorum Eccleſiaſticorum; & inhabilitatis perpetuæ ad illa; & traditionis Curiæ ſæculari prævia degradatione. Reſpectu autem Epiſcoporum, & majorum dignitatum, ultra excommunicationem prædictam, lata eſt privatio regiminis, & adminiſtrationis Eccleſiarum, & quorumcumque beneficiorum, & dignitatum, & inhabilitationis perpetuæ ad illa.

21 Cognitio autem talis delicti reſpectu quarumcumque perſonarum Eccleſiaſticarum, ac laicarum in Urbe, commiſſa eſt *Cardinali Vicario*, aut *Gubernatori Urbis*, & *Auditori Cameræ* ſingulis in ſolidum. In ſtatu Eccleſiaſtico extra Urbem committitur *Legatis*, *Vicelegatis*, & *Præſidibus* in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutis. In aliis partibus, tum ex officio, tum ad inſtantiam partis procedere debent *Ordinarii* locorum, ac *Inquiſitores* privative, quoad quoslibet omnes.

22 Notandum primo, quod fuit opinio nonnullorum, *Suar. tom. 2. de Relig. Tract. de Irreligioſit. cap. 11. num. 34. Molfeſ. Theol. moral. tract. 11. c. 7. num. 120. Nald. Summ. V. Aſtrologus. nu. 4.* qui ſentiunt, quod Bulla *Sixti V.* non obliget, niſi in foro externo. Verum in utroque foro militare, non ſolum dum futura prænunciantur, verum etiam, dum *Aſtrologus* declarat, ſe id non aſſeveranter affirmare, tenent quamplures, quos recitat, & ſequitur *Barboſ. de Offic. & poſt. Epi. part. 3. Alleg. 51. num. 134.* & ibi *Sanch. in Decal. lib. 2. cap. 38. num. 34. Salas in 1. 2. Tr. 5. diſp. 2. ſect. 3. num. 36. Homobon. Exam. Eccl. Tr. 6. quæſt. 22. ℣. 4. Filiuc. Tr. 24. cap. 4. Bonac. de Cenſur. extra Bull. diſp. 2. quæſt. 2. par. 38. num. 3.*

23 Notandum ſecundo, quod circa excommunicationem, latam in Conſtitutione *Urbani VIII.* ſcribit *Sgroi Part. 7. cap. 4. num. 6.* citans *Theſaurum*, quod ejus abſolutio, ita eſt reſervata *Summo Pontifici*, ut neque ſacra *Pœnitentiaria* poſſit abſolvere. Sed non refert fideliter *Theſaurum*, quia iſte *de Pœn. V. Superſtitio.* ℣. *Nota ſecundo* dicit, quod abſolutio illius excommunicationis ita fuit in Brevi reformationis Sacræ *Pœnitentiariæ* ab eodem Papa *Urbano Octavo* reſervata, ut Sacra *Pœnitentiaria* non poſſit abſolvere prædictos inquirentes per media præfata; quoad alios autem in eadem Bulla comprehenſos, non fuit reſervata abſolutio in illo Brevi. Hæc *Theſaurus*. Ita ut videatur dicere, talem cenſuram eſſe reſervatam, quoad inquirentes per media præfata, puta, medio *Aſtrologiæ judiciariæ*, aut alterius artis divinatoriæ damnatæ, de vita *Romani Pontificis &c.* interrogando ſuper his Artiſtas hujuſmodi: ſed quoad alios in Bulla comprehenſos, puta, exercentes ipſas artes, non fuit reſervata abſolutio.

24 Sed quidquid ſit de *Pœnitentiariis*, & de Brevi illo reformativo, quod nec vidi, nec apud alios Auctores publicatum, aut citatum reperi; certum eſt, quod in Conſtitutione prædicta, nec verbum habetur de reſervatione talis cenſuræ; nec Auctores moderni, qui de ea mentionem faciunt, referunt, ac punctualiter examinant, Cenſuram eſſe reſervatam aſſerunt. Et ideo dicendum eſt, quod ipſa ſit, ſicut multæ aliæ Excommunicationes contentæ in jure communi, & *Extravagantibus Pontificiis*, quæ non ſunt reſervatæ, & poſſunt ab omnibus Confeſſariis tolli.

25 Notandum tertio, quod, cum hujuſmodi delictum ſpectet ad *Inquiſitores*, ut ſupra dictum eſt, quilibet obligatur ad denunciandum Tranſgreſſores; quantumvis unus tantum ſciat delictum, prout ſcribit *Lezan. Tom. 3. cap. 10. num. 27.*

TITULUS SEPTIMUS.

De Injuriis facti.

SUMMARIUM.

1 *Injuriæ nomen comprehendit omnia delicta.*
Injuria infertur facto, aut verbis.
Injuria diverſificatur juxta perſonas, & objecta immediata.
2 *Definitio omnis in jure periculoſa.*
Quæ tractanda in hoc titulo.

1 I*Njuriæ* nomen in latiſſima ſua ſignificatione omnia continet delicta. Siquidem, ut ait Jureconſultus *Ulpian. in l.1.ff.de Injur. & famoſ. libell. omne, quod non jure fit, injuria fieri dicitur*, & cum omne crimen fiat contra jus, ſequitur, quod omne crimen venire poſſit nomine *injuriæ*. Magis autem preſſo nomine, *injuria* ſignificat contumeliam, ſeu damnum, quod alteri infertur. Sed & hoc amplam habet extenſionem, nam non ſolum diverſificatur, ſi fiat *re, aut verbis*, (ut ait *Labeo text. in d. l. 1. §. Injuriam.ff. de Injur. & famoſ. libell.*) qui ſunt modi, quibus infertur; ſed etiam alia, ac alia eſt reſpectu perſonarum, quibus infertur, puta, in Principem, in Parentes, in perſonam Eccleſiaſticam &c., & reſpectu objecti, juxta quod fit; nempe ſi fiat contra bona, vitam, famam &c. proximi. Hinc eſt, quod *injuria* fit contra bona proximi per furtum; contra famam per famoſos libellos; contra honorem per adulteria, ſtupra, rebellionem &c.

2 Difficilius ſane poteſt in moralibus actuum humanorum cathegoriam inſtitui, quam in naturalibus; ex quo naſcitur, quod neque perfecte poteſt de illis aſſignari definitio, ut proinde emanarit illud axioma: *Omnis definitio in jure eſt periculoſa*, *Monet. de Diſtribut. quotid. par. p. quæſt. 4. num. 5. Barboſ. Axiom. 67. num. 2.* cum certum, & proprium genus illi non habeant, unde & facile eſt illos ad diverſa genera trahere. *Injurias*, quæ verbis inferuntur, reduximus ſub *Titulo delictorum verbalium*; quæ autem factis fiunt, eas tractavimus ſub diverſis Titulis, ut de *furto* diximus *Titulo de Delictis contra votum paupertatis*; *de Rebellione, Schiſmate, læſa Majeſtate* ſub *Titulo de Delictis contra obedientiam &c.* In hoc Titulo agimus de *injuriis* facti, non quidem generis univerſalis, quia etiam prædicta delicta ad factum ſpectant; ſed cujuſdam generis ſubalterni, ſub quo conſiderantur facta illa, quæ tendunt contra alterius perſonam, immediate illam lædendo, ſive noxam inferendo; & ſub tali genere conſideramus *Armorum delationem*, (tanquam præparatoria ad offendendum) *Minas, Percuſſiones, Duellum, Homicidium, Aſſaſſinium, Homicidium proditorium, Parricidium, Veneficium, & Abortum*, & his decem paragraphis hanc Tractationem abſolvemus.

§. I. Armorum delatio.

SUMMARIUM.

1 *Opinio Bartoli circa prohibitionem delationis armorum confutatur.*
Arma movere eſt armis uti.
2 *De jure communi non eſt vetitum arma portare.*
Uſus armorum tantum prohibetur in Novella.
3 *Arma plura in domo congregare vetitum eſt, & quare.*
Prodiens in publicum cum armis ad invadendum committit in legem.
Armorum delatio ad puram defenſam non eſt prohibita.
4 *Armorum delatio, abſque animo etiam nocendi, prohibita tantum eſt de jure municipali.*
5 *Armis creſcit audacia ad nocendum.*
Armorum delationis prohibitio an Reipublicæ expediat, dubium eſt.
Munus Principis eſt delationem armorum prohibere.
6 *Armorum differentia.*
Sclopi dicuntur inventum diabolicum, & quare.
Sclopo commiſſum quodvis delictum dicitur atrox.
7 *Piſtoletti prohibiti ſunt pœna furcarum in Statu Eccleſiaſtico.*
Vulnerantes piſtolettis poſſunt dici proditores.
Cultellos, ſeu ſtilos deferre in Statu Papali crimen atrociſſimum eſt.
Mulieres comprehenduntur in pœnis latis contra deferentes arma.
8 *Arma prohibita faciens deferre per famulum, an teneatur de delatione.*
Tenetur aliqua pœna, ſed non ordinaria.
Furti tantum ille tenetur, qui ſcienter de alterius mandato rem furtivam tenet.
9 *Arma deferre, ac ea tractare, viris Eccleſiaſticis a Canonibus vetitum.*
Arma Eccleſiaſticorum debent eſſe orationes, & lacrymæ.
Eccleſiaſtici poſſunt de Superiorum licentia ferre arma ad ſui defenſionem.
Clericus poteſt armis uti ad tutelam propriæ vitæ, etiam occidendo aggreſſorem.
Clericus poteſt arma movere pro defenſione rerum ſuarum terrefaciendo armis furem.
Pro defenſione vitæ proximi poteſt Clericus armis occidere invadentem.
Quamvis tali caſu non peccet, incurrit tamen irregularitatem.
10 *Armorum nomine, quæ veniant.*
Cultellus conſueto longior venit nomine armorum.
Inſtrumenta fabrilia delata a Clerico, qui iis non utitur ad artem, ſunt arma.
11 *Regulares in odioſis non veniunt nomine Clericorum.*
Diſpoſitio legis odioſa extenditur, ſi per eam providetur ſaluti animarum.
Clauſtralibus de jure communi arma deferre eſt vetitum.
12 *Monachis Nigris prohibitum ſub excommunicatione eſt intra Monaſterium arma tenere.*
Monachi Albi tali pœna non tenentur juxta quoſdam.
Alii tenent, quod comprehendantur in dicta prohibitione.

1 CUm in præſenti Titulo, ut dictum eſt ſupra, agere intendamus de delictis, quibus aliquis offenditur in vita, ſive corpore vivente, & ut in pluribus offenſiones tales fiant armis, congruenter tractandum eſt de *Armorum delatione*, tanquam præparatoria ad injuriam facti, puta, ad alterius læſionem. *Armorum delatio*, non habita Principis licentia, vetita eſt ex ſententia *Bart. in l.Unic.*

C. Ut

C. Ut armo uſ. lib. 11. qui quandam legem hac epigraphe ſummavit: *Nulli licet arma portare ſine Principis licentia*. Sed re vera illius legis Textus habet: *Nulli prorſus, Nobis inſciis, armorum movendorum copia tribuatur*, unde in rigore ſermonis, maxime cum ſimus in lege prohibitiva, non poteſt ex illa deduci, quod prohibeatur delatio, ſed uſus armorum; ſiquidem *movere arma*, ut optime ad eam legem ait *Gothofred. ad l. Unic. lit. P. C. Ut armo. uſ. lib.* 10. *eſt armis uti*, ſicut & movere Equum eſt uti Equo, argumento eorum, quæ dicuntur in *l. Parhippum. C. de Curſ. publ. lib.* 12. *& l. final. C. eo. tit.*

2 Autumant alii, *Bart. Angel. Decian. Menoch. Farinac. Jaſon.* apud *Bict. quæſt.* 114. *num.* 2. hoc prohiberi de jure *Authenticorum Digeſtorum*, & etiam ab alia lege *Codicis*: Sed neque hoc clare convincitur; ſiquidem *Novella de Armis* 85. *Coll.* 6. *cap.* 3. *paul. p. med.* diſponit tantum, quod arma non fiant, niſi a fabricenſibus, qui ea privatis vendere prohibebantur, ſed tenebantur in publica armamentaria comportare. Non habetur autem ibi, quod privati arma deferre non poſſent, ſed dicitur tantum: *Nulli penitus licentia dabitur, neque Civitates habitantibus privatis, neque Villas incolentibus ruſticis, armis uti adverſus alterutros, neceſque præſumere*; ex quibus verbis liquido apparet vetitum eſſe uſum, non vero ſimplicem delationem armorum.

3 Pariter in *l.* 1. *ff. de Vi publ. & in l. In eadem* §. 1. *ff. eo. tit.* in quibus prætenditur interdictam armorum portationem, hoc nullo modo habetur. Nam illa prima lex *ff. Ad leg. Jul. de Vi publ.* ſic habet: *Lege Julia de Vi publica tenetur, qui arma, tela domui ſuæ, agrove, in Villa præter uſum venationis, vel itineris, vel navigationis coegerit*. Ex quo Textu apparet, prohibitum eſſe plura arma in domo congregare, ne his inſtructo populo vis publica inferatur contra Magiſtratum, aut Principem. Secunda vero lex *in eadem.* §. 1. *ff. Ad l. Jul. de Vi publ.* ſic habet: *Eadem lege* (de *Vi publica*) *tenetur, qui pubes cum telo in publico fuerit*; talis autem Textus loquitur de eo, qui in tumultu Populi cum armis prodit publice ad invadendum, ut habet contextus paragraphi præcedentis. Alia vero lex *Codicis l. Is qui cum telo. C. Ad leg. Corn. de Sicar.* loquitur de eo, qui *cum telo ambulaverit, hominis necandi cauſa*; ita ut puniatur in ea animus appenſatus occidendi hominem, ob quod telum deferre convincitur, non autem ſimplex armorum delatio, ſeparata a tali animo, & facta ad meram defenſam, quod licitum eſſe aſtruitur ex iis, quæ tradit *Paulus l. C. lib.* 5. *Sententiarum. l. Penult. ff. final. ff. Ad l. Jul. de Vi publ.*

4 Pace igitur, & ſalva reverentia præclariſſimorum Jure Conſultorum *Bart. Bald. Afflict. Panorm. Angel. Hippol. Paris. Boſſ. Corn.* quos plena manu congerit *Decianus Tract. crim. lib.* 8. *cap.* 3. *num.* 7. aſſeri non poteſt, quod de jure communi vetitum ſit *arma deferre* abſque animo nocendi, & ad propriam defenſam. Unde, ſi hoc prohibitum eſt, eſt ſolummodo per municipales locorum leges.

5 Ratio autem prohibendi *delationem armorum*, tum quæ ad ſolam defenſam, tum etiam quæ ad offenſam faciunt, eſt, quia homo armatus audacior fit ad delinquendum, quam cum eſt inermis. An vero pro quiete Reipublicæ expediat delationem armorum prohibere, an concedere, quæſtio brocardica eſt, ait *Raynal. Tom.* 3. *cap.* 24. §. 1. *num.* 16. *& ſeqq. obſerv. crimin.* qui ait in Civitate *Firmi in Piceno*, indulta a quodam Gubernatore ejus Urbis generali facultate arma deferendi, rariſſima fuiſſe delicta, armis patrata; quæ tamen frequentiſſima fuere ſub illius ſucceſſore, qui arma prohibuerat. Concludit tamen veritatem eſſe, quod ex commoditate armorum crebriora evadunt homicidia, ac vulnerationes in rixa, proinde ex *Cutel. Ad l. Sicul. Tit. Ad leg. Jacob. Reg. cap.* 53. *not.* 56. *num.* 2. firmat munus Principis eſſe arma in pacatis locis portanda vetare.

6 Spectanda ſunt igitur locorum Statuta, quæ ut plurimum delationem armorum interdicunt, & pro varietate iſtorum gravia, aut levia evadunt in iis deferendis delicta. Si quidem alia arma miſſilia ſunt, quæ cominus, & eminus nocere poſſunt, ut ſclopi &c. alia vero non ſic, ut enſes, lanceæ &c. quæ cominus tantum valent. Illa autem deteſtabilia ſunt, ac diabolicum inventum reputantur, prout ſcribit *Decian. Tract. crimin. lib.* 8. *cap.* 2. *num.* 15. tum quod uno ictu poſſunt proſterni plures homines; tum quia homo vilis, puer, aut mulier imbellis valet egregium quemvis, generoſumque militem illis occidere. Proinde delictum quodvis patratum cum ſclopo quovis a *Rimin. jun. Conſ.* 327. *num.* 18. vocatur *atrox*, & juxta *Muſcatellum de Cogn. delict. Tit. de Ictu ſclopi. num.* 30., quem ſequitur *Muta ad Pragmat. Tit.* 41. *de Arm. prohibit. num.* 92. æquiparatur *aſſaſſinio*. Inter hæc autem pernicioſiſſima ſunt ea, quæ brevioris menſuræ ſunt, vocanturque *piſtoletti*; cum enim ſub veſtibus abſcondita gerantur, nec poſſit adverſarius ab iis ſibi ſatis cavere, ſequitur, quod mors per talia arma illata, jure merito vocari poteſt proditorie procurata; & hoc idem evenit cum armis, quæ punctim cædunt, ut gladii, ſtili &c. quæ, cum brevia ſint, poſſunt facile ſub veſtibus ita tegi, ut homo inermis appareat, ut proinde ejus adverſarius in cavendo ſibi, incurioſius, incautiuſque ſe gerat, & hoc pacto commodius, ſecuriuſque ab alio ſancietur. Sunt pariter alia arma, quæ non ratione facilitatis ea abſcondita gerendi ſpecialius prohibentur, ſed ratione mucronis ita figurati, ut ejus vulnus, aut nunquam perfecte, aut difficilime curari queat, quemadmodum ſunt enſes triangulati, aut rotundi, qui vocantur Italice *verdughi*, qui ad feriendum cæſim inepti ſunt, cum aciem non habeant; ſed punctim lethaliter fauciant.

7 Hæc quidem arma ubique ferme locorum ſub ſpeciali diſtrictione prohibentur; & quibuſdam in locis etiam ſub pœna furcarum; ut eſt in ſtatu Eccleſiaſtico, in quo a *Pio Quarto Conſt.* 49 § 1. deferentes *piſtolettos*, aut etiam domi retinentes, furcis ſuſpendendi ſanciuntur; vocanturque Rei criminis læſæ Majeſtatis, & rebellionis: & addit *Raynal. obſerv. crim. Tom.* 3. *cap.* 24. §. 2. *n.* 2. poſſe etiam dici *proditores* eos, qui tales gerunt, & iis feriunt adverſarium, qui, ut dictum eſt, non ſatis ſibi poteſt ab iis cavere, & Conſtitutionem *Pii Quarti* confirmavit, & ampliavit ad cultellos, & ſtilos *B. Pius Quintus* in ſua Conſtitutione 145. in ordine; talium ergo armorum delatio crimen atrociſſimum eſt, ratione pœnæ ultimi ſupplicii: ſed reſpectu aliorum, quorum delatio, ut plurimum pecuniaria multa vindicatur, delictum leve cenſetur, argumento eorum, quæ dicuntur *text. in cap.* 1. §. *Si quis ruſticus. de Pace tenen.*, & ſcribit *Decian. lib.* 8. *cap.* 4. *num.* 2. qui *loc. cit. cap.* 3. *num.* 27. ex *Baldo*, *Curtio*, *juniore*, *Hippolito*, *Alexandro*, *& Afflicto* ſubjungit etiam mulieres ligari Statutis, quæ prohibent armorum delationem.

8 Dubium autem eſt, an qui facit arma prohibita deferri per famulum, iiſdem pœnis teneatur, quibus tenetur deferens; & videretur reſpondendum affirmative, *arg. l. Servos. C. Ad leg. Jul. de Vi publ.*

publ. quæ ſancit puniri eum debere, qui armatum famulum ſecum ducit; & hoc idem probari videtur *arg. l. 1. §. Dejeciſſe ff. de vi.& vi armat.*, in qua dicitur dejeciſſe videri eum, qui per ſervum dejecit, ſicut, ſi ipſe manu ſua dejeciſſet. Contrarium autem, & bene firmat *Jo. de Plate. in §. Item lex Julia il 2. n. 16. Inſt. de publ. judi.* per ea quæ tradunt communiter Doctores in *l. Si quis perferendum. ff. de Furt.* ubi furti tenetur ille tantum, qui de alterius mandato rem furtivam ſcienter defert. Unde ad contrarias leges reſponderi poteſt, eum, qui arma prohibita per famulum deferre facit, teneri quidem aliqua pœna, (& hoc probant citatæ leges) non autem ea, quæ deferentibus arma prohibita ſancita eſt.

9 *Armorum delatio* crimen eſt quibuſvis Eccleſiaſticis viris ex multorum Canonum prohibitione, *cap. Clericis. cap. Quicunque ex Clero. 23. quæſt. 8. cap. Clerici. de Vit. & honeſt. Cler. Concil. Mogunt. 4. cap. 74. Concil. Mediolanen. 1. Par. 2. Tit. de arm. Jud. &c.* ſicut enim ipſis vetitum eſt arma tractare, *cap. 1. cau. 3. quæſt. 4.* ita etiam ipſa deferre. Et hoc congruenter, nam arma Eccleſiæ Miniſtrorum, & maxime Sacerdotum debent eſſe orationes, & lacrymæ, ut dicit *D. Ambroſius lib. 5. epiſt. in Orat. contr. Auxent. cap. Non pila. 23. q. 8.* Verum eſt, quod ex cauſa legitima, & accedente licentia ſuorum Superiorum, poſſunt ea deferre ad puram defenſionem, ut poſt *Gloſ. in cap. 2. in V. Clerici arma.* ſcribit *Abbas num. 2. de vit. & honeſt. Cleric.* qui ait, quod pro inculpata defenſione ſuæ vitæ poteſt Clericus armis etiam uti, occidendo aggreſſorem, & hoc abſque peccato, & Cenſura, ut habetur in *Clement. Si furioſus de Homicid.* Pro defenſione autem rerum, & jurium ſuorum poteſt uti armis, repugnando, perterrefaciendo, & etiam verberando, non vero occidendo, aut mutilando, *arg. cap. Olim il p. in fin. de Reſtit. ſpol. Innoc. in cap. Si vero. il 1. de ſent. Excom.* Sed etiam verum eſt, quod, licet ita occidendo, vel mutilando, non peccet, nihilominus incurrit irregularitatem. *Abb. in cap. 2. num. 4. de Vit. & honeſt. Cleric.*

10 Nomine autem *armorum* veniunt ea ſola, quæ ad uſum pugnæ fabricata ſunt. Unde, licet mors alteri inferri poſſit brevi cultello, aut graphio &c. tamen illa proprie arma non ſunt, cum fabricata ſint ad uſum menſæ, ſive calami acuendi. Proinde deferre hujuſmodi cultellos Clericis prohibitum non eſt, ut deducitur ex *cap. latori, ubi Abb. num. 3. & Zachari. Add. lit. B. Extra de Homicid.* Verum eſt, quod, ſi cultellus in longitudine notabiliter excederet, optime venit nomine armorum, ut advertit *Sanctor. de Pœn. cap. q. 4. ℣. Reſpondeo primo. fol. 85. par. 2.* unde, licet Clericus ipſo uteretur in menſa ad incidendum panem &c. tamen ipſum ſic deferendo committeret in legem, cui fraus fieret, portando arma illicita nomine inſtrumenti liciti. Sicut etiam, quamvis inſtrumenta artis arma non ſint, & ea deferre Artifici iis utenti, licitum ſit, venire tamen debent nomine armorum, ſi deferantur a Clerico, qui iis ad artificium non utitur; ut ſi parvam ſecurim, qua utuntur fabri lignarii, aut falcem vinitorum, aut dolabram carpentarii, aut malleum fabri ferrarii portaret, nec legitimam cauſam delationis afferret, profecto eſſet puniendus.

11 Regulares autem, quia in odioſis non veniunt nomine *Clericorum*, *Sylveſt. Summ. V. Clericus, num. 1.* non videntur, ſecundum aliquos, eſſe de jure communi prohibiti arma deferre. Sed contrarium eſt verius, quia diſpoſitio odioſa, & pœnalis extenditur, quando per eam providetur ſaluti animarum, & obviatur peccatis, *Io. Andrea in cap. Ex tenore de Clandeſtin. Deſpons. Gemin. Con. 60. num. 6. Ancharan. Conſ. 304. num. 3. Jo. de Imol. Conſ. 123. num. 3. Felin. in cap. Auditis. num. 32. de Præſcr. cap. Juvenis de ſponſ. & in cap. Ad audientiam. de Homic.* apud *Tuſc. l. O. Conc. 67. num. 46. & 47.* ut in caſu; ex delatione enim armorum ſcandalum inter ſæculares generatur, & multa mala Religioſæ Reipublicæ proveniunt. Unde dicendum eſt, quod Clauſtralibus etiam interdictum ſit de jure communi arma deferre. Sed ultra jus commune una quæque Religio habet circa hoc municipales Conſtitutiones, ut ſcribit *Lezan. Summ. V. Arma. n. 2.*

12 Peculiaris tamen prohibitio *Monachis Nigris* interdicta eſt in *Clement. Ne in agro §. Quia vero. in fin. de Stat. Monach.* in qua ſub pœna excommunicationis, ipſo facto, incurrenda, prohibentur infra ſepta Monaſterii ſine licentia Abbatis arma tenere. Diſputant vero Doctores, an talis prohibitio, & pœna extendatur ad alios *Monachos non nigros*, & *Gloſſ. in Clement. 1. in Verbo Nigros. de Stat. Monach.* dicit, quod ipſa univerſaliter non extenditur ad *Monachos Camaldulenſes, Ciſtercienſes &c.* quia iſti habent corpus, & caput majus, quo quia carent *Nigri Monachi*, minus ibi viget correctio, tamen quo ad diſpoſita in quibuſdam paragraphis, (inter quos continetur etiam ille, in quo exprimitur prædicta prohibitio de tenendis armis) etiam alii *Monachi* comprehendantur, & opinionem hujus *Gloſſæ* ſequuntur *Sylveſtr. V. Excommunicatio. 9. num. 73. Toletus ſumm. lib. 1. cap. 39. & Lezana V. Arma, num. 1.* & alii, imo volunt nonnulli, ut *Graſſius Deciſ. lib. 4. cap. 21. num. 19. & Sgroi Par. 7. cap. 4. num. 5.* quod comprehendantur univerſi Clauſtrales in dicta Conſtitutione. Alii autem *Suar. de cenſur. Tom. 5. Diſp. 23. Sect. 5. Filiuc. Pelizar. manual. Regul. Tr. 7. cap. 2. num. 207.* apud *Sgroi loc. cit.* conſiderantes, quod verba in pœnalibus non admittunt extenſionem, negant in prædicta *Clementina*, comprehendi alios *Monachos*, quam *Nigros*; & a fortiori negant de aliis Regularibus, qui in odioſis non veniunt nomine *Monachorum*.

Probatio.

SUMMARIUM.

13 *Ut ſit locus pœnis, debet Reus deprehendi cum armis.*
Arma debent coram Judice ſiſti, & quare.
Res non dicitur inventa, niſi apprehendatur.
14 *Quomodo probandum plene corpus delicti in delatione armorum.*
15 *Birruariis, ut pote vilibus, ac infamibus non credendum.*
16 *Contra Eccleſiaſticos poteſt procedi per inquiſitionem in delatione armorum.*
Pro recognitione armorum prohibitorum adhibendus Peritus.

13 Probatio autem hujus delicti anceps eſt ex diverſitate opinionum. Nonnulli Doctores *Clar. quæſt. 82. init. Decian. Tract. crim. lib. 8. cap. 4. num. 5. Farinac. quæſt. 108. num. 132. Felic. Alleg. 50. num. 2. Maſſin. de Confiſc. bonorum. quæſt. 8. num. 13. Urſell. Exam. apum. Concl. 143. num. 65.* apud *Conciol. ad Stat. Eugub. lib. 4. Rubr. 37. num. 1.* volunt, quod, ſi Statutum dicat, eſſe tali modo puniendum *inventum cum armis*, probatio delicti dependeat ab actuali deprehenſione Rei deferentis *arma*; ita ut non ſit locus procedendi per inquiſitionem, nec probandi per Teſtes, quod ille ali-

aliquando portavit *arma*. Alii autem Doctores *Bald. Angel. Imol. Aretin. Roman. Marſil. Ripa. Cumia. Socin. jun.* apud *Menoch. de Arbitr. Caſ.* 394. *n.* 49. *& in Addit. ibi. num.* 6. *Conciol. V. Arma. Reſol.* 11. *num.* 5. *Cortiad. Deciſ.* 71. *num.* 26. *Romaguer. ad Stat. Eugub. lib.* 4. *Rub.* 37. *num.* 7. volunt, quod, juxta proprietatem ſermonis, quis dicatur *inventus cum armis*, qui aliquando viſus ſit ea deferre; proinde tenent, quod, ſi per Teſtes concludenter probetur, aliquem arma portaſſe, ſit locus pœnæ Statutariæ. Prima autem opinio mihi videtur æquior, tum quia leges pœnales in propria, & ſtricta acceptione verborum, accipiendæ ſunt; tum quia Teſtes poſſunt decipi circa qualitatem *armorum*, num ſcilicet ſint prohibita, nec ne, & hinc Rei ultra fas gravari; proinde neceſſarium eſt, quod illa in judicio ſiſtantur, quod eſſe non poteſt, niſi Reus cum illis apprehendatur: tum quia hoc deducitur ex quadam lege *Codicis Si Barſatoram C. de Fidejuſſ.*, ex qua deducit *Gothofr. lit. R. Ricc. Collect.* 563. *arg. l. Poſſideri. §. Noratius. in fine*, quod inventa res non dicitur, niſi apprehendatur.

14 Hinc eſt, quod, ut optime advertit *Raynal. Tom.* 3. *cap.* 24. §. 2. *num.* 59. *& ſeqq.* ad hoc, quod inferri poſſit pœna ordinaria, neceſſe eſt, quod plene conſtet de delicto, nempe probando, quod arma erant perfecta ad uſum, & erant brevioris menſuræ, aut mucronata in forma prohibita; unde debet Judex adhibere in eorum viſitatione Peritos, qui coram Reo, & Teſtibus ab ipſis extrahat pilas, ac pulverem pyrium, ut notat *Ambroſin. de modo form. Proc. inform. lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 11.

15 Nec ſufficit, quod Birruarii arma ad Judicem portent, referantque ſe abſtuliſſe a *Cajo*, qui ea deferebat, & è manibus capientium elapſus eſt, nam, ut optime ait *Declan. Tract. crim. lib.* 8. *cap.* 4. *n.* 6. 7. *&* 8: tales homines, cum ſint viles, infames, ac ſceleſtiſſimi, ut lucrum ab iis, quos aggravant, reportare poſſint, multa falſa Judicibus repræſentant, unde incongruum eſt, quod ex eorum dictis alii condemnentur.

16 Sed quidquid ſit de Laicis, certe circa Eccleſiaſticos ceſſat ratio diſputandi; Canones enim *cap. Clerici cap. Quicunque.* 23. *q.* 8. *cap.* 2. *de vit. & honeſt. Cleric.* dicunt, *qui arma volentes ſumpſerint, aut ſumpſerunt*, & alius: *Quicumque ex Clero arma militaria non ſumant: nec armati incedant*, & Decretalis: *Clerici arma portantes excommunicantur*. Ex quibus evidenter apparet, quod contra illos poſſit procedi per inquiſitionem, & probari delictum per Teſtes, nec militat pro eis ratio, quam numero ſuperiori tetigimus, quod nempe poſſint ipſi gravari a Teſtibus, qui poſſunt decipi circa qualitatem armorum prohibitorum: quandoquidem omnia arma ſunt Clericis indifferenter prohibita, & circa delationem armorum in genere non poſſunt hallucinari Teſtes. Quod, ſi ageretur de probanda qualitate armorum, num eſſent ex prohibitis, nec ne; tunc concedo, quod etiam reſpectu Clericorum non ſufficeret probatio qualitatis armorum per Teſtes, ſed requiratur actualis deprehenſio cum armis, quæ per Peritos, tanquam prohibita in judicio probentur.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

17 *Pœna prima eſt amiſſio armorum, licet de hac non diſponant Statuta.*
Si arma ſint commodata, quando amittantur in damnum commodantis.
18 *Pœnæ Clericorum arma deferentium de jure antiquo.*
Tales pœnæ deſueverunt, & ſuccedunt pœnæ pecuniariæ.
Clerici non puniuntur eadem pœna, qua puniuntur Laici in pari crimine.
Clerici non degradantur, niſi hoc aperte ſit expreſſum in jure.
19 *An leges Principis Laici circa delationem armorum afficiant Clericos.*
20 *Leges clauſæ in corpore juris Civilis, deficiente jure Canonico, obligant Clericos.*
Clerici computantur inter membra Reipublicæ, ac Cives.
Cives tenentur de jure naturali obedire Principi.
Leges Principis Laici reſpectu Clericorum habent tantum vim directivam.
Clerici puniendi ſunt a Judice Eccleſiaſtico, ſi committunt in legem Principis Laici.
21 *Familia Judicis Laici poteſt capere, & ducere ad Judicem Eccleſiaſticum Clericos repertos cum armis prohibitis.*
Talia arma non poteſt ſibi uſurpare familia laica.
22 *Licentia interpretativa Judicis Ecclaſiaſtici præſumitur, ut familia laica poſſit capere Clericum cum armis.*
23 *Ordinarii, an poſſint dare licentiam Clericis deferendi arma brevioris menſuræ.*
24 *Talia arma ſunt inepta ad defenſionem.*
25 *Diſpenſatio requirit legitimam cauſam, aliter eſt legis diſſipatio.*
Diſpenſationis cauſa vera ceſſante, ceſſat diſpenſatio.
Vetitum eſt Ordinariis dare Clericis licentiam armorum brevioris menſuræ.
26 *Statutum Minorum de Obſervantia.*
27 *Tali Statuto vetantur arma offenſiva tantum, & quæ.*
28 *Portare, & tenere arma quid ſignificet.*
Portare de rigore juris quid ſignificet, & quid importet ſecundum communem uſum.
Senſus Statuti aperitur.
29 Tenere *importat nudum factum, poſſidere autem ſignificat jus.*
Habere, poſſidere, ac tenere idem important.
Poſſeſſio eſt uſus.
Tenere arma quid ſignificet in dicto Statuto.
30 *Quibus caſibus delinquit, aut non, Religioſus tenens arma.*
Opinio Sanctori exploſa.
31 *Ratio reſolutonis.*
Paria ſunt habere filium incapacem ad ſuccedendum, & non habere filium.
Habere Syndicum inhabilem, & non habere perinde eſt.
Non eſſe, & inutiliter eſſe paria ſunt.
32 *Ut pœnæ Statutariæ contra portantem, aut tenentem arma ſubſiſtant, requiritur dolus, nempe animus offendendi.*
33 *Animus offendendi quomodo proditur.*
Venatio tantum clamoſa Eccleſiaſticis interdicta.
34 *Religioſus abſque licentia Superioris tenens ſclopum ad venationem, an teneatur Statuto.*
35 *Si non habet animum nocendi, extraordinarie tantum eſt puniendus.*
36 *Retinens arma etiam extra cellam, quo caſu puniendus.*
37 *Si arma retenta a Religioſo ſint ex probibitis a Principe, augenda eſt pœna Statuti.*

17 Pœnæ deferentium arma prohibita dependent a diſpoſitione Statutorum, quæ aliquando multas pecuniarias, aliquando pœnas corporales, etiam ultimi ſupplicii cum bonorum confiſcatione, pro diverſitate armorum, indicunt. Univerſaliter autem prima pœna eſt eorundem armorum amiſſio, & hoc, quantumvis de hac pœna nihil loquantur Statuta, ut poſt nonnullos Doctores *Alex. Afflict. & Marſil.* tenet *Ripa. de Noctur. tempo. cap. 8. num. 63. & 69.* qui & ait, quod, quando arma ſunt commodata, ſunt reſtituenda commodanti, ſi iſte ignorabat commodatarium ea eſſe delaturum contra mandatum Principis; & tali caſu comodatarium teneri ſolvere Familiæ Prætoriæ valorem eorundem armorum. Si vero commodans non ignorabat commodatarium fore iis uſurum contra prohibitionem, ea amittit abſque ulla ſpe repetendi pretium; & ſic cum *Bobadilla, Conciolo, & Muta,* firmat *Raynald. tom. 3. Obſerv. crim. cap. 24. §. 1. num. 77.*

18 Pœnæ autem reſpectu Clericorum de jure communi, ut habetur ex citatis Canonibus, ſunt depoſitio a proprio gradu: detruſio in Monaſterio ad faciendam pœnitentiam: & excommunicatio ferendæ ſententiæ, & ſi poſt trinam monitionem non deſiſtit Clericus arma portare, amittit privilegium Canonis, ut habet Textus in *cap. In Audientia. in fin. de Sent. excom. & in cap. Contingit. il 2. in fin. eo. tit.* Sed antiquæ hæ pœnæ antiquatæ ſunt; & ex conſuetudine omnium Diœceſium commutatæ ſunt in pœnas pecuniarias, arbitrio Ordinariorum; & etiam adhibentur Carceres, quando pecunia deeſt, & ratione delationis armorum prohibitorum vidi quoſdam Clericos ad Triremes damnatos. Sed circa hoc unaquæque Diœceſis habet ſuas *Conſtitutiones Synodales,* quibus regitur in judicando. Vult autem *Poſthius, Reſol. 151. num. 14.* quod Clerici ob delationem *piſtolettorum*, & delicti illis patrati, debeant degradari, & curiæ ſæculari tradi, ultimo ſupplicio puniendi, juxta Conſtitutiones *Pii IV. & Pii V.* de quibus diximus ſupra *n. 7.* Tamen hoc admittendum non puto, tum quia Clerici tranſgredientes legem, qua iis, æque ac Laicis pœna imponitur, non ſunt puniendi eadem pœna, qua puniuntur Laici, ſed minori ad conſervationem, ac dignitatem gradus Eccleſiaſtici, ut ex *Vaſquez*, & *Salas* docet *Dian. Par. 1. Tract. 2. Reſol. 8. in fin.* tum quia, quando Pontifices voluerunt Eccleſiaſticos morte naturali eſſe puniendos, expreſſe ſtatuerunt, eos eſſe degradandos, ut habetur in *cap. Ad Falſariorum. de Crim. Falſ. cap. Novimus. de Verb. ſign. cap. Ad Abolendum. de Hæret. cap. 1. de Hæret. in 6.* quod tamen non eſt in caſu delationis *piſtolettorum*.

19 Dubium autem eſt, an leges Principis Laici, vetantes ſub determinata pœna delationem alicujus generis armorum, (ut pote gladios, acuminatos ad folium olivæ, ut vulgo dicitur, ſtilos triangulatos; *piſtoletta* breviora, (vulgo *mazzagatti*) afficiant etiam Clericos Sæculares, ac Regulares?

20 Reſpondeo, quod juxta ea, quæ tradit doctiſſimus *Roderic. Q. Q. Regul. Tom. 1. Quæſt. 66. art. 2. per tot.* leges ſæculares clauſæ in corpore juris Cæſarei, deficientibus legibus Canonicis, inſervire debent etiam pro Clericis. Ratio eſt, quia tales leges cenſentur approbatæ a Summis Pontificibus ad adjuvandos Canones, ut expreſſe habetur in *cap. De Capitulis. cap. Quis autem. cap. Certum. cap. Veſtrum. 10. Diſt. cap. Intelleximus. §. Quia vero. junct. gloſſ. in V. Adjuvantur. de nov. oper.* Et quia Clerici etiam ipſi computantur inter membra Reipublicæ, & in numero Civium, ut dicunt Doctores, *Felin. in Cap. Eccleſia. S. M. N. 69. De Conſt. Bart. in l. p. ff. Ad mancip. Plate. in l. Cives. C. de incom. Soto de Inſt. lib. 1. quæſt. 6. Art. 6. Adrian. Quol. 6. Medin. de Reſti. quæſt. 46. Caſtr. de leg. pœna cap. final.* apud *Roderic. Tom. 1. quæſt. 66. art. 2. in fin.* hinc eſt, quod etiam ipſi legibus Civilibus obſtringuntur. Hinc etiam eſt, quod, ſi Princeps pro ſecuritate Civium, ac felicitate Reipublicæ, aliquas leges condit, debent eas Clerici etiam ſervare, non quidem in quantum Clerici, (ſic enim non ſubduntur Principi Laico, qui eorum Superior, aut Judex non eſt,) ſed in quantum Cives, qui de jure naturali tenentur ſuperiori poteſtati Civili, hoc eſt, Principi obtemperare, ut docent *D. Thomas 2. 2. quæſt. 114. art. 1.* & *Scotus in 3. Diſt. 40. q. unic. §. onera impoſita: V. Quantum autem. E. 6.* Verum eſt, quod talibus legibus non ſubduntur Clerici, niſi ſecundum poteſtatem directivam; non verum ſecundum poteſtatem coercitivam, & pœnalem: unde, ſi eas tranſgrediantur; peccant quidem graviter, ſi tranſgreſſio eſt in materia gravi; ſed non poteſt Princeps (quia ipſorum Judex non eſt) eos coercere pœnis, latis in talibus legibus; ſed taliter punire ſpectat ad Judicem Eccleſiaſticum, qui tamen non tenetur regulare ſententiam ad rigorem, & dictamen legum Laicarum; ſed arbitrio ſuo regulato a Canonicis Sanctionibus; & huic doctrinæ adſtipulantur communiter *Theologi, Canoniſtæ, & Juriſperiti. Medin. 1. 2. quæſt. 96. art. 5. Sylv. V. lex. quæſt. 15. Sayr. Clau. Reg. lib. 3. cap. 4. num. 11. Abb. Dec. Felin. in cap. Eccleſia S. M. de Conſtit. Bart. in l. Cunctes populos. C. de Sum. Trin.* apud *Bict. quæſt. 114. num. 8. Lezan. V. Arma. num. 5.*

21 Dubium porro eſt, an Clericus repertus cum piſtolettis, poſſit iis ſpoliari a familia Laica; aut capi, & duci ad Judicem Eccleſiaſticum? Quo ad primum, opinio nonnullorum *Sala. Barboſ. Medi. Bonac. Duar. Bellet. Mart. Megal. Genuen. Ric. & Anguian.* cum quibus ſentit *Diana Par. 1. Tract. 2. Reſol. 10.* eſt, quod familia Laica nequeat Clericum, ut præfertur, armis ſpoliare. Contrarium ſentit *Farinacius Q. 8. nu. 96. Scaccia de Judic. lib. 1. cap. 78. n. 5. Ambroſinus de Immunit. cap. 18. num. 30. & Cutellus Tit. ad leg. Federic. cap. 16. not. 18. num. 3.* qui ſecum vehit 14. auctores, & cum his ſentio & Ego; ratio eſt, quia quivis, etiam privatus, poteſt exarmare eum, qui paratus eſt delictum committere, ad hoc antevertendum; ergo a fortiori poterit hoc familia Prætoria, cui impedire damna, quæ ſequi poſſunt in Republica, ex Officio incumbit. Verum eſt, quod talia arma nequit familia Laica ſibi vendicare, quia nec in Clericum, nec in ejus rebus ullum jus habet, & in hoc ſenſu forte locuti ſunt Doctores prioris ſententiæ negativæ. Sed debent arma Judici Eccleſiaſtico præſentari, qui de iis diſponat, prout de jure.

22 Quod ad ſecundum, vult *Dian. Par. 1. Tract. 2. Reſol. 11.* cum quibuſdam aliis *Megal. Souſa, & Marta.* non poſſe Laicam familiam capere Clericum, ut præfertur, ad effectum illum ducendi ad ſuum Judicem; quia non eſt Textus in jure Canonico, qui declaret, poſſe Laicum Judicem in hoc caſu Clericum comprehendere, etiam ut ad Judicem Eccleſiaſticum ducat, niſi præcedat prælati Eccleſiaſtici licentia, ur dicitur *text. in cap. Ut famæ. V. Laici. de Sent. Excom.* Sed ratio hæc parum valet, ſiquidem intervenit ſemper licentia interpretativa. De Judice enim Eccleſiaſtico bene præſumendum eſt, & quod velit Clericos delinquentes pro debito ad normam legum punire; & conſequenter præſumi poteſt, quod facultatem capiendi tali caſu indulgeat, ne Clericus impunitus evadat. Unde quindecim Do-

ctores apud *Dianam d. Par.* 1. *Tr.* 2. *Reſol.* 11. ℣. *Sed non deſunt*, quibus addo *Cutellum Ad Leg. Federic. cap.* 16. *not.* 18. *num.* 3. *fol.* 136. volunt, poſſe familiam Laicam capere Clericum armatum, ut præfertur, & ad ſuum Judicem ducere ſine incurſu illius Cenſuræ, & cum his ſentio etiam Ego, qui hoc vidi multoties practicatum ſine ulla Prælati Eccleſiaſtici querimonia.

23 Dubium aliud eſt, an Epiſcopi, aliique Prælati Eccleſiaſtici, quaſi Epiſcopalem juriſdictionem habentes, poſſint ſubditis ſuis dare licentiam deferendi arma prohibita, ut *piſtolettos*, ſtilos, ſeu cultros brevioris menſuræ?

24 Pro reſponſione adverto, quod hujuſmodi arma ſunt proprie offenſiva, & proditoria, ut ſupra dictum fuit, & ad defenſionem per ſe idonea non ſunt, ſed nec etiam per accidens; cum enim brevia ſint, & occultata ſub veſtibus gerantur, non poteſt per ea adverſarius deterreri ab invaſione, quod eſſet defenſio per accidens. Quod, ſi dicatur, poſſe repelli inimicum ea exerendo; vel etiam eum, paratum jam ad me percutiendum, præventive vulnerando, quod eſſet genus licitum defenſionis, dico, quod hoc poteſt æque fieri per arma juſtæ menſuræ; unde neceſſarium non eſt, quod pro defenſione talia arma brevia ſint. Hoc adnotato, reſpondeo ad dubium propoſitum, negative.

25 Ratio eſt, talis licentia eſt diſpenſatio legis prohibitivæ; diſpenſatio autem, ut ſit valida requirit legitimam cauſam, ut textualiter habet *Trid. Seſſ.* 25. *de Refor. cap.* 18. & ſine hac illa eſt ſubreptitia, & vocanda eſt potius legis *diſſipatio*, quam *diſpenſatio*, ut poſt *D. Bernardum de Conſiderat.* dicunt Doctores *Curt. ſeni. Conſ.* 19. *num.* 6. *Socin. Jun. Conſ.* 120. *n.* 28. *vol.* 2. *Gutier. lib.* 1. *cap.* 19. *num.* 5. *Sanch. de Matr. lib.* 3. *Diſp.* 8. *nu.* 3. & *lib.* 8. *Diſp.* 17. *n.* 10. *Fernandez. in Exam. Theol. Moral. Par.* 1. *cap.* 6. §. 10. *num.* 1. apud *Barboſ. in Concil. ſeſſ.* 25. *de Refor. cap.* 18. *num.* 3. & vera, ac legitima cauſa diſpenſationis ceſſante, ceſſat diſpenſatio ipſa, ut ex pluribus juribus *cap. Quod pro remedio.* 1. *qu.* 7. *cap. Priſcis.* 55. *Diſt. cap. Statuimus*, 61. *Diſt.* colligit *Gloſſ. in cap. Poſt. tranſlationem in V. Ceſſante de Renuntiat.* legitima autem, & ſola cauſa, ob quam poſſunt Epiſcopi dare licentiam Clericis deferendi arma, eſt, ut per ea ſe poſſint defendere ab invaſoribus. Porro talia arma brevia, aut inepta ſunt, aut non neceſſaria ad defenſionem, ut dictum eſt, adeoque in illis ceſſat legitima cauſa diſpenſationis, proinde hæc erit irrita, & nulla: Et cohærenter ad hac habetur citata Conſtitutio 49. *Pii IV.* in qua prohibetur quibuſvis perſonis Status Eccleſiaſtici deferre *archibuſettos minores duobus palmis*, & prohibentur *Cardinales Legati*, ac inferiores *Gubernatores* ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, dare licentiam hujuſmodi arma brevia deferendi; & hoc forte, quia illa nullo modo neceſſaria ſunt ad defenſionem, aliter talis prohibitio eſſet irrationabilis, cum tolleret modum defenſionis, quod eſt de jure naturæ, & *B. Pius V.* in *Conſtitutione* 145. vetuit deferre arma breviora tribus palmis, ſub incurſu criminis læſæ Majeſtatis, ut dictum fuit.

26 Reſpectu vero Regularium quiſque conſulere debet ſuas Conſtitutiones in pœnis inferendis. Apud Nos *Minoritas Stat. Gen. Ord. cap.* 7. §. 6. *n.* 51. *in fine* ſic habet: *Qui arma offenſiva portaverit; vel in Cella, aut alibi retinuerit, ſemeſtris Carceris pœna mulcetur*, quod etiam diſponitur in *Textu Tit. Applicatio* §. 10. *in fin.*

27 Circa quod Statutum adverto, quod, licet nomine *armorum* veniant *arma* etiam defenſiva, ut ſcuta, galeæ, thoraces ferrei &c. tamen, quia mens Statuti eſt tollere inſtrumenta nocendi a Clauſtris, ideo hoc accipi debet de *armis* offenſivis tantum. Verum eſt, quod, ut dicebamus ſup. *num.* 10. etiam inſtrumenta artium nonnulla, ut aſcia, dolabra, ſcalpellum, falx, tridens &c. poſſunt nocere, & ideo extra manus Artificis ſunt vera arma. Proinde Religioſus, qui deferret aſciam &c. aut in Cella retineret, nec legitimam cauſam delationis, aut retentionis adduceret, utique committeret in Statutum, prout etiam docet *Sanctor. de Pœn. cap.* 14. *quæſt.* 4. ℣. *Reſpondeo primo. fol.* 85. *par.* 2. Pariter, ſi cultellum ad incidendum panem, juſto longiorem, aut ſubulam majorem conſuetis, ſub excuſatione reſarciendi ſandalia, aut calepodia, aut baculum cavum, (in quo abſconditur ſtilus, qui poteſt de facili exeri, ſummitaſque baculi inſervit pro capulo ſtili) ſub colore itinerandi, aut ſe ſuſtentandi deferret, aut in Cella teneret; abſque dubio eſſet Reus hujus Statuti, & deberet plecti, hæc enim ſunt vera *arma*; imo major deberet eſſe punitio, quo major fraus legi fieret ex inſtituto, & ſub colore rei licitæ.

28 Adverto ſecundo, quod portare, & tenere *arma* non ſignificat quoquomodo; ita ut, ſi momentanee, aut per modicum temporis quis *arma* portaret, aut teneret, in legem committeret, ſed ſignificat moraliter, & humano modo, puta, portare, & tenere ad uſum per plures vices conſueto, & ad longum tempus. In rigore juris, *portari* dicitur id, quod quis jumento ſecum defert, id vero, quod quis ſuo corpore bajulat, dicitur *ferri*, ut ait *Cajus in l.* 35. *ff. de Verb. ſignif.* Licet hæc nimia ſubtilitas Juriſconſultorum diſpliceat *Alciato*, ut ex *Spiegelio Calvinus*, ac proinde velit, quod *portari* etiam dicatur id, quod quis proprio corpore fert. Tamen ſecundum communem uſum loquendi, *portari* dicitur, quod ex uſu defertur. Si quidem aliter dicitur, *portari Miſſale de cornu ad cornu Altaris*: *portari epiſtolas a tabellario &c.* & aliter *portari* togam a Senatore; *portari* enſem a milite; ſi quidem in primo ſenſu importat puram delationem de loco ad locum, quamvis aliquod tempus inſumatur in deferendo; in ſecundo vero importatur uſus, & conſuetudo utendi, & ad uſum deferendi. Et in hoc ſenſu accipiendum eſt Statutum. Proinde, qui portaret *arma* de loco ad locum, ut reſtitueret: occultaret; ſervaret &c. quantumvis impendat aliquod tempus in transferendo, non poſſet dici culpabiliter *arma portare*.

29 Pariter *tenere*, licet merum factum, quod ad poſſeſſionem corporalem refertur, importet; unde *tenere* facti ſit, & *poſſidere* juris, ut notat *Gothofr. ad Inſt. tit. Quib. mod. toll. obl. & ad l.* 3 *C. Ne Rei domin. vel templ. arg. l.* 38. *in princip ff. de Verbo Oblig.* quin etiam, illi, in quos poſſidendi jus non cadit, quales ſunt ſervi, recte dicantur *tenere*, ut apparet ex pluribus legibus *l.* 38. §. *Hæc quoque ſtipulatio. ff. de Verb. obl. l.* 49. §. 1. *ff. de Acquir. poſſ. l.* 4. §. *Item ſi eam rem. ff. de Uſu cap.* tamen etiam *poſſidere* importat; & *habere*, & *poſſidere* idem ſignificant, ac *tenere*, ut ex *l. Juſto* §. *final. ff. de Uſur. & uſucap.* obſervat *Cujacius. ad l.* 38. §. *Si quis ita. ff. de Verb. obl.* Porro *poſſidere* importat certum, & continuum uſum, *arg. l. Servitutes. la* 3. *ff. de Servit.* non enim aliud eſt poſſeſſio, quam uſus. *l.* 111. §. *Poſſeſſio ff. de Verb. ſignif.* Juxta ergo recitatas ſignificationes accipitur in Statuto *arma tenere*, puta, vel facto in Cella, ſive alibi *tenere* ad uſum, licet *arma* aliena ſint, vel ea tanquam propria *poſſidere*, ac iis uti. Hinc eſt, quod, ſi quis ſclopum ad venandum ſibi accommodare fecerit ab amico, & in Cella, ſive alibi ſub privata cuſtodia per plures dies ſervet, ut eo utatur, opti-

me

me incurreret pœnam Statuti. Si vero illum, ſive alia *arma*, tanquam propria *teneat*; Superiori Cellas viſitandi abſcondat, & ſæpe ſæpius, ſive per Conventum, ſi ve extra deferat; ultra pœnas contra portantes, & tenentes *arma*, debet etiam plecti pœnis proprietariorum, ut optime dicit *Sanctor. de Pœn. cap.* 14. *quæſt.* 4. ℣. *Reſpondeo VI. fol.* 88. *par.* 2.

30 Indiſcriminatim autem non putarem, quod tenens *arma* in Cella, quæ nec ſua ſint, nec iis utatur, aut uti intendat Religioſus, ob id eſſet puniendus, ſed puto, diſtinguendum de *armis*; puta de *armis*, quæ non ſunt idonea ad offendendum, & de illis, quæ de ſe apta ſunt; primi generis ſunt ſclopi omnes longi, & breves, ſi focile non habent, aut fractum eſt; aut focarium lapidem non habent, aut pulvere pyrio, & globulis plumbeis non ſunt inſtructi; nec in Camera, nec alibi in Conventu habetur pulvis &c. ſecundi generis ſunt omnia *arma*, quæ aut cæſim, aut punctim nocere poſſunt. In primo caſu cenſeo, non eſſe locum pœnæ, ſi talia *arma* depoſita teneantur ad conſervationem, aut ad reſtitutionem &c. in ſecundo ſic. *Sanctorus loc. cit.* ℣. *Reſpondeo quarto. fol* 87. *par.* 2. cenſet, quod, ſi ad multum tempus, conſervarentur *arma* in Cella, relicta, ſive depoſita ab amico, retinens ſit ſub rigore Statuti abſolute puniendus. Sed Ego non admitto, niſi cum data limitatione.

31 Ratio eſt, quia mens Statuti in *armis* prohibendis, tum quo ad delationem, tum quo ad detentionem in Cella eſt, ne iis utantur, aut uti poſſint Fratres ad vulnerandum, aut occidendum; proinde tale Statutum in *Vollisoletanis* 1593. habetur ſub *Titulo de Manibus violentis*; porro talia *arma*, ut præfertur, inepta ſunt ad nocendum, ut patet; igitur ea tenere, & non tenere, perinde eſt. Quia habere filium incapacem ad ſuccedendum, & non habere filium paria ſunt; *Federic. de Sen. Conſil.* 26. *n.* 3. ℣. *Primo quia*; habere ſyndicum inhabilem, & non habere perinde eſt; *text. in l. p.* §. *Quod ſi. ff. Quod enim. univer.* tandemque paria ſunt *non eſſe*, & *inutiliter eſſe*, ut ex *l. Quoties. ff. Qui ſatis de eo. l p.* 5. *Verbis ff. Quod falſ. tuto*, deducit *Gothofredus. ad l. p.* §. *Quod ſi lit. N. ff. Quod cujus univerſ.* Sequitur igitur, quod habere *arma* inutilia, & non habere paria ſunt; & hoc, ſi quadrat in ordine ad uſum, currit etiam in ordine ad pœnam, quæ pure lata eſt ad antevertendum uſum *armorum*.

32 Adverto tertio, quod, licet nomine *armorum* offenſivorum veniant omnia, quæ poſſint vulnerare, & occidere, & ea portare ad ſic nocendum, piaculum ſit; mens tamen Statuti non eſt tanta pœna percutere talium delatorem, niſi adſit dolus, qui oritur ex animo nocendi, quem habet deferens. Admitto quidem, quod pro actibus internis pure non feratur lex; cum enim, quæ latent in animo, non ſint ſub cenſura Judicis, neque poterit circa ea ferri prohibitio pœnalis. Tamen, quando animus per actus externos proditur, utique ille etiam punitur; imo univerſaliter in delictis ordinaria pœna non fertur, niſi propter dolum, ut alias dictum eſt. Mens ergo Statuti eſt, punire ſemeſtri carcere delatorem, ſive retentorem *armorum*, qui ea habet animo nocendi; quia tanta pœna, ut eſt Carcer ſemeſtris, magnam culpam ſupponit; quæ tamen non interveniret, ſi quis ad vanitatem puram, ac ſecluſo ſcandalo *arma* portaret.

33 Proditur porro animus offendendi ex circumſtantiis; nam, ſi deferens eſt homo rixoſus, aut percutere ſolitus; aut minis terret; aut violentus eſt in moribus; litigioſus; aut inimicitiam activam habet intra, vel extra Clauſtra &c. locus eſt legitimæ

præſumptioni, quod arma deferat ad finem offendendi, & tunc intrat ordinaria pœna Statuti. Sed, ſi haberet in Cella ſclopum ad occidendos aves, ſeu lepores per ſylvam Conventus, & abſque ſcandalo ſæcularium, & cum licentia Superioris illo uteretur, non putarem eſſe locum pœnæ. Quia, quamvis venatio per Sacros Canones *cap. Eſau. cap. Quid prodeſt. cap. An putatis.* 86. *Diſt. cap.* 1. & 2. *de Cleric. Venator.* ſit Clericis, & ſervis Dei interdicta, tamen hoc non eſt univerſaliter verum de omni venatione, ſed tantum de *clamoſa*; & hæc etiam debet accipi non quæcumque, ſed quæ fit ex conſuetudine, exercitio, & voluptate, non autem ea, quæ fit aliquando ex recreatione, prout habet *Gloſſ. in cap. Epiſcopum. in V. Voluptate de Cler. venat.* & ut textualiter habet *cap. final. de Cler. venat. Servis Dei venationes, & ſylvaticæ vagationes cum canibus interdicuntur*; qui autem, quandoque ad recreationem necandis avibus vacat intra ambitum Monaſterii, non poteſt dici, quod vagetur per ſylvas. Conſulo tamen Superioribus, ne ſimiles licentias tribuant, maxime retinendi ſclopos in Conventu ad hujuſmodi recreationem; ex luctuoſis enim eventibus didicimus, quod hujuſmodi *arma*, contra feras permiſſa, per humanam malitiam, & Dæmonis tentationem, in homines ſunt aliquando converſa.

34 Quid autem juris, ſi abſque licentia Superioris, Religioſus alias quietus, de quo nulla præſumptio eſt, quod malum animum contra aliquem habeat, ad prædictam recreationem ſclopum teneret, & eo uteretur, eſſet ne locus pœnæ ordinariæ?

35 Reſpondeo, quod non; ſed ad plus, extraordinariæ. Ratio eſt, quia in illo ceſſaret præſumptio doli nocendi proximo, quæ eſt fundamentum legis pœnalis, ut probavimus. Proinde, cum ſic detinendo non peccaret graviter; neque debet eſſe locus gravi pœnæ Carceris ſemeſtris.

36 Adverto quarto, quod in citato Statuto dicitur *in Cella, vel alibi arma retinuerit*; & ideo puniendus ſit ille, qui, licet *arma* non retineat in Cella, retinet tamen in loco ſuæ cuſtodiæ commiſſo, ut Sacriſta in Sacriſtia, vel banco Eccleſiæ: Coquinarius in coquina, & Sartor in ſua officina ſutoria &c. ſive in loco recondito, & nulli alteri noto: ſive extra Clauſtra depoſita in domo amici retinet; hæc omnia enim importantur per ly *alibi retinuerit*; par enim culpa eſt tenere in loco, a quo ſibi liberum eſt ea deſumere, & tenere in propria Cella.

37 Et tandem adverto, quod, ſi *arma* delata, & retenta, eſſent ex prohibitis per Principem Laicum, deberet pœna Statutaria augeri juxta ea, quæ diximus ſupra.

§. II. Minæ.

SUMMARIUM.

1 *Minæ ſunt indicia delicti patrandi.*
Qui minatus eſt, poteſt torqueri, ſi ſecuta eſt offenſa in eum, cui minatus eſt.
Minæ de ſe ſunt crimen conſummatum.
Violentia crimen appellatur.
2 *Minæ quo caſu ſint crimen conſummatum.*
3 *De jure communi non ſunt ſancitæ pœnæ contra minantes, ſed de jure ſtatutario.*
Minæ aliæ explicitæ, aliæ ænigmaticæ.
4 *Dubium, an juxta rectam rationem minæ omnes habendæ ſint pro delicto conſummato.*
5 *Reſpondetur negative.*
Minæ ſolæ, ex quibus rationabilis timor oritur ſunt crimen.

6 *Minæ quæ ſunt ſufficientia indicia reatus, ſecuto effectu, ſunt crimen.*
7 *Minæ ambiguæ ſunt interpretandæ in bonam partem.*
Minæ jactatæ ex impetu iracundiæ, non ſunt crimen.
Neque illæ, quæ leve damnum inferre jactant.

1 QUamvis *minæ* videantur eſſe pura indicia delicti patrandi, ut proinde, ſi ſecuta ſit alicujus mors, mutilatio, vulnus, aut aliud damnum, procedi poſſit ad torturam illius, qui antecedenter *minas* jactavit, ut cum multis firmat *Clar. quæſt.* 21. *num.* 37. qui teſtatur de communi; re vera tamen ipſæ de ſe crimen conſummatum ſunt, ut *arg. tot. Tit. Ad leg. Jul. de vi publ. vel priva. in ff. & C.* probat *Julius Chartarius Deciſ.* 52. *num.* 11. Si quidem metus *minis* incutitur, ut notum eſt, & hoc non alia de cauſa, niſi quia violentia per *minas* fit ei, cui per eaſdem metus infertur. Ubi autem injuſta violentia intervenit, cadit delictum, nam, juxta Doctores *Innocen. in cap. Cauſam matrimonii. de Offic. Delegat. Alciat. de Præſumpt. Reg.* 3. *Præſumpt.* 7. *num.* 1. apud *Menoch. lib.* 3. *Præſumpt.* 126. *num.* 2. *Maſcard. de Probat. Concl.* 1051. *num.* 2. violentia crimen appellatur.

2 Verum eſt, quod *minæ*, de quibus loquuntur citati Doctores, intelligendæ ſunt, quando alicui violentia infertur ad faciendum aliquod, quod ipſe facere non vult, ut quando *minis* cogitur puer, aut puella invita ad Religionem &c., & re vera talis violentia illata ex ſe crimen conſummatum eſt, quia contra legem agit, qui ſic minatur. *Minæ* autem, quæ verbo, aut facto fiunt ab aliquo, qui illis maniſeſtat, ſe aliquod malum, aut damnum eſſe præſtaturum per ſe, ſive alium, contra vitam, aut alia bona proximi, non ſunt ex ſe delicta conſummata, ſed ſunt indicia criminis conſummandi, & proinde non ſunt ex ſe punibiles, niſi lege ſtatutaria ſub pœnali diſtinctione prohibeantur, tanquam crimina independenter ab earum executione, & hoc, ut publica quies ſarta, tectaque ſit.

3 De jure igitur communi, contra jacientes minas ad offendendum aliquem, non reperiuntur pœnæ ſancitæ, quia pro crimine non reputantur; ſed, ſi apud aliquos delicta ſunt, (ut eſt apud Nos *Minores*, ut infa dicemus) hoc eſt de jure ſtatutario. Sciendum porro eſt, quod *minarum* aliæ ſunt explicitæ; aliæ vero ænigmaticæ, *Maſcard. de Probat. Concluſ.* 1057. *num.* 16. *Farinac. Quæſt.* 50. *num.* 8. *Bict. Prax crim Quæſt.* 69. *num.* 5. & iſtæ fiunt verbis, ut dicendo, *faciam tibi dolere caput*; ſive *aliquem de hoc pœnitebit*, & etiam factis, ut ſi duo rixati ſunt, unus eorum proprium digitum momorderit in ſignum mali, quod alteri minatur.

4 Dubitari modo poteſt, an quælibet ex dictis *minis* juxta rectam rationem (ſecundum quam Statuta condentes, qui ſanxerunt *minas* habendas eſſe pro delicto conſummato, debuerunt procedere) judicanda ſit pro delicto?

5 Ad hoc dubium reſpondeo negative. Et ratio eſt, quia, ut dicam infra, mens ſtatuentium eſt publicam quietem in Republica fovere, prohibendo ſub reatu, & pœnis delicti, eas *minas*, quæ *rationabiliter* poſſunt perturbare animum, eumque anxium reddere timore per *minas* incuſſo. Dixi *rationabiliter*, nam, ſi quis nimis pavidæ naturæ, ac tenuis ſpiritus, metu concuteretur ex *minis*, aut joco prolatis, aut ex jactantia, aut ex iracundia inconſiderata: aut eſſent de levi offenſa inferenda; aut eſſent *minæ* æquivocæ &c. iſtæ, & ſimiles non debent importare crimen, quia *irrationabiliter* apprehenderentur ab eo, tanquam *minæ*, & ex iis abſque fundamento perturbaretur. Unde non deberet defectus prudentiæ, aut fortitudinis in iſto, importare in minante crimen, quod re vera tale non eſt.

6 Dico igitur, crimen de ſe cenſeri poſſe eas *minas*, quæ ſecuto effectu, ſufficientia indicia ſunt reatus in eo, qui minatus eſt. Quia ſi Judex ex talibus *minis* rationabiliter præſumit factum ſecutum opera illius, qui antecedenter minatus eſt; ut proinde ad eum torquendum deveniat; rationabiliter etiam præſumit ille, contra quem *minæ* ſunt incuſſæ, quod minans efficaciter velit eas exequi, & ex tali rationabili metu perturbetur; ob quem alteri injuſte incuſſum, *minæ* evadunt in minante delictum.

7 Sequitur igitur ex his, quod crimen non ſunt *minæ* ambiguæ, dubiæ, ac æquivocæ, quia juxta Doctores *Alex. Dec. Cravet. Natta Roland. Gomez. Menoch. Decian.* apud *Sgroi lux Prælat. Par.* 5. *cap.* 3. *nu.* 515. ℣. *Limitatur quinto*, debent in bonam partem interpretari; ut ſi quis alteri minetur, dicendo; *ulciſcar me de de hoc*; ſive *faciam ut ſe pœniteat*; ſive *faciam facta, & non verba &c.* accipi debet tanquam ſe facturum id (quod minatur) licite, implorato nempe Judicis, aut Superioris officio. Pariter crimen non ſunt minæ jactatæ ex impetu iracundiæ, & inconſiderate *Menoch. Præſumpt.* 89. *lib.* 1. *num.* 64. *Boer. Deciſ.* 166. *num.* 3. *Carrer. de Indic. cap.* 12. *num.* 3. *Mirand. Ord. judic. quæſt.* 20. *art.* 9. *concl.* 2. *num.* 133. tum quia crimen non datur ſine advertentia, & dolo; tum quia irrationabiliter alius timeret ob eas auditas. Itidem ſi minæ ſint a thraſone jactabundo, & qui verbis ſe jactat Achillem, cum factis Margites ſit, nec unquam ad effectum minas jactatas perducere ſolitus eſt; nam ſi minæ non ſint ab eo, qui ſolitus eſt eas exequi, ineptum indicium ſunt ad Rei conſtitutionem in examine rigoroſo. *Caphal. Hunded. Felic.* apud *Farinac. quæſt.* 50. *num.* 9. *Menoch. Ball.* apud *Sgroi loc. cit. num.* 48. Tandemque tales non ſunt *minæ* de levi damno inferendo; nam ex iis non haberetur juſti metus rationabilis cauſa. Debent igitur minæ (ut delictum ſint) eſſe claræ, cum conſideratione prolatæ a viro ſolito verbis facta copulare, & de re, & damno gravi, ut, puta, morte, mutilatione, gravi percuſſione &c. Quod autem fiant in præſentia, aut abſentia ejus, cui incutiantur, perinde eſt, quia æquali timore is concuti poteſt, & perturbari, ſive ſic, ſive ſic illæ fiant.

Probatio.

SUMMARIUM.

8 *Minæ quomodo per Teſtes probandæ.*
9 *Quomodo probandum, quod minans ſit minas executurus, ſi nullum præceſſit exemplum, quod ſit ſolitus minas exequi.*
10 *Committitur prudentiæ Judicis cognoſcere animum minantis.*
11 *An Teſtes in probandis minis debeant eſſe conteſtes.*
Sufficiunt Teſtes ſingulares.
Minæ non ſemper iiſdem verbis incutiuntur.
12 *Quid agendum, quando qualitas minarum non eſt probata.*
13 *Differentia accidentalis minarum non tollit probationem qualitatis minarum.*

8 M*Inarum* probatio fieri debet per Teſtes, ſicut & alia delicta Teſtibus probantur; ſed non ſufficit, quod Teſtes deponant, quod *Ca-*

jus

jus tales; & tales *minas* jecerit in *Sejum*, ſed requiritur, quod tali, & tali modo illas protulerit, & quod *Cajus* ſolitus ſit *minas* exequi. Ratio eſt, quia ut numero ſuperiori dictum eſt, *minæ*, crimen non ſunt, niſi cum conſideratione, & advertentia proferantur. De iſtis porro (cum ſint res in animo latentes) ſpectat ad Judicem judicare; Teſtes autem non poſſunt teſtificari, niſi de facto, quod ſenſu perceperunt. Requiritur ergo, quod Teſtes deponant ſuper modo, quo *minæ* prolatæ ſunt, ut ex illo poſſit Judex judicare, an ex inconſideratione iracundiæ prodierint, an potius ex animo doloſo, & ita crimen ſint. Pariter ibidem dictum eſt, crimen non eſſe *minas* jactatas ab eo, qui eas exequi ſolitus non ſit. Ut ergo ab Actore probetur delictum, neceſſe eſt, quod probet in *minis* illam qualitatem, ſine qua illæ delictum non ſunt, quæ qualitas eſt, ut prodierint a viro ſolito exequi, quod minatur; & hoc probetur vel per Teſtes, qui *minis* interfuerunt, vel per alios, qui ſuper hoc articulo debent examinari.

9 Sed, quomodo articulus iſte probatur, caſu, quo non habeantur præcedentia exempla, ex quibus rationabiliter deducatur hominem ſolitum eſſe *minas* exequi?

10 Dico, quod tali caſu, arbitrio, & religioni Judicis committitur judicare, an ille talis ſit, qui *minas* jactatas exequi vellet. Rationabile porro de hoc judicium debet ferre Judex, conſiderando, an Reus de *minis* ſit homo verboſus, & levis; an potius cordatus, ac gravis; ſi multa promittere inconſiderate ſoleat, exinde a promiſſione deficere; an potius promiſſis ſtare; ſi gravis eſt offenſa, quam recepit ab eo, cui minatus eſt; ſive ob eam plus juſto doleat; an potius levis, aut leviter accepta; ſi impenſe de ſua exiſtimatione curet; an potius perfunctorie circa eam ſe gerat: an ſit homo ad quæcumque paratus; an vero conſcientiæ timoratæ &c. & ex his ferre poteſt rectum judicium, & pronunciare de delicto in *minis* factis, aut non.

11 Dubium autem eſt, an Teſtes debeant eſſe conteſtes in tempore, loco, & *minis*? Reſpondent Doctores communiter *Farinac. quæſt.* 50. *num.* 41. *Ball. Tit. de Indic. quæſt.* 12. *num.* 12. *Sgroi lux Prælat. Par.* 3. *cap.* 3. *num.* 52. *Grammat. deciſ.* 5. *nu.* 15. *Petr. Tract. de Fideicom. qu.* 12. *num.* 542. quod non eſt neceſſe illos eſſe conteſtes, ſed quod *minæ* concludenter probari poſſunt per duos integros Teſtes ſingulares. Quamvis vero *Foller. Pract. crim.* ℣. *Item quod ſororem. num.* 25. velit, quod prædicta concluſio procedit tantum, quando Teſtes eſſent ſingulares, ratione loci, aut temporis, ſecus autem ſi non concordant in qualitate *minarum*; tamen optima ratione impugnatur a *Bajard. ad Clar. quæſt.* 21. *num.* 143. quia quando quis minatur, *minæ* non ſemper ſunt uno modo, ac iiſdem verbis; unde poteſt eſſe, quod in præſentia unius Teſtis uno modo minatus ſit, & ad præſentiam alterius alio modo. Et hoc concordat cum eo, quod *Par. p. Tit. Probationes. num.* 3. *& ſeqq.* diximus de Teſtibus ſingularibus, per quos concludenter probatur crimen, quod per actus reiterabiles ſit.

12 Procedit autem prædicta doctrina, quando minans pluries, & coram pluribus, & in locis diverſis minatur; ſed quid dicendum, ſi duo Teſtes eſſent conteſtes quidem in loco, & tempore, & concordarent quidem in hoc, quod *Cajus* eſt minatus *Sejo*; ſed interrogati de qualitate minarum, unus reſpondeat, *Cajum* dixiſſe, *te reperiam ſolum, & cornua tibi frangam*; alius vero deponat, eum dixiſſe, *in alio loco mihi exolves, quod debes*, aut ſimilia, per quæ probatum remanet quidem *Cajum* minatum eſſe, non autem probata remanet *minarum* qualitas?

13 Pro ſolutione recolendum eſt, quod ſupra diximus de diverſitate *minarum*, & quæ nam debent cenſeri delictum. Dico igitur, quod, ſi unus Teſtis deponat de una qualitate *minæ*, quæ delictum excludat, ut puta, ſi ſit levis, inconſiderate prolata, aut æquivoca, quæ debet interpretari pro non delicto; alius vero teſtificetur de *mina*, delictum importante, crimen minime probatum remanet, quia diſcordant ſuper qualitate eſſentiali, & unus Teſtis ſolus ſtat pro crimine, & ideo minime probat juxta vulgatum Criminaliſtarum: *Teſtis unus Teſtis nullus*. Si vero ambo deponant de variis quidem *minis*, quarum tamen varietas accidentalis eſt, ſed in ſubſtantia ambæ delictum ſunt; ut ſi unus deponeret, *Cajum* ita minatum eſſe, *tibi evellam de pectore cor*; alius autem teſtificaretur, illum dixiſſe, *faciam, ut amplius panem non comedas*, tali caſu delictum remanet concludenter probatum. Ratio eſt, quia non ſumus in caſu injuriæ verbalis, aut Blaſphemiæ, in quo gravitas delicti conſiſtit in verbis præciſis, ita ut delicti qualitas aggravans probata non remaneat, quia non eſt probata prolatio verborum præciſe; ſed ſumus in caſu, in quo ſubſtantia delicti conſiſtit in malo animo minantis, qui manifeſtatur, aut verbis, aut factis, aut ſignis. Quamvis ergo Teſtes deponant de aliis, & aliis verbis; ſive, quamvis unus deponeret de verbis, alius vero de ſignis, aut factis minatoriis, remaneret probatum delictum *minarum*, quia omnia illa verba, ſigna, aut facta æqualiter probant malum animum minantis, ut præfertur, expreſſum, & ſic verum delictum *minarum*, & illa varietas eſt pure accidentalis, quæ attendi non debet.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

14 *Judicis munus eſt curare, ne potentiores injuriis afficiant humiliores.*
Pars, cui factæ ſunt minæ, poteſt petere a minante cautionem de non offendendo.
Judex ex officio poteſt exigere talem cautionem.
15 *Cautio de non offendendo eſt pœna.*
Petens talem cautionem debet probare ſe habere juſtam cauſam timendi.
De tali cautione danda, & quomodo cenſeatur violata, remiſſive.
16 *Quoad pœnas Clericorum Sæcularium, aut Regularium, ſpectanda ſunt eorum Statuta.*
17 *Statutum Minorum de Obſervantia.*
18 *Quænam ſint minæ tendentes in perſonam.*
19 *Quid importent verba Statuti* in Ordine, vel *extra.*
20 *Talia verba important perſonas, non locum.*
21 *An ſolæ minæ in præſentia jactatæ, ſint prohibitæ.*
22 *Minæ, quæ fiunt in abſentia prohibentur.*
23 *Impugnatur Sanctorus, qui aliter ſentit.*
24 *Minæ jactatæ etiam in abſentes, conturbant.*
Probatur facto Heliæ.
25 *Carcer perperam a Sanctoro additus pœnis minantium.*
Error Statuti Sambucani.
26 *Quæ pœnæ debeantur minis, quæ facto exprimuntur, ut mordendo digitum, &c.*
27 *Tales minæ puniendæ ut verbales, & quare.*
28 *Quomodo accipienda verba Statuti*, ſi manum levaverit &c.
29 *Sanctorus impugnatur.*

Ele-

Elevatio manus importat ſolum motum manus minantis, non vibrationem.
Armorum admenatio, quid importet.
30 *Arreptio inſtrumenti ad percutiendum, quid ſignificet.*

14 QUantumvis, ut ſupra dictum eſt, *minæ* de jure communi delictum non ſint, neque poſſit Judex etiam ad inſtantiam partis aliquem punire de *minis* in alium jactatis; non eſt tamen, quod injuſte minans aliquem offendere, omnem pœnam evadat. Siquidem de jure communi eſt, ut habetur ex quodam *Digeſto text. in l. Illicitas §. Ne potentiores. ff. de offic. Præſid.* quod ad Præſidem imploratum pertinet curare, *ne Potentiores viri humiliores injuriis afficiant*. Ex qua lege communem concluſionem deducunt Doctores *Clar. qu. 4°. num. 2.* & ibi *Placa. lib. 1. Delict. cap. 7. num. 2. Bajard. lit. D. num. 2. Bald. in cap 20. num 1. de Offic. Deleg. Jo. Arno. ſingul. 30. Olot. in l. Si quando. §. 1. ſub num. 37. C. Unde vi*, quod pars poteſt petere ab eo, a quo timet offendi, ſibi præſtari cautionem de non offendendo, & tenetur Judex illum cogere ad eam præſtandam. Imo addit *Clar. loc. cit. num. 3. ℣. Sed numquid*, quod, quamvis communis opinio ſit, quod Judex talem cautionem non exigat, niſi rogatus a parte, quæ metuit offendi; tamen ipſe vidit contrarium obſervari; nam plerumque Judices cogunt partes ad fidejubendum invicem de non offendendo, & addit, hoc debere Judices ex officio ad tuendam pacem, ac tranquillitatem in Civitate, quod tali pacto ſcandala, quæ poſſent oriri, impediantur.

15 Talis autem cautio pœna eſt, quia non raro difficulter reperiuntur, qui velint fidejubere, maxime, quando multa gravis imponitur, ſi contraveniatur. Verum eſt, quod, qui petit cautionem de non offendendo, oportet, quod antea probet, ſe habere juſtam cauſam timoris, ut docet *Maſcard. Concl. 1370. de Probatio.* apud *Bajard. ad Clar. quæſt. 47. num. 14.*, & proinde, qui timet ob *minas* ſibi factas, oportet, quod probet *minas* ſibi factas ab eo, a quo cautionem prætendit, & an timor, quem a *minis* ipſe concepit, habeat juſtam cauſam, (nempe, quia *minæ* ex ſe tales fuerint, quod ipſe rationabiliter timeat,) & hoc judicare, officio, & arbitrio Judicis ſtat, ut ſcribit *Menoch. de Arbitr. Judic. Caſ. 140. num. 40.* Multa eſſent dicenda de conditionibus talis cautionis, & quibus in caſibus intelligatur violata. Sed de his paſſim loquuntur Doctores, & maxime *Clarus* integra Quæſtione 47., & ad eos Lectorem remittimus, dum Nos ad alia magis utilia pro intento noſtro properamus.

16 Quo ad pœnas minantium latas per diſpoſitionem ſtatutariam reſpectu Laicorum, ac Eccleſiaſticarum perſonarum Sæcularium, ac Regularium ſpectanda ſunt eorum Statuta. Pro Nobis *Minoribus de Obſervantia*, ſequens habetur ſanctio.

17 *Qui Frater alteri vel in Ordine, vel extra, minabitur in perſonam, per menſem caputium probationis deferat. Si manum levaverit, vel aliquid acceperit, ut percutiat per tres menſes. Text. Tit. Applicatio* §. 10. Circa quem *Textum* contingit dubitari primo, quid importent illa verba *minari in perſonam*?

18 Reſpondeo, quod, ſicut multipliciter poteſt quis alium offendere, ut pote in vita, bonis, fama, honore, Magiſtratu &c. ita multiplices poſſunt eſſe *minæ*, quibus offenſio ſecutura prænunciatur: ut, puta, ſi quis minatur alterum verberare, mutilare, aut occidere; ſive rem ſuam dolo, aſtu, vi, aut armis ab eo extorquere; ſive illius famam, occulta ejus delicta publicando, lædere; ſive Officio, aut Magiſtratu privare, aut in ejuſdem conſecutione impedire &c. In hoc autem Textu, circumſcriptis omnibus aliis, prohibentur *minæ in perſonam*, nempe illæ, quæ tendunt immediate contra vitam alterius, quibus læſio corporis per percuſſionem, mutilationem, aut necem prænunciatur. Quæ expoſitio deducitur ex ſequentibus gradationibus pœnarum, quæ debentur alicujus perſonam facto, ut præfertur, offendentibus. Unde deducitur, quod mens Textus eſt de *minis* ſupradictis, & non de aliis; nam de cæteris offenſionibus, quæ poſſunt in alium committi, alibi dictum eſt, & nihil diſponunt Statuta de illis, niſi effectu ſecuto, quod non eſt de iſtis.

19 Secunda dubitatio eſt, quid importetur per illa verba *in Ordine*, *vel extra*, an ſcilicet ſignificentur perſonæ, contra quas *minæ* jactantur; an vero locus, ita ut dicere *in Ordine*, *vel extra*, idem dictu ſit ac *intra Clauſtra*, *vel extra*.

20 Reſpondeo, quod verba illa intelligenda ſunt de perſonis, & non de loco; ita ut *in Ordine* dicantur eſſe perſonæ illæ, quæ ſpectant ad Ordinem formaliter, ut Fratres omnes profeſſi; initiative, ut Novitii; & participative, ut Tertiarii, ſervientes, ac commenſales; *extra*, omnes alii ab his. Ratio eſt, quia hujuſmodi delictum tangit perſonam, & non locum. Non nego tamen, quod, ex quo univerſaliter quoad perſonas prohibentur *minæ*; univerſaliter pari modo ſint vetitæ quoad loca.

21 Tertia dubitatio eſt, An *minæ* hic prohibitæ ſint ſolummodo eæ, quæ in præſentia ejus, cui fiunt, an etiam comprehendantur factæ in abſentia?

22 Reſpondeo, quod tenet *Sanctor. de Pœn cap. 14. quæſt. 1. fol. 76.*, quod prohibeantur, ſub pœna aſſignata, *minæ* tantum illæ, quæ fiunt *in perſona*; ideſt coram, & non in abſentia ejus, cui minatur; quia Statutum in eodem contextu diſponit de factis tendentibus ad alterius injuriam, quæ exerceri non poſſunt, niſi in præſentia injuriati; & etiam, quia ex maledictis, quæ in abſentem jaciuntur, non ſolent ſcandala oriri, ſed maxime, ſi præſentes injuriis, & *minis* inceſſentur. Vult ideo, quod minans in abſentia non ſit puniendus pœna ordinaria hujus Statuti, ſed pœna arbitraria.

23 Sed, ſalva pace, & reverentia illius, rationes non ſtringunt. Nam hic Textus comprehendit injurias, quæ alteri fiunt, offendendo *dictis*, & *factis* illius perſonam, *dictis* quidem per *minas* verbales, quæ cum poſſint jactari ita in abſentem, ſicut in præſentem, Textus eas concludit ſub uno, & eodem puncto. Mox deſcendit ad *minas* facti, quæ nequeunt eſſe, niſi coram injuriato fiant, dicendo: *Si manum levaverit* &c., & aliam pœnam apponit diverſam a pœna *minarum* verbalium. Non igitur ex eo, quod Textus in ſequentibus loquatur de iis, quæ committi poſſunt tantum in præſentia, convincitur, quod in antecedentibus loquatur ſolum de *minis*, quæ proferri poſſunt in præſentia.

24 Pariter æque conturbare poſſunt *minæ* jactatæ in abſentes, ſicut in præſentes, ſi illæ fuerint delatæ ad aures ejus, cui fiunt; & multoties poſſunt amplius conturbare, quia, qui eas referunt, ut in pluribus gravius aliquod addunt, per quod conturbatio creſcit. Sane *Jezabel*, quando minata eſt mortem *Heliæ lib. 4. Reg. cap. 19. ℣. 4.* (licet hoc fuerit in abſentia Prophetæ) talem, ac tantum timorem illi incuſſit, ut in Deſertum fugerit, & ſubtus juniperum præ laſſitudine projectus, ac ſemianimis petierit *animæ ſuæ, ut moreretur*. Ita evenire poteſt

poteſt in Religione; ut, ſi aliquis ſolitus *minas* exequi, minaretur, ſe velle ulciſci de aliquo, qui apud Prælatum eum accuſavit, & fuſtibus velle illum percutere; iſte tantum timorem conciperet ob *minas*, jactatas in abſentia, ſicut ſi in præſentia fuiſſent; unde æqualiter conturbabitur. Intentum autem Statuti non eſt, ut autumat *Sanctorus*, ſummovere ſcandala, quæ oriuntur ex *minis* jactatis in præſentia; ſcandala enim ex puris *minis* verbalibus non oriuntur; ſed ejus mens eſt Religioſorum quietem tutari, quæ, cum poſſit æque turbari per *minas* in abſentia, ſicut in præſentia, ut dictum eſt, facit, quod Textus accipi debeat indifferenter de omnibus.

25 Miror autem, quod *Sanctorus* eodem loco gravius lapſus ſit, pro pœna *minarum* addendo Carcerem ultra caputium probationis, cum neque in Textu, neque in Statutis *Valliſoletanis*, ex quibus deſumptus adnotatus Textus, ullo modo Carcer habeatur; neque pariter in *Salmaticenſibus*, ex quibus *Valliſoletana* adnotantur compacta, quæ omnia videre eſt in *Orbe Seraphico Tom. 3. fol. 475. & fol. 321.* Verum eſt, quod in Statutis Generalibus *Sambucanis cap. 7. §. 6. num. 51.* contra minantes additur hujuſmodi pœna Carceris; ſed hoc Statutum evidenter vitiatum apparet a Compilatore; nam inibi ad marginem citantur *Salmaticenſia*, & *Valliſoletana*, innuendo tale Statutum fuiſſe deſumptum ab illis: & tamen in illis nec verbum de Carcere habetur; unde tale Statutum de Carcere attendendum non eſt; nec in hoc attendendus pariter eſt *Sanctorus* deceptus. Præterquam quod futilis eſſet diſpoſitio talis Statuti copulando Carcerem cum pœna caputii probationis, imo incompoſſibilis. Etenim Carcer intelligendus eſſet formalis, cum daretur in pœnam. Carcer autem formalis importat privationem caputii abſolute; quomodo igitur poteſt ſtare cum Carcere caputium probationis? Niſi forte velimus explicare, quod minanti daretur abſolute Carcer, & poſt Carceres caputium probationis per menſem; quod tamen nullomodo eſt.

26 Quarta dubitatio eſt, ex quo Textus proſequitur pœnas, qui facto minantur manum elevando, vel aliquid accipiendo ad percutiendum, quæritur, quæ pœna debeatur cæteris *minis*, quæ facto exprimuntur, ut pote mordendo digitum, aut labia &c.?

27 Reſpondeo, quod tales *minæ* facti puniri debent æquali pœna cum *minis* verbalibus. Ratio eſt, quia illæ æquali modo ſignificant malam intentionem, & voluntatem offendendi, quam habet minans, & nihil addunt ſupra purum ſignum expreſſivum talis voluntatis. Sed, ut bene obſervat *Sanctor. de Pœn. cap. 14. Quæſt. 2. fol. 77.* elevatio manuum ad percutiendum, aut arreptio inſtrumenti ad idem, continet amplius quid, quam puram conditionem ſigni, & eſt propius ad executionem ejus, quod malo animo concepit. De jure quidem communi, ut ſupra dictum eſt, *minæ* verbales delicta non ſunt; elevatio autem manus ad terrendum aliquem, quaſi, qui elevat, pulſare velit, delictum eſt pariens actionem injuriarum in territo, ut patet in *Digeſtis text. in l. Idem* apud *Labeonem*. *§. Si quis perterritus. ff. de Injur. & famoſ. libel.* Cum igitur iſtæ ſecundæ *minæ* facti graviores ſint *minis* verbalibus, graviorem pœnam merentur, quam illæ, quæ in gravitate ſunt ſimpliciter pares *minis* pure verbalibus, quamvis facto exprimantur.

28 Quinta dubitatio eſt quomodo accipienda ſint illa verba, *ſi manum levaverit, vel aliquid acceperit, ut percutiat?*

29 Reſpondeo, quod ſignificat elevationem manus paratæ ad percutiendum, ut, puta, facto pugno ad impetendum, aut diducto brachio, & palma extenſa ad impingendam alapam; & quod dicitur de manu, debet accipi de pede, elevato ad pulſandas alterius nates, aut ventrem. Putat autem *Sanctor. de Pœn. loc. cit. ℣. Reſpondeo primo*, quod elevatio manus ſit, *ſi quis manum, aut pugnum extendat, veluti alium percuſſurus, & etiamſi non percutiat, vel quia alter ſe ſubtrahit, vel quia ab altero detinetur.* Hoc vero mihi durum videtur, & maxime, ſi pugnum vibret, ſed pugnus incaſſum abiit, quia alius ſe a percuſſione ſubtraxit, vel quia vibrans impeditus fuit, quominus pugnus extenderetur, uſque dum alium pulſaret. Etenim talis vibraito proxime eſt percuſſio; & vibrans ex ſe fecit quantum potuit, & per ſe non ſtetit, quin formalis percuſſio ſecuta ſit. Putarem proinde, quod talis manus elevatio punienda eſſet paulo minus, quam percuſſio formalis, quia ab eo parum diſtat. Accipienda igitur eſt manus elevatio, ut ſit ſimplex motus minantis, qui manum, aut pedem alteri oſtentet, paratus ad vibrandum, & ſic percutiendum, non autem vibravit; talis enim oſtentatio ſiſtitur intra fines *minarum* facti. Et hoc ſimile eſt ei, qui enſe educto de vagina alium terret, qui non incurrit pœnam abuſus armorum, niſi enſem vibret, licet minime feriat; quæ vibratio vulgari Criminaliſtarum vocabulo vocatur *armorum admenatio*.

30 Pari modo intelligi debet acceptio inſtrumenti, apti ad percutiendum, ut Calepodium, ſaxum, lignum &c. nempe, quod illud arreptum quidem ſit a taliter minante, & alteri oſtentatum, tanquam promptum ad percutiendum; non tamen, quod illud ullo modo vibret, aut jaciat, ob rationem ſupra tactam. Et oportet circa hoc advertere, quod inſtrumentum, de quo loquitur Textus, debet accipi de idoneo quidem ad percutiendum, non tamen graviter de ſui natura; ut eſſet baculus mediocris, aut virga; ſaxum non magnum; ferrum nec acuminatum ad pungendum, nec acutum ad ſecandum, ut virgula ferrea, & ſimilia. Ratio eſt, quia de arreptione ad graviter percutiendum, Textus loquitur in eodem paragrapho, cujus explicationem dabimus §. 3., quem aggredimur. Advertimus tandem, quod *Sanctorus* loco ſupra citato ultra caputium probationis per tres menſes, apponit pœnam Carceris trimeſtris, in pœnam ejus, qui manum levavit, aut aliquid ad percutiendum accepit, ſed etiam iſte error eſt tum *Sanctori*, tum *Statuti Generalis Sambucani*, quem damnavimus ſupra *n.25.* In legitimis enim Statutis *Valliſoletanis*, ac *Salmaticenſibus*, Carcer nullo modo habetur pro tali crimine.

§. III. Provocatio, & Percuſſio.

SUMMARIUM.

1 *Provocationis definitio.*
Injuria non fit, niſi quando animus injuriandi intervenit.
Injuriatus in abſentia, ſi offendit injuriantem, non dicitur provocatus.
Provocatio, quæ fit factis, vocatur inſultus.
2 *Provocatio, quando quis dicatur, & quando ſolummodo injuriatus.*
3 *Provocatio activa conſiſtit in dictis, aut factis injurioſis.*
Provocatio paſſiva excludit dolum.
Provocatus delinquens tenetur tantum de exceſſu.
4 *Inſultus, quid ſit.*
Inſultatus poteſt prævenire inſultantem.
Inſultatus inſultantem fugientem occidens, non tene-

tenetur pœna ordinaria homicidii.
Gravitas delicti in vulnerando abſorbet delictum in inſultando.
Inſultus non confunditur cum delicto delationis armorum.
Inſultus factus cum armis, & factus ab homine armato paria ſunt.
Inſultans, qui armatus acceſſit, quamvis arma depoſuerit, ſi ea poteſt de facili reaſſumere, dicitur cum armis inſultaſſe.
Inſultaſſe cum armis dicitur, qui inſultat tenens manum ad capulum enſis, licet non evaginet.
5 *Percuſſionis modi.*
Percuſſio quot modis aggravetur.

1 PRovocatio, de qua in præſenti paragrapho agere intendimus, eſt *dictum*, *aut factum doloſum in alterius injuriam*, *& præſentiam*, *ex quo iſte ad iram movetur*. Dicitur autem notanter *dictum*, aut *factum*, quia; cum injuria poſſit verbis, & factis inferri, & ex injuria illata ſibi, ille, qui commovetur ad iram, dicatur *provocatus*, ut ex *Gloſſ. in cap. Suſpicionis in V. Forſan. de off. Deleg. & in cap. Dilecto filio, in V. Provocatus. de Sent. Excomm. in 6.* ſequitur, quod *provocatio* fiat tum dictis, tum factis. Dicitur *doloſum*, cum enim *provocatio* crimen ſit, & nullum crimen datur, niſi malo dolo commiſſum ſit, ex vulgatis juribus; conſequens eſt, ut in *provocatione* dolus includatur. Hinc fit, quod, ſi aliquis ex dicto, aut facto alterius, qui non animo injuriandi, aliquid dixit, aut fecit, ad iram commoveatur, non poteſt dici *provocatus*, & conſequenter neque crimen in alio eſt. Quia injuria non fit, ſi animus injuriandi abſit, *Text. in l. Illud. §. Sane, & §. Quare. ff. de Injur.* ſequitur proinde, quod, ſi alius movetur ad iram ob factum alterius, qui eum injuriare non intendit, non poterit ille vocari *provocatus*, nec iſte provocans. Tandem dicitur ad *præſentiam*, five in præſentia, quia ſi injuria fiat in abſentia, & taliter injuriatus contra injuriantem moveatur, & in eum delinquat, non dicitur ex *provocatione* alterius deliquiſſe, nec evadit pœnam ordinariam ſui delicti, ut effugit ille, qui vere *provocatus* delinquit, ut ſuo loco dicemus. Ratio eſt, quia iſte non delinquit ex ira, ad quam commotus fuit ab injuria facta ſibi coram ſe, propter quam pœnæ temperamentum debetur: ſed delinquit ex pleno dolo, & ideo non dicitur *provocatum* deliquiſſe, nec ordinariam pœnam evadit. Quæ autem factis fit *provocatio* aliquando vocatur *inſultus*, & tunc eſt, cum aliquis ſe movet de loco ad locum, ut aliquem offendat, ut cum *Angelo*, & *Mariano Socino* docet *Boſſius Tract. criminal. Tit. de Inquiſit. num.* 120.

2 Porro *provocatio* communiter non vocatur, niſi, quando ex commotione ad iram in *provocato* oritur aliquod aliud delictum, nempe gravius provocantem injuriando, percutiendo, occidendo &c; tunc enim dicitur, quod aliquis *provocatus* vulneravit, occidit &c; aliter, ſi offenſus non reoffendat verbis, aut factis, non dicitur ille *provocatus*, ſed injuriatus, & huic competit actio de injuria.

3 Cum igitur *provocatio* activa conſiſtat in dictis, & factis injurioſis, & de iſtis paſſim in hoc opuſculo ſub diverſis Titulis, ac paragraphis locuti fuerimus, non eſt, cur inutiliter repetamus. De paſſiva autem, & effectibus illius, qui ex *provocatione* delinquit, dicemus ſub paragrapho de *Homicidio*; & pro nunc de hac firma ſit concluſio, argumento legum deducta, quod *provocatio* paſſiva excludit dolum, ex quo ex provocatione delinquens, non tenetur, niſi de exceſſu, *text. in l. Qui cum major natu. §. Si libertus. ff.* de *Bon. libert. arg. l. Gracchus. l. Si adulterium. §. Imperatores. ff. Ad leg. Jul. de Adulter. Cabal. Tract. de Omn. gen. homicid. n.* 110. 111. 127. & 136.

4 Ultra *provocationem* vero ante percuſſionem intervenit *inſultus*, qui, ut ex *Bartol. in l. 1. §. Cum arietes. ff. Si quadr. paup. feci.* deducitur, eſt motio impetuoſa contra alium ad effectum offendendi. Sicut vero *provocatio* paſſiva, ut dictum eſt, excuſat a dolo, a fortiori hoc quadrat de inſultu. Unde inſultatus poteſt prævenire inſultantem, ac ipſum impune percutere, *arg. text. in l. liberam. C. Quando liceat unicui. l. Is qui percuſſorem. ff. de Sicar.* & ſi ille etiam vulneratus eſt, & eum, a quo inſultatus eſt, fugientem inſequitur, & occidit, non tenetur pœna ordinaria homicidii, ut docet *Caball. de Omn. gen. homic. num.* 112. & 131. quod etiam dicendum eſt, ſi inſultatus, ac vulneratus inſequens fugientem, & alium tranſeuntem (putans eſſe unum ex aggreſſoribus) occidit: nam non pœna mortis, ſed alia mitiori puniendus eſt, ut cum *Caballo Caſ. 31. num.* 1. tenet *Raynaldus Tom.* 1. *cap.* 10. §. 3. *nu.* 12. Quod, ſi quis inſultat, & eodem impetu alium vulnerat, vulnus, & inſultus confunduntur, & gravitas delicti in vulnerando abſorbet delictum inſultus, ut ait *Farinac. Quæſt.* 108. *num.* 166. *& ſeqq.* Sed non ita eſt, ſi inſultus fiat cum armis; ſiquidem inſultus non confunditur cum delatione armorum; unde ſubiri debet pœna Statuti prohibentis armorum delationem, ac ejuſdem prohibentis inſultum, ut volunt Doctores. *Bajard. ad Clar. Quæſt.* 84. *nu.* 25. *Claud. ad Bertazz. Conſ. crim.* 205. *num.* 4. *Cabal. Caſ.* 158. *num.* 13. *& ſeqq. Guazz. Reor. defenſ.* 16. *cap.* 2. *num.* 18. Et tandem circa inſultum advertendum eſt, quod æqualiter conſiderari debet inſultus factus cum armis, & factus ab homine armato, & proinde æquali pœna puniendus eſt, ut pluribus ſecum vectis probat *Caball. Reſol. crim. Caſ.* 90. *per tot.* qui ampliat hanc concluſionem, ut procedat, etiamſi inſultans arma depoſuerit, dummodo armatus acceſſerit, & de facili ea poſſit reaſſumere. Et ait *Muta Pragmat. Sicil. Tit.* 44. *num.* 9. & 10. hoc idem eſſe cenſendum de eo, qui inſultat tenens manus ad capulum enſis, quem tamen non extrahit.

5 Sequitur tandem *percuſſio*, quæ poteſt fieri tum manu inermi, aut armata; & illa quidem, quæ manu inermi fit, regulariter loquendo, levior cæteris cenſetur, dummodo ex ea gravis effectus non emergat, puta, mors, oſſis fractura, aut membri alicujus irremedicabilis debilitatio, aut luxatio. Quæ autem eſt manu armata, aggravatur tum a qualitate armorum, quæ proprie apta ſunt ad occidendum, ut enſis, ſclopus, ronca &c. tum ſi arma ſunt ſpecialiter prohibita, ut piſtoletti, ſtili &c. tum etiam a magnitudine vulneris illati, ſi nempe per illa ſequatur membri mutilatio, aut amiſſio. Et circa hoc advertendum, quod delatio, aut abuſus armorum non confunditur cum vulnere illato, ut volunt Doctores, *Bajard. ad Clar. Quæſt.* 84. *num.* 26. *Clar. ad Bertazzol. Caball. Rovit. Farinac. Guazz.* apud *Raynal. Tom.* 3. *cap.* 24. §. 1. *num.* 42. ſed inferuntur pœnæ diſtinctæ, prout in Statutis ſancitæ reperiuntur.

Probatio.

SUMMARIUM.

6 *Probatio provocationis quomodo fiat.*
Variæ ſententiæ circa præſumptionem quis fuerit pro-

provocator, quando deſunt Teſtes.

7 *Conjecturæ, a quibus ſumitur indicium provocationis.*

Mortuus in rixa, quando præſumatur fuiſſe provocatorem.

A præparatione armorum ſumitur indicium provocationis.

Ubi eſt major cauſa delinquendi, ibi præſumitur delictum.

6 QUia, ut ſupra dictum eſt, *provocatio* fit per verba, aut facta injurioſa, illius probatio fit iiſdem prorſus mediis, quibus dicta, aut facta probantur. Difficultas in hac materia eſt, quando Teſtes deſunt, & ſecuta eſt alicujus mors, ſive quando ambo, qui rixati ſunt, & ſe invicem percuſſerunt, ſunt ſuperſtites, & quilibet eorum dicit fuiſſe ab adverſario provocatum; anceps enim, & res dubia eſt, & pene impoſſibile definire, quisnam fuerit provocator, unde per præſumptiones procedendum eſt. Conflictantur vero inter ſe Doctores ad decernendum, quænam inter præſumptiones ſit validior. Nonnulli dicunt, quod præſumitur aggreſſor, qui adverſario ſuo erat validior, quia non eſt veriſimile, imbecilliorem de hominis potentioris cæde cogitaſſe. Alii dicunt, reputandum eſſe aggreſſorem illum, qui obiit, ſi viſus fuit in ſuperſtitem omni conatu, & impetu irruere. Volunt alii, provocatum, & ab alio aggreſſum, cenſeri debere eum, qui auditus eſt exclamare, ut ſibi ſuccurreretur; & viſus eſt fugere, & poſt mortuus repertus eſt ejus inimicus; & talium concluſionum tutores plena manu congerit *Maſcard. de Probat. Concl. 72. n. 3. 4. 5. 9.*

7 Sed meo judicio, tales conjecturæ multas patiuntur rationes in contrarium, & magis urgent illæ, quæ deducuntur a qualitate perſonarum, & occaſione rixæ. Ratio eſt, quia iſtæ ſunt veræ cauſæ, & per ſe, a quibus rixa provenit, unde ille, in quo potior fuit cauſa rixandi, pronunciari vere poterit auctor rixæ, ſive provocator. Dico igitur, quod, ſi qui mortuus eſt in rixa, erat ex ſui natura litigioſus, proclivis ad rixandum, & qui alias cum aliis rixatus eſt, urget præſumptio, quod ſuperſtitem provocaverit, ut auctoritate multorum Doctorum *Zabarel. Jo. de Amic. Ævarot. Alciat. Cæpoll. Carer. Socin. jun. Gramat.* & *Felin.* firmat *Maſcard. n. 6.* & magis validatur concluſio, quando probaretur ex verbis ab eo prolatis, aut a præparatione armorum, aut alio indicio, illum habuiſſe animum lædendi adverſarium; *Grammat. Vot. 22. num. 14. Cæpoll. Conſ 29. Carer. Pract. crim. §. Circa il 3. n. 149. Jo. de Amic.* & *Blanc.* apud *Maſcard. ibid. n. 7.* & adhuc validior redditur præſumptio, quando conſtaret de vita integra, honeſtis moribus, & tranquillo ſtatu ſuperſtitis, qui ſemper pacifice vixit, nec cum aliquo unquam jurgatus eſt; *Alexan. Conſ. 14. col. 3. ℣. Ad defenſionem. Vol. 3. Alciat. de Præſumpt. Regul. 3. Præſumpt. 39. num. 4. Felin. in cap. Dilecti col penult. de Exrept.* & tandem ille, qui maxime offenſum ſe tenuit ob acceptam injuriam, & auditus eſt dicere, *ſe velle quaquaverſum vindicare*, præſumitur fuiſſe provocatorem; quia non datur delictum ſine cauſa; ubi ergo magis urget cauſa, ibi præſumendum eſt delictum ortum habuiſſe; & cum origo rixæ regulariter ſit injuria accepta, ſequitur, quod, qui magis injuriatum ſe ſentit, præſumitur initium rixæ dediſſe. Quæ autem dicta ſunt in caſu, in quo rixantium unus mortuus ſit, quadrant etiam caſu, quo jurgantes ambo ſint ſuperſtites, & alia via, quam præſumptiva, *provocatio* probari nequit, a quo fuerit.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

8 *Pœna puræ provocationis de jure communi.*

Provocatus mitius eſt puniendus.

Delinquens provocatus probare debet provocationem.

9 *Pœnæ percutientis, vulnerantis &c. quæ.*

10 *Statutum primum pro Minoribus de Obſervantia.*

11 *Statutum ſecundum.*

12 *Statutum tertium.*

13 *Statutum quartum.*

14 *Statutum quintum.*

15 *Explicatur, quid ſit, & quando provocatio facta verbis, aut factis.*

16 *Provocatio factis, quando extenditur ad perſonam, magis punienda.*

17 *Quæ percuſſio gravis, aut levis, abſtrahendo a perſona percuſſa.*

Levitas, aut gravitas percuſſionis judicanda a Judice.

Percuſſio levis, mediocris, aut gravis, quæ ſit.

18 *Levitas percuſſionis, ut ſit punibilis pœna Statutaria, requirit peccatum mortale.*

19 *Lapſus Sanctori circa penam percuſſionis levis.*

20 *In atrociſſimis punitur conatus pro crimine.*

Percuſſio gravis, & arreptio inſtrumenti ad graviter percutiendum, pari pœna puniuntur.

21 *Declaratur mens Statuti, ut rationi cohæreat.*

Percuſſio gravis hic intelligitur de ea, quæ ſit nuda manu.

22 *Gradatio pœnarum in Statuto contra percutientes.*

23 *Arreptio inſtrumenti ad graviter percutiendum, debet eſſe cum vibratione.*

24 *Percuſſio gravis intenta a rixante, conjicitur a qualitate inſtrumenti arrepti ad percutiendum.*

25 *Confirmatur allata concluſio.*

26 *Si non interveniat vibratio, non eſt locus pœnæ Statuti, juxta Sanctorum.*

27 *Impugnatur Sanctorus.*

28 *Animus graviter percutiendi conjicitur etiam a motu, ac impetu vibrationis.*

29 *Inſtrumentum mediocre arreptum cum valida vibratione prodit animum graviter percutiendi.*

30 *Convalidatur data concluſio.*

Sanctorus carpitur.

31 *Inſtrumentum arreptum ex ſe aptum ad graviter percutiendum, non requirit vibrationem ad prodendum animum graviter percutiendi.*

32 *Quo caſu arreptio inſtrumenti ad percutiendum, ſit impunibilis.*

33 *Textus circa Carcerem ſemeſtrem eſt vitiatus.*

34 *Oppoſitio, quod Textus, & non Statutum, attendendus ſit in pœnis dandis.*

35 *Reſolvitur oppoſitio.*

Attendendum eſt Statutum, & non Textus, & quare.

36 *Falſitas juris, aut facti vitiat Reſcriptum.*

Confirmatio novum jus non addit, ſed antiquum, ſi quod eſt, corroborat.

37 *Circa taxationes pœnarum attendenda ſunt Statuta Ordinis, non Textus.*

38 *Conciliatio diverſitatis Statutorum.*

Sanctorus deceptus.

39 *Quandonam percuſſiones factæ nuda manu, diverſas pœnas ſortiuntur.*

40 *Confirmatur data doctrina ex collatione Statutorum.*

41 *Alia duo Statuta non indigent expoſitione.*

42 *An*

42 An Statutum accipi debeat de omni re, quæ poteſt eſſe inſtrumentum percuſſionis quoquomodo factæ.

43 Inſtrumentum ad percutiendum debet eſſe ſolidum, & durum, ut arripienti pœnam inferat.

Fœdans Clericum atramento, lotio, ſtercore &c. incidit in cenſuram.

Conſpurcans, ut præfertur Religioſum, gravius puniendus, quam ſi ſimpliciter arripuiſſet inſtrumentum ad percutiendum.

44 An arripiens inſtrumentum ad ſe defendendum ſit Reus Statuti.

45 Duæ leges allatæ a Sanctoro.

46 Pudicitia attentatur, quando id agitur, ut quis ex pudico fiat impudicus.

Territus ob elevationem manus contra ſe factam, habet actionem injuriarum.

Oſtenditur, quod allatæ leges non faciunt ad intentum.

47 Confirmatur concluſio.

48 Pœna arripientis inſtrumentum ad percutiendum, non extenditur ad arripiendum idem ad fugandum.

49 Quomodo cognoſcendum, an inſtrumentum arreptum fuerit ad fugandum, non ad percutiendum.

50 Quomodo (quando duo invicem ſe percuſſerint, & ambo dicunt ſe feciſſe ad ſui tutelam) agendum.

51 De hoc, remiſſive.

52 Qui vulneravit alio inſtrumento, quam gladio, an teneatur pœna vulnerantis gladio.

53 Reſpondetur affirmative, & quare.

54 An feriens leviter teneatur carceri annali.

55 Reſpondetur negative, & quare.

56 A quo judicandum ſit vulnus leve, aut grave.

57 Judex debet judicare qualitatem vulneris.

Judicium Chirurgi requirendum a Judice.

Chirurgus debet reddere rationem dicti ſui.

58 An omnes percuſſiones graves æquali pœna ſint puniendæ.

59 Ex qualitate circumſtantiarum aggravatur, aut minuitur delictum.

In delictis ſpectandus magis animus, quam exitus.

60 An percutiens ex ſubitaneo motu iræ, ordinaria pœna ſit puniendus.

61 Cauſe excuſantes ab Excommunicatione percutientes Clericum, excuſant percutientem a pœnis Statuti.

62 Percuſſio facta cum moderamine inculpato, non infert excommunicationem.

Tutela inculpata, quæ ſit, & quando.

63 Vis eſt repellenda, antequam inferatur.

64 Ut quis poſſit, percutiendo, ſe defendere, ſufficit, quod ſibi immineat certum periculum ab invaſore.

Percutiens ad ſui defenſam excuſatur, ſi aliqualiter excedit modum in percutiendo.

65 Ad præcavendum injuriam verborum, aut verberum. quis poteſt percuſſione ſe defendere.

66 Inſtantia contra prædicta.

Clericus, qui nolit fugere, & occidit ſe invadentem, non evadit pœnas homicidii.

67 Fugiens ab invaſore injuſto, non ſe ſervat totaliter indemnem.

68 Religioſus non tenetur fugere ab invaſore, ſed poteſt ſe tueri, eum percutiendo.

69 Solvitur inſtantia facta.

70 Volens percutere laicum, caſualiter percutiendo Clericum, non incurrit Cenſuram.

Percutiens Clericum ad propriam defenſam, ſi excedat modum, non incidit in cenſuram.

71 Percutiens ex motu iræ primo primo non peccat mortaliter.

Percutiens Clericum ex ſubitanea ira, non eſt excommunicatus.

72 Quando Religioſus pœnas percutientium incurrat, aut non.

Laicus, qui provocatus a Clerico injuria ſibi, aut ſuis facta, eum percutit, non incurrit cenſuram.

73 Idem dicendum de Religioſo percutiente ex primo motu iracundiæ.

74 Prudentia requiritur in Judice, ut diſcernat, an percuſſio fuerit ad defenſam, an ad offenſam.

75 Indicia, ex quibus conjici poſſit percuſſio ad defenſam.

76 Provocatus percutiens, non probato, quod fecerit ad defenſam, extraordinarie puniendus.

77 Indicia ad judicandum, an percuſſio fuerit ex motu primo primo.

78 Quando injuriæ ſunt reciprocæ, quis dicatur provocator.

79 Ambo ſunt provocatores, quando provocatus acriorem injuriam jactat in provocantem.

80 An percutiens Prælatum Localem, mereatur pœnam majorem ordinaria.

81 Pœna percutientis Prælatum localem.

Guardiani, Præſides, ſeu Vicarii in capite ſunt Prælati Locales.

Percutiens Vicarium, qui habet ſupra ſe Guardianum, non ita puniendus, ut percutiens Guardianum.

Statuta Sambucana emendata.

82 An pœna percutientis Guardianum, debeatur percutienti Patrem Ordinis, aut Provinciæ &c.

83 Qui manus intulit Præpoſito, capite puniendus eſt.

Prælati Magiſtratum gerunt.

Magiſtratum offendens morte multandus.

Occidens Prælatum, parricidium committit.

Percutiens Patrem Ordinis, aut Provinciæ &c. non punitur pœna percutientis Prælatum Localem, ſed majori aliqua, quam ſit percutientis Ordinarium Religioſum.

Laicus Converſus percutiens Sacerdotem, aut Clericum, meretur augmentum pœnæ.

84 Quomodo regulandæ pœnæ percutientis perſonas extra Ordinem.

85 Percutiens perſonas extra Ordinem, quæ nota ſpeciali dignæ non ſunt, punitur, ut percutiens ordinarias perſonas intra Ordinem.

86 Analogia pœnarum ſervanda eſt, ut proportionetur perſona conſpicua extra Ordinem perſonæ intra Ordinem.

Expenditur talis proportio.

87 A quo abſolvendus ab excommunicatione Religioſus, qui percuſſit Clericum ſæcularem.

88 Percutiens Monachus Monachum alieni Monaſterii, abſolvendus eſt ab Abbate proprio, & Abbate Monachi percuſſi, & quomodo.

89 Religioſus percutiens Clericum ſæcularem, de jure antiquo abſolvendus eſt a ſolo Papa.

De jure novo abſolvendus ab Epiſcopo.

De jure privilegiato abſolvitur a ſuo Prælato.

90 Quivis Religioſus percutiens Religioſum alterius Ordinis, abſolvi debet a Prælato proprio, & Prælato percuſſi, & quomodo, & quare.

Subditus eſt ut filius, Prælatus ut Pater familias.

Injuria facta filio contingit Patrem.

91 Satisfacta parte, Religioſus percutiens Clericum ſæcularem, abſolvitur a ſuo Prælato.

Epiſcopus non poteſt prætendere dare percuſſori Religioſo abſolutionem.

Epiſcopus non poteſt denunciare excommunicatum vitandum Religioſum, qui intra, aut extra

Clau-

Clauſtra percuſſit Clericum ſæcularem.

92 *Probatur amplius, quod Epiſcopus non poteſt prætendere dare talem abſolutionem.*

93 *Inſtantia contra datam reſolutionem.*

94 *Reſolvitur inſtantia.*

Non currit paritas inter Clericum ſæcularem, & Clauſtralem reſpectu ſuorum Prælatorum.

Religioſus ſine conſenſu Superioris non poteſt ſuam injuriam extra Ordinem proſequi.

Ad Prælatum Regularem ſpectat proſequi judicialiter injuriam ſuo ſubdito factam.

95 *Actionem competentem Clerico injuriato Eccleſia nequit remittere, & neque Epiſcopus.*

8 POEna provocantis, quando ex ea nulla rixa ſecuta eſt, nulla alia in jure datur, quam ea, quæ propter injuriam irrogatur. Cum enim, ut dictum eſt, *provocatio* aliud non ſit, quam dictum, aut factum injurioſum, ſequitur, quod ubi illa ſola intervenit, nec alius effectus ab ea ſequitur, locus præciſe ſit pœnæ, quæ ob irrogatam injuriam infertur, & hoc de jure communi. Si autem a provocatione aliud ſequatur, ut puta, verbera, vulnera, aut mors, provocator punitur ordinaria pœna delicti, quod ſecutum eſt; provocatus autem mitius, ut ſupra diximus, puniendus eſt, aut nulliter, ſi cum moderamine inculpatæ tutelæ percuſſit, aut occidit ad propriam defenſam, quam tamen allegans concludenter probare debet, ut ſcribunt Doctores *Bart. in l. Aurelius. §. Item quæſivit. ff de lib. lega. Alciat. Reg. 3. Præſumpt. 39. num. 6. Cæpol. Conſ. 28. p. num. 4.* ut totaliter poſſit pœnam evadere.

9 Pœna vero percutientis, vulnerantis, mutilantis, ſive alio modo offendentis, ut plurimum, per Statuta locorum determinata eſt; proinde conſulendæ ſunt ſtatutariæ diſpoſitiones tum pro Laicis, tum pro Clericis Sæcularibus, ac Regularibus, & hoc dico de pœnis temporalibus; nam loquendo de ſpiritualibus, ſi perſonæ Eccleſiaſticæ ſe invicem percutiant, aut a laico percutiantur; pœna ſpiritualis taliter percutientis eſt Excommunicatio Canonis, *Si quis ſuadente &c.* Apud Nos *Minores de Obſervantia* ſequentia vigent Statuta.

10 *Primum. Provocans graviter aliquem factis, vel verbis, pro prima vice, probationis caputium deferre; pro ſecunda, bimeſtri Carceri mancipari, ac activa, & paſſiva voce decennio privari debet. Text. Tit. Applicatio. §. 9.*

11 2. *Si Frater alterum in Ordine, vel extra, leviter percuſſerit, per annum caputium probationis deferat. Si graviter percuſſerit, vel quodlibet inſtrumentum ad graviter percutiendum arripuerit, ſemeſtri Carceri mancipandus venit. §. 10.*

12 3. *Qui gladio, baculo, vel pugillo Fratrem, aut ſæcularem percuſſerit, in Carceris unius anni pœnam incidit, omni ſuffragiorum jure, & actibus legitimis perpetuo privari, ac per menſem ter in qualibet hebdomada, coram Fratribus capitulariter congregatis genuflexus comedere, ipſiſmet inſtrumentis, quibus ferire, vel percutere auſus* eſt, *ei de collo pendentibus, debet. §. 39.*

13 4. *Provincialem vel leviter percutiens, ad triremes, Generalis arbitrio, mitti, ſi id gladio molitus fuerit, ſive ſecuta, ſive non ſecuta morte, ad triremes perpetuo damnari debet. §. 43.*

14 5. *Generalem quoquomodo, vel leviſſime percutere auſus, ad triremes perpetuo, & omnino damnandus eſt. §. 44.*

15 Statuta prædicta difficultatibus ſane multis implexa ſunt, optimum proinde eſt, antequam circa ea dubitationes more ſolito proponamus, eorum Textus explanare. Primum igitur Statutum datum ſupra *nu.* 10. ſic debet accipi: *Provocans aliquem graviter factis*, hoc eſt, ſi per modum exempli, indice, & auriculari digito extenſis, contractoque pollice, medio, & annulari, aliquis in alium quaſi cornua formaret, indicans aliquam mulierem, ſibi ſanguine conjunctam, impudicam eſſe; aut alio geſtu extremum contemptum provocati exprimeret; *aut verbis*, puta, mordacibus, ac irritativis, *pro prima vice, probationis caputium deferat &c.* Ubi advertendum, quod Textus loquitur de *provocatione gravi*, unde non debet extendi ad levem, quæ non in foro judiciali, ſed paterno puniri debet. Porro gravitas, aut levitas *provocationis* petenda eſt ab inſolentia factorum, aut dictorum, & a publicitate loci; maxime tamen ſpectanda eſt qualitas perſonæ provocatæ; nam, ſi ex hac creſcit injuriæ gravitas, gravior etiam evadere debet *provocatio*, quæ per injurias paratur.

16 Si autem *provocatio* per facta extenderetur ad perſonam provocati, ut, ſi provocans, manu apprehenſum trahere, vel impulſu tradere in alium locum tentaret violenter, non tantum pœnam ſupradictam, ſed etiam Excommunicationem Canonis incurreret; quia manus violentas in Religioſum injiceret.

17 Quoad ſecundum Statutum datum ſupra *n.* 11. ſciendum, quod in eo conſideranda venit levitas, aut gravitas *percuſſionis* in ſe, prout abſtrahit a perſona percuſſa. Quia de gravitate reſultante a qualitate perſonæ offenſæ, diſponitur in ſequentibus. Levitas autem, aut gravitas *percuſſionis* judicanda eſt quidem a Superiore, *Bonac. de Excom. in particular. Diſp. 2. Quæſt. 3. Pun. 6. Sect. 5. a num. 8. Sanctor. de Pœn. cap. 14. Quæſt. 3. fol. 79.* tamen communiter dicitur *levis percuſſio*, illa, quæ nullam maculam, vel ſigillationem carnis, vel magnam effuſionem ſanguinis cauſat. Mediocris autem ea, quæ carnis livorem, aut ſanguinis effuſionem, aut dentium caſum, ſeu capillorum in magna quantitate avulſionem cauſaret. Gravis tandem, quæ eſt cum magna ſanguinis amiſſione; ſeu mutilatione membri; vel oſſis fractura; ſive vulnere profundo.

18 Ex diſpoſitione igitur hujus Textus, probationis caputium portare per annum debet, qui *leviter* percutit; tamen advertendum cum *Sanctoro*, loco citato, quod non tanta debet eſſe levitas, ut ad ſufficientem materiam peccati mortalis non pertingat. Ratio eſt, quia, ſi debent *percuſſiones* judicialiter puniri, oportet, quod ad mortale pertingant; ſi enim veniales ſunt, paternaliter tantum per ſalutares pœnitentias emendantur, ut habet Textus *Tit. Delictorum. §. 1. ℣. Delicta vel ſunt.*

19 Ad hunc porro Textum advertendum eſt, quod *Sanctor. de Pœn. cap. 14. Quæſt. 3. fol. 79.* auget pœnam leviter percutientium, addendo carcerationem ad libitum Superioris delationi caputii probationis, & *Sanctorum* ſecutus eſt Compilator Statutorum Ordinis *Sambucan*; ut videre eſt in illis, *Stat. Gen. Ord. cap. 7. §. 6. num.* 51. Sed nec in Textu, nec in *Valliſoletanis*, nec in *Salmaticenſibus*, a quibus deſumpta in margine leguntur tum Textus, tum dicta Statuta Ordinis, carcer reperitur. Lapſus proinde inadvertenter eſt *Sanctorus*, & cum eo *Compilator*, prout etiam fecit, addendo contra *Minantes* Carcerem, qui nullo pacto reperitur in Statutis germanis *Salmaticenſibus*, nec *Valliſoletanis*, ut vidimus ſupra *Tit. eo. §. Minæ. n. 25.*

20 Sequitur, *ſi graviter percuſſerit, vel quodli-*

bet inſtrumentum ad graviter percutiendum, arripuerit, ſemeſtri carceri mancipandus venit. Adnotandum hic, prout optime *Sanctor. de Pœn. cap.* 14. *Quæſt.* 3. ℣. *Reſpondeo Statutum*. *fol.* 81. quod eadem pœna punitur percuſſio gravis, & actio ordinata ad graviter percutiendum. Sed, quia non videtur juri, nec rationi conſonum, ut eadem pœna puniatur crimen, & conatus ad illud, cum non ſimus in atrociſſimis, in quibus conatus punitur, etiam effectu minime ſecuto, *Clar. Qu.* 92. ℣. *Scias tamen*. *num.* 2. ideo declarandum eſt, quomodo accipiendus ſit Textus, ut cohæreat rationi.

21 Dico igitur, quod *percuſſio* gravis hic accipitur ea, quæ facta eſt ſimplici, ac nuda manu; poteſt enim homo fortis ſolo pugno ita valide percutere, ut os frangat; ut experientialiter vidi *Papiæ* in *Porta*, quæ dicitur *Salaria*, ubi mediaſtinus, unus ex his, qui ſal a navibus tranſvehunt ad Regium promptuarium, cum compare ſuo rixatus, tanta vi, & impetu, pugno adverſarii faciem petiit, ut inferioris mandibulæ illi os confregerit, ac tres dentes ab ea excuſſerit, & in *Repert. Abb. V. Præſumptio*. ℣. *Præſumitur animus* refert *Corſetus*, quod tempore Regis Alphonſi, quidam nobilis vir nomine *N.* de Regno *Siciliæ*, cum pugno interfecit quendam *Saracenum* potentiſſimum. Non ergo hic æquali pœna punitur conatus, & crimen exquiſite in eodem ordine, dum diſponit Textus, *percuſſionem gravem*, & arreptionem inſtrumenti *ad graviter percutiendum*, eadem pœna puniri, quia *percuſſio gravis* hic intelligitur facta abſque ullo inſtrumento, & ideo arreptio inſtrumenti *ad graviter percutiendum*, non poteſt dici neque conatus, neque diſpoſitio ad illam, ut patet; & ſic evaneſcit inconveniens, quod apparet ex Textu.

22 Ne autem allata expoſitio videatur extorta, obſervetur diſpoſitio Textus in gradatione pœnarum, proportionata augmento gravitatis in delictis. Primo, imponit caputium probationis per menſem pro *minis*. Secundo, idem caputium per tres menſes pro *elevatione manus*, vel *arreptione inſtrumenti ad percutiendum* non graviter, ut explicuimus ſupra *Tit. eo.* §. *Minæ*. *num. ultim.* Tertio, eadem pœna per annum in percuſſione levi, Quarto, incipit agere de *percuſſione gravi* per nudam manum, & de arreptione inſtrumenti *ad graviter percutiendum*, quæ duo ſemeſtri caſtigat carceratione. Quæ autem dicta ſunt, magis patebunt infra, exponendo Textum tertii Statuti.

23 Dubium vero non leve exurgit, quod arreptio armorum, dummodo non vibrentur, inſeruit potius ad terrendum, & minandum, quam ad offendendum; unde videtur irrationabilis, & proinde inſubſiſtens diſpoſitio Statuti, quæ tantam pœnam irrogat. Sed difficultatem tollit Statutum *Valliſoletanum*. 1593. *cap.* 7., a quo excerptus eſt Textus; ait enim *Tit. De min. & man. viol.* §. 1. *Si ad graviter percutiendum, lapidem, vel baculum acceperit, & projecerit; vel gladium, aut cujuſvis alterius generis inſtrumentum eduxerit*, quibus verbis declaratur, quod Textus non debet accipi de pura, & ſimplici arreptione, quæ non facit, niſi ad terrendum, & minandum; ſed de projectione, & eductione, quæ proximiores ſunt ad offendendum, quam ſola arreptio.

24 Pro praxi judicandi, alia difficultas eſt, quomodo decerni debeat, quod Reus aliquod inſtrumentum ad graviter percutiendum, arripuerit, ut ſit locus pœnæ Statutariæ? *Sanctor. de Pœn. cap.* 14. *Quæſt.* 3. ℣. *Reſpondeo II. fol.* 81. putat, hoc colligi debere ex actu, motu, geſtu, iracundia, & ex inſtrumento, quod accipitur ad graviter percutiendum. Optime quidem dictum: ſed Ego cenſerem, quod gravis percuſſio intenta a rixante, potius conjiciatur a ſola qualitate inſtrumenti arrepti, quam a recenſitis qualitatibus. Ratio eſt, quia illa ſunt ſigna æquivoca: nam poſſet quis habere animum, non tantum percutiendi, ſed etiam occidendi, & tamen non tantam iram in vultu oſtendere, ut faciunt nonnulli, qui ex gravi ira palleſcunt; unde potius timorem, quam iracundiam oſtendunt. Vice verſa nonnulli accenduntur ex levi ira in facie, ut videantur in corde maxime accenſi ad etiam occidendum, quod tamen re vera non eſt. Unde ex ſignis ambiguis certum crimen, gravemque pœnam decernere, æquum non cenſeo.

25 Dico igitur, quod gravis percuſſio intenta, maxime conjicitur ex qualitate inſtrumenti arrepti, ut puta, magni lapidis, ſecuris, aut vectis, vel phalangæ, vel (ut vult *Nonius* palangæ, Italice *ſtanga*) ſiquidem hæc ſunt inſtrumenta ad graviter percutiendum: & aggravatur indicium, ſi qui rixatur, jam erat tali inſtrumento inſtructus, quod antea paraverat; vel, ſi illud arripuit, jam incœpta rixa, non illud accepit, eo quod commodius ipſi venit ad manum; ſed omiſſis aliis inſtrumentis, quæ ſibi erant viciniora, & non ad graviter lædendum idonea, ex induſtria arripuit illud, quod ad gravius percutiendum erat aptius.

26 Notandum præterea ad hunc Textum, quod, licet in eo dicatur: *Quodlibet inſtrumentum ad graviter percutiendum arripuerit*, tamen in *Statuto Valliſoletano*, *Orb. Seraph. Tom.* 3. *fol.* 473. *col.* 2.½, a quo Textus fuit deſumptus, habetur *ad graviter percutiendum, lapidem, vel baculum acceperit, & projecerit*, ex quo docet *Sanctor. de Pœn. cap.* 14. *Quæſt.* 3. ℣. *Inſtabilis, an in pœnas*. *fol.* 83. acceptionem, & projectionem inſtrumenti ad graviter percutiendum debere copulari. Unde infertur, quod, qui accepit inſtrumentum ad graviter percutiendum, & niſus eſt ipſum torquere, vel vibrare, non tamen vibravit, vel quia pœnitentia ductus, non vibravit, vel quia fuit impeditus, & vibrare nequivit, pœnam Textus non incurrat.

27 Ego autem aliter dico. In hoc Textu punitur arreptio inſtrumenti ad graviter percutiendum, animum autem graviter percutiendi, diximus ſupra, colligi ex qualitate inſtrumenti arrepti. Si ergo de hoc loquamur, ſufficit illud tale arripuiſſe, licet non vibretur, quia ſola arreptio ſufficienter prodit animum arripientis, qui, cum intenderet graviter percutere, inſtrumentum aptum ad ſic percutiendum (aliis ſibi commodioribus neglectis) arripuit.

28 Addimus modo, quod animus graviter percutiendi habetur etiam a motu, ac impetu vibrationis, independenter ab inſtrumento. Videmus enim, mediocrem lapidem, ſed magno impetu projectum, æquare effectum magni lapidis, mediocri impetu jacti, ut patet in lapide ceraunio, quem fulgur ejaculatur, qui licet parvus ſit, ob maximam tamen violentiam, qua vibratur a fulgure, ſeu potius a fulmine, maximos effectus producit.

29 Si ergo inſtrumentum arreptum ad percutiendum, fuerit mediocre, ex ſola ipſius arreptione non habetur animus graviter percutiendi, & ſic non incurritur pœna, ſed requiritur in tali caſu ejaculatio violenta, & impetuoſa, & ex his duobus integratur indicium animi, volentis graviter percutere; & in hoc caſu debet copulari arreptio, & projectio, ut ex *Valliſoletanis* vult *Sanctorus*.

30 Et hæc expoſitio roboratur ex verbis ſequentibus

tibus

tibus ejuſdem *Valliſoletani*, quod ſic habet, *vel gladium, aut cujuſvis generis inſtrumentum eduxerit.* Quia enim gladius, & aliud quodvis armorum genus ad vulnerandum, & proinde graviter percutiendum, ex ſe idoneum eſt; ideo ipſius ſimplex eductio abſque ulla copulata vibratione, ſufficienter explicat animum graviter percutiendi, & pœna Statutaria punitur. Frigida porro eſt reſponſio *Sanctori* ibidem dicentis, puniri ſimplicem eductionem gladii, non autem ſimplicem arreptionem baculi, vel lapidis, quia iſti in manibus ſæpe accipiuntur, & hoc non animo offendendi, quod non eſt de eductione gladii. Quia ſupponimus, baculum, vel lapidem arripi ab eo, qui cum alio rixatur, & proinde talis arreptio non poteſt colorari, tanquam non facta animo percutiendi: & pariter etiam familiare, & conſuetum eſt multoties educere cultellum de manica, ac vagina ad ſecandum lignum, ungues &c. non tamen hic uſus legitimaret eductionem cultelli factam in rixa, quin puniri deberet etiam abſque vibratione.

31 Concludo ergo, quod, ſi inſtrumentum arreptum, ex ſe poteſt gravem percuſſionem inſtrumentaliter cauſare, ſufficit illius arreptio; ſin minus requiritur ejaculatio; quæ ſi gravis, & violenta fuerit, prodit animum graviter percutiendi; ſi vero remiſſa, aliter eſt dicendum, quia remiſſe jaciens lapidem mediocrem, demonſtrat non habere animum graviter lædendi.

32 Advertendum tamen cenſeo; quod, ſi duo rixantur inter ſe, & qui majoribus pollet viribus, iis confiſus, nullum arripit inſtrumentum; alius vero inſtrumentum quodvis, ſive magnum, ſive parvum arripiat, non tamen ipſum ullo modo vibret, ſed elevatum teneat, nec alium inſectetur, ſed in ſuo ſitu permaneat, expectans alium, ſi ad eum aggrediendum moveatur; in tali caſu dico, quod iſte nullo modo poteſt puniri pœna arripientium inſtrumenta ad percutiendum. Ratio eſt, quia inſtrumenta illa fuerunt ab eo ſumpta non ad offenſam, ſed ad defenſam: ex eo enim, quod non vibravit, nec ipſe loco motus eſt, nec in alium inſurrexit, patet quod non habuit animum offendendi, ſed ſolummodo terrendi hoſtem, & hoc modo ſe tuendi; & ſic in legem non commiſit.

33 Tandem circa hunc Textum adverto, quod in ipſo ponitur Carcer ſex menſium graviter percutienti, ſed tum in Statutis *Valliſoletanis*, a quibus deſumptus eſt Textus, ut notatur ad ejus marginem, tum in *Salmaticenſibus*, ex quibus compacta fuerunt *Valliſoletana*, ponitur *Carcer bimeſter*, ut patet ex *Orbe Seraphico Tom. 3. fol.* 321. *col.* 1. *& fol.* 473. *col.* 2. in quo prædicta Statuta fideliter, & accurate ſunt reimpreſſa. Scrupuloſa advertentia non eſt hæc, agitur enim de re gravi, puta de pœna quatuor menſium Carceris formalis ſuperaddenda. Sequenda ne ſit diſpoſitio hujus Textus, qui *ſemeſtrem*, an Statutorum, qui *bimeſtrem* Carcerem infligunt, non eſt facile determinare. Quid ergo firmandum?

34 Poſſet aliquis dicere, ſequendum eſſe Textum, quia fuit approbatus auctoritate Capituli Generalis, & factum fuit præceptum *Superioribus omnibus, & Subditis reſpective, ipſi ſtandum eſſe*, prout habetur in *Orbe Seraphico Tom. 4. fol.* 51. *col. p.* Unde poteſt dici, quod Textus corrigat præcedentia Statuta, & ejus correctio reddatur authentica auctoritate Capituli Generalis.

35 In contrarium poteſt adduci, quod in condenda hac *Practica Criminali*, mens Capituli Generalis fuit, non leges novas pœnales, neque antiquarum correctiones inſtituere, ſed purum ordinem judiciarium præſcribere: & proinde Statuta pœnalia inſerta in Textu, eſſe debere fideliter ea, quæ in præcedentibus Capitulis fuere ſancita, & Capitulum Generale Romanum fuiſſe deceptum in hoc Textu circa augmentum Carceris. Quia hic adnotatur *Carcer ſemeſter*, tanquam ſancitus a *Valliſoletanis*. quod nullo modo eſt. Et iſte fuit error *Sanctori*, qui Textum *Practicæ Criminalis* digeſſit. Cenſetur ergo Capitulum prædictum fuiſſe deceptum in hoc puncto: & Reviſores in hoc remorati non ſunt, putantes Compilatorem bona fide pœnas Statutarias recitaſſe.

36 Sicut ergo error in contractu vitiat contractum, ut volunt communiter Theologi Morales; & falſitas juris, vel facti repræſentati, vitiat *Reſcriptum, Hoſt. Summ. de Reſcr.* §. *Quæ poſſunt abicii. num.* 22. *cap. Cauſam, Qui fil. ſint. legit.* ac confirmatio nullum novum jus addit, ſed antiquum, ſi quod eſt, confirmat, *text. in cap. Præceptis*, 12. *Diſt. cap. final. de Privil. Hoſtien. de Confirm. util. vel. inutil.* §. *Quis ſit effectus, num.* 7. ſequitur, quod confirmatio facta a prædicto Capitulo Generali circa hoc, nulla ſit, quia fuit ſibi repræſentata expreſſa falſitas, & ejus mens non fuit, ut confirmaretur expreſſus error.

37 Additur, quod in Textu *Tit. Applicatio* §. 60. *&* 61. habetur, pœnas delictorum in hac Praxi enumeratas, fuiſſe impoſitas per Statuta Generalia (illa nempe, quæ præceſſerant hujus publicationem) & ab iiſdem Statutis petendas eſſe eas, quæ in hac non exprimuntur. Sequitur ergo mentem Capituli Generalis approbantis, fuiſſe, ut circa taxationes pœnarum Judices ſtent ad ea, quæ in Statutis diſpoſita ſunt. Unde concluditur, quod Carcer non *ſemeſter*, ſed *bimeſter* graviter percutienti debeatur. Et circa hoc nihil curandum eſt de Statutis Ordinis compilationis *Sambucanæ*, quæ tum in hoc, tum in aliis multis, (ut paſſim adnotavimus) corrupta ſunt ex ſequela erroris *Sanctori*.

38 Tertium Statutum datum ſupra *num.* 12. clarum eſt, & nulla in ejus Textu eſt difficultas; decernit enim pœnas debitas ei, *qui gladio, baculo, vel pugillo* aliquem percutit. Difficultas oritur ex comparatione ejus cum Statuto ſuperiori, in cujus explicatione diximus ſupra *num.* 19. quod percuſſio, facta nuda manu, punitur Carcere bimeſtri; in hoc autem dicitur, quod qui percuſſerit *pugillo*, (quod fit manu, ſimpliciter ſtricta, contractis digitis) Carcere annuo debet coerceri, *Sanctor. loc. cit. qu.* 5. *fol.* 89. difficultatem evadit, ſic enim hoc Statutum refert: Quicunque *gladio, baculo, vel pugione &c.* Sed talis lectura eſt falſa, quia in omnibus Statutis legitur *pugillo*, & non pugione, quæ multum diſtant inter ſe.

39 Dico ergo, quod *percuſſio* gravis facta nuda manu, non debet accipi uniformiter in hoc, & in ſuperiori Statuto. In illo enim *percuſſio* gravis nuda manu facta, cenſenda eſt, quando uno, aut altero pugno impacto in faciem alicujus, appareret livor, & tumor in oculis, aut copia ſanguinis ab ore, aut naſo percuſſi, effluxiſſet, & tunc percuſſori in pœnam debetur Carcer duorum menſium. Si vero dentes ex pugnis impactis eſſent excuſſi, & non unus, aut duo pugni eſſent dati, ſed multi, (ut contingit, quando unus ex rixantibus alium proſternit) ex quo factum eſſet, quod percuſſi facies remanſiſſet notabiliter deturpata, ita ut neceſſum fuiſſet per plures dies manere in Camera, ne ſic deformatus cum ſcandalo appareret; & amplius dentes fuiſſent moti, aut aliquis ipſorum ex ore excuſſus; inſuper livores in aliis membris, & tumores

in

in capite; quæ omnia eveniſſent ex impetu, & magna pugnorum petitione; in tali caſu debet accipi diſpoſitio ſecundi Statuti, & Reus puniri Carcere annuo, ac aliis pœnis hic expreſſis; & hoc tenet etiam *Sanctor. loc. cit. Quæſt. 3. ℣. Reſpondeo inter graves fol.82.*

40 Et quod hæc ſit vera mens citati Statuti, apparet ex hoc, quod, licet in *Statuto Valliſoletano Tit. de Min. & man. viol. Orb. Seraph. Tom. 3. fol.* 473. ℣. *Quicunque*, a quo deſumptus eſt iſte Textus, ita dicatur: *Quicunque, gladio, baculo, vel pugillo percuſſerit &c.* tamen Satutum illud inibi ad marginem notatur deſumptum fuiſſe a *Statuto Romano* 1575; hoc vero reperitur declaratum in alio Romano, anno 1387. in hæc verba: *Renovamus Statutum Congregationis Generalis in hoc Cœnobio anno* 1575. *celebratæ in percuſſores. Et illud, quod dicitur de vulneribus, gladio inflictis, declaramus, & volumus, intelligi debere de percuſſionibus, etiam baculis, & pugillis, ſeu aliis hujuſmodi factis. Orb. Seraph. Tom. 3. fol. 367. col. 2. ℣. Renovamus.* Ex quo Statuto evidenter habetur, quod diſpoſitio *Valliſoletani*, licet loquatur de percutiente *pugillo* in ſingulari, non debet intelligi de uno, vel altero, ſed de *pugillis* pluribus in copia impactis, ut expoſuimus; & etiam, quod intelligatur de vulneribus, illatis per pugillos, ut ſunt livores; tumores in carne; luxationes oſſium; dimotiones, ſive excuſſiones dentium; quæ omnia appellatione vulnerum poſſunt commode venire. Et ab iſta explicatione non diſſentit *Sanctorus*, qui loco ſupracitato docet, quod, ſi aliquis pugno feriret, vel occideret, deberet puniri non minus, ac ſi gladio delictum perpetraſſet, ex gravitate effectus ſecuti menſurando crimen, & pœnam.

41 Quantum vero ad quartum, & quintum Statutum data ſupra *num.14. &* 15. nulla eſt obſcuritas in Textu; deſcendimus proinde ad enodandas quaſdam dubitationes, circa ſupradicta omnia Statuta.

42 Prima dubitatio circa ſecundum Statutum datum ſupra *num.* 11. eſt, an accipi debeat univerſaliter de omni re, quæ poteſt eſſe inſtrumentum percuſſionis, quoquomodo factæ; an vero de ſolis inſtrumentis aptis ad percutiendum, ut lignum, ſaxum, calepodium &c.?

43 Reſpondeo cum *Sanctor. de Pœn. cap.* 14. *Quæſt.* 2. ℣. *Reſpondeo ſecundo fol.*78. intelligi de omni inſtrumento apto ad percutiendum, ſive pulſandum: ad hoc vero requiritur in inſtrumento ſoliditas, ac durities; nam, ſi molle eſt, non poteſt in carnem inferre læſionem, ut patet de pulvinari laneo, aut plumeo &c. Et ideo, ſi duo Fratres rixantur in menſa, & unus iracundia percitus, arripiat panem, caſeum, pomum, aut quid ſimile, ex cujus impetu poteſt imprimi ſigillatio, vel dolor, aut vulnus, certe pœnam Statuti incurret. Quod, ſi quid molle, aut liquidum ad fædandum, aut conſpurcandum adverſarium levaret, ut atramentum, lotium, ſtercus &c. hæc autem non projiceret, nulla pœna teneretur, quia illa non ſunt inſtrumenta apta ad percutiendum. Quod, ſi ea projiceret, & adverſarium fædaret, tunc incurreret in Excommunicationes Canonis *cap. Si quis ſuadente.* 17. *quæſt.* 4. ut communiter Doctores ſcribunt in puncto poſt Hoſtienſem *Sum. de Sent. Excom.* §. *Quid. ſi. aliquis. num.* 10. Et ultra Cenſuram, deberet Reus, arbitrio Judicis, gravius puniri, quam ſimpliciter arripiens, non tamen vibrans inſtrumentum ad percutiendum, quia cum gravior eſſet injuria proximo illata, graviori etiam pœna eſſet coercenda.

44 Secunda dubitatio eſt, an qui inſtrumentum arripuit ad terrendum, aut fugandum adverſarium, incurrat in pœnam Statuti?

45 Reſpondet ad hoc *Sanctor. de Pœn. cap.* 14. *Quæſt.* 3. ℣. *Reſpondeo puniendum fol.* 81. affirmative, & citat duas leges, *l. Attentari.* 10. *ff. de Injur. l. Item. apud* §. *Si quis pulſatus.* 10. *ff.* quarum ſecundam dicit canonizatam in *cap. Si quis. de Pœn. Diſt.* 1.

46 Sed pace ſua, illæ duæ leges non faciunt ad intentum. Nam prima determinat ſolummodo, quod *Attentari dicitur pudicitia, cum id agitur, ut ex pudico quis impudicus fiat.* Secunda vero habet, quod *territus ex eo, quod manus adverſus eum fuerunt levatæ, quaſi vapulandus, non tamen percuſſus, utili injuriarum actione tenetur.* Supponunt ergo duæ citatæ leges, quod licet quis impudicitiam non commiſerit; aut minime percuſſerit, tamen actum tendentem ad impudicitiam, attentaverit; ſeu manum ad percutiendum levaverit. Et inſuper notandum, quod ex earundem legum ſanctione, is, cujus pudicitia attentata eſt, non poteſt agere contra attentantem ad pœnam legis *Juliæ de Adulteriis*; neque qui territus eſt ex manus levatione, habet contra alium actionem legis *Corneliæ de injuriis*, quæ punit eum, a quo Actor, *ſe pulſatum, verberatumve, domumve ſuam vi introitam eſſe dicat*; *l. lex Cornelia init. ff. de Injur.* ſed agere tantum poſſunt prædicti actione *Prætoria*, qua *Prætor* edixit ſe adverſus injuriantes, quoquomodo actionem eſſe daturum, & ſic habet illius legis *Gloſſ. in l. Item apud* §. *Si quis pulſatus. V. Actione. ff. de Injur.*

47 Sequitur igitur, quod recitatæ leges puniunt quidem attentantem pudicitiam, aut verberationem, non tamen eadem actione, aut pœna actualiter maculantis pudicitiam, aut verberantis. Sed in noſtro caſu non ſic eſt, quia Textus diſponit pœna percutientium puniri debere, *qui inſtrumentum ad graviter pericutiendum, arripuerit*; proinde leges illæ, quæ pœnam minorem (nempe injuriantium) ſtatuunt contra attentantem pudicitiam, aut verberationem, ea, quæ ſancita eſt contra actualiter committentem impudicitiam, aut verberationem, non poſſunt aptari ad caſum noſtrum; in quo Textus pœna æquali, ac eadem punit graviter percutientes, & inſtrumentum ad percutiendum arripientes.

48 Dico igitur ad dubitationem, quod lex pœnalis minime extendi debet, juxta tritam regulam, *cap. Odia. de Reg. jur. in* 6. cum ergo Textus puniat arripientes inſtrumenta *ad graviter percutiendum*, non poteſt extendi ad arripientes eadem *ad fugandum*, aut *terrendum adverſarium*: ſive ad ſe *defendendum*, qui ſunt fines minime criminales.

49 Difficultas pro praxi eſſe poteſt, quomodo cognoſci valeat inſtrumenta arrepta fuiſſe ad ſupradictos fines, & non potius ad percutiendum? Ad hoc dico, quod Reo incumbit onus probandi, ſe arripuiſſe inſtrumenta ſolummodo ad *terrendum* &c. nam præſumptio contraria ſtat contra eum. Poteſt autem probare ex hoc; quod licet potuiſſet percutere, non tamen percuſſit; quia inſtrumentum non vibravit; ſaxum non projecit; adverſarium non eſt inſecutus: ſed manſit immobilis in actu defenſionis. Quod magis roborabitur, probando ſe fuiſſe ab alio provocatum, inſultatum, aut aggreſſum: quo caſu evidentiſſimum eſſet, quod inſtrumentum arripuiſſet ad terrendum, & pro ſua defenſione.

50 Tertia dubitatio eſt. Poſito, quod duo Religioſi rixati ſint inter ſe, atque reciproce ſe percuſſerint, & non poſſit liquidari, quis fuerit aggreſſor, & ambo dicant ad propriam defenſionem feciſſe; quomodo ſe gerere debeat Judex.

51 Re-

51 Reſpondeo, quod de hoc dictum eſt ſupra, cum de Probatione *provocationis* locuti ſumus. Videatur ibi *num.* 6. & 7.

52 Quarta dubitatio circa tertium Statutum, datum ſupra *num.* 12. eſt, An qui vulneraſſet alio inſtrumento, quam *gladio, baculo, vel pugillo*, quæ ibi exprimuntur, teneretur eadem pœna, ac ſi vulneraſſet gladio &c.?

53 Reſpondeo cum *Sanctor. de Pæn. cap.* 14. *Qu.* 5. *fol.* 89. affirmative. Ratio eſt, quia verba illa, *gladio, baculo, pugillo*, poſita ſunt in Textu, non quidem taxative, ſed exemplariter, proinde nil refert, a quonam inſtrumento vulnus fiat, dummodo idem ſequatur effectus.

54 Quinta dubitatio circa idem Statutum eſt, an eadem pœna annui Carceris puniendus eſſet, qui *gladio, baculo, enſe* &c. aliquem feriret leviter, puta, cum ſola inciſione cutis, ac vulnere minime profundo.

55 Reſpondeo negative, ratio eſt, quia non tantum menſuratur culpa ex uſu armorum, ſed etiam ex effectu gravi, aut levi ſecuto. Proinde gravis percuſſio facta etiam nuda manu, prout diximus ſupra *num.* 19. punitur eadem pœna, qua punitur arreptio inſtrumenti ad graviter percutiendum. Quia ergo arreptio talis inſtrumenti cum vibratione, ut expoſuimus ſupra *num.* 21. & non ſecuto aliquo vulnere, punitur Carcere bimeſtri; cum in caſu propoſito interveniat abuſus talis inſtrumenti, debet infligi pœna arripientis inſtrumentum ad graviter percutiendum, puta, Carcer bimeſter. Sed quia ſequutus eſt etiam effectus levis, addi debet pœna percutientis leviter, nempe caputium probationis per annum; & ſic, qui gladio &c. leve vulnus infligit, bimeſtri Carcere, & geſtatione caputii probationis per annum, puniri debet. Univerſaliter autem loquendo, qualibet læſio, ſive vulnus leve leviter puniendum eſt, quoquomodo fiat. Unde eruditiſſime, more ſuo, probat *Rodericus, Tom.* 2. *Quæſt.* 34. *art.* 3. quod, ſi in aliqua Religione habeatur Statutum, quod tali, aut tanta pœna puniatur, qui alium vulneraverit, non tenetur ea pœna, qui alium vulnere levi ſauciaverit.

56 Sexta dubitatio eſt, a quonam judicandum ſit vulnus, aut *percuſſio* gravis?

57 Reſpondeo, quod hoc dependet ab arbitrio Judicis, ad quem, juxta Doctores *Abb. Ancharan. Butr. in cap.* 2. *de Cler. percuſſ. Marſil Conſ.* 7. *n.* 27. *Clar.* §. *Homicid.* ℣. *Scias autem.* ſpectat etiam determinare, an vulnus fuerit mortale, nec ne. Tamen, ut ejus arbitrium bene ſit regulatum, debet adhibere peritos Chirurgos, ut de jure tenetur, prout teſtantur communiter Scribentes, *Bart. Tr. de Percuſſ. n.* 1. *Bald. Conſ.* 328. *lib.* 2. *Boſſ. Tit. de Homicid. n.* 115. apud *Farinacium. Q.* 127. *n.* 50. Et advertant Judices, quod Chirurgi, ad hoc, ut probent, debent reddere ſufficientem rationem ſui dicti, juxta principia artis ſuæ, ut *Par. p. Tit. Corpus. Q.* 4. *n.* 56. *& ſeqq.* probavimus. Quapropter caute ambulet Judex Regularis, & videat, ſi Peritus (qui, ut in pluribus eſt Infirmarius.) ſit revera peritus in chirurgia; ne ex ipſius imperitia Reus gravetur. Et circa materiam hanc, puta, de qualitate vulnerum judicanda, conſulatur *Farinac. Quæſt.* 127. *a n.* 101. *ad* 170.

58 Septima dubitatio eſt; An omnes *percuſſiones* graves æquali modo, ac eadem pœna ſint puniendæ?

59 Reſpondeo negative, quando nempe ex varietate circumſtantiarum aggravatur, aut minuitur delictum. Ratio eſt, quia in delictis animus potius, quam exitus debet inſpici. Quantumvis igitur idem ſit effectus, ut pote grave vulnus, ſi diverſus ſit animus Rei, qui illud impreſſit, diverſam debet ſortiri pœnam, nempe leviorem, ſi vulneravit provocatus; ſi ex ira improviſa; ſi in ebrietate; ſi ad defenſionem &c. aut graviorem, puta, ſi vulneravit appenſate; aut proditorie; aut in inſidiis; aut animo occidendi; ſive accedente aliqua alia qualitate, quæ diſcutienda relinquitur arbitrio Judicis, qui & debet tali caſu pœnas Statuti aut augere, aut moderare.

60 Octava dubitatio eſt. An, quando aliquis Religioſus alium percutit ex provocatione, aut ſubitaneo motu iræ, ordinaria pœna puniri debeat?

61 Reſpondeo, quod cauſa excuſans illum, qui Clericum percutit, ab excommunicatione Canonis, *cap. Si quis ſuadente* 17. *qu.* 4. debet etiam excuſare percutientem a pœnis Statutariis. Ratio eſt, quia, tum Excommunicatio, tum pœnæ Statuti habent pro fundamento culpam mortalem in delinquente. Quod, ſi ex defectu culpæ mortalis non incurritur excommunicatio, ex conſequenti neque debet incurri pœna Statuti. Attento etiam, quod habemus ex Textu *Tit. Delictorum.* §. 2. quod delicta, quibus gravis pœna irrogatur, ſunt, *quæ culpam mortalem continent.*

62 Porro certum eſt, quod dicta Excommunicatio non incurritur, quando percuſſio eſt facta ad defenſam cum moderamine inculpatæ tutelæ, *cap. Si vero.* §. *Si vero junct. Gloſſ. in V. Inferentem. cap. Ex tenore. de Sent. Excom.* Inculpata vero tutela dicitur, quando violentia innocenter repellitur, & ad hoc, juxta *Hoſtienſem Sum. Rubr. de Reſtit. ſpoliat.* §. *intelligendum.* ℣. *In repellenda* tria requiruntur. Primum eſt, ut fiat *incontinenti*, hoc eſt, antequam provocatus divertat ad aliena negotia. Secundum eſt, quod repulſio fiat *flagrante adhuc maleficio* adverſarii. Tertium eſt, quod fiat cum *moderamine inculpato*, puta, quod ſit ad defenſam, & non ad vindictam; & quod fiat æquali modo cum offenſa, puta, quod, ſi vis infertur ſine armis, ſine armis pariter repulſetur; excepto caſu, quo validior vi naturali debilem invaderet; poſſet enim iſte armis uti, quibus pro ſui defenſa excedentes adverſarii vires compeſcere poſſet.

63 Ex ſententia autem *Alani*, ſubjungit loco citato *Hoſtienſis*, vis, antequam inferatur, eſt repellenda; & tunc dicitur in hoc ſervari moderamen inculpatæ tutelæ, ſi id tantum fiat, quo omiſſo violentia non repellitur. Unde ſi periculum evitare non poſſis, niſi violentum interfeceris, eum, ſine omni culpa interficis; *nam adverſus periculum naturalis ratio permittit ſe defendere. text. in l. Itaque.* 4. *ff. Ad l. Aquil. l. Si qui aggreſſorem l. Si quis percuſſorem. C. ad leg. Cornel. de Sicar.*

64 Ridet porro ibidem *Hoſtienſis* ſimplicitatem eorum, qui dicunt, quod, ſi aliquis cum moderamine debet ſe defendere, debet pati ſe prius percuti, antequam repercutiendo ſe defendat. Hoc verum non eſt, quia poteſt eſſe, quod, ſi expectaret primum ictum, non poſſet percuſſus repercutere ad ſe tuendum ab ulterioribus percuſſionibus. Sufficit ergo ſibi certum periculum imminere ab invadente, aut provocante, ad hoc, quod poſſit percutiendo ſe defendere. In arreptione autem armorum, aut in librandis percuſſionibus, non ita ſtricte tenetur ad æqualitatem arithmeticam, aut geometricam ſervandam, ut, ſi aliqualiter excedat, culpabilem ſe reddat defendens, quia alteratio animi, motus, ira tempus, locus non dant facultatem plene conſiliandi, & deliberandi; & ex defectu plenæ deliberatio-

nis

nis culpa evaditur. Et hanc *Hoſtienſis* doctrinam confirmant *Cajetanus V. Excommunicatio. cap.* 10. ℣. *Tertius eſt. Graſſius* Deciſ. *Par.*2.*lib.*3. *cap.* 5. *n.* 27. & *Riccius Deciſ. Cur. Archiep. Par.* 2. *Deciſ.* 16. *n.* 16.

65 Ex recitata igitur doctrina concluditur, quod, ſi quis provocatus verbis a Clerico, a quo videt etiam ſibi imminere periculum verberum; ad hæc præcavenda poteſt præventive, & licite Clericum percutere, & dicetur percuſſiſſe ad defenſam; quod etiam eſt dicendum, ſi verbere provocatus a Clerico, parato alia verbera addere, repercutiendo ab his ſe tuetur. Pariter, ſi Clericus alium provocat injuriis verbalibus, a quibus compeſci non potuit per verba ſibi replicata, ſed paratus eſt novas injurias ad alterius ignominiam effutire, poteſt iſte ulteriores injurias contra ſe impedire, Clericum percutiendo. Ex quo enim invalida expertus eſt verba ad compeſcendam injuriantis linguam, poteſt verberibus ſe tueri; nec erit in hoc exceſſus tutelæ inculpatæ. Si autem qui provocavit una injuria, aut verbere, injurias, aut verbera continuare ſe nolle oſtendit, tacendo, ſe retrahendo, aut fugiendo &c. non poteſt provocatus reinjuriare, aut repercutere, quia hoc eſſet ad vindictam, non ad defenſam, ut firmat *Abb. in cap. Si vero. num.* 3. ℣. *Quarto not. de Sent. Excom. Gloſſ. in cap. Significaſti. il* 2. *in V. Tutelæ. de Homicid.*

66 Dicetur forte contra prædicta, quod Religioſus provocatus vel verbis, vel verberibus, debet ſe defendere fugiendo, aliter non ſervat modum inculpatæ tutelæ. Ratio eſt, quia, ſi Clericus fugiendo poſſet ſe ſalvare, ſi nolit fugere, & occidat aggreſſorem, non excuſatur ab exceſſu homicidii, & fit irregularis, juxta *Gloſſ. in cap. Suſcepimus. in V. interimetur*, & Doctores communiter *Hoſt. Marian. Socin. Felyn. Anani. de Homicid. Abb. in cap. Significaſti. in* 2. *eod. tit. & ibi Ancharan. Bellamer. & Zabarel. Farinac. Quæſt.* 125. *num.* 129.

67 Sed negatur aſſumptum, quia non ita indemnem ſe ſervat fugiens ab eo, qui provocat injuria verbali, aut verbere, ſicut, qui repercutit ad defenſam. Si enim injuriatus aliquo verbo infamatorio, fugit ad evadendas alias injurias, quas provocans paratus eſt effutire; audientes injuriam, & videntes fugam, putant injuriantem vera dicere, & ideo exiſtimant injuriatum fugere, quia injuriatus negare nec poteſt, nec audet, & tali pacto ipſe remanet cum læſione famæ inſanabili. Pariter, ſi fugit a percutiente, & percuſſuro, timorem demonſtrat, & ex hoc læditur; nam ex eo adverſarius fit audacior; & alii ſimiles contra eum ſimilia attentabunt cum ſuæ religioſæ quietis jactura, quam rationem, loquens de viro nobili, qui aggreſſus ab hoſte, non tenetur fugere, ponderavit *Diana Par.* 8. *Tract.* 7. *Reſol.* 45. Nec poteſt æque bene ſe tueri recurrendo ad Superiorem; quia punitio data provocanti, non ita deterret alios a provocatione ſimili, ſicut animat ad injuriandum illius timiditas oſtenſa in fuga. Quod, ſi injurias verborum, aut verberum prævenit percutiendo ad defenſam, cæteri cavent ab eo, ſicut a bove, qui habet fœnum in cornu. Itidem, ſi fugit, & dat terga percutienti, non ſe tuetur, imo dat percuſſori contra ſe majorem commoditatem percutiendi, & hoc maxime, ſi hic ſit pedibus illo velocior; tunc enim nil prorſus juvabitur a fuga.

68 Si ergo lex naturæ concedit contra injuſtum aggreſſorem ſe defendere, & ſervare indemnem, & nullus modus eſt explicatior, quam moderate, & pro ſola defenſa percutere; concluditur, Religioſum non teneri fuga ſibi conſulere ab aggreſſore, inſultante, aut provocante, parato ad ulteriores injurias verborum, aut facti procedendum.

69 Nec eſt par ratio de Clerico, qui potius debet fugere, quam occidere; tum quia homicidium eſt prohibitum de jure divino, quod non eſt percutere perſonam Religioſam, qua talem, quod ſub ea cenſura prohibetur tantum jure humano; tum quia vita hominis eſt altioris ordinis, quam ſit quodvis aliud bonum temporale; ideo nequit illa tolli pro conſervatione boni interioris ordinis; tum quia Clericus tenetur fugere tantum, quando fuga ſe conſervat totaliter indemnem, quod non eſt in caſu noſtro; & quod Clericus non teneatur fugere ab injuſto aggreſſore, docent multi: *Abb. in cap. Significaſti*, 18. *num.* 9. *de Homicid. Georg. Obrecht. Tract. de defenſ. neceſſ. cap.* 10. *num.* 16. *Themud. Archiep. Olyſipon. Deciſ.* 83. *num.* 16. *Dian. Par.* 8. *Tract.* 7. *Reſol.* 47. *in fin.* tum tandem, quia non tenet conſequentia, prohibeor occidere, ergo prohibeor percutere me invadentem, quia argumentum a majori ad minus deſtructive non tenet, ut patet ex Topicis.

70 Pariter ad incurrendam excommunicationem Canonis *Si quis* &c. requiritur, quod percuſſio, ſive alia violentia inferatur Clerico, *ſuadente Diabolo*; hoc eſt malo dolo, & cum plena advertentia: unde infertur, quod, cum cenſuram non incurrit, qui volens percutere Laicum, caſualiter percutit Clericum, ut de communi ſententia teſtatur *Clar. Quæſt.* 77. *num.* 8. ſicut etiam qui percutiens Clericum ad propriam defenſam, modum defenſionis excedit, dummodo hoc non faciat ex propoſito, ut firmat *Gloſſ.* communiter recepta *in cap. Significaſti. il* 2. *in V. Tutelæ. Extra. de Homicid.*

71 Communis porro ſententia Theologorum eſt, quod motus primo primi, qui præveniunt deliberationem, non ſunt plene voluntarii, & proinde poſſunt eſſe non peccaminoſi, eo quia peccatum non eſt, niſi voluntarium. *Vaſq.* 1. 2. *Diſp.* 127. *cap.* 3. *Navar. Reginal. Sayr.* apud *Bonacin. de leg. Diſp.* 2. *Quæſt.* 3. *Pun.* 3. *num.* 9. Sequitur ergo, quod, ſi aliquis ob injuriam ſibi, verbis, aut factis, a Clerico illatam, maxima ira accendatur, & incontinenti eum percutit, non peccat mortaliter, quia motus ille ex ſubitanea iracundia ortus, eſt primo primus. Et ſicut phreneſis, per quam incaleſcit cerebrum, impedit uſum rationis, ob cujus defectum phreneticus, percutiendo aliquem, non peccat; ita etiam evenit ex ira; nam, ut ait Poeta: *Ira impedit animum, ne poſſit cernere verum*, & ſic nec diſcurrere, nec conſiliari, nec deliberare, nec peccare. Quod, ſi ex ſubita ira percutiens Clericum, non peccat mortaliter, ſequitur, quod nec incurrit excommunicationem, quæ peccatum mortale ſupponit.

72 Ex hucuſque dictis patet reſolutio ad propoſitam dubitationem, nam, ſi Religioſus provocatus ab alio, qui jam injuriam inferre deſierat, ipſum percutit, pœnas percutientium incurrit, ſicut etiam cenſuram; quia percutit ad vindictam, & non ad defenſam. Si vero percutit provocantem, qui continuat, aut paratum ſe oſtendit continuare injuriam verbis, aut factis; nec cenſuram, nec pœnam incurrit, quia facit ad defenſionem, & ſic, multis citatis *Gennen. Prax. cap.* 23. *num.* 9. *Felin. in cap. Significaſti. il* 2. *de Homicid.* docet *Peyrin. de Prælat. Quæſt.* 3. *cap.* 2. §. *p. num.* 60. qui ex *Bariola Conſ.* 22. docet non fuiſſe excommunicatum Monachum, qui alterum ſe injuriantem percuſſit; & ex *Ricc. Prax. Par. p. Deciſ.* 466. refert deciſum, quod ſæcularis, qui provocatus percuſſit Clericum, non eſt declaratus Excommunicatus, non ſolum quando pro ſua, ſed etiam quando pro injuriis, il-

latis

latis Patri, Matri, Uxori, Filiis, aut aliis de ſui familia provocatus percuſſit.

73 Et cohærenter idem concludendum de Religioſo percutiente ex motu primo iracundiæ ſubitaneæ, prævenientis deliberationem, ac in hoc ſenſu accipiendus eſt *Peyrinus*, qui loco proxime citato ait, ſe cenſuiſſe, *Excommunicationem non incurriſſe Prælatum, qui percuſſit Monachum in plena Communitate, qui eum ebrium vocaverat*. Quia, ſi percuſſiſſet extra motum primo primum, patet, quod hoc feciſſet ex plena deliberatione; & hoc non ad defenſam, quia Monachus jam injuriare deſierat; unde cenſuram non evaſiſſet.

74 Maxima tamen Judicibus Regularibus opus eſt prudentia, ne omnes percuſſores titulo defenſionis, aut motus primo primi abſolvant a pœnis Statutariis; neve omnes indifferenter condemnent, minime ponderatis rationibus ſupradictis: omnes enim aut abſolvendo, aut condemnando, æqualiter juſtitia læderetur. Ideo habenda eſt accurata ratio circumſtantiarum omnium perſonæ, loci, modi, temporis, occaſionis, quæ in facto interveniunt, ut diſcernant, num quis ad defenſam, aut motu primo percuſſerit, aut non.

75 Dico proinde, quod, ſi iniurians alium, impetu inſultat verſus eum, pergendo manu aut inermi, aut armata; iſte vero ſe non movet de loco, ubi eſt, ſed alium expectat, & ſtatim percutit; ſive etiam ſi iniurians loco ſuo non movetur, verbis tamen iniuriare non deſinit, non obſtante verbali defenſione, per alium facta; iniuriatus autem ad eum vadit, & percutit, ut iniuriare ceſſet, & hæc per Teſtes concludenter probentur, debet percutiens abſolvi, quia probata remanet juſta cauſa defenſionis. Si probat ſolum per unum Teſtem, & militant favore ſui adminicula, puta, quia iſte eſt homo quietus, alius vero rixoſus &c. debet pariter abſolvi, quia præſumptiones de jure pro ſe induunt rationem probationis, & transferunt in adverſarium onus probandi contrarium.

76 Si autem præſumptio pro percutiente debilis eſt, quia probata quidem præſumptive manet provocatio, non tamen quod *percuſſio* fuerit ad defenſam, debet provocatus percutiens extraordinarie puniri. Ratio eſt, quia delinquens ex provocatione non delinquit ex pleno dolo; unde aliquid de pœna ordinaria ſibi eſt minuendum. Provocans autem, & inſimul percutiens debet puniri ad rigorem Statuti, & forte etiam acrius, quam ſit pœna ſimpliciter percutientis; ſi quidem duo delicta ſunt diſtincta, *provocatio*, & *percuſſio*, proinde etiam pœnæ debent cumulari.

77 Quod autem dictum eſt de diſcernendo, an quis percuſſerit ex provocatione ad defenſam, obſervandum eſt ad judicandum, an percuſſerit ex primo motu, & hoc colligi poteſt a natura percutientis, ſi eſt ad bilem proclivis, a qualitate iniuriæ, nempe, ſi eſt in ſe gravis, aut in exiſtimatione illius valde infamatoria: a tempore, a loco, a modo, nempe, ſi ſtatim audivit iniuriam, excanduit; in iniuriantem inſurrexit, percuſſit &c. Et in hoc agnoſcendo deſideratur Judicis ſagacitas, prudentia, & integritas, ſpoliata ab omni paſſione.

78 Nona dubitatio eſt, Quiſnam dicatur provocator, quando iniuriæ ſunt reciprocæ, puta quando unus iniuriat, alius autem gravius reiniuriat?

79 Reſpondeo, quod frequens eſt caſus hic, nec tamen reperire mihi licuit Doctorem de hoc ſcribentem. Dico tamen, quod, ſi unus alium provocat dicendo: *Tu es filius birrarii*, & alius replicat: *Tu es baſtardus, & filius meretricis*, ambo dicendi ſunt provocatores. Ratio eſt, quia primus, qui injuriavit, liquet, quod provocavit; alius autem, quia non parem iniuriam inuſſit, ſed majorem acceptâ, pariter alium provocavit; quia poſito, quod dicendo: *Tu es baſtardus*, æqualem iniuriam acceptæ reddiderit, & ſic ad ſui defenſam fecerit; dum addit: *Es filius meretricis*, ad ulteriores iniurias verborum, aut verberum accendit; & ſic provocatio alia provocatione compenſatur. Unde, ſi ſequantur reciprocæ percuſſiones, ex æquo ſunt puniendi.

80 Decima dubitatio eſt circa quartum, & quintum Statutum datum ſupra *num.* 13. & 14. & eſt, ex quo ibi ſancitæ ſunt aliæ, ac aliæ pœnæ contra percutientes *Provinciales*, aut *Generalem*, majores, quam ſint pœnæ percutientium alios Religioſos, an percutiens Superiorem localem, majorem ordinaria percutientium pœnam mereatur?

81 Reſpondeo, quod Textus circa hoc decurtatus eſt, nam ponit tantum pœnas percutientium Generalem, aut Provincialem. Supplendus proinde eſt Textus ex *Valliſoletanis cap.* 7. *Tit. de Min. & man. viol.* §. *final.* quæ ita habent: *Quicunque Prælatum Localem gladio percuſſerit, & mors ſecuta fuerit, ad triremes perpetuo condemnetur. Si autem mors ſecuta non fuerit, ad triremes mittatur, Superiorum arbitratu*. Textus quidem hujus Statuti clarus eſt: advertere ſolum oportet, quod hic loquitur de *Prælato Locali*, proinde accipiendus eſt tum de *Guardiano*, tum de *Præſide*, aut *Vicario* in capite, illo nempe, qui Superiorem Localem non habet ſupra ſe, nam omnes iſti ſunt *Prælati Locales*. Vicarii autem Conventuum, qui ſupra ſe habent Guardianum, non cenſentur hoc nomine: proinde qui *Vicarium* percutit, non tantam pœnam meretur, ſicut qui verberat *Guardianum*, aut alium Superiorem Localem, prout bene probat *Roderic. Quæſt. Regul.* 34. *art.* 2. *℣. Ex his Tom.* 2. Advertendum autem, quod *Statuta Generalia Ordinis Sambucana cap.* 7. §. 6. *n.* 53. habent: *Si quis Prælatum Localem gladio, aut baculo, aut quovis inſtrumento percuſſerit, & mors ſecuta fuerit, ad triremes mittatur, Superioris arbitrio*, & citant ad marginem *Statuta Salmaticen. cap.* 7. Sed hoc Statutum a Compilatore more ſuo corruptum eſt: & in *Salmaticenſibus* nec verbum de illo habetur. Convincitur ideo fuiſſe deſumptum a citatis *Valliſoletanis*, ſed mendoſe: nam illa loquuntur de percutiente *Prælatum Localem gladio*, puta, gravi vulnere inflicto, gladio, aut altero inſtrumento apto ad occidendum; hoc vero ait *baculo, aut quovis inſtrumento*, quod interpretari poteſt etiam de eo, quod de ſe aptum ad graviter lædendum non eſt. Pariter vitiatum eſt in eo, quod Valliſoletana volunt, quod ſecuta morte, Reus *perpetuo ad triremes condemnetur*, & *Sambucanum* habet, *ad triremes mittatur, Superiorum arbitratu*. Ideo hoc attendi non debet.

82 Undecima dubitatio eſt, an pœna percutientium Prælatum Localem puniri debeat, qui percutit *Diſcretum, ſeu Patrem Ordinis, aut Provinciæ, Cuſtodem, Definitorem, Lectorem Jubilatum*, aut *Emeritum*, aut actualem Sac. Theologiæ, qui cenſentur digniores *Prælato* Locali, cum ipſum præcedant.

83 Reſpondeo, quod in jure *text. in l. Omne delictum. §. Qui manus ff. de Re milit.* habetur, quod *qui manus intulit Præpoſito, capite puniendus eſt: & augetur petulantiæ crimen dignitate Præpoſiti*. Videmus proinde, quod rationabiliter pœnæ in recitatis Statutis augentur contra percuſſores pro majori, ac minori dignitate *Prælati* percuſſi. *Prælati* enim *Magiſtra-*

tum gerunt, & in ſententia *Ariſt. Ethic. lib.5. c. 5.* qui *Magiſtratum* offendunt, ultimo ſupplicio affici debent. Non ſic autem eſt de aliis, qui functi *Magiſtratu* ſunt; quantumvis enim ratione muneris adminiſtrati, aut Officii, quod gerunt, ſint cæteris ſpectabiliores in Religioſa Republica, & ſpeciali honore ſedendi, præ cæteris decorentur, non tamen ſunt habendi in ea conſideratione, in qua habentur *Prælati*, qui ſunt veluti Patres in Religioſa familia, ut proinde qui eos occidunt, ſimilitudinarium parricidium committunt, ut ſcribit *Roderic. Tom. 2. Quæſt. 34. art. 1.* ℣. *Ex his*. Reſolvitur ergo ex his, quod, quamvis *Patres Ordinis*, & *Provinciæ* &c. ſint digniores *Prælato* Locali, non tamen actualem *Magiſtratum* gerunt, ratione cujus tanta pœna debeatur eum offendenti. Et ſic ſentit etiam *Roderic. loc. cit. art. 2.* ℣. *Neque ego*, qui vult non deberi tantam pœnam percutienti *Deſinitorem*, (& eadem eſt ratio de aliis, habentibus dignitatem, præeminentiam, aut officium ſine juriſdictione) ut percutienti *Prælatum*. Verum eſt, quod, cum ex dignitate perſonæ offenſæ creſcat crimen, creſcere debet etiam pœna; proinde arbitrio Judicis, majori pœna puniendus eſt, qui aliquem ex *Patribus Ordinis*, aut *Provinciæ* percutit, quam ſi aliquem ex gregariis Religioſis percuteret; non tamen ea, quæ in Textu aſſignatur pro percutiente Prælatos. Et par conſideratio habenda eſt, ſi Laicus Converſus percuteret Sacerdotem, aut Clericum.

84 Duodecima dubitatio eſt, quomodo regulandæ ſint pœnæ Religioſi noſtri, percutientis perſonas extra Ordinem?

85 Reſpondeo, quod circa perſonas extra Ordinem, quæ ſpeciali nota dignæ non ſunt, tam ſi fuerint Eccleſiaſticæ, quam ſi fuerint Laicæ, ut, puta, Clericus, ſeu Sacerdos ordinarius Sæcularis, aut Regularis; ſive unus ex Laicis carens ſpeciali diſtinctivo, ut *Prætoris*, *Judicis*, *Gubernatoris* &c. aperta eſt diſpoſitio Textus, loquentis ſupra *num. 9.* qui loquitur de perſonis *in Ordine, & extra*; unde circa *percuſſiones* leves, aut graves, factas perſonæ extra Ordinem, ut præfertur, res regulanda eſt iiſdem pœnis, ut percutiendo Religioſum ordinarium. Et quamvis incongruum videatur, quod par pœna impendatur, quando percutitur Laicus, ſicut cum læditur Religioſus, qui diſpares in ſtatu ſuo ſunt, ut liquet; tamen Statutum conſiderat ſcandalum, quod oritur ex *percuſſione* perſonæ extra Ordinem; & hoc auget crimen in tantum, ut reputetur a Statuto æquale delicto percutientis intra Clauſtra perſonam Religioſam, quamvis hæc dignioris ſit ſtatus, quam Laicus.

86 Sed reſpectu perſonarum extra ordinem, quæ nota ſpeciali dignificantur, optime ait *Sanctor. de Pœn. cap. 14. Quæſt. 5.* ℣. *Reſpondeo tertio fol. 92.* ſervandam eſſe analogiam pœnæ ad pœnam, ut perſonæ intra Ordinem ad perſonam extra eum. Currit porro analogia inter *Guardianum*, ſeu alium *Prælatum* in Ordine, & *Parochum*, quo ad Eccleſiaſticos ſæculares, & *Prætorem*, *Poteſtatem*, *aut Judicem*, quo ad Laicos, & ratio eſt, quia omnes iſti ſuis reſpective Subditis localiter præſunt. *Prælatus Provincialis* in Ordine correſpondentes ſibi, extra Ordinem, habet *Epiſcopum*, ſeu *Ordinarium*, & *Rectorem*, ſeu *Gubernatorem* Urbis; quia omnium iſtorum juriſdictio extenditur *per Provinciam, Diœceſim & Comitatum*, *Ducatum*, aut *Principatum Urbis*, *Generali* tandem in Ordine correſpondet *Archiepiſcopus*, ſeu *Primas* inter Eccleſiaſticos, & *Præſes*, ſeu *Gubernator* totius Status, qui ſub ſe plures Urbes habet. Pœnæ igitur, quæ in Textu aſſignantur percutienti intra Ordinem *Prælatum* Localem, *Provincialem*, aut *Generalem*, applicandæ ſunt perſonis extra Ordinem ſibi reſpective correſpondentibus. Ratio eſt, quia ſimilitudo Officii importat analogiam dignitatis, & pro dignitate perſonæ offenſæ creſcit injuria, & crimen, *l. Prætor. edixit. §. Atrocem. ff. de Injur. Gloſſ. in cap. Cum illorum. in V. Epiſcopum. de Sent. Excommun*; creſcere proinde, & aptari debet pœna ad inſtar offenſæ dignitatis.

87 Tertia decima dubitatio eſt, a quonam abſolvendus pro foro fori a vinculo Excommunicationis ſit Religioſus, qui percuſſit Clericum Sæcularem, aut Religioſum alterius Ordinis?

88 Reſpondeo, quod de jure communi, ſi Monachus percutit Monachum alterius Monaſterii, debet abſolvi ab Abbate tum ſuo, tum Monachi percuſſi, ut habetur in Decretali *text. in cap. Cum illorum.* §. *Si vero*, ubi ex *Hoſtienſi* notat *Abbas num. 13. de Sent. Excommun.* quod Abbas Monachi percuſſi debet virga percutere nudos humeros ejus, qui abſolvitur, dum hic genuflexus recitat totum Pſalmum *Miſerere mei Deus* &c. Abbas autem percutientis debet proferre verba abſolutionis. Et quamvis citata Decretalis loquatur de Abbatibus, tamen hoc debere extendi ad alios Superiores Regulares, docet ibidem citatus *Abbas Panormitanus.*

89 Si vero percutiat Clericum Sæcularem, de jure antiquo non poterat abſolvi niſi a *Papa*, ut habetur in citata proxime *Decretali*, ſed hæc correcta eſt per aliam, *text. in cap. Religioſo, junct. Gloſſ. in V. Eo caſu. de Sent. Excommun. in 6.* in qua hujuſmodi abſolutio conceſſa eſt Epiſcopis. De jure autem privilegiato communiter recepto, prout probat *Roderic. Tom. 1. Quæſt. 20. Art. 12.*, & teſtatur *Sanctor. Comment. cap. 2. Stat. 14.* poſſunt Prælati Regulares abſolvere etiam nominatim excommunicatum Subditum ſuum ob injectionem manus violentæ in Clericum quemvis. Advertendum autem, quod abſolutio iſta eſt tantum pro foro animæ; & in foro fori tantum pro percuſſoribus fratrum ſuorum, reſpectu quorum non requiritur partis ſatisfactio, cum ſint ambo ejuſdem Religionis, nempe percutiens, ac percuſſus, ut infra dicam.

90 Caſu igitur, quod *Frater Minor* percutiat Regularem alterius Ordinis, debet Reus abſolvi per Superiores nempe percuſſi, & percuſſoris unitim; ita ut Superior percuſſi cædat Reum virga, ut ſupra dictum eſt; alius vero a Cenſura abſolvat. Fundamentum hujus diſpoſitionis eſt, prout explicant *Gloſſ. in cap Cum illorum in V. Paſſus eſt*; & *Hoſtienſis*, & ex illis *Abbas num. 13. de Sent. Excommun.* Quia Religioſus eſt ſicut filius, Superior autem ejus eſt ut paterfamilias. Sicut ergo injuria facta filio, patrem contingit, qui argumento legis §. 2. *Inſtit. de Injur.* videtur injuriam paſſus, ita Superior de ſuo Subdito percuſſo ſatisfactionem recipit, verberando percuſſorem. Addit autem loco citato *Hoſtienſis*, quod, ideo Abbas Monachi percuſſi vocatur ad abſolutionem, quia pro injuria illata debet fieri, ſeu dari ſatisfactio Monaſterio percuſſi, etiam in pecunia; ſed cum percutiens non habeat proprium, unde ſatisfaciat, nec debet teneri Monaſterium ex delicto ſuo, ſtatutum fuit in compenſationem injuriæ, quod Abbas Monachi percuſſi vocetur.

91 Si vero Regularis percutit Clericum Sæcularem, dico cum *Sanctor. de Pœn. cap. 14. Quæſt. 3.* ℣. *Reſpondeo inter graves. fol. 82.* quod ſatisfacta parte, percuſſor debet a proprio Superiore abſolvi, etiam pro foro fori, nec poteſt *Epiſcopus* prætendere, quod ab eo abſolvatur. Ratio eſt, quia *Epiſco-*

ſcopus non poteſt ferre ſententiam declaratoriam, quod Regularis, qui Clericum Sæcularem percuſſit intra Clauſtra, ſit excommunicatus vitandus, ut probat *Bordon. Controv.* 44. *Quæſt.* 4. *num.* 5. quia Epiſcopus ſupra Regulares delinquentes in ſuo Clauſtro, nullum jus habet. Nec pariter, ſi percutiat Clericum extra Clauſtra, ut cum *Portello V. Epiſcopus. num.* 9. probat idem *Bordonus Var. Reſol.* 7. *quæſt.* 7. *num.* 11. *ꝟ. Oppoſitum, & Reſol.* 28. *quæſt.* 26. *nu.* 60. igitur nec poteſt prætendere ipſum abſolvere, cum iſte ſit actus majoris juriſdictionis.

92 Pariter capitulum illud *Religioſo de Sent. Excomm. in* 6. non dicit, quod *debeat* abſolvi ab *Epiſcopo* Regularis percuſſor Clerici, ſed, quod *poſſit ab Epiſcopo abſolutionis beneficium exhiberi*, unde deducitur, quod talis abſolutio non eſt obligatoria, ſed facultativa, unde concluditur, quod *Epiſcopus* non poteſt prætendere, quod Regularis percuſſor Clerici ſe præſentet coram eo, ad obtinendum beneficium abſolutionis, ut ultra *Bordonum* locis ſupracitatis probant *Ceſpedes de Exemp. Regular. cap.* 19. *Dub.* 305. *num.* 2. & jurium Regularium acerrimus propugnator *Paſqualigus Addit. ad Lauret. de Franch. Par.* 2. *Quæſt.* 21. *num.* 2. attento maxime, quod ex privilegio *Bonifacii IX.*, quod ibidem per extenſum recitat idem *Paſqualigus*, Superiores Regulares habent facultatem abſolvendi in utroque foro Subditos ſuos, injicientes *manus violentas in Confratres, vel alios quoſcunque Clericos, etiam uſque ad ſanguinis effuſionem, & enormem læſionem*.

93 Nec contra datam reſolutionem facit, quod, ſicut Regularis alium diverſi Clauſtri percutens, non abſolvitur ſine interventu Superioris ejus, qui percuſſus eſt, ita nec poterit abſolvi percuſſor Clerici Sæcularis ſine interventu *Epiſcopi*, qui eſt *Prælatus* illius.

94 Quia negatur paritas, & ratio eſt, quia non ita eſt Clericus reſpectu *Epiſcopi*, ut Regularis ſub ſuo Prælato. Quia Regularis non habet independenter a ſuo Prælato velle, aut nolle, nec poteſt ſuam injuriam proſequi, aut in judicio ſuper ea agere, ut ſcribunt communiter Doctores. *Abb. in cap. Parochianos. num.* 3. *de Sent. Excom. Dec. in cap. In præſent. n.* 223. *de Probat. Franc. in cap.* 2. *n.* 6. *Ne Cler. vel Menoch. Angelic. Roſell. Armill. Sylv. Antonin. Decian. Cavall. Farinac.* apud *Paſqual. loc. cit. Quæſt.* 107. *num.* 2. Unde in hac materia Religioſus æquiparatur ſervo, aut filiofamilias juxta regulam, quam tradunt Juriſperiti, & Canoniſtæ *DD. in Authen. Cauſa. C. de Epi. & Cler. & in cap. Cum dilectus. de Reſcr.* Sequitur proinde, quod ad Superiorem ſpectat agere contra injuriantem ejus Subditum; injuriam remittere; ſatisfactionem ſuper ea prætendere, & recipere, ut Dominus pro ſervo, & Pater pro filio, ut docte proſequitur loco citato *Paſqualigus*.

95 Non ſic autem eſt de Clerico Sæculari, quia ipſe eſt ſui juris, & in judicio tum civiliter, tum criminaliter, & independenter a ſuo *Epiſcopo*, poteſt ſuam injuriam proſequi, & ſuper ea ſatisfactionem debitam prætendere, & recipere. Et ex hoc ſequitur, quod actionem competentem Clerico ratione injuriæ ſibi illatæ, non poteſt Eccleſia remittere, ut docet *Abb. in cap. Parochianos n.* 4. *de Sent. Excom*; & proinde nec *Epiſcopus*. Non currit igitur paritas inter Clericum, & Monachum, nec inter *Epiſcopum*, & *Abbatem*; & ita non poterit *Epiſcopus* prætendere abſolvere Regularem, qui illius Clericum percuſſit, ſicut *Abbas* intervenire debet pro abſolutione ejus, qui Monachum verberavit.

§. IV. Duellum.

SUMMARIUM.

1 *Provocatio varias habet ſignificationes.*
Provocatio importat appellationem; & majorem emphaſim habet, quam appellatio.
2 *Tranſumptive ſignificat invitationem.*
3 *Frequentius uſurpatur pro invitatione ad pugnam.*
Diffidare *quid importet.*
4 *Duellum proprie ſumptum, quid ſit.*
Finis duelli proprie dicti, eſt probatio occultorum.
Duellum hoc prohibetur de jure Divino.
Indagare veritatem per duellum, eſt Deum tentare.
Opinio, quod tale duellum ſit prohibitum de jure Civili.
Impugnatur talis opinio.
Gladiatores a jure prohibiti, qui ſint.
Probatio per duellum a legibus Longobardorum permiſſa.
5 *Duelli communiter ſumpti definitio.*
Duellum non eſt, niſi armata manu committatur.
6 *Duellum requirit tempus, locum, & genus armorum aſſignatum.*
Condicere, *quid importet.*
Condictio eſt actio in perſonam.
Pugnam condicere, quid ſignificet.
7 *Pugna, quæ ſit, tempore non condicto, duellum non eſt.*
8 *Duellum requirit animum utrinque deliberatum poſt præmeditationem.*
Diffidatus, & incontinenti pergens ad locum aſſignatum, & pugnans, non committit duellum & quare.
9 *Duellum debet eſſe ordinatum ad finem privatum.*
Si ordinetur ad finem publicum, & ſit auctoritate Principis, crimen non eſt.
Pugna commiſſa inter milites, utrinque numero pares, de mandato Imperatorum duorum exercituum, licita eſt.
Dummodo non ſit ad vanum finem.
10 *Probatur Hiſtoria Sacræ Scripturæ.*
11 *Duellum poteſt a Principibus ordinari ad bellum terminandum.*
Tale duellum poteſt tum acceptari, tum ad illud provocare.
12 *Duellum formatum, ſive ſolemne, & ſimplex, quid ſit.*
Requiſita ad duellum ſimplex, ut ſit verum duellum.
In duello ſimplici requiritur deſignatio loci determinati, & genus armorum, & tempus.
13 *Dubium, an ſit duellum, ſi ſtatim poſt diffidationem pergatur ad locum certaminis, & pugnetur.*
Reſolvitur dubium, negative.
Duellum requirit præmeditationem.
14 *Diffidatus, incedens armatus animo pugnandi cum eo, qui diffidavit, non condicto loco, ſi pugna ſequatur, duellum committit.*
15 *Si duo conveniunt ad pugnam, & divertant a loco condicto, & pergunt ad alium locum, & ibi pugnent, duellum committunt.*
16 *Quo caſu ob cauſam privatam videatur poſſe Principem permittere duellum.*
17 *Mala, quæ proveniunt ex privata inimicitia Nobilium potentium.*
18 *Dubium, an ſit criminale duellum factum pacto ſecreto inter partes, ne ſe vulnerarent.*
Reſolvitur, quod non peccarent, nec Cenſuram in-

incurrerent in foro animæ, ſecus in foro externo.
Ex novis juribus minime hoc amplectitur.

19 *Duellum quo jure Eccleſiaſtico ſit prohibitum.*

20 *Habentes influxum in duellum quoquomodo, incidunt in Cenſuras contra duellantes*

21 *Conſulentes duellum quotupliciter dicantur.*

22 *Facientes ſcripta, ad quæ ſequitur duellum, quo caſu ſubeunt Cenſuras duellantium.*

23 *Manifeſtantes ſcriptum injurioſum, ut ſequatur duellum, incidunt in Cenſuras.*

24 *Dictantes, ſcribentes, portantes &c. libellum provocatorium ad duellum, ſunt pariter excommunicati.*

25 *Conſilium, auxilium, operam, favorem &c. dantes ad libellum provocatorium, ſubeunt Cenſuram.*

26 *Patrini duellantium incidunt in eaſdem Cenſuras.*

27 *Spectatores duelli ex compoſito incurrunt in pœnas duellantium.*
Sanchez opinio impugnatur.
Spectantes ex compoſito, qui ſint.
Dictio ex compoſito, *quid ſignificet.*
Spectantes duellum ob curioſitatem, non incurrunt.

28 *Princeps concedens campum francum duellantibus, eſt excommunicatus.*
Item Magiſtratus potens impedire duellum, & non impediens.
Pariter Princeps concedens poſt duellum impunitatem duellantibus.
Quomodo accipienda hæc poſtrema concluſio.

29 *Princeps excommunicationem ſubit, ſi duellaturis impunitatem promittit.*

30 *Extenſio pœnarum Conciliarium ad duellum, etiam non ſolemne, etiam effectu non ſecuto.*

31 *Conſtitutiones Gregorii, ac Clementis circa talem extenſionem, ſunt confuſæ.*

32 *Principales, duello non ſecuto, non incurrunt Cenſuram; bene tamen complices.*

33 *Ratio, quare complices incurrant, & non principales, ſed non ex novis juribus.*

34 *Diffidans ad duellum eum, quem ſcit, non eſſe acceptaturum, non incurrit Cenſuram.*

35 *Acceptans duellum, ne ſubeat jacturam honoris, an peccet, & pugnando, ſit excommunicatus.*
Opinio Sanchez.
Propoſitio damnata ab Innocentio XI.

36 *Opinio aliquorum Doctorum circa tales Propoſitiones damnatas.*

37 *Conſtitutio* Benedicti XIV. *damnantis quinque Propoſitiones Duellorum abuſui faventes.*

1 Provocationis vocabulum alium etiam ſortitur ſenſum ab eo, quem ſuperiori paragrapho expoſuimus. Diximus ibi, provocationem eſſe injuriam, verbo, aut facto illatam alteri in ejus præſentia, ob quam injuriatus movetur ad iram. Nunc dicimus, provocationem in jure vocari appellationem a Judice inferiori ad ſuperiorem; unde habetur in *C. lib. 7. Tit. 64. Quando provocare non eſt neceſſe*; & juxta *Calvinum in Lexico, V. Provocare*, qui citat *Bartolum in l. Minores. ff. de Adminiſtr. tuto.* provocatio magis eſt, quam appellatio, ac majorem energiam exprimit, qua ille, qui in ſententia ſuccubuit, adverſarium victorem vocat coram majori Magiſtratu, cujus opem provocans implorat, ut illi ſuppetias ferat contra injuriam a minori Magiſtratu, ſibi factam in ſententia injuſta, contra eum lata.

2 Tranſumptive, ut opinor, hoc vocabulum uſurpatur pro invitatione ad periculum, de ſe faciendum diſputatione, armis, ludo, alea, ſive alio modo; ſicut enim in judicio provocanti res eſt cum adverſario, quem ad ſecum concertandum ſuper jure ſuo invitat, ſic etiam eſt in quavis alia provocatione. Differt autem hæc a provocatione (quam primo diximus) toto cælo; nam illa fit dictis, aut factis injurioſis ab eo, qui provocare dicitur, ad finem lædendi provocatum. Hæc vero fit ab eo, qui damnum paſſus eſt, aut ſe paſſum reputat; & non fit per injuriam illatam; aut ad finem inferendæ ſed comitatu civili, & ad finem obtinendi aut reparationem acceptæ injuriæ, aut gloriam, aut famam, aut lucrum ex concertatione, ad quam fit provocatio.

3 Frequentiori autem uſurpatione provocatio accipitur pro invitatione ad experiendum armis; quæ dicitur communiter *diffidatio* a verbo *diffidare*; quod, ut *Pratejo lex. jur. V. Diffidare* placet, eſt pugnam indicere, ſive hoſtem ſe declarare. Certamen autem, ſeu pugna, quæ ex hujuſmodi provocatione, ſive diffidatione ſequitur, vocatur *Monomachia*, ſive *Duellum*. Quia vero tum provocatio, etiam effectu non ſecuto, tum *duellum* ipſum delicta ſunt, & unum ordinatur ad aliud; de utriſque in hoc paragrapho diſſeremus.

4 *Duellum* poteſt accipi in proprio, & ſtricto ſignificato, vel late, & communiter. Proprie *duellum* eſt ſingulare certamen duorum hominum, ad purgationem illati criminis initum, quo victor purgatus, victus vero pro convicto habetur, *arg. cap. 2. de Purg. vulg. cap. Monomachia. 2. quæſt. 5.* finis enim *duelli* eſt probatio occultorum, & purgatio indiciorum, ut bene ait *Tholoſan. Syntagm. jur. Par. 3. lib. 48. cap. 15. num. 2.*, & ideo reponi debet inter ſpecies divinationis prohibitæ, prout ſcribit *Sanch. Moral. lib. 2. cap. 39. num. 1.* Prohibetur quidem de jure Divino pluribus in locis Sacræ Scripturæ *Deuteronom. cap. 6. ℣. 16. Luc. cap. 4. ℣. 12. Matt. cap. 4. ℣. 7. Non tentabis Dominum Deum tuum.* volens autem indagare veritatem facti mediante *duello*, eſt Deum tentare, prout docet *D. Thom. 2. 2. Quæſt. 95. art. 8. ad 3.* & eſt ſpecies ſuperſtitionis, quia tentat inquirere veritatem per medium ad hoc ineptum. Prohibetur etiam de jure Canonico, *text. in cap. Si non licet. 23. quæſt. 5. & in cap. Monomachia. 2. quæſt. 3. & in cap. 1. & 2. Extra de Purgat. vulgar.* Volunt autem multi Doctores *Jaſon. Reginald. Fioron. Saccar. Berlich. Carpzov.* apud *Raynal. Tom. 1. cap. 9. §. 1. num. 4. ℣. Et licet duella*, quod ſit etiam prohibitum de jure Civili per Textum in *l. Unic. C. de Gladiat. penit. toll. lib. 12.* Sed immerito, nam Textus ille loquitur de gladiatoribus, qui ſpectaculo erant populo Romano in ludis, quos *gladiatorios* vocabant, & erant ſoliti edi Romæ a Triumphantibus, de quibus paſſim loquuntur *Svetonius*, *Tacitus*; & alii rerum Romanarum Scriptores. Imo per legem *Longobardorum* ex conſuetudine introductam, talis probatio per duellum permittebatur, ut habetur in *l. 1. Longobard. Tit. de Monomach.*

5 Large autem, ſive in communi acceptione, qua, apud omnes noſtris temporibus intelligitur, *duellum* definitur, quod ſit *pugna armata duorum, ſive plurium ex condicto, ad finem privatum ordinata*. In qua definitione dicitur *pugna armata*, ad differentiam aliorum certaminum, quæ fiunt ad experiendas vires ingenii, ut ſunt diſputationes, ac certamina literaria; aut etiam corporis, ut luctæ; & proinde, ſi duo, aut plures etiam ex condicto ſine armis inter ſe concertarent pugnis, aut colluctatione, non dicerentur duellum commiſiſſe, nec

duel-

duellantium pœnas incurrerent, ut ſcribant Doctores. *Filiuc. Tr. 15. num. 107. Bonac. de Cenſur. Diſt. 2. Quæſt. 6. Pun. 2. num. 9. Theſaur. de Pæn. Par. 2. V. Duellum. cap. 4. in fin.*

6 Dicitur *ex condicto*, quod importat tria, nempe *tempus*, *locum*, & *genus armorum*, ſive qualitatem certaminis; *condicere* enim, ut ex *Briſſionio* docet *Calvinus Lexic. V. Condicere*, *eſt diem, locumque communi conſenſu conſtituere*; itidem, quia, ut ait *Vlpianus text. in l. Actionum. 25. ff. de Obligat. & actio. condictio eſt actio in perſonam*, & civiliter agendo, *condicebatur* adverſario non tantum tempus, & locus, ſed etiam actio, puta, ad ſolvendum; in judicio ſiſtendum &c., ideo *condici* etiam dicitur qualitas pugnæ, ut an pugna equeſtris, an pedeſtris eſſe debeat, & etiam genus armorum, puta, an enſe, haſta, aut armis miſſilibus dimicandum ſit.

7 Sequitur ex his, quod, ſi aliquis diffidatur ab alio ad ſingulare certamen, deſignato loco, tempore, ac genere armorum, & ille diffidationem non acceptet, ſed dicat, *ſe paratum eſſe a quocunque invaſore ſe tueri*, *oblatum autem duellum minime acceptare*, *ut lege divina, ac humana damnatum*; tamen ex poſt ex accidenti repertum inimicum in loco deſignato armis excipiat, & cum eo pugnet, *duellum* non poteſt dici ſecutum; nec qui fuit taliter diffidatus, ullam pœnam incurrit, ut cum *Banne 1. 2. Quæſt. 64. art. 7. dub. 3.* & *Valentia 2. 2. Diſp. 3. num. 17. Pun. 1.* docet *Sanchez Moral. lib. 2. cap. 39. num.* 10. & ratio eſt, quia talis pugna non eſt ex *condicto* tempore, & loco, ſed ex accidenti.

8 Sequitur ſecundo, quod *duellum* ſequi debet ex actu animi, ex utraque pugnantium parte deliberati. Unde, ſi duo verbis inter ſe contendant, & rixentur, & unus dicat alteri, vade, ſume enſem, & in tali loco te expecto, alius autem *incontinenti* (nempe intra totum tempus, quo in eo durare iracundiam prudenter poteſt præſumi) ſumat arma, & ad locum ſibi aſſignatum conveniat, & pugnet, non cenſeri poteſt talis pugna *duellum*, ut poſt multos, quos citat *Farinac. Tuſc. Ricc. Graff. Suar. Ludovic. Lucen.* docet *Diana Par. 3. Tr. 6. Reſolut. 1. V. Dico undecimo*, & ratio eſt, quia talis pugna non ſequitur ex animo utrinque deliberato, ſed ortum habet ab ira, quæ plenam deliberationem impedit, & turbat; & quamtumvis ille, qui provocatus eſt, acceſſerit ad locum ab alio ſibi aſſignatum, non tamen poteſt dici, quod animo deliberato acceſſerit, ſed potius fuiſſe ab iracundia ſtimulatum, & ex iracundia digladiaſſe, ob quod pœnas duellantium non incurrit juxta Doctores. *Barboſ. in Tridentin. Seſſ. 25. cap. 19. de Refor. num. 14. & ibi Joſeph. Ludovic. Deciſ. 55. Cened. & Ricc. Panimoll. Deciſ. 144. num. 4.*

9 Dicitur tandem *ad finem privatum ordinata*, qui finis multiplex eſſe poteſt, puta, ad terminandam armis litem civilem, aut criminalem; ad procurandam ſatisfactionem, ſive ad vindictam acceptæ injuriæ; ad tuendum honorem proprium; aut tandem ad oſtentandam bellicam virtutem &c. Finis autem privatus, ob quem certamen initur, integrat rationem *duelli* criminalis; nam ob cauſam juſtam publicam, interveniente Principis auctoritate, *monomachia* delictum non eſt. Et hoc modo licita eſt *monomachia* inter duos, aut plures milites contrariorum exercituum, inita ex condicto Imperatorum utrinque, (non quidem ad oſtentandum militum robur, aut cauſa cruenti ſpectaculi, aut voluptatis, quia, ut dicunt Doctores *Cajet. Armill. Navar. Delrio Valent. Roderic.* apud *Sanch. Moral. lib. 2. cap. 39. n. 12.* nefas eſt medium tam periculoſum, & atrox, ob tam vanum finem ſuſcipere) ſed ad debilitandas hoſtium vires, & conſervandam bonam exiſtimationem exercitus apud hoſtes, quod non parvi momenti eſt ad victoriam conſequendam, prout cenſent apud *Sanch. loc. cit. num. 14.* Doctores nuper citati.

10 Simile *duellum* legitur in Sacra Scriptura, *lib. 2. Reg. cap. 2. ℣. 14.* ubi *Abner* Imperator exercitus ex parte *Isboſeth* condixit cum *Joab* Imperatore exercitus *David*, ut duodecim utrinque milites in pugnam deſcenderent *ad videndum probitatem* (hoc eſt fortitudinem) *virorum utriuſque partis*, ut *Lyran. ad lib. 2. Reg. cap. 2. ℣. 14.* ſcribit, ſeu ad probandum, *quis eorum robuſtiorem haberet exercitum*, ut ait *Raban. in Gloſſ. Ordinar. lib 2. Reg. loc. cit.* ex quo factum eſt, quod cæſis illis, qui erant ex parte *Abner*, illius exercitus animo concidit, & actus in fugam, illuſtrem victoriam conceſſit exercitui *David*.

11 Alia etiam eſſe poteſt publica cauſa nempe, quando inter duos Principes viget bellum, quod utrinque cenſetur juſtum ex eo, quod jura utriuſque partis apparent confuſæ, nec liquet favore cujuſnam Principis militet juſtitia: tunc enim, ſi Principes condicunt, quod ſelecti ex utroque exercitu milites, numero pares, pugnent in campo, & hoc pacto imponatur finis bello, victoribus conceſſo eo, cujus cauſa bellum inceptum eſt; talis pugna non ſolum licita eſt, ſed etiam commendabilis. Ratio eſt, quia illud *duellum* loco juſti belli ſuccedit, & quemadmodum juſtum eſt bellum, juſtum pariter reputandum eſt *duellum*, quod, ut advertit *Cajet. 2. 2. q. 99. art. 8. ad. 3. in 5. cauſa*, non ſolum poteſt acceptari oblatum ab Adverſario, ſed etiam licet illud ipſi offerre; nam majus bonum obvenit ex eo Chriſtianæ Reipublicæ; nam evitatur tanta effuſio ſanguinis, tot hominum interneciones, tot incendia, ſtupra, direptiones, devaſtationes, & extrema mala, quæ ex diuturnis bellis contingunt; & utinam Chriſtiani Principes civiles ipſorum diſcordias, ob quas tot bellis contra ſeipſos ſæviunt, tali certamine terminarent; ſic enim fieret, ut Chriſtianorum vires inter ſe non frangerentur, & robuſtiores evaderent, non ſolum ad reſiſtendum, ſed etiam ad delendam potentiam hoſtium fidei orthodoxæ.

12 Dividitur porro *duellum* in formatum, ſive ſolemne, & ſimplex. Solemne dicitur *duellum*, quod publica auctoritate committitur, nempe Principe dante campum ſecurum (Italice *campo franco*) interveniente condictione de loco loci, qualitate pugnæ, genere armorum, Patrinis, Spectatoribus, & tempore. *Theſaur. de Pæn. V. Duellum. cap. 1. ℣. Dicitur autem & ibi Salzed. ad Diaz. Prax. cap. 103. §. Circa. Filiuc. & Sanch.* Simplex vero eſt certamen ſingulare, condictis tantum tempore, loco, & armis. Adverti tamen debet, quod etiam loquendo de *duello* ſimplici, ad formalitatem delicti, & pœnam ordinariam incurrendam, requiritur tractatus, & deliberatio præcedens, facta animo minime iracundia actuali alterato, ut dicunt Doctores communiter; *Farinac. Conſ. 9. num. 35. Vermigil. Conſ. 194. num. 3. & 6. Sanch. Moral. lib. 2. cap. 39. num. 24. & 28. Nald. ſumm. V. Duellum. num. 2.* & condictio armorum, temporis, & loci debet eſſe determinata, & non vaga; & ideo non ſufficit electio alicujus Civitatis pro loco pugnæ, niſi individuetur locus loci. *Raynald. Tom. 1. cap. 9. §. 1. num. 11. & ibi Maſſin. Vermigliol. & Jo. de Caſtil. Diana Mancin. & Carafa. de Duell. Tr. 1. Sect. 3. Quæſt. 2. num. 3.* Imo dico, quod hæc tria, puta, tempus, locus, & arma deſignata cumulative requiruntur ad eſſentiam veri *duelli*, & altero horum deficiente, *duellum*

verum

verum non eſt. Ratio eſt, quia, ſi *Cajus* diffidat *Sejum*, ut tali tempore, & loco, armis minime deſignatis, conveniat ad ſibi reddendam rationem ſuper facto tali &c. & *Sejus* conveniat abſque armis; ad nihil enim amplius tenetur, etiam de ſtilo equeſtri (*legge Cavallareſca*) quam ad conveniendum loco, & tempore, cum *Cajus* de armis mentionem non feecerit, & concertent inter ſe aut verbalibus altercationibus, aut etiam inermes pugnis dimicent, *duellum* minime dicetur commiſſum; quia ad ejus eſſentiam requiruntur arma, ut dictum eſt ſupra *n.*5. Pariter ſi diffidet, ſignificando per nuncium oretenus, aut in ſcriptis *Cajo*, ut ſuum enſem gerat, ſecum pugnaturus non deſignato, aut tempore, aut loco, ſi ex accidenti ſibi invicem obvientur, & dimicent, *duellum* non erit; nam talis diffidatio præcedens eſt potius dicenda manifeſtatio animi hoſtilis, quam invitatio ad pugnam, deficiente definitione loci, & temporis, quæ in ſententia omnium Scribentium ſunt de eſſentia *duelli*, ut delictum ſit.

13 Sed quid juris, ſi, dum ſibi obviant, unus ad alium dicat: *Divertamus ab hoc loco publico, & eamus ad talem locum remotum*, & alius acceptet, & ibi dimicent. Videretur dicendum cum nonnullis *Sanch. Moral. lib.* 2. *cap.* 39. *num.* 28. *Filiuc. Tract.* 29. *cap.* 8. *num.* 112. *Bonac. de Cenſ. in commun. Diſp.* 2. *Quæſt.* 6. *Pun.* 2. *num.* 6. quod verum *duellum* committant, quia hic intervenit condictio armorum, loci, & temporis; ſicut etiam dicunt alii *Peregrin. de Duell. Quæſt.* 15. *num.* 3. *Bonacin. de Cenſur. extr. Bull. Diſp.* 2. *quæſt.* 3. *Pun.* 48. *num.* 7. *Barboſ. ad Trident. Seſſ.* 25. *cap.* 19. *num.* 10. verum *duellum* eſſe, quando duo ſibi obviant, & unus alteri ait: *Veni ad talem locum, te ibi expecto*; vel ſic: *Eas ad capiendum enſem, hic te expecto; vel in tali loco*; ſiquidem etiam in hoc caſu videntur *ex condicto* depugnare. Sed puto, aliter eſſe dicendum cum *Graff. Aur. deciſ. lib.* p *cap.* 7. *num.* 22. Ratio eſt, quia, ut paulo ſupra dictum eſt, condictio pugnæ debet fieri ex præmeditatione; & animo minime alterato ab ira; & in tempore ſufficienti ad deliberandum. In caſibus autem ſupradictis non videtur, quod invitatus acceptet pugnam ex præmeditatione; nam ſtatim, ac provocatum ſe audit, ad locum certaminis pergit; nec tempus habuit præmeditandi, ac deliberandi animo minime occupato: ſiquidem provocatio ad pugnam animum provocati accendit ad iram, quæ impedit intellectum, ne advertat malum, quod committitur ſic depugnando, aut pœnas, quas incurrit ex Divina ac humana lege, qui ſic digladiatur. Quamvis autem in primo caſu dici poſſit, quod provocatus ex præmeditatione gerat enſem, prout ſibi ante fuerat intimatum; non tamen dici poteſt, quod ex præmeditatione depugnet. Quia provocans intimando alteri, quod gerat enſem, manifeſtat tantum animum hoſtilem erga alium, ut ſupra dictum eſt; unde, ſi hic ex præmeditatione armatus enſe incedit, ad ſui defenſionem facere cenſetur; & in hoc formalitas *duelli* non reperitur; ſi exinde pugnant *ex condicto*, prout dictum eſt, minime *duellum* dici poteſt, quia condictio non fuit præmeditata.

14 In his autem caſibus advertendum eſt, quod ſi provocans intimat tantum alteri, ut enſe accinctus incedat, locumque, ac tempus confligendi minime deſignet, ad ſolum finem evadendi pœnas duelli; provocatus etiam enſe armatus incedat non ad ſolam defenſam, ſed ad congrediendum cum alio, ac unus alium quærit, & ſibi obviam facti depugnent; alia danda eſt reſolutio. Ratio eſt, quia tunc intervenit condictio loci, temporis, ac armorum; quia utrorumque mens eſt ſimul enſe committere, in quocunque tempore, & in quocunque loco ſibi obviabunt. Nec facit in contrarium, quod tempus, & locus debeant eſſe determinata ex condicto, ut ſupra dictum eſt, & in hoc caſu determinata non ſint. Quia dicitur illa ſatis determinata eſſe, cum utrorumque animus conveniat in eo tempore, & loco, quo ſibi obviabunt, licet hæc minime ſint illis nota. Verum *duellum* abſque dubio eſſet, ſi unus alium diffidaret ad ſecum enſe pugnandum, die, qua Princeps exibit de Civitate, & extra portam Civitatis, per quam Princeps egredietur; & ſic ex condicto pugnarent: quia tempus, & locus jam determinata ſunt, ſicut & arma, quamvis illa fuerint incognita duellantibus, & tantum in genere condicta. Ita eſt in caſu; nam, quamvis duellantes ignorent, quo loco, & tempore ſibi obviabunt; condixerunt tamen animo ibi, & tunc congredi; unde & verum *duellum* eſt, & pœnis ſpiritualibus ſaltem in foro animæ ligantur.

15 Verum pariter *duellum* eſt, ſi duo ex condicto conveniant ad pugnam in loco deſignato, & invenientes illum cæno, aut lapidibus obſitum, ad alium locum ab impedimentus liberum pergerent. Quia, licet hic novus locus non fuerit præmeditatus; tamen, quia animus congrediendi jam in ipſis fuit, nec mutatus eſt ob deprehenſionem prioris loci incommodi, fit, ut hic novus locus, ab ambobus electus pro campo pugnæ, dicatur ex condicto electus, & præcedente præmeditatione maturata; & ipſe ſuccedit in locum primo deſignatum; unde nihil tollitur de vera ratione *duelli*.

16 Controvertunt porro Doctores, an aliquando ob privatam cauſam (nam ex publica aliquando licere, dictum eſt ſupra *num.* 9.) licitum ſit *duellum* Principi inter Subditos in caſu particulari permittere, & concludunt, quod, ſtando in jure Civili, poſſint ex cauſa gravi Principes permittere *duellum*, *Bald. in l. Ex hoc jure. in* 7. *quæſt. in fin.* ubi etiam *Jaſon. col.* 4. & ibi *Claud. de Seyſel. ff. de Juſt. & jur. Dec. Conſ.* 487. *& Conſ.* 686. *Decian. Tr. crim. lib.* 2. *cap.* 19. *num.* 4. ſecus autem eſt de jure Canonico, in quo omnis humani ſanguinis effuſio, aut ipſius periculum diſtricte prohibetur. Optime quidem factum eſt, perniciosiſſimam conſuetudinem a Diabolo, qui *fuit homicida ab initio*, inventam, & Orbi invectam, ſeveriſſimis pœnis coercere, ne levi quavis ex cauſa, ut communiter contingebat, homo in hominem ſæviret. At, ut verum fatear, (ſalvo tamen meliori judicio, & ſpeculative tantum loquendo) ſi licet ad majus malum evadendum minus permittere, *arg. text. in l. ult. in fin. C. de Fidejuſſ. legis virtus. ff. de legi. cap. Omnis.* 3. *Diſt. D. Thom.* 12. *quæſt.* 93. *art.* 3. *ad* 3. *&* 2. 2. *quæſt.* 10. *Art* 11. *Caſtr. Covaru. Tiraquel. Azor. Sanch. Suar.* apud *Barboſ. Axiomat.* 141. *num.* 7. unde ad evitanda adulteria, & graviora luxuriæ ſcelera, lupanaria permittuntur, videre neſcio, quomodo in aliquo caſu particulari cum cognitione cauſæ, & ſi aliunde remedium non ſuppetit, non poſſit Princeps *duellum* permittere.

17 Sane, quando duo ſunt inimici potentes, ac Nobiles, qui nec auctoritate Principis, nec amicorum opera poſſunt pacificari, ſatius eſſet illis concedere facultatem, ut inter ſe digladiarentur, quam eos in vigente inimicitia relinquere. Nam, bone Deus, quot mala, quot peccata, quot animarum, ac corporum perditiones, quot innocentium mortes ex duratione inimicitiæ proveniunt? Namque tales principales inimici in conſequentiam trahunt ſecum agnatos, cognatos, & amicos, & ita ex privata duorum ſimultate plures familiæ ad actus

hoſti-

hoſtiles deflectunt, ex quibus animæ eorum in malo ſtatu perſeverant; componuntur factiones, quibus Reſpublica ſubvertitur, & quod pejus eſt, etiam mortuis principalibus, in familiis perdurat inimicitia. Interea quot mortes innocentium ſequuntur. Quilibet ſibi ſicarios, quibus aſſocietur, aſciſcit, quorum ſtudium eſt alienæ factionis viros interficere, & crudelitatis, ferinæque fortitudinis ſpecimina de ſe dare. In illis alendis ſubſtantiæ familiares pereunt; aggravantur ultra fas Coloni, a quibus extorquetur, quo illi manuteneantur; contrahuntur debita, quibus ſolvendis impares ſe reddunt debitores; non ſatisfit Legatis defunctorum ſub excuſatione impotentiæ; & tandem familiæ ipſæ, quamvis antiquæ nobilitatis, & divitiarum affluentia ſpectabiles, ad extremam inopiam rediguntur; ex quo fit, ut Reſpublica ipſa ex ipſarum deficientia non modicum detrimentum patiatur. Omnia itaque mala hæc interciderent, ſi Princeps principalibus *duellum* permitteret. Unde non condemnarem Principem, qui in caſu raro, ac particulari tale *duellum* permitteret; nec puto, Summos Pontifices, qui interdicunt quibuſvis Principibus, (ut dicemus inferius) ne *duella* permittant, voluiſſe talem caſum comprehendere, in quo permiſſio *duelli* eſſet ordinata ad præcavenda majora mala, ſed tantum voluiſſe, ne paſſim; aut ex levi cauſa; aut quando per alia media magis congruentia poteſt tolli inimicitia, *duella* a Principibus permittantur.

18 Dubium autem eſt, utrum *duellum* criminale committerent duo, qui ad captandam famam fortitudinis, aut ad reſarciendum honorem in opinione hominum, ex condicto depugnarent, inito inter ſe, ac ſecreto pacto, ne ſe invicem vulnerarent. Reſolvunt autem Doctores *Filiuc. Bonacin. & Diana* apud *Caraf. Tr. de Duell. Tract. p. Sect.* 3. quod non incurrerent peccatum mortale & ex conſequenti, neque Cenſuram pro foro animæ, ſed bene pro foro fori; & ratio eſt, quia intantum *duellum* prohibetur, in quantum in eo homo ſe exponit periculo aut mortis, aut homicidii; in caſu autem propoſito ceſſaret utrumque, & ideo nec peccatum, nec Cenſura incurritur. Sed, quia pactum inter duellantes initum de non vulnerando, occultum eſt, fori externi Judex judicat criminale eſſe certamen, ex eo, quod apparenter ad ſenſum tale apparet; unde in foro fori congredientes tum Cenſuram, tum alias pœnas incurrerent. Imo etiam pro foro animæ incurrerent peccatum mortale, & ex conſequenti Cenſuram, ut deducitur ex damnatione 2. propoſitionis ex 5. damnatis a BENEDICTO XIV. in ſua *Conſtit. Deteſtabilem &c.*

19 *Duellum*, ut præfertur, ita acceptum prohibuerunt Summi Pontifices Julius II. Leo X. Clemens VII. & Pius IV. ante *Concilium Tridentinum*; mox Concilium ipſum graviſſimo Canone idem interdixit; ex poſt *S. Pius V. Gregorius XIII.* & tandem *Clemens VIII.* omnium prædeceſſorum Bullas, & *Tridentini* diſpoſitionem confirmavit, ac pœnas ampliavit, de quibus ſuo loco infra dicetur.

20 Quia vero tum a citatis Pontificibus, tum a *Tridentino* eiſdem pœnis percelluntur cum principalibus duellantibus, ii, qui auxilio, conſilio, favore &c. ad *duellum* concurrunt, operæ pretium eſt eos tum generaliter præſtringere, tum ſpecialiter explicare. Dico igitur, quod omnes illi, qui influxum aliquem habent in *duellum*, ſine quibus aut non fieret, aut ægre, & difficulter, comprehenduntur in tali diſpoſitione. Si enim non habent influxum in *duellum*, non dicuntur de tali crimine participare.

21 Participant porro in ſpecie primo conſulentes *ſive in jure, ſive in facto, ſive quacunque alia ratione*, ut ait *Trident. Seſſ. 25. de Refor. cap.* 19. ii porro ſunt, qui conſulunt in jure equeſtri (*Legge di Cavalieri*) & decidunt, an pro tali verbo, dicto, facto, geſtu &c. provocandus ſit aliquis ad *duellum*; ſive conſulunt ſuper facto, de quo anceps eſt res, an interveniat injuria, nec ne, & reſolvunt eſſe duellandum; *ſive quacunque alia ratione*, ut ratione inimicitiæ privatæ ipſius conſulentis contra eum, quem eſſe provocandum conſulit &c.

22 Secundo participant illi, *qui ſcripta, Manifeſta, ſeu fides vulgo appellata* componunt, *Clemen. VIII. Conſt. Illius viceſ. Dat.* 16. *Cal. Septemb.* 1592. §. 6. quæ ſunt, quaſi præparatoria *duelli*; nam talibus ſcriptis, quaſi quibuſdam libellis famoſis mordetur adverſarii fama, qui taliter laceſſitus, ac provocatus ad *duellum*, diffidare quodammodo cogitur pro reparatione proprii honoris. Hoc autem ſic accipiendum eſt, ſi compoſitor talium ſcriptorum haberet pro objecto talis compoſitionis *duellum* ipſum; hoc eſt ſciens, & volens componeret, ut ex manifeſtatione talis ſcripti *duellum* naſceretur; aliter non incurreret pœnas *duellantium*, ſed compoſitoris *libelli famoſi*. Ratio eſt, quia, ſicut motus ſpecificatur a termino, ſic delictum ſpecificatur a fine. Unde, ſi in intentione componentis non fuit *duellum*, hoc crimine minime deliquit.

23 Tertio participant illi, qui earundem rerum *narrationes, denunciationes, declarationes, ſeu teſtificationes* oretenus, publice, aut privato loco, ubi multi conveniunt, faciunt ad hunc effectum, ut ex talibus dictis occaſio *duelli* naſcatur. *Clemens VIII. loc. cit.* ℣. *Nec non quaſcunque.*

24 Quarto participant illi, qui ſcripta provocatoria ad duellum (*cartelli di sfida*) quæcunque illa ſint, *dictaverint, compoſuerint, ſcripſerint, miſerint, detulerint, divulgaverint, affixerint, exemplaverint, impreſſerint, ſubſcripſerint, intimaverint, verbo annunciaverint, aut atteſtati fuerint*. *Idem Clemens* ℣. *Volentes eos omnes.*

25 Quinto participant illi, qui circa prædicta ſcripta provocatoria, ut præfertur, *auxilium, conſilium, operam, favorem præſtiterint, ſuaſerint, mandaverint, aut quomodolibet ſe immiſcuerint*, etiamſi nulla actualis provocatio, aut actus ad pugnam proximus, aut remotus ſecutus ſit. *Idem Clemens* ℣. *Quive aliis.*

26 Sexto participant *Patrini* aſſumpti a pugnantibus in *duello*, ac alii, *inter quos pactiones initæ ſunt* de dirimendo *certamine, cum primum alteruter pugnantium fuerit vulneratus, aut certus ictuum numerus utrinque illatus fuerit*. *Idem Clemens* ℣. *Nec non.* Hoc tamen intelligendum eſt, quando talis diremptio certaminis (poſt vulnus, aut, ut vocant primum ſanguinem, ſive tot ictus) eſt condicta inter duellantes; ſiquidem paciſcentes, ut præfertur, influxum haberent in *duellum*. At ſi duo amici duellare volentium, non potentes totaliter impedire *duellum*, paciſcerentur inter ſe, ut, inſciis duellantibus, pugnam poſt primum ſanguinem dirimerent, non inciderent in pœnam; ſiquidem nullo modo influerent ad *duellum* committendum; ſed ad eum potius in ſui proſecutione impediendum.

27 Septimo participant duelli *ſpectatores ex compoſito*, ut ait *Gregorius XIII. Conſtit. ad tollendum*. 24. *Decemb.* 1582. Putat *Sanch. Moral. lib.* 2. *cap.* 39. *num.* 31. eos etiam *ſpectatores duelli* Cenſuram incurrere, qui data opera ob curioſitatem duellantes aſpicerent, ſecus autem, ſi obiter tranſeundo per locum *duelli*, pugnam reſpiciant, & ratio ejus eſt, quia palam intervenientes multum augent animos

ad

ad pugnam. Sed, me Judice, *ſpectatores ex compoſito* non poſſunt dici, qui data opera ex ſua ipſorum ſola curioſitate aſpiciunt. Ratio eſt, quia dictio *ex compoſito*, ut ex *Briſſonio*, & *Pratejo* ſcribit *Calvin. lex. V. Componere* idem ſignificat, ac *ex pacto*. Spectator igitur *ex compoſito* dicendus eſt ille, qui ex *pacto* cum duellantibus intervenit ut Judex, aut approbator loci pugnæ, ictuum, armorum &c. ſive etiam qui invitatur, & condicit cum duellante, ut præſens ſit pugnæ, & ſua præſentia animum duellanti addat. Sequitur ergo, quod, qui ex ſua ſola curioſitate ad ſpectandum vadit, non poteſt dici *ſpectator ex compoſito*; præterquam quod, ita poteſt addere animum duellanti, qui obiter tranſeundo ſiſtitur ad ſpectandum *duellum*, ſicut qui data opera ob ſolam curioſitatem pergit ad ſpectandum; ſed in primo caſu, ut ait *Sanchez*, Cenſura non incurritur; ergo neque in ſecundo, cum ſola curioſitas ſpectantis ita ſit extranea, nec influxum habeat in *duellum*, ſicut tranſitus fortuitus per locum pugnæ. Concluditur ergo, quod *ſpectatores ex compoſito* dicendi ſunt illi, qui ex condicto, ſeu pacto cum ambobus, aut altero duellantium interſunt pugnæ, & in illam aliquo modo influunt. Quod, ſi nullum influxum in eam habent, nullam cenſuram incurrunt, prout ſunt Confeſſarius, Chirurgus, bajuli præparati ad portandos, curandos, aut abſolvendos vulneratos &c. iſti enim nullo modo incurrunt, quia nullo modo in crimen influunt.

28 Octavo participant *Principes*, aut locorum Domini, qui campum pugnantibus concedunt, *Trident. Seſſ. 25. de Refor. cap. 19. init. Magiſtratus*, aut *Duces* belli, qui *duellum* permittunt, aut potentes impedire, non impediunt; *aut poſt admiſſum crimen, veniam, aut impunitatem concedunt. Clem. VIII. loc ſup. cit. §. 5. in fin.* Sed circa hoc ultimum advertendum eſt, quod mens *Clementis Octavi* non fuit ligare manus Principi, ut ex poſt factum non poſſit cum Reo ſubdito ſuo clementiam exercere, & pœnas temporales pro *duello* remittere; tum quia clementiam exercere ex rationabili motivo, actus virtutis eſt, & hunc prohibere *Papa* nec intendit, nec poteſt: tum quia remiſſio pœnæ nullum influxum habet in culpam, niſi quando certitudo indulti pœnæ movet Reum ad culpam, quam non committeret ſine tali certitudine, aut ſaltem ſpe; unde non poteſt univerſaliter remiſſio pœnæ facta Reo, eſſe peccatum mortale, & objectum Cenſuræ Eccleſiaſticæ.

29 Dico igitur, quod Princeps Excommunicationem incurreret, quando, antecedenter ad *duellum*, veniam præſtiturum ſe eſſe duellantibus promiſiſſet, aut aliquo modo ſignificaſſet; ex qua promiſſione, aut mentis ſuæ declaratione factum eſſet, ut duellantes, qui ſine ſecuritate veniæ non pugnaſſent, *duellum* commiſiſſent. Pariter, ſi Princeps univerſaliter, & ſine difficultate remittere ſolitus eſſet pœnas poſt *duellum* ſecutum; ex quo fit, quod duellantes a ſpe tali veniæ ſollicitentur ad duellandum, quod abſque tali ſpe minime committerent. Ratio eſt, quia in utroque caſu indulgentia Principis influit in *duellum*, ut patet.

30 Quia vero diſpoſitio Conciliaris, vetans *duellum*, ut præfertur, tum quo ad principales, tum quo ad complices, videbatur limitanda ad *duellum* ſolemne, puta, cum Patrinis, chirographo diffidationis, aſſecuratione campi &c. & ultra hoc, *ſecuto effectu*. *Gregorius XIII.* in ſua Conſtitutione ſupracitata pœnas Conciliares extendit ad *duellum*, etiam non ſolemne, tum quo ad principales, tum quo ad complices, *etiamſi illi, qui ad locum deſtinatum pugnaturi acceſſerint, impediti pugnam non commiſerint, ſi per ipſos non ſteterit, quominus pugna committatur*, & hanc *Gregorii* diſpoſitionem confirmavit *Clemens* in toties ſupracitata Bulla.

31 Duas haſce Conſtitutiones *Gregorii*, ac *Clementis* dubias, & obſcuras eſſe, & nimis confuſas, ſcribit *Raynal. Tom. 1. cap. 9. §. 1. num. 8. ℣. Ex iſtis. & ℣. Nemo enim*, prout re vera apparet cuilibet eas accurate legenti; proinde dubium exoritur, an clauſula illa, *etiamſi pugnam ob aliquod impedimentum non commiſiſſent, ſi ad locum acceſſiſſent pugnaturi, & per eos non ſtetiſſet, quominus pugnarent. Clemens VIII. loc. ſup. cit. §. 3. in fine*, referenda ſit ad ſolos complices, quibus immediate illa connectitur, aut etiam ad principales.

32 Circa hoc controverſia eſt, ut ſolet, inter Doctores; ſed mihi magis arridet opinio eorum, quos refert, & ſequitur *Raynal. loc. cit. ℣. Nemo enim*, nempe *Sanch. Molfeſ. Bonac. Hurtad. Graff. Floron. Ricc. Navar. & Caraſa de Duel. Tract. 2. Sect. 3. quæſ. 21. num. 4. & ſeqq. & Quæſ. 53. num. 4. & ſeqq.* qui volunt non incurrere eos, qui oblato, & acceptato *duello*, accedunt animo duellandi ad locum deputatum, ſi impediti, ad pugnam non devenerint; & certe ineluctabilis eſt ratio, quam ex *Scortia Epitom. Bullar. Theorem. 392. §. Ex dictis. circa finem* recitat *Raynaldus loc. cit. ℣. Nihilominus*, nempe quia ipſemet *Clemens Octavus* in Decreto Caſuum reſervatorum edito poſt ſupra citatam Bullam, declaravit, eſſe neceſſariam pugnam actualem, unde, cum de mente legiſlatoris conſtet, non eſt amplius controvertendum de intelligentia legis, maxime ſi pœnalis eſt, quæ debet ſtricte, & ad favorem Rei interpretari, juxta Textum *in l. Non puto ff. de Jur. Fiſc.*

33 Nec incongruum debet cenſeri, quod pœnam non incurrant principales, niſi ſecuto effectu, & complices eandem ſubeant, illo minime ſecuto. Ratio eſt, quia plus peccant conſulentes, inſtigantes, ſuadentes, laudantes &c. quam *duellum* ipſum committentes; nam principales, ex eo, quod commoti ſunt ex accepta injuria, aut ex provocatione ad *duellum*, aliquam veniam merentur; ſed tales Conſiliarii peſſimi, qui perverſe conſulunt, ex mera malitia delinquunt; & inſuper malitia, & crimen eorum conſummatum eſt in malo conſilio, quod dant, & hoc independenter ab effectu *duelli*; ſive enim fiat, ſive non fiat, malum conſilium æquo modo datum eſt. Non ſic eſt de principalibus, quia, quamvis præmiſerint omnia ad *duellum* neceſſaria, & per eos non ſteterit, quin ſequeretur *duellum*, tamen eorum delictum conſummatum non eſt, niſi ſequatur actualiter pugna; proinde non incongruum eſt, quod principales minime teneantur pœnis, quibus ligantur complices, cum illi Rei ſint de delicto tantum attentato, & non conſummato, in quo ligatæ non ſunt manus Judici, quominus pœnas emolliat, etiam in caſu, quo lex expreſſe æque puniat conatum, ac delictum perfectum, ut poſt multos docet *Farinac. Quæſt. 123. num. 13. & Quæſt. 124. num. 74.* quod tamen non eſt in caſu noſtro, dum Bullæ ſupradictæ non expreſſe loquuntur de principalibus, ſed tantum de Complicibus. At ſatis expreſſe, & clare loquitur *Conſtit. BENEDICTI XIV. Deteſtabilem*, per quam ex damnatione 2. propoſitionis ex 5. damnatis, comprehenduntur principaliter duellantes, etiam duello non ſecuto, quæ ſane Conſtitutio nedum inſpicienda, ſed fideliter obſervanda eſt.

34 Ex his reſolvitur, quod diffidans alium ad *duellum*, de quo certitudinem habet, quod ipſum non acceptabit, nullam Cenſuram incurrit, ſed ſolum

lum peccatum mortale, ut docent *Laurea Fiſcal. Allegat.* 116. *num.* 17. *&* 18. *Allegat.* 117. *num.* 61. *& ſeqq.* & *Caraſa de Duell. Tract. p. Sect.* 3. *quæſit.* 5. *num.* 5. cum enim pugna ſequutura minime credatur; & re vera non ſequatur, locus Cenſuræ non eſt.

35 Controvertitur pariter, an pari modo delinquat provocatus, ſicut provocans ad duellum, quando ex refutatione diffidationis ille incurreret gravem jacturam honoris? *Sanch. Moral. lib.* 2. *cap.* 39. *num.* 9. opinatur, quod acceptans duellum ob motivum tuendi honoris, peccat mortaliter, (& ex conſequenti incurrit Cenſuram, ſi pugna ſequatur) *quia*, ait ille, *& ſi, apud vulgares, & improbos id ignominiæ tribuatur, tamen apud ſapientes, & probos id honori adſcribetur; quando gratia divinæ legis ſervandæ, duellum oblatum reſpuitur, quod falſæ vulgi opinioni præponderat.* Et huic ſententiæ conſentit auctoritas *Alexandri Septimi*, qui inter damnatas a ſe propoſitiones ſub die 23. *Martii* 1666. ſecundam in ordine proſcripſit, ita ſonantem: *Vir equeſtris ad duellum provocatus poteſt illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.*

36 Non obſtante præfata propoſitione ab Alexandro VII. damnata, ac non obſtantibus etiam aliis ab Innocentio XI. pariter proſcriptis, videlicet 31. *Regulariter occidere poſſum furem pro conſervatione unius aurei*, & 32. *Non ſolum licitum eſt defendere defenſione occiſiva, quæ actu poſſidemus, ſed etiam ea, ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos poſſeſſuros ſperamus*; Plures inſignes Theologi contra dictas Propoſitiones non peccare aſſerebant eum, qui pro honoris conſervatione duellum acceptaret, quique furem pro rerum poſſeſſarum conſervatione, ſi magni eſſent momenti, occideret; validiorique fundamento putabant licere provocato ad duellum, duellum acceptare, quando ex illius recuſatione, ſibi non honoris tantum, ſed bonorum temporalium, puta, munerum militarium, ſtipendiorum &c. jactura obveniret.

37 Sed has, & ſimiles opiniones hanc materiam concernentes, funditus evertit BENEDICTUS XIV. ſua Conſtitut. *Deteſtabilem* quarto Idus Novembris 1752. qua ſequentes quinque propoſitiones damnavit. Prima: *Vir militaris qui niſi offerat, vel acceptet duellum, tamquam formidoloſus, timidus, abjectus, & ad officia militaria ineptus haberetur, indeque officio, quo ſe ſuoſque ſuſtentat, privaretur, vel promotionis, alias ſibi debitæ, ac promeritæ, ſpe perpetuo carere deberet, culpa, & pœna vacaret, ſive offerat, ſive acceptet duellum.* Secunda: *Excuſari poſſunt etiam honoris tuendi, vel humanæ vilipenſionis vitandæ gratia, duellum acceptantes, vel ad illud provocantes, quando certo ſciunt pugnam non eſſe ſecuturam, utpote ab aliis impediendam.* Tertia: *Non incurrit Eccleſiaſticas pœnas ab Eccleſia contra duellantes latas, Dux, vel Officialis militiæ, acceptans duellum ex gravi metu amiſſionis famæ, & officii.* Quarta: *Licitum eſt in ſtatu hominis naturali, acceptare, & offerre duellum, ad ſervandas cum honore fortunas, quando alio remedio earum jactura propulſari nequit.* Quinta: *Aſſerta licentia pro ſtatu naturali, applicari etiam poteſt ſtatui Civitatis male ordinatæ, in qua nimirum, vel negligentia, vel malitia Magiſtratus, juſtitia aperte denegatur.* Attendat quæſo Lector ad præfatam Conſtitutionem, & in hac materia duelli ſecurus incedet.

Probatio.

SUMMARIUM.

38 *Probari debet inter duellantes conditio armorum, loci, & temporis, ut probetur duellum.*

39 *Qualitas requiſita in Conſtitutione pœnali, omnino eſt probanda.*

38 Circa probationem *duelli* advertendum eſt, quod minime ſufficit probare per Teſtes, quod *Cajus*, & *Sejus* dimicaverint, ſed requiritur, quod per accuſatorem, ſive Fiſcum probetur concludenter, quod ex conditione loci, temporis, & armorum, ex deliberatione, & præmeditatione, pugnam commiſerint.

39 Ratio hujus concluſionis eſt, quia qualitas requiſita in Conſtitutione pœnali, omnino probanda eſt ab Actore, ut argumento Textus *in l. Prætor. ait. la* 2. §. *Docere ff. de Vi bono rap. l. p.* §. *Ait.* dicunt Doctores, *Bart ff. Ne quid in flum. publ. Farinac. Conſ.* 150. *num.* 56. *Hercul. de Cautel. cap.* 52. *num.* 24. *Raynal. Tom.* 1. *cap.* 8. §. 4. *num.* 11. Ut autem probatum eſt ſupra *num.* 5. *& ſeqq.* qualitas, ſive ratio *duelli* eſt, ut pugna fiat ex condicto, & præmeditatione loci, temporis, ac armorum; aliter *duelli* rationem non habet, ſed rixæ, ſive conflictus in rixa, pro quo tantæ pœnæ non ſunt. Sequitur igitur, quod, ut ſit locus pœnis contra duellantes, probandum eſt concludenter, quod tales qualitates in facto intervenerint.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

40 *Pœnæ contra duellantes aliæ ſpirituales ſunt, aliæ temporales.*
Prima pœna eſt Excommunicatio, Papæ reſervata.
Privilegiati, quo caſu poſſint abſolvere a tali Cenſura in Italia, & extra.
Quid ex novis juribus ſit ſtabilitum.

41 *Secunda pœna eſt infamia, & incurritur ipſo facto.*

42 *Tertia eſt, quod occidens antagoniſtam in duello, tenetur pœna homicidarum.*
Vulneratus, aut mutilatus in duello, non poteſt prætendere reſtitutionem damni, ſi voluntarie acceptavit, ſecus ſi coactus.

43 *Quarta eſt confiſcatio bonorum.*

44 *Quinta pœna eſt privatio Eccleſiaſticæ ſepulturæ.*
Vulneratus in duello, etiam ſi altera die moriatur, eſt privandus Eccleſiaſtica ſepultura.

45 *Quamvis ante mortem fuerit abſolutus duellans, debet carere ſepultura Eccleſiaſtica.*

46 *Sexta eſt, quod Principes amittunt loca, in quibus duellum permiſerunt.*

47 *Septima pœna eſt, quod loca, in quibus ſunt commiſſa duella, non impedientibus Magiſtratibus, qui potuerunt impedire, ſunt ſuppoſita interdicto.*

48 *Pœnæ Clericorum pugnantium in duello de jure veteri.*

49 *Pœnæ eorundem de jure novo.*

50 *De Regularibus, remiſſive.*

51 *An Regularis diffidans Regularem ad pugnandum baculis, aut ſaxis, contraheret pœnas contra duellantes.*

52 *Si pugna illorum ſequatur, condicto tempore, & loco, incurrunt pœnas.*
Saxa, & baculi veniunt nomine armorum.
Arma ſunt quælibet inſtrumenta, uſurpata, & apta ad vim inferendam.

53 *In caſu propoſito ſaxa, & baculi ſunt vera arma.*

40 Multiplices, graviſſimæque pœnæ ſancitæ ſunt contra duellantes, non tantum,

tum, ſi principales ſint, ſed etiam, ſi ſolummodo habuerint complicitatem per influxum in pugna proximum, aut remotum; & talium pœnarum aliæ ſunt ſpirituales, aliæ vero temporales. Prima illarum eſt *excommunicatio latæ ſententiæ*, Summo Pontifici reſervata, a qua habentes privilegia abſolvendi a caſibus, *Papæ* reſervatis, non poſſunt intra fines Italiæ abſolvere, principales quidem, ſi actu pugnaverint, complices autem, ſi per eos non ſteterit, quominus pugna ſecuta ſit; & ratio eſt, quia in iſtis ſolis terminis incurruntur pœnæ ex *Tridentino*, & *Conſtitutione Gregorii XIII.* fulminatæ; in aliis autem caſibus, licet omnes, nempe tum principales, tum cooperantes incurrant abſolute excommunicationem ex *Bulla Clementis VIII.*, quamvis pugna ſecuta non ſit (quod tamen etiam in terminis dictæ Bullæ negavimus ſupra *num.* 29. quo ad principales), tamen per talem Bullam non ſunt impedita eorum privilegia, quominus abſolvere poſſint, ut poſt multos *Graſſ. de Caſ. reſervat. lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 20. & 26. *Reginal. lib.* 21. *num* 83. *Filiuc. Tr.* 29. *num.* 187. *Comitol. lib.* 6. *q.* 17. *n.* 2. *Bonac. de Cenſ. diſp.* 2. *q.* 6. *Pun.* 1. *num. ult* & *de Cenſ. in particul. Diſ.* 2. *q.* 3. *Pun.* 48. *num.* 40. firmat *Carolus Antonius Theſaurus*. *V. Duellum cap.* 5. ℣. *Itaque*. Extra Italiam vero habentes privilegia abſolvendi a caſibus Papalibus, poſſunt a tali Cenſura abſolvere. Advertendum autem, quod ex novis juribus, ſpeciatim ex Summi Pontificis Regnantis Benedicti XIV. Conſtitutione *Deteſtabilem* num. 37. citata, tum principales, tum complices Cenſuram incurrunt reſervatam ſoli Summo Pontifici in toto Orbe Catholico.

41 Secunda pœna eſt *infamia*, & quamvis in *Tridentino* talis pœna inferatur per verba imperativi modi, dicendo, *perpetuæ infamiæ pœnam incurrant*, ut proinde ſignificare videatur non ſententiam latam, ſed ferendam, tamen contrarium eſt verius: ratio eſt, quia illa verba non diriguntur ad Judicem, ut cenſeatur proinde ejus actionem requiri, ſed ad Reum, quem per imperium efficax Concilium ligavit, ut dicunt Doctores. *Reginal. lib.* 21. *num.* 76. *Trullench. in Decal. lib.* 5 *cap.* 2. *Dub.* 13. *num.* 21. apud *Barboſ. in Triden. ſeſſ.* 25. *cap.* 19. *num.* 19. Verum eſt, quod requiritur ſententia Judicis, non quidem condemnatoria ad talem pœnam, ſed declaratoria facti, ad quod talis pœna ipſo jure lata eſt. *Theſaur. de pœn. Par.* 1. *cap.* 5. ℣. *limita primo*.

42 Tertia pœna eſt, quod *pugnantes in duello*, ſecuto effectu *tenentur pœnis homicidarum*, *ſi adverſarium periment*; ſi vero ſuccumbunt, & ex pugna ſequatur mutilatio, ſeu debilitatio membri; vel ſi ſequatur mors, non poſſunt ipſi, aut eorum hæredes reſpective aliquam reſtitutionem prætendere; ſi tamen ſponte, & libere, & ex præmeditatione ad *duellum* acceſſerunt tum provocando, tum acceptando oblatam pugnam. Et ratio eſt, quia taliter ſuccumbentes cenſentur prævidiſſe periculum, & condonaſſe damnum, quod ſibi ex pugna poterat evenire. Si autem, qui in *duello* obiit, aut debilis, vel mutilatus membro remanſit, fuit provocatus, ſed *duellum* acceptavit, coactus metu infamiæ, aut alterius gravis nocumenti, occidens primo loco tenetur ad reſtitutionem, ſibi, aut hæredibus ſuis faciendam: quod, ſi occidens non reſtituat, tenentur ad reſtituendum, qui ad *duellum* ſunt cooperati, ut argumento juris *l.* 1. §. *Cum arietas ff Si quadr. paup. feci. dica.* firmant Doctores *Azor. Tom.* 3. *lib.* 5. *cap.* 3. *q.* 7. *Layman. Tanner. Turrian.* apud *Theſaur.* ℣. *Duellum. cap.* 5. *in fin.*

43 Quarta pœna eſt, quod principales, ac eorum *Patrini* ſubeunt proſcriptionem omnium ſuorum bonorum, quæ Fiſco acquiſita remanent, ut diſponit *Trident. Seſſ.* 25. *cap.* 19. *de Refor.* hæc autem pœna non incurritur niſi in *duello* ſolemni, & effectu ſecuto; tum quia diſpoſitio loquitur etiam de *Patrinis*, qui non interveniunt, niſi in *duello* formato: tum quia textus *Concilii* loquitur de actu conſummato; unde extendi non poteſt talis pœna ad *duellum* ſimplex, nec ad ſolemne quidem, ſed tantum attentatum.

44 Quinta pœna eſt, quod pugnantes, ſi decedunt in actu duelli, *carere debent Eccleſiaſtica ſepultura*; & hanc pœnam extendunt nonnulli Doctores *Sanch. Diana Bonacin.* apud *Barboſam in Trid. ſeſſ.* 25. *de Refor. cap.* 19. *num. final.* & *Peregrinum de Duell. Quæſt.* 7. *num.* 4 ad caſum, in quo pugnans ob vulnus in *duello* acceptum, non ſtatim, ſed altera die moriatur. Hoc admittendum eſt ex citata Conſtitutione *BENEDICTI XIV.* §. *Præterea*; quæ quidem privatio ſepulturæ, ut præfertur, debetur non tantum ob *duellum* ſolemne, ſed etiam ob ſimplex, ſeu privatum, & hoc ob extenſionem factam a *Gregorio*, & *Clemente*, diſpoſitionis Concilii, loquentis de *duello* ſolemni, ad privatum. *Sanch. Moral. lib.* 2. *cap.* 39. *num.* 22. *Suar. de Fid. Diſp.* 13. *Sect. ult. num.* 2. *Sanch. Select. Diſp.* 36. *num.* 5.

45 Notandum tamen, quod Textus *Concilii* habet ſic, *perpetuo careant Eccleſiaſtica ſepultura*, ex quo deducit *Theſaur. V. Duellum. cap.* 3. ℣. *Tertio dum dicit*, quod, quantumvis moriens in *duello*, fuerit ante mortem abſolutus a Cenſura, & viaticum acceperit, adhuc manet privatus ſepultura Eccleſiaſtica, tum quia ſimile habetur de eo, qui decedit in torneamentis, ut habetur ex Textu *cap. Felicis*, & *Gloſſa final. Extra de Torneamen.* tum quia Cenſura ipſa lata contra duellantes, privat decedentem in ea, ſepultura Eccleſiaſtica; unde ſequeretur, quod fruſtra a Concilio eſſet poſita talis pœna, ſi locum non haberet, niſi in caſu, quo pugnans decederet abſque obtenta abſolutione. Quo circa concludendum eſt, quod mortuus in *duello*, etiam obtenta ante mortem abſolutione a Cenſura, adhuc ſepeliendus non ſit in ſacro ſine diſpenſatione *Papæ*.

46 Sexta pœna eſt contra omnes Principes, quocunque nomine cenſeantur, qui, ſi ad *duellum* formatum inter Chriſtianos ineundum in terris locum, ſive *campum*, ut vocant, francum, conceſſerint, ultra excommunicationem Papalem, quam eo ipſo incurrunt, ſubeunt pari modo privationem, & dominium Civitatis, Caſtri, aut loci, in quo, vel apud quem *duellum* fieri permiſerint, ſi illa ab Eccleſia obtineant; & ſi loca feudalia ſint, directis Dominis ſtatim acquiruntur, ut habetur ex *Trident. Seſſ.* 35. *de Ref. cap.* 19.

47 Septima pœna eſt, quod loca in quibus, ſeu in quorum Territoriis *duellum* commiſſum eſt, ſcientibus, permittentibus, ac minime impedientibus Dominis, *Senatu*, *Populo*, aut *Magiſtratu*, eo ipſo remanent ſuppoſita Interdicto, reſervato *Papæ*, ut ſancitur in Bullis *Pii Quarti* 21. *incip. Ea quæ*, & *Clementis Octavi* 11. *Illius vices*. §. 7. *poſt med.*

48 Circa Clericos pugnantes in duello, extat antiqua juris diſpoſitio *text. in cap.* 1. *de Cler. pugn. in duell.* quod, ſi Clericus *duellum* ſponte obtulerit, ſeu ſuſceperit oblatum, ſive victus, ſive victor fuerit, licet de rigore juris ſit deponendus, evadere poterit ſententiam depoſitionis, ſi Epiſcopus duxerit cum eo miſericorditer diſpenſandum; dummodo ex ipſo *duello* mors, aut mutilatio ſecuta non fuerit.

Ex

Ex hoc multi Doctores antiqui voluerunt, Clericum pugnantem in *duello* incurrere ſuſpenſionem latæ ſententiæ; ſed plures alii moderni *Navar. Suar. Henriq. Filiuc. Salzed. Roderic. Sanch. Barboſ.* apud *Theſaur. V. Duellum. cap. 1. ℣. Contraria*, docent non eſſe ſuſpenſum ipſo jure, ſed perpetuo ſuſpendendum, ſive deponendum.

49 Sed quidquid ſit de jure antiquo, hodie ex præfata diſpoſitione Bullæ *Pii Quarti* fertur excommunicatio latæ ſententiæ, *Papæ* reſervata, & privatio Beneficiorum Eccleſiaſticorum, & Dignitatum; & inhabilitas ad illa, vel alia, ipſo facto, contra Clericos pugnantes in *duello*; aut provocantes; vel id tentantes; vel locum dantes; aut comitivam præſtantes; vel chartas *duelli* ſubſcribentes; affigentes, publicantes, faventes, conſulentes, vel adſtantes, & abſolutio, ac diſpenſatio ſuper his eſt *Papæ* reſervata. Ultra hæc autem, ſi ſequeretur mors, aut mutilatio, dubium non eſt, quin puniendus eſſet pœnis homicidarum, & incurreret irregularitatem a ſolo *Papa* diſpenſandam. Quamvis vero citata Bulla *Pii Quarti* loquatur de *duello* formato, aut ſolemni tantum, tamen per Bullam *Clementis Octavi*: *Illius vices &c.* (de qua ſupra toties dictum eſt) extenſa eſt cum ſuis pœnis ad *duellum* etiam minus ſolemne, prout ſcribunt communiter Doctores. *Navar. Conſ. 2. de Purg. vulg. Sanch. Moral. lib. 2. cap. 39. num. 27. Barboſ. ad cap. 1. de Cler. pugn. num. 3. Theſaur. loc. cit. ℣. Nota quod licet.*

50 Quantum autem ad Regulares ſpectandæ ſunt eorum Statuta; ſi autem hæc deficiant, (ſicut apud Nos *Minores de Obſervantia* nullum tale Statutum, loquens de *duello*, aut pugna ex condicto, reperitur, quia nunquam potuit in mentem ſtatuentium venire, quod duo Fratres ad duellum ſe diffidarent) recurrendum eſt ad jus commune, & infligendæ pœnæ ſancitæ contra Clericos duellantes.

51 Sed quid juris, ſi duo Religioſi ſe diffidarent ad congrediendum baculis, aut ſaxis ex condicto?

52 Reſpondeo, quod, ſi cætera conſtant, (nempe, quod non ex ira, aut perturbatione mentis, ſed ex præmeditatione ad locum præfixum, & locum determinatum ex condicto convenerint, ac actu dimicaverint) iſti verum *duellum* commiſerunt. Ratio eſt, quia *duellum* non reſtringitur ad conflictum, qui fit ſolo enſe, quamvis regulariter, & ut in pluribus (ſaltem in Italia) fiat ſolo enſe: ſed tale eſt quævis pugna, quæ fit ex condictione loci, temporis, ac armorum, ut ſupra explicuimus. Saxa autem, ac baculi in jure *text. in l. Armorum. 42. ff. de Verb. ſign. l. Quod eſt. §. Arma ff. de Vi & vi arma.* veniunt appellatione armorum: & quamvis nonnulli *Marſil. Pract. crimin. §. Pro complemento. num. 14. Bajard. quæſt. 6. num. 63. Azeved. Recopil. lib. 6. in Rubr. Tit. 6. num. 4.* cenſeant hoc eſſe intelligendum, ſi percuſſio ſaxo, aut ligno, jam facta ſit; vel ſi in eo loco verſemur, quo ſit conſuetum haberi lapides pro armis, ut ſcribunt *Felinus in Proem. C. Decretal. num. 6. Tuſcus lit. A. Concl. 514.* & alii *Card. in Clem. Ne in agro. §. Quia vero. de Stat. Monach. Azeved. loc. cit. num. 6.* tamen dicendum eſt, quod arma vere, & proprie ſint ligna, & ſaxa, quando aſſumuntur ex profeſſo ad nocendum, aut etiam ad defenſionem. Ratio eſt, quia proprium ſignificatum armorum eſt quidquid aſſumitur ſeparatum a nobis ad inferendam, aut propulſandam vim. Proinde, licet quis pugno alium cædat, aut excipiat, non tamen armata manu percuſſiſſe dicitur; ſi vero gladio, ſaxo, ligno &c. vulnus imprimit, armata manu vim feciſſe dicitur, quia aliud a ſe ſeparatum aſſumpſit ad vim inferendam. Verum eſt, quod in propriiſſima ſignificatione arma ſunt ea omnia, quorum uſus, & inſtitutio principalis eſt ad vim inferendam hoſti, cominus, aut eminus pugnando, & ea, quæ ad hoc ſuo tempore in uſu erant enumerat Juſtinianus in ſua *Novella 85. cap. 4. Coll. 6.* in qua prohibet, arma non niſi a publicis fabricenſibus fieri; tamen ſi aliquo inſtrumento, quod ad alium uſum principaliter inſtitutum eſt, quis ex propoſito utatur ad inferendam vim, illud in numero armorum ſtricte intellectorum computabitur. Nomine armorum non veniunt arma ruralia, quæ potius vocanda ſunt inſtrumenta, ut dicunt Doctores *Farinac. Quæſt. 108. num. 13. Petr. Barboſ. Intrig. Giurb.* apud *Auguſt. Barboſ. Appellat. 25. num. penult.* tamen ſi apud aliquam nationem mos introduceretur pugnandi regulariter falce fœnaria, aut ronca, quæ ſunt inſtrumenta ruſtica, & æque hoſti nocere poſſunt, ut lancea, aut framea, illa eſſent propriſſime arma; nam talia evaderent ex utentium inſtitutione.

53 Ad propoſitum igitur; quamvis uſus communis lapidum ſit ad fabricandum; ac uſus baculi ſit ad ſe ſuſtentandum, ſive fulciendum; ſi tamen aſſumuntur ex inſtituto ad vim inferendam, liquet, quod proprie arma erunt. Cum igitur, ut ſuppono, duo Religioſi ex condicto pugnent ſaxis, aut baculis, vere, & proprie armati pugnant, & ſic vere, & proprie *duellum* committunt, & pœnis duellantium erunt obnoxii.

§. V. Homicidium.

SUMMARIUM.

1 *Homicidii etymologia.*
Diviſio homicidii ab aliquibus aſſignata.
2 *Impugnatur data diviſio, & reducitur ad duo genera homicidii.*
3 *Homicidium a lege permiſſum multiplex.*
Quando licitum ſit homicidium factum ab Officialibus Curiæ.
Executor juſtitiæ licite occidit hominem.
Cum homo juſte occiditur, lex eum occidit.
4 *Quomodo, & quando occidatur homo, lege nulliter homicidam puniente.*
Transfuga ad hoſtes poteſt impune occidi, & quare.
Bannitus occidi poteſt de jure Statutario, non de communi.
Statuta facta pro communi quiete valent.
Bannitus habetur pro hoſte Patriæ.
Bannitus poteſt occidi, quoquomodo.
5 *Homicidium ſecutum in publica colluctatione non punitur.*
Pugna a quo dicta.
Colluctatio, ut ſalvet a pœna homicidii, qualis eſſe debet.
In colluctatione occidens hominem ſaxo clauſo intra pugnum, tenetur de homicidio proditorio.
Occidens hominem in publica pugna ſaxorum, ſaxo jacto funda, punitur de homicidio.
6 *Occidens ad ſui defenſam cum juſto moderamine, non punitur a lege.*
Clericus occidens ad ſui juſtam tutelam, non incurrit irregularitatem.
Irregularis, nec excommunicatus eſt, qui occidit Clericum ad ſui juſtam defenſionem.
Homicidium non polluit Eccleſiam, ſi illud eſt ad juſtam defenſam commiſſum.
Inculpata tutela, ut talis dicatur, quæ requirat.

7 *Defenſio inculpata requirit, ut fiat* incontinenti.
Quid ſit defenſio facta incontinenti.

8 *Auctor rixæ occidens alium, non gaudet privilegio tutelæ inculpatæ.*

9 *Limitatur data concluſio.*
Auctor rixæ per pura verba, ſi ad ſui defenſam occidit injuriatum, qui contra eum armis inſiluit, gaudet privilegio inculpatæ tutelæ.

10 *Quomodo dignoſcendum, an auctor rixæ habuit a principio animum occidendi.*
Auctor rixæ quis dicendus.

11 *Defenſio facta pro tuenda pudicitia eſt inculpabilis.*
Pudicitia, quæ poteſt defendi morte illi inſidiantis, eſt pudicitia propria, aut uxoris, filiorum &c.

12 *Quo caſu tuenda ſit, aut tueri poſſit pudicitia per mortem inſidiantis, aut attentantis.*

13 *An præventive poſſit occidi, qui certo, & infallibiliter eſt violaturus pudicitiam.*

14 *Speculative, quomodo licite præventio fieri poſſit.*
De proximo accingendus habetur pro accincto.

15 *Occidens ad tuendam pudicitiam, quo caſu eſſet abſolvendus a pœna homicidii.*

16 *Reſolvitur, quod practice, pro tuenda pudicitia non poteſt præveniri morte invaſor.*
Voluntas hominis eſt deambulatoria.
Propoſitio damnata ab Alexandro Septimo.

17 *Defenſio iculpata eſt etiam reſpectu tuendi honoris, aut rei familiaris.*
Fur nocturnus poteſt occidi.
Circumſtantiæ requiſitæ a Doctoribus, *ut fur nocturnus poſſit occidi.*
Nocturnus fur poteſt occidi ab eo, cujus vita, aut res periclitantur.

18 *Fur diurnus, quando poſſit occidi.*
Fur quivis poteſt occidi, quando res furata non poteſt recuperari, aut cum difficultate.
Quare fur armatus poſſit occidi.

19 *Depopulatores agrorum nocturni poſſunt occidi.*
Nomine agri *quænam veniunt.*
Si quis indemnem a depopulatore ſervare ſe poteſt verbis, aut verberibus, non poteſt eum occidere.
Gothofredus rejectus.
Diſpenſatio eſt ſtricti juris, & debet lædere jus minus, quam poſſit.

20 *Quantitas rei furatæ, quæ requiritur, ut quis, ob eam poſſit furem occidere.*
Æquitas præferenda rigori juris.
Clericus occidens furem, incurrit irregularitatem.

21 *Homicidium factum a non ſano mentis, eſt impunibile.*
Ebrius, quando excuſetur ab homicidio patrato, aut non.
Noctambulus, quis dicatur.
Actiones noctambuli, dum dormit, a quo ſint.
Ebrius, & noctambulus, ſi cautelam non adhibuerunt, & occidunt, puniendi de culpa.

22 *Phrenetici, & furioſi quando puniendi, aut non de homicidio commiſſo.*

23 *Pater, & maritus poteſt filiam, aut uxorem deprehenſam in adulterio occidere, ſtando juri Civili.*

24 *Quæ conditiones requirantur a jure, ut Pater poſſit filiam adulteram occidere, & adulterum.*
Magiſtratus deprehenſus *in concubitu cum filia, poteſt occidi a Patre.*
Pater ſine incurſu Cenſuræ poteſt percutere Clericum cubantem cum filia.
Non requiritur, quod filia reperiatur in actu ſuccumbendi, ſed ſufficit amplexus &c.

25 *Pater poteſt occidere pederaſtam, & filium deprehenſos in actu innominabili.*

26 *Opinio, quod Pater non poſſit occidere filiam viduam in actu fornicationis.*
Pater non habet privilegium, ut præferatur ad accuſandam filiam de ſtupro.

27 *Impugnatur dicta opinio.*
Pater poteſt occidere filiam in actu ſtupri, ob iram conceptam ex atroci injuria.
Pater non poteſt occidere filiam in actu ſtupri extra domum ſuam, aut Generi.
De adulterio etiam extranei accuſare poſſunt.
Si filia non eſt in Patris poteſtate, non poteſt a Patre occidi.

28 *Maritus poteſt actu adulterantem uxorem in domo propria, non vero Soceri, occidere.*
Maritus occidens adulterum non vilem, citra mortem puniendus.

29 *Leges concedentes marito homicidium uxoris adulteræ extenduntur ad adulterum.*

30 *Maritus, quo caſu poſſit occidere ſibi ſuſpectum de adulterio cum propria uxore.*
Sive vilis, ſive nobilis ſit adulter, poteſt a Marito occidi.

31 *An Pater, & Maritus poſſint per alios occidere filiam, ac uxorem adulteram.*
Reſolvitur dubium negative, & quare.

32 *Argumentum Baldi contrarium reſolvitur.*
Permiſſio legis facta perſonæ, non egreditur perſonam.

33 *Filius de mandato Patris,* & *Servus de mandato Domini occidentes adulteram, puniendi citra pœnam legis Corneliæ, & quare.*

34 *Opinio, quod Pater, & Dominus poſſint demandare filio, aut ſervo homicidium adulteræ.*
Impugnatur talis opinio, & quare non ſit vera.

35 *An Pater, & Maritus ſe ponentes in inſidiis, ut adulteram in actu deprehendant, poſſint eam impune occidere.*

36 *Reſolvitur dubium negative, & quare.*

37 *Continuatur ratio.*

38 *Pater, & Maritus, ſi per ocularem inſpectionem certi non fuerunt de adulterio, ſed, ut certificentur de eo, ſe ponunt in inſidiis armati, cum aliorum aſſiſtentia, & adulteros occidunt, non ſunt Rei de homicidio appenſato, & quare.*

39 *Aſſiſtentes tali homicidio nullam pœnam incurrunt.*
Aſſiſtentes dicto homicidio non poſſunt offendere adulteros, aliter tenentur de homicidio.

40 *Homicidium caſuale definitur.*
Quibus in caſibus homicidium caſuale detur.
Amicus occidens amicum, caſualiter occidiſſe præſumitur.
Amicitia facit bene præſumere, etiam in factis prohibitis.
Penſanda bene eſt amicitia, ſi fuerit vera, an ficta.

41 *De homicidio caſuali nemo tenetur.*
Caſus quando dicatur intervenire.
Quomodo diſcernatur, an in homicidio, quod reputatur caſuale, intervenerit culpa.
Exercitium operis illiciti culpa eſt.

42 *Homicidium culpoſum, minori, quam ordinaria pœna punitur.*
Homicidium culpoſum a quo aggravetur.

43 *Homicidii culpoſi prima ſpecies eſt, quæ comprehendit quemvis gradum ſimplicis culpæ in homicidio caſuali.*
Secunda ſpecies eſt, quando intervenit dolus ob opus illicitum, cui vacabatur.
Tres caſus hujus ſecundæ ſpeciei.

44 *Opinio, quod volens occidere unum, & alium præter intentum necans, ordinarias pœnas evadat, dura eſt.*

45 *In*

45 *In rixa occidens unum, volens occidere alium, extraordinarie puniendus.*
46 *Appenſate volens occidere unum, & occidens alium præter intentum, debet ordinarie puniri.*
47 *Confirmatur proxime data concluſio.*
48 *Homicidii doloſi definitio.*
Ejus ſpecies.
49 *Prima ſpecies homicidii doloſi, & ejus definitio.*
Homicidium rixoſum, doloſum, & pure voluntarium habentur pro ſynonimis.
50 *Homicidium rixoſum, ſeu ſimplex voluntarium eſt, quod ſequitur in actu rixæ.*
Doloſum eſt, quod ſequitur poſt rixam perdurante iracundia.
Dolus eſt actus voluntatis indifferens ad bonum, & malum.
51 *Iracundia per quantum temporis durare cenſeatur.*
Cenſetur durare, donec iratus non divertat ad actus extraneos; aut per 12. horas.
52 *Certa regula de tali duratione dari non poteſt, ſed arbitranda eſt a Judice.*
53 *Secunda ſpecies homicidii doloſi definitur, & dicitur homicidium deliberatum.*
54 *Duo inimici ſibi obviantes, ſi unus alium necat animo deliberato, Reus eſt de homicidio deliberato.*
55 *Levis provocatio in occurſu inimicorum, quando excludat indicium animi deliberati.*
Provocatio debet eſſe data, & non accepta.
Cautela in hoc ſervanda a Judice.
56 *Provocatio, in occurſu tali accepta, non ſalvat ab homicidio deliberato.*
A primordio tituli omnis eventus poſterior formatur.
Culpa proveniens a dolo malo, punitur ut dolus.
57 *Opinio, quod atrox injuria accepta ab inimico, excludat reatum animi deliberati.*
58 *Impugnatur dicta opinio.*
Calor iracundiæ tantum perdurans excuſat animum deliberatum.
59 *Quibus in caſibus impugnata opinio poſſit habere locum.*
Homicida adulteri ex animo deliberato evadit pœnam ordinariam.
60 *Princeps ſolus poteſt moderare pœnam homicidii deliberati, ob gravem circumſtantiam.*
61 *Tertia ſpecies homicidii doloſi eſt facti in inſidiis.*
Inſidiari importat quamlibet injuſtam offenſam.
Inſidiari proprie, quid ſignificet.
62 *Occidere ex inſidiis pluribus modis accidit.*

1 HOmicidium, ut fert nominis etymologia, aliud non eſt, quam *hominis cædes*, ſive *mors violenter homini illata*; in hoc autem generali ſenſu abſtractive acceptum *homicidium* delictum non eſt, quandoquidem poteſt dari, & de facto datur *cædes hominis*, quæ, ut infra dicam, crimen non eſt. Communiter ſcribentes dividunt *homicidium* in ſimplex, & qualificatum, ſive deliberatum, dicuntque, ſimplex quinque modis committi, puta, lege permittente; neceſſitate; caſu; culpa; & dolo: Deliberatum pariter quinque modis patrari, nempe ex propoſito; ex inſidiis; proditione; aſſaſſinio; & per venenum. Sic pluribus ſecum vectis *Carer. Gribald. Clar. Boſſ.* & *Farinac.* ſcribit *Caballus Tract. de Omni gen. homicid. num.7.*

2 Mihi autem magis propria videtur diviſio *homicidii* in *homicidium* lege permiſſum, & *homicidium* lege vetitum; ita ut illud crimen non ſit, hoc vero delictum ſit. Aſſignata enim diviſio *homicidii* ſimplicis in quinque modos, tum ſuperflua, tum impertinens eſt. Superflua quidem, nam quatuor primi modi reducuntur ad unum, quia qui occidit hominem neceſſitate, caſu, & culpa, occidit lege permittente; aut ſaltem non puniente, & ſic cæteri tres modi reducuntur ad unum. Impertinens autem, quia in cæteris modis non intervenit dolus, qui tamen intervenit in quinto, & in hoc eſt vera ratio delicti, quæ tamen non reperitur in prioribus; unde nec debuit in illorum ſerie collocari, ſed computari cum modis *homicidii* deliberati.

3 Dico igitur *homicidium* plurifariam lege permitti, aut lege non puniri tanquam delictum. Primo modo, quando committitur ex mandato, & auctoritate Principis, aut Magiſtratus, & hoc modo licitum eſt *homicidium* factum ab Officialibus Curiæ, juſſis capere Reum vivum; aut mortuum, ſi iſte aufugit, nec eum capiendi ſpes eſt; aut ſi armis ſe tuetur contra familiam, *arg. text. in l. Si ſervus. C. de His qui ad Eccl. confu. Clar. §. Homicidium. ℣. Sunt etiam & quæſt. 29. in princip.* neque pariter delinquit Executor juſtitiæ, dum Reos ultimo ſupplicio afficit, *text. in l. Si Homicidium. 23. qu. 5. & in c. Cum homo. ea. cau. & q.* Ut enim ajebat *D. Auguſt. lib. quæſt. ſup. levit. 19. quæſt. 68. Cum homo juſte occiditur, lex eum occidit, non tu.*

4 Secundo modo, quando lex, aut Statutum, aut conſuetudo, quæ obtinet vim legis, occiſionem alicujus permittit, & occiſorem de *homicidio* nullo modo punit, & ita impune poteſt occidi transfuga, qui ad hoſtes patriæ tranſiens, propter periculum revelationis ſecretorum poteſt patriæ everſiorem cauſare, *text. in l. Ejuſdem. §. final. ff. Ad leg. Cornel. de Sicar. Clar. §. Homicidium. ℣. Plerunq. etiam.* Hoc pariter dici poteſt de bannitis, qui quamvis de jure communi occidi impune non poſſint, ut notat *Bart. in l. Ut vim. num. 1. ff. de Juſt. & jur.* tamen de jure Statutario hoc licet; nam, ut ait loco ſupracitato *Clarus*, in omnibus fermè Statutis ſaltem Italiæ, habetur, ut banniti capitaliter poſſint impune occidi; & non raro etiam præmia occiſoribus illorum ſunt decreta per Statuta locorum, quæ, cum hoc ſanciant pro quiete communi, valida ſunt, ut ſcripſit *Alexander in l. Si plagii. num. 2. ff. de Verb. oblig.* apud *Dec. Conſil. 327. num. 3. in fin.* Inſuper, cum banniti habeantur tanquam hoſtes patriæ in ſententia communi Doctorum, *Dec. in cap. quæ in Eccleſiarum num. 14. in fin. de Conſt. Boſſ. Tit. Banni. quid amit. num. 1. Clar. §. Homicid. num. 61. Farinac. q. 103. num. 107. & ſeqq. Caball. de Omn. gen. homicid. num. 60.* poſſunt occidi etiam proditorie ex inſidiis, ac etiam per aſſaſſinium pecunia data, vel accepta.

5 In pari cum ſupradictis conſideratione habetur *homicidium* commiſſum in publica colluctatione, quæ ex conſuetudine invaluit, ſive in concertatione, quæ pugnis fit, & vera pugna dicenda eſt, cum nomen *pugnæ* a pugnis, quibus ab initio dimicatum fuit, ortum ſit, ut ſcribit *Matt. Dogen. Architect. militar. lib. 1. ſub init.* Hujuſmodi pugnæ fiunt *Venetiis*, *Eugubii*, *Piſis*, *Florentiæ*, & alibi; & in hoc conflictu, ſi quis pugno alium occidit, aut ſi in colluctando, antagoniſtam interimit, ille non incurrit pœnam *homicidii*, *text. in l. Qua actione. §. Si in colluctatione. ff. Ad leg. Aquil. Marſil. Anchar. Alex. Dec. Menoch. Gribald. Carer.* apud *Cabal. loc. cit. num. 85.* Hoc autem accipiendum eſt, ſi occiſio ſequatur in actuali exercitio, & occaſione eorum, quæ in tali exercitio licita ſunt; nempe pugnis tantum manu inermi formatis, hoſtem petendo; aut in colluctatione antagoniſtam trudendo, impellendo, attrahendo, ſtringendo,

ſeu

ſeu proſternendo: ſi enim aliter fieret, ut pote breve ferrum, aut ſaxum in clauſa manu quis teneret, & ſic armato pugno hoſtem exciperet, & necaret, teneretur ille de *homicidio* proditorio, ut dicunt Doctores. *Menoch. de Arbitrar. lib. 2. Cent. 4. Caſ. 400. num. 4. & 5. Gribal. de Homic. legit. num. 27.* Et hoc itidem dicendum eſt, ſi quis in ludo, ſive pugna ſaxorum, quæ in quibuſdam Civitatibus practicatur, alium occidit; nam conſuetudine ita concedente ceſſat dolus, & ſic ratio *Homicidii* criminalis; conſuetudo enim tolerata, quamvis iniqua, & injuſta excuſat a pœna temporali, argumento eorum, quæ dicuntur in jure, *text. in cap. Cum Venerabilis. junct. gloſſ. in V. Migraſſe. de Conſuet. cap. Sane. junct. gloſſ. in V. Antiqua. de Temp. Ordin. cap. Objiciantur. 22. qu. 4.* Hoc vero accipiendum, ſi occiſio ſequatur ex jactu lapidis, nuda manu facto: quod, ſi occiſio ſequeretur ex jactu ſaxi facto ſunda, (dum conſuetudo eſt, quod dimicetur tantum ſaxis, nuda manu projectis omnus) ſive ex percuſſione, ſaxo retento in manu, facta in capite adverſarii, qui forte cecidit, tali caſu *homicidium* evaderet verum crimen, ex hoc, quod non excuſaretur a conſuetudine, quæ tales percuſſiones non admitteret.

6 Tertio modo, quando ſequitur *homicidium* ob neceſſariam defenſionem propriæ vitæ; tali enim caſu poteſt quivis aggreſſorem occidere, ſi tamen interveniat moderamen inculpatæ defenſionis, ut dicunt jura *l. Ut vim. & ibi Gloſſ. & D.D. communiter. ff. de Juſt. & jur. l. Si ita. ff. Ad leg. Cornel. de Sicar. l. 2. C. eo. tit.* Et ampliatur iſta concluſio tum quo ad perſonam, tum quo ad locum. Ad perſonam quidem non tantum occidentis, ſed etiam occiſi; ut puta, quod licitum ſit *homicidium* ad defenſam, quantumvis occidens ſit Clericus, ita ut ex tali *homicidio* nullam contrahat irregularitatem, *text. in Clement. Si furioſus. de Homicid.* pariter, ſi invaſor ſit *Clericus*, qui remaneat occiſus, occidens nullam per hoc incurrit excommunicationem. Itidem, ſi invaditur injuſte extraneus, poteſt alius quivis etiam Clericus interficere invaſorem ad ſalvandum innocentem, ſi tamen aliter ſalvari nequit, quam per alterius mortem. *Farinac. Quæſt. 125. num. 278.* Verumtamen, ſi in hoc caſu *homicida* eſſet Clericus, non evaderet irregularitatem, ut habet *Gloſſa* in citata Clementina *ſi furioſus. in V. Suum. de Homicid. text. in cap. Si vero il 1. de Sent. Excommu.* Ad Laicum etiam ampliatur, nam etiam in Eccleſia ad propriam defenſam licet occidere, abſque eo, quod illa polluta remaneat; & ratio eſt, quia tale *homicidium* juſtum eſt, & Eccleſiæ injurioſum non eſt, & ſic firmant Doctores, *Ayrer. Boulec. Lignan. Mantua. Dec. Farinac. Quæſt. 125. num. 22.* apud *Bict. quæſt. 111. num. 22.* Inculpata porro defenſio, ut firmant *Cabal. Reſol. 248. num. 31. Guazzin. Defenſ. 29. cap. 5. num. 2. Farinac. Quæſt. 125. num. 356.* conſiſtit in tribus: primum eſt *modus*; ſcilicet, ut eodem genere armorum, quo quis eſt percuſſus, ſe defendat. Sed hoc non probatur univerſaliter: ſiquidem, ſi poſitus in periculo vitæ ſe tuetur ſclopo, cumque explodit contra adverſarium, qui enſe eum aggreſſus eſt, (dum alia arma non habuit ad ſe defendendum, niſi ſclopum; aut ſi enſem habuit, non tamen erat ſic peritus in arte digladiandi, ſicut adverſarius) profecto non erit Reus defenſionis culpatæ, aut culpabilis; debuit enim ſe tueri modo illo, quo potuit, & ſibi magis prodeſſe valuit. Ideo alii Doctores *Gurb. Conſ. crim. 17. nu. 24. & ſeqq. Berlich. Par. 4. Concl. 12. num. 56. Matthæ. de Reg. Regn. Valent. cap. 8. §. 8. nu. 112. Conciol. Crim. Reſol. 3. num. 9. V. Defenſio. Raynald. Tom. 1. cap. 7. Rubr. num. 18.* melius certe firmant concluſionem, quod cæteris paribus, *moderata* dicetur *defenſio*, quamvis ſiat cum inſtrumento majori, aut fortiori armis, quibus impetitur, qui ſe defendit. Me autem judice, *modus* debet potius attendi circa factum, quam circa arma; puta, ſi potuit ſe tueri exarmando inimicum; aut clamando auxilium, quod præſto potuit eſſe: aut uno ictu debilitando aggreſſorem, voluit potius ferire, & non contentus uno ictu, quo adverſarius jam eeciderat, & factus erat inhabilis ad amplius nocendum, ipſum pluribus ictibus confodit; tali caſu non poteſt dici *homicidium* fuiſſe licitum ratione defenſionis. Ratio eſt, quia hoc licitum communi ſententia reputatur, quando nullus ſuppetit modus ſalvandi propriam vitam, niſi per mortem aggreſſoris. In caſu autem ita non eſt, quia poterat uti exarmatione inimici; imploratione auxilii; ſive contentus eſſe uno ictu tantum, quo ille jam erat factus inhabilis ad nocendum: unde ſequentia vulnera fuerunt illata potius ad vindictam, quam ad defenſam, & in hoc verus eſt exceſſus in *modo*, propter quem defenſio amittit jus inculpatæ.

7 Secundum eſt, ut defenſio fiat *incontinenti*, puta, antequam qui ſe defendit, divertat ad alios actus, ut firmant Doctores *Cabal. Calvin. Farinac. Guazzin. Conciol. Raynal. loc. cit. num. 19.* Ratio autem hujus dicti eſt, quia, qui ſe divertit ad alios actus, jam ſe exemit a periculo mortis; unde, ſi occidit, patet, quod eſt ad vindictam. Tertium eſt *cauſa*, puta, quod offenſio fiat ad puram defenſionem, non autem ad ultionem; & hoc verificatur, quando ſe defendens eſt conſtitutus in diſcrimine vitæ, & aliter evadere non poteſt mortem, niſi offendat, aut occidat averſarium. *Guazzin. Defen. 29. cap. 5. num. 2. Mazzol. Conſ. 11. num. 65. Grammat. Conſ. 56. num. 16. arg. l. Scientiam. §. Qui cum aliter. ff. Ad leg. Aquil.*

8 Secundum autem opinionem quorundam, *homicidium* ad neceſſariam defenſionem non debet eſſe commiſſum ab eo, qui fuit auctor rixæ; ita ut, ſi iſte ponatur, ob rixam a ſe incœptam, in periculo vitæ, ita ut aliter evadere nequeat, niſi occidendo, & occidat, non gaudeat privilegio defenſionis inculpatæ, *Andræ. Gail de Pace publi. lib. 1. cap. 16. num. 17. Bajard. ad Clar. § Homicidium. num. 78. & 125. Cabal. de Omn. gen. homicid. num. 112.* Quia, ut ait *Farinac. Quæſt. 126. n. 47. & 49.* ipſe cogitavit, aut cogitare potuit de eo, quod ex rixa, quam incipere voluit, evenire poterat: unde excuſandus a pœna non eſt, ſi dans operam rei illicitæ, occaſionem delicto paravit.

9 Sed limitatur ſupra data doctrina ad caſum, in quo auctor rixæ non acceſſit ad rixandum animo occidendi; ſi enim tali animo acceſſit, non evadit reatum homicidii, quamvis occidat in ſtatu, in quo ipſe ſalvare non poterat vitam, niſi per mortem alterius. At ſi talis animus defuit, diſpar eſt ratio; prout enim ait *Raynald. Tom. p. cap. 7. Rubr. num. 25.* qui pro hac opinione citat *Sabel. Cabal. Peguer. Guazzin. Oril. Matthæ. Conciol.* iniquum quodammodo eſſet, quod incipiens rixam puris verbis, teneatur pœna ordinaria, ſi calore rixæ incenſus, & magis, ſi conſtitutus in periculo vitæ, occidit; & maxime ſi adverſarius aliquo modo exceſſit.

10 Quod, ſi quæratur, quomodo cognoſci poſſit, an auctor rixæ (puta, ille, qui dixit, aut fecit, vel facere tentavit illicitum, ex quo veriſimiliter poterat ſequi delictum, quod inde evenit; is enim,

enim, ut ſcribit *Bajard. ad Clar. §. Homicidium. n. 78.* apud *Crivellum Deciſ. Dolan. 26. num. 11.* vocatur auctor, ſive caput rixæ) habuerit a principio animum occidendi, & directum ad id, quod poſtea ſequutum eſt, reſpondet *Raynaldus*, quod hoc cognoſci poteſt ex capitali inimicitia, quæ præceſſit inter homicidam, & occiſum, ſi nempe ille occaſionem quærebat obviandi inimico ſuo; quo reperto, rixam verbalem, aut etiam actualem affectavit; nempe occupando manum dextram in itinere, quæ alteri debebatur: ſive data opera tranſeundo proxime illi, eumque impellendo; aut alium actum faciendo, ex quo rixa oriri ſolet, maxime inter eos, qui ſibi invicem non ſatis æquo ſunt animo. Pariter, ſi occiſor habuit mandatum de occidendo, & armatus incedebat, & ex induſtria obviavit occiſo, tali caſu, ſi cœpta rixa ab occidente, iſte poſitus in diſcrimine vitæ occidit, non evadit pœnam ordinariam, quia ipſe jam *homicidium* ex propoſito intendit. Addo Ego, quod conjici poteſt animus occidendi in auctore rixæ ex qualitate armorum, quibus præter morem ſuum erat inſtructus. Pariter ab inſolito loco, per quem ille tranſire non ſolebat, nec congruentem cauſam aſſignare poteſt, quare illac præter morem ſuum tranſierit, cum tamen locus ille frequentari ſolitus erat ab occiſo. Inſuper a mendicato prætextu arrepto rixam incipiendi, & multis aliis circumſtantiis, a quibus venari poterit ſagax Judex animum præcedentem auctoris rixæ, qui occiſit.

11 Ampliatur autem ſupra data doctrina, quod nempe ſit inculpabile *homicidium*, factum ob defenſionem propriæ vitæ, ad defenſionem pudicitiæ, nam argumento quorundam jurium *Auth. Multo magis. C. de Sacr. Eccleſ. l. Si quis non dicam. C. de Epi. & Cler. l. Iſti quidem. §. Quod ſi dederit. ff. Quod met. cau.* dicunt multi Doctores *Gribald. Bart. Angel. Clar. Bolen. Farinac.* apud *Caball. Tract. de Omn. gen. homicid. num. 89.* quod licet occidere impune illum, qui inſidiatur pudicitiæ occidentis; & poteſt etiam extendi ad inſidiantem pudicitiæ uxoris, filiorum, ſive fratris, aut ſororis, argumento ducto a citata *l. Iſti quidem. §. penult. & ultimo ff. Quod met. cau.* ubi dicit *Paulus* I. C. majorem in bonis viris eſſe metum amittendæ pudicitiæ, quam vitæ: & hoc non tantum reſpectu propriæ perſonæ, ſed etiam filiorum, *cum pro affectu Parentes magis in liberis terreantur*. Et confirmatur, quia ex læſa pudicitia propria, filiorum, aut fratrum, incurritur jactura honoris, de quo viri boni tanquam de propria vita debent eſſe ſolliciti.

12 Cum ſobrietate autem accipi debet data concluſio, quod nempe licitum ſit *homicidium* pro tuenda pudicitia propria, uxoris, filiorum, & fratrum, quando aliter ſalvari nequeat pudicitia, niſi per mortem inſidiantis. Ratio eſt, quia aliter non eſſet inculpata tutela: & ſicut non evadit reatum homicidii, qui occidit ad defenſam vitæ ſine juſto moderamine, ut ſupra dictum eſt, pari modo concludendum eſt de defenſione pudicitiæ.

13 Libet autem hic quærere, an prævenire liceat illum, a quo certe imminet mihi mors, aut infamia ex pudicitia attentata uxoris, filiæ &c. ita ut, ſi concludenter probabo, me fuiſſe in ſtatu, in quo debebam certo, & inevitabiliter amittere vitam, aut honorem, niſi occidiſſem illum, debeam pronunciari inculpabilis in *homicidio* commiſſo.

14 Reſpondeo, quod ſpeculative loquendo, talis præventio eſſet licita; puta, ſi attentans vitam, aut pudicitiam, certo, ac infallibiliter ad effectum perducet præmeditatum ſcelus, quod nullo alio modo excogitabili poteſt a me anteverti. Ratio eſt, quia talis certitudo effectus ſecuturi ponit me in ſtatu, ac ſi eſſem in actu, in quo pati debeam amiſſionem vitæ, aut honoris; ſiquidem ut ex jure *arg. l. Ex eo tempore. ff. de Teſta. milit.* deducunt Doctores *Felin. in cap. Eam te. num. 16. ℣. Frat iſte. de Reſcr. Jaſ. Theſ. Thomaſſ. Alex. Ancharan.* apud *Barboſ. Axiom. 6. init.* de proximo accingendus habetur pro accincto, & ſicut licita eſt defenſio in actu aggreſſionis, ita licita videtur in caſu certo, & infallibiliter ſecuturæ violentiæ, cui aliter nequit obviari.

15 Secuto igitur effectu, ſi homicida concludenter probaret, ſe certo, ac infallibiliter (certitudine ſaltem morali) amiſſurum vitam, aut honorem, niſi occidiſſet; pariterque probaret, ſibi nullum fuiſſe modum evitandi damnum ſecuturum, niſi per mortem illius, utique eſſet abſolvendus.

16 Sed quomodo probabit talem effectum fuiſſe infallibiliter ſecuturum, cum voluntas hominis ſit mutabilis, ac deambulatoria, *arg. l. 4. ff. de Adimen. legat. l. Cum hic. §. Ait oratio. ff. de Donat. int. vir. & uxo. cap. Cum Marthæ. ℣. Ceterum. de Celebr. Miſſæ*, & poſſit illum pœnituiſſe de meditata violentia? Quomodo probabit, non potuiſſe illum impediri ab aliquo, ne meditatam vim effectui demandaret? Quomodo probabit, Principem, aut Magiſtratum non potuiſſe, aut noluiſſe occiſorem ſervare indemnem, ſi ad eum habuiſſet recurſum, prout tenebatur, antequam privata auctoritate ſe defendiſſet? Ex his ergo concluditur, quod, cum impoſſibile moraliter ſit probare dictas circumſtantias, (quarum una deficiente tale homicidium eſſet illicitum) practice loquendo, talis præventio eſt dicenda illicita, ac damnabilis. Unde jure merito *Alexander VII.* damnavit hanc propoſitionem: *Licet interficere falſum Accuſatorem, falſos Teſtes, ac etiam Judicem, a quo iniqua certo imminet ſententia, ſi alia via non poteſt innocens damnum evitare*, quæ propoſito caſui, ut patet, affinis eſt.

17 Extenditur inſuper licita defenſio vitæ, ac honoris, ad defenſionem etiam rei familiaris; proinde textualiter habetur in *l. Furem nocturnum. ff. Ad leg Cornel. de Sicar.* quod fur nocturnus poteſt impune occidi. Limitat hanc concluſionem *Clar. §. Homicidium. ℣. Ultima eſt. num. 47.* qui ex *Boleno*, & *Ideo* docet, *homicidium* furis nocturni licitum eſſe, quando quatuor circumſtantiæ interveniant; prima eſt, quod hoc fiat ad defenſionem rerum ſuarum; ſecunda eſt, quod volens occidere clamet; tertia eſt, quod neque furem cognoſcat, neque adſint Teſtes illum agnoſcentes, qui poſſint deponere contra eum de furto; quarta eſt, quod non poſſit eum capere. Sed tales circumſtantiæ non requiruntur a Textu; & profecto inutilis eſt clamor, ſi furtum eſt in loco, ad quem nullus accurrere poteſt, ut eſt in caſis campeſtribus, ac ſolitariis; inutilis pariter eſt cognitio furis per ſe, aut per Teſtes, ſi fur (ut accidit in ſtatibus limitrophis, ſive confinantibus) facto furto, fugit ad Statum, ſeu ditionem alterius Principis, ubi ſe tuetur ab inquiſitione Curiæ. Dicendum igitur necem talis furis eſſe licitam, quando unica intervenit circumſtantia, requiſita a Textu citatæ legis, puta, *ſi parcere ei ſine periculo ſuo non potuit*; nempe prout adnotavit *Gothofredus*, *ad l. Furem nocturnum lit. Ad leg. Corn. de Sicar.* ſine periculo *ſuarum rerum*, *vel ſui corporis*. Unde ad licitam necem talis furis ſufficit, quod occidens paſſurus ſit inevitabile damnum in corpore, aut ſubſtantia ſua, ſi fur non occidatur. Proinde, ſi ad tuendum ſe, aut ſua, contra talem furem, ſufficit hujus debili

tatio,

tatio per vulnus, aut percuſſiones; aut, ſi poteſt abſque damno res furatas recuperare, implorato Judicis officio, aut alia via, vel ſi res ſurripienda a ſure eſt parvi momenti, unde leve tantum damnum emergit, non poteſt furem occidere. Ratio eſt, quia tunc parcere furi abſque ſui periculo poteſt, & deficit conditio requiſita a lege, & non purificata conditione, ceſſat diſpoſitio legis, ut proinde delictum evadat illud, quod cum illa conditione crimen non fuiſſet.

18 Quod autem dictum eſt de fure nocturno, dicendum pariter eſt de diurno. Nam, ut habet Textus *l. Si pignore. §. Furem interdiu. ff. de Furt.* ex legibus duodecim Tabularum habetur, quod fur diurnus impune poſſit interfici, *ſi telo ſe defendat*. Talis autem defenſio *telo* (armis nempe quibuſvis) facta a fure, ita debet accipi, ut nempe fur armis furtum factum defendere velit. Quod, ſi fur, etiam armatus, res furatas dimittat, non poteſt dominus rerum furatarum furem ullo modo percutere, & multo minus occidere. Ratio eſt, quia communis ſententia Doctorum eſt, de qua teſtantur *Jaſon. in l. Ut vim. num. 25. ff. de Juſt. & jur. Villalob Coll. com. opin. lit. O. num. 19.* quod tum licet furem ſive nocturnum, ſive diurnum interficere, quando res furatæ non poſſunt aut ſimpliciter, aut ſine gravi damno recuperari; unde, ſi fur furtum dimiſit, jam res recuperatæ ſunt, & ceſſat motivum legis, quæ furis necem impunem permittit. Et huic ſententiæ adſtipulatur Imperator *l. Si ut allegas. C. Ad leg. Cornel. de Sicar.* dum ait, *latrocinantem, qui inferendæ cædis voluntate præceſſerat, jure cæſum videri*; ex eo enim, quod armatus ad furandum acceſſit, videtur acceſſiſſe animo defendendi armis furtum factum, & ſe paratum potius ad necem domini volentis rem ſuam recuperare, quam ad furtum dimittendum. Quod, ſi quamvis armatus, furtum dimittit, ſignum eſt, arma non ſumpſiſſe ad defendendum furtum, & conſequenter non habuiſſe animum *cædis inferendæ*, unde nec licet domino rei furatæ furem necare.

19 Ampliatur inſuper ſupradata diſpoſitio ad *nocturnos depopulatores agrorum*. Nomine autem *agri*, quod genericum eſt, juxta *Calvin. ex Spiegelio lexic. V. Ager. ait Varro in fine*, venit *ager conſitus*, ut ſunt vineæ, & fructeta, ſeu pomaria, *ager aratro proſciſſus*, ut campi, in quibus ſeruntur blada, ac legumina; *ager compaſcuus*, ut prata ad fœnum colligendum deſtinata; *ager floridus*, ut viridaria ad florum culturam deſtinata. Addi poteſt *ager ligniferus*, ut ſunt ſylvæ, ſive nemores cædui; & *ager herbarius*, quemadmodum ſunt horti pro parandis oleribus culti. Sancitur igitur ab Imperatore *l. 1. C. Quando lice. uni. ſi Judi. ſe vindi.* ut nocturni depopulatores agrorum, juxta multiplicem ſenſum ſupra datum, poſſint impune occidi. Non recipio tamen opinionem *Gothofredi ad l. 1. lit. V. C. Quando lice. uni. ſi. Judic.* qui ex Cujacio *Obſerv. lib. 14. cap. 15.* autumat *homicidium* nocturni depopulatoris agrorum *permiſſum eſſe quoquomodo, ſive ei parcere non potueris ſine vitæ periculo, ſive potueris*. Ratio eſt, quia Textus illius legis in tantum permittit homicidium *depopulatoris agrorum*, in quantum, prout ſonant verba illius legis, *liberam reſiſtendi cunctis tribuit facultatem*. Reſiſtentia autem fieri poteſt verbis, aut verberibus citra mortem. Unde, ſi dominus agri reſiſtere poteſt depopulatori, ne damnum det, terrendo verbis, aut verberibus fugando, non poteſt ad ejuſdem cædem devenire. Ratio eſt, quia talis lex eſt diſpenſativa aliarum legum, quæ prohibent *homicidium*; diſpenſatio autem ſtricti juris eſt, *Barboſ. de Offi. & Pot. Epi. Par. 2. Alleg. 33. num. 7. & ſeqq.* & minus quam poſſit, debet lædere jus commune, unde limitari debet talis lex ad caſum, in quo non poteſt reſiſti depopulatori nocturno agrorum, niſi per mortem illius.

20 Libet autem hic advertere, quod ad hoc, quod licitum ſit *homicidium* furis diurni, aut nocturni, ſive depopolatoris agrorum, oportet, quod ſit tale furtum, aut rapina rei, quod per ejus ablationem aliquis graviter damnificetur, & res ablata non ſit vilis, nec minoris pretii, quam ſint duo aurei, ut ex Farinacio multos congerente, ſcribit ejus Compilator *Philippus de Bictis Prax. crimin. Quæſt. 111. num. 27.* Incongruum enim eſt, quod vita hominis liberi, quæ æſtimationem non recipit *arg. cap. 2. de Pignor. l. Qui filios. C. Quæ res pign. obli. poſſ.* pro re parvi momenti adimi poſſit, & hoc ab homine privato; attento maxime, quod etiam publica poteſtas non dat neci furem, niſi habeat conſuetudinem furandi, aut niſi graviſſimum furtum commiſerit. Unde, ad hoc, quod leges Civiles, furis *homicidium* permittentes, nitantur æquitati, quæ rigori juris eſt præferenda *arg. l. 1. §. Si ego ff. Si pars. hæred. peta. l. final. de Offic. Præſ. l. Majorem. ff. de Pact. cap. final. de Tranſact.* explicari debent, ut ipſi æquitati cohæreant; & ita non permittant liberum *homicidium* furis, niſi pro furto valde gravi, & hujus gravitas libranda eſſet a Judice, bene penſatis locorum, ac perſonarum circumſtantiis, & circa hoc punctum caute ambulent Judices. Advertendum etiam, quod quamvis laico liceat pro defenſione rerum ſuarum, prout dictum eſt, furem occidere, non tamen hoc licet Clerico, qui ſi occidit, ut præfertur, incurrit irregularitatem, ut habetur *in cap. Suſcepimus de Homici.*

21 Quarto modo redditur *homicidium* a lege impunitum, quando committitur ab homine, cujus mens eſt alienata, aut vehementi paſſione perturbata. Unde in jure *l. Infans. ff. Ad leg. Corne. de Sicar. cap. Aliquot. 15. quæſt. 1.* habetur, *homicidium* factum ab infante, aut furioſo, non eſſe punibile, & ratio redditur a Jureconſulto *l. Sed & ſi la p. 5. Et ideo ff. Ad leg. Aquil.* quia tum furioſus, tum infans *ſuæ mentis non ſunt*; hic quidem, quia mentis uſum nondum habet, ille vero, quia furore alienatam mentem patitur. Delictum autem ſine dolo, quod a libero mentis, hoc eſt rationis uſu procedit, dari non poteſt. Sequitur ex hoc eodem principio, quod neque punibile eſt *homicidium*, commiſſum ab ebrio, phrenetico & dormiente; in iſtis enim liber uſus mentis non eſt, & proinde, neque dolus intervenire poteſt. Verum eſt hanc concluſionem debere accipi, quando abeſt etiam culpa a facto; puta, quod ebrius fuit ex accidenti, nempe, quia fuit ſibi datum vinum alteratum aliquo pharmaco inducente ebrietatem, ſive ex nimia ſiti bibit magnam copiam vini, alias ſolitus non inebriari. Quod, ſi ipſe conſuevit ebrietatem pati, & in ebrietate furere, & non temperavit aqua vinum, aut moderate non bibit, & factus ebrius, *homicidium* commiſit; pariter, ſi, qui dormiendo occidit, quia noctambulus eſt, (ex iis nempe, qui, licet dormiant, tamen de lecto ſurgunt, & multa opera faciunt, ac ſi minime dormirent, & hoc ex forti phantaſia, & ſpiritibus animalibus paulo fixioribus, ut doctiſſimus *Etmullerus lib. de Morb. human. corp. cap. 7. fol. m. 425. col. p.* ſcribit) & ipſe ſcit, alias de nocte dormiendo, alia mala patraſſe, non tamen removit arma a Camera, & iis confodit ſocium ibidem dormientem; aut ſe claudi non fecit in Camera, extra quam exeundo, *homicidium* commiſit, aut debitam aliter diligentiam non adhibuit ad antevertenda damna, quæ dormiendo cauſat;

tali

tali caſu *homicidium* non eſt undequaque impunibile, ſed debet puniri, non quidem de *dolo*, quia hic abfuit; ſed de *culpa*, quia debitam diligentiam non adhibuit, ut damnum probabiliter ſecuturum anteverteret, & ſic firmat *Clar. §. final. Quæſt.* 60. *℣. Præterea quæro. num.* 12. *&* 13.

22 Quod etiam accipiendum eſt de phrenetico, & furioſo; ſi enim habent lucida intervalla, & in his maleficia committunt, non debent evadere pœnam debitam, ut textualiter habetur in quodam Digeſto *l. Divius Marcus ff. de Offic. Præſid.* Unde tali caſu diligenter debet inquirere Judex, an Reus *homicidium* commiſerit in actuali furore, quo caſu impunibilis eſt; an potius tempore, quo lucidum intervallum habebat, ut proinde pœnam evadere non debeat.

23 Quia vero perturbatur mens ex paſſione vehementi in tantum, quod non plene voluntarii ſint actus ab illa prodeuntes, proinde indulgent leges, ut liceat Patri occidere filiam, & adulterum, in adulterio deprehenſos, & hoc item poſſit maritus: vehementia enim doloris ex atrocitate injuriæ orta, poteſt in tantum Patris, ac Mariti mentem perturbare, ut ſibi, ſi occidant, injuriam inferentes, lex cenſuerit eſſe indulgendum.

24 Quo ad Patrem clara eſt diſpoſitio Textus *in l. Patri. ff. Ad leg. Jul. de Adult. l. Sic eveniet. l. Nec in ea. l. Quod ait. ff. eo. tit.* in quo datur talis indulgentia Patri, dummodo uno impetu occidat adulterum, & filiam, & quod hæc ſit in Patris poteſtate; ac ſit in domo ipſius, aut Generi, non autem alibi; & quod filia ſit nupta; & tandem, quod in fragranti crimine deprehendatur, & una talium circumſtantiarum deficiente, docet *Clar. §. Homicidium. ℣. Dixi etiam*, non licere Patri impune occidere adulterum, ac Filiam. Ampliatur porro talis concluſio, ut locum habeat in adultero quovis etiam ſpectatæ dignitatis, aut ſtatus, ita ut occidi poſſit, quamvis *Magiſtratum* gerat, *text. in l. Marito quoque. §. final. ff. Ad leg. de Adult.* & ſi Clericus ſit, occiſor tamen etiam de jure Canonico, cenſuram contra percutientem Clericos, non incurrat, ut loco citato habet *Clarus* juxta Textum, *cap. Si vero il* 1. *de Sent. Excom.* Et quamvis non reperta ſit filia in actu ſuccumbendi adultero, ſufficit, quod inventa ſit in actibus venereis, puta, oſculis, tactibus, amplexibus, &c. ut, pluribus citatis *Bartol. Salycet. Paris. Roland. Maſcard. Soc. juni. Angel. Marſil.* probat *Caballus Reſol. crim. Caſ.* 300. *num.* 29. quia ex his ſatis dicitur probatum adulterium. Addit autem *Afflic. lib.* 3. *Conſt. Regn. Rubr.* 42. *de Adulter. in Conſt. legum aſperitatem. num.* 10. *℣. Sed quæro ab extra*, ſupradicta verificari etiam caſu, quo deprehenſus eſſet adulter cum filia in actu innominabili, ut pluribus ipſe probat.

25 Ex qua doctrina poſſet reſolvi dubium, de quo Auctorem ullum de eo tractantem, mihi reperire non licuit; puta, utrum diſpoſitio legis permittentis Patri occidere filiam deprehenſam in adulterio, extendi debeat ad caſum, in quo reperiretur filius ſuccumbere in actu nefando. Et opinor, eſſe reſpondendum affirmative: Ratio eſt, quia, ſi bene examinetur Textus *in l. Quod ait. §.* 2. *&* 4. *ff. Ad l. Jul. de Adult.* clare apparebit, diſpoſitionem illius fundari in juſta ira Patris contra filiam, & adulterum, orta ex magnitudine injuriæ, qua afficitur per tales impudicitias; cenſuit proinde lex indulgendum eſſe Patri, ſi ex tali ira adulteros occidat. Sed longe major ira rationabiliter eſt in eo, ſi reperit pederaſtam abutentem filio, quia longe majori afficitur injuria ex majori, ac turpiori ſcelere: ſequitur igitur a fortiori, quod eadem legis indulgentia gaudere debet; attento maxime, hanc legem latam eſſe in favorem Patris principaliter, & proinde ex vulgatis juribus eſſe extendendam.

26 Limitant porro dictam ſuperius concluſionem *Angelus de Maleſ. in V. Che hai adulterato. num.* 15. *Auguſtinus addit. num.* 22. *& Marſilius in l. Patri vel Marito. num.* 4. *℣. Sed an liceat*, quos refert, & ſequitur *Caballus Caſ.* 300. *n.* 90. ad filiam nuptam, ita ut non liceat Patri occidere filiam viduam repertam in actu venereo. Fundamentum eorum eſt, quia Pater non habet privilegium, ut aliis præferatur in accuſando de ſtupro filiam viduam, ut habetur *text. in l. Nec in ea. §.* 1. *ff. Ad leg. Jul. de Adult.* ſequitur proinde, quod non habeat jus præcipuum in occidendo; ſiquidem ſi denegatur, quod eſt minus, nempe accuſare, non conceditur, quod eſt majus, puta, occidere.

27 Sed, ſalva talium Doctorum reverentia, eorum opinionem non veram puto, & teneo jus ineſſe Patri occidendi filiam in ſtupro, ſi ſit vidua, ſicut in adulterio, ſi ſit nupta. Ratio eſt, quia, ut dicebam, fundamentum legis indulgentis Patri homicidium filiæ, ut præfertur, eſt juſta ira concepta ex atrocitate injuriæ, quæ ſibi fit in talibus impudicitiis. Porro eadem, imo major fit injuria Patri in filia vidua, quam in nupta; nam nupta eſt ſub cuſtodia viri, vidua autem ſub cuſtodia Patris, & ratione hujus cuſtodiæ, quæ violatur, major exurgit injuria; & ideo, ſi Pater filiam nuptam adulterantem extra domum ſuam, aut Generi reperit, eam occidere non poteſt, ut textualiter dicit lex, *Nec in ea. §. Jus occidendi. ff. de Adult.* quia ratione loci magis violatur cuſtodia in domo ſua, aut Generi, quam alibi. Sequitur igitur, quod a fortiori idem jus erit Patri in filia vidua, ſicut in nupta. Nec ſtringit ratio oppoſita; nam, quamvis Pater non habeat prælationem in accuſando filiam viduam adulteram in concurſu aliorum accuſatorum extraneorum, (quandoquidem etiam extranei poſſunt accuſare de adulterio, ut deducitur *arg. l. Si maritus. §.* 1. *ff. de Adult. & in l. Si maritus. la* 2. *ff. Si negaverint. eo. tit.*) non ſequitur, ergo non poteſt occidere; nam aliud eſt accuſare, aliud occidere; a diverſis autem illatio non fit; & argumentum a minori ad majus negative, ſi tenere debet, oportet, quod ſit inter ea, quæ ſunt ejuſdem ordinis. Non negarem tamen, quod Pater non habet facultatem occidendi filiam viduam deprehenſam etiam in Domo ſua, aut viri defuncti, quando filia non ſit in Patris poteſtate, nam lex *Patri datur. ff. de Adult.* indulgens Patri facultatem occidendi, expreſſe loquitur de filia, quam Pater habet in poteſtate, & in hoc ſenſu poſſet ſubſiſtere opinio impugnata. Unde hæc ſententia vera eſſet, ſi filia facta ſit ſui juris per emancipationem, aut alio modo, juxta diſpoſitionem Statutorum municipalium.

28 Quo vero ad maritum lex non tantum illi indulget, quantum Patri; ſiquidem, ſi adulter eſt perſona vilis, permittitur marito impune illum occidere; ſi talis non ſit, non evadit totaliter pœnam; itemque permittitur occidere ſolum adulterum, non autem uxorem; & tandem hoc poteſt Maritus, quando deprehendit adulterum in propria Domo, non autem in Domo Soceri, aut alibi, ut textualiter habetur in *l. Marito ff. Ad leg. Jul. de Adult.* Pœnam autem Mariti occidentis Adulterum non vilem, non reperitur a jure ſtatutam, ſed prout teſtatur *Clar. §. Homicidium. ℣. Sed quid dicendum*, communis opinio eſt Juriſtarum, quod propter juſtum dolorem ſibi illatæ injuriæ, non incurrit pœ-

nam mortis, ſed mitiorem; nempe, ſi Maritus occidens eſt humilis fortunæ, damnatur in metallum; ſi vero ſit honeſtior, relegatur in inſulam; & adducuntur ad hoc duæ leges, *text. in l. Si adulterium cum inceſto. §. Imperatores. ff. de Adult. & in l. Gracbus. C. eo. tit.*

29 Sed re vera leges illæ non loquuntur de Marito occidente Adulterum, ſed uxorem; ita ut occidendo in actuali adulterio, non incurrat pœnam legis *Pompejæ de Parricidiis*, neque legis *Corneliæ de Sicariis*, ut advertit *Cabal. Reſol. crim. Caſ. 300. num. 6.* ſed tales leges extendendæ veniunt ad caſum occiſionis Adulteri, ex identitate rationis, quæ in dictis legibus tangitur, nempe *impetus juſti doloris* ex ſibi illata injuria.

30 Mirandum ſane eſt, quod, ut ex jure habetur, *Auth. Si quis ei C. Ad leg. Jul. de Adult. Novell. 117. cap. 15. §. His quoque. Coll. 8.* ſi vir ſuſpectum aliquem habet de adulterio, & ter in ſcriptis, ac præſentia trium Teſtium ipſum præmonuerit, *ut a conveniendâ uxore ſua deſiſtat; poſt hæc autem invenerit eum convenientem uxori ſuæ in Domo ſua, uxoris, vel Adulteri, vel in popinis, aut in ſuburbanis,* poteſt *ſine periculo eum perimere*; & hoc nulla facta diſtinctione conditionis Adulteri, puta, ſive hic fuerit Nobilis, ſive vilis ſtatus, ita ut in hac lege comprehendi etiam viros Nobiles, cenſeant plures Doctores, *Salycet. in Auth. Si quis ei. & in l. Gracchus. in 2. oppoſit. num. 5. C. de Adult. Angel. de Maleſ. Auguſt. Afflict.* apud *Caball. Caſ. 300. num. 36.* Unde ex hac diſpoſitione deducatur, quod ex ſola, quamvis violenta præſumptione adulterii, vir Nobilis poſſit impune a marito occidi; hoc vero minime poſſit, dum deprehenditur in actuali delicto, & fragranti crimine, quod videtur omnino rationi adverſari. Unde ad tollendam hanc legum antimoniam, cenſerem opinionem datam ſupra *num. 28.* circa pœnam occidentis Adulterum Nobilem, poſſe procedere de jure *Digeſtorum*; non vero de jure *Codicis*, & de hoc nullam pœnam incurrere eum, qui actualem Adulterum, quamvis Nobilem interficit. Ratio eſt, quia ſi indulget facultatem occidendi ex violenta ſuſpicione adulterii præſumpti, a fortiori idem concludendum eſt de adulterio actuali, de quo ex oculari inſpectione conſtat. Præterquamquod *Macer I.C.* in illa lege *Digeſtorum Marito quoque. ff. de Adult.* locutus eſt juxta reſcripta antiquorum *Cæſarum*, hanc autem correctam fuiſſe per legem poſteriorem, latam a *Juſtiniano*, cenſendum eſt. Hæc autem, & ſuperius dicta de Patre Filiam, & Marito uxorem, in adulterio, aut fornicatione deprehenſas, occidentibus, intelligendæ ſane ſunt ex diſpoſitione legum civilium, quæ leges ob juſtum, & graviſſimum dolorem in his caſibus, & vehementiſſimum iræ motum, quem quis facile temperare nequit, ſic occidentes, non ducunt eſſe puniendos; Non autem ſunt intelligenda abſolute, & ſpectato jure Canonico, quaſi Patri, aut Marito liceat Filiam, uxorem, aut Adulterum in tali actu occidere, quia, ſic inſpecta re, attendenda eſt propoſitio decimanona ex damnatis ab Alexandro VII. *Non peccat Maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehenſam.* Quæ igitur in hac materia, nempe in ordine ad homicidium proſequitur Auctor, ſemper intelligenda ſunt de punitione juxta leges Civiles, quæ leges, ob motiva ab ipſis intenta, judicant, in his caſibus, minime puniendos eſſe occiſores. Equidem, advertendum maxime cenſeo, elucubrationes iſtas ab Auctore exaratas fuiſſe pro foro fori, non pro foro Conſcientiæ.

31 Hic quærendum eſt, an liceat Patri, vel Marito Adulterum cum filia, aut uxore occidere per alium; & in hac ſpinoſa quæſtione diviſæ ſunt ſententiæ Doctorum, quorum fundamenta ſatis copioſe recenſet *Caball. Reſol. crim. Cent. 3. Caſ. 300. a n. 45. ad 58.* Mihi veritati magis conſona videtur ſententia negativa, quam tuentur *Coarruvias, Caſſaneus, Jaſon, Felinus, Pariſius, Paris de Puteo, Gomez, Petrus a Placa, & Rolandus a Valle*, quos recitat, & ſequitur loco citato *Caballus num. 52.* Et ratio fundamentalis eſt, quia indultum occidendi Adulterum, ac filiam, ſeu uxorem, quod a lege conceditur Patri, & Marito, fundatur, prout ſupra dictum eſt, in alteratione mentis ex vehementia juſti doloris, concepti ex atrocitate injuriæ; unde ſequitur illud *homicidium* a lege excuſari, tanquam procedens ab homine læſæ mentis, nec ſui plene compotis ex vehementia paſſionis illam conturbantis. Licet igitur ipſe deprehendens Adulteros, & mandans alteri *homicidium* Adulteri &c. ſit excuſabilis in mandato; non tamen excuſari poteſt is, qui mandatum exequitur contra prohibitionem legis vetantis *homicidium*.

32 Nec valet argumentum *Bald. in Uſib. feud. Tit. de Pace Conſtant. ℣. Aliquam*, quod lex vetans fieri delictum, comprehendit mandantem, ergo a contrario lex permittens factum mandanti, comprehendit mandatarium; ſiquidem conſequentia non tenet; nam permiſſio legis in caſu perſonalis eſt; proinde non egreditur perſonam; non enim perturbatio mentis, quæ facit *homicidium* illud licitum, reperitur ita in mandatario, ſicut in mandante; unde ſequitur, quod quantumvis hic poſſit impune mandare, non tamen poſſit ille impune exequi; attento maxime, quod non omne id, quod poteſt aliquis per ſe facere, poteſt nomine ſuo faciendum alteri demandare; nam poteſt *Cajus* licite demandare *Sejo*, ut procuratorio nomine contrahat per verba de præſenti matrimonium cum *Berta*; non tamen ſequitur, quod poſſit eidem committere, ut nomine ſuo matrimonium conſummet. Et ratio eſt, quia hoc eſt quid perſonale, quod non egreditur perſonam, nec proinde poteſt alteri delegari. Sic in propoſito, Indultum legis circa *homicidium* adulteri &c. factum Patri, & Marito, fundatur in paſſione perſonali, & proinde non extenditur ad perſonam, in qua tale fundamentum non habetur.

33 Verum eſt, quod, ſi filius de mandato Patris (ut præfertur) occideret, aut ſervus, ſive famulus de mandato Domini, non deberent iſti puniri ordinaria pœna legis *Corneliæ*; ratio eſt, quia injuria illata Patri, tangit etiam filium, cum quo cenſetur una caro, *Caball. loc. cit. num. 55.* unde & participat de illius juſto dolore, ob quem Patri indulgetur occiſio. Servus etiam excuſatur in parte, ratione mandati ſibi facti a Domino; ob quod minuenda ſibi pœna eſt, cum ex dolo malo non delinquat. Hoc autem magis verificaretur in ſervo, cui eſſet dictum a Domino, quod, ſi non exequeretur mandatum, illum interficeret, ut tradit *Florianus in l. liber. homo la 2. num. 2. ℣. Et ſi poteſt. & in l. Si quis fumo. §. Quod dicitur. num. 1. ℣. Et hoc modo. ff. Ad leg. Aquil.* relatus a *Caballo*, *loc. cit. num. 57.* quia non delinqueret ex dolo malo, ſed ex metu, ut dictum eſt.

34 Circa prædictas concluſiones, nempe, quod non liceat Patri demandare filio, vel domino committere ſervo homicidium adulteri &c. Claſſicos quoſdam Doctores diſſentire ſcio, & maxime *Clarum Criminaliſtarum Anteſignanum §. Homicidium. ℣. Dubium eſt. circ. fin.* qui ex *Didaco* refert, contra-

trariam ſententiam eſſe frequentiſſimam; & ex *Antonio Gomez. ad l. 80. Taur. num. 61.* eſſe communem; ac ex *Afflicto Par. 3. Conſt. Regni. Rubr. 46. num. 4.* eandem eſſe in praxi poſitam. Tamen quidquid ſit de ipſorum auctoritate, & Judicum aliquorum praxi, puto non eſſe recedendum a ſuprapoſita ſententia. Ratio eſt, quia ex legibus ſupracitatis non habetur, quod Pater, aut Maritus adulterum &c. occidere poſſit ad vindicandam injuriam, puta, ipſa poſita in eſſe; nam vindicta de maleficiis commiſſis reſervatur publicæ poteſtati; permittitur tantum occidere ratione doloris vehementis, concepti ex atrocitate injuriæ, ob quam non plene libere tunc operari poſſe cenſetur. Si leges permitterent vindicare illam injuriam, permitterent pariter, quod, verificato adulterio, poſſet Pater occidere adulterum &c. non ſolum in fragranti; & in domo ſua, aut Generi; & incontinenti; ſed etiam abſque eo, quod deprehenderentur in actuali crimine; ſed & ubique locorum; & ex intervallo; ratio eſt, quia injuria ſibi facta illum ſemper, & ubique comitatur; & ſi eam vindicare lex concederet, concederet pariter, quod abſolute, ac minime attentis illis circumſtantiis, poſſet occidere. Sed ſi illas lex requirit, quæ vere faciunt ad augmentum injuriæ, & conſequenter ad incrementum doloris, patet, quod legitimat *homicidium* ratione doloris vehementis, a quo mens alteratur, non vero ratione depellendæ, aut vindicandæ injuriæ. Sequitur igitur, quod ceſſat fundamentum oppoſitæ ſententiæ, quæ ſtatuitur eſſe vindictam atrocis injuriæ Patri, ac Marito conceſſam; nam, prout dictum eſt, *homicidium* tale indulgetur ex vehementia doloris in homicida, & ſicut hic alios non tangit, ſicut illum, ita ad alios (ſi de illius mandato occidant) non extenditur indulgentia.

35 Ex eodem principio deducitur ſolutio intercidentis dubii, num ſcilicet Pater, aut Maritus, qui ſciens adulterium filiæ, aut uxoris, ſe ponit in inſidiis, ut adulterantes in fragranti delicto deprehendat, & deprehenſos occidit, impunis de jure evadere debeat?

36 Reſpondendum cenſeo negative; ratio eſt, quia tale homicidium eſt vere præmeditatum, & appenſatum; & procedit cum pleno dolo, ac advertentia; nec excuſari poteſt, tamquam quod proceſſerit a mente perturbata a vehementia doloris, ac iracundiæ, propter quam ſolam (ut toties dictum eſt) lex impunitatem permittit. Quantumvis enim iſte potuerit furere ex iracundia, & ex dolore quodammodo dementari, cum ſibi primo compertum eſt adulterium filiæ &c., tamen ex poſt deferbuit iracundia; & ſicut non licet occidere adulteros, niſi *incontinenti*, dum nempe in actuali adulterio deprehenſi ſunt, argumento eorum, quæ dicuntur in jure *text. in l. Quod ait. §. final. ff. Ad l. Jul. de adult.* ita nec occidere licet, poſtquam habita notitia adulterii, & tempore, quo prudentia debuit iram compeſcere & furorem conceptum mitigare.

37 Hoc autem accipi debet, ſi Pater, aut Maritus notitiam indubitatam habuit de adulterio per proprium ſenſum, aut alio indubitabili argumento; ratio eſt, quia tunc plene, & cum advertentia determinat *homicidium* patrare; unde, ſi ex poſt illud conſummat, hoc facit appenſate. Sed ſi tantum habuit indicium de adulterio, & ut certificetur de hoc, ſe ponit in inſidiis, & deprehenſos in fragranti occidit, non committit in legem, quia illud *homicidium* non poteſt dici appenſatum. Ratio eſt, quia ex quo non habuit notitiam certam de adulterio, non potuit determinate, ac abſolute decernere *homicidium* adulterorum, ſed tantum conditionate. Unde, ſi ex poſt occidit, quando deprehendit eos in fragranti, tale *homicidium* dicendum eſt, quod ſecutum ſit ex improviſa perturbatione mentis ex juſta ira ſubitanee concepta, ex aſpectu actualis atrocis injuriæ. Quantumvis enim ex notitia præhabita conceperit dolorem, & etiam conditionate decreverit mortem inferre adulteris; dolor tamen ille tantus non fuit, ut abſolute decreverit illos occidere; nam, ſi hoc fuiſſet, occidiſſet eos, etiam antequam adulterantes deprehenderet. Si igitur ex poſt occidit, hoc eſt ex ſupervenienti mentis perturbatione, nata ex oculari inſpectione propriæ injuriæ, ob quod legis indulgentiam meretur.

38 Sequitur hinc, quod, ſi armis ſe munit, ac ſocios cognatos, aut amicos adhibet, tum quando ſe ponit in inſidiis, ut obſervet adulterantes, tum quando eos deprehendit in actuali crimine, & ſic occidit Reos; ex præparatione armorum, & ex comitatu cognatorum ad *homicidium*, non poteſt concludi, quod *appenſate* ſtatuerit occidere, & ſic pœnam legis incurrere. Quia præventio armorum, & comitatus cognatorum ita potuit eſſe ad propriam defenſionem, ne ab adultero deprehenſo offenderetur, ſicut ad iſtius necem; & interpretatio facienda eſt ad illius favorem, tum ut delictum excludatur; tum ut pœna vitetur, ex vulgatis.

39 Nec conſanguinei, affines, aut amici, qui comitati ſunt Patrem, aut Maritum occidentem, illique auxilium præſentia ſua præſtiterunt, aliquam pœnam merentur: nam permiſſo uno permittitur omne id, ſine quo illud commode exequi non poteſt, *text. in l. 2. ubi. Bald. ante. nu. 1. Tu dic plenius. ff. de Juris. omn. Judic.* Et hoc magis verificatur, ubi Pater, aut Maritus convocans eſſet debilis, infirmus, ſenex, aut alias, ſe ſolo, inhabilis ex timiditate ad tale homicidium, ut dicunt Doctores. *Gomez ad l. 80. Tauri n. 62. Roland. Conſ. 34. n. 17. & 18. §. Quinto facit, lib. 2. Angel. V. Che hai adulterato. num. 24. Quid ſi Pater.* Debent tamen aſſociantes convocati (filiis exceptis) omnino abſtinere ab offenſione adulterorum, ſed poſſunt tantum præbere aſſiſtentiam, ac ſecuritatem ei, qui juſte occidit: aliter, ſi manus ingererent, & occiderent, tenerentur de occiſo, *Roland. d. Conſ. 34. num. 29. 31. & ſeqq. Caſtr. Conſil. 277. lib. 2. Caball. Caſ. 300. num. 73.* excederent enim limites auxilii liciti. Et univerſaliter circa hunc caſum, qui aſſiſtentiam præſtant Patri, aut Marito, adulteros occidenti, aut nullam pœnam merentur, (quando nempe ille occidit, ſervatis debitis circumſtantiis, a lege permiſſis) aut illam ſolam, quam meretur principalis ipſe, qui occidit; nam in communi ſententia Doctorum, *Caſtren. in l. Refectionis. num. 4. ff. Commun. prædio. Socin. juni. Pariſ. Capoll. Bald. Nevizz. Roland. Par. de Pute. Gomez. Caſſan.* apud *Caball. Caſ. 300. n. 60. & 61.* majori pœna nequeunt affici, (ob ſolum auxilium datum, non vero, ſi manu propria ex adulteris aliquem interfecerint) quam mereatur principalis.

40 Quinto modo *homicidium* committitur abſque punitione a lege, quando hoc evenit caſualiter. Eſt autem *homicidium caſuale cædes hominis caſu, non voluntate, & nulla hominis culpa interveniente perpatrata. Caball. Tract. de Omni gener. homicid. num. 144.* Caſu autem aliquid dicitur eveniſſe, quando aliquis operatur aliquod diverſum ab eo, quod agere intendebat. Exemplificant communiter Doctores circa hoc *homicidium* in ludo jactus pali ferrei, in quo intendens palum longius projicere, præter intentum, hominem percutit palo, & necat, *Clar. §. Homicidium. ℣. Caſu autem. num. 2.* pariter,

ter, quando contingit amicum occidere amicum; præſumitur enim, quod caſualiter occiderit; *Carer. Pract. crim. §. Circa vero ſecundam. n. 13. fol. m. 122.* nam amicitia facit, quod in dubiis præſumatur bene de amico, etiam in his, quæ ſunt de genere prohibitorum, ut habet *Gloſſ. notab. in l. 1. C. Ad leg. Cornel. de Sicar.* deberet autem Judex in hoc caſu accurate perpendere, an inter homicidam, & occiſum vigeret vera, & non potius ſimulata amicitia, ut plerunque evenit, ut proditorium realiter illud *homicidium ſit*, quod apparenter putatur caſuale. Inſuper *homicidium caſuale* dicitur ejus, qui torquet ſagittam, ſeu ſclopum explodit contra feram, & hominem intra vepres latitantem, ab eo minime viſum, interimit; ejus pariter, qui ramum de arbore in nemore projicit; ſive tegulam a tecto (præmiſſo clamore, ut ſibi caveant prætereuntes) dejicit; ſive a ſummitate montis ſaxum demittit per declive, recreationis gratia, & ex his ac ſimilibus ſequitur contra voluntatem agentis mors hominis.

41 In omni igitur *homicidio caſuali* regula generalis eſt, quod de caſu nemo tenetur, *text. in l. Si putator. in fin. ff. Ad leg. Aquil. arg. l. Quæ fortuitiſ. C. de Pignor. actio. text. in l. 1. C. de Sicar.* Caſus autem tunc pure eſt, cum a facto abeſt non ſolummodo dolus, ſed etiam omnis culpa; cum enim intervenit culpa, quamvis levis, ac etiam leviſſima, redditur homicidium culpoſum, de quo mox dicemus, & tunc pro modo culpæ debetur pœna. Pro diſcernendo autem, an in *homicidio*, quod reputatur *caſuale*, intervenerit culpa, obſervandum eſt, an quando quis commiſit *homicidium*, ille operam daret rei licitæ, an illicitæ; ſi enim operi licito vacabat, abeſt culpa omnis, & *homicidium* eſt pure caſuale; ſi autem opus illicitum exercebat, quamvis diligentiam adhibuerit, tamen culpa intervenit; nam illiciti operis exercitium culpa eſt, quæ videtur caſum præcedere, *arg. cap. Clerico. junct. gloſ. in fig. caſ. 50. Diſt. cap. Non eſt de Reg. jur. in 6. l. Culpa. 39. ff. de Reg. jur.* & ſic firmant Doctores. *Gribal. Tit de Homicid. caſu. n. 18. Farinac. Quæſt. 126. in 2. Par. num. 61. ℣. Regula ſit.* apud *Caball. de Omn. gen. homic. num.* 196.

42 Sexto modo committi poteſt *homicidium*, abſque dolo quidem, ſed interveniente *culpa*, a qua illud redditur *culpoſum*, & punibile, non quidem ordinaria pœna homicidarum, ſed longe minori, commenſurata tamen culpæ. *Clar §. Homicidium. ℣. Culpa dicitur. Boſſ. Tit. de Defenſ. reor. num. 68. Carer. Pract. crim. § Circa vero ſecundam. num. 20. & ſeqq.* Et tale culpoſum homicidium diverſificatur in gravitate, quæ attendenda eſt, non tantum a *culpa* majori, aut minori, ſed etiam ab opere licito, aut illicito, cui vacabat ille, qui occidit. Nam, ſi operam dando rei licitæ, homicidium præter intentum ſequitur, ſola *culpa* intervenit; ſed in opere illicito intervenit etiam dolus, qui, licet non interveniat directe in *homicidio*, intervenit tamen indirecte, nempe in eo opere, quod cauſam dedit *homicidio*, unde & propter talem dolum cumulatum cum *culpa*, augenda eſt pœna.

43 *Culpoſi homicidii* prima ſpecies, in qua ſola *culpa* reperitur, comprehendit omnes caſus *homicidii* caſualis, in quibus culpa intervenit, & hoc ſive lata, ſive levis, ſive leviſſima ſit. *Farinac. Quæſt. 126. Par. 2. num. 67. & num.* 84. Secunda autem, in qua dolus intervenit reſpectu operis illiciti, cui vacatur, multos caſus complectitur. Primus eſt, quando inſultatus verbis, aut verberibus, inſequitur inimicum jam fugientem, & eum occidit; tunc enim vacat rei illicitæ, eum inſequendo, quia eſt tantum ad vindictam; Secundus eſt, quando quis alium percutit non animo occidendi, ſed tantum verberandi; & tamen ſequitur mors verberati. Tertius eſt, quando quis volens occidere unum, occidit alterum præter intentum; & in omnibus his caſibus homicida pœnam ordinariam legis *Corneliæ* evadit, *Caball. de Omn. gener. homicid. num. 231. 232. & 238.*

44 Sed reſpectu hujus tertii caſus, res mihi profecto dura videtur, quod nempe ordinariam pœnam evadat, qui animo determinato, & appenſate ivit ad occidendum *Sejum*, ſi ex errore, aut alia cauſa occidit *Titium*. Unde etiam *Clarus §. Homicidium. ℣. Dicunt etiam*, ſequens opinionem *Bartuli in l. Reſpiciendum. §. Delinquunt. in fin. ff. de Pœn.* ait, quod, ſi ſibi talis contigiſſet, Reo amputari caput feciſſet. Quia vero magna eſt caterva Doctorum contrarium ſentientium, quos, ultra *Clarum* loco citato, cumulat copioſiſſime *Caball. loc. cit. n. 238.* & nefas eſt exiſtimare, quod tot, tantique Doctores a veritate deviaverint, dicendum eſt, in quo caſu ambæ pugnantes inter ſe ſententiæ poſſint verificari.

45 Dico igitur, quod dupliciter contingit, quod volens necare unum, occidat alium. Primo, quando quis in rixa, aut provocatione alium aggreditur; ſive fortuito obvianti ſibi inimico antiquo occurrit, & ſtricto gladio, aut aliis armis miſſilibus exertis, voluntarie illi mortem intentat; ſed præter illius intentum alium interimit. Secundo, quando is inimico ſtruit inſidias, & ſe abdens in loco, per quem ille tranſire debet, illum paratis armis, excipit, & involuntarie occidit alium, qui tunc fortuito illac tranſibat, aut inimicum inſidiatum comitabatur. In primo caſu, vera eſt ſententia Doctorum arbitrantium pro homicida pœnam extraordinariam tantum. Ratio eſt, quia occiſi mors involuntaria fuit; proinde *homicidium* redditur ſolummodo culpoſum. Mors autem alteri intentata non fuit ex plena, ac matura præmeditatione, ſed orta ex calore improviſæ iracundiæ. Proinde dolus in caſu modicus eſt, ut proinde non ſufficiat ad inferendam pœnam ordinariam ob *homicidium* ſecutum.

46 In ſecundo autem caſu, dolus plenus eſt, nutritus, & maturatus animo quieto, præmeditante, & volente unius mortem. Augetur pariter dolus a qualitate aggravante, quia ſcilicet occidens ſe poſuit in inſidiis. Quamvis autem effectus doli non terminaverit ad eum, qui intentus eſt; terminavit tamen ad alium, qui paris eſt conditionis cum illo. Voluit autem occidens mortem hominis, & accidit, quod iſte vocetur *Sejus*, aut *Cajus*; ſed quo ad damnum Reipublicæ; ad incommodum privatum; ad exemplum malum &c. perinde eſt, quod fuerit occiſus *Cajus*, aut *Sejus*; unde concludendum eſt, quod ordinaria pœna teneatur; & in hoc ſenſu tenenda eſt opinio *Bartoli*, ac *Clari*, quam ſequuntur *Baldus*, *Gomez*, *Boſſius*, *Antonins Matthæus*, *Ferdinand. Vaſquius*, *& Calvin. de Æquit. cap.* 102. *num. 52. quos refert Raynaldus. Tom. p. cap. 7. Rubric. num. 43. & 49.*

47 Accedit ad prædicta, quod in *homicidio* ex inſidiis attentato, quod atrociſſimum eſt, conatus ſolus, & nullo ſecuto effectu, puniendus eſt paulo minus, quam ſit pœna ordinaria. In caſu ergo prædicto, cum aliquis effectus ſecutus ſit, puta, mors hominis (quamvis non illius, qui intentus erat) ratione hujus effectus mali, aliquid plus pœnæ debetur ea, quæ deberetur nullo penitus ſecuto effectu. Sicut ergo effectu nullo ſecuto, pœna proxima ordinariæ debetur; ita ſecuto aliquo effectu, licet non illo, qui fuit intentus, major ratio pœnæ debetur; & ita ordinaria mortis, quamvis non taliter qua-

qualificata, qualiter deberetur, ſi *homicidium* effective fuiſſet in perſona ejus, qui fuit principaliter intentus.

48 Examinatis ſpeciebus *homicidii*, in quibus lex aut nullam, aut diminutam pœnam infert, dicendum eſt de *homicidio*, in quo dolus intervenit, & ordinaria legis incurritur pœna. *Doloſum* igitur *homicidium* definitur, quod ſit *cædes hominis ab homine perpetrata cum intentione, ac propoſito occidendi. Caball. loc. cit. n.* 275. Quia vero intentio, ac propoſitum poſſunt multis modis intervenire, hinc eſt, quod multiplices ſunt ſpecies *homicidii doloſi*. Prima eſt, quando dolus non ex intervallo *homicidium* præceſſit. Secunda, quando ex deliberatione doloſa ſine alia qualitatate aggravante committitur. Tertia, quando patratur ex inſidiis. Quarta, quando ſequitur proditorie. Quinta, committitur per aſſaſſinium. *Clar. §. Homicidium. ℣. Deliberatum autem.* Addi poteſt etiam ſexta, quando nempe patratur per venenum. In præſentiarum non agemus, niſi de tribus prioribus; de ſubſequentibus per diſtinctos paragraphos agemus.

49 Quantum ad primam ſpeciem videntur varie ſentire Doctores; nam *Caball. de Omn. gen. homi. num.* 104. *℣. Et ad prædicta* vult, illam eſſe *cædem hominis ab homine provocato, voluntarie quidem, ſed ſine dolo, & ſine cogitatione patratam. Clarus* autem vult in ea dari quidem dolum, non tamen præcedentem ex intervallo factum; & re vera, ut dicunt nonnulli, *Boſſ. Tit. de Homicid. num.* 4. *Vulpel. Crimin. reſponſ.* 126. *nu.* 19. *Farinac. Quæſt.* 126. *num.* 6. *&* 47. animus occidendi poteſt ſupervenire in actu ipſo rixandi, ſeu verberandi; & dum ſupervenit talis animus, dicitur dolus ſupervenire; unde ſequitur, quod in homicidio illo dolus interveniat. Unde videntur confundi a Doctoribus, & pro ſynonimis haberi hæc tria, puta, *homicidium rixoſum, homicidium doloſum*, & *homicidium voluntarium purum*.

50. Mihi valde probatur diſtinctio, quam dat *Raynald. Obſerv. Crim. Tom. p. cap. 7. Rubr. n.* 53. dicens, quod *homicidium rixoſum*, ſeu ſimplex voluntarium ſit illud, quod in ipſa rixa committitur, puta, in eodem tempore, & loco, in quibus rixa actualiter viget. *Doloſum* autem illud, quod patratur extra locum, aut tempus rixæ, durante tamen adhuc calore iracundiæ, natæ ex actu rixandi. Negari enim minime poteſt, quin hæc duo diſtinguantur, non quidem ſpecie, nam magis, & minus non faciunt differre ſpecie, ſed gravitate. Si quidem *homicidium* commiſſum poſt actualem rixam, gravius cenſendum eſt eo, quod patratur in rixa ipſa, nam in hac intervenit furens iracundia, quæ mixta dolo, puta, actui voluntatis, (nam dolus ex ſe indifferenter ſe habet ad bonum, & malum *Ulpian. in l. 1. §. Non fuit. ff. de Dolo.* unde non poteſt importare niſi actum voluntatis, qui bonitate, aut malitia veſtitur) reddit ipſum non plene, ac pure liberum, & proinde dolus ille non poteſt dici malus. Sed poſt actualem rixam deſervere ſolet, ſi non totaliter, ſaltem in parte, exceſſus iracundiæ; unde actus voluntatis procedit cum minori perturbatione, & majori libertate, & proinde, ſi vult alicujus necem, non involuit quidem plene dolum malum, nempe meram nequitiam, ac malitiam; tamen magis ad illum appropinquat, & de eo participat, ut proinde major pœna, quam in primo caſu debeatur, licet in ambobus caſibus pœna citra mortem ſit inferenda.

51 Quod, ſi quæratur, per quantum temporis duret iracundia poſt initam rixam, ita ut, ſi quis poſt eam alium interficit, cenſeri poſſit, quod non ex præmeditatione, ſed ex perdurante calore iracundiæ occiderit; reſpondent communiter Doctores *Farinac. Quæſt.* 126. *num.* 214. *in fin. Giurb. Crimin. conſ.* 135. *num.* 18. *&* 19. *Theſaur. Deciſ.* 178. *num.* 6. *Cortia Deciſ.* 97. *nu.* 76. apud *Raynal. Tom.* 1. *cap.* 7. *Rubr. num.* 56. cenſeri durare uſquequo ille non divertit ad extraneos actus; & regulariter ceſſare poſt duodecim horas, juxta illud *D. Pauli ad Epheſios cap.* 4. *℣.* 26. *Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram.*

52 Sed prædicta D. Pauli ſententia non concludit intentum, imo arguit contrarium; nam ibi *D. Paulus* conſulit, ut iracundiam temperent *Epheſii*; quod, ſi hæc per duodecim horas tantum perdurare ſoleret, fruſtraneum evaderet ejus conſilium; eſſet enim de re, quæ etiam abſque tali conſilio eveniret. Neque etiam quadrat prima regula, quod nempe duret ira, donec iratus ad actus exteros divertat. Siquidem multi ſunt actus extranei, ad quos divertere ex eorum neceſſitate cogatur iratus, abſque eo, quod in ejus animo ceſſaverit iracundia. Concludendum proinde cenſeo, quod de omnibus, ac ſingulis hominibus una, ac certa regula dari minime poteſt, qua cognoſcatur, an quis delinquat ex iracundia perdurante, an potius animo pacato, & appenſate; cum ex variis hominum temperamentis eveniat, quod in uno plus, in alio minus duret iracundia. Unde arbitrio Judicis commiſſum eſt judicare ex indiciis, ac circumſtantiis in facto an pleno malo dolo, an ex continuata iracundia quis deliquerit.

53 Secunda ſpecies *homicidii doloſi* eſt *cædes hominis ab homine perpatrata cum intentione, & propoſito occidendi*, argumento eorum, quæ dicuntur in jure *l. 1. §. Divus. l. Qui cædem. ff. Ad leg. Corn. de Sicar.* & talis ſpecies vocatur *homicidium deliberatum* ſimpliciter ſine alia qualitate. Difficultas circa praxim eſt in caſu, quod duo inimici ſibi mutuo obvient, & unus alium interficit, an tale *homicidium* dicatur deliberatum, aut præmeditatum.

54 Circa hoc Doctores communiter poſt *Clar. §. Homicidium. ℣. Ex propoſito* firmant, quod, ſi occidens habuit animum determinatum interficiendi alium, antecedenter ad occurſum ſibi factum, *homicidium* dicitur animo deliberato factum, cui pœna ordinaria *Legis Corneliæ* debetur, quomodo autem probetur, animum deliberatum præceſſiſſe homicidium, dicemus infra, cum agemus de probatione.

55 Sed circa praxim judicandi in facto, obſervandum eſt, an aliqua, quamvis levis provocatio in occurſu *homicidium* præceſſerit; nam iſta excuſat a dolo malo, & homicidam provocatum in ſola culpa conſtituit, *arg. l. Gracchus C. ad leg. Jul. de Adult. l. Si adulterium. §. Imperatores. ff. eod. tit.* Debet tamen bene ex circumſtantiis librare Judex, an talis provocatio dicenda ſit potius accepta, quam data; & ſit potius a provocato procurata, quam a provocante emanata; non raro enim perditi hujuſmodi homines (ut regulariter ſunt mandatarii) fingere ſolent, ſe fuiſſe provocatos ab occiſo, ut pœnam præmeditati *homicidii* evitent; ſimulant enim ex quavis levi provocatione excanduiſſe, & in ira occidiſſe, cum re vera *homicidium* antecedenter deliberaverint; imo occaſionem nanciſcuntur, ut alius aliquid provocativum dicat, aut faciat, ex quo ipſi poſſint dicere, ſe ex provocatione in delictum prorupiſſe.

56 Tali caſu non debent pœnam *homicidii deliberati* evadere, quamvis provocatio, etiam non levis,

vis, præceſſerit. Ratio eſt, quia omnis culpa, & effectus ſubſecutus tali caſu a dolo capit originem, & pro dolo reputatur, nam a primordio tituli omnis eventus poſterior formatur, *text. in l. Unic. in fin. C. de Impon. lucr. deſcrip.* & ideo, quando culpa dependet a dolo malo, punitur ut dolus, ut dicunt jura *l. Si quis. ℣. Abortionis. ff. de Pœn. l. Quoniam multa. C. de Vi publ. l. Ad Commentarium. C. de Cuſto. Reo.*

57 Excuſant nonnulli homicidam, qui atroci fuit injuria affectus, & dicunt, quod, quamvis animo deliberato occiderit, tamen ratione injuriæ adhuc perdurantis in animo, mitius puniendus eſt, tum quia ratio naturalis ſuadet, ut aliquo modo injuria cum pœna æſtimetur; tum quod juſta cauſa juſtum producit dolorem, qui ſemper cor premit, & merito omni tempore habenda eſt in conſideratione, & ſic poſt multos *Giurba Conſ. crim.* 86. *nu.* 59. *Gizzarel. Grammat. Bertaz. Sanfelic. Frat. & Roſa* firmat *Cæſar. Panimol. Deciſ* 86. *num.* 2. *& ſeqq.*

58 Sed contrarium verius eſt, & ſi illa ſententia probaretur, laxarentur hominibus habenæ ad delinquendum, & propria auctoritate ſibi jus dicendum; nam omnia *homicidia* deliberata pœnam ordinariam evaderent, cum nullum fere *homicidium* fit, quod aliquam cauſam præcedentis injuriæ non præſeferat, ut poſt multos pluribus in locis ponderat *Farinac. Quæſt.* 121. *num.* 118. *& Quæſt.* 125. *num.* 403. *& Conſ.* 141. *per tot. lib.* 2. Dicendum igitur, quod intantum quis eximendus eſt a pœna ordinaria, in quantum in actu occiſionis ob iram, aut iracundiam impeditus eſt in pleno, ac libero uſu propriæ mentis; ut enim bene ait *Raynald. obſerv. crimin. Tom.* 1. *cap.* 7. *Rubr. num.* 70. calor iracundiæ impedit, ne quis poſſit cogitare, ac diſcernere id, quod ſibi juxta Divinas, humanaſque leges expedit. Sequitur ex hoc, quod, quamvis dolor de accepta injuria cor premat, & vindictam appetat, tamen, ſi ex intervallo occidit injuriantem, tempus habuit cognoſcendi, quod vindicare illatas alteri injurias ſpectat ad Principem, cui jus præripitur, ſi propria auctoritate quis ſe vult vindicare, unde, ſi neglecta hac cognitione, ipſe non recurrit ad *Magiſtratum* ad procurandam juſtam vindictam, ſed privata auctoritate ſe ulciſcitur, convincitur, quod malo dolo delinquit, & ſic ordinarie ſit multandus.

59 Concedi quidem poteſt, quod, ſi maxima eſt injuria, & judicio prudentis viri, parvum ſit intervallum inter eam acceptam & *homicidium* patratum, ita ut cenſeri poſſit injuriatum adhuc manere in iracundia, quamvis tempus aliquale habuerit ad recogitandum de malo, quod facere intendebat, concedi inquam poteſt, quod Judex poſſit tali caſu minuere aliquid de pœna ordinaria. Ratio eſt, quia durante adhuc aliquali iracundia durat aliquale impedimentum, ob quod mens non plene libere poteſt diſcernere, quid expediat; ideo nec dolus redditur perfectus in malitia. Pariter concedi poteſt illa ſententia, ſi injuria talis ſit, quod de ea accepta, *Magiſtratus* debitam juſtitiam facere non ſoleat; aut, ſi hæc a *Magiſtratu* fiat; in opinione tamen communi honor injuriati adhuc remanet læſus, ut eſt in eo, qui adulteram uxorem, aut adulterum occidit extra locum, ac actum adulterii ex animo præmeditato: nam, ut ait *Caball. de Omn. gen. homi. num.* 107. *& Caſ.* 300. Judices non ſolent de tali facto jus reddere, ſed ridere, & cachinnari; & ſi etiam Judex pœnam legis inferret Adulteris; tamen in opinione hominum ipſe inhonoratus remaneret, nam ſibi probroſe diceretur *eſſe cornutum*, ac *vilem*; & ideo tali caſu homicida ex animo deliberato, qui adulteros interficit, pœnam ordinariam non incurrit, ut dicunt Doctores *Caſtren. Conſ.* 277. *ſub num.* 2. *℣. Nunc ad propoſitum. Nevizzan. Sylv. lib.* 1. *num.* 94. *℣. Et facit. Cravet. Gramat. Socin. juni.* apud *Cabal. Caſ.* 300. *num.* 19.

60 Dari poteſt etiam (attenta qualitate facti, circumſtantia loci, perſonæ, aut communi exiſtimatione) injuria alia tam atrox, ut ſimile inanitum mereatur; tali caſu minorari quidem poſſet pœna ordinaria; ſed hoc fieri debet a Principe, qui in judicando procederet de æquitate; non vero a Judice inferiori, qui ligatur a lege, qua nec ſeverior, nec clementior eſſe debet; & ſic firmat optime *Raynal. Tom. p. cap.* 7. *Rubr. num.* 119.

61 Tertia ſpecies *homicidii doloſi* eſt cædes hominis facta ab homine poſito in inſidiis. *Clar. §. Homicidium. ℣. Ex inſidiis. num.* 9. *Inſidiari* quidem in generica ſignificatione importat quamlibet injuſtam offenſam argumento *text. in l.* 2. *in fin. ff. de Juſt. & jur.* Sed in propria, ac preſſa acceptione ſignificat offenſionem factam cum aſtutia, machinatione, aut induſtria; unde plus malitiæ involvit *homicidium ex inſidiis*, quam *homicidium ſimplex* deliberatum, ut poſt *Bartolum in l. Reſpiciendum. §. Delinquunt. in princip. ff. de Pœn. & M. A. de Blanchis Tract. de Indic. num.* 18. *℣. Modus percutiendi. & num.* 224. *℣. Aggreſſio*, docet *Caballus de Omn. gen. homicid. num.* 391. nam ultra malam deliberationem involvit malam artem.

62 Tribus modis parari poſſe *inſidias* in mortem alicujus, ſcribit *Menoch. de Arbitr. Caſ.* 361. *num.* 28. *&* 29 primo, falſum dicendo, aut promiſſa non ſervando, ut, quando quis promittit, ſe durante tanto tempore, non eſſe offenſurum, cum quo habet ſimultatem, & durante tempore, occidit. Secundo, in aliquo loco abſcondito ſe occultando, ut in nemore, ſylva, poſt maceriam &c. & hominem ex improviſo aggreditur, aut a tergo vulnerat, & occidit. Tertio, quando, mutato habitu proprio, ac conſueto, alienum aſſumit, & ſic incognitus interficit. Sed mu to plures profecto ſunt inſidiæ, & artes occidendi, quam recenſitæ, & eos omnes enumerare tum difficile, tum inutile foret. Sufficit hoc quod ſemper dicetur *homicidium ex inſidiis* commiſſum, quando patratum eſt tali arte, quod occiſus non potuit, aut abſolute, aut niſi maxima cum prudentia, ac ſagacitate cavere ſibi a tali inimico, tali pacto nocente; ut quando quis a tergo vulneratur; aut in tenebris nocturnis occiditur; ſic enim nullo modo potuit inimicum videre, & ab eo ſe defendere, & in hoc conſiſtit formalitas inſidiarum.

Probatio.

SUMMARIUM.

63 *Manuum injectio in hominem quotupliciter contingat.*

Mors eſt ſeparatio animæ a corpore.

Mors civilis ſequitur maximam, & mediam capitis diminutionem.

64 *Homicida eſt etiam mandans, conſulens, exhortans, auxilium præſtans ad homicidium.*

Item parans, aut porrigens venenum.

Item qui paravit, aut porrexit philtrum amatorium, ex quo mors eſt ſecuta.

Item qui ſtudioſe direxit hominem per viam, in qua erant hoſtes, & occiſus eſt.

Item dicens, mandans, conſulens, hortans dicere fal-

falſum teſtimonium, ad quod ſecuta eſt alicujus mors.

Item fabricans machinam doloſam ad necem alicujus.

Hiſtoria de tali machina.

65 *Homicida eſt, qui data opera incurabilem infirmitatem cauſavit, ob quam aliquis mortuus eſt.*

De formali ratione homicidii non eſt, quod ſanguis fundatur, aut mors ſit cita.

66 *Ut conſtet de homicidio, probari debet, quod aliquis obierit ex facto hominis.*

67 *In homicidio ſecuto ad conſtituendum Reum leviora ſufficiunt indicia: ad condemnandum plenæ requiruntur probationes.*

De indiciis, & probationibus, remiſſive.

Præſumptio doli mali ſemper ſtat contra homicidam.

Omne maleficium præſumitur doloſe factum.

68 *Quid probandum ab homicida, ut probet, ſe occidiſſe ad ſui defenſum.*

Ad probandum homicidium fuiſſe involuntarium, utendum eſt conjecturis.

69 *Conjecturæ excludentes voluntarium ab homicidio, quæ.*

Maleficium non committitur ſine cauſa impellente.

Inimicitiam inter occidentem, & occiſum viguiſſe, probandum eſt a Fiſco.

Amicitia præſumitur inter omnes homines.

Factum non præſumitur, niſi probetur.

70 *Semel bonus præſumitur durare bonus, niſi contrarium probetur.*

Jura allata a Caballo parum probant ejus intentum.

71 *Percuſſio facta manu inermi, & uſus armorum, non in forma propria ad occidendum, excludunt voluntarium ab homicidio.*

72 *Aliæ conjecturæ excludentes voluntarium ab homicidio.*

73 *Præmeditatio in homicidio quomodo probanda.*

Vulnera profunda, in qua parte corporis ſint lethalia.

74 *Præmeditatio reddens homicidium appenſatum, conjecturis probanda.*

Conjecturæ quales eſſe debeant.

75 *Prima conjectura eſt inimicitia capitalis orta a cauſa gravi.*

Inimicitia abſque adminiculis non facit indicium ad torturam.

Secuto homicidio facit præſumptionem animi deliberati.

76 *Minæ factæ de occidendo, quomodo probent animum deliberatum.*

Nemo dicit, quod mente non agitaverit.

Minæ etiam ambiguæ probant deliberationem in homicidio.

Multitudo vulnerum idem arguit.

77 *Genus armorum, quo caſu probent in homicida animum deliberatum.*

78 *Homicida aſſociatus a ſicariis, præſumitur necaſſe animo deliberato.*

79 *Hoc idem probat præparatio ad fugam patrato homicidio.*

80 *Conſuetudo taliter delinquendi præſumere facit deliberationem in homicidio.*

81 *Probatio homicidii ex inſidiis fit per Teſtes.*

63 Circa probationem *homicidii* advertendum eſt, quod, preſſe loquendo, hoc importat cædem hominis, nempe mortem hominis, ſecutam ex violenta manuum injectione alterius hominis in ipſum. Pluribus quidem modis poteſt ſequi injectio manus violentæ, puta, armis proprie ſumptis, ut gladio, pugione &c. cominus cæſim, ſive punctim feriendo; aut eminus miſſilibus, ut ſagitta ſclopo &c. vulnerando; aut armis improprie ſumptis tundendo, ut fuſte, ſaxo &c. ſeu ſecando, ut ronca, falce fœnaria &c. aut manu inermi impellendo ad præcipitium; aut trudendo in aquam, vel ignem; aut ſtrangulando: aut ſuffocando &c. ita ut violenta manus occidentis phyſice vim ſuam exerat, & ea impreſſionem faciat in corpus occiſi, ex qua aut incontinenti, aut parvo intervallo, ſequatur ſeparatio ejus animæ a corpore, quæ dicitur mors naturalis, *Aul. Gell. lib. 2. cap. 8. Cicer. Tuſculan.* ad differentiam mortis civilis, quæ ex maxima, & media capitis diminutione ſequitur, *arg. l. Verum. §. final. ℣. Intereunt. ff. Pro ſoci.*

64 Sequitur etiam *homicidium* ex violenta manus injectione morali in hominem, ex qua mors ſequatur, ut puta, alteri mandando, conſulendo, exhortando, aut auxilium dando ad *homicidium*; mandans enim, conſulens, exhortans, aut auxilium præſtans ad *homicidium*, homicida cenſetur, *Clar. §. Homicidium. ℣. Pluribus autem. & Quæſt. 88. per tot. & Quæſt. 90. init.* Parans etiam venenum, & alteri porrigens per ſe, vel per alium, idem crimen committit, *text. in l. Ejuſdem. init. ff. Ad leg. Cornel. de Sicar.* quemadmodum etiam, qui dat poculum amatorium, ſive philtrum, ex quo mors ſequatur, *text. in l. Si quis aliquid. la 2. §. Qui abortionis. ff. de Pœn.* Itidem qui ſtudioſe dirigit hominem per viam, ut occideretur ab ejus inimicis, quos ſciebat ibi eſſe in inſidiis ad eum occidendum, *Clar. §. Homicidium. ℣. Pluribus autem. in fin.* Inſuper, qui falſum teſtimonium dicit, vel dicere mandat, conſulit, hortatur &c. ex quo aliquis morte afficitur, *text. in l. Ejuſdem. §. Item is cujus. ff. de Sicar.* Ejuſdem criminis Reus etiam eſt dicendus, qui machinam fabricat doloſam, & eam quaſi donum, ab alio amico illi miſſum, inimico mittit ad ejus necem; ut accidit in quadam civitate Italiæ, in qua quidam per poſtam publicam miſit inimico ſuo capſulam quandam, quæ videbatur plena bellariis, illius operculo affixa epiſtola, quæ divelli niſi cum difficultate nequibat, & dum vis in eadem divellenda fiebat, in machina organa intus abſcondita ad necem circumſtantium ſolvebantur. Præſentata fuit capſula; ſed is, ad quem fuit miſſa, & ad quem data legebatur ſuprapoſita epiſtola, prudenter ſibi cavens ab inſidiis, aperiendam curavit per famulum eminus a ſe; & machina quidem ſoluta, & circumquaque ignem, & plumbeos globulos ejaculante, apparuit dolus, ſed Deo protegente, nullius mors ex aſtantibus evenit. Profecto, ſi mors ſecuta fuiſſet, auctor talis machinæ mittendæ fuiſſet vere homicida ex propoſito; perinde enim fuiſſet, ſi manu aliena homicidium illud perpetraſſet; aut ſi venenum ab eo potandum exhibuiſſet.

65 Sed quid dicendum de eo, qui, data opera, infirmitatem incurabilem in aliquo cauſat, ex qua, abſque ſanguinis effuſione, & lenta morte, aliquis obit; cenſeretur ne ille vere homicida? Reſpondeo affirmative. Ratio eſt, quia de ratione formali *homicidii* non eſt, quod occiſus fundat ſanguinem, quandoquidem ſubmerſus in mari, aut flumine per violentiam alterius, ſanguinem non fundit; & hoc idem evenit, cum quis ab alio ſuffocatur, ut accidit *Tiberio Cæſari*, qui, referente *Tacito Annal. lib. 6. ſub fin.* ſuffocatus fuit de *Macronis* mandato *injectu multæ veſtis*, & *Friderico Imperatori*, qui a Filio ſuo *Manfredo* pulvinari ad os, & nares compreſſo, ac impedita reſpiratione necatus fuit. Nec

pari-

pariter de ratione *homicidii* eſt mors cita; ut enim dicemus infra, dantur venena lenta, & ad tempus, quæ paulatim vires, & tandem irreparabiliter vitam adimunt; & tale venenum parans, & præbens eſt vere homicida. Sequitur igitur, quod homicida vere cenſendus eſt, qui ægritudinem incurabilem, ex qua aliquis obit, data opera, in aliquo cauſat.

66 Cum igitur *homicidium* conſiſtat eſſentialiter in hoc, quod opere hominis anima alicujus ab ejus corpore ſeparetur, quod abſque tali opere in tali tempore minime eveniſſet; ad probandum *homicidium*, requiritur, quod ex inſpectione cadaveris probetur, illum hominem obiiſſe ex facto hominis, ut præfertur, ſive fuerit is, qui ſibi manus conſciverit; ſive fuerit alius, qui manus violentas in eum injecerit. Cum autem de ſpectantibus ad viſitationem cadaveris, ſi adhuc extat, ſeu de probando corpore delicti, quando cadaver occiſi non reperitur, quia fuit combuſtum, ſubmerſum &c. locuti ſufficienter alias ſimus *Par. p. Tit. Corpus. Quæſt. 1. num. 29. & ſeqq.* hic non repetimus.

67 Probato corpore delicti, probandus eſt Reus. Hic autem diſtinguendum eſt; vel enim loquimur de tranſmittenda contra eum inquiſitione; vel loquimur, de ejuſdem condemnatione. Si de prima, ſufficiunt leviora indicia, ſi de ſecunda, requiruntur plenæ probationes; ſed quia tum de *Indiciis in genere*, tum de *Probationibus Par. p. Tit. Indicia. Tit. Probationes. per tot.* ſufficienter locuti ſimus, & circa hæc nihil peculiare occurrit, ad ibi dicta Lectorem remittimus. Hoc ſolum advertendum eſt, quod caſu, quo factum probatum remanet, quod nempe *Cajus Sejum* occiderit, ſemper præſumptio ſtat contra occiſorem, quod nempe malo dolo occiderit; nam in his, quæ lege naturali prohibentur, dolus ſemper præſumitur, quoniam effectus cauſam demonſtrat, *arg. l. Non codicillum. C. de Teſtam.* ac omne maleficium prave præſumitur factum, niſi contrarium probetur, *arg. text. in l. 1. C. de Sicar. & l. Si non convicii. C. de Injur.* Tali ergo caſu, ſi Reus aſſerat, ſe ad defenſam, aut caſu, aut involuntarie, aut inadvertenter, aut ex qualibet alia cauſa (ob quam lex aut nullam, aut diminutam pœnam pro *homicidio* infert) *homicidium* patraſſe, ad eum ſpectat aut per plenas probationes, aut per legitimas præſumptiones, contrariam fiſci præſumptionem deſtruere, & circa hoc concors eſt, ac communis Doctorum ſententia.

68 Quod, ſi probare debeat, quod fuerit ad defenſam, ſufficit probare, quod occiſus dedit manifeſta ſigna, ac indicia offenſionis injuſtæ, contra ſe intentandæ, ut pote quod evaginato enſe contra ſe cucurrit; ſeu ſclopum aptavit ad humerum; ſeu piſtolettum exeruit in actu contra ſe explodendi. *Farinac. Quæſt. 125. num. 54. & ſeqq. Bict. Qu. 111. num. 23.* Et hoc quidem ſufficit ad probandam defenſionem in ordine ad evadendam pœnam ordinariam *homicidii*; ſicut etiam ſi probaret, occiſum minatum fuiſſe, aut ſe jactaſſe, quod volebat eum interficere, & quod ille ſolitus erat minas exequi. *Gloſſ. in l. 1. ubi Bald. Odofr. & Salycet. C. Unde vi. Farinac. Quæſt. 125. num. 67. Bict. Quæſt. 111. num. 24.* Sed minime ſufficeret ad evadendam totaliter pœnam *homicidii* culpoſi; nam oportet, quod ipſe non poterat alio modo ſe defendere, niſi per mortem, aut vulnus illi illatum; nam in angiportu fuit invaſus, unde fugere nequibat; ſive ineptus erat ad fugam, quia pedum ægritudine laborat; ſive licet fugam maturaſſet, tamen aggreſſor, ſe velocior in curſu, illum eſſet inſecutus, aut explodendo ſclopum, eum certius a tergo vulneraſſet; ſive non potuit ſine probro ſuo fugam inire, cum ſit vir Nobilis, aut miles, qui non tenetur aufugere ab aggreſſore, ſed poteſt illum occidere. *Farinac. Quæſt. 125. num. 126. Bict. loc. cit. num. 56.* Et tandem, quantumvis clamaſſet implorando auxilium vicinorum, hoc fuiſſet inutiliter, nam, antequam potuiſſet aliquis in ſubſidium accurrere, invaſor eum interemiſſet, aut mutilaſſet; & tandem probare, quod in facto intervenerint conditiones inculpatæ tutelæ, de quibus diximus ſupra *num. 6. & ſeqq.* Ad probandum vero, quod in ſecuto *homicidio* intervenit tantum inadvertentia; quod fuit involuntarium, & abſfuerit malus dolus, utendum eſt præſumptionibus, ac conjecturis.

69 Conjecturæ porro, quæ poſſunt afferri, multæ ſunt. Prima autem, & potentiſſima eſt, quod inter homicidam, & occiſum nulla erat inimicitia, nec alia cauſa imaginabilis, ob quam potuerit ille velle mortem iſtius; maleficium enim non committitur contra perſonam non malevolitam, ac ſine aliqua cauſa impellente, *Cravet. Conſ. 6. num. 22. ℣. Ex alio. & Conſ. 8. num. 13. & num. 19. & Conſ. 9. num. 29. & Conſ. 75. num. 13. Cabal. Caſ. 288. n. 61.* cum nemo delinquat ex ſolo ſtudio, ac amore delinquendi. Unde deduci poteſt, quod præter intentionem occiderit. Quod, ſi ex adverſo, pro parte Fiſci allegetur, inimicitiam antecedenter viguiſſe, hoc probandum eſt a Fiſco; nam univerſaliter inter omnes homines præſumitur amicitia, *arg. l. Si quis Teſtibus*, & ibi *Bald. col. fin. ℣. Nota quod ille. C. de Teſti. Maſcard. Concl. 85. num. 4.* cum ſit fundamentum humanæ ſocietatis, ad quam homo naturaliter inclinatur; & hoc idem dicendum eſt de probanda cauſa delicti; nam cum conſiſtat in facto, quod juxta utraque jura *l. In bello. §. factæ. ff. de Capt. & poſtl. rev. cap. Cum Joannes. §. Verum reſponſionem. de Fid. inſtr.* non præſumitur, niſi probetur, probanda venit a Fiſco.

70 Secunda eſt, ſi occidens alias eſt homo quietus, bonæ vocis, ac famæ, & qui nunquam ſimile delictum perpetravit; nam ſemel bonus præſumitur ſemper durare bonus, niſi oppoſitum probetur, ut argumento quorundam jurium, quæ tamen parum faciunt ad ejus intentum, probat *Caballus de Omn. gen. homic. num. 295.* qui citat ad hoc *l. omnimodo. C. de Inoff. teſta. & l. Cum pater. & l. Cum quidam. ff. de leg. 2. & cap. Dudum de Præſumpt.* Sed concludentius citaſſet *cap. Miramur. 61. Diſt. & cap. Mandata. in fin. de Præſumpt. & Gloſ. notab. in cap. 8. de Reg. jur. in 6.*

71 Tertia eſt, ſi percuſſit inermis, puta, pugno, aut calce; ſive manu quidem armata, non tamen armis proprie ſumptis, ut puta, baculo, pertica &c. ſeu ſi habuit præ manibus arma proprie ſumpta, non tamen uſus eſt illis in forma propria ad occidendum; ut puta, percuſſit haſta lanceæ; aut extremitate capuli enſis; aut ſclopum, quem explodere potuiſſet, non exploſit, ſed eo, tanquam baculo uſus eſt &c; ab uſu enim armorum non ad inferendam mortem regulariter deſtinato, ac uſitato, arguitur, occiſorem non habuiſſe animum occidendi *arg. text. in l. 1. §. Divus Adrianus. ff. de Sicar.*

72 Quarta eſt, ſi percuſſit in parte corporis, ex qua regulariter mors ſequi minime poteſt, maxime, ſi percuſſio, aut vulnus leve fuerit; ex hoc enim argui poteſt, quod percuſſor non habuit animum interficiendi, ut decidit *Alexander Tertius. text. in cap. Significaſti. il 2. de Homicid.* Aliæ multæ ſunt conjecturæ, quæ poſſunt aſſignari ad evadendam aut totaliter, aut partialiter pœnam;

nam ;

nam ; ut pote, quod occiſor erat in domo ſua inermis, & audito vociferantium tumultu, exiit, & volens dirimere rixantes, aggreſſus eſt ab inimico armato, & arrepto gladio è manibus alicujus, qui ad tumultum accurrit, inimicum interfecit. Sive, quod quando alium interfecit, erat ebrius, furioſus, dementatus ex vehementi iracundia, ex improviſo nata ex atroci injuria, verbis aut factis ſibi incuſſa; & centum aliis, quæ ſagax Advocatus poterit ex accidentibus facti deducere.

73 Ad probandam autem in occiſore præmeditationem, ſive animum occidendi, notandum eſt, quod vel loquimur de *homicidio voluntario ſimplici*; aut loquimur de *appenſato*, *& præmeditato*. Quantum ad primum, animus occidendi deſumitur a qualitate armorum, quibus occiſor alium impetiit; pariter a membro corporis, cui inflicta ſunt vulnera, puta, in capite, in thorace, aut infimo ventre, in quibus vulnera, ſi profunda ſint, lethalia evadunt. *Caball. de Omn. gen. homicid. n. 292. & 293.* & ibi *Felin. in cap. Significaſti. il 2. num. 11. ℣. limita hæc. de Homicid. & Marſil. in l. 1. §. Divus. num. 26. ff. de Sicar.* Itidem a numero vulnerum, dum non contentus unum infixiſſe, illa multiplicavit homicida. Pariter ab impetu, ac furore, quo alium aggreſſus eſt, a quo noluit deſiſtere, neque per interpoſitionem aſtantium, neque ad preces occiſi, qui dono vitam petebat, ac pluribus aliis circumſtantiis in facto intervenientibus, ex quibus ſagax Judex poterit cognoſcere animum illius obfirmatum in mortem alterius.

74 Si autem loquimur de præmeditatione, quæ reddit *homicidium appenſatum*, (& vernaculo Italico dicitur *a ſangue freddo*) difficilior eſt probatio, quia eſt rei, quæ latet animo, & per ſolas conjecturas probari poteſt, ut communiter ſcribunt Doctores; & conjecturæ debent eſſe tales, ut ex his veriſimiliter colligatur ex intervallo præmeditatio homicidii committendi. *Clar. §. Homicidium. ℣. Ex propoſito circ. fin.* Multæ quidem aſſignantur a Doctoribus ſpecialiter a *Farinacio Quæſt. 126. num. 39. & ſeqq. & M. Mantua Conſ. 236. Conſ. 294. num. 5. Conſ. 314. num 7. & Conſ. 325. num. 5. lib. 1.*, ac *Conciolo V. Homicidium. Reſol. 1. num. 11*; principaliores hic recenſebimus.

75 Prima, eſt præcedens inimicitia, non quidem quævis, ſed capitalis, quæ orta ſit a gravi cauſa; nam ex capitali inimicitia homo ſemper malum inimico procurat, & ſi poteſt ad effectum reducit; & quando magna eſt cauſa inimicitiæ, maximum etiam malorum inimico deſiderat, prout eſt mors. Et quamvis inimicitia ex ſe, abſque aliis adminiculis non faciat indicium, neque ad torturam, ut ſcripſimus *Par. p. Tit. Indicia. num. 6.* hoc debet accipi, quando ignoratur auctor *homicidii*; ſed probato *homicidii* auctore, inimicitia capitalis præcedens ex intervallo inter occiſorem, ac occiſum, inducit vehementem præſumptionem animi deliberati. *Marſil. Conſ. 12. nu. 10. & ſeqq. Conſ. 29. n. 21. & ſeqq. Conſ. 52. num. 10. & ſeqq.* apud *Caball. de Omn. gen. homic. num. 290.*

76 Secunda, ſunt minæ factæ de occidendo; ſpecialiter ſi factæ ſint ab homine ſolito minas exequi; & animo quieto, & ſepius replicatæ non quidem publice, (nam tales publicæ minæ fiunt, ut plurimum a thraſonibus, qui eas exequendi animum non habent,) ſed coram amicis, ac confidentibus tantum. Unde probari animum præmeditatum in homicida per Teſtes, qui deponant, ſe audiviſſe illum dicentem ſe velle talem occidere, ex *Marſilio*, ac *Grammatico* probat *Carer. Pract. crim. §. Homicidii ſpecies. num. 39. ℣. Probatur etiam*. Et optimam rationem ex *Baldo in cap. 1. de Teſt.* affert ad hoc *Maſcardus Concl. 864. num. 18.* nempe, quod animus ex verbis declaratur, & nulla major eſt probatio, quam qualitas verborum expreſſa, nam, ut ait *Celſ. I. C. l. habeo. §. Id Jubero. ff. de Supell. leg. Nemo exiſtimandus eſt dixiſſe, quod mente non agitaverit*. Quod pariter dicendum eſt non tantum de minis explicitis, ſed etiam de ambiguis, ut pote dicendo, quod occiſus non debuiſſet multum vivere &c. Et multo magis, ſi inimicum, uno vulnere jam debilitatum, qui jam ceciderat in terram, pluribus vulneribus affecit, aut fugientem perſecutus eſt, & cum capere poſſet, occidit, probatur pleno dolo feciſſe, & tenetur lege Cornelia, *ad text. in l. Sed & ſi. ℣. Sin autem. ff. Ad leg. Aquil.*

77 Tertia, eſt genus armorum aſſumptorum, ac præparatorum, quæ potius faciant ad offenſam, quam ad defenſam, & ſpecialiter, ſi arma aptata tali pacto fuerint, ut quamvis levi vulnere impreſſo cauſent mortem, aut impoſſibilem, aut ſaltem difficilem curationem; quemadmodum ſi ſtilum, pugionem, aut enſem triangulariter mucronatum, ſeu veneno illitum geſtaret; ſeu ſclopum, aut piſtolettum globis ſtamno, aut alia mixtura venenoſa inſtrueret, ut mortem vulnerato afferret, ſi non magnitudine vulneris, ſaltem ex venenoſa qualitate.

78 Quarta, eſt congregatio ſociorum, quibus ſtipatus præter morem ambulavit homicida; maxime, ſi ſocii ſint armati, & ſint ex iis, qui cædibus inferendis ex profeſſo incumbunt, ut ſicarii, ſeu Nobilium virorum, qui in inimicitiis vivunt ſtipatores. Si enim a talibus aſſociatus *homicidium* commiſit, animo ad mortem inferendam præmeditato, occidiſſe præſumitur, *Clar. §. Homicidium. ℣. Ex propoſito in fin.*

79 Quinta conjectura eſt ex præparatoriis ante factum, puta, ſi famulum, aut amicum miſit ad obſervandum, ubi locorum eſſet inimicus, & habita relatione, ſtatim de domo egreſſus recta via ad illud invadendum perrexit; ſive conſtitit ad locum, per quem tranſire debuit adverſarius, contra quem repente inſiliit, & necavit. Item, ſi equos ſtatis in locis paravit, quibus (peracto homicidio) poſſet egredi ditionem Principis, & ſe ſalvare a perſecutione Curiæ. Item, ſi res ſuas mobiles extra domum aſportare fecit; immobilia autem venditione, aut donatione ſimulata in conſanguineum tranſtulit, ne poſt factum aliquid remaneret, quod Fiſcus capere poſſet. Omnia enim hæc, & ſimilia animum paratum ad maleficium poſtea ſecutum, produnt.

80 Sexta eſt conjectura, quæ exurgit ex improbitate vitæ occiſoris, qui alias ſimilia delicta patravit, ut argumento quorundam jurium *cap. Semel de Reg. jur. in 6. l. Si cui. ff. de Accuſ. l. Non omnes. ff. de Re milit.* probat *Caballus de Omn. gen. homic. n. 291.* Pariter, ſi ex morte occiſi homicida magnum commodum erat reportaturus, ut notat *Sanctor. de Pœn. cap. 14. quæſt. 6. ℣. Quomodo autem. fol. 98.* Alias porro conjecturas poterit Judex elicere a circumſtantiis facti, ac perſonarum, & ſi plures ex ſupradictis militant in facto, probatus, quantum poſſibile eſt, remanebit animus determinatus, ita ut nihil ad plenam probationem ulterius deſiderari poteſt, quam ipſius Rei confeſſio, per quam ſolam poteſt certo illius animus innoteſcere, cum *profundum ſit cor hominis, & inſcrutabile*.

81 Probatio tandem *homicidii* facti *ex inſidiis*, pendet a concludenti probatione per Teſtes, qui deponant, homicidam necaſſe aliquo ex illis modis, quos recenſuimus ſupra *num. 62.*, in quibus conſi-

ſtit qualitas homicidii ex inſidiis commiſſi.

Pœnæ.

SVMMARIVM.

82 *Pœna homicidii culpoſi regulanda arbitrio Judicis.*
Opiniones variæ de tali pœna a Judice infligenda.
83 *Homicida culpoſus, qui occidit dando operam rei licitæ, pœna pecuniaria multandus.*
Majorem pœnam, ut Carceris, aut Triremium meretur, ſi vacabat operi illicito.
84 *Pœna homicidii voluntarii ſimplicis eſt arbitraria Judici citra mortem.*
Provocatus, ſi ulciſcitur, temperamentum pœnæ meretur.
85 *Homicidium appenſatum delictum atrociſſimum eſt.*
Occidens bannitum, impune occidit, ſed remanet infamis.
In cauſa gravi, aut ardua, talis homicida non admittendus ſine tortura.
86 *Homicida animo deliberato, morte plectendus.*
Talis pœna eſt de jure naturæ.
De jure naturæ eſt neminem lædere.
Dicta pœna eſt etiam de jure Divino.
Homicida appenſate, ſive Nobilis, ſive ignobilis morte afficiendus.
87 *Bona homicidæ talis plerumque confiſcantur.*
Ubi non eſt in uſu confiſcatio, tenetur homicida ad damna familiæ occiſi.
Vulnerans tenetur reſarcire damna vulnerati.
88 *Homicidium pure caſuale nulla pœna ſpirituali punitur.*
Culpoſum, dum dabatur opera Rei illicitæ, importanti peccatum mortale, punitur irregularitate.
Si opera illicita important ſolum peccatum veniale, diverſæ ſunt ſententiæ ſuper irregularitate.
Si intervenit in opere ſola culpa legalis, in caſibus in jure expreſſis, incurritur irregularitas.
In aliis caſibus dans operam rei illicitæ ſubit irregularitatem, ſi cauſat alicujus mortem.
Homicida voluntarius quivis contrahit irregularitatem.
Olim erat excommunicatus, ſed hæc Cenſura per non uſum deſiit.
89 *Pœna Clerici homicidæ voluntarii.*
90 *Primum Statutum Minorum de Obſervantia.*
91 *Secundum Statutum.*
92 *Tertium Statutum.*
93 *Quartum Statutum.*
94 *Religioſus malo dolo, appenſate, & mortem intentando vulnerans, damnatur ad Triremes.*
Statuta recipiunt interpretationem a jure communi.
95 *Si mors certo ſequatur ex malo regimine vulnerati, aut Medici non debentur Triremes.*
Percutiens non tenetur de occiſo, ſi hic moritur ex malo regimine certo.
Si dubia eſt mors ex malo regimine, præſumitur ſecuta ex vulnere.
96 *Opinio Sanctori.*
97 *Impugnatur.*
Superfluitas in lege vitanda.
98 *Vulnus atrox, de quo loquitur Statutum, eſt vulnus in facie ad injuriam impreſſum.*
99 *Confirmatur ratio impugnationis.*
100 *Quare vulnus impreſſum in facie ad ignominiam, aut injuriam, ſit atrox delictum.*
Facies hominis figurata eſt ad ſimilitudinem pulchritudinis cæleſtis.
Facies hominis non eſt maculanda.
Statutum ordinans ſtigmatizationem in facie, non valet.
101 *Quare ſtigmatizatio in facie ſit graviſſima injuria.*
Stigmatizationis in facie, pœna.
Neapoli damnatus ad mortem, qui ſtigmatizavit puerum in facie.
102 *Ut intret pœna Statuti pro tali ſtigmatizatione, requiritur animus ad hoc deliberatus.*
103 *Quæ dicatur atrox mutilatio.*
104 *Præciſio aut totalis membri, aut ejus partis, ob quam illud redditur inutile, eſt atrox mutilatio.*
Enormis defectus dicitur in eo, cui manus fuerat amputata.
105 *Membrum corporis dicitur, quod habet officium diſtinctum ab aliis partibus corporis.*
Digitus eſt pars membri.
Amputatio pollicis in Sacerdote dici debet mutilatio atrox, ſeu enormis.
106 *Quid important in Statuto verba* hæc, vel ſimilia, delicta machinans &c.
107 *Machinari plures habet ſenſus.*
Machinarum plures ſpecies.
Machinari *uſurpatur etiam pro* fabricare.
108 Machinari delicta, *in dicto Statuto intelligitur pro* committere delicta.
109 *Pœna Triremium expreſſa in dictis Statutis, an ſit perpetua.*
110 *Triremes perpetuæ debentur tantum in percuſſionibus, aut nece Prælatorum.*
Exceptio firmat regulam in contrarium.
In aliis caſibus duratio pœnæ Triremium eſt Judici arbitraria.

82. QUantum ad pœnas homicidarum attinet, ſciendum eſt, quod pro *homicidio culpoſo*, quod infimum eſt inter *homicidia* punibilia, pœna regulanda eſt, arbitrio Judicis, juxta majorem, vel minorem culpam, ut jura volunt *cap. Sicut dignum de Homicid. l. Perſpiciendum. l. Aut facta, ff. de Pœn. l. Sancimus C. eo. tit.* Difficultas ſola eſt, quod nonnulli Doctores *Farinac. Quæſt.* 126. *num.* 17. *Conciol. V. Homicidium Reſol.* 3. *nu.* 1. *& ſeqq.* volunt, quod imponi a Judice debeat ſola pœna pecuniaria, aut relegationis, ut textualiter habetur in *l. lege Cornelia. §. Cum quidam. ff. de Sicar.* Alii *Ayrer. Tract. de Homicid. Par. p. num.* 103. opinantur, quod intret damnatio ad Carceres temporales, aut perpetuos; ſive ad exercendam militiam contra hoſtes fidei. Alii vero *Clar. §. Homicidium. V. Culpa dicitur. Vulpell. Crim. Reſponſ.* 250. *nu.* 8. *& ſeqq.* volunt, quod debeatur pœna Triremium ad tempus; dicendum porro eſt, quomodo conciliari poſſint varietates dictarum opinionum.

83 Dico igitur cum erudito *Raynal. Tom. p. cap.* 7. *Rubr. num.* 37. *& ſeqq.* eſſe diſtinguendum; puta, an qui culpa occidit, dabat operam rei licitæ, an vero illicitæ, ac damnatæ. Si primum, (ut accidit in putatore arboris, aut barbitonſore, de quibus loquitur Textus *in l. Si putator. & in l. Item Mela. ff. Ad leg. Aquil.* ſive in eo, qui ſe defendendo excedit modum inculpatæ tutelæ &c.) procedit prima opinio de pœna pecuniaria, ſeu ſola relegatione; & ratio eſt, quia in hoc facto, nullo modo intrat dolus; nam non intrat in opere intento, quia licitum eſt; nec in caſu, qui evenit præter intentum; unde pro ſola culpa intrare debet minima pœ-

na,

na. Si autem dabat operam facto illicito, majores pœnæ debentur, puta, Carcer, aut Triremes, conſiderata malitia operis, & gravitate culpæ majori, aut minori; & ratio eſt, quia in facto principali intrat dolus, qui eſt per ſe punibilis, qui cumulatus cum culpa majorem pœnam meretur; & eo majorem ſi copuletur gravitas operis illiciti cum gravitate latæ culpæ.

84 Pœna pariter *homicidii voluntarii* ſimplicis regulanda eſt arbitrio Judicis citra mortem; *Alex. Conſ.* 140. *num.* 9. *&* 10. *lib.* 2. *& Conſ.* 119. *nu.* 12. *lib.* 7. & ibi *Angel. in l. Si adulter.* §. *Imperatores. ff. de Adult. Caball. de Omn. gen. homicid. num.* 107. nam pœna legis *Corneliæ*, quæ eſt mors naturalis, ut infra dicemus, non adhibetur, niſi in facto interveniat plenus dolus, puta, mors occiſi, animo præmeditato volita. In *homicidio* autem *voluntario* ſimplici ſemper intervenit provocatio, quæ excuſat a dolo; nam facile ignoſcendum eſt ei, (nempe pœnam temperando) qui provocatus ulciſcitur, *text. in l. Qui cum natu.* §. *Si libertus. ff. de Bon. liberto.* Et hoc militat etiam in eo, qui cauſam dedit provocationi, leviter irritando inimicum, ſi hic majore injuria irritantem provocavit: aut ſi quis alium vult fuſte tantum verberare, aut etiam enſe percutere, non quidem cæſim, aut punctim, ſed, (ut Italice dicitur) *di piatto*, nempe obverſa percuſſo latitudine enſis, ſi percuſſus piſtolettum exerit, ut contra percutientem explodat; & hic alium interficit, quia cenſetur ex provocatione occidiſſe, pœna ordinaria non tenetur *Alex. Felin. Marſil.* cum *Caball. loc. cit. num.* 134 dummodo non militet præſumptio, quod primo provocans verbis, aut verberibus, animum præmeditatum occidendi habuerit.

85 Nunc de pœnis *homicidii appenſati*, ſeu deliberati, dicendum eſt, & quidem delictum hoc atrociſſimum cum ſit, ut multis argumentis eruditiſſime more ſuo probat *Decian. Tract. crim. lib.* 9. *cap.* 17. *per tot.* graviſſimas etiam meretur pœnas. Hinc eſt, quod, quamvis in aliquibus caſibus lex *homicidium* impunitum permittat; imo etiam aliquando ipſum præmictur a Principe, ut evenit, cum occiditur bannitus famoſus, occidens tamen efficitur infamis, *Marſil. in l.* 1. *num.* 74 *ff. Ad leg. Cornel. de Sicar.* & ibi *Bald. in l. Decuriones. C. Ex qui cau. infam. irro.* ita ut in cauſa gravi, aut ardua, talis homicida abſque tortura non eſſet in Teſtem admittendus. *Bald in Auth. Si dicatur. col. final. de Teſt. Marſil.* apud *Gribal. Tit. de Homic. legit. num.* 10. *Caball. de Omni gen. homici. num.* 66.

86 De jure igitur Cæſareo, homicida ex animo deliberato, ultimo ſupplicio afficiendus eſt, *text. in l. Qui cædem. ff. Ad l. Cornel. de Sicar. & in l. Nemo. C. de Epi. audien.* & hoc quidem cohæret juri naturali, & Divino, uti ponderat *Decian. Tract. crim. lib.* 9. *cap.* 20. *num.* 1. *&* 2. nam de jure naturæ eſt, *text. in l. Ut vim in fin. ff. de Juſt. & jur.* neminem lædere, ut ait *Florentinus I. C.*, & lædentem pari pœna recompenſare; de Divino autem habemus expreſſum in *Levitico cap.* 24. ℣. 17. *Qui percuſſerit, & occiderit hominem, morte moriatur.* Quamvis autem de jure *Digeſtorum* ſit, ut Nobiles committentes homicidium, deportentur, *text. in l. Qui cædem. ff. Ad l. Cornel. de Sicar.* tamen de jure *Codicis* eſt, quod pœna ultimi ſupplicii afficiantur homicidæ appenſati tam Nobiles, quam plebeji, tam fœminæ, quam mares, ut pluribus congeſtis probat *Farinacius Quæſt.* 98. *num.* 103. *&* 106. *& Quæſt.* 119. *n.* 17. *&* 18. & ex eo *Philippus de Bictis Quæſt.* 111. *num.* 3. *&* 4.

87 In pleriſque porro locorum Statutis ultra pœnam ultimi ſupplicii apponitur confiſcatio bonorum, & ubi hæc pœna non habetur, tenetur homicida reſarcire hæredibus occiſi omnia damna, quæ, judicio prudentis viri, eveniunt ob ejus mortem ſuæ familiæ; *Farinac. Quæſt.* 119. *nu.* 93. quemadmodum etiam tenetur ad omnia damna, & intereſſe illius, quem vulneravit ſolummodo, ut Divino, humanoque jure cavetur, *text. in cap. p. de Injur. & damn. l. Ex hac. ff. ſi quadr. pau. fec. dica. l. ult. ff. de His qui deje. vel effu. l. Qua actione. ff. Ad l. Aquil.* Et advertit *Clarus* §. *Homicidium.* ℣. *Tenetur*, quod de jure Fiſcus tenetur ex bonis confiſcatis ſolvere filiis occiſi æſtimationem operarum, & damnorum, quæ incurrit ejus familia ob mortem Patris; licet dicat, quod in practica male ſervetur.

88 De jure autem Canonico, *homicidio* pure caſuali abſque omni prorſus culpa illud cauſanti, nulla pœna irrogatur, cum illud non ſit actus humanus, ſed omnino involuntarius. *Tanner. Tom.* 4. *Quæſt.* 10. *Diſp.* 6. *num.* 110. *&* 211. Homicidium autem culpabile, commiſſum ab eo, qui dabat operam rei illicitæ importanti peccatum mortale, punitur irregularitate ex communi ſenſu ſcribentium; *Farinac. Quæſt.* 127. *num.* 74. *Suar. de Cenſ. Diſp.* 45. *ſect.* 6. *Layman. lib.* 3. *Tract. de Homicid. cap.* 10. *num.* 3. ſi vero importet ſolum modo peccatum veniale, diviſæ ſunt Doctorum ſententiæ, aliis negantibus, aliis affirmantibus irregularitatem induci; ſententia tamen communior eſt negativa juxta *Theſaur. de Pœn. Par.* 2. *Vero. Homicidium. cap.* 1. ℣. *l. Homicidium*. Quod, ſi interveniat in opere ſola culpa legalis, in caſibus a jure expreſſis incurritur irregularitas; in aliis autem caſibus a jure non expreſſis, dans operam rei illicitæ, ſi cauſet alicujus mortem, etiam adhibita quavis diligentia, dictam pœnam incurrit juxta *D. Thomam* 2. 2. *quæſt.* 64. *art.* 8. & alios *Corrad. Cajet. Palud Gabr. Navar. Majol.* apud *Toletum Inſtr. Sacerd. lib.* 1. *cap.* 81. §. *Prima qui operam*; ſed minime juxta alios *Caſtr. Medin. Valent Covaru. Tanner. Layman. Aragon. Sayr. Gutier.* relatos per *Theſaurum loc. cit.* ℣. *In aliis*. In *homicidio* autem *voluntario* quovis, ſemper incurritur irregularitas, quæ provenit ex facto ipſo, etiam abſque ſententia Judicis, & abſque infamia facti; unde, quamvis tale *homicidium* ſit occultum, nil minus talis irregularitas habet locum, *cap. final. junct. Gloſſ. in V. Homicidii. de Temp. ordin. Gloſſ. in cap. Inquiſitionis, in V. Homicidium. de Accuſat.* Ultra prædictam pœnam de jure antiquo homicida voluntarius percutiebatur anathemate uſque ad mortem, *Concil. Ancyran. cap.* 22. *cap. Si quis voluntarie.* 50. *Diſt. Concil. Lucen. cap.* 76. Sed talis Cenſura per non uſum deſiit.

89 Quo vero ad Clericos, qui voluntarium homicidium committunt, *Trident. Seſſ.* 14. *cap.* 7. *de Refor.* ordinat, quod, quamvis crimen non ſit ordine judiciario probatum, nec alia ratione publicum, ſed occultum, nullo tempore poſſint ad ſacros Ordines promoveri, nec illis conferri aliqua beneficia, ſive curata, ſive non: & omni Ordine, Officio, ac Beneficio Eccleſiaſtico *perpetuo* careant. Super hoc autem diſpenſationes emanaſſe, non ſemel vidi: unde *perpetuitatem* prædictam idem importare ac *difficultatem præmaximam*, poſt *Campanil. Diverſ. jur. canon. Rubr.* 11. *cap.* 23. *num.* 128. tenet *Barboſa de Offi. & pot. Epi. Alleg.* 39. *num.* 63. Quo vero ad *homicidium culpoſum*, diſpenſatio irregularitatis, ac aliarum pœnarum committitur Epiſcopo, ut ibidem habet *Concilium*.

90 Regularium porro pœnæ petendæ ſunt a ſuis ipſo-

ipſorum reſpectivè Statutis. Nos Minores de Obſervantia ſequentia Statuta habemus. Primum: *Si mors (alicujus Fratris percuſſi) ſecuta fuerit, vel atrox mutilatio, ad triremes omnino (Reus) condemnandus eſt. Text. Tit. Applicatio. §. 40.*

91 Secundum: *Qui aliquem enormiter vulneraverit, vel ei venenum dederit per ſe, vel per alium; hæc, vel ſimilia delicta machinans, eiſdem pœnis ſubjacere tenetur.* §. 41.

92 Tertium; *Prælatum Localem gladio occidens, ad triremes perpetuo condemnari; vulnerans, non ſecuta morte, ad eoſdem mitti, Superiorum arbitrio, debet.* §. 42.

93 Quartum: *Provincialem quovis modo vel leviter percutiens, ad triremes, Generalis arbitratu, mitti; ſi id gladio molitus fuerit, ſive ſecuta, ſive non ſecuta morte, ad eoſdem triremes perpetuo damnari debet.* §. 43. Et ita ſonant etiam Statuta Ordinis *cap. 7. §. 6. n. 52. in fin. & 53.* Circa quæ Statuta, prima dubitatio eſt emergens a primo Statuto, & eſt, An abſolute, & in omni caſu pœna triremium debeatur vulneranti aliquem Fratrem, ſi mors ſecuta fuerit, vel atrox mutilatio?

94 Reſpondeo negative; nam tunc ſolum debetur pœna hæc, quando Reus malo dolo, & appenſate, mortemque intentando, vulneravit. Ratio eſt, quia Statutum loquitur in genere de vulnerante ad mortem, & non diſtinguit de vulnerante ad defenſam, aut culpoſe, aut doloſe. Cum autem recta ratio dictet non deberi eandem pœnam, ubi delicta in gravitate differunt, conſequens eſt, quod Statutum, (ut rationabile cenſeatur, & ſit) debet recipere interpretationem a jure communi, juxta quod omnia Statuta dubia interpretari debent, ut concordes docent *Juriſperiti*, ac *Canoniſtæ. Bart. in l. Omnes populi ff. de Juſt. & jur. D.D. in l. Si ſervi veſtri. C. de Noxa. Innoc. in cap. Cauſam. de Præſcript. Abb. in Ex literis. num. 5. de Conſtit.* Et in puncto ex doctrina *Baldi*, ac plurium legum, & Canonum ſcribit *Sebaſt. Sapia ad Abbat. in cap 11. num. 5. litt. A. de Conſt.* quod ordinante Statuto, quod homicida decapitetur, *licet Statutum non diſtinguat, tamen ipſum diſtinguendum eſt per jus commune, ut diſtinguatur, an dolo, an culpa, vel caſu*.

95 Dico ſecundo, quod, ſi mors ſecuta fuerit ex malo regimine ægroti, aut Chirurgi, & hoc certum ſit, non intrat pœna triremium. Ratio eſt, quia, quando vulneratus moritur ex malo regimine, non debetur vulneranti pœna *homicidii*, ut ex jure *l. Qui occidit. §. Si vulneratus. ff. Ad leg. Aquil. l. ſi plagis. init. ff. eo. tit.* & multis Doctoribus cumulatis *Marſil. Socin. Gribal. Carer.* probat *Caballus de Omn. gen. homic. num. 344.* ubi firmat concluſionem, quod ubi admixta eſt culpa infirmi, aut *Medici*, etiam quod vulnus eſſet lethale, non tenetur percutiens de occiſo. Si autem vulnus quidem lethale eſt, dubium tamen eſt, an mors ſecuta ſit culpa vulnerati, aut *Medici*, præſumendum eſt, quod ille occubuerit ex vulnere, ut docet *Clar. §. Homicidium. ℣. Quandoque etiam*, & debetur pœna ordinaria.

96 Contra ſupra datam reſolutionem ſtat opinio *Sanctor. de Pœn. cap. 14. Quæſt. 6. ℣. Reſpondeo pœna. cir. fin. fol. 94.* qui vult deberi pœnam triremium, etiamſi probetur vulnus non fuiſſe lethale, & infirmum ex ſua culpa deceſſiſſe. Et ratio ſecundum eum eſt, quia negari non poteſt, vulnus fuiſſe enorme; & ex vulnere enormi illato infligi pœnam triremium, ut habetur ex ſecundo Statuto, dato ſupra *num. 91.*

97 Sed ſalva reverentia talis viri, cenſeo ejus opinionem eſſe falſam, & ſecundum Statutum loqui de vulnere, non quidem illato ad mortem, ſed ad ignominiam. Ratio eſt, quia, ſi utraque Statuta loquerentur de vulnere illato ad mortem, & pœna triremium percuterent vulnerantem, tam non ſecuta, quam ſecuta morte, utrumque caſum comprehendiſſent ſub uno paragrapho, dicendo, Reus vulnerans, *ſive ſecuta, ſive non ſecuta morte*, quemadmodum habetur in Statuto quarto, dato ſupra *num. 93.* aliter inepta eſſet Statuti ordinatio, quod non admittitur. Dum ergo in primo Statuto ponitur conditio, *ſi mors ſecuta fuerit, vel mutilatio*, ſequitur ex vulgatis, quod non extante conditione mortis, non intrat pœna triremium, ſequitur itidem quod *enorme vulnus*, cui debentur triremes, etiam abſque ſecuta morte, alterius generis ſit a vulnere, quod infligitur ab eo, qui occidere intendit vulnerando. Nam, ſi Statuta hæc loquerentur de iiſdem ſpecie vulneribus, expeditius omnem diſpoſitionem comprehendiſſent, dicendo, *qui aliquem enormiter vulneraverit, aut mutilaverit, ſive ſecuta, ſive non ſecuta morte, ad triremes damnetur*, & ſuperflueret ſecundum Statutum, quod in lege non admittitur, a qua omnis ſuperfluitas in ejus interpretatione eſt evitanda. *Barboſ. Axiom. 216. init. & Axiom. 222. num. 11.*

98 Dico igitur, quod vulnus *atrox*, ſive *enorme*, de quo loquitur ſecundum Statutum, eſt illud, quod fit ad injuriam, & non ad mortem; nempe, quando quis cultello, novacula, aut etiam moneta argentea acuta ad ſecandum; ſive ampulla vitrea atramento plena, & in faciem alicujus jactata, facies ipſa enormi, ac deformi cicatrice remanet ſtigmatizata, quod Italice dicitur *fare un ſfregio.* Ratio eſt, quia, ut ſupra dicebamus de mutilatione, ac vulnere illato ad mortem, jam ſuperiori Statuto determinatum eſt, unde, ut vitetur ſuperfluitas, de alio vulnere non illato ad mortem, Statutum eſt accipiendum.

99 Additur, quod in nullo tribunali pœna ultimi ſupplicii Reo datur, niſi mors vulnerati ſequatur; unde Statutum illud, quod eandem pœnam tribueret vulneranti ad mortem, tam hac ſecuta, quam non ſecuta, eſſet prorſus irrationabile; & ad hoc, quod tale non reddatur, admitti debet data expoſitio. Ex alia parte juſtiſſima eſt cenſen la diſpoſitio, quod eadem pœna triremium puniatur vulnerans enormiter, ut præfertur, ad injuriam, ut vulnerans ſecuta morte.

100 Ratio hujus dicti petenda eſt a gravitate delicti, & ab exiſtimatione injuriæ. Delictum ſiquidem atrociſſimum eſt, nam, prout dicitur in jure *text in l. Si quis in metallum, C. de Pœn.* Hominis *facies ad ſimilitudinem pulchritudinis eſt cæleſtis figurata*; proinde ſtatuit ibidem Imperator, quod illa *minime maculetur*, nempe eam ſtigmatizando, prout ante eam legem cum Servis, ac damnatis ad metalla fiebat, & allatæ legi concordat alia lex *Digeſtorum text. in l. locum. §. 1. in fin. ff. de Uſufru. & quemadm.* Unde non valere Statutum ſanciens, quod pro aliquo delicto Reus ſtigmatizetur in facie, firmant multi Doctores. *Borell. Angel. Hoſtien. Solorzan. Muſcoſ* apud *Fermoſin. de Conſtit. cap. 10. Quæſt. 36. num. 23. Muta. Alex. Bertachin.* apud *Raynal. Tom. 2. cap. 14. Rubr. num. 154.* Sequitur proinde, quod graviſſimum evadat hoc delictum, cum privata auctoritate quis audeat, quod neque publica poteſtas de jure poſſit.

101 Exiſtimatio autem talis injuriæ maxime apud viros, aut fœminas honoratas ſuperat quamvis aliam; ratio eſt, tum quia tales notæ ignominioſæ non ſolent fieri niſi perſonis deſperati pudoris, & infamibus, ut meretricibus, lenis, lenonibuſque; tum quia cæteræ injuriæ aut verbales, aut ſcripto mandatæ, ut libellus famoſus, affixio cornuum ad po-

poſtea domus &c. ſunt facti tranſeuntis, nec regulariter fiunt coram injuriato; non ſic vero hæc, quæ ſe habet permanenter, & eam injuriatus perpetuo, ac indelebiliter ſecum affert; tum quia vir, aut mulier honeſta, qui honorem vitæ præferunt, eligerent potius vitam amittere, quam tantam jacturam honoris ſubire; unde graviſſimam ſuper omnes injurias eſſe tali modo ſtigmatizari, firmant communiter Doctores. *Ameſcu. de Poteſt. in ſeipſ. lib. p. cap. 13. nu. 8. Guazzin. Defen. 33 cap. 4. num. 14. Clar. quæſt. 70, inſt. Tuſch. Royz. Franc. Baron. de Corp. Tit. 5. de Facie num. 11. apud Raynald. loc. cit. 153.* Et ideo Rei de tanto facinore, patrato contra perſonam honeſtam, & maxime fœminam, quæ non ſit de infima plebe, aut perpetuis triremibus, aut ultimo ſupplicio afficiuntur, ut bis in praxi vidi; & ex *de Ponte de Poteſt. Proreg. Tit. 1. de Proviſ. ſic. ſolit. §. 2. num. 13.* refert *Raynaldus Tom. p. cap. 1. §. 10. n. 1.* quod *Neapoli* fuit damnatus ad mortem quidam, qui de mandato alterius, vulnus impreſſit in faciem pueri, ad ignominiam.

102 Optimo igitur jure Statutum noſtrum ſancit triremes pro tali vulnere enormi. Et noto, talem diſpoſitionem intrare, quando tale facinus committitur animo præmeditato, & ad effectum notandi perpetua ignominia vulneratum, non vero, ſi in rixa, unguibus, aut alio inſtrumento quis ſcalperet faciem alterius. Ratio eſt, quia ſicut *homicidium* in rixa, pœna ordinaria non punitur, ut ſupra dictum eſt, ita pœna triremium, quæ pro hoc caſu ordinaria eſt, intrare non debet, niſi plenus dolus, ac animus appenſatus interveniat.

103 Secunda dubitatio circa idem Statutum eſt, qualis dicenda ſit *atrox mutilatio*, ad effectum, ut poſſit habere locum pœna ordinaria?

104 Reſpondeo, quod *atrox mutilatio* poteſt dici illa, per quam alicui præciditur totaliter aliquod membrum, aut pars notabilis membri, ob cujus amiſſionem membrum reddatur inutile ad aliquod miniſterium; ut ſi abſcinderetur crus, pes, auris, manus, aut pollex in manu Sacerdotis. Ratio eſt, quia *text. in cap. Expoſuiſti. ubi Anton. num. 2. de Corp. vitiat.* dicitur *enormis defectus* in eo, cui manus fuerat mutilata, ut proinde ad Ordines promoveri non debebat. Sequitur igitur, quod *enormis* etiam, ſive *atrox* debuit dici mutilatio, ob quam enormis ille defectus ſecutus in illo fuit.

105 Adverto autem *enormem* dici *defectum* illum ob carentiam manus, quæ membrum corporis eſt; unde inferre licet, *enormem*, *ac atrocem* jure merito dici poſſe *mutilationem*, per quam quovis alio membro corporis homo privatur, cum non ſit major ratio de uno, quam de alio membro. Porro juxta Doctores *Bartol. & D. D. in l. 2. ff. de Publ. judic. Abb. in cap. Cum illorum ſup. Gloſſ. in V. Membri de ſent. excom. & in cap. Ego N. de Jurejur.* illud dicitur membrum, quod habet officium diſtinctum, & ſeparatum ab officiis aliorum membrorum; ut oculus, auris, naſus, pes &c. & ideo digitus non dicitur membrum, ſed pars membri, *arg. l. Non ſunt liberi. ff. de Statu homi. Jacob. de Belvis Bald. Jo. de Mont. Domin. Jo. de Imol.* apud *Corſet. in Repert. Abb. V. Membrum*, nempe manus, quia non habet officium diſtinctum a manu. Tamen, ſi per amiſſionem unius digiti privaretur manus executione principalioris muneris, quod conveniat homini juxta exigentiam proprii ſtatus, poſſet utique dici *atrox*, ſive *enormis*, mutilatio illius digiti. Exemplum ſit, ſi manui Sacerdotis amputaret pollex; nam, cum privatus pollice nequeat frangere ſacram Hoſtiam, & reddatur totaliter irregularis, argumento Textus *in cap. final. junct. Gloſſ. de Corpo. vitia. non ordi.* perinde eſt, ſi mutiletur pollex, ſicut ſi tota manus amputaretur. Ratio eſt, quia principale officium Sacerdotis eſt Miſſam celebrare, & cum ita privaretur munere celebrandi ob amiſſionem pollicis ſicut, ſi eſſet privatus totaliter manu; ſequitur, quod par delictum emergit ab amputatione pollicis, ſicut integræ manus. Cæterum, ſi mutilatio eſſet partis alicujus membri, quod, ea non obſtante, proprio munere fungeretur, non poſſet dici mutilatio *atrox*, nec pro ea ordinaria pœna infligi.

106 Tertia dubitatio eſt circa ſecundum Statutum, datum ſupra *num. 91.* & eſt, quomodo accipienda ſint illa verba *hæc, vel ſimilia delicta machinans &c.*?

107 Reſpondeo, quod *arg. l. §. Dolum. ff. de Dolo malo. machinari* eſt imaginari, ſeu argute, ac perſpicaciter cogitare ad aliquod ſive bonum, ſive malum, ingenioſe præſtandum; ducta quidem ſimilitudine a *machina*, quæ eſt organum, ſive inſtrumentum mechanicum, quo, pauca virtute motiva magni effectus præſtantur, ſive in movendis immenſis ponderibus; ſive in admirandis effectibus præſtandis; ut ſunt *machinæ* frumentariæ *l. Quiſitum. §. Et molas. ff. de Fundi inſtruct. machinæ* militares; *machinæ* hydraulicæ &c. Ita ut machinari videatur intra fines internæ cogitationis ſiſti. Tamen *machinari*, importat etiam externam operationem, & confunditur cum *fabricare*, ut apparet ex *Tullio de Divinat. lib. 2.* dicente, *perpetuitatis cauſa natura machinata eſt*.

108 Hoc adnotato, dico, quod in citato Statuto *machinans* accipitur in ſecundo ſenſu; ita ut *ſimilia delicta machinans*, idem ſit, ac ſimilia delicta patrans, committens, perficiens &c. Ratio eſt, quia leges humanæ nunquam ſtatuunt aliquid de actibus humanis internis, niſi quatenus cum actu externo copulantur. Cum autem *machinari* in primo ſenſu ſupra expoſito, importet actum internum ſolummodo, hinc eſt, quod pœna per illud Statutum taxata, non eſt pro cogitatione, imaginationeve interna talium delictorum, ſed prout talis *machinatio* ad effectum deducitur, & opere completur.

109 Quarta dubitatio eſt, an pœna triremium appoſita in primo, & ſecundo Statuto ſupradictis, ſit perpetua, aut Superiorum arbitrio temporalis?

110 Reſpondeo, quod, cum in duobus ſequentibus Statutis, datis *num. 92. ac 93.* ſanciatur pœna triremium perpetua; in prioribus autem ponatur abſolute pœna triremium, convincitur, Statutum non voluiſſe perpetuitatem pœnæ talis in omnibus caſibus, ſed tantum in percuſſionibus, aut homicidiis Prælatorum; nam exceptio firmat regulam in contrarium, *arg. l. Quæſitum. §. 43. V. Denique. ff. de Fundo inſtrum. Barboſ. Axiom. 85. num. 4.* Unde tempus durationis triremium commiſſum remanet arbitrio Superiorum, qui bene penſatis circumſtantiis facti, & ſpecialiter malitia, ac dolo, quo commiſſum eſt *homicidium*, aut vulneratio, poſſunt arbitrari tempus pœnæ delicto conveniens, prout optime ſcripſit *Sanctor. de Pœn. cap. 14. quæſt. 6. Difficult. 3. fol. 98.* qui & addit, poſſe arbitrium Superiorum extendi etiam ad pœnam perpetuam, quando facti circumſtantiæ id exigant.

§. VI. Aſſaſſinium.

SUMMARIUM.

1 *Aſſaſſinii definitio.*

2 *Aſſaſſinus non eſt, qui mandatum de occidendo tantum ſuſcipit.*

3 *Si*

3 *Si occiditur Infidelis, aſſaſſinium non committitur.*
Duæ ſpecialitates ex eodem principio derivantes in jure non admittuntur.
Qualitas Chriſtianitatis probanda in occiſo, ut conſtet de Aſſaſſinio.
4 *Opponitur contra proximam concluſionem.*
Inter Chriſtianos degens reputatur Chriſtianus, niſi contrarium probetur.
5 *Incautus quis dicatur.*
Ut aſſaſſinium ſit, oportet, quod occiſus non habuerit occaſionem cavendi ab homicida.
Aſſaſſinus non eſt, qui ſuam injuriam ulciſcitur, ſociis pecunia conductis.
Nec qui, accepta pecunia, occidit proprium inimicum.
Opinio, quod aſſaſſinium debeat fieri in abſentia mandantis.
Limitatur talis opinio.
Aſſaſſinium non eſt, ſi quis exerit arma contra inimicum, & hic occidatur ab alterius ſocio, etiam pecunia conducto.
6 *Aſſaſſinium committitur etiam in præſentia mandantis.*
7 *Abſurdum, quod ſequeretur ex dicta opinione.*
Aſſaſſinium ſemper eſt, ſi mandatarius ob pecuniam necat, ſive occiſus ſe voluit defendere, ſive non.
8 *Si quis pretio occidit bannitum, nec committitur aſſaſſinium.*
Opinio, quod aſſaſſinium includat proditionem, rejicitur.
9 *Quamvis mors non ſequatur, aſſaſſinium completur.*
Chriſtianus mandans Infideli, ut Chriſtianum occidat, delinquit aſſaſſinio, quamvis mandatarius cædem nec perficiat, nec attentet.
Mandans Chriſtiano, ut Chriſtianum occidat, non poteſt dici Reus de Aſſaſſinio, niſi deventum ſit ad actum proximum homicidii.
Arbitrio Judicis ſtat determinare, an in caſu deventum ſit ad actum proximum.
10 *Aſſaſſinium debet ſequi ex mandato.*
11 *Ut dicatur ſecutum aſſaſſinium, debet intervenire reciproca ſtipulatio inter mandantem, & mandatarium.*
Mandatum ſimplex de occidendo, quale ſit.
12 *Non requiritur, quod conventio inter mandantem, & mandatarium ſcripto fiat.*
Ad aſſaſſinium requiritur, quod tractatus ſit utrinque concluſus.
Tractatus purus non attenditur, ſed, quod concluditur ex tractatu, ſpectatur.
Promiſſio pecuniæ debet a mandatario acceptari, ut ſit aſſaſſinium.
Et quod inter mandantem, ac mandatarium oriatur obligatio.
13 *Sufficit ad aſſaſſinium promiſſio quævis pecuniæ.*
14 *Sufficit etiam, quod promittatur quævis res, pretio æſtimabilis.*
15 *Aſſaſſinium eſt, ſi quis dicat, occide* Cajum, & mihi gratum facies, *& alius dicat, hoc faciam in gratiam tui.*
16 *Homicidium factum ſub ſpe pretii conſequenti, eſt aſſaſſinium.*
17 *Mandans, ac mandatarius eodem crimine tenentur.*
18 *Differentia inter mandatum ſimplex, & aſſaſſinium.*
Mandare quid ſit.
19 *Mandantis, & mandatarii idem crimen.*
Majus eſt delictum mandatarii, ſi excedit, nocendo, mandatum.
Si non conſtet de mandatario, nequit inquiri de mandante.
Si homicida ex mandato non declaratur aſſaſſinus, talis nec poteſt declarari mandans.
20 *Mandans, & mandatarius extraordinarie puniendi, ſi mandatum revocetur, & nihil attentetur.*
Mandans ſimiliter punitur, ſi non obſtante revocatione, mandatarius mandatum exequitur.
Mandati revocatio, quando nihil operetur.

1 ADdit malitiam ſuper homicidio appenſato *Aſſaſſinium*, ut proinde illo gravius a tota ſpecie reddatur. Eſt autem *aſſaſſinium cædes hominis Chriſtiani incauti facta, aut attentata ex conventione mandantis, ac mandatarii ſub promiſſione implicita, aut explicita, ſive ſpe, & contemplatione pretii*; cujus definitionis particulas expendere opus eſt, ut hujus criminis quidditas clare explicetur.

2 Dicitur primo *cædes*, hoc eſt occiſio, ſiquidem *aſſaſſinium* non eſt, niſi cum mandatarius ſuſcepit mandatum de occidendo; nam in *cap. 1. de Homicid. in 6.* in quo de hoc crimine ſpecialiter habetur ſanctio, Pontifex loquitur de occiſione. Unde Doctores *Gabriel. Tit. de Maleſid. Concl. 29. & 30. ℣. Nono amplia. Decian. Tract. crim. lib. 9. cap. 30. num. 41. Alciat. conſ. 11. num. 17. lib. 1. Vulpel. Conſ. 143. num. 1.* apud *Cabal. de Omn. gen. de homic. n. 499.* eliciunt concluſionem, quod aſſaſſinus non eſſet, qui mandatum de tantummodo vulnerando ſuſciperet.

3 Dicitur ſecundo *hominis Chriſtiani*; nam, ſi occideretur Infidelis, locum non haberet diſpoſitio capitis ſupradicti *de Homicidio in 6.*, ut poſt *Clarum §. Aſſaſſinium. init. Cyriacus controv. 399. num. 1.* qui teſtatur de communi; & optimam ad hoc rationem affert *Raynal. Obſerv. crim. Tom. 1. cap. 7. §. 1. num. 18.* quia alias Textus prædicti *cap de Homicid. in 6.* reciperet duas violentias, primam, dum extenditur ad Chriſtianum occidentem, quando Textus abſolute loquitur de infideli occidente Chriſtianum; ſecundam vero, dum extenderetur ad necem infidelis, quando abſolute loquitur de nece Chriſtiani; non debent autem in jure admitti duæ ſpecialitates, ex eodem principio derivantes. *Pſart. in l. Si is qui pro empt. qu. final. ff. de Uſucapio. Azeved. Recopil. lib. 8. tit. 6. l. 3. num. 5.* Unde qualitas, quod nempe Chriſtianus fuerit is, qui occiſus eſt, debet deduci, & probari in proceſſu; aliter occidens evadet pœnam *aſſaſſinii*, ut communiter dicitur. *Corn. Jo. M. Novar. Aret. Bajard. Jo. Andr. Decian. Alex. Ambroſin. & Pacian.* apud *Raynald. loc. cit. num. 20.*

4 Sed hoc mihi durum videtur; nam poteſt dari caſus quod occiſus ſit exterus, qui aut mercaturæ vacet, aut in luſtrandis Europæ Regionibus peregrinetur, ut faciunt plerique Nobiles Ultramontani, & ab inimico potente mittatur mandatarius, qui eum perſequatur, & extra patriam occidat; & tali caſu, cum non poſſit probari a Fiſco, aut accuſatore qualitas Chriſtianitatis, mandatarius evaderet pœnam tam enormis criminis, quod inconveniens eſſet. Unde meliorem duco ſententiam *Clari §. Aſſaſſinium. ℣. Aſſaſinus eſt. in fin.* quam ſequitur *Brunorus a Sole Quæſt. 34. num. 23. & 24.* apud *Lauret. de Franchis Controv. init. & Epi. Regul. Par. 1. num. 144. in fin.* nempe, quod, cum a communiter contingentibus infideles non ſint ſoliti inter Chriſtianos converſari, ille, qui in Territorio Chriſtianorum reperitur, habendus eſt pro Chriſtiano, præſertim in hoc tam gravi delicto, in quo non eſt ſuper hujuſmodi ſubtilitatibus inſiſtendum. Proinde, cum præſumptio, & quidem rationabilis, quia fundata ſuper communiter accidentibus ſit, quod occiſus fuerit

rit Chriſtianus, transfertur in Reum onus probandi, quod fuerit infidelis.

5 Dicitur tertio, *incauti*, hoc eſt, qui ſibi cavere nequit, aut occaſionem cavendi non habet ab eo, a quo necatur; *incautus* enim dicitur, qui ſibi non cavet, nec cavendi motivum habet juxta illud *Virgil. Georg. lib. 3.*

Dira per incautum *ſerpant contagia vulgus*.

Ad formalitatem ergo *aſſaſſinii* requiritur, quod occiſus non habuerit ullam occaſionem ſibi cavendi ab homicida, ut poſt multos *Covarn. Conter. Decian. Farinac. Cyriac. Cabal. Gratian. Conciol. & Ambroſin. de Immunit. Eccl. cap. 7. num. 2.* firmat *Raynaldus Tom 3. cap. 7. §. 1. num. 128.* Hinc fit, quod *aſſaſſinium* non eſt, qui propriam injuriam ulciſcitur ſociis pecunia conductis, *Gabriel. Conſ. 170. num. 13. lib. 1. Vulpel. Reſp. crim* 143. *num.* 19. *Novar. Sing. nov. Jur. Pontif. Concl. 43. num.* 20. *Tit. de Aſſaſſin.* quia occiſus motivum habuit ſibi cavendi ab eo; & ex eadem ratione non debet cenſeri *aſſaſſinus*, qui accepta pecunia occidit eum, cum quo inimicitiam habebat, quamvis hic minime eum occidiſſet, niſi pecunia non interveniſſet. Ex eodem etiam principio firmant alii, neceſſe eſſe ad *aſſaſſinium* abſentiam mandantis, ita ut, ſi de ea non conſtet, neque conſtat de *aſſaſſinio*, ut docet *Lauretus de Franchis Contr. int. Epi. & Regul. Par. 1. num.* 55. & ejus *Additionator Paſqualigus. nu.* 156. Hoc autem limitandum cenſeo ad caſum, in quo occiſus mandantem videat mandatario ſtipatum; tunc enim bene poteſt ſibi cavere, quia proprium inimicum intuetur, a quo ſicut & ab ejus ſocio poteſt ſibi cavere. Et tali caſu, ſi mandans exerit arma, ut alium offendat, & ſocius quamvis inductus pecunia, illum interficiat, non tamen erit hic *aſſaſſinus*, quia potius dicendus eſt complex, ſive auxiliator in ejus nece.

6 At, ſi mandans vir puſillanimis ſit, qui gaudere velit nece inimici, & præſens quidem ſpectaculo homicidii ſit, occultatus autem oculis inimici, aut in latebra, aut in veſte inſolita, aut larvatus, &c. & mandatarius interea ſcelus perficit, videre neſcio, quomodo illius præſentia tollat, quin tale homicidium verum *aſſaſſinium* non ſit, & ſic poſt *Cavalcanum de Branch. Reg. P. 1. n.* 81. firmat *Raynaldus T. 3. cap. 7. §. 1. n.* 137.

7 Ex ſupradicto etiam principio deducitur, quod, ſi occidendus, videns mandatarium contra ſe venientem, & ab eo metuens ſibi, exerit arma ad ſe defendendum, & ſequitur nihilominus ejus mors, non poterit dici commiſſum *aſſaſſinium* juxta quoſdam Doctores. *Cephal. Conſ.* 424. *num.* 34. *& ſeqq vol.* 3. *Orilia ad Campan. Reſol.* 24 *num.* 58. *& ibi Chartar. Decian. Carol. de Graſſ. Menoch. & Mazzol.* Salvo tamen meliori judicio cenſerem, hoc non admittendum; aliter oporteret dicere, tunc ſolummodo committi *Aſſaſſinium*, quando occiſus nullo modo ſe defendit, nec præventive ante inſultum factum a mandatario, nec poſt eum, quod tamen a nemine dictum fuit. Concludo ergo, quod, ſi occidendus, ante inſultum, ſive poſt eum, arma exerit, ut ſe tueatur, ſi mandatarius occidit ob ſolam mercedem ſceleris, ſuper qua convenit, ſemper erit verum *aſſaſſinium*.

8 Bene ſequitur ex prænarrato principio, quod, ſi quis pretio occidit bannitum, *aſſaſſinium* non committitur, ut dicunt plures *Dec. Conſ.* 327 *num.* 5. *℣. Non obſtan. Alberic. in 4. Par. Stat. Quæſt.* 20. *Nell. de Bannit. 2. Par. Quæſt.* 12. *Bald Carrer. & Jo. Bapt. de S. Severino* apud *Decian. Tract. crim. lib. 9. cap. 30. num.* 19. nam, cum iſte ſit diffidatus a Principe, debet ſibi cavere ab omnibus Subditis Principis, ut proinde, ſi occidatur, non occiditur incautus. Ex hoc tandem principio volunt nonnulli, *Raynald. Tom. 3. cap. 7. §. 1. n.* 131. *℣. Tertium demum*, quod, cum de eſſentia *aſſaſſinii* ſit incautio in aſſaſſinato, *aſſaſſinium* includat proditionem. Sed hoc minime verum eſt; (nam uti dicemus paragrapho ſequenti) proditio, & proditorium homicidium ultra incautionem in occiſo, importat ſimulationem amicitiæ in occiſore, ex qua oritur gravitas homicidii proditorii præ *aſſaſſinio*.

9 Dicitur quarto, *facta, aut attentata*. Siquidem licet mors aſſaſſinati non ſequatur, delictum tamen *aſſaſſinii* completum, ac perfectum dicitur; ſic enim habetur textualiter in *cap. Pro humani de Homi. vid. in 6. quamquam mors ex hoc forſitan non ſequatur*. Et hic cum *Decian. Tract. animalib. 9. cap. 30. n.* 13. oportet advertere, quod, ſi Chriſtianus mandans utitur mandatario infideli ad tollendum de medio Chriſtianum, dato mandato, cum ſtipulatione reciproca pretii, & operæ, mandans conſummavit delictum, & pœnas illius capituli incurrit, licet mandatarius, ex parte ſui, opus nullo modo perficiat, aut attentet. Si autem utatur mandatario Chriſtiano, ad hoc, quod *aſſaſſinium* dicatur intervenire, & ut tum mandans, tum mandatarius ſint Rei de vero Aſſaſſinio, oportet, quod mandatarius, ſi non realiter executus ſit homicidium, ſaltem devenerit ad actum proximum homicidii; An autem, & qua ratione dici poſſit mandatarium ad actum proximum homicidii deveniſſe, hoc decidendum relinquitur arbitrio Judicis accurate ponderantis caſum, & ejus circumſtantias.

10 Dicitur quinto, *ex conventione mandantis*, nam de formali ratione *aſſaſſinii* eſt, quod homicidium ſequatur ex *mandato*, ſive ex *conventione mandantis*, hoc enim aperte deducitur ex Textu ſupracitati capituli, & firmant Doctores communiter. *Carpzov. Par. 1. cap. 19. num. 27. Alex. Conſ. 116. n. 5. lib. 2. Bart. Bald. Ant. Gabriel. Bero. Paſqualig.* apud *Raynal. loc. cit. num.* 7.

11 Dicitur ſexto, *& mandatarii*, nam debet eſſe pactio, & conventio mandantis, & mandatarii ſuper nece hominis, ita ut mandans dictet homicidium, mandatarius autem ipſum promittat, & ſtipuletur, *Guazzin. Defenſ. 4. cap. 13. num. 6. & ibi Farinac. Conſ. 10. n. 4. qui dat Bald Grammat. Alber. Capyc. & Carer.* & in tali reciproca conventione conſiſtit differentia inter ſimplex mandatum, & *aſſaſſinium*; nam, quando Dominus mandat famulo, ut *Cajum* occidat, famulus vero ſimpliciter exequitur mandatum, nulla facta utrinque promiſſione, dicitur mandatum ſimplex, & non habet malitiam *aſſaſſinii*. *Decian. Tract. crim. lib. 9. cap. 30. num.* 1.

12 Non requitur autem, quod conventio ſit ſcriptis mandata, ſed ſufficit oretenus concluſa. *Grammat. Vot. 9 num. 2. Jodoc. Pract. cap. 93. Rubr. Maſcard. Ant. Gabriel. Modern. Roman.* apud *Lauret. de Franch. Contr. int. Epi. & Reg Par. 1 num.* 157. Non ſufficit autem, quod inter mandantem, ac mandatarium intervenerit tantum tractatus, ſed requiritur, quod tractatus ſit reſolutus, & utrinque concluſus, nam non attenditur quid tractetur, ſed quid ex tractatu concludatur, *arg. l. Si voluntate. ubi Bald. & Salyc num. 1. C. de Reſcin. vendit. Rota Deciſ. 76. num. 1. Par. 3. recent.* Proinde non ſufficit, quod mandans promiſerit dare pecuniam, ſed requiritur, quod promiſſio a mandatario acceptetur, *Lauret. de Franch. Contr. int Epi. & Reg. Par. 1. n.* 163. *& ibi Moder. Roman. Conſ. 10. num. 4. Rimin. juni. Conſ. 685. num. 14. Volum. 6. & Paſqualig. nu.* 164. ita ut reciproca inter eos concludatur, oriaturque obligatio. *Lauret. de Franch. loc. cit. n. 161. & ibi Grammat. Riminal. & Modern.*

13 Di-

13 Dicitur ſeptimo ſub promiſſione *explicita*, *aut implicita*; pro quo advertendum eſt, quod modus explicitus, aut implicitus poteſt cadere vel ſuper promiſſione ipſa, vel ſuper re, quæ promittitur. Quo ad promiſſionem ipſam vult *Paſqual. ad Lauret. de Franchis Par. p. n.* 166. citans *Rimin. jun. Honded. Moder. Rom.* apud *Lauret. loc. cit. n.* 165. quod non ſufficiat implicita. Sed melior eſt ſententia plurium aliorum, *Olden. Decian. Maſcard. Farinac. de Marin. Novar. Thor. Muſtri l. Ricc. Bajard. del Bene*, quos citat, & ſequitur *Cortiad. Deciſ.* 95. *num.* 17. & 18. qui firmat ſufficere promiſſionem implicitam, & generalem. Ratio eſt, quia quidditas *aſſaſſinii* conſiſtit in hoc, quod mandatarius moveatur ad homicidium ex promiſſione mercedis ſibi facta. Quantumvis igitur promiſſio ſit generalis, vaga, & implicita, ſi ab ea movetur mandatarius ad cædem, ſemper erit verum *aſſaſſinium*.

14 Quo ad rem promiſſam, non requiritur explicita res, ſed ſufficit, quod implicite promittatur aliquid pretio æſtimabile, a quo moveatur mandatarius ad patrandum ſcelus, prout optime multorum, graviumque Doctorum auctoritate probat *Raynal. Tom.* 3. *Obſer. crim. cap.* 7. §. 1. *a num.* 101. *ad* 109. & re vera optima eſt ratio, quam adducit ex *Bajard. Fiſcal. Allegat.* 5. *num.* 25. dicente, quod *Textus in cap. Pro humani de Homicid. in* 6. *non denotat ſpecificam debere eſſe pecuniæ ſolutionem, vel rei promiſſionem in quantitate, vel re certa, & proinde Aſſaſſini proprie dicantur, cum mandans mandatarii animum concitat contra innocentem, vel certam ſolvendo pecuniam, vel rem promittendo, vel in ſpe alicujus intereſſe reducendo*.

15 Ex hac doctrina ſequitur, quod ſubſiſtere debet doctrina *Jo. Andræ. in cap. penult. de Cler. non reſid. Grammat. Vot.* 9. *num.* 3. *Graſſ. Cleric. effect.* 1. *num.* 701. *Giurbæ Conſ.* 70. *num.* 27. & aliorum relat. à *Farinacio Quæſt.* 123. *num.* 38. qui ajunt, *aſſaſſinium* eſſe, quando quis, ad hoc ut alteri complaceat, aliquem occidat. Quamvis enim huic ſententiæ adverſentur plures alii *Alciat. Gabr. Garon. del Bene. Bajard. Farin. Giurb. Cortiad.* relati a *Raynal. Tom.* 3. *cap.* 7. §. 1. *num.* 111. tamen horum opinio vera eſt, quando quis ſine mandato alterius, ſciens ſe facturum rem illi gratam, ex tali complacentia movetur ad occidendum. Sed, ſi alius dicat, *occide Cajum, & rem mihi gratam facies*; mandatarius autem reſpondeat, ac ſpondeat, *hoc faciam in gratiam tui*, & hoc exequatur, verum eſt *aſſaſſinium*; ſiquidem hic intervenit pactum, & ſtipulatio, & merces, nempe gratia mandantis, quæ eſt res pretio æſtimabilis, quæ aliquando (nempe, cum mandans eſt perſona potens) pluris æſtimatur, quam numerata pecunia, & intuitu, ac contemplatione hujus, mandatarius homicidium conſummat.

16 Dicitur tandem, *ſive ſpe, & contemplatione pretii*. Et hoc tandem ſequitur ex dictis; ſi quidem, ſi, prout probatum eſt, *aſſaſſinium* committitur ex motivo merendi gratiam mandantis, patet, quod hæc virtualiter includit aut collationem numeratæ pecuniæ; aut largitionem munerum; aut procurationem alicujus officii lucroſi, ſive honorifici; aut patrocinium perſonæ, familiæ, amicorum &c. quæ omnia ſperari poſſunt ab eo, cujus gratia, mediante tali homicidio, procuratur. Et cum omnia ſupradicta ſint res pretio æſtimabiles, & ſint in ſpe radicata in benevolentia, ſeu gratia mandantis, optime dicitur ſub ſpe, ac contemplatione pretii.

17 Quamvis vero *cap. primum de Homicid. in* 6. loquatur tantum de mandante; ut proinde *Albertinus in cap. Quoniam*. ℣. *Octavo. & ultimo. de Hæret. in* 6. & *Aretinus Concil.* 165. ℣. *Tertio. allegant.* cenſuerint, ſolum mandantem teneri pœnis ibi ſanciiis; tamen communis ſententia Doctorum *Ant. Gomez. Ant. Gabr. Decian. & Modern. Roman. Angel. Paris de Pute. Gramm. Capyc. Covar. Plaza. Caſſan. Clar. Menoch. Cabede ad Diaz.* quos citant *Lauretus de Franchis Contr. int. Epi. & Regul. Par. p. num.* 153. & illius *Additionator Paſqualigus loc. cit. num.* 154. eſt, quod iiſdem pœnis ligentur mandans, & mandatarius; quamvis re vera major ſit culpa mandatarii, qui ob modicam pecuniam occidit hominem, cum quo nulla ſibi interveniebat hoſtilitas, quam mandantis, qui movetur odio erga inimicum, cui cum occidendo impar ſit, utitur pecunia, & alterius miniſterio.

18 Ex hucuſque dictis apparet, in quo conſiſtat ratio formalis *aſſaſſinii*, & in quo differat a *mandato ſimplici*. Siquidem prout ſupra probatum eſt, in *aſſaſſinio* intervenit pretium, & reciproca promiſſio pretii, & operis; in *mandato* autem minime, nam prout *arg. l.* 1. *ff. Mandat.* ſcribit *Decianus lib.* 9. *cap.* 31. *init.* mandare eſt negocium alicui ſine mercede exequendum committere gratia mandantis; & in quo mandans differat a conſultore, ordinatore, tractatore, perſuaſore, ſuggeſtore, iſtigatore, & ſollicitatore, late proſequitur ibidem *Decianus*, quæ brevitatis cauſa omittimus, & qui ea vult, ipſum conſulat.

19 Libet hic advertere, quod ſequuto homicidio, delictum mandantis, ac mandatarii unum, & idem eſt, ut poſt *Cynum in l.* 2. *C. Si Reus vel accu. mort. fue. & in l. Non ideo C. de Accuſ.* ſcripſit *Bartolus in l. Sed ſi unius*. §. *Servus meus num.* 5. *ff. de Injur.* proinde eadem pœna puniendi ſunt. Hoc autem falleret, ſi mandatarius qualificaret homicidium ultra expreſſa in mandato; ut, puta, ſi occideret ex inſidiis, proditorie, per venenum &c. aut occiſum ſpoliaret, & ejus ſpolia ſibi vindicaret; cum enim talis qualitas non fuiſſet ſibi demandata, & ſuo marte ipſe eam induxiſſet, ipſi ſoli deberetur augmentum pœnæ homicidii ob illam qualitatem, non autem mandanti ſimpliciter homicidium, qui eſſet a tali qualitate immunis. Mandans porro, ac mandatarius correlativa ſunt, quorum uno poſito, neceſſario ponitur aliud, & deſtructo uno, deſtruitur aliud, *arg. l. ult. C. Individ. toll. l. final. ff. de Acceptil.* Sequitur proinde, quod non poterit inquiri contra mandantem, *niſi* conſtet de mandatario, & vice verſa *Anchar. Marſil. Ruin. Carer. & Bald.* apud *Decian. l.* 9. *c.* 33 *num.* 2 Sequitur etiam, quod, ſi per illud homicidium mandatarius non poteſt declarari *Aſſaſſinus*, non poterit etiam mandans dici *aſſaſſinium* commiſiſſe, ut ſcripſit *Bald. Conſ.* 256. *lib.* 2.

20 Aliud etiam recolendum eſt, nempe ſi mandans homicidium aut ſimpliciter, aut pacta pecunia pro mercede facti, pœnitens revocet mandatum, & revocationem mandatario notificet, & is nihil mali operetur, tum mandans, tum mandatarius extraordinarie tantum puniuntur ob turpe factum, ut ſcribit *Caball. de Omn. gen. homicid. num.* 511. Si autem, non obſtante revocatione, & ipſius inſinuatione, mandatarius nil minus conſummat homicidium, hic quidem tenetur pœna ordinaria, mandans vero extraordinaria tantum, ut volunt plures Doctores. *Grammat. Deciſ.* 38. *num.* 7. ℣. *Et tamen. Marſil. in l. Is qui cum telo. num.* 82. ℣. *Item pro hac. C. de Sicar. Covaru. in cap. Si furioſus de Homic. in* 2. *Par. init. ſub num.* 9. ℣. *Quinto*. Si autem mandans revocat quidem mandatum, ſed revocationem non inſinuat mandatario, re adhuc integra; aut eam inſinuat quidem, ſed poſtquam mandatarius devenit ad

ali-

aliquem actum proximum, tunc nihil operatur revocatio mandati, ſed pœna ordinaria tenetur mandans, ut late probat *Carer. Pract. crim* §. *Circa igitur tertium. num.* 8. 9. *&* 10. *Caball. loc. cit. in fin.*

Probatio.

SVMMARIVM.

21 *Mandatum debet concludenter probari.*
Probatur per ſcripturam.
22 *Probatur etiam per Teſtes, qui audierunt mandantis verba explicita, aut implicita.*
Probatur etiam præſumptionibus, ſi mandans immediate ante homicidium locutus eſt ad aures mandatarii.
Ad talem præſumptionem fundandam, quæ requirantur.
Verba mandantis aliquando intelligenda per antiphraſim.
23 *Minæ quando probent mandatum.*
Minæ ſunt concludenter probandæ.
24 *Vt aſſaſſinium probetur, probanda omnia, quæ ſunt ad aſſaſſinium requiſita.*
25 *Aſſaſſinii crimen multa ſpecialia habet.*
Leviora indicia ſufficiunt ad carcerandum ſuſpectum de aſſaſſinio.
Ex depoſitione Teſtis de auditu poteſt torqueri ſuſpectus de aſſaſſinio.
Ad condemnandum ad pœnam aſſaſſinii, ſufficiunt argumenta probabilia.
26 *Quænam ſint probationes plenæ ad condemnandum de aſſaſſinio.*
Argumentis probandum, quod liquido probari nequit.
27 *Teſtes alias inhabiles, non tamen inimici, admittuntur ad probanda indicia aſſaſſinii.*
Puer undecim annorum cum adminiculis admiſſus ad probandum grave crimen.
Ex depoſitione duorum puerorum condemnatus quidam, qui uxorem interfecerat.
Teſtes inhabiles admittuntur ad probationem criminis difficilis probationis.
28 *Dictum mandatarii adminiculatum ſufficit ad torturam mandantis.*
Sufficiunt pariter duo ſocii criminis.
Item publica fama orta a cauſa veriſimili.
In ordine ad condemnationem ſufficit, quod conſtet de capitali inimicitia inter mandantem, & occiſum.
Aut de allocutione mandantis ad mandatarios ante homicidium.
29 *Opinio, quod qualitas aſſaſſinii conſtare debeat per probationes plenas.*
30 *Alia opinio, quod executio aſſaſſinii probanda ſit per clara argumenta.*
31 *Confutantur ambæ opiniones.*
Criminis commiſſio, in quo conſiſtat.
Committere quid ſignificet.
Privilegium probationis aſſaſſinii reſpicit tum tractatum de pretio cædis, tum ejus executionem.
32 *Confirmatur proxime data concluſio.*
33 *Epiſcopus, an debeat contentus eſſe probabilibus argumentis, ut privet aſſaſſinum Immunitate, & Reum extrahat ab Eccleſia, ad quam confugit.*
34 *Acres hinc inde, & contrariæ circa dictum dubium ſententiæ.*
Epiſcopus debet habere probationes plenas, ut aſſaſſinum extrahat ab Eccleſia.
35 *Proponuntur multæ conſiderationes contra proximam datam concluſionem.*
36 *Lex nutritiva peccati, & Reipublicæ exitioſa, tollenda.*
Conſuetudo, quæ nutrit peccatum eſt abuſus, nec ſuſtinetur.
Dicta concluſio, ſi eſſet vera, nutriret peccata.
37 *In concurſu contrariorum præceptorum, ſuſtinendum, quod magis rationi congruit.*
Attendendum magis præceptum Innocentii quarti, quam Gregorii XIV.
38 *Evaſio proxime dati argumenti.*
Magis honoratur Deus, puniendo aſſaſſinos, quam quod Eccleſia ſua ſit aſylum ſceleſtorum hominum.
Joab, qui duos proditorie occiderat, avulſus ab Altari, de mandato Salomonis occiſus.
Mandatum Dei de avellendo a ſuo Altari eum, qui per induſtriam hominem occidit.
39 *Opinio nutriens confidentiam peccandi, tollenda.*
Mutilans, & occidens ſub ſpe, quod ſalvabitur ab Eccleſia, non gaudet Immunitate Eccleſiæ.
Delinquens in Eccleſia, non ſub ſpe Immunitatis, ſalvatur ab Eccleſia.
40 *Abſurdum eſt, quod ad privandum aſſaſſinum vita, ſufficere debeant argumenta probabilia, & ad privandum eundem Immunitate Eccleſiæ, requirantur probationes plenæ.*
41 *Duplex ſpecialitas juris correctiva induceretur in eadem lege, ſi vera eſſet impugnata Concluſio, ideo non ſubſiſtit.*
42 *Clericus aſſaſſinus tradendus eſt brachio ſæculari, ex probabilibus argumentis.*
Abſurdum eſt, quod ad privandum laicum Immunitate locali, quæ eſt minor, non ſufficiant argumenta probabilia, quæ ſufficiunt ad privandum Clericum Immunitate perſonali.
Aſſaſſinium eſt crimen difficilis probationis.
Quod de ſui natura eſt tale, non poteſt per legem mutare naturam.
Concluditur, quod mens Gregorii non fuit, ut plene Epiſcopis conſtaret de aſſaſſinio, ſed ſufficiant probabilia argumenta ad extrahendum ab Eccleſia Reum.

21 QUo ad probationem *mandati ſimplicis* de homicidio, regula generalis eſt, quod mandatum, cum ſit quid facti, minime præſumitur, ſed debet concludenter probari. *Bald. in l.* 2. *C. Si ex falſ. inſtr. & in l.* 1. *C. de Re. alie. non alien. Alex. in l. Sciendum. ff. de Verb oblig. Socin. Dec. Curt. Cravet. apud Decian. lib.* 9. *cap.* 34. *nu.* 1. Probatur igitur primo per ſcripturam, nempe epiſtolam, quam *mandans* ſcripſit ad *mandatarium*, modo convincatur in debita forma, talem epiſtolam fuiſſe manu, & characteribus Rei prætenſi de mandato dato exaratam; ſcriptura enim ita exprimit conceptum mentis, ſicut verba; & ſicut per verba expreſſa, ut infra dicam, quæ aperte ſonent *mandatum*, *mandatum* ipſum probatur, hoc idem probatum remanet per ſcripturam. *Gloſſ. & ibi Bald. in l. Etiam. C. Quod cum eo.*

22 Probatur itidem per Teſtes, qui audierunt verba, ſi ſint verba clara enunciata per verba imperativi modi; ut *occidas*, *facias tale quid*, & ſimilia, ut declarat *Barn. in l. Non ſolum.* §. *Si mandato. ff. de Injur.* ſive etiam per verba enunciativa, importantia ſenſum mandati, *Jaſon. in l. Si quis mihi.* §. *penult. ff. de Acquir. hæred. Carrer. Pract. crim.* §. 5. *num.* 36. *in fine*, aut etiam per verba, quæ prolata a perſona pollente auctoritate, important implicite mandatum, ut, ſi Pater, aut Dominus af-

fectus injuria ab aliquo, dicat Filio, vel famulo, *non revertaris domum, niſi prius ſentiam aliquid novi de illo negotio*, & reperiatur occiſus ille, qui injuriam ei intulit, *arg. l. Si quis mihi bona §. Sed ſi mandavit ff.* de *Acquir. hæred. cap. Ex litteris . de Exceſſ. Prælat.* aut Pater, ſeu Dominus locutus fuerit ad aures filii, aut famuli, qui incontinenti ab eo diſceſſit armatus,& mox auditur ab eo occiſus is, a quo fuerat Dominus injuriatus, præſumitur *mandatum* interveniſſe, ut multorum auctoritate nempe *Bart. Bald. Angel. Hippol. Carrer. Gomez. Boſſ. Clar. Grat. & Alex.* firmat *Decian. lib. 9. cap. 34. num. 10.* qui numero ſequenti ſubjungit, quod ad legitime fundandam talem præſumptionem, tria requiruntur; nempe, quod intervenerit capitalis inimicitia inter alloquentem, & occiſum; quod allocutio fuerit in aure; & quod incontinenti famulus diſceſſerit, & occiderit. Et regulariter in talibus caſibus, quando verba audiuntur prolata, potius mens loquentis, quam verba, debet attendi, *arg. l. ultim. in fin. ff. Mandat. cap. Eam te. de Reſcr. cap. Ad hæc. de Poſtu. Prælat.* Unde, quando conſtare poteſt de mente, verba debent etiam impropriari, & intelligi per antiphraſim, nempe a contrario ſenſu, *arg. l. Si ex teſtamento . in fin. l. Si cum argentum . ff. de Except. rei judic. l. Qualem . ff. de Arbitr. Innoc. in cap. Cum eccleſiaſticæ . de Except.*, ut ſi quis loquens de inimico dicat: *Cujus nimis fatigatur in vexando alios, facias, ut quieſcat, & dormiat*. Profecto nomine quietis, & dormitionis intelligenda eſt mors, quam ille præcipit.

23 Probant pariter *mandatum* minæ, quando claræ ſunt, & procedunt ab homine ſolito illas exequi, *Carer. Pract. crim. §. 5. n. 56. ℣. Non enim*, ut ſi diceret; *Non paſſarà dimani, che li farò far tal ſervizio, che non mi darà più impaccio*. Hoc autem limitandum eſt ad caſum, quod homicidium ſecutum ſit, & hoc in eo tempore, intra quod ſuppoſitus *mandans* minatus eſt, ſe curaturum, ut homicidium ſequeretur; & tandem, quod ſciatur quis fuerit homicida, puta, filius, famulus, conſanguineus, aut cliens ejus, qui minatus eſt, quem conſtat nullam habuiſſe ſimultatem cum occiſo, aut aliam cauſam privatam homicidium committendi. Ratio eſt; quia oportet, quod minæ præceſſerint, & hoc concludenter probandum eſt. *Gloſſ. in l. Si vero non. §. Si poſt creditam ff. Mandat. Bald. in l. Hæc verba ff. De his qui not. inf.* Secundo, quia, ſi homicidium ſequatur in alio tempore, & maxime, ſi valde diſtat ab eo, quod præfixit minans, inepte ex talibus minis deducitur homicidium commiſſum ex *mandato* ejus; ſuipponitur enim, quod in tanto tempore deferbuerit iracundia, ob quam in minas erupit. Tertio, quia, ſi non apparet clare homicidium commiſſum ab eo, qui dependentiam aliquam habet a minante; potuit homicidium committi ab alio, ſub ſpe, quod de eo culparetur ille, qui minas jactavit, ut non raro accidit; & hoc maxime, ſi occiſus cum multis aliis habuit inimicitias. Oportet proinde de neceſſitate, ad dandam vim præſumptioni *de mandato*, quod conſtet, quod homicidium commiſſum ſit a tali, qui inculpatus de mandato, illud mandare veriſimiliter potuerit.

24 Quantum vero ad mandatum homicidii, interveniente pecunia, quod eſt *aſſaſſinium*, ut plene conſtet de eo, oportet, quod concludenter probentur ea omnia, quæ ad ejus eſſentiam ſpectant, de quibus ſufficienter locuti fuimus in explicatione ejus diffinitionis a *num. 2.*

25 Plura ſpecialia habet crimen *aſſaſſinii*, de quibus loquitur *Decian. Tract. crim. lib. 9. cap. 30. a nu. 20. ad 36*; præcipua autem ſunt circa probationes ad illud neceſſarias. Et in hoc optima eſt doctrina *Ameſtua de Pot. in ſeipſ. lib. 1. cap. 10. num. 9. Monticelli Pract. cr. Regul. 8. num. 23. & 24.* quos recitat, & ſequitur *Raynaldus Tom. 1. cap. 7. §. 1. num. 49. &* 50. & eſt, quod ad hoc, quod ſpecialia *aſſaſſinii* locum habeant, debet conſtare de qualitate *aſſaſſinii* ſecundum illam probationis ſpeciem, quæ requiritur ad illum actum, qui explicandus eſt. Nempe ad inquirendum, & carcerandum Reum, etiam in Carcere ſtrictiori, ſufficiunt leviora indicia, quam ſi ageretur de alio crimine minus atroci. Pariter indicia urgentiora, quam ad carcerandum, in *aſſaſſinio* quidem ſunt neceſſaria, non tamen talia, ut in aliis delictis, quia etiam ex depoſitione Teſtium de auditu torqueri poteſt *Aſſaſſinus*, ut dicunt Doctores *Monticell. Pract. crim. Reg. 8. num. 24. &* 28. *Merenda Conſ. 50. num. 6. Muta ad Capit. Regn. Sicil. Tom. 5. cap. 359. num. 65.* Ad condemnandum pariter ſufficiunt argumenta probabilia circa qualitatem *aſſaſſinii*, cum ſufficiat, quod de qualitate conſtet cum privilegiis *aſſaſſinii*, hoc eſt tali probatione, etiam privilegiata, qua lex contentatur. Et omnia ſupradicta fundantur in diſpoſitione illius Textus *in cap. Pro humani . de Homicid. in 6.* qui ad probationem hujus delicti requirit argumenta tantum probabilia.

26 Quia vero conſtans omnium Doctorum ſententia eſt, quod ad condemnandum Reum in pœnam ordinariam, neceſſarium eſt, quod plene conſtet de delicto, ac delinquente, dicendum ideo eſt, quæ nam dicantur probationes plenæ in hoc crimine. Et ad hoc dico, cum *Cortiada Deciſ. 21. n. 95.* qui citat *Grammat. Guazin. Giurb. Tapia Caſtrill. Maſtrill. & Merlin.* qualitatem *aſſaſſinii* plene remanere probatam per illa indicia, quæ pro alio crimine ſufficerent ad torturam; & ratio eſt, tum quia Canones, in deteſtationem tanti criminis, contenti fuerunt argumentis tantum probabilibus pro plenis; tum quia qualitas *aſſaſſinii*, quæ conſiſtit in occulta conventione, & pretio, tanquam ſimpliciter, & abſolute arcanum, non eſt de per ſe probabilis vera probatione per Teſtes, ſed ſolum præſumptive per probata indicia,ac conjecturas,ut textualiter habetur in quadam lege *l. Omnes . §. A barbaris . ff. de Re milit.* dicente, *quod liquido probari non poteſt, argumentis probatur* [illegible]

27 Hinc ſequitur, quod talia probabilia indicia non requirunt probationem per Teſtes omni exceptione majores, ſed ſufficiunt Teſtes, aliquam exceptionem patientes, quæ tamen non ſit ex illis, quæ ex rei natura totaliter Teſtem inhabilitant, ut inimicitia capitalis &c., & ratio eſt, quia delictorum exceptorum natura plerumque amat latibula, ac tenebras; unde quodammodo impoſſibile eſt Teſtes totaliter integros ſuper his habere; & ideo Judex debet eſſe contentus Teſtibus, aliqualem exceptionem patientibus, ut bene arguit *Graſſet. Anath. necis prodit. §. 29. num. 264*; Legimus proinde apud *Ciarlin. Contr. 12. num. 25.* fidem adhibitam fuiſſe puero undecim annorum, roborato pluribus adminiculis, in probatione cujuſdam delicti difficilis indaginis; & *Marſilium in l. Infans . ff. Ad l. Cornel. de Sicar.* ex teſtimonio duorum puerorum condemnaſſe quendam, qui propriam uxorem, haurientem aquam, in puteum præcipitavit. Et tandem in criminibus probationis difficilis univerſaliter admitti Teſtes inhabiles, conſtans eſt ſententia *Chartar. Giurb. Criſpolt. Magon. Brunor. a Sol. Farinac. Merlin. Pignatell.* quos congerit *Raynaldus Tom. 1. cap. 7. §. 1. n. 39. & 40.*

28 Et advertendum, quod in hoc crimine *aſſaſ-*

ſinii

ſilii in ordine ad torturam ſufficit juxta quoſdam *Niger. Provenzal. Marſil. Muta. Bald.* apud *Raynal. loc. cit. num.* 47. dictum mandatarii, adminiculatum inimicitia, aut cauſa odii inter occiſum, & ſuppoſitum mandantem: aut duo ſocii criminis, qui plures patiantur exceptiones, ut vult *Giarlin. Controv.* 10. *num.* 126., aut publica vox, & fama, quando ortum habuit ab aliqua cauſa veriſimili, ut firmant alii, *Horat. Perſ. Giurb. Graſſet. Farinac. Carrer. Placha. Bald.* apud *Raynal. loc. cit. num.* 45. In ordine vero ad condemnationem ſufficit, quod conſtet de capitali inimicitia inter mandantem, & occiſum: quod ſuper mandato, & ſolutione pecuniæ adſint dicta duorum mandatariorum cum tortura: & tandem, quod conſtet de allocutione mandantis cum mandatariis, ut poſt *Farinacium Quaeſt.* 44. *num.* 7. & 8. firmat *Cutellus Ad leg. Martin. Controv.* 3. *num. p. fol.* 423.

29 Non modica vero viget inter Doctores controverſia circa ſubjectum, ſuper quo cadit hujuſmodi ſpecialitas privilegiata in ordine ad probationem, puta, an cadat præciſe ad probandam qualitatem *aſſaſſinii*, quæ conſiſtit in ſtipulatione operæ, & pretii inter mandantem, & mandatarium; an vero in probanda executione, puta, patratione homicidii ipſius; an potius ſit ad privilegiandum utrumque? Et quidem nonnulli *Vargaſ. Deciſ.* 49. *num.* 9. *Del Bene de Immun. Eccl. Tom.* 2. *cap.* 16. *Dub.* 21. *Sect.* 1. *num.* 15. *Garon. ad Nov. Conſt. Mediol. de Pœn. art.* 2. *num.* 21. autumant, hoc privilegium ſpectare ad executionem criminis, non vero ad ejus qualitatem; ita ut velint, quod qualitas *aſſaſſinii* ſit concludenter probanda per probationes plenas; executio autem illius ſufficienter probata remaneat ex indiciis præſumptivis, argumentiſque tantum probabilibus.

30 Alii non pauci *Farinac. Conſ.* 16. *nu.* 57. *Capoll. Cravet. Clar. Guazzin. Felic. Cavalcan.* & *Eugen.* apud *Giurba Conſ. Crim.* 2. *num.* 60. & 61. advertentes, quod tractatus de occidendo eſt de ſui natura difficilis probationis, quia ſolet ſecretiſſime fieri, determinant, privilegium illud reſpicere probationem talis tractatus, qui de natura ſua talem ſpecialitatem exigit: executionem vero illius requirere probationem plenam per clara argumenta, cum hæc ſecum non vehat eam difficultatem probationis, quam involuit tractatus.

31 At meo judicio nulla dictarum opinionum ſubſiſtit; nam Textus illius capituli *Pro humani de Homicid. in* 6. ſic habet: *Poſtquam probabilibus conſtiterit argumentis, aliquem ſcelus tam execrabile commiſiſſe*: Porro commiſſio criminis conſiſtit in hoc, quod crimen in ſuo genere perfectum patretur; *committere* enim, ut ait Textus, *Feſt. lib.* 3. apud *Calvin. lexic. V. Committere*, eſt *ſimul mittere*, puta, omnes partes ad aliquem effectum requiſitas, *in eſſe mittere*; ad *aſſaſſinii* autem perfectionem duæ partes requiruntur, puta, tractatus de pretio, & cæde hominis, & cædes ipſa ad effectum perducta; ſequitur ergo, quod privilegium ſpecialitatis prædictæ reſpicit ambas partes; & ſic interpretanda eſt illa lex, quæ, cum loquatur generaliter, & ſine diſtinctione, diſtingui minime debet, ut jura volunt *l. Non diſtinguemus. ff. de Recept. arbit. l. Præſes. ff. de off. Præſid. cap. Quid circa.* 22. *de Privil.*

32 Additur, quod, ſi vera eſſet prima opinio, privilegiaretur id, quod minus requirit privilegiari, puta, executio, quæ de ſui natura plene probari poteſt; & quod maxime privilegiari requirit, (nempe tractatus, qui de ſui natura probari concludenter difficillime poteſt) ſine privilegio maneret, quod longe abeſſe debet a recta ratione Legiſlatoris, qui in lege ferenda naturalem rationem ſequi debet. Si autem ſecunda opinio vera eſſet, nihil novi ſtatuiſſet capitulum illud; nam tractatus, nempe qualitas aſſaſſinii, (quæ, ut toties dictum eſt, præ difficultate plenæ probationis illud privilegium expoſcit) abſque tali ſanctione, eam ſpecialitatem conſequeretur; unde ſuperflua redderetur diſpoſitio talis capituli, quod admitti minime debet ex vulgatis juribus. Unde concludendum, quod citatum privilegium utramque partem perfecti *aſſaſſinii* complectitur, nempe tractatum, & executionem.

33 Quæ hucuſque dicta ſunt circa probationem *aſſaſſinii*, quadrant abſque difficultate in caſu, quo Reus in fortiis Laicæ Curiæ poſitus, damnandus veniat ad tanti ſceleris pœnas, & prout ajunt Doctores in terminis dicti *capitis primi de homicidio in* 6. At quid dicendum in caſu, quod Reus imputatus de tali delicto, confugerit ad Eccleſiam, ut juxta tenorem Bullæ *Gregor. Quartidecimi* cognoſci debeat ab Epiſcopo, an interveniant in caſu conditiones *aſſaſſinii* tum circa tractatum, tum circa executionem, ob quas mereatur privari Immunitate Eccleſiaſtica: Debet ne Epiſcopus eſſe contentus argumentis probabilibus, an potius debet exigere probationes plenas, ut pronunciet, Reum relaxandum Curiæ ſæculari?

34 Spinoſa profecto quæſtio eſt, & quæ validos utrinque habet propugnatores. Hanc diſcutit ex profeſſo *Raynal. Tom. p. cap.* 7. §. 1. *a num.* 61. *ad n.*87. & per plures numeros exagitat catervas Doctorum, argumenta juris, & Decreta *Sac. Congre. Immunitatis* affert, quibus firmat concluſionem, quod nempe Bulla *Gregorii XIV. non admittit probationes privilegiatas*; *ſed plenas, legitimas, veras, & concludentes requirit*; unde ſequitur, quod ad hoc, quod debeat Epiſcopus declarare, Reum non gaudere Immunitate, oportet, quod ex proceſſu in ſua Curia formato, plene conſtet, Reum ex præcedenti tractatu cædem commiſiſſe.

35 Mens mihi non eſt contra torrentem Doctorum eniti, vel juri Eccleſiaſticæ Immunitatis nec in minimo detrahere, libet tamen, ad ornatum veritatis, nonnulla motiva indigitare, quibus forte perſuaſi abibunt Judices Eccleſiaſtici, non eam fuiſſe *Gregorii XIV.* mentem, quam plerique Doctores, ſtudio ampliandæ, etiam ultra ſenſum *Summorum Pontificum*, Eccleſiaſticæ immunitatis, facto cuneo defendunt; Judiceſque in hoc articulo imploro viros Doctos, nullius ex duabus partibus contrariis, ſtudio præventis.

36 Conſidero primo legem nutritivam peccati, aut Reipublicæ magis exitioſam, quam proficuam, omnino tolli debere, ut proinde etiam conſuetudo, quæ aliquoties vigorem contrariæ legis enervat, vulgatis juribus, ſi peccatum nutrit, in abuſum abit, nec ſuſtinetur, *cap.* 1. & *cap. Ex parte. cap. Cum tanto. de Conſuetud.* Patet autem, quod, ſi conſtare plene deberet de qualitate, & executione *aſſaſſinii*, ut quis Immunitate Eccleſiæ privaretur, ex hoc motivo magis nutriuntur peccata, & frequentiores Reipublicæ perturbationes ex frequentia *aſſaſſiniorum*; (quia tali immunitate freti perditiſſimi hujuſmodi homines licentius ad talia ſcelera animantur) ſequitur ergo talem explicationem (attento maxime, quod menti Pontificis aperte cernitur non cohærere) non eſſe admittendam.

37 Conſidero ſecundo in ſuperioris dicti confirmationem, quod, quando duo urgent contraria præcepta, magis attendendum eſt illud, quod magis rationi congruit ex majori publici boni utilitate; nam ad hoc ſpectant omnes leges politicæ, nempe, ut ci-

vilis felicitas promoveatur, ac conſervetur. Conſiderentur nunc duo præcepta, ambo Eccleſiaſtica, unum quidem *Innocentii Quarti*, qui vult tantum argumenta probabilia in probatione *aſſaſſinii* pro aſſecuranda Republica a talium improborum ſceleribus, aliud vero *Gregorii XIV.* requirentis plenam probationem *aſſaſſinii*, ne Judices Laici abutantur licentia extrahendi ab Eccleſia Reos de criminibus exceptis; quod nam magis urget ex his? an id, in quo aliquis Judex (qui tamen ſuperiori judicio ſubeſt, & ab eo poteſt coerceri) ultra ſuos limites manus protendat in præjudicium Immunitatis Eccleſiæ, an potius id, ex quo Reſpublica *aſſaſſiniis* ſcatet cum tot innocentium clade, ac familiarum diſſipatione? Profecto quivis ſenſatus dicet plus urgere ſecundum, quam primum. Concludendum ergo, hoc magis, quam aliud attendi debere, nec aliud recte potuiſſe velle Pontificem.

38 Dicetur forte magis urgere præceptum de Immunitate Eccleſiaſtica, quod cedit in honorem Dei, quam aliud, quod ſolummodo tangit utilitatem hominum. At hoc falſum eſt, nam Deus magis honoratur in punitione talium homicidarum, quam quod Eccleſia, quæ eſt domus ſua, ſit aſylum eorum iniquitati. Videmus proinde, (ultra exemplum *Joab*, qui duos Principes exercitus, nempe *Abner*, & *Amaſa*, proditorie occiderat, de mandato *Salomonis* fuit ad altare trucidatus a *Banaja lib.* 3. *Reg. cap.* 2. ℣. 31. & 32. de quo a Scriptura minime reprehenditur) quod Deus ipſe ad punitionem talium, qui ex inſtituto homines necant, noluit, quod ulla haberetur ratio templi ſui, nec hoc talibus ſceleratis ſecuritatem præſtaret, dicens *Exod. cap.* 21. ℣. 14. *Si quis per induſtriam occiderit proximum ſuum, & per inſidias, ab altari meo evelle eum, ut moriatur.* Aſſaſſinium autem per induſtriam, ac inſidias perficitur, quia appenſate fit, & per eum, a quo nequit cavere occiſus, dum nulla intervenit cauſa, aut modus ab eo cavendi.

39 Conſidero tertio in prædictorum corroborationem, quod, ut dictum eſt, ex tali opinione, quod nempe conſtare plene debeat de *aſſaſſinio* &c. nutritur talium hominum confidentia, ut proinde ſub ſpe gaudendi tali Immunitate delinquant, alias talia ſcelera non comiſſuri; unde nullo pacto debet ſibi talis confidentia ſuffragari, & per conſequens ſuſtineri illa opinio, quæ ejuſmodi confidentiæ fundamentum eſt, quod palmariter demonſtro ex *cap. Immunitatem de Immunit. Eccl. cap. final. de Immunit. Eccl.* Ibi enim textualiter habetur, quod, qui mutilat, aut occidit in Eccleſia, aut Cæmeterio, *quæ niſi per Eccleſiam, ad quam confugerit, crederet ſe defendi, nullatenus fuerat commiſſurus*, Immunitate Eccleſiaſtica non gaudeat. Patet autem ideo non gaudere, non quia in Eccleſia delinquit, (quia ſi ibi delinquit non ſub ſpe Immunitatis, ſed accidentaliter, gaudet Immunitate juxta opinionem *Hugonis*, cum qua omnes Doctores tranſire ibidem notat *Abb. in cap. final. num.* 8. ℣. *Videtur tamen de Immunit. Eccl.* & Add. ad Gloſſam ejuſdem capituli) ſed quia delinquit ſub ſpe Immunitatis. At in noſtro caſu plures delinquerent *aſſaſſinio* ſub ſpe fruendi Immunitate, quia Epiſcopis non poterit judicialiter plene conſtare de qualitate, ac executione *aſſaſſinii*; ergo minime gaudere debebunt Immunitate, delinquendo ſub tali ſpe, & ex conſequenti nequit ſuſtineri opinio talem ſpem fundans, ac nutriens.

40 Conſidero quarto, quod *Gregorius* nihil ſtatuit de caſu, quo Judex Laicus *aſſaſſinum* habens in ſuis fortiis, ipſum ad pœnas delicti damnare velit; nec contra diſpoſitionem *cap.* 1. *de Homicid. in* 6. requiſivit probationes plenas, ſed reliquit in ſtatu, in quo erat. Si ergo *aſſaſſinus* extrahendus eſt ab Eccleſia, ut ejus immunitate pro crimine non fruatur, requiretur probatio criminis plena; & ut pro eodem vita privetur, ſufficere debet argumentum probabile? Et quis feret hæc? Ut quis amittat vitam naturalem, quod maximum homini eſt, ſufficit in *aſſaſſinio* probabilitas indiciorum; ut vero perdat uſum Immunitatis, quod minus eſt, neceſſaria erit concludens probatio? Et quis huic abſurdo annuere poteſt? Dices forte, talis eſt mens *Gregorii*, nec de ratione, aut mente legis, aut legiſlatoris quærendum eſt. Sed reſpondeo, negando aſſumptum; neque enim ille in ſua Conſtitutione evidenter plenam probationem exigit, ſed hæc eſt Doctorum opinio, quæ proinde poteſt melioribus rationibus expugnari.

41 Conſidero quinto, quod Bulla *Gregorii XIV.* ut evidenter ex ejus lectura conſtat, & notavit *Raynal. Tom. p. cap.* 7. §. 1. *num.* 71. facta eſt ad tollendum abuſum Officialium ſæcularium circa interpretationem indultorum, a *Sede Apoſtolica* diverſis Principibus conceſſorum pro extractione ab Eccleſia Reorum ad illam confugientium; hoc autem ſufficienter præſtatur conſtituendo Epiſcopos Judices meritorum Cauſæ, an nempe Reus ſit in caſu, ob quem privari debeat Immunitate, nec ne; cum antea ſuper hoc ſoli Judices Laici pronunciarent; ergo non debet ex ea duplex ſpecialitas juris communis antiqui correctiva deduci ob jura data ſupra *n.*3., puta, conſtituendo Epiſcopos Judices Cauſæ, & immutando probationis modum, qui prius conſiſtebat in argumentis probabilibus, eum redigendo ad plenam probationem; attento maxime, quod de duplici hac ſpecialitate ex Conſtitutione minime evidenter conſtat.

42 Conſidero ſexto, quod Clericus *aſſaſſinus* juxta *caput primum de Homic. in* 6. tradendus eſt brachio ſæculari, & quod de caſu hoc Bulla *Gregorii XIV.* nullo modo loquitur. Demus nunc caſum, quod *Cajus* Clericus in fortiis Epiſcopi ſit de *aſſaſſinio* accuſatus, quæ nam probatio requiritur, ut is relaxetur Curiæ ſæculari? Profecto debet ſufficere ea, quæ eſt per argumenta probabilia tantum, ſic enim diſponitur textualiter in ſupracitato *capitulo de Homic. in* 6. Quomodo ergo pro privando laico Immunitate locali Eccleſiaſtica major probatio (nempe plena) requiritur, dum pro privando Clerico Immunitate perſonali Eccleſiaſtica, (quæ illa dignior, & magis privilegiata eſt) ſufficere debent argumenta tantum probabilia? Quis poterit ſibi ſuaderi, prudentiſſimum Pontificem voluiſſe ſtatuere diſpoſitionem, ita parum rationi congruentem? Conſidero tandem, quod ex communi ſcribentium ſententia, crimen *aſſaſſinii* eſt de ſui natura difficilis probationis, & ex hoc motus *Innocentius IV. cap.* 1. *de Homic. lib.* 6. ſtatuit, quod in hoc caſu Judex ex probabilibus tantum argumentis etiam deveniat ad pœnam ordinariam, ut poſt *Marſilium Pract. crim.* §. *Examinanda. num.* 24. ac *Carrerium eo tit.* §. 5. *num.* 17. & *ſeqq.* docet *Decianus lib.* 9. *cap.*30. *n.*22. Stat autem, quod natura criminis immutari minime poſſit ex diſpoſitione legis, ita ut, quod ex ſe eſt difficilis probationis, fiat facilis probationis per legem hoc ſtatuentem. Vel ergo dicendum eſt, quod *Gregorius* voluerit, quod *aſſaſſini* minime poſſint ab Eccleſia extrahi, & hoc non, quia diſpoſitio aperta illius Bullæ eſt, quod tales minime gaudeant Immunitate Eccleſiaſtica. Vel quod voluerit, quod tale crimen ex ſua lege mutaret naturam, & hoc non, quia hoc impoſſibile eſt, & de impoſſibi-

libus

libus lex non fertur. Sequitur ergo, quod voluerit tantum, quod Epiſcopis conſtet de hoc crimine eo modo, quo conſtare ſolent crimina difficilis probationis, puta, per argumenta probabilia. Et ſic concluditur, eam non fuiſſe mentem Pontificis, quam Auctores (parum forte diſcuſſa materia, ac ſeducti a primo ſcribente, plus æquo tribuente Immunitati Eccleſiaſticæ) docuerunt. Hæc Statuo coram viris doctis, ut perpendant, an communi contrariæ ſententiæ ſit tam faciliter adhærendum. Lector autem attendat ad Conſt. *Benedicti XIII.* incip. *Ex quo Divina*.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

43 *Pœna aſſaſſini eſt mors qualificata juxta varias locorum conſuetudines.*
Aſſaſſinus poteſt a quovis impune occidi.
Eſſe a populo diffidatus, & poſſe a quoquam occidi paria ſunt.
Ut locus ſit occiſioni aſſaſſini, debet præcedere ſententia declaratoria Judicis, aut notorietas facti.
44 *Major pœna datur mandatariis, quam mandantibus, & quare.*
45 *Quamvis pro aſſaſſinio attentato danda eſſet tanta pœna, ut pro perfecto, non tamen ſervatur, ſed moderatur qualitas mortis.*
46 *Pœnæ aſſaſſinii comprehendunt etiam fœminas, & minores, ut majores.*
Nomine perſonæ venit, tum fœmina, tum mas.
In aſſaſſinio locum non habet l. Auxilium. §. in delictis ff. de Minor.
47 *Pœnæ ſpirituales ſunt Excommunicatio latæ ſententiæ, non tamen reſervata.*
Item privatio dignitatis, honoris, Ordinis, Officii, & Beneficii, ipſo facto.
Item irregularitas, & infamia juris.
Pœnæ ſupradictæ requirunt ſententiam declaratoriam Judicis competentis.
48 *Clerici aſſaſſini, ipſo facto, perdunt privilegium Clericale.*
Judex Laicus eſt cumulative, & non privative cum Eccleſiaſtico in Cauſa Clerici aſſaſſini.
Declarari a Judice (ex probabilibus argumentis) Eccleſiaſtico debet, Clericum eſſe aſſaſſinum.
49 *Regulares aſſaſſini puniendi jure communi, cum non habeantur leges Statutariæ.*
50 *Quomodo agendum a Prælato Regulari, ſi ejus ſubditus eſſet Reus aſſaſſinii.*

43 Circa pœnas immaniſſimi hujus ſceleris ſciendum, quod variæ ſunt juxta varias locorum conſuetudines, ac Statuta. In univerſum quidem mors ultimi ſupplicii datur, ſed quia talibus Reis non traditur mors ſimplex, ſed qualificata, differentia eſt circa qualitatem mortis; nam, ut advertit *Raynal. Tom. p. cap. 7. §. 1. num. 168. & ſeqq.* pro varietate Regionum variatur etiam qualitas mortis; quod etiam fit pro varietate ulteriorum circumſtantiarum, quæ interveniunt in facto, ultra qualitatem *aſſaſſinii*. Proinde alicubi, ante ſuſpendium cauda equi raptantur, aut forcipibus candentibus in brachiis, aut mamillis torquentur Rei, aut eis manus dextera amputatur; Alibi, poſt ſuſpendium, aut relinquuntur in patibulo, nec unquam ſepulturæ traduntur; aut in fruſta diſcerpuntur, aut cremantur: alibi, viventes rota conteruntur, & membris in eadem rota intertextis, & palo ſuffulti, in tali patibulo inſepulti relinquuntur ad aliorum terrorem. Illud autem univerſaliter obſervatur, quod, cum juxta toties citatum capitulum *Pro humani. de Homic. in 6. aſſaſſinus* cenſeatur *a toto populo Chriſtiano perpetuo diffidatus*, poteſt ab omnibus impune occidi, ut dicunt Doctores; *Hoſt. in cap. 1. de Homic. num. 32. Carrer. Pract. crim. §. Circa igitur tertium. num. 22.* apud *Carpzov. Par. 1. Quæſt. 19. num. 11.* ſiquidem paria ſunt, quod lex, aut Statutum reputet aliquem diffidatum, & quod mandet eum occidi, ut *arg. l. 3. in fin. ff. Ad leg. Corn. de Sicar.* tradit *Decianus Tract. crim. lib. 9. cap. 30. num. 7.* Hoc autem limitandum eſt ad caſum, in quo per ſententiam Judicis aliquis ſit declaratus *aſſaſſinus*; aut talis ex notorietate facti ſit; ſiquidem notorietas facti ſupplet declaratoriam Judicis, quæ ad hoc deſideratur.

44 Hoc autem advertendum, quod, quamvis in dicto primo *cap. de Homic. in 6. aſſaſſini* proprie dicantur, qui per pecuniam mandant homicidium, & contra eos pœnæ ibi ſtatutæ principaliter dirigantur, & *aſſaſſinii* nomen, & pœnæ ſint a Doctoribus extenſæ ad mandatarios; tamen ex uſu majores pœnæ mandatariis, quam mandantibus, dantur. Unde viri nobiles *mandantes* pecunia homicidium, capitis obtruncatione, non autem furcis ſuſpenduntur; ac alii mandantes ſimiliter homicidium, non ſubeunt mortem qualificatam, qua afficiuntur *mandatarii*; & optima quidem ratio eſt, quia magis delinquit *mandatarius*, quam *mandans*: hic enim movetur ab inimicitia, ac iracundia, quam habet contra occiſum, ex illata ab eo ſibi injuria, unde, ſi procuret de ea ultionem, naturali quodam impetu movetur. *Mandatarius* autem ob ſolam cauſam turpiſſimi lucri, & ex plena, ac inexcuſabili malitia tantum ſcelus aggreditur, unde & præ illo magis puniendus eſt.

45 Pariter in eodem capitulo, prout docuimus ſupra *num. 9.* eadem pœna punitur actus attentatus, & conſummatus, quando deventum fuerit ad actum proximum, & *mandatarius* fecit, quidquid potuit, ut mors ſequeretur, ut dicunt Doctores *Plaza Covaru. Chaſſanæ. Clar. Menoch. Diaz Vulte. Cabal. Gutier. Farin. Gom. Monticel. Lopez.* apud *Paſqual. ad Laur. de Franch. Par. 1. num. 186.* Attamen in praxi non ſervatur, niſi quo ad ſubſtantiam, non vero quo ad qualitatem pœnæ. Ratio eſt, quia conſuetudo omnium tribunalium eſt, quod, licet Statutum ordinet, quod eadem pœna puniatur crimen perfectum, & conatus ad illud, tamen, quia irrationabile eſt, quod imparia in gravitate delicta eadem pœna vindicentur, illud totaliter non ſervant, ſed ſolum partialiter, nempe dant quidem pœnam ultimi ſupplicii in *aſſaſſinio* attentato, ſicut in perfecto, & in hoc conſiſtit ſubſtantia pœnæ, juxta quam Statuto obſecundant; ſed non dant mortem qualificatam (ut trahendo ad caudam equi, ſcindendo in fruſta &c.) in conatu, ſicut in *aſſaſſinio* perfecto, & ſic ratione pœnas temperant, & Statuto obedientes, ſervant nihilominus contra illud æquitatem.

46 Pœnæ porro a jure communi, aut Statutario latæ, comprehendere debent tum fœminas, tum mares; ratio eſt, quia capitulum illud ſæpe laudatum habet *quæcunque Eccleſiaſtica, ſæcularisve perſona &c.* nomine autem *perſonæ* venit non ſolum mas, ſed & fœmina *arg. cap. Mulieres. de Sent. excom.* *Barboſ. Appellat. 198. num. 11.* & etiam comprehendit minores, ſicut majores ætate. Unde *aſſaſſinus*, quamvis minor vigintiquinque annis, pœnam ordinariam ſubire debet, nec in hoc immani delicto locum habet *l. Auxilium. §. In delictis, ff. de Minor.*

pro-

prout poſt *Porr. Faſc. rer. crim.* §. *Aſſaſſinium.* ✠. *Minori.* & *Cortiad. Deciſ.* 95. *num.* 55. adnotat *Raynal. Tom.* 1. *cap.* 7. §. 1. *num.* 171.

47 Pœnæ ſpirituales, quæ ob dictum delictum incurruntur ex citato toties *cap.* 1. *de Homic. in* 6. ſunt primo excommunicatio, ipſo facto, quæ tamen reſervata non eſt, ut poſt *Gloſſam*, & *Barboſam in cap.* 1. *in fin. de Homic. in* 6. ac *Farinacium Quæſt.* 123. *num.* 11. advertit *Theſaurus Par.* 2. *V. Aſſaſſinium. num.* 1. Secundo, eſt privatio Dignitatis, honoris, Ordinis, Officii, & Beneficii *ipſo facto*; & hæc pœna comprehendit tam Laicos, quam Clericos, ut de communi teſtatur *Farinac. Quæſt.* 123. *num.* 13. Tertio, eſt irregularitas, ac infamia juris, (quia crimen hoc pertinet ad judicium publicum) quæ incurritur etiam effectu minime ſecuto, prout ex *Barboſa ad cap.* 1. *num.* 13. *de Homic. in* 7. docet idem *Theſaurus loc. cit.* ✠. *V. Etiam*. Supradictæ porro pœnæ prærequirunt ſententiam declaratoriam criminis a Judice competente factam. *Suar. de Cenſ. Diſp.* 23. *Sect.* 5. *num.* 46.

48 Quo ad Clericos committentes *aſſaſſinium*, ſpeciale eſt, quod *ipſo facto* amittunt privilegium Clericale, & a Judice Laico puniuntur, ut communiter ſentiunt Doctores; *Decian. lib.* 9. *cap.* 30. *n.* 21. *Farinac. Quæſt.* 123. *num.* 62. *Fajard. Fiſcal. Alleg.* 5. *num.* 20. & ibi *Graſſ. Narbon. Barboſ. Cyriac. Giurb. Merlin.* & *alii*. Quæ tamen concluſio accipi debet cum duabus advertentiis. Prima eſt, quod Judex Laicus eſt cumulative cum Eccleſiaſtico, non autem privative Judex in Cauſa Clerici *aſſaſſini*. Secunda eſt, quod debet conſtare, Clericum eſſe *aſſaſſinum* ex probabilibus argumentis per ſententiam Judicis Eccleſiaſtici, vel ex notorietate facti, vel ex confeſſione, aut convictione Rei, ut pluribus veſtis probat *Raynal. Tom. p. cap.* 7. §. 1. *nu.* 189. & *ſeqq.* Volunt nonnulli, quod debeat intervenire alia advertentia, puta, quod debeat mors innocentis eſſe ſecuta; ſed hæc opinio pugnat de directo contra Textum citatum dicentem, *quamquam mors ex hoc forſan non ſequatur*; ideo talis ſententia nullum habet fundamentum. Volunt alii, *Pegn.* 3. *Par. Director. Inquiſ. Comm.* 49 §. *Præterea*. *Chartar. Cened. Carrer.* & *Farinac.* apud *Raynal. loc. cit. num.* 199. quod alia advertentia requiratur, quod, nempe Clericus prius degradetur, ut de eo diſponere poſſit Judex Laicus. Sed etiam hæc opinio refragatur citato Textui, dicenti, *nullatenus alia excommunicationis, vel depoſitionis, aut diffidationis adverſus eum ſententia requiratur*; ideo nullam omnino degradationem requiri ſuſtinent quamplures Doctores. *Lup.* & *Dominic. in cap.* 1. *de Homic. in* 6. *Hippol. in l. Unic. num.* 107. *C. de Rapt. virg. Tyrre. in l. Ne ſtarios.* §. *Non alias. num.* 448. *ff. Ad Syllan. Caſſan. Covar. Gram. Capyc. Goni. Aufrer. Diaz.* & *Cabedo* apud *Paſqual. ad Lauret. de Fran. Par.* 1. *n.* 187.

49 Quantum ad Regulares, de communi jure cenſeri juxta alios Clericos, ubi propriis legibus non coarctentur, perſpicuum eſt, & in hoc crimine ſpecialiter, de quo toties citatus Textus habet, quod pœnis, in eo latis, afficiatur *quævis ſæcularis, aut Eccleſiaſtica perſona*, & nomine perſonæ Eccleſiaſticæ venire Regularem quemvis, extra omnem aleam eſt. Non credo autem, quod ulla Religio habeat leges municipales de hoc crimine; & Nos *Minores de Obſervantia* nullum habemus ſpeciale Statutum. Et ratio eſſe poteſt, quia in mentem legislatorum Regularium nunquam potuit venire, quod tale, ac tantum ſcelus unquam potuerit a viro Religioſo patrari.

50 Sed quid juris, ſi caſus eveniret, quod ſive intra, ſive extra Clauſtra, in perſona Clauſtrali, aut ſæculari, Religioſus tale crimen committeret? Dico, quod relaxandus eſſet Reus, probabilibus argumentis de hoc indiciatus, brachio ſæculari, ſervata circa hoc forma præſcripta a propriis conſtitutionibus, puta, circa modum procedendi, ac ſententiam. Nos Minores habemus quidem Statutum, quod, qui committit crimen in Ordine, ob quod, ſi eſſet ſæcularis, damnandus eſſet ad mortem; ad triremes condemnetur, ſed non puto, tale Statutum poſſe adaptari ad hunc caſum. Siquidem pœna hujus criminis, prout ſupra dictum eſt, non eſt ſimplicis mortis, ſed qualificatæ; triremes autem correſpondent morti ſimplici, non vero qualificatæ; unde, ſi darentur triremes tantum, hæc pœna non correſpondere poſſet pœnæ *aſſaſſinii*, quæ eſt mortis qualificatæ; pœna autem triremium qualificari non poteſt, niſi forte ſanciendo, quod ipſa ſit perpetua, & hoc indiſpenſabiliter; & ultra hoc, quod mittendus ad tales triremes perpetuas, per ſex menſes antea in carceribus in ſolo pane, & aqua jugiter jejunaret, & aliena manu ter in hebdomada in fratrum communitate acriter flagellaretur. Quando igitur eveniret caſus, poſſent ſuperiores qualificare pœnam triremium, prout dictum eſt; & ita ſententiando, optime eſſet legi communi proportionabiliter ſatisfactum, ſervando legem noſtram Statutarium. In Statu quidem Eccleſiaſtico puto, quod talis diſpoſitio non valeret; ſiquidem in ſimilibus criminibus atrocioribus *Papa* non contentatur pœna data Reis a ſuis Superioribus, quæ ſemper eſt citra ſanguinem; ſed eos tradere facit brachio ſæculari, & ultimo ſupplicio afficere. In aliis autem ditionibus ſæcularium, aut Eccleſiaſticorum Principum, hæc praxis non admittitur; unde vel eſſet danda triremium, aut Carceris perpetui pœna qualificata, prout dictum eſt; vel eſſet relaxandus Reus brachio Sæculari, & hoc multo fortius, ſi homicidium eſſet commiſſum ob pretium extra Clauſtra; tali enim caſu Judex Laicus (probato crimine, aut per ſententiam Superioris Regularis, aut ex facti notorietate) habet jus in perſonam Rei, prout dictum eſt ſupra, & poteſt Reum de manu Superioris Regularis vindicare, & morti tradere.

§. VII. Proditorium homicidium.

SUMMARIUM.

1 *Proditores, qui nam poſſint vocari.*
Apoſtata a fide, aut Hæreticus, eſt proditor.
Item, qui fidem Principi datam, violat.
Item, qui patriam hoſtibus prodit.
Secretum amici violans, eſt proditor.
Item, qui manifeſtat peccatum, quod probari nequit.
Prodens inſtrumenta Clientis adverſario, proditor eſt.
Doloſe circumveniens alium, eſt proditor.
2 *Proditor proprie quis dicatur.*
Homicidii proditorii definitio.
Differentia inter homicidium præmeditatum ex inſidiis, & proditorium.
3 *Amicitia ſimulata requiritur in homicidio proditorio.*
4 *Color amicitiæ debetur in homicidio proditorio.*
5 *Falſa amicitiæ ſigna referuntur.*
6 *Fides alicui dupliciter dari poteſt.*
Fides data hoſti eſt ſervanda.
Fides tacita, in quo conſiſtit.
7 *Homicidium patratum ab amico reconciliato, an ſit proditorium.*

. *Cauſa rancoris, ac odii, cognita ab occiſo in occiſore, excludit proditorium ab homicidio.*

8 *Reconciliatio præſumpta, quomodo reddat homicidium non proditorium.*

Ex reſalutatione, & colloquio non colligitur, aut inducitur amicitia.

9 *Ex reconciliatione expreſſa inducitur proditio in homicidio.*

10 *An ſit proditorium homicidium, poſt promiſſionem per verba, quæ aperte non ſonant voluntatem non offendendi.*

11 *Ut incurratur homicidium proditorium requiritur clara promiſſio de non offendendo.*

12 *An nova cauſa nata poſt reconciliationem, tollat rationem proditorii ab homicidio.*

13 *Reſolvitur dubium affirmative.*

Offendens inimicum ex nova cauſa, non tenetur ad pœnam conventionalem.

Amp'iatur concluſio.

14 *Pax, tregua, & promiſſio de non offendendo ambulant pari paſſu.*

Pax quid ſit.

Quid ſit tregua.

Promiſſio de non offendendo quid ſit.

Differentia inter ſupradicta tria.

Promiſſio, pactum, conventio &c. ſemper intelligenda rebus ſic ſtantibus &c.

15 *Nova cauſa quotupliciter poteſt ſupervenire factæ reconciliationi.*

16 *Cauſa ſuperveniens reconciliationi, non requiritur, quod ſit juſta.*

Cautela, quæ adhibetur, ne quis poſſit allegare novam cauſam, ſi poſt reconciliationem inimicum offendit.

Conſtitutiones Papales pro Statu Eccleſiaſtico.

Nova cauſa, ut legitimet offenſionem, quomodo debeat conſtare juxta dictas Conſtitutiones.

1 PRodere, a quo quis dicitur *proditor*, aut *proditoriam* necem, ſeu *homicidium* committere, ex nominis etymologia importat *procul a ſe dare*, hoc eſt projicere; proinde, ut ſcribit *Decian. Tract. crim. lib.* 7. *cap* 29. *num.* 1. qui fidem, ac officium, quod fundatum in fide habet, a ſe procul rejicit, *proditor* poteſt nominari, & ſic multipliciter, ut poſt *Gloſſam in cap. Clericus qui adulatio.* 46. *Diſt.* dicunt Doctores *Luc. de Penna in l. final. C. de Delat. Par. de Pute. Tract. de Re milit. in V. duo milites. num.* 5. quis poteſt dici proditor: nempe aut ratione *objecti*, quod proditione offendit, ut qui Apoſtaſia, aut hæreſi fidem Chriſto datam in Baptiſmo abjicit, Chriſti, ac Dei *proditor* eſt; pariter, qui fidem, proprio Principi juratam, abjicit, ejus *proditor* eſt: item qui Patriam hoſtibus prodit, *proditoris* notam incurrit, quia naturali quodam fœdere, quivis propriæ Patriæ naſcendo fidelitatem ſpondet. Aut ratione *modi*, quo data fides violatur, ut qui ſecretum proximi, ſuæ fidei commiſſum, vulgat, *arg. cap. Sacerdos. de Pænit. Diſt.* 6. aut ejus occultum peccatum, quod probari nequit, manifeſtat, *arg. cap. De his.* 2. *quæſt.* 7. aut inſtrumenta alicujus ejus adverſario prodit, *l. Si quis aliquid. §. Si quis inſtrument. & §. Inſtrumenta. ff. de Pæn.* aut quempiam doloſe circumvenit, *arg. cap. Si cupis.* 16. *quæſt.* 1. *cap. Guiliſarius.* 23. *quæſt.* 4. *Authen. de litig. §.* 1. aut pluribus aliis modis, quos recenſere ſuperfluum eſt.

2 *Proditor* autem proprie dicitur, qui ſimulata amicitia, aut fide, aliquem interficit, prout docuit *Bart. in l. Reſpiciendum. §. Delinquunt. ff. de Pæn.* quem omnes Doctores communiter ſequuntur; unde deducitur *proditorium homicidium* poſſe commode definiri, quod *ſit cædes hominis incauti, patrata ſub colore amicitiæ, aut fide data.* Dicitur autem primo *cædes hominis incauti*, hoc eſt illius, qui nullum motivum habet ſibi cavendi ab eo, a quo necatur. Et quidem nonnulli Doctores *Peguer. Deciſ. crimin.* 54. *num.* 12. *Farinac. Quæſt.* 16. *num.* 76. & *Conſ.* 188. *num.* 77. *Gratian. Diſcept. form.* 619. *n.* 22. *Novar. Summ. Bullar. de Immun. Eccl. nu.* 76. *Sperell. Deciſ.* 185. *num.* 18. autumant, *ad homicidium proditorium* ſufficere, quod occiſus ſibi non potuerit cavere ab homicida, ſive quia vulneratus eſt a tergo, extante inimico in loco abſcondito; ſive, quia inter occiſum, ac homicidam nulla interveniebat inimicitia; quia differentia eſt inter homicidium præmeditatum ſimplex; homicidium ex inſidiis; & *homicidium proditorium*. Siquidem ad primum ſufficit præmeditatio, nec requiritur, quod occiſus habuerit, aut non, motivum ſibi cavendi ab homicida; ſi enim hic injuriam occultam acceperit ab occiſo, qui nempe uxorem ſuam polluit adulterio, & putabat hoc eſſe illi incognitum, ut proinde ſibi ab eo non caveret, ſi occiſus manet, non poteſt dici proditorie, nec inſidioſe, (ſi a tergo, aut ex aliis inſidiis non vulneravit) ſed tantum *præmeditate* occiſus.

3 Pariter homicidium ex inſidiis dicitur tunc tantum, quando aggreſſio actualis minime potuit prævideri, quia, vel ſu t a tergo; vel extante aggreſſore occultato, aut perſonato; vel quia gerebat arma abſcondita ſub pallio: & hæc qualitas intervenire poteſt in homicidio, ſive occiſus habuerit cauſam ſibi præcavendi, ſive non. *Homicidium* autem *proditorium* importat, quod fiat ſub colore amicitiæ, aut fide data, ut inferius amplius declarabimus; & ſic hæc duo homicidia ſpecie diſtingui, perſpicuum eſt, cum in hoc requiratur in homicida amicitia ſimulata, quæ non requiritur in alio, ut poſt *Bartolum in l. Reſpiciendum. §. Delinquunt. num.* 2. *ff. de Pæn.* firmant multi Doctores *Bald. Anchar. Angel. Arct.* apud *Gomez Varia reſol. T.* 3. *de Delict. cap.* 3. *de Homic. num.* 5. *Plaza Bajard.* apud *Cabal. de Omn. gen. homic. num.* 395. Et concedo quidem, quod idem homicidium ſit ex inſidiis, & proditorium, non tamen erit ex eadem cauſa, aut qualitate; quia erit proditorium ob amicitiam ſimulatam; ex inſidiis autem ob modum, juxta quem facta eſt aggreſſio, ut ſupra explicuimus.

4 Dicitur ſecundo, *patrata ſub colore amicitiæ*, quia non ſufficit, quod inter homicidam, & occiſum non intervenerit inimicitia, ſed requiritur, quod interveniat amicitia quidem, ſed ſimulata ex parte occiſoris, ſed credita realis, ac ſincera ex parte occiſi; & in hoc eſt ratio veræ proditionis. Quia poteſt quidem *Titius* ignorare, quod *Cajus* ſit ejus inimicus, quia ab eo nulla inimicitiæ ſigna habuit; nec etiam ab eo habuiſſe indicia amicitiæ, ob quæ eum pro amico habuerit, & ſi ab eo occidatur non erit *homicidium proditorium*, quamvis ſibi ab eo cavendi nullum omnino motivum habuerit, quia poſitiva amicitiæ ſigna non præceſſerunt.

5 Talia porro falſa amicitiæ Signa ad proditionem requiſita, *ex Luca de Penna in l. ult. num.* 8. *C. de Delator. lib.* 10. recitat *Decianus Tract. crim. lib.* 7. *cap.* 30. *num.* 12. & ſunt ſuavia, & dulcia verba proferre; amplexari; applaudere; blande arridere; ſub pacis fœdere oſculari; jocari prompte; libenter adulari, cum adulatio ſit eſca proditionis, *arg. cap. Clericus.* 3. *ubi Turrecrem. n.* 5. *Diſt.* 46. & juxta *D. Hieronymum* apud eundem *Turrecrematam loc. cit. nihil eſt, quod tam facile corrumpat mentes homi-*

minum, & tam dulciter fallat, ſicut adulatio. Alia ſunt amicitiæ ſigna, quæ dabimus infra, cum de probatione qualitatis *homicidii proditorii* agemus.

6 Dicitur tertio, *aut fide data*: fides autem, prout bene advertit *Cabal. Tract. de Omn.gen.homic. num.* 458. *& ſeqq.* poteſt dupliciter dari alicui, puta, expreſſe, aut tacite; expreſſe quidem, quando expreſſis verbis aliquis alteri fidem ſpondet, & hoc ſive nulla, ſive aliqua præceſſerit inimicitia, quæ per talem fidem, aut verbis, aut ſcripto datam, ſive jurata fuerit, ſive non, cenſetur abolita. Talis autem data fides, etiam hoſti ſervanda eſt, *arg. l. Poſt liminii. §. final. ff. de Capt. & poſt. rever. Marſil. Conſ.* 9. *num.* 24. *V. Quinimo. Dec. in l. Ea eſt in fin. ff. de Reg. jur. Giga. Tr. de Crim. læſ. majeſt. Tit. de Proditor. quæſt.* 1. *num* 8. *V.* 8. *proditores dicuntur. Tacitam* autem, dicit *Caballus* loco ſupracitato, eſſe eam fidem, quæ conſiſtit in ratione humanæ ſocietatis, per quam homo homini prodeſſe, non vero inſidiari debet. Sed hoc minime admiſerim, nam hoc pacto quivis occiſus ab alio, non præeedente aperta inimicitia, poſſet dici proditorie occiſus, quod verum non eſt. Sed *tacite datam eſſe alicui fidem* dicendum eſt, cum quis alicui præſtat ea, quæ amicis tantum præſtari ſolitum eſt, ut eſt aliquem in domo propria hoſpitio excipere; propria ſecreta illi communicare; illum ab aggreſſore tueri, pro eo fidejubere &c. Ratio eſt, quia, cum hæc ſolis amicis fieri ſolita ſint, hæc eadem præſtans, implicite oſtendit, eum habere amicitiam cum eo, cui talia præſtat, & ſic *tacitam fidem* ſpondere.

7 Dubitare autem hic contingit, an *homicidium* perpetratum ab amico reconciliato, poſſit dici *proditorium*? Et ad hoc dubium reſpondetur, diſtinguendo de reconciliatione aut tacita, aut præſumpta, aut expreſſa. Si loquamur de tacita, nempe de illa, in qua offenſus diſſimulat injuriam, non movet querelam contra offendentem, accedit ad Sacramenta Confeſſionis, ac Communionis, in quibus communiter cenſetur injuria remitti; reſpondetur abſolute, quod non; quia ad excludendam qualitatem proditorii, ſufficit, quod ſubſiſtat cauſa rancoris, ac odii, cognita ab eo, qui occiſus eſt, ut concorditer dicunt Doctores; *Bart. in l. Reſpiciendum. §. Delinquunt. ff. de Pœn. Marin. Quotidian. Reſol.* 147. *num.* 2. *&* 3. *Novar. Sum. Bull. de Immun. Eccl. num.* 79. *&* 81. *Rovit. Pragm.* 11. *Tit. de Abolitio. num.* 58. apud *Raynal. Tom.* 1. *cap.* 8. *§.* 3. *num.* 113. Ratio eſt, tum quia qui diſſimulat injuriam tantum, non ſpondet per hoc ſecuritatem injurianti; tum quia non ſequitur, quod ex unius interna non apprehenſione, exterius alterius delictum qualificetur; tum quia occiſus, qui homicidam offenderat, vel debebat procurare ab eo pacem, vel debebat caute procedere, & ſibi præcavere; unde ſibi imputandum eſt, ſi non cavit.

8 Si vero reconciliatio fuit *præſumpta*, ex aliquo actu externo elicita, puta, per *ſalutationem*, quia ſalutatus reſalutavit; *allocutionem*, quia forte in conſortio amicorum communium unus cum alio allocutus eſt; *converſationem*, quia in hoſpitio forte caupo eandem menſam paravit pro ambobus, qui inſimul comederunt; aut *comitatum*, quia unus pergebat ad eundem locum, ad quem ibat etiam alius, & in itinere facti ſunt comites, non quidem illi duo ſoli, ſed cum aliis amicis communibus, quibus uterque illorum erat ſociatus, dicendum pariter, quod *homicidium* poſt talem reconciliationem non eſt *proditorium*, ut cum multis a ſe citatis tenet *Graſſettus Anatom. nec proditor. §.* 14. *per tot.* quem ſequitur *Raynaldus loc. cit. num.* 121. Ratio eſt; tum quia ex reſalutatione, & colloquio non colligitur, aut inducitur amicitia, juxta *Gloſſ. in l. latæ. §. Amicos. ff. de Verb. ſign.* ſicut neque ex fortuito comitatu, aut comeſſatione, quia hæc procedere poſſunt ex urbanitate; tum quia actus, a quo deſumitur præſumptio remiſſionis injuriarum, non fit ſponte, ac motu proprio, ſed gratia honeſtatis, & contemplatione aliorum, coram quibus aliter facere, indecens fuiſſet, nunquam concordiam, ac reconciliationem inducit, ut poſt multos, a ſe citatos, ſcribit *Farinac. Conſ.* 98. *num.* 4. *lib. p.* tum quia ad inducendam aſſecurationem reconciliationis non ſufficiunt ſigna generalia dubia, ac æquivoca; ſed requiruntur ſpecialia, vera, & neceſſario concludentia, ut loco citato firmat *Farinacius*.

9 Si autem reconciliatio fuit expreſſa, facta verbis, aut ſcripto, per ſimplicem promiſſionem, aut juratam de non offendendo, ſi ex poſt, nulla nova cauſa interveniente, *homicidium* committitur, illud erit abſolute proditorium, ut cum multis *Giurb. Farinac. Cutell. Delbene Barboſ. Ricc. Ther. & Cortiad.* concludit Raynaldus *Tom.* 1. *cap.* 8. *§.* 3, *num.* 133. Ratio autem eſt, quia ex quo data eſt fides de non offendendo, mors illata ſub tali fide, habet veram rationem *proditorii* juxta ſupra datam definitionem.

10 Dubium aliud ſubire poteſt, nempe, an *proditorium* cenſeatur *homicidium*, quod ſecutum eſt, poſtquam injuriatus amicis, qui ſe interpoſuerunt, ut pacem cum injuriante faceret, reſpondit; *Io non li voglio male; facci li fatti ſuoi; non lo moleſtarò per giuſtitia; non voglio più intrinſiebezza con lui; io ſon huomo da bene; ſo quanto debbo come buon Chriſtiano; per altro non voglio abboccarmi con lui; non havendo che partire con lui*; aut alia verba det, quæ ſonare quidem poſſunt, quod non habeat animum offendendi, non tamen aperte ſonant promiſſionem de non offendendo?

11 Reſpondeo, quod, ut ſupra *num.* 8. *in fin.* dictum eſt, non ſufficiunt ſigna æquivoca, aut dubia ſecutæ reconciliationis, ut offenſio ſecuta poſt hanc, dici queat *proditoria*; ſed requiritur clara, ac aperta promiſſio de non offendendo. Cum igitur verba ſuperius poſita, æquivoca ſint, nec apertam ſonent reconciliationem, ſequitur, quod *homicidium* poſt talia verba ſecutum, nullo modo poſſit vocari *proditorium*.

12 Dubitari ulterius contingit, an qui poſt factam remiſſionem, & datam pacem, offendit inimicum, cum quo fuerat reconcialatus, notam *proditionis* incurrat, ſi ex nova cauſa, nata poſt pacem initam, ipſum offendit?

13 Reſpondeo negative; Ratio eſt, quia in tantum quis cenſetur proditor, in quantum, facta pace, offendit alium ex motivo antiquæ inimicitiæ, quæ per pacem cenſebatur eſſe ſublata. Quod, ſi offendit ex nova cauſa, quam ſibi porrexit inimicus, non cenſetur ex motivo antiquæ inimicitiæ offendiſſe. Sequitur hinc, quod, ſi in articulis factæ pacis aliquæ conventiones ſtipulatæ ſunt, puta, quod, *ſi aliqua ex partibus pacem fregerit, teneatur aliquid ſolvere*, offendens alium ex nova cauſa, nullo modo tenetur ad pœnam illam conventionalem, prout poſt multos, quos citat, docet *Clar. Quæſt.* 47. *V. Quæro nunc*, qui teſtatur de communi. Et ampliatur dicta concluſio ad caſum, in quo primo offenſus reoffendat ex intervallo ſuum offenſorem, ut pluribus firmat *Cabal. Cent.* 2. *Reſol.* 101. *num.* 6. & ratio eſt; quia, ſi per primum offenſorem, qui novam cauſam tribuit, fuerat rupta, & totaliter reſoluta pax, utique ſecundo offendens non poteſt dici *proditor*, nec puniri pro ruptura pacis, quæ amplius non extabat, ut docuerunt *Baldus in l. Semel*

moræ

n ora in fin. ff. Soln matr. Moronus Tr. de Fid. tregu. & pace Quæſt. 126. *num.* 1. *& ſeqq. & Corneus Conſil.* 61. *Col. antepen. & col. fin. lib. p.*

14 Et prædicta concluſio procedit non tantum in pace, inita inter partes, ſed etiam, ſi facta tantum ſit tregua aut nuda promiſſio de non offendendo, ut multis rationibus probat *Caball. D. Reſol.* 101. *a num.* 34. *ad* 63. pari ſiquidem paſſu ambulare debent hæc tria, nempe *pax*, *tregua*, ac *promiſſio de non offendendo*; nam *pax* eſt finis totalis, & perpetuus diſcordiæ; *tregua* eſt ſecuritas præſtita rebus, & perſonis ad tempus, diſcordia nondum terminata; *DD. in Rubr. de Treg. & pace. & in l.* 1. *ff. de Pact. promiſſio vero de non offendendo* eſt ſecuritas præſtita modo rebus, modo perſonis, arbitrio Judicis, ad obviandum futuris rixis, aut ſcandalis, *Benintend. Decıſ* 65. *num.* 18. apud *Caball. loc. cit. num.* 59. & ſic ſecuritas de non offendendo militat in his tribus, cum hac ſola differentia, quod in pace illa eſt perpetua; in tregua vero temporalis, utrobique præſtita a partibus ſponte inter ſe paciſcentibus; in nuda autem promiſſione eſt eadem ſecuritas quidem temporalis, non tamen complexive rebus, & perſonis, ut *tregua*, nec ſponte a partibus præſtita; ſed alternative rebus, aut perſonis, & auctoritate Judicis facta. Porro ratio, quare liceat ſine nota *proditionis*, ex nova cauſa offenſionis, reoffendere offendentem, eſt, quia quælibet obligatio, promiſſio, conventio, pactum, aut quævis alia diſpoſitio quantumvis generalis, ac præciſa in quacunque materia ſemper intelligitur, *rebus ſic ſtantibus*, & cum hac tacita conditione, quod res in eodem ſtatu perſeveret, ut firmant plures Doctores *Dec. Roman. Felin. Corn. Benintend. Boer. Marſil. Moron. & Bald. l. Cum proponas: not.* 1. *nu.* 2. *C. de Naut. fen.* cumulati per *Caballum loc. cit. num.* 50.

15 Procedit porro ſupra data concluſio, non ſolum quando primo offendens rumpit pacem, treguam, aut conventionem, contrafaciendo pactis jam firmatis; ſed etiam quando tribuit alteri novam cauſam iraſcendi, ob injuriam ſibi ex nova cauſa illatam; ut pote, ſi facta conventione perpetua, aut temporali de non offendendo, ob inimicitiam ortam ex cauſa litis civilis, una ex partibus uxorem, aut conſanguineam alterius carnaliter pollueret; aut in bonis furto, aut rapina damnificaret &c; alius autem ex hac nova cauſa offenderet eum, qui injuriam intulit, ut tradunt *Bartolus in l. Aut facta.* §. *Cauſas. ff de Pœn. Baldus in cap.* 1. *n.* 2. *V. Sed numquid de Pac. tenen. & Caſtrenſis, in l. Qui ſervum* 96. *n.* 3. *de Verb. oblig.* quos ſequuntur alii Doctores communiter. Ratio autem eſſe poteſt, quia offendens de novo non facit offenſam animo vindicandi antiquam injuram, jam ſublatam per pacem, aut ſuſpenſam per treguam, ſeu promiſſionem de non offendendo; ſed propter novam cauſam ſupervenientem, ut ſcripſit *Corneus Conſ.* 51. *num.* 2. *& ſeqq. lib.* 1. *& Conſ* 167. *num.* 5. *& ſeqq. lib.* 3. ac *Felinus in cap.* 3. *num.* 3. *&* 4. *V. & non dicitur de Jureju.*

16 Cauſa autem, ob quam quis poteſt ſine nota *proditionis* injuriantem de novo offendere, non requiritur, quod ſit juſta, & de ſe ſufficiens ad offendendum, ut cum multis *Roman. Alex. Marſil. Franc. Hercul. & Moron.* docet *Caballus Reſol.* 101. *n.* 27. ſed ſufficit, quod talis fuerit, ut veriſimiliter ille, qui re offendit, poterit ex injuria iraſci, & ex iracundia ad reoffenſionem moveri, ut poſt *Cephalum Conſ.* 375. *dub.* 1. *lib.* 1. tenet *Clarus Quæſt.* 47. *V. Quæro nunc*, qui optime ſubjungit, quod hoc procedit, quando qui reoffendit, non dedit cauſam ſecundæ rixæ, neque eam procuravit, ſive affectavit, aliter dicenda eſſet commiſſa pœna, & hoc eſt ad evitandas fraudes: nam quivis poſſet facere oriri novam cauſam, & impune alium offendere, non obſtante promiſſione, quod eſſet maxime inconveniens. Ideo in pluribus Italiæ partibus, ut ſcribit *Cabal. Cent.* 2. *Reſolut.* 101. *num. final.* per Statuta Locorum ordinatur, ut ad evitandas hujuſmodi fraudes, quas poſſunt committere hujuſmodi offendentes poſt factam pacem &c., iſti nequeant allegare novam cauſam offenſionis, ſed pœnas conventionales ſubeant fractæ pacis; & in Statu Eccleſiaſtico adſunt duæ Conſtitutiones, una eſt *Pii Quarti*, quæ eſt 128. in ordine, alia vero *B. Pii Quinti* in ordine 10. in quibus abſolute prohibetur allegatio novæ cauſæ in offenſione facta poſt pacem, aut cautionem datam de non offendendo, quæ Conſtitutiones firmiter obſervantur. Quia vero videtur eſſe contra rationem, quod, qui habuit realem, & veram cauſam reoffendendi, ipſam nequeat allegare, ideo tales Conſtitutiones admittunt, ut docet *Farinac. Quæſt.* 107. *num.* 507. apud *Conciol. Crim. Reſol.* 4. *V. Fax. num.* 15. duos caſus, in quibus nova cauſa poteſt allegari; Primus eſt, quando ex ventre proceſſus informativi apparet de tali cauſa. Alius eſt, quando quis ſe exhibet probare novam cauſam, dependentem a neceſſaria defenſione: at in hoc ſecundo caſu allegatio ſuſtinetur, ſi offenſio fuerit facta incontinenti, & in ipſo actu defenſionis: ſecus eſt, ſi ex intervallo; nam, qui offenſus ex intervallo ſe vindicat, non poteſt effugere pœnam conventionalem violatæ pacis, ut firmat *Raynal. Tom.* 1. *cap.* 8. §. 3. *n.* 4.

Probatio.

SUMMARIUM.

17 *Homicidium proditorium includit appenſatum.*
Qualitas proditionis probanda a Fiſco.
18 *Reus probare debet homicidium factum eſſe ex nova cauſa, ſi illud ſecutum eſt poſt reconciliationem.*
Nova cauſa, ſaltem ſemiplene probata, ſalvat ab homicidio proditorio.
19 *Amicitia probanda per duos Teſtes.*
Opinio Maſcardi impugnata.
20 *Ut probetur amicitia, Teſtes debent deponere de dictis, & factis, ex quibus colligitur amicitia.*
21 *Quæ ſint ſigna amicitiæ inter eos, inter quos nulla præceſſit inimicitia.*
22 *Signa amicitiæ poſt reconciliationem æquivoca, aut ſimulata.*
Homicidium proditorium non eſt poſt ſigna amicitiæ æquivoca, ſed eſt poſt ſimulata.
23 *Homicidium fuiſſe commiſſum proditorie probatur per argumenta probabilia.*

17 QUia qualitas proditionis ſpecifice diſtinguit *homicidium appenſatum* ſimplex ab *homicidio proditorio*, quia, ut optime ratiocinatur *Menochi. de Arbitr. Judic. lib.* 2. *Cent.* 4. *Caſ.* 361. *num.* 25. *&* 26. hoc includit illud, (quia, qui *proditorie* occidit, animo deliberato occidit) & inſuper addit qualitatem *proditionis*, quæ, ut viſum eſt, importat ſimulationem amicitiæ, ut ſub ejus colore homicida inimicum facilius perdat; & quia etiam qualitas talis aggravat *proditorium* præ *homicidio appenſato* ſimplici, ut infra oſtendemus; hinc eſt, quod ex vul-

vulgatis juribus, Accuſatori, ſeu Fiſco incumbit hanc qualitatem probare; & probatio conſiſtit in hoc, nempe, quod *Cajus Sejum* occidit appenſate, & hoc ſub ſimulatione amicitiæ.

18 Verum eſt, quod, ſi Reus allegat novam cauſam inimicitiæ poſt factam pacem, treguam, aut promiſſionem de non offendendo, [ob quam cauſam ipſe effugit notam *proditionis*] non incumbit Fiſco probare qualitatem *proditionis*; quia; ex quo probavit pacem &c. antea initam, probato homicidio, præſumptive probata remanet qualitas *proditionis*, & Reo incumbit probare novam cauſam, ob quam offendit. Et ratio eſt, quia factum non præſumitur, niſi probetur ex vulgatis juribus, unde ad Reum ſpectat hoc novum factum probare, ob quod deliquit offendendo. Quod, ſi ex proceſſu liquido non apparet, an ex antiqua, an ex nova cauſa homicidium proceſſerit, vult *Caball. Cent.* 2. *Reſol.* 101. *nu.* 20. quod Judex arbitrari debet, quod homicidium proceſſerit ex nova cauſa. Ego vero in oppoſita ſum ſententia; & ratio eſt, quia Fiſcus, probata pace, & morte ſecuta, habet intentionem fundatam, quod Reus ex antiqua cauſa deliquerit; ſequitur ergo, quod, ſi Reus vult evadere reatum *proditionis*, debet novam cauſam probare, quam ſi non probat, damnandus eſt. Hoc autem verum eſt, quando Reus novam cauſam neque ſemiplene probet, ſed jura Fiſci, & Rei in proceſſu remanent æque confuſa. Sed, ſi novam cauſam ſemiplene ſaltem probet, evadit reatum proditionis, ut tradunt *Alexander Conſ.* 115. *num.* 15. *lib.* 4. *Corneus Conſ.* 44. *ſub n.* 12. *V. Et licet. lib.* 4. & *Moronus Tract. de Fid. treg. & pace. Quæſt.* 113. *num.* 3.

19 Amicitia porro probatur per duos Teſtes, ut docuit *Bald. in l. Errore. col.* 1. *in fin.* §. *Item amicitia. C. de Teſti.* Sed quid deponere debent iſti Teſtes? Reſpondet *Maſcardus Concl.* 85. *num.* 1. citans *Angelum in Auth. de Monach.* §. *Cogitandum*, quod debent deponere, quod idem velle, & idem nolle ſit in iis, inter quos probare intendunt amicitiam. Sed hoc mihi durum videtur, ſiquidem nolle, & velle ſunt motus animi, in corde latentes, de quibus nequeunt deponere Teſtes, qui teſtificari de iis tantum poſſunt, & debent, quæ cadunt ſub ſenſu. *Farinac. Quæſt.* 70. *num.* 148. *Bitt. quæſt.* 50. *num.* 12. Quod, ſi dicatur, idem nolle, & idem velle colligi ex actu, in quo conveniunt amici; reſpondeo, hoc eſſe aliquando ſignum æquivocum, quandoquidem quis aliquando, ut amico morem gerat, operatur, quod amicus vult, aut non vult, cum hoc tamen, quod voluntas ipſius cum voluntate alterius non concordat.

20 Dico ergo, quod deponere debent de iis factis, ex quibus regulariter arguitur amicitia; & Judicis munus eſt decernere, an ex illis in caſu particulari, de quo agitur, conjectari potuit talis amicitia, ut ſub illius pallio decipi potuit ille, qui ab amico ſimulato proditus eſt. Et hic advertendum, quod non agimus de probanda amicitia reali, & vera, ſed de probandis indiciis, & ſignis, quæ regulariter arguunt amicitiam veram; nam, ut crimen proditionis ſubſiſtat, oportet, quod talia ſigna intervenerint, ut ſub illis proditus pronunciari poſſit is, qui ab amico ſimulato interfectus fuit.

21 Diximus ſupra *num.* 5. & 8. de quibuſdam ſignis amicitiæ præſumptæ, ut ſalutatio &c. quæ videri poſſunt citato *num.* 8. Tamen diſtinguenda res eſt, puta, de amicitia, quæ colligitur ex dictis ſignis inter eos, inter quos nulla militavit offenſio, aut injuria, & de ea, quæ ſupponitur interceſſiſſe poſt reconciliationem ſequutam ex præcedenti inimicitia. Si loquamur de prima, certum eſt, quod amicitia colligitur ex mutua ſalutatione; confabulatione; aſſociatione in itineribus; negotiis; officiis; convictu; hoſpitatione in propria domo; frequentatione; & multo magis ex communicatione ſecretorum; commendatione domeſticorum negotiorum in caſu abſentiæ; mutuatione pecuniæ; commodatione rei mobilis; fidejuſſione in negotio civili, aut criminali, & centum hujuſmodi, quæ non ſolent ab hominibus præſtari, niſi iis, qui amici ſunt. Verum eſt, quod nonnulla ex iis, ut puta, ſalutatio, fortuita ſocietas in itinere &c. quæ communiter gratia humanitatis, ac civilis converſationis fiunt, arguunt potius illam communem benevolentiam, qua fundatur in vita ſociali, ac politica, quam ſpecialem animi inclinationem, ac benevolentiam, quæ aut amicitia formaliter eſt, aut eſt amicitiæ fundamentum.

22 Sed ſi loquamur de ſecunda, adhuc puto diſtinguendum, puta, an prædicta ſigna præſtita ſint ab eo (qui injuriam accepit, aut poſt inimicitiam reconciliatus eſt) ex ſpontanea voluntate, an potius ex civili decentia, aut urbanitate. Explico. *Cajus* offenſus eſt a *Titio*, qui ſcit, illum eſſe conſcium injuriæ ſibi illatæ, puta, quod ejus uxoris, aut alterius ſuæ conjunctæ pudicitiam maculavit: ſive *Cajus* reconciliatus eſt cum *Titio* poſt rixam, inter eos habitam. *Cajus* ex poſt ambulans per urbem ſimul cum *Sejo*, qui eſt amicus communis amborum, ſibi obviantem *Titium* ſalutat; cum eo loquitur; confabulatur; ac eum in ſui ſocietatem admittit &c. nullo dato exteriori ſigno rancoris, aut odii &c. ex illis ſignis probatis remanetne probata amicitia inter *Cajum*, & *Titium*, ita ut, ſi ex poſt ille hunc occidit, poſſit concludi *proditorie* occidiſſe? Minime. Ratio eſt, quia illa ſigna amicitiæ ſunt æquivoca; & dicendum eſt, *Cajum* illa dediſſe potius ex civili urbanitate, quam quod *Titius* illius amicus ex his conjici poſſit; quia illa præſtitit contemplatione *Seji* potius, & ne incivilis haberetur, quam quod æquo animo erga *Titium* ſe haberet. Si vero *Cajus* ea præſtet ex ſe, puta, ſolitarium *Titium* inveniens, eum ſalutat; alloquitur; confabulantur; corridet; cum aſſociat in itinere, caupona, ludo &c. ejus domum frequentat; loquitur ad aures &c. profecto ex his probatur amicitia ſimulata, ex qua homicidium, quod ſequitur, jure pronunciari poteſt proditorium. Et ratio eſt, quia talia ſigna non ſunt amplius æquivoca, & probantur prodiiſſe ex animo amico, & pacifico erga alium.

23 At quomodo probandum eſt, talia ſigna interveniſſe? Dico, quod probandum eſt concludenter per Teſtes integros. Ratio eſt, quia, quamvis ſint fundamentum *proditionis*, non tamen ſunt difficilis probationis: proinde enim faciliter probari poſſunt, quia in conſpectu omnium ſolent publice fieri, cum nihil in ſe contineant turpitudinis. Sed quod talia ſigna fuerint fundamentum *proditionis*, puta, quod *Cajus* uſus ſit illis, ut *Titium* incautum deciperet; ac ex iis *Titius* deceptus ſibi non caverit a *Cajo*, hoc eſt difficilis probationis, quia hoc eſt quid latens animo; unde ſufficit, quod probabilibus argumentis probatum remaneat. Ratio eſt, quia communiter ſcribentes volunt, quod in *Aſſaſſinio* contineatur *proditio*, (licet hoc ſupra minime admiſerimus) ſicut ergo ex Textu *in cap. Pro humani. de Homicid. in* 6. habemus, quod in probatione *Aſſaſſinii* Judex debet eſſe contentus *probabilibus argumentis*, hoc idem, ex communi Doctorum ſententia, concludendum eſt de *proditione*.

Pœnæ

Pœna.

SUMMARIUM.

24 *Crimen proditionis graviſſimum.*
Obligatio ſervandi datam fidem eſt maxima.
Etiam hoſti data fides ſervanda eſt.
Fides reciproca inter homines eſt fundamentum humanæ ſocietatis.
Frangens fidem, violat jus gentium.
25 *Homicida proditorie multandus ultimo ſupplicio qualificato.*
26 *Vir Nobilis non poteſt ad furcas damnari.*
Pro homicidio proditorio, etiam Nobiles ſuſpendi debent.
Proditores Patriæ, etiamſi Nobiles ſint, ſuſpenduntur.
Si capi non poſſunt, ſuſpenduntur eorum ſtatuæ.
Inſignia gentilitia proditorum Patriæ tolluntur.
27 *Proditor eſt inteſtabilis, & exhæredatus a Patre, nequit movere querelam de inofficioſo.*
28 *Nobilis provocatus ad duellum a Nobili, qui fuit proditor, non tenetur lege equeſtri acceptare duellum, & quare.*
29 *Pœnas homicidii proditorii incurrunt ſocii criminis, ut principalis.*
30 *Homicida proditorie privatur immunitate Eccleſiaſtica.*
31 *Pœnæ Clerici homicidæ proditorie deſummendæ a pœnis aſſaſſinii.*
Traditio Clerici brachio ſæculari non habet locum in hoc caſu.
32 *Quo ad Regulares nulla habetur ſpecialis diſpoſitio.*
Advertenda a Judice circa probationem ſimulatæ amicitiæ inter Clauſtrales.
Judicare de valore indiciorum eſt arbitrarium Judici.

24 PRoditionis crimen ſuper omnia, quæ contra proximum committi poſſunt, graviſſimum eſſe, ex hoc potiſſimum colligitur, quod nempe ipſum eſt, quod rumpit vinculum humanæ ſocietatis, ac eradicat fundamentum vitæ civilis. Siquidem nulla major obligatio erga proximum eſt, quam illi fidem ſervandi, *arg. l. 1. init. ff. de Pact. l. 1. in princip. ff. de Conſt. pecu. l. 1. §. Marito. ff. Depoſit.* etiam ſi fides hoſti data ſit, *arg. l. Conventionum. ff de Pact.* Namque, prout habet *Satyricus Satyr.* 15. ℣. 155. in tantum a vita ſolitaria ad ſocialem congregati ſunt homines.

Tutos vicino limine ſomnos.

Ut collata daret fiducia, ſcilicet, ut data reciproca inter ſe fide ſe invicem tuendi, ac ſibi auxiliandi, homines fruerentur quiete ſecura, ac commodo ſocietatis, ſtabilito ſuper promiſſa ad invicem fide. Sequitur igitur, quod, ſi homo promiſſam fidem ſubducit; imo ſub illius ſpecie alteri nocet, ipſum proditorie offendendo, ſubruit humani conſortii fundamentum, humanamque Rempublicam funditus ſubvertit, ac jus gentium violat, ut optime adnotavit *Bart. ad l. 1. ff. Ad leg. Jul. majeſt.* Et ex his ſequitur graviſſimum, ac exitioſiſſimum eſſe crimen *proditionis*.

25 Correſpondenter ad gravitatem criminis, ſanctæ ſunt pœnæ contra *proditores*. Committens enim *homicidium proditorium* extremo ſupplicio afficitur; & hoc non ſimpliciter, ſed qualificate, puta, aut raptando per caudam equi ad furcas; aut manum amputando; aut candentibus forcipibus torquendo ante mortem; aut poſt eam in fruſta cadaver ſecando; ſeu in patibulo inſepultum relinquendo; aut comburendo, juxta gravitatem *proditionis*, ac Statuta locorum. Antiquitus autem pœna hujus criminis erat quadrigarum in quatuor oppoſitas partes diſtractio; ita ut Reus, manibus, ac pedibus ſingulis ligatus ſingulis quadrigis, & his in quatuor oppoſitas partes citatis, ille in quatuor partes vivus diſcerpebatur, cujus ſupplicii primus inventor fuit *Tullus Hoſtilius Tertius Romanorum Rex* contra proditorem *Metium Sufetium Albanorum Ducem*, de quo *Virgilius Æneid. lib.* 8. cecinit.

Haud procul inde citæ Metium in diverſa quadrigæ.
Diſtulerant; at tu dictis Albane maneres.
Raptabatque viri mendacis viſcera Tullus.

Hancque pœnam quibuſdam in locis adhuc uſitatam ex *Gribaldo Tit. de Prodit. homicid. num.* 12. & 13. ſcribit *Caball us de homn. gen. homicid. num.* 414. ℣. *Quæ pœna*. At puto, hoc accipi debere de *proditorie* Patriæ, non vero de *proditione in homicidio* privato.

26 Et quamvis vir Nobilis delinquens, regulariter non poſſit ad furcas damnari, ut volunt *l. Capitalium. §. 1. & §. Servi. & §. Solent. ff. de Pæn. Bart. in l. Deſertorem. ff. de Re milit.* tamen docuit *Bald. in cap. Cum quidam. Extra de Jureju* quod pro *proditione* etiam Nobiles furca ſuſpenduntur. Hoc tamen dictum *Baldi* limitandum, puto, ad proditionem, quæ committitur contra Principem, aut Patriam, non extendi autem ad homicidium privatum; ſic enim conſuetudo obtinuit. Et plura habemus exempla Nobilium, qui tum in *Germania*, tum in *Gallia* fuerunt capite truncati, quamvis de proditione erga Principem convicti. Mortem autem per furcas, Nobilibus datam, non videmus, niſi in ſtatibus Rerumpublicarum, ut *Veneta*, ac *Genuen.*, & hoc ob proditionem Patriæ. Et ibidem etiam practicatur, quod ex *Jaſone in l. Si quis id. ff. de Juriſ. omn. Judi.* & *Laudenſi de Crim. læſ. majeſt. Quæſt.* 16. docet *Decianus Tract. crim. lib. 7. cap. 31. n.* 15. nempe quod, ſi tales *proditores* ſunt abſentes, effigies eorum ſuſpenduntur cum epigraphe *proditionis*; & aliis citatis *Bart. Martin. Lauden. Afflict. Gigan. Jaſ. & Gomez.* ſcribit *Decianus loc. cit. nu.* 14. quod arma, ac inſignia *proditorum* hujuſmodi delentur; forte, ne tanti criminis memoria poſteris refricetur. Sed hæc potius ſpectant ad crimen læſæ Majeſtatis.

27 Pariter non poteſt *proditor* condere teſtamentum, neque condemnato de *proditione* poteſt reſervari factio teſtamenti, ut poſt *Gloſſ. in l. Et militibus.* docet *Baldus C. de Teſt. milit. arg. l. Ex militari. init. ff. eo. tit.* Itemque poteſt a Patre exhæredari, ut ex *Iſernia in cap. 1. §. Præterea ſi vaſall. Col.* 3. ℣. *Audivi. Tit. Quæ ſu. pri. cau. &c.* probat *Gigas Tit. de Proditor. Quæſt.* 3. & ſi in ſuo teſtamento prætereatur a Patre, non poteſt rumpere teſtamentum paternum ex querela inofficioſi; nam, licet naturaliter *proditor* vivat, cenſetur tamen civiliter mortuus, ut tradunt *Bartolus in l. Hac edictali. C. de Secund. nupt.* & *Afflictus. in cap. 1. §. Et bona committent. n.* 32. *Tit. quæ ſint Regal.*

28 Singulare autem, & valde notabile eſt, quod *homicida proditor*, quamvis Nobilis ſit, ſi alium Nobilem diffidet ad duellum, poteſt legitime ab hoc refutari abſque eo, quod in foro equeſtri, juxta mundanas monomachiæ leges, refutans duellum, incurrat ullam notam puſillanimitatis, (eſſere ſtimato codardo) ob quam a cætu generoſorum Nobilium arceatur; & hoc docet *Decianus lib. 7. cap. 31. nu.* 11. citans *Paridem de Puteo Tract. de Re milit. Tit. Quand. provoca. ad pu. Alciatum Tr. de Duell. Tit.*

quæ except. repell. provoc. & *Gigantem Tit. de Prodit. Quæſt.* 4. Ratio autem eſſe poteſt, quia *homicida proditor* redditur infamis de jure, & de facto; non tenetur autem in foro equeſtri vir Nobilis, ac famæ integræ, diffidatus ad duellum, armis congredi cum homine infami.

29 Supradictas porro pœnas incurrit non ſolum Reus principalis *homicidii proditorii*, ſed etiam ſocius criminis, ita ut, ſi ex diſpoſitione Statuti aliqua mors qualificata ſancita ſit pro Reo principali, eadem prorſus debetur pro ſocio criminis, ut *arg. l. Nihil. ff. Ad leg. Cornel. de Sicar. l. Is qui opem. ff. de Furt. l. Utrum. ff. Ad leg. Corn. de Parrici.* ſcribunt *Gomez Tit. de Homic. num. 6. ℣. Item etiam.* & *Plaza Epit. delict. cap. 21. num. 14. ℣. Rurſus.* & optima eſt ratio, quam ad hoc adducit *Caball. de Omn. gen. homicid. num. 412.* illos referens, & eſt, quia ex auxilio, & favore ſocii principalis effectus eſt audacior, & forte ſine eo tantum ſcelus non perpetraſſet; unde, cum aſſiſtentia ſocii habeat verum influxum in delicto, hic venit æqualiter puniendus ut principalis.

30 *Homicida* porro *proditorie* privatur Immunitate Eccleſiaſtica, non ſolum, juxta antiqua jura, de quibus teſtatur *Clar. §. Homicidium. ℣. Proditorie vero. n. 10.* & *Quæſt. 32. num. 11. ℣. Scias tamen*, ſed etiam juxta poſteriorum *Bullam Gregorii XIV.*, de qua ſcribit *Theſaur. de Pœn. Part. 2. V. Immunitas. cap. 1. ℣. limita hanc.* Et circa probationem delicti ad videndum, an Reus hujuſmodi, qui confugit ad Eccleſiam, gaudere debeat, nec ne, Immunitate Eccleſiaſtica, Epiſcopi, ad quos ſpectat de hoc ferre ſententiam, debent eſſe contenti probabilibus argumentis, ob rationes, quas ſuperiori paragrapho *num. 36.* & *ſeqq.* ponderandas propoſuimus, cum hoc crimen cum delicto *Aſſaſſinii* totaliter ſit affine, ut alias dictum eſt.

31 Quo ad pœnas Clericorum, qui hujus ſceleris ſunt Rei, nihil peculiare invenio in antiquo, ac novo Eccleſiaſtico jure; ſed illæ, quæ pro *Aſſaſſinio* ſancitæ ſunt, de quibus ſuo loco diximus, quadrant in hoc caſu. Sed quo ad traditionem Clerici in manus Judicis Laici, non puto hanc pro hoc crimine deberi. Siquidem talis pœna debetur tantum in crimine *Aſſaſſinii*, in quo intervenit pactio pecuniaria, pro vita hominis tollenda, quod horribiliſſimum eſt, & quod, ultra alias, tali pœna vindicatur. In *homicidio* autem *proditorio*, quamvis militet eadem ratio, (puta, quod homo incautus occidatur) ſicut in *aſſaſſinio*, tamen non militat pactio pecuniaria, ſed alia qualitas, puta, oſtenſio ſimulatæ amicitiæ; quæ licet, ut ſupra dictum eſt, ſit qualitas exitioſiſſima humanæ ſocietati, non tamen ob eam reperitur ſancita traditio Clerici Curiæ ſæculari, quæ ſancita eſt pro *aſſaſſinio*: non debet autem fieri extenſio pœnarum de caſu ad caſum, ex vulgatis juribus; proinde concludendum, quod pro *homicidio proditorio*, ſua manu facto, & nulla interveniente pretii pactione, Clericus relaxari non debet Judici Laico.

32 Quantum ad Regulares ſpectandæ ſunt, ut in aliis delictis, municipales eorum leges, de quibus tamen puto, quod nulla ſpecialis habeatur, ſicut nullam habemus nos Minores de Obſervantia, quapropter, in facti contingentia Regularis judicandus erit per leges communes Eccleſiaſticas. Hoc uno monitum volo Judicem Regularem quo ad probandum ſimulatam amicitiam inter Regulares, (quæ, ut dictum fuit, eſt fundamentum qualitatis homicidii proditorii) non ſufficiunt ea indicia, quæ ſufficiunt pro Reo ſæculari, ut allocutio; ſalutatio; confabulatio; commenſalitas; ſocietas in itinere &c. Ratio eſt, quia omnia hæc ſunt Regularibus commorantibus in eodem Clauſtro communia, & quæ Regularis ſingulis aliis præſtat, quamvis erga eos non æquo animo ſit. Oportet igitur, quod, ad probandam ſimulatam amicitiam Rei cum occiſo, probentur urgentiora indicia fictæ amicitiæ, ſub qua ſecuta ſit proditoria mors; & quænam ſint illa, arbitrarium eſt judicare Judici Regulari juxta circumſtantias facti, locorum, conſuetudinis &c. ſicut arbitrarium Judici cuivis eſt judicare de valore quorumvis indiciorum. *Bart. in l. final. num. 5. ff. de Quæſt. Simance. de Hæret. cap. 63. num. 8. Corn. Brun. Salyſcet.* & *alii* apud *Clar. Quæſt. 64. ℣. Dixi quoque.*

§. VIII. Parricidium.

SUMMARIUM.

1 *Parricidium latiſſime acceptum, quid importet.*
Parricidii etymologia juxta Priſcianum.
Lex Numæ Romanorum Regis.
2 *Impugnatur dictum Priſciani.*
Vera etymologia nominis parricidii.
Non minus debemus Patriæ, quam parentibus.
Perdens Patriam parricida dicitur.
Occidens Magiſtratum Patriæ vocatur parricida.
Occidens patriotam poteſt appellari parricida.
3 *Parricidium late acceptum, quid ſignificet.*
4 *Acceptio propria parricidii quid importet.*
Ejus definitio.
Ira excuſat a parricidio.
Homo iratus non eſt in plenitudine intellectus.
Ira in quovis delicto excuſat a pœna ordinaria.
5 *Propria defenſio excuſat a parricidio.*
Parricida non eſt filius, occidens Patrem pro defenſione Matris.
6 *Si Patrem inveniret concumbentem cum uxore ſua, poſſet filius incontinenti eum occidere, ſine nota parricidii.*
Jure Mariti poteſt homo adulterum ſuæ uxoris occidere.
Ordine naturæ homo magis diligit uxorem, quam Patrem.
7 *Si Pater, qui adulteravit Nurum, perſeverat in adulterio, poteſt ſine parricidio occidi a filio, quamvis non incontinenti.*
Eadem ratio parricidii in Patre occidente filium, & vice verſa.
Non punitur pœna parricidii Pater, qui occidat filium, adulterantem Novercam.
Ob metum inevitabilis ſtupri futuri, minans ſtuprum poteſt occidi.
Virginis exemplum.
8 *Quando nam filius occidens Patrem evadat pœnam parricidii proprie dicti.*
9 *Una ex cauſis, ob quas Pater poteſt filium exhæredare, ſi inducit inimicitiam inter Patrem, & filium, excludit pœnam parricidii.*
10 *Pater venenans filium in Carcere, damnatum ad mortem, & vice verſa, non ſubit pœnas parricidii.*
11 *Cædes quid ſit.*
Infans etiam venit nomine hominis.
Parentes, qui proprios infantes occidunt, ſunt parricidæ.
Patria poteſtas non in atrocitate, ſed in pietate debet conſiſtere.
12 *Fœtus humanus in ventre Matris, in favorabilibus habetur pro homine;*

In

In odioſis fœtus, nondum natus, non habetur pro homine.
13 *Mortem infanti inferre Mater poteſt poſitive, & negative, & quomodo.*
14 *Continuatur materia.*
Ab homicidio immunis non eſt, qui dat cauſam mortis hominis ob negligentiam rei illi debitæ.
Stricte parricidium non committit Mater, quæ nato infanti non præſtat, quæ præſtare debet, ob quod infans moritur.
Parentes, qui ſuos infantes exponunt, feris ſunt crudeliores.
Quotupliciter poſſint delinquere Matres exponentes infantes.
Honor, & fama vitæ antefertur.
Quibus pœnis teneatur Mater exponens infantem ſuum.
15 *Infanticidium quomodo aggravetur, aut allevietur.*
16 *Quomodo Mater in infanticidio committeret etiam aſſaſſinium.*
17 *Continuatur materia.*
18 *Cognatio generaliter accepta quid ſignificet.*
Affinitas quomodo contrahatur.
Cognatio ſpiritualis, quæ ſit.
Cognatio legalis quomodo contrahatur.
19 *Cognati naturaliter, qui dicantur.*
20 *In parricidio requiritur cognatio naturalis.*
21 *Filius natus ex quovis coitu, etiam illicito, ſi occidit Patrem, eſt vere parricida.*
Si pater exponit filium, & hic occidat Patrem, non incurrit parricidii pœnas.
Pater exponens filium amittit jus patriæ poteſtatis.
22 *Occidens Patrem ſpiritualem non eſt parricida.*
Pater ſpiritualis magis diligendus, quam carnalis.
Parricidium punitur ob injuriam factam naturæ.
23 *Occidens Patrem ſuum adoptivum non eſt parricida.*
Filius ex adoptione, ſeu arrogatione, eſt filius fictus a jure.
24 *Occidens agnatum, aut affinem quemvis, tenetur lege Cornelia de Sicariis.*
25 *Parricidium verum committitur ſolummodo in conjunctum in linea recta aſcendenti, aut deſcendenti.*
26 *Omnes aſcendentes in linea recta vocantur Parentes, & deſcendentes dicuntur filii.*
27 *Homicidium Fratrum, Sororum &c. in linea tranſverſali, non eſt parricidium.*
Homicidium Fratris, & Sororis ſpecialem habet gravitatem, & eſt puniendum morte qualificata.
Fratrem chariorem habendum, quam uxorem, voluit Sophocles.
28 *Gravius parricidium eſt Filii occidentis Patrem, quam è contra, & quare.*
29 *Matricidium eſt gravius patricidio.*
Probatio filiationis reſpectu Patris neceſſario concludens, non poteſt dari.
Probatio filiationis, quomodo fiat reſpectu Patris.
Maternitas de directo poteſt probari, & quomodo.
30 *Quomodo poſſet probari concludenter paternitas.*
31 *Probata directe paternitate, adhuc gravius eſt matricidium patricidio.*
32 *In generatione, & educatione prolis, plus operatur Mater, quam Pater.*
33 *Major eſt obligatio filii erga Matrem, quam erga Patrem.*
Matres, etiam inter bruta, plus diligunt filios ſuos, quam Patres.

1 POſtquam de homicidii atrocitate, attenta forma illud patrandi, hucuſque dictum eſt, ſupereſt dicendum de ejuſdem gravitate reſpectu ſubjecti, in quo committitur; & circa hoc venit examinandum *Parricidium*. Nomen hoc latiſſimum, latum, & proprium ſignificatum admittit: Latiſſimum quidem importat univerſaliter quodvis homicidium. Nam, ut ex *Priſciano* advertit *Decian. Tract. crim. lib. 9. cap. 5. num. 1. Parricidium* ex vi nominis importat *paris cædem*; & cum homo naturaliter cuivis alteri homini *par* ſit, ſequitur, quod omne homicidium *Parricidium* jure vocari poſſit. Proinde a *Feſt. lib. 14. V. Parricidii Quæſtor* refertur lex *Numæ ſecundi Romanorum Regis*, quæ ſic habet: *Si quis hominem liberum dolo ſciens morti ducit, Parricida eſto.*

2 Sed doctiſſimi *Priſciani* pace, frigidam nimis eſſe, patet, *Parricidii* etymologiam deductam a *paris cæde*; nam tunc debuiſſet ſcribi per ſimplex *R*, dicendo *Paricidium*, nulla enim duplicandi eam literam urgebat ratio. Dum igitur ſemper ſcriptum reperitur per duplex *R*, convincitur, quod tale nomen derivatur a *cæde Patris*, *Parentis*, aut *Patriotæ*, ut proinde dici debuiſſet *Patricidium*; *Parenticidium*; aut *Patrioticidium*, ſed ad facilitatem pronunciationis abbreviata ſit dictio, & loco, *T*, & *R*, poſitum ſit duplex *R*. Et quidem de *Patre*, & *Parentibus* evidens eſt deductio: de *Patriota* autem (quod nomen eſt forte minime reperibile apud antiquos probatæ notæ auctores, tamen optime dici poſſe latine, leges patronimicorum oſtendunt; nec omnia nomina, etiam latinæ puritatis, ſcripta reperiuntur) comprobatur ex hoc, quod *Patria* æquali cum *Patre*, ac *Parentibus* exiſtimatione cenſenda eſt; nam, non minus debemus *Patriæ*, quam Parentibus, *arg. l. Veluti. ff. de Juſt. & jur.* & qui *Patriam* perdit, Parricidium committere dicitur in pluribus locis a *Cicer. in Philip. 2. 4. & 11. Decian. lib. 9. cap. 5. num. 4.* & qui *Patriæ* Magiſtratum occidit, *Parricida* ab Auctoribus vocatur. *Corn. in l. Si non convicii. C. de Injur. Bald. in l. ult. C. de Incol. Carrer. Pract. crim. §. Homicid.* Sequitur proinde, quod *Patriota*, nempe ejuſdem *Patriæ* civis, ſpeciali vinculo dilectionis cuilibet copulari debet, proinde, qui illud violat, Patriotam occidendo, tanquam *Patriæ* injurius, *Parricida*, jure merito, vocandus ſit. Et huic dicto concordat citata lex *Numæ*, quæ ait, *hominem liberum* occiderit, puta, Romanum civem; nam exteros, bello captos, quamvis Romæ degentes, quia ſervi erant, occidere, *parricidium* non erat; quia communis *Patriæ* jure non gaudebant; quod tamen cum libertate, ac civilitate, quamvis alibi natis conferebatur.

3 Lato ſignificato *Parricidium* importat cædem cujuſvis, ſanguine, aut affinitate conjuncti, ut fratris, ſororis, patruelis, avunculi, amitæ, materteræ, conſobrini, privigni, ſocrus &c. ut habetur in Textu *l. 1. ff. Ad leg. Pompei de parric. §. Alia deinde lex. 6. Inſt. de Publ. judic. Carpz. Par. 1. Q. 8. num. 24.* & communiter dicunt Doctores.

4 Stricta autem, & propria acceptione ſignificat cædem hominis, ſanguine conjuncti, in linea recta aſcendenti, aut deſcendenti, & poteſt ita commode definiri. *Parricidium eſt doloſa cædes hominis, naturali cognatione conjuncti, in linea recta aſcendenti, aut deſcendenti.* Dicitur primo *doloſa cædes*; nam, ut habetur ex Textu *l. 1. ff. Ad leg. Pompei de Parric. l. un. C. de Iis qui parent. occi. §. Alia quoque. Inſt. de Publ. judic.* requiritur ad hoc crimen, ut malo dolo peractum ſit. Proinde, ſi Pater,

ter, ultra modum, verberibus coerceat filium, & hic excandeſcens, vel ut ſe defendat a Patre, Patrem interficit, non tenetur crimine *Parricidii*; ratio eſt, quia dolus excluditur ab ira, quia homo iratus non eſt in plenitudine intellectus, *Bald. in cap. 1. in fin. de Pace juram. firman. Zacchi. Q. Q. Medicolegal. lib. 16. 2. Tit. 1. Quæſt. 6. num. 14. & 15.* & ut dicunt *DD. in cap. Ira. de Pœn. Diſt. 3. Alberic. Dict. V. Ira hominis. Pereyr. Elucid jur. lib. 1. Elucid. 6. Sect. 5. num. 114.* ira eſt conturbatio animi concitati, qui diſcurſum impedit, unde etiam in *Parricidio*, ſicut & in quovis alio delicto excuſat a pœna ordinaria, quia excludit dolum. *Raynald. Tom. 1. cap. 6. §. 1. num. 15.*

5 Pariter filius ſe defendens a Patre injuſte percutiente, excuſari debet a *parricidio*, ſi eum occidat. Ratio eſt, quia lex naturæ, de ſe defendendo, altioris eſt gradus, quam ſit naturalis, ac Divina lex de honorando Patre; *& juxta Gloſſ. in l. Minime. ℣. Occiderit ff. de Relig. & ſumptib. funer.* lex defenſionis propriæ hoc permittit. Et hoc pariter extendendum puto ad caſum, in quo matrem innocentem Pater occidere tentaret. Ratio eſt, quia in communi ſententia licet occidere injuſtum aggreſſorem pro ſalvando innocente, & ſic in caſu licitum eſſet occidere Patrem injuſte aggredientem Matrem innocentem; attento maxime, quod major eſt naturalis dilectio filii erga Matrem, a qua filius majora beneficia in educatione recipit, quam a Patre; unde, ſi pro ſalvanda Matre, Patrem necaret, non faceret contra legem naturæ, & ex conſequenti non committeret *parricidium*; & ſi ratione culpæ forſan, quia excederet inculpatam tutelam, non excuſandus eſſet a toto, ſaltem excuſandus eſſet a tanto, & ſic a *parricidio*.

6 Itidem ſi filius occideret Patrem, repertum in fragranti adulterio cum propria uxore, & hoc faceret incontinenti. Sive ſi etiam occideret ex intervallo, caſu, quo Pater haberet conſuetudinem adulterandi illam, a qua nollet deſiſtere, *parricidium* minime committeret. Ratio eſt, tum quia jure mariti poteſt adulterum interficere, *l. Marito. l. Si adulterium. §. penult. ff. Ad leg. Jul. de adult. l. Gracchus. C. eo. tit.* tum quia juſtus dolor, argumento *text. in l. Si adulterium cum inceſtu. §. Imperatores. ff. ad leg Jul. de adult.* minuit culpam, quia dolum excludit; tum quia ordine naturæ magis diligit uxorem, cum qua eſt una caro, quam Patrem, maxime vigente teſtimonio Divino *Gen. cap. 2. ℣. 24. Relinquet homo Patrem, & Matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ*; unde ex hoc ſibi minuitur culpa, ut *parricidii* crimen minime committere dici poſſit.

7 Ex intervallo pariter, ſi occidat in caſu prædicto, *parricidium* non committere, patet ex hoc, quod circa *parricidium* eadem eſt ratio in Patre occidente filium, ſicut vice verſa; habetur porro ex *text. in l. Divus. ff. Ad l. Pompei. de parricid.* quod non pœnis *parricidii* ex Decreto Imperatoris, ſed relegatione tantum punitus fuit Pater, qui in venatione proprium filium interemit, qui hic *novercam adulterabat*, nempe, ut optime explicat *Caball. Cent. 1. Reſolut. 15. num. 9.* novercam non ſemel adulteraverat, ſed perſeverabat in animo continuandi adulterium. Ex quo deducunt Doctores *Grammat. Deciſ. 5. num. 9. & ſeqq. Thobi. Noni. Conſ. 109. num. 8. Giurb. Conſ. crim. 86. num. 15. Maſtril. Deciſ. 297. num. 86.* apud *Raynald. Tom. 1. cap. 6. § 1. num. 21.* concluſionem, quod ob metum futuri ſtupri, aliter inevitabilis, minans ſtuprum poteſt occidi; & quod filia, in qua minatum eſt ſtuprum, ne illud patiatur invita, poteſt pariter interfici, ut exemplo *Virginii* (qui filiam occidit, ne ſtupraretur ab *Appio Claudio*, de quo *text. in l. 2. § Et cum placuiſſet. ff. de Orig. jur.* fit mentio) aſtruit *Ant. Matthæ. de Crimin. Tit. de Parricid. num. 10. poſt med. cap. 2.*

8 Quemadmodum ergo Pater filium perſeverantem in animo inceſtandi novercam, poterit occidere abſque eo, quod *parricidium* committeret, ita pariter, ſi Pater Nurum adulteraret, animumque perſeverandi in adulterio continuaret, poſſet a filio interfici abſque nota *parricidii*; quamvis alio crimine tenetur, & alia pœna quam *parricidii* deberet multari. Quia vero videtur, quod non currat paritas; quia plus debet de jure naturæ filius Patri, a quo habuit eſſe, quam Pater filio; unde inferri poſſit, quod in caſu ſupradicto Pater occidens filium, evadat *parricidium*, non autem vice verſa; ideo optima eſt Regula, quam tradit loco citato *Ant. Matthæ. loc. cit. num. 11. & 12.* dicens, quod filius occidens Patrem, excuſari debet a *parricidio* proprie dicto, ſi duo concurrant; primum eſt, quod dolor, unde movetur filius, ſit juſtiſſimus; ſecundum eſt, quod Pater aliquid perpatraverit, ob quod exuiſſe Patrem, Patriſque charitatem, ac nomen dici poſſit.

9 Evaderent pariter reatum *parricidii* filius, & Pater, ſi inter eos vergeret inimicitia ob unam ex illis cauſis, ob quas Pater filium poteſt exhæredare, prout ex *Surdo*, & *Marſilio* docet *Baron. de Effect. inimicit. Effect. 78. num. p. & 2.* & cum *Jaſone*, *Hippolito*, & *Carrerio* firmat *Decian. lib. 9. cap. 18. num. 26.* Ratio eſt, quia, ut ex *Bartolo*, & *Marſilio* demonſtrat *Carrer. Pract. crim. §. Homicidii autem ſpecies. num. 140.* ex quibus cauſis poteſt filius, aut filia exhæredari, amittit jus *parricidii*; nam naturalis amor Patris in filium, & debita obſervantia filii in Patrem, ex illa cauſa immutatur ad iram reciprocam, ob quam ceſſat dolus in homicidio, ſi ſequatur; quod proinde evadit qualitatem *parricidii* & puniendum venit mitiori pœna.

10 Tandem *parricida* minime dici poſſet Pater, qui ad antevertendam infamiam familiæ, filio ad ultimum ſupplicium damnato, veneno vitam ademeret, ut contra *Felinum* docet *Decian. Tr. crim. lib. 9. cap. 8. num. 17.* & par ratio currit de filio reſpectu Patris. Ratio eſt, quia a tali *parricidio* abeſſet dolus malus; in eo enim non ſpectatur vitæ ademptio, ſed familiæ honor, qui eſt pura ratio finalis, ac motiva agendi. Et ex eodem principio ſequeretur eadem concluſio, caſu, quo non ſecuta fuiſſet condemnatio, ſed infallibiliter eſſet ſecutura.

11 Dicitur ſecundo *cædes hominis*, nempe violenta vitæ ademptio ſive ferro, ſive ſtrangulatione, ſubmerſione, præcipitio, aut quovis alio modo procurata, *cædes* enim, *Calepino* Teſte *V. Cædes*, *mors eſt ferro, aut alia vi illata*; nomine autem hominis importatur omne vivens, anima rationali dotatum, cujuſvis ætatis illud ſit; unde tale nomen comprehendit infantes; proinde Patres, aut Matres, qui proprios filios infantes occidunt, *parricidium* committunt, & *parricidii* pœna plectendi ſunt, ut habet Textus *in l. unic. C. de his, qui parent. vel fili. occid. §. Alia deinde 6. Inſt. de pub. judic.* nec audiendus in hoc *Menoch. de Arbitr. Judic. lib. 2. Caſ. 356. num. 48.* qui vult, parentes, qui necant ſuos filios, non teneri pœna ordinaria *parricidii*, motus forte ex hoc, quia in jure *text. in l. In ſuis. in fin. ff. de liber. & poſth.* videtur concedi Patri in filios, non minus quam Domino in Servos, jus vitæ, ac necis, ſed optime confutatur a *Carpzov. Pract. crim. Par. p. Quæſt. 9. num. 2.* qui ait, quod patria poteſtas non in

in atrocitate; ſed in pietate conſiſtere debet, ut docet *Martianus text. in l. Divus. ff. Ad leg. Pompei. de Parricid.*, illudque jus, quod Patribus in filios videbatur competere, antiquatum, ac ſublatum eſt per aliam legem *text. in l. 1. ff. de Parricid.*

12 Frequentius quidem crimen hoc committitur a Matribus cum infantibus, quam a Patribus cum filiis jam adultis; ideo de his ſpecialiter inquirendum, ac videndum, quando verum, propriumque crimen *parricidii* committant. Dico igitur, quod Mater poteſt proprium filium interimere, antequam ex utero egrediatur, vel poſtquam natus eſt. Si primum, non vocatur proprie tale crimen *parricidium*, ſed *abortus procuratio*, de quo inferius ſpeciali paragrapho agemus; ratio eſt, quia licet fœtus, in utero adhuc contentus, in favorabilibus pro homine habeatur in jure, *text. in l. penult. ff. de Stat homi.* tamen dum nondum natus eſt, vere homo dici nequit, argumento legis *In Falcidia. §. final. ff. ad l. Falcid.* proinde in odioſis nomine hominis venire nequit: & ideo abortus procuratio *parricidium* non eſt; quia hoc eſt *cædes hominis*, prout ſupra dictum eſt.

13 Si autem mors infanti jam nato infertur, hoc poteſt contingere adhuc dupliciter, puta, poſitive, aut negative: poſitive quidem per ferrum, laqueum, ſuffocationem, ac multiplicibus aliis modis, quibus vis infertur, quos enumerat *Carpzov. Par. 1. Quæſt. 9. num. 47. & ſeqq.* & hoc, ſi malo dolo fiat, eſt verum *parricidium*. Negative eſt, quando Mater non præſtat ea, quæ præſtare tenetur, & neceſſaria ſunt ad vitam, & educationem infantis; & hoc dupliciter adhuc poteſt contingere, puta, quando Mater non ſolum, non præſtet ea, quæ præſtare filio tenetur, ſed etiam eum ſinit, aut collocat in loco, in quo illa ab aliis præſtari, aut ſimpliciter, aut niſi ex raro accidenti non poſſunt: & quando Mater debita filio omittit, collocando illum in loco, in quo illa ab aliis præſtari poſſe, veriſimiliter ſperare poteſt.

14 Quo ad primum modum, delinquit Mater, quæ ſtudioſe in partu obſtetricem accire negligit, ut neceſſarium auxilium ſibi præſtet, ut infans in actu naſcendi vitalis ſit, & ex hoc defectu infans in tali actu moritur; pariter, quando tempore partus ita male ſituatur in lecto, ut fieri non poſſit, quin partus naſcendo ſuffocetur inter lecti ſtragula; inſuper, quando nato infanti, & a placenta uterina avulſo, non alligat venam umbilicalem, qua non ligata, infans ſanguinem deperdit, & moritur; ulterius, quando infantem non lavat a ſordibus, in quibus naſcitur, nec pannis involvit, ita ut ex frigore aeris ambientis enecetur; ſed cum his infantem natum relinquit, aut collocat in loco deſerto, aut latrina, cloaca, ubi a nemine regulariter reperiri poteſt, ac ei ſubveniri. Talem Matrem, dubium non eſt, eſſe Ream infanticidii, quia qui per negligentiam rei a ſe debitæ, cauſam mortis dat, ab homicidio immunis non eſt, uti ex *Plutarcho* in vita *Romuli* refert, & probat *Decian. Tract. crim. lib. 9. cap. 15. num 35.* Non tamen poteſt dici, quod ſtricte committat *parricidium*, tum quia vi adhibita non infert necem infanti; tum quia ſemper verſamur in dubio, num infans ob deſertionem, & culpam Matris intereat, an vero ex aliis ſymptomatis, ut optime ratiocinatur *Carpzov. Pract. crim. Par. 1. Quæſt. 11. num. 29.* a quo non diſſentit *Raynal. Tom. p. cap. 6. §. 3. num. 3.*

Quo ad ſecundum modum peccat Mater, quæ, ut præmiſſum eſt, non præſtat quidem infanti, quæ præſtare naturaliter debet, tamen illum exponit in loco frequentato, & tali modo aptatum, ut veroſimiliter mors timeri non poſſit, (ut pote, quia pannis, ac faſciis eſt involutus; in calatho, aut fiſcella compoſitus; & in loco alto pendule collocatus, ne a canibus, aut feris comedi poſſit) imo auxilium ab aliis obtineri, ut paſſim fit. Crimen hoc atrox eſſe; convincitur ex hoc, quod in quibuſvis animalibus natura abhorret proprios partus abiicere, ideo feris ipſis crudeliores probantur Matres illæ, quæ ſuos infantes exponunt, & ut dicunt jura *text. in l. Sancimus. in fin. C. de Infant. expoſit. & Novel. 153. Coll. 9. cap. 1. in fin. tanto deteriores homicidis, quanto calamitoſioribus id inferunt*. Tamen, quia ſæpe ſæpius hoc non fit ex Matrum crudelitate in filios, ſed vel ad tuendam propriam famam, & honorem, qui non modo filiis, ſed & propriæ vitæ antefertur, *arg. l. Iſti quidem. §. 1. ff. Quod met. cauſ. Menoch. de Arbitr. lib. 2. Cent. 4. Caſ. 396. num. 7.* vel ex paupertate extrema, ob quam non ſufficit alendis filiis res familiaris; vel quia Mater vidua, ſi filium ſecum haberet, alium maritum non poſſet reperire; vel ob aliam cauſam minime turpem; ideo minuitur de malitia delicti, quod neque pœna corporali coercetur, ſed tantum exilio, ut tradit *Vueſembec. Parati. ff. Ad l g. Cornel. de Sica. num. 14.* aut alia multa Judici arbitraria, ut dicunt *Clar. Menoch. Ludovic. Gilhaus. Arbor. jud. crim. cap. 2. Tit. 15. n. 1. & ſeqq.* apud *Carpzov. Par 1. Q. 10. n. 17.*

15 Minuitur tamen, & aggravatur malitia infanticidii, ſicut etiam quodvis aliud crimen ex circumſtantiis. Si enim Mater nato infanti manus violentas infert, ac ipſum necat, collato ſibi prius Baptiſmo; & hoc faciat, ex motivo tuendo vitæ, aut famæ, ut pote, ſi eſt puella, vidua, aut nupta Nobilis, quæ in abſentia Mariti concepit, & peperit, & ſi hoc ſciatur, ultra amiſſionem famæ, vita privabitur a Marito, aut fratribus; profecto dici non poteſt, quod *parricidium* commiſerit; nam hoc malo dolo non facit, quod, ut ſupra dictum fuit, neceſſarium eſt ad verum *parricidium*.

16 Si vero ex alio pravo fine hoc facit; ut pote ſi Mulier vidua proprium filium necaret, ut acquireret ex morte illius legitimam; aut ad hoc patrandum acciperet pecuniam ab alio, qui ex fidei commiſſo, aut ratione proximitatis ſuccederet in hæreditate filii: ſive ad tale facinus committendum induceretur a prædicto hærede filii, inito pacto, quod vidua illi nuberet, non ſolum committeret *parricidium*, ſed etiam *aſſaſſinium*; unde non ſolum, pœna *parricidii* eſſet punienda, ſed etiam alia magis qualificata. Ratio eſt, quia, ſi pacta cum alio pecunia, filium occidit, ultra *parricidium* aperte committit *aſſaſſinium*, quia interveniente pacto pecuniario hominem occidit, quæ eſt vera ratio *aſſaſſinii*, ut pluribus ſecum vectis *Menoch. Theſaur. Sarno. Dombaud. Cujac. Capyc. de Luca ad Vinc. de Franc. Deciſ. 592. num. 5.* probat *Raynaldus Tom. p. cap. 6. §. 5. num. 50.* qui loquitur in fortioribus terminis, nempe in muliere, quæ pacta pecunia abortum procuraret.

17 Par vero eſt ratio, quod ipſa filium interimeret, ut ejus legitimam lucraretur; ſive ut nuberet ei, qui homicidium infantis illi perſuaderet. Ratio eſt, quia, ut oſtendimus §. *Aſſaſſinium num. 14.* ratio *aſſaſſinii* comprehenditur, non ſolum in pactione pecuniæ numeratæ explicita, ſed etiam in pactione implicita cujuſvis alterius rei, pretio æſtimabilis. Porro nuptiæ, maxime cum viro divite, aut ditato ex nova hæreditate, ſunt res, pretio æſtimabiles, unde, ſi de his pactum intervenit, intrat vera ratio Aſſaſſinii. Pariter, ſi Mater occidit filium, ut acquirat legitimam ſibi lege debitam, eadem militat ratio.

ratio. Quantumvis enim hic non interveniat perſona talem legitimam ſtipulans, per fictionem juris lex ipſa, quæ concedit Matri legitimam filii defuncti, induit rationem perſonæ promittentis; unde, ſi Mater movetur ad *parricidium*, contemplatione lucri talis legitimæ, perinde eſt, ac ſi cum alia perſona vera ſuper tali facto paciſceretur de lucro illo: & proinde verum aſſaſſinium, ſimul cum *parricidio* committeretur.

18 Dicitur tertio *naturali cognitione conjuncti*. Porro cognatio (ut *Calvin. lexic. V. Cognatio* ait) generaliter accepta ſignificat omne vinculum, quod inter homimes, vel jure ſanguinis, vel ex Legali, ſive Civili ordinatione oritur. Civili quidem, ſeu Legali cognatione cognati ſunt ii, qui vinculantur inter ſe ex copula legitima, aut illegitima Maris & fœminæ, qui ſunt ex eodem ſanguine cum iis, qui cognatione vinculantur; ut ex copula *Titii* cum *Berta*, utrorumque aſcendentes, deſcendentes, ac tranſverſales fiunt inter ſe cognati cognatione, quæ proprie vocatur *affinitas*, quæ utroque jure *Tit.* 13. *&* 14. *lib.* 4. *Decretal. Tit.* 10. *ff. lib.* 38. firmatur, & taliter vinculati vocantur *affines*. Pariter Legalis cognatio inducitur per collationem, ac receptionem Sacramenti Baptiſmi, ac Confirmationis; & hæc in jure *Tit. de Cognat. Spiritual. lib.* 4. *Decretal.* vocatur *cognatio ſpiritualis*. Inſuper per adoptionem, ſive arrogationem contrahitur cognatio, quæ in jure Canonico *Tit. de Cognat. legal. lib.* 4. *Decretal.* appellatur ſingulariter *cognatio Legalis*.

19 *Naturali* autem *cognatione* vocantur illi conjuncti, qui ex eodem ſanguine ſunt propagati, &, uti *Modeſtinus text. in l. Non facile.* §. 1. *ff. de Grad. & affin.* ait, dicuntur cognati, *quaſi una communiter nati, vel ab eodem orti*; cognati enim reducuntur ad unum communem ſtipitem, a quo deſcendunt, & a quo menſurantur cognationis gradus.

20 *Parricidium* igitur requirit, quod inter Reum & occiſum interveniat *cognatio naturalis*, non autem ſufficit Legalis; & rationem reddit *Clar* §. *Parricidium. num.* 2 nam in hoc crimine conſideratur ſubſtantia filiationis, nempe procreatio ex ſanguine, non vero qualitas, nempe illa externa, quæ ex diſpoſitione Legis inducitur.

21 Sequitur hinc, quod, quamvis filius ſit natus ex adulterino, nefario, ſacrilego, aliove quovis damnato coitu, ſi Patrem occidit, & vice verſa, verum committitur *parricidium*, ut pluribus ſecum vectis *Clar. Moller. Berlich. Menoch. Schneid. Felin. Alex. Garz. & Covaru.* probat *Carpzov. Par.* 1. *Quæſt.* 8. *num.* 28. *& Quæſt.* 9. *num.* 15. quamquam aliter ſentiat *Decian. lib.* 9. *cap.* 18. *num.* 30. Sed profecto verior eſt prima opinio; ratio eſt, quia, quod filius ſit natus ex coitu illegitimo, aut legitimo, qualitas eſt; quod autem progenitus ex ſemine ſubſtantia eſt, & in hoc fundatur ſubſtantialis ratio filiationis. Prout vero dictum eſt, in *parricidio* conſideratur ſubſtantia, non autem qualitas cognationis. Verum eſt, quod ex aliqua qualitate etiam a Patre naturali amittitur jus *parricidii* paſſive; ut nempe, ſi Pater naturalis (ſive legitimus, ſive illegitimus ſit) filium infantem exponit, & hic factus vir Patrem occidit, non tenetur hic pœna *parricidii*, quia ille filium exponendo, amittit jus Patriæ poteſtatis, ut ſtatuunt ambæ leges *l* 2. *C. de Infant. expoſit. cap.* 1. *de languid. expoſit.* & ſic tenuerunt *Petrus Gerardus Singular.* 2. & *Carrerius Pract. crim.* §. *Homicid. num.* 144. *V. limita etiam in filio*. Tamen hoc potius ſpectat ad pœnam, quam ad ſubſtantiam delicti, puta, quod lex perpendens crimen Patris in exponendo filium, ac injuriam ab hoc acceptam, ad pœnam illius, & excuſationem iſtius, diſponat, quod ille privetur Patria poteſtate Civili, & hic non puniatur pœna *parricidii*; non tollitur tamen, quod verum *parricidium* non committat, cum occidat eum, a quo habuit eſſe; & coram Deo idem crimen eſt; ac ſi Pater eum non expoſuiſſet; per illam enim expoſitionem non diſpenſatur filius in præcepto Dei mandantis: *Honora Patrem tuum, & Matrem tuam Deuteronom. cap.* 5. *num.* 16.

22 Sequitur ex dictis, quod, ſi quis occidat Patrem ſuum ſpiritualem, non incurrit *parricidium*, ut bene contra *Bartolum, Hippolitum*, ac *Carrerium* probat *Decian. lib.* 9. *cap.* 9. *num.* 6. Ratio eſt, quia, quantumvis juxta rectam rationem, ac fidem, æqualiter, imo magis diligi debeat Pater ſpiritualis, quam corporalis, ut jura dicunt, *text. in cap. Ita diligere. & in cap. Pitacium junct. gloſ. in V. Multo magis.* 30. *quæſt.* 3. ex eo, quod ille animam ad gratiam regenerat, hic vero tantum corpus ad naturam; tamen quia lex humana punit *parricidium* ſingulari pœna, propter injuriam illatam naturæ, quæ non militat in Patre ſpirituali, ideo pœna *parricidii* non punitur occidens ſpiritualem, ſicut Patrem naturalem.

23 Sequitur pariter, quod, ſi filius adoptivus Patrem adoptantem, aut vice verſa, interficiat, non delinquit *parricidio*, quia, ut dicunt Doctores *Bald. in l. Fideicommiſſum. ff. de Condit. & demonſtr. Alexan. in l. Adoptivum. in princip. ff. de In jus voca.* filii adoptivi ſunt filii ficti a jure Civili, non autem naturali; proinde filius talis contra Patrem delinquens, aut vice verſa, non incurrit reatum *parricidii*, quod ex ſolo nexu ſanguinis naturali procedit.

24 Sequitur itidem, quod occidens Uxorem, Socrum, Cognatum, Novercam, Privignam, ac alios affines quoſvis, non delinquit *parricidio*, proinde ſola pœna legis *Corneliæ de Sicariis* punitur, ut in jure habetur *text. in l.* 1. *ff. ad l. Pompei. de Parricid. & in l. Pœna.* §. *Qui alias. ff. eo tit.* ob rationem ſupra adductam, quia nempe conjunctio per affinitatem inducta eſt per legem poſitivam Civilem, non autem per naturalem. Quamvis vero videatur, quod conjunctio Mariti cum Uxore videatur inducere vinculum naturale ex eo, quod per copulam fiunt una caro, tamen, quia deficit conditio propagationis unius ab alio, quæ eſt proprium fundamentum *parricidii*, hoc minime inducitur ex nece Mariti, aut Uxoris, hinc inde patrata.

25 Dicitur quarto *in linea recta aſcendenti, aut deſcendenti*. In hoc enim proprie radicatur atrocitas *parricidii*, ut nempe quis adimat vitam illi, cui, aut a quo vitam dedit, aut accepit immediate, aut mediate; nam a tanto facinore natura abhorret, non minus, quam ab inferenda manu in propriam perſonam. Siquidem Pater conſiderat filium a ſe genitum, tanquam partem ſui; filiuſque genitus a Patre, naturalem affectionem debet habere ad eum, velut pars ad totum, cujus eſt pars, aut effectus ad cauſam, a qua habuit eſſe.

26 Nil autem refert, quod eſſe, ac vita data, aut accepta ſit immediate, vel mediate, ut verum *parricidium* inducatur. Siquidem Avi, ac Aviæ dant eſſe Nepotibus, ac iſti ab Avis accipiunt eſſe, non quidem immediate, ſed mediate, & tamen, ſi Avus, aut Avia occidat *Nepotem*, aut vice verſa, verum, ac proprium *parricidium* comittitur, ut communiter, Teſte *Decian. Tract. crim. lib.* 9. *cap.* 8. *n.* 4. *D.D. in l.* 1. *ff. Ad leg. Pompei. de Parricid.* dicunt Doctores. Ratio eſt, quia, ut ex jure habetur *text. in l. Quique.* §. *Parentes. & in l. Sed ſi hac.* §. *liberos. ff. de In*

jus

jus voca., omnes aſcendentes in recta linea uſque in infinitum, ſunt, & vocantur *Parentes*; ex quo infertur, quod pari modo omnes deſcendentes in linea pariter recta veniant nomine filiorum; & profecto ſi nomine filiorum aliquando in jure *l. liberorum* . §. *Sed & Papyr. l. Filii. l. Juſta. ff. de Verb. ſign.* vocantur Nepotes, eodem nomine venire poſſunt omnes deſcendentes, etiam in infinitum in recta linea, & ratio eſt, quia quod eſt cauſa cauſæ eſt cauſa cauſati ab illa cauſa, & ſic primus ſtipes, qui eſt cauſa mediata, aut immediata omnium intermediorium, poteſt dicere filios omnes, qui ab intermediis procreati ſunt, tanquam a ſe prodeuntes miniſterio cauſæ intermediæ, a ſe immediate cauſatæ.

27 Sequitur ex dictis, quod homicidium Fratrum, Sororum, Avunculi, Patrui, Conſobrini &c. ac aliorum Cognatorum in linea tranſverſali, *parricidium* proprie non eſt, quia unus ab alio non accipit, aut dat eſſe, quantumvis omnes immediate, aut mediate ab uno ſint. Verum eſt, quod homicidium fratris, aut ſororis ſpecialem involuit gravitatem, (cum ex ſententia *Sophochlis* apud *Ariſtot. Rhethor. ad Theodect. lib. 3. cap. 16.* frater charior habendus ſit, quam Uxor, aut filii, ex eo, quod & Conjux, & alii filii haberi poſſint, non item fratres, mortuis Parentibus.), & ideo quamvis pœna *parricidarum* non puniatur, ſed pœna legis *Corneliæ de Sicariis, text. in l. 1. ff. Ad leg. Pompei. de Parricid. & in l. Pœna. §. Qui alias. ff. eo. tit.* tamen debet hæc aliqualiter qualificari, puta, Reum, ad furcas damnatum, trahendo ad caudam equi, aut candentibus forcipibus torquendo, aut inſepultum in patibulo relinquendo &c., ut ſcribit *Carpzov. Pract. crim. Par. 1. Quæſt. 13. num. 6. & 7.*

28 Ex hucuſque igitur traditis concluditur, verum *parricidium* committi ſolummodo a filiis in Parentes, aut vice verſa a Parentibus, ac Avis in filios, ac Nepotes. At quale nam dicendum atrocius parricidium Patris in filium, aut Nepotem, an è contra? Dico, quod gravius eſt *parricidium* filii contra Patrem, aut Avum. Ratio eſt, quia gravitas delicti in Patre occidente filium, menſuratur ſolum a naturali affectione, quam ex inſtinctu naturæ quodlibet animal habet erga propriam prolem; & occidendo proprium filium peccat Pater tantummodo contra tale debitum naturæ animalis. Sed in filio occidente Patrem, læditur non ſolum naturalis affectio, quam quodlibet animal ſervat erga proprios genitores, quæ radicata eſt in ſanguinis ſimpathia; ſed læditur etiam lex naturæ rationalis, quæ dictat, æquale bonum eſſe ex gratitudine reddendum ei, a quo bonum accepimus; & cum filius a Patre acceperit vitam, ac eſſe ſimpliciter, quod prævalet omni bono, ut ſubſtantia accidenti; ſequitur, quod ex gratitudine filius debet Patri bonum æquale illi, quod accepit, & ita propriam vitam debet dare pro ſervanda Patris vita. Si ergo non tantum non ſervat, ſed Patri vitam adimit, ſequitur, quod peccat in legem naturæ rationalis. Læditur tertio etiam præceptum Divinum de honorando Patre; quantumvis enim Patres, ac Theologi extendant tale præceptum ad omnes ſanguine conjunctos intra quartum gradum tranſverſalem, ac deſcendentes in linea recta; tamen expreſſe non eſt ita præcepta reverentia aliorum ad invicem, ſicut filiorum erga Parentes. Sequitur ergo, quod, cum in *parricidio* filii in Parentes triplex lex læſa maneat, hoc præ alio longe gravius ſit.

29 At quodnam execrabilius paſſivum Parentum *parricidium* dicendum eſt Patris, an Matris? Dico, quod gravius eſt matricidium, quam patricidium, & hoc ex duplici principio. Primum eſt, quia nunquam conſtare poteſt de vero patricidio, quia non poteſt directe probari filiatio per probationem neceſſario concludentem reſpectu Patris, ut poſt *Gloſſam in l. Hujus ff. de Condict. & demon. Bartolum in l. 1. num. 2. C. de Quorum bonor. & Baldum. in l. Non ignorat. init. ꝟ. Sed quid. C. Qui accu. non po.* tradunt communiter Doctores *Socin. Caſt. Præpoſ.* apud *Maſcard. Concl. 787. num. 3. & 4.* ergo ex conſequenti relativorum neque paternitas. Unde cenſent communiter Doctores, probationem filiationis, & paternitatis directam eſſe impoſſibilem, & ſolummodo admitti præſumptivam, ſi nempe aliquis natus ſit ex Uxore cohabitante cum marito in ſua domo, vicinis ſcientibus, *DD. in l. Filium. ff. de His qui ſunt ſui, vel alien. jur. & in l. Non epiſtolis, C. de Probat. & in l. Si vicinis. C. de Nupt. cap. Per tuas. de Probat. cap. Traſmiſſæ. Qui fil. ſint legit.*, aut ſi tractatur in educatione, ac cæteris, tanquam filius. *DD. in l. Quidam quaſi. ff. de Probat. Gloſſ. penult. in cap. Traſmiſſæ. Qui fil. ſint legit. Canoniſt. in cap. Per tua. de Probat. Maſcard Concl. 739. nu. 1.* Quam parum concludant autem pro veritate hujuſmodi præſumptiones, docet quotidiana experientia Confeſſariis bene nota, qua diſcunt, non raras eſſe nuptas, quæ ex adulterio concipiunt, & multos ex pietate alere, tanquam proprios naturales filios, eos, quos ab hoſpitali expoſitorum receperunt educandos, lex tamen hujuſmodi præſumptivas probationes circa paternitatem recipit, & pro concludentibus approbat. Sequitur igitur, quod ex reali incertitudine paternitatis non poteſt cenſeri ita grave homicidium ejus, qui habetur pro Patre, cum frequenter contingat non eſſe talem eum, qui pro Patre reputatur. Quod tamen fallit in Matre, nam hujus maternitas certa eſt, *text. in l. Quia ſemper. ff. de In jus vocan.* quia certo probari poteſt per obſtetrices, ac alias perſonas, quæ partui interfuerunt, *arg. l p. 6. de inſpiciendo. ff. de Ventr. inſpic.* Concludendum ergo, quod, quantumvis in foro fori appareat, occiſum fuiſſe Patrem Rei, quia natus ex ſua Uxore fuit, & ideo verum patricidium commiſiſſe; tamen re vera poteſt non eſſe Pater, & ſic ſolum homicidium commiſiſſe; quod tamen non poteſt eſſe de Matre, quæ directe probari poteſt eſſe talis: unde homicidium hujus ratione certitudinis ſemper gravius erit cenſendum.

30 Dato etiam, quod probari poſſet de directo certa paternitas, (ut nempe, ſi probaretur, virum, ac Uxorem fuiſſe per annum integrum in carceribus ſub fidis cuſtodibus, qui teſtarentur nullum alium virum fuiſſe ingreſſum in carceres, & ſub fine anni mulier pareret in carcere; tenent enim nonnulli Doctores *Butr. & Bart. in l. p. num. 2. C. Quor. bonor. Barb. Conſ. 3. num. 7. Vol. 3. Boer. Quæſt. 299. Menoch. de Arbitr. Caſ. 89. num. 18.* quod probatio paternitatis tunc eſſet directa (quod tamen non admitto, niſi cuſtodes oſtenderent ſe eſſe caſtratos; aliter potuit aliquis eorum, dormiente marito, mulierem fœcundare), adhuc non tam grave eſſet patricidium, ut matricidium, & hoc deduco ex ſecundo principio.

31 Plane ſtat, quod ad generationem prolis non minus requiritur actio Matris, quam Patris; non enim natura fruſtra fabricata eſt teſtes fœmineos, in quibus elaboratur ſemen; licet ergo dicant Philoſophi, ſemen maris eſſe in generatione principalius, quia habet rationem activi; non tollitur tamen, quod activum etiam non ſit ſemen fœmineum: etenim, licet hoc ſe habeat per modum paſſivi, prout compa-

ratur ad ſemen maris, quia ab eo actuatur ad generationem; tamen, ut comparatur ad prolem genitam, cui dat eſſe per veram generationem, ipſum etiam dicendum eſt vere activum. Sequitur igitur, quod, quo ad conceptionem prolis, æquali modo ſe habeant Pater, ac Mater, ac uterque neceſſariam ſimpliciter operam præſtent.

32 Ad perfectam autem generationem, ac vitam prolis, multa ſane requiruntur omnibus nota, quæ tamen ſola præſtat Mater, organizando nempe membra, ſanguinemque nutriticum ſubminiſtrando; ſufferendo varia ſymptomata; uteri præfocationes; ſyncopes; cordis palpitationes; nauſeas; vomitus; & alia ſexcenta incommoda, quibus prægnantes ſunt obnoxiæ. Poſtquam autem inter acerbiſſimos dolores enixæ ſunt, fœtuſque vitalis natus, novit unuſquiſque quaſnam moleſtias, curas, vigilias cogatur ſubire anxia Mater, ut natam prolem eo uſque perducat, ut ſibi neceſſaria ad victum, veſtitumque parare poſſit. Tot incommodis, ac laboribus immunis eſt Pater, qui poſt voluptuariam ſeminationem, circa perfectam prolis generationem nihil penſi habet.

33 Sequitur ex his, quod longe majorem obligationem habet filius Matri, quam Patri, ut proinde etiam naturali inſtinctu magis feratur erga Matrem, quam erga Patrem, ſicut etiam tenerius filium diligit Mater, quam Pater. Hoc idem videtur in brutis; nam erga Patrem nullam oſtendunt inclinationem, ſicut etiam vice verſa; erga Matrem autem è contra; ſicut & Mater filios, maxime quando parvuli ſunt, proſequitur, quod videmus quotidie in gallinis, canibus, & cæteris brutis fœminei ſexus. Dum igitur, quo ad legem naturalis inclinationis magis feratur filius in Matrem, quam in Patrem; & lege etiam rationalis naturæ magis gratus debeat eſſe filius erga Matrem, cui tanta, & tot debet, quam erga Patrem; ſequitur, quod, ſi in Matrem matricidio ſævit, atrocius peccet, quam patricidio.

Probatio.

SUMMARIUM.

34 *Ad parricidium probanda a Fiſco eſt conjunctio ſanguinis in linea recta inter homicidam, & occiſum.*
35 *In probando parricidio ſufficiunt indicia, quæ tamen ſint urgentiora, & proxima.*
36 *Probatio conjunctionis, & ſanguinis eſt facilis, & quomodo fiat.*
Crimen parricidii nunquam præſcribitur.
Abolitio parricidii non indulgetur.
Alia delicta intra certum tempus præſcribuntur.

34 Quo ad probationes hujus delicti ſciendum, quod in eo, ſicut & in quolibet alio crimine ab accuſatore, ſeu Fiſco probandus eſt dolus, qui, prout dicunt Doctores *Bald. in l. final. in 20. oppoſit. C. de Hæred. inſt. Salycet. & Hippolit. C. Ad leg. de Sicar. arg. l. 1. ff. de Parric.* in dubio non præſumitur in hoc crimine propter arctam ſanguinis conjunctionem, ut ſcribit *Decian. lib. 9. cap. 18. num. 1.* Et quia, ut non ſemel dictum eſt, in omni crimine probanda eſt qualitas ſpecificativa delicti, ad accuſatorem pariter, aut Fiſcum pertinet probare conjunctionem ſanguinis in recta linea inter Reum, & occiſum; nam hæc eſt qualitas, a qua ſpecificatur *parricidium* a ſimplici homicidio.

35 Quantum ad probationem facti doloſi, opinatus eſt *Cicer. Orat. pro Roſcio. fol. m. 27.* quod, cum *parricidium* ſit crimen adeo atrox, ut pene incredibile ſit, quod committi poſſit ab homine, requirantur ad hoc probandum argumenta meridiana luce clariora. Verum, cum & ipſa atrocitas ſit in cauſa, ut ejus criminis Rei tanto magis delictum procurent occultare, ideo, ſicut in aliis delictis, quæ ſunt difficilis probationis, dici ſolet; ita & in hoc ſufficere debent indicia, & conjecturæ: & hanc concluſionem firmat *Decian. lib. 9. cap. 17. num. 5. & ſeqq.* plurium Doctorum auctoritate *Livi. Bald. Signorol. Suar. Marſil. & Igne.* Indicia tamen eſſe debent urgentia, & proxima; inter quæ validiſſimum cenſendum eſt commodum, quod ex morte occiſi reportaturus eſt Reus prætenſus: nihil enim impellere poteſt hominem, ad violandum jus naturæ in hoc ſcelere, velut deſiderium proprii commodi, aut realis, aut præſtituti. Hinc habemus plura exempla conjugatorum, qui ex commodo ſperato novi conjugii, Uxorem, aut Maritum occiderunt; item audivi Patrem occidiſſe filium, ut potiretur matrimonio fœminæ, quam deperibat, & quæ reſpectu filii viventis, nolebat illius nuptiis aſſentiri: ſcio etiam, Matrem quandam veneno propriam filiam ſuſtuliſſe, ut ad nova vota tranſire poſſet, in quibus obtinendis a filia impediebatur; pariter vidimus, quod filius Patrem ſenem necavit, ut hæreditate potiretur ad luxum, cui illo vivente libere indulgere non poterat, & alios hujuſmodi caſus. Perpendat igitur Judex prudens in facti contingentia commodum, quod ex alterius morte ſperare potuit Reus, & hoc ſtatuat pro validiſſimo indicio ſceleris.

36 Facilis porro eſt probatio qualitatis conjunctionis ſanguinis in linea recta inter Reum, ac occiſum; probato enim, quod unus ſit natus ex Uxore legitima, cohabitante ſimul cum Marito, vicinis ſcientibus; ſive probato, quod ille fuit tractatus in omnibus ab alio, ut filius a Patre, probata remanet qualitas filiationis in uno, ac paternitatis in alio, prout diximus ſupra *num. 29.*, aut ſi aliis præſumptionibus communiter admiſſis pro legitimis, utatur, de quibus abunde loquitur *Maſcard. de Probat. Concl. 788. & 789. per tot.* Sciendum tandem, quod, quamvis cætera delicta intra certum tempus præſcribantur, prout diximus *Par. p. Tit. Patronus. num. 91. text. in l. Querela. C. Ad l. Cornel. de Falſ.*, attamen propter atrocitatem *parricidii*, ejus accuſatio eſt perpetua, ut habetur in jure *text. in l. ultim. ff. Ad l. Pompei. de Parricid.*, & tanti ſceleris abolitio non indulgetur.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

37 *Pœna parricidii antiqua, quæ, & quare ſic dabatur.*
Talis pœna eſt antiquata ob periculum animæ.
In Germania de jure Saxonico adhuc uſurpatur.
38 *Pœnæ exaſperantur arbitrio Judicis.*
Ob quas cauſas pœnæ molliantur.
Pœnæ infanticidii juxta varias circumſtantias.
39 *Mater occidens infantem, non ſibi collato Baptiſmo, atrociſſime punienda.*
Nobiles, ac plebeii æqualiter puniendi in parricidio.
40 *Præſtans auxilium ſceleri per factum remotum, regulariter non punitur pœna principalis.*
In parricidio auxilians etiam per factum remotum, æque ac principalis punitur.
41 *Pœna occidentis conjunctum in linea tranſverſali.*

Pœnæ

Pœna legis Corneliæ de Sicariis exaſperanda cum homicida fratris.

42 *Clericus parricida eſt degradandus, & tradendus Curiæ ſæculari.*

Unum crimen graviſſimum non conſtituit Religioſum, ad eum expellendum ab Ordine.

In Ordine ad alias pœnas, unum delictum graviſſimum prodit hominem incorrigibilem.

43 *Regulares Rei de hoc crimine ſunt puniendi de jure communi, ſi deſint Statuta.*

37 PŒna veris *parricidis* juxta Textum expreſſum *in l. unic. C. de His qui par. vel lib. occi.* erat, quod Reus tale crimen confeſſus, prius virgis ſanguineis cæderetur, exinde inſueretur culeo, (hoc eſt ſacco coriaceo) una cum gallo gallinaceo, cane, vipera, & ſimia, & in mare projiceretur; cujus pœnæ rationem late examinat *Decian. lib. 9. cap. 16. num. 12. & ſeqq.*, & aſſignat etiam Textum citatæ legis, nempe, ut Reus *omnium elementorum uſu vivus carere incipiat, & cælum ſuperſtiti, & terra mortuo auferatur*. Sed talis pœna, ut nimis atrox, & quæ occaſionem præberet Reo damnandi animam, antiquata eſt, ut communiter ſcribentes teſtantur, aſſertore *Clar. §. Parricid. ℣. Sed quæro, quæ ſit*, licet *Carpzov. Par. p. Quæſt 8. num. 15. & ſeqq.* pluribus citatis *Pingit. 2. Heigi Coler. Gomez. Berlich. & Moller.* velit adhuc in uſu eſſe in quibuſdam regionibus, & ſignanter docet, eam adhuc deberi de jure *Saxonico*, ac edictis Imperialibus *Caroli V.* Cæterum in aliis locis, furcis, gladio, aut rota Rei plectuntur, qualificato tamen ſupplicio, juxta facti contingentias, ac municipales leges.

38 Sicut autem exaſperandæ ſunt pœnæ, Judicis arbitrio, ex qualitate aggravante, ut ex jure *arg. l. Et ſi ſeverior. ff. Ex qui. cau. inf. irro. l. Hodie. ff. de Pœn. l. Quid ergo. §. Pœna gravior. ff. de His qui not. inf.* deducitur, ita etiam minuendæ ſunt. Proinde qui committeret *parricidium* præter intentionem occidendi, aut ex ira, præcipitatione, inadvertentia, aut alia cauſa dolum minuente, aut totaliter excludente, juxta varios caſus, de quibus judicare arbitrio Judicis commiſſum eſt, quorum plures examinat *Carpzov. Par. p. Quæſt. 15. per tot.*, mitiori pœna, quam parricidii eſſet puniendus. Hinc, ſi Nobilis puella, aut vidua, aut nupta, in abſentia mariti ab amaſio ingravidata, pareret, & ad tegendam propriam infamiam, infantem, prius a ſe baptizatum, necaret, ſimplici capitis amputatione eſſet plectenda, cum deliquerit non pleno dolo, ſed ad tutelam, quamvis injuſtam, ſuæ famæ. Minus delinqueret, quæ partum prius baptizatum, in loco ſolitario abjiceret, ſibi non alligata vena umbilicali, nec pannis involuto &c; ſi tamen mors infantis non ſequeretur, tunc citra mortem deberet puniri: ſed, ſi mortuus inveniretur infans, debet mater omnino morti dari, ut dicunt Doctores. *Gudelin. Comment. ad jus noviſſ. lib. 5. cap. 17. num. 10. Matthæ. de Crimin. ad lib. 48. ff. Tit. ult. cap. 2. Tellez. in cap. 1. Extra. de Infan. expoſit. num. 10.* apud *Raynal. Tom. 1. cap. 6. §. 5. num. 7.* Ratio eſt, quia non præſtando infanti neceſſaria, quæ ut Mater naturaliter ad ejus vitam debet, pari modo delinquit, ac ea faciendo, quæ ad ejus mortem tendunt, & facere non debet. Adhuc minus delinqueret, ſi baptizatum infantem in loco frequentato exponeret; ſi enim mortuus inveniretur infans, mater debet tantum fuſtigari, ut vult *Vueſembecius Paratit. ad leg. Corn. de Sica. num. 14. fin.* quem refert, & ſequitur *Borkellius diſp. crim. cap. 7. num. 8. ℣. Refragatur.* Ratio eſt, quia mors ſecuta eſt præter illius intentum, & illa fuit tantum in culpa, & non in dolo, & potuit forte mori infans ex alia cauſa, quam ex expoſitione; ſi vero mors ſecuta non fuerit, abſolvenda eſt mulier, ut vult *Menochius de Arbitr. Caſ. 369. num. 5. Clarus quæſt. 83. num. 8.*

39 Si autem infantem non baptizatum occideret: ſive ſibi neceſſariis ad vitam minime adhibitis, in locum ſolitarium projiceret, unde mors ſequeretur, ſupra omnia delicta atrociſſimum committeret parricidium. Ratio eſt, quia non tantum vitam corporalem, ſed etiam ſpiritualem infantis perderet, & privaret eum fruitione æternæ vitæ, ad quam, ut pote natus ex matre Chriſtiana, per Baptiſmum jus habere poterat. Unde non ſimplici, ſed qualificata pœna *parricidii* eſſet punienda, nulla habita ratione proprii ſtatus, quandoquidem ordinaria pœna *parricidii* percutiendi ſunt ita Nobiles, ſicut ignobiles. *Carpzov. Par. 1. Quæſt. 9. num. 41.*

40 Præ atrocitate pariter hujus ſceleris ſpeciale eſt, quod, licet in aliis criminibus præſtans auxilium per factum remotum, non puniatur eadem pœna cum Reo principali ad tradita per *Bald. in l. Judicet. C. Ad leg. Jul. peculat.* tamen hoc fallit in *Parricidio*, ut probatur ex Textu *in l. Si ſciente. ff. Ad leg. Pompei. de Parric. & in §. Alia. 6. Inſt. de Publ. jud.*

41 Quo vero ad occiſionem affinium, aut conſanguineorum tranſverſalium, quæ improprie *parricidium* vocatur, ejus pœna eſt legis *Corneliæ de Sicariis*, puta, capitis amputatio. Tamen qualificatur mors, non tantum quo ad communes circumſtantias aggravatorias criminum, ſed etiam quo ad proximitatem gradus conjunctionis inter Reum, ac occiſum. Nullus autem proximior eſt gradus, quam fratrum, qui de jure Canonico, *arg. cap. Tua nos. & cap. final. de Conſang. & affini.* primum inter ſe gradum conſtituunt, ſicut filius cum Patre; unde præ ceteris grave redditur *fratricidium*. Quamvis vero hoc puniri non debeat pœna præciſa parricidii, ut docet *Decian. lib. 9. cap. 19. num. 7. l. penul. §. 1. ff. Ad leg. Pompei. de Parric.* (quia, quamvis ſint fratres conjuncti in primo gradu inter ſe, ſicut cum Patre, non tamen ſunt in linea recta, nec unus habet eſſe ab alio, ut filius a Patre) tamen puniri debet pœna proxime minori.

42 Quo ad Clericos *parricidium* committentes, ultra pœnas contra eos latas pro homicidio appenſato, de quibus in ſuperioribus dictum eſt, hoc habetur ſpeciale, quod, quamvis pro aliis delictis non ſint degradandi, ac tradendi Curiæ ſæculari, ut communiter opinantur *Canoniſtæ* argumento famoſi Canonis, *cap. At ſi Clerici. de Judic.* tamen ob *parricidium* debent ſtatim degradari, ut dicunt *Doctores Abb. in cap. 1. de Parent. qui fil. occid. & in cap. At ſi Cleric. de Judic. Ancharan. in cap. Ea quæ. de Reg. jur. in 6. Felin. in cap. 1. num. 79. de Conſt Decian. lib. 9. cap. 6. num. 20. & cap. 16. num. 35.* & hoc ob enormem criminis atrocitatem. Sed hæc ratio, me Judice, percutit alia crimina omnia, quæ atrociſſima reputantur: unde dicerem, Clericos degradandos eſſe propter ea, (quamvis hoc non habeatur in jure ſcripto, ut habetur pro certis delictis, ut *Sodomia, falſa moneta, Aſſaſſinio*) quamvis incorrigibiles minime probati ſint. Quia, licet unum crimen graviſſimum non conſtituat aliquem incorrigibilem, prout *Par. p. Tit. Pœnarum. n. 26. circ. med.* docuimus; hoc tamen eſt verum de incorrigibilitate in ordine ad expulſionem a Religione; dici tamen poteſt, quod oſtendat aliquem incorrigibilem in ordine ad alias pœnas, ut tanquam talis

iis multari poſſit, ut de incorrigibilitate proveniente ex uno graviſſimo delicto, opinati ſunt *Donatus Prax. Regul. Tom.* 1. *Par.* 2. *Tract.* 8. *Quæſt.* 15. *Rodericus Quæſt. Regul. Tom.* 1. *Quæſt.* 30. *art.* 15. & *Carolus de Graſſis de Cleric. Effect.* 1. *num.* 882. Et ratio hujus concluſionis eſt, quia, ut dicebat *Satyricus Satyr.* 2. ℣. 83.

Nemo repente fuit turpiſſimus ...... unde qui graviſſimum ſcelus commiſit, oſtendit ſe in minoribus delictis ſe exercuiſſe, & in iis conſummatu iniquitatis tyrocinio, ad majora eſſe progreſſum; ut proinde ob eam criminum conſuetudinem, tali facinore præſumptive probatam, dici poſſit incorrigibilis.

43 Pro Regularibus non invenio ſpeciales pœnas, quæ ipſos pro *parricidio* peculiariter percutiant, unde tanquam alii Clerici judicandi ſunt, niſi ſpeciales diſpoſitiones habeantur in eorum Statutis, quæ conſideranda ſunt. Nos Minores de Obſervantia nullum habemus Statutum circa pœnam veri *parricidii*. Extant ſolummodo pœnæ de *parricidio* ſimilitudinario, puta, de homicidio Prælatorum, qui quo ad debitum honoris, ac reverentiæ, & obedientiæ, quam ipſis præſtare tenentur Subditi, ſunt in eo gradu, in quo Pater naturalis eſt reſpectu filiorum; unde mors illis violenter a Subdito illata, dici poteſt parricidium ſimilitudinarium, prout ſcribit *Roderic. Tom.* 2. *Quæſt.* 34. *art.* 1. ℣. *Ex his*. Talia Statuta recenſuimus ſupra §. *Provocatio*. *num.* 13. & 14. & §. *Homicid. num.* 92. & 93., illaque examinavimus in citatis paragr.; unde ad citata loca lectorem remittimus.

§. IX. Veneficium.

SUMMARIUM.

1 *Homicidium per venenum, quare conſtituat ſpeciem ab aliis diſtinctam.*
2 *Veneficium poteſt parari re venenoſa tum naturali, tum artificiali.*
3 *Definitio veneficii.*
Miniſtrare *quot ſenſus habet.*
4 *Miniſtrare venenum quis proprie dicatur.*
Compoſitor veneni dicitur veneficus.
Ars componendorum venenorum tacenda.
Docere venena improbi hominis eſt.
5 *Quo caſu malum non ſit de venenis ſcribere.*
6 *Delinquit veneficio, qui conſervat venenum, ut alteri tradat, vel ipſe eo utatur.*
Quo caſu conſervator veneni multetur pœna ordinaria, aut extraordinaria.
7 *Vendens venenum tenetur de veneficio.*
Quo caſu venditor veneni pœna ordinaria puniatur.
Pigmentarii qui ſint.
Temere operari *quis dicatur.*
8 *Vendens, & emens venenum æquali pœna tenetur.*
Diſpoſitio de uno correlativo extenditur ad aliud.
9 *Deferens, aut porrigens alicui venenum, eſt veneficus, ſi malo dolo hoc facit.*
10 *Servus ſciens, & non impediens venenum Domino dandum, ſubit pœnam veneficii.*
Fautores veneficorum pari modo puniendi.
11 *Dolus eſt Delicti anima.*
Dans potionem ad alium finem, quam occidendi, ſi mors ſequatur, non eſt Reus de veneficio, & alia pœna punitur.
12 *Aromatarii dando pharmaca interna, ſi mors ſequitur, ſunt Rei de homicidio culpoſo.*
13 *Aromatarii dantes quid pro quo, ſi conſtat mortem ægri ex hoc ſecutam, ſevere puniendi.*
Hoc pariter eſt, ſi vendunt pharmaca corrupta.
Opinio, quod tales, morte ſecuta, ſint irregulares.
Quomodo poteſt habere locum talis opinio.
Aromatarius vendens medicamenta nimis antiqua tenetur pœna falſi.
14 *Medicus dans ægro medicamentum inexpertum, ſi hic moritur, tenetur de homicidio culpoſo.*
15 *Veneni nomine quæ veniant.*
Etymologia veneni deducta a Ponzetto, carpitur.
16 *Medicamentum ad ſanitatem venit etiam nomine veneni.*
Ut exprimatur inſtrumentum delicti in veneficio, debet dici venenum malum.
Monitum Deciani ad Advocatos, ac Judices, quando agitur de veneficio.
17 *Venenandi plures modi.*
Venenans arma, ſi ferit, & ex armis venenatis quis moritur, punitur ut veneficus.
18 *Venenum* naturale *dicitur ad differentiam ſortilegi.*
19 *In veneficio requiritur intentio cauſandi mortem aut inſanabilitatem.*

1 DE qualitatibus aggravantibus homicidium aut ratione intentionis, aut ratione modi, aut ratione objecti, in ſuperioribus paragraphis ſatis dictum fuit; ſupereſt dicendum de circumſtantia, quæ oritur a cauſa inſtrumentali, qua mediante homicidium perpetratur. Et quidem, ſi de armis proprie ad feriendum paratis loquamur; ſive de aliis inſtrumentis, ad alia opera præſtanda adinventis, uſurpatis tamen ad alicujus necem; ſive univerſaliter de omni vi adhibita ad inferendam alicui necem ſit ſermo, ſtat, quod omnia hæc non conſtituunt ſpeciem homicidii a cæteris diſtinctam; quandoquidem vis ad alterius necem incuſſa, ſive armis proprie, aut improprie ſumptis; ſive nuda manu percutiendo, impellendo, præcipitando, ſuffocando &c. fiat, ſemper cadit ſub viſu. Sed mors per *venenum* parata, talis eſt, quod inſtrumentum, quo mediante illa inducitur, effugit ſenſum; unde etiam ſpeciem ab aliis homicidii criminibus diſtinctam conſtituit, quæ appellatur *veneficium*.

2 Quia vero *veneficium* poteſt accipi tum de eo, in quo per artem, & operationem Diabolicam mors alicujus procuratur, ut optime advertit *Carpzov. Pract. crim. Par.* 1. *Quæſt.* 20. *n.* 1. tum de illo, in quo ſolis rebus naturalibus *venefici* utuntur ad necem alicujus; ideo, ne circa dicenda generetur confuſio, & congrua hujus delicti definitio dari poſſit, in hoc paragrapho loquemur tantum de *veneficio* in ſecundo ſenſu, acturi de primo, quando loquemur infra de ſortilegio *Tit.* 8. §. 6.

3 Dico igitur, quod *veneficium* poteſt commode definiri, quod ſit *miniſtratio doloſa alicujus veneni mali naturalis, ad necem alicujus ordinati*. Dico primo *miniſtratio*, quæ procedit a verbo *miniſtrare*, quod ſignificat quodcunque opus exercere, ſicut etiam *miniſterium* ponitur pro omni operatione, ut argumento juris *l. Quod meo. ff. de Adquir. poſſeſſ. l. Aut damnum. ff. de Pœn.* docet *Calvinus Lexic. V. Miniſterium*. Senſus enim eſt, quod quivis, qui aliquo modo operam ſuam confert ad procurandam *venena* necem alicujus, hic dicatur *veneficium* committere.

4 Hic venit primo ille, qui eſt principalis in crimine, & ad procurandam alicujus mortem, *veneno* utitur. Iſte, ſi *venenum* componere novit, aut jam compoſitum in cibo, aut potu præbet, dicitur vere, ac opere proprio miniſtrare *venenum*. Si autem mandat alteri, ut *venenum* componat, alteri autem, ut *venenum* porrigat &c. nil minus dicetur *veneficus*; ſi quidem manu licet aliena *venenum* miniſtrat, & principalis evadit in crimine *veneficii*.

5 Ve-

5 Venit ſecundo compoſitor *veneni* ex aperta diſpoſitione Textus *in l.* 1. §. *Præterea*. & *in l. Ejuſdem. in princip. ff. Ad leg. Cor. de Sicar.* qui hujuſmodi compoſitores percutit pœna legis *Corneliæ de Sicariis*. Unde ex *Galeno lib. de Purg. medicam. facult.* docet *Decianus Tract. crim. lib.* 9. *cap.* 22. *nu.* 2. quod occultanda, & tacenda, non docenda, aut ſcribenda ſunt venena: & delictum eſſe ſumma animadverſione plectendum, ſcribere, aut docere artem fabricandi *venena*. Et idemmet *Galen. de Antidot. lib.* 2. *cap.* 7. ait, *improbi hominis eſſe docere venena*. Hoc vero limitandum cenſerem ad *venena*, ordinata ad ſolam necem hominum, non autem aliorum animalium noxiorum; quia, cum contra hæc licitum ſit uti *venenis*, hæc docere non cenſerem eſſe delictum; & multo minus, ſi, cum arte parandi talia *venena*, traderentur remedia contra illa, (caſu, quo eſſent homini propinata) ſimulque cum ſignis diagnoſticis talium *venenorum*, ut in facti contingentia, per convenientia alexipharmaca illis poſſit obviari.

6 Venit tertio ille, qui tenet, ac conſervat *venenum* jam confectum, ad hoc, quod vel ipſe illo utatur, aut illud alteri tradat, ut habet Textus *in l.* 3. *init.* & §. *Ejuſdem. ff. Ad leg. Cornel. de Sicar.* Tamen quamvis Textus ille puniat pœna legis *Corneliæ* tenentem *venenum*, ſicut componentem, aut propinantem &c. explicat *Caball. Tract. de Omn. gener. homicid. num.* 565. quod vel pœna debet eſſe mitior, quam propinantis, &c. vel quod teneatur pœna ordinaria, quando tenens *venenum*, illud vendiderit alicui, a quo propinatus fuit homini, qui ex eo deceſſit, ut explicat etiam *Carer. Pract. crim.* §. *Sexto quæro. num.* 29. ℣. *Et licet præfata*. Cæterum tenens *venenum*, ſi illud non vendit publice, punibilis non eſt, ut docet *Faber. in* §. *Item lex Cornelia de Sicar. in fin.* ℣. *Super textum. Inſtit. de Publ. judic.*; Item *Paul. de Caſtr. Conſ.* 299. *num.* 3. ℣. *Præterea ſi aliud lib.* 2. ac *Decian. lib.* 9. *cap.* 23. *num.* 12. ajunt, quod de conſuetudine tenens *venenum* non punitur, niſi probetur, eum illud tenuiſſe animo occidendi hominem, & tali caſu, neque percuti poſſet pœna ordinaria, niſi ſecuto effectu mortis alicujus hominis, ut infra plenius dicetur.

7 Venit quarto vendens *venenum*, nam & iſte pœna legis *Corneliæ de Sicariis* tenetur ex clara diſpoſitione Textus *in l.* 3. *init.* & §. *Ejuſdem*. & §. *Alia Senat. conſulto. ff. de Sicar.* dummodo tamen ſcienter, dataque opera *venenum* vendat ad necem hominis, ut dicunt Doctores. *Menoch. de Arbitr. li.* 3. *Cent.* 4. *Caſ.* 259. *n.* 2. & 3. *Farin. Quæſ.* 122. *n.* 32. Quod, ſi abſit dolus, & mors alicujus ſequatur, tenetur vendens tantum de culpa, ſi tamen *temere* vendidit, ut pluribus citatis probat *Caball. Tract. de Omn. gen. homicid. nu.* 154. & *ſeqq.* Quod explico, quia caſus frequens eſt. Ex diſpoſitione Textus ſupracitati inhibetur *pigmentariis*, qui vulgo *aromatarii*, *pharmacopolæ*, *ſeu ſeplaſiarii*, vocantur, vendere *temere* quædam medicamenta ſimplicia, tam vegetantia, quam ſententia, quæ prædita ſunt venenoſa qualitate; quæ tamen, debite correcta, inſerviunt ad medicinam. *Temere* autem operari eſt inconſulta facilitate aliquid facere, ut argumento juris *l. Cum lege. in fin. ff. de Recept. arb. l.* 7. §. *Ex diverſo. ff. de Adquir. rer. dom.* explicat *Calvinus Lexic. V. Temere ideſt*. Unde *temere* prædicta *vendere* dicetur is, qui non examinata qualitate perſonæ, (ſcilicet an ſit integri, aut ſuſpecti moris) quæ emit, non inveſtigato fine, ob quem illa vult emere, non obſervatis aliis circumſtantiis, ex quibus oriri poſſit ſuſpicio, quod ad malum finem prædicta vult emere, eadem vendit. Tali ergo caſu, *pigmentarius* vendens tenetur de culpa, ſi qui ea emit, aliquem illis occidit, & punitur pœna legis *Corneliæ*, non quidem ordinaria, ſed minori. Si autem vendit *non temere*, quia vendit viro cordato integræ exiſtimationis, ac famæ; & præſertim, ſi ille aſſerit, ſe illis velle uti ad opus licitum, nullam pœnam incurrit, quantumvis emptor mortem alicujus talibus *venenis* intulerit; & ratio eſt, quia tali caſu abeſt a vendente tum culpa, tum dolus.

8 Quamvis autem in præcitato Textu non habeatur mentio de emente, ſed tantum de vendente, tamen iiſdem prorſus pœnis tenetur emens, ſicuti vendens, ut dicunt Doctores *Decian. l.* 9. *cap.* 23. *n.* 13. *Farinac. Quæſt.* 123. *num.* 39. ℣. *Amplia ſecundo. Menoch. de Arbi. lib.* 2. *Cent.* 4. *Caſ.* 359. *n.* 3. apud *Caball. loc. cit. num.* 559. Ratio eſt, quia ex natura correlativorum diſpoſitio loquens de uno, extenditur ad aliud, etiam non expreſſum *l. final. C. de indict. viduit. toll. l. ult. ff. de Accepta*, maxime, quando in ambobus eadem militat ratio diſpoſitionis, nec diverſa unius ab alio ratio aſſignari poteſt. *Bald. Conſ.* 188. *in fin. num.* 2. *Tuſc. lit. C. Concl.* 1041. *num.* 21.

9 Venit quinto deferens de loco ad locum, ſive porrigens alicui *venenum* in cibo, aut potu, aut aliter. Si enim ſcienter, maloque dolo hoc faciat, delinquit etiam ipſe crimine *veneficii*, ut habet ſupracitatus Textus *l. Ejuſdem in princip. l.* 1. *in fin. ff. de Sicar.* qui pœna legis *Cornelia de Sicariis* tales deferentes, ſive porrigentes percutit: iſti enim re vera ſunt complices cum principali, cum eorum operatio habeat influxum in effectum principalem.

10 Ejuſdem pœnæ compotes, licet in crimine miniſterium non impendant, redduntur ſervi, ſi ſint conſcii de *veneno*, quod Domino paratur, & non impediant, ut habet Textus *in l.* 1. §. *Quod ſi quis. ff. ad S. C. Syllan.* quam diſpoſitionem ex *Igneo in l.* 1. *num.* 2. *ff. Ad Syllan.* extendit *Decianus lib.* 9. *cap.* 23. *num.* 23. ad fautores eorum, qui *veneno* mortem hominis intentant.

11 Dico ſecundo *Doloſa*; ratio eſt, quia, ut toties dictum eſt, non datur delictum ſine dolo; dolus enim dicitur anima delicti, ſine quo ordinaria pœna criminis infligi nequit. *Caball. Caſ.* 281. *n.* 6. Ut ergo quis de *veneficio* Reus ſit, oportet, quod *venenum* miniſtraverit cum ſcientia, ac intentione, quod ex eo mors alicujus ſequeretur. Hinc eſt, quod, ſi quis alteri potionem daret, ut eum aut fatuizare, aut dormire, aut inhabilem eſſe ad ſumendum cibum faceret, aut ab aliqua ægritudine ſanare vellet &c. & præter ejus intentum iſte moreretur; non eſſet quidem Reus de *veneficio*, nec ordinariam pœnam mereretur, quia in dolo non eſt; teneretur tamen pœna extraordinaria, quia eſſet in culpa. Et hoc deducunt Doctores communiter a quadam lege *text. in l.* 3. §. *Ex Senatus conſulto. ff. de Sicar.*, in qua dicitur, quod relegata fuit quædam mulier, quæ alteri potionem præbuerat ad conceptionem, ex qua potione occubuerat; quia enim eam dederat non malo animo, puta cum dolo, ideo non fuit punita, tanquam *venefica*, ideſt pœna gladii; ſed minori, puta, relegatione, quia rem mali exempli patraverat. Ex quo deducitur, quod qui circa hoc culpoſe tantum, & malum exemplum præbendo, delinquit, minori pœna puniendus eſt, quam ſi ex pleno dolo Reus eſſet.

12 Sequitur hinc quod *Aromatarii*, qui volunt ſe gerere ut Medicos, ſi pharmacum aliquod propinent ægris, ex quo iſti moriantur, debent puniri de homicidio culpoſo, & hoc licet pharmacum illud *venenum* ex ſe non ſit, ſed nocivum tantummodo

red-

reddatur, quia inopportune, aut in excedenti doſi datum. Ratio iſtorum eſt, quia multa ſunt non per ſe nociva, ſed talia redduntur ex circumſtantiis, ut vinum ex ſe non nocet homini, imo vocatur balſamum vitæ: ſi tamen datur laboranti febri acutā, angina, aut pleuritide &c. *venenum* redditur, quia mortem cauſat. Sic fit a medicina ex ſe quidem ſalubri, data tamen aut in tempore, aut in ægritudine convenienti. Nec bona intentio *Aromatarii* ipſum ſalvat a culpa, nam ipſum damnat regula juris *cap. Non eſt. de Reg. jur. in 6.* ubi habetur: *Non eſt ſine culpa, qui rei, quæ ad eum non pertinet, ſe immiſcet;* ordinare enim pharmaca ſpectat ad Medicum, cujus *Aromatarii* ſunt ſevitores, ac exequutores; ſi ergo *Aromatarius* ſe immiſcet in ordinando, & porrigendo ægrotis pharmaco, ſe immiſcet rei, quæ ad eum non pertinet; unde & tenetur de culpa, ſi malus effectus ex facto ſuo naſcitur.

13 Ad hunc caſum reducuntur pariter *Aromatarii*, qui dant *quid* pro *quo*, nempe ſuccedanea compoſitorum, ſive ſimplicium medicamentorum; nam, ſi conſtet, quod propter ſuppoſita medicamenta infirmi deceſſerint, acerbiſſima pœna plecti debent, ut probat *Ripa de Peſte. de Remed. præſervat. num. 147. & ſeqq. arg. text. in l. Si quis aliquid. §. Abortionis. ff. de Pœn* Et hoc etiam dicendum eſt juxtā *Joannem de Anania, & Innocentium in cap. Tuā nos. de Homicid.* de *Aromatariis*, qui ex ſimplicibus marcidis, carie, aut ſitu depravatis, & pene corruptis medicamenta componunt; hæc enim nocent potius, quam proſint ad ſalutem; unde, ſi ex talium uſu aliquis moritur, volunt prædicti Canoniſtæ, quod *Aromatarius*, tanquam redditus ex tali delicto irregularis, non poſſit ad Ordines promoveri. Sed hoc minime admiſerim, quia de tali irregularitate in jure non conſtat; Tamen poſſet dicta concluſio ſubſiſtere ex alio fundamento, puta, quod qui vendit medicamenta falſa, ſeu minus idonea, pro veris, ac perfectis, delinquit crimine, & tenetur pœnā falſi; ut ex *Gregorio lopez, Luca de Penna*, ac *Maſcardo* docet *Narbona ad l. Hiſpan. lib. 3. Tit. 16. leg. 17. gloſſ. 6. num.* 11. damnatus autem de falſo infamis eſt, & proinde irregularis.

14 Ad eundem caſum etiam reduci debet Medicus, qui non ſatis explorata facultate alicujus ſimplicis, de eo experimentum facere vellet; ſi enim ex dato tali medicamento æger moritur, tenetur de homicidio culpoſo per *venenum*. Excipitur tamen caſus, in quo Princeps Medico concederet damnatum ad mortem, ut in eo talis ſimplicis incogniti experimentum caperet; aut etiam, ſi æger eſſet in ſtatu mortis inevitabilis, & poſſet ſperari ex tali ſimplici aliquod juvamen: ratio eſt, quia in talibus caſibus mors hominis certa eſt, & licet aliqualiter accelerata, non tamen poteſt dici cauſata totaliter a facto Medici. Cæterum, ſi in aliis vult experiri Medicus ignota medicamenta, & mortem infert in eum, debet animadverti extraordinaria pœna; unde refert *Tholoſ. Syntagm. jur. lib. 36. cap. 18. num. 4. Par. 3.* quendam herbarium, qui, volens experimentum capere de quodam ſimplici incognito, multos interemerat, fuiſſe ultimo ſupplicio affectum. Porro prædicta concluſio verificatur tantum, quando Medicus temere, inconſulto, & abſque debitis cautelis experimentum capit; ut nempe, ſi daret illud infirmo, non facto prius ſtudio diligenti indagandi naturam medicamenti ex odore, ſapore, forma illius per comparationem ad alia ſimplicia cognita; item, non capto experimento in brutis, maxime canibus, qui maxime a venenis patiuntur; pariter non facta experientia in parva doſi; neque paratis alexipharmacis ad ſubveniendum ægro; cui ſuperveniunt mala ſymptomata &c. Sed ſi factis talibus præventionibus juxta principia artis ſuæ habet fundatam ſpem, quod tale medicamentum ſit profuturum, nullam pœnam debet incurrere, caſu, quo æger moriatur. Ratio eſt, quia tunc Medicus non eſt in culpa, quia *temere* non agit, fecit enim, quod prudenter facere debuerat; & hoc magis verificatur caſu, quo alia cognita medicamenta non juvarent; unde magis legitimaretur experimentum.

15 Dico tertio, *veneno malo*; & circa hoc ſciendum, quod *nomine veneni*, prout textualiter habetur in jure *l. Qui venenum. ff. de Verb ſign. continetur omne id, quod adhibitum, naturam ejus, cui adhibitum eſt, mutat*. Unde frigida, ne dicam puerilis, evadit illius etymologia, quam aſſignat *Cardinalis Ferdinandus Ponzetus Tract. de Venen. lib. 1. cap. 1.* & tradit *Raynaldus Tom. 3. cap. 31. §. 2. n. 6.* dicendo, quod dicitur *venenum*, ut ſit nomen compoſitum ex *væ*, & *neco*, quia *necat* cum *væ*, id eſt cum dolore prænunciante mortem: vel dicitur *venenum*, quia ex ſe vadit per *venas*, quas aliquando coarctat. Siquidem, ſi derivaret ex *væ*, & *neco*, oporteret ſcribere *venenum* cum dyphtongo in prima ſyllaba, quod non eſt: præterquamquod multa ſunt venena, quæ occidunt ſine dolore, quibus applicari nequit illa etymologia. Neque etiam dici poteſt venenum, quia per *venas* vadit; quia, cum per venas vadat tota maſſa ſanguinea, ac omnis humor mixtus ſanguine, qui continue circulat per venas ad cor, exinde ad arterias, poſt iterum ad venas, iterumque ad cor; ſanguis hoc modo, qui proprie per venas vadit, poſſet vocari *venenum*, quod falſum eſt.

16 *Venenum* igitur vocatur, quod naturam, hoc eſt ſtatum illius, cui adhibetur, mutat; & quia mutare poteſt ſtatum ægroti ab infirmitate ad ſalutem, & vice verſa, ideo nomine *veneni* venit etiam pharmacum, ſeu medicamentum, quod adhibetur ad procurandam ſanitatem: ex quo concluditur, quod, ut ait *Cajus d. l. Qui venenum. ff. de Verb. ſign.* nomen *veneni* ſit medium inter bonum, & malum, & cum utroque compatiatur; ita ut medicamentum vocari poſſit *venenum bonum*; *venenum* autem *malum* dicatur, quod vitam adimit: proinde jura *l. Item ſi obſtetrix. ff. Ad leg. Aquil. l. Quod ſæpe. §. Veneni. ff. de Contr. empt. l. Ceteræ. §. 1. ff. Fam. l. Erciſ.* quando volunt hoc exprimere, ſemper addunt adjectivum *malum*, & dicunt *venenum malum*. Proinde ex *Alex. Conſ. 203. num. 4. & 5. vol. 2. Decianus lib. 9. cap. 21. num.* 10. monet Advocatos, quod, ſi ſtant pro Accuſatore, capitulent venenum *malum* fuiſſe, & ſic probent eam qualitatem; aliter ſuccumbent. Quæ cautela ſervanda etiam eſt a Judice pro tranſmittenda contra Reum inquiſitione.

17 Ex his apparet, quare in definitione diximus *venenum malum*; ſi enim *malum venenum* non eſt, crimen *veneficii* minime committitur. Multa hic dicenda eſſent de varietate *venenorum*, & de modis variis, quibus nocent; ſed quia hæc noſſe ad Medicos, non vero ad Judices Criminales ſpectat, ideo ſuperſedemus. Unum prætereundum non cenſemus, & eſt, quod, quamvis communiori modo *venenum* tradatur in cibo, aut potu, non eſt tamen, quin detur etiam *venenum*, quod ſolo contactu, aut halitu, ſive ſuſpiratione necat; pariterque, quod illitum armis aut mortem inferat, aut reddat inſanabile vulnus. Sequitur hinc, quod, ſi quis armis taliter venenatis occidat, aut ſauciat, vere poterit dici *venenator*, aut *venenarius*, ut dicitur in jure *text. in l. Capitalium. §. Venenarii. ff. de Pœn.*, & tradit *Decianus lib. 9. cap. 21. num.* 10. cui conſonat *Raynald.*

Tom. 3. *cap.* 31. §.4. *num.* 59. qui cum Graſſetto tenet, quod de jure communi applicantes venenum, & res venenatas alicui aliter, quam per cibum, & potum, puniuntur ut proditores, ac venefici, & conſequenter puniri etiam de *veneficio*; ratio eſt, quia talis qualitas armorum venenatorum transfert delictum de ſpecie ad ſpeciem, ita ut non ſit ſimplex homicida, aut percuſſor, ſed *veneficus*, cui proinde pœna *veneficii* debeatur.

18 Dico quarto, *naturalis*, nempe agentis per ſuas qualitates naturales; hoc autem poſitum eſt ad differentiam earum rerum, quibus ſortilegi, pacto cum Dæmone inito, utuntur tanquam ſignis ad maleficium; quæ res, licet vi ſua naturali aliquid poſſit conferre ad intentum malefici, non tamen tantum effectum poſſent producere, niſi vi ſupernaturali Dæmonis juvarentur. De his autem tractabimus ſuo loco.

19 Dico ultimo, ad *necem alicujus ordinati*; niſi enim mors formalis, aut inſanabilitas (quæ vocari poteſt mors diminuta) intendatur, non patratur crimen, nec ordinaria pœna *veneficii* incurritur; ſed tenetur tantum de culpa, ſicut ſupra num. 11. dictum eſt.

Probatio.

SUMMARIUM.

20 *Probatio criminis veneficii difficilima, & quare.*
21 *In viſitatione corporis delicti, adhibendi Medici præſtantiores.*
Signa reperta in cadavere adamuſſim recenſenda in proceſſu.
22 *Cadaver venenati debet aperiri, & introſpici.*
Multa ſigna veneni non cognoſci queunt, niſi in ſectione cadaveris.
23 *Si cadaver computruit, aut non poteſt haberi, corpus delicti probandum per Teſtes.*
24 *Quid debent deponere Medici, ut Judex pronunciet conſtare de veneno.*
25 *Medici debent aſſignare cauſas dicti ſui.*
De ſignis veneni aſſumpti, remiſſive.
26 *Medicina eſt ars conjecturalis.*
27 *Concluſiones practicæ Medicorum ſunt per conjecturam, non per demonſtrationem.*
28 *An veneficium fuerit ſcelere commiſſum, certo judicari nequit.*
29 *Dantur venena præſentanea, & ad tempus.*
Signum veneni propinati eſt incombuſtibilitas.
30 *Concluditur impoſſibilitas probandi aliter, quam per conjecturas, corpus delicti in veneficio.*
Teſtes quid deponere debent in caſu venenationis.
31 *Confeſſio Rei de veneno debet verſare circa ſolas circumſtantias facti.*
32 *Depoſita a Teſtibus, & confeſſa a Reo debent ſubjici judicio Medicorum.*
33 *In caſu veneficii, Judex debet eſſe promptior ad torquendum, quam in cæteris delictis.*
34 *Indicia, quæ debent ſufficere ad torturam in hoc caſu.*
Latrocinium in viro, veneficium in fœmina, facilius præſumendum.
Mulieres primæ inventrices veneni.

20 IN hoc crimine *veneficii*, circa ejus probationem, major reperitur difficultas, quam in cæteris delictis facti permanentis; ſiquidem in iſtis regulariter ex oculari Judicis inſpectione apparet malitia, qua patratum eſt crimen, & ſic conſtat de corpore delicti; & ſi in nonnullis, ut in defloratione, vulneratione &c. neceſſarium eſt judicium Peritorum, in his judicare facile eſt, nec poſſunt Periti tam faciliter decipi. At in *veneficio* ſumma Medicis ipſis ingeritur difficultas, nam poſito, quod juxta Medicinæ præcepta, multa ſint ſigna certa *veneni* in cadavere; tamen adhuc difficultas eſt in diſcernendo, an *venenum*, cujus apparent ſigna, fuerit ingenitum in corpore humano, an ex cibo, aut potu venenato contractum: & licet ab accidentibus facti deduci poſſit, quod *venenum* fuerit in cibo, aut potu aſſumptum, tamen judicari nequit, an fuerit arte hominis paratum, & porrectum, aut ex accidenti, ex caſu alicujus inſecti venenoſi, ut araneæ in vinum, quod hauſtum mortem intulerit, ut non ſemel accidit. Præterquamquod dantur etiam *venena*, quæ nullum omnino ſignum relinquunt, ut ſunt ea, quæ per inſpirationem operantur; nam ſanguis, qui ex venenoſa virtute ſubito concreſcit, & gelatur in corde, ac partibus vitalibus illi vicinioribus, poteſt etiam per ingenitam qualitatem naturalem lenteſcere, ac coagulari, unde mors neceſſario ſequatur ex impedita ſanguinis circulatione. Proinde Doctores *Caball. Carena Farinac. Guazzin. Mathæu*, apud *Raynal. Tom.* 3. *cap.* 31. §. 4. *num.* 105. pronunciant, tale judicium, & delicti probationem eſſe ſumme difficilem, ac intricatam, & ideo Judicem procedere debere cum magna circumſpectione.

21 In facti igitur contingentia debet Judex adhibere Medicos, non qualeſcunque, ſed ex peritioribus, cum agatur de re maximi momenti, ac ſummæ difficultatis. Debent prius obſervare ſigna omnia extrinſecus in cadavere apparentia, quæ debent in proceſſu adamuſſim adnotari, ut monet, *Addens ad Pollerium Pract. crim. V. Capiat informationem. num.* 68.; non conſtito enim de ſignis *veneni*, rueret conſtantia corporis delicti, ut firmant *Farinacius Conſ.* 19. *nu.* 30. *in fin.* ac *Guazzinus Reor. defenſ.* 4. *cap.* 5. *num.* 6.

22 Ad firmiorem autem, ac exactiorem indaginem debet cadaver introſpici facta ſectione, & diligenter obſervari in partibus principalibus; ſiquidem, ut docet *Coſpius Jud criminal. Part.* 3. *cap.* 14. *num.* 4. & *Card. Ponzettus de Venen. lib.* 2. *Tract.* 4. *cap.* 2. poſſunt ſigna *veneni* non prodi extrinſecus; intrinſecus autem aliqua ex partibus principalibus apparere a *veneno* corroſa, ulcerata, & infecta; & hanc praxim neceſſariam, ac uſu receptam firmat *Vermigl. Conſ. crimin.* 179. *num.* 13.

23 Quod, ſi cadaver viſitari nequit, quia a multis diebus tumulatum fuit, & jam computruit; aut quia furtim ſublatum eſt, ac combuſtum; in mari, aut flumine demerſum; aut ſecreto ſepultum, ne poſſet viſitari, debet corpus delicti probari per Teſtes, qui debent deponere de omnibus ſignis, ac circumſtantiis, quæ obſervaverunt in eo, qui prætenditur venenatus, dum adhuc decumberet in lecto, ut pote vomitus, ſudores, tormina, tremores &c. tum poſt mortem, ut livorem tendentem ad nigredinem in vultu, ac regione cordis; ſpumam ad os; decidentiam capillorum &c. ut dicunt Doctores *Guazzin. Foller. Farinac. Caball. Caraſc. Boſſ. Vela Coſp. Sabell.* apud *Raynal. Tom.* 3. *cap.* 31. §. 4. *num.* 121. & 122. taliaque ſigna proponi Medicis examinanda.

24 Sed quid debent deponere Medici, ut poſſit Judex ex eorum dictis pronunciare, quod conſtet de corpore delicti? Reſpondent Doctores *Farinac. Quæſt.* 2. *num.* 32. *Guazz. Defen.* 4. *cap.* 5. *num.* 7. *Muta Deciſ.* 1. *num.* 11. *Giovagnon. Sabell.* apud *Raynal. l. cit. num.* 119. communiter, quod ſufficit,

quod

quod Medici deponant de credulitate; quod nempè, juxta principia artis ſuæ, ipſi credunt, hominem illum mortuum eſſe ex veneno malo, non quidem innato, ſed ſibi propinato, aut in cibum aſſumpto, & dictum ſuum firment juramento.

25 Sed hoc non ſufficere, patet ex his, quæ probavimus *Par. p. Tit. Corpus*, *num.* 66. *& ſeqq.* nempe quod Periti tenentur adducere cauſam ſui judicii. Ideo debent Medici afferre axiomata, doctrinam, ac dicta Auctorum Claſſicorum, qui de Medicina ſcripſerunt, ut appareat, quibus fundamentis, ac ſignis innixi taliter pronunciaverint. Et ideo *Par. p. Tit. Corpus*, *num.* 46. dedimus omnia ſigna veneni aſſumpti, ad hoc, quod Judex ex iis poſſit cognoſcere, ſi Medici juxta vera præcepta artis judicent de ſignis obſervatis in cadavere, an potius de proprio cerebro, ac ſine fundata ratione judicium ſuum proferant, ut Judicis conſcientia in tuto ponatur, judicando, ſi & quantum dictis Medicorum debeat deferre in re tam gravi.

26 Communis quidem Criminaliſtarum doctrina eſt, quod de corpore delicti conſtare debet per plenas probationes, & plerique ſcribunt, quod plene probatum remaneat corpus delicti ex judicio Medicorum, ut dictum eſt. At fallit in caſu *veneni* generale illud axioma; ſi quidem impoſſibilis eſt plena probatio corporis delicti in hoc caſu. Ratio eſt, quia Medicina non eſt ſcientia, ſed ars conjecturalis; & quamvis habeat generalia principia, juxta quæ poſſint deduci generales concluſiones thæoricæ; tamen, quia in praxi verſatur circa ſingularia, de quibus, juxta Philoſophum, ſcientia non datur; hinc eſt, quod Medicina, prout applicatur praxi, evadit ars; & in operando non regulatur Medicus per concluſiones demonſtratas ſcientifice, ſed tantum conjecturaliter deductas a principiis, quæ non poſſunt demonſtrari neceſſariæ veritatis, ut huic ſingulari applicantur. Quod ratiocinium evidenter comprobatur ex frequentibus erroribus Medicorum, qui ex principio univerſali ſuæ artis, male tamen applicato huic individuo, præſcribunt medicamenta ægro non convenientia, quæ mortem cauſant; & hoc, non ex alia ratione, niſi quia de concluſione practica, applicabili tali ægroto, non habent a principiis deductionem demonſtrativam, ſed pure probabilem, ac conjecturalem.

27 Quod autem dictum eſt, quadrat etiam in caſu, in quo judicare debent de *veneno* dato. Nam judicium eorum debet eſſe de hoc individuo particulari, quod deducere debent a principiis univerſalibus. Sicut autem falluntur in deductione concluſionis practicæ, in decernendo, quod huic ægro dandum ſit tale medicamentum, quod tamen minime convenire, effectus docet, ut dictum eſt; & hoc non ex alia cauſa, niſi quia deductio talis concluſionis eſt pure conjecturalis, & non ſcientifica per neceſſarias conſequentias, ita pariter falli poſſunt in judicio ſpeculativo, in hoc caſu particulari, pronunciando ex ſignis conjecturalibus, hunc hominem fuiſſe venenatum.

28 Præterquamquod, ad conſtandum de corpore delicti, ut *Par. p. Tit. Corpus* diximus, neceſſarium eſt, quod illud maleficium fuerit ſcelere commiſſum, & ut tale de eo, ante omnia, in judicio conſtet; poteſt autem dari caſus, quod quis obierit ex *veneno* quidem aſſumpto, non tamen ſcelere parato, ut ex lapſu alicujus venenoſi animalis in amphora vini: tali caſu, quantumvis Medicus pronunciet, hominem illum obiiſſe ex *veneno* aſſumpto, non tamen per hoc remanet plene probatum corpus delicti, quia non conſtat de ſcelere, ſine quo corpus delicti non datur.

29 Pariter, ut bene docet *Declan. lib.* 9. *cap.* 22. *num.* 12. & colligitur ex hiſtoriis traditis a *Svetonio*, ac *Tacito*, datur venenum præſentaneum, quod velociſſime interimit, (ut fuit illud, quo illita pinna fuit, qua uſus eſt Medicus ad ciendum *Claudio* Imperatori vomitum, qui eo ſtatim interemptus eſt) & moratorium, quod protrahit effectum in tempus, quale fuit id, quod, *Tacito* referente *Annal. lib.* 4. elegit *Seianus* ad necem inferendam *Druſo*, filio *Tiberii Imperatoris*. Nequit autem Medicus diſcernere a ſignis, quale fuerit *venenum* aſſumptum, nempe, an præſentaneum, an moratorium; quia incombuſtibilitas cordis hominis venenati, quæ a *Sabell. Summ. diverſ. Tract.* §. *Venenum. num.* 9. *in fin.* pluribus citatis *Ardoin. Zacchia. Cardan. Dioſcor. Mercurial. Matthiol.* ſtatuitur unum ex præcipuis ſignis veneni propinati, ita procedit ab uno, quam ab alio *veneno*. Sequitur ergo, quod Medicus dicere cum fundamento non poteſt, aliquem interemptum fuiſſe a *veneno*, dato ante paucos, aut multos dies, quod valde confert ad inquiſitionem delinquentis.

30 Ex dictis igitur conſtat, quod probatio corporis delicti ex judicio Medicorum non poteſt eſſe plena, ſed pure conjecturalis; nec unquam plena evadet, niſi per depoſitionem Teſtium de viſu, aut per confeſſionem Rei, non tamen ſolam, ſed copulatam cum judicio Medicorum. Siquidem, ut multis citatis *Caſſon. Mattheu. Alex. Boſſ. Boer. Bald. & aliis* probat *Raynal. Tom.* 3. *cap.* 31. § 4. *num.* 136. *&* 137. Teſtes debent deponere de ſubſtantia, qualitate, ac quantitate rei, quam propriis oculis viderunt a Reo ſuppoſito commiſceri in cibo, aut potu, & porrigi ei, qui mortuus eſt cum talibus, aut talibus ſymptomatis; nempe, quod arſenicum ipſis Teſtibus bene notum (quia ipſimet eo uſi ſunt ad intoxicandos mures) in quantitate dimidiæ unciæ, plus, minus, prius ſubtiliſſime contuſum in mortario, poſtea liquatum in aqua ebullienti miſcuit vino, quod bibendum porrexit *Cajo*, qui cum bene valeret, poſt paucas horas cœpit vexari talibus, ac talibus ſymptomatis, & poſt duas, aut tres horas obiit, & poſt mortem apparuerunt in ejus facie, corpore &c. talia, ac talia ſigna.

31 Pariter, ſi aliquis affectus indiciis, non quidem ſufficientibus ad eum conſtituendum, ſed tantum ad inquirendum, prout eſt fama, *Foller. Pract. V. Capiat informationem*, *& V. Quod ſuffocavit. num.* 16. 18. 27. *&* 20. *Guazzin. Defen* 4. *cap.* 4. *num.* 8. confiteatur ſe venenaſſe *Cajum*; ad hoc, ut talis confeſſio eum afficiat, debet interrogari de omnibus circumſtantiis facti; puta, quonam *venenum*, & in qua quantitate; & in quo cibo, aut potu, & qualiter paratum illud *Cajo* præbuerit; a quo tale *venenum* ipſe habuerit; quo animo dederit; quæ ſymptomata in illo apparuerint ante, & poſt mortem; ac omnes alias puras circumſtantias facti debet ille diſtincte enarrare, & per dicta Teſtium debet de talibus ſymptomatis, & ſignis conſtare.

32 Quæ porro circa purum factum depoſita ſunt a Teſtibus, ſive a Reo, debent ſubdi judicio Medicorum, qui pronuncient, num juxta eorum artem talis, ac tanta res, taliterque parata, ſignaque ante, ac poſt mortem ſecuta, concludant, *Cajum* veneno obiiſſe; qui ſi annuent, tunc plene conſtabit de corpore delicti; de facto quidem per dicta Teſtium, aut Rei; de jure autem per judicium Medicorum, ut optime ait *Raynald. loc. cit. num.* 146. & poterit dari pœna ordinaria. Ratio autem dictorum eſt, quia tum Teſtes, tum Reus non poſſunt deponere, niſi de nudo, & ſimplici facto; quia judicium de jure, quod emergit a tali facto, ſpectat ad Judi-

cem,

cem, qui judicio Peritorum innititur. Judicium autem Peritorum ex puris ſignis in cadavere obſervatis, ut probatum eſt ſupra, eſt pure conjecturale; unde ſequitur, quod per illud ſolum non redditur corpus delicti plene probatum. Requiritur ergo dictum Teſtium, aut Rei, qui deponant quidnam, & quale, & quantum propinatum fuerit; quia tunc Medici, qui ſciunt vim talis Rei venenoſæ, certo pronunciare poſſunt, illum mortuum eſſe ex veneno. Unde, ſi Teſtes, aut Reus neſcirent quid eſſet res, quæ mixta fuit vino, & deponerent vidiſſe quidem, aut miſcuiſſe quendam liquorem, qui erat in parva ampulla, quem ignorant, & neſciunt quid eſſet; profecto Medici non poſſent certo pronunciare, quod mors ſecuta ſit ex *veneno*, & ex conſequenti non remaneret probatum plene corpus delicti, ſed ſemiplene tantum, quod faceret ad torturam, ut ſcribit *Jacobus Mandellus Conſ.* 72. *Clar. Quæſt.* 4. *in fin.* & *Carena de S. Offic. Par.* 3. *Tit.* 1. §. 4. *num.* 37. *& ſeqq.* aut ad pœnam extraodinariam, ut firmat *Laur. Matthæu. de Regim. Regn. Valent. Par.* 2. *cap.* 9. §. 2. *num.* 16.

33 Hucuſque dictum eſt de probatione corporis delicti, reſtat dicendum de probatione delinquentis; & ſciendum, quod, ut pluribus citatis probant *Spada Conſ. crim.* 123. *num.* 2. *lib.* 1. *Caraſeo Tract. de Nobil. non torquen. num.* 99. *& Sabellus Sum.* §. *Venenum. num.* 7. *V. Quod in delictis*, Judex in hoc crimine propter difficultatem probationis debet eſſe promptior ad torquendum, quam in cæteris delictis; unde, ut probat lat ſſime *Alba. Conſil.* 72. *per totum*, leviora indicia ſufficiunt, ut poſſit ad torturam deveniri, ob ſummam atrocitatem, ac clandeſtinitatem hujus delicti.

34 Indicia porro multa patrati hujus ſceleris congerit *Decian. lib.* 9. *cap.* 24. *num.* 5. *& ſeqq.* puta, ſi quis *venenum* emiſſet, & coram Judice interrogatus, negaſſet; de emptione autem convictus eſſet, tale indicium ex ſe ſufficeret ad torturam. Pariter, ſi probatus emptor *veneni* conſtat, quod ſimultatem, aut inimicitiam habuit cum venenato; aut ex illius morte lucrum, aut commodum reportaturus erat; aut erat perſona vilis, ac malæ famæ, quæ cibum paravit, aut potum miniſtravit ei, qui venenatus eſt; maxime, ſi aliqua induſtria uſus eſt, ut de tali cibo, aut potu, alius præter venenatum non guſtaret. Itidem, ſi *veneno* mortuus ſit maritus, & ejus Uxor probatur adultera, maximum indicium facit adulterium, quod ipſa maritum venenaverit, cum hæc duo delicta quadam conſequentia jungantur, ut auctoritate *Tullii lib.* 4. *ad Herenn. Senecæ Controverſ. lib.* 4. *Quintilian. lib.* 5. *cap. de Exempl. ac D. Jo. Chriſoſtomi Hom.* 19. *in Matth.* probat *Decianus loc. cit. n.* 14. Et univerſaliter, ſi de veneno dato ſuſpicio eſt in viro, & in fœmina, urgentius dat indicium in fœmina, quam in viro qualitas ſexus; nam, ut ajebat *Quintilian. lib.* 5. *Tit. de Argumen. latrocinium facilius in viro; veneficium in muliere præſumitur*; ratio eſt, quia fœmina magis iracunda, & vindictæ appetens eſt, quam vir; & quia ratione ſexus puſillanimis eſt, & aperte ulciſci de inimico non audet, ad fraudes convertitur, & *veneno* vindicat ſe: & profecto legimus apud *Diodor. Sicul. Biblioth. lib.* 5. mulieres primas inventrices *veneni* fuiſſe; & eas *veneno* uti magis, quam viros, advertit etiam *Lyran. ad Exod. cap.* 22. *V.* 18.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

35 *Opinio Raynaldi, quod pœna veneficii ſit eadem, quæ datur pro homicidio proditorio.*

36 *Confutatur opinio Raynaldi.*

Judas fuit verus Proditor, licet Chriſtus ſciret ſuum tractatum, & poſſet ſe ab eo tueri.

37 *Quomodo poſſit aliqualiter ſuſtineri impugnata opinio.*

38 *Opinio Carpzovii circa pœnas veneficii.*

39 *Impugnatur dicta opinio.*

Pœna furcarum debetur pro veneficio.

Pœna furcarum eſt gravior decapitatione.

Talis pœna debetur tum Nobilibus, tum ignobilibus.

40 *Complices in veneficio puniuntur tanquam principales.*

Veneficii Reus non gaudet Immunitate Eccleſiaſtica.

41 *Quomodo aggravetur crimen veneficii.*

Venenum dans alteri ad occupanda ejus bona, puniendus ut aſſaſſinus.

Dans venenum in Eucbariſtia, atrociſſima morte plectendus.

42 *Dato veneno, ſed non ſecuta morte, quæ pœna venefico debeatur.*

43 *Diverſæ Doctorum in hoc caſu ſententiæ.*

44 *Si cum veneficio nullum aliud complicatur crimen, debetur pœna extraordinaria.*

Si concurrit aliud delictum, debetur pro veneficio pœna ordinaria, etiam non ſecuta morte.

45 *Confirmatur data proxime concluſio.*

Teſtium defectus, & inhabilitas ſuppletur per eorum numerum.

46 *Applicatur doctrina ad caſum.*

47 *Filius emens venenum, ut Patri detur, debet mori.*

Extenditur hæc pœna ad Patrem ſpiritualem, ut eſt Abbas reſpectu Monachi.

48 *Senatus Mediolanenſis morti dedit famulum, qui venenaverat Dominum, effectu non ſecuto.*

Confirmatur concluſio pluribus caſibus.

49 *Condemnatus de veneficio eſt infamis, ac irregularis.*

50 *Nulla reperitur peculiaris pœna Clerici venefici, ultra pœnas homicidii appenſati.*

Ultra eas poteſt Judex alias pœnas juxta circumſtantias facti arbitrari.

51 *Statutum pro Minoribus de Obſervantia.*

52 *Pœnæ Statutariæ variandæ juxta effectum ſecutum, aut non: & pro differentia ſtatus perſonæ venenatæ.*

53 *Quando nam pro veneficio debeatur pœna triremium, & quando carceris.*

54 *Quid agendum, ſi venenum propinatum ſit Prælato.*

35 V*Eneficii* crimen, juxta ſententiam communem Doctorum, quos cumulat *Raynal. Tom.* 3. *cap.* 31. §. 4. *num.* 3. *&* 4. in toto rigore importat proditionem; quia venenator occidit hominem, non præcaventem, & ideo ſe defendere non valentem; & ideo dicendum veniret, quod pœna *veneficii* præciſe debeat eſſe pœna homicidii proditorii.

36 Sed non facile admiſerim illam concluſionem, quod, nempe formalitas homicidii proditorii conſiſtat in hoc, quod homo nequit ab eo præcavere. Etenim ultra ea, quæ diximus in §. *Proditorium homici-*

micidium, convincitur falſitas illius ſententiæ ex hoc, quod inter omnes proditores, maximus, ac deteſtabiliſſimus fuit *Judas Iſcariotes*, qui D. N. J. C. prodidit, & ideo paſſim in omnibus Evangeliis ſugillatur infami titulo *Proditoris*. Stat autem, quod D. J. C. optime præſciebat illius tractatus proditorios cum Judæis; & hoc in ultima cœna Diſcipulis manifeſtavit. Pariter patet, quod Dominus optime poterat ſe defendere ab inſidiis illius Proditoris; quia Deus erat, qui non poterat offendi in corpore, niſi ipſe voluiſſet. Cum hoc tamen Judas fuit verus proditor, & tanquam talis audit apud omnes fideles. Sequitur igitur, quod proditio talis non eſt ex eo, quod offenſa cadat in hominem incautum, & proinde non potentem ſe defendere, ſed provenit ex alio capite; puta, quod proditor animum nocendi tegat pallio ſimulatæ amicitiæ, & utatur officiis, & familiaritate amicitiæ, tanquam inſtrumentis ad exequendum malum intentum. Et ideo Judas fuit verus proditor, quia oſculo ſibi dato Chriſtum Judæis prodidit, uſus enim eſt officio, ac ſigno amicitiæ, prout eſt oſculum, ad necem Domino per Judeos inferendam. Concludendum eſt ideo, quod *veneficium* non poteſt dici proditorium ex eo, quod noceat homini incauto, & ſe defendere non potenti.

37 Poteſt tamen aliqualiter ſuſtineri impugnata concluſio ex hoc, quod regulariter *venenum* non porrigitur niſi ab amico, hoſpite, aut conjuncto per parentelam, ſocietatem, vel familiaritatem &c; ab inimico enim nemo aliquid, maxime cibum recipit. Unde concludi poſſet, quod ex hoc capite *venenum* poſſit dici proditio, quia ſub colore amicitiæ intentum conſequitur. Sed debilis certe eſt hæc ratio. Namque principalius crimen eſt in eo, qui mortem intentat inferre per *venenum*; & per accidens eſt, quod ilemet *venenum* componat, & porrigat; in pluribus enim illud porrigere per alios inſcios ſceleris facit, ad magis occultandum crimen, aut ipſe taliter rem diſponit, ut venenatus ipſe ex ſe illud ſumat. Quod, ſi ille ſub ſpecie amicitiæ *venenum*, a ſe, aut ab alio ex ipſius mandato compoſitum porrigeret, profecto concurrerent duo delicta ſpecie diverſa, puta, *veneficium*, & proditio; & tali caſu utique vocari poſſet *veneficium proditorium*, pœna qualificata multandum.

38 Ex dictis ſequitur, quod *veneficio* non debetur præciſa pœna homicidii proditorii, ſed alia. Et quidem *Carpzov. Par. 1. Quæſt. 20. num. 15. & 16.* fultus auctoritate Textus *in l. 1. §. 1. & l. 3. §. in princip. ff. Ad leg. Corn. de Sicar.*, & aliorum Doctorum opinione, quam ipſe communem aſſerit, docet, pœnam *veneficii* eſſe capitis obtruncationem de jure communi; quamvis poſtea de jure *Saxonico* alias aſſignet.

39 Sed huic ſententiæ refragatur tum ratio, tum praxis. Ratio quidem, quia ex alio Textu *in l. 1. C. de Malef. & Mathemat.* habetur, quod gravius delictum eſt hominem perimere *veneno*, quam gladio. Eſt autem naturalis ratio, quod gravius delinquenti gravior pœna debeatur; ergo venefico gravior pœna debetur, quam decapitatio, quæ adhibetur homicidæ, qui ferro vitam inimico ademit. Unde Textus illi legis *Corneliæ de Sicariis*, qui videntur decernere pro *veneficio* decapitationem, ut rationi cohæreant, debent accipi de decapitatione, non quidem ſimplici, ſed qualificata, ut augmentum pœnæ correſpondeat incremento gravitatis delicti. Praxis etiam eſt, quod veneficus punitur pœna furcarum, ut firmat *Caball. de Omn. gen. homicid. n. 610.* quæ pœna eſt gravior, quia ignominioſior eſt pœna decapitationis. Et ſubdit, quod, licet pœna furcarum non niſi perſonis vilibus adhibeatur, Nobiles autem obtruncatione capitis puniantur; tamen in deteſtationem tam enormis criminis, furcæ æqualiter debentur Nobilibus, ac ignobilibus in pœnam veneficii; & repetit ſententiam firmatam auctoritate gravium Doctorum *Marſil. in l. unic. n. 129. ℣. Et adduci, C. de Rapt. Virg. Gram. Deciſ. 30. n. 5. Afflict. Conſtit. Regn. lib. 1. Rubr. 13. in Conſtit. Terminum. 46. & lib. 2. Rubr. 31. Conſtit. Proſequentes. n. 31.* quam, & ipſe *Caball.* firmat *Centur. 1. Caſ. 99. num. 106.* puta, quod, licet Nobiles non ſint condemnandi pœna furcarum, quæ communiter exiſtimatur nimis ignominioſa, ac infamatoria; tamen, quando Nobiles committunt delictum enorme, quo offuſcant propriam nobilitatem, nihil ipſis prodeſſe debet nobilitas, & puniri poſſunt pœna furcarum, ac ſi eſſent plebeii.

40 Eadem pœna cum principali puniuntur complices, puta, compoſitor, venditor, emptor, miniſter *veneni*, ſi tamen doloſe faciant; Nam, ut diximus ſupra, omnes iſti delinquunt *veneficio*, quia omnes *venenum* miniſtrant; & juxta Doctores communiter *Giga. de Crim. laſ. Maje. Tit. qualiter, & a quibus. Quæſt. 10. num. 23. Anani. in cap. 1. de Homic. Boer. Deciſ. 109. num. 5. Cabal. de Omn. gen. de homicid. num. 583. Decian. lib. 9. cap. 22. num. 4. Alex. Thuſc. Bobadill.* apud *Caraſc. Tract. de Nobil. non torquen. num. 111.* Rei de hoc delicto non gaudent immunitate Eccleſiaſtica.

41 Aggravari porro poteſt *veneficium*, concurrentibus in eodem facto pluribus delictis ſpecie diverſis, prout eſſet, ſi quis daret venenum fratri ad potiendum ipſius hæreditate. In hoc caſu interveniret parricidium, proditio, veneficium, ac aſſaſſinium; ſiquidem homicidium factum contemplatione adipiſcendæ hæreditatis, perinde eſt, ac ſi factum eſſet contemplatione pretii, ſuper quo homicida fuiſſet pactus cum alio. Ob complicationem igitur tot delictorum eſſet pœna pariter exaſperanda. Unde ſcribunt *Cavalcanus de Brach. Reg. Par. 4. nu. 57.* & *Guazzinus Defen. 23. cap. 4. num. 8.* quod, qui dat conſanguineo, aut Amico *venenum*, ut ille potiatur ipſorum bonis, tanquam Aſſaſſinus vehi debet ſuper curru infami per Civitatem, & torqueri forcipibus ignitis, & malleo ſibi prius impacto in caput, debet jugulari, & in fruſta ſcindi. Pariter, ſi quis panem, aut vinum conſecrandum, ac convertendum in corpus, ac ſanguinem D. N. J. C. venenaret, prout de facto eveniſſe nonnulli ſcribunt, *Stryk. de Jur. ſenſu. Diſſer. 6. de Guſtu. cap. 4. n. 23. Diaz Pract. crim. Can. cap. 95. Vela de Pæn. delict. cap. 26. n.* iſte deberet comburi, aut alia graviſſima morte multari, prout docet *Raynal. Tom. 3. cap. 31. §. 4. num. 153.* Ratio eſt, quia, quamvis leges de ſimilibus caſibus, ut pote enormiſſimis, ac raro accidentibus, nihil diſponant, quia Legiſlatores de illis minime cogitarunt; tamen magnitudo facinoris talis eſſet, ut nulla pœna, quamvis graviſſima, tanto ſceleri adæquaretur.

42 Quod autem dictum eſt de pœna ultimi ſupplicii, danda venefico, locum ſolummodo habet, quando delictum fuit in ſuo genere perfectum, & effectus intentus ſecutus eſt, ut communiter firmant Doctores poſt *Clar. §. Homicidium. ℣. Punitur etiam. n. 11.* Sed quid juris, ſi crimen non eſt perfectum ex eo, quod, licet *venenum* fuerit datum, non tamen ſecuta eſt mors, ſive ob debilitatem *veneni*, ſive quia alexipharmacis ſubventum eſt ægroto?

43 Circa hoc punctum ſolemnis eſt Doctorum conflictus, quos refert *Caball. de Omn. gen. de homicid. a num. 593. ad 604.* quorum nonnulli volunt, ta-

li caſu

li caſu Reum *veneficii* puniri non poſſe ultimo ſupplicio, ſed tantum pœna extraordinaria: horum autem fundamentum eſt, quia communi totius Orbis conſuetudine derogatum eſt legibus conatum ad crimen, non ſecuto effectu intento, punientibus; de qua communi conſuetudine, ac ſententia teſtantur *Clar. §. Homicidium. num.* 14. *Conradus Pract. crim. Tit. de Venef. num.* 11. ac *Covaruvia in cap. Si furioſus. Par. 2. in princip. num.* 11. *℣. Quinto.* Alii non pauci ſuſtinent, quod deberet Reus ultimo ſupplicio ſubdi. Ratio eſt, quia in delictis atrociſſimis, quando Reus fecit omne, quod potuit, & ex parte ſua facere debuit, ut effectus ſortiretur, diciturque deveniſſe ad actum proximum delicto, non ſecutus autem eſt effectus, quia fuit ab alia cauſa impeditus, tali caſu punitur Reus pœna ordinaria.

44 Inter has ſententias extremas mihi valde arridet opinio *Carenæ de S. Offic. Par. 2. Tit. 12. §. 34. n.* 288. quem refert, & ſequitur *Raynaldus Tom. 3. cap. 31. §. 4. num. 84. ℣. Et generaliter*, & eſt, quod ſi in *veneficio* nulla intervenit alia circumſtantia delictum aggravans, tunc, effectu non ſecuto, non intrat pœna ordinaria. Exemplum eſſe poteſt in eo, qui, habens inimicum, *venenum* ab alio ſibi porrigere facit; hic enim nulla occurrit circumſtantia, quæ delictum aggravet. Sed, ſi in facto copulantur alia crimina, quæ delictum aggravent, ut pote, ſi in *veneficio* intraret proditio, aut aſſaſſinium &c. quia nempe Reus ſub ſpecie amicitiæ invitatum ad prandium in proprio domo venenavit; aut pacta pecunia ab alio venenare fecit, tali caſu, etiam non ſecuto effectu, intrat pœna mortis. Ratio hujus ſententiæ eſſe poteſt a ſimili.

45 Quando enim *Part. prima. §. Teſtes*, locuti ſumus de Teſtibus defectu aliquo, ob quem probatio remanet imperfecta, ac minime plena, docuimus cum communi, quod numerus Teſtium ſupplet eorum defectum: ita ut, ſi aliquis, aut ambo ex duobus Teſtibus, qui de jure requiruntur ad probandum delictum, aut indicium, patiantur exceptionem, aut defectum, huic ſuccurritur per alios Teſtes, quamvis etiam iſti exceptionem patiantur; & hoc modo quatuor Teſtes defectivi (non quidem eſſentialiter, ut eſſent inimici &c.) copulantur ad faciendam plenam probationem, quia numerus ſupplet defectum, & teſtimonium duorum poſteriorum integrat probationem, quæ imperfecta erat ex defectu, quem priores duo patiebantur.

46 Ita eſt in caſu; in *veneficio*, in quo effectus non eſt ſecutus, delictum remanet imperfectum in facto, & ideo debetur pœna extraordinaria, ſicut etiam hæc debetur, quando delictum idem eſt imperfectum in probatione. Si autem *veneficio* copulatur aſſaſſinium, proditio &c. hæc, quamvis etiam ipſa ſint imperfecta, quia effectus ſecutus non eſt, aliquam tamen pœnam extraordinariam merentur. Sed quia hæc jam debetur ratione *veneficii*, debet augeri ratione alii delicti complicati; quod cum & ipſum extraordinariam pœnam expoſcat, ex his duabus pœnis extraordinariis una ordinaria conflari debet, ſicut in eodem facto duo delicta ſpecie diverſa copulantur.

47 Et doctrina hæc confirmata remanet ex plurium Doctorum ſententia. Siquidem filius, qui emit venenum, ut Patri daret, licet effectus ſecutus non ſit, debet mori, ut, ultra Textum expreſſum *in l. 1. in fin. ff. Ad leg. Pompei. de Parricid.* docent claſſici Doctores *Bart. in l. 1. num. 8. & 9. ff. de Parricid. Igne. in l. 1. §. Quod ſi quis num. 2. ff. Ad S. C. Sylan. Farinac. Quæſt.* 122. *num.* 18. *Vela. Gomez. Matthæu. Conciol. Sabell. Vulpell.* apud *Raynal. loc. cit. num.* 84. Et extenditur hæc ſententia ad *veneficium* attentatum contra eum, qui habetur loco Patris, ut eſt Abbas reſpectu Monachorum, ut ex *Bartolo*, & *Felino* docet *Purpurat. Conſ.* 186. *num. 4. lib.* 1. & potiori ratione ampliari debet ad eum, qui Principem ſuum *veneno* necare tentaſſet, ut firmant alii, *Farinac. Q.* 122. *num.* 27. *Claud. ad Bertazzol. Conſ. crim. 57. lit. B.* Et ratio eſt, quia *veneficio* attentato copularetur parricidium proprie, aut improprie ſumptum.

48 Præfatam ſententiam practicatam fuiſſe a Senatu Mediolanenſi, qui ad mortem damnavit quandam famulam, quæ Domino ſuo (qui tamen non obiit) venenum propinaverat, docet *Boſſ. Tr. crim. Tit. de Homicid. num.* 13. & hoc idem alibi practicatum ſcribit *Vulpell. Reſponſ.* 145. & ita practicandum propugnat in facti contingentia *Caraſc. Tract. de Nobil. non Torquen. num.* 108. etiam, quando Uxor tentat venenare Maritum, & e contra, ut ſcripſit *Placha Epitom. delict. lib. 1. cap. 22. num. 31. ℣. Quibus illud*, quod uſu poſitum bis a Senatu Pedemontano aſſerit *Theſaur. jun. ad Deciſ. Pedem.* 243. *in fin. ℣. & in Servo.* Et ex *Igneo. in l. Si ſequens. §. Cum ex parte num. 10. ff. Ad Syllan.* refert *Clarus Quæſt. 92. ℣. Scias tamen.*, Nobilem quendam ultimo ſupplicio affectum, quia agnatum ſuum prole carentem, *veneno* necare tentaverat. Et ratio eſt, quia in his caſibus circumſtantia aggravans concurrit læſæ nempe fidelitatis, quæ debet vigere inter Servum, ac Dominum; Maritum, ac Uxorem; aut parricidii lato modo, quod patratur inter conjunctos, prout ſuo loco dictum fuit. Et tandem ex hac eadem ratione ordinaria pœna eſſet plectendus, qui in *Euchariſtia* venenum miniſtraſſet, quamvis mors ſecuta non eſſet, & ratio eſt, quia cum *veneficio* etiam ſacrilegium concurreret.

49 Condemnatus de *veneficio*, notatus remanet infamia juris, & conſequenter irregularis, & ratio eſt, quia remanet damnatus judicio publico, & procedit hoc, etiamſi mors venenati non fuerit ſecuta, ut poſt *Farinacium Q. 122. a num.* 32. docet *Theſaurus de Pœn. Eccleſ. V. Poculum. cap. 4. num.* 11.

50 Quo ad Clericos veneficos nullam reperio ſanctionem Canonicam, quæ peculiari pœna eos percellat, ultra pœnas, quas incurrunt homicidæ voluntarii, & quia de iſtis ſuo loco dictum eſt, ipſas repetere ſuperfluum ducimus. Verum eſt, quod in facti contingentia poſſet Judex, ultra pœnas homicidii appenſati, alias arbitrarias addere ex eo, quod qualitas *veneficii* aggravat crimen ſupra gravitatem homicidii voluntarii.

51 Quantum vero ad Regulares, ſpectanda ſunt eorum Statuta. Pro nobis minoribus de Obſervantia adeſt Textus noſter *Tit. Applicatio* §. 41. quem dedimus §. *Homicidium*. 91. & ita cantat: *Qui aliquem enormiter vulneraverit, vel ei venenum dederit per ſe, vel per alium, eiſdem pœnis* (puta triremium) *ſubjacere tenetur.*

52 Circa quem Textum adverto, quod juxta ſuperius dicta, aggravari poteſt hoc crimen reſpectu effectus ſecuti, ac reſpectu perſonæ venenatæ; & juxta aliam gravitatem moderanda eſt pœna. Si enim mors venenati ſecuta fuerit, & iſte eſſet Religioſus ordinarius, omnino debetur pœna triremium perpetua. Ratio eſt, quia, ob datam mortem, aut atrocem mutilationem, debetur pœna quidem triremium, ſed ad tempus Superiori arbitrarium, prout diximus ſupra §. *Homicidium num. final.* Quia vero *veneficium* addit qualitatem aggravantem ſupra homicidium ordinarium, ferro &c. patratum; hinc

eſt, quod mors *veneficio* patrata, exquirat triremes perpetuas, aut ſaltem ad durationem magis longam ea, quæ, arbitrio Superioris, pro homicidio ſimplici deberetur.

53 Si autem mors ſecuta non ſit, & nulla alia circumſtantia aggravet *veneficium*, non debentur triremes, ſed Carcer, ac aliæ pœnæ Superiori arbitrariæ. Ratio eſt, quia, ut diximus ſupra *num.* 43. & *ſeqq.* non debetur pœna ordinaria, niſi, quando ex effectu ſecuto dicitur crimen in ſuo genere perfectum. Sed ſi *veneficio* alia circumſtantia aggravans addatur, (ut pote, ſi *venenum* eſſet datum ab Aromatario, Infirmario, vel a Coquinario in publica refectione; aut ſi pro *veneficio* pactum eſſet præmium inter inimicum principalem, & miniſtrum *veneni*; aut *venenum* eſſet datum in *Euchariſtia*; aut ſub colore ſpecialis amicitiæ &c.) quantumvis mors ſecuta non ſit, debentur triremes. Ratio eſt, quam dedimus ſupra a *num.* 44. quia nempe *veneficio* jungeretur infidelitas, aut aſſaſſinium, aut ſacrilegium &c.

54 Quod, ſi *venenum* datum eſſet Prælato Locali, aut Provinciali, & multo fortius Generali, etiam morte non ſecuta, ordinaria pœna deberetur, ex duplici principio. Unum eſt, quod tali veneficio copulatur parricidium late ſumptum, ut diximus ſupra *num.* 47. Aliud eſt, quod in ſuperioribus Statutis, datis ex Textu §. *Homicidium. num.* 92. & 93. vulnerans Prælatum Localem, non ſecuta morte debet mitti ad triremes pro tempore arbitrario Superioribus, ſicut etiam, qui quovis modo percutit Provincialem; quia vero veneficium aggravat ſupra vulnerationem, ac multo fortius percuſſionem, hinc eſt, quod gravior pœna debetur tentanti mortem talium Prælatorum *veneno*, quam vulneribus, aut percuſſionibus adhibitis, & proinde pœna triremium, quæ pro cæteris eſt per tempus Superioribus arbitrarium, pro *veneficio* ſit perpetua, aut ſaltem diuturnior ea, quæ daretur pro vulneratione, aut percuſſione.

§. X. Abortus procuratio.

SUMMARIUM.

1 *Abortus procurati definitio.*
2 *Dolus eſt anima delicti.*
3 *Abortus procurationis multiplices modi.*
4 *Bulla Sixti Quinti contra procurantes abortum, & complices, moderata a Gregorio XIV.*
5 *Abortus eſt de fœtu nondum nato.*
Pœna legis Aquiliæ tenetur abortire faciens alienum animal.
6 *Abortus ſemper eſt, tum ſi fœtus ex data potione naſcatur mortuus, ſive oriatur vivus ante tempus inſtitutum a natura.*
Partus ſeptimeſtris, ac octimeſtris vitalis eſt.
7 *Abortus dicitur, ſi ex potione partus naſcatur quidem vivus in tempore, in quo vitalis erat, tamen intra paucum tempus poſt ortum moritur.*

1 POſtrema ſpecies homicidii appenſati eſt *abortus procuratio*, quæ gravitatem ſuam metitur, non tantum, quia ut in pluribus, veneficio, ac parricidio copulatur, quantum ex eo, quod in eo offenditur homo, qui totaliter ad propriam defenſionem eſt inhabilis. Poteſt autem commode definiri, quod ſit *doloſa operatio, per quam fœtus humanus vel mortuus, vel non vitalis ex utero abiicitur.*

2 Dicitur primo *doloſa operatio*, cum enim dolus ſit anima delicti, ut *Par. p. Tit. Patronus num.* 88. ex *Boſſio* docuimus, nequit *operatio* dici criminalis, niſi ſit doloſa. *Operatio* autem hic in genere ponitur, prout complectitur omnem actum humanum, qui vel principaliter, vel miniſterialiter, vel mediate, vel immediate tendit ad effectum, ut nempe fœtus aut mortuus, aut brevi moriturus a Matre abiiciatur.

3 Multipliciter porro talis operatio exercetur, prout recenſetur in *Sixt. V. Conſtit. Effrenatam.* 1588. *Cherub. Bullar. Tom.* 2. in qua dicitur, *abortum* procurari *percuſſionibus, venenis, medicamentis, potionibus, oneribus, laboribuſque mulieri prægnanti impoſitis.* Ultra hæc idem effectus ſequitur, ſi prægnanti gravis terror incutiatur, aut ex improviſo res monſtroſa oſtendatur; ſi larvis, aut ſpectris nocturnis fictis timor incutiatur; ſi phlebotomia maxime in pedibus adhibeatur; ſi ingentis infortunii (ut mors Mariti, aut filii) narratio fiat; ſi ſchedulæ, aut alia ſigna ſortilega ſuper ſe tenenda, dentur; pluresque alii ſuppetunt modi, quos recenſere non expedit.

4 *Operatio* porro ad *abortum* non ſiſtitur tantummodo in principali, ſed ex Bulla ſupracitata extenditur ad eos, qui ad idem *opem, conſilium, favorem, potionem, vel alia cujuſcunque generis medicamenta ſcienter dederint.* Et quamvis *Gregor. XIV. Conſt. Sedis Apoſtolicæ* 1591. *Cherub. Bullar. Tom.* 2. videatur, reſpectu *quocunque modo auxilium, vel conſilium dantium* ad *abortum* procurandum, reduxiſſe pœnas ad terminos juris communis, tamen contrarium eſt verius; tum quia Conſtitutio *Gregoriana* moderatur *Sixtinam*, tantum quo ad *procurantes abortum fœtus inanimis*, & propinantes venena ſterilitatis, (ut infra videbimus) non autem quo ad cooperantes ad *abortum fœtus animati*; tum quia de jure communi pœnæ delictorum extenduntur ad mandantes, conſulentes &c. prout docuimus *Par. p. Tit. Pœnarum. num.* 56. & *ſeqq.* tum quia, ut plurimum *abortus* procuratur potionibus, quæ reſpectu fœtus ſemper venena ſunt, cum ad ejus mortem dentur; crimen autem veneficii æque comprehendit complices, ſicut principalem, ut paragrapho ſuperiori proxime dictum fuit.

5 Dicitur *fœtus humanus* is nempe, qui adhuc in utero Matris continetur, ad differentiam ejus, cui pene nato mors intentatur; illud enim continetur ſub alia ſpecie homicidii, ut diximus *Sup.* §. *Parricidium.* Additur autem humanus, ad differentiam aliorum animalium conceptus; iſti enim veniunt etiam ſub nomine fœtus; qui autem *abortum* iſtorum procuraret, non delinqueret hoc crimine, neque teneretur, pœna legis *Corneliæ de Sicariis*, aut *Pompejæ de Parricidiis*, ſed pœna legis *Aquiliæ de damno dato*, quando nempe *abortus* eſſet animalis alieni.

6 Dicitur *vel mortuus, vel non vitalis ex utero abiicitur.* Quia, cum procuratio *abortus*, ſecuto effectu, ſit ſpecies homicidii, ſequitur, quod oportet, quod fœtus naſcatur ex utero vel mortuus, vel de proximo moriturus, & hoc modo non vitalis. Siquidem, ſi propinato pharmaco, naſceretur quidem fœtus ante debitum tempus, puta, ante novem menſes, ſed tamen in ſeptimo, aut octavo menſe, & viveret, non poſſet dici ſecutus *abortus* proprie, ſed tantum improprie, & largo modo. Nam *abortus* largo modo acceptus, eſt partus fœtus, qui ante diem, ſibi a natura deſtinatum, non ſponte, ſed ex aliqua vi, ſive accidenti ſuccedit, ut ex *Hippocrate*, & *Avicenna* firmat *Zachia. Quæſt. Medicoleg. lib.* 1. *Tit.* 2. *Q.* 10. *n.* 12. & 13.

Quod,

Quod, ſi naſcatur in ſeptimo menſe vitalis eſt, ut ultra auctoritatem legum, *text. in l. Septimo. ff. de Stat. homin. & in l. Inteſtato. §. final. ff. de Suis, & legit. hæred.* convincit continua experientia. Partum autem adhuc vitalem eſſe, ſi naſcatur octavo menſe, contra *Hippocratem*, & multos Jureconſultos, quos citat, validiſſimis rationibus probat idem *Zachia loc. cit. Quæſt. 4. num. 5. & ſeqq.* poſt *Cardanum Contradict. Medic. lib. 1. Contr. 8. Tract. 3. in fin.* Ut igitur proprie *abortus* ſecutus dicatur, oportet, quod fœtus naſcatur *vel mortuus, vel non vitalis.*

7 Quid autem, ſi dato poculo abortionis, fœtus quidem vitalis, quia eſt in ſeptimo, aut octavo menſe, tamen intra modicum tempus moriatur, dicetur ne *abortus* proprie ſecutus? Reſpondeo, quod ſic. Ratio eſt, quia partus ſeptimeſtris, aut octimeſtris vitalis eſt de facto, quando natura ex ſe illum, ut pote in utero ſufficienter maturatum, & perfectum, expellit; ſive, ſi propinato poculo abortionis, in dicto tempore naſcitur, & de facto, eo non obſtante vivit, quia forte natura fœtus valida reſiſtit veneno dato, quod fuit quidem ſufficiens ad accelerandum illius partum, non tamen valuit ad inferendam mortem. Si vero poſt modicum tempus moriatur, quamvis, attento tempore poſſet dici vitalis, talis tamen de facto non fuit ob malam qualitatem ſibi impreſſam a veneno, quod fuit validum ad anticipandum partum, & inferendam mortem. Unde tali caſu dicitur ſecutus verus *abortus*, quia fœtus natus eſt non vitalis de facto, quia attenta vi veneni vivere de facto non potuit.

Probatio.

SUMMARIUM.

8 *Probatio abortus, quod fœtus animatus eſſet, difficillima.*

9 *Judicio Medicorum committitur judicare de cauſa abortus.*

10 *Variæ Doctorum ſententiæ circa animationem fœtus poſt ſeminis conceptionem.*

11 *Incertum eſt, quæ ſit vera ex recitatis ſententiis; plauſibilior tamen videtur opinio Zachiæ.*

12 *Inſtantia contra dictam opinionem.*

13 *Difficultates, quæ fiunt contra dictas ſententias, ſunt æque ſolubiles.*

Intellectus humanus caligat in rebus naturæ maniſeſtiſſimis.

14 *Leges Canonicæ, & Civiles, quot tempus aſſignent pro animatione fœtus.*

Si cadaveris abortivi nequit ſexus diſcerni, præſumitur, quod ſit maſculi.

Pro ſalute animæ in dubio pars tutior eſt eligenda.

15 *Summa difficultas in probando, an fœtus abortivus fuerit animatus, in quo conſiſtat.*

Tempus conceptionis latet etiam prægnantes ipſas.

16 *Quomodo probari poſſet tempus conceptionis.*

17 *Omnium fœtuum formationi non idem tempus aſſignatur.*

18 *Quando cadaver abortivi in judicio poteſt ſtatui, de animatione debent Medici judicare.*

Duo ad minus ex præſtantioribus Medicis debent adhiberi.

Debent Medici rationes ſui judicii aſſignare.

19 *Si partus non poteſt viſitari, & probatum ſit momentum conceptionis, & ab eo effluxerint 80. dies, poteſt Judex abſque Medicis pronunciare, fœtum fuiſſe animatum.*

Controverſia extante circa pœnæ quantitatem inter Judices, ſtatuenda eſt minima quantitas.

20 *Quare in dicto caſu poteſt Judex ſtatuere abſque judicio Medicorum.*

21 *An, corrupto cadavere abortivi, per Teſtes probari ſufficiat ejus animationem.*

Corpus delicti non probandum eſt per ſolam præſumptionem.

22 *Conſtito per Teſtes momento conceptionis, & abortionem ſecutam eſſe poſt 80. dies, eſt locus damnationi ad pœnam ordinariam.*

Cadaver occiſi, ſi non reperiatur, probandum eſt per Teſtes corpus delicti.

Vix poſſibile eſt, quod probari in hoc caſu queat corpus delicti.

8 Difficilis in hoc crimine, prout etiam in caſu veneni, de quo diximus, evadit probatio corporis delicti, a quo pendet tota ratio criminalitatis; imo difficilior, quam in caſu veneni. Siquidem in hoc examinari tantum debet a Medicis, an venenum in qualitate, & quantitate ſufficiens fuerit ad cauſandam mortem ejus, de quo agitur. In caſu autem *abortus* non tantum perpendi debet vis potionis, percuſſionis, metus incuſſi Mulieri prægnanti &c. ac judicari, an ſuffecerit ad cauſandum *abortum*; ſed etiam, an fœtus ab utero abactus, fuerit informatus anima rationali; & in hoc firmatur gravitas hujus criminis; Medicorum autem eſt hoc judicium, prout firmant communiter Doctores. *Sarno Pract. crim. Forma 86. in Allegat. V. Et primo Carpzov. Par. 1. Quæſt. 11. n. 26. Giovagnon. Reſp. 28. num. 22. lib. 1. Alex. Conſ. 115. lib. 3. Raynald. Tom. p. cap. 6. §. 5. n. 124. & ſeqq.*

9 Et quidem circa qualitatem, ac vim propinatæ potionis, ſive alterius actionis cauſativæ *abortus*, procedere debent, & eorum judicium ſub juramento exponere Judici ſub modo, & forma, quibus judicare debent de veneno, prout ſuperiori proximo paragrapho dictum eſt.

10 Quantum vero ad judicium de animatione fœtus gravior eſt difficultas; nam circa animationem fœtus variæ ab auctoribus referuntur ſententiæ, quæ tamen diverſis placitis Medicorum innituntur. Nonnulli enim, quos refert *Gothofred. Adnet. in l. Cicero litt. C. de Pœn. & in l. Inteſtato. §. final. litt. E. ff. de Suis & leg. hæred.* formando partui 35. alii 45. alii 50. dies aſſignant; eidem movendo alii 70. alii 76. dies tribuunt: eidem tandem maturando, ac perficiendo alii 210. alii 300. dies dederunt. Alii pro diſcretione fœtus 40. dies; pro tranſmutatione 80. pro perfectione 240. dies aſſignarunt. Animari autem anima rationali exiſtimavit *Sconer. lib. p. de Judic. aſtr.* apud *Gothofr. in l. Inteſtato loc. cit.* fœtum quarto menſe a conceptu ſeminis, quia tunc ſecundum ipſum dominium fœtus tribuitur Soli, qui membra organica vi calefactiva perficit, & in hanc ſententiam inclinat etiam *Roder. a Caſtr. lib. 3. de Natur. Mulie. cap. 6.* apud *Zach. Tom. 1. lib. 1. Tit. 2. Q. 9. num. 23.* Joannes Marci, ut ipſum citat *Caramu. Theol. Fundamen. Tom. 1. Fundam. 55. de Homicid. a num. 1622.* opinatus eſt, fœtum, quamdiu detinetur in utero Matris, animari anima ejuſdem Matris, proinde non ſibi infundi animam propriam, niſi in ipſo momento nativitatis. *Thomas Fienus de Format. fœt. q. 10. Concl. 11.* apud *Zach. Tom. 1. lib. p. Tit. 2. q. 9. num. 20* voluit e contra, quod ſpatio trium dierum fœtus animetur, & in hanc ſententiam abiit etiam *Zachia Tom. 2. Tit. 1. Q. 6. per tot.* qui multis rationibus probat, animam infundi, ſtatim ac facta eſt conceptio ſeminum. *Mercurialis* tandem, relatus per *Zachiam Tom. 1. lib. 1. Tit. 2. q. 8. n. 12.* fultus auctoritate *Hippocratis* libro de *Natura pue-*

rorum,

rorum, vult ſeptem diebus fœtum perfici, & anima rationali dotari.

11 Iſtarum opinionum, illa, quæ eſt *Joannis Marci* hæretica eſt, & manifeſte opponitur *Sacræ Scripturæ*; Habemus enim ex *Evangelio Luc. cap.* 1. *ỷ*. 41. quod *Joannes Baptiſta* Sanctificatus in utero Matris, *Exultavit infans*, quando illam viſitavit *Beatiſ. Virgo*: ſanctificatio autem non fit, niſi per gratiam inhærentem, quæ animam ſupponit, in qua ſubjectetur. Proinde talis propoſitio damnata fuit per *Decretum Congregationis S. Officii*, *anno* 1679 *die* 4. *Martii. Raynal. Syntax. crim. lib. p. cap.* 6. § 5. *nu.* 31. Quænam vero cæterarum opinionum vera ſit, incertum eſt, & valde urget pro opinione *Zachiæ*, quod in communiori ſententia, in homine non detur niſi una anima, puta, rationalis virtualiter continens vegetantem, & ſentientem; & cum fœtus a conceptione ſeminum incipiat creſcere, nutriri, & augumentari, & hoc vitaliter, & non per juxta poſitionem, ut lapides, nequit iſta aliud præſtare, quam anima rationalis, quæ actus vegetativæ exerceat, & quæ ſibi fabricetur organa ad ſentiendum, phantaſiandum, & ratiocinandum.

12 Ex alia parte, ſi anima rationalis per rationem operando, ſibi organa corporea ſtruere deberet, hoc deberet eſſe per architectonicam, quæ per rationem, & artem operaretur, ad quod præſtandum oporteret ſibi infundi in creatione habitum talis artis, ut ſuo ordine, & forma organa humani corporis formare poſſet. Licet enim hæc præſtet in plantis, & brutis anima illorum, quæ ratione non utitur in tali formatione; tamen illæ per traducem ſeminalem transfunduntur a generante, & in ipſorum ſemine jam organa, juxta ideam naturæ, ſive *Archæi*, (ut ipſam vocat *Helmontius*) ſunt delineata; ita ut ſpiritus, ſive calor vivificus, qui ipſorum anima eſt, nil aliud præſtat niſi organa illa ſic, ut præfertur, permeare, dilatare, movere, & varias fermentationes, digeſtiones, & alterationes in materia alimentari cauſare, ut per eam nutritio, & alimentatio fœtus præſtetur. Non ſic vero anima rationalis per traducem ſeminalem transfunditur, nec ſic organa humani corporis, velut in plantis ſunt delineata, ita ut anima rationalis nil aliud præſtare debeat, niſi tanquam calor vivificus informare, & organa hoc modo perficere. Si quidem ſemen humanum eſt tantum materia diſpoſita, ita ut in ea introduci queat forma organica. Porro anima creata eſt rationalis, & ſi organa ſibi fabricari debet, oportet, quod per rationem operetur, & ita per artem; non enim poſſet operari per organa illa, quæ ſibi fabricatur, cum hæc nondum ſint; ſed tanquam efficiens a propoſito in materia, ſeu ſubjecto deberet agere, ut plaſtes in formanda ſtatua. Talis autem ars in anima non eſt, proinde nequit ſibi corpus fabricare. Quod, ſi diceretur talia animam rationalem præſtare, ut in brutis anima ſenſitiva; oportet concludere, animam rationalem per traducem in ſemine transfundi, ut opinatus fuit *Daniel. Senert Hypomene. Phyſic. lib.* 4. *cap.* 4. & *Inſtitut. lib. p.* quod hæreticum eſt.

13 Inter has difficultates (pariter tamen, ac æqualiter ſolubiles, ac inſolubiles) quæ opinio verior ſit, noverit Deus; homo enim circa pleraque naturalia divinat potius, quam vere ſciat, & ut ajebat *Ariſtoteles*, *ſicut ſe habet oculus noctuæ ad lumen Solis*, *ita & intellectus noſter ad manifeſtiſſima naturæ*. Unde, ſi tot & tantæ difficultates inter Medicos ſunt circa organa corporis humani, & eorum officia, (cum tamen per diſſectionem cadaverum oculariter inſpiciantur; de quibus multi multa, & diverſa opinative, nunquam vero demonſtrative tradunt) a fortiori dicendum erit de infuſione animæ, quæ nulliter ſub ſenſu cadere poteſt, & de quo nihil poſſumus vere ſcire, niſi Deus revelet.

14 Tamen, omiſſis *Medicorum* opinionibus de animatione fœtus, *Canoniſtæ*, & *Juriſperitis* magis communiter firmant, maſculum 40.; fœminam vero 80. dierum ſpatio animari. *Menoch. de arbitr. lib.* 2. *Cent.* 4. *Caſ.* 356. *num.* 3. *Ricc. Prax. Deciſ.* 690. *n.* 1. *Azor. Tom.* 3. *lib.* 2. *cap.* 4. *Quaranta Sum. Bullar. V. Abortus. num* 5 *Barboſ. de Pot. Epi. Allegat.* 51. *num.* 137. apud *Lezan. V. Abortus. in* 5. Licet *Paulus de Caſtro, in l. Suum hæred. num.* 2. *ff. de Acquir. hæred.* quem ſequitur *Cacheranus Deciſ. Pedemont.* 59. *n.* 2. opinatus ſit, fœtum omnem ſive maſculum, ſive fœminam, poſt quadraginta dies a conceptione ſeminum, eſſe animatum. Ita ut qui abortum procuraverit poſt aſſignatos ſupra dies, & effectus ſequutus ſit, cenſeatur vere homicida, & obnoxius ſit ordinariis pœnis; & in dubio, (quando nempe ex membrorum diſpoſitione, aut quia fœtus projectus fuit in latrinam, nec viſitari potuit, nequit dignoſci, an fuerit maſculus, vel fœmina) quo ad pœnas ſpirituales, præſumendus eſt maſculus; ita ut procurans *abortum* poſt 40. dies a conceptione, nec potuit certificari, cujus ſexus fuerit fœtus, præſumere debet, quod fuerit maſculus, & ita debet procurare abſolutionem ab excommunicatione, & diſpenſationem ab irregularitate; & hoc quia in dubio pro ſalute animæ tutior pars eligenda eſt, & ita practicatur in *Sacra Pœnitentiaria Romana*. *Jo. M. de Caſtilent. Polyanth. Seraph. V. Abortus Scol. Difficult.* 1. & *ibi Vugarell. Add. Ad Angel. V. Abortus Schol. A. Nald. Summ. eo. Verb.*

15 Tota tamen difficultas in hac ardua materia eſt probare concludenter in facti alicujus contingentia, fœtum fuiſſe animatum. Admiſſa enim theſi univerſali, quod fœtus animetur intra ſpatium ſupra aſſignatum, quomodo concludenter probabitur, quod fœtus, de quo agitur hic, & nunc fuerit animatus? Si quidem hoc probari nequit, niſi prius concludenter probetur tempus conceptionis, a qua fluxerint dies requiſiti ad animationem; hoc autem probari nequit per Teſtes, cum actus venereus abſque arbitris exerceatur; eſto, quod in aliquo caſu (ut evenire poteſt in meretrice) poſſent adduci Teſtes, qui viderunt congreſſum, quamnam rationem adducent ad probandum, conceptionem tunc ſecutam fuiſſe, cum hæc ad ſenſum non pateat? Solius Mulieris atteſtatio hoc nequit probare; ſiquidem, ſi hæc minime ſufficit ad probandum, *abortum* fuiſſe ſecutum, *arg. l. Etiam. ff. de Probat. l. penult.* §. *Mulier. ff. eo. tit Alciat. Conſ.* 23. *n.* 5. *ỷ. Quarta Tom.* 3. *lib.* 9. apud *Maſcard. de Probat. Vol.* 3. *Concl* 1151. *num.* 22. ita nec ſufficere debebit ad probandum momentum conceptionis, quod ipſas mulieres etiam latere ſolet, ut præter quotidianam experientiam, ſcribit *Cagnol. in l.* 11. *nu.* 195. *ff. Si Cert. petat* apud *Maſcard. l. cit. num.* 31. quando ſcilicet pluries cum uno, ſeu diverſis viris coitum admiſerunt.

16 Quod, ſi in aliquo caſu ſemel fuerit ſecutus congreſſus virilis, & poſſit tunc ſciri per mulierem tempus conceptionis; non tamen poſſet probari per ipſam ſolam, cum Teſtis unicus non poſſit ex ſe plene probare, *arg. l. Ubi numerus. ff. de Teſt.* Quod ſi per Teſtes poſſet concludenter probari congreſſus unicus, & tempus illius, utique probari poſſet tempus conceptionis, & ab illo probari fœtum fuiſſe animatum.

17 Quia tamen ex *abortu* fœtus animati ſecuto, debet, ut dicemus, delinquens capitaliter plecti,

durum

durum nimis videtur quod ex judicio Medicorum, qui tamen inter ſe non conveniunt, dependeat vita hominis; attento maxime, quod non omnium fœtuum ſit idem terminus formationis, coagmentationis, & conſequenter animationis, ut ex *Galeno lib. de Fœt. form. cap. 1. in princip. Claſſ. 1.* ſcribit *Zacchia Tom. 2. lib. 1. Tit. 2. Quæſt. 9. num. 24.*, & conſequenter nequeunt iſti vere ſcire, an fœtus, de quo agitur hic & nunc, vere, & realiter fuerit animatus, ita ut pœna ordinaria afficiendus ſit, qui *abortum* procuravit.

18 Dico igitur, quod, ſi partus poſſit in judicio ſtatui, & a Medicis recognoſci, ipſorum erit juxta artis ſuæ principia judicare, an fuerit animatus, & eorundem judicio ſtare poteſt tuta conſcientia Judex, & Reo pœnam ordinariam decernere. *Paul. Zachi. loc. cit.* Tamen debet Judex adhibere Medicos vere peritos, & in arte ſua præſtantes, non autem Medicaſtros, cum agatur de Cauſa graviſſima, puta, de vita hominis. Itidem non debet Judex contentus eſſe judicio unius Medici, ſed ad minus duorum, qui maxime Deum timeant, & artem ſuam probe calleant, ut in *Parte prima Tit. Corpus. Quæſt. 4. num. 51.* docuimus. Pariter debent iſti non nude proferre judicium ſuum per ſimplicem ipſorum aſſertionem, ſed debent aſſignare rationes ſecundum principia artis ſuæ, ob quas ita judicent, quod fieri debere univerſaliter ab omnibus Peritis, qui ad judicium adhibentur *Par. p. cit. Tit. Corpus. Quæſt. 4. num. 57. & ſeqq.* late demonſtravimus.

19 Si vero non poteſt partus in judicium deferri, quia deperditus eſt, ſive jam computruit &c. & concludenter probatum remanet momentum conceptionis, dico, quod, ſi jam effluxerunt octoginta dies, poteſt, nullis adhibitis Medicis, Judex ex ſe pronunciare *conſtare de animatione*. Ratio eſt, quia, cum diverſæ ſint Medicorum ſententiæ circa animationem, ut ſupra recitavimus; & diverſum pariter aſſignetur tempus pro fœtu maſculeo, & pro fœmineo; & unus fœtus citius, aut tardius alio animetur, dum aſſumitur pro judicio faciendo ſummum tempus, quod aſſignatur a Medicis pro animatione, Judex ſe ponit in tuto. Siquidem qui dicunt, maſculum animari intra 40. dies, fœminam vero intra ſexaginta, aſſerunt a fortiori, intra 80. dies eſſe animatum fœtum, ſive mas, ſive fœmina fuerit concepta. Ita ut, ſicut, quando Judices diverſi abeunt in diverſas ſententias circa durationem pœnæ majorem, aut minorem, ſtatuenda eſt pœna minor, quia in ea omnes conveniunt *Cujac. lib. 12. Obſerv. cap. 16. Cabal. Caſ. 119. num. 22. Maſtril. Deciſ. 183. Ric. Prax. for. Eccl. Reſolut. 393.* apud *Sgroi. Par. 7. cap. 11. num. 2.* ita in hoc caſu, cum conveniant omnes Medici, quod intra 80. dies fœtus ſit animatus; terminus iſte debet ſtatui pro menſura, & regula judicandi.

20 Dixi autem hoc poſſe decernere Judicem abſque Medicorum peritia; quia hæc requiritur, quando judicandum eſt circa aliquod, quod ſenſui non ſubeſt, & hoc per rationem ſcientiæ, ſive artis, (cujus Judex cenſetur expers.) quæ debet applicari in caſu particulari; & cum Judex, (licet calleret illam ſcientiam, ſive artem ſpeculative.) poſſit falli circa factum, de quo agitur hic, & nunc, ideo adhibetur Peritus, qui ex praxi, quam exercet circa particularia, de hoc particulari judicet. In hoc caſu vero noſtro, in quo ſtatuitur terminus 80. dierum ad animationem pro firma regula, juxta quam debet etiam Medicus pronunciare *Paul. Zacchi. Tom. p. lib. p. Tit. 2. quæſt. 9. num. 24.* non poteſt Judex falli in pronunciando, *conſtare de animatione*, proinde hoc poterit, nullis Medicis adhibitis.

21 In tali autem caſu, quando ſcilicet non reperitur, aut corruptus eſt fœtus, qui tamen conſtat, quod fuerit abactus per abortum poſt 80. dies a conceptione, dubium eſt, an poſſet intrare pœna ordinaria, eo quia non poſſet conſtare de corpore delicti, & de ejus animatione niſi per Teſtes; In delicto autem facti permanentis, non ſufficit probare per ſimplicem præſumptionem, ſed requiritur probatio indubitata, ut dicunt Doctores *Oſaſch. Conſ. 66. num. 20. lib. 1. Deciſ. Conſ. 410. num. 6. Vermigl. Conſ. crim. 11. num 9. Conſ. 12. num. 17. & Conſ. 230. num. 3.* apud *Raynald. Syntax. crim. lib. p. cap. 6. §. 6. num. 40.* quæ videtur fieri per ſolam inſpectionem facti.

22 Tamen dico, quod, ſi concludenter per Teſtes omni exceptione majores, probatum remaneat momentum conceptionis, *abortus* procuratus per potionem poſt tempus 80. dierum a conceptu, & effectus ſecutus, quia a Teſtibus viſus eſt partus abactus, optime eſſet locus pœnæ ordinariæ. Quia, ut abunde probavimus *Par p. Tit. Corpus. §. 3. n. 12.* ſi cadaver occiſi non reperiatur, quia combuſtum fuit, aut in profluentem demerſum, non eſt neceſſarium, quod probetur homicidium per conſtantiam corporis delicti, *per viſum & repertum*, cum hoc impoſſibile ſit; ſed perfecte probatum remanet per Teſtes (dummodo plene integri ſint) qui illud viderunt. *Abortus* autem fœtus animati verum homicidium eſt; proinde probatio corporis delicti, optime fieri poteſt per Teſtes integros, & ſufficientes ad ordinariam pœnam, probatis plene cæteris probandis. Verum eſt, quod cum moraliter pene impoſſibile ſit, quod Teſtes nullam penitus exceptionem patiantur, ſequitur, quod vix poſſit dari caſus, quod plene probetur corpus delicti, delictum, & delinquens, ut præfertur. Et altero iſtorum deficiente, non eſt locus pœnæ, niſi extraordinariæ.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

23 *Circa pœnam procurantis abortum variæ ſententiæ Doctorum.*

24 *Opinio, quod pro hoc delicto non debeatur pœna mortis, cohæret legibus.*

25 *Quando procuretur abortus cum aliqua circumſtantia aggravante, debetur mors.*

Ob frequentiam delictorum in aliqua regione aggravantur pœnæ.

Delictum, quod eſt cauſa mali exempli, durius puniendum.

26 *Leges Civiles morte puniunt procurationem abortus.*

27 *Lex Canonica, tanquam homicidam damnat procurantem abortum.*

Procurans abortum fœtus inanimis, nequit dici homicida.

Mori non poteſt, qui nondum vixit.

Irregularis non eſt, qui provocaverit abortum fœtus inanimati.

28 *Diſpoſitio* Sixti V. *circa procurantes abortum.*

29 Gregorii XIV. *moderatio circa Bullam* Sixti V.

Excommunicatio pro hoc crimine poteſt tolli a Confeſſario ad hoc deputato ab Ordinario.

Pœnæ latæ a Sixto *contra procurantes abortum fœtus inanimis, reductæ ad jus commune.*

Cætera diſpoſita in Bulla Sixti, *confirmata ſunt a Gregorio.*

30 *Procurantes abortum fœtus inanimis, complices &c. non incurrunt Cenſuram, nec Irregularitatem,*

Dans

Dans potionem, aut eam ſumens ad ſterilitatem, non ſubit excommunicationem.

Peccant tamen mortaliter tum procurantes talem abortum, tum procurantes ſterilitatem.

31 Medicus procurans abortum fœtus inanimis pro ſananda Matre, non peccat.

Bonum totius præferendum bono partis.

Peccaret Medicus dans conjugatæ poculum ſterilitatis, ne periclitaretur in partu.

32 Damnata eſt opinio, quod liceat procurare abortum fœtus inanimis.

33 Cætera diſpoſita per Sixtum circa abortum fœtus animati ſunt in robore.

Clericus ob hoc crimen, tanquam verus homicida tradendus brachio ſæculari.

Lezzanæ lapſus circa pœnas Clerici propinantis potionem ſterilitatis.

34 Excommunicatio incurritur ob abortum fœtus animati procuratum.

Ab hac Cenſura qui poſſint abſolvere.

35 Regulares delinquentes hoc crimine, a quo abſolvendi.

Prælati Regulares reſpectu ſuorum ſubditorum habent juriſdictionem, quaſi Epiſcopalem.

Et veniunt nomine Ordinariorum.

36 Confeſſarius Regularis, ut poſſit abſolvere a dicta Cenſura Religioſum ſui Ordinis, debet deputari ad hoc a ſuo Prælato ſpecialiter.

37 Specialiter approbatus ad ſic abſolvendum, quando dicatur Confeſſarius Regularis.

38 Quo caſu Regularis habens facultatem abſolvendi a reſervatis in ſuo Ordine, non poſſet abſolvere a dicta Excommunicatione.

39 Procurans abortum fœtus animati contrahit Irregularitatem ex homicidio, ſecuto effectu.

40 Sententia Portelli, quod effectus non dicatur ſecutus, ſi fœtus natus ſit vivus.

41 Impugnatur dicta ſententia.

42 Homicidium dicitur commiſſum, licet percuſſus moriatur poſt aliquos dies a vulneratione.

43 Quot diebus vivere debeat partus, ut poſſit dici ex poſt mortuus ex potione abortifera.

Vulneratus, ſi moritur intra 40. dies, dicitur mortuus ex vulnere.

Vulneratus, ſi poſt vulnus per triduum ambulavit, non reputatur mortuus ex vulnere.

Fœtus abortivus, ſi moriatur, antequam compleat nonum menſem a conceptione, dici debet mortuus ex abortu.

Poteſt fallere talis concluſio in aliquo caſu particulari.

In dubio facti circa homicidium, petenda eſt a Clerico diſpenſatio ab Irregularitate.

44 Variæ ſunt opiniones circa diſpenſationem talis Irregularitatis reſpectu Regularium.

Examinantur fundamenta negantium talem Irregularitatem poſſe a Regularibus Prælatis diſpenſari.

Irregularitas proveniens ex homicidio voluntario, diſpenſatur a ſolo Papa.

45 Expenduntur fundamenta affirmantium poſſe Regulares Prælatos eum ſuis ſubditis diſpenſare.

46 Impugnantur fundamenta ſecundæ ſententiæ.

Oracula vivæ vocis ſuere revocata.

Procuratio abortus includit malitiam homicidii animi deliberati, veneficii, proditionis, ac aſſaſſinii.

Gravius eſt occidere veneno, quam gladio.

Gravius crimen eſt occiſio per abortum, quam homicidium nati.

Abortus non poteſt venire nomine ſimplicis homicidii voluntarii.

Habens facultatem diſpenſandi ſuper homicidio voluntario, non poteſt diſpenſare ſuper aſſaſſinio.

In conceſſione generali non veniunt ſpecialia veroſimiliter non concedenda.

47 Bulla B. Pii V. privilegians Regulares, ut poſſint abſolvere, & diſpenſare &c. eſt pro Novitiis recipiendis ad profeſſionem, non pro Profeſſis.

48 Bulla Pauli III. pro Benedictinis exorbitantem auctoritatem dat Prælatis Regularibus.

49 Bulla proxime citata non extenditur ad alios Ordines.

50 Communicatio privilegiorum non eſt univerſalis, ſed quando currit analogia reſpectu ejus, ſuper quo cadit privilegium.

51 Privilegium conceſſum Benedictinis fundatur ſuper conſuetudine diſpenſandi ſuper Irregularitate.

52 Dicta diſpenſatio eſt pro ſolo foro interno.

53 Talis diſpenſatio eſt fixa uni diei in anno.

54 Communicatio privilegiorum fit etiam in iis, quæ etiam per ſolam conſuetudinem ſunt acquiſita.

55 Diſpenſatio talis Irregularitatis acquiſita per communicationem, eſt ſolum pro foro animæ, non pro delictis deductis ad forum contentioſum, aut notoriis.

56 Dum Bulla mentionem non faciat de delictis publicis, tale privilegium pro his non militat.

57 Communicatio privilegiorum non habet locum in exorbitantibus.

Facultas diſpenſandi ſuper Irregularitate ob homicidium voluntarium, bigamiam, & abortum in foro externo, nunquam fuit Regularibus conceſſa.

58 Quod facultas abſolvendi, & diſpenſandi a Cenſuris, & pœnis reſervatis ſit tantum pro foro animæ, probatur ex praxi Religionum.

Abſolutio aut diſpenſatio data pro foro interno, non valet pro externo.

59 Monitum ad Prælatos Regulares, ut caveant in concedendo talem diſpenſationem Irregularitatis, ob cauſam abortus animati in foro externo.

60 Procurans abortum, & de eo damnatus, eſt infamis.

61 Clerici Rei de hoc crimine incurrunt privationem Officii, & Beneficii, & inhabilitatem ad ea.

Hæc pœna non incurritur, niſi poſt declarationem Judicis; ſed aliæ pœnæ, ac Cenſura incurruntur, ipſo facto.

Petens diſpenſationem ſuper Irregularitate ob abortum procuratum, debet exprimere Sac. Pœnitentiariæ, ſi fœtus erat a ſe genitus.

62 Alia pœna abortus procurati eſt Rei traditio brachio ſæculari puniendus, ut homicida.

63 Variæ opiniones Doctorum circa genus ſupplicii procurantis abortum.

64 Pœna mortis danda pro abortu procurato, debetur juxta conſuetudinem Regionis; & ſecundum eam puniendus eſt Clericus traditus brachio ſæculari.

65 An Religioſus dans poculum abortionis ad vitandam infamiam, dandus ſit brachio ſæculari.

66 Reſolvitur dubium negative.

Omnis cauſa minuens dolum in delicto, excuſat a pœna ordinaria.

67 Procurans abortum ex amicitia pro tuenda fama prægnantis, an ſit damnandus ad mortem.

68 Reſpondetur negative.

Cooperans crimini contrahit præciſam pœnam principalis.

69 Dans remedium ad abortiendum propter pecuniam, an, ſecuto effectu, debeat mori.

70 Re-

70 *Reſpondetur, quod puniri debet morte.*

Mulier procurans in ſe abortum ob pecuniam, punienda de parricidio, & aſſaſſinio.

Farinacius extendit hanc concluſionem ad caſum fœtus etiam inanimis.

71 *Religioſus, qui cauſavit abortum, prægnantem percutiendo, fornicando, aut eam ſaltare faciendo, an ſubire debeat mortem.*

72 *Reſpondetur, quod ſubiret tantum Irregularitatem, ultra pœnas percuſſionis, aut fornicationis.*

73 *In caſu homicidii cujuſvis, ut intret pœna ordinaria, requiritur plenus dolus.*

74 *An danti poculum ad abortiendum, ſi non ſequatur effectus, quia remediis eſt ſubventum, debeatur pœna ordinaria.*

75 *Reſpondetur, quod non.*

Non punitur affectus pro effectu etiam in atrociſſimis, niſi lex Statutaria hoc expreſſe ſanciat.

Bulla Sixti contra procurantes abortum, requirit effectum ſecutum.

76 *Pœna extraordinaria pro abortu cauſato remittitur arbitrio Judicis.*

77 *Licet ex Bulla Sixti Reus de abortu debeat tradi brachio ſæculari, de conſuedine non ſervatur.*

78 *Regulares ſervare debent, in dandis pœnis, proprias Conſtitutiones a Papa approbatas.*

Regulares Prælati nequeunt relaxare ſuos Subditos brachio ſæculari.

Pœna mortis, aut mutilationis apud Regulares non habet locum.

Apud Minores de Obſervantia damnari debet ad triremes Reus delicti, ob quod in ſæculo eſſet morti tradendus.

23 QUo autem ad pœnam hujus delicti, res tractanda eſt juxta diverſas diſpoſitiones juris *Cæſarei*, & *Pontificii*. Dico igitur, quod controverſia inter Doctores eſt, an damnandus ſit pœna ordinaria mortis procurans *abortum* fœtus animati; & ſententia multorum, quos plena manu congerit *Anellus de Sarno loc. ſup. cit. V. Pertranſit* poſt *Farinacium Quæſt.* 122. *num.* 131. fuit affirmativa. Alii autem non minoris auctoritatis relati per ſupradictos, tenent, quod ſive animatus, ſive inanimatus ſit fœtus, contra procurantem *abortum* non intret pœna, niſi extraordinaria.

24 Secunda autem ſententia juxta antiqua jura verior, & benignior eſt. Etenim non poteſt juxta Civile jus dici homicida, qui *abortum* procurat, licet fœtus animatus ſit, quia, ut habet Textus cujuſdam *Digeſti l. In Falcidia. §. circa ventrem. ff. Ad leg. Falcid. partus nondum editus, homo non recte dicitur*: & proinde in alia *Lege Negat. ff de Mort. infer.* vocatur *ſpes animantis*. Proinde, cum fœtus in utero homo non cenſeatur, illum perdens per *abortum* non poteſt dici, quod hominem perdiderit, nec conſequenter quod homicida ſit; unde ſequitur, quod neque pœna homicidarum, quæ eſt mors, teneri debeat. Et ideo pœnæ datæ procurantibus *abortum*, ſunt citra mortem. In una enim *Lege Divus Severus. ff. de Extraor. crimin.* habetur, *eam, quæ abegit data opera, a Præſide in temporale exilium dandam*. Et in alia *l. Si Mulierem. ff. Ad l. Cornel. de Sicar. eam in exilium Præſes Provinciæ exiget.* Et alibi *l Cicero ff. de Pœn. temporali exilio coerceatur*. Et in alio Digeſto *l Si quis aliquid. §. Qui abortionis. ff. de Pœn. humiliores in Metallum, honeſtiores in Inſulam damnentur.*

25 Verum eſt, quod, ſi *abortus* procuretur aliquo modo ſingulari, per quem delictum fiat gravius de jure civili punitur pœna mortis, quia non attenditur tantum *abortus*, ſed modus, quo factus eſt, qui delictum aggravat. Et ideo in quodam *Digeſto text. in l. Cicero ff. de Pœn.* Mulier, *cum ab hæredibus ſecundis, accepta pecunia, partum ſibi medicamentis ipſa abegiſſet*, capitaliter fuit damnata; quia, ut optime advertit *Ant. de Luca ad Vincent. de Franch. Deciſ.* 592. *num.* 9. apud *Raynal. Syntax. cap.* 6. §. 5. *num.* 25. interventus pecuniæ reddidit delictum atrocius. Et ex *Fulgoſio*, & *Bruxado* refert *Hieron. Baſilico Crimin. Deciſ.* 7. *num.* 2. quendam in Gallia juſſu *Caroli VII.* Regis fuiſſe combuſtum poſt ſuſpendium, eo quod maleficio ſortilego *abortum* procuravit, & ita delictum auxit. Similiter pœna mortis punitur procuratio *abortus*, ſi delictum hoc ſit in aliqua regione frequentatum, ut argumento *l. p. ff. de Abige*. ſcribunt communiter *Doctores. Peguer. Deciſ. crim.* 29. *num.* 7. *Caball. Crim. reſol.* 160. *num.* 6. *Farinac. Quæſt.* 167. *num.* 111. *Theodoric. Judic. crim. Tom.* 2. *cap.* 7. *num.* 19. quos dat *Raynaldus Syntax. cap.* 6. §. 5. *num.* 30. Et hoc etiam, ſi tale crimen evadat mali exempli, ita ut per illud alii ad ſimiliter delinquendum moveantur, & univerſaliter de delictis mali exempli, docet *Matthæu. De re crim. Controv.* 44. *num.* 21. & *Controver.* 29. *Raynald. loc. cit. num.* 29.

26 Non defuerunt tamen peculiares leges ſæculares, quæ procurationem *abortus* fœtus animati pœna mortis caſtigarunt, ut *Leges Gothorum*, prout ſcribit *Dionyſ. Gothofr. Adnotat. ad L. Cicero. litt. C. ff. de Pœn. leg. Gotthic. l.* 1. *de Execut. hum. part. lib.* 6. & *Carolus V. imperator* ſua particulari Conſtitutione hoc cavit pro *Germania*, ut atteſtatur *Theodoricus Judic. crimin. Tom.* 2. *cap.* 7. *num.* 19. & *Strikius. de Jur. ſenſuum Differt.* 6. *de Guſtu. cap.* 4. *nu.* 36. apud *Raynaldum Syntax. cap.* 6. §. 5. *num.* 28. Et univerſaliter etiam de jure civili procuratio *abortus* fœtus animati, effectu ſequuto, plectitur pœna capitali, ut poſt *Gloſſ. in l. Divus. ff. de Extraord. crim.* ſcribunt communiter *Doctores. Bart. Alberic. Angel. & alii. Farinac. Quæſt.* 122. *num.* 98. & 134. apud *Bert. Quæſt.* 111. *num.* 9. *Clar. Quæſt.* 68. *V. Abortum procurans. Carpzov. Par. p. quæſt.* 11. *num.* 2. Nec mirandum, quod de antiquo jure Civili pœna mortis non inferatur procuranti *abortum* fœtus etiam animati, ut ſupra probavimus; inferatur vero de jure novo; ſiquidem antiqui, prout ſupra dictum eſt, non reputabant humanum fœtum, quamvis animatum, eſſe hominem, ſed *ſpem animantis*; proinde ejus perditionem non cenſebant eſſe homicidium morte plectendum. Sed ſubſequentes Imperatores, ac Juriſperiti, melius per Catholicam fidem inſtructi, agnoverunt illum, quamvis nondum natum, verum hominem eſſe, anima rationali dotatum, & ejus mortem procuratam per *abortum*, eſſe verum homicidium, & proinde morte delinquentis puniendum.

27 Lex autem Canonica tanquam homicidam pronunciat eum, qui partum humanum per venena, aut ſortilegia, data opera, vel concipiendum impedit, vel conceptum, ſive animatum, ſive inanimatum abigit, ut dicitur in duabus Decretalibus *cap. Si aliquis. Extra de Homicid. cap. Sicut il* 2. *ibi eo. tit.* Verum tamen eſt, quod, ut optime advertit *Abb. Panormit. in cap. Sicut. il* 2. *num.* 2. *de Homicid.* non poteſt vere dici homicida, qui partum nondum animatum abigit; ſiquidem qui nondum vixit, mori non poteſt, *cap. ad diſſolvendum. de deſponſ. impub.* nec eſt homicidium, niſi is, qui cæditur, homo ſit, dotatus nempe anima rationali, quæ cum abſit in fœtu inanimi, hujus perditio non erit ve-

rum homicidium. Proinde *Gloſſ. in cap. Si aliquis. in V. Ut Homicida de Homicid.* optime diſtinguit, dicens, quod procurans *abortum* quoquomodo, ſive ſterilitatem, eſt homicida quantum ad pœnam ſpiritualem, ſed non eſt homicida quantum ad Irregularitatem, quæ ſequitur ad homicidium verum; tum enim ſolum cenſetur verus homicida, cum quis procurat *abortum* fœtus animati, qui realiter homo eſt, licet nondum natus ſit.

28 Antiquorum autem Canonum diſpoſitionem alteravit *Sixtus V.* in Conſtitutione ſua *Effrenatam* 1588. quam ſupra indigitavimus; ſiquidem omnes procurantes *abortum fœtus immaturi, tam animati, quam inanimati, formati, vel informis*, voluit teneri illis pœnis, quæ tam *per Canonicas Sanctiones, & Apoſtolicas Conſtitutiones, quam Civilia jura adverſus veros homicidas, qui homicidium voluntarium actu, & re ipſa patraverint*, ſunt conſtitutæ, *ſi tamen re ipſa abortus ſequutus fuerit*. Inſuper Clericos talis criminis Reos Officiis, ac Beneficiis omnibus, etiam non Curatis, privavit, & ad eos inhabilitavit, ac irregulares reddidit; Laicos vero ſimiliter Reos, a ſuſceptione quorumvis Ordinum ablegavit. Voluit ultra, quod Eccleſiaſtici juridice probati criminoſi de tali ſcelere, degradentur, & Curiæ Sæculari tradantur plectendi ſupplicio, quo puniuntur homicidæ. Prætere a ſupracitatas pœnas extendit ad eos, *qui ſterilitatis potiones, ac venena propinaverint mulieribus, & quominus fœtum concipiant, impedimentum præſtiterint*, & eorum complices; Et tandem omnes præmemoratos Reos percuſſit excommunicatione latæ ſententiæ, Pontifici Romano reſervata.

29 Poſt ſupracitatam Bullam emanavit alia Conſtitutio Gregorii XIV. *Sedes Apoſtolica*. 1591. quæ præcedentem in nonnullis moderavit. *Primo*, Excommunicationem, & peccatum, quæ erant Papæ reſervata, conceſſit poſſe tolli per Sacramentalem abſolutionem a quocunque Confeſſario deputato per Ordinarium loci ad abſolutionem præfati criminis. *Secundo*, Pœnas prædictas contra procurantes *abortum* fœtus inanimis, ſive ſterilitatem in muliere, ac eorum complices, reduxit ad eas, quæ ex diſpoſitione juris communis, *Sacrorum Canonum*, & *Concilii Tridentini* feruntur. *Tertio*, Reliqua omnia in Bulla *Sixti* contenta confirmavit.

30 Ex hac vero moderatione habetur *primo*, quod procurans *abortum* fœtus inanimis, ſive hoc conſulens, adjuvans &c. non incurrit Excommunicationem, nec Irregularitatem, *Coriolan. de Caſ. reſerv. Par. 2. caſ. 6. num. 2. V. Hinc ſequitur. Graff. deciſ. Par. 1. lib. 2. cap. 63. num. 13.* apud *Peyrin. de Prælat. Tom. 2. Quæſt. 3. cap. 2. §. 1. num.* 49. peccat tamen mortaliter, quia impedit ſemen jam effuſum, & fœtum a ſuo naturali ordine, & fine, qui eſt generatio hominis, ut dicunt Doctores. *Azor. Tom. 3. lib. 2. cap. 4. Sanch. de Matr. lib. 9. Diſp. 20. num. 2. ſeſſ. lib. 2. cap. 9. Dub.* 10. *Layman. lib. 3. de Juſt. Tr. 3. Par. 3. cap. 4. quæſt. 2.* apud *Lezan. V. Abortus. num.* 4. Habetur *Secundo*, quod propinans, aut, data opera, ſumens venena ſterilitatis, non alligatur Excommunicatione, aut aliis pœnis a *Sixto* impoſitis. Peccat tamen graviter, quia contra intentionem naturæ impedit generationem hominis, ut ſcribunt ſupracitati.

31 Non peccaret autem mortaliter, qui cauſaret per accidens *abortum* fœtus, de quo certitudo habeatur, quod ſit inanimis, & Medici judicent, quod mulier moreretur in partu, ſi fœtus ad maturitatem perveniret, quia jus naturale conſervandi Matrem, debet præponderare bono prolis futuræ, præſertim cum fœtus inanimis cenſeatur pars Matris; & bonum totius præferendum ſit bono partis, *Lezan. V. Abortus. n.* 4. & ibi *Sanch. de Matr. lib. 9. diſput. 20. num. 9. Layman. lib. 3. Tract. 3. Par. 3. cap. 4. q. 2. §. Secundo ſi certum*, & ex eodem fundamento juxta aliquos excuſaretur a mortali, qui potionem ſterilitatis propinaret Mulieri conjugatæ, quæ judicio firmo Medicorum certo moreretur, ſi aut conciperet, aut pareret. Sed hoc minime verum eſt; quia in primo caſu intenditur conſervatio Matris, & ad hanc procurandam ſibi datur potio, cui per accidens evenit *abortus*; quod, ſi intenderetur formaliter *abortus*, tanquam medium ad ſalutem Matris, nullo modo licitum eſt, ut dicunt communiter Doctores. In ſecundo vero caſu intenditur formaliter ſterilitas, & ex conſequenti perditio humani ſeminis a Deo, & natura ad ſolam procreationem prolis deſtinati; & proinde peccatum ſemper intervenit.

32 Fuit etiam opinio nonnullorum apud *Azorium*, quam credit probabilem *Lezan. loc. cit. num.* 5. quod, nempe caſu, quo puella Nobilis, aut Monialis cum viro peccaret, & mortem, aut infamiam timeret, poſſet abſque peccato ſibi propinari venenum ſterilitatis, caſu, quo nulla alia via impediri poſſet mors, aut infamia mulieris; eo quod non videatur intrinſece malum procurare *abortum* fœtus inanimis, aut impedire conceptionem ipſius; & in hac ſententia fuit *Baſilius de Leone de Matr. lib. 10. cap. 13. n. 2.* & *Torreblanca de Magia. lib. 2. cap. 43. n.* 10. & alii *Zarabel. Repert. mor. V. Medicus. n. 15. Bordon. Reſol. 4. quæſt. 4. num. 4. in fin. Trullench. in Decalog. Tom. 2. lib. 5. cap. 1. Dub. 4. num.* 1. apud *Caſtilent. Polyanth. Seraph. V. Abortus. Difficult. 3. in fin.* Sed quidquid ſit de probabilitate hujus ſententiæ, nunc talis opinio eſt prohibita ab *Innocentio XI.* anno 1679. die 4. Martii, per *Decretum Congregat. S. Officii*, in quo *Propoſit.* 34. damnata fuit hæc: *Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehenſa gravida occidatur, aut infametur.*

33 Habetur *tertio* ex *Gregoriana* prædicta, quod cenſuræ, & aliæ pœnæ latæ per *Sixtum*, nullo modo ſunt moderatæ, ſed manent in ſuo robore, unde procurans *abortum* fœtus animati, effectu ſequuto, non ſolum incurrit excommunicationem, & irregularitatem, ſed tanquam verus homicida, (ſi ſit in Sacris) poſt degradationem, debet tradi Curiæ ſæculari, & morte plecti, quia, ut bene adnotat *Quarant. Summ. Bullar. V. Abortus. num.* 4. apud *Lezan. loc. cit. num.* 6. circa *abortum* fœtus animati nihil innovavit *Gregorius*; proinde pœnæ *Sixti* manent in ſuo robore. Non eſt autem verum, quod exhibentes mulieribus, aut ſumentes venena ſterilitatis, aut quocunque modo auxilium dantes, incurrant pœnas *Sixti*, prout (inadvertenter forte) ſcribit *Lezan. Summ. V. Abortus. num.* 6. quia cenſuræ, & pœnæ reſpectu iſtorum ſunt reductæ ad terminos juris communis a *Gregorio*, prout dictum eſt ſupra num. 10. & 11.

34 Prima igitur pœnarum, prout diximus, contra procurantes *abortum*, & ad ipſum cooperantes animato fœtu, & ſequuto effectu, eſt *Excommunicatio*. Ab iſta autem abſolvere poteſt Confeſſarius quilibet, qui ſit ab *Ordinario loci ſpecialiter deputatus*, ut aperte loquitur *Conſtitutio Gregorii*, quam citavimus ſupra *num.* 10. Confeſſarius ergo, ſive ſit Presbyter ſæcularis, ſive Regularis, ut poſſit a tali Cenſura, & peccato abſolvere indiget deputatione ſui Epiſcopi.

35 Quantum vero ad Regulares delinquentes hoc crimine, ipſi abſolvi poſſunt tum a peccato, tum ab Excommunicatione a propriis ipſorum Præ-

latis,

ſatis; quia Prælati Regulares reſpectu ſuorum Subditorum habent juriſdictionem quaſi Epiſcopalem; & cum abſolutio hujus Excommunicationis ſit reſervata Epiſcopis, poterunt Prælati Regulares ab iſta abſolvere; *Suarez. de Relig. Tom.* 4. *Tract.* 8. *lib.* 2. *cap.* 8. *&* 9. apud *Lezan. V. Abortus. n.* 8. *& Tom. p. cap.* 18. *num.* 30. imo, cum talis Cenſura ex Bulla *Gregoriana* ſit reſervata *Ordinariis locorum*, videtur aperte conceſſa Prælatis Regularibus; ipſi enim reſpectu ſuorum Subditorum Ordinariam habent juriſdictionem, quæ licet non arctetur ad loca, (quemadmodum juriſdictio Epiſcoporum) quia afficit perſonas ſuorum Subditorum, tamen cum in actibus externis juriſdictionalibus limitetur a loco, poſſunt & ipſi venire nomine *Ordinariorum locorum*.

36 Poterunt etiam ab hac abſolvere Confeſſarii Regulares illos Religioſos, qui ex proprio Ordine in dictam Cenſuram incurrerunt, ſi tamen habent auctoritatem a propriis Prælatis, ut poſſint abſolvere ab illis peccatis, & Cenſuris, a quibus jure ordinario poſſunt abſolvere iidem Prælati; non vero illi Confeſſarii, qui talem delegationem abſolvendi a reſervatis non habent; quia ſicut ſe habent ſæculares ad proprium Epiſcopum, ita Regulares ad proprios Prælatos; & ſicut ſæcularis ab hac Cenſura abſolvi non poteſt jure ordinario, niſi per Confeſſarium ſpecialiter ad hoc deputatum ab Epiſcopo, & de jure privilegiato, niſi a Sacerdote habente privilegium abſolvendi; ita pœnitens Regularis non poterit ab iſta abſolvi, niſi per Confeſſarium ad *hoc ſpecialiter deputatum* a Prælato Regulari, aut ab habente privilegium ad hoc; & non eſt in hoc deterioritas conditionis, ſed pariformiter currit pœnitens ſæcularis, ac Regularis.

37 Specialiter autem approbatus ad hunc caſum, dici debet Confeſſarius, non ſolum quando in ſpecie habuerit facultatem a proprio Prælato abſolvendi a tali Cenſura, ſed etiam, ſi illam habuerit in genere, & in univerſali; puta, ſi Prælatus ſibi delegavit ſuam ordinariam auctoritatem abſolvendi a peccatis, & Cenſuris. Generaliter enim, ac univerſaliter deputatus ad omnia, eſt delegatus ad ſpecialia, & particularia, quæ ſub tali genere continentur; omnes enim, & ſingulæ ſpecies importantur per genus, & per genus repreſentatur quælibet ſpecies in genere ſuo. *Bald. Conſ.* 239. *init. lib. p. Dyn. Conſ.* 51. *num.* 3. *℣. Præterea confirmatis. Gemin. Conſ.* 6. *per tot. Tuſc. litt. G. Concl.* 40. *num.* 5. *&* 6. Proinde habens genericam facultatem abſolvendi a Cenſuris reſervatis, cenſetur ſpecialiter deputatus ad ſingulas. *Sanch. in Decal. lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 23. apud *Bonac. de Cenſur. in particul. Diſp.* 1. *Quæſt.* 22. *Pun.* 2. *n.* 25.

38 Et hic advertere libet, quod, licet caſus iſte non ſit reſervatus de jure municipali ſuarum *Conſtitutionum* in aliquo Ordine, (prout eſt in *Ordine Minorum Regularis Obſervantia*, in cujus tabella Caſuum reſervatorum procuratio *abortus* non comprehenditur) tamen eſt reſervatus a Papa, ut viſum eſt. Proinde, ſi Prælatus Regularis talis Ordinis daret facultatem alicui Confeſſario abſolvendi a reſervatis, expreſſis in ſua tabella Caſuum reſervatorum præciſe, nequiret talis Confeſſarius ab iſta Cenſura abſolvere; tunc enim non eſſet generaliter delegatus, niſi ad caſus expreſſos in tabella, non autem ad hunc, qui ibi non expreſſus eſſet. Si vero Superior delegat totam auctoritatem, quam ipſe habet abſolvendi a reſervatis, tunc Confeſſarius ſic delegatus poterit abſolvere; in illa enim generalitate abſolvendi comprehenditur ſpecialitas hujus caſus.

39 Alia pœna procurantis *abortum* fœtus animati, effectu ſequuto, eſt *Irregularitas*, illa ſcilicet, quæ oritur ex homicidio, tum quia ita determinat *Bulla Sixti*, prout dictum eſt ſupra *n.* 9. tum quia, licet antiquæ leges Romanæ reputarent fœtum humanum non hominem formaliter, ſed *ſpem animantis*, ut docuimus ſupra *num.* 5. tamen Eccleſia illuminata per fidem, quæ docet animam rationalem a Deo creari, & infundi in fœtu organizato, *cap. Firmiter. Extra de Sum. Trinit. & fid. cathō.* fœtum animatum docet eſſe verum hominem; proinde ſcripſit *Tertull. Apologet. cap.* 3. *Homicidii feſtinatio eſt prohibere naſci: nec refert, natam quis eripiat animam, an diſturbet naſcentem: homo eſt futurus &c.* Sequitur igitur, quod occiſio ipſius ſit verum homicidium; & proinde procurans abortum hujuſmodi ſive principaliter, ſive ex complicitate, incurrit illam irregularitatem, quæ provenit ex vero homicidio.

40 Iſta porro Irregularitas non incurritur, niſi *effectu ſequuto*, ut ſonat *Bulla Sixti*; & circa hoc poteſt eſſe æquivocatio: quia vel poteſt accipi, quod *effectus ſecutus ſit*, puta, quod fœtus fuerit abactus a ventre ante congruum tempus naſcendi, & hoc ſive vivus, ſive mortuus fuerit ejectus; vel quod fœtus mortuus fuerit a prægnante ejectus. Sententia *Portelli Dub. Regul. Verb. Abortus. num.* 7., quam non improbat *Lezana eo. V. num.* 13. fuit, quod, ſi fœtus naſcatur vivus, licet ante debitum tempus, non poſſit dici *ſequutus effectus abortus*; & proinde tali caſu non incurri Irregularitatem; ita ut *ſequutus effectus* tunc ſolum cenſeatur, quando fœtus in utero mortuus eſt; non ſequutus vero, quando propinato pharmaco prægnans nihilominus produxerit fœtum ad maturitatem, & vitam.

41 Sed ſalva prædictorum reverentia, non poteſt ſuſtineri ipſorum opinio, ſi abſolute accipiatur. Demonſtravimus enim ſupra *n.* 1. *abortum* propriiſſime dici, quando partus ejicitur vel mortuus, vel nullo modo vitalis; ſequitur igitur, quod, ſi propinato pharmaco abjiciatur fœtus ante ſeptimum menſem: licet vivus ſit, & Baptiſmum recipiat, tamen *abortus* erit ſecutus, quia talis partus nullo modo eſt vitalis, ut docent Medici. *Mercurial. lib.* 2. *de Morb. Mulie. cap.* 1. *Andr. Laurent. Anatom. lib.* 8. *quæſt.* 29. *& lib. eo. cap.* 9. apud *Zachi. q. q. Medicol. lib.* 1. *Tit.* 2. *Quæſt. num.* 13.

42 Magis etiam convalidatur ex hoc, quod qui percutit, aut vulnerat animo occidendi, licet mors percuſſi illico non ſequatur, ſed adhuc poſt aliquot dies vivat, non deſinit tamen percuſſor eſſe, & dici homicida, & ab eo verum homicidium commiſſum, cum mors hominis violenta a vulnere jam inflicto ſequuta ſit, ut ſcribit *Clar. lib.* 5. *Sentent recept. §. Homicidium. ℣. Cæterum ſi*, qui teſtatur de communi citans *Bologn. Conſ.* 5. *Col.* 2. *℣. Secundo pro*, & *Cepoll. Conſ. crim.* 41. *℣. Tertio veniens*, & dubium non eſt, quod tali caſu incurratur Irregularitas. Si ergo propinato medicamine ad *abortum*, partus ante ſeptimum menſem a conceptu abjiciatur, licet vivus erumpat in lucem, & etiam per aliquot dies vivat, nihilominus, quia vivere longo tempore non poteſt, quia ante tempus debitum natus eſt; ſequitur, quod ejus mors quantumvis dilata, cauſata fuerit a pharmaco doloſe procurato, illud ſit verum homicidium, & proinde *ſequutus effectus* dicatur pro incurrenda irregularitate.

43 Et ſi quæras, quot diebus vivere debeat fœtus abactus, ita ut mors ipſius poſtea ſecuta, debeat dici effectus medicamenti propinati, non vero alterius cauſæ naturalis; dico, quod ſicut vulneratus, ſi moriatur intra quadraginta dies a vulnere accepto, dicitur mortuus ex vulnere, ut Doctores

Angel. in l. unic. C. de Emendat. Serv. Riminald. Conſ. 281. *num.* 2. *Blanc. Pract. Crimin. fol.* 135. *num.* 121. apud *Clar. loc. prox. cit.* communiter aſſerunt, (niſi tamen vulneratus poſt acceptum vulnus ambulaverit per triduum, tali enim caſu, ſi ex poſt moriatur, non cenſetur mortuus ex vulnere, ſed ob aliam cauſam, ut habet *Gloſ. in l. unic. in V. Depulſa. C. de Emendat. Serv.* communiter approbata; *Marſil. in l. Si in rixa. num.* 56. *C. Ad leg. Corn. de Sicar. Anton. de Padill. in l. Tranſigere num.* 30. *C. de Tranſact.* apud *Clar.* §. *Homicid.* ℣. *Cæterum ſi.*) ita etiam, ſi fœtus per medicamentum ejectus moriatur, antequam compleat nonum menſem a conceptione, licet per aliquos dies, & etiam per menſem vixerit a nativitate, dici debet mortuus ex *abortu*. Ratio eſt, quia tempus naſcendi fœtui perfecto humano conſtitutum a natura, eſt a principio noni menſis a conceptu uſque ad decimum exactum, ut probat *Paul. Zach QQ. Medicolegal. lib.* 1. *Tit.* 2. *qu.* 1. *num.* 7. & *ſeqq.* ſi ergo propinato pharmaco *abortionis* naſcatur fœtus vivus, & tandiu vivat donec attingat nonum menſem a conceptione, ſignum eſt, quod medicamentum datum non cauſavit *abortum*, & ita *effectus* non eſt *ſequutus*; unde, ſi expoſt moriatur, partus non poſſit cenſeri mortuus ex medicamento, ſed ex alia cauſa. Quia ergo partus ante nonum menſem vitalis non eſt, quantumvis vivat per accidens aliquo tempore, ſi non attingit nonum menſem, vitalis non erit, & ſic erit ſemper cauſatum homicidium. Fateor quidem, quod poſſit dari caſus, quod, dato poculo abortionis paulo ante debitum tempus naſcendi, abjiciatur fœtus, qui vivat nihilominus uſque ad initium noni menſis, & paulo poſt moriatur ex venenoſa qualitate pharmaci aſſumpti a matre prægnante; & nulli dubium eſt, quod eſſet tunc vere *ſequutus effectus abortus*, nam eſſet procurata mors fœtus. Tamen hoc difficile eſſet in praxi agnoſcere, an ex venenoſa qualitate pharmaci, an alia ex cauſa mors ſecuta fuiſſet. Nihilominus Clericus, qui tale medicamentum dediſſet, deberet procurare abſolutionem a Cenſura, & diſpenſationem ab Irregularitate, quia argumento cujuſdam Decretalis *cap. Sicut ex literar. de Homicid. Sanch. in Decal. lib. p. cap.* 10. *n.* 42. & 43. in dubio facti circa homicidium, & *abortum*, Clericus haberi debet Irregularis, & in rebus animæ tutior pars ſemper eligenda eſt.

44 Ab hac irregularitate an poſſint Prælati Regulares diſpenſare, variæ ſunt ſententiæ Doctorum. Negant *Rodericus Tom.* 2. *quæſt.* 34 *art.* 4. & *Diana Par.* 4. *Tr.* 2. *Reſol.* 87. Ambigit *Lezana Summ. V. Abortus num.* 14. Affirmant *Portellus Dub. regul. V. Abortus num.* 10. *Bordonus Conſil. regu. Tom. p. Reſol.* 12. *quæſt.* 5. *nu.* 20. & *Controverſ. Moral.* 41. *quæſt.* 12. *num.* 13. *Donatus Rer. regul. Tom.* 2. *Par.* 3. *Tract.* 11. *quæſt.* 12. *Diana Par.* 7. *Tr.* 5. *Reſol.* 22. ſibi contrarius, *Vega Summ. Tom.* 2. *cap.* 15. *Caſ.* 6. *Villalobos Summ. Tom.* 2 *Tr.* 12. *Difficult.* 14. *nu.* 6. *Hieronymus Rodericus Compend. QQ. regul. Reſol.* 4. *num.* 6. *Zambellus Repert. Moral. V. Abortus. n.* 3. *Novarius Summ. Bullar. Tom.* 2. *Tit. de Abortu, num.* 21. *Peyrinus de Prælat. Quæſt.* 3. *cap.* 2. §. 1. *n.* 47. & *Antonius a Spiritu ſancto Direct. regul. Par.* 1. *Tract.* 2. *Diſp* 1. *num* 77. Ut vero in re tam gravi videamus, quæ opinio ſit tenenda; examinanda ſunt fundamenta opinionum; & diſtinguendum eſt de diſpenſatione in foro interno, & in caſu delicti occulti; & de eadem in foro externo, re deducta ad judicium. Pro parte negante ſtat *Bulla Sixti* ſupracitata, quæ expreſſe prohibet, ab alio, quam a *Papa*, poſſe Reum talis delicti abſolvi a Cenſura, & diſpenſari a pœnis irregularitatis, & privationis beneficiorum, & licet iſtas reduxerit *Gregorius* ad terminos juris communis quo ad *abortum fœtus inanimis*, tamen reſpectu animati illas reliquit in ſuo robore, & *Bullam Sixti* confirmavit, in qua ſunt ſtrictiſſimæ clauſulæ derrogatoriæ cujuſcunque privilegii in contrarium. Accedit, quod talis irregularitas provenit ex homicidio voluntario, & appenſato, & qualificato, ſi fiat per pharmaca, quæ reſpectu fœtus ſunt venenoſa; cum vero diſpenſatio ab irregularitate ex homicidio voluntario ſit reſervata Papæ, ita ut etiam Epiſcopis, quamvis in caſu occulto, denegetur a *Tridentino Seſſ.* 24. *de Reform: cap.* 6., dicendum eſt, quod etiam ſit denegata Prælatis, qui ſunt inferiores Epiſcopis, prout ſunt Regulares.

45 Alterius opinionis fundamenta ſunt privilegia Regularibus conceſſa; unum nempe *Martini Quinti*, in quo concedit Papa *Superioribus Benedictinis* diſpenſare ſuos ſubditos ſuper irregularitate ex homicidio voluntario occulto, quod affertur a *Roderic. QQ. Regul. Tom.* 2. *Quæſt.* 34. *Art.* 4. Aliud eſt *Bulla B. Pii V.* incipiens, *Dum ad Congregationem*, quam referunt *Bordonus, Controv. Moral.* 41. *Quæſt.* 12. *num.* 13. & *Lezan. Tom. p cap* 18. *num.* 44. per quam datur facultas *Prælatis Caſſinenſibus* abſolvendi Religioſum homicidam voluntarium, ſive ante, ſive poſt ingreſſum Religionis. Aliud eſt *Bulla Pauli III.* quam ex *Bullario Roderici* affert *Lezana Tom.* 3. *V. Irregularitas. num.* 72. in qua *Benedictinis Valliſoleti* concedit diſpenſare poſſe cum ſuis Subditis ſuper *Irregularitatibus, per eos quavis occaſione, vel cauſa contractis*.

46 Quo ad citatum privilegium *Martini V.* debile quidem per illud huic opinioni præbetur fundamentum, tum quia ipſum fuit vivæ vocis oraculum, ut ſcribit *Ceſarub. Compend. Privileg. Mendic. V. Diſpenſatio. num.* 44. & ideo his temporibus nihil valet, cum vivæ vocis oracula ſunt revocata, ut ponderat *Lezan. Tom p cap.* 18. *num.* 44. tum quia, ut optime dicit *Roderic Tom.* 2. *quæſt* 34 *art.* 4. cum *abortus fœtus animati* eſt qualificatum taliter, quod non poteſt venire nomine homicidii voluntarii, ita ut potens diſpenſare in iſto, valeat diſpenſare in illo. Nec valet reſponſio *Villalobi Sum. Tom.* 2 *Tr.* 12. *diffic.* 14. *n* 6. quod æqualis ſit gravitatis occiſio adulti exiſtentis in peccato mortali; aut *Donati*, aſſerentis, majus eſſe homicidium adulti, quam *abortus* fœtus animati; proinde cum tale privilegium, quia beneficium eſt Principis, ſit late interpretandum & generaliter loquatur, debet accipi de omni, & quolibet homicidio voluntario indiſtincte. Quia falſum eſt, quod homicidium adulti ſit æqualis, aut majoris gravitatis, quam *abortus*. Quia cum *abortus*, ut plurimum procuretur per potiones fœtui venenoſas, habet gravitatem veneficii, & hoc crimen includit non ſolum animum deliberatiſſimum occidendi, verum etiam proditionem, & aſſaſſinium, ut docet *Boſſ. Tract. crim. Tit. de Homicid. nu.* 14. proinde in jure *l. p. C. de Malefic. & Mathem.* gravius cenſetur interimere hominem veneno, quam gladio. Proinde *abortus* eſt delictum piaculare, & magis execrabile, & horribile, quam occiſio majoris, ut ſcripſit *Salycet. in l. Si quis. num.* 2. *C. Ad leg. Cornel. de Sicar.* Unde ſicut parricidium, aut aſſaſſinium non veniunt nomine homicidii ſimpliciter, ſed diverſificantur ab eo ratione aut modi delinquendi, aut perſonæ delinquentis; ita etiam *abortus*, in quo adeſt qualitas aſſaſſinii, ac proditionis, non poteſt venire nomine homicidii voluntarii. Hinc eſt, quod habens facultatem diſpenſandi ſuper homicidio voluntario generaliter, non habet eam reſpectu aſſaſſinii;

nii; hoc enim genus homicidii adeo enorme, & malignum eſt, ut nunquam debeat credi ejus diſpenſatio conceſſa in quibuſcunque privilegiis, niſi mentio expreſſa de illa fiat, ut ait ex *Peyrin. ad Conſt. 2. Julii II. §. 29. a n. 103. Lezana Tom. p. cap. 18. n. 44. in fin.* Et quantumvis eadem ſit irregularitas, quæ incurritur ob homicidium, & *abortum*, puta, inhabilitas ad ſuſcipiendos Ordines, & miniſtrandum in illis; tamen diſpar eſt cauſa illam incurrendi, ex qua infertur, quod pro una concedatur facultas diſpenſandi, pro alia non; & quidem eadem eſt irregularitas, quæ ex defectu, & ea, quæ ex delicto; tamen diſpenſatio unius conceditur Epiſcopis, non ſic alterius. Nec generalitas conceſſionis expreſſa in tali privilegio, concludit de homicidio per *abortum*, tum ob rationem paulo ante tactam, tum quia in generali conceſſione non veniunt ea, quæ quis non eſſet veriſimiliter in ſpecie conceſſurus, *cap. Si in generali. Extra. de Off. Vic. l. Qui ad agendum. ff. de Procur. l. 1. p. C. Quis res. pign. ob poſſ.* & ſecundum hanc regulam moderanda eſt, & diſtinguenda conceſſio illa privilegii.

47 Bulla *B. Pii V.* non dat ſolidius fundamentum recitato privilegio Martini V., quia contra eam militat exceptio, data *num. ſuperiori*; quod nempe ſub homicidio voluntario non venit *abortus* procuratus, & dato, quod comprehenderetur, (quod tamen minime concedo) hoc eſſet tantum pro abſolvendis Novitiis, ſi poſt ingreſſum Religionis ſemper ſint in illa permanſuri; ut ſonat expreſſe Bulla illa, & adnotavit etiam *Lezan. Tom. p. cap. 18. num. 44.* Sequitur proinde, quod non poſſit extendi ad *abortum* cauſatum a Religioſo jam Profeſſo?

48 Bulla vero *Pauli III.* prout ponderant *Portel. Dub. regul. V. Diſpenſat. & Aſcanius Tamburinus de jur. Abb. Diſp. 4. Queſt. 12. num. 10. & 11.* apud *Lezan. Summ. V. Irregularitas. n. 72.* magna quidem, & pene incredibilia continet, per quæ Prælati Regulares majorem habent auctoritatem, quam omnes Eccleſiaſtici ſæculares ſub Papa, & hoc exagerant omnes, qui de ea loquuntur; adduntque, illam (reſpectu poteſtatis diſpenſandi ſuper irregularitate) accipi debere pro omni, & quavis irregularitate, nulla excepta, ob quodvis delictum ſecretum, aut publicum incurſa, & hoc tam in foro animæ, quam contentioſo, & non per abſolutionem ſacramentalem, ſed extra eam: & tandem, quod omnes Regulares, qui communicant cum *Benedictinis Valliſoletanis*, hoc idem poſſint. Et hæc tuentur omnes, quos ſupra *num.* 38. pro ſententia affirmativa citavimus.

49 Non obſtante tamen tot doctiſſimorum virorum placito, per quod eorum opinio non caret probabilitate, ſalva ipſorum reverentia, dico, (quidquid ſit de *Benedictinis Valliſoletanis*) tale privilegium non extendi ad alios Ordines, & debere limitari etiam pro Benedictinis ad caſus occultos, & in foro animæ tantum.

50 Primum oſtendo ex hoc, quod privilegiorum communicatio inter Regulares non eſt univerſalis, & abſoluta, ita ut indiſcriminatim conceſſum uni Ordini extendatur ad Ordinem alium, qui cum primo communicet, ſed tunc fit communicatio, quando currit analogia inter Ordines reſpectu ejus, ſuper quo verſatur privilegium, ut optime ſcribit *Donat. Rer. regul. prax. Tom. p. Par. p. Quæſt. 14. n. 14. Tract. 7.* Hinc eſt, quod privilegium aliquod, conceſſum circa poſſeſſionem temporalium alicui Ordini Mendicanti, poſſidenti bona in communi, licet extendatur alteri Ordini Mendicanti in commune poſſidenti, nequit tamen communicari *Ordini Minorum Strictioris Obſervantiæ*; qui nihil in communi poſſidet, & non currit inter eos analogia circa poſſeſſionem temporalium, ſuper qua cadit privilegium. Cum igitur privilegium conceſſum Benedictinis *Valliſoleti*, ſupponat duo, puta, conſuetudinem immemorabilem abſolvendi, & diſpenſandi &c. & tempus, cui alligatur talis diſpenſatio, puta, prima dies lunæ Quadrageſimæ, ſequitur, quod in Religionibus, in quibus non exiſtit talis immemorabilis conſuetudo ſic abſolvendi, non reperitur analogia circa hoc cum *Benedictinis*.

51 Conſequentia hæc manifeſta eſt, ſiquidem fundamentum talis conceſſionis, quod allegatur a *Papa*, eſt conſuetudo immemorabilis, ut patet ex Bulla, ſic cantante: *Vobis, ſtante immemorabili conſuetudine, ſingulis annis prima die lunæ Quadrageſimæ &c.* & cum per conſuetudinem acquiſiviſſent *Benedictini* tale jus abſolvendi, illo attento, Papa hujuſmodi privilegium concedit, quæ tamen conceſſio, ut bene advertit *Donat. loc. cit. quæſt. 16. num. 5.* non eſt neceſſaria, ſed ad majorem cautelam, & ad tollendum omnem ſcrupulum petitur; nec aliud, aut diverſum jus tribuit eo, quod prius inerat; quandoquidem attento illo jure, quod fuerat quæſitum conſuetudine, concedit, quod tamen non conceſſiſſet, ſi tale jus non infuiſſet. Sequitur igitur ex dictis, quod illi ſoli Ordines, in quibus talis fuit conſuetudo, tali privilegio poſſunt uti, quia inter illos, & *Benedictinos* viget analogia ejus, circa quod verſatur privilegium, & non ad omnes Ordines univerſaliter extendatur. Et hanc rationem tetigit, ſed non expendit *Lezan. Summ. V. Irregularitas. num. 72. in fin.*

52 Secundum vero probatur, quia talis diſpenſatio præſcribitur facienda prima die lunæ Quadrageſimæ, ut ex immemorabili conſuetudine fiebat, & hoc cum omnibus, & ſingulis. Ex his apparet, quod talis abſolutio erat in foro interno, & pro caſibus occultis, & non judicialiter facta. Quia non eſt veriſimile, quod, ſi aliquis incidiſſet in Excommunicationem, aut irregularitatem ex delicto publico, retardaretur ejus abſolutio ad unum diem anni; nec pariter eſt veriſimile, quod in illa Religione quolibet anno ſint talia crimina publica, ut in ſingulis annis talis abſolutio, & diſpenſatio ſit relaxanda, ut præſcribit Bulla; ſequitur igitur, quod, ſi ex conſuetudine ita fiebat, & *Papa* concedit poſſe fieri ſtata anni die cum omnibus, & ſingulis, talis abſolutio eſt, ſicut fit apud pleroſque Ordines abſolutio generalis in actu viſitationis, in qua pro foro interno, & caſibus occultis tantum, omnibus, & ſingulis Religioſis datur, quæ non eſt judicialis. Velle ergo hoc extendere ad caſus judiciales, & notorios, eſt manifeſta ineptia.

53 Quod magis patet ex hoc, quod talis abſolutio eſt alligata uni diei anni, & non toties quoties, ſed ſemel in ſingulo anno; & hoc facit ad demonſtrandum, quod non ſit judicialis; cum enim repeti poſſint delicta, repeti etiam deberent abſolutiones, ſi ad eas eſſet privilegium, ſed privilegium non eſt niſi ad unam generalem abſolutionem; proinde non poteſt eſſe ad judicialem, quæ ſemper verſatur circa particulares, quæ cum poſſint multiplicari, multiplicem exigunt abſolutionem, quæ tamen non dari poteſt, cum ſemel in anno concedatur.

54 Quod, ſi ad rationem datam ſupra *num.* 45. reſpondeatur, quod communicatio generalis privilegiorum includit privilegia non ſolum a Pontificibus conceſſa, ſed etiam ex conſuetudine acquiſita, prout probat *Donat. Tom. p. par. p. Tract. 7. Quæſt. 16. num. 3.* & ideo, licet in aliquo Ordine non eſſet

reci-

recitata conſuetudo, tamen ſi habet generalem communicationem privilegiorum cum *Benedictinis*, gaudet tamen tali jure per conſuetudinem a *Benedictinis* quæſito.

55 Concedam illatum concluſionem, nec tamen ſequetur, quod Prælati Regulares poſſint diſpenſare in Irregulalitate ex homicidio voluntario, & *abortu* in foro contentioſo, & delicto probato, ſive notorio, ut paſſim dicunt Auctores citati pro affirmativa, ſed tantum ſemel in anno, generaliter in foro animæ, & in delictis occultis, ut prædicti *Benedictini* poſſunt, ſicut probavimus paulo ſupra.

56 Nec valet replicare, quod ex ipſa Bulla conſtat, quod poſſint diſpenſare ſuper *Irregularitatibus quibuſvis, quavis occaſione, & cauſa contractis*, & proinde non excipiantur delicta notoria, ſeu probata, nec facultas reſtringatur ad forum animæ. Negatur enim conſequentia, quia eadem eſt ſemper irregularitas, quæ incurritur, ſive delictum fuerit publicum, ſive ſecretum; non tamen eadem eſt facultas diſpenſandi ſuper ea in delicto publico, ſicut in occulto; ita ut in occultis nonnullis Epiſcopi diſpenſare poſſint, non ſic in publicis. Cum ergo Bulla non dicat, quod poſſint diſpenſare ſuper delictis, quantumvis publicis; ſed tantum dicat de *Irregularitatibus quibuſvis, quavis occaſione, & cauſa contractis*, patet, quod loquatur de ſpeciebus omnibus Irregularitatis, puta, ex delicto; aut defectu: non vero de ſecreto, aut publico delicto; ſecretum enim, & publicum nil facit ad incurrendam irregularitatem. Et cum ſimus in materia privilegiorum, quæ eſt odioſa, & enormiſſime vulneret jus commune, & exorbitet a generali ſtilo Curiæ Romanæ, & poſſit verificari in caſibus occultis aſſertum privilegium, non eſt unde extendatur ad publicos, & in foro externo.

57 Et quidquid circa hoc ſit de *Benedictinis*, quibus principaliter conceſſum fuit tale privilegium, tamen circa homicidium voluntarium, *abortum*, mutilationem, & bigamiam, & Irregularitatem, non puto poſſe per communicationem ad alios extendi: ſi quidem privilegiorum communicatio non habet locum in exorbitantibus, & in iis, quæ raro, & cum difficultate conceduntur, ut poſt plures Doctores *Butr. Conſ.* 19. *num.* 9. *Navar. Tom.* 2. *Tit. de Privil. Conſ.* 13. *num.* 4. *Socin. in l.* 1. *num.* 3. *ff. de legat.* 1. *& ibi Jaſon: num.* 21. ℣. *Primo limita Ripa. num.* 8. ℣. *Et ita. Crot. num.* 10. *Paris. num.* 24. *in fin. Donatus* probat *loc. cit. Quæſt.* 14. *num.* 15. Inauditum eſt autem, quod *Papa* conceſſerit facultatem alicui, neque ex majoribus Prælatis Eccleſiæ, diſpenſandi in Irregularitate incurſa ob prædicta delicta publica; & ſic teneo, quod nec *Benedictinis* principaliter, nec per communicationem cæteris Ordinibus, talis facultas ſit indulta. Concludo proinde, quod ad plus in delicto occulto, & foro animæ poſſint Prælati Regulares diſpenſare, non vero in foro fori, & delictis publicis.

58 Quod comprobatur ex praxi continuata omnium Religionum, in quibus Novitii ante profeſſionem emittendam, prævia generali, ac ſacramentali Confeſſione, ad præſcriptum Decreti *Clementis Octavi de Recept. Novit.* abſolvuntur ab omnibus peccatis, Cenſuris, & pœnis Canonicis, & hoc pro foro animæ tantum, & in caſibus occultis; quamvis in ſententia aliquorum *Peyrin. ad Conſt.* 2. *Julii II.* §. 9. *num.* 30. *Candid. Tom. p. diſquis.* 22. *art.* 48. *num.* 7. apud *Lezan. in Mar. Magn. Prædicator.* §. 16. *num.* 39. poſſint abſolvi etiam in foro fori, & in caſibus publicis, quod tamen a nemine vidi, aut audivi eſſe reductum ad praxim. Comprobatur pariter ex praxi abſolutionis generalis, quæ datur regulariter in actu viſitationis in qualibet Religione, aut in aliqua alia determinata die, vel anni Solemnitatibus, juxta varium Religionum ſtilum; hæc enim valet ſolummodo pro caſibus occultis, & in foro animæ, ut ſcribit *Lezan. in Mar. Magn. Carmelit. num.* 331. *& Tom.* 1. *cap.* 18. *num.* 93. poſt alios *Ledeſma de Stat. Relig. in comm. cap.* 4. *Peyrin. ad Conſt.* 2. *Jul. II. num.* 42. §. 16. & ſi res fiat publica, & deducatur ad forum contentioſum, nil valet præſtita abſolutio, aut diſpenſatio; ſicut etiam eſt de illis, quæ habentur per literas *Sac. Pœnitentiariæ*, cujus ſtilus eſt, quod ibi exprimatur, quod tales abſolutiones, ſeu diſpenſationes non valeant, ſi factum in judicium deducatur.

59 Non obſtante igitur opinione citatorum Doctorum affirmante, caveant Judices Regulares, manus extendere ad diſpenſandum ſuper Irregularitate ob *abortum* fœtus animati, ſi factum eſt in judicio probatum. Et quamvis ob numerum affirmantium illa opinio poſſet aliquo modo cenſeri probabilis, tamen eligant partem ſecuriorem, cum verſemur in re graviſſima, & periculo animæ, & omnino abſtineant, & petant diſpenſationem, prout quotidie fit in caſu publico homicidii voluntarii, de quo minor adhuc eſt ratio, quam de abortu, ut probavimus ſupra *num.* 40.

60 Alia pœna procurantis *abortum* fœtus animati, eſt infamia, ita ut, ſi crimen fiat publicum de jure, aut de facto, prout adnotat *Theſaur. prax. Par.* 2. *V. Abortus procuratio. cap.* 1. §. *Quinto irregularitatem* apud *Lezan. ſum. V. Abortus num.* 15. procurans fit infamis, & contrahit aliam irregularitatem ab ea, quæ importatur per homicidium voluntarium, aut ſaltem eandem, ſed affectam ulteriori cauſa.

61 Alia pœna eſt privatio officiorum Ordinis, & perpetua inhabilitas ad illa, ut exprimitur in Bulla *Sixti*; & ſic Clerici privati remanent Officio, & Beneficio, & inhabiles fiunt ad illa. Iſta autem pœna non incurritur, niſi poſt declarationem Judicis, ut advertit *Bordon. Controv. moral.* 41. *Quæſt.* 8. *nu.* 8. ex Textu recitatæ Bullæ, ſed aliæ, puta, major excommunicatio, & Irregularitas incurruntur ſtatim, ſecuto effectu. Hæc autem pœna ad inſtar Irregularitatis eſt *Papæ* reſervata. Porro Prælati Regulares ex privilegio poſſunt ab illa abſolvere, ſicut de Irregularitate, dictum eſt; puta, in caſu delicti non publici ex jure, aut facto, & pro foro conſcientiæ tantum, ut firmat *Donat. Reg. regul. Prax. Tom.* 1. *Par.* 11. *quæſt.* 15. *num.* 3. non vero in foro fori, & crimine manifeſto, ſed abſolutio, & diſpenſatio peti debet a *Papa*, ſive Sacra *Pœnitentiaria*. Pro quo hic obiter noto unum, quod advertit ex *Theſauro Prax. Par.* 2. *V. Abortus procuratio. cap.* 1. §. *Tandem*, *Lezana V. Abortus. num.* 15. & eſt, quod ſupplicans in *Sacra Pœnitentiaria* pro diſpenſatione Irregularitatis ex cauſa *abortus* procurati, debet exprimere, ſi fœtus erat a ſe genitus, quia caſus eſt difficilior, eo quia continet malitiam parricidii.

62 Alia pœna importata per *Sixtinam* prædictam, eſt, quod procurans *abortum* fœtus animati, ſi eſt ſubjectus Judici Eccleſiaſtico, *Curiæ, & poteſtati Sæculari tradatur, quæ de eo capiat ſupplicium, quod contra Laicos vere homicidas, per Divinas leges, & Civilia jura eſt diſpoſitum*. Homicidæ autem voluntario, de jure Divino, & humano debetur mors; ſed quodnam genus mortis ſic procurantibus *abortum*, ſequuto effectu, debeatur, non conveniunt Doctores, licet omnes conveniant in hoc, quod mori debeant juxta *text. in l. penult. C. Ad l. Corn.*

de

de Sicar. qui tamen non loquitur proprie de *abortu*, ſed de occiſione infantis jam nati, ut patet illum legenti.

63 Proinde nonnulli *Vueſſembec. Theſaur. Nar. prett. Matthæ. Berlich. Pract. Concl. P. 4. Concl. 7. num. 4.* apud *Raynaldum Syntax. crim. lib. 1. cap. 6. §. 5. num.* 78. opinantur, quod afficiendi ſint pœna culei; hoc eſt, quod inſuti ſaeco coriaceo, vivi cum cane gallo, ſimia, & ſerpente demergantur in aquis; & ſe fundant in duabus legibus, una *Digeſtorum*, & alia *Codicis text. in l. p. ℣. ſed & Mater. ff. Ad l. Pompe. de parricid. l. Unic. C. de His, qui paren. vel fil. occ.* Alii volunt, quod debeant comburi, ut practicatum fuiſſe cum quadam Moniali, quæ filium ſuum occiderat, ſcribit *Bald. in Feudal. Tit. ſi de feud. fue. contr. int. Dom. & agn. Vaſſal. §. Naturales. num.* 12. relatus a multis *Farinac. quæſt.* 120. *num.* 150. & 160. *Carer. Pra. §. Homicid. num.* 134. *Cruſ. de Indic. delict. ſpecia. Par. 2. cap.* 33. *num.* 21. apud *Raynald. loc. cit. num.* 79. Alii volunt, quod debeant capite truncari, aut furcis ſuſpendi, donec moriantur, & de hoc genere pœnæ teſtatur *Clar. l. b. 5. ſent. §. Parricid. ℣. ſed quæro.*

64 Sed quia pœnæ inſolitæ, ut erat culei, jam ſunt antiquatæ per non uſum, ut dicunt Doctores, *Bald. in l. unic. C. de His qui paren. Anani. in cap. 1. num. 5. de His qui fil. occi. Contrad. Pract. fol.* 335. *Salycet. in d. l. unic. poſt num.* 1. apud *Clar. loc. cit.* & quælibet Provincia ſuos habet uſus peculiares, ut dicit *Raynald. Syntax. lib. p. cap. 6. §. 5. num.* 81. qui plures diverſarum regionum conſuetudines refert, ideo in caſus contingentia, quod Clericus Curiæ ſæculari tradatur ad præſcriptum *Sixtinæ*, pœna conſueta mortis, qua afficiuntur Laici, etiam ipſe debet plecti.

65 Quid autem juris, ſi Religioſus prægnantem reddidiſſet honeſtam virginem, vel Viduam, aut Monialem, & ad fugiendam infamiam illius, ac ejus familiæ, ſive Monaſterii, ſive propriæ Religionis, ac cæteras pœnas quæ comitantur copulam ſacrilegam, ſeu fornicariam, propinaret pharmacum, aut alio medio *abortum* fœtus animati procuraſſet, ſequuto effectu, eſſet ne locus pœnæ ordinariæ mortis naturalis.

66 Reſpondeo, quod non. Quia ad evadendam pœnam ordinariam legis, quælibet cauſa, quæ minuat dolum in delicto, excuſat, ut poſt *Gloſſ. in l. Plagii l. 2. C. Ad l. Fabi. de Plagiar.* dicunt Doctores. *Gramat. Vot. 10. n. 23. Caſtron. Conſ. 182. Corn. Conſ. 56. in fin. Vol. 4. Novel. ad defenſ. Reo. Rub. de Excuſ. a Reo facien. 28. Theſaur. Deciſ. 13. n. 7. ℣. Monitos vere.* Conſtat autem, quod delictum, in caſu, de quo loquimur, non eſt plene voluntarium, quia, ſi poſſet delinquens effugere infamiam, & pœnas ex fornicatione contractas, non procuraret *abortum*, ideo hoc non eſt volitum principaliter, ſed ex conſequenti; vult enim ille primo tueri famam, & indemnitatem ſuam, quæ non poteſt obtineri, niſi per *abortum*, ideo hoc vult ex conſequenti. Sicut ergo Mulier honeſta, ſi fœtum, aut partum occidit pro tuenda fama ſua, evadit pœnam mortis, & eſt extraordinarie punienda, ut poſt multos Doctores *Bart. in l. Quæ omnia §. Sed ſi adverſ. nu. 3. ff. de Procur. Menoch. Conſ. 145. nu. 34. lib. 2. & de Arbitr. Caſ. 396. n. 7. Theſaur. Deciſ. 12. n. 11, & ſeqq. Vinc. de Franc. Deciſ. 192. Scialoja. Sarno. Gonzalez. Carpzou. Berlich. Gobb.* probat *Raynaldus Syntax. lib. 1. cap. 6. §. 5. n. 32.* ita pariter Religioſus pari modo delinquens, evadere debet pœnam mortis, & extraordinarie puniri, puta, diutino carcere, vel Triremibus.

67 Si autem taliter procurans *abortum*, non eſſet Pater fœtus, ſed amicus prægnantis, & ad purum finem conſervandi famam ejus, potionem componeret, aut alio modo, puta, conſilio, ſive auxilio *abortum* procuraret, eſſet ne damnandus ad mortem?

68 Reſpondeo pariter, quod non, ratio eſt, quia auxilians delinquentem, dando cauſam delicto, & ad illud patrandum cooperando, punitur præciſe illa pœna, qua punitur delinquens, ut communiter dicunt Doctores *cap. Sicut dignum, ubi Felin. col. 2. ℣. modo adver. de Homicid. & in cap. 1. col. antepen. ℣. limita p. de Off. deleg. Bart. in l. Is qui opem. ff. de Furt. Salicet. in l. unic. C. de Raptor. virg. ℣. Quæro. ad declarationem. Socin. Conſ. 188. col. 3. Cepol. Conſ. 27. col. 2. circ. fin. Angel. in Gloſſ. dicto Malefic.* cumulati per *Boſſium Tit. de Homicid. num.* 33. Sequitur ergo, quod in caſu noſtro componens poculum abortionis debeat puniri præciſe pœna, qua eſſet afficienda Mulier ipſa principalis in hoc delicto, Porro iſta non poteſt puniri ordinaria pœna mortis, ut paulo ſupra *num.* 60. demonſtratum eſt; ideo concludi debet, quod ille pariter extraordinaria pœna tantum ſit percellendus.

69 Si vero non ex charitate, aut amicitia, vel zelo tuendæ famæ Mulieris, ſed devinctus muneribus, aut pecunia, illud præſtaret, deberet ne ſimiliter pœna extraordinaria ſola puniri.

70 Reſpondeo, quod non, ſed ordinaria. Quia Mulier, quæ propter pecuniam *abortum* procuravit, debet atrociori etiam pœna, quam ordinaria, puniri, quia duo committit atrociſſima delicta, puta, parricidium, & aſſaſſinium, ut ex *l. Cicero, ff. de Pœn.* eliciunt Doctores *Sarno in Allegat. jur. impreſſ. in Form. crim. 85. ℣. Non refragante. Dombaud. Pract. crim. cap. 88. n. 8. in fin. Cujac. lib. 9. obſer. cap. 9. Capyc. deciſ.* 155. apud *Raynald. Syntax. lib. 1. cap. 6. §. 5. num.* 50. imo *Farinacius quæſt.* 122. *num.* 154. apud *Raynald. ibid.* poſt multos, quos citat, tenet, quod Mulier hujuſmodi debet puniri ordinaria pœna mortis, quamvis fœtus non fuerit animatus. Pari ergo modo dicendum eſſet in caſu, quia hic peccaret pleno dolo, & ex cauſa undequaque turpi. Non enim, ut in ſuperiori, iſte delinqueret ex charitate, aut zelo tuendæ famæ, quæ, licet in effectu ſint mala, in cauſa tamen bona ſunt, ſed delinqueret ex avaritia, dum ob pecuniam homicidium committeret. Et ſi mulier prægnans ipſa pecuniam daret ad habendum pharmacum, quo abortum pararet ad tuendam famam ſuam, iſta, prout dictum eſt, licet delinqueret, tamen, quia aliquo fine bono duceretur, pœnam ordinariam evaderet. Non ſic autem dans potum ad abortiendum ob pecuniam, quia iſte, ut dictum eſt, ex turpi motivo, & pleno dolo ad homicidium deveniret, & ſic mori deberet.

71 Quid autem dicendum de Religioſo, qui percuſſit mulierem prægnantem; vel cum illa rem habuit, vel choreas ducendo, ſaltare fecit, & ex his ſequutus eſt *abortus*, debet ne puniri pœna mortis ordinaria?

72 Reſpondeo, quod, licet iſte incurreret Irregularitatem, & illas pœnas debitas percutientibus, fornicantibus, & choreas ſcandaloſe ducentibus, non tamen morte eſſet plectendus. Quod Irregularitatem incurreret in primo caſu, patet, quia licet homicidium fœtus eſſet caſuale, tamen Irregularitatem incurreret, quia dediſſet operam rei illicitæ, & cauſam homicidio, *cap. De cætero. Extra de Homicid.* & ex eodem fundamento eandem incurreret, ſi ex fornicatione *abortus* eſſet ſequutus. In tertio autem caſu habetur Decretalis *cap. Sicut. ex literarum. Extra de Homicid.* quæ declarat irregularem Preſ-

byte-

byterum quendam, qui per *zonam arripuerat, quaſi ludens*, mulierem prægnantem, quæ abortivit fœtu animato. Unde par debet currere ratio de eo, qui in chorea ſaltare facit prægnantem. Scio quidem nonnullos dicere, hoc verum eſſe, ſi ſaltus fuerit immoderatus, & extra conſuetum, ſecus vero, ſi fuerit moderatus. Sed hoc non teneo; ſiquidem ducere choreas, & colludere cum mulieribus, eſt Religioſis illicitum, *cap. Clerici*. 15. *de Vit. & Honeſt. Cleric.* unde, cum huic rei illicitæ operam det, (ſuppoſito, quod ex tali ſaltu per Clericum excitato, ſive ſolito, ſive inſolito, ſequutus fuerit *abortus*) ſemper incurreret Irregularitatem, quia homicidium caſuale commiſit.

73 Quod autem mortem non mereatur ſic percutiens, ſed pœnam extraordinariam, probatur: quia in materia homicidii non intrat pœna ordinaria, niſi plene interveniat dolus, hoc eſt animus occidendi, ut ſcribit *Eugen. Conſil.* 38. *num.* 18. *lib.* 2. apud *Raynald. Synt. crim. lib. p. cap.* 6. §. 5. *num.* 72. Cum ergo, ut ſuppono, in caſu non intervenerit dolus, non poteſt intrare pœna ordinaria, & ita firmat *Boſſ. Tit. de Homicid. n.* 6. qui dicit eſſe communem opinionem. Verum eſt, quod *Clar. qu.* 68. ℣. *Abortum*, & ibi *Blanch. Pract. crim. fol.* 74. *n.* 33. vult, quod indiſtincte, ſi fœtus fuerit animatus, percutiens prægnantem, quæ ex percuſſione abortivit, debet morte plecti; ſed debet accipi de percuſſione, in qua intervenerit animus occidendi matrem, aliter ſibi ipſi contradiceret; docet enim alibi §. *Homicidium*, ℣. *Dicitur etiam*, quod committens homicidium culpoſum (quando ſcilicet intendens tantum percutere, præter ejus voluntatem cauſat mortem ex percuſſione) non punitur morte, ſed pœna extraordinaria, prout ipſe ex *Grammatico Vot.* 23. apud *Clar. loc. cit.* refert deciſum per *Conſilium Neapolitanum* in terminis; dum enim quædam Domina ancillam ſuam prægnantem baculo percuſſiſſet ex zelotypia, & hæc ex vulnere deceſſiſſet, fuit delinquens ad ſeptennium deportata in inſulam. Cum igitur in propoſitis caſibus abſit animus occidendi, liquet, quod interveniret tantum homicidium culpoſum, quod nullo modo pœna ordinaria vindicatur.

74 Quid autem, ſi propinato pharmaco mulieri prægnanti, ut abortiret, ipſa doloribus, aut aliis ſymptomatibus afflicta decumberet, & remediis ſibi ſubveniretur, ita ut *abortus*, qui aliter debebat ſequi, non ſequatur, debetur ne propinanti pœna ordinaria?

75 Reſpondeo, quod non; quia, licet poſt *Gloſſ. in l. p. §. Hæc autem. in V. Putamus. ff. Quod quiſq. jur.* multi *Felin. in cap.* 1. *num.* 9. *de Offic. delegat. Didac. in Clem. ſi furioſus. fol.* 276. *n.* 6. *Ignc. in l. p. §. Occiſor. n.* 41. *ff. Ad Syllan.* apud *Clar. quæſt.* 92. ℣. *Scias tamen*, teneant quod in atrociſſimis puniatur affectus pro effectu, quando nempe delinquens devenit ad actum proximum; tamen ſecundum alios, *Afflict. ſ p.* 3 *par. Conſt. Rubr.* 24. *p. n.* 15. *Bertrand. Conſ.* 228. *num.* 6. *lib.* 7. *Marſil. Conſ.* 105. *num.* 1. *Taeg. Pract. crim. cap.* 10. *num.* 7. *& cap.* 7. *n.* 2. *Grammat. Vot.* 8. *col. final.* apud *Clar. loc. cit.* qui teſtantur de conſuetudine, nunquam debet puniri affectus eadem pœna, qua vindicatur effectus. Mihi vero maxime arridet ſententia *Clar. quæſt.* 92. ℣. quæ mediando inter iſtas opiniones, tum æquior, tum tutior habetur. Dicit ergo diſtinguendo ſic; Aut lex, vel Statutum in hujuſmodi atrociſſimis expreſſe punit conatum, ſicut effectum completum, & talis lex in uſu, & conſuetudine eſt; aut non punit expreſſe conatum, ſed requirit effectum ſecutum. In primo caſu vera eſt ſententia dicentium, quod ubi deventum ſit ad actum proximum delicto, (hoc neceſſarium eſt, ut advertit ibidem *Clarus loc. cit.* ℣. *Scias etiam* ex *Grammatico Conſ.* 36. *num.* 19.) in atrociſſimis punitur affectus pro effectu, quia ſic firmat Statutum, aut lex conſuetudine roborata. In ſecundo vero caſu non punitur conatus ea pœna, qua vindicatur crimen perfectum, ſed tantum extraordinaria. Bulla autem toties citata *Sixti* nullo modo exprimit conatum ad *abortum* ſimili pœna eſſe vindicandum, ſicut *abortum* ſecutum, imo requirit effectum perfectum in ſuo genere, ait enim, *ita ut re ipſa abortus ſequutus fuerit*; unde concludendum eſt, quod in caſu propoſito non intraret niſi pœna extraordinaria.

76 Et ſi quæras tandem, quæ qualis, & quanta deberet eſſe pœna extraordinaria in omnibus caſibus ſupramemoratis, in quibus diximus non poſſe intrare ordinariam? Dico, quod hoc pendet ab arbitrio Judicis, qui conſiderata malitia, & pleno dolo delinquentis, & cæteris circumſtantiis, de quibus ſcripſimus *Par. p. Tit. ſententia*. §. 7. *num.* 58. *&* 85. pœnam corporalem gravem imponet; & poſſet eſſe carceris, & etiam Triremium, regulando durationem correſpondenter ad qualitates gravantes, aut minuentes delictum. De aliis autem caſibus, in quibus incurritur Irregularitas ex cauſa *abortus*, qui tamen dolo non procuratur; ut in danda medicina prægnanti infirmæ, ſive eam phlebotomando febre laborantem; ſive ex joco ipſam terrendo, & ſimilibus, ex quibus contra intentionem operantis effectus ſequitur, non tractamus, ſed lectorem remittimus ad *Theologos Morales*. Nos enim in hoc tantum agimus de pœnis delictorum, quæ ex doloſo inſtituto committuntur.

77 Quæ autem dicta ſunt ſuperius de pœna mortis, & de traditione Eccleſiaſtici delinquentis in manus Curiæ ſæcularis, debent accipi, ut juxta tenorem Bullæ *Sixti* ordinata, non vero conſuetudine recepta. Siquidem plura delicta, quæ juxta legum rigorem morte deberent puniri, ex conſuetudine inolita mitiori pœna puniuntur. Pro delicto ergo *abortus* nunquam vidi Eccleſiaſticum Reum brachio ſæculari relaxatum, ſed tantum ad perpetuos Carceres ad plus damnatum, & juxta hanc conſuetudinem, ſaltem intra Italiam, Regularis Judex poteſt in tali anfractu ſententiam ſuam regulare pro modo culpæ.

78 Et hoc amplius ſuadetur ex iis, quæ ex *Roderico Tom. p. Quæſt.* 35. *art.* 28. tradit *Sanctorus de Pœn. cap.* 8. *quæſt.* 11. ℣. *Verum enim vero ad fol.* 377. nempe quod Regulares habent ſuas Leges a Summis Pontificibus confirmatas, juxta quas ipſi debent ſuos Reos punire. Ex Legibus autem Regularibus nulla habetur, quod delinquentes debeant Curiæ ſæculari tradi. Conſtitutiones autem Pontificiæ, quæ in aliquibus caſibus (ut in Sodomia, falſificatione literarum Apoſtolicarum, falſa moneta &c.) ordinant, delinquentes eſſe tradendos Curiæ ſæculari, accipi debent de illis Judicibus, quibus hoc permiſſum a jure eſt, ut poſſint Reos ſuos brachio Laicali reſignare puniendos, ut ſunt Epiſcopi. Regulares autem nequeunt hoc facere, quia propriis Conſtitutionibus ligantur. Et proinde pœna mortis, aut mutilationis apud regulares non habet locum, ut ſcripſit etiam *Donat. Tom. p. Par.* 3. *Tr.* 7. *Quæſt.* 18. *num.* 6. Et tandem pro noſtro Seraphico Ordine habemus Statutum, quo ſancitur, quod Reus delicti, qnod in ſæculo morte eſſet vindicandum, pœna perpetua Carceris, aut triremium debeat puniri. *Stat. Gener. Ord. cap.* 7. §. 6. *num.* 69. *Stat. Refor. cap.* 7. *num.* 4. Et ita eſt in praxi ſervandum.

TITULUS OCTAVUS.

De Crimine Sacrilegii.

S U M M A R I U M.

1 *Sacrilegii etymologia data per Baldum.*
Eadem data per Turrecremata.
Legere, *ſive* ſublegere, *quid ſignificet.*
2 *Sacrilegii vera definitio.*
Violare, & violatio proprie dicitur de virgine ſtuprata.
Violatio dicitur etiam de quavis injuria.
3 *Nomine* rei *quid veniat.*
4 *Quid importet* ſacrum, *aut* res ſacra.
Ut res ſacra reddatur, quid requiritur.
5 *Sacrilegii ſpecies quotupliciter diverſificentur.*
Ejuſdem diviſiones.
Sacrilegii impropriè dicti plures modi.
Diſputare de poteſtate Summi Pontificis, in quo ſenſu ſacrilegium ſit.
Imperator, ac Reges ſacri ſunt.
Diſputare de poteſtate Principis, prò tuendo jure Populi, ſacrilegium non eſt.
6 *Sacrilegii improprie dicti plures alii modi in utroque jure.*
Sacrilegium committit Judex, indiſcretè, ac injuſte judicans.
Et qui publica Officia inter Chriſtianos committit Infidelibus.
Et qui violat benedictionem nupturæ.
Omne crimen Majeſtatis læſæ poteſt dici ſacrilegium.
7 *Sacrilegium proprie, quando committatur.*
De quibus ſpeciebus ſacrilegii loquendum in hoc Titulo.
8 *Sacrilegii inæqualitas in gravitate.*
Gravius eſt, quod committitur in perſonam, quam in res, & loca ſacra.
De qua perſona hic intelligatur:
Enormiſſimum, quod committitur in perſonam Divinam, & contra circumſtantia eam.
9 *Poſt perſonam Divinam præ cæteris ſacris dignior eſt perſona Deo conſecrata.*
Perſona Summi Pontificis digniſſima, & quæ ordinate illi proxime accedunt.
Ratio, quare dignior ſit perſona, quam res, & loca Sacra.
10 *Res ſacræ digniores ſunt locis ſacris, quare.*
Gradatio gravitatis ſacrilegii in res ſacras.
11 *Aggravatio Sacrilegii, ratione temporis, juxta Decianum.*
Re vera eſt accidentalis, & adminiculativa, non vero eſſentialis.
12 *Sacrilegii Crimen eſt mixti fori.*
Inter Judicem Eccleſiaſticum, & Laicum datur locus præventioni.
Punitus ab Eccleſiaſtico ſola pœna Eccleſiaſtica, poteſt a Judice Laico alia pœna percuti.

1 S*Acrilegii* etymologia juxta *Bald. in l. ſi nondum nu. 4. C. de Furt.* eſt, ut tale dicatur quaſi *ſacri lædium*, rei nempè ſacræ læſio: at juxta *Turrecrem. in cap. Sacrilegium num. 2. Can. 17. q.2.* dicitur *ſacrilegium* quaſi *ſacra legens, ideſt furans*, ſiquidèm *legere*, ſive *ſublegere*, ut ſcripſit *Serv. in Virgil. Eglog.9.* idem eſt ac *furari*. Sed ſecunda hæc etymologia, quæ etiam placuit *D. Iſidor. Etymol. apud Decian. lib.14. num. 9.* quadrare non poteſt niſi uni ſpeciei ſacrilegii, nempe furto ſacrilego, non vero *ſacrilegio*, generice ſumpto: unde melior eſt prima etymologia, à qua non diſſentit etiam citato loco *Turrecremata*.

2 *Sacrilegii* quamplures magiſtrales deſcriptiones affert idem Auctor *loc. cit. num.* 1. V. *Reſpondeo dicendum*, quas recenſere ſuperfluum eſt, inter quas datur hæc, quam multi *Bald. in lib. 3. num. 4. C. de Furt. D. Thom. 2. 2. q. 99. art. 1. Girlan. de Pœn. omni. coit. in princ.* amplectuntur, & quæ veram habet rationem definitionis. Dicitur igitur, quod *ſacrilegium eſt violatio rei ſacræ*. Ubi notandum, quod *violatio* ponitur loco generis, & importat quamcumque injuriam, corruptionem, & profanationem cum violentia, vel ſine, ut explicat *Cajet. in 2. 2. q. 99. art. 1.*; violare enim, licèt proprie dicatur de virgine ſtuprata, ut obſervat *Calvin. Lexic. V. Violare*, tamen trasfertur ad omnem injuriam, puta, ad omne id, quod non jure fit, ſed per puram *vim*, aut *violentiam*, à qua deducitur verbum *violare*, quaſi *violenter agere*.

3 Dicitur *rei*, & verbum hoc generale eſt, & comprehendit omnes, ac quaſcunque *res*, tam corporales, quam incorporales, tam perſonas, & homines, quam loca, & res, ut ex jure *text. in l. Rei appellatiò. & in l. Rei appellatione. ff. de Verbo. ſign. l. 1. §. Rei quoque. ff. ſi cert. petat. l. omnia in fin. ff. de leg.* 2. multis in locis habetur.

4 Dicitur *ſacræ*, & ponitur loco differentiæ, ut contradiſtinguatur *ſacrilegium* à violatione cujuſvis *rei* profanæ. Porrò nomine *rei ſacræ* venit tam perſona, quam locus, ac quævis alia *res*, quæ publicè, ac rectè ab habente poteſtatem Deo, vel ad miniſterium Dei dicata, aut conſecrata ſit, *arg. l. Intantum §. Sacræ. ff. de Rer. diviſ. l. ſacra loca eo. tit. l. final. ff. Ut in poſſeſ. leg. §. ſacræ reſ. Inſt. de Rer. diviſ.* Et notàbiliter dicitur *res ſacra*, quæ *publice*, ac *recte ab habente poteſtatem Deo conſecrata eſt*, ſiquidèm in jure *l. In tantum §. Sacræ. ff. de Rer. diviſ.* dicitur, quòd *ſacræ res* ſunt eæ, quæ *publice* non privatim conſecratæ ſunt. Undè, ſi quis privatim ſibi ſacrum conſtituerit, ſacrum non eſt, ſed remanet profanum. *Sacræ* pariter ſunt *res*, quæ per Pontifices Deo conſecratæ ſunt, ut Sacerdotes, *ſacræ* Virgines, Ædes *ſacræ*, *ſacra* donaria &c. ut ait Imperator *§. ſacræ Inſt. de Rer. diviſ.*

5 Species porrò *ſacrilegii* diverſificantur juxta diverſitatem objectorum, quæ violantur, ut ajunt *D. Th. 2. 2. q. 99. art. 3. & Turrecrem. in cap. 317. q. 4. n. 5. & 6.* aut enim violatur perſona *ſacra*, aut locus, aut res *ſacra*. Et ex parte modi violationis adhuc dividitur *ſacrilegium* in improprium, ac proprium. Improprie *ſacrilegium* multis in caſibus committitur juxta plures leges. In una *l. 2. C. de Crim. ſacrileg.* dicitur, quod diſputare

de Principis judicio, & dubitare, an is dignus ſit, quem Princeps elegerit, inſtar eſt *ſacrilegii*, quod magis verificatur in eo, qui diſputat de *Pontificis Summi* poteſtate circa jus poſitiuum, ut ſcribit *Pariſ. Conſ.* 102. *num.* 11. *& ſeqq. Volum.* 4. Et ratio eſt, quia perſona *Summi Pontificis*, ſicut etiam *Imperatoris*, ac *Regis* ſacra eſt, ambæ enim inunguntur, & conſecrantur *cap. Unic. de Sacr. unctio.*, proinde violare ejus judicium, aut poteſtatem, dubitando, aut diſputando, *ſacrilegium* improprie eſt. Verum eſt, quod, ut exponunt Doctores, *Brun. Conſil.* 1. *num.* 43. *Dec. Conſ.* 588. *nu.* 2. *Pariſ. Conſil.* 165. *vol.* 4. *Bertrand. Grat. Socin. apud Decian. lib.* 6. *c.* 15. *n.* 9. talis concluſio habet locum, quandò diſputatur de prædictorum poteſtate doloſe, & animo eorum auctoritatem labefactandi, ac eos apud Populum minùs obedibiles, ac venerandos reddendi; & tali caſu, hoc crimen eſſet læſæ Majeſtatis, ultra *ſacrilegium*. Sed diſputare pro tuendo jure populi, & ne hic nimis gravetur &c. crimen non eſt, quia, illi etiam legibus naturæ, & Divinæ ligantur, & ſupra, aut contra eas minime poſſunt, maxime in præjudicium tertii.

6 In alia lege *l. final. C. de Crim. ſacril.* habetur, àd inſtar *ſacrilegii* eſſe adminiſtrationem fiſcalem, prout adnotat ibi *Dionyſ. Gothofr. ad l. final. li. A. C. de Crim. ſacril.* in illo loco, in quo ipſe Provincialis, (hoc eſt, originarius eſt) ſuſcipere abſque *ultranea Principis poteſtate*. In *cap. Non in perpetuum* 24. *q.* 3. dicuntur *ſacrilegium* committere Judices, qui indiſcrete, & injuſte judicant, præſertim, ſi contra Sacerdotes hoc agant. In alio Canone *cap. Conſtituit.* 17. *quæſt.* 4. dicitur, quod veluti *ſacrilegium* incurrit, qui Judæis, vel Infidelibus publica committit officia; injuria enim fit Populo Chriſtiano, qui ſanguine, fide, ac ſacramentis Chriſti ſantificatus eſt, ſi ipſi præponantur Officiales Infideles. In alio Canone *cap. de conjugali* 27. *q.* 2. habetur, quod ad inſtar *ſacrilegii* eſt violare benedictionem nupturæ impoſitam. Sic etiam omnia crimina Majeſtatis læſæ poſſunt vocari improprie *ſacrilegia*; lædunt enim, & violant perſonam Principis; quæ *ſacra* eſt.

7 Proprie autem committitur *ſacrilegium*, quando violatur aut perſona, aut locus, aut res ſacra immediatè. Sed quia de nonnullis *ſacrilegii* ſpeciebus alibi locuti fuimus, (ut pote de ablatione, ſive alienatione ſacrarum rerum, in paragrapho *furtum*, & in paragrapho *Alienatio bonorum Eccleſiæ*; de violatione ſacræ Virginis, in paragrapho *Sacrilegium cum Monali*; de abuſu Sacramenti Pœnitentiæ, in paragrapho *ſollicitatio ad turpia*, & alibi de aliis materiis affinibus), ideò in hoc Titulo loquemur tantum de delictis, quæ ad *ſacrilegii* cathegoriam proprie ſpectant; & ſunt Abuſus in Baptiſmo; Abuſus in Confeſſione; Abuſus in Euchariſtia; Abuſus in Ordine; Abuſus in Matrimonio; Sortilegium; Simonia; Percuſſio Clerici; & Eccleſiæ violatio, quæ omnia per ſuos paragraphos breviter, quantum fieri poterit, tractabimus.

8 Non omnia porro *ſacrilegia* æqualia ſunt in gravitate, ſed unum præ alio gravius; & quidem præ cæteris atrocius eſt *ſacrilegium*, quod committitur in perſonam, quam in res, & loca, quia ſanctitas loci ordinatur ad ſanctitatem perſonæ, *cap. nos qui cap. non loca. cap. qualibet* 40. *diſt.* Perſona autem hic intelligenda eſt Divina, quæ totius ſanctitatis fons eſt. Hinc eſt, quod enormiſſimum ſuper cætera eſt *ſacrilegium*, quod in perſonam Divinam committitur, & contra illa, quæ immediate illam circumſtant, ut pote *ſacrilegium* commiſſum in Euchariſtiam, in qua eſt Divina perſona, quam circumſtant accidentia; unde bene ſcribit *Cajet. in* 2. 2. *quæſt.* 99. *art.* 1. v. *Ad ſextum dub.*, quod gravius eſt *ſacrilegium* commiſſum in ſacram Euchariſtiam, quam ſi occideretur *Papa*, & ratio eſt, quia ibi realiter adeſt Divina perſona, & accidentia, quibus velatur, contra quæ ſenſibiliter actio ſacrilega dirigitur.

9 Poſt perſonam Divinam præ cæteris ſacris, ſivè rebus, ſivè locis dignior eſt perſona Deo conſecrata, & hoc vel per characterem Ordinis ſacri, vel per votum ſolemne; & inter perſonas ſacras digniſſima eſt perſona *Summi Pontificis Vicarii Chriſti*; & poſt hunc, ordinata ſerie, illi, qui ad dignitatem illius quam proxime accedunt. Nam, ſicut in unoquoque genere datur unum, quod eſt metrum, ac menſura aliorum contentorum ſub illo, ut ait *Ariſtoteles*, ità in genere ſacrarum perſonarum datur perſona *Papæ*, quæ eſt menſura, qua per acceſſum, & receſſum ad illam cognoſcitur major, aut minor dignitas aliarum. Ratio autem quare dignior ſit perſona, quam res, ac loca ſacra, eſt, quia perſona capax eſt ſanctitatis formalis, cujus capaces non ſunt res, aut loca; & proinde *ſacrilegium* commiſſum in perſonam ſacram, gravius eſt, cæteris paribus, quàm commiſſum in res, aut loca ſacra.

10 Res autem ſacræ digniores ſunt locis ſacris, nam ſanctitas loci derivat a ſanctitate rerum, ibi locatarum. Quamvis enim Eccleſiæ ipſæ conſecrentur, ut pote earum conſecratio videatur eſſe abſoluta, non tamen ita eſt, ſed eſt relativa; ideo enim conſecratur Eccleſia *text. in cap.* 1. *cap. Sicut. cap. Miſſar. de Conſecr. diſt.* 1., ut divina ſacrificia poſſint rite celebrari, reſque ſacræ in ea conſervari decenter. Sequitur igitur quod res præſtant locis ſacris, & gravius evadat *ſacrilegium* commiſſum in res, quàm in loca ſacra. Gradatio gravitatis *ſacrilegii* in res ſacras, eſt, ut gravius præ cæteris evadat illud, quod committitur in Sacramenta, ut potè ea, quæ gratiam conferunt ex opere operato; mox id, quod contra ſacramentalia patratur; ex poſt, quod committitur in vaſa conſecrata, ut calices, pixides, patenas &c. exinde, quod fit contra aliam Eccleſiæ ſupellectilem, quæ benedictione tantum, aut uſu, ſacra redditur.

11 Aggravatur pariter *ſacrilegium* ratione temporis, ut pote ſi quis *ſacrilegium* committeret in feria ſexta in *Paraſceve*, vel Reſurrectionis Domini &c. juxtà *Decian. lib.* 6. *cap.* 32. *num.* 8. qui allegat ad hoc diverſa jura, *l. ſi qui in hoc C. de Epi. & Cler. cap. ſi quis de incept.* 17. *q.* 4. *cap. Quiſvis.* 24. *q.* 3. ſed hæc non loquuntur de tempore, ſed de perſonis tantum, ac miniſteriis ſacris. Proinde gravitas hæc eſt potius accidentalis, ac adminiculativa tantum, non vero eſſentialis, ac ſpecificativa. Complicantur quidem gradus gravitatis, ſi complicarentur *ſacrilegia*, utpote ſi offenderetur Sacerdos in Eccleſia, & dum ſacra myſteria peragit, argumento eorum, quæ dicunt leges, ac Doctores. *Gloſ. in cap. final. de Conſecr. Eccl. & in l. ſtatua patris ff. de Injur. Bellenzin. de Charitativ. ſubſid. q.* 9. *n.* 7. *Affl. in Conſt. Mult. leg. n.* 7.

12 Cri-

12 Crimen *ſacrilegii* eſt mixti fori, cum in utroque jure pœnæ contra ſacrilegos ſancitæ, reperiantur. Sequitur proinde, quod inter Judicem Eccleſiaſticum, ac Laicum locus detur præventioni, *cap. Propoſuiſti de For. compet. Girland de Pœn. omn. coit. q. 1. princip. in fin. Part. 4. Aufrer. de Pot. Jud. ſæcul. ſup. Eccl. Regul. 4. n. 10. Alex. in l. Magiſt. n. 13. ff. de Juris omn. Jud. Mantu. Conſ. 266. lib. 1. dub. 4. n. 76. Decian. l. 6. cap. 36. n. 7.* Quod ſi Judex Eccleſiaſticus prævenerit, & Reum condemnaverit pœna Eccleſiaſtica tantum, ut pote Cenſura aliqua, poterit Judex Laicus alias pœnas juxta proprias leges incutere, ut pluribus probat *Decian. lib. 6. cap. 36. nu. 8.*

§. I. Abuſus in Baptiſmo.

S U M M A R I U M.

1 *Baptiſmus eſt janua Sacramentorum.*
Abuſus, ſeu abuti re, quid importet.
Abuſus quandoque ſumitur in bonam partem.
Regulariter, & abſolute, accipitur in malam partem.
2 *Abuſus in Baptiſmo, quotupliciter contingat.*
3 *Abuſus in materia, aut forma Baptiſmi, vix poteſt eſſe cum dolo.*
Ex parte intentionis committi poteſt a conferente Baptiſmum.
Hiſtoria cujuſdam Parochi Calabri.
4 *Abuſus in intentione ex parte ſuſcipientis Baptiſmum, quomodo detur.*
5 *Baptiſmus iterabilis non eſt.*
Abuſus Baptiſmi in ejus collatione, quando contingat.
Dubius de Baptiſmo non collato, rebaptizandus conditionate.
Iteratum non intelligitur, quod ambigitur eſſe factum.
6 *Reiterans Baptiſmum, quotupliciter poteſt delinquere.*
Si reiterat ſine errore in intellectu, tenetur de ſolo facto.
Si habet errorem circa Baptiſmum, hæreticus eſt.
In reiteratione Baptiſmi delinquere poteſt tum conferens, tum recipiens.
Hiſtoria de quodam Parocho, qui ad captandum lucrum, ſine neceſſitate rebaptizavit.
7 *Abuſus Baptiſmi ex parte ſubjecti.*
Monſtrum baptizari non poteſt.
Si habet caput humanum poteſt baptizari.
Mola quid ſit.
Mola habens membra alicujus animalis, & vivens, dicitur partus monſtruoſus.
8 *Abuſus Baptiſmi reſpectu ſubjecti inanimati.*
De hoc remiſſive.

1 PRimam ſacrilegii ſpeciem non incongrue ab *abuſu Baptiſmi* auſpicamur. cum enim *Baptiſmus* omnium aliorum Sacramentorum janua ſit, *text. in cap. final. de Preſb. non bapt.* rationabiliter *ſacrilegium* in hoc Sacramentum commiſſum, debet alia ſimilia delicta præcedere. Dicimus autem *abuſum in Baptiſmo*, ſive *Baptiſmi* crimen, quod in hoc Sacramento committitur, ſiquidem *abuſus* importat malum uſum rei; *abuti* enim prout ex jure *l. 19. & l. 34. §. 1. ff. de Uſufr.* elicitur, quod dat *Calvinus V. Abuti proprie*, eſt *ad alium uſum re uti, quam in quem ea comparata eſt*. Verum eſt, quod, ut ſcribit *Archid. in cap. Privilegium* 11. *q.* 3. & notat *Gloſ. in Extrav. Jo. 22. Ad conditorem in V. Vel abuſum*, *abuſus* quandoque ſumi poteſt in bonam partem; unde in jure Canonico adjicitur aliquod adverbium, aut adjectivum, per quod exprimitur, quod inibi *abuſus* in malam partem accipiatur; ut nequiter *abuti*; *text. in cap. Sedes de Reſcr. Perniciofus abuſus*; *cap. Perniciofus de Celbr. Miſſ. Deteſtabilis abuſus cap. ſi Canonici in fin. de offic. ordin. in 6.* &c. regulariter tamen, etiam ſimpliciter prolatum, in malam partem ſumitur. Unde *abuſus in Baptiſmo*, accipiendus hic eſt pro delicto, quod in *Baptiſmo* committitur, eo utendo ad alium finem ab eo, pro quo inſtitutum eſt.

2 Poteſt igitur contingere *abuſus Baptiſmi* primo in ejus adminiſtratione, doloſe delinquendo ex parte materiæ, aut ex parte formæ, aut ex parte intentionis; puta, utendo ſcienter aut aqua non naturali, ſed artificiali; aut aliis verbis ab iis, quæ ex Chriſti inſtitutione tradit Eccleſia; ſive debitam intentionem conferendi Sacramentum non ſolum non habendo; ſed contrariam poſitive formando, puta, intendendo non baptizare ſacramentaliter eum, quem materialiler abluit.

3 Primus, & ſecundus *abuſus*, quaſi metaphiſicus eſt; non enim dari poteſt, quod quis peccet in materia, aut forma *Baptiſmi*, niſi ex ignorantia, quæ admittit quidem culpam, ſed dolum excludit; unde, ſi in his peccare debet ex dolo, oportet, quod in illis delinquat ad finem, ut *Baptiſmus* nullus ſit; & hoc pacto ſequitur, quod practice delinquere cum dolo, ſolummodo contingat circa *Baptiſmum*, quando Miniſter habet poſitivam intentionem non conferendi Sacramentum. Et caſus hic noſtro ſæculo accidit in Calabria, ubi ſceleſtus quidam Parochus, cum aliter non poſſet hoſtili animo, quem habebat erga quendam Principem, ſatisfacere, ejus infantes, quos aqua baptiſmali abluebat, in peccato originali relinquebat; ſiquidem animum poſitivum habebat illos minime baptizandi, ut animæ illorum a gloria excluderentur, & hoc ad vindictam inimicitiæ, quam contra eorum Patrem gerebat. Sub finem vitæ Parochus pœnitentia ductus, crimen confeſſus eſt, unde filii illius Principis ſuperſtites (nam nonnulli ſine ſacramento Baptiſmi deceſſerant) iterum baptizati ſunt, inter quos unus erat ex Ordine noſtro Sacerdos, Concionator, & qui Prælaturas plures Locales, ac Provinciales adminiſtraverat, & hic ad præſcriptum Sacrorum Canonum *cap. 1. & cap. final. Extra. de Preſbit. non bapt.* poſt *Baptiſmum* iterum omnes ſacros Ordines ſuſcepit.

4 Poteſt pariter contingere *abuſus Baptiſmi* defectu intentionis ex parte ſuſcipientis, cum nimirum aliquis aut ad lucrum, aut ad pœnam, aut ſervitutem effugiendam, ficte baptiſmum recipit cum intentione poſitive contraria, ſacramentum non ſuſcipiendi, ut faciunt quidam nebulones, maxime Hebræi, qui fingunt ſe velle ad fidem Chriſti converti, ut a pietate Fidelium pecunias aucupentur.

5 Secundo contingit *abuſus Baptiſmi* ex parte collationis; cum enim Sacramentum hoc in anima imprimat characterem, & proindè iterabile

non ſit, *Trident. ſeſſ. 7. de Sacram. cap. 9.* qui abſque neceſſitate, ſciens, & volens, reiterat *Baptiſmum*, illo abutitur. Dixi *abſque neceſſitate*, quia ſi adſit neceſſitas, quia nempe adeſt dubium probabile, quod aliquis non rite baptizatus eſt, non ſolum poteſt, ſed etiam debet ſub conditione baptizari, prout dicunt *Canon, cap. de quibus Extra de Bapt. & S. Thomas part. 3. q. 66. art. 9.* Nec dici poteſt rebaptizatus, qui ſic conditionate baptizatur; quia, ſi non purificatur coram Deo conditio, quod nempe ille baptizatus antea non fuerit, ſecunda ablutio, ex defectu intentionis in Miniſtro, Sacramentum *Baptiſmi* non eſt: ſi autem re vera conditio ſubeſt, quia ille antea nulliter baptizatus eſt, nequit dici reiteratus *Baptiſmus*, quia, ut habet *Canon text. in cap. Vienenſ. de Preſb. non bapt. non intelligitur iteratum, quod ambigitur eſſe factum.*

6 Extra caſum autem ſupradictum, reiterans *Baptiſmum*, ſciens, ac volens graviter delinquit contra Sacramentum: & hic diſtinguendum eſt; nam ſi quis *Baptiſmum* reiterat abſque errore in intellectu, (puta, ſciens, aut credens ablutionem, quam confert, nullius eſſe valoris, ratione præcedentis *Baptiſmi* rite adminiſtrati) hic tenetur de ſolo facto, prout ſcribit *Pegn. ad direct. Inquiſ. Part. 1. comment. 12. in fin.* Si vero pertinacem errorem haberet in intellectu, quod nempe homo, juxta ſectam *Anabaptiſtarum*, poſſet, & deberet pluries baptizari, iſte re vera eſſet hæreticus. Quod autem dicitur de Miniſtro rebaptizante, intelligendum eſt etiam de eo, qui ſciens ſe fuiſſe rite baptizatum, ſibi *Baptiſmum* iterari faceret, aut pateretur, prout habetur in quadam lege *Codicis text. in l. ſi quis C. ne ſanct. bapt. iter.*, & quamvis in jure Canonico *text. in cap final. Extr. de Bapt. & ei eſſe.* non exprimatur pœna niſi Miniſtri rebaptizantis, tamen ratione correlationis tantum delinquit qui ſe baptizari iterum facit, ſicut qui Baptiſmum denuo miniſtrat. Quod vero talis reiteratio fieri poſſit etiam abſque errore in intellectu, ex puro motivo lucri, ex parte ſuſcipientis, patet ex multis à Judaiſmo converſis, qui baptizati in uno loco, ad alium locum valde à primo remotum pergunt, ibique ſe primo ab Hebraiſmo velle converti fingunt, & alium *Baptiſmum* ſuſcipiunt, ut eleemoſynas colligant, erogari ſolitas a pietate fidelium in converſione alicujus infidelis ad veram fidem. Ex parte etiam Miniſtri idem eveniſſe, ſum Teſtis de quodam Parocho, qui licet ab obſtetrice publica, & teſtimonio aſtantium eſſet informatus, *Baptiſmum* fuiſſe rite collatum cuidam infantulo pene nato, cujus vita videbatur periclitari, ita ut non debebant fieri circa illum, niſi aliæ cæremoniæ Eccleſiaſticæ, ac conſueti exorciſmi; tamen ad captandam majorem eleemoſynam à Patrino, ac Matrina, ut in illa regione fit, quando integraliter, & cum ſolemnitate *Baptiſmus* miniſtratur, voluit puerum abſolute (minime appoſita clauſula Canonis *text. in cap. 2. de Bapt. ſi non eſt baptizatus &c.* iterum baptizare.

7 Tertio contingit *abuſus* ex parte ſubjecti; ſiquidem ſubjectum *Baptiſmi* non poteſt eſſe niſi homo, nempe animal præditum anima rationali, & actualiter vivens. Hinc eſt, quod, ſi quis conferret *Baptiſmum* monſtro, aut *molæ*, quam paſſim mulieres male affectæ pariunt, abuteretur *Baptiſmo*, monſtrum tamen dico, quod homo non ſit; nàm poteſt quidem eſſe aliquis homo monſtruoſus, qui communiter monſtrum vocatur, & tamen homo eſt Baptiſmi capax. Monſtruoſus enim ex hoc redditur, quod membra ſua aut ſunt ultra conſuetum aucta, aut diminuta in mole, aut numero; aut ſunt tranſpoſita a naturali eorumdem ſitu in corpore humano. Si autem caput humanum habet, communiter exiſtimatur homo, (cui in univerſali Doctorum ſententia *Bald. in l. non ſunt. in lect. & Add. ff. de ſtat. hom. Caball. Caſ. 139. nu. 9. & ſeqq.* poteſt conferri *Baptiſmus*) quantumvis cætera membra non humana habeat. Monſtrum autem abſolute in hoc caſu eſt, quod caput humanum non habet, quamvis aliquod aliud membrum humanum haberet; ſicut eſt *mola*, quæ aliquoties rudis, ac informis maſſa carnis, motus, ac formæ alicujus alterius animalis expers eſt, & tunc nata mortua cenſetur; aliquando vero extra uterum adhuc vitalis eſt, & membra, ut præfertur, diverſa ab aliis animalibus habet; ſi enim membra certi alicujus animalis haberet, ut muris, ranæ &c. dicendus eſſet partus monſtruoſus, non *mola*, ut docet *Etmuller. Colleg. pract. ſpecial. cap. 6.*

8 Si igitur Monſtro, aut *molæ* hujuſmodi viventi *Baptiſmus* confertur, *abuſus Baptiſmi*, ac crimen eſt, niſi hoc fiat ex ignorantia, quæ culpam tantum, non dolum importat, & ideo malitiam criminis excludit ex notis juribus. Qui autem ſacrilege baptizant corpora inanimata, ut monetam &c. aut etiam animata, ad ſortilegia, maleficia, incantationes &c. ipſi peſſimè *Baptiſmo abutuntur*, & de his alibi ſuo loco loquemur, cum de ſortilegio agemus.

Probatio.

SUMMARIUM.

9 *Probatio abutentis Baptiſmo ex parte materiæ, aut formæ, quomodo fiat.*
Si abutens eſt vir doctus, probato facto, & ſcientia materiæ non idoneæ in baptizante, probatum eſt crimen.
Si eſt ruſticus, & ignorans, debet fiſcus probare in eo ſcientiam neceſſariorum ad Baptiſmum.
10 *Abuſus Baptiſmi ex parte intentionis probari nequit, niſi per confeſſionem Rei.*
11 *Reiteratio Baptiſmi fit per Teſtes.*

9 QUò ad probationem committentis *abuſum in Baptiſmo* circa materiam, aut formam debitam, advertendum, quod, probato per Teſtes, quod Reus prætenſus uſus eſt liquore, quem ſciebat, non eſſe aquam naturalem; vel protulit formam diverſam ab ea, quam tradit Eccleſia, videtur probatum ſufficienter delictum. At hæc concluſio univerſaliter non eſt vera; ſed diſtinguendum eſt de perſona ſic abutentis. Vel enim eſt Clericus, aut vir doctus, ac eruditus in articulis fidei, ac præceptis Eccleſiæ; aut eſt ruſticus, rudis, ſive mulier ignorans &c. ſi primum, in eo non præſumitur ignorantia juris juxta regulam *cap. Ignorantia. de Reg. jur. in 6.* præſumitur proinde, quod ſciens, & volens, *abuſum* commiſerit; unde, probato facto externo, probatum præſumptivè, (quò ad ſcientiam, ſine qua crimen non datur) remanet

net

net delictum, & tunc transfertur in Reum onus probandi ignorantiam, & quod ex ea culpabiliter tantum deliquerit. Si autem ſecundum; in ruſtico, ac perſonis idiotis regulariter juris ignorantia præſumitur, *Sfort. de Inintegr. reſtitut. Par. 1. quæſt. 9. Tuſch. litt. I. Concl. 13. Farinac. Fragm. crim. Part. 2. V. Ignorantia. num. 273. & ſeqq.* maxime circa tales res Sacramentales, quarum ſcientia magis requiritur in perſona Eccleſiaſtica, quam in Laica: & ideo ad probandum crimen oportet, quod probetur ab Accuſatore, ſeu Fiſco, Reum habuiſſe ſcientiam de qualitate materiæ, & formæ, neceſſaria ad Sacramentum *Baptiſmi*, & quod nihilominus voluerit materia, aut forma indebita uti.

10. Quo ad probationem intentionis (quod nempè Miniſter *Baptiſmi*, licet abluerit exterius baptizandum, tamen non habuit intentionem conferendi Sacramentum, imò poſitivam contrariam intentionem formavit) hæc ſimpliciter improbabilis eſt, tum quia hæc latet animo; tum quia hæc non eſt cauſativa alicujus actus externi, a quo poſſit præſumi de animo, ſeu intentione ſic agentis, ſicut eſt regulariter in aliis motibus animi, qui ex ſubſequenti facto coniici, ac præſumi poſſunt. Aliter igitur probari non poterit, niſi caſu, quo Reus ipſe extrajudicialiter intentionem talem manifeſtaverit, & conſtitutus in judicio confirmaverit extrajudicialiter manifeſtatum. Quod verò circa probationem intentionis dictum eſt de Miniſtro *Baptiſmi*, accipiendum etiam eſt de ſuſcipiente, qui contraria intentione ponit obicem Sacramento.

11. Circa probationem abuſus in reiteratione *Baptiſmi*, tùm ex parte Miniſtri, tùm ex parte ſuſcipientis, nihil peculiare habetur; proindè probatio fieri debet more ſolito per Teſtes, ac alia legitima monumenta. Sicut etiam reſpectu *abuſus* in baptizante ſubjectum non idoneum, ut rem inanimatam, brutum, aut monſtrum &c.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

12. *Pæna doloſe committentis abuſum in Baptiſmo ex parte materiæ, aut formæ, aut intentionis non reperitur in jure.*
13. *Committens abuſum in Baptiſmo ex parte intentionis mitti debet ad triremes.*
14. *Ratio poſitæ concluſionis.*
Habens uſum rationis, quos actus erga Deum teneatur elicere.
Per Baptiſmum flaminis homo fit membrum Chriſti.
15. *Ex qualitate aggravante, abutens Baptiſmo ex parte intentionis poteſt morti tradi.*
16. *Pæna reiterantis Baptiſmum in conferente, & ſuſcipiente, de jure Civili eſt mors.*
Talis pæna danda eſt etiam ſine errore in intellectu.
Argumentum optimum deducitur a diverſitate Titulorum juris.
17. *De jure Canonico rebaptizatus, & rebaptizans etiam occulte ſunt irregulares.*
Talis pæna intrat etiam in rebaptizante laicaliter, ſi intervenit malitia.
18. *Si in rebaptizatione intervenit error in intellectu, intrat pæna Hæreſis:*
19. *Punitus ob rebaptizationem juxta Canones, an a Judice Laico poſſit puniri pæna mortis, lata per jus Cæſareum.*
Negant Pegna, & Theſaurus.
De crimine mere Eccleſiaſtico judicare nequit Laicus.
20. *Rebaptizatio non eſt crimen mere Eccleſiaſticum.*
Eccleſia in quibus corrigat leges Imperiales.
Judex Laicus, puniendo Hæreticum morte, exequitur leges Imperiales.
21. *Doloſe rebaptizatus debet damnari ad mortem.*
22. *De pænis baptizantium res inanimates, remiſſive.*

12. CUM crimen *abuſus in Baptiſmo* merè Eccleſiaſticum ſit, nulla pœna in jure Cæſareo reperitur pro hoc delicto ſancita, niſi de reiterantibus hoc Sacramentum, de quibus mox dicemus. Sed circa committentes *abuſum* in materia, aut forma, aut intentione, nec Canonicam, nec Civilem pœnalem diſpoſitionem invenire licet; non enim in mentem *Summorum Pontificum*, aut *Cæſarum* unquam venire potuit, quod daretur unquam homo, ita ſceleſtus, ut in tantam prorumperet impietatem. Diximus paulò ſuprà, non poſſe dari doloſum *abuſum* circa materiam, aut formam *Baptiſmi*, niſi fiat ad finem non conferendi Sacramentum; ſequitur proindè, quod practicè doloſus *abuſus Baptiſmi* non datur ſine intentione non conferendi Sacramentum, prout fuit *in Parocho Calabro*, qui ad vindictam contra Principem ejus infantes ſacro lavacro abluebat, cum intentione tamen poſitiva eos non baptizandi, ut ſupra dictum fuit.

13. Si ergo accideret ſimilis caſus, quænam pœna eſſet Reo irroganda? Dico, quod non loquor de ſponte, ac ſecreto comparente coram Inquiſitore, aut Epiſcopo in foro Paſtorali, aut paterno; ſed de Reo judicialiter convento, ac confeſſo, aliter enim, quam ex propria confeſſione delictum hoc probari non poteſt. Cenſeo, quod talis Reus eſſet ad triremes tranſmittendus; & ſi in multis infantibus tantum ſcelus commiſiſſet, dico, quod etiam relaxandus eſſet brachio ſæculari, ultimo ſupplicio afficiendus.

14. Ducor, quia ſicut æterna vita animæ præferenda eſt temporali vitæ corporis, ita privans alterius animam æterna vita, puniri debet magis, quam adimens vitam alterius corporalem; & ſic abutens *Baptiſmo*, ut præfertur, puniri deberet pluſquam homicida; & hoc quidem verum eſt, ſi talis Reus directe intenderet non baptizare, ad hoc, quod anima ejus infantis remaneret in peccato originali, ac privaretur gloria cœleſti, & infans moreretur ante uſum rationis; quia habens uſum rationis tenetur elicere actum fidei, ſpei, ac charitatis erga Deum, ut communiter docent Theologi, & per tales actus fieret membrum Chriſti, & baptizatus eſſet *Baptiſmo* flaminis, ut ait *Canon text. in cap. Veniens. Extrà. de Presb. non baptiz.* ne ſibi malitia Miniſtri in Baptiſmo noceret.

15. Sed quia incapibile eſt, quod homo, niſi diabolicus ſit, de directo velit alicui animæ privationem gloriæ, ſed ſi talem abuſum committit, hoc eſt ex motivo ultionis, ut de *Parocho Cala-*

Calabro ſupra dictum eſt; & etiam, quia privatio gloriæ non eſt effectus actionis in ſic abſtinente, (quia hæc eſt effective a peccato originali, occaſionative autem a non conferente ritè *Baptiſmum*,) ſicut mors corporis eſt effectus violentiæ impreſſæ ab homicida; ideo non debetur huic ſacrilego pœna ultimi ſupplicii, ſicut debetur homicidæ, ſed paulo minor, puta, triremes. Verum eſt, quod iſtius crimen, ſi qualificaretur a circumſtantia aggravante, puta a conſuetudine talis abuſus, a numero infantium ſic fraudatorum *Baptiſmo*, maxime, ſi nonnulli eorum ante uſum rationis deceſſerunt, a ſcandalo populi &c. deberet omninò tradi ultimo ſupplicio; ratio eſt, quia talis circumſtantia aggravans deberet aggravare ſupra pœnam triremium perpetuam, quæ majorari nequit, niſi inferendo ſupplicium extremum.

16 Pœna reiterantis abſque neceſſitate *Baptiſma* in jure civili *text. in l. Si quis C. ne ſanct. Bapt. iter.* eſt ultimi ſupplicii tam in rebaptizato, quam in rebaptizante, ut obſervat *Pegn. ad direct. Inquiſit. Part.1. Comm.13. init.* Et adverto, quod mens Imperatoris eſt, quod tali pœna abſolutè puniatur committens talem reiterationem, etiam independenter ab hæreſi; hoc eſt, quantumvis talis Reus non haberet errorem in intellectu circa reiterationem *baptiſmi*, ſed hoc faceret ex motivo lucri, aut alterius finis. Ratio eſt, quia diſtincti ſunt Tituli in Codice *de Hæreticis*, & de *reiterantibus Baptiſma*, quibus eadem pœna, puta ultimi ſupplicii ſancita eſt. Sequitur ergo, quod, ſi datur pœna mortis reiteranti *Baptiſma*, hoc non fit præcisè ex ratione hæreſis, a qua talis reiteratio procedit, quia de pœna mortis hæreticis danda in alio Titulo Imperator diſponit, unde ſuperflueret Titulus, *ne ſanctum Baptiſmum iteretur*, quod non eſt admiſſibile in jure, in quo nihil ſuperflui datur ex vulgatis; & à diverſitate Titulorum optimum ducitur argumentum, prout communiter ſcribunt Juris utriuſque periti. Sequitur ergo, quod quavis ex cauſa, quis abſque neceſſitate *Baptiſma* reiterat, de lege Cæſarea debet ultimo affici ſupplicio.

17 De jure autem Canonico, rebaptizatio etiam occulta facit rebaptizantem, rebaptizatum, & miniſtrantem in tali baptiſmo irregulares, ut dicunt plures Canones *cap. Confirmandum. 50. diſt. cap. Qui bis de Conſecr. diſt. 4. cap. Qui in qualibet. 1. quæſt. 7. cap. Afros. 98. Diſt.* & quamvis in *cap.2. de Apoſtatis* Textus loquatur de *Acolyto*, qui miniſtravit Sacerdoti rebaptizanti, tamen infertur idem de Sacerdote per argumentum a fortiori, ut paſſim dicunt Doctores *Navar. Avil. Suar. Tolet. Coninch & Barboſ.* apud *Theſaurum de Pœn. V. Baptiſma cap.1. num.1.* qui cum *Sylveſtro*, *Angelo*, *Cardinali*, *& Ancharano*, advertit dictam concluſionem, extendit etiam ad baptizantem laicaliter, dummodo tamen in tali actu interveniat malitia gravis, hoc eſt mortalis peccati, ut ſcribunt *Barboſa ad cap. 2. de Apoſtat.* & *Suarez de Cenſur. diſp. 31. ſect. 6. §. Sed quid*.

18 Diſtinguendum autem puto caſum, etiam de jure Canonico, nempe aut in tali rebaptizatione intervenit, ſive in conferente *Baptiſmum*, ſive in ſuſcipiente, error in intellectu; aut non. Si non, concedo, quod tale crimen de jure Eccleſiaſtico punitur ſola *irregularitate*; ſed ſi intervenit error, tales debent puniri tanquam Hæretici, qui, ſi perſeverant in pertinacia, ſunt tradendi curiæ ſæculari. Unde in omni caſu rebaptizationis, Rei tanquam vehementer ſuſpecti de Hæreſi *Anabaptiſtarum*, aut *Novatianorum*, judicandi ſunt ab Inquiſitoribus. *Anania in cap.2. nu.3. de Apoſt. Gloſ. in Rubric. C. Ne ſanct. Bapt. iter.*

19 Sed dato, quod quis punitus ſit ab Inquiſitore de hoc crimine juxta leges Canonicas, remanet ne locus Judici Laico exercendi contra eundem pœnas Imperiales? *Franciſcus Pegna ad direct. Inquiſit. Part.1. Comm. 13. verſ. Sed nu. quid V. Baptiſma cap. 1. in fin.* cui ſubſcribit *Theſaurus* reſpondet negative, quia malitioſe active, aut paſſive reiterans Baptiſma, errat in fide, & per conſequens eſt crimen mere Eccleſiaſticum, de quo inquirere, aut judicare nequit Judex Laicus, juxta Textum *in cap. Ut Inquiſitionis §. Prohibemus. de Hæret. lib. 6.*

20 Sed tale fundamentum nutat, quia hoc delictum poteſt committi abſque errore in fide, ut patet in his, qui hoc patrant ad purum finem lucri, Sequitur ergo, quod non eſt mere Eccleſiaſticum, & de eo poteſt Judex Laicus judicare. Verum eſt, quod Reus ſtatuendus eſt coram Inquiſitore, ut cognoſcat in facto, an intervenerit error circa fidem; ſed poſtquam Inquiſitor pœnas juxtà jus Canonicum inculſit, non impeditur Judex Laicus Imperiales ſanctiones exequi. Ratio eſt, quia, ut *Tit. 4. §. Raptus. nu. 9.* probavimus, Eccleſia non corrigit Leges Imperiales, niſi in iis, quæ aliquo modo peccatum nutriunt, aut materiam ſacramentalem tangunt; pœnas autem ab Imperatore ſancitas contra Reos, ut rigor diſciplinæ Chriſtianæ ſervetur, minuere non intendit. Hæreſis profecto crimen Eccleſiaſticum mere eſt, & de hoc minime judicat Laicus quo ad jus mere ſpirituale; tamen quo ad pœnas inferendas, ab Imperatore ſancitas contra Hæreticos contumaces, procedit. Nec dicendum, quod hoc facit ex mandato Eccleſiæ relaxantis formalem Hæreticum brachio ſæculari; quia pœnam ſanguinis non tulit Eccleſia, quæ in traditione rogat Judicem Laicum, ne pœnam mortis inferat Hæretico. Sequitur proinde, quod Judex exequitur tantum pœnam Imperialem, poſtquam Eccleſia pœnam Hæretico intulit juxta ſuas leges.

21 Sumus igitur in pari caſu, nam dato etiam, quod iteratio *Baptiſmi* ſit crimen mere Eccleſiaſticum, quod negamus, adhuc tamen debet Judex Laicus Cæſareas pœnas ultimi ſupplicii Reis dare, (ſi tamen Laici ſint) poſtquam Eccleſiaſticus juxtà jus Canonicum illos punivit; & hoc maximè conducit ad bonum Chriſtianæ Reipublicæ, nam rigor pœnarum exactius Chriſtianam diſciplinam tuetur, quam enervat mollis delictorum coercitio.

22 Quo ad pœnas baptizantium res inanimatas, aut bruta &c. de his loquemur infra §. *Sortilegium*.

§. II. Abuſus in Euchariſtia.

SUMMARIUM.

1. *Abuſus in Euchariſtia enormiſſimum eſt ſacrilegium.*
2. *Quotupliciter contingat abuſus immediatus contra Euchariſtiam.*

3 Sa-

3. *Sacrilegium immediatum contra Euchariſtiam, an contineat crimen leſæ Majeſtatis in primo capite .*
Cajetani opinio negans .
4. *Impugnatur Cajetanus .*
Tale crimen eſt læſæ Majeſtatis Divinæ in primo capite .
5. *Maculans luto doloſe purpuram Regis , lædit Majeſtatem ejus perſonæ .*
6. *Furans Euchariſtiam eſt ipſo jure excommunicatus .*
Furans ſacram Pixidem , & occaſionative Euchariſtiam , atrocius puniendus , quam furans aliam ſacram ſupellectilem .
Vaſa ſacra tangere Laicis vetitum .
7. *Furans Euchariſtiam ad ſortilegia duplici ſacrilegio peccat .*
Abutens Euchariſtia accepta de manu Sacerdotis , etiam ad bonum finem, excommunicatur .
8. *Evomens Euchariſtiam committit improprie ſacrilegium .*
9. *Pœna Canonica contra vomentes Euchariſtiam.*
Per quantum temporis debet quis , accepta Euchariſtia , abſtinere a cibo juxta Decretum S. Clementis Papæ .
10. *Quomodo committatur abuſus in Euchariſtia circa ejus cuſtodiam .*
Pœna Sacriſtæ male cuſtodientis Euchariſtiam .
Lampas jugiter ardere debet ante Euchariſtiam .
Miſſa celebranda accenſis luminibus .
Abuſus Presbyteri Brixienſis celebrantis abſque candelis , & ejus pœna .

1. SEcunda ſacrilegii , & quidem enormiſſimi, ſpecies eſt , quod committitur in *abuſu Euchariſtiæ* ſacroſanctæ præ cæteris Sacramentis , rebuſque ſacris , cum Auctorem ipſius ſanctitatis Corpus ſcilicet , Animam , ac Divinitatem D. N. J. C. realiter contineat .

2. Poteſt autem primo committi hoc ſacrilegium in immediatam injuriam , aut vilipendium contra eam inferendo , ut ſi quis eam pedibus conculcaret ; brutis comedendam projiceret ; in ſterquilinium , aut ignem injiceret ; aut cultro , ſeu pugione dilaceraret ; ac aliis multis modis contemptus , prout in diverſis locis factum fuiſſe a Judæis , Hæreticis , aliiſque Infidelibus, cum inſignium miraculorum eventu , paſſim legatur in *Magno ſpeculo exemplorum , libro Apum; Pratoque florido &c.*

3. Dubitari circa hoc contingit , an tale ſacrilegium habeat rationem criminis læſæ Majeſtatis Divinæ in primo capite , ut pote , quod per illud immediate impetitur Divina Perſona ? *Cajetanus in 2. 2. q. 99. art. 1. in 4. col. in fine verſ. Ad objectionem ergo,* prout refertur a *Decian. Tract. crim. lib. 6. cap. 16. num. 2.* ſentit , quod *non dicitur committere ſacrilegium contra ſanctitatem perſonæ , & contra ſanctitatem rei* , & ex conſequenti non delinquere crimine læſæ Majeſtatis in primo capite , qui tale ſcelus attentat : Ratio eſt , quia *Perſona , & Corpus Chriſti , prout Corpus verè eſt in Cælo , quo modo non eſt in Sacramento Euchariſtiæ : quia ibi , quamquam ſit Corpus Chriſti , tamen non eſt per modum Corporis , ſed per modum rei velatæ ſub ſpecibus Sacramentalibus .* Hæc *Cajetanus . Decianus* autem illum recitans , ſe remittit circa tale dubium ad Theologos .

4. Sed , ſalva tanti Doctoris reverentia , dico , quod ſententia *Cajetani* non ſubſiſtit , & quod in tali ſcelere committitur verum crimen læſæ Majeſtatis in primo capite . Ratio eſt , quia realis , & vera perſona Chriſti Domini eſt ſub ſpeciebus panis , ac vini ; & quamvis ejus Corpus non ſit in *Euchariſtia* ſub modo quantitativo , eſt tamen ſub modo reali , non autem figurato , aut relato ad Corpus , quod eſt in Cælo . Sequitur igitur , quod injuria illata *Euchariſtiæ* , terminatur ad veram , ac realem perſonam Regis Regum ; & proindè interveniat in ea verum crimen læſæ Majeſtatis Divinæ in primo capite , cum perſona Chriſti Divina ſit , ut fides docet .

5. Nec facit contra hoc , quod in *Euchariſtia* non habetur Corpus Chriſti per modum corporis , ſed per modum rei velatæ ſub ſpeciebus . Quia , quamvis corpus Regis veletur , aut veſtiatur purpura , non tamen tollitur , quin in corpus Regis inferatur injuria , quæ tamen ad purpuram phyſice terminatur ; unde ex contemptu faciens lutum in purpuram Regis , crimen committeret Majeſtatis læſæ in primo capite . A pari ergo , ſpecies ſacramentales velant Corpus Chriſti reale , ut purpura corpus Regis; ſequitur igitur , quod injuria phyſice terminata ad ſpecies , realiter offendit Corpus Chriſti . Accedit , quod perſona Chriſti Domini immaterialis omninò eſt , & ſimul realiter cum anima , & corpore ipſius in Euchariſtia eſt ; ſequitur ergo , quod , quamvis Corpus Chriſti non ſit in Euchariſtia ſub modo quantitativo , ibi tamen eſt vere , & realiter illius perſona , quæ contumelioſe afficitur ex contemptu Euchariſtiæ, & reddit crimen læſæ Majeſtatis in primo capite .

6. Secundo committitur hoc ſacrilegium in furto ipſius *Euchariſtiæ* e ſacro ciborio , ob quod incurritur ipſo jure excommunicatio , ut ex *Franciſco de Platea Tract. de Excomm.* §. 29. *num.* 8. & *Archidiacono in cap. Corpora . de Conſecr. Diſt.* 1. colligit *Decianus lib. 6. cap. 30. num. 38. Tract. crim.* Diſtinguendi autem ſunt circa hoc caſus : nam furans , vel habet intentum principale furandi *Euchariſtiam* , ut ea utatur ad ſuperſtitiones , incantationes &c. aut intendit principaliter furtum ſacræ Pixidis , ad eam conflandam , ac vendendam , & occaſionative tantum etiam *Euchariſtiam* aſportat . In ſecundo caſu , furtum quidem ſacrilegum committit , & de vaſe conſecrato , quod Corpus Chriſti conſervat , ob quod acrius debet puniri , quam ſi Eccleſiaſticam aliam ſupellectilem benedictam tantùm auferret , ut alibi obſervat idem *Decian. Tract. crimin. lib.6. cap.30. num.* 19. , attento maxime , quod ſimul cum furto cumulatur tactus prohibitus vaſis ſacri , quod tangere Laicis vetitum eſt , ut dicitur *cap. In ſancta de Conſecr. diſt.* 1.

7. In primo vero caſu , injuria principaliter , ac ex inſtituto tendit ad perſonam Chriſti Domini , & ſimul cum atrociſſimo ſacrilegio cumulatur etiam diabolica ſuperſtitio , per quam dupliciter in hoc caſu violatur religio . Et quamvis non interveniret furtum ſacrilegum ; neque etiam ſuperſtitio , ut ſi quis de manu Sacerdotis acceptam *Euchariſtiam* minime deglutiret , ſed

eam

eam aſportaret ad aliquem finem, etiam non malum, ut pro remedio infirmitatis; ad propulſandas ab agris, ac vineis tempeſtates a dæmone ſuſcitatas &c. ſic deferens, ut ſacrilegus excommunicatur, ut habetur in *Concil. Tolet.* 11. *cap.* 11. *apud Lauræa Epitom. V. Eucbariſtia a quibus*.

8. Tertiò committeretur ſacrilegium, (quamvis improprie) ſi quis per ebrietatem ſacram *Eucbariſtiam* evomeret. Dixi improprie ſacrilegium, etenim ad hoc requiritur deliberata voluntas, ac plenus dolus; vomitus autem ut ſuppono, involuntarius eſt, & cauſative tantum (nempe per ebrietatem, quæ & ipſa poteſt etiam eſſe culpabilis in ſola cauſa) procurata. Quod, ſi vomitus voluntarius eſſet, utpotè procuratus ad remedium ebrietatis, gravior eſſet culpa; debet enim ille ſupportare potius aliquam moleſtiam ex nimietate cibi, quam tantam irreverentiam erga *Anguſtiſſimum Sacramentum oſtendere*: attento maxime, quod ipſe ſua intemperantia moleſtiam illam ſibi procuraſſet.

9. Habetur autem Canon, *text. in cap. Si per ebrietatem de Conſecr. diſt.* 2. ſanciens, quod ſi per ebrietatem, aut voracitatem (quæ aliquando cauſat vomitum ex nimis feſtinata comeſtione, orta ab inordinata, ac immoderata cibi appetentia) quis ſacram *Eucbariſtiam* vomuerit, ſi ille Laicus ſit, debet pœnitere per quadraginta dies; ſi eſt Clericus, aut Monachus, per ſeptuaginta; ſi vero Epiſcopus, per nonaginta dies. Et ratio eſt, quia poſt aſſumptam ſacram *Eucbariſtiam*, debet quivis, antequam communes cibos ſumat, tantum temporis attendere, ut ſpecies ſacramentales digeri queant a calore nativo; ſive, (ut volunt Neoterici Medici) a fermento digeſtivo ſtomachi; quod fieri non poteſt ad minus, quam intra dimidiam horam. *Divus* tamen *Clemens Papa Epiſt.* 2. *& habetur in cap. Tribus gradibus de Conſecr. Diſt.* 2. ordinavit, quod, qui mane *Eucbariſtiam* ſumpſit, abſtineat a communi cibo uſque ad ſextam, qui verò hora tertia eam ſumpſit, ante horam nonam non comedat: ſed hoc ampliùs non ſervatur; imò ab aliquibus Sacerdotibus itur de Miſſa ad menſam, quod certe irreverentiam importat erga venerabile Sacramentum.

10 Quarto committitur *abuſus in Eucbariſtia*, ſi illa nimis negligenter cuſtodiatur. Diviniſſimi hujus theſauri cuſtodiam Eccleſia ſuis Miniſtris ſedulo injungit; unde in ſuis *Canonibus Extra. de Cuſto. Eucbariſt. lib.* 3. *Tit.* 44. ſpecialem Titulum ordinavit *de Cuſtodia Eucbariſtiæ*, ſtatuitque, quod tum illa, tum ſacrum Chriſma aſſeruetur in Eccleſia ſub fideli clavium cuſtodia, ne poſſint a muribus corrodi, aut lambi, ſive ad ea temeraria manus extendi, *text. in cap. Statuimus de Cuſt. Eucbar.* Quod, ſi is, cui demandata eſt talis cuſtodia, eam *incaute reliquerit*, ob talem negligentiam, ob quam injuria afficitur *Eucbariſtia*, debet ipſe per trimeſtre a proprio officio ſuſpendi. Si autem *per ejus incuriam aliquid nefandi inde contigerit*, (ut nempe *Eucbariſtia* fuerit a muribus corroſa; aut furto ſublata) *graviori ſubjacere debet ultioni*, arbitrio nempe Prælati infligenda. *Abuſus* etiam eſſet, ſi abſque lampade jugiter ardente cuſtodiretur *Eucbariſtia* contra præceptum factum *Moyſi* a Deo dicente: *Ignis in conſpectu meo ſemper ardebit*, *Levit. cap.* 6. *v.* 12.; aut ſi Miſſa celebraretur ſine candelis accenſis, ut faciebat Preſbyter ille Brixienſis, de quo loquitur *cap. final de Celeb. Miſſarum*, qui fuit ob hoc, & alios abuſus circa *Eucbariſtiam*, Officio, & Beneficio privatus.

Probatio.

SUMMARIUM.

11 *Circa probationem abuſus in Eucbariſtia nihil peculiare eſt.*

12 *An a Fiſco probandum ſit, quod particula reperta apud indiciatum de ſortilegio, ſit conſecrata, remiſſ.ve.*

11 CIrca probationem hujus criminis nihil peculiare occurrit, quod in aliis criminibus non ſervetur; ſive igitur loquamur de contumelia, & contemptu *Eucbariſtiæ* juxta primum modum ſupra expreſſum; ſive de furto ipſius ad maleficia, aut incantationes, probationes ejus criminis debent fieri per congruentes Teſtes, & Rei confeſſionem.

12 Inquirendum hic eſſet, an ſpectat ad accuſatorem, aut Fiſcum probare, conſecratam eſſe particulam, quam cum aliis ſignis maleficii, aut ſortilegii inveniri contigerit in viſitatione corporis, aut indumentorum ejus, qui in ſacro Tribunali indiciatus eſſet de ſortilegiis ad ſe muniendum contra arma, (qui vulgo dicitur eſſet *ingermato*), aut de aliis maleficiis. Sed quia hujus tractatio magis propriè ſpectat ad paragraphum *Sortilegium*, de quo infrà, illuc Lectorem remittimus.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

13 *Pæna abutentis Eucbariſtia, contumelioſe in eam agendo, eſt mors qualificata.*

14 *Furans Eucbariſtiam, principaliter intentam in furto, debet mori qualificate.*

15 *Furans pixidem cum Eucbariſtia, debet pariter ſupplicio extremo qualificato puniri.* *Talis pæna fuit executa Neapoli.*

16 *Pænæ pro abuſibus aliis in Eucbariſtia, expreſſæ ſunt ſupra num.* 8. *&* 10.

13 SUppoſito eo, quod ſupra *num.* 4. probavimus, quod nempè contumelia, ac injuria, facta ſacræ *Eucbariſtiæ*, contineat verum crimen læſæ majeſtatis Divinæ in primo capite, evidens eſt, quod pro *abuſu in Eucbariſtia*, primo modo ſupra expreſſo, debetur pœna qualificata ultimi ſupplicii, & acrior ea, quæ debetur pro crimine læſæ Majeſtatis humanæ. Ratio eſt, quia quo magis præſtat perſona æterni, quam terreni Regis, eo magis aggravatur ejuſdem ſpeciei crimen commiſſum in illam, quam in hanc: æquum igitur eſt, quod pœna criminis Majeſtatis læſæ Reo incutiatur, cum hoc tamen, quod iſtius ſupplicium aliqua qualitate aggravetur, quæ reſpondeat majori dignitati Majeſtatis læſæ, ac gravitati delicti ſupra conſuetum crimen offenſæ Majeſtatis humanæ.

14. Pœna ſacrilegii in *Eucbariſtia*, ſecundo modo ſupra *num.* 6. expreſſi, debet pariter eſſe ultimi ſuplicii. Ratio eſt, quia vel furtum principali-

paliter intentum eſt de *Euchariſtia* ipſa ad aliquem uſum ſuperſtitioſum, aut non, ſemper tamen illicitum: vel eſt principaliter de ſacra pixide, aut oſtenſorio, ſive radio, occaſionative autem de ſacra *Euchariſtia*, in iis contenta. Si primum, evidens eſt, quod debetur furi ultimum ſupplicium, non ſimplex, ſed qualificatum, tum quia furatur rem inæſtimabilis pretii; tum quia in furto tali triplex ſacrilegium copulatur, puta, in perſonam Divinam, ibi exiſtentem, cui fit injuria; in locum ſacrum, a quo aufertur ſanctitatis ipſius Auctor; & tertio, reperitur ſacrilegium in abuſu ſacratiſſimæ rei. Cum igitur tot aggravantes circumſtantiæ interveniant, liquet quod delinquenti, ut præfertur, debetur mors etiam qualificata, ut dicam hoc eodem Titulo §. 6. *Sortilegium num.62.*

15 Si ſecundum, non minus debetur ultimum ſupplicium, tum quia furto ſacri vaſis ſuper omnia reveribilis (ratione conſecrationis per oleum ſanctum, & ejus, quod in ipſo vaſe continetur), copulatur ſacrilegium furti corporis Chriſti, quod, quamvis non ſit principaliter intentum, non deſinit tamen eſſe patratum. Imo urget contra Reum præſumptio, quod aſportando cum ſacro vaſe etiam Corpus Chriſti, hujus furtum fuerit æquè principaliter intentum; nam, ſi illius tantum facere intendiſſet, reliquiſſet in ſacro ciborio Euchariſtiam; quod, ſi eam æque abſtulit, ſignum eſt, quod etiam ejus furtum principaliter intendit: unde debetur ei mors qualificata, & ſic practicatum fuit Neapoli cum quodam, qui ſacram pixidem cum particulis conſecratis furatus eſt ex Æde Montis Calvarii, qui captus in flagranti crimine, intra quatuor horas a commiſſo delicto, fuit furcis ſuſpenſus, in fruſta diſſectus, & tandem combuſtus.

16 De pœnis antem ſacrilegii in Euchariſtiam, tertio, & quarto modo accepti, de quo dictum fuit ſupra *num.*8. & 10. nihil reſtat dicendum, cum tale delictum proprie non ſit, quod judicialiter puniatur. Pœnæ autem Canonicæ, quæ pro ipſo inferuntur, ſatis ſunt in locis citatis expreſſæ.

§. III. Abuſus in Ordine.

SUMMARIUM.

1 *Plures modi, quibus poteſt committi abuſus in Ordine.*

2 *Tractandorum propoſitio.*
Regulariter hoc crimen nequit committi ſine crimine falſi.

3 *Ætas legitima pro ſuſcipiendis ſingulis Ordinibus.*
Anni aſſignatæ ætatis ad recipiendos Ordines ſufficiunt incœpti.
In favorabilibus annus incœptus habetur pro completo.

4 *Quis dicatur furtive Ordines ſuſcipere.*

5 *Opinio, quod furtive Ordines ſuſcipiens characterem non recipiat.*
Contraria ſententia eſt verior.
Furtive ordinatus, obtenta diſpenſatione ab irregularitate, ad cautelam debet ordinationem ſub conditione repetere.

6 *Promoti per ſaltum qui ſint.*
Promotus eſt per ſaltum, qui omiſſa prima Tonſura, Ordines ſuſcipit.
Recipiens Ordinem fictè, & mox ad Ordinem ſuperiorem aſcendens, promovetur per ſaltum.
Ordo ſuperior eminenter continet inferiores.

7 *De Ordinatis per falſas Dimiſſoriales, remiſſive.*

8 *Abutitur Ordine, qui uſurpat miniſterium Ordinis ſacri, quo inſignitus non eſt.*
Hoc procedit tum in Clerico, tum in Laico.
Extenditur etiam ad actum, adnexum Ordini ſacro ex inſtitutione Eccleſiæ.
Uſurpans munera Sacerdotis eſt ſuſpectus de Hæreſi.

1 PLures *abuſus* in Sacramento *Ordinis*, ſive in ſuſcipiendo, ſive in miniſtrando poſſunt contingere: nam poteſt quis ante legitimam ætatem *Ordines* ſive *Minores*, ſive *Sacros* ſuſcipere; pariter ad ordinationem accedere cum impedimento Bigamiæ, aut matrimonii conſummati; ant excommunicationis, aut irregularitatis; item ordinari ſe facere in fraudem fori ſæcularis, ad evadendam debitam criminis pœnam; aut in frandem munerum, aut onerum Laicalium; præterea *Ordines* recipere furtim, aut ſine juſto titulo beneficii, patrimonii, ant Religioſæ paupertatis; itidem per ſaltum illos ſuſcipere; aut non ſervatis interſtitiis; aut a non ſuo Epiſcopo; aut ſine litteris commendatitiis, ſive dimiſſorialibus proprii Prælati; tandemque exercere miniſterium *Ordinis Sacri*, ad quem non fuerit legitime promotus.

2 De omnibus his tractare prolixum eſſet, ac ſuperfluum; tum quia de his plena manu per plura capitula tractat *Theſaur. de Pœn. Par.2. V. Ordo a cap.1. ad 31.*, ad quem Lectorem ablegamus; tum quia raro ad forum contentioſum deducuntur nonnulli, de quibus nunquam audivi inſtitutum fuiſſe judicium criminale. Dicemus proinde de nonnullis, qui ad forum contentioſum ſolent deduci. Hoc antem univerſaliter advertendum eſt, quod attenta diligentia Cancellariorum Epiſcopalium, qui non admittunt quemquam ad Ordines, niſi prius recognitis ipſorum legitimis documentis ſcriptis, regulariter tales *abuſus* minime poſſunt committi ſine crimine falſi; nempe præſentando falſas atteſtationes circa ætatem; aut Ordines ſuſceptos; aut adulterinas commendatitias, ſive dimiſſorias &c.

3 Primus *abuſus* eſt eorum, qui ante legitimam ætatem *Ordines* ſuſcipiunt. Ætas porrò legitima pro ſuſcipienda prima tonſura, *ac Minoribus Ordinibus* eſt ſeptem annorum completorum, *text. in cap. final. de Temp. ordin. in 6. cap. In ſingulis. 77. Diſt.* Et quamvis nonnulli Auctores poſt *Gloſ. in cap. in ſingulis in V. Quatuordecim. 77. Diſt. Sayr. de Cenſur. lib.6. cap.12. num.6.* pro Acolitatu requirant ætatem quatuordecim annorum: alii vero duodecim *Tolet. Sà, Reginal. Filliuc. apud Theſaur. V. Ordo. cap.1. V. Ad Acolytorum*. Tamen communis opinio, de qua teſtatur *Diana Par. 1. Tract. Miſcell. 2. Reſol.29. & ibi Cucc. Garzi. & Bonac.* eſt quod ſufficiat ſeptennium completum. Pro Subdiaconatu antem requiruntur anni vigintiduo; pro Diaconatu vigintitres; & pro Presbyteratu vigintiquinque, ut diſponit *Trident. Seſſ.23. cap.12. de Reform.* qui anni non requiruntur completi, ſed ſufficiunt incœpti *Navar. Manual. cap.25. num.116. Sanch. opuſc. lib.7. cap.1. Dub.33. num.4.* in

in favorabilibus enim annus inceptus habetur pro completo. *Sanch. loc. cit. num. 7.*

4 Secundus *abuſus* eſt eorum, qui furtive *Ordines* ſuſcipiunt, de quibus habetur in jure *Tit.30. lib.5. decretal.* Titulus ſpecialis. Dicitur autem furtive *Ordines* ſuſcipere, qui non prius recognitus, vel examinatus, & admiſſus ab Epiſcopo, nec in numero ordinandorum nominatus a Cancellario, ultro furtiveque ſe jungit aliis ordinandis, & ſic ordinationem ſurripit, ut *arg. cap. 1. junct. Gloſſ. de eo qui furt. ord.* deducunt Doctores, *Maiol. Filliuc. Sayr. Suar. apud Theſaur. V. Ordo. cap.7. ℣. Advertendum.*

5 Controvertunt porro Doctores, an qui ſic furtive ordinatur, recipiat characterem caſu, quo Epiſcopus ante ordinationem proteſtatus ſit, *ſe non intendere ordinare non examinatos, non approbatos, aut qui falſas literas ſui Superioris, aut adulterinas atteſtationes ætatis, aut Ordinum jam ſuſceptorum protulerit &c.* Sententia nonnullorum *Navar. Salzed. ad Diaz. Rebuff. Barboſ. apud. Theſaur. loc. cit. verſ.2. Item furtive Lauret. de Franch. Contr. int. Epiſc. & Regul. Par.1. Decret. ſup. ordin. Regul. quæſt.28.* eſt, quod ex defectu intentionis in Epiſcopo ordinante nullius valoris reddatur ordinatio, ſicque character non imprimatur. Alii vero *Victor. Laym. Suar. Henriq. Sanch. Bonac. Coninch. Granad. Portel. Præpoſit. Lezan. apud Paſqualig. ad Lauret. de Franc. Par. p. num.328.* melioribus ducti fundamentis, contrarium aſſerunt. Siquidem Epiſcopus in illa ordinatione circa ſingulos ſibi præſentatos intendit facere, quod facit Eccleſia, ita ut in actu practico, ac exercitio circa quemlibet intendit, quod Eccleſia intendit, & per talem practicam intentionem, & factum quod exhibet, recedit ab illa proteſtatione, & intentione, quæ eſt vaga, ac indeterminata; intentio autem, & factum practicum circa ſingulos, per quæ facere intendit circa eos, quod intendit Eccleſia, prævalet, & excludit quidquid inducere poteſt intentio prior vaga, confuſa ac indeterminata. Placet tamen circa hoc conſilium *Theſaur. de Pæn. Par.2. V. ordo. c.7. ℣.2. Item furtive in fin.* qui ait tutius eſſe, quod furtive ordinatus poſt obtentam diſpenſationem ab irregularitate, quam incurrit, ut infra dicemus, ſe faciat promoveri ſub conditione ad Ordines furtive ſuſceptos; in materia enim Sacramentorum ſecurior pars eligenda eſt, & reiterandum Sacramentum, de quo probabiliter dubitatur, quod fuerit nulliter collatum.

6 Tertius *abuſus* eſt eorum, qui per ſaltum *Ordines* recipiunt. Tales ſunt, qui omiſſo aliquo *Ordine* inferiori, ſuperiorem recipiunt. Quamvis autem prima Tonſura Ordo non ſit, ſed præparatio tantum ad Ordines, tamen dicitur per ſaltum promotus ille, qui a ſtatu mere Laicali tranſit ad ordinem Clericalem, omiſſa tali præparatione. *Sayr de Cenſ. lib.4. cap.14. num.26.* Et hoc pariter eſt de eo, qui ficte, hoc eſt, cum interiore diſſenſu *Ordinem* inferiorem ſuſcepit, & mox ad ſuperiorem ſe facit promoveri: & ratio eſt, quia ut communiter ſentiunt Theologi *D. Thom. Par.3. quæſt.68. Palud. in 4. diſt.4. quæſt.5. §. ſecundo vidend. Suar. de Sacram. diſp.14. ſect.2. §. Dico tamen*, ficte recipiens *Ordinem*, nihil de eo recipit, & perinde eſt, ac ſi ad ſacram ordinationem minime acceſſiſſet. Valida quidem eſt collatio *Ordinis*, per ſaltum ſuſcepti, itaut minime debeat iterari, quia *Ordo* ſuperior, qui recipitur, continet virtualiter, aut eminenter omnes inferiores, ut poſt *D. Thomam in 4. diſt.24. quæſt.1. art.2. quæſtiuncul. 5.* tradunt Doctores *Navar. Manual. cap.27. num.242. Tolet. Inſtr. Sacerd. cap.71. num.8. Sanc. opuſc. lib.7. cap. 1. dub. 14. num. 2.* tamen *Ordo* omiſſus debet recipi rite, ac legitime, ut queat taliter per ſaltum ordinatus licite in ſuſcepto *Ordine* miniſtrare. *Mar. Alter. Aloyſ. Ricc. apud. Barboſ. ad Trident. ſeſſ.23. cap.14. num.10. & de offic. Epiſc. Alleg.47. num.12.*

7 Quartus *abuſus* eſt eorum, qui falſis literis dimiſſorialibus, aut commendatitiis ſuorum Prælatorum ad ordinationem accedunt: ſed quia de iſtis locuti ſumus *Tit.6. paragr. literarum falſificatio num.37.* illuc Lectorem remittimus.

8 Quintus *abuſus* eſt eorum, qui exercent miniſterium *Ordinis Sacri*, quo non ſunt inſigniti, de quibus habetur Titulus in jure *lib.5. Decretal. Tit.28. de Cler. non ord. min.* & quamvis ibi tùm Rubrica, tùm Textus loqui videatur de Clericis, deciſio tamen, & regula Textus non limitatur ad ſolos Clericos, ſed extenditur etiam ad Laicos, ut communiter ſentiunt Doctores. *Suar. de Cenſ. diſp.42. ſect.4. num.10. Borgas Tract. de Irregular. Par.6. Tit. de non ordina. miniſtr. num.1. Conich. Avil. Filliuc. apud Theſaur. V. Ordo. cap.31. ℣. Amplia primò.* Procedit autem hoc crimen non ſolummodo exercendo miniſterium ipſum ſacri *Ordinis*; ſed etiam exercendo actum *Ordini* annexum ex inſtitutione Eccleſiaſtica, ſi tamen annexus ſit, tanquam actus *Ordinis*, *Sayr. de Cenſur. lib.4. cap.16. num.13. & cap.10. num.9. Theſaur. loc. cit. ver. Amplia ſecundo*, prout ſunt multæ benedictiones, & conſecrationes, quæ a ſolis Sacerdotibus, aut Epiſcopis fiunt. Extenditur autem hoc crimen etiam ad malitiam ſuſpicionis hæreſis, caſu, quo aliquis, (ille ſit ſive Clericus, ſive Laicus) uſurpet munera Sacerdotis, Miſſam celebrando, ſeu Sacramentales Confeſſiones excipiendo; proinde juxta Apoſtolicas ſanctiones *Gregor. XIII. Conſt. Officii noſtri Clem. VIII. Conſtit. Etſi alias Urban. VIII. Conſt.* Apoſtolatus Officium, debent Rei de tali crimine ab Inquiſitoribus cogi abjurare de vehementi.

Probatio.

SUMMARIUM.

9 *Probatio abuſus in Ordine ob defectum ætatis eſt difficilis.*

10 *Ætas minor requiſita probanda eſt a fiſco, aut accuſatore.*
Quomodo probetur ætas.
Obſtetrices faciunt probationem indubitatam de ætate.
Poſt has conſanguinei, aut vicini.
Deponentes de circumſtantia notabili anni, probant annum nativitatis.

11 *Probatur ætas ex libro domeſtico Patrisfamilias.*
Pariter per Epiſtolam ſcriptam a Patre alicui amico ſuper ortu filii.
Itidem per geneſim Aſtrologicam.
Probationes prædictæ ſupponunt, Patrem unicum habuiſſe filium, ita nominatum, ut ex dictis monumentis apparet.

12 *Probatur ætas per librum publicum, in quo nomina civium deſcribuntur.*

13 Pro-

13 *Probatur concludenter per librum baptiſmalem Parochi.*
14 *Quomodo probetur furtiva Ordinum ſuſceptio.*
15 *Probatio Ordinis per ſaltum ſuſcepti, quo pacto fiat.*
16 *Quid probandum in crimine miniſtrationis in Ordine non ſuſcepto.*

9 PRobationem ætatis difficilem eſſe, docuit *Bart. in l. De ætate num.7. ff. de Minor.* Proinde dicendum eſt, quod difficilis etiam ſit probatio criminis, in quo aliquis ante legitimam ætatem ad *Ordines* acceſſit. Sed *Bartoli* doctrina accipienda eſt, quando deſunt authenticæ ſcripturæ nativitatis, ſive Baptiſmi, ut infra dicemus; ſi enim hæ adſint, facilis evadit per eas probatio ætatis.

10 Advertendum autem, quod cum hoc crimen conſiſtat in defectu ætatis, & accuſatori incumbat onus probandi crimen, ac illius qualitatem, ætas minor legitima probanda eſt ab Accuſatore, ſeu fiſco, ut dicunt Doctores. *Anchar. in cap. Acceſſit. init. de deſpon. impu. Felin. in cap. In præſentia num.28. de Probat. Mandoſ. Maran. Bart. Bald. Aret. apud. Maſcar. Concl.666. num.1.* Probatur autem primò per Teſtes *arg. l. Omnes C. de His qui ven. ætat.* inter quos primum locum tenent obſtetrices, quæ viderunt puerum de ventre exire, iſtæ ſiquidem faciunt probationem indubitatam; *text. in l. Carbonianum §. Duæ ff. de Carbo. edict.* poſt has conſanguinei, & vicini, quia hi præſumuntur melius ſcire res cognatorum, ac vicinorum, quam exteri, ac remoti, *arg. l. Filium ff. de His qui ſunt ſui vel alia*, & quamvis non recordentur de anno præciſe, concludenter tamen probant, ſi deponunt ſuper notabili circumſtantia illius anni, utpote dicendo *fuit annus, in quo fuit creatus Papa talis*; aut *Imperator venit in Italia*, aut *mortuus eſt Rex* &c. Ratio eſt, quia per tales circumſtantias notorias, & quas multiplicari non contingit, ſufficienter individuatur annus.

11 Probatur pariter ex libro domeſtico, in quo Patres familias adnotare ſolent notabilia accidentia propriæ domus, *ut tali anno duxi uxorem; tali mortua eſt mea prima uxor; tali anno, die, ac hora natus eſt mihi filius &c.* tales enim libri probant *arg. text. in l.1. ubi Dionyſ. Gothofr. lit. L. C. Si min. ſe maio. dix.* Ratio eſt, quia cùm tales adnotationes fiant independenter ab omni intereſſe, ac utilitate ſcribentis, præſumitur, quod puram veritatem ſcripſerit. Hoc pariter dicendum eſt de Epiſtola familiari, in qua Pater ſcripſerit ad conſanguineum, ſive amicum, ſibi *tali die natum eſſe filium, arg. l. final. init. & ibi Gloſ.1. & Salycet. ff. de probat.* Et idem dicendum eſt, ſi in domo Patris reperiatur genitura aſtrologica, facta rogatu Patris ab Aſtrologo, ibi enim pro fundamento ponitur hora præciſa nativitatis, & ſic firmat *Mandoſ. Regul.18. quæſt.8. num.4. in fin.* Recitatæ autem concluſiones intelligi debent caſu, quo conſtet Patrem non habuiſſe alium filium, qui tali nomine vocaretur: quod ſi alios præmortuos, aut ex poſt natos habuiſſe conſtet, ut frequenter contingit, tales concluſiones non haberent locum; quia per tales atteſtationes non conſtaret de identitate perſonæ.

12 Fortius probatur ætas per librum publicum, ut ex jure *text. in l.1. C. Si mino. ſe majo.* elicitur ſiquidem antiquitus nomen pueri nati ex ingenuis redigebatur in publicas tabulas, in quibus omnium Civium nomina adnotabantur; & nunc etiam filii Nobilium virorum, qui Venetiis naſcuntur, nominatim deſcribuntur in libro publico, qui vocatur *aureus*, ut illi, ætate jam matura, publica Magiſtratuum munia obire poſſint; & ut ſcribit *Maſcard. de Prob. Concl.671. num.2. & 8.* talis mos etiam nunc viget apud *Brabantes*, ac *Florentinos*, apud quos filii recenter nati, per parentes deſcribi ſiunt in publicis mercaturæ libris, ut adulti privilegiis Civium poſſint potiri. Tales igitur libri publici, cum plenam fidem faciant in judicio, ac extra, concludenter probant ætatem hominis ibi deſcripti.

13 Multo fortius probatur ætas per librum Parochi, in quo nomina Baptizatorum deſcribuntur juxta normam *Trident. ſeſſ.24. cap.2. de Refor.* huic enim libro publico, formato ad normam legis Eccleſiaſticæ, in quo Parochus nullum habet intereſſe, niſi obediendi diſpoſitioni Conciliari, æquum eſt, ut plena fides adhibeatur non ſolum argumento ejus, quod dicitur in jure *cap. Ad audientiam verſ. Non igitur. junct. Gloſſ. in V. libro. de Præſcript.*, ſed etiam ex communi Doctorum ſententia, quorum tredecim nomina congerit *Barboſ. ad Trident. ſeſſ.24. c.2. num. 29. de Refor.*, qui omnes concludunt, per talem librum concludenter probari cujuſque ætatem.

14 Probatio criminis *Ordinum furtive ſuſceptorum* facilis eſt, & ſpectat ad accuſatorem, ſive Fiſcum; facilitas autem naſcitur ex hoc, quod ante Ordinationem Cancellarius Epiſcopalis nominatim vocat eos, qui fuerunt examinati, ac approbati, & quorum legitima inſtrumenta circa ætatem, mores, ac Ordines antea ſuſceptos, fuerunt per eundemmet Cancellarium recognita, & admiſſa. Si igitur Accuſator probet ex inſpectione regeſti Ordinandorum, deſcripti a Cancellario, Reum prætenſum non eſſe ibi deſcriptum; & per Teſtes, qui præſentes fuerunt Ordinationi, probet, eundem non fuiſſe a Cancellario nominatum, aut vocatum, ex his Accuſator probat præſumptive crimen; ob quam præſumptionem transfunditur in Reum onus probandi, ſe legitime ad Ordinationem acceſſiſſe; quod ſi non probet concludenter, remanet probatum contra ſe crimen per præſumptionem vehementem, minime expugnatam; unde & torqueri debet ad habendam confeſſionem.

15 Probatio delicti *Ordinis ſaltuatim ſuſcepti*, difficilior eſt, ex quo fundatur ſuper negativa vaga, ac minime coarctata loco, ac tempore, quæ, ut diximus *Par. p. Tit. Accuſatio num. 27.* improbabilis eſt. *Cap. cum Eccleſia Sutrv. Nos igitur de Cauſ. poſſ. & propr. cap. ſuper hoc de Renunc.* Proinde non poteſt accuſator concludenter probare, *Ordinem* fuiſſe a Reo ſuſceptum per ſaltum, hoc eſt, non recepto prius *Ordine* inferiori. Sufficienter igitur probabit Accuſator, ſi per aliqua indicia induxerit mentem Judicis ad dubitandum de tali crimine; unde, & moveri debeat ad inquirendum de veritate, & quidem, tali dubitatione extante, poteſt judex cogere accuſatum, ut producat inſtrumenta authentica ſuæ ordinationis in *Ordine* illo, de quo dubitatur omiſſum fuiſſe. Quæ ſi non poteſt producere, aut per Teſtes probare, illum *Ordinem* fuiſſe ab eo ſuſceptum, remanet probatum præſumptione vehementi crimen &c.

16 Eodem pariter modo probari debet crimen illius,

illius, qui exercet miniſterium *Ordinis* Sacri, quo non fuit inſignitus; hoc autem accipi debet quo ad partem negativam concurrentem ad integrandum delictum. Si quidem ad concludentem probationem hujus criminis duo requiruntur; unum quidem poſitivum, puta, quod *Cajus*, Reus prætenſus, Miſſam celebraverit, aut Sacramentales Confeſſiones exceperit; & hoc, quia poſitivum eſt, probare concludenter debet Accuſator: aliud autem eſt negativum, nempe, quod *Cajus* Sacerdos non ſit; hoc autem, cum negativum vagum ſit, improbabile eſt; & ideo ſufficit, quod Accuſator per indicia ſufficientia inducat Judicem ad dubitandum de crimine, & inquirendum de veritate, obligando Reum ad docendum de *Ordine* Presbyteratus, legitime ſuſcepto; quo minime probato, ſubdi debet quæſtioni ad habendam ex ipſius confeſſione veritatem delicti, ut pœnæ ordinariæ poſſit ſubdi.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

17 *Pœnæ ſuſcipientibus Ordines ante ætatem legitimam, variantur juxta Ordines ſuſceptos.*
Immature ſuſcipiens Ordines Minores, eſt ſuſpendendus.
Et ſi miniſtret in illis, non fit irregularis.
18 *Recipiens ante ætatem Ordines Sacros, eſt ipſo jure ſuſpenſus: & ſi in eis miniſtret, evadit irregularis.*
Dicta ſuſpenſio percutit tantum Ordinem male ſuſceptum, non præcedentes.
19 *Pœna ſuſcipientis Ordines furtive.*
20 *Quo caſu ſuſcipiens Ordines furtive, incurrat irregularitatem ſecundum quoſdam.*
Recipiens ſcienter Ordines in Excommunicatione, evadit irregularis.
21 *Furtive Ordinem ſuſcipiens, eſt tantum ſuſpenſus ab eo; & ſi abſque abſolutione promovetur ad altum Ordinem, redditur irregularis.*
22 *Pœna ſuſcipientis Ordinem per ſaltum, eſt ſuſpenſio ab eo; nec poteſt indiſpenſatus ad alios Ordines promoveri.*
23 *Pœna Ordinati per falſas Dimiſſoriales eſt pœna falſi, infamia, & irregularitas.*
Ad eam incurrendam ſufficit notorietas facti, aut juris.
A tali infamia poteſt per Epiſcopum liberari.
In crimine falſi, ſi proceditur per viam accuſationis poſſunt dari triremes.
24 *Ordinati per falſas Dimiſſorias poſt ſententiam Judicis privantur privilegio fori.*
Non fruuntur privilegio immunitatis, neque quoad bona.
25 *Ordinatus ſine licentia ſui Ordinarii manet, ipſo jure, ſuſpenſus in Ordine male ſuſcepto.*
26 *Pœna Clerici miniſtrantis in Ordine ſacro, quem non habet.*
Non Sacerdos celebrans Miſſam, aut Confeſſiones excipiens, debet mori.
27 *Quam pœnam mereatur Sacerdos bis in eadem die Miſſam celebrans.*
Opinio Theſauri.
28 *Impugnatur Theſaurus.*
Non eſt ex inſtitutione divina celebratio unius Miſſæ in die.
29 *Non eſt contra præceptum Eccleſiæ celebrare bis in eadem die.*
Canones de celebratione unica Miſſæ in die, loquuntur directive, non præceptive.
30 *Quomodo poſſit mortaliter peccare Sacerdos duas Miſſas in uno die celebrando.*
31 *Cauſa neceſſitatis poteſt Sacerdos bis in die celebrare.*
32 *Nulla incurritur irregularitas in caſu binæ celebrationis in eadem die.*
Irregularitas non incurritur, niſi ſit in jure expreſſa.
Omnis gravis injuria contra Religionem eſt crimen publicum.
33 *Sacerdos, duas Miſſas celebrando ex neceſſitate, nullum crimen committit contra Religionem.*
34 *Nulla injuria fit Sacramento, ob duplicem celebrationem cauſa neceſſitatis, dummodo Sacerdos ſit jejunus, non ſumpta purificatione.*
35 *Statutum Minorum de obſervantia.*
36 *An ex hoc ſtatuto renoventur pœnæ Sixti V. contra male promotos, quæ fuerunt moderatæ per Clementem VIII.*
37 *Tales pœnæ remittuntur arbitrio ſuperioris, qui poteſt eas infligere, aut non.*

17 Non eædem ſunt pœnæ ſuſcipientium ante legitimam ætatem *Ordines Minores*, ſicut *Sacros*: ſiquidem recipiens *Minores*, non eſt ſuſpenſus ſuſpenſione proprie dicta, ac ipſo facto, ſed eſt ſuſpendendus, prout firmat *Diaz*, & ejus *Additionator Salzed. ad Diaz. Pract. cap. 26. V. ante ætatem*, qui cumulat plures Doctores idem ſentientes. Sequitur ex hoc, quod, ſi talis miniſtret in *Ordinibus* immature ſuſceptis, ante ſententiam ſuſpenſionis, non incurrit irregularitatem. *Avila de ſuſpenſ. diſp. 5. dub. 7. Filiuc. Tract. 19. num. 175. Bonac. de ſuſpenſ. particul. Punct. 1. num. 3.* Ratio eſt, quia irregularitas, quæ incurritur ob violatam ſuſpenſionem ab Officio, non afficit, niſi ſententia ſuſpenſionis lata ſit a jure, vel ab homine: cum autem, ut dictum eſt, ſuſpenſio ob *Ordines Minores* immature receptos, ſit ferendæ, non autem latæ ſententiæ, irregularitas non incurritur ab eo, qui in *Ordinibus*, ut præfertur ſuſceptis miniſtrat, niſi præceſſerit ſententia ſuſpenſionis.

18 Recipiens Sacros *Ordines* ante legitimam ætatem mala fide, ipſo facto incurrit ſuſpenſionem, & miniſtrando in taliter ſuſceptis, evadit irregularis, ut ſanxit *Pius II. Conſtit. Cum ex ſacrorum*. Talis autem ſuſpenſio eſt tantum quo ad exercitium *Ordinis* male ſuſcepti, non autem præcedentium rite ſuſceptorum, ut dicunt Doctores *Suar. Mar. Alter. Filluc. Bonac. Henriq. Avila. Villalob. apud Dian. Par. 2. Tract. 14. Reſol. 182.* Talis porro Cenſura non eſt reſervata, ut ex citata Conſtitutione obſervat *Bonac. de ſuſpen. particul. quæſt. 1. Pun. 1. num. 11.*

19 Pœna ſuſcipientis quoſvis *Ordines* furtive, eſt, quod in taliter ſuſceptis miniſtrare non poteſt, neque ad ſuperiores *Ordines* promoveri: Et ſi Epiſcopus ante Ordinationem protulit ſententiam Excommunicationis contra furtive accedentes; ſolus *Papa* diſpenſare poteſt, ſi ille remaneat in ſæculo; ſi autem Religionem ingreditur, & in ea laudabiliter vivat, poteſt Epiſcopus, aut ejus Prælatus diſpenſare. Quod ſi nullam Excommunicationem Ordinator interminavit, poteſt Epiſcopus cum illo

illo diſpenſare, peracta pœnitentia, impoſita ut habetur *ex cap. Venienſ. cap. Cum H. lator. cap. Innotuit. de eo qui furt. Ord. ſuſcep.*

20 Circa hoc autem advertendum, quoſdam Doctores tenere, furtive promotum incurrere abſolute irregularitatem; ſed alii *Abb. in cap. 1. num. 3. Notab. 4. de eo qui furt. Ord. Navar. Manual. cap. 25. num. 70. Sayr. de Cenſur. lib. 7. cap. 10. num. 37. Barboſ. ad cap. 1. num. 5. de eo qui furt. Ord.* diſtinguunt, dicendo, quod, ſi facta fuerit interminatio Excommunicationis, furtim recipiendo *Ordinem* fit irregularis; ſi vero non fuerit facta interminatio, incurrit tantummodo ſuſpenſionem in ſuſcepto, & inhabilitatem ad Ordines ſuperiores, ut dictum eſt. Ratio iſtorum eſt, quia ſecundum communem Doctorum ſententiam, de qua teſtatur *Sayr. de Cenſ. lib. 7. cap. 10. n. 13.* recipiens ſcienter Ordines in Excommunicatione, evadit irregularis. Si ergo ab Epiſcopo lata eſt Excommunicatio in furtim accedentes, quæ cenſura ignorari nequit, cum publice ante Ordinationem intimetur, accedens recipit Ordines in Excommunicatione, unde ſequitur, quod remaneat irregularis.

21 Sed hæc ratio minime concludit. Ratio eſt, quia Epiſcopus fulminat Cenſuram contra recipientes Ordines furtive; ſequitur ergo, quod hæc non ligat, niſi poſt Ordinem ſuſceptum; non poteſt igitur dici, quod ordinem ſuſceperit in Excommunicatione; unde ex hoc capite non poterit dici irregularis. Concludendum igitur cum *Layman. Tract. de Sacram. Ord. cap. 3. num. 1.* talem eſſe irregularem, quoad alios Ordines ſuſcipiendos, & eſſe ſuſpenſum tantum, quo ad Ordines furtim ſuſceptos.

22 Pœna illius, qui per ſaltum Ordines recipit, ſecundum magis communem ſententiam, de qua teſtatur *Theſaur. Navar. Salz. Suar. Alter. Tolet. Barboſ. & Layman. de Pœn. Part. 2. V. Ordo, cap. 13.*, eſt quod ſic promotus ſuſpenſus manet ipſo jure ab exercitio Ordinis male ſuſcepti; & non poſſe eum abſque diſpenſatione ad alios Ordines aſcendere. Porro a tali ſuſpenſione, ſi promotus non miniſtravit in Ordine male ſuſcepto, diſpenſare poteſt Epiſcopus illius etiam cum ſcienter male promoto; & etiam in caſu publico, ut ex *Trident. Seſſ. 23. cap. 14. de Reform. ubi Barboſ. nu. 9.* ſi autem miniſtravit, Apoſtolica diſpenſatione indiget, ut firmant Doctores. *Majol. Salzed. Sayr. Alter. Filiuc. Ricc. Homobon. & Bonac. apud Barboſ. loc. cit. num. 7.*

23 Pœna ordinati cum falſis Dimiſſorialibus, eſt, quod incurrit crimen falſi; de quo, ſi in foro fori fuerit confeſſus, aut convictus, infamis redditur infamia juris, & ſic irregularis: imo ſecundum magis communem ſententiam ſufficit, quod tale crimen notorium ſit de facto, aut de jure. *Sayr. de Cenſur. lib. 7. cap. 12. nu. 3. & 12.* Sed adverſus talem infamiam reſtitui poteſt a ſuo Epiſcopo, & ſic ſuper tali irregularitate indirecte diſpenſari, *arg. cap. At ſi Clerici. de Judic. Abb. in cap. final. num. 5. de Temp. ord. Gloſſ. ad idem. cap. in V. Damnatione.* Ratione talis criminis falſi, ſi judicium fuerit inſtitutum per viam accuſationis, poterit Clericus damnari ad triremes. Ratio eſt, quia, ut habetur in jure *L. 1. §. final. ff. Ad leg. Cornel. de Falſ.*, pœna falſi, quando proceſſum eſt per viam accuſationis, eſt *deportatio*. In locum autem *deportationis*, quæ amplius in uſu non eſt, ſucceſſit damnatio ad triremes, ut firmat *Clar. quæſt. 67. v. Deportatio.*

24 Porro ex *Urb. VIII. Conſt. 33. Secretis §. 4.* 1624. Itali ad Clericatum promoti cum falſis Dimiſſoriis, quantumvis alias habuerint omnia requiſita per *Trident. ſeſſ. 27. cap. 16. de Refor.* ſecuta declaratione Judicis Eccleſiaſtici, (quod nempe Clericatum ſuſceperint cum falſis Dimiſſorialibus) fori privilegio remanent privati, & ſæculari juriſdictioni, prout antea erant, remanent plene ſubjecti; & hoc non tantum in Civilibus, ſed etiam in Criminalibus; & non ſolum quo ad perſonas, ſed etiam quo ad bona, ita ut minime fruantur privilegio Immunitatis ab oneribus patrimonialibus, ut firmat *Theſaur. V. Ordo. cap. 16. v. Nota ſecundo.*

25 Quia vero perinde eſt, quod aliquis cum falſis Dimiſſorialibus, aut ſine proprii Ordinarii licentia Ordines recipiat; ideo ſequitur, quod taliter ordinatus cum falſis Dimiſſorialibus, maneat ipſo jure ſuſpenſus ab executione Ordinis ſic ſuſcepti. Ratio eſt, quia ex diſpoſitione *Trident. Seſ. 6. cap. final. de Refor. & Seſſ. 23. de Refor. cap. 8.* ordinatus ab Epiſcopo alieno ſine proprii Ordinarii licentia, manet ſuſpenſus ab executione *Ordinis* taliter recepti; Et quamvis *Tridentinum* loquatur in plurali numero, dicendo, *ab executione Ordinum ſint ipſo jure ſuſpenſi*, ita ut videatur, quod tales ſint ſuſpenſi univerſaliter ab omnibus *Ordinibus*; tamen intelligendum eſt de *Ordine* tantum, ad quem fuit male promotus, & ita cum *Feliciano de Vega in cap. At ſi Clerici. §. Si vero. nu. 34. de Judic.* explicat *Barboſa ad Trid. ſeſſ. 6. cap. 5. num. 34.* Talis ſuſpenſio autem non eſt perpetua, ſed durat tantum, quantum proprio Ordinario videbitur expedire, ut ex *Tridentino* firmat *Bonac. de Cenſ. in particul. diſp. 3. qu. 1. Punct. 11. nu. 28.*

26 Pœna tandem Clerici, aut Laici miniſtrantis in *Ordine* Sacro, quem non habet, eſt, quod ipſe eſt irregularis reſpectu *Ordinum* ſuſcipiendorum: reſpectu autem *Ordinum* ſuſceptorum manet ſuſpenſus, arbitrio Epiſcopi, qui poteſt, (impoſita prius pœnitentia, & ea in parte a Reo adimpleta) illam tollere, ut habet Canon *text. in cap. Ex literis, de Cler. non ord. min.* Non promotus autem ad Sacerdotium, attentans ſacrificium Miſſæ celebrare, aut Sacramentales Confeſſiones excipere (poſt abjurationem de vehementi, & ſi Clericus ſit, degradationem) tradendus eſt Curiæ Sæculari, ultimo ſupplicio perimendus juxta plures extravagantes. *Gregor. XIII. Conſt. Officii noſtri. Clem. VIII. Conſtit. Et ſi alias. Urban. VIII. Apoſtolatus officium.*

27 Quid autem dicendum de vero Sacerdote, qui extra diem Nativitatis Domini plures Miſſas celebraret? Reſpondet ad hanc quæſtionem *Theſaur. de Pœn. Par. 2. V. Miſſa cap. 5. init.*, quod, cum ex plurium Canonum diſpoſitione *text. in cap. Sufficit. de Conſecr. diſt. 1. & in cap. Te referente. & in cap. final. de Celebr. Miſſar.* ſufficiat Sacerdoti una vice quolibet die celebrare, peccat mortaliter Sacerdos, plures Miſſas celebrans. Dicit inſuper, quod, ſi de hoc delicto eſſet diffamatus, aut ex ſententia Judicis condemnatus, quod doloſe tali crimine deliquiſſet, eſſet irregularis, quia eſſet de crimine publico damnatus, nam juxta *Clar. Pract. crim. quæſt. p.* omnis gravis injuria contra Religionem eſt crimen publicum; damnatio autem de tali crimine parit infamiam juris, & ſic irregularitatem. Et ſi convictus eſſet, quod bis in una die

cele-

celebraſſet ob majus lucrum, majori ratione fieret irregularis, quia eſſet Simoniacus. Ac tandem ex doctrina *Card. in cap. final. de Celebr. Miſſar.* concludit, quod, cum omne delictum circa Sacramenta ſit dignum depoſitione, ſi tale crimen fuerit notorium, etiam ante condemnationem, Reus remanet infamia juris notatus, & conſequenter irregularis; quia omne crimen depoſitione dignum, notorium afficit infamia juris, & facit irregularem juxta Doctores. *Tolet. Inſtr. Sacerdot. l. 1. cap. 74. Sayr. de Cenſur. lib. 7. cap. 12. num. 12. & 13. Garz. de Benef. Par. 11. cap. 3. num. 110. & 119.* Hæc *Theſaurus*.

28 Sed hujus Doctoris ſalva ſemper reverentia, non puto, ſupradictas concluſiones eſſe univerſaliter veras. Quo enim ad primam concluſionem, quod nempe talis Sacerdos in quocumque caſu peccet mortaliter, bis in die celebrando, hæc falſa eſt; nam peccatum mortale nullum eſt, niſi ſit contra Legem Divinam, aut præceptum Eccleſiæ; non autem eſt contra jus Divinum ex Chriſti inſtitutione, quod unam tantum Miſſam in die celebret Sacerdos, nam non liceret ter celebrare in Natali Domini; imo ante Decretales Eccleſiaſticas, de quibus infra dicetur, liberum fuiſſe cuilibet Sacerdoti quot Miſſas vellet pro ſua devotione eadem die celebrare, oſtendit *Baron. Annal. Tom. 10. Anno Chriſt. 940. Concil. Salengunſt. cap. 4. Concil. Londin. 1. cap. 2. Concil. Oxonien. 1. cap. 1.*

29 Pariter non eſt contra præceptum Eccleſiæ, quod extra diem Nativitatis Domini Sacerdos abſolute unam tantum Miſſam celebret, quod palmariter demonſtro: Nam de hoc habentur tantum tres Canones, nempe *cap. Sufficit. de Conſecr. diſt. 1. cap. Conſuluiſti. & cap. Te referente. de Celebr. Miſſ.* in his autem nullum habetur præceptum de unica celebratione, neque ulla appoſita eſt pœna contrafacienti; ſed in his tribus capitulis uno ore dicitur, quod *ſufficit Sacerdoti ſemel in die unam Miſſam ſolummodo celebrare*; ita ut videatur potius conſilium, quam præceptum; aut lex directiva, quam prohibitiva, ut notavit etiam *Gloſ. in cap. 3. in V. Neceſſitatis. de Celebr. Miſſar.* Cum igitur nec contra jus Divinum, nec contra præceptum Eccleſiæ ſit repetita celebratio; videre neſcio, quomodo mortaliter peccet Sacerdos, celebrans pluries in eadem die.

30. Concedo quidem, quod peccare poteſt mortaliter, ratione circumſtantiæ modalis, aut finalis; nempe ſi in prima Miſſa purificationem, poſt conſummatum ſacramentum, ſumeret, nam tunc aliam Miſſam celebraret non jejunus, quod eſſet contra multos Canones *cap. Sacramenta de Conſecrat. diſt. 1. cap. liquidò ibi diſt. 2. cap. Ut jejuni diſt. 5. cap. Nihil 7. q. 1. cap. 1. de Celebr. Miſſ.* præcipientes jejunium Sacerdoti celebraturo: pariter, ſi celebraret pro *pecuniis, aut oblationibus Sæcularium*; tali enim caſu ait Alexander II. Papa *in cap. Sufficit de Conſecr. diſt. 1. non æſtimo evadere damnationem*. Sed, ſi ex cauſa minimè peccaminoſa celebraret, ſecluſo ſcandalo, minimè peccaret.

31. Hoc aſtruitur ex Canone *cap. Conſuluiſti de celebrat. Miſſa.*, in quo dicitur, quod ſufficit Sacerdoti ſemel in die celebrare, *niſi cauſa neceſſitatis ſuadeat*. Ex cauſa igitur *neceſſitatis* licet pluries celebrare; *Gloſſa* autem illius capituli explicans, quid veniat nomine *neceſſitatis*, ait, quod hoc intelligatur, *ſi Sacerdos celebravit de die, & poſtea moriatur aliquis; vel etiam cauſa honeſtatis, vel utilitatis: ut, ſi dicta Miſſa de die, ſuperveniat aliqua magna perſona, quæ velit Miſſam audire*, ut, puta, Epiſcopus, aut aliquis Magnas, ſeu Princeps, ut explicat *Abb. in cap. 3. num. 3. de celebr. Miſſa.* Palam autem eſt, quod dicta *Gloſſa* non loquitur de neceſſitate juxta illos modos taxative, ſed exemplariter; nam neceſſitas etiam eſſet, ſi Parochianus moribundus deberet Euchariſtiam ſumere, & nulla reperiretur in Ciborio particula conſecrata, prout ibidem dicit *Abbas*: pariter, ſi eſſent Villæ inter ſe valde diſtantes, in quibus unus tantùm Sacerdos ex accidenti eſſet, (altero ægrotante) & eſſet dies Dominica, nec poſſet populus omnium Villarum præcepto ſatisfacere ob diſtantiam, ut accidit in Villis montanis; talibus enim caſibus Sacerdos, ſi ſit jejunus, poteſt Miſſam reiterare, ut antiquitus fiebat, & modo etiam de licentia Epiſcopi fit in nonnullis partibus, maximè ubi ſunt Catholici mixti Hæreticis, & rari ibi reperiuntur Sacerdotes.

32. Non minùs falſam exiſtimo ſecundam concluſionem, quod nempè talis Sacerdos incurrit irregularitatem; ſiquidem habemus Textum, *cap. Is, cui de Sent. Excommun. in 6.* quod nulla incurritur irregularitas, niſi ipſa in jure ſit expreſſa, quod etiam obſervavit *Theſaur. V. Miſſa cap. 5. ℣. 2. quidam*, nullam autem reperimus irregularitatem, ſancitam ob tale factum. Nec ſuffragatur contra hoc, quod, ſi Sacerdos damnatur a Judice ob repetitam eadem die celebrationem redditur infamis, quia damnatus eſt de crimine publico, & per hoc notatur infamia juris *l. 1. §. Qui in judicio ff. De his qui not. inf. cap. Infames. §. Porro 3. q. 7.* & conſequenter irregularis: omnis autem gravis injuria contra Religionem eſt crimen publicum, ut ſentit *Clar. Prax. crim. quæſt. 1.* & de jure Canonico omne crimen dolum continens, eſt crimen publicum infamans, lata ſententia condemnatoria, ut firmant Doctores *Angel. Sum. V. Crimen. quæſt. 6. Sylv. eo V. quæſt. 3. Caſtr. de Juſt. Hæret. punit. cap. 9. poſt init. Sanch. opuſc. lib. 6. cap. 3. dub. 6. num. 14.*

33. Quia dato, ut ſupponimus, quod Sacerdos iteret ſacrificium, adactus aliqua neceſſitate, nullum committit crimen contra Religionem, nec delinquit ex dolo: proinde punibilis, aut damnabilis non eſt, & ex conſequenti nullam incurrit irregularitatem. Quod, ſi damnaretur ratione circumſtantiæ modalis, aut finalis; puta iterum celebrando non jejunus, aut ob turpe lucrum; tali caſu concedo, quod ex damnatione ſubiret infamiam, & ſic etiam lato modo irregularitatem; tamen hoc non eſſet ex præciſa ratione ſacrificii iterati, ſed ex malitia circumſtantiæ. Concludo igitur, quod nec etiam ſecunda concluſio, puta, quod reiterans ſacrificium abſolute, ac univerſaliter ſit irregularis.

34. Nec doctrina Cardinalis, quam affert *Theſaurus*, adaptari poteſt ad caſum, in quo Sacerdos ex neceſſitate, ut diximus, ſacrificium reiteret; quia nullam injuriam facit Sacramento, quia de ſui natura non requirit, quod ſemel in una die conficiatur, & proinde tali caſu deponendus non eſt. In caſu autem, quod delinquat ratione circumſtantiæ modalis, aut finalis, prout dictum eſt, impropriè diceretur delinquere contra Sacramentum; unde nec depoſitionem mereretur.

25 Quò

35. Quo ad perſonas Regulares conſulendæ ſunt ipſarum leges municipales, pro nobis Minoribus de Obſervantia, ultra *Textum Tit. Applicatio.* §. 57. ſic habentem: *Promoti per ſaltum, vel ſine literis Dimiſſorialibus, vel furtive, quique in non ſuſceptis Ordinibus miniſtraverint, juxta pœnas Canonicas puniantur*, adeſt ſequens Statutum: *Qui furtive, aut per ſaltum ad Ordinem quempiam promotus fuerit, aut in Sacris Ordinibus Subdiaconatus, Diaconatuſve ſolemniter ſe ingeſſerit, antequam illis inſignitus fuerit, ultra pœnas, a jure ſtatutas, ab executione ſuſcepti muneris ex Decreto Pii V. ſuſpenſus ſit, & ſpe futuri Ordinis decennio careat, & gravius etiam puniatur ad Conſtitutionis Sixti V. præſcriptum. Stat. Gen. Ordin. cap. 2. §. 7. n. 10.*

36. Circa quod Statutum, quod de ſe clarum eſt, dubitare contingit, an ex quo *Sixt. V. Conſtit. 91. Sanctum 2. Januar.* 1589. redacta fuit per *Clem. VIII. Conſtit. 40. Romanum* ad terminos juris communis, pœnæ in illa contentæ, renovatæ cenſeantur ex diſpoſitione hujus Statuti?

37. Ad quod dubium dico, quod pœnæ, in dicta *Sixtina Conſtitutione* contentæ contra, ut præfertur, male promotos, ultra ſuſpenſionem ab exercitio *Ordinum* ſuſceptorum, & ab aſcenſu ad *Ordines* ſuperiores, & irregularitatem, ſi in talibus *Ordinibus* miniſtraverint; continent etiam privationem ipſo facto incurrendam ab Officio, Beneficio, ac voce activa, ac paſſiva; ac inhabilitatem perpetuam ad prædicta; & abſolutio, ac diſpenſatio ad prædicta ſoli Romano Pontifici reſervata eſt. Cum autem Statutum prædictum non diſponat, quod ſic male promoti *ipſo facto* ſint affecti ipſis pœnis *Sixti V.*, ſed quod *puniantur* ad illius normam, liquet quod hoc committitur arbitrio Superioris, ad quem ſpectat juxta facti circumſtantias aut aliquas, aut omnes pœnas prædictas infligere, aut etiam ſolas pœnas in eodem Statuto expreſſas, adhibere.

§. IV. Abuſus in Confeſſione.

S U M M A R I U M.

1 *Abuſus in Confeſſione quotupliciter contingat.*
2 *Propoſitum tractandorum in hoc paragrapho.*
3 *Delinquit contra Confeſſionem docens Confeſſionem non eſſe neceſſariam ante Communionem exiſtenti in gravi peccato.*
4 *An ſit de fide, neceſſariam eſſe Confeſſionem ante Communionem.*
Opiniones de hoc diverſæ.
5 *Statuitur eſſe de Fide.*
6 *Abutitur Confeſſione excipiens Confeſſiones, cum Sacerdos non ſit.*
7 *Pariter qui abſque approbatione Ordinarii extra caſum neceſſitatis audit Confeſſiones.*
Hoc crimen reputatur ſtellionatus.
Habet gravitatem criminis falſi.
Se gerens pro milite, aut Doctore, cum talis non ſit, vel uſurpat publicum officium, tenetur de falſo.
8 *Abuſum in Confeſſione Sacerdos committit, abſolvendo a reſervatis ſine facultate.*
9 *Itidem Confeſſarius frangens ſigillum Sacramentale.*
Ad ſecretum Sacramentale quotuplici jure teneatur Confeſſarius.
Pœnitens non poteſt Sacramentalem Confeſſionem publicam facere.
10 *Secretum Sacramentale inſtitutum a Chriſto principaliter contemplatione Sacramenti, licet ſit ad favorem pœnitentis.*
Pœnitens non poteſt licentiare Sacerdotem, ut ſua peccata in Confeſſione audita revelet.
11 *In quas leges committat Confeſſarius revelans Confeſſionem.*

1. Pluribus modis contingit crimen in *abuſu Sacramentalis Confeſſionis*. Vel enim cadit in Pœnitente, qui non ſervat præceptum Eccleſiaſticum *text. in cap. Omnis utriuſque de Pœnit. & remiſſ.* de confitendis peccatis Sacerdoti in Paſchate: aut alio modo reddente Confeſſionem doloſe invalidam: vel cadit in Sacerdote, & hoc multipliciter, nempe aut docendo Confeſſionem mortalium non eſſe neceſſariam ante comunionem, ſive eam poſſe fieri inter abſentes: aut Sacramentum miniſtrando abſque poteſtate Ordinis, ſingendo ſe Sacerdotem, cum talis non ſit: aut abſque poteſtate juriſdictionis, gerendo ſe pro Confeſſario approbato, cum approbationem non ſit conſecutus: aut abſolvendo a caſibus, ſive cenſuris, ſuperiori dignitati reſervatis; aut tandem frangendo ſigillum ſacramentalis ſecreti.

2. De omnibus autem his tractare animus non eſt, nam, quæ tangunt pœnitentem, aut non confitentem in Paſchate, aut facientem Confeſſionem invalidam, non cadunt regulariter ſub examine fori judicialis; quamvis contra non confitentem in Paſchate abſque cauſa legitima, aliquando per Cenſuras procedatur. Dicemus ergo de iis, quæ cadunt in Sacerdote, quæ via judiciali poſſunt puniri.

3. Primum igitur delictum eſt, ſi Sacerdos doceret, *Sacramentalem Confeſſionem* non eſſe neceſſariam ante ſumptionem Euchariſtiæ iis, qui conſcii ſibi ſunt de peccato mortali, quamvis ſibi videantur eſſe ſupernaturaliter contritos: verum eſt, quod hoc crimen cadere poteſt etiam in non Sacerdote ex eo, quod *Trident. ſeſſ. 13. cap. 7. de Sacram. Euchariſt. & Can. 11. in fin.* talem doctrinam prohibens, utitur verbo univerſali, nec limitatur ad Sacerdotes, dicendo: *Si quis contrarium docere, prædicare, vel pertinaciter aſſerere, ſeu etiam publice diſputando defendere præſumpſerit &c.*

4. An autem ſit propoſitio de fide, quod *Sacramentalis Confeſſio* neceſſaria ſit ante ſacram communionem, ita ut contrarium docens, tanquam Hæreticus veniat puniendus, controverſum eſt: nonnulli Doctores *Coninch. de Sacram. quæſt. 80. art. 4. num. 13. Reginal. lib. 29. num. 103. Suar. de Sacram. Diſp. 66. Sect. 3. Concl. 3. Henriq. lib. 8. cap. 45. num. 3. Bonac. de Sacr. Euchar. quæſt. 6. pun. 1. num. 3. & 35. Fagund. de præcept. Eccl. par. 6. lib. 3. cap. 8. num. 2.* tenent, quod doctrina de fide ſit, *Confeſſionem* eſſe neceſſario præmittendam communioni ab eo, qui conſcius de peccato mortali eſt; ita ut contrarium docens ſit habendus Hæreticus. E contra *Victoria ſumm. de Euchar. num. 77. in fin. Navar. Manual. cap. 22. num. 10. Tabiena Verb. Communio, nu. 30. Richar. Paludan. Hadrian. apud Azor. lib. 10. cap. 31. quæſt. 2.* & alii non inferioris auctoritatis opinantur, quod non ſit de fide certum, ſed eſſe ſenſum totius Eccleſiæ ex Apoſtolica traditione: & proinde aſſerere contrarium non videri Hæreticum, ſed pluſquam temerarium, ac erroneum.

5 Melior profecto eſt prima ſententia ob duplex fundamentum. Primum eſt, quod in *Trident.*

ſeſſ. 3.

ſeſſ. 13. *de Sacr. Euchar. Can.* 11. habetur, *ſtatuit atque declarat ipſa Sancta Synodus &c.* per quæ verba apparet, Concilium non apponere præceptum novum, *ſed declarare* præceptum jam poſitum de jure Divino. Et certe aperta ſunt verba *Apoſtoli* dicentis *P. Corinth. cap.* 11, *V.* 28. *Probet autem ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat*: communis autem Patrum ſenſus eſt, quod homo probet ſe ipſum, non ſolum propriam conſcientiam examinando, ſed etiam peccata ſua ſubjiciendo clavibus Eccleſiæ; quod præceptum, cum ab Apoſtolo ſit, de jure Divino dicendum eſt. Aliud fundamentum eſt, quod de fide eſt, quod nullus poteſt certitudinaliter ſcire ſe eſſe in gratia Dei, juxta illud *Eccleſ. cap.* 9. v. 1.: *Nemo ſcit, utrum amore, aut odio dignus ſit*. Si ergo aliquis docet, non eſſe neceſſariam Confeſſionem ei, qui mortaliter peccavit, dummodo per actum contritionis ſe teneat a peccatis juſtificatum, docet poſſe hominem ſcire ſe eſſe in gratia Dei, ut proinde non egeat Sacramento pœnitentiæ, per quod prima gratia confertur, quod de directo militat contra doctrinam de fide.

6 Secundum delictum eſt illius, qui cum Sacerdos non ſit, (ſive purus laicus, ſive Clericus in minoribus, aut ſacris Ordinibus exiſtat) audet tamen munus Confeſſarii uſurpare, & Confeſſiones ſacramentales excipere. Iſte juxta plures Conſtitutiones Apoſtolicas *Greg. XV. Conſtit. Officii noſtri Clem. VIII. Conſtit. Etſi alias. Urban. III. Conſt. Apoſtolatus Officium*, cenſetur vehementer ſuſpectus de hæreſi, unde ab Inquiſitoribus cogendus eſt abjurare de vehementi: hoc autem crimen non limitatur ad *abuſum ſacramentalis Confeſſionis*, ſed extenditur ad Miſſæ celebrationem, ita ut Miſſam celebrans non Sacerdos eodem delicto, ac pœna tenetur, ac Confeſſiones excipiens. Dubium porro eſt, an ſimiliter delinquat, ac eadem pœna ſit percellendus, qui actus alterius Ordinis, quo non eſt inſignitus, exerceat. Ad quod dico, quod, ſi ſunt actus Ordinum minorum, nulla pœna incurritur: ſi autem ſunt Ordinum ſacrorum incurritur Cenſura, de qua dicam infra; non tamen Reus pari modo punitur cum Miſſam celebrante, aut Confeſſiones audiente, quia Conſtitutiones Papales de his duobus delictis præciſe loquuntur.

7 Tertium delictum eſt Sacerdotis, qui abſque approbatione Ordinarii, & carens proinde juriſdictione, Confeſſiones audit. Crimen hoc juxta *Menoch. de Arbitrar. Caſ.* 310. *num.* 4. *& ult.* eſt crimen ſtellionatus, proinde arbitrio Judicis ejus pœna committitur. Sed profecto gravitatem habet criminis falſi, ut habet *Theſaur. de pœna par.* 2. *V. Abſolutio cap.* 2. *num.* III. *v. Reſpondeo* II. Siquidem ille, qui ſe gerit pro milite, cum miles non ſit, pœna falſi tenetur, ut habet Textus *l. Eos, qui diverſa §. final. ff. ad leg. Cornel. de Falſ.* aut qui uſurpat publicum Officium, quod non habet; prout etiam, qui ſe gerit tanquam Doctor, cum gradnatus non ſit, ut ſcribunt *Bart. in l. Eos §. final. ff. de Falſ. Felinus in cap. Tertio loc num.* 1. *de Probat. Boſſ. Tit. de Falſ. num.* 131. Hæc autem præſtat Sacerdos non approbatus, qui Confeſſiones excipit; uſurpat enim publicum Officium, quod non habet; & ſe gerit tanquam confeſſarium qui confeſſarius non eſt. Gravitas porro hujus criminis emergit a duplici principio, puta ab injuria quæ ſit Sacramento, quod invalidum eſt, cum deſit in eo juriſdictio, quæ neceſſaria eſt ad validitatem Sacramenti *Trident. Seſſ.* 14. *cap.* 7. *de Sacr. Pœnit.*, quod per modum judicii exercetur, & in quo neceſſaria eſt judicis juriſdictio. Aliud principium eſt damnum, quod proximo infertur, nam pœnitens in eodem reatu peccati manet; & ſicut de attrito contritus evaderet per virtutem Sacramenti, ſi hoc validum fuiſſet, & remiſſionem, Divinamque gratiam eſſet conſecutus, ita ex invaliditate illius remanet pœnitens cum ſola attritione, per quam minime juſtificatur.

8 Quartum delictum eſt Sacerdotis approbati quidem ad audiendas Confeſſiones, abſolventis tamen a peccatis, aut Cenſuris, reſervatis *Papæ*, aut locorum Ordinariis; hoc quidem delictum ambulat pari paſſu cum immediate ſuperiori ex hoc, quod procedit a defectu juriſdictionis in Confeſſario, attentante abſolvere in caſibus, a quibus abſolvere prohibitus eſt.

9 Quintum delictum eſt Confeſſarii frangentis ſigillum ſacramentale. Circa hoc ſciendum, quod de jure Divino ex inſtitutione Chriſti eſt, quod ſacramentum Confeſſionis ſit ſecretum, & hoc non tantum reſpectu Sacerdotis, ſed etiam pœnitentis, ita ut, ſicut Sacerdos tenetur ad ſervandum ſecretum circa ſibi manifeſtata in Confeſſione, ita pœnitens non poteſt, Sacramentalem Confeſſionem faciendo, peccata ſua publice manifeſtare. Quantum ad Confeſſarium, tenetur iſte lege naturæ, de jure Divino, & de jure Eccleſiaſtico poſitivo, peccata in Confeſſione audita, ſecreta conſervare prout probat *Scot. in* 4. *diſt.* 21 *Queſt.* 2. *per tot.* Quantum ad pœnitentem non poteſt iſte publice manifeſtare Sacerdoti peccata ſua, ut ſacramentaliter ab iis abſolvatur, ut ſcribit *Petr. Marchant. Tribunal. Sacr. Tom.* 1. *Tract.* 1. *Tit.* 1. *Queſt.* 14. *Concl.* 2., & circa hoc habetur Deciſio *Leonis Papæ Epiſt.* 57. *aliis* 80. qui audiens in *Campania* hoc practicari, ſcripſit ad univerſos illius Provinciæ Epiſcopos, ne talem formam confitendi amplius permitterent, & talem uſum vocat *Præſumptionem contra regulam Apoſtolicam; illicitam uſurpationem; & vituperabilem conſuetudinem*. Ratio autem iſtorum eſt, ut docet *Marchantius* citato loco, *Concluſione prima*, quia judicium ſacramentale pertinet ad forum Dei, Solis Sacerdotibus, tanquam ejus Vicariis commiſſum, & cum judicia Dei principalis Judicis circa homines in hac vita occulta ſint, etiam apud Vicarios Judices occultata eſſe debent. Profecto *Solus Deus ſcrutatur corda & renes Pſalm.* 7. *verſ.* 10. Si autem ſcientiæ ſuæ participationem facit Sacerdoti, cui pœnitens in Confeſſione ſui cordis ſecreta aperit, cenſendum eſt, quod talis participatio ſcientiæ ſoli Deo reſervatæ, non ſibi præjudicat; ſed ſicut occultum eſt ejus judicium de homine, tale remaneat etiam apud Sacerdotem.

10. Ex his deducitur, quod, ut probat *Marchant. Tom.* 1. *tract.* 4. *tit.* 6. *quæſt.* 6. *appen.* 2. *Concl.* 3. quamvis ad favorem pœnitentis ſit a Deo præceptum ſecretum in Confeſſione, tamen principaliter hoc inſtitutum ſit contemplatione ſacramenti ipſius, de cujus ratione eſt, quod ſecretum ſit, cum tale ipſum inſtituerit Chriſtus, & cum ſit myſterium, conſequenter occultum eſſe debet, cum myſterii natura talis ſit, ut occultum ſit. Et ex hoc reſolvitur dubium, an nempe pœnitens poſſit dare licentiam Confeſſario, ut poſſit ſibi revelata in Confeſſione manifeſtare; & communiter reſpondent Auctores affirmative, ſed quia opinatur, quod ſecre-

ſecretum fuerit inſtitutum præciſe ad favorem pœnitentis , qui proinde poſſit favori ſuo renunciare. Tamen dicendum eſt , non licere talem licentiam dari a pœnitente , & ratio eſt , quia , ut ſupra probatum eſt , ſecretum hoc eſt inſtitutum a Deo ad ſubſtantiam hujus Sacramenti principaliter, quamvis ſit ad favorem , & contemplatione pœnitentis. Sequitur proinde , quod iſte bene poteſt juri ſuo renunciare , non autem rationi Sacramenti præjudicare.

11 Si ergo Sacerdos ſigillum ſacramentale frangit verbo , ſcripto , aut ſignis , implicite , aut explicite , ob quæ poſſint alii venire in cognitionem peccati in Confeſſione detecti , violat legem naturæ , Divinam , ac Eccleſiaſticam : injuriam ſacrilegam infert Sacramento , cujus juri præjudicat , & a cujus uſu facit fideles elongari : & tandem etiam offendit graviter pœnitentem , cujus famam injuſte prodit ; ut proinde delictum enormiſſimum evadat.

Probatio.

SUMMARIUM.

12 *Quomodo probandum crimen docentis non eſſe neceſſariam Confeſſionem ante Communionem.*

13 *Probatio delicti Confeſſarii abſolventis ſine juriſdictione , quomodo fiat.*
Non entis nulla probatio.

14 *Quomodo probetur crimen ejus , qui , cum Sacerdos non ſit , Confeſſiones audit , Miſſam celebrat &c.*
Teſtes ſingulares in hoc crimine debent conjungi.

15 *Difficilis eſt probatio , quod Confeſſarius abſque facultate abſolverit a reſervatis.*
Allegans turpitudinem ſuam, non eſt audiendus.

16 *Confeſſio Rei extrajudicialis ſufficit ad conſtituendum eum in examine rigoroſo.*
Varietas Confeſſionis , quam poteſt facere Reus in tali caſu.

17 *Quomodo probetur fractio ſigilli Confeſſionis.*

18 *Quid probare debeat, & quomodo , accuſans Sacerdotem de tali delicto.*

19 *Quid juris , ſi Sacerdos dicat , peccatum a ſe revelatum audiviſſe ab alio , & hic negat ſe illud dixiſſe.*

20 *An ſit Reus de revelata Confeſſione , qui , tacita perſona pœnitentis , aperit conditiones, per quas iſte poteſt cognoſci.*
Quomodo probabitur hoc caſu crimen ab Accuſatore.

21 *Aperiens Confeſſarius conditiones , ob quas cognoſci queat perſona pœnitentis , Reus eſt de revelata Confeſſione.*

22 *Extenditur ratio ad caſum , in quo Sacerdos in diverſis temporibus diverſas conditiones expreſſerit , ex quibus cumulatis argui poſſit perſona pœnitentis.*
Hiſtoria de hoc caſu.
Monitum ad Confeſſarios.

23 *Ab accuſatore probandum eſt , tales circumſtantias de neceſſitate concludere individuationem pœnitentis.*

12 QUo ad probationem primi delicti, nempe illius , qui doceret , poſſe ſibi conſcium de peccato mortali , ac de eo contritum ſumere Euchariſtiam , non præmiſſa Confeſſione ſacramentali , nihil ſpeciale dicendum venit , cum hoc ab accuſatore , ſeu Fiſco probandum ſit per Teſtes , ut probantur cætera crimina. Et quia talis doctrina erronea , ac hæretica tradi poteſt non tantum oretenus , ſed etiam ſcripto , & quis ſe poteſt oſtendere hæreticum , propoſitiones hæreticas voce , aut calamo profitendo , ideo ſi talem doctrinam quis ſcriptis mandaret , ejus crimen concludenter probaretur per talem ſcripturam , in judicio præſentatam.

13 Delictum autem Sacerdotis ſuſcipientis Confeſſiones abſque juriſdictione , probari debet per Teſtes , qui viderint eum ſedentem in ſede Confeſſionali , & excipientem accedentium Confeſſiones ; & ultra hoc debet probare , quod ab Ordinario loci admiſſus non ſit ad tale munus , & in hoc conſiſtit quidditas delicti , quæ omnino juxta vulgata jura probari debet ab accuſatore , aut Fiſco. Sed quomodo concludenter probabitur talis negativa vaga , quæ de ſui natura improbabilis eſt, cum non entis ex *L. Ejus qui in Provincia , Verſ. Quoniam ff. ſi cert. petat. cap. Ad diſſolvendum de Deſpon. impub.* ulla ſit qualitas, aut probatio? Reſpondeo , quod probari poteſt per atteſtationem Cancellarii Epiſcopalis , qui affirmet , quod in Regeſto Cancellariæ , in quo adnotata ſunt nomina eorum , qui examinati , ac probati ſunt ad Confeſſiones excipiendas , approbatio ejus non reperitur. Quamvis autem talis probatio non ſit plena , atque concludens (tum quia potuit re vera fuiſſe examinatum , ac approbatum , ejus tamen nomen , ex incuria Cancellarii non fuiſſe in Regeſto deſcriptum : tum quia potuit ab Ordinario oretenus obtinuiſſe licentiam audiendi Confeſſiones) tamen eſt ſufficiens ad transferendam obligationem in accuſatum , probandi ſcilicet ſe fuiſſe approbatum ad Confeſſiones , aut licentiam eas auſcultandi ab Ordinario obtinuiſſe : quod ſi non probet , ejus crimen remanet præſumptive probatum.

14 Porro modo ſimili probandum eſt crimen ejus , qui , cum Sacerdos non ſit , actus Sacerdotis exercet , Miſſas celebrando, ac Confeſſiones audiendo ; currit enim eadem paritas cum caſu ſuperiori , proinde pari methodo faciendæ ſunt probationes. Advertendum autem , quod Teſtes , qui probare debent, poſſunt eſſe in multiplici differentia , puta , vel quod viderint totam Miſſam integraliter , certo loco , & tempore celebratam : vel quod unus Teſtis viderit unam partem, alius aliam, alius aliam eodem loco , ac tempore : vel quod unus una die , & certo loco , alius alia die , & eodem loco ; tertius vero diverſa die , & loco viderit. Teſtes iſti debent conjungi , & plene probant , nec ſingulares ſunt , ut pluribus rationibus probat *Bordon. Sac. Tribunal. cap. 22. quæſt. 12.* & Nos alias docuimus.

15 Difficilior eſt probatio criminis de Sacerdote abſolvente a caſibus , aut Cenſuris reſervatis abſque debita auctoritate , quia hæc datur in actu Sacramentalis Confeſſionis, in qua nullus adhibetur Teſtis ; & ſi ipſi pœnitentes taliter abſoluti , hoc deponerent , non probarent , cum tritum in utroque jure ſit *Cap. inter delictos junct. Gloſ. in V. Turpitudinem. de Donat. l. Si creditoribus C. de ſerv. pign. da. manu. l. Cum profitearis. C. de Revoc. donat.* quod allegans turpitudinem ſuam , non ſit audiendus ; & dato etiam , quod probare poſſent , ſe fuiſſe abſolutos a talibus reſervatis, adhuc non probatum eſſet crimen , quod conſiſtit in duobus,

bus, puta, quod Sacerdos de facto abſolverit: & quod taliter abſolvendi facultatem non habuit; & in hoc ſecundo conſiſtit quidditas delicti.

16 Dico igitur, quod per ſolum dictum extrajudiciale Sacerdotis, probatum concludenter, poteſt accuſator ſemiplene probare hoc crimen ex eo, quod Confeſſio extrajudicialis Rei ſufficit ad eum conſtituendum in examine rigoroſo, ut *Par. 1. Tit. Teſtes num. III.* diximus. Et circa talem Confeſſionem advertendum eſt, quod aut poteſt eſſe ſimplex, aut involvere aliud crimen; ſi enim dicit: *Ego abſolvi multos a caſibus reſervatis, nec curavi obtinere facultatem ſuper iis*, talis eſt Confeſſio delicti ſimplicis: ſi autem dicit: *Abſolvi Cajum, Titium* &c. tunc complicatur cum priori aliud delictum, puta, revelatio Confeſſionis, ac fractio ſigilli ſacramentalis; quamvis enim non publicet peccata pœnitentis in ſpecie, revelat tamen in genere, quod in communi ſententia Moraliſtarum ſufficit ad fractionem ſigilli. Si vero dicit, *ſe a quibuſvis caſibus reſervatis quoſlibet pœnitentes abſolviſſe, cum nec Papa, nec Epiſcopi poſſint, niſi pro externa politia, eos reſervare*, conjuncta cum priori delicto eſſet hæreſis ex eo, quod *Trident. Seſſ. 14. de Pœnit. cap. 7. & Can. 11.* determinat contrarium, & illud aſſerentes percutit anathemate.

17 Circa probationem vero fractionis ſigilli ſacramentalis advertendum, quod aut Sacerdos dicit: *Cajus mihi Confeſſus eſt tale peccatum*, & hoc concludenter probatur a Teſtibus: tali caſu concludenter probatum remanet delictum, quia Sacerdos revelat id, quod in Confeſſione audivit. Si vero peccatum *Caii* jam vulgatum eſt in vicinia, de eo autem non habetur certitudo, ſed tantum communis vox; Sacerdos autem dicat, ſe a tali peccato *Cajum* abſolviſſe; & tale dictum Sacerdotis plene probetur, plene etiam probatum remanet crimen revelationis. Ratio eſt, quia, quamvis de tali peccato vulgata ſit fama, tamen de illo non habetur certitudo, quæ tamen habetur per dictum Sacerdotis: unde, cum hæc habeatur per viam Confeſſionis tantum, ejus ſigillum frangi dubium non eſt. Quid autem juris, ſi peccatum *Caii* notorium eſt, Sacerdos autem dicat, ſe ab eo *Cajum* abſolviſſe? Dico, quod non diceretur, Sacerdotem fregiſſe ſigillum. Quia ſigilli violatio conſiſtit in hoc, quod Sacerdos det neſcienti notitiam peccati ſibi aperti in Confeſſione; in caſu autem jam notitia peccati certa eſt, cum factum notorium ſit; unde audiens nullam novam notitiam acquirit de illo per dictum Sacerdotis; ſed tantum, quod *Cajus* abſolutus ab eo ſit; hoc autem non eſt revelare Confeſſionem; aut Sacramentum pœnitentiæ odioſum reddere; aut famam *Caii* prodere, ſed de actu virtutis ejus (puta, de pœnitentia) teſtimonium reddere. Et profecto, ſi eſſet quis excommunicatus denunciatus ob notorium crimen, & reperiretur occiſus, unde privandus eſſet ſepultura Eccleſiaſtica; Sacerdos autem teſtificaretur, illum confeſſum ſibi eſſe peccatum ſuum, & abſolutionem a Cenſura obtinuiſſe, non poſſet dici Sacerdos, quod Confeſſionem revelaverit, ob cauſam ſupra tactam; igitur neque in caſu ſupradicto.

18 Quomodo autem probandum eſt hoc crimen ab eo, qui accuſat Sacerdotem, quod peccata ſua, de quibus illi confeſſus eſt, manifeſtaverit? aut quomodo ab accuſatore probandum eſt, quod confeſſarius peccata aliorum audita in Confeſſione, manifeſtaverit, qui caſus frequentiores ſunt? Dico, quod probatio pendet a duobus; primum eſt, quod probari debet per Teſtes, quod Sacerdos tale peccatum alicui prodiderit; aliud eſt, quod notitiam de illo non habuit, nec potuit Sacerdos, niſi in Confeſſione. Primum facile probatur ex modo ſolito per Teſtes, aut per Epiſtolam ab eodem Sacerdote ſcriptam, ac in judicio præſentatam. Secundum autem fundatum in negativa vaga, quæ improbabilis eſt, præſumptive tantum probari poteſt ex hoc, quod tale peccatum occulte commiſſum eſt, ita ut nullus fuerit præſens, qui ſuper eo teſtificari potuerit, & de peccato illo nihil fuit dictum in vicinia, antequam de eo Sacerdos locutus ſit. Per talem autem præſumptivam probationem transfertur in Sacerdotem onus probandi, quomodo habuerit notitiam talis peccati extra Confeſſionem, ita ut de eo potuerit loqui ex ſcientia habita extra Confeſſionem; quod ſi non probet ſaltem ſemiplene, puniendus eſt tanquam ſigilli ſacramentalis violator.

19 Quid vero juris, ſi Sacerdos dicit, peccatum *Caii* ſibi fuiſſe manifeſtatum a *Sejo*, iſte autem interrogatus a Judice, hoc neget? Dico, quod Sacerdos nihil probat; & proinde pœna criminis multandus eſt, & maxime, ſi accedant alia adminicula, quod nempe loquax, aut levis ſit, aut aliqua cauſa minuendæ famæ *Caii* ſubſiſtat, ob quam Sacerdos ejus peccatum manifeſtaverit. Ratio eſt, quia negatio *Seii* deſtruit dictum Sacerdotis, qui proinde nec quid minimum probat.

20 Quid autem, ſi non explicitis verbis, & aperta oratione, Sacerdos loquens de peccato ſibi aperto in Confeſſione, non manifeſtet quidem nomen pœnitentis, explicat autem circumſtantias tales, ut per eas audiens devenerit in cognitionem pœnitentis, qui tale peccatum commiſit, erit ne Sacerdos Reus revelatæ Confeſſionis? Et ſi ſic, quomodo probabitur ab accuſatore crimen?

21 Reſpondeo ad primam partem dubitationis, & dico, quod non tantum per nomen poteſt individualiter exprimi perſona, ſed etiam per alias circumſtantias, quæ non poſſunt hic, & nunc, niſi uni tantum convenire. Perinde igitur erit dicere præciſum nomen perſonæ, ac eam per tales circumſtantias deſcribere; pari enim modo audiens cognoſcit perſonam, de qua loquens intelligit. Cum igitur crimen hoc conſiſtat in hoc, quod ex revelatione Sacerdotis alius deveniat in cognitionem peccati, ac pœnitentis, ſequitur, quod pari modo delinquat Sacerdos exprimendo nomen, aut deſcribendo per circumſtantias perſonam pœnitentis. Et advertendum, quod eodem modo delinquit Sacerdos, revelans nomen pœnitentis ex inſtituto, ac doloſe, ut illi noceat, ac aperiendo circumſtantias ejus perſonales ex inadvertentia, & linguæ lubricitate; ſiquidem pari modo audiens venit in cognitionem pœnitentis, in quo conſiſtit hujus criminis quidditas. Non negaverim tamen, quod ratione doli non augeatur delictum, & proinde non augenda ſit pœna.

22 Advertendum autem, quod poteſt dari caſus, quod Sacerdos in uno tempore unam circumſtantiam tantum aperiat, per quam non poſſit audiens venire in cognitionem pœnitentis: in alio autem tempore aliam circumſtantiam manifeſtet, & quod audiens, combinando circumſtantias, veniat in notitiam pœnitentis. Evenit hic caſus, quod Sacerdos quidam familiariter loquens cum nonnullis amicis in compotatione, illis dixit, quod pri-

ma

ma fœmina, cujus Confeſſionem exceperat, commiſerat adulterium. Multis expoſt tranſactis menſibus, Sacerdos ab uno ex dictis amicis invitatus ad prandium in propria domo, cum fuiſſet comiter exceptus ab ejus uxore, ut motivum particularis benevolentiæ erga eam, dixit illam fuiſſe primam illius pœnitentem. Maritus hoc audiens, & memor primæ circumſtantiæ a Sacerdote ſibi manifeſtatæ, venit in cognitionem, uxorem fuiſſe adulteram; unde ſubito furore accenſus, arripuit a menſa parata cultrum, ac extemplo uxorem jugulavit. Conſtitutus autem coram Judice, & interrogatus, quare uxorem occidiſſet, aperuit illius adulterium, quod cognoverat ex dictis Sacerdotis, qui proinde fuit ab Epiſcopo convenienter punitus. Diſcant ex hoc caſu Sacerdotes circumſpectionem, quam in loquendo de auditis in Confeſſione ſervare debent, ne in hoc crimen prolabantur.

23 Quo ad ſecundam partem ſupra datæ dubitationis dico, quod ab accuſatore probandum eſt concludenter, quod Sacerdos tales circumſtantias aperuerit, quod non poſſint de neceſſe niſi uni tantum perſonæ applicari; quia, ſi poſſunt pluribus convenire, non poterit audiens in cognitionem certam determinatæ perſonæ devenire; & proinde probatum non erit Sacerdotis crimen.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

24 *Pœna docentis Confeſſionem non eſſe exiſtenti in peccato neceſſariam ante Communionem.*

25 *Pœnæ multiplices non Sacerdotis excipientis Confeſſiones.*

Opinio Roderici, quod talis, ſi non daret abſolutionem, non ſit morte plectendus.

Eadē opinio tenetur a Theſauro ex alio fundamento.

26 *Confutatur talium opinio.*

27 *Reſpondetur obiectioni, quæ poteſt fieri.*

28 *Pœna Sacerdotis abſolventis pœnitentes abſque juriſdictione.*

29 *Audiens Confeſſiones ſine juriſdictione, committit crimen falſi, & eſt arbitrarie puniendus.*

30 *Pœna abſolventis a Cenſuris, & peccatis reſervatis de jure antiquo.*

31 *Pœna ejuſdem de jure novo.*

Caſus quinque, quos Papa ſibi reſervat.

32 *Pœna frangentis ſigillum Confeſſionis.*

Triremium pœna ſuccedit detruſioni in Monaſterium.

33 *Triremium pœna contra frangentes ſigillum Confeſſionis debet eſſe perpetua.*

Nonnulli ex Reis talis criminis fuere morte affecti.

Epiſcopo Gerundenſi revulſa fuit per occipitium lingua propter revelationem Confeſſionis Regis Aragonum.

34 *Primum Statutum Minorum de Obſervantia.*

35 *Secundum Statutum.*

36 *Quam pœnam mereatur Sacerdos apud Nos audiens Confeſſiones abſque facultate.*

37 *Injungendæ ſunt pœnæ expreſſæ ſupra n.28.&29.*

38 *Arbitrium Carceris dandi pro abſolutione illicita a reſervatis, an ſit circa pœnam ipſam, an vero circa ejus durationem.*

39 *Quando arbitrium Superioris ſit circa ſpeciem pœnæ, & quando circa ejus durationem.*

In dato Statuto arbitrium Superioris eſt de duratione pœnæ Carceris.

40 *Excommunicatio, de qua loquitur Statutum, an ſit latæ ſententiæ?*

De Ameno de Delict. & Pœn. Par. III.

41 *Reſpondetur, quod eſt ſententiæ ferendæ.*

Cenſuræ Statutariæ non incurruntur, niſi poſt declarationem.

42 *An eædem pœnæ incurrantur ob caſus, ac Cenſuras, quas Prælati ſibi reſervant?*

43 *Reſpondetur ad dubium, negative.*

Quomodo poſſint in Ordinibus Regularibus reſervari caſus.

44 *Non licet Superiori Regulari ſibi reſervare Cenſuram, præter formam datam a Clemente VIII.*

45 *An Prælati Regulares poſſint procedere contra dogmatizantem, quod Prælati Regulares non poſſint ſibi reſervare caſus, etiam ſervata forma prædicta.*

46 *Talis dogmatizans eſt formaliter Hæreticus.*

Concilium Generale eſt infallibilis norma fidei, & morum.

Tridentinum damnat anathemate tales dogmatizantes.

Prælatus Regularis non poteſt procedere contra talem dogmatizantem, quia Hæreticus eſt.

24 Cum ſupra recitata delicta *abuſus in Confeſſione* crimina ſint, quæ a ſolo Judice Eccleſiaſtico cognoſcantur, cum ſint circa Sacramentum, plerumque ſolis pœnis ſpiritualibus vindicantur. Pœna igitur docentis Confeſſionem non eſſe neceſſariam ante communionem ei, qui ſibi de peccato mortali conſcius eſt, quamvis ſit de eo contritus, eſt Excommunicatio lata a *Trident. Seſſ. 14. de Sacram. pœnit. Can. II.* quæ tamen reſervata non eſt, ut obſervat ex diſpoſitione Concilii *Theſaur. de Pœn. Part. 2. V. Confeſſio cap. 3. V. Nota.* Quia vero, ut diximus ſupra *num.* 5. docens, ut præfertur, poteſt tanquam Hæreticus, aut ſuſpectus, aut formalis haberi, juxta ejus pertinaciam, aut non, & ab Inquiſitoribus puniri; hinc eſt, quod talis Excommunicatio cenſeri debet reſervata in primo capitulo *Bullæ Cœnæ*, in qua omnes Hæretici excommunicatione, *Papæ* reſervata, percelluntur.

25 Multiplices autem ſunt pœnæ ejus, qui, cum Sacerdos non ſit, audet pœnitentium Confeſſiones excipere. Prima pœna eſt Irregularitas, quæ juxta diſpoſitionem juris *Text. in cap. 1. & 2. de Cler. non Ord. miniſtr. univerſaliter* incurritur ab eo, qui exercet actum Ordinis, quem non habet, ut diximus §. *Abuſus in Ordine num.* 26. Dixi *univerſaliter*, quia non tantum Clericus, ſed etiam laicus tali pœna percutitur, ut dicunt Doctores. *Sayr. de Cenſur. lib. 7. cap. 10. num. 6. & ibi Calderin. Paludan. Sylveſt. Tabien. S. Antonin. Navar. Sot. Majol. Valent. Borgaſ. de Irregul. Par. 6. Tit. de Non Ord. miniſtr.* Secunda pœna eſt, quod taliter abſolventes pœnitentes, ſunt vehementer ſuſpecti de Hæreſi juxta *Gregorii XIII. Conſt. 21. Officii noſtri*; ſequitur proinde, quod, quamvis non convincantur de Hæreſi, tamen tenentur abjurare de vehementi juxta Decretalem *cap. Accuſat. de Hæret. in 6. Theſaur. V. Abſolutio in cap. 1. V. Hæreſi in fin.* Tertia *pœna eſt infamia*, quoties crimen notorium ſit de facto, aut de jure: hoc enim crimen non ſolum eſt depoſitione, ſed etiam traditione Curiæ ſæculari dignum, ut infra dicam. Quarta pœna eſt traditio in manu Judicis Laici, qui Reum ultimo ſupplicio afficiat, & hoc ex *Clemen. VIII. Conſt. 81. Et ſi alias*; & quamvis minor ætas ſalvet Reos ab ultimo ſupplicio, tamen ſi Reus hujus criminis ſuperet annos 20,

quamvis non compleverit 25, adhuc morti eſt tradendus juxta *Urban. VIII. Conſt. 97. Apoſtolatus Officium*, & vidi *Papiæ* quendam, qui, cum eſſet purus Laicus, habitum Clericalem aſſumpſerat, Miſſas celebrabat, ac Confeſſiones paſſim audiebat, ac alia ſcelera commiſerat, fuiſſe furcis ſuſpenſum, & ex poſt combuſtum. Ponderat autem *Rodericus, quæſt. Regular. 28. art. 2. Tom. 2. ℣. Hæc Conſtitutio*, quem alii *Quarant. Summ. Bullar. V. Ordo in fin. Sayr. de Cenſur. lib. 7. cap. 10. num. 8.* ſequuntur, quod ſi talis, ut præfertur, Confeſſiones quidem audiret, ſed abſolutionem minime impenderet, non incurreret pœnas latas a *Gregorio*, nec ab Inquiſitore eſſet puniendus: & hoc idem tenet *Theſaur. de Pœn. V. Abſolutio. cap. 1. verſ. Amplia. in fin.* de pœnis latis a *Clemente*, & *Urbano*. Fundamentum *Roderici* eſt, quia Conſtitutiones prædictæ afficiunt pœnis tales, qui audent *Confeſſiones audire, ac abſolutionem impartiri*, ut habet Bulla *Gregorii*; ſequitur proinde, quod ſi abſolutio non datur, nullum confertur Sacramentum, & ille facto tali non impugnat Catholicam veritatem. Fundamentum autem *Theſauri* eſt, quia ex Bulla *Clementis.* VIII. habetur cauſa finalis pœnarum latarum contra ejuſmodi Reos, qui miniſtrando invalide Sacramentum pœnitentiæ, *decipiunt, & grave damnum inferunt fidelibus*, qui ſe legitime abſolutos a talibus tenent, cum tamen in ſtatu peccati adhuc remaneant: quod, ſi ipſi vident, ac ſciunt, taliter excipientem illorum Confeſſiones non dediſſe ipſis abſolutionem, alium Confeſſarium adeunt, & ſic non manent decepti, nec damnum animæ ſubeunt.

26 Sed talium Doctorum ſalva reverentia, eorum opinio non poteſt ſubſiſtere: fundamentum enim *Roderici* non concludit. Ratio eſt, quia nullum conficit Sacramentum, qui, cum non ſit Sacerdos, abſolutionis formam ſupra pœnitentem profert, ſicut qui eam profert; ergo non ex hoc, quod Sacramentum non conficit, non proferendo abſolutionem, evadere debet pœnas Bullæ; cum pari modo delinquat, & injuriam Sacramento inferat proferendo, aut non proferendo abſolutionem. Pariter fundamentum *Theſauri* nutat, quia in hoc crimine duæ ſunt cauſæ gravitatis illius; una quidem eſt injuria, quæ Sacramento inuritur, & hæc eſt principalior, ratione cujus hoc crimen ſacrilegium eſt: alia minus principalis eſt damnificatio pœnitentis decepti; non potuit autem *Clemens* habere pro cauſa motiva ſuæ Conſtitutionis cauſam minus principalem: unde, ſi hanc expreſſit in Bulla, eam non poſuit tanquam cauſam motivam, principalem, ac finalem, ſed tantum ut concomitantem, ſive impulſivam. Quod magis ſuadeo ex hoc, quod verus Sacerdos excipiendo Confeſſiones ſine juriſdictione, ac abſolutionem dando, ita nulliter procedit, & decipit, ac grave damnum infert pœnitentibus, ſicut qui, cum non ſit Sacerdos, abſolvit eoſdem; igitur, ſi pœnæ prædictæ inferuntur a *Clemente* ratione deceptionis, & damni, quod ſubeunt fideles, eaſdem debent ſubire Sacerdotes abſolventes abſque juriſdictione, cum par ſit crimen Confeſſarii, & damnum pœnitentis. Convincitur ergo, quod quamvis abſolutio non detur, Reus tamen ab Inquiſitore debet puniri, & ſic firmat etiam *Bordonus Sacr. Tribunal. cap. 22. q. 10.*

27 Quod ſi reſpondeatur, quod par etiam injuria fit Sacramento, ſi verus Sacerdos abſque juriſdictione abſolvit, ſicut ſi non Sacerdos abſolvit, quia utrobique Sacramentum eſt nullum; unde, ſi eædem pœnæ, quæ dantur in ſecundo caſu, non dantur in primo, non eſt ex diverſitate delictorum circa injuriam Sacramento illatam, quæ eadem eſt; ſed tantum ob voluntatem legislatoris, qui in una circumſtantia delicti ſanxit pœnas, quas noluit in alia circumſtantia adaptari. Dico ad hoc, quod aſſumptum eſt falſum, quia non tanta injuria Sacramento fit à vero Sacerdote abſolvente abſque juriſdictione, ſicut fit a non Sacerdote, cum tamen par ſit damnum, quod ab ambobus infertur pœnitentibus. Ratio eſt, quia verus Sacerdos, ſi non habet facultatem abſolvendi in actu, habet tamen eam in habitu, fundatam in charactere; non Sacerdos autem nec in actu, nec in habitu eam habet: proinde, quamvis utrobique interveniat Sacramenti nullitas, major tamen eſt injuria, quæ ipſi infertur a ſecundo, quam a primo, & proinde graviores pœnæ debentur uni, quam alteri.

28 Pœna porro Sacerdotis abſolventis abſque juriſdictione, prout habetur ex duobus Canonibus, *cap. Placuit. 9. q. 2. cap. Placuit. de Pœnit. diſt. 6.* eſt, quod *gradus ſui periculo ſubjaceat*; nempe ſuſpenſionem incurrat ex ſententia Judicis, prout explicant *Præpoſitus in cap. Placuit. 9. quæſt. 2. init. & Navarrus in cap. Placuit. de Pœnit diſt. 6. in princip.* Quamvis autem *Roderic. Tom. 2. quæſt. Regular. 28. art. 1. circ. med.* videatur ambigere, de qua ſuſpenſione intelligendi ſint Canones illi, puta, an ab audiendis Confeſſionibus, ita ut nullo unquam tempore Sacerdos ille ad eas excipiendas admitti poſſit; an vero ab omni Sacerdotali Officio, dum primam pro conſtanti tenet, de ſecunda vero dubitative loquatur: tamen accipienda eſt ſuſpenſio in totali ſua ſignificatione. Ratio eſt, quia Canones illi dicunt, *gradus ſui periculo ſubjaceat*; gradus autem, ſive Ordo Sacerdotalis æque reſpicit audire Confeſſiones, ac Miſſam celebrare, cum utriuſque poteſtatem habitualem in ſua Ordinatione recipiat; igitur utrumque munus talis ſuſpenſio debet comprehendere. Imo videtur, quod talis ſuſpenſio principaliter ſit ab Officio celebrandi; quia cum ſupponatur deliquiſſe in hoc, quod, cum Confeſſarius approbatus non ſit, Confeſſiones tamen excipere, præſumpſit, ſi ſuſpenſio eſſet tantum ab audiendis Confeſſionibus, illa nihil operaretur, & per eam nihil deperderet Sacerdos, quia abſque tali ſuſpenſione jam Confeſſiones audire non poterat, & ad plus illa ſuſpenſio impediret tantum facultatem audiendi Confeſſiones, quam ex poſt impetrare poſſet; quæ parva pœna eſſet reſpectu tanti criminis, per quod tanta injuria Sacramento fit, cum deceptione, ac damno pœnitentis.

29 Dico igitur, quod, cum audiens Confeſſiones abſque Juriſdictione, committat crimen falſi, ut dictum eſt ſupra *num. 7.* arbitrariam pœnam, quæ debet eſſe ſatis gravis juxta gravitatem delicti, debet imponere Judex, conſideratis facti circumſtantiis, ac temeritate, & præſumptione Sacerdotis.

30. Pœnæ ſupradictæ applicandæ ſunt Sacerdoti, qui nulla fultus juriſdictione, ſe exponit publice in ſede Confeſſionali ad excipiendas Confeſſiones: quid autem de eo, qui abſolvere audet a Cenſuris, ac caſibus reſervatis? Reſpondeo, quod de jure antiquo *Text. in Clem. Religioſi de Priv.* prima pœna eſt de Religioſis, qui ſine privilegiis audent abſolvere excommunicatos a Canone, vel a ſententiis per Statuta Provincialia, aut Synodalia promulgatis, ſi abſolutio reſervata ſit;

iſti

iſti autem incurrunt excommunicationem, Papæ reſervatam, & taliter abſolventes a locorum Ordinariis denunciandi ſunt excommunicati, nullo privilegio exemptionis, ſibi ſuffragante. Pariter excommunicationem Papæ reſervatam, ut habetur ex quadam Decretali *Text. in cap. Significavit de ſent. Excom.* incurrit, qui ſcienter, & ſponte, ſacramentaliter abſolvit excommunicatum a Papa per ſententiam ſpecialem; vel per legem generalem, ſi tamen fuerit denunciatus. Itidem incurrit Cenſuram Interdicti, qui abſolvit ab excommunicatione, ſive Interdicto excommunicatum, ſeu interdictum nominatim ab Epiſcopo, ut habetur *Text. in cap. Epiſcoporum de Privil. in 6.*

31. De jure autem novo *Bull. Cœnæ* §. *Cæterum & §. ſeq.* excommunicati ſunt abſolventes a caſibus, contentis in *Bulla Cœnæ*, præterquam in mortis articulo; & abſolventes in tali articulo, non ſervata forma præſcripta in eadem Bulla, nempe prævia cautione de ſtando mandatis Eccleſiæ, & de ſatisfaciendo. Talis autem excommunicatio reſervata non eſt, ut eſt Doctorum *Navar. c. 27. n. 37. Tolet. lib. 1. cap. 30. ℣. 6. Fulminat. Suar. de Cenſ. diſp. 21. Sect. 3. ℣. Secundo. Sayr. eo tit. lib. 3. cap. 25. num. 7. Alter. lib. 5. cap. 3. §. Contrariam* probabilior ſententia. Sacra ex poſt Congregatio juſſu *Clementis VIII.* anno 1602. die 26. Novembris, moderans Decretum ejuſdem *Papæ*, editum circa hanc materiam, ſtatuit excommunicationem, privationem Officiorum, Dignitatum, & Beneficiorum, ac inhabilitatem ad quæcunque Officia, Beneficia, ac Prælaturam contra Sacerdotes omnes Sæculares, ac Regulares, qui abſolvere præſumunt extra mortis articulum a caſibus clare, vel dubie contentis in Bulla Cœnæ, aut a quinque caſibus Papæ reſervatis, nempe *Violationis Immunitatis Eccleſiaſticæ, in terminis Bullæ Gregorii XIV. Violationis Clauſuræ Monialium ad malum finem: Provocantium, & pugnantium in duello: Injicientium violentas manus in Clericum: Simoniæ realis ſcienter contractæ, ac confidentiæ beneficialis: aut a caſibus, ſeu Cenſuris, quos, aut quas locorum Ordinarii ſibi reſervaverint.* Quod Decretum fuit poſtea confirmatum a *Paulo V. anno 1617. die 7. Januarii*, ut videre eſt apud *Barboſ. de offic. & poteſt. Epiſ. Alleg. 50. num. 186. & ſeq.*

32. Pœna tandem frangentis ſigillum Confeſſionis, de jure communi *Text. in cap. Omnis utriuſque L. de Pœnit. & remiſſ.* eſt depoſitio, & detruſio in Monaſterium ad agendam pœnitentiam, & hanc pœnam ſequitur infamia, & ex hac irregularitas, ſi tamen crimen notorium ſit de jure, aut de facto, ſiquidem omne crimen depoſitione dignum, reddit irregularem, ut probat *Theſaur. de Pœn. par. 1. cap. 33. ℣. Secundo modo.* Quia tamen detruſio in Monaſterium abſolevit, ejus loco ſucceſſit damnatio ad triremes, ut ſcribit *Farinac. quæſt. 119. num. 55.* Hujus criminis cognitio pertinet ad Epiſcopos, & ſi Reus eſt Regularis, ad ſuos Superiores. Sed, ſi revelatio Confeſſionis eſſet conjuncta cum hæreſi, aut ſuſpicione hæreſis, ſpectaret ad Inquiſitores, ut ſcribit *Molfeſ. Tract. 7. c. 23. num. 68. & ſeqq.*

33. Sacerdos igitur frangens ſigillum Confeſſionis, damnandus eſt ad triremes, quæ debent eſſe perpetuæ; ſiquidem detruſio in Monaſterium erat Rei vita durante, proinde triremes illius in locum ſuccedentes, debent eſſe perpetuæ; gravis quidem hæc pœna eſt, longe tamen gravius hoc delictum ratione ſpiritualium damnorum, quæ cauſat in animabus eorum, qui legitime dubitantes de ſilentio Confeſſarii, cui confiteri adſtringuntur, multas Confeſſiones mancas, ac invalidas, ſacrilegaſque faciunt, ac inſordeſcunt in illis peccatis, quæ detegere verentur ex eo, quod ex effectu noverunt, eorum Confeſſiones fuiſſe Superioribus proditas: & qui conſueti ſunt Monialium Confeſſiones extraordinarias excipere, bene intelligent quid hîc dicere intendo. Audivi proinde nonnullos ex taliter loquacibus Confeſſariis fuiſſe ultimo ſupplicio affectos, & ſignanter ex *Aldret. de Diſcipl. tuend. lib. 2. cap. 19.* refert *Pellizarius Manual. Regular. Tract. 9. cap. 4. Sect. 3. num. 148.* Jacobum primum Aragoniorum Regem Epiſcopo Germedenſi ab occiptio linguam evellere feciſſe ex eo, quod dicti Regis Confeſſionem revelaſſet.

34. Quo ad Regularium pœnas *de abuſu Confeſſionis*, modis ſupra explicatis, conſulere quiſque debet proprias Conſtitutiones. Nos Minores de Obſervantia Regulari, ac Strictiori taxatas, ultra communes, habemus pœnas contra Confeſſarios, qui ſine debita facultate audiunt Confeſſiones, aut audent a caſibus reſervatis abſolvere, & ſunt. Primo *Text. Tit. Applicatio* §. 32. ſic habet: *Qui Confeſſiones ſine licentia auſcultaverit, vel a reſervatis abſolverit, eſt ipſo facto excommunicatus, & ad excipiendas Confeſſiones perpetuo inhabilis, carcerandus, & gravius puniendus, ſi in hoc crimine vitioſus repertus fuerit.*

35. *Secundo, ut caſuum reſervatio in Eccleſia Dei, ac in Religione Seraphica, tam diligenter hactenus cuſtodita, deinceps illibata perſiſtat, decernimus, & ſancimus, ut in illis caſibus, quos per Statuta Generalia, aut per Conſtitutiones Apoſtolicas reſervatos eſſe, aut reſervari contigerit, nemo abſolvere quemquam præſumat ſub pœna excommunicationis, ipſo facto incurrenda, niſi a Generali, vel Provinciali Prælato abſolvendi facultatem accipiat. Et ſi in hoc quiſquam deliquerit, & de eo legitime conſtiterit, Carceri, Superioris arbitrio, mancipetur. Quibus pœnis etiam ſubjaceat, qui ſine tali facultate poſſe a reſervatis abſolvere, obfirmaverit, vel qui Superiores poſſe ſibi caſus reſervare, aut ſubditos Cenſuris ligare, negaverit. Et qui hæc affirmare, aut dogmatizare temere auſerit, tanquam erroneus ſeminator ab audiendis Confeſſionibus perpetuo ſuſpenſus ſit; & graviſſime puniatur; conſulto tamen prius ſanctiſſimæ Inquiſitionis Tribunali, & ejus expectato mandato. Statut. General. Ordin. cap. 7. §. 2. num. 1. & 2.*

36. Circa ſupra datum Statutum, prima dubitatio eſt, quas pœnas debent injungere Prælati, caſu, quo aliquis Sacerdos non prius obtenta facultate audiendi Confeſſiones, ipſas exciperet, cum Statutum Ordinis *c. 7. §. 1. num. 1.* loquatur tantum directive nulla poſita pœna?

37. Reſpondeo, quod ut habetur in Textu *Tit. Applic.* §. 60, deficiente taxatione pœnarum in Textu, aut Statutis Generalibus, recurrendum eſt ad leges Canonicas, aut Civiles in earum defectu &c. Cum igitur deſint pœnæ Statutariæ in caſu, injungendæ ſunt pœnæ de jure communi, de quibus *ſupra num. 28. & 29.* Videtur quidem ex Textu, dato ſupra *num. 34.* quod Excommunicationem ſubeat, qui *ſine licentia auſcultat Confeſſiones*: ſed error eſt aut Amanuenſis, aut Compilatoris; nam in Sta-

in Statutis *Valliſoletanis*, quæ ad marginem citat, & etiam in Statutis Ordinis talis Cenſura lata eſt contra abſolventes a reſervatis ſine facultate, non autem contra excipientes Confeſſiones ſine licentia. Et proinde juris communis pœnas tantum ſubire debent, ut dictum eſt.

38 Secunda dubitatio eſt, an carcer dandus, arbitrio Superioris, Reo de Confeſſione audita abſque approbatione, intelligatur abſolute: ita ut in arbitrio Superioris ſit, Carcerem dare, vel non, an potius arbitrium ſit circa diuturnitatem carcerationis?

39. Reſpondeo, quod ut alias dictum eſt, quando Statutum eidem delicto pœnas diverſas ſancit, earum electionem relinquens arbitrio Prælati, ut ſi dicat *talis*, aut *talis pœna detur*, *arbitrio Superioris*, tunc intelligitur commiſſa Prælati arbitrio, tum determinatio pœnæ, tum illius duratio. Quando autem Statutum determinat pœnam, & exinde apponit clauſulam *Superioris arbitrio*, tunc arbitrium eſt tantum circa durationem pœnæ. In propoſito autem Statuto habetur, quod Reus *Carceri mancipetur* tantum, nulla alia pœna alternative poſita: igitur arbitrium in hoc caſu eſt tantum circa durationem carcerationis; attento maxime, quod, ut videre eſt in omnibus Statutis, quando ſanciuntur pœnæ, quæ habent tractum ſucceſſivum, ſemper apponitur ejus duratio, aut arbitrio Superioris committitur; cum autem hic duratio carceris non exprimatur, ſed apponatur *arbitrium Superioris*, liquet, quod hoc ad ſolam durationem limitatur.

40. Tertia dubitatio eſt, an pœna Excommunicationis, de qua loquitur Statutum, ſit latæ, an ferendæ ſententiæ; & an ſit reſervata?

41. Reſpondeo, quod non eſt latæ, ſed ferendæ ſententiæ. Ratio eſt, quia nulla appoſita eſt clauſula, quæ importet ſententiam latam, ut ſi diceretur *ipſo facto*, *ipſo jure*, *eo ipſo &c.* Statutariæ autem Cenſuræ, prout bene ait *Sanctor. Comment. cap. 7. Stat. 2. ℣. His caſibus*, non incurruntur, niſi poſt declarationem; quo ad ſecundam partem dubitationis dico, quod, cum nulla hic apponatur clauſula reſervationis, talis Cenſura reſervata non eſt reſpectu abſolventis a reſervatis per Statuta Ordinis, de quibus eſt ſermo. Sed de abſolvente a caſibus, *Summo Pontifici*, aut Epiſcopis a jure, ſeu per Statuta Provincialia, ſive Synodalia reſervatis, contra quem eſt lata excommunicatio latæ, aut ferendæ ſententiæ, reſervata, aut non, de qua dixi ſupra *num. 30. & ſeqq.*

42. Quarta dubitatio eſt, an eaſdem pœnas incurrat abſolvens a caſu, & Cenſura, quem Superior ſibi reſervavit?

43. Reſpondeo, quod *Clemens VIII.* in ſuo Decreto: *Sanctiſſimus 26. Maji.* 1593. de caſibus reſervatis, vetuit, ne Superiores alios caſus ſibi reſervare poſſent ultra illos decem, quos ibi enumerat, exinde ordinavit, quod, *ſi quod aliud peccatum grave pro Religionis conſervatione, aut pro conſcientiæ puritate reſervandum videbitur, id non aliter fiat, quam Generalis Capituli in toto Ordine, aut Provincialis in Provincia matura diſcuſſione, & conſenſu*. Sequitur ergo ex his, quod, ſi aliquem alium caſum, non ſervata forma prædicta, reſervent Prælati, nullius momenti ſit talis reſervatio, concludendum ideo, quod a peccato taliter reſervato abſolvens, nullam pœnam incurrit. Quia vero Decretum *Clementis* loquitur de reſervatione peccatorum, non vero de reſervatione Cenſurarum, videretur dicendum, quod Prælati poſſent alicui peccato Cenſuram ſibi reſervatam apponere, cum valde differant reſervatio abſolutionis a peccato, & a Cenſura, & illo prohibito, non videtur prohibitum aliud.

44. Sed contrarium eſt dicendum, ita ut nullo modo liceat Prælato Cenſuram aliquam, non ſervata præſcripta forma, ſibi reſervare. Ratio, & quidem ſolida ad hoc, eſt, quam reddit *Peyrin. ad Conſt. 10. Urban. VIII. num. 10.* quia poſſet quilibet Superior ad libitum ſuum quemlibet caſum ſibi rereſervare, apponendo illi excommunicationem ipſo facto cum reſervatione, & ſic mentem Pontificis eludere, quod non eſt dicendum. Et ſic ultra declarationem Sacr. Congregat. *Regular. 7. Julii 1617.* allatam a *Cocbier de Exempt. Par. 4. q. 56. in fin.* firmant multi Doctores *Sanch. in Decal. lib. 6. cap. 1. Malpheſ. par. 1. Sum. Tract. 7. cap. 20. num. 17. Filiuc. Tom. 1. Tract. 7. cap. 10. num. 276. Peyrin. de Prælat. quæſt. 3. cap. 2. §. 1. num. 32.* Proinde bene videant multi Prælati Provinciales, quam perperam, & ſine fundamento, imo cum timoratarum conſcientiarum offendiculo, Cenſuras ad libitum ſibi reſervent cum ſuæ poteſtatis abuſu.

45. Quinta dubitatio eſt, an Superior Regularis, ſibi delato aliquo affirmante, aut dogmatizante, quod *Prælati nequeunt ſibi caſus aliquos, etiam ſervata legum forma, reſervare*, poſſit accuſationem recipere, & ad pœnam ſtatutariam procedere?

46. Reſpondeo, quod docens Prælatos Eccleſiaſticos non poſſe ſibi aliquorum caſuum abſolutionem reſervare, eſt formaliter Hæreticus, ut docet *Sanctor. Comment. cap. 7. Stat. 2. ℣. Ex hoc fol. m. 391.* Ratio eſt, quia Concilium Generale legitimum eſt infallibilis regula fidei, nec poteſt errare in iis, quæ in doctrina fidei definit, aut quæ approbat, aut docet in materia morum, ut poſt *Alphonſum a Caſtro Adverſ. Hæreſ. lib. 1. cap. 6.* probat *Suarez de Fide Diſp. 5. Sect. 7. num. 6.* ſequitur proinde, quod, qui doctrinam Concili Generalis de directo impugnat, doctrinam hæreticam ſeminet, & ſi adeſt pertinacia, formaliter Hæreticus ſit. Docet autem *Trident. ſeſſ. 14. Can. 11.* quod majores Prælati poſſunt ſibi reſervare caſus, & damnat anathemate contrarium docentes; ſequitur igitur, quod dogmatizans Prælatos non poſſe ſibi caſus reſervare, dogma contrarium doctrinæ Conciliari profitetur, & Hæreticus eſt, & ſentit, cum *Wicleffo*, *Joanne Hus*, *ac Lutero*, qui Cenſuras Eccleſiaſticas averſati ſunt; & cum *Waldenſibus*, *Marſil. de Padua*, ac aliis Hæreticis, qui ſenſerunt non poſſe Eccleſiam condere leges, quæ obligent in conſcientia. Hoc poſito, patet, quod ſi aliquis Religioſus accuſatur de tali doctrina hæretica, non poteſt Superior recipere accuſationem, ſed debet mittere accuſatorem ad Inquiſitorem, ad quem privative ſpectat cognitio criminis ſpectantis ad fidem ex notis juribus.

§. V. Abuſus in Matrimonio.

SUMMARIUM.

1. *Abuſus in Matrimonio pluribus modis committitur.*
2. *Clericus in Sacris, & Religioſa perſona pro-*

feſſa

feſſa ineat matrimonium eſt ſuſpecta de hæreſi.
Bordonus firmat talem eſſe ſuſpectam de vehementi.
Inquiſitio Hiſpanica judicat eſſe ſuſpectam de levi tantum.
3 *Deciſio hujus dubii pendet a circumſtantiis.*
4 *Continuatur aſſertio.*
5 *Scholares Societatis Jeſu, qui bina vota emiſerunt, contrahentes matrimonium, nulliter contrahunt.*
6 *Opinio Bordoni, quod hoc crimen extendatur ad perſonam ſacram contrahentem ſponſalia.*
Confutatur Bordonus.
Talis contrahendo ſponſalia, puniendus ſolum de matrimonio attentato.
7 *Pœnæ in hoc caſu, quomodo aggravandæ, aut minuendæ.*
8 *Abuſus in matrimonio eſt polygamia.*
Polygamia quomodo prohibita eſt lege naturali.
9 *Prohibita etiam de jure Divino tum antiquo, tum Evangelico.*
Aſſerens licere Chriſtianis polygamiam, excommunicatur a Tridentino.
10 *De jure Canonico pariter interdicta.*
Quo caſu intelligatur licitum Viro ducere aliam Uxorem, ſi prima infirma ſit.
11 *De jure Cæſareo vetatur polygamia.*
Senatus Romanus vetuit Helio Cecinnæ publicare legem permittentem polygamiam.
Lex ſimilis lata a Valentiniano Cæſare, non fuit recepta.
12 *Polygamiæ cognitio ſpectat ad Inquiſitorem, & quare.*
Probabile eſt, quod ſit etiam cauſa mixti fori.
13 *Polygamia, quam ſuſpicionem hæreſis inducat.*
Bordonus opinatur polygamum eſſe ſuſpectum vehementer de hæreſi.
Impugnatur primum fundamentum hujus opinionis.
14 *Deſtruitur ſecundum fundamentum.*
Polygamia ſpectat ad Inquiſitores reſpectu Sacramenti Matrimonii, non ob ſuſpicionem hæreſis.
15 *Polygamia ſpectat ad Inquiſitores, ſi ſecutum ſit Matrimonium, licet non conſumatum.*
16 *Concubinarius non ſpectat ad Tribunal fidei, quamvis ſit cum adultera.*

1 PLuribus modis contingere poteſt *abuſus Sacramenti Matrimonii*: vel enim quis ſcienter contrahit Matrimonium cum impedimento dirimente, ut conſanguinitatis, affinitatis &c. vel contrahit clandeſtine, & non in facie Eccleſiæ: vel cum ligamine ſolemnium votorum, aut Matrimonii &c., ac pluribus aliis modis, quos videre eſt apud *Theſaur. par. 1. V. Matrimonium*. De omnibus autem loqui nolumus, ſed de duobus tantum, quæ ad forum judiciale pertinent.

2. Primum eſt, ſi Clericus in ſacris, aut Religioſa perſona ſolemniter profeſſa, ineat *Matrimonium*. Crimen hoc inducit ſuſpicionem hæreſis, & proinde ſpectat ad Tribunal fidei. An autem tales Rei ſint ſuſpecti de vehementi, an de levi, dubium eſt. *Bordonus Sacr. Tribunal. cap. 22. quæſt. 28. num. 53.* vult eſſe ſuſpectos vehementer; tum quia faciens opus malum, ab Hæreticis probatum ut bonum, eſt vehementer ſuſpectus de hæreſi: tum quia per *Matrimonium* attentatum impugnat doctrinam *Trident. ſeſſ. 24. can. 9.* damnantis anathemate, qui tenent Clericos in ſacris, aut Religioſos profeſſos poſſe *Matrimonium* contrahere. *Bordoni* autem opinionem forte ſequitur *Inquiſitio Italica*. E contra Inquiſitio Hiſpanica, prout refert *Diana Par. 4. Tract. 7. Reſol. 2. §. Notandum*, & ſic tenet ipſe, judicat Reos hujuſmodi eſſe ſuſpectos tantum de levi.

3 Ego dico, deciſionem hujus dubii pendere a circumſtantiis facti, fundamenta enim *Bordoni* minime cogunt: non primum, ſi quidem, quamvis aliquis faciat aliquid, quod Hæretici probant, non tamen ex hoc ſequitur, quod ipſe ſit vehementer de fide ſuſpectus, dum operatur illud, credens tamen non ſibi licitum, ſed tantum volitum ad delectationem, ut qui comederet carnes tempore jejuniorum, quod licitum ducunt Hæretici; iſte tamen ſcit quidem, & credit ſibi non licitum, tamen comedit ad puram delectationem gulæ, non ex aliquo errore in intellectu. Neque ſecundum concludit, aliter oporteret inferre, quod omnis, qui mortaliter peccat contrafaciendo præceptis Decalogi, impugnaret divinam legem ſuo facto, & crederet eam eſſe falſam, & ſic ſuſpectus eſſet vehementer de Hæreſi, quod ridiculum eſt. Quantumvis ergo Religioſus contra doctrinam Concilii *Matrimonium* ineat, non tamen ſequitur, quod ideo hoc faciat, quia illam doctrinam, tanquam Hæreticus, falſam teneat, ſed ut delectationi ſenſus obſecundet.

4 Ut igitur conſurgat vehemens ſuſpicio de Hæreſi, ſpectandæ ſunt circumſtantiæ facti, & conjungenda ſunt indicia, per quæ conjectari poſſit, hunc non bene de fide ſentire, quæ cum poſſint eſſe infinita, ea non refero, relinquens Judicis arbitrio perpendenda. Sed, ſi quis alias bene morigeratus, ac laudabilis vitæ, captus amore puellæ, cujus amplexibus aliter, quam per matrimonium non poteſt frui, habitum Religioſum dimitteret, & in veſte ſæculari, ementito ſtatu, *Matrimonium* cum ea celebraret, (ut accidit multis ab hinc annis) profecto non poſſet dici vehementer, ſed tantum de levi ſuſpectus de hæreſi, cum alia indicia infidelitatis deficerent, & delicti manifeſta eſſet cauſa, nempe paſſio ſenſualis.

5 Quamvis autem Rei hujus delicti eſſe non poſſint, niſi aut Clerici ſæculares in ſacris conſtituti, aut Religioſæ perſonæ (ſive mares ſint, ſive fœminæ) ſolemniter profeſſæ tria vota eſſentialia Religionis, nempe obedientiam, paupertatem, ac caſtitatem; tamen inter hos comprehenduntur Scholares Societatis Jeſu, qui bina vota emiſerunt; quæ, licet ſolemnia non ſint, tamen producunt fere omnes effectus votorum ſolemnium aliarum Religionum, prout declaravit *Gregorius XIII.* in ſua Conſtitutione: *Aſcendente Domino &c.* Unde, ſi contrahunt *Matrimonium*, nulliter contrahunt, & puniri debent, ut cæteri Rei de hoc crimine. *Bordon. Sacr. Tribunal. cap. 22. quæſt. 28. num. 55.*

6 Extenditur porro hoc delictum, juxta *Bordonum* loco citato, ad contrahentem ſponſalia, eo quia hæc ſunt præparativa ad *Matrimonium*, & volens antecedens intendit velle ejus conſequens. Sed hanc ſententiam admittendam non puto. Ratio eſt, quia crimen, ut ordinaria pœna poſſit puniri, oportet, quod in ſuo genere perfectum ſit, ex vulgatis; pœnæ autem, de quibus infra dicemus, latæ ſunt contra celebrantes *Matrimonium*; contrahentes autem ſponſalia tantum, non poſſunt dici, quod *Matrimonium* contrahant; & quamvis hæc ſint præparativa *Matrimonii*, non tamen ſequitur, quod hoc neceſſario ſequatur ex ſpon-

ſponſalibus, cum multa talia frequentiſſime diſſolvantur, nec *Matrimonium* ſequatur. Ad plus ergo Religioſus, celebrans ſponſalia, eſſet puniendus de *Matrimonio* attentato, cum illa ſint in ultima diſpoſitione ad *Matrimonium*, & puniendus eſſet extraordinarie affectus, non autem effectus hujus criminis, quod perfectum non eſſet.

7 Et hic etiam advertendum eſt, quod aut ſponſalia celebrata ſunt de recenti, & *Matrimonium* celebrandum eſt ex partium condicto intra paucos dies, vel ſumus in caſu, in quo a multo tempore contracta ſunt ſponſalia, ſed ex poſt *Matrimonium* ſecutum non eſt, quamvis ſequi potuiſſet. In primo caſu videtur Reum magis eſſe puniendum, quam in ſecundo. Ratio eſt, quia per talia ſponſalia deventum eſt ad actum proximum *Matrimonio*, quia intra paucos dies celebrandum eſt; at quamvis adhuc locus ſit pœnitentiæ, etiam intra illud breve tempus, illa tamen præſumi non poteſt; imo conjectandum eſt contrarium, puta, quod, ſi ſponſalia iniit, habet perſeveranter animum celebrandi *Matrimonium*, cujus intuitu illa fuerunt facta. In ſecundo caſu non ſic eſt. Ratio eſt, quia ex diuturnitate temporis poſt ſponſalia inita, & ex defectu cauſæ extrinſecæ, ob quam *Matrimonium* ſecutum non eſt, apparet, Reum pænituiſſe de crimine attentato, & noluiſſe illud perficere: unde ſequitur, quod, licet, ut dicebam, ſponſalia inita conſtituerint Reum in actu proximo ad crimen, tamen iſta proximitas adempta eſt ob temporis intercapedinem inter ea, ac *Matrimonium*, proinde non eſt tanta pœna puniendus, cum non poſſit dici eum deveniſſe ad actum proximum delicto.

8 Aliud crimen in abuſu *Matrimonii* eſt polygamia, nempe, quando conſtante primo *Matrimonio* legitimo, vir novam uxorem ducit, aut hæc alium virum. Crimen hoc prohibitum naturali lege convincitur, non quidem ex hoc, quod multa animalia, ut turtures, columbæ, aliaque multa una fœmina ſint contenta, ut proinde inferri poſſit, quod naturalis inſtinctus, qui illis pro lege eſt, hoc ſibi dictet, ut proinde dici poſſit, quod lex naturæ idem homini ſuadere debeat; nam his obſtant alia animalia, ut gallus, taurus, cuniculus &c. quæ una fœmina contenta non ſunt: ſed quia jure naturæ eſt, quod illud, quod homo in poteſtate ſua non habet, alteri non poſſit tribuere; cum autem *vir poteſtatem ſui corporis non habeat, ſed ejus uxor*, ut docet Apoſtolus *Paul. Corinth. ep. 7. verſ.* 4. ſequitur, quod, ſi eam tradidit uni uxori, eandem, hac vivente, nequeat alteri tradere.

9 Prohibitam pariter de jure Divino antiquo polygamiam communiter cenſent Doctores, quos allegat *Menoch. de Arbitr. lib.2. Caſ.*420. *num.* 2. *& ſeqq.*, quamvis contrarium teneant *Abulenſis in Matth.cap.*19.*quæſt.*30. *Durandus in* 4.*diſt.*33. *qu.*1. ac *Cajetanus in Matt. cap.*19. *& in Marc. cap.*10. *& P. Timoth. cap.*3. Et quamvis Sancti Patriarchæ plures ſimul uxores habuerint, hoc fuiſſe ex Divina diſpenſatione, & ad augendum numerum fidelium communiter dicunt Sancti. *D. Auguſt. lib. de Bono conjugal. & lib.*22. *contr. Fauſt. cap.*47. *& habetur cap. objiciuntur.*32. *q.*4. *D. Thom. in* 4. *diſt.*33 *q.*1. *art.*1. *&* 2. *Innocent.*3. *in cap. Gaudemus. de Divort.* De jure pariter Evangelico prohibita eſt, ut pluribus argumentis probat ibidem *Menoch. Caſ.*420. *num.*33. *& ſeqq.* & hoc de fide ſtatuit *Trident. ſeſſ.*24. *de ſacr. matrimon. Can.*2. dum percutit anathemate eos, qui aſſerunt *licere Chriſtianis ſimul plures habere uxores, & hoc nulla lege Divina eſſe prohibitum*.

10 De jure Canonico pariter prohibitam pluralitatem uxorum, patet ex Decretali *Innocentii Tertii text. in cap. Conſultationi de Frigid. & maleſ.* & quamvis huic videatur contrariari antiquior Canon *cap. Quod propoſuiſti* 32. *q.*7. in quo videtur concedi, quod vir aliam uxorem ducere poſſit, ſi prima infirma ſit: tamen hoc non officit, ſiquidem intelligi debet, quod *Matrimonium* cum prima uxore ſit ratum tantum, at non conſumatum, & ea ſit infirmitas uxoris, quæ valeat ad *Matrimonium* dirimendum, ut pote arctitudo inſuperabiliter talis in fœmina, ut ex ejus cauſa *Matrimonium* nequeat conſummari; aut maleficium inhabilitans ad copulam; ex his enim *Matrimonium* dirimitur, & cum alia poteſt maritus contrahere, *text. in cap. Conſultationi. de Frigid. & maleſ.*

11 Hoc idem ſtatuit jus Cæſareum per plura Imperatorum Edicta, *l. Neminem. C. de Inceſt. nupt. l. Nemo. la* 1. *C. de Jude l. Eum qui duas. C. Ad leg. Jul. de Adult.* §. *Affinitatis. Inſt. de Nupt.* & antiquum hoc fuit Romanorum jus, neque enim in legibus duodecim Tabularum polygamia permittebatur: & cum *Helius Cecinna* ad mandatum *C. Ceſaris* legem ſcripſiſſet, ut eam ferret, in qua uxorum pluralitas admittebatur, rejecta fuit a Senatu, prout ſcribit *Sueton. in Jul. Ceſar. cap.*52. ſicut etiam non fuit recepta ſimilis lex, lata a *Valentiniano ſeniore*, ad palliandum adulterium ſuum, dum vivente *Serena* uxore, ex qua *Gratianum* ſuſceperat; *Juſtinam*, quam deperibat, ſibi novo matrimonio copulavit, ut ſcripſere *Socrates Hiſt. Eccl ſ. lib.*4. *cap.*30. *Caſiodorus eo tit. lib.*8. *cap.*11. *Paulus Diaconus Append. ad Eutrop. lib.*11. *& Nicephorus Hiſt. Eccl. lib.*11. *cap.*33.

12 Ex univerſali ergo Divinarum, humanarumque legum prohibitione naſcitur gravitas hujus criminis, cujus cognitio ſpectat ad Inquiſitores, tum quia polygamia inducit ſuſpicionem hæreſis, aut infidelitatis, cum multi infideles pluralitatem uxorum admittant, ut Turcæ, Idololatræ &c. tum quia cauſa polygamiæ non poteſt expediri, niſi Judici conſtet de validitate prioris *Matrimonii*, quæ cum pendeat a Sacramento, ſpectat ad Judicem Eccleſiaſticum, & ſic firmant multi *Farinac. quæſt.* 178. *num.*71. *Saccia de Judic. lib.*1. *cap.*12. *num.*55. *Campanil. diverſ. jur. Canon. Rubr.* 2. *num.* 46. *Carena par.* 2. *Tit.*5. *num.*20. *Pegna par.*2. *Comment.* 74. ℣. *Jam Apoſtatæ* contra *Simancham Catol. inſtit. tit.*40. *de Matrim.* & *Genuenſem Prax. cap.*68. *num.* 12. qui putant eſſe cauſam mixti fori. Quæ tamen opinio probabilis eſt, quia polygamia prohibita etiam eſt de jure Cæſareo, juxta quod poteſt procedere Judex Laicus in caſu, in quo non interveniat hæreſis ſuſpicio.

13. Circa hæc quæri poteſt, quam ſuſpicionem hæreſis inducat polygamia, nempe, an vehementem, an levem? *Bordonus. Sacr. Tribun. cap.* 22. *quæſt.* 31. *num.* 64. ſcribit eam eſſe vehementem, tum quia faciens malum, quod pro bono habetur apud Hæreticos, videtur cum illis ſentire: tum quia faciens opera, per quæ recedit a vita communi, & converſatione fidelium, eſt vehementer ſuſpectus de hæreſi, ut colligitur ex quadam Decretali, *cap. Excommunicamus il.* 1. §. *Adijcimus de*

de Hæret. & pro ſe citat *Piaſec. Genuen. Bariol. Farinac. & Carenam.* Sed duo illa fundamenta minime cogunt; nam ut in ſimili diximus ſupra de Religioſo uxorato, non ex hoc, quod quis facit, quod faciunt Hæretici, inferri poteſt, quod cum illis ſentiat: ſiquidem multa faciunt Hæretici, quæ licita putant ex fide erronea, quæ etiam fiunt a Catholicis, qui tamen reputant, & credunt eſſe illicita; & ſi ea perpetrant, non eſt ex fide maculata, quæ illa ſuadeat tanquam licita: ſed ex paſſione ſenſus, ex qua operantur contra rationem, & fidem. Præterquamquod nullus Hæreticorum pluralitatem uxorum admittit in praxi, quamvis ſpeculative aliquis eorum ſcripſerit pluralitatem uxorum non eſſe prohibitam de jure Divino, contra quem errorem militat *Can. ſecundus Tridentini ſeſſ.* 4. Anabatiſtæ autem non pluralitatem uxorum admittunt, ſed utuntur multis fœminis concubitu vago. Apud *Turcas*, *Tartaros*, *Mauros*, ac alios, qui legem *Mahometis* ſervant, ſicut etiam apud Idololatras talis pluralitas in uſu eſt; ſed iſti Hæretici non ſunt, ſed infideles; unde deduci poteſt, quod Catholicus, Reus de polygamia, non poteſt inducere ſuſpicionem hæreſis, cum Hæretici polygamiam non practicent, ſed potius infidelitatis, quia illa apud Infideles in uſu eſt. Sed hoc etiam minime cogeret, aliter dicendum eſſet, quod fures, homicidæ, ſodomitæ, &c. ſuſpecti eſſent de infidelitate ex eo, quod talia vitia apud quaſdam nationes infideles licita reputantur; quod quam a ratione diſtet, nemo non videt.

14 Pariter ſecundum fundamentum nutat, ſiquidem Decretalis illa ordinat, quod Epiſcopi viſitent loca ſuæ Diœceſis, in quibus hæreticos habitare fama ſit, & ibi a Catholicis ſciat, an ibi ſint aliqui a *communi converſatione fidelium vita, & moribus diſſedentes*, & hos ad purgationem Canonicam adſtringant. Duo ergo ad ſuſpicionem hæreſis inducendam ibi recenſentur copulata; puta, fama, quod in illis locis habitent Hæretici; & quod aliqui ſint *vita, ac moribus diſſedentes* a Catholicis. Altero autem ex duobus, ibi requiſitis, deficiente, non poteſt induci ſuſpicio hæreſis per hoc, quod alicujus vita, ac mores a fidelibus diſſideat: aliter oporteret concludere, quod in locis Catholicis, in quibus nulla habetur fama, quod Hæretici degant, ſi reperitur aliquis, qui ſit ſcortator, blaſphemus, aleator, crapulæ deditus, ac ebrietati (quorum multi paſſim in Civitatibus reperiuntur) iſte eſſet de fide ſuſpectus, quod nullo modo eſt. Præterquamquod vita, ac mores non conſiſtunt, neque arguuntur ex uno facto, ſed ex pluribus. Quemadmodum enim mos, aut conſuetudo alicujus regionis dici nequit id, quod ab uno, aut paucis tantum practicatur, ſed oportet, quod a majore parte populi fiat; ita mores, aut vita hominis nequit deſumi ab uno ipſius facto bono, aut malo, ſed a majori parte factorum ſuorum: ſi enim ab uno facto hominis malo quis poſſet dici mali moris, aut vitæ, nemo non eſſet malæ vitæ, ſiquidem omnis homo peccat. Senſus ergo Decretalis eſt, quod ſuſpicio hæreſis oriri poſſit ex mala vita, quæ arguitur ex malitia majoris partis morum ejus, qui ſuſpectus redditur, non autem ab una aut altera ipſius actione; poteſt enim quis eſſe in poſſeſſione bonæ famæ, ac vitæ, quamvis aliquando in una actione mala peccet; & ita poteſt quis alias bene, ac Catholice vivere, quamvis in crimen polygamiæ lapſus ſit, a quo ſolo vehemens ſuſpicio hæreſis oriri rationabiliter non poteſt. Unde concludendum puto (ſalvo tamen meliori Judicio) hujus delicti cognitionem ſpectare quidem ad Judicem Eccleſiaſticum ratione *Sacramenti Matrimonii*, ex eo autem non oriri ſuſpicionem niſi levem hæreſis, prout practicatur in Tribunali fidei Hiſpanico Teſte *Diana Par.* 4. *Tract.* 7. *Reſol.* 4. §. *Igitur*.

15 Ampliatur autem crimen polygamiæ etiam ad caſum, quod celebrato *Matrimonio* per verba de præſenti, non ſequuta ſit copula, nam *Matrimonium* ad ſui eſſentiam non requirit copulam; & conſummatum eſt crimen in celebratione *Matrimonii* ſecundi, conſtante primo, ut ſcribunt Doctores. *Souſa lib.* 1. *cap.* 35. *n.* 5. *Farinac. quæſt.* 140. *num.* 24. & 30. *Diana loc. cit.* §. *Notandum*.

16 Dubitari porro contingit, an ſubdatur Tribunali fidei, qui junctus legitimo *Matrimonio*, tenet Concubinam tanquam uxorem? *Bordon. Sacr. Tribunal. cap.* 22. *quæſt.* 35. *num.* 69. videtur reſpondere affirmative, dum docet, ſubdi Inquiſitori eum, qui abſque præſentia Parochi, ac Teſtium ducit ſecundam; ac eam pro uxore habet. Sed falſa prorſus eſt ejus opinio; ſiquidem polygamia inducitur per celebrationem veri *Matrimonii*, conſtante primo; ad verum *Matrimonium* autem requiritur præſentia Parochi, ac Teſtium, ut notum eſt; quamvis igitur quis ad domum ſuam ducat Concubinam, & eam teneat tanquam uxorem, nunquam dici poterit, quod cum hac novum *Matrimonium* inierit, ſed erit Concubinatus cum adulterio, quod crimen nullo pacto judicatur ab Inquiſitoribus.

Probatio.

SUMMARIUM.

17 *Quid requiratur ad probandum crimen perſonæ Religioſæ, quæ celebravit Matrimonium.*
18 *Quid juris, ſi probarentur tantum præparatoria ad Matrimonium, aut ad profeſſionem Religioſam.*
19 *Non eſſet tali caſu probatum crimen.*
Non conceditur conſequens, niſi neceſſario ſequatur ad antecedens.
20 *Quomodo probanda polygamia.*
21 *Non ſufficit probare duplex Matrimonium, ſed requiritur probatio ſecundi facti, conſtante primo.*
22 *Reus probare debet ſecundum Matrimonium, factum poſt mortem primæ uxoris.*
23 *Quid juris, ſi Reus probaret primum Matrimonium, licet factum in facie Eccleſiæ, fuiſſe nullum.*
24 *Reſpondetur, quod in foro fori eſt polygamus; eſſet tamen leviori pœna puniendus.*
25 *An puniendus ut polygamus, qui bona fide contraxiſſet ſecundum Matrimonium, credens primam uxorem mortuam.*
26 *In foro animæ non peccaret, in foro fori puniretur, & quare.*

17 QUo ad probationem *abuſus Matrimonii* in Clerico in ſacris, aut Religioſo, duo probanda ſunt, nempe Ordinatio, aut ſolemnis profeſſio Rei, & celebratio *Matrimonii* in facie Eccleſiæ. Dixi *Matrimonium* in facie Eccleſiæ; nam, ſi iſte tantum cohabitaret cum muliere in concubinatu ſub ſpecie uxoris; imo ſi eſſet fama in vicinia, quod

quod mulier illius uxor eſſet, & ut talis communiter reputaretur, non adhuc eſſet probatum delictum. Ratio eſt, quia jura loquuntur de Clerico in ſacris, aut Religioſo profeſſo, qui *Matrimonium* celebrat; cohabitatio autem cum muliere conſtituit quidem concubinatum, non autem *Matrimonium*; quod ut dicatur tale, oportet, quod in facie Eccleſiæ celebretur. Scio quidem, per cohabitationem, & famam de *Matrimonio*, aliiſque adminiculis *Matrimonium* probari, ut habetur *in cap. Illud de Præſumpt.*, tamen advertenda ſunt duo; unum eſt, quod ibi agebatur civiliter ad probandam ſubſiſtentiam *Matrimonii*, proinde non requirebantur probationes plenæ, ac concludentes, ſed ſufficiebant præſumptivæ: in caſu vero noſtro agitur criminaliter, & requiruntur probationes, luce meridiana clariores. Aliud eſt, quod tempore illius Canonis adhuc non extabat lex de celebrando *Matrimonio* coram Parocho, ac Teſtibus, proinde illud poterat probari per inſtrumentum dotale, famam, cohabitationem, ac alia indicia, quæ non concludunt de neceſſe. Nunc vero, cum *Matrimonium* verum, & validum celebretur in facie Eccleſiæ, aliter tale non eſt, oportet, quod per Teſtes, aut alia legitima documenta (ut pote per exhibitionem libri Parochialis, in quo deſcribuntur nomina conjugatorum; aut inſtrumenti dotalis, in quo enuncietur *Matrimonium* legitime factum &c.) concludenter probetur ab Accuſatore, aut Fiſco. Et hoc pariter dicendum eſt de probatione ſtatus illius, qui *Matrimonium* iniit; nam debet concludenter probari, quod ille ordinatus fuerit in ſacris; aut quod ſolemnem profeſſionem emiſit. Ratio eſt, quia delictum hoc coaleſcit ex duobus, puta, ex ſtatu prohibito ad *Matrimonium* celebrandum, & ex hoc in facie Eccleſiæ celebrato: proinde utrumque concludenter probandum eſt.

18 Quid autem juris, ſi per Teſtes concludenter probarentur præparatoria tantum ad prædicta, (nempe quod Clericus examinatus, ac approbatus fuerit ad Ordines ſacros; ſive, quod Reus ſuſceperit habitum Regularem, & viſus fuerit cum aliis Novitis; & quod ſponſalia celebravit; aut donationes antenuptiales fecerit ei, quam nunc domi retinet) poſſet ne per hæc dici concludenter probatum crimen?

19 Reſpondeo negative. Ratio eſt, quia non per hoc, quod probatur antecedens, probatum remanet conſequens ad illud, niſi conſequens neceſſario ſequatur ad illud antecedens; ſicuti conceſſo antecedenti, non conceditur conſequens, niſi hoc neceſſario ad illud ſequatur. *Ferrer in Conſtit. Cathalaun. Gloſſ.* 5. *nu.* 79. *&* 28. *arg. l.* 1. *§. final. ff. de Act. & oblig.* Examen porro, & approbatio ad Ordines; admiſſio ad habitum Regularem, ac Novitiatus, ſunt quidem antecedentia ad ordinationem, ſeu ad profeſſionem reſpective, ſicuti, & ſponſalia, ac donationes antenuptiales ad *Matrimonium*; non tamen neceſſario ſequitur, quod Ordines ex poſt collati fuerint, aut emiſſa ſolemnis profeſſio, aut *Matrimonium* celebratum; nam frequenter illis præmiſſis non ſequitur illud, ad quod illa fuerunt præparatoria, ſed ab aliquibus accidentibus, aut a mutatione voluntatis impeditus fuit effectus, qui regulariter ſolet ſequi.

20 Quo ad probationem polygamiæ duo itidem probanda ſunt, nempe conſtantia prioris Matrimonii legitime initi, & celebratio ſecundi, ut dicunt Doctores *Diana Par.* 4. *Tract.* 7. *Reſol.* 4. *§. Notandum, Carena par.* 2. *Tit.* 5. *nu.* 52. Probatur autem *Matrimonium* ſive primum, ſive ſecundum per Teſtes, qui interfuerunt in Eccleſia, quando ſponſi coram Parocho contraxerunt de præſenti. Probatur pariter per legitimam atteſtationem, autentice extractam a libro, in quo Parochi ſolent deſcribere nomina eorum, quos in *Matrimonium* conjunxerunt, ut multi ſcribunt *Maſcard. Caputaquen. M. Anton. Rota Roman. Carena Nicol. de Janua apud Bordon. ſacr. Tribunal. cap.* 22. *q.*40.*n.*76. Similiter probatur per Inſtrumentum dotale, ſtipulatum poſt *Matrimonium* contractum, in quo enuncietur, quod *Cajus*, & *Berta* legitime juncti ſunt in *Matrimonium* juxta leges S. R. E. Ratio autem dictorum eſt, quia omnes præcitatæ ſcripturæ plenam fidem faciunt in judicio. Vult autem *Bordonus* loco citato, quod *Matrimonium* etiam probetur per authenticam atteſtationem Baptiſmi, in qua enuncietur, baptizatum eſſe filium N. & N. jugalium. Sed hoc univerſaliter non puto verum, niſi appareat, quod jugales ipſi contraxerint in eadem Eccleſia, in qua baptizatus eſt filius; aut Parocho atteſtanti de baptiſmo collato, conſtiterit per legitima documenta, jugales legitime contraxiſſe, quod apparere non poteſt ex ſola atteſtatione Baptiſmali. Frequenter enim accidit in magnis Urbibus, quod vir, & mulier vadant ad habitandum de novo in una Parochia, valde remota ab ea, in qua habitabant: ſive, quod ambo exteri ſint, & vadant ad habitandum in Villa, & dicant, ſe eſſe *Matrimonio* junctos, & hoc communiter a vicinia reputetur verum: aut etiam atteſtationes falſas de eorum *Matrimonio* oſtendant Parocho, qui filium baptizatum teſtetur eſſe filium *Caij*, & *Bertæ* jugalium, in ſua Parochia degentium, cum tamen ipſi non vivant in *Matrimonio* vero, ſed in concubinatu. Unde concludo, quod per talem fidem Baptiſmi filii concludenter non probatur *Matrimonium* genitorum.

21 Non ſufficit autem probatio utriuſque *Matrimonij*, ſed oportet probare per teſtes legitimos, quod ſecundum *Matrimonium* initum eſt, dum adhuc viveret prima Vxor. Ratio eſt, quia duo *Matrimonia* inire prohibitum non eſt, ſed polygamiæ malitia conſiſtit in hoc, quod, conſtante primo, aliud *Matrimonium* contrahatur; proinde talis conſtantia probanda eſt, ut concludenter probatum remaneat delictum.

22 Quid autem juris, ſi per unum Teſtem, omni exceptione majorem probaretur, vixiſſe Uxorem primi *Matrimonij*, quando ſecundum celebratum fuit, Reus autem negaret? Reſpondeo, quod Reo incumberet onus concludenter probandi mortem primæ conjugis preceſſiſſe celebrationem ſecundi *Matrimonij*: aut ſi hoc minime præſtaret, deberet ſubjici torturæ, & ſi perſiſteret in negativa, dimittendus eſſet. Ratio eſt, quia ex dicto Teſtis omni exceptione majoris, Reus conſtitui poteſt in examine rigoroſo, ut *Part. p. Tit. Tortura. nu.* 58. probavimus; unde debet ipſe aut concludenter reprobare dictum Teſtis, aut per tormenta purgare indicium contrarium.

23 Sed quid dicendum, ſi Reus probaret, primum *Matrimonium* fuiſſe nullum, (licet contractum in facie Eccleſiæ) ex aliquo impedimento dirimente, ſolis conjugibus notum pro tunc?

24 Reſpondeo, quod in foro animæ ille non peccaſſet, nec poſſet dici polygamus, quia conſcius

ſcius de nullitate prioris *Matrimonij* eſſet vere ſolutus, nec impeditus eſſet cum alia contrahere. Sed in foro externo aliud eſt dicendum; ex eo enim, quod *Matrimonium* celebratum fuit in facie Eccleſiæ, ſemper habetur pro legitimo, donec ab Eccleſia ipſa declarata non fuerit illius nullitas. Si ergo non facta tali declaratione, aliud *Matrimonium* contraxit, cenſendus eſt in foro fori polygamus, & puniri debet non quidem tanta pœna, ac ſi eſſet polygamus etiam pro foro animæ, ſed alia minori, Judici arbitraria. Ratio eſt, quia ejus delictum non eſſet perfectum in toto ſuo genere, ſed ſolum in aliqua ſui parte, puta, in negligentia in non procurando, quod nullitas prioris *Matrimonii* per Eccleſiam declararetur.

25. Demus autem caſum, quod externus veniſſet ad habitandum in locum, valde diſtantem a ſua Patria, & per longum tempus, puta, per annum, aut biennium ibi commorando, publicaret, ſe Uxorem non habere, & ut ſolutus in vicinia communiter reputaretur; ab aliquo autem, aut aliquibus conterraneis ſuis ſibi ræpræſentatum fuiſſe, Uxorem, quam reliquit in Patria, obiiſſe, & ipſe motus ex hoc *Matrimonium* novum contraxiſſet, ſuperſtite tamen adhuc Uxore, deberet ne iſte, ut verus polygamus caſtigari?

26. Reſpondeo, quod caſus iſte potius metaphyſicus eſt, quam ut poſſit in facto evenire; ſiquidem juxta inſtructiones, a ſuprema Romana Inquiſitione tranſmiſſas circa ſtatum liberum exterorum, qui volunt contrahere *Matrimonium*, oportet, quod quivis probet per Teſtes, & alia documenta ſuum ſtatum liberum a tempore ſui diſceſſus a Patria, uſque ad tempus ineundi *Matrimonii*. Sed demus; quod ex negligentia Parochi talis inquiſitio non fieret, ſed ad celebrationem *Matrimonii* iſte fuiſſet admiſſus, dico, quod, quo ad forum animæ iſte revera non eſſet polygamus, quia ex relatione ſibi facta, ſe teneret ſolutum per mortem Uxoris. Tamen revera punibilis eſt; quia in re tanti momenti tenebatur diligentiam adhibere de veritate mortis primæ Uxoris, nec fidere dicto ſimplici unius, aut alterius. Inſuper dolum aliquem prodidit, dum apud omnes profeſſus eſt ſe non eſſe conjugatum, cum tamen Uxorem in Patria reliquiſſet, ex quo mendacio colligi poteſt, ſe animum habuiſſe *Matrimonium* novum contrahendi, cum ſuo dicto *Matrimonium* præcedens amolitus eſſet. Proinde pœna polygamorum eſſet multandus.

Poenæ.

SUMMARIUM.

27 *Pœnæ perſonæ ſacræ contrahentis Matrimonium.*

Prima pœna eſt Excommunicatio, quæ contrahitur etiam non conſummato matrimonio.

Quis abſolvere poſſit a tali Cenſura.

28 *Irregularitas eſt ſecunda pœna ratione bigamiæ ſimilitudinariæ.*

Talis bigamia a quo poſſit diſpenſari.

29 *Tertia pœna datur a Suprema Inquiſitione, ratione ſuſpicionis hæreſis arbitrariæ.*

30 *Pœna polygami, qui duas tantum Uxores duxit, ambabus viventibus.*

31 *Pœna polygami (qui plures duabus Uxoribus, vivente una, duxit) de jure Civili quæ ſit.*

Talis puniendus pœna arbitraria, quæ poteſt ad mortem extendi.

32 *De jure Canonico antiquo, qua pœna polygami puniebantur.*

33 *De jure novo, duas tantum Uxores habens mittitur ad triremes per quinquennium; ſi plures duabus, per ſeptennium.*

34 *Si Teſtes falſos ſuper morte primæ Uxoris Reus produxiſſet, augenda eſſet pœna triremium.*

35 *Mulier duos ſimul habens maritos gravius punienda, quam vir, & quare.*

Ob fragilitatem ſexus eſt mitius punienda.

27. QUO ad Clericos in ſacris, aut Religioſos ſolemniter profeſſos, contrahentes *Matrimonium*, prima pœna eſt excommunicatio, lata in *Clement. unic. de conſang. & affinit.* in qua tali Cenſura feriuntur Religioſi, contrahentes *Matrimonium*; & Laici ſcienter ducentes Moniales profeſſas in Uxores; & præcipitur Prælatis Eccleſiarum, ut illos, ac illas excommunicatas publice nuncient, donec ſeparentur, & abſolvantur. Talis excommunicatio incurritur, quamvis *Matrimonium* non fuerit conſummatum, ſed ſufficit contractum, ut ſcribunt *Sanchez de Matrim. lib. 7. diſp. 48. num. 6.* & *Suarez de Cenſ. diſp. 23. ſect. num.* 20. quamvis, quo ad alias pœnas requiratur conſummatum. Abſolutio autem a tali Cenſura pertinet ad Epiſcopum, ut notat ibidem *Gloſſa in V. Obtinere de conſang. & affin.* ſi tamen Rei fuerint nominatim denunciati ad normam illius Decretalis: ſi vero denunciati non fuerint, quilibet Confeſſarius eos abſolvere poteſt, quia nulli reſervata eſt, ut firmat *Theſaur. de Pœn. par. 2. V. Matrimonium cap.* 4.

28. Alia pœna Clericorum, ac Religioſorum, ut præfertur, contrahentium *Matrimonium*, eſt irregularitas, & hæc incurritur ob bigamiam ſimilitudinariam, ut ſcribit *Suarez de Cenſur. diſp. 23 ſect. 5. num. 11.* & *Sanchez. de Matrim. diſp. 48. lib. 7.* Moniales autem contrahentes *Matrimonium*, *text. in cap. Quotquot 27. quæſt.* 1. dicuntur bigamæ, & ut notat ibi Gloſſa *in V. Debebunt 27. q. 1.* inhabiles ſunt ad gradus, ad quos ſolæ Virgines Moniales aſſumuntur; poſſunt tamen ſuper hoc ab Epiſcopo miſericorditer diſpenſari, ut ibidem dicit *Gloſſa* prima.

29. Tertia pœna eſt, quod ut ſupra dictum eſt Rei hujuſmodi ſunt ſuſpecti de hæreſi, & tradendi proinde ſunt Inquiſitoribus. Pœnæ autem, quæ ab ipſis infliguntur, arbitrariæ ſunt *Eminentiſſimis Cardinalibus Supremis Inquiſitoribus*, qui eas temperant arbitrio ſuo, regulato a circumſtantiis facti; & aliquando extenduntur uſque ad damnationem ad triremes.

30. Quò ad polygamos autem de jure Civili diſtinguendi ſunt caſus. Siquidem aut Reus duas tantum Uxores ſimul habet, aut plures; Si duas tantum, ex magis recepta opinione Doctorum *Salyc. in l. Eum qui C. de Adult. Angel. Tract. malef. V. che hai adulterato num. 65. Alex. Conſ. 165. lib. 7 Didac. Epitom. de ſponſal par. 2. cap. 7. §. 3. nu. 6. Boſſ. tit. de Coit. damnat. num. 78.* pœna eſt publicationis partis bonorum, ac relegationis, ſi Reus eſt perſona honeſta: ſi vero vilis, aliqua pœna corporali afficitur, ut fuſtigationis, & hanc ſententiam probavit etiam *Excellentiſſimus Mediolani Senatus*, ut ſcribit *Ægidius Boſſius* loco citato. Autumat autem *Menoch. de Arbitr. Judic. lib. 2.* *Caſ.* 420.

Caſ. 420. *num.* 104. *& ſeqq.* poſſe hanc pœnam, quam dicit Judici eſſe arbitrariam, extendi etiam ad ultimum ſupplicium: ſed a prima opinione non eſt recedendum.

31. Si autem plures duabus Uxores ſimul duxit polygamus, pœna mortis puniendus eſt, ut ſcribit *Gramat. Vot.* 17. *num.* 5. & ejus fundamentum eſt, quia multa ſunt crimina, quæ de ſe pœnam mortis non merentur, quæ tamen, ſi frequentata a Reo ſunt, ultimo ſupplicio vindicantur, ut apparet in furto triplicato, pro quo mors infertur. Hæc autem ſententia confirmata fuit in Gallia, ubi quidam damnatus fuit ad mortem, eo quod quatuor Uxores ſimul duxit; licet ex lepido ipſius dato reſponſo, quod dedit *Regi Carolo*, ſibi obviam facto, dum ad ſupplicium duceretur, ex *Regis* clementia a ſuſpendio imminenti liberatus fuit, ut refert *Boſſ. Tit. de Coit. damna. num.* 78. Revera tamen talium pœna arbitraria eſt Judici, ut dicunt Doctores *Præpoſit. in cap.* 2. *num.* 2. *de Sponſal. Diaz. pract. Canon. cap.* 74. *& ibi Butr. Nevizz. Sylu. nupt. lib.* 4. *num.* 43. *arg. l.* 2. *C. de Inceſt. nupt.* fulti argumento legis, & eorum arbitrium, ſpectata criminis atrocitate ex circumſtantiis, ad mortem Rei poteſt extendi.

32. De jure autem Canonico antiquo, polygamus punitur publica ignominia, ut argumento *cap. De Benedicto* 32. *quæſt.* 1. ſcripſit *Abbas in cap. Cum haberet num.* 3. *verſ. Et vide de eo qui dux. in matr. quam poll.* & poſt eum alii *Didac. Epitom. de Sponſal. par.* 2. *cap.* 7. *§.* 3. *num.* 6. *Bernon. Tract. de Publ. concubin. V. Monemus num.* 2. Sed, pace talium, illud capitulum male adaptatur caſui noſtro, nam Textus ibi loquitur de quodam *Benedicto*, qui cum Uxorem haberet, alterius Uxorem ſuſtulerat, & cum ea in concubinatu utrinque adultero vivebat; nec tamen hanc ſecundam deſponſaverat. Proinde pœnæ, latæ in illo capitulo, ſunt contra publice Adulteros, non autem contra polygamos.

33. Quidquid autem ſit de jure antiquo, ac antiquato, de jure novo polygami juxta dicta ſupra *num.* 11. ut ſuſpecti de hæreſi judicantur ab Inquiſitoribus: pœna vero illorum eſt, quod ſi duas tantum Uxores ſimul habent, damnantur ad triremes per quinquennium; ſi plures duabus, damnantur ſimiliter ad ſeptennium, aut decennium. Nobilibus Reis pœna ſupradicta commutatur in carcerem, pecuniam, ac alias ſalutares pœnitentias, ut ſcribit *Bordon. Sacr. Tribun. cap.* 22. *q.* 41. *n.* 79.

34. Quid autem, ſi Reus per Teſtes falſos probaſſet ſe eſſe ſolutum, exinde ſecundum *Matrimonium* iniiſſet? Reſpondeo, quod pœna ſupradicta augeri debet, & de facto augetur, prorogando durationem triremium per biennium ultra terminum ſupra narratum, ut loco citato tradit *Bordonus*; & ratio eſt, quia inducendo Teſtes falſos, addit delictum delicto, ob quod augeri meretur pœna.

35. Quæ autem pœna debetur Mulieri, quæ duos, aut plures deſponſavit, primo vivente, & hoc ſcienter, ac doloſe? Reſpondeo, quod hæc gravius crimen committeret, quam Vir plures Uxores ſimul ducendo, & ratio eſt, quia pluralitas Maritorum magis repugnat antiquæ, Divinæ, Euangelicæ, naturalique legi, quam ipſa Uxorum pluralitas, ut pluribus rationibus probant *Dominicus Soto in* 4. *ſentent. diſt.* 33. *quæſt.* 2. *art.* 3. ac *Auguſtinus de Ancona Sum. quæſt.* 53. & rationi naturali repugnare Maritorum pluralitatem contra *Platonem* egregie demonſtrat *Lactant. Divin. inſtit. lib.* 3. *cap.* 21. Quapropter dictaret ratio, quod Mulier, ut præfertur polygama, gravioribus pœnis afficeretur, quam Vir. Tamen ob ſexus fragilitatem, mitius punitur; & ideo hujuſmodi Mulieres, ut ſcribit *Bordon. Sacr. Tribunal. cap.* 22. *quæſt.* 41. *num.* 79. fuſtigantur, & carceribus mancipantur.

§. VI. Sortilegium.

SUMMARIUM.

1 *Sortilegii etymologia.*
Definitio Sortilegii deſperandi laboris eſt.
Aſſignatur definitio Sortilegii in genere.
2 *Dolus non eſt abſque ſcientia, & voluntate mali.*
3 *Sortilegium procuratur mediis inutilibus, & quæ ſint.*
4 *Medium vetitum eſt opera Dæmonis.*
5 *Sortilegium poteſt committi tum ad damnum, tum ad utilitatem.*
6 *Variæ ſpecies Sortilegiorum.*
7 *Triplex eſt medium Sortilegii.*
8 *Pactum expreſſum cum Dæmone, quando ſtipuletur cum Magis, Strigibus &c.*
Cæremoniæ, quæ fiunt inter Magos, & Dæmonem.
9 *Magorum, & Strigium conventicula.*
Talia conventicula aliquando ſunt imaginaria.
Frequentius Magi a Diabolo corporaliter ad ea deferuntur.
Hiſtoria cujuſdam Doctoris Magi, qui docebat, conventiculum Magorum eſſe phantaſticum.
10 *Magi appellandi ſunt Apoſtatæ a fide, non Hæretici.*
11 *Pactorum Magi cum Dæmone major gravitas a quibus circumſtantiis deſumenda.*
12 *Ratione mediorum ad Sortilegia quomodo creſcat gravitas.*
Res ſacræ, quæ nam majorem, aut minorem gravitatem important, ſi violentur.
13 *Dæmonis expreſſa invocatio quando eveniat.*
14 *Tacita invocatio Dæmonis quando contingat.*
15 *Opinio, quod invocatio Dæmonis interveniat quandocumque uſurpantur media inutilia ad effectum, qui intenditur.*
16 *Impugnatur dicta opinio.*
Si fiat expreſſa proteſtatio excludendi concurſum Diaboli, excluditur ejus invocatio.
17 *Diabolus in Sortilegiis requirit intentionem operantis, ſicut Chriſtus in Sacramentis.*
18 *Opinio Bordoni, quod expreſſa proteſtatio non excludat pactum tacitum cum Dæmone.*
19 *Impugnatur primum fundamentum dictæ opinionis.*
20 *Reſpondetur ad ſecundum fundamentum.*
21 *Expugnatur tertia ratio Bordoni.*
Proteſtatio contra factum quando non revelet.
22 *Reſpondetur ad ultimam rationem.*
Contractus, pendens conditionate a voluntate duorum, quando diſſolvatur per diſſenſum unius contrahentis.
23 *Concluditur, quod Sortilegium non committit, qui expreſſe proteſtatur contra illius effectum, ſi ſecuturus ſit ex Diabolica cooperatione.*

24 *Re-*

24 *Reſpondetur ad rationem Sanchez.*

25 *Quando utens mediis inutilibus, nec tacite, nec expreſſe invocans Dæmonem: nec expreſſe illius concurſum deteſtans, Sortilegium nil minus committat.*

1 SOrtilegii nuncupatio ſecundum nominis etymologiam, deducitur a *ſorte*; unde juxta *Iſidor. Etymolog. lib. 8. cap. 9. & habetur. cap. 1. can. 26. q. 1.* Sortilegi ſunt, *qui ſub nomine fictæ religionis per quaſdam, quas Sanctorum ſortes vocant, divinationis ſcientiam profitentur*. Sed quia talis deſcriptio convenit tantum *Sortilegio* divinatorio, de quo infra dicemus, non in univerſum aperit, quid ſit *Sortilegium*. Hujus definitionem in ſe apud Auctores, quos videre licuit, mihi invenire minime ſucceſſit, cum genus ſit ſub ſe comprehendens tot ſpecies, ut earum definitiones inveſtigare *deſperati ſit laboris*, ut ait *Carpzov. Pract. crimin. Par. 1. queſt. 48. num. 9.*, & proinde pari difficultate laboret ipſarum generis definitionem aſſignare. Putarem tamen, ita poſſe commode definiri. *Sortilegium eſt actus humanus, quo per media inutilia, aut vetita aliquis effectus procuratur ad damnum, aut utilitatem propriam, aut alienam.*

2 Dicitur ſignanter *actus humanus*, nempe procedens ab homine ſciente, & volente; cum enim *Sortilegium* crimen, & quidem atrociſſimum ſit, ut infra videbimus, debet in eo ineſſe dolus; qui ex vulgatis eſt anima delicti: dolus autem malus eſſe non poteſt abſque ſcientia, & voluntate mali *arg. l. 1. § 2. ff. de Dolo malo.* Hinc eſt, quod, ſi ſortilegus utatur miniſterio alterius, qui neſciat ad quid tendat actio, quam ille ſibi faciendam jubet, criminis ejus non eſt formaliter, ſed materialiter tantum participes, unde neque de eo puniendus venit.

3 Dicitur *per media inutilia*, ſive enim utatur rebus naturalibus quidem, non tamen pollentibus virtute talem effectum producendi; ſive verbis pronunciatis, aut ſcriptis; aut obſervatione alicujus effectus naturalis, ut nempe garritus, volatus &c. avium in *Haruſpicina*; aut actione aliqua, inepta ad intentum, ut eſt fortuita aperitio *Bibliorum ſacrorum* in divinatione; aut invocatione, & miniſterio Dæmonis circa rem, quam præſtare nequit, ut eſt futurorum eventuum, aut ſecretorum cordis cognitio, cæci a nativitate illuminatio &c. ſemper dicenda ſunt talia *media inutilia*. Et advertendum: quod *inutile* hic capitur non pro eo, quod actu effectum intentum non producit, quia hoc modo vocari poſſet *Sortilegium*, quando res naturales, quæ aliquando profuerunt ad ſanationem, hic, & nunc nullo modo proſunt, quod ridiculum eſſet; & hoc modo vocari poſſent frequenter Sortilegi Medici, ac Chirurgi, qui medicamenta applicant, quæ ſanitati non proſunt, imo potius obſunt: ſed dicitur *inutile etiam in potentia*, quando ſcilicet res aut naturalis, aut artificialis nullam ex ſe virtutem habet attingendi nec totaliter, nec partialiter effectum intentum.

4 Dicitur *aut vetita*; nam *Sortilegium* eſt, quando ad aliquem effectum obtinendum aliquis utitur miniſterio, & ope Dæmonis, qui, cum potentiam habeat ad illum effectum producendum, dici non poteſt, quod ejus operatio inutilis ſit, nec qui illo utitur, diceretur uti medio inutili: ſed bene adhibet medium *vetitum*, quandoquidem Divino, humanoque jure, ut magis infra patebit, vetitum eſt medio, ſive auxilio Dæmonis uti ad quemvis effectum, ſive proficvum, ſive nocivum procurandum.

5 Dicitur tandem *ad damnum, aut utilitatem propriam, aut alienam*, ſiquidem hoc crimine *Sortilegii* delinquit tam, qui per recitata media procurat utilitatem propriam, aut alienam, ut in ſanatione ægritudinum, recuperatione rerum furto ablaturam &c, quam, qui taliter procurat damna aut publica, aut privata.

6 *Sortilegii* ſex ſpecies enumerat *Bordon. Sacr. Tribunal. cap. 18. num. 1.*, puta, *Sortilegium* amatorium, defenſorium, revelatorium, lucratorium, maleſactorium, & divinatorium. Sed talis diviſio cum videatur eſſe de ſpeciebus ſpecialiſſimis *Sortilegii*, inſufficiens eſt; nam dantur *Sortilegia*, quæ non inducunt amorem, ſed odium, ac inimicias; alia, quæ non defendunt, ſed defenſionem ſortilege procuratam contrario ſortilegio deſtruunt, & oſtendunt; alia, quæ revelationem impediunt, ut *Sortilegium* taciturnitatis; alia, quæ corporali ſanitati proſunt, ut ſunt tot remedia ſuperſtitioſa, ut proinde ſortilegia beneſactoria conſtituant; ac centum alias *Sortilegiorum* ſpecialiſſimas ſpecies dari perſpicuum eſt, quæ diverſificantur ratione objectorum, & finis, circa quæ, & cujus cauſa fiunt. Quocirca data diviſio redditur inſufficiens, & ſi ſufficientem aſſignare vellemus, impoſſibilem, aut ſane ſumme difficilem provinciam aggrederemur.

7 Melius ergo dicemus, aſſignando diviſionem genericam *Sortilegii*, eam deſumendo a diverſitate mediorum, quibus committitur. Dico igitur, quod triplex eſt genus *Sortilegii*, primum eſt, in quo ſortilegus utitur rebus, aut actionibus cum pacto expreſſo cum Dæmone: ſecundum, quando iiſdem utitur cum pacto tacito cum eodem: tertium eſt, quando quis ſimpliciter, & abſque ullo pacto expreſſo, aut tacito cum Dæmone utitur rebus, (ſive ſint res naturales, ſive artificiales, ſive ſigna) quæ nullam habent connexionem cum effectu intento, ut proinde *media inutilia* cenſeantur: talis autem diviſio ſufficiens eſt, cum adæquate comprehendat omnes ſpecies *Sortilegiorum*.

8 Pactum expreſſum cum Dæmone init Sortilegus, quando invocat ex ſe Dæmonem, qui viſibiliter ei apparet, & cum eo paciſcitur; aut cum mediatione alicujus Magi pactum cum eodem init; aut cum in conventu Magorum, ſedente Dæmone in throno ſuo, ſolemnem profeſſionem infamis artis in manibus ſuis emittit, prout multi Doctores tradunt. *Paul. Ghirland. Tract. de Sortileg. q. 7. nu. 57. & 28. Jo. Vujer. de Præſtig. lib. 2. cap. 2. Bodin. de Dæmonom. lib. 2. cap. 4. Godelman. de Mag. lib. 1. cap. 2. nu. 8. Damhoud. Prax. crimin. cap. 61. num. 115. Carpzov. eo Tit. Part. 1. q. 48. nu. 10. & quæſt. 49. nu. 15.* Porro petitionem ſuam proponit Magus futurus, ut pote ſe transferendi quo velit; inveniendi theſauros; potiendi quavis fœmina, ſibi bene viſa, aut alia pro libito. Dæmon autem illa ſe præſtiturum ſtipulatur. Pro his obtinendis Magus corpus, & animam ſuam Dæmoni poſſidendam tradit; illi obſequium, & obedientiam promittit; fidem *Jeſu Chriſti* abnegat; Baptiſmo cæteriſque Eccleſiæ Sacramentis renunciat; Crucem Chriſti pedibus conculcat; ſacrilego *Baptiſmo* a Diabolo initiatur, in quo aliud nomen ſibi imponitur; proſtratione, atque aliis ſi-

gnis

gnis adorationis veneratur Diabolum , quem pro Deo habet ; a Diabolo ſtigmatizatur charactere ſuo , qui non eſt ſemper ejuſdem formæ , aut figuræ ; aliquando enim eſt ſimile veſtigio leporis ; aliquando pedi bufonis ; aliquando araneæ , aut catello , aut gliri : imprimitur autem in partibus corporis magis occultis , viris quidem aliquando ſub palpebris , aliquando ſub axillis , aut labiis , aut humeris , aut ſede ima , aut alibi : mulieribus autem plerumque ſub mammis , aut intra loca muliebria ; exinde ſcribitur ſchedula contractus , ut præfertur , ſtipulati inter Dæmonem , & Magum, qui ſi ſcribere ſcit , eam ſua ſubſcriptione , facta proprio ſanguine , vice atramenti , firmat , & Diabolus eam ſervat. Sic peracta profeſſione ſolemni , (in qua horrendæ aliæ interveniunt impietates , quas brevitatis cauſa ommitto , quas qui vult fuſius videre , adeat *Franciſcum Mariam Guaccium* in ſuo *Compendio Maleficarum lib. 1. cap. 7. per tot.* qui eas recitat) aſſignatur a Demone præſidente alius Diabolus , qui vocatur *Magiſtellus* , qui inſtruit illum in arte maleficiandi , cum quo noviter profeſſus ſecedit in partes , & cum eo carnaliter commiſcetur , illo quidem in ſpecie fœminæ , ſi initiatus eſt vir ; in forma vero viri , & aliquando Satyri ; aliquando hirci , ſi fœmina eſt profeſſa . Infamis porro tam execrandi facinoris profeſſores vocantur *Magi* , *Præſtigiatores* , *Striges* , *Lamiæ* , vel *Sagæ* , ut ſcribit *Joannes Georgius Godelmannus Tract. de Mag. Veneſ. & Lam. lib. 1. cap. 2. nu. 7. & lib. 2. cap. 1. nu. 13.*

9 Conveniunt exinde noctu tempore , & loco ſtatutis a Diabolo Magi , ac Striges ad ludos , in quibus fiunt commeſſationes , choreæ , & carnalis commixtio ; renovatur ab illis adoratio Diabolo præſtita , cui rationem reddunt de maleficiis patratis a tempore ultimi conventus , & ſi nullum maleficium patraverint , ſeveriſſime vapulant . Ad tales autem ludos corporaliter deferuntur a Dæmone , & non per ſolam imaginationem, ut ſcribunt nonnulli *Jo. Vujer. de Præſtig. Jo. Franc. Ponzinib. de Lami. nu. 45. & ſeqq. Petr. de Apone apud Carpzov. Par. 1. quæſt. 48. nu. 13.* qui ajunt , illa eſſe mera ſomnia , ac phantaſmata , cauſata ab humore melancholico , quem Diabolus commovet , non amoto corpore Magi , aut Strigis a cubili ſuo , cui opinioni favent *cap. Epiſcopus 26. q. 5. Concil. Ancyran. cap. 24. Concil. Roman 4. ſub Damaſ. cap. 5. apud Lauræa. in Epitom. Canon. V. Saga.* Sed non negamus , quin aliquando talibus Maleficis , ita illudat Diabolus per ſomnia , in quibus intereſſe videntur talibus nefandiſſimis congreſſibus ; hoc enim fatemur tum ob auctoritatem citatorum Canonum , tum ob plures hiſtorias , quæ circa hoc referuntur a probatis Auctoribus . Tamen ordinarie, & ut in pluribus illi ad nocturnos ludos corporaliter deferuntur , ut probatur per depoſitiones ipſorum Magorum , & per multas hiſtorias, quæ convincunt talem corporalem delationem Dæmoni poſſibilem , ut patet ex Evangelio , ubi Diabolus corporaliter deportavit Chriſtum ſupra pinnaculum templi , & ſupra montem . Et in hanc ſententiam conveniunt plures Theologi , & Canoniſtæ,*Grilland. Remig. Petr. Damian. Sylveſt. Abulen. Cajetan. Alphonſ. a Caſtr. Sixt. Senen. Craſpet. Spina. Anani.* quos tradit *Guaccius Compend. malefic. lib. p. cap. 15. ℣. Altera. fol. 69.* Et notabile circa hoc tradit *Carpzov. Par. 1. q. 48,* de quodam *Magiſtro Guilielmo Linenſi* , *Doctore Theologiæ* , damnato de Magia 1453. die 12. Decembris . Hic confeſſus eſt , ſe pluries corporaliter conveniſſe cum aliis Magis ad adorandum Diabolum , quin etiam inſtrumentum reciprocæ obligationis cum Dæmone , in quo ſponſiones , & pacta hinc inde inita continebantur , delatum in judicio fuit ; inter quæ unum erat , Doctorem obligatum eſſe , ut publice concionetur , quidquid de Magia, & prædicta corporali Magorum deportatione ad ludos prædicatur , fabulam eſſe , non poſſe fieri ; nullamque fidem ſermonibus iſtis haberi oportere. Quibus concionibus augebatur mirum in modum Magorum numerus , & ſe confirmabat , dum ab illis perſequendis ceſſarent Judices , quibus tali doctrina ſuadebatur , injuſtum eſſe Magos ultimo ſupplicio tradere , cum ſola imaginatione phantaſtica peccarent .

10. Crimen ergo talis pacti , ſub dicta forma cum Diabolo initi , ſupra cætera atrociſſimum eſt , continet enim apoſtaſim a fide , dum *Chriſto* renunciat ; ſacrilegium , dum Baptiſmum , ac cætera Sacramenta abnegat ; idololatriam , dum Diabolum adorat ; & carnale delictum gravius beſtialitate , dum cum Diabolo carnaliter Magi commiſcentur . Communiter ſcribentes vocant opera talium Magorum *hæreticalia* : ſed , ſalva omnium reverentia, talia appellari minime poſſunt . Hæreticus enim eſt , qui retenta alioquin fide *Chriſti* , ac Catholicæ Eccleſiæ, aliquem , aut aliquos ejus articulos pertinaciter negat.Sed Magi in totum fidem Chriſti abnegant, & ei renunciant. Tales autem non debent vocari Hæretici, ſed *Apoſtatæ* , ut bene docet *Bordon. Sacr. Tribunal. cap. 9. num. 14.* Sequitur igitur quod ſacrilega eorum *Sortilegia* vocari non debent hæreticalia , ſed *Apoſtatica* .

11. Tale pactum , ut ſupra expreſſum , prout diximus atrociſſimum ex ſe eſt delictum , tamen creſcit in malitia , ſi , eo ſuppoſito , Magus ſortilegia ſua exercet , & hoc dupliciter , puta , ratione finis , & ratione mediorum , Ratione finis , ſi ſortilegia ordinata ſunt ad damnum alicujus,graviora ſunt , quam ſi fuerint ad utilitatem , & ratione damnorum adhuc creſcere poteſt malitia,quia ſi ſunt contra perſonam alicujus graviora ſunt , quam ſi ſint contra ejus bona ; pariter , ſi ſunt ad necem ejus , graviora ſunt , quam ſi ſint ad ſolam ægritudinem ; itidem ſi ſit perſona utilis , aut neceſſaria Reipublicæ , gravius eſt damnum , quam ſi perſona ſit gregaria ; tandem ſi damnum tangat multos , ut ſi per *Sortilegium* procuretur grando univerſalis per totum territorium , aut morbus epidemicus , aut popularis &c. gravius erit , quam ſi grandine atteratur fundus , aut impetratur ſanitas alicujus privati , ut patet .

12. Ratione mediorum poteſt adhuc creſcere malitia Malefici ; nam , ſi media ſunt profana , puta , res mere naturales , aut artificiales , ut puta , herbæ, lapides , characteres , imagines, &c. non augent gravitatem *Sortilegii* : at ſi res ſacræ ſint ratione injuriæ , quæ committitur contra Religionem , augent gravitatem delicti . Diſtinguuntur autem media ſacra ; nam alia ſunt Sacramenta , alia ſunt ſacramentalia . Super omnia atrociſſimum eſt crimen ratione medii , quando Magus utitur *hoſtia* , aut *vino* , rite *conſecrato* , aut *Chriſmate* , *Oleo Cathecumenorum* , aut Infirmorum ; ſiquidem hæc ſunt aut formale Sacramentum , aut materia Sacramentorum . Sacramentalia itidem ſuas habent grada-

gradationes; nam ſacra vaſa, quæ oleo conſecrantur, & immediate inſerviunt ſacrificio conficiendo, aut conſervando, primum dignitatis inter ſacramentalia obtinent, ut ſunt calix, patena, pixis, lunula oſtenſorii, lapis conſecratus. Mox alia, quæ benedicta ſolum ſunt, & pro ſacrificio offerendo inſerviunt, ut corporale, palla, velum, burſa, & veſtes omnes Sacerdotales. Inde alia benedicta ſolemniter, ut Cereus Paſchalis, candelæ trianguli, aut quæ benedicuntur in feſto *Purificationis B. M. V.* aqua fontis benedicti in Sabbato ſancto, & vigilia Pentecoſtes. Poſtea reliquiæ, ſeu imagines Sanctorum, Crux, ac aliæ ſupellectiles Eccleſiæ, ut tobaleæ, candelabra, urceoli &c. Tandem locus, aut tempus cultui Dei dicatus, ut ſi ſortilegium fiat in templo, Cœmeterio, aut Sacriſtia &c. vel die Dominico, aut alia ſolemnitate, aut feſto; & ſi uſurpentur nomina Dei, aut Sanctiſſimæ Virginis, aut Sanctorum, vel verba Sacræ Scripturæ. Omnia prædicta ſacra vocantur, ut tradunt paſſim Doctores, *Graff. P. 1. lib. 2. c. 5. n. 12. & ſeqq. Farinac. Q. 181. a nu. 15. Sot. in 4. diſt. 15. Q. 2. art. 3. Floron. Caſ. reſervat. 1. ℣. Maleficium num. 8. Belloch. eo tit. par. 2. q. 1. n. 50. Mazzuchel. eo tit. diſp. 2. cap. 10. num. 117.* & aggravant delictum pro ratione dignitatis eorum, quæ ad *Sortilegium* uſurpantur.

13 Habens igitur cum Diabolo tale pactum, quando *Sortilegium* aliquod intentat, ſemper invocat Dæmonem, ſive hoc faciat expreſſis verbis, ſive ſimplici facto, ad quod ſcit Diabolum ſua operatione concurrere; ex hoc enim, quod ſcit, quod ad poſitionem talis ſigni, talis effectus Diabolo operante ſequetur, apponendo ſignum, facto illo Diabolum expreſſe invocat, ut docet *Cajetan. 2. 2. Quæſt. 95. art. 3. init.*

14 Tacita autem Dæmonis invocatio tunc eſt, cum quis ſciens media, quibus utitur ad talem effectum procurandum, eſſe ex ſe inutilia ad illum, niſi aliqua ſupernaturali virtute adjuventur, tamen illis nititur, quamvis ſciat, eam operationem eſſe a Diabolo, cui tamen non vult in cæteris communicare; & hic dicitur operari ex *pacto tacito* cum Demone, quia virtualiter concurrit cum voluntate illius Malefici, qui expreſſum pactum cum Diabolo iniit, ut ad poſitionem illius ſigni, a quocumque fieret, talis effectus ſequeretur.

15 Scio quidem multos Doctores apud *Sanchez Cajetan. Navar. Valent. Sayr. Martin. Delrio. Suarez. apud Sanch. Moral. lib. 2. cap. 38. num. 3.* velle, quod, ſi quis mediis inutilibus aliquem effectum intentat, ſemper Dæmonem invocat, quamvis hoc ſit præter ejus intentionem, quia utitur mediis vanis, quibus libentiſſime Dæmon ſe immiſcet, & proinde vult a Dæmone adjuvari, aut edoceri.

16 At hæc doctrina mihi ſemper dura viſa eſt; nam actus humanus, dummodo non involvat in facto ipſo eſſentialiter malitiam, (ut ſunt omnes actus directe, & clare contra mandata Dei) ſpecificatur circa bonitatem, aut pravitatem ab intentione operantis. Si igitur utens mediis vanis, intentionem nullam habet invocandi Dæmonem ad effectum, quem intendit, videre neſcio, quomodo Diabolum invocet. Et circa hoc putarem diſtinguendum: Nam, vel operans eſt homo idiota, qui neſcit, an tale medium ſit vanum nec ne ad illum effectum; nec ullam poſitivam intentionem habet, ultra illud factum, de quo edoctus eſt, ſed illum pure materialiter operatur, & illud non faceret, ſi ſciret, Dœmonem in eo cooperari, & patet quod iſte tum ratione ignorantiæ, tum ratione contrariæ intentionis, nullo modo Diabolum tacite invocat. Vel operans eſt vir doctus, qui bene ſcit, media illa eſſe vana, & ſi ſecuturus eſt effectus, hoc debere eſſe a virtute ſepernaturali, dubitat autem, an ſit Divina, vel Dœmoniaca, vult tamen illud operari, quamvis non habeat poſitivam intentionem invocandi Dœmonem, tamen delinquit, quia volendo opus, ad quod dubius eſt, an Diabolus concurrat, virtualiter illum invocat. Vel eſt dubius, an media illa ſint ex ſe efficacia naturaliter ad intentum, an potius a virtute ſupranaturali prodeat effectus, quem tamen efficaciter vult, & patet, quod iſte pari modo invocat conſenſu tacito Dœmonem, quia vult efficaciter illum effectum, quoquomodo ſit ejus cauſa, naturalis nempe, aut Diabolica. Vel tandem operans vult conditionate effectum illum, cujus media an vana, ac inefficacia ſint, an potius efficacia, dubius eſt, (cum multæ ſint virtutes naturales rerum, quas curta philoſophia nota hominibus ignorat) & ſignis externis, aut verbis proteſtatur, quod, ſi ad effectum, qui tentatur, concurrit pactum expreſſum, aut tacitum cum Diabolo, ſe illi nullo modo concurrere velle, & res, ſeu naturales, ſeu artificiales, quas adhibet pro ſperato effectu, adhibere velle, & illis uti tanquam mediis ex ſe potentibus ad intentum, ac deteſtari quodcumque auxilium Diabolicum poſſet ineſſe, & cum eo nolle abſolute, quod ſequatur effectus, qui tentatur; Tali caſu ſi ſequitur cum tali proteſtatione effectus, patet, quod illud *Sortilegium* non eſt, & operans nullo modo cooperatur pacto tacito cum Dœmone, quem non vult, imo abjurat, ac deteſtatur.

17 Ratio iſtius ultimi dicti eſt, quod Diabolus ſimia *Chriſti* eſt, & ſicut iſte pro ſalute hominum Sacramenta inſtituit, ita ille ad eorundem perniciem *Sortilegia* ſacrilega Magos docet, ac per eos operatur. Quemadmodum enim in Sacramentis dantur ſigna ſenſibilia, ad quorum poſitionem Deus infundit gratiam in hominem; ſic pariter Diabolus vult a Maleficis adhiberi res ſenſibiles, tanquam ſigna, ad quæ ipſe ſua virtute ſupranaturali effectum intentum producit. Porro, ſicut in omnibus Sacramentis in Sacerdote requiritur actualis, aut virtualis intentio faciendi, quod Chriſtus inſtituit; & in aliquibus requiritur par intentio in ſuſcipiente, & ſi formetur intentio de directo contraria, Sacramentum non fit, nec gratia confertur; ita in omni *Sortilegio* Dæmon requirit intentionem actualem, aut virtualem faciendi id, quod ipſe inſtituit, aut cum Mago, illius *Sortilegii* inventore, primo expreſſe pactus eſt, ut ſic Diabolus ipſe ab omni operante invocetur, & ex invocatione, ſibi facta, adoretur. Si igitur operans expreſſam intentionem contrariam exprimit verbis ſenſibilibus, quæ Diabolus cognoſcere poteſt, (ſi enim eſſet intentio pure interna, nullo externo ſigno manifeſtata, eam cognoſcere non poſſet Diabolus, qui arcana cordis humani cognoſcere nequit) & tamen ſequitur effectus, patet, quod hic eſt a naturali virtute medii adhibiti, quamvis eam homo non cognoſcat, non vero a virtute Diaboli, qui abſque concurſu intentionis humanæ actualis, aut virtualis non operatur.

18 Con-

18. Contra hanc concluſionem pugnat ſententia *Bordon. Sacr. Tribunal. cap. 17. quæſt. 8. num. 21. & 22.* qui vult, quod quis non poſſit excuſari a *Sortilegio* per expreſſam excluſionem pacti taciti cum Dæmone factam per proteſtationem ab operante, qui mediis utitur. Tum quia antecedens dicitur velle, qui procurat conſequens, ab illo neceſſario pendens. Tum quia expreſſa intentio, excludens pactum Diabolicum, inutilis eſt, quia non eſt in poteſtate hominis excludere connexionem auxilii Diabolici ab illo medio. Tum quia illa proteſtatio eſt contraria facto. Tum quia proteſtatio alterius in contractu, pendente a voluntate duorum, abſque conſenſu alterius non juvat. Et pro hac ſententia citat nonnullos Doctores *Navar. Tom. 2. Comm. 3. de Regular. num. 14. Simanch. tit. 63. num. 13. Sanch. Moral. lib. 2. cap. 38. n. 4. Carena Par 2. Tit. 12. num. 20.*

19. Sed, ſalva talium Doctorum reverentia, adducta fundamenta minime cogunt. Non primum, quia ille vult antecedens, qui vult efficaciter & abſolute conſequens, ad quod neceſſarium eſt tale antecedens: at ſi conſequens eſt conditionate tantum volitum cum expreſſa voluntate repugnandi tali antecedenti, ſi connexionem habet cum conſequenti, nullo modo poteſt dici, quod antecedens ſit volitum. In propoſito operans cum dicta contraria proteſtatione non vult abſolute conſequens, nempe effectum, ſed tantum conditionate, puta, quod ad eum non concurrat tale antecedens, puta, virtus Diabolica; igitur illam nullo modo vult, nec in pacto tacito concurrit.

20 Pariter ſecunda ratio non concludit; falſum enim eſt, quod expreſſa proteſtatio contraria non excludat pactum Diabolicum; nam medium illud ex ſe inutile ad effectum intantum eſt efficax, inquantum operans intentionem habet, quod Diabolus cooperetur: ſicut ergo in poteſtate operantis eſt connectere auxilium Diabolicum in opere, illi aſſentiendo, ita in poteſtate ejuſdem erit illud ſeparare per contrariam proteſtationem, & diſſenſum. Quia non eſt ita connexum auxilium Diaboli cum tali medio, quin ſeparari non poſſit: ſed ſicut per pactum voluntarium cum homine conjunctum eſt; ita per proteſtationem contrariam pacto, ſeparatur a medio.

21 Tertia pariter ratio non concludit, nam tunc dicitur proteſtatio contraria facto, quæ non relevat proteſtantem, quando factum eſſentialiter includit id, contra quod ſit proteſtatio, aut neceſſario ſequitur ad poſitionem facti, ut habet *Gloſſ. in cap. Cum M. Ferrarienſis in V. ſine præjudicio. Extra de Conſtit.* ut ſi aliquis fuſte aliquem valide tunderet, proteſtando, ſe illi nolle dolorem, aut injuriam incutere, cum dolor, & injuria neceſſario ſequantur ad percuſſionem. Sed appoſitio, aut uſus mediorum vanorum in *Sortilegio*, conditionate volito, non includit neceſſario intentionem cooperandi Diabolo, quia talis uſus poteſt eſſe cum & ſine tali intentione; igitur talis proteſtatio non eſt contraria facto, ſed poteſt a facto ſeparari.

22 Ultimum tandem fundamentum non ſubſiſtit, nam aliud eſt loqui de contractu jam celebrato, pendente a voluntate duorum; & verum eſt, quod abſque conſenſu utriuſque partis non diſſolvitur, nec ad hoc ſufficit contraria proteſtatio unius; aliud eſt de contractu celebrando, in quo diſſentiente uno, illud non poteſt ſtipulari. In propoſito *Sortilegium*, quod attentatur, eſt ex contractu celebrando inter operantem, & Diabolum, ille quidem debet concurrere cum tacita invocatione, & pacto cum Diabolo, iſte autem cum ſua operatione: ſi ergo operans proteſtatur, ſe nolle ullo modo concurrere ad illius invocationem, nullo modo conſummatur contractus, qui ex proteſtatione unius ex partibus non concluditur. Nec enim primus contractus celebratus inter Diabolum, & Magum, illius inventorem, intelligitur continuari in omni *Sortilegio* ex poſt faciendo, niſi operans concurrat intentione expreſſa, aut tacita, ſeu virtuali cum intentione Magi, qui primo expreſſe pactus eſt cum Dæmone; ſtudium enim iſtius eſt procurare novam perditionem animarum per novam implicitam ejus adorationem, quæ ſit per tacitam ejuſdem invocationem; a tali autem ſtudio deſiſteret, ſi contentus primo pacto, inito cum Mago, perficeret effectum *Sortilegum* abſque nova, imo cum contraria intentione operantis.

23 Sequitur igitur ex his, quod, ſi quis dubius de concurſu Dæmonis ad aliquem effectum, utitur mediis, quæ non apparent habere naturalem vim producendi talem effectum, & expreſſe proteſtatur, ſe nolle ullo modo concurrere intentione ſua, ſi ad talem effectum concurrit Diabolus, ſequitur inquam, quod iſte nullo modo peccat. Sequitur etiam, quod, ſi tali proteſtatione non obſtante, effectus ſperatus apparet, iſte nullo modo eſt a Diabolo; ſed ab occulta virtute mediorum, quæ operanti incognita eſt; non enim ſtatim pronunciandus eſt effectus Diabolicus, ſi non cohæret principiis aridæ, ac curtæ Philoſophiæ, cui ſtudent homines; ſed multæ ſunt naturales virtutes rerum, quas ipſi non callent, ut ſunt effectus magnetiſmi, ſimpathiæ, antipathiæ, virium imaginationis, ſive idearum, quorum magnam partem in dies aperiunt neoterici experimentalis Philoſophiæ candidati. Videntur proinde, quod, qui mirabilis alicujus effectus cauſam, quam ignorant, Diabolo tribuunt, partes potius Diaboli tuentur, quam Dei benedicti; dum hujus Omnipotenti virtute nobis ignota debent adſcribere cauſam, quæ hominem latet, dummodo de patenti operatione Diabolica non conſtat.

24 Nec dicendum cum *Sanch. Decalog. lib. 2. cap. 38. num. 4. & 11.* quod non obſtante hominis proteſtatione contra Diabolum, iſte ſe immiſcet, quando ad opus adhibentur media inutilia, quia hoc facit, ut homines deludat; ſiquidem ſtudium Diaboli eſt, hominem ad peccatum perducere, & per illud ad perditionem: at in caſu nullum peccatum intervenit, quia homo per proteſtationem contrariam ad opus peccaminoſum (ſi tale illud ſit) concurrere non vult, & abſque voluntate peccatum non committitur; neque Diabolus ex invocatione adorationem implicitam lucratur, cum homo talem invocationem, quæ ſola intentione parari poteſt, longe a ſe propulſet: Quid ergo lucrabitur Diabolus immiſcendo ſe in tali opere, cum nihil ſic ad perniciem hominis ſortiatur? Non ergo dicendum eſt, quod ſemper Diabolus cooperetur, quando adhibentur media, quæ videntur eſſe vana ad effectum intentum; ſed ſolum tunc, quando operans pacto tacito ipſum invocat, modo explicato ſupra *nu.* 14. Alias ſi operans expreſſe proteſtatur, ſe nolle concurrere cum Demone, iſte non ſe immiſcet, cum nihil pro ſe acquirat, quod etiam experientia conſtat; nam tali proteſtatione præmiſſa, aliquando ſequitur effectus, aliquando non,

non; unde arguendum, quod, ſi effectus ſequitur, hoc ſit a naturali virtute mediorum, incognita operanti; ſi non ſequitur, patet, quod effectus ſperatus erat futurus ex concurſu Diaboli, quem cum operans per proteſtationem ſit averſatus, ille idem ſubtraxit, nec effectus ſecuutus eſt; & talis praxis multa experimenta videntur.

25 Tertia ſpecies, ſeu potius genus *Sortilegii* eſt, in quo operans adhibet media, evidenter inutilia, nec tamen intentionem aut expreſſam, aut tacitam concurrendi cum Dæmone habet, nec expreſſè proteſtatur, ſe nolle cum Diabolo concurrere, ſed ſimpliciter adhibet media, de quibus edoctus eſt, nihil recogitando de concurſu Diabolico; Iſte quidem pariter delinquit hoc crimine; quia, cum utatur mediis, evidenter inutilibus, & efficaciter, ac abſolute intendat effectum, tenetur inquirere de ejus cauſa, an licita, aut illicita ſit: cum igitur deficiat in debita inquiſitione, & poſitive nullam expreſſam proteſtationem faciat contra Diabolicum concurſum, ſi quis in tali opere ſit, tacite, ac virtualiter concurrit cum intentione Magi, primi inventoris, & hoc modo etiam iſte delinquit; ſed, cum ejus crimen ſit negligentiæ, ac omiſſionis, minus eſt, quam cœtera ſortilegia, quæ ex pleno dolo, ac commiſſione patrantur; proinde etiam minori pœna eſt percellendus. Quænam vero *Sortilegia* ſapiant manifeſtam hæreſim, ſeu potius infidelitatem, & quæ tantum ejus ſuſpicionem inducant, & de multis ſortilegiis in ſpecie videri poteſt apud *Franciſcum Bordonum Sacri Tribunalis cap.18.quæſt.6.& ſequentibus a n.24.* qui accuratiſſime de omnibus tradit, quæ excribere non judicavimus.

Probatio.

SUMMARIUM.

26 *In dubio circa factum Judex pronunciare debet pro non Sortilegio; quia non præſumitur.*
27 *Pronunciandum de Sortilegio, quando evidens eſt impertinentia mediorum.*
28 *Quando in actu intervenit expreſſa invocatio Dæmonis, aut deprecativa, aut imperativa ſemper pronunciandum eſt de Sortilegio.*
Et hoc quamvis nomen Dæmonis non exprimatur, ſed aliud incogniti idiomatis.
Diabolus ſe celat ſub nomine alicujus Sancti, præſertim S. Joannis.
29 *Pariter conſtat de Sortilegio, ſi adhibentur media inefficacia, & effectus ſequitur.*
30 *Præſumptio Sortilegii intrat etiam ex vanis circumſtantiis, licet evidenter non malis.*
31 *Effectus judicandus Sortilegus ex brevitate temporis, in quo evenit.*
Infirmitas, ſi adhibitis remediis, tum calidis, tum frigidis, nec creſcit, nec minuitur, judicatur procurata per Sortilegium.
32 *Quando uſus Sacramentalium judicandus ſit Sortilegus.*
33 *Difficilis eſt probatio, quod aliquis ſit Magus, Strix, &c.*
Quo caſu poſſit Judex decernere capturam contra indiciatum de magia.
34 *Perquiſitio facienda in corpore, veſtibus, & habitatione Magi.*
Res, quæ inventæ apud Magum, aut ejus domum, ſunt indicia reatus.
35 *Inſtrumentum pacti initi cum Dæmone probat concludenter delictum Magi.*
36 *Libri manuſcripti cum figuris, & characteribus ignotis, in quibus docetur modus faciendi Sortilegia, eſt indicium reatus.*
37 *Signa in perſona Magi, ex quibus arguitur Sortilega ejus profeſſio.*
Magi omnes ſunt a Dæmone obſeſſi, & Diaboli imaginem habent in oculis.
Si torquentur etiam atrociſſime Magi, nunquam poſſunt lacrymari.
38 *In tortura ſi dolorem non ſentire demonſtrant, aut dormiunt Magi, indicium eſt novi Sortilegii.*
Sortilegium taciturnitatis quale ſit.
39 *Remedia, quibus Judices utuntur ad diſſolvendum Sortilegium taciturnitatis.*
Ad tollendum Sortilegium non licet uti mediis vanis, & ſuperſtitioſis.
Modi liciti, quibus poteſt tolli Sortilegium illud.
De modo impediendi tale Sortilegium, quando conſiſtit in ſolis verbis, remiſſive.
40 *Indicia facti, a quibus præſumi poteſt exercitium magiæ.*
Dæmon appetit, ut Magi filios ſuos inſtruant in Magia.
Fœminæ naturaliter cupidæ ſunt vindictæ.
Simile adhæreſcit ſimili.
Converſatio familiaris cum Magis indicat ſimilem reatum.
Magus auditus loqui cum alio, qui non videtur, præſumitur.
Sagæ corpus non repertum in cubili, aut cubiculo, in quo erat clauſa, prodit ejus reatum.
Saga viſa ſituata, & in actu, ac ſi concumberet cum viro, indicat concubitum cum Dæmone.
41 *Quodlibet ex dictis indiciis ſufficit ad torturam.*
42 *Quomodo cognoſcantur Sortilegi operantes per pactum tacitum Dæmonis.*
43 *Quis Judex Sortilegii.*
Opinio Bordoni, quod quælibet Sortilegia privative ſpectent ad Inquiſitorem.
44 *Opinio Caballi, quod Sortilegium ſit mixti fori.*
Hæc ſecunda ſententia eſt verior.
A diverſitate Titulorum in jure arguitur differentia delictorum.
45 *Si accuſetur Magus de hæreſi, aut apoſtaſia a fide, ſolus poteſt procedere Inquiſitor.*
Si accuſetur de alio maleficio ſortilege patrato, poteſt procedere Judex Laicus.
Judex Laicus, ſi in procedendo reperit ſortilegum apoſtataſſe a fide, quid agere debeat.
46 *Probatur data doctrina* cap. Accuſatus de Hæret. in 6.
47 *Probatur, quod de jure novo ſortilegium non eſt de jure privativo Inquiſitorum.*
Examinatur Conſtitutio Innocentii VIII.
48 *Expenditur Breve Alexandri VI.*
49 *Diſpoſitio Brevis Leonis X. examinatur.*
50 *Breve Hadriani VI. expenditur.*
51 *Conſtitutio Sixti V. non dat Inquiſitoribus facultatem privativam cognoſcendi de Sortilegiis.*

52 *Opinio Bordoni, quod in quovis ſortilegio, etiam ſimplici, intret ſuſpicio hæreſis.*
53 *Quo caſu ſuſpicio hæreſis ſpectet privative ad Inquiſitorem in accuſato de Sortilegio.*
54 *Alia ratio Bordoni.*
55 *Reſolvitur dicta ratio.*
Delegatio quando fiat privative ad alios, & quando cumulative.
56 *Tertia ratio petita a conſuetudine.*
57 *Reſpondetur, & concluditur, Sortilegium eſſe crimen mixti fori.*

26. Difficillima profecto eſt probatio *Sortilegiorum*, tum quia mirandi quidem, ac extraordinarii effectus, qui proveniunt naturaliter, maxime in mulieribus, ut plurimum a vulgo, ac etiam a Medicis, parum in ſua arte peritis, tribuuntur Dæmoni, per *Sortilegia* operanti; proinde cautus, ac oculatus debet eſſe Judex in pronunciando conſtare de *Sortilegio*. Diſtinguendum autem puto circa probationem, ſiquidem aut loquimur de probatione corporis delicti, puta, quod in aliquo facto *Sortilegium* intervenerit: aut loquimur de probatione reatus alicujus accuſati, quod ſit profeſſione Sortilegus, aut Magus: utraque autem probatio, ut dicebam, ſumme difficilis eſt. Quo ad primum, ſciendum eſt, quod, ſi ex circumſtantiis facti res dubia eſt, an in facto intervenerit *Sortilegium* nec ne, pronunciandum eſt pro non *Sortilegio*; ratio eſt, quia delicta non præſumuntur *cap. de Jurejur. cap. 2. de Reg. jur. in 6.* ideo ſemper judicandum eſt pro non delicto, quando verſamur in dubio.

27 Pariter, quando operans uſus eſt mediis, quæ videntur naturalem habere vim, ſed cum aliqua circumſtantia temporis, loci, aut modi &c. de qua dubium eſt, an illa poſſit eſſe Sortilega, nec ne, pronunciandum eſt favore Rei, ob rationem ſupra datam. Sed ſi apparet evidenter de impertinentia circumſtantiæ ad effectum, quamvis media ſint naturalia, dicendum eſt *Sortilegium* intervenire; *ut ex D. Thoma 2. 2. quæſt. 96. art. 2. ad p.* docet *Martinus del Rio Magic. Diſquiſ. par. 2. q. 4. ſect. 1.* Debet autem Judex adhibere peritos, ut judicium ferant de virtute circumſtantiarum, quæ ab imperitis poſſunt exiſtimari impertinentes ad effectum, a Peritis vero poteſt earum virtus agnoſci.

28 Pronunciandum autem eſt, *Sortilegium* eſſe, quando in actu intervenit expreſſa invocatio Dæmonis, ſive imperativa ſit, ſive deprecativa in quocunque caſu; ſive media poſſint habere naturalem vim ad effectum, ſive non, quia ſemper in his caſibus intervenit Dæmonis auxilium, ut cum communi docet *Burdon. Sacr. Tribunal. cap. 18. quæſt. 5. num. 23.* Et quamvis expreſſum nomen Dæmonis non interveniat, ſed nomina inaudita, ac inſolita, ſeu verba incogniti idiomatis, ſive etiam nomina Sanctorum: tamen indicia hæc ſunt Diabolicæ invocationis expreſſæ per verba, quamvis operanti minime nota, aut palliata Sanctorum vocabulis. Ratio eſt, quia Diabolus ſtudet cultum ſuum quoquomodo ampliare, & eum ab hominibus alioquin bonis extorquere; proinde velat verbis incognitis, aut nominibus Sanctorum formam *Sortilegiorum*; nam, ſi ab operante clare cognoſceretur in tali facto Dæmonem invocari, ab opere multi reſilirent. Scribit porro *Carpzovius Prax. crim. par. 1. quæſt. 49. num. 70.* ex confeſſione Magorum Diabolum ſe ab illis vocari nomine *Joannis* velle, ut tali vocabulo ſimplicibus hominibus tegeret ipſorum cum eo communicationem; unde, ſicut tali pacto in colloquiis vocabuli *Sancti Joannis* proprium eſſe occultat, ſic credibile eſt, quod in forma *Sortilegiorum* ab eo tradita, ſub nomine alicujus alterius Sancti ſui invocationem apponere ſit ſolitus.

29. Conſtat itidem de *Sortilegio*, ſi adhibentur media evidenter inefficacia, imo contraria effectui intentato, & tamen ſequitur effectus; & ratio, quam poſt *D. Thomam 2. 2. Quæſt. 96. art. 2. incorp.* afferunt Doctores *Angel. Tabien. Simanc. Suar. Leſſ. Sayr. Tolet apud Sanch. Moral. lib. 2. cap. 40. num. 44.* eſt, quia, cum media illa ſint evidenter inefficacia, non poſſunt eſſe cauſæ productrices illorum effectuum; ſequitur igitur, quod non poſſunt eſſe niſi ſigna alicujus alterius virtutis, non Divinæ, quia talia ſigna non ſunt a Deo inſtituta, ergo Dæmoniacæ.

30 *Sortilegii* pariter indicium eſt, quando, licet media naturaliter operativa effectus adhibeantur, circumſtantiæ tamen tales cum illis interveniant, quæ non habent ullo modo virtutem cooperandi ad effectum, & hoc evidens eſt, quamvis tales circumſtantiæ videantur non eſſe malæ, prout, ſi debent, applicando talia media, fieri tot cruces, non plures, aut pauciores, recitari tot *Pater noſter &c.* fieri tot proſtrationes, aut inclinationes capitis, aut multæ aliæ inutiles evidenter circumſtantiæ ſervandæ. Ratio eſt, quia tales circumſtantiæ, ſi ponuntur tanquam neceſſariæ ad illum effectum, reſpectu cujus ſunt evidenter inutiles, non poſſunt illius eſſe veræ cauſæ; igitur tantum ſigna, & non Divina; ergo Diabolica juxta *D. Thom. 2. 2. quæſt. 96. art. 2. ad p.*

31 Ultra hæc dicendus eſt effectus ſortilegus, quando effectus aliquis in momento quaſi producitur, ut eſt in improviſa, ſeu potius ſubitanea ſanatione infirmitatis, vulneris &c. ſtatim ac applicata ſint media, licet convenientia, *Sanch. Moral. lib. 2. cap. 40. num. 43. Bonacin. de leg. diſp. 3. quæſt. 5. pun. 4. num. 9. §. Secunda & §. Tertia.* Ratio eſt, quia, quamvis remedia adhibita virtutem habeant pro tali effectu, tamen non operantur tam prompte; nam neceſſarium eſt, quod medicamentum adhibitum ſive interne, ſive externe, paulatim alteretur a calore nativo, qui eſt inſtrumentum omnis operationis naturalis, & ita operetur poſt aliquale tempus applicationis, judicio periti in arte viri. Quod, ſi operentur in ictu oculi, ſignum eſt Diabolicæ operationis. Et quod dicitur de mediis ad ſanationem, intelligendum eſt etiam de eiſdem ad infirmitatem, & hoc præſertim, ſi talia ſint, quæ talem vim nequeunt ex ſe habere, & præſertim operatione tam ſubitanea; ut ſi duæ, aut tres avellanæ, amygdalæ, aut nuces &c. ſeu pomum, aut pirum &c. comedantur a puero, quæ a Vetula data ſint ſibi, & ſtatim ille correptus ſit doloribus, aut aliis ſimptomatis, quibus omnia remedia tum calida, tum frigida, tum interna, tum externa adhibita nihil, nec in minimo profunt, aut obſunt, ſignum eſt evidens *Sortilegii*, tum quia tales cibi nequeunt habere vim tam efficacem nocendi in tam modico intervallo; ut enim poſſit eorum virtus in actum exire, oportet, ut in ſtomaco alterentur a calore vitali, qui non operatur in inſtanti. Tum quia caliditas, ac frigiditas ſunt qualitates activæ omnium morborum, qui homini accedunt: proinde contraria cauſæ morbi remedia,

media, ſi non poſſunt morbum tollere, ſaltem minuunt; & ſic juxta vulgatum calida frigidis, frigida calidis curantur. Quod ſi ex ignorantia cauſæ morbi adhibetur medium inconveniens, morbus poſt aliquantum temporis recipit incrementum. Si igitur in facto remedia quævis adhibita tum calida, tum frigida, nec in minimo augent, nec minuunt morbum, perſpicuum eſt, hunc non emanare a cauſa naturali, ſed Diabolica; & hoc evidentius adhuc patet, quando in eodem tempore apparent in ægro contraria ſimptomata, quæ contrarias cauſas exigunt, quæ non poſſunt in eodem tempore agere naturaliter; & multo minus eſſe poſſunt ab una tantum cauſa, quæ contrarios effectus uno, & eodem tempore producat.

32 Nec tollit indicium *Sortilegii* qualitas mediorum, quæ aliquoties videtur poſſe innocenter adhiberi; ut eſt uſus Sacramentalium, de quibus ſupra *num.* 12. dictum eſt; orationes quædam aut recitatæ, aut ſcriptæ, & collo appenſæ, quamvis primo intuitu videantur bonæ; & hoc maxime ſi per eas infallibilis effectus ſperatus promittitur; jejunia inſolito tempore, puta, diebus feſtis, aut determinato numero facta; aut a tempore præſcripto, & non aliter incœpta: itidem recitatio Orationis Dominicæ, aut ſalutationis Angelicæ ante talem imaginem, aut in tali Oratorio, aut verſa facie ad partem Cœli determinatam, & ſexcenta alia, quæ ſingillatim recenſere quaſi impoſſibile eſſet; nam media infinita ſub bono prætextu, & bonarum rerum, aut actionum pallio, excogitavit Dæmon, quibus poſſent homines falli, & ad ipſius adorationem, ſaltem virtualem induci, qua eorum perditio promoveretur. Sagacis proinde, ac prudentis Judicis diligentiæ relinquitur, ut audito Peritorum conſilio, cognoſcat, quando ex vanitate mediorum operatio Diabolica in effectu interveniat.

33 Quo ad probationem reatus in Accuſato de *Sortilegio*, puta, quod ſit Magus, lamia &c. difficilis pariter eſt probatio concludens, & plena, & niſi per ejus confeſſionem convinci non poteſt illius profeſſio; tamen per indicia poterit Judex moveri ad exquirendam tormentis veritatem. Habita igitur accuſatione de aliquo maleficio, patrato ab accuſato, ut pote, quod aliquid dederit ad comedendum alicui, qui ſtatim correptus fuit a doloribus inſolitis, ex quibus intra paucas horas irremediabiliter occubuit; aut quidpiam aliud operatus eſt, ex quo privatum, aut publicum damnum probabiliter eſt ſecutum: probatoque concludenter per Teſtes (aut per *viſum*, *& repertum*, ſi corpus delicti eſt permanens) effectu, ac audito Peritorum voto talem effectum non potuiſſe naturaliter evenire, poteſt Judex capturam decernere; & hoc fortius, ſi mala fama in vicinia habetur de Accuſato, quod ſit Magus &c.

34 Peracta captura, debet fieri diligens perquiſitio tum in veſtibus, tum in corpore, tum in domo Accuſati, an appareant in ipſo indicia artis ſortilegæ. In veſtibus quidem, ſi inveniatur *pentagonum* in carta virginea cum ſigno crucis, characteribus inſolitis, nominibus inauditis, plicatura exquiſita, ac extraordinaria; aut ſi habeat oſſa mortuorum, imagines inſolitas, ac monſtruoſas, præſertim ſi ſunt in figura cornuta, ut communiter ſolet pingi Diabolus: aut pixides, ſeu vaſcula plena materia, quæ diſcerni nequeat, quænam, aut qualis ſit; aut alia, quæ ad conſuetos hominum, ac licitos uſus non inſerviunt. In corpore autem, ſi invenitur in ipſo ſtigma Diabolicum, quo ſignantur Magi juxta dicta ſupra *num.* 8. & facienda eſt exacta diligentia in locis magis occultis corporis, in quibus talis impreſſio ſolet fieri. In domo vero, aut habitaculo ipſius, ſi inveniantur oſſa mortuorum, maxime calvaria; varia vaſcula plena adipibus, unguentis, aut oleis minime cognitis; corpuſcula puerorum maxime abortivorum; nodi confecti ex plumis; fruſtula panni figurata ad modum cordis; capilli humani, aut jubæ equinæ contortæ ad modum comæ muliebris; buſones, ſerpentes, veſpertiliones, ac ſimilia inſecta exſiccata; figuræ humanæ cereæ, & alia, quæ humano uſui minime ſerviunt, de quibus omnibus ſingillatim dicere moraliter impoſſibile eſt, cum multa ſint Sagarum, aut potius Dæmonis inventa, quæ in dies ab eo mutantur, ut hominibus noceat.

35 Primum autem, ac quaſi plene probans reatum maleficæ artis, indicium eſt, ſi reperiatur inſtrumentum, ſtipulatum inter Dæmonem, ac Magum, juxta dicta ſupra *num.* 8. hoc enim, ut ſcribit *Carpzovius Par.* 1. *Quæſt.* 49. *n.* 75. & alii *Jo. Zang. de Tortur. cap.* 2. *n.* 200. *V. Eodem modo. Bodin. Dæmon. lib.* 4. *cap.* 2. *Berlich. Par.* 2. *Concl.* 4. *num.* 55. *Gudelman. de Mag. veneſ. lib.* 3. *cap.* 8. *num.* 8. urgentiſſimum eſt indicium; & quamvis tale etiam eſſe poſſit ſtigma Diabolicum, impreſſum in corpore Malefici, tamen, quia poteſt aliquando eſſe quid naturale, (ut ſunt petigines, verrucæ, nævi, & hujuſmodi maculæ) & ſic ultra fas gravari Reus, ideo non eſt indicium ita certum Diabolicæ profeſſionis, ſicut inſtrumentum prædictum. Verum eſt, quod ut in pluribus tale inſtrumentum aſportatur a Diabolo, & ab eo cuſtoditur; tamen tale etiam repertum eſt apud Magos cuſtoditum cum ſuis libris maleficiorum; & hoc eſt ſecuriſſimum indicium apoſtaſiæ a fide, ac profeſſionis ſolemniter factæ de cultu, adoratione, & obedientia, Dæmoni præſtita.

36 Aliud indicium urgens etiam eſt, ſi reperiantur libri manuſcripti cum figuris pentagonis, circularibus ellipticis, & hujuſmodi &c. cum imaginibus cornutis, quæ repreſentant Diabolum; cum characteribus inuſitatis, nominibus expreſſis Diabolorum, & etiam aliquorum Sanctorum, ſub quibus non raro celatur nomen Diaboli; cum rubricis, & forma faciendorum maleficiorum, ut ciendarum grandinum, aut pluviarum, aut ſiccitatis, quibus fructibus terræ nocetur; aut cauſandæ peſtilentiæ, aut morborum popularium; ægritudinis, ſterilitatis, aut mortis hominum, aut brutorum; in ſumma omnium maleficiorum, quæ per Magos Diabolus in homines exercet. Tales enim libri aut a Dæmone immediate traduntur Magis, aut ſibi ab alio Mago communicantur. Et advertendum, quod hujuſmodi libros Malefici magna cautela abſconditos, cuſtodiunt, & aliquando ſub terra ſervant: proinde magnam exactamque diligentiam in perſcrutanda domo, aut habitaculo talium hominum debent adhibere miniſtri, qui de mandato Judicis faciunt perquiſitionem, nec omittere angulum domus, & ſub tectis, & in habitaculis ſubterraneis, quem non ſcrutentur.

37 Perſona, & maxime facies Malefici obſervanda eſt: tales enim habent aſpectum horridum, nec unquam poſſunt ſuſtinere aciem oculorum fixam ad oculos intuentium, ut ſemper eam divertunt;

& ſi per vim coguntur tenere oculos apertos, & accurate aſpiciantur, videtur in ipſis imago Diaboli, eos obſidentis; ſiquidem, ut ſcribit *Candidus Brognolus in Alexicaco*, & ſuo *Manuali Exorciſtarum*, Malefici ſtatim ac cum Diabolo pactum inierunt, ab eodem poſſidentur ut energumeni; & Diaboli ſpecies in eorum oculis aſpicitur, & ne detegantur, oculos plerumque ad terram demiſſos tenent, & ab eos fixe intuentibus viſum avertunt, ne talis Diabolica imago aſpiciatur, ac ipſi detegantur. Peculiare tandem indicium in earum perſona eſt, ut per quamcumque pœnam, dolorem, aut tormentorum vim, quæ contra eos exerceatur, nunquam poſſunt flere, aut lacrymari, ut ſcribunt multi *Ghirland. de Sortileg. Quæſt. 9. num. 3. verſ. Et ego. Godelm. de Mag. veneſ. lib. 3. cap. 3. num. 26. Bodin. de Dæmono. lib. 9. cap. 1. verſ. Alia quoque. Berlich. Par. 4. Concl. 4. num. 60. Carpzov. loc. cit. num. 73.*

38 Facta, ut præfertur, perquiſitione, & aliquo ex recenſitis indicio reperto, deveniendum eſt ad torturam, & frequenter in hac aliud indicium urgens apparet, & eſt, quod pendentes a fune nullum dolorem præſentire demonſtrant, irrident Judicem, & etiam dormiunt, ac ſi in molli culcitra decumberent, & ad quamvis interrogationem, ſibi factam minime reſpondent, & hoc eſt novum *Sortilegii* genus, quod vocatur *Sortilegium* taciturnitatis, ut cum multis, quos citat, ſcribit *Raynal. Obſerv. criminal. To. 3. Cap. 34. §. 12. num. 137. & ſeqq.* Tale autem *Sortilegium* ſubminiſtrat novum indicium ad torturam, ut fuiſſe deciſum in *Senatu Sabaudiæ*, refert *Faber* in ſuo *Codice Tit. 21. de Quæſt. diff. 3.*; & ſubdit *Sabell. Summ. diver. Tract. §. Tortura. nu. 22. verſ. Quod qui inventus*, quod reperta penes carceratum ſchedula hujus maleficii, debet repeti, & augeri tortura.

39 Ad diſſolvendum tale maleficium volunt nonnulli, quod liceat Judici uti remediis quibuſdam ſuſpectis, conſiſtentibus in verbis, aut factis vanis, ac impertinentibus, quemadmodum refert *Carpzov. Prax. Par. 3. Quæſt. 122. nu. 69.*; quod in quibuſdam locis ſolent fœminæ manibus, ac pedibus conſtrictæ in aquam abjici, quæ, ſi ſupernatent, pro Sagis habentur, & torquentur; ſi autem ſubmerguntur, inſontes judicantur. Sed tales practicæ merito reprehenduntur ab aliis Doctoribus *Baſilico Deciſ. crimin. 8. num. 29. Vujer. de Præſtig. lib. 6. cap. 7. Bodin. Dæmonom. lib. 4. cap. 3. in fin. Cujac. ad Tit. 1. §. Si autem. Controv. 1. Feud. Bocer. de Quæſt. cap. 3. num. 101.* non enim licet ad tollendum maleficum uti medio vano, & ſuperſtitioſo. Bene licet tollere ſignum maleficii, ne hoc ſequatur. Unde poſſunt Judices, ut inveniant ſchedulas talis maleficii taciturnitatis, radi facere capillos, ac pilos corporis Malefici; eidem propinari vomitoria, nam aliquando tales ſchedulas deglutiunt; aut immitti clyſteres, quia eaſdem intra inteſtinum rectum abdunt, & aliis licitis mediis uti. Et ſi talia minime proſunt, quia nempe *Sortilegii* ſignum conſiſtit in verbis ſuo tempore proferendis a Reo, poteſt Judex uti cautela, a Nobis tradita *Par. 1. Tit. Tortura. num. 88.*

40 Alia indicia colliguntur a factis Maleficorum. Primum eſt, ſi ſe obtulerit alios inſtruendi in faciendis *Sortilegiis*; ut enim ſcribit *Godelman. Tract. de Magis lib. 3. cap. 10. n. 13.* communiter Magi filios ſuos in arte Diabolica inſtituunt, ac alios in eadem inſtruere procurant: ſiquidem nullum eſt ſacrificium Dæmoni acceptius, neque aliud magis expetit ab eis, quam ut proprios filios illi devoveant, ac alios ad infamem profeſſionem perducant. Secundum eſt, quando Maleficus alicui in propria perſona, aut ſibi conjuncti, ut filii &c. minatur aliquid mali, ſive explicite, ſive implicite, & effectus comminatus ſequitur, & hoc maxime, ſi Maleficus aliquid comedendum, aut bibendum, aut ſuper ſe portandum tradiderit ægrotanti, in quo appareant contrarii ſimul, aut inuſitati effectus, qui naturaliter nequeunt evenire; & hoc plerumque faciunt veneficæ fœminæ, quæ natura ſunt cupidæ vindictæ, & linguam a minis nequeunt cohibere, ſi nocendi facultatem, ac voluntatem habuerint. *Boer. Deciſ. 160. Steph. Not. ad Ordin. crim. Carol. V. Art. 44. apud Carpzov. Pract. p. 3. qu. 122. n. 63.* Tertium eſt, ſi probetur, quod inquiſitus frequentem familiaritatem habuerit cum aliis, qui convicti, aut confeſſi, & puniti fuerint de profeſſione magica; nam ſimile plerumque adhæreſcit ſimili. *Arg. l. 3. §. Nullus ff. de Excuſ. tuto l. Nullus §. 1. ff. de Actio. empt. l. Ædiles 25. §. Pedius ff. de Ædilit. edict.* & ita firmant *Binsfeldius in l. final. de Indic. crim. malefic. indic. 5. C. de Malefic. & Mathemat. & Bodinus Dæmonom. lib. 4. c. 4. pag. 610.* Quartum eſt ſi Malefici aliquando auditi ſunt invocare Dæmonem, aut cum eo ſermonem habere, & hoc frequenter accidit, quando in cubiculo, aut agro videtur ſolus Maleficus, qui tamen auditur cum alio loqui, maxime per modum interrogationis, aut reſponſionis, ex quo colligitur talem ſermonem non eſſe ſoliloquium, ſed eſſe dialogum, nempe collocutionem cum alio, qui cum minime videatur ab audiente ſermonem, colligitur, quod eſt Diabolus, & quod ſimiles collocutiones ſint indicia artis maleficæ tradunt Doctores. *Bodin. Dæmonon. lib. 4. c. 2. pag. 558. Io. Zang. de Quæſt. & tort. c. 2. Godel. de Mag. veneſ. lib. 3. c. 8. n. 9. Carpz. p. 1. q. 49. n. 66.* Quintum eſt, ſi foribus domus occluſis, Maleficus, qui viſus eſt in ſero decubuiſſe in ſuo cubili, expoſt noctu minime reperiatur, & poſtmodum mane in eodem cubili repertus ſit, nam indicium eſt, aſportatum fuiſſe a Dæmone ad ſolitum conventum Maleficorum. *Bodin. l. cit. Io. Zang. loc. cit. verſ. Aut ſi cubili*, Sextum eſt, ſi aliquis decumbens in lecto cum Saga, fingens dormire, viderit eam de lecto ſurgere, & denudari, ac quodam linimento ſe ungere, & ſtatim diſparere, ut non ſemel accidiſſe colligitur ex hiſtoriis: tali enim pacto peruncti deferri ſolent hujuſmodi fœminæ a Dæmone ad ludos nocturnos. Septimum eſt, ſi Saga in cubili, aut campo viſa fuerit ſupina jacere reductis veſtibus, cruribuſque diductis, clunes agitare, ut fit in virili concubitu; illud enim indicium eſt ſe tunc commiſceri cum Dæmone, cum quo pactum habet, & refert *Guaccius* in ſuo *Compendio Maleficarum*, quandam Sagam in agro viſam fuiſſe in tali actu, poſt quem ab obſervantibus viſus eſt Dæmon in forma fumi nigri, ac tetri elevari a ventre fœminæ. Octavum eſt, ſi Maleficus viſus fuerit in agro varia ſigna verſus Cœlum efformare; tuba ſubmurmurare; ſcrobem fodere in terra; in eam mingere, aut lapillos injicere, aut alios inſolitos geſtus facere, ſtatimque perturbatum aerem fulgetris, tonitruis, nimbis ingentibus, & tandem grandinem in tempeſtatem horribilem erupiſſe.

41 Omnia

41 Omnia ſupradicta indicia, ac alia multa, quæ prudentis Judicis arbitrio reſervantur, ſufficiunt ad torturam, faciuntque præſumptionem contra Reum, quod pactum expreſſum, cum Apoſtaſia à fide, cum Diabolo habeat: & non leve adminiculum addit confeſſio aliorum Magorum, quod eum viderint cum aliis ad nocturnos ludos conveniſſe: quod etiam facit mala fama, quæ apud cordatos viros, ac in vicinia de eo habetur, quod ſit Maleficus.

42 Quod vero quis *ſortilegiis* det operam, non quidem expreſſo, ſed tacito cum Dæmone pacto, probatur, ſi, (ut faciunt nonnulli perditi homines) quis ex induſtria quærit artem ſortilegiorum ad ægritudines curandas, ex quibus lucrum quærit, ut accidit plerumque in Villis, ubi mulierculæ quædam huic exercitio incumbunt, ſuperſtitioſas curationes ad quaſdam contumaces infirmitates adhibendo. Tales profecto, cum ſimilia profitentur, culpabiles ſunt, & probato per Teſtes, quod ſolitæ ſint taliter curare, debent ſimiliter puniri, non tamen tanta pœna, ut Malefici formales, expreſſum pactum cum Dæmone habentes.

43 At quis Judex criminis ſortilegii? *Franciſcus Bordonus. Sacr. Tribun. c. 18. q. 18. n. 47. & ſeqq.* vult, quod Inquiſitor ſit Judex, privative quoad Laicos, omnium *ſortilegiorum* tam hæreticalium, quam ſimplicium. Quod ille ſit Judex *Sortilegiorum*, in quibus apparet Hæreſis manifeſta, aut apoſtaſia a fide, patet in jure *Text. in cap. Accuſatus*, §. *Sane. de Hæret. in 6.*, & cum crimen hæreſis privative ad Inquiſitorem ſpectet, ſequitur quod ad eum ſpectet pari modo *ſortilegium* manifeſte hæreticale. Quod vero ad eum ſpectet etiam *ſortilegium* ſimplex, probat hoc competere de jure novo per extravagantes Innocentii VIII. *Conſt. Summis* 1484. *Non. Maji*. Alexandri VI. *Conſt. Cum acceperimus*. ac Sixti V. *Conſt. Cæli, & terræ* 1585. *Non. Jan.* Quod vero hoc ſit privative quo ad Laicos, probat, tum quia in cauſis fidei, ſeu ejuſdem ſuſpicionis Laicus non ſe ingerit; in quibuſvis autem *ſortilegiis* ſuſpicio ad minus hæreſis invenitur. Tum quia, quæ ſpecialiter delegantur Inquiſitoribus, cenſentur delegata privative quo ad alios, quibus in delegatione non communicantur. Tum quia ex conſuetudine hujuſmodi cauſæ a ſolis Judicibus Eccleſiaſticis judicantur; unde concludit, quod opinio dicentium, *ſortilegium* eſſe mixti fori, improbabilis eſt.

44 E contra *Caballus Reſol. crim. Cent. 2. Caſ. 223. n. 67. & ſeqq.* poſt *Abbatem in cap. 1. nu. 3. & 4. de Sortileg.* ſuſtinet, quod crimen *ſortilegii* eſt mixti fori, in quo præventioni locus datur, dummodo in eo non interveniat hæreſis manifeſta, & pro hac concluſione citat *Clar. §. Hæreſis n. 25.*, qui dicit, eam eſſe communem, *Farinacium qu. 8 n. 133. verſ. limita octavo for. Eccleſ. c. 36. n. 19. verſ. Sed quando. Decianum Tract. crim. t. 5. c. 21. n. 3. & c. 23. n. 1. & c. 25. n. 3.*, & *Franciſcum Leonem V. Hæreſ. Colum. 4. verſ. Ulterius, & col. 5. verſ. Item quæritur. & Repertorium Inquiſitorum*. Hæc ſententia mihi videtur omnino ſuſtinenda. Ratio eſt quia *ſortilegium* non includit de neceſſitate in ſe hæreſim, & aliud, ac aliud crimen eſt hæreſis, ac *ſortilegium*, quod manifeſtum ſit ex hoc, quod in utroque jure diſtincti ſint *Tituli de Hæreticis*, & de *Sortilegiis*, ex quibus colligunt Doctores *Oldrad. Conſ. 230. col. 2. verſ. Nunc itaq. Gemin. Conſ. 54. col. 2. n. 2. Verſ. Item eſt. Clar. §. Hæreſ. n. 25. Verſ. Succeſſive quæro. Farinac. Quæſt. 20. nu. 80.* quod etiam diverſa ſint delicta; aliter tum *Papa*, tum *Imperator* ſuperfluos Titulos efformaſſent, quod dici non poteſt: pariterque Hæreſis, ac *ſortilegii* diverſæ ſunt pœnæ, ut patet ex utroque jure *Cap. Ad Abolendam, de Hæret. cap. 2. de Sortil. l. Credentes. l. Ariani. C. De Hæret. l. Nullus. l. eorum C. de Maleſ. & Mathe.* Infertur proinde, quod diverſa ſint delicta, nec de neceſſitate ſortilegium involvat Hæreſim. Cum igitur Judex Laicus procedere poſſit in crimine *ſortilegii*, ſicut etiam Eccleſiaſticus; nec ulla lex Eccleſiaſtica detur, quæ privet Judicem Laicum cognitione illius, ſicut privatur cognitione Hæreſis, videre neſcio, quomodo judicium *ſortilegii* privative ſpectet ad Inquiſitorem.

45 In hac autem materia cenſeo, caſus eſſe diſtinguendos. Nam vel Judici Laico defertur accuſatio contra Reum de Apoſtaſia a fide, & Dæmonis adoratione, invocatione, commercio &c., & in hoc caſu clarum eſt, quod Judex Laicus procedere minime poteſt, cum crimen Hæreſis, infidelitatis &c. privative ſpectet ad Inquiſitorem, ut in jure *T. in c. Ut inquiſition. §. Prohibemus de Hæret. in 6.* Vel eidem Judici accuſatur Reus de homicidio patrato, de incendio, de tempeſtate, & grandine ſuſcitata &c, per *ſortilegium*. In hoc caſu poteſt procedere Laicus, ſiquidem ejus principale intentum eſt punire Reum de maleficio patrato. Si autem in inquiſitione delicti reperit Reum aut apoſtataſſe a fide, aut hæreticum eſſe, aut de talibus delictis ſuſpectum, tenetur manum levare a proceſſu, & Inquiſitori Reum tradere, & ſubminiſtrare indicia, quæ habet, cum onere reconſignandi Reum in fortiis ſuis, poſtquam Inquiſitor contra eum judicium ſuum exercuerit.

46 Hoc autem patet ex *cap. Accuſatus §. Sane de Hæret. lib. 6.* in hoc enim traditur facultas Inquiſitori procedendi in crimine *ſortilegii*, quando *hæreſim ſapit manifeſtam*; non tamen adimitur Judici Laico poteſtas judicandi de *ſortilegio*. Duo enim tunc concurrunt crimina, nempe hæreſis, & *ſortilegium*. Primum ſpectat ad Inquiſitorem, privative ad Laicum. Secundum eſt mixti fori, in quo viget præventio. Si igitur Laicus prævenit, ſalvum ſibi jus ſuum eſt proſequendi judicium incœptum contra crimen de foro ſuo. Nec intentum illius Canonis eſt privare Laicum tali poteſtate, imo, ut patet ex Textu, talis Canon extendit tantum favore Inquiſitorum poteſtatem eorum judicandi etiam de *ſortilegio*, in quo eſt Hæreſis manifeſta, cum tamen reſpectu Rei Laici antea talem poteſtatem non haberent, & vigore talis Decretalis *ſortilegium* redditum eſt mixti fori reſpectu Inquiſitoris. Quod ſi non vigeat in crimine Hæreſis manifeſta, Inquiſitores, ut ait idem Canon in fine, *intromittere ſe non debent, nec punire talia exercentes, ſed eos relinquere ſuis Judicibus puniendos*: per quam diſpoſitionem convincitur, quod *ſortilegium*, in quo non intrat hæreſis manifeſta reſpectu Rei Laici, non eſt mixti fori, ſed pertinet ad Judicem Laicum, quia Canon ille reddit tale crimen cognoſcibile ab Inquiſitore tantum, quando cernitur manifeſta Hæreſis; & tali caſu eſt punibile ab eo *ſortilegium*, quod alias puniri tantum debuit a ſuis Judicibus, nempe ab Epiſcopo, ſi Reus eſt Clericus, aut a Laico, ſi talis etiam Reus ſit.

47 Hucuſque dicta quadrant de jure antiquo, con-

tendit autem *Bordonus*; quod de jure novo aliter res ſe habeat, vult enim, quod per poſteriores Summorum Pontificum *Extravagantes*, quas ſupra citavimus, juriſdictio Inquiſitorum extenſa ſit ad quælibet *ſortilegia* privative quo ad Laicos. Sed, ſalva ſemper talis Doctoris reverentia, per tales Conſtitutiones minime convincitur ejus intentum. Nam Conſtitutio *Innocentii VIII. poſt Direct. Inquiſit. fol. m.* 83. eſt tantum declaratoria, quod *Henricus*, & *Sprengerus* deputati Inquiſitores contra Hæreticos in partibus *Alemaniæ ſuperioris*, & in certis partibus lineæ *Rheni*, poſſent procedere contra *utriuſque ſexus perſonas, a fide Catholica deviantes cum Dæmonibus incubis, & ſuccubis abutentes* &c. degentes in nonnullis partibus *Alemaniæ ſuperioris*, nec non in Diœceſibus *Moguntina, Colonienſi, Trevirenſi, Saltzburgenſi, & Brunenſi*, cum ex adverſo nonnulli Clerici, ac Laici prætenderent, dictos Inquiſitores non poſſe in prædictis locis contra tales Reos procedere, *pro eo, quod in literis deputationis hujuſmodi Provinciæ, Civitates, Diœceſes, Terræ, & alia loca prædicta, illarumque perſonæ, ac exceſſus hujuſmodi nominatim, & ſpecifice expreſſa non fuerunt*. Unde *Papa* ſtatuit, Inquiſitores prædictos ſuper recenſitis *ſortilegiis* poſſe procedere, & ipſorum juriſdictionem extendit ad ſupramemorata loca. Ex hac Bulla non habetur, niſi quod Inquiſitores procedant contra ſortilegos, *a fide Catholica deviantes* &c. nec de aliis ſortilegis ſermo habetur; nec verbum ullum facit Papa de Judicibus, per quod adimatur ipſis poteſtas procedendi contra ſortilegos, prout de jure antiquo poterant. Igitur per hanc Bullam non extenditur privative quo ad Laicos juriſdictio Inquiſitorum contra ſortilegos quoſuis.

48 *Alexander VI.* in ſuo Brevi *poſt Direct. Inquiſ. fol. m.* 85. ad Inquiſitorem *Lombardiæ* dat facultatem ſibi, ac ſucceſſoribus ſuis, ut procedere poſſint contra *diverſas utriuſque ſexus perſonas diverſis incantationibus, & diabolicis ſuperſtitionibus operam dantes*. Qua diſpoſitione ampliat Inquiſitoribus facultatem procedendi in caſu *ſortilegii* etiam non continentis expreſſam Hæreſim: non tamen adimit Judici Laico jus judicandi in hoc caſu, nec reddit *Sortilegium* de ſolo jure Inquiſitoris privative quod ad alios Judices. Verum eſt, quod *Franciſcus Pegna* in Summario illius Brevis ſic habet: *Soli Hæreticæ pravitatis procedere poſſunt contra Maleficos, Incantatores, & variarum ſuperſtitionum obſervatores*; & forte *Bordonus* ex hoc ſuam opinionem deſumpſit. Sed fidelis non fuit *Pegna* in ſummariando tali Brevi, cum in eo non habetur, quod *Soli* Inquiſitores poſſint procedere; ſed ſimpliciter habetur, quod *contra eaſdem utriuſque ſexus perſonas inquirant: eaſque juſtitia mediante puniant*; quod longe eſt diverſum.

49 *Leo X.* in ſuo Brevi *Honeſtis petentium.* 15. *Febr.* 1521. narrat, quod, cum Inquiſitores in Diœceſibus *Bergomenſi, ac Brixienſi* proceſſiſſent contra *quoddam hominum genus perniciosiſſimum, ac damnatiſſimum labe hæretica, per quam ſuſcepto renunciabatur Baptiſmatis Sacramento, Dominum abnegabant, & Sathanæ corpora, & animas conferebant* &c. & nonnullos ex his impœnitentes relaxaſſent foro Laico debitis pœnis puniendos, noluerunt Laici Judices ſententias exequi, prætendentes proceſſus factos ab Inquiſitoribus examinare. Diſponit exinde, quod Judices Laici non ſe ingerant in examinandis proceſſibus hujuſmodi factis ab Inquiſitoribus, quod ſi fecerint, Inquiſitores contra eos per Cenſuras procedant: Circa hoc advertendum, quod aliud eſt, quod Judex Laicus debeat exequi ſimpliciter ſententias, latas ab Inquiſitore contra *Sortilegos*, & nullo modo poſſit ſe ingerere in examinando proceſſu, & juſtitia ſententiæ latæ: aliud eſt, quod non poſſit procedere contra *Sortilegos*, ſi ad ſuum tribunal accuſentur præventive reſpectu Inquiſitoris. Illud tantum jubet Pontifex, quod & Ego fateor; non debet enim, neque ullo modo poteſt Laicus examinare acta *Sacri Tribunalis*, neque ſe immiſcere in cauſa mere Eccleſiaſtica. At de ſecundo nullo modo diſponit, nec privat Judices Laicos procedendi facultate contra tales Sortilegos, ſi illi prævenerint in inquiſitione forum Inquiſitorum. Concluditur ergo quod ex citato Brevi ſententia *Bordoni* non probatur.

50 *Hadrianus VI.* in ſuo Brevi *Dudum uti nobis* 20. *Julii* 1523. ad *Inquiſitorem Comen.* extendit facultatem procedendi in locis ſuæ Inquiſitioni ſubjectis contra Sortilegos ad eundem Inquiſitorem, ſicut per *Julium Secundum* facta fuerat ſimilis poteſtas *Georgio de Caſali Inquiſitori Cremonæ*. Et nec verbum habet, quod dictus Inquiſitor ſolus, & privative quo ad alios Judices Laicos, aut Eccleſiaſticos procederet. Nihil ergo facit hoc Breve ad intentum *Bordoni*.

51 *Sixtus V.* in ſua Conſtitutione *Cœli, & terræ* 1585. *Non. Januar.* damnat exercentes artem Aſtrologiæ judiciariæ, & quævis divinationum genera, & retinentes libros, aut ſcripta, ad eaſdem damnatas artes ſpectantia; ac Reos talium criminum ſubdit judicio Inquiſitorum, ut legere eſt in toto contextu prolixæ illius Bullæ; nec minimum quid habetur, per quod prohibeatur aliis Judicibus, ne procedant in crimine *ſortilegii*. Ex his omnibus ergo concluditur, quod per Apoſtolicas ſanctiones non habetur, quod Inquiſitores ſint Judices *ſortilegiorum* privative quo ad alios Judices.

52 Contendit ulterius *Bordonus* per rationes ſuam Concluſionem firmare, volens, quod ad cognitionem *ſortilegiorum* etiam ſimplicium excludatur Judex Laicus, quia in quibuſcumque *ſortilegiis* ad minus locum habet ſuſpicio Hæreſis, quia in eis præſumitur pactum ſaltem tacitum cum Dæmone, talis porro ſuſpicio Hæreſis reddit crimen de foro Inquiſitoris privative quo ad cæteros.

53 Sed hæc ratio minime concludit, quia aliud eſt, quod aliquis deferatur ad Judicem tanquam ſuſpectus de Hæreſi, & talis ſuſpicio eſt principalis articulus accuſationis; & tunc verum eſt, quod Judex Laicus nullo modo poteſt ſe ingerere, & cognitio ſpectat privative ad Inquiſitorem. Aliud eſt, quod quis deferatur de maleficio patrato mediantibus *ſortilegiis*, ut de tempeſtate ſuſcitata, de ægritudine, aut morte alicui cauſata &c. In hoc ſecundo caſu Judex principaliter inquirit contra maleficium cauſatum, & in hoc procedit Judex Laicus, ac Eccleſiaſticus reſpectu propriorum ſubditorum: *ſortilegium* autem eſt incidens in Cauſa, cum ſit medium ad maleficium; cognoſcere autem, an in hoc interveniat expreſſa, & manifeſta Hæreſis, aut illius ſuſpicio hoc pertinet privative ad Inquiſitorem; & proinde Judex Laicus procedens in Cauſa, & detegens hujuſmodi ſuſpicionem, debet Reum conſignare Inquiſitori, ſubminiſtrando indicia, quæ habet, cum obligatione tamen, quod peracto judicio ſuo,

Reum

Reum reſtituat, ut tum de *ſortilegio*, tum de maleficio illum juxta proprias leges condemnet. Quod ſi ex ſuſpicione Hæreſis, aut infidelitatis, quæ conſurgit ex delicto Rei, hic redderetur totaliter de foro inquiſitoris, multi eſſent Rei, qui ſunt de propria cognitione Judicis Laici, quos oporteret Inquiſitoribus tradere: ſiquidem poteſt accuſari aliquis, quod ſit graſſator viarum, blaſphemus, ſortilegus, vivens in concubinatu adultero &c. ob cujus malam vitam intrat ſuſpicio, quod iſte male ſentiat de fide, nec credat Deum ultorem malefactorum. Ex tali igitur ſuſpicione deberet iſte tradi Inquiſitori, quod falſum eſt; nam Judex proprius de ſuis malefactis inquirit, & ſi in inquiſitione detegit in eo ſuſpicionem infidelitatis, ad eam expurgandam Inquiſitori Reum tradit, mox eum de aliis delictis punit.

54 Alia ratio *Bordoni* eſt, quod in iis, quæ *ſpecialiter* delegantur Inquiſitoribus, non poſſunt ſe intromittere Laici Judices; ſiquidem delegatio cenſetur illis facta privative ad alios, quibus non communicatur in delegatione, & ad hoc citat *Scaccium de Judic. lib. 1. cap. 12. num. 53.* & *Carenam par. 2. tit. 12. num. 140. apud Bordon. Sacr. Trib. cap. 18. num. 50.*

55. Hæc pariter ratio minime concludit, nam delegatio, *ſpecialiter* facta, duplex eſt, una quidem privativa, quo ad alios, quibus facta non eſt; alia cumulativa, per quam delegatus poteſt procedere cumulative cum Ordinario. Conceſſo autem, quod per Summos Pontifices commiſſa ſit Inquiſitoribus delegatio procedendi in cauſis *Sortilegii*, talis delegatio non eſt *ſpecialiter* privative; ratio eſt, quia, quando Papa Inquiſitoribus contulit facultatem procedendi privative in cauſa hæreſis, aut formalis, aut ſuſpectæ, inhibuit expreſſis clauſulis, ne alii Judices in hac ſe ingererent, ut patet ex jure *Text. in cap. Ut Inquiſitionis §. Prohibemus da Hæret. in 6.* Si ergo eandem delegationem ipſis dediſſet reſpectu *Sortilegii*, ſimili modo hoc expreſſiſſet, quod non fecit, ut patet examinando ſupradictas literas Apoſtolicas; patet igitur quod ipſis non eſt commiſſa *ſpecialis* delegatio privativa, ſed cumulativa tantum, dum ad eos extenſa eſt facultas procedendi contra ſortilegos, quam antea non habebant ex inſtitutione Officii ſui. Quod etiam patet in aliis criminibus, in quibus facta eſt extenſio ad ipſos (ut de Sodomia in Portugallia, ut *Tit. 4. §. Sodomia num. 5.* diximus), in quibus procedunt Inquiſitores cumulative tantum, non privative.

56 Tertia ratio *Bordoni* petitur a conſuetudine, dum ait, quod ex ea crimen *ſortilegii* a ſolis Judicibus Eccleſiaſticis judicari ſolitum ſit.

57. Tale itidem argumentum non ſtringit, tum quia de tali conſuetudine minime conſtat, nam & Judices Laici de Maleficis, ac ſortilegis hujuſmodi, ſi qui deferuntur ad eorum Tribunal, judicium exercent; ſed raro hoc accidit, nam accuſatores talia delicta, ut plurimum deferunt ad Inquiſitores, qui præveniunt, & ideo Judices Laici non procedunt. Tum quia facultativum eſt Judici laico procedere, aut non in talibus cauſis, & eas terminandas relinquere Inquiſitoribus. In iis autem, quæ ſunt meræ facultatis non inducitur conſuetudo ſpolians habentem intentionem, in jure fundatam. Oporteret autem probare, quod volentibus Judicibus laicis procedere, prohibiti ſunt ab Inquiſitoribus, & illi acquieverunt, & tunc poſt ſufficiens tempus introducta eſſet conſuetudo, dans jus privativum Inquiſitoribus judicandi de hoc crimine. Cum autem hoc probatum non ſit, concluditur *Sortilegium* eſſe cauſam mixti fori. Verum in his omnibus me ſubiicio Judicio Supremæ, ac Generalis Romanæ Inquiſitionis.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

58 *De jure Divino omnes Magi tradendi ſunt morti.*
59 *Variæ Magorum pœnæ de jure Cæſareo.*
60 *Magus, qui abjuravit fidem, & ſe devovit Diabolo, igne cremandus.*
Non liberatur a morte, licet ad fidem revertatur.
Pœnitentia, poſt delictum commiſſum, non relevat a pœna.
Pœna impoſita in foro conſcientiæ non ſalvat ab imponenda in foro fori.
Si Magus veram contritionem oſtendit, eſt ſtrangulandus ante combuſtionem.
61 *Si Magus non apoſtatavit a fide, & ſortilegia non ſapiunt Hæreſim manifeſtam, arbitrio Judicis de conſuetudine puniuntur, juxta Caballum.*
62 *Sortilegus, qui abuſus eſt Sacra Eucharistia eſt morti tradendus.*
63 *Qui ſortilegio cauſavit mortem hominis, aut damnum graviſſimum, debet omnino mori.*
Si ſortilegium non fuit in damnum alicujus, eſt arbitrarie puniendum.
Sortilegia ad amorem mitius ſunt punienda, & quare.
64 *Pœnæ latæ contra Sortilegos de jure Canonico antiquo.*
65 *Pœnæ Canonicæ de jure novo contra Sortilegos: Sortilegia, continentia manifeſtam Hæreſim, aut abuſum Sacramentorum, debent morte puniri: & quæ ſint;*
66 *Sortilegia inducentia vehementem ſuſpicionem Hæreſis, quæ.*
67 *Abuſus Sacramentalium ad aliquod bonum, inducit ſuſpicionem levem.*
68 *Pœnæ Sortilegorum, qui mortem, aut damna gravia alicui cauſaverunt.*
Effectus ſemper tribuendus cauſæ proximiori.
Quæ requirantur, ut Sortilegus brachio ſæculari relaxetur.
De aliis ſortilegii ſpeciebus, remiſſive.

58. QUo ad pœnas latas in Sortilegos multæ habentur in utroque jure, claritatis autem gratia diſtinguendi ſunt gradus gravitatis in *Sortilegio*. De jure quidem Divino *Malefici* omnes, *Divinatores*, *Pythones*, *Sagæ*, *Incantatores*, aut quovis alio nomine cenſerentur, mors decreta erat, ut patet in *Exodo cap. 21.* ℣. *18.* *Præſtigiatricem ne ſinas vivere*, quod etiam reperitur in *Levitico* cap. 20. ℣. 26. Hoc pariter in uſu fuit apud Græcos, Romanos, Perſas, ac alias Nationes, ut ex diverſis Auctoribus colligit *Carpz. par. 1. quæſt. 48. num. 43. & ſeq. & ibi Plato de leg. lib. 11. Valer. Max. l. 6. c. 3. Tacit. Annal. lib. 2. Amian. Marcel. lib. 26. Plutarc. in Artaxerſ.* ut proinde colligi poſſit, quod etiam de jure omnium Gen-

Gentium genus hominum tam pernicioſum ad extremum ſupplicium traditum fuerit.

59 Leges autem Cæſareæ varie loquuntur, nam juxta nonnullas leges §. *Item lex Cornelia de Sicariis* ℣. *Eadem lege Inſt. de Publ. judic. l.* 5. §. *final. C. de Maleſ.* Magi ſimpliciter capite damnantur. Juxta alias *l. Ejuſd.* §. *l. Corneliæ. l. Ex Senatuſconſulto ff. ad l. Corn. de Sic.* veneficii damnati, humiliores beſtiis ſubiiciuntur, Altiores vero in Inſulam deportantur. Alibi *l. Nullus Aruſp. C. de Maleſ. & Mathemat.* ſupplicium ignis, & bonorum confiſcatio in Magos ſancitur. Aliter diſponit *l. Multi magicis C. de Maleſ. & Mathemat.* Magos, & Maleficos ferali peſte abſumi jubens. Tandem *l. Et ſi excepta. verſ. Si vero convictus C. de Maleſ. & Mathem.* diſponitur, quod Magi, & Mathematici ſint equuleo dediti, ungulisque ſulcantibus latera, perferant pœnas, proprio dignas facinore.

60 Ex tali legum diverſitate perplexus remanere poteſt Judex, quam pœnam infligat; unde, ut dicebam, diſtinguendi ſunt gradus malitiæ in hoc crimine. Nam aut Maleficus abnegavit fidem, & Sacramenta, & ſe devovit Diabolo; aut ſortilegia abſque hoc exercuit. Si primum, clare patet, quod iſte eſt formaliter hæreticus, ſeu verius apoſtata, & tunc ab Inquiſitore tradi debet Curiæ ſæculari igne cremandus, *cap. Ad abolendam de Hæret. & ibi Abb. Anania, Felin. Boſſ. Tit. de For. compet. n.* 60. *Clar.* §. *Hæreſis. verſ. Scias n.* 7. Nec a tali pœna liberatur per hoc, quod denuo revertatur ad fidem, abjurato errore, nam, ut bene ponderat *Carpzov. par.* 1. *Quæſt.* 49. *nu.* 73., quilibet Reus perterritus timore talis pœnæ, poſſet fingere abjurationem ad evadendam pœnam ordinariam: nec per talem reconciliationem cum Eccleſia, tollitur, quin ipſe ſuper omnia atrociſſimo crimine Apoſtaſiæ deliquerit, de quo debet tali pœna puniri; pœnitentia enim poſt commiſſum delictum non relevat delinquentem a pœna; *l. Qui eamen e ff. de Furt.* nec pœna impoſita pro foro conſcientiæ liberare debet a pœna imponenda in foro contentioſo. *Aret. in c. Accuſaſti n.* 5. *de Accuſ. Clar. q.* 16. *n.* 5. *& q.* 60. *n.* 21. Verum eſt, quod, ſi demonſtrat veram ex corde pœnitentiam, poteſt cum eo mitius agi, eum ſtrangulando ante combuſtionem, ut uſus obtinuit.

61 Si autem non apoſtatavit a fide, nec ejus ſortilegia ſapiant manifeſtam Hæreſim, ait *Cabal. Cent.* 3. *Reſol. crim. Caſ.* 223. *n.* 49. quod, licet de jure communi intret pœna mortis, & confiſcationis bonorum, tamen de conſuetudine non ſervatur, & alia pœna datur arbitrio Judicis; nam quandoque fuſtigantur: quandoque cum mitra in capite ad ignominiam per Civitatem ducuntur, ut firmant *Clarus* §. *Hæreſis n.*25. & *Farinacius Quæſt.*20. *n.*89.

62 Mihi autem videtur; quod talis concluſio non ſit univerſaliter admittenda; ſed debet dupliciter diſtingui, nempe ex parte medii, & ex parte effectus per *ſortilegium* conſecuti. Ex parte medii quidem, ſi Sortilegus uſus eſt mediis ſimpliciter vanis, ac inutilibus naturalibus, aut artificialibus, neque intervenerit expreſſa invocatio Dæmonis; tunc verum eſt, quod tales pœnæ arbitrariæ, a *Caballo* recenſitæ, poſſunt habere locum. Sed, ſi Sortilegus uſus eſt Sacramento Euchariſtiæ, debet omnino tradi Curiæ ſæculari morte plectendus, ut ex Decreto *Pauli IV.* ex *Bariola* recitat *Bordon. Sacr. Tribunal. cap.* 18. *quæſt.* 8. *num.*29. Et ſi uſus eſt Sacramentalibus, alias pœnas meretur, de quibus infra dicemus.

63 Pariter, ſi effectus procuratus per *ſortilegium* eſt mors hominis, debet iſte morte multari, ut ſanxit *Gregorius XV Bull. Omnipotentis Dei in Bullar. Cherubin. t.* 3. *Bull.* 46. ſicut etiam ſi cauſaſſet aliquod graviſſimum damnum, ut eſt magnum incendium, aut grando univerſalis &c. quia tunc ſpectatur illud delictum, ut quid ſeparatum a *Sortilegio*, & de illo luenda eſt pœna, a legibus ſancita, ac ſi per alia media a *Sortilegio* illud delictum fuiſſet commiſſum. Si autem effectus nulli eſt nocivus, ut, puta, per *Sortilegium* indagando furem, aut theſaurum, aut ſanando ægritudinem &c. tunc intraret tantum pœna arbitraria, quæ etiam ipſa minuenda eſt, ſi *Sortilegium* fiat ad amorem, & ad potiendum aliqua muliere, ut ex *Oldrado Conſil.* 210. *col.* 2. *per tot. Tiraquello de pen. temp. Cau.* 4. *num.* 3. *verſ. Propterea non*, & *Geminiano Conſ.* 54. firmant *Caballus Caſ.* 223. *num.* 25. *& ſeqq. & Clarus Quæſt.* 60. *verſ. Eſt & amor*. Ratio eſt, quia amore, quaſi furore percitus maleficium committit, in quo ratione furoris aliquid minuitur de voluntario: & quamvis ad proprium intentum obtinendum invocaſſet Dæmonem, ut in hoc ſibi auxiliaretur, Reus non eſſet cenſendus Hæreticus, quia invocaſſet Diabolum ad id, quod ejus proprium, ſcilicet ad tentandum genus humanum ad malum, ut ait *Oldradus* loco citato. Sed, ſi crederet, Dæmonem poſſe vim inferre voluntati humanæ, ac eam cogere ad conſenſum, & ad hunc finem ſortilegus illum invocaſſet, ut voluntatem mulieris cogeret ad conſenſum, profecto Hæreticus eſſet, quia crederet de Diaboli poteſtate contra fidem Catholicam.

64 Pœnæ porro Eccleſiaſticæ, latæ contra ſortilegos in communi de jure antiquo eſt excommunicatio non quidem latæ, ſed ferendæ ſententiæ, ut cum Doctoribus *Sylveſt. Alenſ. Leſſ. Azor. Filiuc. Borgas, Bonacin. Barboſ.* firmat *Theſaurus, de Pœn. par.* 2. *V. Superſtitio num.* 4. qui teſtatur de communi; & ultra hanc cenſuram damnati de *Sortilegio* ſunt ipſo jure infames, & ſubeunt irregularitatem, cum hoc ſit crimen publicum *Borgas de irregular. par.*6. *tit. de ſortil. num.*7. *&* 8. *Abb. in cap.* 1. *in de Sortil.*

65 Tamen deſcendendo ad genera *ſortilegiorum*, aliæ, & aliæ ſancitæ ſunt pœnæ de jure novo, quæ diverſificantur aut ratione medii, aut ratione objecti, per *ſortilegium* intenti. Quo ad primum ſciendum, quo ad alia ſunt *ſortilegia* continentia manifeſtam hæreſim, alia, quæ ſapiunt hæreſim, & ſuſpicionem aut vehementem, aut levem de ea inducunt, aut nullam omnino. *Eymeric. Direct. par.* 1. *quæſt.* 42. *num.* 5. *& ſeqq.* Continentia manifeſtam hæreſim ſunt ea, quæ cum dicto, aut facto hæreticali conjunguntur, ut eſt abnegatio fidei, adoratio Dæmonis, uſus, ſeu potius abuſus Sacramentorum. *Pegn. part.*2. *Comment.*67. *verſ. Primum ergo*. Porro talis uſus poteſt eſſe vel ad utilitatem, vel ad damnum inferendum. Ad utilitatem, ut quando ſortilegus ad ſe tuendum a vulneribus quibuſvis, & ſe reddendum impenetrabilem ab armis quibuslibet, particulam conſecratam, in vaſculo clauſam, aut in veſtibus conſutam, ſuper ſe portat, quod vulgo dicitur *portare l' ingermatura*. Ad damnum inferendum, ut quando quis Sacramentum Baptiſmi confert nummo aureo, & vocatur *doppia battezata*, ad effectum, ut poſtquam illum expenderit in emendo aliquid, aut cum alia pecunia permutaverit, cum vocando nominatim

nomi-

nomine, quo in ſacrilego Baptiſmo inſignitus fuit, denuo in propriam burſam reducat, unde damnificetur ille, qui mercem vendidit, aut baptizatũ nummum cambivit, cũ eum non amplius reperiat in loco, in quo eam poſuit. Tales Rei, quia ſunt formaliter Hæretici, aut Apoſtatæ a vera fide, incurrunt Excommunicationem, Papæ reſervatam, latam in *cap.* 1. *Bullæ Cœnæ*, & tales tradi debent Curiæ Sæculari morte plectendi, ut ſupra dictum eſt.

66 Inducentia ſuſpicionem vehementem Hæreſis, ſunt ea, in quibus admiſcentur Sacramentalia. *Alphonſ. de Caſtro de Juſt. hæret. punit. l.* 1. *cap.* 14. *ſub fin.* Et circa hoc advertendum, quod, ſi *ſortilegium* ad malum, ſeu damnum alicujus ordinatur, inducitur ſuſpicio Hæreſis vehemens, quia operans præſumitur credere, res ſacras a Deo, ſeu ab Eccleſia ordinatas fuiſſe ad malum *Martin. Delrio Inquiſ. Magic. lib.* 5. *Sect.* 15. *Fariuac. Quæſt.* 181. *n.* 22. Datur etiam inter talia Sacramentalia gradatio, prout diximus ſupra *num* 12. unde emergit, quod etiam gravior, aut levior evadat vehemens ſuſpicio Hæreſis in abuſu eorum. Pœna talium arbitraria eſt Inquiſitoribus poſt abjurationem de vehementi, & extenditur quandoque ad triremes pro varietate *ſortilegiorum*.

67 Quando autem abuſus Sacramentalium eſt ad aliquod bonum, puta, ſcientiam, ſanitatem, fœcunditatem &c. intrat ſola ſuſpicio Hæreſis de levi, & talium ſortilegorum delicta per pœnitentias ſalutares puniuntur, arbitrio Inquiſitorum. *Bordon. Sacr. Tribunal. cap.* 18. *Quæſt.* 9. *num.* 32.

68 Ratione autem effectuum attentatorum per *ſortilegium*, diverſificatur pæna; nam, ſi mors alicujus fuerit ſortilegio procurata, Reus tradendus eſt Curiæ Sæculari, ut ſanxit *Gregorius XV. Bull. Omnipotentis Dei Bull.* 46. oportet autem, quod effectus ſit ſecutus. Si autem mors ſecuta non ſit, ſed infirmitas, divortium, impotentia generandi, ſive damnum notabile animalibus, frugibus, aut aliis fructibus, Reus eſt perpetuo carcerandus in Sancto Officio. Quid autem ſi conſtet quidem de maleficio, ſed dubitatur, an mors fuerit ſecuta ex febri, quæ ſupervenit? Reſpondetur quod, *Arg. l. Huic ſcripturæ* §. *Si ſervus ff. Ad leg. Aquil.* effectus tribuitur ſemper cauſæ proximiori, non remotiori, ubi non conſtet eum proceſſiſſe a remotiori. Si ergo non conſtet, febrim ortam eſſe a maleficio, mors tribuenda eſt febri, tanquam cauſæ proximiori, non autem maleficio, & ſic ſenſit *Carena Part.* 2. *Tit.* 12. *n.* 257. Sed ſi febris orta eſſet ex maleficio, & ex febri mors; hæc dicenda eſſet cauſata a maleficio, quia quod eſt cauſa cauſæ eſt cauſa cauſati. *L. Manumiſſione ff. de Juſt. & jur. Bart. in l.* 5. §. *Actor. num.* 2. *ff. de Re judicat.* Ex citata autem Bulla deducitur, quod ad hoc, quod ab Inquiſitore ſortilegus Curiæ Sæculari tradatur, aut perpetuo incarceretur, tria copulative requiruntur reſpective; nempe quod pactum cum Dæmone inierit; quod a fide apoſtataverit; & quod mors, aut grave damnum ex maleficio ſit ſecutum. Plura alia de *Sortilegiis* in ſpecie eſſent dicenda, ſed quia de iis diffuſe agit *Bordonus Sacr. Tribun. a c.* 17. *ad* 22. non diutius immoramur.

§. VII. Simonia.

S U M M A R I U M.

1 *Simonia ad ſacrilegium pertinet.*
Ejus definitio, quæ communiter datur, non comprehendit omnes ſpecies.
Vera definitio Simoniæ in genere.
2 *Simonia mentalis, quæ.*
Peccata latentia non habent vindictam.
Simonia pure mentalis non punitur ab Eccleſia.
3 *Nomine conventionis venit omne pactum.*
Simonia conventionalis, quæ.
Pactum, aut quaſi pactum, quando interveniat in Simonia.
4 *Actionis nomine importatur factum externum.*
5 Præſtare *in jure, quid ſignificet.*
6 Temporale pretio æſtimabile, *quid importet in data definitione.*
Munus triplex.
7 *Munus a lingua quid ſit, & quotuplex.*
Preces carnales, & ſordidæ inducunt Simoniam.
8 *Munus ab obſequio quid ſit.*
Quando hoc munus inducat Simoniam mentalem, & quando realem.
9 *Munus a manu, quomodo intelligatur.*
Munus, & donum quomodo differant, & quid ſint.
Pecuniæ nomine quid veniat.
10 *Parva quantitas in munere excuſat a Simonia.*
Parvitas materiæ, a quo attenditur in Simonia.
Opinio, quod parvitas materiæ non datur in Simonia.
Forma indiviſibilis eſt.
Conciliantur oppoſitæ ſententiæ.
In Simonia reali non datur parvitas materiæ; in mentali datur.
11 *Res ſpiritualis multipliciter accipitur.*
Rerum ſpiritualium ſpecies.
12 *Omnes res ſpirituales, ſi vendantur, aut emantur, Simoniam inducunt.*
Virtutes, & dona Dei vendi non poſſunt, aut emi.
Stipendium, ſeu eleemoſyna, quæ datur Sacerdoti celebranti, ob quod detur.
13 *Sacramenta vendi non poſſunt.*
Quomodo pro Matrimonio poteſt dari pecunia.
14 *Pecuniæ datæ pro Sacramentalibus, ut pro exequiis mortuorum &c. inducunt Simoniam.*
15 *Quidquid datur ex pacto, ob ingreſſum Religionis, Simoniam parit.*
16 *Omne, quod accipitur, aut datur pro quovis Officio Eccleſiaſtico, Simoniacum evadit.*
Pecunia data Electoribus, ut dent ſuffragium ad obtinendum Officium ſpirituale, Simoniam inducit.
17 *Res annexa rei ſpirituali quotupliciter dicatur.*
18 *Spiritualitas, quando poſſit ſeparari a re, & quando non.*
19 *Spiritualitas, quæ nequit ſeparari actualiter a re, ſi cadit in contractum, inducit Simoniam.*
20 *Quando realiter poteſt ſeparari a re temporali ſpiritualitas, illa poteſt ſine Simonia vendi.*
21 *Simonia committi poteſt tum in actibus affirmativis, tum in negativis, & quomodo.*
22 *An ſit Simonia commutare ſpirituale pro ſpirituali.*
23 *Purum ſpirituale pro puro ſpirituali commutari poteſt.*
Spirituale, habens annexum temporale, nequit commutari.
24 *Electores, qui paciſcuntur de ſibi invicem ſuffragando in electione, ſunt Simoniaci.*
Prælati Eccleſiaſtici debent eſſe ſoliciti tam de temporalibus Eccleſiæ ſuæ, ſicut de ſpiritualibus.
Prælaturæ Regulares ſunt ad inſtar Beneficiorum.
Paciſcendo in adeptione Prælaturæ Regularis com-

committitur Simonia.
25 *Simonia prohibita, alia de jure Divino, alia de humano.*
Epitheta, quæ exprimuntur in Sacris Canonibus contra Simoniam.
Simonia omnium criminum graviſſima.
Dicitur pejor idololatria.
Vocatur capitale crimen.
De aliis epithetis injurioſis Simoniæ, remiſſive.
26 *Mediatores contractus Simoniaci delinquunt, ut principales.*
Tales mediatores redduntur infames.
27 *Confidentia beneficialis quid ſit, & quomodo contrahatur.*
28 *Explicatur, quare dicatur Confidentia.*
29 *Pactum omne interveniens in re ſpirituali, Simoniam inducit.*
Pacta ordinata a jure in ſpiritualibus non ſunt Simoniaca.
30 *Quænam excuſent a Simonia.*

1 JUre merito ſub titulo ſacrilegii collocamus *Simoniam*, iſta ſiquidem ad ſacrilegium pertinet, quia per eam ſacra temerantur ac profanantur, cum ſpiritualia temporali pretio æſtimentur, & in pacta, ac contractus deducantur, ut ait *Petr. Marchant. Tribun. Sacram. tom. 3. par. 1. tract. 10. tit. 6. quæſt. 7. Concl. 2.* Hujus definitio communiter ſtatuitur, quod ſit *ſtudioſa voluntas vendendi, vel emendi ſpiritualia, aut ſpiritualibus annexa pretio, vel quaſi pretio*; ſed hæc non comprehendit, nec convenit univerſaliter omni ſpeciei *Simoniæ*, ſed tantum mentali, de qua infra. Ut igitur detur definitio, quæ omnibus ſpeciebus poſſit convenire, dico, quod Simonia eſt *ſacrilegium, in quo intentione, conventione, aut actione præſtatur aliquid temporale, pretio æſtimabile, pro re ſpirituali, aut ſpirituali annexa.* In hac definitione *ſacrilegium* habet rationem generis.

2 Dicimus autem primo, *intentione*: committitur enim hoc crimen ſola *intentione*, *Gloſſ. in cap. Ex tuæ in V. Sex ſolidos de Simon.* quamvis externis ſignis minime manifeſtata, dum tamen temporale pro ſpirituali præſtetur, & hæc vocatur *Simonia mentalis*. Hæc autem vel eſt ſine effectu, puta, quod quis decrevit in mente ſua emere, aut vendere ſpirituale pro temporali, non tamen res ad effectum deducta eſt; vel eſt cum effectu. Prima, quamvis coram Deo peccatum ſit, non tamen ab Eccleſia punitur, quia ſola intentio non poteſt ab Eccleſia cognoſci, & ita nec puniri; nam, ut ait quidam Canon *cap. Chriſtiana 32. q. 5.* non habent vindictam latentia peccata, & in ſpecie, quod *Simonia* pure mentalis non ſecuto effectu non puniatur ab Eccleſia, habetur a duabus *Gloſſis in c. Conſulere in V. Voluerunt de Simon. & in cap. final. in V. Affectu animi eo tit.* Secunda vero punitur, ſi talis *intentio* in judicio probetur per confeſſionem Rei, aut alia legitima indicia.

3 Dicimus ſecundo, *conventione*: porro nomine conventionis venit omne pactum, ut dicitur in jure *text. in l. 1. §. Conventionis ff. de Pact.* non datur autem *Simonia* ſine pactione; importatur vero hoc verbo *Simonia conventionalis*, quando externa conventio voluntatem, ſive intentionem conſequitur, & utrimque *pactum*, vel *quaſi pactum* intercedit, etſi necdum plenarie effectus utrimque ſit ſubſecutus. *Pactum* autem tunc intercedit, quando apertis verbis, aut ſcripto initur. *Quaſi pactum* vero eſt, quando indirectis, & obſcuris ſignis, nutibus, aut inſinuationibus analogis, ut etiam facto perficitur; ut, ſi quis viliſſimo pretio ſuam domum vendat alteri, cum indirecta inſinuatione, ut iſte ſibi reſignet Canonicatum. *Marchant. Tom. 3. Part. 1. Tract. 10. Tit. 6. Quæſt. 2. Concluſ. 1.*

4 Dicimus tertio, *actione*, nomine autem *actionis* importatur factum externum, quo manifeſtatur mentis intentio, & in executione ponitur conventio, ſive pactum initum, & per hoc conſtituitur tertia ſpecies *Simoniæ*, quæ vocatur *realis*, quando nempe mentalis, & conventionalis in effectum deducitur, ut ſi collatio Ordinis, aut Beneficii &c. ſit ſubſecuta, & ſolutum pretium conventum, aut ejus pars.

5 Dicimus autem *præſtatur*, hoc eſt adimpletur omnis contractus non gratuitus, ſeu oneroſus; *præſtare* enim in jure multas recipit ſignificationes, aliquando enim importat *ſatisfacere*, vel exitum alicujus in ſe *recipere, arg. l. Item labeo ff. Famil. erciſc.*, aliquando promiſſa, ſive pacta *adimplere, arg. l. Sciendum init. ff. de Aedilit. edict.* aliquando *edere* aut *exhibere* ut *præſtare operas arg. l. liberta. ff. de Oper. libert. l. Hoc edictum ff. eo tit.* In noſtro autem caſu importat vendere, emere, permutare, locare, cambire, reciproce exhibere operas, actiones &c. pro re ſpirituali, aut ſpirituali annexa.

6 Dicimus quinto; *aliquid temporale pretio æſtimabile*: nomine rei temporalis pretio æſtimabilis communiter Doctores a Textu *in cap. Sunt nonnulli 1. q. 1.* deducunt, quod ſit quodvis munus temporale, & juxta ſe pretio æſtimabile, quod provenit a *lingua*, ab *obſequio*, & a *manu*; ita ut ſemper *Simonia* ſit, quandocunque aliquid ſpirituale datur contemplatione alicujus ex his muneribus.

7 Munus *a lingua* duplex eſt juxta *D. T. in 4. Sent. Diſt. 25. Q. 3. art. 3. ℣. Reſpondeo dicendum.* primum, quod in ipſo actu linguæ conſiſtit, ſicut eſt laus, advocatio, defenſio cauſæ in judicio, alium vituperare, commendare apud Principem, *Marchan. Tom. 3. Par. p. Tr. 10. Tit. 6. Q. 6. ℣. Pretium a lingua*; aliud eſt, quod a *lingua* ſumit initium, ut cum quis precibus alicujus ſatisfacit conferendo ſpirituale, dum ab eo, qui deprecatur, favorem expectat, & ab hoc movetur ad illud conferendum; unde argumento *cap. Si quis neque cap. De ordinationibus cap. Quibuſdam 1. q. 1. arg. cap. Per Inquiſitionem de Elect.. cap. Tuam de ætat. & qual. ord.* ponitur regula generalis, quod preces carnales, ac ſordidæ inducunt *Simoniam*.

8 Munus *ab obſequio* eſt omne obſequium illicitum, quod præſtatur ad carnalia, commodum corporis, incrementum bonorum, aut fortunarum, aut ad faſtum, & honorem; qui ergo tale obſequium impendit intentione interna conſequendi quid ſpirituale, & qui confert hoc, contemplatione talis obſequii, *Simoniam mentalem* committit. Quod, ſi tale obſequium deducatur in pactum, & perducatur ad effectum, erit *Simonia realis. D. Antonin. Summ. Par. 2. Tit. 1. cap. 5. §. 5.*

9 Munus *a manu* intelligitur quæcunque res corporea, ſive incorporea, quæ pretio æſtimetur, & quæ detur non ut ſimplex donum, ſed ut munus: unde advertendum, quod *munus*, & *donum* ſunt ſicut ſpecies, & genus, ut ait *Ulpianus text. in l. Inter donum ff. de Verb. ſignif.* quamvis huic videatur refragari *Marcianus l. Munus. ff. de Verb. ſign.* & *donum* quidem non habet cauſam niſi intrinſecam donantis, puta, ejus liberalitatem; *munus* vero cau-

cauſam extrinſecam, aut finalem, puta, ut per illud aliquid acquiratur. *Munus* igitur *a manu* intelligitur non tantum pecunia numerata, quæ detur pro re ſpirituali, ſed quodvis aliud pretio æſtimabile, ut gemmæ, veſtes, jocalia, fundi, jura temporalia, ut ſervitutes, aut ſpiritualia, ut Juſpatronatus Beneficii &c., & quamvis communiter cenſatur *Simoniam* per *munus a manu* committi, quando intervenit numerata pecunia, tamen nomine pecuniæ venit omnis res temporalis, pretio æſtimabilis, puta, ut ait *Hermogenianus text. in l. Pecuniæ nomine de Verb. ſign. omnis res tam ſoli, quam mobilis, tam corpora, quam jura*, quibus ex *text. in l. Balliſta ff. Ad Senat. conſ. Trebell.* addi poſſunt etiam *fructus*.

10 Dicimus ſexto; *pretio æſtimabile*, ad excludendam parvitatem materiæ in quovis munere, tum *a lingua*, tum *ab obſequio*, *tum a manu*; nam parva quantitas in munere excuſat a *Simonia* ut *arg. cap. Et ſi quæſtiones* ℣. *Si ergo de Simon.* ſcribit *Decianus lib.* 5. *cap.* 81. *n.* 6. ℣. *Sed præcipue*. Parvitas autem materiæ attenditur non tantum a quantitate in ſe; ſed etiam a qualitate dantis, ac recipientis, ut habet *Gloſſa* citati Capituli, *Etſi quæſtiones. in V. Muneribus de Simon.* in quo, cum frater *Archiepiſcopi Strigonienſis* donaſſet equum Cardinali, qui pallium deferebat prælicto *Archiepiſcopo*, & hic dubitaret, an collatio pallii eſſet ſimoniaca, *Papa* ei reſpondet, quod non, quia penſata qualitate Cardinalis, & ejus, qui equum donavit, equus ille dici poterat parvitas materiæ, ob quam *Simonia* non incurritur. Contrarium nempe, quod in *Simonia* non detur parvitas materiæ, tenent Claſſici Doctores *Navar. Reginal. Sanch. Layman. & Tetmer. apud Theſaur. de Pœn. Par.* 2. *V. Simonia cap.* 1. ℣. *Amplia tertio.* ex optimo ſane fundamento. Quia parvitas aut ſe tenet a parte rei ſpiritualis venditæ, aut a parte pretii dati. Si primum; parvitas rei venditæ non excuſat a culpa, quia res ſpiritualis non conſideratur ſecundum materiam, ut ſi parva ſit hæc, parva ſit etiam res ſpiritualis; ſed ſecundum formam, quæ indiviſibilis eſt *arg. cap.* 1. *de Bapt. L. Cum hi §. Si Prætor ff. de Tranſac.* Proinde pars, quamvis minima reliquiæ alicujus Sancti, ita eſt adorabilis, ſicut pars magna, quia fundamentum adorationis conſiſtit in forma, puta, ſanctitate rei, quæ adorabilis eſt. Si ſecundum, parvitas pretii non minuit, ſed magis aggravat culpam, dum minimo pretio emitur res ſpiritualis, quæ videtur contemni ex vilitate pretii, quo emitur. Sed concordari poſſunt hæ duæ contrariæ ſententiæ; ut nempe hæc ſecunda procedat in *Simonia reali*, in qua præcedit pactum, in hac enim ob rationes datas, non ſalvat parvitas materiæ. Prima autem procedat in *mentali*, in qua nullum pactum intervenit; & in hac, ſi quid recepturus ſpirituale, dat quid parvum temporale non ut pretium, ſed tanquam medium ad diſponendum animum alias collaturi ſpirituale, ut aut citius, aut alacrius conferat, non incurritur *Simonia*; & ſic habemus quomodo, & quando parvitas materiæ ſalvet, aut non a *Simonia*.

11 Dicimus ſeptimo, *pro re ſpirituali*; advertendum porro, quod, ut docet *Abb. in cap. Conſulere n.* 3. *de Simon.* quædam ſunt ſpiritualia ſecundum eſſentiam ſuam, & horum quædam incorporalia, quædam corporalia. Incorporalia vendi non poſſunt, etiam de facto, quia non cadunt in commercium, & negotiationem hominum, & ideo æſtimari non poſſunt, ut anima, virtutes, dona Dei. Corporalia vero de facto quidem vendi poſſunt, ut reliquiæ Sanctorum, non tamen de jure, ſine vitio *Simoniæ*. Quædam vero ſunt ſpiritualia ratione cauſæ, ut ſunt Sacramenta, ac Sacramentalia, quæ cauſant gratiam, quæ ſpiritualis eſt, & iſta etiam, quia ſunt corporalia, cadunt in commercium de facto, non autem de jure, quia *Simonia* eſt. Quædam ſunt ſpiritualia ſecundum ſtatum ordinatum ad acquirenda ſpiritualia, ut ſunt *Religioſi Ordines*, in quibus Chriſtiana perfectio comparatur. Quædam ſunt ſpiritualia, quia dependent a poteſtate ſpirituali, ut benedicere, abſolvere, ligare &c. Quædam tandem ſunt ſpiritualia ratione Officii, ſeu Miniſterii Eccleſiaſtici, ut Oeconomi, Oſtiarii, Cantores &c.

12 Omnia prædicta, ſi emantur, aut vendantur, *Simoniam* inducunt, quo ad virtutes quidem, & dona Dei, ut doctrinam, ſpiritualem inſtructionem, ſanitatem miraculoſe datam &c patet ex Scriptura ex facto *Giezi lib.* 4. *Reg. cap.* 5. qui percuſſus fuit Lepra ob munera, quæ recepit a *Naaman Syro* ob ſanitatem ſibi ab *Eliſeo* ſupernaturaliter datam; & in *Simone Mago Act. cap.* 8., qui obtulit pecuniam *D. Petro*, ut acciperet poteſtatem conferendi ſpiritum Sanctum, ut faciebant Apoſtoli. Nec eſt inſtandum de ſtipendio, quod recipiunt Sacerdotes Chriſtiani pro Miſſis, ac ſi pretio accepto vendant gratiam Dei, quam acquirunt ii, pro quibus Miſſa celebratur. Nam tale ſtipendium non datur ut pretium Miſſæ, neque laboris corporalis in ea celebranda, ſed tantum tanquam debitum de jure Divino ad ſuſtentationem Sacerdotis, nam, *qui Altari ſervit, de Altari vivere debet*, & ſic firmat *D. Thom. Quolibet.* 8. *art.* 11. ℣. *Ad primum.*

13 Quo ad Sacramenta, quod ea vendere ſimoniacum ſit, patet ex multis Decretalibus. *cap. cum in Eccleſiæ cap. Ea quæ cap. Ad Apoſtolicam de Simon.* Excipitur ab his Sacramentum Matrimonii; nam poteſt dari pecunia vel pro dote, vel ex alia cauſa, concernente effectum Matrimonii, ut ſequatur, aut non, ut habet quædam ſolemnis *Gloſſ. in cap. Honorantur in eo V.* 32. *q.* 2. *Archidiac. in cap. His ergo* 23. *Diſt.* Et cauſa, quare in hoc Sacramento poteſt dari pecunia, & non in cæteris, eſt, quam tradit *D. Thom.* 2. 2. *q.* 100. *Art.* 2. *ad* 6. quia Matrimonium eſt etiam officium naturæ; puta, vita ſocialis, & mutuum Officium conjugatorum, ultra Sacramentum, quo gratia confertur, cum tamen cætera omnia Sacramenta ad ſolam gratiam, & cum ea ad quid pure ſpirituale comparandum ordinentur; pecunia non datur propter Sacramentum, ſed pro Officio naturæ, quod eſt quid temporale.

14 Quo ad Sacramentalia itidem, ſi pro iis detur pecunia, *Simonia* eſt, ut pro benedictionibus nubentium, exequiiſque mortuorum, ut teſtualiter habetur in jure *cap. Ad Apoſtolicam de Simon.*

15 Quo ad ingreſſum Religionis committitur pariter *Simonia*, ſi quid datur ex conventione, & pacto, ut quis ad ingreſſum in Monaſterium, ad habitum, aut ad profeſſionem admittatur, *text. in cap. Non ſatis & in cap. Quoniam de Simon.*

16 Quo ad ſpiritualia ratione Officii delinquit eodem crimine, qui pro Dignitate, aut Officio Eccleſiaſtico, Præpoſitura, Vicariatu, Oeconomatu &c. comparando, aut conferendo pecuniam dat, aut recipit, ut cantant multi Canones *cap. Conſulere junct. gloſſ.* 1. *de Simon. cap. Non ſatis.*

cap. Ad noſtram eo tit. Paritérque *Simoniaca* eſt venditio ſingulorum actuum, qui intercedunt in creando ſupraſcriptos omnes Officiales, Adminiſtratores, Prælatos &c. Unde, ſi daretur pecunia Electoribus, ut aliquem ad prædicta eligant, quamvis illum etiam abſque ea eſſent electuri, *Simonia* eſſet, ut firmat *Gloſſ. in cap. Nobis in V. Interveniente de Simon.*

17 Dicimus octavo, *aut rei ſpirituali annexa*: Ad hoc ſciendum eſt, quod annexum ſpiritualibus aliud eſt, quod a ſpiritualibus provenit, & ab eo dependet, ut ſunt Beneficia Eccleſiaſtica, quæ dicuntur *annexa ſpiritualibus*, quia dantur Clericis tantum ratione rei ſpiritualis, nempe pro recitatione Officii: aliud eſt, quod ad ſpirituale ordinatur, ut *Juſpatronatus*, quod ordinatur ad præſentandum Clericos ad Eccleſiaſtica Officia, aut Beneficia; *vaſa ſacra*, quæ ordinantur ad uſum Sacramentorum; *Decimæ*, quæ conſtitutæ ſunt ad cultum Dei, & ad ſuſtentationem Miniſtrorum &c. *Decian. Tract. crim. lib. 5. cap. 80. per tot.*

18 Circa talia *ſpiritualibus annexa* in ordine ad committendam *Simoniam*, advertendum eſt, quod in illis poteſt aliquando ſeparari temporale a ſpirituali, & deduci in contractum abſque *Simonia*, aliquando non. Sciendum igitur, ut optime philoſophatur *Marchant. Tom. 3. Par. 1. Tract. 10. Tit. 6. Quæſt. 8.*, quod duplex dari poteſt ſeparatio, una eſt pure mentalis, ſive intentionalis, qua, re ſive phyſica, ſive morali manente, mente, ac intentione unum ſeparatur ab alio, cum tamen re manente in ſuo eſſe reali, aut morali ſeparari nequeat. Exempli gratia in adminiſtratione Sacramentorum, ſi mente ſeparetur labor actionis ab ipſa actione, & intendatur emi, aut vendi labor, qui eſt pretio æſtimabilis, abſtracta actione, & operatione ſacra; quamvis labor realiter ſit inſeparabilis ab actione. Similiter in Beneficio jus percipiendi fructus ex ipſa obligatione ad Officia Divina, eſt moraliter inſeparabile ab ipſa obligatione: abſtraho igitur mente jus illud ad fructus percipiendos ab obligatione, & intendo illud jus, quod eſt ex fine temporali emere; obligationem autem ſpiritualem ad Divina Officia, aut Sacramentorum adminiſtrationem gratuito, & liberaliter in me ſuſcipere. Alia eſt ſeparatio realis ſive in ente phyſico, ſive morali, qua utrumque ſeparari realiter poteſt, vel unum, altero remanente, deſinere. Sic fructus Beneficii poſſunt, & interdum ſeparantur ab ipſo Beneficio, imo & a jure Beneficiati, etiam remanente Beneficio apud Beneficiatum: ſic calix argenteus poteſt remanere abſque conſecratione, quæ ſibi adempta eſt ab eo, qui jus habet ipſum profanandi.

19. His notatis, dico, quod illa temporalia, quæ a ſpiritualibus, aut re ſpirituali phyſica, ſeu morali realiter nequeunt ſeparari, ſed ſola mentis intentione, non poſſunt deduci in contractum abſque *Simonia*. Hinc eſt, quod, cum jus ſpirituale percipiendi fructus non poſſit ſeparari ab eſſentia Beneficii, nec ab obligatione ad Officium divinum, & Miniſteria ſpiritualia, Beneficio annexa, niſi mentaliter, illud jus non poteſt deduci in contractum ſive explicitum, ſive implicitum. Item nec labor Epiſcopi in Ordinationibus, aut Conſecrationibus Eccleſiarum, Altarium &c. vel Sacerdotis in celebrando Miſſas, aut miniſtrando Sacramenta, in contractum abſque *Simonia* poteſt deduci; & ratio eſt, quia labor indiviſibiliter comitatur actionem, quæ ſpiritualis eſt, & ſacra, nec niſi mente ſeparari poteſt.

20 Quando vero temporale poteſt realiter juxta rationem entis phyſici, vel moralis ſeparari a ſpirituali, tunc temporale poteſt abſque *Simonia* deduci in contractum, quatenus de facto ſeparatum eſt, aut poteſt ſeparari. Ex quo infertur, quod aliquis poteſt vendere Calicem conſecratum, nempe argentum, quo conſtat, abſtrahendo a conſecratione; dummodo ratione conſecrationis non pluris vendat: ratio eſt, quia argentum eſt realiter ſeparabile a conſecratione, & illud eſt quid temporale, quod poteſt venire in commercium. Pariter Beneficiatus poteſt locare, commutare, vendere bona, & fructus ſui Beneficii, quia ſunt mere temporales, & quamvis ex jure ſpirituali proveniant, tamen ab omni eo, quod ſpirituale eſt, realiter ſeparantur, & ſeparari poſſunt.

21 Sic explicata diffinitione *Simoniæ*, advertendum, quod hoc delictum committi poteſt non ſolum in actibus affirmativis, ſed etiam negativis, dummodo ad ſpirituale referantur; ut ſi quis recipiat pecuniam, ne talem ordinet; vel ne Canonicæ electioni præſtet conſenſum, vel ne abſolvat, ne conſecret, aut ne reconciliet, ut dicitur in jure *c. Nullus Epiſcopus il. 2. junct. Gloſſ. in V. Reſtituat. cap. Sunt quidam 1. quæſt. 1.* Pariter, ſi aliquis ſit excommunicatus, aut alio modo ſuſpenſus a jure eligendi, & vult quidam eum accuſare, ne interſit electioni, ſi ille timens dat pecuniam, ne eum accuſet, & alius pecuniam recipit, & tacet, *Simoniam* committit, ut ex jure *c. Nemo junct. Gloſſ. in V. Celet.* deducunt Doctores *Abb. num. 1. de Simon. Graff. & Nald. apud Peyrin. de Subdit. quæſt. 1. cap. 31. §. 9. ℣. Dico ſexto.*

22 Dubitari porro contingit, an dare, ſeu permutare quid ſpirituale pro ſpirituali ſonet *Simoniam*, ut pote dicendo, ſi meam Confeſſionem ſacramentalem excipis, ego excipiam tuam; ut ſi pro me tot Roſaria recitabis, ego pro te Miſſam celebrabo?

23 Ad hoc reſpondeo, quod aut ſpiritualia ſunt pure talia, aut habent aliquid temporale ſibi annexum, & admixtum. Si primi generis ſunt, licet abſque *Simonia* illa permutare; ratio eſt, quia eſſentia *Simoniæ* conſiſtit in hoc, quod quid temporale pro ſpirituali detur; quod, ſi nihil temporalitatis ingreditur, utique permutari poſſunt talia ſpiritualia, ut ſunt orationes, ſacramenta &c. & ſic firmant Doctores *Aragon. 2. 2. quæſt. 100. art. 1. Sot. de juſt. quæſt. 5. art. 2. ad 3. Victor. Roderic. Sanch. apud Peyrin. Formul. lit. E. cap. 7. num. 9.* Si autem ſecundi generis, ut ſunt Beneficia Eccleſiaſtica, quæ habent fructus, qui ſunt res temporales, annexos ſpirituali rei, non poſſunt ullo modo permutari ſine Simonia, ut habetur in Decretali *Urbani III. text. in cap. Quæſitum de rerum permutat.*

24 Hinc ſolvitur quæſtio illa, in qua quæritur, an (quod frequentiſſimum eſt) Simoniaci ſint Electores, qui paciſcuntur inter ſe dicendo, *ſi dabis mihi vocem tuam ad Provincialatum, ego dabo tibi meam ad Diffinitoriatum, Prioratum &c.* Et reſpondendum eſt affirmative. Ratio eſt, quia, quamvis Prælaturæ Regulares non ſint proprie Beneficia, quia non ſunt perpetua, tamen ſunt ad inſtar Beneficiorum, quia non ſolum involvunt jus ſpirituale animarum, ſed etiam important poteſtatem in adminiſtratione temporalium, de quibus, ut habet quidam Canon *text. in c. Petr. Diacon. 39. diſt.* & ſcrip-

ſcripſit D. *Gregorius Magnus Paſtoral. par.* 2. *cap.* 7. debent eſſe ſoliciti, ſicut de ſpiritualibus (& faxit Deus, quod non magis curent de temporalibus, quam de ſpiritualibus, de qua re aureis vere verbis *Abbas Tritbemius de Relig. clauſtr. par.* 1. *tract.* 1. *art.* 3. *num.* 2. conquerebatur) cenſendæ ergo ſunt tanquam Beneficia ſæcularia, & ſicut paciſcendo ſuper his, *Simonia* committitur, ut dictum eſt, pari culpa delinquunt Regulares, qui mediantibus talibus pactis ad Prælaturas promoventur, & ſic firmant Doctores *Azor. par.* 3. *lib.* 12. *cap.* 7. *q.* 1. ℣. *Et itidem Diana. par.* 3. *tract.* 2. *reſol.* 125. *Suar. de Relig. tom.* 1. *lib.* 4. *de Simon. cap.* 39. *num.* 13. & 14. *Navar. Angel. Sylveſt. Roderic. Reginal. apud Peyrin. de Subdit. quæſt.* 1. *cap.* 31. §. 9. ℣. *Dico ſecundo*.

25 Communiter a Doctoribus dividitur *Simonia* (ultra ſupra datam diviſionem) in prohibitam de jure divino, & prohibitam de jure humano Eccleſiaſtico: illa eſt reſpectu rerum pure ſpiritualium, ut ſunt Sacramenta, Sacramentalia, dona Dei &c. iſta eſt reſpectu rerum, quæ ſunt annexæ ſpiritualibus, ut Beneficia, Officia &c. Super prima Summus Pontifex diſpenſare non poteſt; ſed ſuper ſecunda diſpenſat, aut ſaltem diſpenſare poteſt. Hoc porro crimen atrociſſimis configitur nominibus promiſcue; aliquando enim *cap. final.* 1. *quæſt.* 7. *cap. Per tuas il.* 1. ℣. *Nos vero de Simon.* dicitur, quod omnia crimina in comparatione *Simoniacæ hæreſis*, quaſi pro nihilo reputantur. Aliquando *cap. Inquiſitionis de Accuſat.* comparatur *homicidio*; aliquando *cap. Cito turpem cap. Eoſ.* 1. *quæſt.* 1. dicitur pejor vitio *idololatria*; aliquando *capitale crimen cap. qui ſtudet.* 1. *quæſt.* 1. aliquando *cap. Sicut ſimoniaca. ubi Abb. in princip. de ſimon.* dicitur, quod *peſtis Simoniæ* ſua magnitudine omnes alios morbos vincit; & qui vult alia opprobrioſa epitheta hujus graviſſimi criminis, tradita in ſacris Canonibus, adeat *Decianum lib.* 5. *cap.* 85. *num.* 1. & *ſeqq.* ac *Maſcardum Concl.* 1305. *num.* 3. & *ſeqq.* qui accurate illa collegerunt.

26 Crimine hoc maculantur non tantum principales nempe vendentes, aut ementes pretio tempororali ſpiritualia, ſed etiam mediatores, qui etiam ex hoc redduntur infames *cap. ſi quis præbendas* 1. *quæſt.* 3. Videant proinde hi Diabolici proxenetæ, qui procurant tempore Capitulorum, ut vocales vota permutent, ac reciproce paciſcantur, quomodo animas non tantum proprias, ſed etiam aliorum capiſtro damnationis ſtrangulent, nihil curantes de propria ſalute, puris commodis temporalibus inhiantes.

27 Hucuſque de Simonia juxta antiquos Canones locuti ſumus, nunc permoti exemplo *Simonis Majoli de Irregular. lib.* 5. *cap.* 45. ac *Martini Navarri Manual. cap.* 23. *de Simon. num.* 109. qui ſub titulo Simoniæ poſuerunt *Confidentiam beneficialem*, quæ proſcripta eſt per *Pii IV. Conſt. Romanum Pontific.* 1564. 17. *Calend. Novembr.* ac *Pii V. Conſt. Intolerabilis.* 1569. *Cal. Jun.* etiam loquendum hic cenſuimus de ea, quæ eſt ſpecies *Simoniæ*, aut ſaltem ad eam reducitur. Eſt ergo *Confidentia beneficialis*, qua quis confidit, quod alter acceptans Beneficium, illud, aut partem fructuum eius ſibi, aut alteri conferat: confidit autem in illo, velut in amico, aut familiari, aut conſanguineo, vel ex pacto, vel ex alia quavis occaſione *Maſcard. de Probat. Concl.* 1307. *num.* 2. Injuſtitia igitur confidentiæ Beneficialis conſiſtit in hoc, quod reſignans, aut conferens, aut præſentans ad Beneficium motus amicitia, parentela, aut familiaritate confidit, aut ſperat, quod recipiens Beneficium reſignanti, conferenti, aut præſentanti, aut alteri ad ejus nutum, illud idem Beneficium, penſionem, aut partem illius, aut fructuum conferat. In hoc vero crimen hoc aſſimilatur *Simoniæ*, quia pars ſperata Beneficii ipſius, aut fructuum ejus, aut totum ipſummet Beneficium ſuccedit loco pretii, ob quod fit reſignatio, collatio aut præſentatio. Nam ſicut *Simonia mentalis* eſſet reſignare, conferre, aut præſentare ad aliquod Beneficium ſub ſpe, aut intentione, quod recipiens illud, conferret aut reſignaret aliud Beneficium ei, qui illud per reſignationem, collationem, aut præſentationem contulit, aut alteri bene viſo eidem reſignanti, conferenti, aut præſentanti; ita *Simonia mentalis* eſt, ſi conferatur Beneficium ſub ſpe, quod recipiens alio tempore reſignet, aut conſerat illud idem Beneficium ei, qui ipſum contulit, aut alteri ad ejus nutum. Pariter ſicut *Simonia mentalis* eſſet, ſi quis conferret, reſignaret, aut præſentaret ad Beneficium ſub ſpe pecuniæ, aut alterius rei pretio æſtimabilis dandæ ſibi, aut a ſe deſignato; ita *Simonia* eſt, ſi conferens Beneficium confidit, quod ſibi, aut alteri a ſe deſignato, recipiens det partem Beneficii ipſius, aut fructuum ejus; nam talis pars ſperata ſuccedit loco pecuniæ, aut alterius rei pretio æſtimabilis.

28 Dicitur porro *Confidentia*, quia aliud non eſt, quam ſpes quæ fundatur in *fide* illius, qui recipit Beneficium, quæ fides originatur a familiaritate, amicitia, parentela, dependentia, aut alia cauſa, ob quam conferens ſperat, quod ille fidelis ſibi erit, & ad ejus nutum Beneficium ipſum, aut ejus, ſive ejuſdem fructuum partem ſibi, aut alteri tradet. Quod ſi, in collatione, reſignatione, aut præſentatione fieret pactum de tradendo Beneficio, aut ejus fructuum parte conferenti, aut alteri &c. tunc eſſet *vera*, ac realis Simonia, quia juxta rationem ſupra datam Beneficium ipſum, aut ejus fructuum pars, eſſent verum pretium collationis, & ſic vera, ac realis Simonia.

29 Tandem ſciendum, quod omnia pacta, quæ ſiunt in rebus ſpiritualibus, inducunt *Simoniam*, ſub quovis colore pallientur, *Innocent. in cap. Super hoc. num.* 7. *de Renuncia.* & *in cap. Cum pridem. de Pact.* Sed hoc intelligitur de pactis, quæ ſiunt a ſola voluntate contrahentium, non vero, ſi ſint de rebus, quæ ordinentur a jure; nam tales pactiones ſuper ſpiritualibus fieri poſſunt, *arg. cap. Nec numerus cap. final.* 10. *q.* 3. *cap. Eleutherius. junct. gloſſ. in V. Conveniſſe.* 18. *q.* 2. Unde in *cap. Significaſti. de Elect.* pallium datur quidam Archiepiſcopo cum pacto, quod juret ſecundum formam præſcriptam, quod etiam firmatur per *Gloſſ. in cap. Ad audientiam. in V. Renunciantes de Reſcript.*, communiter receptam. Hinc infertur, quod, licet Epiſcopo paciſci, ut pro conſecratione Eccleſiæ dos neceſſaria ſibi aſſignetur; aut pro viſitatione facienda ſibi detur procuratio; aut pro collatione Beneficii Curati recipiens renunciet Curæ, quam habet; aut perſonaliter reſideat in Parochia, quæ ſibi confertur, nam omnia ſupradicta pacta ſunt juxta Canonicas diſpoſitiones, ratione quarum illa eſſent præſtanda, quamvis pactum de ipſis non eſſet initum.

30 *Simoniam* tamen multa ſunt, quæ excuſant, ut non incurratur, quamvis pro ſpirituali quid tempo-

temporale detur, ut eſt permiſſio *Papæ*, ſeu ejus diſpenſatio in *Simonia* prohibita de jure humano; conſuetudo legitime inducta; paupertas; ignorantia facti; redemptio injuſtæ vexationis, & alia, de quibus Summiſtæ paſſim, & diligenter *Decian. Tract. crim. lib.5. cap.84 per tot.*, ſed quia parum faciunt pro foro judiciali, ea non recenſemus, & qui vult ea cognoſcere, adeat prædictos.

Probatio.

SUMMARIUM.

31 *De Simonia ſolus Judex Eccleſiaſticus inquirit.*
Simonia eſt difficilis probationis.
Probatur conjecturis, & præſumptionibus, de quibus clare conſtet.
32 *Teſtibus, quomodo probetur concludenter Simonia.*
Probare oportet collationem ſubſecutam fuiſſe poſt conventionem inter conferentem, & recipientem; & illam fuiſſe vigore iſtius.
Simonia non præſumitur ex inſtrumento ſolutionis, & facto poſt collationem.
Notorietas facti, quæ celari nequit, probat Simoniam.
33 *Accuſare de Simonia quilibet admittitur.*
Complex accuſare poteſt complicem in hoc crimine.
Simonia comparatur crimini læſæ Majeſtatis.
Teſtes qui nam admittantur ad probandam Simoniam.
34 *Confidentia beneficialis, quibus indiciis probetur.*
35 *Teſtes ſingulares admittuntur ad probandas ſingulas præſumptiones in hoc crimine.*

31 CUm *Simonia* ſit ſpecies Hæreſis, imo prima Hæreſis, quæ orta ſit in Eccleſia Dei, & prohibita tum de jure Divino, tum de lege Canonica, evadit crimen mere Eccleſiaſticum, & de eo ſolus Judex Eccleſiaſticus cognoſcit, *Arg. cap. Cum ſit generale, & ibi Gloſſ. in V. Malefactores, & DD. communiter de For. compet.* Difficilis probationis eſt crimen hoc, tradunt *Decius Conſ. 342. Cravetta conſ.122. num. 8. & Redoanus Part. 4. cap. 1. & ſeqq. de Simon.*, proinde præſumptionibus, ac conjecturis probatur, ſed iſtæ debent eſſe violentæ, ut reſolvit *Maſcard. de Probat. Concl.* 1305. *num.21. in fin. & num. 27.* & debent plene, & concludenter probari, ut firmant *Anania in cap. Sicut Simoniaca. num.1. ℣. Oportet. de Simon.* & *Felinus in cap. Literas num.* 10. *℣. Et ad le. de Præſumpt.*

32 Concludenter autem probatur Teſtibus, qui interfuerunt pactioni, & etiam ſolutioni pretii, poſt collatum Beneficium, aut etiam ante collationem, dum tamen ex poſt exburſatam pecuniam, aut traditum quid pretio æſtimabile, collatio ſubſecuta ſit. Probatur etiam inſtrumento conventionis, in quo quis promittat pecuniam, aut debiti remiſſionem pro Beneficio obtinendo; & advertendum, quod oportet probari conventionem præceſſiſſe collationem, & hanc fuiſſe factam vigore illius, ut tradunt *Alciatus conſ.2. nu.* 10. *℣. Circa ſecundum. Tom. 1. lib. 1.* & *Decius in cap. Veniens il.p. num.9. &* 10. *de Teſt.* Si enim probaretur ex inſtrumento confecto poſt collationem, pecuniam ſolutam, aut debitum eſſe remiſſum a Beneficiato ei, qui contulit Beneficium, non præſumeretur *Simonia*, ut argumento *cap. Artaldus* 8. *q.* 3. tradunt Doctores *Jo. Andr. Abb. Felin. Dec. in cap. Veniens il.p. de Teſt.* Probatur tandem etiam ex notorietate facti, quando nempe hoc ita notorium eſt, ut nulla poſſit tergiverſatione celari, ut habetur ex *Teſt. in cap. De manifeſta. 2. q. 1.*, quod loquitur de notorietate univerſaliter de omni crimine.

33 Quo ad accuſationem de hoc crimine ſciendum, quod quilibet, etiam ſi malæ famæ ſit, admitti ad accuſandum debet, ut habetur *Text. in cap. Tanta cap. Si Dominus. cap. Sicut de Simon.* imo etiam ſi accuſator ſit complex in crimine, *Text. in cap. Si quis Papa 79. diſt.* nam Simonia comparatur crimini læſæ Majeſtatis, *Text. in cap. licet Heli ſub. fin. de Simon.* accuſare autem de crimine Majeſtatis læſæ, etiam ſociis criminis permittitur. *Text. in cap. Nemini* 15. *q.* 3. Quo ad Teſtes autem in proceſſu de hoc crimine, quamvis quivis in Teſtem admittatur, *Text. in cap. Si Dominus ubi Gloſſ. in V. Catholicus de Simon.* ſobrie tamen hoc intelligendum eſt, ut nempe Teſtes non patiantur exceptionem. Proinde ſocii criminis, qui poſſunt accuſare non tamen poſſunt de hoc teſtificari, ut dicitur *Text. in cap. Veniens il p. de Teſti.* Pariter perſonæ viles regulariter non admittuntur ad condemnandum de hoc delicto, niſi eorum dicta adjuventur tortura, aut aliis adminiculis, ut habet *Gloſſ. in cap. Per tuas in V. Adminicula. de Simon.* Et ideo debet Judex ante condemnationem bene penſare conditiones perſonales Accuſati, & Teſtium, ut optime advertit alia *Gloſſ. in d. cap. Per tuas. in V. diſtinguenda*, & juxta eas dictis ipſorum dare fidem.

34 Sed quomodo, ac quibus indiciis probabitur confidentia Beneficialis? Dico, quod hæc deduci poteſt tantum præſumptive, cum confidentia ſit quid animo latens, quod non poteſt ab homine cognoſci. Tamen ex Conſtitutione *B. Pii V. Intolerabilis.* 1569. *Cal. Jun.* multæ ducuntur præſumptiones, quæ ſunt de jure, cum in tali Extravaganti tradantur. Una eſt, ſi collator, aut præſentator ad Beneficium ita conferat, aut præſentet, ut poſtea de Beneficio, aut parte ejus, aut fructuum ſic, vel ſic diſponatur. Alia eſt, ſi exemptus a ſolutione jurium Curiæ Beneficium acceptum per reſignationem alicujus, etiam poſt literas expeditas, & poſſeſſionem acceptam, retroceſſerit in eundem, reſervato ſibi aliquo infra ſpatium duorum menſium. Alia eſt, ſi abſolutus a delicto, vel Irregularitate denuo acceperit Beneficium, quod renunciavit ante, vel poſt delictum, aut incurſam Irregularitatem. Alia eſt, ſi quis poſt ceſſum Beneficium, & publicata ceſſione, & capta poſſeſſione a Ceſſionario, ſe in illud per ſe, vel per alium ingerat, & fructus, aut partem eorum capiat; aut ſucceſſor ipſi, vel propinquis ejus aliquos fructus remiſerit. Alia eſt, ſi recipiens Beneficium conſtituerit dimittentem, aut ejus conjunctum procuratorem ad percipiendum, vel locandum fructus Beneficii dimiſſi, & illi, aut ejus conjunctis de fructibus perceptis, aut percipiendis donationem fecerit. Alia eſt, ſi vel ſola procuratoris depoſitione, vel libris rationalibus menſariorum ex parte dimittentis expeditio, quæ perſonam recipientis concernit, proſecuta ſit, ſimulque expenſæ pro ea neceſſaria ab illo factæ fuerint. Alia tandem eſt, ſi quis pro conceſſione alicui facta quacunque auctoritate de Beneficio Eccleſiaſtico per ſe, vel alium, ſeu alios interceſſiſſet; vel alias in negotio conceſſionis ſe ſe immiſcuerit quoquomodo, deinde aliquid de fructibus talis Beneficii de facto, etiam per manus poſſeſſoris, ac etiam ſimplicis donatio-

nis

nis titulo perceperit; ſeu de illo poſtmodum ad voluntatem interceſſoris fuerit diſpoſitum quomodocunque. Quælibet dictarum præſumptionum, ſi tamen plures concurrerint in facto, probant confidentiam Beneficialem. *Navar. Manual. cap. 23. num. 110. ℣. Noto octavo.*

35 Quo vero ad Teſtes, quibus prædicta indicia probantur, ſciendum, quod probari poſſunt per Teſtes ſingulares, nam in citata Conſtitutione *B. Pii V.* habetur, quod *Teſtes de quaque re ſingulares ſingulas probare valeant præſumptiones, ac conjecturas*, quod eſt ſpecialiſſimum, ac valde notandum, cum non agatur de facto iterabili; & ſit contra juris communis diſpoſitionem, per quam Teſtes ſingulares in facto non iterabili non probent. *Text. in cap. Bonæ Memoriæ 2. p. de Elect.* Pariter Teſtes etiam crimi noſi ad probandam confidentiam Beneficialem admittuntur, dum in præcitata Conſtitutione ait Papa, *Cæterum criminoſi, & cæteri omnes, qui ad perhibendum in caſibus Simoniæ teſtimonium recipi poſſunt, ad prædicta omnia admittantur.*

Pœnæ.

SUMMARIUM.

36 *Pœnæ Simoniæ prohibitæ de jure Divino, quæ debentur conferenti.*
37 *Pœnæ ejuſdem, quas ſubire debet recipiens.*
Recipiens Ordines, ſi dat pretium mediatori, aut ei, qui pro ipſo ſe exponit examini, pœnas ſimoniacorum incurrit.
38 *Pœna alienantis pro pretio juſpatronatus ad Officium, aut Beneficium Eccleſiaſticum.*
Vendens, aut emens quid temporale, cui annexum eſt juſpatronatus dictum, quando pœnas Simoniæ incurrat, aut non.
Opinio Hoſtienſis, quod juſpatronatus non poſſit ſine licentia Epiſcopi transferri in laicum, impugnatur.
Opinio Theſauri, quod transferens in laicum proprium juſpatronatus ſine licentia Epiſcopi, ſit excommunicatus, refellitur.
Habens juſpatronatus, ſi præſentat ad Beneficium ob pecuniam, incurrit excommunicationem.
39 *Pœnæ Epiſcopi vendentis exercitium ſuæ juriſdictionis; ſeu concedentis Vicariatum, ſibi retenta parte emolumentorum, aut minori ſtipendio, quod dari ſolet.*
40 *Examinatorum Synodalium pœnæ, ſi pro examine aliquid recipiant.*
Eaſdem pœnas incurrunt tribuentes etiam quid minimum, etiam ſponte, etiam pro recognitione antidotali.
Dictio prorſus, *quid importet.*
Parvitas materiæ excluditur in eo, quod datur Examinatoribus Synodalibus.
41 *Pacta oneroſa in omni materia beneficiali ſunt Simoniaca, & nulla.*
Pacta gratuita non ſunt prohibita.
42 *Beneficia quævis adepta præcedente pactione, ante quamvis declarationem ſunt reſignanda.*
Fructus talium Beneficiorum ſunt reſtituendi
Pretium quodvis Simoniacum ob Beneficium eſt reſtituendum, & cui.
Mediatores pretium mediationis ad Simoniam reſtituere tenentur.
43 *Pœnæ eorum, qui concurrunt ad Simoniam beneficialem.*
44 *Quando incurratur Simonia pro ingreſſu Religionis.*
Ingreſſus Religionis reſpectu cujus conſideretur.
45 *Pœnæ, quæ incurruntur a dantibus, ſeu recipientibus aliquid pro ingreſſu Religionis.*
Capitulum Conventuale, ac Diffinitorium recipiens aliquid pro admiſſione ad ingreſſum Religionis, qua pœna puniendum.
46 *Aliæ pœnæ contra Reos de Simonia, quovis jure prohibita.*
Eadem pœna puniendi ſunt Simoniaci, ſive agatur per accuſationem, ſive per inquiſitionem ex Officio.
47 *Pœnæ committentium crimen confidentiæ beneficialis.*
48 *Regularium Simoniacorum aliæ pœnæ deſumendæ ab eorum Conſtitutionibus.*
49 *Primum Statutum pro Minoribus de Obſervantia.*
50 *Secundum Statutum.*
51 *Quid veniat nomine* Gradus, Dignitatis, ac Officii.
52 *Gradus quid importet, & a quo ſit tranſumptus.*
Gradus proximior quis dicatur.
Gradus in Religione, qui vocari poſſunt Perſonatus, qui ſint.
53 *Dignitas, & Officium quid importent.*
54 *Quotupliciter contingat Simonia in dando, aut recipiendo præmiſſos Gradus &c.*
55 *Varii modi quibus in concedendis, aut acquirendis prædictis Gradibus &c. contrahitur Simonia realis, aut mentalis.*
56 *Continuatur materia.*
57 *Quomodo incurratur Simonia pro obtinenda ſententia ad proprium favorem.*
58 *Sententia, ſive juſta, ſive injuſta vendi nequit ſine Simonia, quando eſt de rebus ſpiritualibus.*
59 *Quæ ſint pœnæ Canonicæ, de quibus loquitur Statutum, datum ſupra* num. 49.
60 *Pœnæ multiplices, tum in corpore juris, tum in Bullis, contra Simoniacos latæ, incurruntur a dantibus, & recipientibus Gradus &c. in Ordine Minorum.*
Incurruntur etiam pœnæ largientium munera, proprietariorum, & contrectationis pecuniæ, ſi in ſpecie detur pro pretio Gradus &c.
61 *Quomodo intelligenda prohibitio recipiendi, nec quid minimum a Novitio.*
62 *Si Novitius ſponte, & liberaliter rem licitam tribuit in communi, aut particulari, poteſt recipi.*
63 *Prohibitio ſancita in Statuto cohæret Regulæ Minorum.*
Sollicitare, & eſſe ſollicitum, quid importet in jure.
Quomodo poſſit quis eſſe ſollicitus de bonis Novitii.
64 *Quando, & quo caſu receptio de bonis Novitii ſit Simoniaca.*
Quotupliciter contingat dari, aut recipi aliquid in ingreſſu Religionis.
65 *Data mere eleemoſynaliter a Novitio poſſunt Fratres recipere.*
66 *Monaſteria in communi poſſidentia poſſunt paciſci, & recipere ſine Simonia id, quod eſt neceſſarium ad ſuſtentationem perſonæ intran-*

intrantis Religionem.

Si Monaſterium in paupertate non eſt, recipiendo aliquid, peccatum ſaltem avaritiæ committitur, & non raro Simonia palliata.

67 *Monaſteria in communi non poſſidentia, ut Religio Minorum de Obſervantia, nihil poſſunt recipere, aut paciſci pro ingreſſu Religionis, & quare.*

68 *Quid facere poſſunt Fratres, ſi eleemoſynas ad ſuſtentationem non invenirent.*

Epiſcopus Cenſuris poteſt compellere Clericos, ac Laicos ad dandum eleemoſynam, & in quo caſu

Proxima concluſio, vult Baldus, quod deducatur etiam de jure civili.

In caſu deficicentiæ eleemoſynarum, Fratres non debent quenquam recipere ad habitum.

Aut ſe recipiant ad alia loca, ubi vivant.

69 *Honeſta convivia mere liberaliter, non autem ex pacto, poſſunt parari ab ingrediente Ordinem, & recipi a Monaſterio quovis.*

70 *Recipiendo, aut dando aliquid pro ingreſſu Religionis, præter duos recenſitos modos, committitur Simonia.*

71 *Quæ ſit pœna, lata a Tridentino contra recipientes aliquod ex bonis Novitii.*

72 *Eſt excommunicatio ferendæ ſententiæ, ſi, quod recipitur, eſt in tanta quantitate, quæ poſſit impedire Novitio reverſionem ad ſæculum.*

Talem Cenſuram incurrunt vigore Statuti Minores, recipientes etiam quid minimum.

36 QUia ad variationem objectorum *Simoniæ*, variæ etiam ſunt pœnæ ſancitæ; ad majorem claritatem de ſingulis diſtincte loquemur, quamvis aliqua ex pœnis omnibus *Simoniæ* ſpeciebus adaptetur. Dicemus ergo prius de pœnis, quæ conſequuntur *Simoniam*, prohibitam de jure Divino, & incipiemus a *Simonia* in collatione Ordinum. Conferens ergo ſimoniace Ordines tum Sacros, tum Minores, tum etiam primam tonſuram *Trident. Seſſ. 21. cap. 1. de Reform.* incurrit primo excommunicationem *Papæ* reſervatam. *Extrav. Cum deteſtabile de Simon. int. commun.* Secundo, ſuſpenſionem a collatione Ordinum, etiam primæ tonſuræ, & ab executione munerum Pontificalium, quæ ſupenſio eſt *Papæ* reſervata ex Bulla *Sixti V.* 91. *Sanctum, & Salutare. Cherubin. Tom. 2.* Tertio interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ, quod etiam *Papæ* reſervatum eſt ex eadem Bulla. Quarto, Epiſcopus ſcienter violans ſuſpenſionem, & interdictum ſupradictum, incurrit aliam ſuſpenſionem ab adminiſtratione Eccleſiæ, & a perceptione fructuum omnium ſuorum Beneficiorum, quæ pariter ſuſpenſio ex eadem Bulla eſt Summo Pontifici reſervata. Excuſatur autem ab hac ultima ſuſpenſione ex ignorantia etiam culpabili, dummodo non ſit affectata, ut vult *Sayr. de Cenſur. lib. 4. cap. 17. in fin.* Tandem pretium acceptum pro collatione Ordinum tenetur Epiſcopus reſtituere danti illud, ex eo quod ſic exigit jus naturale, quando tenetur ex Officio Ordines conferre, ut dicunt Doctores *Leſſ. de Juſt. l. 2. cap. 35. n. 169. Suar. de Relig. lib. 1. Tract. ult. cap. 59. nu. 16. Filiuc. Tract. 45. cap. 13. nu. 35.*

37 Recipiens vero ſimoniace Ordines incurrit pariter excommunicationem, latam in ſupradicta *Extravaganti. Cum deteſtabile. §. Per electiones*; & talem Cenſuram incurrit, non ſolum ſi dat pretium Ordinanti, ſed etiam, ſi dat illud mediatori, ut ipſe intercedat pro admiſſione ad Ordines; ſeu ſi dat alteri, ut ſe ſupponat pro eo ad examen, ut firmat *Sanch. Opuſc. lib. 2. cap. 3. dub. 104. num. 93.* Incurrit pariter ſuſpenſionem ab executione omnium Ordinum tam ſimoniace, quam legitime receptorum, juxta communem ſententiam Doctorum, de qua teſtatur *Avila Part. 3. diſt. 5. Dub. 9.*, & talis ſuſpenſio eſt reſervata *Papæ* juxta Conſtitutionem *Sixti V.* paulo ſupra citatam, in qua etiam ſancitur, quod violans dictas Cenſuras Excommunicationis, ac ſuſpenſionis, incurrit Irregularitatem, & ſi eſt Clericus Sæcularis, incurrit privationem Officiorum, & Beneficiorum, & inhabilitatem ad illa recuperanda; & talia Beneficia remanent reſervata *Papæ*, tanquam vacantia in Curia. Si autem eſt Regularis, incurrit privationem vocis activæ, ac paſſivæ, & ad eam manet inhabilis, & talium pœnarum relaxatio ſimiliter eſt *Papæ* reſervata.

38 Juſpatronatus ad Officium, aut Beneficium Eccleſiaſticum eſt quid ſpirituali annexum, ac in eo committi poteſt *Simonia*, *Text. in cap. Quanto de Judic.* Patronus igitur vendens, permutans, renuncians, aut alio quovis modo alienans juſpatronatus pro re temporali in alium; & quilibet, qui tali modo illud acquirit, *Simoniam* committit, & uterque illud ipſo facto amittit: & Eccleſia efficitur libera, ut deinceps habeat plenam, ac liberam ejus collationem, ut habent duæ Decretales, *Text. in cap. De jure cap. Quia Clerici junct. gloſſ. in V. Spoliando de Jurepatr.* Quod, ſi vendens, aut alio modo alienans, ut præfertur eſt perſona particularis, debet excommunicari; ſi autem eſt univerſitas, aut Collegium, debet ſubjici interdicto juxta *Trident. Seſſ. 25. de Reform. cap. 9. Campanil. Diverſ. jur. Canonic. Rubr. 11. cap. 13. nu. 510.* Prædictæ pœnæ incurruntur ab emente, ac vendente, ſi aliquis emat, aut vendat rem temporalem, (cui tale juſpatronatus adnexum eſt) majori pretio, quam eam venderet abſque eo; Ratio eſt, quia illud majus eſt verum pretium, quo tale jus emitur, quia ſine hoc illud non daretur, & ſic firmat *Sanch. Opuſc. lib. 3. cap. 3. Dub. 79.* Controvertunt autem Doctores, ut notat *Hoſtien. Summ. Rubric. de Jurepatr. §. Qualiter poſſ n. 7.* an abſque licentia Epiſcopi poſſit quis donare Laico juſpatronatus proprium, & aliqui dicunt quod non. Mihi oppoſitum verius videtur; quia, ſi abſque tali licentia venditur temporale, (cui juſpatronatus adnexum eſt) Laico, & tunc illud juſpatronatus quodammodo donatur, cum ſub pretio rei non cadat, & quare idem juſpatronatus non poterit libere donari abſque tali venditione cuilibet etiam Laico? Nec ullus invenitur Canon, qui talem donationem clare improbet, aut infirmet. *Theſaurus de Pœn. Part. 2. V. Simonia c. 8. ℣. Amplia tertio* tenet, quod transferens juſpatronatus in Laicum gratis ſine tali licentia, incurreret in pœnam privationis latæ ſententiæ ipſius juriſpatronatus, & eandem incurreret recipiens, & citat ad hoc *Trident. Seſſ. 25. de Reform. cap. 9.*, ſed immerito, nam *Tridentinum* non dicit hoc, ut patet legenti. Si tandem pro præſentatione ad Officium, aut Beneficium, quid temporale detur, tum præſentans, tum præſentatus incurrunt excommunicationem, *Papæ* reſervatam, *Extrau. 2. de Simon. int. commun. Sanch. Opuſc. l. 2. cap. 3. Dub. 107. n. 5.*, & proviſio eſt nulla ipſo facto.

39 Epiſcopus, ſeu alius Prælatus vendens, aut pretio accepto concedens alicui exercitium ſuæ Epiſcopalis juriſdictionis, amittit poteſtatem conferendi

rendi tale Officium, quod vendidit: & emptor talis Officii eo privandus eſt, ut habetur *Text. in cap.2. & cap. Quoniam il 2. Ne Prælat. vic. ſu. in cap. Noſtr. & in cap. Conſulere. de Simon.* Et hoc etiam extenditur ad caſum, in quo Epiſcopus concedit Officium cum pacto, quod pars emolumentorum Officij ſibi cedat. Et ſic *Simonia* erit, ut ſupra prohibita, ſi Epiſcopus deputet Vicarium cum pacto, ut pars emolumentorum Vicariæ ipſi Epiſcopo reſervetur, vel ut Vicarius minori ſolito ſtipendio contentus ſit, ut benè ſcripſit *Azor. Tom.3. lib.12. cap.14. Quæſt.1. §. Sed cur.*

40 Ex diſpoſitione *Trident. Seſſ.24. cap.18. de Reform.* Examinatores Synodales committunt *Simoniam* tam ipſi, quam dantes, ſi *quidquam prorſus occaſione examinis* ad Parochiales Curas, *ante*, *aut poſt accipiant*, & proinde incurrunt Excommunicationem, *Papæ* reſervatam, latam in Simoniacos, de qua ſupra *Navar. Conſ.67. de Simon. Ugolin. Tab.1. cap.48. §.7.* Incurrunt pariter privationem omnium Beneficiorum antea legitime obtentorum, & perpetuam inhabilitatem ad quæcunque alia; & proviſus incurrit nullitatem proviſionis Parochiæ, quam conſequitur. Et advertendum, quod neque a ſponte dantibus (aut ante ad captandam benevolentiam Examinatoris, aut poſt ad antidoralem recognitionem) aliquid vel minimum recipi poteſt, ut ex Textu *Tridentini* colligit *Garz. de Benef. Par.9. cap.2. num.390.*, nam ibi dicitur *quidnam prorſus accipiant*, dictio antem *prorſus* excludit omnia, & ſingula, quæ in contrarium poſſunt excogitari, *Arg. cap. Statutum §. Proviſurus de Reſcr. in 6. cap. Præſentium §. Præterea de Teſt. eo lib.* & proinde etiam donum minimum, unde excluditur parvitas materiæ.

41 Quo ad pœnas *Simoniæ* prohibitæ de jure Eccleſiaſtico, ſciendum primo, quod in omni materia Beneficiali omnis pactio, ac quævis conventio prohibita eſt; & ſi fiant, ſunt ipſo jure nullæ, ut habetur ex multis Decretalibus *Cap. Final. de Pact. ubi Gloſſ. in V. Ceſſare. cap. Tua nos. de Simon. cap. Quæſitum. de Rer. permutat.* Verum eſt, quod pacta non oneroſa, ſed tantum gratuita, non ſunt prohibita, ut obſervat *D. Thom. 2. 2. quæſt.78. Art.2. ad 2. Summ. cap.23. nu.106. ℣ Ad quartum. & Navarrus*; proinde poteſt Epiſcopus, aut Patronus liberaliter promittere collationem, aut præſentationem ad Beneficium vacaturum, & acceptari promiſſio abſque vitio *Simoniæ*, proinde citata jura intelligenda ſunt de pactis oneroſis.

42 Diſpoſitio autem omnis de Beneficio Eccleſiaſtico, ut electio, collatio, inſtitutio, nominatio, poſtulatio, præſentatio, reſignatio, permutatio &c. in qua interveniat *Simonia*, eſt ipſo jure nulla; unde Beneficia quævis taliter adepta, ante quamvis declaratoriam ſunt dimittenda, ut ſonat *Extravagans Pauli Secundi Cum deteſtabile. de Simon. int. commun.*, nec a tali nullitate, ac obligatione dimittendi Beneficium excuſat ignorantia facti, etiam invincibilis, ſive bona fides, ſcilicet aliquo tertio *Simoniam* operante ad favorem Beneficiati; quia, ut optime ait *D. Thom.2. 2.q.100. Art. ult.ad 3.* hæc non eſt privatio pœnalis juris quæſiti, ſed obligatio reſtituendi nulliter acceptum, ob defectum conſenſus Eccleſiæ, & ob irritationem actus acquiſitionis ab initio, ex qua prima acquiſitio omnis, quæ non ſit gratuita, impeditur. Fructus etiam percepti ex Beneficio ſimoniace obtento, reſtituendi ſunt ante omnem declarationem, ut habet Extravagans citata. Pretium pariter Simoniacum reſtituendum eſt ab eo, qui illud recepit, ut habetur in jure *Arg.c. De hoc.V. Regam.de Sim.*, & ſi *Simonia* non fuit realis, quia unus dedit pretium, ſed alius non contulit Beneficium, reſtitutio pretii debet fieri ei, qui pretium dedit, ut docet *Sanch. Opuſc. lib.2. cap.3. Dub.114. n.2.* ſi vero fuit realis, & utrinque completa, pretium reſtitui debet Eccleſiæ; & ratio eſt, quia per talem *Simoniam* injuria ei illata eſt; & quod dicitur de principalibus, intelligendum eſt etiam de mediatoribus, qui pretium mediationis acceperunt, ut firmat *Navar. Conſil.99. n.1. de Simon.*

43 Omnes porro, qui ad *Simoniam* Beneficialem concurrunt tam principales, quam mediatores, interceſſores immediati, & alii, qui directa intentione cooperantur, ut *Simonia* fiat (quià, ut ait *Theſaur. de Pæn. Par.2. V. Simonia. cap.2. ℣. Amplia ut ſecundum*, omnes iſti dicuntur *procurare Simoniam*, quod in ſupracitata Extravaganti prohibetur) omnes inquam incurrunt excommunicationem ipſo facto reſervatam *Papæ*, ut ibidem exprimitur. Proviſus autem incurrit inhabilitatem ad obtinendum canonice illud idem Beneficium, pro quo pretium dedit; etiam pro foro conſcientiæ; etiam in caſu occulto; *Arg.cap.Si alicujus de Electio.B.PiiV. Conſt. Cum primum §.8.* & etiam inhabilitatem ad alia Beneficia impetranda, ut habet Bulla citata *B. Pii V.*, ac eandem inhabilitatem reſpectu Beneficiorum obtinendorum incurrunt etiam mediatores *Simoniæ* juxta communem ſententiam Canoniſtarum, ac Summiſtarum, de qua teſtatur *Sanch. loc. prox. cit. n.13.*, & hæc pœna talis inhabilitatis obligat in conſcientia ante omnem ſententiam Judicis; quia eſt pœna mere privativa, ut firmant *Azor.Inſt. moral. Tom.3. lib.12. c.21. in fin.& Filliuc.Tract. 45. cap.13. n.26.*

44 Quo ad *Simoniam*, quæ committitur in ingreſſu alicujus Ordinis Regularis, iſta juxta Extravagantem *Urbani V.Sane ne in vinea.de Simo.int. commun.* incurritur, ſi à volentibus ingredi Religionem, in eorundem receptione, antè, vel poſt illam, paſtus, pecunia, jocalia, aliave res etiamſi ad uſum pium deputanda directe exigatur. Juxta quam Extravagantem notandum, quod ſi ab ingredientibus Ordinem aliquid Conventui, aut Prælato detur libere, ſponte, & gratis, nulla incurritur *Simonia*, ſed tantum quando exigitur ex obligatione, & pacto. Ingreſſus vero Religionis conſideratur in admiſſione ad habitum, ſeu ad profeſſionem, *Filliuc. Tract.45. cap.13. n.11. Bonac. de Simon. quæſt.7. §.4. n.11.* quia in receptione ad habitum ingreditur ad Religionem mobiliter; ad profeſſionem vero ingreditur ad eandem immobiliter; ideo ſive ſic, ſive ſic, ſemper verificatur ingreſſus in Religionem, qui vetatur cum tali exactione ex pacto

45 Pœnæ hujuſmodi *Simoniæ* ſunt primo Excommunicatio latæ ſententiæ, ac *Papæ* reſervata, quam incurrit tum recipiens, ſi hic ſit perſona particularis, ut Abbas, Provincialis, Prior &c. Si vero recipiens eſt Capitulum, vel Conventus, incurrit ſuſpenſionem, non quidem ab Officio, aut Beneficio, ſed tantum ab Officio Capitulari, ſive adminiſtratione, ut poſt alios *Alter. Suar. Filliuc.* obſervat *Barboſ. ad Extravag. 1. de Simon. n.2.* Secundo; ſi quis ad profeſſionem ſimoniace receptus ſit, *Simonia* ſcienter contracta, tam recipiens quam receptus de Monaſterio abſque ſpe reſtitutionis expellendus eſt, & in locum arctioris Regulæ ad

ad pœnitentiam perpetuam detrudendus; vel ſi non inveniatur talis locus obſervantiæ, ad alium locum ejuſdem Ordinis mittendus eſt, ut habetur *Text. in cap. Quoniam ſimoniaca. de Simon. & in cap. de Regularibus. eo. tit.* Et quid juris, ſi Capitulum Conventuale recipiendo deliquerit, ut præfertur? Dico, quod ex diſpoſitione dictorum Canonum omnes de Capitulo ad alia Monaſteria eſſent transferendi. Et quid, ſi eſſet Provincialis, aut definitorium? Dico, quod ablegari deberent à Provincia. Ratio eſt, quia currit par ratio de Monaſterio ad Provinciam, quia Prælatus, aut Capitulum Conventuale pretio recipiens ad habitum, aut profeſſionem, tribuit profitenti jus ad illud Monaſterium, ut profeſſus cenſeatur filius illius Monaſterii. Provincialis autem, aut Definitorium recipiens ad habitum, & ad profeſſionem, tribuit profitenti jus ad illam Provinciam, cujus iſte cenſetur filius. Si ergo Prælatus, aut Capitulum locale, recipiens ſimoniace ad habitum, aut profeſſionem debent in pœnam ablegari à ſuo Monaſterio; Provincialis, aut Definitorium ſimiliter delinquens, debet ablegari à Provincia.

46 Omnes ſimoniaci ſupradicti in qavis ſpecie *Simoniæ* prohibitæ de jure Divino, aut humano, ultra ſupradictas pœnas, ſuis locis recenſitas, incurrunt pœnam infamiæ, ac conſequenter Irregularitatis, poſt quam de ea fuerint condemnati, ut ex jure *Cap. final. 1. quæſt. 3. Gloſſ in cap. Ex diligenti. in V. Infamia de Simon.* deducunt Doctores *Boer. Angel. Menoch. Sanch. Suar. apud Theſaur. de Pœn. Par. 2. V. Simonia cap. 1. ℣. Simoniæ*; & ab hac pœna non poteſt Epiſcopus, ſeu Prælatus Regularis cum ſuis ſubditis diſpenſare, quia hoc eſt de gravioribus criminibus, quorum abſolutio, & in pœnis diſpenſatio, Summo Pontifici reſervatur, ut docet *Sanch. Opuſc. lib. 2. cap. 3. Dub. 120. n. 43.* Opinatus eſt autem *Decianus lib. 5. cap. 86. n. 3. Summ. Rubr. de Simonia n. 11.* poſt *Hoſtienſem*, quod, ſi contra Simoniacos procedatur per viam accuſationis, acrius puniendi ſint, quam ſi procedatur per inquiſitionem; ſed tali opinioni refragatur auctoritas *Gloſſ. in cap. Quoniam. in V. Expellatur de Simon.*, quæ ait, quod eadem pœna debetur, ſive agatur per accuſationem, ſive per inquiſitionem; & hoc confirmatur a conſuetudine, nam delicta puniuntur pœna per leges ſancita, nil curando ſi proceſſus ſit per viam inquiſitionis, aut accuſationis: unde conſuetudine approbante ceſſat commune dictum antiquorum Canoniſtarum, quod cum Reo mitius agitur per viam inquiſitionis, quam accuſationis.

47 Pœnæ committentium crimen confidentiæ Beneficialis ſunt. Primo, quod proviſiones tales ſint ipſo jure nullæ, & Beneficia taliter recepta intelligantur vacare a die receptionis, & eorum diſpoſitio eſt Sedi Apoſtolicæ reſervata. Secundo, a prima die receptionis alicuius Beneficii cum tali confidentia, ipſi recipientes privati ſunt omnibus aliis Beneficiis, legitime obtentis, quæ remanent Sedi Apoſtolicæ reſervata; & talium fructus ſuos non faciunt, ſed Cameræ Apoſtolicæ cenſentur devoluti, eique debiti ſunt, & eos in utroque foro reſtituere tenentur. Tertio, præſumentes recipere Beneficia cum prædicta confidentia, ſi Cardinales, aut Epiſcopi, aut Prælati ſunt, incurrunt interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ; alii vero Excommunicationem; & tales Cenſuræ incurruntur *ipſo facto*, & ſunt *Papæ* reſervatæ, ut ex Bullis *Pii IV.*, & *B. Pii V.* ſupracitatis colligitur. *Theſaur. de Pœn. Par. 2. V. Simonia. cap. 3. per tot.*

48 Supradictæ pœnæ ſunt de jure communi, & æque afficiunt Eccleſiaſticos ſæculares, & Regulares; ſed ultra eas habent Regulares alias pœnas, ſancitas per eorum Statuta municipalia, quæ in facti contigentia ſunt ab ipſis attendenda. Pro Nobis *Minoribus de Obſervantia Regulari, ac Strictiori* exiſtunt ſequentia, expreſſa in Textu, quem illuſtramus.

49 1. *Simoniaci, qui dona dederint, aut promiſerint per ſe, vel per alios, ut gradus, Dignitates, Officia, vel in ſui favorem ſententiam conſequantur, Canonicarum pœnarum animadverſione feriantur, atque in Conſtitutionem de largitione munerum incidiſſe, declarandi veniunt. Text. Tit. Applicatio* §. 59.

50 2. *A Novitiis aliquid, vel minimum recipientes; vel ad ſibi, vel Conventui aliquid relinquendum ſuadentes: præter pœnas in Sacro Concilio Tridentino decretas, Superiores privari debent Officio; alii ut proprietarii publicari.* §. 25.

51 Circa primum Textum, datum ſupra *n.* 49. occurrit prima dubitatio, quid veniat nomine *gradus, Dignitatis, ac Officii*, pro quibus dare munera ſimoniace prohibemur?

52 Reſpondeo, quod nomen *gradus*, juxta *Spiegelium, & Pratejum lexicon juri Verbo gradus* uſurpatur pro *exiſtimatione, ac loco honoris*; & forte hoc nomen tranſumptive deducitur vel a *gradibus ſcalarum*, per quos aſcendimus, ad ſumma; aut a *gradibus* affinitatis, aut conſanguinitatis, juxta quos in proximiori *gradu* dicitur eſſe, qui communi primo ſtipiti vicinior eſt *arg. l. cum ſeqq. ff. de Grad., & affin.* Cum autem in Religione ſummum locum teneat Prælatus aut Generalis; aut Provincialis, aut Localis reſpective, qui regimen inferiorum habet, & cui primus honor debetur; nomine *gradus* venit quivis ſtatus inferior, qui tamen majorem exiſtimationem, & locum honoris importat, quo magis ad Prælatum ſupremum in Ordine, Provincia, aut Monaſterio, qui eſt quaſi loco primi ſtipitis, vicinus eſt. Major ergo, & major dicetur *gradus* in Religione, qui ratione alicujus muneris magis, ac magis Prælato erit proximior tum loco, tum exiſtimatione, tum auctoritate. Quia vero *Simonia*, ut ſupra dictum fuit, importat pretium temporale pro re ſpirituali, oportet, quod *gradus*, qui prohibetur conſequi per dona, importet aliquid ſpirituale ſaltem ordinative, ut eſt gradus Lectoris Jubilati, aut Emeriti, Concionatoris Clariſſimi, aut Paternitatis Provinciæ, qui aliquo modo ordinantur ad quid ſpirituale, quia important regimen animarum in abſentia Prælati; & vocari ſoliti *Perſonatus*.

53 *Dignitas*, ut non ſemel diximus *Par. 1. Tit. Quid. num. 82. & Tit. Qualeſ. nu. 34.* importat juriſdictionem cum adminiſtratione, ut ſunt omnes Prælaturæ. Officium autem, ut ex *Archidiacono* 123. firmat *Abbas in Clement. Diſpendioſam, nu. 3. de Judic. cap. 1. de Conſuet. in 6.*, eſt adminiſtratio rerum Eccleſiaſticarum ſine juriſdictione, ut officium Sacriſtæ, Theſaurarii, Cuſtodis in Cathedralibus, & apud Nos Officium Lectoris, Concionatoris, Magiſtri Novitiorum, Rectoris Chori &c.

54 Secunda dubitatio eſt, quotupliciter in Ordine contingit ſimoniace delinquere, tribuendo dona pro adeptione graduum, Dignitatum, aut Officiorum, ut præfertur?

55 Reſpondendo, quod ex parte rei temporalis, quæ intervenit pro adeptione rei ſpritualis, dupliciter contingit delinquere; puta; tribuendo rem

pan-

tanquam donum ad comparandam benevolentiam Electoris, retento in mente fine donationis, qui eſt, ut Elector obligatus dono, illi conferat ſuffragium ad gradum, Dignitatem &c. poteſt alio modo illud, quod vocatur donum, eſſe verum pretium, & tunc eſt, quando prætenſor, & Elector paciſcuntur inter ſe, ut unus det pretium, alius det ſuffragium; aut, ſi non tantum effrontes ſint, ut aperte pacta ineant, prætenſor dicit: *Si acquiram gradum &c. gratus ero tibi, & tribuam aliquid, de quo non te pænitebit favorem tuum in me contuliſſe*, & Elector quidem verbis fingit ſe illud oblatum reſpuere, tamen in facto confert ſuffragium, quo alius conſequitur ſperatum gradum. In primo caſu *Simonia mentalis* tantum eſt ex parte donantis; nam ſuam intentionem minime aperit Electori, quamvis finis doni ſit adeptio gradus ſperati. In ſecundo caſu eſt vera *Simonia realis*, dum pactum expreſſum, aut implicitum ineunt: expreſſum quidem, dum ambo viciſſim ſibi ſtipulantur, ille quidem pretium, alius vero ſuffragium: implicitùm autem, dum ſibi facta oblatione pretii palliati ſub nomine gratæ retributionis, Elector non ſtipulatur quidem verbis collationem ſuffragii, facto tamen eam præſtat, quod perinde eſt ac ſi verbis promiſiſſet. Et ratio eſt, quia Elector, quamvis verbis non expreſſit ſe conſentire oblationi ſibi factæ, conſenſit tamen animo, quem prodidit facto, conferendo nempe ſuffragium.

56 Ex parte vero obiecti, nempe rei ſpiritualis, quæ prætenditur, multiplex poteſt eſſe modus taliter delinquendi. Primo, quando Electores ſibi mutuo ſuffragium paciſcuntur pro Prælatura, aut Officio, ut ſi dicant: *Da mihi ſuffragium tuum ad me eligendum in Provincialem, & ego dabo tibi ſuffragium meum, ut ſis Guardianus talis Conventus, aut Diffinitor, Cuſtos &c.* Secundo, quando proxeneta aliquis procurat pro alio ſuffragium ab Electore, promittendo illi Prælaturam, aut Officium, dicendo: *Si dabis ſuffragium pro Cajo ad Provincialatum, eris Guardianus, aut Definitor &c.* Tertiò, ſi quis pretio ſollicitatur, ne det ſuffragium *Cajo*, qui eſt perſona digna, & ille pretio accepto ſuffragium ſuum *Cajo* non dat. Quarto, ſi facta electione, nondum autem confirmato electo, daretur pecunia ei, (qui aut juſte, aut injuſte vellet electionem factam impugnare) ut deſiſtat a tali impugnatione; quia per confirmationem completur electio; redimere autem vexationem (ſivè juſtam, ſive iniuſtam) dato pretio, & nondum adepta poſſeſſione Beneficii, aut Officii, *Simonia* eſt, ut *arg. cap. Dilectus il 1. junct. gloſſ. in V. Accepit. de ſimon.* communiter tenent Doctores *D. Antonin. Summ. Par. 2. Tit. 1. cap. 5. §. 21. col. 2. init. Decian. lib. 5. cap. 84. nu. 10.* Quinto, ſi Provincialis Superiori Locali reperto in delicto, pro quo incurrit privationem Officii, dicat: *Poſſum te juridice privare Officio, ſi tamen dederis in proximo futuro Capitulo ſuffragium tuum ad nutum meum, non te inquietabo*, & Superior Localis hoc ſpondeat, & facto exequatur. Sexto, ſi Provincialis ſuſpenſum juſte, & ad normam Statutorum, Prælatum Localem ad proprium Conventum dimiſerit, ſublata ſuſpenſione per acceptam pecuniam, aut aliud donum. Septimo, Si quis aſpirans ad Provincialatum, daret pecuniam Judici, ut ante Capitulum non proferret ſententiam (quæ deberet eſſe abſolutoria) in Cauſa actitata contra alium, qui, ſi interveniret in Capitulo, ipſum impediret in Provincialatu acquirendo. Octavo, Si daretur pecunia, ut quis deſtinaretur ad concionandum in tali pulpito; ſive ut eſſet Confeſſarius Monialium; aut conſequeretur quodvis aliud Officium, quod aut concerneret purum miniſterium ſpirituale, aut hoc eſſet mixtum, & annexum cum miniſterio temporali. Omnia ſupradicta, & his ſimilia eſſent ſimoniace comparata, & locum facerent pœnæ Statutariæ, ùt probat *Sanctor. de Pœn. cap. 15. Quæſt. 8. & 9. a fol. 143. ad 154.*

57 Tertia dubitatio eſt, quomodo incurratur *Simonia* juxta Statutum, ſi dentur munera ad obtinendam ſententiam ad propium favorem?

58 Reſpondeo, quod, ut habetur ex iure utroque *c. final. junct. Gloſſ. in V. Venditionem de Purga. Canon. cap. cum ab omni, & ibi Gloſſ. final. de Vit., & honeſtat. Cler. l. Venales C. Quando provoc. non eſt neceſſ.* ſententia ſive juſta, ſive injuſta vendi non poteſt, & ſi vendatur, *Simonia* committitur, maximè ſi ſententia eſt de ſpiritualibus, ut ex *D. Antonino Summ. Par. 2. Tit. 1. cap. 5. §. 17. ℣ Nota* 4. probat *Decianus l. 5. cap. 79. n. 16.* Si ergo aliquis donum, aut pecuniam det Judici, ut in favorem ſui ſententiam proferat, totaliter abſolvendo, aut minorem debito pœnam ſubeat, *Simonia* committitur.

59 Quarta dubitatio circa eundem primum Textum eſt, quæ nam ſint pœnæ Canonicæ, de quibus loquitur Textus ipſe?

60 Reſpondeo, quod ſunt pœnæ, quæ per ſacros Canones, & Bullas Pontificias, (quæ etiam ipſæ leges Canonícæ ſunt, quamvis extra corpus juris Canonici reperiantur, ut proinde Extravagantes dicantur) contra ſimoniacos latæ ſunt, de quibus ſupra egimus. Sunt etiam pœnæ, quæ per dictos Canones feruntur contra Religioſos proprietarios; ſunt etiam pœnæ, me Judice, quæ latæ ſunt contra contrectantes pecuniam, caſu, quo Simonia commiſſa eſſet per numeratam pecuniam. Ratio eſt, quia Religioſus emendo per dona, aut denarios quid ſpirituale, non peccat ſimplici delicto *Simoniæ*, ſed etiam proprietatis, quod eſt delictum ſeparatum, & ſpecie diſtinctum a *Simonia*, quæ per tale crimen magis aggravatur: proprietatis autem actum exercet, dum emit pretio ſpirituale. Inſuper, cum abuſus numeratæ pecuniæ apud Nos *Minores* ſit crimen ſeparatum a proprietate, ut *Tit. 3. §. Pecuniæ contrect.* probavimus, qui denariis uteretur ad mercandum ſpirituale, criminibus *Simoniæ*, ac proprietatis, aliud delictum, nempe abuſum pecuniæ adderet, pro quo alius gradus pœnæ ſibi eſſet iniungendus.

61 Quinta dubitatio circa ſecundum Textum, datum ſupra *num.* 50. eſt, quomodo intelligi debeat prohibitio recipiendi aliquid, vel minimum a Novitiis?

62 Reſpondeo primo, quod, ſi Novitius ſponte, liberaliter, ac per modum puræ eleemoſinæ velit aliquid Religioſo particulari Prælato, aut Subdito, aut Provinciæ, aut Conventui largiri, nec aliud obſit, (puta, quod res donata ſit Religioſo incompetens, aut Provincia, vel Conventus non ſint in neceſſitate præſenti, aut imminenti) poteſt illud tale recipi juxta *Clement. exiui §. cum vero de verb. ſign.*, & in hoc ſenſu non loquitur Textus.

63 Reſpondeo ſecundo, quod prohibitio iſtius Textus cohærenter ſe habet ad diſpoſitionem Regulæ *Cap. 2.*, in qua habetur, ne *Fratres ſolliciti ſint de rebus temporalibus* ingredientium Ordinem noſtrum,

ctrum. Porro ſollicitare, aut eſſe ſollicitum ſignificat aliquem allicere, inſtare, anxium, aut moleſtum eſſe *arg. l.*1. 1. §. *Quamvis l.* 14. §. *Aeſtimatio ff. de Serv. corrupt. l. Moribus* §.2. *in fin. ff. de Vulgar. Subſtit. l. Julianus la* 2. *ff. de Rei vindic.* ut alius aliquid præſtet; & hoc modo delinquunt Fratres, qui Novitio aut verbis, aut nutibus implicite, aut explicite ſuadent, ut ſibi, aut alteri, aut Provinciæ, aut Conventui de ſuis bonis relinquat, & de hoc *Tit.* 5. §. *Suaſio mala num.* 20. locuti ſumus.

64 Reſpondeo tertio, quod receptio de bonis Novitii poteſt etiam eſſe ſimoniaca, & tunc eſt, quando ex pacto aut tacito, aut expreſſo, pro acceptatione ad Ordinem, ſive receptione ad habitum, aut profeſſionem; ſive pro acceleratione ad induendum habitum, aliquid vel minimum recipitur, ut ex jure *c. Quam pio c. Nullus Abbas.*1.*q.*2. *cap. Cum in Eccleſia. c. Venientes de Regul. c. Quoniam. de Simon.* Doctores communiter deducunt, *D. Tho. Sylveſt. Soto Navar. apud Sanctor. Comment. cap.*2. *Stat.*22. *Quæſt.*4. Hic vero notandum, quod, prout tradit *Marchant. Tribun. ſacram. T.*3. *P.*1. *Tr.*10. *Tit.*6. *Quæſt.* 10. tripliciter contingit aliquid dari, aut recipi in receptione ad habitum, ſive ad profeſſionem. Primo, pro victu, ac veſtitu, ac aliis neceſſariis perſonæ illius, qui Religionem intrat. Secundo, pro prandio, ac nonnullis præſtationibus, quæ ad ſolemnitatem, vel quandam conſuetudinem tribnuntur Religioſis particularibus, aut Conventui. Tertio, pro ipſo ingreſſu, ſive gratia, quæ præſtatur in acceptatione ad Ordinem; vel receptione ad habitum; vel in admiſſione ad profeſſionem; vel in acceleratione veſtitionis habitus, ut nempe, qui poſterius alio acceptatus ad Ordinem eſt, admittatur ad habitum prius illis, qui ante eum acceptati ſunt. Addo etiam quartum modum, quando nempe pure eleemoſynaliter, & libere (quamvis occaſione receptionis ad habitum, aut profeſſionem) aliquid datur, aut recipitur.

65 Jam ſupra dictum eſt, quod eleemoſynaliter, & libere datum ab ingrediente Religionem, poteſt recipi a Fratribus; ratio eſt, quia, ſicut poſſunt tanquam pauperes recipere eleemoſynam ab aliis, ita poſſunt recipere ab iſto, de quo nulla eſt contraria ratio. Et notandum, quod, quamvis talis eleemoſyna fiat occaſione veſtitionis, aut profeſſionis, non tamen fit contemplatione horum, nec iſta ſunt cauſa finalis illius largitionis, quia ſupponitur eleemoſyna libere facta; hoc eſt ſpoliata omni alio fine, quam charitatis, aut miſericordiæ in pauperes. Quod, ſi tribuens daret, ad hoc, quod Fratres tolerarent æquiori animo ſuos defectus, aut ignorantiam, aut inhabilitatem in Novitiatu, & ſibi ſuo tempore vota favorabilia ad profeſſionem conferrent, eſſet *Simonia mentalis* in eo, ut Doctores communiter tradunt; nam per talia dona ille intenderet permanentiam in Religione (quod eſt quid ſpirituale) mercari.

66 Quo ad primum igitur modum ex aſſignatis à *Marcantio* dicitur, quod in Religionibus in commune poſſidentibus, ſi Monaſterium ſit in paupertate, licite recipiuntur ea, quæ neceſſaria ſunt ad victum, veſtitum, & alia neceſſaria ad illius, qui intrat, ſuſtentationem, & ſuper his licita eſt pactio. Ratio eſt, quia Clemens VII. *Sorb. Compend. Privil.V. Moniales n.*16., & 31. declaravit *Religioſas, quæ ſub cura Fratrum Minorum degunt, nullam incurrere Simoniam ex pactionibus, & conventionibus, quas faciunt in receptione intrantium Ordinem ipſarum ſuper dotibus recipiendarum pro congruenti, & ſufficienti ſuſtentatione earum.* Par autem eſt ratio, ait *Marcant. loc. cit. Concl.* 1. *in fin.* de viris, ac pro mulieribus, ſi igitur *Simonia* non eſt ab iſtis, quæ monachantur, aliquid paciſci, & recipere pro ipſarum ſuſtentatione; idem erit de viris, attento quod id, quod recipitur, non eſt pro ingreſſu Religionis, quod ematur; ſed pro pura, & mera intrantis ſuſtentatione. Si autem Monaſterium in paupertate non eſt, ſed habet commoda, & reditus, quibus poteſt ſuſtentare intrantem, peccatum avaritiæ ſaltem eſt, juxta *Navar. lib. de Redit. Eccleſ. Q.*1. *Monit.*62. aliquid recipere ab eo ſub colore congruæ ſuſtentationis; & ego addo, quod ut in pluribus palliata *Simonia* eſt. Ratio eſt, quia illud, quod ex pacto exigitur (cum Monaſterium alere poſſit intrantem, & ſuppono) non exigitur, ut quid neceſſarium ad ſui ſuſtentationem; ergo exigitur aut ad augendos reditus Monaſterii, & ſic ſapit theſaurizationem, ac avaritiam; aut præciſe eſt, ut ille emat ſtatum Religionis, & ſic erit *Simonia* palliata nomine congruæ ſuſtentationis, dum illud, quod datur, eſt verum pretium ingreſſus in Ordinem, quamvis velatum colore neceſſariæ ſuſtentationis. Et hoc experientia teſte, ut in pluribus verificatur, nam, quamvis tales exactiones fiant apud quaſdam Religiones, non videmus, quod in divitiis creſcant, imo ſenſim, & quotidie depauperantur; & hoc eſt argumentum, quod tales exactiones non cedunt ad profectum Monaſterii, & ſic hoc non eſt peccatum avaritiæ; ſed in burſam Prælatorum vadunt, qui ob tales exactiones vendunt ingreſſum in Religionem, & ſic peccant *Simonia palliata*.

67 Quid autem dicemus de Religionibus vere Mendicantibus, ut eſt Religio *Minorum de Obſervantia utraque*, ac *Capucinorum*, licebit ne illis ſub nomine congruæ ſuſtentationis paciſci, & recipere aliquid ab intrante? Reſpondetur negative. Ratio eſt, quia Religiones iſtæ non habent reditus, ex quibus ſuſtentari debeant Religioſi, qui juxta Regulam *cap.*5. debent vivere aut de proprio laboritio, aut de eleemoſynis; ſequitur igitur, quod, qui talem Regulam profitentur, non poſſunt aut cogi ſibi ſponte providere de neceſſariis ad ſuſtentationem; Dominus enim, juxta promiſſionem factam *S. P. Franciſco*, ipſius proviſor eſt. Dicebat *Seraphicus Patriarcha*, quod inter ſuam Religionem, & Mundum initus erat contractus, quo facta erat ſtipulatio, quod Religio obligabatur inſtruere, & ædificare Mundum bono exemplo ſuorum Religioſorum; Mundus viceverſa obligabatur alere, ac ſuſtentare Fratres ſuos. Unde, ſi iſti ex parte ſua non reſcindent contractum, ſcandaloſe vivendo, Mundus etiam pactum ſuum ſervabit ſubminiſtrando Fratribus neceſſaria ad vitam. Hoc idem habet Nicolaus III. *text. in cap. Exivi* §. *Profecto de Verb. ſigu.* ajens, quod *nunquam deficiet fides Eccleſiæ, & per conſequens nec opera miſericordiæ ſubtrahentur*, quibus ſuſtententur pauperes *Fratres Minores*.

68 Quod, ſi frigeſcente charitate, non invenirent Fratres neceſſaria ad victum, poſſent, ut optime docet *Abb. in cap. Placuit n.*8. & 9. *de Empt. & vendit.* Epiſcopi, ad quos primo recurrere deberent Fratres, compellere tum Clericos tum Laicos, ut de ſuis Beneficiis, & bonis, eleemoſynam congruam illis facerent, & ratio eſt, quia, cum eſſent, ut ſuppono Fratres in extrema neceſſitate, eleemoſyna tali caſu caderet ſub præcepto, *arg. cap. Sicut*

ubi Gloſſ. in V. in Commune, & in V. Eſurientium, 47. Diſt. & ad hoc ſervandum poteſt Epiſcopus compellere per Cenſuras; quod etiam ex jure Civili videtur deducere *Bald. in l. 1. C. de Epiſc. audi.* Et ſi hoc minime proficeret, quia forte nollent Epiſcopi ad talem compulſionem, ut pote inuſitatam, devenire; debent Fratres obſequi Decreto *Trident. Seſſ. 25. cap. 3. de Reform. Regular.* jubentis, ut in Monaſteriis *is tantum numerus Religioſorum conſervetur, qui vel ex propriis reditibus Monaſteriorum, vel conſuetis eleemoſynis commode poſſit ſuſtentari*; & ſic abſtinere a receptione Noviriorum. Tandemque, ſi neque hoc poſſet prodeſſe, quia urgeret actualis neceſſitas, ſervare deberent præceptum Regulæ, jubentis diſceſſum: *Ubicunque* (Fratres) *non fuerint recepti, fugiant in aliam terram ad faciendam pœnitentiam cum benedictione Dei*; par autem ratio eſt, quod non ſint recepti, ac poſt receptionem non habeant alimenta ad vitam neceſſaria, proinde deberent alio migrare; nunquam tamen illis licet ab ingrediente Ordinem eorum aliquid ex pacto, aut conventione recipere ſub prætextu propriæ ſuſtentationis.

69 Quo ad ſecundum modum ex aſſignatis à *Marchantio* ſupra *num. 64.* dico cum eodem *Tom. 3. Par. 2. Tr. 10. Tit. 6. Q. 10. Concl. 6.* quod in profeſſionibus licet liberaliter aliqua honeſta convivia in gratiam ſolemnitatis facere, imo & aliqua munera Religioſis offerre, modo exceſſiva non ſint, & in pactum, vel obligationem non tranſeant, ſecundum conſuetudinem Patriæ. Ratio eſt, quia hujuſmodi ſunt tantum ſigna honeſtæ lætitiæ, qua Amici ſibi invicem, & Religioni gratulantur; & cum ſuper his nullum pactum interveniat, cenſenda ſunt dona liberaliter facta. Quod, ſi contra hoc obiiciatur *Extravagans Urbani IV. Sane ne in vinea de Simonia int. commun.* in qua prohibetur fieri talia prandia, ſeu Cœnas &c., reſpondet *Marchantius*; quod illa intelligenda eſt de exceſſivis conviviis, ac muneribus, quæ ex conventione, ac pacto fiunt. Et re vera Extravagans illa habet, quod talia prandia &c. intrantes Religionem *tribuere compelluntur*. Non autem loquitur de illis, quæ libere fiunt. Quod, ſi illa aut ex pacto, conventione, aut Religioſorum prætenſione cogeretur ingrediens, aut profitens præſtare, quamtumvis prandia, ac dona eſſent frugalia, tamen *Simonia* committeretur. Ratio eſt, quia illa nullo alio titulo exigerentur, nec poſſent exigi, niſi titulo Status Religioſi, quod ſimoniacum eſt, nec ſalvaret tenuitas doni, quia parvitas materiæ, ſi deducatur in pactum, non ſalvat a *Simonia*, prout oſtendimus ſupra *num. 10.*

70 Quo ad tertium modum dicitur, quod recipiendo ex pacto, aut conventione aliquid ex bonis intrantis in Religionem pro receptione ad Ordinem; ſive pro admiſſione ad habitum; ſive pro emiſſione profeſſionis; ſive pro prælatione ad habitum ante alios, qui fuerunt antecedenter acceptati; ſive pro imponendo caputium (quod eſt forma habitus Minoritici ſimul cum chorda) ante alios, qui ſimul induuntur; in omnibus, inquam, ac ſingulis horum actuum committitur *Simonia*. Ratio eſt, quia omnia, ac ſingula ſunt ordinata ad ſtatum Religioſum, pro quo quodvis temporale ex pacto acceptum, vel datum, infert *Simoniam* prohibitam de jure Divino, ac Eccleſiaſtico juxta Canones citatos ſupra *n. 64.*

71 Ultima dubitatio eſt, quæ nam ſit pœna lata in Concilio *Tridentino* contra recipientes aliquid ex bonis Novitii?

72 Reſpondetur, quod eſt pœna anathematis ferendæ ſententiæ, ut deducitur ex ipſius *Textu. Seſſ. 25. c. 16. de Refor. Regular.*, qui tamen videtur loqui de omnibus, aut majori parte bonorum Novitii, ne hoc impediat ejus libertatem, ſi vellet ad ſæculum reverti. Sed quia in noſtro Textu prohibemur recipere à Novitio *aliquid vel minimum*, patet, quod talis pœna debetur in omni, ac quocunque caſu aliquid recipiatur, & hoc non ex diſpoſitione Concilii, ſed Statuti, quod non contentum tali pœna, lata quando recipitur magna pars bonorum Novitii, eam extendit ad recipientes partem etiam minimam. Tandemque adverto, quod hæc pœna incurritur, licet id quod recipitur, non fuerit receptum ex pacto: quia ſi ex pacto eſſet, incurreretur *Simonia*, pro qua deberetur pœna, de quibus ſupra *n. 45.*

TITULUS NONUS.

Miſcellaneus §. I. Jejuniorum Violatio.

SUMMARIUM.

1 *Definitio criminis violationis Jejunii.*
Omne peccatum mortale de jure Canonico crimen publicum eſt.
2 *Jejunium triplex eſt.*
Jejunium naturale, & virtuoſum, quid ſit.
Jejunii Eccleſiaſtici Definitio.
3 *Jejunium dupliciter poteſt violari, & quomodo.*
4 *Jejunium in ſui quidditate non importat abſtinentiam a carnibus.*
Abſtinentia a carnibus, & jejunium ſunt duo præcepta, de facto ſeparabilia.
Diſpenſatus ab abſtinentia, non eſt diſpenſatus a jejunio.
Diſpenſatio eſt ſtricti juris.
Diſpenſatio non extenditur ad caſum ſeparabilē.
5 *Violatio jejunii, & violatio abſtinentiæ a carnibus differunt ſpecie.*
6 *Violatio abſtinentiæ gravior eſt, quam jejunii.*
Inquiſitor poteſt procedere contra veſcentem carnibus tempore prohibito.
7 *Non delinquit frangens jejunium ex cauſa legitima*

1 J*Ejunii violatio eſt crimen, quo Eccleſiaſticum jejunium in ciborum qualitate, aut quantitate abſque legitima cauſa ſcienter violatur.* Dixi *crimen*, cum enim *jejunium* ſtatutis ab Eccleſia temporibus cadat ſub præcepto obligante ad mortale, ejus violatio culpam mortalem inducit. In jure autem Canonico omne peccatum mortale crimen publicum eſt, ut *Par. p. Tit. Denunciatio. n. 11. in fin.* diximus; proinde etiam *violatio jejunii* crimen evadit, de quo poteſt Reus criminaliter accuſari, & conſequenter puniri.

2 Dixi *Eccleſiaſticum jejunium*, ad differentiam *jejunii* naturalis, & virtuoſi. Ut enim optime tradit *Marchant. Tribun. Sacram. T. 2. Tract. 12. Tit. 3. q. 1.* Triplex eſt *jejunium*, *naturale* nempe abſtinentia a cibo, & potu integro die naturali, quocunque fine,

fine, aut cauſa fiat: *virtuoſum*, quod eſt actus temperantiæ, quo per ſubtractionem cibi, & potus, delectationes guſtus, & ſenſuum quis refrenare contendit: & *Eccleſiaſticum*, quod eſt religioſa obſervantia abſtinentiæ a cibo, & certa qualitate ciborum, deſignato tempore, ad Deum colendum, & ad mortificationem carnis propter Deum, ab Elcleſia ordinata.

3 Dixi *in ciborum qualitate, aut quantitate*, nam dupliciter poteſt violari *jejunium*; uno modo comedendo in diebus prohibitis carnem, aut ea, quæ trahunt ſementinam originem a carne; alio modo comedendo pluries in eadem die; primo quidem modo violatur *jejunium* in qualitate; alio autem in quantitate ciborum.

4 Advertendum autem, quod quo ad tempus jejunandi, ut pote in Quadrageſima, duo videntur urgere Eccleſiaſtica præcepta, unum quidem abſtinentiæ a carnibus &c. aliud autem *jejunii* circa quantitatem comeſtionum: quamvis enim *jejunium* in ſui quidditate videatur, juxta communem Doctorum ſententiam, importare abſtinentiam a carnibus, tamen non ita eſt, quia duo ſunt præcepta diſtincta; quod patet ex hoc, quod in diebus Dominicis juxta Canones *Cap. Si quis tanquam. 30. Diſt. cap. Si quis Presbiter. ea. diſt. cap. Ne quis cap. jejunium. de Conſecr. Diſt.* 3. non eſt ſervandum *jejunium*; & tamen in Dominicis quadrageſimæ, ceſſante obligatione *jejunii*, durat abſtinentia a carnibus, & in diebus Veneris, & Sabbathi per annum præcipitur abſtinentia, non præcepto jejunio. Verum eſt, quod Eccleſia præſcribente *jejunium*, præcipitur ſimul etiam abſtinentia; non tamen ſequitur, quod relaxata obligatione *jejunii*, relaxetur pariter obligatio ad abſtinentiam; nec vice verſa diſpenſata abſtinentia diſpenſatum maneat jejunium. Ratio eſt, quia de facto hæc duo præcepta ſeparantur, nam Eccleſia diſpenſat cum laborantibus, itineratibuſque, ſuper *jejunio*; non tamen diſpenſat cum illis ſuper abſtinentia, ut patet; diſpenſat pariter ſuper abſtinentia cum illis regionibus, quibus concedit in Quadrageſima uſum butyri, lactis, ovorum, & caſei, non tamen cum illis diſpenſat ſuper *jejunio*: unde ſequitur, quod ſi quis cauſa infirmitatis diſpenſetur ſuper abſtinentia, non tamen diſpenſetur in *jejunio*, ſi infirmitas non requirit, quod etiam ſuper hoc æger diſpenſetur. Et ex his ſolvitur illa quæſtio, an diſpenſatus ad comedendas carnes, aut ova &c. ob catharrum ſalſum &c. cum ſit alioquin fortis viribus, ac ſanus, obligatus maneat ad *jejunium*, nempe unicam comeſtionem in die; & reſpondendum eſt affirmative: ratio eſt, quia intentio Eccleſiæ eſt, ut fideles mortificent per pœnitentiam carnem ſuam, eos ad hoc duplex præceptum, nempe *jejunii*, & abſtinentiæ obligando. Ex cauſa autem diſpenſat ſuper his: ſed diſpenſatio eſt ſtricti juris, quia odioſa eſt *arg. cap. Dilectus filius. ubi Abb. nu. 1. de Conceſſ. præb. cap. Cum dilecti. ubi id. Abb. nu. 6. de Dolo & contum.*, cum deviet a diſpoſitione juris communis: unde non eſt extendenda ad caſum ſeparabilem, ut docet *Abb. in Clement. Ut hi qui. nu. 13. de Ætat. & qualit.* Cum igitur ſeparabilia ſint abſtinentia, & *jejunium*, ſequitur, quod diſpenſata abſtinentia non ſit diſpenſatum *jejunium*; quia, quamvis æger non poſſit ſervare abſtinentiam, poteſt tamen ſervare *jejunium*, & diſpenſatio cadens ſuper illa, non poteſt ad *jejunium* extendi: Scio quoſdam Doctores *Maſtr. Theol. Moral. Diſp. 12. Quæſt. 1. art. 1. nu. 6. & ibi Azorius, Medina, Henriquez, Filiuccius Toletus, Diana, & Tamburin.* aliter ſentire, ſed ex dato fundamento, quod mihi videtur indubitatum, aliter eſt tenendum.

5 Ex data porro Doctrina eruitur, quod duplici modo violari poteſt *jejunium*, puta violando abſtinentiam a carnibus, tempore *jejunii* indictam; & violando *jejunium* formale, nempe unicam comeſtionem in die naturali: & hæc duo peccata ſpecie diſtinguuntur. Nam pluries in eodem die prohibitas comedens carnes, tot peccata committit, quot ſunt comeſtiones, ut communis eſt ſententia Doctorum; cum tamen pluries comedens in die jejunii, unum tantum committit peccatum; & cum peccatum non poſſit eſſe unum, & multiplex, convincitur duo eſſe peccata, violationem abſtinentiæ, & violationem jejunii, & ſic duplici præcepto opponi; ſed quia, ut dicebam, præceptum de abſtinentia injungitur ſimul cum præcepto *jejunii*, ideo in communi acceptione, nomine *jejunii* venit etiam abſtinentia; unde dicitur, quod *jejunium* poteſt dupliciter violari, nempe in *qualitate* ciborum, (& tunc proprie violatur abſtinentia) aut in *quantitate* pluries in eodem die comedendo. Iſti autem duo modi, Me judice, ſpecifice diſtinguuntur, quod convincitur ex hoc, quia, ſi quis comederet carnes in Quadrageſima, poſſet in confeſſione ſe accuſare, dicendo ſe fregiſſe *jejunium*, non exprimendo comeſtionem carnis, quod falſum eſt. Si ergo tenetur ad ſpecificandum, quod carnes comederit, ſignum eſt, quod talis comeſtio ſpecie diſtinguitur a fractione *jejunii*, in quantitate numerica comeſtionum.

6 Horum duorum modorum violandi *jejunium*, gravior communiter cenſetur violatio abſtinentiæ, quæ etiam in foro fori publice vindicatur, cum tamen violatio *jejunii* in quantitate comeſtionum non ſoleat publice puniri. Unde Prælati Eccleſiarum ſolent prohibere cauponibus, ſtabulariis &c. ne temporibus vetitis apponant hoſpitibus ad ſe divertentibus carnes, &c. niſi oſtendant ſe habere diſpenſationem debitam; cum tamen non prohibeant, ne illis pluries in eodem die cibos conceſſos miniſtrent; ex quo præcepto convincitur, quod Eccleſia magis curat de præcepto abſtinentiæ, quam *jejunii*; & proinde gravior evadat violatio illius, quam iſtius. Ratio autem majoris hujus gravitatis deſumitur ab hoc, ut puto, quod talis violatio ſymbolizat cum Infidelibus. Quia apud Nationes Infideles, *Turcas, Judæos, Hæreticos &c.* ſervatur aliquando *jejunium*, non tamen cum abſtinentia: nam comedunt quidem ſemel tantum in die, tamen a carnibus non abſtinent. Si ergo Chriſtianus tempore *jejunii* carnes comedat, videtur cum Infidelibus ſentire: & maxime cum *Hæreticis Lutheranis*, ac *Calviniſtis*; & communiter, ſi quis videt alium in die Veneris, aut Sabbathi comedentem carnes, illum ſugillat nomine hæretici. Cenſeo proinde, quod, ſi aliquis conſuetus eſſet in diebus prohibitis, carnibus abſque legitima cauſa veſci, poſſet contra hunc Inquiſitor procedere, tanquam ſuſpectum de fide: & hoc maxime ſi alia adminicula concurrerent. Ratio eſt, quia non ſolis verbis, ſed etiam puris factis proditur animus hæreticus: ut proinde contrahens matrimonium cum perſona hæretica, fautor, receptator, aut defenſor Hæreticorum &c. eſt ſuſpectus de hæreſi, ut multis probat *Bordonus Sacr. Tribunal. cap. 10. n. 51. 72. 81.*

72. St & 84. quamvis nullam hæreſim ore profeſſus ſit, aut manifeſtaverit. Cum igitur comedens iddifferenter carnes in diebus vetitis, opera faciat, quæ faciunt hæretici (qui circa hæc habent falſam fidem contra Eccleſiam Catholicam, negantque ipſi facultatem præcipiendi abſtinentiam a carne ſtatutis diebus) videtur cum ipſis circa hoc ſaltem ſentire; proinde de illius fide poſſunt inquirere Inquiſitores, ac eum de eſu carnium punire, ut experimento vidi nonnullos de hoc a S. Officio caſtigatos publica pœna; ad valvas Eccleſiæ in die Feſto illos ſtare cogendo cum candela accenſa in manibus, & epigraphe pendente a collo, exprimente delictum, nempe comeſtiones carnium in diebus vetitis.

7 Dixi, *abſque legitima cauſa ſcienter*, quia, ſi adeſt cauſa legitima non jejunandi, aut non ſervandæ abſtinentiæ; aut ſi quis ex ignorantia, aut inadvertentia, quæ ignorantiæ comparatur, frangit jejunium in qualitate, aut quantitate, minime delinquit, quia dolus abeſt, ſine quo ex vulgatis crimen non datur.

Probatio.

SUMMARIUM.

8 *Quatuor conditiones probandæ in crimine violationis abſtinentiæ.*
9 *Conditio temporis eſt primo probanda, quod nempe erat tempus prohibitum, eſus carnium.*
10 *Probandus eſt dolus, & quomodo.*
11 *Sanitas in violante jejunium, quomodo probanda, ita ut faciat præſumere crimen.*
12 *Quatuor eadem cum ſupradictis requiruntur ad probandam violationem jejunii.*

8 Circa probationem hujus criminis, advertendum, quod aut loquimur de violatione abſtinentiæ, ſive *jejunii* in qualitate; aut de violatione *jejunii* formaliter, nempe in quantitate. Quod ad primum, quatuor ab accuſatore, ſeu Fiſco probanda ſunt. Unum eſt, quod Reus carnes comederit tali die: ſecundum eſt, quod talis dies eſſet *jejunii*: tertium eſt, quod ſciens, & volens comederit: & quartum eſt, quod abſque legitima cauſa hoc fecit. Ratio horum eſt, quia iſta quatuor ſimul requiruntur, & tria ultima ſunt tanquam conditiones neceſſariæ ad inducendum crimen hoc, ac una earum ceſſante, quantumvis aliæ interveniant, ceſſat delictum, ut patet.

9 Quo ad probationem primæ conditionis, ſive circumſtantiæ, patet neceſſitas hujus probationis ex hoc, quod tempus vetitum, puta, *jejunii* formalizat quidditative delictum comeſtionis carnium: hæc ſiquidem ſecundum ſe permittitur, juxta directionem datam a Deo hominibus poſt diluvium, quibus dixit: *Omne, quod movetur, & vivit, erit vobis in cibum Geneſ. cap. 9. ℣.* 4. At redditur delictum ex hoc, quod Eccleſia illam vetat temporibus, ab ea ſtatutis: ut igitur delictum maneat probatum, oportet, quod probetur conditio temporis prohibiti, ex qua comeſtio, alias licita, delictum evadit.

10 Secunda conditio probanda pariter eſt ab accuſatore: ratio eſt, quia nunquam probatum remanet delictum, niſi probetur, malo dolo fuiſſe commiſſum, & dolus nunquam præſumitur, niſi in factis, quæ de ſe mala ſunt, ut *Par. 1. Tit. Patronatus. n. 89.* docuimus. Cum igitur carnium comeſtio de ſe mala non ſit, ut ſupra dictum eſt, ſequitur, quod in ea dolus malus probandus eſt. Et quomodo probabitur? præſumptionibus quidem, ut *loco proxime citato Parte prima* diximus. Sed validiſſima erit probatio, ſi probabitur, Reum fuiſſe commonitum, dum incœpit comedere, quod dies illa erat dies *jejunii*, nec tamen ille deſtitit à comeſtione: quo facto probatum remanet, ſe ſcientem, & volentem comediſſe, & proinde malo dolo.

11 Tertia conditio faciliter probatur ex hoc, quod Reus erat ſanus, ut apparebat ex aſpectu corporis, deambulationis, ac aliorum operum, quæ ſoli homines ſani facere ſolent. Et quamvis talis probatio non ſit plena, (cum aliquando dentur infirmitates occultæ, quæ ex ſolo aſpectu exteriori non apparent) ſufficiens autem eſt ad præſumendum de ſanitate, & transferendum in Reum onus probandi ſe habuiſſe cauſam legitimam talis comeſtionis, & fuiſſe ſuper ea ab habente facultatem diſpenſatum.

12 Quantum ad probationem violationis *jejunii* circa quantitatem; ſupradicta quatuor ibidem probanda ſunt per Teſtes, & circa hoc non eſt amplius immorandum: attento maxime, quod in foro fori hoc delictum non ſoleat vindicari, ut dictum eſt.

Poenæ.

SUMMARIUM.

13 *Quadrageſima ſervata eſt in Eccleſia a tempore Apoſtolorum.*
Quadrageſima dicitur eſſe de jure Divino.
Pœnæ Canonicæ violantium Quadrageſimam, de jure novo ſunt abolitæ, & arbitrio Judicis commiſſæ.
14 *Probatur ex Tridentino, præceptum de abſtinentia, & præceptum de jejunio duo eſſe præcepta diſtincta.*
In Quadrageſima prohibentur omnia, quæ trahunt originem ſementinam a carne.
Prohibentur etiam piſces ſumptuoſi, ac delicati.
Abſtinentia a carnibus, quare indicta in diebus jejunii.
15 *Eccleſia poteſt diſpenſare abſtinentiam a carne, retenta obligatione jejunii.*
16 *Ad ſolas perſonas Regulares redacta videtur obſervantia jejunii.*
17 *Statutum primum Minorum de Obſervantia.*
18 *Statutum ſecundum.*
19 *Statutum tertium.*
20 *Statutum quartum.*
21 *An indifferenter conveniat privatio ſuffragiorum cuicunque violanti jejunium.*
22 *Textus Practicæ Criminalis circa pœnas eſt ſolus Index Statutorum.*
23 *Diverſæ ſunt ſtatutæ pœnæ contra violantes jejunium publice, aut privatim.*
Pœna violantis jejunium publice eſt lata in Statuto, dato num. 18.
24 *Arbitrium Superioris in libranda pœna violantis publice jejunium, quomodo regulandum.*
25 *Continuatur tractatio.*
26 *Sequitur eadem materia.*
27 *Quomodo regulanda pœna violantis jejunium extra Communitatem.*
28 *Superior Localis regulariter debet punire violatores jejunii.*
Quando poſſit in hoc procedere Provincialis judicialiter.

Montius

Monitum ad Superiores Locales.
29 An ſubdatur pœnis comedens in refectione privata lacticinia in locis, ubi laici non utuntur iis, tempore Quadrageſimæ.
30 Reſpondetur affirmative.
Tempus Adventus apud Minores eſt, ut tempus Quadrageſimæ apud ſæculares.
31 Confirmatur proxime data concluſio,
32 Declaratur, quibus in locis poſſint Fratres tempore Adventus comedere lacticinia.
33 Quomodo intelligendum Statutum, quod tempore jejuniorum Fratres in Communitate abſtineant a lacticiniis.
Conſuetudo veſcendi lacticiniis tempore jejuniorum extra Quadrageſimam, quomodo introducta
In locis, in quibus ex vera cauſa ſæculares in Quadrageſima comedunt lacticinia, poſſunt Fratres publice, & privatim illa edere tempore Adventus.
34 Data Doctrina confirmata ex praxi.
35 Quomodo intelligenda clauſula Statuti ſecundi. n. 18. Qui aliter in Communitate &c.
36 Communitas, Univerſitas, Collegium, Conventus, quid importent.
37 Quæ requirantur ad conſtituendam Communitatem
38 Caſus, in quibus poteſt Superior dare lacticinia Fratribus tempore jejunii extra Quadrageſimam.
39 An in caſu particulari diverſo a præmiſſis, queat Superior dare lacticinia in Communitate tempore jejuniorum extra Quadrageſimam.
40 Reſpondetur affirmative.
Diſpenſare poſſunt Provinciales ſuper eſu lacticiniorum, ubi, & quando.
41 Diſpenſationem, quam Provincialis poteſt dare perpetuam, poteſt in caſu particulari dare Guardianus.
Diſpenſatio ſine cauſa non ſubſiſtit.
Carentia, aut exceſſivum pretium ciborum quadrageſimalium eſt ſufficiens cauſa diſpenſationis Statuti de non veſcendis lacticiniis in Communitate.
Diſpenſatio facienda tali caſu eſt cum Conſilio Diſcretorum.
Prælatus in cauſis gravibus Eccleſiæ debet audire Conſilium Seniorum.
42 Inſtantia contra prædicta.
43 Satisfit objectioni.
Nomine neceſſitatis in jure, quæ veniant.
44 Religioſos in Communitate magis convenit cibum ſumere, quam extra eam.
45 An Superior ſanis poſſit in Communitate dare lacticinia, quando notabilis pars Fratrum ſuæ familiæ illis indiget ex valetudine adverſa,
46 Reſpondetur affirmative.
Paterfamilias pauper quando poſſit uti cibis prohibitis.
Non cenſetur Eccleſia velle imponere præceptum jejunii cum gravi incommodo.
47 Confirmatur data reſponſio.
De duobus malis eligendum, quod minori nexu noſcitur obligare.
Majus bonum minori eſt præferendum.
48 Superior Localis poteſt diſpenſare ſuper eſu lacticiniorum cum Fratribus, qui aſſiſtunt hoſpitibus, qui lacticiniis veſcuntur.
49 Confirmatur denuo reſponſio ſupradicta.
Frater ſanus poteſt equitare, dum comitatur Fratrem ægrotum equitantem.
50 Alia inſtantia contra datam reſponſionem principalem.
51 Satisfit objectioni.
Conſequentia non tenet de majori ad minus deſtructive.
Quæ pars notabilis Fratrum valetudinariorum dici debeat, ut ſit locus diſpenſationi ad eſum lacticiniorum pro tota familia.
Omittens minus quarta parte unius horæ Canonicæ, non peccat graviter.
52 An comedens carnes in die Natalis Domini, cadente in feria ſexta, & Superior tali caſu dans carnes in Communitate, graviter delinqueret.
53 Afferuntur opiniones pro, & contra circa comeſtionem carnium, licitam in tali die.
54 Suſtinetur ſententia negans committi peccatum mortale comedendo carnes in dicta die.
55 Probatur hæc ſententia ex Textu Regulæ.
56 In Regula non præſcribitur jejunium cujuslibet ſextæ feriæ totius anni, ſed aliarum temporis diverſi ab in ea nominatis.
Dictio alius, alia, aliud quid importet.
57 Ex vi Regulæ jejunandum non eſſet in Feſto Omnium Sanctorum, cadente in feria ſexta, ſed hoc eſt ex conſuetudine.
In magnis ſolemnitatibus non eſt jejunandum.
58 Inſtatur contra prædicta de feriis ſextis, cadentibus in Quadrageſima poſt Epiphaniam, in quibus non eſſe jejunandum ſequeretur.
59 Solvitur inſtantia.
60 Guardianus, dans carnes in dicta die, non eſſet Officio privandus.
Mereretur tantum pœnam extraordinariam.
61 Num privandus Officio Guardianus, qui carnes in Communitate daret feria ſecunda, ac tertia poſt Quinquageſimam.
62 Reſpondetur, negative.
Nulla Lex obligat ad jejunium in dictis duobus diebus.
63 Inſtantia ducta a conſuetudine contra datam reſponſionem, reſolvitur.
Suppoſita conſuetudo non viget.
64 Reſolvitur, quod Guardianus aliqua reprehenſione eſſet dignus.
Quid agere debeat Guardianus, ut neque reprehenſibilis tali caſu ſit.

13 Cum crimen violationis jejunii ſit mere Eccleſiaſticum, (ſaltem jejunium extra Quadrageſimam, quæ a tempore Apoſtolorum in Eccleſia ſervata eſt, Concl. Colon. 2. Part. 9. c. 6. Lauræa Epitom. V. Jejunium. ut proinde in Concil. Mugunt. 4. Cap 47. Lauræa Epitom. Canon. V. Jejunium. dicatur, eſſe de præcepto Divino) nullæ, quas invenerim, ſunt pœnæ illius in jure Cæſareo, ſed ſunt tantum pœnæ Canonicæ; quæ tamen ad ſolam excommunicationem reducuntur. Nam in Concilijs Gangrenſi cap. 19. cap. 69. Lauræa. loc. cit. & Aquisgranenſi ſancitur, quod jejunia Eccleſiæ ex ſuo arbitrio, & ſine neceſſitate ſolvens ſit anathema. Hoc quidem de jure antiquo, quod obſolevit. De jure autem novo nulla pœna reperitur pro hoc crimine. Tridentinum quidem Seſſ. 25. de Refor. c. 21 de Delect. cibor. hortatur, ac obteſtatur Paſtores, ut fidelibus commendent, ut ſtatutis Eccleſiaſticis pareant, & iis præcipue ſint obſequentes, quæ ad mortificandam carnem conducunt, ut ciborum delectus, & jejunia &c. non tamen controvento-

ribus

ribus aliquam pœnam ſtatuit, ut proinde concludendum ſit, quod hæc relinquitur arbitrio Judicis infligenda.

14 Libet autem pro confirmatione ejus, quod diximus ſupra *nu.* 4. (nempe, quod in Quadrageſima duo ſunt præcepta diſtincta, nempe abſtinentia a carnibus, & *jejunium*; & quod intentio Eccleſiæ eſt, per hæc duo præcepta inducere fideles ad proprium corpus mortificandum, non autem, quod *jejunium* in ſui quidditate importet abſtinentiam a carnibus, ut communis fert ſententia) libet inquam perpendere citatum Textum Tridentini; ibi enim copulat *ciborum delectum*, & *jejunia*; ſi autem *jejunium* in ſui quidditate importaret abſtinentiam à carnibus, ſeu ciborum delectum, eſſet ſuperfluitas in Textu Conciliari, quod non admittitur ex vulgatis. Quod ſi dicatur, quod *jejunium* quidem naturale importat ſolam negationem cibis: *jejunium* autem Eccleſiaſticum includat quidditative abſtinentiam a carnibus. Reſpondeo, quod hoc *jejunium*, in Quadrageſima inſtitutum ex præcepto Divino, ut habet *Concilium Moguntinum* ſupracitatum, ſecum habebat non ſolum abſtinentiam à carne, ſed etiam *ab omnibus quoque, quæ ſementinam carnis trahunt originem*, *Text. in cap. Denique. Diſt.*4. imo etiam a piſcibus ſumptuoſis, & delicatis, *Text. in cap. final.* §. *Cæterum.*4. *Diſt.*. Cum igitur piſcium quælibet genera univerſaliter a fidelibus timoratæ etiam conſcientiæ tempore *jejunii* comedantur: ac in quibuſdam regionibus ex conſuetudine in Quadrageſima in uſu ſint lacticinia, alterum iſtorum eſt concedendum, puta, quod aut nullum univerſaliter, & ſpeciatim in dictis regionibus ſervetur *jejunium*, quod falſum eſt; aut quod, ſtante *jejunio*, diſpenſata ſit abſtinentia, ut proinde de quidditate *jejunii* Eccleſiaſtici non ſit. Et profecto, ut habet *Nicolaus I. Ad conſult. Bulgar. cap.*4. & *Concilium Moguntinum* 4. *cap.*47., abſtinentia a carnibus iniuncta eſt ad domandum corpus, non minus quam *ieiunium*: potuit ergo Eccleſia ſeparare unum ab alio, & variare abſtinentiam, non mutato, aut ſublato *jejunio*.

15 Quod, ſi replicetur, quod non legitur, quod Eccleſia unquam conceſſerit comeſtionem carnium, tempore *ieiuniorum*; quia non poteſt tollere abſtinentiam a carne, niſi ſimul tollat *ieiunium*, ex quo convincitur, quod illa eſt de ſubſtantia iſtius. Negatur aſſumptum, cum ejus conſequentia. Conceſſo enim, quod Eccleſia numquam de facto diſpenſaverit, quia nunquam occurrit cauſa diſpenſandi ſuper eſu carnium, retento *ieiunio*, ſicut diſpenſavit, hoc ſtante, ſuper lacticiniis, cum ex tempore Apoſtolorum, ut dictum eſt, ita vetita fuerint lacticinia, ſicut carnes. Si ergo daretur caſus, quod in aliqua regione non eſſet copia olei, piſcium, nec lacticiniorum, poſſet utique Eccleſia indulgere, ut fideles veſcerentur carnibus, cum hoc tamen, quod ipſi ſaltem per *ieiunium* corpus ſuum mortificarent; & ſic poteſt obligare, ut de facto obligat ad *ieiunium* eos, qui ex cauſa non poſſunt uti oleo, nec lacticiniis, cum alioquin robuſti valent ieiunare.

16 Circa perſonas Regulares, ad quas videtur noſtro tempore, (ob morum relaxationem, & frigeſcentem pietatem, ac devotionem plerumque ſecularium) redacta Eccleſiaſtici *jejunii* obſervantia, ſcrutandæ ſunt ipſarum Conſtitutiones, ut decerni poſſint pœnæ contra transgreſſores. Nos *Minores de Obſervantia* habemus ſequentia Statuta.

17 1. *Qui Statutis ieiuniorum diebus, abſque neceſſitate, Superiori probata, non ieiunaverit, præceptum non ſolum in qualitate, vel etiam in quantitate ciborum transgrediendo, ſuffragiorum jure privandus eſt, Provincialis arbitratu, a quo etiam gravius arceri debet, prout violationis ratio ſuaſerit. Text. Tit. Applicatio* §.1.

18 2. *Quo tempore Fratribus, vel ex præcepto Eccleſiæ, vel ex Regulæ noſtræ inſtituto jejunandum eſt, non ſolum ab eſu carnium, ſed etiam ob ovis, caſeo, & lacticiniis aliis abſtinendum eſt. Superiores vero locorum, qui aliter in Communitate fieri fecerint, ae permiſerint, ipſi Officio, Fratres vero, qui ea comederint, ſuffragiorum jure, arbitrio Provincialis priventur. Statut. General. Ordin. cap.*3. §.6. *n.*1.

19. 3. *Qui ſtatutis ieiuniorum diebus, abſque neceſſitate, & Superioris licentia ieiunium fregerit, Superioris arbitrio graviter arceatur, loc. cit. n.*6.

20 4. *Si quis ſexta feria cœnam ſumpſerit, etiam in privata cella, vel hoſpitio, puniatur tamquam manifeſtus Regulæ transgreſſor.*, *n.*7.

21 Prima dubitatio circa primum Statutum, ex Textu deſumptum, eſt, an indifferenter pœna privationis juris ſuffragiorum multandus ſit quiſquis, quomodolibet diebus *ieiuniorum* non jejunaverit?

22 Reſpondeo primo, quod, ut non ſemel dictum eſt, Textus noſter, quo ad ordinatoria telæ judicialis, pars Statutorum Ordinis eſt, ac adamuſſim ſervandus: ſed quo ad deciſoria, eſt tantum index eorum, quæ continentur in Statutis circa pœnas infligendas. Ex quo ſequitur, quod in illo oritur confuſio, dum diverſos caſus, qui in Statutis expreſſi ſunt cum pœnis diſtinctis, Textus in unum confundit ſub una tantum pœna, quod legenti difficultatem faceſſit. Cum igitur in Statuto 2. 3. & 4. ſupra datis appareat diſtinctio pœnarum circa frangentes jejunium, juxta caſuum diverſitatem; liquet, quod privatio ſuffragiorum non debetur indifferenter, & quomodocumque *ieiunium* violetur; ſed ſolum in caſu, quem infra exprimemus.

23 Reſpondeo ſecundo, quod *ieiunium* violari poteſt vel publice, nempe in communi refectione; vel private: pariter temerari valet, vel in qualitate ciborum, vel in quantitate; & pro caſuum diverſitate, juxta data Statuta, diverſæ pœnæ ſunt adhibendæ. In ſecundo igitur Statuto, dato ſupra *num.*18. exprimitur caſus ejus, qui publice violat *ieiunium* in qualitate ciborum, comedendo carnes, vel lacticinia; & hic puniendus eſt, ut patet, privatione ſuffragiorum, *Provincialis arbitratu*, ut patet ex contextu Statuti.

24 Advertendum autem, quod optime remittitur arbitrio Superioris talis privatio; nam longior debet eſſe ipſius duratio, quo gravior eſt modus, quo *jejunium* publice violatur. Nam vel ſumus in caſu, in quo lacticiniis veſcatur, quis in communitate, & in regione, in qua conſuetudo eſt, quod in diebus *jejuniorum* ſæculares extra Quadrageſimam, vel etiam in ea *lacticinia* comedunt, & hic eſt levior gradus transgreſſionis. Ratio eſt, quia taliter comedens eſt tantum Reus de *violatione* Statuti, quod ſecundum ſe culpam mortalem non importat, dummodo abſit contemptus; & ſic, qui caſeum v.g. abſconſum ſub mappula, comederet, procurando celare comeſtionem ejus in reverentiam Statuti, ſimpliciter in Statutum committeret; ſi autem abſque ulla cautela, patenter comederet, quia ſic adeſſe videretur contemptus Statuti, gravius delinqueret.

25 Vel ſumus in caſu, quo quis comederet in commu-

communitate lacticinia, in regione, in qua ſæculares tempore *ieiunii* ea minime comedunt; & hoc crimen gravius eſt præcedenti. Ratio eſt, quia hinc Reus eſſet de violato præcepto Regulæ, quæ *ieiunium* jubet: & gravius adhuc eſſet crimen, ſi *ieiunium* tali pacto violaretur in die, etiam per Eccleſiam prohibito: nam tunc duplex præceptum transgrederetur.

26 Vel ſumus in caſu, quo quis, ut præfertur comederet carnes; & hic graviſſime Reus delinqueret. Ratio eſt, quia cum in nullo caſu regulariter Eccleſia eſum carnium permittat cum *ieiunio*, cum tamen aliquando permittat lacticinia, patet, quod violatio *ieiunii* per eſum carnium importat graviſſimum modum, circa hoc delinquendi. Juxta gradationem autem recenſitam debet Provincialis regulare arbitrium ſuum, circa durationem dictæ privationis, Reo infligendam, & hæc eſt germana mens Statuti.

27 Reſpondeo tertio, quod, quo ad violationem *ieiunii* extra communitatem, non eſt per Statutum appoſita pœna privationis ſuffragiorum, ſed commiſſa eſt *Superioris arbitrio*, ut patet ex Statuto 3. dato ſupra *num.*19. Porro arbitrium hoc debet regulari pariformiter ad dicta, juxta leviorem, aut graviorem modum transgreſſionis. Si quis enim, fame laceſſitus, *ieiunium* in ſola quantitate frangeret, cœnando, poſtquam in mane prandium ſumpſit, quamvis mortaliter peccaret; hoc tamen non eſſet ita grave, ſicut ſi etiam in qualitate ciborum, & præſertim eſu carnium violaret *ieiunium*: unde pro gravitate transgreſſionis, arbitrium Superioris debet regulari in danda pœna.

28 Et de quo Superiore intelligitur hoc Statutum? Dico, quod regulariter intelligendum eſt de Superiore locali, cujus eſt privata Subditorum crimina, quæ valde Rempublicam Religioſam non conturbant, punire. Sed ſi eſſemus in caſu, quod Reus ex conſuetudine in hoc peccaret, & monitus, & aliquando punitus a Superiore locali, minime deſiſteret, ſed comeſſationibus, compotationibus, ac crapulæ vacaret, privataſque cœnas cum aliis ſuæ farinæ conſuetus eſſet facere, dico, quod Provincialis in hoc caſu Reum caſtigare deberet, etiam inſtituto proceſſu, & per ſententiam judicialem. Ratio eſt, quia incredibilia ſunt mala, quæ ex hujuſmodi comeſſationibus, ac conventiculis oriuntur, & non ſolum privatis animabus nociva, ſed etiam publicæ tranquillitatis Religioſæ ſubverſiva. Nam plerumque in talibus conventiculis fiunt ligæ, factiones, & partes, quibus miſera Religio ſcinditur, ejuſque quies turbulentiſſime ſubvertitur. Quapropter localibus Superioribus ſummopere invigilandum eſt, ne tales comeſſationes privatæ, nocturno maxime tempore, in cellis fiant; & ideo convenienter provideant Subditis de victu in communitate; nam, ut plurimum tales commeſſationes proveniunt ab avaritia Superiorum, qui neceſſarium, ac convenientem victum non provident Subditis, & in cauſa ſunt, quod iſti cogantur, ſibi privatim neceſſaria comparare, & a neceſſaria proviſione fit facile tranſitus ad nocivam, ac deplorabilem relaxationem.

29 Secunda dubitatio eſt, an Reus fiat Statuti, qui tempore Adventus in refectione privata comederet lacticinia, etiam in locis in quibus ſæculares extra Quadrageſimam, tempore *ieiuniorum*, illis veſcuntur.

30 Reſpondeo affirmative. Ratio eſt, quia licet in cæteris *ieiuniis* per annum poſſint Fratres ſe conformare cæteris fidelibus, juxta conſuetudinem regionis, ut dicunt Doctores *Sanctor. Comment. cap.*3. *Statut.*13. *Quæſt.*2. *fol. m.*255. & *ibi* 4. *Magiſt. Polit. Cyprian.*, & *Cordub. Marchant. Expoſit. in Regul. Minor. cap.*3. *quæſt.*2.*Concl. un.* & *ibi Hug. de Dina*, non tamen tempore Adventus. Quia quantumvis in Regula *cap.*3. Adventus importetur ſub nomine *ieiunii*, dicendo: *Fratres jejunent a feſto omnium Sanctorum, uſque ad Nativitatem Domini*, tamen non intelligendum eſt de *ieiunio* utcumque ſumpto, ſed de *ieiunio* tempore Quadrageſimali, itaut totum continuum tempus inter FeſtumOmnium Sanctorum, & Domini Nativitatem, ſimile ſit tempori interjecto inter Feriam quartam Cinerum, & Paſcha. Et hoc probatur primo per Statuta *Farineria*, facta a D. *Bonaventura*, *Stat. Fariner. apud Orb. Seraph. Tom.*3. *fol.*53. *cap.*4. *init. col.*2. ubi ſic habetur: *Cum teneamur ſecundum Regulam duas Quadrageſimas ieiunare, & intermedia ſuadeatur cum benedictione Dei &c.* Secundo per Statuta *Alexandri Sexti capit.*3.*art.*2.*Orb.Seraph. Tom.*3. *fol.*146. publicata in Generali Capitulo, celebrato *Interamnæ* anno 1500. quæ ſic habent: *Ad hanc Quadrageſimam Adventus ieiunandum fratres ſunt obligati modo, quo cæteri Chriſtiani ad illam communem obligantur, ut lacticinia in ea comedi nequeant; & excuſationes non ieiunantium pari paſſu hinc, & inde admittantur.* Ex his ergo Statutis apparet intentum, nam Adventus, ut patet, venit nomine Quadrageſimæ; & declaratur obligatio abſtinentiæ à lacticiniis eo modo, quo cæteri Fideles ab iiſdem abſtinent tempore Quadrageſimæ communis.

31 Et magis confirmatur hac ratione. Si enim ieiunium Adventus eſſet ſimpliciter ad inſtar aliorum *ieiuniorum* per annum, poſſent Fratres in Dominicis Adventus, in quibus non jejunatur, veſci carnibus; quia nullum urgeret contrarium præceptum; non Eccleſiæ, ut patet; neque Regulæ, quia præſcribitur *ieiunium* pro ſolis feriis, quibus jejunari poteſt, non vero pro Dominicis, in quibus jejunare vetat Eccleſia. Sed inauditum in Ordine eſt, quod ullus Fratrum opinatus ſit, quod licitum ſit in talibus Dominicis, nec publice, nec private comedere carnes; ergo univerſalis conſenſus Ordinis, firmatus etiam conſuetudine, eſt, quod eo modo, quo in Dominicis Quadrageſimæ communis abſtineatur a carnibus, licet in illis minime jejunetur, pari modo ſervetur in Dominicis Adventus, & ita tempus Adventus, cum tempore Quadrageſimæ adamuſſim comparetur.

32 Sequitur igitur ex his, quod eo prorſus modo, quo cæteri Fideles tempore Quadrageſimali ſervant jejunium, eodem Fratres debent jejunare tempore Adventus; & ſic nullo modo licebit nec publice, nec private comedere lacticinia. Quod, ſi ex privilegio, aut conſuetudine regionis, ſæculares in Quadrageſima veſcuntur lacticiniis, poſſunt etiam Fratres illis comedere tempore Adventus; & ratio eſt, quia, ut dictum eſt ſupra *num.*30. *ieiunia* a Fratribus ſervanda ſunt, quemadmodum cæteri fideles ea ſervant; & ita ab illis jejunandum eſt tempore Adventus, ſicut ab his tempus Quadrageſimæ communis. Sequitur etiam, quod, ſi ex conſuetudine, aut privilegio regionis ſæculares in Quadrageſima veſcuntur lacticiniis, hoc poſſint etiam Fratres in Adventu tum private, tum in Communitate.

33 Nec dicendum, quod contra hæc ſtent Statuta

tuta Ordinis *cap.3. §.6. n.1. cap.3.*, & *Reformationis*, ordinantia, quod tempore *ieiuniorum* abſtineant Fratres in communitate etiam a lacticiniis, nam tale Statutum intelligitur ſervandum eſſe in illis regionibus, in quibus ſæculares in *ieiuniis* extra Quadrageſimam comedunt lacticinia, ex conſuetudine introducta, potiùs ex relaxatione, quam ex neceſſitate, ob carentiam, aut pretium olei nimis cari; ſicut eſt in *Lombardia*, in qua talis conſuetudo non eſt introducta ex neceſſitate ciborum quadrageſimalium, qui regulariter ubique, moderato pretio; poſſunt comparari, ſed potius ex guloſitate; volens proinde Statutum, quod Fratres in ſuis *ieiuniis*, majorem auſteritatem, quam ſæculares ſervarent, ſtatuit, quod lacticinia minime comederent. Sed ſi in regione introducta eſt conſuetudo ex vera, ac reali penuria ciborum quadrageſimalium, & ob hanc conceſſum privilegium a Papa, ut in tali regione fideles veſcerentur lacticiniis, etiam tempore quadageſimali, etiam Fratres poſſunt abſque violatione Statuti ea comedere in communitate. Ratio eſt, quia talis conſuetudo, aut privilegium conceſſum eſt, ut ſuppono, ex vera, ac reali indigentia ciborum, & ob paupertatem populi, regulariter non valentis pretio ita caro, illos comparare; cum autem Fratres, & re, & profeſſione vere pauperes ſint, optime frui poſſunt communi privilegio, contemplatione paupertatis conceſſo.

34 Et praxi roboratam vidi anno 1657. datam Doctrinam. Siquidem dum eo anno *Liguria* laboraret peſte, non potuit inde in *Lombardiam* afferri oleum, neque cæteri cibi ſaliti quadrageſimales, qui erant proinde cariſſimi; ita ut in hac regione ex tali accidenti erat vera neceſſitas diſpenſandi, ut in Quadrageſima, & a fortiori in aliis *ieiuniis* per annum, fideles uterentur lacticiniis, & *Papa* diſpenſationem conceſſit. Tali tempore etiam Fratres in communitate, tempore Adventus in univerſa *Lombardia*, lacticiniis uſi ſunt. Unde ſequitur, quod, ſi de novo à Sede Apoſtolica concederetur alicui regioni, ut in Quadrageſima poſſent fideles lacticinia comedere, (ut paucis ab hinc annis conceſſum audio *Vallibus Sicidæ*, & *Oſcelæ*) poſſunt Fratres etiam in Adventu illis uti tutiſſima conſcientia, & abſque Statuti violatione.

35 Tertia dubitatio eſt, quomodo intelligantur illa verba Statuti ſecundi, dati ſupra nu. 18. *qui aliter in communitate fieri fecerit &c.?*

36 Reſpondeo, quod *Communitas*, *Univerſitas*, *Collegium*, ſeu *Conventus* ſubſtantialiter idem important, & ſynonima ſunt, nec aliud ſignificant, niſi cœtum hominum, ſimul congregatorum ad aliquem finem honeſtum. Hinc eſt, quod aliquid dicitur factum *Communiter*, *univerſaliter*, *collegialiter*, ſeu *capitulariter*, quando convocatis omnibus, qui ſunt de *Communitate*, *Collegio*, *Capitulo &c.* per ſonum campanæ, tubæ, aut alio modo, quo membra talis Communitatis &c. congregantur, illud de communi Conſilio, & communicata voluntate decernitur, & fit. *Gloſſ. in l. Sicut. ff. Quod cujus univ. Bart. in l. Aut. facta ff. de Pæn. Abb. in cap. Gratum de Poſtul. Prælat. Gloſſ. in cap. 1. de Reb. Eccl. non alien. in 6.* Ex hoc ſequitur, quod verba illa *in Communitate* ſignificant, quando Fratres, qui ſunt de familia Conventus, dato ſigno campanæ conſuetæ, in locum, in quo ſolent congregari, puta, in Refectorio, conveniunt ad ſumendum cibum.

37 Hic noto, quod ad conſtituendum in propoſito Communitatem, multa requiruntur, puta, ſignum campanæ, quo Fratres convocantur; ſecundo locus, ad quem ſit convocatio: tertio Fratres, qui ſunt de familia illius Conventus, & cum cæteris tenentur obire communia munera Conventus, ad exigentiam proprij ſtatus. Sequitur hinc, quod, ſi hæc quatuor non concurrunt, non poteſt dici factum *in Communitate*; quamvis enim Fratres convenirent in Refectorium, non tamen ad ſignum ſolitum campanæ; aut, ſi hoc dato ſigno, convenirent in alium locum extra Refectorium; aut, ſi ad ſignum, & locum ſolitum convenirent quidem Fratres, ſed non eſſent de familia illius Conventus; aut ex infirmitate Communia munera Conventus præſtare nequirent, talis refectio nequiret dici data, aut facta *in Communitate*. Senſus igitur illius dictionis, ſeu clauſulæ eſt; quod ſub pœna privationis Officii Superiores Locales, tempore *ieiuniorum*, non poſſunt dare Fratribus ſuæ familiæ ſanis in Refectorio, tempore refectionis communis, indicto per ſolitum ſignum campanæ, lacticinia comedenda.

38 Sequitur ex his, quod, ſi ex aliquo accidenti deficerent in Conventu cibi Quadrageſimales, qui non poſſent niſi ſumma difficultate, aut exceſſivo pretio haberi, Superior miniſtrare faceret Fratribus lacticinia extra Refectorium, aut ſi in Refectorio, non dato ſigno ſolito campanæ convocantis ad Refectionem, non impingeret in Statutum; & ratio eſt, quia talis refectio non diceretur data *in Communitate*. Sequitur ſecundo ex eadem ratione, quod ſi Fratres hoſpites, qui hora prandii advenerunt, & ſtatim a prandio volunt diſcedere, ſimul cum cæteris de familia conveniunt ad communem refectionem, nec aliquid obſonii quadrageſimalis poteſt tam ſubito parari, ut juxta communem uſum Religionis, ac debitum hoſpitalitis aliquid particularis cibi ſupra hoſpitibus detur, poteſt Superior illis lacticinia miniſtrare. Ratio eſt, quia magis urget convenientia Religioſæ hoſpitalitatis, & charitas, quæ dictat, hoſpitum vires ex itinere fractas particulari cibo reficere, quam Statuti ordinationem ſequi; attento maxime, quod neque Statutum ipſum poſſet dici violatum, eo quia hoſpites non ſunt de familia Conventus, & ideo non poſſit dici lacticinia fuiſſe data *in Communitate*. Sequitur tertio, quod ſi ſunt in Conventu Fratres valetudinarii, qui ex infirmitate carnibus, aut lacticiniis veſci debent, etiam iis poſſunt iſta miniſtrari non violato Statuto. Ratio eſt, quia cum iſti, ut ſuppono, ex adverſa valetudine non poſſint cætera munia Religioſorum obire, non proprie ſpectant ad *Communitatem*, ſed conſiderantur tamquam exteri reſpectu illius, unde non poſſet dici, quod Superior *in Communitate* cibos vetitos miniſtraſſet. Et profecto ſatius eſt, quod tales valetudinarii conveniant ad refectionem communem, & ibi audiant conſuetas Lectiones, quæ fiunt Regulariter in menſa, quam quod ante, vel poſt *Communitatem* ſingulariter comedant, non participantes de Spirituali profectu, qui habetur ex Lectione Sacræ Scripturæ, & librorum Spiritualium, aut exhortatoriis ſermonibus, qui frequenter fiunt a Prælatis tempore communis refectionis.

39 Quarta dubitatio eſt, an Superior Localis poſſit in aliquo caſu particulari, lacticinia *in Communitate* miniſtrare tempore jejuniorum per annum, non committendo in Statutum?

40 Reſpondeo, quod, ut habetur ex Statutis

Julii II. in cap. 3. Part. 5. Comment. cap. 3. Stat. 3. Quæſt. 2. apud Sanctorum Miniſtri cum Conſilio, & aſſenſu Fratrum alicujus Conventus (in quo *ſine nimia difficultate, vel pretio nimio* cibi quadragemales comparari non poſſunt) valent diſpenſare, ut in illo Conventu in jejuniis per annum Fratres valeant commedere lacticinia, ſi tamen Conventus ſit in regione, in qua etiam ſæculares illis temporibus veſcantur lacticiniis. Circa quam conceſſionem noto, quod illa fundatur ſuper carentia ciborum quadrageſimalium, qui nequeunt haberi niſi cum ſumma difficultate, aut nimio pretio in ea regione, in qua eſt Conventus, & quia talis carentia non eſt ex accidenti, ut ſuppono, ſed ex ordinaria conſtitutione regionis, ideo diſpenſatio veſcendi lacticiniis eſt perpetua, aut ſaltem durat durante tali carentia.

41 Ex hoc Statuto deduco, quod ſicut Provincialis poteſt, cum cauſa, indulgere diſpenſationem perpetuam pro Conventu, ut præfertur, quod Fratres poſſint uti lacticiniis: pari modo poſſit in caſu particulari Guardianus ex cauſa diſpenſationem concedere ſimilem. Dico *ex cauſa*, nam ſi hæc (quæ etiam legitima ſit) non habetur, diſpenſatio non ſubſiſtit, *Gloſſ. in cap. At ſi Clerici in V. Diſpenſare Innoc. in cap. Dukium de elect. apud Aloyſ. a Cruce in Bull. Cruc. Diſp. 1. c. 5. Dub. 11. num. 6.* Cauſa autem debet eſſe eadem, ob quam Provincialis poteſt diſpenſare: puta nimia difficultas, aut exceſſivum pretium ciborum quadrageſimalium, qui tali tempore aliter non poſſunt haberi. Ut enim ait *Sanctor. Comment. cap. 3. Stat. 13. Quæſt. 2. ℣. Circa quorum fol. m. 253.*, in *Ordine Minorum* plus attendenda eſt obſervantia paupertatis, quæ eſt ex voto, quam qualitatis ciborum, quæ eſt vel ex ſola conſuetudine, vel ex diſpoſitione Statuti, & magis offenditur paupertas, emendo tales cibos cariſſimo pretio, quam violetur Statutum ob ingruentiam neceſſitatis. Verum eſt, quod, ſicut Provincialis alligatur conſilio, & aſſenſui Fratrum Conventus illius, pro quo diſpenſationem concedit, pari modo debet Guardianus ad tutius, procedendum, exquirere conſilium, & habere conſenſum a Diſcretis Conventus, (& conſulo, ut habeat in ſcriptis ad omnem bonum finem) an ſit in caſu, ut licite talis diſpenſatio poſſit concedi. Et in hoc non aſſentior *Sanctor. loc. cit. Notab. 5.* dicenti poſſe Prælatum Localem diſpenſare, *nullo requiſito conſilio, nec aſſenſu Subditorum*; nam de jure communi (*arg. cap. 1. cap. Novit. cap. Quarto de his quæ ſi a Prælat. ſin. conſ. Capit.*) eſt, quod in rebus, ac negotiis gravibus Eccleſiæ, Prælatus habeat conſenſum a Senioribus. Et profecto periculoſum in praxi eſſet, quod, ſe ſolo, Prælatus poſſet talem diſpenſationem dare; poſſet enim ex avaritia ſemper dicere, cibos quadrageſimales nimis caro vendi, & ſic ſemper lacticinia Fratribus dare, & rigorem Religionis relaxare impune, quia talis diſpenſationis cauſam nulli teneretur probare; quod non accidit, quando exquirit conſilium, & aſſenſum Diſcretorum, qui debent bene examinare cauſam, an ſufficiens ſit, & ſufficiat ad concedendam tali caſu diſpenſationem.

42 Dicetur forte contra hæc, nullam poſſe dari veram neceſſitatem, ſufficientem ad talem diſpenſationem; quia, ſi Fratres non habent obſonium, neque oleum pro condiendo pulmento, poſſunt pro tali caſu veſci pane, & leguminibus elixis, conditis ſimplici ſale, ac aceto; aut ſi Superior ex ingruenti neceſſitate vult dare lacticinia, congreget Fratres in locum extra Refectorium, aut, ſi in Refectorio det non faciat pulſare campanulam, ne poſſit dici, quod *in communitate* contra Statutum præbuerit lacticinia.

43 Reſpondeo ad hæc, primo, quod pro tali diſpenſatione non requiritur neceſſitas phyſica, quæ etiam vocatur extrema, ſed ſufficit neceſſitas moralis, & diminuta, quæ poteſt vocabulo magis proprio vocari *convenientia*. Dicitur in jure *arg. l. 2. ff. de Juriſ. omn. Judic. l. Ad rem §. Qui procuratorem. ff. de Procur. l. Avibus junct. gloſſ. 2. ff. de legat. 3.* quod *neceſſaria* omnia ad unum conceduntur illi, cui conceditur illud unum; nomine autem *neceſſariorum* veniunt non tantum ſtricte, & abſolute *neceſſaria*, ſed etiam ea, quæ faciliorem, & commodiorem exequutionem actui præſtant, prout eleganter tradit *Bald. in l. 2. ℣. Tu dic plenius ante num. 1. ff. de Juriſd. omn. Judic.* Convenientia ergo, quod Religioſi, qui laborant in vinea Domini, ſtudendo, prædicando, Confeſſiones audiendo, noctu, dieque pſallendo, congruo, ac convenienti alimento ſuſtententur, ut labori poſſint reſiſtere, nec ſolo pane, ac leguminibus poſſunt fractas vires reparare: conveniens ergo eſt, ut aliquale obſonium iuxtà paupertatis vires ſibi miniſtretur, & talis convenientia moralis *neceſſitas* eſt, quæ ſufficere debet, ut lacticiniis veſcantur, cum paupertatis vires impares ſint ad comparandos exceſſivo pretio cibos quadrageſimales.

44 Reſpondeo ſecundo, quod perfectioni Religioſæ vitæ magis confert, quod, dato ſolito ſigno campanulæ, conveniant Fratres in Refectorio ad ſumendum cibum in Communitate, quam quod ne lædatur Statutum, congregentur ad prandium, veſcendo lacticiniis extra Refectorium. Ratio eſt, quia in Refectorio ſervatur ſilentium, ſit lectio Sacræ Scripturæ, ac librorum ſpiritualium, qua nutritur anima, & ad virtutem accenditur, dum corpus cibo recreatur. Extra Refectorium ſilentium non ſervatur, lectio non auditur, dicteria, ac jocoſi ſales jactantur inter commenſales, qui ad bibendum reciproce ſe provocant, ac ſobrietas Religioſa cum detrimento animæ, ac corporis violatur. Dum ex alia parte nullum incommodum Religioſæ obſervantiæ accidit, quod ex accidenti lacticinia comedantur in Conventus Refectorio; cum, non læſa obſervantia, idem potuiſſent Fratres in domo ſæcularium. Melius igitur eſt, ut *in Communitate* lacticinia comedant, quam quod, veſcendo iiſdem extra locum Communitatis, relexationi laxent habenas.

45 Quinta dubitatio eſt, an Superior Localis cum conſilio, ac aſſenſu Diſcretorum poſſit diſpenſare in diebus jejuniorum extra Quadrageſimam, & Adventum, & in locis, ubi ſæculares lacticiniis in jejuniis per annum veſcuntur, *in communitate* eſum lacticiniorum, dum major, aut notabilis pars Fratrum aut ſenio, aut deſtillatione, aut ex habituali ægritudine valetudinarii ſunt?

46 Reſpondeo, quod caſus hic poteſt de facili accidere in parvis Conventibus, maxime in iis, qui in aere parum ſalubri ſituati ſunt; in his enim, ut plurimum, Fratres aliqua indiſpoſitione laborant; & ad caſum affirmative reſpondeo. Ratio eſt, quia communis Doctorum ſententia eſt, quod Pater familias pauper, ſi habet uxorem, aut duos, vel tres filios, qui ex infirmitate in ciborum abſtinentia diſpenſantur tempore Quadrageſimali, poteſt tuta con-

conſcientia tum ille, tum alii de ejus familia, quamvis ſani, iiſdem cibis uti, quibus veſcuntur infirmi ejuſdem familiæ. Quia, cum pauper ſit, ut ſuppono, commodum ſibi non eſt, diverſos cibos emere, & diverſa pulmenta parare: nec cenſetur Eccleſia cum tanto incommodo, ac diſpendio, abſtinentiam fidelibus injungere. Applicando autem eandem Doctrinam caſui noſtro, dico, quod hæc adamuſſim adaptatur. Siquidem non eſt ambigendum, quod Conventus Fratrum *Minorum* dici debet familia pauper, cum paupertas ſit hæreditas filiis ſuis a *Seraphico Patriarcha* tranſmiſſa, & relicta; ſequitur ergo, quod, ſi in familia Laica familiares infirmi habilitant ſanos ad veſcendum cibis, ſibi alioquin vetitis; a fortiori Fratres valetudinarii familiæ Religioſæ, poſſunt inducere diſpenſationem, ut ſani valeant lacticiniis uti in diebus jejuniorum per annum. Dico *a fortiori*, quia abſtinentia ciborum in Quadrageſima eſt ex præcepto Eccleſiæ, quod majus eſt, cum obliget ad mortale; & abſtinentia a lacticiniis, quia eſt ex Statuto, quæ non obligat neque ad veniale, minor eſt. Si ergo talis paupertas ſufficit ad diſpenſandum in præcepto majori, ſufficere a fortiori debet ad diſpenſandum in minori.

47 Quod confirmatur ex hoc, quia de duobus malis id debemus eligere, quod minori nexu noſcitur obligare, *cap. Duo, capit. N vvi* 13. *Diſt. capit. ſi aliquid* 22. *q*.4. & inter duo bona magis bonum mediocri bono eſt præferendum *cap. Non mediocriter. de Conſecrat. Diſt*.5. liquet autem, quod magis bonum eſt, quod Fratres uniformem refectionem inſimul in Refectorio ſumant, quam quod inter ſe diverſificentur in cibis, cum talis differentia multoties zelum, invidiam, ac æmulationem ſoleat parere. Pariter magis malum eſt, quod conturbat Communitatem cum pacis Religioſæ jactura, quam quod ex accidenti diſpoſitio mere Statutaria non ſervetur; illud autem ſequitur ex diſparitate ciborum inter valetudinarios, ac ſanos, nam ex ea frequenter oriuntur ſcandala inter puſillos, qui conqueruntur ſe male tractari, alios vero diverſo cibo utentes Superiori cariores eſſe, & melioribus cibis ſub velamine valetudinis epulari; accedit conturbatio officialium, ac inquietatio in præparandis ac miniſtrandis diverſis cibis in ſeparatis refectionibus; inſuper major ſumptus Conventus: major incommoditas Syndici in comparandis diverſis eduliis, & major læſio Communitatis, dum non omnes inſimul ad Chorum, ac ad Refectorium conveniunt, ſed, dum Sacræ pſalmodiæ vacant, alii imbecilles, qui alioquin poſſent Choro intereſſe, ad prandium vadunt; & hæc omnia inconvenientia evadunt, ſi diſpenſato Statuto, etiam ſani lacticiniis veſcantur.

48 Confirmo adhuc concluſionem; nam ex Statutis Julii II. ſupracitatis habetur, quod Superiores Locales poſſunt diſpenſare ſuper comeſtione lacticiniorum cum illis Fratribus, qui jure hoſpitalitatis hoſpitibus lacticinia comedentibus aſſiſtunt; ergo ex ſimilitudine rationis, talis diſpenſatio aptari poteſt etiam iis, qui conveſcuntur cum valetudinariis, quorum major eſt cauſa, quam hoſpitum. Nec dicendum, quod illa diſpenſatio pro Fratribus, qui aſſiſtunt hoſpitibus, eſt diſpenſatio particularis, ex qua non poteſt inferri licita diſpenſatio pro tota Communitate. Reſpondeo enim, quod, ſicut excommunicari ex conſequenti poteſt tota Communitas (quæ nequit directe excommunicari) excommunicatis ſingulis de Communitate; ita poſſunt ſinguli Fratres, qui in Refectorio conveſcuntur cum valetudinariis, diſpenſari, & ſic cum quilibet ex familia ita diſpenſetur, ex conſequenti tota Communitas maneat diſpenſata.

49 Tandem ad eandem concluſionem magis firmandam adverto, quod, licet ſit præceptum Regulæ non equitare, tamen ſi non poteſt quis pedeſter ire, & de licentia Superioris quadriget, ſocius ejus eadem fruitur diſpenſatione, quamvis ſanus, & valens pedeſter itinerare, & hoc eſt, ne ſolus frater ægrotus iter conficiat, abſque comite, quod non a Regula, ſed a Statutis tantum prohibetur. Ex hoc ergo ita arguo. Ita eſt ordinatio ſtatutaria, quod Fratres omnes communiter, & iiſdem cibis, & in publico Refectorio, & eadem hora comedant, ſicut, quod Fratres bini, & bini more Apoſtolico incedant: ſed ad hoc, quod hæc ordinatio ſervetur, diſpenſatur cum Fratre ſano, ut poſſit, aſſociando ægrotum, equitare, licet hoc ſit contra præceptum Regulæ; ergo a fortiori, ut ſervetur Communitas, & uniformitas ciborum in Refectorio, quod eſt Statutum magis urgens, quia reſpicit totam Communitatem, quam ire aſſociatum, quod tangit tantum particularem, poterit diſpenſari cum omnibus ſanis, ut comedant lacticinia, quod eſt ſolo jure Statutario interdictum.

50 Dicetur forte contra firmatam concluſionem, quod rationes adductæ æque concludunt, quod Fratres ſani ex adducta cauſa poſſunt veſci carnibus, ſi valetudinarii hoc exigant, ſicut, quod poſſint in Communitate veſci lacticiniis. Igitur vel dicendum eſt, quod ex tali cauſa poſſunt Fratres ſani diſpenſari, ut etiam carnibus veſcantur, quod falſum eſt, vel adductæ rationes non concludant, quod licite poſſint diſpenſari in lacticiniis.

51 Reſpondeo, negando conſequentiam, quia non valet illatio a præcepto formali Eccleſiæ, aut Regulæ, ad ordinationem ſimpliciter Statutariam. Nam major, & urgentior requiritur cauſa, ut diſpenſetur ſuper præcepto, obligante ſub mortali, quam pro diſpenſatione ſuper Statuto, quod ſecluſo contempto, non obligat nec quidem ad veniale. Quamvis ergo adductæ rationes, & cauſæ minime ſufficiant, ut Fratres diſpenſentur ſuper eſu carnium; non poterit tamen inferri; ergo non valent pro diſpenſatione ſuper lacticiniis, cum ex topicis habeatur regula, quod a *majori ad minus deſtruendo non teneat conſequentia*, ut dicendo, quis non poteſt ferre centum, ergo neque poterit ferre decem. Concluditur ergo, quod, ſi pars notabilis Fratrum indiget lacticiniis, poteſt Guardianus eadem dare etiam cæteris, ut uniformis ſit Communitas. Et ſi quæratur, quæ tali caſu dici poſſit *pars notabilis*, cenſeo eſſe ad minus ſupra quartam partem totius familiæ; nam infra eam, *pars* non reputatur *notabilis*, ut patet in eo, qui omitteret minus quarta parte unius horæ divini Officii, qui non eſſet damnandus de culpa gravi, ut firmat *Antonius a Spir. Sanct. Direct. Conf. Tract. 3. diſp. 3. §. 3. num.* 71.

52 Sexta dubitatio eſt, an, cadente in feriam ſextam die Nativitatis Domini, Fratres comedendo carnes private, aut publice, graviter delinquerent, & Superior, illas miniſtrare faciens, privari deberet Officio?

53 Reſpondeo, quod ſpinoſa quæſtio eſt, an propoſito caſu Fratres ſub mortali teneantur ad jejunium. Affirmant, *Miranda*, *Corduba Rodericus uterque*, *Sanchez*, *Rorſſerius*, *Navarrus*, *Portel-*

Portellus, *Vuadingus* locis citatis *a Sanctoro*. *Comment. cap. 3. Stat. 13. quæſt. 5. fol. m. 357.* Negant alii non contemnendi Doctores, nempe *Zambellus*, *Diana*, *Molina*, *Azorius*, *Fagundez*, A S. *Fauſto*, *Bonacina* & mutata ſententia, *Rodericus Senior*, quos allegat, & ſequitur loco citato *Sanctorus*. Dubitabilem eſſe concluſionem utramque jam ab anno 1500. ſubindicant *ſtatuta Alexandrina*, quæ *cap. 3. Art. 2. apud Orb. Seraph. Tom. 3. fol. 146.* ſic habent: *Omnes ſextas ferias ex Regula tenentur Fratres jejunare, niſi S. D. N. declararet non intelligi de illa ſexta feria, in qua Chriſti Domini Nativitas celebratur*. Hoc implicite declaratum fuiſſe ab *Urbano Octavo*, ſcribit loco ſupracitato *Sanctorus*, ex eo, quod dictus Papa ex certa ſcientia confirmavit Conſtitutiones *Urbanas* Patrum *Minorum Conventualium*, in quibus habetur, quod, cadente Nativitate Domini in ſexta Feria poſſint Fratres carnes comedere. Et tandem coceſſionem, *vivæ vocis Oraculo factam Angelo Averſano*, tunc *Procuratori Generali Ordinis a Paulo Quarto* ab Archivio Aracœlitano in Regeſto Ordinis, incipiente ab anno 1518. Deſumptam refert *Sanctorus* ipſe in hæc verba. *Paulus Divina providentia Papa Quartus conceſſit vivæ vocis Oraculo, mihi Fratri Angelo Averſano facto, quoties Nativitas D. N. J. C. venerit feria ſexta, ut Fratres præſentes, & futuri poſſent, & deberent veſci carnibus; & ſuper hoc diploma Apoſtolicum juſſit confici; & hoc præcepit mihi anno ſui Pontificatus ſecundo 1556. quo anno Nativitatis D. N. venit feria ſexta.*

54 Stante ergo tot Doctorum hinc inde caterva, periculoſum eſt, quid certi pro, vel contra affirmare, niſi quod res in opinione eſt, quæ quo ad utramque partem in gradu æqualis probabilitatis poteſt cenſeri. Mihi autem longe probabilior apparet ſecunda ſententia, tum quia fulcitur auctoritate *Pauli Quarti*, qui prænarratam conceſſionem indulſit, & *Urbani Octavi*, qui Conſtitutiones *Urbanas* in ſpecie confirmavit, ut dictum eſt; tum quia ex Regula non convincitur, quod Fratres debeant jejuniare *omnibus ſextis feriis* totius anni, quod eſt contra communem ſenſum Doctorum, & etiam Statuta *Alexandrina*, data numero Superiori; & hoc aperte demonſtro.

55 In Regula *cap. 3.* ſic textualiter habetur: *Fratres* jejunent a Feſto Omnium Sanctorum, uſque ad Nativitatem Domini. *Sanctam vero Quadrageſimam, quæ incipit ab Epiphania, uſque ad continuas quadraginta dies, quam Dominus ſuo Sancto jejunio conſecravit, qui voluntarie eam ieiunent, benedicti ſint a Domino, & qui nolunt, non ſint adſtricti: ſed aliam uſque ad Reſurrectionem Domini ieiunent. Aliis autem temporibus non teneantur, niſi ſexta feria ieiunare*. Circa quem Textum adverto primo, quod cum, juxta communia utraque jura *Arg. l. Ubi lex ff. de Reg. iur. cap. Frequens junct. Gloſſ in V. Proponitur de Reſtitut. ſpoliat. in 6.* dies termini non comprehendantur in termino, ex conſequenti dies Nativitatis Domini, qui eſt terminus temporis, aſſignati pro jejunio Adventus, non comprehenditur in tali jejunio. Adverto ſecundo, quod tria tempora ad jejunium explicantur in Regula, puta, tempus intermedium inter Feſtum Omnium Sanctorum, & Nativitatem Domini, quod dicitur Adventus; tempus Quadrageſimæ poſt Epiphaniam; & tempus Quadrageſimæ communis. Tum ſubjungit. *Aliis autem temporibus non teneantur, niſi ſexta feria ieiunare*.

56 Ex his ita arguo, dictio *alius*, *alia*, *aliud*, ut *Arg. l. Si fundus ſub conditio §. Libertus ff. de legat. 2.* ſcribunt Doctores *Paris. Conſ. 78. num. 21. Volum. 2. Durant. de Art. teſta. Tit. de Hæred. inſt. Caut. 4. nu. 6. Cavalc. de Uſufruct. mul. relict. cap. 1. num. 6. Socin. Corn. Sylvan. Decian. Menoch. Honded. Cened. & Giurba apud Barboſ. Dict. 26. n. 17.* importat diverſitatem a ſupra expreſſis, & diverſa ab expreſſis includit; At in Regula Nativitas Domini jam eſt expreſſa, & excluſa ab obligatione jejunii Adventus, ut probatum eſt; ergo non poteſt comprehendi in jejunio ſextæ feriæ, quod eſt injunctum tempore diverſo a temporibus jejunii, jam expreſſis. Infertur pariter ex eodem fundamento, quod a Regula non præcipitur jejunium qualibet ſexta feria anni, ſed ſolum in qualibet ſexta feria, quæ cadit in *aliis* nempe in diverſis temporibus ab iis, quæ jam ſupra enumeraverat: & ſic ruit fundamentum adverſæ ſententiæ, quod nempe ex vi Regulæ teneantur Fratres qualibet ſexta feria totius anni jejunare.

57 Dicetur contra hæc, quod ex allata ratione ſequeretur, quod cum Feſtum Omnium Sanctorum ſit terminus, a quo incipit Adventus, nec in eo comprehendatur, ſi tale Feſtum cadit in ſexta feria, non teneantur Fratres jejunare, quia talis dies jam eſt prænominata, & conſequenter non incluſa in aliis ſextis feriis, quæ occurrunt in temporibus aliis a jam nominatis, quod tamen nullus Doctor unquam ſomniavit. Reſpondeo, concedendo illationem; & dico, ex vi Regulæ ad tale jejunium Fratres non teneri, ſed ex ſola conſuetudine, quæ legem induxit. Et fortaſſe ea fuit mens Seraphici Patris, ut in die Feſto Omnium Sanctorum Fratres minime jejunarent, quamvis caderet in feria ſexta. Siquidem tale Feſtum eſt ex ſolemnioribus totius anni, jejunandum vero non eſſe in magnis ſolemnitatibus, decrevit *Nicolaus Primus*, reſpondens ad conſulta *Bulgarorum*, *cap. 5.* Unde etiam in Concilio Gangrenſi *c. 18. cap. Utinam 76. Diſt.* anathemate damnatur, qui, imitantes *Manichæos*, jejunant in feſtis.

58 Replicabitur contra prædicta, quod, ſi non intelligitur, quod ex Regula quælibet ſexta feria totius anni ſit jejunandum, ſed ſolum in ſextis feriis, occurrentibus in *aliis* temporibus, *diverſis* a jam expreſſis, ſequeretur magnum abſurdum, puta, quod in feriis ſextis, occurrentibus in Quadrageſima poſt Epiphaniam, non eſſet ſub præcepto jejunandum. Ratio eſt, quia tale tempus *jejunii* eſt tantum facultativum, aut voluntarium, & non cadit ſub præcepto, ergo pariter erunt facultativæ omnes feriæ ſextæ, in eo incidentes: conſequentia eſt manifeſta, nam tale tempus etiam ipſum expreſſum eſt, & ſi obligatio jejunii feriæ ſextæ eſt tantum pro *aliis diverſis* temporibus, & non pro qualibet ſexta feria totius anni, ſequetur, quod ſextæ feriæ, occurrentes in Quadrageſima, non cadent ſuper præcepto.

59 Reſpondeo, negando conſequentiam. Ratio eſt, quia *Seraphicus Pater* in Regula reliquit arbitrio Fratrum jejuniare, aut non, Quadrageſimam poſt Epiphaniam. Nomine autem Quadrageſimæ venit totum complexum quadraginta dierum. Non ſequitur autem, quod ſi jejunium quadraginta dierum arbitrarium eſt, quod pariter arbitrarium ſit jejunium cujuslibet feriæ ſextæ, in illis occurrentis. Sed replicabitur, ſub quo præcepto cadent illæ feriæ ſextæ? Dico, quod cadent ſub illo præ-

cepto

cepto. *Aliis autem temporibus non teneantur, niſi ſexta feria ieiunare*. Nam aut Frater habet illud tempus 40. dierum poſt Epiphaniam, pro Quadrageſima, & illam jejunat, vel non. Si ſic, ſumus extra caſum, quia jejunat. Si non, ergo habet illas ferias ſextas, tanquam tempus, diverſum a Quadrageſima, & ſic adſtringitur ad jejunium ex præcepto, *aliis autem temporibus &c.* Inſtabis iterum, ſi Frater frangit jejunium in alio die in illa Quadrageſima, minime peccat, quia facultativum illi eſt jejunare, aut non. Sed ſi non jejunat in feria ſexta ejuſdem Quadrageſimæ, mortaliter peccat. A quo igitur præcepto tale mortale peccatum inducetur? Reſpondeo, quod ideo peccabit, quia contraveniet eidem præcepto. *Aliis autem temporibus &c.* quia dum violat illam Quadrageſimam, voluntarie aſſumptam, facto declarat, ſe nolle eam obſervare, proinde illud tempus ab eo habetur *aliud* a Quadrageſima, & ſic feriæ ſextæ, ibi incidentes, reducuntur ad alietatem temporum, inibi expreſſorum, & proinde cadunt ſub præcepto, inducente peccatum mortale, & fortaſſe poſſet etiam dici, quod minime peccaret mortaliter, eo quod jejunium ſingulorum illorum dierum eſſet illi facultativum, nec feriæ ſextæ ibi incidentes caderent ſub præcepto. Sed prima Reſponſio, eſt melior, prout etiam ſcribit *Marchantius Expoſit. in Regul. cap.3. Quæſt.1. ℣. Reſpondeo nihilominus fol.m.173.*

60 Sic ergo reſoluta prima parte dubitationis, liquet, quod privatione non poſſet percelli Guardianus, qui in die Nativitatis Domini, cadente in feria ſexta, carnes in Communitate, aut lacticinia parari faceret. Ratio eſt, quia, ut hucuſque probatum eſt, aut nullum abſolute eſt tali die ſervandum *jejunium*, aut ſaltem probabile eſt, quod nulla ex Regula obligatio adſit. Superior igitur non poteſt abſolute probari Reus Statuti; quia Statutum *cap.3.* §.6. *nu.1.* dicit, privandum eſſe Officio Guardianum, qui dat lacticinia, & a fortiori carnes *tempore, quo Fratribus ex præcepto Eccleſiæ, vel Regulæ noſtræ inſtituto jejunandum eſt*: liquet autem, quod pro illo die jejunando nullum urget præceptum Eccleſiæ, & de præcepto Regulæ res dubia eſt, ergo non poteſt habere locum pœna privationis. Ratio eſt, quia delictum in dubio, tum juris, tum facti non præſumitur, & ideo actus, qui poteſt ſonare in delictum, & non delictum, ſemper interpretatur, ut abſit delictum, *Arg. l. Marito ff. Pro ſocio l. Prætor.* §. *Docere. ff. de Vi bon. rapt. cap. Eſtote Extra de Reg. jur.*, interpretatio enim aut juris, aut facti, ſemper facienda eſt in caſu dubio, ut ſit excluſiva delicti, juxta Doctores *Abb. Natta, Maſcard. Farinac. & Menoch. apud Barboſ. Dict.68. nu.16.* Dum igitur non probatum remanet plene crimen, in ſuo genere perfectum, minime poteſt infligi pœna ordinaria privationis Officij. Dico tamen, quod quamvis non conſtet de præcepto Regulæ, an ſit die Natalis Domini in feria ſexta jejunandum, conſtat tamen de univerſali conſuetudine Religionis *Minorum de Obſervantia* utraque. Unde, ſi Guardianus hanc violaret, ſi non deberet privari Officio, ut probavimus, ſaltem aliquam pœnam extraordinariam mereretur, ob contraventionem laudabili in univerſo Ordine conſuetudini.

61 Septima dubitatio eſt, an privandus Officio eſſet Superior localis, qui carnes, aut lacticinia in Communitate præberet feria ſecunda, ac tertia poſt Quinquageſimam?

62 Reſpondeo, quod in nullis Statutis Religionis, quæ viderim, reperitur, quod Fratres illis duobus diebus debeant jejunare, niſi in Statutis Farinerijs *cap.4. ſub init. Orb. Seraph. Tom.3. col.1. fol.54.* in quibus ſic habetur: *Quadrageſimæ obſervantia a Quinquageſima inchoetur*, conſonat autem tale Statutum antiquo Canoni, *Text. in cap. Denique 4. Diſt.* in quo ita diſponitur: *Sacerdotes, & Diaconi, & reliqui omnes, quos dignitas Eccleſiaſtici gradus exornat, a Quinquageſima propoſitum jejunandi ſuſcipiant*. Hunc vero Canonem amplius non obligare, vel quia contraria conſuetudine abrogatus eſt, vel quia per modum exhortationis tantum, non autem Decreti factus eſt, voluit *Gratianus* §. *Hæc etſi junct.* cui concordat; *Gloſſ. final.4. Diſt.* Pari modo de diſpoſitione citati Statuti dicendum eſt; tum quia in *Statutis ſequentibus*, in quibus inſerta ſunt *Farineria*, in ordine ad *jejunium*, minime inſerta eſt talis clauſula, per deſuetudinem abrogata; tum quia exhortativum potius, quam decretorium, ac obligatorium fuiſſe, cenſendum eſt. Concluditur ergo, quod nullum adeſt præceptum de jejunando in illis duobus diebus, ut cum *Roderico, Cypriano*, & alijs, firmat *Sanctor. Comment. cap.3. Stat.13. Quæſt.3. fol. m.254.*; Si ergo nullum adeſt præceptum jejunandi illis diebus, nec ex Regula, nec ex Statutis, reſolvendum, quod non eſſet locus privationi Officij contra Guardianum.

63 Dicitur, quod, ſi non aliud, obſtat tamen conſuetudo, quandoquidem in noſtra Religione, ſaltem apud *Reformatos*, inauditum eſt, quod illis diebus *jejunium* violatum ſit. Reſpondeo, negando aſſumptum, & ejus probationem. Ratio eſt, quia in citatis *Farineriis* indicitur inceptio *ieiunii* Quadrageſimalis a Quinquageſima. Patet autem, quod, ſi tale *ieiunium* ex conſuetudine ſervaretur, una tantum refectio ſumenda eſſet, ſed in multis Provincijs Ordinis, & ſignanter in *Provincia Romana* tale jejunium non ſervatur; licet enim cibi quadrageſimales in Communi menſa in prandio apponantur, tamen in ſero etiam cœnatur, ergo de univerſali conſuetudine *ieiunii* non conſtat. Reſpondeo ſecundo, quod non infertur ex hoc, quod in Refectorio nunquam communiter ſint datæ carnes, inducta ideo ſit conſuetudo, obligans ad *ieiunium*; quandoquidem, qui volunt, extra Refectorium abſque ſcrupulo, & cum ſcientia Superiorum comedunt carnes; nec ratione loci aliquod præceptum nobis imponitur; præcepta enim omnia Regulæ ſunt perſonalia, non localia; ergo neque ex conſuetudine tale præceptum eſt inductum.

64 Minime quidem approbo quorundam uſum, qui in illis diebus ſolum panem, & vinum in menſa Communi apponunt, & facta ſolita benedictione, ac bucella panis, & hauſtu vini guſtato, gratias agunt; mox menſam carnibus inſtructam in alio loco paratam habent, ad quam omnes accumbunt. Pejor eſt permiſſio aliorum, qui tolerant, quod Fratres per catervas diſperſi in privatis locis comeſſationibus vacent. Ille uſus ſapit hypocriſim, iſte vero diſſolutionem nutrit. Melius profecto fieret, quod Capituli Generalis auctoritate decerneretur, quod conformiter cum cæteris fidelibus *ieiunium* inciperetur a Feria quarta Cinerum; & hoc modo ſcrupulus omnis, & tot deformitates, & corruptelæ ceſſarent. Concludo tamen, quod, licet probaverimus, Guardianum non debere vapulare privatione Officij, ſi carnes illis diebus in Commu-

nitate

nitate daret; hoc non obſtante, quia violaret conſuetudinem, quæ aliqualem obſervantiam ſapit, eſſet aliqua reprehenſione dignus, ſi in Communitate carnes daret. Proinde, ut hanc cenſuram evadat, hypocriſim, ac diſſolutionem impediat, omiſſo ſigno campanulæ, per quod, ut ſupra diximus, convocatur Communitas, congreget Fratres in Refectorio, & cum benedictione Dei carnes apponat, nec poterit damnari, quod carnes dederit in *Communitate*, cum abſque ſigno campanulæ, congregata in Communitate, non poſſit dici familia, & hoc modo feci ego, quando Guardianus fui, nec a Superioribus fui ullo modo reprehenſus, quià in legem non commiſi.

§. II. Itinerantium Delicta.

S U M M A R I U M.

1 *Intentio hujus paragraphi aperitur.*
2 *Multiplicia delicta, quæ a Fratribus itinerantibus poſſunt committi.*
Speciale delictum Fratrum Minorum itinerantium eſt equitare.
3 *Equitare quid ſit, & quid importet.*
Definitio equitationis, prout Fratri Minori eſt interdicta.
Eques appellatur, qui etiam mulo, aſino, aut camelo inſidet.
4 *Jumentum quodnam vocetur.*
Bos non venit nomine jumenti, & quando venire poſſit.
Brutum quodnam ſit.
Opinio, quod itinerans, Vectus in humeris hominum, non delinqueret.
5 *Impugnatur poſita opinio.*
Qualis fuerit mens S.P. Franciſci, ferendo præceptum de non equitando.
Vectura Minoribus itinerantibus prohibita, extenditur ad eam, quæ fit in ferculo ab hominibus deportato.
6 *Bigare, quadrigare quid importet.*
7 *Trahi in navi ab equis non eſt delictum, & quare:*
Navigare quid ſit, & de quibus dicatur:
Itinerans in carruca vento impulſa, ut apud Sinas, non incurrit delictum.
8 *Neceſſitas, quæ excuſet a delicto equitandi, multiplex eſt.*
9 *Neceſſitas orta ab infirmitate, quomodo extendatur, ut poſſit licite Frater equitare.*
10 *Explicantur alii caſus neceſſitatis.*
11 *Neceſſitas, & infirmitas, quæ facit licitam equitationem, debet eſſe manifeſta.*
Manifeſtatio neceſſitatis, facienda Superiori, magis reſtricta ab Urbano Octavo.
12 *Ubi intervenit vera neceſſitas, aut infirmitas, non requiritur ad equitandum diſpenſatio, indulta a Superiore.*
Manifeſtum, & manifeſtatum, quomodo differant.
13 *Neceſſitas, aut infirmitas ſufficit, quod dubia non ſit indigenti, aut cuilibet diſcreto viro.*
14 *Ex diſpoſitione Urbani Octavi requiritur, quod neceſſitas, propter quam licitum eſt equitare, ſit manifeſta, gravis, & vera.*
Talis diſpoſitio, & pœnæ in ea latæ non ſunt uſu receptæ.

1 AD ſolam illuſtrationem noſtri Textus cogimur, de *Itinerantium delictis* pauca delibare: nec hærere debet Lector in titulo hujus paragraphi, cum delicti nomen generale ſit, & queat quodvis ſpecificum delictum, ab itinerante patrari, ut proinde non videatur, quod poſſit de *delictis Itinerantium* formari paragraphus ſpecialis, quemadmodum fecimus in toto hoc opuſculo de ſingulis delictis in ſpecie. Etenim concedimus quidem, quod delictum quodvis poſſit committi ab Itinerantibus, ſpecificative ſumptis; non vero reduplicative acceptis, hoc eſt, quod delictum ab iiſdem committatur in ratione propria, qua itinerantes ſunt.

2 Multiplicia quidem in ſpecie eſſe poſſunt talium crimina: nam poſſunt iter inſtituere abſque litteris obedientialibus; aut non petita benedictione Superioris; aut ſine permiſſu Prælati Provincialis, quando literæ obedientiales ſunt conceſſæ a Generali; aut ſine ſocio; aut habitu dimiſſo; aut notabiliter declinando a recta via. Cum autem recitati modi delinquendi formaliter reducantur ad inobedientiam, de iis locuti ſumus in paragrapho *Apoſtaſia*, quæ de directo militat contra obedientiam. Hic autem agimus de ſpeciali modo delinquendi, qui fit a *Fratre Minore* itinerante, non propriis pedibus, ſed equitando, quod ſibi per ſuam Regulam ſub præcepto æquipollenti vetatur, ut poſt *Clementinam Exivi* §. *Ut autem de verb. ſing. Gundiſalvus Compend. Reg. Minor. Tit. Equipoll. num.* 6. Hinc apparet, hoc delictum non poſſe habere locum in aliis Regularibus, quia nullus per ſuam Regulam tali præcepto arctatur: & ideo eſt proprium *Fratris Minoris* ſervare, obligati *Regulam Minorum* in ſua puritate, ut ſumus Nos *Minores de Obſervantia Regulari*, ac *Strictiori*, ac *Cappucini*, quandoquidem *Minores Conventuales* habent de tali præcepto diſpenſationem.

3 Quia vero hoc delictum formaliter conſiſtit in tranſgreſſione præcepti, dicentis: *Fratres non debeant equitare, niſi manifeſta neceſſitate, aut infirmitate cogantur, Regul. Minor. cap. 3.*, nullo potiori modo poteſt cognoſci, in quo conſiſtit hujus delicti quidditas, niſi definiendo quid ſit *equitare*, prout in Regula prohibetur. Poteſt autem ita definiri: *Equitare eſt cujuſvis animalis miniſterio ſubvectione, aut tractione ſuper terram ad pompam, aut commoditatem uti*. Advertas autem lector, me hic definire equitationem, ut præciſe vetitam *Fratri Minori*; non autem in ſe. *Equitare* enim ſecundum ſe non eſt niſi vehi, non tantum equo, ſed etiam quovis animali. Proinde *equitem etiam appellamus eum, qui vel aſino, vel mulo, vel camelo inſidet, nedum equo*, ait *Spiegel. Lexic. jur. V. Equitem*. Sicque etiam *equitare* diceretur, qui vel Elephanto, vel bove, aut vacca, prout apud *Indos Orientales mos eſt*, ad iter faciendum uteretur.

4 In data definitione dico primo, *cujuſvis animalis miniſterio uti*, non autem me adſtringo ad vocabulum *jumenti*, aut *bruti*. *Jumentum* enim intelligitur *brutum*, quod dorſo inſervit, proinde nomine *jumenti* non venit bos, ut dicitur *Text. in l. Aediles. §. Unde ff. de Aedilit. edict. l. Boves ff. de Verb. ſign.* quia collo inſervit in trahendo jugo. Apud *Indos* vero *Orientales*, ut dicebam, qui inſidentes bovi, aut vaccæ, ſua itinera conficiunt, bos etiam nomine *jumenti* venit. *Brutum* pariter importat animal, ratione carens. Dico igitur, *cujuſvis animalis*, ut comprehenderem etiam homines. Non enim abeo in ſententiam *Sanctor. Comment. cap. 3. Stat. 23. ℣. Super humeros fol. m.* 276. qui vult, quod, ſi quis præciſo pretio, vel ſuperbia,

vel

vel ſcandalo, iter faceret, vectus humeris hominum, prout mos eſt apud *Aphros Meridionales*, & *Neapoli*, ac *Genuæ*, non violaret præceptum de non equitando, quia loquendi modus hoc genus vectionis equitationem non appellat, unde præceptum odioſum non eſt extendendum, quo de jure non pertingit.

5 Siquidem prout habet *Hugo de Dina Expoſit. in Regul. Minor. cap. 3.* mens Seraphici Patris in traditione præcepti de non equitando, ea fuit, ut Fratribus ſuis traderet formam *minuendæ ſollicitudinis*, (puta, in procurando pretio equitationis) *humilitatis*, & *auſteritatis*. Quamvis igitur in vectione in humeris hominum abſit pretium, (ſi vectio gratis fiat) ſuperbia, ac ſcandalum; non vitatur tamen læſio *auſteritatis*, ſi ad ſolum commodum, abſque neceſſitate talis vectio fiat; & in rigore ſermonis, *equitare* importat ſolo dorſo jumentorum vehi: unde non poſſet ex vi ſermonis extendi ad alium modum, quo homo vehitur, puta, rheda, lectica, ſella curuli &c. & tamen ex *Divo Bonaventura in Regul. Minor. cap. 3.* expoſitione, quam amplexatus eſt *Martinus V.* & *Julius II.* in ſuis Statutis *apud Sanctor. loc. cit. ℣. Reſpondeo Verbum fol. m.276.* extenditur ad *bigare*, *quadrigare &c.* Sequitur igitur, quod debet etiam favore Religioſæ profeſſionis ampliari etiam ad vecturam, quæ fit lectica, ſella, aut ferculo ſuper humeris hominum, quod præ omnibus vecturis ſenſualem commoditatem ſapit.

6 Dico ſecundo, *ſubvectione*, *aut tractione*; prout enim paulo ſupra dictum eſt, *equitare* importat etiam *bigare*, *quadrigare &c.* de rigore autem ſermonis *equitare*, ut dicebam, importat dorſo animalis uti ad vectionem: *bigare* vero, *quadrigare*, vehi curru, ſella curuli, plauſtro, Sarraco &c. ſignificat vehi motu tractorio animalium, qui vel collo, vel pectore trahunt.

7 Dico tertio, *ſuper terram*, ut excludam tractionem, quæ fit ſuper aquam. Si quis enim *Frater Minor* navigat adverſo flumine, dum ventus ſecundus ceſſat, nec velis poſſunt nautæ uti; aut etiam quovis tempore adhibent equos, boves, aut bubalos ad trahendam navem, licet in tali itinere tractorio, miniſterio animalis utatur, non tamen poteſt dici, quod contra præceptum Regulæ equitet; quia *ſuper terram* non trahitur; ſed vere, & proprie dicitur *navigare*; hoc enim verbum non convenit tantum nautis, ac vectoribus, ſed etiam iis, qui iter inſtituunt in navi, & navi vehuntur, proinde *navigare* dicitur etiam de mercibus, quæ vehuntur in navi. *Text. in l.1. ff. de Naut. fænor.* In Regula autem non prohibetur, quod Fratres navigare non poſſint; cum & ipſe *S. Pater*, ac ejus Socii, Regulæ obſervantiſſimi, navigaſſe legantur, ut obſervat *Sanctor. Comment. cap. 3. Stat. 23. ℣. De navi. fol. m.276.*, & juxta communem Expoſitorum ſententiam, trahi animalibus in navi non importat tranſgreſſionem contra Regulam. Sed quid dicendum, ſi tractio eſſet quidem in rheda, ſeu carruca ſuper terram, non autem fieret ab animalibus, ſed a vento, prout eſt in aliquibus Provinciis Regni *Sinarum*, in quibus viatores iter inſtituunt carrucis, velorum miniſterio, impulſis a vento: eſſet ne talis modus itinerandi prohibitus *Fratri Minori?* Reſpondeo, quod non. Ratio eſt, quia nullo pacto poteſt convenire nomen equitationis (quæ ſola in Regula prohibetur) tali modo itinerandi, cum non miniſterio animalium, ſed ſola vi ventorum carruca moveatur; unde talis modus magis accedit ad navigationem, ratione cauſæ principalis motus, quam ad itinerandum, modo ſolito per currus &c.

8 Dico ultimo *ad pompam*, *aut commoditatem*, ut excludam *neceſſitatem*, qua ſtante, non eſt illicitum *Frati Minori* equitare. Porro neceſſitas ex multiplici capite poteſt oriri: puta, aut ab infirmitate, aut impotentia propria, aut Socii, cum quo quis agit iter. Nam, ſi Socius impotens eſt ad iter pedeſtre, & rheda utitur, Frater, licet ſanus, poteſt & ipſe rheda uti. Ratio eſt, quia conveniens, juxta Statuta, non eſt, quod Fratres ſoli incedant; nequit autem, qui pedeſter ambulat, comitari Socium in rheda, quæ velociori motu movetur; neque etiam, ſi equo vehitur, unde neceſſe eſſet, quod, cum ſæcularium admiratione Frater pedeſter ſolus a longe ſequeretur Socium, qui eſt ipſe ſolus in rheda, ſella curuli, aut equo alium ante iret; & per hoc conveniens eſt, quod etiam ſanus ægrotum Fratrem in rheda, aut equo comitetur. Quod, ſi adducta ratio ceſſat, quia Frater ægrotus in lectica, aut equo, lento gradu itineratur, nec itineris prolixitas ſuperat ſpatium conſuetum, quod poteſt, qui ſanus eſt, peditando, metiri; dico, quod non poteſt ſanus, tuta conſcientia, lectica, aut equo uti. Ratio eſt, quia tali caſu poteſt commode ſanus comitari ægrotum, & ab eo longo ſpatio non diſſociari, & cum lentus ſit motus, ut ſuppono, & iter non excedens, non ultra debitum laſſatur ſanus in comitando; & ſæculares videntes unum equeſtrem, alium vero Fratrem pedeſtrem, ædificationem potius, quam ſcandalum ex eo colligunt, arguunt enim infirmitatem in eo, qui equitat, & neceſſitatem; in alio autem ſanitatem, & in ambobus Regulæ obſervantiam.

9 Pariter neceſſitas oritur etiam ab infirmitate, quæ timetur ſecutura ex pedeſtri itinere, ut bene advertit *Sanctor. loc. cit. Quæſt.2. ℣. Infirmitas fol. m.278.* puta, quia quis expertus eſt, quod itinerando pedibus, ſibi accenditur febris, laborat dolore capitis, fluxiones patitur, ob quas cogitur in Lecto decumbere, & ſimilia &c. Imo etiam recreandi gratia animi, fracti a longa tranſacta ægritudine, longa ſcriptione, longo ſtudio, poteſt, qui peditare nequit, equitare, ut bene *Corduba Expoſit. in Regul. cap. 3. Quæſt. 3.* Ratio eſt, quia lapſus virium infirmitas eſt, & ſicut iſtas reparare licitum eſt, ita licitum erit etiam equitare, quando ſine eo nequeunt vires reparari, aut ſaltem valde confert ad reparationem, cum ex vulgatis, cui conceditur aliquid, conceduntur etiam ea, quæ ad illud obtinendum conferunt.

10 Item neceſſitas equitandi poteſt oriri *ex prolixo*, *vel impedito itinere*, *vel urgentia negotii*, ut ait *D. Bonavent. Expoſit. in Regul. cap. 3.* Ratio eſt, quia in Regula duo caſus exprimuntur, ob quos licet equitare, puta, *neceſſitas*, tamen hæc in plus ſe habet, quam infirmitas. Extendi enim debet ad caſus, in quibus aut pietate, aut charitate in proximos, aut Prælati imperio dictante, inſtituendum eſt iter, aut longum ſupra vires Fratris peditantis, aut quod ex gravitate negotii exigit majorem celeritatem, quam præſtari peditando poſſit; aut impeditum nivibus, glacie, luto &c.; aut nimis arduum, ut in aſcenſu montano, alpeſtrique. In his caſibus tutum eſt equitare, ut communiter Expoſitores.

11 Verum eſt, quod juxta Regulam *cap.* 3. tum neceſſitas, tum infirmitas debent eſſe manifeſta, ut ex horum cauſa poſſit quis licite equitare; ait enim, *niſi manifeſta neceſſitate, vel infirmitate cogantur*, & de tali manifeſtatione ſcribunt communiter Expoſitores, quod debeat eſſe reſpectu Superioris, cujus eſt, inquiunt, ſuper ea diſpenſare. Magis arctavit rem *Urbani VIII. Conſt. Militantis* 1. *Junii* 1640. §. *Ne autem*, quæ communiter intitulatur *de reſtituendo candore*, qui voluit ſubiacere pœnis, ibidem comminatis, (de quibus infra) *omnes Fratres, qui ſine manifeſta, vera, gravique neceſſitate, aut infirmitate, & abſque licentia Provincialis, vel in caſu urgenti, Superioris Localis, de Conſilio, & Judicio trium Diſcretorum Conventus, ſcriptis obtenta, equitare auſi fuerint*.

12 Sed circa ſupradicta adverto, quod aut loquimur de obligatione, inducta per Regulam, aut de inducta ex diſpoſitione talis Bullæ, inſertæ in Statutis Ordinis *cap.* 3. §. 9. *n.* 1. Si primum, dico, quod nulla requiritur diſpenſatio Superioris ſuper præcepto de non equitando, in caſu, in quo interveniat manifeſta neceſſitas, aut infirmitas. Ratio eſt evidens, quia Regula ipſa diſpenſat in tali caſu; igitur non eſt neceſſaria ulterior diſpenſatio Superioris juxta Regulam: ergo, dices, ſi Superior non declarat neceſſitatem adeſſe, & equitationem concedat, Regula violatur? Reſpondeo, negando aſſumptum cum conſequentia; Siquidem non ait Regula, *manifeſtata*, ſed dicit, *manifeſta*. Hoc porro diſcrimen eſt inter *manifeſtum*, & *manifeſtatum*, quod *manifeſtum* eſt id, quod ſenſui, aut rationi evidens eſt ex ſe. Unde dicitur, *manifeſtum* eſſe *crimen*, in quo quis deprehenditur, *arg. l. Si fur. ff. de Furt. ubi Bartol.* tunc enim ſubiicitur ſenſui, *manifeſta propoſitio*, quando, apprehenſis terminis, patet rationi, ut *omne totum eſt majus ſua parte*. *Manifeſtatum* autem eſt id, quod ex ſe minime patere poteſt, unde alio indiget, ut *manifeſtum* fiat, ut eſt occultum factum, quod ex relatione alicujus alteri manifeſtatur.

13 Dum igitur dicit Regula, *manifeſta neceſſitate*, non autem *manifeſtata*, patet, quod loquitur de ea neceſſitate, quæ ſenſui, aut rationi patet; non adſtringitur autem ad hoc præciſe, quod Superiori pateat, ſed ſufficit, quod aut indigenti, aut cuilibet diſcreto viro dubia non ſit, ut de *manifeſta neceſſitate*, ob quam licitum ſit non jejunare, ſcribit *Hugo de Dina Expoſit. in Regul. cap.* 3. relatus à *Marchantio eo. tit. & cap. Quæſt.* 3. *Concl.* 2. Quid enim, ſi doleo nervis pedum, in quibus cæteroquin nulla appareat inflammatio, nullus tumor, & Superior, cui dolorem meum manifeſto, incredulus eſt, (quia non apparent externa ſigna doloris) & mihi negat facultatem equitandi, dum iter facere debeo, forte peccabo in Regulam, ſi abſque diſpenſatione Superioris equitavero? Minime profecto, quia ſufficienter diſpenſor ab infirmitate, mihi *manifeſta*, ex diſpoſitione Regulæ.

14 Loquendo tamen de obligatione, inducta per citatam Bullam *Urbani VIII.*, (quæ ſub culpa gravi obligat, cum Papa in ea jubeat *in virtute ſanctæ obedientiæ*, quæ præceptum formale importat, ad quod ſub mortali obligamur ex voto) aliter eſt dicendum; nam requiritur, ultra *manifeſtam, veram, ac gravem neceſſitatem*, etiam *licentia Superioris Provincialis, vel Localis, in ſcriptis conceſſa*, ut patet ex verbis ejuſdem Bullæ, datis ſupra *num.* 11. Adverto tamen pro quiete conſcientiarum timoratarum, talem Bullam non eſſe uſu receptam, cum præſcripta in ea nec a Superioribus, nec a Subditis ſerventur communiter, & ideo neque in conſcientia obligare ad culpam, ſed tantum ad pœnas, de quibus infra loquemur, & circa equitationem rem conſiſtere, juxta diſpoſita per Regulam.

Probatio.

SUMMARIUM.

15 *In delicto equitationis illicitæ præſumptio ſtat pro delicto.*
Probata equitatione, debet Reus probare legitimam cauſam equitandi.
16 *Hoc delictum probatur etiam per Teſtes ſingulares.*

15 QUO ad probationem hujus delicti adverto, quod cum ſimus in præcepto prohibitivo, (dicente Regula, Fratres non debeant equitare) præſumptio ſtat pro delicto, ita ut ſi ab accuſatore, aut Fiſco probetur, quod *Cajus* equitaverit, præſumitur deliquiſſe; & ex tali præſumptione transfertur in Reum onus probandi *neceſſitatem*, aut *infirmitatem*, ob quam ſibi licitum fuerit equitare.

16 Adverto inſuper, quod tale delictum, eo quod iterabile eſt, poteſt probari etiam per Teſtes ſingulares, ut *Par. p. Tit. Probatio n.* 3. diximus, & nobiſcum contra *Carenam, & Abbatem* tenet etiam *Bordon. Sacr. Tribunal. cap.* 22. *n.* 22. Circa hoc autem nihil peculiare in ordine ad probationem, amplius occurrit.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

17 *Pœnæ illicitæ æquitationis ſunt petendæ a Statutis: & datur Textus.*
18 *Statutum ſecundum.*
19 *Statutum tertium.*
20 *Statutum quartum.*
21 *An in quocumque caſu equitationis intret pœna Statutaria?*
22 *Reſpondetur negative:*
Equitans ſine ſcandalo per modicum iter, non eſt puniendus.
Parvitas materiæ in itinere, quanta ſit.
Pars minor tertia totius alicujus, non cenſetur notabilis.
23 *An pœnæ, latæ in Textu, ſint ſublatæ per recens Statutum Ordinis, diſpoſitum iuxta Bullam Urbani Octavi?*
24 *Reſpondetur negative.*
Dictio præter, quid importet.
25 *Quomodo in hoc crimine dari poſſit privatio ſuffragiorum ultra Carcerem.*
26 *Privatio ſuffragiorum quotupliciter intelligenda, & quomodo in hoc caſu.*
27 *An pœna Carceris bimeſtris debeatur pro unica equitatione?*
28 *Reſpondetur negative, & quare.*
Delictum proprietatis eſt gravius illicita equitatione.
Eſſet inconveniens Statutum, ſi gravius crimen minorem pœnam reportaret leviori.
29 *Quæ pœna ſemel equitanti debeatur.*

30 *An-*

30 *An in omni caſu, ut quis licite equitet, requiratur ſcripta licentia Provincialis?*
31 *Reſpondetur negative.*
Quo caſu Guardianus poſſit dare licentiam equitandi.
32 *An delinqueret, qui abſque neceſſitate iter faceret ſuper curru, tracto a bobus?*
33 *Opinio Sanctori negativa.*
34 *Impugnatur opinio Sanctori.*
35 *Abſurdum, quod ſequeretur ex fundamento Sanctori.*
36 *Motiva, quæ habuit S. P. Franciſcus ad prohibendam equitationem.*

17 Circa pœnas hujus delicti, attendendæ ſunt a *Textu*, & Statutis Ordinis, quorum primus ſic habet: *Equitantes, bigantes quadrigantes ſine licentia, & neceſſitate, bimeſtri carcere macerari merentur; & ſi in hoc defectuoſi fuerint. omni ſuffragiorum jure ſexennio carere deberent. Text. Tit. Applicatio* §. 28.

18 2. *Ad eliminandum equitandi abuſum, præter antiqua Ordinis Statuta, per Conſtitutionem Urbani VIII. omnibus, & ſingulis Ordinis noſtri Fratribus, in virtute Sanctæ Obedientiæ, ac ſub pœna privationis Officiorum, quæ obtinent, & perpetuæ inhabilitatis ad quæcunque Officia, gradus, & dignitates in poſterum, ipſo facto, incurrenda præcipimus, & mandamus, ne abſque manifeſta, vera, gravique neceſſitate, aut infirmitate, & abſque licentia Provincialis, qui eam præſtare non poſſit ſine ſcripto, neceſſitatis teſtimonio ſibi a Guardiano, & Diſcretis Conventus facto; vel in caſu urgenti Superioris Localis de judicio trium Diſcretorum, quorum conſcientias oneramus, in ſcriptis obtenta, equitare, bigare, aut quadrigare audeant, vel præſumant. Eaſdem pœnas ſolis, Miniſtro, & Commiſſario, Generalibus, aliquando ex rationabili cauſa remittendi auctoritate relicta. Stat. Gen. Ord. cap. 3. §. 9. n. 1.*

19 3. *Fratrem ſine dictis cautelis equitantem, bigantem, aut quadrigantem, Guardianus Conventus, ad quem pervenerit, ſub pœna ſuſpenſionis ab Officio per ſex menſes, tenetur in Communitate Fratrum diſciplina afficere, & in carcerem per tres dies recludere, ac Provincialem de transgreſſione monere. Stat. loco cit. n. 3.*

20 4. *Nullus Frater cujuſcunque conditionis ſit equo, jumento, curru in publicas vias Civitatum, Terrarum, vel Hoſpitiorum negotietur, deambulet, aut iter faciat, ſub pœna carceris, & inhabilitatis, ad omnia Officia Religionis Stat. n. 4.*

21 Prima dubitatio circa Textum eſt, an in quocunque caſu equitationis ſine licentia, & neceſſitate, pœnæ in eo contentæ, debeantur?

22 Reſpondeo negative; ſi enim quis, ſecluſo ſcandalo, per modicum iter, ut præfertur, equitaret, non poſſet tali gravi pœna multari. Ratio eſt, quia parvitas materiæ, in hoc delicto, & in aliis quæ illam admittunt, debet excuſare a crimine, ut pœna ordinaria non debeatur. Quod, ſi quæras, ad quæ milliaria poſſit extendi talis parvitas materiæ? Dico, quod poteſt extendi ad quatuor, aut quinque millaria, ultra quæ non poteſt rationabiliter dari parvitas itineris. Ratio eſt, quia viginti milliaria in jure *Text. in l. 1. ff. Si quis cautio l. Itinera ff. de Verb. ſign.* conſtituunt iter unius diei, quod poteſt homo peditando conficere. Quatuor autem, aut quinque milliaria conſtituunt quintam, aut quartam partem itineris. Porro pars minor tertia ali-

cujus totius non cenſetur notabilis, prout docet *D. Antonin. apud Navar. de Oratio cap. 7. n. 44.* Sequitur ergo a ſimili, quod equitans per quartam, aut quintam partem itineris, a jure aſſignati pro dieta, non peccare graviter, & ſic non incurrere pœnam Statuti.

23 Secunda dubitatio eſt, an pœnæ, latæ in Textu ſint ſublatæ per recens Statutum Ordinis diſpoſiti juxta Bullam *Urbani VIII.*, quæ in eo inſeritur.

24 Reſpondeo negative. Ratio eſt, quia in hoc nupero Statuto ponitur clauſula *præter antiqua Ordinis Statuta*; dictio autem *præter*, quando adiicitur rei, quæ ſub genere præcedentium, aut ſubſequentium minime includitur, ſed eſt alterius diverſi generis, habet virtutem augendi, & ponitur pro *ultra*, ut dicunt Doctores *Arg. l. Nam quod. ff. de de Pœn. legata. Bart. in l. 1. in fin. ff. de Pignor. act. Dec. in l. Actione. n. 8. C. de Tranſact. Abb. in cap. literas. n. 10. de Præſumpt. Barboſ. Dictio* 279. *n.* 5. Senſus ergo Statuti eſt, quod Reo de equitatione, ultra pœnas, latas in Statutis antiquis Ordinis, infligantur etiam illæ, quas ibi ſancit.

25 Tertia dubitatio eſt, cum juxta Textus diſpoſitionem *Tit. Pœnar.* pœna carceris includat privationem actuum legitimorum, iſta vero involuat privationem ſuffragiorum, nempe vocis activæ, ac paſſivæ, dubitatur, quomodo cum defectuoſis in equitando poſſit ultra carcerem infligi pœna privationis ſuffragiorum.

26 Reſpondeo, quod, ut *Par. p. Tit. Pœnarum n. 7.* dictum eſt, pœna ſuffragiorum proprie accepta importat privationem vocis activæ, ac paſſivæ in Ordine ad Prælaturas, ita ut tali pœna affectus, nequeat eligi in Prælatum, neque ad electionem alterius ad Prælaturam ſuffragium ferre. Manet tamen in Religioſo, taliter privato, jus ſuffragiorum reſpectu aliorum actuum capitularium, ut in approbatione Novitiorum in ordine ad profeſſionem, & alios actus, in quibus exquirendum eſt votum cujuslibet, qui vocem habet in Capitulo Conventuali. Hoc ſuppoſito, apparet reſolutio dubitationis; nam, quamvis pœna carceris relinquat poſt ſe privationem actuum legitimorum, & hæc includat privationem ſuffragiorum, proprie ſumptam, tamen remanet adhuc in taliter privato jus ſuffragiorum reſpectu aliorum actuum, non ſpectantium ad electionem activam, aut paſſivam ad Prælaturas. Dum igitur in Textu dicitur, quod defectuoſus in equitando, *omni ſuffragiorum jure ſexennio carere debet*, vult decernere, quod, qui habituatus eſt in equitando (*defectuoſus* enim ſignificat eum, qui habituatus eſt in defectibus; unde ebrioſus, aut rixoſus dicitur, qui frequenter ſolet inebriari, aut rixari) careat jure ſuffragiorum, non tantum proprie ſumpto, ſed *omni*, puta, quovis jure ferendi votum in quovis actu capitulari.

27 Quarta dubitatio eſt, an pœna carceris bimeſtris debeatur ei, qui ſemel equitaſſe probatur?

28 Reſpondeo negative. Ratio eſt, quia pœna carceris eſt infamatoria, proinde valde gravis, & atrox eſt; unde rationabiliter non eſt danda, niſi pro delicto ſimili in gravitate. Semel autem equitare, quamvis delictum ſit, non tamen eſt ex gravioribus, qui committi poſſit in Regulam. Profecto *proprietas* eſt delictum gravius equitatione, cum opponatur voto ſolemni paupertatis, & per Sacros Canones *Text. in cap. Monachi Extra de Stat. Monach.* decedens in tali crimine privetur Eccle-

ſiaſtica ſepultura, & tamen juxta Statuta Ordinis *cap. 7. §. 6. n. 5.* proprietarius punitur carcere per ſolum menſem. Eſſet ergo irrationabile Statutum, ſi carceri per duos menſes damnaret eum, qui ſemel equitavit. Intelligendum ergo Statutum eſt de eo, qui pluries tali crimine deliquit; replicatio enim criminis juſta cauſa eſt, ut augeatur pœna ultra eam, quæ delicto ſemel commiſſo deberetur.

29 Sed quæ pœna ſemel equitanti debetur? Dico, quod debetur pœna, quæ exprimitur in Statuto Tertio, dato ſupra *num.19.* puta, quod diſciplinetur a Guardiano, & per triduum carceretur; & moneatur de hoc Provincialis. Carcer iſte non debet eſſe formalis, ut jura juribus concordent, nam carcer formalis, & ad pœnam, ut *Par.1. Tit. Pœnarum num.75.* ex Statutis probavimus, non poteſt dari, niſi per ſententiam Definitorii. Sequitur ergo quod, ſi a ſolo Guardiano ſit dandus, ſit tantum carcer pœnalis, hoc eſt recluſio in carcere, non tamen ablata carcerato forma habitus. Monendus autem de hoc eſt Provincialis, ut, ſi Reus ſæpius tale crimen commiſerit, pœna carceris formalis ad normam Statuti puniatur.

30 Quinta dubitatio eſt, an ad hoc, quod quis in omni caſu valeat impune equitare, requiratur licentia Provincialis in ſcriptis, cum cautela præſcripta in Bulla *Urbani VIII.*, de qua dictum eſt ſupra *n.18.*

31 Reſpondetur negative. Ratio eſt, quia in eadem Bulla conceditur facultas Superiori Locali, *ut in caſu urgenti*, (nempe ex accidenti, & in abſentia Provincialis) poſſit ſcripto, & cum judicio Diſcretorum talem facultatem indulgere. Licentia igitur Provincialis neceſſaria eſt pro iis, qui ex pedum infirmitate, aut alia cauſa, non poſſunt peditare, itaut ſemper cogantur equitare, & iſte eſt verus ſenſus Bullæ. Cæterum in caſibus accidentalibus poſſunt, abſente Provinciali, Superiores licentiam concedere.

32 Sexta dubitatio eſt, an, qui abſque neceſſitate, & ad vitandum tantum laborem itineris, iter faceret ſuper curru a bobus, aut equis, vel mulabus tracto, Reus eſſet talis delicti?

33 Reſpondeo, quod *Sanctor. Comment. cap.3. Stat.23. Quæſt.1. ℣. Reſpondeo negative fol. m.277.* tenet, quod non; quia currus rigoroſe non eſt equitatio; & *S. Bonaventura* ſcripſit, non licere fratribus bigare, aut quadrigare, *quia majoris ſunt ſumptus*; unde infert, quod, ſi gratis detur quadrigatio &c. nulla ratio urget in contrarium; trahi autem in curru res pompatica non eſt, ſed potius riſu digna; & concludit cum Statutis Julii II. *cap.3. Par.6.* quod *intentio S. Franciſci fuiſſe credatur, potius pompam, quam equitandi neceſſitatem, & utilitatem excludere.*

34 Sed talis opinio ſuſteneri non poteſt: conceſſo enim, quod equitare non importat proprie ambulare in curru, non tamen ſequitur intentum; quia hoc modo neque ambulare in rheda, carruca, aut lectica eſt proprie equitare, non tamen tollitur, quin in communi ſenſu, & Statutis Ordinis, bigare, quadrigare &c. delictum non ſit. Quid autem differt rheda a curru, ſeu plauſtro, aut ſarraco? Idem ſunt prorſus: ſunt enim inſtrumenta, ad vehendum fabricata, & non differunt, niſi accidentaliter in hoc, quod carruca operimentum fornicatum habet ad commoditatem, quo caret currus. Si ergo biga, quadriga, ac carruca interdicitur, idem erit de curru.

35 Quod autem intentio S. *Patris Franciſci* fuerit interdicendi ſolam pompam, ac faſtum in prohibenda equitatione, non autem utilitatem; falſum eſt; aliter ſequeretur, quod qui abſque neceſſitate equitaret in mulo, burdone, aut aſino, a quibus faſtus, aut pompa non inducitur, non delinqueret: ſed quis concedet hoc contra communem ſenſum Expoſitorum Regulæ? Quod vero interdictum ſit *bigare, aut quadrigare, quia majoris ſunt ſumptus*, & hoc modo læderetur paupertas, poſſet inferri, quod nullum ſit interdictum, ſi nullus adſit ſumptus, & ſic pro libitu liceat quadrigare, quando hoc gratis habetur. Poſſet etiam inferri; ergo etiam, quando nullus eſt ſumptus, poteſt Frater equitare, ſi neceſſitas faciendi ſumptus eſt ratio finalis prohibitæ equitationis, & quadrigationis. Sed nullus profecto dicet hoc.

36 Dico igitur, quod, ut tradidimus ſupra *num.5.* ex *Hugone de Dina*, S. Pater tria habuit motiva prohibendæ equitationis, primum eſt *minuendæ ſollicitudinis* in procurando pretio vecturæ, quæque illa ſit. Secundum eſt *conſervandæ humilitatis*. Tertium autem *exercendæ auſteritatis* in vita pœnitentiæ. Eſto igitur, quod vectura gratis detur, & ſic ceſſet primum motivum. Eſto, quod quis equitet in aſino, aut vehatur in plauſtro, quæ ſonant vilitatem, nec lædunt humilitatem, & ſic ceſſet ſecundum. Si tamen ad ſolam commoditatem quis vehitur curru, plauſtro, ſarraco, aſino &c. læditur tertium motivum, nempe *auſteritatis*, & ſic contra intentionem *Seraphici Patris*, & contra Regulæ verum ſenſum delinquet.

§. III. Hoſpitalitatis Læſio.

SUMMARIUM.

1 *Hoſpitalitas, quid ſit.*
Hujus virtutis perfectio, in quo conſiſtat.
2 *Ad hoſpitalitatem, quando quis obligetur ex juſtitia, & quando ex charitate.*
Læſio hoſpitalitatis, quomodo definiatur.
3 *Denegatio neceſſariorum tantum peregrino facta, importat hoc crimen.*
4 *Ad hoſpitalitatem ſpecialiter obligantur Fratres Minores.*
5 *Specialis obligatio reſpicit peregrinos ejuſdem Ordinis.*
Religioſus habet jus ad bona ſui Ordinis.
6 *Separatio Conventuum, ac Provinciarum non minuit obligationem hoſpitandi quoſvis Fratres advenas.*
Bona Conventu ſunt communia Fratribus advenis, ac incolis.
Advenæ ſubduntur obedientiæ Superioris Localis, ut Fratres de familia.
Habens aliquem in famulatu, & ſub ſua obedientia, eum alere tenetur.
7 *Superior Localis nequit a ſuo Conventu repellere Fratres advenas.*
8 *Probatur obligatio hoſpitandi Fratres ex Regula.*
Ad talem hoſpitationem tenemur jure naturali, ac Divino.
9 *Explicatur Textus Regulæ.*
Domeſtici qui dicantur.
Fratres carnales, habentes pro indiviſo hæreditatem Patris, habent omnia communia.
10 *Mater tenetur lactare filium propriis uberibus.*
Si Mater non lactat filium, tenetur expenſis

pro-

proprijs per Nutricem lactate.
Tempus, quo infans tenetur materno obſequio, eſt triennium.
Amor charitatis eſt fortior amore carnali.
11 *Probatur ex alio capite obligatio Superioris hoſpitandi advenas.*
Diſpoſitio de uno correlativo trahitur ad aliud.
12 *In quo cadat proprie crimen hoſpitalitatis læſæ.*
13 *Miniſtrare Fratribus infirmis neceſſaria, eſt præceptum Regulæ, obligans ſub mortali.*
Quos nam obliget tale præceptum.
14 *Caſus in quibus tale præceptum violatur.*

1 AD cognitionem hujus criminis, quod placuit intitulare *læſionem hoſpitalitatis*, (quod tamen unico vocabulo potuiſſet efferri, dicendo *inhoſpitalitas*, ſi licuiſſet latine dicere) neceſſarium eſt ſcire, quid ſit *hoſpitalitas*, & quando ad eam teneamur ex charitate, & quando ex juſtitia. Dico igitur, quod *hoſpitalitas eſt virtus, inclinans hominem ad requirendos, & in propria domo recipiendos peregrinos, & ſibi neceſſaria miniſtrandum*. In qua definitione advertendum, quod dico, quod eſt *virtus*, nempe ſpecies charitatis, *inclinans ad requirendos peregrinos*, quia ait Apoſtolus *ad Roman. cap. 12. ℣. 13. hoſpitalitatem ſectantes*, ex quo loco deducitur, ut ex *Origente* tradit *Concil. Pariſ. ſub. Gregor. IV. cap. 14.* quod *hoſpitalitas* non limitatur ad hoc, *quod venientem ad nos hoſpitem ſuſcipiamus, ſed requiramus, & ſollicitemus, & perquiramus ubique hoſpites*; quemadmodum fecit *Abraham Gen. cap. 18. ℣. 12.*, qui cucurrit in occurſum Angelorum, in ſpecie humana peregrinantium, & rogavit, ut in tabernaculum ſuum diverterent; & *Loth Gen. c. 19 ℣. 3.* qui eoſdem Angelos, in platea urbis ſedentes, compulit apud ſe hoſpitari; ac *Lucas*, & *Cleophas* diſcipulorum Chriſti, qui *Luc. cap. 24. ℣. 29.* eundem in ſpecie peregrini *coegerunt*, ut ſecum ad cœnam in hoſpitium intraret. Verum eſt, quod talis diligentia in perquirendis, ac invitandis peregrinis, potius eſt opus perfectionis, quam obligationis; unde ſufficienter quis *hoſpitalitatem* exercet, qui peregrinum egentem, in domum ſuam recipit, & ei neceſſaria tribuit.

2 Sicut autem in communi Doctorum ſententia, aliquando obligatur Chriſtianus *ex charitate* tantum bene facere proximo, quando nempe iſte non eſt in extrema neceſſitate; *ex juſtitia* vero, quando proximus eſt in neceſſitate extrema: ita pari methodo obligatur ad *hoſpitalitatem*: & ſic faciens contra eam, aliquando peccat tantum venialiter, quando ex charitate tantum quis obligatur ad *hoſpitalitatem*; aliquando autem mortaliter, quando ad eam tenetur ex juſtitia. Ex his ergo deduci poteſt ratio *læſionis hoſpitalitatis*, quæ delictum eſt, & poteſt definiri, quod ſit *culpabilis denegatio neceſſariorum peregrino, extreme indigenti*. Ex hac definitione elicitur, quod hoc eſt crimen omiſſionis, cum conſiſtat in non faciendo, quod quis facere debet; ſed poteſt etiam eſſe commiſſionis, ſi quis non tantum peregrinum non reciperet, ſed etiam ingreſſum in domum violenter expelleret verbis injurioſis, ac verberibus, ipſum offendendo. Additur autem *culpabilis*, nam omiſſio ſimpliciter receptionis peregrini poteſt eſſe non culpabilis; ſi nempe aliquis denegaret recipere peregrinum, quem recipere non valeret ob propriam paupertatem, anguſtiam domus &c. culpabilis tamen eſt, quæ ex avaritia procedit &c.

3 Elicitur ſecundo, quod non quarumvis rerum denegatio, peregrino facta, importat hoc crimen, ſed tantum denegatio neceſſariorum. Unde, ſi peregrinus habet nummos, quibus poſſit ſibi victum mercari, non teneor ſibi cibum miniſtrare; bene tamen teneor ſub tecto meo recipere, & illi cubile congruum, & focum, qui ſibi algenti neceſſarius eſt, parare. Ratio eſt, quia ex juſtitia non teneor proximo præbere, niſi neceſſaria ad ejus ſuſtentationem. Elicitur tertio, quod ſupradicta præſtanda ſunt ſub dicta obligatione, non cuivis peregrino, ſed tantum *extreme indigenti*, puta, illi, qui non ſolum nequit ſibi neceſſaria emere, ſed etiam, quia alium non invenit, qui poſſit, & velit illa præbere eidem. Quod, ſi alii ſint, qui eum recipere poſſint, & credibile eſt, quod de facili peregrinus inveniet alium, qui eum recipiet, non pecco contra juſtitiam, eum non recipiendo. Ratio eſt, quia ille non eſt in extrema neceſſitate, quæ me arctet ad eum recipiendum, cum æque bene credibile ſit, quod ab alio recipiatur.

4 Supradicta quidem quadrant cuicumque homini Chriſtiano, ac reſpectu cujusvis conditionis ſit peregrinus: ſed quo ad Religioſos, præſertim Ordinis noſtri, pro quibus ſpecialiter hæc ſcribo, res altius emedullanda eſt. Sciendum igitur; quod ſi loquamur de peregrinis laicis, aut etiam Clericis, ac Religioſis alterius Ordinis, parem obligationem habent noſtri Superiores exercendi *hoſpitalitatem*, quam habent cæteri Chriſtiani ſub debito charitatis, ac juſtitiæ juxta indigentiam communem, aut extremam, in qua ſunt peregrini juxta ſupradicta. Ratio eſt, quia ex Regula nullum ſpeciale præceptum circa hoc nobis imponitur, unde non ligamur alia obligatione erga proximum peregrinantem, quam ea, quæ a communi præcepto: *Diliges proximum ſicut teipſum*, omnibus Chriſtianis imponitur. Debent tamen ratione boni exempli, & cum ſint in ſtatu practicandi majores virtutis actus Regulares, præ ſæcularibus propenſiori ſtudio exercere *hoſpitalitatem*, cum hæc a Sacris Canonibus, multipliciter viris Eccleſiaſticis inculcetur. *Triden. Seſſ. 25. cap. 8. de Reform. cap. 1. cap. Quieſcamus. 42. diſt. c. Quia in fin. 11. q. 2. cap. 1. de Empt. & vendit. c. de Monachis. Præben., & dignit.*

5 At loquendo de Hoſpitibus noſtri Ordinis, res aliter ſe habet, nam ſub mortali tenentur Superiores, Fratres advenas, qui cum legitimis literis obedientialibus ad ſe divertunt, ex juſtitia hoſpitari, ac eis cibum, & alia neceſſaria miniſtrare. Ratio eſt, quia, ut ex Leſſio *De juſt. & jur. lib. 2. cap. 35. Dub. 12. nn. 68. ℣. Sed contra*, docet *Peyrinus formul. lit. O. num. 2.* Religioſus habet jus ad bona Religionis participanda; ſicut enim in profeſſione, abdicatis propriis bonis, operas ſuas obligat Religioni, ita vice verſa Religio obligata manet ad providendum ſibi neceſſaria, & hoc obligatione juſtitiæ. Poteſt ergo Religioſus advena de rigore prætendere participare de bonis ejus Conventus, ad quem divertit, velut cæteri Fratres; & ſi Superior hoc ſibi denegat, contra juſtitiam delinquit.

6 Nec facit contra hoc ſeparatio Conventuum in Provinciis, & diſtinctio Provinciarum in Ordine, ita ut ad bona hujus Conventus habeant jus illi tantum, qui ſunt de ejus familia, & ſic pari modo de Provincia. Quia Provinciarum, & Conventuum diſtinctio eſt quid accidentale, quod reſpicit, & importat tantum regimen politicum, & reſpectu iſtorum vera eſt inſtantia, quæ fit; ſiquidem

dem Fratres advenæ non habent vocem in Capitulo Conventuali, non fruuntur ordine præcedentiæ, quo gaudent Fratres de Familia &c. Sed reſpectu victus, ac aliorum neceſſariorum aliud eſt dicendum. Nam dum Superior Generalis, qui in omnes Provincias, ac Conventus Ordinis jus habet, concedit Fratri legitimam obedientiam pergendi ad aliquem locum, conſtituit eum quodammodo de familia illius Conventus, in quo tanquam hoſpes recipitur, pro toto illo tempore, quo ibi manet. Et ideo Frater ille non minus, ac alii Fratres de familia, ſubditus eſt, & obedire tenetur Superiori locali illius Conventus tam in directivis, quam in coercitivis. Sequitur ergo, quod reſpectu neceſſariorum ad victum, ſanitatemque, Frater advena habet verum jus ad bona Conventus, toto tempore, quo ibi hoſpitatur, ſicut habet quilibet alius Frater de illius familia. Et confirmatur ex hoc, quod, ut habetur, ex jure *Arg. l. Si paterno. C. de nego. geſt. ubi Gloſſ. & Jacob. Butr. cap. 6.* habens aliquem in famulatu, qui ei obedire tenetur, obligatus eſt ad eum alendum. Si ergo advena, dum manet in Conventu, obedire tenetur Superiori, pari modo vitæ neceſſaria debet habere.

7 Sequitur igitur ex his, quod eo modo, quo Superior Localis nequit repellere a Conventu Fratrem de ſua familia, qui cum legitima licentia egreſſus ad eum revertitur; neque pariter poteſt ſibi neceſſaria denegare; ita non poteſt denegare Fratri cuivis advenæ *hoſpitalitatem*, & alia ejus vitæ neceſſaria; & ſi ea denegat, delinquit crimine *Læſæ hoſpitalitatis*.

8 Quæ hucuſque dicta ſunt fundatur in Regula noſtra, ſic habente *cap. 6. Et ubicumque ſint, & ſe invenerint Fratres, oſtendant ſe domeſticos invicem inter ſe, & ſecurus manifeſtet unus alteri neceſſitatem ſuam: quia, ſi mater nutrit, & diligit filium ſuum carnalem, quanto diligentius quis diligere, & nutrire debet Fratrem ſuum ſpiritualem? Et ſi quis in infirmitatem ceciderit, alii Fratres debent ei ſervire, ſicut vellent ſibi ſerviri.* Ex quo Textu, quamvis Papa in ſua *Clement. Exivi. de Verb. ſign.* in qua diſcrevit mandata Regulæ in præcepta eminentia, æquipollentia, & habentia vim præcepti, non hauſerit præceptum aliquod de *hoſpitalitate* ſervanda, tamen, ut advertit *Sanctor. Comment. cap. 6. S at. 2. V. Quam autem fol. m. 371.* ad eam tenentur de jure naturali, ac Divino; unde *Expoſit. Anonim. in Regul. Minor. cap. 6.* ait, quod in citato Textu Regulæ includitur *aliquid præcepti omnibus Fratribus, ſcilicet domeſtica charitas ad Confratres.*

9 Libet autem expendere vim verborum citati Regulæ Textus, ut magis roboretur ex eo data concluſio. Dicit ergo, quod Fratres debent ſe oſtendere *domeſticos* invicem inter ſe. Senſus verus hujus termini, *domeſticos*, non eſt, ut communiter accipitur, ut is dicatur *domeſticus* idiotiſmo Italico, qui latine dicitur *affabilis*, *comis* &c. ſed, prout *arg. l. Præſenti C. de His qui ad Eccl. confug. & ibi Gloſſ. in §. Sane. Bart. in l. Reſpiciendum §. Furt. ff. de Pœn.* elicitur, *domeſtici* dicuntur, qui ex eadem domo ſunt, & nobiſcum habitant. Dum ergo dicit Regula, quod Fratres ſe oſtendant *domeſticos* inter ſe, vult dicere, quod ſic ſe habeant ad invicem, ut ſi eſſent de eadem domo, nec differentiam faciant inter advenas, & familiares, ſed ſint veri Fratres ex charitatis profeſſione, tanquam ex eadem domo, & ſanguine procreati fratres naturales. Stat autem, quod fratres naturales, qui pro indiviſo fruuntur paterna domo, ac hæreditate, habent omnia ejus bona æqualiter communia, nec aliquis, aut aliqui eorum poſſunt dicere, hoc eſt meum, nec diſponere de eo, tanquam de re propria, ut dicunt jura *l. In tantum ff. de Rer. divi. cap. Qui manumittit. 22. q. 2. cit. in Repert. Abbat. V. Bona arg. cap. Ratio. de Præben.* ergo Fratres pariter, licet advenæ debent uti bonis Religionis, quibus pro indiviſo frui debent, nec aliqua facienda eſt diſcretio in hoſpites, ac eos, qui ſunt de familia.

10 Et magis roboratur concluſio a ſimili, imo a fortiori, ex eo quod in eodem Textu ponitur. Ait enim, ſicut *mater nutrit, & diligit filium ſuum carnalem*, ita debet Frater *nutrire, & diligere Fratrem ſuum ſpiritualem.* Conſtat autem quod mater de jure *text. in cap. Ad ejus 5. Diſt.* debet propriis uberibus lactare filium, ſi non obſit cauſa legitima; quæ ſi deſit, expenſis propriis debet facere filium ali, ut ſcribit, *Abb. in cap. Cum haberet. num. 8. de Co. qui dux in matr.* & hoc pro toto tempore, pro quo filius eget materno obſequio, quod eſt triennium, ut jura volunt *cap. Ex literis. de Converſ. infidel. Gloſſ. final. in cap. Cum haberet. de eo. qui dux. in matr. & ibi l. Nec filium. C. de Part. pot. & l. Si quis a liberis. §. Non tantum. ff. de liber. agnoſc.* Ergo pariter Frater, nempe Superior, alere debet, nutrire, & neceſſaria ſubminiſtrare fratri ſive advenæ, ſive incolæ, qui omnes pari modo ſuæ obedientiæ ſubduntur. Imo a fortiori hoc debet facere; nam, ut ait, *D. Bonavent. Expoſit. in Regul. Minor. cap. 6. amor charitatis fortior eſt amore carnali*; ſi igitur ex ſolo amore carnali mater nutrit filium, a fortiori Frater ex obligatione charitatis nutrire debet Fratrem ſuum ſpiritualem.

11 Emergit adhuc amplius in Superiore Locali debitum *hoſpitalitatis* ex alio capite; nam ſub pœna apoſtaſiæ, prout ſancitur in Statutis Ordinis *cap. 3. §. 7. num. 7.* tenentur Fratres advenæ, in locis, ubi ſunt Conventus, antequam ad negotia divertant, ſe Superiori præſentare, & extra Conventum, abſque ejus licentia, non commorari: Si ergo debitum ſub gravi culpa eſt Fratris advenæ ad Conventum pergere, par debitum Superioris erit illum recipere, & hoſpitari: Siquidem correlativa ſunt ad Conventum pergere, & in Conventu recipi; & ſi in advena obligatio eſt in Conventu commorari, in Superiore obligatio erit concedere hoſpiti permanentiam, ac manſionem in Conventu, & ſi talis obligatio eſt hoſpiti ſub culpa mortali; par obligatio erit Superiori eum hoſpitandi, ex trita doctrina correlativorum, de quorum uno diſpoſitio trahitur ad alterum *arg. l. final. de Acceptib. l. fin. S. de Indict. vidua. toll. l. Si quis Servo C. de Furt. Barboſ. Axiom. 61. num. 1.*

12 Patet igitur, in quo conſiſtat hoc crimen *Læſæ hoſpitalitatis*, quod proprie cadere poteſt in Superioribus Localibus, quorum intereſt advenas fratres in Conventu recipere, cum ad eos ſpectat ex diſpoſitione Statutorum, eorum literas obedientiales luſtrare, ac examinare. Cadit etiam non raro in Officialibus, puta, in deputato ad recipiendos hoſpites, ac miniſtris Refectorii, ac coquinæ, qui hoſpites, præſertim ſi pauperculi Fratres ſint, inurbane, ac avare tractant; & in iſtos a Superioribus eſt ſevere animadvertendum; non tantum enim Rei ſunt violatæ charitatis, ac præcepti Regulæ, ſed etiam in cauſa ſunt, quod male in Ordine audiatur de Provincia, in qua hoſpites non cha-

ritatem

ritatem, ſed ruſticitatem, contumelioſa non raro verba, & indignam Religioſo ſtatu tractationis formam, experiuntur.

13 Quamvis autem obligatio erga hoſpites recipiendos importet ſubminiſtrationem eorum omnium, quæ neceſſaria ſunt ipſis, dum ſani ſunt; tamen magis in quibuſvis Fratribus urget charitatis obligatio, quando hoſpites infirmi ſunt; licet vero videatur ad hos limitari diſpoſitio Regulæ, eo quia, poſtquam monuit Fratres de *hoſpitalitate* ſervanda, ſtatim ſubjungit: *Et ſi quis eorum in infirmitatem ceciderit, alii Fratres debent ei ſervire, ſicut vellent ſibi ſerviri*, tamen hoc univerſaliter, & de omnibus Fratribus intelligendum eſt, quod, ſi aliquis eorum infirmitate laborat, alii Fratres debent ei ſervire. Hoc vero eſt præceptum, obligans ſub mortali, ut declarat *Clement. Exivi. ℣. Item quia propterea. de Verb. ſign.* & maxime afficit Provinciales, ac Guardianos, cum iſtis præcipue cura infirmorum in Regula *cap.* 4. demandetur. Afficit pariter Infirmarios, qui a Superioribus ſunt ad hoc munus deputati. Quod, ſi in Conventu ſpecialis Officialis pro cura infirmorum deſignatus non eſt, præceptum de ſerviendo infirmis, obligat pro modulo ſuo quoſvis Fratres ſub mortali, ut bene advertit *Sanctor. Comment. cap. 6. Stat. 7. ℣. Dico quarto ſol. m.* 374.

14 Porro grave eſſet delictum in infirmis non ſerviendis, ſi in periculoſa ægritudine non accerſiretur Medicus; ſi ob avaritiam non providerentur medicinalia; aut cibi convenientes; aut ſupellectiles, infirmo neceſſariæ; aut ſi derelictus in lecto maneret, nec ullus ſibi auxilio eſſet in iis, quæ ſibi æger præſtare nequit.

Probatio.

S U M M A R I U M.

15 *Probatio hujus criminis fit per Teſtes.*
Nihil habet ſpeciale.

15 LÆſæ *hoſpitalitatis* crimen, aut negligentiæ in ſerviendo infirmis, nihil ſpecialitatis habet. Conſueto igitur modo per Teſtes probare ſufficit, quod Superior Localis repulit pauperculum Fratrem, qui cum legitima obedientia ad ſuum Conventum appulit, & cum febri laboraret in hoſpitio apud ſæcularem, aut in hoſpitali receptus eſt &c. aut quod Coquinarius, Janitor, & Refectorii miniſter Fratres advenas ſoleat male tractare; dure, ac ruſtice cum eis agendo, & denegando, aut malo modo tribuendo ea, quæ Religio tribuere conſuevit &c. ſive, quod Infirmarius nec charitatem, neque compaſſionem cum ægrotis ſervet; cibos perverſe paret; medicinas ſuo tempore, juxta Medici præſcriptum, & artem, non præparet, aut tribuat; infirmos non viſitet, non conſoletur; munditiem lecti, Cameræ, vaſorum &c. non curet, & alia hujuſmodi. His concludenter probatis, locus erit Statutariis pænis, de quibus infra.

Pœnæ.

S U M M A R I U M.

16 *Pœna danda in extremo judicio contra non ſervantes hoſpitalitatem.*
17 *Nulla pœna datur determinata in jure contra Clericos, non ſumentes hoſpitalitatem.*
18 *Regulares circa hoc crimen conſulant ſuas Conſtitutiones.*
19 *Statutum primum pro Minoribus de Obſervantia*
20 *Statutum ſecundum.*
21 *Statutum tertium.*
22 *Quando locus ſit privationi Officii in Superiore locali, male tractante Advenas.*

16 TErribilis ſane pœna eſt, quæ contra *violatores hoſpitalitatis*, ac non exercitæ erga infirmos charitatis, in extremo judicio feretur a Jeſu Chriſto: *Ite maledicti in ignem æternum, Matthæ. cap.* 25. ℣. 31. & 43. quia *Hoſpes eram, & non collegiſtis me; infirmus, & non viſitaſtis me.* Extrema pœnarum hæc eſt, & ſi eam oculo fidei bene examinarent Chriſtiani, charitas, quæ noſtro tempore dietim magis, magiſque frigeſcit, iterum ferveret, ut erat in primitiva Eccleſia. Quia vero talem pœnam inferre non ſpectat ad forum judiciale humanum, ſed Divinum, de illa non tractamus.

17 Quo ad pœnas humanas reſpectu Clericorum Sæcularium, nulla habetur pœna, in jure determinata; quamvis enim per *Tridentinum*, ac ſacros Canones, quos dedimus ſupra *num.* 4. injuncta ſit Clericis obligatio *hoſpitalitatis*, nullam tamen invenio determinatam coercitionem contra eos, qui circa illam notabiliter defectuoſi ſint. Arbitror proinde, quod pœna illorum arbitraria ſit Epiſcopis, qui tamen non ſolent de hoc inquirere in viſitationibus, & ut par eſt, eos multare.

18 Regulares vero proprias debent Inſtrare Conſtitutiones, & ad earum normam Superiores Locales punire. Pro *Nobis Minoribus de utraque Obſervantia*, ſequentes habemus ſanctiones.

19. 1 *Superiores, qui charitatem circa hoſpites, & infirmos neglexerint, Officio deſtituantur. Officiales ad id deſtinati ſuffragiorum jure triennio careant. Text. Tit. Applicatio.* §. 31.

20 2 *Fratres hoſpites, etiam aliorum Ordinum, cum primum ad locum acceſſerint, benigne recipiantur &c. Negligentes Guardianus puniat, & ſi ipſe deliquerit, a Provinciali pro modo negligentiæ multetur, etiam cum privatione Officii, & ſuffragiorum juris per triennium. Stat. Gen. Ord. cap.* 6. §. 7. *num.* 1.

21 3 *Si Superiores Locorum, aut infirmorum curæ Præfecti, vel aliqui Fratrum in iis, avaritia, aut negligentia culpabiles fuerint, Provinciales admoneant eos, & ſi quem defectuoſum notabiliter invenerint, Officio deſtituant, & acrius pro modo culpæ caſtigent. Statut. loc. cit. num.* 6.

22 Circa ſupradictas diſpoſitiones nulla emergit difficultas ſpecialis, cum ex ſe claræ ſint. Noto tantum, quod privatio Officii reſpectu Superioris Localis locum habet, cum fama vagatur in Provincia, quod ipſe non religioſe hoſpites receperit, neque illis manſionem ſuam congrua ſupellectili, ac alia neceſſaria miniſtrare fecerit, taliſque fama orta ſit ab hoſpitibus ipſis, qui de tali Superiore conqueſti ſint. Hoc autem patet ex diſpoſitione alterius Statuti *num.* 2. quod ita cantat: *Guardiani, qui in hoc* (puta, in non parando neceſſaria hoſpitibus) *fuerint negligentes, præſertim illi, de quibus ab hoſpitibus fuerit murmuratum ſemel, atque iterum, a ſuo Officio per Provincialem deponantur*

§. IV. Lenocinium.

S U M M A R I U M.

1 *Lenocinii Definitio.*

Coop-

Cooperatio ad quos actus extendatur.

2 *Lenocinii crimen quotupliciter committatur.*

3 *Opinio, quod Parentes, aut Maritus ſemel proſtituentes filiam, aut uxorem, ſit leno.*

Opinio contraria, ut non dicatur leno, niſi qui per plures actus delinquit Lenocinio.

Concordantur opiniones prædictæ.

Patri, & Marito conceſſum, filiam, & Uxorem adulteram necare.

4 *Lenocinium extenditur etiam ad Maſculam Venerem.*

5 *Ut Lenocinium ſit perfectum, quid requiratur.*

Si crimen carnis non ſit conſummatum, Lenocinium punitur tantum extraordinarie.

6 *Lenocinium debet eſſe contemplatione lucri.*

Leno non eſt, qui ad complacendum amico, ipſius libidini cooperatur.

Sufficit ad Lenocinium intentum lucri, licet actu lucrum non obvenerit.

7 *Spes etiam lucri ſufficit ad Lenocinium conſtituendum.*

Qui nam pares ſint in Lenocinio.

1 L*Enocinium eſt cooperatio exercita alienæ libidini explendæ quæſtus gratia.* In hac definitione notanter loco generis ponitur *cooperatio*, quæ ad multos actus extenditur, nempe ſuaſionem, opem, conſilium, & auxilium: quæ omnia unico verbo comprehendit Imperator in ſua *Novell.* 134. *Ut null. Judic.* §. *Si quando. cap.* 10. *ubi Dionyſ. Gothofr. lit. S.* vocando eos, qui alienæ libidini cooperantur *miniſtros adulterii*, nomine autem *miniſterii*, ut ad eum locum obſervat *Dioniſius Gothofredus*, prædicta veniunt, quæ quoquomodo influxum ad alienam libidinem explendam habent.

2 Sequitur ex hoc, quod multipliciter *Lenocinii* crimen committi poteſt. Primo quidem, & in proprio ſenſu, in quo loquitur *Juſtinianus* in alia *Novell.* 14. *de Lenoni. Collat.* 3. eſt, qui puellas undecunque conquiſitas, promiſſionibus doloſis ſeductas, in propria domo tenet, & quæſtum ſuo corpore facere eas cogit. Secundo, qui perſuaſionibus, conſilio, precibus aliquam perſonam inducit, ut alienæ luxuriæ ſe exponat. Tertio, qui præbens ſe comitem in itinere, aliquam ducit ad locum condictum cum fornicario, ſeu adultero, in quo aut ſpontanee, aut invito illa ad virilem congreſſum conſentit. Quarto, qui propriam domum, Cameram, lectum commodat ad ſtuprum *l. Libellorum* §. *Sed etſi. ff. de Accuſat.* Quinto, qui munera, vel epiſtolam, miſſam ab Amaſio, defert ad fœminam; aut internuncius eſt conditionis loci, temporis, modi, occaſionis libidinis conſummandæ. Sexto, qui excubias agit, vigilat, obſervat, aut armatus adſtat ad fores adulteræ, ne Maritus ſuperveniens deprehendat eam in flagranti crimine. Septimo, qui januam domus reſerat, aut ſchalas portat, aut humeris adiumento eſt adultero, ut per feneſtram intret in cameram mulieris. Octavo, qui meretrices in propria domo permittit, aut eis cameras locat ad ſcortandum, ut talium occaſione ipſe abundantius vendat merces ſuas, ut faciunt aliquando caupones, ac ſtabularii. *Caball. Reſol. crim. Caſ.* 171. *n.* 51. *centur.* 2. *text. in l. Palam* §. *Lenocinium ff. de Rit. nupt.* Nono, Balneatores, qui in balneis, ad cuſtodienda veſtimenta, conductas habent mulieres, hoc genus obſervantes. *Text. in l. Athleas* §. *Ait Prætor. ff. de His, qui notat. in fam.* Decimo tandem, Mariti, qui aut connivendo aut domo execundo, aut ficte dormiendo, anſam dant Uxoribus adulterandi, pari modo delinquunt, ut *Arg. l. Is cujus ff. Ad leg. Jul. de Adulter.* ſcribunt *Menochius de Arbitr. Judic. centur.* 6. *Caſ.* 534. *n.* 26. ac *Farinacius Quæſt.* 144. *n.* 82. *& ſeqq.* habent enim per tales actus influxum in adulteria uxoris; & hoc puto extendendum etiam ad Patrem, Matrem, Fratrem, Tutorem, Tutricem, Magiſtrum, omnes tandem, qui obligationem habent tuendæ caſtitatis in perſonis, ſuæ curæ commiſſis, quas ex doloſa, ac affectata negligentia illam proſtituere permittunt, cum de iis par ſit ratio, ac de Marito; & in eandem ſententiam abeunt multi Doctores *Berlich. Par.* 5. *Concl.* 40. *n.* 12. *Farinac. quæſt.* 144. *num.* 20. *Menoch. de Arbitr. Caſ.* 534. *n.* 32. *Petr. Gregor. Syntag. jur. lib.* 36. *cap.* 11. *n.* 6. *Carpzov. Pract. crim. Par.* 2. *quæſt.* 71. *num.* 45.

3 Dico notanter *cooperatio exercita*, hoc eſt, quæ per modum habitus practicatur. Et circa hoc videntur inter ſe diſcordare Doctores; ſiquidem nonnulli *Peguer. Deciſ. crim.* 15. *n.* 6. *Farinac. quæſt.* 144. *n.* 36. *Menoch. Caſ.* 534. *n.* 24. *Vinc. de Franch. Deciſ.* 68. *n.* 7. *Par.* 1. *Covaru. de Sponſal. Par.* 2. *cap.* 8. §. 11. *n.* 5. volunt, quod leno dicatur Pater, & Mater, qui ſemel Filiam proſtituerint, & hoc etiam ſit de Marito, qui una tantum vice alienæ libidini Uxorem tradiderit, argumento Textus in *l. Mariti lenocinium* §. *Qui quæſtum ff. de Adulter.* quæ ait *ſive ſæpius, ſive ſemel acceperit, non eſt eximendus*. Alii *Jacob. de Bellovis. Rubric. de lenon. num.* 14. *Jodoc. Pract. crim. cap.* 91. *num.* 6. *Foller. eo. tit. Par.* 2. *ſecund. Par. princip. n.* 37. *Vinc. de Franch. Deciſ.* 68. *n* 1. *Caball. Caſ. n.* 12. e contra volunt, quod ad hoc, quod quis valeat de *Lenocinio* puniri, neceſſe ſit, quod tale crimen ex conſuetudine commiſerit, & quod ad minus per duas vices taliter deliquerit. Sed iſtæ ſententiæ poſſunt ad concordiam reduci, dicendo, quod prima opinio militet in Marito, Patre, & Matre, & etiam Avo, Avia, & Fratre reſpectu Uxoris, filiæ, Neptis, ac Sororis reſpective; ſecunda autem quadret in aliis reſpectu fœminarum extranearum, aut ulteriori gradu diſtantium agnatarum. Ratio eſt, quia Maritus, Pater &c. majorem obligationem conſervandæ pudicitiæ Uxoris, filiæ &c. habent, quam alii, qui aut nullam, aut minorem conjunctionem habent cum fœminis; propterea in jure Cæſareo *L. Patri ff. ad leg. Jul. de Adult. l. Marito ff. eo.* Patri, ac Marito conceſſum eſt jus occidendi filiam, ac Uxorem, in adulterio deprehenſam. Proinde, ſi in prodenda earum honeſtate taliter conjuncti delinquunt, majori crimine maculantur, ut proinde ex uno actu damnantur de *Lenocinio*, dum reſpectu aliorum, infamis hujus facinoris requiritur exercitium

4 Dico *alienæ libidini*, & comprehendo generice omnem actum libidinoſum, non tantum reſpectu fœminarum, ſed etiam maſculorum; *Lenocinium* enim extenditur etiam ad eos, qui maſculæ Veneris ſunt miniſtri, argumento cujuſdam Digeſti *L. Qui domum ff. de Adult.* imo atrociori crimine delinquunt talia exercentes, quo longe graviſſimum naturali congreſſu eſt innominabile ſcelus.

5 Dico *exercendæ*, ad denotandum, quod tunc intervenit perfecta ratio hujus criminis, quando *Lonocinium* ſortitum eſt effectum ſuum, puta, quod perſona ſollicitata conſenſerit, & libidinis exercitiũ ſecutum fuerit. Quantumvis enim leno omnia fecerit ex parte ſui, ut mulier tentata conſentiret, ſi

hæc

hæc minime conſentit, crimen *Lenocinii* non eſt in ſuo genere perfectum, proinde non debet Reus ordinaria, ſed extraordinaria tantum pœna coerceri, ut *arg. l.* 1. §. *Qui puero. init. ff. de Extraord. crim.* dicunt Doctores, *Farinac. Quæſt.* 144. *num.* 33. *Conrad. Gomez. Affict. Foller. Menoch. Caball. apud Carpzov. Par.* 2. *Quæſt.* 71. *num.* 47. Ratio autem eſt, quia tali caſu delictum attentatum tantum eſt, cum effectus intentus non ſit ſecutus; pro delicto autem attentato nunquam injungitur pœna ordinaria, ut de tali conſuetudine teſtantur *Clarus Pract. crim. quæſt.* 92. *nu.* 1. & *Farinaciusquæſt.* 124. *num.* 78. *& ſeqq.* Nec dicendum, quod ex parte ſui leno crimen perfecit, ſuadendo, ſollicitando &c. Quia malitia talis perſuaſionis deſumitur ab effectu, quem ſortitur, puta, congreſſus luxurioſus: quod, ſi talis effectus non ſequatur, ſollicitatio non evadit ita gravis, & ideo nec crimen in ſuo genere perfectum dici poteſt, ut locum habeat pœna ordinaria. Et ex eadem ratione ſequitur, quod, ſi leno ſollicitavit, mulierque conſenſit, in domumque lenonis parata eſt ad adulterium, quod tamen ſecutum non eſt, aut ex impotentia adulteri, aut ex alia cauſa, aut impedimento extrinſeco, *Lenocinium* nequit dici perfectum, quia non eſt ſecutus effectus ille, cujus contemplatione tantum, ſollicitatio, quæ dicitur *Lenocinium*, evadit crimen.

6 Dico tandem *quæſtus gratia*, quia, ut deducitur ex *Novell.* 14. *de. lenoc. poſt init.* ℣. *Et omnem quæſtum. Farinac. Quæſt.* 144. *num.* 68. *Menoch. Caſ.* 534. *nu.* 8. *Lenocinii* exercitium conſiſtit in hoc, quod miniſter alienæ libidinis illud faciat contemplatione lucri. Sequitur igitur, quod, ſi ex alia cauſa ſollicitet, aut alio modo concurrat ad ſtuprum, adulterium &c. non poterit dici *Lenocinium* proprie. Hinc eſt, quod, ſi quis, ut indulgeat amico, capto amore alicujus mulieris, eam ſollicitat precibus, aut in propriam domum ducit, præbens commoditatem fornicandi &c. aut quovis modo ſit miniſter exercendæ libidinis amico, non poterit dici proprie leno, nec ordinaria pœna *Lenocinii* caſtigari, quia non ob lucrum, ſed ex amicitia deliquit. Sicut etiam, ſi Maritus ſollicitaret Uxorem ad adulterium cum alio, (cujus uxore maritus abutitur) eo ſolum fine, ut dum alius concumbit cum ſua uxore, ipſe ſecure condormire valeat cum uxore alterius; nam non inducit uxorem ad adulterium ob lucrum, ſed intuitu commodius exercendæ propriæ libidinis. Non eſt autem neceſſarium, quod lucrum ſequatur, ſed ſufficit, quod ſit intentum; unde, qui ſollicitat Uxorem ad adulterium cum intentione deprehendendi adulterum in flagranti, & ab eo extorquendi pecuniam; ſi adulter aufugiat, & maritus ſperato lucro fraudatur, non debet evadere ordinariam pœnam *lenocinii*, quamvis contrarium judicaverint *Scabini Lipſienſes*, innixi diſpoſitioni juris municipalis *Saxonici*, ut refert *Carpzov. Par.* 2. *Pract. crim. quæſt.* 71. *num.* 52. Ratio eſt, quia delictum eſt perfecte conſummatum ex eo, quod, ut ſuppono, ex ſollicitatione ſecutum eſt adulterium, & in hoc ſiſtitur tota ratio *lenocinii* ob ſpem, aut finem lucri; ſi per accidens autem lucrum non ſequitur, non tollitur, quin verum *lenocinium* ſit commiſſum; ſicut etiam eſſet verum aſſaſſinium, ſi mandatarius, qui ex pacto cum mandante pecunia aliquem occidit, fraudaretur a mandante promiſſa pecunia; quia, ex quo homicidium commiſſum eſt, interveniente pretio promiſſo, & hujus contemplatione, verum aſſaſſinium patratum eſt, quod poſtea pretium intentum datum non ſit, hoc nihil demit de delicto, perfecte conſummato.

7 Ita autem de ratione *lenocinii* eſt, ut fiat ſub ſpe lucri captandi, ut quamvis Maritus (& eadem eſt ratio de Patre, Matre, Magiſtro &c.) non ſollicitet uxorem poſitive ad adulterium, ſed ejus adulteria diſſimulet, quia ex iis lucrum, aut commodum domui ſuæ accedere novit, talis Maritus eſt verus leno Vxoris. *Menoch. de Arbit. Caſ.* 534. *num.* 26. *Farinac. quæſt.* 144. *num.* 82., *& ſeqq.* Vnde talis homo, qui permittit uxorem ſcortari, & Italice vocatur *Becco contento*, a *Satyrico Satyr.* 1. ℣. 55. vocatur *leno*, de quo ſtomachatus canit.

Cum leno accipiat Mechi bona....
...... doctus ſpectare lacunar
Doctus, & ad calicem vigilanti ſtertere naſo.

Dixi autem, quod par eſt ratio de Patre, ac Matre reſpectu filiæ; Magiſtri reſpectu diſcipuli; Tutoris reſpectu pupillæ &c. qui, ſi permittunt ob lucrum perſonas, ſibi commiſſas, proſtitui, ſunt veri lenones. Ratio eſt, quia ipſi tenentur ex officio illarum pudicitiam cuſtodire; dum autem ſpe lucri diſſimulant ipſarum proſtitutionem, propria diſſimulatione eam promovent, ac illius ſunt veri miniſtri, nam juxta Canones *cap. Error. cap. quid enim. cap. Conſentire.* 83. *diſt. cap. quia de Haret.* qui poteſt, & tenetur emendare, & hoc negligit, nutrit errorem, cujus participem ſe conſtituit.

Probatio.

SUMMARIUM.

8 *Lenocinium eſt difficilis probationis.*
9 *Indicia ad probandum lenocinium in Marito.*
10 *Diſſimulatio ſcientiam ſupponit.*
Maritus debet iraſci, habendo notitiam de adulterio Uxoris.
Scientia adulterii Uxoris, ex quibus indiciis præſumatur.
11 *Probari debet, quod Maritus diſſimulet adulterium Uxoris, contemplatione lucri.*
Quomodo probanda contemplatio lucri in lenocinio.
12 *Quæ dicta ſunt de Marito lenone, ad quos ſint amplianda.*
13 *Modi, quibus alii a Parentibus, & marito lenocinium exercent.*
14 *Indicia, quibus in iſtis probetur lenocinium.*

8 QUIA crimen *lenocinii* tendit ad promovenda delicta carnis, quæ, ut multoties dictum eſt, ſunt difficilis probationis, etiam ipſum tale evadit, unde per indicia, & conjecturas præſumptive tantum probandum eſt. Claritatis autem gratia dabimus caſuum varietatem, juxta modum probationis poſſibilem, & debitum.

9 Primus igitur caſus eſt Mariti, qui leno eſt propriæ Uxoris. Hoc autem dupliciter poteſt contingere; uno modo, quando ille pauper eſt, nihilominus ganeæ, aleis, cauponæ, ac ſcortis deditus eſt, & non ſola verborum ſollicitatione, ſed minis, & quandoque verberibus Uxorem adigit, ut ſe proſtituat ad hoc, quod ex lucro adulterii ſui domum ſuſtentet, & nummos illi tribuat ad ſcortandum in lupanaribus, & cauponis. In hoc caſu poteſt haberi plena probatio, ſi nempe vicini audierunt verba Uxo-

Uxoris, negantis Marito ſe proſtitui; ſi audierunt lamentationes, ejulatus, vocem ejuſdem, implorantis auxilium a vicinis, qui accurerunt, dum eam Maritus tundebat, & eo de domo egreſſo, percontati ſunt cauſam verberationis, illa, amariſſime flendo, dixit, ſe ideo a Marito vapulaſſe, quia non vult ad ejus perſuaſionem meretricari; Si viderunt eum ducere in propriam domum juvenes diſſolutos ſolitos ſcortari, quibus introductis, ipſe domo exceſſit, relicta Uxore ſola, & clauſa cum viro illo; Si Maritus duxit Uxorem in taberna meritoria, in qua ad prandium, aut cœnam fuit cum aliis, & ipſe diſceſſit relicta Uxore cum illis; & eo fortius, ſi adſunt adminicula, puta juventutis, & pulchritudinis in Uxore, quæ in pompa veſtium excedit propriam conditionem; malaque fama eorum, qui domum ſuam frequentant, aut cum quibus morata eſt in caupona.

10 Alio modo, quando (juxta ſupradicta) leno eſt Uxoris, diſſimulando ejus adulteria ad finem lucri. In hoc caſu, probanda eſt in viro ſcientia adulterii Uxoris; non poteſt enim dici, quod diſſimulet, niſi de illo ſcientiam habeat; diſſimulatio enim ſcientiam ſupponit, *arg. l. Diruſ. ff. de offic. Præſid.* Porro ſcientia, cum ſit latens animo, probatur conjecturis; una eſt, ſi admonitus Maritus de adulterio Uxoris, non iraſcatur, ait enim lex *l. Mariti lenocinium. ff. Ad leg. Jul. de Adulter.* quod *debet Uxori iraſci, quæ Matrimonium ejus violavit.* Si igitur minime iraſcitur, præſumitur in eo ſcientia, & conſenſus in adulterium Uxoris. Probatur pariter ſcientia aliis conjecturis, utpote, ſi veniens domum Maritus, invenit virum cum Uxore, nec ab ea quæſivit, quid negotii cum ea haberet; ſi videt jocalia, veſtes pretioſas uxorem habere, quas ipſe non comparavit; donaria eſculenta, ac poculenta, ad ſe miſſa, nec percontatur ab uxore, a quo, & qua de cauſa fuerint ad ſe miſſa &c.. In his, & ſimilibus caſibus optime præſumitur de ſcientia Mariti. Ratio eſt, quia naturale eſt quærere, quomodo res inſolita in domo apparuerit, cum hoc ſcire maxime ad virum pertineat. Quod, ſi non quærit, ſignum eſt, quod de illo habet jam ſcientiam, quam tamen diſſimulat.

11 Non tamen adhuc remanet præſumptive probatum *Lenocinium*, quamvis probata ſit ſcientia in Marito, diſſimulante adulterium uxoris. Ratio eſt, quia, ſi Maritus eſt puſillanimis, uxor ferox, ejus adulter potens, a quo ſibi metuit, ſi uxorem de adulterio objurgat, aut ad Judicem Laicum, aut Eccleſiaſticum recurrit; profecto colligere humeros, ac cornutam frontem gerere cogetur, diſſimulando ſcire proſtitutionem uxoris, & hoc frequentiſſime accidit. Oportet ergo probare, quod Maritus diſſimulet contemplatione lucri, quod acquirit ex adulterio uxoris. Hoc vero quomodo probabitur? Dico, quod pari modo probandum eſt conjecturis; puta a vita Mariti, qui pauper eſt, & quamvis artem habeat, qua poſſet familiæ ſuæ victum quærere, laborare non vult; otioſus vagatur per urbem, cauponas, poſtribula; puſillanimis non eſt, & armatus incedit, & frequenter in rixis invenitur &c. Ex his colligitur, quod, ſi diſſimulat adulteria uxoris, hoc non eſt, quia non audeat ipſam caſtigare, & adulteros domo arcere, ſed ex alia cauſa, & hæc alia nequit eſſe, niſi commodum, & lucrum, quod captat ex impudicitia uxoris.

12 Quæ autem dicta ſunt de Marito reſpectu uxoris, poſſunt optime adaptari Patri, Matrique reſpectu filiæ: item Fratri, qui domum regit reſpectu Sororis: Tutori, qui in propria domo, ac tutela habet pupillam &c. omnes enim iſti, ut ſupra dictum eſt, tenentur ad cuſtodiam pudicitiæ filiæ, ſororis, ac pupillæ reſpective, & æque ac Maritus poſſunt eſſe Lenones tum poſitive influendo, tum ratione lucri diſſimulando proſtitutionem perſonæ, ſuæ curæ commiſſæ.

13 Alius caſus eſt, quando aliquis *Lenocinium* ex inſtituto exercet reſpectu aliarum fœminarum; ſicut caupo, qui titulo ancillarum fœminas in Caupona habet ſe proſtituentes, ex quo fit, quod ipſius taberna frequentatur a ſcortatoribus, qui comeſſationibus vacant, ex quibus caupo lucrum captat. Aut mulierculæ, quæ matronis perſuadent adulteria, & internunciæ ſunt inter ipſas, ac amaſios, quorum munera, aut epiſtolas ad eas deferunt &c. Vel puellas ſeducunt promiſſionibus, ac muneribus, ut propriam vendant virgintatem; eas ad propriam domum ducunt, in qua reperitur impudicus ſcortator, qui, licet reluctantes deflorat: vel ſub colore eas ducendi ad proceſſionem, ſolemnitatem, conciones &c. a parentibus abducunt, & ad locum condictum cum ſtupratore adducunt, & ibi miſerrime ſuccumbunt. Hujuſmodi lenæ ſunt quædam vetulæ, quæ ſanctitatem ſimulant, ſe intrudunt domibus, & ficta hypocriſi confidentiam ſibi comparant à Matribus familias, quæ proprias filias committunt illis, à quibus earum proditur pudicitia.

14 Talium *Lenocinia* poſſunt probari concludenter per Teſtes. Si enim de cauponibus, ac ſtabulariis loquamur, liquido per Teſtes, probari poteſt illorum fœminas, quas ſub colore ancillarum domi retinent, aut quibus Cameras in caupona locant, quæſtum ſui corporis facere, & eſſe publica ſcorta. Si vero de mulierculis ſupradictis ſermo fit; probari poteſt delictum ipſarum ex hoc, quod *Lenocinii* Rea duxit puellam, quæ ex viſitatione corporis deprehenditur ſtuprata, in domum ſive ſuam, ſive alienã, in qua nihil negotii, aut cognitionis habebat, & in qua ſtuprum paſſa eſt. Roboratur probatio ab indiciis, ac adminiculis aliarum puellarum, quæ fuerunt ab ea ſollicitatæ ad crimen; a publica fama, quod illa habeatur publica lena; ac aliis præſumptionibus, quæ juxta facti contingentiam poſſunt in mentem Judicis prudentis cadere. Quod, ſi reperirentur quatuor Teſtes ſive mares, ſive feminæ, quæ deponerent, Ream aut ſe, aut alias tentaſſe, ut viris indulgeret, aut viris promiſiſſe ſe curaturam, ut potirentur fœmina deſiderata; quamvis tales Teſtes eſſent ſingulares, & quamvis effectus non fuiſſet ſecutus, tamen eſſet probatum *Lenocinium*. Ratio eſt, quia hoc eſt delictum iterabile, quod, ut alias dictum eſt, probari poteſt per Teſtes ſingulares. Et licet effectus non ſit ſecutus cum iſtis, quia tentanti lenæ reſtiterunt, vehementiſſima eſt præſumptio, quod par effectus ſit ſortitus cum aliis. Unde ad minus intraret locus acri torturæ ad habendam a lena veritatem.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

15 *Pœnæ Civilis juris contra Lenones.*
Lenocinium eſt gravius meretricio.
16 *Opinio Carpzovii, quod Lenonibus mors debeatur.*
17 *Impugnatur talis opinio univerſaliter accepta.*
Circum-

Circumſtantiæ aggravantes Lenocinium, quæ poſſunt extendere ejus pœnas uſque ad mortem.
18 *Quare Lenones, cujus exempla dat Carpzovius fuere morti traditi.*
19 *Lenones extranearum fœminarum, de jure antiquo, morte puniebantur.*
20 *Pœna mortis contra Lenones non eſt in uſu, modo ſunt arbitrariæ ſecundum morem Regionis.*
21 *Judicum arbitrium juxta circumſtantias regulandum eſt, & quomodo.*
22 *Lenæ quomodo plectendæ, ſi mulieres tentatæ in ſtuprum non conſenſerunt.*
23 *Leno puerorum, quo ſupplicio afficiendus.*
Conſuetudo attendenda in eadem ſpecie facti, aut caſus.
24 *Leno puerorum furcis ſuſpenſus, & combuſtus Mediolani.*

15 L*Enocinii* crimen meretricium exercenti coæquatur, prout habet lex *L. Palam* §. *Lenocinium ff. de Rit. nupt.* imo majus eſt *lenocinari*, quam proprii corporis infamem quæſtum facere; nam meretrix in ſe tantummodo peccat, leno autem dupliciter, puta, in ſe, & in alterum, ut ponderant duæ Gloſſæ *in d. l. Palam. in V. non minus*, & *in l. Athletas. in V. Eum, qui in ſervit. ff. de His qui not. infam.* Conveniens igitur eſt, quod tanto crimini etiam pœnæ congruentes a legibus ſancirentur, quæ tamen diverſæ ſunt ſecundum varietatem perſonarum. Nam parentes, qui filias ſuas proſtituunt, ſecundum jus antiquum commune *L. Si lenones. C. de Epiſc. audi. l. lenones in fin. Cod. de ſpectac. lib.* 11. privantur patria poteſtate, & ad publica metalla condemnantur; & addunt nonnulli Doctores *Io: de Platea in d. l. lenones. num.* 44. ℣. *Sed nunquid. Cod. de ſpectac. lib.* 11. *Menoch. Caſ.* 534. *num.* 13. *Farinac. quæſt.* 144. *num.* 54. quod incurrunt amiſſionem uſusfructus omnium bonorum adventitiorum, qui alias Parentibus competit.

16 Tales pœnas eſſe mitiores debito ſcribit *Carpzov. Prax. crim. Par.* 2. *quæſt.* 71. *num.* 9. & 10. tum quia leno extraneus juxta *Novell.* 14. *de lenon. ubi Gloſſ. in V. Noviſſima*, & *V. Expelletur* debet morti tradi; tum quia, ut ait Imperator in dicta *Novella*, aſſerit *lenocinium* pejus eſſe furto, ac latrocinio; unde, ſi hæc delicta ultimum ſupplicium important, a fortiori hoc debetur Parentibus filias proſtituentibus. Unde concludit, antiquas pœnas eſſe abrogatas, & introductum extremum ſuplicium contra tales Parentes; & hoc firmat auctoritate *Follerii Prax. crimin. V. Item quod fuit ſenſ. num.* 8. *Farinac. quæſt.* 144. *num.* 60. *Jodoc. Damboud. Berlic. Peguer. Cabal. apud. Carpzov. loc. citat. num.* 10. *in fin.* & aliorum qui ſcripſerunt, pœnam mortis hujuſmodi Parentibus deberi.

17 Sed profecto concluſio *Carpzovii* univerſaliter intellecta, & pro omni caſu proſtitutionibus filiæ factæ a Parentibus, falſa eſt, & eam minime probant rationes petitæ a citata *Novella*. Nam lenones damnati a *Juſtiniano*, prout deducitur ex contextu ejuſdem *Novellæ* puellas, conquiſitas a propriis laribus abductas, ducebant ſub doloſis promiſſionibus ad ſuas domos, & cogebant, etiam vi adhibita, eas ad meretricium, ob cauſam lucrandi. Ita ut in his lenonibus intrabat conſuetudo delinquendi; doloſa deceptio; vis adhibita puellis, & intentum turpis lucri ad comparandas divitias, non ad providendum neceſſitati. Pariter in fure, ut intret pœna mortis, requiritur conſuetudo delinquendi; in latrone vis armata. Dico igitur, ſi tales circumſtantiæ interveniunt in Patre, filias ſuas proſtituente, ſi vim adhibet; non unam tantum, ſed omnes proſtituere conſuevit; ſi non preſſus neceſſitate hoc committat, ſed aut ad lucrum, aut ad laute vivendum ſine labore in ſua domo &c. Concedo, quod pœna mortis debeatur, quia in facto interveniunt ea, ob quæ talibus lenonibus, furibus, latronibuſque mors infertur. Sed ſi Pater paupertate preſſus, ineptus ex ſenio, aut ægritudine ad laborem, unam filiam non vi, ſed perſuaſionibus inductam, alienæ libidini tradit, ut ex ejus lucro familia alatur, cum aliunde non poſſit habere, quo ſuſtentetur; dico, quod nullo modo poteſt habere locum pœna mortis. Ratio eſt, quod in caſu non intrat neque conſuetudo delinquendi, neque violentia; neque intentum turpis lucri, aut otioſæ, vel delicioſæ vitæ; & ex alio capite premit paupertas, ac neceſſitas, quæ quodammodo cogunt, aut ſaltem minuunt de voluntario, ratione cujus ex notis juribus minuitur gravitas delicti.

18 Quod, ſi leno propriæ filiæ, ac uxoris fuit combuſtus, ut ſcribit *Follerius* relatus a *Caballo Prax. crim. Par.* 2. *Secund. Part. principal. V. Item quod fuit Leno. num.* 8. *Caſ.* 171. *n.* 8., & alius pariter leno uxoris fuit morti traditus, ut ex Gomez refert *Menoch. de Arbitr. Judic. lib.* 1. *Quæſt.* 88. *n.* 16. hoc ideo fuit, quia in primo intrabat conſuetudo delinquendi, cum tum uxorem, tum filiam proſtituerit: in ſecundo, forte alia circumſtantia intervenit; puta, quod incuſſis verberibus uxorem violenter ad meretricium adegerit, aut aliqua alia aggravans delictum, ob quam moti fuerint Judices ad tradendum Reum morti.

19 Lenones fœminarum extranearum de jure communi ſupplicio ultimo aſſiciendos, patet ex hoc, quod *lenocinium*, ut adulterium puniendum eſſe, dicunt iura *L. Qui Domum. l. Mariti.* §. 2. *l. Mater.* §. 1. *ff. de Adult. l. Auxilium* §. *penult. ff. de Minor.* Pro adulterio autem ſancita eſt pœna mortis *L. Quamvis in fin. C. Ad leg. Iul. de Adult. Authent. Sed hodie C. eo. tit.* Sequitur proinde, quod eadem pœna talibus lenonibus debeatur.

20 Sed talis pœna receſſit ab aula; ſiquidem ex conſuetudine pœnæ immutatæ ſunt, juxta diverſos uſus regionum, & ſunt Judicibus arbitrariæ, ut teſtatur *Clar. Quæſt.* 68. ℣. *Lenones.* qui ait, quod alicubi flagellantur cum mitra. Dicit vero *Cabal. Caſ.* 171. *num.* 9. quod in *Alemania* lenones uxorum, inſidentes Aſino verſa facie, per univerſam Civitatem turpiter circumducuntur, acclamantibus ſequacibus; *Sic fit lenonibus*. *Pariſiis* autem ducuntur pariter vituperoſe ſuper Aſinum facie verſa ad caudam per totam Villam, uxore Aſinum trahente, & præcone ante eos clamante: *Qui ſic faciet, ſic capiet*.

21 Convenit autem juſtitiæ, quod in facti contingentia Judices arbitrium ſuum reguleut juxta circumſtantias. Nam, ſi in *lenocinio* aliarum fœminarum, a conjunctis ſanguine, aut matrimonio, interveniret tantummodo conſuetudo delinquendi in ſollicitandis viduis, aut aliis fœminis, quæ virginitatem amiſerunt, aut in præbenda commoditate fornicandi in propria domo, mitior debet eſſe pœna, quam ſi *lenocinium* fuerit circa nuptas. Ratio eſt, quia adulterium eſt gravius fornicatione. Pariter major debet eſſe pœna, ſi lena induxerit puellas, maxime ſi non ſint viri potentes, aut malitiæ capaces, ad ſuccumbendum viro, quam ſi fuerit virgo jam adulta, quæ ſuaſionibus inducta eſt, ut ſe

ſe deflorari paſſa ſit. Quia major eſt injuria facta puellæ, non adhuc capaci malitiæ, quam adultæ, quæ ſciens, ac volens conſenſit. Quod, ſi dolo lenæ Virgo, quæ conſentire nolebat, circumventa, ducta eſt ad locum, in quo violenter ſtuprata eſt, intrepide dico, quod lena debet morti tradi. Ratio eſt, quia, ut in jure habetur *Text. in l. Vnic. C. de Rapt. Virg.* cooperantes raptui virginum extremo ſupplicio afficiuntur cum raptoribus, ergo etiam cooperantes ſtupro violento pœna ſimili affici debent cum ſtupratoribus ipſis, qui, ut *Tit.* 4. §. *ſtuprum. n.*18. dictum eſt, interveniente violentia, capite plectuntur.

22 Quid autem, ſi lena tentavit ſollicitationibus Matronas honeſtas, viduas, aut Virgines, quæ minime conſenſerunt, poteſt ne illa damnari de *Lenocinio?* Reſpondeo, quod non, quia crimen in ſuo genere conſummatum non eſt. Tamen non debent evadere impunitæ; ſed pro motu Judicis ſunt plectendæ, ut ex *Afflicto Rubr.*49. *de Lenon. in Conſtit. Lenas. ſub n.*2. & *Follerio* 2. *Par. ſecund. Partis principal. n.*31. ℣. *Sexto* docet *Caballus Caſ.* 171. *n. final.* Et ratio eſt, quia textualiter diſponit una lex *l.*1. *ff. de Extraord. cri.* quod *Sollicitatores alienarum nuptiarum, & ſi effectu ſceleris potiri non poſſunt, propter voluntatem pernicioſæ libidinis extra ordinem puniuntur.* Pari igitur modo plectendæ ſunt hujuſmodi Lenæ, quæ alienæ libidinis ſunt miniſtræ.

23 Quid autem dicendum de Lenone puerorum, qui ad nefandum flagitium pueros cogit in propria domo, aut eos ad innominabilem libidinem ducit ad domos alienas? Dico, quod ſceleſtiſſimus hic vir debet furcis ſuſpendi, ac cremari. Ratio eſt, quia, quamvis contraria conſuetudo inducta aboleverit antiquas Leges circa Lenones, tamen hoc fuit reſpectu fœminarum, non autem reſpectu maſculorum, ut teſtatur *Afflict. loc. cit. Notab.* 2. *ſub num.* 2. ℣. *Et ſic.* Conſuetudo autem eſt attendenda in ſola ſpecie facti, aut caſus, in quo fuit introducta, non autem in caſibus diverſis, *Gravet. conſ.* 241. *ſub num.* 20. ℣. *Ad tertium*, & maxime in quibus receditur a diſpoſitione Legis. Non valet igitur extendi ad Lenones maſculorum conſuetudo minuendi pœnas, latas a lege contra Lenones fœminarum; attento maxime, quod longiſſimo intervallo Sodomiticum ſcelus in gravitate ſuperat quemvis naturalem congreſſum, habitum cum fœminabus; unde æquum non eſt, quod conſuetudo, quæ mitigavit pœnas pro minori delicto, amplietur ad crimen atrocius. Et univerſaliter conſuetudinem juri contrariam minime extendi ad caſus ſimiles, dicunt Doctores. *Innocent. in cap. Dilecto Col.* 2. *in V. Prædicto de Offic. Archidiac. Alex. conſ.* 68. *num.* 19. ℣. *Tamen obſtat. lib.* 2. *Afflict. in Conſt. Regn. Rub. de Fer.* 73. *lib.* 1. *Conſtit. Bajulus num.* 62. ℣. *An autem.*

24 In horum confirmationem refert *Petr. Caball. Reſol. crimin. Cent.* 3. *Caſ.* 284. *num.* 4. quod occurrente caſu, quod in fortiis Curæ detentus fuit quidam, fere publice in certo loco tenere ſolitus pueros, muliebria patientes, eoſque pretio concedere volentibus nefandam libidinem explere, ac ad aliquorum etiam domos ad eundem peſſimum finem conducere; dubitatum fuit a Iudicibus, an ad normam Legis Communis deberet ille morte plecti an potius citra mortem puniri iuxta pœnas, ex conſuetudine minoratas contra Lenones; & poſt acrem diſputationem, diſcuſſo caſu, damnatus fuit ad furcas. Caſus ſimilis accidit decem, & octo ab hinc annis in hac Metropoli, & per ſententiam *Ampliſſimi Senatus* Reus poſt ſuſpendium in furcis, fuit juſtiſſimè traditus flammis, & combuſtus.

§. V. Incendij procuratio.

SUMMARIUM.

1 *Incendii procuratio quomodo definiatur.*
2 *Incendium triplici modo ſequi poteſt; dolo, culpa, facto.*
3 *Incendium ex dolo, aliquando eſt finis intentus, aliquando medium ad aliud crimen.*
4 *Ex culpa commiſſum tripliciter poteſt ſequi incendium.*
Quintuplex diviſio culpæ data a Bartolo.
Culpa dividitur in latam, levem, ac leviſſimam.
Culpa lata, quæ ſit.
5 *Culpa levis, quæ cenſeatur.*
Committitur tum in committendo, ſicut in omittendo.
Opinio, quod ex culpa levi poſſit quis criminaliter conveniri.
6 *Culpa leviſſima, quæ ſit.*
De multis exemplis culpæ leviſſimæ, remiſſive.
Actio criminalis non datur de culpa leviſſima.
7 *Incendium fortuitum quando eveniat.*
Habitator domus incenſæ fortuito non tenetur criminaliter, nec civiliter de eo.

1 I*Ncendii procuratio* eſt *delictum, quo quis, data opera, ex dolo res mobiles, ſive immobiles, aut ſe moventes clam, vel aperte igne conſumit.* In hac definitione, quæ paucis mutatis convenit cum ea, quam dat *Cortiada deciſ.* 105. *num.* 14. *Par.* 2. *arg. l.* 9. & *l. final. de Incend. min. naufrag.* habetur ratio propria procurati incendii, de quo criminaliter inquiritur. Cum enim in ea exprimatur dolus, qui anima delicti eſt, liquet, quod hic definitur tantum incendium, quod delicto comittitur, & de quo criminaliter ſemper agitur.

2 Notandum porro, quod tripliciter poteſt ſequi incendium, ut ex *Conrado Friedlebio* ait *Raynald. Obſerv. crimin. Tom.* 2. *cap.* 13. §. 1. *nu.* 8. nempe *dolo, culpa, fato.* Factum *dolo* proprie delictum eſt; factum *culpa* proprie delictum non eſt, & proinde de hoc civiliter tantum agitur ad damni, ex incendio ſecuti, refectionem; quamvis in lata culpa, ut dicemus, poſſit etiam criminaliter procedi. Quod autem *fato* accidit nec doloſum, nec culpoſum eſt, & de eo nunquam Cauſa judicialis agitatur.

3 Dicitur autem in definitione *data opera*, tum ut diſtinguatur ab incendio, quod ſequitur præter intentum, & tantummodo culpoſum eſt; tum ut exprimatur ſtudium, & conſilium, quo committitur animo præmeditato. Hoc autem poteſt accidere dupliciter. Uno modo, quando quis intendit incendium ſimpliciter ad inferendum damnum, ſive injuriam inimico. Alio modo, quando cum incendio aliud delictum principalius volitum copulatur, & incendium eſt tanquam medium ad illud; ut quando quis incendit domum alicujus, ut poſſit furari de rebus, quæ ob timorem propagationis incendii a vicinis Domibus aſportantur: aut quando illud procuratur, ut inimicum, qui eſt clauſus in propria domo, exire cogat, & eum occidere poſſit; aut alia de cauſa.

4 Incen-

4 Incendium ex culpa tripliciter diſtinguitur, prout etiam taliter diſtinguitur culpa, non quidem Theologica, ſed Legalis. Fuit opinio *Bartol. in l. Quod Nerva. ff. Depoſit.* quod quintupliciter dividatur culpa, puta, in latiſſimam, latiorem, latam, levem, & leviſſimam; at communi Doctorum calculo in tres tantum ſpecies diſcriminatur; nempe in *latam*, *levem*, ac *leviſſimam*. *Lata culpa*, prout dicitur in jure *Text. in l. Si fideiuſſor. ff. Mand. & in l. Si fortuito ff. de Incend. rui. nau.* eſt, quæ per diſſolutam, & ſupinam negligentiam committitur; ſive, ut alibi dicitur, *Text. in l. Cedere diem. §. final. & in l. Latæ. ff. de Verb. ſign.* eſt non intelligere, quod omnes homines loci, aut conditionis, aut profeſſionis alicujus intelligunt. Talis eſſet culpa illius, qui in area, vicina fœnili, aut paleari, die ventoſo, magnum ignem accenderet, & ultra intentum propagatus ignis vicinas ædes abſumeret.

5 *Culpa levis* dicitur illa, quæ per incuriam committitur, & exemplificatur in eo, qui in cuſtodiendo igne, eam omittit diligentiam, quam quicunque bonus Paterfamilias ſervaret. *Arg. l. Si vendita. ff. de Pericul. & comm. re vend. l. Quod Nerva ff. Depoſit.* Talis culpa poteſt in committendo, aut omittendo incurri; ut, ſi quis manibus pueri, aut famuli ſtolidi committeret lucernam accenſam in ſtabulo, aut fœnili, iſte *levem culpam* ſubiret in committendo. Si autem, eundo cubitum, ignem cineribus non cooperiret, aut magnum lignum ab igne ſubtractum non bene extingueret, ex quo ignis, ſumpto incremento, cauſavit incendium, *culpam levem* ex omiſſione incurreret. Argumento autem juris *l. Capitalium. §. Qui vero cauſ. ff. de Pœn.* putat *Petr. Binsfeld. Tract. de Iniur. & damn. c. 6. q. 4. Concl. 7.* quod etiam ex *culpa levi*, quæ tamen ſit in committendo, poſſit Reus criminaliter conveniri, pœna autem valde modica poteſt inferri, ut infra dicemus.

6 *Culpa leviſſima* eſt, quando quis omittat ea, quæ diligentiſſimus quiſque Pater familias curaret *Arg. text. in l. In rebus init. ff. Commoda & l. 1. §. Et ille. ℣. Is qui utendum. ff. de Oblig. & act.*. & hujus multa exempla cumulat *Raynal. Tom. 2. cap. 13. §. 1. num. 1.* ex diverſis Auctoribus, ultra quæ poſſet exemplificari de Patrefamilias, qui felem, qui tempore hyberno ob frigus dormit prope foculare, eundo cubitum non abegiſſet, unde igne accenſo in cauda felis, ipſe cucurrit ad fœnile, ex quo cauſatum eſt incendium. De hac autem *culpa* nulla actio criminalis datur, ut dicunt *Doctores. Cæſar. Panimoll. Deciſ. 55. Adnotat. 1. num. 34. arg. text. in l. Quamvis. ff. de Condit. & demonſtr. Farinac. Quæſt. 110. num. 20.*

7 Incendium autem fortuitum, ſive caſuale illud dicitur, quod caſu fortuito accidit, ut eſt, ſi fiat a fulmine; aut ſi ex facto hominis accidit, hoc tamen eſt poſt adhibitam exactiſſimam diligentiam, ne ſequeretur. *Arg. l. Ex conducto §. Cum quidam, ff. locat. l. penult. ff. de Incend. rui. naufr.* Et tali caſu inhabitator domus, in qua ortum fuit incendium, non tenetur criminaliter Fiſco, *text. in l. Si fortuito. ff. de Incend. rui. naufr.* neque civiliter erga eum, qui ex incendio damnificatus eſt. *Gloſſ. in l. Qui ædes in V. Caſu. ff. de Incend. rui. naufr.*

Probatio.

S U M M A R I U M.

8 Probatio incendii ex dolo difficilis eſt.
Opinio Muſcatelli circa hoc, quod ad præſumendum de dolo ſufficiat viſitatio incendii.
Cogitatio accomodanda eſt ad ea, quæ frequentius accidunt.
9 Reiicitur talis opinio.
Indicia, ex quibus poſſit præſumi incendium ex dolo.
Cautela adhibenda a Judice in viſitatione corporis delicti, in caſu incendii.
Comprobatur exemplis talis cautela.
10 Conſtito de incendio doloſo, procedendum ad inquiſitionem delinquentis.
11 Si non conſtat de dolo, præſumitur culpa inhabitantium domum combuſtam.
Culpa inhabitantium præſumitur leviſſima.
Probata diligentia inhabitantium, Actor debet probare eorum negligentiam, ſi debent de culpa teneri.
12 Quid agendum, quando plures ſunt vicini, & neſcitur, a quo ignis habuerit originem.

8 QUantum ad probationem hujus criminis ipſa profecto evadit difficilis tum in probando corpore delicti, tum in probando delinquente, ac ejus dolo, aut culpa. Quo ad probandum corpus delicti, quod ſcelere fuerit commiſſum, fuit opinio *Muſcatell. Tract. de Cognit. delict. Tit. de Incend. rer. naufr.* qui ait, ſufficere ſolam viſitationem, & deſcriptionem loci combuſti, abſque eo, quod conſtet per Teſtes incendium factum fuiſſe dolo; quia, licet aliquando contingat fieri caſu fortuito, tamen præſumendum eſt potius, quod dolo, & ſcelere ſit factum; debemus enim cogitationes noſtras accomodare ad ea, quæ frequentius accidunt, ut ait *Boſſ. Tit. de Delict. num. 10.*

9 Talis autem opinio falſa eſt ex eo, quod tritiſſimum apud Criminaliſtas eſt, quod dolus non præſumitur, niſi in factis prohibitis lege naturali, aut Divina; & in facto, in quo poteſt intervenire, aut non intervenire delictum, fieri ſemper debet interpetratio pro non delicto. Et verum non eſt, quod frequentius incendia cauſentur ex ſcelere, & dolo alicujus, quam alio modo; nam verius eſt, quod ut in pluribus ſequuntur *ex culpa*, non ex *dolo*; & proinde, ut dicam inferius, *culpa* quidem in incendio præſumitur, non autem *dolus*. Quia vero concludenter probare dolum in hoc caſu difficile eſt, ſufficienter probandum eſt conjecturis. Ut exempli gratia, ſi in domo, in qua incœptum eſt incendium, nullus extabat, quia dominus a multis diebus cum tota familia abiit in villam, & ex conſequenti ignis non erat in ea, unde de neceſſitate oportuit a foris ignem in ea injectum. Si incendium cœpit forinſecus accenſo igne in valvis januæ, aut antis feneſtrarum domus, quod apparet ex parte externa, quæ tota combuſta eſt, remanentibus reliquiis internæ. Si ex reliquijs incendij apparent combuſtibilia, quæ in illa domo non erant, ut paleæ, ſarmenta, aut tedæ pineæ, illitæ pice &c. Proinde debet Iudex, viſitando corpus, & locum incendij, illa facere deſcribi per Notarium, adnotando omnia indicia, ac adminicula, per quæ valeat præſumi delictum, ac examinare Teſtes ſuper ijs ex officio aſſumptos, & tandem pronunciare, quod conſtet de corpore delicti, antequam ad inquiſitionem delinquentis procedat; & in hac etiam ſententia eſt *Raynal. Tom. 2. cap. 13. §. 1. num. 13., & ſeqq.*, qui recitat duos caſus incendij, dolo commiſſi, unum in Civitate *Cerviæ*

ad

ad januam Palatii Epiſcopalis, prope quam inventa fuit tegula, qua fuit delatus ignis, cum quibuſdam reliquijs palearum, ac lignorum: aliud autem in Caſtro *Aquæ vivæ*, ubi prope januam Domus Communitatis, quæ combuſta fuit, per viam repertæ fuerunt guttæ picis, & fruſtula arundinum, pice illitarum, quibus accenſus fuit ignis: & ex talibus indicijs Teſtes depoſuerunt, incendium fuiſſe dolo, & arte procuratum.

10 Conſtito autem, ut dictum eſt, de corpore delicti, per ſcelus commiſſi, debet Judex devenire ad inquiſitionem delinquentis, indicia, conjecturas, & alia, quæ faciunt ad intentum, ut communiter fit in caſibus, in quibus, manifeſto exiſtente delicto, Auctor ignoratur, & in hoc nihil peculiare deſideratur.

11 Quod, ſi de delicto nulla ex parte conſtat, intrat præſumptio, quod *ex culpa* incendium ſit ſecutum, quia *plerumque incendia culpa fiunt inhabitantium*, ut ait *Paulus I. C. Text. in l. Nam ſalutem* §. *Cognoſcit. ff. de Off. Præfect. Vigil.* & ſi plures ſint habitantes in una domo, omnes præſumuntur in *culpa* argumento ejus, quod tradit *Ulpianus Text. in l. Si vero plures* §. *Si quis gratuitas in fin. ff. de His qui effud. vel dejecer. Culpa* tamen hæc non præſumitur lata, nec levis, ſed leviſſima, ut ait *Gloſſa*, quam communiter approbatam tradunt *Jaſon*, *Alexander Gloſſ.* §. *Præterea in V. Debet Inſt. Qui mod. re. contr. oblig. Jaſon. & Alex. in l. Domos nu.6. ff. de leg.* 1. & ideo qui vult culpare habitatorem de *culpa lata*, aut *levi* circa incendium ſecutum, oportet, quod eam probet, quia, ut dicebam, non præſumitur niſi *leviſſima*. Et caſu, quo probetur, habitatores eſſe diligentes, ac vigiles in rebus ſuis, talis præſumptio ceſſat, unde probandum ab Actore eſt, quod in caſu intervenerit eorum negligentia, ut poſt *Bald. conſ.*491. *poſt num.*2. *Volum.*4. tenent *Alex. in l. Domos nu.*6. *V. Et inter. Jaſon. num.*8. *V. Unde alibi ff. de legat.*1. & ratio eſt, quia, ſicut diligentes, & vigilantes in cæteris, præſumptio pro ipſis ſtat, quod ſint etiam in cuſtodiendo igne.

12 Quæ autem dicta ſunt, quadrant, quando ſcitur a qua domo incœperit incendium, ſed quid juris, quando plures ſunt vicini, & neſcitur, a quo habuerit originem? Reſpondent Doctores communiter, ut teſtatur *Andreas Gail. lib.* 2. *Practic. Obſer.*21. *nu.*5. *in fin.* quod, ſi conſtat, omnes eſſe diligentes, ac vigiles, nullum poſſe culpari. At ſi inter eos aliquis talis non ſit? Dictat ratio, quod huic valeat adſcribi *culpa*.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

13 *Crimen incendii dicitur horrendum.*
Eſt delictum proditorium.
A quo menſuretur incendii procurati gravitas.
14 *Pœnæ incendiariorum de iure Cæſareo.*
In illis regulandis diverſitas oritur a diverſa qualitate perſonæ, loci, & facti.
Pœna damnationis ad beſtias obſolevit.
15 *Circumſtantiæ, a quibus aggravetur incendium.*
Delicta nocturna ſunt graviora.
16 *Variæ ſententiæ Senatus Mediolanenſis contra incendiarios.*
Nomine domus non venit paleare, aut capanna.
Incendens paleare, aut acervum tritici, aut fœnile prope domum, debet mori.
17 *Si in incendio ſequatur mors hominis, incendiarius debet morti tradi.*
18 *Pœnæ incendiarii principalis extendendæ ſunt ad complices.*
Epiſcopus requiſitus de pœna danda incendiario, poteſt conſulere mortem.
19 *Incendiarius tenetur reſarcire damnum illatum.*
20 *Reus damnatus ad mortem, tenetur reſarcire damna illata, iuxta Paſqualigum.*
Alia opinio tenet, quod damnatus ad mortem, ad damni refectionem non tenetur.
21 *Homicida damnatus ad mortem, tenetur ad damna familiæ occiſi.*
Malefactor morti damnatus, non liberatur a reſtitutione debiti.
Obligatus publicæ juſtitiæ per mortem non ſatisfacit debito priuatæ partis læſæ.
Concluditur, quod damnatus ad mortem debet ſatisfacere damnum, datum per maleficium.
22 *Omne, quod ratione conſiſtit, lex eſt.*
Ratio naturalis eſt lex tacita.
Allegare ſufficit rationem naturalem, non allegata lege.
In non determinatis de iure debet Judex ſequi rationem naturalem.
23 *Si bona damnati ad mortem ſint confiſcata, tenetur Fiſcus ex illis ſatisfacere damnis datis a condemnato parti læſæ, ſi hæc civiliter inſtet.*
24 *Pœnæ incendiarii de jure Canonico.*
Incendiarius declaratus ab Epiſcopo, a ſolo Papa poteſt abſolvi ab Excommunicatione.
Cardinalis Legatus a latere nequit abſolvere ab Excommunicatione Incendiarium.
Cenſuram talem incurrunt tam maſculi, quam fœminæ.
Pœnas eaſdem cum viris incurrunt fœminæ incendiariæ.
25 *Pœnæ Canonicæ contra Clericos incendiarios.*
26 *Pœnæ Clericorum, ob incendium procuratum, quomodo regulandæ.*
27 *Opinio Raynaldi, quod ob incendium procuratum, Clericus non privetur privilegio fori.*
28 *Refellitur talis opinio in caſu, in quo cum incendio concurrit aliud crimen.*
29 *In incendio culpoſo dolus eſt tantum præſumptus.*
Quæ pœna debeatur incendiario ex lata culpa.
Quando cum incendio concurrit, ultra culpam latam, aliud delictum, ampliatur pœna.
30 *Opinio, quod ex levi culpa incendium poſſit criminaliter puniri.*
Talis opinio reprobatur ex clara diſpoſitione Textus.
31 *Damnum datum ex culpa levi compenſatur in duplum, ex leviſſima in ſimplum.*
Incendium cauſatum per iniuriam affectatam, punitur alia pœna, quam Legis Aquiliæ.
32 *Ex culpa leviſſima, ſecuto incendio, nulla pœna criminalis incurritur.*
Opinio Panimollis, quod, ſi culpa fuerit in omittendo, non teneatur culpoſus ad damni refectionem.
Confutatur talis opinio.
Culpam quamvis pœna aliqua ſequitur.
33 *De incendio fortuito nulla intrat pœna.*
Si incendium præceſſit aliqua culpa; pœna debetur pro modo culpæ.

13 In-

13 INcendii crimen, quod in quodam Canone *Tex. in c. Peſſimam 23. q. 8.* vocatur *peſſimum, ac horrendum*, & juxta *Canteram Q. cri. cap. 8. n. 29.* eſt delictum proditorium, ſcelus eſt, quod eo magis eſt deteſtabile, quo Reus in eo patrando nihil habet delectationis, nihil utilitatis, quæ ſunt duo incentiva ad peccandum in cæteris criminibus; unde dicendum eſt, quod procedat a mera, ac diabolica malitia; & proinde ab utroque jure acerrimis pœnis vindicatur.

14 Quia vero in jure Cæſareo variæ ſunt leges, quæ diverſas pœnas contra *incendiarios* doloſos videntur ſancire, ut ad concordiam revocentur, diſtinguenda eſt materia tripliciter; puta, in incendio commiſſo conſideratur *qualitas perſonæ*, nempe ſi *incendiarius* eſt Nobilis, aut plebejus; *qualitas loci*, puta, an incendium ſecutum ſit in Civitate Oppido, aut Villa; & *qualitas facti*, ſi nempe incendium fuerit magnum, aut parvum. Si incendium ſequatur in Civitate, aut Oppido, & magnum fuerit, *incendiarius* ſi nobilis ſit, decapitari debet; ſi vero plebejus, aut vilis, igne comburendus, aut beſtiis tradendus, aut furcis ſuſpendendus eſt, ut ſonant jura. *Text. in l. Qui ædes & in l. final. de Incend. rui. naufrag. & in l. Capitalium §. Incendiarii ff. de Pæn.* Advertit autem *Panimoll. Deciſ. 55. Adnotat. 1. nu. 3.* quod pœna concremationis, (ſaltem in *Italia*,) & damnationis ad beſtias obſolevit, & ſubſiſtit tantum pœna furcarum. Si vero incendium in Civitate, vel Oppido parvum ſit, Reus Nobilis in Inſulam deportatur, vilis autem capite punitur. *Text. in l. Data opera C. Qui accu. non poſſ. & in l. 3. ff. Ad leg. Cornel. de Sicar. & in l. Capitalium §. Incendiarii ff. de Pæn.* Quod, ſi incendium ſecutum ſit in Villa, vel rure, & magnum ſit, Reus Nobilis deportatur, vilis vero decapitatur: ſi autem eſt parvum, Nobilis relegatur, vilis autem deportatur, prout ſcribunt *Bartolus in l. 1. ſub num. 4. & 5. de Off. Præfect. Vigil. in l. Data opera. in p. caſ. principal. C. Qui accu. non poſſ.* & *Salycetus*.

15 Ratio porro diverſitatis pœnarum, reſpectu varietatis locorum incendii, eſt, ut ait *Caball. Reſolut. crim. Cent. 1. Caſ. 22. nu. 4. circ. med.* conſideratio mortis hominum, & conſumptionis bonorum, quæ poſſunt facilius, & in majori copia ſequi in Civitate, & Oppido, quam in Villa; & tale periculum in pœnis irrogandis attendi debet, & pœna eſt augenda. *Arg. l. penult. §. Sunt quædam ff. de Extraord. crim.* Attendendum etiam eſt tempus, quo patratur incendium, quia, ſi de nocte fiat, gravius eſt, & amplius puniri debet, tum quia regulariter delicta nocturna cenſentur graviora, *arg. l. Aut facta. §. Tempus ff. de Pæn.* tum quia majus eſt periculum de nocte, in qua difficilius poteſt incendium extingui; & maior eſt facilitas diripiendi ſupellectiles, quæ a vicinis domibus aſportantur, ut ſalventur.

16 Quia tamen, ut in pluribus delictis evenit, in facto ſolent variæ intervenire circumſtantiæ, per quas nunc minuitur, nunc creſcit in gravitate delictum, ideo ſupracitatæ pœnæ a Iudicibus juxta caſuum contingentiam augentur, aut minuuntur. Hinc refert *Clar. Pract. crim. quæſt. 68. num. 20. ℣. Item illi* varias ſententias, latas a *Senatu Mediolanenſi* in caſibus incendii: nam duo fratres, qui nonnullas ædes in quodam Oppido incenderant, fuerunt furcis ſuſpenſi; alius convictus de incendio tugurii, fuit ad triremes damnatus per biennium; alius pro incendio fœnilis, fuit ſuſpenſus. Dicit autem *Afflict. ad Conſt. Regn. lib. 1. Rubr. de Maleſ. clandeſt. num. 9. & 10. ℣. Secundo limita*, quod non venit puniendus pœna mortis, data incendiariis domorum, ille, qui incendit paleare, exiſtens in Maſſaria, ubi non adſit coniunctio domorum, quia nomine domus non venit paleare, aut Capanna. Secus autem eſſet dicendum, ſi paleare, aut acervus frumenti, aut fœnile eſſet domui proximum; tunc enim ex diſpoſitione Textus *in l. Qui ædes. ff. de Incend. rui. naufr.* mors deberetur; ſicut etiam, ſi Capanna, aut tugurium inhabitaretur, nam veniret nomine ædium, cum *Appellatione ædium omnes ſpecies ædificij continentur*, ut in citata lege ait Iureconſultus; incendiariis autem ædium in eadem Lege ſancitur mors.

17 Poterit igitur Judex in facti contingentia temperare, aut augere pœnas; pro conſtanti autem tenendum eſt, quod tradit *Iſernia in Conſt. Regn. Rubr. 26. de Maleſic. clandeſt. in V. Puniantur* relatus a *Caballo Caſ. 22. nu. 7. circ. med.*, nempe, quod, ſi in incendio ſecuto intervenit mors hominis, incendiarius debet morte affici; ſin minus, poteſt Judex temperare pœnam; cum hoc tamen, quod incendium in Civitate, aut Oppido plus punitur, quam in Villa; & plus incendium magnum, quam parvum. Iudicis autem arbitrium eſt decernere in facto, an parvum, an magnum fuerit incendium.

18 Cum autem ſupracitatæ Leges Civiles nihil habeant de complicibus in hoc delicto, quid agendum cum mandante, conſulente, aut alio modo auxilium dante incendiariis? Reſpondeo, quod, licet in pœnalibus non detur extenſio ex vulgatis, & lex diſponens de pœna Rei principalis, non amplietur ad complices, niſi illorum in lege fiat mentio; tamen videtur dicendum, quod pœnæ incendiariorum debent extendi ad complices. Ratio eſt, quia juxta jus Canonicum *Text. in cap. Peſſimam 23. q. 8.* eædem prorſus pœnæ infliguntur ei, *qui ignem appoſuerit, vel apponi fecerit, aut appoſitoribus conſilium, vel auxilium ſcienter tribuerit*. Concludit autem ſic Canon ille: *Sanè Regibus, & Principibus faciendæ juſtitiæ facultatem conſultis Epiſcopis, & Archiepiſcopis non negamus.* Quibus verbis videtur innuere, quod Epiſcopi, conſulti de pœna incendiariis danda, poſſint conſulere, (ut notat ibidem *Gloſſa* finalis) quod juxta leges morte afficiantur. Et deducitur etiam, quod innixi diſpoſitioni Canonum, poſſint conſulere, quod eadem pœna puniantur principales, & complices; attento maxime, quod leges Civiles non dedignantur imitari Canones; & illis deficientibus, ſit juxta hos judicandum. Et ſic docet etiam *Benedictus Carpzovius Par. 1. Quæſt. 38. nu. 55., & ſeqq.*

19 Vltra dictas pœnas vero, debet Reus de incendio doloſo reſarcire damnum eorum, quibus nocuit, ut notant Doctores. *Salycet. Menoch. Afflict. Clar. apud Caball. Caſ. 22. num. 6.* Hic autem intrat quæſtio valde controverſa, an ſcilicet morte multatus propter incendium teneatur ad reſarciendum damnum parti læſæ? Videtur ſane hæc quæſtio inutilis, quia in omnibus fere regionibus bona damnatorum confiſcantur; undè non eſt, quomodo ex iis reparari poſſit damnum datum. Non tamen inutilis eſt, tum quia in aliquibus locis non eſt in uſu confiſcatio; tum quia ſi obligatio reſarciendi damna eſt in taliter damnato, illa tranſit ad illius hæredes, ad quos perveniunt bona, ſita extra

Terri-

Territorium Principis, qui damnavit, & a nullo ſunt confiſcata; tum quia, ſi Fiſcus occupat bona illius, obligatio reſarciendi damnum cauſatum, tranſit cum bonis in Fiſcum, qui tamen temporibus hiſce corruptis, huic debito nunquam ſatisfacit.

20 In hac controverſia diviſæ ſunt Doctorum opiniones. Nonnulli, quos recitat, & cum illis ſentit *Paſqualig. ad Lauret. de Franch. Controv. int. Epi. & Regul. num.* 1386. *Tit. de Monetar.* tenent, quod damnatus ad mortem obligatur ad reſarcienda damna, quæ intulit delicto, ob quod damnatus eſt. Ratio eſt, quia non ob hoc, quod necatur ob maleficium, extinguitur in eo obligatio reſtitutionis ob damnum illatum: nam non luit morte debitum illius, ſed tantum pœnas, debitas delicto. Si quis enim delinquit, duplicem contrahit obligationem, unam quidem cum Republica læſa, aliam autem cum privatis, quibus damnum intulit. Quamvis igitur morte ſatisfaciat juſtitiæ publicæ, remanet tamen adhuc obligatio reſarciendi damnum privatum. Alii vero *Berlich. Friedlieb. Moller. Modeſtin. Piſtor. Carpzov. Theodor. Martin. Peyrin. quos dat Raynal. Tom.* 2. *cap.* 13. §. 2. *num.* 5. ſuſtinent contrarium, & moventur, quia in jure nullibi cautum reperitur, quod in delictis, ubi ad mortem Reus condemnatur, quis ultra pœnam publicam ad damni præſtationem teneatur, & hoc firmant auctoritate *Ioannis de Anania, & Felini in cap. Accedens de Accuſat.* quod tamen in libro meo reperire non licuit.

21 Prima ſententia verior eſt, nam naturalis, Divinique juris eſt ſatisfacere parti læſæ, nec ſatisfit damno partis læſæ per hoc, quod Reus moriatur. Unde cum homicida teneatur ad damna familiæ hominis occiſi reſarcienda, non relevatur ab hac obligatione per hoc, quod in pœnam criminis morte multetur, niſi hæredes defuncti obligationem remittant, ut poſt nonnullos Doctores *Salon. Bonac. & Trullenck. lib.* 7. *cap.* 8. *Dub* 3. *n.* 8. ait *Antonius a Spiritu Sancto Direct. Conf. p.* 2. *tract.* 10. *diſſ.* 8. Præter quamquod, damni illati reſtitutio connumeratur inter vere debita, ut probat *Covaru. Variar. lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 8. malefactor autem propter pœnam capitis, quam ſubit, non liberatur a reſtitutione debitorum; quamtumvis enim morte ſua ſatisfaciat juſtitiæ, per eam tamen non ſatisfacit damno partis læſæ, nullus enim liberatur ſolvendo uni, quod alteri debet, ut *text. in cap. Ea te. de Iurejur.* Tandemque hæredes defuncti tenentur ad recompenſationem damni, per eum illati, quatenus vires hæreditatis patiuntur, ut dicitur in jure *text. in c. final. de Sepult.* Concluditur ergo, quod per hoc, quod Reus mortem ſubeat, non liberatur ab obligatione reſarciendi damna, quæ intulit, & ſic firmant, multi. *Binsfeld. Tract. de Inr. & damn. cap.* 1. *Quæſt.* 4. *per tot. Molin. de Iuſt. commut. circ. bon. corp. Tract.* 3. *Diſp.* 42. *num.* 2. *Manara Noct. melancolic. Reſponſ. ad Interrog.* 45. *Martin. Iuriſprud. criminal. Tit. de Incend. cap.* 1. *Sect.* 2. *num.* 21. *Sinckelt. Pract. Obſerv.* 59.

22 Ad oppoſitam rationem, quod in jure non reperitur ſancitum, quod damnatus ad mortem, teneatur ad damna, reſpondet *Petr. Theodoric. Iudic. criminal. cap.* 7. *Tit. de Incend. num.* 5. quod in *l. Capitalium* §. *Incendiarii, ff. de Pœn.* in qua dolosus incendiarius damnatur ad pœnam capitalem, tenetur etiam ad damna, & intereſſe. Sed hæc reſponſio eſt falſa, nam in illa lege talis concluſio nec textualiter habetur, nec ab ea poteſt deduci. Aliter ego reſpondeo, & dico, quod ſi non habetur talis concluſio in lege ſcripta, habetur tamen in lege non ſcripta, puta, in ratione omne enim, quod ratione conſiſtit, lex eſt, *Gloſſ in cap. Conſuetudo.* 1. *Diſt. & in cap. Ex eo. in V. Rationi de Elect. in* 6. ratio enim naturalis eſt quaſi quædam lex tacita, *l. Cum ratio. init. ff. de Bon. damn. cap. Ratio. de Præben. Everard. loc. A. leg. ceſſa. num.* 2. unde juxta *Baldum* & *Felinum in l. Scire.* §. *Sufficit. ff. de Excuſ. tuto. in cap. Tua nos. de Jurejur.* ſufficit allegare naturalem rationem, licet non allegetur lex, & concludit *Io: de Imola, & Butrius in c.* 1. *de Conſt.* quod in non determinatis à jure Judex debet ſequi rationem naturalem, quæ tunc eſt prò lege. Cum igitur per rationes ſupra adductas probaverimus primam ſententiam, non eſt, unde poſſit impugnari per hoc, quod ipſa per leges ſcriptas non confirmetur.

23 Concluditur ergo ex dictis, quod, quamvis incendiarius morte multetur, manet tamen obligatus ad damna privatorum, ſecuta ab incendio. Unde, ſi bona non confiſcantur, tenentur ejus hæredes juxta vires hæreditatis ad talia damna: & ſi bona pervenerunt ad Fiſcum, iſte pro veritate tenetur ad reſarcienda illa. Ratio eſt, quia ſtatim, poſt damnum datum, bona Rei damnificantis remanent obligata ad damni refectionem; bona autem ex vulgatis tranſeunt cum ſuo onere, unde, ſi perveniunt ad Fiſcum, ſecuta condemnatione Rei, perveniunt jam affecta tali onere, & ſic Fiſcus tenetur ex iis bonis damna a Reo illata reſarcire. Verum eſt, quod talis reſtitutio tum ab hæredibus, tum a Fiſco facienda ſolum tunc eſt, quando pars damnificata ultra mortem Rei ſecutam, inſtat civiliter pro refectione damni, ut docet, & bene *Raynaldus Tom.* 2. *cap.* 13. §. 2. *num.* 37. aliter cenſetur competenter ſatisfacta.

24 Contra ſupradictos incendiarios de jure Canonico *Cap. Peſſimam. cap. Si quis membrorum* 23. *q.* 8. *ſancita eſt excommunicatio, & ſi moriatur talis, qui ad monitionem canonicam* Epiſcopi damna illata non reparaverit, carere debet Eccleſiaſtica ſepultura. Notant porro Doctores, *Suar. Caiet. Tolet. Sylveſt. Navarr. Sa, & Sayr. apud Theſaur. de Pœn. Par.* 2. *V. Incendiarij. cap.* 1. *num.* 11. hanc excommunicationem non eſſe latæ, ſed ferendæ ſententiæ. Verum tamen eſt, quod lata per Epiſcopum tali ſententia, non poteſt Reus ab alio abſolvi quam a *Papa*, ut habetur in iure, *text. in cap. Tua nos. de ſent. excomm.* neque poteſt talem cenſuram relaxare *Cardinalis Legatus a Latere*, ut dicunt Doctores, *Abb. in cap. Ad eminentiam. nu.* 4. *de Sent. Excom. D. Antonin. Par.* 3. *Tit.* 25. *num.* 11. *Silveſt. Excommun.* 7. *num.* 14. §. *Septima.* §. *Secundo; Sayr. de Cenſur. lib.* 3. *cap.* 29. *nu.* 10. & eadem innodantur tam fœminæ, quam viri. *Gra. ff. de Caſ. reſerv. lib.* 2. *cap.* 23. *num.* 8. *Sayr. loc. citat. nu.* 9. Sicut etiam eædem fœminæ incendiariæ incurrunt eaſdem pœnas juris Civilis, quas contrahunt viri, ut probat *Carpzov. Par.* 1. *quæſt.* 39. *num.* 19. *& ſeqq. apud Raynald. loco cit.* §. 1 *num.* 9. tum ob atrocitatem criminis; tum quia fragilitas ſexus muliebris non eximit a pœna ordinaria, niſi in caſibus a jure expreſſis. *Martin. Iuriſprud. crimin. Tit. de Incend. cap.* 1. *ſect.* 2. *num.* 28. *Alex. de Nevo in cap. Quoniam de Simon. in V.* Ignorantia. *ſub num.* 4.

25 Clerici porro, (quorum legibus coercendi etiam ſunt *Regulares* in defectu municipalium Conſtitutionum) qui doloſi incendij Auctores, aut com-

complices ſunt, ultra excommunicationem, ac refectionem damnorum, debent plecti pœna arbitraria, ut ſentit *Diaz. Pract. crimin. cap.* 98. *vel.* 105. *ult. impreſſ.* Porro arbitrium Eccleſiaſtici Judicis poſſet extendi ad pœnam depoſitionis, & detruſionis in Monaſterium, ut ſcribit *Cantera quæſt. crim. cap.* 8. *num.* 29. Ratio eſt, quia . ſi Clerici deponuntur ob furtum, ac Latrocinium: item deponuntur, & detruduntur in Monaſterium propter proditionem: pariter ſubeunt eandem pœnam ob vim, ſive crimen violentiæ publicæ, aut privatæ, eandem pœnam ſubire debent ob *incendium doloſum*, quod eſt crimen, quod in ſe continet proditionem, & vim, & eſt atrocius furto, ac Latrocinio.

26 Progreditur ulterius *Farinacius quæſt.* 110. *num.* 15. poſt *Berberium Rubr. de Incendiar. Par.* 1. *cap.* 22. *num.* 4. & docet, quod tantus poſſet eſſe exceſſus in magno, ac doloſo incendio, quod arbitrium Judicis extendi poſſet ad degradationem; ſi autem non tam enorme eſſet incendium, poſſet inferre depoſitionem a Beneficio; ſi autem parvum, poſſet ſuſpendi, aut alias pro circumſtantia criminis, aut perſonæ, puniri, & tali ſententiæ adhæret etiam *Raynald. Tom.* 2. *cap.* 13. §. 1. *nu.* 116. Ratio eſt, quia cum tales pœnæ ſint Judici arbitrariæ, regulandæ ſunt à circumſtantiis facti.

27 Reſpuit autem *Raynaldus* loco citato nomen *degradationis*, quo utuntur *Farinacius*, & *Berberius*, & vult, quod non intelligatur de degradatione actuali; quia Clericus pro *incendio doloſo*, malo ſtudio, odio, vel vindicta excitato, vel excitari mandato, foro Clericali non eſt privandus; & ultra quoſdam alios ſic ſentientes, citat *Giurb. Conſ. cri.* 48. *n.* 4., qui ſe fundat in cap. *Si quis membrorum* 23. *q.* 8.

28 Talis autem opinio poſſet ſuſtineri, ſi in incendio nulla alia incurreret circumſtantia; & incendium ipſum eſſet pure intentum ex odio, vel vindicta contra perſonam privatam. Sed ſi alia interveniret circumſtantia, utpote, ſi data alicui pecunia mandaret incendium domus inimici, ad hoc, quod iſte incendio conflagraret, & mandatarius ædes incenderet, nonne Clericus mandans incendium, eſſet puniendus pœna aſſaſſinij (ex quo, pretio dato, mortem hominis procuraret), & ob hanc culpam nonne ipſo facto ſpoliatus remaneret privilegio Clericali, & tradendus eſſet Curiæ ſæculari, ut *Raynaldus* ipſe *Tom. p. cap.* 7. §. 1. *nu.* 188. docet? Et quid, ſi Clericus ad prodendam hoſtibus Civitatem, incenderet armamentarium, in quo abſumeretur pulvis pyrius, ex cuius defectu cogeretur Civitas ſe hoſtibus tradere? Nonne tanquam proditor Patriæ, & læſæ Maieſtatis Reus, deberet mori, & ideo actualiter degradari? Nec Canon ille, in quo ſe fundat *Giurba*, quem *Raynaldus* ſequitur, habet aut textualiter, aut deductive talem concluſionem, ut legenti patet.

Concludo igitur; quod tales poſſent intervenire in facto circumſtantiæ, quod Iudex poſſet, & deberet ad exactam juſtitiam actualiter degradare, & Curiæ Sæculari tradere morte multandum, cum tritum in jure ſit, *arg. l. Etſi ſeverior. ubi Gloſſ. & DD. C. Ex qui cau. infa.* quod ex iuſta cauſa licitum ſit, imo debitum Judici delictorum, exaſperare,

29 Hucuſque de incendio doloſo dictum eſt; nunc loquendum de pœnis culpoſi. Sciendum igitur, quod, quamvis *culpa lata* æquiparetur dolo, & ob id videretur, quod eadem pœna, quæ datur pro *doloſo*, dari etiam queat pro *incendio* taliter *culpoſo*, hoc tamen verum non eſt, quia in tali culpa dolus eſt tantum præſumptus, & non verus, ut notavit etiam *Cantera quæſt. crim. cap.* 8. *num.* 31. *V. Secundus caſus*; delicto autem præſumptive tantum probato nunquam pœna ordinaria datur ex vulgatis. Eſt ergo ſententia Doctorum *Schult. Piſtor. Menoch. Anton. Matth. Martin. Joſeph. Ludov. & Panimoll. apud Raynal. Tom.* 2. *c.* 13. §. 1. *n.* 40. & 41. quod, ſi magnum incendium ex *lata culpa* ſecutum ſit, debetur quidem Reo pœna corporalis, ſed minor ea, quæ datur pro *iucencendio doloſo*, & citra mortem; aut imponitur (ultra damni refectionem) maxima pœna pecuniaria. Si vero incendium parvum eſt, ſola pœna pecuniaria infligitur. Pœna porro corporalis non poteſt eſſe major fuſtigatione, argumento eorum, quæ dicuntur in jure *l. Nam ſalutem.* §. 1. *ff. de Off. Præfect. Vigil. l. Qui ædes ff. de Incend. rui. naufr. l. Capitalium* §. *Incendiarii in fin. ff. de Pœn.*, ubi dicitur, quod tales Rei aut *fuſtibus caſtigantur*, *aut ſevera interlocutione comminantur*. Et quamvis *Raynaldus loc. cit. n.* 4. ex *Vulpello Reſponſ. crim.* 150. referat, quendam fuiſſe damnatum ad triremes, quia ignem appoſuerat ſtuppæ, qua erat laruatus quidam tempore carnis privii, ex quo deducit, quod, ſi incendio adeſt periculum mortis hominis, poſſit ex lata culpa etiam dari pœna triremium; tamen non eſt recedendum a prima ſententia, fundata in Textu. Nec quadrat in puncto caſus adductus, quia ille, qui incendit ſtuppam, ut ſupra, non fuit ſimpliciter, in *culpa lata*, ſed fuit in dolo, quia ſciens, & volens incendit, & iniuriam intulit illi laruato; & quamvis non intenderit mortem illius, intendit tamen facere de illo adſtantibus jocum, & ſic ei intulit publicam iniuriam, ob quam juſte damnatus fuit ad triremes.

30 *Incendium* porro *culpoſum* ex *culpa levi*, juxta *Binsfeldium Tract. de Injur. & damn. cap.* 4. *quæſt.* 4. *Concl.* 7. & alios *Bald. Menoch. Maranta* relatos per *Raynaldum loc. cit. nu.* 46. poteſt criminaliter tractari; & ob hoc imponenda eſt pœna minor, quam pro culpa lata, & talis pœna poteſt eſſe pecuniaria erga Fiſcum. At puto, talem ſententiam non eſſe ſuſtinendam, quia evidenter diſcordat a Textu *in l. Capitalium* §. *Incendiarii*, qui ſic cantat: *Fortuita incendia, ſi cum vitari poſſint, per negligentiam eorum, apud quos orta ſunt, damno vicinis fuerunt, civiliter exercentur*. Si ergo talia incendia *exercentur civiliter*, puta, ad ſanandum damnum Partis læſæ; non eſt unde inſtitui poſſit judicium criminale ad ſolvendum Fiſco pœnam pecuniariam.

31 Quod ſi dicatur, quod Pars etiam ob *culpam leviſſimam* poteſt civiliter agere ad reparationem damni; qua propter nulla eſſet differentia inter incendium ex *culpa leviſſima*, & *levi* in ordine ad pœnam, quod eſt abſurdum. Reſpondeo, quod damnum, datum ex *culpa levi*, *duplici compendio ſarcitur*, ut ex jure Codicis *Text. in l.* 1. *C. de l. Aquil.* deducit *Gothofredus ad l.* 28. §. 12. *lit.* Q. *ff. de Pœn.* quod non eſt in *culpa leviſſima*, in qua actio non datur niſi in ſimplum. Et quamvis Imperator in illa lege dicat: *Damnum per injuriam datum, immiſſo in ſylvam igne, ſi probare potes, actione Legis Aquiliæ utere*, quo videtur loqui de damno doloſo, quod per injuriam datur; tamen verbum *injuriam* pro *incuriam* poſitum ait *Paul. I. C. Sentent. lib.* 5. *cap.* 3. §. *ult.* nam, ut optime alibi advertit citatus *Dionyſ. Gothofred. ad l.* 1. *litt.* C. *C. de leg. Aquil.* incen-

incendium datum per injuriam affectatam, nempe doloſam, punitur aliis pœnis, quam *Legis Aquiliæ*.

32 Ex *culpa* tandem *leviſſima* ſecuto incendio, nulla pœna criminalis incurritur, ut, pluribus citatis, teſtantur *Farinacius quæſt.* 110. *num.* 30. ac *Panimollis Deciſ.* 55. *Adnotat.* 1. *n.* 34. qui addunt, quod tale incendium nec admittit condemnationem ad refectionem damnj, ſi *culpa* ſit in omittendo. Sed hoc ſecundum dictum admittendum non eſt; nam naturalis ratio dictat, quod aliqua pœna culpam ſequatur. Quamvis ergo leviſſima ſit culpa, pœna tamen correſpondens danda eſt; & ſicut ob culpam levem, ut dictum eſt, compenſatio damni debet eſſe in duplum, ita ob leviſſimam debet fieri in ſimplum, & ad æqualitatem damni ſecuti; & univerſaliter damnum, incendio datum, ſemper, & in omni caſu emendandum eſt, ſive dolo, ſive culpa lata, levi, vel leviſſima cauſatum ſit, ut poſt *Salycetum*, *M:nochium*, & *Afflictum* firmat *Caballus caſ.* 22. *num.* 6.

33 Pro incendio caſuali, ſeu fortuito nulla pœna datur, nec etiam quis tenetur civiliter ad reſarciendum damnum, ut habet *Gloſſ. in l. Qui ædes in V. caſu. ff. de Incend. rui. naufrag.* Si autem aliqua *culpa* præceſſit incendium, quod ab ea ortum eſt, de ſequuto incendio tenetur quo ad damna, ut placuit *Bartolo in l. Si ut certo. §. Sed interdum. ff. Commoda*, & habet expreſſe Textus *in l. Si fortuito. ff. de Incend. rui. naufr.* Ratio eſt, quia *culpa* illa cauſam incendio dedit, ut proinde culpoſum evadat incendium. Exemplum eſt in eo, qui domum conduxit appoſito pacto, ne in ea paleas collocaret. Quod, ſi contrafecit pacto, paleas in ea ponendo, ex quibus fortuito cauſatum eſt incendium, hoc profecto culpoſum erit, & de eo tenebitur conductor.

§. VI. Latrocinium.

SUMMARIUM.

1 *Quare præſens paragraphus ſit formatus.*
2 *Quomodo differant inter ſe graſſatio, Latrocinium, robaria, rapina, prædatio, aſſaſſinium.*
Diverſæ opiniones circa differentiam prædictorum.
3 *Derobatio, robaria, & rapina ſunt ſinonyma.*
Rapina quid ſit, & quid importet.
Graſſationis definitio.
Latrocinium quid ſit, & quomodo differat a graſſatione.
Latrones in jure, qui habeantur.
Prædo, & latro idem eſt.
Aſſaſſinium quid ſit, & quomodo differat a prædictis.
Ex uſu loquendi pro eodem accipitur aſſaſſinus, latro, prædo, graſſator, derobator.
Titulus cujuſvis criminis inveſtigandus eſt.
Cognito nomine criminis, cognoſcitur lex; & lege cognita, cognoſcitur pœna.
4 *Definitio Latrocinii, & graſſationis.*
Latrones ſunt, qui mortem hominis affectant.
Latrocinium per quid differat ab aliis ſpeciebus homicidii.
5 *Opinio Carpzovii, quod Latrocinium ſit homicidium factum contemplatione cujuſvis lucri.*
Impugnatur talis opinio.
Lucrum intentum a Latrone eſt ex ſolo ſpolio occiſi.
Jura, actiones, res immobiles non dicuntur rapi, ſed invadi.
6 *Latrocinium non alligatur loco.*
Graſſatio debet fieri in via publica, ut talis ſit.
Latrocinium aggravatur ratione loci.
Loca, quæ gravant Latrocinium, ſunt via publica, domus occiſi, & domus homicidæ.
7 *Latrocinium proditorium quando fiat.*
8 *Ad Latrocinium ſufficit, quod homicidium fiat ſola ſpe lucri, licet hoc non ſequatur.*
Gravatur Latrocinium, ſi ſcienter ob parvum lucrum homicidium committatur.
9 *Latro non eſt, qui viatori dormienti in via publica, pecuniam, aut aliud ſurripit.*
10 *An Latrocinium ſit, ſi quis inſidians viatoribus, ad eos ſpoliandum, tantum occidit unum ex iſtis, qui voluit armis rem ſuam defendere.*
11 *Reſpondetur diſtinguendo.*
Si occidit ob ſpolium intentum conſequendum, eſt Latrocinium.
Si occidit ad defenſionem propriam, minime, & quare.
12 *Monitum ad Judices, ut exquirant à Latrone finem, quare occiderit.*
13 *Duo caſus proponuntur.*
14 *Volens occidere, & ſpoliare, ſi ſpoliavit, & vulneravit, ſed mors ſecuta non eſt, Latrocinium perfectum non eſt.*
Non intraret hoc caſu pœna ordinaria Latrocinii.
Non intendens occidere, leviter tamen vulneravit viatorem, & ſpoliavit, Latrocinii ordinariam pœnam non ſubit.
15 *An Latrocinium committat graſſator, qui, ut retineat ſpolium uni factum, occidit alium, qui voluit aut participare de ſpolio, aut accuſare de graſſatione.*
16 *Reſponſio Carpzovii affirmativa.*
17 *Impugnatur reſponſio; & probatur in propoſito caſu Latrocinium non intervenire.*

1 POtuiſſet quidem crimen *Latrocinii*, de quo in præſenti ſumus locuturi, collocari ſub paragrapho Furtum, in quo de illo aliquid diximus; potuiſſet pariter poni ſub paragrapho *Homicidium*, cum hoc eſſentialiter ad *Latrocinium* requiratur, tamen, quia nimis prolixa fuiſſet talium paragraphorum tractatio, diſtulimus hucuſque de eo plene tractare.

2 Antequam autem *Latrocinii* quidditatem aperiamus, neceſſarium ducimus aſſignare diſtinctionem horum nominum, puta, *graſſatio*, *Latrocinium*, *robaria*, *rapina*, *prædatio*, *aſſaſſinium*, a quibus paſſim, ac promiſcue vocatur graſſator, *Latro*, *raptor*, *derobator*, *prædo*, ac *aſſaſſinus*, *qui vi adhibita alienas res furatur*. Opinio eſt *Muſcatelli Tit. de Furt. num.* 16. penes *Raynaldum*, *Obſerv. crim. Tom.* 2. *cap.* 14. *num.* 66. quod *graſſatio*, & *derobatio* in via publica idem importent, & differant a *Latrocinio* in hoc, quod *graſſatio* de neceſſe requirit, quod fiat in via publica, & cum armis ſemper, ſicut & *derobatio*; *Latrocinium* autem indifferenter eſt, quod committitur in domibus, aut itineribus cum armis, vel ſine. *Hiacyntus Manar. Noct. Melancol. Interr.* 209. §. 10. apud eundem *Raynaldum* loco citato vult, quod *Latrones* ſunt, qui aggrediuntur viatores in vijs extra Civitatem; *graſſatores* vero aggrediuntur in vijs intra Civitatem; quam diſtinctionem, ut pote non

jure

in jure fundatam, explodit *Raynaldus* retenta prima data a *Muſcatello*. *Iacobus Boulen Repetit. in l. Capitalium. §. Famoſos num.* 18. *de Pœn.* apud *Carpzovium Practic. crim. Par.* 2. *quæſt.* 90. *num.* 3. vult, quod *rapina*, & *derobatio* idem ſint, & *raptores*, ſeu *derobatores* dicantur, qui in ſtrata publica furantur ſine interfectione; *Latrones* vero, qui ſpoliant cum interfectione. Et ab hac ſententia non diſcordat *Carpzovius*, qui *num.* 4. concludit, quod *raptor*, & *graſſator*, & *prædo* perinde ſint.

3 Quantum ad hæc dico, quod *derobatio*, *robaria*, (quæ ſunt nomina barbaro latina, de quibus in jure non habetur mentio) & *rapina* ſinonyma ſunt. Porro *rapina* habet rationem generis, & importat omne furtum, quod fit de re aliena, adhibita vi; *Arg. l. In duobus. §. Si quis. ff. de Jurejur. §. Ita tamen. Inſtit. de Vi bono rapto.* Rationem ſpeciei habent *graſſatio*, & *Latrocinium*, quæ differunt inter ſe, quod *graſſatio* eſt violenta ſpoliatio, facta ex inſidiis, in via, cum, vel ſine armis, & ab uno ſolo. *Arg. l. Capitalium, §. Graſſatores. ff. de Pœn. Latrocinium* autem eſt violenta ſpoliatio catervatim facta cum armis, hominis cæde interveniente; nam, ut habetur ex iure, *arg. l. Mulier. l. Hoſtes. ff. de Capt. & poſt. rever. Latrones* ſunt, qui non juſto indicto bello prædantur; *latrones* vero & *prædones* idem ſunt argumento duarum legum, *l. Hoſtes de Verb. ſign. l.* 24. *ff. de Capt. & poſt. rever. Aſſaſſinium* porro diſcrepat a prædictis, nam *Aſſaſſini* ſunt, qui pacto pretio hominem interimunt, ut ex iure *arg. c.* 1. *de Homicid. in* 6. *Tit.* 7. *§. Aſſaſſinium* alias diximus. Hæc quidē de rigore juris ſunt; tamen ex uſitata forma loquendi pro iiſdem uſurpantur *Aſſaſſini* viarum, *latrones*, ſeu *prædones*, *graſſatores*, *derobatores &c.* Quia vero pro qualitate circumſtantiarum, ac caſuum diverſæ ſunt pro iis pœnæ inferendæ, neceſſarium duximus aſſignare definitionem *Latrocinij*, ac *graſſationis*, ſeu *derobationis*, quia, ut ait *Baldus Conſ.* 443. *lib.* 3. uniuſcuiuſque criminis titulus in primis inveſtigandus eſt, quod ſit ex ejuſdem definitione: ſiquidem cognito nomine criminis, lex cognoſcitur: Lege autem cognita, cognoſcitur pœna. *Arg. l.* 3. *§. Vbicunque ff. de crim. Stellio*.

4 Dico igitur cum *Carpzou. Pract. crim. Par.* 2. *quæſt.* 9. *num.* 3. quod *graſſatio*, ſeu *derobatio* eſt ſpolium, factum in via publica ſine interfectione ſpoliati. *Latrocinium* vero eſt *homicidium cum ſpolio, ſeu rapina bonorum occiſi*. Dico autem primo *homicidium*, ſiquidē, ut ex pluribus legibus *l. Capitalium §. Famoſos. ff. de Pœn. l. Divus ff. Ad leg. Pompei. de Parricid. l. Si ut allegas. C. ad l. Cornel. de Sicar.* aperte deducitur, *Latrones* ſunt ij, qui necem hominis affectant. Quia vero affectatio necis poteſt eſſe ad varios fines, quorum reſpectu crimina homicidij diſtinguuntur; ideo dico ſecundo *cum ſpolio &c.* & hæc eſt differentia, quæ diſtinguit *latrocinium* ab alijs ſpeciebus homicidij; ſicut ratione homicidij diſtinguitur à graſſatione, quamvis ambo conveniant in ſpolio violento.

5 Opinatur porrò *Carpzovius Par.* 1. *quæſt.* 22. *num.* 51. & 52. *latrocinium* eſſe homicidium, factum contemplatione cujuſvis lucri, ſeu commodi ex re quavis tam ſtabili, quam mobili, juribus, actionibus &c. ita ut velit *latronem* etiam eſſe eum, qui alium occidat, ad finem ducendi in matrimonium viduam occiſi ob pinguem dotem. Sed talis opinio minime eſt tenenda, ſiquidem Aſſaſſinus, qui contemplatione pretij hominem occidit, non diſtingueretur a latrone; nec facit, quod ille moveatur ad occidendum ex mandato alterius: latro vero ſponte occidat, quia ambo moverentur ab uno fine, puta, ſpe lucri, aut commodi. Lucrum autem, cujus ſpe movetur *latro* ad occidendum, eſt ex ſpolio eorum, quæ ſecum habet occiſus, quod ſpolium non poteſt extendi ad jura, actiones, aut res immobiles, quia illud non exercetur ſine *rapina*; hæc autem non dicitur niſi de rebus mobilibus, aut ſe moventibus; immobilia enim dicuntur *invadi*. *§. Ita tamen. Inſtit. de Vi bono. rapto.*

6 Ex data autem definitione *latrocinij* ſequitur, quod illud non alligatur loco, quemadmodum *graſſatio*, quæ requirit, ut fiat in via publica; ſed tale ſemper erit, ſive fiat in via publica, ſylva, campo, nemore, in domo ſive *latronis*, ſive occiſi, dummodo homicidium fiat ob ſpem lucri ex ſpolio, ut firmat *Iodocus Dambouderius Prax. crim. cap.* 86. *num.* 1. & 3. ac *Farinacius*. *Quæſt.* 165. *num.* 11. & 13. Verum eſt, quod *latrocinium* aggravatur ratione loci, quia, ſi fiat in via publica gravius evadit, quam ſi fiat in loco privato, puta, campo, aut ſylva. Ratio eſt, quia injuria fit Principi, ſub cujus tutela ſunt viæ publicæ, ut probavimus *Tit.* 3. *§. Furtum num.* 46. Gravius adhuc eſt, ſi quis *latrocinium* committat in domo occiſi; nam propria domus debet eſſe cuiquam tutiſſimum refugium. *Text. in l. Plerique. ff. de In jus voca.* Graviſſimum autem eſt, ſi quis hoſpitem in propria domo occidat ad eum expoliandum; violat enim jus hoſpitij, quod debet eſſe ſacroſanctum, & offendit eum, quem manentem ſub ſuo tecto, defendere debuit de jure gentium; & tandem in hoc caſu intervenit proditio, dum hoſpitem ſub titulo amicitiæ, in domum ſuam introductum, jugulavit.

7 Ex eodem pariter principio deducitur, graviſſimum eſſe *latrocinij* genus, cum quis ſe comitem in via alteri offert, & mox aut in itinere, aut in hoſpitio, ſeu meritoria taberna illum occidit, ut ſpoliet; proditionis enim crimen ſimul cum rapina committit, dum amicitiæ oſtentatæ medio alium privat defenſione, & ſic incautum necat, ut bene docet *Carpzou. loc. cit. num.* 26.

8 Notandum porro, quod ad *latrocinium* neceſſarium non eſt, quod ſpolium actu ſequatur, ſive quod *latro* parum, aut nihil ex occiſione conſequatur; ſed ſufficit, quod homicidium fiat ſpe, ac contemplatione ſpolij. Ratio deducitur a ſimili cum Aſſaſſinio; ſicut enim hoc fit ex mandato alicuius ſub promiſſione, aut ſpe pretij, ut *Tit.* 7. *§. Aſſaſſinium. num.* 16. docuimus; & delictum eſt in ſuo genere perfectum, ſi ex mandato, & pacta mercede homo occiſus ſit, licet ex poſt ſperata merces actu non ſolvatur; ita etiam erit verum *latrocinium*, quamvis ſperatum ſpolium minime ſequatur ob impedimentum adveniens ex improviſo; ſive ex eo, quod aut parum, aut nihil invenerit *latro*, quo occiſum ſpoliaret. Quod, ſi *latro* ſciret parum ſe eſſe lucraturum ex ſpolio, & nihilominus occideret ad illud lucrandum; ex parvitate materiæ raptæ non minoraretur, imò augeretur crimen; & ratio eſt, quia gravius peccat, qui ob ſpolium, ac lucrum minimum tantum facinus perpetrare auſus eſt, quam ſi ex ſpe magni ſpolij deliquiſſet. *Carpzou. quæſt.* 22. *num.* 40. *℣. Tum quod gravius*.

9 Ex dictis reſolvi poteſt quæſtio, ſi poſſit puniri tanquam *latro*, aut *graſſator*, qui in via publica viatori dormienti pecuniam, ac ſarcinas ſurripit. Reſpondendum enim eſt ad dubium propoſi-

tum negative. Ratio eſt, quia ad *latrocinium* requiritur de neceſſitate homicidium, & ad *graſſationē* requiritur, quod ſpolium auferatur cum violentia; ſed in caſu neutrum intervenit; ſequitur proinde, quod nec *latrocinium*, nec *graſſatio* committatur, ſed ſolum furtum, & ſic etiam reſolvit *D. Matthæus* Homem leita. *De Iur. Luſitan. Tom.*1. *Tract.*3. *de Inquiſit. quæſt.* 4. *num.* 83.

10 Poteſt ad hoc quæri, an qui inſidiatur viatoribus in publica ſtrata, animo tantum eos ſpoliandi, ſi occidit ex accidenti viatorem, qui armis voluit ſe defendere, ne ſuæ pecuniæ ſpolium pateretur, ſit dicendus vere *latro*, & pœna ordinaria *latrocinij* puniendus?

11 Reſpondeo, quod diſtinguendus eſt caſus; vel enim *graſſator* occidit, animo ſolo rapiendi ſpolium viatoris; vel occidit quia videns viatorem, arma moventem, aut alia de cauſa. Si primum, dico, quod eſt verus *Latro*. Ratio eſt, quia, quamvis ab initio non habuerit animum occidendi, tamen ex poſt mutavit animum, & ad finem accipiendi ſpolium, occidit, & ſic commiſſum eſt verum *Latrocinium*, puta, homicidium contemplatione diripiendi ſpolium, ut ex data definitione patet. Si ſecundum, non poteſt dici *latrocinium*, imo nec homicidium appenſatum. Ratio eſt, quia *graſſator* occidit ad ſui defenſionem: videns enim viatorem arma moventem, & timens vitæ ſuæ, præoccupavit alium, & eum interemit, quod eſt ſe tueri. Sive, dum *graſſator* larvatus erat (ut ſolent hujuſmodi generis homines incedere, ne agnoſcantur), & voluit expoliare viatorem, iſte ei dixit: *Agnoſco te, faciam te pœnitere de injuria, quam mihi infers*; unde ille timens, ne accuſaretur apud Curiam, aut ejus fama proderetur, eum occidit, quod pariter eſt ad propriam defenſionem. Non poteſt igitur dici in hoc caſu homicidium patratum ob ſpem lucri ex ſpolio, & conſequenter nec *latrocinium*.

12 Quapropter oportet Judicem eſſe oculatum, in procurando de ore Rei hanc præciſe circumſtantiam, in qua conſiſtit quidditas *latrocinij*, puta, quod *occidit ad finem rapiendi ſpolium &c.* Quod, ſi dicat, *ſe non habuiſſe ab initio animum occidendi, ſed tantum derobandi; & ſi occidit, ideo fuit, quia viator arma movit*; vel *dixit*: *Agnoſco te &c.* vel *cœpit clamare magna voce auxilium auxilium*; timens ſuæ vitæ, aut famæ alium interemit, & hanc confeſſionem ſuſtineat in acri tortura, non erit locus pœnæ veri *latrocinij*, quia hoc non poteſt dici commiſſū, ex defectu intentionis, ad illud requiſitæ.

13 Quid autem dicemus de eo, qui intendens alioquin occidere, vulneravit tantum lethaliter, & reputans viatorem interemptum, illum ſpoliavit, & viator ex poſt ex vulnere convaluit? Et quid de eo, qui non intendens occidere, vulneravit tantum, & non lethaliter, & ſpolium ademit? Poterunt ne iſti dici *latrocinium* commiſiſſe?

14 Reſpondeo negative. Ratio eſt, quia in nullo caſu homicidium eſt ſecutum. Quantumvis enim in primo caſu homicidium fuerit in intentione, & devenerit Reus ad actum proximum, & per ſe non ſteterit, quominus ſequeretur, tamen non poteſt dici delictum perfectum in ſuo genere, ſed tantum attentatum; unde non intraret in hoc caſu pœna ordinaria, ut teſtatur *Iul. Clar. quæſt.* 92. *init.* qui infinitis propemodum citatis, docet, conatum ad crimen ex generali Curiarum conſuetudine nunquam puniri pœna ordinaria. In ſecundo autem caſu, homicidium nec intentum, nec ſecutum eſt.

15 Sed ponamus, quod *graſſator* jam ſpolium à viatore rapuerit, & domi ſuæ habeat; alius autem ab eo vel totum, vel partem ejuſdem ſpolij prætendat, & minetur, ſe accuſaturum *graſſatorem* de crimine, niſi huic prætenſioni acquieſcat; *graſſator* autem pro retinendo ſpolio, & ne a Curia puniatur, occidat dictum prætenſorem; poterit ne hoc caſu dici commiſſum *latrocinium*?

16 Reſpondet ad hanc quæſtionem *Carpzovius Par.* 1. *quæſt.* 22. *num.* 55. affirmative, volens, quod *latrocinium* committatur, non ſolum ob ſpem lucri præſentis, aut de proximo futuri ex ſpolio, ſed etiam cauſa retinendi ſpolium, jam factum; ait enim, quod pariter delinquit occidens aliquem ob furtum, & lucrum præteritum, quam ob ſpolium præſens, aut futurum.

17 Hanc ſententiam admittendam non puto. Ratio eſt, quia aliud eſt loqui de ſpolio præſenti, ac futuro, & aliud de præterito. Quia illa non ſunt in dominio, & poſſeſſione *graſſatoris*, ſpolium autem præteritum eſt de dominio, & poſſeſſione, quamvis illicita, illius. Quamvis ergo in utroque caſu homicidium fiat contemplatione lucri ex ſpolio, tamen in primo caſu fit ob rem, nondum ſuam, in ſecundo autem ob rem, quæ facta eſt propria; ita ut occidendo pro re, quæ facta eſt propria, videtur homicida defendere rem ſuam, quod licitum eſt, ex vulgatis; ſicut etiam eſt genus defenſionis (licet culpabilis) occidere eum, qui accuſare vult; nam hoc eſt defenſione prævenire damnum, quod ſecuturum eſt. Quod, ſi viator, qui fuit ſpoliatus, ſpolium repetat, & graſſator eum occidat, ne ſpolium reſtituat; committit verum *latrocinium*. Ratio eſt, quia intervenit homicidium contemplatione ſpolij, & in hoc caſu non poteſt intervenire ratio defenſionis rei poſſeſſæ: quia reſpectu tertij, qui non habet jus in illo, aut ad illud ſpolium, bene poteſt cadere defenſio rei, quæ facta eſt de poſſeſſione *graſſatoris*: at reſpectu ſpoliati non poetſt cadere in graſſatore jus defenſionis; nam, quamvis iſte de facto ſpolium poſſideat, tamen hoc de jure ſpectat ad alium, unde nullo jure poteſt contra eum defendere ſpolium. Si autem ſpoliatus minatur accuſare, niſi graſſator ſpolium ſibi reſtituat; hic autem illum occidat, non contemplatione retinendi ſpolium, ſed tantum impediendi damnum, quod ſibi a Curia accidere poteſt ob accuſationem, non poteſt dici commiſſum *latrocinium*, quia homicidium patratum eſſet ad avertendam moleſtiam a Curia, quod eſt genus defenſionis, licet culpabilis, non vero ad retinendum ſpolium.

Probatio.

SUMMARIUM.

18 *In hoc Crimine neceſſaria eſt viſitatio corporis delicti.*
Quid agendum, ſi cadaver occiſi non reperitur.
19 *Quomodo, & per quos Teſtes probetur Latrocinium.*
20 *Latrocinium plene probatur per ſocios criminis, & hoc eſt ſpeciale.*
21 *Graſſatio quomodo, & per quos Teſtes probetur.*

18 IN probatione *latrocinii* facienda, ante omnia neceſſarium eſt, ut fiat deſcriptio corporis delicti per *viſum, & repertum &c.* Cum enim

enim in hoc crimine, quod relinquit veſtigium poſt ſe, interveniat homicidium, ut dictum eſt, neceſſarium eſt, quod viſitetur cadaver occiſi, & ſpoliati, aut eius, qui a *latronibus* vulneratus eſt. Quod, ſi cadaver eſſet ab ipſis combuſtum, aut in mari, lacu, aut flumine præcipitatum, ſufficit probare homicidium per Teſtes, ut *Par. p. Tit. Corpus nu.7. & 12.* probavimus.

19 Sed quomodo probabitur, & per quos Teſtes delictum, & delinquens? Dico, quod, ſi multi fuerunt viatores, a *latronibus* aggreſſi in via publica, qui cœperunt arma explodere contra eos, & unus, aut alter ex eis occiſus eſt, cæteri autem fugerunt, poſſunt iſti eſſe Teſtes de aggreſſione, & homicidio. Sed remanebit ne per hoc plene probatum *Latrocinium*? Dico, quod non. Ratio eſt, quia, ut ſupra dictum eſt, *Latrocinium* conſiſtit in homicidio, & ſpolio. Teſtes autem prædicti poſſunt concludenter probare ſolum homicidium, quod viderunt, non autem ſpolium, quod non viderunt. Hoc autem probatur præſumptive tantum, præſumptione tamen vehementi, quia, cum iſti *latrones* ſupponantur nullam privatam inimicitiam habere cum occiſis; & conſuetudo talium ſit, quod ad homicidium moveantur a lucro ſpolii, conſequentia rationabilis eſt, quod ad ſpolium rapiendum occiderint. Nec plenam probationem, quod ſpolium ſit ſecutum, facit, quod cadavera occiſorum ſint reperta nuda; potuerunt enim fuiſſe expoliata ab aliis, quam ab homicidis.

20 Plene tamen probant *Latrocinium* ſocii criminis, ſi deponant, purgata infamia, per torturam; nam, prout docet *Decian. Tract. crim. lib.9. cap. 29. num.21.* ſpeciale in hoc crimine eſt, quod ſocius criminis admittitur contra ſocium, ut ex jure *arg. l. Divus ff. de Cuſtod. Reor.* deducunt Doctores *Bartol. in l. Repeti. §.1. de Quæſt. Marſil. Conſil.22. num. 13. Grammat. Conſil. 37. num. 14.*

21 Crimen autem *graſſatorum*, eorum nempe, qui ſpoliant abſque occiſione, probari poteſt etiam per Teſtes ſingulares. Ratio eſt, quia hoc crimen eſt iterabile; in delictis autem iterabilibus, prout in hoc Opuſculo non ſemel diximus, Teſtes ſingulares conjunguntur ad faciendam plenam probationem. Et idem etiam dicendum eſt de probando, quod aliquis *latro* ſit, quamvis hoc difficilius ſit, quam *graſſatio*: nam in hoc teſtificari poſſunt, qui deprædati fuere; in *Latrocinio* autem, cum homicidium præcedat expoliationem, nequeunt ſic expoliati teſtificari.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

22 *Specialia plura de Latrocinio.*
Latronem quiſquis occidere poteſt.
Illum poteſt punire Judex, non ſervato ordine juris.
Nullus debet advocare pro latrone.
Contra latronem poteſt procedi die feriato.
Ei non conceditur appellatio.
Sive convicti, ſive confeſſi tantum, latrones ſunt damnandi.
Latrones comparantur hoſtibus Patriæ, & fidei.
Receptatores latronum ſevere puniendi.
23 *Specialia prædicta, licet ſint de jure, non omnia ſunt in uſu.*
Graſſator, ut capite puniatur, tria requirit, & quæ.
Graſſatores aliquando fuere pro unico delicto ſuſpenſi furcis, & quare.
Latrocinium ubique punitur morte.
24 *An ſit graſſator, extorquens pecunias a viatoribus, ſe fingens publicum exactorem.*
25 *Opinio Duardi, quod Reus dicti criminis ſit puniendus de concuſſione.*
Alia opinio Farinacii eſt, quod talis Reus debeat comburi, ob quandam legem.
Impugnatur opinio Farinacii.
26 *Caſus propoſitus diſtinguitur.*
Si viator eſt in caſu ſolvendæ gabellæ, & fictus exactor acceptum pretium gabellæ ſibi reſervet, hic delinquit crimine peculatus.
Si quid non habet viator obligatum gabellæ, fictus exactor puniendus eſt de concuſſione.
27 *Caſus varii, in quibus pœnæ latronum exaſperandæ.*
28 *Sequuntur aliæ cauſæ, ob quas latroni eſt pœna augenda.*
29 *Ob multitudinem latronum poteſt Magiſtratus comburi facere villam, in qua receptantur.*
30 *Pœnæ complicum in Latrocinio, quando præceſſit tractatus cum latronibus.*
31 *Si non præceſſit tractatus, complicibus debetur pœna extraordinaria.*
32 *Latrones non gaudent immunitate Eccleſiæ.*
Similiter nec depopulatores agrorum.
Omnes inſidiantes viatoribus in viis publicis, de jure Canonico latrones dicuntur.
Piratæ, qui excommunicantur in Bulla Cœnæ, quinam.

22 QUIA crimen *Latrocinii* horrendum, ac execrandum eſt, in ejus deteſtationem, ac punitionem contra regulas juris communis plura ſpecialia excogitata ſunt, ut ait *Bald. in Authent. Sed novo jure. num. 11. ℣. Item circa. C. de Serv. fugit.* nempe, ut non ſolum unicuique latrones occidere liceat, *arg. l. 1. & 2. C. Quando lice. uni. ſim. Judic. l. Si ut allegas. C. Ad leg. Cornel. de Sicari.* ſed & Judex contra eos ordine non ſervato procedere, & ipſos ſtatim punire queat; *Paris de Puteo. Tract. de Syndic. in V. Latro. il 1. per tot.* nec Judex debeat pati, quod aliquis advocet pro ipſis; *Jacob. Boulen. Jaſon. Angel. de Maleſic. & Carer. apud Carpzou. Quæſt. 23. nu. 3.* & poſſit contra eos procedi etiam die feriato in honorem Domini; *text. in l. Ne quid. §. De iis ff. de Incend. rui. naufrag.* nec ipſis concedatur appellatio a ſententia contra ſe data, *arg. l. Conſtitutiones. ff. de Appell. Iſern. Paris de Puteo, Angel. Carrer. apud Decian. lib. 9. cap.29. num. 17.* ſive ſint convicti, & confeſſi, ſive convicti, aut confeſſi tantum fuerint; & quia *latrones* comparantur hoſtibus Patriæ, & fidei, *arg. Authent. Navigia. C. de Furt.* ideo non ſunt ſub protectione juris, neque ab aliquo poſſunt receptari, & ſi receptantur, receptatores graviſſime puniuntur. *Text. in l. 1. l. Si quis Latrones C. de his qui latro. occulta.*

23 Non omnia tamen hujuſmodi ſpecialia, maxime quo ad modum procedendi in uſu ſunt, ut obſervat *Carpzou. d. quæſt. 23. num. 5.* Pœnæ tamen *latronis*, ac *graſſatoris*, de jure communi differentes ſunt, quod *graſſatores* aut ſpoliant abſque armis viatores in ſtratis publicis; aut armati id faciunt. Si primum, puniuntur deportatione, aut aliis pœnis citra mortem; ſi vero ſecundum, capite puniuntur juxta Textum *in l. Capitalium. §. Graſſatores,*

res, ff. de Pœn. & *in l. Prætor ait §. Adverſus eos ff. de Sepulchr. violat.* ex quo elicitur, quod, ut aliquis tanquam *graſſator* poſſit capite plecti, juxta jus commune, tria requiruntur; nempe, quod in viis publicis; ſecundo, quod cum armis viatores ſpoliarit; tertio, quod pluries commiſerit tale crimen. Refert autem *Raynal. Tom. 2. cap. 14. n. 69. ℣. Advertendum, quod apud* plures Auctores, qui ſcribunt caſus, in quibus *graſſatores* fuerunt capite multati, aut ſuſpenſi, aut etiam rota contriti etiam pro unica graſſatione; ipſe autem *num. 74. ℣. Advertendum inquam*, bene ponderat, quod in illis caſibus pro uno delicto fuerunt *graſſatores* ultimo ſupplicio affecti, aut ex diſpoſitione Statutorum municipalium, aut ob notabilem quantitatem, ſeu valorem ſpolii; aut ob aliam conſiderabilem circumſtantiam, quod veriſſimum eſt; nam de jure communi, ſi deſint recitatæ tres conditiones, *graſſator* ultimo ſupplicio non plectitur. Sed quia in pleriſque Curiis ſervantur Statuta, aut conſuetudines locorum, Judices in facti contingentia debent illas attendere, non vero commune jus. Pœna autem *Latrocinii* eſt ubique locorum pœna mortis, cum in eo ſemper interveniat cædes hominis, ut cum communi ſcribit *Decian. Tract. crim. lib. 9. Cap. 29. nu. 12.*

24 Intrat hic quæſtio non incongrua, an ſub nomine *graſſatorum* poſſunt venire illi, qui fingentes ſe eſſe exactores gabellarum, vel pedagiorum, (cum tales non ſint) extorquent vi pecunias a viatoribus; & qua pœna eſſent puniendi?

25 Reſpondeo, quod opinio fuit *Duardi in Bull. Cœn. lib. 2. Can. 5. quæſt. 13. nu. 8. ℣. 5. Limitatur*, quod tales committunt crimen concuſſionis, & pœna concuſſorum debent percuti; & talis opinio optimum habet in jure fundamentum, *text. in l. 1. ff. de Concuſſ.* cum tanquam concuſſor puniatur, qui *ſimulato Præſidis juſſu* aliquid extorquet. *Farinacius quæſt. 173. num. 56.* & *Menochius de Arbitr. Caſ. 443. num. 3.* volunt, quod non habentes poteſtatē exigendi gabellas, ſi illas exigant, debeant puniri pœna combuſtionis, & ſe fundant in quadā lege *l. Univerſi. C. Ubi cau. fiſcal.* Sed talis pœna nimis atrox eſt, & talis lex minime poteſt iis adaptari. Siquidem illa lex afficit Actores, aut Procuratores Cæſaris, qui injuriis, contumeliis, aut deprædationibus aliquem affecerint; quod crimen graviſſimum eſt, cum redundet in dedecus Imperatoris, cujus Officiales immunes ab omni crimine debent eſſe. Qui autem fingit ſe publicanum, non induit perſonam Actoris, aut Procuratoris Principis, ſed Miniſtrum, & quidem vilem Publicani principalis, qui gabellas Principis conducit; ceſſat proinde fundamentum applicationis illius Legis.

26 Mihi in hoc caſu videretur diſtinguendum; vel enim, qui ſe exactorem Publicani principalis fingit, extorquet pecuniam a viatore, qui habet rem, pro qua ſolvere debet gabellam, & pecuniam in ſua burſa ponit, vice eam reponendi in gazophilacium Publicani principalis: vel dum non habet viator quidquam obligatum gabellæ ſolvendæ, & ille ad extorquendam pecuniam vult ſarcinas ejus perquirere cum magno incommodo viatoris, qui vult iter accelerare, & ut a tali incommodo quantocius liberetur, viator dat illi pecuniam. In primo caſu, viator obligatur ad gabellā, & illi non fit injuria; ſed dum fictus exactor fraudat pretium gabellę, & ſibi appropriat, committit crimen peculatus; argumento ejus quod habetur in iure *l. Sacrilegi §. Eod. capite. ff. Ad leg. Jul. pecula.* quia aufert pecuniam privatam, quæ Fiſco debetur; nam Publicanus principalis, qui conducit a Principe gabellas, ſuccedit in locum Fiſci. In ſecundo caſu committit concuſſionem, & pœna concuſſorum *l. 1. ff. de Concuſſ.* debet percuti, quæ arbitraria eſt. Judex autem debet ſeverius agere; ratio eſt, quia talis fictus exactor non puram concuſſionem committit, ſed auctam graviori circumſtantia, quia uſurpat Officium publicum, quod non habet.

27 Pœnæ porro *Latronum* multis de cauſis debent exaſperari, ut docet *Carpzov. Par. p. q. 23. a nu. 6. & ſeqq.* Prima eſt, ſi nimis horribiliter mortem dant viatoribus; puta, ſi nudatos, ac vinctos, ut non ſine horrore aliquando factum audivi, paulatim ſtilis pungunt, ut lente moriantur; aliquando membratim obtruncant; aliquando vivos exenterant; aliquando ex iis faciunt ſcopum, in quem colliment ictus ſcloporum; aliquando præcipitant ab alto, aut ſaxo ad collum alligato, in flumen, aut puteum demergunt. Quid autem, ſi abſque alia noxa viatorem in nemore, ac loco, valde diſtanti a via publica, arbori alligarent, ob quod viator fame moritur, aut feris vivus diſcerpitur? Dico, atrociſſimum ſuper omnia hoc eſſe *Latrocinium*; licet enim homicidium non ſit immediate manu *latronis* conſummatum, eſt tamen mediate, quia ex alligatione cogitur ille aut fame mori, aut vivus a beſtiis lacerari, quæ ambo ſunt genera horrendiſſimæ mortis.

28 Alia cauſa eſt multitudo delinquentium tali crimine, qui ordinaria pœna ab eo patrando non deterrentur. Proinde modernus Rex Franciæ *Ludovicus XIV.* cum nullo modo purgare poſſet furibus nocturnis *Luteſiam Pariſiorum* ex eo, quod ordinariam pœnam furcarum non metuebant, ſancivit pro hujuſmodi crimine pœnam rotæ, qua Reorum viventium membra conterebantur, quæ pœna, cum fuiſſet cum aliquibus executioni demandata, alios ita terruit, quod amplius talia delicta non fuerint ibi patrata. Verum eſt, quod Judicibus inferioribus pœnas a lege ſancitas immutare non licet, cum hoc ſpectet ad ſolum Principem, tamen poteſt eas aliqua circumſtantia accidentali addita exaſperare; ut nempe, quod Reus, cui ex lege debetur ſuſpendium, trahatur per caudam equi ad patibulum, vel quod forcipibus candentibus torqueatur, aut manus ſibi antea amputetur; ſive poſt mortem in patibulo relinquatur, aut in fruſta ſecetur &c.

29 Tertia cauſa eſt conſuetudo delinquendi, ob eam enim pœnæ augeri poſſunt, *arg. l. Nemo C. de Epi. audi. l. 28. §. 3. de Pœn.* unde, qui plura *Latrocinia* commiſit, gravius caſtigari debet, quam ſi ſemel tantum deliquit. Præterea exaſperandæ pœnæ cauſa eſt, ſi Reus eſt ex *latronibus*, qui turmatim loca infeſtant; incredibile enim pene eſt, quot ſcelera committant hujuſmodi monſtra iniquitatis; nam non ſolum rapinis, ſed ſtupris, homicidiis, incendiis, direptionibus vaſtitatem cauſant, ubi habitant; ex ſocietate enim fiunt magis animoſi, & atrociora crimina committunt, & cum multi ſint, minus ſibi timent a perſecutione Curiæ, Ad purgandam autem regionem huiuſmodi facinoroſis ex *Paride de Puteo Tract. crim. lib. 9. cap. 29. num. 33.* docet *Decianus de Syndic. ℣. latro il 1. per tot.* quod poteſt Magiſtratus comburi facere totam Villam, in qua ſe recipiunt *latrones*, & etiam ordine non ſervato, dummodo hoc notorium ſit.

30 Quæ autem pœna debetur complicibus *Latrocinii*? Dico, quod, ſi tractatus præceſſit inter

ter principales, ac complices, & hi aliquo modo auxilium præſtiterint ante, in tempore, aut poſt *Latrocinium*, eadem pœna cum *latronibus* puniuntur, ut univerſaliter docet de omnibus complicibus *Clarus Prac. crim. Qu.* 90. *init.* Sequitur proinde, quod ſi quis ponitur in excubiis ad obſervandum, quando perveniant viatores (qui de longe apparent) ad locum, ubi commorantur *latrones*; ſive qui manens in caupona, & obſervavit mercatores, habentes multam pecuniam, & ivit ad commonefaciendos *latrones*, ut eſſent parati ad eos aggrediendos; ſive qui eſt in turma *latronum*, licet nec manus iniecerit, nec ſclopum explodit contra viatorem, qui manſit occiſus ab aliis; ſive qui poſt factum recepit in ſua Domo *latrones*, ſpolium ſervavit, aut illud vendidit, & ſic de illo participavit, omnes inquam iſti pari pœna *Latrocinii* multandi ſunt, cum in illud influxum ex inſtituto habuerint.

31 Si vero tractatus nullus proceſſit cum principalibus, complices extraordinaria tantum pœna percelluntur. Et ſic, qui a *latronibus* ponitur in obſervatione ad videndum, & nunciandum, quando veniant viatores, ipſe autem, accepto ab eis pretio obſervationis, nihil ſciebat de eorum intentione circa homicidium perpetrandum; & qui receptat in ſua Domo *latrones*, ut caupo, aut ſtabularius, & qui res *Latrocinio* partas emit, aut vendit, aut ſervat &c. extraordinariam tantum pœnam meretur; quia indirectam tantum participationem habet in delicto.

32 Supradictæ quidem pœnæ ſunt de jure Civili; de Canonico autem habetur, quod *latrones*, ſicut etiam *depopulatores agrorum* non gaudent Immunitate Eccleſiæ *text. in cap. Sicut antiquitus* 17. *qu.* 4. *cap. Inter alia de Immun. Eccl.* hoc vero eſt, ut notat *Abb. in cap. Inter alia num.*20. *de Immun. Eccl.* ob enormitatem criminis, ac perniciem, quam afferunt Reipublicæ. Notandum tamen, quod nomine *latronum* in jure Canonico veniunt, non tantum, qui occidunt viatores, ut ſpolient, ſicut hucuſque dictum eſt, ſed omnes, qui in Stratis publicis inſidiantur, vel *habent Arcem, aut Caſtrum, & diſrobant homines tranſeuntes*, ut ſcribit *Abbas*, loco citato *num.* 5. Et manifeſtum fit ex hoc, quia talis pœna Canonica communis eſt etiam *depopulatoribus agrorum*, a quibus ſolæ direptiones alienarum rerum fiunt, abſque homicidio. Recitat autem *Decian. Tr. crim. lib.* 9. *Qu.* 29. *num.* 11. *Andream Siculum in cap. cum ſit generale nu.* 20. *de For. compe.* dicentem, quod *latrones* excommunicantur in die Jovis ſancti ab ore *Papæ*, & quod *Hoſtienſis* ait, quod ter in anno excommunicantur ore Summi Pontificis. Sed falluntur in hoc, qui aſſerunt, *latrones* eſſe excommunicatos a *Papa*. Soli enim Piratæ, ſeu latrunculi Maris excommunicantur; & neque omnes, ſed tantum illi, qui decurrunt Mare Tyrrhenum a *Monte argentario* uſque *Terracinam*, ut patet ex *cap.* 3. *Bullæ Cœnæ*.

§. VII. Carcerum violatio.

SUMMARIUM.

1 *Definitio criminis violationis Carcerum.*
Eripere quid ſignificet.
2 *Multipliciter Carcer violatur, & quomodo.*
3 *Caſus, in quibus Carcerum violatio non eſt criminalis.*
Iniuſte detentus in Carcere, poteſt eum rumpere & fugere.
Ut locus ſit tali fugæ, iniuſtitia detentionis debet eſſe notoria.
Si iniuſtitia carcerationis eſt tantum probabilis, non licet fugere a Carcere.
4 *Idem Crimen eſt eruere aliquem e Carcere, & captum e manibus familiæ eripere.*
5 *Non exacte æquale crimen eſt eximere aliquem e Carcere, & de manu birruariorum.*
Carceres æquiparantur muris Civitatis.
Quare Carceres dicantur ſancti.
Carceribus ædificium privatum nequit coniungi, aut appodiari.
Sola auctoritate publica poſſunt Carceres reædificari.
Muros Civitatatis tranſgrediens, capite punitur.
In fractura Carceris duo crimina concurrunt.
6 *Opinio Caballi exploſa.*
Carcer importat locum cuſtoditum ſub vectibus, & feris.
Qui eximit retentum, aut cuſtoditum de mandato Judicis tantum in aliquo loco, non ita delinquit, ſicut eximens exiſtentem in Carcere.
7 *Ex quibus aggravetur Crimen violationis Carcerum.*
8 *Eximens carceratum falſo mandato Judicis, plus delinquit, quam eximendo fraude, vel aſtutia.*
9 *Diverſi gradus gravitatis Criminis in eo, qui ſe, vel alium eximit è manu familiæ juxta diverſos caſus.*

1 Crimen *violationis Carcerum*, de quo in paragrapho præſenti loquimur, ita poteſt commode definiri, nempe *Exemptio doloſa hominis, detenti in fortiis publicæ poteſtatis*. Potuiſſet forte magis proprie dici *ereptio doloſa*, ſed conſulto poſuimus *exemptionem*, ut definitio convenire poſſet cuicunque violationi *Carcerum*; ſiquidem *eripere*, a quo ereptio, prout *text. in l. Sed eximendi ff. Ne quis eum qui in jus voca.* habetur, *eſt de manibus auferre per raptum*; *eximere vero quoquomodo auferre*.

2 Dicimus ergo *exemptio*, ut comprehendamus caſum, non tantum, quando quis, vi adhibita, frangendo *Carceres*, eximit carceratum; ſed etiam, quando aſtutia, aut fraude dat commodum fugiendi carcerato; aut ei ſubminiſtrat inſtrumenta ad fugam, ut funem, ſcalas, ferrum ad frangendos parietes &c. in his enim caſibus ſemper *Carceres* violantur, & talia ſubminiſtrantes carceratis, idem crimen cum fugientibus committunt. *Bertazzol. Conſ. crim.*35. *n.*16. *& ſeqq. Menoch. de Arbitr. Caſ.*301. *num.*21. *Farinac. Quæſt.*30. *nu.* 97. *Caball. Caſ.* 8. *num.* 18.

3 Dicimus ſecundo *doloſa*, ad denotandum, quod non omnis exemptio carcerati a *Carceribus*, aut a fortiis publicæ poteſtatis, criminalis eſt, ſed illa tantum, quod dolo malo committitur. Proinde non diceretur violare *Carcerem*, qui ingruente incendio vicinarum ædium, cum evidenti periculo, ne carceratus incendio periret, (nec in promptu eſſet Cuſtos, qui clavibus *Carcerem* reſeraret) oſtium Carceris proſterneret, etiam privata auctoritate, ſi etiam Iudex eſſet abſens. Ratio eſt, quia tunc non fieret Principi iniuria, cum ad ſolam ſalutem carcerati, non autem ad illum ſubtrahendum poteſtati Principis, *Carcer* aperiretur. Quod etiam verum eſt de iniuſte detento in *Carcere*, quia iſte poteſt, frangendo oſtium, aut perforando muros, *Carcerem* violare, ac fugere impune, ut cum communi

muni docet *Clar. Pract. crim. Q.21. n.26. ℣. Sed quando fuit.* Hæc tamen concluſio verificatur, quando injuſtitia *carcerationis* eſt notoria, ut poſt *Guazzinum. Reor. Defenſ. 5. cap.4.num.43.* & *Mullerum Tract. de Fugitiv. Tit. de fuga arreſtator. §.31.* firmat *Raynaldus Obſerv. crim. Tom.1. cap.3. §.2. num.38.* aliter contraria ſententia, quam propugnat cum *Boer. & Farinac. Caballus Caſ. 42. num. 2.* verior eſt, quando nempe injuſtitia non eſt evidens, & notoria, ſed tantum probabilis, ac dubia. Et pariter non eſſet *doloſa exemptio* in eo, qui de manu Curiæ Laicæ eximeret Clericum, aut jam carceratum, aut de proximo carcerandum; nam in Clerico eſt jus, ut non poſſit a Laicis capi, aut conveniri; *non videtur vero*, ait Textus *in l. Nam cum uterque. ff. Ne quis eum qui in jus vi eximi eum, cui ſit jus ibi non conveniri.*

4 Dicimus tertio, *hominis detenti in fortiis publicæ poteſtatis*, ut comprehendantur omnes caſus, in quibus poteſt cadere crimen, de quo tractamus. Sciendum igitur, quod juxta Doctores *Add. ad Guid. Papæ Deciſ.579. in V. Crim. læſ. Majeſt. lit. B. Bart. Auguſt. de Arim. Jaſ. Clar. & Farinac. apud. Caball. Caſ.8. num.1.* idem crimen incurritur, quando frangens *Carcerem* publicum, ſe ipſum, aut alium eximit, & quando e manibus Miniſtrorum juſtitiæ eripit. Ratio eſt, quia iniuria fit Principi, æqualiter ejus poteſtatem violando: perinde enim eſt, quod aliquis jam ſit carceratus, hoc eſt in publica cuſtodia clauſus, & quod ſit in manibus familiæ ligatus in via ad *Carceres*; nam æquali modo ille amiſit libertatem, ſibi ademptam a poteſtate Principis

5 Tamen dici poteſt, quod non exacte æquale ſit crimen ejus, qui aut ſe, aut alium clauſum in *Carcere* eximit cum fractura, aut ſine ea, & ejus, qui jam captum ſe, aut alium de manu ſatellitum eripit. Ratio eſt, quia, ut patet ex jure *l. Sanctum. ff. de Rer. diviſ. §. Sanctæ Inſtit. eo. tit.* muri, portæ Civitatis, & *Carceres* publici æquiparantur, & dicuntur *ſancti*, non quidem, quod ſpeciali cultu ſint Deo dicati, ſed quia ſunt res *ſanctione*, ac firmitate legum roboratæ, & juſſæ cuſtodiri ab injuriis hominum *Sancitis* pœnis contra violatores, ut probat doctiſſimus Amicus meus *Jo: Baptiſta Paciebellus Tr. de Diſtant. cap.5. num.4.* poſt *Oynotimum in §. Sanctæ. Inſt. de Rer. diviſ.* Proinde non ſolum non poſſunt violari, ſed nec poſſunt occupari ab aliquo privato, coniungendo ſibi aliquod ædificium, vel aliquo modo appodiando, ut habetur ex jure *arg. l. Omnes. l. Ædificia. leg. Quicunque. C. de Oper. publi.* imo nec poſſunt reparari, aut ſi muri collapſi ſunt, privata auctoritate queunt reædificari, *text. in l. Sacra. §. Muros ff. de Rer. diviſ.* Et ſi quis muros Civitatis tranſilit, aut ſcalis adhibitis prætergreditur eos, dicitur violare, unde & capite punitur, *text. in l. final. ff. de Rer. diviſ.* Quæ dicuntur ergo de muris Civitatis quadrant etiam pro *Carceribus*, & ita ſola *Carcerum* violatio, aut per fracturam parietum, aut per proſtrationem oſtii, aut per rupturam cancellorum, aut per fugam ab ipſis contra imperium Principis, erit ex ſe delictum. Si igitur fracto *Carcere* quis eximatur, duo concurrunt crimina, unum eſt violatio *Carceris*, aliud eſt exemptio carcerati a fortiis publicæ poteſtatis. Quando autem e manibus birruariorum captus eripitur, unum tantum committitur crimen, puta, injuria facta publicæ poteſtati, proinde gravius evadit primum, quam ſecundum delictum.

6 Ex hoc eodem principio reſolvitur, quod non ſubſiſtit opinio *Caballi Caſ.8. n.13. & 14.* qui vult, quod idem ſit delictum ejus, qui vi eximit *carceratum*, vinculatum, compeditum &c. ſicut qui eximit retentum ſolummodo in Palatio, Camera, aut alio loco, aſſignato a Judice pro *Carcere*, ex eo, quod *Carcer* eſt omnis locus, a quo quis ad libitum voluntatis ſuæ recedere non poteſt. Sed fundamentum talis ſententiæ ruit ex hoc, quod ex *Sanctoro Par.1. Tit. Carcer. nu.10. & 11. de Pæn. cap.4. init. fol.132. 133.* docuimus, quod *Carcer* importat locum cuſtoditum ſub vectibus, & ſeris. Subiungimus modo, quod, ſi nomine *Carceris* veniat quivis locus, a quo quis exire prohibetur, ut cum *Calvin. Lexic. V. Carcer.* ſentit *Caballus*, prohibitio non intelligitur de ea, quæ verbali, aut ſcripto mandato Judicis ſit, ſed de ea, quæ procedit a reali impedimento, per quod carceratus inde abire prohibetur; ſubiungit enim *Calvinus*, dicitur Carcer, *quaſi coarcer a coercendo, ut docet* Varro, *quod vincti in eo cuſtoditi prohibentur exire.* Concedimus ergo, quod, ſi quis vinctus catenis, aut ſtipatus militibus cuſtoditur, ille in quovis loco ſit, dicatur carceratus; non autem ſic, ſi de mandato Judicis tantum, corpore alioquin liber, in alio loco detinetur. Sequitur proinde, quod, ſi de loco tali contra mandatum Judicis diſcedit, delinquit ex inobedientia erga Judicem: ſed, ſi fugit a publico *Carcere*, ipſi facit iniuriam, & etiam mandatum Judicis transgreditur, & ita duplex delictum committit, & ſimiliter eſt dicendum de illo, qui carceratum in publica cuſtodia, aut in alio loco, de mandato Judicis ſequeſtratum, inde eximit; nam in primo caſu dupliciter, in ſecundo vero ſimpliciter delinquit, & ſic gravius in primo, quam in ſecundo.

7 Differentiatur pariter hoc delictum in gravitate, juxta diverſas circumſtantias, quibus committitur. Nam, ſi carceratus, aut alius, *Carcerem* frangit, fodiendo parietem, aut proſternendo oſtium, aut alio modo violento, & ſic carceratus evadit, atrocius crimen committit, quam ſi aperto oſtio, carceratus evadit; aut alius Cuſtodem Carceris deludit, aſtutia eum detinendo collocutionibus, ludo, compotatione &c. donec carceratus nactus commoditatem oſtii aperti fugit. Ratio eſt, quia in primo caſu intervenit vis, quæ de ſe crimen eſt, quod non eſt in ſecundo, quod firmat etiã *Garon. ad Nov. Conſt. Mediolan. l.4. Tit.6. de Pæn. Art.113 n.2.*

8 Quid autem, ſi eximens carceratum fraude uteretur, nempe falſificando mandatum Judicis de excarcerando detento? Dico, quod gravius delinqueret, quam ſi aſtutia, aut ingenio tantum uteretur. Ratio eſt, quia crimine falſi etiam delinqueret, ultra procuratam excarcerationem, & ſic gravius puniri deberet, ut ſentit etiam *Raynald. Tom.1. cap.3. §.2. n.253.*

9 Sequitur ex his, quod pariter gradatio delictorum alia, & alia datur in eo, qui, ſe, aut alium eximit a familia, quæ nondum apprehendit actualiter, ſed eſt de proximo illum apprehenſura, quia adhoc eum perſequitur; ſi enim apprehendendus ſimpliciter fugit, in nullo delinquit; ſiquidem naturalis juris eſt, malo ſe ſubtrahere. Si familiæ reſiſtit ſe excutiendo e manibus eorum, percutiendo pugnis, calcibus, morſu &c. delinquit quidem, minus tamen, quam ſi armis minaretur, & gravius delinqueret, ſi quempiam armis vulneraret, mutilaret, aut occideret, ut in ſimili docet *Clar. quæſt.29. ℣. Quæro etiam.* Pariter, ſi alius impedit familiam,

quo-

quominus illum capiat, retinendo ſatellites, ne poſſint perſequi fugientem, minus delinquit, quam ſi armis eis minetur, aut terreat. Et minus etiam delinquit impediendo, ne quis capiatur, quam jam captum eripiendo, aut carceratum eximendo. Ratio eſt, quia, licet de proximo accingendus habeatur pro accincto, *l. Ex eo tempore. ff. de Teſtam. milit.* tamen hoc non verificatur, ubi agitur de pœna infligenda, tunc enim de proximo accingendus non habetur pro accincto, ut ait *Felin. in cap. Eam te. n 16. ꝟ. Tamen diverſis modis. de Reſcript.* Pœnæ igitur, latæ contra eximentes carceratum, non poſſunt convenire eximentibus carcerandum de proximo, quia actus nondum perfectus eſt, & quamvis carceratio eſſet proxima, tamen potuit ex alia cauſa impediri, antequam conſumaretur; & ſic minus delictum eſt impedire carcerandum, quam eximere carceratum.

Probatio.

SUMMARIUM.

10 *Viſitandum corpus delicti, ſi violatio Carceris relinquit veſtigium poſt ſe.*

11 *Quando præſumitur carceratum evaſiſſe e Carcere ob negligentiam Cuſtodis.*

12 *Diligentia adhibenda a Cuſtode Carcerum, ne carcerati poſſint evadere.*

13 *Quid agendum, ſi fractura Carceris apparet facta deforis.*

14 *Si nulla apparet negligentia Cuſtodis, & quod ei facta ſit fraus, aut violentia, quomodo ſe geret Judex.*

10 Circa Probationes hujus delicti advertendum, quod aut illud reliquit veſtigium poſt ſe, aut non. Si primum, puta, quia inventus *Carceris* murus pertuſus; oſtium proſtratum, aut combuſtum; cardines avulſi a muro; cancelli ferrei fracti &c. aut ſi carceratus, qui, ut fugeret, violentiam intulit Commentarienſi, hoc eſt carcerum Cuſtodi, eum vulneravit, mutilavit, aut occidit &c. aut ſi dum carcerandus ducebatur ad carceres, vel ipſe, vel alii occiderunt, vulnerarunt &c. aliquem e ſatellitibus &c.; in caſibus deſcribendum eſt corpus delicti per *viſum, & repertum*, & adhiberi Periti, ut judicium ferant de qualitate vulnerum &c. aut ſi fractura facta eſt a parte interna *Carceris* ab ipſomet carcerato; aut forinſecus ab alio, qui eum juvavit in fuga, ut *Par. p. Tit. Corpus n.2.* dictum eſt.

11 Si fractura nulla invenitur, & oſtium apertum; corpus delicti, nempe fuga carcerati, conſtare debet per Teſtes, qui deponant, ſe in ſero vidiſſe carceratum, exiſtentem in carceribus, qui modo ibidem non reperitur &c. Tali caſu præſumitur, carceratum fugiſſe ex negligentia Cuſtodis, *arg. tex. in l. Eos. & l. final. ff. de Cuſto. Reor. & l. Divus. in fin. ff. de Offc. Præſ. Boſſ. Tit. de Carcer. n.11.*, & ipſi incumbit onus probandi, ſe omnes diligentias conſuetum eſſe quotidie facere, & etiam illo ſero feciſſe. Quod, ſi non probet, ſuccumbit pœnis, ut infra dicetur.

12 Si vero fractura facta deprehenditur a carcerato ipſo, adhuc militat præſumptio negligentiæ contra Cuſtodem; nam debet iſte, quando aliquem recepit ſub ſua cuſtodia in carceribus, diligenter perquirere, an habeat abſconditum ſub veſtibus aliquod ferrum, *Berar. Specul. viſitan. cap.20. de Commentarien. num.26.* debet invigilare, ne carcerati habeant in carceribus, neve ad eos deſerantur gladii, parvi pugiones, aut aliud genus ferri, aut venenum, *text. in l. Carceri. ff. de Cuſtod. Reor.* proinde debet frangere panes, & pullos, ac artoreas (Italice *paſticci*) quæ ad carceratos deferuntur, & ſcrutari ea diligenter, an limæ, præſertim ſurdæ, ad eos portentur, abſconditæ in cibis, & præſertim in lagenis teſteis vini. Debet rimirari diligenter culcitras, lectum, lodices, & omnem ſupellectilem carcerati; obſervare quotidie parietes, ſolum, fornicem carceris, an nempe aliquod indicium fracturæ appareat; item cancellos feneſtrarum tentare, percutiendo eos baculo ferreo, aut malleo, ut noſcat, ſi integri ſunt; pariter viſitare compedes, numellas, ac catenas, ſi ſanæ ſint, an limatæ; itidem tollere a parietibus carceris omnes tabulas pictas, aut etiam chartas cum Imaginibus Sanctorum, vel ſaltem eas amovere, & ſcrutari, an illis tegatur aliqua fractura parietis; nam aliquoties factum eſt, quod ſub ſpecie devotionis tales imagines a carceratis fuerint muris carcerum affixæ, & tamen non fuit, niſi, ut iis tegeretur fractura muri, quam paulatim faciebant, & per quam evaſerunt. In ſumma omnes diligentias, quas multis citatis *Severin. Pegas. Berar. Abavo. Carena. Farinac. Perez. Aretin. & Danza.* deſcribit, *Raynald. Tom. primo cap. §. 2. num. 262. & ſeq.* ſervare debet Cuſtos, ut ſe indemnem ſervet, aliter fuga carcerati ſibi adſcribetur.

13 Si autem fractura facta eſt deforis, attendendæ ſunt circumſtantiæ facti, & obſervandum, an culpa aliqua Cuſtodis intervenerit, quod etiam ſpectandum eſt, quando nulla fractura eſt facta, ſed oſtium apertum eſt adulterinis clavibus, aut grimaldellis. Nam culpa aliqua Cuſtodis poteſt eſſe, dum non dormivit nocte illa in Camera ſua ſolita, contigua Carceribus, ex qua audire potuiſſet ſtrepitum, qui cauſatur ex tunſione muri, aut terebratione, dum fractura fiebat, ſed nullo ſubſtituto ſibi Cuſtode, pernoctavit in caupona, aut ludo, aut lupanari, aut fuit ad choreas. Pariter, ſi negligenter cuſtodivit claves *Carcerum*, relinquendo eas in loco, in quo potuit cera, aut alia materia molli earum haberi impreſſio, qua potuit faber ferrarius alias claves ſimiles facere, dum ipſe tenetur claves aut nunquam a ſe dimittere, aut in loco tuto, ac ſecreto, eas ſub aliis clavibus cuſtodire.

14 Si vero nulla intervenit negligentia Cuſtodis, quia ille violenter ligatus eſt a nonnullis larvatis, qui ex improviſo in illum irruerunt, appoſito ad jugulum pugione, ſi clamaret, aut vociferaret, mox ademptis ſibi clavibus *Carcerum*, illos aperuerunt: aut ſi alto ſopore dormiebat, eo quia in cœna vinum bibit, ſibi delatum a quodam incognito, qui nomine alicujus Amici ejuſdem Cuſtodis, dono miſſum dixit; vinum autem illud opio erat conditum, & interea fractura *Carceris* facta eſt &c. tunc debebit Judex venari auctores delicti per conjecturas, indicia, adminicula, præſumptiones, & procedere, prout fit in aliis delictis diſſicilis probationis, & circa hoc nihil ſpeciale habetur.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

15 *Pœnæ violationis Carcerum variandæ pro varietate caſuum.*

16 *Pœna ejus, qui fugit è manibus familiæ.*
17 *Pœna carcerati ob cauſam Criminalem, ſi fugit cum fractura Carceris.*
Taliter fugiens habetur pro confeſſo de Crimine, ob quod fuit carceratus.
Impugnatur proxima concluſio.
18 *Senatus Mediolani Praxis circa eum, qui fugit, ut præfertur e Carcere.*
19 *Communis ſententia, quod quivis fugiens e Carcere cum fractura, capite ſit puniendus.*
Impugnatur talis ſententia.
Supplicium quid importet.
Concluditur, quod pœna frangentis Carcerem eſt Judici arbitraria reſpectu fugientis.
20 *Si ſic fugiens occidit Cuſtodem, qui voluit fugam impedire, debetur mors.*
Si Cuſtos tantum vulneratus eſt, quæ pœna debeatur.
21 *Pœna frangentis Carcerem, & fugientis, qui carceratus erat pro cauſa Civili.*
22 *Fugientis e Carcere, nulla facta violentia, nulla eſt pœna.*
Hiſtoria de aſtutia duorum, qui ſine violentia fugerunt e Carcere.
Monitum ad Carcerum Cuſtodes.
23 *Attentantes fugam cum fractura, quomodo puniendi.*
Praxis circa hoc Senatus Mediolanenſis.
24 *Pœna Cuſtodis Carcerum, habentis culpam in fuga carcerati.*
Opinio Carpzovii, quod, ſi Cuſtos eſt in culpa doloſa, arbitrium Judicis in eo puniendo extendatur tantum ad fuſtigationem.
25 *Impugnatur talis opinio.*
Effractores Carcerum puniendi pari pœna cum carceratis fugitivis.
Magis delinquit Cuſtos cooperando fugæ carcerati, quam alius.
Pœna mortis, quando danda Cuſtodi, doloſe cooperanti ad fugam carcerati.
26 *Pœnæ Cuſtodis in culpa tantum de fuga carcerati, quomodo temperandæ.*
Caſus fortuitus non punitur.
27 *Pœnæ cooperantium ad fugam carcerandi, aut carcerati.*
Eripiens de manu familiæ injuſte captum, non eſt puniendus.
Hiſtoria S. Contradi Placentini.
28 *Ereptio de manu familiæ, ut ſit licita, ſupponere debet injuſtitiam detentionis.*
In dubio de injuſtitia capturæ, præſumptio ſtat pro Judice.
29 *Opinio de pœna eximentis captum pro cauſa Civili, ſive fiat cum, vel ſine armis, improbatur.*
Pœnæ legis Juliæ de Vi publica, aut privata, non ſunt in uſu.
Eximens captum pro cauſa Civili, majorem pœnam meretur, quam relegationis.
30 *Eximens captum pro debito, tenetur ad ſolvendum debitum creditori, magis quam ſi eſſet fidejuſſor.*
Talis eximens non admittitur ad probandum, quod exemptus non eſſet debitor.
Si plures ſint eximentes, ut præfertur, omnes tenentur in ſolidum ad ſolutionem debiti.
31 *Eximens e manibus familiæ captum ob cauſam Criminalem.*
32 *Eximens carceratum ob Crimen læſæ Majeſtatis, puniendus pœna læſæ Majeſtatis.*
33 *Arbitrium Iudicis contra eximentem carceratum ob cauſam Criminalem, quo caſu extenditur ad mortem.*
34 *Quid juris, ſi eximens captum ob cauſam Criminalem, eſſet fœmina.*
Hiſtoria mulierum quarundam, quæ captum eripuerunt de manu familiæ.
35 *Puniendæ tali caſu ſunt mulieres, ut viri.*
Ratio diverſitatis ſexus habenda tantum in caſibus expreſſis in jure.
36 *Pœnæ eximentis carceratum ob cauſam Criminalem.*
Datur diſtinctio inter ſimpliciter carceratum, ab eo, qui ſententiatus, convictus, aut confeſſus eſt.
37 *Atrocitas Criminis eximentis carceratum, ex quo emergat.*
38 *Impugnatur ſupra data diſtinctio.*
Oſtenditur, quod par injuria fit Principi, eximendo carceratum ſimpliciter, ſicut ſi iſte eſt ſententiatus, aut convictus &c. de delicto.
39 *Continuatur impugnatio ſupra datæ diſtinctionis circa carcerati qualitatem.*
40 *Pœna eximentis carceratum quavis de cauſa eſt arbitraria Iudici.*
Arbitrium tali caſu quomodo regulandum a Iudice.
41 *Pœnæ ſunt temperandæ cum eximente carceratum, ſi ille movetur ex amore, amicitia, charitate, aut miſericordia.*
Motiva prædicta debent probari.
42 *Qua pœna puniendus, qui venenat conſanguineum ſuſpendendum, quia eum nequit de Carcere eximere.*
43 *Opinio communis eſt, quod ſic venenans plecti debet pœna homicidarum.*
44 *Occidentes hominem ex intentione non mala, evadunt pœnam ordinariam homicidij.*
45 *Venenans conſanguineum, damnatum ad mortem, ad evadendam infamiam familiæ, evadit pœnam ordinariam homicidij.*
Incommoda, & damna, quæ ſubeunt cognati, & agnati ejus, qui manu carnificis fuit interemptus.
46 *Pœna Cuſtodis Carcerum, aut alterius Officialis Curiæ, qui concumbit cum Muliere carcerata.*
47 *Variatur talis pœna juxta conſuetudinem Tribunalium.*
48 *Pœnæ Canonicæ contra eximentes capiendos, aut captos e fortiis Sancti Officij cum fractura Carcerum, vel ſine.*
49 *De pœnis Regularium fugientium e Carcere, aut eximentium carceratos, remiſſive.*

15 Variantur pœnæ violationis carcerum multipliciter tum ratione perſonarum; tum ratione cauſæ carcerationis; tum ratione modi, quo committitur delictum. Ratione perſonarum, nempe, an ſit carceratus, qui fugit, an alius, qui fugæ auxilium præbet: ratione cauſæ carcerationis, puta, an ſit civilis, an criminalis: ratione tandem modi, nempe, ſi fiat per aſtutiam, aut per vim: ſi cum fractura, vel non: ſi tempore diurno, an nocturno, & de his ſuo ordine dicemus.

16 Incipiendo igitur ab eo, qui fugit e manibus familiæ, dico, quod, ſi nondum actualiter captus eſt, ſed familia ipſum perſequitur, ut apprehendat, ille vero fugit, & pedum velocitate ſe ſubtrahit a perſequentibus, nullam pœnam, nec de jure,

jure, nec de conſuetudine incurrit. Ratio eſt, quia de hoc caſu nulla extat ſanctio pœnalis; fugere autem ad ſe præſervandum ab imminenti malo, cum ſibi ſit proficua, & nulli noceat, inculpabilis, & proinde etiam impunibilis eſt. Si autem jam captus eſt, & facto impetu, ſe excutit de manibus familiæ, & fugit, ſcribit *Clar. Pract. crim. Queſt.* 29. ℣. *Quæro etiam*, quod pœnam meretur paulo minorem, quam ſi fugeret a *carceribus*; nam, ut diximus ſupra *num.* 4. fugere de manibus familiæ, & ſe eximere a *carcere* parificantur. Sed ſalvo meliori judicio, dicerem, nullam omnino pœnam mereri, & de conſuetudine ob talem fugam nulla pœna infligitur. Ratio eſt, quia ſicut ob naturalem defenſionem ſibi licitum eſt vi, ac velocitate pedum uti, ne capiatur, ita etiam licitum erit vi totius corporis ſe excutere e manibus eorum, qui non perfecte apprehendiſſe videntur, ex quo e manibus eorum elabitur. Intelligo autem *ſe excutere*, quando aut per veſtes, aut per crines eſt ab uno ſatellitum apprehenſus, aut etiam brachiis cinctus, dum alius catenam parat, ut liget; captus vero virium niſu ſe eripit de manibus tenentis. Nec verum eſt, quod tali caſu poſſit dici, quod fugiens ita delinquat, ac ſi fugeret a *carcere*. Quia in *carcere* eſt perfecte captus, ita ut ſine fractura, aut aperitione *carceris* evadere nullo modo nequit; non ſic autem in caſu, in quo, dum retineri non potuit, nequit dici perfecte captus. Quod, ſi iſte percutit ſatellites, ut eum relaxent, aut armis reſiſtat, minetur, multo fortius, ſi terreat vibrando &c. tunc pœna debetur, ac ſi e *carcere* aufugiſſet, & ſic punitus fuit quidam a *Senatu Modiolanenſi*, quia evaginaverat enſem, & familiæ reſiſtentiam fecerat, ut *ex Boſſ.o Tit. de Captur. num.*17. *& ſeqq.* recitat loco citato *Clarus*.

17 Si vero carceratus ob cauſam criminalem frangit *carcerem*, & fugit, ſi iſte nondum eſt condemnatus pro crimine, ob quod detentus eſt, juxta Doctores communiter, *Pertand. Pract. crim. Regul.*142.*n.* 3. *Boſſ. Tit. de Carcerat. n.*12. ℣. *Nec ſufficeret. Angel. de Malef. V. Quod fama n.*82. ℣. *Tertio quod. Menoch. de Arbitr. Caſ.* 301. *n.* 5. *Clar. qu.* 21. *n.* 25. *apud Caball. Caſ.*8.*n.*30. prima pœna eſt, quod habeatur pro confeſſo de delicto principali, ob quod detentus eſt. Sed talis pœna irrationabilis eſt, & nullo claro juris fundamento innititur. Ratio eſt, quia ſequeretur, quod idem prorſus delictum puniretur diverſis pœnis, & quod ex ſola probatione præſumptiva inferretur pœna ordinaria, quæ ambo abſurda ſunt. Nam idem prorſus crimen committit ſugiendo a *carcere* damnandus de parricidio, & ſententiandus de homicidio in rixa; ſi ergo ambo ſuga confiteri cenſentur delictum, idem prorſus in gravitate crimen (nempe fuga) punietur diverſis in gravitate pœnis, in uno quidem pæna parricidii; in alio autem ſimplicis homicidii. Pariter fuga Rei carcerati non poteſt facere, niſi probationem præſumptivam de delicto, ob quod carceratus eſt: & quidem præſumptio hæc non eſt juris, cum de ea non extet lex, ſed hominis tantum; ergo ex præſumpta tantum confeſſione Rei non poterit dari talis pœna, quæ requirit plenam probationem ex vulgatis.

18 Ampliſſimus proinde *Mediolanenſis Senatus* Teſte *Claro Pract. crim. Quæſt.* 21. ℣. *Tertio autem modo*, illi communi concluſioni minime adhæret, dum captis a fuga e *carceribus* non infligit pœnam delicti, ob quod detinebantur, ſed tantum gravius torquere eos jubet, quia talis fuga facit novum indicium delicti principalis.

19 Secunda pœna eſt, quod tam ille, qui ſententiatus adhuc non eſt, quam ille, qui jam eſt ſententiatus, debent capite puniri juxta diſpoſitionem Textus *in l.* 1. *ff. de Effractor.*, quem communiter intelligunt Doctores *Marſil. Menoc. Boſſ. Bertrand. Cuman. apud Caball. loc. cit. num.* 28. de pœna ultimi ſupplicii. Sed re vera Textus ille non habet expreſſe, quod tales effractores ultimo ſupplicio puniantur, ſed ait ſimpliciter ibi in principio Ulpianus, *de effractoribus, qui carcere effracto evaſerunt, ſumendũ ſupplicium.* Porro *ſupplicium* idem importat, quod pœna, ut argumento juris *l. Magiſtratibus. ff. de Iuriſdict. omn. Iudic.* ſcribit *Calvinus in Lexico V. Supplicium noſtris*, unde, quando lex ſancit pœnam mortis, non dicit abſolute *ſupplicium*, ſed addit *ultimum*, prout dicit Celſus I. C. *text. in l. Vltimum ff. de Pœn.*. Dum igitur dicit ibi *Vlpianus, ſumendum ſupplicium* ſimpliciter, idem eſt, ac ſi diceret ſumendam eſſe pœnam, ſed non explicat quam. Verum eſt, quod expoſt recitat ſententiam *Saturnini*, qui ſenſit, tales Reos capite puniendos; talem tamen opinionem non approbat: imo in fine illius legis ait, *Oportebit autem æque & in effractores, & in cæteros ſupraſcriptos, cauſa cognita ſtatui, prout admiſſum ſuggerit, dummodo, ne quis in plebeio operis publici pœnam, vel in honeſtiore relegationis excedat*. Quid clarius? Sequitur ergo, quod ex tali Textu, quem ponunt pro ſuo fundamento prędicti Doctores, non habetur pœna ultimi ſupplicii contra tales effractores carcerum. Unde æquior eſt alia ſententia, quam approbatam a conſuetudine, poſt *Farinacium Quæſt.* 30. *num.* 22. ℣. *Primus erit*, tradit *Caballus caſ.* 42. *num.* 5. quod nempe talium pœna ſit Judici arbitraria.

20 Quod ſi carceratus, fugere volens fracto, *carcere* vulneraverit, mutilaverit, aut interfecit Cuſtodem qui voluit eum retinere, quę pœna tunc debebitur? Dico, quod debet ultimo ſupplicio affici, ſi mors Cuſtodis ſecuta eſt; quia, licet homicidium non fuerit appenſatum, & videatur factum ad defenſam, pro quo deberentur tantum triremes, tamen, quia ſimul cum homicidio cumulatur aliud delictum, nempe fuga cum fractura, debetur omnino mors, ut dicunt Doctores. *Iodoc. Pract. crim. c.* 18. *Rubr. de Effractor. carcer. Vitalin. de Malefic. Rubr. de Carcer. priva. vel fract. num.* 8. *Mattheu de Re crimin. Contr.* 17. *nu.* 14. *apud Raynal. Tom.* 1. *cap.* 3. §. 2. *nu.* 33. *circ. med.* Opinatus eſt autem *Farinac. quæſt.* 30. *num.* 203. *apud Raynal. loc. cit.* quod deberetur pariter mors, ſi Cuſtos remaneret tantum vulneratus, quia Judex, cujus arbitrio commiſſa eſt pœna taliter fugientium, poteſt arbitrium extendere uſque ad mortem. Sed talis opinio tenenda non eſt; quia pro vulneratione tantum, nunquam indicitur pœna mortis, ſicut neque pro fuga, & ſic ex complicatis delictis bene poteſt arbitrari pœnam graviorem in eadem ſpecie, puta, citra mortem, non autem ultra eam. Siquidem arbitrium Iudicis non poteſt extendi uſque ad mortem incluſive, ut quatuordecim Claſſicis Doctoribus a ſe citatis, firmat *Clar. Pract. crim. qu.* 31. ℣. *Arbitrio atque balia*, qui ait, ab hac ſententia communi, & mitiori non eſſe in praxi recedendum.

21 Si autem carceratus, qui fugit, ut præfertur, detinebatur ob cauſam Civilem, quæ pœna ei debebitur? Reſpondeo cum *Caball. Caſ.* 8. *n.* 34., &

35. quod eadem pœna debetur, quæ deberetur, ſi eſſet detentus ob cauſam Criminalem. Ratio eſt, quia in hoc delicto non conſideratur cauſa carcerationis, ſed attenditur violatio loci publici, nempe carceris, qui, ut dicebam, *ſanctus* eſt, ac ſub Principis protectione. Cum igitur ita delinquit, carcerem frangendo, & fugiendo is, qui detinebatur ob cauſam Civilem, ſicut qui ob Criminalem, dictat ratio, quod ambo æquali pœna debeant coerceri.

22 Longe minor pæna vero debetur, quando carceratus fugit, nulla facta violentia, nec contra *Carcerem*, nec contra Cuſtodem, ſed capta occaſione oſtii aperti, aut negligenter cuſtoditi, aut aſtutia, fraude, aut joco fugam arripit. Caſum, narratione dignum, ad hoc propoſitum do. Detentus erat in carcere Epiſcopali *Papienſi*, ſimul cum alio viro, Nobilis quidam Sacerdos amicus meus. Cum tentaſſent ambo, ſed inutiliter, precibus amicorum flectere iram Epiſcopi, decreverunt aliqua aſtutia fugere. Cœperunt igitur munuſculis aucupari confidentiam Cuſtodis, quem ſecum frequenter ad prandium in carcere admittebant, aleæ a prandio vacabant, & cum eodem jocabantur. Quadam die, in qua cadebat feſtum cujuſdam Sancti, cujus nomen ferebat unus illorum, decreverunt ſolemne prandium parare, invitato Cuſtode, & plura fercula in magnis paropſidibus per famulos afferri ad carcerem, curarunt; & cum paropſides ob ſui amplitudinem nequirent inferri per feneſtrellam oſtii ob ſuam anguſtiam, neceſſarium fuit oſtium aperiri. Venit Cuſtos cum ſolito ſuo adjutore, & aperto oſtio, cœperunt inferri obſonia, quæ, cum eſſent multa, non potuerunt omnia ſimul portari ad carcerem, ſed nonnulla ipſorum ſtudioſe relicta fuerunt ad pedes ſcalarum. Dum igitur famulus carceratorum porrigeret paropſides Cuſtodi, qui carcerem intraverat, juſſus fuit adjutor Cuſtodis deſcendere quantocius ad apportanda alia fercula, ne frigeſcerent. Ivit incautus, relicto incuſtodito oſtio externo, tum unus carceratorum, quaſi ob laſciviam, ac jocum pugillum cineris iniecit in faciem Cuſtodis, & dum iſte in tergendis oculis a cinere injecto occupatur, ambo carcerati fugam arripiunt. Ex hoc caſu diſcant Cuſtodes *Carcerum* ſervare advertentiam *Raynal. Tom.* 1. *cap.* 3. §. 2. *num.* 268. qui inter alias diligentias, & cautelas, a Cuſtodibus carcerum ſervandas, hanc adnumerat, nempe, quod Cuſtos non debet ſe reddere familiarem, domeſticum, & facilem cum carceratis; cum iiſdem nec jocari, nec confabulari, nec ludere convenit; quæ ſi curaſſet Cuſtos ille, non fuiſſet taliter deceptus.

23 Prædicti igitur, qui ſine violentia quaſi jocantes cum Cuſtode fugerunt, parvam pœnam meruerunt, aliquam tamen ob *Carcerum* violationem. Majorem meruiſſent, ſi ad fugiendum cœpiſſent rumpere carcerem, non tamen fuga ex voto ſucceſſiſſet. Nam, qui fugam tentant, incœpta fractura *Carceris* tantum, nec fugere valuerunt, quia fuerunt impediti, non tanta pœna ſunt afficiendi, quanta deberetur, ſi fuga ſucceſſiſſet; ratio eſt, quia delictum non eſt perfecte conſummatum. Scribit proinde *Clarus Pract. crim. Quæſt.*21. ℣. *Tertio autem in fine*, quod *Senatus Mediolani* ſolet eos tantummodo publica tortura funis punire; ſubjungit exinde ex *Boer. Deciſ.* 215. *num.* 18. & 19. quod, ſi fugiens a carceribus, ſtatim ad *Carceres* revertatur, non eſt tanquam fugitivus, vel fractor *Carceris* puniendus; ſed caſum hunc reputo metaphyſicum, nullus enim frangit *Carceres*, animo ad eoſdem revertendi.

24 Quo ad auxiliantes carceratis in fuga, primo videndum eſt de Cuſtodibus *Carcerum*, mox de aliis. Quo ad primos diverſæ ſunt leges, *l. Carceri. l. Milites l. final. ff. de Cuſto. Reo.* quæ de pœna Commentarienſium loquuntur; prima enim lex citata dicit, quod Cuſtos carcerum *Officio Judicis puniendus eſt*; alia habet, quod *pro modo culpæ in eos ſtatuendum eſt*; & ſic decernit etiam tertia; Ex quibus omnibus deducit *Carpzov. Pract. crim. Par.* 3. *Quæſt.* 111. *num.* 104. concluſionem univerſalem, quod pœna Cuſtodis ſit Judici arbitraria; & *nu.*106. vult, quod in caſu doli in Cuſtode, Judex non poſſit arbitrari pœnam corporalem, ultra fuſtigationem: in caſu autem culpæ cujuſvis, vult Cuſtodi adhiberi arbitrio Judicis pœnam carceris, aut pecuniariam.

25 Sed talem opinionem reſpectu doli in Cuſtode puto falſam. Ratio eſt, quia communis Doctorum ſententia *Boer. Deciſ.*217. *nu.*1. *Conrad. Pract. crim. Tit. de Carcer. num.* 21. *Placha Epit. delict. lib.* 1. *cap.* 26. *num.* 1. *in fin. Menoch. de Arbitr. Caſ.* 302. *num.* 2. *Gomez. Boſſ. Damboud. Farinac. apud Carpzov. loc. cit. num.* 99. eſt, quod effractores *Carcerum* ad alium eximendum, pari pœna tenentur, quam ipſe carceratus pro ſuo delicto meretur. Cuſtos autem *Carcerum* dolo cooperans carcerato ad fugam, in pari delicto eſt cum effractoribus *carcerum*. Siquidem aut permittit carcerato carcerem frangere, ſubminiſtrando inſtrumenta ad frangendum, ſe abſentando, dum carceratus frangit, & fugit &c. aut clave aperiendo januam *Carceris*. Si primum, realis violentia fit *Carceri*; & quamvis ipſe manum non apponat, dum ex Officio impedire tenetur, & non impedit, (& hoc ex condicto) doloſe concurrit ad idem crimen; & proinde eſt, ac ſi manu propria ad fracturam concurreret. Si ſecundum, infertur pariter violentia moralis, ſi non phyſica. Siquidem Cuſtos non debet, nec poteſt clave reſerare *Carcerem*, niſi de mandato, voluntate, aut permiſſione Judicis; ſi ergo clave utitur contra voluntatem Judicis, utitur ipſa violenter, non quidem violentia, quæ convertitur cum impetu, ſed ea, quæ vocari poteſt contraventio, ſive oppoſitio voluntati ejus, qui de jure contrarium jubet. Igitur in pari crimine eſt Cuſtos, doloſe delinquens cum effractoribus, igitur pari pœna puniendus eſt. Imo magis delinquit Cuſtos, quam cæteri, ut vult *Farinacius Quæſt.* 32. *num.* 17., & *Matthæu de Regim. Regn. Valen. cap.* 8. §. 8. *nu.* 97. & hoc rationabiliſſime ex duplici ratione. Prima eſt, quia iſte Officialis eſt, cui ratione Officii incumbit, malefactores fideliter cuſtodire, & ad hoc in actu aſſumendi poſſeſſionem Officii, juramentum præſtat de fideliter illud exequendo: quapropter doloſe dimittens carceratos perjurus eſt, & totam Rempublicam offendit, dum malefactores impune dimittit, ad ejus denuo quietem perturbandam. Secunda eſt, quia alii effractores non poſſunt moveri ad eximendum carceratum per ſe, aut alios, niſi ob aliquem finem honeſtum, puta, conjunctionem ſanguinis, amorem naturalem, benevolentiam, ob amicitiam, fugam proprii dedecoris, ne ſcilicet carceratus, ultimo ſupplicio affectus, ignominiam cauſet conſanguinitati; & tandem etiam propriam defenſionem, dum effractor, ſciens ſe fuiſſe complicem carcerati in aliquo delicto, timens, ne iſte in examine ipſum indiciet, ut ſe periculo libe-

ret,

ret, alium e *Carcere* eximit. Cuſtos autem a ſolo fine turpis lucri ad tale delictum moveri poteſt, proinde magis delinquit, quam alii. Ex his concluditur, quod Cuſtos doloſus verus poteſt puniri eadem pœna, qua puniri debebat is, qui aufugit, proinde aliquando pœna mortis, ut firmat etiam *Raynal. Tom. 1. cap. 3. §. 2. num. 259.*

26 Quod, ſi Cuſtos non dolo, ſed culpa delinquit, pro modo culpæ arbitrio Judicis puniendus eſt, ut habent ſupracitatæ leges, *l. Carceri. l. Milites. l. final. ff. de Cuſto. Reo.* quæ expreſſe loquuntur de *culpa*, non autem de *dolo* Cuſtodis, ut patet legenti. Debet igitur Judex bene librare omnes circumſtantias tum culpæ admiſſæ a Cuſtode, tum perſonarum, quæ erant carceratæ, tum criminis ab iiſdem admiſſi, ut bene advertit *Carpzov. Pract. crim. Par. 3. Quæſt.* 111. *num.* 110. & proportionatam culpæ pœnam infligere, quam nullo modo poteſt evadere Cuſtos, niſi probet, ſe non eſſe, neque in minima culpa, ſed caſu carceratum evaſiſſe, ut dicunt Doctores, *Sylvan. Conſil. 29. Ball. Variar. Tract. lib. 3. caſ. 14. num. 4. Pariſ. de Put. de Syndic. V. Captura. §. An Poteſtas. nu. 9. Perez ad Ordin. Caſtell. lib. 2. Tit. 14. leg. 12. lit. A. ℣. Quarto quæri*, ultra Textum expreſſum *in l. Milites. in fin. ff. de Cuſto. Reo.* ſiquidem caſus fortuitus non punitur. *Text. in l. Quæ fortuitis. C. de Pignorat. actio. Dionyſ. Gothofr. ad l. 12. litt. P. ff. de Cuſto. Reo.*

27 Quo ad alios, qui fugam carceratorum promovent, aut auxiliantur, ſciendum, quod qui eripit e manibus familiæ injuſte captum, nullam prorſus pœnam ſubire debet, quia talis ereptio licita eſt, *arg. text. in cap. Fortitudo. cap. Non in inferenda. 23. q. 3. Gloſ. in cap. Reos. ℣. Item ſi injuſte. 23. q. 5.* Et hæc concluſio locum habet etiam in eo, qui de manu Curiæ eriperet jam iniuſte ad mortem damnatum, ut poſt *Gloſſ. in cap. Hi qui. ℣. Si autem.* 14. *q.* 6. *& in cap. Non in inferenda. 23. q. 3.* docet *Marſilius in l. Lege Cornelia. nu.* 80. *& ſeqq. C. Ad Leg. Cornel. de Sicar.* maxime docente Spiritu Sancto *Proverb. cap. 24. ℣.* 11.: *Erue eos, qui ducuntur ad mortem*, quod intelligi non poteſt, niſi de morte iniuſta. Hoc fecit *Sanctus Conradus Placentinus ex Tertio Ordine S. P. Franciſci*; is enim eripuit de manibus ſatellitum, dum duceretur ad patibulum, quendam pauperem hominem, quem ſciebat iniuſte damnatum. Nam cum ipſe *Conradus* adhuc in ſæculo eſſet, juſſit aliquando vepres, in quibus latitabant feræ, incendi gratia venationis. Sed caſualiter, & improviſo exorta magna ventorum vi, dilatatus ignis magnum cauſavit incendium, ob quod captus ex plebe infima homo fuit, qui vi tormentorum adactus, faſſus eſt, ſe auctorem incendii; ob quod ad ſupplicium ducebatur. Sciens proinde *Conradus* iniuſtam illius damnationem, illum eripuit ſupplicio, & ſe Reum incendii caſualis confeſſus, ut damna cauſata compenſaret, omnia ſua bona divendidit; mox ad agendam pœnitentiam, habitum *Tertii Ordinis* aſſumpſit, ac *Sanctus* evaſit. Nec in ejus legenda habetur, quod ob ereptionem illius, iniuſte damnati, e manibus Curiæ, fuerit a publica juſtitia poſtulatus de crimine

28 Advertendum tamen, quod iniuſtitia capturæ, aut damnationis ad mortem debet eſſe certa, ac evidens, non autem dubia, ut *arg. l. 1. 2. & 3. ff. Ne quis eum.* docet *Lucas de Penna in l. Quoties. num. 6. C. de Exacto. tribu. lib.* 10. Ratio eſt, quia in dubio præſumptio ſtat pro Judice, qui mandatum dedit de capiendo, ac pro familia, quæ mandatum exequitur, nec privatis licitum eſſe debet ſuper juſſu Judicis, ac facto Curiæ diſquirere. *Farinac. Quæſt. 32. num. 78. Decian. Tract. crim. lib. 7. cap. 11. num. 15. Scacc. de Judic. lib. 1. cap. 46. apud Raynald. Tom. 1. cap. 3. §. 10. num. 29.* Ratio eſt, quia de Superiore, ac Judice ſemper bene præſumendum; & perturbari faciliter poſſet quies Reipublicæ, cum quivis poſſet prætendere captum, aut damnatum eſſe aliquem iniuſte, & eum, ut præfertur, eripere, & ſic publicæ juſtitiæ viribus impune inſultare.

29 Quod, ſi quis eximat captum pro cauſa Civili de manibus familiæ, ſi fiat ſine armis, juxta jus commune dicunt Doctores *Alex. in Rubr. Ne quis eum. Vinc. de Franch. Deciſ.* 442. *num.* 1. quod debet multari in tertia parte bonorum, quia incurrit in pœnam *Legis Juliæ de Vi privata*, quæ *text. in l. 1. ff. Ad leg. Jul. de Vi priva.* talem pœnam importat: ſi autem fiat cum armis, incurrit in pœnam *legis Iuliæ de Vi publica*, quæ *text. in l. Qui dolo §. final. ff. Ad leg. Jul. de Vi publ.* Reos *interdicit aqua, & igni*: Sed profecto talis diſtinctio minime ſubſiſtit, quia ſive fiat cum armis, ſive non, ſemper incurritur pœna *Legis de Vi publica*, nam *text. in d. l. Qui dolo. init. Ad leg. Jul. de Vi publ.* ſic habetur: *Qui dolo malo fecerit, quominus judicia tuto exerceantur, aut Judices, ut oportet, judicent &c.* hac lege tenetur; ubi evidenter patet, quod data diſtinctio evaneſcit. Quidquid ſit de hoc, pœna *legis Juliæ* ſive *publicæ*, ſive *privatæ*, ut docet *Caball. Caſ.* 8. *nu.* 10. obſolevit, & pro ea ſucceſſit pœna, Judici arbitraria, quæ, ut ex *Vincentio de Franchis Deciſ.* 442. *num.* 3. docet *Raynaldus Tom. 1. cap. 3. §. 10. num.* 12. non multum pœnam relegationis debet excedere. Mihi autem nimis levis videtur hæc pœna, quæ ultra fas enervat vigorem juſtitiæ, & anſam præbet contemnendi Majeſtatem Principis, ac publicam poteſtatem. Profecto in tali ereptione conſideratur principaliter iniuria, quæ fit publicæ juſtitiæ, & malum exemplum, a quo poſſunt alii faciliter invitari ad contemptum Curiæ; non enim, ut dicebam ſupra *num.* 21. attendi debet cauſa carcerationis, aut capturæ, ſed iniuria facta Principi, quæ æqualis eſt, tam ſi eximatur e manibus familiæ captus pro debito civili, quam pro cauſa Criminali: proinde ſicut æqualiter delinquit detentus ob cauſam Civilem, (ſi frangit carcerem, & fugit) ſicut ſi eſſet carceratus ob Criminalem, ut *num.* 21. docuimus; ita parem iniuriam facit Principi, & par delictum committit captum pro cauſa Civili eripiens, ſicut pro Criminali. Refert proinde *Clarus Pract. crim. Quæſt. 68. num.* 10. *℣. Eximens*, quoſdam caſus, in quibus taliter delinquentes extremo ſupplicio fuerunt affecti.

30 Alia pœna, quæ ſequitur eximentem, ut præfertur, captum pro debito publico, aut privato, eſt, quod ipſe tenetur ad ſolvendum ſive Fiſco, ſive privato creditori omne debitum, ut ſancit Textus *in l. Quoties. C. de Exacto. tribu. lib.* 10. ac ſi eximens ipſe eſſet fidejuſſor debitoris exempti. Imo magis obligatur ad talem ſolutionem eximens ipſe, quam ſi eſſet fidejuſſor ſimpliciter; quia, ut optime probat *Garon. ad Nov. Conſt. Mediolan. lib. 4. Tit. 7. de Pœn. Art.* 112. *num. 7. ℣. Condemnatus*, talis eximens non admittitur ad probandum, quod exemptus non eſſet debitor (quod tamen competeret ſimplici fidejuſſori), ſufficit enim, quod de-

bito:

bitor ſit rite captus, ad petitionem aſſerentis, ſe eſſe creditorem, quod ſufficienter probavit, exibendo ſcripturas, aut alias probationes Judici, qui relaxavit mandatum de capiendo. Hoc autem, ut optime dicit *Rainald. Tom. 1. cap. 3. §. 10. num. 17.* rationabiliter fit in odium ſic eximentis, ne privatus ſibi Cauſæ cognitionem adroget, & Majeſtas Prætoris, imo Principis violetur: proinde facilius tolerandum eſt, quod calumniator lucretur, quam ut eximentis delictũ hac pœna non puniatur. Quod ſi eſſent plures, qui concurriſſent ad exemptionem capti pro debito de manu Curiæ, omnes tenentur in ſolidum ad ſolutionem debiti, & quilibet pro rata. Si tamen cæteris non ſit ſolvendo, obligatur unus ad ſolvendum pro cæteris; at uno ſolvente, cæteri liberantur ab obligatione, quemadmodum in materia furti a pluribus commiſſi in ordine ad faciendam reſtitutionem, optime probat *Caball. Caſ. 198. num. 4.*

31 Si autem captus ob cauſam Criminalem eximitur de manibus familiæ, ex communi ſententia Doctorum *Farinac. Quæſt. 32. num. 64. Conciol. Crimin. reſol. 5. V. Eximitio. num. 1. Garon. ad Novas Conſt. Mediolan. lib. 4. Tit. de Pœn. Art. 112. n. 5.* pœna eximentis eſt arbitraria Judici, qui tamen poteſt arbitrium ſuum extendere uſque ad mortem; & ſe fundant in *l. Cod. Cujuſque. in fin. C. Ad l. Jul. Majeſt.* in qua dicitur, quod pœna læſæ Majeſtatis tenetur, *qui confeſſum in judicio Reum, & propter hoc in vincula conjectum emiſerit*. Sed profecto ex hac lege non deducitur eorum Doctorum intentum *Bartol. Angel. Alex. Guido Papa. Farinac. & alii apud Caball. Caſ. 8. num. 2. Clar. Q. 58. ℣. Eximens*, ſiquidem ille Textus loquitur de Reo jam carcerato, & ideo in vincula conjecto, non autem de eo, qui ſolummodo eſt in manibus familiæ, & proinde nondum poteſt eſſe confeſſus; & ut diximus ſupra, atrocius eſt delictum eximentis à *Carcere*, qui locus ſanctus eſt, quam eximentis de manibus birruariorum; ampliare autem pœnam debitam majori delicto ad delictum minus, irrationabile eſt.

32 Proinde mihi ſummopere arridet animadverſio *Dionys. Gothof. ad l. Cuiſque. litt. M. C. ad l. Jul. Majeſt.* qui legendum putat, *qui confeſſum in hoc crimine*, (puta, Majeſtatis) *& propter hoc in vincula conjectum emiſerit*. Ex quo deducitur, quod non ſit Reus Majeſtatis, qui eximit confeſſum de quomodolibet crimine, ſed *de hoc*, nempe crimine Majeſtatis taxative, unde incongrue extenditur talis lex ad alia crimina, cum in pœnis extenſio non detur. Ad plus ex illa lege deduci poteſt, quod, ſicut qui eximit carceratum ob crimen læſæ Majeſtatis, incurrit idem crimen quo ad pœnam; ita qui eximit carceratum ob alia crimina, incurrit pœnam debitam crimini, ob quod talis carceratus erat; quæ tamen deductio irrationabilis etiam eſt, ut infra dicetur.

33 Melius igitur erit dicere, quod arbitrium Judicis in caſu, qui præfertur, extendi poteſt uſque ad mortem eximentis, quando ſcilicet interveniant in facto circumſtantiæ, factum notabiliter aggravantes, puta, quia animo deliberato; aut cum armis; aut facta conventicula armatorum; aut cum concitatione, ſeu tumultu populi; aut quia ad arma cum ſatellitibus deventum eſt, ex quo ſecuta ſunt vulnera, mutilationes, aut hominum cædes: aut quia eximens vult tali actu ſibi arrogare imperium, ac juriſdictionem Principis, nolens, quod in ſua Domo, Curia neminem, quamvis malefactorem, capere poſſit, & ſimilia, quæ ex *Gomez, Sanfelicio, Luca de Penna, & Laurentio Mattheu* recitat *Raynaldus Tom. 1. cap. 3. §. 10. n. 10.*

34 Quid autem, ſi Mulieres hoc delictum committerent? Videbitur forte hic caſus metaphyſicus, ſed talis non eſt, & evenit quadraginta ab hinc annis in *Oppido Feliciani Comitatus Alexandriæ*, in hoc *Statu Mediolanenſi*. Captus ibi erat quidam adoleſcens, culpatus de graſſatione; dum autem detineretur ligatus in taberna meritoria, dum ſatellites comedebant, Amaſia capturati, quæ ipſum deperibat, congregavit alias Virgines adultas amicas, & ſocias ad numerum circiter quadraginta, & conſilium inierunt, ut de manibus familiæ eriperent juvenem in via, dum duceretur ad Civitatem. Deſignatus ab ipſis fuit ad effectum locus anguſtus, habens ab uno latere Clauſuram noſtri Conventus, ab alio prominentiam ſoli elevatam ad quindecim circiter pedes, & aſcenſu inacceſſam, & hoc, ideo, ne ſatellites, qui erant in equis, poſſent iis libere uti ob loci anguſtiam. Diviſis ergo illis in duas turmas, quæ armatæ erant ronchis, haſtis, verubus, ligonibus, fariſſis, falcibus, ac aliis armis ruſticanis, ſe poſuerunt in inſidiis. Mox comparentibus ſatellitibus, erupere et latebris turmæ, una quidem a fronte, alia a tergo, & magnis vocibus cœperunt clamare *dimitte, dimitte*, & converſis in ſatellites armis, contra illos concurrere cœperunt. Baricellus, qui erat ante, concitato equo fugit, ſimiliter birruarius, qui erat poſt, Infelix birruarius, qui manicis, & catena ligatum tenebat captum, remanſit ſcopus fœminilium irarum, pluribuſque ictibus fuit percuſſus, antequam captum ſolveret. Res fuit ad Prætorem *Alexandriæ* deducta, qui, attenta multitudine, ſexu, & paupertate Rearum, ad inquiſitionem minime proceſſit. At quid juris in facto?

35 Dico, quod contra Mulieres Reas hujus delicti, non minus quam contra viros procedendum fuit. Ratio eſt, quia, ut habetur textualiter ex jure *l. fin. C. de Jur. & fact. ignor.* in delictis nulla habenda eſt ratio diverſitatis ſexus, niſi in caſibus expreſſis in jure, in quo Legiſlator conſideravit cauſas, ob quas Mulieres, ratione infirmitatis ſexus aut nulliter, aut mitius debent puniri, quam viri. In hoc autem delicto nulla ſuppetit legitima ratio differentiæ inter Mares, ac Fœminas, proinde ſimilibus, cum viris, pœnis debent eſſe obnoxiæ.

36 Plerique Auctores ſcribunt par eſſe delictum ejus, qui captum de manu familiæ eripit, ac ejus, qui eximit in *Carcere* clauſum. Hanc poſitionem impugnavimus ſupra *num. 5.* & probavimus gravius delinquere, qui eximit e *Carcere*, quam qui eripit Curiæ. Viſo ergo de pœna eripientis captum, videndum remanet de pœna eximentis *carceratum*. Omnes ferme Doctores, ut apparet ex *Caball. Caſ. 8. num. 3. 4. & 5.* ponunt diſtinctionem inter carceratum nondum ſententiatum, aut confeſſum, aut convictum, & eum, qui ſimpliciter carceratus eſt de crimine; & dicunt, quod eximens Reum damnatum, confeſſum, aut convictum de crimine capitali, debet ultimo ſupplicio plecti; ſi autem Reus damnatus &c. non eſt, eximens puniendus eſt de crimine, de quo condemnatus fuiſſet carceratus.

37 Communem tot illuſtrium virorum ſententiam revereor, ſed in eam minime abire cogor, ob iſtam rationem. Plane ſtat, quod atrocitas criminis violantis *Carceres* ſit, quia iſte ſummam injuriam in-

infert Principi, ipſius poteſtati contrariando; & quia in ſummo diſcrimine, & periculo ſubverſionis totius Reipublicæ, eam redigere malo exemplo poteſt. In tantum enim ex hominum conſenſu data eſt Principi publica poteſtas, in quantum iſte curare debet Civilem felicitatem Populi, quæ conſiſtit in juſtitia, ut unuſquiſque quiete poſſideat, quod ſuum eſt, & a nemine lædatur. Et ideo Principi conceſſum eſt merum, ac mixtum imperium, & gladii poteſtas, ut curet cuique reddi, quod ſuum eſt, & homines pernicioſi per maleficia, aut puniantur exemplariter, aut de medio tollantur. Vita pariter civilis inſtituta eſt, ut publica poteſtas in officio contineat potentes, & adverſus iſtos invalidos defendat. Si ergo liceret cuique eximere e fortiis publicæ poteſtatis eos, qui crimine aliquo deliquerunt, deſtrueretur, ac invalida eſſet poteſtas publica, quod eſt unum, ac principale fundamentum civilis ſocietatis.

38 Hoc ergo poſito, patet manifeſte, quod etiam iniuria fit Principi, & in par diſcrimen adducit publicam poteſtatem, qui violat *Carcerem*, & eximit jam condemnatum, ſicut qui eripit condemnandum; nam quidditas delicti præciſe conſiſtit in violentia, quam exercet, & totaliter abſtrahit a qualitate perſonæ, quæ eripitur, ut diximus ſupra *num.* 29. Ergo data diſtinctio nullum habet rationabile fundamentum. Quod, ſi dicatur, majorem iniuriam fieri, quando eximitur condemnatus, quam quando eximitur ſimpliciter carceratus, quia in primo impeditur ex fuga executio juſtitiæ, quod non eſt in ſecundo. Reſpondeo, negando aſſumptum; & ad rationem dico, quod ita exercetur actus juſtitiæ in capturando, conſtituendo, examinando, condemnando, aut abſolvendo Reo, ſicut in exequendo contra eum ſupplicio; pari ergo modo impediuntur actus juſtitiæ, qui debebant fieri erga ſimpliciter carceratum, eum conſtituendo, examinando &c., ſicut impeditur in jam damnato executio ſententiæ.

39 Pariter irrationabile eſt, quod eximens carceratum nondum confeſſum, aut convictum, teneatur ſolummodo ad eam pœnam, quam ſubire debebat, qui exemptus eſt; nam ut bene ponderavit etiam *Farinacius Quæſt.* 30. *num.* 93. & 94. ℣. *Hæc ampliatio*, daretur caſus, quod pro atroci crimine, quale eſt *Carcerum* violatio, minima pœna deberetur, quando nempe carceratus, qui exemptus eſt, pro levi delicto fuiſſet detentus; & etiam daretur caſus, quod talis eximens nullam pœnam deberet ſubire, quando nempe carceratus fuiſſet abſolvendus a crimine, pro quo fuit detentus. Hæc quidem abſurda ſunt; proinde tali opinione exploſa, alii *Jodoc. Pract. crim. cap.* 15. *num.* 30., & 31. *Auguſt. ad Angel. V. Quod fama, num.* 57. ℣. *Et tenementi*, melius ſenſerunt, concludendo, quod in criminalibus eximens poteſt teneri plus, quam exemptus; unde ruit illa concluſio, quod eximens teneatur illa pœna, quam ſubiiſſet carceratus, ſi e *Carcere* non fuiſſet exemptus.

40 Concludendum igitur eſt, quod pœna eximentis carceratum ſive condemnandum, ſive condemnatum, dependet ab arbitrio Judicis, ut ſenſerunt *Bartolus*, *Joannes Faber*, *Ægidius Boſſius*, ac *Farinacius*, quos citat, & ſequitur *Caball. Caſ.* 8. *num.* 11. Arbitrium vero regulandum eſt juxta circumſtantias facti; nempe, ſi fuit per aſtutiam, fraudem, aut vim; ſi ſubminiſtrando occulte carcerato inſtrumenta ad frangendum Carcerem; ut ferrum, limæ &c. an ad fugiendum, ut funem, ſcalas &c. ſi eximens fuit ſolus, an habuerit complices; ſi fractus eſt deforis *Carcer*, an apertus adulterina clave, & grimaldellis; ſi armati, facto impetu, ligaverunt Cuſtodem, mutilarunt, aut occiderunt reſiſtentem, ſi de die, an de nocte &c.; ex his enim arbitrari poterit modo ictus funis, modo *Carceres*, modo pœnam pecuniariam, nunc triremes ad tempus; nunc perpetuas, & tandem in atrociſſimis circumſtantiis, etiam extremum ſupplicium, etiam qualificatum, ut non ſemel fuit factum.

41 Temperandarum etiam pœnarum motiva debet attendere Judex; ut pietas Patris in filium, ac filii in Patrem; amor Uxoris in maritum, & vice verſa, ac Matris in filium; conſanguinitatis affectio, ut Fratris in Fratrem, agnati in agnatum &c. ita ut eximentes ex iſtis cauſis, quam leviſſime puniendi ſunt, ut multis cumulatis probat *Raynal. Tom.* 1. *cap.* 3. §. 10. *nu.* 51.; iſti enim moventur ad tale crimen ex impulſu ſanguinis, ac naturali affectione, non autem a malo aliquo fine. Ampliat hanc concluſionem *Decian. Tr. crim. lib. l.* 7. *c.* 11. *num.* 12. volens, quod quivis, qui movetur ex miſericordia, aut charitate in proximum ad eximendum captum, aut carceratum, magis culpæ, quam dolo ſit adſcribendũ, & citat ad hoc quandam legem *l. Si hominem. init. ff. Depoſit.* Eo ergo fortius dicendum de amicitia vera, illa nempe, quæ juxta philoſophum fundatur in virtute; amicus enim verus pro amico non pavet ipſam vitam in diſcrimine ponere, quapropter, ſi delinquenti ex affectione carnali, in eximendo conjunctum ſanguine, pœna eſt minoranda, a fortiori dicendum eſt de illo, qui ſic agit ex affectione ſpirituali, prout eſt amicitia. Verum eſt, quod prius conſtare debet per actus antecedentes, quod eximens ob compaſſivam miſericordiam deliquit, probando, quod Reus homo pius eſt univerſaliter erga pauperes, facit eleemoſinas, miſeretur egenorum &c. alius autem eſt notorius amicus ejus, qui erat carceratus, quod probatur per illa argumenta, quibus probatur amicitia, quæ, cum ſit quid latens animo, per actus externos probanda eſt, quod, ſi talis probatio non fieret, poſſet quivis Reus ad pœnam minorandam hæc duo motiva, miſericordiæ nempe, ac amicitiæ prætendere.

42 Quid autem dicendum de illo, qui habens conſanguineum, damnandum ad extremum ſupplicium, nec potens illum eripere de *carceribus*, cibo venenato illum perimit, ne tota agnatio ob illius mortem per manus carnificis vituperetur, tenebitur ne de crimine Carceris violati?

43 Reſpondeo, quod communis concluſio Doctorum *Bald. Felin. Marſil. Jo. de Arnon. Carrer.* & *Corrad*, quos recitat, & ſequitur *Caballus Caſ.* 94. *num.* 1. 2. 3. eſt, quod talis non debet evadere pœnam ordinariam homicidarum, & ratio, quam adducunt, eſt, quia, ut deducitur a jure *arg. l. final. C. de Cuſto. Reo. l. final. C. de Malef.* & *Mathe.* carcerati ſunt ſub cuſtodia, ſecuritate, ac protectione Principis, proinde nemo privatus poteſt illos offendere. Ex hoc fundamento concludi debet, quod taliter venenando, Carcerem violet, At mihi durum eſt, quod ordinaria pœna ſit plectendus. Siquidem in delictis ſpectanda eſt non minus intentio, quam factum; unde, ſi mala eſt tum intentio, tum factum, plenus intervenit dolus malus, & delictum in ſuo genere eſt uſquequaque perfectum, & ordinariam pœnam meretur. Si autem

factum

factum ſit quidem malum, ſed finis bonus ſit, quamvis factum non deſinat eſſe malum, tamen ei demitur de malitia, & conſequenter etiam de pœna, quia intentio operantis mala non eſt, & tunc, ceſſante dolo, remanet ſola culpa, quæ ſemper extra ordinem punitur.

44 Hoc probatur in Matre, quæ ad vitandam infamiam, aut ex alia cauſa non turpi occidit infantulum; nam non tenetur ordinaria pœna parricidii, ut *Tit.* 7. §. *Parricidium. n.* 14. *in fin.* docuimus, ſed alia extraordinaria. Probatur pariter in Religioſo, aut Amico Virginis prægnantis, qui ad conſervendam famam propriam, aut honorem illius, poculum abortionis fœtus animati procuraret; itidem in puella, vel Vidua, quæ pro tuenda ſua exiſtimatione, medicinam ad abortiendum biberet; omnes enim iſti ordinarias pœnas procurantium abortum fœtus animati non incurrunt, ut *Tit.* 7. §. *Abortus Procuratio n.* 66. *&* 68. dictum eſt. Probatur itidem in Patre, qui non incurrit crimen parricidii, ſi ad antevertendam infamiam familiæ, filio damnato ad furcas veneno vitam adimit, ut *Tit.* 7. §. *Parricidium nu.* 10. cum *Decian. Tract. crim. lib.* 9. *cap.* 8. *nu.* 17. contra *Felinum* tradidimus. Et horum omnium ratio eſt, quia in omnibus, ut præfertur, delinquentibus deficit mala intentio, finiſque turpis.

45 A ſimili ergo arguere licet, quod qui damnato ad ultimum ſupplicium venenum tribuit, ut dedecus familiæ evitet, ac damnum ſibi, aut ſuis antevertat, non debet incurrere ordinariam pœnam veneficii, homicidii, nec violationis Carceris, ſed minorem, quia prava intentione non deliquit, unde non fuit in dolo, ſed tantum in culpa. Et profecto cauſa honoris graviſſima eſt, ita ut nonnulli Theologi (qui tamen tenendi minime ſunt) autument pro conſervando honore, licitum eſſe occidere eum, qui honorem ablaturus eſt, afflicta calumnia, aut diffamato vituperio. Accedit aliquando damnum, nam ſorores ultimo ſupplicio affecti non reperiunt, ob infamiam contractam a morte Fratris, qui eas velint in matrimonium ducere. Pariter in multis locis excluduntur a certis Collegiis, muneribus, aut honoribus ii, quorum conjunctus aliquis manu Carnificis fuerit interemptus. Urgentiſſima igitur erunt hæc motiva, ut pœna temperetur cum eo, qui ad effugiendum tale damnum, veneno prævenerit damnati mortem ignominioſam.

46 Non deſinam pro coronide hujus paragraphi apponere alium modum, quo ſequitur *Carcerum violatio*, & eſt, quando Cuſtos *Carcerum*, aut quivis alius ex Officialibus Curiæ, ut tradit *Caball. Caſ.* 283. *num.* 3. cognoſcit carnaliter mulierem carceratam. Concors enim Doctorum ſententia eſt, quod pro tali actu pœna debetur. Fundant vero ſuam intentionem in hoc, quod *text. in l. unic. C. Si quis eam. cui. tut. ſue. corrup.* habetur, quod, ſi Tutor, pupillam habens in ſua cuſtodia, eam ſtupraverit, omnia ejus bona debent confiſcari, & ipſe deportari in inſulam; Tutor enim ſuccedit loco Patris, & proinde tenetur pupillam nutrire, cuſtodire, & honeſtis moribus inſtruere, *arg. l.* 2. *ff. de Adminiſtra. tuto.* unde cum per ſtuprum eam vituperet, pœna multari debet. Comparant autem Tutori Cuſtodem *Carceris*, proinde volunt, quod teneatur, Mulieres, quæ in Carcere ſub protectione Principis debent eſſe ſecuræ, alere, honeſte cuſtodire, ac illas aut pœnæ, aut innocentiæ illæſas ſervare. Quod ſi contrafaciat, pœnas ſubire debet. Addunt alii hoc juſte deberi, tum quia injuria fit Principi, cujus *Carceres* violantur; tum quia refrænanda eſt audacia Officialium Principis, qui debent eſſe immunes a ſcelere: tum quia Mulieres carceratæ facilius timore, aut fraude Officialium inducuntur ad proſtitutionem; tum quia iſti, illecebris Mulieribus devincti, poſſunt eas impunitas fuga ſibi conſulere, ut ponderat *Raynald. Tom. p. cap.* 3. §. 7. *num.* 2. *circ. med.*

47 Sed circa pœnas Cuſtodi inferendas, Doctores variant. Nam in aliquibus locis, ut in *Gallia*, *Portugallia*, *Bononia*, & etiam *Mediolani*, Teſte *Menoch. de Arbitr. Caſ.* 292. *num.* 4. ut eum refert *Raynald. loc. cit. num.* 1. (de quo tamen valde dubito, cum *Clarus* §. *Fornicatio.* ℣. *Cum carcerata*, dicat aliter circa Conſtitutiones Mediolani) extat lex, ac conſuetudo, quod Cuſtos cognoſcens Mulierem honeſtam carceratam, ſive per vim, ſive ſine vi, ultimo ſupplicio afficiatur, & ubi talis conſuetudo eſt, debet ſervari. In aliis locis pœna eſt Judicibus arbitraria, quæ quidem augenda eſt juxta circumſtantias facti, quæ tangunt aut modum agendi, nempe ſi fiat per vim, aut perſonam, ut ſi ſit Virgo, aut Nobilis &c. tamen reſpectu *Carceris* violati non poteſt extendi uſque ad mortem, ut firmant *Menochius de Arbitr. caſ.* 292. *num.* 3. & *Pegas ad Ord. Regn. Portugall. lib.* 1. *tit.* 33. §. 4. *Gloſſ.* 6. *nu.* 4. quia de jure communi nulla reperitur ſancita certa pœna pro tali crimine. Unde ex recepta conſuetudine Tribunalium, pœna talis criminis eſt triremium per quinquennium, ut voluit *Caball. Caſ.* 283. *num.* 8., aut ad plus per ſeptennium, ut ſcribit *Caren. de S. Offic. Par.* 1. *Tit.* 15. §. 1. *num.* 9. *in fin.* Si autem Mulier cognita eſt meretrix, mitiori quidem pœna multandus eſt Cuſtos, tamen aliquali coercitione eſt puniendus ob violatam loci reverentiam, ut firmat *Clarus* §. *Fornicat.* ℣. *Cum carcerata*.

48 De jure autem Canonico habetur *B. Pij V.* famoſa Conſtitutio *Si de protegendis. Kal. April.* 1569. in qua habentur pœnæ Excommunicationis, ac criminis læſæ Majeſtatis contra frangentes *Carceres S. Officii*, carceratos eximentes, captos eripientes, aut capiendos impedientes ob cauſas fidei, ipſiſque auxilium quomodolibet dantes, etiam effectu non ſecuto. Advertit porro ex *Carena par.* 2. *Tit.* 17. *num.* 76. §. *In contrarium*, *Bordonus Sacr. Tribunal. cap.* 32. *quæſt.* 18. *num.* 22., quod prædictæ pœnæ afficiunt tantum eos, qui carceratis, aut carcerandis auxilium dant, frangendo Carceres, eripiendo captos &c. non autem carceratos ipſos. Nam ſi iſti fugam arripiunt, frangendo *Carceres*, aut ſine fractura, ſi ſunt viles, fuſtigantur, ſi vero ſunt Nobiles, duriori cuſtodiæ mancipantur, ut ſcribit *Carena loc. cit. n.* 75.

49 Circa Regulares fugientes e Carcere ſive cum fractura, ſive non; aut auxiliantes ad fugam carceratos, ſcrutari quilibet debet ſuas Conſtitutiones. Nos Minores de Obſervantia utraque habemus peculiare Statutum; quod, cum *Par. P. Tit. Pœnarum. Quæſt.* 19. *&* 20. *num.* 100. *& ſeqq.* expendimus, hic repetere ſuperfluum judicamus.

§. VIII. Artium prohibitarum exercitium.

S U M M A R I U M.

1 *Artium prohibitarum nomine quæ comprehendantur.*

2 *Nul-*

2 *Nullus Eccleſiaſticus ſe immiſcere debet negotiis ſæcularibus.*
3 *Clericis prohibita omnia negotia forenſia.*
Nequeant eſſe Iudices, Miniſtri publici, aut Procuratores Principis Laici.
Pariter neque Tabelliones, Actores, nec Teſtes in cauſa ſanguinis.
Prohibentur Clerici exercere mercimonia, Medicinam, Chirurgiam, artem hiſtrionicam.
Arti honeſtæ, non tamen ſordidæ vacare poſſunt.
4 *Religioſi omnes ſpecialiter prohibentur vacare negotiis ſæcularibus.*
Prohibitio hæc facta Monachis, extenditur ad Canonicos Regulares, & Mendicantes.
Conſtitutio fundata ſuper aliqua qualitate, ſe extendit ad omnes eiuſdem qualitatis.
5 *Regulares non poſſunt eſſe Iudices de rebus ſæcularibus.*
Poſſunt eſſe Vicarii Epiſcoporum.
Religioſi Mendicantes poſſunt eſſe Vicarii Epiſcoporum.
6 *Religioſus non poteſt in cauſa ſæculari eſſe arbiter.*
Arbiter quis ſit.
Arbitraria ſunt redigenda ad inſtar iudiciorum.
Arbitrator poteſt eſſe Religioſus.
Concordare diſcordantes, officium pietatis eſt.
In arbitratore Religioſo non requiritur licentia Prælati.
7 *Procurator, quomodo differat ab Advocato.*
8 *Religioſus nequit eſſe Aſſeſſor.*
Aſſeſſor quis ſit.
Aſſeſſor ſub pœna exilii nequit ſubſcribere ſententiæ Iudicis.
9 *Religioſus non poteſt eſſe Peritus.*
Peritus quis dicatur.
10 *Regularis non poteſt eſſe Notarius publicus in cauſa Civili, nec Criminali, niſi in S. Officio.*
11 *Pariter nec Teſtis coram Iudice Laico.*
Etiam ad mandatum Superioris non poteſt eſſe Teſtis in cauſa ſanguinis.
Ad quæ Religioſus poſſit licentiari a Prælato, ut teſtificetur.
Regularis poteſt eſſe Teſtis extraiudicialis.
12 *Ex cauſa legitima, & licentia Superioris poteſt Regularis eſſe Judex, & Advocatus, Procurator &c.*
Cauſæ Legitimæ ad hæc præſtanda, quæ cenſeri debeant.
13 *Religioſus poteſt eſſe Advocatus Orphani, Viduæ, ac miſerabilium perſonarum, & quomodo.*
14 *Exercere Officium quid importet.*
15 *Executores teſtamentarii nequeunt eſſe Regulares, ſine licentia Superioris.*
Licentia talis dari poteſt etiam a Superiore Locali.
Dicta licentia debet eſſe petita, & obtenta, ſufficit tamen tacita, vel præſumpta.
16 *Fratres Minores nullo modo poſſunt eſſe executores teſtamentarii.*
17 *Tutores, aut Curatores teſtamentarii, aut dativi nequeunt eſſe Religioſi.*
Tutores legitimi an poſſint eſſe, variæ ſunt ſententiæ.
Tutores miſerabilium perſonarum poſſunt eſſe.
18 *Regularis non poteſt eſſe fidejuſſor ſine licentia Superioris, & Capituli.*
19 *Neque depoſitarius ſine licentia Prælati.*
Recipiendo depoſitum abſque licentia, an peccent graviter, variant Doctores.
Eſſe depoſitarium non eſt contra votum paupertatis.
Conventus non eſt obligatus ad reſtituendum depoſitum, datum privato Religioſo.
20 *Negotiatio prohibita eſt Religioſo.*
21 *Regularis in Sacris conſtitutus nequit exercere Chirurgiam.*
Si fiat ex charitate, non prohibetur exercere Medicinam.
22 *Religioſus non poteſt eſſe compater.*

1 LAto vocabulo *Artium prohibitarum* comprehendimus hic tum veras artes, tum munera, quæ ſunt Eccleſiaſticis interdicta, quæ tamen nomine *artis* venire poſſunt, ut ait quædam *Gloſſa in cap. Unic. in V. Artem. de Vit. & hone. Cler. in 6.* & brevitati ſtudentes multa complectimur, ne circa ſingula diutius, quam par ſit, cogamur immorari.

2 Generaliter ergo, & de jure communi vetitum eſt omnibus Eccleſiaſticis ſe immiſcere negotiis ſæcularibus; dicente *Apoſtolo ad Timot. cap. 2. ℣. 4. Nemo militans Deo, implicat ſe negotiis ſæcularibus*. Hæc autem multiplicia ſunt; ſpecialeſque prohibitiones, diſpoſitiones pro Clericis, pro Monachis, ac pro aliis Regularibus in ſacris Canonibus habentur, quas ſingillatim, & ſuccincte expendemus.

3 Primo prohibentur Clerici negotiis forenſibus vacare, *cap. Duo ſunt. 12. q. 1.* proinde non poſſunt eſſe *Juſtitiarii* ſive Judices Principum Laicorum, *Concil. Lateran. ſub Alexand. 3. text. in cap. Sed. nec. Ne Cler. Monach.*, neque eorum publici *Miniſtri*, *cap. Sacerdotibus. Ne Cler. vel Monach.*, neque *Procuratores cap. Cyprianus. cum 3. ſeqq. 21. q. 3. cap. 2. Ne Cler. vel Monach.*, neque *Advocati*, niſi in cauſa ſua, vel Eccleſiæ, vel miſerabilium perſonarum *cap. 1. de Poſtula. cap. 1. de Vit. & hone. Cler. Concil. Lateran. 3. cap. 12.*, neque *Tabelliones*, ſive, *Notarii*, *cap. Sicut te. ne Cler. vel Monach.*, neque *Actores*, aut Teſtes in cauſa ſanguinis. *Cap. His quibus. 23. q. 8.* Prohibentur pariter a negotiis ſæcularibus, puta, Exercendi *Mercimonia*, *cap. Multa. Ne Cler. vel Monac. Concil. Aurelian. 3. cap. 26. cap. Canonum. 14. q. 4. Medicinam, Chirurgiam, cap. ſententiam. Ne Cler. vel. Monach. Concil. Lateran. 4. cap. 18. Artem hiſtrionicam*, & *joculatoriam*, *cap. Unic. de Vit. & hon. Cler. in 6.*, & quamvis poſſint alicui *Arti* honeſtæ vacare ſine detrimento Officii Clericalis, *cap. Clericus Victum. cap. Clericus quantum libet. 91. Diſt. Concil. Colon. 2. Par. 2. cap. 30.* tamen ab *Artibus* vilibus, ſordidis, & infamibus debent abſtinere, ultra multa alia, quæ longum eſſet recenſere.

4 Religioſi autem ſpeciales habent prohibitiones rebus ſæcularibus vacandi, prout ex *Concilio Tarraconenſi* habetur, *cap. Monachi. il. 2. 16. q. 1.* ubi dicitur: *Similiter, ut nullus Monachorum forenſis negotii ſuſceptor, vel executor exiſtat, niſi quod Monaſterii expoſcit utilitas, Abbate ſibi nihilominus imperante*. Et quia nonnulli *Canonici Regulares* exiſtimarunt, Canonem hunc loqui de *Monachis* tantum, non vero de cæteris, *Innocentius Tertius* declaravit etiam ad illos extendi, prout textualiter habetur in *Decretali text. in c. Ex parte de Poſtulan.* Hinc deducitur, quod Conſtitutio, fundata in aliqua qualitate, ſe extendit ad omnes ejuſdem

dem qualitatis, ut egregie, & notabiliter docet *Abb. in cap.2. nu. p. de Poſtulan.* & ideo cum Conſtitutio illius Canonis fundetur in qualitate vitæ Religioſæ, quam profitentur Monachi, extendi debet ad omnes, qui vitam Religioſam ducunt, prout ſunt *Regulares Canonici, & Mendicantes.*

5 Forenſia autem negotia requirunt perſonam primo *Judicis*, qui ordinarius eſt, aut *Delegatus*, aut *Arbiter*. Regulares autem non poſſunt eſſe *Judices ordinarij*, hoc eſt, qui publica cognoſcendi, & judicandi auctoritate, & poteſtate funguntur de rebus ſæcularibus, *Gloſſ. in Clem. 1. in V. Si a Judicibus de Appell.*, prout ex citato *Canone* deducunt *Doctores*. *Lezan. Tom.1. cap.9. nu 14. Sanch. lib. 6. in Decal. cap. 13. num.56. apud Ant. a Spir. San. Direct. Regul. Tr. 3. num.1434.* Sed ex eodem principio non poſſunt eſſe neque *Delegati*. Verum tamen eſt, quod non impediuntur eſſe Delegati Epiſcoporum, ſeu eorum Vicarii, accedente tamen licentia ſuorum Superiorum, ut ex *Gloſſ. in cap. De præſentium. 16. q. 1. & in cap. Si quis. 58. Diſt. Rota 3. de Off. Vicar. in antiq.* multi deducunt, *Fuſc. de Viſit. lib. 2. cap. 15. num. 100. Sbrozz. Navar. Azor. Campanil. Majol. apud. Barboſ. de Off. & Poteſt. Ep. Allegat. 54. nu. 12. & 13. Aloyſ. Ricc. Collect. 143. in fin.* Et licet nonnulli, *Azor. Fuſc. Sbrozz. lib. p. q. 40. apud Barboſ. de Off. Epi. Allegat. 54. num. 14.* hoc concedant de *Monachis* tantum, de *Mendicantibus* autem, & præſertim ſtrictam vitam profitentibus hoc denegent; tamen hoc eſt dictum ſine fundamento, nullo enim jure fulcitur talis limitatio, & praxis contrarium probat: ſiquidem *P. Illuminatus Moronus*, Auctor *Centum Reſponſorum*, ac *Bigæ Seraphicæ Strictioris Obſervantiæ S. P. Franciſci* alumnus, fuit Vicarius Eminentiſſimi *Alderani Cibo*, Epiſcopi Aeſini in Piceno; & ego pariter fui Vicarius in ſpiritualibus Illuſtriſſimi *Fr. Alexandri Montecatini, Archiepiſcopi Avenionenſis*, cum ſola licentia *Miniſtri noſtri Generalis*.

6 Ex ſupra dato fundamento ſequitur etiam, quod Religioſus non poteſt eſſe *Arbiter*; quia cum arbitraria ſint redigenda ad inſtar judiciorum, *l. p. ff. de Arbitr.* *Arbiter* eſt verus Judex, qui arbitrium ſuum debet regulare, ordine eſſentiali ſervato. Proinde ille, qui nequit eſſe Judex, nequit pariter eſſe *Arbiter*. Bene tamen poteſt eſſe Arbitrator, hoc eſt amicabilis compoſitor, quia reducere diſcordantes ad concordiam Officium pietatis eſt, *arg. text. in cap. Iniuſtum. 11. q. 3.* quod non diſconvenit Religioſo. Verum eſt, quod nonnulli *Doctores Paul. in Clem.2. de Reſer. Jo. de Lignan. ibid. Speculat. Tit. de Arbitr. Hoſtien. ſum. Rub. eo tit. §. Quis poſſit eſſe. apud Abb. in cap. Quintavallis num.13. de Jurejur.* requirunt in Religioſo licentiam Superioris, ut queat eſſe *Arbitrator*. Sed teneo, quod non requiratur, tum quia nullo jure cavetur, arbitrari enim ſic non eſt negotio forenſi ſe implicare, quod ſibi tantum vetatur per Canones; ſed eſt Officium pium exercere, quod convenit Religioſo abſque neceſſitate licentiæ: tum quia contrarium tenent, *Oldrad. Jacob. de Aret. apud Abbat. loc. cit.* & alii, quibus aſſentior.

7 Sequitur pariter ex eodem ſupra dato fundamento, quod non poteſt Religioſus eſſe *Advocatus*, nec *Procurator* in Cauſis forenſibus; licet autẽ in jure *l.1. §. Ait Prætor. ff. de Poſtul. C. de Advoc. diu. Jud. per tot. l. 1. C. de Adſeſſor.* confundantur Officia *Procuratoris*, & *Advocati*, tamen longe differt *Advocatus* à *Procuratore*; etenim *Advocatus* eſt quaſi Tutor, qui conſilio perſonam, ſibi commiſſam in Cauſa, defendit: *Procurator* vero quaſi Curator ad negotia litis (cujus Patronus efficitur) deputatus eſt. Proinde litigans reſpectu *Advocati* Cliens eſt, & ab eo ſuſcipitur; reſpectu *Procuratoris* Dominus eſt, ipſique negotia committit, ut eleganter ſcripſit *Paſſerin. de Stat. hom. Tom. 2. q. 187. art. 2. num. 28.*

8 Itidem ex prænarrato principio derivat, quod Religioſus nequit eſſe *Aſſeſſor*, prout dicunt *Doctores. Sanch. in Decal. lib. 6. cap. 13. num. 85. Paulu. Tr. 16. Diſp. 4. P. 12. §. 1. num. 7. Ant. a Sp. S. Direct. Reg. Tr. 4. Diſp. 6. num. 1446.* Eſt autem *Aſſeſſor, qui ab eo, cui eſt data judicandi poteſtas, rogatur, ut ſibi in cognitione Cauſæ aſſiſtat, ut cum debito fine cauſam decidere inſtruat*, ut ex iure *l. p. penult. l. final. ff. de Offic. Aſſeſſor.* deducit *Azor ſum. Tit. de Aſſeſſor.* Dirigit igitur *Aſſeſſor* Judicem conſilio ſuo, & recte gerendorum actuum normam præbet, non autem ſententiæ ſubſcribit, ut incaute ſcripſit *Paſſerin. de Stat. hom. Tom. 2. q. 187. art. 2. num. 36.*, hoc enim ſub pœna exilii ſibi interdicitur, ut habetur expreſſe in *Codice l.2. C. de Aſſeſſor.*

9 Ob ſupradictam prohibitionem ſequitur, quod Religioſus neque etiam poterit eſſe *Peritus*, quia, ut ex *Accurſio Par. p. Tit. Corpus. num. 57. in fin.* docuimus, *Peritus* comparatur *Aſſeſſori*, ſive Conſiliario Judicis; cum ergo *Aſſeſſor* nequeat eſſe Religioſus, ſequitur, quod ſimiliter non poterit eſſe *Peritus*.

10 Sequitur inſuper ex dictis, quod Religioſus non poteſt eſſe *Actuarius, Tabellio*, aut *Notarius* in judicio Civili, aut Criminali, *text. in cap. Sicut. Ne Cler. vel. Monach.*, & ob privilegium Cauſæ fidei conceditur ſolum, quod poſſit eſſe *Notarius* in Officio Sacræ Inquiſitionis, *text. in cap. Ut Officium. §. Verum. de Hæret. in 6.*

11 Itidem non poteſt eſſe Teſtis in judicio criminali contra aliquem coram Judice Laico, quia ſic teſtificando, & dando juramentum, ſe ſubderet Iudici non ſuo, ut dicunt *Doctores, Specul. de Teſt. §. 1. num. 36. Abb. in cap. Cum nuncius. nu.4. de Teſt. & ibi Felin. num. 3. Sanch. l. 6. in Decal. c. 13. nu. 103. Pala. Laym. Ant. a Sp. S. apud Paſſer. de Stat. Tom. 2. q. 187. num. 76. in fin.* imò, ſi agatur de Cauſa ſanguinis, neque de licentia Superioris poteſt eſſe; & ſi Superior hoc præciperet, non teneretur Subditus obedire, ad vitandum periculum Irregularitatis, prout poſt alios, *Farinac. q. 78. num. 199. & q. 60. num.91. Megali. Prompt. Theol. V. Clericus. num. 26. Tho. a Jeſu. de Viſit. Regul. Tr. 3. cap. 11. num. 10. Spathar. Diaz. Roderic.* ſcibit *Peyrinus Form. lit.* T. *cap.1. nu. 2. in fin.* In judicio autem civili, & etiam criminali, ubi agitur ad liberandum aliquem a pœna mortis, poteſt Superior, tum dare licentiam, tum præcipere Subdito, ut teſtificetur. *Pelizzar. Manual. Regul. Tract. 6. cap. 12. num. 39. & 40. Portel. apud Ant. a Sp. S. Direct. Regul. Tr.3. Diſp. 6. n. 1492.* Non prohibetur autem eſſe Teſtis extrajudicialis, ut in Teſtamentis, Contractibus, Matrimonio, Ordinatione &c. *arg. cap. Nuper. de Teſt. Novell. de Monach. §. Cogitandum. Coll. 1. Auth. Ingreſſi. C. de Saer. Eccl.*

12 Verum eſt, quod ubi concurrat licentia Superioris, & cauſa legitima, poſſunt Religioſi prædicta Officia exercere, & aliter facientes mor-

taliter

taliter delinquunt. *Sanch. lib. 6. in Decal. cap. 13. num. 56. Ant. a Sp. S. Direct. Reg. Tr. 3. diſp. 6. nu.* 1434. Cauſa autem legitima, ob quam poſſunt eſſe *Judices*, *Advocati*, *Procuratores &c.* primo eſt utilitas *Monaſterii*, *arg. cap. Monachi il 2. 16. qu. 1. DD. apud Lezan. Tom. 1. cap. 9. num. 14. Ant. a Sp. S. loc. cit.* Hæc autem poteſt eſſe tum directa, puta, quando agitur de intereſſe Monaſterii; tum indirecta, puta, quando agitur de negotio perſonæ, quæ neceſſaria eſt, & valde utilis Monaſterio, ut inſignis benefactor, Epiſcopus, Conſervator, Medicus ordinarius Monaſterii, in talibus enim caſibus utilitas Monaſterii cenſetur intervenire, prout dicunt *Doctores. Abb. in c. 2. num. 3. de Poſtulan. & ibi Innocent. in cap. cum I. & A. de ſent. & re iudicat. Roman. ſingul. fol. 15. apud Sapia. Add. ad Abb. loc. cit. lit. C.*

13 Secunda cauſa eſt, ſi exerceatur officium *Advocati*, ſive *Procuratoris* in negotio Orphani, Pupilli, Viduæ, ſive miſerabilis perſonæ, defendendo in cauſa Civili, aut Criminali, ut poſt *Gloſſ. in cap. De præſentium. in V. Defenſor. 16. q. 1.* dicunt *Doctores*, *Card. in cap. 2. nu. 1. qu. 1. de Poſtul. Navar. conſ. 2. de Regul. num. 66. text. in cap. final. de Poſtul.* Hoc autem, quia licitum cenſetur ex cauſa pietatis, debet eſſe gratis; ac nulla recepta mercede, niſi a Deo; aliter non licet. *Abb. in cap. 1. nu. 5. & ibi Hoſtienſ. Jo. Andreæ nu. 2. Anchar. nu. 3. Fagn. nu. 5. de Poſtul.* Et adverti debet, quod vetatur Religioſis eſſe *Advocatum* proprie, aut *Procuratorem*, comparendo in judicio; cæterum, ſi extrajudicialiter adit Iudicem, & ipſum inſtruit de bono jure ejus, quem defendit; aut ſi verbis, aut ſcripto tantum conſulit, allegando jura, quæ faciunt pro clientulo; aut implorat auxilium Principis, aut perſonæ potentis, ut pauperi carcerato patrocinetur, non dicitur contra prohibitionem Officium *Advocati* exercere, ut poſt *Abbatem*, *Bartolum*, *Sylveſtrum*, *Angelum*, *Sanchez*, & alios, probat erudite *Paſſerin. de ſtat. hom. Tom. 2. q. 187. art. 2. n. 31.*

14 Advertendum autem, quod prædicta munera forenſia interdicuntur a Canonibus, ſi Religioſus vult ea exercere indifferenter; cæterum, ſi in una, aut altera cauſa (maxime ſi multum, aut per longum tempus non impedit officia religioſa) occupatur, hoc prohibere, non fuit de mente *Canonum*, prout poſt *Innocentium in cap. unic. in fin. de obl. ad ratio* docent alii *Abb. in cap. Ex parte nu. 4. de Poſtul. Archidiac. in cap. Pervenit. 86. Diſt. Felin. in cap. Cum I., & A. nu. 11. de ſent. & re judic. Fagnan. in cap. Magnus n. 4. de Obligat. ad ratiocin.* Scio quidem alios *Collector. Dec. Sylveſt. Sanch. Pala. Ant. a Sp. S. apud Paſſerin. loc. cit. num.* 30. oppoſitum tenere, quia Canones prohibentes loquuntur indiſtincte; & cum ſit præceptum negativum, obligat ſemper, & ad ſemper. Sed, ſalva pace illorum, oppoſitum eſt verius; etenim in Canone, *Cap. Ex Parte de Poſtul.* textualiter habetur: *Advocati Officium exercere*. Porro *exercere Officium* non eſt in uno, aut altero actu operam impendere, prout diximus ſupra *Tit. 6. §. Alchimiæ exercitium. num.* 22. ſed eſt ex inſtituto vacare Officio Advocati. Nec præcepta Canonica negativa ſunt ſicuti negativa juris naturalis, & divini, obligantia ſemper, & ad ſemper; ſed magnam admittunt extenſionem, & reſtrictionum, ut notum eſt; & concedunt parvitatem materiæ, ut eſt unus, vel alter actus.

15 Prohibentur etiam Regulares eſſe *Executores teſtamentarii*, & de hoc eſt Textus expreſſus in *Decretali cap. Religioſus. de Teſtam. in 6.* & *Clementina Unic. eo. tit.* Poſſunt autem eſſe, ſi Superior dat illis licentiam, ut textualiter diſponunt citata jura; unde ſequitur, quod Superiores Regulares, qui poſſunt cæteris talem licentiam dare, poſſint per ſe munus *Executoris teſtamentarii* ſuſcipere, ut ex *Sylveſtro V. Teſtamentum. 2. q. 2. ℣. Dic.* 1. obſervat *Rodericus Tom. 3. q. 70. art. 1. poſt Med.* Licentia autem poteſt dari a Superiore etiam locali, nec requiritur, quod ſit a Generali, aut Provinciali, niſi aliter caveatur per Statuta Religionis; quia citata jura loquuntur de *Licentia Superioris* in genere, nec ad aliquem limitant; proinde quivis, qui ſit Superior, poteſt eam dare, ut dicit *Ant. a Sp. S. Direct. reg. Tr. 3. Diſp. 6. n.* 1740. Verum eſt, quod debet eſſe *petita*, & *obtenta*, ut volunt citata jura; non tamen requiritur, quod ſit expreſſa, ſed ſufficit tacita, vel etiam præſumpta, ut multi dicunt. *Sylv. V. Teſtamentum. 2. qu. 2. ℣. Dico 3. apud Paſſerin. de Stat. Tom. 2. q. 187. num. 101. Sanch. & Pellizzar. Tr. 6. cap. 12. num. 26. apud Ant. a Sp. S. loc. cit. num.* 1472.

16 Excipiuntur autem ab hac limitatione *Fratres Minores*; ipſi enim nullo modo poſſunt, neque de licentia ſuorum Prælatorum eſſe *Executores teſtamentarii*, aut ultimarum voluntatum, ut cantat expreſſe Textus famoſæ *Clementinæ. Exivi. §. Verum etiam de Verb. ſignif.* Non tollitur autem, quin poſſint eſſe Conſiliarii, a Teſtatore inſtituti, ut executores, a ſe relictos in teſtamento, conſilio ſuo dirigant, in exequenda ejus occulta voluntate, ut contra *Cardinalem*, *Dominicum*, *Ancharanum*, & *Franciſcum* tenet *Covaruvias de Teſt. cap. 17. n. 1.* cum *Bartolo Tr. Minoric. lib. 3. cap. 4.* & poſt eum *Rodericus Tom. 3. q. 70. art. 2.*

17 Prohibentur etiam Religioſi eſſe *Tutores*, aut *Curatores teſtamentarii*, hoc eſt, in teſtamento inſtituti, ut hoc habetur ex utroque jure, *Con. Chalce. Act. 15. can. 3. cap. Pervenit. 86. Diſt. cap. Generaliter 16. q. 1. cap. Sacerdotium. 21. q. 3. l. Generaliter. de Epi. & Cler. Auth. Præsbiteros. C. eo. cap. final. 88. Diſt*; & pariter *dativi*, nempe dati a Judice in defectu *Tutoris teſtamentarii*, aut conſanguineorum. An autem poſſint eſſe *legitimi*, (cum licentia tantum ſuorum Superiorum) diviſæ ſunt opiniones. *Antonius a Sp. Sancto Direct. Reg. Tr. 3. Diſp. 6. nu.* 1465. poſt *Pelizzarium Tract. 6. cap. 12. num.* 23. tenet, quod non, quia Religioſus nulla bona poſſidet, quæ pro adminiſtranda tutela, etiam legitima ſubiaceant obligationi; præterquam quod hoc expreſſe cavetur in *Authent. Presbyteros. §. Epiſcopos. C. de Epi. & Cler.* loquente de tutela legitima, quæ ſic habet: *Monachos tutelam alicujus perſonæ ſubire non permittimus*. Sed multi alii Doctores, *S. Raymund. Sum. Par. 2. cap. ult. S. Antonin. 3. Par. Tit. 13. cap. 2. §. 1. Turrecrem. Angel. Sylv. Tabiena. Azor. Lezan. apud Paſſerin. de Stat. hom. Tom. 2. q. 187. nu. 130.* poſt *Gloſſ. in c. Pervenit. in V. Tutelaſ. in fin. 86. Diſt.* tenent contrarium; tum quia non eſt de ſubſtantia *Tutoris*, quod habeat bona, quæ obliget pro bene adminiſtranda tutela; tum quia diſpoſitio illius *Authenticæ* corrigitur per *Canonem*, cui inhærere debent Eccleſiaſtici. Poſſunt pariter Religioſi eſſe *Tutores miſerabilium perſonarum*, quia hoc eſt opus pium, maxime decens Religioſis. Sed an ad hoc poſſint a Superioribus compelli, affirmant nonnulli,

Turrecrem. S. Antonin. Sylv. Angel. Tabiena. Roſell. Armill. apud. Paſſerin. l. cit. num. 132. Sed contrarium vult *Sanch. in Decal. lib.6. cap.*14. *n.*26. De hoc vero quærere non eſt præſentis inſtituti.

18 Inſuper prohibentur eſſe *Fidejuſſores* abſque licentia Superioris, & majoris partis Capituli, ut textualiter habetur in *Decretali c. Quod quibuſdam. de Fidejuſſor.*, & hæc prohibitio a natura ſtatus Religioſi naſcitur, cum enim *Fidejuſſor* obliget ſe, & bona ſua creditori, ſi debitor non ſolvat; & Religioſus alligatus voto obedientiæ, non poſſit alteri obligare ſe; & ob votum paupertatis bona non habeat, quæ obligare poſſit; liquet, quod nullo modo ſine dicta licentia poteſt nec valide, nec licite fidejubere.

19 Licet vero de jure communi non prohibeantur eſſe *Depoſitarii*, imo videatur hoc ſibi licere, argumento ejus, quod dicitur in *Decretali cap.* 1. *Extra de Depoſit.*, in qua habetur, quod pecunia, ob quam ſurreptam fuit delata querela ad Papam, fuerat depoſitata apud particularem Religioſum; tamen, ſi hoc fiat ſine licentia Prælati, non erit licitum. Utrum vero Religioſus, recipiens depoſitum abſque tali licentia, mortaliter peccet, variant *Doctores*: nam *Ant. a Sp. S. Direct. Regul.Tr.* 3. *Diſp.* 6. *num.* 1497. cum quibuſdam aliis, *Palau. Tr.* 16. *Diſp.* 4. *P.* 13. §. 4. *nu.*3. *& apud eum Molin. & Sanch. Decal. lib.* 6. *cap.* 14. *num.* 27. tenet, quod ſic; quia init contractum, & ſuſcipit obligationem reſtituendi depoſitum; e contra *Paſſer. in. Tom.* 2. *de ſtat. hom. q.* 187. *num.* 137. dicit, non peccare mortaliter; tum quia eſſe depoſitarium non eſt contra votum paupertatis, ut poſt nonnullos alios Doctores *Suar. Sanch. Layman. Palau, & Ant. a Spiritu S.* dicit *Tom. p. de ſtat. hom. qu.* 186. *art.*7. *n.* 218.;tum quia contractus,& obligatio,quam ſubit Religioſus, eſt mere perſonalis, & nulla, unde imputare ſibi debet deponens in eventu, quod res pereat; non enim obligatus ad eam reſtituendam eſt Conventus, ut dicitur in jure *c.* 1.*Extra.deDepoſit.*Unde tota culpa Religioſi conſiſtit in acceptando depoſitum abſque licentia Superioris; & hoc de ſe non eſt peccatum mortale; ſed eſt pure tale, quale cenſetur juxta varia Statuta Religionum, aliquid facere ſine licentia Superioris. Et hæc ſecunda opinio eſt probabilior.

20 Ultra hæc prohibetur Religioſis *Negotiatio*, ut conſtat ex pluribus juribus *c. Sed nec. c. Secundum. ne Cler. vel Monach. c. Conſequens. c. Negotiationem. cap. Fornicari.* 88. *Diſt.* Hæc autem, ut docet *D. Thom.* 2. 2. *q.* 77. *art.* 4. conſiſtit in hoc præciſe, ut aliquid ematur ad purum finem carius vendendi, ut ex eo quis fiat ditior. Proinde qui vendit rem ſuam, ſibi quæſitam omni alio titulo, quam emptionis; vel ſi emit, emit ad proprium uſum, & ex accidenti eam vendit, quia ſibi eſt inutilis, non dicitur *Negotiationem* exercere.

21 Amplius prohibetur eiſdem exercere *Chirurgiam*, ſi ſint in ſacris Ordinibus conſtituti, *cap. Sententiam. Ne Cler. vel Monach. cap. Non magnopere.eo. tit. cap. Tua nos. de Homicid.* ſi fiat cum inciſione, vel aduſtione, & etiam *Medicinam*, ſi fiat cauſa lucri turpis. Si autem fiat ex charitate, non eſſe de jure communi prohibitam *Medicinam*, argumento Capitali *Ad aures,de Aet,& qual.ordin.* multi docent. *Card. in cap. Ad aures. num.* 2. *de Aetat. & qual. Ordin. Hoſt. in cap. ſignificaſti. il* 2. *de Homic. Felin. in cap. Tua nos. eo. tit. Covar. in Clem. ſi furioſus. Par.* 2. §. 4. *num.* 3. *Molin. Suar. Avil. Gibal. Sayr. Bonac. Dian. & alii apud Paſſerin. de ſtat. hom. Tom.* 2. *q.* 187. *art.*2. *nu.*277.

22 Præterea prohibetur Religioſis eſſe Compatres, levando infantes de Fonte Baptiſmali; neque poſſunt habere *Commatres*, ut diſponunt plures *Canones, cap. Placuit communi* 16. *q.* 1. *cap. Pervenit ad nos.* 18. *q.* 2. *cap. Non licet. il. p. cap. Monachi ſibi. de Conſecr. Diſt.* 4. Tandemque non poſſunt vacare venationibus, aleæ, ludis, choræis, aliiſque multis, quæ non conducunt, neque conveniunt ſtatui Eccleſiaſtico, ac Regulari: ſed quia de illis non agitur in judicio forenſi, ſed paterne ſolent a Prælatis emendari, ideo peculiarem tractationem de eis non ſcribimus.

Probatio.

SUMMARIUM.

23 *Quænam ſint probanda, ut puniatur Religioſus de exercitio artis prohibitæ.*

24 *Continuatur materia.*

23 QUO ad probationem delicti, quod Clericus, ſive Religioſus aliquam *Artem*, juxta ſupradicta, exercuerit, duo ſunt probanda, unum quidem poſitivum eſt, aliud vero negativum. Poſitivum quidem eſt, quod Reus non ſemel, aut bis, ſed ſæpius actus illius *artis* exercuerit, ſi prohibitio non conſiſtit in uno, aut altero actu, ſed in exercitio illius actus, prout eſt exercere *Advocaturam*, *Procuraturam* &c. aut in probando factum, quod unico actu conſumatur, ut eſſe Depoſitarius, Compater &c. Negativum autem eſt, quod tale exercitium factum ſit non in caſu permiſſo a lege,aut ſine legitima facultateSuperioris obtenta. Poſitivum quidem poteſt tum per Teſtes, tum per alia Documenta concludenter probari, & circa hoc nulla eſt in hoc crimine ſpecialitas; ſufficit enim Accuſatori, ſeu fiſco probare, Reum prætenſum pluries comparuiſſe in Cauſis Forenſibus, fungendo munere Procuratoris; aut exercuiſſe actus negotiationis, emendo pluries, & vendendo iterum, quod jam emerat, ut exercitio tali lucraretur &c. Negativum autem improbabile eſt, ſi vagum ſit, ac tempore, locoque non coarctetur, ideo non ſpectat ad Fiſcum, ſeu Accuſatorem illud probare, ſed debet Reus probare poſitivum contrarium. Ratio eſt, quia verſamur in materia prohibita: omnes enim ſupracitatæ Leges vetant Eccleſiaſticis facere hoc, vel illud ex recenſitis, & ſi concedunt, ut aliquando fiant, hoc eſt in caſu alicujus circumſtantiæ.

24 Probato igitur per Accuſatorem, ſeu Fiſcum exercitio, aut actu prohibito, commiſſo a Reo, Fiſcus ſufficienter fundavit intentionem ſuam, & poteſt Reo tranſmittere inquiſitionem, ac illum conſtituere, Transfertur ex hoc in Reum ipſum onus probandi, ſaltem ſemiplene, quod exercuit illud exercitium in caſu permiſſo a lege; puta, quod Procuraturam exercuit pro miſerabilibus perſonis; aut pro utilitate Monaſterii; aut de mandato, ſive licentia expreſſa, tacita, præſumpta, aut interpretativa Superioris &c. Quæ ſi non probet, remanet probatum concludenter delictum, & eſt locus pœnæ ordinariæ, At quomodo probabit, ſe tale exercitium, aut actum feciſſe de licentia præſumpta, aut interpretativa Superioris, cum tum præſumptio, tum interpretatio ſint quid latens in mente? Dico, quod probare debet per juramentum,

tum, quia, quæ latent animo, & conſiſtunt in conſcientia alicujus, ab eo probanda ſunt per juramentum, ut docet *Abb. in cap. Accedens nu. 3. de Crim. falſ.* Probare etiam poteſt aliter, nempe quod tale exercitium, ſeu actum fecit, vidente, ac ſciente Superiore, qui potuit impedire, ſi voluiſſet, qui tamen non impedivit, & ideo deducitur, quod tacendo factum approbavit, & tacitam licentiam conceſſit.

Pœnæ.

SUMMARIUM.

25 *Pœna Clerici fungendo Officio Judicis Principis Laici.*
26 *Pœnæ ejuſdem, ſi ſit Procurator in cauſa Laicali; Notarius, Actor, aut Teſtis in cauſa ſanguinis.*
27 *Clericus in Sacris, quando incurrat Irregularitatem exercendo Chirurgiam.*
28 *Pœna Clerici joculatoris, aut hiſtrionis.*
29 *Pœna ejuſdem exercentis macellum, cauponam, aut artes ſordidas &c.*
30 *Pœnæ antiquorum Canonum ſunt redactæ ad pecuniarias.*
31 *Regulares exercentes Officia forenſia, ſeverius puniuntur, quam Clerici.*
Severitas pœnarum pendet ab arbitrio Superioris.
32 *Statuta Ordinis Sambucana redintegranda ex Valliſoletanis.*
33 *Statutum primum.*
34 *Statutum ſecundum.*
35 *Statutum tertium.*
36 *An pœnas Statuti incurrat, qui aliquod medicamen componit, & dat uni, aut alteri ægro.*
37 *Reſpondetur negative.*
Actus unus, aut alter circa artem, non probat operantem eſſe Artificem.
38 *Quibus caſibus puniri debeat pœnis ultra Statutarias, Religioſus componens, & vendens medicamentum; & quibus pœnis.*
39 *Quando nam exercens medicinam Religioſus non incurrat pœnas Statuti.*
40 *Quid importet dictio* omnino *poſita in Statuto primo* num. 33.
41 *Dictio* omnino *quid ſignificet.*
Dictio omnino in citato Statuto excludit licentiam Prælati, & differentiam ſtatus in quolibet exercente Medicinam, aut Chirurgiam.
42 *Quo caſu Provincialis poſſit carcerare exercentem Medicinam.*
43 *Eſſet locus carcerationi, quando cum exercitio Medicinæ aliud Crimen copularetur, aut poſt correptionem eſſet recidivus in vetito exercitio*
44 *An Statutum datum* nu. 34. *complectatur omne, & quodvis negotium, an tantummodo aliquem caſum particularem.*
45 *Privatio Officiorum Ordinis correſpondet confiſcationi omnium bonorum.*
46 *Clauſula indefinita correſpondet univerſali; & ſi ſubeſt eadem ratio, equipollet univerſali, maxime ſi diſpoſitio eſt concepta verbis negativis.*
Diſpoſitio Statuti tangit, qui omnia negotia Principis alicujus univerſaliter tractanda in Officio Reſidentis, aut Procuratoris, recipit.
Tanta pœna rationabiliter irrogatur, & quare.
Legatione Principis poſſunt fungi Fratres.

25 PŒNÆ autem reſpectu prædictorum de jure communi ſunt multiplices, & ut diſtinctius procedamus, primo dicemus de Clericis. Clericus ergo exercens Officium Judicis ordinarii Principis laici, juxta *Canonem, Cap. Sed nec. Ne Cler. vel Monach.* fieri debet *ab Eccleſiaſtico miniſterio alienus.* Per hæc verba Textus intelligitur communiter, quod Clericus debeat deponi; illud enim Capitulum ſic ſummatur: *Clericus generalis procurator, vel juſtitiarius Principis ſæcularis deponendus eſt.* Sed *Abb. in cap. Sed nec. num. 6. Ne Cler. vel Monach.* conſiderans valde grave eſſe, quod propter tale exercitium Clericus deponatur, explicat illum Textum de Excommunicatione, quia per hanc Clerici ſatis fiunt alieni a miniſterio Eccleſiaſtico. Sed, ſi ratio Abbatis concluderet, poſſet æque bene intelligi de Suſpenſione, qua durante, Clericus a miniſterio Altaris removetur. Ideo communiter tenetur opinio Summatoris, qui fuit *Joannes Andreæ.*

26 Si autem fiat Officio *Procurator* in cauſis Laicalibus, & coram Judice laico, ut communiter intelligunt *Canoniſtæ*, & fuit Clericus deprehenſus in fraude, non debet *ei ab Eccleſia ſubveniri. Text. in cap. Sacerdotibus. Ne Cler. vel Monach.* Si autem exerceat munus *Tabellionis*, & ſit in Ordinibus ſacris conſtitutus, privatur Beneficiis obtentis. *Text. in cap. Sicut te. Ne Cler. vel Monach.* Si autem ſit *Judex*, *Notarius*, *Actor*, aut *Teſtis* in cauſa mortis, aut mutilationis, incurrit Irregularitatem, ſecuto effectu, ut habet *Canon Cap. His quibus. 23. qu. 8.*

27 Irregularitatem etiam incurrit, ſi exercet Chirurgiam cum inciſione, ſive aduſtione; in caſu etiam, quod ipſe ſit peritus in arte, & diligentiam neceſſariam adhibeat, & ex pietate artem exerceat; ſi tamen ex inciſione mors ſequatur, etiam ex culpa ægroti, ut ex *Decretali Cap. tua nos. 19. de Homicid.* communiter deducunt *Doctores. Innoc. n. 1. Abb. nu. 2. Fagnan. n. 1. Barboſ. n. 7. Navar. Manual. cap. 27. n. 228. Covaru. in Clem. Si Furioſus. Par. 2. §. 4. nu. 3. & 10. Molin. Suar. Filiuc. Sayr. Layman. Bonac. Turrian. Dian. & alii apud Paſſerin. de Stat. hom. Tom. 2. q. 187. art. 2. n. 267.* Verum tamen, ſi abſque inciſione, aut aduſtione applicet emplaſtrum anodynum, ſive emolliens, ut digeratur apoſtema, & ſine culpa Clerici, mors ſequatur, non incurritur irregularitas, ut ſcribunt multi. *Molin. Roderic. apud Bonac. Dian. Gibal. Leander. apud Paſſerin. loc. cit. nu.* 268. Sicut pariter, ſi incidat ſolam venam ad phlebotomiam; aut ſi adjuvet Chirurgum incidentem, aut urentem ſecundum artem; aut in caſu præciſæ neceſſitatis inculpabiliter operetur, ſecando, urendo, & abſque culpa ſua ſequatur mors; aut ſi ſecet, urat, mutilet, non ſequatur tamen mors, in omnibus iſtis caſibus Clericus, etiam in ſacris, non incurrit Irregularitatem, juxta multos *Doctores. Molin. Roderic. Gibal. Leand. Avil. Bonac. Navar. Covaru. Suar. Baſſæ. Sayr. Barboſ. Dian. Par. 4. Tract. 2. Reſol. 23.* quos dat *Paſſerin. loc. cit. num.* 270. *& ſeqq.*

28 Pœna vero Clerici joculatoris, aut hiſtrionis eſt, quod, *ſi artem illam ignominioſam exercuerit, & tertio monitus non reſipuerit, omni privilegio Clericali carere debet,* juxta Canonem, *text. in c. Unic. de Vit. & hone. Cler. in 6.* hoc eſt privatur privilegio fori, & Canonis, & privilegio, per quod a Laicis vexari non poſſunt Clerici in perſona, vel rebus, prout explicat *Gloſ. in Cap. Al-*

exercationis. de Bigam. lib. 6. in V. omni privil. Et ex citato Textu corroboratur id, quod diximus ſupra *num.* 14. & in *V. Alchimiæ exercitium. n.22.* puta, quod ad incurrendas pœnas Canonicas, ſive Statutarias, non ſufficit unus, aut alter actus circa prohibita, ſed eſt neceſſarium illorum exercitium; ut in hoc Canone expreſſe habetur. Quod, ſi hoc ordinat in hiſtrionica, quæ etiam juxta jura Civilia *L. p. §. final. ff. de His qui not. infam. l. 2. eo tit.* eſt ars infamis, a fortiori dicendum eſt de actionibus forenſibus, Medicina, ac Chirurgia, quæ de ſe non ſunt mala, ſed evadunt in Clericis delicta ex ſola prohibitione juris poſitivi. Irregularitatem etiam incurrit Clericus joculator, ratione infamiæ juris, ut dicunt *Doctores. Innoc. in cap. Cum decorem. & ibi. Abb. nu. 2. Imol. n. 1. de Vit. & hone. Cler. text. in cap. p. 51. Diſt.* Et licet *Theſaur. de Pœn. V. Artem Lucri. ℣. Limita quod jam* dicat, hoc eſſe reſpectu Ordinum ſuſcipiendorum, ſecus ſit, ſi conſtitutus in ſacris hiſtrionicam exerceat; tamen contrarium eſt verius. Si enim infamia conſequitur tale exercitium; turpius hoc evadit, ex quo exercetur a perſona jam ſacra; proinde Irregularitas, quæ fundatur in infamia, habet firmius fundamentum, quo turpius evadit delictum, proinde tenendum eſt, quod talis redditur irregularis: & ita tenent multi, *Archidiac. Jo. Andræ. Gemin. Ancharan. Franc. in cap. Unic. de Vit. & hone. Cler. in 6. Sanch. Conſ. lib. 1. c. 8. Dub. 33. n. 7. Diaz Prax. c. 68. vel 71. n. 3.* quos idem *Theſaur. l. cit. ℣. III. Privilegio.* refert, & ſequitur.

29 Pœna inſuper Clerici, qui per ſe Macellum, & Tabernam (puta cauponam) teneat, & carnificis, ſeu Macellarii, aut Tabernarii artes exerceat, eſt depoſitio, & privilegii Clericalis amiſſio, ut pluribus Canonibus *text. in c. Nulli Cleri. 44. Diſt. Clem. Diæceſ. de Vit. & honeſt. Cleric.* ſancitur Contra Clericum, qui data opera adhibetur in Conviviis, ut dicacitatibus, aut geſtis ſcurrilibus, turpibus narrationibus, ac indecentibus facetiis, convivas recreet, & (ut canebat *Satyricus*) *pernoctantis Paraſiti* perſonam agit, a quarto *Concilio Carthaginenſi cap. 60. cap. Clericum. 46. Diſt.* fertur depoſitio. Pœnæ tandem arbitrariæ debentur Clerico, exercenti artes ſordidas (ut aptare pelles, ſeu mundare cloacas), aut viles, (ut locare operas ad arandum, veteramentarium, aut cerdonem agere), vel ſtatui, & dignitati Ordinis Eccleſiaſtici indecentes, ut ars fabrilis, Sutoria, Molendinaria &c. & quæ occaſionem peccandi præbent, ut chartas luſorias fabricari; fucos muliebres componere; laſcivas picturas delineare, & cætera hujuſmodi, & hoc maxime, ſi fiant ob turpe lucrum, ut multis citatis *Rodoan. de Spol. q. 2. num. 42. Graſſ. Effect. Cleric. 6. num. 45. & ſeqq. Card. & Vital. ad Clem. 1. de Vit. & hone. Cler. vel Monach.* probat *Paſſerin. de Stat. hom. Tom. 2. quæſt. 187. art. 2. num. 175. & ibi.*

30 Hæc quidem omnia de veteri jure *Canonico*, ſed tamen antiquato; nam ut plurimum ab Epiſcopis pœnæ iſtæ ad pecuniarias reducuntur, & ſic invaluit conſuetudo omnium pene Diœceſium.

31 Quo autem ad Regulares exercentes Officia Forenſia extra caſus permiſſos, & abſque licentia Superiorum, ipſi debent ſeverius puniri, quam Clerici Sæculares, ita ſanciente *text.* Canone *in c. Sed nec. in fin. Ne Cler. vel Monach. Diſtrictius autem decernimus puniendum, ſi Religioſorum quiſquam aliquid prædictorum auſus fuerit attentare.* Et ratio eſt, quia, cum ſtrictiori vinculo vitæ Regularis obligetur Deo per vota, aggravat delictum, ſi, Deo relicto, ad ſæcularia Officia divertat, & proinde etiam pœna ſibi augenda. Porro augmentum talis pœnæ committitur arbitrio proprii Judicis, juxta varia Ordinum Regularium Statuta. Reſpectu autem reliquarum artium prohibitarum ex ſupradictis, non invenio Canonem punientem Regulares præ Clericis: unde quæ faciunt pro Clericis Sæcularibus, aptanda ſunt ipſis, ſervatis in reliquo municipalibus Conſtitutionibus.

32 Pro Nobis adſunt Statuta Ordinis, quæ quia in *Collectione Sambucana* habentur decurtata, & alterata; damus integra, & ſincera ex *Vallisoletanis c. 5. Tit. de Laborit. &c. Orb. Seraph. to. 3. f. 454.* In iſtis ergo in principio, & fine *Tituli*, generaliter prohibentur laboritia, & artes vetitæ Religioſis, ac negotia ſæcularia in genere, nulla ſpeciali pœna, ultra Canonicas inflicta. In ſpecie autem de quibuſdam ſic habetur.

33 1 *Nemini omnino liceat artem Medicam extra Ordinem quovis modo exercere: aut pulſum ut Medicus tangere; aut urinam videre; aut ſyrupos, vel pharmaca ordinare, aut phlebotomiam facere. Contra qui fecerit actibus legitimis biennio careat.*

34 2 *Nemo etiam aut per ſe, aut per alium ſibi, aut alteri Fratri negotia per Reges, aut Principes, vel Prælatos, aut quoſvis alios, extra Ordinem exiſtentes, committi procuret; aut procurare audeat; aut etiam accipere ullatenus præſumat, ſine expreſſa Generalis, aut Provincialis ſcripta facultate. Qui ſecus fecerit, omnibus Ordinis Officiis privetur, ipſorum Superiorum arbitratu.* Et in *Textu Tit. Applicatis §. 30. Qui negotia Principum acceptaverit, egerit, procuraverit ſine licentia Superioris, privari debet Officiis Ordinis.*

35 3. *Nullus etiam ſportulas, pileos, aut galeros, vel coronas, aut quicquam aliud de bombyce, lana, junco, aut palea, vel tornatile cujuſvis generis venale facere præſumat, ſine expreſſa licentia Provincialis, aut Generalis, ſub pœna proprietarii, vel alia graviori, Superioris ipſius arbitrio, contrafacienti ſubeunda.*

36 Circa quæ Statuta nonnullæ dubitationes emergunt, quarum prima eſt circa primum Statutum, & eſt an incurreret pœnam Statutariam Religioſus, peritus in arte, qui aliquod arcanum medicamentum pro determinata ægritudine præberet; aut unum vel alium ægrotum per pharmaciam, aut chirurgiam curaret?

37 Reſpondeo primo, quod, ſi Religioſus vere peritus in arte medica ſit, & pro determinata ægritudine ipſe componit ſecretum medicamentum, ſive externum, ſive internum, quod ſcit poſſe tantum prodeſſe, & non obeſſe, & pro amore Dei, & ex charitate illud diſtribuit, non incurrit pœnam Statuti. Ratio eſt, quia dicit Statutum, *artem medicam exercere.* Iſte vero non poteſt dici, quod exerceat artem medicam per hoc, quod unum medicamentum pro determinata ægritudine componat, & det. Ars enim Medica omnes infirmitates univerſaliter reſpicit, & eas vel abſolute, aut ſaltem palliative curat; unde non per hoc, quod aliquis unum medicamentum det, ideo medicinam exercet; ſi quidem unus, aut alter actus circa aliquam artem non probat, ſic operantem eſſe artificem, ut ſcripſit *Bartol. Tract. de Teſt. ℣. Cerdonem. nu. 61. Maſcar. concl. 135. num. 4.*, &

ex

ex conſequenti neque artem illam exercere. Et cum ſimus in pœnalibus, debent accipi verba in ſtricta ipſorum interpretatione. Nullum ergo in caſu interveniret delictum; quia non ratione periculi, ne medicamentum noceat; cum ſupponamus, Religioſum eſſe peritum; non ratione lucri turpis, quia ex charitate illud diſpenſat; non tandem ex contraventione Statuti, quia in illud non committit.

38 Reſpondeo ſecundo, quod Religioſus, ſi non eſt peritus, & pro parando medicamento pecuniam per ſe, aut alium expendit; aut non ex charitate, ſed pro pretio diſtribuit; & medicamentum nonnullis nocuit notabiliter, licet aliquibus profuerit, debet puniri, non quidem ex capite contraventionis huic Statuto, ſed ex aliis. Quia ex hoc, quod ipſe peritiam non habet, ſed purum purum experimentum, exponit periculo gravi proximum, cui nocere poteſt medicamentum; pariterque Religionem, de qua multi obloquuntur, ſi mors, aut grave damnum ægroto adveniat: unde ratione hujus periculi peccat graviter, & punibilis evadit arbitrio Superioris; & ſi mors ſequatur, fit Religioſus irregularis ex *cap. Tua nos de Homicid.* Pariter, ſi pro compoſitione pharmaci, aut alterius olei, unguenti &c. recurrit ad pecuniam, aut ipſum medicamentum vendit, debet puniri pœna proprietariorum, ut manifeſtum eſt.

39 Reſpondeo tertio, quod, ſi unum, aut alium ægrotum maxime ex benefactoribus curaret, accedente ad hoc licentia Superioris, & ex Religioſa gratitudine, non incurreret pœnam Statuti, quia per unum, aut alterum actum non infertur exercitium Medicinę. Quod etiam dicendum eſt, ſi eſſemus in caſu neceſſitatis; puta, ſi eſſemus in paupere Villa, in qua nullus eſt Medicus, aut Chirurgus, & incolæ egeni, qui non poſſunt peritos pecunia accerſere, & medicamenta comparare; ſi Religioſus peritus cum Superioris obedientia illos curaret ex charitate; non contraveniret Statuto, *quia, charitas operit multitudinem peccatorum*; & exemplum habemus *S. P.* Franciſci, quomodo pauperes ægrotos, leproſoſque curabat ex charitate, nobis relinquens exemplum, quod imitemur. Neceſſitas pariter facit licitum alias illicitum *Cap. Quod non Extra de Reg. iur. cap. licet. de Fer. l.* 1. *§.* 1. *de Off. eius cui mand. l. Divus de Pet. hæred.* & ad hoc facit etiam *Cap. ad Aures de Ætat.*, *& qual.* argumento cujus docemur, quod non dedecet Religioſum ex charitate, aut neceſſitate medicinam exercere, & hoc firmant multi, *Henriq. Sayr. Auil. Bonac. Molin. Barboſ. Jur. Eccl. cap. 43. n. 56.* quos ſequitur *Sanctor. Comm. c.5. Stat. 16. in fin. fol. m. 553.*

40 Secunda dubitatio eſt, quidnam importet illa dictio, poſita in Statuto *omnino?*

41 Reſpondeo, quod talis dictio plura habet ſignificata expreſſa per multos Doctores apud *Tuſc. litt. D. Concl. 322. Alberic. Dictionar. V. omnino* & ſpecialiter per *Felin. in cap. Ex parte il p. de Off. Jud. delegat.* Quod autem quadrat ad propoſitum noſtrum, eſt, quod ipſa ſignificat excluſionem omnis gratiæ, diſpenſationis, ſeu licentiæ, prout docet *Abbas in cap. qualiter, & quando il 2. num. 18. de Accuſa.* & *Felinus in cap. Ex parte il p. de Off. Deleg.* argumento *Gloſſ. notab. in Clement. Ut ii qui de Æt. & qual.ord.* quam citat *Abbas*, quæ tamen in libro meo non invenitur. Senſus ergo prædictæ dictionis eſt, quod nullus fratrum *omnino*, puta ſive cum diſpenſatione, aut licentia Superioris, ſive non; item *omnino*, puta, ſive Frater ſit peritus in arte, ſive non, exerceat *Medicinam*, & *Chirurgiam*. Ratio eſt, quia non poteſt excludere unum, aut alterum actum medendi, per hunc enim non committit in Statutum, ut ſupra probatum eſt. Neque poteſt excludere caſus omnes, puta, neceſſitatis; neque motiva, puta, charitatis, cum probatum ſit, quod ex charitate, & neceſſitate fieri poſſit. Sequitur igitur, quod hoc debeat accipi de diſpenſatione, ita ut Superior non potens diſpenſare generaliter ſuper omnibus Statutis, ut eſt provincialis, nequeat dare licentiam tales artes exercendi, licet frater eſſet in arte Peritus.

42 Tertia dubitatio eſt circa pœnam, latam in eodem Statuto, quæ eſt, *privatio actuum legitimorum per biennium, & etiam carceratio, Provincialis arbitratu*: quæritur ergo quonam caſu ad pœnam carceris poſſet deveniri?

43 Reſpondeo, quod, cum carceratio hæc ſit ad pœnam, & proinde formalis, ad quam conſequitur privatio actuum legitimorum, ut *Par. p. Tit. Pœnarum num.* 87. dictum fuit, ſupponit in Reo graviorem culpam, quam ſit ſimplex, & ordinaria tranſgreſſio huius Statuti. Gravior autem poteſt evadere culpa ex duplici capite; puta, ex adiuncta tranſgreſſione alterius precepti; vel ex recidivatione in eandem tranſgreſſionem. In primo caſu eſſet, ſi, ut mederetur, pecuniam acciperet, vel ſi recurſum haberet ad pecuniam pro emendis ſimplicibus, ut poſt medicamentum compoſitum venderet; vel ſi occaſione viſitandarum mulierum ægrotantium turpia attentaſſet &c. in his ergo, & ſimilibus caſibus, in quibus complicaretur delictum contra paupertatem, vel caſtitatem, poſſet adhiberi carcer, etiamſi alias non fuiſſet ob exercitium medicinæ caſtigatus. In ſecundo autem caſu eſſet, ſi monitus, correptus, & punitus privatione actuum legitimorum; adhuc tamen non deſiſteret, Medicum, aut Chirurgum agere; & maxime ſi ob hoc Medici, aut Chirurgi ſæculares murmurarent, & de Religione obloquerentur, ac ſi fratres inhiarent ſibi lucra præripere; tunc enim tum ratione contumaciæ in non obediendo, tum ratione ſcandali, debet carceratione coerceri.

44 Quarta dubitatio eſt circa ſecundum Statutum, datum ſupra *num.* 34. & eſt, an de omni, & quovis negotio intelligendum ſit, an vero in caſu particulari Statutaria pœna incurratur?

45 Reſpondeo, quod, cum privatio Officiorum omnium Ordinis ſit maxima pœnarum incorporalium, quæ detur in Religione, & correſpondeat confiſcationi omnium bonorum in jure Civili, ut *Par. p. Tit. Pœnarum* diximus, dari non debet niſi ob graviorem, imo graviſſimam culpam. Hoc ſuppoſito, non exiſtimandum eſt comprehendere Statutum eos, qui aliquod negotium peculiare Principis ſibi oblatum acceptarent, aut non oblatum procurarent ſine licentia; hoc enim ſine ulla prorſus culpa poteſt eſſe: quandoquidem nolunt Principes ſua ſecreta pandi, proinde non poteſt tuto Religioſus negotium Principis, quod acceptat, aut procurat per ſe, vel pro ſe, aut per alium, vel pro alio manifeſtare, nec ſuper eo licentiam petere; poteſque Religioſus ſine ulla itidem culpa procurare, quod ſibi demandetur negotium, cuius commiſſio, & ſibi, & Religioni decoroſa, & utilis eſſe poteſt: incongruum porro eſſet talem pœnam incutere, ubi nulla adeſt culpa.

46 Sed

46 *Sed Statutum loquitur in plurali, & indefinite*, dicendo *negotia*. In jure porro clauſula indefinita æquipollet univerſali, *l. ſi pluribus init. ff. de Legat. 2. l. Si ſervitus. ff. de ſervi. urban. prædio Gloſſ. in cap. Vt circa in V. aliorum. de Elect. in 6. Abb. in cap. In Geneſi nu. 1. eo tit.* & licet efferatur dictio indefinite in numero ſingulari, ſive ſit circa res, ſive circa perſonas, quando ſubeſt eadem ratio, æquipollet pariter univerſali, *Alexan. conſ. 26. nu. 3. lib.* 4. & hoc maxime ſi diſpoſitio concepta eſt verbis negativis. *Dec. conſ. 13. nu. 11. lib. 5. Toſc. litt. I. concl. 86. num. 16.* In noſtro autem caſu diſpoſitio Statuti eſt negativa, & loquitur pluraliter, & indeſinite dicendo *negotia*; ſequitur ergo, quod debet intelligi de omnibus negotiis univerſaliter; puta, quod nullus procuret, aut acceptet pro ſe, aut alio officium Agentis, ſive Reſidentis, aut Procuratoris alicuius Regis, ſive Principis ad eius negotia ſibi commiſſa univerſaliter tractanda; & rationabiliter tanta pœna irrogatur, ſi quidem tales Agentes perpetuo ablegantur a ſervitio Chori; Superiores inquietant; auxilio Principis Religionem perturbant, maxime in electionibus; vagantur ad libitum: non niſi ſæcularia tractant, & diſciplinæ clauſtrali quaſi totaliter vale dicunt. Iure ergo merito privantur omnibus Officiis Ordinis hi, qui ſæcularia munera præripere geſtiunt; non convenit enim duobus Dominis ſervire; nec indui veſtis ex lana linoque contexta; nec arare in bove & aſino. Proinde tales, qui miſerunt manum ad aratrum Religionis, & aſpiciunt retro, negotiis mundanis vacando, non ſunt apti Regno Dei. Non comprehenduntur tamen hoc Statuto, qui legitima Regum, & Principum legatione funguntur ſive ad tractandum pacem; ſive ad fœdera; ſive ad matrimonia ineunda; quorum plura exempla legimus in Chronicis, ac Annalibus Ordinis, tum quia hoc non eſt univerſaliter Principum negotia agere, tum quia huiuſmodi munus decorem auget Religioni, non vero illam conturbat; cuius contemplatione latum fuiſſe dictum Statutum ratio ſuadet.

§. IX. Reſidentiæ neglectus.

SUMMARIUM.

1 *Quid ſit neglectus reſidentiæ.*
Quis dicatur Rector.
Epiſcopus, & Parochi vocantur Rectores.
2 *Cura animarum eſt fundamentum obligationis reſidentiæ.*
3 *Beneficium ſimplex, & oneroſum, quæ ſint.*
Epiſcopus nequit obligare ad ſervitium Eccleſiæ habentem Beneficium ſimplex.
Oneroſa Beneficia, quæ ſint.
4 *Quatuor cauſæ, ob quas diſpenſatur reſidentia, explicantur.*
Parochus tenetur periculo ſuæ vitæ ſe exponere pro ſalute animarum, ſibi commiſſarum.
5 *Diſpenſatio debet eſſe ex cauſa legitima.*
6 *Tempus abſentiæ Rectoris a Beneficio abſque diſpenſatione, limitatur ad duos menſes.*

1 AD ſolam illuſtrationem noſtri Textus ultimum hunc paragraphum breviter tractamus, cum delictum hoc non ſoleat judicialiter puniri. Crimen igitur iſtud ſic poteſt commode definiri: *Neglectus reſidentiæ eſt abſentia Rectoris curam animarum habentis, ſive poſſidentis Beneficium Eccleſiaſticum, de jure, ſive conſuetudine perſonalem reſidentiam requirens, ſine cauſa, & diſpenſatione legitima ultra tempus, a jure conceſſum.* In hac definitione notandum primo, quod dicitur *abſentia Rectoris*, quo nomine veniunt tam Epiſcopi, quam Parochi, quam alii, qui Officium, aut Beneficium adminiſtrant. Siquidem, ut docent *Bartolus in. l. 1. C. de Excuſa. mune. l. 10.* ac *Alciatus in l. Principalibus. ff. Si cert. petat. apud Calvin. lexic. V. Rector.* proprie Rector dicitur, qui Provinciam, aut Civitatem regit, unde Epiſcopum etiam *Rectoris* nomine venire, ſcripſerit *Bald. in Proem. Decretal.*, attento maxime, quod *Rector* a regendo dicitur, & habemus dictum Apoſtoli *Act. cap. 20. ℣. 28. Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei.* Aptiſſime igitur Epiſcopi venire poſſunt nomine *Rectoris*; Parochi pariter, ac cæteri Beneficium obtinentes, in ſacris Canonibus paſſim vocantur *Rectores* Parochialium, *Rectores* Beneficiorum.

2 Notandum ſecundo, quod dicitur *curam animarum habentis*, ſiquidem hoc eſt fundamentum principale obligationis, cura nempe animarum; nam, ut habet *Concil. Trident. Seſſ. 6. de Reform. cap. 1.* non poſſunt Parochi munere ſibi demandato fungi, *ſi greges ſibi commiſſos, mercenariorum more, deſerant, atque ovium ſuarum .... cuſtodiæ minime incumbant.* In hac autem obligatione fortius involuti ſunt Epiſcopi, cum non unius tantum Parochiæ, ſed omnium ſuæ Diœceſis animarum cura ſibi ſit commiſſa.

3 Notandum tertio, quod dicitur *Beneficium Eccleſiaſticum, de jure, vel conſuetudine perſonalem reſidentiam requirens*; nam Beneficia Eccleſiaſtica alia ſunt *ſimplicia*, alia *oneroſa*. *Simplicia* nullam obligationem habent præſtandi aliquod ſervitium Eccleſiæ, in qua ſunt fundata. Ideo prout refert deciſum *Piaſec. Prax. Epiſcop. Par. 2. c. 3. num. 32.* non poteſt Epiſcopus obligare obtinentem Beneficium ſimplex, ad præſtandum ſervitium perſonale Eccleſiæ, in qua ſitum eſt Beneficium. *Oneroſa* autem ſunt, quæ habent onus annexum, ut Officium Archidiaconi, Archipresbyteri, Primicerii, Canonici &c. aut curam animarum. Porro nonnulla a jure habent obligationem reſidendi in Eccleſia, ut Archidiaconi, Archipresbyteri, Primicerii, Sacriſtæ, Cuſtodes, de quorum obligatione tractant jura. *De Offic. Archipres. Primicer. Sacr. Cuſto. Tit. 23. 24. 25. 26. 27. & 28. lib. 1. Decretal.* Nonnulla autem habent tantum a conſuetudine; ut Capellani quidam, qui ad reſidendum apud Eccleſiam, in qua Capellam poſſident, ratione conſuetudinis obligantur, nec poſſunt per alios ſuo oneri ſatisfacere.

4 Notandum quarto, quod dicitur *ſine cauſa*; Porro *cauſæ* de iure antiquo ſunt multæ, quas notat *Hoſt. ſum. Rubr. de Cler. non reſid. §. Vtilitatem ℣. quod ſi rationabilem*: Sed de iure novo *Trident. Seſſ. 23. cap. 1. de Reformat.* redactæ ſunt ad quatuor, nempe *Chriſtiana charitas*; 2. *urgens neceſſitas*; 3. *debita obedientia*; 4. *evidens Eccleſiæ, aut Reipublicæ utilitas*: quæ tamen ſunt antiquis Canonibus *text. in cap. De cætero. cap. Inter quatuor cap. Tua cap. Relatum de Cler. non reſid. cap. Ad ſupplicationem. de Renun. cit. cap. Quorundã. 74. Diſt.* conformes. *Chriſtiana charitas* importat, (prout ſcribit *Barboſ. ad Trident. Seſſ. 23. de Refor. cap. 1. nu. 7.* poſt multos *Tolet. M. A. Genuen. Molfeſ. & Sanctarel.*) proximorum utilitatem, ut ſi aliqua Eccleſia verſaretur in periculo hæreſis,

& per

& per prædicationem Epiſcopi in fide poſſet confirmari; vel ad componendam diſcordiam, aut ſtabiliendam inter Principes pacem &c. *Vrgens neceſſitas* explicatur, quod ſit, quando habens obligationem reſidendi incurret aliquod grave malum in vita, vel propter morbum, vel propter aliquam perſecutionem, vel propter aeris intemperiem; aut ob inimicitias; aut ad declinandum furorem populi, ſeu Principis &c. Advertendum autem, quod ut deducitur ex *D. Thom. 2. 2. Quæſt.* 185. *Art.* 5. prædictæ *cauſæ* habent locum, quando ex abſentia Rectoris, animæ ſibi commiſſæ, nullam jacturam incurrunt: aliter ſaluti ipſarum propriam vitam tenetur exponere, nam, ut ait Chriſtus in Evangelio *Jo. cap.* 10. ℣. 11. *Bonus paſtor animam ſuam dat pro ovibus ſuis*. *Debita obedientia* Superioris, nempe reſpectu *Rectoris*; ut pote, ſi *Papa* ad ſe vocat Epiſcopum, volens eo uti pro neceſſitate univerſalis Eccleſiæ; aut ſi Epiſcopus utitur Parocho &c., vel Superior Provincialis ob indigentiam totius Provinciæ, confert negotia agenda a prælato Locali, relicto Proprio Conventu &c. *Evidens Eccleſiæ, aut Reipublicæ utilitas*, ut quando *Rector* abſentatur ad tuenda ſuæ Eccleſiæ jura, aut fungitur Legatione Populi ad Principes, pro publicis negotiis &c.

5 Notandum quinto, quod additur *diſpenſatione legitima*; non enim ſufficit, quod vera ſubſit aliqua ex enarratis cauſis, ut ſine crimine *Rector* poſſit ſe abſentare, ſed, ut habet *Trident. Seſſ. 23. cap. 1. de Reform.* reſpectu Epiſcoporum, oportet *cauſam in ſcriptis eſſe approbandam* a Superiore reſpective, qui, re cognita, diſpenſat ſuper reſidentia. Dicitur porro notanter diſpenſatione *legitima*; ſi quidem, ut poſt *D. Thomam 2. 2. quæſt. 96. art.* 5. ſcribunt communiter Doctores *Victor. Soto. Navar. Suar. Roderic. Miranda, Portel. apud Sanctor. Comment. cap. 8. Stat. 66.* ℣. *Dico ſecundo fol. m.* 532. diſpenſatio ſine vera cauſa, ac ſufficienti *legitima*, non eſt, & non valet; & tunc eſt, quando in judicanda *cauſa*, an vera, ac ſufficiens ſit, culpabiliter ſe gerit Superior.

6 Notandum tandem, quod dicitur *ultra tempus a jure conceſſum*; in *Tridentino* ſiquidem *ſeſſ. 23. cap. 1. de Reform.* conceditur, quod extra cauſas ſupradictas, tempus abſentiæ Rectoris ſive continuum, ſive interruptum, in ſingulis annis poſſit eſſe duorum, aut ad plus trium menſium. Quod, ſi ultra illud non reſidet, in culpam incidit, & quidem mortalem, nam obligatio reſidendi ad cuſtodiam animarum, ſibi commiſſarum, de jure Divino, ex Textu *Tridentini* deducunt communiter Doctores. *Bartol. a Martyr. Soto, Galleg. Covaru. Navar. Ferret. Bernard. & Salzed. Ochon. Sa. Cordub. & alii apud Barboſ. ad Trid. Seſſ. 23. cap. 1. num. 3. de Reform.*

Probatio.

S V M M A R I V M.

7 *Quomodo probetur Crimen neglectus reſidentiæ.*

7 CIRCA probationem hujus criminis, advertendum, quod in hoc duo interveniunt, unum poſitivum, nempe abſentia Rectoris a Cura, Beneficio &c. aliud negativum, nempe, quod abſentia fuerit ſine *cauſa legitima*, & ſine *licentia debita*. Poſitivum probatu facile eſt per Teſtes, & in hoc nihil ſpeciale occurrit; & concludenter probandum eſt ab Accuſatore, ſeu Fiſco, Rectorem per tantum ſpatium temporis abſuiſſe a ſua Cura, Beneficio &c. Negativum autem, cum probari non poſſit, cum vagum ſit, habendum eſt de ore Rei. Nam, probata abſentia, transfertur in Reum onus probandi, quod legitime abfuerit, nempe ob cauſam legitimam, & obtenta debita diſpenſatione a Superiore, quemadmodum dictum eſt paragrapho proxime tradito, circa probationem cauſarum excuſantium a delicto exercitii artium prohibitarum, & circa hoc amplius non immoramur.

Pœnæ.

S V M M A R I V M.

8 *Tridentinum non ſuſtulit pœnas Canonum antiquorum contra non reſidentes ad Beneficium.*
Pœnæ Epiſcopi abſentis a ſua Eccleſia, ultra ſex menſes, abſque cauſa legitima, & ſine licentia in ſcriptis.
Fructus Eccleſiæ, quibus privatur Epiſcopus, ob abſentiam a Diæceſi, quibus applicandi.
Compoſitio nulla ſuper dictis fructibus fieri poteſt.
9 *Rectores Beneficiorum inferiores Epiſcopis, quomodo puniendi ob abſentiam ultra tempus licitum.*
Contra tales Rectores poſſunt Epiſcopi procedere per Cenſuras, & privationem Beneficij.
10 *Regulares curam animarum habentes, puniendi ſunt pœnis juris communis, ſi non habent Conſtitutiones pœnales municipales.*
11 *Textus pro Minoribus de Obſervantia.*
12 *Quæ pœnæ poſſint addi pœnis, latis de jure communi, contra Prælatos non reſidentes.*
13 *Inſtituendæ fuerunt pœnæ contra abſentes, per breves quidem, ſed frequentes abſentias, quæ ſimul unitæ ſuperant tempus abſentiæ licitæ.*
14 *Privatio Officij, quando habeat locum in Prælato Locali ob abſentiam nimis longam a Conventu.*
15 *Habet locum privatio Officij, quando parvæ, ſed multæ abſentiæ interpolatæ, ſi ſimul computentur, ſuperant trimeſtre.*
16 *Ob quas cauſas Prælati majores poſſunt dare licentiam, ſe abſentandi Prælatis inferioribus.*
17 *Cauſæ ſunt illæ quatuor, datæ ſupra* num. 4.
Neceſſitas diſpenſandi in caſu eſt, quando Superior alium non habet, qui poſſit æque bene negotium publicum gerere, ſicut diſpenſatus.
Si alius ad tale negotium habilis habetur, diſpenſatio eſt nulla.
Reſidentia eſt de jure Divino, ſuper quo Papa ſine cauſa nequit diſpenſare.

8 QUO ad pœnas Rectorum non reſidentium, ut præfertur, *Trident. Seſſ. 6. cap. 1. de Reform.* non ſuſtulit, imo renovavit pœnas, ſancitas ab antiquis Canonibus contra non reſidentes; ſed, quia in illis non dabatur alia pœna, quam privationis Beneficii, quæ non poterat niſi judicialiter inferri, Concilium alias pœnas addidit, quas ſubeunt non reſidentes, etiam abſque Judicis ſententia. Pœnæ ſunt, quod, ſi Epiſcopus *juſtis, & rationabilibus cauſis ceſſantibus*, & non obtenta in ſcriptis licentia, abſuerit a ſua Diæceſi per ſex menſes, omit-

tat

tat quartam partem fructuum ſuæ Menſæ; & ſi per alios ſex pariter menſes continuaverit in abſentia, alia ſimiliter quarta parte fructuum mulctetur. Perſeverante autem illo in dicta abſentia, ultra illud tempus, locus ſit privationi Epiſcopatus, a Summo Pontifice infligendæ. Alia pœna eſt, quod, ſi Epiſcopus non reſidet in Diæceſi, non gaudet alternativa cum *Papa* pro conferendis Beneficijs, etiamſi abſit ex cauſa, a Concilio approbata, vel alias pro exercitio ſui Officii, ut declaravit *Papa*, ut ex *Garcia de Benef. Par. 5. cap. 1. num. 463.* & *Maſſobrio Prax. haben. concurſ. Præl. 23. Dub. 3.* refert *Barboſa ad Trident. Seſſ. 6. cap. 1. de Reform. num. 7.* Porro fructus, quibus ob abſentiam, ut præfertur, privatur Epiſcopus, in conſcientia tenetur relaxare ex ſe, *alia etiam Declaratione non ſecuta*, ut habet *Trident. Seſſ. 23. capite 1. de Reform.* & ſuper his nulla poteſt fieri compoſitio, ut ſcribit *Navar. Manual. c. 25. num. 121. & Conſ. 20. num. 4. de Celebr. Miſſar.* ſed integraliter applicandi ſunt per Superiorem fabricæ Eccleſiæ, aut pauperibus.

9 Quo ad alios inferiores, animarum curam habentes, pœnæ quo ad privationem fructuum, & peccatum mortale, eædem ſunt cum ſupradictis, quibus afficiuntur Epiſcopi. Quod, ſi diutius abſentiam protendunt, poſſunt Epiſcopi eos citare, etiam per Edictum, & ſi fuerint contumaces, procedere contra eos per Cenſuras, privationem fructuum, & etiam Beneficiorum, ut diſponit *Trident. Seſſ. 23. cap. 1. ℣. Eadem omnino. de Reform.* Quod, ſi Epiſcopus intendit procedere contra abſentem ad privationem Beneficii, debet eum citare aut perſonaliter, aut per Edictum, *Cap. Ex tuæ. de Cler. non reſid.* & ipſum expectare per tempus congruum, ut habet Canon *C. Inter quatuor. de Cler. non reſid.* Porro citatio debet eſſe trina, & tempus congruum hoc modo menſuratur. Si abſens eſt cum licentia, debet ter citatus expectari per annum; *Novell. de S. Epi. cap. 9. §. Interdicimus. Collat. 9.* ſi autem eſt abſque licentia, citatus, ut præfertur, expectandus eſt per ſex menſes, *text. in cap. Ex tuæ. de Cler. non reſid.* & ſi intra dicta tempora non comparuerit, poteſt Beneficijs privari.

10 Quo ad Regulares, curam animarum habentes, ut ſunt Provinciales, ac locales Superiores, ſi proprias non habent Conſtitutiones, debent coerceri pœnis juris communis. Sed cum ijs caſus potius metaphyſicus eſt, quam practicabilis. Nam Regulares, quiqui illi ſint, non poſſunt abeſſe a ſuis locis, niſi de ſuorum Superiorum licentia, qua non extante, Apoſtatæ ſunt, & per Apoſtaſiam omnia jura Superioritatis amittunt. Tota culpa, quæ inter eos circa abſentiam poteſt intervenire, eſt circa cauſam abſentiæ, quam poſſunt falſo repræſentare Prælatis ad obtinendam licentiam, aut quam poſſunt admittere Prælati in approbanda, tanquam legitima cauſa, quæ talis non eſt, & concedenda licentia abſentiæ: ſed hoc tangit conſcientiam ſolummodo, ac forum internum.

11 Nos Minores de utraque Obſervantia habemus diſpoſitionem *Textus*, ut ſequitur: *Provinciales, & Guardiani in ſuis Provincijs, & Conventibus notabiliter, & ſine legitima cauſa non reſidentes, præter culpæ reatum, & pœnas Canonicas, quas incurrunt, Officio ſuſpendi, vel etiam privari debent, Superioris judicio. Text. Tit. Applicatio §. 35.*

12 Circa quem Textum prima dubitatio eſt, cum jam de jure communi, ut viſum eſt, ſint latæ contra indebite abſentes pœnæ peccati mortalis, privationis fructuum, & Beneficiorum, quid poteſt addi ulterius ex hoc *Textu* contra Provinciales, ac Guardianos non reſidentes?

13 Reſpondeo, quod mens Statuti eſt, compeſcere vagationem Superiorum quorundam localium, qui deſiderio evadendi rigores vitæ clauſtralis, arrepta qualibet cauſa, ſe abſentant a propriis Conventibus. *Tridentinum* providit quidem, ut viſum eſt, circa abſentiæ tempus, cauſas, & pœnas &c. non tamen circa abſentias breves quidem, ſed frequentes, ex quibus cauſantur in animabus commiſſis detrimenta. Verum eſt, quod voluit, tempora abſentiæ Rectorum, quamvis interrupta, inſimul computari, ita ut ſimul copulata, non excedant tres menſes; hoc tamen, quod ſufficienter proviſum eſt pro Rectoribus ſæcularibus, non ſufficit pro Regularibus. Ratio eſt, quia pro ſæcularibus ſufficiens eſt, quod Populus ob abſentiam Rectoris, non fruſtretur Sacramentis; unde, ſi nullus eſt in Parochia infirmus, pro nihilo eſt, quod Parochus per duos, aut tres dies feriales abſit a Parochia, maxime, ſi in ea ſit alius Sacerdos, qui in caſu fortuito, queat Sacramenta neceſſitatis adminiſtrare. Sed non ſic eſt inter Regulares, qui continua indigent aſſiſtentia Superioris, ne diſciplinæ rigor ex humana fragilitate relaxetur. Profecto, ſi extra Conventum Superior vagatur, frequentia Chori a tepidis intermittitur, in Refectorio ſilentium faciliter diſpenſatur, licentia exeundi a Clauſtro libere indulgetur, aliaque paſſim fiunt, per quæ devotionis ardor tepeſcit. Neceſſarium igitur fuit, quod nimia Superiorum Localium ſe abſentandi a Conventu frequentia compeſcatur, ne paſſim apud Amicos divertant; ne quæſito colore negotiorum Conventus, (quæ poſſunt per alios curare) inter ſæculares vagentur &c. Mens ergo *Textus* eſt hujuſmodi vagationem compeſcere, & ſi defectuoſi ſint, ſuſpenſione ab Officio eos multare.

14 Dubitatio ſecunda eſt, cum dicat *Textus*, taliter non reſidentes poſſe puniri etiam Officii privatione, quæritur, quando tali privationi ſit locus?

15 Reſpondeo, quod, ut dictum eſt ſupra, trimeſtre abſentiæ Rectoris indultum a *Trident. Seſſ. 23. cap. 1. de Reform.* cenſetur, *ſive fuerit continuum, ſive interruptum*; ultra quod eſt locus pœnis Conciliaribus. Si ergo frequens eſt Superior in negligenda reſidentia, & modo per octo, modo per quindecim &c. dies abeſt, omnia tempora abſentiæ computari debent, & ſi exceſſerint tempus trium menſium, eſt locus privationi Officij.

16 Dubitatio tertia eſt, ex quibus cauſis poſſint Superiores majores indulgere licentiam ſe abſentandi Prælatis inferioribus?

17 Reſpondeo, quod cauſæ ſunt illæ quatuor, quas ex *Tridentino* explicavimus ſupra *num. 4.* hac tamen cum modificatione accipiendæ ſunt, puta, an adſit neceſſitas, ob quam obligatus ad reſidentiam, debeat ſuper ea diſpenſari; quæ neceſſitas tunc eſt, quando alius, non obligatus ad reſidentiam, non habetur, qui æque bene poſſet talia negotia curare, ut advertunt *Caietanus 2.2. quæſt. 185. Art. 5.* & *Soto de Iuſt. lib. 10. quæſt. 3. Art. 4.* Unde, ſi alius adeſt idoneus, & liber a reſidentia, non adeſt vera cauſa diſpenſandi, diſpenſatio eſt nulla, & diſpenſans peccat mortaliter. Arguit hinc *Azor. Inſt. moral. Par. 2. lib. 7. cap. 4. quæſt. 5.* quod nec *Papa* poteſt diſpenſare ſuper reſidentia cum Epiſcopis, ac aliis Curatis, occupando eos in aliis Officijs incompatibilibus cum reſidentia, ſi ha-

habeat alios, qui æque bene eadem præſtare poſſunt, & ratio eſt, quia reſidentia eſt de jure Divino, ſuper qua diſpenſari nequit, niſi ex cauſa neceſſaria ob majus bonum. Et ex hac doctrina debent bene animadvertere Prælati majores, & ſaluti ſuæ conſulere, non implicando Prælatos inferiores in cauſis, impedientibus reſidentiam, quando habent alios vacantes, negotijs gerendis pares.

Et hic ſit terminus hujus Opuſculi, quod abſolvi hac die 23. Octobris, recurrente ſolemnitate Sancti Joannis de Capiſtrano, anno Salutis 1698. D. O. M. adjuvante, cui ſit in perpetuum Laus, & Gloria.

FINIS.

INDEX

Copioſiſſimus Rerum, & Verborum, quæ in hoc Opere continentur.

A

Abbas, cum Monachis non eſt Dominus bonorum Monaſterii. *Tit.* 3. §. 1. *Proprietas*. *num.* 20. *pag.* 100.
Abductio fœminæ ad tempus breve ob commoditatem coitus non eſt raptus. *Tit.* 4. §. 7. *Raptus*. *num.* 1. *pag.* 204.
Abductio violenta quorum reſpectu accipi debeat. *ibi. num.* 3. *pag.* 204.
Abigeatus quid ſit. *Tit.* 3. §. 6. *Furtum*. *num.* 27. *pag.* 137.
Abiurare de formali debens (& nolens) hæreſim, traditur Curiæ ſæculari. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis num.* 41. *pag.* 91.
Abiurare paratus private, ſed renuens publice, an tradendus Curiæ ſæculari. *ibi. num.* 43. *&* 44. *pag.* 92.
Abiuratio hæreſis eſt prima pœna Hæreticorum. *Tit.* 2. §. *Hæreſis. num.* 38. *pag.* 91.
Abiuratio quid ſit, & ad eam requiſita. *ibi. n.* 39. *pag.* 91.
Ejus qualitas pendet à valore indiciorum. *ibi. n.* 40. *p.* 91.
Non eſt crimen, ſed purgat a crimine. *ibi. nu.* 67. *pag.* 94.
Abolitio criminum quid ſit, & quotuplex. *Tit.* 1. §. 2. *Delicta*. *num.* 41. *pag.* 11.
Antiqua quomodo fiebat. *ibi. num.* 42. *pag.* 12.
Generalis quomodo, & quando fiat. *ibi. num.* 43. *pag.* 12.
Facta à Principe Laico non ſuffragatur Clericis. *ibi. num.* 43. *pag.* 12.
Specialis quæ ſit, & a quo petatur. *ibi. n.* 44. *&* 45. *pag.* 12.
Legalis quæ ſit. *ibi. num.* 45. *pag.* 12.
Abolitio Parricidii non conceditur. *Tit.* 7. §. 8. *Parricidium*. *num.* 36. *pag.* 426.
Abortivi cadaver, ſi neſcit diſcerni, cujus ſexus ſit, præſumitur quod ſit maſculi. *Tit.* 7. §. 10. *Abortus. nu.* 14. *pag.* 438.
Abortus procurati definitio. *Tit.* 7. §. 10. *Abortus. n.* 1. *p.* 436.
Ejus multiplices modi. *ibi. num.* 3. *pag.* 436.
Eſt de fœtu nondum nato. *ibi. num.* 5. *pag.* 436.
Semper eſt, tum ſi fœtus ex potione data naſcatur mortuus, tum ſi oriatur vivus ante tempus a natura ſtatutum. *ibi. num.* 6. *pag.* 436.
Dicitur, ſi ex potione partus naſcatur quidem vivus in tempore, in quo vitalis ſit, dum tamen intra paucum tempus poſt ortum moritur. *ibi. num.* 7. *pag.* 437.
Ejus probatio, quod fœtus eſſet animatus eſt difficilima, *ibi. num.* 8. *pag.* 437.
Judicare de ejus cauſa ſpectat ad Medicos. *ibi. num.* 9. *pag.* 437.
Bulla Sixti V. contra procurantes abortum, in quo moderata ſit a Gregorio. *ibi. num.* 4. *pag.* 436.
Abortum cauſans alieni bruti ſubit pœnas legis Aquiliæ, *ibi. num.* 5. *pag.* 436.
Abortus procurati pœnæ. *Tit.* 7. §. 10. *Abortus num.* 23. *& ſeqq. pag.* 441.
Abortus procuratus cum aliqua circumſtantia aggravante, puniendus eſt morte. *ibi. num.* 25. *pag.* 441.
Leges civiles morte puniunt procurationem abortus fœtus animati. *ibi. num.* 26. *pag.* 441.
Lex Canonica damnat tamquam homicidas procurantes abortum. *ibi. num.* 27. *pag.* 441.
Procurans abortum fœtus inanimis non poteſt dici homicida, nec eſt irregularis. *ibi. num.* 27. *pag.* 441.
Bulla Sixti V. contra procurantes abortum. *ibi. nu.* 28. *pag.* 442.
Moderatio dictæ Bullæ per Gregorium XIV. in quo conſiſtat. *ibi. num.* 29. *pag.* 442.
Abortum procurans fœtus inanimis non incurrit Cenſuram. *ibi. num.* 30. *pag.* 442.
Damnata eſt opinio, quod liceat procurare abortum fœtus inanimis. *ibi. num.* 32. *pag.* 442.
Medicus procurans abortum fœtus inanimis pro ſervanda matre non peccat. *ibi. num.* 31. *pag.* 442.
Dans Poculum ſterilitatis, ne fœmina periclitetur in partu, peccat. *ibi. num.* 31. *pag.* 442.
Clericus ob procuratum abortum fœtus animati tradendus brachio ſæculari. *ibi. num.* 33. *pag.* 442.
A cenſura lata contra procurantes abortum quis poſſit abſolvere. *ibi. num.* 34. *&* 35. *pag.* 442.
Regulares delinquentes hoc crimine, à quo ſint abſolvendi *ibi. num.* 36. *pag.* 443.
In procuratione abortus quando nam dicatur effectus ſecutus. *ibi. num.* 41. *& ſeqq. pag.* 443.
Quot diebus debet vivere partus, ut poſſit dici expoſt mortuus ex potione abortifera. *ibi. nu.* 43. *pag.* 443.
Abortus procuratio includit malitiam homicidii deliberati, veneficii, proditionis, & aſſaſſinii. *ibi. n.* 46. *pag.* 444.
Gravior eſt homicidio. *ibi. num.* 46. *pag.* 444.
Non poteſt venire nomine ſimplicis homicidii voluntarii. *ibi. num.* 46. *pag.* 444.
Abortum procurans, & de eo damnatus eſt infamis. *Tit.* 7. §. 10. *Abortus*. *num* 60. *pag.* 446.
Clericus abortum procurans quas pœnas incurrat. *ibi. num.* 61. *& ſeqq. pag.* 446.
Regularis idem faciens ad vitandam infamiam ſuam, an tradendus brachio ſæculari. *ibi. num.* 65. *pag.* 447.
Et an idem ſit, ſi ex amicitia ad vitandam infamiam mulieris idem faciat. *num.* 67. *pag.* 447.
Mulier procurans in ſe abortum propter pecuniam, de quo crimine punienda. *ibi. num.* 70. *pag.* 447.
Quas pœnas ſubeat Eccleſiaſticus cauſans abortum fornicando, percutiendo, aut ſaltare ultra modum faciendo prægnantem. *ibi. num.* 72. *pag.* 447.
Pœna abortus procurati effectu non ſecuto. *ibi. nu.* 75. *pag.* 448.
Abſentia Rectoris à beneficio abſque diſpenſatione limitatur ad duos menſes. *Tit.* 9. §. 9. *Reſidentiæ*. *num.* 6. *pag.* 553.
Abſolvere poſſunt Prælati Ordinis Minorum a cenſura rebellantes Generali. *Tit.* 2. §. 2. *Inobedientia*. *num.* 59. *pag.* 53.
Aliquando quis poteſt abſolvere, qui non poteſt ligare. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſura num.* 65. *pag.* 221.
Quis poſſit abſolvere a cenſuris ob ingreſſum Clauſuræ Religioſorum, aut Monialium. *ibi. num.* 76. *& ſeqq. pag.* 222.
Confeſſarii Regulares a quibus caſibus Papalibus poſſint abſolvere. *Tit.* 7. §. 10. *Abortus*. *num.* 34. *pag.* 442.
Abſolvens a reſervatis ſine facultate, abutitur Confeſſione. *Tit.* 8. §. 4. *Abuſ. in Confeſſ. num.* 8. *pag.* 464.
Abſolutio data pro foro interno non valet pro externo. *Tit.* 7. §. 10. *Abortus. num.* 58. *pag.* 446.
A reſervatis quomodo probanda, quando data eſt ſine facultate. *Tit.* 8. §. 4. *Abuſ. in Confeſſ. num.* 16. *pag.* 466.
Si Confeſſarius extrajudicialiter diceret, ſe abſque facultate abſolviſſe, aut abſolvere poſſe, quotupliciter delinqueret. *ibi. num.* 16. *pag.* 466.
Abſtinentia a carnibus, & jejunium ſunt duo præcepta de facto ſeparabilia. *Tit.* 9. §. 1. *Jejunii*. *num.* 4. *pag.* 502.
Diſpenſatus ſuper abſtinentia à carnibus, non eſt diſpenſatus a jejunio. *ibi. num.* 4. *pag.* 502.
Violatio abſtinentiæ, & violatio jejunii differunt ſpecie. *ibi. num.* 5. *pag.* 502.
Violatio abſtinentiæ gravior eſt, quam jejunii. *ibi. num.* 6. *pag.* 502.
Ob violationem abſtinentiæ a carnibus poteſt procedere Inquiſitor. *ibi. num.* 6. *pag.* 502.
Abſtinentiam a carnibus, & jejunium duo eſſe præcepta diſtincta, probatur, *ibi. num.* 14. *pag.* 505.

Abſti-

Abſtinentiam poteſt Eccleſia diſpenſare, retenta obligatione jejunii. *ibi. num.* 15. *pag.* 505.
Pœnæ violantium abſtinentiam a carnibus, & jejunium *ibi. num.* 13. *& ſeqq. pag.* 504.
Abſtinentia, quare indicta in diebus jejunii, *ibi. nu.* 14. *pag.* 505.
Abuſus Sacræ Scripturæ multiplex. Tit. 5. §. 2. *Blaſphemia.* *num.* 1 2. *& ſeqq. pag.* 261.
Quando ſit mixti fori. *ibi. num.* 17. *pag.* 262.
Quando de hoc procedat ſolus Inquiſitor. *ibi. num.* 18. *pag.* 262.
Quando, & quomodo puniendus. *ibi. num.* 67. *& ſeqq. pag.* 269.
Abuſus Sacramentalium in ſortilegio ad aliquem finem bonum inducit ſuſpicionem hæreſis ſolummodo levem. *Tit.* 8. §. 6. *Sortilegium. num.* 67. *pag.* 489.
Abuſus in Baptiſmo. V. Baptiſmus.
Abuſus in Euchariſtia. V. Euchariſtia.
Abuſus in Ordine. V. Ordo.
Abuſus in Matrimonium. V. Matrimonium.
Abuſus, ſeu abuti re, quid importet. Tit. 8. §. 1. *Abuſ. in Bapt. num.* 1. *pag.* 451.
Quandoque ſumitur in bonam partem. *ibi.*
Regulariter ſonat in malam. *ibi.*
Abuti poteſtate quis dicatur. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ num.* 13. *pag.* 213.
Accuſator quomodo petat a Judice abolitionem criminis. *Tit.* 1. §. 2. *num.* 44. *pag.* 12.
Tenetur probare in rapta honeſtatem vitæ, & famæ, & quod rapta fuerit cauſa eam retinendi, & non ob commodiorem coitum. *Tit.* 4. §. 7. *Raptus. n.* 25. *p.* 208.
De falſo crimine non punitur de perjurio, ſed de calumnia. *Tit.* 5. §. 7. *Perjurium. num.* 40. *pag.* 306.
Accuſatus quando poſſit reaccuſare accuſatorem de calumnia. *Tit.* 5. §. 4. *Calumniatio. num.* 4. *pag.* 279.
Acervum tritici propedomum incendens, debet mori. *Tit.* 9. §. 5. *Incendii. num.* 16. *pag.* 527.
Actio Actionem de furto non auget aſſidua contrectatio rei furatæ. *Tit.* 3. §. 2. *Pecuniæ num.* 4. *pag.* 108.
Actiones, & jura computantur inter immobilia. *Tit.* 3. § 4. *Alienatio. num.* 10. *pag.* 123.
Actio criminalis, an civilis ſit primo intentanda in crimine falſi. *Tit.* 6. *num.* 8. *pag.* 3:2.
Actionem injuriarum habet territus ob elevationem manus contra ſe factam. *Tit.* 7. §. 3. *Provocatio. num.* 46. *pag.* 374.
Actiones noctambuli, dum dormit a quo ſint. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. num.* 21. *pag.* 392.
Actio importat factum externum. *Tit.* 8. §. 7. *Simonia. num.* 4. *pag.* 490.
Actor quando teneatur probare calumniam. *T t.* 5. §. 4. *Calumniatio. num.* 4 & 5. *pag.* 279.
Probans ſemiplene non præſumitur calumniaſſe, niſi ſolitus ſit calumniari. *ibi. num* 8. & 9. *pag.* 280.
Si non probat non ſalvatur a calumnia. *ibi. n.* 7. *pag.* 280.
Si decipiatur a Teſtibus evadit calumniam. *ibi. num.* 10. *pag.* 280.
Quam cautelam adhibere debet in ordine ad Teſtes. *ibi. pag.* 280.
Actor non poteſt eſſe Clericus in cauſa ſanguinis. *Tit.* 9. §. 8. *Artium. num.* 3. *pag.* 545.
Actus humanus, & actus hominis quomodo differant. *Tit.* 1. §. 2. *Delicta. num.* 12 *pag.* 9.
Actus, in quo forma legis non ſervatur eſt nullus. *Tit.* 2. §. 2. *Inobedientia. num.* 94. *pag.* 56.
Actus interpretatur juxta intentionem agentis. *Tit.* 2. §. 5. *Schiſma. num.* 19. *pag.* 73.
Actus legitimi. Eorum privatio quid importet. *Tit.* 5. §. 8. *Subornatio. num.* 43. *pag.* 312.
Actus unus, aut alter non probat operantem illos, eſſe artificem. *Tit.* 9. §. 8. *Artium. num.* 37. *pag.* 550.
Adminicula quæ juvant indicia copulæ. *Tit.* 4. §. *Adulterium. num.* 12. *& ſeqq. pag.* 185.
Admiſſionales qui dicantur. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ. num.* 26. *pag.* 215.
Admittere quot ſignificata habeat. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ. nu.* 25. *&* 26. *pag.* 215.
Auctoritative admittere quis dicatur. *ibi. nu.* 27. *pag.* 215.
Fœminas admittere intra clauſtra, poteſt ſolos Superiores, ac Officiales deputatos ad cuſtodiam Monaſterii afficere. *ibi. num.* 28. *pag.* 215.
Almonere in jure quid importet. *Tit.* 4. §. 1. *Conſortium. num.* 49. *pag.* 164.
Significat etiam caſtigare. *ibi.*
Advena Frater ſubditur obedientiæ Superioris localis, ut Fratres de familia. *Tit.* 9. §. 3. *Hoſpitalitatis. num.* 6. *pag.* 517.
Superior nequit a ſuo Conventu repellere Fratres advenas, *ibi. num.* 7. *pag.* 518.
Adventus tempore an poſſit Frater Minor in refectione privata veſci lacticiniis in locis, ubi laici illis non veſcuntur in Quadrageſima. *Tit.* 9. §. 1. *Jejunii. n.* 29. *p.* 506.
Tempore Adventus quibus in locis liceat veſci lacticiniis declaratur. *ibi. num.* 32. *pag.* 506.
In locis in quibus ex vera cauſa Laicis in Quadrageſima licitum eſt veſci lacticiniis, poſſunt Minores publice, & private illa comedere tempore Adventus. *ibi. nu.* 33. *pag.* 506.
Advertentia in blaſphemia cauſat peccatum in Spiritum Sanctum. *Tit.* 1. §. 2. *Delicta. num.* 20. *pag.* 10.
Adſeſſor quis ſit. *Tit.* 9. §. 8. *Artium. num.* 8. *pag.* 546.
Sub pœna exilii nequit ſubſcribere ſententiæ Judicis. *ibi. num.* 8. *pag.* 546.
Religioſus nequit eſſe Adſeſſor. *ibi. num.* 8 *pag.* 546.
Adulter. Contra adulteros poteſt procedere Epiſcopus per Cenſuras. *Tit* 4. §. 4. *Adulterium. num.* 40. *pag.* 190.
Adultera mulier detrudenda in Monaſterium. *ibi. nu.* 41. *pag.* 190.
Adulterium definitur. *Tit.* 4. §. 4. *num.* 1. *pag.* 182.
Eſt crimen privilegiatum. *ibi. num.* 19. *pag.* 186.
Eſt ignominioſiſſimum, & Reipublicæ exitioſum. *ibi. num.* 38. *pag.* 189.
Quotupliciter committatur. *ibi. num.* 1. *pag.* 182.
Ad ejus perfectionem requiritur ſeminatio. *ibi. num.* 33. *pag.* 188.
Quando dicatur in viro, & quando in fœmina. *ibi. num.* 1. *pag.* 182.
Quomodo probetur. *ibi. num.* 2. & *ſeqq. pag.* 182.
Ejus pœnæ. *ibi. num.* 38. *& ſeqq. pag.* 189.
Non punitur ex conſuetudine in Gallia. *ib. n.* 39. *p.* 189.
Accuſatio de eo quibuſdam perſonis tantum eſt permiſſa. *ibi. num.* 39. *pag.* 189.
Si procedatur civiliter, eſt crimen mixti fori. *ibi. nu.* 39. *pag.* 189.
Si notorium eſt, Judex debet de eo procedere ex officio; aliter graviter peccat. *ibi. num.* 39. *pag.* 189.
Accuſare de adulterio etiam extranei poſſunt. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. num.* 27. *pag.* 393.
Adulterum occidens ex animo deliberato evadit pœnam ordinariam homicidii. *ibi. num.* 59. *pag.* 398.
Accuſationem de adulterio Judices ſpernere ſolent, de ea ridere, & truffari. *ibi. num.* 59. *pag.* 398.
Advocatus non debet adverſam partem conviciari. *Tit.* 5. §. 2. *Blaſphemia. num.* 75. *pag.* 270.
Orphani, Viduæ, & miſerabilium perſonarum poteſt eſſe Religioſus. *Tit.* 9. §. 8. *Artium. num.* 13. *pag.* 547.
Ædiculæ. Introducens fœminas in ædiculas Confeſſariorum Monialium quomodo puniendus. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ. num.* 63. & *ſeqq. pag.* 221.
Cenſuræ contra tales introducentes non ſunt reſervatæ. *ibi. num.* 65. *pag.* 221.
Ædificium privatum nequit conjungi, neque appodiari carceribus publicis. *Tit.* 9. §. 7. *Carcerum. n.* 5. *pag.* 536.
Æquitas quid ſit. *Tit.* 1. *num.* 9. *pag.* 2.
Scripta præfertur rigori ſcripto. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 80. *pag.* 33.
Eſt pœna minor. *ibi.*
Præferenda eſt rigori juris. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. num.* 20. *pag.* 392.
Ætas minor minuit delictum, & pœnam. *Tit.* 1. §. 2. *De Delictis. num.* 31. *pag.* 11.
Ætas legitima pro ſuſcipiendis Ordinibus quæ. *Tit.* 8. §. 3. *Abuſus in Ordine. num.* 3. *pag.* 457.
Ætas minor requiſita pro ſuſceptione Ordinum probanda ab Accuſatore, vel Fiſco. *ibi. num.* 10. *pag.* 459.
Anni aſſignati pro ſuſcipiendis Ordinibus ſufficiunt incœ-

pti. *ibi. num.* 3. *pag.* 457.

Ætas quomodo probetur. *ibi. num.* 10. & 11. *pag.* 459.

Obſtetrices faciunt probationem indubitatam de ætate. *ibi. num.* 10. *pag.* 459.

Annus nativitatis quomodo probetur. *ibi. num.* 10.

Affectus non punitur pœna, quæ debetur effectui. *Tit.* 4. §. 4. *Adulterium. num.* 29. *pag.* 187.

Etiam in atrociſſimis non punitur pro effectu, niſi lex hoc expreſſe ſanciat. *Tit.* 7. §. 10. *Abortus. num.* 75. *pag.* 448.

Affinis non venit nomine conſanguinei. *Tit.* 6. §. 5. *Aſtrologiæ. num.* 17. *pag.* 355.

Affinitas quomodo probanda. *Tit.* 7. §. 8. *Parricid. nu.* 36. *pag.* 426.

Ager. Agri nomine quid veniat. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. num.* 19. *pag.* 392.

Agere. Temporalia ad agendum ſunt perpetua ad excipiendum. *Tit.* 1. §. 2. *De delictis. num.* 39. *pag.* 11.

Agere ex deliberatione quid ſit. *Tit.* 2. §. 5. *Schiſma. num.* 20. *pag.* 74.

Agnati alicujus Rei de læſa Majeſtate amittunt feudos, ſi crimen eſt in primo capite. *Tit.* 2. §. 6. *Læſæ. num.* 44. *pag.* 84.

Agnatum, aut affinem occidens tenetur tantum de homicidio. *Tit.* 7. §. 8. *Parricidium. num.* 24. *pag* 424.

Album Prætoris corrumpens, qua pœna ſit puniendus. *Tit.* 6. §. 1. *Lit. falſ. num.* 43. *pag.* 330.

Alchimia varie accipitur, & quomodo. *Tit.* 6. §. 4. *Alchimia. num.* 1. *pag.* 349.

Artis Alchimiæ deſcriptio. *ibi. num.* 2. *pag.* 349.

Ejus vera deſinitio. *ibi.*

Ars alchimiæ falſæ damnatur a jure Civili in ordine ad fabricationem monetæ. *ibi. num.* 5. *pag.* 350.

Ampliori modo damnatur a jure Canonico. *ibi.*

Damnatur, ſi fabricat aurum, aut argentum falſum, alias non. *ibi. num.* 8. *pag.* 350. V. *Ars*.

Alchimiſtæ damnantur, ut ſuſpecti de hæreſi. *Tit.* 6. §. 4. *Alchimiæ. num.* 6. *pag.* 350.

Defenduntur a tali Cenſura. *ibi. num.* 7. *pag.* 350.

Inter eos referuntur nonnulli pietate inſignes. *ibi.*

Eorum pœnæ de jure Canonico, & Civili. *ibi. nu.* 10. & 11. *pag.* 351.

Alienari non poſſunt bona, annexam ſpiritualitatem habentia. *Tit.* 3. §. 4. *Alienatio. num.* 11. *pag.* 123.

Alienatio bonorum Eccleſiæ ſine cauſa non valet. *ibi. num.* 28. *pag.* 125.

Quando crimen ſit. *ibi. num.* 29. *pag.* 126. V. *Bona Eccleſiaſtica*.

Allegans turpitudinem ſuam non eſt audiendus. *Tit.* 8. §. 4. *Abuſ. in Confeſſ. num.* 15. *pag.* 465.

Allegationes ſatyricæ Advocatorum non ſunt libelli famoſi. *Tit.* 5. §. 5. *Libellus. num.* 10. *pag.* 284.

Quando ſint punibiles. *ibi. num.* 10. & 11. *pag.* 284.

Allocutio ſecreta cum fœmina facit indicium copulæ cum ea. *Tit.* 4. §. 4. *Adulterium. num.* 22. *pag.* 186.

Alopetia quid ſit, & a quo proveniat. *Tit.* 4. §. 1. *Conſortium. num.* 98. *pag.* 169.

Ambaſciatores habent ſecuritatem a jure gentium. *Tit.* 2. §. 6. *Læſæ. num.* 22. *pag.* 80.

An poſſint puniri, quando delinquunt contra jus gentium. *ibi. num.* 23. *pag.* 80.

Ambitioſorum artes, ut ad dignitates perveniant. *Tit.* 2. §. 5. *num.* 37. *pag.* 76.

Amor charitatis eſt fortior amore carnali. *Tit.* 9. §. 3. *Hoſpitalitatis. num.* 10. *pag.* 518.

Amicitia facit bene præſumere etiam in caſibus prohibitis. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. num.* 40. *pag.* 395.

Eſt bene penſanda, ſi eſt vera, aut ficta. *ibi.*

Præſumitur inter omnes homines. *ibi. nu.* 69. *pag.* 400.

Amicitia ſimulata, ſive color amicitiæ debet intervenire in homicidio proditorio. *ibi.* §. *Homicidium Proditorium. num.* 3. & 4. *pag.* 415.

Ejus ſigna referuntur. *ibi. num.* 5. *pag.* 415.

Amicitia non colligitur, nec inducitur ex reſalutatione, & colloquio. *Tit.* 7. §. 9. *Proditorium. n.* 18. *pag.* 416.

Eſt probanda per duos Teſtes, ut conſtet de homicidio proditorio. *ibi. num.* 19. *pag.* 418.

Quomodo, & per quæ ſigna probetur. *ibi. num.* 20. & *ſeqq. pag.* 418.

Ejus ſigna inter eos, in quibus nulla inimicitia præceſſit. *ibi. num.* 21. *pag.* 418.

Ejus ſigna poſt reconciliationem æquivoca, & ſimulata. *ibi. num.* 22. *pag.* 418.

Advertenda a Judice circa probationem ſimulatæ amicitiæ inter Clauſtrales. *ibi. num.* 32. *pag.* 420.

Amicus reconciliatus occidens alium, an committat homicidium proditorium. *Tit.* 7. §. 7. *Proditorium. num.* 7. *pag.* 416.

Amicus occidens amicum præſumitur caſualiter occidiſſe. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. num.* 40. *pag.* 395.

Angelus, & homo æqualiter rebellarunt contra Deum. *Tit.* 1. *Proemial. num.* 2. *pag.* 1.

Anima. Pro ſecuritate animæ ſemper pronunciandum in partem deteriorem. *Tit.* 1. §. 4. *Pœnæ. nu.* 43. *pag.* 19.

Pro anima pronunciandum eſt de peccato ad illud præcavendum. *Tit.* 3. §. 8. *Uſura. num.* 5. *pag.* 152.

Pro ſalute animæ in dubio pars tutior eſt eligenda. *Tit.* 7. §. 10. *Abortus. num.* 14. *pag.* 438.

Animatio fœtus quanto tempore fiat. *Tit.* 7. § 10. *Abortus. num.* 10. & *ſeqq. pag.* 437.

Eſt judicanda a Medicis, & quomodo. *ibi. n.* 18. *p.* 439.

De ea quo caſu Judex poteſt pronunciare. *ibi. num.* 19. *pag.* 439.

In cadavere abortivo corrupto quomodo probari poſſit per Teſtes. *ibi. num.* 21. *pag.* 439.

Animus manifeſtatur verbis. *Tit.* 2. § 1. *Apoſtaſia. nu.* 11. *pag.* 22.

Animus vivendi perpetuo laicaliter quomodo probandus. *ibi. num.* 12. *pag.* 22.

Animus poſſidendi probandus, ut probetur crimen proprietatis. *Tit* 3. §. 1. *Proprietas. num.* 10. *pag.* 99.

Animus probatur verbis, factis, & utriſque. *ibi.*

Ex animo aliquid Superioris celare, quis dicatur. *ibi. num.* 64. *pag.* 104.

Animus ſemper paratus ad fornicationem facit concubinatum. *Tit.* 4 §. 3. *Fornicatio. num.* 24. *pag* 182.

Animus injuriandi præſumitur ex verbis de ſe injurioſis. *Tit.* 5. §. 3. *Infamatio. num.* 10. *pag* 273.

Contra conſanguineum non præſumitur. *ibi. num.* 12. *pag.* 273.

Non præſumitur in Superiore erga ſubditum. *ibi.*

Probatur per conjecturas. *ibi. num.* 11. *pag.* 273.

Per quas conjecturas probetur. *ibi. num.* 13. *pag.* 273.

Animus offendendi quomodo proditur. *Tit.* 7. §. 1. *Armorum. num.* 33. *pag.* 363.

Animus in delictis magis ſpectandus, quam exitus. *Tit.* 7. §. 3. *Provocatio. num.* 59. *pag.* 375.

Animus deliberatus quando interveniat in homicidio, aut non. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. n.* 59. & *ſeqq. p.* 398.

Annus incœptus in favorabilibus habetur pro completo. *Tit.* 8. §. 3. *Abuſ. in Ord. num.* 3. *pag.* 457.

Antecedens qui vult, vult neceſſario conſequens ad illud. *Tit.* 5. §. 9. *Suaſio. num.* 12. *pag.* 317.

Apoſtaſia triplex. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 2. *pag.* 21.

Ejus etymologia. *ibi. num.* 1. *pag.* 21.

Perfidiæ alia realis alia præſumpta. *ibi. num.* 3. *pag.* 21.

Perfidiæ præſumpta quæ. *ibi. num.* 4. *pag.* 21.

Inobedientiæ quæ. *ibi. num.* 5. & 6. *pag.* 21.

Irregularitatis quæ. *ibi. num.* 7. *pag.* 21.

Perfidiæ, quomodo probanda. *ibi. num.* 10. *pag.* 22.

Inter Regulares quomodo probetur. *ibi. n.* 13. *pag.* 23.

In ea probandus dolus malus. *ibi. num.* 15. *pag.* 23.

In ea attenditur temporis diuturnitas. *ibi. n.* 25. *pag.* 25.

Venialis datur, ob quam non incurritur cenſura. *ibi. num.* 82. *pag.* 33.

Apoſtaſia leviſſima, ut incurratur, quantum tempus requirat. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 83. *pag.* 33.

Graviſſima quando incurratur. *ibi. num.* 134. *pag.* 39.

Eam incurrit, qui per bimeſtre vagatur extra Conventum. *ibi. num.* 136. *pag.* 40.

Apoſtaſia contrahitur ob gravem culpam contra obedientiam. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 146. *pag.* 41.

In ea a quo deſumatur parvitas materiæ. *ibi. num.* 147. *pag.* 41.

Eam non incurrit deflectens per ſolam ſextam partem itineris, quod facere intendit. *ibi.*

Nec

Nec qui excedit tempus aſſignatum in literis obedientialibus per ſolam ſextam partem illius. *ibi. num.* 148. *pag.* 41.
Quando incurratur itinerando ſine ſocio. *ibi. num.* 149. *pag.* 41.
De ea an puniendi Fratres, qui ſeparatim veniunt ad Conventum. *ibi. num.* 153. & 154. *pag.* 41.
Apoſtata eſt, qui non vult reverti ad Religionem etiam retento habitu. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 8. *pag.* 22.
Et qui manet extra Religionem ſine licentia Superioris. *ibi. num.* 9. *pag.* 22.
Apoſtata non eſt, qui manet intra limites Monaſterii immunes. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 20. *pag.* 24.
Et qui gravatus recurrit ad Superiorem. *ibi. n.* 27. *p.* 25.
Et qui cum gravamine carceratus fugit e carcere. *ibi. num.* 33. *pag.* 26.
Et qui abeſt a Conventu per minus, quam dimidium diei. *ibi. num.* 89. *pag.* 34.
Et qui recurrit ad Superiorem ob cauſam probabilem gravaminis. *ibi. num.* 106. *pag.* 36.
Apoſtata, qui neque per diem naturalem abeſt a Conventu, neque intra diem artificialem revertitur, quomodo puniendus. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 93. *pag.* 34.
Minus delinquit vagando ſine habitu, quam cum eo. *ibi. num.* 136. *pag.* 40.
Vagans intra triduum, & octiduum, ac inter hoc, & bimeſtre quomodo puniendus. *ibi. num.* 138. *pag.* 42.
Quomodo, & quibus, & a quo denunciandus. *ibi. num* 160. *pag.* 42.
Exterus non poteſt poſt datam abſolutionem retineri in Conventu. *ibi.*
Quomodo abſolvi debeat. *ibi. n.* 161. & *ſeqq. pag.* 42.
Apoſtata a fide eſt proditor. *Tit.* 7. §. 7. *Proditorium. n.* 1. *pag.* 415.
Appellare. Appellans coram honeſtis perſonis debet ab eis obtinere apoſtolos teſtimoniales. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 29. *pag.* 26.
A Papa non licet; & ab eo appellans rebellat. *Tit.* 2. §. 3. *Appellatio. num.* 6. *pag.* 60.
A ſententia Officialis Papæ ad forum Laicum inducit excommunicationem Bullæ cœnæ. *ibi. num.* 7. *pag.* 60.
Per ſaltum prohibentur Regulares in foro paterno. *ibi. num.* 8. *pag.* 60.
Appellatio poteſt fieri per edictum. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 30. *pag.* 26.
Mala quid ſit. §. 3. *Appellatio. num.* 1. *pag.* 59.
In criminalibus in foro Laico non admittitur. *ibi. num.* 3. *p.* 59.
In cauſis pecuniariis admittitur. *ibi.*
De utroque jure communi eſt admittenda. *ibi.*
Apud Minores datur tum in definitiva, tum in interlocutoria, habente vim definitivæ. *ibi.*
Mala eſt, quæ fit a Papa ad futurum Concilium. *ibi. num.* 5. *pag.* 59.
Trahens cauſam Eccleſiaſticam ad forum Laicum inducit excommunicationem. *ibi. num.* 7. *pag.* 60.
Recurſus ad Tribunal Sæculare prohibitus Religioſo ex Conſtitutione BENEDICTI XIV. *ibi. n.* 27. *pag.* 63.
Appellatio Regularis ad tribunal ſæculare quas pœnas inducit. *Tit.* 2. §. 3. *Appellatio. num.* 32. & *ſeqq. pag.* 64.
Poteſt, omiſſo medio, fieri ad Papam, non ſic ad Protectorem. *ibi. num.* 46. *pag.* 65.
Omiſſio medio poſſe fieri ad Sac. Congregationem praxis probat. *ibi. pag.* 65.
Per ſaltum quando ſit licita. *ibi. num.* 47. *pag.* 65.
Arbiter quis ſit. *Tit.* 9. §. 8. *Artium. num.* 6. *pag.* 546.
Arbitraria redigenda ſunt ad inſtar judiciorum. *ibi. num.* 6. *pag.* 546.
Arbitrator poteſt eſſe Religioſus. *Tit.* 9. §. 8. *Artium. n.* 6. *pag.* 546.
Arbitrium ſuum quomodo debeat regulare Judex. *Tit.* 1. *num.* 8. *pag.* 2.
Definitorii circa pœnam triremium dandam Apoſtatis, ejuſdem pœnæ concernit durationem. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 126. *pag.* 38.
Judicis concernit electionem pœnæ, quæ in Statuto poſita eſt alternative. *ibi.*
Habet Superior dandi pœnam triremium quadruplicanti apoſtaſiam. *ibi. num.* 131. *pag.* 39.
Boni viri eſt, jus, & æquitatem reſpicere. *Tit.* 4. §. 2. *Blaſphemia num.* 63. *pag.* 268.
Superioris circa pœnas Statutarias, quando cadat ſuper ſpecie pœnæ, & quando ſuper ejus duratione. *Tit.* 5. §. 6. *Revelatio. num.* 58. *pag.* 300.
Arbores connumerantur inter bona immobilia. *Tit* 3. §. 4. *Alienatio. num.* 8. *pag.* 122.
Arctare in jure quid importet. *Tit.* 4. §. 1. *Conſortium. n.* 84. *pag.* 167.
Arguere ab identitate pœnæ ad identitatem criminis, conſequentia non tenet. *Tit.* 5. §. 5. *Libellus. n.* 8. *p.* 284.
Arma. Repertus cum armis non dicitur, niſi cum illis capiatur. *Tit.* 4. §. 1. *Conſortium. num.* 20. *pag.* 159.
Eorum delatio de jure communi non eſt prohibita. *Tit.* 7. §. 1. *Armorum. num.* 2. *pag.* 358.
Arma movere eſt armis uti. *ibi. num.* 1. *pag.* 357.
Armorum uſus prohibetur in Novella Juſtiniani. *ibi. n.* 2. *pag.* 358.
Arma plura congregare in Domo vetitum eſt, & quare. *num.* 3. *pag.* 358.
Prodiens cum armis in publicum ad invadendum committit in legem. *Tit.* 7. §. 1. *Armorum. n.* 3. *pag* 358.
Armorum delatio ad defenſam non eſt prohibita. *ibid.*
Armis creſcit audacia ad nocendum. *ibi. nu.* 5. *pag.* 358.
Eorum prohibitio an Reipublicæ expediat, controvertitur. *ibi.*
Arma quomodo inter ſe differant. *Tit.* 7. §. 1. *Armorum. num.* 6. *pag.* 358.
Sclopus dicitur inventum diabolicum, & quare. *ibi.*
Delictum quodvis ſclopo commiſſum, dicitur atrox. *ibi.*
Piſtoletti, cultelli, & ſtili ſub pœna furcarum ſunt prohibiti in Statu Eccleſiaſtico. *ibi. num.* 7. *pag.* 358.
Mulieres comprehenduntur pœnis deferentium arma. *ibi.*
Arma prohibita faciens deferre per famulum, an teneatur de delatione armorum. *ibi. num.* 8. *pag.* 358.
Arma deferre, & tractare Eccleſiaſticis vetitum. *ibi. n.* 9. *pag.* 359.
Eccleſiaſticorum debent eſſe orationes, & lacrymæ. *Tit.* 7. §. 1. *Armorum. num.* 9. *pag.* 359.
Quomodo poſſunt Clerici arma deferre, & illis uti. *ibi.*
Armorum nomine quæ veniant. *ibi. num.* 10. *pag.* 359. & §. 4. *Duellum. num.* 52. *pag* 425.
Arma deferre Clauſtralibus omnibus de jure communi vetitum eſt. *Tit.* 7. §. 1. *Armorum. num.* 11. *pag.* 359.
Tenere in Monaſterio Monachis nigris prohibitum eſt ſub Cenſura. *ibi.*
Armorum delatio quomodo probanda. *ibi. nu.* 13. & *ſeqq. pag.* 359.
Debent per Peritos recognoſci. *ibi.*
In delatione armorum contra Eccleſiaſticos poteſt procedi per Inquiſitionem. *ibi. num.* 16. *pag.* 360.
Pœnæ delationis armorum. *ibi. num.* 17. & *ſeqq. p.* 361.
Arma ſi ſint commodata, quo caſu amittantur in damnum commodantis. *Tit.* 7. §. 1. *Armorum. nu.* 17. *pag.* 361.
Leges Principis Laici contra deferrentes arma, an afficiant Clericos. *ibi. num.* 19. *pag.* 361.
Arma Clerici deprehenſi a familia laica, non poſſunt ab hac uſurpari. *ibi. num.* 21. *pag.* 361.
Brevioris menſuræ an poſſint deferre Clerici de licentia Ordinarii. *ibi. num.* 23. *pag.* 362.
Ordinarii non poſſunt dare Clericis licentiam deferendi arma brevioris menſuræ. *ibi. num.* 25. *pag.* 362.
Arma tenere, & portare quid ſignificet. *ibi. num.* 28. *pag.* 362.
Arma tenens Religioſus, quibus caſibus delinquat. *Tit.* 7. §. 1. *Armorum. num* 30. *pag.* 363.
Religioſus tenens ſclopum ad venationem abſque licentia Superioris, an teneatur Statuto, *ibi. nu.* 34. *pag.* 363.
Retinens extra cellam, quo caſu ſit puniendus. *ibi. n.* 36 *pag.* 363.
Si arma retenta a Religioſo ſint ex prohibitis a Principe, augenda eſt pœna Statuti. *ibi. num.* 37. *pag.* 363.
Religioſus retinens arma abſque animo nocendi, extraordinarie tantum puniendus. *ibi. num.* 35. *pag.* 363.
Armorum admenatio quid importet. *Tit.* 7. §. 2. *Minæ. n.* 29. *pag.* 367.
Genus quo caſu probet animum deliberatum in homicidio.

dio. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium*. *num.* 77 *pag.* 401.
Venenatio, ſi vulneratus moritur ex venenoſa qualitate, punitur ut veneficium. *ibi.* §. 9. *Veneficium*. *n.* 17. *pag.* 430.
Arnaldus de Villanova virgulas auri fabricavit omni probationi expoſitas. *Tit.* 6. §. 4. *Alchimia*. *n.* 2. *pag.* 349.
Aromatarii dando pharmaca interna, ſi mors ſequitur, tenentur de homicidio culpoſo. *Tit.* 7. §. 9. *Veneficium*. *num.* 12. *pag.* 429.
Si dant quid pro quo, ſi conſtat mortem ægri ex hoc ſecutam, ſunt ſevere puniendi. *ibi.* *num.* 13. *pag.* 430.
Hoc item eſt, ſi vendunt pharmaca corrupta. *ibi.*
Vendentes medicamenta nimis antiqua tenetur pœna falſi. *ibi.* *num.* 13. *pag.* 430.
Quomodo ex tali crimine fiant irregulares. *ibi.*
Ars tranſmutandi metalla juxta quoſdam eſt impoſſibilis; ſed contrarium ſtatuitur. *Tit.* 6. §. 4. *Alchimia*. *n.* 2. *p.* 349.
Artem honeſtam, non tamen ſordidam poſſunt exercere Eccleſiaſtici. *Tit.* 9. §. 8. *Artium*. *num.* 3. *pag.* 545.
Artes odioſæ quando dicantur intervenire in Raptu. *Tit.* 4. §. 7. *Raptus*. *num.* 11. *pag.* 206.
Artes divinatoriæ, ac ſuperſtitioſæ damnatæ ſunt utroque jure. *Tit.* 6. §. 4. *Alchimiæ*. *num.* 16. *pag.* 352.
Artes prohibitæ, quæ ſunt occaſionative tantum malæ recenſentur. *ibi.* *num.* 17. *pag.* 352.
Artes prohibitas ſimpliciter diſcens an puniendus. *ibi.* *nu.* 18. *pag.* 352.
Eas diſcere, ac docere, ſi abeſt periculum perverſionis, culpa non eſt. *ibi.* *num.* 20 *pag.* 352.
Artes alchimiæ exercere quis dicatur, ut pœnas ſubeat. *ibi.* *num.* 21. *pag.* 352.
De exercitio alchimiæ ſuſpicio probabilis, aut violenta ex quo ducatur. *ibi.* *num.* 23. *pag.* 352.
Indicia probabilia, aut violenta exercitii alchimiæ. *ibi.* *num.* 24. *p.* 352.
Arctatio quomodo regulanda in hoc crimine. *ibi.* *num.* 25. *pag.* 353.
Artium prohibitarum nomine quæ comprehendatur. *Tit.* 9. §. 8. *Artium*. *num.* 1. *pag.* 544.
Artem hiſtrionicam exercere Clerici prohibentur. *ibi.* *n.* 3. *pag.* 544.
Artium prohibitarum exercitium quomodo ſit probandum. *ibi.* *num.* 23. & 24. *pag.* 548.
Artifex non dicitur, nec probatur per unum, aut alterum actum artis. *Tit.* 9. §. 8. *Artium*. *num.* 37. *pag.* 550.
Aſcetriæ, ſeu *Aſſiſteriæ*, quæ fœminæ fuerint. *Tit.* 4. §. 9. *Sacrilegium*. *num.* 12. *pag.* 225.
Aſſaſſinium quid ſit. *Tit.* 7. §. 6. *Aſſaſſinium*. *n.* 1. *pag.* 406.
Non committitur, ſi occiſus ſit infidelis. *ibi.* *nu.* 3. *p.* 406.
Ut de eo conſtet, an probanda ſit qualitas Chriſtianitatis. *ibi.* *num.* 4. *pag.* 406.
Ut ſit, oportet, quod occiſus non habuerit occaſionem ſibi cavendi ab homicida. *ibi.* *num.* 5. *pag.* 407.
Non eſt, ſi quis exerit arma contra inimicum, & hic occidatur ab illius ſocio, etiam pecunia conducto. *ibi.* *num.* 5. *pag.* 407.
Committitur etiam, ſi fuerit in præſentia mandantis. *ibi.* *num.* 6. *pag.* 407.
Semper eſt, ſi mandatarius ob pecuniam occidit, ſive occiſus ſe voluit, defendere, ſive non. *ibid.* *n.* 7. *p.* 407.
Non includit proditionem. *ibi.* *num.* 8 *pag.* 407.
Completur, quamvis mors non ſequatur. *ibi.* *num.* 9. *pag* 407.
Committit Chriſtianus mandans infideli, ut Chriſtianum occidat, licet mandatarius cædem nec perficiat, nec attentet. *ibi.* *num.* 9. *pag.* 407.
Non committitur, ſi Chriſtianus mandet Chriſtiano, ut Chriſtianum occidat, non tamen ſit deventum ad actum proximum. *ibi.*
Debet ſequi ex mandato. *ibi.* *num.* 10. *pag.* 407.
Ad illud requiritur tractatus utrinque concluſus. *ibi.* *num.* 12. *pag.* 407.
Non requiritur tamen, quod conventio ſcripto fiat. *ibi.* *num.* 12. *pag.* 407.
Ad aſſaſſinium ſufficit promiſſio quævis pecuniæ, aut alterius rei pretio æſtimabilis. *ibi.* *num.* 13. & 14. *p.* 408.
Aſſaſſinium eſt, ſi quis dicat, *occide Cajum*, & *mihi gratum facies*, & alius reſpondeat, *hoc faciam in gratiam tui*. *ibi.* *num.* 15. *pag.* 408.
Ad aſſaſſinium ſufficit, quod homicidium ſit commiſſum ſub ſpe pretii. *ibi.* *num.* 16. *pag.* 408.
Aſſaſſinium quomodo probetur. *ibi.* *n.* 21. & *ſeqq.* *p.* 409.
Mandatum de occidendo debet probari, & quomodo probetur. *ibi.*
Aſſaſſinii ſpecialia. *ibi.* *num.* 25. & *ſeqq.* *pag.* 410.
Quæ ſint probationes plenæ ad condemnandum de aſſaſſinio. *ibi.* *num.* 26. *pag.* 410.
Argumenta probabilia, quibus probatum remanet aſſaſſinium, an ſpectent ad tractatum de occidendo, an potius ad executionem. *ibi.* *nu.* 29. & *ſeqq.* *pag.* 411.
An Epiſcopus, ut privet aſſaſſinum immunitate Eccleſiaſtica, contentus eſſe debeat argumentis probalibus. *ibi.* *num.* 33. & *ſeqq.* *pag.* 411.
Aſſaſſinium quomodo differat a graſſatione, latrocinio, rapina, & robaria. *Tit.* 9. §. 6. *Latrocinium*. *n.* 2. *p.* 530.
Aſſaſſinium. V. *Mandans*, *Mandatarius*, *Mandatum*.
Aſſaſſinus non eſt qui mandatum ſolum de occidendo ſuſcipit. *Tit.* 7. §. 6. *Aſſaſſinium*. *num.* 2. *pag.* 406.
Nec qui ſuam injuriam ulciſcitur, ſociis pecunia conductis. *ibi.* *num.* 5. *pag.* 407.
Nec qui accepta pecunia proprium inimicum occidit. *ibi.*
Aſſaſſinus non gaudet immunitate Eccelſiaſtica. *Tit.* 7. §. 6. *Aſſaſſinium*. *num.* 38. *pag.* 412.
Clericus aſſaſſinus tradendus brachio ſæculari. *ibi.* *nu.* 42. *pag.* 412.
Pœnæ Aſſaſſini. *ibi* *num.* 43. & *ſeqq.* *pag.* 413.
In iis comprehenduntur tam fœminæ quam viri. *ibi.* *num.* 46. *pag.* 413.
Minor aſſaſſinus non gaudet beneficio. *L.* *Auxilium*. §. *in delictis ff. de Minor.* *ibi.*
Clericus aſſaſſinus perdit ipſo facto, privilegium Clericale *ibi* *num* 48. *pag.* 414.
Quis Judex in cauſa Clerici aſſaſſini. *ibi.*
Regulares aſſaſſini quomodo puniendi. *ibi.* *num.* 49. & 50. *pag.* 414.
Aſſecurare viam publicam tenetur Princeps. *Tit.* 3. §. 6. *Furtum*. *num.* 46. *pag.* 139.
Aſtrologia judiciaria definitur. *Tit.* 6. §. 5. *num.* 1. *pag.* 353.
Quomodo differat ab Aſtronomia. *ibi.*
Eſt ars conjecturalis, ut Medicina. *ibi.*
In qua parte ſit prohibita, & in qua conceſſa. *ibi.* *nu.* 2. *pag.* 353.
Circa eam dictum Hippocratis. *ibi.*
De ea in ordine ad Medicinam qui ſcripſerint. *ibi.*
Eſt ab utroque jure proſcripta. *ibi.* *num.* 3. *pag.* 353.
Eſt ars fallax, & quare. *ibi.* *num.* 4. *pag.* 354.
Circa genituras hominum fuit conceſſa, uſque ad Chriſti nativitatem. *ibi.* *num.* 5. *pag.* 354.
Modo conceſſa eſt tantum in ordine ad Medicinam, Navigatoriam, ac Agriculturam. *ibi.*
Reſpectu futurorum liberorum eſt mendax. *ibi.* *num.* 7. *pag.* 354.
Eam profitentium delictum in quo conſiſtat. *ibi.* *num.* 9. *pag.* 354
Eam docentes, diſcentes, juxta eam divinantes, ejus libros retinentes, damnantur. *ibi.* *num.* 11. *pag.* 355.
Ex ea inclinationes hominum prædicere, non eſt vetitum. *ibi.* *num.* 12. *pag.* 355.
Aſtrologiæ judiciariæ profeſſorum delictum, quomodo probetur. *ibi.* *num.* 15. & *ſeqq.* *pag.* 355.
Ejus pœnæ. *ibi.* *num.* 18. & *ſeqq.* *pag.* 356.
An obligent in utroque foro. *ibi.* *num.* 22. *pag.* 356.
Ejus Judices in Urbe, & extra qui ſint. *ibi.* *num.* 21. *pag.* 356.
Aſtrologus aſſerens certo futuros eventus liberos, damnatur ut hæreticus. *Tit.* 6. §. 5. *Aſtrologiæ*. *num.* 7. *pag.* 354.
Poteſt præcognoſcere effectus naturales in corpore humano. *ibi.* *num.* 6. *pag.* 354.
Quare cum effectu aliquando pronunciet de moribus hominum. *ibi.* *num.* 8. *pag.* 354.
Affirmans certo ſecuturum effectum fortuitum, aut mere voluntarium eſt puniendus. *ibi.* *num.* 10. *pag.* 355.
Ejus Delictum in quo conſiſtat. *ibi.* *num.* 9. *pag.* 354.
Conſtitutiones Apoſtolicæ contra Aſtrologos referuntur. *ibi.* *num.* 13 *pag.* 355.
Qui Aſtrologos conſulunt ſuper vita Papæ, aut ejus conſanguineorum damnantur. *ibi.*

Pro-

Prohibitiones contra Aſtrologos ex abuſu non curantur. *ibi. num.* 14. *pag.* 355.
Contra eos poſſunt procedere Epiſcopi, & Inquiſitores. *ibi. num.* 13. *pag.* 355.
Cornelii Taciti dictum de Aſtrologis. *ibi. n.* 14. *pag.* 355.
Aſtronomia quomodo differat ab Aſtrologia. *Tit.* 6. §. 5 *Aſtrologia. num.* 1. *pag.* 353.
Non eſt vetita, imo neceſſaria in Eccleſia. *ibi. n.* 2. *p.* 353.
Atramentum recens in ſcriptura antiqua parit ſuſpicionem falſitatis. *Tit.* 6. §. 1. *liter. falſi. num.* 17. *pag.* 327.
Atrox vis quæ dicatur. *Tit.* 4. §. 7. *Raptus. num.* 11. *pag.* 206.
Atrox delictum eſt, quod Regularis fugiat cum fœmina ad libidinem explendam. *ibi. num.* 33. *pag.* 210.
Attentari quando dicatur pudicitia. *Tit.* 7. §. 3. *Provocatio. num.* 46. *pag.* 374.
Atteſtationes Teſtium ſigillatæ mitti debent a Judice ad Judicem. *Tit.* 5. §. 6. *Revelatio. num.* 10. *pag.* 295.
Atteſtationibus publicatis contra eas poteſt procedi de falſo. *Tit.* 6. *num.* 7. *pag.* 322.
Auctor rixæ, ſi occidit alium, non habet privilegium inculpatæ tutelæ. *Tit.* 7. §. 5. *Homicid. num.* 8. *pag.* 390.
Per pura verba, ſi ad ſui defenſam occidit qui armis voluit vindicare injurias verbales, gaudet privilegio inculpatæ tutelæ. *ibi. num.* 9. *pag.* 390.
An habuerit ab initio animum occidendi, quomodo cognoſcatur. *ibi. num.* 10. *pag.* 390.
Auctor rixæ quis dicendus. *ibi.*
Auctoritas Statuti finitur, ejus cauſa ceſſante. *Tit.* 4. § 8. *Clauſuræ. num.* 57. *pag.* 220.
Auditores Rotæ Romanæ ſecreta revelantes, ſunt excommunicati. *Tit.* 5. §. 6. *Revelatio. num.* 37. *pag.* 298.
Auguſta fruitur privilegiis Imperatoris. *Tit.* 2. §. 6. *læſa Majeſtatis num.* 7. *pag.* 78.
Non habet majeſtatem. *ibi.*
Aviditas æque damnata in cumulandis divitiis, ſicut in quærendis eleemoſinis. *Tit.* 3. *num.* 2. *pag.* 95.
Quæ ſit inter eas damnabilior. *ibi. num.* 4. *pag.* 95.
Aurum, aut argentum verum fabricans, non eſt punibilis. *Tit.* 6. §. 4. *Alchimiæ. num.* 4. *pag.* 350.
Sophiſticum prohibetur pro cudenda moneta, aut datione in ſolutum, non pro fabricandis vaſis. *ibi. num.* 8. *pag.* 350.
Auri ſophiſtici vas, in quo habetur pars auri veri, vendens, an incurrat pœnas Alchimiſtarum. *ibi. num.* 12. *& ſeqq. pag.* 351.
Aurum ſophiſticum vendens tantum pro tanto, aut tale pro tali, nullam pœnam debet ſubire. *ibi. num.* 13. *pag.* 351.
Auxilium præbens delicto, regulariter punitur minori pœna, quam principalis. *Tit.* 7. §. 8. *Parricid. num.* 40. *pag.* 427.

B

B*Aculus* venit nomine armorum. *Tit.* 7. §. 4. *Duellum. num.* 52. *pag.* 387.
Bannitus de jure ſtatutario poteſt occidi. *ibi.* §. 5. *Homicid. n.* 4. *pag.* 389.
Habetur pro hoſte Patriæ. *ibi.*
Poteſt occidi quoquomodo. *ibi.*
Illum occidens impune occidit, ſed remanet infamis. *ibi. num.* 85. *pag.* 403.
In cauſa gravi, & ardua, talis occidens non admittitur ſine tortura. *ibi.*
Baptiſmus debet præcedere, ut hæreſis incurratur. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis. num.* 3. *pag.* 85.
Per eum non eximitur homo a poteſtate Principis infidelis. *Tit.* 2. §. 6. *læſæ Majeſt. num.* 15. *pag.* 79.
Eſt janua Sacramentorum. *Tit.* 8. §. 1. *Abuſ. in Bapt. num.* 1. *pag.* 451.
Abuſus in Baptiſmo quotupliciter contingat. *ibi. num.* 2. *pag.* 451.
Abuſus in materia, aut forma Baptiſmi vix poteſt eſſe ſine dolo. *ibi. num.* 3. *pag.* 451.
Ex parte intentionis in Miniſtro, aut ſuſcipiente quomodo poteſt eſſe abuſus in Baptiſmo. *Tit.* 8. §. 1. *Abuſ. in Bapt. num.* 3. *&* 4. *pag.* 451.
Abuſus Baptiſmi in collatione quomodo contingit. *ibi. num.* 5. *pag.* 451.
Ex parte ſubjecti quando interveniat abuſus Baptiſmi. *ibi. num.* 7. *pag.* 452.
Baptiſmus iterabilis non eſt. *ibi. num.* 5. *pag.* 451.
Sed in dubio de validitare ſuſcepti, reiteratio Baptiſmi eſt neceſſaria. *ibi.*
Baptiſmi reiteratio criminalis quotupliciter contingat. *Tit.* 8. §. 1. *Abuſ. in Bapt. num.* 6. *p.* 452.
Si eſt ſine errore in intellectu, obligat ad pœnam ſolius facti. *ibi. num.* 6. *pag.* 452.
Si eſt cum errore circa Baptiſmum, hæreſim includit. *ibi.*
In ea delinquere poteſt tum conferens, tum ſuſcipiens. *ibi.*
Non eſt crimen mere Eccleſiaſticum. *ibi. num.* 20. *pag.* 454.
Ejus pœnæ. *ibi. num.* 16. *& ſeqq. pag.* 454.
Baptiſmi abuſus in materia, vel forma, quomodo probetur. *Tit.* 8. §. 1. *Abuſ. in Bapt. num.* 9. *pag.* 452.
Ex parte intentionis cum circumſtantiis aggravantibus, poteſt pœnam mortis inferre. *ibi. num.* 15. *pag.* 453.
Ejus pœnæ. *ibi. num.* 12. *& ſeqq. pag.* 453.
Baptiſmus flaminis reddit hominem membrum Chriſti. *ibi. num.* 14. *pag.* 453.
Baptizari poteſt monſtrum, ſi habet caput humanum. *Tit.* 8. §. 1. *Abuſ. in Bapt. num.* 7. *pag.* 452.
Beneficium Eccleſiaſticum ob hæreſim amittitur, quo ad titulum, ipſo facto; quo ad profeſſionem poſt ſententiam Judicis. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſi. num.* 53. *pag.* 93.
Quodvis ſimoniace comparatum, ante omnem declarationem eſt reſignandum, & fructus ejus ſunt reſtituendi. *Tit.* 8. §. 7. *Simonia. num.* 42. *pag.* 497.
Simplex, & oneroſum quæ ſint. *Tit.* 9. §. 9. *Reſidentia. num.* 3. *pag.* 552.
Simplex habens, non poteſt obligari ab Epiſcopo ad ſervitium Eccleſiæ. *ibi.*
Beſtialitas facit hominem unum quid cum beſtia. *Tit.* 4. §. 12. *Beſtialitas. num.* 1. *pag.* 246.
Ejus definitio. *ibi. num.* 2. *pag.* 246.
Specie differt ab aliis delictis carnis. *ibi.*
Ita eſt, ſi mulier ſucumbat bruto, ſicut ſi Vir incubet beſtiæ. *ibi. num* 3. *pag.* 240.
A' criminaliſtis male confunditur cum Sodomia. *ibi. num.* 4. *pag.* 246.
Differt ſpecie a Sodomia: *ibi. num.* 5. *pag.* 246.
Ejus atrocitas, a quo deſumenda. *ibi. num.* 6. *pag.* 246.
An ſit omnis immunditia commiſſa cum bruto. *ibi. n.* 7. *pag.* 246.
Mollities commiſſa cum bruto, non eſt beſtialitas. *ibi. num.* 8. *pag.* 247.
Per eam num poſſit generari homo. *ibi. num.* 10. *& ſeqq. pag.* 247.
Recenſentur multi nati ex coitu beſtiali. *ibi.*
Quomodo ſpecie varietur. *ibi. num.* 12. *pag.* 247.
Ejus pœnæ. *ibi. num.* 14. *pag.* 248.
Eſt delictum contra naturam humani generis. *ibi. num.* 16. *pag.* 248.
Non eſt reſervata per hoc, quod ſit reſervata ſodomia *ibi. num.* 20. *pag.* 249.
Bibliotheca formalis quæ ſit. *Tit.* 3. §. 4. *Alienatio. num.* 47. *pag.* 128.
V. libri. V. Fratres Minores.
Bigare quid importet. *Tit.* 9. §. 2. *Itinerantium. num.* 6. *pag.* 513.
Birruariis tanquam vilibus, ac infamibus non eſt credendum. *Tit.* 7. §. 1. *Armorum. num.* 15. *pag.* 360.
Blaſphemare eum advertentia eſt peccatum in Spiritum Sanctum. *Tit.* 1. §. 2. *Delicta. num.* 20. *pag.* 10.
Facto gravius eſt, quam verbo. *ibi. num.* 25. *pag.* 10.
Blaſphemia quid ſit. *Tit.* 5. §. 2. *Blaſphemia. n.* 1. *pag.* 260.
Ejus diviſio. *ibi. num.* 2. *&* 3. *pag.* 260.
Simplex, & hæreticalis quæ. *ibi. num.* 4. *pag.* 260.
Poteſt eſſe etiam contra Prælatos Eccleſiæ. *ibi. num.* 6. *pag.* 261.
Eſt etiam abutendo verbis Sacræ Scripturæ. *ibi. num.* 7. *pag.* 261.
Simplex eſt mixti fori: hæreticalis ſpectat ad Inquiſitores. *ibi. num.* 8. 9. *&* 10. *pag.* 261.
Poteſt eſſe factis, & dictis. *ibi. num.* 5. *pag.* 261.

In

In Prælatos Eccleſiæ poteſt eſſe ſimplex, & hæreticalis. *ibi. num.* 11. *pag.* 261.

Hæreticalis eſt etiam ea, quæ ſonat apoſtaſiam a fide. *ibi. num.* 18. *pag.* 262.

In crimine blaſphemiæ leges pœnales ſunt extendendæ. *ibi. num.* 22. *pag.* 263.

Ex iracundia blaſphemans, mitius puniendus. *ibi. num.* 23. *& ſeqq. pag.* 263.

Si non poteſt probari, an accuſandus ſit Reus. *ibi. num.* 28. *& ſeqq. pag.* 263.

Quomodo probetur. *ibi. num.* 31. *& ſeqq pag.* 264.

Probanda eſt per verba præciſa, & non per æquipollentia. *ibi. num.* 35. *pag.* 264.

Probatur per Teſtes ſingulares. *ibid. num.* 38. *pag.* 265.

Ejus pœnæ. *ibi. num.* 39. *& ſeqq. pag.* 266.

Blaſphemus conſuetudinarius quis dicatur. *Tit.* 5. §. 2. *Blaſphemia. num.* 43. *&* 44. *pag.* 266.

An gravius puniendus. *ibi.*

Blaſphemum os contra Papam quis dicatur aperire. *ibi. num.* 54. *& ſeqq. pag.* 267.

Blaſphemans dignitatem Cardinalium, ac Epiſcoporum a quo puniendus. *ibi. num.* 58. *&* 59. *pag.* 268.

Bona. Bonorum poſſeſſione privantur Hæretici poſt ſententiam Judicis. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis num.* 58. *pag.* 93.

Eorum jure privantur iidem a puncto commiſſi criminis. *ibi.*

Religioſus habet jus ad bona ſui Ordinis. *Tit.* 9. §. 3. *Hoſpitalitatis. num.* 5. *pag.* 517.

Bona Conventus communia ſunt. Fratribus Advenis, & incolis. *ibi. num* 6. *pag* 517.

Bona Eccleſiaſtica ſoli Deo competunt quo ad directum dominium. *Tit.* 3. §. 1. *Proprietas. num* 20. *pag.* 100.

Eorum dominus non eſt nec Papa, nec Abbas cum Monachis. *ibi.*

Alienari prohibita quæ? *Tit.* 3. §. 4. *Alienatio. num.* 5. *pag.* 122.

Quomodo poſſint alienari. *ibid. num.* 22. *& ſeqq pag.* 124.

Eorum diviſio. *ibi. num.* 5. *pag.* 122.

Eorum diverſitas. *ibi. num.* 19. *& ſeqq. pag.* 124.

Modica quæ cenſeantur. *ibi. num.* 6. *pag.* 122.

Modica non veniunt ſub prohibitione alienationis. *ibi. num.* 5. *pag.* 122.

Si ſunt de menſa Capituli, nequeunt alienari, ſine ejus conſenſu. *ibi. num.* 9. *pag.* 122.

Ob quam neceſſitatem poſſint alienari. *ibi. num.* 22. *& ſeqq' pag.* 124.

Eorum conſumptio aſſimilatur peculatui. *Tit.* 3. §. 7. *Dilapidatio. num.* 6. *pag.* 144.

Eorum adminiſtratio eſt duplex. *ibi. num.* 7. *pag.* 144.

Qui ea adminiſtrat, de qua culpa teneatur. *ibi. num.* 9. *p.* 145. V. *Alienari.*

Bona Confraternitatum laicalium an ſint Eccleſiaſtica. *Tit.* 3. §. 4. *Alienatio. num.* 20. *&* 21. *pag.* 124.

Bonum totius præferendum bono partis. *Tit.* 7. §. 10. *Abortus. num.* 31. *pag.* 442.

Majus minori præferendum. *Tit.* 9. §. 1. *Jejuniorum. num.* 47. *pag.* 509.

Bonus ſemel præſumitur durare bonus, niſi contrarium probetur. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. num.* 70. *pag.* 400.

Bos quando venire poſſit nomine jumenti. *Tit.* 9. §. 2. *Itinerantium. num.* 4. *pag* 512.

Brachio ſæculari quando tradantur Hæretici. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis. num.* 61. *pag.* 94.

Brutum quare comburendum cum homine, qui cum eo coivit. *Tit.* 4. §. 12. *Beſtialitas num.* 16. *pag.* 248.

Sodomitans qua pœna puniendus *ibi. num.* 21. *pag.* 249.

Quod nam ſit, *Tit.* 9. §. 2. *Itinerantium. n.* 4. *pag.* 517.

Bullæ Papales quæ, & quare dicantur, & quomodo judicentur falſæ. *Tit.* 6. *num.* 11. *pag.* 323.

De largitione munerum per non uſum non obligare, falſum eſt. *Tit.* 3. §. 5. *Donatio. num.* 7. *pag.* 130.

De datis, vel promiſſis pro gratia, vel juſtitia ſunt etiam in uſu. *ibi.* §. *Donatio. num.* 8. *pag.* 130.

Sunt confirmatæ per Conſtitutiones BENEDICTI XIV. *ibi. pag* 130.

Bulla contra Clericos ſodomitas eſt favorabilis. *Tit.* 4. §. 11. *Sodomia. num.* 53. *pag.* 241.

Talis Bulla explicatur. *ibi. num.* 56. *& ſeqq. pag.* 242.

C

Cadaver humanum violare ſacrilegium eſt. *Tit.* 4. §. 10. *Mollities. num.* 13. *pag.* 230.

Cum hoc coire gravius eſt, quam idem expoliare. *ibi.*

Hoc exenterans, concidens, aut elixans, incurrit excommunicationem. *ibi. num.* 14. *pag.* 230.

Æſtimationem non recipit. *ibi.*

Eo carnaliter abutens, gravius delinquit, quam concidendo, aut elixando. *ibi.*

Illud ſpolians committit ſacrilegium. *Tit.* 5. §. 3. *Infamatio. num.* 45. *pag.* 277.

Illud offendere, eſt ad inſtar ſacrilegii legalis. *ibi.* §. 5. *Libellus. num.* 23. *pag.* 286.

Cadaver abortivi, ſi ejus ſexus non diſcernitur, præſumitur maſculi. *Tit.* 7. §. 10. *Abortus. num.* 14. *pag.* 438.

Cædes conjuncti per lineam tranſverſalem non eſt parricidium. *ibi.* §. 8. *Parricidium. num.* 27. *pag.* 425.

Cædes quid ſit. *Tit.* 7. §. 8. *Parricidium. num.* 11. *pag.* 422.

Cæremoniæ profeſſionis Sagarum, aut Magorum cum Dæmone. *Tit.* 4. §. 13. *Dæmonialitas. n.* 13. *pag.* 251.

Calumnia, quomodo diſtinguatur ab infamatione. *Tit.* 5. §. 3. *Infamatio. num.* 2. *pag.* 272.

Quid ſit. *Tit.* 5. §. 4. *Calumniatio. num.* 1. *pag.* 279.

Tres conditiones requirit. *ibid.*

Propria, & impropria quando ſit. *ibi. num.* 2. *pag.* 279.

Realis, & præſumpta quæ. *ibi. num.* 3. *pag.* 279.

De ea quando poſſit accuſatus reacuſare accuſatorem. *ibi. num.* 4. *pag.* 279.

Eam non tenetur probare actor procedendo civiliter; ſed tenetur, ſi procedit criminaliter. *ibi. nu.* 5. *pag.* 279.

In quibus Cauſis præſumatur. *ibi. num.* 6. *pag.* 280.

Ab ea præſumpta nihil ſalvat, ſi actor non probat. *ibi. num.* 7. *pag.* 280.

Si actor probat ſemiplene, non præſumitur. *ibi. num.* 7. *pag.* 280.

Si actor ſit ſolitus calumniari, per ſemiplenam probationem non ſalvatur a calumnia. *ibi. num.* 9. *pag.* 280.

Si actor deceptus ſit a Teſtibus, evadit. *ibid. num.* 10. *pag.* 280.

Quomodo probetur. *ibi. num.* 3. *& ſeqq. pag.* 279.

Ejus pœnæ. *ibi. num.* 11. *& ſeqq. pag.* 280.

Calumniator eſt infamis etiam ante ſententiam Judicis. *Tit.* 5. §. 4. *Calumniatio. num.* 12. *pag.* 281.

Obligatur ad pœnam talionis. *ibi. num.* 14. *pag.* 281.

Apud Minores eſt ipſo facto excommunicatus. *ibi. num.* 16. *pag.* 282.

Tenetur ad damna, & intereſſe partis. *ibi. num.* 11. *pag* 281.

Condemnatus de calumnia eſt perjurus. *ibid. n.* 12. *pag.* 281.

Cancellatio quomodo fiat. *Tit.* 6 §. 1. *Lit. falſ n.* 13. *pag.* 327.

Ex ea quomodo habeatur ſuſpicio falſitatis in ſcriptura. *ibi.*

Capanna non venit nomine domus. *Tit.* 9. §. 5. *Incendium. num.* 16. *pag.* 527.

Capere, & *recipere* quomodo differant. *Tit.* 3. §. 2. *Pecuniæ. num* 16. *pag.* 109.

Capitalis pœna. V. Pœna.

Cappellam in ſua Eccleſia concedentes Fratres Minores, non alienant ejus dominium. *Tit.* 3. §. 4. *Alienatio. n.* 51. *pag.* 128.

Eam quomodo concedere poſſint. *ibi. num.* 52. *pag.* 129.

Captus in limine domus non dicitur captus in domo. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 20. *pag.* 24.

Captum de manu familiæ eximens, quotupliciter poteſt ſuum crimen gravare. *Tit.* 9. §. 7. *Carcer. n.* 9. *pag.* 536.

Captura. V. Carcer.

Capite minutus eſt, qui amittit libertatem. *Tit.* 1. §. 4. *Pœnæ. num.* 24. *pag.* 18.

Capitis maximam, & mediam diminutionem ſequitur mors civilis. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. n.* 63. *pag.* 399.

Carcer perpetuus quando detur Clerico. *Tit.* 1. §. 4. *Pœnæ. num.* 18. *pag.* 17.

Non eſt dandus Apoſtatæ ante abſolutionem. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 162. *pag.* 42.

Ad cuſtodiam quando ſit dandus. *ibi. num.* 163. *pag.* 43.

Non

Non poteſt ſine conſenſu Diffinitorii dari contumaci. *Tit.* 2. §. 2. *Inobedientia*. *num.* 90. *pag.* 56.

Perpetuus æquivalet decennio pœnæ triremium. *Tit.* 4. §. 4. *Adulterium*. *num.* 72. *pag.* 194.

Quomodo regulanda ſit proportio durationis carceris ad durationem triremium. *ibi.*

Carcerum violationis delictum quomodo definiatur. *Tit.* 9. §. 7. *Carcerum*. *num.* 1. *pag.* 535.

Carcer multipliciter violatur. *ibi. num.* 2. *pag.* 535.

Injuſte detentus in carcere poteſt eum rumpere, & fugere. *ibi. num.* 3. *pag.* 535.

Injuſtitia tantum probabilis carcerationis non legitimat fugam a carcere. *ibi.*

E' carcere aliquem eruere, & de manu familiæ eripere, idem crimen eſt; non tamen eſt exacte æquale. *ibi. num.* 4. & 5. *pag.* 536.

Carceres æquiparantur muris Civitatis. *Tit.* 9. §. 7. *Carcerum*. *num.* 5. *pag.* 536.

Quare dicantur ſancti. *ibi.*

Eis ædificium privatum nequit conjungi, neque appodiari. *ibi.*

Reædificari non poſſunt ſine auctoritate Reip. *ibi.*

In eorum fractura duo crimina committuntur. *ibi.*

Important locum munitum peſſulis, & feris. *ibi. num.* 6. *pag.* 536.

Eximens retentum, aut cuſtoditum de mandato Judicis tantum in aliquo loco, non ita delinquit ut eximens detentum in carcere. *ibi.*

Crimen violationis Carcerum ex quibus aggravetur. *ibi. num.* 7. *pag.* 536.

Eximens carceratum falſo mandato Judicis, plus delinquit, quam eximendo fraude, vel aſtutia. *ibi. nu.* 8. *pag.* 536.

Carcerum violationis crimen quomodo probandum. *Tit.* 9. §. 7. *Carcerum*. *num.* 10. & *ſeqq. pag.* 537.

Eximens captum de manu familiæ quotupliciter poteſt ſuum crimen aggravare. *ibi. num.* 9. *pag.* 536.

Carcerati fugam evaſiſſe ob negligentiam cuſtodis, quo caſu præſumatur. *ibi num.* 11. *pag.* 537.

Diligentiæ adhibendæ a Cuſtode carceris, ne carcerati poſſint evadere. *ibi. num.* 12. *pag.* 537.

Fractura carceris ſi apparet facta deforis, quid eſt agendum. *ibi. num.* 13. *pag.* 537.

Si nulla apparet negligentia Cuſtodis, nec quod ei facta fuerit fraus, aut violentia, quomodo ſe geret Judex. *ibi. num.* 14. *pag.* 537.

Pœnæ violationis carcerum. *ibi. n.* 15. & *ſeqq. pag.* 538.

Pœna fugientis è manibus familiæ. *ibi. n.* 16. *pag.* 538.

Pœna carcerati ob cauſam criminalem, ſi fugit cum fractura carceris. *ibi. num.* 17. & *ſeqq. pag.* 539.

Occidens Cuſtodem impedientem fugam è carcere debet mori. *ibi. num.* 20. *pag.* 539.

Si tantum eum vulnerat, quæ pœna debeatur. *ibi.*

Pœna carcerati ob cauſam civilem, ſi frangit carcerem, & fugit. *ibi. num.* 21. *pag.* 539.

Pœna nulla eſt fugientis è carcere, nulla facta violentia. *ibi. num.* 22. *pag.* 540.

Monitum pro Cuſtodibus carcerum. *ibi.*

Attentantes fugam eum fractura carceris, quomodo puniendi. *ibi. num.* 23. *pag.* 540.

Praxis ſenatus Mediolanenſis circa hoc. *ibi.*

Pœna Cuſtodis carcerum habentis culpam in fuga carcerati. *ibi. num.* 24. & *ſeqq. pag.* 540.

Pœnæ cooperantium fugæ carcerati, aut carcerandi. *ibi. num.* 27. *pag.* 541.

Eripiens de manu familiæ injuſte captum, non eſt puniendus. *ibi.*

Ereptio de manu familiæ, ut ſit juſta, ſupponit injuſtitiam manifeſtam capturæ. *ibi. num.* 28. *pag.* 541.

In dubio de juſtitia capturæ, præſumptio ſtat pro Judice. *ibi.*

Pœnæ eximentis captum pro cauſa Civili. *ibi. num.* 29. & *ſeqq. pag.* 541.

Eximens captum pro debitis, tenetur ad ſolvenda debita creditori magis, quam ſi eſſet fidejuſſor pro capto. *ibi. num.* 30. *pag.* 541.

Talis eximens non admittitur ad probandum, quod exemptus non eſſet debitor. *ibi.*

Si plures ſint eximentes, ut præfertur, omnes tenentur in ſolidum ad ſolutionem debiti, *ibi.*

Pœnæ eximentes captum ob cauſam criminalem. *ibi. num.* 31. & *ſeqq. pag.* 542.

Quid juris, ſi eximens captum, ut præfertur, eſſet fœmina. *ibi. num.* 34. & 35. *pag.* 542.

Pœna eximentis carceratum ob cauſam criminalem. *ibi. num.* 36. & *ſeqq. pag.* 542.

Pœna eſt temperanda cum eo, qui ob veram amicitiam eximit carceratum. *ibi. num.* 41. *pag.* 543.

Qua pœna puniendus conſanguineus, qui non potens eximere carceratum furcis ſuſpendendum, ipſum venenat. *ibi. num.* 42. & *ſeqq pag.* 543.

Pœna Cuſtodis carcerum, aut alterius Officialis curiæ, qui concumbit cum muliere carcerata. *ibi. num.* 46. & 47. *pag.* 544.

Pœnæ canonicæ contra eximentes captos, aut capiendos a S. Officio, cum fractura carcerum, vel ſine. *ibi. num.* 48. *pag.* 544.

Carceratio formalis non confunditur cum tempore portandi ſignum probationis in Apoſtata. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia*. *num.* 123. *pag.* 38.

Importat flagellationem, & jejunium. *ibi. nu.* 124. *p.* 38.

Carceratio clauſtralis permittit egreſſum a Conventu pro ſola publica neceſſitate, & utilitate. *ibi. n.* 129. *p.* 39.

Talis neceſſitas, ac utilitas quomodo intelligenda. *ibi. num.* 128. & 129. *pag.* 39.

Carceratio contumacis quomodo regulanda. *Tit.* 2. §. 2. *Inobedientia*. *num.* 89. & *ſeqq. pag.* 55.

Cardinalis eſt Conſiliarius, & pars corporis Papæ. *Tit.* 2. §. 6. *Læſæ*. *num.* 18. *pag.* 80. & *Tit.* 5. §. 2. *Blaſphemia*. *num.* 58. *pag.* 268.

In eum poteſt committi crimen Læſæ Majeſtatis. *ibi.*

Cardinalibus ſimul cum Papa commiſſa eſt univerſalis Eccleſiæ adminiſtratio. *Tit.* 5. §. 2. *Blaſphemia*. *n.* 58. *pag.* 268.

Cardinalis revelans ſecreta Conſiſtorii Apoſtolici, quas pœnas incurrat. *Tit.* 5. §. 6. *Revelatio*. *n.* 39. *pag.* 298.

Cardinalis. V. Dignitas.

Carere. *V. Verbum*.

Carnes comedens in diebus prohibitis poteſt ab Inquiſitore puniri. *Tit.* 9. §. 1. *Jejuniorum*. *num.* 6. *pag.* 502.

Caſtitas deſcribitur. *Tit.* 4. *pag.* 155.

Ejus elogia. *ibi. pag.* 155.

Eſt requiſita ad ſtatum Religioſum. *ibi. pag.* 155.

A Papa ſine magna cauſa nequit diſpenſari. *ibi. pag.* 155.

Non admittit parvitatem materiæ. *ibi. pag.* 155.

Caſus quinque Papæ reſervati. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ*. *n.* 80. *pag.* 224.

Quando dicatur intervenire caſus in homicidio caſuali. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium*. *num.* 41. *pag.* 396.

Caſus quomodo poſſint in Religionibus reſervari. *Tit.* 8. §. 4. *Abuſ. in Confeſſ. num.* 43. *pag.* 470.

Caſum aliquem nequit Superior Regularis ſibi reſervare, niſi ſervata forma, præſcripta a Clemente VIII. *ibi. num.* 44. *pag.* 470.

Dogmatizans non poſſe Superiores majores reſervare caſus in religionibus juxta formam præſcriptam, a quo ſit puniendus. *ibi. num.* 46. *p.* 470.

Cathecumenus nequit eſſe Hæreticus. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis*. *num.* 3. *pag.* 85.

Catholici laici nequeunt ditare Hæreticos donatione, legato, hæreditate, &c. ſine ſuſpicione hæreſis. *ibi. n.* 33. *pag.* 90.

Cauſa. Cauſæ debilitas aggravat delictum. *Tit.* 1. §. 2. *Delicta*. *num.* 19. *pag.* 9.

Cauſæ legitimæ, ob quas fœminæ poſſunt ingredi Clauſtra Regularia, enumerantur. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ*. *num.* 9. & *ſeqq. pag.* 212.

Cauſa prohibitionis ceſſante, ceſſat prohibitio. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ*. *num.* 57. *pag.* 220.

Cauſa ceſſante finitur auctoritas Statuti, *ibi.*

Cauſa, cum reducitur ad non cauſam, perinde eſt, ac ſi in principio non fuiſſet. *ibi.*

Cauſa expreſſa in proemio legis, eſt motiva legiſlatoris. *ibi.*

Ubi major eſt cauſa delinquendi, ibi præſumitur delictum. *Tit.* 7. §. 3. *Provocatio*. *num.* 7. *pag.* 369.

Cau-

Cauſa nova, ob quam quis poſt reconciliationem poteſt alium offendere. *Tit.* 7. §. 7. *Proditorium*. *num.* 15. *pag.* 419.

Cauſidicus oſtendens adverſæ parti inſtrumentum ſibi ſecreto conſignatum, tenetur de falſo. *Tit.* 5. §. 6. *Revelatio*. *num.* 9. *pag.* 294.

Cautela adhibenda a Confeſſario in reſtituenda pecunia, ne delinquat contrectatione. *Tit.* 3. §. 2. *Pecuniæ*. *n.* 51. *pag.* 114.

Adhibenda in recognitione furti, facienda per Teſtes. *Tit.* 3 §. 6. *Furtum*. *num.* 15. *pag.* 133.

Adhibenda a Judice Regulari in procedendo de crimine carnis. *Tit.* 4. §. 4. *Adulterium*. *n.* 75. *& ſeqq.* *p.* 194.

Servanda a Judicibus antequam pronuncient, conſtare de vi illata in defloratione. *ibi.* §. 5. *Stuprum*. *n.* 8. *pag.* 196.

Practicanda ab Accuſatore pro aſſecurandis Teſtibus. *Tit.* 5. §. 4. *Calumniatio*. *num.* 10. *pag.* 280.

Adhibenda a Judice in recognitione falſæ monetæ. *Tit.* 6. §. 3. *Falſificatio*. *num.* 31. *pag.* 345.

Cautio de non offendendo poteſt peti ab eo, cui minæ ſunt incuſſæ, *Tit.* 7. §. 2. *Minæ num.* 14. *pag.* 366.

Poteſt etiam exigi a Judice ex officio. *ibi.*

Cautio de non offendendo eſt pœna. *ibi.* *num.* 15. *pag.* 366.

Eam petens debet probare, ſe habere juſtam cauſam timoris. *ibi.*

Cella. In quolibet ingreſſu alienæ cellæ an crimen a minoribus committatur. *Tit.* 4. §. 1. *Conſortium num.* 62. *& ſeqq. pag.* 165.

Cenſuræ ad quem finem ſint introductæ. *Tit.* 2. §. 2. *Inobedientia*. *num.* 23. *pag.* 50.

Cenſus ſunt bona immobilia. *Tit.* 3. §. 4. *Alienatio*. *num.* 10. *pag.* 123.

Charta inducens ad turpia, data a Confeſſario pœnitenti, ab hoc legenda poſt Confeſſionem, reddit illum Reum de ſollicitatione. *Tit.* 4. §. 2. *Sollicitatio*. *num.* 7. *pag.* 172.

Maculata, quando inducat ſuſpicionem falſitatis. *Tit.* 6. §. 1. *Liter. falſif. num.* 15. *pag.* 327.

Diverſa, quando reddat ſcripturam ſuſpectam de falſitate. *ibi.* *num.* 21. *pag.* 327.

Character ordinis non eſt validior charactere Baptiſmi. *Tit.* 2. §. 6. *Læſæ*. *num.* 15. *pag.* 79.

Characterum diverſitas quando inferat ſuſpicionem falſi. *Tit.* 6. §. 1. *Liter. falſif. num.* 16. *pag.* 327.

Chirurgiam exercere prohibentur Clerici. *Tit.* 9. §. 8. *Artium*. *num.* 3. *pag.* 545.

Eam exercere nequit Regularis. *ibi.* *num.* 21. *pag.* 548.

Chriſtianitas probanda eſt in eo, qui occiſus eſt, ut conſtet de aſſaſſinio. *Tit.* 7. §. 6. *Aſſaſſinium*. *num.* 3. *pag.* 406.

Chriſtianus reputatur, qui inter Chriſtianos degit, niſi contrarium probetur. *ibi.* *num.* 4. *pag.* 406.

Cinguli militaris privatio quid importet. *Tit.* 4. §. 6. *Inceſtus*. *num.* 11. *pag.* 201.

Citatio Rei, a quo invalidatur. *Tit.* 2. §. 2. *Inobedientia*. *num.* 28. *pag.* 50.

Citatio. V. Contumacia.

Clavem Cellæ non reſignans Superiori, quando cenſeatur proprietarius. *Tit.* 3. §. 1. *Proprietas*. *num.* 68. *pag.* 104.

Clauſtralibus omnibus de jure communi vetitum eſt arma deferre. *Tit.* 9. §. 1. *Armorum*. *num.* 11. *pag.* 359.

Clauſulæ importantes latam ſententiam quæ. *Tit.* 1. §. 4. *Fonæ*. *num.* 32. *pag.* 18.

Appoſitæ in lege, quando eam reſtringant. *Tit.* 2. §. 2. *Inobedientia*. *num.* 103. *pag.* 57.

Poſitæ in fine referuntur ad omnia præcedentia, ſi non ſubeſt ratio diverſitatis. *Tit.* 5. §. 2. *Blaſphemia*. *num.* 65. *pag.* 269.

Clauſura. Ejus limites deſignant Superiores. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia*. *num.* 24. *pag.* 24.

Ejus violatio quotupliciter contingat. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ*. *num.* 1. *pag.* 211.

Eſt de jure naturæ Religioſorum Cœnobitarum. *ibi.* *num.* 2. *pag.* 211.

Habet fundamentum in jure Eccleſiaſtico primitivo, & Divino. *ibi.* *num.* 3. *pag.* 211.

Ejus nomine quæ partes Monaſterii veniant. *ibi.* *num.* 17. *pag.* 213.

Ad eam conſtituendam ſufficit ſepes, aut foſſa deſignata, ſeu ſulcus. *ibi.*

Clauſura formalis remanet, licet dirutus ſit murus clauſuræ materialis. *ibi.* *num.* 18. *pag.* 213.

Quid juris, ſi Religioſus comitatur fœminam ex ſe ingreſſam in clauſuram. *ibi.* *num.* 29 *pag.* 215.

Quomodo Religioſus comitando fœminam, ut præfertur, delinquat, aut non. *ibi.* *num.* 30. *pag.* 215.

Detinens diutius talem fœminam intra clauſuram ſubit pœnas introducentium. *ibi.* *num.* 32. *pag.* 215.

Influens in permanentiam fœminæ intra clauſtra ita delinquit, ut influens in ejus ingreſſum. *ibi.* *num.* 33. *pag.* 216.

Clauſura fœminarum Religioſarum in lege veteri, & nova. *ibi.* *num.* 34. *&* 35. *pag.* 216.

Clauſura Monialium per plura Concilia, & Canones ordinata. *ibi.* *num.* 35. *pag.* 216.

Prohibitio facta fœminis circa ingreſſum clauſuræ virorum, facta eſt fœminis, & viris reſpectu clauſuræ Monialium. *ibi.* *num* 36. *pag.* 216.

Clauſuræ violatio quomodo probetur. *ibi.* *num.* 37. *& ſeqq. pag.* 217.

In hoc crimine an viſitandum ſit corpus delicti, deprehendendo fœminam introductam. *ibi.* *num.* 38. *pag.* 217.

Quid agendum, ſi Religioſus introducat fœminam in Conventum, eamque noctu detineat. *ibi.* *num.* 39. *& ſeqq pag.* 217.

Quid ſi Superior eſſet de hoc Reus. *ibi.* *num.* 45. *pag.* 217.

In Regulari introducente fœminam non requiritur præſumptio, ſed ſufficit culpa. *ibi.* *num.* 53. *pag.* 220.

Permittens fœminas intrare clauſuram, dum in Conventu nullus eſt Religioſus, an incurrat pœnas introducentium. *ibi.* *num.* 57. *pag.* 220.

Crimen introducentium fœminas in clauſuram quomodo graduetur in gravitate. *ibi.* *num.* 59. *pag.* 221.

Introducens fœminam ob meram curioſitatem, incurrit tantum pœnas Bullæ. *ibi.* *num.* 60. *pag.* 221.

Impetrantes ex falſa cauſa facultatem intrandi in clauſuram Monialium, incurrunt cenſuram. *ibi.* *num.* 68. *pag* 222.

Licentia intrandi clauſuram Monialium, ſufficit oretenus data. *ibi.*

Non ſufficit tamen tacita, ſed requiritur expreſſa. *ibi.*

Per epichejam aliquando licet ingredi ſine licentia obtenta. *ibid.*

Intrans Clauſuram Monialium, & non ad luxuriandum, an ſubeat pœnas intrantium ad luxuriandum. *ibi.* *num.* 69 *&* 70. *pag.* 222.

Intrans quoquomodo noctu Clauſuram Monialium, in ſtatu Eccleſiaſtico ſuſpenditur. *ibi.* *num.* 71. *pag.* 222.

Ingrediens per ſubterraneos cuniculos dictam clauſuram, furcis eſt ſuſpendendus. *ibi.* *n.* 71. *pag.* 222.

Clericus quando perpetuo ſit carcerandus. *Tit.* 1. §. 4. *Pœnæ*. *num.* 18. *pag.* 17.

In Sacris ducens uxorem, eſt ſuſpectus de fide. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia*. *num.* 7. *pag.* 21.

Clericis vetitum ſpectacula repræſentare. *ibi.* *num.* 17. *pag.* 44.

Clericus eſt pars Reipublicæ. *Tit.* 2. §. 6. *Læſæ*. *num.* 15. *pag.* 79.

Non eximitur a juramento fidelitatis erga Principem naturalem. *ibi.*

An poſſit committere in Principem naturalem laicum crimen Læſæ majeſtatis. *ibi.*

Clericus filius Rei de Læſa majeſtate, non ſubit pœnas, quas incurrunt alii ejuſdem filii. *ibi.* *num.* 43. *pag.* 84.

Clericus Reus de Læſa majeſtate Principis laici, an perdat privilegium fori, & canonis. *ibi.* *num.* 47. *pag.* 84.

Clericus fur qua pœna afficiendus. *Tit.* 3. §. 6. *Furtum*. *num.* 52. *pag.* 140.

Clericus non poteſt cohabitare cum fœminis etiam conjunctis, ſi ſint ſuſpectæ, neque cum eis habere familiaritatem. *Tit.* 4. §. 1. *Conſortium*. *n.* 1. *&* 2. *p.* 155. *&* 156.

Exercens concubitum vagum, puniendus ut concubinarius. *ibi.* *num.* 32. *pag.* 162.

Concubinarius ante privationem beneficii debet ter moneri. *ibi.* *num.* 35. *pag.* 163.

Quomodo monendus. *ibi.* *pag.* 163.

Si non eſt Beneficiatus, qua pœna puniendus de concubinatu. *ibi.* *num.* 37. *pag.* 163.

Dicitur monitus non reſipiſcere ſi cum eadem, aut alia fœmina ad peccatum revertitur. *ibi. num.* 53. *pag.* 184.
Donationem, aut legatum ex teſtamento nequit relinquere concubinæ, & legatum eſt nullius valoris in utroque foro. *Tit.* 4. §. 3. *Fornicatio. num.* 20. *pag.* 182.
Deprehenſus in actu turpi cum ſponſa per verba de præſenti, poteſt ſine cenſura percuti a ſponſo. *Tit.* 4. §. 4. *Adulterium. num.* 35. *pag.* 188.
Clericus adulter quomodo puniendus. *ibi. num.* 42. & *ſeqq. pag.* 190.
Stuprans virginem quomodo puniendus. *Tit.* 4. §. 5. *Stuprum. num.* 14. & *ſeqq. pag.* 197.
Inceſtuoſus qua pœna puniendus. *Tit.* 4. §. 6. *Inceſtus. num.* 20. *pag.* 203.
Raptor, quas pœnas incurrat. *ibi.* §. 7. *Raptus. num.* 32. *pag.* 209.
Clericis de jure antiquo vetitum eſt admittere fœminas intra eorum Clauſtra, & Sacriſtiam. *ibi.* §. 8. *Clauſuræ. num.* 5. *pag.* 211.
Clericus vitians Monialem, qua pœna ſit plectendus. *Tit.* 4. §. 9. *Sacrilegium. num.* 20. *pag.* 227.
Clericus ſodomita quomodo puniendus. *Tit.* 4. §. 11. *Sodomia. num.* 53. & *ſeqq. pag.* 241.
Bulla contra Clericos ſodomitas explicatur. *ibi. num.* 56. & *ſeqq. pag.* 242.
Clericus ſodomita occultus non incurrit pœnas Bullæ contra Clericos ſodomitas. *ibi. num.* 70. *pag.* 243.
Dicta Bulla percutit Clericos ſodomitas tam patientes, quam agentes. *ibi. num.* 72. *pag.* 244.
Clericus Regularis ordinandus non poteſt a Provinciali dimitti, niſi ad Epiſcopum ſui domicilii. *Tit.* 6. §. 1. *Liter. falſ. num.* 70. *pag.* 333.
Quæ requiſita debet habere apud Minores de Obſervantia. *ibi num.* 71. *pag.* 333.
Clerici in pari crimine non puniuntur æquali pœna cum laicis. *Tit.* 7. §. 1. *Armorum. num.* 18. *pag.* 361.
An ligentur legibus Principis laici contra deferentes arma. *ibi. num.* 19. *pag* 361.
Obligantur ad leges clauſas in corpore juris Civilis, deficiente jure Canonico. *ibi. num.* 20. *pag.* 361.
Computantur inter cives, ac membra Reipubl. *ibi.*
Puniuntur a Judice Eccleſiaſtico, ſi committunt in legem Principis laici. *ibi.*
Reperti cum armis prohibitis, poſſunt capi a familia laica, & duci ad ſuum Judicem. *ibi. num.* 21. *pag.* 361.
In hoc caſu præſumitur licentia interpretativa Judicis Eccleſiaci. *ibi. num.* 22. *pag.* 361.
Clericis an poſſint Ordinarii dare licentiam deferendi arma brevioris menſuræ. *ibi. num.* 23. *pag* 362.
Clericus, qui nolit fugere, ſi occidit ſe invadentem, non evadit pœnas homicidii. *Tit.* 7. §. 3. *Provocatio. num.* 66. *pag.* 376.
Eum conſpurcans atramento, lotio, ſtercore &c. incidit in cenſuram. *ibi. num.* 43. *p.* 374.
Occidens furem ſit Irregularis. *Tit.* 7. §. 5. *Homicid. num.* 20. *p.* 392.
Procurans abortum, quas pœnas incurrat. *ibid.* §. 10. *Abortus. num.* 61. & *ſeqq. p.* 446.
In dubio facti circa homicidium, debet petere diſpenſationem ab irregularitate. *ibi. num.* 43. *p.* 443.
In ſacris, iniens Matrimonium, eſt ſuſpectus de hæreſi, & quomodo. *Tit.* 8. §. 5. *Abuſ. in matrim. num.* 2. *p.* 491.
Clerici non poſſunt eſſe Judices, Miniſtri publici, aut Procuratores Principis laici, nec Tabelliones, Actores, aut Teſtes in cauſa ſanguinis; nec exercere mercaturam, Medicinam, Chirurgiam, nec artem hiſtrionicam. *Tit.* 9. §. 8. *Artium. num.* 3. *p.* 545.
Vacare poſſunt arti honeſtæ, non tamen ſordidæ. *ibi. num.* 3. *p.* 545.
Clytoris quid ſit, & quibus vaſis conſtet. *Tit.* 4. §. 11. *Sodomia. num.* 25. *p.* 234.
In fœminis Ægiptiis, & Æthiopiſſis inſigniter apparet, & in nonnullis Europæis. *ibi. num.* 16. *p.* 234.
In juventute poteſt erumpere, & in quibus. *ibi. num.* 17. *p.* 234.
Eruptus in quibuſdam fœminis, fecit credere eas converſas fuiſſe in mares. *ibi.*
Cogere nemo poteſt fœminas ad Religionem intrandam, aut impedire, ne profeſſionem emittant. *Tit.* 5. §. 9. *Suaſio. num.* 1. & 2. *p.* 316.
Cogi ad Religionem ex quibus cauſis fœmina poſſit. *ibi. num.* 12. *p.* 317.
Modus cogendi eſt mala tractatio fœminæ; coactio tamen non dicitur facta, niſi ejus effectus ſit ſecutus. *ibi.*
Cogentes mares ad Religionem, aut eorum profeſſionem impedientes, an incurrant excommunicationem latam contra cogentes fœminas. *ibi. num.* 8. *p.* 317.
Cogitatio accomodanda eſt ad ea, quæ frequentius accidunt. *Tit.* 9. §. 5. *Incendii. num.* 8. *p.* 525.
Cognatio generaliter accepta quid ſignificet. *Tit.* 7. §. 8. *Parricid. num.* 18. *p.* 424.
Spiritualis, & legalis quæ ſint, & quomodo contrahantur. *ibi.*
Naturalis requiritur in parricidio. *ibi. num.* 20. *p.* 424.
Cognati naturaliter qui dicantur. *ibi. num.* 19. *p.* 424.
Coire. Coiens cum fœmina, & ex inſtituto ſeminans extra vas, ne ſequatur generatio, ab Hebræis comparatur homicidæ. *Tit.* 4. §. 10. *Mollities. num.* 12. *p.* 230.
Coitus damnatus quis dicatur. *Tit.* 4. §. 4. *Adulter. num.* 45. *pag.* 190.
Cum fœmina mortua eſt mollities. *Tit.* 4. §. 10. *Mollities. num.* 13. *p.* 230.
Talis coitus quo ad culpam legalem poteſt dici ſacrilegium. *ibi.*
Ex coitu hominis cum bruto homines nati recenſentur. *Tit.* 4. §. 12. *Beſtialitas. num.* 10. *p.* 247.
Coitus cum Dæmone aut Incubo differt ſpecie a beſtialitate. *Tit.* 4. §. 13. *Dæmonialitas. n.* 3. *p.* 250.
Eſt cum cadavere. *ibi. num.* 4. *p.* 250.
Gravior eſt, quam cum bruto, & quare. *ibi. n.* 8. *p.* 250.
Creditur ab aliquibus eſſe phantaſticus. *ibi. num.* 9. *p.* 251.
Dupliciter contingit. *ibi. num.* 11. *p.* 251.
Coitus. V. Copula. V. Concubitus.
Collegium quid importet. *Tit.* 9. §. 1. *Jejuniorum. n.* 36. *p.* 507.
Colligationes prohibitæ, aut licitæ in electionibus, quæ ſint. *Tit.* 5. §. 8. *Subornatio. num.* 60. *p.* 315.
Colluctatio, ut ſalvet a pœna homicidii, qualis eſſe debet. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. num.* 5. *p* 389.
In ea occidens hominem ſaxo occultato intra pugnum, tenetur de homicidio proditorio. *ibi.*
Comminari. Comminatio quid ſignificet in jure. *Tit.* 5. §. 8. *Subornatio. num.* 49. *p.* 313.
Commiſſarius Viſitator, ſi congregato Capitulo ſubornaret Vocales, quid juris? *ibi. num.* 64. *p.* 315.
Deputatus a Generali ſub qua pœna acceptandus. *Tit.* 2. §. 2. *Inobedientia. num.* 55. *p.* 52.
Delegatus a Provinciali ſub qua pœna obediendus. *ibi. num.* 68. *p.* 54.
Commiſſarii quibus Prælatis comparentur. *ibi. nu.* 106. *p.* 57.
Committere quid ſignificet in jure. *Tit.* 7. §. 6. *Aſſaſin. num.* 31. *pag.* 411.
Communicatio privilegiorum ſit etiam in illis, quæ per ſolam conſuetudinem ſunt acquiſita. *Tit.* 7. §. 10. *Abortus. num.* 54. *pag.* 445.
Communitas eſt perſona ficta, cujus anima eſt communis conſenſus. *Tit.* 5. §. 5. *Libellus. num.* 21. *pag.* 286.
Ejus qualitas unde ſit deſumenda. *ibi.*
Ea quid importat. *Tit.* 9. §. 1. *Jejuniorum. n.* 36. *p.* 507.
Ad eam conſuetudinem quæ requirantur. *ibi. num.* 37. *pag.* 507.
In ea magis, quam alibi, convenit Religioſis refectionem ſumere. *ibi. num.* 44. *pag.* 508.
Communitas V. *lacticinia.*
Commutatio rei cum re, quando inducat proprietatem. *Tit.* 3. §. 1. *Proprietas. num.* 84. *pag.* 107.
Comœdias repræſentantes Regulares quando puniendi. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 175. *pag.* 44.
Complementum pœnæ. V. Pœna.
Compotator obligatur tantum civiliter erga utentem opera ſua. *Tit.* 6. *num.* 2. *pag.* 321.
Computum. Fallens in computo non tenetur de crimine falſi, nec contra eum datur actio, niſi de dolo. *ibid.*
Computa quomodo reddenda in Ordine Minorum de Obſervantia. *Tit.* 3. §. 7. *Dilapidatio. num.* 44. *pag.* 151.

Complex ſi neget crimen in adulterio, altero confitente, quid agendum. Tit. 4. §. 4. *Adulterium*. num. 31. pag. 188.
Sollicitans ad crimen gravius delinquit, quam ſollicitatus. ibi. num. 49. pag. 191.
Complices homicidii vocantur homicidæ, & eorum diverſitas recenſetur. Tit. 7. §. 5. *Homicidium*. n. 64. p. 399.
Compulſio quomodo differat ab inductione, & monitione. Tit. 5. §. 9. *Suaſio*. num. 18. pag. 318.
Conatus ad crimen, quando puniatur, ut crimen conſummatum. Tit. 4. §. 2. *Sollicitatio*. num. 38. pag. 177.
Conceſſio. In conceſſione generali non veniunt ſpecialia veriſimiliter non concedenda. Tit. 2. §. 6. *Læſæ*. n. 15. pag. 79.
Facta Primatibus, extenditur ad eorum domeſticos. Tit. 4. §. 8. *Clauſuræ*. num. 8. pag. 212.
Audiendi Miſſam tempore interdicti facta Patrifamilias, extenditur ad domeſticos. ibi.
Inveriſimilis, quando inducat in ſcriptura ſuſpicionem falſitatis. Tit. 6. §. 1. *Liter. falſif.* num. 23. pag. 328.
Concilium generale eſt regula infallibilis fidei, & morum. Tit. 8. §. 4. *Abuſ. in confeſſ.* num. 46. pag. 470.
Concordare diſſidentes officium pietatis eſt. Tit. 9. §. 8. *Artium*. num. 6. pag. 546.
Concordia malitioſa quando fiat. Tit. 2. §. 4. *Conſpiratio*. n. 15. & 21. pag. 67. & 68.
Concubina proprie quæ dicatur. Tit. 4. §. 1. *Conſortium*. n. 30. pag. 162.
Poteſt eſſe, etiam habitando extra domum concubini. ibi. §. 3. *Fornicatio*. num. 7. pag. 180.
Eſt, quæ parata ſemper eſt obſequi concubino. ibi.
Concubinæ legatum factum a milite armatæ militiæ, non valet. ibi. num. 19. pag. 182.
Eam alens Religioſus de bonis Monaſterii, tenetur de furto. ibi. num. 25. pag. 182.
Concubinatus quomodo probetur. Tit. 4. §. 3. *Fornic.* num. 9. pag. 180.
Eſt crimen mixti fori. ibi. num. 14. pag. 181.
Ejus pœnæ. ibi. num. 14. & ſeqq. pag. 181.
Licet ſit cum adulterio, non ſpectat ad Inquiſitores. Tit. 8. §. 5. *Abuſ. in matrim.* num. 16. pag. 473.
Concubinarius moriens abſque pœnitentia, caret ſepultura Eccleſiaſtica. Tit. 4. §. 3. *Fornicatio*. num. 18. pag. 181.
In ſacro ſepultus eſt exhumandus. ibid. ſi autem ante mortem ſignum contritionis dedit, poteſt ſepeliri in loco ſacro. ibi.
Punitus a Judice laico, poteſt iterum ab Eccleſiaſtico, & vice verſa puniri. ibi. num. 14. pag. 181.
Monitus, & non reſipiſciens eſt excommunicandus. ibi. num. 15. pag. 181.
Poteſt ab Epiſcopo puniri Synodali pœna, etiam abſque trina monitione. ibi. num. 16. pag. 181.
Eſt infamis, & repellitur a teſtificando. ibi. num. 17. pag. 181
Quomodo poſſit eſſe Religioſus. ibi. num. 24. pag. 182.
Concubitus carnalis in quo conſiſtat. Tit. 4. §. 11. *Sodomia*. num. 8. pag. 233.
Concubere quid ſignificet. Tit. 4. §. 3. *Fornicatio*. num. 7. pag. 180.
Condicere. Res accepta ob turpem cauſam poteſt condici a recipiente. Tit. 6. §. 3. *Falſificatio*. num. 10. pag. 342.
Condicere quid importet. Tit. 7. §. 4. *Duellum*. num. 6. pag. 381.
Condicere pugnam quid ſignificat. ibi.
Condictio eſt actio in perſonam. Tit. 7. §. 4. *Duellum*. nu. 6. pag. 381.
Conditiones requiſitæ, ut bona Eccleſiaſtica poſſint alienari. Tit. 3. §. 4. *Alienatio*. num. 7. pag. 122.
Eas ſufficit extrajudicialiter probare. ibi.
Confeſſarius Minorita recipiens pecuniam, ut alteri reſtituat, delinquit contrectatione. Tit. 3. §. 2. *Pecuniæ*. n. 50. p. 114.
Confeſſarius. V. *Sacerdos*. V. *Sollicitatio*. V. *Sigillum*. V. *Revelatio*.
Revelans audita in Confeſſione Sacramentali, quot jura violet. Tit. 5. §. 6. *Revelatio*. num. 15. p. 295.
Obligatur ad tacendum quidquid in Confeſſione audivit. ibi. num. 19. p. 296.
Tenetur probare, quod de iis, quæ revelavit, notitiam habuit extra Confeſſionem. ibi. num. 26. p. 297.
Si non probet, ſaltem ſemiplene, Reus eſt de revelata Confeſſione. ibi. num. 27. & ſeqq. p. 297.
Confeſſio extrajudicialis facit ſolum indicium ad torturam. Tit. 4. §. 1. *Conſortium*. num. 102. p. 169. & ad eam ſufficit. Tit. 5. §. 3. *Infamat.* num. 57. p. 304.
Confeſſio judicialis Rei ſanat defectus proceſſus. Tit. 4. §. 4. *Adulterium*. num. 27. p. 187.
Qualificata quando acceptetur in parte tantum favorabili Fiſco. ibi. num. 33. p. 188.
Proprie non eſt probatio. Tit. 4. §. 11. *Sodomia*. num. 79. p. 244.
Per eam inducitur notorium. ibi. p. 244.
Confeſſio Sacramentalis quando cadat ſub obligatione. Tit. 5. §. 1. *Omiſſio*. num. 2. p. 255.
Ac communio Paſchalis, cui tempori ſit alligata. ibi. n. 7. p. 256.
Ejus omiſſio contra laicos quomodo probetur. ibi.
Ejus actus quando incipiat, & duret. Tit. 4. §. 2. *Sollicitatio*. num. 15. p. 174.
Ejus abuſus quotupliciter contingat. Tit. 8. §. 4. *Abuſ. in Confeſſ.* num. 1. p. 463.
Contra eam peccat docens illam non eſſe neceſſariam ante communionem exiſtenti in peccato mortali. ibi. num. 3. p. 463.
An ſit de fide, eam eſſe neceſſariam ante communionem, examinatur. ibi. num. 4. & 5. pag. 463.
Ea abutitur Sacerdos, illam excipiens abſque approbatione Ordinarii. ibi. num. 7. p. 464.
Eadem abutitur non Sacerdos, illam audiens. ibi. num. 6. pag. 464.
Eam audire abſque approbatione, eſt crimen ſtellionatus, & habet gravitatem criminis falſi. ibi. num. 7. p. 464.
Illa abutitur, abſolvens a reſervatis ſine facultate requiſita. ibi. num. 8. p. 464.
Eadem abutitur, illius ſigillum frangens. ibi. n. 9. p. 464.
Eam publicam nequit tacere pœnitens. ibi., neque licentiare Sacerdotem, ut peccata ſua in Confeſſione audita revelet. ibi. num. 10. p. 464.
Ejus abuſus quomodo probandi. ibi. num. 12. & ſeqq. p. 465.
Confeſſio. V. *Omiſſio*.
Confidentia beneficialis quid ſit, & quomodo contrahatur. Tit. 8. §. 7. *Simonia*. num. 27. p. 493.
Quare vocetur talis, explicatur. ibi. num. 28. p. 493.
Quomodo probetur, & quibus indiciis. ibi. n. 34. p. 494.
Ejus pœnæ. ibi. num 43. p. 496.
Confirmatio facta a Principe ex certa ſcientia, non validat falſum. Tit 6. num. 7. p. 321.
Statuti in forma communi, novum jus non addit, ſed antiquum conſervat. Tit. 7. §. 3. *Provocatio*. num. 36. p. 373.
Confiteri ſacramentaliter Confeſſariis proprii Ordinis, tenentur Regulares. Tit. 5. §. 1. *Omiſſio*. num. 8 p. 256.
Confœderatum cum Proprio Principe offendens, committit crimen Læſæ Majeſtatis. Tit. 6. §. 2. liter. aperit. n. 20. p. 336.
Confraternitatum bona. V. *Bona*.
Congregatio hominum ad ineundam vitam civilem, ad quid inſtituta. Tit. 2. §. 4. *Conſpiratio*. num. 43. p. 71.
Congregationes nocturnæ etiam antiquitus vetitæ. ibi. num. 18 p. 67.
Factæ ſine licentia congregationes, præſumuntur malæ. ibi.
Quæ mala cauſent in Religionibus tales congregationes. ibi.
Conjecturæ, quibus probatur furtum. Tit. 3. §. 6. *Furtum*. num. 7. p. 132.
Valent in probando ea, quæ latent animo. Tit. 5. §. 3. *Infamatio*. num 37. p. 276.
Conjecturæ tales debent eſſe perſpicuæ. ibi.
Excludentes voluntarium ab homicidio, quæ ſint. Tit. 7. §. 5. *Homicidium*. num. 69. & ſeqq. p. 400.
Conſanguinei cogi poſſunt ad teſtificandum in cauſa hæreſis. Tit. 2. §. 7. *Hæreſis*. num. 27. p. 89.
Eorum nomine non veniunt affines. Tit. 6. §. 5. *Aſtrologiæ*. num. 17. p. 355.
Conſanguinitas quomodo probanda. Tit. 7. §. 8. *Parricid.* num. 36. p. 426.
Conſenſus Superioris quotuplex ſit. Tit. 3. §. 1. *Proprietas*. num. 65. p. 104.
Com-

Communis, eſt anima Communitatis. *Tit.* 5. §. 5. *Libellus.* *num.* 21. *p.* 286.

Conſequens non rite infertur, niſi neceſſario ſequatur ad antecedens. *Tit.* 8. §. 5. *Abuſ. in matr. num.* 19. *p.* 474.

Conſequentia non tenet de majore ad minus deſtructive. *Tit.* 9. §. 1. *Jejuniorum. num.* 51. *p.* 509.

Conſilium ad malum ordinaria pœna non punitur, niſi effectu ſecuto. *Tit.* 5. § 9. *Sacſio. num.* 23. *p.* 319.

Conſpiratio militat contra obedientiam. *Tit.* 2. §. 4. *Conſpiratio. num.* 1. *p.* 65.
Ejus definitio. *ibi. num.* 2. *p.* 65.
Aliquando ſonat in bonum. *ibi. num.* 3. *p.* 65.
In dubio ſumitur in malam partem. *ibi.*
Quomodo probetur: *ibi. num.* 6. *p.* 66.
Poteſt fieri contra privatam perſonam. *ibi. num.* 5. *p.* 66.
Ejus pœnæ. *ibi. num.* 7. *& ſeqq. p.* 67.
Semper præfefert rationem mali. *ibi. num.* 17. *p.* 67.
Quod fuerit in bonum, debet probari a Reo prætenſo. *ibi.*
De ea quando teneatur Superior ex officio inquirere. *ibi. num.* 25. *p* 68.
Ejus caput plus cæteris puniendus. *ibi. num.* 28. *p.* 68.
Quomodo detegatur ejus auctor. *ibi. n.* 29. *&* 30. *p.* 69.
Fit, ut plurimum, contra Religioſos egregios. *ibi. n.* 39. *p.* 70.
Poteſt fieri contra Novitios, & Tertiarios. *ibi. num.* 34. *p.* 69.
Ut evitetur, quomodo revelandi ſunt Superiori defectus proximi. *ibi. num.* 41. *p.* 70.

Conſtitutio fundata ſuper aliqua qualitate, extenditur ad omnes ejuſdem qualitatis. *Tit.* 9. §. 8. *Artium. num.* 4. *p.* 545.

Conſuetudo delinquendi meretur augumentum pœnæ. *Tit.* 5. §. 2. *Blaſphemia. num.* 43. *p.* 266.
Aggravat delictum. *Tit.* 1. §. 1. *Delicta. num.* 21. *p.* 10. *Tit.* 1. §. 2. *Probatio. num.* 19. *p.* 9.
Tolerata, licet iniqua, exeuſat a pœna temporali. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. num.* 5. *p.* 389.
Taliter delinquendi, facit præſumptionem animi deliberati in homicidio. *ibi. num.* 80. *p.* 401.
Nutriens peccatum, eſt abuſus, nec ſuſtinetur. *Tit.* 7. §. 6. *Aſſaſſinium. num.* 36. *p.* 411.

Contractus non reſcinditur, niſi interveniant læſio enormis. & mala fides. *Tit.* 6. §. 4. *Alchimiæ. num.* 13. *p.* 351.
Pendens conditionate a voluntate duorum, quando per diſſenſum unius diſſolvatur. *Tit.* 8. §. 6. *Sortilegium. num.* 22. *p.* 480.

Contrectare quid importet. *Tit.* 3. §. 2. *Pecuniæ. num.* 4. *p.* 108.
Pecuniam etiam alienam, crimen eſt Minoritæ. *ibi. nu.* 45. *p.* 113.

Contrectatio pecuniæ eſt ſpeciale crimen Fratris Minoris de Obſervantia. *Tit.* 3. §. 2. *Pecuniæ. num.* 1. *p.* 107.
Quomodo probetur. *ibi. num.* 20. *& ſeqq. p.* 110.
Eſt Minoribus interdicta, etiam ſecluſa proprietate. *ibi. num.* 10. *p.* 108.
Eſt delictum diſtinctum a proprietate. *ibi. n.* 13. *p.* 109.

Contrectatio naturalis, & civilis, quæ. *Tit.* 3. §. 2. *Pecuniæ. num.* 5. *p.* 108.
Aſſidua rei furatæ, non auget actionem de furto. *ibi. n.* 4. *p.* 108.

Contumacia quid ſit, & quotupliciter incurratur. *Tit.* 2. §. 2. *Inobedientia. num.* 6. *p.* 46.
Ejus differentia ab inobedientia. *ibi. num.* 7. *p.* 46.
Supponit inobedientiam. *ibi. num.* 8. *pag.* 46.
Ejus probatio facilis. *ibi. num.* 20. *pag.* 48.
Ejus pœnæ. *ibi. num.* 22. *& ſeqq. pag.* 49.
Ejus ſpecialia in cauſa criminali. *ibi. num.* 24. *pag.* 50.
In foro Laico Mediolanenſi, quomodo puniatur. *ibi. nu.* 25. *pag.* 50.
Poteſt ab aliis cauſis provenire, quam a delicto commiſſo. *ibi. num.* 26. *pag.* 50.

Contumax Judicis excommunicatur. *Tit.* 2. §. 2. *Inobedientia. num.* 23. *pag.* 50.
Condemnatur ad pœnam criminis, de quo eſt inquiſitus. *ibi. num.* 26. *pag.* 50.
Habetur pro confeſſo. *ibi. num.* 26. *pag.* 50.
Non condemnatur, niſi præceſſerint indicia. *ibi. num.* 27. *pag.* 50.
Ut poſſit ſententiari tanquam talis, quæ requirantur. *ibi. num.* 28. *pag.* 50.
Ut damnetur, quæ requirantur de jure Canonico. *ibi. num.* 29. *pag.* 50.
Contumax eſt, qui renuit pœnitentiam impoſitam. *ibi. num.* 75. *pag.* 54.
Ante trinam monitionem nemo declarandus contumax. *ibi. num.* 87. *pag.* 55.
Nemo eſt contumax ſine citatione, & monitione canonica. *ibi. num.* 88. *pag.* 55.
Inobediens per diem naturalem, eſt contumax. *ibi. num.* 93. *pag.* 56.
Contumax ex unico actu, quomodo poſſit quis dignoſci. *ibi. num.* 96. *pag.* 56.

Contumelia quid ſit *Tit.* 5. §. 2. *Blaſphemia n.* 76. *pag.* 270.
Quomodo differat ab improperio. *ibi. num.* 77. *pag.* 270.
Poteſt eſſe in dictis, & factis. *ibi. num.* 5. *pag.* 261.
Verbalis contra Papam, quotuplex poſſit eſſe, & a quo punienda. *ibi. num.* 57. *pag.* 267.
Quomodo differat a detractatione. *ibi.* §. 3. *Infamatio. num.* 2. *pag.* 272.
Quomodo diſtinguatur a convicio. *ibi.*

Conventionis nomine venit omne pactum. *Tit.* 8. §. 7. *Simonia. num.* 3. *pag.* 490.

Conventus quando dicatur eſſe in loco. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 78. *pag.* 33.
Quid importet. *Tit.* 9. §. 1. *Jejuniorum. n.* 36. *p.* 507.
Conventus. V. *Monaſterium.* V. *Clauſura.*

Converſatio cum Hæretico probat ſuſpicionem hæreſis. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis. num.* 32. *pag.* 90.

Convicium quid ſit, & quotuplex. *Tit.* 5. §. 2. *Blaſphemia. num.* 74. *&* 75. *pag.* 270.
Quomodo differat a contumelia *ibi. num.* 76. *pag.* 270.
In Subditos jacens Prælatus, quando puniendus. *ibi. num.* 83., *& ſeqq pag.* 271.
Quomodo diſtinguatur ab improperio. *Tit.* 5. §. 3. *Infamatio. num.* 2. *pag.* 276.

Copula conjugati cum ſoluta, non habetur in jure Civili pro adulterio. *Tit.* 4. §. 3. *Fornicatio. n.* 2. *p.* 179.
Presbyteri cum ſoluta, apud Criminaliſtas non habetur pro ſacrilegio. *ibi.*
Conjugati cum ſoluta, de jure Canonico eſt adulterium. *ibi. num.* 3. *pag.* 179.
Cum fœmina non ſacra, in foro fori non habetur pro ſacrilegio. *ibi. num.* 5. *pag.* 180.
Cum fœmina ſoluta, quotupliciter diverſificetur. *ibi. num* 6. *pag.* 180.
Quomodo probetur *Tit.* 4. §. 4. *Adulterium. num.* 2. *& ſeqq. pag.* 183. V *Indicia.*
Eam comitantia, quæ ſint. *ibi. num.* 5. *pag.* 184.
Magis probatur per conſequentia, quam per præparatoria. *ibi. num.* 7. *pag.* 184.
Indicia præſumptive probantia copulam carnalem. *ibi. num.* 8. *& ſeqq. pag.* 185.
Adminicula, quæ fortificant indicia copulæ. *ibi. num.* 12., *& ſeqq. pag.* 185.
Copula Spadonis cum Muliere, non importat impedimentum affinitatis. *ibi. num.* 33. *pag.* 188.
Cum ſponſa per verba de præſenti, eſt adulterium. *ibi. num.* 35 *pag.* 188. Non ſic cum ſponſa per verba de futuro. *ibi.*
Cum nupta exercente meretricium, de jure Civili adulterium non eſt, ſecus de Canonico. *ibi. n.* 37. *p.* 188.

Copula carnalis cum Tertiaria, ſeu Bizoccha, an ſit ſacrilegium. *Tit.* 4. §. 9. *Sacrilegium. num.* 5. *&* 10. *pag.* 225.
Cum Moniali Novitia, non eſt ſacrilegium. *ibi. num.* 10. *pag.* 225.
Cum Moniali profeſſa, quot malitias continet. *ibi. num.* 15. *p.* 226.
Copula nefanda cum Moniali atrocius ſacrilegium eſt. *ibi. num.* 25. *p.* 226.
Copula perfecta, quæ dicatur. *ibi. num.* 4. *p.* 224.

Corpus. Corpora publica fruuntur privilegio Minorum. *Tit.* 3. §. 7. *Dilapidatio. num.* 18. *p.* 147.

Corpus delicti per ſolam præſumptionem non probatur. *Tit.* 7. §. 10. *Abortus. num.* 21. *p.* 439.
Quando non poteſt ſtatui in judicio, probandum eſt per teſtes. *ibi. num.* 22. *p.* 439.

Corpus humanum æſtimationem non recipit. *Tit.* 4. §. 10. *Mollities*. *num.* 14. *p.* 230.
Correctio debet fieri abſque contumelia. *Tit.* 5. §. 2. *Blaſphemia*. *num.* 84. *p.* 271.
Correlativum. Quando diſpoſita pro uno ex correlativis, extenduntur ad aliud. *Tit.* 4. §. 11. *Sodomia*. *num.* 47. *p.* 240. *Correlativum*. V. *Relativum*.
Credita ad longum tempus ſunt bona immobilia. *Tit.* 3. §. 4. *Alienatio*. *num.* 10. *p.* 123.
Credulitas excuſat a pœna ordinaria. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia*. *num.* 107. *p.* 36.
Crimen quid importet. *Tit.* 1. §. 2. *Delicta*. *num.* 11. *p.* 9.
Quomodo differat a delicto. *ibi.*
Atrox vehementes requirit præſumptiones. *Tit.* 2. §. 6. *Læſæ*. *num.* 36. *p.* 83.
Crimina carnis actu conſummata, quomodo diſtinguantur. *Tit.* 4. §. 3. *Fornicatio num.* 1. *p.* 179.
Crimina carnis graviora fornicatione recenſentur. *ibi.* §. 4. *Adulterium*. *num.* 45. *p.* 190.
Crimen exaratum in Epiſtola, habet vim confeſſionis extrajudicialis. *Tit.* 6. §. 2. *Liter. aper.* *num.* 35. *p.* 338.
Criminis commiſſio in quo conſiſtat. *Tit.* 7. §. 6. *Aſſiſtentium*. *num.* 31. *p.* 411.
Crimina carnis per quid ſpecie diſtinguantur. *Tit.* 4. §. 12. *Beſtialitas*. *num.* 2. *p.* 246.
Duo quando concurrunt in eodem facto, punitur id quod eſt gravius. *ibi.* §. 4. *Adulterium*. *num.* 50. *p.* 191.
Duo quando tendunt ad eundem finem, & ſimul committuntur, punitur quod eſt gravius. *ibi.*
Plura concurrentia non faciunt, quod ullius detur impunitas. *ibi.*
Plura diſparata committens, multiplici pœna punitur. *ibi. num.* 52. *p.* 191.
Crimen. De crimine legitime conſtare, quando dicatur. *ibi. num.* 56. *p.* 192.
Lapſus in crimen prima, ſecunda, & tertia vice, quis dicatur. *ibi. num.* 55. *p.* 192.
Crimen V. *Delictum*.
Crudelitas vitium eſt. *Tit.* 5. §. 5. *Libellus*. *num.* 50. *p.* 290.
Quomodo differat a ſævitia, & færitate. *ibi.*
Culpa eſt exercitium operis illiciti. *Tit.* 7. §. 5. *Homicid.* *num.* 41. *p.* 396.
Quando provenit a dolo malo, punitur ut dolus. *ibi.* *num.* 56 *p.* 397.
Legalis quintupliciter dividitur a Bartolo. *Tit.* 9 §. *Incendii*. *num.* 4. *p.* 525.
Dividitur tripliciter *ibi.*
Lata quæ ſit. *ibi.*
Culpa levis quæ cenſeatur. *ibi. num.* 5. *p.* 525.
Committitur omittendo, & committendo. *ibi.*
An ex hac quis poſſit criminaliter conveniri? *ibi.*
Culpa leviſſima quæ ſit. *ibi. num.* 6. *p.* 525.
De hac non datur actio criminalis. *ibi.*
Cultellus conſueto longior venit nomine armorum. *Tit.* 7. §. 1. *Armorum*. *num* 10. *p.* 359.
Cultellos deferre in Statu Eccleſiaſtico, eſt crimen atrociſſimum. *ibi. num.* 7. *p.* 358.

D

DÆmon, quantumvis poſſit fœcundare Mulierem, non poteſt tamen a viro concipere, & hominem generare. *Tit.* 4. §. 12. *Beſtialitas*. *num.* 11. *p.* 247.
Non coit cum Sagis, aut Magis, niſi poſt emiſſam profeſſionem ſui famulatus. *Tit.* 4. §. 13. *Dæmonialitas*. *num.* 12. *p.* 251.
Duplici modo coit cum hominibus. *ibi. num.* 11. *p.* 251.
Quomodo prægnantem reddat fœminam. *ibid. num.* 24. *p.* 252.
Dœmon. V. *Incubus*. V. *Folletti*. V. *Magus*. V. Striges.
Dæmonis invocatio expreſſa quando eveniat. *Tit.* 8. §. 6. *Sortilegium*. *num* 13. *p.* 479.
Tacita quando contingat. *ibi. num.* 14. *p.* 479.
Opinio, quod invocatio Dæmonis ſemper interveniat, quandocunque uſurpentur media inutilia ad effectum, impugnatur. *ibi. num.* 15. & 16. *p.* 479.
Dæmonis invocatio excluditur per expreſſam contrariam proteſtationem. *ibi. num.* 16. *p.* 479.
Dæmon requirit intentionem operantis in ſortilegiis, ſicut Chriſtus eam requirit in Sacramentis. *ibi. num.* 17 *p.* 479.
Ejus invocatio expreſſa, ſive deprecativa, ſive imperativa ſit, ſemper concludit ſortilegium in opere. *ibi. num.* 18. *p.* 482.
Et hoc, quamvis nomen Dæmonis non exprimatur, ſed aliud. *ibi.*
Diabolus ſe celat ſub nomine alicujus Sancti, præſertim Joannis. *ibi.*
Dæmonialitas quid ſignificet, & a quo primum nominata. *Tit.* 4. §. 13. *Dæmonialitas*. *num.* 1. *p.* 250.
Ejus definitio tradita a D. Thoma examinatur. *ibi. nu.* 2. *p.* 250.
Differt ſpecie a beſtialitate. *ibi. num.* 3. & 4. *p.* 250.
Quomodo probetur. *ibi. num.* 32. *p.* 253.
Indicia ad eam. *ibi. num.* 33. & 34. *p.* 253.
Quando deveniri poſſit ad torturam ſuper hoc crimine. *ibi. num.* 36. *p.* 254.
Damnum venit nomine fraudis. *Tit.* 6. §. 4. *Alchimiæ*. *nu.* 13. *p.* 351.
Datum ex culpa levi compenſatur in duplum; ex leviſſima in ſimplum. *Tit.* 9. §. 5. *Incendii nu.* 31. *p.* 529.
Dantes aliquid in Curia Romana pro gratia, vel juſtitia, an incurrant pœnas Bullarum loquentium de hac materia? *Tit.* 3. §. 5 *Donatio*. *num.* 8. *p.* 130.
Debilitas cauſæ aggravat delictum. *Tit.* 1. §. 2. *Delicta num.* 19. *p.* 9.
Debitum contractum quando ſit crimen. *Tit.* 3. §. 1. *Proprietas*. *num.* 72., & *ſeqq.* *p.* 105.
Ut ſit quis punibilis de eo, oportet, ut ſit contractum ob turpem cauſam. *ibi. num.* 76. *p.* 106.
Hoc crimen requirit frequentiam actuum. *ibi. num.* 77. *p.* 106.
Debitum quid ſit. *ibi. num.* 72. *p.* 105.
Declaratio legis non publicata non ligat, quamvis Legiſlator dicat, ſe ita intellexiſſe. *Tit.* 4. §. 8. *Cenſuræ*. *num.* 48 *p.* 219.
Decoctores qui dicantur. *Tit.* 3. §. 1. *Proprietas*. *num.* 76. *p.* 106.
Decurio decoquens pecuniam publicam quomodo puniendus. *Tit* 3. §. 1. *Proprietas*. *num.* 75. *p.* 105.
Inquiſitus de falſo non gaudet privilegio Decurionum. *Tit.* 6 *num.* 7. *p.* 322.
Defectus proximi, ut manifeſtentur Superiori, pœnam requirunt. *Tit* 2. §. 4. *Conſpiratio*. *num.* 24. *p.* 68.
Quomodo revelandi Superiori, ut vitetur conſpiratio. *ibi. num.* 41. *p.* 70.
Defenſio Hæretici facit ſuſpectum de Hæreſi. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis*. *num.* 30. & 31. *p.* 89.
Inculpata quæ ſit, & quando. *Tit.* 7. §. 3. *Provocatio*. *num.* 62., & *ſeqq.* *p.* 375.
Propria excuſat a parricidio. *Tit.* 7. §. 8. *Parricid. num.* 5. *p.* 422.
Defenſores Hæreticorum quas pœnas ſubeant. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis*. *num.* 50., & *ſeqq.* *p.* 92.
Defloratio quid ſit. *Tit.* 4. §. 5. Stuprum. *num.* 2. *p.* 195.
Ejus ſigna remiſſive. *ibi. num.* 7. *p.* 196.
Obſervanda a Judice in pronunciando, quod in defloratione intervenerit vis. *ibi. num.* 8. *p.* 196.
Defunctum infamans, aut diffamans puniendus. *Tit.* 5. §. 3. *Infamatio*. *num.* 45 *p.* 277.
Bona fama defuncti honorat Religionem. *ibi. p.* 277.
Ejus cadaver ſpolians, ſacrilegium committit. *ibi.*
Degradari non debet Clericus, niſi in caſibus in jure expreſſis. *Tit.* 7. §. 1. *Armorum*. *num.* 18. *p.* 361.
Delegatio quando fiat privative, & quando cumulative quo ad alios. *Tit* 8. §. 6. *Sortilegium*. *num.* 55. *p.* 487.
Delegatus comparatur deleganti. *Tit.* 2. §. 2. *Inobed. num.* 107. *p.* 58.
Deliberatio delinquentis aggravat delictum. *Tit.* 1. §. 2. *num.* 20. *p* 10.
Quid ſit. *Tit.* 2. §. 5. *Schiſma*. *num.* 20. *p.* 74.
Delictum quid ſit. *Tit.* 1. §. 2. *Delicta*. *num.* 12. *p.* 9.
Quomodo differat a peccato. *ibi. num.* 9. *p.* 8.
Quomodo, & ex quibus cauſis aggravetur. *ibi. num.* 17. & *ſeqq.* *p.* 9.

Ob

Ob quæ minoretur in gravitate. *ibi. num.* 31. *p.* 11.
Ejus gravitas a quo cognoſcatur. *ibi. nu.* 34. *& ſeqq. p.* 11.
Ejus præſcriptio quando currit, & quid operetur. *ibi. num.* 38. *& ſeqq. pag.* 11.
In delictis privatis Judex hujus non procedit ex officio. *ibi. num.* 49. *pag.* 12.
De jure Canonico omne delictum eſt publicum. *ibi.*
De eodem delicto ſæpius quæri non debet. *ibi. num.* 56. *pag.* 13.
Delictum impunibile in uno foro, aliquando punitur in alio. *ibi. num.* 59. *pag.* 14.
Quod magis perturbat Rempublicam, magis eſt puniendum. *ibi.*
Delictum non præſumitur. *Tit.* 1. §. 3. *Probatio. n.* 5. *pag.* 14.
Quomodo probetur præſumptionibus. *ibi.*
Ejus qualitas non probatur præſumptione. *ibi. num.* 6. *pag.* 14.
Quod eſt difficilis probationis, aut de genere prohibitorum probatur præſumptione. *ibi. num.* 7. *pag.* 15.
Comprehendens plura crimina punitur pluribus pœnis, quæ inter ſe ſunt compatibiles. *Tit.* 3. §. 2. *Pecuniæ. num.* 43. *pag.* 113.
Præſumitur, ubi eſt major cauſa delinquendi. *Tit.* 7. §. 3. *Provocatio. num.* 7. *pag.* 369.
Delicta carnis opere conſummata recenſentur. *Tit.* 4. §. 3. *Fornicatio. num.* 1. *pag.* 179.
Cur aliquando dicantur contra naturam. *ibi.* §. 10. *Mollities. num.* 1. *pag.* 228.
Contra naturam, unde differant ſpecie inter ſe. *ibi. n.* 2. *& ſeqq. pag.* 228.
Iſta ſex modis committuntur. *ibi. num.* 6. *pag.* 229.
Quando evadant graviora in ſuo ordine. *ibi. num.* 7. *pag.* 229.
A tota ſpecie graviora ſunt quovis crimine carnis naturali. *ibi.*
Nocturna ſunt graviora. *Tit.* 9. §. 5. *Incendii. num.* 15. *pag.* 527.
Delinquens ex deliberatione aggravat delictum. *Tit.* 1. §. 2. *Delicta. num.* 20. *pag.* 10.
Denominatio fit a digniori, & potentiori. *Tit.* 6. §. 3. *Falſificatio. num.* 45. *pag.* 347.
Depopulator agrorum nocturnus poteſt occidi. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. num.* 19. *pag.* 392.
Non gaudet immunitate Eccleſiæ. *Tit.* 9. §. 6. *Latrocinium. num.* 32. *pag.* 535.
Depoſitarius nequit eſſe Regularis ſine licentia Prælati. *Tit.* 9. §. 8. *Artium. num.* 19. *pag.* 548.
Depoſitio eſt ſecundus gradus pœnarum canonicarum. *Tit.* 1. §. 4. *Pœnæ. num.* 18. *pag.* 17.
Depoſitum pecuniæ, etiam mere naturale, eſt Minoribus interdictum. *Tit.* 3. §. 2. *Pecuniæ. num.* 15. *pag.* 109.
Acceptum negans, prope furtum committit. *Tit.* 3. §. 6. *Furtum. num.* 19. *pag.* 135.
Factum in Eccleſia furans, quando puniendum morte. *ibi. num.* 41. *pag.* 139.
Illud recipiens Regularis abſque licentia, an graviter peccet, controvertitur? *Tit.* 9. §. 8. *Artium. num.* 19. *pag.* 548.
Illud non tenetur Conventus reſtituere, ſi datum fuerit Religioſo privato. *ibi.*
Derobatio robaria, & rapina ſunt ſynonima. *Tit.* 9. §. 6. *Latrocinium. num.* 3. *pag.* 531.
Detractio, & contumelia quomodo differant. *Tit.* 5. §. 3. *Infamatio. num.* 2. *pag.* 272.
Detruſio in Monaſterium eſt tertius gradus pœnarum canonicarum. *Tit.* 1. §. *Pœnarum. num.* 18. *pag.* 17.
Diabolus ſeminat relaxationes in Religionibus. *Tit.* 1. *n.* 6. *pag.* 2.
Dicere. Nemo dicit aliquid, quod prius mente non agitaverit. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. num.* 76. *pag.* 401.
Dictiones. Ac requirit utrumque copulatum verificari maxime in pœnalibus. *Tit.* 4. §. 2. *Sollicit. n.* 6. *pag.* 172.
Aliquandiù quid importet. *Tit.* 5. §. 1. *Omiſſio. num.* 34. *pag.* 259.
Aliquoties quid ſignificet. *ibi.*
Canonicum quot ſignificata habeat. *Tit.* 4. §. 1. *Conſortium. num.* 80. *pag.* 167.
Diſtricte quid importet. *Tit.* 5. §. 3. *Infamat. num.* 41. *pag.* 277.
Ejuſmodi quid ſignificet. *Tit.* 2. §. 2. *Inobedientia. n.* 61. *pag.* 53.
Et requirit utrumque copulatum verificari, maxime in pœnalibus. *Tit.* 4. §. 2. *Sollicit. num.* 6. *pag.* 172.
Ex compoſito quid ſignificet. *Tit.* 7. §. 4. *Duelium. n.* 27. *pag.* 383.
Incontinenti ad quid extenditur. *Tit.* 3. §. 6. *Furt. nu.* 15. *pag.* 133.
Intra quid ſignificet. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. n.* 143. *p.* 40.
Notabiliter quid importat. *Tit.* 5. §. 1. *Omiſſio. num.* 29. *pag.* 258.
Nihilominus quid ſignificet. *Tit.* 4. §. 7. *Raptus. num.* 7. *pag.* 204.
Nullomodo quid importet. *Tit.* 3. §. 2. *Pecuniæ. num.* 17. *pag.* 110.
Omnino quid ſignificet. *Tit.* 4. §. 9. *Sacrilegium. num.* 21. *pag.* 227. §. 11. *Sodomia. num.* 81. *pag.* 244. *& Tit.* 9. §. 8. *Artium. num.* 41. *pag.* 551.
Paulo ante quid importet. *Tit.* 3. §. 6. *Furtum. num.* 15. *pag.* 133.
Per quid inferat. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 66. *p.* 32.
Pro quid importet. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. nu.* 119. *p.* 38.
Poſt quid ſignificet. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. nu.* 143. *p.* 40.
Prorſus quid ſignificet. *Tit.* 2. §. 7. *Simonia. nu.* 40. *p.* 497.
Præter quid inferat. *Tit.* 9. §. 2. *Itinerant. n.* 24. *p.* 515.
Quaſi quid importet. *Tit.* 3. §. 7. *Dilapidatio. num.* 2. *p.* 143. *& Tit.* 5. §. 5. *Libellus. num.* 32. *p.* 114.
Quæ relativa quid impotet. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ. n.* 63. *p.* 221.
Quæ conjunctiva requirit utrumque copulatum verificari maxime in pœnalibus. *Tit.* 4. §. 2. *Sollicitatio. n.* 6. *p.* 172.
Quæcumque quid ſignificet. *ibi. num.* 11. *p.* 173.
Qui, vel *Quibus* quid importet. *Tit.* 2. §. 2. *Inobedientia. num.* 57. *p.* 52.
Quiſquam, & *quiſquis* quid ſignificet. *ibi. n.* 115. *p.* 58.
Quomodolibet quid inferat. *Tit.* 5. §. 5. *Libellus. n.* 65. *p.* 292.
Quoquomodo quid importet. *Tit.* 2. §. 3. *Appellatio. num.* 38. *p.* 64.
Severe quid ſignificet. *Tit.* 5. §. 5. *Libellus. n.* 48. *p.* 290.
Sive quid operetur. *Tit.* 4. §. 2. *Sollicitatio. n.* 6. *p.* 172.
Tanquam quot ſignificata habeat. *Tit.* 3. §. 2. *Pecuniæ. n.* 38. *&* 39. *p.* 112. *& Tit.* 6. §. 2. *Lit. aperit. n.* 2. *p.* 334.
Totaliter quid importet. *Tit.* 3. §. 2. *Pecuniæ. n.* 18. *p.* 110.
Ultra quid ſignificet. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. n.* 143. *p.* 40. *& Tit.* 5. §. 5. *Libellus. num.* 11. *p.* 284.
Dies naturalis, & artificialis qui. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. n.* 65. *p.* 31.
Artificialis variam habet longitudinem. *ibi.*
Naturalis ad incurrendam contumaciam, quomodo computandus. *ibi.* §. 2. *Inobedient. num.* 94 *p.* 56.
Diffamare. Diffamans quo caſu evadat pœnas diffamationis, probando, quod ab aliis audivit crimen diffamatum. *Tit.* 5. §. 3. *Infamatio. num.* 22. *p.* 275.
Probando publicam famam criminis diffamati, evadit pœnam. *ibi. num.* 34. *p.* 276.
Judex tali caſu ex officio tenetur inquirere de primo auctore famæ. *ibi.*
Diffamans ex levitate animi, inconſideratione, &c. an puniendus? *ibi. num.* 39. *p.* 277.
Diffamans crimen dicendo ſe tamen illud non credere, an puniendus? *ibi. num.* 47. *p.* 277.
Diffamans de crimine in genere puniendus eſt. *ibi. n.* 49. *p.* 278.
Diffamans Communitatem gravius delinquit, quam diffamando particularem perſonam. *ibi. n.* 50. *p.* 278.
Diffamans de re, infamiam pariente, non autem criminali, quando, & qua pœna puniendus ſit. *ibi. n.* 53. *p.* 278.
Diffamans ſeipſum de crimine, qua pœna puniendus. *ibi. num.* 56. *&* 57. *p.* 278.
Diffamans defunctum. *V. Defunctus.*
Diffamatio proximi de delicto ſemper eſt criminalis. *ibi. num.* 28. *p.* 255.
Diffamatus de crimine, quomodo judicialiter agere debeat pro fama recuperanda. *Tit.* 5. §. 3. *Infamatio. num.* 28. *p.* 275.

Si non probat diffamationem quid juris. *ibi. n.* 30. *p.* 276.
Si accuſare vult diffamantem, quam cautelam ſervare debet. *ibi.*
Si primus auctor diffamationis negat, ſe diffamaſſe, quid agendum. *ibi. num.* 34. *p.* 276.
Diffidare quid importet. *Tit.* 7. §. 4. *Duellum. n.* 3. *p.* 380.
Definitio omnis in jure periculoſa. *Tit.* 5. §. 7. *Perjurium. num.* 3. *p.* 301.
Digitus eſt pars membri, non membrum. *Tit.* 7. §. 5. *Homicid. num.* 105. *p.* 405.
Dignitas Perſonæ aggravat delictum. *Tit.* 1. §. 2. *Delicta. num.* 17. *pag.* 9.
Item dignitas objecti. *ibi. num.* 18. *p.* 9.
Pariter dignitas loci. *ibi. num.* 24. *p.* 10.
Teſtium non aſſecurat a falſitate. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis. num.* 22. *p.* 88.
Dignitas Epiſcoporum major Regali. *Tit.* 5. §. 2. *Blaſphemia. num.* 6. *p.* 261.
Cardinalium reductivo ſpectat ad fidem. *ibi. n.* 58. *p.* 268.
Quid importet. *Tit.* 8. §. 7. *Simonia. n.* 53. *p.* 498.
Dilapidantes laici communia bona ex dolo, tenentur pœna peculatus. *Tit.* 3. §. 7. *Dilapidatio. num.* 21. *p.* 148.
Ex culpa tenentur etiam de leviſſima. *ibi. n.* 20. *p.* 148.
Dilapidatio quid ſit, & ejus etymologia. *ibi. n.* 1. *p.* 143.
Quid importet. *ibi. num.* 3. *p.* 144.
Alienorum bonorum eſt fraus. *ibi. num.* 6. *p.* 144.
Ejus definitio. *ibi. num.* 8. *p.* 144.
Ejus ſuſpicio quomodo probetur. *ibi. num.* 13. *p.* 146.
Ejus pœnæ. *ibi. num.* 20. *& ſeqq. p.* 148.
Diſcere, & docere prohibita parificantur. *Tit.* 6. §. 4. *Alchimiæ. num.* 19. *p.* 352.
Diſpenſare ex cauſa poteſt Superior in præceptis Regulæ. *Tit.* 3. §. 2. *Pecuniæ. num.* 51. *p.* 114.
Pro ſe poteſt Prælatus, quod diſpenſat pro aliis. *ibi. num.* 53. *p.* 114.
Habens facultatem diſpenſandi ſuper irregularitate ex homicidio voluntario, non poteſt diſpenſare ſuper ea ex Aſſaſſinio. *Tit.* 7. §. 10. *Abortus. num.* 46. *p.* 444.
Facultas diſpenſandi ſuper irregularitate ob homicidium voluntarium, bigamiam, aut abortum numquam fuit Regularibus conceſſa. *ibi. num.* 56. *p.* 446.
Diſpenſare. V. *Irregularitas.*
Diſpenſatio inhabilitatum contractarum ab Apoſtatis ad quem ſpectat. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 53. *p.* 30.
Super interſtitiis requirit pro cauſa neceſſitatem, & utilitatem. *ibi. num.* 129. *p.* 39.
Circa privationem ſuffragiorum cum Apoſtata emendato quando locum habeat. *ibi. num.* 170. *p.* 44.
Sine cauſa legitima eſt invalida. *Tit.* 3. §. 2. *Pecuniæ. n.* 52. *p.* 114. *&* *Tit.* 7. §. 1. *Armorum. nu.* 24. *p.* 362.
Ejus vera cauſa ceſſante, etiam ipſa ceſſat. *ibi.* §. *Armorum. num.* 25. *p.* 362.
Eſt ſtricti juris, & debet lædere jus commune minus quam poſſit. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. num.* 19 *p.* 392.
Data pro foro interno non valet pro externo. *ibi.* §. 10. *Abortus. num.* 58. *p.* 446.
Eam petens a Sac. Pœnitentiaria ſuper irregularitate ob abortum procuratum, debet exprimere, ſi fœtus eſt a ſe genitus. *ibi. num.* 61. *p.* 446.
Non extenditur ad caſum ſeparabilem, cum ſit ſtricti juris. *Tit.* 9. §. 1. *Jejuniorum. num.* 4. *p.* 502.
Super abſtinentia a carnibus non importat diſpenſationem a jejunio. *ibi.*
Super uſu lacticinorum, quam Provinciales dant perpetuam, Superiores locales poſſunt dare temporalem, quo caſu, & quomodo. *ibi. num.* 41. *p.* 508.
Diſponere de rebus ſuis poteſt quivis poſt capitale crimen, non tamen in fraudem Fiſci. *Tit* 2. §. 7. *Hæreſis. n.* 58. *p.* 93.
Diſputare de poteſtate Summi Pontificis in quo ſenſu ſacrilegium ſit. *Tit.* 8. *num.* 5. *p.* 449.
De poteſtate Principis pro tuendo jure Populi, ſacrilegium non eſt. *ibi.*
Diſquiſitores revelantes vota Capitularium quomodo puniendi. *Tit.* 5. §. 6. *Revelatio. num.* 54. *& ſeqq. p.* 300.
Diſſenſus. Variæ ſententiæ circa diſſenſum voluntatis in ordine ad raptum. *Tit.* 4. §. 7. *Raptus. num.* 4. *p.* 204.
Diſſimulatio ſcientiam ſupponit. *Tit.* 9. §. 4. *Lenocinium. num.* 10. *p.* 522.
Diſtantia modica a Conventu excuſat ab Apoſtaſia. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. nu.* 18. *p.* 24.
Diverſimode cenſetur pro diverſitate locorum. *ibi. num.* 19. *p.* 24.
Diſtantia magna loci non eſt neceſſaria ad raptum. *Tit.* 4. §. 7. *Raptus. num.* 2. *p.* 204.
Diſtricte quid ſignificet. *Tit.* 5. §. 3. *Infamatio. n.* 41. *p.* 277.
Diverſorum diverſum eſt judicium. *Tit.* 5. §. 5. *Libellus. num.* 59. *p.* 291.
A diverſis non fit illatio. *ibi.*
Diviſionem Ordinis procurare quis dicatur. *Tit.* 2. §. 5. *Schiſma. num.* 18. *p.* 73.
Docere, & diſcere prohibita parificantur. *Tit.* 6. §. 4. *Alchimiæ. num.* 19. *p.* 352.
Doctor. Se gerens pro Doctore, cum talis non ſit puniendus eſt de falſo. *Tit.* 8. §. 4. *Abuſ. in Confeſſ. num.* 7. *p.* 464.
Dogmatiſtæ Hæretici qui dicantur. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis. num.* 17. *p.* 87.
Dolus accipitur tam in bonum, quam in malum. *Tit.* 1. §. 2. *Delicta num.* 10. *p.* 9. *&* *Tit.* 7. §. 5. *Homic. num.* 50. *p.* 397.
Requiritur in omnibus delictis. *ibi.*
Quando importat actum, dicitur Stellionatus. *ibi.*
Malus probandus in Apoſtaſia. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 15. *p.* 23.
Eſt anima delicti. *ibi. num.* 106. *p.* 36.
Quando intrat in ſuaſione fœminæ ad raptum, etiam ſi hæc conſentiat, intrat violentia. *Tit.* 4. §. 7. *Raptus. num.* 12. *p.* 206.
In diffamatione per quas conjecturas probetur. *Tit.* 5. §. 3. *Infamatio. num.* 37. *p.* 276.
Dolum excludentia in crimine, quæ ſint. *ibi. num.* 39. *p.* 277.
Semper præſumitur in facto per legem prohibito. *Tit.* 6. §. 3. *Falſificatio. num.* 9. *p.* 342.
Domeſticus furans qua pœna puniendus. *Tit.* 3. §. 6. *Furtum. num* 45. *p.* 139.
Quis dicatur. *Tit.* 9. §. 3. *Hoſpitalitatis. num.* 9. *p.* 518.
Domicilium contrahitur animo ibi habitandi. *Tit.* 6. §. 1. *Literar. Falſificat. num.* 70. *p.* 333.
Dominium. V. *Bona.*
Domus propria debet eſſe cuique tutiſſimum refugium. *Tit.* 1. §. 2. *Delicta. num.* 24. *p.* 10.
Suſpecta quæ poſſit dici. *Tit.* 4. §. 1. *Conſortium. num.* 87. *&* 89. *p.* 168.
Ingreſſus in domum ſuſpectam quando inferat crimen. *ibi. num.* 90. *p.* 168.
An prærequiratur ſuſpectum conſortium, ut ingreſſus in eam reddatur criminalis. *ibi. num.* 91. *p.* 168.
Nomine domus non venit capanna, aut paleare. *Tit.* 9. §. 5. *Incendii. num.* 16. *p.* 527.
Donare de bonis ſuis, pendente Cauſa, poteſt *Hæreticus. Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis. num.* 58. *p.* 93.
Donatio eſt actus virtutis. *Tit.* 3. §. 5. *Donatio. num.* 1. *p.* 129.
Quid ſit. *ibi. num.* 2. *p.* 129.
Remuneratoria non eſt donatio. *ibi. num.* 2. *p.* 129.
Quomodo in Religioſo viro ſit crimen. *ibi. num.* 3. *p.* 129.
Hujus nomine quando veniat largitio. *ibi. num.* 5. *p.* 129.
Donationis crimen quomodo probetur. *ibi. num.* 10. *p.* 131.
Facta ad malum finem dupliciter eſt punibilis. *ibi. num* 11. *p.* 131.
Ut ſit punibilis judicialiter apud Minores, quid requiratur. *ibi. num.* 12. *p.* 131.
Donum, & munus quomodo differant. *Tit.* 8. §. 7. *Simonia. num.* 9. *p.* 490.
Dormire ſine habitu an ſit peccatum, & quando judicialiter punibile. *Tit.* 2 §. 1. *Apoſt. num.* 177. *& ſeqq. p.* 44.
Duellum proprie ſumptum quid ſit. *Tit.* 7. §. 4. *Duellum. num.* 4. *p.* 380.
Ejus finis qui ſit. *ibi.*
Prohibetur de jure divino. *ibi.*
Per hoc indagare veritatem, eſt Deum tentare. *ibi.*
Ejus communiter ſumpti definitio. *ibid. num.* 5. *p.* 380.
Non eſt niſi armata manu committatur. *ibi.*
Ut ſit, quæ requirat. *ibi. num.* 6. *&* 12. *p.* 381.
Non eſt pugna quæ ſit tempore non condicto. *ibi. num.* 7. *p.* 381.

Re-

Requirit præmeditationem. ibi. num. 8. & 13. p. 381. & 382.
Hoc non committit diffidatus incontinenti pergens ad locum aſſignatum, & pugnans. ibi. num. 8. p. 381.
Debet eſſe ordinatum ad finem privatum. ibi. nu. 9. p. 381.
Ordinatum auctoritate Principis ad finem publicum, crimen non eſt. ibi. num. 9. p. 381.
Poteſt a Principe ordinari ad bellum terminandum. ibi. num. 11. p. 381.
Formatum ſeu ſolemne quid ſit. ibi. num. 12. p. 381.
Simplex quid ſit, & quid requirat. ibi.
Non eſt, ſi ſtatim poſt diffidationem pergatur ad locum certaminis, & pugnetur. ibi. num. 13. p. 382.
Hoc committit diffidatus, qui armatus incedit animo pugnandi quocunque in loco, in quo diffidanti obviabit, ſi pugna ſequatur. ibi. num. 14. p. 382.
Hoc committunt divertentes a loco prius condicto ad alium, & ibi pugnant. ibi. num. 15. p. 382.
Quo caſu poſſit Princeps permittere duellum ob Cauſam privatam. ibi. num. 16. p. 382.
Duellantes ſecreto pacto inito, ne ſe vulnerent, non incurrunt peccatum, nec cenſuram in foro animæ; ſecus in foro fori. ibi. num. 18. p. 383.
Ex novis juribus hoc non amplectitur. ibi.
Quo jure Eccleſiaſt. duellum ſit prohibitum. ibi. nu. 19. p. 383.
Habentes influxum quomodolibet in duellum, incurrunt pœnas duellantium. ibi. num. 20. & ſeqq. p. 383.
Conſulentes duellum quotupliciter dicantur. ibi. n. 21. p. 383.
Facientes ſcripta, ad quæ ſequitur duellum, quo caſu ſubeant cenſuras. ibi. num. 22. p. 383.
Manifeſtantes ſcriptum injurioſum, ut ſequatur duellum, incidunt in cenſuram. ibi. num. 23. p. 383.
Dictantes, ſcribentes, portantes, &c. libellum diffidatorium, incurrunt cenſuras. ibi. num. 24. p. 383.
Conſilium, auxilium, operam, favorem &c. dantes ad talem libellum, excommunicantur. ibi. nu. 25 p. 383.
Patrini duellantium ſubeunt cenſuram. ibi. nu. 26. p. 383.
Spectantes ex compoſito incurrunt excommunicationem. ibi. num. 27. p. 383.
Spectantes ex curioſitate non incurrunt. ibi.
Princeps concedens duellantibus campum francum, aut impunitatem, quo caſu excommunicetur. ibi. nu. 28. & 29. p. 384.
Pœnæ duellantium latæ a *Gregorio* XIII. & *Clement.* VIII. ibi. num. 31. p 384.
Principales, duello non ſecuto, non incurrunt dictas pœnas, bene tamen complices. ibi. num. 32. p. 384.
Ex novis juribus hoc non amplectitur. ibi. nu. 33. p. 384.
Diffidans ad duellum, quem certo ſcit non eſſe illud acceptaturum, non incurrit cenſuram. ibi. nu. 34 p. 384.
Provocans, aut acceptans Duellum, qui certo ſciunt illud eſſe impediendum, non ſubeunt pœnas. ibi.
Acceptans duellum, ne ſubeat jacturam honoris, an peccet? ibi. num. 35. p 385.
Propoſitiones quinque damnatæ, a Bened. XIV. faventes abuſui Duelli. ibi. num. 36. p. 385.
Pœnæ contra duellantes. ibi. num. 40. & ſeqq. p. 386.
Ex duello incurritur infamia ipſo facto. ibi nu. 41. p. 386.
Duellans alium occidens, tenetur pœna homicidii. ibi. num. 42. p. 386.
Ob duellum bona confiſcantur. ibi. num. 43. p. 386.
Decedentes in duello, etiamſi abſoluti ante mortem, non debent ſepeliri in ſacro. ibi. num. 44. p. 386.
Princeps amittit locum, in quo duellum permiſit. ibi. num. 46. p. 386.
Loca, in quibus non fuit impeditum duellum a Magiſtratu, qui potuit impedire, ſupponuntur interdicto. ibi. num. 47. p. 386.
Pœnæ Clericorum pugnantium in duello. ibi. num. 48. & ſeqq. p. 386.
Regularis diffidans Regularem ad concertandum ſaxis, aut baculis, an incurrat cenſuras, & pœnas contra duellantes? ibi. num. 51. & ſeqq. p. 387.

E

Eccleſiæ Minorum an poſſint habere annuos reditus? Tit. 3. §. 3. *Redituum*. num. 17. & ſeqq. p. 120.
Sunt capaces hæreditatis, ac legatorum. ibi. nu. 19. p. 120.
Eccleſiaſtici cavere debent ab omni ſpecie mali. Tit. 4. §. 1. *Conſortium*. num. 1. p. 155.
Vitare debent familiaritatem mulierum. ibi. n. 1. p. 155.
Omnes a tempore Apoſtolorum vivebant collegialiter. Tit. 4. §. 8. *Clauſuræ*. num. 3. p. 211.
Non debent ſe immiſcere negotiis ſæcularibus. Tit. 9. §. 8. *Artium*. num. 2. p. 545.
Eccleſiaſtici. V. *Artes prohibitæ*.
Edere quid ſignificet. Tit. 5. §. 5. *Libellus*. num. 63. p. 292.
Edicta Prætoris corrumpens fit Reus Læſæ Majeſtatis. Tit. 5. §. 2. *Blaſphemia*. num. 7. p. 261.
Effectus tribuitur ſemper cauſæ proximiori. Tit. 8. §. 6. *Sortilegium*. num. 68. p. 489.
Ejicere. Ejici ſi debet a Religione incorrigibilis ob furta, oportet, quod de tribus furtis ſingillatim fuerit punitus. Tit. 3. §. 6. *Furtum*. num. 67. p. 142.
Electio canonica eſt invalida, ſi vota non ſunt ſecreta. Tit. 2. §. 1. *Apoſtaſia*. num. 47. p. 30.
De ejus ſubſtantia eſt libertas. Tit. 5. §. 8. *Subornatio*. num. 18. p. 309.
Quomodo vitietur per ſubornationes. ibi. num. 48. & ſeqq. p 313.
Colligationes, & inductiones licitæ, aut illicitæ in electionibus, quæ ſint. ibi. num. 60. p. 315.
Electores Imperatoris ſunt pars corporis ejus. Tit. 2. §. 6. *Læſæ*. num. 19. p. 80.
In eos poteſt committi crimen Læſæ Majeſtatis. ibi.
Electoribus pecunia data pro officio ſpirituali obtinendo, Simonia eſt. Tit. 8 §. 7. *Simonia*. num. 16. p. 491.
Eleemoſynas indifferentes non poſſunt recipere Fratres Minores. Tit. 3 §. 2. *Pecuniæ*. num. 64. p. 116.
Elevatio manus quid importet. Tit. 7. §. 2. *Minæ*. num. 29. p. 367.
Emendatio morum præſumitur poſt triennium vitæ exemplaris. Tit. 4. § 11. *Sodomia*. num. 87. p. 245.
Epycheja. Per epychejam licet aliquando ingredi clauſuram Monialium. Tit. 4. §. 8. *Clauſuræ*. num. 68. p. 222.
Epiſcopi quidam malam famam contraxerunt ex nimia familiaritate cum propria filia, & nepte. Tit. 4. §. 1. *Conſortium*. num. 2. p. 156.
Poſſunt per cenſuras procedere contra adulteros, ut reſipiſcant. Tit. 4. §. 4. *Adulterium*. num. 40. p. 190.
Non poſſunt ſuo fiſco applicare pecuniam dandam a Clerico puellæ raptæ ad eam dotandam. Tit. 4. §. 7. *Raptus*. num. 32. p. 209.
Poſſunt excommunicare incendiarium; ſed hic a ſolo Papa poteſt abſolvi. Tit. 4. §. 8. *Clauſuræ*. num. 65 p. 221.
Horum dignitas major Regali. Tit. 5. §. 2. *Blaſphemia*. num. 6. p. 261.
Sunt Principes Eccleſiaſtici. Tit. 6. §. 1. *Liter. falſific.* num. 38. p. 330.
Non poſſunt prætendere dare abſolutionem Regulari, qui percuſſit Clericum ſæcularem. Tit. 7. §. 3. *Provocat.* num. 91. p. 378.
Nequeunt declarare excommunicatum vitandum Regularem, qui intra, aut extra clauſtra percuſſit Clericum ſæcularem. ibi.
Poſſunt compellere cenſuris Clericos, ac laicos ad dandam eleemoſynam, & quando. Tit. 8. § 7. *Simonia*. num. 68. p. 500.
Et hoc deduci a jure etiam civili, vult Baldus. ibi.
Epiſcopus conſultus ſuper pœna danda incendiario, poteſt conſulere mortem. Tit 9. §. 5. *Incendii*. n. 18. p. 527.
Epiſcopus venit nomine rectoris. ibi. §. 9. *Reſidentiæ*. num. 1. p. 552.
Non poteſt obligare ad ſervitium Eccleſiæ, habentem beneficium ſimplex. ibid. num. 3. p. 552.
Epiſtola familiaris continens alicujus infamiam, an ſit libellus famoſus? Tit. 5. §. 5. *Libellus*. num. 66. p. 292.
Quid juris, ſi talem epiſtolam in locum publicum quis projiceret, fingens fuiſſe a ſe involuntarie amiſſam? ibi. num. 66. & 67. p. 292.

Epi-

Epiſtola patris familias probat nativitatem filii. *Tit.* 8. §. 3. *Abuſ. in Ord. num.* 11. *p.* 459.

Epiſtolas amatorias ſcribens ad Monialem an delinquat, ſicut eam alloquendo. *Tit.* 4. §. 1. *Conſortium. n.* 18. *& ſeqq. p.* 158.

Epiſt. V. *Literæ.* V. *Scribere.*

Equitare eſt ſpeciale delictum Fratrum Minorum. *Tit.* 9. §. 2. *Itinerantium. num.* 2. *p.* 512.

Quid ſit, & quid importet. *ibi. num.* 3. *p.* 512.

Prout prohibetur Fratri Minori, quomodo definiatur. *ibi. p.* 512.

Equitare dicitur etiam aſino, aut mulo inſidens. *ibi. p.* 512.

Quæ fuerit S. P. Franciſci mens prohibendo equitationem. *ibi. num.* 5. *p.* 513.

Vectura Minoribus interdicta extenditur ad eam, quæ fit in ſella geſtatoria, ſeu ferculo. *ibi. p.* 513.

Equitare importat etiam, bigare, aut quadrigare. *ibi. num.* 6. *p.* 513.

Equitare non eſt trahi ab equis in navi. *ibi. nu.* 7. *p.* 513.

Itinerans in carruca a vento impulſa, ut apud Sinas, non delinquit. *ibi. num.* 7. *p.* 513.

Equitandi neceſſitas eſt multiplex. *ibi. num.* 8. & 9. & 10. *p.* 513.

Neceſſitas equitandi debet eſſe manifeſta. *ibi. num.* 11. *p.* 514.

Ubi adeſt neceſſitas ad equitandum, non requiritur diſpenſatio. *ibi. num.* 12. *p.* 514.

Equitationis delictum quomodo probandum. *ibi. nu.* 15. & 16. *p.* 514.

Ejus pœnæ. *ibi. num.* 17. *p.* 515.

Equitans ſine ſcandalo, & per modicum iter non eſt puniendus. *ibi. num.* 22. *p.* 515.

Privatio ſuffragiorum contra equitantem, quomodo intelligenda. *ibi. num.* 26. *p.* 515.

Equitans ſemel quomodo puniendus. *ibi. nu.* 29. *p.* 516.

Licentia equitandi non requiritur in ſcriptis a Provinciali in omni caſu. *ibi. num.* 30. *p.* 516.

Quo caſu Superior localis poſſit dare licentiam equitandi. *ibi. num.* 31. *p.* 516.

Itinerans ſine neceſſitate in curru tracto a bobus, an diceretur equitare. *ibi. num.* 32. *p.* 516.

Ob quæ motiva S. P. Franciſcus interdixerit ſuis Fratribus equitare. *ibi. num.* 36. *p.* 516.

Eripere quid ſignificet. *Tit.* 9. §. 7. *Carcerum. n.* 1. *p.* 535.

Aliquem de manu familiæ, & eruere eum è carcere, idem crimen eſt, ſed non exacte. *ibi. num.* 4. & 5. *p.* 536.

Eucbariſtiæ furtum plectitur morte. *Tit.* 3. §. 6. *Furtum. num.* 28. *p.* 137.

Eam acceptam a Sacerdote diſtribuente reſervans ad malum finem, morte punitur. *ibi. n.* 30. & 31. *pag.* 137.

Eucbariſtiæ abuſus eſt enormiſſimum ſacrilegium. *Tit.* 8. §. 2. *Abuſ. in Eucbar. num.* 1. *pag.* 455.

Quotupliciter contingat. *ibi. num.* 2. *pag.* 455.

An contineat crimen Læſæ Majeſtatis in primo capite. *ibi. num.* 3. *& ſeqq. pag.* 455.

Euchariſtiam furans eſt ipſo jure excommunicatus. *ibi. nu.* 6. *pag.* 455.

Ea accepta de manu Sacerdotis abutens etiam ad bonum finem, excommunicatur. *ibi. num.* 7. *pag.* 455.

Ipſam evomens committit ſacrilegium improprie. *ibi. num.* 8. *pag.* 456.

Pœna vomentis Euchariſtiam. *ibi. num.* 9. *pag.* 456.

Poſt eam acceptam, per quantum temporis quis debet abſtinere a cibo. *ibi.*

Quomodo contingat abuſus in ea cuſtodienda. *ibi. nu.* 10. *pag.* 456.

Sacriſta male eam cuſtodiens, quomodo puniendus. *ibi.*

Ante eam ſemper debet lampas ardere. *ibi.*

Pœnæ committentis abuſum in Euchariſtia. *ibi. num.* 13. *& ſeqq. pag.* 456.

Sortilegus, qui abuſus eſt ea, morti tradendus. *Tit.* 8. §. 6. *Sortilegium. num.* 62. *pag.* 488.

Examinator Synodalis aliquid recipiens pro examine, quomodo puniendus. *Tit.* 8 §. 7. *Simonia. num.* 40. *pag.* 497.

Excedere licitum, peccatum eſt. *Tit.* 1. §. 2. *Delicta. num.* 3. *pag.* 8.

Exceſſus quid ſit. *ibi.*

Excipere. Temporalia ad agendum ſunt perpetua ad excipiendum. *Tit.* 1. §. 2. *Delicta. num.* 39. *pag.* 11.

Excommunicatio trinam prærequirit monitionem. *Tit.* 4. §. 1. *Conſortium. num.* 81. *pag.* 167.

Eam fulminans monitione omiſſa, interdicitur. *ibi.*

Executor teſtamentarius nequit eſſe Frater Minor. *Tit.* 3. §. 2. *Pecuniæ. num.* 12. *pag.* 109.

Exemplum. Delictum, quod eſt cauſa mali exempli, durius eſt puniendum. *Tit.* 7. §. 10. *Abortus. n.* 25. *pag.* 441.

Exercere. Verbum *exercere* quid ſignificet. *Tit.* 4. §. 11. *Sodomia. num.* 57. *pag.* 242. & *n.* 61. *pag.* 242. & *Tit.* 6. §. 4. *Alchimia. num.* 22. *pag.* 352.

In materia pœnali importat etiam actum unicum. *Tit.* 4. §. 11. *Sodom. num.* 61. & 62. *pag.* 242.

Exercitium operis illiciti culpa eſt. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. num.* 41. *pag.* 396.

Exiſtimatio hominum in libranda injuria eſt popularis juxta morem Patriæ, & ab hac pendet gravitas injuriæ. *Tit.* 5. §. 3. *Infamatio. num.* 6. & 7. *pag.* 272.

Expulſio Regularis ab Ordine non poteſt fieri ob unum tantum, licet atrociſſimum crimen. *Tit.* 7. §. 8. *Parricidium. num.* 42. *pag.* 427.

Requirit moralem continuationem in mala vita, ultra recidivationem in delicta. *Tit.* 4. §. 4. *Adulterium. num.* 67. *pag.* 193.

Extrajudiciale dictum cum juramento quid operetur. *Tit.* 5. §. 7. *Perjurium. num.* 25. *pag.* 304.

F

Fabricare Sigillum Principis crimen eſt de ſe independens ab uſu. *Tit.* 6. §. 1. *Liter. falſific. num.* 63. *pag.* 332.

Facies hominis figurata ad ſimilitudinem pulchritudinis cœleſtis. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. num.* 100. *p.* 404.

Non eſt maculanda. *ibi.*

Vulnus in ea impreſſum dicitur atrox. *ibi.*

Statutum ordinans ſtigmatizationem in facie, non valet. *ibi.*

Stigmatizatio in facie eſt graviſſima injuria. *ibi. nu.* 101. *pag.* 404.

Facinus quid ſignificet, & importet. *Tit.* 1. §. 2. *Delicta. num.* 4. *pag.* 8.

Factio indebite gravata poteſt congregata recurrere ad Superiorem. *Tit.* 2. §. 4. *Conſpiratio. num.* 43. *pag.* 71.

Factum continens duo crimina, punitur in eo, quod gravius eſt. *Tit.* 4. §. 4. *Adulterium. num.* 50. *pag.* 191.

Si ad idem crimen concurrant duo facta, quæ diverſis legibus puniantur, una aliam non tollit. *ibi.*

Non præſumitur factum, niſi probetur. *Tit.* 7. §. 5. *Homicid. num.* 69. *pag.* 400. & *Tit.* 4. §. 5. *Stuprum n.* 10. *pag.* 196.

Falſare Sigillum Principis gravius eſt, quam falſare literas. *Tit.* 6. §. 1. *liter. falſ. num.* 62. *pag.* 332.

Falſarius eſt, qui lacerat ſcripturam ad occultandam veritatem. *Tit.* 6. §. 1. *liter. falſ. num.* 49. *pag.* 331.

Falſificans literas publicas, quando incurrat crimen læſæ Majeſtatis. *ibi. num.* 9. *pag.* 326.

Clericus falſificans literas dimiſſorias &c. Ordinarii, quomodo puniendus. *ibi. num.* 49. *pag.* 331.

Falſificatio literarum. V. *Literæ*. V. *Scripturæ*.

Falſificatio monetæ quid ſit. *Tit.* 6. §. 3. *Falſificatio. num.* 1. *pag.* 341.

Quomodo ſuccedat in materia, & in forma. *ibi. n.* 2. *p.* 341.

Continet delictum læſæ Majeſtatis. *ibi. num.* 3. *pag.* 341.

Quot modis contingat circa materiam. *ibi. num.* 4. & 5. *pag.* 341.

Per occultationem quomodo fiat. *ibi. num.* 6. *pag.* 342.

Quomodo per tincturam. *ibi. num.* 7. *pag.* 342.

Quomodo per tirimpelum. *ibi. num.* 11 *pag.* 342.

Quomodo per diminutionem materiæ. *ibi. n.* 13. *p.* 342.

Falſificatio monetæ circa formam. *ibi. num.* 15. *pag.* 343.

Quo ad uſum. *ibi. num.* 18. *pag.* 343.

Quo ad retentionem. *ibi. num.* 20. *pag.* 343.

Quo ad introductionem. *ibi. num.* 21. *pag.* 343.

Quot jura violet. *ibi. num.* 22. *pag.* 344.

In hoc crimine quomodo conſtet de corpore delicti. *ibi. num.* 25. *pag.* 344.

Solus

Solus cuneus inventus non concludit falſam monetam fuiſſe cuſam. *Tit.* 6. §. 1. *liter. falſ. num.* 63. *pag.* 332.
Ejus pœna. *ibi. num.* 36. & *ſeqq. pag.* 346.
Falſitas eſt in dicendo falſo, & in tacendo vero. *Tit.* 5. §. 3. *Infamat. num.* 3. *pag.* 272.
Quid ſit. *ibi. num.* 27. *pag.* 175.
Falſitas Teſtis multipliciter accidit, & quomodo *Tit.* 5. §. 8. *Subornat. n.* 8. *pag.* 308.
Falſitas, ut ſit punibilis, debet eſſe doloſa. *Tit.* 6. *num.* 2. *pag.* 321.
Ut puniatur, requirit tria. *ibi. num.* 3. *pag.* 321.
Indicia probantia falſitatem in ſcriptura. *ibi. num.* 11. & *ſeqq. pag.* 323.
Probatio falſitatis, quæ poteſt fieri per Teſtes neceſſarios, aut extraneos. *ibi. num.* 14. *pag.* 324.
Indicium intrinſecum falſitatis facit a Judice ſcripturam annullari, & Reum puniri. *ibi. num.* 17. *pag.* 324.
Indicium extrinſecum movet Judicem ad declarandum, fidem non eſſe adhibendam ſcripturæ, & ad indagandam ulteriorem veritatem. *ibi. num.* 17. *pag.* 324.
Pœnæ falſitatis variantur juxta ejus ſpecies, & Statuta locorum. *ibi. num.* 20. *pag.* 324.
Falſitatem fieri mandans, an ſubeat pœnas Statuti. *Tit.* 6. §. 1. *Liter. falſ. num.* 54. *pag.* 332.
Falſitas literarum Superioris an ſit probata ex hoc, quod literæ ipſæ non reperiuntur regiſtratæ. *ibi. num.* 59. *pag.* 332.
Falſitas juris, aut facti vitiat reſcriptum. *Tit.* 7. §. 3. *Provocatio. num.* 36. *pag.* 373.
Falſum dicere gravius eſt, quam verum tacere. *Tit.* 5. §. 3. *Infamat. num.* 3. *pag.* 272.
In judicio deponi quotupliciter contingat. *Tit.* 5. §. 7. *Perjurium. num.* 42. *pag.* 306.
Falſi crimen quomodo ab antiquis definiatur. *Tit.* 6. *num.* 1. *pag.* 321.
Ejus vera definitio. *ibi. num.* 2. *pag.* 321.
Ejus ſpecies quot. *ibi. num.* 4. *pag.* 321.
Eſt graviſſimum, & quare. *ibi. num.* 6. *pag.* 322.
Eſt atrocius homicidio. *ibi.*
Ejus ſpecialia. *ibi. num.* 7. *pag.* 322.
In generali indulto non comprehenditur. *ibi.*
In eo proceditur civiliter, & criminaliter, & quomodo. *ibi. num.* 8. 9. & 10. *pag.* 322. & 323.
Fallens in computo, aut menſura non committit crimen falſi. *ibi. num.* 2. *p.* 321.
In crimine falſi, ſi proceditur per accuſationem, poſſunt dari triremes. *Tit.* 8. §. 3. *Abuſ. in ord. num.* 23. *pag.* 461.
Se gerens pro milite, aut Doctore, qui talis non eſt committit falſum. *Tit.* 8. §. 4. *Abuſ. in Confeſſ. num.* 7. *pag.* 464.
Uſurpans publicum officium, delinquit crimine falſi. *ibi.*
Fama mala eſt indicium remotum copulæ carnalis. *Tit.* 4. §. 4. *Adulterium. num.* 25. *pag.* 187.
Sola non ſufficit ad torturam. *ibi.*
Fama bona defuncti honorat Religionem. *Tit.* 5. §. 3. *Infamatio. num.* 45. *pag.* 277.
Fama quid ſit. *Tit.* 5. §. 3. *Infamatio. num.* 1. *pag.* 272.
Hæc, & honor poſt bona naturæ principalia ſunt. *ibi.*
Famam propriam negligens, crudelis eſt. *Tit.* 5. §. 5. *Libellus, num.* 10. *pag.* 284.
Fama vitæ antefertur. *Tit.* 7. §. 8. *Parricidium. num.* 14. *pag.* 423.
Familiaritas cum Hæretico probat ſuſpectum de hæreſi. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis. num.* 32. *pag.* 90.
Cum fœminis fugienda ab Eccleſiaſticis. *Tit.* 4. §. 1. *Conſortium. num.* 1. *pag.* 155.
Familiaritas nimia cum fœminis etiam conſanguineis, Clericis eſt vetita ſub cenſuris. *ibi. num.* 1. *pag.* 155.
Familiaritas quid proprie ſit, & quid largo modo. *ibi.*
Nimia familiaritas inter virum, & fœminam facit indicium copulæ carnalis. *Tit.* 4. §. 4. *Adulter. num.* 21. *pag.* 186.
Famuli furantes gravius delinquunt, quam exteri. *Tit.* 3. §. 6. *Furtum. num.* 43. *pag.* 139.
Favor impenſus Hæretico in cauſa hæreſis, inducit ſuſpicionem hæreſis. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis. num.* 29. *pag.* 89.
Fautor quis dicatur. *Tit.* 2. §. 3. *Appellatio. num.* 40. & *ſeqq. pag.* 64.
Fautor Hæreticorum quis ſit. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis. num.* 13. *pag.* 87.
Quando incurrat cenſuras. *ibi. num.* 48. *pag.* 92.
Eſt ſuſpectus de hæreſi. *ibi. num.* 19. *pag.* 89.
Quas pœnas ſubeat. *ibi. num.* 48. & *ſeqq. pag.* 92.
Feneſtra. Aſcendens per feneſtram ad tentandam mulierem honeſtam plectitur morte. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ. n.* 71. *pag.* 222.
Ferire. V. *Provocatio*.
Feritas quomodo differat a crudelitate. *Tit.* 5. §. 5. *Libellus. num.* 50. *pag.* 290.
Fidejuſſor non poteſt eſſe Regularis ſine licentia Superioris, & Capituli. *Tit.* 9. §. 8. *Artium. num.* 18. *pag.* 548.
Fidelitatem violat, qui literas ſibi commiſſas dat alteri ab eo, ad quem deferendas ab illo accepit. *Tit.* 6. §. 2. *Liter. aperit. num.* 3. *pag.* 334.
Fidelitate vaſallorum privatur Hæreticus. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis. num.* 56. *pag.* 93.
Fides publica eſt ſervanda. *Tit.* 5. §. 6. *Revelatio. num.* 13. *pag.* 295.
Eſt de jure gentium. *ibi.* & *Tit.* 7. §. 7. *Proditor. n.* 24. *pag.* 419.
Habet vim juramenti, & eam ſpondens jurare cenſetur. *ibi.*
Eam datam violans, proditor eſt. *ibi. pag.* 295.
Sub ea nemo debet decipi. *Tit.* 6. §. 2. *Lit. aperi. nu.* 19. *pag.* 336.
Fides alicui dupliciter dari poteſt. *Tit.* 7. §. 7. *Proditorium. num.* 6. *pag.* 416.
Eam datam Principi violans, eſt proditor. *ibi. num.* 1. *pag.* 415.
Data hoſti eſt ſervanda. *ibi. num.* 6. *pag.* 416. & *num.* 24. *pag.* 419.
Tacita in quo conſiſtat. *ibi. pag.* 416.
Eam ſervandi obligatio eſt maxima. *ibi. nu.* 24. *pag.* 419.
Fides reciproca eſt fundamentum humanæ ſocietatis. *ibi. num.* 24. *pag.* 419.
Filiatio reſpectu Patris non poteſt concludenter probari, ſed tantum reſpectu Matris, & quomodo. *Tit.* 7. §. 8. *Parricidium. num.* 29. *pag.* 425.
Reſpectu patris quomodo probetur. *ibi.*
Filius poteſt occidere patrem Reum de læſa Majeſtate. *Tit.* 2. §. 6. *Læſæ. num.* 39. *pag.* 83.
Privatur paterna hæreditate ob crimen patris Rei læſæ Majeſtatis. *ibi. num.* 41. *pag.* 84.
Eſt hæres paternæ infamiæ ob idem crimen. *ibi.*
Ob idem crimen non poteſt ſuccedere in bonis exterorum. *ibi.*
Emancipatus non eſt de familia. *ibi. num.* 43. *pag.* 84.
Nec ſubit pœnas patris læſæ Majeſtatis. *ibi.*
Filiæ Rei læſæ Majeſtatis non ſubeunt pœnas paternas, quas incurrunt mares. *ibi. num.* 43. *pag.* 84.
Pariter nec filii adoptivi. *ibi. n.* 43. *pag.* 84.
Filii Hæreticorum quas pœnas ſubeant. *ibi.* §. 7. *Hæreſis. num.* 52. & *ſeqq. pag* 93.
Filius furans in domo quomodo, & a quo puniendus. *Tit.* 3. §. 6. *Furtum. num.* 44. *pag.* 139.
De mandato Patris occidens adulteram, puniendus eſt citra pœnam legis Corneliæ de Sicariis. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. num.* 33. *pag.* 394.
Occidens Patrem pro defenſione Matris, non eſt parricida. *ibi.* §. 8. *Parricidium. num.* 5. *pag.* 422.
Inveniens Patrem adulterantem ſuam uxorem, poteſt eum incontinenti occidere ſine nota parricidii. *ibi. num.* 6. *pag.* 422.
Poteſt occidere patrem perſeverantem in adulterio ſuæ uxoris. *ibi. num.* 7. *pag.* 422.
Poteſt occidi a patre, ſi inveniatur ab eo adulterans novercam. *ibi.*
Occidens patrem, quandonam evadat pœnas parricidii proprie dicti. *ibi. num.* 8. & *ſeqq. pag.* 422.
Venenans patrem damnatum ad mortem ad evadendam ignominiam, non ſubit pœnas parricidii. *ibi. num.* 10. *pag.* 422.
Natus ex quovis etiam damnato coitu, patrem occidens eſt verus parricida. *ibi. num.* 21. *pag.* 424.
Expoſitus a patre, ſi hunc occidit, non ſubit pœnas par-

parricidii. *ibi.*

Adoptatus, ſeu arrogatus eſt filius factus a jure. *ibi. num.* 23. *pag.* 424.

Majorem obligationem habet filius erga matrem, quam erga patrem. *ibi. num.* 33. *pag.* 426.

Fiſcus tenetur ex bonis confiſcatis ſatisfacere damnis cauſatis a condamnato, ſi pars læſa inſtat civiliter pro reſarcitione damni. *Tit.* 9. §. 5. *Incendii*. *n.* 23. *pag* 528.

Flagellatio gravis quæ dicenda. *Tit.* 4. §. 11. *Sodom. num.* 82. *pag.* 244.

Reſpectu Rei Religioſi a quo facienda. *ibi.*

Flagitium quid ſignificet. Tit. 1. §. *Delicta*. *num.* 6. *pag.* 8.

Fœdans Clericum doloſe atramento, lotio, ſtercore, &c. incidit in cenſuram. Tit. 7. §. 3. *Provocatio*. *num.* 43. *pag.* 374.

Fœmina poteſt committere crimen læſæ Majeſtatis. *Tit.* 2. §. 6. *Læſæ*. *num.* 17. *pag.* 79.

Fœminas admittere intra ſua Clauſtra Regularibus vetitum. *Tit* 4. §. 8. *Clauſuræ*. *n.* 6. & 7. *pag.* 211. & 212.

Harum nomine quæ admitti intra clauſtra non prohibentur. *ibi num.* 8. *pag.* 212.

Ex legitima cauſa poſſunt fœminæ ingredi clauſtra Religioſorum. *ibi. num.* 9. *pag.* 212.

Inter fœminas Sodomia proprie datur. *Tit.* 4. §. 11. *Sodomia*. *num.* 14. *pag* 234.

Fœminæ antiquæ Romanæ inibant mares. *ibi.*

Quæ dicuntur mutatæ in mares, erant hermaphroditæ. *ibi. num.* 18. *pag.* 235.

Quibus erumpit clytoris, vox non mutatur, nec barba naſcitur. *ibi. num.* 18. *pag.* 235.

Quando nam fœminæ ſolam mollitiem, & quando Sodomiam inter ſe exerceant. *ibi. num.* 22. *pag.* 235.

Si fœmina accuſatur de Sodomia activa, ipſa eſt viſitanda, & quomodo. *ibi. num.* 24. *pag.* 236.

Si clytoridem exertum habeat, præſumitur contra eam. *ibi.*

Subagitans fœmina marem, aut fœminam, comburenda eſt. *ibi. num.* 47. *pag.* 240.

Fœminam cogens ad Religionem, aut ejus profeſſionem impediens, cenſuram incurrit. Tit. 5. §. 9. *Suaſio*. *n.* 1. & 2. *pag.* 316.

Cenſura prædicta an extendatur ad cogentes, aut impedientes mares. *ibi. num.* 8 *pag.* 317.

Notabilia octo contra cogentes fœminas ad Religionem. *ibi. num.* 12. *pag.* 317.

Mala tractatio fœminæ eſt modus coactionis ad Religionem, *ibi.*

Cooperantes ad talem coactionem ligantur eadem Cenſura. *ibi.*

Coactio talis non eſt, niſi effectu ſecuto. *ibi.*

Influentes omnes ad talem coactionem, ſunt excommunicati. *ibi.*

Fœminæ comprehenduntur in pœnis aſſaſſinii. *Tit.* 7. §. 6. *Aſſaſſinium*. *num.* 46. *pag.* 413.

Fœminæ primæ inventrices veneni. *ibi* §. 9. *Venefic. nu.* 34. *pag.* 443.

In fœminis plus, quam in viris præſumitur veneficium. *ibi.*

Fœmina polygama magis punienda de jure, quam vir. *Tit* 8. §. 5. *Abuſ. in matrim. num.* 35. *pag.* 475.

Fœmina naturaliter eſt cupida vindictæ. *Tit.* 8. §. 6. *Sortilegium*. *num.* 40. *pag* 484.

Fœminæ incendiariæ eaſdem pœnas ſubeunt cum viris. *Tit.* 9. §. 5. *Incendii*. *num.* 24 *pag.* 528.

Fœminæ puniuntur, ut viri, exceptis caſibus in jure expreſſis, in quibus ſexus fragilitas conſideratur. *Tit* 9. §. 7. *Carcerum*. *num.* 35. *pag.* 542.

Fœmina. V. *Mulier*. V. *Puella*. V. *Filiæ*.

Fœnile. Incendens fœnile prope domum, debet mori. *Tit.* 9. §. 5. *Incendii*. *num.* 16. *pag.* 527.

Fœtus in utero matris dicitur ſpes animantis. *Tit.* 4. §. 10. *Mollities*. *num.* 20. *pag.* 231.

Humanus in ventre matris in favorabilibus habetur pro homine. *Tit* 7. §. 8. *Parricidium*. *num.* 12. *pag.* 423.

Nondum natus in odioſis non habetur pro homine. *ibi.*

Humanus quanto tempore animetur. *Tit.* 7. §. 10. *Abortus*. *num.* 10. & *ſeqq. pag.* 437.

Fœtuum omnium formatio non fit eodem tempore. *ibi. num.* 17. *pag* 438.

Abortivus an fuerit animatus, judicare debent Medici, & quomodo. *ibi. num.* 18. *pag.* 439.

De illius animatione quo caſu Judex abſque Medicis poſſit pronunciare. *ibi. num.* 19. *pag.* 439.

Natus vivus, ſi moriatur antequam compleat nonum menſem a conceptione, judicari debet mortuus ex abortu. *ibi. num.* 43. *pag.* 443.

Folletti. V. *Incubus*.

Forma præſcripta a lege quando ſit de neceſſitate ſervanda. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia*. *num.* 47. *pag.* 30.

Abſolutionis Apoſtatarum. *ibi. num.* 161. & *ſeqq. p.* 42.

Formam legis non ſervans, recedit a lege. *Tit.* 2. §. 2. *Inobedientia*. *num* 94 *pag* 56.

Forma profeſſionis Sagarum cum Dæmone *Tit.* 4. §. 13. *Dæmonialitas*. *num.* 12. & *ſeqq. pag* 251.

Forma eſt indiviſibilis. *Tit.* 8. §. 7. *Simonia*. *num.* 10. *pag.* 491.

Fornicans cum mulier intra clauſtra, puniendus eſt de introductione, & fornicatione. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ*. *num.* 62. *pag.* 221.

Fornicatio quid ſit. *Tit.* 4. §. 3. *Fornicatio*. *num.* 2. *p.* 179.

Ejus definitio explicatur. *ibi. num.* 4. *pag.* 179.

Ejus lato vocabulo vocatur omnis carnalis pollutio. *ibi.*

In jure civili pœnam non habet. *ibi. num.* 10. *pag.* 181.

Poteſt a Judice laico prohiberi ſub pœna pecuniaria. *ibi.*

Eſt prohibita de jure divino, & contrarium aſſerere eſt hæreſis. *ibi. num.* 11. *pag.* 181.

Ejus pœnæ. *ibi. num.* 12. & *ſeqq. pag.* 181.

Forum quotupliciter quis ſortiatur. *Tit.* 1. §. 2. *Delicta*. *n.* 51. *pag.* 13.

Domicilii eſt cæteris generalius. *ibi. num.* 52. *pag.* 13.

Loci delicti præfertur cæteris. *ibi.*

Fractura. V. Carcer.

Frater aut alius conjuctus in linea tranſverſali, ſi occidatur, non eſt parricidium. *Tit.* 7. §. 8. *Parricidium*. *nu.* 27. *pag.* 425.

Ejus homicidium ſpecialem habens gravitatem, morte qualificata punitur. *ibi.*

Eum habendum chariorem, quam uxorem, voluit Sophocles. *ibi.*

Eum, aut ſororem occidens, gravius puniendus, quam de homicidio extranei. *ibi. num.* 41. *pag.* 427.

Fratres Minores non poſſunt eſſe executores teſtamentarii. *Tit.* 3. §. 2. *Pecuniæ*. *num.* 12. *pag.* 109. & *Tit.* 9. §. 8. *Artium*. *num.* 16. *pag.* 547.

Nec celebrare contractum depoſiti, etiam mere naturale. *ibi. num.* 14. & 15. §. *Pecuniæ*. *pag.* 109.

Nec contrectare denarios civiliter. *ibi. num.* 10. *pag.* 108.

Nec alienos denarios tenere, portare, cuſtodire, &c. *ibi. num* 19. *pag.* 110.

Nec eſſe delegati Syndici Apoſtolici in contractibus ad Religionem ſpectantibus. *ibi. num.* 56. *pag.* 114.

Nec ſine Syndico aliquid emere, vel vendere. *ibi. num.* 59 *pag.* 115.

Nec recipere eleemoſynas pecuniarias indifferentes. *ibi. num.* 64. *pag.* 116.

Nec quæſtuare pecunias ſignatas. *ibi. num.* 85. *pag.* 118.

Nec mercedem ſui laboris judicialiter petere. *ibi. num.* 87. *pag.* 118.

Nec ſuadere Novitiis, ut aliquid de bonis ſuis ſibi, aut Conventui relinquant. *Tit.* 5. §. 9. *Suaſio*. *num.* 4. & 20. *pag.* 316. & 319.

Fratres Minores ſoli poſſunt de contrectatione pecuniæ puniri. *Tit.* 3. §. 2. *Pecuniæ*. *num.* 27. *pag.* 112.

Quomodo poſſunt emere ſibi neceſſaria. *ibi. num.* 58. *pag.* 115.

Poſſunt commutare res ſibi inutiles cum utilibus, & quomodo. *num.* 61. *pag.* 115.

Se obligantes debitis, quomodo puniendi. *ibi. num.* 73. & *ſeqq. pag.* 116.

Eorum Eccleſiæ an poſſint habere reditus. *Tit.* 3. §. 3. *Redituum*. *num.* 17. & *ſeqq. pag.* 120.

Eorum Eccleſiæ quomodo ſint capaces hæreditatis, ac legatorum. *ibi. num.* 19. *pag.* 120.

Ipſis legatum relictum quo caſu valeat. *ibi. n.* 22. *p.* 121.

Debet potius vivere de ſuo labore, quam de eleemoſynis. *ibi.*

Ven-

Vendentes libros Bibliothecæ Conventus delinquunt; non tamen eos commutantes in utiliores. *Tit.* 3. §. 4. *Alienatio. num.* 42. *pag.* 127.

Concedentes Cappellam, aut ſepulturam in ſuis Eccleſiis non alienant ejus dominum. *ibi. num.* 51. *p.* 118.

Committentes delictum, ob quod ſi fuiſſent in ſæculo eſſent morte puniendi, debent aut carceri perpetuo, aut triremibus mancipari. *Tit.* 6. §. 3. *Falſificat. num.* 57. *pag.* 349.

Quomodo poſſint de bonis Novitiorum aliquid recipere. *Tit* 8. §. 7. *Simonia. num.* 61. *& ſeqq. pag.* 449.

Quid agere debeant, ſi eleemoſynas ſufficientes ad propriam ſuſtentationem non inveniant. *ibi. num.* 68. *pag.* 500.

Componentes, ſcribentes, vulgantes, &c. Libellos famoſos contra Fratres Minores excommunicantur. *Tit.* 5. §. 5. *Libellus. num.* 47. *pag.* 290.

Fraus. Fraude inducentes juvenes ad militiam delinquunt plagio. *Tit.* 3. §. 6. *Furtum. num.* 36. *&* 37. *pag.* 138.

Fraus eſt dilapidatio alienorum bonorum. *Tit.* 3. §. 7. *Dilapidatio. num.* 4. *pag.* 144.

Semper importat damnum. *ibi. num.* 6. *pag.* 144.

Repetita pluries in Superiore locali in parva quantitate, an ſit punibilis. *ibi. num.* 45. *pag.* 151.

Non debet patrocinari eam committenti. *Tit.* 4. §. 11. *Sodomia. num.* 43. *pag.* 240.

Fraudis nomine venit damnum. *Tit.* 6. §. 4. *Alchimiæ. num.* 13. *pag.* 351.

Frequentia delictorum aggravat delictum. *Tit.* 1. §. 2. *Delicta. num.* 22. *pag.* 10. *& Tit.* 4. §. 4. *Adulterium. n.* 53. *pag.* 192.

Fructus fundi Eccleſiaſtici, quamvis pretioſi, poſſunt alienari *Tit.* 3. §. 4. *Alienatio. num.* 13. *pag.* 123.

Beneficii ſimoniace comparati, ſunt integraliter reſtituendi. *Tit.* 8. §. 7. *Simonia. num.* 42. *pag.* 497.

Eccleſiæ, quibus privatur Epiſcopus non reſidens, cui applicandi *Tit.* 9. §. 9. *Reſidentiæ. num.* 8. *pag.* 552.

Super talibus fructibus compoſitio non datur. *ibi.*

Fuga Regularis cum fœmina eſt apoſtaſia, juncta delicto carnis pro qualitate fœminæ. *Tit.* 4. §. 7. *Raptus. num.* 33. *pag.* 210.

Eam meditans Religioſus poteſt capi a Fratribus. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ. num.* 40. *pag.* 217.

Præparatio ad fugam ineundam poſt homicidium, facit præſumptionem animi deliberati. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. num.* 79. *pag.* 401.

Fuga. V. Carcer.

Fugere ab invaſore quis tenetur, priusquam poſſit eum percutere. *Tit.* 7. §. 3. *Provocatio. num.* 66. *& ſeqq. p.* 376.

Fugiens ad hoſtes poteſt impune occidi. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. num.* 4. *pag.* 389.

Fugiens e manibus familiæ, quotupliciter poteſt ſuum crimen aggravare. *Tit.* 9. §. 7. *Carcerum. num.* 9. *p.* 536.

Fundatores poſſunt ſibi reſervare dominium Monaſteriorum. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ. num.* 8. *pag.* 212.

Fundatrices Monaſteriorum poſſunt admitti intra clauſtra. *ibi.*

Fundus. Deputata ad culturam fundi cenſentur pars fundi. *Tit.* 3. §. 4. *Alienatio. num.* 9. *pag.* 123.

Fundus poteſt alienari a venditore, ſibi reſervata ſervitute paſſiva. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ. num.* 8. *pag.* 212.

Fur per quæ indicia quis probetur. *Tit.* 3. §. 6. *Furtum. n.* 7. *pag.* 132.

Confeſſus debet indicare ubi furtum reperiatur. *ibi. num.* 14. *pag.* 133.

Eſt Religioſus, furans rem conceſſam uſui alterius Religioſi. *ibi. num.* 57. *pag.* 141.

Eſt, qui lacerat ſcripturam ob lucrum. *Tit.* 6. §. 1. *liter. falſi. num.* 49. *pag.* 331.

Fur nocturnus poteſt occidi. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. n.* 17. *pag.* 391.

Diurnus quo caſu poſſit occidi. *ibi. num.* 18. *pag.* 392.

Armatus quare poſſit occidi. *ibi.*

Ut fur poſſit occidi, quæ quantitas rei furatæ requiratur, *ibi. num.* 20. *pag.* 392.

Furem occidens Clericus, fit irregularis. *ibi.*

Furans Euchariſtiam eſt ipſo jure excommunicatus. *Tit.* 8. §. 2. *Abuſ. in Euchariſt. num.* 6. *pag.* 455.

Sacram pixidem, & occaſionative Euchariſtiam, atrocius puniendus, quam furans aliam ſacram ſupellectilem. *ibi.*

Euchariſtiam ad ſortilegia facienda, duplici ſacrilegio delinquit. *ibi. num.* 7. *pag.* 455.

Pœna furantis Euchariſtiam eſt mors qualificata. *ibi. nu.* 14. *&* 15. *pag.* 456. *&* 457.

Furtum nocturnum gravius eſt diurno. *Tit.* 1. §. 2. *Delicta. num.* 26. *pag.* 10.

Furta tria committens, traditur morti, licet ob duo priora mortem non meruerit. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 116. *pag.* 37.

Furtum quid ſit. *Tit.* 3. §. 6. *Furtum. num.* 1. *pag.* 131.

Ejus multiplex diviſio. *ibi. num.* 2. *&* 3. *pag.* 131.

Per quas qualitates aggravetur. *ibi. num.* 4. *pag.* 131.

Eſt difficilis probationis. *ibi. num.* 5. *pag.* 132.

Per quas conjecturas probetur. *ibi. num.* 6. *pag.* 132.

Habens apud ſe, probare debet, a quo illud habuerit. *ibi. num.* 9. *pag.* 133.

An qui habet furtum, an qui negat, ſe illud ei dediſſe, torturæ ſit ſupponendus. *ibi. num.* 10. *pag.* 133.

Furtum paſſus quomodo id probare debeat. *ibi. num.* 11. *pag.* 133.

Qualificatum exigit probationem qualitatum. *ibi. n.* 12. *pag.* 133.

Cum probari nequit fuiſſe in loco, ubi commiſſum eſt, quid agendum. *ibi. num.* 13. *pag.* 133.

In recognitione furti facienda per Teſtes, quæ cautela adhibenda. *ibi. num.* 15. *pag.* 133.

Furtum quomodo probetur. *ibi. num.* 5. *& ſeqq. pag.* 132.

Reiteratum, quando plectatur morte. *Ibi. num.* 16. *p.* 135.

Quando pro furto ſimplici poſſit dari mors. *ibi. num.* 17. *& ſeqq. pag.* 135.

Quando dicatur unum, aut reiteratum, aut continuatum. *ibi. num.* 18. *pag.* 135.

Furtum proprie non eſt, quando quis retinet rem, quam a domino accepit. *ibi. num.* 19. *pag.* 135.

Pro furto magno, licet non qualificato, poteſt quis damnari ad mortem. *ibi. num.* 23. *pag.* 136.

An magnum, an parvum ſit furtum, arbitrarium eſt Judici ſententiare. *ibi.*

Magnum furtum quod nam dicendum. *ibi. n.* 24. *p.* 136.

Furti qualificati ſpecies reſpectu rei furatæ. *ibi. num.* 26. *pag.* 137.

Furtum ſacrilegum quid, & quotuplex. *ibi. num.* 26. *& ſeqq. pag.* 137.

Euchariſtiæ plectitur morte. *ibi. num.* 28. *pag.* 137.

Reliquiarum ſacrarum, quando puniatur morte. *ibi. n.* 33. *pag.* 138.

Furti pœnæ de jure Canonico. *ibi. num.* 34. *pag.* 138.

Aggravatum ratione loci furtum, quale ſit. *ibi. num.* 40. *& ſeqq. pag.* 139.

Furtum depoſiti facti in Eccleſia, quando puniendum morte. *ibi. num.* 41. *pag.* 139.

Rerum, quæ per accidens ſunt in Eccleſia, non eſt proprie ſacrilegium. *ibi. num.* 42. *pag.* 139.

Tale furtum quibus caſibus morte puniatur. *ibi. num.* 42. *pag.* 139.

Furtum factum in domo derobati, aggravatur. *ibi. nu.* 43. *pag.* 139.

Factum a famulis eſt magis grave, quam factum ab exteris. *ibi.*

Hoc eſt ſpecies proditionis. *ibi.*

Furtum leve factum ab uxore, aut filio, punitur a Patre familias. *ibi. num.* 44. *pag.* 139.

Grave furtum factum ab iiſdem, punitur a Judice ad inſtantiam Patris familias. *ibi.*

Quod dicitur de furto uxoris reſpectu Mariti, quadrat in furto Nurus reſpectu Soceri. *ibi.*

Furtum factum in via publica vocatur graſſatio. *ibi. nu.* 46. *pag.* 139.

Furtum nocturnum aggravatur a tempore. *ibi. num.* 48. *pag.* 140.

Notabile quando dicatur. *ibi. num.* 62. *pag.* 141.

De rebus Monaſterii, an gravius, quam de exteris. *ibi. num.* 63. *pag.* 141.

Quando dicatur iteratum. *ibi. num.* 66. *pag.* 142.

Furtum committit, qui ſurripit eſculenta, aut poculen-

ta in magna quantitate. *ibi. num.* 69. *pag.* 142.

Quo caſu ſurripiens eſculenta, ut præfertur, Religioſus, puniendus non ſit. *ibi. num.* 70. *pag.* 142.

Furtum non committit, qui ad compenſationem aliquid ſurripit debitori. *ibi. num.* 70. *pag.* 142.

Furtum ex neceſſitate nullam pœnam importat. *ibi. nu.* 71. *pag.* 142.

Furans ex neceſſitate ob quas cauſas excuſandus, ſi ob eas ad Superiorem non recurrit. *ibi. num.* 72. *pag.* 143.

Quomodo inter Religioſos ſit procedendum de furto, *ibi. num.* 74. *& ſeqq. pag.* 143.

Furto delinquit utens re aliena contra voluntatem ejus domini. *Tit.* 6. §. 2. *literar. aperit. num.* 3. *pag.* 334.

Fuſtigatio debetur committenti mollitiem, *Tit.* 4. §. 10. *Mollities. num.* 16. *pag.* 231.

G

Generalis Superior in Religione eſt Princeps, *Tit.* 2. §. 2. *Inobedientia. num.* 50. *pag.* 52.

Rebellio in eum eſt, quæ attentatur per viam facti non juris. *ibi. num.* 51. *pag.* 52.

Contra eum poteſt haberi recurſus ad Papam. *ibi. num.* 52. *pag.* 52.

In eum rebellio, quomodo contingat, *ibi. num.* 53. *pag.* 52.

Generatio hominis ut ſequatur, quæ nam requirantur, *Tit.* 4 §. 10. *Mollities. num.* 5. *pag.* 229.

Geneſis aſtrologica probat alicujus ortum, *Tit.* 8. §. 3. *Abuſ. in Ordin. num.* 11. *pag* 459.

Gladiatores ſunt prohibiti de jure civili, *Tit.* 7. §. 4. *Duellum. num.* 4. *pag.* 380.

Glorians ſe de crimine, qua pœna puniendus. *Tit.* 5. §. 3. *Infamat. num.* 56. & 57. *pag.* 278.

Gradus pœnarum augendarum, & minuendarum. *Tit.* 1. §. 4. *Pœnar. num.* 15. *& ſeqq. pag.* 17.

Gradus proximior quis dicatur. *Tit.* 8. §. 7. *Simonia. num.* 52. *pag* 498.

Gradus in Religione, qui vocari poſſunt *Perſonatus*, qui ſint. *ibi.*

Graſſatio quomodo differat a latrocinio &c. *Tit.* 9. §. 6. *Latrocinium. num.* 2. *pag.* 530.

Quid ſit. *ibi. num.* 3. & 4. *pag.* 531.

Ut committatur debet eſſe in via publica. *ibi. n.* 6. *p.* 531.

Per quos Teſtes probetur. *ibi. num.* 21. *pag.* 533.

Eam committens, ut capite puniatur, quæ requirantur. *ibi. num.* 23. *pag.* 533.

An committatur ab eo, qui extorquet pecuniam a viatoribus, ſe fingens publicum exactorem, *ibi. num.* 24. *& ſeqq. pag.* 534.

Gravatus a Prælato inferiori poteſt abſque licentia, (ſi petita denegetur) recurrere ad Superiorem. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 32. *pag.* 26.

Gravitas delictorum a quo petenda. *Tit.* 1. §. 2. *Delicta. num.* 34. *& ſeqq. pag.* 11.

Guardianus retinens in Cella denarios alicui reſtituendos, delinquit. *Tit.* 3. §. 2. *Pecuniæ. num.* 54. *pag.* 114.

Si deponere facit pecuniam extra manus Syndici Apoſtolici, eſt puniendus. *ibi. num.* 63. *pag.* 115.

Quomodo facere debeat confeſſionem de recepto legato pecuniario. *ibi. num.* 67. *pag.* 116.

Quo caſu poſſit indulgere, ut ſubditus deponere pro ſe faciat pecuniam apud Syndicum Apoſtolicum. *ibi. nu.* 71. *pag.* 116.

Obligans ſe debitis, quibus caſibus ſit puniendus. *ibi. nu.* 76. *pag.* 117.

Faciens per Syndicum recipere denarios obtentu oblationis ceræ, puniendus. *ibi. num.* 79. *pag.* 117.

Faciens ex accidenti recipere denarios pro eleemoſyna Miſſarum ab alio, quam a Syndico non eſt puniendus, *ibi. num.* 83. *pag.* 117.

Nequit expendere abſque licentia ultra decem ſcuta, exceptis cibariis. *Tit.* 3. §. 7. *Dilapid. num.* 27. *pag.* 148.

Quid, quantum, & quibus poſſit donare de bonis Conventus, & qua de cauſa. *Tit.* 3. §. 7. *Dilapidatio. num.* 36. *& ſeqq. pag.* 148.

Fraudans iteratis vicibus in parva quantitate de rebus Conventus, punitur. *ibi. num.* 45. *pag.* 151.

Guardianus. V. *Superior*. V. *Prælatus*.

H

Habere, poſſidere, & tenere idem importat. *Tit.* 7. §. 1. *Armorum. num.* 29. *pag.* 362.

Habitus non facit Monachum. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. nu.* 8. *pag.* 21.

Quando dicatur *temere* dimitti a Monacho. *ibi. num.* 36. *pag.* 26.

Illum jugiter ſub gravi peccato, & cenſura, tenetur portare Religioſus. *ibi. num.* 35. *pag.* 26.

Illum *temere* dimittens intra clauſtra, quo caſu non incurrit cenſuram. *ibi. num.* 38. *pag.* 27.

Sine eo dormire, an ſit peccatum judicialiter punibile. *ibi. num.* 177. *& ſeqq. pag.* 44.

Hæreditatem habentes pro indiviſo, poſſident omnia bona hæreditaria communiter. *Tit.* 9. §. 3. *Hoſpitalitatis. num.* 9. *pag.* 518.

Heres inſtitutus hæreticus probat in inſtituente ſuſpicionem hæreſis. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis. num.* 33. *pag.* 90.

Hæreſis quid ſit. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis. num.* 1. *pag.* 85.

Ejus eſſentialia. *ibi. num.* 2. *& ſeqq. pag.* 85.

Eſt contra ſolos articulos fidei. *ibi. num.* 4. *pag.* 85.

Non eſt contra omnes articulos collective, ſed contra aliquos definitos de fide. *ibi. num.* 5. & 6. *pag.* 85.

Formalis quid requirat. *ibi. num.* 8. *pag.* 86.

Quævis eſt connexa cum alia, & omnes tendunt ad deceptionem. *Tit.* 4. §. 4. *Adulterium. num.* 59. *pag.* 192.

Hæreſis eſt aſſerere, licitum eſſe appellare a Papa ad futurum Concilium. *Tit.* 2. §. 3. *Appellatio. num.* 6. *pag.* 60.

Probatur per Teſtes ſingulares. *Tit.* 5. §. 2. *Blaſphemia. num.* 37. *pag.* 264.

Hæreſis quomodo probetur. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis. nu.* 18. *& ſeqq. pag.* 88.

Ejus pœnæ. *ibi. num.* 38. *& ſeqq. pag.* 91.

Hæreticus quis multipliciter dicitur. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis. num.* 6 *& ſeqq. pag* 85.

Lapſus, & relapſus quis dicatur. *ibi. num.* 10. *pag.* 86. *Tit.* 4. §. 4. *Adulterium. num.* 57. & 59. *pag.* 192.

Relapſus proprie, & improprie qui ſit. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis. num.* 11. *pag.* 86.

Principalis fautor, aut credens hæreticis, quis dicatur. *ibi. num.* 13. & 14. *pag.* 87.

Affirmativus, & negativus quis ſit. *ibi. num.* 15. *pag.* 87.

Pœnitens, aut impœnitens, quis dicatur. *ibi. num.* 16. *pag.* 87.

Magiſter, & diſcipulus, quis cenſendus. *ibi. num.* 17. *pag* 87.

Dogmatiſta quis dicatur. *ibi.*

Quando tradendus ſit Curiæ ſæculari. *ibi.*

Non poteſt realiter probari, quod aliquis ſit hæreticus. *ibi. num.* 18. *pag.* 88.

Per quot Teſtes convincatur. *ibi. num.* 20. & 21. *pag.* 88.

Hæreticus eſt proditor. *Tit.* 7. §. 7. *Proditor. num.* 1. *pag.* 415.

Hiſtoria impudica narrata in actu, aut in loco ſimulatæ Confeſſionis, inducit pœnas ſollicitantium. *Tit.* 4. §. 2. *Sollicitatio. num.* 6. *pag.* 172.

Ezelini Tyranni, qui per vim inuſitatam compreſſit mulierem. *Tit.* 4. §. 5. *Stuprum. num.* 9. *pag.* 196.

Cujuſdam Religioſi ſollicitati a puella. *ibi.* §. 7. *Raptus. num.* 28. *pag.* 209.

De praxi uſurpata a quodam, ne amaſiam ingravidaret. *ibi.* §. 11. *Sodomia. num.* 13. *pag* 234.

Cujuſdam monialis converſæ in marem. *ibi. num.* 18. & 21. *pag.* 235.

Cujuſdam fœminæ ineuntis puerum. *ibi. n.* 19. *pag.* 235.

Hominum natorum ex beſtialitate. *ibi.* §. 12. *Beſtialitas. num.* 10. *pag.* 247.

Cujuſdam militis concumbentis cum cane fœmina. *ibi. num.* 13. *pag.* 248.

Damnati ad mortem ob attentatam beſtialitatem. *ibi. num.* 17. *pag.* 248.

Cujuſdam Dæmonis ſuccubæ. *ibi.* §. 13. *Dæmonialitas. num.* 25. *pag.* 252.

Cujuſdam Monialis cum incubo. *ibi. num.* 35. *pag.* 253.

Cujuſ-

Cujuſdam Senatoris decapitati ob revelatam ſententiam ante publicationem. *Tit.* 5. §. 6. *Revelat. num.* 12. *pag.* 295.
De quodam ſigillo falſificato. *Tit.* 6. §. 1. *Liter. falſ. num.* 22. *pag.* 327.
Cujuſdam minuentis aurum in monetis ſine tonſione. *ibi.* §. 3. *Falſificatio. num.* 13. *pag.* 342.
De quadam machina doloſa, ordinata ad mortem inferendam, *Tit.* 7. §. 5. *Homicid. num.* 64. *pag.* 399.
Cujuſdam Parochi Calabri baptizantis ſine intentione pueros ad vindictam. *Tit.* 8. §. 1. *Abuſ. in Bapt. nu.* 3. *pag.* 451.
Cujuſdam Presbyteri celebrantis Miſſam abſque luminaribus. *ibi.* §. 2. *Abuſ. in Euchariſt. num.* 10. *pag.* 456.
Cujuſdam Presbyteri, qui imprudenter revelavit Confeſſionem. *ibi.* §. 4. *Abuſ. in Confeſſ. num.* 22. *pag.* 466.
Duorum, qui aſtu, & abſque violentia, fugerunt e carcere. *Tit.* 9. §. 7. *Carcerum. num.* 22. *pag.* 540.
S. Conradi, qui injuſte damnatum ad mortem, de manu familiæ eripuit. *ibi. num.* 27. *pag.* 541.
Quarundam fœminarum, qui captum pro cauſa criminali, de manu familiæ exemerunt. *ibi. nu.* 34. *pag.* 542.
Hiſtrionicam artem exercere, Clericis prohibitum. *Tit.* 9. §. 8. *Artium. num.* 3. *pag.* 545.
Homicida adulteri ex animo deliberato, evadit pœnam ordinariam. *Tit.* 7. §. 5. *Homicid. num.* 59. *pag.* 398.
Eſt, qui cauſavit infirmitatem incurabilem, ob quam quis mortuus eſt. *ibi. num.* 65. *pag.* 399.
Aſſociatus a ſicariis facit præſumere animum deliberatum. *ibi. num.* 78. *pag.* 401.
Culpoſus, qui dabat operam rei licitæ, pœna pecuniaria multandus; ſecus ſi rei illicitæ. *ibi. num.* 83. *pag.* 402.
Provocatus, meretur pœnæ temperamentum. *ibi. num.* 84. *pag.* 403.
Animo deliberato, eſt omni jure morte plectendus. *ibi. num.* 86. *pag.* 403.
Bona homicidæ ex animo deliberato, confiſcantur. *ibi. num.* 87. *pag.* 403.
Homicida tenetur ad damna familiæ occiſi. *ibi.*
Homicida Clericus quas pœnas incurrat. *ibi. n.* 89. *p.* 403.
Homicida damnatus ad mortem, tenetur ad damna familiæ occiſi. *Tit.* 9. §. 5. *Incendii. num.* 21. *pag.* 528.
Homicidium, & ejus etymologia. *Tit.* 7. §. 5. *Homicid. nu.* 1. *pag.* 389.
Ejus diviſio in duo genera. *ibi. num.* 2. *pag.* 389.
Homicidium a lege permiſſum multiplex. *ibi. num.* 3. *pag.* 389.
Quando impune committatur. *ibi. num.* 4. *& ſeqq. pag. ibi.*
Secutum in publica colluctatione, aut pugna ſaxorum, pugnorum &c. non punitur. *ibi. num.* 5. *pag* 389.
Occidens hominem ad propriam tutelam, non punitur. *ibi. num.* 6. *pag.* 390.
Non polluitur Eccleſia ob homicidium ad defenſam, in ea ſecutum. *ibi.*
Homicida auctor rixæ, quando evadat pœnas, aut non. *ibi. num.* 8. *& ſeqq. pag.* 390.
Occidens pro tuenda pudicitia, quomodo, & quando pœnas evadat. *ibi, num.* 11. *& ſeqq. & num.* 15. *& ſeqq. pag.* 391.
Homicidium furis nocturni eſt licitum *ibi. nu.* 17. *p. ibi.*
Quando liceat homicidium furis diurni. *nu.* 18. *pag.* 391.
Depopulator agrorum quando poſſit occidi. *ibi. num.* 19. *pag.* 392.
Homicidium patratum ab homine non ſanæ mentis, eſt impunibile. *ibi. num.* 21. *pag.* 392.
Ebrius quando excuſetur ab homicidio. *ibi.*
Phrenetici, & furioſi quando puniendi, aut non, de homicidio. *ibi. num.* 22. *pag.* 393.
Pater, & Maritus poſſunt filiam, & uxorem adulterantes reſpective occidere. *ibi. num.* 23. *& ſeqq. pag.* 393.
Pater ſine incurſu cenſuræ poteſt occidere Clericum cubantem cum filia. *ibi. num.* 24. *pag.* 393.
Pater occidere poteſt filium repertum in actu nefando. *ibi. num.* 25. *pag.* 393.
Maritus ubi, & quando poſſit occidere uxorem, & adulterum. *ibi. n.* 28. *& ſeqq. pag.* 393.
Pater an poſſit per alium occidere filiam, deprehenſam in adulterio. *ibi. num.* 31. *pag.* 394.
Pater, & Maritus ſe ponentes in inſidiis, ut adulteram in actu deprehendant, an poſſint repertam impune occidere. *ibi. num.* 35. *& ſeqq. pag.* 395.
Pater, & Maritus, ſi per ocularem inſpectionem non ſunt certi de adulterio filiæ, aut uxoris, & ut certificentur, ſe ponunt armati in inſidiis cum aliorum aſſiſtentia & adulteros occidunt, non tenentur de homicidio appenſato, & quare. *ibi. num.* 38. *pag.* 395.
Aſſiſtentes tali homicidio, quo caſu pœnam minime incurrant. *ibi. num.* 39. *pag.* 395.
Homicidium caſuale quid ſit. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. n.* 40. *pag.* 395.
Quibus in caſibus datur. *ibi. num.* 40. *pag.* 395.
De hoc nemo tenetur. *ibi. num.* 40. *pag.* 395.
Quomodo diſcernatur, an in hoc intervenerit culpa. *ibi. num.* 41. *pag.* 396.
Homicidium culpoſum minori pœna, quam ordinaria punitur. *ibi. num.* 42. *pag.* 396.
A quo aggrevetur. *ibi.*
Ejus ſpecies prima, & ſecunda. *ibi. num.* 43. *pag.* 396.
Tres caſus ſecundæ ſpeciei homicidii caſualis. *ibi.*
Volens occidere unum, ſi præter intentum occidit alium, quibus in caſibus mereatur pœnam ordinariam, aut non. *ibi. num.* 44. *& ſeqq. pag.* 396.
Homicidium doloſum quid ſit, & quotuplex. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. num.* 48. *pag.* 397.
Rixoſum, & pure voluntarium ſunt ſynonima. *ibi. num.* 49. *pag.* 397.
Rixoſum, & doloſum quando dicatur. *ibi. n.* 50. *p.* 397.
Homicidium deliberatum quod ſit, & quando. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. num.* 53. *& ſeqq. pag.* 397.
Ejus pœnam ſolus Princeps poteſt moderari. *ibi. nu.* 60. *pag.* 398.
Homicidium ex inſidiis eſt tertia ſpecies homicidii doloſi. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. num.* 61. *pag.* 398.
Quotupliciter accidat. *ibi. num.* 62. *pag.* 398.
Homicidium per venenum gravius eſt, quam per ferrum. *Tit.* 1. §. 2. *Delicta. num.* 25. *pag.* 10.
Factum ſclopo, comparatur aſſaſſinio. *ibi. num.* 27. *pag.* 10.
Commiſſum in Eccleſia, duplici pœna punitur. *Tit.* 4. §. 4. *Adulterium. nu.* 52. *pag.* 191.
Hujus ſpecies, juxta quoſdam eſt Sodomia. *ibi.* §. 11. *Sodomia. num.* 4. *pag.* 232.
Ejus pœna ordinaria non tenetur inſultatus, qui occidit inſultantem fugientem. *Tit.* 7. §. 3. *Provocatio. num.* 4. *pag.* 368.
Ejus complices vocantur homicidæ, & eorum diverſitas enumeratur. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. num.* 64. *pag.* 399.
De ejus ratione formali non eſt, ut ſanguis effundatur. *ibi. num.* 65. *pag.* 399.
De eo ut conſtet, probari debet, quod homo obierit ex facto hominis, *ibi. num.* 66. *pag.* 400.
Quomodo probetur. *ibi. n.* 66. *& ſeqq. pag.* 400.
Præſumitur ſemper malo dolo factum. *ibi. n.* 67. *pag.* 400.
Quod factum fuerit ad defenſam, quomodo probandum. *ibi. num.* 68. *& ſeqq. pag.* 400.
Conjecturæ excludentes voluntarium ab homicidio. *ibi. num.* 69. *pag.* 400.
Præmeditatio in homicidio quomodo probanda. *ibi. n.* 73. *pag.* 401.
Conjecturæ probantes homicidium appenſatum. *ibi. n.* 74. *& ſeqq. pag.* 401.
Pure caſuale nulla pœna ſpirituali punitur. *ibi. num.* 88. *pag.* 403.
Culpoſum quando inferat irregularitatem. *ibi.*
Præmeditatum, & ex inſidiis, quomodo differat a proditorio. *Tit.* 7. §. 7. *Proditorium. num.* 2. *pag.* 415.
Ejus reatum non evadit, qui cauſat mortem hominis ob negligentiam ejus, quod illi tenetur præſtare. *Tit.* 7. §. 8. *Parricidium. num.* 14. *pag.* 423.
Per venenum quare conſtituat ſpeciem homicidii ab aliis diſcretam. *Tit.* 7. §. 9. *Veneficium. num.* 1. *pag.* 428.
Dicitur commiſſum, licet vulneratus ſupervixerit per aliquot dies. *Tit.* 7. §. 10. *Abortus. num* 42. *pag.* 443.
Homicidium culpoſum. V. *Medicus*. V. *Aromatarius*.
Homo. Mors hominis poſt quinquaginta annos rationabiliter timetur. *Tit.* 4. §. 4. *Adulterium. n.* 73. *pag.* 194.

Homines nati ex coitu brutali. *ibi.* §. 12. *Beſtialitas.* *num.* 10. *pag.* 247.

Quod homo generetur ex ſola conjunctione viri, ac mulieris, non eſt propoſitio evidens ex terminis. *ibi.* *num.* 11. *pag.* 247.

Naſci poteſt ex copula viri cum beſtia, & bruti cum muliere.

Honor vitæ anteſertur. *Tit.* 7. §. 8. *Parricid.* *n.* 14. *p.* 423.

Horæ canonicæ. Omittens minus quarta parte unius horæ canonicæ, non peccat graviter. *Tit.* 9. §. 1. *Jejuniorum.* *num.* 51. *pag.* 509.

Horæ canonicæ quos obligent ad recitationem. *Tit.* 5. §. 1. *Omiſſio.* *num.* 3. *pag.* 255.

An ad eas teneantur Moniales ſub mortali. *ibi.*

Pœna eas non recitantium. *ibi.* *num.* 13. *pag.* 257.

Hortus. Quos hortos Regularium poſſint ingredi fœminæ. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ.* *num.* 19. *pag.* 214.

Hoſpitalitas quid ſit. *Tit.* 9. §. 3. *Hoſpitalitatis.* *n.* 1. *p.* 517.

Hujus perfectio in quo coſiſtat. *ibi.* *num.* 1. *pag.* 517.

Ad eam quando quis obligetur ex juſtitia, & quando ex charitate. *ibi.* *num.* 2. *pag.* 517.

Ejus læſio quomodo definiatur. *ibi.*

Denegatio neceſſariorum tantum, facta peregrino, hoc crimen importat. *ibi.* *num.* 3. *pag.* 517.

Ad hanc ſpecialiter obligatur Frater Minor. *ibi.* *num.* 4. *p.* 517.

Ejus ſpecialis obligatio eſt erga peregrinos ejudem Ordinis. *ibi.* *num.* 5. *p.* 517.

Separatio Convetuum, & Provinciarum non minuit obligationem hoſpitandi quoſvis Fratres advenas. *ibi.* *num.* 6. *p.* 517.

Obligatio hoſpitandi probatur ex Regula. *ibi.* *n.* 8. *p.* 518.

Ad hoſpitationem tenemur jure naturali, & divino. *ibi.*

Crimen hoſpitalitatis læſæ in quibus proprie cadat. *ibi.* *num.* 12. *p.* 518.

Hujus criminis probatio. *ibi.* *num.* 15. *p.* 519.

Ejus pœnæ. *ibi.* *num.* 16 & *ſeqq.* *p.* 519.

Clerici lædentes hoſpitalitatem, non habent pœnam a jure determinatam. *ibi.* *num.* 17. *p.* 519.

I

Jactantia de peccato eſt indicium perditæ vitæ, *Tit.* 5. §. 3. *Infamatio.* *num.* 56. *p.* 278.

Jactans ſe de crimine, quomodo puniendus. *ibi.* *num.* 56. & 57. *p.* 278.

Janitor Conventus quomodo impedire debeat fœminas volentes ingredi Clauſtra. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ.* *num.* 28. *p.* 215.

Identitas pœnæ non infert identitatem delicti. *Tit.* 3. §. 2. *Jecuniæ.* *num.* 41. *p.* 112.

Jejunium eſt triplex. *Tit.* 9. §. 1. *Jejunium.* *num.* 2. *p.* 501.

Naturale, & virtuoſum quod ſit. *ibi.* *num.* 2. *p.* 501.

Eccleſiaſticum quomodo definiatur. *ibi.*

Ejus violatio quod crimen ſit. *ibi.* *num.* 1. *p.* 501.

Poteſt violari dupliciter. *ibi.* *num.* 3. *p.* 502.

In ſui quidditate non importat abſtinentiam a carnibus. *ibi.* *num.* 4. *p.* 502.

Jejunium, & abſtinentia a carnibus ſunt duo præcepta ſpecie diſtincta. *ibi.*

Ejus violatio, & abſtinentia a carnibus, ſunt duo crimina ſpecie diſtincta. *ibi.* *num.* 5. *p.* 502.

Violatio abſtinentiæ gravior eſt, quam jejunii. *ibi.* *nu.* 6. *p.* 50[illegible].

Jejunium frangens ex cauſa legitima, non peccat. *ibi.* *num.* 7. *p.* 503.

Violatio jejunii, & abſtinentiæ, quomodo probanda. *ibi.* *num.* 8. & *ſeqq.* *p.* 503.

Præcepta de jejunio, & de abſtinentia, eſſe duo diſtincta, probatur ex Tridentino. *ibi.* *num.* 14. *p.* 505.

In diebus jejunii quare indicta abſtinentia. *ibi.*

Eccleſia poteſt diſpenſare ſuper abſtinentia, retenta obligatione jejunii. *ibi.* *num.* 15. *p.* 505.

Jejunium violanti an debeatur indifferenter privatio ſuffragiorum. *ibi.* *nu.* 21. *p.* 505.

Pœnæ violantium jejunium inter Minores. *ibi.* *num.* 23. & *ſeqq.* *p.* 505.

Jejunii præceptum non cenſetur eſſe impoſitum ab Eccleſia cum gravi incommodo. *ibi.* *num.* 46. *p.* 508.

Jejunium Minoribus non præſcribitur omnibus, & ſingulis ſextis feriis totius anni. *ibi.* *num.* 56. *p.* 510.

Ex vi Regulæ non tenentur Minores ad jejunium feſti Omnium Sanctorum cadentis in feria ſexta; ſed tantum ex conſuetudine. *ibi.* *num.* 57. *p.* 510.

Jejunandum non eſt in magnis Solemnitatibus. *ibi.*

Nulla lex obligat ad jejunium feriæ ſecundæ, & tertiæ poſt Quinquageſimam. *ibi.* *num.* 62. *p.* 511.

An Minoritæ teneantur ad jejunium in die Nativitatis Domini, cadente in feria ſexta. *ibi.* *num.* 52. & *ſeqq.* *p.* 509.

Ignis tortura ſola adhibenda Religioſo Sodomitæ. *Tit.* 4. §. 11. *Sodomia.* *num.* 92. *p.* 246.

Ignorantia quævis excuſat a pœna ordinaria. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia.* *num.* 107. *p.* 36.

Ex ea delinquens non præſumit delictum. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ.* *num.* 23. *p.* 214.

Affectata non excuſat. *Tit.* 6. §. 3. *Falſificatio Monetæ.* *num.* 34. *p.* 345.

Invincibilis excludit dolum. *ibi.*

Imago. Imaginum Sacrarum fractio an ſit crimen mixti fori. *Tit.* 5. §. 2. *Blaſphemia.* *num.* 19. & *ſeqq.* *p.* 262.

Immunitas localis Eccleſiæ ad quantum ſpacium ſe extendat. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſt.* *ſia.* *num.* 20. *p.* 24.

Ea non gaudet, qui delinquit ſub ſpe ejus. *Tit.* 7. §. 6. *Aſſaſſin.* *num.* 39. *p.* 412.

Ea ut quis privetur, an debeat conſtare Epiſcopo per probationes plenas, an ſufficiant argumenta probabilia. *ibi.* *num.* 33. & *ſeqq.* *p.* 411.

Impedimentum præſtitum, ne hæreticus puniatur, facit indicium vehemens de hæreſi. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis.* *num.* 34. *p.* 90.

Impediens aliquem verberibus, minis, &c. ne ingrediatur Ordinem S. Benedicti, excommunicatur. *Tit.* 5. §. 9. *Suaſio.* *num.* 1. & 2. *p.* 316.

Imperator habet majeſtatem. *Tit.* 2. §. 6. *Læſæ.* *n.* 6. *p.* 78.

Ei communicatur poteſtas in homines. *ibi.*

Ejus auctoritas eſt ſacra. *ibi.* & *Tit.* 8. *num.* 5. *p.* 449.

Imperatores Romani antiqui vitio nefando laborarunt. *Tit.* 4. §. 11. *Sodomia.* *num.* 4. *p.* 232.

Imperatrix fruitur privilegiis Imperatoris. *Tit.* 2. §. 6. *Læſæ.* *num.* 7. *p.* 78.

Poteſt ingredi clauſtra Religioſorum. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſura.* *num.* 8. *p.* 212.

Imperatrix. V. *Auguſta.*

Importunum quot ſignificata habeat. *Tit.* 5. §. 8. *Subornatio.* *num.* 51. *p.* 313.

Importunæ obſecrationes quæ dicendæ. *ibi.*

Impoſſibile. V. *Lex.*

Contraria legi, aut bonis moribus habentur pro impoſſibilibus. *Tit.* 5. §. 7. *Perjurium.* *num.* 6. *p.* 302.

Impoſſibilium nulla eſt obligatio. *ibi.*

Imprimentes libellum famoſum quando puniendi. *Tit.* 5. §. 5. *Libellus.* *num.* 31. *p.* 287.

Improperium quid ſignificat. *Tit.* 5. §. 2. *Blaſphemia.* *n.* 77. *p.* 270.

Quomodo differat a contumelia. *ibi.*

Improperans Prælatus Subdito, quando puniendus. *ibi.* *num.* 83. & *ſeqq.* *p.* 271.

Incautus quis dicatur. *Tit.* 7. §. 6. *Aſſaſſinium.* *num.* 5. *p.* 407.

Incendiarius poteſt ab Epiſcopo excommunicari, non tamen ab eo abſolvi. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ.* *num.* 65. *p.* 221. & *Tit.* 9 §. 5. *Incendii.* *num.* 24. *p.* 528.

Hunc abſolvere nequit Cardinalis legatus a latere. *Tit.* 9. §. 5. *Incendii.* *num.* 24. *p.* 528.

Incendiariæ fœminæ eaſdem pœnas ſubeunt cum viris. *ibi.*

Clericus incendiarius an privetur privilegio fori. *ibi.* *num.* 26. & *ſeqq.* *p.* 529.

Pœnæ incendiarii ex lata culpa. *ibi.* *num.* 29. *p.* 529.

Quando cum culpa incendiarii copulatur aliud delictum, pœna incendii eſt amplianda. *ibi.*

Incendium, & ejus procuratio quomodo definiatur. *Tit.* 9. §. 5. *Incendii.* *num.* 1. *p.* 524.

Triplici modo ſequi poteſt. *ibi.* *num.* 2. *p.* 524.

Ex dolo aliquando intenditur ut finis, aliquando ut medium.

dium. *ibi. num.* 3 *p.* 524.
Ex culpa tripliciter poteſt ſequi. *ibi. num.* 4. *p.* 525.
Fortuitum quando eveniat. *ibi. num.* 7. *p.* 525.
Probatio incendii ex dolo difficilis. *ibi. num.* 8. *p.* 525.
Indicia procurati ex dolo. *ibi. num.* 8. *& ſeqq. pag.* 525.
Cantela adhibenda a Judice in caſu incendii. *ibi. num.* 9. *pag* 525.
Preſumitur cauſatum culpa inhabitantium in domo, ſi non conſtet de dolo. *ibi. num.* 11. *p.* 526.
Quid agendum, quando plures ſunt vicini, & neſcitur a quibus ortum ſit incendium. *ibi. num.* 12 *pag.* 526.
Incendii procurati pœnæ. *ibi. num.* 13 *& ſeqq. pag.* 527.
Hoc crimen vocatur horrendum, & eſt proditorium. *ibi. num.* 13. *pag.* 527.
A quo metienda ejus gravitas. *ibi. n.* 13. *&* 15. *pag.* 527.
Incendens paleare, aut acervum tritici, aut fœnile prope domum, debet mori. *ibi. num.* 16. *pag.* 527.
Si ex incendio homo moritur, Reus morte plectitur. *ibi. n.* 17. *pag.* 527.
Pœnæ principalis extenduntur ad complices incendii. *ibi. num.* 18. *pag.* 527.
In hoc crimine Epiſcopus conſultus de pœna danda, poteſt conſulere mortem. *ibi.*
Reus incendii tenetur ad damna data. *ibi. n.* 19. *p.* 527.
Incendium ex levi culpa nequit criminaliter puniri. *ibi. num.* 30. *pag.* 529.
Cauſatum per incuriam affectatam, punitur alia pœna, quam legis Aquiliæ. *ibi. num.* 31. *pag.* 529.
Ob incendium ex leviſſima culpa, nulla pœna criminalis incurritur. *ibi. num.* 32. *pag.* 530.
Incendium fortuitum nulla pœna ſequitur. *ibi. num.* 33. *pag.* 530.
Si incendium fortuitum præceſſit aliqua culpa, tenetur Reus pro modo culpæ. *ibi.*
Inceſtus gravior eſt adulterio. *Tit.* 4. §. 6. *Inceſtus*. *n.* 1. *p.* 219.
Ejus definitio. *ibi.*
Proprie non eſt inter conjunctos cognatione legali, aut ſpirituali. *ibi. num.* 2. *pag.* 199.
Non committitur cum perſona habente impedimentum publicæ honeſtatis. *ibi. num.* 3. *pag.* 199.
Ejus variæ etymologiæ. *ibi. num.* 4. *pag.* 199.
Ejus gravitas quomodo varietur. *ibi. num.* 5. *pag* 200.
Quomodo probetur. *ibi. num.* 6. *& ſeqq. pag.* 200.
Accuſans de eo, non tenetur probare ſecutam utriuſque commixtionem ſeminum. *ibi. num.* 9. *pag.* 200.
Ejus pœnæ. *ibi. num.* 11. *& ſeqq. pag.* 201.
Si cum inceſtu aliud crimen carnale committitur, plectitur morte. *ibi. num.* 14. *pag.* 201.
Cum affine ex copula illicita, inceſtus non extenditur ultra ſecundum gradum. *ibi. num.* 15 *pag.* 202.
De jure Canonico infert infamiam ipſo jure, & facto. *ibi. num.* 17. *pag* 202.
Eum committens ſub figura matrimonii, eſt ipſo facto excommunicatus. *ibi. num.* 19. *pag.* 202.
De jure poſitivo Divino inter quas perſonas inceſtus ſit inductus. *Tit.* 4. §. 11. *Sodomia*. *num.* 5. *pag.* 233.
Poteſt inceſtus in quibuſdam gradibus diſpenſari. *ibi.*
Incorrigibilis Clericus in conſpirando contra proprium Epiſcopum, tradendus Curiæ ſæculari. *Tit.* 2. §. 4. *Conſpiratio*. *num.* 36. *pag.* 70.
Regularis, ut ob furta ejici poſſit a Religione, oportet, quod ter de furto fuerit punitus. *Tit.* 3. §. 6. *Furtum*. *num.* 67. *pag.* 142.
Regularis dici nequit Incorrigibilis ob unum tantum crimen, licet atrociſſimum, in ordine ad expulſionem ab ordine; bene tamen ad ſubeundas alias pœnas, quæ de jure dantur incorrigibilibus. *Tit.* 7. §. 8. *Parricidium*. *num.* 42. *pag.* 427.
Incubus ſolum coitum, non adorationem ab hominibus procurat. *Tit* 4. §. 13. *Dæmonialitas*. *num.* 25. *pag.* 252.
Appetit aliquando coitum cum brutis. *ibi nu.* 26. *p.* 252.
Exorciſmos, ac res ſacras non curat. *ibi. num.* 27. *p.* 252.
Coitus cum Incubo non eſt realiter gravior beſtialitate. *ibi. num.* 30. *pag.* 252.
Quare communiter reputetur ea gravior. *ibi. n.* 31. *p.* 253.
Indicare in jure quid importet. *Tit.* 5. §. 5. *Libellus*. *num.* 43. *pag.* 289.
Indicia vehementiora quare deſiderentur in delictis atrociſſimis. *Tit.* 2. §. 6. *Læſæ*. *num.* 36. *pag.* 83.
Probantia ſuſpicionem hæreſis. *ibi.* §. 7. *Hæreſis*. *num.* 28. *& ſeqq. pag.* 89.
Plura malæ adminiſtrationis. *Tit.* 3. §. 7. *Dilapidatio*. *num.* 11. *pag.* 145.
Suſpecti conſortii remota, proxima, ac violenta. *Tit.* 4. §. 1. *Conſortium*. *num.* 9. *pag.* 157.
Quæ probant præſumptive copulam. *Tit.* 4. §. 4. *Adulterium*. *num.* 8. *& ſeqq pag.* 185.
Unum indicium proximum copulæ ſecutæ, ſufficit ad torturam. *ibi. num.* 15. *pag.* 186.
Unus Teſtis ſuper uno indicio, & alius ſuper alio, ſufficienter probant ad torturam de copula. *ibi.*
Indicia copulæ quibus caſibus poſſint elidi. *ibi. num.* 16. *pag.* 186.
Indicia ſufficientia ad torturam pro copula. *ibi. num.* 15. *& ſeqq. pag* 186.
Indicia delicti ſufficiunt tantum ad torturam, aut pœnam extraordinariam, non ordinariam. *Tit.* 4. §. 11. *Sodomia*. *num.* 28. *pag.* 237.
Indicia indubitata quæ. *ibi.*
De valore indiciorum judicare, arbitrarium eſt Judici. *Tit.* 7. §. 7. *Proditorium*. *num.* 32. *pag.* 420.
De indiciis cujuſvis criminis V. in propriis locis.
Indefinita locutio æquipollet univerſali, quando ſubeſt eadem ratio in omnibus. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ*. *num.* 63. *pag.* 221.
Inducens ad delinquendum gravius puniendus. *Tit.* 1. §. 2. *Delicta*. *num.* 29. *pag.* 10.
Inducere in jure quid importet. *Tit.* 5. §. 9. *Suaſio*. *n.* 18. *pag.* 318.
Inductio quomodo differat a monitione, & compulſione. *ibi.*
Inductiones prohibitæ, aut licitæ in electionibus, quæ. *ibi.* §. 8. *Subornatio*. *num.* 60. *pag.* 315.
Indultum generale crimen falſi non comprehendit. *Tit.* 6. *num.* 7. *pag.* 322.
Indumenta linea quando Minoribus deferre liceat. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia*. *num.* 181. *pag.* 45.
Ob eorum delationem Frater Minor quando puniendus. *ibi.*
Infamare. *Infamatio* quid ſit. *Tit.* 5. §. 3. *Infamatio*. *num.* 1. *pag.* 272.
Quotupliciter accidat. *ibi. num.* 2. *pag.* 272.
Solo nomine differt ab injuria. *ibi. num* 5. *pag.* 272.
Quomodo diſtinguatur a calumnia. *ibi. num.* 2. *pag.* 272.
Infamans aliquem de crimine vero, an teneatur de injuria. *ibi. num.* 4 *pag.* 272.
Infamare ſcienter quis dicatur. *ibi. num.* 25 *pag.* 275.
In infamante *ſcienter*, quomodo probanda eſt ſcientia. *ibi. num.* 27. *pag.* 275.
Infamia ob quæ facta incurratur a Religioſo. *Tit.* 5. §. 3. *Infamatio*. *num.* 22. *pag.* 275.
Ejus pœna æquiparatur morti. *ibi. num.* 1. *pag.* 272.
Infans venit nomine hominis. *Tit.* 7. §. 8. *Parricidium*. *num.* 11. *pag.* 422.
Si occidatur a parentibus, hi erunt parricidæ. *ibi.*
Ei mortem poſitive, aut privative inferre poteſt Mater, & quomodo. *ibi. num.* 13. *pag.* 423.
Infantem ſuum parens exponens, eſt fera crudelior. *ibi. num.* 14. *pag.* 423.
Mater infantem exponens, quibus pœnis teneatur. *ibi.*
Eum necando Mater, quo caſu committat aſſaſſinium. *ibi. num.* 16. *pag* 423.
Infans per triennium indiget materno obſequio. *Tit.* 9. §. 3. *Hoſpitalitatis*. *num.* 10. *pag.* 518.
Infanticidium a quo, quomodo, & quando committatur. *Tit.* 7. §. 8. *Parricidium*. *num.* 11. *& ſeqq. pag* 422.
Ejus pœnæ juxta varias circumſtantias. *ibi. n.* 38. *p* 427.
Quomodo aggravetur, aut allevietur. *ibi. nu.* 15. *p.* 423.
Infanticidium. V. *Mater*.
Infirmitatem incurabilem, qui voluntarie cauſavit, homicida eſt. *Tit.* 7. §. 5. *Homicid.* *num.* 65. *pag.* 299.
Infirmis neceſſaria miniſtrare præceptum Regulæ Minorum eſt. *Tit.* 9. §. 3. *Hoſpitalitatis*. *num.* 12. *pag.* 519.
Quos, & quomodo tale præceptum obliget. *ibi.*
Caſus, in quibus tale præceptum violatur. *ibi.*
Ingreſſus Minoris in Cellam alterius, quando, & quomodo ſit crimen. *Tit.* 4. §. 1. *Conſortium*. *num.* 62. *& ſeqq. pag.* 165.

In

In domum ſuſpectam quomodo, & quando Fratri Minori ſit delictum. *ibi. n.* 87. *& ſeqq. p.* 168.
In domum meretricis ſine legitima cauſa eſt punibilis. *ibi. num.* 92. *pag.* 168.
In domum ſuſpectam, quomodo probandus. *ibi. n.* 95. *&* 96. *pag.* 169.
Intra clauſtra. V. *Clauſura Monialis ; Fœmina*.
Inimicitia inter homicidam, & occiſum probanda eſt a fiſco, aut accuſatore. *Tit.* 7. § 5. *Homicid. n.* 69. *p.* 400.
Capitalis ex cauſa gravi eſt indicium præmeditationis in homicidio. *ibi. num.* 75. *pag.* 401.
Hæc tamen non facit indicium ad torturam ſine adminiculis. *ibi.*
Quo caſu hæc faciat ex ſe indicium animi deliberati. *ibi.*
Inimici ſibi mutuo obviantes, ſi unus alium occidit, quo caſu dicatur occidiſſe animo deliberato. *ibi. num.* 54. *pag.* 397.
Inimicum reconciliatum offendens ex nova cauſa, non tenetur ad pœnam conventionalem. *Tit.* 7. §. 7. *Proditorium. num.* 13. *pag.* 416.
Iniquitas eſt operatrix culpæ. *Tit.* 1. §. 2. *Delicta num.* 1. *pag.* 7.
Ejus proles quot. *ibi.*
Injuria eſt omne non jure factum. *Tit.* 1. §. 2. *Delict. n.* 8. *pag.* 9.
Hanc nequeunt inferre bruta. *ibi.*
Multa habet ſignificata. *ibi.*
Injuriam ſuam, aut ſuorum proſequens, poteſt petere abolitionem criminis. *ibi. num.* 44. *pag.* 12.
Ejus gravitas pendet ab hominum æſtimatione. *Tit.* 5. §. 3. *Infamatio. num.* 6. *pag* 272.
Ejus ratio pendet ab intentione injuriantis. *ibi. num.* 8. *pag.* 273.
Verbalis quomodo probanda. *ibi. num.* 9. *& ſeqq. pag.* 273.
Ejus pœnæ de jure communi. *ibi. n.* 14. *& ſeqq. p.* 273.
De ea damnatus incurrit infamiam. *ibi. num.* 15. *p.* 274.
Ex ea jactata in Principem, quando incurratur crimen Læſæ Majeſtatis. *ibi. num.* 16. *pag.* 274.
Ex ea prolata in Officiales Principis, quando remaneat Læſa Majeſtas. *ibi. num.* 17. *pag.* 275.
Facta mortuo, eſt major, quam facta viventi. *Tit.* 5. §. 5. *Libellus. num.* 23. *pag.* 286.
Scripta, quomodo punienda. *ibi. num.* 61. *pag.* 291.
Perfecta dicitur perjurium. *ibi.* §. 7. *Perjurium. num.* 5. *pag* 301.
Nomen injuriæ comprehendit omnia delicta. *Tit.* 7. *n.* 1. *pag.* 357.
Injuria infertur facto, aut verbis. *ibi.*
Diverſificatur juxta perſonas, & objecta immediata. *ibi.*
Non fit ſine animo injuriandi. *ibi.* §. 3. *Provocatio. num.* 1. *pag.* 368.
Facta filio tangit Patrem. *ibi. num.* 9. *pag.* 378.
Atrox accepta ab inimico, excludit (juxta quoſdam) reatum animi deliberati. *ibi.* §. 5. *Homicidium. num.* 57. *pag.* 398.
Inobediens Epiſcopo de jure antiquo erat infamis, & interdictus. *Tit.* 2. §. 2. *Inobedientia. num.* 22 *pag.* 49.
Talis aliquando obſidebatur a Dæmone. *ibi.*
Delegato Papæ, poteſt ab ipſo excommunicari, ſed a ſolo Papa abſolvi. *Tit.* 4. § 8. *Clauſuræ. num.* 65. *p.* 221.
Inobedientia definitur. *Tit.* 2. §. 2. *Inobedientia. n.* 2. *p.* 46.
Ejus motivum eſt contemptus. *ibi. num* 3. *pag.* 46.
Ad eam incurrendam quid requiritur. *ibi. nu.* 4 *pag.* 46.
Ejus differentia a contumacia. *ibi. num.* 7. *pag.* 46.
Quomodo probetur in præcepto cadente ſuper commiſſione. *ibi. num.* 18. *pag.* 48.
Quomodo, & a quo probanda in præcepto prohibitivo. *ibi. num.* 19 *pag.* 48.
Ab ea reſipiſcens Religioſus intra viginti quatuor horas, non eſt carcerandus. *ibi. num* 100. *pag.* 57.
Hæc, & rebellio conſtituunt Schiſma. *ibi.* §. 5. *Schiſma. num.* 8. *pag.* 72.
Inquiſitio de hæreſi fit etiam poſt mortem. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis. num.* 62. *pag.* 94.
Calumnioſa quæ ſit. *Tit.* 5. §. 4. *Calumniatio. num.* 22. *pag.* 282.
Inquiſitor poteſt procedere contra veſcentem carnibus tempore prohibito. *Tit.* 9. §. 1. *Jejuniorum. num.* 6. *p.* 502.
Inſidiari quis dicatur. *Tit.* 2. §. 2. *Inobedientia. n.* 109. *p.* 58.
Importat quamlibet injuſtam offenſam. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. num.* 61. *pag.* 398.
Proprie quid ſignificet. *ibi.*
In inſidiis occidere, pluribus modis, & quibus accidat. *ibi. num.* 61. *pag.* 398.
Inſtitutio hæretici in hæredem probat ſuſpicionem hæreſis. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis. num.* 33. *pag.* 90.
Inſtrumentum, quo patratur delictum, iſtud aggravat. *Tit.* 1. §. 2. *Delicta. num.* 27. *pag.* 10.
Inſtrumentum ſuſpectum de falſo producens, & deficiens in probatione veritatis, punitur de falſo. *Tit.* 6. *n.* 9. *pag.* 323.
Inſtrumento ut credatur, illud debet eſſe liberum ab omni ſuſpicione falſi. *ibi.* §. 1. *Falſific. liter. num.* 11. *pag.* 326.
Inſtrumentum falſum condens Notarius, a quo Judice puniendus. *ibi. num.* 42. *pag.* 330.
Alius a Notario idem fabricans, quomodo puniendus. *ibi. num.* 43. *pag.* 330.
Ipſum in judicio producens, ex triplici capite poteſt puniri. *ibi. num.* 44. *pag.* 331.
Cautela adhibenda cum producente inſtrumentum falſum. *ibi. num.* 45. *pag.* 331.
Quid agendum quando non liquet, an Notarius, an alius inſtrumentum falſum condiderit, paribus hinc inde præſumptionibus. *ibi. num.* 46. *pag.* 331.
Inſtrumenta ad condendam monetam, quale indicium faciant. *Tit.* 6 §. 3. *Falſificatio. num.* 35. *pag.* 345.
Inſtrumenta fabrilia delata a Clerico iis non utente, veniunt nomine armorum. *Tit.* 7. §. 1. *Armorum. n.* 10. *pag.* 359.
Inſtrumentum. V. *Percuſſio*.
Inſultans, qui armatus acceſſit, quamvis arma depoſuerit, ſi ea poteſt de facili reaſſumere, dicitur cum armis inſultaſſe. *Tit.* 7. §. 3. *Provocatio. nu.* 4. *pag.* 368.
Inſultatus poteſt prævenire percutiendo inſultantem. *ibi.*
Occidens inſultantem fugientem non tenetur pœna ordinaria homicidii. *ibi.*
Gravitas delicti in vulnerando abſorbet delictum in inſultando. *ibi.*
Inſultus quid ſit. *Tit.* 7. §. 3. *Provocatio num.* 4. *pag.* 368.
Non confunditur cum crimine delationis armorum. *ibi.*
Factus cum armis, & ab homine armato paria ſunt. *ibi.*
Vocatur provocatio, quæ fit factis. *ibi. num.* 1. *pag.* 404.
Interdictum. Tempore interdicti ſi conceditur Domino audire Miſſam, conceſſio extenditur ad ejuſdem familiares. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ. num.* 8. *pag.* 212.
Interdictus notorie, licet non denunciatus, nequit ſepeliri in loco ſacro. *Tit.* 5. §. 1. *Omiſſio. num.* 12. *pag.* 357.
Interlineatura quid ſit, & quam ſuſpicionem falſitatis faciat in ſcriptura. *Tit.* 6. §. 1. *Liter. falſ. nu.* 12. *p.* 327.
Ipſa eſt ſubſtantialis, quando pars ſe fundat in illa. *ibi.*
Interpretatio Bullarum ſumitur a ſtilo Curiæ Romanæ *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ num.* 49. *pag.* 219.
Intra. V. Dictio.
Introducere quid importet. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ num.* 24. *pag.* 214.
Introductio fœminarum intra clauſtra extenditur ad mandantes, conſulentes. &c. *ibi.*
Invocatio Dæmonis. V. *Dæmon*. V. *Diabolus*.
Involuntarium fuiſſe homicidium, quomodo probetur. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. num.* 68. *& ſeqq pag.* 400.
Ira. Iracundia per quantum temporis cenſetur perdurare. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. num.* 51. & 52. *pag.* 397.
Excuſat animum deliberatum in homicidio. *ibi. num.* 58. *pag.* 398.
Excuſat a parricidio, & a pœna ordinaria in quibuſvis delictis. *ibi.* §. 8. *Parricidium. num.* 7. *pag.* 416.
Homo in ira non eſt in plenitudine intellectus. *ibi.*
Irregularitas quando contrahatur ex homicidio. *ibi.* §. 5. *Homicidium. num.* 88. *pag.* 403.
Proveniens ex homicidio voluntario, a quo diſpenſanda. *Tit.* 7. § 10. *Abortus. num.* 44. *pag.* 444.
Diſpenſationem ſuper irregularitate tenetur petere Clericus in dubio facti circa homicidium voluntarium. *ibi. num.* 43. *pag.* 443.
Irregularitas ob homicidium voluntarium, ſeu abortum, an poſſit diſpenſari a Superiore Regulari reſpectu ſui Sub-

Subditi. *ibi. num.* 44. & *ſeqq. pag.* 444.
Nulla incurritur, quæ non ſit in jure expreſſa. *Tit.* 8. §. 3. *Abuſ. in Ord. num.* 32. *pag.* 462.
Italiæ nomine veniunt Sicilia, Sardinia, & Corſica etiam in odioſis. *Tit.* 6. §. 3. *Falſificatio. num.* 50. *pag.* 348.
Itinerans ſine ſocio Minorita quando excuſandus. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 150. *pag.* 41.
Itinerantium delicta quotuplicia. *Tit.* 9. §. 2. *Itinerant. num.* 2. *pag.* 512.
Itinerans Minorita in carruca, a vento impulſa, an delinquat. *ibi. num.* 7. *pag.* 513.
Judex quomodo debeat regulare arbitrium ſuum. *Tit.* 1. *num.* 8. *pag.* 2.
Quomodo, & quando concedere poteſt abolitionem criminis. *ibi.* §. 2. *Delicta. num.* 44. *pag.* 12.
In delictis privatis de jure civili non procedit ex officio. *ibi. num.* 49. *pag.* 12.
Laicus poteſt punire Reum, non ſufficienter punitum a Judice Eccleſiaſtico, & vice verſa. *ibi.*
Ipſi pœnarum optio quando danda. *ibi. num.* 39. & 40. *pag.* 11.
Quam pœnam debet magis eligere. *ibi. num.* 41. *pag.* 11.
Delegatus in libello citationis debet docere de ſua delegatione. *Tit.* 2. §. 2. *Inobedientia. num.* 28. *pag.* 50.
Mortuo Judice, qui citavit, novus Judex debet citare Reum, alias hic non dicetur contumax. *ibi. num.* 28. *pag.* 50.
Juriſdictionem exercet in quocunque loco Provinciæ ſibi commiſſæ. *ibi. num.* 78. *pag.* 55.
Poteſt punire injuriam ſibi factam ratione officii. *ibi. n.* 89. *pag.* 55.
Laicus poteſt ſe intromittere in cauſa Eccleſiaſtici per viam violentiæ. *ibi.* §. 3. *Appellat. o. num.* 24. *pag.* 62.
Laicus quando procedat contra Schiſmaticos. *ibi.* §. 5. *Schiſma. num.* 9. *pag.* 73.
Illi arbitrarium eſt dare fidem Teſtibus. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis. num.* 9. *pag.* 86.
Laborans mala fama habet præſumptionem juris contra ſe. *Tit.* 3. §. 7. *Dilapidatio. num.* 10. *pag.* 145.
Deficiente lege Canonica, ac Civili, poteſt uti judicialibus legis Moyſaicæ. *Tit.* 4. §. 12. *Beſtialitas. num.* 14. *pag.* 248.
Debet interrogare ſuper ſolo facto, non autem ſuper jure. *Tit.* 5. §. 2. *Blaſphemia. num.* 36. *pag.* 264.
Formans inquiſitionem calumnioſam tenetur ad damna inquiſiti, & eſt extraordinarie puniendus. *ibi.* §. 4. *Calumniatio. num.* 22. *pag.* 281.
Non ſervans eſſentialia juris privandus eſt officio. *ibi.*
Minorita non inferens calumniatori pœnam talionis, privandus eſt officio. *ibi. num.* 24. *pag.* 282.
Procedens ad inquiſitionem ſpecialem abſque debitis indiciis, calumnioſe procedit. *ibi. num.* 22. *pag.* 282.
Revelans ſuam ſententiam, antequam eam proferat, quomodo delinquat. *ibi.* §. 6. *Revelatio. nu.* 11. *pag.* 295.
Indiſcrete, & injuſte judicans, committit ſacrilegium. *Tit.* 8. *num.* 6. *p.* 450.
Laicus an poſſit punire juxta leges Cæſareas eum, qui reiteravit Baptiſmum, & fuit punitus ab Eccleſiaſtico. *Tit.* 8. §. 1. *Abuſ. in Bapt. num.* 19. & *ſeqq. pag.* 454.
Laicus non poteſt judicare de crimine mere Eccleſiaſtico. *ibi. num.* 19. *pag.* 454.
Laicus puniendo hæreticum morte, exercet leges imperiales. *ibi. num.* 20. *pag.* 454.
Debet ſequi rationem naturalem in non determinatis per leges. *Tit.* 9. §. 5. *Incendii. num.* 22. *pag.* 528.
Judex Principis laici nequit eſſe Clericus. *ibi.* §. 8. *Artium. num.* 3. *pag.* 545.
Judicii eſſentialia expreſſa a Deo in damnatione Adam. *Tit.* 1. *num.* 3. *pag.* 1.
Jumentum quod nam vocetur. *Tit.* 9. §. 2. *Itinerantium. num.* 4. *pag.* 512.
Jumenti appellatione non venit bos. *ibi.*
Juramentum de veritate dicenda contra ſe non deberet dari Reo, & quare. *Tit.* 1. §. 4. *Pœnæ. num.* 21. *pag.* 17.
Juramentum fidelitatis præſtatur Principi, nec revocatur ab eo, qui fit Clericus. *Tit.* 2. §. 6. *læſæ. num.* 25. *pag.* 79.
Juramentum tranſgredi quid importet. *Tit.* 5. §. 7. *Perjurium. num.* 2. *pag.* 301.
Ut ſit ſolemne, quomodo dandum. *ibi. num.* 6. *pag.* 302.
Contra legem, aut bonos mores non obligat. *ibi.*
Quando peccet in ſubſtantia, materia, aut forma. *ibi. num.* 9. *pag.* 302.
Vocatur Religio, & timor. *ibi. num.* 11. *pag.* 302.
Remitti poteſt a ſolo Judice Eccleſiaſtico. *ibi. num.* 13. *pag.* 303.
An fuerit licitum, ſolus Eccleſiaſticus judicat. *ibi.*
Extrajudiciale quid operetur. *ibi. num.* 25. *pag.* 304.
Quod datur de veritate dicenda, eſt promiſſorium. *ibi. num.* 35. *pag.* 306.
Aſſertorium reſpicit præſens, & præteritum. *ibi.*
Promiſſorium reſpicit futurum. *ibi. num.* 36. *pag.* 306.
Suppletorium in criminalibus non datur. *Tit.* 6. §. 2. *liter. aperit. num.* 23. *pag.* 337.
Jurans per genium Principis ſolvere pecuniam, ſi non ſolvit, punitur. *Tit.* 5. §. 7. *Perjurium. nu.* 15. *pag.* 303.
Juratio mala omnis eſt perjurium. *ibi. num.* 8. *p.* 302.
Mala juratio eſt, quæ fit cum negligentia, vel præcipitanter, aut ex mala conſuetudine, aut eronee, aut doloſe. *ibi. num.* 8. *pag.* 302.
Juriſdictio Eccleſiaſtica non poteſt haberi a laico. *Tit.* 2. §. 3. *Appellatio. num.* 31. *pag.* 63.
Hanc in Monachos de jure antiquo habebant Epiſcopi. *ibi.*
Juriſdictionem alterius uſurpat, qui exercet aliquod ſine facultate. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ. num.* 46. *pag.* 218.
Juriſprudentia criminalis eſt antiquior, & excellentior civili. *Tit.* 1. *num.* 1. *pag.* 1.
Ejus eſſentialia expreſſa a Deo in damnatione Adam. *ibi. num.* 3. *pag.* 1.
Ejus præſtantia ſuper civilem probatur. *ibi. num.* 1. & 5. *pag.* 1.
Jus ſepulcrorum amittitur ob læſam Majeſtatem. *Tit.* 2. §. 6. *Læſæ. num.* 44. *pag.* 84.
In perſonas amittitur ob hæreſim. *ibi.* §. 7. *Hæreſis. n.* 56. *pag.* 93.
Exigendi credita a debitoribus amittitur ob eandem. *ibi.*
In bonis propriis ipſo facto perdunt hæretici. *ibi. nu.* 58. *p.* 93.
Jura, & actiones computantur inter bona immobilia. *Tit.* 3. §. 4. *Alienatio. num.* 10. *p.* 123.
Juri communi non derogatur, niſi de eo expreſſa mentio fiat. *Tit.* 2. §. 3. *Appellatio. num.* 46. *p.* 65.
Jus precario, aut ex ſtipulatu alteri aquiſitum, aquiritur etiam ſuis. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ. num.* 8. *p.* 212.
Jus Canonicum, aut *Civile*. V. *lex*.
Juſpatronatus Eccleſiaſticum nequit alienari. *Tit.* 3. §. 4. *Alienatio. num.* 10. *p.* 123.
Hoc vendens, quas pœnas incurrat. *Tit.* 8. §. 7. *Simonia. num.* 38. *p.* 496.
Si annexum eſt temporali bono, & hoc vendatur, quando incurrantur pœnæ, aut non. *ibi.*
Poteſt transferri in laicum ſine licentia Epiſcopi. *ibi.*
Hoc habens, ſi aliquem præſentat ad Beneficium, aut Officium per pecuniam, incurrit excommunicationem. *ibi.*
Juſpatronatus laicale quale ſit, & quomodo transferri poſſit. *Tit.* 3. §. 4. *Alienatio. num.* 10. *p.* 123.
Juſtitia civilis quando incœperit. *Tit.* 1. *num.* 2. *p.* 1.
Hanc dedit Deus hominibus. *ibi. num.* 4. *p.* 1.
Juſtitia criminalis eſt Deo reſervata. *ibi. num.* 4. *p.* 1.
Juvenes aliquando caſti, & ſenes luxurioſi. *Tit.* 4. §. 1. *Conſortium. num.* 24. *p.* 160.
Juventus, & pulchritudo ſunt propria adminicula copulæ carnalis. *Tit.* 4. §. 4. *Adulterium. num.* 12. *p.* 185. & *num.* 24. *p.* 187.

L

Latrans ſcripturam, ſi eſt ob lucrum, eſt fur, ſi ad celandam veritatem eſt falſarius. *Tit.* 6. §. 1. *lit. falſific. num.* 49. *p.* 331.
Lacticinia comedens Minorita in refectione privata in locis, in quibus laici illis non veſcuntur tempore Quadrageſimæ, an pœnam incurrat. *Tit.* 9. §. 1. *Jejuniorum. num.* 29. *p.* 506.

Quibus in locis poſſint Fratres Minores tempore Adventus veſci lacticiniis. *ibi. num.* 29. *p.* 506.
Statutum, quod tempore jejuniorum Fratres in communitate abſtineant a lacticiniis, quomodo intelligendum. *ibi. num.* 33. *p.* 506.
Conſuetudo veſcendi lacticiniis tempore jejuniorum extra Quadrageſimam, quomodo introducta. *ibi. num.* 33. *p.* 506.
Veſci lacticiniis in Communitate, quid importet. *ibi. nu.* 35. *p.* 507.
Caſus in quibus Superior poteſt dare lacticinia Fratribus tempore jejuniorum extra Quadrageſimam. *ibi. num.* 38. & 39. *p.* 507.
Provinciales poſſunt diſpenſare ſuper uſu lacticiniorum, & ubi, & quando. *ibi. num.* 40. *p.* 507.
An Superior poſſit dare lacticinia in Communitate Fratribus ſanis, quando *notabilis pars* familiæ illis eget ex adverſa valetudine. *ibi. num* 45. *p.* 508.
Diſpenſationem ſuper uſu lacticiniorum, quam Provinciales dant perpetuam pro aliquo Conventu, Superior localis poteſt concedere temporalem. *ibi. num.* 41. *p.* 508.
Quæ dicatur *notabilis pars* Fratrum valetudinariorum, ut ſit locus diſpenſationi cum Fratribus ſanis ſuper uſu lacticiniorum. *ibi. num.* 51. *pag.* 509.
Superior localis poteſt diſpenſare ſuper uſu lacticiniorum cum Fratribus, qui aſſiſtunt hoſpitibus lacticina comedentibus. *ibi. num.* 48. *pag.* 509.
Læſæ majeſtatis crimen eſt genus ad alia crimina. *Tit.* 2. §. 6. *Læſæ. num.* 1. *pag.* 77.
Ejus variæ definitiones impugnantur. *ibi. num.* 2. & 3. *pag.* 77.
Ejus diviſio. *ibi. num.* 12. *pag.* 79.
Hoc crimen committunt ſoli Subditi. *ibi. nu.* 13. *pag.* 79.
Hoc contra Papam committere poteſt quivis Chriſtianus, & quare. *ibi. num.* 14. *pag.* 79.
Poteſt committi ab Univerſitate, & quomodo. *ibi. num.* 16. *pag.* 79.
Poteſt etiam committi a fœmina. *ibi. num.* 17. *pag.* 79.
Contra quos poſſit committi. *ibi. num.* 18. & *ſeqq. p.* 80.
Hoc crimen in primo capite judicatur a ſolo Principe *ibi. num.* 32. *pag.* 82.
In hoc proceditur per inquiſitionem. *ibi. nu.* 33. *pag.* 82.
Ad inquirendum contra hoc, ſufficit occulta notitia. *ibi. num.* 33. *pag.* 82.
Non præſcribitur. *ibi.*
Accuſatio de eo poteſt fieri etiam poſt 20. annos. *ibi. nu.* 34. *pag* 82.
Ad accuſandum de eo, admittuntur etiam, qui accuſare prohibentur. *ibi. num.* 34. *pag.* 82.
Accuſans de eo, & nec ſemiplene probans, torquendus eſt cum Reo. *ibi.*
In hoc crimine, ſi notorium eſt, proceditur ſummarie. *ibi. num.* 35. *pag.* 82.
Eſt difficilis probationis. *ibi. num.* 36. *pag.* 83.
In eo requiruntur indicia vehementiora. *ibi.*
Ejus pœnæ. *ibi. num.* 39. & *ſeqq. pag.* 83.
Reus de illo poteſt impune occidi. *ibi.*
Ultimo ſupplicio afficitur. *ibi.*
Pœnas ſubit, licet crimen poſt mortem detegatur. *ibi.*
Ob hoc crimen Pater poteſt occidere filium. *ibi.*
Infamis eſt, & ejus ſtemma gentilitium debet tolli. *ibi. num.* 40. *p.* 84.
Ejus memoria damnatur poſt mortem. *ibi.*
Confiſcantur ejus bona. *ibi. num.* 41. *pag.* 84.
Amittit omnia, quæ ſunt de jure civili. *ibi.*
Ejus filii privantur hæreditate paterna. *ibi. num.* 42. *pag.* 84.
Non poſſunt iidem ſuccedere in bonis exterorum. *ibi.*
Hæredes ſunt infamiæ paternæ. *ibi.*
Reus de hoc crimine amittit omnes feudos. *ibi. num.* 44. *pag.* 84.
Ejus agnati amittunt feudos, quando crimen eſt in primo capite. *ibi.*
Amittit jus ſepulcrorum ipſe Reus, & ejus filii. *ibi.*
Ejus filii amittunt munera publica. *ibi.*
In hoc crimine punitur affectus pro effectu. *ibi. num.* 45. *pag.* 84.
Complices in hoc puniuntur ut principales. *ibi.*
Clericus reus de hoc crimine, quomodo puniendus. *ibi. n.* 47 & *ſeqq. pag.* 84.
De hoc crimine eſt Reus, qui conflat ſtatuam Principis ad profanos uſus. *Tit.* 5. §. 2. *Blaſphemia. num.* 7. *pag.* 161.
Et qui corrumpit edicta Prætoris. *ibi.*
Laicus eſt incapax Juriſdictionis Eccleſiaſticæ. *Tit.* 2. §. 3. *Appendix. num.* 31. *pag.* 63.
Laicus. V. *Judex*.
Lampas ſemper ardere debet ante Euchariſtiam. *Tit.* 8. §. 2. *Abuſ. in Euchar. num.* 10. *pag.* 456.
Lapides. V. *Saxa*.
Largitio quomodo veniat nomine doni. *Tit.* 3. §. 5. *Donatio. num.* 5. *pag.* 129.
Quando evadat duplex crimen. *ibi.*
Quotuplici jure ſit Regularibus vetita. *ibi. numer.* 6. *pag.* 130.
De largitione munerum Bullæ per non uſum non obligare, falſum eſt. *ibi. num.* 7. *pag.* 130.
Latro non eſt, qui dormienti in via publica aliquid ſurripit. *Tit.* 9. §. 6 *Latrocinium. num.* 9. *pag.* 531.
Non gaudet immunitate Eccleſiaſtica. *ibi. nu.* 32. *p.* 535.
Dicitur latro de jure Eccleſiaſtico omnis, qui inſidiatur viatoribus in viis publicis. *ibi.*
Latro quis dicatur. *ibi. num.* 4. *pag.* 531.
Latrones in jure qui habeantur. *ibi. num.* 3. *pag.* 531.
Latro, & prædator idem ſunt. *ibi.*
Latrocinium quomodo differat a graſſatione, robaria, rapina, prædatione, & aſſaſſinio. *Tit.* 9. §. 6. *Latrocinium. num.* 2. *pag.* 530.
Quid ſit, & in quo differat a graſſatione. *ibi. num.* 3. *pag.* 531.
Ejus definitio. *ibi. num.* 4. *pag.* 531.
Per quid differat ab aliis ſpeciebus homicidii. *ibi. num.* 4. & *ſeqq. p.* 531.
Non alligatur loco. *ibi. num.* 6. *p.* 531.
Aggravatur ratione loci. *ibi.*
Loca aggravantia latrocinium quæ. *ibi.*
Latrocinium proditorium quod ſit. *ibi. num.* 7. *p.* 531.
Ad latrocinium ſufficit, quod committatur ſub ſpe lucri, licet hoc minime conſequatur. *ibi num.* 8. *p.* 53[illegible].
Hoc aggravatur, ſi ſcienter ob parvum lucrum committatur homicidium. *ibi.*
An latrocinium ſit, ſi quis inſidians viatoribus animo eos tantum ſpoliandi, occidit aliquem ex illis, qui armis voluit res ſuas defendere. *ibi. num.* 10. & *ſeqq. pag.* 532.
Latrocinium perfectum non eſt, ſi ſpoliati, & vulnerati mors ſecuta non eſt. *ibi. num.* 14. *p.* 532.
Non intendens occidere, ſi ſpoliat, & leviter vulnerat viatorem, non ſubit pœnam ordinariam latrocinii. *ibi.*
An latrocinium committat graſſator, qui ut retineat ſpolium uni factum, occidit alium qui voluit aut participare de ſpolio, aut accuſare de graſſatione. *ibi. n.* 15. & *ſeqq. p.* 532.
Latrocinium quomodo probetur. *ibi. num.* 18. & *ſeqq. p.* 532. & 533.
Per quos Teſtes probetur. *ibi. num.* 19. *p.* 533.
Plene probatur per ſocios criminis. *ibi. num.* 20. *p.* 533.
Ejus ſpecialia. *ibi. num.* 20. 21. & 22. *p.* 533.
Ejus pœnæ ob quas cauſas exaſperandæ. *ibi. num.* 27. & *ſeqq. p.* 534.
Pœnæ complicum latrocinii. *ibi. num.* 30. & 31. *p.* 534. & 535.
Laudes falſæ, quibus fit ſubornatio in electionibus, examinantur. *Tit* 5. §. 8. *Subornatio. num.* 52. & *ſeqq. p.* 3[illegible]4.
Legatio Principum poteſt exerceri a Fratre Minore. *Tit.* 9. §. 8. *Artium. num.* 46. *p.* 552.
Legatum relictum Minoritis quo caſu valeat. *Tit.* 3. §. 3. *Redituum. num.* 19. *p.* 120.
Illud procurans Minorita pro ſe, aut alio Fratre, delinquit. *ibi. num.* 24. *p.* 121.
Relictum a Clerico, aut milite armatæ militiæ propriæ concubinæ, non valet. *Tit.* 4. §. 3. *Fornicatio. num.* 19. *pag.* 182.
Factum puellæ, ſi monacabitur, debetur eidem, ſi fiat Tertiaria. *Tit.* 4. §. 9. *Sacrilegium. num.* 8. *p.* 225.

Le-

Legati. V. *Ambaſciatores*.

Legens in epiſtola familiari aliquod alicui nocivum, & illud publicans, peccat. *Tit.* 6. §. 2. *liter. apert. num.* 31. *pag.* 338.

Legere, ſive *ſublegere* quid importet. *Tit.* 8. *num.* 1. *p.* 449.

Leno an ſit Pater, Mater, aut Maritus ſemel proſtituentes filiam, aut uxorem. *Tit.* 9. §. 4. *lenocinium*. *num.* 3. *pag.* 520.

Leno puerorum qua pœna multandus. *ibi.* §. *lenocinium*. *num.* 23. *pag.* 524.

Leno puerorum furcis ſuſpenſus, & combuſtus Mediolani. *ibi. num.* 24. *pag.* 524.

Novella de lenonibus exponitur. *Tit.* 4. §. 7. *Raptus*. *n.* 11. *p.* 205.

Lenocinium quid ſit. *Tit.* 9. §. 4. *Lenocinium*. *nu.* 1. *p.* 520.

Extenditur etiam ad maſculam venerem. *ibi. n.* 4. *p.* 520.

Quotupliciter committatur. *ibi. num.* 2. *p.* 520.

Ut ſit crimen perfectum quid requiratur. *ibi. n.* 5. *p.* 520.

Punitur tantum extraordinarie quando crimen carnis non eſt conſummatum. *ibi. num.* 5. *p.* 520.

Debet eſſe contemplatione lucri. *ibi. num.* 6. *p.* 521.

Cooperatio ad actus carnales, ad quos ſe extendat, ut ſit lenocinium. *ibi. num.* 1. *p.* 520.

Leno non eſt, qui ad complacendum amico cooperatur ipſius libidini. *ibi. num.* 6. *p.* 521.

Ad lenocinium ſufficit ſpes lucri, licet lucrum actu non ſuccedat. *ibi. num.* 6. & 7. *p.* 521.

In lenocinio qui pares ſint. *ibi. num.* 7. *pag.* 521.

Eſt difficilis probationis. *ibi. num.* 8. *p.* 521.

Indicia probantia lenocinium in marito reſpectu uxoris. *ibi. num.* 9. & *ſeqq. p.* 521.

Contemplatio lucri quomodo probanda in lenocinio mariti. *ibi. num.* 11. *pag.* 522.

Quæ dicuntur de marito lenone, ad quos ſint extendenda. *ibi. num.* 12. *pag.* 522.

Modi, quibus aliæ perſonæ diverſæ a parentibus, & marito, delinquunt lenocinio. *ibi. num.* 13. *pag.* 522.

Indicia, quibus in iſtis probatur lenocinium. *ibi. num.* 14. *p.* 522.

Lenocinium eſt gravius meretricio. *ibi. num.* 15. *p.* 523.

Lenocinii pœnæ. *num.* 15. & *ſeqq. p.* 523.

Circumſtantiæ aggravantes lenocinium, ob quas pœnæ poſſunt extendi uſque ad mortem. *ibi. num.* 17. *p.* 523.

Lenocinium exercentes reſpectu extranearum fœminarum, de jure antiquo morti dabantur. *ibi. n.* 19. *p.* 523.

Pœnæ lenonis de jure novo. *ibi. num.* 20. *pag.* 523.

Quomodo Judex debeat regulare arbitrium ſuum in pœnis lenocinii. *ibi. num.* 21. *p.* 523.

Fœminæ lenocinium exercentes, quomodo puniendæ, ſi mulier tentata non conſenſit. *ibi. num.* 22. *p.* 524.

Confeſſarius in Confeſſione ſtimulans pœnitentem ad lenocinium, ſubit pœnas ſollicitantium. *Tit.* 4. §. 2. *Sollicitatio*. *num.* 6. *pag.* 172.

Lenocinium exercens Confeſſarius in actu Confeſſionis, incurrit pœnas ſollicitantium. *ibi. num.* 13 *p.* 173.

Levitæ vivebant ſeparati a populo. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ*. *num.* 2. *pag.* 211.

Lex de ſervis transfertur ad Monachos. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia*. *num.* 27. *pag.* 25.

Lex quando ceſſat, ceſſante ejus fine in particulari. *ibi. n.* 36. *pag.* 26.

Legum omnium non eſt ratio reddenda. *ibi. num.* 111. *pag.* 36.

Nulla lex obligat ad impoſſibile. *ibi. num.* 151. *pag.* 41.

Extenditur lex ex identitate rationis. *Tit.* 3. §. 7. *Dilapidat. num.* 27. *pag.* 148.

In Statutis in caſu omiſſo extenditur lex ex majoritate rationis. *ibi.*

Lex pœnalis ob quæ extendenda. *Tit.* 4. §. 1. *Conſortium*. *num.* 12. *pag.* 157. & *n.* 32. *pag.* 162.

Pœnalis extenditur, quando alias redderetur inutilis. *ibi. num.* 16. *pag.* 158.

Ex proemio legis mens legiſlatoris venanda. *ibi. num.* 30. *pag.* 162.

Quando verba legis ſunt clara, licet dura ſit, eſt ſervanda. *ibi. num.* 63. *pag.* 165.

Lex lata pro commodo populi, ita explicanda eſt, ut non reddatur incommoda. *ibi.*

Lex nova mitigans pœnam antiquæ, non aufert infamiam latam per antiquam. *ibi.* §. 5. *Stuprum*. *n.* 19. *p.* 198.

Quando lex dicatur favorabilis. *ibi.* §. 11. *Sodomia*. *n.* 53. *pag.* 241.

De verbis legis non eſt diſputandum, quando habetur declaratio legiſlatoris. *ibi. num.* 64. *pag.* 243.

Legis declaratio non ligat, niſi publicata, licet legiſlator dicat ſe ita intellexiſſe. *ibi.* §. 8. *Clauſuræ*. *n.* 48. *pag.* 219.

In lege nullum verbum datur otioſum, ſed aliquid debet operari. *ibi.* §. 11. *Sodomia*. *num.* 81. *pag.* 244.

Pœnalis lex non extenditur pro foro conſcientiæ, etiam ex identitate rationis. *ibi.* §. 12. *Beſtialitas*. *num.* 20. *p.* 249.

Leges pœnales in crimine Blaſphemiæ extenduntur. *Tit.* 5. §. 2. *Blaſphemia*. *num.* 22. *pag.* 263.

Legum tituli diverſi diverſa important crimina. *ibi.* §. 5. *Libellus*. *num.* 12. *pag.* 285.

Legum correctio in dubio eſt evitanda. *ibi. n.* 60. *p.* 291.

Legem tranſgredi, quid importet. *ibi.* §. 7. *Perjurium*. *num.* 2. *p.* 301.

Lex debet extendi ob identitatem cauſæ finalis. *ibi.* §. 9. *Suaſio*. *num.* 8. *p.* 317.

Lex, ſi gratia uſus frequentioris aliquid decernit, non excludit caſum minus frequentem. *ibi. num* 8. *p.* 317.

Lex levem metum non conſiderat. *ibi. num.* 12. *pag.* 317.

Legis diſpoſitio odioſa extenditur, cum per eam providetur ſaluti animarum. *Tit.* 7. §. 1. *Armorum*. *n.* 11. *p.* 359.

Leges Principis laici contra deferentes arma prohibita, an afficiat Clericos. *ibi. num.* 19. *p.* 361.

Leges clauſæ in corpore juris, deficiente jure Canonico, obligant Clericos. *ibi. num.* 20. *p.* 361.

Lex occidit hominem, quando hic juſte occiditur. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium*. *num.* 3. *pag.* 389.

Lex quoſnam homines occidi impune permittit. *ibi. num.* 4. & *ſeqq. p.* 389.

Lex concedens homicidium uxoris adulteræ, extenditur ad ejus adulterum. *ibi. num.* 29. *p.* 394.

Leges civiles, non autem Canonicæ, permittunt Patri, & Marito occiſionem filiæ, & uxoris deprehenſæ in adulterio. *ibi num.* 30. *p.* 394.

Legis permiſſio facta perſonæ, non egreditur perſonam. *ibi. num.* 32. *p.* 394.

Lex nutritiva peccati, & Reipublicæ exitioſa, eſt tollenda. *ibi.* §. 6. *Aſſaſſinium*. *num.* 36. *p.* 411.

Lex eſt omne, quod ratione conſiſtit. *Tit.* 9. §. 5. *Incendii*. *num* 22. *p.* 528.

Lex tacita eſt ratio naturalis. *ibi.*

Lege non allegata, ſufficit allegare rationem naturalem. *ibi.*

Lege aliquid non determinante, Judex ſequi debet rationem naturalem. *ibi. num.* 22. *p.* 528.

Lex cognoſcitur cognito nomine criminis, & lege cognita cognoſcitur pœna. *Tit.* 9. §. 6. *Latrocinium*. *nu.* 3. *pag.* 531.

Lex Canonica non ſuſtulit pœnas legis Civilis contra Raptores. *ibi.* §. 7. *Raptus*. *num.* 9. *p.* 205.

Non corrigit Civilem, niſi in ordine ad ſpiritualia. *ibi.*

Nulla reperitur, quæ ſtatuat, eſſe inceſtum Sodomiam cum perſona conſanguinea, vel affine. *ibi.* §. 11. *Sodomia*. *num.* 5. *p.* 233.

Lex Civilis ſervanda, ubi deficit Canonica. *Tit.* 1. §. 1. *n.* 1. *pag.* 6.

Et ubi ſibi contrariatur lex Canonica. *ibi. p.* 6.

Et quando non eſt contraria Eccleſiaſticis perſonis. *ibi. num.* 1. *p.* 6.

Et quando ex ea nullum imminet peccatum. *Tit.* 4. §. 5. *Stuprum*. *num.* 16. *p.* 197.

In ordine ad raptum, quorum favore lata ſit. *Tit.* 4. §. 7. *Raptus*. *num.* 5. *p.* 204.

Vetat matrimonium inter raptorem, & raptam, ſed in hoc corrigitur a Canonica. *ibi. num.* 6. *p.* 204.

Clauſa in corpore juris civilis, deficiente jure Canonico, obligat Clericos. *Tit.* 7. §. 1. *Armorum*. *n.* 20. *p.* 361.

Leges Principis laici reſpectu Clericorum habent tantum vim directivam. *ibi.*

Libellus famoſus quid ſit. *Tit.* 5. §. 5. *Libellus*. *n.* 2. *p.* 283.

An ad ejus eſſentiam requiratur occultatio nominis Au-

ctoris. ibi. num. 2. & ſeqq. p. 283.
Ita infamat cum nomine Auctoris, ſicut ſine eo, ibi. n. 4. p. 283.
In eo requiritur nomen infamati expreſſum, aut alia clara conjectura indicans contra quem libellus formatus ſit. ibi. num. 5. p. 283.
In eo requiritur dolus malus. ibi. num. 6. p. 284.
Eum componens ex joco, non incurrit crimen. ibi. num. 6. p. 284.
Præſumitur factus joco, ſi ejus mala cauſa non probatur. ibi. num. 6. p. 284.
Nomen Auctoris poſitum in eo, aggravat crimen. ibi. n. 4. p. 283.
Factus ad retorquendam injuriam, pœnam minorem importat. ibi. num. 7. p. 284.
Fit ſolummodo per ſcripturam, non per alia ſigna ignominioſa. ibi. num. 8. p. 284.
Ejus nomine non veniunt Paſquinatæ. ibi. num. 9. p. 284.
Libellus famoſus non eſt ſcriptura cæca, poſita in camera Prælati. ibi. num. 13. pag. 285.
Ejus pœna in Digeſtis, & Codice. ibi. num. 16. pag. 285.
Ut talis ſit, debet publicari. ibi. num. 17. pag. 285.
Libellus famoſus eſt etiam ille, in quo verum crimen publicatur. ibi. num. 18. pag. 285.
An ſit, qui vulgatur contra Communitatem. ibi. num. 20. pag. 286.
Ad eum non requiritur, quod publicetur crimen, ſed ſufficit, quod contineat aliquod infamatorium. ibi. n. 19. pag. 286.
Contra Communitatem gravius crimen eſt, quam contra perſonam privatam. ibi. num. 21. pag. 286.
Contra mortuum gravior eſt, quam contra viventem. ibi. num. 22. & 23. pag. 286.
Ut dicatur libellus famoſus, oportet, quod de eo habeatur notitia in populo. ibi. num. 24. pag. 286.
Ejus compoſitor non tenetur de crimine, niſi divulgetur. ibi num. 25. pag. 286.
Si per eum non læditur fama proximi, crimen perfectum non eſt. ibi. num. 26. pag. 286.
Compoſitus in lingua incognita, non eſt famoſus. ibi. num. 27. pag. 286.
Quando dicatur publicatus. ibi. num. 28. pag. 286.
Illum exemplans, quando dicatur delinquere, aut non. ibi. num. 29. & 31. pag. 287.
Illum reperiens, & non lacerans, ſed evulgans, incurrit pœnas. ibi. num. 32. & 33. pag. 287.
Ejus ſola conſervatio eſt punibilis, & ob eam devenitur ad torturam. ibi. num. 34. pag. 287.
Illum affixum reperientes, quid facere teneantur. ibi. n. 35. pag. 288.
Quid juris, ſi repertor libelli laceravit quidem, ſed illum evulgavit. ibi. num. 36 pag. 288.
Si repertor legere neſciat, & alteri legendum tradat, & hic vulgavit, quid juris. ibi. num. 37. & 38. pag. 288.
Complices in hoc crimine qui ſint, & quomodo puniendi. ibi. num. 39. pag. 288. & num. 46. pag. 290.
Libellus famoſus non eſt, ſi in eo ponatur quid infamatorium, quod notorium ſit: ſecus ſi fama talis infamatorii jam ſopita erat, aut illud non erat notorium in illo loco. ibi. num. 17. pag. 285.
Componens, & affigens libellum, ſi non publicetur, tenetur tantum de crimine attentato. ibi. num. 24. p. 286.
Hoc crimen quomodo probetur. ibi. num. 40. & ſeqq. pag. 288.
Judex in hoc crimine procedere poteſt ex officio. ibi. n. 40. pag. 288.
Poteſt compellere partem infamatam ad ſubminiſtranda indicia. ibi. num. 40. pag. 288.
Indicia, per quæ cognoſci poſſit auctor libelli. ibi. n. 42. pag. 289.
Detegens auctorem libelli famoſi, debet præmiari, & quomodo. ibi. num. 43. pag. 289.
Pœnæ Rei de libello famoſo. ibi. n. 44. & ſeqq. pag. 289.
Si libellus ſit contra Principem, quo caſu mors Reo debeatur. ibi. num. 45. pag. 290.
In ſtatu Eccleſiaſtico, quando pro hoc delicto intret pœna mortis. ibi. num. 46. p. 290.
Si libellus eſt contra Prædicatores, & Minores, intrat excommunicatio. ibi. num. 47. p. 290.
Pœna Clerici auctoris libelli famoſi contra ſuum Epiſcopum. ibi. num. 48. p. 290.
Si crimen, quod vulgatum eſt in libello, eſt verum, non intrat pœna libelli famoſi. ibi. num. 52. p. 291.
Infamiam duriorem omni, quæ ſit in jure, incurrit auctor libelli famoſi. ibi. num. 46. p. 290.
Retinens apud ſe libellum famoſum, quo caſu puniendus. ibi. num. 46. p. 290.
Libellus famoſus an ſit Epiſtola familiaris continens alicujus infamiam. ibi. num. 64. p. 292.
Quid juris, ſi talis Epiſtola in publicum projiceretur, cum fictione fuiſſe involuntarie deperditam. ibi. n. 66. & 67. p. 292.
Libellus famoſus. V. Satisfactio.
Liber. Libri hæreticorum retenti, inducunt ſuſpicionem hæreſis. Tit. 2. §. 7. Hæreſis. num. 35. & ſeqq. p. 90.
Bibliothecæ Conventus non poſſunt vendi a Fratribus Minoribus. Tit. 3. §. 4. Alienatio. num. 42. p. 127.
Hos alienans, furans, tollens, &c. quibus pœnis puniendus. ibi. num. 46. & ſeqq. p. 128.
Computorum Uſurarii faciunt ad probandam uſuram, & ille poteſt compelli ad eos exhibendos. ibi. §. 8. Uſura. num. 10. p. 153.
Libri quare ſine licentia Superiorum non ſunt imprimendi a Regularibus. Tit. 5. §. 5. Libellus. num. 74. p. 293.
Regularis imprimens librum ſub alieno nomine, non incurrit pœnas, licet imprimat abſque licentia. ibi.
Liber domeſticus Patrisfamilias probat nativitatem filii. Tit. 8. §. 3. Abuſ. in Ord. num. 11. p. 459.
Liber publicus, in quo deſcribuntur nomina civium, probant alicujus ætatem. ibi. num. 12. p. 459.
Liber Baptiſmalis Parochi probat plene nativitatem baptizati. ibi. num. 13. p. 459.
Liberalitas. Operans ex liberalitate non agit ſub ſpe remunerationis. Tit. 3. §. 5. Donatio. num. 2. pag. 129.
Libertas. Libertatem amittens dicitur capite minutus. Tit. 1. §. 4. Pœnæ. num. 24. pag. 18.
Libertas eſt de eſſentia electionis Canonicæ. Tit. 5. §. 8. Subornatio. num. 18. pag. 309.
Libertas ſuffragantium ad profeſſionem Novitii, quomodo poſſit impediri. ibi. §. 9. Suaſio. num. 14. pag. 318.
Libertatem Novitiorum impedientes, quibus pœnis afficiantur. ibi. num. 29. pag. 320.
Licentia Superioris quotuplex. Tit. 2. §. 1. Apoſtaſia. n. 15 p. 23.
Licentia interpretativa quæ. ibi. num. 16. pag. 23.
Licentia ingrediendi clauſuram Monialium, quomodo, & quo caſu obtinenda. Tit. 4. §. 8. Clauſura. n. 68. p. 222.
Ligare ejus eſt, cujus eſt ſolvere. ibi. num. 65. pag. 221. & Tit. 1. §. 2. Delicta. num. 43. pag. 12.
Aliquando quis ligare non poteſt, qui poteſt abſolvere. ibi.
Ligatura diverſa ab aliis in protocollo, reddit ſcripturam ſuſpectam de falſitate. Tit. 6. §. 1. liter. falſ. n. 18. p. 327.
Limites clauſuræ Monaſteriorum deſignandi ſunt a Superiore. Tit. 2. §. 1. Apoſtaſia. num. 24. pag. 24.
Lineum. V. Indumentum.
Lingua eſt univerſitas iniquitatis. Tit. 5. num 1. pag. 254.
Alphabetum de linguæ malis. ibi.
Quotupliciter lingua peccetur. ibi.
D. Baſilii ſententia de lingua. ibi.
D. Bernardi, & Gregorii Nazianzeni dicta de lingua. ibi.
Lingua delinquitur tum loquendo, tum tacendo. ibi.
Linguæ delicta judicialiter punibilia enumerantur. ibi.
Literæ formatæ antiquitus quomodo concedebantur. Tit. 2. §. Apoſtaſia. num. 13. pag. 23.
Earum ſpecies. ibi. pag. 23.
Vocabantur commendatitiæ aut canonicæ. ibi. n. 13. p. 23.
Literæ amatoriæ reciprocæ ſunt indicia copulæ carnalis. Tit. 4. §. 4. Adulterium. num. 11. pag. 185.
Literarum falſificatio quas ſcripturas comprehendat. Tit. 6. §. 1. liter. falſific. num. 1. p. 325.
Literæ falſæ dupliciter dicuntur. ibi. num. 2. p. 325.
Literis falſis ſibi arrogans Magiſtratum, ſit Reus Læſæ Majeſtatis. ibi. num. 10. p. 326.
Literarum falſificatio quomodo probetur. ibi. num. 11. & ſeqq. p. 326.
Literæ Superioris an probentur falſæ per hoc, quod non reperiuntur regiſtratæ. ibi. num. 59. p. 332.

Lite-

Literarum aperitio quomodo, & quando ſit crimen. *Tit.* 6. §. 2. *liter. aperit. num.* 1. *p.* 334.
Literas ſubditorum, uxoris, ac filiorum aperire reſpective poſſunt Superior, Maritus, & Pater. *ibi.*
Literarum aperitio non eſt crimen falſi. *ibi. num.* 2. *p.* 334.
Aliquando eſt crimen Læſæ Majeſtatis; aliquando furti. *ibi. num.* 3. *p.* 334.
Quo caſu dicatur a Doctoribus crimen falſi. *ibi. n.* 3. *p.* 334.
Diverſificatur hoc crimen a diverſitate finis intenti. *ibi. num.* 4. *p.* 335.
Literas aperiens, proprie committit ſtellionatum, & de eo punitur. *ibi. num.* 4. *&* 5. *p.* 335.
Hoc crimen eſt, non tantum ſi aperiens habet animum nocendi, ſed etiam ſi ex aperitione periculum emergit alterius nocumenti. *ibi. num.* 4. *pag.* 335.
Literas aperiens ex curioſitate, venialiter tantum peccat. *ibi. num.* 5. *pag.* 335.
Aliquando tenetur actione injuriarum. *ibi. num.* 6. *p.* 335.
Ad incurrendum hoc crimen, requiritur lectura literarum. *ibi. num.* 7. *pag.* 335.
Requiritur pariter, quod interveniat damnum tertii. *ibi. num.* 8. *pag.* 335.
Licet malum non ſequatur, doloſe aperiens literas, debet puniri. *ibi. num.* 9. *pag.* 335.
Literas ſibi ſuſpectas de damno proprio, quando liceat aperire. *ibi. num.* 13. *&* *ſeqq. pag.* 336.
Literarum aperitio ob quam rationem eſt crimen atrox. *ibi. num.* 18. *pag.* 336.
Hoc crimen quomodo probandum. *ibi. num.* 21. *& ſeqq. pag.* 337.
Quibus pœnis puniatur. *ibi. num.* 26 *& ſeqq. pag.* 339.
Literas ſibi commiſſas doloſe reddens alteri ab eo, ad quem deferendas accepit, delinquit contra fidelitatem. *Tit.* 6. §. 2. *liter. aperit. num.* 3. *p.* 334.
Occultans doloſe, aut deſtruens, delinquit crimine falſi. *ibi. num.* 11. *p.* 335.
Eas non fideliter dantes Magiſtri poſtarum, quod crimen committant. *ibi. num.* 19. *&* 20. *p.* 336.
Literarum publicator quando torquendus, & puniendus. *ibi. num.* 32. *&* 33. *p.* 338.
Literas Superiorum intercipientes, aperientes, impedientes, & malitioſe retardantes inter Minoritas, quas pœnas ſubeant. *ibi. num.* 42. *& ſeqq. p.* 339.
Eaſdem aperire, malitioſe differentes, quas pœnas ſubeant. *ibi. num.* 46. *p.* 340.
Literas Fratrum privatorum intercipientes, aperientes, deſtruentes &c. quomodo puniendi. *ibi. num.* 47. *& ſeqq. p.* 340.
Literas doloſe retardans cum damno alterius, punitur de Stellionatu. *ibi. num.* 10. *p.* 335.
Avellens a literis ſigillum publicum, committit falſum, & quare. *ibi. num.* 12. *p.* 335.
Literæ Apoſtolicæ ſubreptitie, aut obreptitie impetratæ, non important crimen falſi. *Tit.* 6. §. 1. *liter. falſif. n.* 3. *p.* 325.
In illis quando proprie falſitas committatur. *ibi. num.* 4. *p.* 325.
Quomodo, & quando dicantur falſificatæ. *ibi.*
In illis aliquid cum veritate immutans, an delinquat crimine falſi. *ibi. num.* 5. *& ſeqq. p.* 325.
Eas, (aut literas alterius ſupremi Principis) vitians, graviſſime delinquit. *ibi. num.* 10. *p.* 326.
In illis nil vel minimum addi, minui, aut corrigi poteſt. *ibi. num.* 4. *pag.* 325.
Earum nomine quæ veniant de jure antiquo, & novo. *ibi. num.* 26. *& ſeqq. p.* 329.
Judex falſarii literarum Apoſtolicarum de jure veteri, & novo quis ſit. *ibi. num.* 33. *p.* 329.
Crimen falſantis literas Apoſtolicas, eſt mixti fori. *ibi. pag.* 361.
Localis proprietarius quis dicatur. *Tit.* 3. §. 1. *Proprietas. num.* 58. *& ſeqq. pag.* 103.
Loca montium ſunt bona immobilia. *ibi.* §. 4. *Alienatio. num.* 10. *p.* 113.
Loca pia fundata a laicis, quando cenſeantur eſſe Eccleſiaſtica. *ibi num.* 19. *pag.* 124.
Loci pii erecti auctoritate Epiſcopi, bona ſunt Eccleſiaſtica. *ibi. num.* 19. *pag.* 124.
Loci dignitas aggravat delictum. *Tit.* 1. §. 2. *Delicta. num.* 24. *pag.* 10.
Loca, ob quæ aggravatur delictum, enumerantur. *ibi. num.* 24. *p.* 10.
Locus quando dicatur non tutus. *Tit.* 2. §. 2. *Inobedientia. num.* 28. *pag.* 50.
Locus, in quo Princeps permittit duellum, ab eo amittitur. *Tit.* 7. §. 4. *Duellum. num.* 46. *p.* 386.
Locutio indefinita æquipollet univerſali. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ. num.* 63. *p.* 221.
Contumelioſa contra Papam, quotuplex poſſit eſſe, & a quo punienda. *Tit.* 5. §. 2. *Blaſphemia. num.* 57. *p.* 267.
Contra Cardinales, a quo punienda. *ibi. num.* 58. *p.* 268.
Contra Epiſcopos, & Prælatos, quomodo punienda. *ibi. num.* 61. *& ſeqq. p.* 268.
Loqui. Loquendo, & tacendo poteſt homo delinquere. *Tit.* 5. §. 1. *Omiſſio. num.* 1. *p.* 254.
Loquens obſcenitates, quomodo, & quando puniendus. *ibi* §. 2. *Blaſphemia. num.* 70. *& ſeqq. p.* 270.
Loqui cum *Monialibus*. V. *Monialis*, V. *Religioſus*.
Lucrum intentum a latrone ex ſpolio occiſi, eſt de quidditate latrocinii. *Tit.* 9. §. 6. *Latrocinium. num.* 5. *p.* 531.

M

Machinari quid importet. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. num.* 107. *p.* 405.
Machinarum plures ſpecies. *ibi.*
Maculans luto doloſe purpuram Regis, lædit Majeſtatem ejus perſonæ. *Tit.* 8. §. 2. *Abuſ. in Eucbariſt. n* 5. *p.* 455.
Magiſtri requiſitionum qui ſint. *Tit.* 6. §. 4. *Alchimiæ. num.* 22. *p.* 352.
Magiſtratus habens merum, & mixtum imperium cum gladii poteſtate, habet Majeſtatem. *Tit.* 2. §. 6. *Læſæ. num.* 7. *p.* 78.
Deprehenſa in adulterio filia poteſt occidi a Patre. *Tit.* 7. §. 5. *Homicid. num.* 24. *pag.* 393.
Potens impedire duellum, & non impediens, facit, quod locus remaneat ſuppoſitus interdicto. *Tit.* 7. §. 4. *Duellum. num.* 47. *pag.* 386.
Magus quando ſtipuletur pactum expreſſum cum Dæmone. *Tit.* 8. §. 6. *Sortilegium. num.* 8. *pag.* 477.
Cæremoniæ, quæ fiunt inter Magos, ſeu Striges, & Dæmonem. *ibi. num.* 8. *p.* 477.
Magorum, & Strigum cum Dæmonibus conventicula nocturna. *ibi. num.* 9 *p.* 478.
Talia conventicula quandoque ſunt phantaſtica. *ibi.*
Frequentius Magi, ac Striges deferuntur corporaliter ad talia conventicula. *ibi. num.* 9. *p. ibi.*
Magi appellandi ſunt apoſtatæ a fide, non vero hæretici, & quare. *ibi. num.* 10. *p.* 478.
Eorum pacti cum Dæmone gravitas a quo dependet. *ibi. num.* 11. *p.* 478.
Quod aliquis ſit Magus, aut Strix, difficilis eſt probatio. *ibi. num.* 33. *p.* 483.
Quo caſu poſſit Judex capturam decernere contra indiciatum de magia. *ibi.*
Inquiſitio contra Magum, aut Strigem quomodo inſtituenda a Judice etiam Laico. *ibi. num.* 33. *& ſeqq. p.* 483.
Indicia profeſſionis Magicæ. *ibi. num.* 34. *& ſeqq. p.* 483.
Perquiſitio in corpore, veſtibus, & habitatione Magi, quomodo facienda. *ibi.*
Res inventæ in domo Magi, quæ faciant indicia reatus. *ibi. num.* 34. *p.* 483.
Inſtrumentum pacti initi cum Diabolo, probat concludenter delictum. *ibi. num.* 35. *p.* 483.
Libri manuſcripti cum figuris, & characteribus ignotis, in quibus traditur modus faciendi ſortilegia, ſunt indicia reatus. *ibi. nu.* 36. *p.* 483.
Stigmata impreſſa in perſona Magi, aut Strigis quæ. *ibi. nu.* 37. *p.* 483.
Magi omnes, & Striges ſunt obſeſſi a Dæmone, & ejus imaginem ferunt in oculis. *ibi.*
Magi, & Striges licet dire torqueantur, non poſſunt lacrymari. *ibi.*
In tortura, ſi dolorem non ſentire demonſtrant, aut dormiunt, dant indicium novi ſortilegii, & magiæ. *ibi. num.* 38. *p.* 484.

Ma-

Magi, & Striges filios ſuos inſtruunt in magia, ut Dæmoni placeant. *ibi. num.* 40. *p.* 484.
Converſatio familiaris cum Magis facit indicium ſimilis reatus. *ibi.*
Magus, aut Strix audita loqui cum alio, qui non videtur, dat indicium magiæ. *ibi. num.* 40. *p.* 484.
Ejus corpus non repertum in cubili, aut cubiculo, in quo clauſa erat, prodit ſuum reatum. *ibi.*
Strix viſa jacere reſupina, & in actu quaſi cum viro concumberet, indicat actualem concubitum cum Dæmone. *ibi. num.* 40. *p.* 484.
Quodlibet ex dictis indiciis ſufficit ad torturam. *ibi. n.* 41. *p.* 485.
Si Magus, aut Strix accuſatur de commercio cum Dæmone; aut apoſtaſia a fide, ſolus procedit Inquiſitor, ſi de maleficio ſortilego poteſt procedere Judex Laicus. *ibi. num.* 45. *p.* 485.
Judex Laicus in procedendo, ſi invenit Magum, aut Strigem apoſtataſſe a fide, quomodo ſe gerere debeat. *ibi.*
Magorum, ac Strigum pœnæ quæ. *ibi. num.* 58. *& ſeqq. p.* 487.
Magus, qui ſe devovit Diabolo, eſt igne cremandus. *ibi. num.* 60. *p.* 488.
Licet Magus, aut Strix ſe converterit, non debet evadere mortem. *ibi.*
Si veram contritionem oſtendit, ante combuſtionem eſt ſtrangulandus. *ibi. num.* 60. *p.* 488.
Majeſtas quid ſit. *Tit.* 2. §. 6. *Læſæ. num.* 4. *p.* 77.
Ejus etymologia. *ibi. num.* 5. *p.* 78.
Ea quis dicatur potiri. *ibi. num.* 7. *& ſeqq. p.* 78.
Eam an habeat Princeps infidelis. *num.* 8. *p.* 78.
Eam perdit Princeps Catholicus declinans ad hæreſim. *ibi. num.* 9. *p.* 78.
Eam habet Princeps natus hæreticus, & toleratus. *ibi. num.* 10. *p.* 78.
Ea potitur Princeps infidelis, ſi non agnoſcit in terra ſuperiorem. *ibi. num.* 11. *p.* 78.
Majeſtas divina quibus modis læditur. *ibi. num.* 27. *p.* 81.
Majeſtas humana quomodo lædatur. *ibi. num.* 28. *& ſeqq. p.* 81.
Malefactor ad mortem damnatus, non liberatur ab obligatione reſtituendi damna. *Tit.* 9. §. 5. *Incendii. num.* 21. *p.* 528.
Maleficium conſiſtit in committendo. *Tit.* 1. §. 2. *Delicta. num.* 2. *p.* 8.
Maleficia diſtinguuntur ex voluntate, & propoſito. *Tit.* 4. §. 1. *Sollicitatio. n.* 20. *p.* 174.
Maleficium omne præſumitur factum ex dolo. *Tit.* 7. §. 5. *Homicid. num.* 67. *p.* 400.
Non committitur ſine cauſa impellente. *ibi. n.* 69. *p.* 400.
Maleficus. V. *Magus. Strix. Sortilegium.*
Malum. De duobus malis illud eligendum, quod minori nexu noſcitur obligare. *Tit.* 9. §. 1. *Jejuniorum. n.* 47. *p.* 509.
Mandans fieri falſificationem, comprehenditur in Statuto contra falſarios. *Tit.* 6. §. 1. *Liter. falſ. n.* 56. *p.* 332.
Magis delinquit, quam mandatarius. *ibi.*
Dicitur principalis cauſa delicti, hoc ſecuto. *ibi.*
Mandans, & mandatarius eodem reatu tenentur. *Tit.* 7. § 6. *Aſſaſſinium. num.* 17. *&* 19. *p.* 408.
Quo caſu extraordinarie tantum puniatur. *n.* 20. *p.* 408.
Mandare quid ſit. *Tit.* 7. §. 6. *Aſſaſſinium. num.* 18. *p.* 408.
Mandatarius quando gravius delinquat, quam mandans. *ibi. num.* 19. *p.* 408.
De mandatario, ſi prius non conſtet, non poteſt inquiri de mandante. *ibi.*
Si homicida ex mandato non declaratur Aſſaſſinus, talis nec poteſt declarari mandans. *ibi. num.* 19. *p.* 408.
Quo caſu extraordinarie tantum puniatur. *ibi. num.* 20. *p.* 408.
Mandatariis quare major pœna detur. *ibi. num* 44. *p.* 413.
Mandatum ſimplex de occidendo quale ſit. *ibi. n.* 11. *p.* 407. *& n.* 18. *p.* 408.
Ejus revocatio quo caſu nihil operetur. *ibi. n.* 20. *p.* 408.
Debet neceſſario in aſſaſſinio probari, & quomodo probetur. *ibi. num.* 21. *&* 22. *p.* 409.
Mandatum de occidendo, quando probetur per minas præcedentes. *ibi. num.* 23. *p.* 410.
Manifeſtatio defectus proximi, quando facienda Superiori. *Tit.* 2. §. 4. *Conſpiratio. num.* 24. *p.* 68.
Manifeſtatio. V. *Revelatio.*
Manifeſtum, & *manifeſtatum* quomodo differant. *Tit.* 9. §. 2. *Itinerantium. num.* 12. *p.* 514.
Manus elevatio. V. *Percuſſio.* V. *Actio.*
Manuum injectio in hominem, quotupliciter fieri dicatur. *Tit.* 7. §. 5. *Homicid. num.* 63. *p.* 399.
Maritus ſuſpicans de adulterio uxoris, quid facere poſſit. *Tit.* 4. §. 1. *Conſortium. num.* 10. *p.* 157.
Percutiens Clericum adulterantem propriam uxorem, non incurrit cenſuram. *ibi. num.* 11. *p.* 157.
Conſummato matrimonio, habet jus in corpus uxoris. *ibi.* §. 7. *Raptus. num.* 18. *p.* 207.
Quo loco adulterantem uxorem poſſit occidere. *Tit.* 7. §. 5. *Homicid. num.* 28. *p.* 393. & §. 8. *Parricidium. num.* 6. *p.* 412.
Occidens adulterum non vilem, citra mortem puniendus. *ibi.* §. 5. *Homicidium. num* 28. *p.* 393.
Quo caſu occidere poſſit ſuſpectum de adulterio cum uxore ſua. *ibi. num.* 30. *p* 394.
Sive vilis, ſive Nobilis ſit adulter, poteſt a marito occidi. *ibi.*
An poſſit maritus per manum alienam occidere uxorem in adulterio deprehenſam. *ibi. num.* 31. *p.* 394.
Ordine naturæ maritus plus diligit uxorem ſuam, quam Patrem. *ibi* §. 8. *Parricidium. num.* 6. *p.* 422.
Debet iraſci maritus, notitiam habendo de adulterio uxoris. *Tit.* 9. §. 4. *Lenocinium. n.* 10. *p.* 522.
In eo quomodo probetur ſcientia adulterii uxoris. *ibi.*
Indicia lenocinii in marito reſpectu uxoris. *ibi. num.* 9. *& ſeqq. p.* 521.
Maritus. V. *Vir.*
Maſculus ita rapi poteſt ad uſum venereum, ſicut fœmina. *Tit.* 4. §. 7. *Raptus. num.* 15. *p.* 207.
Mater poteſt mortem inferre infanti poſitive, & negative, & quomodo. *Tit.* 7. §. 8. *Parricidium. num.* 13. *p.* 423.
Quæ nato infanti non præſtat, quæ præſtare debet, unde hic moritur, ſtricte parricidium non committit. *ibi. num.* 14. *p.* 423.
Exponens infantem, quibus pœnis teneatur. *ibi.*
In generatione, & educatione prolis plus operatur Mater, quam Pater. *ibi. num.* 32 *p.* 426.
Matres, etiam inter bruta, plus diligunt filios, quam Pater. *ibi. num* 33 *p.* 426.
Mater occidens infantem, non ſibi collato Baptiſmo, atrociſſime punienda. *ibi. num.* 39. *p.* 4.7.
Tenetur lactare filium propriis uberibus. *Tit.* 9. §. 3. *Hoſpitalitatis num.* 10. *p.* 518.
Si filium non lactat, tenetur propriis expenſis lactare per Nutricem. *ibi.*
Matris obſequio indiget infans per triennium. *ibi.*
Mater. V. *Infanticidium.*
Maternitas de directo poteſt probari, & quomodo. *Tit.* 7. §. 8. *Parricidium. num.* 29 *p.* 425.
Matricidium gravius eſt patricidio. *ibi.*
Matrimonium inter conjunctos in linea recta, omni jure eſt prohibitum. *Tit.* 4. §. 6. *Inceſtus. num.* 5. *p.* 200.
Inter raptorem, & raptam, vetat jus Civile, ſed in hoc corrigitur a Canonico. *ibi.* § 7. *Raptus num.* 6. *p.* 204.
Per matrimonium pœna raptus non evaditur. *ibi. nu.* 8. *p.* 205.
Abuſus in matrimonio pluribus modis committitur. *Tit.* 8. §. 5. *Abuſ. in matrimo. num.* 1. *p.* 471.
Matrimonium iniens Clericus in ſacris, aut Religioſa perſona, eſt ſuſpecta de hæreſi. *ibi. n.* 2. *& ſeqq. p.* 471.
Perſona ſacra iniens ſponſalia, eſt Rea tantum de matrimonio attentato. *ibi. num.* 6. *p.* 471.
Polygamia eſt abuſus in matrimonio. *ibi. num.* 8. *p.* 472.
Matrimonii abuſus in perſona Religioſa, quomodo probandus. *ibi. n.* 17. *& ſeqq. p.* 472.
Pœnæ abutentis matrimonio. *ibi. n.* 27. *& ſeqq. p.* 473.
Quomodo pro matrimonio poſſit dari pecunia. *Tit.* 8. §. 7. *Simonia. num.* 13. *p.* 491.
Matrimonium. V. *Polygamia.*
Medicamentum quodvis venit nomine veneni. *Tit.* 7. §. 9. *Veneficium. num.* 16. *p.* 430.
Religioſus medicamentum componens, & uni, aut al-

teri

teri præbens, an ſit Reus Statuti vetantis exercitium Medicinæ. *Tit.* 9. §. 8. *Artium*. *num.* 36. *p.* 550.
Tale medicamentum vendens Religioſus, quo caſu, & quibus pœnis, ultra Statutaria ſit puniendus. *ibi. num.* 38. *p.* 551.
Medicina eſt ars conjecturalis. *Tit.* 7. §. 9. *Veneficium nu.* 26. *p.* 432.
Eam exercere, Clericus non poteſt. *Tit.* 9. §. 8. *Artium n.* 3. *p.* 545.
Eam ex charitate poteſt exercere Religioſus. *ibi. num.* 21. *p.* 548.
Eam exercens Religioſus, quando evadat pœnas Statuti. *ibi. num.* 39. *p.* 551.
Quo caſu hic poſſit carcerari a Provinciali propter exercitium medicinæ. *ibi. num.* 42. *p.* 551.
Medicus adhibendus in judicando morbo gallico. *Tit.* 4. §. 1. *Conſortium*. *num.* 105. *p.* 170.
Dans ægro medicamentum inexpertum, ſi hic moritur, tenetur de homicidio culpoſo. *Tit.* 7. §. 9. *Veneficium*. *num.* 14. *p.* 430.
Eſt adhibendus in caſu veneficii; & quomodo ſe gerere debeat in viſitatione cadaveris, & judicio de eo formando. *ibi. num.* 21. *& ſeqq. pag.* 431.
Debet judicare de cauſa abortus. *ibi.* §. 10. *Abortus*. *n.* 9. *pag.* 437.
Et de animatione fœtus abortivi, & quomodo. *ibi. num.* 18. *pag.* 439.
Procurans abortum fœtus inanimis pro ſananda Matre, non peccat. *ibi. num.* 31. *pag.* 442.
Dans conjugatæ poculum ſterilitatis, ne periclitetur in partu, peccat. *ibi. num.* 31. *pag.* 442.
Membrum corporis quodnam dicatur. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium*. *num.* 105. *pag.* 405.
Memoria Rei de Læſa Majeſtate damnatur poſt mortem. *Tit.* 2. §. 6. *Læſa*. *num.* 40. *pag.* 84.
Mendacium non poteſt ædificari ſine demolitione veritatis. *Tit.* 6. *num.* 1. *pag.* 321.
Mens. Nemo dicit aliquid, quod prius mente non agitaverit. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium*. *num.* 76. *pag.* 401.
Menſor non eſt obligatus civiliter erga utentem opera ſua. *Tit.* 6. *num.* 2. *pag.* 321.
Menſura. Fallens in menſura non committit crimen falſi. *Tit.* 6. *num.* 2. *pag.* 321.
Contra fallentem in menſura, non datur actio, niſi de dolo. *ibi.*
Mercaturam exercere eſt Clericis prohibitum. *Tit.* 9. §. 8. *Artium*. *num.* 3. *pag.* 545.
Merces ſui laboris non poteſt a Fratre Minori judicialiter peti. *Tit.* 3. §. 2. *Pecuniæ*. *num.* 87. *pag.* 118.
Meretrix quando dicatur rapta, aut non. *Tit.* 4. §. 7. *Raptus*. *num.* 25. *pag.* 208.
Non tenetur reſtituere pretium ſuæ proſtitutionis. *Tit.* 6. §. 3. *Falſificatio*. *num.* 10. *p.* 342.
Juxta quoſdam, peccat recipiendo pretium concubitus. *ibi.*
Ei, qui promiſit, tenetur ſolvere pretium concubitus. *ibi.*
Metallorum tranſmutationem eſſe poſſibilem, probatur. *Tit.* 6. §. 4. *Alchimiæ*. *num.* 2. *&* 3. *p.* 349.
Metus levis non conſideratur a lege. *Tit.* 5. §. 9. *Suaſio*. *num.* 12. *p.* 317.
Miles. qui non eſt, ſe gerens pro milite, puniendus eſt de falſo. *Tit.* 8. §. 4. *Abuſ. in Confeſſ. n.* 7. *p.* 464.
Miles armatæ militiæ, ſi relinquit legatum concubinæ, hoc non valet. *Tit.* 4. §. 3. *Fornicatio*. *num.* 19. *p.* 182.
Minima quantitas quæ dicatur. *Tit.* 5. §. 9. *Suaſio*. *num.* 24. *&* 25. *p.* 319.
Miniſtri Regii ſcribentes literas hortatorias ad Judices Eccleſiaſticos in cauſa Eccleſiaſtica, non violant immunitatem Eccleſiæ. *Tit.* 2. §. 3. *Appellatio*. *nu.* 24. *p.* 62.
Miniſter publicus Principis laici nequit eſſe Clericus. *Tit.* 9. §. 8. *Artium*. *num.* 3. *p.* 545.
Miniſtrare quid ſignificet. *Tit.* 7. §. 9. *Veneficium*. *num.* 3. *p.* 428.
Miniſtrare venenum, quis proprie dicatur. *ibi. num.* 4. *pag.* 428.
Minæ ſunt indicia delicti patrandi. *Tit.* 7. §. 2. *Minæ*. *n.* 1. *p.* 364.
De ſe ſunt crimen conſummatum; & quo caſu. *ibi. n.* 2. *pag.* 364.
Aliæ ænigmaticæ, aliæ explicitæ. *ibi. num.* 3. *pag.* 364.
An rationabiliter minæ omnes habendæ ſint pro delicto conſummato. *ibi. num.* 4. *pag. ibi.*
Minæ ſolæ, ex quibus rationabilis timor oritur, ſunt crimen. *ibi. nu.* 5. *pag. ibi.*
Quæ ſunt ſufficientia indicia reatus, ſecuto effectu, ſunt crimen. *ibi. num.* 6. *pag.* 364.
Ambiguæ ſunt interpretandæ in bonam partem. *ibi. n.* 7. *pag.* 364.
Jactatæ ex impetu iracundiæ, non ſunt crimen. *ibi.*
Neque illæ, quæ leve damnum inferre jactant. *ibi.*
Qui minas jecit, ſi ſecuta eſt offenſa in eum, cui minatus eſt, & neſcitur auctor offenſæ, minans poteſt torqueri. *ibi. num.* 1. *pag.* 364.
De jure communi, contra minantes non ſunt ſancitæ pœnæ. *ibi. num.* 3. *pag. ibi.*
Quomodo minæ ſint probandæ. *ibi. n.* 8. *& ſeqq. p.* 364.
Quomodo probandum, quod quis eſſet minas executurus, ſi de eo nullum præceſſit exemplum. *ibi. num.* 9. *pag.* 365.
Minæ non ſemper iiſdem verbis incutiuntur. *ibi. num.* 11. *pag.* 365.
Minarum qualitas, ſi non eſt probata, quid agendum. *ibi. num.* 12. *pag. ibi.*
Minarum differentia accidentalis non tollit probationem qualitatis earum. *ibi. num.* 13. *pag.* 365.
In probandis minis, ſufficiunt Teſtes ſingulares. *ibi. n.* 11. *pag.* 365.
Pœnæ minantium. *ibi. num.* 14. *& ſeqq. pag.* 366.
Pars, cui factæ ſunt minæ, poteſt petere cautionem a minante de non offendendo. *ibi. num.* 14. *pag.* 366.
Talis cautio quomodo poteſt peti. *ibi. num.* 15. *pag.* 366.
Minæ tendentes in perſonam quæ. *ibi. num.* 18. *p.* 366.
Etiam in abſentia jactatæ, ſunt crimen. *ibi. num.* 22. *&* 24. *pag.* 366.
Minæ, quæ facto exprimuntur, quomodo puniendæ. *ibi. num.* 26. *pag.* 369.
Minæ factæ de occidendo, quomodo probent animum deliberatum. *ibi.* §. 5. *Homicidium*. *num.* 76. *pag.* 401.
Etiam ambiguæ idem probant. *ibi.*
Minæ quando probent mandatum de occidendo. *Tit.* 7. §. 6. *Aſſaſſinium num.* 23. *pag.* 410.
Iſtæ debent concludenter probari. *ibi.*
Miſſa, dum celebratur intra Clauſtra, ad eam audiendam poſſunt ingredi fœminæ. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſura*. *num.* 14. *pag.* 213.
Eam non audiens Minorita in die feſto, qua pœna puniendus. *Tit.* 5. §. 1. *Omiſſio*. *num.* 35. *p.* 259.
Eſt celebranda accenſis luminibus. *Tit.* 8. §. 2. *Abuſ. in Euchar. num.* 10. *pag.* 456.
Eam celebrans non Sacerdos, quomodo puniendus. *Tit.* 8. §. 3. *Abuſ. in Ord. num.* 26. *pag.* 461.
Eam celebrans bis in die Sacerdos, quam pœnam mereatur. *ibi. num.* 27. *& ſeqq. pag.* 461.
Miſſæ unius in uno die celebratio non eſt ex inſtitutione divina. *ibi. num.* 28. *pag.* 462.
Celebrare Miſſam bis in die, non eſt contra præceptum Eccleſiæ. *ibi. num* 29. *pag.* 462.
Canones loquentes de celebratione unius Miſſæ, ſunt directivi, non præceptorii. *ibi.*
Sacerdos duas Miſſas celebrando, quando peccet mortaliter. *ibi. num.* 30. *p.* 462.
Ob neceſſitatem poteſt, dummodo ſit jejunus, bis in die celebrare. *ibi. num.* 31. *& ſeqq. p.* 462.
Ob binam celebrationem nulla incurritur irregularitas. *ibi. num.* 32. *p.* 462.
Sacerdos bis in die ex neceſſitate celebrans, nullam injuriam committit contra Religionem. *ibi. num.* 33. *p.* 462.
Nec facit injuriam Sacramento. *ibi. num.* 34. *p.* 462.
Miſſæ ſtipendium ob quid tribuatur Sacerdoti celebranti. *Tit.* 8. §. 7. *Simonia num.* 12. *p.* 491.
Mobilia Eccleſiaſtica quæ alienari poſſunt, aut non. *Tit.* 3. §. 4. *Alienatio*. *num.* 12. *& ſeqq. p.* 123.
Modica non curantur. *ibi. num.* 5. *p.* 122.
Mola quid ſit. *Tit.* 8. §. 1. *Abuſ. in Bapt. num.* 7. *p.* 452.
Mollities quid ſit. *Tit.* 4. §. 10. *Mollities*. *num.* 8. *p.* 229.

Ejus

Ejus gravitatis gradus. *ibi. num. 9. & ſeqq. p.* 229.
Ab aliquibus vocatur Sodomia. *ibi.*
Aliquando committitur ad ſollicitandam aliam perſonam ad copulam. *ibi. num.* 10. *p.* 229.
Gravior eſt, ſi procuraretur per ſecundam perſonam. *ibi. num.* 11. *p.* 229.
Mollities eſt coitus cum cadavere. *ibi. num.* 13. *p.* 230.
Quomodo probetur. *ibi. num.* 15. *p.* 230.
Ejus pœnæ. *ibi. num.* 16. *& ſeqq. p.* 231.
Ob hoc peccatum Mundus vapulat a Deo tot flagellis. *ibi. num.* 16. *p.* 231.
Violenter compellens Monialem ad ſibi procurandam mollitiem, quomodo puniendus. *ibi. num.* 18 *p.* 231.
Aggravatur a diverſitate modi, quo committitur. *ibi. num.* 19. *p.* 231.
Monachus. Monachum non facit habitus. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 8. *p.* 22.
Percutiens Monachum alterius Monaſterii, a quo ſit abſolvendus. *Tit.* 7. §. 3. *Provocatio. num.* 88. *p.* 378.
Monaſterium quid ſit. *Tit.* 2 §. 1. *Apoſtaſia. num.* 20. *p.* 24.
Ejus ſepta ſtricte ſumpta, quæ dicatur. *ibi. num.* 22. *p.* 24.
Ejus nomine veniunt officinæ interiores. *ibi. num.* 24. *pag.* 24.
Monaſteria Monialium frequentantes Clerici, aut laici, qua pœna teneantur. *Tit.* 4. §. 1. *Conſortium. num.* 12. *pag.* 157. *& n.* 38. *pag.* 163.
Monaſterii partes quæ. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 20. *pag.* 24.
Monaſteria, quæ poſſint paciſci cum intrante Religionem ſuper ejus ſuſtentatione, & quæ non; & quænam poſſint recipi a Monaſterio occaſione ingreſſus in Religionem. *Tit.* 8. §. 7. *Simonia. num.* 66. 67. *&* 69. *pag.* 500. *&* 501.
Moneta. Monetam cudere poteſt ſolus Princeps, vel ab eo habens auctoritatem. *Tit.* 6. §. 3. *Falſificatio. num.* 1. *pag.* 341.
Eam deaurans, ad decipiendam meretricem, an delinquat. *ibi. n.* 8. *& ſeqq. p.* 342.
Earum tinctura per tirimpelum. *ibi. num.* 11. *p.* 342.
Juxta quoſdam talis tinctura non eſt punibilis. *ibi.*
Quando falſificetur minuendo materiam. *ibi. num.* 13. *p.* 342.
Eam ligæ inferioris debito cudi faciens Princeps, tenetur de falſo. *ibi. num.* 12. *p.* 342.
Ei demens exceſſum juſti ponderis, an delinquat. *ibi. num.* 14. *p.* 343.
Ejus falſificatio circa formam, quando accidat. *ibi. num.* 15. *p.* 343.
Ei valores, & vires dat ſolus Princeps. *ibi. num.* 16. *p.* 343.
Monetam cudens in liga, & pondere probatam; utens cuneo exteri Principis, an puniendus ſit pœna ordinaria. *ibi. num.* 16. *p.* 343.
Monetæ falſæ uſus quod crimen ſit. *ibi. num.* 18 *p.* 343.
Eam expendens, quando puniendus pœna ordinaria, & quando extraordinaria. *ibi. num.* 19. *p.* 343.
Eam falſam ſcienter retinens, quomodo puniendus ſit. *ibi. num.* 20. *p.* 343.
Monetam falſificans quot jura violet. *ibi. num.* 22. *p.* 344.
Moneta falſa ſtatuenda in judicio. *ibi. num.* 25. *p.* 344.
Debet recognoſci per peritos. *ibi. num.* 28. *p.* 344.
Corpus delicti in hoc crimine probandum per Teſtes. *ibi. num.* 27. *& ſeqq. p.* 344.
Inventa apud aliquem, quando faciat præſumptionem contra eum. *ibi. num.* 32. *p.* 345.
Quo caſu ex falſa moneta inventa, non oriatur præſumptio contra retinentem. *ibi. num.* 33. *p.* 345.
Quomodo probetur crimen in expendente falſam monetam. *ibi. num.* 34 *p.* 345.
Inſtrumenta ad cudendam monetam, quodnam indicium criminis faciant. *ibi. num.* 35. *pag.* 345.
Ejus pœnæ. *ibi. num.* 36. *& ſeqq pag.* 346.
Complices in hoc crimine puniuntur tanquam principales. *ibi num.* 36. *pag.* 346.
Juxta quoſdam pœnæ extenduntur ad conſcios non revelantes, & ad potentes impedire, & non impedientes. *ibi.*
Domus in qua fabricatur moneta falſa, quando occupetur a fiſco. *ibi.*
Conſcius hujus criminis quando teneatur denunciare. *ibi. num.* 37. *pag.* 346.
Cudens monetam Principis agnoſcentis ſuperiorem, non comburitur. *ibi. num.* 38. *pag.* 346.
Fabricans monetam argenteam, minus punitur, quam fabricans auream. *ibi num.* 39. *pag.* 347.
Pœnæ tondentis monetam. *Tit.* 6. §. 3. *Falſificatio. n.* 40. *p.* 347.
Conſtitutiones Apoſtolicæ contra vitiantes monetam. *ibi. num.* 42. *& ſeqq. p.* 347.
Moneta, in qua minor portio argenti eſt, quam alterius metalli, nequit vocari argentea. *ibi. num.* 45. *p.* 347.
Judices de hoc crimine reſpectu Regularium, qui ſint. *ibi. num.* 43. *p.* 347.
Judex Regularis quomodo procedere debeat in hoc delicto. *ibi. num.* 49. *& ſeqq. p.* 348.
Judicium Periti adhibendum etiam in tranſportatione, erogatione, & expoſitione falſæ monetæ. *ibi. num.* 54. *p.* 348.
Monetarius. Monetarium falſo accuſans, & non probans, quando teneatur de calumnia. *Tit.* 6. §. 3. *Falſificatio. num.* 22. *p.* 344.
Contra monetarium ſocius criminis probat. *ibi. num.* 23. *p.* 344.
Accuſanti, & ſimpliciter indicanti Reum, datur præmium. *ibi. num.* 23. *p.* 344.
Servus accuſans dominum de hoc crimine, libertate donatur. *ibi. num.* 23. *p.* 344.
Monetarius poteſt capi a quolibet ſine mandato Judicis. *ibi.*
Condemnatus de hoc crimine, nequit appellare. *ibi.*
Monetarium eximens a carcere, morte damnatur, licet ſit miles. *ibi.*
Mulieres, & minores doli capaces, puniuntur de hoc crimine. *ibi. num.* 24. *pag.* 344.
Monialis apoſtata quam pœnam mereatur. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 54. *p.* 31.
Cum his loquentes abſque licentia laici, quomodo antiquitus puniebantur. *Tit.* 2. §. 1. *Conſortium. num.* 12. *p.* 157.
Eas alloqui prohibentur Regulares. *ibi. num.* 13. *& ſeqq. p.* 157. *&* 158.
Decretum S. Congregationis interdicens Regularibus allocutionem cum Monialibus. *ibi.*
Ad eas ſcribens puniendus ut alloquens. *ibi. n.* 19. *p.* 159.
Eam etiam ſolis verbis ad fugam ſollicitans, morte plectitur. *ibi.* §. 2. *Sollicitatio. num.* 45. *pag.* 178.
Si rapiatur, debetur raptori pœna mortis. *ibi.* §. 7. *Raptus. num.* 34. *p.* 210.
De impudicitiis commiſſis cum Monialibus, ac illarum pœnis. *ibi.* §. 9. *Sacrilegium n.* 15. *& ſeqq. p.* 226.
Moniales non tenentur ſub mortali ad recitationem privatam Officii divini. *Tit.* 5. §. 1. *Omiſſio. num.* 3. *p.* 255.
Monialis. V. *Clauſura.* V. *Lana.* V. *Sacrilegium.*
Monitio trina debetur ante declarationem contumaciæ. *Tit.* 2 §. 2. *Inobedientia. num.* 89. *p.* 55.
Canonica, & poſt eam reincidentia requiritur ad crimen ſuſpecti conſortii. *Tit.* 4. §. 1. *Conſortium. n.* 4. *p.* 156.
Monitio Canonica qualiter fiat. *ibi. nu.* 7. *p.* 156.
In ſuſpecto Conſortio non requiritur quod monitio ſit judicialis. *ibi. num.* 26. *p.* 160.
Nec quod ſit ſemper de eadem perſona ſpecie, aut numero. *ibi. num.* 29. *p.* 160.
Quomodo probetur fuiſſe factam. *ibi. num.* 28. *p.* 160.
Clerico Reo de ſuſpecto Conſortio, debet fieri perſonaliter *ibi. num.* 35. *p.* 163.
In ordine ad ſuſpectum Conſortium, a quibus, quomodo, & qualiter facienda. *ibi. num.* 48. *& ſeqq. p.* 164.
Facta, ut quis deſiſtat a familiaritate unius perſonæ, an ſufficiat ad punitionem, ſi monitus recidivet cum alia perſona. *ibi. num.* 51. *pag.* 164.
Eſt neceſſaria ante ferendam excommunicationem. *ibi. num.* 81. *pag.* 167.
Quando non eſt ferenda cenſura, monitio canonica non requiritur, quod fiat judicialiter, ſed ſufficit facta paternaliter. *ibi.*
Monitio facta a marito, & ſpreta ab uxore facit indicium pro-

proximum copulæ. *ibi.* §. 4. *Adulterium*. *num.* 10. *p.* 185.
Monitio quomodo differat ab introductione, & compulſione. *Tit.* 5. §. 9. *Suaſio*. *num.* 18. *pag.* 318.
Monſtrum habens caput humanum, baptizari poteſt. *Tit.* 8. §. 1. *Abuſ. in Bapt. num.* 7. *pag.* 452.
Mori non poteſt, qui nondum vixit. *Tit.* 7. §. 10. *Abortus*. *num.* 27. *pag.* 441.
Morbus Gallicus contrahi poteſt per contactum abſque coitu. *Tit.* 4. §. 1. *Conſortium*. *num.* 98. & 99. *pag.* 169.
Ejus probatio, quod fuerit ex coitu, difficilis eſt. *ibi. num.* 101. *pag.* 169.
Tali morbo infecti, quomodo pallient propriam culpam. *ibi. num.* 103. *pag.* 169.
De eo criminoſos, puniendi forma traditur. *ibi. nu.* 104. *& ſeqq. pag.* 170.
Ad eum probandum Medici adhibendi. *ibi. num.* 105. *pag* 170.
Hunc ex coitu contractum, probat unicus Teſtis cum adminiculis. *ibi num.* 106. *pag.* 170.
Ejus ſigna ſufficentia ad pœnam Statuti. *ibi. num.* 112. *pag.* 170.
Ab hoc deformati, ſunt infames, & irregulares. *ibi. nu.* 113. *pag.* 171.
Morbus gallicus non probat de neceſſitate copulam ſecutam. *ibi.* §. 4. *Adulterium*. *num.* 7. *pag.* 184.
Mors hominis poſt 50. annos rationabiliter timetur. *ibi. num.* 73. *pag.* 194.
Naturalis quæ, & quæ civilis. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium*. *num.* 63. *pag.* 399.
Mortuus in proprietatis delicto, quomodocumque, ſepeliri debet ſepultura aſinorum. *Tit.* 3. §. 1. *Proprietas*. *num.* 38 *pag.* 101.
Mortuus. V. *Defunctus*.
Multa, & pœna quomodo differant. *Tit.* 5. §. 4. *Pœna*. *num.* 5. *pag.* 16.
Mulier. Sequeſtrans ſe cum muliere, quomodo, & quando puniendus. *Tit.* 4. §. 1. *Conſortium*. *num.* 69. *& ſeqq. pag.* 166.
Ut aliquis dicatur ſolitus ſe cum mulieribus ſequeſtrare, quot actus requirantur. *ibi. num.* 73. *& ſeqq. pag.* 166.
Mulieris pulchritudinem in Confeſſione laudans, eam ſollicitat. *ibi.* §. 2. *Sollicitatio*. *num.* 6. *pag.* 172.
Mulier admittitur in Teſtem in delictis difficilis probationis. *ibi. num.* 34. *pag.* 177.
Dicitur convicta de Adulterio, & dotem ammittit, ſi probetur conſenſiſſe in oſcula, & tactus verendorum. *ibi.* §. 4. *Adulterium*. *num.* 8. *pag.* 183.
Mulieres vetulæ munerantur ſecum luxuriantes. *ibi. num.* 13. *pag.* 185.
Mulierum nimia familiaritas facit indicium copulæ carnalis. *ibi. num.* 21. *pag.* 186.
Mulier, ut concipiat, non eſt neceſſe, quod ſimul cum viro ſeminet. *ibi.* §. 5. *Stuprum*. *num.* 5. *pag.* 196.
Si vere reluctetur congreſſum viri, difficile eſt eam per vim cognoſcere. *ibi. num.* 9. *pag.* 196.
Si mulier raperet virum, quid juris. *ibi.* §. 7. *Raptus*. *num.* 15. & 16. *pag.* 207.
Mulieres domeſticæ poſſunt aſſociare intra clauſtra earum dominas. *ibi.* § 8. *Clauſuræ*. *num.* 8. *pag.* 212.
Quibus ex cauſis poſſint licite ingredi clauſtra Religioſorum. *ibi. num.* 9. *pag.* 212.
Religioſæ mulieres in veteri lege clauſtraliter vivebant. *ibi. num.* 34. *p.* 216.
In nova lege cœperunt clauſtraliter vivere poſt Sanctam Martham. *ibi. num.* 35 *pag.* 216.
Mulier propter pecuniam procurans in ſe abortum, de quo punienda. *Tit.* 7. §. 10. *Abortus*. *num.* 70. *p.* 447.
Munus. Munera publica a quibus amittantur ob crimen Læſæ Majeſtatis. *Tit.* 2. §. 6. *Læſæ*. *num.* 44. *pag.* 84.
Munera quando ſint indicia copulæ ſecutæ, aut ſecuturæ. *Tit.* 4. §. 4. *Adulterium*. *num.* 24. *pag.* 187.
Munus triplex in Simonia. *Tit.* 8. §. 7. *Simonia*. *num.* 6. *pag.* 490.
Munus a lingua quid ſit, & quotuplex. *ibi. n.* 7. *p.* 490.
Ab obſequio quid ſit, & quando inducat Simoniam realem, aut mentalem. *ibi. num.* 8. *pag.* 490.
A manu quomodo intelligatur. *ibi. num.* 9. *pag.* 490.
Muros Civitatis tranſgrediens, capite punitur. *Tit.* 9. §. 7. *Carcerum*. *num.* 5. *p.* 536.
Mutare ſtatum, quando quis dicatur. *Tit.* 3. §. 6. *Furtum*. *num.* 24. *pag.* 136.
Mutilatio membri non eſt pœna capitalis. *Tit.* 1. §. 4. *Pœna*. *num* 24. *pag.* 18.
Mutilatio atrox quæ dicatur. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium num.* 103. & 104 *pag.* 405.
Atrox dicenda eſt amputatio pollicis manus in Sacerdote. *ibi. num.* 105. *pag* 405.

N

N*Atalis*. An Frater Minor comedens carnes in die Natalis Domini cadente in feria ſexta, mortaliter peccet. *Tit.* 9. §. 1. *Jejuniorum*. *num.* 52. *& ſeqq. pag.* 509.
An Superior in prædicta die dans carnes in Refectorio, privandus eſſet Officio. *ibi.*
Natus ex inceſtis nuptiis eſt ſpurius. *Tit.* 4. §. 6. *Inceſtus*. *num.* 11. *pag.* 201.
Navigare quid importet. *Tit.* 9. §. 2. *Itinerantium*. *num.* 7. *pag.* 513.
Neceſſitas quid ſignificet. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia*. *num.* 69. *pag.* 32.
Quando dicatur adeſſe, ut carceratus clauſtraliter poſſit exire a Conventu. *ibi. num.* 129. *pag.* 39.
Ejus nomine venit etiam convenientia. *Tit.* 9. §. 1. *Jejuniorum*. *num.* 43. *pag.* 508.
Neceſſitas equitandi, quæ excuſat a delicto. *ibi.* §. 2. *Itinerantium*. *num.* 8. *pag.* 513.
Hæc debet eſſe manifeſta. *ibi num.* 11 *pag.* 514.
Vera, ubi adeſt, non requirit diſpenſationem Superioris. *ibi. num.* 12. *pag.* 514.
Sufficit, quod non ſit dubia indigenti, aut alii diſcreto viro. *ibi. num.* 13. *pag.* 514.
Multiplex eſſe poteſt, & quæ. *ibi. nu.* 8. *& ſeqq. p.* 513.
Neceſſitas, ob quam bona Eccleſiæ poſſunt alienari, & ejus exempla. *Tit.* 3. §. 4. *Alienatio*. *num.* 23. *& ſeqq. pag.* 125.
Negans depoſitum, prope furtum committit. *Tit.* 3. §. 6. *Furtum*. *num.* 19. *pag.* 135.
Negativa non coarctata tempore, & loco, eſt improbabilis. *Tit.* 5. §. 3. *Infamatio*. *num.* 27. *pag.* 275.
Negligens per multos menſes Sacramentalem Confeſſionem, qua pœna puniendus. *Tit.* 5. 1. *Omiſſio*. *num.* 31. & 32. *pag.* 258. & 259.
Negligentiam Prælati ſupplere, aliquando poſſunt ſubditi. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ*. *num.* 46. *pag.* 218.
Negligentia. V. *Omiſſio*.
Negotiis ſæcularibus vacare, Clericis interdictum. *Tit.* 9. §. 8. *Artium*. *num.* 2. *pag.* 545.
Idem Religioſis omnibus ſpecialiter eſt prohibitum. *ibi. num.* 4. *pag.* 545.
Nepotes hæreticorum quas pœnas ſubeant. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis*. *num.* 52. *& ſeqq. p.* 93.
Nihilominus. V. *Dictio*.
Nobilis vir non poteſt ad furcas damnari. *Tit.* 7. §. 7. *Proditorium*. *num.* 26. *p.* 419.
Pro homicidio proditorio debet ſuſpendi. *ibi.*
Provocatus ad duellum ab alio, qui fuit proditor, non tenetur de lege equeſtri acceptare duellum, & quare. *ibi. num.* 28. *p.* 419.
Puniendus eſt de parricidio æquali pœna cum plebejo. *ibi.* §. 8. *Parricidium*. *num.* 39. *p.* 427.
De veneficio pariter puniendus eſt tanquam plebejus. *ibi.* §. 9. *Veneficium*. *num.* 39. *p.* 434.
Nobilitas ex privilegio amittitur ob crimen hæreſis. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis*. *num.* 52. *p.* 93.
Noctambulus qui ſit. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium*. *n.* 21. *p.* 392.
Ejus actiones in dormiendo a quo ſint. *ibi.*
Nocturnum. V. *Tempus*.
Notabiliter otioſi Religioſi qui dici poſſint. *Tit.* 5. §. 1. *Omiſſio*. *num.* 21. *& ſeqq. pag.* 257.
Poſſunt dici omittentes ſpiritualia exercitia. *ibi. nu.* 25. *pag.* 258.
Ad punitionem eorum quomodo procedet Superior Provincialis, & localis. *ibi. num.* 27. *pag.* 258.

Notabiliter negligens circa ConfeſſionemSacramentalem, quis dicendus. *ibi. num.* 29. *pag.* 258.
Notabiliter. V. *Diſtio.*
Notare in jure quid ſignificet. *Tit.* 4. §. 11. *Sodomia. num.* 78. *pag.* 244.
Notarius revelans ſecreta Judicis, aut partium, quo crimine teneatur. *Tit.* 5. §. 6. *Revelatio. nu.* 9. *pag* 294.
Recitans, aut reſignans teſtamentum viventis, tenetur de falſo. *ibi.*
Falſans acta judicialia, quomodo puniendus. *Tit.* 6. §. 1. *liter. falſ. num.* 42. *pag.* 330.
Condens falſum inſtrumentum, a quo Judice puniendus ſit. *ibi.*
Ejus Officium eſt publicum. *ibi. num.* 68. *pag.* 333.
Notatus de crimine quis dicatur. *Tit.* 4. §. 11. *Sodomia. num.* 78. *pag.* 244.
Notorium inducitur per confeſſionem. *ibi. num.* 79. *p.* 244.
Novitas damnabilis quæ ſit. *Tit.* 2. §. 5. *Schiſma. num.* 24. *pag.* 74.
Eam non attentat, reparans vetus ædificium. *ibi.*
Novitas laudabilis quæ dicatur. *ibi. num.* 27. & *ſeqq. p.* 75. & *num.* 37. *pag.* 76.
Novitas in Ordine non facienda ob levem Regulæ tranſgreſſionem. *ibi. num.* 30. *pag.* 75.
Eſt ordinate procuranda. *ibi. num.* 32. *pag.* 75.
Eam in Religione procurans, non ſervato ordine, eſt puniendus. *ibi. num.* 33. *pag.* 75.
Debet antiquam formam reſtituere. *ibi. num.* 34 *p.* 75.
Novella de lenonibus exponitur. *Tit.* 4. §. 7. *Raptus. num.* 11. *pag.* 205.
Novitius introducens fœminas intra clauſtra, non incurrit pœnas Bullæ. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ. num.* 55. *p.* 220.
Gaudet privilegio fori, & Canonis. *ibi.*
Non eſt vere perſona Religioſa. *ibi.*
Non poteſt diſponere de rebus ſuis, niſi intra bimeſtre ante profeſſionem. *Tit.* 5. §. 9. *Suaſio. num.* 3. *p.* 316.
Ejus profeſſio quotupliciter poſſit impediri, aut promoveri. *ibi. num.* 14. & 15. *pag.* 318.
Eum impediens, ne ſæcularizetur, ita delinquit, ſicut ne profiteatur. *ibi. num.* 15. *pag.* 318.
Ipſi negantes ſuffragia ſine cauſa, peccant mortaliter. *ibi.*
Eum male recipientium ad habitum, aut profeſſionum pœnæ. *ibi. num.* 31. & *ſeqq. pag.* 320.
Nox aggravat delicta. *Tit.* 3. §. 6. *Furtum. num.* 48. *p.* 140.
Noxa quot ſignificata habeat. *Tit.* 1. §. 1. *Delicta. num.* 7. *pag.* 8.
Nuptias inceſtas celebrantes, qua pœna puniendi. *Tit.* 4. §. 6. *Inceſtus. num.* 11. *pag.* 201.
Nurus furans in domo, punitur a Socero, velut uxor a Marito. *Tit.* 3. § 6. *Furtum. num.* 44. *pag.* 139.
Nutrix infantem vivum raptum ſupponens mortuo, quomodo punienda. *ibi. num.* 38. *pag.* 138.

O

OBedientia eſt fundamentum vitæ Regularis. *Tit.* 2. *num.* 1. *pag.* 20.
Sine ea nulla data Religio. *ibi.*
Virtutum moralium maxima. *ibi. num.* 2. *pag.* 20.
De ejus laudibus remiſſive. *ibi. num.* 3. *pag.* 20.
Contra eam quæ delicta. *ibi.*
Quid ſit. *Tit.* 2. §. 2. *Inobedientia. num.* 2. *pag.* 46.
Obedientia perfectionis quæ. *ibi. num.* 4. *pag.* 46.
Neceſſitatis quæ. *ibi.*
Eſt fundamentum vitæ Religioſæ. *ibi. num.* 65. *pag.* 53.
Contra non ſervantes eam large, & ſtricte ſumptam, quæ pœnæ ſint ſancitæ. *ibi. num.* 66. *pag.* 54.
Ipſa læditur, ſi ad mandatum Superioris aliquis non vult recedere a Conventu. *Tit.* 3. §. 1. *Proprietas. num.* 59. *pag.* 103.
Eam Romanæ Eccleſiæ primus Regularium Patriarcharum vovit S. P. Franciſcus. *Tit.* 5. §. 2. *Blaſphemia. num.* 54. *pag.* 267.
Obedientiæ Superioris localis Fratres Advenæ ſubduntur, ut cæteri Fratres de familia. *Tit.* 9. §. 3. *Hoſpitalitatis. num.* 6. *pag.* 517.
Habens aliquem ſub ſua obedientia, tenetur illum alere. *ibi. num.* 6 *pag* 517.
Oblationes Uſurarii non recipiuntur in Eccleſia, niſi, data cautione de reſtituendo. *Tit.* 3. §. 8. *Uſura. num.* 16. *pag.* 154.
Obligatio ad ConfeſſionemSacramentalem, quando ſit de jure divino, & quando de Eccleſiaſtico præcepto. *Tit.* 5. §. 1. *Omiſſio. num.* 2. *pag.* 255.
Obligatio orationis quando ſub mortali adſtringat ad eam faciendam. *ibi. num.* 4. *pag.* 255.
Nulla eſt impoſſibilium, nec juramenti contra leges, aut bonos mores. *ibi.* §. 7. *Perjurium. num.* 6. *pag.* 302.
Non inducitur, niſi per conſenſum voluntatis. *ibi. n.* 9. *pag.* 302.
Obligatus publicæ juſtitiæ ad ſubeundam mortem, non ſatisfacit debito privato partis læſæ. *Tit.* 9. §. 5. *Incendii. nu.* 21. *pag.* 528.
Obſecrare in jure quid importet. *Tit.* 5. §. 8. *Subornatio. num.* 50. *pag.* 313.
Obſecrationes importunæ quæ dicendæ. *ibi. nu.* 51. *pag.* 313.
Obſtetrices faciunt probationem indubitatam de ætate. *Tit.* 8 §. 3. *Abuſ. in Ord. num.* 10. *pag.* 459.
Occidens, aut mutilans ſub ſpe, quod ſalvabitur ab Eccleſia, non gaudet ejus immunitate. *Tit.* 7. §. 6. *Aſſaſſinium. num.* 39 *pag.* 412.
Occidens Patrem. V. *Parricidium.*
Mater. V. *Matricidium.*
Fratrem. V. *Frater.*
Filium, Nepotem, Avum, Aviam, Sororem. V. *Parricidium.*
Infantem. V. *Infanticidium.*
Agnatum, Affinem. V. *Agnatus.* V. *Conjunctus.*
Conjunctum in linea tranſverſali, quomodo puniendus. *Tit.* 7 §. 8. *Parricidium. num.* 41. *pag.* 427.
Occidere veneno, gravius eſt, quam ferro. *Tit.* 7. §. 10. *Abortus. num.* 46. *pag.* 444.
Per abortum, gravius eſt, quam occidere hominem jam natum. *ibi.*
Occultum quod nam dicatur. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis. num.* 9. *pag.* 85.
Occultum. V. *Revelare.*
Odioſæ artes quando dicantur intervenire in Raptu. *Tit.* 4. §. 7 *Raptus. num.* 11. *pag.* 205.
Offendens ex nova cauſa inimicum reconciliatum, non tenetur ad pœnam conventionalem. *Tit.* 7. §. 7. *Proditorium. num.* 13. *pag.* 416.
Offenſa facta alicui aggravatur pro dignitate perſonæ. *Tit.* 5. §. 2. *Blaſphemia. num.* 64 *pag.* 269.
Officiales revelantes ſecreta S. Officii, ſunt excommunicati. *Tit.* 5. §. 6. *Revelatio. nu.* 38. *pag.* 298.
Poſtæ non ſervantes fidelitatem in reddendis literis, quod crimen committant. *Tit.* 6. §. 2. *Liter. aperit. num.* 19. & 20. *pag.* 336.
Pauperes repente ditati vehementer ſunt ſuſpecti. *Tit.* 3. §. 7. *Dilapidatio. num.* 11. *pag.* 145.
Publici habent præſumptionem pro ſe. *ibi. n.* 10. *pag.* 145.
Contra eos requiruntur probationes plenæ. *ibi.*
Si diffamantur de peculatu, hic probatur præſumptionibus contra eos. *ibi.*
Officialis emens Officium, eſt ſuſpectus de læſione Reipublicæ. *ibi. num.* 12. *pag.* 146.
Officinæ interiores veniunt nomine Monaſterii. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 24. *pag.* 24.
Officia publica ſunt etiam Ordines Eccleſiaſtici. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis. num.* 50. *pag.* 92.
Amittuntur quo ad titulum ab hæretico ipſo facto; quo ad poſſeſſionem poſt ſententiam Judicis. *ibi. n.* 53. *p.* 93.
Officia ordinis, quibus privantur recidivantes in crimen carnis, quæ ſint. *Tit.* 4. §. 4. *Adulterium. n.* 61 *p.* 192.
Officia divina dum celebrantur intra Clauſtra, ibi fœminæ poſſunt admitti. *ibi.* §. 8. *Clauſuræ. n.* 10. *pag.* 212.
Nomine divinorum officiorum, quæ veniant tali caſu. *ibi.*
Officium divinum quoties debet negligi, ut ſit locus privationi omnis juris ſuffragiorum. *Tit.* 5. §. 1. *Omiſſio. num.* 34. *pag.* 259.
Officium divinum. V. *Horæ canonicæ.*
Officium quid ſignificet, & ejus nomine quæ veniant. *ibi.* §. 8 *Subornatio. num.* 22. & *ſeqq. pag.* 310.
Officiorum differentiæ. *ibi.*

Offi-

Officium publicum uſurpans,puniendus eſt de falſo. *Tit* 8. §. 4. *Abuſ. in Confeſſ. num.* 7. *pag.* 464.
Omne, quod datur, aut accipitur pro Officio Eccleſiaſtico, Simonia eſt. *Tit.* 8. §. 7. *Simonia. num.*16. *p.* 491.
Privatio officiorum Ordinis inter Regulares correſpondet confiſcationi bonorum inter ſæculares. *Tit.* 9. §. 8. *Artium. num.* 45. *pag.* 551.
Omiſſio Confeſſionis, Communionis, Officii, ac Orationis, quomodo probetur. *Tit.*5. §.1. *Omiſſio. num.*7. *& ſeqq. pag.* 256.
Alicujus actus, qui fieri debeat, quomodo ſit probanda. *ibi. num.* 5. *pag.* 255.
Omiſſio Confeſſionis, &c. quomodo poſſit judicialiter puniri. *ibi. num.* 19. *pag.* 257.
Operari temere quis dicatur. *Tit.* 7. §. 9. *Veneficium.num.*7. *pag.* 429.
Opinio probabilis. Delinquens ex opinione probabili, non dicitur præſumere delictum. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ. num.* 23. *pag.* 214.
Optio pœnarum quando tribuenda Judici, & quando Reo. *Tit.* 1. §. 4. *Pœnæ. num.* 39. *&* 40. *pag.* 19.
Opus. Operis illiciti exercitium culpa eſt. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. num.*41.*p.* 396.
Oracula Apoſtolica vivæ vocis fuerunt revocata. *Tit.* 7. §. 10. *Abortus. num.* 46. *pag.* 444.
Oratio mentalis in Religionibus eſt neceſſaria. *Tit.* 5. §. 1. *Omiſſio. num.* 37. *pag.* 259.
Ejus neglectus probatu facilis. *ibi. nu.* 10. *pag.* 256.
In ea notabiliter negligentes, quomodo puniendi. *ibi.*
Ordinandus. V. *Clericus.*
Ordinarii nomine venit etiam Prælatus Regularis. *Tit.* 7. §. 10. *Abortus. num.* 36. *pag.* 442.
Ordo Minorum a quo ſumat ſuam unitatem. *Tit.* 2. §. 5. *Schiſma. num.* 21. *pag.* 74.
Ejus ſecreta manifeſtantes, quando, & quomodo puniendi. *Tit.* 5. §. 6. *Revelatio. num.* 50. *& ſeqq. pag.* 299.
Ordo. Abuſus in Ordine pluribus modis committitur. *Tit.*8. §. 3. *Abuſ. in Ord. num.* 1. *pag* 457.
Hoc delictum regulariter non committitur ſine crimine falſi. *ibi. num.* 2. *pag.* 457.
Ordines furtive ſuſcipere, quis dicatur. *ibi. numer.* 4. *pag.*458.
Ordinatus furtive, habita diſpenſatione, debet ad cautelam ordinationem repetere. *ibi. num* 5. *pag.* 458.
Ordinati per ſaltum, qui dicantur. *ibi. num.* 6. *pag.* 458.
Ordines recipiens abſque prima tonſura,eſt promotus per ſaltum. *ibi.*
Recipiens Ordinem ficte, & mox ad Ordinem ſuperiorem aſcendens, eſt ordinatus per ſaltum. *ibi.*
Ordo ſuperior eminenter continet inferiorem. *ibi. n.* 6. *pag.* 458.
Abutitur Ordine, uſurpans miniſterium Ordinis Sacri, quo caret. *ibi. num.* 8. *pag.* 458.
Uſurpans munus Sacerdotis, eſt ſuſpectus de Hæreſi. *ibi.*
Abuſus in Ordine ob defectum ætatis, quomodo probetur. *ibi. num.* 10. *& ſeqq. pag.* 459.
Ordinum furtiva ſuſceptio, quomodo probetur. *ibi.n.*14. *pag.* 459.
Suſceptio per ſaltum quomodo probanda. *ibi. num.* 15. *pag.* 459.
Miniſtratio in Ordine non ſuſcepto, quam probationem exquirat. *ibi. num.* 16. *pag.* 459.
Pœnæ abuſus in Ordine. *ibi. num.* 17. *& ſeqq. pag.* 460.
Suſpiciens ſcienter Ordinem in excommunicatione,eſt irregularis. *ibi. num.* 20. *pag.* 461.
Ordines recipiens, ſi dat pretium mediatori, aut ei, qui pro ipſo ſe examini exponit, pœnas ſimoniacorum incurrit. *ibi.* §. 7. *Simonia. num.* 37. *pag.* 496.
Oſculum quando punibile judicialiter, aut non. *Tit.* 4. §. 2. *Sollicitatio. num.* 39. *& ſeqq. pag.* 178.
Datum Moniali, quomodo puniendum. *ibi.* §. 9. *Sacrilegium. num.* 17. *pag.* 226.
Otioſus notabiliter Religioſus, quis dici poſſit. *Tit.* 5. §. 1. *Omiſſio. num.* 21. *& ſeqq. pag.* 257.

P

Pactum, promiſſio, conventio &c. ſemper intelligenda eſt cum clauſula, *rebus ſic ſtantibus &c. Tit.* 7. §. 7. *Proditorium. num.* 14. *pag.* 417.
Omne venit nomine conventionis. *Tit.* 8. §. 7. *Simonia. n.* 3. *p.* 490.
Quodvis interveniens in adeptione rei ſpiritualis,inducit Simoniam. *ibi. num.* 29. *pag.* 493.
Pacta ordinata a jure in ſpiritualibus, licita ſunt. *ibi.*
Pacta oneroſa in omni materia beneficiali ſunt nulla. *ibi. num.* 41. *pag.* 497.
Pacta gratuita in dicta materia ſunt licita. *ibi.*
Paleare non venit nomine domus. *Tit.* 9. §. 5. *Incendii. num.* 16. *pag.* 527.
Ipſum incendens prope domum, debet mori. *ibi.*
Papa non poteſt diſpenſare in votis ſolemnibus paupertatis, & caſtitatis. *Tit.* 2. *n.* 1. *pag.* 20. & *Tit.* 3. *n.* 1. *p.* 95.
Ejus auctoritas ſacra. *Tit.* 2. §. 6. *Læſæ num.* 6. *pag.* 78.
Non eſt dominus bonorum Eccleſiæ. *Tit.* 3. §. 1. *Proprietas. n.* 20. *p.* 100.
Non poteſt diſpenſare in votis ſolemnibus ſine magna cauſa. *Tit.* 4. *pag.* 155.
Si eſt hæreticus judicandus eſt a Concilio. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ. nu.* 45. *pag.* 217.
Quomodo contra Papam aperiri dicatur os blaſphemum. *Tit.* 5. §. 2. *Blaſphemia. num.* 54. *& ſeqq. pag.* 267.
Papa eſt Pater ſpecialis Fratrum Minorum. *ibi.*
Ejus Conſtitutiones venerandæ, ut ejus perſona. *ibi num.* 55. *pag.* 267.
Contumelioſa locutio contra Papam, quotuplex poſſit eſſe. *ibi. num.* 57. *pag.* 267.
Paria ſunt aliquam adulteraſſe, & cum ea jacuiſſe. *Tit.* 4. §. 4. *Adulterium. num.* 3. *pag.* 184.
Diſcere, & docere prohibita. *Tit.* 6. §. 4. *Alchimiæ. num.* 19. *pag.* 352.
Habere filium incapacem ad ſuccedendum, & non habere filium. *Tit.* 7. §. 1. *Armorum. num.* 31. *pag.* 363.
Syndicum inhabilem habere, & non habere Syndicum. *ibi.*
Non eſſe, & inutiliter eſſe. *ibi. nu.* 31. *p.* 363.
Inſultus factus cum armis, & ab homine armato. *Tit.* 7. §. 3. *Provocatio. num.* 4. *pag.* 368.
Eſſe a populo diffidatus, & poſſe a quoquam occidi. *Tit.* 7. §. 6. *Aſſaſſinium. num.* 43. *pag.* 413.
Pax, tregua, & promiſſio de non offendendo. *Tit.* 7. §. 7. *Proditorium. num.* 14. *pag.* 417.
Parentes, qui natos infantes exponunt, feris ſunt crudeliores. *Tit.* 7. §. 8. *Parricidium. num.* 14. *pag.* 423.
Parentes vocantur omnes aſcendentes in linea recta. *ibi. num.* 26. *pag.* 424.
Parochi veniunt nomine Rectoris. *Tit.* 9. §. 9. *Reſidentiæ. num.* 1. *pag.* 552.
Tenentur periculo ſuæ vitæ ſe exponere pro ſalute animarum ſibi commiſſarum. *ibi. num.* 4. *pag.* 552.
Parricida qui vocetur. *Tit.* 7. §. 8. *Parricidium. numer.* 2. *pag.* 421.
Clericus quomodo puniendus. *ibi.* §. 8. *Parricidium. n.* 42. *pag.* 427.
Parricidium latiſſime acceptum quid importet. *Tit.* 7. §. 8. *Parricidium. num.* 1. *pag.* 421.
Ejus etymologia juxta Priſcianum. *ibi.*
Ejus etymologia vera. *ibi. num.* 2. *pag.* 421.
Late acceptum quid ſignificet. *ibi. num.* 3. *pag.* 421.
Ejus proprie accepti definitio. *ibi. num.* 4. *pag.* 421.
Ab eo quænam excuſent. *ibi. num.* 4. *& ſeqq. pag.* 421.
Punitur ob injuriam factam naturæ. *ibi. num.* 22. *pag.* 424.
Verum committitur ſolummodo in conjunctis per lineam rectam aſcendentem, aut deſcendentem. *ibi. num.* 25. *p.* 424.
Non eſt, homicidium conjuncti in linea tranſverſali. *ibi. num.* 27. *pag.* 425.
Gravius eſt in filio occidente Patrem, quam è contra. *ibi. num.* 28. *pag.* 425.
Quomodo probandum. *ibi. num.* 34. *& ſeqq. pag.* 426.
Ejus abolitio non conceditur. *ibi. num.* 36. *pag.* 426.

Ejus pœna antiqua ob periculum animæ eſt antiquata. *ibi. num.* 37. *pag.* 427.

Nobiles, & plebeji æqualiter punjendi in parricidio. *ibi. num.* 39. *p.* 427.

In eo punitur auxilians, ſicut principalis Reus. *ibi. n.* 40. *pag* 427.

Parricidium committit occidens Prælatum. T*it.* 7. §. 3. *Provocatio. num.* 83. *pag.* 377.

Pars intelligitur de dimidio totius. T*it.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 88. *p.* 34.

Partes Monaſterii quæ. T*it.* 4. §. 8. *Clauſuræ Viol. n.* 17. *pag.* 213.

Partes. V. *Factio*.

Partus ſeptimeſtris, & octimeſtris vitalis eſt. *Tit.* 7. §. 10. *Abortus. num.* 6. *p.* 436.

Parva quantitas in munere excuſat a Simonia. *Tit.* 8. §. 7. *Simonia. num.* 10. *pag.* 491.

Parvitas materiæ non datur in contrectatione pecuniæ. T*it.* 3. §. 2. *Pecuniæ. num.* 26. *pag.* 111.

Nec in delictis, in quibus ſola qualitas conſideratur. *ibi.*

Nec in peccatis contra caſtitatem. *Tit.* 4. *p.* 155.

Nec in eo, quod datur Examinatoribus Synodalibus. *Tit.* 8. §. 7 *Simonia. num.* 40. *pag.* 497.

A quo attenditur in Simonia. *ibi. num.* 10. *pag.* 491.

In itinere quanta ſit. T*it.* 9. §. 2. *Itinerantium. num.* 22. *pag.* 515.

Parvitas Materiæ. V. *Materia*.

Paſquinatæ non ſunt libelli famoſi. T*it.* 5. §. 5. *Libellus. num.* 9. *pag.* 284.

Ob eas proceditur actione injuriarum. *ibi.*

Pater poteſt occidere filium Reum de Læſa majeſtate, abſque pœna parricidii. *Tit.* 2. §. 6. *Læſæ. n.* 39 *p.* 83.

Filiam adulteram poteſt occidere, & quibus in caſibus. T*it.* 7. §. 5. *Homicidium. n.* 23. *&* 24. *pag.* 393.

Poteſt occidere pædiconem, & filios deprehenſos in actu nefando. *ibi. num.* 25. *pag.* 393.

An poſſit occidere filiam viduam in actu fornicationis. *ibi. num.* 26. *pag.* 393.

Non habet privilegium, ut præferatur ad accuſandam filiam de Stupro. *ibi. num.* 26. *pag. ibi.*

Si non habet filiam in ſua poteſtate, non poteſt eam occidere. *ibi. num.* 27. *pag. ibi.*

Poteſt occidere filium actualiter adulterantem Novercam. T*it.* 7. §. 8. *Parricidium. num.* 7. *pag.* 422.

Venenans filium in carcere damnatum ad mortem, non ſubit pœnas parricidii. *ibi. num.* 10. *pag* 422.

Exponendo filium, amittit jus patriæ poteſtatis. *ibi. n* 21. *pag.* 424.

Pater ſpiritualis magis diligendus, quam carnalis. *ibi. num.* 22 *pag.* 424.

Patrem ſpiritualem, aut adoptivum occidens, non eſt parricida. *ibi num.* 22. *&* 23. *pag.* 424.

Paternitas quomodo poſſit concludenter probari. *ibi. nu.* 30. *pag.* 425.

Patria poteſtas non in atrocitate, ſed in pietate debet conſiſtere. *ibi. num.* 11. *pag.* 422.

Patria non minus habenda, quam parentes. T*it.* 7. §. 8. *Parricidium. num.* 2. *pag.* 421.

Eam perdens, dicitur parricida. *ibi.*

Ejus Magiſtratum occidens, eſt parricida. *ibi.*

Patricidium eſt levius matricidio. *ibi. num.* 29. *pag.* 425.

Patriotam occidens, vocari poteſt parricida. *ibi. n.* 2. *p.* 421.

Pauper paterfamilias quo caſu poſſit cum ſua familia uti cibis prohibitis. T*it.* 9. §. 1. *Jejunii. num.* 46. *p.* 508.

Pauperes ſunt juvandi, quamvis facti tales ex eorum culpa. *Tit.* 3. §. 4. *Alienatio. num.* 43. *pag.* 125.

Paupertas eſt de eſſentia ſtatus Religioſi. *Tit* 3. *num.* 1. *p.* 95.

Super ejus voto nequit Papa diſpenſare. *ibi.*

Paupertas Religioſa quid ſit. *ibi.* §. 1. *Proprietas. n.* 3. *p.* 96.

Ejus gradus juxta quoſdam. *ibi. num.* 4. *pag.* 96.

Eſt quam Chriſtus inſtituit verbis, ac exemplo. *ibi. n.* 5. *pag.* 96.

Illa, quam profeſſi ſunt Apoſtoli, in quo conſiſtat. *ibi. num.* 6. *pag.* 96.

Eſt adminiculum indiciorum ad copulam carnalem. T*it.* 4. § 4. *Adulterium. num.* 24. *pag.* 187.

Pax quid ſit. T*it.* 7. §. 7. *Proditorium. num.* 14. *pag.* 417.

Pax tregua, & promiſſio de non offendendo paria ſunt. *ibi. num.* 14. *pag.* 417.

Hæc tria in quo differant. *ibi.*

Peccatum, quod probare nequit, qui manifeſtat, eſt proditor. *ibi. num.* 1. *pag.* 415.

Peccata latentia non habent vindictam. *Tit.* 8. §. 7. *Simonia. num.* 2. *pag.* 490.

Peccatum omne mortale exterius commiſſum, de jure Canonico eſt crimen publicum. *Tit.* 9. §. 1. *Jejunior. num.* 1. *pag* 501.

Peculatus quid ſit, & cujus reſpectu committi poſſit. T*it.* 3. §. 7. *Dilapidatio. num.* 5. *pag.* 144.

Huic aſſimilatur conſumptio bonorum Eccleſiæ. *ibi. n.* 6. *pag.* 144.

Pecunia quid ſignificet. T*it.* 3. §. 2. *Pecuniæ. num.* 2. *p.* 107.

Requirit poſſeſſionem. *ibi. num.* 3. *pag.* 107.

Ejus nomine venit quæcunque res pretio æſtimabilis. *ibi. num.* 7. *pag.* 108.

Pecuniam licet alienam Frater Minor quoquomodo portans, delinquit. *ibi. num.* 45. *pag.* 113.

Portans pecuniam Fr. Minor, etiam alienam, punitur pœna Statuti. *ibi. num.* 48. *pag.* 113.

Pecuniæ pars ſepelienda cum Fratre mortuo proprietario. *ibi.* §. 1. *Proprietas. num.* 14. *pag.* 98. *& Tit.* 8. §. 7. *Simonia. num.* 9. *pag.* 537.

Pecunia Eccleſiæ quomodo alienabilis. *ibi.* §. 4. *Alienatio. num.* 16 *pag.* 123.

Applicata ad aliquem effectum particularem pro Eccleſia, nequit alienari. *ibi. num.* 17. *pag.* 124.

Pecuniam dans pœnitenti in Confeſſione deferendam meretrici, incurrit crimen ſollicitationis. *Tit.* 4. §. 2. *Sollicitatio. num.* 14. *pag.* 173.

Pecunia data pro Sacramentalibus, inducit Simoniam. *Tit.* 8. §. 7. *Simonia. num.* 14. *pag.* 491.

Data Electoribus ab obtinendum Officium ſpirituale, cauſat Simoniam. *ibi. num.* 16. *pag.* 491.

Per. V. *Dictio*.

Percuſſio quot modis aggravetur. T*it.* 7. §. 3. *Provocatio. num.* 5. *pag.* 368.

Gravis, aut levis abſtrahendo a perſona, quæ ſit. *ibi. num.* 17 *pag.* 371.

Ejus qualitas judicanda a Judice. *ibi.*

Levis, ut ſit judicialiter punibilis, requirit peccatum mortale. *ibi. num.* 18 *pag.* 371.

Gravis & arreptio inſtrumenti ad graviter percutiendum, æqualiter puniuntur. *ibi. num.* 20. *pag.* 371.

Gradatio pœnarum in Statutis contra percutientes, oſtenditur. *ibi num.* 22. *pag.* 372.

Arreptio inſtrumenti ad graviter percutiendum, debet eſſe cum vibratione. *ibi. num.* 23. *pag.* 372.

Gravis quomodo conjicitur intentam fuiſſe a rixante. *ibi. num.* 24. *pag.* 372.

Animus graviter percutiendi in rixante, ex quibus conjiciatur. *ibi. num.* 28. *& ſeqq. pag.* 372.

Inſtrumentum mediocre cum valida vibratione prodit animum graviter percutiendi. *ibi. num.* 29. *pag.* 372.

Inſtrumentum ex ſe aptum ad graviter percutiendum, arreptum etiam ſine vibratione, prodit animum ſimilem. *ibi. num.* 31. *pag.* 373.

Quo caſu impunibilis arreptio inſtrumenti ad percutiendum. *ibi. num.* 32. *pag.* 373.

Percuſſiones factæ nuda manu, quo caſu diverſas pœnas ſortiantur. *ibi. num.* 39. *pag.* 373.

Inſtrumentum ad percutiendum, ut criminale ſit, debet eſſe ſolidum. & durum. *ibi. num.* 43. *pag.* 374.

Conſpurcans Religioſum urina, atramento &c. gravius eſt puniendus, quam arripiens inſtrumentum ad percutiendum. *ibi.*

Inſtrumentum arripiens ad ſe defendendum, an ſit Reus Statuti. *ibi. num.* 44. *& ſeqq. pag.* 374.

Quomodo cognoſcatur, an inſtrumentum arreptum ſit ad fugandum, an potius ad percutiendum. *ibi. n.* 49. *p.* 374.

Quid agendum, cum rixantes ſe mutuo percuſſerint, & quiſque dicat. ſe feciſſe ad tutelam. *ibi. num.* 50. *p.* 374.

Vulnerans alio inſtrumento, quam gladio, an teneatur pœna vulnerantis gladio. *ibi. num.* 52. *pag.* 375.

Feriens leviter, an teneatur Carcere annali. *ibi. n.* 54 *p.* 375.

Vulnus grave, aut leve, a quo judicandum. *ibi. n.* 56. *&* 57. *pag.* 375.

Per-

Percuſſiones graves an æquali pœna ſint puniendæ. *ibi. num.* 58. *pag.* 375.
Cauſæ excuſantes a Cenſura Canonis: *Si quis ſuadente* &c. excuſant a pœnis Statuti. *ibi. num.* 61. *pag.* 375.
Percuſſio facta cum moderamine inculpatæ tutelæ, non infert excommunicationem. *ibi. num.* 62. *pag.* 375.
Ut quis poſſit ſe defendere alium percutiendo, ſufficit, quod ſibi certum periculum immineat ab invaſore. *ibi. num.* 64. *pag.* 375.
Percuſſione poteſt quis ſe defendere, ad præcavendam injuriam verborum, aut verberum. *ibi. num.* 65. *p.* 376.
An quis teneatur fugere ab invaſore potius, quam poſſit eum percutere. *ibi. num.* 66. *pag.* 376.
Religioſus non tenetur fugere ab invaſore, ſed poteſt ſe tueri percutiendo. *ibi. num.* 68. *pag.* 376.
Percutere volens Laicum, ſi caſu percutit Clericum, non incurrit Cenſuram, *ibi. num.* 70. *pag.* 376.
Percuſſio an fuerit ad defenſam, prudenter librandum a Judice. *ibi. num.* 74. *pag.* 377.
Percuſſio ad defenſam ex quibus indiciis conjici valeat, *ibi. num.* 75. *pag.* 377.
Percuſſio ex primo motu ex quibus indiciis argui valeat, *ibi. num.* 77. *pag.* 377.
Percuſſio facta manu inermi, ac uſus armorum in forma non propria ad occidendum, excludunt voluntarium ab homicidio. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. num.* 71. *p.* 400.
Percutiens ad defenſam excuſatur, ſi aliquando excedit modum in percutiendo. *Tit.* 7. §. 3. *Provocatio. n.* 64. *p.* 375.
Percutiens Clericum ad defenſam, ſi excedit modum defenſionis non incurrit cenſuram. *ibi. num.* 70. *pag.* 376.
Percutiens ex motu primo primo, non peccat mortaliter, *ibi. num.* 71. *pag.* 376.
Percutiens Clericum ex ſubitanea ira, non eſt excommunicatus. *ibi. num.* 71. *pag.* 376.
Percutientum pœnas quando incurrat Religioſus, aut evadat. *ibi. num.* 72. *pag.* 376.
Laicus percutiens Clericum, qui illum provocavit injuria ſibi, aut ſuis facta, evadit excommunicationem. *ibi. num.* 72. *pag.* 376.
Provocatus percutiens, non probata defenſione, extraordinarie puniendus. *ibi. num.* 76. *pag.* 377.
Pœna percutientis Prælatum localem. *ibi. num.* 81. *p.* 377.
Percutiens Vicarium, non ita puniendus, ut Guardianum. *ibi.*
Percutiens Patrem Ordinis, aut Provinciæ, an puniendus ut percutiens Guardianum. *ibi. n.* 82. & 83. *p.* 377.
Laicus converſus percutiens Clericum, meretur augmentum pœnarum. *ibi. num.* 83. *pag.* 377.
Pœnæ percutientium perſonas extra Ordinem, quomodo regulandæ. *ibi. num.* 84. & *ſeqq. pag.* 378.
Religioſus percutiens Clericum ſæcularem, aut Regularem alterius Ordinis, a quo abſolvendus a cenſura. *ibi. num.* 87. & *ſeqq. pag.* 378.
Perduellio quibus modis committatur in primo, & ſecundo capite. *Tit.* 2. §. 6. *Læſæ. num.* 30. & 31. *pag.* 81.
Perjurium diffinitum a D. Thoma. *Tit.* 5. §. 7. *Perjurium. num.* 1. *pag.* 301.
Ejus aliæ duæ diffinitiones improbantur. *ibi. num.* 2. & 3. *pag.* 301.
Vera ejus definitio. *ibi. num.* 3. *pag. ibi.*
In eo quomodo injurietur Deus. *ibi. num.* 4. *pag. ibi.*
Perjurium dicitur perfecta injuria. *ibi. num.* 5. *pag. ibi.*
Ut ſit punibile in foro fori, quid requiratur. *ibi. n.* 6. *p.* 302.
Ejus triplex acceptio. *ibi. num.* 8. *pag. ibi.*
Large ſumptum quando ſit. *ibi. num.* 9. *pag. ibi.*
Proprie ſumptum dividitur dupliciter. *ibi. num.* 10. *p.* 302.
Ejus gravitas unde deducatur. *ibi. num.* 11. *pag. ibi.*
Promiſſorium, & aſſertorium æqualia ſunt in gravitate. *ibi. num.* 12. *pag. ibi.*
In eo proceditur etiam ex officio. *ibi. num.* 14. *pag.* 303.
In juramento litis deciſorio, puniendum a Judice Laico. *ibi. num.* 15. *pag. ibi.*
An in eodem proceſſu, in quo intervenit perjurium, puniatur. *ibi. num.* 16. *pag.* 303.
Quando puniatur civiliter, & quando criminaliter. *ibi. num.* 17. *pag. ibi.*
Perjurium, licet cedat in ſolam injuriam divinam, punitur per inquiſitionem. *ibi. num.* 15. *pag* 303.
In perjurio promiſſorio quid probandum ab accuſatore. *ibi. num.* 18. *pag.* 303.
Perjurium probatur in eo, qui fuit calumniator. *ibi. n.* 19. *pag. ibi.*
Perjurium Teſtium quomodo probetur. *ibi. num.* 20. & *ſeqq pag. ibi.*
In quibus perſonis, & cauſis non puniatur. *ibi. num.* 26. & *ſeqq. pag.* 304.
Ejus pœnæ. *ibi. num.* 30. & *ſeqq. pag.* 305.
Non auget pœnam Rei in veritate neganda. *Tit.* 1. §. 4. *Pœnæ. num.* 21. *pag.* 17.
Peritus punitur de perjurio, ſi mentitur in judicio. *ibi. num.* 40. *pag.* 306.
Perjurus repellitur a ferendo teſtimonio. *Tit.* 5. §. 7. *Perjurium. num.* 33. & 36. *pag.* 305. & 306.
Quando fiat irregularis. *ibi. num.* 37. *pag.* 306.
Quomodo multandus ob damnum datum proximo. *ibi. num.* 32. & 33. *pag.* 305.
Ad quid teneatur erga eum, quem perjurio offendit. *ibi. num.* 33. *pag.* 305.
Punitus aliquando præciſione linguæ. *ibi. num.* 31. *p.* 305.
Perjuro amputandos duos digitos, ſanxit Carolus V. *ibi.*
Variæ aliæ pœnæ, quibus affecti ſunt perjuri. *ibi.*
Pernoctare quid importet. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. n.* 68 *p.* 32.
Perſona quid ſit. *Tit.* 4. §. 2. *Sollicitatio. num.* 11. *pag.* 173.
Significat mares, & fœminas. *ibi.*
Perſona ſacra iniens matrimonium, eſt ſuſpecta de hæreſi, & quomodo. *Tit.* 8. §. 5. *Abuſ. in matr. num.* 2. *p.* 471.
Perſonatus qui dicantur. *Tit.* 5. §. 8. *Subornatio. n.* 22. *p.* 310.
Perſuadere. V. *Suadere.*
Pertinacia eſt de ratione hæreſis. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis. n.* 2. *pag.* 85.
Philene Sodomiæ fœminarum inventrix. *Tit.* 4. §. 11. *Sodomia. num.* 6. *pag.* 233.
Philoſophi antiqui maculati fuere crimine nefando. *ibi. n.* 4. *pag.* 232.
Pigmentarii qui ſint. *Tit.* 7. §. 9 *Veneficium. num.* 7. *p.* 429.
Pignori rem ſupponere, quando poſſit Religioſus, & quomodo. *Tit.* 3. §. 1. *Proprietas. num.* 80. & 82. *pag.* 106.
Piratæ qui nam excommunicantur. *Tit.* 9. §. 6. *Latrocinium. num.* 32. *pag.* 535.
Piſtoietti in Statu Eccleſiaſtico ſunt prohibiti ſub pœna furcarum. *Tit.* 7. §. 1. *Armorum. num.* 7. *pag.* 358.
His vulnerantes, poſſunt dici proditores. *ibi.*
Plagium quid ſit. *Tit.* 3. §. 6. *Furtum. num.* 27. *pag.* 137.
Plagio delinquit, fraude inducens juvenes ad militandum. *ibi. num.* 36. *pag.* 138.
Platonis ſententia contra ſodomiam. *Tit.* 4. §. 11. *Sodomia. num.* 4. *pag.* 232.
Plebeius ſtuprans fœminam nobilem, quomodo puniendus. *Tit.* 4. §. 5. *Stuprum. num.* 11. *pag.* 197.
Pœna augenda ob frequentiam delictorum. *Tit.* 1. §. 2. *Delicta. num.* 22. *pag.* 10.
Debetur præciſe quando circumſtantiæ non variant crimen. *ibi.* §. 1. *num.* 4. *pag.* 6.
Pœna major eſt rigor; minor eſt æquitas. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 80. *pag* 33.
Ob quæ ſit minoranda. *Tit.* 1. §. 2. *Delicta. num.* 31. *pag.* 11.
Gravior debetur delictis, quæ magis conturbant Rempublicam. *ibi. num.* 59. *pag.* 14.
Pœna ordinaria quid ſit. *ibi.* §. 4. Pœnæ. *n.* 2. & *ſeqq. pag.* 16.
Hæc non datur ex ſolis præſumptionibus *ibi. num.* 3. *p.* 16.
Nec ex indiciis etiam violentis. *ibi.*
Pœna, & multa quomodo diſtinguantur. *Tit.* 1. §. 4. *Pœnæ. num.* 5. *pag.* 16.
Pœna extraordinaria quid ſit. *ibi. num.* 7. *p.* 16.
Pœna eſt merces delicti. *ibi. num.* 9. *pag.* 16.
Augenda eſt, ubi plurificantur delicta. *ibi.*
Majoris delicti abſorbet alias. *ibi.*
Pœna gravior quæ ſit. *ibi. num.* 11. *pag.* 16.
Augenda ad gradum proximiorem. *ibi. num.* 15. *p.* 17.
Quomodo minuenda. *ibi. num.* 16. & *ſeqq. pag.* 17.
Non augetur Reo ob perjurium in neganda veritate. *ibi. num.* 22. *pag.* 17.
Quomodo differat a pœnitentia. *ibi. nu.* 5. *pag.* 16.
Pœnarum gradus de jure Canonico, & Civili. *ibi. num.* 18., & 19. *pag.* 17.

Pœna capitalis eſt pœna ſanguinis, ſed in dubio accipitur pro pœna exilii, & in gravioribus delictis pro pœna mortis. ibi. num. 24. & 26. pag. 18

Pœna Statuti tollit pœnam juris communis; ſed ſi eſt cumulativa cum jure communi, utraque infligitur. ibi. n. 28. pag. 18.

Pœnæ legalis complementum non poteſt dare Judex Reo mitius punito ab alio Judice. ibi. num. 30. pag. 18.

Pœna latæ ſententiæ quæ ſit, & per quas clauſulas importetur. ibi. num. 32. pag. 18.

Hæc quando retrahatur. ibi. num. 34. pag. 19.

Pœnæ optio quando tribuenda Judici, & quando Reo. ibi. num. 39. & ſeqq pag. 19.

Pœna incurſa quando pronuncianda ſit. ibi. n. 43. p. 19.

Mitior in foro fori ſemper præſumenda. ibi.

Pœna quomodo commutanda remiſſive. Tit. 2. §. 1. Apoſtaſia. num 102. pag. 35.

In dubio eſt mollienda. ibi. num. 141. pag. 40.

Gravior arguit culpam graviorem. ibi. §. 5. Schiſma. n. 9. pag. 73.

Nulla danda eſt Reo negativo torto juxta valorem indiciorum. ibi §. 7. Hæreſis. num. 46. pag. 92.

Pœnæ identitas non infert identitatem delicti. Tit. 3. §. 2. Pecuniæ. num. 41. pag. 112.

Pœnæ plures, ſi ſunt compatibiles, dantur in facto, in quo plura concurrant delicta ibi. n 43. pag. 113.

Pœna infamiæ æquiparatur morti. Tit. 5. §. 3. Infamatio. num 1. pag 272.

Pœna talionis debetur calumniatori. Tit. 5. §. 4. Calumniatio. num. 14. pag. 281.

Pœnæ Statutariæ quidditas, aut ejus duratio, quando ſit arbitrio Superioris commiſſa. ibi §. 6. Revelatio. nu. 58. pag. 300.

Pœna ordinaria non incurritur, niſi effectus intentus ſequatur. ibi. §. 8. Subornatio. num. 59. p. 314.

Pœnæ ob circumſtantias criminum arbitrio Judicis exaſperantur, & molliuntur. Tit. 7. §. 8. Parricidium. num. 38 pag. 427.

Si circa quantitatem pœnæ controvertant Judices, ſtatuenda eſt quantitas minima. ibi. §. 10. Abortus. nu. 19 pag. 439.

Pœnæ aggravantur ob frequentiam delictorum in aliqua regione. ibi num. 25. pag 441.

Omnis cauſa minuens dolum malum, excuſat a pœna ordinaria. ibi. num. 66 pag. 447.

Pœna mortis, aut mutilationis, apud Regulares non habet locum. ibi. num. 78. pag. 448.

Arbitrium Superioris circa pœnas, quando nam cadat ſuper ſpecie pœnæ, & quando ſuper ejus duratione. Tit. 8. §. 4. Abuſ. in Confeſſ. num. 39. pag. 470.

Pœna impoſita in foro conſcientiæ, non ſalvat ab imponenda in foro fori. ibi. §. 6. Sortilegium. n. 60 p. 488.

Pœna damnationis ad beſtias obſolevit. Tit. 9. § 5. Incendii. num. 14. p 527.

Pœna aliqua ſequitur quamvis culpam. ibi. n. 32. p 530.

Pœna cognoſcitur, cognita lege. ibi. §. 6. Latrocinium. num 3. pag. 531.

Pœnæ legis Juliæ de Vi publica, aut privata, non ſunt in uſu. ibi. §. 7. Carcerum. num. 29 pag. 541.

Pœna Abigeatus quos afficiat, & quando incurratur. Tit. 3. § 6. Furtum. num. 29 pag. 138.

Abortus procurati. Tit. 7. §. 10. Abortus. num. 23. & ſeqq. pag. 441.

Abuſus in Baptiſmo. Tit. 8. §. 1. Abuſ. in Bapt. num. 12. & ſeqq. pag. 453.

Abuſus in Confeſſione. ibi. §. 4. Abuſ. in Confeſſ. num. 24. & ſeqq. pag. 467.

Non Sacerdotis excipientis Confeſſiones. ibi. n. 25. p. 467.

Sacerdotis abſolventis ſine juriſdictione. ibi. n 28. p. 468.

Abſolventis a reſervatis ſine facultate. ibi. num. 30. & ſeqq. pag 468.

Frangentis ſigillum Confeſſionis. ibi. num. 32. & ſeqq. pag. 469.

Abuſus in Euchariſtia. ibi. §. 2. Abuſ. in Euchar. num. 13. & ſeqq. pag. 456.

Vomentis Euchariſtiam. ibi. num. 8. pag. 456.

Abuſus in Matrimonio. Tit. 8. §. 5. Abuſ. in Matr. num. 27. & ſeqq. pag. 475.

Pœnæ polygamiæ. ibi. num. 30. & ſeqq. pag. 475.

Pœnæ perſonæ ſacræ contrahentis matrimonium. ibi. n. 27. pag. 475.

Abuſus in Ordine. Tit. 8. §. 3. Abuſ. in Ord. num. 17. & ſeqq. pag. 460.

Pœnæ ordinationis immaturæ. ibi. n. 17. & 18 p. 460.

Suſcipientis Ordines furtive. ibi. n. 19. & ſeqq. p. 460.

Ordinationis per ſaltum. ibi. num. 22. pag. 461.

Ordinati per falſas dimiſſorias. ibi. n. 23. & ſeqq. p. 461.

Miniſtrantis in Ordine ſacro non ſuſcepto. ibi. num. 26. pag 461.

Non Sacerdotis celebrantis, aut Confeſſiones excipientis. ibi.

Sacerdotis bis in die celebrantis. ibi. num. 27. & ſeqq. pag. 461.

Abuſus Sacræ Scripturæ. Tit. 5. §. 2. Blaſphemia. nu 67. pag. 269.

Adulterii. Tit. 4. §. 4. Adulterii. n. 38. & ſeqq. p. 189.

Pœna recidivantis in adulterium, quando dari poſſit. ibi. num. 57. pag. 192.

Alchimiſtarum. Tit. 6. §. 4. Alchimiæ. num. 10. & ſeqq. pag. 351.

Pœnæ Alchimiſtarum non incurruntur, niſi per actuum frequentiam ibi. num. 22. pag. 352.

Alienationis bonorum Eccleſiaſticorum. Tit. 3. § 4. Alienatio. num. 31. & ſeqq. pag. 126.

Regularium alienantium bona ſui Monaſterii. ibi. num. 37. & ſeqq. pag. 127.

Vendentium, aut diſtrahentium libros Bibliothecæ Ordinis Minorum. ibi. num. 42. & ſeqq. pag. 127.

Apoſtatarum perfidiæ, quæ. Tit. 2. § 1. Apoſtaſia. n. 40. pag. 29.

Apoſtaſiæ irregularitatis, quæ, & quando debeatur. ibi. num. 41. pag. 29.

Pœna Apoſtatarum fugitivorum. ibi. num. 42. & ſeqq. pag. 29.

Apoſtatarum pœna intelligitur minima, quando alia non apponitur in Statuto. ibi num. 80. pag 33

Recidivantium in Apoſtaſiam, quomodo regulandæ ſint pœnæ. ibi. num. 98 & 100. pag. 35

Apoſtatantis ſub prætextu adeundi Superiorem. ibi. nu. 109. pag. 36.

Pœnæ Apoſtaſiæ, ultra graviſſimam committuntur arbitrio Superioris. ibi. num. 144. pag. 40.

Appellantium a Papa ad futurum Concilium, & in hoc crimine complicum pœna. Tit. 2. §. 3. Appellatio. num. 5., & ſeqq. pag. 59.

Religioſorum temere Appellantium a ſuis Prælatis. ibi. num. 9. pag. 60.

Trahentium cauſam Eccleſiaſticam ad forum Laicum. ibi. num. 9., & 11. pag. 60. & 61.

Pœnæ Regularis appellantis ad Tribunal Epiſcopale, aut Laicum. ibi. nu 33. & ſeqq pag. 64.

Pœnæ Religioſi appellantis ad Tribunal Sæculare incurruntur, licet a Judice appellato rejecta ſit appellatio. ibi. num. 44. pag 65.

Pœna male appellantis, quando ſit duplicanda. ibi. num. 49 pag. 65.

Arma prohibita deferentium. Tit. 7. §. 1. Armorum. n. 17. pag. 361.

Aſſaſſinii pœna. ibi. §. 6. Aſſaſſinium. num. 43. & ſeqq. pag. 413.

Aſtrologiam judiciariam profitentium. Tit. 6. §. 5. Aſtrologiæ. num. 8., & ſeqq. pag. 356.

Beſtialitatem committentium. Tit. 4. §. 12. Beſtialitas. n. 14., & ſeqq. pag. 248.

Blaſphemias loquentium. Tit. 5. §. 2. Blaſphemia. n. 39., & ſeqq. pag. 266.

Pœna obloquentium de Papa, Cardinalibus, Epiſcopis, & Prælatis. ibi. num. 54. & ſeqq. pag. 167.

Calumniatorum. Tit. 5. §. 4. Calumnia. num. 11., & ſeqq. pag. 280.

Pœna Judicis formantis inquiſitionem calumnioſam. ibi. num. 22. pag. 282.

Concubinatus pœna. Tit. 4. §. 3. Fornicatio. n. 14. p. 181.

Conſortii ſuſpecti pœna in Clericis. Tit. 4. §. 1. Conſortium. num. 34. pag. 163.

Eadem in Fratribus Minoribus. ibi. num. 40. & 44. pag. 163., & 164.

Pœna Fratrum Minorum admittentium juvenes in propriis Cellis, ac intrantium Cellas aliorum. ibi. num. 41. pag. 163.
Eorundem ſequeſtrantium ſe a ſocio cum mulieribus. ibi. num. 42. pag. 163.
Eorundem intrantium domos ſuſpectas. ibi. num. 43. & 45. pag. 163.
Eorundem laborantium morbo gallico. ibi. num. 97. pag. 169.
Pœnæ conſpirantium contra Principem, Epiſcopum, Superiorem, aut privatum Religioſum. Tit. 2. §. 4. Conſpiratio. num. 7. & ſeqq. pag. 67.
Contra Novitios. ibi. num. 34. pag. 69.
Contra ſæculares. ibi. num. 36. pag. 70.
Relevatio a dictis pœnis quomodo ſit regulanda. ibi. n. 38., & 39. pag. 70.
Convitiantium pœnæ. Tit. 5. §. 2. Blaſphemia. num. 74. & ſeqq. pag. 270.
Dilapidationis pœnæ. Tit. 3. §. 7. Dilapidatio num. 18. & ſeqq. pag. 147.
Religioſi Subditi diſperdentis bona Conventus, aut res ſuo uſui conceſſas. ibi. num. 33. pag. 149.
Prælati Minoritæ male expendentis eleemoſynas Conventus. ibi. num. 29. pag. 149.
Duellantium pœnæ Tit. 7. §. 4. Duellum. num. 40. & ſeqq. pag. 385.
Pœnæ duelli ſolemnis extenſæ ad non ſolemne, etiam non ſecuto effectu. ibi. num. 30. pag. 384.
Pœnæ Clericorum pugnantium in duello. ibi. num. 48. & ſeqq. pag. 386.
Falſificantium monetas. Tit. 6. §. 3. Falſificatio. num. 36. & ſeqq. pag. 346.
Tondentium monetam legitimam. ibi. num. 40. p. 347.
Expendentium, & introducentium monetam falſam. ibi. num. 41. pag. 347.
Eadem pœna debetur tondenti &c. monetas argenteas minimi valoris, ſicut alias majoris. ibi. n. 48. p. 348.
Fornicantium pœnæ. Tit. 4. §. 3. Fornicatio. num. 12. & ſeqq pag. 181.
Pœna Religioſi fornicantis cum fœmina introducta in Conventum. ibi. §. 8. Clauſuræ. n. 62. pag. 221.
Frequentantium Monaſteria Monialium. Tit. 4. §. 1. Conſortium. num. 38. p. 163.
Furti pœnæ. Tit. 3. § 6. Furtum. n. 16. & ſeqq p. 135.
Pœnæ furti de jure Canonico. ibi. num. 34. p. 138.
Furti facti a domeſticis. ibi. num. 45 p. 139.
Facti in via publica. ibi. num. 47. pag. 140.
Facti cum ſcalis, clavibus adulterinis grimaldellis &c. ibi. num. 49. pag. 140.
Facti cum fractura. ibi. nu. 50. p 140.
Facti per vim cum armis, ſociis, aut non. ibi. num. 51. p. 140.
Pœna Clerici furis. ibi. num. 52. p. 140.
Hæreticorum. Tit. 2. §. 7. Hæreſis. num. 38. & ſeqq. p. 91.
Homicidii culpoſi. Tit. 7. §. 5. Homicidium. num. 82. & ſeqq. p. 402.
Voluntarii ſimplicis. ibi. num. 84. p. 403.
Appenſati. ibi num. 85. & ſeqq p. 403.
Caſualis. ibi. num. 88. p. 403.
Clerici homicidæ voluntarii. ibi. nu. 89. p. 403.
Occidentis conjunctum in linea tranſverſali. ibi. § 8. Parricidium. num. 41. p. 427.
Immutantium diſpoſitiones factas a Commiſſariis Viſitatoribus. Tit. 2. §. 2. Inobedientia. nu. 114. p. 58.
Improperantium alicui. Tit. 5. §. 2. Blaſphemia. num. 77. & ſeqq. p. 270.
Inceſtus pœna. Tit. 4. §. 6. Inceſtus. n. 11. & ſeqq. p. 201.
Infamantium, aut diffamantium pœnæ. Tit. 5. §. 3. Infamatio. num. 14. & ſeqq. p. 274.
Injuriantium pœnæ de jure communi. ibi. num. 14. & ſeqq. p. 274.
Pœna injuriæ ſcriptæ. Tit. 5. §. 5. Libellus. n. 61. p. 292.
Infanticidii pœnæ juxta varias circumſtantias. Tit. 7. §. 8. Parricidii. num. 38. p. 427.
Inobedientium juxta crimen large, aut ſtricte ſumptum. Tit. 2. §. 2. Inobedientia. num. 66. p. 54.
Non acceptantium Commiſſarium miſſum a Generali. ibi. num. 55. p. 52.
Rebellantium a Commiſſariis delegatis a Provinciali. ibi. num. 68. p. 54.
Pœnæ Largitionis munerum in Regularibus. Tit. 3. §. 5. Donatio. num. 11 & ſeqq. p. 131.
Læſæ Majeſtatis. Tit. 2. §. 6. Læſæ. num. 39. & ſeqq. p. 83.
Libellos famoſos componentium, dictantium, vulgantium &c. Tit. 5. §. 5. Libellus. num. 44. & ſeqq. p. 289.
Licentiantium ordinandos ad Epiſcopum non ſuum. Tit. 6. §. 1. Liter. falſ. num. 70. p. 333.
Literas alienas aperientium, lacerantium, intercipientium &c. ibi. §. 2. Liter. aperit. num. 36. & ſeqq. p. 339.
Literas Apoſtolicas falſificantium. ibi. §. 1. Liter. falſ. num. 26. & ſeqq. p. 329.
Pœna exercentis juriſdictionem ex falſis literis Principis. ibi. nu. 34. p. 329.
Falſificantis ſigillum Principis. ibi. nu. 34. & 35. p. 329.
Abutentis ſigillo Principis. ibi. num. 36. p. 330.
Confeſſiones excipientis cum falſis patentibus Ordinarii. ibi. num. 39. pag. 330.
Falſificantium literas Ordinariorum. ibi.
Notarii falſarii pœnæ. ibi. num. 40. & ſeqq. p. 330.
Falſificantis ſcripturam privatam. ibi. num. 47. p. 331.
Minantium pœnæ. Tit. 7. §. 2. Minæ. num. 14. & ſeqq. p. 366.
Mollitiem committentium pœnæ. Tit. 4. §. 10. Mollities. num. 16. & ſeqq. p. 231.
Seminantis extra vas ad impediendam generationem. ibi. num. 20. p. 231.
Compellentis Monialem ad ſibi procurandam immunditiam. ibi. n. 18. p. 231.
Coeuntis cum cadavere humano. ibi. num. 21. p. 232.
Obſcœna loquentis pœnæ, quæ, quando, & quomodo debeantur. Tit. 5. §. 2. Blaſphemia. n. 70. & ſeqq p. 270.
Omittentis Sacramentalem Confeſſionem, ac Communionem in Paſchate. Tit. 5. §. 1. Omiſſio. num. 11. p. 257.
Non recitantis horas Canonicas. ibi. num. 13. p. 257.
Orationem mentalem negligentis. ibi. num. 37. p. 259.
Otioſi notabiliter pœna. ibi. num. 21. & ſeqq. p. 257.
Oſculum datum mulieri, quomodo ſit puniendum. Tit. 4. §. 2. Sollicitatio. num. 39. p. 178.
Oſculantis Monialem pœnæ. Tit. 4. §. 9. Sacrilegium. num. 17. pag. 226.
Parricidii pœna. Tit. 7. §. 8. Parricidium. nu. 37. & ſeqq. p. 427.
Clericus parricida quomodo puniendus. ibi. n. 42. p. 427.
Partum mortuum ſupponens infanti viventi, quomodo punienda nutrix. Tit. 3. §. 6. Furtum. n. 38. p. 138.
Peculatus pœnæ. Tit. 3. §. 7. Dilapidatio. nu. 19. & ſeqq. pag. 147.
Perjurii pœnæ. Tit 5. § 7. Perjurium. n. 30. & ſeqq. p. 305.
Percutientium pœnæ. Tit. 7. §. 3. Provocatio. n. 9. p. 371.
Arripientis inſtrumentum ad percutiendum, non extenditur ad arripientem ad fugandum. ibi. num. 48. p. 374.
Pœna percutientis Prælatum localem. ibi. n. 81. p. 377.
Pœnam minorem meretur percutiens Vicarium, quam Prælatum localem. ibi.
Pœnæ percutientis perſonas extra ordinem, quomodo regulandæ. ibi. num. 84. & ſeqq. pag. 378.
Plagii pœna quæ ſit, & quando intrat. Tit. 3. §. 6. Furtum. num. 35. pag. 138.
Polygamiæ pœna quæ ſit. Tit. 8. §. 5. Abuſ. in matr. num. 30. & ſeqq. pag. 475.
Perſona ſacra contrahens matrimonium, quomodo punienda. ibi. num. 27. pag. 475.
Proditoris Patriæ pœna. Tit. 7. § 7. Proditorium. n. 26. p. 419.
Proditorium homicidium quibus pœnis vindicandum. ibi. num. 27. & ſeqq. pag. 419.
Pœna Clerici homicidæ proditoris. ibi. n. 31. pag. 420.
Provocantium pœnæ. ibi §. 3. Provocatio. n. 8. & ſeqq. p. 371.
Proprietariorum pœnæ. Tit. 3. §. 1. Proprietas. num. 12. & ſeqq. pag. 98.
Ob quas cauſas ſint augendæ. ibi. num. 56. pag. 103.
Rapinæ pœna. Tit. 3. §. 6. Furtum. num. 52. pag. 140.
Raptus pœnæ de jure civili. Tit. 4. §. 7. Raptus. num. 26. & ſeqq. pag. 209.

Exten-

Extenduntur ad complices, comites, ſequentes &c. *ibi.*
Pœnæ ejuſdem criminis de jure Canonico. *ibi. num.* 30. *& ſeqq. pag.* 209.
Quando temperandæ. *ibi. num.* 28. *pag.* 209.
Pœna raptus meretricis publicæ, aut fœminæ indulgentis pluribus, eſt extraordinaria. *ibi. num* 29. *pag* 209.
Ordinaria pœna raptus intrat, ſi ſit mulieris, quæ reputatur honeſta, licet alicui indulgeat. *ibi.*
Recipientium Novitios ad habitum ſine debita inquiſitione. *Tit.* 5. §. 9. *Suaſio. num.* 31. *& ſeqq. pag.* 320.
Revelationis ſecretorum pœna. *ibi.* §. 6. *Revelatio. n.* 32. *& ſeqq. pag.* 298.
Teſtis revelantis examen, ſecreto factum. *ibi. n.* 10. *p.* 295.
Notarii revelantis ſecreta Judicis, aut partium, aut teſtamentum viventis. *ibi. num.* 9. *pag.* 294.
Cauſidici oſtendentis adverſæ parti inſtrumentum, ſibi confidenter traditum. *ibi. num.* 9.
Manifeſtantis ſecretum, ſibi ab Amico commiſſum. *ibi. num.* 32. *pag.* 398.
Publicantis ſecretum Principis. *ibi. num.* 34. *pag.* 298.
Perſonæ publicæ revelantis, quæ ſunt tacenda. *ibi. n.* 35. *pag.* 298.
Pœnæ de jure Canonico contra revelantes ſecreta. *ibi. num.* 36. *pag.* 298.
Sacerdotis revelantis audita in Sacramentali Confeſſione. *ibi. num.* 40. & 59 *pag.* 299. & 300.
Sacrilegii cum Moniali pœnæ. *Tit.* 4. §. 9. *Sacrilegium. n.* 15. *& ſeqq. pag* 226.
Impudicitiæ commiſſæ cum Moniali. *ibi. num.* 17. *p.* 226.
Vitiantis Monialem de jure Canonico pœna. *ibi. nu.* 19. *pag.* 227.
Monialis paſſæ ſe ſtuprari. *ibi. num.* 26. *pag.* 228.
Schiſmaticorum pœnæ, datæ in Sacra Scriptura. *Tit.* 2. §. 5. *Schiſma. num.* 9. *pag* 73.
Ipſis datur pœna Hæreticorum. *ibi. n.* 10. *pag.* 73.
Eorum fautoris pœna. *ibi. n.* 14. *pag.* 73.
Simoniæ de jure divino prohibitæ pœna. *Tit.* 8. §. 7. *n.* 36. *pag.* 496.
Vendentis juſpatronatum ad Officium, aut Beneficium Eccleſiaſticum. *ibi. num.* 38. *pag.* 496.
Epiſcopi vendentis exercitium ſuæ juriſdictionis, ſeu concedentis ſuum Vicariatum, retenta ſibi parte emolumentorum, aut cum minori ſtipendio, quod ſolet dari. *ibi. num.* 39. *pag.* 496.
Examinatorum Synodalium, ſi pro examine quid vel minimum accipiant. *ibi. num.* 40. *pag.* 497.
Concurrentium ad ſimoniam beneficialem. *ibi. num.* 43. *pag.* 497.
Dantium, aut accipientium aliquod pro ingreſſu Religionis. *ibi. num.* 45. *pag.* 497.
Pœnæ ſimoniæ eædem ſunt, ſi agatur per inquiſitionem, ſicut per accuſationem. *ibi. num.* 46. *pag.* 498.
Sollicitantium ad turpia extra Confeſſionem. *Tit.* 4. §. 2. *Sollicitatio num.* 35. & 44. *pag.* 177. & 178.
Sollicitantium in Confeſſione. *ibi. num.* 49. *pag.* 179.
Sodomitarum de jure Divino, Eccleſiaſtico, & Cæſareo, pœnæ. *Tit.* 4. §. 11. *Sodomia. nu.* 36. *& ſeqq. pag.* 239.
Stuprantium fœminas. *Tit.* 4. §. 5. *Stuprum. num.* 11. *& ſeqq. pag.* 197.
Cognoſcentis per vim mulierem ſolutam, alias cognitam. *ibi.*
Stuprantis puellam non viripotentem. *ibi. num.* 21. *& ſeqq. pag.* 198.
Stuprantis virginem ſine vi. *ibi. num.* 13. *pag.* 197.
Stuprantis cum violentia. *ibi. num.* 21. *& ſeqq. pag.* 198.
Sortilegia committentium. *Tit.* 8. §. 6. *Sortilegium. num.* 58. *& ſeqq pag.* 487.
Subornationis Teſtium ad dicendam falſitatem. *Tit.* 5. §. 8. *Subornatio. num.* 31. *pag.* 311.
Subornantium in Electionibus. *ibi. num.* 33. *& ſeqq. pag.* 312.
Pœnæ ſubornantium in Electionibus, in Religione Minorum extenduntur ad omnes Ordines. *ibi. num.* 34. *pag.* 312.
Suſpectorum de Hæreſi. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis. num.* 63. *pag* 94.
Talionis pœna debetur Calumniatori. *Tit.* 5. §. 4. *Calumniatio. num.* 14. *pag.* 281.
Hæc in omnibus foris deſuevit. *ibi. n.* 16. *pag.* 281.
Debetur, quando proceſſum fuit per denunciationem de delicto excepto. *ibi. n.* 21. *pag.* 282.
In Ordine Minorum omnino ſervanda. *ibi. n.* 17. *p.* 281.
Veneficii pœna. *Tit.* 7. §. 9. *Veneficium. num.* 35. *& ſeqq. pag.* 433.
Violantium clauſuram Monialium. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſura. num.* 66. 69. 70. *pag.* 222.
Monialium introducentium, aut admittentium quaſvis perſonas intra illarum clauſuram. *ibi. nu.* 72. *p.* 223.
Monialium exeuntium a Clauſura. *ibi. nu.* 73. *pag.* 223.
Superiorum Regularium intrantium abſque legitima cauſa Clauſuram Monialium. *ibi.*
Violantium clauſuram Religioſorum. *ibi. nu.* 48. *& ſeqq. pag.* 219.
Mulierum ingredientium Clauſtra Conventuum Religioſorum. *ibi.*
Fratrum introducentium mulieres. *ibi. num.* 50. *p.* 220.
Introducentium fœminas intra ædiculas Confeſſariorum Monialium. *ibi. num.* 63. *& ſeqq. pag.* 221.
Violantium libertatem Novitiorum. *Tit.* 5. §. 9. *Suaſio. num.* 29. *pag.* 320.
Pœnitens non poteſt Sacramentalem Confeſſionem publicam facere. *Tit.* 8. §. 4. *Abuſ. in Confeſſ. num.* 9. *pag.* 464.
Nec licentiare Sacerdotem, ut ſua peccata in Confeſſione audita revelet. *ibi. num.* 10. *pag.* 464.
Pœnitentia quomodo differt a pœna. *Tit.* 1. §. 4. *Pœnæ. num.* 5 *pag.* 16.
Requirit acceptationem. *ibi.*
Pœnitentiæ ſalutares dantur leviter ſuſpecto de hæreſi. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis. num.* 43. *pag* 52.
Polygamia eſt abuſus in matrimonio. *Tit.* 8. §. 5. *Abuſ. in matrim. num.* 8. *pag.* 472.
Quomodo ſit prohibita de lege naturæ. *ibi.*
Prohibita eſt de jure divino antiquo, ac Evangelico. *ibi. num.* 9 *pag.* 472.
Aſſerens eam eſſe Chriſtianis licitam, eſt hæreticus. *ibi.*
Prohibita eſt de jure Cæſareo. *ibi. num.* 11. *pag* 372.
Senatus Romanus vetuit publicare legem permittentem polygamiam. *ibi.*
Lex ſimilis promulgata a Valentiniano Cæſare non fuit recepta. *ibi.*
Polygamiæ cognitio ſpectat ad Inquiſitorem; probabile tamen eſt, quod ſit mixti fori. *ibi. num.* 12. *p.* 472.
Quomodo intelligendus Canon docens, quod extante uxore infirma, alia duci poſſit. *ibi num.* 10. *p.* 472.
Quam ſuſpicionem hæreſis faciat. *ibi. num.* 13. *& ſeqq. pag.* 472.
Spectat ad Inquiſitorem, etiam ſi primum matrimonium conſummatum non ſit. *ibi. nu* 15. *p.* 473.
Quomodo probanda. *ibi. num.* 20. *p.* 474.
An ut polygamus puniendus ſit, qui probat primum matrimonium fuiſſe nullum. *ibi. num.* 23. *p.* 474.
An polygamus ſit, qui bona fide duxit ſecundam, credens primam uxorem mortuam, & quomodo puniendus. *ibi. num* 26 *p.* 475.
Ejus pœnæ. *ibi. num.* 30. *& ſeqq. p.* 475.
Polygamus falſos Teſtes inducendo ſuper morte primæ uxoris, quomodo puniendus. *ibi. num.* 34. *p.* 476.
Polygama mulier gravius de jure punienda quam vir, & quare. *ibi. num.* 35. *p.* 476.
Pollutio. V. *Mollities*.
Portare de rigore juris quid ſignificet, & quid juxta communem ſenſum. *Tit.* 7 §. 1. *Armorum. num.* 28. *p.* 362.
Poſſeſſionem bonorum perdunt hæretici poſt ſententiam Judicis. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis. num.* 58. *p.* 93.
Poſſeſſio eſt uſus. *Tit.* 7. §. 1. *Armorum. num.* 29. *p.* 362.
Poſſidere, habere, & tenere idem importat. *ibi.*
Significat jus. *ibi.*
Poſteriora derogant prioribus. *Tit.* 1. §. 1. *num.* 2. *p.* 6.
Poteſtati Eccleſiaſticæ quilibet eſt ſubjectus. *Tit.* 2. §. 2. *Inobedientia. num.* 22. *p.* 49.
Poteſtas ſuprema eſt in ſolo Deo. *Tit.* 2. §. 6. *Læſæ. num.* 6. *p.* 78.
Poteſtas divina in homines eſt communicata Papæ, ac Imperatori. *ibi.*
Poteſtas patria amittitur ob hæreſim. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis. num.* 55. *pag.* 93.

Pote-

Poteſtate abuti quis dicatur. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ. n.* 13. *pag.* 213.
Praxis Sacræ Pœnitentiariæ circa pœnitentiam introducentium mulieres intra Clauſtra. *ibi. num.* 9. *p.* 221.
Ipſa habenda eſt pro lege. *ibi. num.* 52. *p.* 220.
Præceptum formale quomodo faciendum a Prælato. *Tit.* 2. §. 2. *Inobedientia. num.* 4. *pag.* 46.
Ad illud quando non tenetur Subditus. *ibi. num.* 5. *p.* 46.
Præcepta Eccleſiaſtici Superioris in re gravi tranſgrediens, peccat mortaliter. *ibi. num.* 22. *pag.* 49.
Præceptum formale Superioris, licet videatur de re Levi, debet ſub mortali exequi. *ibi. num.* 46. *pag.* 51.
Præceptum de jure poſitivo ceſſat in concurſu alterius de jure naturali, ac Divino. *Tit.* 2. §. 5. *Schiſma. n.* 39. *p.* 76.
In concurſu duorum præceptorum contrariorum, ſuſtinendum eſt, quod magis rationi congruit. *Tit.* 7. §. 6. *Aſſaſſinium. num.* 37. *pag.* 411.
Prædatio quomodo differat a latrocinio, graſſatione, robaria, rapina, & aſſaſſinio. *Tit.* 9. §. 6. *Latrocinium. num.* 2. *pag.* 530.
Prædo, ac latro idem ſunt. *ibi. num.* 3. *pag.* 531.
Prælatura quid ſit. *Tit.* 5. §. 8. *Subornatio. num.* 22. *p.* 310.
Prælaturæ Regulares ſunt ad inſtar beneficiorum. *Tit.* 8. §. 7. *Simonia. num.* 24. *pag.* 492.
In illis omnia pacta ſunt ſimoniaca. *ibi.*
Prælatus connivens ad delicta ſubditorum, peccat mortaliter. *Tit.* 1. *num.* 7. *pag.* 2.
Tenetur ex juſtitia illos corrigere. *ibi.*
Regularis tenetur ſcire doctrinam Canonicam criminalem. *ibi. num.* 8. *pag.* 2.
Severitatem benignitate temperatam ſervare debet. *ibi. num.* 9. *pag.* 2.
Habet juriſdictionem de jure Divino. *Tit.* 2. §. 2. *Inobedientia num.* 10. *pag.* 47.
In quavis parte ſui Monaſterii poteſt exercere ſuam juriſdictionem. *ibi. num.* 17. *pag.* 48.
Inferior Generali debet ſequi conſilium Diſcretorum in carcerando contumaci. *ibi. num.* 89. *pag.* 55.
In gravibus negotiis debet habere conſenſum Capituli. *Tit.* 3. §. 7. *Dilapidatio. num.* 27. *pag.* 148.
Ejus negligentiam ſupplere aliquando poſſunt Subditi. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ. num.* 46. *pag.* 218.
Prælatus quis dicatur. *Tit.* 5. §. 2. *Blaſphemia. n.* 60. *p.* 268.
Prælati in Romana curia qui. *ibi.*
Hi non ſunt proprie Prælati, & quare. *ibi.*
Prælatus conviciàns Subditum, aut ei improperans, quomodo puniendus. *ibi. num.* 83. *& ſeqq. p.* 271.
Verba contumelioſa poteſt jacere in Subditum gratia correctionis. *ibi. num.* 84. *pag.* 271.
Non poteſt ſine legitima cauſa repellere a ſua Religione, eam ingredi volentem. *Tit.* 5. §. 9. *Suaſio. n.* 16. *p.* 318.
Non eſt dominus, ſed adminiſtrator bonorum ſuæ Religionis. *ibi.*
Prælatus localis quis ſit. *Tit.* 7. §. 3. *Provocatio. n.* 81. *p.* 377.
Prælati Magiſtratum gerunt. *ibi. num.* 83. *pag.* 377.
Prælatus eſt ut Paterfamilias. *ibi. num.* 90. *pag.* 378.
Prælatus Regularis debet vindicare judicialiter injuriam ſuo Subdito factam. *ibi. num.* 94. *pag.* 379.
Prælatus Regularis habet in ſubditos poteſtatem quaſi Epiſcopalem, & veniunt nomine ordinariorum. *ibi. Tit.* 7. §. 10. *Abortus. num.* 35. *pag.* 442.
Hi nequeunt relaxare Subditos ſuos brachio ſæculari. *ibi. num.* 78. *pag.* 448.
Prælatus Eccleſiaſticus debet curare de temporalibus, ſicut de ſpiritualibus ſuæ Eccleſiæ. *Tit.* 8. §. 7. *Simonia. num.* 24. *pag.* 492.
In cauſis gravibus ſuæ Eccleſiæ debet ſequi conſilium ſeniorum. *Tit.* 9. §. 1. *Jejuniorum. num.* 41. *pag.* 508.
Prælatus localis quando poſſit privari officio ob nimiam abſentiam a Conventu. *ibi.* §. 9. *Reſidentiæ. n.* 14. *&* 15. *pag.* 554.
Prælatus. V. *Superior*.
Præmeditatio in homicidio quomodo probanda. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. num.* 73. *pag.* 401.
Præmeditatio reddens homicidium appenſatum, quibus conjecturis probetur. *ibi. num.* 74. *& ſeqq. pag.* 401.
Præpoſito manus inferens, capite puniendus eſt de jure civili. *Tit.* 7. §. 3. *Provocatio. num.* 83. *p.* 377.
Præſcriptio delictorum quando currat. *Tit.* 1. §. 2. *Delicta. num.* 38. *pag.* 11.
Quomodo Reum ſalvet. *ibi.*
Contra eam proceditur per exceptionem. *ibi. nu.* 39. *p.* 11.
De crimine hæreſis non currit. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis. n.* 62. *p.* 94.
Præſes Capituli, ſi hoc congregato, ſubornaret Vocales, quid agendum. *Tit.* 5. §. 8. *Subornatio. num.* 64. *p.* 315.
Semper debet eligi a Vocalibus caſu, quo commiſſarius aut non poſſet, aut nollet, congregato Capitulo, aſſiſtere electioni. *ibi. nu.* 65. *pag.* 315.
Præſtare in jure quid ſignificet. *Tit.* 8. §. 7. *Simonia. n.* 5. *p.* 490.
Præſumere quiſquis bene debet de Officialibus publicis. *Tit.* 3. §. 7. *Dilapidatio. num.* 10. *pag.* 145.
Contra talem præſumptionem requiruntur probationes plenæ. *ibi.*
Præſumere quid importet. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ. num.* 23. *pag.* 214.
Præſumptio. Præſumptionibus quomodo probentur delicta. *Tit.* 1. §. 3. *Probatio. num.* 5. *pag.* 14.
Ipſa non probatur qualitas delicti. *ibi. num.* 6. *pag.* 14.
Præſumptionibus probantur crimina difficilis probationis, & dolus in his, quæ ſunt de genere prohibitorum. *ibi. num.* 7. *p.* 15.
Item in facto, in quo major eſt ſpecies delicti, quam è contra; & quando crimen eſt favorabile delinquenti. *ibi.*
Præſumptiones vehementiores deſiderantur in crimine atrociori. *Tit.* 2. §. 6. *Læſæ. num.* 36. *pag.* 83.
In crimine hæreſis gradus præſumptionis pendent ab arbitrio Judicis. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis. num.* 9. *pag.* 86.
Præſumptio pro non delicto vincit præſumptionem pro delicto. *Tit.* 4. §. 1. *Conſortium. nu.* 102. *pag.* 169.
Præſumptio juris, & de jure admittit probationem contrariam, & quam. *ibi. num.* 111. *pag.* 170.
Præſumptiones carnalis copulæ magis deſumuntur ex fama, & moribus, quam ab aliis. *Tit.* 4. §. 4. *Adulterium. num.* 14. *pag.* 186.
Præſumptiones etiam violentæ non ſufficiunt ad pœnam ordinariam. *ibi. num.* 28. *pag.* 187.
Præſumptio virginitatis ſtat pro Muliere. *ibi.* §. 5. *Stuprum. num.* 10. *pag.* 196.
Præſumptio ſtat pro fœmina, quod rapta ſit invita. *ibi.* §. 7. *Raptus. num.* 24. *pag.* 208.
Præter. V. *Dictio*.
Prætoris edicta corrumpens ſit Reus Læſæ majeſtatis. *Tit.* 5. §. 2. *Blaſphemia. num.* 7. *pag.* 261.
Prætextus quid ſit. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 31. *p.* 26.
Preces carnales, & ſordidæ inducunt Simoniam. *Tit.* 8. §. 7. *Simonia. num.* 7. *pag.* 490.
Pretium quodvis ſimoniacum ob beneficium adeptum, eſt reſtituendum, & cui. *ibi. num.* 42. *pag.* 497.
Princeps non agnoſcens in terra ſuperiorem, aut habens plena regalia, potitur majeſtate. *Tit.* 2. §. 6. *Læſæ. num.* 6. *pag.* 78.
Declinans a Catholica fide ad hæreſim, perdit majeſtatem. *ibi. num.* 9. *pag.* 78.
Hæreticus natus, & toleratus, & non habens Superiorem, habet majeſtatem. *ibi. num.* 19. *p.* 78.
Infidelis non agnoſcens ſuperiorem, poſſidet majeſtatem. *ibi. num.* 11. *pag.* 78.
Tenetur aſſecurare viam publicam. *Tit.* 3. §. 6. *Furtum. num.* 46. *pag.* 139.
Ille ſolus, & qui ab eo habet facultatem, poteſt cudere monetam. *Tit.* 6. §. 3. *Falſificatio. num.* 1. *pag.* 341.
Faciens cudi monetam ligæ inferioris debito, tenetur de falſo. *ibi. num.* 12. *pag.* 342.
Solus dat monetæ vires, & valorem. *ibi. num.* 16. *p.* 343.
Poteſt ordinare duellum ad bellum terminandum. *Tit.* 7. §. 4. *Duellum. num.* 11. *pag.* 381.
Quo caſu ob cauſam privatam poſſit permittere duellum. *ibi. num.* 16. *pag.* 382.
Concedens campum francum duellantibus, eſt excommunicatus. *ibi. num.* 28. *p.* 384.
Quo caſu non ſubeat cenſuram, concedens poſt duellum impunitatem. *ibi. num.* 28. *&* 29. *p.* 384.
Principiſſa quæ non agnoſcit Superiorem, poteſt ingredi clauſtra Religioſorum exiſtentia in ſua ditione. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ. num.* 8. *p.* 212.
Privatio ſuffragiorum quando locum habeat. *Tit.* 2. §. 1. *Apo-*

Apoſtoſis. *num.* 103. *p.* 35.
Quomodo, & quando commutanda. *ibi. num.* 104. *p.* 36.
Large capta, quid importet, & comprehendat. *Tit.* 5. §. 8. *Subornatio*. *num.* 45. *p.* 313.
Stricte capta, ad quæ limitetur. *ibi. num.* 46. *p.* 313.
Quando in Statutis accipienda ſit large, aut ſtricte. *ibi. num.* 47. *p.* 313.
Privatio actuum legitimorum quid importet. *Tit.* 5. §. 8. *Subornatio*. *num.* 43. *p.* 312.
Privatio vocis activæ, & paſſivæ. V. *Privatio ſuffragiorum.*
Privatio Officiorum Ordinis inter Regulares correſpondet confiſcationi bonorum. *Tit.* 9. §. 8. *Artium. n.* 45. *p.* 551.
Cinguli militaris quid importet. *Tit.* 4. §. 6. *Inceſtus nu.* 11. *pag.* 201.
Privilegium. Confeſſarii quo caſu abſolvere poſſint duellantes a cenſura. *Tit.* 7. §. 4. *Duellum num.* 40. *pag.* 386.
Privilegia abſolvendi a cenſuris Papæ reſervatis, non renunciavit Religio Minorum, niſi in caſibus expreſſis in Statutis. *Tit.* 2. § 2. *inobedientia*. *num.* 58. *pag.* 53.
Corpora publica fruuntur privilegiis Minorum. *Tit.* 3. §. 7. *Dilapidatio*. *num.* 18. *pag.* 147.
Privilegiorum communicatio inter Regulares fit etiam in iis, quæ per ſolam conſuetudinem ſunt acquiſita. *Tit.* 7. §. 10. *Abortus*. *num.* 54. *pag.* 445.
Probare. Fama cum admniculis probat uſuram. *Tit.* 3. §. 8. *Uſura*. *num.* 11. *pag.* 153.
Probatur argumentis, quod liquido probari nequit. *Tit.* 7. §. 6. *Aſſaſſinium*. *num.* 26. *pag.* 410.
Probare. V. *Præſumptio*.
Probatio plena, & ſemiplena quæ. *Tit.* 1. §. 3. *Probatio*. *num.* 1. *pag.* 14.
Ejus ſpecies ſubalternæ. *ibi. num.* 2. *pag.* 14.
Rei contraria Accuſatori, aut fiſco, quid operetur. *Tit.* 1. §. 3. *Probatio*. *num.* 11. *pag.* 15.
Appellationis malæ eſt facilis, & quare. *Tit.* 2. §. 3. *Appellatio*. *num.* 10. *pag.* 60.
Quod aliquis ſit hæreticus eſt præſumptiva. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis num.* 19. *pag.* 88.
Probationes de viſu actuum venereorum non concludunt de neceſſe copulam conſummatum. *Tit.* 4. §. 4. *Adulterium*. *num.* 5. *pag.* 184.
Probatio per duellum a legibus longobardorum permiſſa. *Tit.* 7. §. 4. *Duellum*. *num.* 4. *p.* 380.
Non entis nulla eſt probatio. *Tit.* 8. §. 4. *Abuſ. in Confeſſ. num.* 13. *pag.* 465.
Proceſſionem inſolitam inſtituens Prælatus, ut mulieres poſſint Clauſtra ingredi, an ſit puniendus. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ*. *num.* 11. *pag.* 213.
Talis Prælatus non incurrit pœnas Bullæ, nec peccat. *ibi. num.* 12. & 13. *p.* 213.
Procurare quid importet. *Tit.* 3. §. 3. *Redituum. n.* 13. *p.* 120.
Procurare legatum pro ſuis Eccleſiis, non eſt Minoribus vetitum. *Tit.* 3. §. 3. *Redituum*. *num* 20. *pag.* 120.
Procurator Principis laici nequit eſſe Clericus *Tit.* 9. §. 8. *Artium*. *num.* 3. *pag.* 545.
Prodens inſtrumenta clientis adverſario, proditor eſt. *Tit.* 7. §. 7. *Proditorium*. *num.* 1. *p.* 415.
Prodigus quis dicatur. *Tit.* 3. §. 7. *Dilapidatio*. *n.* 3. *p.* 144.
Huic interdicitur propriorum bonorum adminiſtatio. *ibi.*
Proditio eſt crimen graviſſimum. *Tit* 7. §. 7. *Proditorium*. *num.* 24. *p.* 415.
Proditor Patriæ, quamvis nobilis, ſuſpendendus eſt. *Tit.* 7. §. 7. *Proditorium*. *num.* 26. *p.* 419.
Si capi non poteſt, ſuſpenditur ejus Statua. *ibi.*
Ejus inſignia gentilitia tolluntur. *ibi.*
Proditor homicida privatur immunitate Eccleſiaſtica. *ibi. num.* 30. *p.* 420.
Eſt inteſtabilis. *ibi. num.* 27. *p.* 419.
Exhæredatus a Patre, nequit movere querelam inofficioſi. *ibi.*
Proditorium homicidium quomodo definiatur. *Tit.* 7. §. 7. *Proditorium*. *num.* 2. *p.* 415.
Differentia inter homicidium proditorium, præmeditatum, & ex inſidiis. *ibi.*
Homicidium patratum ab amico reconciliato, an ſit proditorium. *ibi. num.* 7. *pag.* 416.
Cauſa rancoris & odii in occiſore, præcognita ab occiſo, excludit rationem proditorii ab homicidio. *ibi.*
Reconciliatio præſumpta, aut expreſſa, quando reddat, aut non homicidium proditorium. *ibi. num.* 8. & 9. *p.* 416.
An ſit proditorium homicidium poſt promiſſionem per verba, quæ aperte non ſonant voluntatem non offendendi. *ibi num.* 10. *pag.* 416.
An nova cauſa nata poſt reconciliationem, tollat rationem proditorii ab homicidio. *ibi. num.* 12. *p.* 416.
Quibus in caſibus committatur proditorium homicidium, aut non, ex offenſione alicujus poſt reconciliationem. *ibi. num.* 7. & ſeqq. *p.* 416.
Proditorium homicidium includit appenſatum. *ibi. n.* 17. *pag.* 417.
Quomodo probetur. *ibi. num.* 17. & ſeqq. *p.* 417.
Nova cauſa probanda eſt a Reo, ſi homicidium eſt commiſſum poſt reconciliationem. *ibi. n.* 18. *p.* 418.
Proditorium non eſt homicidium, ſi ſequatur poſt amicitiæ ſigna æquivoca; ſed eſt poſt ſimulata. *ibi n.* 22. *p.* 418.
Ejus pœnæ. *ibi. num.* 25. & ſeqq. *p.* 419.
Complices homicidii proditorii puniuntur, ut principales. *ibi. num.* 29 *p.* 420.
Præmium legis continet ejus cauſam finalem. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ*. *num.* 32. *p.* 215.
Ex eo mens legiſlatoris venanda. *ibi.* §. 1. *Conſortium*. *num.* 30. *pag.* 162.
Profanus quid ſignificet. *Tit.* 5. §. 2. *Blaſphemia. n.* 68. *p.* 269.
Profeſſio Sagarum cum Dæmone quomodo fiat. *Tit.* 4. §. 13. *Dæmonialitas*. *num.* 13. & ſeqq. *pag.* 251.
Novitii quotupliciter poſſit promoveri, aut impediri. *Tit.* 5 § 9. *Suaſio*. *num.* 14. & ſeqq. *pag.* 318.
Prohibita diſcere, & docere pariſicantur. *Tit.* 6. §. 4. *Alchimiæ*. *num.* 19. *pag.* 352.
Promiſſio de non offendendo quid ſit. *Tit.* 7. §. 7. *Proditorium*. *num.* 14. *pag.* 417.
Iſta, pax, & tregua ambulant pari paſſu. *ibi.*
Promiſſa verbis, debent opere compleri. *Tit.* 5. §. 6. *Revelatio*. *num.* 7. *pag.* 294.
Proportio durationis carceris ad durationem triremium eſt dupla. *Tit.* 4. §. 4. *Adulterium*. *num.* 73. *p.* 194.
Propoſitum, & voluntas diſtinguunt maleficia. *Tit.* 4. §. 2. *Sollicitatio*. *num.* 20. *pag.* 174.
Proprietarius eſt Religioſus, ſi vult commorari in Conventu aliquo contra voluntatem Superioris. *Tit.* 2. §. 5. *Schiſma*. *num.* 40. *pag.* 76.
Proprietarium quot modis aliquis ſe oſtendat. *Tit.* 3. §. 1. *Proprietas*. *num.* 11. *pag.* 97.
Quibus pœnis afficiatur. *ibi. nu.* 12. & ſeqq. *p.* 98.
Per quantum valorem rei pretio æſtimabilis, ſit punibilis judicialiter. *ibi. num.* 15. *pag.* 99.
Per minorem quantitatem fit aliquis proprietarius in foro animæ, quam in foro fori. *ibi. num.* 17. *pag.* 99.
Et per minorem, quantitate rei furatæ, quam non furatæ. *ibi. num.* 18. *pag.* 99.
Et per minorem quantitatem rei furatæ extra, quam intra Monaſterium. *ibi. num* 19 *pag.* 99.
Moriens proprietarius ſepeliendus eſt extra locum ſacrum. *ibi. num.* 14 *pag.* 98.
Cum proprietario ſepelienda eſt etiam ejus pecunia, non tamen tota. *ibi.*
Repertus poſt mortem proprietarius non pecuniæ, ſed alterius rei, an ſepeliendus extra ſacrum. *ibi. n.* 37. *p.* 101.
Proprietarius habitationis quibus caſibus aliquis ſit. *ibi. num* 58. & ſeqq. *pag.* 103.
Proprietarius quando cenſeatur, qui clavem cellæ non reſignat Superiori in diſceſſu. *ibi. num.* 65. *pag.* 104.
Qui aliquid deponit apud ſæculares, quo caſu proprietarius ſit. *ibi. num.* 70. *p.* 104.
Religioſus commutans rem pro re, quando ſit proprietarius. *ibi. num.* 84. *pag.* 107.
Proprietas ſignificat diverſa. *Tit.* 3. §. 1. *Proprietas. n.* 1. *p.* 96.
Ut delictum eſt, quomodo definiatur. *ibi. num.* 8. *p.* 97.
Hoc delictum variatur in gravitate juxta varias Religiones. *ibi. num.* 9. *pag.* 97.
Quomodo probetur. *ibi. num.* 10. & 11. *pag.* 97.
Proprietas eſt delictum diſtinctum a contrectatione pecuniæ. *ibi.* §. 2. *Pecuniæ*. *num.* 13. *pag.* 109.
Eſt apud Minores delictum gravius equitatione. *Tit.* 9. §. 2. *Itinerantium*. *num.* 28. *p.* 515.
Proreſus. V. *Ditio*.

Pro-

Proteſtatio contra factum quo caſu non relevet. *Tit.* 8. §. 6. *Sortilegium. num.* 21. *pag.* 480.
Expreſſa contra Dæmonem excludit omnem ejus concurſum, & invocationem ad aliquod patrandum. *ibi. n.* 19. *& ſeqq. pag.* 480.
Provincialis Superior non poteſt licentiare ſuum Subditum ad Ordines, niſi ad Epiſcopum ſui domicilii. *Tit.* 6. §. 1. *liter. ſalſ. num.* 70. *p.* 333.
Aliter faciens, quas pœnas incurrat. *ibi.*
Provocatio non excuſat excedentem in propria defenſione. *Tit.* 5. §. 5. *Libellus. num.* 10. *p.* 284.
Quomodo definiatur provocatio. *Tit.* 7. §. 3. *Provocatio. num.* 1. *p.* 368.
Activa in quibus conſiſtat. *ibi. num.* 3. *p.* 368.
Paſſiva excludit dolum. *ibi.*
Quomodo probetur. *ibi. num.* 5. *p.* 369.
Quomodo præſumatur, in defectu Teſtium, quis fuerit provocator. *ibi. num.* 6. *& ſeqq. pag.* 369.
Conjecturæ, a quibus ſumitur indicium provocationis. *ibi. num.* 7. *p.* 369.
Mortuum in rixa quando præſumatur fuiſſe provocatorem. *ibi.*
Indicium provocationis ſumitur a præparatione armorum. *ibi.*
Provocationis pœnæ. *ibi. num.* 8. *& ſeqq. pag.* 371.
Provocatio verbis, aut factis quid ſit, & quando. *ibi. num.* 15. *pag.* 371.
Quæ fit factis, quando extenditur ad perſonam, magis punitur. *ibi. num.* 16. *p.* 371.
Quando injuriæ fuere reciprocæ, quis dicendus ſit provocator. *ibi. num.* 78 *pag.* 377.
Provocatio quas ſignificationes habeat. *Tit.* 7. §. 4. *Duellum. num.* 1. *pag.* 380.
Importat appellationem cum emphaſi. *ibi. num.* 1. *p.* 380.
Tranſumptive ſignificat invitationem. *ibi. num.* 2. *p.* 380.
Frequentius uſurpatur pro invitatione ad pugnam. *ibi. nu.* 3. *pag.* 380.
Provocatio levis in occurſu inimicorum, quando excludat indicium animi deliberati. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. num.* 55. *pag.* 397.
Debet eſſe data, & non accepta, ut illud excludat. *ibi.*
Accepta non ſalvat ab homicidio animo deliberato. *ibi. num.* 56. *pag.* 397.
Provocatus ulciſcens injuriam, temperamentum pœnæ meretur. *Tit.* 5. §. 5. *Libellus. num.* 7 *pag.* 284.
Provocatus non dicitur injuriatus in abſentia, ſi expoſt offendit injuriantem. *Tit.* 7. §. 3. *Provocatio. n.* 1. *p.* 368.
Quando quis dicatur provocatus, & quando ſolum injuriatus. *ibi. num.* 2. *p.* 368.
Provocatus delinquens, tenetur tantum de exceſſu. *ibi. num.* 3. *pag.* 368.
Tenetur probare provocationem. *ibi. num.* 8. *p.* 371.
Pubertas in fœminis a quo deſumenda. *Tit.* 4. §. 5. *Stuprum. num.* 20. *pag.* 198.
Publicum non faciunt duo, aut tres Teſtes. *Tit.* 5. §. 5. *Libellus. num.* 28. *pag.* 286.
Factum in publico quando quid dicatur. *ibi.*
Pudicitia quando dicatur attentari. *Tit.* 7. §. 3. *Provocatio. num.* 46. *pag.* 374.
Habet privilegium inculpatæ tutelæ. *ibi.* §. 5. *Homicid. num.* 11. *p.* 391.
Quo caſu, & in quibus poſſit tueri morte inſidiantis, aut attentantis. *ibi. num.* 12. *& ſeqq. p* 391.
Puella ſi ſtupretur, quomodo puniendus ſtuprator. *Tit.* 4. §. 5. *Stuprum. num.* 21. *& ſeqq. p.* 198.
Rapta, niſi reddatur loco tuto, non poteſt cum raptore matrimonium inire. *ibi.* §. 7. *Raptus. num.* 6. *p.* 204.
Si conſentit, de jure Canonico raptus non eſt. *ibi.*
Tamen quo ad pœnas, iſtæ incurruntur a raptore, etiam de jure Tridentini. *ibi. num.* 7. *pag.* 204.
Quomodo, etiam volens, dicatur rapta. *ibi. num.* 10. *& ſeqq. pag.* 205.
Flexa ſuaſionibus amaſii non doloſis, ſi eum ſequitur, non dicitur rapta. *ibi. num.* 13. *p.* 206.
Perſuaſa a viro armato, dicitur conſentire in raptum per metum, non voluntarie. *ibi. num.* 14. *p.* 206.
Eam rapiens non ad libidinem, non incurrit pœnas raptus *num.* 17. *pag.* 207.
Quo caſu, ſi rapitur ad matrimonium, neceſſe non eſt, quod reddatur loco tuto. *ibi. num.* 22. *pag.* 208.
Juvenis, & pulchra præſumitur rapta ad explendam libidinem. *ibi. num.* 23. *pag.* 208.
Si rapiatur degens in Monaſterio, intrat pœna mortis. *ibi. num.* 34. *pag.* 210.
Puella ſeptennio minor, poteſt intrare Clauſtra Monaſteriorum. *ibi* §. 8. *Clauſuræ. num.* 8. *pag.* 212.
Cogentes puellas ad Religionem, aut impedientes, ne profeſſionem emittant, ſubeunt excommunicationem. *Tit.* 5. §. 9. *Suaſio. num.* 1. *&* 2. *pag.* 316.
Puella. V. *Fœmina*. V. *Mulier*.
Puer ſi ſollicitetur in Confeſſione, & adſint adminicula, Inquiſitor poteſt procedere. *Tit.* 4. §. 2. *Solicitatio. nu.* 31. *pag.* 176.
Poteſt rapi ad libidinem. *Tit.* 4. §. 7. *Raptus. n.* 15. *p.* 207.
Puer undecim annorum cum adminiculis admiſſus ad probandum crimen atrox difficilis probationis. *Tit.* 7. §. 6. *Aſſaſſinium. num.* 27. *pag.* 410.
Ex depoſitione duorum puerorum fuit condemnatus quidam, qui uxorem ſuam interfecerat. *ibi.*
Pugna, quæ fit tempore non condicto, duellum minime eſt. *Tit.* 7. §. 4. *Duellum. num.* 7. *pag.* 381.
A' quo ſit denominata pugna. *ibi.* §. 5. *Homicid. num.* 5. *pag.* 389.
Pulchritudo eſt adminiculum indiciorum ad copulam carnalem. *Tit.* 4. §. 4. *Adulterium. num.* 12. *&* 24. *p.* 185. *&* 187.
Punitio ſontium neceſſaria in Republica. *Tit.* 1. *num.* 5 *pag.* 1.
Sine hac Religiones relaxantur. *ibi. num.* 6. *p.* 2.
Ad hanc tenetur Prælatus ex juſtitia. *ibi. num.* 7. *pag.* 2.
Magnis ſceleribus magis debetur. *ibi. num.* 9. *pag.* 2.

Q

Quadrageſima ſervata eſt in Eccleſia a tempore Apoſtolorum. *Tit.* 9. §. 1. *Jejunii. num.* 13. *pag.* 504.
Dicitur eſſe de jure divino. *ibi.*
Pœnæ antiquæ violantium Quadrageſimam, ſunt abolitæ de jure novo, & arbitrio Judicis commiſſæ. *ibi.*
In Quadrageſima prohibentur carnes, & omnia, quæ trahunt ſomentinam origenem a carne. *ibi. nu.* 14. *p.* 505.
Prohibentur etiam (de jure antiquo) in Quadrageſima piſces ſumptuoſi, & delicati. *ibi.*
Quadrigare quid importet. *Tit.* 9. §. 2. *Itinerantium. num.* 6. *pag.* 513.
Quæſtuatio pecuniæ quomodo fieri poſſit a Fratre Minore de licentia Superiorum. *Tit.* 3. §. 2. *Pecuniæ. n.* 69. *p.* 116.
Quæſtuatio pecuniæ etiam non ſignatæ, eſt Minoribus interdicta. *ibi. num.* 85. *pag.* 118.
Quæſtuatio pecuniæ in Eccleſiis Minorum eſt ejus tantum, quæ cedit in beneficium eorum. *ibi. num.* 81. *pag.* 118.
Qualitas delicti omnino probanda, quando ſine illa delictum tale non eſt. *Tit.* 4. §. 1. *Conſortium. n.* 25. *p.* 160.
Qualitates plures concurrentes in delicto, illud aggravant. *Tit.* 1. §. 2. *Delicta. num.* 23. *p.* 10.
A' qualitate ſententiæ menſuratur qualitas delicti. *ibi. num.* 36. *pag.* 11.
Qualitas ſpiritualitatis quando poſſit ſeparari a re, & quando non. *Tit.* 8. §. 7. *Simonia. num.* 18. *p.* 492.
Si non poteſt ſeparari actualiter a re temporali, & hæc vendatur, ſimonia committitur. *ibi. num.* 19. *p.* 492.
Si poteſt realiter ſeparari a re temporali, hæc poteſt vendi. *ibi. num.* 20. *p.* 492.
Quantitas rei conſtituens proprietarium realiter punibilem, quæ. *Tit.* 3. §. 1. *Proprietas. num.* 15. *p.* 99.
Minor quantitas ſufficit ad faciendum proprietarium in foro interno, quam in externo. *ibi. num.* 17. *p.* 99.
Quantitas minor rei furatæ, quam non furatæ, facit punibilem in foro fori. *ibi. num.* 18. *pag.* 99.
Minor quantitas rei furatæ extra Monaſterium, quam in Monaſterio, facit punibilem in foro fori. *ibi. n.* 19. *p.* 99.
Quantitas minor numeratæ pecuniæ facit proprietarium Fratrem Minorem, quam alterius Ordinis. *ibi. n.* 22. *pag.* 100.
Quantitas requiſita ad crimen proprietatis determinanda

arbitrio Judicis. *ibi. num.* 23. *pag.* 100.
Sufficiens ad faciendum proprietarium FratremMinorem, quæ. *ibi.*
Quantitas major temporis, aut pecuniæ,non facit ad augendas pœnas proprietariorum. *ibi. num.* 57. *p.* 103.
Minima quantitas quæ dicatur. *Tit.* 5. §. 9. *Suaſio. nu.* 24. & 25. *pag.* 319.
Quantitas rei, ob quam fur occidi poſſit, quæ nam ſit. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. num.* 20. *pag.* 392.
Quantitas minima pœnæ ſtatuenda eſt, cum ſuper ea diverſa opinantur Judices. *ibi.* §. 10. *Abortus. n.* 19. *p.* 439.
Querela fœminæ ſtupratæ cum indiciis adminiculatis, probat ſemiplene ſtuprum. *Tit.* 4. §. 5. *Stuprum. n.* 3. *p.* 195.
Quisquis. V. *Dictio*.
Quanquam. V. *Dictio*.
Quoquomodo. V. *Dictio*.

R

R*Apere*. Rapi non dicuntur, ſed invadi jura, rationes, & res immobiles. *Tit.* 9. §. 6. *Latrocinium. n.* 5. *p.* 531.
Rapina quomodo differat a graſſatione, latrocinio, robaria, prædatione, & aſſaſſinio. *ibi. num.* 2. *p.* 530.
Quid ſit, & quid importet. *ibi. num.* 3. *pag.* 531. & *Tit.* 3. §. 6. *Furtum. num.* 51. *pag.* 140.
Raptam fœminam eſſe vitæ honeſtæ, & bonæ famæ, & raptam fuiſſe cauſa retinendi eam, & non ob commodiorem coitum, accuſator debet probare. *Tit.* 4. §. 7. *Raptus. num.* 25. *pag.* 208.
Raptor debet probare, mulierem conſenſiſſe in raptum. *ibi. num.* 24. *pag.* 208.
Raptus de quibus dicatur. *Tit.* 4. §. 7. *Raptus. n.* 1. *p.* 203.
Ejus definitio. *ibi. num.* 2. *pag.* 204.
Non eſt abductio fœminæ ad tempus breve ob commoditatem copulæ. *ibi.*
Ad eum non eſt neceſſaria diſtantia loci. *ibi.*
Raptus de jure Canonico non eſt, ſi fœmina libere conſentit in Raptorem. *ibi. num.* 6. *pag.* 204.
Lex civilis de Raptu, favore quorum ſit lata. *ibi. n.* 5. *pag.* 204.
Raptus importat nullitatem matrimonii inter raptorem, & raptam de jure civili. *ibi. num.* 6. *p.* 204.
Ejus pœna non evaditur, licet mulier conſentiat in raptum. *ibi. num.* 7. *pag.* 204.
Variæ ſententiæ circa diſſenſum voluntatis fœminæ raptæ. *ibi. nu.* 4. *pag.* 204.
Eccleſia non ſuſtulit pœnas temporales raptus, latas de jure civili. *ibi. num.* 9. *pag.* 205.
Examinatur violentia in raptum juxta varios modos, quibus infertur. *ibi. num.* 10. *pag.* 205.
Quo caſu intret violentia in muliere, quæ conſentit in raptum. *ibi. num.* 11. & 12. *pag.* 205. & 206.
Rapta non dicitur mulier, ſi ſuaſionibus non doloſis inducitur ad ſequendum amaſium. *ibi. n.* 13. *p.* 206.
Rapi ita poteſt mas, ſicut fœmina. *ibi. num.* 15. *p.* 207.
Si mulier rapiat virum, quid juris. *ibi. n.* 15. & 16. *p.* 207.
Si raptus eſt caſus reſervatus, ita eſt pro fœmina rapiente marem, ſicut e contra. *ibi. num.* 16. *pag.* 207.
Rapiens puellam non ad explendam libidinem,non incurrit pœnas raptus. *ibi. num.* 17. *pag.* 207.
Raptum non committit,abducens per vim propriam uxorem a domo patris ad propriam. *ibi. num.* 18. *pag.* 207.
Eſt raptus de jure civili, ſi, diſſentientibus parentibus abducitur ſponſa de futuro, etiam conſentiens, dummodo copula ſequatur: ſed ſi hæc non ſequitur, raptus non eſt. *ibi. num.* 19. *pag.* 207.
Quoquomodo fiat raptus,ſemper incurruntur pœnæ canonicæ. *ibi. num.* 20. *pag.* 207.
Raptus non eſt, quando præceſſerunt ſponſalia, & puella conſentit abduci. *ibi. num.* 21. *pag.* 208.
Raptus pueri gravior eſt, quam puellæ. *ibi. n.* 15. *p.* 207.
Quomodo probetur. *ibi. num.* 23. & *ſeqq. pag.* 208.
Præſumitur, quod raptus fuerit, muliere invita, & ex doloſa perſuaſione. *ibi. num.* 24. *pag.* 208.
Ejus pœnæ. *ibi. num.* 26. & *ſeqq. p.* 209.
Raptus in perſona Regulari eſt inauditus. *ibi. num.* 33. *p.* 210.
Ratio. Omne, quod ratione conſiſtit, eſt lex. *Tit.* 9. §. 5. *Incendii. num.* 22. *pag.* 528.
Ratio naturalis eſt lex tacita. *ibi.*
Allegare ſufficit rationem naturalem, non allegata lege. *ibi.*
Rationem naturalem debet ſequi Judex in non determinatis a jure. *ibi.*
Rebellio contra Deum fuit æqualiter in Angelo, & homine. *Tit.* 1. *num.* 2. *pag.* 1.
Rebellio quid ſit. *Tit.* 2. §. 2. *Inobedientia. nu.* 9. *p.* 46.
Contra quos poſſit committi. *ibi. num.* 11. & *ſeqq. p.* 47.
Quando committatur. *ibi.*
Ejus diviſio. *ibi. num.* 13. *p.* 47.
Quotupliciter accidat. *ibi. num.* 14. *p.* 47.
In Commiſſarium occulta, quando committatur. *ibi. num.* 11. *p.* 58.
Ipſa, & inobedientia conſtituunt Schiſma. *Tit.* 2. §. 5. *Schiſma. num.* 8. *p.* 72.
Rebellis Generali, quomodo poſſit quis eſſe, & ut talis puniri. *Tit.* 2. §. 2. *Inobedientia. nu.* 50. & *ſeqq. pag.* 52.
Iſte poteſt abſolvi a Prælatis Ordinis a cenſura Papali incurſa. *ibi. num.* 59. *pag.* 53.
Quomodo puniendus rebellis Commiſſario deputato a Provinciali. *ibi. num.* 68. *p.* 54.
Rebellis in Commiſſarium publicus,quis ſit. *ibi. n.* 109. & 110. *p.* 58.
Recidivus in delictum, quis dicatur. *Tit.* 4. §. 4. *Adulterium num.* 53. & 59. *p.* 192.
Religioſus recidivus in lapſum carnis, poteſt damnari ad triremes, aut carcerem diuturniorem. *ibi. n.* 65. *p.* 193.
Recipere, & *capere* quomodo differant. *Tit.* 3. §. 2. *Pecuniæ. num.* 16. *pag.* 109.
Reconciliatio cum inimico,ſi poſt eam ſequitur homicidium, an inducat rationem proditorii. *Tit.* 7. §. 7. *Proditorium. num.* 7. *pag.* 416.
Præſumpta, quomodo reddat homicidium non proditorium. *ibi. num.* 8. *pag.* 416.
Ex ea expreſſa, inducitur proditio in homicidio. *ibi. n.* 9. *pag.* 416.
Cauſa nova nata poſt reconciliationem,an tollat rationem proditorii ab homicidio. *ibi. num.* 12. *pag.* 416.
Nova cauſa quotupliciter poteſt ſupervenire reconciliationi. *ibi. num.* 15 *pag.* 417.
Cauſa ſuperveniens reconciliationi, non requiritur quod ſit juſta. *ibi. num.* 16. *pag.* 417.
Cautela adhibenda, ne quis poſſit allegare novam cauſam, ſi poſt reconciliationem inimicum offendit. *ibi.*
Nova cauſa, ut legitimet offenſionem, quomodo debet conſtare juxta Conſtitutiones Papales. *ibi.*
Nova cauſa probanda eſt, ſaltem ſemiplene a Reo, ad evadendum crimen proditionis. *ibi. num.* 18. *pag.* 418.
Rector quis dicatur. *Tit.* 9. §. 9. *Reſidentiæ. num.* 1. *p.* 552.
Recurrere de facto ad Superiorem eſt plus, quam appellare verbis. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 27. *pag.* 25.
Recurrens ad Superiorem, ſi juſte timet moleſtari in via, poteſt habitum mutare. *ibi. num.* 28. *pag.* 26.
Recurſus non poteſt fieri a Regulari ad poteſtatem laicam, niſi in defectu Eccleſiaſticæ. *Tit.* 2. §. 3. *Appellatio. num.* 25. *p.* 62.
Hunc poteſt habere Regularis ad Magiſtratum laicum, ob ſolam patentem injuſtitiam ſibi a Superioribus ſuis factam. *ibi. num.* 26. *pag.* 63.
An talis recurſus poſſit haberi ab eo, ob injuſtitiam tantum probabilem. *ibi. num.* 26. & 27. *pag.* 63.
Recurſum talem habere non prohibentur Minores, niſi ſub *prætextu* injuſtitiæ. *ibi. num.* 27. *pag.* 63.
Recurſum faciens Regularis ad Magiſtratum Sæcularem, quomodo aggravet delictum. *ibi. num.* 27. *pag.* 63.
Quare recurrens Minorita ad tribunal Epiſcopi, gravius punitur, quam recurrens ad laicum. *ibi. n.* 31. *p.* 63.
Reditus annui qui dicantur. *Tit.* 3. §. 3. *Redituum num.* 2. *pag.* 119.
Redituum procuratio eſt crimen ſolis Minoritis. *ibi. n.* 1. *pag.* 118.
Quomodo hoc crimen contrahatur. *ibi. n.* 3. & 4. *p.* 119.
Differentia inter reditum, & uſufructum; & inter reditum, & redditum. *ibi. num.* 2. *pag.* 119.
Reditus annui quibus modis procurari poſſint ſuadendo. *ibi.*

ibi. num. 12. *pag.* 120.
Neque pro communi, neque pro particulari poſſunt procurari. *ibi. num.* 13. *pag.* 120.
Reditus annuos an habere poſſint Eccleſiæ Minorum. *ibi. num.* 17. & 18. *pag.* 120.
Reformare quid importet. *Tit.* 2. §. 5. *Schiſma*. *n.* 34. *p.* 75.
Reformationem novam tentantes, carpuntur. *ibi. n.* 36. *pag.* 76.
Reginæ poſſunt ingredi clauſtra Religioſorum. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ*. *num.* 8. *pag.* 212.
Regulas juris in arbitrariis debet ſervare Judex. *Tit.* 1. *n.* 8. *pag.* 2.
Regula generalis menſurandi gravitatem delicti. *Tit.* 1. §. 2. *Delicta*. *nu.* 39. *p.* 11.
In præceptis Regulæ poteſt ex cauſa Superior diſpenſare. *Tit.* 3. §. 2. *Pecuniæ*. *num.* 51. & 53. *p.* 114.
Regulares diſtantes a Civitate ultra dimidium milliaris, non tenentur ire ad ejus proceſſiones. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia*. *num.* 78. *p.* 33.
Pœnitentiati a S. Officio quas pœnas incurrant. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis*. *num.* 64. *pag.* 94.
Pœnitentiati, ut præfertur, ex Ordine Minorum, quomodo puniendi a Prælato. *ibi. n.* 68. & *ſeqq. p.* 94.
Quomodo delinquant admittendo fœminas intra clauſtra. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ*. *nu.* 22. & *ſeqq. pag.* 214.
Ad quas orationes obligentur. *Tit.* 5. §. 1. *Omiſſio*. *n.* 4. *pag.* 255.
Nequeunt confiteri ſacramentaliter, niſi Confeſſariis ſui Ordinis. *ibi. nu.* 8. *pag.* 256.
In odioſis non veniunt nomine Clericorum. *Tit.* 7. §. 1. *Armorum*. *num.* 11. *pag.* 359.
Non poſſunt ab Epiſcopis declarari excommunicati vitandi. *ibi.* §. 3. *Provocatio*. *num.* 91. *pag.* 378.
Apud Regulares pœna mortis, aut mutilationis non habet locum. *Tit.* 7. §. 10. *Abortus*. *n.* 78. *pag.* 448.
Etiam Mendicantes poſſunt eſſe Vicarii Epiſcoporum. *Tit.* 9. §. 8. *Artium*. *num.* 5. *p.* 546.
Non poſſunt eſſe arbitri in cauſa ſæculari. *ibi. n.* 6. *p.* 546.
Neque aſſeſſores. *ibi. num.* 8. *pag.* 546.
Neque periti. *ibi. num.* 9. *p.* 546.
Neque Teſtes in cauſa ſanguinis, etiam ad mandatum Superioris. *ibi. n.* 11. *p.* 546.
Neque Executores teſtamentarii ſine licentia Superioris. *ibi. num.* 15. *p.* 547.
Neque Tutores, aut Curatores teſtamentarii, aut dativi. *ibi. num.* 17. *pag.* 547.
Neque fidejuſſores ſine licentia Prælati, & Capituli Conventualis. *ibi. num.* 18. *p.* 548.
Neque depoſitarii ſine licentia Superioris. *ibi. n.* 19. *p.* 548.
Neque negotiatores. *ibi. num.* 20 *p.* 548.
Neque chirurgiam exercere, ſi ſunt in ſacris. *ibi. num.* 21. *p.* 548.
Neque Compatres. *ibi. num.* 22. *p.* 548.
Poſſunt eſſe arbitratores etiam ſine licentia Prælati. *ibi. num* 6. *p.* 545.
Et Teſtes extrajudiciales. *ibi. num.* 11. *p.* 546.
Ex cauſa legitima, & licentia Superioris, poſſunt eſſe Judices, Advocati, & Procuratores. *ibi. n.* 12. *p.* 546.
Cauſæ legitimæ ad prædicta, quæ ſint. *ibi.*
Poſſunt eſſe Advocati miſerabilium perſonarum. *ibi. num.* 13. *pag.* 547.
Ex charitate medicinam exercere, non prohibentur. *ibi. num.* 21. *p.* 548.
Non poſſunt eſſe Notarii publici in Cauſa civili, aut criminali, niſi pro S. Officio. *ibi. num.* 10. *pag.* 546.
Neque Teſtes coram Judice laico. *ibi. n.* 11. *pag.* 546.
Regularis. V. *Religioſus*. V. *Prælatus*. V. *Superior*.
Rehabilitatio Apoſtatarum in Ordine Minorum ſpectat ad Capitulum Provinciale, & quomodo. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia*. *num.* 46. & *ſeqq. pag.* 30.
Reincidentia poſt monitionem canonicam probat ſuſpectum conſortium. *Tit.* 4. §. 1. *Conſortium*. *num.* 4. *p.* 156.
Reiterare. V. *Baptiſmus*.
Reiteratio criminis in ordine ad Expulſionem ab Ordine, requirit moralem continuationem in mala vita. *Tit.* 4. §. 4. *Adulterium*. *num.* 67. *pag.* 193.
Relapſus in hæreſim, quis dicatur, aut non. *ibi. num.* 17. & 19. *p.* 192.
Relativa. De relativis idem eſt judicium. *Tit.* 3. §. 2. *Pecuniæ*. *num.* 58. *pag.* 115.
Diſpoſitio de uno relativo extenditur ad correlativum. *Tit.* 7. §. 9. *Veneficium*. *num.* 8. *p.* 439. & *Tit.* 9. §. 3. *Hoſpitalitatis*. *num.* 11. *p.* 518.
Relaxatio viget in Religionibus, in quibus crimina non puniuntur. *Tit.* 1. *num.* 6. *p.* 2.
Religio nulla datur abſque obedientia. *Tit.* 2. *nu.* 1. *p.* 20.
Relaxatur, ſi criminoſi non puniuntur. *Tit.* 1. *n.* 6. *pag.* 2.
In ea relaxationes ſeminat Sathan. *ibi.*
Nova nequit inſtitui. *Tit.* 2. §. 5. *Schiſma*. *num.* 34. *p.* 75.
Ejus forma non eſt immutanda per novam formam, etiam perfectiorem antiqua. *ibi. num.* 35. *p.* 76.
Quævis approbata ab Eccleſia, eſt perfecta in ſuo genere. *Tit.* 3. *num.* 3. *p.* 96.
Ejus varietas ornat Eccleſiam. *ibi.*
Quomodo dehoneſtetur in revelatione ſecretorum ſuorum. *Tit.* 5. §. 6. *Revelatio*. *n.* 50. & *ſeqq. pag.* 299.
Ejus ingreſſum impedientes, ac ad eam eogentes fœminas, excommunicantur. *ibi.* §. 9. *Suaſio*. *nn.* 1. *p.* 316. V. *Impedire*.
Religionem ſuam ingredi volentem, Prælatus ſine cauſa nequit repellere. *ibi. num.* 16. *p.* 318.
Omnis gravis injuria contra Religionem, eſt crimen publicum. *Tit.* 8. §. 3. *Abuſ. in Ord. num.* 32. *p.* 462.
Quidquid datur ex pacto ob ingreſſum Religionis, induceit Simoniam. *Tit.* 8. §. 7. *Simonia*. *num.* 15. *p.* 491.
Religioſus ducens uxorem, eſt ſuſpectus de fide. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia*. *num.* 7. *pag.* 21.
Recedens a Religione animo revertendi, eſt fugitivus, non Apoſtata. *ibi. num.* 8. *p.* 22.
Gravatus a Prælato ſubalterno, poteſt ſine hujus licentia recurrere ad Superiorem. *ibi. num.* 32. *pag.* 26.
Tenetur portare jugiter habitum ſuæ Religionis. *ibi. num* 35. *pag.* 26.
Quando dicatur temere habitum dimittere. *ibi. n.* 36. *p.* 26.
Petens conſilium, auxilium, &c. ſub prætextu injuſtitiæ ſibi factæ in Religione, incurrit pœnas: non ſic qui realiter gravatus eſt. *ibi.* §. 3. *Appellatio*. *num.* 21. & 23. *pag.* 62.
Gravatus in Religione, quomodo poſſit recurrere ad Judicem ſæcularem. *ibi. num.* 24. & 25. *pag.* 62.
Volens habitare in aliquo Conventu contra juſtam voluntatem Prælati, eſt proprietarius. *ibi.* §. 5. *Schiſma num.* 40. *pag.* 78.
Non comparatur filiis familias, nec ſocio in negotiatione. *Tit.* 3. §. 1. *Proprietas*. *n.* 21. *p.* 100.
Quando poſſit rem pignori ſupponere. *ibi. n.* 80. *p.* 106.
Quando aliquid largiendo non dicatur donare. *ibi.* §. 5. *Donatio*. *num.* 4. *pag.* 129.
Auferens rem conceſſam ad uſum alterius Religioſi, fur proprie eſt. *ibi.* §. 6. *Furtum*. *num.* 57. *p.* 141.
Arctius quam Clerici, prohibetur loqui cum ſanctimonialibus. *Tit.* 4. §. 1. *Suſpectum*. *num.* 13. *p.* 157.
An, & quomodo peccet loquendo cum Monialibus. *ibi. n.* 14. & *ſeqq. p.* 157.
Quomodo poſſit eſſe concubinarius. *ibi.* §. 3. *Fornicatio*. *num.* 24. *p.* 182.
Coiens cum meretrice maritata, pœna adulterii puniendus eſt. *ibi.* §. 4. *Adulterium*. *num.* 37. *p.* 188.
Proprietarius in procurando adulterio, gravius puniendus, quam ſimplex adulter. *ibi. num.* 50. *p.* 191.
Percutiens Clericum ſæcularem, aut Religioſum alterius Ordinis, a quo abſolvendus. *Tit.* 7. §. 3. *Provocatio*. *num.* 88. & *ſeqq. p.* 378.
Subditus eſt, ut filius familias. *ibi. num.* 90. *p.* 378.
Sine conſenſu Superioris non poteſt propriam injuriam extra ſuum Ordinem proſequi. *ibi num.* 94. *p.* 379.
Quivis Religioſus ſpecialiter prohibetur vacare negotiis ſæcularibus. *Tit.* 9. §. 8. *Artium*. *num.* 4. *pag.* 545.
Non poteſt eſſe Judex de rebus ſæcularibus. *ibi. n.* 5. *p.* 546.
Componens, & vendens medicamenta, quibus in caſibus, & quibus pœnis puniendus ultra ſtatutarias. *ibi. n.* 38. *pag.* 551.
Exercendo Medicinam, quando nam effugiat pœnas Statuti. *ibi. num.* 39. *pag.* 551.
Quo caſu poſſit a Provinciali carcerari. *ibi. n.* 42. *p.* 551.
Reliquiæ Sanctorum veneran dæ ſunt poſt Euchariſtiam. *Tit.*

Tit. 3. §. 6. *Furtum*. *num.* 32. *pag.* 137.
Vendi non poſſunt abſque Simonia. *ibi.*
In earum furto, quando debeatur mors, aut non. *ibi. num.* 33. *pag.* 138.
Remiſſio Rei ad alium Judicem, quando fiat. Tit. 6. §. 1. *Liter. falſ. num.* 42. *p.* 330.
Renunciatio temporalium quid importet in paupertatis relígioſæ voto. Tit. 3. §. 1. *Proprietas*. *num.* 5. *p.* 96.
Requiſitionum Magiſtri qui dicantur. Tit. 6. §. 4. *Alchimiæ*. *num.* 22. *p.* 352.
Res quid importet. Tit. 2. §. 1. *Apoſtaſia*. *nu.* 88. *p.* 34.
Res poſſeſſa pretio æſtimabilis, eſt pecunia. Tit. 3. §. 2. *Pecuniæ*. *num.* 3. & 7. *p.* 107.
Res non dicitur inventa, niſi apprehendatur. Tit. 7. §. 1. *Armorum*. *num.* 13. *p.* 359.
Nomine *rei* quid veniat. Tit. 8. *n.* 3. *p.* 449.
Res ſacra quid importet. *ibi. n.* 4. *p.* 449.
Res ſacra ut reddatur, quid requiritur. *ibi.*
Res. V. *Bona*.
Reſcripto falſo utens, debet probare, a quo illud habuerit. Tit 3. § 6. *Furtum*. *n.* 9. *p.* 133.
Reſcriptum notabile ſenatus Mediolanenſis. Tit. 4. §. 4. *Adulterium*. *n.* 64. *p.* 193.
Reſidentia. Ejus neglectus quod crimen ſit. Tit. 9. §. 9. *Reſidentiæ*. *n.* 1. *p.* 552.
Ejus obligatio eſt fundata ſuper cura animarum. *ibi. n.* 2. *p.* 552.
Ob quas cauſas diſpenſetur. *ibi. n.* 4. *p.* 552.
Ejus neglectus quomodo probetur. *ibi. n.* 7. *p.* 553.
Eſt de jure divino, ſuper quo non poteſt Papa ſine cauſa diſpenſare. *ibi. n.* 17. *p.* 554.
Eam negligentium pœnæ. *ibi. n.* 8. & *ſeqq. p.* 553.
Reſtitutio fructuum beneficii facienda ob omiſſionem divini Officii, eſt pœna conventionalis. Tit. 5. §. 1. *Omiſſio*. *num.* 13. *p.* 257.
Reſtitutio famæ. V. *Satisfactio*.
Retractio pœnæ latæ ſententiæ quando fiat. Tit. 1. §. 4. *Fœnorum*. *nu.* 34. *p.* 19.
Quis actus invalidet. *ibi.*
Revelans alicui occultum alterius crimen ſub ſigillo naturali, an delinquat, ſi illud probare nequit. Tit. 5. §. 3. *Infamatio*. *num.* 41. *p.* 277.
Revelans alterius peccatum grave, & occultum, peccat mortaliter, licet uni tantum revelet. *ibi.*
Revelans crimen, quod audivit ſub ſigillo naturali, puniendus eſt. *ibi. num.* 43. *p.* 277.
Revelans ſecretum amici privati, committit crimen falſi, & dicitur fraudulentus, & infidelis. *ibi.* §. 6. *Revelatio*. *num.* 8. *p.* 294.
Revelans ſecretum Principis, eſt Reus Læſæ Majeſtatis. *ibi.*
Notarius revelans ſecretum Judicis, aut partis, de quo crimine tenetur. *ibi. n.* 9. *p.* 294.
Provinciales, ac Viſitatores revelantes audita in viſitationibus, ac Definitores revelantes acta ſecreta Definitorii. quomodo delinquant. *ibi. num.* 12. *p.* 295.
Revelans Prælatus ſecretas denunciationes habitas in viſitatione prodit fidem publicam. *ibi. num.* 13. *p.* 295.
Sacerdos revelans Confeſſionem Sacramentalem, atrociſſime delinquit. *ibi. num.* 14. *p.* 295.
Revelans ſecretum amici, eſt infamis, & quomodo. *ibi. num.* 32. *p.* 298.
Talis qua pœna puniendus. *ibi. num.* 33. *p.* 298.
Revelans ſecretum Principis, quomodo puniendus. *ibi. num.* 34 *p.* 298.
Auditores revelantes ſecreta Rotæ Romanæ, excommunicantur. *ibi. num* 37. *p.* 298.
Secreta S. Officii revelantes, excommunicantur. *ibi. n.* 38. *p.* 298.
Cardinales revelantes ſecreta Conſiſtorii, quas pœnas incurrant. *ibi. num.* 29. *pag.* 298.
Diſquiſitores revelantes vota Capitularium, quomodo puniendi, *ibi. num.* 54. & *ſeqq. ibi.* 300.
Revelatio ſecretorum quotupliciter contingat, & aggravetur. *ibi. num.* 2. *p.* 293.
Revelatio ſecretorum Ordinis quomodo accidat, & puniatur. *ibi. n.* 50. & *ſeqq. pag.* 299.
Revelatio Confeſſionis Sacramentalis quomodo probetur. Tit. 5. §. 6. *Revelatio*. *num.* 23. & *ſeqq. pag.* 296.
Quando ſpectet ad Inquiſitores, & quando ad alios Prælatos. *ibi. num.* 42. *pag.* 299.
Revelatio Confeſſionis. V. *Abuſ. in Confeſſ.* V. *Sigillum Sacramentale*.
Reus quomodo, & a quo petere poteſt abolitionem criminis. Tit. 1. §. 2. *Delicta*. *num.* 45. *pag.* 12.
Punitus a Judice loci delicti, nequit ab alio Judice moleſtari. *ibi. n.* 56. *pag.* 13.
Damnatus a Judice laico, adhuc puniri poteſt ab Eccleſiaſtico. *ibi.*
Qui nulla pœnam ſubiit in uno foro, poteſt in alio puniri. *ibi. num.* 57. *pag.* 13.
Gratiatus a Principe, non poteſt moleſtari. *ibi.*
Ipſi non dandum juramentum contra ſe. *ibi.* §. 4. *Pœnæ*. *num.* 21. *pag.* 17.
Ipſum non ſufficienter punitum ab Eccleſiaſtico, poteſt Judex laicus punire. *ibi. num.* 30. *p.* 18.
Ipſi quando danda pœnæ optio. *ibi. num.* 39 *p.* 19.
Reo negativo, & torto juxta valorem indiciorum, nulla pœna datur. Tit 2. §. 7. *Hæreſis*. *num.* 46. *p.* 92.
Deponendo contra ſe ſuper jure, nihil probat contra ſe. Tit. 5. §. 2. *Blaſphemia*. *num.* 36. *p.* 264.
Convictus de compoſitione libelli famoſi, torquendus eſt, ut aperiat, contra quem compoſuit illum. *ibi.* §. 5. *Libellus*. *num.* 5. *p.* 283.
Pejerans in cauſa criminali, non punitur de perjurio. *ibi.* §. 7. *Perjurium*. *num.* 28. *p.* 304.
Ex obedientia Judici debita tenetur illi aperire veritatem. *ibi.*
Quando punibilis ſit de perjurio in cauſa criminali. *ibi. num.* 29. *p.* 305.
Quando ad alium Judicem ſit remittendus. Tit. 6. §. 1. *Liter. falſ. num.* 42. *p.* 330.
Damnatus ad mortem, utrum teneatur ad ſatisfaciendum damna illata. Tit. 9. §. 5. *Incendii*. *num.* 20. & *ſeqq. p.* 528.
Rex. Reges ſacri ſunt. Tit. 8. *num.* 5. 449.
Rigor eſt pœna major. Tit. 2. §. 1. *Apoſtaſia*. *n.* 80. *p.* 33.
Rigori ſcripto præfertur æquitas ſcripta. *ibi.*
Riſus, & joci. quando ſint indicia copulæ carnalis. Tit. 4. §. 4. *Adulterium*. *num.* 23. *p.* 187.
Rixa. V. *Auctor rixæ*.
Robaria quomodo differat a graſſatione, latrocinio, prædatione, & aſſaſſinio. Tit. 9. §. 6. *Latrocinium*. *nu.* 2. *p.* 530.
Robaria, derobatio, & rapina ſunt ſynonima. *ibi. n.* 3. *p.* 531.
Romani antiqui laborarunt vitio nefando. Tit. 4. §. 11. *Sodomia*. *num.* 4. *p.* 232.
Rotæ Romanæ ſecretum revelantes, excommunicantur. Tit. 5. §. 6. *Revelatio*. *num.* 37. *p.* 298.

S

Saccularii qui dicantur. Tit. 3. §. 6. *Furtum*. *num.* 40. *p.* 139.
Sacerdos fictus, aut verus, non habens juriſdictionem, ſollicitans in Confeſſione, non incurrit pœnas ſollicitantium. Tit. 4. §. 2. *Sollicitatio*. *num.* 10. *pag.* 172.
Non habens juriſdictionem, & abſolvens a venialibus, non conficit Sacramentum. *ibi.*
Uſurpans Curam animarum, aut munus Confeſſarii falſis patentibus, quomodo puniendus. Tit. 6. §. 1. *Liter. falſ. num.* 39. *pag.* 330.
Sacerdoti celebranti ob quid detur ſtipendium. Tit. 8. §. 7. *Simonia*. *num.* 11. *pag.* 491.
Sacerdos. V. *Miſſa*.
Sacramenta vendi non poſſunt. Tit. 8. §. 7. *Simonia*. *num.* 13. *p.* 491.
Sacræ ſcripturæ verbis abutens, blaſphemus eſt. Tit. 5. §. 2. *Blaſphemia*. *num.* 7. *p.* 261.
Ejus encomia. *ibi.*
Sacra ſcriptura. V. *Abuſus*.
Sacratum ſemel Deo, profanari nequit. Tit. 4. §. 9. *Sacrilegium*. *num.* 9. *p.* 225.
Sacrum. Sacra res quid importet. Tit. 8. *num.* 4. *pag.* 449.
Ut talis reddatur, quid requiritur. *ibi.*

Impe-

Imperator, & Rex ſacri ſunt. ibi. num. 5. pag. 449.
Sacrilegium. Ejus nomen convenit multis criminibus. Tit. 4. §. 9. Sacrilegium. n. 1. p. 224.
Cum Moniali, quid proprie ſit. ibi. num. 2. p. 224.
Ejus etymologia. ibi.
Theologicum, & legale quodnam ſit. ibi. num. 3. p. 224.
Non eſt quævis immunditia cum fœmina ſacra. ibi. n. 4. pag. 224.
Sacrilegium non eſt, copula cum Tertiaria, aut Moniali novitia. ibi. num. 10. pag. 225.
Cum Moniali quomodo probetur. ibi. num. 13. & ſeqq. pag. 226.
In caſu imputati ſacrilegii cum Moniali, hæc non eſt viſitanda. ibi. num. 13. p. 226.
Ex ſola præſumptione ſacrilegii, non poteſt quis damnari ad mortem. ibi. n. 14. pag. 226.
Ejus pœnæ. ibi. num. 15. & ſeqq. p. 226.
Cum Moniali, etiam deflorata, punitur morte. ibi. n. 15. pag. 226.
Crimina proxima ſacrilegio cum Moniali, quomodo punienda. ibi. num. 17. & 18. p. 226. & 227.
Opinio, quod quævis impudicitia cum Moniali ſit ſacrilegium. ibi. num. 24. p. 227.
Copula nefanda cum Moniali, atrocius ſacrilegium eſt. ibi. num. 25. p. 227.
Sacrilegii etymologia tradita per Baldum, & Turrecremata. Tit. 8. num. 1. p. 449.
Ejus vera definitio. ibi. num. 2. p. 449.
Ejus ſpecies diviſiones, & modi. ibi. n. 5. & 6. p. 449.
Sacrilegium proprie quando committatur. ibi. num. 7. p. 450.
In quo ſenſu ſacrilegium ſit diſputare de poteſtate Summi Pontificis. ibi. num. 5. p. 449.
Sacrilegium committit Judex, indiſcrete, & injuſte judicando. ibi. num. 6. pag. 450.
Et qui publica officia inter Chriſtianos committit Judæis. ibi.
Et qui violat benedictionem nupturæ. ibi.
Sacrilegium vocari poteſt omne crimen læſæ Majeſtatis. ibi.
Sacrilegum furtum quid, & quotuplex. Tit. 3. §. 6. Furtum. num. 26. pag. 137.
Sacriſta indecenter cuſtodiens Euchariſtiam, quomodo puniendus. Tit. 8. §. 2. Abuſ. in Euchariſt. nu. 10. p. 456.
Sacriſtia. In eam admittere fœminas de jure antiquo Clericis vetitum eſt. Tit. 4. §. 8. Clauſuræ. n. 5. p. 212.
Ad quas Sacriſtias poſſunt admitti fœminæ, vel non. ibi. num. 20. & 21. p. 214.
Sævitia quomodo differat a crudelitate. Tit. 5. §. 5. Libellus. num. 50. p. 290.
Saga. Quomodo Sagæ ludis nocturnis cum Dœmonibus conveniant. Tit. 4. §. 13. Dæmonialitas. n. 9. & 10. pag. 251.
Quomodo miſceantur carnaliter cum Dæmonibus. ibi. n. 12. pag. 251.
Quo pacto profiteantur famulatum Diabolo. ibi. num. 13. & ſeqq. pag. 251.
Aliquando deprahenſæ in concubitu cum Dæmone. ibi. num. 23. pag. 253.
De pœnis ſagarum remiſſive. ibi. num. 37. pag. 254.
Saga. V. Magus. V. Strix.
Samaritani qui fuerint. Tit. 2. §. 5. Schiſma. num. 5. p. 71.
Sanguis quod fundatur, non eſt de formali ratione homicidii. Tit. 7. §. 5. Homicidium. num. 65. p. 399.
Sappho Poetria diffamata de Sodomia cum fœminabus. Tit. 4. §. 11. Sodomia. n. 6. pag. 233. & n. 20. p. 235.
Sardinia venit nomine Italiæ etiam in odioſis. Tit. 6. §. 3. Falſificatio. num. 50. pag. 348.
Sathan. V. Dæmon. V. Diabolus.
Satisfactio partis eſt prima pœna calumniatoris. Tit. 5. §. 4. Calumniatio. num. 11. p. 280.
Quæ ſatisfactio debeatur inter Sæculares, & quæ inter Regulares. ibi.
Qualis danda ſit ab Auctore libelli famoſi. ibi. §. 5. Libellus. num. 71. & 72. p. 292. & 293.
Saxa veniunt nomine armorum. Tit. 7. §. 4. Duellum. num. 52. pag. 387.
Scandalum reddit delictum gravius. Tit. 1. §. 2. Delictum. n. 28. pag. 10.
Ex ſe crimen eſt. ibi.
Ne ſequatur, multa permittuntur. ibi.
Ut vitetur, multa omitti debent, ſi non involvant peccatum. Tit. 3. §. 1. Proprietas. num. 44. pag. 101.
Schiſma quid ſignificet. Tit. 2. §. 5. Schiſma. nu. 1. pag. 71.
Ejus definitio. ibi. num. 2. pag. 71.
Poteſt eſſe cum, vel ſine errore in intellectu. ibi. n. 3. p. 71.
Datur in quovis corpore morali. ibi. num. 4. pag. 71.
Frequentius ſuccedit in electionibus. ibi. num. 5. p. 71.
De eo nequit conſtare, niſi conſtet de ejus cauſa. ibi. num. 6. pag. 72.
Schiſma non eſt ſeparatio a male viventibus. ibi. num. 7. pag. 72.
A quo conſtituitur. ibi. num. 8. p. 72.
Eſt crimen atrox. ibi.
Schiſmatici contra Papam ſunt excommunicati: contra Epiſcopos ſunt excommunicandi. ibi. num. 11. p. 73.
Notorii ſunt infames. ibi. num. 12. pag. 73.
Eorum pœnæ, ibi. num. 9. & ſeqq. pag. 73.
Scholares Societatis Jeſu, qui bina vota emiſerunt, contrahentes matrimonium, nulliter contrahunt. Tit. 8. §. 5. Abuſ. in matr. num. 5. pag. 471.
Scientia Criminalis magis neceſſaria, utilior, & dignior quam civilis. Tit. 1. num. 5. p. 1.
Hanc ſcire tenentur Prælati Regulares. ibi. num. 8. p. 2.
Scientia. V. Juriſprudentia.
Scientia Canonica quid reſpiciat. Tit. 3. §. 8. Uſura. num. 5. p. 152.
Scientia quando requiritur a lege, aut ſtatuto, debet concludenter probari. Tit. 5. §. 3. Infamatio. n. 27. p. 275.
Scientia vera, & non præſumpta, in delictis punitur. ibi.
Sclopus dicitur inventum diabolicum. Tit. 7. §. 1. Armorum. num. 6. p. 358.
Delictum quodvis, ſclopo exploſo commiſſum, dicitur atrox. ibi.
Scribens ad Moniales, puniendus eſt ut alloquens. Tit. 4. §. 1. Conſortium. num. 19. p. 159.
Scriptura quando probet formaliter Hæreticum. Tit. 2. §. 7. Hæreſis. num. 36. pag. 90.
Scriptura falſa. V. Falſitas.
Scriptura Sacra. V. Sacra Scriptura.
Scriptura deperdita, non poteſt alia nova fieri, continens factum deperditæ. Tit. 6. §. 1. liter. falſ. n. 6. p. 325.
Secus eſt, ſi non eſt ad damnum alterius. ibi.
Falſa ſcriptura per quas circumſtantias aggravetur. ibi. num. 8. pag. 326.
Scripturas publicas falſificans, quomodo incurrat crimen Læſæ majeſtatis. ibi. num. 9. pag. 326.
Earum falſificatio quomodo probetur. ibi. nu. 11. & ſeqq. pag. 326.
Scriptura obducta atramento, perinde eſt, ac ſi eſſet cancellata. ibi. n. 14. p. 327.
Privata, ſi falſificetur, quæ pœna debeatur, & quando. ibi. num. 47. p. 331.
Lacerans ſcripturam privatam, quando, & quomodo puniendus de falſo. ibi. num. 48. & 49. p. 331.
Lacerans publicam, quando puniendus de falſo. ibi. num. 48. p. 331.
Reus de ſcriptura falſa, quomodo probandus. Tit. 6. num. 11. p. 326.
Secretarium Judicum quid ſit. Tit. 5. §. 6. Revel. n. 11. p. 295.
Secretum ſervandum in electione canonica, & examine Teſtium. Tit. 2. §. 1. Apoſtaſia. num. 47. p. 30.
Si non ſervetur in ferendis ſuffragiis, læditur libertas. ibi.
Secretum, cujus violatio prohibetur, quid ſit. Tit. 5. §. 6. Revelatio. num. 1. p. 293.
Quo jure debeat tegi. ibi. num. 3. p. 294.
Qui obligentur ad tegendum ſecretum. ibi.
Quando obligetur ad ſecretum quis ex juſtitia, & quando ex charitate. ibi. nu. 3. & 4. p. 294.
Ex modo loquendi cognoſcitur, quando amicus vult ſecretum commiſſum conſervari. ibi. num. 5. p. 294.
De jure Divino tenetur quis tenere ſecretum delictum proximi. ibi. num. 6. pag. 294.
Quænam ſint ſecreta tacenda. ibi. num. 7. pag. 294.
Secretum commiſſum tacere non tenetur, qui noluit audire ſub obligatione ſecreti. ibi.

Secre-

Secretum Rotæ Romanæ violantes, excommunicantur. *ibi. num.* 37. *pag.* 298.

Secretum amici violans, eſt proditor. *Tit.* 7. §. 7. *Proditor. num.* 1. *p.* 415.

Semen eſſe animatum, opinio damnata eſt. *Tit.* 4. §. 11. *Sodomia. num.* 4. *p.* 232.

Seminis fœminei impetus terminatur ad uterum. *ibi. num.* 10. *pag.* 233.

Semen mulieris incubæ non poteſt intrare vas ſuccubæ. *ibi.*

Seminatio mulieris ſequitur etiam reluctante voluntate. *Tit.* 4. §. 5. *Stuprum. num.* 5. *p.* 196.

Non eſt neceſſe, quod ſit ſimul cum ſeminatione viri, ut ſequatur conceptio. *ibi.*

Seminationis variatio cauſat diſtinctionem ſpecificam delictorum carnis. *Tit.* 4. §. 12. *Beſtialitas. n.* 2. *p.* 246. & §. 13. *Dæmonialitas. num.* 5. *pag.* 250.

Senator revelans ſecreta Senatus, quomodo delinquat. *Tit.* 5. §. 6. *Revelatio. num.* 12. *p.* 295.

Senectus operatur minorationem pœnæ. *Tit.* 1. §. 2. *Delicta. num.* 31. *p.* 11.

Sententia ſemper eſt ferenda, in delicto etiam ſummariiſſimo, & facto notorio. *Tit.* 2. §. 2. *Inobedientia. n.* 90. *p.* 56.

Lata ex falſis probationibus, nunquam tranſit in judicatum. *Tit.* 6. *num.* 7. *p.* 322.

Sententia ſive juſta, ſive injuſta, ſi eſt de rebus ſpiritualibus, vendi nequit ſine Simonia. *Tit.* 8. §. 7. *Simonia. num.* 58. *p.* 499.

Sepelire. Sepeliri quomodo debeat proprietarius. *Tit.* 3. §. 1. *Proprietas. num.* 14. 37. & *ſeqq. p.* 98. & 101.

An res reperta apud proprietarium, quæ pecunia numerata non ſit, debeat ſecum ſepeliri. *ibi. n.* 39. & 51. *pag.* 101. & 103.

Superior ſepeliri faciens proprietarium, non ſepulta pecunia, an puniendus. *ibi. num.* 41. *p.* 101.

Sepeliri faciens proprietarium in ſacro, ad vitandum ſcandalum, non punitur. *ibi. num.* 44. *pag.* 101.

Sepeliens in ſacro Uſurarium manifeſtum, excommunicatur. *ibi. num.* 44. *p.* 101.

Superior ſepeliens proprietarium in ſacro, quas pœnas incurrat. *ibi.*

Frater minor repertus proprietarius in pecunia ſufficienti ad mortale, ſepeliendus eſt in ſepultura aſinorum. *ibi. num.* 53. *pag.* 103.

Sepeliri debet in profano, qui obiit proprietarius ob donationem alicui factam, non receptis Sacramentis. *ibi. num.* 55. *pag.* 103.

Sepeliri nequit in ſacro interdictus notorius, licet non denunciatus. *Tit.* 5. §. 1. *Omiſſio. num.* 12. *p.* 257.

Septa Monaſterii ſtricte ſumpti quæ dicantur. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 22. *p.* 24.

Sepulcrum. Sepulcrorum jus ob crimen læſæ majeſtatis quibus amittatur. *Tit.* 2. §. 6. *Læſ. num.* 44. *p.* 84.

Sepultura. Sepultura Eccleſiaſtica privantur Heretici. *ibi.* §. 7. *Hereſis. n.* 62. *p.* 94. Item proprietarii. *Tit.* 3. §. 1. *Proprietas. n.* 14. *p.* 98. Item Uſurarius. *ibi.* §. 8. *Uſura. num.* 17. *p.* 154. Item Concubinarius mortuus ſine pœnitentia. *Tit.* 4. §. 3. *Fornicatio. nu.* 18. *p.* 181.

Sepulturæ locum concedentes Minores in ſua Eccleſia alicui familiæ, non alienant dominium ejus. *ibi.* §. 4. *Alienatio. num.* 51. *pag.* 128.

Eam concedendo, quæ ſervare debeant. *ibi. nu.* 52. *p.* 129.

Sepultura Eccleſiaſtica non dari debet decedenti in duello, etiamſi ante mortem fuerit abſolutus. *Tit.* 7. §. 4. *Duellum. num* 45. *pag.* 386.

Sequeſtratio cum mulieribus quando, & quo caſu puniatur. *Tit.* 4. §. 1. *Conſortium. num.* 69. & *ſeqq. p.* 166.

Servus de mandato domini occidens ejus filiam, aut uxorem adulterantem, punitur citra pœnam legis Corneliæ de ſicariis. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. n.* 33. *p.* 394.

Severitas a Superiore temperanda eſt benignitate. *Tit.* 1. *num.* 9. *p.* 2.

Magnis ſceleribus eſt adhibenda. *ibi.*

Quid ſit. *Tit.* 5. §. 5. *Libellus. num.* 50. *p.* 290.

Sicilia venit nomine Italiæ etiam in odioſis. *Tit.* 6. §. 3. *Falſificatio. num.* 50. *p.* 348.

Sigillum Confeſſionis violat, qui publicat chartam inventam, in qua quis ſua peccata ad Confeſſionem Sacramentalem ſcripſit. *Tit.* 5. §. 5. *Libellus. num.* 65. *p.* 292.

Obligat ad ſecretum de jure divino. *ibi.* §. 6. *Revelatio. num.* 14. *p.* 295.

Ad illud obligamur ex juſtitia, & Religione, *ibi.* & *Tit.* 8. §. 4. *Abuſ. in Confeſſ. num.* 9. *pag.* 464.

Sub eo quæ cadant. *ibi. num.* 16. *p.* 295.

An ſub eo cadant audita in Confeſſione, quæ peccata non ſunt. *ibi. num.* 17. & *ſeqq. p.* 295.

Illud violans Sacerdos, in quas leges committat. *Tit.* 8. §. 4. *Abuſ. in Confeſſ. num.* 11. *pag.* 465.

Illius fractio quomodo probetur. *ibi. n.* 17. & *ſeqq. p.* 466.

Quid probandum ab Accuſatore talis delicti. *ibi. n.* 18. *p.* 466.

Quid juris, ſi Sacerdos dicat peccatum a ſe revelatum audiviſſe extra Confeſſionem ab alio, & hic neget. *ibi. num.* 19. *p.* 466.

An ſit Reus fracti ſigilli, qui tacita perſona pœnitentis, ejus circumſtantias aperit, per quas poſſit cognoſci. *ibi. num.* 20. & *ſeqq. p.* 466.

Sigillum Principis falſificans Clericus, debet degradari. *Tit.* 6. §. 1. *liter. falſif. num.* 34. *p.* 329.

Illud falſificare, majus crimen eſt, quam cudere falſam monetam. *ibi.*

Eo abutens, quomodo puniendus. *ibi. num.* 36. *pag.* 330.

Sigillum. Sigilli impreſſio quando vitiatam ſcripturam arguat. *ibi. num.* 19. *pag.* 327.

Ejus variatio quando importet falſitatem in ſcriptura. *ibi. num.* 22. *pag.* 327.

Illud falſare, gravius crimen eſt, quam falſare literas. *ibi. num.* 62. *p.* 332.

Ejus fabricatio eſt de ſe crimen, independens ab ejus uſu ad falſitatem. *ibi. num.* 63. *p.* 332.

Sigillum Superioris retinere apud ſe, inducit ſuſpicionem falſitatis. *ibi. num.* 61. & *ſeqq. p.* 332.

Hoc retinens, torquendus eſt ſuper ejus uſu. *ibi. num.* 64. *pag.* 332. & *num.* 65. *pag.* 333.

Sigillum cujuſcunque habentis officium publicum, non poteſt ſine crimine violari. *ibi. num.* 68. *pag.* 333.

Signum Tabellionatus diverſi reddit ſcripturam ſuſpectam. *Tit.* 6. §. 1. *liter. falſ. num.* 20. *p.* 327.

Simile adnæreſcit ſimili. *Tit.* 8. §. 6. *Sort. legium. n.* 40. *p.* 484.

Simonia quid ſit. *Tit.* 8. §. 7. *Simonia. num.* 1. *p.* 490.

Pure mentalis quæ. *ibi. num.* 2. *p.* 492.

Conventionalis quæ ſit. *ibi. num.* 3. *p.* 490.

In ſimonia, quando interveniat pactum, aut quaſi pactum. *ibi.*

In ejus definitione, quid importet temporale pretio æſtimabile. *ibi. num.* 6. *p.* 490.

Inducitur per preces carnales, & ſordidas. *ibi. n.* 7. *p.* 490.

Quando mentalis, & quando realis incurratur per munus ab obſequio. *ibi. n.* 8. *pag.* 490.

Ab ea excuſat parva quantitas in munere. *ibi. n.* 10. *p.* 491.

Parvitas materiæ in ea, a quo attenditur. *ibi.*

In ſimonia reali non datur parvitas materiæ, in mentali datur. *ibi. num.* 10. *p.* 491.

Quodvis ſpirituale eam inducit, ſi ematur aut vendatur. *ibi. num.* 12. *p.* 491.

Pecunia data pro Sacramentalibus, ſimoniam inducit. *ibi. num.* 14. *pag.* 491.

Simonia eſt dare aliquid pro ingreſſu Religionis; aut pro obtinendo beneficio Eccleſiaſtico. *ibi. num.* 15. & 16. *p.* 491.

Qualitas ſpiritualis quando inducat ſimoniam, & quando non. *ibi. num.* 19. & 20. *p.* 492.

Simonia committi poteſt etiam in actibus negativis. *ibi. num.* 21. *pag.* 492.

Commutare ſpirituale pro ſpirituali, an ſit ſimonia. *ibi. num.* 22. *p.* 492.

Simoniam committunt electores, paciſcentes reciproce ſua ſuffragia. *ibi. num.* 24. *p.* 492.

Simonia prohibita alia de jure divino, alia de humano. *ibi. num.* 25. *pag.* 493.

Mediatores ſimoniæ ſunt ſimoniaci. *ibi. nu.* 26. *p.* 493.

A ſimonia quæ excuſent. *ibi. num.* 30. *p.* 494.

De ea ſolus Eccleſiaſticus inquirit. *ibi. num.* 31. *p.* 494.

Eſt difficilis probationis. *ibi.*

Teſtibus quomodo probetur. *ibi. n.* 32. *p.* 494. & *n.* 35. *p.* 495.

Ad accuſandum de ea, quilibet admittitur. *ibi. n.* 33. *p.* 494.

Com-

Complex in ea poteſt accuſare complicem. *ibi.*
Comparatur crimini læſæ Majeſtatis. *ibi. n.* 33. *p.* 494.
Simoniæ pœnæ. *ibi. num.* 36. & *ſeqq. p.* 496.
Pœnæ Rei patrantis ſimoniam prohibitam de jure divino, conferendo, aut recipiendo. *ibi. n.* 36. & 37. *p.* 496.
Pacta oneroſa in omni materia beneficiali ſunt ſimoniaca, non ſic gratuita. *ibi. num.* 41. *p.* 497.
Beneficia ſimoniace acquiſita, ante omnem declarationem ſunt reſignanda. *ibi. num.* 42. *p.* 497.
Fructus talium beneficiorum ſunt reſtituendi. *ibi.*
Pretium quodvis ſimoniacum eſt reſtituendum, & cui. *ibi.*
Pœnæ concurrentium ad ſimoniam beneficialem. *ibi. num.* 44. *p.* 497.
Pro ingreſſu Religionis quando incurratur ſimonia. *ibi. num.* 44. *p.* 497.
Pœnæ dantium, aut recipientium aliquid pro ingreſſu Religionis. *ibi. num.* 45. *p.* 497.
Simonia quotupliciter contingat in dando gradus, aut officia in Religionibus. *ibi. num.* 54. & *ſeqq. p.* 498.
Quomodo incurratur in ſententiando in favorem alicujus. *ibi. num.* 57. *p.* 499.
Receptio de bonis Novitii quo caſu ſit ſimoniaca. *ibi. num.* 64. *p.* 500.
Quomodo Monaſteria poſſidentia poſſunt abſque ſimonia paciſci, ant non, cum perſona intrante. *ibi. n.* 66. *p.* 500.
Monaſteria non poſſidentia in communi, nihil poſſunt recipere ab intrante. *ibi. nu.* 67. *p.* 500.
Simoniaci dicuntur primi, ac principales Hæretici. *Tit.* 4. §. 2. *Sollicitatio. num.* 24. *p.* 175.
Eorum pœnæ ſunt eædem ſive agatur per inquiſitionem, ſive per accuſationem. *Tit.* 8. §. 7. *Simon. n.* 46. *p.* 498.
Socialis vita quare ab hominibus inita. *Tit.* 5. §. 6. *Revelatio. num.* 32. *pag.* 298.
Socius criminis in copula venerea quando probat. *Tit.* 4. §. 4. *Adulterium. num.* 17. *pag.* 186.
Cum adminiculis facit indicium ad torturam. *ibi. n.* 19. *pag.* 186.
Socius, V. *Iter.*
Sodoma interpretatur *muta*. *Tit.* 4. §. 11. *Sodomia. num.* 1. *p.* 232.
Sodomia quid ſit. *Tit.* 4. §. 11. *Sodomia num.* 2. *p.* 232.
Committitur tam cum mare, tam cum fœmina. *ibi.*
Ejus pravitatis perfectio in quo conſiſtat. *ibi. n.* 3. *p.* 232.
Eſt ſpecies homicidii. *ibi. num.* 4. *p.* 232.
Platonis dictum de ea. *ibi.*
De ea antiqui Imperatores Romani diffamati. *ibi.*
Exercita cum perſona conjuncta in gradu ad matrimonium prohibito, an importet circumſtantiam mutantem ſpeciem. *ibi. n.* 5. *p.* 233.
Inventa a fœminis juxta quoſdam. *ibi. n.* 6. *p.* 233.
Inter fœminas inventa fuit a Philene. *ibi.*
Quomodo poſſit committi a fœminis. *ibi. num.* 7. & *ſeqq. p.* 233.
De hac, ſi accuſetur fœmina agens, debet viſitari. *ibi. n.* 24 *p.* 236.
Quænam fœminæ poſſint eam patrare. *ibi. num.* 19. *p.* 235.
Quomodo diſcernenda a mollitie inter fœminas. *ibi. num.* 23. *p.* 236.
Eſt crimen mixti fori. *ibi. num.* 25. *p.* 236.
In Hiſpania ſpectat ad Inquiſitores. *ibi.*
Habet connexionem cum hæreſi. *ibi.*
Numquam præſcribitur. *ibi. num.* 26. & *ſeqq. p.* 236.
Quomodo probetur. *ibi. num.* 27. & *ſeqq. p.* 236.
Ejus ſpecialia. *ibi. num.* 35 *p.* 237.
Ejus indicia. *ibi. num.* 27. & *ſeqq. p.* 236.
Dictum ſodomitati quid operetur. *ibi. num.* 30. & *ſeqq. p.* 237.
Sodomitatus per vim, non eſt infamis. *ibi. n.* 34. *p.* 237.
Violentia in hoc caſu non præſumitur, ſed eſt probanda ab allegante *ibi.*
Vindicatur, ut crimen læſæ Majeſtatis. *ibi. n.* 35. *p.* 237.
Per eam perditur privilegium nobilitatis. *ibi. n.* 36. *p.* 239.
Ejus pœnæ. *ibi. num.* 36. & *ſeqq. p.* 239.
An ad ejus pœnam ordinariam requiratur, quod ſit perfecte conſummata. *ibi. num.* 37. & *ſeqq. p.* 239.
Incœpta, licet non conſummata intra vas, ordinarie punitur, *ibi. num.* 43. *p.* 240.
Inter marem, & fœminam ab aliquibus negatur, ſed contrarium eſt verius. *ibi. num.* 45. & 46. *p.* 240.
Execrabiliter committitur cum meretrice, execrabilius cum uxore. *ibi.*
Gravior eſt cum fœmina, quam cum mare. *ibi.*
In ea par pœna eſt patientis, & agentis. *ibi. n.* 47. *p.* 240.
Per eam incurritur infamia, etiam ab impubere. *ibi. n.* 48. *p.* 241.
Ob eam perditur munus Advocati. *ibi.*
Per eam non incurritur bonorum confiſcatio. *ibi. nu.* 49. *p.* 241.
Ejus pœna non minuenda ob numerum delinquentium. *ibi. n.* 50. *p.* 241.
Reus nequit de hac gratiari, neque ſuper ea componere. *ibi.*
Violenter ſollicitatus de ea, quando poſſit aggreſſorem occidere. *ibi. num.* 51. *p.* 241.
Sodomita nequit eſſe Teſtis. *ibi. num.* 52. *p.* 241.
Eſt incapax beneficiorum. *ibi.*
Patitur ſeparationem tori, ut adulter. *ibi.*
Impeditur, ne contrahat matrimonium. *ibi.*
Etiam ob unum actum tantum, in foro laico Sodomita comburitur. *ibi. num.* 62. *p.* 242.
Clericus ſodomita. V. *Clericus.*
Religioſus ſodomita quomodo torquendus, puniendus, &c. *ibi. num.* 81. & *ſeqq. p.* 244.
Solitum aliquod, quando dicatur. *Tit.* 4. §. 1. *Conſortium. num.* 73. & *ſeqq. p.* 166.
Sollicitare quid importet. *ibi.* §. 2. *Sollicitatio. nu.* 1. *p.* 171.
Sacerdos fictus, aut verus, carens juriſdictione, ſollicitans in Confeſſione, non incurrit pœnas ſollicitantium. *ibi. num.* 10 *p.* 172.
Sollicitans in Confeſſione ad alia præter luxuriam, non incurrit pœnas ſollicitantium. *ibi. num.* 12. *pag.* 173.
Sollicitans ad lenocinium, incurrit pœnas, &c. *ibi. n.* 13. *p.* 173.
In Confeſſione ſimulata ſollicitans, incurrit pœnas, &c. *ibi. num.* 16. *p.* 174.
Intuitu Confeſſionis licet poſt eam ſollicitans, incurrit pœnas. *ibi. num.* 17. *p.* 174.
Sollicitans in Confeſſione, eſt ſuſpectus de hæreſi. *ibi. n.* 19. & 20. *p.* 174.
Quomodo ſollicitans in Confeſſione ſimulata, injuriam faciat Sacramento. *ibi. num.* 21. *p.* 175.
Sollicitatus vir a fœmina ad adulterium, non eſt pœna ordinaria puniendus. *Tit.* 4. §. 4. *Adulter. n.* 49. *p.* 191.
Sollicitare, & eſſe ſollicitum, quid importent in jure. *Tit.* 8. §. 7. *Simonia. num.* 63. *p.* 499.
Sollicitatus ab amaſia ad fugam, incurrit tantum pœnam extraordinariam. *Tit.* 4. §. 7. *Raptus. num.* 28. *p.* 209.
Sollicitatio ad impudicitiam, quomodo diverſificetur in gravitate. *Tit.* 4. §. 2. *Sollicitatio. num.* 2. *p.* 171.
Ejus diviſio. *ibi. num.* 3. *p.* 172.
Ejus gradus extra Confeſſionem. *ibi. num.* 4. *p.* 172.
Ejus definitio. *ibi. num.* 5. *p.* 172.
Eam exercendi in Confeſſione, referuntur varii modi. *ibi. n.* 6. 7. 14. & *ſeqq. p.* 172. & 173.
Et ſignis, & factis poteſt exerceri. *ibi. n.* 8. & 9. *p.* 172.
Paſſiva comprehendit maſculos, & fœminas. *ibi. n.* 11. *p.* 173.
Extra Confeſſionem probatur per Teſtes. *ibi. n.* 25. *p.* 175.
In Confeſſione quomodo probetur. *ibi. n.* 29. & *ſeqq. p.* 176.
Facta ſolis verbis, minimam pœnam incurrit. *ibi. n.* 37. *p.* 177.
Annexa factis, gravius punienda. *ibi. num.* 38. *p.* 177.
Actus violentæ Sollicitationis recenſentur. *ibi. num.* 44. *p.* 178.
Ex quibus circumſtantiis aggravetur. *ibi. nu.* 45. & 46. *p.* 178.
Sollicitus de bonis Novitii, quomodo quis poſſit eſſe. *Tit.* 8. §. 7. *Simonia. n.* 63. *p* 499.
Solvere ejus eſt, cujus eſt & ligare. *Tit.* 1. §. 2. *Delicta. n.* 43. *p.* 12.
Solvere. V. *Abſolvere.*
Sortilegium. Ejus etymologia. *Tit.* 8. §. 6. *Sortilegium. num.* 1. *p.* 477.
Ejus definitio difficilis. *ibi.*
Procuratur mediis inutilibus, & quæ ſint. *ibi. n.* 3. *p.* 477.
Ejus medium vetitum eſt opera Dæmonis. *ibi. n.* 4. *p.* 477.

Poteſt committi tam ad damnum, tum ad utilitatem. *ibi. n.* 5. *p.* 477.
Ejus variæ ſpecies. *ibi. n.* 6. *p.* 477.
Ejus medium triplex. *ibi. num.* 7. *p.* 477.
Ejus gravitas ratione mediorum, quomodo augeatur. *ibi. num.* 12. *p.* 478.
In eo quando nam interveniat Dæmonis invocatio tacita, aut expreſſa; *ibi. num.* 13. & 14. *p.* 479.
In eo diabolus requirit intentionem operantis, ut Chriſtus in Sacramentis. *ibi. num.* 17. *p.* 479.
Expreſſa proteſtatio contraria excludit concurſum, & invocationem diaboli. *ibi. num.* 19. & *ſeqq. p.* 480.
Illud non committit, qui expreſſe proteſtatur contra illius effectum, ſi ad illum diabolus concurrat. *ibi. n.* 23. *p.* 480.
Quando nam ſortilegium committat, qui utens mediis inutilibus, nec tacite, nec expreſſe invocat dæmonem, nec expreſſe ejus concurſum deteſtatur. *ibi. num.* 25. *p.* 48.
Quomodo probetur. *ibi. num.* 26. & *ſeqq. p.* 482.
In dubio pronunciandum pro non ſortilegio. *ibi. n.* 26. *p.* 482.
Quando impertinentia mediorum eſt evidens, pronunciandum eſt de ſortilegio. *ibi. num.* 27. *p.* 482.
Indicia ſortilegii. *ibi. num.* 27. & *ſeqq. pag.* 482.
Media inefficacia ad intentum adhibita, probant, ſecuto effectu, ſortilegium. *ibi. num.* 29. *p.* 482.
Præſumptio ſortilegii intrat ex variis circumſtantiis, licet evidenter non malis. *ibi. num.* 30. *p.* 482.
Effectus judicatur ſortilegus ex brevitate temporis, intra quod ſequitur. *ibi. num.* 31. *p.* 482.
Infirmitas, quæ per remedia tum calida, tum frigida nec intenditur, nec remittitur, judicatur procurata per ſortilegium. *ibi.*
Sacramentalium uſus, quo caſu judicandus ſit ſortilegus. *ibi n.* 32. *p.* 483.
Sortilegium taciturnitatis quid ſit. *ibi. nu.* 38. *p.* 484.
Remedia, quibus utuntur Judices ad hoc tollendum. *ibi. num.* 39. *p.* 484.
Indicia facti, ob quæ præſumi poſſit exercitium magiæ, ultra ſortilegium. *ibi. num.* 40. *p.* 484.
Sortilegiorum Judex quis. *ibi. nu.* 43. & *ſeqq. pag.* 485.
Eſt crimen mixti fori. *ibi. n.* 44. & *ſeqq. p.* 485.
Sortilegus, ſi accuſetur de apoſtaſia a fide, ſolus procedit Inquiſitor, ſi de maleficio ſortilego, poteſt procedere etiam Judex laicus. *ibi. num.* 45. *p.* 485.
Quid agendum a Judice laico, ſi invenit ſortilegum apoſtataſſe a fide. *ibi.*
Sortilegium de nullo jure eſt reſervatum Inquiſitori, niſi quando in eo intervenit ſuſpicio hæreſis. *ibi. num.* 44. & *ſeqq. p.* 485.
Quo caſu ſuſpicio hæreſis ſpectat privative ad Inquiſitorem, in accuſato de ſortilegio. *ibi. num.* 53. *p.* 486.
Sortilegorum pœnæ. *ibi. num.* 58. & *ſeqq. p.* 487.
Quibus caſibus ſortilegi tradendi ſint morti. *ibi. nu.* 62. & *ſeqq. p.* 488.
Sortilegia ad amorem mitius punienda, & quare. *ibi. num.* 63. *p.* 488.
Inducentia vehementem ſuſpicionem hæreſis, quæ. *ibi. num.* 66. *p.* 489.
Quæ requirantur, ut ſortilegus relaxetur brachio ſeculari. *ibi. num.* 68. *p.* 489.
Spadonis copula cum muliere, non inducit impedimentum affinitatis. *Tit.* 4. §. 4. *Adulterium. num.* 33. *p.* 188.
Spatium immunitatis localis Eccleſiaſticæ quod nam ſit. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 20. *p.* 24.
Specialitas duplex ex eodem principio derivans, in jure non admittitur. *Tit.* 7. §. 6. *Aſſaſſinium. num.* 3. *p.* 406.
Spectacula repræſentare olim Clericis vetitum. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 172. *p.* 44.
Ea repræſentare, Regularibus utile. *ibi.*
Spirituale pro puro ſpirituali commutari poteſt, non ſic, ſi habet quid temporale annexum. *Tit.* 8. §. 7. *Simonia. num* 23. *p.* 492.
Spiritualitas. V. *Res ſpiritualis*.
Spoliare cadaver defuncti, ſacrilegium eſt. *Tit.* 5. §. 3. *Infamatio. num.* 45. *p.* 277.
Sponſa per verba de preſenti coiens cum alio, committit adulterium, & de eo accuſari poteſt jure mariti, qui inveniens Clericum cum ea luxuriantem, poteſt hunc percutere ſine cenſura: ſecus eſt, ſi eſt tantum ſponſa per verba de futuro. *Tit.* 4. §. 4. *Adulterium. nu.* 35. *p.* 188.
Per verba de futuro conſentiens amaſio, diſſentientibus parentibus, dicitur rapta de jure civili, ſi copula ſequatur: ſecus ſi copula non ſequitur. *Tit.* 4. §. 7. *Raptus. num.* 19. *p.* 207.
Sponſalia ſi præcedunt, ſi puella conſentit ad fugam, de jure canonico raptus non committitur. *ibi. n.* 21. *p.* 208.
Statua Hæretici comburenda. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis. n.* 62. *p.* 94.
Statuam Principis offendens, fit Reus Læſæ Majeſtatis. *Tit.* 4. §. 2. *Sollicitatio. num.* 22. *p.* 175.
Statuam Imperatoris conflans ad uſus profanos, eſt Reus Læſæ Majeſtatis. *Tit.* 5. §. 2. *Blaſphemia. n.* 7. *p.* 261.
Statum mutare, quando quis dicatur. *Tit.* 3. §. 6. *Furtum. num.* 24. *p.* 136.
Statutum quomodo interpretandum. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 87. *p.* 34.
Semel diſpoſita in Statuto, aliquando ad majorem declarationem repetuntur. *ibi.* §. 2. *Inobedientia. num.* 48. *p.* 51.
Quando Statutum clarum eſt in ſua diſpoſitione, non debet recurri ad conjecturas. *Tit.* 3. §. 2. *Pecuniæ. num.* 48. *pag.* 113.
Statutum non admittit ſuperfluitatem. *Tit.* 4. §. 4. *Adulterium. num.* 63. *pag.* 193.
Ejus auctoritas finitur, ejus cauſa ceſſante. *ibi.* §. 8. *Clauſura. num.* 57. *pag.* 220.
Factum pro communi quiete valet, quamvis juri communi contrarium. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. n.* 4. *p.* 389.
Stellionatus quid ſit. *Tit.* 1. §. 2. *Delicta. nu.* 10. *pag.* 9.
Eo delinquit Sacerdos audiens Confeſſiones ſine approbatione. *Tit.* 8. §. 4. *Abuſ. in Confeſſ. num.* 7. *pag.* 464.
Stemma gentilitium debet tolli ob crimen Læſæ Majeſtatis. *Tit.* 2. §. 6. *Læſæ. nu.* 40. *p.* 84.
Sterilitas medicamentis procurata, non importat cenſuram. *Tit.* 7. §. 10. *Abortus. num.* 30. *pag.* 442.
Infert tamen peccatum mortale. *ibi.*
Ad eam cauſandam Medicus dans poculum conjugatæ, ne illa periclitetur in partu, peccat. *ibi. n.* 31. *p.* 442.
Stigmatizatio in facie. V. *Facies*.
Stipendium Miſſæ ob quid detur Sacerdoti. *Tit.* 8. §. 7. *Simonia. num.* 12. *pag.* 491.
Strix. V. *Saga*. V. *Magus*. V. *Sortilegium*.
Stuprator aſſerens, ſe reperiſſe puellam corruptam, debet hoc concludenter probare. *Tit.* 4. §. 5. *Stuprum. n.* 10. *pag.* 196.
Stuprum late, aut ſtricte acceptum, quid importet. *ibi.* §. 3. *Fornicatio. nu.* 8. *pag.* 180. & §. 5. *Stuprum. n.* 1. *p.* 195.
Quo violatur virgo non viripotens, vindicatur pœna capitali. *Tit.* 4. §. 4. *Adulterium. num.* 64. *pag.* 193.
Quomodo probetur. *Tit.* 4. §. 5. *Stuprum. num.* 3. & *ſeqq. pag* 195.
Juxta quoſdam non probatur, ſi fœmina ex congreſſu evaſit prægnans. *ibi. num.* 5. *pag.* 196.
Attentatum ſtuprum quomodo puniendum. *ibi. num.* 23. *pag.* 198.
Stilus Curiæ ſervatur pro lege in interpretatione Bullarum. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ. num.* 49. *pag.* 219.
Stili Cancellariæ diverſitas inducit in ſcriptura ſuſpicionem falſi. *Tit.* 6. §. 1. *Liter. falſ. num.* 23. *pag.* 328.
Suadere, & perſuadere quid importent. *Tit.* 3. §. 3. *Reditum. num.* 12. *pag.* 120.
Suadere, aut diſſuadere alicui ingreſſum Religionis quilibet poteſt; non autem aliquam perſonam ad Religionem intrandam, aut relinquendam cogere. *Tit.* 5. §. 9. *Suaſio. n.* 2. *pag.* 316.
Suadere quivis poteſt Novitio, ut de bonis ſuis aliquid ſibi, aut Monaſterio relinquat. *ibi. num.* 3. *pag.* 316.
Soli Minores hoc ſuadere non poſſunt. *ibi. n.* 4. *p.* 316.
Suaſio quid importet. *ibi. num.* 22. *pag.* 319.
Ut ſit punibilis, requirit effectum ſecutum. *ibi. n.* 23. *p.* 319.
Suaſio mala Novitiis facta, quomodo probetur. *ibi. n.* 27. *pag.* 320.
Subditus quo caſu poſſit denegare obedientiam Superiori,

qui

qui commiſit crimen, ob quod hic *ipſo facto* a jure privatur Officio. *Tit.* 1. §. 4. *Pœna. num.* 37. *pag.* 19.
Quando delinquat ſe debitis obligando. *Tit.* 3. §. 1. *Proprietas. num.* 74. & 75. *pag.* 105.
Religioſus Officialis ſub qua culpa tenetur recte adminiſtrare bona Conventus. *Tit.* 3. §. 7. *Dilapidatio. n.* 32. *pag.* 149.
De qua culpa tenetur, diſſipando res ſuo uſui conceſſas. *ibi.*
Subditi aliquando poſſunt ſupplere negligentiam Prælati. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſ. num.* 46. *pag.* 218.
Subditus Religioſus eſt filius familias. *Tit.* 7. §. 3. *Provocat. num.* 90. *pag.* 378.
Subornatio quomodo definiatur. *Tit.* 5. §. 8. *Subornatio. num.* 1. & 2. *pag.* 307.
Quotupliciter contingat. *ibi. n.* 3. *pag.* 307.
Subornans Teſtem, tenetur de falſo. *ibi. num.* 5. *pag.* 308.
Subornationis delictum eſt perfectum, quamvis dictum ſubornati nulli noceat. *ibi. num.* 6. *pag.* 308.
Subornatio multis modis poteſt fieri, & quibus. *ibi. n.* 7. *pag.* 308.
Subornans Teſtem, effectu non ſecuto, extraordinarie puniendus. *ibi. n.* 9. *p.* 308.
Subornans Teſtem ad deponendum ſuper veritate facti, cui hic non interfuit, perinde eſt, ac ſi ſubornaret ad deponendum falſum. *ibi. num.* 10. *pag.* 308.
Subornator non eſt, qui dat pecuniam Teſti, qui nollet examinari, ut veritatem deponat. *ibi. n.* 11. *pag. ibi.*
Subornatio in electionibus quotupliciter fiat. *ibi. num.* 13. *pag.* 309.
Subornatio eſt, quæ fit ad electionem digni, quam ut eligatur indignus. *ibi. num.* 15. & *ſeqq. pag. ibi.*
Quare ſit vetita ſubornatio. *ibi. num.* 18. *p.* 309.
Hoc crimen completur, licet ſecutus ſit effectus contrarius intentioni ſubornantis. *ibi. num.* 20. *pag.* 310. & *num.* 25. & *ſeqq p.* 310. & *n.* 19. *pag.* 309.
Ad quæ officia ſe extendat prohibitio ſubornationis in electionibus. *ibi. num.* 21. & *ſeqq. p.* 310.
Subornantium artes deſcribuntur. *ibi. num.* 25. *p.* 310.
Subornationes, quæ fiunt a Præſidentibus ad electiones, ſunt efficaciores. *ibi. num.* 26. & 27. *pag.* 310.
Quomodo probetur. *ibi. num.* 28. & *ſeqq. pag.* 311.
Indicia ſubornationis in Teſte. *ibi.*
Pœnæ Statutariæ ſubornantium percutiunt Reum, quando Teſtis ſubornatus falſum dicit, aut verum tacet, vel revocat, in damnum tertii. *ibi. num.* 41. *pag.* 312.
Laudes, ac vituperationes falſæ, quæ ſunt media ſubornationis, examinantur. *ibi. num.* 52. & *ſeqq. p.* 314.
Si aliquis, congregato Capitulo, accuſatur de ſubornatione, quid agendum. *ibi. num.* 62. *pag.* 315.
Si ſubornatio fieret a Præſide Capituli, quid juris. *ibi. num.* 64. *pag.* 315.
Superfluitas non admittitur in lege, aut Statuto. *Tit.* 4. §. 4. *Adulter. num.* 63. *pag.* 193.
Superior. V. *Prælatus.*
Superior deſignat limites clauſuræ. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 24. *pag.* 24.
Licentians Subditum ad aliquem locum ultra facultatem, quando ſit puniendus tum ipſe, tum Subditus. *ibi. num.* 156. *pag.* 42.
Superior nullus in viſitatione paſtorali, aut in foro paterno, poteſt recuſari, ut ſuſpectus. *Tit.* 2. §. 2. *Inobedientia. num.* 120. *p.* 59.
Quando teneatur inquirere de conſpiratione. *ibi.* §. 4. *Conſpiratio. num.* 25. *p.* 68.
Superior localis, quando delinquat contrahendo debita. *Tit.* 3. §. 1. *Proprietas. num.* 73. *p.* 105.
Ex juſta cauſa poteſt diſpenſare in præceptis Regulæ. *ibi.* §. 2. *Pecunia. num.* 51. *p.* 114.
Poteſt diſpenſare pro ſe, quod diſpenſat pro aliis. *ibi. num.* 53. *p.* 114.
Suppletio pœnarum non practicatur in delictis mixti fori. *Tit.* 1. §. 4. *Pœnæ. num.* 30. *p.* 18.
Suſpectus de hæreſi de levi, aut de vehementi, quis dicatur. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis. num.* 8. & *ſeqq. p.* 86.
Suſpectus de peculatu, removendus eſt ab Officio. *Tit.* 3. §. 7. *Dilapidatio. num.* 28. *p.* 147.
Suſpecti vehementer de fide, qui ſint. *Tit.* 4. §. 2. *Sollicitatio. num.* 23. *p.* 175.
Suſpecta domus, quæ dicatur, & de crimine intrantis in domos ſuſpectas. *Tit.* 4. §. 1. *Conſort. n.* 87. & *ſeqq p.* 168.
Suſpectum conſortium, quomodo probandum. *Tit.* 4. §. 1. *Conſortium. num.* 22. & *ſeqq. p.* 159.
Ut crimen evadat, quid requiritur. *ibi. num.* 4. *p.* 156.
Ex quibus actibus emergat. *ibi. num.* 5. & 6. *p.* 156.
Quatuor actus nimiæ familiaritatis requiruntur, ad illud probandum. *ibi. num.* 8. *p.* 157.
Ejus indicia remota, proxima, & violenta. *ibi. num.* 9. *p.* 157.
In ſuſpecto conſortio non proceditur per inquiſitionem. *ibi. num.* 20. *p.* 159.
Hoc fallit inter Regulares. *ibi. num.* 21. *p.* 159.
Ejus pœna. *ibi. num.* 29. *p.* 162.
A Tridentino Clericis prohibitum. *ibi. num.* 30. & *ſeqq. p.* 162.
Poteſt eſſe cum multis perſonis, ſicut cum una. *ibi. n.* 32 *p.* 162.
De eo notatus, quis dicatur. *ibi. num.* 46. *p.* 164.
In eo, diverſitas perſonarum non facit, quod idem non ſit crimen. *ibi.*
De eo emendatus, ſi reincidat, debet denuo moneri. *ibi. num.* 56. *p.* 165.
In eo, quis ſit *modus delicti* ad pœnam augendam. *ibi. num.* 57. & 58. *p.* 165.
Aliquando indicia ſuperant rationem ſuſpecti conſortii. *ibi. num.* 60. *p.* 165.
Suſpenſio eſt primus gradus pœnarum canonicarum. *Tit.* 1. §. 4. *Pœnæ. num.* 18. *p.* 17.
Suſpicio levis, vehemens, aut violenta de hæreſi, quæ nam ſit. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis. num.* 9. *p.* 86.
Dilapidationis, quomodo probetur. *Tit.* 3. §. 7. *Dilapidatio. num.* 13. *p.* 146.
Suſpicio legitima mali quoad incontinentiam a quo deducenda. *Tit.* 4. §. 1. *Conſort. num.* 2. *p.* 156.
Quando evadat rationabilis. *ibi.*
Suſpicio falſitatis in ſcriptura, quomodo probetur. *Tit.* 6. §. 1. *Liter. falſif. num.* 13. *pag.* 227.
Suſpicio probabilis naſcitur ab indicio probabili. *Tit.* 6. §. 4. *Alchimiæ. num.* 24. *pag.* 352.
Sylva cædua non connumeratur quo ad fructum inter bona immobilia. *Tit.* 3. §. 4. *Alienatio. num.* 8. *pag.* 122.
Syndicus Apoſtolicus per ſe, aut ſuum delegatum, eſt neceſſarius in contractibus pro Fratribus Minoribus. *Tit.* 3. §. 2. *Pecuniæ. num.* 56. *pag.* 114.
Ejus præſentia non eſt ita neceſſaria in emptione, ſicut in venditione. *ibi. num.* 58. *pag.* 115.

T

Tabellio non poteſt eſſe Clericus. *Tit.* 9. §. 8. *Artium. num.* 3. *p.* 545.
Tacere. Delinquere poteſt homo tacendo, ſicut loquendo. *Tit.* 5. §. 1. *Omiſſio. num.* 1. *p.* 254.
Tactus impudici cum moniali, quomodo puniendi. *Tit.* 4. §. 9. *Sacrilegium. num.* 29. *pag.* 226.
Temere aliquid facere, quis dicatur. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 37. *p.* 27. & *Tit.* 7. §. 9. *Veneficium. n.* 7. *p.* 429.
Tempus. Ratione temporis aggravatur delictum. *Tit.* 1. §. 2. *Delicta. num.* 26. *pag.* 10.
Ejus diuturnitas attendenda in apoſtaſia. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 25. *pag.* 25.
Ejus brevitas excuſat ab Apoſtaſia. *ibi.*
Tempus breve quod dicatur. *ibi. num.* 26. *pag.* 25.
Aſſignatum a lege non ſervans, non ſervat formam legis. *ibi.* §. 2. *Inobedientia. num.* 94. *pag.* 56.
Longum quod dicatur. *Tit.* 3. §. 4. *Alienatio. num.* 10. *pag.* 123.
Nocturnum aggravat delictum. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ. num.* 71. *pag.* 222.
Tempus animationis fœtus, quodnam ſit. *Tit.* 7. §. 10. *Abortus. num.* 10. & *ſeqq. pag.* 437.
Tempus conceptionis, quomodo probari poſſit. *ibi. num.* 16. *pag.* 438.
Idem tempus non poteſt aſſignari formationi omnium fœtuum. *ibi. num.* 17. *pag.* 438.
Temere importat nudum factum. *Tit.* 7. §. 1. *Armorum. n.* 29. *pag.* 361.

Te-

Tenere, habere, & poſſidere idem important. *ibi.*
Tenere arma, quid ſignificet. *ibi.*
Tenere arma, quibus in caſibus ſit crimen. *ibi. n.* 30. *p.* 363.
Terminus competens ad comparendum, quis. *Tit.* 2. §. 2. *Inobedientia. num.* 28. *pag.* 50.
Terminus legalis ad comparendum, eſt viginti milliarium pro quolibet die. *ibi.*
Terminus nimis brevis invalidat citationem. *ibi.*
Tertiarius introducens fœminas intra clauſtra, non incurrit pœnas Bullæ. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſuræ. num.* 55. *p.* 220.
Vivens in Conventu, cenſetur perſona Eccleſiaſt. *ibi.*
Non eſt vere perſona Religioſa. §. 9. *ibi. num.* 8. *p.* 225.
Copulam habens cum Tertiaria, an committat ſacrilegium. *ibi.* §. 9. *Sacrilegium. num.* 5. & 10. *p.* 225.
Tertiariæ habentes votum ſolemne caſtitatis, fuerunt clauſuratæ, aut ſæcularizatæ. *ibi. num.* 7. *pag.* 225.
Tertiariæ viventes cælibes in ſuis domibus, dubium eſt, an ſint perſonæ Religioſæ. *ibi. num.* 8. & 9. *pag.* 225.
Tertiariæ non ſunt perſonæ ſacræ. *ibi. num.* 10. *p.* 225.
Legatum factum puellæ, ſi monachabitur, debetur ei, ſi fiat Tertiaria. *ibi. num.* 8. *p.* 225.
Teſtamentum, niſi facta reſtitutione uſurarum, nequit condere uſurarius. *Tit.* 3. §. 8. *Uſura. n.* 18. *pag.* 154.
Teſtamentum viventis recitans, aut reſignans Notarius, tenetur de falſo. *Tit.* 5. §. 6. *Revelatio. n.* 9. *p.* 294.
Teſtamentum eſt ſuſpectum de falſo, ſi Teſtis non vidit Teſtatorem. *Tit.* 6. *num.* 14. *pag.* 324.
Dictum Teſtis neceſſarii reddit teſtamentum ſuſpectum de falſo, *ibi.*
Teſtamentum, quo caſu reddatur nullum a Teſtibus. *ibi. num.* 18. *pag.* 324.
Non admittitur a jure, niſi immune ſit a quavis ſuſpicione falſitatis. *ibi.* §. 1. *liter. falſ. num.* 11. *pag* 326.
Teſtari nequeunt hæretici, eorum fautores, &c. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis. num.* 59. *pag.* 93.
Teſtimonium perjuri in judicio valet, niſi per exceptionem repellatur. *Tit.* 5. §. 7. *Perjurium. num.* 36. *pag.* 306.
Teſtis depoſitiones debent eſſe ſecretæ. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 47. *pag.* 30.
Inhabilis admittitur ad probandam ſubſtantiam criminis, non adminicula. *ibi.* §. 6. *Læſæ. num.* 37. *pag.* 83.
Illi fidem dare, eſt Judici arbitrarium. *ibi.* §. 7. *Hereſis. num.* 9. *pag.* 86.
Teſtes tres requiruntur ad probandum Hæreticum. *ibi. num.* 21. *pag.* 88.
Singulares ſufficiunt contra Hæreticum. *ibi. n.* 25. *p.* 89.
Inhabiles quomodo admittantur in cauſa Hæreſis. *ibi. num.* 26. *pag.* 89.
Eorum numerus ſupplere debet eorum inhabilitatem. *ibi.*
Quot inhabiles requirantur, ad probandum plene delictum. *ibi.*
Conſanguinei coguntur ad teſtificandum in cauſa Hæreſis. *ibi. num.* 27. *pag.* 89.
Teſtium dignitas non aſſecurat eos a falſitate. *ibi. n.* 22. *pag.* 88.
Singulares teſtes probant Uſurarium. *Tit.* 3. §. 8. *Uſura. num.* 9. *pag.* 153.
Item probant delicta iterabilia. *Tit.* 4. §. 1. *Conſortium. num.* 22. *pag.* 159.
Ut teſtes ſingulares convincant Reum ad pœnam ordinariam, debent eſſe quatuor. *ibi.* §. 2. *Sollicitat. n.* 34. *pag.* 177.
Teſtis unicus cum adminiculis probat morbum gallicum, contractum ex coitu. *ibi.* §. 1. *Conſortium. num.* 106. & 107. *pag.* 170.
Teſtis unicus ſufficit ad probandum, quod Concubinarius dedit ſignum contritionis, ut poſſit ſepeliri in ſacro. *ibi.* §. 3. *Fornicatio. num.* 18. *pag.* 181.
Deponens vidiſſe pudenda in pudendis, eſt ſuſpectus de falſo. *ibi.* §. 4. *Adulterium. num.* 2. *pag.* 183.
Deponens vidiſſe virum ſupra fœminam, niſi teſtificetur de actibus venereis, non probat copulam. *ibi. num.* 3. *pag.* 184.
Teſtes non dicuntur ſingulares ob diverſitatem temporis, reſpectu actus continui, aut ſucceſſivi. *ibi. num.* 4. *pag.* 184.
Probantes de viſu, aut de auditu immediato, ea, quæ neceſſario ſequuntur copulam, probant copulam conſummatam. *ibi. num.* 5. *pag.* 184.
Domeſtici admittuntur ad probandum ſtuprum. *ibi.* §. 5. *Stuprum. num.* 4. *pag.* 195.
Probantes coitum, conjunguntur cum aliis, qui probent parentelam, ad probandum inceſtum. *ibi.* §. *Inceſtus. num.* 7. *p.* 200.
Teſtes revelantes ſuum examen ſecreto factum, quomodo puniendi. *Tit.* 5. §. 6. *Revelatio. num.* 10. *pag.* 295.
Teſtis perjurus, quomodo probetur. *ibi.* §. 7. *Perjurium. num.* 20. *p.* 303.
An perjurus ſit, extrajudicialiter dicens contrarium depoſito in judicio. *ibi. num.* 21. & 22. *pag.* 304.
Perjurus eſt, extrajudicialiter jurans contrarium dicto in judicio, non tamen punitur de perjurio. *ibi. num.* 23. & 24. *pag.* 304.
Teſtis falſus in judicio, quando puniendus ordinarie, & quando extraordinarie. *ibi. num.* 44. *pag.* 306.
Iſte quomodo ſatisfacere debet parti læſæ. *ibi. num.* 46. *pag.* 307.
Teſtis ſubornatus. V. *Subornatio.*
Teſtis falſus quotupliciter redditur. *ibi.* §. 8. *Subornatio. num.* 8. *pag.* 308.
Eum pecunia corrumpens quomodo multandus. *ibi.*
Ut falſus ſit, ſufficit, quod aliquod falſum deponat circa ſubſtantiam facti. *ibi. n.* 10. *pag.* 308.
Accipiens pecuniam ad teſtificandum, vocatur corruptus, licet deponat veritatem. *ibi. n.* 11. *pag.* 308.
Teſtis eſt corruptus, ergo falſus, eſt inepta conſequentia. *ibi.*
Quo caſu poſſit accipere pecuniam, & impune teſtificari. *ibi. num.* 12. *pag.* 309.
Teſtis non poteſt cogi ad deponendum contra ſuos. *ibi.*
Senex, aut valetudinarius, non poteſt cogi ad examen. *ibi.*
Teſtis ſubornatus, quomodo indicietur. *ibi. num.* 28. & *ſeqq. pag.* 311.
Teſtis negans ſuam eſſe ſubſcriptionem in ſcriptura privata, eam invalidat. *Tit.* 6 *num.* 14. *pag.* 324.
Extraneus quid; & quomodo probet circa ſcripturam publicam. *ibi. num.* 15. *pag.* 324.
Infamis de jure vitiat teſtamentum. *ibi.*
Tum neceſſarius, tum extraneus, debet eſſe integer, ut probet falſitatem ſcripturæ. *ibi.*
Teſtis unus ſive neceſſarius, ſive extraneus, non reddit ſcripturam ſuſpectam de falſo, niſi oſtendat indicium falſitatis in ſcriptura ipſa. *ibi. num.* 16. *pag.* 324.
Teſtes teſtamentarii, quo caſu reddant teſtamentum nullum. *ibi. n.* 18. *pag.* 324.
Teſtis coram Judice Laico nequit eſſe Religioſus. *Tit.* 9. §. 8. *Artium. num.* 11. *pag.* 546.
Neque in cauſa ſanguinis, etiam de mandato Superioris. *ibi.*
Teſtis extrajudicialis poteſt eſſe Religioſus. *ibi.*
Ad quæ Religioſus de licentia Superioris poteſt eſſe Teſtis. *ibi.*
Teſtis in cauſa ſanguinis nequit eſſe Clericus. *ibi. nu.* 3. *pag.* 545.
Theſaurarius habet dignitatem Eccleſiaſticam. *Tit.* 3. §. 6. *Furtum. num.* 40. *pag.* 139.
Titulus diverſus in legibus, diverſum importat crimen. *Tit.* 5. §. 5. *Libellus. num.* 12. *pag.* 285.
A primordio tituli, omnis eventus poſterior formatur. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. n.* 56. *pag.* 397.
Titulus cujuſvis criminis inveſtigandus. *Tit.* 9. §. 6. *Latrocinium. num.* 3. *pag.* 531.
Tortura in crimine læſæ Majeſtatis datur etiam iis, qui alias torqueri prohibentur. *Tit.* 2. §. 6. *læſæ. n.* 38. *pag.* 83.
Ejus qualitas pendet a qualitate indiciorum. *Tit.* 4. §. 1. *Conſortium. num.* 86. *pag.* 168.
Tortus. V. *Reus.*
Tractatus de loco, & tempore peccandi cum fœmina, habitus in Confeſſione, inducit crimen ſollicitationis. *Tit.* 4. §. 2. *Sollicit. num.* 6. *pag.* 172.
Tractatus purus non attenditur, ſed quod concluditur ex tractatu. *Tit.* 7. §. 6. *Aſſaſſin. num.* 12. *pag.* 407.
Traditio Rei in manus Curiæ ſæcularis eſt ſupremus gradus pœnarum Canonicarum. *Tit.* 1. §. 4. *Pœn. n.* 18. *p.* 17.
Transfuga. V. *Fugiens.*

Tranſ-

Tranſgredi legem, aut juramentum, quid importet. *Tit.* 5. §. 7. *Perjurium*. *num.* 2. *p.* 301.
Tranſmutatio metallorum poſſibilis aſtruitur. *Tit.* 6. §. 4. *Alchimiæ*. *num.* 3. *pag.* 350.
Tregua quid ſit. *Tit.* 7. §. 7. *Proditorium*. *num.* 14. *p.* 417.
Pax, & promiſſio de non offendendo ambulant pari paſſu cum tregua. *ibi.*
Tribades quæ dicantur. *Tit.* 4. §. 11. *Sodom.* *n.* 12. *p.* 234.
Triennium vitæ exemplaris probat vitæ emendationem. *ibi. num.* 87. *p.* 245.
Triremium pœnæ duratio in Apoſtatis, committitur arbitrio Definitorii. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia*. *num.* 126. *p.* 38.
Tumultus factus contra aliquem, inducit pœnam capitalem in excitante illum. *Tit.* 2. §. 4. *Conſpiratio*. *n.* 36. *p.* 70.
Turpis cauſa. Res accepta ob turpem cauſam poteſt condici. *Tit.* 6. §. 3. *Falſificatio*. *num.* 10. *p.* 342.
Tutela. Occidens hominem ad juſtam ſui tutelam, non punitur de homicidio. *Tit.* 7. §. 5. *Homicid.* *n.* 6. *p.* 390.
Ut dicatur inculpata, quid requiritur. *ibi. n.* 6. *& ſeqq. p.* 390.
Tutela inculpata debet eſſe incontinenti. *ibi*. *n.* 7. *p.* 390.
Pro tuenda pudicitia occidens, ſervat tutelam inculpatam. *ibi. num.* 11. *& ſeqq. pag.* 391.
Pro honore, aut re familiari tuenda, tutela eſt inculpata. *ibi. num.* 17. *& ſeqq. pag.* 391.
Tutor ſtuprans pupillam, gravius delinquit, quam alius. *Tit.* 6. §. 2. *Literar. aperit. num.* 19. *pag.* 336.
Teſtamentarius, aut dativus nequit eſſe Religioſus. *Tit.* 9. §. 8. *Artium*. *num.* 17. *pag.* 547.
Tutor miſerabilis perſonæ poteſt eſſe Religioſus. *ibi.*
Tutor legitimus an poſſit eſſe Religioſus, variæ ſunt ſententiæ. *ibi.*
Tyrannus quis dicatur. *Tit.* 5. §. 2. *Blaſph. num.* 11. *p.* 261.

V

Vacare quid importet. *Tit.* 6. §. 4. *Alchimia*. *num.* 22. *pag.* 352.
Vaſa ſacra tangere, Laicis vetitum. *Tit.* 8. §. 2. *Abuſ. in Euchar. num.* 6. *pag.* 455.
Vaſallorum fidelitate privatur Hæreticus. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis*. *n.* 56. *p.* 93.
Velle. Qui vult antecedens, vult conſequens neceſſarium ad illud. *Tit.* 5. §. 9. *Suaſio*. *num.* 12. *pag.* 317.
Vendere libros Bibliothecæ Conventus, nequeunt Fratres Minores. *Tit.* 3. §. 4. *Alienatio*. *n.* 42. *& ſeqq. p.* 127.
Veneficium poteſt parari tum naturali, tum artificiali re venenoſa. *Tit.* 7. §. 9. *Veneficium*. *n.* 2. *p.* 428.
Quomodo definiatur. *ibi. n.* 3. *pag.* 428.
Veneficium. V. *Venenum*.
Venenans pater filium (& vice verſa) damnatum ad mortem, non ſubit pœnas parricidii. *Tit.* 7. §. 4. *Parric. num.* 20. *pag.* 422.
Venenum conſervans, punitur pœna extraordinaria. *Tit.* 6. §. 1. *Liter. falſ. num.* 66. *pag.* 333.
Illud vendens, punitur lege Cornelia de Sicariis. *ibi.*
Illud miniſtrare, quis proprie dicatur. *Tit.* 7. §. 9. *Veneficium*. *num.* 4. *p.* 428.
Ejus compoſitor vocatur veneficus. *ibi. num.* 5. *pag.* 429.
Hoc componendi, ars eſt tacenda. *ibi.*
Illud docere, improbi hominis eſt. *ibi.*
Quo caſu malum non ſit, ſcribere de eo. *ibi.*
Illud conſervans ad uſum, delinquit veneficio. *ibi. num.* 6. *pag.* 429.
Ejus conſervator, quo caſu multetur pœna ordinaria, aut extraordinaria. *ibi.*
Illud vendens, tenetur de veneficio. *ibi. n.* 7. *p.* 429.
Quo caſu illud vendens, tenetur pœna ordinaria. *ibi.*
Vendens, & emens illud, æquali pœna tenentur. *ibi. num.* 8. *p.* 429.
Illud deferens, aut porrigens alicui dolo malo, eſt veneficus. *ibi. num.* 9. *p.* 429.
Servus ſciens, & non impediens venenum, domino dandum, ſubit pœnas veneficii. *ibi. num.* 10. *p.* 429.
Dans potionem ad alium finem, quam mortis, ſi mors ſequatur, alia pœna, quam veneficii, punitur. *ibi. num.* 11. *pag.* 429.
Ejus nomine quid veniat. *ibi. num.* 15. *&* 16. *p.* 430.

Ejus etymologia deducta a Ponzetto carpitur. *ibi.*
Ut exprimatur tanquam inſtrumentum maleficii, debet vocari venenum malum. *ibi. num.* 16. *p.* 430.
Monitum de hoc ad Judices, & Advocatos. *ibi.*
Venenum dandi, plures modi recenſentur. *ibi. n.* 17. *p.* 430.
Venenans arma, & iis vulnerans, ſi vulneratus ex qualitate venenoſa moritur, punitur ut veneficus. *ibi.*
Venenum dicitur naturale ad differentiam ſortilegi. *ibi. num.* 18. *p.* 431.
In veneficio eſt intentio cauſandi mortem, aut inſanabilitatem. *ibi. nu.* 19. *pag.* 431.
Veneficii crimen quomodo probetur. *ibi. nu.* 20. *& ſeqq. pag.* 431.
Cadaver venenati quomodo, & a quibus viſitandum, & quomodo Medici debent regulare judicium ſuum, illud referendo. *ibi. num.* 21. *& ſeqq. pag.* 431.
Venenum datur præſentaneum, & ad tempus. *ibi. n.* 29. *pag.* 432.
Veneni propinati ſignum. *ibi.*
Corpus delicti in veneficio quomodo probandum per Teſtes, Medicos, & Rei confeſſionem. *ibi. num.* 30. *& ſeqq. pag.* 432.
In cauſa veneficii Judex debet eſſe pronior ad torquendum, quam in cæteris delictis. *ibi. num.* 33. *pag.* 433.
Indicia, quæ ſufficiunt ad torturam in hoc caſu. *ibi. num.* 34. *p.* 433.
Veneficium præſumitur magis in fœmina, quam in viro. *ibi.*
Pœnæ veneficii. *ibi. nu.* 35. *& ſeqq. pag.* 433.
Complices veneficii puniuntur, ut principales. *ibi. nu.* 40. *p.* 434.
Quomodo aggravetur hoc crimen. *ibi. num.* 41. *p.* 434.
Venenans aliquem, ad occupanda ejus bona, puniendus eſt, ut Aſſaſſinus. *ibi.*
Venenans in Euchariſtia, atrociſſima morte puniendus. *ibi.*
Quæ pœna debeatur, dato veneno, ſed non ſequuta morte. *ibi. num.* 42. *& ſeqq. p.* 434.
Venenum emens filius, ut patri detur, debet mori, quamvis effectus non ſit ſequutus. *ibi. num.* 47. *p.* 435.
Talis pœna extenditur etiam ad Patrem ſpiritualem. *ibi.*
Famula, quæ emerat venenum dandum domino, etiam effectu non ſequuto, fuit morti tradita. *ibi. n.* 48. *p.* 435.
Damnatus de veneficio, eſt infamis. *ibi. num.* 49. *p.* 435.
Quo caſu pro Minoribus debetur in veneficio pœna carceris, aut triremium. *ibi. num.* 52. *p.* 435.
Quid agendum, ſi venenum eſt propinatum Prælato. *ibi. num.* 54. *p.* 436.
Clericus veneficus, quomodo puniendus. *ibi. n.* 50. *p.* 435.
Veneno occidere, gravius eſt quam ferro. *ibi.* §. 10. *Abortus*. *num.* 46. *pag.* 444.
Verere quid importet. *Tit.* 5. §. 1. *Omiſſio*. *num.* 12. *p.* 257.
Verba Sacræ Scripturæ. V. *Blaſphemia*.
Verba obſcœna in ore Religioſi ſunt blaſphemia. *Tit.* 5. §. 2. *Blaſphemia*. *num.* 70. *pag.* 270.
Illa loquens, quando, & quomodo puniendus. *ibi. n.* 71. *&* 72. *pag.* 270.
Verba contumelioſa Subdito, gratia correctionis, poteſt dicere Superior. *ibi. num.* 83. *pag.* 271.
Sed, ſi hæc non ſunt ordinata ad correctionem, Superior debet puniri. *ibi. num.* 84. *pag.* 271.
Verba ex ſe injurioſa faciunt præſumere de malo animo injuriantis. *ibi.* §. 3. *Infamatio*. *num.* 10. *pag.* 273.
Verbum prolatum, aut ſcriptum pandit verbum mentale. *ibi.* §. 5. *Libellus*. *num.* 1. *pag.* 283.
Verbum *indicare*. V. *Indicare*.
Verba mandantis mortem alicujus, aliquando ſunt intelligenda per antiphraſim. *Tit.* 7. §. 6. *Aſſaſſinium*. *n.* 22 *pag.* 409.
Vetuli etiam, ac deformes aliquando luxuriantur. *Tit.* 4. §. 4. *Adulterium*. *num.* 13. *pag.* 185.
Vetulæ fœminæ munerantur viros ſecum luxuriantes. *ibi.*
Via Violentiæ quæ dicatur. *Tit.* 2. § 3. *Appellatio*. *n.* 24 *p.* 62.
Furtum factum in via pubblica, aggravatur, & vocatus graſſatio. *Tit.* 3. §. 6. *Furtum*. *num.* 46. *pag.* 139.
Via publica eſt ſub protectione Principis, & iſte tenetur eam aſſecurare. *ibi.*
Vicariatum concedens Epiſcopus, ſibi retenta parte æmolumen-

jumentorum, aut cum minori ſtipendio, quod dari ſoleat, qua pœna teneatur. *Tit.* 8. §. 7. *Simonia. n.* 39. *pag.* 496.

Vicarius Epiſcopi poteſt eſſe Regularis ex Ordinibus quibuſvis, etiam Mendicantibus. *Tit.* 9. §. 8. *Artium. num.* 5. *pag.* 546.

Violatio proprie dicitur de virgine ſtuprata. *Tit.* 8. *num.* 2. *pag.* 449.

Dicitur etiam de quavis injuria. *ibi. n.* 2. *p.* 449.

Violentia incuſſa mulieri, quomodo concludenter probetur. *Tit.* 4. §. 5. *Stuprum. num.* 4. *pag.* 195.

Examinatur in raptu, juxta varios modos, quibus poteſt inferri. *ibi.* §. 7. *Raptus. num.* 10. *&* *ſeqq. pag.* 205.

Violentia, quando dicatur facta ſuaſionibus. *ibi. n.* 14. *p.* 206.

Violentum quid dicatur. *Tit.* 4. §. 2. *Sollicitatio. n.* 43. *p.* 178.

Vir. Ex mœchia viri coinquinatur uxor. *Tit.* 4. §. 3. *Fornicatio. num.* 3. *pag.* 179.

Conjugatus adulterans, magis eſt puniendus, quam fœmina. *ibi.*

Vir ſacer non dicitur in foro fori committere ſacrilegium, coeundo cum fœmina, niſi ſit ſacra. *ibi. n.* 5. *p.* 180.

Viri aliquando diligunt vetulas, & deformes, & quare.

Vir poteſt jure mariti accuſare ſuam ſponſam per verba de præſenti; & ſine incurſu cenſuræ percutere Clericum vitiantem eam. *ibi.* §. *Adulterium. num.* 35. *p.* 188.

Vir ſollicitatus a fœmina ad adulterium, non eſt ordinaria pœna puniendus. *ibi. num.* 49. *pag.* 191.

Virginitas eſt ſecunda dos puellæ maritandæ. *Tit.* 4. §. 5. *Stuprum. num.* 15. *pag.* 197.

Ejus præſumptio ſtat pro fœmina. *ibi. num.* 10. *pag.* 196.

Virginem ſtuprans, debet eam dotare, aut ducere in uxorem. *ibi. num.* 13. *&* *ſeqq. pag.* 197.

Virtus. Quod in uno virtutem ſonat, in alio vitium evadit. *Tit.* 3. §. 5. *Lenatio. num.* 1. *pag.* 129.

Virtutes, & dona Dei vendi non poſſunt. *Tit.* 8. §. 7. *Simonia. num.* 12. *pag.* 491.

Vis atrox quæ dicatur. *Tit.* 4. §. 7. *Raptus. num.* 11. *p.* 205.

Vis eſt repellenda, antequam inferatur. *Tit.* 7. §. 3. *Provocat. num.* 63. *pag.* 375.

Viſitator revelans audita in viſitatione, quomodo delinquat. *Tit.* 5. §. 6. *Revelatio. ibi. n.* 12. *&* 13. *pag.* 295.

Congregato Capitulo, ſi ſubornaret Vocales, quid eſſet agendum. *ibi.* §. 8. *Subornatio. num.* 64. *pag.* 31.

Vita hominis non poteſt æſtimari. *Tit.* 3. §. 6. *Furtum. num.* 23. *pag.* 136.

Vituperationes, quæ ſunt media ſubornationis in electionibus, examinantur. *ibi.* §. 8. *Subornatio. num.* 52. *&* *ſeqq. pag.* 314.

Ultra. V. *Dictio.*

Vocales poſſunt ſibi eligere Præſidem, quando, congregato Capitulo, Commiſſarius Viſitator non poſſet, aut nollet electioni præſidere. *Tit.* 5. §. 8. *Subornatio. num.* 65. *pag.* 315.

Voluntas, & propoſitum diſtinguunt maleficia. *Tit.* 6. §. 1. *Liter. falſ. num.* 49. *pag.* 331. *&* *Tit.* 4 §. 2. *Sollicitatio. num.* 20. *pag.* 174.

Voluntas hominis eſt ambulatoria. *Tit.* 7. §. 5. *Homicid. num.* 16. *pag.* 391.

Variæ ſententiæ circa diſſenſum voluntatis in ordine ad raptum. *Tit.* 4 §. 7. *Raptus. num.* 4. *pag.* 204.

Votum Religionis, qui emiſit, poteſt cogi ad illud adimplendum. *Tit.* 5 §. 9. *Suaſio. num.* 12. *pag.* 317.

Vomens Euchariſtiam, improprie committit ſacrilegium. *Tit.* 8. §. 2. *Abuſ. in Euchar. nu.* 8. *p.* 456.

Iſte qua pœna puniendus ſit. *ibi. n.* 9. *p.* 456.

Vox fœminæ ad concitandam incontinentiam. *Tit.* 4. §. 1. *Conſortium. n.* 18. *p.* 158.

Vox mulieris nota probat violentiam ſibi factam. *ibi.* §. 5. *Stuprum. nu.* 4. *pag.* 195.

Urbi quid importet. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. n.* 22. *p.* 24.

Uſura quomodo definiatur. *Tit.* 3 §. 8. *Uſura. n.* 2. *p.* 151.

Eam exercens, furtum, aut rapinam committit. *ibi. n.* 1. *p.* 151.

Eſt prohibita omni jure. *num.* 3. *p.* 152.

Eſt crimen mixti fori. *ibi. num.* 4. *p.* 152.

In ejus judicio, pro foro animæ præferuntur Theologi; pro foro fori Canoniſtæ. *ibi. num.* 5. *p.* 152.

Committitur directe in mutuo, indirecte in aliis contractibus. *ibi num* 6. *p.* 152.

Eſt crimen difficilis probationis. *ibi. num.* 8. *p.* 153.

Quomodo probetur. *ibi. nu.* 8. *&* *ſeqq. p.* 153.

Ejus pœnæ de jure civili. *ibi. n.* 12. *pag.* 153.

De jure canonico, quid requiritur, ut incurratur uſura. *ibi. num.* 13 *p.* 153

Uſurarius punitus ab Epiſcopo, poteſt iterum puniri a Judice laico. *Tit.* 3 §. 8. *Uſura. n.* 4. *p.* 152.

Manifeſtus, quis dicatur. *ibi. num.* 7. *pag.* 152.

Probatur in genere per Teſtes ſingulares. *ibi. num.* 9. *p.* 153.

Poteſt compelli ad proferendos libros computorum. *ibi. num.* 10. *pag.* 153.

Manifeſtus, quas pœnas incurrat. *ibi. n.* 14. *&* *ſeqq. p.* 154.

Clericus uſurarius, quomodo puniendus. *ibi. n.* 20. *p.* 154.

Regularis uſurarius quas pœnas ſubeat. *ibi num.* 21. *p.* 154.

Uſurpare. Exercens aliquid ſine facultate, alienam juriſdictionem uſurpat. *Tit.* 4. §. 8. *Clauſur. n.* 46. *p.* 218.

Uſurpans rem alienam, cenſetur furari. *ibi.*

Uſurpans jus Prælati, committit crimen læſæ Majeſtatis. *ibi.*

Uſus loquendi præfertur ſignificato vocabuli. *Tit.* 2. §. 1. *Apoſtaſia. num.* 86. *p.* 34.

Uſus quid importet. *ibi. num.* 181. *p.* 45.

Uſus profanus verborum Sacræ Scripturæ, quando, & quomodo puniendus. *Tit.* 5. §. 2 *Blaſph. num.* 67. *&* *ſeqq. pag.* 169.

Uſum rationis habens, quos actus erga Deum tenetur elicere. *Tit* 8. §. 1. *Abuſ. in Bapt. num.* 14. *pag.* 453.

Utilitas Eccleſiæ reddit licitam alienationem ejus bonorum. *Tit.* 3. §. 4. *Alienatio. num.* 26. *pag.* 125.

Vulnerare. Vulnerans, & ex intervallo occidens, punitur duplici pœna. *Tit.* 1. §. 4. *Pœnæ. num.* 9. *pag.* 16.

Vulnerans tenetur ad damna vulnerati. *Tit.* 7. §. 5. *Homicidium. n.* 87. *pag.* 403.

Vulnerans, mortem appenſate intentando, mittendus ad triremes. *ibi. num.* 94. *pag.* 404.

Vulnerans non tenetur de occiſo, ſi hic moritur ex malo regimine certo. *ibi. num.* 95. *pag.* 404.

In dubio, an mors fuerit ex malo regimine, præſumitur, quod fuerit ex vulnere. *ibi.*

Vulneratus, aut mutilatus in duello, non poteſt prætendere reſtitutionem damni, ſi voluntarie duellum acceptavit; ſecus ſi coacte. *Tit.* 7. §. 4. *Duel. num.* 42. *pag.* 386.

Vulneratus, ſi certo moritur ex malo regimine, non debentur vulneranti triremes. *Tit.* 7. §. 5. *Homicid. num* 95. *pag.* 404.

Vulneratus, licet vivat per aliquot dies, ſi moritur ex vulneribus, dicitur occiſus, & homicidium fuiſſe commiſſum. *Tit.* 7. §. 10. *Abortus. num.* 42. *pag.* 443.

Si moritur intra quadraginta dies, regulariter dicitur mortuus ex vulnere. *ibi. num.* 43. *pag.* 443.

Si per triduum viſus eſt ambulare, non reputatur mortuus ex vulnere. *ibi.*

Vulnus in quibus partibus corporis, evadat mortale. *Tit.* 7. §. 5. *Homicid. n.* 73. *p.* 401.

Vulnerum multitudo arguit in homicidio animum deliberatum. *ibi. num.* 76. *pag.* 401.

Vulnus atrox dicitur, ſi eſt impreſſum in facie. *ibi. n.* 98. *&* 100. *pag.* 404.

Vulnus. Vulnerare. V. *Provocatio.*

Uxor Clerici conjugati ſubditur Judici Eccleſiaſtico. *Tit.* 1. §. 2. *Delicta. num.* 51. *pag.* 13.

Uxorem hæreticam ducens Catholicus origine, facit ſe ſuſpectum de hæreſi. *Tit.* 2. §. 7. *Hæreſis. n.* 28. *p.* 89.

Uxoris ſocietate privatur hæreticus. *ibi. nu.* 56 *pag.* 93.

Uxor furans in domo mariti, quomodo, & a quo punienda. *Tit.* 3. §. 6. *Furtum. num.* 44. *p.* 139.

Uxor coinquinatur ex mœchia viri. *Tit.* 4. §. 3. *Fornicatio. nu.* 3. *pag.* 179.

Uxor eſt de jure mariti, & eum ſequi debet. *Tit.* 4. §. 7. *Raptus. num.* 18. *pag.* 207.

Uxorem propriam abducens maritus a domo ejus patris, non dicitur raptum committere. *ibi.*

Uxor. V. *Fœmina.* V. *Mulier.*

FINIS TOTIUS OPERIS.